

Ex Libris
Petri Adamoli
Regi à Consiliis, à portubus
pontibus, transitibus que
urbis Lugdunensis ac
veteris Provinciæ, Summi
·17 33·

Ioh. Iac. Haid pinx. *Gustavus Andreas Wolffgang Sculpsit Aug. Vind. A°. 1740.*

IACOBI BRVCKERI

REGIAE SCIENT. SOCIETATIS, QVAE BEROLINI FLORET, MEMBRI

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE

A MVNDI INCVNABVLIS AD NOSTRAM VSQVE AETATEM DEDVCTA.

TOMVS PRIMVS.

LIPSIAE, MDCCXLII.
LITERIS ET IMPENSIS BERN. CHRISTOPH. BREITKOPF.

SERENISSIMO
AC POTENTISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
GEORGIO II.
MAGNAE BRITANNIAE
FRANCIAE ET HIBERNIAE REGI
DEFENSORI FIDEI
BRVNSVICENSIVM ET LVNEBVRGENSIVM
DVCI
SAC. ROM. IMPERII ELECTORI
AC ARCHITHESAVRARIO
ETR. ETR.

REGI AC DOMINO MEO
CLEMENTISSIMO
S.

REX
POTENTISSIME

Dum ad sacratissimum REGIAE MAIESTATIS TVAE thronum humillima devotione provolvitur, quicquid felicissimo sceptro TVO parens & virtutem colit, & literas amat, & obsequii fidelitate ac praeclaris de communi patriae orbisque etiam literati emolumento meritis TVA, REX POTENTISSIME clementia dignum se praestare satagit: mea quoque

Musa

Musa venerabunda purpuram TVAE MAIESTATIS, tot regiarum virtutum splendore coruscantem adorare devotissime audet. Tanta enim imperandi felicitate, tanta rerum gerendarum prudentia, tantis & belli & pacis artibus & Britanniae sceptra moderaris REX AVGVSTISSIME, & Brunsvicenses ditiones regis, & Romano imperio in tanto, quo viduatum deprimitur luctu solatio, consilio & auxilio ades, futuraeque felicitatis praesidia disponis, ut terrarum orbi, & imprimis magnae Britanniae atque Germaniae nostrae auspicatissimum in TE omnis incolumitatis & salutis sidus illuxisse pie vereque judicandum sit. Quod cum praeter regna ditionesque TVAS, toti quoque, cui fulciendae firmandaeque fortissimos cum reliquis PATRIAE PATRIBVS humeros supponis, Germaniae merito gratulemur, patieris REX POTENTISSIME, ut MAIESTATEM TVAM inter salutis publicae Palladia mea quoque admirabunda

da

da colat veneratio. Cujus audaciæ veniam promittit, quæ per totum terrarum orbem celebratur clementia TVA eo majoris mihi fiduciæ fons extitura, quo magis omnis eruditionis, divinæ & humanæ ſtatore vindiceque TE lætatur Britannia, tot celeberrimorum virorum in omni diſciplinarum genere ferax, ſuſpiciunt Brunſvicenſes Muſæ, quibus vere Auguſtum Muſeum, veterum magnificentia dignum excitaviſti, admiratur, quicquid literis pretium ſtatuere novit, & quid regum principumque favor ad juvandas promovendasque ſcientias valeat, intelligit. Cujus clementiæ in literarum cultores teſtes tot nobis ſunt, quot viri doctiſſimi tanto principe favente ſurrexerunt, quibus plurimum debent literæ: concertante inter ſe de eruditionis gloria meritis pulcherrimis parta Britannia & Brunſvicenſi electoratu, & qua ſapientia arteque rem publicam eruditionis quoque fulcris ſuſtentes, publicis teſtimoniis ediſſerente. Itaque ſi quidem audax

 vide-

videbitur, venia tamen digna erit, & pietatis devotione excusabitur peregrinæ Musæ fiducia, suis conatibus a tanti Regis clementia præsidium humillima veneratione quæsitura. In eo enim versata eruditionis argumento, quod inter primos fere adjuverunt, & depressum hactenus neglectumque erexerunt suoque nitori restituerunt Britannorum ingenia, justa spes subnascitur, fore, ut clementer intuiturus sis, REX POTENTISSIME, opus hoc, quod omnis ætatis sapientiam, qua potissimum res hominum, & summorum etiam imperantium juvari possunt & debent, complectitur. Quam cum enarrare justa integraque tractatione primus susceperit Thomas Stanlejus, eques Britannus, immortalem ea de re famam consecutus, ego celeberrimi viri vestigiis insistens, & impari licet gradu & successu totam longissimi itineris, a mundi initiis ad nostra tempora viam, quam ille vix mediam aperuit, absolvit autem hactenus nemo, percurrens, hoc quicquid est Musulæ

sulæ

ſulæ meæ opus laboremque SACRATISSIMAE MAIESTATI TVAE, ea, quæ cogitari poteſt animi devotione & veneratione humillime conſecrare audeo. Faciunt tot illuſtriſſima clementiae TVAE, REX MAGNE, ſpecimina, gratiſſimis ubique terrarum præconiis decantata ſpem exoptatiſſimam, MAIESTATEM TVAM, quæ a regio throno triſtem dimittere ſolet neminem, qui virtutem colit, hos quoque conatus regia clementia eſſe complexuram beaturamque. Quod vero, qui TIBI, REX AVGVSTISSIME, parent tantis ſuſpiriis a ſupremo rerum omnium arbitro efflagitant, id votis meis ſumma, qua pietas poteſt contentione devotiſſima mente precor, ſalutem ſcilicet & incolumitatem in bello & pace ſupra expectationem florentem & TIBI, REX POTENTISSIME, REGIAEQVE SOBOLI perennantem, exercitus claſſesque fortes & victrices, imperium invidenda felicitate magnum, & immortalem non modo

inter

inter Britannos & Germanos, verum inter omnes quoque gentes nominis Tui gloriam. Ita ad supremum felicitatis humanae apicem evecto, dum obsequii & fidei homagium cives certatim praestant, de sua quoque salute in TE laetantes, licebit etiam humillimae ac venerabundae pietati immori

REGIAE MAIESTATI

TVAE

Scrib. Kaufbyrae Cal. Septembr.
A. S. R. CIƆIƆCCXLI.

omnium devotissimo

IACOBO BRVCKERO.

PRAE-

PRAEFATIO.

Non detinebimus TE diu, LECTOR BENEVOLE, in limine operis satis prolixi de ejus rationibus paucis edocendum. Decennium excurrit ex quo historiæ philosophicæ institutiones vernaculo sermone scribere exorsi, gnaviter institutum ursimus, tandemque favente Numinis gratia septem voluminibus ad nostram usque ætatem deduximus. Ex illo tempore multorum virorum, magnæ in republica literaria auctoritatis* & haud vulgaris in hoc argumenti genere judicii voluntas atque vota, quæ fere legis instar nobis esse solent, fuere, ut Latino idiomate iteratoque labore opus ederetur, cum ut exterorum quoque, qui Germanicam plerumque linguam ignorant, studiis ejusmodi labore, qui hactenus inter eruditos desideratus fuit, consuleretur, tum ut mutato ejus habitu, qui in juvenum studiis deditorum gratiam pluscula habet, viris eruditis satis jam nota, multa omisit, quæ isti ætati nimis prolixa & difficiliora captui videbantur, accurato justæ scientiæ ordine modoque elaborati operis speciem formamque acciperet. Etsi vero iteratum fastidium tanti tamque difficilis laboris, tempore tantum multo longoque perficiendi merito perhorrescebamus, dedimus tamen id frequentibus virorum doctorum etiam exterorum, qui hunc laborem exoptabant, instigationibus, ut ad eum nos accingeremus. Quem dum moliebamur, non tam Latinam operis Germanici versionem, quam novum prorsus opus exhibendum esse, pulchre pervidebamus, in quo supplenda plurima, & systematum imprimis veterum philosophorum nexus & ratio accurate exponenda, abjectaque, quam juventutis causa elegeramus, erotematica methodo, cuncta una historiæ serie essent enarranda & naturali atque systematico ordine objici-

** enda

* *Ita etiam Viri eruditissimi, qui Acta eruditorum Lipsiæ colligunt Act. nov. er. Suppl. Sect. 9. T. II. p. 429.*

enda lectoris oculis. Aggressi itaque hoc, quicquid est, laboris, novam historiam philosophiæ criticam ab ipsis nascentis mundi initiis ad nostra usque tempora condere cœpimus, nihil eorum prætermittentes sine examine, quod ad noscendas veterum imprimis & recentiorum quoque philosophorum decreta, opiniones & fata pertinere videbatur. Etsi enim multa sunt, quæ in universalis hujusmodi historiæ libro prolixe satis & ex instituto enarrari nequeunt, quod ingentis molis opus peperisset; potiora tamen, quantum judicabamus, omnia ita tetigimus, ut integram philosophiæ omnis ætatis & locorum faciem nos depinxisse sperare possimus; reliquorum fontes ubique indicavimus, ut, qui plura nosse cupit, lector, ipse haurire queat. Unde etiam veras historiæ cujuscunque sectæ scaturigines initio cujusvis capitis exposuimus, ut simul constaret, quibus potissimum testibus utendum atque standum sit. Quibus deinde & ipsorum philosophorum vitas, tempora, circumstantias atque fata, præcipue ea, quæ in ipsorum systemata influxum habent, critico examini subjecta, adjecimus, & imprimis de decretis ipsorum cum generalem tractationem instituimus, & quid ad ea constituenda & in peculiare doctrinæ ædificium compingenda influxum quasi præbuerit, accurate exposuimus, tum ipsa systemata vel ex propriis philosophorum libris, qui supersunt, vel ex monumentis, quæ haberi possunt, ætate fideque proximis delineavimus, controversias recentiorum circa ea excussimus, testes paginæ ubique subjecimus, & omissa, quam in Germanico opere methodus poscebat, prolixarum annotationum syrmate, brevibus notis, quæ in textu enarrari non poterant, adjecimus, nisi ubi prolixiora paulo rei postulabat necessitas, ubi uberiores annotationes §phi fini addidimus, quæ tamen numero oppido paucæ sunt. Et verba quidem testium ubique adducere ipsa instituti prohibebat prolixitas. Factum tamen id est, quoties singulare illa testimonia momentum

habere

haberi videbantur, ubi Græca etiam haud raro adjecimus, verſionibus vero uſi ſumus inter eruditos receptis, & quantumpote emendatis. Immo pleraque veterum placita non tam noſtris, quam ſcriptorum vetuſtiſſimorum verbis enarravimus, ubi tamen haud raro interpretationes vulgares reliquimus, ea adoptata, quam deſideratiſſimum & in his literis vere regnans olim Lipſiæ lumen b. GOTTFRIDVS OLEARIVS in Latina THOMAE STANLEII verſione dedit, quam inſtituta cum Græcis comparatione haud raro & elegantiorem & meliorem invenimus atque fideliorem. Ex hoc vero propoſito ipſa veterum retinendi, ubicunque licebat, verba, quod maxime fidem noſtram probaturum ſperamus, non potuit non accidere, ut ipſa dictio & ſcriptionis ratio ſibi fieret diſſimilis, licet omnem in eo induſtriam poneremus, ut caſte emendateque, ſine fuco tamen, ut in hoc argumenti genere decet, ſcriberemus. Quam ſtili aliqualem inæqualitatem ut materiæ potius, & ſcopo tractationis, quam noſtræ negligentiæ imputet benevolus lector, vehementer oramus. Ceterum in laudandis veterum auctorum locis ſatis copioſi fuimus, ut fidei gradus inde eluceant, parciores in adducendis recentiorum ſcriptis. In quibus tamen laudandis ſi, qui nonnullorum opinio erit, nimii videbimur, cogitandum, nos non tantum ita latius de rebus ſtrictim tantum, & ὡς ἐν παρόδῳ tactis, perveſtigandi occaſionem exhibere, ſed & noſtris hominibus, ſuo modo velificare voluiſſe; quæ ſi quis aſpernabitur, tuto iis in notis prætermiſſis textu una ſerie decurrente erit contentus. Qui vero copiam literarii apparatus majorem deſiderabunt, eos Germanicum opus adire oportet, ubi eum large cumulavimus, juventuti potiſſimum ita inſerviendi ſtudio detenti. Quos vero fontes conſuluerimus, quæ a veteribus & recentioribus auxilia acceperimus, quas nobis regulas criticas ſequendas præſcripſerimus, ſine partium ſtudio, ſummoque candore, quem ubique adhibuimus,

 mus,

mus, obſervatas, prolixe hic enarrandum non eſt, cum copioſa id diſſertatione in prolegomenis præſtiterimus. Id unum monere e re noſtra eſſe putamus, plerumque nos in limine cujusvis tractationis inſuperabiles difficultates, obſcuritatem & incertitudinem occurrentem diligenter demonſtraviſſe, quod non eo fecimus fine, ut Pyrrhoniſmum introduceremus, ſed ut conſtaret, quousque notitia noſtra progredi queat, quove fidei hiſtoricæ nitatur gradu. Ut enim in geographia etiam terrarum incognitarum datur delineatio, oſtenduntque terræ noſtræ enarratores, quæ regiones ignotæ lateant, ut vel queant detegi, vel ab inutili eas quærendi labore nautæ deterreantur; ita in artium quoque hiſtoria, ea quæ vel ſciri nequeunt, vel adhuc obſcura & incerta latent, indicentur, neceſſarium eſt. Hac itaque ratione ſiſtimus B. Lectori primam hiſtoriæ criticæ philoſophiæ partem, omnia philoſophiæ fata a mundi incunabulis ad Romanorum uſque imperium ſenſim emergens complexam; ſequentur hanc, ſi Deus vitam viresque concesserit, reliquæ tres, quarum ordinem in prolegomenis expoſuimus. In quibus ſi quid recte præſtitum, & ſemita, hactenus non ſatis calcata, aperta, prolixior & planior, ut divinæ illud omne gratiæ adſcribat Lector humaniſſimus, errores lapſusque humanæ imbecillitati in tam difficili & copioſo argumento ignoſcat: æquo etiam ferat animo, ſi, nobis longa intercapedine ab impreſſionis loco remotis, aliena fides & diligentia in emendandis operarum erroribus hallucinata interdum fuerit: Voluntatem vero, eam eruditionis partem, quæ ſatis juſta nondum integraque tractatione illuſtrata eſt, in plena luce collocandi æqui bonique conſulat, noſtrisque porro Muſis faveat, enixe rogamus. Scrib. Kaufbyræ Id. Sept. A. R. S.

cIↃ IↃ C C X L I.

IACOBI

JACOBI BRUCKERI

HISTORIA CRITICA PHILOSOPHIAE.

TOMUS I.

ſocietatis humanæ commoda promoventur, ſapientiæ nomen jure ſuo ad eruditos tranſiit, omnemque ſui temporis encyclopædiam deſignavit, quo ſenſu Moſen, virum divinum in omni ſapientia Aegyptiorum eruditum fuiſſe, S. LUCAS [c] innuit. Et quoniam inter diſciplinas omnes divinior ſcientia, quæ cultum Dei dirigit, de Numine præcipit, animumque ad illud ſancte ſuſpiciendum format, ob objecti ſui præſtantiam tantum eminet, quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi, inde ſapientiæ nomen ad theologos & ſacerdotes eminentiori quodam ſenſu delatum eſt, idque imprimis apud barbaras gentes factum, apud quas ſapientum nomine ſacerdotes divini cultus interpretes celebrari, [d] barbaricæ philoſophiæ nobis probabit hiſtoria, ipſæque ſacræ paginæ teſtes ſunt, ſacerdotes Chaldæorum ſapientum titulo afficientes. [e] Erant tamen inter hos homines multi ſapientum nomine indigni, quia veritatem diviniorem non ex ſolidis principiis petebant, ſed vel ex corruptiſſimæ traditionis laticibus hauriebant, vel ad fallendam plebem toti compoſiti ſapientiæ loco, ingenii ſui ſomnia, honorem ipſis auctoritatem atque opes conciliatura, propinabant, unde ſacerdotum turba mature viris gravibus, quique naſum habebant, ſuſpecta fuit & odio digna. Et hinc animi ingeniis ſublimibus additi ſunt, ut profundiori meditatione in veritatem inquirerent, & deſertis impuris traditionis patriæ lacunis, rationis fontes conſulerent, omnia ad certa ſcientiæ principia revocantes, & ita ſapientiæ ſyſtema condentes ſuis fundamentis ſuperſtructum. Quæ veritatem omnem, eam præcipue, quæ ad Deum hominesque refertur, excolendi ratio cum nobiliſſima ſit, ſapientiæ nomen in propria tandem ſibi ſignificatione vindicavit, & cultores ſuos ſapientum nomine decoravit. Quod ut vetuſtiſſimis temporibus ita factum eſt, ut qui veritatem hanc accurata meditatione didiciſſet, eam ad emendandos hominum mores & formandum animum applicaret; ita ſapientiæ nomen practicam tandem ſcientiam veritatis tum divinæ tum humanæ ſignificavit, [f] & ad eam relatum eſt, quicquid vel Deum & quæ divina ſunt intellectui humano cognoſcenda ſiſtit, vel ad humanæ mentis felicitatem comparandam & augendam aliquid conferre aptum eſt. [g] Hanc vero ſapientiam, ut ſcopo ſuo potiatur, alios quoque doceri e re humani generis erat, ad quod docendi munus dum ſe applicabant ſapientes, nomen hoc ad ſcientiarum doctores translatum eſt. [h] Inde vero nova iterum vocis ſignificatio: quan-

c) *Actor. VII. 21.* conf. SUIDAS *T. II. v.* ἰδιώτης *p. 97.* ubi ἰδιώτης & φιλόσοφος ſibi opponuntur, ita etiam apud ISOCRATEM *in Panegyr. p. 115.* ed. H. Wolf.

d) Conf. STRABO *L. XV. p. 501.* CURTIUS *L. V. c. 1. v. 22.* & qui de ſapientibus inter barbaros luculenter differit DIOG. LAERT. *L. I. ſ. 1. 2.*

e) DANIEL. *II. 2.* conf. STANLEJUS *Hiſt. Phil. P. XIV. c. 7. 10. p. 1119. 1121.*

f) Eleganter de hac re differit PLATO in *Theæteto, p. m. 111. ſeq.* add. EPICTETUS, *diſſ. L. II. c. 14. p. m. 194.* ed. H. Wolf. *L. III. c. 26.* SENECA *ep. 20. 108.* ANTONIN. *L. X. ſ. 16.* & GATAKER ad *h. l.*

g) *Sapientia eſt, ut a veteribus philoſophis definitum eſt, rerum divinarum & humanarum cauſarumque, quibus hæc continentur, ſcientia.* CICERO *de offic. L. II. c. 2.*

h) Vid. ISOCRATES *de permut. p. 818.* qui

quandoquidem enim qui ſapientiæ præcepta tradebant, diſerto & luculento differendi genere uti ſatagebant, ſapientis atque ſapientiæ nomen eloquentiæ quoque ſtudium datum eſt, & tantopere hæc ſignificatio græcis, quibus eloquentiæ ſtudio, magna, quæ inde in rempublicam redundabant, emolumenta commendabant, placuit, ut ſophiſtarum, id eſt, ſapientum nomine uſu quaſi proprio eloquentiæ magiſtri dicerentur. [i] Etſi & poetis quoque hic honor habitus eſt, ut ſapientes dicerentur, quoniam antiquiſſimi ſapientes, & imprimis, qui divina docebant, ligata oratione utebantur, & ars ipſa fingendi ad tradenda peculiari eloquentiæ genere ſapientiæ præcepta adhibebatur. [k] Cum vero dignitatem & auctoritatem ſapientia cultoribus atque doctoribus ſuis conciliaret maximam, iique multis honorum titulis & reverentia commendarentur, qui ſapientum nomen adepti eſſent, [l] cœpit optimum inſtitutum degenerare in faſtum, & efferre ſe magis, quam patiebatur ſapientiæ nomen, qui eam præ reliquis excoluiſſe videri cupiebant. [m] Unde ſapientis nomen ad Deum ſolum, inexhauſtum omnis ſapientiæ mare reſtringens PYTHAGORAS, primus hanc appellationem arrogantiorem ſibi viſam, quam quæ deceret veritatis & ſapientiæ ſtudioſum, refugit, & philoſophi nomen invenit. *Is cum Phliuntem veniſſet, & cum Phliaſiorum principe Leonte docte & copioſe diſſeruiſſet quædam, ita ejus ingenium atque eloquentiam admiratus eſt Leon, ut quæreret ex eo, qua maxime arte confideret; at ille artem ſe ſcire nullam, ſed eſſe philoſophum reſpondit*, referente, & nominis originem eleganter exponente CICERONE. Etſi vero & modeſtiæ cauſa, ſapientis nomen in ſtudioſum ſapientiæ mutavit Pythagoras, & ſyſtematis ſui fine commotus ſapientiam tum demum adipiſcendam eſſe ſtatuit, quando quis philoſophiæ fine potitus fuerit, [n] mox tamen totum illud diſcrimen prudenter poſitum evanuit, & philoſophiæ nomen idem dixit, quod ſapientiæ, [o] philoſophi appellatio non minus ambitioſa facta eſt, quam ſapientis, adeo, ut non deeſſent, qui *intolerabilem philoſophorum ambitionem eſſe dicerent, ſibi ſolis ſapientiæ ſtudium vindicantium, & reliquarum diſciplinarum cultoribus tacito quaſi argumento denegantium.* [p] Neque tamen id diu valuit,

Philoſophiæ nomen inventum.

qui Solonem primum nomen ſophiſtæ accepiſſe refert. Imprimis vero PHILOSTRATUS *præf. ad vitas ſophiſtarum Opp. p. 479.* ed. Olear.

i) Ita tamen, ut antiqui ſophiſtæ argumenta tractarent philoſophica, recentiores in ſolo dicendi artificio ſe exercerent, monente PHILOSTRATO *l. c. p. 481.* unde mature inviſi facti ſunt, conf. CLERICUS *Art. Crit. P. II. Sect. I. c. 17. p. 337. ſeqq.*

k) ANACREON od. *in Roſam.* PINDARUS *Iſthmiór. od. 5.* conf. MENAGIUS *ad* LAERT. *L. I. ſ. 12.*

l) Prolixe id demonſtratum eſt, in meletem. *de honoribus ſapientiæ auctoribus & doctoribus apud Barbaros & Græcos exhibitis*, in *Otio Vindelico p. 203. ſeqq.* extante.

m) Vid. ARISTOPHANES *in nubibus*, ARISTOT. *de Sophiſt. L. I. c. 2.* de qua re infra in Socrate.

n) Vid. IOANN. SCHEFFERUS *de natura & conſt. Philoſ. Ital. c. VII. p. 43. ſqq.*

o) DIOG. LAERTIUS *L. I. ſ. 12.*

p) *Inde quidam contemto bene dicendi labore, ad formandos animos, ſtatuendasque vitæ leges regreſſi, partem quidem potiorem* (philoſophiæ) *ſi dividi poſſet, retinuerunt,* nomen

Philosophiæ significatio varia.

luit, sed philosophiæ perinde ac sophiæ nomen latius sumtum, non disciplinas tantum eas, quæ divinarum humanarumque rerum scientiam exhibent, comprehendit, sed & ad legum humanarum peritiam,[q] ad artem salutarem[r] aliasque eruditionis partes extensum est, ita ut grammatica, rhetorica, & critica ars, quin immo historia & poësis non excluderetur,[s] quæ significatio latissimo suo ambitu imprimis obtinuit, postquam totus eruditionis humanæ campus in quatuor facultates divisus est. Immo nec a sanctioribus disciplinis remotum, & philosophiæ atque philosophi nomen in ecclesiam traductum est, in qua christiana religio sanctioris philosophiæ nomen tulit, doctores ecclesiastici, & ascetæ quoque philosophorum nomine insigniti sunt.[t] Ex quibus variis acceptionibus vocis, philosophia & philosophus, quibus aliæ quoque, si opus esset, addi possent,[u] facile convincimur, quam necessarium sit, propriam philosophiæ significationem definire, ne aliena tractationi in se prolixæ, prolixioraque & ad rem nihil facientia misceamus, & confusis inter se disciplinarum limitibus, sine certa meta oberremus.

Sæpius hac in re a philosophicæ historiæ scriptoribus peccatum est, qui ambiguo sapientiæ nomine decepti ad philosophiam vel eruditionis universalis historiam, vel religionis acta & fata inter gentes retulerunt, & innumerum philosophorum agmen effinxerunt. Inter hos OTTO imprimis HEURNIUS & GEORGIUS HORNIUS manifeste limites philosophicæ historiæ migraverunt, quorum ille omnem gentilium sacerdotum stultitiam ad sapientiam sive philosophiam barbarorum retulit; hic juvenili præcipitantia lapsus in cælo & inferno, in paradiso, & ubi non? philosophos invenit. Recentissima vero ætate ANONYMUS auctor, qui *philosophicam historiam* gallico sermone condidit, data opera sibi a definiendis philosophiæ limitibus & determinando genuino sensu abstinendum ratus est, immo eum laborem impossibilem esse statuit, quod ad universalem eruditionis notionem cuncta reducenda sint, & sub ea veterum theologia, jurisprudentia, omniumque scientiarum fontes, immo ipsæ gentium origines comprehendantur. Qua in re eum vehementer falli ex dictis manifestum est, cum singulæ eruditionis partes propriis & domesticis finibus definitæ, inter se differant, adeoque & philosophia a reliquis eruditionis humanæ disciplinis distingvenda sit. Quæ res miro consilio neglecta auctori suo maximæ fraudi fuit. Definitione enim philosophiæ insuper habita, non veros tantum

tum

nomen tamen sibi insolentissimum arrogaverunt, ut soli sapientiæ studiosi vocarentur, quod neque summi imperatores, neque in consiliis rerum maximarum ac totius administratione reipublicæ præclarissime versati, sibi unquam vindicare sunt ausi. Ita QVINTILIANUS *proœm. Inst. Or. p. 4.* ed. Obr.

q) CICERO in *Lælio* & quos laudat PHIL. CAROLI in *animadv. criticis in Gellium. L. IV. c. 1. p. 243.*

r) Hinc nomen lapidis philosophorum. conf. *Obs. Hal. T. VI. art. 22. §. 2.* Et DIOCLI Medicina φιλοσοφία ἡ περὶ τῶν ὑγιεινῶν.

s) APHTHONIUS *p. 25.* ISOCRATES passim, *vid. p. 234. 248.*

t) De quo, suo loco dicetur prolixius. vid. IONS. *de Scr. H. P. L. III. c. 4. p. 226. sq.*

u) Consulendus omnino celeb. HEUMANNUS *Act. Philos. Vol. I. p. 65. seqq.* de homonymia vocum σοφία & σοφός.

tum & proprie dictos philosophos ab improprie, immo haud raro falso dictis non separat, sed & per omnem eruditionis a philosophia longe diversae ambitum late & sine ordine vagatur, & quadrata miscet rotundis, allatis vero, quae huc non pertinebant, maxime necessaria, quaeque omne velut punctum in philosophiae historia faciunt, omittit, etsi mira verborum pompa accuratissimam in fronte tractationem promittit, corvos ita, quod ajunt, deludens hiantes.

Sapientiae & philosophiae definitio.

§. II. Est vero philosophia amor sive studium potius sapientiae: sapientia vero est solida cognitio veritatis, circa eas res sive divinae sint, sive humanae, quae ad veram hominis felicitatem faciunt, & ad usum & praxin applicari suo modo possunt, quae applicatio si recte instituatur, & ita felicitas hominis vera promoveatur, tum demum sapientiam genuina significatione sumtam exhibet, & hoc ipso sapientiam a philosophia distingvit, quae veritatis divinae & humanae principia & regulas exponit, & qua ratione felicitas humani generis inde vel acquiri vel conservari & augeri queat, tradit, adeoque suis fundamentis nixa scientiam gignit, nisi tamen in usum convertatur, sapientiae nomine indigna est. Nam

Qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequicquam sapit,

recte monuit ENNIUS.[v] Nec aliud dicunt variae veterum definitiones philosophiae,[w] imprimis ex schola Pythagorae & Platonis, nisi quod peculiarem finem exprimant, quo veram felicitatem assequi homini liceat, qui nisi omni studio intendatur, omnis scientia vana esse recte concluditur. Unde non immerito Socratem ab Apolline omnium sapientissimum dictum esse Varro apud CICERONEM[x] monuit, *quod haec una esset omnis sapientia, non arbitrari sese scire, quod nesciat, & inde omnis ejus oratio tum in virtute laudanda & in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumeretur.*[y] Duplex vero veritatis ad veri boni possessionem, & exoriundam inde felicitatem ducentis cognitionis fons est, unus congenitae lucis sive rationis humanae regulae, alter divina revelatio. Cum enim adeo angustis limitibus humanus intellectus circumscriptus sit, ut patentissimos veritatis universae campos emetiri, immo nec ea omnia cognoscere valeat, quae tamen felicitatis humanae ratio cognosci & sciri postulat, necesse erat, ut divina revelatio suppetias homini ferret, & de iis eum instrueret, quae felicitatem ejus summo loco ponere apta sunt. Quod ut theologiam potissimum occupat, cujus munus est, hominem de iis instruere, quae per revelationem Deus ei patefecit, ita a philosophia quoque separandum est, nec confundendae inter se scientiae cognoscendi, quod ajunt, principio

Fontes sapientiae.

cipio

v) Apud CICERON. *Epist. Famil. L. VII. ep. 6.*

w) Eas suo loco notabimus. Interea consulendus est G. J. VOSSIUS *de Philosophia c. II. §. 5. p. 4. seqq.* SENECA *ep. 89.*

x) *Academ. Quaest. L. I. T. IV. Opp.* ed. D. Godofr. *p. 7.*

y) Paria passim apud veteres, videnda apud ANTONIUM & STOBAEUM in *florileg. Serm. CXX. CXXI. CXXII. p. 702. seqq.* edit. Wechel. Alia dabit GATAKERUS *ad Antonin. L. X §. 16. p. m. 365.*

cipio inter se diversissimæ. Est itaque philosophia scientia veri atque boni, sive, ut veterum dicta exprimamus, divinarum humanarumque rerum ad possessionem veri boni & exsurgentis inde felicitatis comparata, quatenus ex rationis humanæ principiis cognosci atque demonstrari potest. Historiam itaque philosophicam consulturis, ad revelationis arva accedendum non est, nec miscenda inter se, theologia cum philosophia, nisi quatenus illa hujus pars est, & ex rationis principiis de Deo & rebus divinis præcipit, quam philosophiæ partem theologiam naturalem dicere solenne est.

Est tamen, ubi interdum oculus intendendus est in historia philosophica ad revelationem. Ex primis enim revelationis doctrinis & initiis patefactæ hominibus veritatis divinæ variæ particulæ per traditionem ad gentes dilapsæ sunt, quæ ex rationis lumine cognitis doctrinis permistæ sunt, & nisi accurate investigentur, ad certas doctrinarum origines nos pervenire non sinunt. Exemplo sit doctrina de immortalitate animæ, ejusque post mortem *vita apud dominos valde bonos*, quæ Socratis vox fuit: eam enim non argumentationibus tantum probabilibus se admittere, sed longa quoque traditione credere fatetur Græcorum philosophorum maximus: unde ad exquirendas nobilissimi dogmatis origines, etsi ex historia philosophica petendas etiam ad revelationem & traditionem respicitur rectissime, eleganter hanc viam ingrediente Ven. JOACHIMO OPORINO in erudita historia *doctrinæ de immortalitate animæ*. Sed in his & similibus illustrari tantum ex revelatæ doctrinæ historia, philosophicam historiam, quilibet videt.

Partes philosophiæ.

§. III. Quæ vero philosophiæ partes sint, quarum historia discenda est, ex fine atque objecto philosophiæ facile discitur. Si enim in eo felicitas humana, per philosophiam acquirenda consistit, ut homo verum bonum possideat, eoque perpetua possessione fruatur, necessario tum de natura boni, in quo consistat, & in quibus rebus quærendum sit, intellectus humanus instruendus, & totus homo ita formandus & emendandus est, ut ad ejus possessionem pervenire queat. Et hinc latissimus ille philosophicarum disciplinarum campus se aperit, quarum aliæ intellectum humanum formant, viamque parant, qua & ipse ratiocinando felicitatem indagare, & aliis eam monstrare valeat; aliæ voluntatem humanam, propriam felicitatis sedem, emendant & erudiunt, & quid verum graduque optimum bonum sit, docent, qua ratione ad illud perveniatur instruunt, quibus mediis felicitas inde derivetur, ostendunt, & quibus vitæ morumque rationibus & officiis conservetur exponunt: aliæ summum bonum, quod in solo Deo residere ipsa ratio dictitat, ita describunt, ut divinam essentiam & attributa, quæque alia ex Deo in humanam felicitatem influxum habent, considerent: aliæ ad corporis humani conservationem respiciunt, & in hunc finem universæ naturæ quoque considerationem exhibent, ut discat homo, qua ratione ex sapientissimi conditoris voluntate & dispositione ea ad felicitatem suam adhibenda & in usus convertenda sit suos: aliæ socie-

tatem

tatem humanam dirigunt, & quæ legis necessitas, quæ societatis utilitas, quæ vivendi prudentia postulent, exponunt. Quibus omnibus accurate cognoscendis genuina omnis scientiæ principia, quibus, tanquam fundamentis, totum philosophiæ ædificium superstruendum est, præmittenda esse, facile ex ipso ratiocinandi de felicitate hominis fine colligitur. Quæ philosophiæ partium distributio, ut rem mediocri attentione consideranti evidens admodum est atque luculenta, finemque philosophiæ, immo sapientiæ, ad verum usum & felicitatem omnia referentis recte exprimit; ita ex ea, quæ veteres varie de philosophiæ partibus dixerunt, dijudicari possunt, quæ & ipsa non negligenda sunt, ne in ipso historiæ philosophicæ limine offendamus. Illi enim antiquissimis temporibus & in ipsa philosophiæ pueritia eam tum ad Deum, tum ad hominem referebant, & in duplici hoc objecto considerando sapientiæ munus ponebant. Unde HOMERUS, a quo omnem sapientiam dimanasse ad posteros magna veterum caterva sibi persuasit: [z]

Philosophiæ divisio apud veteres.

> Ἀχλὴν δ' αὖτοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἢ πρὶν ἐπῆεν
> Ὄφρ' εὖ γινώσκοις ἢ μὲν Θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα.
>
> *Caliginem vero tibi ab oculis abstuli, quæ prius inerat,*
> *Ut bene dignoscas tum Deum tum etiam hominem.*

Et huc tota quoque Pythagoreorum & Platonis schola collineavit, quæ omnem philosophiam in considerationem divinorum, id est ἀληθῶς ὄντων quæ scientiam certam gignunt, & humanorum, quæ ad vitam hominis pertinent, & sensibus subjacent, quatenus scilicet referuntur, & præparant ad divina, dividunt.[a] Paulo tamen aliter ARISTOTELES, qui dum a tota antiquitate abit, & in contemplatione atque intellectus perfectione summum bonum collocat, ita theoreticarum disciplinarum potissimam rationem habet, ut tria theoreticarum disciplinarum genera constituat, physicam, mathematicam & theologiam,[b] & his demum activam & effectivam subjungat;[c] quarum illa ethicam, politicam & œconomicam, hæc medicinam, poeticam, grammaticam, statuariam, pictoriam comprehendit, quatenus scilicet rationes causasque suæ constitutionis, naturæ & operationum exponere & ratiocinando demonstrare possunt:[d] Unde & dialectica, tanquam philosophiæ instrumentum, a philosopho non omissa est. Stoici vero,[e] *philosophiæ tres partes esse dixerunt, moralem, naturalem & rationalem; prima componit animum, secunda rerum naturam scrutatur, tertia proprietates verborum exigit, & structuram, & argumentationes ne pro*

z) *Iliad. e. v. 127. 128.*

a) PSELLUS *Comm. ad quinque voces* conf. JO. SCHEFFER *de nat. & constit. philosophiæ Italicæ c. VIII. p. 65. 66.* ex veteribus SENECA *ep. 89.*

b) *l. VI. Metaphys. c. 1. l II. c. 7.*

c) *de anima l. I. c. 3.*

d) conf. JONSIUS *de script. hist. philos. l. I. c. 1. §. 3. p. 4. 5.*

e) Ita SENECA, *ep. 89.* qui de definitione & divisione philosophiæ omnino legendus est.

pro vero falsa surrepant. Epicurei vero[f] *duas partes philosophiæ constituerunt, naturalem atque moralem, rationalem removerunt: deinde cum ipsis rebus cogerentur ambigua secernere, falsa sub specie veri latentia coarguere, ipsi quoque locum, quem de judicio ac regula appellant* (canonicam) *alio nomine rationalem induxerunt, sed eam accessionem esse naturalis partis existimant.*[g] *Cyrenaici*[h] *naturalia cum rationalibus sustulerunt, & contenti fuerunt moralibus, ita tamen ut his illa revera inserviant.* Sed de his suis locis accuratius dispiciendum erit; nobis hæc summatim ostendisse sufficiat, ut pateat, quicquid sani in partitione philosophiæ apud veteres fuit, id ad eam, quam supra dedimus philosophiæ definitionem, partiumque ejus distributionem collineare. Inde vero, quid in historia philosophiæ quærendum sit, per se patet.

Historia philosophica quid sit?

§. IV. Quid philosophiæ, cujus historiam perlustrare animus est, voce intelligendum sit, definivimus, historiam, qualem jam intelligamus, exponendum est. Scilicet vel doctrinarum ea est, vel personarum.[i] Doctrinarum historia scientiarum fata exhibet, & intellectus humani quasi historiam ita pandit, ut in doctrinarum origines, variasque sententias & mutationes atque opinionum divortia inquirat, & quæ de humanis divinisque rebus dogmata philosophis placuerint, in quibus conspiraverint, vel in diversa abierint, exponat: idque duplici modo fieri potest. Nam vel doctrinæ alicujus historia per omnem ætatem & nationem panditur, & qua ratione per diversas sententiarum semitas ad nos pervenerit, ostenditur: vel omnium gentium, & sectarum systemata ita oculis subjiciuntur, ut & adhibita fundamento principia, & conclusiones inde formatæ, totumque systema pateat. Illam *historiam doctrinarum philosophicarum*, hanc *historiam philosophiæ* distinctionis gratia non inepte vocaveris, quæ vel per totum philosophiæ ambitum, vel per singulas disciplinarum philosophicarum e. g. logices, physices, ethices &c. partes deduci potest. Personarum, id est, hominum philosophantium historia ad primaria quidem philosophicæ historiæ capita necessario vinculo non pertinet, omitti tamen ab eo nequit, qui philosophiæ historiam intime pernoscere cupit. Ut enim taceamus, plurima ad formandum & emendandum animum ex historia vitæ & actionum a philosophis susceptarum desumi posse, & egregie disci, quibus mediis ad sapientiam pervenerint, quæ impedimenta superaverint, quibus adversariis restiterint, ubi pro Junone nebulam amplexi fuerint, qui sapientiæ possessionem honores, quæ emolumenta, quæ animi felicitas secuta sint, & quæ alia hujusmodi sunt, quæ recte considerata ad vitandos erroris labyrinthos, & sequendas veritatis semitas, ad excitandam & fovendam virtutem, & deprimenda vitia plurimum conferunt: eo potissimum nomine historia philosophorum, præsertim eorum, qui systemata condiderunt, negligenda non est, quoniam circumstantiæ philosophorum in constitutionem & naturam

f) *Ibid.* LAERT. *l. X. s. 30.*
g) *Ibid.*
h) SENECA *l. c.*
i) Conf. JONSIUS *de script. histor. philos. c. I. §. 1. 2. p. 2. 3. 4.*

turam systematum, quæ formarunt, valde influunt, & ex iis ratio desumi debet; quæ si incautius negligitur, mirum non est, in interpretatione systematum interdum hallucinari viros doctissimos, ceteraque perspicacissimos. Poteramus hæc longo exemplorum syrmate confirmare, nisi animus esset, plerorumque systematum a philosophis conditorum explicationi præmittere considerationes aliquas generales, ubi talia quam maxime in censum venient. Qui vero interim exempla cupiet, is vel ad Platonis philosophiam respiciat, cujus doctrinas sæpe male cohærentes, certe ex diversissimis sententiis conflatas & inter se coaptatas nemo recte intelliget, nisi didicerit, Platonem non a Socrate modo, sed & a Pythagora, a Cratylo Heracliteo, a Parmenide, ab Euclide Megarensi philosophiam didicisse, & eorum placita suis horreis intulisse: vel Aristotelis philosophiam expendat, eam non intellecturus, nisi prius edoctus, quibus potissimum ex veteribus philosophis suam philosophandi rationem vir acutissimus opponere voluerit: vel oculum diverti patiatur ad Zenonis, Stoicorum parentis porticum & Epicuri hortum; utriusque enim placita, animadvertet, ex vatiniano potissimum, quo utraque secta alteram persequebatur, odio non raro profecta esse, & mutuis dissidiis sibimet invicem opposita, quæ lucem non capient, nisi exposito dogmate fax præferatur. Plura addere, supervacaneum est, nam dicta rem satis loquuntur, & confirmabit eam satis systematum philosophicorum, quam dabimus, historia. Nobis itaque quibus historiam philosophicam universo suo complexu considerare constitutum est, ita ad eam attendere animus est, ut & vitas philosophorum, eorumque res gestas, & fata, tum discipulos & adversarios, & quæ alia de iis notatu digna annales referunt, expendamus, & in sectarum origines, successiones & decrementa inquiramus, tum vero accurato potissimum oculo ad systemata philosophorum attendamus, & consultis fontibus fide dignis &, quantum licet, purissimis, principia, quibus reliqua nituntur, excutiamus, & his demum conclusiones superstruamus, adhibitis, ubi licet, ipsis philosophorum verbis. Qua ratione ab ipsis nascentis mundi initiis ad hæc nostra tempora, quibus philosophia per Dei beneficium ad summa culmina surrexit, historiam quandam philosophiæ condere licebit.

Requisita & subsidia ad H. P.

§. V. Requirit vero historia philosophica hominem iis ingenii viribus, iisque literis instructum, sine quibus tantum iter nemo feliciter emetiri poterit. Quisquis enim inoffenso pede in hac semita progredi optat, & intellectu rite disposito & voluntate recte affecta gaudeat, necesse est. Et quod intellectum quidem concernit, non naturalis tantum tam judicii, quam ingenii vis requiritur, sine qua nihil in omni literarum studio valemus; sed intellectus potissimum ita excultus postulatur, ut accurate ratiocinari, veterum sententias proprio lumine illustrare & interpretari, & claras pro argumenti conditione de materiis tractandis ideas sibi acquirere queat. Et cum in historia ad fidem veterum relationibus dandam pleraque

quoad intellectum,

que redeant, id imprimis discendum prius est ei, qui ad historiam philosophicam excolendam se accingit, qua ratione & mensura fides historica ponderanda sit, quibus verisimilitudinis gradibus narrata veterum nitantur, quæ a vero aliena, quæ propinqua, quæve medio ita loco posita sint, ut in utramque partem de iis disputari queat. Nisi enim hoc logices filum quis arripuerit, nunquam ex hoc labyrintho se expediet. Jungenda cum arte rationali, ars critica, ut judicium fieri queat, de genuinis & suppositiis philosophorum scriptis, de fontibus unde interpretatio hauriri debet, deque causis omnibus in systemata veterum philosophorum influentibus. Nec linguæ negligendæ sunt, sed legendi philosophorum, qui extant, libri in eo sermonis genere, quo exarati sunt, attendendum præterea ad temporum rationes, quibus singula contigerunt, sine qua chronologiæ face nunquam historiæ philosophicæ tenebræ dispellentur. Excutiendæ sunt veterum ritus, mores & consuetudines, quibus se & dogmata sua philosophi haud raro attemperarunt; immo ex omni antiquæ & novæ eruditionis penu advocanda ea & in promtu habenda sunt, quæ historiæ philosophorum omnis ætatis & gentis lucem aliquam fœnerari possunt. Imprimis vero purgatum a præjudiciis, veritatem jugulantibus, intellectum habere oportet eum, qui feliciter in historia philosophica versari cupit. Abjicienda nimia antiquitatis veneratio, omnia majori extollens gradu, quæ antiquitatis situ obducta squalent; extirpandum præjudicium auctoritatis, certis viris magnis veritatem ob solam nominis famam vel dignitatem adscribens. Abjicienda omnis præcipitantia, vel novitatis quoque sine ratione amor; & non subterfugiendus improbus & iteratus labor, toties philosophorum dogmata expendendi, quoties deficiens nobis eorum lux postulat. Imprimis vero hypotheseos, quod vocant præjudicium exuendum est, ne philosophos ea dixisse putemus, quæ cum nostro systemate & hypothesi conveniunt: quæ philosophos perversa interpretandi ratio, quantopere historiæ philosophicæ nocuerit, dici vix potest. Unde patet voluntatem quoque ejus, qui in historia philosophica excutienda recte versari vult, bene affectum esse debere. Ejicienda scilicet & odium & favor, omneque partis studium, nudoque & nullo affectu impedito oculo omnia philosophorum, sive laudem hactenus meruerint, sive culpam, lustranda sunt. Hinc sinceritatem animi & magnum hoc studium candorem postulat, ne fraudibus eorum, quorum interest, omnia vetera & nova miscere historia philosophica pateat. Quæ mentis integritas vix desiderabitur, ubi illa sincera cupiditate flagrat veritatem inquirendi, eamque a falso segregandi, unde magnus ad rejiciendas fabulas, etiam publico assensu conservatas, non oriri non potest animus. Addimus non sine causa modestiam animi, quæ suæ supellectilis gnara, & prolixissimi laboris in historia philosophica exantlandi conscia, non omnia se scire, mentisque acie attingere posse, novit, immo multa esse philosophorum fatetur, quæ ita se habent, ut adhibita omni industria clare distincteque

quoad voluntatem,

que

que certoque ſcientiæ gradu cognoſci nequeant.[k] Unde & in aſſenſu prudenter cohibendo, & agnoſcenda quoque ignorantia, prudentem & modeſtum hiſtoriæ philoſophicæ cultorem aſſiduum eſſe, quilibet intelligit. Non vero cautum tantum doctumque hiſtoricum deſiderat hiſtoria philoſophica, ſed & philoſophiæ myſteriis innutritum; quisquis enim in ipſa philoſophia hoſpes eſt, nunquam vel veteres intelliget, vel recentiores mente aſſequetur, vel judicium quoque ſuum interponet feliciter. Quæ omnia ſicut recte ad hiſtoriæ philoſophicæ ſtudium rite excolendum requiri, ipſa res clamitat, ita quam difficilis is labor ſit, quamque arduum ad aliquam in ea perfectionem adſpirare, nemo non intelligit. Quod tamen deterrere debet neminem, in hoc utiliſſimo eruditionis genere profectum quærentem: nam & multa diligentia, attentione, & adhibitis mediis dictis difficultates feliciſſime ſuperari poſſunt, & in magnis voluiſſe, modeſto animo ſatis eſt. Qua de re eleganter PLINIUS,[l] cum difficilem philoſophicæ hiſtoriæ partem, quæ naturam rerum enarrat, explicare conſtituiſſet: *Magna pars ſtudiorum amœnitates quærimus, quæ vero ab aliis tractata dicuntur immenſæ ſubtilitatis, obſcuris rerum tenebris premuntur. Jam omnia attingenda, quæ Græci* τὰς ἐγκυκλοπαιδείας *vocant, & tamen ignota aut incerta ingeniis facta: alia vero ita multis prodita, ut in faſtidium ſint adducta. Res ardua, vetuſtis novitatem dare, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ omnia. Itaque etiam non aſſecutis voluiſſe abunde pulchrum atque magnificum eſt.*

quoad ipſam philoſophiam.

§. VI. Hæ vero difficultates ut facilius ſuperari, & quæ ad hiſtoriam philoſophicam felici effectu excolendam neceſſaria eſſe demonſtravimus, eo certius acquiri queant, dabimus monita quædam & cautelas, ad quas præcipue attendendum eſſe hiſtoriæ philoſophicæ ſtudioſo, ſi & ſcyllam & charybdin evitare cupiat, longa experientia viros doctiſſimos & in his literis ſummos edocuit.[m] Scilicet:

Cautelæ obſervandæ:

I. *Quærendi ſunt fontes, ubi haberi poſſunt, proximi, & examinandi ad fontes rivuli.* Fontes vero innuimus, ipſa philoſophorum ſcripta, quæ hodie ſuperſunt. Etſi enim magnam ſcriptorum philoſophorum præcipue veterum (nam recentiorum alia conditio eſt) partem temporis injuria nobis eripuit, & imprimis fatalis ignis plurimam ſcriptorum philoſophicorum partem perdidit, conſervata tamen ſcripta Pythagoreorum quorundam, tum Platonis, Ariſtotelis, Theophraſti, Epicuri, & poſt Chriſtum na-

Fontes quærendi.

 tum

k) Eleganter ORIGENES *contra Celſum l. I. p. 11. Nemo noſtrum dicet, novi Epicuri omnia; nec audebit profiteri, ſe noſſe Platonis omnia, cum tantopere inter ſe diſcrepent etiam ſcriptorum ejus interpretes. Quis enim eſt tam audax, ut dicat, ſe noſſe Stoicorum omnia vel Peripateticorum. Niſi forte hoc verbum, novi tum omnia, ab idiotis aliquibus imperitiam ſuam non agnoſcentibus audiit.*

l) In *præfat. Hiſtoriæ naturalis.*

m) Dicta hac de re nonnulla in diſſ. *de comparatione philoſophiæ gentilis, cum Scr. S. & religionis chriſtianæ dogmatibus caute inſtituenda, quæ prima* eſt in *Otio vindelico.*

tum principum sectæ eclecticæ, Plotini, Porphyrii, Jamblichi, Hieroclis, Procli, & similium; Stoicorum quoque post reparatam salutem principum, Senecæ, Epicteti, Antonini, &c. Quæ ut totius systematis sui rationem plerumque exponunt, ita in normam eligenda sunt, ad quam reliqua, quæ ab aliis de horum philosophorum doctrina referuntur, exigi debent. Ex ipsis enim philosophorum, præcipue sectarum conditorum, verbis certissima de mente dogmatum ab iis admissorum indicia desumi posse, quilibet per se intelligit, & res ipsa loquitur, experientia tamen in his literis exercitatum magis confirmat. Sæpissime enim deprehendimus, eos, qui philosophis, præcipue veteribus posteriores eorum dogmata retulerunt, vel inscitia, vel detrahendi & odium conflandi studio sinistre ea exposuisse. Qua in culpa præcipue versatur Aristoteles, qui magno studio coëmtis & expilatis veterum libris, ita haud raro eorum mentem expressit, ut nocentior quidem & a vero alienior videretur, longe tamen a vera eorum sententia recederet; qua in re Speusippum, Aristoxenum & Xenocratem comites habuisse olim jam conquestus est PORPHYRIUS, [n] ipse sæpe non melior. Idem & epicureæ philosophiæ historia comprobat, quæ si ex adversariorum, præcipue Stoicorum, immo & Ciceronis atque Plutarchi relatione judicanda est, absurditate vix ab alia vincitur, ex ipsis vero Epicuri epistolis, quas nobis conservavit LAERTIUS [o] desumta meliori habitu conspiciendam se præbet. Semper enim, ut in omni sententiarum divortio, ita præcipue in philosophorum sententiis adversarii partes argumento ab invidia & odio ducto pressas esse, fidem nobis, quæ sequetur faciet historia philosophica, tum veterum, tum nostrorum temporum.

Dispiciendum, de sua an de aliorum sententia loquantur philosophi.

II. *Attendendum vero in ipsis, quæ supersunt scriptis philosophorum, an de suis hypothesibus agant, suamque mentem expromant, an aliorum sententias referant.* Multum incertitudinis & erroris neglecta hæc cautio in historiam philosophicam intulit. Solent enim haud raro veteres imprimis philosophiæ doctores aliorum philosophorum sententias referre, idque haud raro ita, ut summa attentione opus sit, si recte assequi quis cupiat, de cujus doctrina vel opinione sermo sit. [p] Id in Platonis potissimum & Aristotelis scriptis usu venit; ille enim mox Parmenidem, mox Cratylum, mox Socratem, mox Timæum, loquentes inducit, horumque philosophorum sententias suis dialogis ita miscet, ut magna difficultas & obscuritas in exquirenda vera Platonis mente inde oriatur. [q] Hic vero, dum, judice GASSENDO, compilatorem alienorum operum maximum se præstat, simili cum præceptore labore aliena suis sine evidenti sæpe indicio miscet. Et his similia in reliquis quoque occurrunt.

Sectæ expendenda.

III. *In consulendis* porro *veterum philosophorum scriptis & hauriendis inde eorum sententiis ad sectæ, cui vel addicti fuerunt, vel quam ipsi exci-*

n) In *vita Pythagoræ p. 36. ed. Rom.* conf. FR. PATRICIUS *discuss. Peripat. T. II. l. I.*

o) *l. X. de vit. philos.*

p) Conf. *Otium vindel. mel. I. p. 157.*

q) Vid. *Historia philos. doctrinæ de ideis §. 2. p. 13.* ubi prolixius hoc ipsum probavimus.

excitaverunt, linguam loquendique modum, quam maxime attendendum est. Dum enim philosophi vocibus utuntur pluribus sectis communibus, propriam tamen suoque systemati accommodatam verbis significationem ab aliis sectis longe abeuntem subjiciunt; quam qui non probe notat, & eadem dicere philosophos putat, ubi iisdem verbis & loquendi modo utuntur, misere fallitur. Exemplis hujus rei historia philosophica scatet, & vel una fati vox satis comprobat, quæ longe aliud apud Pythagoram & Platonem, aliud apud Stoicos, aliud apud Epicurum significat, sensu non tantum diversissimo, verum etiam sæpissime contradicente. [r]

Totum systema philosophi eruendum.

IV. *Ut* itaque *de sententia philosophorum sanum rectumque judicium ferri queat, totum ex eorum scriptis systema* ita *eruendum est*, ut ante omnia principia generalia, quæ fundamenti loco toti doctrinarum ædificio subjiciuntur, eruantur, & his demum illæ superstruantur conclusiones, quæ ex istis fontibus sponte sua fluunt. Quemadmodum enim hoc præcipue philosophi officium est, ut ex positis quibusdam principiis generalibus, specialia dogmata justo nexu derivet, ita eam interpretationem merito alteri prætuleris, quæ cum toto systematis habitu & connexione convenit apteque inter se cohæret, etsi prima facie aliud dicere videatur. Quod ubi neglexeris, mira sententiarum confusione deceptus, nunquam ad veram philosophorum mentem rite cognoscendam pervenies. Id quod plurimis viris doctis in Stoicorum præcipue systemate explicando accidit. Cum enim Stoici post natum Christum, christianæ potissimum doctrinæ laude illecti, verbis & externa specie philosophiam suam, imprimis moralem speciosius ornarent, [s] factum inde est, ut viri multi magna eruditionis laude florentes, sed incautius ad systematis stoici nexum habitumque non attendentes, plurima sana & egregia somniarent, quæ propius & ex intima principiorum stoicorum connexione considerata, non unum errorum cumulum exhibent.

Ad circumstantias philosophorum attendendum.

V. Non vero ad systemata tantum ipsa, in scriptis philosophorum obvia, sed *ad circumstantias quoque auctorum*, temperamenti & educationis rationem, præceptores, quos ex parte imitati sunt, adversarios, quibus sua dogmata opposuerunt, fautores, vitæ genus, quod sectati sunt, gentem unde vel oriundi, vel apud quam vixerunt, & quæ alia his similia *attendendum est.* Supra enim jam monuimus, ejusmodi circumstantias plurimum habere in ipsa systemata philosophorum influxum, quæ ubi negliguntur, ineluctabilem obscuritatem pariunt. Id quod in plerisque tum veterum, tum recentiorum philosophematis recte observatum magnam lucem historiæ philosophicæ accendit: uti præter ea quæ jam diximus, ex iis, quæ de philosophia pythagorica in veteris, & de theosophico-paracelsica in recentioris philosophiæ historia dicentur, suo loco erit manifestissimum.

VI. *Quod*

r) Conf. PLUTARCH. *de placit. philos. l. I. c. 25. seqq. Otium vind. mel. I. §. 7. p. 85.* ubi plura hanc in rem dicta sunt.

s) Prolixius id ostendimus in diss. *de subdola Christianorum imitatione a Stoicis post C. N. suscepta, quæ inserta est Tempe helvet. T. III. sect. 2. art. 4.*

Testimonia fide digna quaerenda,

VI. *Quod si ipsa philosophorum scripta nobis non suppetunt*, vel quae pro talibus venditantur, examen criticum non sustinent, *ad eorum quam maxime testimonia confugiendum est, qui philosophis aetate fuere proximi*, & vel eos ipsos docentes audiverunt, vel eorum genuina scripta legerunt, & dogmata philosophorum intelligere potuerunt; praejudiciis vero non occoecati impedimenta non habuerunt, in cognoscenda sententia veterum. Quorum ita examen instituendum est, ut quo major testium nubes se nobis offerat, qui & veritatem dicere potuerunt, & causam, cur eam vitiarent, non habuerunt, eo majorem quoque fidem mereantur. Et haec communis admodum, ut omnis historiae, ita maxime philosophicae regula est; ex qua sua sponte fluit, in testimoniis adducendis quo major est testium auctoritas, & fides, eo majorem habere ea quoque verisimilitudinem. Id quod imprimis apud eos observandum est, qui certae cuidam sectae addicti, historiam philosophicam vel totam, vel ex parte aggrediuntur. Illis enim ad sectae suae emolumenta plurimum attentis non facile habenda fides, nisi aliorum quoque testimoniorum auctoritate suffulti veri magnam prae se ferant speciem. Nam plerumque ejusmodi homines philosophorum vitam, fata & dogmata ita referunt, ut ad sua potissimum placita commodum atque commendatio redundet. Quae cautela imprimis apud Eclecticos, sive Alexandrinos philosophos, qui Platonicorum quoque recentiorum nomine inclaruerunt, tenenda est; hi enim vaferrimi homines, ad incrustandum novum philosophiae suae satis miserae genus, veterum imprimis Pythagorae vitam, fata & philosophiam ita depinxerunt, ut ingenii sui somnia a magnis istis viris profecta viderentur; quae tamen accuratiori examine excussa, non suspecta tantum videntur, sed & falsa & frustra afferta. [t]

praesertim in philosophis post C. N.

VII. *Necessariam hanc cautionem esse*, quilibet videt, qui artem criticam vel a limine salutavit: majorem tamen ejus necessitatem *deprehendimus in dijudicandis relationibus & fide philosophorum post Christum natum florentibus*, praesertim iis, qui Potamone primum, mox Ammonio Sacca auctore pessimum institutum excoluerunt, plures sectas inter se conciliandi, immo ipsa quoque sanctissimae religionis nostrae decreta cum suis systematibus conjungendi, iisque veterum philosophorum nomine & auctoritate praefixa dignitatem nomenque acquirendi. Nihil enim his philosophis solennius, quam ut ex abundantissimo historiae philosophicae gremio, cui se profunde satis insinuant, depromant infinitam sententiarum mirabilium materiem, quam mira audacia inter se coaptantes, deforme philosophiae aedificium extruunt, & dum veterum nomina crepant, incauto lectori ea pro genuinis veterum doctrinis dogmata propinant, quae a vero eorum sensu maxime abeunt. Unde omnes omnino Syncretistae, id est, variarum sententiarum & diversarum sectarum inter se conciliatores caute audiendi & multo cautius admittendi sunt, quippe qui mentem philoso-

t) Vid. cel. MOSHEMII differt. *de corrupta per recentiores Platonicos ecclesia, volum. diss. ad H. E. pertin. p. 85. seqq.*

losophorum plerumque adulterant, cujus testes fere infinitos historia philosophica, tum veteris, tum mediæ, tum recentioris ætatis nobis exhibebit.

Suppositititia scripta fugienda.

VIII. Quia vero magna semper fingendi & supponendi fuit licentia, imprimis ex quo in Ægypto atque Asia minore certum hominum genus extitit, quod singulari philosophiæ genere superbiens, licitum sibi putavit pia fraude, & libris veteribus sapientiæ doctoribus magnisque viris suppositis, sua dogmata propagare; quam pestem in sua arva quoque derivare recentiores Platonici, immo nec Christiani omnes ab ea abstinuere, ut de hæreticis, magnis hujus fraudis artificibus, nihil jam dicamus:[u] hinc *summe cautum oportet esse providum historiæ philosophicæ cultorem, ne facile in ejusmodi retia incidat, fidemque libris babeat magnam antiquitatis speciem mentientibus, sed fraudis atque imposturæ vestigia attento facile prodentibus.* Evolvant, qui hujus rei exempla cupiunt, qui sub Zoroastris, Sibyllarum, Mercurii Trismegisti, Orphei, aliorumque priscæ philosophiæ antistitum nomine libri venduntur, magnamque ibi fingendi & supponendi licentiam deprehendent. Et horum similibus historia philosophica scatet, quæ qua ratione vitanda & detegenda sint, criticæ artis magistri[x] docere solent.

Examinandi gradus fidei historicæ.

IX. Quod si scripta, ex quibus testimonia de factis, dictis, fatis & dogmatibus philosophorum, quorum ingenii fœtus ætatem non tulerunt, haurienda sunt, genuina suisque auctoribus digna deprehendimus, *collatis* tamen *testimoniorum narrationibus ad fidei historicæ gradus oculus intendendus est*, nec examinandum tantum, an scriptor, qui testis est, veritatem dicere potuerit & voluerit, sed & quæ testimonia fidei gradu & auctoritate reliquis præferri mereantur. Etsi enim ad verisimilitudinis lancem in historia omni, præcipue vero in philosophica, pleraque ponderanda sunt; potest tamen interdum probabilitatis ratio eo usque urgeri, reique veritas ita poni in aprico, ut parum a demonstratione absit, certe ab insigni errore tuti esse queamus. Cujus regulam concinne exhibuit celebris artis rationalis doctor,[z] ita præcipiendo: *Res gestæ, de quibus sensus facile possunt judicare* (eadem intellectus ejusque ratiociniorum conditio est) *si confirmentur testimoniis multorum hominum diversarum ætatum, diversarum nationum, diversa consilia sequentium, si de illis loquantur tanquam de se visis, neque suspicio sit eos conspiravisse ad mendacium stabiliendum, non minus constanter credi debent, quam si visæ fuissent a nobis propriis oculis.* Quo magis itaque ad hunc apicem in expendenda philo-

u) conf. IDEM diss. *de causis suppositorum librorum inter Christianos* §. I. & II vol. *cit. p.* 217. *seqq.*

x) Enumerat eos B. FABRICIUS *bibl. græc. vol. XIV. p.* 131. & causas simul suppositionum in compendio una cum criteriis affert.

z) Auctor *artis cogitandi P. IV. c.* 7. *p. m.* 491. conf. quæ erudite & copiose de fide historiæ philosophicæ disserit cel. C. A. HEUMANNUS *act. phil vol. I. p.* 381. *seqq.*

philosophiæ historia pertingere nobis licet, eo certiorem illa nobis cognitionem impertietur. Quod si, ut plerumque fieri solet, ad tantum probabilitatis gradum pervenire nobis non licet, opera tamen danda est, ut, quantum licet, verisimilitudinis gradus augeantur; ubi imprimis cavendum est, ne solo testium numero, præsertim eorum, qui nimis remoti ab iis temporibus fuerunt, de quorum factis & dictis testimonium perhibent, moveamur, ad dandam illis fidem, cum haud raro sine examine sequiorum temporum scriptores prioris ætatis commentaria exscribant, novorum ideo testium in numero non habendi. Verum de his prolixius consulendi sunt, qui de ratiocinandi arte præcipiunt.[a]

Nihil aliter affirmandum, quam fides historica patitur.

X. Caute in historia philosophica incedendum esse, ex dictis sponte sua sequitur: inde vero fluit, *nihil affirmandum vel negandum in ea esse, aliter, quam fidei historicæ leges patiuntur.* Unde quæ sola possibilitate speciem ementiuntur, qui infimus fidei historicæ gradus est, cautissime consideranda & admittenda sunt, & ubi licet probabilitatis ratio atque caussa, quousque fidem narratio mereatur, adjicienda est, ut scilicet veritatis indagator uno intuitu videat, quid statuendum, admittendumve, quidque rejiciendum sit.

In dubiis suspendendus assensus.

XI. Hac via sollicite incedenti accidet sæpius, ut adductis & ponderatis rationibus & testimoniis incertus sit, quid sequi debeat, quid admittere tanquam verum, quid tanquam falsum repudiare. Et hic omnino *suspendendus intellectus assensus est, & fatenda candide incertitudo.* Qui pyrrhonismus historicus uti maxime sobrium in historia medicamen est, ita quoque in philosophica historia non tantum adhibendus est, ubi certum probabilitatis gradum attingere non licet, dubiusque intellectus hæret: sed muniendus eo etiam est animus, ut nihil, præcipue primas verisimilitudines rationes non præ se ferens, temere pro vero admittatur, sed eo usque suspendatur intellectus judicium, donec adhibitis ratiocinandi regulis & accurato examine fundamenta fidei historicæ rei debitæ patescant.[b]

Res ipsæ consideranda.

XII. *Neque res ipsæ*, quæ in historia philosophica occurrunt, sive facta sint, sive doctrinæ, *negligendæ, sed ita expendendæ sunt, ut locum ibi, ubi de iis sermo sit, invenire queant.* Ubi tamen & scylla & charybdis vitanda, mediaque via incedendum est, ne in extrema currendo, a veritatis tramite aberretur. Scilicet ubi philosophis talia vel dogmata, vel facta tribuuntur, quæ communes rationis sensusque regulas lædunt, & ab homine sobrio atque vel mediocriter docto expectari vix possunt, non temere ea admittenda, sed accuratissimo omnia examine excutienda sunt; qua cautione adhibita multa fabularum plaustra ex historia philosophica ejici possunt, quas mendax potissimum Græcia[c] excogitavit, & imprimis sophistarum

a) Eleganter multa hac de re præcipit celeb. CROUSAZIUS *Logic. P. III. c. 4. p. m. 116.* qui legendus est.

b) Vid. BIERLINGII Commentatio *de pyrrhonismo historico.*

c) *Testimoniorum religionem & fidem nunquam*

rum nugacia & ad fingendum & mentiendum parata ingenia pepererunt, ab omni veritatis non specie tantum, sed & sensu aliena, qualia v. g. in Cynicorum historia deprehendere licet. Non tamen eo usque id extendendum est, ut pro falso & efficto habeamus, quicquid a ratione alienum philosophis tribuetur. Uti enim non omnes philosophi fuere, qui pallium & baculum gestarunt, barbamque nutriverunt; ita ad insana multa, & imprimis ad absurdissima sententiarum monstra multos fuisse delapsos, ex certissimis historiæ monumentis constat, nihilque tam absurdum est, quod non dictum sit ab aliquo philosophorum.

Suæ opiniones philosophis non supponendæ.

XIII. Hactenus intellectum ab iis impedimentis præmunivimus, quæ in decurrendo historiæ philosophicæ campo ex re tractanda enata haud parum obsunt. Jam & ipse historiæ philosophicæ studiosus muniendus est, ne sibi ipse officiat. *Caveat* itaque, *ne suas opiniones, ideas, sententiam, philosophis supponat, & ea se apud illos videre putet, quæ vel ipse sentit, vel, ut sentiant philosophi, in votis habet.* Id quod ex eo tempore, quo literarum reformatio faustis avibus obtigit, sæpissime accidit. Certis enim opinionibus innutriti vel occupati viri docti, ut suæ hypothesi, quam semel deamaverunt, auctoritatem concilient, philosophorum veterum sententias ad sua dogmata ita applicant, ut cum iis conspirare videantur. Cujus nobile exemplum historia philosophiæ Sinensium suppeditat, quam viri docti, qui ex societate Jesu ad hanc gentem missi sunt, ita nobis exhibent, ut præjudicio non occæcati facile odorentur, ad philosophiæ scholasticæ, ab his viris Sinarum regno illatæ, ideam gentis longe alia sibi persuadentis cogitata fuisse efformata, [d] quæ res quantas nostra ætate lites & dissidia pepererit, inter omnes constat.

Major lux non inferenda, quam in se historia habet.

XIV. Non vero tantum a suæ sententiæ & hypotheseos veterum dogmatibus inferendæ studio abstinendum est, sed *nec major lux inferenda iis, quam penes auctores suos habuerunt.* Quisquis enim cauta sobriaque ratione philosophicam historiam expendet, deprehendet, sæpissime philosophos non claras satis & distinctas doctrinarum suarum habuisse ideas, sed vocibus vagis & indeterminatis usos incertum lectorem dimisisse, quod imprimis in Aristotele recentiores reprehenderunt philosophi. [e] His qui certiora substituit, & clariore luce donat, non tam veterum philosophorum mentem pandit, quam sua cogitata iis affingit, quemadmodum ab iis factum est, qui Aristotelis philosophiam recentiori reconciliabilem asseruerunt. [f]

Veteris philosophiæ idea ad nostram non exigenda.

XV. Tandem *nec ad nostrorum temporum habitum & sapientiæ inter nos cultæ ideam philosophia vetus exigenda est.* Aliam enim ætatem alia philosophandi ratio semper decuit. Cujus regulæ neglectæ incuria

 nobis

quam ista natio Græcorum coluit. CICERO *Orat. pro L. Flacco.*

d) Ita Laurentium Magaloti & Carolum Dati, doctissimos Florentiæ viros judicasse, postquam cum Jesuitis Grubero & Orvillio ex Sina reducibus de Sinarum philosophia collocuti fuissent, refert cel. RENAUDOTIUS in diss. *de eruditione Sinensium.*

e) *Ars cogitandi, Mallebranche*, aliique.

f) Vid. illustr. LEIBNIZIUS *pec. diss. T. II. epist. Leibniz. p. 121. seqq.*

nobis tot monstra philosophorum, præcipue in historia philosophiæ barbaricæ progenuit, & prophetas Hebræorum vetustissimorum immo reges Orientis mutavit in professores philosophiæ, encyclopædiæ hodiernæ studio innutritos. Quod puerile præjudicium mature in historia philosophica abjiciendum est.

Temporum rationes considerandæ.

His cautelis si longinquum iter muniatur, & philosophicæ historiæ studium caute sobrieque suscipiatur, facile difficultates superari possunt, quæ in amplissimo hoc campo exsurgunt, innumeræ, facileque ex hoc labyrintho evadimus salvi atque incolumes. *Non negligenda* tamen & *reliqua eruditionis præsidia*, & imprimis *temporum rationes probe consideranda sunt*, quæ accurate adhibitæ fabulas produnt, a paucissimis sæpe animadversas. Exemplum esto Isidorus, celebris eclecticæ scholæ philosophus, quem Hypatiæ doctissimæ fœminæ maritum faciunt, & abstinentiam cum ea servavisse asserunt recentiores, post Suidam, viri doctissimi tantum non omnes; manifestum tamen errorem prodente temporum serie, Hypatia violenta nece seculi post C. N. quinti anno decimo quinto extincta, Isidoro seculi sexti anno trigesimo tertio cum aliis philosophis ad Persarum regem transeunte. Et talia quidem innumera in historia philosophiæ occurrunt. Sed & totius eruditionis historia in subsidium vocanda est, sine qua philosophorum acta sæpissime intelligi nequeunt; quod & de sacra ecclesiæ historia tenendum, eo potissimum tempore, quo apud homines ecclesiasticos philosophia, vel, si mavis, philosophiæ umbra sedem fixit. Unde & in sequenti tractatione ubique lux ex sacra & literaria historia philosophicæ lucranda erit.

Ignem supra num. I. innuimus præcipuam causam esse, cur tot veterum, præsertim philosophorum libris careamus, id quod nemo negaverit, qui librorum veterum fata cognovit. Ut enim silentio prætereamus eos philosophorum libros, quos ipsi Vulcani flammis deleverunt, magna incendia, quæ celeberrimas bibliothecas devoraverunt, in causa fuerunt, ut tot libri veterum philosophorum nobis eriperentur. Celeberrimam enim Ptolomæorum bibliothecam incuria militum Cæsaris flammis absumtam nemo ignorat. Illi vero præstantissimos omnis generis, præcipue vero philosophorum libros illatos esse, constat. Idem fatum Romæ postea bibliothecam in Palatio Cæsareo ad templum Apollinis a Cæsaribus extructam delevit, igne cœlitus delapso consumtam: quam cum cura Imperatorum ex cineribus excitaret, novo consilio & inconsulto fervore pontifex romanus Gregorius magnus, omnes gentilium libros Romæ superstites igne extirpavit, vid. SARISBERIENSIS *Policrat. l. II. p. m. 123.* Cum vero post primam bibliothecæ Alexandrinæ conflagrationem insignis librorum optimorum præsertim ad philosophiam in hac urbe præter alias excultam pertinentium, thesaurus collectus iterum esset, effecit Saracenorum principis Omari rabies, & insanus legis suæ amor, ut occupata Alexandria omnes veteres libri igne multos

multos menses durante delerentur, frustra precibus intercedente Joanne Philopono, vid. ABULPHARAJUS *Hist. Dynast. p. 114.* Immo, quod mireris, ipse Almamon Saracenorum principum longe doctissimus & eruditionis maximus promotor ad commendandas, quas fieri curavit translationes veterum scriptorum, præcipue philosophicorum eo artificio usus est, ut archetypa græca igne destrui juberet, referente LEONE AFRICANO *de viris illustribus Arab c. I.* apud FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 260.* Quare mirum non est, tot veterum philosophorum libros hodie desiderari. Alia dabit cel. SCHELHORNIUS *Amœnit. T. VII. p. 75. sqq.*

§. VII. Provide dictum in modum cauteque susceptum studium in origines, incrementa & fata philosophiæ inquirendi utilitate gaudere maxima, & per omnem disciplinarum optimarum circulum haud contemnendis se emolumentis, quæ præstat, commendare, adeoque improbo labore & pertinaci, quam postulat patientia, dignum esse, perspiciet haud difficulter, quisquis tum ad dogmatum, tum ad hominum historiam in philosophia paulo plenius attenderit. Nulla enim fere disciplina est, quæ ex historia philosophica recte exculta incrementa capere nequeat. Est enim hæc fatorum sapientiæ humanæ enarratio revera historia intellectus humani, g quæ, quid ille valeat, qua ratione tenebris ereptus, & veritatis luce collustratus per varios casus, per tot discrimina rerum ad cognoscendam veritatem & felicitatem pervenerit, per quos anfractus aberraverit, qua ratione revocatus in regiam viam ad metam contenderit, quibusque mediis ita felicitati animi ministraverit, luculenter edisserit, & ita expositis ingenii humani fatis, quæ via supersit, quæ syrtes vitandæ, quis portus anhelandus, verbo, quid ab intellectu humano adhuc expectandum sit, exponit: quod cum ad reliquas quoque scientias pertineat, eximius historiæ philosophicæ usus inde patet. Sed non veritatis tantum origines & incrementa aperit historia philosophica, sed erroris quoque fontes indicat, & qua ratione sententiæ non falsæ tantum, & erroneæ, sed perniciosæ quoque & corrumpendis animis aptæ ortæ, quibus mediis propagatæ sint, quæ damna tam rei publicæ literariæ, quam christianæ attulerint, vivis depingit coloribus. Cujus rei plurima emolumenta sunt. Quod si enim discimus, magna ingenia & ad divinitatem relata in errorum absurdissimorum pariter atque nocentissimorum devia delapsos a veritatis tramite longe recessisse, cadet pestilentissimum auctoritatis præjudicium, & sana atque ad philosophandum maxime proficua alitur erga quoscunque, etiam magni nominis, homines diffidentia, ut propter nominis celebritatem opinionibus eorum non adstipulemur, nihilque ex iis pro vero admittamus, nisi accurato prius examine probatum, & verum deprehensum fuerit. Quæ prudentia si ex historiæ philosophicæ cultu mature adhibita fuisset, citius a jugo Aristotelico, quod intolerabili servitute per tot secula orbem philosophicum pressit, humani gene-

Utilitas historiæ philosophicæ.

Est historia intellectus humani.

Errorum index.

g) Laërtii historiam ideo ingenii humani historiam appellat MENAGIUS in *Comm. ad Laërt. proleg. p. 2.* conf. DESLANDES *Histoire critique de la philosophie T. I. pref.*

generis ingenia liberaſſet, quinimmo omni ſectæ ſtudio, philoſophandi libertati ſanæque veritatem inquirendi methodo tam adverſo, & veritati per omnem ætatem inimico obicem validiſſime poſuiſſet. Nec id tamen, quod quis objiciat, ad deprimendos alios, magnosque viros contemnendos, ſeque ambitioſius efferendum, viam ſternit; diſcunt enim exemplis virorum ſummorum, in veritate inquirenda turpiter ſæpe lapſorum philoſophantium ingenia, quam ſobrie & modeſte agendum ſit in hoc negotio, & quam caute incedendum, ne, quod maximis ingeniis accidit, nobis, qui ad tantam mentis aciem non aſſurgimus, eo magis eveniat; immo his exemplis de ſe modeſte ſtatuere, & a ſe errare non alienum eſſe, prudens diſcit, quæ infirmitatis ſuæ agnitio & ad tolerandos amice diſſentientes, & ad ferendam æquo animo contradictionem aliorum, & ad libere ac ſine partis ullius ſtudio & reſpectu venandam veritatem calcar addit ſtrenue. Aperiunt vero detecti errores, eorumque fontes etiam liberum vel ideo cogitandi campum, quia luculentis exemplis oſtendunt, opiniones a plerisque interdum pro veris admiſſas, leviſſimis præjudiciis, & cæco auctoritatis, antiquitatis vel commodi quoque ſtudio niti, veritates vero, a plerisque rejectas, & pro paradoxis, erroneis & pernicioſis habitas, poſt multorum ſeculorum, quibus depreſſæ jacuerunt, injuriam tandem caput extuliſſe, & de errore triumphaſſe. Quæ hactenus dicta ut exemplis declaremus, magnus ſemper error invaluit in ſuperſtitioſo ſpirituum corpore humano non veſtitorum cultu & invocatione, cujus deteſtabiles fontes nobis aperit philoſophia platonica, quæ ex pythagorica & orientis quoque traditione, cum de mediatore inter Deum & homines ſubobſcure quædam percepiſſet, per quem reconciliandum ſit Numen cum hominibus, offerendæ preces, commendanda ſacrificia, revelanda vero hominibus voluntas divina, & impertienda beneficia divinæ benevolentiæ; neſcio quem dæmonem magnum, amoris nomine inſignitum, per quem iſta fierent, excogitavit,[b] & de dæmonum ex ha re exſurgenti officio multa obſcuriſſime, ut in ejusmodi argumenti genere fieri ſolet, diſputavit. Cum vero peſtilentiſſimus error accederet, emanaſſe ex Deo omnia entia intellectualia, per diverſos ordines peculiarem exiſtentiam nacta, excogitavere ſequentia tempora in ſcholis Platonicorum certum quoddam dæmonum genus, quod mediam inter Deum & hominem naturam teneat, quique dæmones catenam unam ab hominibus ad Deum pertingentem conficiant, quæ univerſum repleat. Hos mediatores inter Deum & homines conſtituebant, per hos preces hominum ad Deum perferri, ſacrificia referri, Deique voluntatem patefieri, beneficia exhiberi ſomniabant, hos itaque religioſo cultu invocandos, hos, poſito licet inter Deum atque genios cœleſtes diſcrimine, colendos contendebant.[i] Qui putidus error, cum ad Chriſtianos philoſophiæ platonicæ nimis

b) Memorabilis hoc de argumento locus extat apud PLATONEM *T. III. Opp. p. 201.* ed. Serr. qui apud ipſum philoſophum legi meretur.

i) Conſulendus luculentus locus JAMBLICHI *de myſt. Aegyptior. l. I. ſect. 5 p. 8.* ed. Gal.

nimis deditos perveniſſet, ſinceram de cultu ſoli Deo debito doctrinam corrupit, & erroneam de cultu angelorum bonorum doctrinam in eccleſiam introduxit; in qua non hæretici tantum neſcio quas Æonas divinitatis quadam ratione participes inde exſculpſerunt, ſed & doctores alii, illique cetera doctrina ſani, ad varia, quæ angelis exhibebantur, cultus religioſi genera dilapſi ſunt, cautius in ea re verſaturi, ſi erroris fontes & propagationem inſpexiſſent. Quemadmodum vero ita errores receptos publice & inter ſummas veritates relatos eſſe hiſtoria philoſophica docet, ita rejectas tanquam abſurdos errores veritates eximias, tandem noſtris temporibus triumphantes & veritatibus philoſophicis reſtitutas memorabili exemplo ex ſchola Pythagoræ petito confirmat. Placuit enim huic philoſopho, & qui ex ſectatoribus doctrinam hanc maxime ornavit Philolao, conſiſtere in centro ſuo ſolem, terram circum eum in orbem moveri; quod dogma ita paradoxum viſum eſt pleriſque philoſophis, ut præter Nicetam Syracuſium,[l] & Platonem, qui tamen in ſenectute demum calculum ei adjecit,[m] & alios Pythagoræ diſcipulos, imprimis Ariſtarchum Samium,[n] pauci reperiantur, qui illud inter ſua dogmata retulerint: immo ſacris oraculis contrarium eſſe, & fulmine ideo dignum, recentioribus adhuc temporibus viſum eſt, donec præſtantiſſimorum aſtronomorum, quibus Nicolaus Copernicus viam munivit, induſtria, & imprimis Galilæi, Kepleri, Robervalii, Gaſſendi, Bullialdi[o] demonſtrationibus effectum, ut pauci hodie ſint, qui ſyſtematis orbis noſtri accurate cognoſcendi ſtudio dediti elegantiſſimum & ad explicanda orbis noſtri phænomena aptiſſimum dogma, nec ſacris paginis, ſi recte conſiderentur, adverſum, non recipiant, illudque habeant pro ſententia magna probabilitatis ſpecie ſe commendante.

Inventorum & inveniendorum ſyllabus.

§. VIII. Non vero hoc tantum nomine univerſam eruditionem juvat hiſtoria philoſophica, ſed & fidiſſimus index eſt, quæ veritates inventæ ſint, quæ regiones, in orbe ſcientiarum detectæ, quæ adhuc incognitæ, & in quibus detegendis induſtria philoſophorum verſari debeat. Nam & in hac re omnis eruditionis plurimum intereſt, ne ſcilicet tempus ad excolendas ſcientias in ſe nimis breve, teratur inutiliter, & ea potiſſimum inveſtigentur, ad quæ hactenus pertingere non potuit intellectus humanus, ſine qua induſtria parum promovebuntur humanæ cognitionis limites. Verum non exponit tantum hiſtoria philoſophica, quæ inventa nondum ſint, ſed quæ male quoque tractata, quæ minus accurate expoſita, quæ ex parte tantum detecta: quo indicio non parum philoſophantium adjuvatur induſtria, qui diſcunt inde, quid reſtet, quæ viæ a veritatis detectione ſeducentes

k) PLUT. *de Placit. philoſ. l. III. c. 13.* & in *Numa T. II. Opp. p. m. 120.* LAERT. *l. VIII. ſ. 85.*

l) LAERT. *l. c.* CICERO *Tuſc. Qq. l. IV.*

m) PLUT. *l. c.* & in *Qq. Platonicis.*

n) SEXT. EMPIRICUS *l. X. adv. Math. ſ. 174. p. 663.* ed. Fabric.

o) Qui libro, *de motu terræ*, Philolai nomen ideo præfixit.

tes vitandæ, quid inventis addendum, ut tandem ad perfectionem suam assurgat cognitio. Quod historiæ philosophicæ ministerium nostro potissimum tempore a magnis philosophiæ reformatoribus utilissime adhibitum est, ut discerent, quid restituendum, quid emendandum, quid addendum, & novo conamine detegendum sit. Quorum unus & alter hoc philosophicæ historiæ usu adhibito, si modeste quæ aliis debeat indicavisset, nec omnia suo se proprio marte invenisse, & primum detexisse jactantius asseruisset, plagii amare ab adversariis objecti turpem notam feliciter evitavisset. Id quod vel unum Cartesii exemplum luculenter probat. [p]

Adminiculum omnium scientiarum.

§. IX. Tandem & universam eruditionem philosophica historia ita quoque juvat, ut scientiarum fontes indicet, unde hauriri queant, ut optimos auctores enumeret, ex quorum scriptis veritas addisci queat, ut librorum optimorum argumenta exhibeat,& quid in iis ad eruendam & confirmandam veritatem, & ad refutandos errores aptum contineatur, edoceat. Hoc enim nomine magna & pretiosissima pars historiæ literariæ, id est, eruditionis universæ, est historia philosophica, quæ hermathenes instar est, ad quærendos & eligendos præceptores mutos, ex quorum doctrina intellectus divitiæ augeri plurimum possint. Unde ignorantia lapsusque graves in philosophica historia non injuria apud eos, qui inter doctorum numerum referri cupiunt,dedecori sunt. Qui tamen in tam amplissimo campo, quem hæc eruditionis pars aperit, difficulter evitari possunt, nisi diligentem quis in ea excolenda operam navaverit. Alias risum non minus excitabit, quam hæreticæ ille pravitatis inquisitor, qui eo tempore, quo eruditorum sui temporis phœnix Joannes Picus, & Germaniæ literatæ reformator Joannes Reuchlinus, philosophiam cabbalisticam resuscitabant, insano contra eam zelo accensus, & de periculo, quod jactabat interrogatus, ridicule respondit: surrexisse impium hominem, Cabbalam vocatum, qui multa contra christianam religionem moliendo asseclas multos nactus sit. [q] Dum vero, viri in literaria historia summi interdum vehementer lapsi sint, quanta inde historiæ philosophicæ accurato studio excolendæ necessitas sit illi, qui ad tantam lectionis copiam & cognitionem nondum pervenit, facile evincitur.

Magnam copiam exemplorum hic congerere liceret, qua ratione viri, qui πολυϊστορίας laude florent, in historia philosophica lapsi sint, nisi veniam potius eorum de literis merita & oblivionem, quam opprobrium postularent, & humanum omnino, immo nulli fere, quantumvis in historia literaria ad miraculum exercitato, non facile eventurum id esset. Ut vero calcar habeant, qui has literas excolendas aggrediuntur, ut a magnis viris

p) Vid. HUETIUS *Cens. philos. Cartes. c. VIII. p. 115.* & qui sine partium studio in ea re versatus est illustris LEIBNIZIUS apud THOMAS. *Hist. sap. & stult. T. II. p. 117.* BAYLE *Dict. T. I. p. 681.* nec excusant eum satis, quæ affert BAILLETUS *vie de De Cartes l. VIII. c. 10.*

q) JO. PICUS MIRANDULANUS *Opp. p. 175. ed. Bas.* JOAN. REUCHLIN. *de arte Cabbal. p. 7.*

ris ad suam imbecillitatem argumentati, omnique industria a lapsibus sibi cavendi adhibita, sedulo literariam quoque historiæ philosophicæ partem persequantur, duo tantum exempla quæ ob oculos scribenti versantur exponemus. Ex his unum est magni viri, GERARDI JOANNIS VOSSII, cujus eruditioni & amplissimæ historiæ, etiam literariæ, præsertim antiquioris cognitioni quis non meritas laudis suspendit tabulas? Is *de Philosophia c. XVII. §. 6. p. 143.* sermone de Proclo, celeberrimo Platonico, facto, inter alia ita: *Trajani temporibus claruisse ait Erasmus Oswaldus Schreckenfuchsius, in vita Procli, proque eo est, quod Suidas dicat, fuisse discipulum Plutarchi Chæronensis, qui Trajani fuit præceptor. Sed quomodo is meminerit, Porphyrii immo Jamblichi qui temporibus claruit Juliani imperatoris, annis post Trajanum multo amplius ducentis? Jam ipse fatetur Suidas, primum fuisse, qui post Porphyrium calamum amaroris plenum strinxerit adversus Christianos? Ac Porphyrius claruit annis post Trajanum centum quadraginta ac deinceps.* Mirum hic videri queat eruditissimum virum solœcismum literarium a Schreckenfuchsio admissum non advertisse, cum tamen ipse dubia omni exceptione majora contra ejus assertionem necteret, nec ingentem ejus lectionem suffecisse, ut se eidem errori eriperet, Plutarchum eum, quem Marinus Procli præceptorem facit, & quem Schreckenfuchsius sine dubio ignoravit, esse Chæronensem, ita ut potius nodum quendam gordium hic necteret, quem non solvit, solvere tamen, & errorem ex homonymia ortum evitare facile potuisset, si ex eclecticæ scholæ historia, vel eodem, quem se sequi profitetur SUIDA in *Plutarcho Nestorii f. p. 133.* meminisset, fuisse hunc Plutarchum, (de quo suo tempore & loco plura dabimus,) Nestorii filium, & atheniensem, cujus opera alexandrinæ philosophiæ schola Athenis seculo IV. erecta est, & quem audivit Proclus, inter ultimos hujus scholæ doctores numerandus. Alterum exemplum hallucinationis in ejusdem scholæ eclecticæ historia exhibet eloquentissimus nuperus *historiæ philosophicæ criticæ* auctor Gallus, qui *T. III. c. 39. §. 3.* ubi potissimam historiæ philosophicæ sec. IV. V. & VI. historiam, quam eclectica schola absolvit, quasi transeundo attingit, plura affert oppido falsa & erronea. Nam neque Syrianus atheniensem scholam erexit, sed Plutarchus atheniensis; neque unquam edita sunt Procli opera Hamburgi 1700. sed vita tantum Procli a Marino scripta, ad quam tamen provocat; neque Marinus Judæus unquam fuit, sed Samaritanus, Flavia Neapoli oriundus, & ad gentilismum degressus: neque eo tempore quo Simplicius in Aristotelem commentatus est, Aristotelis philosophia vix nota fuit in oriente, sed ipsorum potius Eclecticorum studio maxime commendata, & inter Christianos etiam admissa, quod vel ex uno Joannis Philoponi exemplo, quem tamen cum Simplicio congressum disputatione ipse monet, discere potuisset. Falsum denique Eclecticos ultimos Isidorum, Damascium, Priscianum, Eulamium, Simpliciumque sola videndi regis Chosroës cupiditate inductos ad Persas commigra-

migravisse. Fecisse enim id, quod in sua religione sub imperatore christiano sibi satis tuti non viderentur, vel ex SUIDA *v. πρεσβὺς* notum est. Sed ejusmodi supinam incuriam in hac critica philosophiæ historia rerum peritus sæpe animadvertet.

Usus in V. R. C. probanda.

§. X. Uti vero universæ eruditioni utilissimam operam præstat historia philosophica; ita ad speciales disciplinas respicientibus non minorem utilitatem conferre palam fit. Ponimus vero non inepte in fronte insignem usum, quem in asserenda & vindicanda religionis christianæ veritate præstat. Multiplici enim in ea re historia philosophica labore defungitur. Ostendit enim religionis naturalis origines, & dispersam puriorem veritatem inter tot gentilium placitorum errores, & historiæ sacræ fidem testimoniis exoticis egregie confirmat; aperit quoque, qua ratione veritatem in injustitia detinuerint stulti, & quantis absurdissimorum commentorum monstris impietas se prodiderit: atheismi historiam explicat, & quam turpis ille & a ratione omni per omnem hominum ætatem deprehensus sit, luculenter demonstrat. Et hac ratione impiorum objectionibus refutandis arma egregia subministrat, veritatisque successionem inter Hebræos conservatam & ad Christianos transmissam elegantissime & fortissime roborat. Quem in modum ad confirmandam veritatem religionis christianæ & primi sanctioris disciplinæ doctores in apologiis suis historia philosophica usi sunt, & recentioribus temporibus certatim in id contenderunt viri doctissimi[r] impari quidem successu: inter quos tamen, etiam quæ ad hanc rem pertinent, magno GROTIO pauci præferendi sunt.[s]

Limites revelationis & rationis detecti.

Sacris literis lux illata.

§. XI. Non vero solus hic usus est, quem ex philosophica historia disciplinæ sanctiores referunt, sed & alios præstat, istis, quos diximus non minores. Nam & limites revelationis & rationis accurate ponere docet, quæque utrique humanæ cognitionis fonti debeantur, longa instituta doctrinarum inductione, manifestat; & quas partes in cognoscendo salutis mysterio ratio, quas traditio, quas revelatio habuerit, egregie exponit, ut ita divinis literis honos suus maneat illibatus. Quin nec sacræ paginæ nullam ex historia philosophica lucem capiunt, sed hinc inde plurimum luminis fœnerantur. Cum enim scriptores sacri utriusque fœderis ad consvetas sui temporis opiniones Judæorum & gentilium respexerint, non possunt ista loca, ubi obscurius talia tanguntur, intelligi, nisi ex philosophiæ veteris historia illæ, ad quas alludunt, opiniones detegantur. Cujus specimina plura in sacris oraculis occurrunt,[t] ipse vero contextus sacer quasi ad hos fontes provocat, quando D. Paulus & cum Stoicis atque Epicureis congressus de resurrectione disserit,[u] & vitandam sui temporis philoso-

r) Vid. cel. FABRICIUS *Syll. Script. de V. R. C.* & quæ in diss. *de comparatione philosophiæ gentilis cum Scr. S.* quæ in *Otio vindelico* primo loco apparet, hac de re dicta sunt.

s) in opusculo nunquam satis laudando *de V. R. C.*

t) Vid. quæ prolixius dicta sunt in *Otio vindelico p. 16. seqq.*

u) *Act. XVII. 18. seqq.* vid. *ib. p. 33. seqq.*

losophiam monet,[x] vel alibi quoque in depingenda gentilium miseria ad eas phrases & sententias respicit, quæ in scholis philosophorum gentilium receptæ & inter illos homines, ad quos scribebat, in usu fuerunt,[y] quæ vero prolixius explicata alibi quærenda sunt.

Eccl. historia illustrata,

§. XII. In nulla alia vero sanctiorum disciplinarum parte majori evidentia hunc usum probat historia philosophica, quam in ecclesiastica historia. Etsi enim supremus sapientiæ magister, quique ex ejus schola prodierunt, divinæ veritatis præcones, ab omni humana eruditione, quam sanctissima, quam profitebantur, doctrina refugiebat, sponte abstinuerunt, & in stulta Evangelii professione, qualis philosophis tum temporis hujus seculi prudentia superbientibus videbatur, summam revelatæ sapientiæ perfectionem posuerunt: mature tamen factum est, ut percutientibus oculos divinæ veritatis sua majestate & divina origine coruscantis radiis viri in philosophorum scholis enutriti & educati manus Evangelio darent, quin & publicis scriptis illud contra latratus gentilis impietatis defenderent: ubi sacris quidem se literis quam maxime communiebant, haud raro tamen acquisitam in scholis philosophorum eruditionem ad hunc ipsum finem adhibebant, & cum sanctiori disciplina conjungebant; recte sæpe & laudabiliter, interdum tamen cum veritatis cœlestis dispendio. Id quod parcius quidem primis nascentis ecclesiæ temporibus factum est, frequentius vero & majori cum veritatis christianæ damno, ex quo magnus philosophiæ ægyptiacæ, quæ platonicam mira aliarum sententiarum confusione reformaverat, amor ecclesiæ doctores incessit. Ex eo enim tempore doctrinarum cœlestium puritas & integritas non una ratione vehementer corrumpi cœpit. Quod ut ignotum illis esse, vel negari nequit, qui ecclesiæ historiam sine sectæ præjudicio excusserunt,[z] & suo loco a nobis prolixe quoque & ex instituto probabitur, ita prona consequentia inde fluit, sine philosophiæ cognitione ad quam viri magni se subinde composuerunt, non scripta tantum eorum, præsertim illa, quibus superstitionem gentilium jugularunt, non posse intelligi, sed nec doctrinarum ratio recte expendi, quæque in ecclesiam sensim irrepsere dogmata sequiora satis deprehendi & origo eorum detegi, cujus tamen rei multum in historia sacra interest. Eadem vero & de hæreticorum veterum placitis rite cognoscendis tenenda sunt. Illorum enim insania cum ex illa potissimum philosophia, quæ inter Asiæ incolas aliosque orientis populos vigebat, & splendidis antiquissimorum philosophorum nominibus falsa jactantia superbiebat, repullulaverit, postquam illa cum corrupta ægyptia philosophia, pythagorico-platonicam philosophandi rationem imitante, conjuncta fuit, & ad Judæos quoque pedetentim transiit, ut doctissimis viris, qui accuratius ad horum hominum placita eorumque origines attenderunt, ob-

& historia hæresium.

 serva-

x) ad *Coloss. II. 18.* cui loco lux ex H. P. allata est *l. c. p. 41. seqq.*

y) Vid. *dissert. ad Eph. II, 1. 2. Tempe-Helvet. T. II. S. I. p. 58. seqq.*

z) Vid. doctissimi HUETII *Origeniana.*

servatum est:[a] facile hinc intelligitur, ex philosophiæ historia obscurissimorum dogmatum, & somniorum malesani ingenii pessime sæpe cohærentium explicationem potissimum hauriendam esse, quod quia a multis neglectum est, mirandum minime est, in explicandis hæreticorum placitis viros sæpe magnos fuisse lapsos.

Usus in Jurisprudentia.

§. XIII. Poterant hæc explicari prolixius, & ostendi qua ratione lux illa, quam ecclesiasticæ historiæ philosophicorum fatorum enarratio infert, in refellendis quoque dogmatibus erroneis, & ostendendis impuris, unde illa hausta sunt, lacunis usum non contemnendum præstet; sed quia brevitati litandum est, & hæc quilibet facile capit, qui prudenti meditatione de ea re cogitare potest, sicco illa pede præteribimus. Non vero sanctioribus tantum disciplinis insignem usum exhibet, sed & juris tum universalis sive naturalis, tum romani studiosis utilissimam se præstat historia philosophica. Quemadmodum enim juris naturalis leges ab ipsa philosophia erui debent, & per omnes ejus periodos vestigia illa humanis mentibus cum ratione impressa, & per varias gentes propagata deprehendi possunt, ita magnum ea res juris naturalis studio augmentum commodat, id quod recte intellexit parens juris naturalis suæ puritati & nitori restituti HUGO GROTIUS, qui in immortali *de jure belli & pacis* opere felicissime magna, quam possidebat, historiæ philosophicæ cognitione ad illustranda juris naturalis cum principia tum præcepta usus est, gnaviter vestigia antecessoris premente in *jure naturæ & gentium* SAMUELE PUFENDORFIO. Juris vero romani culturam historia philosophica carere non posse, is non negabit, qui ex romani juris historia tenuit, placuisse romani juris conditoribus græcam philosophiam, maxime vero stoicam, quæ cum πολιτικωτέρος Romanis, qui ad reipublicæ gubernacula sedebant, principibus viris videretur, & negotiorum appetentes sibi deditos faciebat, & in docendi tradendique methodo, & in ipsis adhibendis doctrinis aliis palmam præripiebat. Unde multa in jure esse tum dicendi genera, tum regulas atque principia juris e Stoicorum ducta principiis, recte disertissimus jureconsultus JANUS VINCENTIUS GRAVINA monuit,[b] aliis non dissentientibus, sed multis ea exemplis probantibus.[c] Quod si vero ad sanam interpretationem recte requiritur, ut ad sententias illas attendatur, quibus auctor deditus fuit, & ad quas respexisse in scripto legeve apparet, neminem patet, hac philosophiæ romanis juris antistitibus acceptæ cognitione carere posse, qui feliciter in interpretando genuino juris romani sensu versari cupit. Sed de his etiam suo loco dicetur amplius. Tandem & ars

Usus in Medicina.

a) Consulendus, qui inter omnes plurimam huic rei lucem affudit cel. MOSHEMIUS *Instit. Hist. Christ. antiq. Sec. I. P. II. c. I. §. 4. seqq. p. 71. seqq.*

b) *De ortu & progressu Juris civilis l. I. §. 44. p. m. 97.* seq. ed. Neap. qui rem luculentis exemplis confecit.

c) Conferendi præter alios magni nominis JCti JO. SCHILTERUS in *Manuduct. philos. mor. ad Jurisprud. c. I. §. 5. sqq. p. 6. sqq.* & illustris EVER. OTTO in orat. *de stoica veterum Jurisconsultorum philosophia.*

ars salutaris hac eruditionis parte quam maxime opus habet, illa enim in applicandis dextre remediis versata, ars quidem non inepte veteribus dicitur, [d] quando vero & naturam rerum, & humani potissimum corporis fabricam considerat, elegantissima & utilissima philosophiæ pars est, vixque felix erit medicus, qui non prudens fuerit philosophus. Unde medicinam ab antiquissimis & celeberrimis philosophis cultam satis constat, & exemplis Melampodis, Thaletis, Pherecydis, Epimenidis, Toxaris, Zamolxis, Pythagoræ, Empedoclis, Alcmæonis, Epicharmi, Timæi, Heracliti, Democriti & ipsius medicorum parentis Hippocratis posset confirmari, nisi in ipsa historia quam suscipimus philosophica, ea sedulo suis locis observare animus esset. Immo inventores, qui celebrantur artis salutaris philosophos fuisse, neminem fugit nisi historiæ medicæ imperitum. Ad Zoroastrum enim, Thot sive Hermem Horum, & inter Sinenses ad Choamti origines artis medendi referri videas. [e] Illi vero non corporibus tantum curandis, sed & ferocibus animis per præcepta philosophiæ religionis atque legum domandis, operam navarunt felicissimam, unde quam arcte philosophiæ & medicinæ historia cohæreat, satis conjici potest.

Usus historiæ philosophorum.

§. XIV. Attulimus hactenus illa commoda, quæ ex ea historiæ philosophicæ parte, quæ intellectus humani historiam pandit, & doctrinarum omnis temporis atque gentis nobis seriem enumerat, atque præstantior nobiliorque merito censetur esse, fluunt, quæque inde speranda sit utilitas, exposuimus. Non otiosa tamen & altera pars est, quæ in enarrandis philosophorum atque sectarum ab iis conditarum fatis occupatur, ex qua scilicet varia quoque utilitas oritur. Ut enim taceamus, quod supra jam paulisper tetigimus, magnum hæc influxum habere in systemata philosophorum, quæ inde plurimum illustrantur: illud ex descriptis accurate magnorum virorum vitis factisque circa philosophiam potissimum in usum nostrum transferre possumus, ut qua via ad eruditionem, præcipue philosophicam viri immortalem nominis gloriam nacti grassati fuerint, quæ impedimenta se eis objecerint, quibus mediis ea superaverint, in quas errorum syrtes incautius inciderint, vel periculis antecessorum cautiores facti eas vitaverint, inde discamus. Ita enim sapientissima nobis in omnis eruditionis, præcipue vero in philosophiæ studio suggeruntur consilia ad sequenda ea quæ tantis viris videmus fuisse proficua, & ad illa vitanda, quibus in veritate inquirenda detrimentum passi sunt. Cujus ut & hic exemplum adjungamus, docet nos veterum philosophorum historia, non domi otiosa sedisse, quæ ad philosophiæ culmen adspirabant ingenia, sed itinera suscepisse ad gentes sapientiæ laude inclytas Pythagoram, Democritum, Thaletem, Platonem [f] pluresque alios, ita tamen ut superstitione quin & impostura sacerdotum, qui apud barbaras gentes custodes erant sapientiæ, dece-

 pti

d) Vid. JONS. *de Scr. H. P. l. I. c. 1. p. 5.*

e) Conf. DAN. LE CLERC *Histoire de Medicine l. I. ch. 5. 6. 7. p. 8. seqq.*

f) Vid. DIOG. LAERTIUS in *vitis horum philosophorum.*

pti carbones interdum pro thesauris reportarent, quod de Pythagora & Platone verum esse historia horum philosophorum testatur. Inde vero prudentissimum philosophiæ studiosis consilium exsurgit, non tantum domi quærendos sapientiæ doctores, sed & itinerum prudenter susceptorum fructum esse incrementa sapientiæ, cavendum vero sibi esse ab auctoritatis præjudicio, & ubique rationem adjungendam esse comitem, ad cujus trutinam tradita a viris doctis exigi queant. Nec prudentiam tantum in sectanda eruditionis philosophicæ semita ita discimus, sed virtutis quoque & vitiorum theatrum nobis hæc philosophorum historia pandit, in quo virtutis præmia, vitiorumque tragici sæpe exitus vividis coloribus exprimuntur, habentque, qui ad veram, quam sapientia promittit, felicitatem adspirant, quid sectentur, quidve fugiant. Quid enim ad formandum virtutis habitum exempla valeant, & experientia docet, & ipsa philosophorum historia. Eleganter SENECA: [g] *Longum iter est per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodo audisset, vitæ ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, an ex formula sua viveret. Plato & Aristoteles & omnis in diversum itura sapientium turba, plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Hermachum & Polyænum magnos viros non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Scilicet ubi exempla monitis saluberrimis, quæ nobis historia philosophorum ex ore eorum exhibet, junguntur, læta virtutis seges facile efflorescit. Non vero voluntatem solam perficiunt hæc virtutum atque vitiorum, quæ in philosophis deprehenduntur, exempla, sed & intellectum. Observata enim humanæ conditionis fragilitate, & in quot viri cetera magni errores sæpe delapsi sint, probe edoctis nobis jugulantur noxia auctoritatis præjudicia, & ad audendum aliquid in calcanda sapientiæ semita animus excitatur, & per se contendenti calcar additur, ad adhibenda propria lumina: id quod de aliis quoque præjudiciis hunc in modum extirpandis intelligendum est.

Characteres veræ & falsæ philosophiæ definiti.

§. XV. Sed ut omnem tandem quam de utilitate historiæ philosophicæ instituimus, causam peroremus, adjiciendum hoc etiam dictis est, sobria cautaque historiæ philosophicæ tractatione characteres veram philosophiam a falsa discernentes feliciter posse disci. Cum enim veritas una sit, error vero multiplex, in tot sectas discissa philosophia & tot enatis inter philosophos sententiarum divortiis infinita falsæ philosophiæ exempla extare necesse est. Etsi vero de characteribus falsæ philosophiæ dicendi locus hic non est; [h] patebit tamen sine præjudiciis acta philosophorum & veterum & recentiorum legenti, sectæ studium, & quod secum trahit auctoritatis præjudicium, superstitionem religioni naturali & revelatæ adversum,

g) *Epist. 6.* h) Legi vero omnino merentur, quæ vir πολυμαθέστατος C. A. HEUMANNUS *de criteriis falsæ philosophiæ* doctissime & eleganter disputat *act. philos. vol. I. p. 181. seqq.* Ea enim in H. P. studio multam lucem commodabunt.

sum, occultandi veritatem ſtudium, amorem ſpeculationum inutilium, nihilque ad felicitatem hominis facientium, ſuperbiam & contemtum aliorum, ex ipſis philoſophorum principiis fluentem, erepta libere cogitandi & ſubtracta media, quæque his ſimilia ſunt, philoſophiam plerumque prodere falſam, & in eodem ſyſtemate, cui hi characteres applicari poſſunt, magnos & pernicioſos errores deprehendi. Quod vel unius ſtoicæ philoſophiæ exemplo, ſi prolixis nobis eſſe liceret, luculenter poſſet oſtendi, in qua cæca conditoris veneratio, turpi auctoritatis magiſtri præjudicio nixa, ſuperſtitio eo usque pertingens, ut omnia in Deum mutet, & omni gentilium theologorum inſaniæ philoſophicos colores inducat; impietas veram de Dei ſententiam ejusque ſanum cultum jugulans, cavillationes verborum philoſophis indignæ & bonis omnibus inviſæ, ſuperbia intolerabilis omnibus ſe præferens, hominemque non deorum tantum conſortio, ſed ipſæ divinæ eſſentiæ jungens, & hypocriſis inde toties Stoicis objecta ubique regnant: quæ tamen ſuo loco notare accuratius e re noſtra erit. Tot atque tantis itaque emolumentis cum auctum illum dimittat philoſophiæ hiſtoria, qui ad eam rite tractandam cauteque pernoſcendam animum adplicat, induſtriamque ponit ſuam, neminem fore confidimus, qui ejus ſtudium accuratius, quam plerumque fieri ſolet, ſuſcipiendum improbaverit, vel inter ſcientias inutiles illud rejecerit. Unde excitandi ſunt diſcentium & philoſophari cum ratione cupientium animi, ut hanc non utiliſſimam tantum, ſed & neceſſariam eruditionis partem gnaviter excolant, magnorumque virorum exemplis, qui non ſine ſumma laude in eam incubuerunt, & utiliſſimam erudito orbi præſtiterunt operam excitati, huic eruditionis generi, a pleriſque ſatis hactenus neglecto, operam commodent ſuam, certi præter dulcem animi jucunditatem ad majores ſcientias progreſſuris utilitates exorſuras inde eſſe plurimas, modo laboris improbi, quem poſtulat moleſtia patienti verique cupido animo feratur, ſupereturque.

Subſidia potiora auctoresque de hiſtoria philoſophica.

§. XVI. Ita vero præparato animo quando ad hanc eruditionis partem acceditur, non deerunt ſubſidia, laboris difficultatem levatura. Etſi enim ipſi ubique fontes, qui haberi poſſunt libandi ſunt, & per omnis generis atque temporis ſcriptores diſcurrendum, ut, quæ aſſerta confirment, & in mediam lucem collocent, congerantur in unum; utiliter tamen hiſtoriæ philoſophicæ ſtudioſus eorum doctorum virorum labores conſulet, qui hiſtoriam philoſophicam ſcribere aggreſſi ſunt. Et ſunt quidem pauciores, qui univerſæ philoſophiæ fata ab originibus ejus ad noſtra tempora deſcribere conati ſunt, quam pro rei dignitate & præſtantia par erat: non tamen neglecta prorſus jacuit pars hiſtoriæ eruditionis humanæ nobiliſſima, ſed præter innumeros ſcriptores, qui ſingularia argumenta in philoſophiæ hiſtoria occurrentia excuſſerunt, & quos ſuis ubique locis adducere, & ita bibliothecam quandam ſcriptorum hiſtoriæ philoſophicæ condere in ſequentibus animus eſt, univerſam quoque philoſophiæ hiſtoriam, vel magnam ſaltem partem ejus enarraverunt varii viri docti. Qua in re conſuli

ſuli

Jonsius

ſuli velimus doctiſſimi JOANNIS JONSII diligentiam, qui in erudito *de ſcriptoribus hiſtoriæ philoſophicæ* opere,[i] a cl. JO. CHRISTOPHORO DORNIO ad præſentem uſque ætatem perducto[k] omnis generis & ætatis ſcriptores, qui aliqua ratione hiſtoriam philoſophicam illuſtrarunt, adduxit. Ubi tamen merito deſideres non habitam tantum veterum ſcriptorum, qui deperditi ſunt, majorem fere, quam quæ ſuperſunt, rationem; ſed & ſignificationem vocis, philoſophia, ad omnes ita artes a diligentiſſimo auctore extenſam fuiſſe, ut hiſtoriæ magis literariæ veteris, quam philoſophicæ ſcriptorum index videri queat. Multa quoque poſt Jonſii ætatem detecta accuratius, producta, quæ antea ignorabantur, etiam in hoc argumento, plurima: unde diligens hiſtoriæ literariæ, philoſophicæ inſervituræ, cultor omnino conſulet, quæ in immortalibus *Bibliothecæ græcæ*, *latinæ*, *& Latinitatis mediæ* operibus infinito harum literarum emolumento copioſe attulit, nunquam ſine laude nominandus JOANNES ALBERTUS FABRICIUS, quibus ſcriptis nemo carere poterit, qui in perſcrutandis monumentis veteris hiſtoriæ ingeniorum humanorum feliciter verſari cupit. Nos hos duumviros hic non exſcribemus, cum utriusque ſcripta in omnium manibus verſentur; juventutis tamen gratia quæ ad utiliſſimum eruditionis genus animum adplicare vult, (nam hæc viris doctis ſatis eſſe nota agnoſcimus) potiores ſcriptores, qui in hoc ſtadio cucurrerunt, enumerabimus.

Fabricius

Et ex veteribus quidem pauci nobis reſtant, qui magnum in hoc laboris genere uſum præſtare queant, qui tamen ſuperſunt, eo diligentius audiendi ſunt, quo facilior illis occaſio fuit conſulendi fontes hiſtoriæ nobis hodie ereptos. Inter quos DIOGENI LAERTIO, palmam deberi, nemo facile negabit, qui elegantiſſimos *de vitis, dogmatibus & apophthegmatibus clarorum philoſophorum* libros ſemel inſpexit. Licet enim ſupinam in eo negligentiam & aliquam quoque in attendendo ad mentem veterum philoſophorum incuriam, judicii item in tanto argumento proditam paupertatem, nimiamque credulitatem culpaverint, viri docti; conſervavit tamen nobis tot monumenta veterum philoſophorum, & fatorum eorum memoriam, quæ alias intercidiſſet, ut merito ad hunc librum, verum non ſine adhibita artis criticæ opera, advolent, quicunque veterum philoſophorum res & dogmata cognoſcere cupiunt. Sed de ipſo auctore ejusque conatibus alibi prolixius dicendi locus erit.[l] Poſt Diogenem Laërtium libellus brevis, ſed multa eruditione veteris philoſophiæ refertus *de placitis philoſophorum* adeundus eſt, quem PLUTARCHO non ſine ratione adſcribi, & eundem, quoad ſummam rerum, eſſe cum *philoſophica hiſtoria*, quæ GALENO tribuitur, ſuo quoque loco monebimus. Scripſit quoque paulo ſerius SEXTUS EMPIRICUS, philoſophus ſcepticus libros decem eruditiſſimos *contra*

Diogenes Laërtius

Plutarchus

Sextus Empiricus

i) Editum id *Francofurti* 1659. 4. qua editione, quia ubique fere adducitur, commodo lectoris inſervituri, utemur, quoties ad eam provocandum eſt.

k) *Jenæ* 1716. Conf. *Act. phil. vol. II. p.* 320.

l) Conferendus interea, qui prolixe de hoc libro egit S. Rev. HEUMANNUS *Actor. philoſ. vol. III. p.* 1302. & MENAGIUS in *proleg. ad Comm. in hunc librum.*

tra mathematicos, dogmaticosque philoſophos; qui etſi eo potiſſimum reſpexit, ut omnem dogmaticam philoſophiam oppugnando, & ſcientiarum incertitudinem demonſtrando, neceſſitatem dubitandi & ſuſpendendi judicium, ſcepticæque philoſophiæ pretium evinceret, tot tamen modis omnem dogmaticorum philoſophiam expoſuit, tot nobis de veterum dogmatibus relationes conſervavit, ut recte adhibentibus & ſobrie legentibus plurima inde in hiſtoria omni philoſophica lux oriatur. Inter eccleſiæ doctores veteres, quorum ſcripta pleraque veteri philoſophiæ cognoſcendæ inſerviunt, de hoc eruditionis genere meruit S. EPIPHANIUS, qui in *epitome operis adverſus hæreſes*, breviter quidem ſed ſuccincte de ſectis philoſophorum diſſeruit. [m] Plura tamen nobis conſervavit auctor qui ſub ORIGENIS nomine *philoſophumena veterum* nobis exhibuit; in eleganti enim hoc veteris philoſophicæ hiſtoriæ compendio multa deprehenduntur, quæ alibi fruſtra quæras, unde meritæ debentur gratiæ viris celeberrimis JACOBO GRONOVIO & JOANNI CHRISTOPHORO WOLFIO, qui libellum e tenebris erutum ediderunt, & doctiſſimis annotationibus illuſtrarunt. [n] Nemo vero plura nobis poſt Plutarchum & Diogenem Laërtium veterum philoſophorum monumenta ex græcis ſcriptoribus conſervavit, meliusque ita de philoſophica hiſtoria meruit, JOANNE STOBÆO, qui utiliſſimum nobis *florilegium* ex omnis generis ſcriptoribus veteribus concinnavit, & in quatuor libros diſtribuit, quorum primus phyſicas potiſſimum veterum doctrinas, poſteriores, morales referunt. Qui etſi manci atque mutili, præſertim quod ad priores duos libros attinet, ad nos pervenerunt, [o] dici tamen non poteſt, quot nobis veteris philoſophiæ reliquias viri hujus diligentia conſervaverit; [p] unde bonis avibus factum eſt, ut doctiſſimorum virorum & in arte critica exercitatorum opera tandem ederentur, GVILIELMO CANTERO evulgante: *Eclogarum* JO. STOBAEI *libros duos*, quorum prior *phyſicas*, poſterior *ethicas* complectitur [q] & CONRADO GESNERO poſt TRINCAVELLUM edente *locos communes Stobæi*, [r] qui libros duos poſteriores, magis integros exhibent, & carcere detento GROTIO tempus utiliter fallendi, & loca

Epiphanius

Pſeudo Origenes

Stobæus

m) *T. II. Opp. p. 125.* ed. Petav. Conf. FABRICIUS *Bibl. græc. vol. VII. p. 423.*

n) *T. X. Antiqq. græc.* & ſeparatim *Hamb. 1706. cum annot.* WOLFII. Plura de eo dicentur ſuo loco.

o) Unde merito novam eamque ad mſc. codices paſſim in bibliothecis latentes emendatam editionem diu exoptant viri docti. Certe ex codice mſc. quem ſervat bibliotheca publica auguſtana, admodum edita, præſertim librum ſecundum, cujus pars magna in editis deſideratur, poſſe emendari & ſuppleri collatio nos docuit.

p) Unde paſſim a viris eruditis fragmenta veterum philoſophorum ex hoc florilegio collecta & excerpta ſunt, conf. FABRIC. *Bibl. græc. vol. VIII p. 690.*

q) *Antwerp. 1575. fol.* apud C. Plantinum, qua editione utimur, recuſa *Genev. 1609. fol.*

r) *Tig. 1548.* & quæ emendatior eſt editio 1550. 1559. quam *Andr. Wechelius* ita *1581. f.* expreſſit, ut Antonii & Maximi ſententiæ jungerentur. Hæc a nobis editio conſulitur.

loca poetarum emendandi & eleganti metro exprimendi, occasionem præbuerunt [s] &c. Nec negligendum quoque SUIDAE *lexicon*, imprimis laudabili JOANNIS KUSTERI cura expolitum, nam & in illo multa veteris historiæ philosophorum studiosus deprehendet sua curiositate digna, verum magna attentione & judicio opus est, ne decipiatur, cum non iniquas tantum & corruptrices manus passus sit, sed & ipse nullo judicio adhibito multa inter se miscuerit, homonymos scriptores confuderit, male cohærentia retulerit, sicque multis erroribus in historia philosophica portam aperuerit, quos haud uno loco in sequenti tractatione notabimus. Seculo post C. N. decimo quarto fere medio, inter tenebras & barbariem, quæ bonas literas tantum non penitus oppresserunt, GVALTERUS BURLAEUS [t] *vitas philosophorum* collegit, sub incunabula artis typographicæ typis expressas, in quibus voluntatem quidem laudes, magnam vero in historia philosophica ignorantiam mirari satis non poteris, insigni argumento, quanto squalore depressæ tum temporis jacuerint elegantiores literæ. [u] Postquam vero nova eruditioni atque scientiis lux affulsit, manum quoque etsi parcius, quam res merebatur, & necessitas quoque postulabat, admoverunt historiæ philosophicæ diligentius excolendæ viri docti. Inter quos omnium calculo LUDOVICO VIVI primas merito deferimus; certe is inter primos fuit, qui abstersurus horrendum, quo disciplinæ hactenus pressæ fuerant, squalorem philosophica historia ad restituendum scientiis nitorem in doctissimis *de corruptis artibus & tradendis disciplinis* libris egregie usus est, libellumque scripsit *de initiis, sectis & laudibus philosophorum*, [w] utilem etsi pro temporum illorum ratione mancum adhuc & imperfectum & justo breviorem. Id quod etiam de GVILIELMI MORELLII Tiliani *tabula compendiosa de origine, successione, ætate & doctrina veterum philosophorum*, cui DAVIDIS CHYTRAEI *series philosophorum & sectæ eorum præcipuæ a Thalete usque ad Ciceronem* insertæ & HIERONYMI WOLFII *notæ* adjectæ sunt, dicendum, in gratiam scilicet discentium levi opera confecta. [x] Nec JO. JAC. FRISII *bibliotheca philosophorum classicorum chronologica* [y] meliori loco ponenda est, qui philosophos cum eruditis omnis generis non tantum miscuit, sed & parcissime nec diligenter in ea re versatus est. [z] In Italia ALOYSIUS PISAURUS, patricius venetus circa ea tempora in publico patavinæ academiæ conflictu *theoremata varia ac sententias de priscorum sapientum placitis ac optimo philosophandi genere* proposuit, in quibus de priscorum philosophorum apud Græcos opinionibus & doctrina sen-

Suidas · *Burlæus* · *Vives* · *Morellius* · *Frisius* · *Pisaurus*

s) Quæ separatim edidit *Paris. 1623. 4.*

t) Et de hoc viro inter scholasticos DD. non ignobili suo loco disserendum est.

u) Descripsit libri circumstantias celeb. HEUMANNUS *act. phil. vol. III. p. 182.* conf. de rarissimo libro cl. AUG. BAYERI *memoria libror. rar. p. 68.*

w) *T. II. Opp. p. 5.* conf. JONSIUS *l. III. c. XXII. §. 6.*

x) Edita *Basileæ 1580.* 8. vid. *Act. philos. vol. III. p. 439.*

y) *Tigur. 1592. 4.*

z) STRUVIUS *Intr. in not. rei lit. c. VII. §. 36. Act. phil. vol. I. p. 721.*

ſententiam ſuam breviter, non tamen ineleganter, propoſuit.[a] Felicius tamen in excolenda hiſtoria philoſophica verſatum eſt ſeculum XVII. in quo variis ſcriptis diligentia eruditorum in explanandis factis dictisque philoſophorum veterum enituit. Eo enim medio GEORGIUS HORNIUS, hiſtoriæ philoſophicæ libros ſeptem cum adhuc in rudimentis verſaretur a viginti annorum juvene conſcriptos edidit:[b] in quibus lectionem pro ſcriptoris ætate multam, & conatum in via non ſatis trita cum laude verſandi nemo vituperabit, deſiderant vero juſti rei cenſores judicium & diligentiam. Nam ſatis præcipitanter eum in difficili argumento verſatum eſſe, tot lapſus ubivis obvii, tot omiſſa vel perperam poſita ſatis produnt, & admixta tot numero aliena, inſulſarumque etymologiarum ſtudium, quod omnibus fere paginis ſectatur, non paratum ſatis eum a maturis intellectus viribus ad ſcribendum hoc opus acceſſiſſe docent: etſi laudandus vel propterea ſit, quod primus fere auſus ſit nobiliſſimam hiſtoriæ partem concinno exhibere compendio. Eodem fere tempore magni viri GERARDI JOANNIS VOSSII libri duo de philoſophia & philoſophorum ſectis a filio ISAACO VOSSIO editi ſunt,[c] in quibus non philoſophiæ tantum notiones, quales apud veteres deprehenduntur, deſcripſit, parteſque atque diſciplinas ex mente eorum expoſuit, & medicorum imprimis aliquam hiſtoriam condidit; ſed & philoſophiæ barbaricæ pariter atque græcæ ad ſectam potamonicam ſive eclecticam usque hiſtoriam methodo ipſi peculiari adſperſis ubique obſervationibus ex multa ejus lectione in ſcriptis veterum petitis delineavit. Quod ſi fata ſuperſtiti permiſiſſent, argumentum hoc eatenus perpolire, ut opus non fuiſſet, ex aliena culpa exemplum petere, dubium non eſt, quin prout magna eruditione in literis erat verſatus, perfectum quid nobis reliquiſſet: jam cum, fatente filio, liber hic non ita ſit elaboratus, atque illa ſcripta, quorum ipſe præfuit editioni, facile judicari poteſt, multa in eo occurrere, quæ limam deſiderant, multa deficere, in multis virum magnum eſſe lapſum. Quibus medendis *ſupplementa* quidem *&* *continuationem* novæ editioni addidit JOANNES JACOBUS A RYSSEL,[d] ita tamen, ut & illa novis ſupplementis & emendationibus opus habeant,[e] quæ forte non deſideraremus, ſi voluiſſet JACOBUS THOMASIUS, qui parem ſuo tempore in philoſophica hiſtoria vix habuit, & ex cujus ſchedis illa ſupplementa & continuationes depromtæ dicuntur,[f] ipſe manum admovere operi & filum Voſſianum ſequendo ita veteris philoſophiæ hiſtoriam exponere, quemadmodum ſtoicis placi-

Hornius

Voſſius

a) *Patav.* 1665. 4. vid. *Act. phil. vol. II. p.* 635. *ſeq.*

b) *Lugd. Bat.* 1655. 4. vid. *Act. phil. vol. I. p.* 1039. MOLLER ad MORHOFIUM *T. II. p.* 4. LAUNOJUS *de fort. Ariſt. p. n.* 339. 343. 345.

c) *Hagæ Comit.* 1658. 4.

d) *Lipſ.* 1705. 4.

e) Conf. BUDDEUS *Iſagog. in hiſt. lit. theol. l. II. c.* 4. *p.* 219.

f) Illuſtr. J. P. DE LUDEWIG. diſſ. *de prima academia* §. 4.

placitis lucem intulit.[g] Hornium ut juvenili impetu, sic pari infelicitate, cœcus scilicet cœcum, secutus est LEONARDUS COZZANDUS Brixianus, in libris sex *de magisterio antiquorum philosophorum*,[h] ita tamen, ut nec eam, quam Hornius, lectionis copiam & varietatem afferret,[i] & eum alios exscribentem, ipse quoque describeret[k] ejusque vitulo araret, & parum afferret, quod ad majorem argumento, quod tractat, lucem parandam aptum esset. Nec tacendus hic est ABRAHAMUS GRAVIUS, qui *historiam philosophicam, continentem veterum philosophorum, qui quidem præcipui fuerunt, studia & dogmata, modernorum quæstionibus imprimis agitata* edidit: nam & ille multa affert historiam philosophicam veterum admodum illustrantia: quia tamen scopus ejus magis est apologiam veterum, contra recentiorum, præcipue Cartesianorum insultus, scribere, &, quæ ejus verba sunt, *antiquorum philosophiam a modernis sciolis laceratam restituere*, quam sine partis studio eorum placita expendere, quid de eo sibi promittendum sit, judicari facile potest. Eundem fere scopum inter Britannos sibi proposuit THEOPHILUS GALE in *philosophia generali*, in qua scilicet tum de ortu & progressu philosophiæ ejusque traductione e sacris fontibus, deque philosophia platonica; tum de minorum gentium philosophis agitur.[l] Etsi enim auctor in veterum scriptis versatissimus[m] magnam lectionis copiam & eruditionem attulit, auctoritatis præjudicio tamen, quod tum temporis angli theologi de philosophia platonica fovebant,[n] impeditus, hanc omnibus præfert, omnemque sapientiam Græcorum ab Hebræorum patriarchis satis infeliciter derivat, Mosenque in Platone nimis oculatus invenit. Aliam, eamque sine dubio meliorem & tutiorem viam in hac gente ingressus est THOMAS STANLEJUS, qui Marshami avunculi consilio *historiam philosophiæ orientalis & græcæ* scribere aggressus, Diogenem Laërtium ita sibi ducem elegit, ut quæ apud alios auctores sparsa inveniret, in hoc volumine digereret. Unde & cum Laërtio in Epicuro desiit. Et laudanda omnino est ejus diligentia, quam latina celeberrimi quondam GODOFRIDI OLEARII versio ornatiorem & emendatiorem nobis effecit,[o] qua quicquid apud veteres de philosophis græcis investigare potuit, lectori examinandum propinavit: unde post Laërtium, eruditissimo MENAGII commentario (quem veteris historiæ philosophicæ pandectas non inepte dixeris) illustratum vix habebunt horum sacrorum cultores, qui majorem illis usum præstiterit. Sed ὕλην potius

Cozzandus

Gravius

Galeus pater

Stanlejus

g) In doctissimis dissertationibus *de exustione mundi stoica*.

h) *Genev. 1684. 12.* rarius libellus occurrit.

i) Conf. *Act. phil. vol. II. p. 319.*

k) ELSWICH. in *not. ad* LAUNOJUM *de fort. Arist. p. 339.*

l) Vid. *Act. philos. vol. III. p. 793. sqq.*

m) Conf. BASNAGE *Hist. des Juifs T. III. ch. 17. §. 4. p. 421.* ed. ult.

n) Conf. BURNET. *Hist. sui temp. ad a. 1661. T. I. p. 210. sq.* vers. germ.

o) Hoc titulo: *Historia philosophiæ, vitas, opiniones, resque gestas & dicta philosophorum sectæ cujusvis complexa, auctore Thoma Stanlejo ex anglico sermone in latinum translata, emendata, variisque dissertationibus atque observationibus passim aucta. Lips. 1711. 4.*

tius materiarum historicarum exhibet, quam historiam, nec judicium recte adhibet vel historicum vel philosophicum, sed nuda veterum verba ad veritatis lapidem lydium non examinata sistit: quare multo judicio & diligenti accuratoque examine opus est, si ad solidam historiæ philosophicæ cognitionem sibi acquirendam hoc libro utendum sit.[p] Inter Gallos præter MENAGIUM, de Diogene Laërtio & historia philosophica immortaliter meritum, erant quidem circa hæc tempora, qui, si voluissent, magnum huic eruditionis parti præstare operam potuissent, inter quos eminet illustris Abrincensium episcopus PETRUS DANIEL HUETIUS, cujus & *Demonstratio evangelica*, & *Quæstiones alnetanæ*, & tractatio *de imbecillitate intellectus humani*, magnam veteris historiæ philosophicæ, ut erat πολυμαθέστατος, cognitionem, multis tamen sectæ & hypotheseos præjudiciis depravatam produnt,[q] nemo tamen fuit, qui historiæ philosophicæ filum ab origine mundi ad nos deduceret. Unus PETRUS SILVANUS REGIS in Cartesianorum schola vir non incelebris[r] in discursu philosophico, systemati philosophiæ suo præfixo,[s] in quo historiam philosophiæ antiquæ & recentioris strictim, sed eleganter magnoque judicio recenset, quique latina veste donatus separatim prodiit,[t] specimen magis historiæ philosophicæ accuratioris condendæ, quam historiam exhibuit, dignus qui legatur. Et nostra quidem ætate ex Gallis duo viri, muneribus inter suos clari, novam historiæ philosophicæ facem præferre conati sunt; nempe H. GAUTIER qui *Bibliothecam philosophorum* edidit,[u] & Anonymus, quem DESLANDES, aliis scriptis notum,[x] esse accepimus,[y] qui nuper *historiam criticam philosophiæ* tribus tomis nobis exhibuit. Verum ille non consultis fontibus sua tantum, literarum ordine in eorum gratiam congessit, qui solidam scientiarum notitiam subterfugientes, superficiaria tantum eruditione superbire cupiunt:[z] hic autem si iis præsidiis, quæ ad tantum opus perficiendum requiruntur, fuisset instructus, si ab alienis, quæ numero apud eum illa superant quæ historiæ philosophicæ propria sunt & domestica, abstinuisset, si eruditionem in genere cum philosophia non confudisset, judiciumque adhibuisset in detegenda veterum philosophorum mente cum eloquentiæ veneribus, quibus liber se commendat, certans, promissis fecisse satis & explevisse expectationem merito crederetur. Inter Germaniæ tandem eruditos cum seculi hujus initio non philosophiæ tan-

Menagius

Huetius

Regis

Gautier

Deslandes

p) *Acta phil. l. c.* BUDDEUS *Isag in hist. lit. theol. l. II. c. 4. p. 219.* priori loco, quid præstiterit B. Olearius, exponitur, cujus magnas in hac quoque eruditionis parte ingenii divitias insertæ dissertationes loquuntur.

q) Dicetur de illustri hoc scriptore suo loco, ubi de scepticis recentioribus agetur, ex instituto.

r) Et hunc virum in hist. phil. cartesianæ propius considerabimus.

s) *Lugd. 1691. Amstel. 1692.*

t) *1705.* 12. sine mentione loci.

u) *Bibliotheque des Philosophes & des Savans, Paris 1723.* 8.

x) Est enim auctor libelli satis noti: *Reflexions sur les grands hommes, qui sont morts en plaisantant. Hag. C. 1714.* 12. vid. *Hist. de Mr. Bayle* par *Mr.* DE LA MONNOYE.

y) *Biblioth. Francoise. T. XXV.*

z) *Act. philos. vol. III. p. 450.*

tantum facies reformata & emendata est, sed & historia philosophica, quæ apud plerosque hactenus neglectior jacuit, vehementer commendata, magno viro & de pellenda barbarie philosophica immortaliter merito CHRISTIANO THOMASIO, ex penu parentis his divitiis affatim instructo viam monstrante, quippe qui non inelegans historiæ philosophicæ compendium, etsi suis nævis non carens, [a] introductioni in philosophiam aulicam inseruit. Hunc certatim secuti sunt viri eruditi & communi sensum gustumque eruditionis emendandi studio inter se juncti, NICOLAUS HIERONYMUS GUNDLINGIUS, [b] JOACHIMUS LANGIUS, [c] JO. GVILIELMUS ZIEROLDUS, [d] & qui imprimis de hoc quoque literarum genere præclare meruit magnus olim Jenensis academiæ theologus, JOANNES FRANCISCUS BUDDEUS, [e] quibus BARTHOLDUM FEIND, [f] & clarissimum FRIDERICUM GENTZKENIUM [g] merito adjicimus, ut alios viros doctos variis scriptionibus hac nostra ætate de historia philosophica, etsi ex instituto non tractanda, plurimum meritos [h] taceamus. Quia vero horum diligentia, etsi ad leges artis criticæ & historiæ exacta, & cum judicio philosophico suscepta intra angustos compendiorum cancellos substitit, rem altius aggredi, & accuratam historiam philosophicam condere suscepit vir celeberrimi nominis magnæque eruditionis CHRISTOPHORUS AUGUSTUS HEUMANNUS. Cujus initia in *actis philosophorum* lingua patria exaratis [i] ita fecit, ut facile sperari posset & lectionis copia, & judicii dexteritate, & acuto artis criticæ sensu, & magno ad ejicienda præjudicia animo palmam illum omnibus surrepturum. Verum & hæc inviderunt orbi erudito fata, quoniam majoribus occupatus vir eruditissimus, cum tertio volumine totum laborem curamque abjecit.

Thomasius filius

alii

Heumannus

Ordo & divisio H. P.

§. XVII. Et hos quidem comites iis commendamus, qui spatiosas philosophicæ historiæ regiones curioso perlustrare oculo cupiunt: quæ cum numero plurimæ sint, & amplissime diffundantur, ordo quærendus est, secundum quem per omnis temporis atque gentis historiam peragrare, &

a) Ostendetur id suo loco.

b) In eleganti magnoque judicii acumine conscripta *Historia philosophiæ moralis.*

c) *P. I. Medicinæ mentis.*

d) In *introductione ad historiam ecclesiasticam cum historia philosophica conjunctam.*

e) Qui *Elementis philosophiæ rationalis* sæpius impressis *compendium* elegans *historiæ philosophicæ* præmisit, illudque circa extremos vitæ annos *observationibus* eruditissimis illustravit, quas publicatas debemus curæ generi S. Rev. JO. GEORGII WALCHII *Hal. Sax.* 1731. 8.

f) Complexus is est carmine germanico *historiæ philosophicæ* summa capita, quæ postea discursu soluto explicuit; qui vero magnam partem ex Vossio desumtus est. *Hamb.* 1702. 8.

g) Cujus *historia philosophiæ in usum lectionum academicarum auctior* prodiit *Hamburg.* 1724. 8.

h) Inter hos summo jure referimus magnum theologum ac polyhistorem S. Rev. JO. LAURENTIUM MOSHEMIUM qui in præstantissimis ad GUDWORTHI *Systema intellectuale annotationibus* de philosophia veterum in luce collocanda, ut de omni eruditione, immortaliter meritus est.

i) *Hal. Sax.* 1715 — 1723. 8.

& quæ ad hanc rem faciunt, perquirere liceat. Ita enim & confuſioni medebimur, & memoriam egregie juvabimus, & cujusque philoſophiæ generis indolem propius & ex vero perſpiciemus. Non vero melior ordo eſt, quam qui notionibus, quibus intellectus noſter aſſuefactus eſt, & quæ omnia ſuo loco & tempori aſſignant, nititur. Quas communi temporis & locorum diſtributione ita partiemur, ut ad tres omnino temporis circuitus omnem referamus philoſophiæ hiſtoriam. Prima itaque periodus & origines hiſtoriæ philoſophicæ, & naſcentis atque adoleſcentis fata, & virilem quaſi ætatem complectetur, omnemque tum gentium barbararum tum Græciæ philoſophiam usque ad naſcentis ſenſim romanæ monarchiæ initia exhibebit. Altera gentilis philoſophiæ ſub imperatoribus florentis, quæ ad ſeculum usque VI. excurrit, Judaicæ, Saracenicæ & Chriſtianæ a naſcentis eccleſiæ initiis usque ad felicia reſtauratarum ſcientiarum tempora faciem exhibebit. Tertia vero & reformantium deformatam philoſophiæ faciem, conamina, & novum reſtituti decoris vultum & varia philoſophantium genera ſectasque noſtrorum ſeculorum enumerabit & ſobrie tandem philoſophandi, inque veritatem libere ac ſine ſectæ ſervitio inquirendi ſtudium & progreſſus quos per id fecit philoſophia exoptatiſſimos, enarrabit. Ita enim omnem philoſophiæ hiſtoriam in veterem, mediam & novam commode diſpeſcere, & cuilibet temporis gentiumque atque locorum momento magno memoriæ auxilio, quæ propria cuilibet ſunt, tribuere licebit.

Prima periodus

Prima porro periodus aptiſſime in philoſophiæ barbaricæ & græcæ partes duas dividitur; per barbaras enim gentes græco more omnes illæ intelligendæ ſunt, quæ græca lingua non uſae lingua aſperiore, quam ferre poterant aures Græcorum delicatulæ, moribusque a græcanicis valde abhorrentibus contemtum ſibi apud hanc nationem pepererunt: etſi ſub græcæ philoſophiæ ad Romanos tranſeuntis tempora & paulo ante ad has barbaras quoque gentes, præcipue in Ægypto ea tranſiit, & peculiari quoque de divinis philoſophandi generi, quod iſto tempore in oriente invaleſcebat, mixta novam philoſophandi viam exorſa eſt. Quod ſi propius ad barbaricam philoſophiam reſpicimus, ut ſunt naſcentia pleraque, quæ in primis tantum rudimentis verſari ſolent, philoſophia ſimplex admodum, & ad primas tantum ſapientiæ regulas adſtricta, & ſine artificio ad poſteritatem traditione magis, quam demonſtratione propagata fuit. Unde mire decipiuntur, qui primos homines magnos philoſophos & philoſophiæ doctores ſomniant. Incrementa vero ubi ſemel cœpit, & parumper adoluit, virilior magis, & ſcientiæ habitu conformior facta eſt, donec tandem ad Græcos pervenit, qui liberiori vivendi modo, & a regiminis monarchici ſervitute remoti viventes philoſophiam hactenus inter myſteria numeratam pervulgarunt, & propriis ingenii viribus uſi, philoſophiæ propria condiderunt ſyſtemata. Ex quo demum tempore maturam virilemque ætatem juſtumque habitum philoſophia nacta eſt. Barbararum vero gentium conſideratio eo usque extendenda eſt, ut quæ ante diluvium, quod univerſale terrarum orbi accidiſſe

disse nemo rerum intelligens temere negabit, philosophandi fuerit ratio, vel ut accuratius loquamur, quæ sapientiæ antediluvianæ conditio fuerit, expendatur. Post diluvium cum mature gentium omnium in omnes terrarum partes distributio, vel dispersio potius facta sit, ad terrarum plagas & regionum situs ordinem historiæ nostræ non incommode alligabimus, & inter orientis, meridiei, occidentis atque septentrionis populos quæremus, quæ ad nostram rem pertinere videbuntur. Nec id sine calculo veterum, qui *omne hoc, quicquid est, cui mundi cœlique nomen indidimus, in has quatuor partes diviserunt*, [k] & harum mundi partium incolas communi nomine insigniverunt, orientis Indorum, meridiei Æthiopum, occidentis Celtarum, septentrionis Scytharum nomine appellatis: [l] quos sequendo notiora nobis Asiæ, Africæ atque Europæ nomina, substituere licebit. Quia vero & hæ habitabilis mundi partes, (de America enim parentum memoria demum detecta, melius in totius tractationis peroratione quædam adjici poterunt) ampliores sunt, quam ut simul perlustrari possint, de singulis harum mundi partium nationibus ita dicendum erit, ut de Hebræorum, Chaldæorum, Persarum, Arabum sive Sabæorum, Phœnicum, Indorum philosophia circa orientem, de Ægypti atque Libyæ populorum philosophia circa meridiem, de Celtarum, sive, Gallorum, Germanorum, Britannorum & Romanorum veterum philosophia circa occidentem, de Scytharum, Thracum reliquarumque gentium philosophia circa septentrionem habitantium tractatio instituatur. Philosophiæ græcæ facies duplex est. In ipsa enim ejus infantia & adolescentia, barbaricæ valde similis empirica magis fuit & simplex, quam artificialis; & continebatur vel sub fabulis, vel in politicis prudentiæ regulis, unde illam mythologicam, vel poëticam quoque, hanc politicam [m] & historicam dicere licebit. Ex quo vero virilem quasi togam induit, & magnorum virorum ingenio ad justum scientiæ habitum emersit, mature in partes & sectas itum est, quod sectarum studium ita apud Græcos invaluit, ut non solum magna ingenia, multa philosophandi libertate in condendis systematibus suis usa sectatores potius opinionum & dogmatum, quam libertatis & electionis philosophicæ invenirent; sed & illi, qui multos in dogmaticorum philosophematis errores notabant, dubitationem potius & incertitudinem, quam sobriam philosophandi rationem sequerentur, atque ipsi sectam conderent, a fine modoque philosophandi scepticam denominatam. Erit itaque hæc primæ historiæ philosophicæ periodi in tractatione nostra series, ut consideretur:

HISTO-

k) POMPONIUS MELA *de situ orbis l. I. c. 1. p.* 2. ed. Gronov.

l) STRABO *l. I. Geographiæ.*

m) Scribebant tamen & hi sapientes sua istis temporibus plerumque ligato orationis genere, cujus exemplum habemus in historia septem sapientum Græciæ.

HISTORIA PHILOSOPHIÆ

ANTEDILUVIANÆ

POSTDILUVIANÆ, & quidem

BARBARICÆ, inter gentes

Orientis, Hebræorum
Chaldæorum
Perſarum
Indorum
Arabum
Phœnicum.

Meridiei, Ægyptiorum
Æthiopum.

Occidentis, Celtarum ſ. Gallorum
Britannorum
Germanorum & Septentrionalium verſus occidentem habitantium
Romanorum veterum.

Septentrionis, ſive Hyperboreorum
Scytharum
Thracum, Getarum, &c.

GRÆCÆ, quæ fuit vel

Mythologica
Politica
Artificialis; quæ per duos quaſi ramos propagata, eſt ſectarum ortarum vel

a Thalete, Jonicorum
Socraticorum genuinorum
Cyrenaicorum
Eliacorum
Megaricorum, ſ. Eriſticorum
Academicorum, & quidem
Academiæ primæ
mediæ
novæ ſ.
quartæ
quintæ
Ariſtotelicorum
Cynicorum
Stoicorum,

a Pythagora, Pythagoricorum, ſ. Italicorum
Eleaticorum
Heracliteorum
Epicureorum
Pyrrhoniorum, ſ. Scepticorum.

 Ut

Ut vero integra simul totius hujus periodi facies philosophica appareat, appendicis loco, de philosophiæ græcæ fatis in Ægypto sub Græcorum imperio & coloniis, & in Asia sive orientis regionibus magis ad occidentem vergentibus dicendum quoque est.

Altera periodus.

§. XVIII. Alteram periodum a nascentis sensimque emergentis monarchiæ romanæ primordiis, ad felicissimam scientiarum omnium & philosophiæ quoque restitutionem & revocationem ex squalore barbariei constituimus. Is non minus prolixissimum nobis materiarum campum aperit. Considerandа vero, hic philosophia, apud Romanos, Asiaticos sive Orientales Judæos, Saracenos & Christianos. Quod vero ad Romanos attinet, philosophia apud eos ex Græcia non sine contradictione caput tandem efferens, non prius vestigia certa posuit, quam libertas esset sub jugum missa: tum enim invalescente potentiorum tyrannide philosophari cœperunt Romanorum ingenia. Cæsaribus vero tandem terrarum orbi dominantibus, relictis Athenis sub Romanorum imperium cessit philosophia, & per omnes fere Græcorum sectas floruit, una tandem eaque fere nova, quæ Eclecticeam se dici gavisa est, sensim reliquas supprimente. Inter Asiæ vero incolas novum illud philosophiæ genus, quod ex Zoroastrianis & Græcis mythologiis novam de divinis doctrinam introducere sategit, passim, maxime tamen inter hæreticos caput efferre sub initia monarchiæ romanæ cœpit. Judæorum natio, etsi post babylonicæ captivitatis finem & reditum in patriam propriam eruditionis faciem & legis potius patriæ, quam philosophiæ alienigenæ sapientiam excoluit, tandem tamen manus quoque ei dedit, in Ægypto vero apertius in gentilis philosophiæ castra transiit, donec, caput tandem extollente philosophia aristotelica, judaica quoque natio peripateticam philosophiam excoleret. Arabum vero, qui sub Saracenorum nomine seculo post C. N. VII. orientis imperium lacessiverunt, ingenia etsi initio vehementer a philosophiæ studiis abhorrebant, Muhamede ipso lege cavente, ne ingenia servituti destinata excolerent, tandem ita tamen hæc sacra adamaverunt, ut ab ingruente barbarie philosophia, licet illa tantum esset sectaria, nempe Aristotelis, ad hanc unam gentem confugisse videretur. Inter Christianos a sanctis quidem viris, qui post sanctissimum servatorem JESUM CHRISTUM, sacram doctrinam disseminabant, nihil, quod humanam sapientiam sapiebat, admissum, & cum esset philosophia illo tempore sectaria, multisque errorum tenebris obsepta, rejectum omne illud spurium philosophandi genus est; mature tamen per adductos viros eruditos, & in gentilium philosophia institutos ad gremium ecclesiæ, ea quoque in illam irrepsit, &, quicquid etiam contra gentilium impietatem totamque philosophandi rationem declamabatur, tandem eius amor, præcipue, quæ platonica philosophumena sequebatur, se animis insinuavit. Ubi vero eclecticum philosophandi genus invaluit, patentes magis illi apertæ portæ, magnusque honor & pretium statutum est. Tandem infelix illa nox ingruit, in qua omnes literæ, tantum non extinctæ sunt, & quicquid genui-

genuinam eruditionem sapiebat, horrendis ignorantiæ & barbariei tenebris sepultum est; inter Græcos paucis aristotelicæ philosophiæ cultoribus superstitibus, & in monasteriis conservato Platonicorum recentiorum philosophandi genere. Etsi enim nec istis temporibus, quæ a sec. VII. crepusculum satis sentiebant, ingenia magna deerant, ita tamen temporum infelicitate & paupertate premebantur, ut ad pristinum philosophiæ nitorem exsurgere nequiverint. Tandem circa sec. XI novum philosophorum genus ortum est, quod scholasticum appellari solet, quod in Aristotelis quidem verba juravit, omnem tamen sanam & philosophiæ & theologiæ rationem corrupit, & ab omni ingeniorum cultu vacua, insano philosophandi modo animos detinuit. Donec tandem meliores sensim revocarentur literæ, & per dispersos ex capta Constantinopoli Græcos semina eruditionis, & philosophiæ quoque in occidentem perferrentur, quæ tandem ad restituendum philosophiæ honorem cultumque suum felicem occasionem exhibuerunt. Hæc itaque secundi periodi historiæ philosophicæ facies est, qua exhibetur

HISTORIA PHILOSOPHIÆ A NASCENTE MONARCHIA ROMANA AD LITERARUM IN OCCIDENTE RESTAURATIONEM,

& quidem:

APUD ROMANOS,
- *ante constitutam monarchiam*, ubi
  - difficulter initio græca philosophia admittebatur,
  - admissa tandem & exculta alumnos habuit
    - Pythagoricos
    - Academicos veteres
      - medios
    - Stoicos
    - Peripateticos
    - Epicureos
    - Pyrrhonicos
- *sub invalescente monarchia*, ubi præter viros doctos multos philosophi floruerunt
  - Pythagorici
  - Platonici
  - Eclectici sive Platonici recentiores
  - Peripatetici
  - Cynici
  - Stoici
  - Epicurei
  - Sceptici.

APUD ORIENTALES, sive Asiaticos.

APUD JUDÆOS post reditum ex captivitate, ubi peculiaris philosophiæ ratio excutienda apud
- Judæos reduces
- Samaritanos
- Judæos Ægypti incolas
  - Palæstinam incolentes, & in varias sectas Pharisæorum, Sadducæorum, Karaitarum, Essenorum, divisos.
- Judæos post destructa Hierosolyma dispersos deditosque studio tum Talmudico, tum Cabbalistico, ad sec. X.
  - a sec. X. ad nostra tempora.

APUD SARACENOS, de quorum studio philosophico inquirendum
- ante legem Islamiticam latam
- sub Muhamedis auspiciis
- sub familia Abbasidum.

APUD CHRISTIANOS, & quidem
- a nato Servatore ad sec. VII.
  - ante erectam ab Ammonio Sacca scholam eclecticam,
  - florente secta Eclectica.
- a seculo VII. ad restaurationem literarum, ubi sec. XI. exorti sunt Scholastici, in tres ætates divisi.

Tertia periodus.

§. XIX. Tandem post graves tenebras, quibus omnis eruditio & philosophia sepulta jacuit nova lux exorta, & scientiis nitor suus restitutus est. Et hic tertia eaque ultima philosophicæ historiæ periodus exoritur. Quæ & debilia prima conamina, & restitutam cum religionis puritate philosophiam veterem per varias sectas iterum excultam, & nova philosophandi genera exhibet, tandemque meliorem & ad veritatem eruendam aptiorem philosophandi modum, qui in nullius magistri verba jurando ex omnibus eligit, quæ se maxime probant, veritatemque ex ipsa rei natura ratione duce per accuratam meditationem eruit, cultum exponit, qui a magnis viris adhibitus post Baconis Verulamii conatus tanta philosophiæ incrementa peperit uno seculo, quanta per tot annorum millia non habuit. Nam & Indorum philosophia aliquatenus emendata est, & meliori culta habitu: unde & appendicis loco de exotica philosophia, præsertim Sinensium, quæ tantum ab aliquo tempore strepitum excitavit, quædam hæc nostra tractatio referet. Ita vero se sistit tertia hæc periodus, qua depingitur

HISTORIA PHILOSOPHIÆ A RESTAURATIONE LITERARUM AD NOSTRA TEMPORA,

& quidem

Primi conatus restituendæ philosophiæ
- Virorum de externo philosophiæ habitu restituendo, sollicitorum,
- Platonicam philosophiam revocantium
- Peripateticam sectam ornantium.

Novi

Novi labores veterem philosophiam revocantium,

Peripateticam, tum

Scholastico, tum

domestico & genuino habitu productam

Pythagorico-Platonico-Cabbalisticam

Parmenideam

Ionicam

Stoicam

Democritico-Epicuream.

Novam philosophandi viam tentantium,

Scepticorum recentiorum

Mosaicorum & Christianorum

Theosophicorum

Syncretistarum.

Omnem tandem philosophiam recipientium.

Restauratio philosophiæ eclecticæ, quæ

& magnos viros de ea immortaliter meritos exponit

& per omnes philosophiæ disciplinas philosophorum labores enarrat,

Appendix vero *philosophiam exoticam*,

Asiæ & Americæ incolarum recitat. [a]

Et hac quidem via incedentes, quicquid ad philosophiæ origines, incrementa & mutationes pertinet diligenter exquisitum pro virium modulo referemus, ubique tamen ad cautiones supra positas attenti: adducturi etiam ex reliquarum scientiarum historia, quicquid lucem tractationi fœnerabitur, unde observationes passim adjicientur.

a) Tabulas historiam philosophicam deumbrantes passim videas, & consulendæ præcipue quam cel. J. JAC. SYRBIUS *philosophiæ primæ* præfixit, ven. C. A. HEUMANNUS *Act. phil. vol. I. p. 262.* inseruit, & clar. J. J. FEURLINUS in *tabulis philosophicis Tab. I. II. III. IV.* delineavit. His ante sesquiseculum exemplum præivit GVILIELMUS CANTERUS, qui ejusmodi sciagraphiam Philosophorum STOBÆI *Eclogis* a se editis præfixit.

HISTORIÆ PHILOSOPHICÆ PERIODUS PRIMA

A mundi nascentis origine ad initia monarchiæ Romanæ.

PARS PRIMA DE PHILOSOPHIA BARBARICA.

LIBER PRIMUS DE PHILOSOPHIA ANTIDILUVIANA.

CAPUT PRIMUM. DE PHILOSOPHIA BARBARICA IN GENERE.

§. I.

Vocis, barbarus, origo,

Philosophiam barbaricam enarraturi, ne in voce incerti hæreamus, quid per barbaros intelligendum sit, prius exponendum est. Vocem vero ipsam ex aliena lingua Græcis receptam esse, inter eruditos facile convenit, etsi difficile, dicere, unde originem habeat. Certe si viris magnis, quique linguarum exoticarum notitia inclaruerunt, standum est, illa ab Arabibus desumta est, apud quos bar, desertum notat, unde Bar Broje, vel Bnai-baro filium deserti indicare, hocque nomen, voci, barbarus, occasionem dedisse, ABRAHAM ECHELLENSIS notavit, [a] & jam antea magnus SCALIGER monuit, [b] qui tamen & hoc addit, solos Numidas legitima voce Arabica El barbar, quod apud eos murmur significat, nominari, quippe hoc eis objectum esse ab Arabibus propterea quod inculto utantur sono. Nec procul ab hac sententia est DRUSIUS, qui observat, [c] בר Chaldæis esse locum incultum & sylvestrem, adeoque inconditum & agreste dicendi genus innuere. Alii cum Scaligero ab Arabica radice ברבר, quæ murmur significat, inconditam orationem hominis peregrini, qui e judicio aurium nostrarum murmurat potius,

a) Apud cel. ISAAC. DE BEAUSOBRE *Hist. du Manicheisme P. II. l. I. ch. 2. p. 19.* qui & ipse in hanc sententiam concedit.

b) *Exercit. LI. contra Cardan. p. m. 185*

c) *L. II. q. 17.* apud PFEIFFERUM *Quinq. Exot. N. T. p. 943. Dubior. vexat.*

potius, quam loquitur, derivatam cupiunt: [d] nec alii in excogitanda vocis hujus origine ingeniosi, ut solet in etymologicis fieri, esse desinunt. [e] Nos, cum incerta hæc omnia sint, frustra & otiose quoque ingenia istis torqueri putamus, adeoque eis non immoramur, illud notasse contenti, ad asperitatem soni & horridam quandam oris elocutionem vocem ab Ægyptiis, teste HERODOTO, [f] acceptam, Græcos retulisse, & dedecoris quasi causa barbaros appellavisse, qui difficulter, aspere, & duriter loquerentur, [g] cum Græcis ore rotundo musa loqui dederit. Quæ tamen vocis significatio tandem omnes illos denotavit, qui ignotam auribusque insuetam linguam loquebantur: sic ut barbarus esset, quisquis Græca lingua non uteretur. [h]

A lingua ad mores traducta significatio.

§. II. Nomen itaque vitii hæc vox, barbarus, fuit, a lingua tamen ad mores tandem traducta fuit, barbarusque dictus est, qui ab eruditionis cultu alienus erat: unde docte observatum est viris eruditis, barbaras gentes opponi doctis, barbarumque cum imperito idem dicere. Hoc sensu TACITUS Britannos veteres, monumentis gentis suæ historicis destitutos, barbaros vocat: [i] & CICERO [k] gentes doctas a barbaris distinguit. VELLEJUS vero studiis rudem & sermone barbarum conjungit, [l] quo sensu humanitatis studiis opponitur, quibus humani ingenii decor excolitur. Unde facile conjicere licet, dum omnes gentes, qui Græci non essent, barbaras illi dicerent, hoc ad literarum potissimum studia, quæ ab his gentibus modulo Græco non exculta erant, relatum esse. Id quod vel ex istis apologiis patet, quos primi ecclesiæ christianæ doctores, fastui philosophorum Græcorum opponebant. Cum enim hi domestica sua philosophia maxime turgerent, & christianam disciplinam tanquam barbaram contemnerent, in philosophiæ barbaricæ defensionem ita descenderunt viri optimi, ut inter barbaras gentes initia & origines disciplinarum a Græcis cultarum deprehendi ostenderent, adeoque frustra illis ingenii barbariem & incultum bonis literis animum objici demonstrarent. Hoc vel una TATIANI oratio contra Græcos evincit, quæ vel sola inscriptione indice, eo tendit, ὅτι οὐδὲν τῶν ἐπιτηδευμάτων, οἷς Ἕλληνες καλλωπίζονται, Ἑλληνικὸν, ἀλλὰ ἐκ βαρβάρων τὴν εὕρησιν ἔσχηκός, *quod nihil eorum, quibus Græci glorientur, apud ipsos natum, sed omnia a barbaris inventa sint:* & in ipso limine odium Græcorum erga barbaras gentes testatur, verborum sive sermonis elegan-

d) PFEIFFER. *l. c. p.* 944.

e) Confer. BECMANNI *Orig. L.L. p.* 287. & lexicorum etymologicorum conditores, VOSSIUM, MARTINIUM aliosque, etiam FABRUM & CELLARIUM ad eum.

f) *L. II. p.* 67. *Barbaros vocant Ægyptii omnes, qui non ipsorum lingua utuntur.*

g) Ita STRABO *l. XIV.*

h) Vid. OVIDIUS *Trist. l. V. el.* 10. *v.* 37. & luculentus locus *1 Cor. XIV,* 11.

i) In *vita Agricolæ c. IX.*

k) *pro Milone c.* 11.

l) *L. VII. c.* 73. plura dabit cl. LAM. BOS in *animadvers. ad scriptores quosdam latinos, c. II. p.* 12. & qui per omnes vocis hujus significationes eleganter & copiose digreditur cel. HEUMANNUS *Act. philos. vol. II. p.* 204. *sqq.*

elegantiam contra eas superbe jactantium, nihil tamen præclari, quo barbaros superaverint, præstantium. [m]

Eruditionis elegantia barbaris denegata,

§. III. Non denegabant quidem Græci omnem eruditionis speciem barbaris, sed græcanicorum studiorum elegantia capti, a simplici & ab omni artis cultu remota eruditionem excolendi ratione, quæ ingeniis Græcis in libera republica viventibus invisa fuit, longius recedentes elegantiam Græcæ eruditionis barbaris opponebant. Unde CLEMENS ALEXANDRINUS omnem eruditionem in barbaram atque Græcam dividit, & ex his unam eligendam esse monet. [n] Et hoc ad ipsam quoque philosophiam, quæ animum ab ignorantia & barbarie maxime liberat, traductum est; Græci enim artificiosa philosophandi methodo usi, cum apud barbaras gentes simplici traditione sapientiæ præcepta propagari cernerent, hanc philosophiam non esse rati, immo modum quoque proponendi, ipsumque barbararum gentium sermonem ad philosophandum ineptum esse, sibi jactantius persuadentes, [o] qui eloquenter de rerum natura & moribus hominum disserebant, cum contemtu de barbarica philosophia locuti sunt, & ipsam quoque philosophiam ipsis denegarunt. Id quod præter alios fecere Epicurei, ipso magistro contendente, solos Græcos posse philosophari: [p] quod quidem magnopere non miramur. Epicuro enim ad libertatem philosophicam respicienti & superstitioni populari suam philosophiam opponenti, qua & Deum & providentiam ex suo systemate ejiciebat, philosophia barbarica, a sacerdotibus tantum exculta, & ad divinitatis cultum potissimum relata placere non potuit. Aliter tamen Plato, qui cum apud Ægyptios arcanam disciplinam didicisset, & inter Italicos quoque philosophiæ scientiis esset excultus, non semel ad barbaricam philosophiam non modo provocavit, sed quoque monente CLEMENTE ALEXANDRINO, [q] non negat, ea, quæ sunt præstantissima, se mutuum accepisse & mercatum quasi a barbaris, ideoque in Ægyptum venisse: putatque etiam inter barbaros esse philosophos, & *in convivio* laudat barbaros, ut qui philosophiam insigniter exercuerint. Cujus testimonia plura attente dialogos Platonis legenti occurrent. [r] Nec ipsi barbari huic Græcorum superbiæ cedebant, sed quod in omnia alia iret, Græcæ philosophiæ ratio, quam barbarica, pueros eos in philosophia putabant. Unde Plato in Timæo sapientissimum Solonem introducit discentem a barbaro, cujus nota vox: Ἕλληνες ὑμῆς ἀεὶ παιδές ἐςε· γέρων δε Ἕλλην ὐδεὶς, ὐ γὰρ ἔχετε μάθημα χρόνῳ πολιόν. *Vos Græci semper estis pueri, senex autem nullus est Græcus, disciplinam enim nullam habetis canam.* [s] Qua in persvasione maxime

& philosophia

idem tamen facientibus barbaris erga Græcos.

m) Paria apud ATHENAGORAM, THEOPHILUM, CLEMENTEM ALEXANDRINUM passim occurrunt.

n) *Stromat. l. I. p.m. 299.*

o) Hanc superbiam Græcorum mox in limine castigat Tatianus.

p) CLEM. ALEXANDRINUS *Strom. l. I. p. 302.*

q) *l. c. p. 303.*

r) Vid. *in Phædone.*

s) Repetit hæc CLEMENS ALEX. *l. c.* erat tamen revera tunc philosophia inter Græcos in incunabulis.

xime confirmabantur, cum viderent, Græcorum doctiſſimos, & philoſophorum antiquiſſimos vel genere barbaros, vel a barbaris eruditos. Quod ut probet CLEMENS, [t] Tuſcum fuiſſe Pythagoram, Phrygem Antiſthenem, Orpheum Thraca, Homerum Ægyptium, Thaletem Phœnicem, & hunc atque Pythagoram, Platonem item atque Democritum cum Chaldæorum, Magorum & Ægyptiorum ſacerdotum præſtantiſſimis converſatos & ab iis eruditos fuiſſe. Et hinc illa vetus contentio: an philoſophiæ origines a barbaris gentibus derivandæ ſint? id quod plerique veterum eccleſiæ doctorum magno fervore aſſeruerunt. Cum enim ad priſcam Hebræorum gentem oculum intenderent, & ex ejus & aliorum Orientis populorum traditione Chriſtianam religionem egregie vindicari poſſe crederent, quin & Platonicæ theologiæ exiſtimatione abrepti, hanc ex barbarica philoſophia ea hauſiſſe ſibi perſuaderent, quæ proxime ad Chriſtianam fidem accedunt; multa animi contentione & adhibita, quam afferre modo poterant, eruditione barbaricam philoſophiam fontem eſſe omnis ſapientiæ apud Græcos cultæ aſſerebant. Qua in quæſtione, ut plerumque fieri ſolet, ambigua a certis & definitis diſtincta non ſunt, multaque dicta, quæ ſcopum non feriunt. Quod ſi enim philoſophiæ propria ſignificatio pro norma fuiſſet adhibita, ſi diſtinctum fuiſſet, inter eruditionem & cognitionem rerum a vulgo diverſam, & inter philoſophiam, ſi philoſophandi initia ab incrementis & formali habitu fuiſſent ſeparata, ſi modus tradendi ſapientiam per auctoritatem parentis & magiſtri a philoſophandi methodo accurata & meditatione cuncta per cauſas & principia ſua inquirente fuiſſet ſegregatus, facile tota controverſia in λογομαχίαν abitura evanuiſſet. Gentes enim barbaras de nulla ſapientiæ cognitione fuiſſe ſollicitas, & de nulla vel divina vel humana re cogitaviſſe, quis aſſerere audeat? Quiſquis vero barbaricæ philoſophiæ indolem perdidicit, fatebitur, eos ſimplici potius cognitione, quam ſcientifica, quod ajunt, meditatione veritatem indagaſſe, & traditione potius, quam demonſtratione ad poſteros propagaviſſe, Græcis, ubi a ruditate morum primum emerſerunt, in id contendentibus, ut veri atque boni principia inveſtigarent, in ejus cauſas inquirerent, & ex fontibus deductas veritates certa & ratiocinandi legibus adſtricta methodo aliis proponerent. Quod ut demum verum philoſophiæ nomen meretur, ita, quouſque Græcis illud ante omnes gentes alias debeatur, facile intelligere ſinit, & quid barbaris gentibus adſcribendum ſit, ubi philoſophiæ origines quærendæ, in apricum profert. Nec, niſi nos omnia fallunt, prudentiorum inter Græcos alia mens fuit: id quod egregie colligi poſſe credimus ex inſigni ORIGENIS loco, [u] qui *contra Celſum* Epicureum diſputans, & barbaricam Chriſtianis originem objici præter rem contendens, ait: *Merito non vituperat originem barbaricam, quandoquidem in ipſo ſermonis initio laudat barbaros*

hinc quæſtio: an philoſophia a barbaris?

t) *l. c. p.* 302. conf. TATIANUS *l. c.* u) *L. I. p. m.* 5. edit. Hœſchel.

baros, ut inventores dogmatum. Addit, his judicandis confirmandisque ac ad virtutem exercendis barbarorum inventis Græcos præcellere. Hoc igitur in defensionem Christianismi ex ipsius adversarii scriptis rapimus, quando verum est, hominem exercitatum disciplinis Græcanicis, si ad eum accedat, non solum approbare veritatem, sed ad meditationem applicare animum, & si quid deesse videatur, suppleturum Græcanicis ratiocinationibus, ad astruendam Christianæ religionis veritatem. Ex quo loco manifestum est, disciplinarum fere omnium & philosophiæ quoque origines inter barbaras gentes non immerito quæri, rectam tamen philosophandi rationem meditatione & ratiocinatione constantem ante Græcos vix inter gentes quærendam esse. Quæ ut ab Origene philosophiæ historiam probe intelligente conceduntur, ita veritatem nobis exhibere non nisi pertinaciter negandam, sequens philosophiæ barbaricæ loquetur historia.

* *

CAPUT SECUNDUM.

DE PHILOSOPHIA ANTEDILUVIANA.

§. I.

Philosophiæ origines Philosophiæ origines scrutaturis, non homo tantum a sapientissimo creatore ad imaginem suam conditus sed & spiritus cœlestes, quos angelos, id est, legatos Dei sacræ paginæ nominant, occurrunt, qui ut intellectu admodum illustri præditi sunt, ex voluntate rerum conditoris, ita inter philosophos primum locum apud eos occupant, qui ne in hac historiæ parte ullum iter intentatum relinquant, ad astra surgunt, sedesque cœlestium spirituum sollicitant, philosophiam aliquam extramundanam nobis commendantes. *quæsitæ apud angelos,* Etsi enim de angelorum natura, conditione & sapientia pauca immo fere nihil ratio nobis dictitat, sed vetustissima tantum traditione & levi quadam conjectura nititur, quicquid sine revelatione de angelis dici potest; nihilominus, cum cogitationibus suis nec modum nec limites eruditi ponerent, supposita magna angelorum ex scriptura S. sapientia, nescio quam inde philosophiam angelorum exsculpserunt. Accessit vero opinioni extra oleas per se jam vaganti error scholæ Pythagorico-Platonicæ, adhibitos in condenda rerum natura angelos ad formandas creaturas, unde ad peritiam physicam concluditur. Qui homines, si attendissent, totam dæmonologiam alienæ cognitionis esse, nec habere philosophiam quæ de iis dicat; si recte expendissent, per philosophiam non creaturæ divinioris perfectionem naturalem, sed acquisitum per rationis rectum usum sapientiæ habitum intelligi, ejusmodi nugis in ipso historiæ philosophicæ atrio curiosos non fuissent remorati. *& dæmonas malos* Eadem vero non tantum ratio est, illorum, qui malos dæmonas inter sapientiæ humanæ conditores referunt, sed & absurditate istam vincit. Hos si homines audias, δαίμων, quasi δαήμων a rerum scientia dictus est, cujus specimen jam inter veteres ecclesiæ doctores

LACTAN-

LACTANTIUS [x] attulit, cui astrologia & aruspicina & auguratio inventum dæmonum sunt: [y] immo non tantum huic malo spirituum, e cœlesti, quæ horum hominum phrasis est, [z] academia ejectorum generi magnam naturæ scientiam vindicant, errore populari late pervagante; sed & callidissimum veteratorem totum humanum genus aggredi audentem & ex pristina sapientiæ possessione dejicientem, in nescio quem philosophum dialecticum mutant, artificiosa disserendi calliditate protoplastos misere decipientem. [a] Quæ omnia ut vel primo intuitu tanquam calx sine arena mire concidunt, si, quid philosophia sit, cogitetur, quæ a naturalibus ratiociniis multum differt; ita quam absurde ista afferantur, vel per transennam rem intuenti produnt. Nec majoris ponderis sunt, quæ PP. quidam, [b] Platonicas de dæmonum natura nugas edocti, somniarunt, angelos damnatos *ad filias hominum de cœlo ruentes eas materias quasdam bene occultas, & artes plerasque non bene revelatas prodidisse, & metallorum operta nudavisse, & ingenia herbarum traduxisse, & incantationum vires promulgavisse, & omnem curiositatem usque ad stellarum interpretationem designavisse.* Ea enim omnia si simpliciter negantur, per se corruunt. Nam supponunt, non probant, eam philosophiæ naturalis peritiam in dæmonibus, de qua tamen quæritur. Nec dubium est, omnes has nugas desumtas ex scholis hæreticorum orientis, quos in pseudo-philosophia sua mira de geniorum artibus & scientiis somniatos esse, ipsorum systemata facile evincunt, suoque tempore apertius probabitur. Illi enim ut deliramentis suis auctoritatem adderent, vaticinium Enocho ab antiquitate tributum affinxerunt, unde omnia illa somnia prorepserunt, indigna, quæ multis refutentur. [c] Inde vero quid de philosophia beatorum sentiendum sit, liquet; eam enim hoc potissimum fundamento exstruxerunt aliqui, quia in cognitione philosophica, præsertim universæ naturæ ἰσαγγελίαν beatis a Servatore promissam quærunt: [d] nam eodem fundamento stantque caduntque, & præter rationis & revelationis indicia affirmantur: quæ beatitatem in intuitione Dei ponentia, aliam longe beatis occupationem assignant. Et hæc certe non ex istis limpidis fontibus, sed ex turbidis Stoicorum gentilium, immo hæreticorum quoque, lacunis hausta sunt. Illi enim [e] beatorum in eo potissimum sortem felicem prædicabant, quod *nova luce gauden-*

item apud beatos.

G 2

x) Præivit PLATO in *Cratylo*, secutus est more suo LACTANTIUS *l. III. c. 15. Inst. div.*

y) *Ib. l. II. c. 17.* consentiente CLEM. ALEXANDR. in *eclog. p. 808.*

z) Ita HORNIUS *Hist. phil. l. I. c. 2. p. 11.*

a) In hoc argumento mire sibi placet, & inanes more suo argutias nectit HORNIUS *l. c.*

b) TERTULLIANUS *de cultu fœmin. l. I. c. 2.* conf. FABRICIUS *Codic. Pseud-epigraph. V. T. T. I p. 168. sq.* ubi aliorum PP. verba afferuntur.

c) Conf. GROTIUS ad *Ep. Jud. v. 14.* quique mentionem fecere libri Enochi laudati FABRICIO *l. c. p. 199. seqq.*

d) Vid. laudati *Act. philos. vol. I. p. 778. sqq.*

e) Vid. SENECA in *consolationibus* passim, præsertim ad Marciam *c. 23.* quod & Platonicis assignat HORNIUS *l. c. p. 23. 24.* cujus tamen adducta loca id non evincunt.

dentes, vicinorum siderum meatus doceantur, nec ex conjecturis, sed ab omnium ex vero peritis in arcana naturæ libenter ducantur, & sciscitantes cælestium causas a domestico interprete erudiantur: Horum vero multi ad Demiurgi, id est rerum naturalium conditoris dæmonis locum animas elatum iri, [f] vel sidera contemplanda inhabitaturos somniabant. [g] Nobis, ut has nugas rejiciamus, sufficit, objectum philosophiæ esse felicitatem acquirendam, quam & boni spiritus, & beatæ animæ jam possident, qua vero mali spiritus penitus excluduntur: unde apud eos philosophia locum habere nequit.

Rudimenta prima philosophiæ.

§. II. Inter homines itaque relictis cœlestibus & inferis sedibus philosophiæ origines quærendæ sunt. Quæ, si prima nascentis fœtus stamina & formam aliquam rudissimam consideres, cum intellectu humano ejusque usu nata esse censeri suo modo potest, ne tamen philosophiam talem, qualem hodierna nobis ingenii cultura exhibet cogitemus, sed philosophiæ prima rudimenta, & aliqualem rerum divinarum & humanarum ex rationis meditatione & experientia cognitionem, quam philosophiam empiricam vir quidam doctus [h] non inepte dixit, intelligamus. Hic iterum in omnia alia abeunt, qui primum humani generis parentem, Adamum non tantum in integritatis statu perfectissima philosophiæ cognitione imbutum fuisse, sed & post miserandum lapsum relictos pristinæ sapientiæ igniculos meditatione ac longa experientia ad magnam philosophiæ cognitionem excitavisse contendunt. Quorum ut longum agmen est, quod apud alios [i] nominatum consulere potest, cui ad hæc otium est, ita plerique iisdem argumentis utuntur, quæ jam inter veteres SUIDAS [k] exposuit. Nos unius verba afferimus, quia breviora sunt, & rem luculenter exprimunt, & libellus rarus est, indeque auctor inter ceteros plerisque non nominatus: OTTO scilicet HEURNIUS, [l] qui hac de re ita: *Adamum non ante lapsum tantum arbitramur sapientem, prudentem, omnisque doctrinæ genere ornatissimum fuisse; verum etiam a lapsu rudem, adumbratam, involutamque eorum cognitionem retinuisse; quam postea exili hoc divinitatis lumine, quod restibile sibi relictum erat, evolvere conatus est: omnesque ejus posteri nixi sunt, & nitentur, donec cœlum fatalem motuum numerum evolverit. Etenim peccato in tenebricosum oblivionis ergastulum conjectus, inscitiæque densa caligine obsessus, in summa versabatur rerum ignorantia. Veruntamen retinens semina quædam suæ divinitatis, rerumque maximarum dulci recordatione, quasi igniculis accensus perpetuo intelligendi sciendique desiderio flagrabat. Atque hinc maximo*

Adamus an perfectus philosophus?

f) Ita Valentiniani, de quibus suo loco.

g) Vid. JAC. THOMASIUS *de Manetis dogmate, de loco animarum post mortem Tom. I. hist. sap. & stult. a filio edita c. V. p. 56. seqq.*

h) *Act. philos. vol. I. p. 760.*

i) GUNDLING. *hist. philos. mor. c. VII. §. 1. p. 591. seqq.* & imprimis FABRICIUM in *Cod. Pseudep. V. T. vol. I. p. 8. seqq.*

k) Voce *Adam T. I.*

l) In *antiquitatibus philosophiæ barbaricæ,* libello *Lugd. Bat. 1600. 12.* edito *l. I. p. 7.*

ximo cum labore & studio multa perscrutatus est, recuperavitque sensuum ope, in ea primum incumbens, quæ sensibus erant obvia, deinde occultiora sola mente cognoscibilia, ratione colligens. Nec in dubium cadit, quin filios suos plurima a se inventa docuerit, longa namque cum illis vixit societate. Hactenus Hornius, cui magistros in sententia hac præeuntes, Judæorum doctores adjungere possemus, nisi illi indigni essent, quorum fabulæ audiantur. Nos vel unico argumento usi, totam disputationem facile conficere possemus, omnium scilicet artium & disciplinarum systemata, multis seculis Adamo posteriora esse, & cum nascentis originis rudem præ se faciem ferant, impossibile esse, ut ex relictis in anima Adami amissæ sapientiæ igniculis, usu & meditatione excultis tanta scientiarum lux, quantum isti volunt, exorta sit. Frustra enim per omnem philosophiam barbaricam, philosophiam scientifica ratione excultam deprehendemus, quam tamen didicisse, suosque docuisse Adamum, isti viri docti clamitant. Sed ut omnia lectoris examini pateant, afferamus, quæ pro philosophia Adami, immo, si hos audis, πανσοφία plerumque afferuntur argumenta, & quid roboris illis insit, sine antiquitatis præjudicio expendemus.

Argumenta pro philosophia Adami,

§. III. Duplici scilicet nomine magnus, immo si dicendum, quod res est, maximus mortalium omnium, philosophus Adamus ex horum sententia dicendus est, tum supernaturali sapientiæ lumine, quo ex divina imagine ornatus erat, collustratus, tum post lapsum, residuis amissæ lucis igniculis longo usu & meditatione ad insignem cognitionis philosophicæ perfectionem perductis expolitus. Et in statu quidem perfectionis paradisiaco fulgentissimo sapientiæ & sanctitatis ornatu radiasse, ipsis sacris oraculis præeuntibus, negare potest nemo. Sapientiam vero hanc eo nomine indignam putant, nisi ille, qui Deo similis erat, omnium rerum naturam atque recessus perspexerit: nec habuisse locum errorem, ignorantiam, inadæquatas ideas, quæque aliæ cognitionem nostram sufflaminant difficultates, & intellectus morbi; non imperavisse intellectui seducendo pessima præjudicia, quæ ex sancta voluntate oriri non potuerint. Post lapsum amisisse quidem lucem sapientiæ congenitam, remansisse tamen pristinorum bonorum recordationem, & exortum ex sensu amissæ felicitatis, vehemens desiderium pristinam sapientiam recuperandi. Quare adhibita meditatione, & contemplatione per tot annorum decursum, accedente experientia novam lucem & eruditionis in genere, & philosophiæ in specie Adamo fuisse enatam. His pro universa Adami philosophia adductis adduntur alia, quibus singularum disciplinarum philosophicarum notitia non caruisse evinci debet. Physicam enim ejus eruditionem inde probari ajunt, quod adductis ex voluntate creatoris ad Adamum omnibus animalibus, nomen cuilibet imposuerit, quod naturam ejus accuratissime exprimeret, & in eorum naturam ita inspexerit, ut sociam sibi inter ea convenientem reperiri negaret.[m] Et hujus ὀνοματοθεσίας vestigia, naturam animantium exprimentis

m) Ita jam EUSEBIUS *Præpar. Ev. l. XI. c. 6.* & SUIDAS *l. c.*

tis hodienum deprehendi magni in veteribus linguis viri contendunt. [n] Eandem vero nomina imponendi notitiam magnam logicæ peritiam inferre, ex veteribus jam asseruit EUSEBIUS. [o] Addunt, quibus ista placent, [p] imaginem Dei cum perfecta cognitione habentem, artem quoque ratiocinandi habuisse; literas ipsumque sermonem humanum invenisse, docuisse suos quædam, methodique non fuisse ignarum; immo cum Eva & serpente dialectice satis disseruisse. Matheseos peritiam in Adamo probare vestes pellesque ferinas mechanices specimen, casam tentoriumque extructum architecturæ opus, observatos siderum motus & divisa tempora astronomiam, & quæ his sunt similia. [q] Philosophiam moralem exercitia pietatis institutumque in familia divinum cultum demonstrare, de officiis hominum apud suos prudenter pieque disseruisse. Gubernavisse porro familiam prudenter, & ad promovenda vitæ commoda prudentiam œconomicam, sine qua misere vixisset, adhibuisse. Tandem his omnibus adjiciunt, libros eum sine dubio scripsisse, quibus tanto labore diuturnoque usu partam sapientiam, ne oblivioni traderetur, posteris reliquerit. Etsi enim aperte falsi & suppositi sint, qui protoplastæ affinguntur libri, ejusque nomine circumferuntur, esse tamen hos subreptitios fœtus luculentum testimonium, extitisse suo tempore veros libros, quorum titulis traditionis fide receptis, & temporis injuria deperditis falsi isti & commentitii potuerint surrogari.

Refutantur.

§. IV. Speciem aliquam hæc prima fronte præ se ferunt, accuratius examen non sustinent. Quæ enim de sapientia Adami ante lapsum concreata dicuntur, recte quidem se habent, ad exsculpendam vero philosophiam nihil valent. Consistebat enim sapientia protoplastorum in cognitione Dei & sui ipsius & in efficaci atque practica notitia earum rerum, quæ ad suam felicitatem in concreata justitia sitam necessaria habebant: quæ hominem quidem sapientem, & ad consequendum veræ felicitatis finem aptis mediis intellectus & voluntatis instructum, non vero philosophum, eo sensu, quo in historia philosophica sumitur efficiunt: ut nihil dicamus, non definitum esse, an hanc lucem Adamus ex naturali scientia an ex divina revelatione habuerit? quod posterius familiare, quod cum Deo in integritatis statu primi homines habuere, commercium satis innuit. Præcipue vero expendi sedulo cupimus, artes & scientias, etiam in philosophia comprehensas, ignorantiam hominum, indeque ortam admirationem, causam præcipuam philosophiæ supponere, alias vero necessitatibus humani generis, quales mathematicæ sunt, inservire, omnes ad tollendam intellectus humani ignorantiam comparatas esse, & multorum annorum experientiam atque meditationem, immo si rem recte ponderemus,

n) Ita magnus BOCHARTUS *Hierozoici* *l. I. c. 9.* qui plurima congessit hebræa animalium nomina ut probaret, quod certa ratione nitantur ex natura rei petita.

o) *l. c.*

p) CORN. DIET. KOCH. in *Polyhist. Log. c. 6.*

q) Conf. *Obs. Hal. T. I. obs. 19.*

remus, etiam opinionum diverſitatem ſupponere. Quæ omnia, uti ipſam artium & ſcientiarum hiſtoriam teſtem habent omni exceptione majorem, ita aſſertam Adami in ſtatu paradiſiaco panſophiam funditus evertunt. Dimetienda itaque Adami ſapientia eſt ex fine, & talis ſtatuenda eſt, qualem divina benevolentia & ſapientiſſimum conſilium in condendo ad felicitatem homine poſtulat, qualemque reſtaurari reſtituta per gratiam divina imagine, revelatio docet: ad quam philoſophiæ cognitionem requiri, nemo temere affirmaverit. Concidente vero philoſophia Adami ante lapſum, concidit quoque ea, quæ poſt lapſum ei tribuitur, quamque in memoria priſtinæ ſapientiæ, vel reſuſcitata recordatione fundari ſupra audivimus. Quod ſi protoplaſtum accurata meditatione & longævitatis beneficio philoſophicas veritates inveniſſe, poſt eroſque docuiſſe aſſerere quis velit, illum prius probare oportet, Adamum poſt lapſum magna rerum omnium ignorantia obrutum, multisque neceſſitatum & ærumnarum depellendarum curis preſſum, amariſſimoque pœnitendi & ad Deum redeundi exercitio quotidie occupatum, aptum fuiſſe ad inveniendas omnis generis ſcientias, præſertim philoſophicas & animum etiam eo applicuiſſe, atque ab aliis occupationibus, quibus recens, qua obruebatur humanum genus, maledictio mitigari debebat, adeo fuiſſe vacuum, ut philoſophiæ ſpeculationibus indulgere poſſet. [r] Quod ſi vero generalis philoſophiæ cognitio Adamo neganda eſt, quid de ſpecialibus diſciplinis ei tribui ſolitis dicendum ſit, facile exiſtimari poteſt. Quæ enim pro phyſica ejus ſcientia affertur ὀνοματοθεσία, nondum rem conficit, cum non tantum ex quorundam nominum ſignificatione, ſæpe contorta longiusque in gratiam ὑποθέσεως quæſita, quæ cum natura beſtiarum convenire dicitur, phyſica cognitio non queat inferri, ſed & omnis illa, de primæva lingua diſputatio incertiſſima ſit, fruſtraque hodie inde argumentum ſumatur: & præterea nomina ex aſſe naturis animantium reſpondiſſe, aſſumatur potius in textum, quam ex eo eruatur; in quo divinus hiſtoricus nihil aliud narrat, quam adducta eſſe hoc fine ad Adamum animalia, ut intellecta eorum conditione nomine ſuo inſignita repudiaret, in conſortium vitæ non recipienda. Alias textus difficultates, alibi expendendas tacemus. Porro a naturali diſſerendi facultate verumque a falſo diſcernendi aptitudine, ad artificialem logicam, ab extruendi caſulam miſeram peritia, ad architecturam, a neceſſitate familiam regendi ad œconomiam & politicam philoſophicam concludere, idem eſt, ac quadrata miſcere rotundis, & ſic rudem plebeculam & ruſticam quoque gentem intrudere philoſophantium choris. Virtutis vero præcepta & ſapientia nec Adamo, nec patriarcharum cuidam deneganda ſunt, cave vero artificialem intelligas, vel etiam naturalem. Prophetam enim Adamum fuiſſe, & habuiſſe cum Deo converſationem, qua divina voluntas ad reſtituen-

r) Conf. ven. J. FR. REIMMANNI *Hiſt. liter. antidiluv. p. 53.* Cl. MICH. LILIENTHAL. *Obſerv. ſel. IX. p. 258.* cel. FEURLINUS *l. citando.*

restituendam felicitatem, lapsu ejus amissam, ei manifestabatur, & peculiari revelatione tradebatur, aperta sacrarum literarum vestigia produnt, & recte viris doctissimis [s] observatum est. Unde in tradendis pietatis praeceptis, & paraenetica excitandae & commendandae virtutis methodo Adamum sedulum fuisse, omnino verisimillimum est. Quae tamen omnia ad istam Adami philosophiam nihil faciunt. Miramur vero merito, viros graves & non obesae naris ad libros Adami potuisse provocare, non ignaros, scribendi artificium primaevis humani generis originibus longe esse recentius atque posterius, nec indiguisse eo aetatem hominum primam, annorumque longaevitatem ad conservandam veritatum, inutilibus speculationibus nondum in infinitum numerum auctarum, sed ad solam tuendam aeternam & temporalem felicitatem provide restrictarum traditionem oralem abunde suffecisse. Nec aliunde tota illa librorum adamiticorum caterva orta est, quam ex ingeniis Judaeorum, ad nugas has ineptam suae genti gloriam conciliaturas proclivium. [t] Quae quo loco philosophia Adami habenda sit, luculenter docent. Plura cupienti alii viri docti, [u] qui id prolixius confecerunt, adeundi sunt.

Dijudicanda ex dictis sunt, quae auctor *Historiae criticae philosophiae*, de origine ejus *T. I. l. I. c. 1. p. 2.* dixit, illam cum ipsis mundi natalibus ortum suum accepisse, & virilem ejus virtutem inter ipsa adolescentis pueritiae vestigia apparere. His splendida verborum pompa prolatis haec potissimum ratio additur, homines omni tempore cogitavisse, meditatosque fuisse; magnificum orbis nostratis aedificium ita perstrinxisse oculos, ut elegantia & ordine rerum naturalium excitati, Dei conditoris magnificentiam & divinitatis vestigia ubique deprehenderent. Ita utilitate & jucunditate operum naturae infinitorum illectos, admiratione matre, in causas inquisivisse eorum, quae cum delectatione viderant: & hinc ortam esse philosophiam. Eleganter haec & speciose dicuntur, misere tamen cohaerent. Quod si enim admiratione matre philosophia genita est, hominibus in causas rerum, quas admirabantur, inquirentibus, non cum ipso ortu humani generis philosophia efflorescere potuit. Requirebat enim temporis sat amplum spatium, ut meditatione & experientia magistris tandem ad aliquam cognitionem pervenirent. Nec ea primorum seculorum conditio fuit, quae nostratium, ubi philosophi, otiosis & curiosis plerumque naturae speculationibus intenti, hunc omnis vitae suae scopum habent, ut excogitatis ingenii lusibus & effictis hypothesibus rationem eorum redderent, quae ignorasse videri nolunt: unde & ad solam philosophiam naturalem auctor satis inaccurate philosophiae origines restringit. Sed ea primorum homi-

s) DAVID KNIBBE *Hist. prophet. l. II. c. 1. seqq. Acta philos. vol. I. p. 772. seqq.*

t) Consulantur doctissimorum virorum J. A. FABRICII *Codex Pseudepigraphus V. T. T. I. p. 2. seqq. & T. II. p. 1. sqq.* JO. CHR. WOLFII *Bibl. hebraea T. I. p. 110. T. III. p. 69. T. IV. p. 771.*

u) Cel. FEURLINUS duabus diss. *de philosophia Adami. Acta phil. l. c.*

hominum actio fuit, ut præsentis vitæ miseriam levarent, æternæ reparandæ viam ingrederentur: quæ occupatio parum temporis ad philosophandum reliquit. Confundit itaque auctor temporum nostrorum rationem cum vetustissima humani generis conditione, & aliqualem atque empiricam operum naturæ cognitionem, cum scientia philosophica: id quod vix in viro demonstrationum physicarum perito ferri posset, satis docto, quam immensus plurimorum annorum labor sit, primis hominibus circa alia omnia occupatis, sine ulla probabilitate tribuendus, multorum hominum experientiam congerere, ut inde aliqualis operum naturæ & caussarum ejus notitia emergat; nisi ipse auctor neglecta definitione philosophiæ seductus, ipse sibi hæc retia tetendisset, in quæ in ipso historiæ suæ philosophicæ vestibulo incautus cadit. Verum hoc viro docto, dum eloquentiæ laudem avidius sectatur, in hoc opere sæpius accidit.

Philosophia Cainis & Abelis.

[illegible] Adamum non fuisse philosophum, omnemque de protoplastæ [illegible]phia cogitationem imaginariam tantum esse, sententia; iisdem [illegible] argumentis idem de Adami filiis Caino atque Abele dici [illegible]. Et hunc quidem, moribus placidum & ad meditationes [illegible] philosophos referri vix videas, insanum tamen nugis inge[illegible] [illegible]ctoritatem conciliandi studium, librum nomini ejus supposuit. x [illegible] vero non philosophum tantum, sed & omnis philosophiæ sectariæ [illegible]torem facit GEORGIUS HORNIUS. y Ait enim: philosophiam [illegible] sectas scissam filiorum Dei & hominum, sive Sethi & Caini, [illegible] propagatam fuisse in alterutram animo. Hanc Cainiticam sectam [illegible]nem corruptam principii loco habuisse, cum qua quod minus [illegible] videbatur, audacissime exploserit. Cætera φυσικὰ cognoscentes, [illegible] & voluptatem, velut bruta ventri obedientia retulisse, ut [illegible] Epicuri philosophia jam tum in animis hominum radices egerit: inde [illegible], sive, atheorum & Epicureorum sectam ortam esse, corruptionem philosophiæ sobriæ, præsertim, quæ in vita civili consistit. Quam parum vero hæc, præter nihil recte sonantia verba, dicant, quilibet intelligit, qui divini historici narrationem considerat attente, quippe qui de Caino non alia refert, quam animi malitia Deo displicuisse, odiique in fratrem concepti fructum fuisse fratricidium. Quæ si philosophum faciunt, si in Epicuri hortos relegandus est, quisquis cupiditatum habenis laxatis Dei timorem cultumque negligit, & in atheismo practico securitatis & impietatis

x) *De virtutibus planetarum & omnibus rerum mundanarum virtutibus.* Conf. THOM. BANGII *Cælum Orient. Exerc. II. Q. 4. 5. p. 123.* FABRICIUS *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 112.* J. CHR. WOLF. *Bibl. hebr. T. I. p. 346.*

y) *Hist. philos. l. I. c. 9. p. 50.*

tatis solatia quærit; non sufficiet hortus Epicuri, sed aperiendæ sunt ad recipiendam omnium gentium & ætatis sceleratorum copiam portæ mundi. Ita enim quo quis est sceleratior, eo erit philosophiæ impiæ aptior: qui ratiocinandi modus juvenili quidem Hornii ingenio condonandus, rejiciendus vero est, tanquam puerilis & ne ullam quidem verisimilitudinem generans. Nec felicius a condita a Caino urbe, & inventis ad colendam terram instrumentis ad Caini architecturæ & mechanices cognitionem concluditur: nam quæ necessitate & experientia magistra inveniuntur, artis præcepta & philosophiam non postulant, & incertum est, an non DEUS ipse qui ad colendum agrum hominem ex paradiso ejecit, instrumenta ad hunc laborem necessaria ei revelaverit? Verum in ejusmodi absurdas sententias necessario incidunt, qui neglecta accurata philosophiæ definitione sine hoc duce in amplissimis philosophicæ historiæ campis oberrant.

Philosophia Sethi.

§. VI. Post Abelem Caini perfidia trucidatum vera DEI cognitio cultusque a fratricida neglectus per Sethum in familia Adami propagatus est. Hunc inter philosophos non solum referunt philosophiæ antediluvianæ patroni, sed & tanquam æthereum solem exortum una cum patre opera sapientiam excoluisse contendunt, maxime vero illam partem, quæ relictis terris, ipsa sidera, eorumque πάθη καὶ συμπλώματα scrutatur, in qua sapientia plane insignem & admirandum doctorem evasisse volunt. [z] Quæ sententia non nudius tertius enata est, sed a Judæorum superbia & hæreticorum impostura originem cepit, & Græculorum mendaciis aucta & propagata est. Nativitatem enim debet JOSEPHO, qui de filiis Sethi, parentis doctrinæ innutritis refert: [a] *disciplinam rerum cælestium, & ornatum earum primitus illos invenisse. Et ne dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inventa videbantur, aut, antequam venirent ad cognitionem, deperirent, cum prædixisset Adam exterminationem rerum omnium, unam ignis virtute, alteram vero aquarum vi ac multitudine venturam: duas facientes columnas aliam quidem ex lateribus, aliam vero ex lapidibus, ambabus, quæ invenerant, inscripsisse, ut etsi constructa lateribus exterminaretur ab imbribus, lapidea permanens præberet hominibus conscripta cognoscere, simul & quia lateralem aliam posuissent; quæ tamen lapidea permanet hactenus in terra Siriada.* Hanc narratiunculam Judæorum in antiquitatibus gentis suæ ornandis mire strenuorum, non pro vera tantum & fide digna receperunt Græci, Eustathius, Malala, Glycas, Zonaras, Cedrenus, Nicephorus, Nicetas, & Græculorum mendacium fere quilibet, sed & fabulis auxerunt, Sethumque literarum & scripturæ inventorem, nominum astris impositorum, mensiumque & hebdomadum annique partium obser-

z) Ita HORNIUS *l. c. l. I. c. 11. p. 58.* viam illi præeunte OT. HEURNIO *antiq. barbar. l. I. p. 8. 9.*

a) *Lib. I. Antiq. Judaic. c. 2.*

obſervatarum, auctorem fecerunt, & aſtronomiam omnemque ſcientiam ab angelo in cœlis raptum edoctum fuiſſe, poſt infauſtum Manichæorum doctorem Fauſtum [b] ſomniaverunt. [c] Qui ſi ſuæ fidei relinquerentur, prudenter factum eſſet, Græca enim fide illa & narrantur & creduntur; viros vero doctos manus ejusmodi fabulis dediſſe, ferri vix poteſt. Non enim res ipſa in contrarium tantum clamat, cum obſervationes aſtronomicæ in illo temporis, quo Sethiani filii & nepotes vixerunt, ſpatio & ruditate non potuerint eo perduci, ut doctrinæ rationem obtinerent: ſed & ſequentium temporum obſervationes cœleſtes ſua ruditate infantiam multo juniorem produnt. Nec obſtat Joſephi fides, qui ut, Judæorum more, omnia rapit, quæ gentis ſuæ antiquitati inſervire poſſe putat, ita vel incerto nugantium rumore deceptus, vel errore inductus eſt, ut Ægyptias ſtelas, quibus antiquiſſimi Ægyptii ſuæ gentis origines & opiniones hieroglyphica ſcriptione incidebant, cum hoc Sethiano monumento, Sethumque patriarcham cum Setho rege vel Soth ſive Typhone confunderet. [d] Ad lapidem Sethia enim ESAIÆ reſpexiſſe vix probabile eſt. Quicquid vero illud eſt, quo Joſephus in errorem inductus eſt, cadit omnis narratio vel hoc argumento, quod nullum ex antiquitate argumentum ad eam vel leviter corroborandam adduci queat. Nec in ſacris gentis Hebrææ originibus quas divinus ſcriptor Moſes pandit, vel leviſſimum ejus occurrit veſtigium: quo duce, diſcimus, revelatione ductore a parentibus edoctos verum Dei cultum & cognitionem propagaviſſe Sethianos poſteros.

Scholæ Cainitarum & Sethianorum.

§. VII. Et hinc conjectura quoque vero non abſimilis fieri poteſt, de ſtudiis inter utramque familiam, Sethi & Caini eorumque poſteros florentibus. Hos enim Cainiticas vias impigre prementes in laxandis cupiditatum frenis, & abutendo ad malas artes ingenio fuiſſe ſtrenuos, primi mundi hiſtoria apud hiſtoricum ſacrum teſtatur. Qua ratione vero ingenium ad inſerviendum voluptati, & crudelitati adhibuerint, dici haud facile poteſt. Narrant quidem ſacræ paginæ, Jubalem patrem fuiſſe omnium con-

Jubal & Thubalcain.

b) S. AUGUSTINUS *l. IX. contra Fauſt. c. 3.*

c) Loca veterum excitavit diligentiſſimus FABRICIUS, *Tom. I. Cod. pſeudepigr. V. T. p. 148.*

d) Veroſimilis conjectura eſt Scaligeri & Dodwelli, reſpexiſſe Joſephum locum Manethonis apud SYNCELLUM *p. 40.* ubi teſtatur, *ſe profeciſſe ἐκ τῶν ἐν τῇ Σηριαδικῇ γῇ κειμένων στηλῶν ἱερᾷ διαλέκτῳ καὶ ἱερογραφικοῖς γράμμασιν κεχαρακτηρισμένων ὑπὸ Θὼθ τοῦ πρώτου Ἑρμοῦ. Ex columnis in Seriadica terra ſitis ſacraque lingua & hieroglyphicis literis inſcriptis a Thot primo Mercurio.* Seriadicam itaque terram in Ægypto quærendam, & hinc Joſepho labendi occaſionem enatam, quod librum Σώθεως ibi memoratum & ex his ſtelis excerptum a Manethone, pro Sethiano fœtu habuerit. Conf. *Obſ. Hal. T. I. obſ. 19. p. 294.* FABRICIUS *l. c. p. 150.* & quos laudat. Unde mirandum KORTHOLTUM in tr. *de orig. & progreſſu phil. barb. §. 5. p. 9.* dubium hæſiſſe, an hæc fabula rejicienda ſit.

contrectantium citharam & organum, Thubalcainum vero Lamechi ex Zilla filium malleatorem fuisse & fabrum in cuncta opera æris & ferri: unde illum Musices, hunc armorum & instrumentorum ad gloriam bellicam acquirendam pertinentium inventorem fuisse non alienum prorsus a veritate videtur. Non tamen inde inferre licet, philosophicæ cognitionis & meditationis beneficio ad ejusmodi inventiones fuisse delapsos; sed vel casu vel experientia ducente, ut in omni artium origine factum est, ad ejusmodi inventiones vel producendas vel expoliendas pervenisse judicandum est; unde etiam ruditas in utroque inventionis genere colligi, & quam longe a philosophica inventione remota sit, existimari potest. Inventorem tamen artis chemicæ hic nobis exsculpsit eruditissimus BORRICHIUS,[e] qui ut arti a se commendandæ & contra adversarii insultus vindicandæ auctoritatem adderet, ad Thubalcainum initia historiæ artis hujus refert, eo argumento inductus, quod ferri ærisque metalla, illa Thubalcaini magisteria inveniri, fingi, formarique nequeant, ni ratio prius cognoscatur, minerarum naturas investigandi, coquendi, purgandi, segregandi; quæ universa reperire, non nisi divini ingenii est, reperta autem prosequi fabri cujusvis proletarii: quanquam igitur hodie metallurgi etiam in chemicis parum exerciti metalla ex mineris permistis facile excoquant magistro viam præeunte, necesse tamen, primum inventorem magistrumque chemicum fuisse: Et id ipsum Vulcani fabulam velle, quem omnis in auro & argento & ære operationis, & quæcunque ignis actionem recipiunt auctorem veteres dixere, teste DIODORO SICULO.[f] Sumit vero sibi vir doctissimus, quod probandum prius erat, illam quidem, quam Thubalcainus invenit, ferrum tractandi & æra poliendi artem talem fuisse, quæ multorum experimentorum repetitione sine meditatione philosophica investigari nequiverit, cujus rei contrarium multa, quæ hodie inter artifices quotidie fere occurrunt, exempla probant, eos casu sæpe ad inventionem quandam sine prolixa ingenii in eam prius sollicite exque principiis physicis inquirentis meditatione delabi. Etsi omnia illa, quæ textus sacer de hac re scribit, ita in se comparata sunt, ut de aliqua inventione philosophica vix aliquis cogitaverit, nisi præjudicio antiquitatis occæcatus artium origines investigari non posse sibi persuadeat, si ad magnum quendam canæ vetustatis heroëm non referantur. Imo, cum לטש, qua voce scriptor sacer utitur, polire & ornare indicet, non male nonnulli colligunt, Thubalcainum non tam artes fabriles invenisse, quam polituram & elegantiam rebus fabrilibus addidisse. Usque ad hunc Lamechi filium enim omnibus instrumentis fabrilibus caruisse Adamum & filios in condendis

e) In docto dialogo *de origine & progressu artis chemicæ*, quo CONRINGIUM in libro *de hermetica veterum Ægyptiorum medicina* sibi refutandum sumsit.

f) *Lib. V. Biblioth.* conf. JO. HENR. HEIDEGGERUS in *Hist. Patriarch. P. I. exerc. VI. §. 10. seqq. p. 213. seqq.*

dis vicis, ædificiisque & colendo agro ſedulos vix credi poteſt. Ut taceamus, quod ſupra jam meminimus, dubium eſſe, annon rerum ad vitæ humanæ uſum & commoda ipſis jam protoplaſtis ex deliciarum horto expulſis abſolute neceſſariarum inventionem, alias non niſi longo temporis tractu, uſu & tentaminibus deprehendendam, Deus ipſe revelaverit? Verum de eo viderint alii, qui in humanarum artium origines inquirunt.

Sethi poſteri. §. VIII. Sethi vero poſteris, [g] qui parentem habuere divina revelatione gaudentem, propheticam magis quam philoſophicam ſcholam habuiſſe, inque ea, quæ de vero Dei cultu & ſperanda amiſſæ felicitatis per ſemen mulieris reſtitutione pia parentum traditione & divina revelatione acceperant, docuiſſe, ex ſacris literis conſtat. [b] Ad hoc unum neceſſarium omnia retuliſſe, huic fundamento pietatis præcepta inædificaſſe, Noachi, ex hac ſchola diſcipuli exemplo conſtat. Habuiſſe quoque inter ſe prophetas, peculiari cum Deo conſuetudine & revelatione gaudentes, *Enoch.* Enochi exemplum probat, quem ex iſta revelationis luce fuiſſe vaticinatum D. JUDAS [i] aſſerit. Qui itaque & hunc divinum virum ſanctiſſima quidem vita, non vero ſpeculationibus philoſophicis immortalitatem conſecutum inter philoſophos antediluvianos referunt, non alio fundamento nituntur, quam apocrypho illo Henochi fragmento, quod ab otioſo Judæorum ingenio excogitatum & ab hæreticis auctum & in rem ſuam traductum eſt, in quibus nugis recenſendis patientia lectoris non abutemur. [k] Non denegamus quidem ſanctiſſimis viris præter revelationis lumina, naturalis quoque cognitionis lucem, ſed reſtringenda ea eſt ad vitæ rationes & circumſtantias, in quibus verſabantur. Agriculturæ enim & rei paſtoritiæ deditos fuiſſe, Noachi, Abrahami, Iſaaci & Jacobi exempla produnt, in quo vitæ genere experientia & uſu ea didicerunt, quæ ad emolliendam vitæ miſeriam, & parandas commoditates requirebantur: qua praxi rerum naturalium multiplicem experientiam habuiſſe recte concluditur, philoſophiam vero ita naturalem excoluiſſe male inde infertur. Nec ratiocinandi artem aliam habebant, quam quæ lux rationis congenita tradebat, unde & de Logica quadam patriarcharum artificiali fruſtra cogitatur. [l] Multos tamen paralogiſmos evitabant, animo a præjudiciorum inſania per diviniorem ſapientiam præmunito, & luce majori per revelationem colluſtrato. Quæ ut

g) Non tamen omnes Sethianos ſapientes & pios, Caini poſteros omnes ſtultos & impios fuiſſe recte monet Cl. HEUMANNUS *act. Phil. Vol. I. p. 784.* ſed hic a potiori denominationem accipimus.

b) *Gen. IV. 26. & Comment. ad h. l.* HEIDEGGER *l. c.*

i) *v. 14.*

k) Collegit pleraque de hoc Henochiano fragmento B. FABRICIUS *Cod. Pſeudepigraph. V. T. T. I. p. 160 ſeqq.*

l) Adeoque & libri & bibliothecæ eorum rejiciendæ, quas exſtruxiſſe ſibi viſus eſt JOACHIMUS JUSTUS MADERUS in diſſ. *de ſcriptis & bibliothecis antediluvianis.*

ut veritates magis ad æternam felicitatem quam ad humanam facientes exponit, ita in quo sapientissimorum virorum studium sapientiæ versatum sit, docet. [m] Nec objici potest, verisimile non esse, viros prudentes, graves, longaque multorum annorum experientia tum rerum naturalium usu gaudentes, tum civilem societatem excolentes, de causis naturalibus nihil disseruisse vel de principiis justi & honesti nullam ideam habuisse, nec de iis ad suos fuisse locutos: hæc enim nemo, facile asseruerit. Verum cadunt ea quoque in hominem, qui philosophiæ limina nunquam salutavit, nec ideo mox philosophi exsculpendi sunt, quia aliquas veritates philosophicas simplici cognitione assecuti sunt. Placent verba QVINTILIANI: [n] *Hæc quæ velut propria philosophiæ asserunt, passim tractamus omnes. Quis enim non de justo, æquo ac bono, modo non vir pessimus, loquetur? Quis non etiam rusticorum aliqua de causis naturalibus quærit? Nam verborum proprietas & differentia, omnibus, qui sermonem curæ habent, debet esse communis.* Plura de patribus antediluvianis nec ipsæ sacræ origines narrant, unde & quo minus plura addamus, (verba sunt HORNII [o] solito prudentioris) *facit ipsius historiæ obscuritas, quæ tam longe ab omnium historicorum ævo remota fuit, ut vel nihil, vel falsa vel incerta prodiderint.*

m) Conf. *Acta philos.* *vol. I. pag.* 771. *seqq.*

n) in *proœm. Instit. Orat.*

o) *l. c. c. XI. p.* 59. De Henocho tamen astronomiæ auctore infra c. VII. dicetur, ubi de Atlante.

LIBER

LIBER SECUNDUS
DE PHILOSOPHIA BARBARICA POST DILUVIUM.

CAPUT PRIMUM.
DE PHILOSOPHIA VETERUM HEBRAEORUM.

§. I.

Philosophia Hebræorum quomodo spectanda.

Inquisivimus præcedente libro in origines philosophiæ, eamque tenuibus admodum principiis exortam & in rudi atque empirica veritatum ad humani generis felicitatem pertinentium cognitione constitisse deprehendimus. Unde & philosophos nostro dicendi modo, & accurata significatione nominis antediluvianos non reperiri evictum est. Jam lustranda sunt tempora post diluvium, & per omnes barbaras nationes scrutandum, qua ratione de philosophia meruerint, quibus sententiis innutriti fuerint, quamque apud eos systematum dogmaticorum rationem deprehendere liceat. Inter barbaras vero gentes Hebræis antiquitate nullam esse priorem origines eorum in sacris pandectis conservatæ produnt. Hebræorum vero nationem usque ad tempora Babylonicæ captivitatis jam consideramus, ubi eorum inter barbaras gentes mentio facienda est: nam quæ in hoc populo philosophia post captivitatem Babylonicam fata habuerit, suo ea loco narranda sunt, quando de Judæorum philosophia dicendum erit. Unam enim Judæ tribum ex captivitate reducem, reliquos, qui ex gente Hebræa remigraverunt, junctos sibi habuisse, & uno Judæorum nomine complexam esse, satis notum existimamus. Antequam vero de magnorum in Hebræa gente virorum philosophia, quæ iis plerumque tribui solet, disseramus, pauca quædam præmonenda sunt, ne lapsus offendamus atque in errores labamur. Scilicet cavendum maxime est a falso, quem plurimi viri docti, de patriarcharum inter Hebræos philosophia loquentes, sibi formarunt philosophiæ conceptu. Legentes enim in sacra gentis hujus historia, emicuisse inter eam viros sapientissimos, multaque prudentiæ & cognitionis laude inclytos, nostri temporis eruditionem & philosophiam sibi concipiunt, hancque ideam veterum Hebræorum sapientibus affingunt, & Græciæ, immo, nostri ævi, philosophiam ad canam istam antiquitatem referunt. Quod quam absurdum sit, quilibet videt, qui seculorum vetustissimorum longe aliam, quam recentiorum, rationem fuisse, cogitat, & hæc ad ista referri non posse, palpat,

histo-

historia id per omnes gentium antiquissimarum circumstantias, testante. Porro & hoc accurate tenendum est, non certius meliusque judicium de priscorum Hebræorum sapientia fieri posse, quam ex monumentis illis, quæ vel ipsi vel ipsorum posteri reliquerunt, quæque divinæ revelationis thesaurorum custodes nobis conservavit divina providentia. Domesticis enim testibus fides multo magis danda est, quam alienigenis. Illi enim & gentis suæ fata atque conditionem ex monumentis magna cura a majoribus conservatis scire potuerunt, hi & istis subsidiis destituti rumores incertos plerumque secuti sunt, & de gentis semper sibi soli relictæ parumque cum aliis gentibus conversantis circumstantiis ideas sibi sæpissime falsas & erroneas effinxerunt. His præmissis & oraculis sacris, uti decet, ducibus adhibitis, de Hebræorum sapientia judicium fieri potest, satis certum. Novimus enim testibus sacris paginis, magna inter Hebræos veteres ingenia extitisse, summosque inclaruisse viros, qui insolita cognitionis veri atque boni luce non tantum gavisi sunt, sed & practicam ejus rationem ita tenuerunt, ut efficaci modo cuncta ad suam suorumque felicitatem referrent. Sapientes itaque inter Hebræos priscos fuisse, immo ceterarum gentium magnis viris sapientiores, omnino affirmamus, nec diffitebitur, qui conditionem sapientiæ illam, quæ in sacris literis patriarchis & doctoribus Hebræorum tribuitur, cum aliorum gentium barbararum sapientia sine personæ respectu & præjudicio contenderit: vel cum Græcanica quoque magnorum virorum philosophia comparaverit. Quæ etsi vera sunt atque certissima, non confundenda tamen est Hebræorum sapientia cum philosophia proprii nominis & significationis. Quod ut planum fiat, probe observandum est, duplici lumine sapientiam Hebræorum veterum fuisse gavisam, revelationis & rationis: Utriusque conditio recte expendenda est. Revelationem divinam in hac gente fuisse, & peculiari cum Deo conversatione atque lucis extraordinariæ communicatione sapientes gavisos esse, sacra oracula manifestant, & de Noacho,[a] Abrahamo,[b] Isaaco,[c] Jacobo,[d] Josepho,[e] Jobo[f] aliisque ad Mosen usque, Hebræorum sapientium principem testantur. Unde & prophetarum nomen ab ipso divinitus inspirato vate illis tribuitur, & recte tributum esse inde evincitur, quia peculiari cum DEO consuetudine gavisi, lumen revelationis extraordinarium acceperunt, quo futurorum fatorum nubes ita dispellebantur, ut ea coram viderent & prænuntiarent, quæ oculis humanis atra nocte occultabantur. Inde vero magna potissimum illa sapientia ortum suum habuit, quæ illustriori origine coruscans, radios suos ad posteritatem transmisit, æternum-

a) *Genes. VI 12. seqq.*

b) *Gen. XII. ad XXII.* conf. WITSIUS *œconom. fœd. l. IV. c. 3. §. 2. seqq. p. 588. seqq.* certe ab ipso numine propheta dicitur *Gen. XX,* 7.

c) *Gen. XXVI, 2. seqq. Ebr. XI, 20.*

d) *Gen. XXVIII, 12 seqq XLIX, 2. seqq.*

e) *Gen. XXXVII, 1. seqq. L, 23. Ebr. XI,* 22. quod JUSTINUS quoque agnoscit *l. XXXVI. c. 2.*

f) Originem enim ab Hebræis accepisse, tota historiæ ejus ratio suadet. conf. SPANHEMII *Historia Jobi.* Revelationem ejus divinam disce ex *cap. XXXVIII — XL.*

numque nomen fecit Hebræorum ſapientibus. Revelatio vero & prophetia quia fontes primarii Hebrææ ſapientiæ fuerunt, eos alium in locum, quam inter philoſophos reponendos eſſe, neceſſario conſequitur. Multum tamen divina hæc lux, ad purganda, illuſtranda & evehenda rationis lumina, quibus, ut & reliqui homines, colluſtrabantur, contulit. Pietatis enim, atque timoris Dei pleni a magna præjudiciorum caterva immunes manebant, nec ad tot errores viam inveniebant, quam poſteriorum temporum malitia, obſtinatio, fallaciæ atque fraudes, & immenſa ſciendi ea, quæ ſciri & cognoſci vel plane non vel difficulter poſſunt, cupido aperuerunt. Accedebat multorum annorum, quibus vivebant, experientia, optima rerum magiſtra, qua temporis & conditionis ſuæ beneficio intellectum eorum, etiam, quod ad rationis lucem attinet, valde fuiſſe purgatum & emendatum, omnino concedendum eſt. Hoc itaque nomine inter prudentiſſimos antiquitatis homines referendi ſunt. Qualis vero iſta prudentia fuerit, & ad quem præcipue finem & objectum iſtam rationis perfectionem adhibuerint viri magni ex vitæ genere, quo utebantur, non vero ex noſtris conjecturis definiendum eſt. Erant vero patriarchæ veteres ad Joſephum usque paſtores, qui œconomica vivendi ratione magnam inter populos, inter quos vivebant, auctoritatem acquiſiverant: ad hunc itaque ſcopum prudentiam ſuam adhibuerunt, & de otioſis ſpeculationibus minime *ſolliciti* agreſte vitæ genus prudentia ſua excoluerunt, & emendaverunt, familiamque ſuam provida ratione augere & felicitatem ejus tueri ſategerunt. Cujus poſtea egregium in Jacobo patriarcha exemplum deprehendimus, qui paſtorali prudentia ad augendum gregis numerum feliciſſime uſus eſt. Jacobi filius Joſephus, [g] & poſt eum Moſes, David, Salomo, Daniel reipublicæ moderandæ, & vel legibus inſtruendæ, vel ſapienter ordinandæ, vel feliciter gubernandæ adhibiti ſunt. Id quod magna illos prudentia effeciſſe, magnorumque inter imperantes, legislatores & conſiliarios regios nomen adeptos eſſe, ſacra refert hiſtoria. Quæ tamen extraordinario imprimis & revelato lumine eos in gerendis arduis rebus fuiſſe adjutos, narrat, unde magna illa facinora, quæ immortale eis in adminiſtranda republica nomen pepererunt, non omnia & ſola prudentiæ naturali & experientiæ adſcribenda ſunt. Reliqui, qui proprio magis nomine vates dicuntur, in erudiendo populo, in tradenda divina voluntate, in ordinando cultu divino, in inſtituendis ad hunc ipſum ſcopum diſcipulis, ſedulos fuiſſe, ſapientiamque ſuam ad hunc finem adhibuiſſe, tota ſcholarum propheticarum apud Hebræos hiſtoria teſtatur. In his itaque ſtudiis excultis ſapientia quoque naturalis horum hominum quærenda eſt. Ita vero patres familias quidem prudentiſſimos & experientiſſimos, legislatores, imperantes, & conſiliarios prudentiſſimos, eccleſiæ doctores eruditiſſimos inter Hebræos invenimus, non vero philoſophos, niſi hanc vocem ad omnem omnino [illegible] erudi-

[g] Pſalm. CV, 17.

eruditionem, notitiam & experientiam extendere, & inter philosophos referre velimus omnes, quotquot ad vitæ, quod excolunt genus prudenter accedunt, & ingenium sine arte excolunt: quem vocis philosophiæ abusum, omnia miscentem & turbantem ex historia philosophica supra jam rejiciendum esse monuimus. Et hæc accurate prius tenenda sunt, quam ad ipsam patriarcharum inter Hebræos philosophiam contemplandam accesserimus. Quæ si probe ponderantur & pro norma in judicando de illa adhibentur, evitabimus facile errores, in quos plerique, minus accurato sapientiæ Hebrææ conceptu decepti, inciderunt, & de præstantissimorum & illustrium in hac gente virorum philosophia recte judicabimus. Inter eos vero cum sapientia & prudentia eminuerint vel inter philosophos certis ex causis relati sint Noachus, Chamus, Abrahamus, Isaacus, Jacobus, Josephus, Moses, Salomo, Daniel & Jobus, de his omnibus singulatim dicemus, ita tamen, ut scopi nostri memores, ea tantum attingantur, quæ ad philosophiam eorum dijudicandam pertinent. Reliqua enim historicis familiarum sacrarum enarranda relinquimus.

Philosophia Noachi affirmata,

§. II. Emergente ex diluvii fluctibus humano genere, primus vitæ humanæ in pristinum ordinem redigendæ auctor fuit Noachus, gentilium quoque fabulis, si conjecturis credendum in tanta rerum canitie incertissimis, commendatus.[b] Ille itaque inter philosophos Hebræos apud eos chorum ducit, qui sapientiam veterem nostro modulo metiuntur. Cujus asserti rationem si cupis, eos ad varia sapientiæ Noachiticæ capita provocare audies. Vitæ enim morumque innocentiam in ea primum obtinuisse locum, fata filiorum prædixisse, simulque illustrem sapientiæ partem de regni divini œconomia prodidisse monent. Contendunt porro, demonstravisse, naturæ recessus sibi patere, pura animalia ab impuris separando, pabulumque, quo singula animantium genera in arca aleret, seligendo & convectando. Ex ipsa vero arcæ structura intelligi, mathematicarum rerum artisque architectonicæ eum non fuisse rudem. Ita B. JO. FRANC. BUDDEUS,[i] & Hebrææ philosophiæ patroni alii.[k] Addunt,[l] quibus ista placent, Noachum cum cerneret, tot animalia per semestre spatium in arca nutriri consueto pabulo, tot modis inter se differente non posse, nec locum ad illud recondendum haberet, liquore artis chemicæ beneficio parato, & ad vitam viresque omnium animalium efficacissime conservandas apto potissimum usum esse. Quod vero Noachum inter primos philosophos numerare hos viros doctos jubet, compendium illud est juris naturæ, quod

b) HEURNIUS *antiq. phil. barb. l. I. p. 11. seqq.* HUETIUS *Demonstr. Ev. Pr. IV. c. 10. §. 6. p. m. 154. seqq.*

i) In *Historia philosophiæ Hebræorum c. I. §. 6.* quibus cum quædam opposuisset cel. HEUMANNUS *Act. philos. vol. II. p. 7. seqq.* mentem declaravit, ita ut propius saniori sententiæ accederet in *annotationibus secundæ editioni adjectis.*

k) HEURNIUS *antiq. phil. barb. l. c.* HORNIUS *Hist. philos. l. II. c. 1. p. 60 seq.*

l) EDM. DICKINSON. *Phys. vet. & ver. c. XX. §. 7. seqq.*

quod ſeptem præceptorum Noachiticorum titulo dudum inter Judæos pervulgatum eſt,[m] & recentiori quoque ætate a doctiſſimo SELDENO erudito commentario illuſtratum.[n] Sunt autem præcepta illa ſeptem, ſequentia 1. עבודה זרה, de cultu extraneo, ſive alio, præter unum verum Deum non colendo. 2. על ברכת השם de benedictione nominis, ſive, extollendo & prædicando nomine divino 3. על שפיכות דמים de effuſione ſanguinis, ſive humano ſanguine non effundendo, & occidendo homine. 4. על גילוי עריות de revelatione turpitudinum, ſive evitanda omnis generis impuritate & ſcortatione. 5. על גזל de furto. 6. על הדינים de judiciis, ſive regimine forenſi ac obedientia civili. 7. על אבר מן החי de membro animalis viventis non comedendo. Ex his præceptis ſex priora Adamo a Deo fuiſſe lata & revelata, ſeptimum Noacho divina revelatione expoſitum, hisque alia poſtea per patriarchas acceſſiſſe, donec tandem in perfectam decalogi formam coaluerint. Quam Judæorum traditionem non omni deſtitui fundamento viri docti contendunt atque defendunt.[o]

§. III. Nihil tamen in his omnibus eſt, quod nos Noachum philoſophorum choris intrudere cogit. Et recte quidem morum innocentia & practica ſapientiæ ratio in viro maximo aſſeritur, eam vero non ex philoſophiæ præceptis ſed ex divina virtute revelationis ope habebat & demonſtrabat. Sentiuntque id ipſi viri docti, qui vaticinia Noachi adſtruunt, & de regno Meſſiæ vaticinatum eſſe concedunt. Illa enim prophetam fuiſſe Noachum omnino evincunt, quem egiſſe & ſacræ literæ teſtantur, & ipſi Judæorum magiſtri aſſerunt.[p] Ex revelationis itaque lumine ſapientiam ſuam Noachus hauſit, & divina colluſtratus luce ea effecit, ad quæ peculiari divino mandato deſtinabatur.[q] Inde vero ratio conſtat, quo modo impura animalia ab impuris ſeparare potuerit. Qui enim futurum diluvium, qui conſervandas animalium ſpecies, qui modum evadendi univerſalem cataclyſmum Noachum edocuit, qui introducendorum certo numero & genere animalium purorum æque ac impurorum illi auctor fuit, cur non & idem Noachum quæ pura ſint ex iſtis animalium generibus, quæ impura docuerit? Non urgebimus in præſentia, quæ poſt JO. SPENCERUM,[r]

negata.

I 2 JOAN-

m) [illegible] *Gemar. Babylon. tr. Sanhedrin, c.* [illegible] *f. 56.* quam ſecuti ſunt magiſtrorum [illegible] alii, conf. quos laudat FABRICIUS *Cod. pſeudepigr. V.T. T.I. p.* [illegible]

n) [illegible] *N. & G. juxta diſciplinam Ebræorum, vid.* [illegible] *l. c. 10.*

o) Egit id B. BUDDEUS, contra peculiarem ipſi hac de re oppoſitam diſſertationem, in *Hiſt. Eccleſ. V. T. T. I. pag. 194 ſeqq.*

p) *Seder Olam Rabba c. XXII. p. 58.* ed. Jo. Mayeri, qui locus manifeſtum facit, antiquiſſimos Judæorum iſtam jam veritatem perſpexiſſe, eſſe primos homines inter prophetas referendos.

q) Id ex *Gen. VI, 13.* patet. Unde ad Judæorum nugas non deſcendendum eſt, qui eum ex Adami & Enochi libris profeciſſe contendunt. vid. CAPPELLUS *Opp. poſthum. p. 369.*

r) *De legibus Hebræorum ritualibus l. I. c. VII. ſ. I. p. 119.* ed. Cantabrig.

JOANNES CLERICUS [s] contendit, Mosen per πρόληψιν hujus discriminis, post octingentos fere annos in lege Judæorum introducti facere mentionem; sed id unum monemus, nondum definitum esse, an natura animalium, vel voluntate sapientissimi legislatoris illud discrimen nitatur. [t] Quicquid autem horum est, certum est, quod CHRYSOSTOMUS [u] jam prudenter monuit: *Deum, quæ præceperat, eundem & scire manifeste fecisse.* Architecturæ primum atque egregium specimen arcam a Noacho extructam fuisse viris doctis in ejus delineatione ingeniosis non negabimus, [x] etsi artem seculi nostri justo plus ingenio in istis excogitandis & delineandis indulgere facile quis sibi persuaserit: sed inventio & delineatio arcæ ipsum Deum auctorem habet, adeoque ad ipsum Noachum suomet ipso ingenio talia effingentem referri nequit: qui etsi ideam a Deo depictam recte efformavit, ideo tamen non magis philosophus evadet, quam fabrorum lignariorum quilibet, qui magistri ideam sistere ipso opere novit. Quæ vero pro chemicæ artis peritia afferuntur, conjecturæ, somnia sunt atque nugæ, ad quas dilabi eo minus necesse est, quo magis aliæ rationes suppetunt, quæ manifeste nos docent, abunde fuisse omni animantium generi in arca satis ad hoc ampla pabuli copiam. [z] Nec firmiora sunt, quæ pro juris naturalis conditore Noacho afferuntur. Nam & Judæorum recens nimis testimonium, in antiquitatibus traditionum suarum miris mendaciis incrustandis & ornandis ingeniosorum nihil apud providos rei judices probat, & si admittamus, revelationi divinæ, non principiis rationis excultis adscribit, nihilque ad effingendam Noachi philosophiam moralem adfert. Nec magnopere contendemus illa Noacho nota non fuisse; nam prima humanæ conscientiæ principia sunt, & natura nota, & ipsis protoplastis a Deo revelata; nihil tamen hoc in præsenti quæstione probat, quæ non de naturali principiorum juris naturæ notitia, per primam animi culturam facile haurienda, multo minus de parentum ex divina revelatione discentium traditione, & peculiari quodam (quale septimum præceptum est,) instituto, sed de cognitione philosophica, ex principiis rationis veritates justa consequentia deducente, instituitur: quam Noacho circumstantiæ omnes denegant. Relinquendus itaque inter sapientissimorum vatum choros, & eximendus est ex philosophorum caterva Noachus. Infirmiori multo stant talo reliqua, quæ de Noachi eruditione putidorum mendaciorum architecti Arabes narrant, quibus vel recitandis tempore & otio abuteremur: legant illa & rideant, qui cupiunt apud cel. FABRICIUM.

s) Comm. *ad Gen. VII*, 2.

t) Vid. quæ objicit SPENCERUS. *l.* 1. *p.* 116. seq. MARSHAM *Can. Chron. Sec. IX. p.* 213. & regerit ad Clerici objectiones cel. SCHEUCHZERUS in splendidissimo *Physicæ S.* opere, *T. II. p.* 276. *seqq.* ed. lat. qui tamen nec ipse negat non omnium animalium esu interdictorum rationes dari posse.

u) *Homil. XXIV. in Genes.*

x) Vid. SCHEUCHZERUS *l. c. T. I. p.* 37 *seqq.*

z) Conf. IDEM. *l. c.* cl. ANDR. OTT. GOELICKE *Hist. med. univ. Per. I.* §. 14. *p.* 46. *seqq.*

CIUM.[a] Unum addimus, impudentem impostorem ANNIUM,[b] Pseudo-Beroso suo tribuisse mentionem magnæ sapientiæ philosophicæ Noachi, quam & libris complexus sit, & alios docuerit. Nam post egressum ex arca suos jam antea edoctos theologiam & sacros ritus cœpisse erudire humanam sapientiam. Et quidem multa naturalium rerum secreta mandavisse literis: docuisse item astrorum cursus, & distinxisse annum ad cursum solis, & duodecim menses ad cursum lunæ, qua scientia prædixerit illis ab initio, quid in anno & cardinibus ejus futurum contingeret: ob quæ illum existimaverint divinæ naturæ esse participem. Quæ utrum fabulosius sint excogitata, an impudentius asserta, haud facile quis dixerit: certe nugatoris ingenio, ad suæ ætatis ideam antiquissima tempora insolenti audacia effingentis talia relinquenda sunt. Quam enim is fidem mereatur, nemini ignotum est, in orbe literato vel primas notitias haurienti,[c] unde iis refutandis, non immoramur.

Philosophia Semi.

§. IV. Parente Noacho inter philosophos relato, filios in ejus schola edoctos ad eandem dignitatem evehi mirum non est. Semo enim artem temporum rationes edisserendi tribuunt, & arcanum intercalationis invenisse asserunt Judæi.[d] Immo si Græcos audis, omnem & cœlestem & terrestrem philosophiam homines docuit. Ingressum enim orientis transmarinam regionem, illic habitavisse, & accepisse a Deo gratiam sapientiæ, & invenisse artem astronomiæ METHODIUS narrat, additque, politicis non minus scientiis excelluisse: primum enim optimam reipublicæ formam invenisse, & Nimrodum ex disciplina Semi regnare didicisse:[e] immo a Semo, quem cum Melchisedeco eundem faciunt,[f] leges datas humano generi. Quin immo medicus quoque Semus fuisse librumque observationibus medicis plenum reliquisse, si hos homines audis,[g] censendus est. Verum hæc prolatis auctorum suorum testimoniis mox corruunt, & mendacem Judæorum atque Græculorum nationem arguunt: qui ad sui temporis ideas vetustissimorum hominum rationes ridicule composuerunt, & in excogitandis libris suppositititiis ad conciliandam genti suæ, apud imperitos auctoritatem ad insaniam usque fuere diligentissimi. Nihil enim horum, quod vel umbram habeat levissimam, in sacris gentis Hebrææ originibus deprehenditur. Non minorem fabularum catervam de Chamo deprehendimus, variis scientiis philosophicis, si superis placet, exornatum. Ex hujus prophetia profecisse atque didicisse immortalitatem animarum Pherecydem, olim jam Isidorus hæreticus jactavit.[h] Hunc notitiam rerum phy-

Chami.

a) *Codic. pseudepigraph. V. T. T. I. p. 241. seqq.*

b) *l. III. p. m. 24.*

c) Conf. FABRICIUS *Biblioth. Græc. vol. XIV. p. 211. seqq.*

d) R. ELIEZER *in capitulis c. 8.*

e) Vid. SCIPIO SGAMBATUS *archivor. V. T. T. I. p. 165.*

f) Vid. BOCHARTUS *Geogr. S. P. II. l. II. c. 1.* FABRICIUS *Cod. pseud-epigr. V. T. T. I. p. 284.*

g) SGAMBATUS *l. c.* WOLFIUS *Bibl. Hebr. T. I. p. 1084.*

h) apud CLEM. ALEXANDR. *l. VI. Strom. p. 642.* de re ipsa dicitur suo loco.

ficarum, & naturæ universæ ab Adamo ad Noachum traditione perlatam ad res profanas & noxias instinctu dæmonum derivavisse, curiosasque ex ea maleficiorum artes atque præstigias ac magicas superstitiones audacter instituisse, docuisseque posteros suos, ut sacra illa cultura divini nominis derelicta vel elementa hæc, vel ignem, vel aëreos dæmones venerarentur & colerent, fuse tradit JOANNES CASSIANUS. [i] Unde & magiæ auctorem fuisse, & ab angelis malis hanc artem edoctum, veteribus quibusdam creditum est: aliis hanc scientiam ad surreptum patri librum de magia naturali referentibus. [k] Quæ quoque causa est, cur Chami academiam, malis artibus efflorescentem, in Perside, Chaldæa, Ægypto, & Græcia quoque disciplinam ejus extendisse, & inter plures Zoroastres primum & præcipuum fuisse doctis quoque viris placuit. [l] Præcipuo vero nomine Chamum inter philosophos referendum esse contendunt, qui recentibus antiquitatis nomen & auctoritatem conciliare cupiunt, quod artis chemicæ potissima cultura, immo, si illos audis, nomen quoque ab illo derivandum sit. [m] Nihil tamen in his omnibus invenimus, quod non somnia otiantium sine veritatis specie ingeniorum præ se ferat. Ut enim omnes isti libri vetustissimis viris magnis tributi suppositionem manifeste sapiunt, & Judæorum atque hæreticorum ingeniis debentur; ita & Chami libros magicos & philosophicos nemo, vel levi veritatis specie commendare sese, deprehendet: unde illa omnia simpliciter negando refutari possunt, cum ne levi quidem argumento queant probari. Artis vero chemicæ origines ad Chamum referre, argumento a nomine ducto & leve nimis est, & linguæ quoque Arabicæ, unde nomen haustum est, adversum: [n] totaque assertio nititur præjudicio antiquitatis nimis absurdo, tam nobilem artem primis rerum inventoribus necessario notam fuisse. Multo vero absurdius ad Alchemiæ arcana illa omnia referuntur, Chamoque mysteria hactenus humanis ingeniis impervia mutandorum metallorum adscribuntur. Dudum enim viris doctis observatum est, ante Julium Firmicum, [o] vel Æneam Gazæum [p] quorum ille Constantini M. temporibus vixit, hic sec. V. inclaruit, nullam apud auctores veteres alchemiæ extare notitiam, fierique mentionem. [q] Reliqua enim omnia, quæ pro ejus antiquitate afferuntur, fictitiis

i) *L. VIII. Collat. c.21. Sereni Abb.* unde ea repetiit FABRICIUS *l. c. p. 294.*

k) Ibid. conf. BUDDEUS *Hist. eccl. V. T. T. I. p. 208.* BAYLE *Dict. T. I. art. Cham. p. 131.*

l) SGAMBATUS *l. c. p. 156.*

m) Conf. BORRICHIUS *de orig. art. chemicæ p. 16. seqq.* & ante eum HORNIUS *Hist. Phil. l. III. c. 5. p. 150.*

n) Arabes enim, unde nomen ad nos transiit, vocem non per ח, sed per כ scribunt [illegible]אלכמי, derivatam a כמי occultare, unde ars occulta dicitur, observante magno BOCHARTO *Geogr. S. P. I. l. IV. c. 1. p. 234.* qui de hoc argumento eleganter & docte commentatur.

o) Ita SCALIGER, BOCHARTUS *l. c.* HERM. CONRINGIUS *de Hermet. Ægypt. veter. medicina c. III. p. m. 20.*

p) FABRICIUS *Bibl. Gr. vol. VI. p. 808.*

q) Refert quidem SUIDAS, T. III. art. χημεία Diocletianum libros a veteribus *de auri ac argenti chemia* conquisitos cremavisse,

tiis nituntur libris, quibus speciem & colorem frustra inducunt, qui contendunt, deperditos veros libros horum fingendorum occasionem dedisse. Nam ita petunt id, de quo quæritur, & supponunt veram librorum ejusmodi existentiam, quam in dubium vocare tot rationes, & universæ eruditionis vetustissimæ conditio jubet. Relinquendus itaque Chamus artis hujus amatoribus, qui ut fumos venantur, ita & in quærendis thesauris, & expiscandis magnis artis suæ inventoribus carbones inveniunt.

Philosophia Abrahami.

§. V. Ex Noachi per Semum posteris magnus ille Hebrææ gentis heros Abrahamus ortus est, quem inter viros sanctissimos peculiari amicitiæ & consuetudinis genere Deo junctos nemo non numerat, qui sacræ historiæ non prorsus imperitus est. Quo major vero viri maximi tum vivi fuit inter gentes, quibuscum vivebat, dignitas & auctoritas, tum mortalitati erepti fama & existimatio, eo majori veri specie eum inter vetusti orbis philosophos referri debere contenderunt viri doctissimi. [r] Qui ut opinioni suæ speciem concilient, ad testimonia potissimum veterum provocant, Abrahamo in Chaldæorum disciplina erudito, magnam sideralis scientiæ & oneirocriticæ [s] cognitionem tribuentium. Nam quod literas sacras invenisse dicitur, id ad nostrum institutum non pertinet. [t] Testes vero scientiæ philosophicæ ab Abrahamo excultæ producuntur imprimis JOSEPHUS atque PHILO inter Judæos doctissimi. Horum ille ad BEROSUM provocat, [u] Abrahami suppresso nomine mentionem facientis, his verbis: *Circa decimam post diluvium ætatem virum quendam apud Chaldæos vixisse, summa cum integritate morum & dignitate, rerum quoque cœlestium cognitione præditum. In Ægyptum postea descendentem cum Ægyptiis disputavisse, & quicquid de rebus ac placitis suis disputarent, id omne respuisse, ac ab omni veritate alienum demonstrasse; Quo factum, ut in quotidianis congressibus tanquam sapientissimum nec singulari tantum intelligendi vi præditum, sed etiam ad persuadendum aliis, quicquid probandum suscepisset, potentissimum admirarentur.* Ita arithmeticam eos atque astrologiam prolixe ac liberaliter docuisse, quibus in artibus ante ipsius adventum, Ægyptii hospites

[illegible] visse, ne [illegible], ex tali arte amplius opes sibi compararent, neve pecuniarum copia freti Romanis in posterum resisterent. conf. LE CLERC *Hist. med.* p. 768. Sed quam exiguum judicium & fides Suidæ sit, satis notum est.

r) Hi multi sunt, inter quos videndi ISAAC PEYRERIUS *System. Præadam. l. III. c. VIII. p. 161.* LUDOV. CRESOLLIUS in *Mystagogo l. I. c. 14. p. 284.* VOSSIUS *de sectis c. I. §. 7.* & filius, *de LXX. Interpret. p. 365.* THEOPH. GALE *Philos. univers. l. I. p. 22.* & *court of the gentiles T. I.* cujus summam exhibet BASNAGE *Hist. des Juifs T. III. ch. 17. p. 421.* seqq. ed. recentiss. alios nominat *B.* BUDDEUS *Hist. Eccl. V. T. T. I. p. 401.* seqq.

s) SUIDAS *in* Ἀβραάμ.

t) Conf. FABRICIUS *Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 341.* & quos laudat.

u) *Antiqq. Judaic. l. I. c. 8. 9.* eadem fere repetit EUSEBIUS *præp. Evang. l. IX. c. 16.* conf. MAIMONIDES *de idololatr. c. 1. §. 5.* & PETRUS LAMBECIUS in *prodromo histor. literar.* p. 48.

tes omnino ac peregrini fuerint. Alter vero PHILO [x] speciali magis ratione philosophiam Abrahami enarraturus, refert: *Innutritum Abrahamum delirio Chaldæorum, qui siderali scientia exercitati omnia tribuentes stellarum potestatibus & motibus, a quibus credebant dispensari mundi potentias, quæ constant ex numeris eorumque proportionibus, venerati fuerint res visibiles, non percipientes invisibilia & intelligibilia, scrutantes illarum tantum ordinem: atque ita e solis, lunæ, stellarum erraticarum fixarumque circuitu consensuque rerum cœlestium atque terrestrium mundum ipsum existimaverint Deum: tandem vero post altum somnum aperto mentis oculo animadvertisse quod prius non viderat, præesse mundo gubernatorem &c. Proinde vale dicto Chaldæis migravisse e magna mundi civitate in minorem aliam, ut facilius videret mundi præsidem. - Postquam itaque solum vertit, extra mundum & sensibilem essentiam aliam naturam intelligibilem percipientem, eum vix potuisse in serenitate pura cernere, qui prius latuerat: Deum itaque suam naturam ei ostendisse: sicque pro astrologico & meteorologico Chaldæorum placitis innutrito, quod sonat Abram, factum esse sapientem.* Hos secuti sunt alii, inter quos ALEXANDER POLYHISTOR [y] astrologiam & Chaldaicam disciplinam non tenuisse tantum sed & invenisse & Phœnices prius docuisse tradidit; ut aliorum prolixas hac de re disputationes taceamus. His recentiores Judæi alia adjiciunt, & cabbalisticæ doctrinæ parentem atque doctorem Abrahamum constituunt: ut alias nugas his deteriores & magis insipidas taceamus. [z] Etsi vero magna animi fiducia hæc a viris doctis afferuntur, ita tamen comparata sunt, ut ægre sibi fidem apud eos concilient, qui plus requirunt, quam testimonia aliquot veterum scriptorum, nec satis rem inspicere valentium, nec volentium. Cuncta enim ad Josephi & Philonis auctoritatem tandem redire, nemo non videt. Quæ enim ex Beroso affert Josephus, nec genuina esse satis certum est, nec de Abrahamo loqui, demonstrari potest: & quæ Alexander ex Eupolemo narrat, cum deperdita sint, & fragmenta tantum male cohærentia & servata ab Eusebio exhibeant, qui ad fidem rebus sacris ex profanis conciliandam non semper judicii satis & diligentiæ attulit, veritatis cupido non faciunt satis. Josephi vero atque Philonis auctoritas in hac re exigui est ponderis. Uterque enim Judæus cum esset, & notissimo gentis suæ præjudicio cæcutiret, omnemque Græcorum sapientiam ab Hebræis ad gentes dimanasse, erroneo eruditionis, qualem apud Græcos suo tempore suspiciebant, conceptu deceptus crederet, sapientiam vero maximo viro singularem in sacris literis tribui cerneret, ad id delapsus est, ut ab eo Chaldææ scientiæ placita ad Ægyptios translata esse somniaret, tacentibus sacris pagi-

x) Libr. *de Abrahamo Opp. p. 360.* edit. Paris. & Francof.

y) In libro *de Judæis* apud EUSEBIUM *Præp. Ev. l. IX. c. 17.* qui ad Eupolemum provocat.

z) Collegit eas diligentissimus FABRICIUS *Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 341. seqq.*

paginis, & quibus mandatum Dei [a] de numerandis stellis cœli ridicule ad probandam Abrahami scientiam sideralem adducitur. [b] Imprimis vero eis, qui nasum habent, fictitios hos philosophiæ Abrahami natales Philo prodit, quando eam ad Pythagoricas ideas tam aperte effingit, & a sensibilibus ad intellectualia ita transfert, acsi in Pythagoræ schola fuisset educatus vir summus, ab istis ingenii otiosi nugis merita removendus. Quod quidem Philoni solenne est, cuncta gentis suæ ad ejusmodi explicationes obtorto collo trahere, & condonandum etiam, methodo gentis, inter quam vivebat, id probante; non debebat vero viros cautos atque doctos eo movere, ut temere fidem Judæo nugatori adjicerent. Cadente vero Josephi & Philonis fide, qui in affingenda vetustis Hebræorum sapientibus, Græcanica philosophia stultam gentis suæ superbiam produnt, ad doctores ecclesiæ, incautius in hæc retia incidentes, & ea sine examine critico admittentes, quæ barbaricam philosophiam super Græcam evehunt, dignitati scilicet Christianæ religionis obstetricatura, frustra provocatur. Nec tamen alia pro Abrahami philosophia afferuntur, cui ea quam maxime contradicunt, quæ de Ægyptiorum philosophia suo loco observabimus, quæ ad alios longe auctores refertur. Quod si purissimos sacræ historiæ fontes consulimus, longe alia erat patris fidelium sapientia, quam philosophica & astronomica. Ille enim divini fœderis notitia donatus, inque explicandis in familia sua ejus beneficiis diligens, de spargenda promissi seminis cognitione maxime occupabatur. [c] Nec Ægyptii cum alienigena, a moribus suis abhorrente, tantopere coaluisse ullo modo videntur, ut is professorem astronomiæ, a primis regni initiis excoli cœptæ apud illos ageret. [d] Id quod [e] quidem doctissime probat celeberrimus JOANNES LAMIUS in eruditissimo *de recta Christianorum, in eo quod mysterium divinæ Trinitatis attinet, sententia*, opere, [f] mirum vero videri queat, viro judicii & eruditionis copia florenti ea non suffecisse, quæ viri doctissimi contra fidem auctorum pro philosophia Abrahami adductorum pridem monuerunt. Quam cautum enim oporteat esse illum, qui libris veterum hodie non extantibus apud alios Judæos præcipue adductis decipi non vult, & quam incerta omnis ea fides sit, de qua judicare secundum regulas artis criticæ non licet, virum doctissimum non latet. Nec probabiliter admodum a genere & patria Abrahami, in qua sideralis scientia docta fuit, ad philosophiam Abrahami con-

a) Gen. XV. 5.

b) AUG. PFEIFFER, *Pansoph. Mosaic. c.* [illegible] *p. 36*. Recte(?) cel. SCHEUCHZERUS *Phys. S. T. I. p. 68.* *penetrasse illuminatis a Deo oculis Abrahamum, quo naturalis oculus, tum paucas adhuc cœli stellas noscens penetrare non potuit.*

c) Conf. HERM. WITSIUS *Oecon. fœder. l. IV. c. III. p.* 5[illegible] *seqq.*

d) Consulendus omnino cel. BASNAGE qui *Hist. Jud. l. III. c. 19. §. 11. p. 489.* multa sobrie & egregie hac de re monet.

e) Male tamen inde absurdum Præadamitarum systema incrustat IS. PEYRERIUS *Syst. theol. l. III. c. 8. p. 161.* quem vide & ride.

f) *Florentiæ 1733.* 4. edito *l. I. c. II. p. 2. seq.*

concluditur. Nam ſupponitur falſo, communem fere omnibus, qui honeſte educarentur, aſtrorum ſcientiam in iſta regione fuiſſe: Suo enim loco probabitur, certo hominum generi iſtam ſcientiam potiſſimum curæ cordique fuiſſe, & certos ad illam excolendam viros reges aluiſſe, id quod ipſe vir eruditiſſimus ex H. DODWELLO [f] recte obſervat. Ex horum vero hominum claſſe fuiſſe Tarachum, Nahorem vel Abrahamum, demonſtrari nequit, immo ſine ulla probabilitatis ſpecie aſſeritur. [g] Quod vero pro cabbaliſtica Abrahami eruditione Judæi garriunt, libro Jezirah ei tributo, neminem movebit, niſi qui recutitorum more omnem veri ſpeciem fidemque ejuraverit. Eos enim ad veritatis fundamenta atque hiſtoricæ fidei gradus in mendaciis impudenter effingendis minime reſpicere, ſuo loco probabitur.

Philoſophia Iſaaci.

§. VI. Ex ſchola Abrahami philoſophica Iſaacus prodiiſſe creditur paternæ eruditionis hæres atque ſucceſſor. Non enim dubium eſſe concludunt, philoſophiæ inter patriarchas Hebræos architecti, [h] quin Abrahamus, quas artes peregrinis tradebat, earum filium ſuum ignarum eſſe noluerit. Cujus, ut præter ſolam conjecturam ratio quoque aliqualis afferatur, provocant ad ſacrum hiſtoricum, qui narrat, [i] egreſſum eum in agrum circa veſperam לשוח, quæ vox cum tacita mentis oratione, & murmure quodam aliquid meditari ſignificet, colligunt inde, per ſpatioſi campi vireta & fruticeta ambulaviſſe, ut initio meditationis ab oratione facto (nam orare, vox frequenter ſignificat) meditaretur in philoſophia, ſive ex operum naturæ contemplatione ſapientiam ſibi acquireret. Adduntur alia, futilia revera vixque referri digna: quæ pro cabbaliſtico Iſaaci ſtudio harum rerum patroni afferunt. [k] Quæ omnia tamen miſera ſunt, & ad ornandam tantum hypotheſin efficta. Cum enim Abrahami philoſophia incertiſſimo, immo nullo fundamento nitatur, fruſtra ab ea ad ſapientiam Iſaaci philoſophicam concluditur. Cujus magnum & ad ſapientiam compoſitum animum divinæ prophetiæ luce colluſtratum fuiſſe, & religionis patriarchalis præceptis imbutum ſacræ literæ teſtantur, de ejuſmodi eruditione vero tacent. Hinc colligi poteſt, qualis illa meditatio fuerit, quam rure inſtituit Iſaacus: ſcilicet, ut ex textus circumſtantiis recte infertur, de inſtanti matrimonio ſollicitus, rogavit numen, ut ita eveniret, quemadmodum data poſteris Abrahami promiſſio de benedicto ſemine ex illis oriundo poſtula-

f) *Append. ad diſſert. Cyprian.* §. 24.

g) Provocat quidem vir eruditiſſimus ad PHILONEM *de nobilitate*, ſed quo loco ejus teſtimonium habendum ſit, ſupra jam dictum eſt. Certe ſi Eupolemo & Alexandro Polyhiſtori non credendum, quod ipſe concedit, cur Philo majorem fidem mereatur, adulteratæ hiſtoriæ Hebrææ toties reus, non apparet.

h) HORNIUS *Hiſtor. philoſ. l. II. c. 10. p. 114.* BUDDEUS *Hiſtor. phil. Ebræor. §. XI.* DICKINSON. *Phyſ. vet. & vera c. 19. §. 5. p. 412.*

i) *Gen. XXIV, 63.*

k) REUCHLINUS *de arte cabbaliſtica l. I.* conf. SGAMBATUS *Archiv. V. T. p. 197. ſeqq.* cel. WOLFIUS *Bibl. Hebr. Vol. I. p. 622.*

solidum: Plura qui addunt, sui ingenii cogitationes textui sacro intrudunt.

§. VII. Quod vero philosophiæ Hebræorum patrocinium in Isaaco non invenitur, in Jacobo certissime invenire sibi persuadent viri doctissimi, non ad frivolas MENOCHII ratiunculas a cute molli ingenium docile & philosophiæ aptum argutantis, l) sed ad artificium potius pastorale, quo virgis variegatis conceptiones ovium variegatarum adjuvit provocavitque, m) atque eo nescio quam profundam physicorum arcanorum cognitionem invenisse sibi videntur. Nobis vero etiam hæc frustra pro physica Jacobi eruditione afferri non immerito videntur. Etsi enim non negamus, magnam imaginationis vim circa fœtus esse, experientia multis exemplis eam comprobante, naturaque ipsa tot nævis, monstrisque productis confirmante: qua tamen ratione illa naturæ miracula producantur, & efficiantur, multa quidem hactenus disputata sunt inter philosophos acutissimos, parum tamen inde promota est cognitio physica: quæ non Aristotelicorum tantum argutiunculis, nihil, quod aliquid recti nos doceat, dicentibus n) non juvatur, sed nec magnorum nostræ ætatis virorum conjecturis ita aucta est, ut solide declaratum sit, qui brutorum phantasia, parens tam mirabilium effectuum, sit, quomodo idea rei conceptæ ex cerebro ad uterum & hinc ad fœtum transire queat per nervos, qui meri sunt fibrarum cerebri medullosi fasciculi? qua ratione artificioque illi colores & figuræ efformentur? qua ratione deformetur corpus in ipso oculo dudum immo forte in prima creatione formatum? & quæ aliæ difficultates in arduo argumento occurrunt. Quæ cum magnos viros & in naturæ arcanis detegendis summa perspicacia præditos cogantur fateri: o) *Se hæc cum ignorantissimis nescire; esseque hic incultum agrum, terram incognitam, ad quam quidem penetrarunt observationes, sed nulla pene ratiocinia solida, naufragium passis in ipso portu facultatibus formatricibus, archeis, viribus plasticis, quæ mera sunt vocabula, prætereaque nihil:* quis quæso vel per somnium cogitabit, ea in ipsa scientiarum physicarum infantia perspecta atque nota fuisse Jacobo pastoritiam vitam excolenti? cum in tanta naturalis scientiæ luce unam hic experientiam allegare liceat. Quod si itaque naturæ opus fuit, experientia aliquid horum addiscere debuisse Jacobum, merito statuendum est. Neque tamen ad naturæ opus & mirabilem sæpe efficaciam tota res restringi potest, alias a quovis pastore quoque

 effici

l) *de republ. Hebræor. l. VII. c. 1. q. 2.* quæ pro adstruenda Jacobi artium liberalium scientia repetit LAMBECIUS *Prodr. hist. lit. l. I. p. 93.* explosa merito sunt B. BUDDEO *l. c. §. 9.*

m) SGAMBATUS *l. c. p. 199.* FR. VALLESIUS *de phil. S. c. II. p. m. 138. seqq.* HORNIUS *l. c. p. 114.* & alii multi, videndi apud HEIDEGGERUM *Hist. patriarch. P. II. ex. XV. §. 19. p. 434. seqq.* FABRICIUM *Cod. Pseudep. T. I. p. 436. Acta Phil. vol. II. p. 19.*

n) Expendantur ea, quæ doctissimus VALLESIUS *l. c.* attulit plena vocibus nihili, & principiorum incertissimorum.

o) Conf. cel. SCHEUCHZERI *Phys. S. T. I. p. 87.* conf. HUARTI *scrutin. anim. c. XXII p. 698. Act. philos. vol. II. p. 20.*

Philosophia Jacobi.

effici posset, quod tamen experientiam refragantem habet, tentaminibus sæpe frustrantibus. Unde nec ad experientiam solam, quæ tamen ipsa quoque Jacobum non mutaret in philosophum physicum, sed ad singularem potius divinam voluntatem & benedictionem totum miraculum referendum est. Pie itaque non minus, quam docte vir quidam celeberrimus, & in his literis summus: [p] *Digitus hic Dei est, in natura per vias nobis incognitas operantis, πολυδαίδαλος ars.* Accessisse sane hic imprimis benedictionem divinam patet ex adlocutione angeli Jacobo benedicentis,[q] & confessione ipsius Jacobi, [r] qui non sibi, industriæ suæ, & artificio adhibito, sed Deo adscribit felicem eventum. Cetera, quæ de studio Jacobi cabbalistico a Judæis eorumque sequacibus afferri solent,[s] non moramur: quo enim loco habenda sint, ex iis, quæ de aliis hujus commatis supra diximus satis liquet.

Philosophia Josephi.

§. VIII. Inter Jacobi filios sapientiæ laude maxime emicuit Josephus, prorex Ægypti: cui variis argumentis philosophiæ tum theoreticæ tum practicæ cognitio asseritur. In quo præeuntem sibi habuerunt viri docti JUSTINUM, [t] qui scribit: *Josephi excellens ingenium veritos fratres, clam interceptum peregrinis mercatoribus vendidisse: ab iis deportatum in Ægyptum, cum magicas ibi artes solerti ingenio percepisset: brevi ipsi regi percharum fuisse; nam & prodigiorum sagacissimum fuisse & somniorum primum intelligentiam condidisse, nihilque divini juris humanique ei incognitum visum fuisse.* Nec argumentis quoque destituuntur, qui prudentissimo principi philosophiæ cognitionem vindicant. Provocant enim ad ipsius divini vatis testimonium, [u] asserentis: *mandatum Josepho a Pharaone, ut doceret principes ejus pro beneplacito & senes ejus in sapientia institueret.* Addunt non improbabile videri, hanc ob causam jussu Pharaonis in matrimonium duxisse sacerdotis Heliopolitani filiam, ut arctior inter Josephum ac sacerdotes, qui erant philosophi Ægyptiorum, intercederet amicitia. [w] Inde factum esse, ut Mercurii nomine Josephus omnis eruditionis & philosophiæ auctor apud Ægyptios celebraretur,[x] doctrinamque ejus in scholis atque academiis traditam veræ philosophiæ placita ad posteros propagavisse. [y] Inde habuisse Ægyptios: mundum habere principium, animamque esse immortalem; inde factum, ut medicæ artis peritus parentis demortui corpus medicis condendum tradiderit: magnam vero prudentiam practicam in administrato felicissime tanto regno, inque remediis contra famem internecinam allatis enituisse: sicque inter civilis &

p) Doctissimus SCHEUCHZERUS l. c. qui omnino consulendus est.

q) *Gen XXXI, 12. 13.*

r) Ib. *v. 7. 8. 9.*

s) Vid. REUCHLINUS *de arte cabb. l. I.* FABRICIUS *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p 436.*

t) *Lib. XXXVI. c. 2.*

u) *Psalm. CV, 21. 22.* vid. HORNIUS *l. c. c. X. p. 116.*

w) BUDDEUS *Hist. phil. Ebr. c. I. §. 9.*

x) HORNIUS *l. c.*

y) Conf. FABRICIUS *Cod. pseudepigr. V. T. T. I. p. 760.* qui Lambecium, Galeum, Sgambatum hujus sententiæ patronos nominat.

& domesticæ philosophiæ doctores summo loco esse reponendum. Nihil tamen cuncta hæc ad rem faciunt frustraque, si rem recte æstimemus, afferuntur. Justino enim, vel Pompejo Trogo potius, unde sua excerpsit, in historia Judæorum mire nuganti fidem nullam esse, & incerta traditione deceptum omnia miscuisse, vel primo intuitu patet: nec major ejus auctoritas in hac re, quam Rabbinorum, qui proregem Ægypti in professorem philosophiæ mutare non erubescunt. Sancti vero vatis testimonium contra ipsam rei naturam & argumentum affertur. Nam negari quidem nequit, Josephum, divina revelatione artem interpretandorum somniorum edoctum, quæ ad philosophiam inepte traducitur, cum futuram immanem famem prædixisset, a Pharaone præfectum fuisse, totius regni administratorem, omnibus, qui terris regiis præerant, eosque ab ipsius nutibus & imperio pependisse. Verum id ad præsens, quod urgebat Josephus, institutum, fami levandæ potissimum oppositum referendum est, quod præfectos regios edocere, & qua ratione prudenter instituenda sit annonæ cura & administratio, illis tradere Josephum omnino oportebat. Inde vero nulla consequentiarum arte evinci potest, artium & scientiarum etiam philosophicarum præcepta, quæ in parentis domo, vitæ pastorali dedita non didicit, nec servitio in Ægyptio pressus discere ibi potuit, eum regios præfectos principesque regni docuisse. Intelligi vero & adumbrari per Mercurium Trismegistum Josephum, facilius asseritur, quam probatur, & falso nititur præjudicio, omnes canæ vetustatis magnos viros, ad sacram historiam & nationis Hebrææ heroës referendos esse, quod eruditionem virorum illustrium cetera magnam mire contaminavit. Initia enim & origines historiæ Ægyptiæ intuenti manifestum erit, longe ante tempora Josephi Mercurium, si quis unquam fuit, reponendum esse, immo incertissima esse omnia, quæ de illo traduntur. Nec certiora sunt, quæ ab uxore Josephi, sacerdotum principis filia, argumenta petuntur. Nondum enim definitum est, fuisse Potipharem sacerdotum principem, cum vox ab historico sacro adhibita magis gubernatorem aliquem vel ex præfectis regiis unum indicet. Quod si etiam concedamus, Potipharem fuisse sacerdotem, non melius tamen inde concluditur philosophia Josephi, quam ex connubio mercatoris cum filia medici, notitia ejus artis salutaris. Quas vero academias instituisse Josephus & philosophiam a se traditam doceri in illis jussisse dicitur, nullibi existunt, nisi in ingeniis otiosis, quæ non vident, doctrinas istas, quas audacter Josepho adscribunt, diu jam ante Josephum per Ægyptum increbuisse. Id quod etiam de medicæ artis peritia judicandum esse, vel ipse locus textus sacri prodit, qui medicos hujus artis peritos tum extitisse memorat. Magnam vero in administrando regno prudentiam habitavisse in animo Josephi, negari non debet, & in conservanda regni annona ejus egregium specimen dedisse, omnino concedendum est. Inde vero politi-

z) KIMCHI *Comm. ad Psalm. CV*, 22. qui consedisse illos circum eum discipulorum instar nugatur.

politicum theoreticum non felicius exsculpere licet, quam ex magnis regnorum administratoribus summa prudentiæ laude conspicuis professorem politices. Nec ad hanc prudentiam humana institutione, sed peculiari lumine divino pervenit, quo nomine ex sapientium humanorum numero merito excluditur. Esto itaque, Josephum virum fuisse sapientissimum, & prudentiæ civilis egregium specimen, [a] esto, eximendum eum numero & conditioni fratrum, vitam agrestem sine magna animi per eruditionem humanam cultura colentium: [b] inde tamen Josephus nunquam in philosophum mutabitur. [c]

Philosophia Mosis asserta.

§. IX. Nemo tamen inter veteres Hebræos majori scriptorum veterum atque recentiorum consensu inter philosophos relatus est, quam magnus populi Israëlitici dux atque legislator Moses. Qui cum magnis animi dotibus eniteret, maximaque inter suos auctoritate polleret, inter divina ingenia, quæ ad immortalem gloriam philosophia quoque evexit, numeratus est. Nulla enim philosophiæ pars atque scientia est, quam non Mosi tribui, & in qua non primas partes ei deferri videas. Nec nostræ tantum ætatis viris doctis multæque eruditionis laude inclytis hæc opinio placuit, [d] sed inter veteres etiam ecclesiæ doctores unanimis fere fuit hæc sententia, in Mose resedisse omnis philosophiæ supremum & perfectissimum apicem. Inter quos CLEMENS ALEXANDRINUS sine hæsitantia narrat: [e] *Cum esset ætate grandior, arithmeticam & geometriam, rhythmicam & harmonicam, & præterea medicinam simul & musicam doctum esse ab iis, qui erant insignes inter Ægyptios, & præterea eam, quæ traditur per symbola philosophiam, quam in literis ostendunt hieroglyphicis. Aliam autem encyclopædiam docuisse, tanquam puerum regium Græcos in Ægypto: didicisse autem literas Ægyptiorum, & rerum scientiam cœlestium a Chaldæis & ab Ægyptiis. Eupolemum autem in libro de Judææ regibus dicere, Mosen primum fuisse sapientem, & grammaticam primum tradidisse Judæis.* Eandem cantilenam canunt JUSTINUS MARTYR, [f] ORIGENES [g] aliique. Qui, ut fieri sæpius solitum, PHILONEM Judæum habuere ducem. Is enim cum philosophiæ in Ægypto excultæ origines inter gentem suam quæreret, ait: [h] *Confestim accessisse aliunde præceptores, quosdam ultro venientes a præfecturis Ægypti proximis, alios magnis præmiis invitatos ex Græcia: absque eis numeros,*

a) Huc ea referenda, quæ PHILO de eo habet in *βίῳ πολιτικοῦ*. Sitarchum & ædilem Ægypti ideo quis recte vocaverit.

b) SPENCER. *de LL. Ebr. ritual. l. I. c. 6. p. 61.*

c) Inde dijudicanda RYBONIS HOPPE diss. *de Philosophia Josephi Helmst. 1706.*

d) Magnum eorum agmen est, quorum multos excitavit B. FABRICIUS *Codic. pseudepigr. V. T. T. I. p. 826.* quibus addendi D. G. MOLLERI diss. *de Mose philosopho.* MAJI diss. *de philosophia Mosis Sel. Exerc. T. I. n. 10.* & quos alios nominant *Acta philos. vol. I. p. 24. seqq.*

e) *Stromat. l. I. p. 343.*

f) *q. 25. ad orthodoxos.*

g) *advers. Cels. l. I. p. m. 14. sq.*

h) *de vita Mosis p. m. 604.* conf. CORN. ADAMI in *Exerc. exegetic. Gron. 1712. 4. Ex. II. p. 95.*

ros, & geometriam, universamque musicam, rhythmicam, harmonicam, sive contemplativam, sive per instrumenta vocesque promentem se variis modis accepisse ab Ægyptiis doctoribus: & insuper occultam philosophiam descriptam literis hieroglyphicis: reliquas liberales artes Græcos docuisse, ex propinquis autem regionibus evocatos Assyrios suas literas, Chaldæos sideralem scientiam. Unde & alibi: [i] Μωσῆ φιλοσοφίας ἐπ' αὐτὴν φθάσας ἀκρότητα, καὶ χρησμοῖς τὰ πολλὰ καὶ συνεκτικότατα τῶν τῆς φύσεως ἀναδιδαχθεὶς, ἔγνω δὴ, ὅτι ἀναγκαιότατόν ἐστιν ἐν τοῖς οὖσιν, τὸ μὲν εἶναι δραστήριον αἴτιον, τὸ δὲ παθητόν. *Moses summum philosophiæ fastigium assecutus & oraculo de præcipuis naturæ arcanis edoctus, animadvertit duo esse in rebus necessaria, alteram causam agentem alteram patientem.* Et ex horum schola postea magna illa philosophiæ Mosis existimatio ad sequentia tempora incautius fidem adhibentia dimanavit. Non est animus ea omnia proferre, quæ pro hac sententia incrustanda afferuntur; leviora pleraque sunt, quam ut prolixum examen mereantur: dabimus tamen argumentorum summam, ut qui caute in hoc cognoscendo argumento incedere cupiunt, rationes ipsi subducere, propriisque videre oculis queant. Ita vero rationes exponunt, qui Mosen sibi faciunt philosophorum maximum, ut 1. ad disertum sacrarum paginarum testimonium provocent, quo Mosen edoctum esse in omni sapientia Ægyptiorum ait Stephanus protomartyr. [k] 2. Ad disciplinas speciales philosophiæ descendentes, Logicæ artis peritiam eo nomine extollunt, [l] quod non tantum EUSEBIO [m] dicatur σοφὸς νομοθέτης καὶ διαλεκτικός, sed etiam a vetustissima Hebræorum traditione tredecim regulæ hermeneuticæ Mosi tanquam auctori adscribantur; quæ ab auctore magnum inter eos nomen adepti sint. Quas regulas, ne lectori sapientiam hanc Mosaicam invidere voluisse videamur, hic apponemus. [n] Sunt vero:

I. *Leve & grave*, (a minori ad majus)
II. *Comma æquale.*
III. *Constitutio principii ex unico scripturæ loco, & ex duobus scripturæ locis.*
IV. *Generale & speciale.*
V. *Speciale & generale &*
VI. *Generale & speciale, iterumque generale.*
VII. *Generale egens speciali, & speciale egens generali.*

VIII.

i) *De mundi opificio p.* m. ...

k) *Actor. VII*, 22. conf. WITSIUS *Miscell. S. T. I. L. I. c. 9.* §. 13. *seqq. p.* 47. & quos laudat ven. WOLFIUS in *Curis philolog. ad h. l. T. I. p.* 1109. *seq.*

l) MOLLERUS ...

m) *Præpar. Evang. l. XI. c. 6.*

n) Ex orali traditione primus consignasse visus est Judæis R. Ischmaël, de quibus videndus ven. WOLFIUS *Bibl. Hebr. T. II. p. 849. T. III. p. 624.* add. LEIDEKKER *de Rep. Hebræor. l. XI. c. 1.* JO. ANDR. STRUVII *rudimenta Logicæ Ebrææ, Jenæ* 1697. 4.

VIII. *Cum aliquid sub generali contentum excipitur a generali ad docendum aliquod singulare de isto generali.*

IX. *Cum aliquid sub generali contentum excipitur ad imponendum aliud onus, quod convenit cum ipsius ratione.*

X. *Quando aliquid sub generali contentum excipitur ad imponendum aliud onus, quod cum ipsius ratione non convenit.*

XI. *Quando aliquid sub generali contentum excipitur ad arguendum de re plane nova.*

XII. *Res quæ discitur ex sua ipsius significatione, & res quæ [illegible] ex fine suo.*

XIII. *Duo loca scripturæ sibi invicem repugnantia.*

Has regulas Mosen a Deo accepisse contendunt Judæorum magistri, ne quilibet legem pro ingenii sui lubitu explicaret, hancque interpretandæ legis rationem didicisse in monte Sinai. 3. Mathematicarum disciplinarum scientiam in Mose resedisse summam, ex conditione philosophiæ Ægyptiæ, a patriarchis scientiis mathematicis auctæ colligi posse, cum geometriæ, arithmeticæ, astronomiæ laude Ægyptia natio maxime inclaruerit, nec una harum disciplinarum sine altera esse queat. [o] Inde vero 4. concludunt, Mosen propter arctissimam mathematicæ & metaphysicæ scientiæ connexionem, hujus quoque abstractionibus mentem habuisse refertissimam: Deum enim ex natura cognovisse & triplici cognitionis via ejus existentiam fuisse assecutum: immo ipsum Deum ad majorem metaphysicæ perceptionem fores ei quasi aperuisse, quando se אהיה vocavit Ex. III, 14. [p] 5. Nullum vero majus præsidium philosophiæ Mosaicæ ab his viris doctis petitur, quam quod a peritia ejus chemica derivari solet. Hic enim non e trivio eruditi, sed magni viri, & artis medicæ atque chemicæ longe peritissimi [q] non sine pertinacia contendunt, Mosen artis hujus arcanis in Ægypto innutritum magnum ejus specimen in vitulo aureo cremato per ignem & potabili facto edidisse. Ipse enim Moses narrat, se sustulisse vitulum aureum, quem Israëlitæ, curante Aarone fecerunt, & combussisse igne, & comminuisse eum in pulverem, & sparsum in aquam potum dedisse filiis Israël, quæ in legis repetitione eodem fere modo exponit. Hic, contendunt non suffecisse vituli fusionem, sive auri transfusionem ex quadrupedis forma. Scopum enim Mosis fuisse totalem destructionem idoli, ne ex residua massa novum idolum fingendi cupido eos invaderet. Neque [illegible]- [illegible] esse

o) Addunt tabernaculi a Mose erecti structuram, specimen architecturæ Mosaicæ.

p) Ita MOLLERUS *l. c.* §. 11. p. 27.

q) Præter Theologos DICKINSONUM *in Phys. vet. & vera c. XX.* 4. PFEIFFER. *Dub. vex. Cent. II. l.* 2. p. 248. Medicos nominamus inclyti nominis OLAUM BORRICHIUM *de orig. & progr. artis Chem. p. 47. sq.* D. SENNERTUM *de Chymicorum cum Aristotelicis consensu p.* 96. WOLF. WEDELIUM *Exerc. Medico-philolog. Dec.* [illegible] *exc. I.* ERN. STAHLIUM *exper. p.* 606. J. JAC. SCHEUCHZERUM *Phys. S. T. I. p. 248.* ut Commentatores ad h. l. plerosque taceamus.

ciſſe limaturam auri, qua in ſubtiliſſimos pulviſculos vertitur, facile in unam maſſam refundendos: hos enim pulviſculos, utut ſubtiliſſimos, protinus cadere ad aquæ fundum propter ſpecificam ſuam gravitatem, qua ſe habet ut 19 ad 1. Nec ſcopum tangere diductionem in laminas & lævigationem, proceſſum operoſum nimis & longum pro integro vitulo grandioris molis. Reſtare itaque reſolutionem chemicam & quidem per viam ſiccam, id eſt per ignem, & non per viam humidam, id eſt, per menſtrua corroſiva ſalina, quæ inſtar veneni inteſtina corrodentis fuiſſent. 6. Univerſæ vero phyſicæ ſcientiæ fontes apud Moſen hodienum quærendos eſſe, omnes illi clamant, qui coſmogoniæ Moſaicæ hiſtoriam pro clave univerſæ naturalis ſcientiæ habent. [r] 7. Philoſophiam moralem in Moſe locum habuiſſe ſummum, ut evincatur, provocant ad inſignes virtutes in ſanctiſſimo viro conſpicuas, ad leges reipublicæ & eccleſiæ Iſraëliticæ prudentiſſime conſtitutas, ad regiminis rationem per quadraginta annos magno populi emolumento feliciſſime obſervatam, quam fontem omnis profanæ prudentiæ fuiſſe, indeque Moſen omnium magnorum inter gentiles hominum nominibus celebrari contendunt. [s] Adjiciunt Judæi & qui horum ſacris enutriti in ejusmodi nugis jucunditatem quærunt, Moſen intra quadraginta dies, quo in monte reſidens cum Deo converſatus eſt, præter legem ſcriptam, oralem quoque, ſive traditionem, quæ Cabbala illis dicitur, accepiſſe, hancque philoſophiam arcanam ſelectos ex omni Iſraële viros docuiſſe, & ita myſteria hæc ad poſteros propagaviſſe: quo de figmento ſuo loco amplior dicendi occaſio enaſcetur. [t] Quin nec hic nugarum ſatis eſt, ſed provocant etiam panſophiæ Moſaicæ aſſertores ad libros a Moſe præter eos, qui ſacris pandectis inſerti leguntur, conſcriptos, & injuria temporis deperditos, ex quibus Plato & Pythagoras ſua hauſerunt. Cujus teſtem laudant EUSEBIUM [u] mentionem facientem variorum Moſis theologicorum & philoſophicorum dogmatum, & inter alia de immortalitate animæ, quæ Judæis tradiderit. [x] Libros vero ſuppoſititios Moſis nomen præ ſe ferentes non moramur.

Moſis philoſophia negata.

§. X. Demonſtratam ita eſſe non Moſis tantum, ſed omnium Hebræorum philoſophiam facile his ſibi perſuadent, qui rationes omnes non accurate expendunt: nos & hic caute incedendum eſſe, rati, ad examen vocabimus rationes allatas. Ubi ante omnia probe obſervandum eſſe monemus, Philonem, quem omnium teſtium de philoſophia Moſaica vidimus antiquiſſimum, & Philonis ſimiles Judæos totius fabulæ architectos fuiſſe. Prodit

r) [illegible] Comenius, Bayerus aliique ſuis infra locis recenſendi.

s) Inter alios eminere illuſtrem P. D. HUETIUM in eruditiſſimo *Demonſtrationis evangelicæ* opere notius eſt, quam ut multis exponatur.

t) Ubi hiſtoria Cabbalæ explicanda ejusque origines indicandæ.

u) *Demonſtr. Ev. l. III. c. 2.*

x) Ita nugatur SANDIUS *Nucl. hiſtor. eccleſ. l. I p. 132.* ut fidem ſomniis ſuis conciliet.

Prodit vero Philo incogitantiam ſuam, quando non ſolum ad ideam philoſophiæ Pythagorico-Platonicæ Moſen effingit, & encyclopædiæ ſuo tempore florentis curſum viro divino affingit, ſed & ex Græcia advocatos eſſe viros doctos, in Græcanicis artibus excellentes nugatur eo tempore, quo maxima ruditas Græciam oppreſſit, Orpheum enim, etſi tempora ejus incertiſſima ſunt, ad Moſis ætatem non attingere certum eſt: ab eo vero Græcarum ſcientiarum incunabula vetuſtiſſima derivari, ſuo loco dicetur. Philonem vero dum more ſuo exſcribit Clemens Alexandrinus, quo loco horum teſtium fides habenda ſit, liquet. Illum enim cum doctoribus eccleſiæ reliquis, qui tanto conatu pro Moſis philoſophia ad guſtum & ideam Græciæ efficta pugnarunt, ſapientiæ conceptu falſo deceptum ſuperbiaque Judæorum ſuæ genti omnis ſapientiæ profanæ origines vindicantium deceptum ea ſine examine critico pro cauſa ſua, quam tuebatur, arripuiſſe, quæ poſſeſſionem ſapientiæ Judæis & Chriſtianis vindicarent, luculentum hoc ſpecimen eſt: [y] unde merito omne hoc argumenti genus, quod a PP. teſtimonio pro philoſophia Moſaica afferri magno apparatu ſolet, rejiciendum omnino eſt. Nec ſuſtinent cauſam, quæ pro ſapientiæ cultu Moſis apud Ægyptios ab eruditis afferuntur. [z] Supra enim obſervatum eſt, vocem ſapientiæ latiſſimæ ſignificationis apud veteres eſſe, & non tantum philoſophiæ ſtudium, ſed omnes omnino artes & ſcientias deſignaſſe, quæ apud veteres floruerunt. Et hoc quoque ſenſu a protomartyre vox uſurpatur: illas enim artes atque ſcientias Moſes in Ægypto edoctus eſt, non quas Græcia poſt multa demum ſecula excoluit, quod his hominibus videtur, ſed quas tum temporis Ægyptii excolebant. Conſtabat vero ſcientiarum Ægyptiacarum circulus exiguis tum limitibus, ut ſuo demonſtrabitur loco: & præter ſacrum ſermonem & literas, quæ parum ſapientiæ involucris ſuis tegebant, aſtronomiæ primam tantum notitiam, arithmeticam & geometriam continebat, teſtante DIODORO SICULO, qui notanter addit: *Muſicam eos in totum reſpuiſſe ut noxiam, & quæ homines effeminaret.* Quod ſi admittimus, Philo merito mendacii arguendus eſt, qui in muſices cognitione Moſen excelluiſſe putavit, quoniam ea in ſcholis Pythagoricis, quas Philo ſequebatur, eximium locum occupabat. Nec eſt in tota eruditionis Moſaicæ, qualem ſe illa exhibet in libris a divino viro conſcriptis, facie aliquid quod Ægyptiam originem referat. Quæ itaque illa ſapientia fuerit, in qua in ſpem regni educatus fuit Moſes, ex circumſtantiis educationis ejus, judicandum eſt; ſcilicet ut ſtrenuus ingenio & corpore, prudentia & fortitudine excelleret, unde recte Ezechielus poëta tragicus eum loquentem ita inducit: [a]

Τρ-

y) Philonis teſtimonii fidem jam elevavit I. BUDDEUS *Hiſt. Phil. Hebræor. l. c.*

z) Legendus eſt, qui multa egregia monet J. HENR. URSINUS *de Zoroaſtre, Mercurio & Sanchun. l. II. Sect. 9. p. 193.*

a) Apud CLEMENT. ALEX. Stromat. *l. 3. p. m. 345.* conf. URSINUS *l. c.* qui plura urget, falſam hanc ſapientiæ ideam jugulantia.

Τροφαῖσι βασιλικαῖσι καὶ παιδεύμασιν
Ἅπανθ᾽ ὑπισχναῖθ᾽, ὡς ἀποσπλάγχνων ἐῶν·
Victum regium & disciplinam scientiarum
Accepi non aliter, quam si natus forem.

Regia enim illa disciplina ad hunc scopum collineavit ut scientiis encyclicis innutritum ingenium adolesceret, & in spem regni excoleretur. Unde non quidem ingenii acies, & aptitudo ad magnas res ei cum JOANNE CLERICO [b] deneganda, non tamen ultra temporis sui modulum eruditio ejus extollenda est. Logicam peritiam nec apta legum dispositio, quam laudat Eusebius, probat, revelata enim est ab ipso Deo tota legis ratio Mosi in monte Sinai, quæ ad ejus ingenium propterea referri nequit: nec regulæ illæ hermeneuticæ demonstrant, quæ Mosis ætatem atque nomen frustra præ se ferunt, cum multo recentiores sint, a Judæorum magistris eo potissimum tempore exsculptæ, quo infinitæ inter eos de sensu atque interpretatione legis dissensiones exoriebantur, quas haud obscure respiciunt, & ita originem suam produnt: nec aliud quoque, quatenus sanæ sunt, comprehendunt, quam quod quemlibet leviter ad textum aliquem attendentem oculum ferit: unde ipsi Judæi: *ab illis tredecim modis non dari ullum hominem, qui dissentiat, esseque promtos & expeditos in ore omnium.* Artis itaque opus non esse, sed naturalem intellectus lucem comprehendere, recte concluditur. Mathematicarum disciplinarum principia, qualia illa apud Ægyptios docebantur, Mosi quidem deneganda non sunt, cavendum tamen, ne nostri seculi mathematicum intelligamus. In ipsa enim infantia illas disciplinas tum fuisse versatas, suo loco demonstrabitur, & ruditas atque paupertas observationum mathematicarum, etiam sequiorum temporum probat. Unde non plus scivisse Ægyptios, nec plus docuisse discipulos, & inter eos Mosen, quam quæ ad vitæ necessitates atque commoditates requiruntur, recte infertur. Ea vero nec mathematicum nec philosophum constituunt. Tabernaculi vero ideam cum a Deo acceperit, sine ratione inde pro ejus architectonica cognitione argumentum ducitur. Ridiculum vero est, quod pro metaphysica ejus scientia affertur. Uti enim Mosen Deum tum ex rationis, tum ex revelationis lumine cognovisse nemo negat, ita omnis ea cognitio metaphysicum non facit, sed communis est omnibus utrumque lumen recte adhibentibus: unde etiam Moses Dei unitatem, quam tantopere genti suæ inculcavit, non argumentis metaphysicis, sed demonstratione virtutis divinæ in populo Israëlitico mirifice se manifestantis comprobavit. Quæ porro pro chemica ejus peritia afferuntur, talia sunt, ut, si quoque viris doctis concederemus, intellexisse Mosen arcanam methodum auri potabilis, nondum tamen inde colligi posset peritia philosophica. Experientia enim totum proces-

sum

b) In *Judicio quorundam theologorum Batavorum super Hist. crit. R. Simonii*, quem hoc nomine refutavit WITSIUS *Miscellan. S. T. I. l. I. c. 7. p. 44. seqq.*

ſum diſcere potuit, quæ philoſophiæ titulum nondum meretur. Neque tamen eam præ ſe fert certitudinem illa demonſtratio, quam medici iſti celeberrimi de chemico Moſis artificio exhibuiſſe videri volunt. Plus enim in textu vident, plusque ex eo eruunt, quam in eo præjudicio antiquitatis chemicæ non faſcinati oculi videre poſſunt. Priori enim Exodi loco non aliud ipſe Moſes refert, niſi: *ſumſiſſe vitulum, igneque combuſtum comminuiſſe in pulverem, & ſparſiſſe in aquam, potumque dediſſe filiis Iſraël.* Altero vero Deuteronomii ait: *Peccatum veſtrum, nempe vitulum, tuli, & igne illum combuſſi, & contudi eum molendo, idque bene, donec pulvis fieret tenuis, abjecique pulverem ejus in torrentem, qui e monte defluit.* Plana hic & ſimplicia omnia, ſi verba Moſis ſine commentario inſpiciamus; ſumſiſſe idolum, Moſen, liquefactumque inque maſſam unam coalitum contundendo redegiſſe in ſubtiliſſimum pulverem, eumque abjeciſſe in rivum illum, ex quo bibebant Iſraëlitæ. Nulla hic calcinatione philoſophica opus erat ad redigendum in pulverem aureum idolum, ſed naturali modo cuncta ſine artificio peragi poterant. Nec evincunt quicquam, quæ viri doctiſſimi pro incruſtanda ſententia ſua afferunt. Urgent ſcopum Moſis fuiſſe, totalem deſtructionem idoli; verum ea, redacto in pulverem facillime diſpergendum vitulo, effici facillime potuit. Imprimis rem eo confici putant, quod aurum in ſubtiliſſimas particulas limatura reſolutum, mox fundum petat, & ita potandum Iſraëlitis, a Moſe exhiberi nequiverit; verum hoc πρῶτον ψεῦδος eſt, quod totam chemiæ Moſaicæ fabulam nobis conſtruxit: potu ſimul hauſtum eſſe ab Iſraëlitis aurum illud, quod tamen gratis ſupponitur. Nihil enim in textu dicit Moſes amplius, quam in eam aquam, quam potus cauſa ex torrente hauſerunt Iſraëlitæ ſe abjeciſſe, ut ſcilicet, quoties haurirent, peccati memoria per pulverem in fundo reſidentem excitata pœnitentiæ neceſſitatem inculcaret. Nec magno adeo tempore opus erat; quo argumento tamen diductionem in laminas & lævigationem, qua facillime in pulverem fundum non petentem potuiſſet comminui, improbabilem reddere contendunt viri celeberrimi: non cogitantes, proceſſum ſuum philoſophicum longius adhuc tempus requirere, quam mora Iſraëlitarum patiebatur. Nec combuſtio quoque urgeri nimis poteſt, cum vox שׂרף, qua Moſes utitur, non tantum redactionem in cineres, ſed colliquefactionem pro ratione ſubjecti, cui additur, indicet.[c] Eximendus itaque ex chemicorum quoque albo Moſes, ſuæque genti in omnem aliam diſciplinam a maximo viro formandæ & hujus artis ignaræ reſtituendus eſt.[d] Tandem legis quoque Moſaicæ perfectionem non negamus, civitatis formam atque regiminis ab eo introduci præſtantiam ultro fate-

c) Unde de coctione metallorum adhiberi jam monuit AVENARIUS. *h. v.* exprimitur ea voce etiam calcis aduſtio, aquæ quoque calidæ, vid. Lexicograph. paſſim.

d) Ita etiam CONRING. *ad Hermet. medicin. l. I. c. 3.* BAYLE *Dict. T. I. art. Aaron not. B.* GUNDLING. *Hiſt. phil. mor. c. VII. p. 63. Acta philoſ. vol. II. p. 29.* Abſurdiora ſunt, quæ pro chemica Moſis peritia ab unguento ſacro argumentatur DICKINSONUS *Phyſ. vet. l. c. §. 4. p. 475. ſeqq.*

fatemur, verum Mosi eam vati divinitus edocto, omnemque legem & constitutionem a summo legislatore accipienti adscribimus, qui nec dux proprie populi, nec legislator proprie dictus dici potest, sed minister potius Dei summi regis, qui peculiari regiminis forma, theocratiam recte appellant viri docti, populum divinum rexit, & salutaribus legibus a Deo ipsi revelatis instruxit. Hæc decebant vatem, qui typus esse debebat maximi prophetæ; hæc conveniebant magnificis, quas Deus gentem Israëlis ducebat, viis, hæc maximum virum Mosen faciunt, [e] non vero inter philosophos ei locum assignant. Quæ denique pro adstruenda cabbalæ auctoritate a Mose repetenda nugatores recutiti garriunt, uno argumento retunduntur, recentiorem multis seculis esse cabbalam Mose. Id quod suo loco cum accurate nobis probandum sit, hic prolixe exponere opus non est: nec multum quoque juvat philosophiæ Mosaicæ assertores, cum ipsi Judæi tradant, immediata Dei revelatione illum cuncta ista accepisse. Ficulneum vero est, quod Sandius urget, ex deperditis scriptis Mosis ad gentes delatas esse doctrinas quasdam: multa enim falsa supponuntur, & sine idoneo argumento asseritur, istas doctrinas naturali rationis luce non innotuisse gentilibus, nec extare in scriptis Mosis hodie extantibus, & pervenisse amissa ista scripta ad Pythagoræ Platonisque notitiam. Sed his somniis refutandis prolixus labor impendi non debet, sua enim mole corruunt.

Scholæ prophetarum non philosophicæ.

§. XI. Post Mosis tempora magnos nobis viros, judices & prophetas Israëlis memorant sacri commentarii; nec tamen aliud de iis narrant, nisi prudentiam regnandi, artesque quibus populum duræ cervicis refrenaverunt. Vatum vero divina luce collustratorum ratio qualis fuerit, ex ipsis sacris literis discendum quoque est, quas qui sequitur, philosophos exsculpere non potest. Instituerunt quidem scholas, & congregatis ibi discipulis præfederunt, cave tamen philosophorum collegia somnies, & ad nostri temporis ideam antiquissimam Hebraicarum scholarum faciem effingas, quod post delirantes Judæos facit ALTINGIUS,[f] Prophetæ enim erant viri divinarum rerum ex Dei revelatione periti, & de iis ad populum verba facientes, haud raro tamen de futuris quoque vaticinantes: adhibitis vero hymnis & musica rerum divinarum notitiam, sanctosque pectoris motus augebant & excitabant:[g] & ad hæc dona in scholis prophetarum discipuli pie præparabantur. Hæc in sacris oraculis edocemur, quæ collegia philosophica nobis non delineant. Falluntur itaque, qui Josuam artis bellicæ præcepta didicisse, conjiciunt;[h] scholasque prophetarum in urbibus Kiriath-Jearim & Ramata in Gilead[i] in collegia academica & scholas philoso-

e) Conferendus SAM. PUFENDORFIUS de habitu religionis Christianæ ad vitam civilem §. 12. p. 34. seqq. Quæ vero in hanc rem, SPENCERUS l. I. de legibus Hebræorum ritualibus affert, examinanda sunt.

f) In histor. academ. Ebræar. quæ in heptade orat. academicarum primo loco extat. p. 281.

g) WITSIUS de prophetis & prophetia l. I. c. I. Miscellan. SS. T. I. p. 2. seqq.

h) BRAUNIUS Selectis S. l. V. ex. I. §. 7.

i) 1 Sam X, 5. XIX, 18. 2 Reg. II. 3. 5.

losophicas convertunt, & quæ alia sunt Judæorum deliria, quibus sibi imponi passi sunt viri docti, quibus nihil in antiquis magnificum est, nisi ad seculorum nostrorum ideam effictum. Non denegamus quidem Israëlitarum genti eruditionem, cujus laude florentes viros inter eos vixisse Ethanis, Hemanis, Dardæ atque Chalcolis exemplis constat: [k] sed eruditionis eam conditionem tum fuisse, semper recordandum est, quæ a posteriorum seculorum, Græciæque genio, qui nobis quoque ideam philosophiæ formavit, multum distaret. [l] Versabatur scilicet eruditio Hebrææ gentis tum in revelationis divinæ explicatione, tum in doctrinæ moralis cultu, quæ ex liquidis divinorum oraculorum fontibus hausta, dicendi genere magnifico, sublimi, emblematico, sententiisque atque παροιμίοις pleno proponebatur: suisque legibus astricta, certum poëseos genus a nostro longe diversum produxit. Ex horum eruditorum numero David fuit, cujus odas sacras recte intuiturus egregium eruditionis Israëliticæ specimen inveniet, frustra tamen quæret philosophum. Recte accuratus harum rerum judex THOMAS BURNETIUS: [m] *Notum est in disciplinis mathematicis aut philosophicis nunquam præcelluisse hanc gentem, neque in cæterarum artium studiis, aut id genus ullo humani ingenii eximio fœtu. Unde illud acerbe dictum ab Apollonio, Judæos* ἀφυεστάτους εἶναι τῶν βαρβάρων· καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν εἰς τὸν βίον εὕρημα συμβεβλῆσθαι μόνους. *Barbarorum esse ineptissimos, ideoque solos illos nullum inventum vitæ utile peperisse. Quæ autem apud ipsos erant scholæ atque academiæ pristinæ, non tam ad encyclopædiæ studia, ut solent hodie, formatæ & compositæ erant, quam ad religionis instituta & dona prophetica imbibenda. Nulla enim gens per terrarum orbem, nullus populus tantum abundabat prophetis ac viris cœlesti spiritu tactis, quantum Judæi: ut ipsi solo & climati vis aliqua divina inhærere videretur.*

Philosophia Salomonis.

§. XII. Præmittenda hæc fuerunt atque præmonenda, ut de Salomonis regis sapientia tantopere in sacra historia deprædicata, & totius orientis sapientiæ prælata rectius judicium fieri, queat. Hunc enim inter sapientissimos orientis homines primum locum obtinuisse, sacer nobis narrat historicus his verbis: [n] *Concessit Deus Salomoni sapientiam, & prudentiam amplam & capacissimum animum, perinde ac arenam, quæ est in litore maris. Ita ut excelleret sapientia Salomonis omnium qui eum antecesserant, sapientiam, simulque omnem sapientiam Ægypti: quin cunctis hominibus sapientior fuit, etiam ipso Ethan Esraita, & ipso Heman, & Challol, atque Darda filiis Mahol: fuitque nomen ejus in omnibus gentibus circumquaque celebratum. Loquutus etiam est ter mille parabolas, & carminum ejus fuerunt quinque supra mille. Differuit etiam sapien-*

k) 1 *Reg. IV*, 31.

l) Conf. BUDDEUS *Hist. eccl. V. T. T. II. p.* 276. *seqq.* GUNDLINGIUS *Hist. phil. mor. c. VII. p.* 78. *seq.*

m) *Archæolog. philos. l. I. c.* 7. *p.* 362.

n) 1 *Reg. IV*, 29. *seqq.*

pienter de lignis, a cedro, quæ est in Libano, usque ad hyssopum, quæ progerminat ex pariete; simulque disseruit de animantibus, de volucribus, de reptilibus atque piscibus. Ita ut venirent, ex cunctis populis auditum sapientiam Salomonis, ex omnibus etiam regibus orbis, ad quos fama sapientiæ ejus pervenerat. Hactenus scriptor sacer, qui sapientiæ orientalis magnitudine omnes sui temporis sapientes Salomonem superasse tradit. Quæ sufficiunt ad tuendam populi divini gloriam. Ea vero non contenti Judæorum magistri adeo de Salomonis sapientia ineptiunt, ut Aristotelem sua ex scriniis Salomonis expilasse, affirmare non erubuerint. [o] Et ferri potuisset hoc in populo, apud quem superbia cum ignorantia certat; viros vero doctos recentiorum temporum pari modo in devia defecisse, & si verum fateri velimus, insanivisse, ferri vix potest. Inter Britannos enim, THEOPHILUS GALEUS, [p] vir doctissimus, & antiquæ eruditionis notitia singulari instructus sed insano antiquitatis præjudicio præpeditus ex Salomonis schola putat accepisse Pythagoram & Platonem philosophiam symbolicam, Stoicos Ethicam, Hippocratem medicinam, Aristotelem historiam animalium, Theophrastum plantarum. Omnes vero absurditate vincit, ex Jesuitarum sodalitio JOANNES PINEDA, [q] qui ut in describenda polyhistoria Salomonis est disertissimus, ita Salomonem facit *eloquentia admirabilem, in poësi atque musica clarissimum, dialecticum subtilissimum, obscurissimorum ænigmatum propositorem & expositorem acutissimum, pulcherrimarum parabolarum compositorem sapientissimum, historiæ peritissimum, Astronomum summum, cosmographum, geographum, hydrographum & architectum absolutissimum, physiologum profundissimum, naturæ scriptorem & scrutatorem diligentissimum, medicinæ principem, magiæ naturalis scientissimum, civilis doctrinæ consultissimum, œconomiæ atque ethicæ præceptorem dexterrimum, theologum naturalem & supernaturalem optimum maximum, professorem sapientiæ publicum.* Quæ & alia de academiis & scholis Salomonis philosophicis, quæ auctor affert, ita comparata sunt, ut merito patientia & misericordia lectoris exoranda sit. Qui tamen sodalem invenit, qui vestigia ejus strenue calcaret. [r] Quorum insaniam etsi evitarunt, qui hæc ad tussim & gravedinem movendam quam ad assensum impetrandum aptiora judicarunt, ipsi tamen ex adducto scripturæ loco magnam naturalis scientiæ cognitionem, & absolutam orientalis eruditionis ideam sibi in Salomone effinxerunt: [s] & astronomiæ, magiæ naturalis, & philosophiæ practicæ summam cognitionem ei tribuerunt: ducem nacti inter veteres Eusebium. [t]

Facile

o) **Dicetur de eo suo loco. Conferatur** interim FABRICII *Codex pseudepigr. V. T. T. I. p. 1019. seqq.*

p) *Phil. gener. §. 8. p. 23.* conf. *Acta phil. vol. II. p. 33.*

q) *De rebus Salomonis libris VIII. Mogunt.* 1613. f.

r) CAR. DE GROBENDONCQ. *de ortu & progressu spiritus politici* vid. *Act. philos. vol. II. p. 36.*

s) BUDDEUS *Hist. phil. Hebr.* §. 14. HORNIUS *Hist. phil. l. II. c. 13. p. 132.*

t) apud ANASTASIUM *Quæst. XXXIX. in scriptur.*

Facile tamen ex iis, quæ in antecedentibus de Hebræorum ſapientia & eruditione diximus, de his omnibus judicium fieri poteſt. Seducti ſcilicet boni viri idea noſtri temporis, qua ad univerſalem eruditionis circulum omnium iſtarum diſciplinarum notitia requiritur, cum legerent, ſapientia Salomonem alios omnes ſuæ ætatis reges ſuperaviſſe, ad id delapſi ſunt, ut crederent, polyhiſtoris conſummatiſſimi perſonam exhibuiſſe Salomonem, inque omnibus iſtis diſciplinis humana ſorte majorem eruditionem poſſediſſe, quæ ad encyclopædiam hodie requiruntur. Quod quam abſurdum ſit, & ſubvertendæ omni cognitioni veteris hiſtoriæ aptum, in limine jam indicavimus, & a turpi hoc præjudicio lectorem præmunivimus. Ut itaque rectius de Salomonis ſapientia tantis encomiis celebrata judicium fieri queat, recte & attente ad verba ſcriptoris ſacri reſpiciendum eſt, ne aliena a mente ejus concipientes nobis ipſis fraudi ſimus. Scilicet ſapientia Salomonis comparatur, cum ſapientia ſui temporis, iſque virorum inter principes orientis celeberrimorum anteſignanus fuiſſe, eosque multis paraſangis ſuperaſſe recte aſſeritur. Quod ſi hoc ad eruditionis orientalis faciem, qualis ea inter viros principes exculta fuit, referendum eſt, ſponte ſua ſequitur, decipi magnopere, qui noſtræ ætatis ſcientias orientis populis ignotas Salomoni affingunt, vel encyclopædiam Græcam in Salomonea ſapientia invenire ſibi videntur. Non itaque metaphyſicus, phyſicus, geographus & quid non? Salomo cenſendus eſt, nec inventio earum rerum illi tribuenda, quæ poſteriorum temporum felicitati reſervatæ longe alios natales acceperunt: quales ſunt pyxis nautica [u] & circulatio ſanguinis, [x] reliqua etiam inventa anatomica. * Quibus Salomoni tribuendis non ſufficit, quadam ſimilitudine verborum noſtrorum temporum inventiones in vetuſtiſſimo rege adumbratas videre, ſed ſine hypotheſeos ſtudio & præventione oportet rem ipſam cernere, quod admodum verendum, ut fieri cum probabilitate queat. Longe alia quoque fuit ſapientiæ conditio, quam a numine exoravit ſibi Salomo, quaque cœleſti munere beatus inter omnes ætatis ſuæ reges magnosque heroas excelluit, ſi ipſa ſacra oracula conſulamus. Illis enim ſi habenda eſt, quæ ipſis debetur, fides, ſapientia Salomonis in prudentia regnandi, & intellectu divinis radiis colluſtrato ad juſtitiam adminiſtrandam, populumque ita regendum, ut animo & facultatibus felix floreat & incrementa capiat, conſtitit, bonique a malo diſcrimina maximum regem edocuit. Hanc ſapientiam a Deo ita exoravit, ut dari ſibi peteret [y] *cor docile, ut populum judicare poſſit & diſcernere inter bonum & malum.* Hæc ſapientiæ ratio uti maxime practica fuit, & ſplendidiſſimo hoc

u) NIC. FULLERUS *Miſcell. S. l. IV. c. 19. p. m. 605.* qui tamen non aliam rationem affert, quam Salomonem omnia naturæ miracula, adeoque & vim & uſum magnetis tenuiſſe, & cum Tyriis communicaſſe. conf. WITSIUS *Miſc. S. T. II. ex. XIII. §. 24. ex. XIV. §. 42.*

x) CORN. BONTEKOE *de vita hum. P. II. §. 10.* conf. PASCHIUS *de inventis nov antiquis c. VI. §. 3. p. 311.*

y) *1 Reg. III, 9. 10. 11.*

hoc nomine digna, ita quam maxime tantum regem decuit, qui, ut honos constaret populo Deo dilectissimo, sapientia reliquos reges debebat antecellere. Non itaque sapientia Salomonis omnibus omnino orientis sapientibus præferenda est, sed regio axiomate effulgentibus, vitæ scilicet, non scholæ natis: id quod diserte sacræ paginæ testantur, [z] afferentes, Salomonem sapientia inter reges parem non habuisse. Nec obstat, Salomonem a scriptore sacro diserte dici sapientia superiorem fuisse, omnibus Ægyptiis & Orientis populis. Supra enim jam observatum est, eruditionem Ægyptiorum longe alia facie enituisse, quam eam, quæ a Græcis exculta est & ad Romanos & ab his ad nos transiit, quamque viri docti inconsiderate Salomoni adscribunt. Illorum enim temporum, in rudimentis scientiarum & artium, quas hodie excolimus, versantium eruditione & a parente non indocto innutritum & divino habitu ad insignem ἀκμὴν perductum fuisse Salomonem, recte ex his verbis colligitur, male vero infertur, excoluisse nostras literas, & philosophiam tenuisse. Quod si eruditionis Salomoneæ conditionem propius inspicere libet, adeundi sunt libri ipsius hodienum superstites, in quibus & cogitationum ad mores animumque hominis vera sapientia emendandos facientium uberrima seges, & dicendi atque more orientalium figurata oratione fingendi egregium artificium, & eloquentiæ suis legibus adstrictæ exempla pulcherrima deprehenduntur. Adjicimus his ductu sacri codicis [a] felicitatem in struendis & solvendis ænigmatibus, [b] quæ sapientiæ species cum apud veteris orientis principes magno encomio prædicaretur, & non sine ingenii quoque vanitate excoleretur, Salomoni quoque, qui profunditatem & linguæ suæ, & animi humani divina luce edoctus erat, data fuit, & in illa ita excelluit, ut æmulationem vicinarum gentium atque regum excitaret. Dabimus itaque, mores hominum egregie depinxisse, deque vanitate pariter atque felicitate hominum sapienter disseruisse; non negabimus, regias disciplinas ad miraculum edoctum omnes suæ ætatis reges antecelluisse: nihil tamen hoc omne ad seculorum posteriorum ideam eruditionis Salomoni affingendam facit, nec mutabitur Salomo in philosophum: præcipue cum non sola rationis luce, sed præcipue extraordinario divino lumine collustratus ad hoc sapientiæ culmen evaserit. Et tenendum id quoque de scientiis mathematicis, quæ Salomoni non alia ratione adscribi possunt, quam illorum temporum conditio permittit, quibus in infantia adhuc eas fuisse, scientiarum mathematicarum historiam non ignorantibus constat. Unde frustra esse lateremque lavare merito judicandi sunt, qui a templo Salomoneo omnis architecturæ civilis perfectionem & elegan-

z) 2 *Paralip.* I, 11. 12. conf. GLASSIUS *Philol. S. p.* 1226. *edit. recent.*

a) 2 *Paralip.* IX, 1. mira hic narrant Judæi, vid. LIGHTFOOT. *Opp. T. II. p.* 527. & quæ refert GLYCAS *Annal. p.* 183. apud FABRICIUM *Cod. Pseudep. T. II. p.* 1031.

b) Hiramum Tyri regem ita quoque a Salomone tentatum ænigmatibus & mulctatum pecunia, cum solvere non posset, narrat JOSEPHUS *Antiq. Jud. l. VIII. c.* 2. *p.* 267. *contra Appion. l. I. p.* 1042. conf. HIERONYMUS *ad Magnum oratorem.*

elegantiam fluxisse sibi persuadent. [c] Qui dum inevitabiles nodos in explicandis sacri textus delineationibus obvios secant magis, quam solvunt, quam feliciter Augusti ævi ars architectonica ad Salomonis seculum referatur, satis produnt. Maxime tamen ad ornandam de Salomone fabulam facere viris doctis, qui hæc tuentur, videntur, dissertationes Salomoni de omnibus rebus naturalibus adscriptæ. Nam ea, quæ scriptor sacer refert, disseruisse eum de omnibus arboribus, plantis herbisque, Judæi Salomonis ævo recentiores, & Græcorum philosophandi methodo innutriti, [d] de dissertationibus physicis intellexerunt, unde non JOSEPHUS [e] tantum Salomonem de natura rerum omnium philosophatum fuisse scriptum reliquit, sed & auctor libri sapientiæ, [f] Græcæ quæ apud Ægyptios florebat, philosophiæ alumnus; multis verborum phaleris in hunc sensum depinxit: *Etenim veram τῶν ὄντων scientiam ipse mihi dedit, qua mundi constitutionem & vim elementorum, initium finem & medium temporum, solstitiorumque vicissitudines, tum permutationes tempestatum, atque annorum circulos & stellarum dispositiones, ac naturas animalium, bestiarum affectus, ventorum impetus, ratiocinationes hominum, plantarum differentias, radicum virtutes intelligerem.* Quibus verbis ut philosophiæ Græcæ Alexandriæ excultæ gnarus facile perspiciet, Hebræum regem ad Græcanicæ philosophiæ effigiem adumbrari, [g] ita, quo potissimum ex fonte illa persuasio de Salomonis sapientia Græcæ philosophiæ adeo conformi orta sit, luculenter docet. Male tamen hæc omnia ad ejusmodi dissertationes physicas referri, eruditionis Salomoneæ ratio facile evincit. Quæ cum figurato & emblematico dicendi genere quam maxime Orientis more enituerit, quid aliud de ea scriptor sacer dicere intendit, quam ab omni plantarum genere similitudinem duxisse, & metaphoris elegantissimis omnem rerum naturalium pulchritudinem argumentis moralibus applicantibus disseruisse? Cujus ut nobile exemplum est Canticum canticorum, insigni specimine eruditionem Salomoneam adumbrans, ita recte intellexit SIRACIDES, qui eleganter & apposite de Salomone: [h] *Quam sapiens in*

c) VILLALPANDUS *l. II. Isagog. in Ezech. c.13.* LEONH. CHR. STURMIUS *Sciagraphia templi Hierosolym. Lipf. 1694. 4.* cel. J. JAC. SCHEUCHZERUS *Physic. S. T. II. p. 50. seqq.*

d) Notabilem locum R. SCHEM TOBH BEN JOSEPH affert JO. BUXTORFIUS *ad librum Cosri P. I. p. 32.* qui legendus est. Patet enim inde fastus Judaicus, qui fabulæ de philosophia Hebræorum parens fuit. Putat insulsus Judæus Apella, auditores Salomonis ejus dissertationes & libros in suas linguas convertisse, indeque omnem sapientiam ad gentes dimanavisse. Scripsisse vero libros physicos injuria temporum deperditos: conf. cel. WOLF. *Bibl. Hebr. T. I. p. 1050.* Et ex confictis his libris physicis suppostitii illi fœtus orti sunt, qui magiæ secreta Salomoni tribuunt; de quibus præter WOLFIUM & SGAMBATUM videndus FABRICIUS *Cod. pseudepigr. V. T. p. 1050. seqq.*

e) *Antiquit. Judaic. l. VIII. c. 2.*

f) *c. VII, 17. seqq.*

g) Demonstravimus id in diss. *de vestigiis philosophiæ Alexandrinæ in libro sapientiæ,* quæ inserta est *Miscell. Berolin. T. VI.*

h) *Cap. XLVII, 16. 17. 18.* Recte & hoc observatum AUCTORI *Hist. crit. philosophiæ T. I. c. V. §. 6. p. 191. seq.*

in juventute tua factus es, qui fluminis instar repletus fuisti intelligentia. Animus tuus terram omnem operuit, & allegoriis ænigmaticis implevit. Nomen tuum procul permanavit in insulas, paceque tua fuisti gratiosus. Te miratæ sunt regiones propter carmina & proverbia simul & allegorias & interpretationes. Quæ descriptio omnino eruditionem Salomoneam exhaurit, philosophiæ vero Salomoneæ architectis aperte contradicit: nec dogmaticum fuisse philosophum maximum regem patitur. Alia vero via eaque prorsus contraria Salomonem non inter philosophos quidem dogmaticos, scepticos tamen retulit doctissimus JACOBUS FRIDERICUS REIMMANNUS, [i] aliis indignantibus, [k] & nescio quam labem sapientissimo regi aspergi querentibus, quæ tamen a se amoliri conatus est vir clarissimus. [l] Putat scilicet, Salomonem in depingenda gravissimo sermonis genere vanitate id potissimum voluisse, ut nihil in rebus humanis certum stabileque, & scientiæ veræ generandæ indeque solidæ felicitati parandæ inveniri aptum demonstraret, ut ita mens ad unam veram solidamque, quæ in Deo residet, felicitatem evehatur. Quæ ratiocinandi ratio in se quidem diversissima est a scepticismo Græciæ, nec adeo impia, qualem viri docti extimuerunt, vehementer tamen veremur, ut menti Salomonis scopoque dissertationis ex asse respondeat. Si enim tota Ecclesiastis connexio & συνάφεια consideretur, patebit non de incertitudine cognitionis intellectus humani, sed de vanitate voluntatis humanæ sermonem sapientissimo regi esse, idque demonstrare, omnia, quæ in mundo sunt, etsi magnifica & decipiendis humanis desideriis apta, vana esse & inania, & ita cito peritura, ut infinitum voluntatis humanæ desiderium æterno bono sine fine fruendi explere, & animum tranquillum reddere nequeant. Semper enim tales adjici circumstantias quæ mentem excruciant. Inde ad summum bonum potiundum & diligendum adjiciendum animum, & ita hujus vitæ rebus fruendum, ne tranquillitas animi turbetur. Quæ ut totum libri Ecclesiastis argumentum exhauriunt, ita qua ratione scepticismi nomen proprie mereantur, non liquet, in verbo tamen pugnam esse facile largimur. [m]

Vix elegantius exemplum allegoricæ methodi, qua per totum fere orientem eruditi usi sunt, quaque Salomonem excelluisse demonstravimus, occurrit, quam quod pulcherrimam senectutis descriptionem Eccles. XII, 2. Eximium & illustre specimen est sapientiæ Salomoneæ qua omnes sui temporis sapientes superavit. Ait enim: *Memento creatoris tui, in diebus*

juven-

i) *Obs. Halens. Tom. VIII. obs. 13. §. 7. p. 3*[illegible]

k) J. C. BOECKMANN. duabus dissert. Witt. 1710. R. H. ROLLIUS diss. *Salomo non Scepticus.* FABRICIUS *Cod. pseudepigr. V. T. T. II. p. 1059.* & *Syll. Scr. de V. R. C. c. XXXIII. p. 483.* ARN. WESENFELD *T. I. Ex. subsecis. T. I. sect. 1. 2. T. II. sect. 2.* J. FR. BUDDEUS *thes. de atheismo c. I. §. 5. p. 12.*

l) In *Historia atheismi c. II. p. 33.* & in *Catalogo critico Bibl. Reimann. p. 620.*

m) vid. FABRICIUS *l. c. Acta philos. vol. II. p. 50.*

juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent. Antequam tenebrescant sol & lumen, & luna & stellæ, & revertantur nubes post pluviam. Commovebuntur custodes domus, & nutabunt viri fortissimi, & otiosæ erunt molentes in minuto numero & tenebrescent videntes per foramina. Et claudent ostia in platea, in humilitate vocis molentis, & consurgent ad vocem volucris & obsurdescent omnes filiæ carminis: Excelsa quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locusta, & dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ, & circuibunt in platea plangentes. Antequam rumpatur funiculus argenteus & recurrat vitta aurea, & conteratur hydria super fontem, & confringatur rota super cisternam. Sunt vero in hac elegantissima senectutis humanæ pictura multa, quæ mediocri attentione facile possunt intelligi, sol & lumen enim rationis lucem internam, lunam & stellas sensus externos, nubes post pluviam catarrhales affectus subinde apud senes redeuntes, custodes domus artus, brachia & crura, molentes in minuto numero dentes senibus paucissimos, fores in platea clausas oris impotentiam, obsurdescentes filias carminis aures difficiliores, amygdali florem canitiem significare, aperta fere similitudinis ratio comprobat. Sunt vero & alia in hac pictura, quæ interpretum, præcipue eorum, qui ex arte anatomica lucem conciliare conantes, medicam physicamque peritiam attulerunt ingenia exercent, cum dubii hæreant, quam ratione hoc ænigma feliciter solvant. In quo negotium sibi facessiverunt præter interpretes ad h. l. peculiaribus dissertationibus ex theologis eruditissimus WITSIUS *Misc SS. T. II. exerc. 6. p. 164. seqq.* & SAL. HOTTINGERUS in *Biographia physico-sacra*, seu diss. *de vita, hujus natura, essentia, intervallis seu ætatibus, cumprimis de incommodis senii Tig. 1706.* ex medicis vero celeberrimus WEDELIUS *dissert. med. phil. dec. III. exerc. III. de morbis senum Salomoneis*, & doctissimus vir, OTTO PHILIPPUS PRAUNIUS, Poliater Campidonensis, ex cujus dissertatione eleganti msc. qua *physico-anatomica analysis cap. XII. Ecclesiastis sistitur, vivaque senii mortisque imago delineatur, & inventis novis anatomicis illustratur*, potiora excerpsit & suis additis exposuit in *Physica S. T. II. p. 1046. seqq.* celeberrimus J. JAC. SCHEUCHZERUS. Quorum cogitata & diversas vias, quas ad accendendam obscuro ænigmati lucem, iniverunt referre, a scopo nostro nimis alienum est. Illud vero omnino monendum e re nostra est, viros doctissimos, qui non exiguam ingenii & eruditionis præstantiam in hoc argumento demonstrant, recentiora inventa anatomica, quæ canæ antiquitati ignota, nostris demum temporibus detecta esse, non negant, Salomoni solæ allegoriæ beneficio fretos tribuere, & ad nostræ ita ætatis ideam vetustissima illa tempora exigere, unico hoc præjudicio ductos: nota fuisse Salomoni omnia naturæ arcana, & inventa etiam recentiora, etsi difficultates ipsi sentiant sæpe insuperabiles. Inde per vittam auream, sive aureum liquorem, mox cere-

cerebrum, mox vesiculam biliariam, in ictero colore aureo per totum corpus bilem diffundentem; mox vitalem liquorem sanguineam massam, vinculis suis a corpore se sensim solventem: per hydriam ad fontem fractam mox hepatem, mox atrophiam ex lymphæ defectu oriundam, mox ventriculum suo tono destitutum, mox cor ex cisterna chyli sanguinem hauriens; per rotam puteo impositam circulationem sanguinis, vel renes quoque, ductus urinarios & vesicam; per funiculum argenteum, ductum thoracicum chyliferum ab inventore Pecquetianum dictum, intelligunt. Erudite quidem & speciose, sed ut verum dicamus, sine ratione admodum probabili. Unde enim evincemus, Salomoni regi ista anatomica inventa ita fuisse nota, ut tam apposite ad recentissimarum observationum mentem alluderet? Sensit hanc difficultatem experientissimus PRAUNIUS, eamque tollere hunc in modum conatus est: Regem sapientissimum cœlitus omnem rerum naturam edoctum potuisse per sacrificia quotidie & magno numero mactari solita sibi comparare œconomiæ animalis notitiam, & Levitas ipsos, dum celeri manu operationes suas, alter pontifici sanguinem altari aspergendum afferendo, alter exercitata manu abdomen secando absolvebant, dictarum partium usum & structuram detegere, certe deglubendo toties ab intestinis & reticulo adipem, motum illorum peristalticum cordis, immo & cursum chyli ad receptaculum, & per ductum ipsum thoracicum observare. *Quæ* adducta ratio, an nodum solvat, expendant, qui cogitare non recusant: physicam Salomonis cognitionem cœlitus natam, ex male intellecto loco chronici sacri ortam, nullum habere fundamentum; ad sacrificia a sacerdotibus & Levitis peragenda regem non admissum, tamque operosam & festinam in tot pecudibus mactandis, loco incommodo & alieno, sacerdotum manum fuisse, ut de curiosa partium internarum structura detegenda, quæ tot virorum oculatissimorum iterata tentamina toties frustrata est, donec eam successiva diligentia & patientia detegerent, curiosi esse nequiverint: Nec probabile esse, ejusmodi inventa tot seculorum usu a sacerdotibus corroborata ita potuisse excidere hominum memoriæ, ut nullum eorum vestigium hodie supersit. Sensit difficultates has acutissimus SCHEUCHZERUS, iisque victus prudentissime pronuntiavit: Nolle se contentionis serram reciprocare cum illis, qui prætendunt, Salomonem non adeo peritum fuisse anatomicum, cui cognitæ fuerint partes maxime reconditæ seculo elapso in lucem protractæ: comparasse in genere corpus hominis vivens & agonizans cum puteo, qui tamdiu sit usui, quamdiu rota integra est & mobilis, hydria non rimosa, funes fortes, machinæ omnes ad hanc structuram pertinentes partes bene coordinatæ, suis functionibus peragendis aptæ, sed inutilis rota confracta, cado hiulco, fune disrupto. Quæ egregie & ex vero dicta esse, inde confirmamur, quia in allegoriis explicandis omnes circumstantiæ nimis premendæ non sunt, sed ad scopum tantum metaphoræ respiciendum est: qui cum esset Salomoni, senii incommoda & morbos describere, sufficiebat sapientissimo regi partium visibi-

 lium,

lium, saltem notissimarum machinæ humanæ defectus allegorico sermonis genere denotare, respectu non habito ad internam & reconditam illam humani corporis dispositionem, quæ nudius tertius demum cultri anatomici beneficio detecta est. Id quod sine anatomicorum mysteriorum cognitione fieri potuit. Quæ ut prolixius explicare nobile exemplum philosophiæ Salomoni frustra assertæ afferendum postulavit; ita quam cautos nos esse oporteat, ne nostri temporis eruditionem vetustissimo ævo tribuamus, luculenter docent.

Philosophia Danielis.

§. XIII. Post Salomonem inter sapientes Israëlis, qui philosophis accenseri solent, numeratur Daniel, quem liber ejus nomine insignitus refert, [n] inter eos fuisse, quos rex Babylonis jussit magistrum palatii ex sanguine regio ortos sibi eligere pueros omni vitio carentes, & formosos, & intelligentes in omni sapientia, & peritos scientiarum & tenentes artium principia, quique facultatem haberent in palatio regio ministrandi, docti linguam Chaldæorum. Cum enim quatuor electi essent, inter quos Daniel principatum duxit, contulit eis Deus facultatem cognoscendi, & intelligentiam in omni literatura, & sapientiam: Danieli præterea vim exponendi visum & somnia: sic ut non invenirentur inter omnes eis pares, & reperiret eos rex decuplo excellentiores omnibus magis & sophis, qui fuerunt in toto ejus regno." Ex hoc facræ historiæ testimonio, magnam quatuor viris istis & imprimis Danieli fuisse eruditionem, & institutos non tantum fuisse, sed & profecisse egregie in omni disciplinarum Chaldaicarum studio recte conficitur. Quoniam vero Chaldæorum eruditionem, ad nostrorum temporum modulum exigunt, professorem philosophiæ, omnibus naturæ artisque mysteriis ad miraculum excultum ex Daniele exsculpunt viri docti [o] & vetus illud de sapientia Hebræorum præjudicium etiam in magni hujus viri historiam intrudunt. Ut vero & in hujus sapientis historia inoffenso pede incedamus, ea, quæ nobis facer codex de eo narrat, probe tenenda, & ad ejus temporis rationes exigenda sunt. Hoc vero certissimo duce facem præferente, certum est, Danielem inter illos sanctos viros fuisse, qui peculiari immediatæ revelationis beneficio magnum sapientiæ cœlestis habitum & futurorum quoque cognitionem acceperunt: quo nomine inter prophetas omnino referendus est, etsi liber ejus, historiæ magis quam vaticinii formam referens inter hagiographa a veteribus Judæis relatus sit; qui dum ideo Danielem ex numero sacrorum vatum excludunt, more suo pueriliter nugantur. [p] Porro, prudentia politica

n) *c. I, 4. 17. 18. 19.*

o) HORNIUS *Hist. phil. l. V. c. 20. §. 264. s.* qui scholas ab eo institutas philosophiæ docendæ causa asserit.

p) Vid. WITSIUS *de prophetis l. I. c. 19. §. 18. sq. T. I. Misc. SS. p. 248.* HUETIUS *Demonstr. Ev. Prop. IV. p. m. 278. seqq.* H. PRIDEAUX *Hist. V. T. & Jud. T. I. l. III. p. 164.* & quos nominat GEIERUS *proleg. ad Com. in Daniel.* Ipse vero Salvator prophetam nominat *Matth. XXIV, 15.* & JOSEPHUS *Antiq. Jud. l. X. c. 12.* unde patet, eo tempore de hac re non esse dubitatum.

litica in magno Babylonii regis regno non habuisse parem, & ob hanc causam regio consilio præfectum fuisse, quod ita consiliis instruxit, & per longum temporis spatium rexit, ut maxima inde nominis ejus inter Chaldæos atque Medos esset existimatio, magnaque ille apud reges Darium atque Cyrum gratia effloresceret. Addendum & hoc, Danielem prudentia & intelligentia inanes Chaldæorum magorum & aruspicum artes superasse: Cum enim divina virtute interpretandi somnia & revelandi futura polleret, quam nugatores Chaldæi & astrologi affectabant quidem & jactabant, neque tamen possidebant, mirum non est, reges ipsos de infinitis parasangis superante doctrinam Chaldæorum eruditione Danielis fuisse convictos. Nec dubium est, cum ad disciplinam regni attemperaretur ingenium ejus a magistro palatii, legisse & intellexisse libros Chaldæorum & magorum, omnemque eruditionis Chaldaicæ literaturam tenuisse. Nihil enim horum est, quod non sacris paginis & circumstantiis Danielis ex asse conveniat.[q] Nec magnopere repugnabimus, architectonices peritum fuisse Danielem, eo scilicet gradu, quo tum temporis effloruit; neque enim hoc ab ejus charactere & officio quod gessit, magnopere abhorret, etsi JOSEPHO,[r] in his, quæ gentis suæ gloriam augent, nimis suspecto, non facile fides adhibenda, qui narrat, egregium atque nobile palatium Danielem in arce Susan (vel quod editi codices referunt, Ecbatanæ Medorum,) extruisse. Referendus itaque Daniel inter divinos vates, inter consiliarios prudentia ad miraculum instructos, inter eruditos orientis principes: nihil hoc omne ad philosophiam viri maximi exsculpendam facit, quæ ex his omnibus non potest probari, nisi frustra supponas, eruditionem illius temporis nostro ævo fuisse similem. Longe aliam enim sapientiæ Chaldaicæ tum fuisse faciem, suo loco videbimus. Nec si eam quoque vere philosophicam supponeremus, tribui ea posset Danieli, quoniam ad regias disciplinas, ministerio regis inservituras manifeste eius institutio restringitur; & ob eam causam rex ipse Danielem & socios examinavisse traditur:[s] cetera vero respiciunt ad supernaturalem vaticinandi & somniorum interpretandorum scientiam, qua longissime hariolos & astrologos Daniel superavit. Quæ si probe teneamus, facile judicabimus, quam incerto fundamento & inani nitantur, qui ita de Danielis eruditione disserunt, ut nostri ævi encyclopædiam ei tribuant: id quod LIBANUS fecit, qui sapientiam c. I. v. 4. memoratam refert ad philosophiam naturalem, scientiam ad philosophiam rationalem, grammaticam, rhetoricam, logicam; disciplinam ad philosophiam moralem; quem HECTOR PINTUS & CORNELIUS A LAPIDE[t] secuti sunt, Aristotelicum disciplinarum philosophicarum circulum Danieli tribuentes. Provide magis ac probabiliter magnus GROTIUS,[u] cui sapientia est lex Mosis, scientia monita de moribus re familiari

q) Conf. BUDDEUS *Hist. phil. Ebr.* §. *H. E. V. T. T. II. Per. II. sect. 5. p. 815. seqq.*

r) *l. c.* PRIDEAUX *l. c.*

s) *c. I, 17.*

t) *ad h. l.* conf. GEIER. *Comm. ad h. l.*

u) *ad h. l.*

miliari & civili, disciplina artes metiendi, numerandi & historiæ cognitio. Hæ enim uti regiæ disciplinæ sunt, quæ ad magnum in civili prudentia virum requiruntur, ita inter Chaldæos tum temporis effloruerunt; etsi hoc quoque ex istis verbis probari nequeat, quæ, recte monentibus interpretibus, [w] nil nisi eruditionis omnimodam copiam indicant.

Philosophia Hebræorum exspirans.

§. XIV. Ita Hebrææ gentis sapientes ab ipsis ejus originibus ad illud usque tempus consideravimus, quo nomen cum captivitate Babylonica extinctum est. Duro enim servitutis jugo pressa Hebræa natio, cum a regibus Assyriæ per colonias varie dispergeretur, nunquam in pristinam formam coaluit. Una enim Judæ tribus, cum parte Ephraimitarum ex septuaginta annorum exilio redux, reliquos, qui Israelitico sanguine creti ex terris peregrinis ad avitas sedes redierunt, ita junctos sibi habuit, ut uno Judæorum nomine tota postea natio, cujus pars olim hoc tantum nomine insignis erat, comprehenderetur. Et mutata quoque cum reditu populi ingenii morumque atque literarum facies: etsi enim non deerant viri sancti divinoque lumine collustrati, qui diviniores literas, genti huic concreditas propagarent, mature tamen prophetiæ lumen desiit, studiumque patriæ legis corruptum, & alia prorsus facies avitæ sapientiæ plane dissimilis introducta est. Quæ ut ab antiquissimis temporibus, quibus philosophia barbarica comprehendi solet, remotiora sunt, ita melius suo loco, ubi de philosophia Judæorum ex instituto agetur, dicentur. Est tamen vir sapiens, ad barbaros omnino referendus, qui cum plerorumque opinione sanguini Hebræo ortum debuerit, inter Hebræos philosophos plerumque referri solet.

Philosophia Jobi asserta.

§. XV. Est is Jobus, cujus historia peculiari scripto consignata & in divinis pandectis nobis conservata est. Quemadmodum vero incertissimæ sunt viri sancti origines, & subobscura tota ejus historia, [x] ita & libri ejus natales certiori historiæ luce non collustrantur. Alii enim [y] Hebrææ gentis propaginem, & ex primis Abrahami nepotibus fuisse contendunt, alii inter Arabes locum ei faciunt; aliis ante diluvii ætatem vixisse placet, alii ad Babylonicæ captivitatis tempora rejiciunt: fuerunt etiam, qui Jobum unquam extitisse negarent, [z] totumque libellum parabolam esse, ad exponenda patientiæ inter adversitates exercendæ, & tentationum superandarum præcepta sapienter a quodam revelatione divina gaudente viro pio conscriptam assererent. Quæ ut definire & lites has componere nostrum non est, ita hoc unum certum de Jobo existimamus, incerta & obscu-

w) MALDONATUS, SANCTIUS GEIERUS *ad Dan. I, 4.* BUDDEUS *H. E. V. T. T. II. p. 866.*

x) Fatente ipso cel. FR. SPANHEMIO in *idea H. E. V. T. p. 41.* quo tamen nemo diligentior fuit & felicior in accendenda Jobi historiæ luce, edita *historia Jobi* elegantissima *Lugd. Bat. 1672.*

y) Vid. quæ affert SPANHEMIUS *Hist. Jobi c. V. seqq.*

z) MANTUANUS *de patientia l. II. c. 14. p. m. 74.* Opp. ed. Antw. cel. H. VON DER HARD pec. programmate hanc opinionem asseruit.

obſcura eſſe omnia. Et hæc quoque præcipue cauſa eſt, quæ cautos libri ſapientiſſimi lectores inducere debuiſſet, ut, ignari rerum Jobi, in exponendis iis a conjecturis abſtinerent, & ea tantum traderent, quæ literis conſignata tempus nobis non invidit. In alia vero omnia abeunt viri docti, & præcipue Jobum inter philoſophos barbaros primi nominis reponunt. Varias vero hujus aſſerti rationes afferri videas. Qui enim generali ratione virum ſanctum philoſophorum choris immiſcent, hoc potiſſimum argumento utuntur, quod is inter Arabes principem locum fuerit tuitus, magnumque nomen adeptus ſit. [a] Supponunt enim viri docti, qui ea aſſerunt, inter vetuſtiſſimos Arabas viguiſſe eximiam philoſophiæ culturam. Alii ad hiſtoriam de eo conſcriptam provocant, in qua ſpecimina non tantum philoſophiæ deprehendunt plurima, ſed & teſtimonia haud vulgaria: putant enim, ei non tantum ſapientiam philoſophicam tribui, ſed ſcholas quoque philoſophicas, quas primus aperuerit. [b] Inde encomia ei tributa, inſignis philoſophiæ doctoris, cui neque antiquior, neque doctior, neque ſublimior ex tota antiquitate opponi poteſt: [c] philoſophi profundi ac acuti, & quæ aliæ laudes ſunt, quibus mactatus fuit. Inde dictum ſcriptumque de philoſophia Jobi; inde commentariis ejus lux accenſa philoſophica. [d] Æquum itaque eſt, ut rationes quoque audiamus, quibus Jobum inter philoſophos referendum eſſe ſtatuunt viri eruditi. Hic vero dialectica primas tenet. Ejus enim ita peritum Jobum fuiſſe contendunt, ut non tantum artificiali diſputandi methodo cognatos erudiverit; ſed cum his poſtea quoque in arenam deſcendentibus feliciſſimis & doctiſſimis congreſſibus conflixerit; cumque perpetuis paralogiſmis luſerint, eos egregie convicerit. Amicos fuiſſe opponentes, ipſum autem reſpondentem. Quod diſputandi genus Jobum reperiſſe, AMBROSIO [e] jam placuit, immo, HIERONYMO [f] judice, omnes leges dialecticæ Jobus propoſitione, aſſumtione, concluſione determinat, quin & rationem ſolvendi vitioſa argumenta oſtendit. Quæ opinio tanta eſt, tamque certa apud CASSIODORUM, ut hanc potiſſimum dialecticæ artis originem magna fiducia profanis contemtoribus opponat. Ait enim: [g] *Ubi ſunt, qui dicunt artem dialecticam a ſcripturis ſanctiſſimis initium non cepiſſe? ſingula in Jobo plena ſunt ænigmatibus, propoſitionibus, & quæſtionibus ſacris.* Hos ex recentioribus plurimi ſecuti ſunt, inter quos RAPH. VOLATERRANUS [h] quatuor diſputandi genera in Jobi libro detexiſſe ſibi viſus

a) [illegible] PANHEMIUS *l.c. c. IV. §. 16.* *§. [illegible]* Illuſtris LUDEWIGIUS diſſ. *de phil. rat. inter Arabes & Turcas §. V. p. 14.*

b) HORNIUS *Hiſt. philoſ. l. V. c. 9. p. 284. ſeq.*

c) Ibid. TH. GALEUS *Phil. gen. l. 1. c. I. §. 9. p. 23.*

d) B. MAJUS *diſſ. de philoſ. Jobi diſp. Sel. T. I. n. 9.* conf. SERPILII *perſonalia Jobi P. VII. Perſ. Scr. biblic. p. 381. ſeqq.*

e) *de officiis l. I. c. 12.*

f) *ad Paulin.*

g) *Divin. Lect. c. VI. p. m. 452.*

h) *Anthropolog. l. X. p. 370.*

visus est dialecticum, quod ex probabilibus procedit, sophisticum ex apparentibus; tentativum, multis quæstionibus & interrogationibus constans, & demonstrativum, quod veritatem, quæstionem definiendo, demonstrat. Alios, [i] ne nimii simus, tacemus. Nec dialecticum solum, verum etiam physicum consummatum fuisse, libri Jobi, si viros eruditissimos audis, testatur argumentum. Quod magni VERULAMII verbis [k] potissimum enarrare placet, quia is non tantum omnia concinne breviterque complexus est, sed & magna merito viri de philosophia naturali immortaliter meriti est auctoritas. Ita vero: *Si quis eximium illum Jobi librum diligenter evolverit, plenum eum & tanquam gravidum naturalis philosophiæ mysteriis deprehendet. Exempli gratia, circa cosmographiam & rotunditatem terræ, illo loco: qui extendit aquilonem supervacuum, & appendit terram super nihilum. Ubi pensilis terra, polus arcticus, & cœli convexitas in extimis, haud obscure insinuantur. Rursus circa astronomiam & asterismos, illis verbis: Spiritus ejus ornavit cœlos, & obstetricante manu ejus eductus est coluber tortuosus. Et alio loco: nunquid conjungere valebis micantes stellas plejadas, aut gyrum arcturi poteris dissipare? ubi immota configuratio stellarum fixarum paribus intervallis semper inter se distantium, elegantissime describitur. Idem alio loco, qui facit arcturum, & oriona, & hyadas, & interiora austri. Ubi iterum innuit depressionem antarctici poli, eamque designat nomine interiorum austri, quia australes stellæ nostro hemisphærio non cernuntur. Circa generationem animalium: Annon sicut lac mulsisti me, & sicut caseum coagulasti me. Circa rem metallicam, habet argentum venarum suarum principia, & auro locus est, in quo conflatur: ferrum de terra tollitur, & lapis solutus calore in æs vertitur.* Hactenus Verulamius. Poteramus hæc insigniter augere, & loca plurima libri Jobiani indicare, in quibus luculenta physicarum rerum cognitionis vestigia sibi deprehendisse videntur naturæ scrutatores diligentes: sed instituti ratio obstat; dabit tamen qui hæc accuratius nosse, & elegantissima rerum naturalium eruditione illustrata legere cupit, diligentissimus naturæ interpres JO. JACOBUS SCHEUCHZERUS multa egregia. Ille enim peculiari libro vernacula edito, *Jobi physicam sacram* [l] ita enarravit, & quæ ad hanc philosophiæ partem in isto libro respicere sibi videbantur, adductis recentissimis εὑρήμασιν copiose atque docte exposuit, ut probaret Jobi librum recte nuncupari scholam physicam, immo theologiæ naturalis compendium. Quæ postea omnia fere splendidissimo *physicæ sacræ* operi [m] inseruit, & elegantissimis schematibus æri incisis illustravit. Physicæ scientiæ quoque aliqui chiromantiam adjiciunt, ejusque patronum Jobum fuisse contendunt. [n] Tandem scepticæ phi-

i) Vid. HORNIUS *l. c. p. 284.* STANLEJUS *Hist. phil. orient. l. III. c. 2. p. 1171.* ed Olearii.

k) *de augm. scient. l. I. p. m. 59. T. I. opp.*

l) *Hiobs Natur-Lehre Tigur. 1721.*

m) *T. II. p. 656. seqq.*

n) Vid. HORNIUS *l. c. p. 285.*

philoſophandi rationis quoque Jobum eſſe aſſeclam omnium antiquiſſimum nonnullis viſum eſt, [o] quippe qui vexatiſſimum problema: an & quare Deus viris bonis aliquid mali evenire patiatur, diſputatione publica diſcuſſerit: nec poſſe dici aliquid magis ſcepticum, quam cum ait: [p] *Sapientiam & ſcientiam non reperiri in terra viventium, eamque occultam eſſe ab oculis viventium &c.*

Jobi philoſophia negata.

§. XVI. Etſi vero omnia hæc ſatis ſpecioſe dicuntur, & ornantur quoque haud proletaria eruditionis ſpecie, aſſenſum quoque ſcriptorum nobiliſſimorum nacta ſunt: attamen, ſi ad regulas illas criticas, quibus providum cautumque hiſtoriæ philoſophicæ cultorem ſupra munivimus, attendatur, comparata ſunt, ut aſſenſum iis dare, Jobumque philoſophorum vetuſtiſſimorum numero addere, immo principem facere, a nobis impetrare non queamus. Quæ ut veritatis hiſtoricæ ſtudioſo, & antiquitatis præjudicium ejuranti probemus, præmonendum eſt: incertum eſſe, an Jobus ipſe hunc librum conſcripſerit, nec ne? nolumus quidem hic referre argumenta, quibus viri acuti [q] demonſtrare ſatagunt, ſerius multo, quam ipſe Jobus vixit, librum hunc exaratum eſſe, & conſcriptum ab aliquo, qui commentarios aliquos a Jobi amicis editos ad manus habuit: quem tamen virum θεόπνευστον fuiſſe nemo dubitat, qui ſacrum canonem admittit; ſive is Moſes, ſive Salomo ſive alius fuit, quorum prius HUETIUS, [r] poſterius HARDUINUS [s] defendit, incertum & improbabile utrumque eſt: illud tamen notari & expendi meretur, eſſe locutiones aliquas & circumſtantias quoque, quæ recentius tempus ſapiunt, quam quod viri docti Jobo conſtituunt: inter quas nomina quoque iſta, quæ ſtellarum configurationibus imponuntur, non inepte retuleris. Hæc ſi jungantur incertitudini & obſcuritati, quæ in tota hiſtoria Jobi explicanda ſe exhibet, mirandum eſt, viros nec obeſæ naris, nec antiquiſſimorum temporum ignaros tam confidenter potuiſſe de philoſophia Jobi definire, & recentiorum temporum inventa, viro divino ſine hæſitantia adſcribere, leviſſimis quibusdam probabilitatis veſtigiis ductos, & illis locis perſuaſos, in quibus libri ſcriptor, veteri hiſtoria, quam quidem negari non poſſe putamus, ad conſignandum divino ductu librum optimum, uſus, ſe ad temporis ſui eruditionem attemperavit. Et hinc potiſſimam rationem deſumendam eſſe cenſemus, cur ad aſtronomica quædam atque phyſica auctor digitum intendat, quæ iſta ætate, qua Jobus vixiſſe his viris doctis, ex quorum ὑποθέσει jam diſputamus, videtur, iſta quidem ratione modoque incognita fuere. [t] Deinde quam obſcurus difficiliſque liber ſit, quasque tenebras Arabicæ linguæ veſtigia, & dictio poëtica in hoc libro paſſim obvia interpretibus objiciant, ſacrarum lin-

o) Vid. J. FR. REIMMANNUS *Obſ. Hal. Lat. T. VIII. obſ. XIII. §. 3. p. 332.*

p) *c. XXVIII, 12. 13.*

q) WITSIUS *Miſcell. S. l. I. c. 16. §. 18. p. 176.* SPANHEMIUS *l. c. c. 16.* BUDDEUS *Hiſt. phil. Ebr. §. 10.*

r) *Demonſtr. Evang. Prop. IV. p. m. 228.*

s) In *Chronolog. V. T. p. 533.* conf. SERPILIUS *l. c. c. 1. & c. 7.*

t) Conf. *Acta philoſ. vol. II. p. 54.*

linguarum peritis abunde notum eſt; unde, quando viri docti recentioris philoſophiæ placita in eo invenire contendunt, prius attendendum illis eſt, ea, quæ ibi ſe videre credunt, revera ita indicata eſſe, ut dubium nullum ſit, non aliud intendiſſe & ſignificaviſſe ſcriptorem ſacrum. [u] Immo & hoc præmonendum, ſcopum viri θεοπνεύϛȣ, quisquis etiam librum conſcripſit, minime fuiſſe, ut philoſophiæ vel rationalis vel naturalis myſteria panderet, ſed ut nobiliſſimo argumento, difficillimum problema, cur & quomodo bonis viris mala accidant, illuſtraret, & vias divinæ ſapientiæ in tentandis, purgandis & erigendis piorum animis exponeret. [x] Cui fini conſequendo cum argumenta a natura petita adhibenda eſſent, quid quæſo opus erat ſcriptori ſacro ad arcana iſta naturæ obſcuriſſima reſpicere, vel philoſophiæ quoque rationalis ſpecimina dialogiſtica methodo tradere? His præmiſſis ad ea quæ pro philoſophia Jobi aſſerenda viri eruditi afferunt, facile reſponderi poteſt. Quod enim a loco, ubi habitavit Jobus, deſumitur argumentum, ficulneum prorſus eſt. Nam non incertiſſimum tantum eſt, an Uz illa, qua habitavit Jobus, Arabiæ regio ſit? ſed & ipſorum Arabum teſtimonio [y] conſtat, gentem hanc ante Islamiſmum, Muhamedisque tempora ſeverioribus diſciplinis caruiſſe, ut ſuo loco ex inſtituto demonſtrabitur: committuntque circulum qui Arabicæ philoſophiæ antiquitatem Jobi exemplo incruſtant, & ex illa tamen Jobi philoſophiam probant. Quando vero Eliphaſi Themanitæ ad Jobum allocutio: erudiviſti multos, [z] ita explicatur, ut philoſophicas ſcholas Jobus habuiſſe dicatur, meram id ſapit δουλείαν τῆς ὑποθέσεως; fruſtra enim id, de quo quæritur, ſupponitur, edoctum fuiſſe philoſophiam Jobum, immo ipſo textu refragante, qui longe aliam erudiendi methodum fuiſſe ſanctiſſimo viro aſſerit; additur enim: *confirmaſti manus remiſſas, labentem erexerunt tui ſermones, & genua procumbentia roboraviſti:* quibus verbis ſollicita viri divini diligentia in conſolandis erigendisque tentatis & afflictis exponitur. Nec certiora ſunt aut firmiora, quæ pro dialectica Jobi afferuntur; quæ enim, quæſo conſequentiæ vis & demonſtratio: dialogi afferuntur in libro Jobi, argumentantur collocutores, objiciunt, reſpondent, refutant, demonſtrant, ergo artis dialecticæ non tantum regulas didicerunt, ſed ejus antiquiſſimi quoque doctores fuerunt. Quæ concludendi ratio ſi admittenda eſt, omnes omnino ſcriptores inter philoſophos rationales numerandi ſunt, qui unquam de rebus quas tractandas ſuſceperunt, in ſcriptis ſuis ratiocinati ſunt: immo eo usque augendus logicorum philoſophorum numerus, ut quicunque rationis naturalibus principiis & ingenii εὐφυΐας ſubſidiis

[u]) Hæc laudatiſſimi SCHEUCHZERI *phyſicam ſacram* percurrenti multis exemplis plana fient, ille enim varias nominum interpretationes afferre non neglexit.

[x]) Unde & generale contra philoſophiam Jobi argumentum necti poteſt, habuiſſe Jobum quæ ſcivit ex divina revelatione, & ita numero philoſophorum eſſe eximendum.

[y]) ABULPHARAJUS *Hiſt. Dyn. IX. p. 101.*

[z]) *Cap. IV, 3.*

sidiis instructus bene & consequenti modo ratiocinari potest, dialecticus dicendus sit, etsi regulas logicas nunquam didicerit. Scilicet confundunt viri docti rationis usum & exercitium naturale cum artificiali philosophiæ rationalis cultura, & ab ista ad hanc perperam concludunt. Id quod veteribus ecclesiæ doctoribus facile condonari potest, quos inadæquatos immo falsos de philosophia conceptus habuisse, & propter causam suam, quam tuebantur, omnes philosophiæ origines ad viros sanctos ecclesiæ patriarchalis rapuisse, suo loco demonstrabitur: in recentioribus vero, ab hoc præjudicio liberis ferri vix potest. Et eadem quoque de naturali scientia Jobi dici possunt. Non negamus vulgarem aliquam astronomiæ, immo etiam rerum naturæ cognitionem, in isto libro deprehendi: verum plus vident viri doctissimi, quam alii isto præjudicio, esse librum Jobi perfectissimam physicam sacram, non occupati videre possunt. Nam quæ ipsis auctoris verbis indicantur, ita comparata sunt, ut ab iis, qui leviter ad res cœli & terræ attendunt, sine speculatione physica vel astronomica, facile cognosci queant; qualia illa esse, quæ Verulamius affert, nemo non videt. Nec melius hujus rei atque apertius signum, quam dissensus interpretum in explicandis iis locis, quibus recentissima physices inventa comprehendi somniant. Id quod ipse doctissimus SCHEUCHZERUS candide fatetur; [a] *non esse mirum, hic ut alibi dissentire in interpretanda physica Jobi sacra commentatores, esse enim stilum pientissimi viri laconicum simul & meteoricum:* cujus ipse hoc loco luculentum exemplum exhibet. Unde miramur, virum acutum eo tamen prolapsum, ut quæcunque recentiorum placita verbis Jobi accommodari quocunque modo posse cerneret, [b] ibi magnum philosophum inveniret: Quam incertam interpretandi rationem haud semel ipse prodidit, quando suam interpretationem ita orditur: *intelligi per hoc potest; videtur Jobus ostensurus; hæc ex communi interpretatione significant*, & quæ his sunt similia; & tamen in egregio hoc physicæ Jobi sacræ commentario ita Jobum disserentem de natura introduci videas, ac si in Galilæi, Cartesii, Newtoni, & maximorum aliorum nostræ ætatis naturæ interpretum scholis edoctus fuisset. Quæ interpretandi ratio, etsi ad meditandam DEI magnificentiam illustratis naturæ operibus ex detectis ejus recentissima ætate mysteriis, plurimum valet, ad mentem tamen scriptoris assequendam parum efficit, & manifesto laborat vitio illatæ textui sacro lucis, & adscriptæ sententiæ, quam interpres habuit. Cujus qui luculentum exemplum cupit, & quam incerta sit ratio, nostræ ætatis lumina textui Jobiano inferendi, legat modo, lector præjudicio non præpeditus, quæ pro generationis humanæ modo *c. X, 8 - 12.* descripto exponendo ex recentissimorum anatomicorum observationibus, doctissime quidem & eleganter, sed, si quid judicamus, præter rem afferuntur. [c] Quæ vero de chiromantia Jobi cognita

N 3

a) *Physice S. T. II. p. 6*[illegible].

b) Fatetur ipse *l. c. p. 811. subsistendum esse vel in traditionibus vel eruditis eruditorum interpretum conjecturis.*

c) SCHEUCHZERUS *Physice S. T. II. p. 680. seq.*

gnita dicuntur, uti male intellectis verbis sacri scriptoris nituntur, ita levissima sunt, & levissimæ artis, philosophiæ nomine indignæ amatoribus relinquenda. Nec quæ pro scepticismo Jobi afferuntur, valida sunt, immo ex ipsa forte clarissimi auctoris mente, non de tali scepticismo, qui in philosophia considerari solet, intelligenda. Loquitur enim scriptor θεόπνευστος de sapientiæ origine a solo Deo oriunda & in solo Deo habitante, adeoque de scientia divina, quam Jobus demonstrat in terris non posse detegi satis atque pervestigari: Unde capitis vigesimi octavi initio, sapientiæ humanæ in detegendis terrenis industriam exponit, ei vero versiculo duodecimo arcanam Dei in regenda & conservanda ecclesia sua & probanda ea sub afflictione sapientiam ad retundendam oblocutionem amicorum suorum opponit. [d] Quæ omnia ad scepticismum Jobi demonstrandum nihil faciunt. His prolixius immorari necesse fuit, quoniam non speciosum magis argumentum habent philosophiæ patriarchalis architecti, quam quod a Jobi philosophia desumunt, quam vero fundamento destitutam esse satis luculenter, nisi fallimur, demonstratum est.

d) Conf. J. G. PASCH *de variis modis trad. moralia p. 704.*

* *

CAPUT SECUNDUM.

DE PHILOSOPHIA CHALDÆORUM.

§. I.

Philosophia Chaldæorum antiquissima.

Post Hebræos, quorum philosophiam, sive sapientiam potius, attento hactenus perlustravimus oculo, inter orientis nationes, Chaldæorum gens omnium occurrit antiquissima, apud quam eruditionis illud genus floruit, quod philosophiæ nomen, si significatio nimis non premitur, sibi arrogavit. Etsi enim Ægyptii cum Chaldæis de antiquitate certabant, [a] & Chaldæam coloniam esse Ægyptiacam contendebant, hincque se parentes quoque & magistros esse omnis eruditionis, cujus fama Chaldæi emicabant, jactabant, veterum tamen testimoniis [b] & originibus, quoque antiquissimarum gentium consentientibus, regnum Babylonicum, cujus pars Chaldæa fuit, ante Ægypti monarchiam effloruit, & eruditionis aliquid a Chaldæis ad Ægyptios transiit, certe utraque gens in ea excolenda, propriis magistris usa

a) Stolida Ægyptiorum commenta & contentiones recitat POMPONIUS MELA *de situ orbis l. I. c. 9. p. m. 21.* ed. Gronov. PLINIUS *Hist. nat. l. V. c. 9.* Ex recentioribus HEURNIUS *de philos. barb. l. II. c. 13. p. 196.* URSINUS *de Zoroastre, Mercurio, & Sanchuniatone Ex. II. sect. 2. p. 80. seqq.*

b) Contrarium evincere conatus est cel. CAMP. VITRINGA *ad Jes. XLVII, 12. T. II. p. 613.* sed rationes meram ὑπόθεσιν sapiunt, Babylonios fuisse coloniam Ægyptiorum, certe Cuschitas sive Arabas Ægypto vicinos, unde sua hauserint. conf. PERIZON. *orig. Bab. c. V. p. 5. 6.*

usa est, ut ita Chaldæi Ægyptiis nihil debeant. [c] Antiquissimam itaque sapientiæ culturam apud Chaldæos fuisse, non est, quod dubitemus. Fabulosa quidem sunt, & non admittenda quæ Chaldaicæ sapientiæ doctores de antiquitate sua jactarunt. Cum enim Alexander M. victo Dario, Babylone esset potitus, rogavit Aristoteles, [d] expeditione Asiatica ad promovenda philosophiæ studia usurus, Callisthenem, qui Alexandrum sequebatur, ut de antiquitate Chaldaicæ sapientiæ certiora ipsum edoceret. Tum vero Chaldæi contendebant, ab initiis observatorum siderum ad captam Babylona fluxisse annos 470000. [e] Callisthenes vero Alexandri favore usus, ad Aristotelem observationes misit Babylone repertas, per nongentorum atque trium annorum supra mille decursum factas. Quæ si ab anno Julianæ periodi 4383. quo capta ab Alexandro urbs Babylon est, retrogrediendo numerantur, in annum incidunt periodi Julianæ 2480. Neque tamen huic tempori, quod ad diluvii fere ætatem assurgit, [f] fides sua constat. Observatum enim viris doctis est, [ff] nihil esse in Chaldaica astronomia antiquius æra Nabuchodonosoris, quæ incipit demum anno 3967. periodi Julianæ, & ab hac æra Chaldæos suas observationes computavisse, qua si antiquiores ullas habuissent, vix fieri potuisse, ut earum non meminisset Ptolomæus, [g] a quo prima memorata observatio incidit in annum primum Merdochai Babyloniæ regis, qui est æræ Nabonassareæ vigesimus septimus. Quam invictam difficultatem non tollunt, quæ ex Sothica periodo forte a Chaldæis adhibita afferuntur: nam nec ita tempus coincidit. [h] Unde vel observationum antiquitatem a Chaldæis prætensam falsam vel Porphyrii, illa referentis fidem sublestam esse oportet. [i] Nec tacendum, Epigenem [k] apud Babylonios annorum tantum 720. observationes siderum coctilibus laterculis fuisse inscriptas, docuisse, qui minimum vero, Berosum & Critodemum, 480. annorum. Quare merito Chaldæi ridendi sunt, qui tot annorum myriadas observationibus suis tribuunt. Recteque jam olim LACTANTIUS dixit, [l] *eos, asserentes quadraginta septu-*

c) Id quod Ægyptiorum & Chaldæorum historiam percurrenti luculenter patebit: conferendus vero DIODORUS SICU-[illegible]

d) [illegible] PORPHYRIUS apud SIMPLICIUM *Comm. in l. II. Arist. de cœlo p. 123.* ed. Par. 1544.

e) CICERO *de divinatione l. I.* LACTANTIUS *Inst. div. l. VII. c. 14.*

f) Diluvio in annum P. J. 2365 posito.

ff) MERSENNO *Qq. in Gen. V, 1. p. 444.* MARSHAM. *Canon. chron. l. IV. sec. XVII. p. 504.* STANLEJUS *Hist. phil. or. P. I. c. I. p. 1111. Hist. phil.*

g) *l. IV. c. 6. 7.*

h) Conf. CLERICUS *Indic. philolog.* in *Hist. phil. orient.* Stanleji voce *Sothicus.*

i) Posterius placet DODWELLO *Append. ad Cyprian. dissert. §. 23* & VITRINGÆ *ad Jesaiæ XLVII, 12. T. II. p. 624.*

k) Apud PLINIUM *l. VII. c. 56.* conf. cel. LAMIUS *de SS. Trinit. l. I. c. 2. p. 5.* Etsi vero magnopere contendere nolimus locum PLINII esse corruptum in numeris, quod asserit cl. JAC. PERIZONIUS *Orig. Babylon. c. I. p. 9.* cum & DIODORUS majorem numerum indicet; patet tamen, male cohærere Chaldæorum traditiones de antiquitate sua, & quod ipse jam vidit Diodorus, minime esse credibile. conf. JO. FRID. SCHROEERI *Imper. Babylon. & Nini Sect. I. §. 3. p. 16. seqq.*

l) *Inst. div. l. VII. c. 14.*

septuaginta millia annorum monimentis comprehensa se habere, delirare; & quia in eo se non posse argui putaverint, liberum sibi credidisse, mentiri. His itaque nugis etsi fidem dare non licet, [m] antiquitas tamen eruditionis Chaldaicæ negari nequit. Danielis enim tempore adulta jam ætate fuisse, ex historia viri in Chaldaica eruditione optime instituti discitur: & ARISTOTELE antiquorum monumentorum fide edocto teste, [n] Ægyptiis antiquiores sunt magi. Illi vero cum Mosis tempore admodum eruditionem suam excoluerint, Chaldæorum eruditio supra Mosis ætatem evehenda est. Et certiora etiam de antiquitate philosophiæ Chaldaicæ, qua voce universa gentis eruditio comprehendenda est, nisi omnem de eorum philosophia tractationem ex historia philosophica ejicere volumus, statui forte possent, si, quæ de Belo, & Zoroastre traduntur, dubiis non essent subjecta plurimis, ut post hæc videbimus: unde sufficit observasse, non esse gentem in hac nostra historia Chaldæis antiquiorem, etsi certas ei origines assignare nequeamus. Chaldaicæ vero philosophiæ historiam dum pandimus, specialiori significatione vocem, Chaldæa, sumimus, qua regio est Babylonici regni. Referente enim STRABONE, [o] *separatim attributa est in Babylonia habitatio philosophis indigenis, qui Chaldæi vocantur: Est autem & quædam tribus Chaldæorum, & regio Babyloniæ, ab illis culta vicina & Arabibus & mari, quod Persicum appellatur.* Et hæc ratio est, cur philosophia Chaldaica a Persica & Arabica distinguenda sit.

Difficultates in historia phil. Chaldaicæ.

§. II. Quemadmodum vero, quo antiquior est historia, eo obscurior atque incertior esse solet; ita etiam cum historia philosophiæ Chaldæorum comparatum est. Gens enim antiquissima adeo remota est a temporibus istis, quibus res humani generis in acta relata sunt, ut vel sola vetustas, monumentis, unde hauriri debet notitia de philosophia Chaldæorum, longæ major, causam incertitudinis excitare queat apud providum & cum cautione in ea re versantem animum. Nec quæ porro nobis supersunt monumenta, ex ipsius gentis actis hausta sunt, vel ab ipsis Chaldæis profecta, sed alienis nationibus maxime Græcis, debentur, quorum ingenium ad orientalem istam eruditionem non satis aptum fuit, & animus pessima consuetudine exterorum placita cum suis comparandi præoccupatus, & fides in referendis exterorum rebus sæpissime vacillans. Etsi enim ista natio a Beroso res Chaldaicas edocta dicitur, quod in sequentibus monebitur, nec ejus tamen scripta supersunt, nec fragmenta talia, ut ex iis veritati pro-

m) Ridendus itaque ISAACUS PEYRERIUS, qui in *System. Præadamitico* insulso hoc commento, ad incrustandam Præadamitarum fabulam usus est, *l. III. c. X. p. 173.* insulsior in eo, quod Abrahamum perfectum astrologum fuisse putat. Nec audiendus HEURNIUS, qui *Orig. phil. barb. l. I. p. 22.* putat, annos lunares intelligendos, qui retrograda computatione numerati in ipsum initii mundi punctistitium incident.

n) apud LAERT. *l. I. f. 8.*

o) *Lib. XV. p. 508.* conf. CLERICUS *l. c. v. Chaldæa.*

propiora de disciplina Chaldaica disci queant. Accedit arcana docendi ratio, qua usi eruditi Chaldæorum, intra familias suas placitorum suorum mysteria servabant, nec ad populum aliter, nisi symbolica methodo usi, ex more totius fere orientis loquebantur. Unde quæ ad nos dimanarunt, non tam certa docentium fide & traditione, quam meris iisque sæpe levissimis multisque præjudiciis fultis conjecturis nituntur. Inde tot contradictiones, tamque incerta de rebus & doctrina Chaldæorum traditio, tanta obscuritas, ut in his tenebris palpandum magis, quam recte incedendum sit. Accessit vero alia eaque perniciosior pestis. Efflorescente enim circa tempora nati Salvatoris certo quodam philosophorum orientalium genere, mira ingenii prurientis & lascivientis, ut sunt Asiæ incolæ, somnia protrudente, accidit, ut levissimi simul atque audacissimi homines, quo auctoritatem sibi suisque placitis circa res divinas maxime versantibus, conciliarent, ea pro vetustissimæ sapientiæ reliquiis venderent, & Chaldæorum atque Persarum philosophiam esse magna fiducia mentirentur. Cui rei a Zoroastris, quem auctorem orientalis philosophiæ apud Chaldæos & Persas excultæ, vel, si mavis, theologiæ ferri in sequentibus audiemus, fama auctoritatem conciliaturi, libros excogitabant, sub hujus aliorumque etiam philosophorum Chaldaicorum nomine in vulgus sparsos, & pro genuinis fœtibus extrusos, quibus nugas suas incautis propinabant pro Zoroastris, Chaldaicis, Persicis antiquissimis doctrinis. [p] Id e re sua esse ratum aliud philosophorum genus, quod Ægyptum patriam habuit, & Pythagoræ atque Platonis placita stultissimo consilio cum omnis generis dogmatibus conciliare studuit, dum antiquitatis canitiem, venerationem suis philosophumenis conciliaturam sectatur, istos quidem philosophos orientales spurios oppugnavit & rejecit, [q] illis tamen non melius suam philosophiam Chaldæis atque Persis supposuit; paremque in fingendo & supponendo audaciam exercuit. [r] Inde factum est, ut, cum illorum deliria, qui philosophiam orientalem jactabant, inter placita hæreticorum caput efferrent; horumque nugæ qui syncretisticam istam philosophiam excolebant, successione doctrinali in cathedris Alexandrinorum & Atheniensium propagarentur, maloque eventu etiam in ecclesiam introducerentur, plena ubique Chaldaicorum & orientalium placitorum essent omnia, licet paucissima genuina fuerint, & ab ipsis antiquorum Chaldæorum doctoribus profecta. Id quod mire turbat historiam philosophiæ Chaldaicæ, &, si fatendum, quod res est, eam ad liquidam certamque notitiam perducere non permittit. Nec recentiorum quoque diligentia plus lucis huic historiæ philosophicæ parti illatum est. Vel enim ad difficultates non attendunt, & veteribus sine examine critico fidem adhibent, vel suppositis libris & testimoniis

p) Id suo loco prolixius probabitur, conferatur interim PORPHYR. in *vita Plotini c. 16. p. 118.* ed. Fabricii.

q) vid. PLOTINUS *contra Gnosticos.*

r) Et hoc quoque latissime probabitur, ubi horum hominum historiam, quæ maximam partem historiæ philosophiæ gentilis sub Monarchia Romana occupat, explicabimus.

moniis eorum, qui ex hæreticis, patribus & eclecticis philosophis Chaldaica & Zoroastrea crepuerunt, decepti nugas recentiores pro vetustissimis doctrinis recipiunt: vel Arabum tandem recentiorum fide usi, qui domesticos thesauros ex cana antiquitate sibi superstites esse gloriati sunt, ea proferunt, [s] quæ fallacissimæ & nugacissimæ nationis imposturam perspicienti fidem extorquere nequeunt. Facile itaque, quid de OTTONE HEURNIO, [t] CHRISTIANO KORTHOLTO [u] aliisque viris doctis, qui in hoc stadio cucurrerunt, expectandum sit, judicari ex dictis potest. Nos itaque certam providamque historiam rationis philosophandi secuturi, certiora non promittemus, nec admittemus quoque, quam quæ testium fides permittit: nec conjecturas pro demonstrationibus, qui malus quorundam mos est, venditabimus.

Chaldæorum philosophia quæ fuerit?

§. III. Fidem vero sacrorum oraculorum, quæ de Chaldæorum rebus nobis certissima narrant, tum veterum quoque scriptorum secuti, de Chaldæis sequentia discimus:

Religio vel potius superstitio.

I. Philosophos Chaldæos fuisse gentis quoque Babyloniæ sacerdotes, qui populum de rebus divinis docebant, legesque ceremoniarum, fas sacrorum, jus religionum interpretabantur, [w] idemque fere præstabant, quod Magi apud Persas, unde Chaldæi & Magi plerumque conjunguntur, [x] & a multis quoque confunduntur. In quo imprimis peccarunt Græci historici, qui ad antiquissimorum Babyloniorum tempora non satis attendentes, statum theologiæ & philosophiæ gentis hujus secundum ea potissimum tempora nobis enarrarunt, quibus sub Persarum imperium natio concessit. [y] Tum enim Chaldæis Magi additi, utrique tamen hominum generi sua peculiaria munera credita sunt. Sed de Magis suo loco dicendum est: nos hic Chaldæos sectantes in variis potissimum cultus divini religionibus, voluntateque Deorum explicanda, eos sedulos fuisse colligimus, adeoque non tam ad philosophorum choros, quam sacerdotum catervam referendos esse judicamus. Inde magna eorum fama atque existimatio, adeo ut sapien-

s) Hanc potissimum viam ingrediendam sibi rati sunt, viri celeberrimi & in Arabum scriptis versatissimi, EDUARDUS POCOCKIUS & THOMAS HYDE, quos alii ex nostratibus secuti sunt.

t) Cujus libellus rarus titulo: *Antiquitatum philosophiæ barbaricæ* prodiit *Lugd. Bat. 1600. 12.* multaque erudite cumulat, sed sine judicio, sine ordine, sine perspicuitate.

u) Cujus tr. *de origine, progressu & antiquitate philosophiæ barbaricæ* lucem vidit Jenæ 1660. 4. Heurnianis lucubrationibus non melior. conf. GUNDLING *Hist. phil. mor. c. I. §. 8. p. 15. Act. phil. vol. II. p. 175.*

w) Diserte hoc testatur DIODORUS SICULUS *l. II. p. 81.* ἱερέας Βαβυλώνιοι καλοῦσι Χαλδαίους. additque, eum locum in Republica sua obtinuisse, quem in Ægypto sacerdotes.

x) SOTION apud LAERT. *l. V. §. 6.* APULEJUS in *Apolog. p. m. 204.* ed. Scriver. PLATO in *Alcibiad. I.*

y) Eleganter hoc observaverunt, eruditissimi viri ADAM TRIBBECHOVIUS *de philosoph. morali inter barbaros c. IV. p. 33.* & ISAAC DE BEAUSOBRE *Hist. de manicheisme l. I. ch. 4. T. I. p. 317.* Chaldæi enim imagines divinas colebant, Magi nullas habebant. Constituta tamen sub Persarum imperio Monarchia, juncti Chaldæi magis, unde veteres Chaldæi a junioribus distinguendi sunt.

pientissimi circa religionem cultumque Deorum inter omnes gentes habe- rentur. Id quod probat oraculum vetus a JUSTINO [z] & EUSEBIO [a] relatum, his verbis:

> *Μοῦνοι Χαλδαῖοι σοφίην λάχον ἠδ' ἄρ' Ἑβραῖοι*
> *Αὐτογένητον ἄνακτα σεβαζόμενοι θεὸν ἁγνῶς.*
>
> *Soli Chaldæi sapientiam sortiti sunt, & Hebræi,*
> *Pure colentes Deum regem per se genitum.*

Quod si vero ipsa Chaldæorum religio consideretur, vanissimis superstitionibus corrupta, & abominanda idololatria plena apparebit. Id nos sacræ literæ docent, [b] qui Abrahamum ideo ex Chaldæa evocatum referunt, quem ante hanc vocationem superstitionibus patriis corruptum, & divina demum vocatione his sordibus ereptum nonnulli [c] contendunt. Illud certum est, Chaldæorum religionem, Arabum superstitionibus maxime affinem fuisse [d], sive Arabum colonia fuerint, quod quibusdam placet, [e] sive inde sua petierunt, hosque opinionum de rebus divinis auctores habuerint: Arabum vero vetustissimorum, de divinis sententias superstitione & idololatria omnes fere nationes superasse, suo loco probabitur. Ex his vero facile colligi potest, quæ eruditionis, vel si mavis, sapientiæ ratio apud hos homines fuerit. Antiquissima enim gentium vetustissimarum historia edocemur, sacerdotes, pontifices, cultusque divini ministros, apud Assyrios, Persas, Ægyptios, Arabes, Æthiopas, immo apud Gallos quoque, Britannos, Germanos atque Scythas, nec non apud Hetruscos fuisse homines callidissimos, qui religione ad nutum imperantis utebantur, ad ducendam plebem, quo ille vellet; eos itaque publicæ deceptionis & imposturarum sacrarum auctores merito nominaveris. [f] Nec putamus hæc adeo ignorata esse lectori, ut operose ex omnium gentium historia res notissima probari opus habeat. Nos instituti memores de Chaldæis hæc recte dici, inde probamus, quod DIODORO SICULO referente, [g] divinatione futura prædicere, ac auguriis sacris, & incantationibus mala avertere ab hominibus & bona afferre, auguria insuper somniaque & prodigia interpretari consueverint. Cujus exempla passim in historia sacra & profana occurrunt. Refert enim historia DANIELIS, [h]

 rege

z) In Pær. ad gent. p. m. 12. ed. Paris.

a) Demonstr. Evang. l. III.

b) Jos. XXIV, 2.

c) Ex veteribus PHILO & MAIMONIDES, ex recentioribus multi. vide CHEMNIT. Exam. Conc. Trid. P. I. p. 134. aliter tamen JOSEPHUS antiq. l. I. c. 7. & Judæorum plerique quorum, ut & Græcorum hac de re fabulas collegit FABRICIUS Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 336. seqq. & quos nominat.

d) Conferendus SPENCERUS de LL. Hebr. ritual. l. II. c. I. p. 280. seqq. OWENUS Theologum. l. III. c. 4. §. 8. p. 184. DE BEAUSOBRE l. c.

e) Conf. PERIZONIUS in Orig. Babyl. c. IV. VITRINGA ad Jes. XIII. XXIII. JO. FR. SCHROEER. in Imperio Babylonis & Nili. §. 13. seqq. p. 44 seqq.

f) Conf. cl. WACHTERUS Elucidar. Cabbalist. p. 6.

g) l. c.

h) c. II, 1. seqq. conferendus locus JES. XLIV, 36. & quæ doctissimus VITRINGA ad h. l. erudite monuit.

rege somnio divinitus immisso turbatum convocavisse hariolos, & astrologos, & præstigiatores, & Chaldæos, ad interpretandam somnii significationem; nihil tamen eos potuisse. Eos vero incantamentis non sidera tantum, sed & ipsos Deos in obsequium trahere posse, sibi & aliis persuasisse, memorabili exemplo Marci Antonini, in angustias cum exercitu redacti, & siti fere enecati, miraculoso vero imbre liberati probatur, quam liberationem gentiles carminibus Chaldæorum adscripsere. Inde CLAUDIANUS [i]

Chaldæa mago seu carmina ritu
Armavere Deos: seu, quod reor, omne tonantis
Obsequium Marci mores potuere mereri.

Et hinc, referente LAMPRIDIO, [k] *cum Marcomanis bellum inferre vellet, quos Antoninus pulcherrime profligaverat, dictum est a quibusdam per Chaldæos ac Magos Antoninum Marcum id egisse, ut Marcomani populo Romano semper essent devoti atque amici, idque factum carminibus & consecratione.* [l] Plura in re satis nota non cumulamus, sufficiunt enim hæc, ut discamus, magnos impostores fuisse Chaldæorum sapientes, suamque eos ad hunc unum scopum eruditionem traduxisse, ut populo imponerent, & religionis freno compescerent. Non mirandum itaque Chaldæos favore regum suorum usos fuisse nomenque sortitos esse celeberrimum, [m] quanta enim in existimatione sacerdotes & religionis antistites apud omnes gentes semper fuerint, historia vetus innumeris testatur exemplis.

Divinatio ex sideribus.

§. IV. II. Nihil vero in hac arte Chaldæorum, (sapientiæ nomen enim non meretur) antiquum magis atque prius, quam futura prædicere, & fatorum nexum curioso hominum explicare animo. [n] Ita enim cum humano animo comparatum est, ut in futurorum fatorum seriem inspicere, & quæ sibi eventura optat, præscire gaudeat: imprimis vero orientis populos hac curiositate in furias sæpe dolis sacerdotum atque vatum actos constat. Ut vero imposturæ inde nectendæ frenisque in servitium principis pro populo struendis auctoritas fidesque accederet, & reverentia quoque tribueretur, animusque superstitione in obsequium regis mitesceret, siderum observationes, & astrologia ab initio regni Assyrii exculta, in subsidium vocata sunt. Etsi enim exigua eorum notitia in rebus cœlestibus & sidereis sine dubio fuit, fidem ea de re facientibus observationibus sequen-

i) In *VI. Consul. Honor.*

k) In *Heliogabalo c. 9.*

l) Etsi vero hanc superstitionem a se alienam esse ipse Marcus in *libros de se ipso l. I. §. 6.* asserit; certum tamen est, Arnuphim magum in exercitu imperatoris fuisse, unde facile colligi potest, ad militum animos capiendos illum inter exercitum servatum fuisse. Certe quas illi homines artes jactaverint, inde discere licet.

m) Existimationem Chaldæorum & sapientiæ famam præcipue propter ceremoniarum & divini cultus scientiam percrebuisse observavit jam RHODIGINUS *Antiq. Lect. l. XVI. c. 4. p. 590.*

n) DIODORUS *l. c.*

quentium temporum, quæ astronomiæ scientiam tum demum rudimentis suis eripuerunt: certum tamen est, & unanimi veterum testimonio constat, Chaldæos non proprio tantum Marte in siderum cursus inquisivisse, [o] & inter gentes omnes, si non primos, certe inter primos fuisse, qui ad motus cursusque astrorum attenderunt; [p] sed & regio stipendio enutritos omnibusque muneribus solutos, [q] astrorum contemplationibus in patentissimis Babyloniæ campis vacavisse. [r] Inde factum ut, quod primo nationis inter Assyrios peculiaris moxque sectæ nomen erat, [s] tandem artis fieret vocabulum, & Chaldæus, idem diceret, quod Astrologus. [t] Nec dubium quidem est, varias de siderum cursu, & configurationibus observationes collegisse, quas laterculis inscriptas Callisthenem Babylone invenisse & ad Aristotelem misisse supra memoravimus: adhibita tamen omnis illa sideralis eruditio ad astrologiæ apotelesmaticæ & judiciariæ auctoritatem stabiliendam. Quod qua ratione ab his hominibus factum sit, quasque rationes inierint, ut in erigendis thematibus genethliacis, prædicendis tempestatibus, referandisque futurorum nexibus, fidem invenirent, luculenter edisserit SEXTUS EMPIRICUS, [u] & postea quoque dicetur. Hanc artem, is ait, *σεμνοτέροις κοσμοῦντες ὀνόμασιν οἱ Χαλδαῖοι, Μαθηματικοὺς καὶ Ἀστρολόγους σφᾶς αὐτοὺς ἀναγορεύουσιν· ποικίλως μὲν ἐπηρεάζοντες τῷ βίῳ, μεγάλην δὲ ἡμῖν ἐπιτειχίζοντες δεισιδαιμονίαν, μηδὲν δὲ ἐπιτρέποντες κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργεῖν, magnificis ornantes elogiis & nominibus, seipsos Mathematicos appellant atque Astrologos, vitæ humanæ multis modis non parvam afferentes injuriam & in nobis magnam struentes superstitionem, neque quicquam permittentes agere ex recta ratione.* Eadem Favorinus apud GELLIUM [x] & STRABO quoque testantur. Et hinc factum est, ut arti levissimæ & vanissimæ nomen a primis ejus cultoribus hæreret,

 &

o) PHILO *de somn. Opp. p.573.* CICERO *de div. l.I.* STRABO *l.XV.*

p) Vetus inde controversia, an astrologiam Assyrii & Chaldæi ab Ægyptiis didicerint vel Ægyptii ab his, edocti forte ab Abrahamo. Argumenta quæ pro Ægyptiis faciunt in compendio enarravit MATTH. RADERUS & JO. FREINSHEMIUS ad CURTIUM *IV. 10. 4.* quæ Assyriis inventionis gloriam vindicant. G. J. VOSSIUS *de scientiis mathemat. c. XXX. §.5. p.129. sq.* quos vide.

q) ARRIAN. *Exped. Alex. VII. 16.*

r) *Principio Assyrii, ut ab ultimis auctoribus repetam, propter planitiem magnitudinemque regionum, quas incolebant, cum cælum ex omni parte patens atque apertum intuerentur, trajectiones motusque stellarum observaverunt.* CICERO *de divinat. l. I.* conf. STRABO *l. VI.*

s) Contradixisse enim ex Babyloniis alios vanissimæ Chaldæorum sectæ & STRABO *l. c.* auctor est, & LUCRETIUS *l. V.* canens. *Ut Babylonica Chaldæam doctrina refutans astrologorum artem contra convincere tendit.* conf. VOSSIUS *de theol. gent. l. II. c. 47. p. m. 563.*

t) Conf. NIC. FULLERUS *Misc. SS l. I. c. 16. p. m. 110. seqq.* edit. Londin.

u) *Lib. V. §. 2. p. 338.* ed. Fabric.

x) *Lib. XIV. c. 1.* qui de origine hujus philosophiæ Chaldaicæ eleganter: *id præstigiarum atque offuciarum genus commentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumque ex mendaciis captantes, atque eos, quoniam viderent, terrena quædam inter homines sita, cælestium rerum sensu atque ductu moveri, inde credidisse, omnia rerum humanarum & parva & maxima, tanquam stellis atque sideribus evincta duci & regi.*

& Chaldæi dicerentur astrologi, qui huic genti originem minime debebant, sed in Chaldaica tantum prædicendi ex astris scientia periti videri volebant.[y] Quorum tamen impostura & deceptrices artes ita publicis speciminibus confusæ & in pudorem datæ eviluerunt, ut M. Popillio Lænate & Cnejo Calpurnio Coss. C. Cornelius Hispallus prætor edicto *Chaldæos intra decimum diem abire ex urbe atque Italia juberet, levibus atque ineptis ingeniis, fallaci siderum interpretatione, quæstuosam, mendaciis suis caliginem injicientes.*[z] Nec id apud Romanos[a] tantum factum, apud quos Pomponio & Rufo Coss. SC. Mathematicis, Chaldæis & ariolis aqua & igni interdictum est;[b] sed ipse Alexander M. referente DIODORO,[c] primum quidem aliqua reverentia erga Chaldæos ductus postquam Anaxarchum philosophum audivisset, sic fuit immutatus animo, ὥςε καταφρονῆσαι μὲν πάσης μαντικῆς, μάλιςα δὲ τῆς παρὰ Χαλδαίοις προτιμωμένης, *ut omne divinationis genus, maxime vero illud, quod apud Chaldæos in pretio est, contemserit.* Et ex his dictis judicium fieri potest, num Chaldæi nomen sapientis vel philosophi meruerint, nec ne? Sane si cum veritatis ad felicitatem consequendam comparatæ studio impostura confundenda non est, Chaldæi quoque ex philosophorum veri nominis numero ejiciendi sunt, vel primis tantum philosophiam degustasse labris censendi.[d]

Traditio parentum ad filios.

§. V. Possunt hæc sufficere, ad demonstrandam veteris philosophiæ Chaldaicæ indolem iis, quibus animus antiquitatis præjudicio fascinatus non est: ut tamen accuratius ejus malesanam conditionem inspiciamus, observandum est III. constitisse philosophiam Chaldæorum non in libero & cauto rerum divinarum & humanarum examine ad principia rationis adhibito, sed in nuda traditionum a parentibus acceptarum propagatione ad posteritatem, quæ majorum placita summa cum reverentia accipiebat. Non hic argumenta assertorum allata, non rationes expensæ, non dubia allata, non difficultates sublatæ sunt, & ita per trutinata & ponderata rerum momenta ad veritatis cognitionem itum est; sed alia prorsus via electa, & admissum sine examine pro vero, quicquid præcepti instar injungebat majorum reverentia. Quod quidem ita asserit DIODORUS SICULUS,[e] ut Chaldæos laudandos existimet, *qui quoniam parentibus utuntur magistris, plenius omnia discant & iis, quæ docentur, majorem fidem habeant:* quibus postponit Græcos, *qui non parentum doctrinam imitantur, sed ipsi sua sponte in disciplinarum studia pro libitu incumbunt, & de maximis scientiis inter se altercantes, dum novis semper opinionibus student, incertos discipulos reddunt, animumque eorum* per

y) Vid. VOSSIUS *de scient. math.* p. 129. FULLER. *l. c.* STANLEJUS *H. phil. P. XIII. s. I. c. 7. p. 1119.*
z) VALER. MAXIMUS *l. I. c. 3.*
a) Vid. DIO *in hist. Aug.* SUETON. in *Tib. & Vitellio.* LIPSIUS *Excurs. ad Tacit. Annal. II. 32. p. 785.*
b) Vid. PITHOEI *Collatio legum Mosaic. & Rom. tit. 15.*
c) *Lib. XVII. p. 622.*
d) RHODIGIN. *l. c.*
e) *l. c.*

per omnem vitam dubium, nulla certa sententia, errare compellunt: nihil tamen horum prudenti rerumque intelligenti lectori persuadebit, quippe quæ ita se habent, vt omnem prorsus sanae philosophiæ rationem corrumpant. Non enim ad verum philosophum illud tantum requiritur, ut veritatis a se inventæ & detectæ summam exponat, sed oportet quoque rationes addere, quibus assertorum certitudo constet, sine quibus philosophi nomine nemo dignus est. Et quot, quæso, per hanc traditionis viam, rejecto examine, irrepent, errores? quanta subnascentur supponendarum [illegible] opinionum pericula? quam cæcus efformandus est animus? quantumque augendæ & ad perfectiorem cognitionem perducendæ veritati ponitur impedimentum? Unde vel hoc solo nomine philosophia Chaldæa, & omnis fere barbarica, quod traditiva fuit, nomen atque dignitatem veræ philosophiæ tueri nequit. Neque tamen id mirandum est. Cum enim ad decipiendum ducendumque ex lubitu populum tota Chaldæorum sapientia, tantis encomiis celebrata collinearet, non potuit aliud ejus fundamentum exponi, darique ratio alia, præter emolumentum & voluntatem eorum, quorum intererat, ita vel aliter statui, vel in patriis erroribus & præjudiciis detineri. Verum hæc mysteria erant, paucis propalanda & non initiatis sedulo abscondenda, quod aliter fieri non potuit, nisi, ut [illegible] examinandi licentia illud sacrosanctum reciperetur, & ad posteros propagaretur, quicquid ad rerum sacrarum & publicarum gubernacula [illegible] statuere populoque persuadere e re sua videbatur. Quod ut omni philosophiæ barbaricæ commune est, ita hic semel indicari necesse fuit, ut de ejus conditione accuratum judicium fieri, & falsæ sapientiæ larva detrahi possit.

Studium celandi dogmata, & disciplina arcana.

§. VI. Accedit IV. magnum, quod a Chaldæis adhibitum fuit, studium, dogmata sua celandi, & non nisi initiatis, vel qui ex sua familia & domestici erant, revelandi, quod tantopere veræ philosophiæ contrarium est, & eum serio veritatem non tantum cognoscendi, verum etiam propagandi studio consistere nequit. Refert enim DIODORUS, f) non omnes promiscue docuisse, more Græcorum, sed intra certas familias se continuisse, quæ id nominis peculiari jure obtinebant, ita ut filius eam a patre scientiam acciperet, sicque arcana ratione placita Chaldaica propagarentur. Accessit præter illa methodus proponendi symbolica & ænigmatica, quæ placita gentis miris involucris tegebat, & arcanum ita tradendi modum reddebat difficillimum: id quod Chaldæi quidem cum omnibus vestustissimis populis commune habuerunt, quibus nihil solennius fuit, quam sacra dogmata impenetrabili allegoriarum & symbolorum velo obducere: parum tamen inde commendantur, cum supra evictum sit, istam rationem philosophandi veritati vehementer esse inimicam. Nemo tamen hoc mirabitur, qui cogitaverit, quod supra monuimus, ad arcana imperii ejusmodi philosophantium genera pertinuisse, & religionis custodes fuisse, quam

f) *l. c.*

quam ita effingerent, ut ratio status imperantis requirebat. Nam ad hunc scopum obtinendum omnia obscuranda tantisque nebulis obducenda erant, vt pro lubitu & prout gentis, imperantis, vel etiam sacerdotum commoda efflagitarent, allegoriæ beneficio possent mutari, neque tamen subodorari fraudem populus ad obsequium prorsus cœcum assuefactus, qui simplici impostorum asserto, tanquam divinis eloquiis fidem habebat. Quod eleganter perstrinxit JUVENALIS his verbis [g].

Chaldæis sed major erit fiducia: quicquid
Dixerit astrologus, credent a fonte relatum
Ammonis, quoniam Delphis oracula cessant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.

Chaldæorum eruditio philosophiæ nomine indigna,

§. VII. Patet ex his, quæ larga manu attulimus, tales fuisse Chaldæorum sapientes, quos ex philosophorum numero merito ejiciet, quisquis philosophiæ pretium statuere novit. Quicquid enim eruditionis, quam more temporis sui atque gentis ipsis non denegamus, apud eos floruit, superstitionem religione pessime abusam, vanamque & ad imposturam adhibitam artem sapit. Objicient quidem, qui antiquissimorum temporum veneratione ducuntur nimia, laudes atque famam, quam Chaldæi per omnes fere terras obtinuere, ita ut Chaldæis omnis eruditionis genus passim tribuatur, & HESYCHIO, interprete [h], Chaldæi sint γένος Μάγων πάντα γινωσκόντων, genus Magorum omnium disciplinarum peritorum: Objicient PHILONEM [i] asserentem, *mentem Chaldaica disciplina instructam disserentem in mundo de rebus naturalibus, & iis, quæ in sublimi fiunt, efficaces obequitare potentias, tanquam causas; & simul atque Chaldaico instituto, quasi transfuga migravit agnoscere se evehi & gubernari a vectore cujus visionem percepit.* Nihil tamen omne illud ad stabiliendam Chaldæorum philosophiam facit. Non negari quidem potest, inter orientis populos magnam fuisse eruditionis Chaldaicæ laudem, verum illa ex eo potissimum fonte profluxit, quod viderent homines a veritatis propriis meditationibus inquirendæ labore alieniores, & ad admiranda πατροπαράδοτα a pueritia assuefacti, reges atque principes, quorum in hoc hominum genere conservando magnum versabatur commodum, illos magni facere, publicorumque onerum & vectigalium immunitatem, victum præterea & honorem concedere: obscuro itaque allegoriæ velo eorum dogmata audientes non tamen intelligentes, in cœlum evehebant, quæ assequi non poterant, magnamque dictis obscurissimis sapientiam adscribebant:

Omnia enim stolidi magis admirantur amantque
Inversis quæ sub verbis latitantia cernunt. [k]

Philo

g) *Satyr. VI. v. 552. seqq.*
h) *V.* Χαλδαῖοι, LAERT. in *proœm.*
i) *De nominum mutatione p. 1046.*
k) LUCRETIUS *l. 1.* conf. cel. WERENFELSIUS *de Logomach. erudit. c. VI. Opp. p. 520. 595.* Recte & ex vero TACITUS

Philo vero, ineptiarum Pythagorico-Platonicarum egregius magiſter, ſuæ ſectæ præjudicio, Chaldaica Zoroaſtrea, Hermetica, Orphica eſſe, quæcunque ſomniabat, manifeſte ſuas nugas Chaldæis ſine calculo adſcripſit non magis audiendus, quam cum Abrahamum ejusdem Chaldaicæ, ſive Pythagoricæ potius inſaniæ doctorem putat, vel Moſen Platonica loquentem & præcipientem inducit. Abjiciendum itaque hoc præjudicium eſt, nec magnifice de hominibus ſentiendum, qui præter antiquitatis nomen nihil habuere admiratione dignum, & in propaganda falſa religione & juvandis imperantium artibus omnes fere conatus & labores ſuos poſuerunt. Quod cum viderit doctus hiſtoriæ philoſophicæ criticæ auctor, [l] miretur aliquis, viſos ipſi eſſe hos homines ingenii excelſi animique minime mercenarii, eruditionis divinæ, natos inter media eruditionis lumina, qui a curis hujus vitæ vacui, omnem ſapientiæ curam impenderunt. Qua ratione enim, veritatis ſtudium ſecundum voluntatem imperantium, non ſecundum rei circumſtantias inſtitutum, philoſophiæ nomen merebitur? qua ratione magnorum ingeniorum famam & celebritatem tuebuntur, apud quos poſt Deum memoria res erat omnium ſanctiſſima, & maxime venerabilis, qua ſine examine a parentibus tradita & admiſſa conſervabantur? Tales enim hos philoſophos fuiſſe, vir doctus concedit. Adeo multum differt, egregiis verborum lenociniis facta veterum ſtudiorum deſcriptio, a critica eruditionis antiquæ hiſtoria, quæ non referre tantum obiter, ſed expendere quoque debet, quæ a veteribus & qua ratione dicantur.

Nobis non licet eſſe tam diſertis
Qui Muſas colimus ſeveriores.

Verum hæc obiter monuiſſe ſufficiat, ne auctoritas elegantis libelli apud imperitos dictis obſtet.

Secta Chaldæorum.

§. VIII. Quemadmodum vero inter Babylonios eruditi, ſive σοφοὶ, a populo diſtincti erant, Chaldæorumque nomine peculiari e regione petito inſigniebantur, voce πολυσήμῳ cum aliis, quas habet, ſignificationibus non confundenda: ita inter ſe ſectis quoque & opinionibus differebant. Opponit quidem & præfert Græcis Chaldæos ideo DIODORUS, [m] *quod barbari iisdem ſemper inhærentes, quæ a parentibus acceperunt, firmiter ſingula percipiant, & miſſa novandi cupiditate in iisdem perſeverent doctrinis; Græci vero ex arte lucrum captantes novas condant ſectas, & de maximis theorematibus diſceptantes, faciant, ut diſcipuli dubitent, animique eorum per totam vitam fluctuent, nec ulli rei aſſentiri queant.* Non tamen id eo rapiendum eſt, quaſi nullas habuerint inter ſe ſectas Chaldæi,

CITUS *in Agricola c. XXX. Omne ignotum pro magnifico eſt.* conf. *Otium Vindel. Mel. I. p. 102. ſeq.*

l) *Hiſtoire critique de la philoſophie T. I. l. I. ch. 1. §. 2. p. 14.* qui etiam, dum *§. 4. p. 16.* horum hominum methodum allegoricam laudat, manifeſte prodit, ſe ad veræ philoſophiæ characteres non attendiſſe.

m) *l. c.*

dæi, opinionibus & dogmatibus differentes, sed de modo docendi propagandique doctrinas suas intelligendum est, qui ita instituebatur, ut quod cujuslibet sectæ conditori placuisset, a sectatoribus constanter teneretur, filiique traditionibus patrum firmiter adhærerent, nec ad alia sectæ alterius placita deficerent. [n] Sectas enim inter Chaldæos fuisse STRABO diserte testatur, [o] *complures*, scribens, *eorum iisdem de rebus*, *ut in sectarum fieri solet diversitate aliter atque aliter statuisse:* item, *fuisse inter eos, qui e natalibus hominum eventura iis vaticinari se profiterentur, a ceteris non probatos.* Ex quibus verbis colligere licet, genethliacorum peculiarem fuisse sectam hosque non probavisse, qui alia via vaticinandi artem suscipiendam esse statuerent. Narrant porro PLINIUS [p] & STRABO [q] in diversis Assyrii regni regionibus & præcipuis urbibus peculiares fuisse scholas, Hippareni, urbe Mesopotamiæ, unde Hipparenorum secta; Babylone, unde Babylonii; Orchoës Chaldæorum oppido, unde Orcheni; Borsippes, alia Babyloniæ urbe Apollini & Dianæ, quod ferunt sacra, unde Borsippeni dicti sunt. Neque has loco tantum & collegiis, in his urbibus a regibus erectis, distinctas sectas fuisse probabile est, PLINIUS enim diserte Orchenos *tertiam Chaldæorum doctrinam* vocat, innuens dogmatibus fuisse diversos: an vero duæ sectæ Orchenorum & Borsippenorum in erroris luto de principiis ἀντιπάλοις bono & malo hæserint, inque hoc orientis dogmate a se dissenserint, quod vir quidam doctissimus [r] conjicit, non facile equidem quis dixerit. Falli enim SALMASIUM, [s] qui Orchenos dictos putat, quasi אור כהניא sacerdotes lucis sive ignis, quod cultu divino, more Persico, ignem prosequerentur, inde constat, quod ex adductis veterum locis luculenter patet, ab urbibus, ubi sedem fixerant, has scholas Chaldæorum philosophorum nomen accepisse, Orchenosque dictos ab Orcha sive Orchoë. Fabulæ enim Judæorum & Muhamedanorum de Abrahamo in Ur (quam cum Orchoë eandem faciunt viri quidam docti [t]) in ignem ob denegatum igni cultum conjecto & servato merito exploduntur; [u] & evincendum prius est, in regno Babylonico ante Persarum imperium ignis cultum viguisse. Aliam vero eruditorum Chaldæorum distinctionem exhibet vaticiniorum DANIELIS liber, [w] ubi variæ nobis sectæ narrantur, חרטמים, אשפים, מכשפים & כשדים, inter quos ultimi Chaldæi sunt, quo nomine, quid significetur supra jam expositum est. Quid vero per tria priora genera intelligatur, interpretibus non æque constat.

n) Conf. STANLEJUS *Hist. philos.* P. XV. p. 1120.

o) *l. XVI. p. 509.*

p) *Hist. nat. l. VI. c. 26.*

q) *Lib. XVI. p. 509.*

r) S. Rev. JO. CHRIST. WOLFIUS in *Manichæismo ante Manichæos* §. VII. p. 47.

s) In *præf.* libri *de annis climactericis.*

t) HYDE *de relig. vet. Pers. c. II. p. 75.* præeunte VOSSIO *de idololatria l. II. c. 64. p. m. 648.*

u) HYDE *l. c. p. 44. 71.* VOSSIUS *l. c.* HEIDEGGER. *Hist. patr. P. II. ex. I. p. 25.* FABRICIUS *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 344.*

w) *I, 20. II, 2. 27. IV, 4.*

ſtat. Si enim Judæos conſulimus, Hhartumim ſunt magi rerum naturalium periti, vel qui theoreticam ſcientiam colebant; Aſchaphim, qui ſcientiam activam colebant, vel etiam ſapientes ac pii; qui allegorico dicendi genere myſticam ſapientiam docebant; licet & alii medicos hic vel aſtrologos intelligant; Mechaſchephim, revelatores vel præſtigiatores, qui artibus illicitis futura prædicebant. Rationes hujus explicationis non addimus; leve enim eorum pondus eſt, a ſolis ſcilicet etymologiis deſumtum: legi vero poſſunt, apud STANLEJUM, [x] GEIERUM, [y] BUDDEUM [z] aliosque. Nos ponderatis omnibus circumſtantiis nihil hac de re certi dici poſſe putamus; et hæc pleraque præjudiciis interpretum niti exiſtimamus; qui, prout Chaldaicam ſapientiam animo conceperunt, ita voces ignotas in ſuas partes rapuerunt. Hoc ex ſupra dictis manifeſtum eſt, & ex ipſo quoque ſacro textu patet, fuiſſe omnes has ſectas circa vanas & malas artes atque præſtigias occupatas, & aperte falſum præjudicium prodere, qui philoſophiam theoreticam, practicam & myſticam ab iis cultam contendunt: etſi præfracte negare nolimus, eos ſcientiæ ſpeciem conciliata nugis ſuis auctoritate præ ſe tuliſſe, & eruditorum principes fuiſſe habitos. Nec multum certiora ſunt, quæ ex alio ſcripturæ S. loco apud JESAIAM vatem [a] de excidio regni Babylonici vaticinantem de his Babyloniorum ſectis dicuntur. Ait vir ſanctus, DEI nomine: *Ego is ſum, qui irrita facit ſigna vatum, & divinos inſanos reddit, qui ſapientes retrorſum agit, & ſcientiam eorum infatuat.* Putat enim eruditiſſimus CAMPEGIUS VITRINGA, [b] בדים ſignificari homines vitam agentes ſolitariam, ſeque commercio publico ſubducentes, & vacantes contemplationi rerum divinarum: eosdemque eſſe, qui recentiore uſu vocis Chaldæi dicuntur, quod nomen cum olim eſſet gentis, & hoc ſolo ſenſu occurrat apud ſcriptores ſacros, qui ante exilium Babylonicum vixerunt, poſtmodum uſurpari cœpit, de ſophis illius gentis, qui rerum divinarum & ſcientiæ futurorum ſtudium profitebantur, & publicis muneribus ſoluti huic ſoli contemplationi, præcipue vero aſtrologiæ judiciariæ vacabant, & ex ea fata gentium & hominum definiebant. קוסמים Divinos, ſive divinatores ſpeciem feciſſe ſectæ, quæ ex commercio cum dæmone aut ſpiritibus defunctorum eandem futurorum prænotionem jactabant, & DIODORO teſte, expiationibus, ſacrificiis, & aliis quibusdam incantamentis futura prænoſcebant, & mala averruncabant. חכמים Sapientes eſſe vates politicos, homines in ſchola mundi dextre verſatos, ingenii ςοχαςικοῦ acumine præditos, longo rerum uſu & experientia exercitatos, conſiliarios regis, qui absque ſubſidio τῆς μαντικῆς de futurorum eventibus ex his ipſis principiis ſolebant præſumere. Quæ ſapientum Chaldaicorum explicatio ingenioſa quidem eſt, textuique ſatis apte reſpondet, unde tamen probetur, præter generalem eruditionis Chaldaicæ notitiam, quæ tamen apud Diodorum

x) *Hiſt. phil. P. XIII. c. 10. p. 1120. §. 13. p. 867.*
y) *Com. ad l. c. Danielis p. 102. ſeqq.*
z) *Hiſt. Eccl. V. T. T. II. Per. II. Sect. V.*
a) *Cap. XLIV, 26.*
b) *Ad h. l. T. II. p. m. 573. ſeq.*

dorum in sectas non dividitur, non habet: in eo tamen melior est, interpretamentis Judaicis, quod omnem Chaldæorum sapientiam in religionis cultu, astrologia & divinatione constitisse, & ex his vanissimis artibus omnem eruditionem gentis conflatam fuisse recte statuit. Nec certiora nos dare audemus, conjecturasque nostras de his sectis orbi erudito obtrudere, quæ eadem facilitate negantur & destruuntur, qua affirmantur, & exstruuntur. Illud unum probabile judicamus, ea, quæ de physica Chaldæorum scientia traduntur, non ad rerum naturalium cognitionem, sed ad magicam herbarum & lapidum notitiam referenda esse. Tales enim libri physici, Zoroastri apud Chaldæos tribuebantur, quos sæpius citat PLINIUS: [c] & hanc naturalis scientiæ partem, quæ magiæ inservit, a Chaldæis Democritum edoctum esse illis placuit, qui tales libros philosopho in sanis naturæ contemplationibus versatissimo supponere ausi sunt. [d] Etsi enim hi libri suppositi sunt atque ficti, patet tamen inde, recteque infertur, apud Chaldæos Persasque ejusmodi præposterum naturæ studium artibus malis inserviens viguisse: id quod tota eruditionis Chaldaicæ facies confirmat. Noster hic est cl. CLERICUS. [e]

Conditor philosophiæ Chaldaicæ Zoroaster,

§. IX. Chaldaicæ philosophiæ auctor atque conditor Zoroaster magno veterum consensu dicitur. Quo major vero ejus fama, eo incertior & insuperabilibus difficultatibus subjecta historia: de quo, recte monente cel. FABRICIO, [f] *tam multa & pugnantia inter se traduntur, ut illa dijudicare* (addimus, vel enarrare solum) *atque revocare ad examen, res majoris sit operæ, quam pretii.* Etsi vero multam viri docti, qui recentiori ætate in res Zoroastris inquisiverunt, & in his imprimis, qui peculiari tractatione hoc egerunt, FRANCISCUS PATRICIUS [g]

cujus historia incertissima & obscurissima.

JOANNES JESSENIUS, [h] HENRICUS URSINUS [i] & qui reliquos eruditione, & copia vicit, THOMAS HYDE, [k] lucem afferre obscurissimæ Zoroastris historiæ conati sunt, [l] fatebitur tamen, quisquis tempus in hoc argumento enodando consumere non subterfugiet, post difficillimum omnium circumstantiarum examen, nihil afferri posse, quod veritatis cupidum satiare, & aliqua certitudinis, vel saltem probabilitatis specie historiam Zoroastris explicare queat: id quod ingenue fassi sunt viri docti; [m] & quidem recte. Nam & hoc momentum in historia philosophica

c) PLINIUS *l. XXXVII. c. 10.*

d) Videndus præ ceteris PLINIUS *Hist. nat. l. XXX. c. 1.* ubi magiæ historiam pandit. Plura de his Democrito suppositis libris suo loco afferentur.

e) *Indic. in H. Phil. Or.* STANLEJI *v. Physicus.* conf. FABRICIUS *Bibl. Gr. vol. I. p. 246. 247.*

f) *l. c. p. 243.*

g) Qui peculiarem dissertationem *de Zoroastre* præmisit oraculis ejus a se editis.

h) In *Zoroastre*, vid. *Act. Erud. Lat. Suppl. T. II. p. 469. Act. Phil. vol. II. p. 183.*

i) Qui doctum sed hodie rarius obvium librum de *Zoroastre, Hermete Trismegisto & Sanchuniatone* edidit *Norimb. 1661. 8.*

k) In *Historia religionis veterum Persarum Oxon. 1700. 4.*

l) Alios de Zoroastre scriptores laudant *Acta Philos. vol. II. p. 183.*

m) BAYLE *Dict. T. IV.* tit. *Zoroastre p. 555.*

ca habet, nosse, quæ sciri nequeant, & quæ incerta sint atque dubia, a certis distinguere. Unde exorandus nobis lector est, ut patienter ferat si non nisi conjecturas & opiniones eruditorum afferimus in medium, & ipse incertus a nobis dimittitur: melius enim esse putamus, incertitudinis rationes exponere, quam leves conjecturas pro veritatibus certis obtrudere. Nec mirandæ quoque hæ tenebræ, tanta enim canitie gravis est Zoroastris historia, quam a primis humani generis generationibus post diluvium multi repetunt, tantusque monumentorum, unde hauriri notitia de Zoroastre debet, defectus & penuria, ut non possint non omnia, quæ de celeberrimo hoc philosophiæ orientalis conditore dicuntur, esse incertissima. Accedit, pleraque, quæ nobis narrantur, vel a Græcis profecta esse, qui insulso præjudicio, orientalem eruditionem suæ fuisse similem religionemque illorum populorum cum sua posse comparari, occupati, in referendis orientalium gentium rebus, quæ ad religionem & eruditionem spectant, misere cœcutiverunt: vel deberi Persarum quidem, sive Arabum potius testimoniis, qui domestica eaque antiquissima monumenta jactantius crepantes, mira de Zoroastre, fiducia huic populo solenni, referunt; longissime tamen ab antiquissimis istis temporibus non remoti tantum sunt, sed & illis placitis & religione dissimiles, & in effingendis vetustissimis monumentis fabulisque ad conciliandam suæ genti auctoritatem, fœcundissimi; vixeruntque eo tempore, quo quidlibet audendi, fingendi nugandique libera & æqua potestas fuit: unde quam fidem mereantur, facile rationes iniri possunt. Nec aliud porro de Zoroastre evenit, quam quod de omnibus artium & scientiarum inventoribus evenisse indubitata veterum monumenta testantur. Scilicet fabulis pleraque involuta sunt, & ita obscurata, ut veræ circumstantiæ cognosci & ad liquidum deduci non queant. Cujus rei multiplex ratio atque causa est. Vivebant magni illi viri illis temporibus, quibus magna ignorantia premebantur gentium pleræque: has ex ruditate eripere, & ad usum rationis moresque humanos traducere satagebant, in hoc operam ponebant suam, ut introducta religione, & artibus atque scientiis ingenia ad humanitatem assuefacta mitescerent, societates felicius coirent, imperia obsequio firmarentur, gentium incrementa lætius exsurgerent. Ita vero magnis beneficiis populos sibi devinciebant, qui, ut erant superstitione correpti, viros hos, divinas ad faciendam sibi fidem & auctoritatem conciliandam præ se ferentes origines, ad astra extulerunt, resque eorum ita posteritati tradiderunt, ut majora humanis ingeniis fecisse, altiorique origine fuisse viderentur, hincque tota eorum historia fabulis incredibilibus conspurcata est. Nec deerant homines astuti, qui commodis, quæ ex hac populorum mansuefactione in rem publicam, & in sua emolumenta redundabant, permoti paria audebant, & ut nomen sibi atque fidem conciliarent, vetustissimorum heroum nomina sibi arrogabant, scriptis suis eorum nomina præfigebant, sicque canis temporibus recentiorum temporum fœtus callidissimo consilio suppo-

Causæ incertæ historiæ conditorum & inventorum artium & scientiarum.

 nebant,

nebant, id quod innumeros poſtea errores, & incertitudines in horum virorum hiſtoria peperit. Nec parum ad has tenebras augendas contulit populorum orientalium de magnis iſtis viris contentio, quorum quilibet ſibi illos vidicans, quicquid ad cauſam ſuam tuendam & ornandam aptum viſum fuit, tanquam ex tripode dictum tradidit, & ad poſteros tranſmiſit. Tandem & ſacerdotum veterum populorum aſtutia incertitudines has ad ſummum apicem perduxit. Populi enim veneratione, qua erga viros ſibi cariſſimos & utiliſſimos majoribus ſuis ducebatur, abuſi, nugas ſuas & ingenii vaferrimi commenta omnia ad iſtos heroas referebant, ſicque iis, quæ vel ſtulta curioſitas excogitavit vel ſuperſtitio commendavit, vel commodi ratio ſuaſit, ſub tantorum hominum celebritate maximam auctoritatem conciliavere, ita vero effecerunt, ut quid genuinum ſit, quid ſuppoſititium & fictum, dignoſci nequeat, cum per horum impoſtorum manus ad nos, tanquam per canalem, veterum hiſtoria pervenerit. Ea his difficultatibus preſſa cum ad recentiorum virorum doctorum manus perveniſſet, illi medicinam afferre rati, ingenii potius conjecturas, quam regulas ſanæ ratiocinationis ſecuti ſunt, & hypotheſibus ſine fundamento, vel levi tantum ſpecie excogitatis eas ſuperſtruentes, omnibusque eruditionis & ingenii viribus ornantes tantopere incautos a regia via ſeduxerunt, ut rectam ſemitam difficulter repeterent. Inde in tot varias & pugnantes inter ſe, de primis artium & ſcientiarum inventoribus & doctoribus ſententias diſceſſum eſt, inde tot abſurdæ opiniones enatæ, quas viris doctis placere potuiſſe miraretur quis, niſi experientia doceret, nihil tam abſurdum eſſe, quod non veriſimilitudinis ſpecie ſe illis commendet, quorum hypotheſibus inſervire aptum eſt. Quæ omnia non Zoroaſtris modo, ſed & aliorum magnorum nominum in ultima antiquitate celebratiſſimorum, Mercurii imprimis illuſtrare poſſemus, niſi ſuo loco exempla afferenda eſſent, unde hanc facem vel ideo hiſtoriæ philoſophiæ barbaricæ præferre neceſſarium viſum fuit, ut, qua via incedendum ſit, cauto lectori pateat. Sed ad Zoroaſtrem revertimur, placita eruditorum veterum pariter atque recentiorum de eo breviter enarraturi.

Zoroaſtris nomen unde?

§. X. Zoroaſtris nomen, quod a Græcis ita expreſſum eſt, qui tamen ante Pythagoram illud ignoraverunt, [n] quid ſignificet inter eruditos non convenit; etymologiæ enim plerumque incertæ ſunt, præſertim ex linguis alienis deducendæ, quæque ad primam ætatem exſurgunt. Ex veteribus Dinoni & Hermodoro apud LAERTIUM ἀϛροθύτην, [o] aſtrorum ſacerdotem, magno BOCHARTO ἀϛροθεάτην, [p] ſiderum contemplatorem;

n) CLEMENS ALEXANDR. *Strom. l. I. p. 304.* male itaque URSINUS *l. c. p. 12.* Platoni primam inter Græcos Zoroaſtris mentionem adſcribit. Poſt Platonem vero multi, Antiſthenes apud SUIDAM Ariſtoteles, Hermippus, Hermodorus & Eydoxus, quorum teſtimonia ſervavere PLINIUS *l. XXX. c. 1.* & LAERT. *l. I. ſ. 2.*

o) *Lib. I. ſ. 8. conf.* MENAGIUS *ad h. l.*

p) *Geogr. S. P. I. l. IV. c. 1. p. m. 233.*

rem; aliis [q] amicum ignis, fictorem occulti ignis, HYDEO [r] obryzum vel pravum aurum significat: nobis optimum videtur fateri ignorantiam in nomine nimis vetusto. Nec certiora sunt, quæ inter eruditos disputari solent unus Zoroaster fuerit, an plures? Quæ quæstio non heri demum enata est, sed PLINII tempore jam eruditos detinuit, qui non negat, [s] *non constare, unus Zoroastres fuerit, an postea & alius.* Nec concordant inter se de numero eorum, qui hoc nomen sortiti sunt. Patet enim ex loco quodam ARNOBII, [t] etsi varie ab interpretibus accepto, [u] illo jam tempore plures numeratos fuisse Zoroastres; ita enim: *Age nunc veniat qui super igneam Zonam, magus interiore ab orbe Zoroastres; Hermippo ut adsentiamur auctori. Bactrianus & ille conveniat, cujus Ctesias res gestas historiarum exponit in primo; Armenius Hosthanis nepos, & familiaris Pamphylus Cyri.* Ex his enim verbis, quatuor Zoroastres exsculpit NAUDÆUS, [x] tres SALMASIUS, [y] duos URSINUS, [z] sine causa forte dissentientes, cum plures Zoroastres veteres omnino enumerent. Nam narratur illis 1. Chaldæus sive Assyrius, qui fulmine percussus periit; [a] 2. Bactrianus, quem Bactrianæ regem Nino æqualem, ab eoque victum & interfectum JUSTINUS [b] memorat; 3. Persa, [c] Clementi Alexandrino Medus, Magorum & Chaldaicæ disciplinæ inter Persas auctor. 4. Pamphylius, vulgo dictus Er, sive Erus Armenius, cujus meminit PLATO [d] & quem dictum quoque fuisse Zoroastrem contendit CLEMENS, [e] quique revixisse dicitur VALERIO MAXIMO [f] & MACROBIO. [ff] 5. Proconnesius PLINIO memoratus, qui, *ante Hosthanem paulo diligentiores ponere Zoroastrem alium Proconnesium,* monet. [g] Hujus animam ex corpore, quoties vellet, discessisse, atque rediisse, SUIDAS memorat. [h] Adjiciunt his, sextum, qui Pythagoram Babylone Zoroastrem præceptorem habuisse asserunt. [i] Quemadmodum vero in hoc Zoroastrum numero sine dubio nimia fuit antiquitas, dum alii viri magia celebres hoc magi omnium antiquissimi nomine insigniti sunt, id quod vel de Bactriano, qui alibi [k] Oxyartes

Zoroaster unus an plures?

fuisse

q) HOTTINGER. *Hist. orient. p. 365.* KIRCHER. *Obel Pamph. l. I. c. 2. §. 1.*
r) *l. c. p. 310.*
s) *l. c.*
t) *Adv. gentes l. I. n. 36. p. m. 36.* ed. Guil. Canteri.
u) Variæ hujus loci interpunctiones varium quoque sensum viris doctis præbuere, quorum conjecturas lege apud STANLEJUM *Hist. phil. P. XIII. Sect. I. c. 2. p. 1112.*
x) *Apologie pour les grands hommes accusés de Magie c. VIII. p. m. 91.*
y) *Exercit. Plinian. p. 855.*
z) *l. c.*
a) SUIDAS in *Zoroastres T. II. p. 15.*
b) *l. I. Hist. c. 1. 9.*
c) LAERT. *l. c.*
d) *de republica l. X.*
e) *Strom. l. V. p. 598.*
f) *l. I. c. 8.*
ff) In *Somn. Scipion.*
g) *Lib XXX. c. 1.*
h) In *Aristeas T. I. p. 323.*
i) APULEJUS in *floridis.* De ipsa fabula hac dicetur in Pythagoræ historia: conf. BAYLE *l. c.*
k) Apud DIODORUM SIC. *l. II. p. 66.* conf. BOCHART. *Phaleg. l. IV. c. 1. p. 232.* & quæ ad negandum Zoroastrem Bactrianum affert STANLEJUS *l. c. p. 1112.*

fuisse dicitur, de Pamphylio, quem Erum fuisse indicavimus; & de Proconnesio, quem Aristeam fuisse constat, [l] recte dicitur; ita facile credi potest, gentes has Asiaticas, de patria celebratissimi inter orientales viri inter se æmulas, sibi Zoroastrem vindicasse, sicque plures ex uno fuisse enatos; nec a veritatis specie abludit abusos Zoroastris nomine alios, in his artibus valentes, ut sibi nomen atque famam conciliarent. [m] Unde de reducendo hoc Zoroastrum numero solliciti fuere viri docti; inter quos multi quatuor, alii duos, post GOROPIUM BECANUM vero THOMAS HYDE [n] unum tantum Zoroastrem, Persa - Medum fuisse statuunt, quem secuti sunt nostra ætate viri celeberrimi JO. FRANC. BUDDEUS [o] ISAACUS DE BEAUSOBRE [p] & HUMFR. PRIDEAUX. [q] Quemadmodum vero de numero dissentiunt eruditi, ita incerti quoque feruntur, quis sub Zoroastris nomine lateat? Inventi enim sunt multi inter Christianos, qui Chamum, Noachi filium sub Zoroastris larva tegi putarent, [r] qui hoc potissimum argumento ducuntur, quod Chamus magiæ princeps & inventor veteribus habitus sit, & pessimam artem ad gentes post dispersionem propagasse dicatur. Quæ fabula etsi celeberrimis viris placuit, [s] recte tamen rejicitur, cum non tantum totum de magia Chami commentum nugis Judæorum & hæreticorum originem debeat, sine teste, sine calculo prolatis; sed circumstantiæ quoque, quas de Zoroastre Græci & Arabes narrant, nec tempori nec personæ Chami conveniant, sic, ut recitasse absurdam sententiam, sit refutasse. Et eodem argumento, doctorum ecclesiæ veterum opinio cadit, qui vel Nimrodum, vel Misraimum, vel Assurem, vel Abrahamum ex Zoroastre exsculpunt: [t] nihil enim habent, quo sententiam vel levi colore inducant, præter temporis antiquitatem & nominis celebritatem, ex qua misere ad eandem subjecti unius personam concluditur. Nec audiendus est HORNIUS, [u] cui Zoroaster Bileam, Mosi memoratus, esse videtur; nam & hæc opinio nullam veri speciem habet, præter magiæ professionem, quæ utrique adscribitur, quæ fecit, ut plures celebres magi cum Zoroastre confunderentur. Immo nec illustris HUETII sententia [w] adjiciendum calculum meretur; qui non levi eruditionis specie contendit, suppositítiam esse Zoroastris personam, cui etsi vera subsit Mosis persona, falsam tamen ipsam esse, & tot figmentis confu-

Zoroaster quis fuerit?

tam,

l) SUIDAS *l.c.* vixit temporibus Crœsi & Cyri.

m) URSINUS *l.c. p.33.*

n) *De rel. vet. Pers. c. XXIV. p.308.*

o) *Hist. Eccl. V. T. T. I. p. 438.*

p) *Hist. du Manicheisme T. I. p. 318.*

q) *Hist. S. & prof. connexa T. I. p. 212. vers. Germ.*

r) PSEUDO - CLEMENS *recognit. l. IV. c. 25.* conf. FABRICIUS *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 299. in not.*

s) ATH. KIRCHERO *in arca Noë,* SCIPIONI SGAMBATO, *in archiv. V. T.* CLERICO *Hist. de la Medecine p. 9.*

t) Vid. quos nominat FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. I. p. 243.* conf. HUETIUS *Dem. Evang. Prop. IV. c. 5. p. m. 90.*

u) *Hist. philos. l. II. c. 6. p. 80.* cujus rationes frivolæ sunt.

w) *Demonstrat. Evang. l. c.*

tam, de qua nihil certi cognitum aut literis proditum. Quam sententiam inde ornat, quod discrepantes de Zoroastre sententiæ conciliari non queant, nisi ista hypothesi, famam de Mose genuisse apud orientales Zoroastrem, quem Sinam, Persam, Medum jactaverint, ex ignorantia geographiæ, patriam Mosis, quam Æthiopiam putaverint, suo loco non reperientes. Nomen & fabulam de Zoroastre ex igne prodeunte genuisse historiam Mosis cum Deo ex rubo ardente colloquente conversati: magiæ inventionem adscriptam Zoroastri, quod Moses prodigiis suis totum Ægyptum implens & conturbans summus & omnium celeberrimus magus haberetur. Immo ipsam magiam non γοητικὴν, sed cultus divini scientiam a veteribus habitam, Mosen veras origines naturæ, & rationes cultus divini docentem prodere: Sicque & in ceteris, quæ de Zoroastre referuntur, a Græcis & Arabibus fabulis ad Mosis historiam applicandis versatur auctor ingeniosissimus, cujus eruditionem & fingendi ad ornandam hypothesin artem atque ingenium laudes, judicium desideres. Quod si enim hac ratione, ex levi longiusque quæsita circumstantiarum conciliatione inferre liceat, easdem fuisse personas, quibus eadem convenire videntur, eadem probabilitate largiendum est Arabibus Zoroastrem fuisse Eliam, vel alium virum celebrem, immo per omnem historiam pro lubitu mutabuntur ita res vetustæ, ut quo quis est ingenio fæcundior, eo incertiorem reddat historiam. Id quod de Arabibus [x] quoque notandum, qui vel Eliæ servum, vel Jeremiæ discipulum, vel Esræ ministrum effingunt. Ut taceamus eos, qui eundem cum Mithra, Osiride, aliisque gentium numinibus sine ratione faciunt. [y] Tandem ne quid fabulosæ incertitudinis desit, de tempore quoque quo Zoroaster vixisse fertur, in diversissimas sententias apud veteres & recentiores itum est. PLINIO enim referente [z] Eudoxus, qui magiam inter sapientiæ sectas clarissimam utilissimamque intelligi voluit, Zoroastrem sex millibus annorum ante Platonis mortem fuisse prodidit. Sic & Aristoteles. Hermippus, qui de tota ea arte diligentissime scripsit, tradidit, ipsum quinque millibus annorum ante Trojanum bellum fuisse. Quæ mentiendi & fingendi impudentia ipsi Plinio suspecta fuit, miranti, durasse memoriam artemque tam longo ævo commentariis non intercidentibus, præterea nec claris nec continuis successionibus custoditam; inque bello Trojano tantum de ea arte silentium fuisse, primumque commentatum de ea arte Osthanem. Sed & reliqua legenda sunt, quibus supersedere potuisset, si veras temporum rationes scivisset, ad hanc annorum vetustatem mundi initiis non surgentibus. Sed videntur, qui talia nobis obtrusere, decepti fuisse com-

Quando vixerit?

x) HERBELOT. *Biblioth. Orient.* voc. *Zoroastre.* FABRICIUS *l.c.* qui tamen cum HUETIO *l.c.* perperam dicit, POCOCKIUM *ad Abulpharajum p.* 147. Zoroastrem eundem facere cum Hystaspe. Non enim Zoroastrem, sed Gustasphum Hystaspem a Cyro tertium esse putat.

y) KIRCHER. *Œdip. Ægypt. p.* 216. nugarum ejusmodi egregius architectus.

z) *l. XXX. c.* 1.

commentitiis Chaldæorum obſervationibus ſideralibus, quibus tantam ætatem adſcripſiſſe Chaldæos ſupra obſervatum eſt. Nam non magiæ tantum ſed & aſtrologiæ inventorem Zoroaſtrem fuiſſe unanimi ore conſenſerunt. Parcius tamen & moderatius ex veteribus alii. Xanthus enim Lydius apud LAERTIUM [a] a Zoroaſtre usque ad Xerxis tranſitum ſexcentos annos enumerat, niſi hic in numero erratum ſit a librariis; [b] certe apud SUIDAM [c] annis tantum quingentis bello Trojano prior fuiſſe dicitur. Aliorum, qui vel Chamum, vel Nimrodum, vel Aſſurem fuiſſe contenderunt, opiniones præterimus, colligi enim poſſunt, ex ætate illa, qua magni illi homines vixerunt. In tam vario itaque & immani de Zoroaſtre diſſenſu difficile eſt ſolida ſectanti, aliquid certi ſtatuere, contentosque nos eſſe oportet, ſi aliquali conjecturarum probabilitate in tam cimmeriis tenebris palpare nobis liceat. Et Zoroaſtrem quidem aliquem fuiſſe, cum Chamo, aliisque priſcæ vetuſtatis heroibus non confundendum, qui obſervandorum rituum, cultusque deorum atque ſpirituum arcani, quem magiam veteres dixere, auctor fuerit, vix ambigendum videtur, niſi toti veterum ſcriptorum choro, & univerſali eorum conſenſui contradicendum eſt: in eo enim unanimi ore Græci pariter atque Arabes concordant. Utrum vero plures Zoroaſtres fuerint, an unus, in tanta vetuſtiſſimorum monumentorum confuſione & contradictione difficulter conjecturis determinari poteſt. Quod ſi tamen in re adeo incerta aliquid dicendum eſt, hoc probabile nec rejiciendum temere, putamus, exſtitiſſe Zoroaſtrem Perſo-Medum, Darii Hyſtaſpis temporibus inclareſcentem, cui magiæ apud Perſas introductio, Magorumque religionis reformatio, ſcripta quoque, quæ ſub Zoroaſtris nomine ambulant, tribui ſolent. In hoc enim Græcorum pariter atque Arabum teſtimonia facile conciliari poſſe, capite ſequente, ubi de hoc Perſarum Zoroaſtre dicendum erit, de Perſis philoſophis acturis, demonſtrabimus. Præter hunc vero Zoroaſtrem, alium fuiſſe hujus nominis Perſa vetuſtiorem, & apud Babylonios introductæ vel ſaltem auctæ ſcientiæ ſideralis & magicæ auctorem, evincere nobis videntur, tot veterum teſtimonia, quæ propter aliquas Arabum aſſertiones, rejicere omnesque falſi arguere temerarium eſt, adque evertendam omnem veteris hiſtoriæ veriſimilitudinem aptiſſimum. Neque enim ſcriptores Arabes, etſi patria monumenta crepant, unice audiendi ſunt, qui, judice, literarum harum peritiſſimo POCOCKIO [d] de Zoroaſtre, ſive Zaraduſtho *fabulas prolixas, inanes & quæ recenſeantur, indignas*, enumerant. Immo ex ipſis Arabibus hæc confirmari poſſunt. ELMACINUS enim, [e] non inſtitutam a Zoro-

a) *Lib. I. ſ. 2.*

b) Id quod contendit MENAGIUS *ad h. l.* pro ἑξακόσια auctoritate duorum MSS. ponens ἑξακισχίλια. Paria habet PLUTARCHUS de Iſide & Oſiride.

c) In *Zoroaſter.* conf. BOCHARTUS *l. c.*

d) *Specim. Hiſtor. Arab. p. 147.* de qua re dicetur quoque poſtea.

e) Apud STANLEJUM *l. c. P. XIII. p. 1113. P. XIV. p. 1160.* idem monente POCOCKIO in *ſpecimine Hiſt. Arab. p. 147.*

Zoroaſtre Perſa, ſed reſtitutam Perſarum ac Magorum religionem aſſerit, in varias antea ſectas diviſam, EUTYCHIUS vero Alexandrinus in annalibus [f] Arabicis diſerte duos Zoroaſtres nominat, unum Nachori tempore, regnante rege Tachmurt, florentem, auctorem religionis Sabæorum, alterum Samardii Magi regno viventem, qui magorum religionem condidit, ædibus igni dicatis, qui idem eſt cum illo Zoroaſtre, quem Darii temporibus floruiſſe Arabes volunt. Quæ Arabum teſtimonia etſi parum auctoritatis nobis habere videntur, habebunt tamen pondus apud eos, qui hujus gentis fide unum nobis Zoroaſtrem effingunt. Nec a veri ſpecie alienum, virum quendam magni ingenii apud veteres Babylonios rituum divinorum & ſideralis ſcientiæ initia poſuiſſe, & ita conſtituiſſe, ut ſuperſtitio inter Chuſitarum progeniem late efflorescens arcana myſteriorum majora humanis viribus & peculiare cum diis commercium mentientium notitia fulciretur: hujus vero nomine uſum philoſophum Perſo-Medum ad reformandam patriam ſuperſtitionem animum applicuiſſe. Certe obſervationes Chaldæorum ſiderales hujus ætatem longe ſuperant, quorum ſi primus auctor unanimi veterum conſenſu Zoroaſter, fuerit, is a Perſarum philoſopho neceſſario diſtinguendus eſt. Reliquos vero Zoroaſtres non moramur, quos vel inſtituti ſimilitudine, vel arcanæ doctrinæ ratione, vel comparatione cum celebratiſſimo antiquitatis viro ad augendam nationis, unde oriundi erant, gloriam, vel obſcuriſſimæ hiſtoriæ confuſione enatos eſſe, profundius rem expendenti erit probabiliſſimum. Ætatem vero atque tempora vetuſtiſſimi illius Zoroaſtris certa figere, immo vel probabili ſaltem conjectura deſignare, impoſſibile putamus, adeo ubique monumenta fide digna vel deficiunt vel ſibi contradicunt. Illud unum certum eſt, ſi aſtrologiæ inter Chaldæos cultæ Zoroaſter auctor eſt, valde antiquum eum eſſe, & ad adoleſcentiam imperii Babylonici referri debere, in qua ſidera jam obſervata fuiſſe veteres produnt.

Vita Zoroaſtris incerta.

§. XI. Non minori difficultate laborant, quæ de Zoroaſtre referuntur vitæ circumſtantiæ. Cum enim perſonæ inter ſe, quod vidimus, confunderentur, & antiquitatis res fabulis in majorem ſpeciem augerentur, ad incredibilem adeoque humana conditione majorem rationem exaltatæ, fieri non potuit, ut non incertiſſima evaderet tota Zoroaſtreæ vitæ hiſtoria. Nec alia via hic tutius incedi poteſt, quam ut ea, quæ ad Perſam referri debent, vel ſaltem probabilius poſſunt, a reliquis ſecernantur; verum in hoc non exiguus & tantum non fruſtraneus labor eſt. Dabimus tamen eorum, quæ de Medo-Perſa a Græcis & Arabibus referuntur, poſtea hiſtoriam, ubi de eo ſermonem inſtituemus. An ad hunc vel ad Chaldæum referendum ſit, quod PLATO ait, [g] fuiſſe Oromazis filium, incertum eſt; hoc vero certum, ſi Zoroaſter hac appellatione mactatus fuit, non parentem ejus hoc nomine fuiſſe indicatum, ſed virum innuere quem humanis

 majo-

f) *T. I. p. 63. 263.* conſentit ABULPHARAJUS apud HERBELOTUM *Bibl. Orient. p. 931.*

g) In *Alcibiade primo.*

majora præstitisse credebant, ad divinitatem relatum, Deique ita filium vocatum esse. Videbimus enim in sequentibus, Oromasden boni Dei, sive principii boni apud Persas nomen esse. Ita enim genios, sive deorum filios magnos viros putabant veteres, id quod de Hermete, Pythagora, aliisque docet historia philosophica. Refert etiam PLINIUS,[h] risisse Zoroastrem eodem die, quo genitus esset, atque eidem cerebrum palpitasse, ut impositam repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ. Hanc hausisse a præceptore Azonace,[i] meditatumque totis viginti annis in altissimis montibus caseo solo victitasse,[k] tandemque evasisse astrologiæ atque magiæ primum in hac gente auctorem.[l] Precatum quoque, ut igne cœlesti consumtus obiret, & monuisse Assyrios, suum cinerem conservarent, sic enim regnum illis perpetuum mansurum.[m] Addunt his, qui Zoroastrem Bactrianum cum Assyrio eundem faciunt, Zoroastrem Magiæ præsidio fultum, præsidium sibi regnumque Bactrianum fascinatis barbarorum animis comparavisse, diuque tenuisse inconcussum. Denique cum Nino Nimrodi filio viribus imparem, artibus & inferorum subsidio superiorem congressum succubuisse; creditum quoque in pugna cecidisse, vivum tamen mox apparuisse, captumque atque ad triumphum reservatum cœlesti igni conflagravisse. Hactenus Zoroastreæ historiæ conditores,[n] de quibus ex vero atque accurate divus CHRYSOSTOMUS;[o] *Figmenta sunt, quæ de Zoroastre atque Zamolxe circumferuntur, omnia. Qui historiam de rebus eorum scripserunt, magni fuerunt artifices qua mendaciorum, qua elegantiæ orationis.* Ex disputatis enim hactenus satis, quam incerta hæc omnia immo ἀσύςατα & inter se pugnantia sint, constat. Nam quæ de nascentis Zoroastris prodigiis referuntur, risum certe puerorum excitant, quasi, si verum esset, id divinitatis signum esset, nec naturali vi factum. Quæ vero de Bactriano regno occupato narrantur, DIODORI SICULI bellum Nini Bactrianum cum cura exsequentis[p] auctoritate refutantur, qui Oxyartis meminit, non Zoroastris, cui melior fides habenda, quam Trogo, vel Theoni Sophistæ, qui etiam ejus meminit.[q] Certe ex putidis lacunis ex quibus Eudoxus & Hermippus millia illa sex annorum, quibus antiquitatem Zoroastris exstruxerunt, sua hauserunt, desumta sunt. Nec mortis genus, nisi conjectura nos fallit, aliunde excogitatum est, quam quod veteres gentiles fulmine tactos deos evadere crederent.[r] Quod satis prodit auctor *Recognitionum Cle-*

h) *Lib. VII. c. 16.*
i) *Lib. XXX. c. 1.*
k) *Lib. XI. c. 42.*
l) JUSTINUS *l. I. c. 2.*
m) SUIDAS *l. c.* id de Persa CEDRENUS prodidit, notante STANLEJO *l. c. p. 115.*
n) Fuse & eleganti sermone Zoroastream historiam enarrat JOANNES BISSELIUS *illustrium ruinarum Dec. I.*
o) De *S. Babyla Martyre.*
p) *Lib. II. c. 6.*
q) In Progymnasm. *de compar.* apud URSINUM *l. c. p. 18.* adde ARNOBIUM *l. I. p. 6.*
r) Vid. URSINUS *Analect. S. vol. I. l. II. c. 28.*

Clementis [s] quando narrat, *Misrajimum a gentibus Zoroastrem nominatum, a parente Chamo magicæ artis disciplinam edoctum, volentem Deum haberi, scintillas quasdam ex stellis produxisse, & hominibus ostentare cœpisse, quo rudes & ignari in stuporem miraculi traherentur: cupientemque augere de se hujusmodi opinionem, sæpius ista molitum fuisse, usque quo ab ipso dæmone, quem importunius frequentabat, igni succensus concremaretur. Homines vero exstructo sepulchro ad honorem ejus tanquam amicum Dei ac fulminis ad cœlum vehiculo elevatum adorare ausos esse, & quasi vivens astrum colere. Hinc enim & nomen ejus Zoroaster, hoc est, vivum sidus, appellatum esse, ab his qui post unam generationem Græcæ linguæ loquela fuerant repleti. Hoc denique exemplo, etiam nunc multos eos, qui fulmine obierint sepulchris honoratos, tanquam amicos Dei colere.* Qui locus etsi somnia Judaei Alexandrini, philosophiæ, quæ Ægyptum sec. II. & III. detinuit, placitis innutriti, [t] & Christianis sacris accedentis nobis exhibeat, opinionem tamen gentilium, præsertim orientalium, in quarum eruditione non leviter versatum fuisse recognitionum & Clementinorum opus satis produnt, eleganter enarrat, ex qua id non sine probabilitate conficitur, vel extinctum igni cœlesti Zoroastrem ad divinitatem relatum fuisse, vel saltem id finxisse Assyrios Persasque, apud quos ignis cultus summus fuit. Et ex hoc figmento explicanda sunt obscura Arnobii verba supra allata, cui, super igneam zonam venire, interiore ab orbe Zoroaster, dicitur.

§. XII. Magiæ præcipuum auctorem atque præceptorem Chaldæis Persisque fuisse Zoroastrem, ex dictis constat, satisque luculenter PLINIUS veterum testimoniis nixus, afferit. [u] Cum vero duplex veteribus magia sit, alia θεεργικὴ alia γοητικὴ, ut prolixius docebimus, ubi Alexandrinæ philosophiæ placita exponemus, etiam hic in diversas sententias itum est. Alii enim, & inter hos imprimis Judæorum magistri, qui vel Chamum vel Misrajimum Zoroastrem esse putant, malorum dæmonum artes & commercium intelligi, & eorum ope mirabilia patrasse Zoroastrem statuunt, quibus recentiori ætate nonnulli accesserunt. [x] Alii vero ab hac infamia Zoroastrem liberant, [y] & cum PLATONE, [z] ejus magiam nihil aliud fuisse nisi θεῶν θεραπείαν, peculiarem Deos colendi modum, contendunt. Nec tamen adeo a se dissentiunt, ut non possint aliquo modo conciliari. Etsi enim illud certum est, magiam, quam Zoroaster invenisse atque excoluisse dicitur, divini cultus speciem singularem exhibuisse, unde etiam Persarum reges inter reliquas regiæ disciplinæ partes hanc Zoroastream magiam edocti sunt, constitit tamen illa magia in invocatione

Magia Zoroastris.

s) *Lib. IV. c. 27.*

t) Conf. S. Rev. MOSHEMIUS *Syntagm. dissert. ad H. E. pertinentium p. 174.*

u) *Loco sæpius citato.*

x) URSINUS *l. c.* & quos laudat.

y) BAYLE *l. c. not. D.* prolixissime vero NAUDÆUS *Apologia magiæ accusatorum c. 8. p. m. 91. seqq.*

z) In *Alcibiade I. p. m. 25.*

catione dæmonum bonorum, & provocatione operationis eorum, per peculiaria incantamenta, cultumque singularem, quibus rebus naturalibus supernaturalem vim addi dæmonumque bonorum potentias illis alligari credebant statuebantque, non inepte docente FICINO, [a] *statuis, lapidibus, herbis, certo ordine compositis dæmonas quodammodo includi, verbis autem ad cœlestem quandam similitudinem temperatis divinas quasdam dotes distribui, & id quidem providente Deo, ut quoties res ipsa postulat, rite possemus divinum auxilium invocare.* Unde & magia pharmaceutica ad hanc ipsam θεραπείαν relata fuit. Cultus itaque divinus, quem instituisse Zoroaster dicitur, nihil aliud fuit, quam rituum illorum divinorum & arcanorum, ad efficienda mirabilia, & evocanda deorum auxilia, adhibitorum mysterium. Certe magiæ ope exercituum vires frangi, copias hostium deleri, & panicum iis terrorem immitti posse, veteres crediderunt, ut vel ex iis patet, quæ de Bactriano Zoroastre contra Ninum viribus magicis dimicante supra observavimus; & qualem magiæ effectum imbrem illum miraculosum fuisse, qui Antonini exercitum internecioni eripuit, Romani a Christianis sacris alieni tradiderunt. Neque hic sacerdotium, quo fungebantur magi apud Persas, cum magia quæ peculiaris cultus divini eaque arcanior pars fuit, confundendum est, [b] cum inter se varie differant. Etsi vero bonis dæmonibus has artes adscribebant orientales populi, facile tamen, quos genios invocaverint, & provocaverint, inde liquet: quæ causa fuit, cur potissimum sancti ecclesiæ veteris doctores hanc theurgiam goëtiæ non haberent meliorem. Nec mirum, regem Persarum hæc instituta Zoroastrea edoctum fuisse, cum enim pleraque, si non omnia, ad imposturam populo faciendam collinearent, regia imprimis hac disciplina, quo titulo eam mactat PLATO, [c] opus erat, regem instrui, ut inde ei arcana dominationis paterent. Est enim *ad superstitionem natura pronissima barbarorum natio*, recte judicante PLUTARCHO, [d] *qua nihil melius multitudinem regit, quæ alioquin impotens, sæva, mutabilis, ubi vana religione capta est, melius jam vatibus, quam ducibus suis paret.* [e] Quod ut omnibus fere temporibus evenisse, & apud plerasque gentes veteres usu venisse, facile probari posset [f] si id ageremus; ita magicam disciplinam apud Babylonios, quique hoc imperium postea occupaverunt, Persas instrumentum dominationis arcanæ fuisse regique potissimum inserviviisse, vel ex sacræ scripturæ locis supra adductis patet, & postea quoque monebitur, ubi de Persarum magis disserendi locus erit. Certe varias & illicitas artes hanc disciplinam Zoroastream continuisse, licet bonis dæmonibus, sive, quod idem est, diis evocatis eas adscripserint, ex dictis liquet. Etsi vero Zoroaster & astrologiæ &

a) In argumento *Cratyli p. m.* 209.

b) Recte hoc notatum cl. CLERICO *Indic. Philolog. ad Hist. philos. orient. Stanleji*, voce *Magus*.

c) *l. c.*

d) In *Sertorio*.

e) CURTIUS *l. IV. c.* 10.

f) Conf. URSINUS *l. c. Sect. VII. p.* 56.

& magiæ studium suis commendavit & instituit, & utrumque ita sororio vinculo junctum fuit, ut communem vaticinandi, & mirabilia vel prædicendi vel patrandi scopum habuerint, distincti tamen postea astrologi a magis, ut supra observatum est, unde ἐπαγγελείας διαφόρους οὔσας vocat ORIGENES. [g] Errant itaque, [h] qui ex magia Zoroastrea nobis cognitionem elementorum rerumque naturalium exsculpunt, & nescio quam physices cognitionem vetustissimis magis tribuunt. Ceterum cum magiæ [illegible] genus fuerit pyromantia, & huic operam posuisse Zoroastrem vir quidam doctus [i] conjicit, solitum ignes cœlestes elicere, & afflatu tandem eorum interiisse, quod & Tullo Hostilio accidit: potuisse enim hoc cacodæmonis opera, vel divino permissu fieri, vel certe fingi, ut Mosi, ut Eliæ, prophetarum principibus quoquo modo faceret parem Zoroastrem, aut etiam superiorem. Quæ tamen, cum solam illam traditionem, Zoroastrem ignes cœlitus evocantem fulmine periisse fundamentum agnoscant, quam a testibus fide parum dignis profectam esse, evicimus, frustra dicuntur, nec cacodæmonis operationes temere advocandæ, cum sola præstigiatorum astutia artesque sufficiant, ut, qualis Zoroastris disciplina in hac re fuerit, explicari queat. Plura in tantis tenebris nonnisi extrema audacia conjicere licet.

Scripta Zoroastri tributa.

§. XIII. Solent ad Zoroastrem scripta quoque quædam veluti auctorem referri, quæ antiquissimis temporibus jam tributa ei esse, PLINIUS [k] prodit, qui refert, *Hermippum Smyrnæum*, qui sub Ptolomæis claruit, [l] *libro* περὶ μάγων *de tota arte magica diligentissime scripsisse, & vicies centum millia versuum a Zoroastre condita, indicibus quoque voluminum ejus positis explanavisse* Intercidit vero istud Hermippi opus. Supersunt tamen tituli, unde patet, astrologica, physica, magica, chemica atque politica sive theologica ei tribui. Verum non tantum suppositionis omnia illa scripta suspecta sunt, sed si quid eorum vel aliquid eis simile unquam extitit, ad Persarum Zoroastrem antiquissimis Chaldæorum temporibus multo juniorem, ejusque asseclas referendum est. Quare de iis agere hic quidem supersedemus, amplius de iis tractaturi, ubi Persarum sapientia enarranda est. Interim consulendi sunt LAMBECIUS [m] & FABRICIUS. [n]

Belus.

§. XIV. Præter Zoroastrem apud Assyrios Belus imprimis prædicatur inventor cultorque sideralis scientiæ. De eo vero non minus obscurissima fabularumque plena sunt omnia, quæ referuntur. DIODORUM [o] si sequimur, Belus quidam Neptuni Libyæque filius coloniam ex Ægypto Babylonem deduxit, positaque apud Euphratem sede, sacerdotes pro more Ægy-

g) Adversus CELSUM *l. I. p. 25.*
h) ARNOLDUS in spicilegio ad Ursinum *p. 46.* & quos ibi laudat *p. 50.*
i) URSINUS *l. c. p. 35.*
k) *l. c.*
l) Vid. JONSIUS *de script. hist. philos. l. II. c. 9. p. 161.*
m) In *prodromo historiæ liter. p. 79.*
n) *Bibl. Græc. vol. I. p. 245.*
o) *Lib. I. p. 24.*

Ægyptiorum instituit, impensis ac oneribus publicis solutos, quos Babylonii Chaldæos nominant; hi astra observaverunt, imitati sacerdotes Ægyptios, qui physici sunt atque astrologi. Huic [p] Belo, addit, filiam Semiramim templum media Babylone exstruxisse, quod summæ erat altitudinis, in quo Chaldæi siderum contemplationi vacaverint, ortusque & occasus accurate notaverint: quod templum adhuc durare Belumque fuisse inventorem sideralis scientiæ PLINIUS [q] scripsit. Quæ quidem, viro cuidam docto [r] si in se spectentur, atque præstruatur, Neptunum esse Chus Nimrodi patrem, Ægyptumque olim latius patuisse, atque ultra Rhinocoluram porrectam, quandam Arabiæ partem, in qua juxta Homerum Nysa Bacchi patria, comprehendisse, veritati constare videntur: aperte tamen veterem Ægyptiorum jactantiam se solos omnibus terrarum orbis regionibus colonias dedisse sapiunt, [s] quam supra veritati non affinem esse jam monuimus; multaque præstruunt, nondum evicta, immo aperte confusas Græcorum mythologias cum barbararum gentium originibus produnt. Accedit admodum incertam redditam esse historiam Beli, eo, quod divinis honoribus mactatus est. Unde cum Baalis cultus apud Orientales fuerit communissimus. Vocabulum hoc appellativum esse, perinde ut Jovis, ut Deum denominaret, sive solem, sive aliud numen, multis viris eruditis placuit. [t] Jovis enim nomen Beli apud Græcos & Latinos plerumque addi constat, & Sanchuniathon auctor est, [u] Saturno tres in Peræa liberos natos Saturnum patri cognominem, Jovem Belum, & Apollinem. [w] Quibus & hoc addendum, plures Belos veteribus commemorari, Assyrium, Babylonium, Ægyptium Tyrium, ita ut incertum sit, quid de Belo sideralis doctrinæ auctore statuendum sit. Quodsi conjecturis tamen locus dandus est, non dubitandum putamus, fuisse aliquem inter Assyrios celeberrimum virum, qui attendendi ad siderum cursus primam occasionem exhibuerit, vel hoc studium inter hos populos ad certam disciplinæ rationem promoverit, quoniam eam firmando imperio, & flectendis populorum orientalium ad cultum astrorum, & enatam ex eo superstitionem proclivium animis utilissimam videret; hunc scientia & auctoritate gravem post mortem inter numina relatum, divinoque cultu honoratum, vel tum demum Beli nomen, soli vel aliis diis tribui solitum, accepisse, vel Beli nomen antea jam datum inter divinos numinum titulos retulisse: alias tamen gentes vel æmulatione ductas sibi hunc Deum vindicasse, vel alios viros bene meritos eodem nomine, in oriente satis frequenti donasse. Etsi vero hæc pro conjecturis tantum venditamus, sua tamen iis constat verisimilitudo. Nam ita facile

p) IDEM *l. II. p. 69.*

q) *Lib. VI. c. 26.* conf. SOLIN. *in Polyhist. c. ult.*

r) JO. FRID. SCHROEERO in *imperio Babylonis & Nini Sect. I. §. 23. p. 69.*

s) Unde & pro Ægyptiis hæc a Diodoro referuntur.

t) Vid. quos laudat SCHROEER. *l. c. p. 70. not. a.*

u) Vide quæ diximus in *Otio Vindelico Mel. III. p. 226. seq.*

w) Apud EUSEB. *de præpar. Ev. l. I. c. 10.*

cile conciliantur diverſiſſimæ veterum narrationes, & quæ Græci de ortu Beli ex mythologiis ſuis nugantur, lucem capiunt, ex relata ad Belum divinitate. Nec objici poteſt, quod eruditiſſimo VITRINGÆ, Belum Babyloniorum Deum, ad Belum Nini patrem, monarchiæ Babylonicæ primum conditorem referri non poſſe aſſerenti, placuit,[x] idololatriam orientalium longe diverſam fuiſſe a Græcanica, quæ illuſtres fato functos religioſe venerandos propoſuit. Scilicet orientalem idololatriam verſatam eſſe circa naturas cœleſtes aut infernas ſive ſubterraneas. Nam ut negari quidem non poteſt, naturas divinas, quas in elementis reſidere putarunt orientales, ab iis cultas eſſe, ſicque aëra, ſolemque veneratos eos eſſe[y] fruſtra tamen negatur, viros ſummos immortaliter de republica meritos ad aſtra non evectos & ad divinitatem relatos eſſe;[z] cujus contrariam ſententiam per omnem fere veteris orientalis theologiæ ambitum cernere licet, & de Perſarum quoque diis poſtea obſervabimus. Nec locum habere poteſt illa diſtinctio inter idololatriam orientalem atque Græcanicam, cum Græci hunc bene meritos divino cultu venerandi viros morem a barbaris acceperint, ut vetuſtiſſimorum Græcorum hiſtoria manifeſtum facit, & ex theogoniis Græcorum rei periti facile diſcent: unde & theogonia Beli apud Sanchuniatonem hanc ſententiam magis confirmat quam deſtruit. Significationes enim deorum & circumſtantiæ hiſtoricæ ſerius in phyſicas & philoſophicas rationes mutatæ ſunt, ubi philoſophi popularem religionem emendarunt. Quis vero iſte Belus fuerit, an Chamus, quod nonnemo contendit, an Ninus Nimrodi pater, an alius, id incertum eſſe, nec probabili ratione definiri poſſe putamus, adeoque incertiſſimas conjecturas aliis relinquimus.

§. XVI. Recentior eſt, certiori vero notitia nobis notus Beroſus, ſive, ut Græcis dicitur Beroſſus.[a] De cujus ætate diſſentiunt quidem viri eruditi, quorum aliqui loco quodam TATIANI[b] adducti, Ptolomæi Philadelphi temporibus eum vixiſſe autumant.[c] Qui tamen ſi attendiſſent, ipſum Tatianum diſerte dicere, eum κατ' Ἀλέξανδρον γεγονότα, *Alexandri ætate fuiſſe*,[d] & meminiſſent, Beroſum, apud SYNCELLUM, ipſum referre,

Beroſus.

x) *Ad Jeſaiam XLVI, 1. T. II. p. 601. ſeq.*

y) Videndus MAIMONIDES *de idololatria.* VOSSIUS *in theol. gentili.* CHERBURIUS *de religione gentilium,* alii. Unde recte monet HUETIUS, uni eidemque fabulari Deorum perſonæ diverſas adjunctas fuiſſe ſignificationes, unam phyſicam alteram hiſtoricam. *Dem. Ev. P. IV. c. X. §. 5. p. 153.*

z) Conf. SPENCER. *de LL. Hebr. rit. l. I. c. 3. p. 237.* & quos laudat.

a) Idem hoc ſonare ad בר הושע contendit JOS. SCALIGER *Obſ. ad Euſeb. p. 248.*

b) *Adv. Græcos c. 58. p. m. 171.* ed. Pariſ. & apud EUSEB. *Præp. Ev. c. XI. p. 493.*

c) VOSSIUS *de Hiſt. Græcis l. I. c. 13. p. 85. ſeqq.* quem exſcribit STANLEJUS *Hiſt. phil. P. XIII. Sect. I. c. 6. p. 1117.*

d) Quod tamen ita interpretantur, extremis Alexandri temporibus natum fuiſſe, & ad Antiochi Θεοῦ tempora vitam produxiſſe.

re, circa Alexandri Macedonis tempora se floruisse [e] Manethone, qui sub Ptolomæo Philadelpho vixit priorem, [f] dubio & vix sano Tatiani loco, qui sibi ipsi contradicit, excogitatis sine fundamento conciliationibus medelam frustra afferre [g] non tentassent: [h] nec creditum fuisset beato JUSTINO MARTYRI [i] Sibyllam Cumanam hujus Berosi fuisse filiam, in quo nominum & traditionis vetustæ confusione deceptum fuisse virum sanctum, quilibet videt: [k] Erat vero Berosus hic Babylonius, Beli sacerdos, qui progressus in Asiam tandem in insula & civitate Coo consedit, ibique, teste VITRUVIO, disciplinam aperuit, Chaldæorumque genethlialogiam atque astrologiam tanto applausu docuit, ut ob divinas prædictiones Athenienses ei publice in Gymnasio statuam inaurata lingua posuerint. Non tantum vero disciplinas Chaldaicas Græcos primus docuit, sed & historiam Chaldæorum edidit, & multas veteris ævi notitias conservavit, editis *Chaldaicis* sive *Babylonicis*. Quæ cum temporis injuria deperdita essent, præter fragmenta aliqua, quæ apud veteres scriptores passim inveniuntur, [l] repertus est audax impostor Monachus ANNIUS Viterbiensis, qui efficta veterum & inter hos Berosi quoque monumenta pro genuinis orbi obtruderet, fraudem tamen ita manifeste prodens, [m] ut mirandum sit, fuisse viros eruditos, & in arte critica exercitatos, [n] qui impostoris mendaciis decipi se passi sunt.

Chaldæi philosophi alii.

§. XVI. Præter celeberrimos hos Chaldæorum sapientes alii quoque passim narrantur, magis tamen magia, quam astrologia celebres. Meminit enim PLINIUS [o] præter Azonacem, Zoroastris præceptorem, Marmaridium Babylonium, & Zarmocenidam Assyrium, qui tamen soli nominantur, & quorum nulla exstant monumenta. SUIDAS porro Zoromasdren nominat, qui mathematica & physica scripserit, & Teucrum Babylonium, qui de Decanis egerat: cujus hodie, sub Zeuchi nomine quædam astrologica inter mssc. feruntur, [p] quique in libris suis, multa admiranda congessisse PSELLO dicitur [q] sunt quoque apud STRABONEM [r] Cido-

e) In *Chron. p. 14. 28.*

f) Idem *l. c. p. 40.*

g) Ita VOSSIUS *l. c.* satis operose, sed ingeniose magis quam verisimiliter

h) Recte hoc notatum J. PERIZONIO in *Orig. Babylon. c. I. p. 14. seq. & in add. p. 333. seqq.* & SCHROEERO *l. c. §. 10. p. 39.*

i) *Cohortatione ad Græcos p. m. 39.* ed. Paris.

k) Ex PAUSANIA enim in *Phocicis c. 12. p. 828.* discimus, Sabbam, Sibyllam Babyloniam, vel Chaldæam, Berosi & Erymanthes filiam habitam fuisse. Idem refert SUIDAS in *Sibylla*. Forte de alio Beroso hoc traditum est Syris & Chaldæis, quod de nostro intellexit Justinus.

l) Collegit ea SCALIGER ad calcem libri *de emendatione temporum*, plenius tamen FABRICIUS *Bibl. Gr. vol. XIV. p. 175. sqq.*

m) Consulendi quos nominat FABRICIUS *l. c. p. 217.*

n) Quos IDEM *l. c.* nominat, quibus adjiciendus DIONYSIUS GOTHOFREDUS *præf. in antiquæ hist. auctores*, quem hoc nomine castigat VOSSIUS *de hist. Græc. l. I. c. 13. p. 87. seq.*

o) *Lib. XXX. c. 1.*

p) LABBEUS *Bibl. nov. msc. p. 278.*

q) Vid. FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. II. p. 517.*

r) *Lib. XVI. p. 509.*

Cidonas, Naburianus, Sudinus, Seleucus Seleucienses, de quibus tamen, cum ignota & incerta nomina sint, nihil dici potest. Adderemus Zabratum, a quo Pythagoram purgatum fuisse omnibus vitæ pristinæ sordibus, & edoctum, quarum rerum probos expertes esse oporteret, uti & physicam quidam referunt; quem Zaratum alii, Nazaratam Assyrium quidam nominant; nisi suo loco ostendendum esset, fabulam esse totam illam Pythagoræ apud Babylonios institutionem. Ejusmodi enim nugarum vetus historia tota plena est.

Chaldaica philosophia incerta.

§. XVII. Horum virorum iisque similium studio effectum est, ut non exigua commendatione Chaldæorum philosophia efferretur, quæ non tantum ab Orientalibus & Græcis, [s] verum etiam a Judæis [t] & Christianis [u] maximopere commendata fuit. Ordo itaque & instituti ratio postulat, ut de Chaldaica philosophia pluribus agamus. Quemadmodum vero Chaldaicorum philosophorum historiam deprehendimus incertissimam, multisque tenebris obseptam, ita Chaldaicæ philosophiæ quoque historia non minus impedita est, caremusque iis monumentis, unde discere liceret, quæ Chaldæis philosophis placita arriserint. Scripsit quidem Berosus teste JOSEPHO [x] *de astronomia & de philosophumenis Chaldæorum*, qualia etiam Democrito [y] atque Juliano [z] tribuuntur: verum ea injuria temporis deperdita sunt, & pauca nobis Græcorum diligentia servavit. Non exigua quidem apud Arabes passim inveniuntur; ex quibus sua decerpserunt, POCOCKIUS, HOTTINGERUS, HYDEUS, TRIBBECHOVIUS, BEAUSOBRIUS alii; verum quam exigua ipsis fides habenda sit, vel ex ætate, qua vixerunt, ab antiquissimis istis temporibus longissime remota, & suppostitiis, ad quos provocant, veterum ingenii fœtibus, facile judicari potest. Extant quidem *Oracula* Zoroastri tribui solita, ex quibus aliquod philosophiæ Chaldaicæ compendium nobis exstruxerunt HEURNIUS, PATRICIUS, STANLEJUS. Verum ea, si genuina essent, ad Zoroastrem juniorem sive Perso-Medam rectius referri, & quicquid de iis traditur, νοθείας maxime suspectum esse, & aperta fraudis ex scholis Alexandrinæ philosophiæ profectæ vestigia præ se ferre, [a] capite sequenti, ubi commode de iis magis dicendi locus erit, demonstrabimus. Contentos itaque oportet nos esse si a recentioribus commentis decipi nolimus, iis, quæ veteres ætate propiores, & fide posterioribus superiores de Chaldæorum placitis nobis reliquerunt, etsi illa satis quidem sint pauca atque tenuia. Commode vero, pauca illa, quæ veteres de Chaldaicis placitis nobis tradiderunt, in tres

 clas-

s) DIODORUS *l. II. p. 69.*

t) PHILONIS & JOSEPHI loca supra laudavimus.

u) Præsertim a CLEM. ALEXANDRINO, TATIANO aliisque.

x) Contra *Appion. l. I. c. 12.*

y) Cujus λόγον Χαλδαϊκὸν memorat LAERTIUS.

z) SUIDAS v. *Julianus.*

a) Idem de PSELLI *Chaldaicorum dogmatum expositione*, ut opus suum de dæmonibus vocat, aliisque Platonicorum libris de doctrinis Chaldaicis tenendum.

classes dispescemus, quarum prima Chaldæorum doctrinam de Deo, & cultu ejus arcano sive magia; secunda, doctrinam de mundi generatione rebusque naturalibus; tertia doctrinam de astrologia & eventibus siderum exhibebit.

Chaldæorum doctrina I. de Deo.

§. XIIX. De Deo ejusque cultu ita Chaldæos tradidisse referunt:

I. *Esse Deum omnium regem, parentemque, cujus providentia universorum ordo atque ornatus factus est.* Hanc doctrinam recte Chaldæis adscribi disertum non tantum DIODORI SICULI testimonium[b] probat, sed & vetustis monumentis edoctus tradidit EUSEBIUS;[c] & a veteri oraculo supra §. III. laudato iis tribuitur. Nec ratio dari potest, quomodo arcanus deorum cultus, qualis apud Chaldæos viguit, immo publica quoque deos colendi ratio sine hac doctrina consistere potuerit. Etsi enim ad spiritus cœlestes utrumque cultus genus referendum est, necessario tamen supponendus est, fons omnium spirituum, Deus supremus, cujus essentiam per universum mundum tanquam animam diffusam esse sicque omnes mundi partes spiritus continere magnos, & quo nobiliores illæ partes sunt, spiritus quoque habere præsides nobiliores & majores, ex ista anima mundi divina decerptos, non Chaldæa tantum, & Ægyptus, sed universus fere gentilismus vetustissimus credidit. Et hic genuinus omnis idololatriæ fons est, postquam prima ejus rudimenta, quæ plebeja fuere, & a cultu divino virorum de republica maxime meritorum ortum traxerunt, rationibus philosophicis a sapientibus orientalibus emendata sunt. Quem si clavem theologiæ Chaldaicæ adhibemus, facile nobis, quæ de divino cultu iis spiritibus tribuuntur, intelligere licet. Male itaque hanc Chaldæorum doctrinam vel intellexit PHILO,[d] vel a LIPSIO[e] & BUDDEO[f] impietatis notam ex ejus testimonio Chaldæis inurentibus intellectus est, quando inter alia: *Chaldæi præ ceteris nationibus elaborasse videntur artem astronomicam & genethliacam, terrena sublimibus, & cœlestia coaptando terrestribus, tanquam ratione musica ostendentes rerum concentum pulcherrimum, per istos universi partium affectus mutuos, disjunctarum quidem locis, sed cognatione non item. Hi suspicati sunt mundum, quem videmus, aut ipsum esse Deum solum, aut eam, quæ insit, universalem animam,* ἐν αὐτῷ θεὸν περιέχοντα τὴν τῶν ὅλων ψυχήν, *quam ubi sub nomine fati & necessitatis consecrarunt, summa impietate repleverunt vitam humanam, persuasam, quod præter hæc, quæ videntur, nulla sit rerum causa alia, sed solis, lunæ, stellarumque cursus tam bona quam mala dispensent singulis.* In quibus verbis Philo vidit quidem aliquid, quod recte Chaldæis tribuitur, habitum Deum pro universi anima, per omnes mundi partes se diffundente, male tamen id ad ipsas mundi partes retulit, mun-

b) *Loco sæpius citato.*
c) *Præp. Ev. l. IV. c. 5.*
d) *de migratione Abrahami p. m. 415. seqq.*
e) *Physiol. Stoic. l. II. diss. 10. p. m. 182.* qui tamen Stoico sensu minus recte hæc Chaldæis tribuit.
f) *De Spinocismo ante Spinozam* §. 20. conf. tamen *thes. de Atheismo c. I. §. 8. p. 16.*

mundum & astra imprimis Deum habita fuisse putat, cum potius spiritus illi cœlestes, quos his mundi partibus præsidere putabant, & ex quorum providentia & influxu sidera regi, & mirabilem illum superiorum & inferiorum concentum, necessitatemque fatalem oriri credebant, a Deo summo emanatione quadam vel, si mavis, modificatione animæ mundanæ (quo sensu enim acceperint, incertum,) derivandi sint, eumque supponant. Unde ab atheismi labe Chaldæos liberare nulli dubitamus, licet argumentum illud, quod pro eorum causa defendenda ex oraculis Chaldaicis, desumunt viri eruditi, [g] leve admodum sit, quoniam genuina ea non esse in confesso est. Non negamus tamen impietatem hanc doctrinam non ultimam tegere, & veritatem unius Dei in injustitia detentam ab iis esse, quod D. Paulus queritur. Non tamen inde mox Spinozismus exsculpi potest, cum erroneus hic de Deo conceptus idololatriam magis, quam atheismum genuerit. Ceterum ad hunc summum Deum Baalis cultum eos retulisse, nec alium intelligi posse per Jovem Belum a Chaldæis cultum, ex supra dictis constat. Etsi enim Belum regem prima Chaldæorum superstitio divino honore coluit, factum tamen est postea, ut sapientum emendatione, quæ de Belo rege tradebantur, ad Deum summum ab illis referrentur; qua ratione ea, quæ de Baale Deo in sacris literis referuntur, cum veterum traditionibus facile conciliari possunt [h] & ratio reddi, cur Deus nomen Baalis, quod sua significatione dominum notat, abhorruerit.

II. De dæmonibus.

II. Post Deum, esse statuebant Chaldæi, secundum genus deorum, sequens dæmonum, quartum heroum. Hæc Chaldæis veterum monumentis usus tribuit EUSEBIUS. [i] Quod si oracula genuina essent, luculentius hos deos dæmonas & heroas describere possemus: distribuunt enim illa spiritus, in intelligibiles, intellectuales fontes, principia, deos certæ zonæ, alios nulli astrictos, angelos & dæmonas. Verum ipsa hæc distributio νοθείας suspecta facit oracula. Nomina enim, immo res ipsa, qua nomina nituntur, ex Platonicorum recentiorum, sive Alexandrinorum schola desumta sunt, apud quos, jam ante C. N. in Ægypto hæc de spiritibus doctrina invaluit teste libro Sapientiæ, ut alibi demonstravimus. [k] Nec ita ideis abstractis assuefacta fuit orientalis philosophia, sed notionibus potissimum corporeis alligata, quæ indoles ejus hanc distributionem plane respuit. Non improbabile tamen, in varias classes eos Chaldæos distribuisse, id quod ratio theurgiæ quoque postulat. Summum enim universi regem in luce inaccessibili habitare, nec adiri posse nisi mediantibus spiritibus mediatoribus universi fere orientis dogma fuit, non in Ægypto modo, ut

 JAM-

g) Ven. JO. CHR. WOLFIUS *de atheismi falso suspectis S. II. §. 5. p. 23.* conf. J. F. REIMMANNUS *Histor. Atheismi c. VI. p. 71. seqq.* qui recte testimonium ex oraculis petitum rejicit.

h) Conf. doctissimus SELDENUS *de Diis Syris Synt. II. c. 1. p. m. 194.* VITRINGA *ad Es. XLVI, 1.* & alii multi.

i) *Præp. evang. l. IV. c. 5.*

k) In diss. *de vestigiis philosophiæ Alexandrinæ in libro Sapientiæ. Miscell. Berolin. T. V.*

JAMBLICHUS [l] exposuit, sed & apud Chaldæos, Persas, Indosque occurrens, ut ex iis patebit, quæ de harum gentium theologia in sequentibus dicentur. Difficile tamen definire, quas classes constituerint: quas licet nominent PORPHYRIUS, JAMBLICHUS, PSELLUS, quique ex hoc hominum genere alii pneumatologiam Chaldaicam se tenere jactaverunt: æque suspecti tamen sunt fraudis & imposturæ, ac hæretici Chaldaica mysteria crepantes, & nescio quas æonas, sive spiritus ex ineffabili & inaccessibili profunditatis divino abysso emanantes, jactabundi proferentes: utrique enim antiquissimis Chaldæis theologiam suam supposuisse, suo loco luculenter demonstrabitur. Cavendum itaque, ne recentiora placita vetustissimis temporibus supponamus, & incertæ conjecturæ suspectæque traditiones suo loco relinquendæ sunt.

III. De Dæmonibus malis.

III. Præter hos deos veros, qui bona vera conferunt, dari, asseruerunt Chaldæi, genus quoddam dæmonum natura deceptorium, multiforme, quodque species deorum & geniorum ac animarum mentitur, quique vere sunt ἀντίθεοι. Hanc doctrinam Chaldaicam esse non tantum JAMBLICHUS [m] contendit, sed & PORPHYRIUS [n] & PROCLUS passim, [o] & ex nostris ARNOBIUS, [p] qui jubet: *Chaldæos cum barbaris reliquis interrogare, qui in interioribus viderunt, & cognoverunt hæc artibus, ut discant gentes, quisnam sit unus Deus, vel sub eo, qui plurimi qui deos se fingant, & humani generis imprudentiam ludant. Hos esse antitheos, qui sæpius obrepant pro accitis, esse autem hos quosdam ex materiis crassioribus spiritus, qui deos se fingant, nesciosque mendaciis & simulationibus ludant.* In hoc vero dogmate varia iterum in theologiam gentilem irrepsisse, ex quo miraculorum Christi, & discipulorum malos dæmonas catervatim ejicientium fama per universum terrarum orbem percrebuit, vel inde colligi potest, quod totam suam theurgiam miraculosæ huic divini Servatoris potentiæ, ad sistenda reipublicæ Christianæ incrementa, & fulciendam, quæ ruinam minitabatur, religionem gentilem, hi homines opposuerint. Nec multum huic sententiæ repugnat, Chaldaica hæc esse, & Chaldæis accepta ab his hominibus referri: eos enim fraudem nullam in ejusmodi argumento pertimuisse, suo loco manifestis exemplis probabitur. Neque tamen temere negandum est, præter spiritus bonos, vetustissimas gentes, & in his quoque Chaldæos, Persas, Ægyptiosque malos spiritus materiæ crassioris vehiculo malos factos admisisse, & in iis depellendis theurgiæ quoque rituumque divinorum efficaciam posuisse. Cujus exemplum nobis conservavit PLUTARCHUS [q] qui refert: *Pythiadi usu venisse, ut descenderet in opertum oraculi, velut invita, ut ajunt, & animo minime alacri. Statim autem in primis responsionibus apparuisse ex asperitate*

vocis

l) *de mysteriis Ægyptiorum Sect. VIII.*
m) *De myster. Sect. III. c. 31. p. 102.* & GALE *ad h. l.*
n) Vid. *de abstin. §. 45. 46.*
o) In *Alcibiade:* addi potest PSELLUS *de operatione Dæmonum.*
p) *Adv. gentes l. IV. p. m. 133.*
q) *De defectu oraculorum.*

vocis eam, instar navis vento impulsæ, non sustinere vim spiritus, & repletam fuisse alio & malo spiritu. Ejusmodi quoque malos spiritus dari, vel ex traditione lapsi humani generis, per malum genium seducti cognosci potuit, vel ex ipso illo systemate quod in his terris regnabat, lucem & tenebras sibi opponi atque invicem pugnare, ad posteriorem enim cum materialia relata sint, necessario inde fluebat, spiritus materia crassiori indutos malos esse bonisque adversantes. Et hæc quoque in Chaldæa viguisse, ea quæ sacræ literæ passim de vitandis veneficis referunt, præsertim in historia Bileami, satis produnt. Qualia vero Chaldæorum de his malis dæmonibus & antitheis sententia fuerit, deficientibus monumentis fide dignis nos quidem ignoramus.

IV. Doctrina publica de divinis.

IV. Hæc ad interiorem sine dubio disciplinam apud Chaldæos pertinebant, quos mysteria sua non nisi initiatis propalasse, arcani disciplina per omnem orientem culta probat. Quod publicam de divinis doctrinam attinet, solem, lunamque & astra reliqua Deos venerabantur, & imprimis erratica sidera colebant Chaldæi. Id res veteres & imprimis cultum solis apud gentes has & vicinas inspicienti erit certissimum, & vel ex solo JOBI, [r] Chaldææ, ut videtur, valde vicini loco luculenter colligi potest, & hos potissimum Chaldæorum deos esse DIODORUS [s] & HERODOTUS [t] referunt. Nec magnopere refragabimur viro docto, [u] qui per Belum apud JESAIAM, solem, per Nebo, lunam, Deos Chaldæorum celeberrimos intelligit, modo id recte explicetur. Lunam enim alio quoque nomine Nergal dictam a Babyloniis ac Mesopotamenis, & ab Assyriis sub Veneris cœlestis nomine cultam esse admodum probabile est: [x] nec alia est regina Beeltis, de qua cum Belo Babyloniæ gentis auctore loquentem inducit Nebucadnezarem fragmentum Abydeni apud EUSEBIUM. [y] Verum hanc quidem divinitatis rationem sideribus his cœlestibus datam esse apud plebem, dubium nullum est; aliter tamen sapientes, qui maximam DEI emanationis partem, sive animæ mundanæ nobilissimum primumque spiritum hisce sideribus præsidere & in iis habitare statuebant, ut ex iis, quæ supra jam monuimus constat. Nec aliter in his Assyrii reliquique harum regionum populi, [z] quam aliæ orientis gentes, apud quas usque ad extremos orientis ipsiusque Americæ terminos [a] hic cultus solis & lunæ, ab antiquissimis primisque nationibus forte traductus penetravit. Et huc quoque referenda sunt, quæ de tribus idolis apud Assyrios tradit MACROBIUS,

[illegible]

r) Cap. XXXI, 27. ad quem locum consulendi interpretes & JO. OWENUS [illegible] l. III. c. 4. p. m. 182. sqq.

[illegible] c. 181.

[illegible] [VIT]RINGAE T. II. Comm. p. m. [illegible] sqq.

x) Vid. IDEM ad c. X, 10. p. 271.

y) *de præp. Ev. l. IX. p. 456.* conf. TH. HYDE *de rel. vet. Pers. c. 2. p. 67.*

z) Conferre juvabit, quæ hac de re eruditissime differit JO. SELDENUS *de Diis Syris Proleg. c. 3. p. 25. sqq.* qui etiam *p. 35.* formulam juramenti Assyrii per sidera affert.

a) Conf. KIRCHER. *Oedip. Ægypt. P. I. p. 406. 421.*

BIUS,[b] soli dicatis, Adadi, Adonidis & Jovis Heliopolitæ. Caute tamen in numinibus orientalium referendis audiendi sunt Græci: illi enim præpostero, peregrina numina cum suis comparandi studio seducti, veras rationes istorum numinum misere conturbaverunt, magnasque nobis excitaverunt tenebras. Unde etiam de reliquis diis, quæ apud AMOSUM[c] & LUCAM[d] occurrunt, Moloch, Chiun & Remphan, quibus sidera apud has nationes culta esse, eruditi statuunt,[e] nihil afferimus, cum pleraque ex hac ipsa confusione facta sint incertissima; nosque non historiam religionis Chaldaicæ, sed philosophiæ scribamus. Hoc certum est, reliquas quoque stellas, imprimis Zodiaci a Chaldæis cultas esse, cujus ratio philosophica ex semel posito principio desumi potest. Aërem tamen & terram utrum Deos coluerint, incertum dubiumque admodum, etiamsi id asserant JULIUS FIRMICUS[f] & MACROBIUS.[g] Uterque enim similitudine & comparatione cum diis Græcorum deceptus est.[h]

V. Magia.

§. XIX. Ex hac theologiæ Chaldaicæ conditione atque constitutione duplex illa disciplina exorta est, qua Chaldæi per universum fere orbem habitatum celebres fuere magia atque astrologia; de utraque itaque quædam dicenda sunt. Et quod ad magiam quidem attinet, eam cum goëtia atque commercio immundorum spirituum non confundendam esse, atque in cultu arcano Deorum, sive spirituum bonorum, post summum Deum positorum, constitisse, supra jam adductis veterum testimoniis monuimus. Semper vero magia ista in arcanis habita est, donec tandem mutato omni cultus hujus ratione ad alios Asiæ populos, & post Christum natum ad sacerdotes pariter atque philosophos per Asiam & Ægyptum dispersos transiret, apud quos magiæ disciplina famosissima fuit. Inde vero ratio patet, cur pauca de magiæ natura atque constitutione dici queant, quæ probabili fide possint ad Chaldæos referri. Quicquid enim novimus, vel Platonicorum vel Alexandrinorum potius philosophorum, vel Christianorum in eorum scholis educatorum, vel Judæorum quoque, & inter hos MOSIS MAIMONIDIS[i] imprimis relationibus debentur, qui cum immenso temporis spatio ab hoc Chaldæorum ævo distent, & præjudicio fascinati fuerint, sui temporis magiam esse eandem cum magia vetustissimorum Chaldæorum, facile inde perspici potest, quam incerta sint, quæ de ea traduntur omnia. Unde pauca tantum delibabimus. Et initio quidem atque

I.) Monemus, Magiæ vocem, Persiæ quidem proprie deberi, etsi a Medis ea ad Persas translata doctissimo CLERICO videatur, qui etiam putat, Medorum linguam Chaldaicæ affinem fuisse, dictumque Magum,

b) *Saturnal. I. c. 21. 23.*

c) *Cap. V, 26.*

d) *Cap. VII, 43.*

e) Videndi quos laudat cel. WOLFIUS *Cur. exeg. & phil. in N. T. T. I. p. 1113. seqq.*

f) *De errore profan. relig. p. 2.*

g) *l. c. c. 28.*

h) Conf. CLERIC. *Ind. philol.* in STANLEJI *Hist. philos. orient.* voce, aër, & terra.

i) *Moreh Nebhochim l. III. c. 37.*

ὑπὸ τοῦ מגוש, unde מג dissolvens, vires frangens, quod magiæ ope vires exercituum frangi posse crederentur: [k] quæ cum incertissimis conjecturis nitantur, nostra non facimus, sed suo loco relinquimus: res tamen sive scientia magica ante devolutum ad Persas Babyloniorum imperium certe effloruit, nisi omnia veterum testimonia, a PLINIO [l] præsertim excitata, & supra quoque adducta simul rejicere velimus. Immo mature & ante conditam Persarum monarchiam ad alios quoque populos magica ars transmigravit. [m] Magia vero quod supra jam tetigimus, in cultu divino ita constitit, ut & deorum arcanus cultus, & commercium cum diis, & modus eos placandi simul comprehensus fuerit, unde HESYCHIO auctore Μάγον τὸν ἀπατεῶντα, φαρμακευτὴν, τὸν θεοσεβῆ, καὶ θεόλογον, καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι οὕτως λέγουσι, quod ne ad solos Persas referamus, idem HESYCHIUS auctor est, qui Χαλδαίους, interpretatur γένος μάγων πάντα γινωσκόντων, *genus magorum omnium disciplinarum peritum.*

II.) Magia vero, si citatos auctores sequimur, duplex est, alia naturalis, alia theurgica. Naturalem magiam eam volunt, quæ contemplatur virtutes omnium rerum cœlestium & sublunarium, scrutaturque earum sympathias, & mutua earum applicatione inusitatos effectus edit. Quod qua ratione perficiatur, fide doctissimi Judæi, MOSIS MAIMONIDIS [n] qui hæc ex Chaldaicis libris se hausisse profitetur, referemus. Tria secundum eum, magiæ genera sunt, quorum primum versatur circa plantas, animalia & metalla, alterum in designatione temporis, quo illa peragenda sunt, tertium in gestibus & actionibus humanis ad hunc finem suscipiendis. Ubi tamen quædam genera interdum conjunguntur, interdum solitarie fieri possunt, pleraque autem conjunguntur.

III.) Quia vero apud Chaldæos magiæ studium cum astrologia arctissime connectebatur, inde nullum opus magicum sine siderum operatione perfici posse auctumabant: indeque volunt Talismanes, sive imagines illas magicas & arcanas inventas esse, sub certis constellationibus in varios usus sive averruncandi sive prædicendi causa conflatas, [o] quæ tamen an tantam ætatem, ac vult GAFFARELLUS, qui ad Chaldæos refert, ferant, alibi dispiciendum est, & inquirendum, an Theraphim ejusmodi imagines fuerint, quod a nostro instituto alienum prætermittimus. Theurgicæ magiæ officium, si JAMBLICHO [p] credimus, in averruncandis malis spiritibus, & com-

k) *l. c.* voce *Magus*, ubi tamen aliam quoque etymologiam vocis hujus affert.

l) *Lib. XXX. c. 1.*

m) Legendus luculentus locus LUCIANI in *Macrobiis T. II. p. m. 818.* qui magos vocat γένος μαντικὸν καὶ θεοῖς ἀνακείμενον, ridendi potius, quam laudandi causa, more suo.

n) *l. c.*

o) Legendi quos nominat V. C. PETRUS FRID. ARPE *de Talismanibus p. 8. seqq.* & FABRICIUS *Bibliograph. antiq. c. XII. p. 433. seqq.* Talismanes averruncandis malis, Theraphim vaticiniis adhibita sunt.

p) *l. c.* quocum PORPHYRIUS περὶ ἀποχῆς, PSELLUS etiam *de dæmonibus* conferendi.

commercio cum bonis eorumque provocatione constitit. Ubi tamen non negamus, talia proferre Jamblichum, quæ, dubia sunt, an ad tam canam vetustatem referri queant? multaque recentiora ingenia sapere, quæ in oraculis eorumque interpretibus ea de re dicuntur. Verum has nugas ignorari, parum philosophiæ interest. Nobis sufficit inde didicisse, frustra esse, qui sub hac Chaldæorum magia philosophiæ naturalis mysteria latitare sibi persuadent.

VI. Astrologia.

§. XX. Altera, in qua Chaldæorum eruditio inclaruit, scientia est astrologia, in qua siderum motus, ortus atque occasus observando, primos excelluisse, supra idoneis testibus probavimus. Quemadmodum vero duplex siderum observandorum ratio est, una, quæ motus, legesque siderum, quasi notat, justamque *τῶν μετεώρων* notitiam exhibet, inde Astronomia dicta; altera, quæ *ἀποτελέσματα* sive effectus siderum, eorumque causas in res inferiores influentes enarrat, astrologia apotelesmatica dicta; ita Chaldæi non tam primum, quam secundum genus excoluerunt, nisi quatenus astrologia astronomiæ scientiam, calculos & observationes supponit, quas sedulo conquisivisse supra indicavimus, & ad Aristotelem a Callisthene missas monuimus. [q] Enumeranda itaque & hæc doctrina paucis est, ut pateat, quibus fundamentis ea scientia, quæ tantum nomen Chaldæis peperit, nitatur. Quodsi ea summatim comprehendamus, quæ magnum olim inter mathematicos nomen PTOLOMÆUS [r] prolixe, SEXTUS EMPIRICUS [s] autem brevius, sed, ut solet, nervose explicat, ad hæc potissimum capita tota Chaldæorum astrologia reduci potest:

I. Terrena consensionem habent cum cœlestibus, & ex eorum influxibus ea semper innovantur.

II. Septem stellæ, quas alii planetas, ipsi interpretes nominant, tenent rationem causarum agentium in unumquodque eorum, quæ in vita accidunt, adjuvant autem partes zodiaci.

III. Zodiaci circulus dividitur in duodecim animalia, unumquodque autem animal in triginta partes, pars in sexaginta minuta. [t]

IV. Animalium zodiaci alia sunt masculina, alia fœminina, [u] & alia qui-

q) Hoc magno SCALIGERO jam notatum *præf. in Manilium.*

r) Vid. VOSSIUS *de scient. math.* c. *XXXVII.* §. *9. 10. p. 205.*

s) *Adv. Math. l. V. p. 339. seqq.* edit. Fabricii.

t) Paria habet DIODORUS *l. II. p. 83.* CENSORINUS *c. 8.* & alii. Hinc dictæ hæ stellæ מזרות JOB. *XXXVIII, 32.* quæ vox *2 Reg. XXIII, 5.* occurrit מזלות, id est stellæ præcipuæ, quare eos DIODORUS vocat *Κυρίους τῶν Θεῶν.* conf. CLERICUS *l. c. v. Mazzaloth.*

u) Vult quidem SEXTUS, hæc a Chaldæis desumsisse Pythagoreos, quibus unitas masculini dualitas fœminini generis & sic porro dicitur. vid. ARISTOT. *Metaph. l. I. c. 5.* MEURSIUS *de Denario Pythagorico c. 3.* verum cum hæc Chaldæorum simpliciori studio contraria videantur, Sextusque recentiores tantum Chaldæos sive astrologos consuluerit, rectius hæc a Pythagoreis ad astrologos transiisse dicuntur. conf. FABRICIUS *ad h. l. not. Q.*

quidem bicorporea, alia vero non: alia tropica, alia fixa: habentque adjuvantem naturam ad generandos masculos & fœmellas.

V. Signa, quæ in unaquaque genitura ad productionem apotelesmatum dominatum obtinent, sunt numero quatuor, & vocantur cardines. x)

VI. Sunt vero cardines, horoscopus, medium cœlum (μεσουράνημα) occidens, (δύσις) subterraneum (ὑπογεῖον) medio cœlo oppositum.

VII. Horoscopus est signum, quod contingit oriri eo tempore, quo perfecta est nativitas; medium cœli quartum ab eo signum; subterraneum, quod medio cœlo est ex diametro oppositum; occidens, signum, quod orienti oppositum.

VIII. Uniuscujusque horum cardinum signum præcedens vocatur declinatio, quod autem sequitur, successio.

IX. Quod antecedit signum, quod est in horoscopo conspicuum existens, est mali dæmonis; quod est autem postea, sequens id, quod est in medio cœlo, boni dæmonis: quod autem præcedit id quod est in medio cœlo, inferiorem partem, vocatur unica sors & Deus. Quod antecedit occasum, est otiosum signum & principium mortis; quod autem est post occasum nec est conspicuum, pœnam & malam fortunam: quod quidem e diametro oppositum est malo dæmoni. Quod antecedit signum subterraneum, bonam fortunam, quæ ex diametro sita est ex adverso boni dæmonis. Quod succedit signo, quod est ex adverso medii cœli versus orientem, vocatur Dea, ex diametro Deo adversum. Quod horoscopum sequitur, dicitur otiosum. Quod ut clarius intelligatur sequenti schematismo exponemus:

x) Conf. SCALIGER ad Manilium p. 291. FABRICIUS l. c. not. Y.

X. Stellæ non eandem vim habent, ad male vel secus faciendum, si considerentur in cardinibus, & in successionibus & in declinationibus, sed alicubi efficaciorem, alicubi vero minus efficacem.

XI. Unicuique parti humani corporis attributum aliquod signum est, quocum habet consensum & afficitur. y)

XII. Stellarum aliæ sunt beneficæ, aliæ maleficæ, aliæ denique communes: Beneficæ ♃ & ♀, maleficæ ♂ & ♄, communis ☿ quæ cum beneficis benefica cum maleficis malefica.

XIII. Aliæ stellæ beneficæ vel maleficæ sunt, prout est alia atque alia habitudo aut aspectus.

XIV. Stellarum præcipuæ sunt sol & luna; minorem autem vim habent ad eventuros effectus quinque reliquæ.

XV. Eædem stellæ majorem vim habent, aut quod sint in propriis domibus, aut in altum elationibus, aut terminis, aut quod aliquæ ab aliquibus stipentur satellitibus; aut quod inter se aspiciant, & inter se certas suscipiant figuras, aut quod sint in cardinibus.

XVI. Solis domus est leo, Lunæ cancer, Saturni capricornus & aquarius, Jovis sagittarius & pisces, Martis aries & scorpius, Veneris taurus & libra, Mercurii gemini & virgo.

XVII. Stellæ delectantur in altum elationibus, exiguam autem vim habent in abjectionibus seu depressionibus.

XVIII. Stellæ inter se aspiciunt & inter se conveniunt, ut quæ apparent in figura triangula aut quadrata.

XIX. Apotelesmata vel sunt simpliciora vel accuratiora. Simpliciora, quæ fiunt ex simplici signo vel sola vi stellæ; accuratiora, quæ fiunt per concursum & multorum contemperationem.

XX. Decani vel facies planetarum z) referuntur ad zodiacum, primus decanus est planeta cujus est signum, secundus alter planeta & sic porro.

His potissimum thesibus ars illa apotelesmatica Chaldæorum, quam Teu-

y) Eleganter hæc explicat MANILIUS *l. II. v. 456.* his versibus:

- - Aries caput est ante omnia princeps,
Sortitus censusque sui pulcherrima colla
Taurus, & in geminis æqualia brachia sorte
Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub cancro est, laterum regnum scapulæque leonis
Virginis in propriam descendunt ilia sortem,
Libra regit clunes, & scorpius inguine gaudet,
Centauro femora accedunt, capricornus utrisque
Imperat in genibus, crurum fundentis aquarI
Arbitrium est, piscesque pedum sibi jura reposcunt.

z) Multa de horoscopis & decanis Platonici recentiores garrierunt, sine dubio veteribus, uti solent, ingenii sui ἐυρήματα adjicientes. Vid. JAMBLICHUS *de myst. Sect. VIII. c. 4. p. 160.* & quos GALEUS *ad h. l.* nominat. Ex recentioribus conferendus SALMASIUS *de anno Climacterico*, & post eum alii.

Teucer Babylonius scriptis tradidit, [a] pluresque exposuerunt, [b] comprehensa est. Ex his sequitur, quod postea SEXTUS vehementer impugnat, omnia fato fieri, quod fatum ab hac ipsa Chaldæorum doctrina Chaldaicum & sidereum vocari solet, itemque astrologicum, & cum Platonis, Stoicorum aliorumque sententia de fato non confundi debet. Unde & HORATIO dictum Babylonii numeri. Nihil enim fieri in terrenis per se, sed omnia ab astris regi placebat; quæ opinio a Chaldæis ad alias quoque gentes digressa est, qua de re, ne nimii simus, consulendus est VOSSIUS. [c]

§. XXI. Præter hanc, per astrologiam vaticinandi rationem, alias quoque divinandi artes Chaldæis tribuit DIODORUS SICULUS, [d] nempe per aves, somniorum prodigiorumque interpretationes, & quæ pertinent ad haruspicinam. Unde facile credi potest MOSI MAIMONIDI [e] ea hariolorum genera, quæ Deuteron. XVIII, 10. 11. memorantur, inter Chaldæos quoque fuisse reperta. Somniorum quoque interpretandorum scientiam antiquissimam fuisse, ex sacris literis constat, etsi ridendus sit PHILO, [f] qui Abrahamo inventionem tribuit; & inter Babylonios fuisse, qui ei peculiarem operam ponerent, ex Danielis historia liquet: immo extispicia quoque apud Chaldæos celebrata esse, ex EZECHIELIS loco [g] constat. Multum tamen obscurarunt Græci notitiam horum vaticinandi generum, dum suis vocabulis a vaticiniorum Græcorum modis desumtis orientales vaticinandi consuetudines descripserunt. Eas vero tenebras dispellere, nec loci & instituti, nec otii nostri est.

VII. Divinationes aliæ.

§. XXII. Ceterum, licet in siderum rationibus observandis multum temporis & industriæ Chaldæi posuerint, paucissima tamen constant, fereque nihil de observationibus eorum, vel etiam de opinionibus astronomicis superest. Ex Beroso nobis conservaverunt PLUTARCHUS [h] & VITRUVIUS, [i] lunæ defectum accidere, obversa nobis parte ignis experte, id quod hic latius explicat. Tradidit quoque Berosus, referente SENECA, [k] igni deletum iri terrena, quando omnia sidera in cancrum convenerint, inundationem vero passura, si sub capricorno id fiat. Tandem terram scaphæ similem esse & concavam dixisse Chaldæos, DIODORUS auctor est. [l]

VIII. Opiniones astronomicæ.

§. XXIII. Tandem & de mundi generatione & ortu Chaldæi audiendi sunt, cum archæologiæ philosophicæ, & historia cosmogoniæ nobilem historiæ philosophicæ partem absolvant. Et hic quidem DAMASCIUM non

IX. Cosmogonia.

a) Vid. IDEM *ad Solin. p. 491. & præf. libri cit.*

b) Astrologos veteres editos, ineditos, deperditos recenset FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. II. p. 494. seqq.*

c) *De theologia gentili l. II. c. 47. p. m. 563. seqq.*

d) l. c.

e) *Lib. III. Moreh nebhochim c. 29.*

f) Apud SUIDAM v. *Abraham.*

g) *Cap. XXI, 12.*

h) *De placit. philos. l. II. c. 29.* & EUSEBIUS *præp. l. XV. c. 51.*

i) *Lib. IX. c. 4.*

k) *Quæst. natur. l. III c. 29.*

l) *l. c.*

non audiendum esse, [m] mundi generationem ex mente Chaldæorum negantem, vel ex uno DIODORO disci potest, licet facile credendum sit, quod addit, mundi naturam eos facere æternam, nec initium generationis nec finem habere; nam hæc aliter placere non poterant genti revelatione destitutæ: mundi tamen formam, ordinem & ornatum a divina providentia constitutam esse non negabant. Quod qua ratione factum sit, ex BEROSI Babylonicis nobis conservavit SYNCELLUS, [n] ubi cosmogoniam Chaldæorum more vetustissimo ἀλληγορικῶς φυσιολογεισθέντα ita exponit: Tempus fuisse, quo cuncta tenebræ & aqua erant: & in illis animantia portentosa, & sub variis naturæ speciebus & formis visu mirandis vitam ac lucem accepisse, quorum imagines in Beli templo appensæ sint: Istis omnibus mulierem, cui nomen, Omoroca, præsidere; his constitutis Belum redeuntem mediam divisisse mulierem, & ex ejus quidem parte terram ex alia cœlum composuisse, ac inde necem animalibus illatam. Hæc allegorice de natura mundi dicta esse addit: universa quippe mundi mole ex humida materia compacta, & animantibus ex ea formatis, Deum istum caput suum abstulisse, tum corpus in terram delapsum alios deos terræ commiscuisse, ac inde formatos homines, ea de causa intellectu & divina mente præditos; Belum insuper, quem Jovem interpretantur, mediis tenebris dissectis terram & cœlum ab invicem divisisse, & mundum ordine composuisse, animantibus lucis vim non ferentibus extinctis. Belum vero desertam quidem regionem at feracem conspicatum, deorum cuipiam proprium sibi caput amputare præcepisse, & stillanti ex se sanguini terram admiscere ac homines & animantia, quæ aërem sustinerent efformare. Ipsum tandem astra, solem, lunam, & alios quinque planetas perfecisse. Quæ cosmogonia propter allegoriam, ut sunt omnes veterum de ortu mundi doctrinæ obscurissimæ & densissimo allegoriæ velo obductæ, subobscura est, satis tamen vestigia primævæ traditionis de ortu mundi, ex chao a Deo producti, & semina rerum continentis prodit, & aperte animum humanum ex Deo emanasse innuit, & alium deum ad formandum mundum adhibitum docet; quæ opinio, usum summum Deum in condendo mundo alio Deo, creationis auctore sive Demiurgo per omnes fere gentes, orientales etiam Indos percrebuit. Et hæc quidem de philosophia Chaldæorum.

m) In fragm. msc. περὶ ἀρχῶν apud CUMBERLAND *de Cosmog. Sanchuniath. p. 280.*
n) In *Chronico p. 28.*

CAPUT

CAPUT TERTIUM
DE PHILOSOPHIA PERSARUM.

§. I.

Obſcuritas & incertitudo H. P. Perſarum.

Poſt Chaldæos apud Perſas philoſophiæ hiſtoria perquirenda eſt, ad quos cum imperio diſciplina quoque Chaldaica tranſiit. De qua tamen ita dicere, ut veritatis cupido ſatis fiat animo, admodum difficile eſt. Quæ enim de Perſarum philoſophis, religione & philoſophia ſcimus, vel Græcis debemus, vel Arabibus: a neutris talis narratio expectanda, quæ non multa obſcuritate & incertitudine laboret. Et Græci quidem Perſarum imperio ſubinde preſſi multam habuere occaſionem res, religionem & placita hujus gentis cognoſcendi; ſæpius enim cum eruditis hujus nationis converſati, aulæque regis præſentes coram in ea inquirere potuerunt, quæ a curioſo rerum peregrinarum perquiri ſolent. Verum inveterato erga Perſas odio ducti ſinceritatem ſubinde in relationibus ſuis de rebus Perſicis deſiderari paſſi ſunt: & ſtolido ſua tantum & patria inſtituta adamandi ſtudio ſeducti, levius & ſiniſtrius, quam par eſt, de barbaræ gentis inſtitutis locuti ſunt. Quibus cum accederet inconſultus mos peregrinas res, mores, ſacra atque diſciplinam cum ſuis comparandi, & conciliandi, domeſticisque vocibus exprimendi, facile ex his colligitur, quantis difficultatibus obnoxium ſit, ex Græcorum relationibus de rebus Perſarum judicare. Cujus exempla cum poſtea de doctrinis Perſarum acturis occurrant, ea jam affere, remque peritis veterum actorum ſatis notam fuſius illuſtrare ſuperſedemus. Quod ad Arabas attinet, multam quidem iis fidem tribuunt viri in his literis magnæ eruditionis POCOCKIUS, PRIDEAUX, BEAUSOBRE & qui omnium diligentiſſime in religionem veterum Perſarum inquiſivit THOMAS HYDE, eo quod hi non tantum ſectas Perſarum, quorum regiones incolebant, inter ſe habuerint, ſed & libros Perſarum ſacros atque claſſicos, quales ſunt, liber Sad-der, Zendaveſta, & his ſimiles, inſpexerint, & ita ex domeſticis fontibus narrationes ſuas hauſerint. Verum tempus, mores, conſuetudinem & præjudicia Arabum, ad quos laudati viri provocant, ſollicite expendenti non minores difficultates occurrunt, nec levior contra fidem eorum hiſtoricam ſuſpicio oritur. Ut enim taceamus, homines ex nationis genio leves & ſuperficiaria eruditione gaudentes, adeoque ad tam arduum rerum obſcuriſſimarum, & temporum canitie atque ſqualore fere extinctarum examen non ſatis aptos, tanto temporis intervallo a temporibus, quibus Perſarum religio, doctrina & imperium invaluit, fuiſſe remotos, ut ad conſtituendum idoneum rerum harum teſtimonium vel hoc uno argumento videantur inepti: peſſima illa, quæ poſt Muhammedis tempora ad Arabas quoque tranſiit conſuetudo, res ſuas

ſuas magnifice augendi, & fraudibus atque mendaciis, librisque ad antiquitatis ſpeciem & auctoritatem effictis & ſuppoſitis commendandi, ſicque Judæorum pariter atque Chriſtianorum favorem certe apud illos auctoritatem placitis ſuis conciliandi mire omnia conturbavit, & veritatis ſtudioſo ſuſpecta reddidit. Id quod nemo negaverit, qui Arabum, ſive Saracenorum hiſtoriam & libros ſine præjudicio perlegit, & inſulſas fabulas canæ vetuſtatis ſitu obductas ſibi pro antiquiſſimis hiſtoricis veritatibus propinari animadvertit. De qua re cum ſuo loco adhuc dicendi occaſio ſe offerat, hic prolixiores non ſumus. Ferendum itaque ægre non eſt, ſi tantis viris ſola Arabum fide nobis de antiquiſſimis Perſarum rebus luculentas hiſtorias narrantibus fides ægre detur, illique ad naturam gradusque fidei hiſtoricæ non ſatis attendiſſe credantur. Id enim a doctiſſimo HYDEO potiſſimum factum eſſe, illumque lectionis exoticæ amore occupatum apud Arabas certiſſimas veritates vidiſſe, quæ aliis conjecturæ leviſſimæ, & traditiones ſuſpectæ videntur, indigeſtam quoque admirandæ lectionis molem accurato judicio non digeſſiſſe, & ipſa libri eruditiſſimi inſpectio docet, & magnis viris, rem ſine præjudicio & admiratione eruditionis inſolitæ & peregrinæ æſtimantibus recte judicatum eſt. [a] Nobis itaque, qui cauti incedimus, hancque nobis legem tulimus, ut, qua ratione, qua fide, quo probabilitatis gradu aliquid dicatur narreturve, accurate prius expendamus, antequam ei calculum adjicimus, ignoſcendum eſt, ſi magnis viris manus non damus, niſi ea, quæ Arabum fide proferunt, ſolidioribus quoque teſtimoniis probent, & vel Græcorum conſenſu, vel rei veriſimilitudine aliunde petita roborent. Certe providus lector in cohibendo atque ſuſpendendo aſſenſu etiam in hac hiſtoriæ philoſophicæ parte circa Arabas, exemplo virorum, [b] quibus magna judicii vis fuit, verſabitur, nec latius fidem extendet, quam teſtium conditio patitur. Ita enim demum critica philoſophiæ hiſtoria obtinebitur.

Conditor philoſophiæ Perſicæ Zardusht.

§. II. Introductæ, vel reſtauratæ potius & emendatæ inter Perſas philoſophiæ pariter atque theologiæ auctor communi veterum conſenſu Zerdusht ſive Zardusht, [c] quem & alii Arabes Zaraduſſt nominant, [d] dicitur, unde Græcorum Zoroaſter plerisque effictus videtur. Cujus nominis ſignificatio, non negantibus viris in veteri Perſarum lingua exercitatiſſimis, incerta quidem eſt, nec ipſi HYDEO in Perſica lingua inventa, [e] probabile tamen putant, & ex reliquarum linguarum Orientalium conſenſu

Ejus nomen.

conjiciunt, amicum ignis hoc nomine indicari: certe recentiori ætate Indorum

a) Magnifice paſſim hunc librum laudari videas. Vid. *act. erud. 1701. p. 405. Nouv. de la rep. des lettres 1701. art. 3. Fevr. Mars. Bibl. Thomaſ. P. III. p. 211. ſeq.* Neque tamen ſine cenſura dimittitur, vid. BAYLE *Dict. T. IV. art. Zoroaſtre not. F. p. 558.* LEIDEKKER *de vario reip. Hebr. ſtatu l. V. c. 1.* Accurate vero de eo judicat cel. MOSHEMIVS *Hiſt. Chriſt. antiq. Sec. I. P. II. c. I. §. 2. p. 70.*

b) BAYLE *l. c.* MOSHEIM ad CVDWORTH. *p. 248. n. 38.* BVDDEVS *H. E. V. T. T. II. p. 1052.*

c) HYDE *de relig. vet. Perſ. p. 340.*

d) POCOCK. *Specim. hiſtor. Arab. p. 248.*

e) *l. c. c. XXIV. p. 310.* conf. HERBELOT. *Bibl. Or. p. 16.*

dorum quidam Zoroaſtreis placitis adhærentes ita vocem interpretati ſunt.[f] Quæ ſignificatio virum quendam doctiſſimum permovit, [g] ut crederet, non perſonæ proprie, ſed religionis nomen fuiſſe, quod ſcilicet iis datum ſit, qui peculiari ratione ignis cultum inſtituerint atque celebraverint, ſicque cauſam putat patere, cur tot Zoroaſtres veteribus memorentur, immo ipſe Abrahamus patriarcha Zoroaſter Arabibus dicatur, [h] quod ignis cultor peculiaris ipſis viſus ſit. Quam conjecturam ſuo loco relinquimus, quia præter ſolam eamque incertiſſimam ſignificationem nominis, nulla re confirmatur, & nos ſupra alias easque magis probabiles rationes vidimus, cur plures Zoroaſtres fuiſſe, veteribus creditum ſit. Nec minori ſententiarum varietate de ætate Zoroaſtris Perſarum philoſophi certatur. Etſi enim ſatis certum atque evidens eſt, falli eos, qui ad prima Aſſyriæ monarchiæ tempora eum referunt, ſive quod plane efficta ſint, quæ de antiquo illo Zoroaſtre referuntur, quod viris eruditis placuit, qui unum tantum Zoroaſtrem fuiſſe contendunt, [i] ſive quod alium longe virum vetuſtiſſimæ diſciplinæ orientalis auctorem tangant, ab hoc Zardushto ætate, patria, doctrina, longe diverſum, qua ratione Græcorum narrationes omnium facillime cum Arabum, Perſarum & Indorum relationibus conciliari poſſunt: de hoc tamen Perſarum doctore & religionis potius quam philoſophiæ reformatore, ejusque ætate eorum teſtimonia differunt: Auctor enim eſt AGATHIAS, [k] Perſas ſui temporis eum æqualem feciſſe Hyſtaſpis. Sub Guſtaſfo floruiſſe ISMAEL ABULFEDA aſſerit, [l] hunc Guſtaſfum vero Cyri avum fuiſſe, Cyrum autem eſſe Hebræis, qui Perſis Azdshir Bahan dicitur, id quod POCOCKIO non placet, [m] qui Hyſtaſpen potius a Cyro tertium, & per Adzshir Ahaſverum pium denotari putat. Cambyſis atque Samardii ſive Smerdis magi æqualem facit EUTYCHIUS, [n] quocum conſentit G. ABULPHARAIUS, [o] ut aliorum ſententias taceamus. Etſi vero hæc ad liquidum deduci non poſſe putamus, recte tamen inde infertur, ultra Darii Hyſtaſpidis tempora non aſſurgere ejus ætatem, [p] etſi in tanto ſcriptorum diſſenſu non ita demonſtrari queat, ut ſcrupulus nullus ſuperſit. Nec minori diſſenſu de patria Zardushti ſcriptores loquuntur. Sinam enim recentiores Perſæ apud Indos degentes faciunt; Franco vero patre natum id eſt, homine ad occaſum genito, Caramaniæ incolæ, [q] id quod de Perſidis regione ad occaſum ſita intelligi poteſt. Ex Græcis CLEMENS ALE-

Ætas.

Patria.

f) [illegible]rente HENRICO LORDIO mercatorum Britannorum eccleſiaſte in India, hiſt. *de la religion de Benjens*. conf. BEAUSOBRE *Hiſt. Manich. T. I. p. 163. not. 4.*

g) [illegible] *l. c.*

h) Conf. FABRICIUS *Cod. Pſeudepigr. V.T. T. I. p. 349. ſeqq.*

i) HYDE *l. c. c. 24.* PRIDEAUX *Hiſt. Jud. V. T. T. I. l. IV. p. 212.* DE BEAUSOBRE *Hiſt. de Manicheiſme T. I. l. II. c. 1. p. 162.*

k) *Lib. II.* conf. HUETIUS *demonſtr. Evang. Prop. IV. c. 5. p. m. 90.* ed. rec. BAYLE *l. c.*

l) In *Hiſt. c. de Perſ.* apud POCOCK. *ſpecim. hiſt. Arab. p. 146. 147.*

m) *l. c. p. 147.*

n) In *Annal. Alexandrin. T. I. p. 263.*

o) *Dynaſt. V.*

p) HYDE *l. c. p. 298.*

q) HUETIUS *l. c.*

XANDRINUS [r] Medo-Persam facit, quem sequitur SUIDAS.[s] Quod si Arabum Persarum monumenta sequentium auctoritate standum est, tempore Cyri in provincia Aderbijan quæ Media est, natus est, & si celebri Persarum libro Sad-der, credendum, gente Persa fuit; in hoc enim libro majores ejus nominibus Persicis memorantur, pater vero Purshasp, mater, ex urbe Rey, Doghdu dicitur.[t] His parentibus ignobilibus, si Arabum fidem & narrationes sequimur, ortus miraculosam nativitatem & infantiam habuit, quæ tamen, cum nugacissima Orientalium ingenia manifeste prodant, & plerumque de impostoribus novam religionis faciem introducentibus ad conciliandam auctoritatem atque fidem soleant prædicari, hic non referemus.[u] In juventute porro, non tantum orientalium doctrina eruditum, sed & inter Israëlitas a propheta quodam ministerio adhibitum, sicque & veri Dei notitia imbutum fuisse Arabes magno consensu tradunt.[x] Quis tamen ille propheta fuerit, inter ipsos non convenit. ABULPHARAIO[y] enim Elias, BUNDARI discipulus Jeremiæ,[z] ABU MUHAMED MUSTAPHÆ Ozeir id est Esdras fuisse dicitur: quorum ultimum suo calculo adprobat HYDEUS,[a] medium tanquam rationibus chronologicis magis aptum HUMPHR. PRIDEAUX eligit,[b] qui Danielem intelligi posse putat, etsi hæc sententia satis longum vitæ Danielis spatium requirat. Apud hunc prophetam didicisse, porro tradunt, præcepta purioris religionis, scelesto tamen aliquo facinore maledictionem meritum, lepram pœnam accepisse. Quæ tamen omnia non incertissima tantum esse, ex auctorum suorum atque testium conditione satis patet, sed & in cauto rei examine se non satis probare nobis videntur. Eo enim tempore, quo Arabes hi scriptores commentarios suos exaraverunt, in id maxime connisi sunt non tantum legis Islamiticæ assertores, sed & veteris religionis, quam a Zoroastre institutam crepabant, quæque magianismo absolvebatur, cultores, ut apud Iudæos & Christianos suis placitis, religioni, traditioni fidem facerent & auctoritatem quovis modo conciliarent. Quem in finem, non excogitati tantum & suppositi libri vetustissimis religionis suæ antistitibus, quod supra jam monuimus,[c] sed ex Iudæorum quoque historia multa in arva sua ab iis derivata sunt. Id quod imprimis in Zoroastris historia factum esse, non obscuris vestigiis deprehendere est, produntque male cohærentem fidem ipsi harum historiarum architecti, sic ut mirum videri queat, viros acutos fidem sine examine ejusmodi narratiunculis dare potuisse, nisi præjudicium venerationis exoticæ eruditionis, multo sudore acquisitæ judicium

Vita.

r) *Stromat. l. I. p. 304. 334.*
s) *Lex. T. II. art. Zoroaster p. 15.*
t) HYDE *l. c.*
u) Quibus volupe est, tempus atque otium his nugis perdere, apud HYDEUM *l. c.* affatim reperient harum quisquiliarum.
x) *Ibid. c. 24. p. 213.*
y) *l. c. p. 54.*
z) HYDE *l. c.*
a) *p. 314.*
b) *l. c. p. 213.*
c) Hæc per totum orientem, imo inter Christianos quoque usitata fuisse, multis in historia philosophica & Christiana exemplis constat, sæpiusque a nobis suis locis notabitur. Conferendus interim acutissimus MOSHEMIUS *de causis suppositorum libror. vol. diss. H. E. p. 217. seqq.*

dicium occœcavisset. Supra enim jam indicatum est, in libro Persarum sacro, eoque si vera nobis tradunt Arabes, publico & vetustissimo Sad-der, omnes Zardushti majores ad atavum usque Espintamanum recenseri Persici nominis & originis, sic ut recte inde concluserit doctissimus, &, dum hæc scribimus, orbi literato nostræque amicitiæ acerbo fato ereptus BEAVSOBRIVS, [d] falli eos, qui Iudæum fuisse Zerdushtum crediderint. Et tamen omnes fere, qui ex Arabibus de ejus origine & nativitate scribunt, in eo consentiunt, ex Palæstina fuisse ortum, [e] unde necessario sequitur, natione & religione, antequam ad sectam magorum deficeret, Iudæum fuisse. Nec, nisi hæc statuamus, ratio dari potest, unde tantam, quantam Arabes jactant, veteris testamenti, & imprimis psalmorum Davidis cognitionem hauserit? satis enim notum est, & ex ipsa lege Israëlitarum constat, & vetitum fuisse huic genti commercium cum aliis nationibus, & suo quoque ingenio vehementer ab eo abhorruisse, sic ut nullam veri habeat similitudinem, Zardushtum prophetæ alicujus Israëlitici fuisse servum & simul discipulum, nisi ejusdem originis & religionis fuerit. Quæ omnia cum luculenter evincant, male cohærere omnia, quæ ex Persarum libris Arabes referunt, & contradictione evidente inter se committi, ita suspicionem suppositionis justam quam maxime confirmant; certe, istis Arabum relationibus veritatis cupido animo fieri minime satis, evincunt. Neque tamen negamus fieri potuisse, ut impostor quædam ab Israëlitis dura circa ea tempora inter Babylonios captivitate pressis & ex ea superstitibus didicerit, vel aliquam doctrinas Magorum emendandi occasionem nactus fuerit, licet, quid potissimum expiscatus sit, dici non possit. Ex dictis vero porro dijudicandum est, quod adjicitur, [f] *a talis prophetæ miraculis stimulatum fuisse, ad similia patrandum, & proinde multis astutiis studuisse promto ingenio, & forti imaginatione, & naturali audacia, & confidentia adjutum, nam si non fuisset audax & intrepidus, totius nationis religionem suo modo reformare non tentaturum fuisse.* Non recordantur enim viri docti, qui ita rationes instituunt, se ejus servitium & discipulatum ad Danielem vel Esram retulisse, quorum neuter miraculis inclaruit. Interim nec ingenium versipelle dolisque aptum, nec præstigias a vaferrimo homine religionis mutationem & celebrem sectam meditante editas negamus, licet pro certo affirmare non audeamus, quod ex BVNDARI refert HYDEVS, [g] in arte præstigiatoria versatum, res quasdam miras populo ostendisse, quas miracula sua vocaverit: ex his fuisse quod supinus jacuerit, dum bipondium æris liquefacti super sinum ejus fusum fuerit, æs vero super sinum ejus granatim concretum nullum ei damnum intulerit; item aliud, quod ignem manu tenuerit, & manus ejus non fuerit combusta, & in cujuscunque manum dederit, non fuerit combusta. Immo multa si non pleraque mera commenta atque mendacia esse, quæ de stupendis ejus

 mira-

d) *l. c.*
e) HYDE *l. c.* PRIDEAVX. *l. c.*
f) HYDE *l. c. p.* 312. PRIDEAVX *l. c. p.* 214.
g) *Ib. p.* 311.

miraculis ex libro: *Schâhnâma-nesr* IDEM [b] recitat, facile, qui nasum habet, subodolfaciet. Ut vero auctoritatem sibi conciliaret, primum in desertis atque montanis secessum quæsivisse, unde inexpectatus prodiret, & se quasi divinitus missum Persis ostenderet, porro referunt, additque ABV MVHAMED MVSTAPHA, [i] librum composuisse in duodecim tomos divisum, scriptos in coriis taurinis, quales singulos totidem vituli portare possent, scriptumque hunc librum literis aureis fuisse, regi Gustasfo offerendum. Ita præparatus, ut astute rem suam ageret, non tam novæ religionis auctor, quam veteris Magorum restaurator atque reformator videri voluit. Ea enim ante hæc tempora apud Medos atque Persas invaluerat, sed cum internecione magorum, qui post Cambysis mortem imperium sibi vindicaverant, valde turbata & tandem non penitus deleta erat, astrorum cultu totam Persidem occupante, regeque Dario ei addicto. Ut itaque nationi ad avita placita pronæ se attemperaret, eorumque sibi animos conciliaret, ita magorum systema incrustavit, ut sibi proprium esset, & peculiari ratione id effingeret; novus ita reformator religionis futurus. De qua magorum sententiæ mutatione & Zoroastreo systemate postea quidem prolixius dicemus, hic tamen ordinis gratia summatim tantum notamus, duobus capitibus, si relationibus Arabum, præcipue ABVLFEDÆ & SHAHRISTANII [k] standum est, ejus systema constitisse uno, quod duobus principiis bono & malo sibi invicem oppositis tertium idque superius præfixerit, a quo duo illa producta & creata fuerint, lux quidem effectus summi creatoris, & tenebræ, necessaria sequela lucis, quæ ex ejus privatione ortæ sint: altero, quod destructa idololatria, cultuque astrorum abolito, igni sacro, hactenus in collibus passim culto, templa erigi jusserit; quem in finem cœlesti doctrina erudiendum in cœlum raptum se impudenter mentitus esse dicitur, & cum Deo ex flamma colloquente sermones miscentem revelationes accepisse. Ita enim ignis cultui apud Persas dudum introducto se quam maxime attemperabat. Sic scena instructa, in Media, quæ nunc Aderbijan dicitur, in urbe Xiz, vel, quod alii volunt, Ecbatanæ primum prodiit, [l] in qua Smerdis magi patria magianismi asseclæ plures adhuc fuisse videntur, ibique cœlestes revelationes novamque avitæ religionis faciem prodidit. Ibi vero rebus suis compositis in Bactriam commigravit, Persidis provinciam ad orientem maxime sitam, ibique in urbe Balch quæ est ad littora Oxi fluminis in finibus Persidis consedit. Ibi vero Hystaspes, Darii pater, rebus præerat, qui, etsi Darius filius extinctis magis ad astrorum cultum defecerat, pristinam tamen magorum religionem retinuerat: & apud eundem ita præstigiis suis aditum sibi paravit, ut nova ejus doctrina atque instituta publice reciperentur. [m] Addunt his, qui magna de hoc

b) *Ib. p. 319.*
i) Apud EVNDEM *l. c.*
k) Vid. POCOCK. *specim. histor. Arab. p. 147.* HYDE *l. c. c. 22. p. 294. seqq.*
l) Bundari, Abu Jaafar Tabarita apud HYDE *l. c. c. 24. p. 313. seqq.* GOLIVS *not. ad Alfragan. p. 207. 227.* PRIDEAVX *l. c. p. 214.*
m) IDEM apud HYDE *l. c. p. 316.*

hoc impostore somniant, in confinibus Indiæ versatum ad Brachmanas excurrisse, & ab eis mathematicas, astronomicas atque physicas doctrinas accepisse, sicque arcana disciplina innutritum, eas scientias ad magos reducem non sine stupore & admiratione omnium docuisse, sicque maximum mathematicum atque philosophum sui temporis evasisse, immo factum inde esse, quod magi ab eo eruditi arcana naturæ inspexerint, ut supernaturali lumine vique aliqua divina & arcaniori multa patrare posse crederentur, & ii qui malis artibus mira se effecturos promitterent, magorum nomen usurparent, cui postea infamis significatio inde adhæsit. [n] Verum & hæc non satis firmo stare talo vel inde conjici potest, quod tota illa de Brachmanum eruditione mathematica atque physica traditio a Græcis ex suæ eruditionis facie aliarum gentium doctrinam inepte metientibus excogitata videatur, ut in sequentibus latius exponetur; ubi de philosophia Indorum differemus, eamque longe aliam fuisse, audiemus, quam quæ speculationibus intellectus absolvitur. Nec, cujus fide ista narrantur, AMMIANUS MARCELLINUS, [o] hæc ad Zoroastrem, quem ex Chaldæorum, non Indorum, arcanis scientiæ magorum multa addidisse, asserit, refert, sed ad Hystaspem prudentissimum Darii patrem; qui *quum superioris Indiæ secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quandam venerat solitudinem, cujus tranquillis silentiis præcelsa Brachmanorum ingenia potiuntur: eorumque monitu rationes mundani motus & siderum, purosque sacrorum ritus, quantum colligere potuit, eruditus, ex his quæ didicit, aliqua sensibus magorum infudit.* Sed ut ad Zardushtum revertamur, is in Bactria novo religionis systemate formato & confirmato, tandem ad regiam aulam Susam, contendit, ibique tanta astutia novam theologiam regi Dario commendavit, ut is in partes ejus secederet, regemque ministri maximam partem sequerentur, id quod trigesimo Darii anno accidisse referunt [p]. Etsi vero pertinacissimos adversarios Sabæos id est astrorum cultores experiebatur, ita tamen novum systema impostoris invaluit, ut publice reciperetur, & religionem Persarum publicam absolveret. Unde *magicam religionem apud Persas & Parthos & Bactros, & Chorasmios & Sacas & Medos aliasque multas gentes barbaras vigere*, suo quoque tempore LUCIANUS [q] notavit: & exorto quoque Muhamede ea adhuc superfuit, cujus nova religio etsi hanc pepulit, hodienum tamen inter Persas & Indos Zoroastreæ disciplinæ atque religionis asseclæ, testibus viris doctis, qui has regiones perlustrarunt, inveniuntur. * Postquam ita novis accessionibus in ipsa regia institutum suum Zardusthus auxit, rediit in urbem Balch, ubi se in Pyreo sive templo igni sacro dicato archimagum constituit, & regia potentia in rebus ad novam religionem & magorum ordinem pertinentibus regnavit, immo & finitimos reges in partes suas pertrahere annisus

n) PRIDEAUX *l. c. p.* 221.
o) *Lib. XXIII. c.* 8.
p) HYDE *l. c. c.* 24.
q) In Longævis *T. II. p. m.* 818.

ſus eſt, verum magno ſuo malo. Cum enim Argaſpem, regem Scytharum orientalium aſtrorum cultui vehementer addictum in partes ſuas pertracturus regia Darii auctoritate & potentia uteretur, violentiam perhorreſcens Scytha exercitu Bactriam invaſit, Darii exercitum fruſtra ſe ei opponentem fudit, & Zardushtum cum omnibus ſacerdotibus templi patriarchalis interfecit, reliquis quoque templis hujus inſtituti deletis. [r] Quem tamen Darius novo collecto exercitu repreſſit, acieque fregit, templa diruta reſuſcitavit, & palmarium templum igni dicatum magnifice ex cineribus iterum exſtruxit, quod inde Azur Guſtaſp, ignis templum Darii Hyſtaſpidis vocatum eſt. Immo archimagi munus ipſum poſtea geſſiſſe, ex eo colligi poteſt, quod referente PORPHYRIO, [s] in ſepulchri titulo magorum magiſtrum ſe vocari juſſit. Et hæc quidem potiora ſunt, quæ de Perſarum Zoroaſtre, Arabum potiſſimum fide, novimus; quæ enim Græci de eo narrant, ita inter ſe pugnant, & cum aliis viris antiquis celeberrimis confuſa male cohærent, ut nihil inde colligi queat, quod vel exigua veri ſpecie ſe commendet. [t] Quo loco vero Arabum teſtimonia habenda ſint, ſupra jam oſtendimus. Nec levem facit ſuſpicionem Græcorum de his Zoroaſtris Perſæ inſtitutis, fortunaque ſub Dario Hyſtaſpe ſilentium, cum tamen non eo tantum tempore Perſarum res Græcis notiſſimæ fuerint, ſed & poſtea Alexandro M. Perſidem occupante monumenta Perſarum in manus Græcorum pervenerint. Difficile itaque eſt, ex hiſtoria hac Zoroaſtrea ea eligere, quæ vero videntur proxima, cum multa, ad faciendam magianiſmo fidem & auctoritatem contra Islamiſmum & Chriſtianiſmum valde circa ſcriptorum horum tempora invaleſcentem, ſine dubio efficta ſint. Nobis ſi in his tenebris conjecturis locus eſt atque lux aliqua, dubium quidem non videtur, in Perſide impoſtorem quendam fuiſſe, qui adhibito Zoroaſtreo nomine, vel in Perſia jam uſitato, vel ab alio antiquiſſimo inter Babylonios philoſopho ementito, novam religionis per aſtrolatriam mire tum mutatæ faciem introduxit, ignisque cultum Perſis admodum ſacrum nova ratione inſtruxit, præſtigiisque ad ſtuporem & admirationem populi excitandam uſus magnam ſibi in hac gente auctoritatem conciliavit, magorumque ſectam & ſyſtema validiſſime evexit: nihil enim in his eſt, quod non probabilitate ſua ſe commendet: nec magnopere refragabimur eis, qui artis medicæ, [u] cultusque deorum arcani, aliarumque partium eruditionis orientalis gnariſſimum fuiſſe perhibent, modo ea non ad normam encyclopædiæ Græcæ, ſed ad modum doctrinæ orientalis exigantur: nam his potiſſimum artibus & temporis ac patriæ ſuæ eruditione ſe eos plerumque commendaſſe, qui novas ſectas & religiones condiderunt, hiſtoriæ veteris & recentioris monumenta loquuntur.

Reli-

r) HYDE *l. c.*

s) *De abſtinent. l. IV. p. 156.*

t) Conf. omnino BAYLE *Dict. T. IV. art. Zoroaſtre p. 555. ſeqq.*

u) HYDE *l. c. p. 300.* hinc ſuppleri & emendari poteſt DAN. LE CLERC. *Hiſt. de la Medecine l. I. ch. 5. p. 9.*

Reliqua vero quæ tanta fiducia Arabes memorant, cur inter fabulas numeranda esse existimemus, rationes adductæ satis produnt. Et inde etiam judicium fieri potest, quid de magnificis elogiis sentiendum sit, quæ ejus eruditioni, præsertim in philosophia tribuuntur. Uti enim nomen Hakim, id est, sapientis per totum orientem, tam inter Muhamedanos, quam Sabios, [x] recte ei tribui potest, qui in orientis eruditione magnum nomen adeptus est; ita nugantur, qui cum Græcis [y] omnem sui seculi & nationis eruditionem ei tribuunt, quam ei non convenire, illa quæ de magorum institutis postea dicentur, satis evincunt. Rectius APULEIUS [z] *antistitem omnis divini arcani* nominavit. Facile tamen concedi potest, Zoroastrem hunc Persam astronomiæ gnarum fuisse, quo nomine eum magnopere laudat aliisque præfert doctissimus Tartarorum princeps ULUGH BEIGH. [a] Hanc enim philosophiæ partem in hac gente viguisse supra vidimus; unde patet, necessarium non fuisse Zardushto, ad Brachmanas digredi, sideralis scientiæ discendæ causa, cum domi habuerit, unde ea disceret, quæ instituto suo convenire judicabat. Multo minus ii audiendi sunt, qui revelationes divinas habuisse, & de Messia vaticinatum fuisse, nugivendulis Arabibus fidem habentes, contendunt. [b]

* Si recentioribus itinerariorum scriptoribus TEVENOTO, SANSONIO, TAVERNIERIO, LORDIO credendum, illi, qui hodie inter Persas antiquæ magorum religioni adhærent, Gavri vel Gafri, id est, infideles nominantur, & in suburbio Aspahami, ab ipsis Gaurabad dicti, degunt, & vilissimis servitiis destinantur. Plerique tamen in Carmaniæ provincia habitant, omnium Persidis provinciarum pessima, unde hunc tantum eis locum concessit Muhammedanorum zelus & invidia, ubi religionis suæ cultum exercent. Eorum enim placitis vehementer invisi sunt, unde multa miseræ genti perferenda. Quæ injuria quosdam permovit, ut in Indiam confugerent, ubi Suratæ, Bombajæque refugii locum invenere. Referuntque qui hæc nobis tradunt, & in his OVINGTONUS apud H. PRIDEAUX l. c. pag. 231. integris eos moribus vivere, Deum solum adorare, ad solem vero orare, ignemque colere, detestari idololatriam, statuere resurrectionem & judicium extremum: Zoroastrem vero prophetam Mose non minorem habere & colere, per quem Deus ipsis legem atque voluntatem suam patefecerit. Aliter tamen, qui prius in eadem opinione fuit, cel. MOSHEMIUS, qui in humanissimis ad nos literis ita: *Scio nunc, certisque Orientalium testimoniis docere possum, inter ignicolas seu Guebros & veros Zoroastris discipulos multum interesse. Discipuli germani Zoroastris Jazidiani appellantur, a voce Jazed Persica, quæ Deum significat. Habitant illi, qui summo Muhammedanis odio sunt,*

x) HYDE *l. c. c.* 24. *p.* 312.

y) SOLIN. in *Polyhist. c. I.*, SUIDAS in *Magi, Astronomia, Zoroaster.* conf. *auct. recogn. l. IV. c.* 27.

z) *Florid. l. II.*

a) Apud HYDE *l. c.*

b) IDEM in *præf.* conf. PRIDEAUX *l. c. p.* 230.

sunt, in remotissimis rupibus & montibus & duo illa numina Zoroastris adhuc colunt: verum principium bonum non quod veteres solebant, Oromasden hodie vocant, sed Jezdan i. e. absolute Deum, malum vero Abrimen in hunc usque diem nominant. Nihil horum inter Guebres reperitur, qui a Muhammedanis tolerantur. Lucem mihi prætulit historia Tamerlanis infensissimi tam ignicolarum, quam Zoroastrianorum hostis.

Libri Zardushto tributi

§. III. Tribuuntur huic Zardushto varii libri, quos partim in solitudine versatus composuisse, & quod supra diximus, coriis taurinis inscripsisse dicitur, partim archimagus conscripsisse fertur. Inter illos non celebrior aut auctoritate præstantior est libro, ab impostore in solitudine composito, quo religionem novam exposuisse, eumque ita regi obtulisse ab orientalibus narratur. Hunc *Zendavesta*, & brevius *Zend* nominant, hacque voce, quam ab ipso Zardushto derivant, ignitabulum alias indicant, quem titulum ideo fecisse fertur, quod excitando amoris divini igni lectio & meditatio hujus libri destinaretur. Hunc in duas partes divisit, quarum prior liturgiam & sacrorum publicam formulam in templis igni dicatis hodienum solennem comprehendit, altera præcepta religionis continet, vitæque atque officiorum rationem ita præscribit, ut ad hanc, tanquam divinam normam omnis actio componi, & juxta eam dijudicari debeat. [c] Hunc librum, apud eos, qui instituta Zoroastris hodienum sequuntur, sacrum, & divinum, tantæque auctoritatis, quantæ apud Christianos sacra oracula, vel apud Muhammedanos Alcoranus sunt, e cœlo se accepisse Zardushtus contendisse fertur, & revelationes divinas in eo maxime jactasse. Ejus exemplum Persica lingua atque literis conscriptum hodienum in templis omnibus huic sectæ addictorum custodiri fides itinerariorum refert, quæ addunt, sacerdotes ex eo particulam diebus festis populo prælegere. [d] Ejus exemplum nactus vir in his literis apprime versatus THOMAS HYDEUS, editionem promisit, modo esset, qui sumtus faceret; sed mortalitatis exuvias deposuit, desiderio & consilio editionis frustratus. Id quod magnopere dolendum est, ex eo enim non tantum præsentem horum hominum statum & religionem discendi copia enata fuisset, sed facilius quoque de integritate libri judicium potuisset fieri. Ejus quidem compendium aliquod liber itidem sacer, Persis *Sad-der* dictus, exhibet, cujus summam exponit HYDEUS, [e] in quo auctor ita in procœmio hunc Zardushti librum commendat:

Zerâtusht attulit religionem rectam
Nemo debet in hac religione esse remissus,
Quia Deus ei dedit Vesta-va-Zend,
Unde religio ejus in mundo celsa evasit.

Zendavesta,

Verum

c) HYDE *l. c. c. 25. 26. p. 331. sqq.* HENR. LORD. *l. c.*

d) IDEM *l. c. c. I. p. 25.*

e) Is ante ducentos annos a Persa quodam veteris linguæ rituumque peritissimo ex scriptis Zoroastris collectus & carmine expressus, ab HYDEO latina prosa Historiæ religionis veterum Persarum adjectus est. Eum suppositionis reum agit EUSEBIUS RENAUDOTIUS apud BEAUSOBRIUM *l. c. p. 162. not. 3.*

Verum cum æque incerta sit libri hujus auctoritas, [f] ex eo parum ponderis pro adstruenda hujus libri sinceritate & antiquitate accedit. Nec inde recte colligit HYDEVS [g] libri antiquitatem, quod apud EVSEBIVM [h] liber titulo: τῆς ἱερᾶς συναγωγῆς τῶν Περσικῶν memoretur; ex libro *Sadder* enim ejusque procemio patet, in hoc libro non tam dogmata divina, de Deo rebusque ad eum pertinentibus, quam leges & præcepta contineri. Ait enim:

Omnis rei facienda & quoque non facienda
Explicatio est in hoc centi portali, o charissime.

Recte itaque diversam fuisse eam collectionem, quam Eusebius citat, inde colligit eruditissimus FABRICIVS. [i] Difficulter itaque de hujus libri auctoritate definiri potest, quem viri eruditissimi pro genuino Zardushti fœtu habent, [k] aliis dissentientibus, [l] vel judicium cohibentibus. [m] Nec nos certiora dare audemus, non tamen morose refragabimur illustri HVETIO, [n] qui, etsi ex falsariorum incudibus profectum esse, statuat, vetustissimum tamen esse putat. Neque tamen supra Eusebii ætatem referendum putamus, sed circa ea tempora, quibus Iudæi & Christiani inter Persas habitaverunt, illorumque libri sacri his lecti sunt, a sacrorum Zoroastreorum antistitibus ita caute & non sine ingenti astutia effictum, ut & lingua incognita veteri, & charactere quoque ignoto, quem Zundicum vocant, [o] exararetur, & non temere cuiquam ex vulgo proderetur, plerisque compendio libri Sadder contentis; ut ita libro auctoritas accederet, & impostura atque suppositio detegi non posset. Quæ quidem pro conjecturis tantum vendimus, sed talibus, quæ ratione non destituuntur. Narrant enim non Arabes tantum, [p] sed &, qui librum ipsum viderunt, [q] deprehendi in eo multos psalmos Davidis regis, narrari historiam conditi mundi eodem modo, quemadmodum apud Mosen, & paria cum historico sacro referri de diluvio, Abrahamo, Iosepho, Salomone, vocarique novam religionem, religionem Abrahami, eo quod pristinam puritatem religionis, quæ Abrahami tempore floruerit, reformatione sua restituerit. [r] Et hæc quidem Iudaicam originem impostoris probare contendit cum Hydeo HVMPHR. PRIDEAVX, [s] nobis autem librum suppositítium prodere videntur. Supra enim evicimus ex ipso libro Sadder, frustra esse, qui Iudæum fuisse atque servitio prophetæ occasionem nactum libros sacros expilandi contendunt: quod si itaque

f) Supponit enim genuinam originem Zoroastrei libri, auctorque nimis a temporibus nostris remotus est.

g) Non dissentiente HVETIO *l. c. p. m. 90.*

h) *Præp. evang. l. I. p. 42.* conf. FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 65.*

i) *Ibid. p. 250.*

k) HYDEVS, PRIDEAVX, DE BEAVSOBRE *ll. cc.*

l) HVETIVS *l. c.*

m) FABRICIVS *l. c.* BVDDEVS *Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1057.*

n) Ibid.

o) Conf. ATH. KIRCHERVS *Oedip. Ægypt. T. II. P. II. p. 539.*

p) Apud POCOCK. *Specim. hist. Arab. p. 148.*

q) HYDEVS *l. c.*

r) IDEM *p. 338.*

s) *l. c. p. 255.* ubi obiter notamus confundi Brahama, Deum Indorum, cum Abrahamo. Illum enim conditorem mundi denotare suo loco demonstrabitur.

que hoc inter figmenta referendum eſt, ratio dari non poteſt, unde tot furta in libros ſacros a Zardushto commiſſa ſint, cum ſatis conſtet, quanta cura ſervaverit, & ab oculis gentilium remotum cuſtodiverit codicem ſacrum Hebræa natio. Nec oſtendi atque probari poteſt, Darii Hyſtaſpidis tempore Perſas religionem ſuam ad Abrahamum retuliſſe, ſed id ſequioribus & recentioribus demum temporibus factum eſt, ex quo Iudæi per totum Orientem usque ad Indos & Sinas diſperſi ſunt, & Muhamediſmus per omnes orientis populos diſſeminatus fuit, quæ utraque religio Abrahamo gloriata eſt. Nihil itaque a vero admodum abſimile ſtatuit, qui contendit, ad fraudem Iudæis & Chriſtianis, (forte etiam Muhammedanis) faciendam a ſacerdotibus magianiſmi valide ejus collabeſcentis ruinis ſe opponentibus, librum, adſcito antiquitatis fuco & externo charactere oppoſitum eſſe. Certe Zoroaſtri ipſi adſcribere, audax nimis eſt, longeque incertiſſimum, nec ex eo fide dignum teſtimonium, cum dubiæ auctoritatis ſit, deſumi poteſt. Diſtinctus vero liber eſt in duodecim tomos, librosque viginti & unum, & in portas ſive capita ſectionesve centum.

Scripta Zoroaſtris alia.

§. IV. Præter hunc librum, magnam ſcriptorum copiam Zoroaſtri Græci tribuunt, ſive quod collectionis a Zardushto in ſolitudine factæ libri titulique multi fuerint, ſive quod celebri nomini multa fuerint ſuppoſita. Præcedenti enim capite jam ex Plinio narravimus HERMIPPVM SMYRNAEVM de tota arte magica diligentiſſime ſcripſiſſe, & vicies centum millia verſuum a Zoroaſtre condita indicibus quoque voluminibus ejus poſitis explanaviſſe, idque magis ad Zoroaſtrem Perſam, quam Chaldæum pertinere monuimus. Etſi vero facile HYDEO [t] credamus, Zoroaſtrem nihil carmine ſcripſiſſe, ſed proſa mera, patet tamen inde, vetuſtiſſimis temporibus varia ſcripta Zoroaſtreo nomini fuiſſe ſuppoſita. Certe aſtrologica, phyſica, magicaque atque chemica, politica & theologica ſcripta ei tribui, collectis veterum narrationibus prolixe exponunt literatiſſimi viri PETRVS LAMBECIVS [u] & IOANNES ALBERTVS FABRICIVS, [x] quorum uterque cum accurate de ſcriptis Zoroaſtreis egerit, lectorem merito ad hos fontes remittimus, ne juſto fiamus prolixiores. [y] Quemadmodum vero amiſſa ſunt ea omnia, ita dubium non eſt, quin tam celebri nomini pleraque ſint ſuppoſita. Ita enim non Zoroaſtri tantum, ſed & Hermeti, Orpheo aliisque magnis viris canæ antiquitatis accidit, ut libris ad eorum mentem & doctrinam a ſectarum ſuarum alumnis compoſitis ipſorum nomina præfigerentur: idque etiam cum Zoroaſtre in magorum ſecta eveniſſe nulli dubitamus. Cum enim ex hac ſecta ſacerdotes fuerint, qui & divinum cultum tum publicum tum arcanum conſervabant, & natura majora efficere ſe poſſe, jactabant, & aſtrologia apoteleſmatica ſibi nomen, famam, opes & auctoritatem conciliabant, facile inde rationes ſubduci poſſunt, unde libri illi aſtrologici, phyſici,

t) l. c. p. 340.
u) Prodr. hiſt. liter. p. 79 ſq.
x) Bibl. Græc. vol. I. p. 246.
y) Conferendus SVIDAS voce Zoroaſtres T. II. p. 9.

fici, theologici ortum suum habuerint. Neque tamen omnes ad hos auctores referendi sunt, sed abusi quoque varii impostores Zoroastreo nomine ad conciliandam nugis suis auctoritatem. Inter hos Gnostici sunt, qui apocalypses Zoroastris se habere gloriati sunt, in quibus maxime Adelphius & Aquilinus talia jactarunt. Hos enim fraudis & suppositionis tota Platonicorum schola, & imprimis Plotinus, [z] Amelius, & præ ceteris PORPHYRIVS convicerunt, qui ipse refert, [a] evicisse se, quod confictæ illæ essent atque spuriæ. Unde miramur, eruditissimum BEAVSOBRIVM [b] hanc sententiam admisisse, evidens esse, quod istæ revelationes librum Zend, textum scilicet sacrum placitorum Zoroastreorum continuerint. Si enim genuinum fœtum Zoroastris Gnostici habuissent, [c] alia longe ratione Platonici, qui Zoroastrea maximi faciebant, eos refutassent, & sibi potius suæque scholæ illa vindicassent, quemadmodum in asserendis λογίοις sive oraculis Zoroastris fecerunt.

Oracula Zoroastris.

§. V. Hæc λόγια sive oracula, quæ cum revelationibus istis quidam perperam confundunt, [d] magnum olim hodieque nomen consecuta sunt, cum fragmenta ex iis quædam ad nos pervenerint, lecta olim & eximie laudata a Platonicis recentioribus sive Alexandrinis philosophis, Zoroastrem tamen nominetenus non laudantibus. Ea enim tanquam pretiosissimum vetustissimæ sapientiæ thesaurum & divinas voces receperunt, suisque commendaverunt, commentariis quoque illustraverunt, id quod de Porphyrio, Iamblicho, Proclo constat, ut alios taceamus. [e] Neque tamen integra, qualia Platonici legerunt, ad nos pervenerunt, sed sexaginta tantum versus, neque illi integri cum scholiis GEMISTI PLETHONIS primum editi, [f] & a IACOBO MARTHANO latino sermone expressi sunt, quos nova versione & notis suis pariter atque MICHAELIS PSELLI auctos repetita editione ornavit IO. OPSOPOEVS. [g] Longe tamen pleniorem collectionem instituit FRANCISCVS PATRICIVS, qui versus trecentos viginti tres oraculorum ex Platonicorum commentariis, Procli scilicet, Hermiæ Olympiodori, Synesii, Simplicii Damascii & Nicephori collegit, versus dimidios vel singulos apud hos auctores repertos pro argumenti affinitate conjunxit, latine vertit, & in undecim sectiones divisos præfixa de Zoroastre dissertatione græce & latine in *nova de universis philosophia* edidit, [h] repetitos postea ab HENRICO RANZOVIO, [i] PETRO LAMBECIO [k] atque THOMA STANLEIO [l] cui eruditas notas & utilissimum *indicem philologicum* adjecit IOANNES CLERICVS.

z) *Enn. II, l. 9.* ubi prolixe contra Gnosticos disputat.

a) In *vita Plotini c. 16.*

b) *Hist. Manich. T. I. l. I. c. 6. p. 314.*

c) Libros Zoroastris apocryphos se habere jactabant quoque Prodici Gnostici discipuli apud CLEM. ALEXANDRIN. *Str. l. I. p. 304.*

d) Conf. FABRICIVS *l. c. p. 247.* not. BEAVSOBRE *l. c. p. 314. s.*

e) Conf. FABRICIVS *l. c.*

f) A LODOICO TOLETANO *Paris. 1538. 4.*

g) Ad calcem *Sibyllinorum Paris. 1589.* & cura SERVATII GALLÆI *Amstelod. 1689. 4.*

h) *Ferrar. 1591. fol. Ven. 1593.*

i) *Hamburg. 1593. 8.*

k) In *prodromo hist. liter. p. 97. sqq.*

l) *Hist. philos. fine p. 1176. sqq.*

CVS. Etsi vero egregie de philosophica historia, ut multis aliis nominibus, ita hac quoque collectione Patricius meruit, dolendum tamen, quod scriptores, unde istos versus depromsit, raro & negligenter citaverit, unaque serie descripserit, quæ diversis in locis scriptisque ab eo observata divellenda erant, nec jungi debebant, ut taceamus versus non satis emendatos, mutilosve, vel auctorum quoque verbis interpolatos; unde lector acutus facile judicabit, sensum ex argumenti indole in se subobscurum, haud raro non recte fluere, aquamque inde lectoribus sæpe hærere. [m] Magna vero de auctoritate horum oraculorum Zoroastreorum sive Chaldaicorum controversia inter eruditos multusque dissensus est. Quidam enim Platonicorum jactantia inducti ea non tantum pro Chaldaicæ sapientiæ reliquiis, verum etiam pro Zoroastreæ philosophiæ thesauris receperunt, iisque ingens pretium statuerunt, inter quos imprimis FRANCISCVS PICVS fuit, qui se integra atque Chaldaica habuisse gloriatus est, [n] nimia credulitate fraudeque vendentis sine dubio deceptus. Eadem fere tuetur OTTO HEVRNIVS, [o] qui meliori ea stilo expolire, & puriore latinitate induere connisus, sensum perperam intellectum sæpe corrupit & inquinavit, & quæ inter se non cohærent, una sermonis serie ex fragmentis hinc inde collectis misere & absurde interdum enarravit. [p] Aliter prudentiores atque cautiores & in his viri celeberrimi THOMAS STANLEIVS, [q] IO. CLERICVS, [r] IO. ALBERTVS FABRICIVS, [s] aliique, qui non negant quidem ex Chaldaicis vel Persicis de verbo ad verbum descripta & translata non esse, multa enim aperte stilum Græcum redolent, verbaque adhibentur philosophiæ Græcæ præcipue Pythagorico-Platonicæ propria: putant tamen Chaldaicam vel Zoroastream doctrinam in iis hinc inde latere, ac vestigia in iis deprehendi priscæ philosophiæ orientalis, licet ab aliquo Græcanicæ philosophiæ gnaro libere translata sint græce, indeque multa Græcæ philosophiæ vocabula irrepsisse. In id studium enim philosophos quosdam orientalis philosophiæ peritissimos incubuisse, ut orientalia monumenta Græca redderent, ut de Beroso accepimus, [t] eum scripta Chaldæorum philosophica in Græciam intulisse, & Iulianum, Chaldæum philosophum theurgica oracula aliaque ejusdem scientiæ arcana Græcis versibus edidisse. [u] Tandem & tertia criticorum sententia accessit, qui hæc oracula non tantum Zoroastri supposita, sed a Græcanicæ quoque philosophiæ cultore post C. N. effıcta orbique philosophico obtrusa contendunt, argumentum sententiæ suæ ex stilo Græco in Platonicorum recentiorum scholis nato & adulto, rebusque in iis contentis manifeste tempora juniora proden-

m) Conf. STANLEIVS *l. c. p.* 1177. CLERICVS *præf. not.* FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p.* 249.

n) In epistola ad Ficinum scripta, quæ extat inter opera Joannis Pici *p.* 249.

o) *Antiq. barbar. philos. l. II. p.* 124. inscripsit ea: *Zoroastri Bactrianorum regis ac principis Magorum oracula magica sincera.*

p) Conf. STANLEIVS *l. c.*

q) *l. c.*

r) *l. c.*

s) *l. c.*

t) Diximus hac de re capite præcedente.

u) SVIDAS, in *Iulianus T. II. p.* 123.

dentibus, & in philosophia orientali ignotis accersentes. Quæ sententia magnos viros eosque κριτικωτάτους auctores atque asseclas habet, ex quibus præcipue PETRUM LAMBECIUM,[x] THEOPH. SPIZELIUM,[y] IO. HENR. URSINUM,[z] THOMAM HYDEUM,[a] THOMAM BURNETIUM,[b] & nostræ ætatis viros celeberrimi nominis, IO. FR. BUDDEUM,[c] ISAACUM BEAUSOBRIUM,[d] IO. LAURENTIUM MOSHEMIUM[e] nominamus. Etsi vero fœtum supposititium esse omnes agnoscant, auctorem tamen detegere nequeunt, nisi quod LAMBECIUS[f] putet, Iulianum theurgum, de quo modo diximus, & cujus θεουργικὰ τελεστικὰ λόγια δι᾽ ἐπῶν SUIDAS[g] memorat, totam fabulam instituisse, ipsumque oracula hæc primum confinxisse: floruit vero sub M. Antonino.[h] Nos omnino fatemur, ancipitem esse, & obscuram totam, quæ de his oraculis instituitur, disceptationem, cum nec ii quidem fontes nobis satis noti sint, unde ea hausit Patricius, ut iis consultis rectum de singulis versibus eorumque sensu & auctoritate judicium institui queat, sic ut fere impossibile sit, sensum eorum, sine accommodatione allegorica, planum atque non impeditum eruere. Omnia itaque ad conjecturas redeunt, quæ, si nostra quoque de his oraculis opinio explicanda est, eo tendunt, ut 1. certum putemus, fuisse seculo post C. N. primo vel secundo jam ejusmodi oracula inter homines, quæ Zoroastri tribuebantur, sive eum auctorem referre credita fuerint, sive ad ejus disciplinam ab orientalibus composita. In excerptis enim ex NICOLAI DAMASCENI vita λόγια Ζωροάστρου bis citantur[i] quo loco conjectura Lambecii satis refellitur. Nec 2. ad Gnosticos, post Adriani imperatoris tempora Zoroastrea dogmata & oracula jactantes, ea referri posse existimamus, quod URSINO visum fuit,[k] supra enim jam ex Porphyrio audivimus, Platonicos Gnosticorum fœtus supposititios fortiter repressisse, qui tamen hæc oracula maximi fecerunt. 3. Observandum & hoc est, a Platonicis non Zoroastris oracula dici, sed vel λόγια ἱερὰ vel Χαλδαϊκὰ, immo nec PLETHONEM collectorem primum dixisse Zoroastris oracula, sed Zoroastrea tantum,[l] id est doctrinam ad mentem Zoroastris comprehendentia, unde & Zoroastreorum & Platonicorum dogmatum compendium conscripsit:[m] valdeque

x) In prodrom. histor. liter. p. 94.

y) De re literaria Sinens. Sect. VI. p. 86.

z) De Zoroastre, Hermete & Sanchun. ex. I, sect. 8, p. 56. seqq.

a) De relig. vet. pers. c. XXXII. p. 386. qui hæc quoque oracula se editurum promisit.

b) Archæol. philosoph. c. IV. p. 349.

c) Hist. Eccles. V. T. Per. I. sect. 3. §. 22. p. 442.

d) Hist. de Manich. T. I. l. I. c. 6. p. 315.

e) In notis ad CUDWORTHI Systema intellectuale p. 340. n. 54.

f) l. c.

g) l. c.

h) Confer. quæ de eo habet FABRICIUS l. c. p. 252.

i) In excerptis Peirescianis a VALESIO editis p. 460. ubi historia Croesi a Cyro rogo destinati & miraculo liberati narratur, & adjicitur, Persas λόγια Ζωροάστρου in mentem revocasse, & exinde sanxisse juxta oracula Zoroastris, ne cadavera cremare, neve ignem contaminare liceret. Quæ cum fabulam prodant, incertum jam tum rumorem de oraculis Zoroastris circumlatum fuisse docent.

k) l. c.

l) In prima enim editione præfixus titulus: Μαγικὰ λόγια τῶν ἀπὸ τοῦ Ζωροάστρου Μάγων. vid. FABR. l. c. p. 248.

m) Exhibet id FABRICIUS Bibl. Græc. vol. XIV. p. 137. hoc titulo.

nobis videtur probabile, Picum primum fuisse, qui vendentis impostoris fraude deceptus Zoroastri ipsi tribuerit. Imprimis vero 4. notandum est, non vocabula tantum in his oraculis apparere, sed res quoque in orientalium scholis ignotas, & inter Græcorum præcipue Pythagoreo-Platonicorum subsellia enatas, qualia sunt principia illa divina, seriesque & ordines substantiarum spiritualium, intelligibilia, intellectualia, ideæ, & quæ his sunt similia: immo talia in his oraculis dogmata reperiri, quæ ante C. N. in Academia vel plane non vel alio modo audiebantur atque tradebantur. [n] In his maxime notabile dogma est de trinitate in divinis, quod hoc, quo in oraculis apparet, modo ornatum Platonica Alexandrinorum philosophorum schola eo tempore ita comsit, effinxitque, quo omnium religionum syncretismum meditabatur, & imprimis Christianorum facris se, quantum pote, accommodabat, ut ruenti gentilismo suppetias ferret. Facileque esset, si id ageremus, plerorumque dogmatum in his oraculis contentorum parallelismum in systemate philosophiæ Alexandrinæ ostendere. Quibus omnibus si 5. jungimus effrenem impudentiam horum hominum, supposititiis fœtibus, piaque, quam putabant, fraude rebus suis subveniendi, & insano syncretismo suo auctoritatem adscitis vetustissimorum philosophorum nominibus conciliandi, non parum ponderis habere nobis videtur ea sententia, quæ philosophorum Alexandrinorum alicui, ante conditam Plotini scholam viventi, supposititium fœtum adscribit, & oracula hæc circa ea tempora enata esse conjicit, quibus Hermetica, Sibyllina & hujus furfuris alia mendaciorum pater ad sistendam religionis Christianæ fortunam & incrementa orbi obtrusit. Neque tamen improbabile videtur, circumlatas esse in oriente sacras quasdam sententias Zoroastri tributas & sub ejus nomine venditas, quæ occasionem forte tum Gnosticis, tum Platonicis obtulere, ejusmodi scripta, & λόγια, Zoroastream doctrinam & mysteria præ se ferentia excogitandi & incautis obtrudendi, suasque nugas quas Christianæ potissimum religioni opponebant, ita commendandi. Totum enim theurgiæ mysterium, quod Christianorum miraculis hi homines opponebant, nativo Platonicorum colore in his oraculis adumbratum est. Quæ omnia jure tandem evincunt, Zoroastri Persæ ea abjudicanda esse.

Hystaspes.

§. VI. Præter Zardushtum philosophiæ inter magos maxime cultæ auctorem & promotorem constituit AMMIANVS MARCELLINVS [o] Hystaspen; quem supra jam memorantem audivimus, cum superioris Indiæ secreta penetraret, ad Brachmanum solitudines pervenisse, & ab iis astronomiam & arcanum Deorum cultum edoctum, scientiam hanc magos iterum docuisse. Variant vero veterum de Hystaspe narrationes. LACTANTIVS [p] enim Medorum regem & vatem antiquissimum facit, & præfatum, ait, sublatum iri ex orbe nomen imperiumque Romanum, multo ante, quam illa Trojana gens conderetur. Quem tamen, ut haud raro solet,

n) Conf. omnino cel. MOSHEMIVS *l. c.*
o) *Lib. XXIII. c. 6.*
p) *Lib. VII. c. 15.*

ſolet, vel nominum confuſione vel falſa traditione deceptum eſſe, dubium non eſt. Rectius & Arabes, qui nobis Zoroaſtris hiſtoriam deſcripſerunt, [q] & ex Græcis AGATHIAS, [r] Zoroaſtris æqualem faciunt, Perſarum teſtimonio uſi, qui eum Darii patrem tradunt. Nec diſſentit HERODOTVS, [s] qui refert, eum ex Achæmenia Perſidis regione oriundum, filiumque Arſacis fuiſſe, ſomniumque de Dario primogenito ſuo, quo ei regnum portendebatur, ſermonesque de ea re Cyri & Hyſtaſpis narrat. Is itaque Cyri tempore vixit, & junctis cum Aduſio copiis, totam eam Phrygiæ partem, quæ Euxino ponto adjacet, ſubegit, regemque ejus captivum ad Cyrum adduxit. [t] Nec caret veriſimilitudine, Hyſtaſpem, etſi ducem, Magis tamen præfuiſſe, ſupra enim ex PORPHYRIO notavimus, Hyſtaſpis filium Darium ſepulchro inſcribi juſſiſſe, ὅτι μαγικῶν γένοιτο διδάσκαλος, id quod non tam magorum præceptorem, quam archimagum, ſive ſacrum pontificem notare, ſupra quoque monuimus. Ita enim rationes horum temporum exigebant, & multa veteris hiſtoriæ exempla probant, ſummæ rerum præfectos, religionis quoque cuſtodiam & ſacrorum munerum præfecturam ſibi ſervaviſſe, ut religionis capiſtro populum eo felicius refrenarent. Ceterum magi hujus vaticinia, vel incertam potius de iis traditionem apud primitivæ eccleſiæ doctores magnæ auctoritatis fuiſſe, ex iis, quæ viri docti a FABRICIO citati, de illis diſputaverunt, notum eſt. Verum ea alterius loci ſunt, ubi latius demonſtrandum eſt, inter apocrypha incautis patribus ſæpe præter rem deamata, iſta vaticinia referenda eſſe.

Hoſtanes.

§. VII. Nemo tamen inter magos poſt Zoroaſtrem nomen atque famam magis extulit, quam Hoſtanes, ſive Oſtanes, quem & quidam Otanem dicunt. Hunc Zoroaſtris præceptorem a nonnullis exiſtimatum [illegible] præcedente monuimus, quam recte diſpiciant alii. [u] Certe [illegible] plures fuiſſe, vel nomen celeberrimi magi toti ſectæ ceſſiſſe, [illegible] dicerentur, quod SVIDAE [x] placuit, vel ex uno DIOGENE [illegible] patet, [y] qui *poſt Zoroaſtrem certa ſucceſſione magos fuiſſe* [illegible] *Aſtrampſychos, & Gobryas ac Pazatas, donec ab Alexandro* [illegible] *Perſarum regnum* refert. Duos enim Oſtanas PLINIVS [z] [illegible]morat, quorum unus Xerxis tempore floruit, alter Alexandri [illegible] non levem auctoritatem addidit magicæ profeſſioni. Antiquior [illegible] ille maximam in magica diſciplina celebritatem conſecutus eſt. [illegible] PLINIVS: *Primum, (ut equidem inveniatur) de magia* [illegible]*tatum Oſthanam, Xerxem regem Perſarum bello, quod is Græciæ* [illegible]*, comitatum ac velut ſemina artis portentoſæ ſparſiſſe obiter inſe-*

q) [illegible] HYDEVM & POCOCKIVM *ll.* ſupra [illegible]: Illius *c. 23.* de Hyſtaſpe agit.

r) *Lib.* [illegible] *p. 58.*

s) *Lib. I. c. 209.*

t) XENOPH. *Inſtit. Cyr. l. VII.*

u) Paulo enim ante Zoroaſtrem poni refert PLINIVS *l. XXX. c. 1.*

x) Voce *Oſtanæ, T. II. p. 723.* niſi Suidas Laërtium, quem excerpit, male intellexit, & ex duobus Oſtanis ſectæ nomen fecit, quod ingenioſe conjicit KVSTERVS *ad h. l.*

y) *Lib. I. ſ. 2.*

z) *l. c.*

infecto quacunque commeaverat; mundo. Hunc maxime ad rabiem, non aviditatem modo scientiæ ejus Græcorum populos egisse. Inde etiam multa viri hujus fama magnumque nomen apud veteres, TATIANUM [a] TERTULLIANUM, [b] ARNOBIUM, [c] MINUCIUM FELICEM, [d] AUGUSTINUM [e] aliosque. Et si vera refert SUIDAS, [f] post Zoroastrem ab hoc Ostane inter Persas Astronomia primum exculta est. Immo librum quoque chemicum ei tribui HYDEUS testatur, quem tamen inter supposititios fœtus referendum esse, ea, quæ de ætate artis chemicæ capite primo obiter monuimus, satis docent. Nec melioris commatis sunt, quæ in EUSEBII Chronico Græco [g] referuntur. Democritum Abderitam physicum philosophum in Ægypto initiatum ab Ostane Medo, eo misso, ut Ægypti sacris præsideret in templo Memphitico cum aliis sacerdotibus & philosophis. In his etiam fuisse Mariam quandam Hebræam sapientem, & Pammenem, qui per ambages scripsit de auro & argento & lapidibus & purpura, quomodo etiam Maria: eosque proinde ab Ostane laudatos esse, quod per multa eaque docta ænigmata artem celassent. Ut enim taceamus, nullibi legi Ostanem in Ægyptum migravisse, & sacerdotibus Ægyptiis præfuisse, sola Democriti ætas, Ostane multum inferior fabulam detegit. Iure itaque suspecta hæc sunt SCALIGERO, [h] ejus calculos probante doctissimo BOCHARTO, [i] tanquam a Panodoro Monacho in Eusebii textum intrusa: &, quod facile inde conjici potest, ad conciliandam arti alchemisticæ auctoritatem & antiquitatem excogitata. Alia scripta Ostani supposita nominat FABRICIUS. [k] Ceterum & Astrampsycho inter magos nomen fuisse, ex adducto Laërtii loco constat, [l] eique librum veterinarium de curatione asinorum tribuit SUIDAS [m] & librum de interpretatione somniorum, quem hodienum inter scriptores oneirocriticos legimus. [n]

Magi.

§. VIII. Ut vero philosophorum & philosophiæ apud Persas faciem plenius noscamus, totus Magorum ordo considerandus est, ex quo sapientes sive eruditos Persarum, quos philosophos barbaros nominare solent, ortos fuisse universæ antiquitatis consensu constat. De quorum nomine & origine, ut plerumque in rebus vetustissimis & peregrinis solet fieri, incertæ quoque & dissonæ inter se sunt eruditorum conjecturæ. Nec enim, quid vox ista antiqua Persarum lingua significet, definiri satis potest; alii enim ex Arabibus apud HERBELOTUM [o] & POCOCKIUM [p] ex voce Mikghoush

Ejus nominis significatio.

a) *Adv. Græc. p. m. 155. ed. Paris.*
b) *De anima c. 57.*
c) *Adv. gentes l. I.*
d) In *Octavio.*
e) Contra *Donatist. l. VI. c. 44.*
f) Voce *Astronomia T. I. p. 360.* ubi ait, *eum cum Zoroastre ex genitura & motu cœli fata hominum nascentium observare cœpisse & ab his didicisse Græcos & Ægyptios.*
g) *Lib. I. p. 43.*
h) *Ad h. l.*
i) *Geograph. S. P. I. l. IV. c. I. p. 235.*
k) *Bibl. Græc. vol. I. p. 92. seq.*
l) Conf. SUIDAS *v. Magi T. II.*
m) Voce *Astrampsychus T. I. p. 360.*
n) Vid. KUSTER. *ad l. c.* Suidæ. FABRICIUS *Bibl. Gr. vol. III. p. 409. vol. X. p. 491.* RIGALTIUS *ad Astrampsychum Artemidoro subjectum.*
o) *Bibl. Orient. p. 932.*
p) *Specim. hist. Arab. p. 146.*

Mikghoush vel Mijegoush, quod hominem brevibus auribus denotat, appellationem desumtam, sicque magorum nomen a facie conditoris sectæ βραχυώτου derivatum esse contendunt, quod ita accipit HVMPHR. PRIDEAVX, [q] ut credat, ex eo demum tempore, quo Smerdis Magus a Cyro auribus truncatus regno occupato extinctus & Magorum secta tantum non penitus eradicata est, infamiæ causa sectæ Magorum nomen hæsisse. Quæ tamen conjectura non ex eo tantum refellitur, quod testantibus Græcis atque orientalibus, Magorum nomen & institutum multo antiquius fuit Cyri & Darii Hystaspis temporibus, & sub Assyrio imperio jam effloruit, ut capite præcedente ostendimus: sed & monente doctissimo & veteris Persarum linguæ callentissimo HYDEO [r] hæc vox Mikgoush hominem grandibus potius, quam brevibus auribus indicat. Unde aliis a murmure potius circa sacrificia adhibito Magos dictos esse supra docuimus. Quæ tamen omnia meræ conjecturæ sunt, levibus etymologiis nixæ, idque unum veritati consentaneum, Magum sive MOG esse vetustum nomen vel ex Media vel ex Perside oriundum, incertæ originis, quo ignis cultor & sacerdos innuitur, quam sententiam recte tenuerunt orientalium linguarum peritissimi viri ED. POCOCKIVS [s] & THOMAS HYDE. [t] Etsi vero vox apud Medos atque Persas domestica fuit, Magianismi tamen institutum & arcana cultus divini ratio, quæ eum potissimum absolvebat, inter Babylonios & Assyrios aliosque orientis populos ante Persarum imperium effloruit, nisi omnia veterum testimonia insano ausu rejicere, eorumque universalem fidem frangere velimus. Qua de re cum præcedenti capite actum sit, dicta otiose non repetemus. Nos autem hic de Persarum tantum Magis solliciti, dum in eorum origines inquirimus, id ex iis, quæ de historia Zoroastris Persæ dicta sunt, notandum existimamus, impostorem hunc Magorum sectam non condidisse, sed eam diu jam conditam, & inter publicas Persidis religiones receptam jam viguisse, astrolatria Magianismum postea obscurante. Idque etiam Græcorum, præter Arabes, testimonia evincunt, qui Magos apud hanc gentem antiquissimis temporibus effloruisse testantur: [u] etsi non audiendi sunt IBN PATRICK sive EVTYCHIVS ALEXANDRINVS, [x] & GEORGIVS EBNOL AMDI, [y] qui ab ipso Nimrodo Magorum institutum derivant. Alii Persarum & Arabum origines Magorum instituti ad quendam Keiomarathum referunt, [z] neque tamen dicere possunt, quis ille fuerit, cum alii ipsum Adamum intelligant, alii Noachum, HERBELOTVS [a] vero fundatorem Persicæ, vel Assyriæ potius monarchiæ; æque incerta omnes fide & traditione. Id quod etiam de magno

Origo Magorum.

Zervan

q) [illegible] *Ind. T. I. p. 128.*
r) [illegible] *vet. Persar. p. 272.*
s) [illegible] qui hanc significationem ex No- [illegible] Arabico-Persico probat.
t) [illegible] *273.*
u) Apud PLINIVM *l. XXX. c. 1.* & LAERTIVM *l. I. s. 2.*

x) *Annal. Alex. T. I. p. 64.* qui tamen sibi ipsi contradicit, ut sæpius solet, quando *p. 263.* ait, Zoradashtum Samardii temporibus magorum religionem condidisse.
y) Apud POCOCK. *l. c. p. 148.*
z) HYDE *l. c. p. 161.*
a) *Bibl. Orient. v. Cajumarath p. 243.*

Zervan altero Magorum principe statuendum, [b] sub cujus nomine aliqui Noachum, alii Abrahamum latere putant. Si enim ea, quæ ex THEODORI MOPSVESTENI libris de Persarum magia nobis servavit PHOTIVS, [c] genuinam Persarum sententiam referunt, Zarvam sive Zervam non magis hominem indicat, quam Oromasdes vel Arimanius, sed principium aliquod divinum. Verum hæc ingeniis orientalium nugatoriis fidemque ex ementita antiquitate quærentibus relinquenda sunt, quæ talibus otiosam arrogantiam pascere solent, quale etiam illud est, quod P. BAYLE, refert, [d] Persarum sophorum quosdam ad Eliam origines suas referre, quod, nisi Muhammedana fabula est, ad magicam religionem profitentes non trahenda, intelligi debet de Elia propheta, apud quem Zardushtum serviviſſe narrant. [e]

Quod eorum munus?

Illud unum recte ex his omnibus confici potest, antiquiſſimam fuiſſe religionem & sectam Magorum, quæ & sacerdotium tenuit, & eruditionis inter suos custos fuit, unde ratio patet, cur Græci atque Latini [f] per Magum mox sacerdotem, mox philosophum intelligant, quoniam apud Magos & sacrorum ritus & arcana de diis eorumque cultu doctrina, & reliquarum quoque scientiarum cultura fuit. [g] Interdum tamen a Chaldæis, qui siderum eorumque vaticiniorum scientiam excolebant, distinguuntur, & illi potiſſimum intelliguntur, qui θεραπεία τῶν Θεῶν, sacro deorum cultui & theurgiæ, in qua magiam potiſſimum constitiſſe superiori capite ostensum est, vacabant, & somnia quoque interpretabantur. [h] Quanquam non omnes Magi, (tales enim omnes ii vocabantur, qui Magorum sanguine creti erant, disciplina parentis traditione ad filios transmiſſa) sed ii tantum qui ex Magorum familia & gente sacerdotiis adhibiti erant, in hoc eruditorum Persarum sive philosophorum numero censendi sunt. [i]

Societas.

De his porro narrant: [k] auctos paulatim in amplitudinem gentis solidæ conceſſiſſe & nomen, villasque inhabitantes nulla murorum firmitudine communitas, & legibus suis uti permiſſos religionis respectu eſſe honoratos. Quo cum consentit CLEMENS ALEXANDRINVS, [l] qui Magorum regionis, locis eminentioribus tribusque montibus in longiſſimo campo ordine sitis septæ meminit. Immo urbem Paſſagarda ad eos pertinuiſſe, SOLINVS [m] auctor est. Id quod tamen non de omnibus intelligi potest, cum per totam Persidem ad fungendum sacerdotio vacandumque ignis cultui dispersi fuerint. Etsi vero non cultui tantum divino sed & sapientiæ conservandæ & in populo propagandæ destinabantur, [n] peculiari tamen instituto ab omni naturali honestate abhorrente eam originem agnoscebant, ut ex incesto matris

b) HYDE *l. c. p.* 34.

c) *Codic. LXXXI. p.* 115. ed. Hœsch.

d) *Nouvel. de la republ. des lettres* 1684. *Mars p.* 71. conf. FABRICIVS *Codic. Pseudepigr. V. T. T. II. p.* 1077.

e) ABVLPHAR. apud POCOCK. *l. c. p.* 147.

f) LAERT. *l. c.* CICERO *de div. l. I.* APVLEIVS *Apolog. p. m.* 204. *Otium Vindel. p.* 235.

g) Luculenter HESYCHIVS: Μάγον τὸν θεοσεβῆ καὶ θεόλογον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι λέγουσι.

h) HERODOTVS *l. I. c.* 107. conf. BECMANN. *Or. L. Lat. p.* 650.

i) Conf. PRIDEAVX *Hist. Ind. T. I. p.* 222.

k) AMMIANVS MARCELLINVS *l. XXIII. c.* 6.

l) *Stromat. l. VIII. p.* 632.

m) *Polyhist. c.* 55.

n) LAERT. *l. I. s.* 6.

matris cum filio connubio generarentur. Quod etsi ipsa natura abhorrere videtur, & hinc non nemini [o] dubium & incertum visum fuit, attamen non Græcorum tantum Xanthis Lydii apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM, [p] SEXTI EMPIRICI, [q] DIOGENIS LAERTII [r] aliorumque a MENAGIO [s] adductorum testimoniis, sed & Arabum fide [t] constat, qui in sacris Zardushti libris permitti matrem, sororem, filiam, in uxorem sumere referunt. Quas incestas nuptias non apud Persas, sed & alios orientis populos licitas fuisse, dudum viris doctis observatum est. [u]

Nativitas ex incestu.

§. IX. Erat vero potissimum Magorum munus sacris præesse, sacrumque ignis cultum, quem religio magica quam maxime commendabat, precesque & sacrificia peragere. Cum enim duo rerum omnium principia statuerent, bonum lucis, & malum tenebrarum, de quo magicæ religionis articulo fundamentali postea latius differemus, ubi de theologia Persarum dicendum erit, proscripto idolorum cultu, quem astrolatrias asseclæ vehementer urgebant, sacrum potissimum ignem, symbolum fontis omnium bonorum, lucis æternæ & primigeniæ colebant. Quam θεραπείαν ita Zardushtus emendavit, ut sacrum ignem a Magis in omnibus pyreis, sive ignis sacrariis servari atque studiose custodiri juberet, & hac ipsa ex causa Keblam [x] orientem constitueret. Nam coluerant prius quidem Persæ ignem, sed in collibus aris sub dio excitatis; ne itaque ignis sacer tempestatis injuria extingueretur, super aras has templa sive pyrea excitari jussit, iisque Magos præfecit. [y] Hincque in tres classes Magi divisi sunt [z] quarum prima inferiores sacerdotes cultus divini primam & infimam curam gerentes continebat, altera hos regebat, eisque ephororum instar præerat, tertia archimagum constituebat, qui toti Magorum familiæ atque ordini, tanquam summus pontifex, vel rex sacrorum præsidebat. Inde & tria templorum genera nobis enarrantur apud Persas obvia: erant enim ubivis locorum excitata oratoria, ubi liturgicæ preces populo prælegebantur, festisque diebus ex libris sacris particulæ quædam exponebantur. In his ignis sacer non in ara, sed in lampade conservabatur. Præter ea pyrea erant, sive templa publica, in quibus sacer ignis in aris studiose conservabatur, & a sacerdotibus minoris ordinis, ne extingueretur, custodia per vices redeunte observabatur: Magis majoris ordinis ad has aras preces & sacrificia peragentibus. [a] Et in his templis haud raro congregabantur, ut de vaticiniis, [b] somniorumque interpretationibus, quibus credulo populo impone-

Cultus ignis Magis commendatus.

Classes Magorum.

o) Vid. Bibl. Germanique T. XXIV. p. 57. dubius quoque hæret BEAUSOBRIUS l. c. p. 320.

p) Strom. l. I. p. 31

q) Pyrrhon. hypotyp. l. I. f. 152. l. III. f. 205. ad quæ loca videndus FABRICIUS.

r) l. c. vel Clitarchi potius.

s) ad l. c. LAERTII.

t) Apud POCOCK. l. c. p. 147.

u) Vid. FREINSHEM. ad CURT. VIII. 2. TIRAQUEL. leg. connub. l. VII. c. 30. ALEXANDER AB ALEX. gen. dier. l. I. c. 24. immo jam EURIPIDES Androm. v. 173.

x) POCOCK. l. c. Kebla vero est facies cœli ad quam orantes se vertunt.

y) HYDE l. c. c. 8. 29.

z) Ib. c. 28. 30.

a) Componit hæc cum templis nostris cathedralibus & metropolitanis PRIDEAUX. l. c. p. 223.

b) CICERO de div. l. I. c. 41. conf. AELIANUS l. II. c. 17. VALER. MAX. l. I. c. 6. STRABO l. XVI. PLINIUS l. XXIV. c. 6. COEL. RHODIGIN. antiq. lect. l. XIII. c. 39. p. m. 513.

ponebant, inter se colloquerentur, & de artificio hoc inter se convenirent. Tandem & summum pyreum templumque fuit, sedes archimagi, quod hæc natio ad hæc nostra tempora semper sacro-sanctum habuit, & itinere sacro invisere, haud aliter ut Muhammedani templum prophetæ sui Meccæ, semel minimum in vita, inter necessaria officia retulit. Quod sanctum templum, uti supra diximus, Zardushtus in urbe Balch excitavit, & Darius ab Argaspe igne deletum resuscitavit, donec sec. VII. Muhammedismo in Perside invalescente archimagus in provinciam Carmaniam secedere cogeretur, ubi ejusmodi pyreum omnibus suæ sectæ sacrosanctum habendum exstruxit, quodque summa quoque hodienum religione invisi a magianismi affeclis, recentiora itineraria testantur. Ut vero decenter pieque hoc sacerdotium Magi subirent, severis legibus conditor vel reformator sectæ, si fides est recentioribus eorum relationibus, [c] qui cum his hominibus congressi sunt, eos in officio continuit. Postulavit enim a sacerdotibus, ut cultum precesque a se publica liturgia institutas mutare non audeant, in nullius bona & facultates involent, mendacia evitent, cogitationes impuras ab animo arceant, a pollutionibus se præmuniant, injurias obliviscantur, populum preces cultumque divinum & rationes sacrificiorum doceant, matrimonia dirigant iisque præsint, templa frequenter invisant, librum sacrum Zendavesta memoria teneant, nec aliam pro lege divina, quam hanc suam habeant, nec eum corrumpere audeant, sub pœna æternæ pœnæ. Archimagis vero summisque sacrorum pontificibus præscripsit, ut puri semper incedant, & polluti aliqua re se lavent; ut manuum suarum labore vivant; decimas tamen mercedem muneris a laicis accipiant; ut vanam gloriam & ambitionem fugiant, & facultates suas ad exercenda misericordiæ opera adhibeant; ut prope templa habitent, ingressuri ne videantur; ut frequenter se lavent, mensæ munditiem ament, & sacra facturi a conjuge abstineant; ut alios in cognitione astrologiæ rerumque naturalium superent; ut neminem timeant, præter Deum; ut forti & imperterrito animo peccatores reprehendant cujuscunque sint muneris atque dignitatis; ut accurate falsas revelationes a veris distinguere norint; ut semper admirentur misericordiam divinam, & se manifestationi gloriæ divinæ pareant; ut ignem cœlestem sollicite custodiant, donec terra igni erit consumta. Hæ regulæ sunt, quas Magorum ordini Zoroaster præscripsisse dicitur; quæ etsi non omnes queant videri genuinæ, suppositione in his gentibus præcipue circa sacra frequentissime adhibita; nihil tamen habent, quod non indoli philosophiæ moralis orientalium satis respondeat, &, si summam rei spectes, cum iis consentiat, quæ de Magis ex veterum relationibus tradit LAERTIVS. [d] Is enim ex Clitarcho & Sotione refert: *Chaldæos circa astronomiæ rationes prædictionesque occupari: Magos deorum vacare cultui, sacrificiisque ac precibus, quasi soli ab iis exaudian-*

Officia Magorum.

c) Videantur, quos laudat AD. TRIBBECHOVIUS *de philosoph. mor. apud barb.* c. 20. & ex eo BEAVSOBRIVS *l. c. p.* 317.

d) *Lib. I. s.* 6.

diantur; præterea de deorum ſubſtantia & ortu ſententias proferre, quos & ignem terramque & aquam eſſe arbitrentur. Signa ſtatuasque repudiare, & eorum imprimis, qui mares eſſe deos & fœminas dicunt, opinionem improbare. De juſtitia verba facere, impiumque arbitrare igni ſepelire, fas putare matri ac filiæ miſceri; divinationem præterea prædictionemque exercere, ſibi Deos adparere adſerentes; eosdem facierum ornamentis aurique uſu in veſtitu interdicere. His veſtem candidam, lectum humum, eſcam olus, caſeum, panemque cibarium eſſe, arundine pro baculo uti. [e] Et ſic quidem uno conditoris vel reformatoris potius inſtituto invicem juncti ſunt; narrant tamen orientales ſcriptores, in ſectas diviſos fuiſſe, quarum cum omnes in aſtruenda althanawiah convenerint, ſcilicet duo eſſe rerum principia lucem & tenebras, in partes abiiſſe videntur, quod alii principia iſta coæva, alii alterum altero poſterius ſtatuerint. [f] Qua ratione tamen plures ſectas emerſiſſe HYDEVS docet, [g] qui ſeptuaginta numerat. Forte id ad ceremonias magis & prædictionum atque incantamentorum modum, [h] quibus vacabant, quam ad ipſa ſententiarum divortia trahendum, vel de temporibus Zardushto ſuperioribus intelligendum eſt. Ab eo enim callidiſſimo conſilio Magorum ordo atque ſecta ita conſtituta eſt, ut ſententiarum unitate reverentiam atque auctoritatem, quam vaferrimus impoſtor eis efficaciter reparavit, tuerentur. Ea quoque ita gaviſi ſunt, ut ipſi Perſarum reges inſtitutis Magorum ſe inſtrui juberent, nec ad regium diadema acceſſus daretur, niſi arcana magicæ diſciplinæ prius edocto. [i] Vnde & ſemper Magorum prudentiſſimi in aula regia ſervati, & conſiliis arcanioribus adhibiti ſunt, [k] cujus cauſam præcedente capite expoſuimus. Certe nec Darium puduit, archimagi titulo ſuperbire, nec regium omnem ſanguinem, Magorum ordini ac ſanguini adſcribi, ratos, ita regiæ dignitati ex ſuperſtitione populi majorem auctoritatem acceſſuram. Duravit quoque per omnia ea tempora horum hominum auctoritas, quibus Perſarum imperium floruit. Eo vero per Alexandrum M. extincto multum eorum potentiæ deceſſit, non tamen extinctus ipſe ordo eſt, quem nec Heraclius, [l] valde ei infeſtus, ita extirpare potuit, ut non ad Muhammedis tempora ſupereſſent, a cujus tandem aſſeclis ad maris Indici ora & extremos Perſidis fines ejectos eſſe ſupra monuimus.

Secta Magorum.

Auctoritas.

e) Addendum & hoc, inſectis, præcipue muribus infeſtos fuiſſe, eaque interfeciſſe PLVT. *de ira T. V. p. m. 532.* qui & inter Arabas & Æthiopas idem obſervari tradit, noſtris quoque moribus non abhorrentibus. Forte mures in tenebris degentes ob internecinum in tenebras odium averſati ſunt: licet ſola quoque impuritas murium naturalis ſufficiat.

f) POCOCK. *l. c.*

g) *l. c. p. 126.*

h) Conf. BEAVSOBRE *l. c. p. 321.* qui inter ſacras Magorum ceremonias baptiſmum ignis refert de quo quædam memorat BENIAM. TVDELENS. *Itiner. p. 108.* Recte vero vir doctiſſimus dubitat, an de Perſis & non magis de Indorum quadam natione intelligendum ſit? nam refert mortuos in ignem projicere, immo magnates interdum vivos ſe igni comburendos devovere. Hoc vero a moribus Perſarum vehementer abhorret, apud quos lege vetitum igni ſepeliri, apud NIC. DAMASCEN. in *Excerpt. Peireſ. p. 460.* moribus vero Indorum receptum eſt. In eandem claſſem quis retulerit, quod CICERO *Tuſc. Qq. l. I. c. 45.* refert, neminem ex ſuis ſepeliviſſe, niſi abjectum prius & a feris laceratum.

i) Dictum hac de re *cap. præc.* CIC. *de div. l. I. c. 41.*

k) Vid. quos laudat STANLEIVS *Hiſt. phil. p. 1162.*

l) AGATHIAS *l. II.* conf. quos laudat SELDENVS *de Diis Syr. Synt. II. c. 8. p. m. 321.*

Philosophia Persarum obscurissima.

§. X. Ex dictis constare, arbitramur, sapientiam, qualem in barbarica philosophia perquirimus, apud Persas inter sacerdotes sive Magos, quærendam esse; qui cum religionis custodes fuerint, sacrasque doctrinas servaverint, ipsa Persarum religio atque theologia consideranda est, quidque de Deo, de origine, naturaque mundi præsentis, ejusque fine dixerint expendendum, annexis iis, quibus mores hominum dirigebant. In his enim omnem eorum sapientiam constitisse, ex iis quæ de magis attulimus, & veterum testimoniis roboravimus, manifestum est. Ita vero difficilis obscurissima, & innumeris ænigmatibus impedita est omnis de sacra Persarum veterum doctrina atque placitis tractatio, id quod plerumque in rebus vetustissimis, iisque maxime, quæ ad religionem antiquissimorum populorum pertinent, evenire solet, ut facilius sit hunc labyrinthum ingredi, quam justum consequi exitum. Cujus rationes, quæ ex testium potissimum conditione & defectu oriuntur, quia initio capitis hujus attulimus, providum lectorem, ad ea, quæ ibi dicta sunt, caute attendere jubemus. Tentabimus tamen, quantum in densis his tenebris palpari potest, ea exquirere, quæ veteres de Persarum circa Deum resque sacras placitis nobis referunt, neque solis Græcis mire sententias confundentibus fidem habebimus, neque solos orientales scriptores sublestæ fidei, fraudisque sæpius suspectos audiemus, sed utrumque testium genus, quantum licet, comparabimus inter se, & ipsam probabilitatis rationem ita consulemus, ut aliqua saltem verisimilitudo inde enascatur. Sacram vero Persarum philosophiam expendentibus tempora ante Zoroastrem sollicite distinguenda sunt ab iis, quæ hunc impostorem religionis reformatorem nacta sunt. Ab eo enim novam Persarum religioni indutam fuisse faciem, ita ut Persicæ philosophiæ, vel religionis & theologiæ potius auctor haberetur, unanimi Græcorum pariter atque orientalium scriptorum consensu confirmatur. Quæ neglecta distinctio potissima causa fuit, cur tantus de Persarum dogmatibus dissensus inter veteres & recentiores scriptores offendatur: prima multis tempora eorumque doctrinam cum Zoroastreis confundentibus. Adeo vero remota sunt vetustissima illa tempora a nostris, tantumque ubique monumenta deficiunt, ut impossibile sit, vetustissimorum Persarum sententias sacras recte enarrare: omnia enim, quæ passim traduntur incertissima sunt, solisque conjecturis nituntur. Quia tamen certiora non habemus, his contentos nos esse oportet. Et hoc quidem non levibus tantum conjecturis, sed universali fere veterum testimonio confici potest, Persas solem, cœlestemque illum ignem Deum veneratos fuisse, quo omnia animantur. Id quod omni quidem nisu a Persis amoliri satagit, qui in theologia eorum sanius exponenda omnem industriam adhibuit, THOMAS HYDEVS, [m] infeliciter tamen, si quid judicamus, & contra omnis antiquitatis fidem, quæ in testimonium contra eum produci potest. Quod cum erudite confecerit vir doctissimus PHILIPPVS A TVRRE, [n] qui

Dii Persarum.

m) *De relig. vet. Persar. c. 4. p. 117. sq.*

n) *In monum. veteris Antii p. 194.*

qui argumenta quoque Hydei examinavit iisque satisfecit, lectorem brevitatis causa eo remittimus. Nec hæc ab universali orientis consuetudine recedunt: in quo solem potissimum inter divinitates relatum esse magni viri GER. IOH. VOSSIVS, [o] IOH. SELDENVS [p] & EDVARD. HERBERTVS DE CHERBVRY [q] evidentibus rationibus & testimoniis demonstraverunt. Immo inter Chaldæos & Assyrios ignis hujus cœlestis, hincque omnis ignis cultum divinum fuisse, superiori capite luculentis, nisi nos omnia fallunt, testimoniis confecimus. A quibus cum non imperium modo sed & religio atque instituta ad Persas transierint, facile inde conjici potest, cur Persis vetustissimis solis, & qui eum repræsentare credebatur, ignis cultus recte tribuatur. Hunc vero Deum Mithræ potissimum nomine insigniebant, eique Deos duos Hormasden, quem Græci Oromasden vocant, & Arhimanium adjungunt, [r] de quibus paulo post plenius dicemus, hic loci notasse contenti, hunc Mithram primum, ut recte HESYCHIVS, [s] apud Persas Deum esse, conditorem atque parentem omnium rerum, quo nomine eum mactat apud PORPHYRIVM [t] Eubulus. Hinc in inscriptionibus passim: DEO SOLI INVICTO MITHRAE, &, OMNIPOTENTI DEO MITHRAE. [u] Esse vero hunc Mithram Persis solem, inde recte conficitur, quod teste HERODOTO [x] & STRABONE, [y] solum e Diis solem Persæ colant, atque equos sacrificent. Ad quod alludit OVIDIVS. [z]

Solis cultus.

Mithras.

> *Placat equo Persis radiis Hyperiona cinctum,*
> *Ne detur celeri victima tarda Deo.*

[illegible] nobis agenda sunt, non cumulamus, sed rei noscendæ [illegible] eos scriptores remittimus, qui arcana Mithræ sacra apud Persas [illegible] religione culti nobis enarrarunt. [a] Quæ cum ita sint, dub[illegible] est, antiquissimos Persas solem pro Deo coluisse: huncque [illegible] nomine indigitasse, cujus causas facile deprehendent, qui in origines [illegible] veteris curiosius inquirent. Cum enim Deus pro mundi ani[illegible] fere antiquitate, quæ ob traditionis primorum hominum pro[illegible] Dei notitia carere non potuit, haberetur, solis vero, princi[illegible] splendor, forma, calor, effectus admirationem merito excita[illegible] in has cogitationes dilapsi sunt homines, ut putarent, [illegible] eamque primam, omniumque præstantissimam animæ mundanæ, id [illegible] ipsius partem in sole residere. Quod quidem a plebis rudioris [illegible] aliquantum est, quæ sidera omnia, præcipue vero solem ipsum

o) [illegible] gentili l. II. c. 2. p. 309.
p) [illegible] Syris, passim, vid. p. 25. 36. 325.
q) [illegible] gentilium c. 4. p. 26. seqq.
r) [illegible] ARCH. de Isid. & Osirid.
s) Voce Mithra.
t) De antro nymphar. p. 118. ed. Rom.
u) Vid. EZ. SPANHEMIVS ad Iul. Cæs. p. 144. ANT. VAN. DALE diss. IX. ad antiqua marmora p. 16. seqq.
x) Lib. I. c. 131.
y) Lib. XV.
z) Fastor. l. I. v. 383. Plura testimonia, Mithram solem Persis esse congessit TH. GATAKER in adv. miscell. c. 21.
a) Eos nominat FABRICIVS Bibliogr. antiq. c. VIII. §. 12. p. 250. c. X. §. 10. p. 322.

ipſum inter Deos ſimplici cultu retulit, prudentiorum tamen mentem ubivis populorum fuiſſe, facile, ſi id ageremus, probari poſſet. Et ita apud Perſas eveniſſe omnino veriſimile eſt, quorum illi, qui rudiori ingenio ultra viſibiles creaturas animum non extollebant, ſolem ipſum Deum credebant & venerabantur, quam vulgi religionem fuiſſe, tot veterum teſtimoniis evincitur; prudentiores tamen ſolem viſibilem imaginem, immo thronum potius atque ſedem potiſſimæ partis divinitatis, ſive ipſius Dei ſtatuebant. Et ſic conciliari poſſe putamus diſſenſum virorum eruditiſſimorum, ambigua acie, & adductis utrinque veterum locis pugnantium, utrum per ſolem ſupremus Deus apud Perſas intelligatur, an ei ſuperior ſit? Cujus prioris ſententiæ teſtimonia ſupra audivimus; poſterioris locum luculentum XENOPHONTIS [b] attulit vir ſummus IOH. LAVRENTIVS MOSHEMIVS. [c] Illa enim de vulgi ſententia, hæc de prudentiorum placitis loquuntur, qui non ſolum divinitatem in ſole, ſed in toto quoque mundo ejusque partibus habitantem, Iovem ſummum, Deumque maximum habuere. Et hinc quoque ratio dari poteſt, cur in laudato Xenophontis loco fulgura σημεῖα τοῦ μεγίϛȣ Θεȣ̃ *maximi Dei ſigna* vocentur: eo ſcilicet, quia teſte HERODOTO, [d] quo cum STRABO [e] conſentit, τὸν κύκλον πάντα τȣ̃ ȣ̓ρανȣ̃ Δία καλέοντες. *Omnem ambitum cœli Iovem nominant;* nempe quia per totum hunc circulum Deus, ignis ille divinus, [f] ſive anima mundana, diffuſus eſt, participantibus ex eo omnibus ſideribus, nullo tamen magis, quam ſole. Et eadem quoque ratio valet, cur apud vetuſtiſſimos Perſas ignis cultus tam ſacer fuerit atque tantis ceremoniis, ne pollueretur, cuſtoditus. Refert enim, quod ſupra jam obiter tetigimus, STRABO, [g] qui in his regionibus ipſe verſatus erat, *in Cappadocia eſſe magnam Magorum multitudinem, qui Pyrethi, i. e. ignis cultores dicantur: multa item Perſicorum Deorum [h] fana; haut cultro ſed ſtipite quodam mactare, velut piſtillo verberantes. Eſſe etiam Pyratheia quædam memoratu digna. Horum in medio aram eſſe, in quo cinis eſt multus: ignem autem inextinguibilem ſervare Magos, cotidie ingreſſos, per horæ ferme ſpatium accinere, faſciculum virgarum ante ignem tenentes tiaris laneis velari &c.* [i] Quæ etſi videntur ad Zoroaſtrea inſtituta, de quibus ſupra diximus, pertinere, certum tamen eſt ex adductis, ſacrum ignis cultum ante Zoroaſtrem inter Perſas viguiſſe, illumque adaptato religioni patriæ ſyſtemate, quod invenerat, philoſophico, ſolenniorem tantum, excitatis Πυραθείοις templisque & inſtitutis novis ceremoniis, quas hic Strabo explicat, ignis cultum fuiſſe. Certe

ignem

b) *Lib. I. p. 65. 66.*

c) *Annot. ad* CVDWORTHI *ſyſtema intellectuale p. 328.*

d) *Lib. I. c. 131.*

e) *Lib. XVI.*

f) Poteſt his ratio quoque addi alia. Nempe Perſæ veteres nulla templa habebant, quod parietibus Deos includi nefas habebant, teſte CICERONE *de legibus l. II. c. 10.* hinc ſub patente cœlo orabant ad Deos ubique præſentes.

g) *Lib. XV.*

h) Hoc ex more Græcorum dictum eſt, Perſæ enim Pyrea, non vera Deorum delubra habebant.

i) Erudite has ceremonias illuſtrat IO. SELDENVS *de Diis Syris, Synt. II. c. 8. p. 317. ſqq.*

ignem ubique etiam in quotidiano usu, ne polluerent, Persæ cavebant, indeque Euphrates Persa, apud DIOSCORIDEM [k] corpus suum cremari vetat, ne ignem inquinaret:

- - Πῦρ δὲ μιῆναι,
Ἡμῖν τοῦ χαλεποῦ πικρότερον θανάτου.
- - *Ignem polluere*
Nobis ipsa gravi morte amarius.

Vnde vero vel soli vel divinitati summæ, cujus sedes atque imago sol sit, Mithræ nomen datum fuerit, difficulter definiri potest. Quæ enim vocis hujus origines a viris doctis SCALIGERO, [l] HYDEO, [m] RELANDO [n] aliisque [o] afferuntur, incertæ omnes sunt. Quod si primæ vero popularis superstitionis & idololatriæ origines attenduntur, conjectura vero admodum similis fieri potest, unde Mithras inter Persarum deos nomen extulerit. Vetustissima enim monumenta scrutantibus satis notum esse existimamus, populorum antiquissimorum deos non alios fuisse, quam magnos viros, principesque, conditores & auctores eorum, qui incultam & inhabitabilem terram colendi rationem ostenderunt, a feris & latronibus quoque eam liberarunt, ad mansuetos & humanos mores homines deduxerunt, legibusque ac religione eos instruxerunt, sicque tantis beneficiis suos auxerunt, ut eorum memoria ducti eis locum inter deos assignarent. Nec ignotum quoque iis est, qui antiqua placita excusserunt, magnis animis in sole tanquam felicissimo loco Deoque proximo post mortem sedem esse datam. Cum itaque Mithras nomen viri sit, quo Persæ sæpius homines denotant, sua probabilitate constat, Mithram primorum in hac gente hominum virum quendam fuisse, ut robustissimum, ita magna inter eos auctoritate, forte regia, valentem, qui purgatam a feris & latronibus regionem habitabilem fecit, legibus & institutis egregiis suos adjuvit, tantisque gentem beneficiis sibi obstrinxit, ut post mortem ei divinos honores deferrent, animamque in solem tanquam cœlestem paradisum translatam collocarent. Quæ simplicissima idololatriæ ratio, qualem etiam in Belo rege supra vidimus, cum displiceret prudentioribus, qui philosophari inceperunt, occasio inde enata est, institutum Mithræ cultum ad res naturales adplicandi, & principium summum Mithræ nomine insigniendo, vel solem quoque instar Dei cultum hoc nomine indicando, manifestam superstitionis rationem excusandi. Quæ sententia in se quidem multa verisimilitudine se commendat, maxime tamen iis argumentis roboratur, quæ pro ea ornanda insigni eruditione adjutus attulit vir in veterum arcanis perspiciendis longe acutissimus, celeberrimus I. L. MOSHEMIVS, [p] cujus rationes summatim

Mithræ nomen cur soli datum, vel summo potius Deo?

k) *Anthol. III. c. 4.* Hinc quoque ratio derivanda, cur Persæ cadavera non combusserint.
l) *De emendat. temp. l. VI. p. 588.* VOSSIVS *l. c. p. 133.* SELDENVS *l. c. p. 179.*
m) *De rel. vet. Pers. c. 4. p. 67.*
n) *Diss. miscell. P. II. p. 198.*
o) Conf. quos laudat S. Rev. MOSHEMIVS ad CVDWORTHI *Syst. int. p. 326. not. 21.*
p) *l. c. p. 327. seqq. not. 23.*

tim tantum exhibebimus, ut lectori profundius rem meditandi inde occasio enascatur. Provocat is ante omnia ad imaginem Mithræ, [q] qualis apud Persas pingebatur, & in antiquis marmoribus occurrit, quæ nobis hominem validum, venatoremque exhibent. Pingebant enim Mithram, ut robustum virum, gladio cinctum, & tiara Persica tectum, qui tergo tauri insidet, feramque bestiam hanc comprimit, coërcet, ense conficit, additis canibus, qui taurum aggrediuntur: quæ omnia etsi ad rationes physicas veteres & recentiores referant, recte tamen ejusmodi explicationes tanquam serius excogitatæ, & simplicitati primæ rudissimi hominum generis non convenientes rejiciuntur. Deinde ad victimas vir sagacissimus provocat, Mithræ oblatas; equi enim deo huic sacrati erant, ut vel ex uno OVIDII loco, supra adducto, constat, nosque alia veterum testimonia ibidem adduximus. Cum itaque vetustissimi homines crederent, earundem rerum delectatione heroas inter sidera relatos duci, quibus delectati sunt in terris, equi Mithræ in venationibus dilecti etiam post fata dicati sunt; cum alias ratio dari nequeat, cur soli equos Persæ sacrificent? Tandem & ad mysteria Mithræ provocat, cum mysteriorum omnium institutio, si, non ex quæsitis sacerdotum interpretamentis, vel philosophorum accommodationibus, sed ex ipsis circumstantiis, modoque æstimentur, typica repræsentatio inventorum, fatorum, factorumque primorum regnorum conditorum sit, ideo introducta, ut beneficiorum memoria cultusque ideo his viris concessus divinus sacra reverentia conservaretur. Qualia etiam Mithræ instituta sunt, eaque octoginta pœnarum & suppliciorum generibus quasi præmunita, [r] quæ sufferre oportebat eum, qui sacra hæc intueri cupiebat, eo fine, ne sacra hæc profundius inspecta, si inter homines quosvis innotescerent, evilescerent, nec ad arcana dominatus possent adhiberi amplius, sed ii tantum admitterentur, qui per tot molestias & vexationes tandem ad ἐποπτείαν admissi fidem & prudentiam antistitibus probavissent. In his vero mysteriis pugnæ, certaminis & venationis genus quoddam, exhibitum est, & belli imago, strictis ensibus repræsentata, clypeo enim, lorica, gladio & hasta armati consecrati sunt, qui supplicia pertulerunt; [s] figuræ quoque ferarum antris illis, in quibus sacra Mithriaca peragebantur, adpictæ, [t] immo initiati quoque ferarum nomine insigniti, & eorum pellibus ac figura induti, quos ficta pugna, quam in veram mutavit Commodus, [u] venabulis ensibusque alii aggrediebantur. Quæ omnia ita vir doctissimus ornat & probat, ut omnino probabilissimum videatur, nihil aliud repræsentatum fuisse nisi Mithræ beneficia, ejusmodi bellis & venationibus populo Persarum præstita. Ceterum Mithram τριπλάσιον triplicem nominatum fuisse, ex veterum relatione constat. [x] Quæ denominatio miras inter eruditos conjecturas

Mithras τριπλάσιος dictus.

q) Vid. VAN DALE in *antiq. marm. diss. I. p. 18.*

r) MONTFAUCON. *Diar. Ital. c. 14. p. 201.* SELDENUS *l. c. c. 6. p. 170.*

s) IULIUS FIRMICUS *de err. profan. relig. p. 414.*

t) PORPHYRIUS *ex Eubulo l. c.* & de *abstinent. l. IV. c. 16. p. 165.*

u) LAMPRIDIUS in *Commodo c. 9.*

x) Loca veterum adduxit CUDWORTHUS *Syst. int. c. IV. §. 16. p. 333.*

jecturas protulit, videndas apud VOSSIUM [y] SELDENUM, [z] CUDWORTHUM, [a] cui cum HUETIO [b] nescio quæ trinitatis vestigia in ea latere videntur. Etsi vero hæc ad triplicem solis faciem, qualem nobis, æque ut lunæ, depingunt veteres, referri possunt,[c] ex dictis tamen vero non absimile videtur, triplex, quod genti suæ conditor exhibuit, beneficium, triplicemque, quo se conspiciendum Mithras dedit formam, initio indicasse, nempe liberatæ a feris regionis, conditarum legum, introductæ religionis. Sed hæ conjecturæ sunt, majora enim & certiora in tam cana vetustate expectari immo ne postulari quidem possunt.

Oromazdes & Arimanius.

§. XI. Præter Mithram Oromazdes & Arimanius summa numina celebrantur apud Persas, sibi invicem contraria, quorum illud omnis felicitatis bonorumque auctor, hoc malorum atque infelicitatis fons & origo dictum est. Et quod ad Oromasden attinet, quem Persæ Hormizdas nominant, nomen illud divinitati tributum (nam interdum quoque Iovem planetam indicat,) addito epitheto plerumque apud Persas exprimitur; ut ejus character quasi exprimatur, e.g. Hormizda Choda, Deus supremus.[d] Quam vero vox originem habeat, inutiliter disceptari putamus; videnda autem varia vocis etyma apud ven. IO. CHR. WOLFIUM, [e] IS. BEAUSOBRIUM, [f] THOM. HYDEUM; [g] nos unum adjicimus, omnium probabilissimam videri eam derivationem, quam in his literis summus vir MAT. VEIS LA CROZE [h] protulit, qui luculenter demonstravit, ἀγαθὸν δαίμονα, vi vocum Persicarum indicari, quæ significatio cum re ipsa egregie convenit, bonum enim Deum ista voce indicasse & Græci & Orientales unanimi ore fatentur: Arhimanius vero HYDEO [i] vel impurum, vel seductorem significat, talem enim sub hac voce Persæ dæmonem sibi finxere, qui omnis mali & impuritatis auctor fuerit; utrumque, qua ratione philosophi sive theologi potius hujus gentis intellexerint, postea videbimus, & hic modo, ubi de avita Persarum religione loquimur, notamus, cum vero videatur simillimum, Mithram fuisse virum de gente meritissimum inter deos relatum; idem quoque de Oromasde & Arimanio conjiciendum esse, quorum ille princeps bonus, & insigniter de prima Persarum gente & ætate meritus, alter tyrannus bello, ac innumeris aliis malis homines vexans, perpetuisque cum bono principe pugnis & dissidiis implicitus fuerit. Qua de re juvat viri maximi GODOFREDI GUILIELMI LEIBNIZII [k] conjecturam audire, quæ, ut est ab ingenio maximo, & profundissime penetrante profecta, ita mire rem hanc illustrat. Ait vero: *Consideranti ma-*

Oromazdes quid significet?

Arhimanius quis sit?

 gnos

y) *De orig. idol. l. II. c. 9. p. 132.*
z) *l. c. proleg. p. 31.*
a) *l. c. p. 333.*
b) *Qq. Alnet. l. II. c. 3.*
c) MOSHEM. *ad l. c. Cudworth.*
d) HYDE *l. c. p. 161.*
e) *de manichæismo ante Manichæos p. 59.*
f) *l. c. p. 169.*
g) *l. c.* alia vide apud WINDETUM *de vita funct. statu p. 36.* CLERICUM *ad* STANLEIUM *Ind. philol.* voce *Oromazdes.*
h) Cujus annotationem hac de re inseruit *l. c.* BEAUSOBRIUS.
i) *l. c.*
k) *Theodicée P. II. §. 138. p. m. 184. seq.* in cujus sententiam concessit quoque ven. MOSHEMIUS *ad* CUDWORTHUM *p. 328.* & CASP. ABELIUS *in antiqq. Teut. c. I. §. 4. p. 22.*

gnos Asiæ principes nomen Hormisdæ gessisse, Irmin vero sive Herminfuisse nomen Dei vel herois Celto-Scytharum, id est Germanorum, visum fuit probabile, hunc Arimanium fuisse magnum aliquem conquæstorem ab occidente Persidem invadentem, qualis sequioribus temporibus Chingis-Chan & Tamerlanes ab occidente venerunt: Sic ut Arimanius ab occidente boreali, id est ex Germania atque Sarmatia per Alanos & Massagethas in regiones Hormisdæ cujusdam, magnæ Asiæ regis irruerit, quemadmodum teste Herodoto Scythæ fecerunt, tempore Cyaxaris regis Medorum. Hic itaque rex, qui populos suos ad mores mites traductos clementer rexit, & contra invasiones latronis fortiter tuitus est, potuit apud eos pro bono Deo haberi, quemadmodum latro symbolum mali principii evasit. Certe hæc probabilissima sunt, patetque ex hac ipsa mythologia, duos hos principes diu inter se bella gessisse, ita tamen ut neuter vinceret, sed uterque partes suas tueretur, quemadmodum duo principia, inter se divisum habent imperium mundi, ex hypothesi Zoroastri tributa. Quæ conjectura, si cum iis, quæ supra de Mithra diximus, conjungatur, lucem vetustissimæ Persarum religioni accendit: qui Hormisdam sive Oromasden inter Deos quidem retulerunt, eumque causam fontemque felicitatis constituerunt, ad Arimanium vero omnis generis malum retulerunt, unde & hic a Persis nunquam Deus, sed malus potius dæmon vocatus est, [l] tantoque habitus odio, ut nomen Ahriman nunquam erecto situ, sed semper inversis literis scribant, [m] id quod, quam vehementer is Persarum res afflixerit, luculenter prodit: & hinc fons omnis mali habitus, & ad eum origo mali ab illis relata est, qui rudem & plebejam superstitionem rationibus philosophicis emendarunt & exornarunt.

Emendatio philosophica religionis popularis apud Persas.

§. XII. Hæc, quæ hactenus de antiquissimorum Persarum religione disputavimus, ad nostrum quidem institutum proprie non pertinent, qui non historiam religionum popularium, sed philosophiæ scribimus, præmittenda tamen fuerunt, quoniam ad hanc popularem religionem ii attenderunt, de quorum placitis in præsentia solliciti sumus, quique ineptam idololatriam rationibus philosophicis emendare sunt aggressi. Illi enim cum viderent, divinitatis axiomata hominibus tributa sensim evilescere, hominibus semper acutius videntibus, cumque nihil, quod altius rem rimanti faciat satis, in istis deprehenderent, ad dandam religioni faciem magis rationalem & philosophicam se accinxerunt. Id quod tamen ita faciendum erat, ne populus patriæ religioni superstitiose addictus offenderetur. Hinc servata antiqua nomina, servatus antiquus numinum colendorum mos atque ritus, servata quoad speciem externam antiqua religio; mutatus vero sensus & significatio, & quæ ab hominibus bene meritis orta erant numina in rationes physicas & metaphysicas mutata sunt. Id quod non inter Persas modo factum esse, sed inter omnes fere populos, in quibus philosophica ingenia enituerunt, rebusque sacris admota sunt, evenisse, multis

l) Conf. BEAUSOBRE *l. c. p. 169.* m) HYDE *l. c.*

multis per historiam philosophicam exemplis in posterum constabit. Certe id a Magorum secta factum esse, religionis placita apud Persas apte Zoroastrem scrutantibus apud veteres scriptores, planum fiet. Etsi enim, astrorum & idolorum cultus, de quo suo loco ex instituto dicetur, paulo ante Zoroastris tempora invaluisse dicitur, superfuere tamen non tantum antiqui ignis cultores, id est, magicæ religionis asseclæ, sed is quoque ignis cultus ante Magorum in imperio fraudes ubique invaluerat. De Magorum itaque systemate hic agendum est, quale id ante Zoroastrem effloruisse dicitur. Quorum mentem ita Græci Aristoteles, Hermippus, Eudoxus, Theopompus apud LAERTIUM [n] explicant: *duo esse secundum eos principia bonum dæmonem, & malum dæmonem: alterum ex his Iovem & Oromasden, alterum Plutonem & Arimanium dici.* Quæ cum luculentius exponat PLVTARCHVS, [o] eum audiendum quoque esse putamus, qui ita: *Non unicam esse rationem, quæ contineat universum & dirigat, tanquam clavum aut fræna moderans: sed cum permulta e bonis juxta malisque sint confusa, immo nihil hic natura sincerum proferat, non esse unum aliquem promum, qui e duobus doliis res nobis veluti aliquem liquorem cauponis in morem distribuat atque misceat; ergo a duobus principiis contrariis adversisque duabus facultatibus, quarum altera ad dexteram & recta ducat, altera retrorsum avertatur atque reflectat, cum vitam esse mixtam, tum ipsum mundum si non universum, saltem eum, qui ad terram est, & lunæ subjacet, inæqualiter ferri, variisque & omnis generis motibus agitari.* Et mox: *Existimant alii duos esse Deos, quasi contrariis deditos artibus, ut bona alter, mala alter opera conficiat, alii, eum, qui est melior Deum, qui deterior dæmonem dicunt.* Addit etiam, *Zoroastrem melioris nomen Oromazam, pejoris Areimanium perhibuisse; illumque enunciavisse maxime similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi, medium horum esse Mithram, quæ causa sit quod Mithram Persæ mediatorem seu intermedium nuncupent.* In quibus verbis Plutarchus, ut solent Græci & Romani in rebus peregrinis sæpius, Zoroastreum systema, cum doctrina Magorum antiquorum confudit. Et ita quidem Græci & in his quoque AGATHIAS; [p] qui cum Zoroastrea cum antiquioribus misceant, certos nos hac de re non faciunt. Audiendi itaque Arabes, qui passim quoque de ea re scripserunt. Inter eos ABVLFEDA refert: [q] *Persarum Magorum antiquiores Ciumerthios dictos, religionem superstruxisse fundamento, venerationis lucis & fugæ tenebrarum: lucem Deum primum kadiman, antiquum seu æternum rerum omnium principium statuisse, ac Yazdan vocasse, tenebras autem Deum creatum, tenebris ortum, Ahraman: ita duos esse illis rerum autores, Deum scilicet & diabolum, hanc eorum doctri-*

Magorum systema.

n) *Lib. I. s. 8.*
o) *De Isid. & Osir. T. II. p. m. 155.* damus vero versionem Xylandri.
p) Apud MENAGIVM *ad l. c. Laert.*
q) Apud POCOCK. *specim. hist. Arab. p. 146.*

doctrinam fuisse usque ad Zardushti tempora. Similia habet alius Arabum scriptor IBN SAHNA, [r] qui & ipse statuit, *Persis vetustissimis duo principia placuisse, Deum æternum, quem vocaverint Yezdan, & alium, quem vocaverint Abreman, & utrumque principium fuisse activum, & formativum sui.* Alia Arabum loca præcipue Abulfedæ præterimus. Horum effata si cum Græcis conjungimus, in hoc potissimum eorum systema constitisse viris doctis [s] visum est: Duo esse rerum omnium principia, lucem boni, tenebras mali fontem, utrumque effectum suum in mundo sublunari producere, indeque in eo esse mixta bona malis. Bonum enim principium cum formare vellet mundum, necessario tenebras, quæ & ipsæ essentia activa & reali gaudebant, eum ingressas esse, ita ut bonum principium causa malorum sit. Ita tenebras in mundi conditi opere sequelam quasi lucis fuisse, quemadmodum corporis umbra lucem sequitur. Inter hæc duo principia perpetua bella esse, donec mundus destruatur, ubi victo malo dæmone bonus Deus mundum perfectissimum cum bonis omnibus in eo sibi habiturus sit, malo dæmone mundum malum cum malo sibi servante. Et ita quidem Arabes, qui tamen non negant, circa causam mixtionis lucis & tenebrarum & liberationem lucis a tenebris, seu quod vocant, initii & reditus, in partes vetustissimos Magos secessisse, quia alii malum principium æternum, alii creatum putaverint: id quod tamen ita intelligendum esse monent, ut non tenebræ, quæ æternæ fuerunt, sive materia, quæ semper extiterit, sed malus dæmon, quem cum diabolo Christianorum Abulfeda minus accurate comparat, ex tenebris sive materia conditus dicatur. Ad hanc doctrinæ rationem adjecisse postea Zoroastrem tertium principium, duobus istis superius. Et hæc quidem Arabes, quique ex recentioribus Arabes sequuntur. Qui tamen cum multa ex ingenio suppleant, [t] quemadmodum Arabes ex Muhammedismo veteribus Magis quædam manifeste affricant, dubios nos de vera Magorum sententia ante Zoroastrem sinunt. Nam in hoc systemate, in quod vulgares patriæ deos, Oromasden & Arimanium receperunt, Mithræ, (quem tamen apud vetustissimos Persas cultum & pro summo Deo habitum esse, supra evicimus) nulla datur ratio vel explicatio, nec tamen ullo modo videtur probabile, Magos vetustissimos princeps summumque patriæ numen neglexisse. Quam difficultatem non tollunt ea, quæ CUDWORTHO [u] placuerunt, & prima fronte eam tollere videntur: Oromasden veteribus Magis fuisse summum Deum, sub binis hisce nominibus Mithræ & Oromasdis latentem. Nam hæc assumit vir doctus, non probat, nec locus ille, quem ex PORPHYRIO affert; Deum ex sententia Magorum, ἐοικέ-

r) Apud HYDE *p. 163.*

s) HYDE ubi supra *p. 295.* POCOCK. *l. c. p. 146. seq.* PRIDEAUX *Hist. Iud. T. I. p. 185.* BEAUSOBRE *Hist. Manich. T. I. p. 170. sq.*

t) Quo imprimis ea pertinent, quæ de materiæ natura activa & formatrice conjicit doctissimus BEAUSOBRIUS *l. c.* eam quidem sententiam Platoni adscripsit PLUTARCHUS *de Cosmogon. ex mente Timæi*, sed Magorum eam mentem fuisse prius probandum erat.

u) *System. intell. c. IV. §. 16. p. 332.*

ἐοικέναι τὸ μὲν σῶμα φωτὶ τὴν δὲ ψυχὴν τῇ ἀληθείᾳ. [x] *similem esse quoad corpus luci, quoad animam vero veritati*, eum quicquam juvat. Nam nisi prorsus sensu vacuam hanc Porphyrii orationem esse velimus, [z] anima & corpus non ad Deum, sed ad hominem veritatis philosophicæ studiosum referenda sunt, adeoque lux non corporea & veritas spiritualis DEI essentia intelligenda est: ut taceamus inde necessario, si verba ita interpretamur, sequi, Deum Oromasden componi anima atque corpore, quod tamen ipse Cudworthus rejicit, & doctissimo quidem commentatori recte inde fluere videtur, nobis vero prius probandum aliunde esse censetur, Magis istam opinionem arrisisse. Nisi itaque futilia & incertissima plane sunt omnia, quæ de primorum Magorum sententia Arabes referunt, ut sunt leves & in fingendo audaces; non aliter nobis hæc difficultas tolli posse videtur, quam ut statuamus, Magos de summo Deo, more gentium barbararum non disseruisse, &, cum Oromasden ejus emanationem putaverint, ea ad Oromasden retulisse, quæ patria religio Mithræ adscribebat; Zoroastrem vero hanc confusionem sustulisse, aperteque, qua ratione tum bonus, tum malus dæmon, ortus sit, ex summo omnium rerum parente, seu, quod refert LAERTIUS, [a] *quomodo Dii hi geniti fuerint*, explicasse, atque philosophicum principiorum divinorum systema condidisse. His perpensis itaque omnibus rationibus, nobis tutissimum videtur, de veterum Magorum, Zoroastre vetustiorum, systemate modestam fateri ignorantiam.

Theologiæ Persicæ systema Zoroastreum.

§. XIII. Ad Zoroastris itaque theologiam propius respiciendum atque accurate disquirendum est, quas rationes ille ad explicandam rerum physicarum atque divinarum naturam attulerit. Verum & hic Ariadneo iterum filo opus est, ut salvum ex hoc labyrintho pedem efferre queamus, adeo inter se Græcorum atque Arabum narrationes dissident, virisque doctis ansam præbent in contrarias de systemate Zoroastreo sententias discedendi. Multi enim statuunt, Zoroastrem duo summa omnium universorum principia posuisse, Oromasden lucis, Arimanium tenebrarum auctorem atque principem, quorum uterque per se & ab æterno extiterit, nec initium unquam habuerit: alii ab uno supremo Deo rerum omnium parente ortum suum trahere, & bonum illud & malum principium, deos sive potius dæmones duos; quod ita alii referunt, ut putent, Persas unum tantum numen veneratos fuisse, cui tamen adversarius, eundem in modum, quemadmodum satanas in scriptura S. describitur, obluctetur. Tertiam hanc sententiam potissimum exornandam sibi sumsit THOMAS HYDE-

x) In vita Pythag.

z) Id quod contendit celeberrimus MOSHEMIUS *ad h. l.* Nobis verba Porphyrii rectum sensum fundere videntur, modo ad scopum philosophi attendatur. Statuebat: ex mente Pythagoræ veritati studendum esse homini philosopho, hanc ex sectæ suæ principiis in notionibus simplicissimis & purissimis quærebat. Inde monet, cum Deo similis evasurus sit philosophiæ studiosus, quoad corporea lucem, tanquam omnium rerum purissimam, quoad intellectualia, veritatem, sive τὰ ὄντως ὄντα sectandam, sicque finem philosophiæ, similitudinem DEI, quem lucem Magi dixerint, consequi posse. Hæc nisi fallimur, & menti Porphyrii & systemati sectæ conformia sunt.

a) *l. c. §. 8.*

HYDEUS, [b] omni nisu satagens, ut, quantum possit, orthodoxis doctrinis hanc Persarum religionem propinquam esse doceret, quem HUMPHR. PRIDEAUX [c] secutus est, & suo modo quoque BEAUSOBRIUS. [d] Quia vero hæc Zoroastrei systematis explicatio auctores alios non habet, quam Arabes Muhammedanos, qui ex suo ingenio res antiquissimas dijudicarunt, & cacodæmonem Iudæis atque Christianis ereptum quasi & ab eis emendicatum Zoroastreo systemati intruserunt, merito hæc sententia ab aliis exploditur. [e] Cum reliquis enim veterum testimoniis conciliari non potest, & quæ pro ea affert HUMPH. PRIDEAUX, ex lucis privatione satanam ortum esse, scholam recentiorem sapiunt, a vetustissimarum atque barbararum nationum genio atque indole plane diversam. Primam vero sententiam quæ plerisque viris doctis placuit, imprimis exornandam & contra Hydeum defendendam sibi sumsit acutissimus vir PETRUS BAYLE. [f] Cujus rationes vel ea propter audiendas esse putamus, quoniam iis expensis, quæ sententia eligenda sit, facilius judicari potest. Putat vero vir profundæ eruditionis & insoliti acuminis, male ex sententia Arabum independentium duorum principiorum systema a Zoroastre removeri 1) quia in eo conveniant Græci auctores, oppositum Græcis philosophis, Aristotelicis imprimis & Stoicis systema Zoroastri placuisse; hos vero bonorum malorumque fontem ab uno Deo deduxisse, [g] adeoque ad duo necessaria principia derivandam esse Zoroastris sententiam, quemadmodum eam PLUTARCHUS, [h] supra quoque nobis adductus explicuit. 2) Patere hoc quoque ex ratione inventi systematis quod vocari ita solet, dualistici, quæ ea sola fuerit, ut ratio dari queat, quomodo malum exortum sit, quod a causa bona ortum esse sine maxima laborantis judicii difficultate dici nequeat. Hanc vero rationem evanescere, prioremque difficultatem redire, si diis duobus bono & malo aliud principium præponatur, ex quo illa duo orta sint; quod semper ita primum illud principium fons mali statuatur. 3) Nec objici satis posse, Græcos Persarum non magis, quam aliorum barbarorum populorum doctrinas sinistre cepisse; Arabes enim adhuc levioris conditionis esse, qui tanto temporis intervallo a Zoroastris ætate remoti sint. 4) Et justam quoque esse supicionem, sectatores Zoroastris sub Muhammedanorum dominationis jugo gementes & ab iis absurditatis objectione pressos ita systematis horrorem emollivisse, & cum principium mali salva religione sua rejicere non possent, ad id delapsos esse, ut utrumque principium ab uno summo Deo ortum statuerent: hinc nec ipsum Hydeum negare, dari inter Persas & Indos Dualistas, qui diaboli coæternitatem statuant, eumque a se ipso processisse credant. Hæc magna confidentia BAYLIUS quem sequitur, licet rationes ejus non omnes probet, eruditissimus

b) *c. XX. p. 161.*
c) *l. c. p. 215.*
d) *l. c. p. 173. seqq.*
e) Cel. MOSHEM. *ad* CUDWORTH. *p. 249. not. 38.*
f) *Dict. crit. T. IV.* art. *Zoroastre not. F.*
g) Hoc vero falsum esse, harum sectarum historia suo loco docebit.
h) *De Iside & Osiride.*

simus IO. CHRISTOPH. WOLFIUS.[i] Neque tamen hæ rationes, si recte expendantur, tales nobis videntur, ut in assensum rapere attentum satis queant. Quod enim ad Græcos attinet, nec ipse Bælius negat, in referendis barbararum gentium religionibus misere hallucinatos fuisse, unde, quid potissimum eorum solorum testimonio effici queat, ignoramus. Neque tamen ita obstare secundæ systematis Zoroastrei explicationi Græcorum testimonia putamus, ut hunc in modum nodus, qui solvi nequit, secandus sit. Uti enim Græci apud LAERTIUM[k] & PLUTARCHUM[l] recte afferunt, in Zoroastrea religione duo principia poni, unum Oromasden, lucis atque boni auctorem, alterum Arihmanium, tenebrarum atque mali fontem, ita satis produnt, non coæterna & a nullo alio principio dependentia esse, sed, esse a summo Deo Mithra genita. Luculenter PLUTARCHUS: *Is Zoroastres melioris nomen Oromazam, pejoris Arimanium perbibuit, addiditque hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus, illum maxime similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi. Medium horum esse Mithram, quæ causa est, quod Mithram Persæ mesiten, id est mediatorem, seu intermedium nuncupant.* Addit porro: *Enim vero illi quoque multa de diis fabulosa narrant, cujus generis est, quod referam: Oromazem natum esse ajunt e luce purissima, Arimanium e caligine, eos bellum inter se gerere: sex deos fecisse Oromazen, primum benevolentiæ, secundum veritatis, tertium æquitatis, reliquos sapientiæ, divitiarum, & voluptatis quæ honesta consequitur, opificem. Arimanium totidem numero his adversa efficientes. Deinde Oromazen se triplicasse, & a sole tanto se intervallo removisse, quanto a terra sol abest: ac cœlum stellis decorasse, unamque ante alias tanquam custodem & speculatorem constituisse Sirium: alios porro viginti quatuor deos condidisse & in ovo posuisse; at totidem numero factos ab Arimanio ovum perforasse, hincque mala bonis esse permixta. Appetere porro fatale tempus, quo necesse sit, peste & fame ab his adducta Arimanium omnino perdi atque aboleri, terraque æquabili & plana facta, unam vitam unamque civitatem beatorum hominum universorum, unaque lingua utentium fore.* Eadem postea ex Theopompo probat. Ex quo loco manifestum esse putamus, & omnino notandum esse jubemus: Natos esse Oromazden & Arimanium, mediante Mithra, illum ex luce, hunc e caligine, lucem, ut umbra corpus, sequente foreque tempus, ubi lux tenebras vicerit, cunctaque ad beatam lucis civitatem reditura sint. Hæc quomodo systemati dualistico, quod duo independentia, coæterna & coæqualia principia ponit, convenire queant, nos quidem pervidere non possumus, cum tota illa cosmogonias Persicæ ratio emanationem potius lucis & tenebrarum ex uno principio ad condendum mundum supponat. Quod & Hecatæus apud LAERTIUM[m] con-

i) *De manichæismo ante Manichæos §. 10. p. 51.*
k) *Lib. I. f. 8.*
l) *l. c.*
m) *l. c.*

confirmat, ſtatuere Magos, Deos eſſe genitos. Quod tantum abeſt, ut Arabibus ſcriptoribus contradicat, ut potius exacte ſatis, quoad ſumma referat ea, quæ illi tradunt. Cujus ut fidem faciamus, afferamus bona lectoris venia verba SHARISTANII apud HYDEUM,[n] ut cum PLUTARCHO queant comparari: *Zerdusht affirmavit lucem & tenebras eſſe duo principia ſibi invicem contraria, & ſic eſſe Yezdan & Ahreman, qui fuerunt initium eorum, quæ inveniuntur in mundo: ex eorum miſtione extitiſſe compoſitiones; & ex variis compoſitionibus productas fuiſſe formas. Et quod Deus, qui creavit lucem & tenebras, utriusque auctor unicus ſit, ſine ſocio, ſine pari aut ſimili: nec ad eum referenda ſit exiſtentia tenebrarum, ſicut dicunt Zervanitæ, ſed bonum & malum, integritas ac corruptio, puritas ac ſpurcities exiverunt ex miſtione lucis & tenebrarum, & niſi hæc duo commiſta fuiſſent, non extitiſſet mundus. Et hæc duo contra ſe invicem inſurgebant, & de victoria contendebant, donec lux vinceret tenebras & bonum malum: tum poſtea ſalvum evaſit bonum ad mundum ſuum, & divertebat malum ad mundum ſuum, & ſic fuit cauſa liberationis: Cumque Deus excelſus hæc duo temperaverat & miſcuerat ex ſuo arbitrio, eaque in ſua compoſitione viderat, tum inſtituit lucem ut originale quiddam, & indixit exiſtentiam ejus ut exiſteret, ſed tenebræ ſecutæ ſunt, ſicut umbra perſonam. Nam cum videret eas quodammodo exiſtere, ſed non realiter exiſtere, tum plane produxit lucem, & acquiſitæ ſunt tenebræ per conſequentiam: nam ex neceſſitate extitit contrarium, quippe cujus exiſtentia fuit neceſſaria, ſcilicet ut contingens in creatione, non autem ex prima intentione, ſecundum exemplum quod adduximus de perſona & umbra.* Eadem fere alios Arabes, imprimis ABULFEDAM tradere, confirmat POCOCKIUS.[o] Quæ nobis ſatis quoad rem ipſam cum Plutarchi narratione convenire videntur, etſi facile largiri quis queat Bælio, confuſe & obſcure ſua hic narrare Shareſtanium, ut plerumque Arabes ſolent. Erunt tamen omnia hæc nec adeo obſcura nec adeo confuſa & paradoxa, ſi ea ſyſtemaſtis Zoroaſtrei explicatio admittatur, quam in ſequentibus dabimus. Hactenus ea nobis ſufficiunt, ut oſtendamus, Græcos cum Arabibus in ſummo rei capite conſentire. Addimus his magni ponderis teſtimonium THEODORI MOPSUESTENI, qui in libro *de Perſarum Magia*[p] teſtatur, *Zarvam ſive principem omnium Deum, Hormiſdam & Satanam genuiſſe.* Theodorum autem res Perſarum ſcire accurate potuiſſe illis notum eſt, qui Neſtoriani epiſcopi vitam norunt. Cadente itaque palmario argumento acutiſſimi Bælii, reliqua ſimul concidunt: quicquid enim erit de fide Græcorum & Arabum, quicquid hi in gratiam partis emolliviſſe credantur, quæ omnia minime negamus, ſufficit tamen ad ſtabiliendam fidem utrorumque, conſentire illos in eo, quod Oromaſdes & Arimanius a primo ſummoque Deo geniti fuerint. Nec rationes metaphyſicæ, quas urget vir doctiſſimus, rem multum roborant. Ut enim taceamus, barbaras gentes earumque

n) l. c. p. 299. o) l. c. p. 147. p) Apud PHOTIUM Cod. 81.

que philosophos abstractionibus & præcisionibus mentalibus tanta subtilitate non fuisse usos, ac scholasticos, & recentiores philosophos; illud dubium a Bælio motum satis tollit, quod tenebræ adeoque malum, quatenus tenebræ sunt, necessaria tantum sequela ortæ sint, etsi materia tenebrarum ex Deo genita sit. Id quod absurdum quidem primo intuitu videri queat, quomodo tamen Persæ intellexerint, postea luculenter patebit. Ceterum nec Hydeus, nec Pocockius, nec alius qui Persarum in ea re causam agit, negat, inter eos sectas fuisse, qui duplex illud principium varie explicuerint, immo fuisse, qui Dualistæ fuerint, HYDEVS ipse fatetur;[q] forte & alii, Muhammedanorum & Christianorum opinionibus propius accedentes, Arimanium in cacodæmonem mutaverunt; sed de his nobis sermo non est, sed de sententia Zoroastrea, quam huc potissimum tendere ex dictis liquet: Esse summum Deum, infinite bonum, qui ex se Oromasden pariter atque Arimanium condiderit, & illi quidem lucem eum ex se genito dedisse, huic vero necessaria sequela tenebras accidisse, & hac ratione in condendo mundo sublunari tenebras ita mistas esse luci, ut necessario bona & mala inter se juncta sint; redituram tamen ad fontem suum lucem, tenebris tandem consumtis, sicque purum tandem mundum restitutum iri. Hæc qua ratione intellexisse Zardushtus videatur, mox prolixius exponemus, id unum prius monentes, ita instituisse callidissimum hominem rationes suas, ut summum patriæ Deum Mithram, & Deos Oromasden & Arimanium in suum systema transferret, rationibus philosophicis ornaret, & ad ignem divino cultu honoratum potissimum respiceret. Hæc enim ex iis, quæ supra dicta sunt, satis manifesta sunt, & quæ de spelunca Mithrea a Zoroastre instituta Eubulus apud PORPHYRIVM[r] narravit luculenter probant.

Zoroastrei systematis accuratior explicatio.

§. XIII. Sed, ut propius & plenius, quid de systemate Zoroastreo nobis videatur, exponamus, præmittenda quædam sunt, quibus nostra potissimum explicatio nititur, quæque haud invite nobis concessum iri, speramus. Scilicet monemus: 1. Mithram, sive Deum summum, a Zoroastre præpositum fuisse Oromazdi & Arimanio, & utriusque factum esse parentem, ex quo geniti sint, adeoque audiendos non esse, qui eum dualistici systematis conditorem faciunt: hæc enim ex disputatis hactenus clara esse putamus. 2. Oromasden pariter atque Arimanium genitum a Deo summo, mundi potissimum condendi causa, id enim & Plutarchus & Sharestanius supra testati sunt. 3. Oromasden esse fontem spiritualium, Arimanium materialium substantiarum, illum lucis hunc tenebrarum symbolis adumbratum. Hanc enim nominibus hisce significationem Persas ante Zoroastrem ita dedisse, ut spiritum & materiam istis duobus numinibus adumbrarent, ex adductis quoque testimoniis conficitur. 4. Lucem vero sive ignem potius ut a Persis in genere, sic a Zoroastre quoque ita pro divino fuisse habitum, ut ad divinam naturam accedere, solque imprimis eam

q) p. 164. r) De antro nymphar.

eam proxime referre crederetur. Hoc enim evincit cultus Mithriacus, & pyrea, de quibus omnibus supra dictum est. 5. Zoroastrem itaque se dominanti religioni accomodavisse proscripta astrolatria & idolorum cultu, & ita quidem rationes provide iniisse, ut nec dualisticum systema prorsus repudiaret, quod & Magis hactenus placuisse videtur, nec tamen immani absurditate duo principia independentia & coæva admitteret, quibus salvis placita veterum Persarum de mundi mutatione futura, & abolitione mali consistere non posse, satis manifeste perspiciebat. 6. Zoroastrem principii per omnes fere gentes universalis: ex nihilo nihil fit asseclam fuisse. Etsi eum Hydeus & qui cum eo faciunt, [s] saniora eum ab Israelita vate edoctum, creationem & lucis & tenebrarum ex ESAIAE [t] vaticiniis didicisse credant, supra tamen, nisi fallimur, ex ipso libro *Sadder* evidenter demonstratum est, frustra hæc a recentioribus Arabibus, quorum fidem illi sequuntur, jactari. Cum vero ex nihilo nihil nullo modo nullave ratione fieri posse crederet, & absurdum systema duorum independentium principiorum suo modo evitare vellet, ad systema emanativum necessario delabi debuit, & statuere, & lucem sive, quæ lucis spiritualis natura constant, spiritualia, & tenebras sive materiam tenebricosam impenetrabilem, passivam ex Deo emanasse. 7. Vt vero & materiam ex substantia luce plena per emanationem derivare posset, & mali quoque originem, hactenus in Arimanio, id est, materia, quæsitam a Deo removeret, ita rationes instituere debuisse, ut illud quod materiæ qualitates luci bonoque adversas constituit, quodque tenebras proprie nominavit non Dei culpa exsisteret, sed suæmet naturæ consequentia ex luce, tanquam umbra ex corpore ortum videretur: id quod & Plutarchi locus suadet, & luculentum Sharistanii testimonium evincit. Tandem & 8. ita ad materiam respexisse, ut illa, quoniam ex infinito lucis sive DEI oceano orta est, absorptis quæ eam sepiebant, & penetrabant, tenebris, sive victo Arimanio, in pristinum fontem reduceretur. Illud enim & Græci & Arabes testantur, Oromasden tandem victurum Arimanium, cunctaque tunc lucis & felicitatis in terra plena fore. Nihil in his omnibus est, quod non vel evidentibus testimoniis probetur, vel necessariis consequentiis ex admissis a Zoroastre principiis fluat, & eandem doctrinam, quæ ut omni fere antiquitati, ita imprimis orientalem philosophiam sectantibus, (quales Cabbalistæ, Gnostici aliique hujus furfuris homines fuerunt) placuit, supponat, Deum esse ignem longe purissimum intellectualem, cujus potissimum symbolum & imago ignis solis sit, hanc infinitam lucem, cum mundum condere vellet, ex se cuncta emanationis lege & ordine genuisse, sicque tanquam universalem mundi animam cuncta regere & animare. Hæc si admittamus, uti admittenda esse omnia, quæ hactenus allata sunt, suadent, Zoroastris systema figuratæ sive allegoricæ, quam sequebantur orientales, dictio-

s) PRIDEAVX *l. c. p. 215.*

t) *Es. XLV, 5. 6. 7.*

dictionis velo remoto & philoſophico loquendi modo expreſſum his potiſſimum theſibus conſtat:

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Ergo principium aliquod infinitum ab omni æternitate fuit, ex cujus ſinu omnia, quæ fuerunt vel ſunt, emanarunt atque genita ſunt.

III. Emanatio hæc & puriſſima eſſe debet, & ex perfectiſſimo & puriſſimo fonte orta, & activa maxime, omniſque motus, vitæ, caloriſque cauſa efficiens.

IV. Ergo principium illud, ex quo omnia emanarunt eſt ignis perfectiſſimus, intellectualis, puriſſimus, cujus imago atque ſymbolum eſt ſolis ignis.

V. Ex hoc igne naturæ, abſolute & infinito, ſeque ipſum & omnia ſecum movente & animante, omnia entia neceſſario emanaverunt, tum immaterialia, tum materialia.

VI. Quoniam vero materia immaterialis & ſpiritualis entis naturæ e diametro contraria eſt, ſequitur inde, rerum ex igne illo primævo & divino ortarum duo eſſe principia ſubordinata, ſibi invicem natura adverſa, ſpiritum & materiam, Oromazden & Arimanium.

VII. Spiritus, quo propior eſt fonti ſuo, quoque minus longe a ſinu parentis effluxit, eo purior ignis eſt, ſicque lux lucem, ſpiritus ſpiritum emanando gignit, & ita recte aſſeritur, Deos eſſe genitos. Hicque theogoniarum priſcus ſenſus eſt.

VIII. Cum itaque ſpiritus ex infinito lucis intellectualis oceano emanaverint, merito lucidæ igneæve naturæ cenſentur.

IX. Quia vero lucidam igneamve naturam ſortiti ſunt, vim habent, movendi, fovendi, perficiendi, adeoque & boni ſunt, & Oromaſdes ſive principium & fons illorum, cauſa omnis boni & perfectionis eſt.

X. Quia ſol hujus principii lucidi proprietates quam maxime refert, ideo ſedes & thronus primarius lucis illius divinæ merito habendus eſt.

XI. Quo magis emanativa iſta principia a primo puriſſimo igne diſtant, eo magis ſua puritate, luce, movendi virtute & calore privantur.

XII. Cum vero in materia & lux, & movendi facultas, & calor deſiderentur, ſequitur inde, eam eſſe ultimum emanativum ex Deo, quod tanto intervallo a primo lucis fonte diſtat, ut tenebricoſum, iners, ſolidum & ſine motu ſit.

XIII. His qualitatibus non ex principii emanantis ſed ex emanationis natura oriundis debetur origo mali:

XIV. Inde conſtat, etſi Arimanius ſive materia ex Deo genita ſit, cur tamen nec malum, ab ea oriundum, nec tenebræ in ea exiſtentes ex Deo emanaſſe dici queant.

XV. Quoniam vero æternus & perfectiſſimus motus eſt in igne illo divino & intellectuali, neceſſario omnia, quæ ex illo igne fluxerunt, tandem

dem vi motus periodici ad hunc igneum fontem & oceanum redire, & in eum, quasi abſorpta, reduci debent.

XVI. Non poteſt tamen materia, quatenus tenebricoſa, frigida, & ſine motu eſt, in hunc lucis puriſſimum fontem redire; neceſſe itaque eſt, ut in perpetuo motu & agitatione paſſiva, quæ a bono & lucido atque activo principio oritur & inſtituitur, tenebræ malumque ipſum perpetuo oppugnentur, minuantur, ſicque materia ſpirituali naturæ reddatur propior.

XVII. Poſt longiſſimum certamen tandem eveniet, ut ſublatis ex materia tenebris, victisque iſtis qualitatibus malis, materia tandem lucida & principio ſuo ſimilis reddita ad primum fontem redeat, & ea ab infinito lucis oceano abſorpta lux tandem omnia repleat, & infinitam felicitatem undique ſpargat.

Hæc potiora ſunt, quæ ſyſtema Zoroaſtris obſcuriſſimum illuſtrare, & præſuppoſitis illis, quæ adduximus, ſatis facere poſſe, ſumus certiſſimi. Nec objiciet quis voces nos adhibuiſſe ex Græcorum Pythagoreorum, Stoicorum & Platonicorum ſcholis hauſtas. Id enim ea tantum fini fecimus, ut notioribus vocibus luculentius & apertius ſenſum ſyſtematis in ſe obſcuri exponeremus. Res vero ipſa non in Pythagoræ tantum, Platonicorumque recentiorum & Stoicorum ſcholis, ſed apud Aegyptios & imprimis apud Cabbaliſtas longe celeberrima & κύριον δόγμα eſt. Vnde nova ratio pro ea deſumi poteſt. Pythagoram enim ex Aegypto, Aegyptios ab Orientalibus, Cabbaliſtas ab utrisque ſua accepiſſe, ſuis locis demonſtrabitur. Videbitur quoque ipſa hæc ſyſtematis Zoroaſtrei delineatio illis longe veriſimilior, qui Plutarchi locum cum ea comparantes, & generationem Deorum ibi enarratam cum placitis veterum hæreticorum, præcipue Gnoſticorum conferentes, quæ ex hoc ſyſtemate lucem capiunt, non ſine delectatione videbunt, qua ratione æones illorum hominum, demiurgus, & materiæ malique origo ex hoc ſyſtemate, quod Zoroaſtreum eſſe jactabant, orta & cum placitis Chriſtianis miſta fuerint. Immo ratio quoque patebit, cur Platonici recentiores qui ſyſtema emanativum tantopere deperierunt, Zoroaſtream ſapientiam, dimiſſo Platonis dualiſtico ſyſtemate, crepuerint, eamque in ſyncretiſticum ſuum ſyſtema receperint. Qui cum philoſophice magis hanc doctrinam exornaſſent, & cum aliis quas paſſim collegerunt, & ſuffurati ſunt, doctrinis conciliaſſent, illa potiſſimum doctrinæ ratio tandem enata eſt, quæ in Oraculis, ab his hominibus profectis exponitur, in quibus ſemina Zoroaſtrei ſyſtematis inveniri & veſtigia ſe manifeſtare non negamus, licet tantopere inventis ſyncretiſticis obſcurata, ut primam originem ægre referant. Et cum hæc quoque philoſophia non tantum poſt ſec. III. inter Chriſtianos, Aegypti & Aſiæ minoris incolas quam maxime invaleſceret, ſed & fuga Platonicorum ſec. VI. ad Choſroëm Perſarum regem Perſidi inferretur, [u] factum inde eſſe

[u]) Dicendum hac de re ſuo loco. Videndus interim SVIDAS *T. III.* voce Πρεσβὺς *p.* 171. AGATHIAS *l. II. p.* 65.

esse recte conjicitur, ut Zoroastrea doctrina Platonicis placitis accommodata corrumperetur, etsi antea sub Artaxare in concilio Magorum, imprimis consiliis & revelationibus Erdaviraphi Magi, sanctitatis laude celebris, esset restituta, [w] & in aula Saporis miraculis quoque confirmata crederetur. [x] Muhammedani enim & Christiani, illos homines fanaticos, qui Platonicorum somnia sequebantur, in istis regionibus foverunt; & hinc causa derivanda est, cur in recentioribus Persarum & orientalium de systemate Zoroastreo relationibus, tot Platonismi recentioris vestigia inveniantur, qualia quoque in ipso libro *Sadder* reperimus. Qui tamen ita Zoroastream doctrinam profert & enarrat, ut in rei summa eam explicationem, quam dedimus, haud leviter roboret. Eo enim potiora redeunt: 1. Esse Deum dominum unicum, sanctissimumque, cui nullus par sit, dominus potentiæ & gloriæ. 2. Hunc Deum mundum spirituum purorum & felicium prius condidisse: 3. post tria annorum millia Deum suam voluntatem misisse, sub specie lucis radiantis & fulgentis, quæ humana in forma apparuerit: Illam comitatam angelis septuaginta primi ordinis & lucis condidisse solem, lunam, stellas humanosque animos. Tum post alia tria annorum millia Deum infra lunæ orbitam condidisse inferiorem mundum, materia plenum, eique imperium in eo assignasse. Hactenus liber *Sadder*, qui recentiora quidem quædam manifesta sapit, vestigia tamen vetustæ traditionis quoque exhibet. Ceterum ex dictis hactenus conciliari quoque illi inter se possunt, qui disputant, an materia, sive tenebræ potius, sive Arimanius, per privationem lucis ortæ sint nec ne? quorum prius PRIDEAUX, [y] posterius BEAUSOBRIUS [z] tuitus est. Nam si illa admittamus, materia quidem, sive subjectum, ut scholasticorum more loquamur, non nuda privatio est, sed ex sinu summæ & infinitæ lucis emanavit; quia vero tanto intervallo a lucis fonte distat, & lucis proprietates amisit, tenebræ necessario ex lucis privatione secutæ sunt: Sicque materia corporis, tenebræ umbræ naturam sequuntur, quo simili Sharistanium utentem supra audivimus: hinc enim colligitur recte, mali naturam non in sola privatione consistere, sed positivum quid esse, etsi ex privatione lucis originem traxerit.

Deorum imagines & templa rejecta.

§. XIV. Iam ad reliqua Persarum theologiæ capita enarranda inoffenso magis pede progredi licet, quæ paucis explicabimus. Statuebant I. omnes imagines earumque cultum, statuas & sacella Deorum rejicienda esse, [a] inde Xerxes, Magis Persarum auctoribus templa Græciæ inflammasse, referente CICERONE, dicitur, *quod parietibus excluderent Deos, quibus omnia deberent esse patentia ac libera.* [b] Id quod astrolatra-

w) HYDE *de relig. veter. Persar. c. XXI.*

x) Conf. DE BEAUSOBRE *Hist. de manichéens T. I. p. 166.*

y) *l. c. p. 216.*

z) *l. c. p. 174.*

a) LAERTIUS *l. I. §. 9.* conferenda hic omnino sunt, quæ docte monet CLERICUS *Ind. Philol. ad* STANLEIUM *v. Statua.*

b) Nititur hoc dogma alio, quod Magis apud LAERTIUM *l. I. §. 7.* tribuitur, *Deos apparere, & plenum esse aërem simulacrorum* (εἰδώλων) *quæ cum e corporibus effluant, cum vaporum elevatione oculis acute cernentium inferantur,* quam sententiam

trarum idololatriæ potiſſimum oppoſitum eſt, quorum inſania poſt Magorum ſuppreſſionem ſub Smerdi Mago, quam maxime invaluiſſe orientalibus quoque ſcriptoribus traditur. Et hanc quoque mentem hodienum ſervant Magorum religionis apud Indos aſſeclæ, ut idola vehementer abhorreant. II. Neque tamen intermiſſus fuit Perſis cultus non ſolis tantum, ſed & lunæ atque aliorum ſiderum: Refert porro HERODOTVS:[c] *Vraniæ quoque ſacrificare, ſic nimirum ab Aſſyriis Arabibusque edoctos. Vocare autem Aſſyrios Venerem Mylittam, Arabes Alittam, Perſas Mithran.* In quibus verbis Herodoti Mithran cum Mithra, maris cum feminæ appellationem confundere eruditi, cum Dea Mithra a Deo Mithra diſtinguenda ſit; quorum numinum hoc quidem ad ſolem illud ad lunam referendum eſſe, tanquam uxorem ſolis nuper poſt IACOBVM MARTINIVM [d] monuit celeberrimus MOSHEMIVS.[e] Vnde patet Mithran Perſarum cum Venere Græcorum male confundi. Ratio quoque cultorum ſiderum facile perſpici poteſt, ſi expendamus, divinum illum ignem per totum cœlum diffuſum, ſive, Iovem, ut eſt apud HERODOTVM,[f] totum cœlorum circulum occupantem in his ſideribus a ſe animatis, quaſi reſidere, unde non tam ſideribus, quam cœleſti potius atque divino igni in iis habitanti cultum exhibuerunt.[ff] III. Animarum quoque immortalitas, & reditus ad vitam, Perſis, teſte Theopompo apud DIOGENEM LAERTIVM[g] placuit. Ea enim ex ſyſtemate Zoroaſtreo neceſſario ſequitur, cum divinæ lucis particula anima ſit, ſuo tempore & certa rerum periodo in Deum reditura, materia quoque, ex qua corpus componitur, a tenebris, morbis & aliis infirmitatis generibus liberata tandem & ad hunc fontem reducta. Vnde etiam, quæ de Paradiſo allegorice diſſerunt, lucem capiunt. Ceterum an Magi migrationem aliquam animarum a corpore ſeparatarum ex uno planetarum ad alterum per ſeptem portas ſtatuerint, quod non nemo aſſerit,[h] quia ſine auctore dicitur, incertum putamus, licet nec a principiis Perſarum nec ab aliarum orientalium gentium doctrinis magnopere abhorreat.

Summa oraculorum Zoroaſtris.

§. XV. Hæc Perſarum doctrinæ ſunt, quibus religio & theologia eorum potiſſimum abſolvitur. Poteramus nunc tractationi huic finem imponere, cum quæ de Perſis hic inde afferantur, incerta atque dubia ſi non plane fictitia & ſuppoſita ſint. Ne tamen curioſo lectori occaſionem præcidamus, de corruptelis Zoroaſtreæ doctrinæ altius meditandi, brevem hic

ſiſtemus

tiam infra apud Thaletem & Democritum deprehendemus, quorum uterque apud orientales eam didicit. Fluit quoque prona conſequentia ex illo dogmate, Iovem toto cœli circulo comprehendi. Effluvia tamen materiæ, quæ iſta ſimulacra conſtituunt, cum Diis, qui iſtis veſtiuntur, ut apparere hominibus queant, non confundenda ſunt. Et hinc ratio petenda eſt, cur Magi angelos tanquam mediatores invocaverint. vid. HYDE *l.c. p.346.* BEAVSOBRE *l.c. p.61.*

c) *Lib. I. c.131. p.55.* Huc pertinet quod THEODORETVS *Hiſt. Eccl. l.V. c. 39.* refert, Magos a Perſis vocari τοὺς τὰ στοιχεῖα θεοποιοῦντας: *illa elementa enim ſidera eſſe*, recte obſervavit ad *h. l.* VALESIVS.

d) *Religion. des Gaulois l. II. p.421.*

e) Ad CVDWORTHVM *p. 327.*

f) *l.c.*

ff) Conf. BEAVSOBRE *l.c. p. 165.*

g) *Lib. I. ſ.9.*

h) *Hiſt. critique de la philoſ. T. I. p.106.*

systematis conspectum doctrinarum Zoroastrearum, quales a Platonicis finguntur, & tum a PLETHONE luculenter enarratæ sunt, tum in oraculis obscure & confuse, ob caussas supra adductas adumbrantur. Plethonem vero facem obscuris præferentem primum audiemus, qui hæc nobis Zoroastrea dogmata commendat.

I. Sunt Dii, & unus quidem eorum rex Iupiter, optimus, qui universis hisce præest, & divinitate præstat, ipse ingenitus, & existens semper, aliorum autem pater & opifex veterrimus.

II. Hujus filius antiquissimus sine matre, Deus alter Neptunus, cui secundæ partes in gubernatione universi commissæ sunt a patre, cœli etiam hujus generatio & creatio.

III. Hic diis ceteris ut subpræfectis utitur, fratribus supracœlestibus, genitis sine matre omnibus, olympiisque & tartareis quos ex Iunone Dea eductos e materia progeneravit. Tum intra cœlos astrorum cœlestium genus, & naturæ nostræ vicinos terrestres dæmones. Idem soli, filio seniori, præfecturam cœli hujus & mortalium sub eo generationem commisit, & hanc quidem una cum Saturno, præside Tartareorum Titanumque.

IV. Rerum nostrarum curam gerunt Dii, vel ipsimet per se manus admoventes, vel per inferiorum ministerium universe autem secundum Iovis legem omnia dirigentes.

V. Hinc nullius mali neque nobis neque alii cuiquam, bonorum autem soli ii causa sunt unica.

VI. Præterea fato inevitabili & indeclinabili dependente a Iove, secundum id, quod fieri potest optimum, omnia faciunt evenire.

VII. Vniversum æternum est, cum secundis & tertiis diis ex Iove prognatis, nec initium habuit unquam, nec habebit finem, & ex multis omnibus in unum quoddam coaptatum est.

VIII. Opifex, quæ potuere fieri optima, utpote optimus fecit, nullamque omnino intermisit præstantiam addere.

IX. Præterea immotum & eadem forma constans semper illud conservabitur.

X. Animus noster cognatus diis tempus omne in cœlo immortalis & æternus manet.

XI. A Diis vero in corpus hoc mortale vario tempore demittitur, ut cum illo communicet, ad harmoniam tuendam universi, & mortalia cum divinis communicantia in nobis & in specie nostra universum atque ita ipsum sibimet connectant.

XII. Congruenter nostræ cum Diis cognationi debitus vitæ nostræ scopus ac finis est, honestum, sive virtus. Ante omnia autem felicitas nostra in immortali parte hominis ponenda, quam etiam naturæ humanæ nobilissimam Dii auctores nostri esse jusserunt.

Hacte-

i) Ejus *Epitomen dogmatum Zoroastris & Platonis* edidit optimus FABRICIVS, *Bibl. Græc. vol. XIV. p. 137. seq.*

Hactenus PLETHO; qui manifeste scholæ suæ placita Zoroastri supponit; quædam tamen tangit Zoroastreo systemati non prorsus dissona, quale est, deorum generatio, mundi creatio, origo boni, animæ humanæ ortus. Et ita quoque in oraculis occurrit, in quibus has potissimum doctrinas notandas & expendendas esse putamus.

I. Vnitas, dualitatem genuit, dyas enim apud eam sedet & intellectuali luce fulgurat. Inde trinitas, & hæc trinitas in toto mundo lucet, & gubernat omnia. [k] Manifeste in hac thesi Zoroastrea de tribus principiis doctrina, Mithra, Oromazde & Arimanio ad trinitatem Alexandrinæ scholæ, Christianorum causa effictam detorquetur; id quod agnovit quidem doctissimus CVDWORTHVS, [l] qui hæc erudite confirmat, male tamen hanc Platonicorum recentiorum triadem cum Persarum trinitate eandem putat. Rectius acutissimus & in detegendis philosophorum sententiis felicissimus IACOBVS THOMASIVS, [m] Zervam, sive Mithram esse materiam primam, (melius dicimus ad evitandos conceptus Aristotelicos, ignem divinum, ex quo omnia emanarunt) eam utroque Deo bono & malo, Oromazde & Arimanio gravidam, a se ipsa videlicet, non Oromasden solum, sed & Deum malignum visceribus effudisse, adeoque superiorem utroque Deo Mithram. Vnde & rectissime eorum sententiam rejicit, qui trinitatem Persarum cum trinitate Christiana misere confundunt. [n]

II. Deus fons fontium omnium matrix continens omnia, unde generatio varie se manifestantis materiæ, unde tractus prester insiliens cavitatibus mundorum, incipit deorsum tendere radios admirandos. [o] Et hæc quoque Platonicis vocibus exprimuntur, non tamen male Zoroastrea referunt, quæ Deum fontem omnium, etiam materiæ, constituere, & emanatione lucis demissæ in inferiora radios spargi statuere supra dictum est. Phrasin vero oraculorum suam quoque fecere Cabbalistæ, qui talia primogenito suo, Adamkadmon, tribuunt: Vtrique ex uno fonte.

III. Deus intellectualem in se ignem proprium comprehendens, cuncta perfecit & menti tradidit secundæ. Sic omnia sunt ab uno igne progenita, patre genita lux. [p] Zoroastream sententiam esse supra vidimus, quam vero Platonici mente seu hypostasi secunda intrusa iterum in suas partes detraxerunt & corruperunt. Et huc omnia pertinent, quæ de mente intelligibilia & intellectualia vertigine impigra fontium & principiorum motorum producente dicuntur. [q] Auctor enim, quisquis ille fuit, totus ideis Platonicis captus Zoroastrea principia lucis per suos vortices motæ ad intelligibilia, νοητὰ καὶ νοερὰ applicat, sive potius detorquet.

IV. Mens patris striduit, intelligens indefesso consilio, omniformes ideas,

k) V. 1. seqq. STANLEI. p. 178.

l) System. intellect. l. I. c. 4. p. 134.

m) De Persarum & Platonicorum trinitate Hist. Sap. & Stultit. T. III. p. 68. seqq.

n) MORNAEVS de V. R. C. c. 6. RHODIGIN. Lect. l. VII. c. 14. p. 346.

o) V. 20. seq.

p) V. 25. seq.

q) V. 50. seqq.

ideas, [r] (Iynges vocat, quæ quid ſint alibi docuimus [s]) *fonte vero ab uno evolantes exſilierunt, & diviſæ intellectualem ignem ſunt nactæ.* Tota quoque theſis Platonica, ſed orientali dicendi genere allegorico valde obſcurata. Nec Zoroaſter aliquid de ideis, quæ nimis artificioſum pro barbarorum genio ſyſtema ſapiunt, aliamque originem agnoſcunt. [t] Patet vero ex hac oraculorum ſectione, recentioribus Platonicis ideas fuiſſe emanationes ignis intellectualis peculiari hypoſtaſi donatas, nam intellectæ a patre intelligere & ipſæ dicuntur. Verum hæc alieni loci ſunt. Hecaten vero, Synochen & Teletarchas, ſectione quinta deſcriptos tales ſpiritus igneos intelligi formatrices rerum ſenſibilium, adeoque iyngum ſive idearum ſpecies eſſe, per quas res ſenſibiles ſive materia in formam componitur, patet ex v. 142. ubi dicitur

Οἱ δὲ τὰ ἄτομα καὶ αἰσθητὰ δημιουργοῦσι
Καὶ σωματοειδῆ καὶ κατατεταγμένα εἰς ὕλην.

... vero individua & ſenſibilia efficiunt,
... forma corporea veſtita, & ordinata ad materiam.

Forte hæc ſpiritus illos formatores rerum ſenſibilium, qui cum voluntate Dei ex mente Perſarum, ad producendum mundum ſenſibilem, deſcenderunt, referunt, junctis ideis Platonicis.

V. *Anima exſiſtens ignis ſplendens vi patris immortalis manet & vitæ domina eſt, & tenet mundi multas plenitudines ſinuum. Mentem enim (νοῦς) imitatur, ſed habet congenitum quid corporis.* [u] Vehiculum ſive ὄχημα animæ Platonicum oraculum luculenter prodit, quod an unquam Zoroaſtri placuerit, incertum? Statuebant tamen tale quid orientales philoſophi ſeculi I. & II. ut videre eſt, ex ſyſtematibus Gnoſticorum, & Cabbaliſtarum, immo Manetis quoque: unde conjici poteſt, tale quid orientalibus quoque Zoroaſtris aſſeclis, ſi non ipſi Zoroaſtri, placuiſſe.

VI. *Opifex qui fabricatus eſt mundum, erat ignis moles, qui totum mundum ex igne, & aqua, & terra & aëre omnia alente compoſuit.* [w] Non hæc quidem a Zoroaſtreis plane diſſona, manifeſte vero quæ ſequuntur de canalibus materialibus per quos ignis diſtributus eſt, Alexandrinæ ſcholæ ſomnia produnt. Eadem de formatione cœli & ſiderum, qualem oracula exponunt, judicanda ſunt.

VII. *Oportet te feſtinare ad lucem & patris radios,*
Unde miſſa eſt tibi anima multam induta lucem.
Mentem enim in anima repoſuit & in corpore depoſuit. [x]

Accommodavit ſe oraculorum auctor Zoroaſtreo ſyſtemati, ita tamen, ut

Aa 2 Plato-

r) *V. 100. ſeq.*
s) In *Amœnit. litter. T. VIII.*
t) Vid. diſſ. noſtra *de numeris Pythagoræ, Amœn. lit. T. VII. p. 181. ſqq.*
u) *V. 145. ſeqq.*
w) *V. 164. ſeqq.*
x) *V. 215. ſeqq.*

Platonicam partium hominis distributionem non obliviscentur, quæ in schola Magorum incognita fuisse videtur.

VIII. Non deorsum pronus sis in nigricantem mundum,
Cui profunditas semper infida substrata est & hades,
Circumquaque nubilis squalidus, idolis gaudens, amens,
Præceps, tortuosus, cœcum, profundum semper convolvens,
Semper tegens obscurum corpus iners, & spiritu carens,
Et osor lucis mundus & tortuosa fluenta.
Sub qua multi trahuntur. [y]

Describit his auctor Arimanium, sive materiam, ita tamen, ut dictionem & artem Græcæ scholæ redoleat.

IX. Quære animi canalem unde aut quo ordine
Servus factus corporis, in ordinem a quo effluxisti,
Iterum resurgas. [z]

Hæc adeo luculenter Platonicam de descensu animarum in corporis ergastulum hypothesin produnt, ut ex qua schola oracula prodierint, vel ex hoc uno loco judicari queat.

X. Cogitatio igne fota primum habet ordinem,
Mortalis enim ignis proximus factus a Deo lumen habebit. [a]

Vt Zoroastreum videatur oraculum, ad cultum ignis Persis solitum manifeste alludit.

XI. Lunæ cursum & astrorum progressum ac strepitum dimitte, semper currit opere necessitatis, astrorum progressus tui gratia non est editus. [b]
Sequitur in his oraculum recentiores Platonicos, astrologiam rejicientes, quam tamen Zoroaster & Magi tanti fecisse dicuntur.

XII. Natura suadet esse dæmonas puros,
Et malæ materiæ gemina utilia & bona, &c. [c]

Tota hæc de dæmonibus tractatio, unde somnia de apparitionibus dæmonum originem habent, scholæ Alexandrinæ propria est, multumque a Magorum & Zoroastris placitis distat. Qualia & sunt, nomina in sacris vim arcanam habere, apparere ignem saltantem, vel dæmonem quoque terrestrem. Talia quidem Proclo, Oselloque visa fuerunt Chaldaica, sed ementita ab his hominibus, ut sacris suis, concidentibus & exspirantibus auctoritatem conciliarent.

Hæc

y) V. 240. seqq.
z) V. 248. seqq.
a) V. 263.
b) V. 283. seq.
c) V. 295. seq.

Hæc ſpecimina oraculorum Zoroaſtream philoſophiam promittentium ſatis docent, auctorem, quisquis fuerit, doctrinas quasdam inter orientales ſervatas ſuæ ſcholæ placitis ita applicuiſſe, ut Platonicorum ſcholam, præ orientali hæreticorum caterva, Zoroaſtris auctoritate gloriari poſſe, Platonemque cum eo convenire evincatur. Et hunc ſcopum horum oraculorum fuiſſe nulli dubitamus, indeque conjicimus, circa ea tempora congeſta fuiſſe, quibus philoſophia illa orientalis in Aſia & Ægypto caput extulit, & ex parte quidem a Platonicis rejecta, ex parte vero, more eorum ſyncretiſtico, intra ſuos limites recepta fuit, quod circa naſcentis ſalvatoris tempora ſenſim factum eſſe probabile eſt.

Philoſophia moralis Perſarum.

§. XVI. Philoſophiæ moralis apud Perſas magianiſmi hodierni aſſeclas capita hæc nobis narrantur: [d] colendam caſtitatem, honeſtatem, æquitatem, fugiendas voluptates, faſtum, vindictæ cupiditatem, & latrocinia. Amandum timorem, conſulendam in omnibus actionibus prudentiam, ut mala evitentur, bona eligantur. Diem cogitatione de Deo auſpicandam, amoremque ejus perpetuo fovendum. Orandum ad Deum vultu ad ſolem interdiu, ad lunam noctu converſo. Lucem enim eorum planetarum eſſe ſignum & teſtem lucis divinæ, malis dæmonibus tenebras depereuntibus. Nihil in his eſt, quod non vel naturalibus principiis rationis nitatur, vel inſtitutum Zoroaſtris ſupponat, adeoque & antiquis placere potuit.

d) TRIBBECHOV. *de philoſ. mor. apud barbaros. l. c.*

CAPVT

CAPVT QVARTVM
DE PHILOSOPHIA INDORVM.

§. I.

Fontes historiæ philosophiæ Indorum.

A Persis ad Indos philosophiæ barbaricæ historiam perlustraturi pedem promovemus, gentem vicinam, & ad quam ex Chaldæa atque Perside philosophia si quosdam audimus, [a] penetravit, quam tamen alii, uti aliarum gentium, ita imprimis Persarum, magistram fuisse volunt. De cujus philosophis magna apud veteres fama atque existimatio fuit, adeo, ut, qui sapientiæ, virtutis cultura ad justam indolem perductæ, præcepta inter Græcos discendi cupidi erant, necessarium sibi ducerent, ad Indos excurrere, & sapientiam gentis tanto studio excultam atque custoditam discere, id quod magnos inter Græcos philosophos, Pythagoram, [b] Democritum, [c] Anaxarchum, [d] Pyrrhonem, [e] Apollonium [f] fecisse, & ipsum Alexandrum M. India occupata non neglexisse, relationes variæ feruntur. Quo magis vero tota India & innumeri, qui in ea habitant, populi ab occidentis nostri regionibus dissita est, eo rariora quoque monumenta sunt, ex quibus de harum gentium philosophia historia certa hauriri potest. Accesserunt quidem Europæi ab aliquot seculis ad hos populos, & imprimis maritimorum populorum religionem atque placita satis curiose excusserunt: parum tamen inde in historia philosophiæ barbaricæ juvamur, tum quod regiones interioris Indiæ peregrinatoribus & missionariis, qui omnium maxime ad placita harum gentium attenderunt, non tam facilem accessum præbuerint, tum quod populi Indiæ magnam partem a placitis majorum desciverint, & imprimis, quod vir quidam doctus eleganter monet, [g] ab eo tempore, quo Mogores rerum domini apud eos facti sunt, alii plane facti fuerint, atque fuerunt alias. Nam nec satis antiquum illud sermonis genus intelligunt, quo libri ipsorum sacri exarati sunt, nec dogmata antiqua satis assequuntur. In diversissimas quoque sententias sacerdotes eorum de divinis distracti, magnam sentiendi & statuendi licentiam sequuntur, id quod eo magis impune ab illis fit, quo magis apud eos arbitrium sacrorum omne atque de religione decernendi auctoritas est. Id quod maxima facilitate fieri potest, quia pleraque eorum, quæ antiquas traditiones, historias atque dogmata comprehendunt, poëtarum allegoriis, ex more orientis, audacissimis, & vere insanis depinguntur, quæ cum varios sensus admittant, homines invita plerumque Minerva nati sacrisque & religioni ex sanguinis potius

a) POSTELLVS *ad librum Iezirah.* OT. HEVRNIVS *antiq. phil. barb. l. II. c. 2. p. 140. seqq.*
b) APVLEIVS *florid. l. II.*
c) LAERT. *l. IX. s. 3.* & quos laudat MENAG.
d) LAERT. *l. IX. s. 61.*
e) *Ibid.*
f) PHILOSTRATVS *de vit. Apoll. l. II. c. 41.*
g) Cel. MOSHEMIVS diss. *de creatione ex nihilo*, quæ est in CVDWORTHI *System. intellectuali* §. 25. *p. 990.* præeunte THOM. BVRNETIO *Archæolog. philos. c. III. p. 347.*

potius jure, quam ingenii delectu præesse jussi ad suos, sensus pro lubitu detorquent, & ea sæpius de majorum placitis garriunt, quæ ipsi non intelligunt: immo a supponendi libros sacros & vetustos fraude immunes non sunt. Ex quibus omnibus manifestum est, ad recentiorum fidem & testimonia de philosophia Indorum acturos provocare non posse. Et hæc quoque ratio est, cur de Indorum recentiorum placitis in fine potius totius tractationis, ubi de historia philosophiæ exoticæ agendum est, plura dicere constituimus, quam hic recentiora veteribus sine ordine, & cum magna confusione miscere. Veteres itaque, qui Indiam adeundi occasionem habuerunt, indeque relationes aliquas reliquerunt, audiendi sunt: id quod ab eo potissimum tempore factum est, ex quo Alexander M. everso Persarum imperio arma victricia Indiæ intulit, suosque, qui exercitum sequebantur, de moribus & religione atque placitis Indorum curiosius sollicitos esse jussit. Ex eo enim tempore varia inter Græcos potissimum de Indorum moribus & placitis scriptis consignata sunt, inter quæ præcipue eminent ea, quæ diligentissimus STRABO,[h] PLUTARCHUS[i] atque ARRIANUS[k] nobis scripta reliquere, quos secuti sunt PHILOSTRATUS,[l] APULEIUS[m] PORPHYRIUS[n] & his similes. Neque tamen eorum testimoniis ita standum esse putamus, ut nulla dubitandi causa relinquatur. Non enim ipsi has gentes adierunt, sed relationem eorum, qui apud Indos fuerunt, sequuntur; quorum auctoritas cum ignota nobis sit, facile quousque nobis fide laudatorum virorum eos sequentium, stare liceat, perspicitur. Patet enim ex relationibus hisce, hos homines ad interiora gentis adyta non admissos esse, unde etiam in externis magis recensendis, quam enarrandis internis, & exponendis horum hominum scitis occupati sunt, mireque omnia insulso Græco more, orientalia cum suis comparandi suisque ex institutis metiendi, corruperunt. Extant quidem inter veteres scriptores aliqui, qui ex instituto de Indiæ gentibus & philosophis, Brachmanibus scripserunt. In his potissimum est libellus *de gentibus Indiæ & Brachmanibus*, qui *historiæ Lausiacæ* scriptori PALLADIO tribui solet,[o] cui tamen, rationibus temporum adjutus hunc libellum contra CAVEI sententiam abjudicat CASIMIRUS OUDINUS.[p] Eadem fere refert libellus facundissimo Mediolanensium episcopo S. AMBROSIO tributus *de moribus Brachmanorum*, qui vero cum eloquentissimi viri genium, linguam, judiciumque minime referat, inter libros supposititios recte relatus est a doctissimis familiæ Benedictinæ sodalibus, qui egregiam operum sancti doctoris editionem nobis dederunt, IACOBO DU FRICHE & NICOLAO NOURY. Addendus his est tertius anonymus, *de Brachmanibus*, quam cum Palladio & Ambrosio tributis scriptis superiori seculo edidit EDOARDUS BISSAEUS[q] Eques auratus,

h) *Lib. XV.* i) *De vit. Alexandri.*
k) *De expedit. Alex. l. VII. & in Indicis.*
l) *In vita Apollonii.* m) *Florid. l. II.*
n) *De abstinent. l. IV.*
o) Vid. CAVE *Hist. litt. scr. Eccl. p. 241.* FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. IX. p. 10.*
p) *De Script. Eccl. T. I. p. 911.*
q) *Londin. 1665. 4.* Addi his potest, qui de Indis quoque quædam refert PSEUDO-ORIGENES *philosophum. c. XXIV. p. 156. seq.* SUIDAS vero in *Brachmanes* Palladium descripsit.

ratus, & titulo Clarenci Rex armorum. Neque tamen nostrum hortum scriptorum, quicunque illi fuerint, fidei tribuendum est. Conscripti enim a Christianis libri, tam aperte ad commendandam Christianæ religionis præstantiam, sapientiam Brachmanum, eam imprimis, quæ de moribus agit, accommodarunt, ut cæcum esse oporteat, qui piam fraudem, istis seculis, quo illa conscripta sunt, frequentem & in laude positam non viderit. Cum Alexandro M. quoque (cujus colloquium cum Brachmanibus potissimum referunt) Indiæ sapientes ita sermones fecisse, nugantur, ut & Græciæ mores, & sectæ quoque Græcorum illis notæ fuisse dicantur, totaque disceptatio tantum a simplici & nativa orientalium methodo abeat, quantum sophistarum Græcorum concertationibus & dissertationibus est simillima. Iudicium itaque & hic adhibendum est, & ita fides temperanda, ut testium conditionem, nunquam obliviscamur. Recentiores enim, qui Indorum philosophiam nobis descripserunt, [r] cum veteres secuti sint, hic non moramur, optamus vero, ut, quæ nobis recentissime spes facta est, [s] Indorum liber sacer isque antiquissimus, *Vedam* dictus, qui legis divinæ instar ab Indorum sacerdotibus servatur, & quam maxime occultatur, tandem publice edatur, ut meliori fide de Indorum religione atque placitis inde historia confici queat.

Philosophi Indorum, Brachmanes.

§. II. Est vero Indorum quidem gens natura rudis, & non adeo magna ingenii felicitate prædita, aluit tamen a vetustissimis temporibus viros sapientes, quos Græci ad suos mores & instituta componentes, philosophos dixere. Eorum nomen Brachmanes est, & a habitu quoque corporis Græcis interdum Gymnosophistæ dicuntur. Etsi enim nomen hoc non de omnibus semper Indiæ sapientibus veteres adhibent, sed de iis tantum, qui maximam corporis partem nudi incesserunt, invaluit tamen olim jam mos, ut omnes promiscue Indiæ sapientes Gymnosophistæ dicerentur. [t] Brachmanum vero nomen unde ortum traxerit, ut in externis plerumque accidit, incertum est, neque definiri potest. Et ii quidem audiendi non sunt, qui cum nugatore GVIL. POSTELLO [u] ab Abrahamo dictos esse, ejusque filios ex Ketura fuisse, in orientem dimissos somniant, indeque nomen & originem Brachmanum derivant. Nititur enim hæc opinio insulso, quod supra jam jugulavimus præjudicio, Abrahamum omnis eruditionis, & philosophiæ quoque apud Orientales fontem fuisse, quod cum lepide probare contendat HEVRNIVS [x] ad cognoscendam argumenti, quod affert, levitatem & ridenda inania somnia ipse legendus est. Nec meliora sunt, quæ pro etymo vocis indagando attulit GEORGIVS

Nomen Brachmanum unde?

r) Inter eos videndi præ reliquis THOM. BVRNETIVS *Archæol. philos. c. III. p. 344. seqq.* P. BAYLE *Dict. T. I. art. Brachmanes* & *Gymnosophistæ*, & qui omnium diligentissime de hac re egit B. FABRICIVS in diss. *de Brachmanibus*, quæ inserta est *Syllog. Opuscul. p. 333. seqq.*

s) Vid. *Lettres curieuses & edifiantes Rec. XXI. p. 455. seqq.*

t) PORPHYR. *de abstin. l. IV. §. 17. p. 167.* LAERT. *l. I. s. 1.* PLINIVS *l. VII. c. 2.*

u) *Ad librum Iezirah.* conf. ARNOLD. *ad* ROGER. *p. 2.*

x) *Antiquit. phil. barbar. l. II. c. 2. p. 140.* cujus somnia legisse vel recitasse, est refutasse.

GIVS HORNIVS, [y] abſurdum enim eſt, vocis Indicæ ex aliis linguis conſtituere originem. Nomen vero cum varie efferatur, nam & Brachmæ, hodie vero Bahramæ & Braminæ dicuntur, vix ſpes eſt detegendi veram originem. Quodſi verum eſſet, quod SVIDAS [z] aſſerit, Brachmanum regem fuiſſe, qui ei regioni nomen dederit, & leges Brachmanum ſcripſerit, & de ejusdem gentis republica, lingua vernacula; facile conjectura fieri poſſet, ab ejusmodi ſectæ conditore Brachmanas nomen accepiſſe, id quod etiam eruditiſſimo FABRICIO [a] placuit, fuiſſe Brachmanum vel Brahmum philoſophum Indicæ gentis, ſectæ conditorem. Verum cum alii veterum ſileant, & Suidas, quo auctore id didicerit, non addat, vehementer veremur, ne antiquam Indorum doctrinam, vel Suidas, vel quemcunque is ſecutus eſt, corruperit & male intellexerit. Suo enim loco docebimus, Indos hodiernos primam DEI infiniti emanationem, rerum omnium conditorem vocare Bituma, unde, docentibus meritiſſimis evangelii præconibus [b] apud Malabares, Braminæ nomen ſe accepiſſe jactant, ex cujus familia ſe eſſe ortos gloriantur. Cum itaque nomen, munusque a Brachmanibus veteribus acceperint Brahminæ recentiores, facile inde colligi poteſt, quæ potiſſimum nomini origo adſcribenda ſit. Etſi enim quidam hunc Birumam rerum conditorem mundique opificem inter homines numeraverint, [c] mythologico tamen dicendi genere, quod cum reliquis orientis incolis Indi quoque adamant, decepti hominem ex prima Dei emanatione, numineque, a Deo ſummo ſecundo, effinxerunt. Vnde recte conjecit doctiſſimus ARNOLDVS, [d] hunc Demiurgum intelligendum eſſe, Dei filium, qualem Cabbaliſtæ, Platonici aliique philoſophi ſtatuerunt, & emanationis ſyſtema, quod Deum animam mundi facit, requirit. Quemadmodum vero Gymnoſophiſtæ communi Græcorum loquendi modo omnes Indiæ ſapientes denotant, ita, accurate ſi loquendum eſt, Brachmanes certum tantum genus philoſophorum Indorum ſunt. Varias enim claſſes, vel ſi mavis, ſectas philoſophorum Indorum nobis veteres recitant, Megaſthenes enim apud STRABONEM [e] duo eorum genera facit, quorum unum Brachmanes, alterum Germanes dicatur. PORPHYRIVS [f] autem Gymnoſophiſtarum duas factiones facit, alteram Brachmanorum, alteram Samanæorum. Quod ſi CLEMENS ALEXANDRINVS [g] audiendus eſt, peculiaris & a Gymnoſophiſtis diſtincta ſecta eſt, Semnorum, id eſt venerandorum: quia vero nomen Græcum eſt, deceptus fuiſſe videtur, nomenque aliquod venerationis vel ſanctitatis cauſa (ut & hodie apud Indos accidit) datum, in proprium nomen converțiſſe.

Sectæ philoſophorum Indorum.

y) *Hiſt. philoſ. l. II. c. 9. p. 105.*
z) *Voc. Brachmanes T. I. p. 454.*
a) *l. c.*
b) *Relationes Miſſionis Danicæ ad Malabaras P. I. p. 353.*
c) ABR. ROGER *Ianua gentiliſmi aperta P. II. c. 1. p. 226.*
d) *Ad h. l. p. 223.*
e) *Lib. XV. p. 822.* conf. IO. SCHMIDII diſſ. *de Gymnoſophiſtis*, KORTHOLT. *de philoſ. barb.* §. 27. *ſqq. p. 40.* BAYLE *l. c.*
f) *l. c.*
g) *l. I. Strom. p. 305.* conf. POSTER. *ad h. l.* SPENCER. *ad Orig. contra Celſ. p. 19. 20.*

tisse. Sunt etiam qui Calanos nominant, [h] a Calano Gymnosophista, de quo postea dicendum erit.

Brachmanes qui fuerint?

§. III. Brachmanes vero, si hos porro audimus, quorum fide hæc constare supra diximus, [i] per generis successionem, non secus ac sacerdotium, hujuscemodi sapientiam admittunt, id quod hodie quoque apud Brahminos inter Indos observari constat. [k] Sunt itaque Brachmanes omnes unius generis ex unius patris uniusque matris origine omnes deducti, uti Bardesanis Babylonii fide, qui cum Indis conversatus est, & cujus tractatum *de philosophis Indiæ* deperditum esse dolemus, [l] refert PORPHYRIUS. Hi, quod porro narrat Megasthenes, *quam primum concepti fuerunt, viros doctos curatores habuerunt, qui & matri & concepto accedentes, in speciem quidem incantando proli ac matri felicitatem conciliaverunt, sed revera quædam continentiæ præcepta dederunt, matres existimantes, quæ libenter eos audiant, eo feliciores proles futuras.* Refert porro: *ubi nati fuerint, alios atque alios curatores sortitos esse, & quo magis ætas adoleverit, tanto elegantiores magistros successisse philosophos istos ante urbem in luce degere, inter mediocrem ambitum, quo cingantur, auditori autem non licere nec loqui, nec screare, aut exspuere, alioquin diem illam cœtu excludi, ut incontinentem; & cum triginta sex annos sic vixerint in sua secedere, & laxius licentiusque vivere, sindonem induere, aurum in manibus & auribus moderate gestare, & carnibus vesci animalium, quæ hominum opera non adjuvant, ab acribus & condimentis abstinere, quam plurimas ducere uxores multiplicandæ prolis gratia.* Hæc Megasthenes, qui tamen de certo tantum Brachmanum genere intelligendus esse videtur: Referunt enim alii: [m] *Brachmanes sub regno non degere, neque cum aliis munus ullum obire, sed ex ipsis eos, qui philosophi sunt, alios in monte, alios apud fluvium Gangem habitare: ac montanos quidem pomis & lacte bubulo, herbis coagulato vesci, fluviales ex pomis victum comparare, quæ multa apud fluvium nascuntur, pomis deficientibus oryza cibo uti, aliud vero quidpiam degustare aut alimentum ex animatis vel omnino tangere, immunditiei extremæ atque impietati non dissimile apud ipsos haberi.* Alii alia addunt, & diversum vitæ genus apud eos cultum nobis referunt: quorum narrationes uti uno fasce comprehendimus, ita nobis Brachmanes sistuntur, ut durissimo vitæ genere usi, exercitia philosophica durissima subiisse, frugalitati & pietati studuisse, Deum hymnis celebravisse, contemtumque rerum fluxarum, voluptatum, aliarumque vitæ commoditatum exercuisse nobis deprædicentur. [n] Quod ad alteram philosophorum

h) HORNIUS *l. II. c. 9. p. 107.* ex Clearcho apud EUSEBIUM *præp. l. IX. c. 3.* qui tamen ipse fluctuat.

i) Megasthenes apud STRABONEM *l. c.*

k) ROGERIUS *l. c. c. I.*

l) Vid. IONSIUS *de Scr. H. P. l. III. c. 10. §. 5.* conf. FRID. STRUNZIUS in *Histor. Bardesanis §. 3.*

m) PORPHYR. *l. c.* Hodienum vero inter Brahminas sectas esse, inter quas vetustarum harum vestigia deprehendantur, ex illis disci potest, quæ fuse affert ROGERIUS *l. c. c. II.*

n) Hæc fuse PALLADIUS & AMBROSIUS suppo-

rum Indorum classem attinet, quam SAMANAEOS dici supra ex PORPHYRIO notavimus: & quam cum Germanibus apud STRABONEM, qui & Sarmanes quibusdam dicuntur, eandem philosophorum speciem referre cum viris doctis [o] putamus, illi ex omni Indorum genere collecti fuerunt, & ex quibusvis, qui divinæ sapientiæ se tradere voluerunt, constitere. In quorum collegium cum quispiam erat adsciscendus, ad principes civitatis aut vici, cujuscunque fuerit, accessit, atque ibi bonis suis & facultatibus omnibus repudiatis atque supervacua omni corporis parte detonsa stolam accepit: atque ita nulla neque uxoris neque liberorum, si forte adessent, ratione habita, quasi ad se nihil amplius pertineant, ad Samanæos recessit: Regi liberorum educandorum, cognatis uxoris cura relicta. Refert porro, qui hæc narrat, Bardesanes: eos extra urbem commoratos, totum diem in divinis colloquiis traduxisse, ubi domos & fana a rege extructa habuerint, in quibus œconomi constituti sint, qui certam quandam mercedem ad convenientium alimentum a rege acceperint: [p] victum eorum ex oryza & pane & pomis & oleribus apparatum esse; cum ingressi in domum fuerint, ad tintinnabuli signum preces effundere; quod ubi fecerint, signo iterum dato ministros, singulis lance oblata, (duos enim ex eodem vase non comedere,) oryza ipsos pascere, si quis varietatem aliquam requirat, olus aut pomorum quippiam apponi; quibus pastos celeriter ad eadem loca reverti. Tanta autem & ipsos & Brachmanas in veneratione apud alios esse, ut rex quoque interdum ad eos accedat, rogetque ut pro statu regionis Deum precentur, aut, quid agendum sit, consulant. Mira quoque de horum philosophorum morte refert: Sæpe, ubi bene se habere conspexerint, nullo malo urgente e vita decedere, re tamen aliis prænuntiata, nemineque prohibente; sed mandata a suis accipientes corpus in ignem comburendum conjicere, æquiori animo a suis desideratos. STRABO vero de Germanibus addit: eos honoratissimos esse, qui Hylobii [q] appellantur, ex eo, quod in sylvis degunt, e frondibus & silvestribus fructibus viventes, vestem ex arborum corticibus habentes, vini & veneris expertes. Hos cum regibus de causis rerum interrogantibus per nuncios colloqui, [r] & per illos a regibus coli & placari. Meminit etiam Pramnarum, qui Brachmanibus oppositi, disputando & altercando emineant, Brachmanum studium naturæ atque siderum ridentes. Hos vel montanos, vel gymnetas, vel civiles fuisse; [s] modo in his omnibus unius sectæ homines diversas vitæ consuetudines locaque sectantes inter se non confusi fuerint. Vnde, quicquid de his Indorum philosophorum sectis hactenus adduximus, caute accipiendum

Samanæi.

Pramnæ.

esse

suppositii, qui tamen sophistico colore hæc omnia pingunt, sicumque inducunt simplicitati Indorum veterum adversum.

o) RHODIGIN. *lect. antiq. l. XIII. c. 25. p. 712.* VOSSIUS *de Hist. Græc. l. IV. c. 17.* IONSIUS *de Scr. H. Phil. l. III. c. 10. p. 260.*

p) Hæc hodienum apud Brahminas obtinere testis est ROGERIUS *l. c. c. VI. p. 63. seq.* de veteribus videndus DIOD. SICULUS *l. II.*

q) Tales in India ultra Gangem multi inveniuntur, qui Tallopoin dicuntur, id est monachi sylvestres.

r) Hujus exemplum est Dandamis, de quo postea.

s) Conf. IO. SCHMID. diss. *de Gymnosophistis §. 8.*

esse putamus. Quam facile enim peregrinæ disciplinæ inter se confundantur, & a diversis diverso intelligantur modo, hodierni temporis in his rebus veteribus multo accuratioris exemplis constat, & vel una Sinensium historia locuples testis est.

Vitæ & philosophandi ratio apud Indos.

§. IV. Potest ex adductis hactenus facies horum philosophorum facile cognosci, indeque judicari, ad vitam austeram & ad supplantandas pravas animi cupiditates & corporeos affectus supprimendos, ducendamque vitam innocentem eos magis respexisse, quam ad Græcanicarum artium & scientiarum subtilitates. [t] Quod si enim ea, quæ laudati supra auctores de iis referunt, summatim comprehendamus, hæc de iis potissimum jactata sunt:

I. Eos ad sectandum virtutis exercitium & fugiendas voluptates societatem & consuetudinem hominum vitavisse, & vel in lucis, vel in campis, vel in speluncis habitavisse, Samanæis certo fano addictis, quorum hoc PORPHYRIUS illud STRABO testatur, PALLADIUS vero addit, [u] *Brachmanum genus non propria voluntate societati civili renuntiare, monachorum more, sed hanc desuper sortem divinitus accepisse. Flumina propter φυσικῶς ἐν γύμνοτητι natura nudos vitam agere, nec apud eos quadrupes ullum, neque rustici operis instrumentum, ferrumve aut ædificium esse, non ignem, panem aut vinum, neque quidquam ad opus necessarium, aut ad voluptatem conducens.* Eadem refert PSEUDO-AMBROSIUS, [x] & APULEIUS quoque, [z] qui *eos* ait, *nec propagandæ vitis, nec inoculandæ arboris, nec proscindendi soli peritos esse, non nosse arvum colere, vel aurum colare, vel equum domare, vel taurum subigere, vel ovem capramve tondere vel pascere.* Non omnes tamen ita solitudinem sectatos fuisse, inde patet, quod consiliis regum adhibiti eos interdum secuti sint. [a] Unde hoc, quod supra diximus, confirmatur, varia horum hominum instituta fuisse, variosque mores, quemadmodum in hac gente hodienum fit.

II. Nec tamen soli hominum societati & conversationi se subtraxisse dicuntur, sed & voluptatibus bellum indixisse, vixisse victu tenui & valde parabili, agresti & sylvestri, abstinuisse a vino, & ab omnibus animalibus. Ita enim naturæ satisfieri putabant; lectum quoque non alium nisi humum pellesve admittebant. [b] Quæ tolerantia uti maximum honorem eis, teste, qui ad eos ab Alexandro M. missus erat, Onesicrito apud STRABONEM [c] conciliavit, ita superbia animum eorum ita corrupit, ut ad magnum regem vocati ire recusarent, sed juberent *ut ad se veniret, si quid assequi vellet, quod ab eis ageretur & diceretur.* [d] Quæ animi elatio satis prodit arrogantiam & ambitionem, magnam continentiæ laudem studiose sectantem, seque

t) Omnium itaque optime cum Cynicis comparantur.
u) *p. 8.*
x) *p. 62.*
z) *Florid. c. 6. p. m. 348.*

a) Nearchus apud STRAB. *l. c.*
b) STRABO *l. c.*
c) *Ibid.*
d) Hæc fuse & more Sophistarum persequitur Palladius.

seque ita super alios, immo super ipsos reges efferentem ad hanc Gymnosophistarum vitam multum contulisse. Qua in re Cynicis similes sunt.

III. Ad hanc ipsam vero animi continentiam referendum est, quod habitum deposuerint, & nudi incesserint; unde toti philosophorum Indorum genti Gymnosophistarum nomen hæsit. Vbi tamen solent disceptare eruditi, utrum nudi toto corpore incesserint, an levi tantum amictu tecti, vel etiam solis genitalibus velatis. [e] Onesicritus enim refert, [f] qui eos convenit, se invenisse quindecim homines viginti stadiis ab urbe, alium in alio gestu, vel stantem, vel jacentem, vel sedentem nudum & usque ad vesperam immotum, postea in urbem discedentem. Paria a Palladio & Ambrosio memorari supra diximus. Megasthenes [g] vero vestem ex arborum corticibus habere, PHILOSTRATVS [h] lineam togam indutos esse testantur, & divus AVGVSTINVS genitalia velasse asserit. In hoc ergo veterum dissensu vix sententiarum concordia sponderi potest. Quod si tamen dicendum, quod probabilitate sua se maxime commendat, statuendum omnino est, quosdam inter hos philosophos, qui ad majorem tolerantiæ & patientiæ philosophicæ gradum se pervenisse putabant, nudo corpore aëris injurias tolerasse: etsi fieri potuerit, ut verenda occultarint. Talem enim nuditatem & instituti ratio postulabat, & regio calida permittebat, & semota ab arbitris in lucis & speluncis commoratio admittebat; nec objici potest, honestatis eos meliorem rationem habuisse. Vti enim vita horum hominum austera magnam illis venerationem & auctoritatem conciliavit, ita contemtui vel decoris læsioni locum non permisit. Id quod sæpius ita evenit, historia Cynicorum Græcorum testante. Veri simillimum tamen videtur, plerosque philosophorum Indorum levi & parabili amictu vestitos fuisse, & imprimis toga pura & candida se ornasse, vel etiam pedibus tantum nudos incessisse. [i] Forte & sectæ in hac nuditate servanda inter se diversæ fuerunt. Certe ab isto tempore philosophos nudos hodienum inter Indos inveniri, recentiores, qui istas regiones inviserunt, referunt. [k]

IV. Maxime tamen, durissimam, quam agebant vitam, probant ἀσκήσεις philosophicæ a Gymnosophistis susceptæ, quas plerique de iis scriptores testantur. Referunt enim, quosdam nudos per totum diem ad æstum solis tantum, ut nemo alius nudis pedibus in meridie terram calcare sustineret, perdurare; & CICERO: *nudos ætatem agere & Caucasi nives hyemalemque vim perferre sine dolore*, quod tamen in his calidis regionibus non tam facile credendum, quam toleratus solis æstus. Addit idem, *cum ad flammam se applicaverint, sine gemitu aduri.* Id quod sine calculo & fide dici facile quis crederet, nisi paria & vel graviora adhuc hodie quoque Indorum Braminas suscipere testis nos oculatus do-

e) Rationes ex utraque parte congessit BAYLE *Dict. T. II.* art. *Gymnosophiste* not. *G. p. m. 653.*

f) Apud STRABONEM *l. c.*

g) *Ibid.*

h) *In vit. Apollonii. l. III. c. 15. p. 106.*

i) Ita Brachmanas describit PHILOSTRATVS *l. c.* qui tamen levis testis est, ut suo loco docebimus.

k) MAFFEIVS *de rebus Indic. l. I. p. 24.* PET. DE LA VALLE *Itiner. P. III. p. 218.*

cuisset ROGERIVS.[l] Et ad has asceses durissimas illud quoque referendum est, quod PLINIVS[m] refert, *eos ab exortu solis ad occasum perstare contuentes solem immobilibus oculis; ferventibus arenis toto die alternis pedibus insistere.* Miratur hic insaniam horum hominum & stultam opinionem Deo placendi auctor doctissimus *historiæ criticæ philosophicæ;*[n] nec negamus, incredibile & impossibile, certe ab omni ratione alienum videri, intentis oculis solem per totum diem intueri; neque tamen ea præter rem atque veritatem dici putamus, cum constet, hodienum inter Siamenses, Sinenses, aliosque Indiæ populos, eos, qui ad sapientiæ gradum sublimiorem adspirant hoc exercitio, unum locum, præcipue in aëre intuendi se cruciare, testibus viris eruditissimis BERNIERIO[o] & KAEMPFERO.[p] Nec id adeo excors atque insanum ex horum hominum scopo videri debet. Hi enim philosophastri in sensuum ecstasi, & annihilatione, & qui inde sequitur, animæ enthusiasmo summam sapientiam quærunt. Ea vero per ejusmodi contuitionem unius loci punctive, præsertim splendentis quam maxime promoveri, experientia testatur, & Hesychiastarum quoque exemplo constat.[q] Nec dubitamus, Gymnosophistarum quosdam insano ambitionis œstro percitos, ut non solum tolerantia insuperabiles, sed animi quoque dotibus divini viderentur, ejusmodi exercitia instituisse. Immo nec improbabile est, ita se ad divinationes præparasse, quibus vacasse ARRIANVS[r] tradit.

V. Singulare quoque est, quod de matrimonio Gymnosophistarum laudati auctores referunt: Scilicet, *cum mulieribus eos non philosophari, ne si improbæ sint, aliquid quod efferri nefas sit, in profanos efferant; si probæ viros relinquant. Nam qui voluptatem ac dolorem, vitam ac mortem æque contemnat, subditum esse alteri nolle: hujusmodi autem esse probum & probam.* Ex quo STRABONIS[s] loco simul patet, mulieres quoque, nisi prohibitæ fuerint, interdum simili instituto accedendi cupiditate flagrasse. Refert sane CLEMENS ALEXANDRINVS,[t] *neque Gymnosophistas, nec qui dicantur Semni mulieribus uti, hoc enim præter naturam & iniquum esse existimare, eaque de causa se ipsos castos conservare: Virgines autem etiam esse mulieres, quæ Semnæ dicantur:* sed eum instituti similitudine vel deceptum, vel mores quorundam Christianorum jam tum invalescentes confundentem audiendum non esse, supra jam monuimus. Vero magis accedit, etsi non extra omnem dubitationem positum, quod PALLADIVS[u] narrat: *Vxores esse ex altera parte Gangis versus Indiam; ad uxores maritos Iulio & Augusto mense transire: illis enim hos menses frigidiores, sole versus partes boreales*

elato

l) *l. c. P. II. c. 17. p. 408. seqq.*
m) *Hist. nat. L. VII. c. 2.*
n) *T. I. p. 98.* qui tamen inter suos habet, quos miretur similis instituti corpus cruciantis patronos, conf. BAYLE *l. c. not. A.*
o) *Voyages T. II. p. 127.*
p) *Hist. Iapan. T. I. p. 30.*
q) Conf. MOSHEIM. *Hist. Christ. p. 801. sq.*
r) In *Indicis.*
s) *l. c.* t) *l. c.*
u) *l. c. p. 9.* Eadem refert PSEVDO-AMBROSIVS *p. 62.*

elato esse, qui & salubriores habeantur, magis extimulantes. Cum uxoribus quadraginta dies commoratos reverti: Postquam duos ex uxore vir genuerit, consortio ejus non amplius uti, sed æqualem semet ipsis numerum substituentes, in posterum abstinere. Si vero contigerit mulierem ex istis aliquam, sterilem evadere, ad ipsam quinque continuos annos virum transire, cum ea rem habentem: si vero non pepererit, ad eam commeare desinere: Idcirco nec numerosam eorum gentem esse, propter durum loci vivendi morem insitamque continentiam.

VI. Tandem ad masculam illam philosophandi rationem referri quoque potest contemtus mortis. Cum enim & vitam & mortem indifferenter habendam pronuntiarent, in id enisos fuisse, ajunt, ut & ipsam mortem, & mortis genus contemnerent. Qua de re Megasthenes dicto loco: [x] *nullum decretum philosophis istis esse, de morte sibi consciscenda, sed temerarios haberi, qui hoc in se admittant; ac natura quidem duros in vulnus vel præcipitium ferri, doloris impatientes, in profundum maris, doloris patientissimos strangulari, igneos in ignem detrudi.* Qui liberi ex corpore exitus ideo ab iis quæsiti sunt, quod stabilem ac veram animabus inter se post obitum vitam esse crediderunt. Vnde & testante Bardesane apud PORPHYRIVM, [z] amici quoque ac propinqui æquiori animo illos ad mortem dimiserunt, quam alii homines suos quisque cives in admodum longinquas peregrinationes: ac seipsos qui in vita superstites remanserint deplorarunt, illos beatos prædicarunt, quippe qui immortalem sortem jam receperint. Quæ incredibilia quidem videri queant, humanæ vanitatis & ambitionis vires non satis expendenti: exemplis tamen, inter quæ Calanus est, probantibus negari debent eo minus, quo magis constat, hodieque inter has gentes mulieres, marito orbatos spontaneo incendio obire, unde talem insaniam inter Indos non esse infrequentem patet.

VII. Tantam cum animi fortitudinem virtutisque robur Indorum philosophi præ se tulerint, mirum non est, magna eos floruisse auctoritate non apud plebem tantum, sed & apud ipsos imperantes, a quibus in consilium admissos, de regionis regnique felicitate ex vaticinandi arte consultos, &, ut precibus pro salute patriæ apud Deos intercedant, rogatos esse, supra docuimus. Hanc auctoritatem ut tueri possent, duplex illis præter affectatam continentiam duramque vitæ patientiam præsidium fuit. Vaticinandi enim facultas iis solis concessa fuit, refertque ARRIANVS, [a] *eos solos esse inter Indos divinandi peritos, neque cuiquam divinationem permitti, nisi sapienti viro. Vaticinari autem de temporibus anni, aut si qua publica calamitas immineat; de rebus privatis vero non vaticinari: sive quod divinationem ad res minores pertinere non putent, sive quod indignum credant circa minutiora hæc laborare.* Nobis verisimile videtur, hoc ideo factum esse, ut eo majori auctoritate imperantium consiliis ita adesse, suisque vaticiniis superstitionem populorum ad nutus imperantium

x) *l. c.* STRABONIS. z) *l. c.* a) *l. c.*

tium regere possent, quæ sine dubio ratio fuit, cur regibus tam chari fuerint, tantisque sumtibus nutriti. Alterum, quod auctoritatem illis conciliavit, fuit, quod cultus divinus omnis iis relictus erat: quem religiose, ac pie exhibuisse, majoremque diei ac noctis partem hymnis ac precibus Diis dicasse PORPHYRIUS narrat. Quem cultum soli potissimum oblatum esse PHILOSTRATUS, [b] ait, *quem interdiu precentur, ut anni tempestates, quas circumvolutione sua metitur, opportunas & propitias Indorum terræ mittat, vesperi autem radium orare, ne noctem moleste ferat, eodem vero modo maneat, quo deductus est:* Id quod tamen non ad solem sed ad numen in eo habitans pertinuisse, ratio theologiæ Gymnosophistarum in sequentibus explicanda suadet. Et huc etiam sacrificia, quorum cura ipsis relicta erat, tendebant. His vero præsidiis & imperantibus charos se fecerunt, & populo venerabiles, adeo, ut quicquid ex rebus venalibus vellent, id gratis auferre liceret, & ad quoscunque accesserint, sesamino oleo eos perfuderint, gratisque enutriverint; omnisque domus divitum iis patuerit, usque in mulierum conclavia, ingressi autem in cœnæ & sermonum communicationem adhibiti fuerint. [c] Forte & hoc auctoritatem auxit, quod vitæ continentia, laborisque patientia, cæli quoque, sub quo versabantur, clementia, ad ætatem multorum annorum pervenerint, nisi spontanea morte morbum præverterint. Magna enim canitiei semper veneratio adfuit.

VIII. Non tacendum quoque est, quod APULEIUS [d] de his Indorum philosophis memorat: *sapientiam percolere tam magistros senes, quam discipulos minores: torporem quoque animi & otium odisse: igitur ubi mensa posita, priusquam edulia apponantur, omnes adolescentes ex diversis locis & officiis ad dapem convenire: magistros perrogare, quod factum a lucis ortu ad illud diei bonum fecerint. Hic alium se, commemorare inter duos arbitrum delectum, sanata simultate, reconciliata gratia, purgata suspicione amicos ex infensis reddidisse; inde alium, aliquid meditatione sua reperisse, vel alterius demonstratione didicisse; denique cæteros commemorare: qui nihil habet adferre, cur prandeat, impransum ad opus foras extrudi.* Hanc consuetudinem cum & Pythagorei tenuerint, causam sibi in ea invenisse visus est G. HORNIUS, [e] ut ab his ad Indos delatam esse crederet. Nobis vero id vel eo nomine falsum esse videtur, quoniam horum philosophorum instituta, si relationes veterum sequimur, Pythagoreorum ætatem superent. Majori verisimilitudine diceretur, Pythagoram ab Indis didicisse, modo verum esset, quod biographiæ Pythagoreæ architecti jactant, iter Pythagoræ ad Brachmanas. Illud vero inter figmenta Platonicorum recentiorum referendum esse, suo loco

b) *l. c.*

c) STRABO *l. c.* non negamus tamen, suspicionem hic enasci, ne quid morum Cynicorum e Græcia in hanc historiam irrepserit.

d) *l. c.* Conf. ALEX. AB ALEXANDRO *gen. dier. l. V. c. 21. p. m. 297.*

e) *Hist. philos. l. VII. c. 12. p. 375.*

loco demonstrabimus: nec negamus, ex eadem causa nobis totum hoc examen actionum juventutis, Indis a Platonicis, in quorum castris Apulejus militabat, suppositum videri, ut auctoritate & fama Gymnosophistarum, quæ inter Græcos maxima fuit, suis institutis nomen & venerationem conciliarent: quem in finem PHILOSTRATVS [f] magnas fabulas de Indorum philosophis contexuit.

IX. Et has quidem Philostrateas fabulas, quibus historiam philosophiæ Indorum mira fingendi & mentiendi audacia contaminavit, tuto præterire nobis liceret, nisi ridendus nugator lectori, integram Gymnosophistarum historiam cupienti, exponendus esset. Refert enim: *pervenisse Apollonium suum ad Castellum sapientium, amplissimis saxis communitum, in eo in nube eos habitavisse, visibiles simul & invisibiles prout voluerint, hancque nubem pro porta esse. Vidisse se ibi puteum, ex quo vapor cæruleus ad os putei fuerit sublatus, sole vero meridiano imminente, vaporem illum a radiis solaribus sursum attolli, iridis speciem præbentem: puteum [illegible] hunc sacrum esse, juxta hunc puteum craterem igneum esse, esseque hunc puteum atque craterem Indis ad lustranda peccata ab invitis commissa; hincque sapientes puteum indicii, craterem veniæ vocare. Vidisse se quoque gemina dolia ex lapide nigro, quæ sint imbrium atque ventorum. Atque id quidem, quod esse imbrium dicitur, ubi nimia siccitate India pressa fuerit, apertum nubem emittere, atque terram universam humectare; sin pluviæ fuerint nimiæ, occlusum cohibere easdem. Incidisse ibi in Græcorum numina, quibus Indi sacrificant, ignemque ibi sacris prosequi ritibus. Humi hos sapientes dormire, herbis tamen humum sternere, eos item in aëre sublimes, duobus e terra sublatos cubitis ambulare: ignem porro, quem a solis radiis petant, quanquam corporeus sit, nec in ara tamen accensum eos habere, nec focis asservare, sed perinde ac radios qui a sole & aqua refranguntur, sublimem conspici & in æthere fluctuantem. Vmbram quoque sub dio viventes sibi obducere, ne pluvia madescant. Comas nutrire, mitra alba caput redimitos, & nudos incedere: vestibusque ornari, exomidum formam habentibus.* [g] *Linea vero veste ad sacra uti, quod linum ita terra ferat, ut si quis alius evellat, terra linum istud non dimittat. Postea lavatos & unctos, ut sudore perfluerent ad templum accessisse coronatos, & in hymnos totos intentos; chori autem figura undiquaque consistentes, & coryphæum Jarcham habentes, erectis baculis terram percussisse: illamque non alio modo quam maris fluctus sese attollentem, duos ferme passus in aërem extulisse, ipsos interim cantilenam cecinisse: juvenemque advocatum qui Apollonii comites curaret, citius quam volucres celerri-*

f) In *vita Apollonii l. III. c. 13. p. 104. seqq.*

g) Inde patet, vel non totum corpus veste texisse, vel interdum tantum, præcipue in sacris obeundis. γυμνὸν βάδισμα enim, non nudis pedibus tantum, sed corpore nudum incedere significat, probante doctissimo OLEARIO *ad h. l.* conf. WOLF. *ad Orig. philos. p. 158.*

lerrimæ, profectum reversumque fuisse. Scivisse hos sapientes omnia, censuisse se Deos. Plura hujus generis affert, apud ipsum nugatorem legenda. Hæc vero curatius examinare & stupendæ audaciæ mendacia ostendere, esset lectoris judicio non satis confidere: tam strenue enim mentitur, fingit, refingit, mutat quadrata rotundis impostor, ut nec puerorum & anuum fidem mereatur, adeo omnia puerilibus ineptiis plena sunt, quibus vel insanus & ineptus Damis, vel, quod nobis videtur, exiguo judicio instructus Philostratus causam herois sui, in cujus honorem fabulam totam instruxit, & Platonicorum quoque rem tueri, labantemque superstitionem, contra Christianorum miracula confirmare, stultissimo ausu connisus est. Qua de re tamen, cum suo loco ex instituto dicendum sit, nihil amplius addimus. Nam ineptam mentiendi licentiam quæsito colore & excusatione lenire, frustraneum & invita Minerva factum putamus. [b]

Buddas.

§. V. Inter hos vero Indorum philosophos viri quidem magnæ famæ & existimationis enituerunt. Ex quibus BUDDAS est, quem apud Indiæ Gymnosophistas dogmatis eorum principem tradi, & jactari, e latere suo virginem genuisse, testatur HIERONYMUS. [i] Hunc cum Budda, Manetis præceptore, cui Græcum nomen, Terebinthus, fuit, multi confuderunt, inter quos est TOLLIUS [k] notatus ideo doctissimo BEAUSOBRIO, [l] qui de hujus Terebinthi actis accurate agit, & fabulas ex personarum confusione ortas detegit. Eandem confusionem admisit IACOBUS THOMASIUS. [m] Sunt vero de hoc antiquissimo Indorum philosopho incerta omnia eaque longe paucissima, nec, quis fuerit, satis constat. Extitisse tamen aliquem inter Indos philosophum, maximæ auctoritatis, qui peculiari religione populos instituerit, & ad faciendam sibi fidem & auctoritatem conciliandam divinam originem & miraculosam nativitatem jactaverit, probabile nobis facit conjectura viri summi & in detegendis antiquitatis mysteriis felicissimi MATURINI VEISS. LA CROZE. Is observat, [n] celebratissimum apud Siamenses idolum Sommonacodom, vocari etiam, Poutisat, id est dominum Pouti: Pouti vero nomen cum Buddæ convenire, & apud Indos fere omnes diem indicare Mercurii, eum enim vocant Budda-varam, diem Buddæ, lingua Braminis sacra. Cum vero iste Sommonacodom cum celeberrimo Indiæ totius impostore Xaca idem sit, probabile admodum esse, Buddam non alium esse, quam Sommonacodomum vel Xacam, quorum ille inter Siamenses, hic apud Sinas & Iaponenses divino cultu

tu

b) Miramur itaque merito, eruditissimum PHILOSTRATORUM editorem, cujus doctrina & judicium post præmatura ejus funera orbi erudito laudantur, eo se adduci passum esse, ut auctoris sui fidem salvam præstiturus, insanis mendaciis colorem quæreret. E. g. dolia illa duo, manifesto furto ex HOMERI *Il. ώ.* vel quæ in *Odyss.* habet de Æoli ἀσκῷ transsumta, qualia etiam de Lapponibus relata sunt, fuisse vasa, quæ temporum & tempestatum vices ostenderent, qualia thermometra & barometra sunt. Quasi vel ea tum nota fuissent, & id diceret textus Philostrati. Ignem ex solis radiis etiam noctu in aëra suspensum (quo vix crassius mendacium est sibi ipsi contradicens) fuisse phosphori genus, globo vitreo in aëre suspenso asservati. Quis enim talia cognovisse Brachmanas somniaverit?

i) *Contra Iovinian. f. 22. b.*

k) *Insign. itin. Ital. p 137.*

l) *Hist. de Manichéens T. I. p. 57. not. 4.*

m) *De Manetis dogmate, Hist. Sap. & Stult. T. I. art. I. c. 5. p. 57 seqq.* ubi confusa quædam de Budda congeries invenitur.

n) *Hist. Christianismi Indor. p. 645. seqq.*

tu honoratur: Quoniam vero ad recentiorem philosophiam Indorum & Sinarum delapsis, de celeberrimo hoc inter eos impostore, cujus dogmata hodienum in his gentibus maxime celebrantur & foventur, sermo erit instituendus, interim nobis lectoris patientia exoranda est, qui interea desiderium apud laudatissimum virum explebit felicissime: id unum notamus, a CLEMENTE ALEXANDRINO [o] hunc Buddam peculiaris sectæ inter Indos conditorem fieri, divinis honoribus affectum, id quod egregie cum ea sententia conspirat, quæ eum cum Sommonacodomo & Xaca eundem esse putat. Sommonacodomi nomen enim monachum sylvestrem notare, Codom cognominatum, quales Hylobii Gymnosophistæ fuerunt, viris doctis harum regionum traditiones perquirentibus observatum est. Vnde hunc Buddam sectæ inter Hylobios celeberrimæ conditorem fuisse recte conjicitur. Post hunc illi potissimum Gymnosophistæ Græcorum laudibus celebrati sunt, qui Alexandro M. ad Indos penetranti innotuerunt. Inter hos princeps fuisse dicitur DANDAMIS, quem Mandanin STRABO [p] nominat, quemque Gymnosophistarum fortissimum & moderatissimum fuisse, magno animo & validissima eloquentia Alexandrum, cupiditatibus frena laxantem, corripuisse referunt PALLADIVS, AMBROSIVS & Anonymus *de Brachmanibus* scriptores. Etsi vero rerum gnaris evidentissimum esse putamus, totam illam Dandamidis dissertationem cum Onesicrito & reliquis regis legatis ipsoque rege confictam esse, & ad leges eloquentiæ sophisticæ compositam, id quod quæsitus in descriptionibus color, membrorum orationis sibi oppositorum artificium, rationes philosophicæ ex media Stoa & Cynosarge desumtæ, immo ex Christianorum quoque doctrina mutuum acceptæ, sectæ Græcorum, & imprimis Epicurea refutatæ, [q] aliaque ab Indorum circumstantiis mire abhorrentia probant; fides tamen Onesicrito, a rege ad hos sapientes Indiæ misso, temere deneganda non est, scribenti, [r] *Mandanim sibi ad eum vocato dixisse: summopere se Alexandrum laudare, quod in tanta administrandi imperii mole sapientiam expetat, quem solum in armis philosophantem viderit: sibi veniam deberi, si per tres interpretes colloquens sapientiæ suæ vim demonstrare nequeat. Omnia itaque ejus dicta eo pertinuisse; eam esse optimam doctrinam, quæ voluptatem molestiamque animo eximeret; molestiam a labore differre, quod illa ei esset inimica, alter vero amicissimus. Ipsos corpora ad laborem exercere, ut mentes confirmentur, quibus motus sedentur, & bona omnibus consulendi publice privatimque facultas adesset; quomodo etiam nunc Alexandrum instituturi essent, ut & meliori recte obtemperare, & deteriorem reddere meliorem possit. Post hæc interrogasse, num talia etiam apud Græcos dicerentur? cumque respondisset ipse* (Onesicritus) *eadem Pythagoram docere ac jubere ab animalibus abstinere, tum Socratem & Diogenem,*

Dandamis.

o) *Stromat. l. I. p. 305.*

p) *l. c.*

q) Eadem jam observavit CASAVBONVS vid. *Casauboniana p. 13.*

r) *l. c.* STRABONIS.

genem, quem ipse audisset: intulisse Mandanim: existimare se, prudentes eos de cæteris rebus sentire, in uno autem errare, quod legem [illegible] naturæ; alias non puduisse, suo more nudos degere, & tenui [illegible] contentos; cum ea optima domus quæ minimo apparatu indigeat. Et hæc quidem ansam dedisse dissertationibus a Palladio vel quisquis illam fabulam incrustavit, Dandami affictis, ipsum argumentum satis prodit, ex quo tamen discere licet, animi continentiam & fortitudinem hunc philosophum quam maxime sectatum fuisse. Eodem in grege fuit CALANVS, ex eadem gente philosophus, vero nomine Sphines vocatus, sed quod sermone Indico Cale, pro, salve, salutans obvios compellaret, Calanus a Græcis dictus. Is cum Alexander M. ad Indos penetrasset, & ad Gymnosophistas legatum misisset, quod chlamydem & causiam & crepidas indutum conspexisset, risu sublato contumeliose objurgatum jussisse, si quid vellet audire, ut eo habitu deposito, super iisdem lapidibus nudus jaceret, STRABONI dicitur, qui addit, *Mandanim Calanum objurgasse, qui contumeliam culpans ipse contumeliose ageret.* Hunc Græci vehementer laudarunt, PHILO enim *omnium ejus seculi patientissimum* nominat, [s] & eruditionem ei tribuit: quam quidem ei negat CICERO, [t] eo tamen sensu, quo Græcorum sapientiam eloquentia ornatam notat, quæ homini barbaro defuit. Ex quo loco recte conficitur, barbarorum horum sapientiam Græcanicæ fuisse valde dissimilem. Indis vero invisus factus est, & vehementer ab eis vituperatus, quod ab Alexandro per Taxilum sibi persuaderi passus sit, ut Alexandrum sequeretur. [u] Hunc enim incontinentem & patriæ disciplinæ desertorem, mensæ Alexandri mancipium factum esse conquerebantur, & dolebant, quod relicta felicitate, quam se consecutos esse censebant, alium dominum, quam Deum coleret. Vivicomburio tamen, cum morbum ex more sectæ ferre turpe putaret, se ipsum extinxit, & cum in rogum ardentem ascenderet, *o præclarum, inquit,* [x] *discessum e vita, cum, ut Herculi contigit, mortali corpore cremato, in lucem animus excesserit.* In cujus honorem Alexander M. postea certamina equestria, musica & pugilatus instituit. [z] Tandem & IARCHAM Gymnosophistarum principem nobis narrat Damis apud PHILOSTRATVM, [a] quem in aereo throno, aureis simulachris ornato vidit & cum eo collocutus est Apollonius. Quem ita fabulator depingit, ut alter Pythagoras fuisse videatur. Vnde quo loco habenda sit ejus narratio, iis, qui nasum habent, facile liquet, nec lectorem nugis moramur, migrationem animæ Gangis in Iarcham, quam crepat PHILOSTRATVS, indicaturi: adeo insulse hypothesi inservit, Pythagorica instituta commendaturus. [b]

Calanus.

Iarcha.

s) *Quod omnis probus liber Opp. p. 879.* ubi tamen epistolam Calani ad Alexandrum fictam esse, Græca eruditio, qua destituebatur Calanus, prodit.

t) *Tusc. Qq. l. II. c. 22.*

u) STRABO & ARRIANVS *ll. cc.*

x) CICERO *de divin. c. 23.*

z) AELIANVS *Var. Hist. l. II. c. 41.*

a) *l. c.*

b) Nec ad excusandas nugas Philostrati valet, quod B. OLEARIVS ad *h. l.* affert, symbolicam, ut ipse Iarchas ait, statuisse transmigrationem,

§. VI. Sed ad ipsa quoque Indorum dogmata transeundum est, quæ potissimum sententiis de divinis, naturalibus & moralibus rebus absolvuntur. Et quod ad sacra quidem dogmata, ac de Deo divinisque doctrinam attinet, si ea consulimus, quæ nobis veteres de Indorum philosophia & theologia tradiderunt, hæc potissimum statuerunt:

Doctrina philosophorum Indorum.

I. *Deum esse lumen, non quale quis aspicit, aut qualis sol vel ignis, sed esse Deum* λόγον, *non articulatum sermonem, sed illum cognitionis, cujus ope occulta notitiæ mysteria cernantur a sapientibus. Hoc lumen solos videre Brachmanas, quippe qui soli opinionum vanitatem, quæ est tunica postrema animæ, abjecerint.* Hæc PSEVDO-ORIGENES, [c] quo & ea collineant, quæ Dandamis apud PALLADIVM [d] habet, *Deum nunquam injuriam genuisse, sed lucem, pacem, vitam, aquam, corpus humanum & animas, hunc dominum esse, & Deum solum.* Ex quibus locis apparet, Deum lucem intellectualem sapientibus his visum esse, adeoque ad ea prope accedunt, quæ Zoroastream sententiam exprimere capite antecedente diximus. Id quod mire eam conjecturam confirmat, transiisse doctrinam Zoroastream ad Indos, & apud eos quoque, si non totam, certe ex parte radices egisse. Hanc vero sententiam non leviter roborat, quod porro de Indorum theologia refertur, statuisse:

De Deo.

II. *Deum conditorem, & administratorem universi, illud pervadere:* [e] *esse* λόγον [f] *Deum corporeum & vestitum extrinsecus corpore suo eodem modo, quo quis gestat indumentum ex pellibus ovinis, sed exuto, quo indutus est corpore, oculis fieri corporeum.* [g] Licet enim hæc a quibusdam ita accipiantur, ut putent, Indis videri Deum habere duplex corpus alterum, quod ad essentiam ejus pertineret, alterum quod extrinsecus ab eo assumeretur; [h] nihil tamen horum dicit PSEVDO-ORIGENES, sed id tantum vult, Deum illos censere corporeum, corpore externo amictum. Id quod principium supra positum ita explicat, ut absurditas doctrinæ, quæ se prima fronte offert, evanescat. Deum enim λόγον, id est ignem rationalem & intellectualem esse, cum dicerent, eumque per totum mundum tanquam animam permeare, & animare omnia statuerent, necessario, Deum extra mundi sphæram non esse, mundumque ejus corpus, non quoad essentiam, sed quoad externum ambitum & vestitum esse, inde sequitur. Vnde ab illa quidem absurditate absolvendi sunt Indi, Deum essen-

nem, symbola hæc enim non ad figuratam orationem [illegible] humanam variam, quam migr[illegible] induunt, quamque se explorasse [illegible] jactat, pertinere, ex verbis PHILOS[illegible]ATI eorumque serie manifeste cognoscitur.

c) [illegible] c. XXIV. p. 164.

d) l. c. p. 22.

e) S[illegible]BO l. c.

f) [illegible] λόγον cum Platonico λόγῳ, vel substantiali verbo Christianorum non confundendum esse, vel inde patet, quod eum a Deo Indi non distinxerint, sed Deum esse λόγον dixerint, ut & a corporeis conceptibus eum separarent, & rationem darent, quo modo ab anima mundi rationali cuncta generentur & administrentur. Vnde erravit ANONYMVS *de Brachmanibus*, qui *p.* 94. ita: *Verbum Deus est, hoc mundum creavit, hoc regit & alit omnia, hoc nos veneramur, hoc diligimus.* Nam ita peculiarem ὑπόστασιν statuit, a qua sententia Indi procul sunt. Hincque dijudicanda quæ erudite *ad l. c.* affert eruditissimus WOLFIVS.

g) ORIGENES *l. c.*

h) WOLFIVS *ad h. l.*

essentia esse corporeum; recte tamen iis tribuitur: Deum esse animam mundi, id est, lucem intellectualem & rationalem, cujus agitatione, dispensatione motuque omnis lux, bonumque atque pax in mundo producantur. Quam sententiam iis quoque tribuit AVCTOR *recognitionum Clementis*, [i] quæque, si cum Zoroastrea comparatur, valde illis affinis est. Sequitur inde,

De creatione & providentia.

III. *Deum, qui omnia creavit, & immortalem & munificum esse, qui omnibus de victu prospicit, illum cernere omnia, nec latere eum quicquam.* Nam & hæc Dandamis Alexandro respondisse dicitur PALLADIO. [k] Vbi quidem non negamus, accommodavisse sententias Christianas auctorem Indis, ut ex ipsis phrasibus adhibitis satis patet: [l] nihil tamen, quoad rem ipsam, dicitur, quod non ex principio: lucem intellectualem & rationalem mundi animam esse, eum totum pervadentem, sequatur. Nam & ita omnis mundi ambitus, ab ista anima vivificatur, ut victum producat, & quia rationalis est, omnibus prospicit, & quia in omnibus ejus partibus præsens est, nihil eam latere potest. Id quod ipse PALLADIVS prodit, [m] Dandamin ita loquentem exhibens: *Ille Deus causam meam novit, & illum nihil latet; nam oculi ipsius sunt omnes stellæ & sol & luna;* ubi manifeste sedes divinitatis in his præcipue mundi partibus, quæ sidera dicuntur, indicatur atque ponitur.

IV. Recte quoque inde infertur, *Deum hunc mundum creatum conservare, regere, & alere omnia.* [n] Nam hæc quoque ex anima mundi necessario consequuntur. Vbi tamen libera providentia a necessaria agitatione, vivificatione & commotione mundi, quæ ab anima mundi, secundum λόγον, id est, rationes sibi insitas & seminales producitur, probe distinguenda est: quam quia non intellexere scriptores laudati, misere cum providentia Christianorum confuderunt.

De anima.

V. Porro & hoc ex admisso semel animæ mundanæ principio fluit, quod Brachmanes statuisse dicuntur: *Originem humanæ mentis esse cælestem, magnamque cum Deo habere cognationem; eam Deo esse genitam, ad eum, e corpore discedentem, iterum abire, tanquam ad Deum & creatorem suum, qui expectet animos, quos in mundum miserit.* [o] Anima enim cum rationalis Indis visa fuerit, non potuit non esse particula ignis illius rationalis, sive animæ mundanæ, quæ omnes mundi partes animat. Quæ sententia ita non inter Græcos tantum, sed per universum fere orientem invaluit, ut mirum non sit, ad Indos penetrasse.

De judicio post mortem.

VI. Addunt vero auctores laudati, [p] Indis porro placuisse: *Expectare redeuntes animas Deum, ut, quæ vitam pie instituerunt, honoret ut Deus, illas vero, quæ non obediverunt, ejus legibus condemnet: omne enim justum judicium apud eum esse, & vitam æternam apud eum paratam esse, bonitate enim æterna omnium misereri.* Quæ aperte Christiano-

i) Conf. *Hist. critique de la philosophie T. I. p.* 100.
k) *P.* 31.
l) Vid. imprimis *p.* 39.
m) *p.* 31.
n) Citati; qui ea sæpius repetunt. STRABO *l. c.*
o) PALLADIVS *l. c. p.* 31. *seqq.*
p) *ll. cc.*

ſtianorum ſcholam redolent, & ab iis tranſſumta ſunt. Quoniam tamen non recentiorum tantum Indorum hæc opinio eſt, ſed & Zoroaſtreæ doctrinæ ſectatoribus apud Indos placuiſſe dicitur, non omnem hanc theſin Indis affictam credimus, admittit enim eam quoque ſyſtema emanativum, ab his theologis receptum. Cum enim redeuntes ad animarum oceanum, mundanam animam, animæ a corpore ſolutæ impiæ ſcelerumque ſordibus gravatæ, qualitatem amiſerint ignis puriſſimi, non ita arcte cum illa conjungi eas poſſe ſequitur, ut non in tenebris miſeriam tamdiu patiantur, donec multis periodis exagitatæ & purgatæ ad canalem, ex quo deſcenderunt, redierint. In quo iterum Zoroaſtrea placita ſatis exprimuntur. Forte & antiquiſſima de judicio divino univerſali traditio cum hominum primorum in omnes terras diſperſione, doctrinam rationis judicio in ſe ſatis probabilem gentibus his commendavit, & conſcientia facinorum conſervavit. Et ex hac ipſa quoque ratione animarum tranſitum in alia corpora Indis placuiſſe, facile credi poteſt, etſi ea, quæ VOSSIVS [q] affert, recentiores tantum tangat Indos.

De corpore.

VII. Patet hinc, cur *animam corpori ſuperſtitem*, *corpusque animæ indumentum* ſtatuerint, ſicque nuditatem excuſaverint, quod iis tribuit PSEVDO-ORIGENES. [r] Nam ut mundus Deo corpus & veſtimentum eſt [s] ita animæ corpus, ſententia apud multos inter Græcos quoque pervulgata. Vnde qua ratione exuenda ſit mortalitas, ut Dii homines fiant, quod de Dandamide dixere, facile intelligi poteſt.

De reditu ad vitam.

VIII. Addendum & hoc eſt, quod CLEMENS ALEXANDRINVS tradit: [t] *contemnere eos mortem, & ſperare* παλιγγενεσίαν. Quibus verbis vitæ reſtitutionem promitti, quilibet videt; num reſurrectionem, [u] valde hæremus, quam temporibus recentioribus demum poſt latiſſime propagatam Chriſtianam fidem inter hos populos percrebuiſſe putamus. Regeneratio vero illa nihil aliud eſſe videtur, quam periodica reſtitutio omnium rerum; quæ in ſyſtemate emanativo, ultima rerum & prima ſimul facies eſt, & ex eo neceſſaria conſequentia fluit. Quamque Indos olim credidiſſe vel inde probabile fit, quod ejusmodi periodica reſtitutio omnium rerum hodiernis quoque Indis placet, antiquiſſimo dogmate, quod per omnem fere orientem invaluit, ad hæc tempora conſervato. Qua de re dicemus ſuo loco.

De Diis inferioribus.

IX. *Præter Deum hunc ſummum inferiora quoque Numina coluiſſe,* veteres teſtantur. [x] Et honore quidem divino Buddam cultum fuiſſe, ſupra notavimus. Inter reliquos vero Indiæ Deos a Græcis Bacchum potiſſimum Indiæ numen habitum fuiſſe conſtat, [y] quem a Nyſa Indiæ urbe, Nyſium

q) *De Philoſ. Sectis, l. I. c. 1. §. 6. p. 8.*

r) *l. c. p. 158.*

s) Videnda quæ eleganter & erudite diſſerit venerabilis WOLFIVS *ad h. l.*

t) *Strom. l. III. p. 451.*

u) Ita quidem Dandamis apud PALLADIVM *l. c. p. 31.*

x) PHILOSTRATVS *vit. Apoll. l. III. c. 35. p. 127.*

y) CVRTIVS *l. VIII. c. 10.* ARRIANVS *l. V. p. 314.* alii, citati FREINSHEMIO ad *l. c.* Curtii.

Nyſium vocatum Græci tradunt, [z] & neſcio quas expeditiones ejus in Indiam commemorant. Quæ tamen levi omnia fundamento nituntur, [a] cum Græcis ſolenne fuerit, ſua numina cum peregrinis, malo conſilio, pejori eventu, confundere. Quod ſi emanativi ſyſtematis rationes perpendimus, facile admitti poteſt, Indis ſubalternantia quaſi numina culta eſſe; quæ emanationes ex Deo habitæ fuerint. Certe hodie apud Indos πολυθεότητα non alio fundamento niti, ſuo loco probabitur. His numinibus *non pecudes innocuas mactatas, nec delubra metallis argenteis incruſtata fundata, nec altaria auro & gemmis ſplendentia dedicata* ANONYMVS, [b] qui de Brachmanibus ſcripſit, retulit: tota enim divini cultus ratio ad animum traducta eſt, cum nemini ad Deum acceſſum concedi ſtatuerint, niſi illis ſolis, qui cupiditatum vinculis ſoluti fuerint. [c] Hinc commendata imitatio & amor Dei ſibi cognati; [d] hinc injuncta cura animæ, & corporis debellatio: [e] hinc celebratio Dei hymnis & cantilenis præſcripta, quæque alia ſunt in Dandamidis colloquio occurrentia: modo ea non ex Chriſtianorum ſcholis tranſſumta mutuo, Indis philoſophis ſuppoſita ſint. Quibus tamen paria, cum hodie quoque inter ſapientes Indiæ præcipi teſtes fide digni referant, [f] veriſimilitudine non prorſus caret, vetuſtioribus quoque temporibus ea Indis ſapientioribus placuiſſe. Nihil enim horum eſt, quod non ex admiſſo emanationis ſyſtemate ſequitur, & ex hoc ipſo fonte plurimis nationibus ſacroſanctum viſum fuit. Ceterum precantes lumina verſus cœlum loco orientis convertiſſe PALLADIVS [g] teſtatur. Sedem enim ignis intellectualis cælum eſſe, ſive, Iovem totum cæli ambitum occupare, totius Indiæ orientalis doctrina fuit.

De cultu Dei.

Naturalis philoſophia Indorum.

§. VII. Naturalis philoſophiæ cognitio apud Indos exigua fuit, nec negat Megaſthenes, quædam ex iis quæ de natura diſſerunt, ſtultitiam eorum arguere, potentiores enim eſſe operibus, quam ſermone, fabulis pleraque confirmantes. [h] Ex quibus verbis ſuſpicio naſcitur, Græcos, qui Indos acceſſerunt, cum mythologicam mundi originem apud Indos narrari audiviſſent, ſenſum arcanum non eſſe aſſecutos. Hodienum quoque tota coſmogonia, more quidem barbaris receptiſſimo, & ad Græcos ipſos delato, apud Indos eſt allegorica. Cum itaque ſenſum fabularum ſacrarum non aſſequerentur, Græcanicas hypotheſes ad earum interpretationem adhibentes Græca dogmata phyſica ſibi in iis inveniſſe viſi ſunt. Inde non mirandum, quod addit Megaſthenes: *de multis in naturalibus cum Græcis ſentire, ut, quod mundus ſit ortus & interiturus, & ſphæricus; quod univerſarum rerum primordia diverſa ſint, mundi autem aqua; & præter quatuor elementa quinta quædam natura ſit, ex qua cœlum atque aſtra conſtent: terram in medio ſitam univerſi; de ſemine, de anima* aliis-

z) PHILOSTRAT. *vit. Apoll. l. II. c. 2. p. 51. c. 7. 9.* & OLEARIVS *h. l.*

a) Vnde contraria tuetur STRABO *l. XV. p. 687.*

b) ANONYMVS *p. 94.* PALLADIVS *p. 45.*

c) ORIGENES *l. c. p. 161.*

d) ANONYMVS *l. c.*

e) PALLADIVS *l. c. p. 17.* ORIG. *p. 165. ſ.*

f) Vid. *Proverbia & ſententiæ* BARTHROVHERRI apud ROGERIVM *l. c. p. 458. ſeq.*

g) *l. c. p. 8.*

h) STRABO *l. c.*

aliisque compluribus similia eos dicere, texere etiam fabulas quasdam, quemadmodum Plato, de immortalitate animæ, & de judiciis, quæ apud inferos fiunt, & alia hujusmodi non pauca. Prodit enim ipse Megasthenes, Græcis hæc arridere, quos hujus interpretationis fabularum Indicarum auctores esse, adhibitæ doctrinæ, Græcum ingenium prodentes, qualis imprimis illa de quinto elemento est, satis loquuntur. [i] Non majoris itaque momenti habenda sunt, quæ de placitis Indorum sapientum naturalibus Damis apud PHILOSTRATVM refert, quæ aperte Græcam philosophiam redolent, & ad faciendam ei auctoritatem excogitata sunt. Narrat enim [k] ad interrogationes Apollonii Iarcham respondisse: *mundum compositum ex elementis quinque: aëre, terra, aqua, igne & æthere, ex quo Deos gigni fas sit: quæ enim aërem trahunt mortalia esse omnia, quæ vero ætherem, immortalia atque divina. Omnia elementa simul extitisse; animal mundum esse, quod omnia animantia progignat; esse masculæ simul & femineæ naturæ, ipsum enim sibi mistum patris matrisque vicem in producendis animantibus supplere, amoreque ferri sui ipsius ardentiore, quam quo diversa se mutuo complectuntur: mundi partes mentis, qua reguntur, ope, sese ipsa accommodare rebus gignendis & nascituris omnibus; ipsaque etiam mala, quæ ex nimiis solis sunt ardoribus, anima mundi dirigente evenire. Gubernari vero mundi partes a Diis, qui in elementis sint.* Quæ omnia aliquam quidem doctrinæ Indicæ speciem habent, cum animam mundi fundamentum ponant, ad Pythagorea tamen placita tam evidenter composita & efformata sunt, ut, quid sibi ista dissertatione Iarchæ physica voluerit Philostratus, fabulæ hujus architectus, manibus palpari queat, scilicet, Pythagorea dogmata esse antiquissima, & a sapientissimis Indorum recepta, Apollonium perfectissimum philosophum. Ceterum Pythagoreum systema Indico quoad principia non admodum dissimile esse, facile nobis persuaderi patimur, tota tamen artificialis ejus ratio & conclusionum consecutio scholam Græcam sapit, & ab indole philosophiæ barbaricæ est alienissima. Id quod etiam de dialectica peritia, quam Philostratus Indis tribuit, tenendum, adeo ubique ineptit. Siderum quoque observatorum studium Indis philosophis tribuit SOLINVS, [l] & *sanctiori inter eos sectæ*, CLEMENS ALEXANDRINVS. [m] Vnde & Damis jactat, *arcana studia*, [n] *quibus astrologicis rebus & divinandi peritiæ animum adjecerint, & rerum investigationem fuerint moliti.* Simile itaque cum Chaldæis atque Persis institutum, siderum ortus & constellationes ad divinandi artem & prædicendi futura scientiam adhibere, quæ nugæ semper in oriente magni factæ

i) Illustrabunt hæc quæ erudite attulit doctissimus PHILOSTRATI Commentator G. OLEARIVS *ad vit. Apollon. l. III. c. 24. p. 124. seqq.*

k) *l. c. l. III. c. 34. p. 124. seqq.*

m) *Stromat. l. III. p. 451.*

n) *l. c. c. XLI. p. 120.* Patet hinc, methodum arcanam his quoque philosophis tribui, modo id non finxerit Philostratus, ut Indi evaderent Pythagorei. Suadet tamen hoc mythologica theologia.

ſactæ ſunt, ut & hodie in diebus ex ſiderum indiciis deligendis Indi ſunt ſuperſtitioſiſſimi.

Moralis philoſophia Indorum.

§. VIII. In nulla tamen philoſophiæ parte, ſi iis credendum eſt, quorum fide & narrationibus hactenus de philoſophia Indorum diſſeruimus, Indorum philoſophia magis eminuit, quam in ea, quæ de moribus hominum præcipit. Ibi enim fortia, magna & ſublimia omnia; ſolam ſapientiam bonum eſſe; virtutem faciendam ſine lege; cupiditates frenandas, & auſteris exercitiis ſubjugandas; continentiam alendam, & quæ his ſimilia ſunt, de quibus amplæ illæ diſſertationes magnificis verbis agunt, quas cum Græcis Gymnoſophiſtas habuiſſe, PALLADIO, AMBROSIOque ſuppoſita ſcripta referunt. Sed in iis multum ex Græcorum ſcholis, præſertim ex Cynoſarge & Stoa mutuum ſumtum, multum ex Chriſtianis præceptis illatum eſſe, ſupra monuimus, & res ipſa loquitur. Et hodie quidem liber Indicus manibus omnium teritur, [o] in quo de moribus hominum, ſumta ab animalibus allegoria, per modum apologi, multa eleganter traduntur. Ejus *Kalila ve Damnah*, [p] titulus eſt, tantaque in oriente ejus exiſtimatio, ut ferant, Nuſchirvanum Perſarum regem, quem occidentales Choſroëm nominant, medicum ſuum ad Indos ablegaſſe, ut pretioſiſſimum librum, magna cura in bibliothecis regum Indorum cuſtoditum recuperaret; quem tandem acceptum in linguam Perſicam veterem transferri curaverit, unde cura eruditiſſimi Saracenorum principis Almanſoris in linguam Arabicam, & juſſu Naſſer ben Achmed in Perſicam recentiorem, etiam ligato orationis genere verſa ſit: nova quoque poſtea Arabica verſione confecta, [q] ex qua in Græcam quoque linguam tranſiit, & ex ea in Latinam, [r] immo Europæ quoque linguis Hiſpanica, Gallica, Italica, Germanica expreſſus eſt. [s] Cujus auctor Indorum quidam philoſophus PILPAY, vel quod periti malunt, BIDPAI, [t] conſcripto in gratiam regis alicujus Indorum, nomine Dapſchelin libro, ante duo amplius annorum millia ſapientiam Indorum commendaſſe dicitur. Fabulis enim lepidis & ingenioſis malitia fraudesque hominum in vita communi & in aulis exercitæ eleganter depinguntur. Difficile vero eſt, de libri antiquitate & auctoritate ſtatuere, & judicare, num ille ad delineandam Indorum veterum philoſophiam moralem adhiberi queat. Quod ſi enim clariſſ. ADAMUM EBERTI audimus, qui hunc librum multo ampliorem, quam ex Græcis habemus, ex Hiſpanico Latinum promiſit, falluntur, [u] qui hunc librum duo plus quam mille

o) Hiſtoriam literariam celebratiſſimi libelli lege apud FABRICIUM *Biblioth. Græc. vol. VI. p. 460. ſeq.* conf. HUETIUS *de fab. Romanenſ. origine p. 21. ſeq. Ven.* WOLFIUS *Bibl. Hebr. vol. I. p. 931. ſeq.*

p) Vocatur etiam Humajun nameh, id eſt, liber regius ſive auguſtus.

q) Prolixius hæc ediſſerit HERBELOTUS *Bibl. Orient. p. 118. 206. 456.*

r) Ex Codice Holſteniano titulo: *Specimen ſapientiæ Indorum veterum*, græce & latine edidit SEB. GODOFR. STARCKIUS *Berolin. 1697. 8. vid. Act. erud. 1697. p. 379. ſeqq.*

s) Vid. FABRICIUS *l. c. p. 465.*

t) HERBELOT. *l. c.*

u) Cujus de editione multum auctiore epiſtola extat in Novis literariis Lipſiæ vernacula editis 1725. *p. 365. ſeq.* ubi etiam argumentum libri breviter narratur.

mille annis ante Christum natum scriptum esse asserunt, cum mentio in eo fiat S. Georgii, Simonis Magi, Turcarumque & Dervisiorum, Galeni Socratisque, immo Noachi, Salomonis & Pharaonis, quæ manifesta suppositionis, & quidem non adeo vetustæ indicia sint. Sed his obstat, Chosrois sec. VI. viventis tempore jam Persice lectum, cura vero Almansoris postea Arabica veste indutum apparuisse, [w] unde recte concluditur, vestigia illa recentiorum temporum, & forte etiam Christianorum, ex manibus interpolatoris prodiisse, quas non semel librum passum esse, differentes admodum versiones Arabicæ, Græcæ, & Europæis linguis factæ suadent. Nec abhorret a moribus Orientalium, apologis & historiolis atque fabellis stilo admodum sublimi & allegorico morum præcepta tradendi, ista scriptio. Quoniam tamen affectatam ingenii sublimitatem manifeste præ se fert, quæ a vetustissimorum temporum simplicitate quam maxime differt, & Persarum potius de moribus disserendi methodum, qualis post C. N. inter eos floruit, refert, quam Indorum priscam sapientiam, suspicio inde nobis & conjectura fundamento suo non destituta enascitur, ingenii Persici fœtum esse, cui ad auctoritatem conciliandam Indica origo adscripta sit; eumque, ut fuere Arabes atque Persæ hujus generis scriptorum amantissimi, exemplo prostante Rosario Persico, magnam in hac gente auctoritatem atque famam nactum, a diversis vero manibus interpolationem passum esse & augmentum accepisse: unde ab eo tanquam dubiæ fidei monumento abstinemus, in delineanda Indorum morum doctrina: & Græcos solos audiendos esse putamus. Apud quos hæc potissimum morum præcepta Indis tribuuntur:

I. Vitam ac mortem æque contemnendam, hincque sapientem nemini subditum esse velle. [x]

II. Hanc vitam habendam esse quasi recens conceptorum hominum statum, mortem vero partum in veram illam & felicem vitam, iis, qui recte philosophati sunt, & propterea multa exercitatione ad mortem se præparare sapientem debere.

III. Nihil eorum, quæ hominibus accidere dicuntur, bonum vel malum esse, neque enim futurum, ut iisdem e rebus alii molestiam alii gaudium caperent, somni similes opiniones concipientes, utque iidem ex iisdem interdum angerentur, interdum immutati gauderent.

IV. Eam esse optimam doctrinam, quæ voluptatem molestiamque animo eximat, molestiam a labore differre, quod illa ei esset inimica, alter vero amicissimus.

V. Corpora ad laborem esse exercenda, ut mentes confirmentur, quibus motus sedentur, ut bona consulendi publice privatimque facultas adsit.

 VI. Eam

w) Simeon Sethi præf. apud STARCK. *l. c.* TENZEL. *Colloqu. menstr. 1695. p. 710. 1697. p. 572.* FABRICIUS *l. c.*

x) Hæ & sequentes theses Indis a Megasthene apud STRABONEM *l. c.* tribuuntur, & in Palladii & Ambrosii scriptis flosculis eloquentiæ sophisticæ ornantur. Ex his Indorum philosophiam moralem quoque delineavit eruditissimus STOLLIUS *Hist. philos. mor. apud gentiles §. XVI. seq. p. 15. seqq.*

VI. Eam optimam vitam esse, quæ minimo apparatu egeat.

VII. Turpem esse corporis morbum & voluntaria fortique morte declinandum.

VIII. Contentum suis nulla re egere.

IX. Nullum diem dimittendum, nisi aliquod bonum facinus editum fuerit.[y]

X. Vanitatem, gloriæque vanam cupiditatem, tunicam esse animæ postremam, quæ abjicienda Deum visuro sapienti.

XI. Corpori inesse bellum, eoque plenum esse, idque ideo oppugnandum non aliter quam instructa in hostes acie.

XII. Omnes mortales a propriis consanguineis hostibus, ventre, pudendis, gula, ira, lætitia, dolore, cupiditate similibusque captivos detineri.

XIII. Soli autem patere ad Deum accessum, qui de his tropæum erexit.[z]

Ex quo præceptorum moralium specimine patet, homines hos ad domandos affectus, imitandum DEUM, exercendam patientiam & contemnendam mortem suam philosophiam reduxisse. Quæ tamen cum emanationis indeque oriundi enthusiasmi fundamentum supponat, externe magis nitet, quam sanis nititur principiis.

Serum Philosophia.

§. IX. Ad Indos SERES quoque, quos Sinas vel Sinenses hodie dicimus, pertinent, quos ab antiquissimo tempore philosophatos fuisse, relationes de amplissimo orientis imperio nos edocent. Quorum præcipuus philosophus Confucius tantam nostris temporibus celebritatem nactus est, quantam vix Græcorum philosophorum aliquis consecutus est. Nihil tamen hic de iis afferemus, sed omnia eo servabimus, ubi de philosophia Sinensium ex instituto dicendum erit. Omnia enim, quæ de hujus gentis philosophia nobis constant, recentissimis temporibus per eos, qui religionis Christianæ inter illam gentem plantandæ causa eo missi sunt, pervenere ad nos, & ex domesticis Sinensium monumentis desumta sunt, & arcte cum recentiori historia cohærent, ut difficile divelli illæso ordine queant. Nihil enim, quod ad eruditionem & philosophiam pertinet, antiqui scriptores de ista gente referunt, sed longævitatem tantum & artificium conficiendi serici laudant. Immo ἀθέους Σῆρες jungit Scythis, Afrisque Numidis aliisque gentibus tam religione carentibus, quam legibus CELSUS apud ORIGENEM.[a] Et DIONYSIUS[b] Ἔθνεα βάρβαρα Σήρων barbaram Serum gentem nominat. Quod etsi comparatis tantum Græcorum institutis dici facile largimur BURNETIO:[c] incognitam tamen ut literaturam omnem, ita etiam philosophiam Sinarum veteribus fuisse, probat: quare & nos, quia veterum jam relationes sequimur, hic de ea nihil dicimus, suo loco tractanda servantes.

y) APULEIUS *l. c.*

z) Quatuor hæc postrema præcepta Indis tribuit PSEUDO-ORIGENES *philosophum. c. XXIV. p. 166.*

a) *Lib. VII. p. m. 384.*

b) *Περιηγ. v. 752.*

c) *Archæol. philos. c. 3. p. 344.*

CAPUT

CAPVT QVINTVM

DE PHILOSOPHIA VETERVM ARABVM.

§. I.

Post Chaldæos, Persas atque Indos Arabum natio a veteris historiæ scriptoribus, maxime laudatur, & ingenii elegantia commendatur. Quæ ratio ita apud quosdam valuit, ut magnam fuisse philosophiæ in hac gente cognitionem statuerent. Ita tamen comparata sunt omnia, ut incertissima inde reddatur omnis narratio. Et Arabibus quidem post Islamismum enatum eruditionem & philosophiæ cultum placuisse, adeo non negamus, ut de Arabum istorum philosophia justam potius tractationem instituere in animo habeamus. Verum ea ad historiam philosophiæ medii ævi pertinet, ubi ex instituto satisque prolixe de ea agemus. In præsentia autem de vetustissimorum Arabum, in Arabia felici & deserta (nam petreæ & desertæ ratio vix habenda a)) philosophia agendum est, quam viri doctissimi potissimum argumento evincere conati sunt. Nam de Arabum philosophia varia specimina exhibent, & imprimis Zabiorum religionem philosophicis rationibus innixam in subsidium vocant. Vnde de utroque momento aliquid dicendum ostendendumque est, nihil in se habere veritatis vel verisimilitudinis, quicquid ad incrustandam philosophiam veterum Arabum viri docti erudite quidem, sed sine accurato examine collegerunt.

Arabum philosophia asserta.

§. II. Quod itaque ad philosophiam Arabum vetustissimorum affir[illegible] affertur, non testimoniis, uti par erat, sed rationibus potissimum & conjecturis constat. Fatentur enim, qui in hac potissimum sententia sunt, [illegible] nihil de philosophia Arabum habere; sed hos illis barbaros & [illegible] esse, indeque inter populos eruditione non tinctos referri: b) [illegible] Arabes scriptores c) statum ante Islamismum vocare statum [illegible]; quod etsi non literis, sed religioni oppositum videatur, ad[illegible] ABVLFARAIVM Arabibus ingenia bonis artibus minus [illegible] Deo ad studia philosophica non creata idonea. d) Etsi vero hæc [illegible] viri doctissimi, ut putent hæc non obstare assertioni eruditio[illegible]philosophiæ inter veteres Arabas, eo quod Græci eos stuporis & [illegible] insimulent, quorum mores ipsi incogniti sunt; locorum vero atque climatis conditio talis in Arabia sit, ut ingenia Musis amica

Rationes ejus asserti

a) Habitatores enim Arabiæ petreæ opponuntur veris Arabibus, vid. STANLEIVS *Hist. phil. P. XV. p. 1164.* conf. tamen quæ ex Pocockio monet CLERICVS *ad h. l.* voce *Arabia.*

b) VRSINVS *de Zoroastre Sect. VI. p. 137.* HORNIVS *Hist. phil. l. V. c. 9. p. 284.*

c) ABVLFARAIVS *Dynast. IX. p. 101.* ad quem locum videndus POCOCKIVS.

d) *Ib. p. 102.*

ca protulisse merito credantur: fatentur tamen cum ABVLFARAIO [e] nos certis hujus gentis memoriis destitui, & carere nos scriptoribus Arabum, qui de vetustissimæ gentis eruditione & philosophia nos edoceant. Vnde ad rationes & conjecturas confugiunt, quas cum nemo elegantius ornaverit, & majori eruditione incrustaverit, quam illustris fama & meritis IOH. PETRVS DE LVDEWIG, [f] æquum est, ut eum potissimum audiamus. Provocat is potissimum ad Pythagoram, quem in itinere literario philosophiæ causa in orientem suscepto ad Arabas quoque divertisse dicit PORPHYRIVS [ff] quique divinationes ex volatu & garritu volucrum, in quibus excelluerint Arabes, didicisse, quibusdam creditur. [g] Adducit porro Mosen, qui fugiens ex Aegypto in Arabia maluerit, quam alibi commorari. Qui vir divinus cum eruditus fuerit in omni sapientia, non probabile esse, conjicit, eum inter barbaros & bardos, si omnes Arabiæ incolæ stupidi fuissent, otio languescere voluisse. Neque de literis Arabum dubitare nos sinere gentis originem. Eos enim magno consensu se Abrahami posteros esse dicere. [h] quod si itaque de philosophia Abrahami clari testes sint, quem, posse dici, lumen philosophiæ semel accensum apud posteros extinxisse? tum maxime, ubi literas Abrahami sibi ex eadem causa Arabas hodienum tribuere fide SHARISTANII [i] sciamus, & ipsius Abrahami scripta in Arabia superesse dicantur. [k] Immo dicere auctorem libri Regum, sapientiam Salomonis majorem fuisse, omnium orientalium sapientia, filios vero hos orientis non alios nisi Arabas fuisse, indubitato iterum Arabicæ doctrinæ argumento. Porro ex eadem Arabia reginam Sabæam venisse, regem sapientissimum audituram, constantem neque rationibus destitutam doctorum [l] esse opinionem: sicque & Magos ab oriente venientes Arabas fuisse, argumentis non levibus a viris doctis evinci. [m] Tandem & fateri imprimis atque referre ABVLFARAIVM; [n] eruditionem Arabum ante Islamismum, cujus gloriæ potissimum studiosi fuerint, hanc fuisse: *linguæ suæ peritiam, sermonis proprietatem, carminum texturam, orationum compositionem, stellarum notitiam.* Inde enim Arabicæ philosophiæ systema quinque tum disciplinis absolutum fuisse, evidens esse, Grammatica, Dialectica, Poesi, Rhetorica, Astronomia. Hactenus vir illustris, qui hæc omnia eleganti eruditione ornat.

Refutantur.

§. III. Etsi vero hæc specioso orationis habitu se egregie commendant, & non sine magna verisimilitudine dici videntur, propius tamen considerata, & ad lapidem Lydium critices artis atque historiæ veteris examinata, fundamento destituuntur. Quod ut luculenter doceamus, præmonendum est, non stupidi ingenii & ad omnem literarum elegantiam inepti Arabas vete-

e) *l. c.* conf. POCOCK. *specim. hist. Arab. p.* 2.

f) In diss. quæ *historiam philosophiæ rationalis apud Turcas* exhibet, *Hal.* 1691.

ff) In *vita Pythagoræ s. II. p.* 14. *ed.* Kusteri.

g) SCHEFFER. *de philos. Ital. c. V. p.* 30. conf. PHILOSTRATVS in *vita Apoll. l. I. c.* 14.

h) HOTTINGER. *Hist. Orient. l. I. c.* 3. *p.* 57.

i) POCOCKIVS *l. c. p.* 54.

k) Vid. STANLEIVS *Hist. phil. P. XV. l. III. c.* 2. *p.* 1170.

l) BOCHARTVS *Geogr. S. l. II. c.* 26. *p.* 151.

m) GROTIVS *ad Matth. II,* 1.

n) *l. c.*

veteres habendos esse, quos in linguæ suæ cultu, in divinandi & somnia interpretandi prætensa peritia, in sideribus observandis, & imprimis in ænigmatibus artificiose struendis & solvendis nomen habuisse, negari nequit. [o] Verum hæc omnia ad philosophiam inter Arabas probandam plane nihil efficiunt; omnes enim illas artes, si modo nomen mereantur, ad nugas potius, superstitionis causa excogitatas, & ad ostentandum ingenium, quam ad veritatem excolendam & emendandum animum facere, rerum peritus & partis studio non impeditus judex facile pronunciabit. Quæ vero alia illis adscribuntur, frustra finguntur. Nam quod ad Pythagoram attinet, ejus iter in orientem quam maxime dubium esse, suo loco evidenter probabitur, nec, si illud admitteremus, alia didicisset Pythagoras, quam quæ iter Arabas tunc florebant, superstitionis & nugarum, scientias, quas impostor, perquirebat. [p] Mosis vero sapientiam frustra huc advocari, ex illis patet, quæ capite primo de ejus conditione diximus: nec Mosis viri sancti apud Iethram occupatio ea fuit, ut philosophiæ mysteriis innutriret Arabas, sed ut soceri familiam DEI veri cognitione & cultu instrueret, oves pasceret, gregemque nutriret, sicque bonum patrem familias, & prophetam sive doctorem sacrum se præstaret: id quod ipse in commentariis innuit, de lectionibus philosophicis ne per somnium quidem cogitat. Eadem ratio est illorum, quæ ab Abrahami philosophia petuntur, argumentorum, cum supra ostensum sit, philosophiam Abrahami inane Iudaici fastus & arrogantiæ commentum esse, quod nulla probabilitate se commendat. Nec sequitur, si quoque philosophiam Abrahami concederemus, Arabas ab ea non defecisse, vel extinctum ejus lumen fuisse, cum veræ religionis notitia, quam tamen ubivis locorum, ubi versatus est sanctissimus vir, apud Arabas prorsus extincta & in detestabilem idololatriam mutata sit. Vt taceamus omnem, quam Arabes recentiores jactant, originem ab Abrahamo incertissimam esse, & ab his hominibus circa tempora nascentis & adolescentis Muhammedismi excogitatam, ut more Muhammedanorum, Iudæorum & Christianorum, Abrahamum fidei suæ parentem jactantium, non minori antiquitate suas nugas & errores esse homines crederent. Et sic quoque responderi potest ad ea, quæ de regina Arabiæ, & de Magis orientis natum Christum adorantibus afferuntur. [q]

Regina austri.

§. IV. Scilicet REGINAM AVSTRI, ad magnum Israëlitarum regem Salomonem venientem, ut sapientiam ejus audiret, non ex Meroë, quod ex Iosepho contendit GROTIVS, [r] sed ex Sabæa regione Arabiæ fuisse

o) Arabas excogitasse aruspicinam refert THEODORETVS *serm. I.* & somnia interpretatos & ex thure vaticinatos fuisse PORPHYRIVS *l. c.*

p) Id neo ipse Porphyrius negat, ad quem RVSTERVS videndus. Add. SCHEFFER. *de philos. Ital. c. V. p. 30.*

q) Addi his posset argumentum, quod pro antiquitate philosophiæ Arabicæ ex Jobo desumitur. Etsi enim tanquam probabilitate non carens concedi potest, Jobum fuisse ex Arabiæ regionibus, supra tamen *c. I.* ostensum est, nihil ex ejus historia pro philosophia Arabica concludi posse, nec ejus consanguineos Zabios fuisse. Vnde dijudicanda, quæ GVNDLINGIVS *Hist. phil. mor. c. IV. p. 26.* post LVDEWIGIVM habet.

r) Ad *Matth. II, 1.*

fuiſſe, facile ſummo viro SAMVELI BOCHARTO aſſentimur, [s] recteque ei calculum alios viros doctiſſimos adjeciſſe concedimus. An vero filia regis Hodhai fuerit, ex gente Homeritarum, ſectæque Zabiorum addicta, quod nobis Arabes narrant, incertum eſſe, nec facile admittendum ex teſtium conditione perſpicitur. Nec negari poteſt, inter eruditas, orientis feminas referendam eſſe; ita enim a ſacro hiſtorico nobis illa depingitur, ut in arte ſtruendorum ænigmatum, qua ſe tum temporis magnis impenſis in concertationes ejusmodi factis exercuiſſe reges & principes orientis veteres teſtantur, excelluiſſe appareat. [t] Nihil tamen horum aliquid valet ad philoſophiam Arabum demonſtrandam. Nec certiora ſunt, quæ DE MAGIS EX ORIENTE HIEROSOLYMAM ET BETHLEHEMVM venientibus pro ornanda philoſophia Arabum afferuntur, in quibus compilandis nec lectoris nec noſtro otio abutendum eſſe putamus. Concedi enim facile poteſt, quod viri docti contendunt, licet de eo dubiis adhuc argumentis diſceptetur, eos ex Arabia veniſſe, Sabatæa thura cum auro & myrrha, Arabiæ fructus afferentes. Neque enim eos philoſophos fuiſſe inde probari poteſt, cum ex ſacri hiſtorici narratione nihil aliud queat colligi, niſi eos ſidera obſervaviſſe, & eorum notitia non prorſus caruiſſe: id quod Arabibus non denegari poſſe ſupra conceſſimus, parum tamen ad eorum philoſophiam affert. Quam nec illa eruditionis Arabicæ imago, quam ABVLFARAIVS affert, probat, cum manifeſtum ſit, & a POCOCKIO [u] aptiſſimo harum literarum judice, evidenter demonſtratum, omnem hanc eruditionem ad linguæ ſuæ culturam & eloquentiam pertinere; immo nec de vetuſtiſſimis Arabibus hiſtoricus Arabs loquitur, ſed de iis, qui aliquot ſeculis Islamiſmum anteceſſerunt: illorum enim memoriam plane intercidiſſe, ſupra fatentem audivimus.

Magi ex oriente.

Zabiorum philoſophia.

§. V. Alterum, quod ad incruſtandam Arabum vetuſtiſſimorum philoſophiam affertur argumentum, ex Sabianiſmi ſive ZABIORVM hiſtoria petitur. Hæc enim ſecta ſub adoleſcentis Muhammediſmi tempora caput extollens, omnemque idololatriæ ſpeciem exhibere viſa cum principiis quibusdam philoſophicis niti videretur, argumentum inde petitum eſt, ad Arabibus vetuſtiſſimis philoſophiam quandam tribuendam. Quod tamen, etiamſi omnia, quæ de ſecta hac traduntur, veritati eſſent conſentanea, hiulcum prorſus eſt, & ἀνακόλουθον, quoniam non philoſophiam, ſed turpiſſimam omnique rationis principio contrariam idololatriam & ſuperſtitionem illa produnt. Sed nec ipſa ſectæ ætas, nec teſtes, qui de ea afferuntur &, quorum fide potiſſimum ſtandum eſt, examen criticum ſuſtinent. Concedunt enim viri doctiſſimi, qui in hujus ſectæ hiſtoria illuſtranda, quam maxime operam ſuam poſuerunt, & quos reliqui fere omnes exſcripſerunt

HOT-

s) *Geograph. S. P. I. l. II. c. 27. p. 152.* ubi argumentis multis & magna eruditione id evincit, veriſimilitudinem certe ex ſua parte eſſe demonſtrat.

t) Exempla ejusmodi ænigmatum a regina auſtri Salomoni propoſitorum affert GLYCAS *Annal. p. 183* quæ repetiit FABRICIVS *Cod. Pſeudepigr. V. T. p. 1031.* ſed ea ingenium fidemque Græculi ſapiunt.

u) *Hiſt. Arab. p. 158.*

HOTTINGERVS,[x] POCOCKIVS,[y] HYDEVS,[z] & qui imprimis ad ornandam de ſcopo atque inſtituto legum Moſaicarum hypotheſin hiſtoriam Zabianiſmi adhibuit eruditiſſimus IOANNES SPENCERVS,[a] neque a Græcis, neque a Latinis hujus ſectæ mentionem fieri, Sabii enim in veteris eccleſiæ orientalis hiſtoria commemorati, qui Semi-Iudæi & Semi-Chriſtiani dicuntur fuiſſe, & Ioannis Baptiſtæ diſcipulos ſe jactarunt, frequentesque hodienum eſſe dicuntur in urbe Baſſora ad Tigris ripam juxta viciniam maris Perſici,[b] non confundendi ſunt cum hac ſecta Zabiorum[c] ſed id omne, quod de Zabiorum religione narratur, deberi Arabibus, ex quibus ſua hauſit celebris Iudæorum doctor R. MOSES MAIMONIDES,[d] qui ut omnes ſcripſerunt poſt Muhammedem, qui in lege ſua omnium primus Zabiorum meminit;[e] ita nec fide nec tempore, quo vixerunt, ad tam amplam, quantam quidem fingunt, ſectæ antiquitatem evincendam ſufficiunt. Referemus tamen ea, quæ laudati viri de ſectæ hiſtoria & doctrina ex ſcriptoribus narrant, & noſtram modeſte adjiciemus ἐπίκρισιν, ea tamen, quæ de legibus Iſraëlitarum Zabianiſmo oppoſitis, inter viros doctiſſimos diſputata ſunt, non allaturi, cum inſtitutum noſtrum non tangant, & facile ex his, quæ de ſectæ antiquitate diſputaturi ſumus, de iſta hypotheſi judicium fieri queat. Et quod ad nomen quidem Zabiorum attinet, varias ejus ſignificationes nobis viri docti enarrant, variamque originem ſtatuunt.[f] Sunt tamen duæ ſententiæ, quæ reliquas probabilitate antecedunt, & indicari merentur. Vna eſt præſtantiſſimi, & in notitia rerum Arabicarum verſatiſſimi POCOCKII,[g] qui Zabios a צבא, quod exercitum cœleſtem, ſive ſidera notat, dictos putat, eo quod Zabiorum religio potiſſimum in colendis cæli ſideribus verſata ſit. Alteram poſt magnum SCALIGERVM[h] multi viri docti, & in his SPENCERVS[i] quoque amplexi ſunt, qui putant, eſſe nomen Chaldæorum, ab Arabico צבין, ſive vento Apeliote, ſic dictorum, quaſi orientales dicas.[k] Quæ ſignificatio eo potiſſimum argumento nititur, quod Zabii ad Chaldæos origines ſuas referant, immo Sabium Sethi filium, Adami nepotem ſectæ ſuæ parentem faciant, ſcriptoresque Arabes nomen iis & originem Chaldaicam frequenter tribuant. Nobis utrumque incertum videtur, & meris conjecturis innixum. Quod ſi enim per Zabios omnes illi intelligendi ſunt, qui inter vetuſtiſſimas orientales gentes ſidera cæleſtia cultu divino proſecuti ſunt, id quod nonnullis ex Arabibus pla-

Zabiorum nomen.

x) *Hiſt. Orient. l. I. c. 8. p. 170.*
y) *l. c. p. 138.*
z) *Hiſt. relig. vet. Perſar. c. 3. p. 57.*
a) *De legib. Hebræor. rituulibus l. II. c. 1. p. 178.* ed. rec.
b) LE MOYNE *varia ſacra p. 685.* HVETIVS *Demonſtr. Ev. Pr. IV. c. 4. p. m. 74.* ed. rec.
c) RICH. SIMON. *Bibl. crit. T. I. c. 12. p. 371.* FABRICIVS *Cod. Pſeudepigr. V. T. T. I. p. 28.* I. C. WOLF. *Bibl. Hebr. P. I. p. 113. not. K.*
d) *Moreb Nebbochim. P. III. c. 29.*
e) *Sur. II.*
f) POCOCKIVS, HOTTINGERVS, SPENCERVS *ll. cc.*
g) *l. c. p. 139.*
h) Ep. ad CASAVBONVM *p. 482.*
i) *l. c. p. 278.*
k) GOLIVS *not. in Alfergan. p. 251.* ABVLFARAIVS *Hiſt. Dynaſt. IX. p. 194.* & quos laudat POCOCKIVS *l. c.*

placet, & ex Christianis quoque aliqui viri docti [l] admiserunt, non tam peculiaris sectæ dicendum esset, quam potius universæ idololatriæ nomen; verum huic obstat, Zabiorum nomen, tanquam proprium sectæ nomen adhiberi, & tum Muhammedismo, tum Iudaismo & Christianismo, immo Magianismo quoque, sive ignis cultui, de quo capite tertio diximus, opponi. Quod si in his tenebris, quibus tota Zabiorum historia premitur, [m] aliquid lucis conjecturis assequendum est, illud nobis non omni probabilitate carere videtur, Zabiorum sectam, medio, quod audiemus, ævo ex colluvie Gentilismi & Iudaismi conflatam, cum peculiare religionis inter Arabas genus constitueret, [n] ut & ipsa inter reliquas sectas, nomine suo celebres, nomen & auctoritatem conciliaret, non tantum vetustissimam originem splendidissime mentitam sibi arrogasse, sed conditorem quoque sectæ Sabium, Sethi filium effinxisse, [o] ut ita nomine ab eo derivato reliquas sectas & ipsam quoque Iudæorum antiquitate vincere videretur. [p] Orientales enim vocatos esse vix persuaderi potest, cum Magianismi sectatores, Zabiis potissimum oppositi, tumque temporis inter Muhammedanos florentes non minus orientales fuerint, & in provinciis Asiæ ad orientem sitis vixerint, qui tamen nunquam Zabii dicti sunt. Quicquid vero originis Zabiorum nomen habet, quod cum Sabæorum nomine, (quo certam Arabum nationem indigitari vel ex illo VIRGILII [q] versu notum est:

Omnis Arabs, omnes tergum vertere Sabæi.)

non confundendum esse, viris doctis facile largimur, origo certe eam antiquitatem non habet, quam vel Arabes, ab ipsis sectæ hujus hominibus edocti, referunt, vel qui Arabibus fidem habent, credunt. Diximus enim Zabios ipsos ad Sethum ejusque filium originem suam referre, quam alii inter eos Noacho tribuunt, & Abrahamum in hac hæresi fuisse pertinaciter contendunt. [r] Aliter EUTYCHIUS Arabs, [s] gentis suæ traditionibus usus, ad Zorodashtum Persam, vel Chaldæum potius, Persa longe antiquiorem, religionis Zabiorum originem retulit, regnante in Persia rege Tachmurt, quem Tachurith nominat ELMACINUS. [t] Addit tamen Eutychius, autumare nonnullos, primum religionis Zabiorum auctorem fuisse Græcum quendam nomine Iunan (Iavanum sine dubio intelligit) Iearakliusi filium, cujus sedes fuit Alyas, at juxta alios Alzaithuna, quæ condita est in Athenarum regione. Græcos autem primos hanc sententiam amplexos esse, deque astrorum scientia ac orbium cœlestium motu libros multos conscri-

Origo Zabiorum.

l) POCOCK. *l.c.* LE MOYNE *Var. Sacr. p. 685.*

m) Candide hoc fatetur SPENCERUS *l.c. Sect. II. p. 279.*

n) Recte hoc SPENCERUS notat, non nationis sed religionis & sectæ nomen fuisse. *p. 278.*

o) Arabum testimonia produxit POCOCKIUS *l.c. p. 138.*

p) Objicit contra Hottingerum SPENCERUS *l.c.* & ante eum CASAUBONUS *ep. 247.* scribi non per ס sed per צ. Sed hoc leve est, literæ enim unius organi facile inter se permutantur. Nec confundendus est Saba, Chusi filius, Chami nepos, cum Sabio illo fictitio Sethi filio, quem suæ sectæ auctorem faciunt. POCOCK. *l.c. p. 138.*

q) *Æneid. l. VIII. v. 706.*

r) POCOCK. *l. c.* & quæ de Abrahamo *c. I.* attulimus.

s) *Annal. Alex. T. I. p. 63.*

t) apud STANLEIUM *l. c.*

ſcripſiſſe. Famam quoque eſſe, illum, qui primus Sabiorum religionem inſtituit, ex eorum numero fuiſſe, qui turri Babelis extruendæ adfuerunt. Fruſtra tamen hæc omnia dicuntur, & ad faciendam tantum ſectæ ex mendaci originis traditione auctoritatem excogitata ſunt. Si enim ſecta Zabiorum tanta canitie gaviſa fuiſſet, ſcriptoribus veteribus, Græcis potiſſimum non manſiſſet indicta, immo in ſacris literis digitus ad eam intenderetur: Nec juvat multum, quod SPENCERVS [u] ad expediendum ex hoc errorum labyrintho lectorem ſufficere putat, filum, Zabiorum religionem ſimpliciter & quaſi materialiter ſpectatam, a Chaldæis & Babyloniis antiquis originem duxiſſe, & multis annis Abrahami ætatem antevertiſſe: id quod vir doctus tum ex teſtimoniis Arabum, Zabiorum religionem antiquiſſimam eſſe teſtantium, tum ex concordantibus Chaldæorum & Zabiorum doctrinis probat. Quemadmodum enim Arabum teſtimonia parum in hoc argumento valere ſupra oſtendimus, ita nec convenientia Chaldaicorum dogmatum cum Zabianis multum evincit. Non negamus, id quod ſupra nos pluribus adſtruxiſſe meminimus, Chaldæos ſidera coluiſſe, illisque numina quædam, tanquam partes animæ mundanæ præfeciſſe, nec ignoramus, late ſe hanc ſuperſtitionem per omnem terram diffudiſſe. Verum, ſi quæſtio accurate formatur, non de eo diſceptatur, an cultus ſiderum ſpiritu aliquo præſide animatorum ſit antiquiſſimus, ſed num eum Zabii ita a Chaldæis & Babyloniis acceperint, ut hi ſectæ Zabiorum parentes atque auctores dici queant? Quod nemo affirmaverit, qui cogitat, Zabiorum ſectam non in hoc uno conſtitiſſe, ut ſidera cœleſtia coleret, ſed peculiare ſyſtema cultus hujus ſibi effinxiſſe, in ſequentibus delineandum, quo a reliquis ſectis diſtingueretur. Hoc vero, probandum eſt, Chaldæis atque Babyloniis placuiſſe, ſi concedendum eſt, materialiter Zabios eſſe antiquiſſimos, id eſt, ſyſtema Zabianum inter iſtas gentes antiquiſſimas reperiri. Hoc vero probari non poſſe, ipſe, quo fuit acumine, SPENCERVS ſatis intellexit, faſſus, Zabiorum nationem & religionem formaliter ſpectatam vel quatenus a ſectis aliis, doctrinis & ritibus quibusdam ſibi peculiaribus diſtincta ſit, recentiorem multo eſſe. Hoc enim ſi eſt, & non niſi doctrinas quasdam univerſales erroresque late ſe diffundentes cum Chaldæis & Babyloniis vetuſtiſſimis communes habet, qua ratione Zabianiſmum canis iſtis temporibus materialiter extitiſſe dici poteſt? Nam ſi conſenſus quarundam communium doctrinarum ſufficit ad probandam antiquitatem alicujus non ſyſtematis ſolum, ſed & ſectæ, recentiſſimas ſectas vetuſtiſſimis ſeculis adſcribere erit facillimum. Hiſce vero demonſtratis, omnia concidunt, quæ pro incruſtanda Zabianiſmi antiqui fabula, & quæ illa nititur, legum Moſaicarum oppoſita ratione dicuntur: licet negari nequeat, ſiderum cultum ſyſtematis emanativi fundamento nixum magnam religionis gentilis, (qui cum Helleniſmo, [*] Patribus quibusdam memorato, non eſt confundendus,

u) *l. c. Sect. II. p. 279.*

*) Debetur hæc diſtinctio EPIPHANIO, qui *adv. hær. l. I. c. 4. p. 5.* Pauli verbis uſus, prima mundi tempora in barbariſmum ab Adamo

dus, [y] cum uterque peculiarem idololatriæ speciem exhibeat) partem fuisse, & respexisse quoque sanctissimum Numen in condendis legibus Israëliticæ theocratiæ, præter alia & majora ad gratiæ fœdus ejusque œconomiam pertinentia, ad vitandas idololatriæ Israëlitis notæ visæque occasiones. Verum hæc alibi ex instituto excutienda sunt, excussaque a viris [z] doctissimis, quorum scrinia expilamus.

Zabiorum ætas.

§. VI. Quæ cum ita sint, certiora sequentibus nihil aliud probant, quam recentiorem esse Zabiorum sectam, cum astrolatris veterum non confundendam, ejusque origines ultra nascentis Muhammedanismi tempora non multum esse extollendas. Vidit hoc elegantissimæ doctrinæ vir IOH. SPENCERVS [a] fassus: verisimile esse, gentem & religionem hanc nominaliter spectatam, h. e. quatenus Zabiorum nomine notam: recentem esse admodum, nec Muhammedis tempora superare. Addit rationes, quæ omnino rem conficiunt: Nullam hujusce gentis in Græco vel Romano aliquo auctore paulo antiquiori inveniri mentionem; nec facile in libro aliquo ante seculum Alcorani scripto gentiles aliquos eo nomine notatos inveniri: ABV IOSEPH ASCHAEVM vocare [b] Charanæos, nostro tempore Zabios dictos; Recitare MVHAMMED BEN ISAAC peculiari *de Zabiorum ritibus* libro apud HOTTINGERVM [c] historiam, ex qua tempus cognosci queat, quo Zabii dicti sunt, cum antea populus hoc nomine notus in Harran & circumjacentibus locis repertus non fuerit. Putatque vir acutus, Alcoranum [d] primam nominis occasionem dedisse, hanc appellationem sectæ vel ex orientis, quem incolebant, regione, vel ex siderum cultu orientalibus frequenti & usitato imponentem. Quæ etsi conjecturæ sunt, ut nec ipsam illam historiolam pro vera venditare audet, patet tamen ex adductis his ratiociniis atque argumentis, Zabios qua tales, recentiorem fuisse sectam: cujus tamen ætatem paulo altius extollendam esse vel inde colligitur, quoniam tanquam hoc nomine jam notorum Alcoranus meminit. Quod si itaque rationes omnes subducimus, quæ de origine & ætate Zabiorum iniri possunt, nobis quidem verisimile videtur, antiquissimam colendorum siderum consuetudinem, quæ iuxta ignis cultum sive Magianismum, in Persiæ Indiæque regionibus, ab antiquissimo tem-

mo ad Noachum, scythismum, a Noacho ad Serugum, hellenismum & judaismum ab Abrahamo ortum dividit; & in barbarismo morum feritatem, in scythismo cultum mundi partium, in hellenismo imaginum cultum obtinuisse putat. Quæ distinctio tamen meras argutias redolet, recteque PETAVIO *ad h. l.* displicuit. Inde tamen, qui historiam idololatriæ scripserunt, ansam acceperunt distinguendi inter sabaismum, sive siderum cultum & hellenismum, sive heroum demortuorum cultum, vid. OWENVS *theologum. l. III. c. 4. p. 181.* quæ tamen distinctio quoque accurata non est: cum & Orientales magnos viros inter Deos retulisse exemplo Beli constet.

y) Id quod accidit SPENCERO *l. c. p. 280.*

z) Scriptores qui hac in arena desudarunt, nominant venerandi viri IO. CHR. WOLFIVS in *Manichæismo ante Manichæos* & M. CHR. PFAFFIVS in *diss. prælim. ad Spenceri librum de LL. Hebræorum ritualibus*, ubi tamen scriptores, qui de Sabiis Semi-Christianis agunt, non confundendi sunt.

a) *l. c. p. 280.*

b) HOTTINGER *Hist. Orient. p. 165.*

c) *Ib. p. 168.*

d) *Sur. II. Qui crediderint, & qui judaizant & Christiani & Zabii, quisquis crediderit in Deum, & diem extremum, & fecerit bonum, illis merces eorum apud Dominum eorum, neque erit timor.*

tempore viguit, ex eo tempore variis ſuperſtitionibus & doctrinarum abortibus auctam fuiſſe, ex quo non Iudæi tantum in orientalibus Aſiæ regionibus toties diſperſi inter gentiles habitaverunt, ſed & Chriſtianorum caſtra in tot ſententiarum divortia ſciſſa ſunt, tot hæreticorum gregibus ab iis ſecedentibus mirumque religionum chaos protrudentibus. Quæ hominum genera cum orientalis philoſophiæ ſyſtemati emanativo, dualiſtico tamen modificato certo modo aptato adhærerent, & in varias ipſi ſectas diſcederent, tota Aſia per abortus humani ingenii in Chriſtianæ, Iudaicæ Magianæ & gentilis religionis ſectis ſe prodentes, in religiones plurimas abiit: unde & ſiderum cultores ad conciliandum ſectæ ſuæ nomen & auctoritatem, novum ex his omnibus religionis genus conflarunt, adſcitaque de rebus Iudæorum & Chriſtianorum hiſtoria ſacra, novum ſyſtema veteribus ignotum condiderunt, & ex variis lacunis hauſtum abſurdiſſimis doctrinis replerunt. Qua ratione ſemel inita cum quodlibet ingenii ſomnium, etſi inſanum & abſurdum, ſalva ſecta admitti poſſet, & quicquid ad enthuſiaſmum & fanaticiſmum, temperamento Aſiaticarum gentium accommodatum facere poterat, locum haberet, mirum non eſt, ſectam hanc per totum orientem ſuos aſſeclas habuiſſe. Et inde rationem petendam eſſe judicamus, cur, quod recte obſervat Spencerus, doctrinæ Zabiorum inter ſe non cohæreant, vixque ullam cognationem habeant. Non enim ita uni conditoris ſyſtemati, ut aliæ ſectæ, adhærebant, ſed quicquid a reliquis ſectis ſiderum cultu & peculiaris religionis ſpecie ſe ſeparaverat, hac ſecta comprehenſum fuit. Non mirandum itaque eſt, inveniſſe viros doctos [e] in Zabianiſmo veſtigia Chaldaiſmi, id eſt, cultus ſiderum, Iudaiſmi, Cabbaliſmi, Gnoſticismi & Platoniſmi: nam & placita Chaldaica ſemper in oriente obtinuerunt, & Iudæorum natio poſt diſperſionem veterem & recentiorem in his regionibus habitavit; Cabbaliſtæ vero, Gnoſtici & Platonici, cum haud pauca ex orientalis philoſophiæ lacunis hauſerint, quæ in his regionibus tum temporis viguit, facile erat, ut ex impuris his fontibus deteſtabilis Zabianiſmi ſentina conflueret. Cum vero hæ ſectæ omnes in oriente ante Muhammedis tempora viguerint, & adoleverint, conjici inde poteſt, maturius quoque & aliquo tempore ante Islamiſmum originem Zabiorum eſſe quærendam: in ea enim tempora quadrat, quod egregie & appoſite ad rem monet SPENCERVS: *gentes tum prope omnes, antiquos religionum limites dimovendi & ſacra omnia miſcendi pruritu & libidine æſtuaſſe:* Id quod Iudæorum & Manetis exemplis probat & totius Aſiæ hiſtoria ſacra ac profana loquitur. Et ſic ratio dari poteſt omnium, quæ de Zabianiſmo diſceptantur, eaque conciliari, quæ a viris doctis ſibimet oppoſita ſunt. Chaldæorum enim ſententias atque doctrinas in Zabianiſmo inveniri, mirum non eſt, cum ea dogmata oriens ſemper retinuerit; & Zabianiſmum Magianiſmo oppoſitum fuiſſe credibile eſt, cum uterque poſt C. N. in oriente caput altiſſime extulerit: Hiſtoria-

 rum

e) SPENCER. *l. c.* reliquique fere omnes, qui de Zabiis diſputarunt.

rum vero veteris testamenti a Zabiis allegatarum nominumque sanctissimorum patriarcharum sibi vindicatorum expilata Iudæorum castra, & veteres traditiones in oriente tum ubivis invalescentes, quæ ad sanctos hos viros non Zabianismi, sed & Magianismi & aliarum religionum origines referebant, in causa erant. Sicque in hanc sectam quicquid religionum erat colluviei, simul confluxit, mire ad hoc attemperatis Arabum ingeniis, levibus & ex populis atque nationibus diversis confluentibus, unde & nomen Arabibus adhæsit, [f] constantibus. Frustra itaque pro sectæ antiquitate ex laciniis veterum religionum surreptis huicque centoni assutis dimicatur, eaque a viris cautis recte rejicitur. [g]

Zabiorum libri.

§. VII. Egregie vero hæc de Zabiis sententia confirmatur ex libris περιέργοις, qui olim Zabiorum doctrinam referentes in hac gente circumferebantur, quique non Hermeti tantum & Aristoteli, sed ipsi quoque Setho, atque Abrahamo tribuebantur. [h] De his libris MAIMONIDES oculatus testis refert, [i] historias nugaces & Alcorani fabulis similes de patribus antiquis Adamo, Setho, Noacho, Abrahamo continuisse, dogmata de dæmonibus, idolis & stellis, ceremonias in vineis & agris observandas, cultus insuper actus, idololatris illis orientis eorumque vicinis in usu solenni positos. Non abutemur vel lectoris vel nostro quoque otio in recensendis nugatoriis scriptis, consulant, qui hæc nosse cupiunt, vel MAIMONIDEM, vel ex nostis HOTTINGERVM [k] atque STANLEIVM, [l] qui plura dabunt. Id unum notamus, inter hos libros duos jactatos fuisse, reliquis præstantiores, unum *de cultu Nabathæorum*, sive is religionis cultum, sive terræ colendæ rationem superstitiosam denotet, de quo disceptant viri docti: [m] quemque tempore Thomæ Aquinatis ex antiqua versione Latina legit occidens titulo: *de Agricultura Aegyptiorum*: alter Isaaci Zabii *de Zabiorum gente & moribus*. Omnes vero istos libros aperta suppositionis vestigia præ se ferre, ex iis, quæ de eorum argumento absurdo & superstitionibus Zabiorum pleno Maimonides refert, palpari potest. Nec de auctoribus diu anxie quærendum, [n] num Iudæi fuerint, gentilismo, vel Chaldæi Græci vel Arabes Iudaismo leviter tincti? ex sectæ enim constitutione patet, homines ei addictos ex gentilismi sive Chaldaismi & Iudaismi, opinionibus peculiarem sectam conflasse, sic ut necesse non sit, præter Zabios ipsos, alios excogitare harum nugarum architectos. Tempus quoque horum librorum ad origines & adolescentiam sectæ recte referri, ex historia ejus apparet. Eo enim animo effictos fuisse, ut sectæ nascenti & caput extollere cupienti fidem & auctoritatem conciliarent, res ipsa loquitur: id quod

f) POCOCK. *l. c. p. 33.*

g) Paucis multa dixit CLERICVS *Ind. philol. ad* STANLEII *Hist. phil. or. v. Sabæi.*

h) POCOCKIVS, SPENCERVS, STANLEIVS *ll. cc.*

i) *Moreh nebhoch. P. III. c. 29.*

k) *Hist. Orient. p. 176.*

l) *l. c. p. 1171.*

m) Prius Spencero, posterius Clerico placet, forte utrumque recte: nam de cultu Deorum etiam per Theraphim in colendis agris, plantandis vineis &c. præcepisse librum, ex Maimonide patet.

n) Quod facit SPENCERVS *l. c. sect. III p. 282.*

quod potiſſimum ſub incunabula ſectæ fieri debuit. Eo vero tempore mos in oriente fuit receptiſſimus, ut vetuſtiſſimis viris ſapientibus libri ad faciendam opinionibus fidem ſupponerentur. Cujus teſtes habemus tot libros apocryphos viris ſanctis ab hæreticis affictos, [o] tot libros ſpurios antiquiſſimis philoſophis Zoroaſtri, Hermeti, Orpheo, hisque ſimilibus ſuppoſitos, in quibus mira audacia protrudendis adeo ſedula fuit tota Aſia, ut vix ſectam invenias, quæ non pia hac fraude uſa ejusmodi dolis res ſuas augere atque commendare ſtuduerit. Inde enim tot ſuppoſititii libri inter Chriſtianos, Iudæos, Perſas, Magianiſmi aſſeclas & ſectas atque hæreticos tantum non omnes, quos paſſim enarrari videas. [p] Et id ipſum artificium a Zabiis quoque adhibitum eſſe, eo minus eſt dubitandum, quo magis totum eorum argumentum ad adſcribenda patriarchis deliramenta ſua, & hinc commendandas ingenii nugas reſpexit. Qua tamen lingua primo conſcripti ſint, in tantis rei tenebris dici nequit: certe in Arabica lingua primum non conſcriptos, ſed poſtea tantum in eam translatos fuiſſe, MAIMONIDES teſtatur: notum autem gentem Arabum ante Muhammedem literarum ſtudia non excoluiſſe, ipſumque pſeudo-prophetam, quique eum ſecuti ſunt, duces ex Ommiadarum familia omnibus literis internecinum bellum indixiſſe, donec Abbaſidarum familia bonis literis honorem & cultum redderet. Et his demum temporibus arcanos illos libros Zabiorum, ſive Perſarum, ſive illi Coptarum, ſive Syrorum aliarumve gentium lingua ſcripti fuerint, in Arabicum ſermonem translatos fuiſſe, credibile eſt.

Syſtema Zabiorum.

§. VIII. Sed, ut, quæ dicenda ſunt, abſolvamus, doctrina quoque Zabiorum enarranda, & imprimis ſyſtema eorum philoſophicum, vel quaſi tale, conſiderandum, quo tanquam fundamento reliqua omnia nituntur. Dogmata vero, quæ Zabiis tribuuntur, aliter nobis enarrari non poſſunt, niſi qualia nobis Arabes & Iudæi, qui inter Arabas vixerunt, depingunt. Eos vero ſuſpectos teſtes eſſe ſupra obſervavimus, fide Muhammedanorum & Iudæorum valde vacillante, cum, quod non nemo [q] recte obſervat, diſputationis æſtu abrepti aliquantum ſupra veritatem narrationes ſuas auxerint; vix enim credibile eſt, ſectam inter Iudæos, Chriſtianos, Muhammedanos, Magianos viventem, eorumque perpetuis inſultibus expoſitam, adeo inepta, turpiaque deliramenta, qualia imprimis MAIMONIDES [r] iis tribuit, in publico divino cultu admiſiſſe. Nec inſtituti quoque noſtri eſt, prolixam delirantis ſuperſtitionis apud Zabios obſervatæ faciem depingere: haurient ea, quibus volupe eſt, gentium ritus & ceremonias ſacras noſſe, vel ex Maimonide, vel ex iis, qui ex recentioribus ejus fidem ſecuti ſunt. Paucis ea memoramus, quæ ſyſtemati Zabiano tanquam fundamento innituntur. Placuiſſe ſcilicet dicitur Zabiis: Stellas eſſe Deos, ſed

o) Vid. cel. MOSHEM. *de cauſis librorum ſuppoſitorum in vol. diſſ. H. E. illuſtr. p. 221. ſeqq.*

p) Vid. FABRICIVS *Cod. Pſeudepigr. V. & N. T. & Bibl. Græc.* paſſim.

q) STANLEIVS *l. c. P. III. c. 4. p. 1172.*

r) *l. c. l. III. c. 8.*

sed solem Deorum summum, quippe qui inferiorem & superiorem orbem regat. Colendos esse Deos, imprimis planetas, duplici cultu quotidiano & menstruo. Qui tamen cultus ita a Rabbino describitur, ut nihil in eo inveniatur, quod vel modicam rationem sapiat, plura sint, quæ attentis suppositionis suspecta videri possunt. s) Addunt, nonnullos eorum malos dæmonas sub hircorum forma coluisse, comedisse sanguinem, quem tamen abominabantur, tanquam cibum dæmonum, quibus arctius ita conjungerentur & cum iis conversarentur: coluisse solem orientem, & quæ alia sunt, quibus leges leviticas Deum opposuisse tot viris doctis visum est. Quæ tamen omnia incerta esse, nec ipse Maimonides negat, nec a prudenti rerum censore negabitur, certe vera mixta falsis aperte videntur. Verum hæc parum momenti in historia philosophica habent; altius vero expendenda sunt, quæ de ipso systemate eorum, cui tota sectæ religio tanquam fundamento superstructa fuit, Arabes scriptores & ex his recentiores, Angli imprimis POCOCKIUS, HYDEUS, PRIDEAUX referunt. Cuncta vero ex relatione SHARESTANII, haud ignobilis inter Arabas scriptoris, eo redeant, t)

I. Duas esse Zabiorum sectas, cultores sacellorum & cultores simulachrorum.

II. Commune utrique sectæ fundamentum esse, opus habere homines mediatoribus, qui inter ipsos & Deum medii intercedant.

III. Hoc fungi officio substantias spirituales puras, quæ oculis subjectæ non sunt.

IV. Quoniam vero isti spiritus mediatores cerni haud queant, esse deinde opus aliis inter eos & substantias istas invisibiles mediatoribus visu perceptibilibus.

V. Tales mediatores visibiles esse ex mente illius sectæ sacella, & ex hujus, simulachra.

VI. Sacella esse eorum cultoribus septem planetarum corpora, hæcque esse substantiarum spiritualium seu intelligentiarum habitacula, quæ eodem illis loco sint, quo animabus nostris corpora.

VII. Esse itaque corpora astrorum viventia, rationalia ab intelligentiis animata.

VIII. Hæc sidera Dominos & Deos esse, Deum autem supremum Dominum Dominorum.

IX. Planetarum igitur domos & mansiones, ortus, occasus, conjunctiones, juxta figuras convenientes & discrepantes, secundum naturas eorum dispositas observandas esse.

X. His planetis dies, noctes, horas dividendas, formas, personas, & regiones assignandas esse.

XI. Re-

s) Hoc ex Arabibus jam ostendit POCOCKIUS l. c. p. 147.

t) Apud eundem l. c. p. 139. quocum conferendus R. IOSEPH ALBO fundam. fidei l. III. c. 8. MAIMON. l. c. c. 29.

XI. Recte his observatis sigilla sive Talismanes, [u] incantamenta & orationes confici posse illis convenientes.

XII. His mediis ab iis accipi posse, quæ ab eorum effectu & influxu pendeant, recteque ita & formulis debitis orantes voti damnatum iri, miraque ita telesmatum & incantationum ope perfici posse.

XIII. Secundum simulacrorum cultores vero, simulacra ideo necessaria esse, quod illa sæpius ab oculis continua ortus ac occasus vicissitudine subducta lateant, cum mediatore semper visibili sibi opus sit.

XIV. Simulacra itaque substituenda, quibus mediantibus ad sacella accedant, ut sacellorum ope ad intelligentias, intelligentiarum ad Deum supremum.

XV. Simulacra itaque juxta figuram unicuique e septem illis sacellis propriam conflanda esse, e metallo cuivis planetæ peculiari, observatis insuper dierum, horarum, graduum, minutorum, aliarumque ad influxus benignos eliciendos necessariarum circumstantiarum momentis, adhibitis sigillis, indumentis, suffitibus, orationibus, incantamentis cuivis sideri gratis.

XVI. Simulacra hæc esse vicarios respectu Deorum istorum cœlestium, inter quos & homines mediatorum officio funguntur.

Præter hanc doctrinæ rationem tribuitur quoque illis ab ABVLFEDA: [x] faciem inter orandum polum arcticum versus obvertere solitos; ter quotidie orare, ante ortum solis, juxta meridiem, ad vesperam; jejunium illis esse triginta dierum, aliud novem, aliud septem; asserere ipsos: sceleratorum animas post novies mille seculorum cruciatum in gratiam cum Deo redire; abstinere a fabis allioque; victimas totas igni comburere, nihil earum comedere. Narrat quoque SHARESTANIVS, [y] sectam esse apud ipsos HARBANISTARVM, qui Deum & unum & plures statuant, unum scilicet essentia, plures, quatenus se pluribus individuis visu perceptibilibus, velut planetis, immo hominibus quoque terrestribus indat, in quibus se manifestet, ac personam induat, citra tamen unitatis essentiæ suæ corruptionem, eum corporibus cœlestibus a se creatis mundum inferiorem tradidisse regendum, esse corpora ea patres, elementa matres, composita natos. Post periodum 36425. annorum absolutam omnes animantium species interituras, ac deinde renovatum iri, natura universi, in singulis terræ climatibus bina uniuscujusque speciei paria de novo producente, atque ita seculum seculo continuo succedere, nec aliam dari resurrectionem. Et hæc quidem de Zabiorum systemate Arabes, ex quibus valde corroborantur ea, quæ de Zabianismi origine & constitutione supra diximus. Sunt enim in his multa apertissima astrologiæ Chaldaicæ, qualem supra delineavimus vestigia, quæ cum a SEXTO EMPIRICO [z] nobis ex eodem fundamento atque

Harbanistæ, Zabiorum secta.

u) Conf. cl. PETR. FRID. ARPE *de Talisman. & amuletis p.* 15.

x) Apud POCOCK. *l. c. p.* 144.

y) *Ibid.*

z) *Lib. V. adv. math. p.* 337. *seqq.*

atque ſyſtemate deſcribantur, dubium non eſt, Chaldaiſmum, eo tempore, quo ſcripſit Sextus, quodque ab hujus ſectæ initiis non adeo diſſitum eſſe probabile eſt, receptum primam toti Zabiorum ſyſtemati materiam ſuppeditaſſe. Nititur enim utrumque emanatione animæ mundanæ, vel diſtributione potius partium ejus per corpora cœleſtia, maxime planetas, earumque influxu in res inferiores. Acceſſit vero doctrina de mediatore vel Iudæis vel Chriſtianis ſurrepta; & doctrina de angelis mediatoribus, quæ in philoſophia orientali magnam auctoritatem habuit, indeque ad Cabbaliſtas & Alexandrinos philoſophos, itemque ad hæreticos, æonas inde effingentes, tranſiit. Ratio itaque aperta patet, unde Zabianum ſyſtema conflatum ſit, & manifeſtum, non ſufficere quaſdam priſcæ idololatriæ & ſuperſtitionis reliquias in eo reſtantes, ut ipſum ad vetuſtiſſima tempora referatur. Accurate itaque non verſantur, qui omnem veteris ævi idololatriam atque ſuperſtitionem, cui ſanctiſſimas leges ſuas Deum oppoſuiſſe contendunt, Zabianiſmi nomine inſigniunt, cum aliquam tantum ejus partem, temporum malitia ad hæc media ſecula conſervatam exhibuerit. Qua in re cum Spencerus maxime peccaverit, quid in erudita ejus tractatione deſiderandum ſit, vel mediocriter attento eſt in propatulo. Ceterum ex hujus quoque ſyſtematis ſumma patet, cur Zabii aſtrologiæ ſideralique ſcientiæ ſe dederint: cum enim ſumma totius religionis in cultu ſiderum verſaretur, par erat, ut ad ea attenderent, ortus occaſuſque notarent, & conſtellationum momenta ad influxum ſiderum conſequendum neceſſaria obſervarent. Vnde ex Zabiorum ſecta Thebet Ebn Korra, Albategnius, aliique in ſiderali ſcientia magnum nomen conſecuti ſunt.

Magi Arabiæ. §. IX. Etſi vero ignorantiæ & inſcitiæ Arabes ante tempora legis Islamiticæ accuſent Muhammedani, iisque philoſophiam denegaſſe Deum ABVLPHARAIVS [a] dixerit, non id tamen ita intelligendum eſt, quaſi viros eruditos inter ſe non habuerint. Fuiſſe enim etiam vetuſtioribus temporibus Arabiæ ſuos ſapientes, eruditionis orientalis cognitione præſtantes, vel inde colligi poteſt, quod PLINIVS [b] in Arabia Magos memoret, atque Hippocum Arabem Magum nomine appellet. Nec dubitandum, Arabas, linguæ ſuæ culturæ deditiſſimos, & in proverbiis, adagiis atque παροιμίοις verſatiſſimos hanc linguæ ſuæ elegantiam, proprietatem & ubertatem, poëſeos quoque, quam excolebant, dulcedinem ad emendandos mores adhibuiſſe, ſicque in morali philoſophia, modo tamen orientali & exoterico, non fuiſſe plane rudes. Hoc licet deficientibus vetuſtiſſimorum Arabum ſcriptis demonſtrari nequeat, eſt tamen, quod non leviter hanc ſententiam roborat, fabulæ ſcilicet Arabicæ, quæ LOKMANNO ſive Lukmanno tribuuntur, [c] quas cum interpretatione Latina & notis edidit de literatura Arabica meritiſſimus THOMAS ERPENIVS. [d] Magnæ tamen hiſtoriam Lok-

Lokmann.

a) *Dynaſt. IX. p. 101.* & apud POCOCK. *ſpec. hiſt. Arab. p. 2.*
b) *Lib. XXX. c. 1.*
c) Titulo *Al-Amthal.*
d) *Lugd. Bat. 1615. 1636. 1656.* conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 400.*

Lokmanni hujus tenebræ sepiunt. Quod si enim Arabas scriptores consulas, magna hujus Lokmanni celebritas est, laudaturque Lukmannus in Corano, [e] cui sapientia a Deo data, & de quo mira fabulantur Arabum poëtæ: [f] Huncque Hiobi sororem aviam habuisse jactat BEIDAVIUS. [g] Verum alii iique accuratiores inter Arabes, hunc Lokmannum Alcorano memoratum a Lukmanno mythologo distinguunt, [h] eumque multis seculis antiquiorem faciunt, Davidis vel Iosiæ quoque regis æqualem, quorum vestigia premit HERBELOTUS. [i] Alias Arabum traditiones brevitatis causa præterimus, legendas apud HOTTINGERUM. [k] Non tamen inter omnes de fide Arabum in hac relatione constat, unde in diversa sententiarum divortia de Lokmanno itum est. Quidam enim nominum similitudine inducti vel poëtam veterem Alcmannum, [l] vel Assaphum quoque prophetam sub hoc nomine latere conjiciunt, cum Arabes Persam quidem, sed Iudæum religione fuisse tradant, quos tamen ficulneo niti argumento demonstravit IO. IACOBUS SCHUDTIUS. [m] Alii virum doctum & sapientem fuisse inter Arabes vetustissimos concedunt, ita tamen, ut ex ejus potius sermonibus ista fabularum collectio facta, quam ab ipso auctore conscripta sit. [n] Tandem nec defuerunt, qui Lukmannum cum Æsopo eundem esse putarent, & crederent, eum hoc nomine in Arabica fabellarum quarundam versione fuisse insignitum. Quam sententiam post IAC. GOLIUM, [o] STEPHANUM CLERICUM [p] & HUETIUM [q] SCHUDTIUS quoque & AUG. PFEIFFERUS [r] adoptarunt, improbante quidem celeberrimo FABRICIO: [s] Quam tamen acutissimus & de philosophiæ historia meritissimus Gœttingensium doctor CHRIST. AUG. HEUMANNUS [t] post Hottingerum ita ornavit, ut B. BUDDEI [u] aliorumque assensum meruerit. Observant enim viri docti Æsopi apud Græcos & Lokmanni apud Arabas eandem dari descriptionem; utrumque fuisse servum, ventre grandi, ore voraci, ingenio elegantissimo: nec nomen Lokmanni a voracitate desumtum, aliam originem habere, Æsopo κατ' ἀντονομασίαν hoc nomine insignito. Floruisse utrumque circa medium seculum quartum millenarii post conditum mundum quarti. Nec aliud pati fabularum Æsopicarum & Lokmanniarum in quibusdam concordiam; inter triginta & septem enim Arabicas fabulas, quæ Lokmanno tribuuntur, esse aliquas, quæ non idem tantum argumentum, sed & eadem verba cum Æsopicis præ se ferant, quas ex Æsopicis desumtas & easdem esse necesse sit, cum Æsopicæ fabulæ diu ante Lokmannianas innotuerint; hæque versionem illarum Arabicam exhibeant, quales invalescente inter Arabas

e) *Sur. XXXI.*
f) Vid. POCOCK. *l. c. p. 36.*
g) Apud HOTTINGERUM *Hist. Orient. l. I. c. 3. p. 68. seq.* ubi prolixe de Lokmanno agitur.
h) Vid. POCOCK. *l. c.*
i) *Bibl. Orient. v. Lokmann.*
k) *l. c.*
l) RAVIUS apud HOTTINGER. *l. c.* IOB. LUDOLFUS *ad Hist. Æthiop. p. 53.*
m) *Comp. Histor. Ind. p. 88.*
n) Vid. HERBELOT. *l. c.*
o) *Ad Grammat. Erpenii p. 189.*
p) *Qq. S. p. 325.*
q) *De fabulis Romanens. p. 21.*
r) *Crit. S. c. XVI. p. 415.*
s) *Bibl. Græc. l. c.*
t) *Act. Philos. vol. II. p. 278. seqq.*
u) *Observ. ad Hist. phil. c. III. §. 18. p. 59.*

bas eruditione confectas esse ex historia Saracenica constat. Nos in tanto sententiarum divortio certum quid promittere non audemus, non negamus tamen, hanc sententiam magna se probabilitate commendare: viderique Lokmanni nomen, Muhammedo commendatum ideo præfixum, ut fabulis fama & existimatio accresceret, quod apud Arabas fuit maxime solenne. Non tamen inficiandum est, omni exceptione non carere argumentum, quod ex convenientia fabularum Æsopicarum & Lokmannianarum desumitur: quia facile evenire potuit, ut ex Æsopicis paucæ quædam a collectore Lokmannianarum fabularum ob argumenti similitudinem intersererentur, cujusmodi interpolationes inter Arabas non insolitas fuisse constat. [w] Nec omni probabilitate destitutus erit, qui asseruerit, nullum unquam Lokmannum extitisse, sed cum Lokmanni nomen inter Muhammedanos eruditione & sapientia celebraretur, auctorem anonymum, fabularum diversarum ex orientis & occidentis mythologis collectorem nomen tantum ornandi tituli causa præfixisse, qualia exempla historia literaria complura nobis servat. [x] Feruntur quidem sapientissimi quidam morum canones, quos moribundus Lokmannus filiis suis tradidisse dicitur. [y] I. Non ultra rebus mundanis adhærendum esse, quam vitæ brevitas patitur. II. Serviendum esse Deo ea contentione, quæ felicitas propria requirit. III. Laborandum esse propter vitam futuram, ejusque durationem considerandam. IV. Vitandum esse ignem, ex quo, ubi semel quis inciderit, non patet reditus. V. Peccare audenti expendendum esse, an vires sufficiant, ad ignem infernalem & iram Dei ferendam. VI. Peccaturo quærendum esse locum, ubi a Deo non videatur. Verum ea vel Muhammedanum vel plane Christianum ingenium sapiunt, nec ullo modo probari potest, inter Persas Arabasve vetustissimos tantam morum doctrinæ ἀκρίβειαν viguisse. Quod si cum Arabibus [z] quis contenderit, religione Iudæum fuisse, & ex oraculis sacris vel Iudæorum conversatione habuisse, ei recte opponitur, quod supra in pari casu de Zoroastre observavimus, adeo & legis jussu & morum discrepantia abhorruisse Iudæos ab aliis nationibus, ut neminem ad sua sacra & religionis notitiam admitterent, qui proselytus factus non esset; qualem cum Lokmannum fuisse probari nequeat, merito ejusmodi præcepta suspectæ ætatis & fidei sunt. Quicquid vero de Lokmanno est, sunt tamen fabulæ hæ specimen non inelegans, morum doctrinam inter Arabas non penitus jacuisse neglectam, etsi illa magis ad popularem docendi rationem, quam ad philosophicam referenda sit, quam non prius quam sub Abbasidarum imperio Arabum natio excoluit.

w) Exempla suppositionum hujusmodi in antecedentibus adduximus.

x) Exemplum dabit sapientia Salomonis, regi sapientissimo ficto libro tributa.

y) Ex GALLANDII *collectione* adducit eos cel. STOLLIUS *Hist. phil. moralis inter gentes* §. 9. p. 7.

z) GOLIUS *præf. edit. Erpenii.*

CAPUT

CAPVT SEXTVM
DE PHILOSOPHIA PHOENICVM.

§. I.

Phœnices philosophiæ promicondi crediti.

Restant inter Asiæ gentes, quæ in barbararum numero ponuntur, Phœnices, de quorum philosophia adhuc agendum est, &, quid de natura rerum statuerint, dispiciendum. Nominis enim celebritate per totum fere orbem noti, etiam hanc famam tulerunt, ut antiquam sapientiam recondidisse, & ex hac natione prodiisse crederentur, qui saniora de rebus naturalibus principia introducerent. [a] Ad oras enim maris mediterranei siti, cum Chanaan ab Israëlitis occuparetur, tantæ multitudini locum non invenientes magnam partem e terra sua mari exules se commiserunt, quæsituri sedes alio sub sole calentes: quod eo facilius fuit exequi animosæ & industriæ genti, quo magis & mare apertum, & navigationis peritia, & portus securi, & alia, quæ terra ad hanc rem commodabat, hoc consilium juvabant. [b] Inde vero factum, ut non tantum per innumeras colonias dispersi, patriam eruditionem per maritima nobilissimarum mundi partium ora spargerent, sed & divini mercatores, quo nomine eos appellat LVCIANVS, [c] crederentur, quibus cum multa negotia cum omnibus fere mundi partibus intercederent, occasio iis enata fuit, non merces tantum manuum, sed & ingenii cum aliis commutandi. Imprimis vero in magna gloria literarum inventionis & siderum, navaliumque ac bellicarum artium apud veteres fuisse, testis est PLINIVS, [d] qualia scilicet studia & coloniæ toties deducendæ, & commercium per omnem terrarum orbem navigationis beneficio instituendum requirebant. Et hinc quoque factum est, ut teste PORPHYRIO [e] numerorum & proportionum, sive, rationum Arithmeticarum studiosissimi dicerentur. Inde vero liquet, hanc astronomiæ atque arithmeticæ disciplinæ gloriam non aliter intelligendam esse, quam prout institutum atque scopus Phœnicum patitur: qui cum ad sidera propter navigationem, ad numerorum rationes vero propter mercaturam, attenderent, id non alia ratione fecerunt, quam nautæ atque mercatores hodienum facere solent: quos ut nemo inter philosophos numerat, cui sanum sinciput est; ita nec propter hæc Phœnices studia inter philosophos referendi sunt: nuganturque, qui numeros philosophicos, inventum Italicum, Pythagoram apud Phœnices didicisse contendunt, quam fabulam alibi jam jugulatam, [f] suo loco proscribemus. Caute itaque de eruditione

a) Scriptores de philosophia Phœnicum nominat cel. HEVMANNVS *Act. philos. vol, II. p. 188. seq.*

b) Diligenter & magna cum eruditionis laude in hoc argumento versatus est, vir in his literis summus SAM. BOCHARTVS *Geogr. S. P. II. l. I. c. 2. p. 567. seqq.*

c) In *Toxari T. I. p. m. 594.*

d) *Lib. V. c. 12.*

e) *De vita Pythag. §. 6. p. 9.* ed. Kusteri. STRABO *l. XVI. p. 718.*

f) *Amœnit. liter. T. VII. p. 158. seqq.*

ne & philoſophia, omnibusque ſtudiis Phœnicum [g] ſtatuendum eſt, ſemperque cogitandum, fuiſſe eos θειοτέρους ἐμπόρους *celebriores magnosque mercatores, qui non in Pontum, neque ad Mæotidem usque aut Boſporum tantum navigarunt, verum quaquaverſum Græcum ac barbarum mare emenſi ſunt, omnemque oram & omne littus, perſcrutati in annos ſingulos extremo demum autumno in ſuam patriam reverſi ſunt; compluresque eorum caupones atque ſalſamentarios fuiſſe.* Nam ex luculento hoc LVCIANI [h] teſtimonio patet, omne eos tempus mercaturæ atque navigationi impendiſſe, domi reliquo tempore artibus ſellulariis & illiterato vivendi genere contrito, nec vitæ inſtitutum permiſiſſe, ut multam philoſophiæ ſpeculationibus impenderent operam. Quanquam viros excitatioris ingenii inter illos fuiſſe negari nequit, quibus cum celebratiſſima εὑρήματα tribui ſoleant, de iis jam accuratius diſpiciendum eſt.

Moſchus Phœnicum philoſophus.

§. II. Inter illos vero Phœnices, qui philoſophando æternum nomen meruiſſe dicuntur, MOCHVS vel MOSCHVS primus eſt, tum antiquitate, tum inventionis celebritate. Ille enim Sidone oriundus, phyſiologus fuiſſe, & nobiliſſimum ſyſtema atomiſticum inveniſſe Poſidonio dicitur, a quo STRABO [i] SEXTVS EMPIRICVS [k], & IAMBLICHVS [l] acceperunt, qui addit, cum diſcipulis ejus, prophetis Phœnicum, aliisque iſtius gentis hierophantis converſatum fuiſſe & ſacris ab iis myſteriis initiatum Pythagoram. Quoniam vero Phœnicius quidam ſcriptor, Mochus de rebus Phœnicum ſcripſiſſe veteribus [m] traditur, eum viri docti conjecerunt, cum Moſcho, naturæ interprete, eundem eſſe. Et hinc diſceptatio, num Moſchus vel Mochus verum ejus nomen fuerit? vel quod eodem recidit, num Moſchus & Mochus eundem virum innuant? Cujus diſceptationis cauſa in varia lectione locorum eorum veterum, quæ de eo loquuntur, quærenda eſt. Mochum enim Moſcho præferunt tanquam rectius pronuntiatum nomen BOCHARTVS, [n] VOSSIVS, [o] & poſt hos alii, [p] variam ejus originem afferentes; cum e contrario Moſchum rectius dici SELDENVS, [q] CASAVBONVS [r] aliique tueantur. Et hunc Moſchum laudati viri cum Mocho hiſtorico eundem eſſe nulli dubitant. Alii vero, & inter veteres quidem THEODORETVS, inter recentiores EDMVNDVS DICKINSONVS [s] SELDENVS & HVETIVS [t] ſub Moſchi perſona Moſen latere in Phœnicia nomen adeptum, & coſmologiæ rationes explicantem, ſibi perſuadent, quibus tamen alii non aſſentiuntur; [u]

adeo

g) *De Phœnicibus eorumque ſtudiis & inventis diſſ.* dedit ven. DAVID. BAIERVS *Ien. 1709.*

h) *l. c.* conferendus STRABO *l. c.*

i) *l. c.*

k) *Adv. Phyſ. l. I. p. 621.* ed. Fabr.

l) *Vit. Pyth. c. 3. ſ. 14. p. 10.* ed. Kuſt.

m) ATHENAEVS *l. III. c. 36. p. 126.* IOSEPHVS *Antiq. Iud. l. I. c. 14.* TATIANVS *p. 128.* conf. VOSSIVS *de Hiſt. Græc. l. III. p. 390.*

n) *Geogr. S. P. II. l. 2. c. 17.*

o) *l. c.*

p) REINESIVS *app. ad librum de lingua Punica p. 72. app. diſſ. rar.* GRAEVII. MENAG. *ad Laërt. l. I. ſ. 4. p. 4.* FABRICIVS *l. c.*

q) *De I. N. & G. ſecundum diſcipl. Ebr. l. I. c. 2.*

r) *Ad l. c.* ATHENAEI.

s) *Phyſic. vet. & ver. c. 2. p. 11.*

t) *Demonſtr. Evang. Pr. IV. §. 8. p. 53.*

u) SCHEFFER. *de Philoſ. Ital. c. V. p. 20.* KVSTERVS, *l. c.* MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *c. I. §. 10. p. 14.*

adeo incerta & obscura sunt, quæ de Phœnicio hoc philosopho disputantur, omnia; nec facile certa sententia dirimenda. Quod si tamen conjecturis locus est, facile crediderimus, Mochi Moschique nomen idem prorsus esse, & diversam tantum Phœnicii Græcique oris pronuntiationem diversam quoque lectionem nomenque effecisse. Ita enim a Græcis sæpius factum esse, ut orientalia nomina sua lingua corrupte pronuntiarent, plurima exempla probant, & supra quoque in Zardustho Persa exemplum vidimus. Vtrum vero historicus & philosophus eadem persona fuerint, nobis quidem non liquet. Id unum conjecturam fovet, differre homines, quod physiologo tempus tribuatur ante Trojanum bellum, quo cano tempore res Phœnicum commentariis descriptas esse, credibile non est. Nec impossibile duos unius nationis & nominis viros fuisse, quorum unus philosophiam, alter historiam patriæ coluerit. Mosen vero qui ex Moscho faciunt, nominis tantum similitudine nixi, sine dubio decipiuntur; nec Moses atomisticæ philosophiæ conditor dici potest, qui cosmogoniam longe aliter narrat [x] nec opus physicum multis libris constans, quod Phœnicio Moscho sive Mocho physiologi nomen peperit, conscripsit: [y] unde hæc opinio, quam falsus sine dubio conceptus de philosophia Hebræorum Græcæ simili peperit, quamque Huetius ideo ornavit, ut hypothesi serviret, recte a viris doctis rejecta est.

An inventor systematis atomistici fuerit?

§. III. Nihil tamen in historia philosophiæ Phœniciæ memorabile magis, quam quod Mochus sive Moschus iste inventor fuisse dicatur systematis atomistici, quod ἀπὸ Μώχου τινὸς ἀνδρὸς Φοίνικος κατᾳγομένον dixit Posidonius in physico opere, [z] quem laudant STRABO & SEXTVS EMPIRICVS. [a] Inde enim argumentum pro hoc systemate ab antiquitate capiunt viri docti, putantque, ab hoc Phœnicio ad plerosque philosophos Græcos systema atomisticum, quale postea Leucippus & Democritus absolverunt, dimanasse. Hoc ut evincat, non sine multis cognitionis historiæ philosophicæ veteris præsidiis, omnem lapidem movit doctissimus Anglus RADVLPHVS CVDWORTHVS. [b] quæ res cum in historia philosophica momentum trahat, expendi meretur: nisi enim antiquam esse doctrinam pro[illegible] Posidonii testimonium, tot seculis a Mochi temporibus di[illegible]ci potest, cum ignoretur, unde hanc traditionem Posidonius [illegible] & plerique veterum a Leucippo & Democrito atomos inter [illegible] systematis physici primo recepta esse tradant. [c] Hoc itaque te[illegible] retundat Cudworthus, 1. provocat ad allatum Strabonis & Sexti lo[illegible] Mocho sive Moscho Sidonio inventionem atomorum tribuentem. 2. Pythago[illegible] per monadas, putat, intellexisse atomos illos, quos in itinere & mora [illegible] Phœnicios a discipulis Mochi didicit; quoniam Ecphantus

x) Conferendus CLERICVS *Bibl. Choisie T. I. p. 75. seq.*

y) Conf. cel. MOSHEMIVS *l. c.*

z) Vid. LAERT. *l. VIII. s. 140.*

a) *ll. cc.*

b) *Syst. intell. c. I. §. 9. p. 14. seqq.*

c) Testimonia veterum ipse recitat CVDWORTHVS *l. c. §. 6. p. 9. seqq.*

tus declaraverit, [d] monadas Pythagoræ eſſe corporeas, & ARISTOTELES dixerit, [e] Pythagoreis monadas ſuas habere magnitudines. 3. A Pythagora a Phœnicibus edocto ad Empedoclem ſyſtema hoc atomiſticum tranſiiſſe, contendit, apud quem natura nihil aliud ſit, præterquam compoſitio & ſecretio rerum mixtarum, id eſt, coagmentatio & diſcretio particularum: eundem vero ex minoribus corpuſculis elementa compoſuiſſe, & ea minima poſuiſſe. 4. Nec Anaxagoræ homœomerias aliud eſſe, niſi atomorum doctrinam, ſed a mente conditoris ſyſtematis atomiſtici diverſam & corruptam. 5. Eandem ex hac doctrinæ atomiſticæ ſucceſſione ſententiam foviſſe Ecphantum, Xenocratem, Heraclitum, Diodorum, Metrodorum: ex quibus prolixe & adductis veterum teſtimoniis illuſtratis tandem infert, eos, qui ad Democritum vel Leucippum etiam ſyſtematis atomiſtici inventionem referunt, ita intelligendos eſſe, fuiſſe hos primos, qui proſcripta mente divina, ex ſolis atomis mundi generationem atque naturam rerum deduxerint. Etſi vero hæc non ſine inſigni eruditionis apparatu dicta ſunt, valde tamen verendum, ut attento ad rem ipſam lectori fidem faciant. 1. Supponit enim Cudworthus, quod initio probandum erat, Poſidonii teſtimonium fide dignum eſſe, Moſchumque atomorum doctrinam introduxiſſe: ad quod aſſerendum antiquiori & fide digniori teſtimonio opus eſt, quam Poſidonii Stoici, cujus fidem ipſe Strabo atque Empiricus in dubium vocant, nec CICERO ei multum tribuit, [f] qui de hoc præceptore, quædam eum comminiſci, confidenter pronuntiat. Quod vero imprimis probe ponderandum putamus, & Poſidonii fidem ſuſpectam facit, illud eſt, quod modus philoſophandi per hypotheſes & principiorum ſyſtemata, quem ab introductis atomis philoſophi ſecuti ſunt, indoli philoſophiæ barbaricæ, quæ tota traditiva ſimplex nudiſque aſſertis conſtans fuit, adverſa ſit, & aperte ingenium Græcanicum ſapiat. Adjicit his acutiſſimus harum rerum judex THOMAS BURNETIUS, [ff] in Phœnicia Sanchuniathonis philoſophia nullam occurrere mentionem aut memoriam dogmatis atomiſtici, licet de rerum ortu & mundi primordiis diſerte agatur, ubi maxime de hujusmodi principiis tractandi locus eſſet: unde conjicit hoc dictum fuiſſe a Poſidonio aut negligenter, aut per invidiam, ut inventi laudem ab auctore recente in antiquiorem rejiceret. 2. Nec multum valet, quod porro fundamenti loco ponitur, Pythagoram a Moſchi diſcipulis ſyſtema atomiſticum didiciſſe. Suo enim loco probabimus, Platonicorum recentiorum, quorum fidei & narrationi talia debemus, ſcopum in condenda hiſtoria Pythagoræ non alium fuiſſe, quam ut magiſtrum omnes philoſophos celebritate & fama ſuper ceteros elatos præceptores habuiſſe, ſicque omnium præſtantiſſimum philoſophum evaſiſſe, orbi perſuaderent, quem in finem non dubitarunt, falſa, incerta, atque dubia

d) Apud STOBAEUM *Eclog. phyſ. l. I. c. 13. p. 27.*

e) *Metaphyſ. l. XIII. c. 6.* conf. GASSENDUS *ad l. X. Laërt. T. V. Opp. p. 70.*

f) *Lib. I. de fato: Quædam etiam Poſidonius, pace magiſtri dixerim, comminiſci videtur.*

ff) *Archæol. philoſ. c. VI. p. 360.*

dubia pro certis admittere, & quæ ſcopo inſerviebant, fingere. Vnde quo loco Iamblichi narratio habenda ſit, liquet, quam & ſuſpectam eſſe, nec probare id, quod intendit Cudworthus, ſuo loco, ubi de itineribus Pythagoræ ex inſtituto agemus, patebit. Nos hic ad retundendam Cudworthi aciem hoc unum addimus: non dicere Iamblichum, quod Pythagoras atomiſticum ſyſtema a Mochi diſcipulis didicerit, ſed quod cunctis initiis Phœnicum ſacrorumque ceremoniis a prophetis & hierophantis Phœniciæ illius ſucceſſoribus initiatus ſit. Vnde manifeſtum eſt, orientalem magis ſuperſtitionem, etſi id neget Iamblichus, quam philoſophiam naturalem didiciſſe, ſi quoque concedamus, inter Phœnices eruditionis cauſa verſatum Pythagoram. Concidunt itaque potiora fundamenta, quæ pro atomiſtico ſyſtemate a Mocho Phœnicio repetendo a Cudwortho afferuntur; nec 3. multum habet præſidii, quod a ſcholæ Pythagoreæ doctrina de monadibus ſumitur argumentum. Exponetur enim alio loco luculentius, ſcholam Italicam, quique ex ea orti ſunt, ſtatuiſſe: materiam dividuam ſemper eſſe in fluxu, ſemperque modificari, & ex mixtione materiæ oriri varias generationes; quod cum a ſyſtemate atomiſtico mixtionem particularum individuarum atque minimarum, qualitatibus deſtitutarum ſupponente differat, in excolenda doctrina atomiſtica eos non verſatos fuiſſe evincit. Oſtenderturque ſuo loco prolixius: Monadas Pythagoræ non fuiſſe corporeas, quam ſententiam Ecphanto, tanquam inventori, tribuit STOBAEVS, & quæ Ariſtoteles aliique de veteribus dixere, per conſequentiam potius imputata fuiſſe, quam ab iis admiſſa: quamquam & magnitudo alio ſenſu ab Ariſtotele monadibus Pythagoræ tribuitur. Id quod etiam de Empedocle valet, cujus minima cum Anaxagoræ particulis ſimilaribus facilius, quam cum atomis Democriti componuntur. Sicque de reliquis quoque philoſophis oſtendi poſſet, eos admittendo particulas quaſdam inter principia naturalia a ſyſtemate atomyſtico longe abiiſſe, niſi id a noſtro ſcopo longius abiret, noſque, ubi ſeries tractationis ad philoſophiam Italicam pertinget, accuratius de his diſputandi occaſionem nacturi eſſemus. Interim conſulendus eruditiſſimus Cudworthi interpres, qui hæc multa doctrinæ elegantia & judicio cuncta illuſtravit. Ex dictis itaque omnibus has rationes ſubducimus, ſuſpectum eſſe & incertiſſimum, quicquid de ſyſtemate atomiſtico a Mocho Phœnicio invento traditur. Nec quæ ad rationes has, quas poſt Burnetium ſuas quoque fecit PETRVS BAYLE, [g] ab eruditiſſimo GOTTFRIDO OLEARIO [h] regeruntur, tanti ponderis nobis eſſe videntur, ut ab hac ſententia, quam hactenus defendimus diſcedamus. Nam quod regerit, Poſidonium virum gravem & integerrimorum morum fuiſſe, nihil ad rem facit, cum eo potiſſimum nomine ejus teſtimonium rejiciatur, quod tanto a Moſchi tempore intervallo diſtet, ut ad teſtimonium fide dignum

g) *Dict. T. III. art. Leucippe, not. A.*

h) *Diſſ. II. de principiis & philoſ. Heracliti §. II.* quæ eſt in *Hiſt. philoſ.* STANLEII *P. IX. c. VI. S. I. p. 856.*

dignum solus ineptus sit. Nec qui atomistici systematis inventionem Leucippo & Democrito tribuunt, de nomine atomus tantum, quod vir doctissimus putat, loquuntur, quod Phœnices alia lingua usi adhibere non potuerunt: sed de ipsa hypothesi rerum ortum ex particulis minimis individuis, qualitate omni spoliatis & inani, mundi systema condente. Miramur vero improbare acutissimum virum Burnetii argumentum ab indole philosophiæ barbaricæ petitum, quæ systematis per principia & conclusiones formati typum respuit. Non enim illo argumento eripitur veteribus rationis usus, sed negatur modus ratiocinandi & philosophandi systematicus, quem in traditiva philosophia non obtinuisse, ipse agnovisset, qua fuit in veteri historia philosophica eruditione vir beatus, nisi contrariam sententiam sibi defendendam proposuisset: certe Burnetii argumentum quilibet admittet, qui barbaricam philosophiam intus & in cute cognovit. Nec negavit Burnetius ante Leucippum & Democritum per modum systematis philosophatos fuisse Pythagoram, Thaletem, Anaxagoram, sed Græcanicis ingeniis eam philosophandi rationem expressis verbis adscribit, barbaris vero denegat: quos philosophiam excoluisse, adeoque sine principiis inter se connexis non ratiocinatos fuisse, & traditionis auctores deductis ex principiis conclusionibus dogmata invenisse quando objicitur, luditur voce philosophia; eam enim pro simplici rerum naturalium cognitione sumtam barbaris adeo non denegat Burnetius, ut potius deamatæ hypotheseos præsidium apud eos quærat; sed dum quæstio est de hypothesi quadam speciosis excogitata ratiociniis, quæ ad explicanda naturæ phænomena adhibetur, scopum adducta non feriunt, & probandum prius est, talem fuisse philosophiam barbaricam. Tandem Sanchuniathonis cosmogoniam systemati corpusculari favere magis, quam adversari, tuetur vir doctissimus, ita tamen, ut lucem potius ex Græcanicis ei inferat, quam ex ea eruat. Cuncta enim eo redeunt: omnia apprime in atomos conspirare. Quod ubi etiam concederemus, nihil aliud inde sequeretur, quam Phœniciam cosmogoniam ex atomistico systemate posse explicari, non vero, illud in Sanchuniathonis verbis contineri: quisquis enim illa leget, (oculis vero lectoris ea hoc capite subjiciemus) & hypotheseos præjudicio occupatus non erit, facile videbit, principia Sanchuniatonis ab atomisticis longe differre, & multo magis veterem, quam ex traditione suo modo servabat, cosmogoniæ habitum tueri. Quæcunque itaque corpuscularis philosophiæ dignitas sit, frustra ei auctoritatem a Phœnicum philosophia conciliari, luce meridiana clarius patet.

Cadmus.

§. IV. Præter Moschum sive Mochum CADMUS præcipue inter Phœnices propter eruditionem celebratur, Agenoris regis, si Græcis credimus, filius; si Phœnices audimus, regiæ culinæ præfectus, vel quod vult BOCHARTUS [i] magister satellitum, qui cum Harmonia tibicine aufugiens, mira fata habuit, & delatus in Græciam coloniam condidit. Mira sunt, & obscurissima, quæ de eo tradunt mythologi, nec nobis enarranda, sed quærenda

i) *Geogr. S. P. II. l. I. c. 20. p. 488. seqq.*

renda apud alios, qui Græcorum fabulas explicuerunt. [k] Nec quoque anxie inquirendum nobis eſt, Ægyptius, quod vult MARSHAMVS, [l] an Sidonius fuerit? quod cum plerisque tuetur BOCHARTVS; [m] & recte quoque, ſi veteres audiendi ſunt; vel quid veritatis hiſtoricæ in fabulis his lateat? Legant, qui hæc a noſtro inſtituto aliena noſſe cupiunt, quæ ex melioris notæ ſcriptoribus diligenter de Cadmea hiſtoria collegit vir celeberrimus, IO. FR. BVDDEVS, [n] & quæ acute, ut ſolet, conjecturis aſſecutus eſt magnus BOCHARTVS. Illud unum notandum nobis eſt, haberi Cadmum auctorem literarum Græcarum, quas in Mœotiam delatus Thebis conditis ex Phœniciis literis effinxit, quod a magnis viris ita demonſtratum eſt, [o] ut non audiendus ſit IOSEPHVS, [p] contendens, literas Græcas Cadmo eſſe multo recentiores, nec Steſichoro danda fides, ad Palamedem Græcarum literarum inventionem referenti, quem quatuor tantum adjeciſſe alii teſtantur. Licet vero hoc certum eſſe videatur, inter philoſophos tamen Cadmus numerandus non eſt, qui non philoſophica ſpeculatione vel hieroglyphica arte literas invenit, ſed delatas ab Aſſyriis ad Phœnices, Græciæ intulit, orique Pelasgorum accommodavit. Vnde mire fallitur FRANCISCVS IVNIVS, [q] & qui eum ſequitur GEORGIVS HORNIVS, [r] contendentes: *Thebis extructis arcem Cadmeam erexiſſe, & ſcholas inſtituiſſe, quas de ſuo nomine Cadmeas nominaverit. Earum poſtea tantam exiſtimationem fuiſſe, ut omnes ſcholæ eo nomine inſignitæ ſuccedentibus temporibus academiæ dicerentur.* Supponuntur enim hæc fruſtra atque nituntur precaria hypotheſi: literarum introductum uſum ſcholas philoſophicas requiſiviſſe; quas a viro militari, prædonum vel ſi mavis exulum manu alienas terras poſt longos errores & varia bella, quæ fabulæ de dentibus ſerpentis ſeminatis, indicant, quærente & occupante inſtitutas fuiſſe, omni prorſus veriſimilitudine & veterum quoque teſtimonio deſtituitur. Nec academiæ nomen a Cadmo, ſed Hecademo originem duxiſſe, ad hiſtoriam philoſophiæ academicæ, Platoniſque delati demonſtrabimus. Viderint etiam viri docti, qui pleraſque fabulas Græcorum pari modo a Phœnicibus per hunc forte canalem, ad Græcos perveniſſe contendunt, & ex Phœniciæ linguæ ſignificatione argumentum petunt, quo fundamento id faciant. [s] Nobis hæc ingenium quidem ſapere, non vero veriſimilitudinem gignere videntur, quæ ſolis verborum nominumque explicationibus abſque hiſtoriæ præſidio dicuntur. Vnde ab incertis conjecturis in hiſtoria Phœnicia abſtinemus.

k) [illegible] in compendio NATAL. COMES [illegible] l. VIII. c. 23. p. 98. ſeq. lib. IX. c. 14. p. [illegible]

l) [illegible] chron. ſect. IX. p. 122.

m) l. c. [illegible] p. 486.

n) [illegible] V. T. T. I. Per. II. ſ. II. §. 18. p. [illegible] ſeqq.

o) Laudat eos FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I.* p. 147. add. MONTFAVCON. *Palæograph. Græc. l. I. c. 23. p. 147.*

p) *Contra Apion. l. I. p. 1034.*

q) *De academia.*

r) *Hiſt. philoſ. l. III. c. 4. p. 149.*

s) Fecerunt id S. BOCHARTVS in *Geographia S.* EDM. DICKINSON. *in Delphis Phœniciſſantibus*, recuſis *T. I. Opp. ad hiſt. & phil. ſpect.* TH. CRENII, & IO. CLERICVS in *notis ad Heſiodum.*

Reliqui scriptores Phoenices desiderati.

§. V. Sed nec reliqua, unde philosophiæ Phœniciæ doctrinæ hauriri possent, certiora sunt, deficientibus nobis monumentis, quæ res Phœnicum nobis enarraverunt. Scripserunt quidem historiam Phœniciæ præter Sanchuniathonem Theodotus, Hypsicrates, & Mochus, quorum libros Chætus vel Lætus potius, Græce transtulit; [t] meminit etiam Hieronymi Aegyptii, Phœnicis historici TERTVLLIANVS, [u] & Hestiæus quoque laudatur, sed dolendum, injuria temporum hos commentarios nobis ereptos esse; cum enim gentis hujus origines tradiderint, credibile est, eos, more veterum de cosmogonia traditiones tetigisse: idque suadet IOSEPHVS, qui cum de diluvio & ante diluvianorum longævitate sermonem instituisset, [x] addit: Μῶχός τε καὶ Ἑστιαῖος, καὶ πρὸς αὐτοὺς ὁ Αἰγύπτιος Ἱερώνυμος οἱ τὰ Φοινίκικα συνταξάμενοι, συμφωνοῦσι τοῖς ὑπ' ἐμοῦ λεγομένοις. *Mochum atque Hestiæum & Hieronymum Aegyptium, cum dictis a se conspirare; dicitque Hieronymum scripsisse* ἀρχαιολογίαν *Phœnicum.* Verum, licet res forte naturales ortumque saltem earum tetigerint, nihil inde lucis nobis ex deperditis promittendum est. Vnus Sanchuniathon non tam nobis relictus est, quam exigua quædam fragmenta ab EVSEBIO atque THEODORETO servata, quæ, si modo genuina sunt, Phœnicum de rerum ortu & generatione sententiam enarrant. Quod argumentum cum in philosophia barbarica non exigui momenti sit, prolixius de eo disserendum, & quid rei sit, quamque fidem mereatur expendendum est.

Sanchuniathon.

§. VI. Quis vero SANCHVNIATHON fuerit, quæque nobis documenta reliquerit priscæ de cosmogonia traditionis apud Phœnicios, docet nos EVSEBIVS, [y] qui ipse audiendus est: *Res autem Phœnicias*, inquit, *Sanchuniatho quidam memoriæ prodidit, vir antiquissimus, quemque ante Trojana tempora floruisse, summaque cum diligentiæ tum veritatis laude Phœnicum historiam scripsisse testantur. Hujus opera omnia Philo, non Hebræus ille, sed Byblius, ex Phœnicum idiomate Græcam in linguam conversa vulgavit. Ejusdem quoque meminit is, qui nostra memoria opus illud adversum nos mendaciis fraudibusque textum consarcinavit, dum libro quarto ipsum hujus testimonii sui prædicatione commendat. Rerum, inquit is, ad Iudæos pertinentium historiam Sanchuniatho Berytius summa fide conscripsit, quippe quæ cum eorum locis atque nominibus apprime consentiat, cum præcipua rerum illarum capita ab Hierombalo quodam Ievi Dei sacerdote accepisset. Hoc illius opus Abibalo regi Berytiorum dedicatum non modo rex, sed etiam ii, quorum apud ipsum erat, de scriptorum veritate cognoscere, omnes comprobarunt. Atque istorum quidem ætas Trojanis temporibus antiquior proxime ad Mosen ipsum accedit, ut ex Phœniciæ regum serie quivis cogno-*

t) Vid. SCALIGER *ad fragmenta Berosi Abydeni* in calce *op. de Emendatione temporum*, BOCHARTVS *Geogr. S. P. II. l. II. c. 17. p. 861.* VOSSIVS *de Histor. Græc. lib. III. p. 379.* IONSIVS *de Script. histor. Philos. l. III. p. 336.*

u) In *apologet. c. 19.*

x) *Antiq. Iud. l. I. c. 4.*

y) *De præp. Evang. l. I. c. 9.*

cognoscere potest. Hic igitur Sanchuniatho, qui Phœnicia lingua veterem historiam, partim ex singularum urbium actis, partim ex templorum monumentis coagmentatam singulari veritatis studio perscripsit, Semiramide, quam Iliacis temporibus vel antiquiorem vel æqualem fuisse memorant, apud Assyrios regnante vixit. Idem Porphyrii testimonium affert THEODORETVS [z] Eusebius vero Philonis quoque Byblii testimoniis in sequentibus utitur, quibus ait: *Sanchuniathonem virum imprimis eruditum cum operam in rerum plurimarum studia posuisset, cumque gentium omnium historiam jam usque a prima universi molitione nosse vehementer optaret, præcipuam quandam in pervestigandis Taauti rebus diligentiam adhibuisse, quod satis intelligeret, omnium, qui lucem hanc adspexerant, eum literas principem invenisse, ac commentariorum scribendorum auctorem fuisse. Ab illo autem auspicatum esse, quem ab Aegyptiis Thoyth, ab Alexandrinis Thoth nominatum Græci Hermetem, id est, Mercurium appellaverunt.* Addit quoque in sequentibus, eum in arcana quædam Ammonæorum volumina incidisse, quæ ex interioribus templorum penetralibus protracta, perscrutatus sit, indeque ea hauserit, quæ in commentariis suis retulit. Ex hac Porphyrii relatione magnum veteris historiæ & cosmogonias præsidium sibi invenisse visi sunt viri eruditissimi, & inter hos, qui maxima eruditione Sanchuniathonis res illustrarunt SAMVEL BOCHARTVS [a] & PETRVS DANIEL HVETIVS. [b] Supponunt vero laudatissimi viri, Porphyrii relationem esse veram, Philonemque illum Byblium libros Sanchuniathonis genuinos ex Phœnicia lingua in Græcam transtulisse; putantque Sanchuniathonem ab Hebræis, & sacris quidem Mosis commentariis accepisse, quæ in historiam suam retulit. Hunc enim Thooti sive Hermetis larva tegi sibi aliisque multo labore persuadere conatur Huetius. Præsidium sententiæ quærunt, quod Sanchuniathon a Ierumbalo sacerdote Dei Iao commentaria acceperit. Cum enim Iao Deus Græcis Iudæorum numen indicet, [c] quod ex Iehova expressum conjicitur, concludunt inde, Ierumbalum ex Israëlitarum natione fuisse, & esse Ierumbalum eundem cum Gideone, quem Ierubbaal cognominatum Iudicum historia testatur. [d] Qua in opinione veteres quosdam antecessores habuere: [e] nec objici posse putant, Gedeonen, non fuisse sacerdotem, cum gentilis homo eum habuerit pro sacerdote, qui ex hostium spoliis constituit Ephod in urbe sua. De tempore quoque non dubitant, Trojano excidio fuisse priorem, cum indubitatis annalium Phœniciorum & seriei regum Phœniciæ testimoniis nitatur; concedunt tamen, Porphyrium ἀνιστορησίας vitio Semiramidis tempora cum his confudisse. Hactenus viri docti, qui Porphyrianæ vel Philonianæ quoque relationi fidem habendam esse putant. Non defuerunt autem alii, qui suspectam

 utrius-

z) *De curand. Græcor. affection. serm. II. p. m. 493.*
a) *Geogr. S. P. II. l. II. c. 17. p. 855. seqq.*
b) *Demonstr. Ev. Pr. IV. p. 50. seq. 70. seq.*
c) DIODOR. SIC. *l. I. p. 59.* MACROBIVS *Saturnal. l. I.*
d) *Cap. VII, 1. VIII, 35.*
e) SVIDAS *v.* ἱεροβάαλ *T. II. p. 99.*

utriusque fidem esse argumentis non contemnendis ostendisse sibi visi sunt. Illustris enim SCALIGER jam monuit, non potuisse ad antiqua ista tempora referri Sanchuniathonem, qui Tyri conditi tanquam rei jam antiquæ meminit, ad quæ tamen BOCHARTVS [f] respondit: Tyri nomen commune fuisse multis urbibus in Phœnice, fierique Palætyri mentionem in commentariis IOSVAE, [g] annis fere ducentis antequam in vicina insula conderetur famosa illa Tyrus. Quæ tamen non satisfecere omnibus, præsertim EDVARDO STILLINGFLETO, [h] qui non negat quidem in libris Iosuæ innui Tyrum, sed illam non nisi ut altum præcipitemque tum temporis scopulum sine incolis & hominibus esse considerandam, ex qua Oscus originem trahere non potuerit, qui ausu ingenti maris fluctibus, referente Sanchuniathone, se credidit: unde infert doctissimus præsul, non aliam intelligi posse Tyrum, quam quæ paulo ante excidium Iliacum exstructa sit, sicque tempora Sanchuniathonis non conspirare. Addunt his alia non minus gravia, qui in expendenda Sanchuniathonis historia & fide peculiarem operam posuerunt HENRICVS VRSINVS, [i] ANTONIVS VAN DALEN, [k] & HENRICVS DODWELLVS, [l] qui alios quoque adstipulantes habuerunt. [m] Cum enim celeberrimorum horum virorum industria in eo versaretur, ut supposititia esse illa Sanchuniathonis commentaria demonstrarent, provocarunt potissimum ad silentium auctorum omnium, qui ante hunc Philonem Byblium, qui Adriani ævo vixisse dicitur, scripserunt, & ne γρὺ quidem de Sanchuniathone meminere. Accedunt ἀσύστατα plurima, & temporum rationibus non convenientia: Abibalum fuisse Hierami regis patrem, monent, qui Saulis atque Davidis temporibus vixit, adeoque Ierumbaalem cum Gideone non eundem posse dici. Vixisse secundum Porphyrium, Sanchuniathonem ante tempora Trojana, regnante inter Assyrios Semiramide: Trojam vero captam A. M. 2767. Semiramim vixisse A. M. 1996. [n] Esse alia quoque in excerptis ex Sanchuniathone, quæ extra controversiam sint recentiora, quibus tamen enarrandis, ne justo prolixiores simus, supersedemus. In tanto sententiarum inter viros eruditione & judicio accurato summos dissensu difficile putamus, certi quid statuere, nec extra controversiam poni posse Sanchuniathonis historiam, præsertim, cum ἀσύστατα illa chronologica, ad objectiones Dalenianas & Dodwellianas responsuri rejiciant in interpretem Philonem vel etiam in excerpentem hæc commentaria Porphyrium. Non negamus tamen, non ita solida nobis videri, quæ pro Sanchuniathone afferuntur: cum silentium tot scriptorum, qui tam nobilis & antiqui scriptoris mentionem facere poterant & debe-

f) *loco supra citato.*

g) *Cap. XIX, 29.*

h) *Orig. SS. l. I. c. 2.*

i) *De Zoroastre, Trismegisto & Sanchuniathone Ex. III.*

k) Pec. diss. quæ adjecta est diss. *super Aristea.*

l) *Duabus epistolis* lingua Anglicana editis, quarum compendium exhibent *Acta erudit. T. II. Suppl. p. 512.*

m) Conf. VOSSIVS *de Hist. Græc. l. I. c. I.* CONRING. *de Medic. Hermet. c. I. p. 5.* RICHARD. SIMON *Bibl. crit. T. I. c. 9.* cui respondit *Diarium Trivoltinum, Ian. 1714. p. 68.*

n) Conf. WITSIVS *Ægyptiac. l. III. c. I. §. 15. p. 200.*

debebant, omnino ſcrupulum moveat atque ſuſpicionem excitet, fraudem in tota illa re ſubrepſiſſe: licet præſtare nolimus, quod Dodwellus conjicit, Philonem illum Byblium neminem eſſe alium, quam Philonem Herennium, eumque hæc Sanchuniathonis commentaria finxiſſe ad refutandos Ioſephi contra Apionem libros, nomenque confinxiſſe & detorſiſſe e Sonchide, Saite, ſacerdote Ægyptio PLUTARCHO [o] memorato. Nec multum probat nominis Ierumbaal cum Gideone convenientia, quæque alia de libris ſacris a Sanchuniathone inſpectis afferuntur; illam enim vel potuiſſe effingi, ut fides commento accederet; vel talem non eſſe, qualem laudati viri in hariolando juſto oculatiores videre ſibi perſuadent, recte monetur. Quod ſi etiam ἀσύςατα in toto illo fragmento reperiri conceditur, & Philoni interpolationis fraus adſcribitur, [p] corruit tota ejus fides: quis enim præſtabit, non confinxiſſe totum, qui interpolare auſus eſt? Et, ſi verum fatendum, totam Sanchuniathonis hiſtoriam commendavit atque credibilem fecit falſa perſuaſio, ſacram coſmogoniæ hiſtoriam a Moſe traditam iſto Sanchuniathonis fragmento confirmari. Quæ non tantum Euſebio & Theodoreto, ut fuere patres eccleſiæ veteris in ejusmodi re nimis creduli, ſed & recentioribus & imprimis magno GROTIO [q] & HUETIO impoſuit. Qui ſi ad ea attendiſſent, quæ in deducenda naſcentis orbis hiſtoria poſt enarrata mundi geniti principia Sanchuniathon ille attulit, facile ingentem diſſenſum obſervaviſſent, & palpaviſſent, quo callido conſilio juratus Chriſtianorum & ſcripturæ S. hoſtis Porphyrius Sanchuniathonis coſmogonia ad evertendam oraculorum ſacrorum fidem & roborandam ſuperſtitionem uſus fuerit. Nec nos multum movent, quæ objicit ὁ πάνυ GUNDLINGIUS: [r] non probabile eſſe, Patres ſcriptum, quod totum fictum eſſet, paſſos eſſe ſibi obtrudi a Porphyrio inimico Chriſtianæque religionis deriſore. Nam hæc ad eam tantum opinionem refutandam valent, quam Urſinus fovit, & Sanchuniathonem & Philonem in fraudulento Porphyrii ingenio enatum eſſe; non vero ad eam, quæ Philoni ſuppoſitionem tribuit. Quam parum quoque judicii & artis criticæ patres attulerint in dignoſcendis ſcriptis ὑποβολημαίοις, præſertim ubi adſtruendæ veritati religionis Chriſtianæ inſervire poſſe putabant, in eorum ſcriptis verſatum latere nequit. Quibus omnibus una ratiocinii lance comprehenſis & ad fidei hiſtoricæ trutinam examinatis non negamus, valde ſuſpectam nobis videri Philonis Byblii, quisquis ille fuerit, fidem; nec carere veriſimilitudine eam ſententiam, quæ ſtatuit, effinxiſſe illum totum illud opus, ut haberent gentiles, quæ ex domeſticis quaſi teſtibus Moſi opponerent, & ad roborandam ἀθεότητα adhiberent. Id quod ipſe ſubolfecit EUSEBIUS, [s] qui fatetur: Τοιάυτη μὲν αὐτῶν κοσμογονία, ἀντικρὺς ἀθεότητα εἰσάγυσα. Hujusmodi a Phœnicibus mundi ortus ponitur, qui omnem plane divinitatem exterminat: Quod vere

o) De *Iſid. & Oſiride.*
p) IURIEU *Hiſt. crit. des dogmes P. III. c. 5. p. 432.*
q) De *V. R. C. l. I. §. 16. p. m. 38.* ed. Elzevir.
r) *Hiſt. phil. mor. c. VIII. §. 2. p. 108.*
s) *l. c.*

re dictum esse in sequentibus demonstrabimus. Conjicimus tamen auctorem cosmogoniæ Sanchuniathonis non totam effinxisse, sed materiam accepisse ab antiquis cosmogoniis Græcorum, quæ paria passim tradunt, indeque supposita origine Phœnicia, totam fabulam incrustasse. Verum hæc non nisi pro conjecturis venditamus, sacra enim hæc non aliter constant: momentum tamen non leve habere quilibet paulo prudentior ultro largietur. Quod si vero concedendum sit, esse omnia ista a Sanchuniathone, esse versa a Philone, multa tamen omnia difficultate & incertitudine laborant. Eleganter doctissimus WITSIVS: ' *Sed undecunque sua habuerit Sanchuniathon, quis Sanchuniathonem habet? quicquid ille sua, i. e. Phœnicia lingua scripsit, illud omne pridem periit. In Græcum quidem sermonem Philo, non Iudæus ille Alexandrinus, sed gentilis aliquis Byblius Adriano* σύγχρονος *transtulit. At, quis dicet, qua fide? qua peritia? Sed neque Philonis illius quicquam superest, nisi* ἀποσπασμάτια *apud Eusebium & si quem forte alium, ubi inter multas fabulas vera aliqua quasi per nebulam deprehendas.* Addi his posset, excerpta deberi Porphyrio, jurato rerum Christianarum hosti, cujus fides suspecta non esse non potest.

Systema cosmogoniæ Phœniciæ.

§. VII. Supposita vero Sanchuniathonis æque ac Philonis Byblii fide & integritate, ita cosmogoniam Phœnicum, quamvis eam ex commentariis Thooti sive Hermetis desumtam esse nobis Philo persuadere cupiat, exponit fragmentum illud nobis servatum, ut has potissimum positiones exhibeat:

I. Principium hujus universi fuit aër tenebricosus, & spiritalis sive spiritus aëris tenebrosi, & chaos turbidum atque caligine involutum.

II. Hæc infinita fuere, multoque tempore ignara termini.

III. Vbi vero spiritus propriorum principiorum amore exarsit, factaque est inde commixtio, huic nexui nomen factum, desiderii sive cupidinis: hocque principium creationis omnium rerum fuit.

IV. Spiritus hic non cognovit suam generationem.

V. Ex connexione autem ejus spiritus, prodiit Mot.

VI. Mot autem limum nonnulli, alii aquosæ mixtionis putredinem esse volunt.

VII. Hinc factum est seminium omnis creaturæ, & omnium rerum creatio.

VIII. Inde orta certa animalia sensu carentia, ex quibus facta sunt animalia intelligentia prædita, quæ vocata sunt Zophasemin, id est, cæli contemplatores, in figuram ovi conformata.

IX. Post Mot autem sol, luna, stellæ & reliqua sidera illuxere.

X. Aëre vehementer illuminato per igneum & vehementissimum calorem terræ marisque, enati sunt venti & nubes, unde magnæ effusæ pluviæ.

XI.

t) *Ægyptiac. l. III. c. I. p. 201.*

XI. Aquæ hæ ſegregatæ & calore ſolis ſuo loco depulſæ, in aëre denuo concurrentes ſuo conflictu tonitrua & fulgura effecerunt.

XII. Hoc ſonitu animantia excitata & territa ex limo, quaſi ex ſomno, proſilierunt, & eruperunt tam ex terra, quam ex mari, mas & fœmina.

Hactenus generalia coſmogoniæ principia, quibus poſtea additur, quomodo ex vento, Colpia nominato, & muliere Baau, id eſt, nocte, primogeniti homines nati ſint, ex quorum generatione Phœnices tandem deſcenderint. Mirum vero, quam diverſas interpretationes hoc ortus mundi ſyſtema paſſum ſit. Veteres enim, quos diximus, & cum his recentiores nonnulli, inter quos GROTIVM [w] merito nominamus, magnam cum ſyſtemate Moſaico convenientiam ſe inveniſſe rati, non dubitarunt, Sanchuniathonem, non ex Aegyptiis, ſed Hebræis potius annalibus ea ſurripuiſſe, & ita Moſaicam geniti mundi hiſtoriam fabulis Phœnicum, more gentis, intertextam, exhibuiſſe. Aſſerere enim in hoc ſyſtemate Sanchuniathonem, æque ac Moſen, tenebras atque ſpiritum, duo primæva rerum condendarum principia: amoris ſignificationem apud Moſen eſſe in מרחפת, vi ſcilicet a Deo materiæ indita, μώτ vero ימוט, unde Græcum μόθος, eſſe תהום abyſſum jam commotam: & quia vox מרחפת proprie incubitum columbæ ſuper ovum ſignificet, ideo in iſto limo animantia, id eſt, ſidera, ut in ovo fuiſſe: hinc ovi mundani traditio, & ovorum progenies Dii Syri, id eſt aſtra. Sanchuniathonis vero noctem βάαυ, eſſe eandem cum Moſis בהו, ventum autem, qui ibi dicitur κολπία, eſſe קל־פי־יה, vox oris Domini, ſive DEI. Ingenioſam atque eruditam eſſe hanc ſyſtematis Phœnicii explicationem magno viro, a quo profecta eſt, facile largimur, invita tamen veritate factam eſſe, & ideo tantum excogitatam, ut Moſes & Sanchuniathon in concordiam redigerentur, ex ipſa principiorum ſerie facile pateſcet. Includit Phœnicius, ſi illius eſt, philoſophus, ſpiritum materiæ, facitque eum tenebricoſum, eique infinito infinitum & ſine termino chaos adjungit: Spiritus hic nec ſui nec alterius rei generationisve conſcius eſt, partemque ſui cum animalibus intelligentibus, id eſt, ſideribus, vel, quæ ſtellis præſident, intelligentiis communicavit: Cupido, ſive generationis principium activum alterum, non extra in materiam inductum vel inpreſſum, ſed interna natura in materia eſt comprehenſum. Verbo & ſpiritus ille & chaos in uno ovo comprehenſi exhibentur, quod totum ſive univerſum repræſentabat. Quis hic præjudicio non occupatus Moſen cum Sanchuniathone conſpirare aſſerat, & non multo magis ingens intercedere diſcrimen, quod poſtea notabimus, animadvertat? Cautius itaque alii, qui ſatis perſpexerunt, Moſaica hic fruſtra in ſubſidium vocari, atomiſticum ſyſtema advocant, idque ſatis luculenter a Sanchuniathone exprimi judicant. [x] Poni ob oculos materiam confuſe disjectam, quæ tenebroſa

w) l. c. quem ſequitur CVDWORTHVS Syſtem. intellect. c. I. §. 22. p. 27. recte improbante venerabili interprete.

x) B. G. OLEARIVS diſſ. II. de philoſ. Heracliti §. 2. in Hiſt. phil. STANLEII P. IX. c. XV. p. 658. ſeq.

tenebrosa propterea vocetur. Eandem ob subtilitatem & mobilitatem aërem spirabilem, flatum, spiritum, & uno verbo, potiora ejus attributa complexo chaos turbidum & caliginosum vocari. Chaos vero & atomos idem nonnullis esse. Reliqua omnia, quæ enarrantur, apprime in atomos seu minima corpuscula, competere. Nullis terminis cohibitos & vagabundos longissimo tempore circumvolitasse, amore vero postremum, hoc est motu, quo se invicem nitebantur, coaluisse. Materiam vero, (quæ spiritus proprie dictus esse nequeat, cum συμπλοκή, mistio ei tribui non queat,) ita coalescentem Mot produxisse, hoc est massam illam, omnium rerum semina complexam, ex qua illa suo ordine postmodum educta fuerunt, quam limum & aquosæ mixtionis corruptionem Philo interpretatur, quod mixturæ terraqueæ ea simillima videretur, sicut & Moses eandem ob causam modo terram, modo aquam, molem istam appellasse videtur. Ab ingenio hæc quoque se commendant, cum Phœniciis vero non conspirant, nec probabilia sunt, adeo contortam ad hypothesin interpretationem sapiunt. Distinguuntur a Sanchuniathone materia hoc chaos ejusque spiritus tenebrosus, non vero sunt eadem, vel spiritus affectio chaos. Multum quoque ex mente veterum inter chaos & atomos interest, nec dari potest ex concursu atomorum ratio ortorum siderum intelligentia præditorum, nisi spiritus a chao sive materia distinguatur, quod in systemate atomistico fieri nequit. Vt taceamus, simplicitati veterum cosmogoniarum, ex quibus hæc desumta est, sive vera sit, sive suppositita & ad modum earum excogitata, hanc explicationem repugnare. His itaque rejectis, superest tertia de hoc systemate opinio, quam multa eruditione exornavit RICHARDVS CVMBERLANDVS,[y] suamque fecere, celeberrimus MOSHEMIVS,[z] & viri doctissimi, qui ex Anglis historiam universalem condiderunt.[a] Observant, viri magno judicio præditi, recte judicasse EVSEBIVM, Phœnices soli, lunæ ac stellis divinitatem attribuisse, iisque solis rerum omnium ortus interitusque causam assignasse: ponique ab iis hujusmodi mundi ortum, qui omnem plane divinitatem exterminet: totumque systema eo tendere, ut Ægyptiorum & Phœnicum idololatria commendetur: cum Zophasemin illi, nihil aliud sint nisi planetæ stellæque fixæ, animabus præsidentibus præditæ, quibus cultum divinum exhibuerunt. Spiritum illum caliginosum non posse esse Deum, cum hic spiritus nihil aliud dicat, nisi fœcundum aërem turbido rudi & indigesto chao inclusum; hæc bina principia omni initio & fine carere: hunc spiritum materiæ inhabitantem & inclusum illis Deum esse; ex cujus copulatione sive desiderio jungendi se cum materia omnis creationis initium ductum sit. Postquam spiritus ille in materiam æternam sese insinuavit, & eam pervasit, extitisse in ea cœcum quendam impetum, ad ea ex sese parienda, quæ creata jam existunt. Nec spiritum illum ratione & consilio egisse, ignorasse enim, quæ fierent, nec cognovisse τὴν αὐτοῦ κτίσιν, ea, quæ genuit, vel copulatione sua cum materia effecit, cuncta ut ita cœco fato facta sint. Ex conjugio spiritus

&

y) In libello Anglico: *Review of the Cosmogonia of Sanchuniathon.*

z) Diss. *de creat. ex nihilo §. 26. p. 992. syst. int. Cudw.*

a) *Introduct. a l'hist. universelle p. 49. seqq.*

& chaus natum Mot, limum quendam, hunc ſolem, lunam, ſtellas procreaviſſe; ſidera poſtea calore & virtute ſua homines generaviſſe, & animalia. Rectiſſime hæc dicta eſſe, fatebitur, quisquis mediocri attentione hoc ſyſtema conſideraverit: quod totum eo tendit, ut ex uno univerſo & principio aliquo activo, etſi bruto, & nihil intelligente, & paſſivo ſive chao aquoſo & limoſo omnia conſtitiſſe, & æternis fati legibus atque motu producta tandem in ordine mundi viſibilia apparuiſſe exponat. Vnde ſequitur, Deum non alium eſſe, quam animam mundanam, chaos informantem, & tandem motu ſuo neceſſario, fatali & interno formam hanc producentem. Quæ opinio a Stoicis philoſophico ornata habitu in Græcia poſtmodum caput erexit, in antiquis tamen coſmogoniis hinc inde reperitur, & apud Ægyptios quoque invaluit. Vnde conjectura firmatur, callidum Sanchuniathonianæ fabulæ architectum, mutuo accepto ex veteribus coſmogoniis Stoico ſyſtemate, ſeque illi cum temperamento jungentem atque accommodantem illud nominibus quibusdam Phœniciis pinxiſſe, & ſuppoſitam antiquiſſimo viro in originibus ſacris deteſtabilem impietatem affricuiſſe, domeſtica quaſi Iudaicis oppoſiturus. Quod omnino Porphyrio, tantopere hæc commendanti placere debuit.

Phœnices ad philoſophiam non inepti.

§. VIII. Etſi vero Sanchuniathonianam hanc coſmogoniam vetuſtiſſimorum Phœniciorum non eſſe, credibile eſt, facile tamen concedimus, hunc in modum per coſmogonias fabulis involutas Phœnices de origine mundi fuiſſe philoſophatos, ſed more barbaro: quas an ab Ægyptiis acceperint, incertum eſſe, fruſtraque diſputari deficientibus monumentis putamus: nam quæ SVIDAS [b] de Sanchuniathone habet, ſcripſiſſe eum *de Hermetis phyſiologia* & *Ægyptiacam theologiam*, nihil aliud eſſe videntur, quam quæ ex Sanchuniathone nobis excerpta dedit Euſebius; ea enim a Thoote vel Thoauto Ægyptiorum theologo accepiſſe traditur: quæ nullo loco habenda eſſe demonſtravimus. [c] Nec *myſtici & reconditi libri* ſuperſunt, quos apud Phœnicios inſpexiſſe indeque phyſiologiam didiciſſe Pherecydem Syrum tradit itidem SVIDAS, ſuſpectus negligensque in ejusmodi rebus teſtis. Ceterum Phœnicibus ingenium non defuiſſe viri magni, quos hæc terra aluit, quique in philoſophia celebre nomen ſibi pepererunt, probant, quorum aliquos nominat STRABO, [d] dubiumque non eſt, inter tot homines, qui mercatoriæ peritiæ laude excellebant, fuiſſe, qui ad philoſophiam ſe componerent. Verum hoc poſterioribus demum temporibus factum eſt, ubi Græci philoſophari, id eſt ſyſtemata condere cœperunt, quæ tempora cum antiquiſſimis quæ in hiſtoria philoſophiæ barbaricæ conſiderantur confundi non debent, & longe alia ſe demonſtrabant indole atque guſtu.

b) In *Sanchuniathon. T. III. p. 274.* quod affirmat etiam CVDWORTHVS *l. c. p. 375.* præter rem ideo a cel. notatore reprehenſus.

c) In *Pherecydes T. III. p. 592.*

d) *Lib. XVI.* conf. BVRNETIVS *l. c.*

CAPVT SEPTIMVM
DE PHILOSOPHIA AEGYPTIORVM.

§. I.

Ægyptii antiquissima natio, sapientiæ laude inclyta.

Ex oriente ad meridiem in perlustranda barbararum gentium philosophia progressis, primi se Aegyptii oculis offerunt, vetustissima natio, quæque primam originis inter omnes gentes gloriam ambitiose affectavit, & a se tanquam a fonte omnem sapientiam dimanasse jactavit, unde gentium philosophantium primi habiti quibusdam [a] sunt, a quibus ad Chaldæos, reliquosque Asiæ incolas sapientiam & eruditionem diffusam usque in extremam Indiam penetrasse contendunt. Quod quidem præjudicium supra jugulavimus, falsumque esse demonstravimus, Chaldæos atque Persas sua ab Aegyptiis accepisse, de Indis vero suo modo, si non de antiquissimis temporibus intelligatur, recte asseritur, eos Aegyptiorum fluenta in sua arva derivavisse, coloniis veterum Aegyptiorum per orientem dispersis. [b] Vnde recte observatum est viris eruditissimis originis Aegyptiacæ in doctrinis atque ceremoniis Indorum hodienum multa reperiri vestigia: id quod ad hos homines tractationis ordine delato pluribus probare non obliviscemur: Ceterum longe antiquissimam gentis non durationem modo sed & eruditionem fuisse inter omnes constat, & ex iis patescet, quæ de eruditionis atque sapientiæ Aegyptiacæ conditore Thooto in sequentibus dicemus. Multumque facit ad commendandam gentis vetustissimæ sapientiam, quod non tantum magni philosophi, qui inter Græcos celeberrimum nomen consecuti sunt, quales fuere, Orpheus, Pythagoras, Thales, Democritus, Plato, aliique Aegyptios disciplinæ causa adierunt, & a prophetis sive sacerdotibus Aegyptiorum sapientiam & philosophiæ mysteria accepisse plerisque creduntur: sed & ipse Hebræorum dux & doctor, vir maximus Moses in omni Aegyptiorum sapientia eruditus fuisse, [c] hæcque sapientia Salomonis regis tempore jam celebratissima fuisse, in scriptura S. [d] dicitur. Mirum itaque non est, tum inter veteres ecclesiæ doctores, [e] philosophiæ

a) MACROBIVS *Somn. Scip. l. I. c. 19. Saturnal. l. I. c. 14.* & imprimis Apollinis oraculum apud EVSEBIVM *præp. Evang. l. IX. c. 10.* his verbis:

Ἀιπεινὴ γὰρ ὁδὸς μακάρων, τρηχῆατε πολλὸν,
Χαλκοδέτοις τὰ πρῶτα διοιγομένη πυλεῶσιν
Ἀτράπιτοι δὲ ἔασιν ἀθέσφατοι ἐγγεγαυῖαι,
Ἃς πρῶτοι μερόπων ἐπ' ἀπήρονα, πρῆξιν ἔφηναν
Οἱ τὸ καλὸν πίνοντες ὕδωρ Νειλώτιδος αἴης.

Ardua & innumeris divum est via consita saxis,
Ac primum e valvis rigido stridentibus ære
Panditur; hinc cæci ambiguo discrimine calles,
Quos fructu immenso primi docuere nepotes
Niliaco undantes potant qui gurgite lymphas.

Plures laudat ven. WOLF. ad ORIGEN. *philosoph. p. 46.*

b) Cel. M. V. LA CROZE in luculenta *Christianismi Indorum historia* passim: cui add. ven. MOSHEM. *ad Cudworth. syst. int. c. IV. §. 18. p. 377.*

c) *Act. VII, 22.*

d) *1 Reg. IV, 30.* de utroque loco supra *c. I.* dictum est.

e) IVSTINVS *Qq. & resp. 25. p. 406.* CLEMENS ALEXANDRINVS *Strom. l. I. p. 302.* PSEVDO-ORIGENES *philosophum. c. II. p. 46.* aliique.

phiæ barbaricæ immenſum pretium ſtatuentes Aegyptiacam ſapientiam extolli; tum inter recentiores fere pleroſque magna de ea ſentire atque dicere, ſic ut ignoremus, an ante HERMANNUM CONRINGIUM *f* quis auſus fuerit, exiſtimationi philoſophiæ Ægyptiacæ ex inſtituto & peculiari tractatione detrahere, cui cum tam vehementer contradictum fuerit, *g* teſtimonium id eſt, philoſophiæ Ægyptiacæ famam atque celebritatem altiſſimas in mentibus eruditorum radices egiſſe.

Difficultates in hiſt. philoſophiæ Ægyptiacæ.

§. II. Fecit hæc ſapientiæ, vel, ſi mavis, eruditionis Ægyptiacæ, & præſertim religionis, vel theologiæ, fama, ut certatim quidem viri graves atque eruditi inter veteres & recentiores in ea illuſtranda operam atque diligentiam ponerent; cave tamen ita in apricum productam Aegypti literatæ hiſtoriam putes, ut non denſiſſima incertitudinis & contradictionis nocte prematur apud eos, qui lucem his tenebris accendere conati ſunt. Quæ res difficillimam & fere inſuperabilem facit hiſtoriæ philoſophicæ apud Agyptios inveſtigationem, cauſasque atque fontes habet facilius detegendos quam ſobria cautaque ratione vitandos. Quos enarrare noſtra eo magis intereſt, quo magis multum refert in hiſtoria philoſophica, ſcire unde incertitudo oriatur, quibus prematur difficultatibus, quo usque ea ſuperari queat, quidve incertum relinquendum & ubi aſſenſus ſit ſuſpendendus? Cauſæ vero incertiſſimæ hiſtoriæ non tantum philoſophiæ, ſed & theologiæ & religionis, (quæ in barbaricæ philoſophiæ hiſtoria ob rationes ſupra laudatas quam maxime conſideranda eſt,) hæ imprimis notandæ ſunt. I. Et primam quidem tantarum tenebrarum in hiſtoria philoſophiæ & theologiæ Aegyptiacæ deprehendi ſolitarum cauſam ab ipſius antiquitate repetendam exiſtimamus. Non enim iis demum ſeculis enata eſt, quibus homines res geſtas atque memorabiles in literas retulerunt, & quibus illi vixerunt, qui teſtes adhibendi ſunt, noſque de rebus Aegyptiorum ſacris & profanis docuerunt: ſed ad canæ vetuſtatis ævum origines ſuas refert, quibus Thoot, vel Hermes hanc ſapientiam primus inveniſſe, ſuoque ævo tradidiſſe dicitur. Tum vero non artes tantum atque ſcientiæ verſabantur in incunabulis & ſola traditione propagabantur, nec literis quicquam mandabatur: ſed vetuſtas quoque omnia fabulis replevit, incertiſſimas traditiones effecit, monumenta illa, quæ Thootus ſtatuiſſe, ſuamque eruditionem poſteris tradidiſſe dicitur, everſa, ſicque de antiquiſſimis illis temporibus nihil nobis relictum eſt, præter incertiſſimas conjecturas. II. Eadem vero temporum injuria innumeris terras genteſque Aegypti mutationibus ſubjecit, inundationibus diſſipavit, vetereſque migrare colonos coëgit; bellis peregrinarum gentium jugo & cum eo moribus quoque, ritibus, conſuetudinibus & placitis ſubjecit; ad mutatam toties rationem ſtatus publici regni, potiſſimas doctrinas toties immutavit, colonias peregrinas, earumque traditiones inter inquilinos plantavit

 atque

f) In libro *de Hermetica Ægyptiorum veterum & Paracelſica recentiorum medicina.*

g) Ab OLAO BORRICHIO, cujus hac de re ſcripta infra nominabimus.

atque miscuit, & quæ aliæ fuere, uti omnium regnorum, ita imprimis Aegypti, testante historia, vicissitudines; quæ non potuere non & religionem & placita atque doctrinas gentis Ægyptiæ quam maxime adulterare; qui vicissitudinum politicarum effectus cum plerisque, qui historiam Ægypti nobis reliquerunt, intacti manserint, mirum non est, & ipsas doctrinas, non advertentibus auctoribus, inter se variis temporibus dissensisse, & scriptores variorum seculorum res enarrantes diversa & dissonantia tradere, vix unquam concilianda. III. Accedit modus proponendi arcana dogmata hieroglyphicus, reconditisque imaginibus constans. Qui cum obscurissimis ænigmatibus cuncta reconderet, nec quæ requirebatur, clavem aliis, nisi qui initiati erant, traderet, ea tandem amissa penitus, & temporis injuria deperdita occasionem exhibuit ita vetustissimorum Ægyptiorum placita explicandi, prout cuilibet commodum eque re sua erat. Ita scilicet, quot capita, quot collegia, quot sectæ erant, tot sensus obscurissimarum & non intelligibilium imaginum, tot explicationes auctoribus hieroglyphicarum notarum ignotæ excogitabantur. IV. sæpissime vero id accidisse, concedet ultro, qui cogitaverit, non unam unius populi totiusque terræ Ægyptiacæ religionem, sententiam atque doctrinam fuisse, sed invicem multum dissonasse. Eleganter & admodum luculenter id notavit doctissimus MOSHEMIUS, cujus verba, cum rem mirifice illustrent; pace viri celeberrimi, nostra facimus: [b] „Inter nos, ait, qui certis „utimur doctrinæ formulis, quibus omnes alligantur sacrorum ministri, „ex unius urbis religione plerumque de totius provinciæ sacris judicium „ferri potest. At ejusmodi symbolis & formulis nullus erat inter antiquos „Deorum cultores locus, nec omnes sacerdotes iisdem adstricti erant de re„bus divinis (etiam naturalibus) sententiis. Quocirca fieri non poterat, „quin in uno populo multæ essent de re sacra opiniones, aliterque Theba„ni, Saitanique sacerdotes, aliter Memphitani docerent.“ Hæc acutissimus vir, dignus, qui & in sequentibus, quibus multam lucem dictis accendit, legatur. Nam cuilibet ad res Aegyptiorum attendenti, diversissimasque & inter se dissonas relationes atque explicationes, quas Herodotus, Diodorus Siculus, Plutarchus aliique de doctrinis Ægyptiis afferunt, expendenti, luculento testimonio patebit, innumeras fuisse sententias a se invicem abeuntes, nec caruisse Ægyptum minus, quam alias regiones, sectis multum inter se dissidentibus, cum alias tot diversissimarum sibique sæpe contradicentium sententiarum & opinionum ratio dari nequeat. V. Multum vero mutationis passa est sapientia sive eruditio Ægyptiaca, ex quo peregrini reges magnis exercitibus Ægyptum invaserunt, urbes diripuerunt, colonias deduxerunt, & pleraque immutarunt, transeuntibus sensim in mores victorum victis. Imprimis vero magnam mutationem philo-

(b) In *annot. ad* CUDWORTHI *syst. intellect. c. IV. §. 19. p. 415. seqq.* ubi magno judicio paucis paginis plura & solidiora de religione & theologia Ægyptiorum afferuntur, quam in magnis voluminibus, quæ nobis obtrusit ATH. KIRCHERI audacia.

philoſophiæ atque theologiæ Ægyptus ſenſit, poſtquam Alexander M. rerum in Ægypto potitus eſt, & coloniam, excitata Alexandria urbe, Græcam deduxit, eamque gentibus peregrinis & ἀλλοτρίοις locupletavit. Ex eo enim tempore in populo ex Aſiaticis, Græcisque coloniis cum Ægyptiis mixto, cum literarum ſedes Alexandriæ conſtitueretur, longe alia, quam antea fuit, theologiæ & philoſophiæ facies enituit. Cum enim plerique patriæ ſuæ decreta & opiniones ſequerentur, factum eſt, ut orientalis philoſophiæ, paucis ante C. N. ſeculis late per Aſiæ provincias vagantis ſomnia etiam in Ægyptum irreperent: immo Iudæorum quoque, famam atque nomen Alexandriæ ſub Ptolomæorum imperio ſibi acquirentium dogmata ipſis regibus, & eruditionis principibus viris innoteſcerent: præcipue vero Græcanicæ ſectæ, & inter eas præcipue Pythagoræ atque Platonis ſcholæ caput erigerent. Has tamen omnes ſententiarum & ſectarum cohortes religioni & placitis regni accommodare neceſſe erat, niſi ſacerdotum collegia & genus irritabile vatum tanquam crabrones in ſe incitare vellent philoſophiæ atque theologiæ in Ægypto novi conditores & interpretes. Inde vero mira diverſitas, & longe alia religionis atque doctrinæ in Ægypto facies, quam antea fuit, qualem tandem, quæ ſumma rerum philoſophicarum potita eſt, Alexandrina Platonicorum ſchola, poſtea exhibuit, & IAMBLICHVS potiſſimum in notiſſimo, de myſteriis Ægyptiorum libro expoſuit. Qua de re cum ſuo loco ex inſtituto dicendum ſit, plura, ubi alia agenda ſunt, non cumulamus. V. Auxit vero mirum in modum hanc ſententiarum atque doctrinarum diverſitatem, conditio ſacerdotum, de quibus poſtea ſermonem inſtituemus, quæ talis fuit, ut imperio, & rationibus imperantium ſeſe accommodaret. Hinc ut requirebat regis atque imperii ratio & utilitas, doctrina inſtituta & ad populum ſuperſtitioſum, & nullo examine traditiones ſacerdotum expendere auſum, auctoritatique verſipellium impoſtorum collum ſubdere aſſuefactum delata eſt. Quod eo facilius fieri potuit, quo magis non tantum a ſacris libris adytisque arcebantur non initiati, ſed & hieroglyphica docendi ratio quælibet mediocri ingenio prædito exſculpendi occaſionem ſubminiſtrabat. Quod ſi quis celſiori ſpiritu uſus, & ſacra ipſa intus inſpiciendi cupidus, huic conſilio animum applicabat, & ſacerdotibus ſe adjungebat, tot ille vexationibus, ſuppliciis, aliisque exercitationibus triſtiſſimis, moleſtiaque laboris tanta obruebatur, ut non niſi exercitatiſſimus, cujusque fidei & dexteritati tuto res concredi poſſet initiaretur. Ita vero in arcanis myſteriis latebant omnia, quique ſemel admiſſus erat ἐπόπτης, ita religione impediebatur, ut nihil de arcanis iſtis effutire auderet. Quæ ſi recte cogitamus, & arcanam hanc Ægypti diſciplinam attente expendimus, ancipites nos fere faciunt, an unquam eſotericæ arcanæque Ægyptiorum doctrinæ innotuerint? certe inde concludendum, non niſi incertiſſimis conjecturis conſtare omnia, quæ de doctrinis Ægyptiacis ad nos pervenerunt. VI. Multum vero auxerunt has difficultates Græci ſcriptores, quorum relationibus tamen pleraque debemus, quæ nobis de Ægyptiorum opinionibus, atque dogma-

dogmatibus innotuerunt. Illi enim insano, quod supra jam atro carbone notavimus, consilio, res Ægyptiorum sacras atque dogmata cum domesticis suis comparantes, inepte, deos Ægyptiorum & theogoniam eorum cum suis numinibus atque fabulis permiscuerunt, levique animadversa similitudine v. g. Osirin cum Iove, Typhonem cum Plutone, Amenthen cum Hade idem esse putarunt, sicque ima summis quadrata miscuerunt rotundis, ut attentus cautusque rerum Ægyptiacarum scrutator in labyrintho hoc filum, quod educat, non inveniat. VII. Attulerunt quoque multum ad hanc confusionem augendam Græci philosophi, qui in Ægypto fuere, ibique arcanam philosophiam didicisse gloriati sunt. [i] Illi enim cum peculiaria systemata conderent, sectarum, quas moliebantur, capita evasuri, doctrinis suis ex Ægyptiaco nomine auctoritatem atque fidem conciliarunt: licet & exigua didicerint in Ægypto, & proprii ingenii cogitata potius Ægyptiacis commixta, auditoribus & sectatoribus propinaverint. Hospitem esse oportet in philosophia Pythagoræ & scriptis Platonis, qui id ignoret: quam male vero id factum sit, tum cognoscimus, quando Orphei, Pythagoræ, Thaletis, Platonis aliorumque doctrinas tot capitibus inter se dissidentes comparamus, qui tamen omnes in Ægypto sua hausisse gloriati sunt. VIII. Nec multum promittendum sibi est a recentioribus Ægyptiacæ doctrinæ interpretibus. Cum enim obscurissimas veterum traditiones & præcipue symbolica illa & mythologica monumenta, quæ naufragium evaserunt, & ad nos pervenerunt, sequerentur, & ad momenta hactenus explicita non, prout debebant, attenderent, miras nobis exsculpserunt Ægyptiacorum mysteriorum explicationes, ita inter se dissentientes, ut quantum a veritate absint, si alia non essent, vel ex his solis circumstantiis & quæsitis recentioribus εὑρήμασι præsidiis constet. Quæ enim non inventio recentior tributa est Ægyptiis, quæ in astronomia, chemia, reque medica singularia illis non tributa sunt, & de his in mira sententiarum divortia discessum est? Cujus ut exemplum luculentum afferamus, ea potissimum lectori in mentem revocamus, quæ intra seculi unius spatium de mensa Isiaca scripta atque disputata sunt. [k] Tandem IX. has difficultates in cognoscendis veteris Ægypti doctrinis atque placitis auget mira scriptorum de illis inopia, & imprimis desiderati testes domestici.

Scriptores de philosophia Ægyptiorum.

Et Sanchuniathonem quidem physiologiam Hermeticam & Ægyptiacam theologiam scripsisse supra [k] ex SVIDA observavimus, quam parum vero auctoritatis ei tribui queat, supra quoque vidimus. Chæremon quoque, sacerdos Ægyptius, *Hieroglyphica* [l] & *res Ægyptiacas* literis commisit; Manetho ** vero Ægyptius res sacras pariter atque profanas gentis suæ diversis libris exposuit. Asclepiaden porro in sacris Ægyptiorum exercitatissimum scripsisse *hymnos in Deos Ægyptiorum & de omnium religionum consensu* aliaque huc pertinentia, refert

i) Vid. IAMBLICHVS initio operis *de Mysteriis Ægyptiorum*.

k) *Cap. VI. §. 8.*

l) Vid. ERASMVS *Adag. festina lente p. m. 351.* laudat hunc Chæremonem PORPHYRIVS *περὶ ἀποχῆς l. IV.* contemnit STRABO *l. XVII.* qui ignarum & ostentatorem eum vocat. Videndus de eo VOSSIVS *de Hist. Græc. l. II. c. I. p. 164. seq.*

fert SVIDAS.[ll] Laudantur insuper veteribus Hecatæus *de Ægyptiorum philosophia*,[m] & Palæphatus de eodem argumento,[n] ut Horum Apollinem taceamus infra nominandum.[o] Verum hi omnes temporis injuria, & forte fatali bibliothecæ Alexandrinæ, in qua Ægyptiacæ sapientiæ thesauri sine dubio reconditi fuere, incendio perierunt, adeoque paucæ reliquiæ inter Græcos, qui hos libros adhuc viderunt, vel fragmenta habuerunt, quærendæ sunt. Recentiores etsi multi sunt, qui rebus Ægypti lucem affundere, & imprimis dogmata Ægyptiaca illustrare aggressi sunt,[p] parum tamen a plerisque præsidii ex supra dictis rationibus sperandum est, quoniam varia præjudicia ad hoc opus attulerunt: id quod imprimis de ATHANASIO KIRCHERO viri docti observarunt:[q] multum tamen lucis attulit IOANNES MARSHAMVS,[r] cujus tamen lapsus correxit H. WITSIVS.[s] Alios de re literaria Ægyptiaca bene meritos[t] suo loco nominabimus.

* Pertinet hæc mensa Isiaca inter reliquias veteris Ægypti hieroglyphicas, quas tempus miro fato nobis conservavit. Inciderat enim in manus fabri alicujus, e quibus confringendam & conflandam eripuit Petrus Bembus, qui ab eo pretiosum Ægyptiacæ sapientiæ monumentum ære redemit. Ab eo Dux Mantuæ Vincentius accepit, inter cujus suppellectilem, urbe Mantua a Cæsareis occupata, 1630. anno cum reliqua præda direpta ita evanuit, ut nemini de ea aliquid amplius innotesceret. Tandem ab Archiatro Ducis Sabaudiæ detecta, thesauris heri antiquis illata est. Ea vero elegantissimis figuris æri insculptis auroque distinctis superbiens luculentum exemplum exhibet sapientiæ Ægyptiacæ nullis eruditorum laboribus ita explicandum, ut non fœcundis ingeniis materia abunde supersit, longe alia inde exsculpendi. Kircherus enim, ænigmatum hieroglyphicorum interpretationes ad res sacras & religionis referens, nescio quæ mysteria sibi detexisse visus est, religioni Christianæ proficua. LAVRENTIVS vero PIGNORIVS, qui eruditum commentarium de ea scripsit, quem ANDREAS FRISIVS auctiorem edidit *Amstelod. 1669.* philosophiæ moralis atque politicæ præcepta in ea detexisse sibi visus est. Immo, quod mireris, OLAVS RVDBECKIVS in *Atlantide P. II c. 11.* Calendarium Runicum exsculpsit, & IO. FRID. HERWARTVS in *admirandis ethnicæ theologiæ mysteriis, Monachii 1626. 4.* editis, magnetis pyxidisque nauticæ naturam & admirandos effectus usumque in re nautica in illa mensa adumbrari, orbi

ll) *T. II.* voc. *Heraiscus p. 67.* de hoc Asclepiade, qui ex secta philosophorum Alexandrinorum fuit, dicetur suo loco. Ex secta de ejus scopo judicandum. conf. PHOTIVS *Cod. CCXLII.*

m) Vid. VOSSIVS *l. c. l. IV. c. 3. p. 438. seqq.*

n) SVIDAS v. *Palæphatus T. II. p. 8.* VOSSIVS *l. c. l. III. p. 395.*

o) IAMBLICHVS *de mysteriis Ægyptiorum* occurret suo loco, liber vero ARISTOTELI tributus *de mystica Ægyptiorum philosophia*, qui editioni Casaub. in fine ex versione IAC. CARPENTARII subjectus est, supposititius est. Conf. FABRIC. *vol. II. p. 162. seq.*

p) Potiores enarrat cel. C. A. HEVMANNVS *Act. philos. T. II. p. 150.*

q) Vid. judicia eruditorum ab HEVMANNO *l. c.* allata.

r) In *Canone Chronico.*

s) In *Ægyptiacis.*

t) In his est ven. REIMMANNVS in *antiquitatibus literariis Ægyptiacis*, conf. *Acta phil. T. II. p. 684.* ACOLVTHI vero laborem prævertit mors, vid. HEVMANN. *Poetil. T. II. l. 4. p. 548.* & SICHARDI quoque. vid. *Memoires de missions de la C. de I. dans le Levant. T. V. p. 204.*

orbi literato perſuadere voluit. Erudite & conquiſitis ſpecioſis argumentis & Pignorium & Rudbeckium viros doctiſſimos, & Kirchero eruditione atque judicio longe ſuperiores, argumentum excuſſiſſe non negamus, ex diverſiſſimis tamen de ſignificatione hieroglyphicarum harum imaginum opinionibus ſole meridiano clarius eſt, fruſtraneum eſſe laborem, qui in interpretandis ſolvendisque his ænigmatibus conſumitur; cum prout quis magis eſt ingenio fœcundus, & a cognitione veterum rerum non imparatus, eo facilius ſibi ſtruit explicationem non incommodam, ſed ſui potius ingenii luſibus, quam veritate nixam. Quæ cum ita ſe antiquiſſimis temporibus habuerint, qui potuit fieri aliter, quam ut ſacerdotes Ægyptiaci, calliſſimi homines, naſcentis Ægypti monumenta hieroglyphica a nemine intellecta, ita interpretarentur, ut quicquid vellent, & rationibus ſuis principiisve conſonum eſſet, ex iis exſculperent, ſicque doctrina Ægyptiorum, quæ in his imagunculis ſervari credebatur, mire variaret. Cum enim in Ægyptiaco monumento Lapponum characteres, & ultimi Septentrionis monumenta in Memphiticis non ſine eruditione & quadam ſpecie invenerit Rudbeckius, quæ quæſo monſtra opinionum non potuere in iis detegere homines vaferrimi, qui ad perſuadendas plebi ſuas nugas non eruditione, ſed auctoritate & charactere ſuo tantummodo opus habebant. Conf. quæ prudenter monet MORHOFIVS *Polyhiſt. lit. T. I. l. I. cap. 13. §. 5.* add. WAGENSEILIVS *Comment. de rep. Norimberg. pag. 85.* Ceterum ſi aſſenſum merentur, quæ B. FABRICIVS *Menolog. pag. 24.* non ſine veri ſpecie conjicit, imagines has hieroglyphicas referre duodecim ſigna Zodiaci, menſesque Ægyptiorum, res levis & exigui argumenti occultatas mira myſteria promittere, ſed corvos deludere hiantes, prodit.

** Cum Manetho unus fuerit ex Ægyptiis ſacerdotibus, quibus eruditio gentis commiſſa fuit, indictus plane in hiſtoria philoſophica dimitti nequit, præcipue cum non ſemel apud veteres ſcriptores ejus fiat mentio. Virum vero hujus nominis ſapientia ſumma præditum apud Ægyptios floruiſſe teſtis eſt AELIANVS *de Animal. lib. X. cap. 16.* patria an Dioſpoli vel Sebennytide oriundus fuerit, ſuo jam tempore dubitavit SVIDAS in *Manethon. T. II pag. 490.* quamquam in prooemio operis ſui apud SYNCELLVM *pag. 40.* ſe vocat, ſacerdotem & notarium ſacrorum penetralium per Ægyptum, genere Sebennitam, Heliopolitanum, conf. MARSHAM. Προκαταςκ. *Can. chron. pag.* 2. unde audiendus non eſt MENAGIVS *ad Laert. lib. I. ſ. 10.* qui duos inde viros exſculpit. Vixit ſub Ptolomæo Philadelpho Ægypti rege, & Græcanicam eruditionem doctus fuiſſe dicitur IOSEPHO *lib. I contra Apion. pag. 1039.* Cum vero & in Ægyptiaca eruditione fuerit verſatiſſimus, & ex hierogrammateων numero, quibus ad ſacros & arcanos libros gentis aditus patuit, facile inde colligi poteſt, Manethonem non ultimum eruditorum ſidus fuiſſe, & potuiſſe de Ægyptiorum rebus multa egregia docere. Optandum itaque eſſet, ut ſupereſſent libri, quos Græca lingua *de rebus & religione Ægyptiorum* conſcripſit,

ſcripſit, inter quos, præter *tres libros Ægyptiacorum*, quos ex ſacris Hermetis columnis confecit, & de quibus VOSSIVS *de hiſtor. Græcis lib. I. cap. 14. pag. 89.* & MARSHAMVS *l. c.* videndi, fuere quoque *Liber ſacer*, in quo de Theologia Ægyptiorum egerat, & *de antiquitate & pietate*, ſive *de priſcis & religioſis Ægyptiorum ritibus* commentarius, *epitome* quoque *phyſica* & alia, LAERTIO *lib. I. ſ. 10.* SVIDAE *l. c.* EVSEBIO *de præp. lib. II. cap. 1.* memorata, unde cuncta digeſſit & more ſuo diligentiſſime enarravit præſtantiſſimus FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. pag. 494. ſeqq.* Hi enim libri ſi extarent, non tantum de hiſtoria Ægypti, ſed etiam de Diis eorum, a quibus fabuloſam gentis originem deducit, de ritibus, placitisque theologicis, melius conſtaret. Non diffitendum tamen, ita cum circumſtantiis hujus viri eſſe comparatum, ut difficili cautoque hiſtoriæ veteris ſcrutatori non parum ſuſpectus videatur. Dicitur enim EVSEBIO *l. c.* hiſtoriam ſuam atque theologiam eruiſſe *ex columnis in Seriadica terra poſitis, quibus ſacra dialecto ſacræ erant notæ inſculptæ a Thoot, primo Mercurio, poſt diluvium vero ex ſacra lingua in Græcam notis ibidem ſacris verſæ fuerunt, interque libros in adyta Ægyptia relatæ ab Agatho dæmone, altero Mercurio patre Tat, unde ipſe ait libros ſcriptos ab avo Mercurii Triſmegiſti.* Videbimus vero in ſequentibus, non intellecta a quoquam ſacra illa ſigna, a primo eruditionis Ægyptiacæ auctore columnis inſculpta, & illa quoque in ſacris adytis repoſita fuiſſe commentaria, quibus illuſtrata a ſequentium temporum theologis ferebantur. Erant itaque omnia illa monumenta in poteſtate ſacerdotum, vaferrimi, quod probatum dabimus, hominum generis, & ad decipiendam plebem nati factique, qui de ſacris his & venerandis monumentis ea recitabant, quæ ſectæ ſuæ placebant. Duplex itaque merito contra Manethonis fidem ſtruitur argumentum. Nam incertum eſt, an vetuſtiſſimos illos libros & hieroglyphica ſigna ex mente conditorum intellexerit, quod in tanta eorum vetuſtate credi vix poteſt; & ſi potuit verum ſcire, dubium admodum eſt, an dicere vel ſcribere verum voluerit, fraudibus hierophantarum Ægyptiorum malaque fide diu jam notis. Multum vero auget hanc ſuſpicionem, quod fragmenta, quæ ex opere ejus hiſtorico apud IOSEPHVM, EVSEBIVM, AFRICANVM, SYNCELLVM obvia cum temporum & hiſtoriarum rationibus atque dynaſtiis Ægyptiorum, quales reliqui hiſtorici enarrant, non conveniant, id quod præſtantiſſimi viri SCALIGER, PETAVIVS, MARSHAMVS, VSSERIVS, qui in temporum rationibus enodandis verſati ſunt, obſervarunt. Accedit, ipſum Manethonem faſſum eſſe, ſe ἐκ τῶν ἀδεσπότων μυθολογουμένων quædam addidiſſe, vid. IOSEPHVS *l. c. pag. 1052.* Fidem itaque Manethonis dum elevant viri judicio præditi, nominati FABRICIO *l. c. pag. 496.* quibus addendus VRSINVS *de Zoroaſtre ex. II. ſ. 4. pag. 99.* præter rem ideo notatus OLAO BORRICHIO *de ortu & progreſſu Chemiæ pag. 65. ſq.* etſi hoc ad hiſtoriam potiſſimum pertineat, quis quæſo apud eum in incertioribus, qualia ſunt

placita primorum Ægyptiorum de religione, magnam fidem requirat? Quod si ei fidendum haud facile est, qui inter ipsos gentis sapientes magnam celebritatem consecutus est, & ad monumenta arcana aditum habuit, quid quæso fidei illis tribuendum, qui remotiores occasione, tempore, natione a rebus Ægyptiis de alienis narrationes contexuerunt? Vnde incertitudo historiæ philosophiæ Ægyptiæ mire illustratur & confirmatur. Verum si quæ speranda esset ex Manethonis scriptis notitia rerum & doctrinarum philosophicarum, omnia illa tamen nobis temporum injuria eripuit, nec nobis relicta alia præter ejus *apotelesmatica*, sive *de viribus & effectis astrorum libri sex*, *editi* a IACOBO GRONOVIO *Lugd. Batav. 1698. 4.*

Auctor sapientiæ Ægyptiacæ Theut, Hermes, sive Mercurius.

§. III. Auctor sapientiæ Ægyptiorum magno veterum consensu THEVT, vel THOYT, quem Alexandrini Thoot, Phœnices Taaut nominaverunt, varia oris in uno nomine pronuntiatione. Eum Græci unanimi fere consensu HERMETEM, Latini dixerunt MERCVRIVM. Obscurissima vero celebratissimi hujus viri magnisque difficultatibus impedita est historia. Nam & ipsa antiquissima, quo vixisse dicitur tempora situ & squalore obducta omnem nobis, quæ certa est, eripuerunt notitiam, & quæ ab iis ad posteritatem demanarunt traditiones adeo inter se variant, tamque lubrico innituntur fundamento, ut, quo quis tuto consistat, non inveniat. Multum vero impeditiorem fecit Theuti sive Thooti historiam Græcorum ineptus mos, mythologiam suam cum peregrinarum gentium fabulis conciliandi. Cum enim ab Ægyptiis audirent, Thoytem omnis eruditionis, scripturæ, artiumque reliquarum omnium inventorem atque auctorem fuisse; eaque de Mercurio sive Hermete apud ipsos dicerentur, unum eundemque esse virum magnum rati, totam fabularum de Mercurio congeriem ad Thoytum Ægyptiorum retulerunt. Cumque Græci summa rerum per Alexandrum M. potirentur, & Ægyptii ad eruditionem Græcanicam se componerent, ipsum hoc præjudicium ad Aegyptios quoque sacerdotes transiit, qui, non parum invenisse, quod religionem suam juvaret, si Græcorum Hermetem suæ religionis & sapientiæ conditori applicarent, & cum eo componerent, sibi visi, nugas Græcas suis inventis auctas & commixtas ita amplexi sunt, ut eas totas intra sacram mythologiam receperint. Horum vero hominum, qualis Manetho fuit τῆς Ἑλληνικῆς μετεσχηκὼς παιδείας, ut vocatur IOSEPHO, [w] traditionibus pleraque debent scriptores, qui de Hermete nobis construxerunt narrationes, quæ, quam fidem mereantur, ex dictis abunde liquet. Difficile itaque, immo, si dicendum, quod res est, impossibile est, Hermetis Aegyptii veram historiam ex fabulis eruere, & significationem narrationum mythologicarum certam explicare: quod qui spondent, tanto promissores hiatu nihil dignum præstant. Non detinebimus itaque lectorem fabularum de Mercurio Græcarum atque Latinarum recitatione, quas qui legere vult, apud LILIVM GYRALDVM [x] vel NATALEM

w) *Contra Apion. l. I. p. 1059.* x) *Hist. Deor. l. IX.*

LEM COMITEM [y] aliosque mythologiæ veteris interpretes abunde inveniet, unde sitim extinguat: sed ea potissimum eligemus, quæ propius ad Aegyptiacæ sapientiæ historiam pertinent, & quadam probabilitate ad eam referuntur. Et initio quidem omnino notandum est, CICERONEM [z] quinque Mercurios enumerare, quorum tres Græci sunt, *quartus*, inquit, *Nilo patre natus, quem Aegypti nefas habent nominare: quintus quem colunt Pheneatæ, qui Argum dicitur interemisse, ob eamque causam Aegypto præfuisse, atque Aegyptiis leges & literas tradidisse. Hunc Aegyptii Thoyth appellant, eodemque nomine anni primus mensis apud eos vocatur.* Quibus verbis antiquissimum Aegyptiorum Mercurium intelligi, a Cicerone vero cum Mercurio Arcade confundi recte notavit IOANNES MARSHAMVS, [a] notabili exemplo, qua ratione Græci & Latini peregrinas historias cum suis male comparaverint. Hunc vero Mercurium fuisse ex Deorum Cabirorum numero, Iovis filiorum, qui in oriente Cabiri dicti sunt, sive id potentes sive socios denotet, & quibus templum Memphi vetustissimum fuisse HERODOTVS [b] tradit, veteres referunt. Adeo vero incerta & inter se dissonantia sunt omnia, quæ viri docti de his Diis Cabiris disputant, [c] ut inde lux historiæ Mercurii accendi non queat. Diis tamen magnis minister tantum Mercurius fuisse dicitur, & Sanchuniathoni, [d] si genuina sunt, quæ ei tribuuntur, scriba Saturni, vel, quod refert DIODORVS, [e] Osiridis, filii Saturni. Vnde conjicere est, Thoythum apud primum aliquem Aegypti regem ministerio functum, a consiliis fuisse, addit enim DIODORVS: *Osirim cum Mercurio omnia communicasse, ejusque consilio maxime usum fuisse, illumque in honore ante omnes habuisse, cum esset perspicacis ingenii in excogitandis humanæ vitæ commodis.* Addit porro: *Eum primum communem loquelam articulatim distinxisse, & rebus multis nomine destitutis nomen indidisse; literas invenisse; Deorum cultus & sacrificia ordinavisse; primum astrorum ordinem vocumque harmonias & naturas observavisse; palæstræ inventorem fuisse, lyræ & oleæ.* Quibus verbis Diodorus quidem Græcum Mercurium cum Ægyptio in quibusdam miscet: satis tamen innuit, quod ipsi Ægyptii constanti traditione asserunt, omnia inventa esse a Mercurio: leges imprimis adjicit CICERO & AELIANVS. [f] Imprimis vero literarum inventionem ei tribuunt PLATO [ff] & Sanchuniathon quoque, quod etsi dubitanter asserit PLINIVS [g] facile tamen credi potest, si de hieroglyphicis notis, ex quibus postea literæ efformatæ sunt, intelligas, istis enim Mercurii primi temporibus:

 Non

y) [illegible] p. m. 439.
z) De nat. Deor. l. III.
a) Canon. Chronic. Sec. I. p. 35.
b) Lib. III. c. 37.
c) Videndi VOSSIVS de idololatr. l. II. c. 59. p. 228. TOBIAS GVTHBERLETHVS de myst. Deorum Cabirorum. RELANDVS diss. de Diis Cabiris T. I. diss. select. T. I. p. 94. quosque alios laudat FABRICIVS Bibliogr. antiquar. p. 240.
d) Apud EVSEB. præp. l. I. c. 9.
e) Lib. I.
f) Hist. an. l. XIV. c. 34.
ff) In Phædro & Philebo qui tamen de literis intelligit, conf. MARSHAM l. c. p. 37.
g) Lib. VII. c. 56.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, & saxis tantum volucresque feraeque
Sculptaque servabant magicas animalia linguas. [h]

Sicque componi atque conciliari inter se possunt, qui Assyriis literarum inventionem tribuunt, & qui Ægyptiorum Hermetem ejus auctorem faciunt. Præter hæc multa alia de eo referunt scriptores, hic ubi certa vel verisimilia saltem sectamur, non afferenda, cum inanes certe obscurissimas & non intelligibiles Græcorum fabulas exhibeant. Hæc vero incertitudo, varietas & obscuritas narrationum de Thoytho sive Hermete Ægyptiorum occasionem obtulit viris non obesæ naris, omnem prorsus eis fidem detrahendi dubitandique an unquam Mercurius Ægyptiorum extiterit? Id quod nonnullis accidit, sibi persuadentibus, Mercurium hunc non fuisse humani sanguinis, sed vel dæmonem aliquem, vel occultam quandam naturæ vim isto nomine denotatam. [i] Imprimis erudite & diligenter in hoc argumento versatus est IOH. HENRICVS VRSINVS, [k] qui adhibita omni industria evincere conatus est, meras fabulas redolere, quicquid ut de antiquis Ægyptiorum Diis & semideis regibusque, ita de utroque Mercurio narratur. Expunctis enim ex albo non regum tantum, sed rerum ipsarum Diis atque semideis primorum Ægyptiaci regni temporum actum esse putat de utroque Mercurio. Quapropter illud demonstrandum sibi sumsit: non abnuendum quidem esse, reges aliquos gentesque ante diluvium eam possedisse terram, quæ multis post seculis Ægyptus appellata fuerit: quinam vero illi in Ægypto aut alibi gentium reges, quove nomine fuerint? hoc æterna nocte absconditum latere, nec aliam nobis superesse notitiam, quam quæ in sacris commentariis traditur, Caini progeniem tyrannidem exercuisse, missisque longe lateque coloniis, urbibusque conditis orbem occupasse. Tot ergo Deos tot semideos gentium reges ab obitu consecratos fuisse, esseque abortus humani ingenii, conceptos e semine primigeniæ veritatis, scilicet ex historia primorum hominum in sacris pandectis memoratorum: nec aliunde, quam ex hoc fonte Ægyptiorum reges Deos & semideos ortos esse, & primum Pana fuisse mundi spiritum omnem universi molem agitantem, cum hoc conjunctos septem planetarum præsides, hisque successisse duodecim reges, propter beneficia & artes inventas, virtutesque Deorum choris insertos; qui non alii sint, nisi duodecim Cainiticæ stirpis rami, Mosi memorati. Hanc vero idololatriam mature & ex Patrum testimonio Seruchi tempore exortam, & ad Chaldæos atque ab his ad Ægyptios per colonias disseminatam, astrolatriam fundamentum habuisse, animabus regum optime meritorum inter sidera sede posita. Post exitum vero Israëlitarum ex Ægypto in condendis fabulis certavisse Ægyptios cum Assyriis & Phœnicibus & a Psammeticho

h) LVCAN. *l. III. v. 222. seqq.*

i) Conf. CONRINGIVS *de Hermetica Medicina c. VII.* qui tamen concedit, in utramque partem de hac re disputari posse.

k) De *Zoroastre, Mercurio & Sanchuniath. Exerc. II. Sect. 1. p. 80. seqq.*

meticho natas vel renatas fabulas, regnantibus poſtea Ptolomæis, ut deformes pupas fingi, pingi & poliri cœpiſſe, hincque novas quotidie & ſibi invicem contrarias explicationes genitas fuiſſe. Initium igitur harum fabularum ponendum eſſe in tempora regis Menis, cui primus Ægypti legislator Mnevis videatur ſuppar; qui Menes rudes & brutos Ægyptios ad humanam cultus victusque rationem traduxiſſe legitur: medium collocandum eſſe, in tempora Pſammetichi, quibus ſacerdotes in poliendo fabularum opere curam poſuerunt, ex occaſione ſuſcepti cum aliis gentibus, Græcis præcipue, de antiquitate certaminis; finem fuiſſe ſub Ptolomæo Philadelpho & ſucceſſoribus, quo tempore ſtudium fabulas has pigmentis ornandi maxime fervebat: hasque fabulas juſto iræ divinæ & excœcationis judicio fidem, ab aliis gentibus riſu exagitatam, apud Ægyptios inveniſſe. Hactenus vir eleganter doctus, cujus rationes, ex libro rarius obvio ideo adducendæ erant, quod non leve eruditis viris pondus habere viſæ ſunt. Nec negari poteſt, non docte tantum, ſed & probabiliter diſputari hæc omnia; nec magnopere urgebimus, pauliſper ſibi acutiſſimum virum contradicere, quod virtutis & meritorum cauſa inter Deos relatos primos Ægypti reges ſtatuit, quos ex peſſima Caini progenie tyrannidem propagante derivavit. Sed concedemus utraque, quod ajunt manu, Deos iſtos & ſemideos genuiſſe ſuperſtitionem, nec alios fuiſſe, niſi primos reges principesque de populo bruto & rudi bene meritos. Nec ea quoque præfracte inficiabimur, quæ de ornatis a ſacerdotibus his fabulis earumque ætate dicuntur, etſi fundamentum præter conjecturas aliquas non habeant: Conſequitur tamen inde, hiſtoriam fabuloſam Ægypti, veram hiſtoriam ſupponere, nec eſſe iſtos Deos & ſemideos mera ingenii ineptientis, quod tamen vir clariſſimus contendit, ſomnia, ſed reges & principes, ex more ſeculi divinitate donatos, licet incertum prorſus ſit, an duodecim Caini poſteros indicent, quippe qui non in ſolum Ægyptum, quod hic fruſtra ſupponitur, ſed in omnem fere terram habitabilem diſceſſerunt. Quod ſi vero homines magni & potentes fuerunt, quæ ratio eos forte inter Deos Cabiros retulit, cur non paria dici queant de Mercurio? & cur non ſtatuere nobis liceat: fuiſſe Mercurium, ſive Thoythum magni ingenii hominem, celſiſſimo cuidam & antiquiſſimo terrarum Ægypti regi ad conſilia adhibitum, qui & artes atque inventa ad regnum colendum, terras emendandas, ſocietatemque tuendam excogitavit, vitamque utilem & commodam docuit; & primas quoque ingenii notas, inſculptis more vetuſtiſſimo imaginibus in ſaxa & columnas invenit? Eumque ob maxima in eam gentem merita inter ſemideos relatum, accedente ſacerdotum ingenio ad Græcam eruditionem (ut in Manethone obſervavimus) ſe accommodante mythologica veſte, ut ita loquamur, amictum, tandem confuſis Græcorum & Ægyptiorum traditionibus hanc, quam habemus, de Mercurio traditionem peperiſſe? Nihil enim in hac opinione eſt, quod non ipſo Vrſini fundamento nitatur, & rationem rerum antiquiſſimarum non inter Ægyptios tantum, ſed & omnes

veteres

veteres gentes obſervatam ſupponat adeoque fidem mereatur.[l] Et ita neceſſe non eſt, negare, quod unquam talis apud Ægyptios vir fuerit, quod contra totius Ægypti atque Græciæ & Latii fidem pertinacius contendere, omnem veterum rerum fidem evertere, & univerſalem hiſtoriæ pyrrhoniſmum inducere eſt. Ex his vero altera, quæ de Mercurio inter eruditos viget, opinio dijudicari poteſt, quæ alium longe hominem quam Ægyptium ſub iſto nomine latere putat, & vel ad Adamum, vel, quod KIRCHERO placuit[m] ad Henochum, vel ad Joſephum Ægypti proregem,[n] vel ad Canaanum quoque quod IO. CHR. KRIGSMANNVS[o] & magnus BOCHARTVS[p] judicarunt, Mercurium refert; qui cum præter leves quasdam conjecturas nihil quod opinionem magnopere juvet, adducant, quædam vero ſint, quæ ſi hos homines putes fuiſſe Mercurium, cum traditione veterum de Mercurio componi nequeant, audiendi non ſunt. Majori vero veriſimilitudine Mercurium in Moſis hiſtoria quæſiverunt viri docti, & inter hos, qui hypotheſi ſuæ ita quam maxime inſervivit, illuſtris PETRVS DANIEL HVETIVS,[q] cujus rationes ita ornavit celeberrimus C. AVG. HEVMANNVS,[r] ut ſumma probabilitate hanc ſententiam ſe commendare, non dubitet, licet largiatur, Huetii deductionem ſolidam non eſſe. Supponit vero vir eruditiſſimus tanquam indubitatum: miracula a Moſe Iſraëlitas ex Ægypto educente patrata, magnam ei famam conciliaſſe; ipſique opinionem apud Ægyptios comparaviſſe viri divini. Hincque infert: ſi Moſes & Mercurius omnium celeberrimi in Ægypto viri fuerint, & de hoc narrata illi ita conveniant, ut non alteri convenire queant; ea vero quæ Mercurio tribuuntur, de Moſe Ægyptiis neceſſario innotuerint, nec latere potuerint, magno inde veriſimilitudinis gradu concludi poſſe, ſub Hermetis larva magnum prophetam Moſen latere. Narrari vero de Mercurio: literas inveniſſe, Nilum habuiſſe parentem, geſſiſſe virgam, præſtigiatoremque fuiſſe. Moſen vero eſſe inventorem literarum, artisque ſcriptoriæ, nec eſſe librum antiquiorem Pentateucho Moſis; Moſen porro ex Nilo extractum a regis filia educatum, virga magna miracula patraviſſe. Hæc cum Ægyptiis nota fuerint, dubitari non poſſe, quod & Artapanus apud EVSEBIVM[s] aſſeruit, Mercurium quoque non alium eſſe niſi Moſen. Erudite prorſus, nec ſine ingenio hæc dici, non negamus, nondum tamen, quantum nos quidem judicamus, ad eam ſententiam ſuo veriſimilitudinis gradu ponendam ſufficiunt. Concedi enim poteſt, miracula Moſis famam apud Ægyptios meruiſſe, nec negari debet, præſtigiatorem forte eum habitum,

l) Putabant ſcilicet, bonos dæmonas in magnis viris habitare, hincque eos poſt fata Deos fieri credebant. Id quod de Oſiride & Iſide PLVTARCHVS diſerte tradit. Ait enim: ὁ μὲν γὰρ Ὄσιρις καὶ ἡ Ἶσις ἐκ δαιμόνων ἀγαθῶν εἰς Θεοὺς μετήλλαξαν. *Iſis & Oſiris ex bonis geniis in Deos tranſiverunt.* Hanc enim opinionem univerſus fere mundus vetus tenuit.

m) *Oedip. Ægyptiaco p. 67. 79. 114.*

n) TH. GALE in *philoſ. gen. p. 15. ſeq.* SCIP. SGAMBATVS *Archiv. V. T. p. 205.*

o) *Conjectan. de Germanicæ gentis origine ac conditore Hermete Triſmegiſto.*

p) *Geogr. S. P. I. l. I. c. 2.*

q) *Demonſtrat. evang. Pr. IV. c. 4. p. 73. ſeqq.*

r) *Acta philoſoph. T. II. p. 687. ſeqq.*

s) *De præp. evang. l. IX. c. 27.*

tum, non videmus tamen, cur non ea quoque, quæ pro convenientia Mosis cum Hermete adducuntur, in alio quoque viro, apud Ægyptios celebri, evenire potuerint. Nam cur non ad Nili oras alius genitus fuerit? cur non virgam gesserit alter? cur non præstigiatorem egerit, quorum terram Ægypti plenam fuisse ex ipsa Mosis historia colligitur? Sed nec in iis, quæ in applicatione argumenti afferuntur, certiora deprehendimus. Non disputabimus jam, quam verum sit: artem scribendi ante Mosis tempora non excogitatam fuisse, illumque primum omnium characteres literarum invenisse, primumque librum scripsisse: hæc enim in historia literaria excuti debent, & hic aliena sunt, & nisi fallimur, vel sola Sinensium historia teste refutantur, quæ ut supra Mosis ætatem assurgit, ita characteres Fohianos multo antiquiores esse memorat. Illud unum in præsentia monemus, frustra hæc a viro longe doctissimo afferri, cum non de inventione literarum artisque scribendi, sed de hieroglyphicarum imaginum sermo sit: hanc vero sacram pingendi rationem, quam Thoytho Ægyptii tribuunt, a Mose inventam & introductam fuisse, qua, quæso, verisimilitudine probabitur? Nihil hujus rei in scriptis viri divini, nihil in Ægyptiorum commentariis, qui istius scribendi modi ætatem inundationes Ægypti antecessisse, adeoque Mosaicis temporibus longe superiorem & vetustiorem fuisse tradunt. Nilo vero patre natum Mercurium pro Mose habere non licet. CICERO enim [t] hunc diserte distinguit a Thoyto, de quo sermo est, aitque Ægyptios nefas habere eum nominare; unde ineffabile hoc nomen nesciri fatetur MARSHAMVS, [u] nisi sit Siphoas, quem alterum Mercurium dici postea monebimus. Ille vero non filius Nili fuisse, sed Nilus rex Thebanorum ei successisse traditur: unde frustra quoque inde argumentum petitur. Nec multum nos morari debet vel caduceus Mercurii, vel aliæ fabulæ de Mercurio circumstantiæ, quæ cum Mosaicis convenire putat Huetius. Supra enim vidimus, frustra eas & inepte ex mythologia Græca desumtas & Ægyptiis semideis applicatas fuisse, ex quo literaturæ Græcæ studiosi facti Ægyptii regibus ex Græcia oriundis moribus atque placitis se accommodaverunt. Tandem præstigiæ sive artes magicæ, quæ Hermeti tribuuntur, nonnisi velo mythologico nobis obductæ narrantur, quo remoto cum longe alia lateant, non tam leges naturæ, quam captum vulgi superantia, male ea cum miraculis divinis per Mosen perpetratis comparantur. Verum omne hujus opinionis fundamentum evertit Stephanus protomartyr, qui diserte Mosen in omni sapientia Ægyptiorum eruditum fuisse tradit. [x] Cum itaque sapientia Ægyptiaca Mercurium utrumque, unum inventorem, alterum restauratorem, habuerit, in ea vero Moses eruditus præceptores nactus sit, necessario ea cum inventore & restauratore suo longe antiquior Mose reputanda est. Quare nulli dubitamus, opinioni

t) *Loco supra laudato.*
u) *Canon. chron. p. 37.*

x) Recte hoc jam monuit TH. BVRNETIVS *Archæol. philosoph. l. I. c. 8. p. 382.*

ni huic, quæ olim nobis quoque placuit, [y] paulo plenius examinatis rei circumstantiis nuntium mittere.

Mercurius alter.

§. IV. Præter hunc Hermetem sive Mercurium, quem primum nominant, ALTER quoque non minoribus beneficiis Ægyptum sibi devinciens celebratur. Hunc enim Manetho [z] diserte distinguit a primo, scribens ad Ptolomæum Philadelphum περὶ τῆς ἑρμηνείας τῶν ὑπὸ τοῦ δευτέρου Ἑρμοῦ βιβλίων, *de interpretatione librorum Mercurii secundi;* eumque facit filium Agathodæmonis; in laterculo tamen regum Ægypti [a] vocatur trigesimus quintus rex Siphoas, qui & Mercurius dictus est, filius Vulcani: quod forte utrumque vel adulationem, vel mutandi in Deos bene meritos homines studium, causam habet. Non minori vero gradu de bonis literis, artibusque omnibus meruisse, quam primum Mercurium, Manetho porro tradit. *Ex stelis* inquit, *in terra Seriadica positis* (Syringas subterraneas AMMIANO MARCELLINO [b] memoratas intellexisse Manethonem VALESIUS [c] & MARSHAMUS [d] non inepte putant) *sacra dialecto & hierographicis literis a Thoth Mercurio primo exaratis secundus Mercurius Agathodæmonis filius, Tati pater, ex sacra illa lingua transtulit literis hieroglyphicis in libros, quos in adytis templorum Ægyptiorum reposuit.* Et ad hunc potissimum Mercurium artes, geometria, arithmetica, theologia, & quicquid ingenium apud Ægyptios ornavit, relata sunt: qui cum ita pristinam eruditionem restituerit, vel emendaverit potius atque adauxerit, TRISMEGISTUS [e] vocatus est. Hunc Mercurium Mose paulo juniorem EUSEBIUS [f] constituit, quod tamen cum iis, quæ in actis apostolorum de sapientia Ægyptiorum Mosis tempore adulta jam & inter regias disciplinas relata dicuntur, conciliari non potest, & omnino vetustior fuisse statuendus est, si vera sunt, quæ de restitutis literis & eruditione a Mercurio hoc secundo revocata & ex antiquis monumentis eruta Ægyptii referunt. Neque enim secundum hunc Hermetem cum primo inter fabulas cum URSINO [g] referendum putamus, modo tempora resque recte concilientur, facile & non sine verisimilitudine inter se cohærentes. Vero scilicet simillimum est, in primis illis & antiquissimis temporibus hominem fuisse magni ingenii, qui prima artium ad vitæ necessitatem & commoditatem necessariarum rudimenta excogitavit, & imprimis cogitationes imaginibus & symbolis, (quæ vetustissima scribendi & sensa animi prodendi ratio hodienum apud Sinas a primis illis seculis

y) In *Hist. philos. Germ. opere T. I. p. 167.*

z) Apud SYNCELL. *p. 40.*

a) *Ib. p. 124.* conf. MARSHAM. *Can. chron. p. 240.*

b) *Lib. XXII. c. ult. Sunt Syringes subterranei quidam & flexuosi recessus, quos, ut fertur, periti ritusum vetustorum, adventare diluvium præscii, metuentesque ne ceremoniarum obliteraretur memoria, penitus operosis digestos fodinis per loca diversa struxerunt, & excisis parietibus volucrum ferarumque multa genera sculpserunt, & animalium species innumeras, quas hieroglyphicas literas appellarunt.* Studio vero istos recessus effossos esse, figmentum est sacerdotum, ad faciendam fidem rebus suis, & probabile, terræ motibus atque cataclysmis ista monumenta desidisse.

c) *Ad h. l. p. 232.*

d) *Can. chron. p. 39.* conf. WITSIUS *Ægyptiac. l. II. c. 5. §. 4. p. 92.*

e) SYNCELLUS *l. c.*

f) Apud MARSHAM. *l. c. p. 241.* Ita etiam AUGUSTINUS *de Civ. Dei l. XVII. c. 37.*

g) *Loco supra laudato.*

culis viget) in parietibus, columnis saxisque, cum Ægyptus papyri sive bibli adhibendi rationem nondum teneret, descripsit, cujus rationes satis probabiles in antecedentibus attulimus. Cum vero inundationes atque eluviones aquarum, quas accidisse Manetho refert, terræ motus, bella item & irruptiones vicinorum vetustissimos Ægyptios in dissitas terras, ipsamque, uti videtur, Indiam dissiparent, & monumenta ista, signis symbolisque legum, morum artiumque præceptorum superbientia everterent, ruinisque cumularent, tota prisca Ægyptiorum sapientia fere oblivione sepulta fuit. Ejusmodi enim calamitates veteri Ægypto obtigisse, Manetho atque HERODOTVS [b] testes sunt, & imprimis notandum, quod prior refert, sub Bocho rege hiatum ad Bubastin contigisse, indeque multos periisse: rupto quoque Nili aggere pleraque diluvio obruta fuisse; inde enim, qua ratione veteres illæ stelæ & lapidea monumenta terra subruta & recondita sint, intelligere est. Successit postea Ægypto alius populus aliique coloni, qui cum peregrinis moribus etiam peregrina placita atque religionem Ægypto intulerunt. Inter hos cum ingenio & calliditate emineret vir quidam genere & dignitate atque auctoritate conspicuus, qui desertas scientias non sine detrimento reipublicæ manere posse intelligebat, is animum applicuit ad introducendas inter novos colonos artes & scientias, quas vel ipse invenerat, vel aliunde didicerat. Cum vero Ægyptiorum priscam eruditionem Thoytho sive Mercurio adscribi fama esset, ut auctoritatem rebus a se inventis & introducendis adderet, eas ad illum retulit: & cum ex ruderibus protraherentur & e terra passim effoderentur monumenta ignotis tum characteribus & imaginibus nescio quam sapientiam promittentia, qualia Thoythum erexisse ab antiquissimo tempore fama fuerat; in rem suam ea ita convertit novus Ægyptiacæ eruditionis restaurator, seque inventa, præcepta, leges, & quæque alia tradebat apud populum ex columnis his Mercurialibus desumsisse, jactabat, sicque veterem eruditionem se restituisse gloriabatur; id quod eo facilius fieri potuit, quo magis nemo erat, qui ignotas imagines intelligebat, quoque major primi Mercurii fama apud omnes increbuerat. Et ex his columnis placitorum suorum summam haustam esse, ita populo persuasit, ut monumentorum istorum reliquias sacrosanctas habendas in templis reponeret, & libros conficeret, ex istis, prout jactabat, Hermeticis stelis compositos, quos ideo Hermeticos appellatos esse constat, in quibus ea tradidit, quæ scopo ejus, rebusque, quibus isto consilio inserviebat, conveniebant, & rationibus regni expediebant. Quæ cum ita instituisset, mirum non est, populum & antiquitatis admiratione captum & novo beneficio delinitum atque devinctum, hunc alterum Hermetem vocavisse, Trismegisti nomine appellavisse, & de restituta veteri Ægyptiaca eruditione sibi gratulatum esse. Neque in hoc uno callidissimi viri consilium atque prudentia enituisse putanda sunt, sed instituit quoque, ad vinciendos

b) *Lib. II. c. 82.* conf. quæ congessit MARSHAM *l. c. p. 45.*

ciendos religione, quæ plus apud populos valet, quam vis & imperium, animos, & formanda eorum ingenia, ut ita imperio se subderent & servituti assuescerent, prout e re imperii & imperantis futurum esset, sacerdotum collegia, quibus sacra illa monumenta commendavit, librosque in templorum adytis conservatos & repositos interpretandos commisit, qui ut ingenio & arte atque calliditate pollebant, ita instituto hoc summis reipublicæ viris ipsique regi inservire poterant. Nihil in hac tota Hermeticorum institutorum explicatione, quam calculo suo probat, & eleganter exponit celeberrimus MOSHEMIVS, [i] est, quod non partim historiæ fide & veterum traditione, partim conjecturis non frivolis, sed rerum apertissimis circumstantiis munitis nitatur, adeoque magnam secum habeat verisimilitudinem. Nec dubitabunt quicquam, qui historiam religionum artiumque inventarum, magnorumque virorum, qui earum primi auctores fuerunt, norunt; nam deprehenduntur similia non in Aegypto tantum, sed & in toto Oriente, atque Occidente; ubi eadem fabula mutatis ex re circumstantiis sæpissime acta est. Et his melius est acquiescere, quam fabularum ad augendam speciem & famam atque auctoritatem excogitatarum rationes frigidas & non cohærentes operose & sine veri specie corradere.

Libri Hermetici.

§. V. Hæc de Hermete utroque, altero Aegyptiacæ sapientiæ atque eruditionis conditore, altero restauratore historia, multos libros peperit, & apud veteres & apud recentiores magnam celebritatem & auctoritatem consecutos. Diximus enim in antecedentibus, columnas Hermeticas e terra in Aegypto passim erutas in sacrariis templorum consilio Hermetis secundi repositas fuisse, tanquam ἀρχέτυπα sapientiæ Hermeticæ. Vnde constat, hanc scribendi rationem & animi cogitata atque sapientiæ præcepta tradendi morem esse antiquissimum, [k] & inter Aegyptios, immo alias quoque nationes, uti Sinensium exemplo liquet, longe vetustiorem modo scribendi per literas, quas figuras illas arcanas peperisse verisimile est. Eruta vero hæc monumenta & a sacerdotibus Aegyptiis tanquam oracula custodita, & pro fontibus omnis sapientiæ habita fuisse, [l] inde patet, quia Græci philosophi, qui ad Aegyptios sapientiæ discendæ causa profecti sunt, profecisse ex iis dicuntur, id quod de Pythagora & Platone affirmat IAMBLICHVS, [m] & de Democrito, furti ideo æque ac Plato, accusato CLEMENS ALEXANDRINVS. [n] In quo ambitionem fastumque sacerdotum Aegyptiorum, veteribus sæpius notatum jure animadvertas, qui etsi satis norant, nec se istas imagines intelligere, & precariis tantummodo interpretationibus venditare, nec alienigenas ad earum intelligentiam acquirendam adspirare posse, cum tamen Græciæ philosophos magna sapientiæ fama inclarescere viderent, de furtis ex stelis Hermeticis impudenter conquesti sunt. Ex his porro stelis Mercurius secundus magnum librorum numerum conscripsisse dicitur.

i) Ad CVDWORTHI *syst. int. c. IV. §. 18. p. 377. seqq.*

k) Conf. HVETIVS *l. c.* HOLSTEN. *ad vitam Pythag. p. 67.* quosque nominat FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 73.*

l) Consulendi ex veteribus, quos laudat TH. GALE *ad* IAMBLICHVM *de myster. Ægypt. p. 185.*

m) Conf. VRSINVS *l. c. p. 80. seq.*

n) *Stromat. l. I. p. 303.*

citur. Refert enim IAMBLICHVS: *Principia universalia Mercurium tradidisse duabus voluminum sive librorum myriadibus*, vel ut Manetho, *librorum sex chiliadibus quingentis & viginti quinque supra tres myriadas.* Iamblichi incredibilem hunc numerum librorum trabale mendacium esse, VRSINVS [o] contendit, sed immerito, nam Seleucum & Manethonem auctores allegat, & alii quoque scriptores succinunt. Ita enim IVLIVS FIRMICVS: [p] *Mercurius Ægyptius conscripserat viginti millia voluminum de variis substantiis & principiis & potestatum ordinibus cœlestium, quæ aliæ atque aliæ traditæ fuerant, in quibus astrologia & theologia Ægyptiorum explicabantur, quas artes docuerat Aesculapium & Anubium.* Quicquid tamen statuendum est de auctore tanti numeri librorum, incredibilem esse quilibet videt. Vnde medicinam testimonio veterum quæsiverunt multi, quos laudant diligentissimi viri THOMAS GALE [q] & IO. ALB. FABRICIVS: [r] quorum uterque mavult causam rejicere in numerorum figuram, errore corruptam, quam cum Genebrardo atque HORNIO [s] intelligere papyri folia, vel cum BOCHARTO [t] στίχους sive versus. Nec putet quis, quod Galeo placuit, breviores tantum λόγους fuisse, quales sunt, qui hodienum de Hermete circumferuntur, eumque imitantur: cum libri illi integras tractationes de rebus philosophicis comprehendisse dicantur, quæ nec στίχοις nec λόγοις comprehendi solent. Sed ex ipsa relatione Iamblichi atque Firmici petenda est ratio. Nam περὶ ὅλων, quod affirmat Iamblichus, id est de universalibus principiis, quæ prima causa sit, utrum intellectus, an aliquid supra, an cum alio vel aliis, utrum corporea ac incorporea sit, &c. de variis substantiis, ut ait Firmicus, & principiis potestatum ordinibus cœlestium non isto prisco tempore in Aegypto disputatum est, sed recentiori ævo, postquam sub Græcorum imperio Græcanica, imprimis Pythagoræ & Platonis philosophia, curiose de his disserens invaluit. Vnde ex ipso argumento horum librorum manifestum est, non potuisse intelligi libros ab ipso Mercurio conscriptos, sed illi, ut nomen & auctoritatem consequerentur, suppositos, præfixo Hermetis nomine, ut Christi quoque & Apostolorum nomen libris apocryphis præfixere hæretici. Quod qua ratione evenerit, ipse IAMBLICHVS narrat: Ita enim librum de mysteriis Aegyptiorum auspicatur: *Deus eloquentiæ præses Mercurius olim recte existimatus est sacerdotibus omnibus esse communis, quique ad veram de diis scientiam præit, unus idemque est in universis. Quare & nostri majores suæ sapientiæ inventa illi dedicabant, omnia propria commentaria Mercurii nomine inscribentes.* Prodit hic imposturam Iamblichus, qui non negat, ambitionem fraudemque sacerdotum Hermeti libros suos adscripsisse: unde, ex qua officina *libri mille de Diis cœlestibus, centum de Diis empyriis, totidemque de Diis ætheriis*, quorum alibi meminit,

o) *l. c. p. 119.*

p) *Lib. II. Mathes.* conf. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 76.*

q) Ad IAMBLICH. *de myst. Ægypt. sect. VIII. c. 1. p. 293.*

r) *l. c.*

s) *Hist. phil. l. I. c. 6.*

t) *Geogr. S. P. II. l. I. c. 15.* apud FABRIC. *l. c.*

nit, [u] prodierint, facile conjici poteſt. Nec credibile, ante jactatam Hermeticam philoſophiam a Platonicis in Aegypto & Aſia verſantibus, tantum Hermeticorum librorum numerum proditum fuiſſe; pleroſque enim libros, quos laudant ſub Mercurii nomine veteres, vel qui hodie quoque ſuperſunt, aperte iſtam ſcholam ſapere, Alexandrinæ Platonicorum ſectæ vel mediocriter gnarus ſentiet. Nec magnopere juvat, quod, objectionem prævidens reſpondet IAMBLICHVS, [x] *ſcripta, quæ ſub Mercurii nomine circumferuntur, continere quidem Mercurii opiniones, licet lingua ſæpe utantur Græcorum philoſophorum, a viris enim philoſophiæ peritis tranſlata eſſe ex lingua Ægyptiaca;* nam de ſolis vocibus atque phraſibus ſermo non eſt, ſed de doctrinis in ſcholis Græcorum philoſophorum & quidem ſerius, enatis, quales ſunt, quas Iamblichus in hac ſectione prolixe refert, quæ adeo a genio & indole philoſophiæ barbaricæ differunt, ut non niſi credulis imponere queant. Nam ſi vera ſunt, quæ veteres & ipſe Manetho de libris vetuſtiſſimis Mercurii tradunt, fuerunt illi γενικοὶ, qua voce eos hic appellat, [y] quemadmodum ſtelas primi Mercurii Deorum ſtemmata continuiſſe auctor eſt MARTIANVS CAPELLA. [z] Vtrumque forte, ſi conjecturas ſequi licet, recte; nam vetuſtiſſimam barbarorum theologiam in generationibus Deorum ſive θεογονίαις mythologicis quam maxime occupatam fuiſſe, ex omnium fere populorum priſcorum religionis hiſtoria manifeſtum eſt. Hanc theologiam ſymbolis ἀῤῥήτοις καὶ ἀδήλοις adumbratam cum ſacerdotes non intelligerent, quilibet iis, prout ſymbola & imagines iſtæ facillime patiebantur, talem ſignificationem ſubjiciebat, qualis illi placuit; hincque tot libri Hermetici, tot explicationes diverſæ, tot φιλοσοφούμενα ab indole priſci ævi admodum abhorrentia, præcipue ex eo tempore, quo Græci in Aegypto philoſophati ſunt, & Aegyptii ſe ad ingenium Græcorum ab elegantia diſciplinarum commendatum compoſuerunt, quod a Pſammetichi temporibus demum accidiſſe Herodotus teſtatur. Vidit hoc EVSEBIVS, qui notabili ſententia monet: [a] ſacerdotes, qui inſecuti ſunt, τοὺς περὶ θεῶν μύθους ἐπ' ἀλληγορίας καὶ φυσικὰς διηγήσεις τε καὶ θεωρίας ἀνάγεσθαι, *ea quæ de Diis ficta ſunt, ad allegorias & explicationes atque ſpeculationes naturales traduxiſſe.* Facile itaque, quid de his libris Hermeticis, quos vel veteres memorant, vel recentiores ei tribuunt, hodieque ex impoſtorum officina circumferuntur, ſtatuendum ſit, judicare licet, quos prolixius recenſere eo facilius ſuperſedere poſſumus, quo magis enituit in iis copioſe & accurate enarrandis πολυμαθεςάτου FABRICII diligentia, [b] ad quem merito lectorem remittimus. Ibi enim *de Poemandro*, ſive *ſermone de natura rerum & creatione mundi*, quem a Poemandro edoctum ſe Hermes refert, *de Aſclepio*, & *Iatromathematicis*, quæque alia hodie Hermetis nomen præ ſe ferunt, & edita ſunt, [c] multa doctiſſime cumulantur.

u) *Sect. VIII. c. 2.* x) *l. c. c. 4. p. 160.*
y) Apud SYNCELLVM *l. c. p. 40.*
z) *Lib. II.* conf. MARSHAM, *l. c. p. 243.*
a) *De præpar. l. I. c. 9.*
b) *Bibl. Græc. l. I. c. 7. 8. 9. vol. I. p. 46. ſeqq.*
c) Editionem poſt alios debemus FRANC. PATRICIO in *nova de univerſis philoſophia Ferr. & Ven. 1591. fol. Lond. 1628.*

tur. His omnibus aperta ſuppoſitionis fraudisque a Platonicis & pſeudo-chriſtianis admiſſæ veſtigia ineſſe, jam obſervavit ISAACVS CASAVBONVS, [d] quem ideo temeritatis accuſat RAD. CVDWORTHVS, [e] qui putat, non idem de Aſclepio judicium fieri poſſe, quam de Poemandro; certiſſimeque immixta eſſe his libris quædam, veterem Aegyptiorum ſententiam referentia, quosdam ex iis veram Ægyptiorum doctrinam referre: cum alioquin omnes ſtatim ſpreti & abjecti fuiſſent, nec ullam fidem auctoritatemque nacti eſſent, niſi Hermetica ſacerdotibus Aegyptiorum ſatis cognita continuiſſent. Qua in opinione Cudworthi illud quidem admitti facile poteſt, veteratorem, qui hos libros conſarcinavit, & Hermeti ſuppoſuit, aliqua immiſcuiſſe, quæ ab Aegyptiis Hermeti tribui ſolebant, ut ita famam nugis ſuis fidemque conciliaret: [f] hoc vero probandum prius eſt, antequam pro his libris inde argumentum nectitur, Aegyptios his libris aliquid fidei detuliſſe, eosque pro Hermeticis recepiſſe. Recte enim notavit MOSHEMIVS [g] vir ſummus, hoc quidem a Platonicis & hæreticis, non parum præſidii rebus ſuis in ejusmodi libris quærentibus, factum eſſe, ab Aegyptiis vero illis tantum auctoritatis tributum eſſe, id Cudwortho & ſequacibus eſſe probandum. Addimus nos his: fieri potuiſſe, ut hi libri, vel qui hujus commatis olim fuerunt obtruſi, in Aegypto eo tempore, quo Iamblichus ſcribebat, aliquam habuerint fidem: verum eo tempore Aegyptiaca philoſophia tota a priſtino habitu & conſtitutione ſua defecit, & a philoſophis, orientalia, Aegyptiaca & Platonica dogmata fœdo ſyncretiſmo more ſuo miſcentibus vehementer fuit corrupta. [h] Ex quorum hominum in ſupponendis magnis ævi priſci viris libris ſtudioſiſſimorum & ingenioſiſſimorum officinis ejusmodi fœtus adulterinos prorepſiſſe, longe eſt veriſimillimum: præcipue ubi Chriſtiani incautius in hæc retia incidentes ab iis decipi ſe paſſi ſunt.

Inventa Hermetis.

§. VI. Continuiſſe hæc Hermetica ſcripta ea inventa, quibus humanum genus, & præcipue gentem Aegyptiacam locupletavit Hermes Triſmegiſtus, patroni eorum gloriantur. Quos ſi audimus, alter hic Mercurius omnes vere artes partim reparavit, partim invenit. Tribuitur enim ei inventio literarum, non hieroglyphicarum, quod inepte ei tribuit KIRCHERVS, [i] primum Mercurium cum ſecundo confundens, ſed grammaticarum, unde & grammaticæ quoque originem ei tribuit PLATO. [k] His addunt, pleraque inventa mathematica, arithmeticam & numeros, geometriam, pondera & menſuras, horarum & menſium & zodiaci diſtributionem, reliquamque aſtronomiam & aſtrologiam, muſicamque & medicinam: ut lyram, talos, palæſtram taceamus, quæ ad noſtram tractationem non referuntur. [l] Pleraque hæc tradit PLATO ita ſine dubio in Aegypto eruditus, ubi cuncta

d) *Exerc. Anti-Baron. Ex. I. diatr. X. p. m. 51. ſeqq.*
e) *Syſt. intell. c. IV. §. 18. p. 375.*
f) Concedunt hoc docti viri CONRINGIVS *de Hermet. Med. c. IV.* MOSHEMIVS ad *l. c. Cudworth.* FABRICIVS *l. c. p. 38.*
g) *l. c.*
h) Conferendus omnino CONRINGIVS *l. c.* qui hactenus dicta mire illuſtrat, quemque fruſtra in hac cauſa BORRICHIVS oppugnavit.
i) *Oedip. Ægypt. T. III. p. 47.*
k) *In Philebo.*
l) Loca veterum laudavit FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 80. ſeqq.*

cta artis initia ad Hermetem relata fuiſſe, ſupra vidimus. Nihil tamen in hac quoque re certi ſtatui poteſt, cum omnia meras conjecturas redoleant: quæ ſi audiendæ ſunt, non aliter characterum literarum auctor Mercurius fuiſſe videtur, niſi quatenus eorum uſum inter Aegyptios hactenus ignoratum introduxit; [m] unde tamen male ad grammaticam artem concluditur. Geometriam vero non Mercurium ſecundum, ſed ejus anteceſſorem, Mœrim, inveniſſe, effoſſi ſtagni & pyramidum altiſſimarum excitatarum gloria celebrem, teſtis eſt DIOGENES LAERTIUS, [n] ut taceamus PLATONEM [o] aſſerere, Aegyptios non literarum tantum inventionem, ſed & numerorum, & numeri computationum, & geometriæ & aſtronomiæ inventionem, talorumque & alearum ludos tribuere priſco cuidam Deo, ſive dæmoni, id eſt, more loquendi Aegyptiaco, magno viro a dæmone afflato vel inhabitato, cui nomen fuit Theut; hunc Aegypti regem Thamum, qui Thebis Aegyptiacis habitabat, acceſſiſſe, & inventiones aperuiſſe. Theut vero cum primo Mercurio convenire, non cum ſecundo, ſupra obſervatum eſt. Qui cum hieroglyphicas figuras, non grammaticas literas inveniſſe dicatur, patet inde, quam diſſona & contradicens ſibi Aegyptiorum de inventione artium traditio ſit. Medicinam quidem ab Hermete inventam, & diſcipulo Aeſculapio traditam fuiſſe, Aegyptii jactaverunt, [p] illud vero ad Mercurium primum retulerunt, cujus tamen inventa periiſſe non negant. Qui vero pro hoc aſſerto, præter exempla etiam libri afferuntur, Hermetem auctorem præ ſe ferentes, Galeni jam ætate ſuſpecti fuere, & merito a CONRINGIO [q] & DANIELE CLERICO [r] rejecti, qui merentur, contra ſtrepitus Borrichianos audiri. Illud ſane certum eſt, valde traditiones de inventione medicinæ apud Aegyptios diſſidere: Alii [s] enim non Hermeti, ſed Api Aegyptio indigenæ, priusquam veniret Io in Aegyptum, inventionem tribuunt, & Iſidem quoque apud DIODORUM [t] medicamentorum multorum inventricem prædicant, qui honor & Horo contigit. [u] Et illud quidem facile largiri poſſumus, eas artes a primo Mercurio inventas, a ſecundo reſtitutas eſſe, quas neceſſitas dictavit, regionis ſitus promovit, utilitas commendavit, quales fuiſſe geometriam, architecturam vulgarem, numerosque, poſtea dicemus; ſed ut gloriam a Græcis ſuæ genti vindicatam, ſibi jactantius aſſeruerunt Aegyptii, hominum vaniſſima natio; ita dum has literas Mercurio ſuo tribuerunt, prorſus eos ineptiiſſe, nec audiendos eſſe, ex dictis ſatis conſtat, & in ſequentibus prolixius demonſtrabitur.

Doctores eruditionis & ſapientiæ in Ægypto.

§. VII. Ab his auctoribus atque conditoribus ſapientiæ Ægyptiacæ, omnis eruditio ad poſteros propaganda tradita eſt hominibus, qui ſacerdotes atque prophetæ vocati ſunt, interdum etiam hierophantæ. Quorum inſti-

m) Eo enim tendit narratio PLATONIS in *Phædro p. m. 315.*

n) *Lib. VIII. ſ. 11.* conf. MENAGIUS *ad Laertium lib. I. ſ. 10.*

o) *l. c.*

p) PLINIUS *l. VII. c. 56.*

q) *l. c. c. IV. ſeqq. p. 31. ſeqq.*

r) *Hiſtoire des la Medecine P. I. l. I. ch. 5. p. 9. ſeqq.*

s) Apud CLEMENT. ALEXANDRIN. *Strom. l. I. p. 307.*

t) *Lib. I.*

u) Videnda quæ de Iſide, Horo, Æſculapio affert CLERICUS *l. c. ch. 6. 7. 8.*

institutio sine dubio ad ipsum Hermetem referenda est, cum ad populos iis, quibus instituebat, præsidiis regendos omnino necessarii fuerint. Hos *Θεοσεβέες περισσῶς ἐόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων* *omnium mortalium longe, religiosissimos habitos* testatur HERODOTUS, [x] unde in summa apud Ægyptios existimatione fuerunt. Cujus rei causam non ineleganter detexit CLEMENS ALEXANDRINUS, [y] qui ait, *barbaros eximie semper honorasse suos legislatores & præceptores, Deos ipsos appellantes. Bonas enim animas supercœlesti loco relicto sustinuisse venire in hunc tartarum, & corpore suscepto malorum omnium, quæ & generatione contrahuntur, fuisse participes affirmant, humani generis curam gerentes, quæ & leges tulerunt, & philosophiam prædicarunt, qua majus bonum ad hominum genus nunquam venit vel veniet, quin etiam*, addit, *genus Ægyptium diligentissime illos inter Deos retulit.* Hæc de primis artium inventoribus intelligenda quidem sunt, & ea confirmant, quæ supra retulimus: simul tamen docent, credidisse Ægyptios, in antistitibus suis quique religionem (nam hæc illa philosophia) docuerunt, residere bonos dæmonas: id quod ipsi sacerdotes populo persuaserunt, gloriati, *unum eundemque Deum sapientiæ præsidem esse omnibus communem, &* τὸν αὐτὸν ἐν ὅλοις, *in unoquoque eundem esse.* [z] Quæ res effecit, ut non tantum sacerdotes hominibus aliis majores & diviniores crederentur, sed & alii, interiori admissione ab illis honorati, divinitate participes facti crederentur. Id quod de Dario Persarum rege, Xerxis patre, testatur DIODORUS: [a] *eum cum sacerdotibus Ægypti familiaritatem iniisse, & theologiæ ipsorum, rerumque in sacris voluminibus annotatarum participem factum, vitæ eorum se attemperavisse: propterea eum tantum honoris consecutum esse, ut superstes adhuc divi appellationem promeruerit.* Hinc apud reges magna auctoritate valuerunt, immo ad thronum adspirandi occasio illis enata, & sacerdotium cum imperio interdum conjunctum fuit, ut eo melius religio dominationi inserviret. Divisi vero in varios ordines fuere, quos postea nominabimus, & referente Chæremone [b] *unicuique symbolum fuit insigne ejus ordinis, quem in sacris sortitus erat. Officium vero a regibus injunctum* [c] *Deorum cultus & sapientiæ studium.* Addit Chæremon [d] *renunciantes omni occupationi & negotiationibus humanis per totam vitam contemplationi rerum divinarum se tradidisse: Inter simulacra Deorum semper versatos fuisse; ex habitu gravitatem, incessum æquabilem, aspectum stabilem, risum rarum, manum semper intra vestem. Multum illis sermonem de retinendis moribus patriis. Noctem destinasse ad cœlestium observationem, aliquando ad purificationem, diem ad Deorum cultum, quotidie ter quaterve illos hymnis*

x) *Lib. II c. 37.* y) *Stromat. l. III. p. 303.* z) Apud IAMBLICHUM *initio libri citati.* a) *l. c. p. 83.*

b) Apud PORPHYR. *l. IV. de abstin. §. 6.* c) IOSEPH. *contra Apion. l. I. p. 1069.* d) *l. c. §. 7. 8.*

hymnis celebrantes, mane & vesperi, ipso meridie & post meridiem. Reliquum tempus in speculationibus arithmeticis geometricisque occupatos fuisse, semper aliquid elaborantes atque invenientes, περὶ τὴν ἐμπειρίαν, *in experimentis versatos.* Ad gravitatem hanc atque auctoritatem conservandam, maxime adhibuerunt munditiem. Eam enim circumcisionis ab Ægyptiis præcipue sacerdotibus adhibitæ causam fuisse, testis est HERODOTVS: [e] qua ex causa etiam raserunt totum corpus [f] ne quid sordis hæreret. Vnde & qui intimiorem admissionem quærebant, circumcidi se patiebantur, id quod Pythagoræ in Ægypto accidit. [g] Eundem in finem, teste Chæremone, lavabant se frigida ter unoquoque die, a lecto, ante prandium, & ubi dormitum ibant. Immo adeo in munditie scrupulosi erant, ut pocula ahenea, ex quibus bibebant, singulis diebus studiose extergerent. [h] Vestis gestata linea, & calcei byblini, [i] aliam enim vestem vel calceos induere, nefas. Vinum alii omnino non biberunt; alii parcissime degustarunt; pane neutiquam usi purificandi temporibus, aliis cum hyssopo concisum comederunt: oleo multum abstinuerunt, vel pauxillum tantum cum oleribus adhibuerunt. [k] Immo pisces quoque illis gustare illicitum HERODOTVS [l] tradit, qui addit, *Ægyptios fabam in terra sua nec omnino serere, nec sponte provenientem comedere, aut coctam in escam distribuere: quin immo sacerdotes eam ne aspicere quidem sustinere, arbitrantes haud mundum esse legumen.* Quam victus rationem Pythagoram in scholam traduxisse suo loco demonstrabitur. Tandem sacerdoti Ægyptio una tantum uxor licita, cum alii, quot voluerint, nupserint, teste DIODORO. [m] His, quos verbis veterum descripsimus sacerdotibus sacræ philosophiæ, id est, theologiæ & religionis a Mercurio institutæ cura demandata fuit: refertque Chæremon apud PORPHYRIVM: [n] *vere philosophari prophetas, & hierostolistas, & hierogrammateos, & horologos: turbam autem reliquorum sacerdotum pastophororum, neocororum, & Diis subministrantium, purificari quidem similiter, sed non tam accurate, nec cum tanta continentia.* Nemo tamen accuratius & prolixius Ægyptiorum sacerdotum munera & officiorum genera modumque omnem, quo Hermetica disciplina apud eos observabatur, tradidit, quam CLEMENS ALEXANDRINVS, cujus locum, etsi prolixiorem ideo ipsis celeberrimi inque antiquitatis historia versatissimi doctoris, totum damus, ut tractatio nostra plena sit atque certa. Ita vero ille: [o] *Ægyptii peculiarem quandam philosophiam exercent; illam maxime ostendit sacra eorum processio. Primum enim procedit cantor, ex musi-*

ca

e) *Lib. II. c. 37.*

f) Chæremon *l. c.* §. 7. hinc MARTIALI *L. XII. ep. 29.* vocantur:
- - - *Linigeri calvi, sistrataque turba.*

g) CLEMENS ALEXANDRIN. *l. I. Strom. p. 302.*

h) HERODOTVS *l. c.*

i) *Ibid.*

k) Chæremon *l. c.* paria a Therapeuticis observata esse suo loco monebimus.

l) *Lib. II. c. 37.*

m) *Lib. I. p. 51.*

n) *l. c.* §. 8.

o) *Stromat. l. VI. p. 633.* unde hunc locum adduxit etiam LAMBECIVS *Prodr. hist. lit. p. 135.* MARSHAM *l. c. p. 241.* CVDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 18. p. 379.* CONRING. *de Hermetica Medicina c. VI. p. 55.*

cæ symbolis unum aliquod gestans. Dicunt illum ex libris Mercurii duos sumere debere, quorum unus hymnos, alter regiæ vitæ rationes continet. Post cantorem procedit horoscopus, in manu habens horologium & palmam, astrologiæ symbola. Hunc oportet semper in ore habere astrologicos Mercurii libros, qui sunt quatuor, quorum unus est de ordine inerrantium stellarum, quæ apparent, alius de coitu & illuminatione solis & lunæ, reliqui de illarum ortu. Deinde procedit scriba sacrorum, pennam habens in capite & in manibus librum ac regulam, in qua est & atramentum ad scribendum, & juncus, quo scribunt. Illum oportet scire ea, quæ hieroglyphica vocantur, cosmographiam, & geographiam, & ordinem solis & lunæ, & quinque planetarum & chorographiam Ægypti, & descriptionem Nili, & descriptionem apparatus sacrorum, locorumque eis consecratorum, & mensuras, & quæcunque in sacris sunt necessaria. Postea sequitur stolistes, cubitum justitiæ tenens, & calicem ad libandum. Hic omnia noscit, quæ ad disciplinam pertinent, & victimarum sigillationem, sunt autem decem libri, qui ad Deorum suorum honorem pertinent, & religionem Ægyptiacam continent: nempe de sacrificiis, de primitiis, de hymnis, de precibus, de pompis, de diebus festis, & hujusmodi aliis. Post omnes procedit propheta, hydriam aperte gerens in sinu, quem sequuntur, qui panes emissarios portant. Hic ut præfectus sacrorum libros decem ediscit, qui sacerdotales vocantur, nempe de legibus, de Diis, de universa sacerdotum disciplina. Propheta etiam apud Ægyptios vectigalium distributioni præest. Sunt ergo XLII. libri Mercurii admodum necessarii, qui continent omnem Ægyptiorum philosophiam, & discuntur ab iis quos diximus. Sex reliquos ediscunt pastophori, pertinentes ad medicinam, nempe de anatomia, de morbis, de instrumentis, de medicamentis, de oculis, & postremo de mulieribus. Qui locus, quales sacerdotes Ægypti fuerint, quæ muneris ratio, quæ pompa & apparatus, luculenter designat. Non videntur tamen hæc omnia vel ipsum Hermetis institutum vel prisca ejus tempora exhibere, sed juniora esse, & succedentibus temporibus variis Prophetarum, qui religionis præsides fuerunt, curis & inventionibus locupletata tandem in hunc, quem describit Clemens, apparatum coaluisse. Nam & veterum religio simplicior fuit, neque tanta pompa constans, & libri hi Mercuriales in quibusdam manifeste Græcanicam sapientiam sapiunt, quæ post Alexandrum M. demum in Ægypto invaluit. Ex quo tempore Ægyptiacam philosophiam & theologiam hujusmodi habitum acquisivisse, omnino verisimile est. Certe nisi loca & tempora historiæ Ægyptiacæ distinguamus, mira in tota philosophia Ægyptiorum nos turbabit confusio. Ceterum in variis Ægypti urbibus ejusmodi sacerdotes fuerunt, refertque PORPHYRIVS, [p] Pythagoram sacerdotes quærentem, ab Heliopolitis, in quos primum inciderat, Memphin, tanquam ad seniores fuisse ablegatum, Mem-

p) *De vita Pythag. §. 8. p. 12.* ed. Kusteri.

Memphi eodem prætextu dimissum ad Diospolitas accessisse. Narrat tamen STRABO, [q] qui hæc loca ipse invisit, *se, cum in Ægypto esset, Heliopoli magnas quidem conspexisse domos, quas olim inhabitarunt sacerdotes, qui & philosophi & astronomi fuerint: sed tunc temporis illum ordinem ac id studii genus defecisse, adeoque ne unum quidem monstrari sibi potuisse priscorum illorum studiorum & exercitiorum antistitem. Tantum sacrificulos quosdam ibi fuisse, qui peregrinis sacrorum suorum ritus exponerent.* Qui Strabonis locus non levem nobis movet suspicionem, jactantius ista, quæ ex horum hominum ineptorum narratiunculis hausit Clemens, sacrificulos tradidisse, ut Græcis non tantum pares sed superiores quoque Ægyptios esse demonstrarent. Nam quæ ambitio & enata inde contentio Ægyptios vexaverit, supra jam indicavimus, multisque exemplis constat, totam vero istam narrationem propter hunc solum finem allatam esse, ut evinceretur, barbaris Græcos suam eruditionem debere, ipsa sermonis apud Clementem series demonstrat. Hoc sane certum est, atque ex hoc Strabonis loco liquido constat, eos, qui de hac sacerdotum Aegyptiacorum eruditione & philosophia nobis testimonia retulerunt, non fuisse testes αὐτόπτους, sed habuisse ex traditione levissimi hominum generis, sacrificulorum, solis inanissimis ritibus Aegyptiacam disciplinam sibi vindicantium. Inter hos, de quibus hactenus diximus, sacerdotes archiprophetam Sonchidem, Pythagoræ præceptorem laudat CLEMENS ALEXANDRINUS, [r] & Sechnuphidem Heliopolitam Platonis, & Conuphidem Eudoxi magistrum.

Methodus docendi arcana apud Ægyptios.

§. VIII. Talis conditionis atque generis cum sacerdotum Aegyptiorum ordo fuerit, facile inde colligitur, methodum quoque, qua sapientiam a se custoditam cum aliis communicabant, non fuisse vulgarem & omnium cognitioni promiscue patentem, sed arcanam & reconditam. Ita enim sollicite sua mysteria occultabant, ut nemo ea propius inspicere valeret, nisi qui post satis longam explorationem, an scopo suo convenienter acturus esset, ab ipsis admittebatur. Quod qua ratione ab iis factum sit, jam enarrandum est. Fundamentum vero omnis methodi atque disciplinæ arcanæ, quæ in Aegypto viguit, posuere stelæ Aegyptiacæ. Primum enim conditorem eruditionis Aegyptiacæ inventa sua, leges, atque præcepta columnis incidisse, & figuris atque emblematibus ab animalibus aliisque naturæ rebus desumtis adumbrasse, supra jam observatum est. Multum in hoc instituto valuisse rationem veritatum sublimium ad conservandam earum auctoritatem atque prudenter & caste servandam traditionem, symbolis tanquam velo obductarum, plerique viri docti sibi persuadent. [s] Quibus præiverunt Platonici Alexandrini, qui eandem causam adhibitæ disciplinæ methodique arcanæ afferunt. Ita enim IAMBLICHUS: [t] *Ægyptii ipsam universi naturam Deorumque operationem imitantes, mysti-*

q) *Lib. XVII.* r) *Strom. l. I. p. 131.* s) Ex plurimis videndi eruditissimi viri RAD. CUDWORTHUS *System. intell. c. IV. §. 18. p. 368. seqq.* & IAC. BASNAGE *Hist. de Juifs T. III. ch. 18. §. 21. p. 464. seqq.* t) *De myster. Ægyptior. Sect. VII. c. I. p. 150.*

myſticarum quoque & latentium abſconditarum notionum imagines quasdam in ſymbolis conficiendis oſtendunt; quemadmodum & ipſa natura rationes occultas in formis apparentibus, quaſi ſymbolis exprimit, & ipſa Deorum operatio idearum veritatem delineat in imaginibus conſpicuis. Cum igitur intelligant ſuperiora omnia delectari inferiorum conformitate, & per imitationem, quam poſſunt, maximam cupientes iſta replere bonis; merito ipſi quoque religionis ſymbolicæ rationem, Diis congruam adinvenerunt. Frigide vero hæc dici & præter omnem veriſimilitudinem excogitatis argutiis nihil, quod rei eſt, dicentibus, quis non videt? & longe aliam cauſam canæ antiquitati convenientiorem ſubeſſe, quis non palpat? Vt igitur veritati propiora ſectemur, obſervandum, quod ſupra jam tetigimus, primam vetuſtiſſimorum temporum conſuetudinem per plures gentes fuiſſe, ea quæ duratura in ævum, & memoriæ dicanda erant æternæ, ſaxis, lapidibus, columnis incidere, ne temporis injuria perderentur, & memoriæ exciderent. Talia vero cum eſſent, quæ Mercurius primus invenerat, certe cum talia eſſe, ſibi perſuaderet, ſive religionem, ſive mores, ſive ſtatum politicum formaverint, (de eo enim nihil conſtat) ſtelis atque lapidibus ea inſcribebat. Et cum rudem atque brutum, quod ſupra quoque monuimus, populum ad humanitatis ſenſum cultumque ſacrum pariter atque politicum traducere vellet, elegit docendi genus facile, & rudiſſimis ingeniis adaptatum, per imagines atque ſymbola præcepta ſacra atque politica populo explicandi. Nam hanc quidem methodum ſymbolicam, modo recte inſtituatur, apprime ad tarda & rudia ingenia docenda adhiberi poſſe, & ratio atque experientia dictitant, & magnorum virorum, immo maximi doctoris IESV exemplo conſtat. Vnde recte, ex noſtra quidem ſententia, negavit, acutiſſimus CVDWORTHI interpres [a] ſymbola Aegyptiorum hunc in finem, ut doctrinæ obſcurarentur, inventa fuiſſe. Præter hanc vero docendi per ſtelas morem alia ratione religionis potiſſimum in Aegypto conditores in docendis ſacris verſati ſunt. Cum enim hoc potiſſimum principio in ſacris conſtituendis uterentur, quod poſtea illuſtrabimus, univerſalem mundi ſpiritum non modo in maximis & ſplendidiſſimis mundi partibus, præcipue in ſideribus habitare, ſed & magnos viros, ſummis beneficiis homines ſibi devincientes, maximeque meritos ab ejusmodi divina particula, ſive genio bono inhabitari; non paſſi modo ſunt, ut illi viri magni inter Deos numerarentur, & divino cultu honorarentur, ſed ut arcana quoque hæc religionis ratio maneret, nec vileſceret, ſi populus homines olim mortales coli animadverteret, multis fabulis & præcipue theogoniis eorum hiſtoriam occultaverunt. Cujus rei teſtem ipſam antiquiſſimam Aegypti hiſtoriam advocamus, quæ tota Deorum & ſemideorum fabulas nobis narrat, primosque Aegypti reges mythologico habitu ornatos & inter Deos relatos nobis exhibet. Qua de re cum ſupra jam verba fecerimus, prolixius dicere opus non eſt. Et ita quidem ante Aegypti vetuſtiſſimæ everſionem,

 cata-

[a] l. c. p. 370. not. 38.

cataclyſmos, aliasque calamitates eveniſſe omnino probabile eſt. Poſt iſtas vero, quas Aegyptus paſſa fuit mutationes, cum ſtelæ defoſſæ eruerentur, monumenta reſidua ſitu ſqualentia tanquam ſacræ reliquiæ conſervarentur, & Mercurius ſecundus novam religionis reſtitutæ & renovatæ faciem introduceret, iſtæ imagines eo potiſſimum fine adhibitæ ſunt, ut illis nova religio & eruditio adumbrari crederetur. Hinc tanquam ſacra monumenta ſtudioſe conſervata, & in templorum ſacrariis repoſita fuiſſe, ſupra probavimus. Hæc deinde cum ſacris fabulis conjuncta novum religionis introductæ populo commendandæ præſidium exhibuerunt. Cum enim Aegyptiaca religio in eo potiſſimum verſaretur, ut ex ſupra jam detecto principio reges atque ſummi imperantes, divinitatis participes crederentur, & poſt mortem Dii haberentur, omnino cura agenda erat, ut ab inſpectione arcana hujus principii vulgus arceretur, ne omnis religio eviléſceret, ſi pateret, eam ad homines mortales revera referri. Quapropter antiquæ fabulæ de Diis auctæ & ſtudioſe cuſtoditæ, & ſacerdotum potiſſimum ordini explicatio earum ut & ſacrarum imaginum credita eſt, qui ut ab arbitrio imperantis pependit, ita dum vita lauta commodaque ex dominantis religionis conſervatione fruebatur, in id omnes nervos intendit, ut ſacra hæc omnibus, quibus licebat, mediis, conſervarentur, & venerationi populi commendarentur. Quem in finem inſtitutæ tot ceremoniæ, tamque ſplendidus cultus publicus introductus eſt, animis vulgi iis, quæ oculos feriunt, capi plerumque ſolitis. Vt vero ipſi quoque ſacerdotum ordini neceſſaria ad hunc ſcopum accederet auctoritas, literarum ſtudia ab iis exculta ſunt: id quod duplici ratione conſilia iſta adjuvit. Nam & ita prudentiores & ſapientiores ſacerdotes a populo habiti ſunt, talesque, quibus ſapientiam poſſidentibus potiſſimum habenda fides; & medium ita inventum eſt, profundius inter populum meditantes, & de rationibus his ſollicitos ab arcanis his, quorum regi & ſtatui publico tantum intererat, caute avocandi. Callidiſſimi enim homines, ut ingenia altiora diverterent, ſacrorum horum atque myſteriorum explicationes philoſophicas excogitabant, & ad cauſas rerum phyſicas referebant, quicquid in ſacris fabulis & imaginibus occultatum ferebatur. Quod cum variis modis ſacerdotes inſtituerent, præcipue ex quo a Græcis per ſyſtemata de rebus naturalibus diſſerere didicerunt, mirum non eſt, diverſiſſimas ſacrarum illarum figurarum explicationes apud PLVTARCHVM aliosque inveniri. Quæ tamen eo magis occultabantur, ne cum religione ſacerdotium quoque, quod tantis vitæ commoditatibus inſerviebat, viléſceret. Et ex his jam ampliſſimus campus patet, in quo Ægyptiorum ſacerdotum gens fraudes & impoſturas ſuas exercuit, & ratio excultæ diſciplinæ arcanæ veriſimilis poteſt depromi. Ex quibus omnibus jam ſua ſponte fluit, fruſtra eſſe, qui vetuſtiſſimarum imaginum hieroglyphicarum, & fabularum ſacrarum ſenſus exponere geſtiunt. Quemadmodum enim priſca ſignificatio præter tenues quasdam conjecturas periit, ita ſacrificuli Ægyptiaci ſui in-

genii somnia, vel ea, quæ status atque imperii arcana postulabat ratio, imprudenti populo obtruserunt, & selectis tantum ingeniis, multisque vexationum & molestiarum exercitiis probatis, ea prodiderunt, quibus tutæ & exploratæ fidei homines in suam regnique fraudem non abusuros esse, certo noverant. Qui vero fontes disciplinæ arcanæ non ad solos Ægyptios referendi sunt, sed & ad reliquos orientis populos mutatis circumstantiis pertinent. [x]

Probatur veterum testimoniis.

§. IX. Verum ne solis conjecturis ducti hæc dixisse videamur, ipsa arcana methodus atque disciplina Aegyptiorum ex veterum testimoniis adumbranda est. Eam vero apud hanc gentem viguisse, adeo tralatitium est, & in vulgus notum, ut prolixe probare opus non sit. Vno ORIGENIS [y] rerum Aegypti maximopere gnari, testimonio conficiemus. Ita vero is adversus Celsum: *Hic mihi Celsus æque videtur sapienter agere, ac si aliquis in Aegyptum profectus, in qua terra viri sapientes ex institutis & præscriptis patriis multum super rebus illis philosophantur, quæ pro divinis inter eos habentur, quum rudes interea & illiterati fabulas tantum nonnullas accipiant, quibus, tametsi sensum earum haud assequantur, vehementer capiuntur & delectantur; Celsus inquam haud secus mihi videtur instituere, ac si homo ejusmodi, qui Ægyptios quidem adiit, at cum nullis versatus est, nisi rudibus & indoctis hominibus, a sacerdotibus vero de arcanis & reconditis mysteriis suis haud eruditus est, gloriaretur tamen & prædicaret, imbibisse se omnia, quæ ad Ægyptiorum theologiam & religionem pertinent.* Sed & reliqua legenda sunt, quæ sequuntur, remque mire illustrant. Alia veterum loca & testimonia qui cupit, inveniet ea apud CVDWORTHVM [z] aliosque, qui de arcana hac Aegyptiorum methodo tradiderunt. Qua ratione vero fabularum & mythologiæ sacræ curam habuerint, nemo luculentius docebit, quam PLVTARCHVS, qui in tractatu *de Iside & Osiride* multa Aegyptiacæ theologiæ & eruditionis placita cumulavit, ex qua sola tractatione iis, quæ modo diximus, lux clarissima affundi potest. Accessere vero hieroglyphicarum imaginum picturæ, quas ad imitationem veterum stelarum efficiebant, quarum reliquias mensa Isiaca, Harpocratis imago & quæ alia ejusmodi sunt, nobis exhibent. Harum imaginum explicationem HORVS APOLLO [a] dedisse dicitur, certe hoc titulo libellus hodienum exstat, qui morales potissi-

Horus Apollo Hieroglyphicorum scriptor.

x) Conf. quæ egregie monet cel. MOSHEMIVS ad CVDWORTHVM p. 369.

y) *Lib. I. p. 11.*

z) *l. c. p. 368.*

a) Hori nomen apud Ægyptios celebre cognomen fuit Apollinis, unde pro sole ponitur: de quo Ægyptiorum Deo videndus PLVTARCHVS *de Isid. & Osir.* Varia vero ei scripta tribuuntur, & inter ea potissimum libellus *de hieroglyphicis Ægyptiorum*. cujus elegantem editionem nobis dedit DAVID HOESCHELIVS, de qua diximus in diss. *de meritis viri celeberrimi in Græcas literas.* Hunc ex Ægyptiaco in Græcum transtulit *Philippus* quidam, non valde antiquus, ut ex vocibus Græco-barbaris colligere est, quas interdum adhibet. Quis vero ille Horus Apollo fuerit, quem libellus auctorem refert, incertum. Hœschelii conjecturam rejicit, qui diligenter de Horapolline commentatur, FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 88.* conjicientis esse Horapollinem Grammaticum Phenebytidem, cujus meminit SVIDAS. Probabile vero est, libellum ex recentiorum Ægyptiorum libris excerptum ad priscum illum Horapollinem relatum esse, ut a magno & divino viro, more Ægyptio, auctoritas accederet. Vnde quam parum fidei mereatur patet.

tiſſimum ſignificationes harum ſacrarum imaginum recludit: easque noſtra ætate viri ingenioſi augere, & arcanos magis ſenſus eruere conati ſunt, [b] irrito, niſi fallimur, & fruſtraneo labore, cum nec ipſi ſemper ſacerdotes Aegyptii eos deprehenderint, & pro cujusvis ingenio quodlibet ex iſtis imaginibus exſculpatur. Nec hoc ſolum abſcondendi ſtudium abſolvebat, ſed ſacri quoque libri in templorum adytis ſervabantur, præfixo, uti ſupra ex Iamblicho notavimus, Hermetis nomine. Hos nemo inſpiciebat, niſi ſacerdos, immo, nec omnibus promiſcue ſacerdotibus acceſſum ad hæc ſacra patuiſſe, ſed majoris tantum ordinis, ex Chæremone ſupra adduximus. Hac potiſſimum arte facillimum erat, quæcunque vates & ſacerdotes volebant, & ipſorum emolumentum vel regni quoque & imperantis utilitas poſcebat, populo tanquam ex libris ſacris & divinis deſumta, perſuadendi. Neque enim peregrinorum quisdam ad hæc ſacra admittebatur, & ſi regis commendatione id fieri neceſſe erat, multis iisque moleſtiſſimis ἀσκήσεσιν ita fatigabatur, ut facile a propoſito deſiſteret. Imprimis vero in hoc caſu circumciſionem exigebant, ut Pythagoræ exemplo probatum dedimus: quæ cum a reliquis populis valde eſſet contemta & deſpectui habita, ita peregrinos arcuit, ut unum tantum exemplum Pythagoræ noverimus, qui hanc diſciplinam peregrinus ſubire, quam arceri, maluit. Nec ita ſatis, ex callidiſſimorum hominum ingenio, obſepta & recondita Ægyptiorum myſteria fuere, ſed adhibitus quoque arcanus ſacerque ſcribendi modus. Refert enim CLEMENS ALEXANDRINVS: [c] *eos qui docentur ab Ægyptiis, doceri primum Ægyptiarum literarum viam ac rationem, quæ vocatur epiſtolographa, id eſt, epiſtolis ſcribendis apta; ſecundo ſacerdotalem, qua utuntur ſcribæ ſacri, ideo* ἱερογραμματεῖς *dicti; ultimam autem hieroglyphicam, id eſt ſacram, quæ inſculpitur, ſcripturam: cujus una quidem eſt per prima elementa* κυριολογική, *id eſt, proprie loquens, altera vero ſymbolica, id eſt, per ſigna ſignificans. Symbolicæ autem una quidem proprie loquitur per imitationem, alia vero ſcribitur, quaſi tropice; alia vero ſumitur allegorice, per quædam ænigmata.* Quæ poſtea Clemens exemplis illuſtrat. Quis quæſo per denſiſſimum hoc velum Ægyptiaca placita perſpecturum ſe ſperet? & quis non fraudes & impoſturam ſacerdotum latere credat? quis non ſacrum philoſophiæ nomen indigne his hominibus tribui, nec veros ſenſus Ægyptiacæ ſapientiæ, niſi ſtultitia & impietas potius dici mereatur, certe deprehendi poſſe ſtatuat? & quis non inde magnifice de Ægyptiorum philoſophia ſentire deſinat?

Obſervationes generales de philoſophia Ægyptiaca.

§. X. Plenius id pateſcit, ubi propius ad conſiderationem philoſophiæ & theologiæ Ægyptiorum accedentes, ejus partes atque diſciplinas tum generali examine expendimus, tum ſpeciales doctrinas excutimus. Veterum enim narrationes ſecuti obſervamus:

I. Totam

b) De IO. PIERII VALERIANI, KIRCHERI, PIGNORII, MACARII, CHIFLETII, MASENII ſcriptis hanc in rem vid. FABRIC. *loc. cit. pag. 90. 91.*

c) *Strom. l. V. p. 555.* PORPHYR. *de vita Pythag. n. 12. p. 15.* ed. Kuſt.

I. Totam philoſophiam & theologiam præcipue ad ſacerdotum commoda & auctoritatem conſervandam & augendam, & ad rationes imperii politici tuendas quam maxime collineaſſe, hinc potiorem & arcanam ejus partem fraudis & impoſturæ eſſe ſuſpectam. Aut enim toti in eo, quod hactenus prolixe diſputavimus, & teſtimoniis veterum roboravimus, fallimur, aut in aperto eſt, fraudulenter egiſſe ſacerdotes Ægyptios. Si enim veram ſapientiam docere fuiſſent conati, eam tot latebris non abſcondiſſent, cum omnium interſit de divinis & humanis rebus recte erudiri. [d] Alia tamen omnia judicanda de Ægyptiis, qui multa quidem cum oſtentatione philoſophiam & religionem mentiti ſunt, intra velum tamen impietatem fraudesque habuere reconditas. Nec quis hic objiciat, quod Platonici, ejusdem furfuris homines, pro diſciplina arcana defendenda afferre ſolent, vulgi ingeniis veritates philoſophicas & imprimis metaphyſicas, captum ejus ſuperantes non eſſe propalandas, ne abutantur: de Deo enim & religione recte erudiri omnium intereſt. Nec recondiderunt tantum myſteria ſua plebi, ſed omnibus, qui ſacerdotes non erant, & imprimis peregrinis, qui ſapientiæ tantopere celebratæ diſcendæ cupidi ea noſſe deſiderabant. Vnde longe alias latuiſſe cauſas, quam quas præ ſe ferebant, facili conjectura colligitur. Vidit id *auctor quæſtionum & reſponſionum ad orthodoxos*, quæ inter S. IVSTINI opera edi ſolent, [e] qui luculenter: *τῶν Αἰγυπτίων τότε ἡ σοφία τὰ τῆς πλάνης ὑπῆρχε διδάσκουσα διδάγματα. Ægyptiorum eo tempore* (quo Moſes vixit) *ſapientia impoſturæ tradit diſciplinas.* Quod ut contra objectionem: aſtronomiam, aſtrologiam & geometriam tamen divinum vatem in Aegypto didiciſſe, tueatur, addit in reſponſione: *Aſtronomiam & aſtrologiam & geometriam apud Ægyptios habitas fuiſſe diſciplinas vulgares & humiles, in honore autem & pretio fuiſſe, quæ vocantur literæ hieroglyphicæ, atque in adytis atque abditis locis non cuivis ex vulgo, ſed eximiis tantum & delectis traditæ ſint.* Vbi eleganter impoſtura arcanis diſciplinis, quas a vulgaribus recte diſtinguit, tribuitur, hieroglyphicis non ex mente veterum, quam forte recentiores ignorabant, ſed ex ingenii fraudisque commentis explicitis. Hinc non dubitavit EVSEBIVS [f] has explicationes vocare *recentiorum ſophiſmata*, de quibus ne per ſomnium quidem veteres cogitarint.

Relata tota philoſophia ad imperii & ſacerdotii commoda.

II. Patet inde, quid de philoſophia Aegyptiorum, quatenus mathematicas diſciplinas complectitur, ſtatuendum ſit? Geometriam enim apud eos viguiſſe, contra veterum teſtimonia negari non poſſe, concedimus: an invenerint, quod multi contendunt, noſtrum non eſt diſpicere, & hactenus concedi quoque poteſt. [g] Verum multum illi decipiuntur, qui geometriam ſubli-

Scientiæ in Ægypto excultæ. Geometria.

d) Recte itaque arcanam methodum inter characteres falſæ philoſophiæ retulit doctiſſimus HEVMANNVS *Act. philoſ. vol. I. p. 222. ſqq.*

e) *p. 406.*

f) *De præparat. l. III. c. 7. p. 98. 99.*

g) Videnda, quæ collegit VOSSIVS *de ſcientiis mathem. c. XIII. p. 48. ſeq.* & BVRNETIVS *archæolog. philoſ. c. VIII. p. 378.* conf. LAERT. *l. I. ſ. 11.* & MENAG. *ad h. l.*

ſubliniorem inter Aegyptios floruiſſe ſibi perſuadent, nam hi non modo luculento *auctoris Q q. & reſponſ. ad orthodoxos* teſtimonio refelluntur, quod geometriam intra diſciplinarum vulgarium limites cogit, & ita ſatis prodit, magis occupatam fuiſſe in dimetiendis & definiendis agris, quorum terminos auctus Nilus quotannis confundebat, [b] quam in theorematibus definiendis & ſolvendis: ſed &, fruſtra eſſe, convincuntur, eo quod philoſophi Græci, qui in Aegyptum philoſophiæ diſcendæ cauſa profecti ſunt, levia geometriæ inventa ibi non didicerunt, ſed proprio Marte & ingenio domi excogitaverunt. Pythagoras enim ex Aegypto redux, virtutem lateris oblongi in triangulo rectangulo ad cætera comparati, tandem meditatione aſſecutus, inventionem hecatombe dignam putavit. Thales quoque, qui geometriam in Aegypto didicit, inventa circuli & trianguli deſcriptione, gaudio emotus bovem immolaſſe dicitur. [i] Recte inde infert vir quidam acutiſſimus: [k] Cum hæc ſimpliciora pulchra licet & perutilia in geometria barbarica non repererint, fruſtra quis in ea quæſiviſſet theoremata magis operoſa, methodosque analyticas, quæ poſteris innotuere: & quas Græcorum ingeniis, in hac materia præclaris, potiſſimum debemus. Idem de aſtronomia Aegyptiorum judicium eſto: cujus etiam inventionem plerique veterum Aegyptiis tribuunt, [l] & ab iis ad Babylonios traductam tradit DIODORVS, [m] cum alii a Babyloniis ad Aegyptios perveniſſe, hosque ab Abrahamo edoctos eſſe, contendant: [n] perperam forte utrumque, cum veriſimillimum ſit, ſtudii per ſe, expoſito aſtrorum ſplendore, vetuſtiſſimis gentibus commendabilis prima elementa quamlibet per ſe inveniſſe, qua ratione recte uſus CICERO, [o] utrumque populum jungit: *Ægyptii & Babylonii*, inquit, *in patentium camporum æquoribus habitantes, cum ex terra nihil emineret, quod contemplationi cœli officere poſſet, omnem curam in ſiderum cognitione poſuerunt.* Concedamus vero tantiſper hanc gloriam Aegyptiis; quæ inde concludetur philoſophica inquiſitio? Obſervarunt ſtellarum ortus & occaſus, zodiaci partes & planetarum aſpectus; non negamus; verum id in uſus genethliacos, & ad rationes aſtrologicas. Attenderunt ad æquinoctia & ſolſtitia; verum ad anni rationes definiendas. Temporum conditiones ex ſideribus dijudicarunt; verum ut agriculturæ inſervirent. Quis in his omnibus philoſophiam quærat? quam ad mathematicas ſcientias primi ex Pythagorea ſchola adplicuere, in qua Eudoxus hypotheſes motuum cœleſtium primus excogitavit. Vtemur eodem argumento, quod de geometria uſi ſumus: Thales, qui in Aegypto fuit, primus celebratur, qui eclipſin ſolis futuram prædixit. [p] Hæc ſi in Aegypto non didicit, ſed proprio marte invenit, quam miſera Aegyptiorum aſtronomia

Aſtronomia.

b) HERODOTVS *l. II.* SERVIVS *ad Eclog. III. Virg.*
i) Vtrumque probabitur ſuo loco.
k) BVRNETIVS *l. c.*
l) PLATO in *Epinomide.* ARIST. *metaph. l. I.* LAERT. *l. c.* MANILIVS *aſtron. l. I. &* SCALIGER. *ad h. l.*
m) *l. c.*
n) IOSEPH. *l. I. c. 9.* quem refutat & multa huc affert rem illuſtrantia cl. IO. LAMIVS *de SS. Trinit. l. I. c. 3. p. 8. ſeq.*
o) *De divinat. l. I.*
p) PLIN. *l. II. c. 13.* CICERO *l. c.* aliique ſuo loco nominandi.

mia fuerit, liquet. Neque objiciat quis, DIODORVM passim observationes Aegyptiorum circa res cœlestes tanquam accuratas laudare: hoc enim comparate ad alias gentes intelligendum esse, recte monuit BVRNETIVS,[q] qui non sine probabilitate tamen addit, quædam eos de systemate mundi, per traditiones magis, quam rationes philosophicas, cognovisse, v. g. cum lunam appellarunt αἰθερίαν γῆν, & τοὺς ἀστέρας πῦρ εἶναι, modo id, quod teste tantum PROCLO [r] scimus, non falso Aegyptiis tribuatur. Post Astronomiam musicam invenisse Hermetem DIODORVS tradit, uti supra indicavimus; hincque tonos is in acutum, medium gravemque dividendi, lyramque trichordem inveniendi occasionem habuisse dicitur. Quod si modo verum est, (nam gentes plerasque, imprimis Aegyptios suis heroibus omnium artium & scientiarum inventionem ex ambitione & gloriæ affectatione tribuisse, notum est) de initiis tantum primisque fundamentis musicæ artis intelligendum esse, ipsa traditio innuit. Invenit enim, (quod suo loco testimoniis probabimus) Pythagoras rationes harmoniæ ex malleorum ictibus in officina ferraria. Has ergo in longa per orientem peregrinatione, vel, si eam tanquam incertam non admittimus, in mora tamen in Aegypto, etsi intimiorem admissionem nactus, non didicit, unde popularem tantum fuisse patet. Quæ quoque ratio est, cur apud DIODORVM[s] Aegyptii dicantur viros ab exercenda musica arcuisse, quod animos emolliret.

Musica.

III. Magnum præterea nomen Ægyptii, si multos audis, consecuti sunt in arte medica: cujus inventio ad magnos Ægypti viros referri solet. Etsi enim, invitis Ægyptiis, Græcis & Latinis artis salutaris inventionem tribui Hermeti, quod multis [t] placuit, non contemnendis argumentis evicit CONRINGIVS, [u] ad quem non respexisse DANIELEM CLERICVM [w] merito miramur, & a suppositițiis recentioris ætatis libris frustra argumentum sumi putamus; certum tamen est, Ægyptios ad semideos suos, artis salutaris initia retulisse. Imprimis vero ob hanc rem celebratissimum Isidis nomen apud Ægyptios fuit, a qua filium Horum sive Apollinem medicinam didicisse, remediisque suis immortaliter de hominibus meritum fuisse tradit DIODORVS. [x] Vnde & de Apolline OVIDIVS [y]:

Medicina.

> *Inventum Medicina meum est, opiferque per orbem*
> *Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.*

Imprimis vero Aesculapium nomen apud Ægyptios propter merita in rem medicam, celeberrimum consecutum fuisse, notius est, quam ut multis probari opus sit. Quicquid vero de his Ægyptiacæ medicinæ inventoribus per fabulas, ut sunt origines rerum apud veteres semper hoc velo obductæ, dicitur, ita comparatum est, ut plane nihil, quod veri sitientibus faciat sa-

 tis,

q) *l. c. p. 380.*
r) In *Tim. Platon. l. I. p. 45.*
s) *l. c.*
t) Vid. FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 82.*
u) *De Medicina Hermetica c. II. p. 2. seqq.*
w) *Histoire Medicin. l. I. ch. 5. p. 11. seqq.* ubi criticum traditionis recentioris examen merito desideres.
x) Conf. IDEM *l. c. ch. 6. p. 15. seqq.*
y) Metamorph. *l. I.*

tis, exhibeat, nec dici queat, quis arti salutari inter veteres Ægyptios manum primus admoverit? Verisimile tamen videtur, magnos Ægypti viros, qui formandis & curandis rudium Ægyptiorum animis & corporibus curam suam addixerunt, non imparatos etiam ab omni artis salutaris notitia & experientia fuisse. Celeberrimos enim prisci orbis viros hac quoque ratione suorum sibi animos devinxisse, & æternum nomen meruisse, ex inductione exemplorum, facile probatum dare possemus, si id ageremus. Hæc vero licet concedamus, parum tamen præsidii sunt illis, qui nescio quos magnos medicos ex Aegyptiis nobis exsculpunt. Vti enim prima artis rudimenta, quæ non tam theoria & systemate aliquo, quam experimentis constant, illis innotuisse, ex ipsa rerum serie & inventionis a primis elementis incipientis conditione colligitur; ita magis προφυλακτική quam θεωρητική fuit: & quidem adjuta quam maxime incantationibus remediisque magicis, ut inter omnes fere gentes veteres usu venit. [z] Interim non negamus, ab antiquissimis temporibus apud Aegyptios medicinam in usu fuisse, appellata ideo regione ipsa Aegypti pharmacorum ferace; apud HOMERVM: [a]

- - Τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα - - -

Cujus rei veritatem adstruit ipsum sacrorum voluminum testimonium, medicorum mentionem faciens, qui in Aegypto Iacobi patriarchæ corpus, jussu proregis Iosephi aromatibus condiverunt; ut taceamus, quæ posteriorum sunt temporum, Chrysippum Cnidium, Pythagoram, Democritum, Eudoxum, & imprimis Orpheum atque Onomacritum medicinæ notitiam in Aegypto hausisse. [b] Narratque HERODOTVS [c] sua ætate medicinam apud Aegyptios ita fuisse distributam, ut singulorum morborum medici fuerint, non plurium, itaque omnia fuisse medicis referta; alios enim ocularios, juvandis oculis constitutos, alios capiti, alios dentibus, alios alvi partibus, alios morbis occultis. Persuadet etiam locus CLEMENTIS ALEXANDRINI de sacerdotibus Aegyptiacis, supra adductus, ex sacerdotum gregibus quibusdam curam medicinæ commendatam fuisse, refertque LAERTIVS [d] Platonem in Aegypto ægrotantem a sacerdotibus curatum fuisse: eratque hoc pastophororum munus; licet etiam scribæ sacri videantur medicam artem exercuisse. Nihil tamen hæc omnia ad commendandam philosophiam Aegyptiorum faciunt; nam legimus quidem corporibus secandis operam Aegyptios impendisse, sed id non ad cognoscendam humani corporis fabricam, quod tamen fundamentum esse debet artis salutaris rationali modo excolendæ, sed ad condendi cadavera curam referendum est. Quod quam parum apte cognitionem medicam atque physicam

z) Conferendus H. CONRINGIVS *l. c. c. VIII. p. 72. seqq.*

a) *Odyss. l. IV.*

b) Videndi de his historiæ Medicinæ scriptores CLERICVS, GOELICKIVS, SCHVLZIVS, & quæ infra suis locis afferentur.

c) *Lib. II.*

d) *Lib. III. s. 6.* ubi tamen modus, quomodo curatione marina sanitati restitutus fuerit, notandus est.

ſicam Aegyptiorum juverit, ex iis videre eſt, quæ habet PLINIVS, [e] cauſaſque cur tam parum profecerint, eleganter exponit CONRINGIVS, [f] dignus, qui hac de re legatur. Nihil vero magis ineptam & a philoſophia alienam medendi Aegyptiis adhibitam rationem prodit, quam magicæ incantationes, herbæque ſacræ, luſtrationes & quæ alia ſunt, remediis naturalibus juncta. Non licebat enim in Aegypto medicis ex artis & rationis regulis medicamenta præſcribere; ſed, teſte DIODORO [g] *medicinam ex lege ſcripta faciebant, & per multos ab antiquo medicos illuſtres concinnatam applicabant. Si leges, quas ſacri codicis lectio tradebat, ſecuti ægroto ſanitatem reddere nequibant, culpa vacabant, & impunes abibant; ſin contra præſcriptum egiſſent, capitis judicium ſubibant. Nam medendi rationem longo temporis uſu obſervatam, & ab optimis artificibus ordinatam paucos ingenio & ſolertia ſuperaturos legislator cenſuit.* Ita Diodorus: ex cujus verbis patet, non licuiſſe medicis, rationem & experientiam in medendo duces ſequi, ſed ad eam potiſſimum medendi formam & præſcriptum fuiſſe obligatos, quod ſub Hermetis nomine ſacerdotes commendabant. Illi vero non naturalem tantum vim, ſed & ſupernaturalem magicamque efficaciam advocabant, & imprimis herbis tales effectus adſcribebant; quos qui cognoſcere cupit, eum, ne nimii ſimus, ad PLINIVM [h] ablegamus, miraturum, quam egregie Aegyptii in his rebus ineptiverint. Non fallemur itaque, ſi a medicina Aegypti empirica philoſophiam probari non poſſe judicamus. Nec meliora ſunt, quæ pro artis chemicæ apud Aegyptios cultura patroni ejus afferunt. Vt enim, quæ inter doctiſſimos viros HERMANNVM CONRINGIVM & OLAVM BORRICHIVM diſputata ſunt, mittamus, [i] cum inſtitutum noſtrum excedant, hoc unum omnem afferti hujus vim deſtruit, indubitatam certamque artis mutandi metalla, mentionem ante Conſtantini M. ætatem non reperiri. [k] Nam quæ contra monet Borrichius, in incendio Alexandrino veterum hac de re libros periiſſe, frigida ſunt, & principium petunt. Moſis vero vituli idololatrici combuſtionem hanc ſententiam nihil juvare, ſupra capite primo

e) *Lib. XI. c. 13.*
f) *l. c. c. X. p. 89. ſeqq.*
g) *Lib. I. c. 28.* h) *Lib. XXX. c. 2.*
i) Ediderat HERM. CONRINGIVS, æternum Germaniæ decus, *de Hermetica Ægyptiorum vetere, & Paracelſicorum nova medicina*, librum unum, *Helmſt. 1648. 4.* ad quem juſſu Friderici III. Danorum regis reſpondebat vir doctiſſimus, OLAVS BORRICHIVS Medicus Regius in diſſ. *de ortu & progreſſu Chemiæ Hafniæ 1668. 4.* cui cum reſponderet CONRINGIVS *in apologetico brevi*, iteratæ libri ſui in duas partes diviſi editioni adjuncto, *1669. 4.* repoſuit multa BORRICHIVS in prolixiore opere: *Hermetis Ægyptiorum & Chemicorum ſapientiam ab H. Conringii animadverſionibus vindicatam, exhibente Hafn. 1674. 4.* De qua lite horum duumvirorum, quos pauci intra Germaniam eruditione & lectione veterum ſuperaverunt, varia eruditorum fuere judicia. Et iſto quidem tempore cauſa Borrichii plerisque eruditorum potior Conringiana viſa fuit, vid. MORHOF. *Polyhiſt. lit. T. II. l. II. P. I. c. 4. p. 167.* nondum enim pati poterat orbis, antiquitatis præjudicium ſectæque ſtudium abjici. Vbi vero ſerenior lux hominum mentibus affulſit, & præjudiciorum catervæ ejici cœperunt, potiores merito CONRINGIO partes delatæ ſunt, vid. MOLLER. *homonymoſcop. P. II. c. 2. §. 16. p. 257.* BVRNETIVS *archæolog. philoſ. c. VIII. p. 381.* N. H. GVNDLINGIVS *Hiſt. philoſ. mor. c. I. §. 2. p. 8. Acta philoſoph. vol. II. p. 683. ſeqq.* Ceterum monemus lectorem, nos primam Conringii editionem adhibuiſſe, quæ ad manus erat.
k) Ante Zoſimum enim Panoplitam, Syneſium, Olympiodorum, Æneam Gazæum indubitatos ſcriptores alios, qui hujus artis meminerunt, non invenias. Conf. BVDDEVS diſſ. *an Alchemiſtæ in republica ſint tolerandi? §. 11. p. 517. ſeq.*

jam demonstravimus. Frustra itaque hæc ars ad Hermetem refertur, & nescio quæ philosophia inde exsculpitur. Claudamus hanc de Medicina Aegyptiaca & naturali quoque philosophia tractationem verbis MORHOFII, [l] qui tamen in castris Borrichii contra Conringium militare, quam propriam rationem audire maluit, ita scribentis: *De his omnibus nullum formari solidum judicium potest, quandoquidem certis principiis illa comprehendi non possunt, cum omnia fabularum tenebris sint involuta, & imagines illæ* (unde notitia physica Aegyptiorum colligitur, [ll]) *nullam nobis lucem per se affundant. Ideoque potius ad superstitiones philosophicas referam, quam ad veram rerum naturalium scientiam, quæ e certis principiis deducenda est, non fabulis aut imaginum coloribus delineanda.*

Astrologia apotelesmatica.

IV. Præter has scientias maxime dediti fuere Ægyptii astrologiæ judiciariæ. Supra enim jam CLEMENTEM ALEXANDRINUM narrantem percepimus, inter quadraginta duos libros sacros, Mercurio adscriptos, quatuor fuisse, qui Astrologiam complexi sint, & in quibus illi ex sacerdotum ordine studium operamque suam posuerint, qui horoscopi vocati sunt. Hos ad genituras attendisse; & ex siderum positione & aspectibus judicasse, ex hoc loco palam est. Quam astrologiam Chaldæos, primos colonos Ægyptiorum, in terras alienas transtulisse, & ab Ægyptiis sacerdotibus edoctos ad astrologiæ famam pervenisse tradit DIODORUS; [m] quam tamen opinionem capite secundo hujus libri tanquam vero minus similem rejecimus, pronumque est, credere, gentem suapte natura superstitioni quam maxime deditam, in hoc studium incubuisse. Videtur tamen astrologia apud Ægyptios a Græcis, qui sub Alexandro M. eam a Babyloniis didicerant, & in Ægyptum cum eo descenderant, ad eum habitum composita fuisse, prout inter Græcos postmodum viguit: quod in aliis quoque disciplinis accidisse supra probavimus.

Magia.

V. Cum astrologia magia apud veteres conjuncta fuit, ex qua scientia cum *summa literarum claritas & gloria antiquitus & pene semper petita fuerit*, observante PLINIO, [n] mirum non est, Ægyptios ad artes vanas & religionis speciem obtinentes natura pronos quam maxime ei invigilasse. Vetustissimam tamen Magorum sectam apud Ægyptios fuisse, ipsa sacra Mosis refert historia, [o] quæ, quales impostores hi homines fuerint, nobis luculenter describit. Inter hos vero magiæ sectatores Iannen & Iambren fuisse, celeberrimos Ægypti præstigiatores, ex veteri Iudæorum traditione scribit divus PAULUS; [p] quos se Mosi objecisse, & arti per Mosen superatæ suppetias ferre voluisse, veteres miris circumstantiis referunt: quorum de his Ægypti Magis narratiunculas, ut & Iudæorum

l) *l. c. p. 169.*

ll) Hæc ipse MORHOFIUS, alia in diss. *de metallorum mutatione sect. X. p. 279.* secutus, sibi dicta habeat, & IAC. TOLLIO, MICH. MAIERO aliisque, qui in hieroglyphicis Ægyptiorum figuris arcana chemica scrutati sunt.

m) *Lib. I. p. 51.*

n) *Lib. XXX. c. 1.*

o) *Exod. IV. seqq.* Qui per Chamum filiumque Mizraimum magiam in Ægyptum pervenisse credunt, nituntur fabulis Rabbinorum, videndis apud FABRICIUM *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 297. seqq.*

p) *2 Tim. III, 8.*

rum traditiones enumerant viri docti passim, [q] & imprimis, qui potiora collegit B. FABRICIVS, [r] quos adeat, qui hæc curiosius rimari cupit. Nos hoc unum addimus: Numenio philosopho Pythagoreo apud EVSEBIVM [s] esse Iannen & Iambren Ægyptios ἱερογραμματεῖς, electos, ut Mosi resisterent, ac gravissimas calamitates ab illo in Ægyptum advectas coram omnibus depellerent: & Artapanum apud EVNDEM [t] vocare ἱερεῖς ὑπὲρ Μέμφιν sacerdotes supra Memphin. Quod, qua traditione acceperint, dici quidem non potest, probabile tamen admodum est. Nam ad ejusmodi arcanas disciplinas sacerdotum genus neminem admisisse, qui ex suo ordine non esset, supra ostendimus; & præstigiarum plenum fuisse & ad decipiendum natum factumque docuimus. Facitque Numenii traditio, fuisse eos sacros scribas, suspicionem, eos magicam istam imposturam mediantibus characteribus & imaginibus hieroglyphicis exercuisse. Hoc enim horum hominum officium fuisse, ut sacras literas excolerent, atque arcanas imagines adhiberent, supra notavimus. Videantque, qui in vanissimæ artis & nugivendulæ imposturæ origines & historiam inquirunt, an non ab his hominibus imaginum, & characterum a Magis adhiberi solitarum apparatus ex hoc fonte profluxerit? Certe apud eos ejusmodi imagines magicæ magno in honore habitæ sunt, admisso semel principio hoc: partium animæ mundanæ sive dæmonum plena esse omnia. Hinc influxus eorum in istas imagunculas artibus magicis provocatus est, quam hieroglyphicis mysteriis comprehendebant,

Sculptaque servabant magicas animalia linguas.

Talem imagunculam fuisse Harpocratis statuam exiguam, quam erudito commentario illustravit illustris GISBERTVS CVPERVS, [u] facile credi potest: publice enim cultam fuisse, vix ob exiguitatem credi potest, videturque ab aliquo amuleti instar gestata fuisse, qualem morem a se observatum & *Mercuriolum inter libellos conditum servatum* refert APVLEIVS, [x] & inter Ægyptios obtinuisse pluribus docet cl. PETR. FRID. ARPE. [y] Et huc pertinent, quæ curiosus harum rerum apud veteres indagator GILBERTVS GAVLMINVS, [z] de hieroglyphica hac Ægyptiorum magia affert, habuisse in adytis doctrinæ suæ Magos Ægyptiacos cuique animali ἰδιόμορφον numen concessum, cujus ope in hoc animalis genus nihil non potuerint: inde magiam murum, serpentum, leonum in Babylonicis IAMBLICHI memorari, quæ per hæc similis formæ στοιχειώματα exercebantur. Et hinc rationem desumendam putat, cur Iannes & Iambres, ceterique Ægypti præstigiatores serpentes quidem, ranasque Mosis

q) [illegible] nominavit ven. WOLFIVS *Cur. [illegible] philol. in N. T. ad h. l. T. III. p. 521.*

r) *l. c. p. 813 seqq.*

s) *De præp. l. VIII. c. 8.*

t) *l. c. l. IX. c. 27.*

u) Multa in hac dissertatione afferuntur rem Ægyptiorum literariam & theologicam illustrantia. Primam Harpocratis significationem hominem indicare, primis regibus Ægypti sanguine junctum, sive plane filium, quod PLVTARCHVS ait, ratio Ægyptiacæ religionis dubitare non patitur.

x) *In Apologia.*

y) *De Talismanibus & amuletis p. 7.*

z) *Ad vitam Mosis l. I. c. 11. p. m. 262.*

ſis imitari ſimileſque producere potuerint, pediculum vero non item: quia hæc magia in perfecta animantia tantum aliquid valuerit, cum ejusmodi inſectorum nullum ἰδιόμορφον numen illis fuerit. Nos hæc ſuo quidem loco relinquimus, & quædam recentioribus vel Iudæorum, quos libenter ſequitur Gaulminus, vel Platonicorum quoque in ejusmodi artibus magnam famam quærentium traditionibus magis, quam Ægyptiorum placitis deberi, ſuſpicamur: adducenda tamen hæc fuerunt, ut conſtaret, conjecturam illam, hieroglyphicas imagines ad magiam averruncandosque malos dæmones adhibitam eſſe, non eſſe hodie natam, ſed olim jam eruditis placuiſſe. Illud certum magiam & aſtrologiam Ægyptios junxiſſe; recte enim obſervat PLINIVS: [a] *Magiæ & medicinæ natæ additas eſſe e religione vires & artes mathematicas.* Quando vero in Ægypto invaluerit incertum; Moſis certe tempora ſuperat; unde de reſtitutis in Ægypto artibus magicis intelligenda, ſi vera ſunt, quæ canit AVSONIVS: [b] quod Petoſiris:

Atque Magos docuit myſteria vana Nechepſos. [c]

De theologia Aegyptiorum.

§. XI. Sed ut propius ad cognoſcendas Ægypti doctrinas, quatenus per velum ab invidis ſacerdotibus obductum licet, accedamus, theologia imprimis Ægyptiorum, & placita circa religionem, quæ potiſſimam philoſophiæ, ſive eruditionis potius Aegyptiacæ partem abſolvunt, conſideranda ſunt. Priusquam vero hoc fiat, præmonenda quædam ſunt, ſine quibus feliciter in difficili hoc itinere progredi nobis non licebit. Scilicet I. ex iis, quæ in ſuperioribus diſſeruimus, repetendum probeque notandum eſt, duplicem theologiam apud Aegyptios fuiſſe, unam vulgarem, alteram arcanam & reconditam, cujus myſteria ad vulgus emanare non patiebantur, ſed ſacerdotibus ſolis, neque his omnibus, ſed CLEMENTE ALEXANDRINO teſte, [d] iis tantum τοῖς κριθεῖσιν εἶναι δοκιμωτάτους ἀπό τε τῆς τροφῆς, καὶ τῆς παιδείας καὶ τοῦ γένους, *qui judicati fuerant probatiſſimi, & educatione, & doctrina, & genere.* Præterea notandum eſt, quod ſupra quoque ὡς ἐν παρόδῳ tetigimus, isque ipſe eccleſiæ doctor addit, illis, qui ad regnum perventuri erant, hæc myſteria patuiſſe, refertque PLVTARCHVS, [e] *eum, qui e bellicoſis rex creatus eſſet, ſtatim ſe ſacerdotibus dediſſe, ac philoſophiæ participem factum fuiſſe, pleraque fabulis occultantis ac ſermonibus, obſcura veritatis indicia & argumenta habentibus:* id quod per ſphingas ante templum collocatas innui putat, quas doctrinam, quæ de Deo eſt, ænigmaticam, & obſcuram eſſe, ſignificaſſe, alio loco CLEMENS [f] tradit. Ex his vero ſequitur, ad rationes theologiæ Aegyptiacæ reconditas & arcanas potiſſimum attendendum eſſe, easque, quantum conjecturis & collatis veterum teſtimoniis licet, ita ex-

Monita generalia.

I. Fuiſſe duplicem theologiam.

a) *Lib. XXX. c. 1.*
b) *Epiſt. XIX.*
c) Fuiſſe hunc regem ex ſacerdotum genere veriſimiliter judicat, multaque de ejus ſcientia magica & aſtrologica affert MARSHAM *Can. chron. p. 477. ſeqq.*
d) *Strom. l. V. p. 566.*
e) *De Iſid. & Oſirid.*
f) *l. c. p. 561.*

expendendas, ut tum regi atque imperio, tum sacerdotum ordini, rationibus quoque philosophicis vulgarem religionem ornanti attemperabatur.

II. Variam fuisse Ægypti theologiam.

II. Non putandum est, totius Aegypti unam eandemque fuisse theologiam; sed dissensisse, si non in primis sacrarum doctrinarum fundamentis, in iis tamen, quæ inde consequuntur, quæque ad constituendam religionem pertinent, sacerdotum collegia per universam Aegyptum dispersa. Quod luculenter illustrat magnus CONRINGIUS [g] ex facinore Tentyritarum in Ombios, quorum his adorare crocodilum, illis interficere mos fuit, de quo IUVENALIS: [h]

Summus utrinque
Inde furor vulgo quod numina vicinorum
Odit uterque locus, quem solus credat habendos
Esse Deos, quos ipse colit.

Hanc vero dissensionem non ad vulgi tantum religionem pertinere, publicumque Aegyptiorum cultum tangere, quos non similiter Deos eosdem colere præter Isin & Osirin jam monuit HERODOTUS, [i] sed & valere de placitis sacerdotum vel una PLUTARCHI *de Iside & Osiride* tractatio nos convincit, in qua, quot veterum scriptorum Aegyptiacorum de his aliisque Aegyptiorum numinibus explicationes diversæ afferuntur, tot testimonia sunt, quam male inter se ad eandem sententiam doctrinæ Aegyptiorum sacræ queant componi, quamque diversa placuerint diversis. [k]

III. Tempora theologiæ Ægyptiacæ esse distinguenda.

III. Tempora quoque theologiæ Aegyptiacæ probe distinguenda sunt. Prima enim regni secula alios sine dubio videre Deos, alia coluere numina, quam sequentia, si adsensum fabulis datum & explicationes earum respicias. Prima enim tempora in colendis magnis viris occupata, ubi serius accesserunt ingenia philosophica, emendata sunt, & rationes excogitatæ a stupenda idololatriæ insania religionem magis purgantes. Imprimis vero per incursiones & irruptiones gentium peregrinarum multum theologia Aegyptiaca mutata est. Factum id imprimis, ubi Cambyses ex Perside in Aegyptum magno cum exercitu profectus jugum populo imposuit, ex eo tempore enim Persarum de divinis principia apud multos invaluisse, ex iis, quæ de Osiride & Typhone & eorum arcana explicatione postea referemus, recte colligitur. Post Persas Græcorum sub Alexandro & successoribus imperium invaluit, & Græca quoque eruditio ad Aegyptios perlata & philosophia introducta est. Dici non potest, quantum hæc regiminis mutatio ad mutandam quoque Aegypti religionem & doctrinas sacras attulerit. Non enim victi tantum in mores & sensus victoris sensim traducebantur, sed Græci quoque numina Ægyptiaca suis cum Diis comparantes, illisque Græcorum Deorum nomina imponentes occasionem dedere, utramque religionem misere confundendi. Quod ubi vidit

g) *De Hermet. Medic. c. XII. p. m.* 123. conf. MOSHEM. *ad* CUDWORTH. *p.* 366.
h) *Satyr. XV.*
i) *Lib. II. c.* 42. conf. MARSHAM. *Can. chron. Sec. IV. p.* 62.
k) Conf. PIGNORIUS *in mens. Isiac. p.* 2.

vidit sacerdotum genus, homines versipelles, & de rerum suarum antiquitate mente occupati, confirmaverunt Græcos in ista opinione, ut ita & victorum religio ab ipsis descendisse videretur, & ad aucupandam imperantium gratiam religionem in ejus usus verterent. Et quoniam Græcis isto tempore philosophia summa sapientia habita est, ideo sacerdotes, qui sapientiæ antistites videri volebant, Græcanicam philosophiam edocti more Græcorum philosophari instituerunt. Hinc nova religionis facies, ad principia physica & metaphysica applicata, quæ cum antiquis doctrinis ad salvandam religionem regni publicam miro syncretismo composita, novam doctrinis Ægyptiorum sacris intulerunt confusionem. Nec hoc solum fuit, sed & invalescentis scholæ Pythagorico-Platonicæ studium omnia universi orbis religionum systemata ope allegoricæ methodi conciliandi & confundendi, ita theologiam Ægyptiam a prima facie deformavit, ut cauto & attento lectori persuaderi non queat, eam esse theologiam Ægyptiorum veterum, quam hi homines v. g. IAMBLICHVS in notissimo de ea libro, proferunt, atque explicant. Tantis itaque atque tot dissidiis cum theologia Ægyptiorum vallata sit, quis quæso certi quid a viris doctis, qui tantopere de ea disputarunt, expectet? & quis miretur, in tam diversas plerosque sibique oppositas sententias discedere, ut vel ex iis videre est, quæ eleganter hac de re disserit IACOBVS BASNAGIVS, [l] quæque MARSHAMO & SPENCERO opposuit WITSIVS. [m] Nobis itaque sola conjiciendi potestas relicta est.

Theologia Ægyptiorum exoterica.

§. XII. His suppositis & præmissis, si I. de theologia exoterica, qualis in religione Ægypti publica viguit, judicandum est, fœdissimam in ea superstitionem ab omni ratione alienam regnasse, nemo in veterum libris adeo hospes est, ut ignoret. Et laudatur quidem Ægyptiorum in colenda atque tuenda religione ardor, quo omnes fere populos superaverunt; unde Ægyptios HERODOTVS [n] vocat θεοσεβέας περισσῶς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων *religiosissimos omnium hominum.* Aliter tamen sacræ literæ, [o] ubi mystica scortatio, qua fœdissima idololatria & superstitio innui solet, Ægypto tribuitur, hæcque ad abominabilem ejus faciem designandam Sodomæ jungitur. Nam non omnis tantum generis numina apud gentes barbaras recepta, immo a Græcis quoque adorata cum Diis Ægyptiorum conciliata & culta, sed & præter Deos, heroas, magnos viros, & his similes, omnis generis bestiæ, & alia quoque creaturarum genera consecrata sunt. Quod adeo in vulgus notum est, ut otio lectoris vel nostro abutendum non sit, ad latius hoc probandum, & sufficit una IVVENALIS satyra [p] mordacissima:

> *Quis nescit, Volusi Bithynice, qualia demens*
> *Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat*

Pars

l) *Hist. des Juifs T. III. c. 17. & 18.* ubi opposita systemata de Ægyptiorum theologia enumerat.
m) In *Ægyptiacis*, luculento libro.
n) *Hist. l. II. c. 37.*
o) *Apoc. XI, 8.*
p) *Sat. XV.*

Pars hæc; illa pavet saturam serpentibus Ibin.
Effigies sacri nitet aurea Cercopitheci,
Dimidio magicæ resonant ubi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum jacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piscem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam:
Porrum & cepe nefas violare, ac frangere morsu.
O sanctas gentes, quibus hæc nascuntur in hortis,
Numina.

Paria passim occurrunt, unde portenta Magorum cum Ægyptiorum in eodem genere dementia junxit CICERO. [q] Quæ superstitio in contemtum omnem Ægyptiorum religionem adduxit, & aliquando Romæ adeo invisa fuit, ut *Serapidem, Isidem & Harpocratem cum suo Cynocephalo, Capitolio probibitos, id est, curia Deorum pulsos, Piso & Gabinius Coss. non utique Christiani, eversis etiam aris eorum, abdicaverint, turpium & otiosarum superstitionum vitia cobibentes;* [r] Tiberius autem, referente SVETONIO, [s] *externas cæremonias ritusque Ægyptios compesceret, coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere.* Vidit hanc pestem, qui tamen ad arcanos Ægyptiorum sensus, & reconditam disciplinam respiciens, nihil a ratione alienum, aut fabulosum, aut a superstitione profectum inter Ægyptiaca scita deprehendit, PLVTARCHVS, [t] monens, *Ægyptiorum plerosque colentes ipsa animalia, & tractantes tanquam Deos, non sannis modo & irrisioni totam pene sacrorum objecisse rationem, sed & vehementem animis ingenerasse opinionem, quæ infirmis atque simplicibus meram inducit superstitionem, vehementiores autem atque audaciores ad negandum Deos belluinasque cogitationes propellit.* Plura non cumulamus, hauriet, qui plura sitit affatim apud HERMANNVM WITSIVM [u] & RADVLPHVM CVDWORTHVM: [x] nec enim hæc a quopiam negata sunt, qui ad res Ægyptiorum sine præjudicio attendit. De causis vero cultarum inter numina Ægyptiaca bestiarum tantopere viri docti inter se dissentiunt, ut facilius sit, tot inter se discordes sententias enarrare & refellere, quam veram eligere. Neque instituti nostri ratio patitur, ut in hoc argumento prolixe versemur. Legant, qui hæc nosse cupiunt, quæ elegantissimus BANIERIVS [y] & vir summus IO. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [z] doctissime de hac re commentati sunt; quorum hic probabiles satis rationes adducit, & a primorum religionis Ægyptiacæ inventorum consilio, bestias humano generi, colendæque regioni necessarias utilesque commendandi, numina illa bestiarum imaginibus per universam Ægyptum culta inventa; noxia vero animalia ex Typhonis cultu Persicis doctrinis de principio mali immutato, religiose coli, ne noceant,

q) *De officiis l. I.*
r) TERTVLLIANVS *apolog. c. 6.*
s) *c. 36.* t) *de Isid. & Osiride,*
u) *Ægyptiac. l. II. c. 4. p. 83. sqq.*
x) *System. intell. c. IV. §. 18. p. 361.*
y) Pecul. tract. *Hist. de l'Academie des inscriptions T. VI. p. 116. sqq.*
z) *Ad* CVDWORTHVM *l. c. §. 18. p. 418. seqq.*

ceant, introducta, & a sequioris ætatis hominibus multa ex confusione & syncretismo religionum addita esse, verisimiliter conjicit. In eo tamen consideratius attendentes facile conspiraturos esse, credimus, non unam tantum, sed plures causas introducti bestiarum cultus apud Ægyptios fuisse, easque non solum a conjecturis nostrorum temporum, verum etiam ab explicationibus sacrificulorum, absurditatem philosophicis rationibus emollientium, distinguendas esse. Imprimis ad prisca tempora attendendum est, quibus cum magni viri ad colendam terram, firmandumque imperium & mitiores mores rudissimos homines religione assuefacerent, & quasi adigerent, bestiarum quoque cultus iisdem rationibus status servire jussus est; [a] qui, cum postea in sententiarum divortia discederet Ægyptus, varius quoque & inter se dissidens factus est, adeo ut, quod uno loco interficiebatur animal, altero coleretur, unde non semel atrocia inter Ægyptios bella exorta sunt. Quæ cum risum atque sannas exterorum excitarent, illæ postea rationes philosophicæ excogitatæ sunt, quas veteres passim pro explicanda absurdissima superstitione afferunt.

Theologia Aegyptiorum arcana.

§. XIII. Verum hæc in vulgus tradebantur, & ad externam religionem pertinent: quibus in arcana disciplina aliud significatum fuisse, dubitari nequit. Hinc II. de theologia Ægyptiorum arcana dispiciendum est, & inquirendum attentius, quid de rebus divinis docuerint. Verum hic quoque non exigua scriptorum est discordia, quorum aliqui nefandæ astrolatriæ reos faciunt, omnemque Dei veri notitiam iis negant, [b] alii vero de summo numine castius tradidisse contendunt. Inter illos principem locum ducit EVSEBIVS, [c] qui Chæremonis testimonio ad probandam sententiam utitur: Ægyptios non alios Deos agnoscere, præter hunc mundum aspectabilem, ejusque partes atque sidera. Locus extat in epistola PORPHYRII ad Anebonem prophetam Ægyptium, quam IAMBLICHI libro *de mysteriis Ægyptiorum* præmisit THEOPHILVS GALEVS, ubi ita philosophus: *Chæremon certe atque alii multi nihil quicquam agnoscunt, ante mundum hunc aspectabilem, nec alios Ægyptiorum in ipsis suorum scriptorum exordiis ponunt Deos, præter vulgo dictas planetas, & zodiaci signa, & stellas, simul cum his in conspectum venientes, & sectiones Decanorum & horoscopos. Quique fortes ac duces nuncupantur, quorum nomina & procurationes ortusque simul & occasus futurorumque significationes in Almenichiacis continentur. Quippe videbat enim, qui solem universi architectum esse dicerent, ab illis non ea tantum, quæ ad Osiridem Isidem pertinent, sed etiam quicquid sacrarum fabularum erat, partim in stellas & earum conspectus, occultationes occursusque devolvi, partim in lunæ modo crescentis modo senescentis varietatem, partim in solis cursum, vel in nocturnum diurnumque hemisphærium, vel in ipsum Nilum fluvium;*

a) Confer quæ eleganter de hac re commentatur PLVT. *de Isid. T. II. p. m. 170.*

b) Vid. quos nominat ven. REIMMANNVS *Hist. Atheismi. Sect. II. c. I. p. 51. seqq.* ad. BAYLE *Reponse au questions d'un provincial T. II. c. 107. p. 415. Contin. des pensées sur les cometes T. I. p. 116. seq. T. II. p. 495.*

c) *De præpar. l. III. c. 4.*

fluvium; cuncta denique in res naturales, nihil in corporea mole carentes viventesque naturas ipsorum interpretationes conferri. Atque Ægyptiorum plerique id, quod in nostra voluntate est & potestate positum, ex siderum motu suspensum esse voluerunt; cuncta necessitatis, quod fatum appellant, sic tanquam inexplicabilibus quibusdam vinculis nescio quo pacto constringentes. Sed & ipsis quoque Diis fatum annectunt, quos interim uti fati solos vindices in templis, in statuis aliisque ejusmodi venerantur. Hæc Porphyrius, de quibus ita Eusebius: *hæc manifeste declarare, ne arcanam quidem ipsam Ægyptiorum theologiam præter cœli stellas tum quæ constantes & fixæ, tum quæ errantes vulgo nominantur, alios ullos Deorum collocasse, immo nec corporis expertem aliquem hujus universi architectum statuisse, nec rationi effectrici, sed uni tantum aspectabili soli ejus molitionem attribuisse.* His addit alio loco, [d] ubi Phœniciam Sanchuniathonis cosmogoniam ex Ægypto haustam explicat, *Ægyptios in maximorum Deorum loco eos omnes habuisse, qui res ad vitam agendam necessarias invenissent, quique beneficium aliquod in genus humanum contulissent: eos nimirum, quos sibi plurimorum auctores bonorum esse persuaderent, divinis affecisse honoribus.* Quia vero satis norat, Ægyptios hos Deos ad causas naturales referre, addit: *ut profecto his omnibus argumentis, egregiam istam mirabilemque physiologiam, nihil usquam vel leviter attigisse veritatis, nihil quod divinitatem sapiat invexisse, sed coactitiam & ementitam potius sibi honestioris explicationis speciem aliunde mendicatam obtendisse, manifesto teneamus.* Alio loco [e] ad Philonem Byblium provocat, qui postquam dixisset, Ægyptios regum suorum nomina universi hujus elementis, ac quibusdam eorum, quibus divinitatem ipsi tribuebant, imposuisse, addit: *naturales porro Deos solem, lunam, reliquasque stellas inerrantes, cum elementis ac ceteris cum iisdem affinitate junctis solos ex omnibus agnovisse, ut mortales quidem alios, alios autem immortales haberent.* Parum ab his abeunt, quæ ex Manethone & Hecatæo, de philosophia Ægyptiorum refert DIOGENES LAERTIVS, [f] *Materiam principium fuisse rerum: solem ac lunam Deos esse alterumque Osirim alteram Isim apellatos.* His testimoniis usi viri graves, inter gentes atheas Ægyptios referre non dubitant, statuuntque non alios Deos admisisse, præter sidera, hominesque inter Deos relatos. His tamen alii, & inter hos, qui maxime non sine magna eruditione Ægyptiorum causam egit, eruditissimus CVDWORTHVS [g] se opponunt, contendentes, Eusebium seduci se a zelo suo passum fuisse, ut ab Ægyptiis admissum negaret, quod alio loco iis tribuebat, summum numen. Monetque vir ille celeberrimus IAMBLICHVM [h] dudum ad istas objectiones Chæremonis respondisse, innuentem, *eum, & quotquot alii tangunt causas rerum mundanarum primas, principatus tantum infimos descri-*

d) Lib. I. c. 9.
e) Lib. III. c. 4.
f) Lib. I. §. 10.
g) Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 371. seqq.
h) De myster. Aegypt. sect. VIII. c. 4. p. 160.

describere, & qui de planetis tractant, particulares tantum divisiones ostendisse. Nec Ægyptios dicere, omnia naturalia esse, nam vitam animalem atque intellectualem a naturali discernere, non solum in mundo, sed etiam in nobis, & credere, mentem ac rationem per se existere. Hæc postea prolixe probat, & tum ex libris quos Hermeticam disciplinam atque doctrinam comprehendere putat, tum aliis quoque testimoniis munit. Inter ea quam maxime considerandus est PLVTARCHVS, qui in libello sæpius nobis laudato, *de Iside & Osiride*, hoc fundamentum struit: Ægyptios supplicasse Numini summo τῷ πρώτῳ Θεῷ, rituumque Isiacorum hunc fuisse scopum ait; *primi rerum domini, ac sola mente percipiendi cognitionem Dei;* hunc principem Deorum Ægyptiis numen obscurum & occultum vocari. Post hæc ad HORI APOLLINIS[i] testimonium provocat, IAMBLICHVMque jungit, & imprimis urget, etiam in populari religione tot minoribus Diis unum summum fuisse præfectum, Hammona, quem Græci cum Iove comparaverunt: & indicatum in inscriptione illa, qua templum Saide Ægypti oppido condecoratum fuit, *Ego sum omne, quod existit, est, & erit, meumque peplum nemo adhuc mortalium detexit.* Quæ inscriptio uti materiæ ex partibus congestæ convenire nequeat, ita non nimis a Mosaica remota cl. viro videtur, id quod etiam B. OLEARIO[k] placuit. Nam contendit, & Platonicis quoque effatis cumulatis probat, Deum τὸ πᾶν dici. Multam in his omnibus eruditionem profudit magis, quam adhibuit, vir πολυμαθέστατος, veremur tamen, ut in his omnibus nervum, quem requirit ejus demonstratio, lector cautus rerumque gnarus inveniat. Quocunque enim loco fides Eusebii habenda est, quæ tanquam testis non sufficientis considerari non debet, illud certum est, totam viri laudatissimi responsionem niti explicationibus Platonicorum recentiorum, qui philosophumena sua serius in Ægyptum transtulerunt, & ad antiqua theologumena Ægyptiaca adplicuerunt.[l] Hæc principia recentiora esse suo loco ex instituto probabitur; hic vel id observavisse satis est, ejusmodi subordinationes, quales Ægyptiis adscribit IAMBLICHVS, ignoratas fuisse Ægyptiis priscis, & ab his hominibus ex orientis doctrina, quæ circa salvatorem natum viguit, receptas systemati suo syncretistico, quod Ægypto obtrudebant, & pro Ægyptiaco haberi cupiebant, illatas esse. Id quod luculenter demonstrari potest, ex iis, quæ DIODORVS de theologia Ægyptiorum veterum habet, quæ cum his Platonicorum explicationibus non cohærent. Idem de Plutarcho judicium esto; qui vidit quidem aliquid, vel legendo quoque assecutus est principiorum Ægyptiacorum; sed dum arcanos sensus non ex illorum opinione sed ex Græciæ placitis Platonisque, quem in theologumenis adamabat, mente sectabatur, & inter diversissimas explicationes dubius hærebat, falsus est & alios fefellit, dum Ægyptios

i) *Lib. I. c. 61.* male tamen locum hunc Cudworthum intellexisse demonstrat ven. MOSHEMIVS *p. 390. not. 92.*

k) Diss. *de rebus gestis Pauli in urbe Athen. §. XVII. p. 20. seq.*

l) Monet etiam hoc MOSHEM. *l. c. p. 392. not. 101.*

ptios personatos & Græcanica eruditione atque industria exornatos exhibuit, id quod recte in eo notavit VOSSIVS [m] & post eum WITSIVS. [n] Nec Saithana inscriptio Deæ Neith id, quod vult CVDWORTHVS, probat, cum & Dea sit, adeoque summum primumque numen denotare nequeat, & peculiaris provinciæ Dea fuerit, quæ ad summum & universale numen adplicari nequit: ut alias rationes, quæ hoc testimonium evertunt, taceamus, quas eleganter atque doctissime, more suo, enarravit celeberrimus MOSHEMIVS. [o] Etsi vero his Cudworthi argumentis pondus inesse illud, quod præ se ferunt, non putemus, in priorem tamen sententiam nude acceptam non descendendum, sed ex utraque aliquid tenendum, & ad tempora diversa theologiæ Ægyptiacæ attendendum esse existimamus, ut, quæ verisimiliter Ægyptiis sententia tribuenda sit, perspicere queamus. Vt vero rationes pateant, distincte, quæ veteres fide digni referunt, explicanda, & tum demum allegoricæ Ægyptiorum doctrinæ applicanda sunt.

Vetustissima Ægyptiorum doctrina de Diis.

§. XIV. III. Vetustissima itaque Ægypti tempora respicientes, Deos offendimus ex hominum genere natos atque mortales, qui cum magnis beneficiis, maximo ingenio excogitatis, inventisque utilissimis, Ægypti vetustissimæ incolas affecissent, Dii habiti sunt. Hæc ex iis, quæ ex Eusebio retulimus, clara sunt, & supra jam probata. Recte itaque infertur: Osiridem fuisse talem magnum regem, Isin ejus uxorem, Horum filium, Typhonem fratrem, sicque & circa alia quoque numina Ægyptiaca esse statuendum de ratione divinitatis illis attributæ. [p] Non tamen adeo rudes & ab omni sensu alieni putandi sunt prisci illi homines, ut Deos sibi fingerent tales, qui nil nisi mortalitatem præ se ferrent. Sed latebat in hac deificatione, alia opinio: maximos hos viros divinæ naturæ fuisse participes. Cum enim homines rudes & simplices viderent, ingenia eorum sua immense superare, mirarenturque, vitæ molestias utilissimis inventis & institutis esse levatas, divinum in iis genium, vel potius partem divinitatis, quæ omnibus rebus inest, residere, adeoque eos, depositis mortalitatis exuviis, ad pristinas sedes ipsumque Deum rediisse, & cœlestibus choris insertos credebant. Id quod supra jam Plutarchi testimonio probatum dedimus, monentis, Osirin & Isin ex bonis dæmonibus in Deos commutatos esse; his enim verbis clare innuitur, hos homines, bono genio inhabitante & e corpore discedente Duce, ad Deos transiisse. Nec ratio dari potest fabulosæ historiæ Ægyptiorum, eorumque primorum regum ex Deorum & semideorum numero, nisi hæc explicatio admittatur: quæ tanto magis veritati similis est, quo magis non inter Ægyptios solum, sed inter omnes quoque gentes idololatras ea deprehenditur. His, prout debent, admissis, sequitur prona consequentia, admisisse vetustissimos Ægyptios divinum quid, sive numen aliquod per universum mundum diffusum, cujus partes sive effluvia (nam qua ratione id intellexerint in tanta antiquitate rei & monumentorum

rum

m) *De idololatr. gent. l. I. c. 5.*
n) In *Ægyptiacis l. II. c. 1. §. 22. p. 89.*
o) *l. c. p. 398. seqq. not. 123.*
p) Conf. CLERIC. *Bibl. univ. T. III. p. 12.*

rum defectu, definiri non poteſt,) in magnis his viris reſederint, & ad quam vel in quam depoſita mortalitate magnæ animæ redierint. Ex his vero patet, priſcos Ægyptios non ab omni numinis ſenſu fuiſſe remotos, ſed potius numen per univerſum diffuſum admiſiſſe. Magna tamen probabilitate creditur, eos hoc numen non recte cognoviſſe, incertumque eſt, an vim hanc divinam peculiari exiſtentia gaudere crediderint, nec ne? Vnde porro concluditur

IV. De mundi partibus, quas divina vi regi & animari videbant, idem, quod de magnis viris crediderunt, ſtatuiſſe, ineſſe in iis maximam numinis partem. Qua in opinione eo magis confirmabantur, quod viderent, a ſideribus, & præcipue ſole atque luna & planetis maximam ad terræ fœcunditatem, quæ in Ægypto magna ſemper fuit, redundare utilitatem, magnaque ea ſapientia regi, pulcherrimoque ordine ferri. Inde non quidem ſolem, lunam ſtellasque ipſas vel reliquas etiam mundi partes Deos eſſe putabant, ſed divina tamen virtute animatas, vel, ut clarius rem eloquamur, magnos genios, dæmonasve qui divinæ eſſentiæ potiores partes eſſent, in illis habitare, eas animare, & eſſentialem iis effectum largiri.[q] Legat DIODORVM de veterum Ægyptiorum religione diſſerentem, qui hæc probabilitate non deſtitui, negat, & videbit, non ſolum ſolem, lunam, & ſtellas, Deos eſſe habitos, ſed creditas quoque naturas hominibus præſtantiores & nobiliores, ſeu dæmonas; hos dæmonas humanis corporibus concluſos inter homines ſæpe numero commorari, his vero relictis ad ſidera & aſtra proficiſci. Cum enim ſtatuerint ſpiritus vel naturas nobiliores ad aſtra redeuntes, ſedemque divinitatis repetentes, neceſſario inde ſequitur, in iſtis magnis mundi partibus eos Deos habitantes crediſiſſe. Cumque Oſirin, Iſinque reliquosque regionis ſuæ magnos homines, magnos dæmonas fuiſſe crediderint, qui ad ſidera redeuntes numini iterum juncti fuerunt, hinc ratio quoque patet, cur Oſirin ſolem, Iſin lunam & ſic porro, eſſe putaverint, quia in magnis & ſplendentibus his ſideribus numinis per univerſum diffuſi potiorem partem, qua & reges ſuos participes factos credebant, commorari, vel eſſentiali forte vinculo junctam eſſe ſtatuerunt. Et hinc cultus ille ſiderum pariter atque dæmonum ortus eſt, quem apud veteres Ægyptios viguiſſe DIODORVS teſtis eſt. Hacque explicatione ſuppoſita, ratio dari poteſt, cur non alios, præter ſidera mundique partes, hominibus quoque non exceptis, Deos agnoſcerent, quod ex Chæremone annotavit Euſebius. Nam cum Deus per univerſum mundum diffuſus, his potiſſimum ſideribus ineſſe crederetur, nec ab illis ſeparata natura, diſtingueretur, plebs ſine dubio ſidera iſta, divina natura animata Deos eſſe credidit. Ex quibus omnibus, non ſine veriſimilitudine, niſi fallimur, diſputatis, patet, errare eos non minus, qui omne prorſus numen vetuſtiſſimis Ægyptiis ignoratum eſſe contendunt, quam qui orthodoxam de Deo ſenten-

ten-

q) Paria veteres Sinas ſtatuiſſe ſuo loco dicetur. Cum vero a veteribus Ægyptiis coloniæ in Indiam migraſſe veriſimile ſit, confirmatur inde non parum conjectura de veteris Ægypti theologia.

tentiam eis tribuunt, vel numen ſuper omnia in profundo & impenetrabili lucis ſuæ abyſſo habitans, iis agnitum cum Iamblicho aliisque Platonicis & Cudwortho contendunt. Nam numen illis non aliud fuit, quam ſpiritus ille per omnes univerſi partes diffuſus, cujus divinitas in cœli aſtris quam maxime cernitur, quemque in illis habitare, ut animam in corpore, eaque divinis operationibus capaces efficere, crediderunt. Vnde neceſſario ſequitur, hoc numen extra univerſum non eſſe quærendum, nec ab eo ſeparandum; quæ ſententia etſi non facit Ægyptios atheos, ab impietate tamen proxime abeſt. Et ſic quidem vetuſtiorum temporum theologiam docuiſſe nobis veriſimile eſt.

Emendata rationibus philoſophicis theologia Ægypti.

§. XV. V. Propagatam hanc de divinis traditionem ad poſteros in Ægypto eſſe, non eſt, quod dubitemus; quo magis enim rationis uſus cultus eſt, eo magis divina virtus & providentia, quæ in adminiſtratione hujus univerſi, manifeſtis indiciis deprehenditur; ab attentis, ad hanc rem animis agnoſci debuit. Qui cum ſuperſtitionem priorum temporum abſurdam & injuriam in Deum cernerent, quem tamen ſupponi animadvertebant, ad rationes philoſophicas, delapſi ſunt, & accuratius divinitatis principiorumque rerum omnium ſyſtema condiderunt. Et huc ea referenda putamus, quæ ex Plutarcho aliisque hujus generis ſcriptoribus Cudworthus aliique viri docti referunt. Hi enim, cum negari non poſſe viderent, eſſe numen aliquod, cujus infinita potentia in toto univerſo eluceret, & tamen a parentibus & majoribus traditione accepiſſent, per univerſum numen hoc diffundi, hanc elegerunt ſententiam: eſſe hoc numen principium aliquod infinite potens, quod tanquam ſpiritus vel anima per omnes univerſitatis partes commearet, eas penetraret, iisque adeſſet, atque ſecundum naturam ſuam, neceſſariis legibus regeret. Ex quo ſequebatur, cuncta, quæ vitam ſpiritumque trahunt, activaque aliqua vi gaudent, ex eo oriri, & in id reditura eſſe, id eſt, particulam illam divini ſpiritus, qui illis ineſt, ex hac mundi anima decerptam in eam redire. Hanc opinionem ut Ægyptiis philoſophantibus fuiſſe probemus, non provocabimus ad dialogum Aſclepianum, Iamblichum, Proclumque, qui Aegyptiacas doctrinas ſyſtemate ſuo emanativo corruperunt, ſed ad ipſum PLVTARCHVM, qui Aegyptiorum libros conſuluit. Is non tantum Deum ſive ſummum numen, Oſiridis ſymbolo indicatum apud Deam, quam naturam univerſi paſſivam, eſſe, poſtea demonſtrabimus, degere & verſari ait, ſed & totam de Oſiride & Iſide fabulam ita phyſicæ explicationi applicat, ut primam, principem & præſtantiſſimam naturam in materia habitare eique formas imprimere contendat. Ad eundem ſcopum tendit HORVS APOLLO, [r] qui per anguem integrum depingi monet non regem tantum παντοκράτορα, quem monarcham vocamus, ſed & τοῦ παντὸς κόσμου τὸ διηκὸν πνεῦμα, *ſpiritum*

r) In *Hieroglyphicis l. I. c. 64. p. 69.* ed. Hœſchel. Loci obſcuritatem notavit cl. MOSHEMIVS *ad Cudworth. p. 390.* Qui tamen, ſi ita, prout fecimus, explicitur, tenebras non habet.

tum, qui per universum orbem permeat. Quibus verbis Aegyptiorum philoſophumena ſatis apte exprimuntur. Requirebatur vero ad ſyſtema hoc efformandum, principium quoque paſſivum, in quo habitaret ſpiritus ille, quod formaret, id eſt, formas rerum imprimeret, quod moveret, quodque naturali ſua diſpoſitione recipiendis quidem & generandis rebus aptum eſſet, non tamen ipſum eas efficeret, deſiderio tamen principii activi teneretur, & ſic arctiſſimo & connubiali quaſi & inſolubili vinculo ei jungeretur. Et hoc quidem principium in materia, quam naturam univerſi paſſivam eſſe putabant, quæſiverunt: quæ materia cum in ſe mali ſive imperfectionis ſemina habeat, enata inde Aegyptiis occaſio de origine mali ex materia diſputandi, ex quo Perſarum hac de re Theologumena in Aegypto nota eſſe cœperunt. Adjectum tum his duobus principiis, tertium, malum, utrique infenſum, ſeque iis opponens, eorum opera dilanians, malique omnis cauſa. Hoc ſyſtema philoſophicum, a ſubtilioribus ingeniis conditum, non tamen a ſolis Græcis, [s] cum longe antiquius ſit, accommodandum erat religioni κρατοῦντι, patriiſque traditionibus. Quæ ut obſcuræ & in omnes partes verti aptæ erant, ita egregiam occaſionem præbuere prudentioribus hæc pro Aegyptiacis venditandi. Oſiridis enim regis ſymbolo principium illud activum, divina in mundo anima delineabatur, Iſidis vero ea naturæ pars, quæ formas recipit ſive materia; malum contra perfectionem principii formantis obluctans Typhonis imagine expreſſum; formarum impreſſionem & productionem Orus filius indicavit. Ita vero hiſtoria antiqua commode interpretamentis philoſophantium reſpondebat. Cum enim absque dubio Oſiris rex maximus Aegypti fuerit, qui cum uxore Iſide regnavit, a fratre vero Typhone trucis & rebellis ingenii viro perpetuis bellis impetitus fuit; [t] Oro filio ei repugnante, regiamque familiam & thronum defendente & propagante; facile in his inveniebant, quæ ſyſtemati ſuo applicarent. Conjecturam hæc non meram ſapere, ſed veterum interpretationibus niti, PLVTARCHVM conſulenti patebit. Is enim diſerte: *Eſt ergo Iſis naturæ ea pars, quæ quaſi fœminea omnes in ſe recipit ortus, tanquam nutrix quædam & omnium commune receptaculum. Huic Iſidi a natura inſitus eſt amor primæ omniumque principis, & præſtantiſſimæ naturæ, quæ eſt bonum. Hoc ea deſiderat atque perſequitur, & portionem a malo ſibi obtingentem fugit atque repellit. Cum enim ſit receptaculum & ſubjectum utriusque, ſua tamen ſponte ſemper vergit ad melius.* Hæc in ſequentibus latius diducit, & quid Typhon, quid Oſiris, quid Iſis, quid Horus in hac explicatione phyſica ſignificent, perſequitur. Multa huc ex Platonis ſchola traduxiſſe Plutarchum non negamus, fallique etiam, ex iis, quæ diximus, concludimus, quando Platonicos de ente ſummo, idea & materia conceptus Ægyptiis affingit, quales ſerius longe & caput demum extollente Platoni-

s) Quod contendit WITSIVS *l. c. p. 89.* Sed ſyſtema de duobus principiis antiquius eſt.

t) Conf. Abbas BANIER diſſ. *ſur le Typhon. T. VI. Hiſt. de l'Academie des inſcriptions p. 162. ſeq.* MOSHEM. *l. c. p. 347.* & ipſe PLVTARCHVS *l. c.*

ca philosophia Ægyptus tenuit. Attamen hoc inde recte confirmatur, Osirim animam mundi sive Deum per totum mundum diffusum, Isin naturam receptricem formarum, Typhonem malum quod inesse materiæ credidere orientales, tum significasse, cum theologia Ægyptiorum philosophicis rationibus ornaretur. Cave tamen hæc Platonico sensu intelligas, sed ex Osiride & Iside, id est utroque principio activo & passivo una rerum universitas sive natura animata composita, ex Ægyptiorum horum sententia, censenda est. Et hinc ratio patet, cur apud ATHENAGORAM w) Isis dicatur, *ex qua sint omnia, & per quam sint omnia*, & cur MACROBIVS dixerit: x) *Isin vel terram esse, vel naturam rerum subjacentem soli.* Nec aliud vult inscriptio in templo urbis Saidis reperta: *Ego sum omne, quod existit, est & erit, meumque peplum nemo adhuc mortalium detexit;* y) nam quæ hic Deæ Neith adscribuntur, in aliis Ægypti terris Isidi attribuuntur, hinc celebris illa inscriptio Capuana z)

TE TIBI
VNA QVAE
ES OMNIA
DEA ISIS
ARRIVS BALBINVS V. C.

Non nescimus aliter visum fuisse multis viris doctis de Iside statuere, & per eam vel summum rerum omnium parentem, vel universum hoc animatum intelligere, nec morose refragabimur contendenti, diversas fabulæ de Osiride & Iside in Ægypto fuisse explicationes philosophicas; & testimonia adduci posse, aliter rem explicantia. Verum ut hi omnes Platonici sunt, adeoque suo systemati convenienter incertam & obscuram fabulam explicuerunt; ita vehementer veremur, ut qui per Isin universum, vel totam naturam animatam intelligendam esse contendunt, rationem cohærentem de Iside & Osiride dare queant. Interim præter conjecturas hic non aliud majus quærendum esse, quilibet videt, unde facile patimur, ut in obscurissimæ rei explicatione quilibet sensu suo abundet. Patet vero ex dictis hæc valde accedere si non plane Spinozistico systemati, Stoico tamen non multum melioris notæ. Qui enim animam mundi Platonico sensu intelligunt, illi valde falluntur, & posteriora Ægypti tempora, ubi illa explicatio ex Platonis schola hausta Alexandriæ viguit, cum mediis temporibus confundunt, id quod in lectione Cudworthi more suo Platonicos sequentis probe notandum est. De Platonicorum vero Ægyptiorum opinionibus de Deo dicendum est suo loco. Plura in re obscura addere, & incertissimas conjecturas, nullo nisi ingenii fertilioris lusibus, fundamento nixas sequi supervacaneum est. Hoc unum addimus, dum Typhonem mali in materia versantis imaginem Ægyptii fecerunt, eundemque ideo sacrificiis & victimis placarunt, colligendum inde esse, eos, qui has rationes philoso-

w) *Legat. pro Christianis c. 19. p. 86.*
x) *Saturnal. l. I. c. 17. p. 272.*
y) Conf. CVDWORTH. *l. c. pag. 398.* & MOSHEM. *ad h. l.*
z) Vid. MARQ. GVDIVS ad PHAEDRVM *l. III. fab. 19.*

losophicas excogitarunt, non tam materiæ impotentiam, inertiam & alias proprietates, in quas Platonici causam mali in materia rejecerunt, intellexisse, quam principum aliquod malum quod materia abutitur, sive illud sit anima quædam bruta mali causa, qua ratione Platonem quoque explicat PLVTARCHVS [a] sive spiritus quidam malus, quod forte a Persis, post eorum irruptiones in Ægyptum acceperunt; quorum prius Plutarchus sectatur, [b] qui ex eo, quod Typhonis potentiam tandem conterendam statuant Ægyptii, concludit: mixtam esse hujus mundi originem atque compagem ex contrariis facultatibus, sed quarum non sint æquales vires, meliore prævalente & deteriorem, non tamen funditus, abolituro: nobis posterius ex Persarum disciplina transsumtum probabilius videtur; ita tamen ut cum diabolo Scr. S. non confundatur. [c] Certiora in tantis tenebris, ubi palpare, videre est, ab aliis expectamus. Noster est celeberrimus MOSHEMIVS. [d]

Trinitas Ægyptiorum.

§. XVI. VI. Restat, ut de trinitate, quam in divinis ab Ægyptiis cognitam, quidam statuunt; paucis dicamus. Hanc sententiam exornandam sumsere FRANCISCVS FLVSSVS CANDALLA, [e] HANNIBAL ROSSELVS, [f] & qui omnem fere Ægyptiorum superstitionem ad mysteria Christianorum inepto & audaci consilio transtulit ATHANASIVS KIRCHERVS. [g] Adeo vero infirma & ficulnea sunt Kircheri argumenta, ut ea recitasse, sit refutasse. Provocat is partim ad hieroglyphica, in quibus globus alatus serpente foetus trinitatis signum esse illi videtur, partim ad Hermetica fragmenta, in quibus non Dei tantum patris, sed & mentis, immo consubstantialis verbi mentionem fieri afferit; hæcque Hermetem tum ex traditione majorum, Cananæa stirpe oriundorum, habuisse, tum ab Abrahamo συγχρόνῳ didicisse contendit. Quæ quam misera sint, quis non videt? omnia enim illa scripta Hermetis, ad quæ provocat, conficta & suppostitia esse, supra demonstravimus, & adeo in vulgus notum est, ut nemini his nostris temporibus, quibus accuratius de libris νόθοις suspectis disquiri solet, fucum facere queant, nisi Kircheriano ingenio similis fuerit. [h] Clariora tamen se invenisse visus est CVDWORTHVS, [i] in IAMBLICHO, [k] quem Mercurio suo adscribere putat tres personas in Deo, sive tria rerum omnium principia, potestate atque gradu inter se diversa; primo unum simplicissimum numen, a quo omnis alienissima esset distinctio, cui nomen dedit, Eicton: tum perfectissimam mentem, quæ omnem, qua pollet, cogitandi vim in semet ipsam converteret; vocabulum ejus Emeph, denique illam, quæ omnia, nulla caussa alia interveniente, finxit naturam, cujus varia pro diversis ejus facultatibus nomina Phtha, Ammon,

a) *De psychogonia ex mente Timæi.*

b) *De Isid. & Osir, T. II. p. m. 157.*

c) Ita BASNAGE *Hist. des Juifs T. III. ch. 19. p. 485.* qui putat ex traditione de seducto a diabolo humano genere fabulam de Typhone enatam esse.

d) *l. c. p. 246. not. 34.*

e) Edidit is *Mercurii Pœmandrum* 1575. Gr. & Lat.

f) In Comm. in *Pœmandrum. Crac.* 1585. *Col.* 1630.

g) In *Sphinge Mystag. P. II. c. 3. Obelisco Pamphilio P. III. p. 400. & Gymn. hieroglyph.*

h) Explosit Kircheri somnia WITSIVS *Ægyptiac. l. II. c. 5. p. 91.*

i) *System. intellect. c. IV. §. 18. p. 412. 413.*

k) *De mysteriis Sect. VIII. c. 3. p. 158. seq.*

mon, Osiris, sint. [l] Addit vir doctus, secundam illam personam, quae hunc orbem fabricata est, Ægyptios Cneph quoque vocasse, & autumasse, ex hoc numine Phtha esse procreatum. Vidit vero ipse Cudworthus, hæc cum scholæ Pythagorico-Platonicæ placitis convenire, quoniam vero eos pro aptis de religione Ægyptiorum judicibus habuit, necessario ab illis seductus & lapsus est. Nam hos homines insano consilio religiones totius mundi in unum systema conflandi, & noxio syncretismo omnia miscendi, omnium gentium præcipue orientalium & Ægypti doctrinas vehementer adulterasse, iisque sua placita supposuisse, quis est, qui ignoret? Illi vero cum Christianis affines videri voluerint, trinitatem quoque aliquam affectarunt, eamque excogitatis principiis quibusdam metaphysicis exornarunt, & veteribus supposuerunt. Vnde quam inepti in hoc argumento testes sint, facile quilibet intelligit. Vidit præterea in Iamblicho Cudworthus, quod alius non viderit, nec unquam Iamblicho in mentem venit. Is enim non de summis divinitatis principiis, sed de Diis æthereis, empyreis & cœlestibus, quos alterum ordinem, post Deum summum noëtarcham vocat, & si recte numeres, non tres sed quinque Deos memorat, qui rerum apparentium opificio duces præsint, quosque minores alii sequantur. Ex quibus a cel. MOSHEMIO [m] luculenter demonstratis videre est, hypothesios servitio deceptum virum doctum, non attentis satis ad Iamblichi verba respexisse oculis, trinitatemque vidisse, quam nemo Ægyptiorum unquam somniavit. Propiora & ad trinitatem aliquam referri apta habet PLVTARCHVS [n] qui ita Ægyptiorum mentem explicat: *Præstantior atque divinior natura e tribus constat, eo, quod mente cernimus, & materia, & quod ex his compositum mundus dicitur. Ac Plato quidem primum illud ideam, exemplar patremque nominat: materiam matris, nutricis, sedis, & regionis ortuum capacis vocabulo notat; quod ex utroque constat, prolem ortumque nominare solet. Ægyptios autem probabile est, triangulorum pulcherrimo in primis comparasse universi naturam; qua comparatione etiam Plato videtur usus. - - - Constat id triangulum tribus lateribus - - intelligendum autem est, linea ad rectum angulum alteri insistente, marem, basi feminam, subtendente prolem utriusque repræsentari, & Osirin esse principium, Isin receptaculum, Orum effectum.* Non prorsus inepte [o] etsi Platonicis rationibus, tum temporis Ægyptiis ignotis nimis atque temere attemperatum. Sed quam longo hæc intervallo a Christianorum trinitate distant? Succurrit tamen aliud quoque, quod ad sanctissimum mysterium propius accedere videtur, Hermeticæ doctrinæ placitum, quod nobis CYRILLVS ALEXANDRINVS [p] servavit. Is ita: *Ait etiam Hermes sermone tertio ad Asclepium;*

l) Videndi de his Ægyptiorum Deorum nominibus quos fuse laudat cel. WOLFIVS *de manichæismo ante manichæos c. 15. p. 74. 75.*

m) *Ad l. c. Cudworthi.*

n) *De Isid. & Osir. T. II. p. m. 161.* conf. WITSIVS *Aegypt. l. II. c. 5. p. 95.* PETAVIUS *dogm. theol. T. II. l. II. c. 2.*

o) Forte ex sacerdotibus Ægyptiorum quidam ita instituerant, postquam Græcorum philosophiam didicerunt.

p) *Lib. I. adv. Iulian. p. 35.*

losophicas excogitarunt, nor [illegible] & *non initiatos hæc myſteria efferan-* proprietates, in quas Plat[illegible] *tantum lux intellectualis ante lucem* lexiſſe, quam principum [illegible] *mentis clara & illuſtrans, nec aliud* anima quædam bruta [illegible] *unitas ſemper in ſe ipſa exiſtens, ſemper ſua* PLVTARCHVS [a] [illegible] *ſpiritu omnia complectitur.* Videtur enim his rum irruptiones [illegible] & intellectuali tria principia, mentem, lucem, tur, [b] qui ex [illegible] Recte tamen ubi hæc verba intuemur, patebit, tria Ægyptii, co[illegible] emanationes internas divinæ & ineffabilis lucis de- ex contra[illegible] ſummo numini, tria ſubordinari principia emanativa. Quæ valente[illegible] Deum aliis præfigens, omnino non Platonica tantum eſt, id Perſ[illegible] probavit MOSHEMIVS, [q] ſed &, quod idem vir celeberri- di[illegible] Iamblichi, qui paria fere Aegyptiis tribuit, ætate ſuperior. [illegible] Hermeticam doctrinam, vel quod idem eſt, Aegyptiorum ge- [illegible] theologiam hæc non referre, ex iis, quæ ſupra de principiis divi- [illegible] ex mente Aegyptiorum diſputavimus, abunde patet; ſapit tamen il- lam Aegyptiacam doctrinam, quæ Platonicis in Aegypto caput extollenti- bus, tandem invaluit, & quæ libros illos Hermeticos, patribus paſſim lau- datos peperit. Cujus cum genuina propago fuerit doctrina Iudæorum Cabbaliſtica, ut ſuo loco evidentibus argumentis demonſtrabimus; lux inde affulget obſcurioribus Pſeudo-Hermetis verbis. Cabbaliſtæ enim in arbore Sephirothica, quæ genealogiam emanationum divinarum exhibet, non præponunt tantum omnibus ſephiris, id eſt luminibus intellectualibus Orhaenſoph, lucem intellectualem infinitam, unam, in ſe ipſa exiſtentem, ſed etiam triada ſuperiorum ſephirarum, antequam luminibus inferioribus fulguraret, ſub ea conſtituunt, coronam, ſapientiam, prudentiam, quæ, ut emanarunt ex infinito lucis divinæ oceano, ita certo modo eas lux infinita ſub ſe & in ſe comprehendit. Quæ ut dictis a Pſeudo-Hermete aptiſſime congruunt, ita ſatis produnt, eadem ex ſchola cum Hermetica illa, tum Cabbaliſtica prodiiſſe, nec hæc genuinam Aegyptiorum mentem referre, niſi prout ſub Græcorum ſenſim imperio ad Orientalia & Platonica φιλοσοφούμενα tandem reformata fuit. Hæc tamen licet ita ſe habeant, certo tamen ſenſu πολυθεότης cum principio, Deum eſſe omnia, eſſeque animam mundi informantem, ſtare poteſt, nec negamus, Aegyptios veteres non plures Deos ſive potius dæmonas magnos ſtatuiſſe. Verum illi non ema- nationes ſed partes omnia conſtituentis Dei ſunt, ſicque Deus ille, ſive mens univerſum permeans, in omnibus materiæ partibus eſſentialiter & formaliter, non emanative tantum eſt, id eſt, ut Græco more loquamur, ſenſu Stoico non Platonico, quem perperam ſequitur Cudworthus. Hincque tota illa Deorum Aegyptiacorum ſeries & fabularum congeries, ex admiſſo ſemel hoc principio, facile explicanda. Ita vero non tres tan- tum, ſed innumeri Dii inter Aegyptios, forte hac de re inter ſe diſſidentes quærendi ſunt.

Trinitas Ægypt[illegible]

§. XVII.

q) *Ad* CVDWORTH. *c. IV.* §. 35. *p.* 734. *n.*

Dæmonologia Aegyptiorum.

§. XVII. VII. Reliqua, quæ de Ægyptiorum theologia extant, ex dictis facili labore possunt intelligi. Dæmonas enim statuisse, supra indicatum est, qui quoque locum habere possunt, ubi anima mundana admittitur, cujus partes sunt. Hos genios sive Deos hominibus apparere, æternosque esse docebant: [r] ita enim ortus ex anima mundi divina postulabat. Immo & apparere interdum hominibus credebant, quod sacerdotum inventum fuisse videtur, ut eo magis somniis suis fidem apud plebem credulam invenirent. Et hinc varia quoque instituta sacrificia, & expiandi Deos rationes atque modi excogitati, de quibus, cum ad nostrum institutum, quod in doctrinas philosophicas Ægyptiorum inquirit, non pertineant, dicere prolixius supersedemus. Addendum & hoc, quod DIOGENES LAERTIVS veteres de theologia Ægyptiorum scriptores secutus refert: [s] Statuas & fana fabricanda esse, quod ignorent effigiem Dei; id quod ad imagines animalium ab Ægyptiis cultas referendum est. Illis enim Deos præsentes esse, animasque beatas & divinas in eas statuas migrasse, credebant. Quod occasionem præbuit vitæ Apollonii architecto [t] narrandi, Apollonium leonem mitem jussisse in templo Leontopolitano collocandum, quod rex Amasis in illa bellua vagaretur; indeque congregatos sacerdotes Amasidi sacra fecisse, belluamque torque & vittis redimitam in interiorem Ægyptum misisse: Quæ enim doctissima annotatori monenda visa sunt, Apollonium φιλανθρωπίας tantum symbolum Ægyptiorum oculis objicere voluisse, quibus in more positum fuerit, Deorum & heroum naturam, indolem, virtutes sacris hujusmodi symbolis repræsentare imitandaque proponere, adeo contorta sunt, & ab evidenti verborum Philostrati significatione aliena, ut ad excusandam tantum Apollonii vel Philostrati insaniam excogitata esse, quilibet videat, unde ea non moramur.

Doctrina Ægyptiorum de Deo.

§. XVIII. Post Deum resque divinas de anima quoque notandæ sunt Ægyptiorum doctrinæ, de quibus non minus, quam de illis, viri docti vehementer diffident. Et I. immortalitatem quidem animarum Ægyptios credidisse certum est, nec negatur ab ullo, adeo, ut teste HERODOTO, [u] primi fuisse dicantur, qui dicerent, animam esse immortalem. Quod tamen, invita veritate, dici vel sola nos Hebrææ gentis, in qua ista veritas semper viguit, historia docet, & ex universali fere consensu veteris orbis demonstrari potest. [x] Nec aliter patitur principium semel admissum materiam, sive naturam spiritu divino per omnia diffuso animari: inde enim sequitur, animam quoque ex æterno hoc spiritu animave ortam æternam & immortalem esse. Quoniam vero quæ immortalia sunt, æternum durant, inde animam quoque nunquam interituram, sed æternum victuram autumabant. Hinc refert DIODORVS: [y] Ægyptios bonorum virorum obitum lachrymis

r) DIODOR. *l. I. c. 13.* conf. MARSHAM. *Can. chron. Sec. IV. p. 52.*

s) *Lib. I. §. 10.*

t) PHILOSTRATVS in *vita Apollonii l. V. c. 42. p. 225.* Addendus DIODORVS qui *l. I.* refert, placuisse Ægyptiis, Deos apparere hominibus in sacrorum animalium formis.

u) *Lib. II. c. 123.*

x) Conf. cel. IOACH. OPORINI eruditus liber *de immortalitate mortalium.*

y) *l. c.*

mis non fuiſſe proſecutos contra felicitati eorum applauſiſſe, *ὡς τὸν αἰῶνα διατρίβειν μέλλοντες καθ᾽ ἅδε μετὰ τῶν εὐσεβῶν, eo quod in altera vita cum piis æternum victuri eſſent;* dignaque ſunt, quæ de more ſepeliendi apud Aegyptios idem DIODORVS refert, quæ eo tendunt, ut probata defuncti vitæ innocentia in publico judicio, Dii rogentur, ut in piorum contubernium recipiatur. Et hæc quidem Aegyptiis placuiſſe, ſatis certum eſt.

II. Magna vero controverſia agitatur, unde ex mente Aegyptiorum animæ immortales in corpus deſcendant, quemve in locum demigrent corpore ſolutæ? Adeo enim hic diſcrepant veteres atque recentiores, ut difficile ſit, veram ex his Aegyptiorum ſententiam eruere. In locum eas deferri, quem Amenthes Aegyptii dicunt, Græci ἅδην, PLVTARCHVS [z] teſtis eſt, qui monet: *locum ſubterraneum, in quem putant animas ferri poſt mortem, vocari Amenthen, quod nomen ſignificet, accipientem & dantem.* Qua explicatione Græcorum fere opinionibus de ſtatu animæ poſt mortem Aegyptias aſſimilat. Quæ cum vel campos elyſios & felicitatis ſedes, vel infernales pœnas mortuorum animis aſſignaverint, ſequitur inde, ſi Aegyptiorum Amenthes idem eſt, in vita altera apud dominos meliores, quæ Socratis vox fuit, illis animabus locum eos aſſignaviſſe; & huc ea quoque tendunt, quæ de more ſepeliendi Aegyptiorum ex Diodoro retulimus. His addi poteſt PORPHYRII [a] teſtimonium, qui ex Euphanto refert: *Aegyptios exanime cadaver efferentes, ita mortui hominis verbis Deos eſſe deprecatos: Sol omnibus imperans, vosque Dii univerſi, qui vitam hominibus largimini, me accipite, & Diis æternis contubernalem futurum tradite.* His enim verbis clare innuitur, animas ad ſolem purgandas, indeque ad Deos æternos & immortalitatis ſedem deferri. Aliter tamen de Ægyptiorum in hac re ſententia HERODOTVS, [b] qui narrat, docuiſſe illos: *exoleſcente corpore animam ſubinde in aliud animal, quod naſcitur, immigrare, atque ubi per omnia ſe circumtuliſſet, terreſtria, marina, volucria, rurſus in hominis corpus, quod gigneretur, introire, atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia.* His conſentit teſtimonium, Hecatæi apud LAERTIVM [c] τὴν ψυχὴν καὶ ἐπιδιαμένειν καὶ μετεμβαίνειν, *animam & perdurare, & tranſire in alia corpora.* Paria habet AENEAS GAZAEVS, cujus verba in *Theophraſto* [d] ejus ipſa conſulenda ſunt. Et huc facit etiam cultus animalium, qui hanc metempſychoſin animarum ſupponit, ut ex iis videre eſt, quæ §. præcedente ex Philoſtrato retulimus. Hæc adeo pugnare inter ſe videntur viris doctis, ut de conciliatione deſperent, merenturque imprimis expendi ea, quæ acutiſſimus MOSHEMIVS dignus in hoc argumento judex, prudenter monet: Neutram ſententiam tanquam ab Aegyptiis non admiſſam rejiciendam eſſe, diſſenſiſſe inter ſe Aegypti ſacerdotes, variasque tenuiſſe

z) *De Iſide & Oſiride T. II. p. m. 145.*
a) *De abſtinentia l. IV. § 10. p. 157.*
b) *l. c. c. 123.*
c) *Lib. I. ſ. 10.*
d) ſive dialogo *de reſurrect. mortuorum p. 14.*

nuisse sententias, & ita frustraneo labore defungi, qui omnes, quæ Aegyptiis adscribuntur doctrinas inter se conciliare contendunt. Esse itaque verisimile in doctrina de statu animarum post mortem sacerdotes Aegyptiorum in varias opiniones discessisse; & alios quidem migrationes & circuitus animarum per varia corpora statuisse; alios bonorum virorum animas a longis his erroribus liberasse, & in Deorum statim consessus deduxisse. Alios rursus, ascendere ad stellas vagas defunctorum mentes, in iisque purgari, ut dignæ fiant Deorum consuetudine, decrevisse. Alios, locum quendam subterraneum decedentes excipere animos, præcepisse. Nihil in his omnibus est, quod non suo modo admitti queat, & indubitatum esse, ex supra disputatis pateat, non unam doctrinæ regulam, eandemque opinionem per omnia sacerdotum collegia in Aegypto obtinuisse. Vnum tamen, quod objici potest, non celamus: patere ex solenni sepeliendi ritu, quem supra adduximus, non privatas eas opiniones fuisse, sed publicas. Nos, si conjecturis (ad eas enim omnia redire, modeste fatemur) locus est, conciliandi diversas veterum de Aegyptiacis de statu locoque animarum post mortem doctrinis narrationes rationem aliquam superesse non diffitemur, modo ad ipsa principia Aegyptiaca attendatur, nec rationibus Platonicis, quæ maximopere cognitionem veteris philosophiæ Agyptiacæ impediunt, tenebræ inducantur. Animas nempe Aegyptiis ex universi anima decerptas adeoque immortales visas esse, supra monuimus. Evincit hanc Aegyptiisque vindicat sententiam doctrina de Deo, anima mundi, ex qua omnia, in qua omnia sunt, in quam omnia reditura sunt. Inde necesse est animas tandem ad Deos redire. Quoniam vero anima corpori alligata variis modis inquinatur, diversam in Deum redeundi rationem esse, necesse est, ita ut, qui bene vixerint citius, qui male, serius ad fontem unde decerptæ sunt, redeant. Omnibus tamen purgatione opus est, quam ista metempsychosi absolvi, omnes fere ejus doctrinæ patroni crediderunt. Bonorum itaque animæ faciliori circuitu a levioribus sordibus liberatæ, ad æthereas sedes, ipsaque astra, solem imprimis, sedem primariam Deitatis elevatæ, in Deum redeunt, & nobiliores atque feliciores habitationes cum Diis inter sidera sortiuntur. Malorum longissimis periodis excruciatæ & in deteriora corpora detrusæ, longas ita malitiæ atque scelerum pœnas trahunt, donec a sordibus liberatæ principio suo, Deo jungantur. Hæc primo illi principio: Deum fontem esse omnium rerum, ad quem reditura sunt omnia, conformia esse, quilibet videt. Atque eadem quoque effatis atque narrationibus veterum consonant. Nam viros bonos virtutisque alumnos in Deorum consortium recipiendos esse, ex hac hypothesi sequitur, & quidem breviori μετεμψυχώσεως periodo, & feliciori conditione: malos vero ad longas periodos & cruciatus damnari. Vtraque & bona & mala anima migrat, sed diverso loco, modo, tempore & fato. Τόπος ὑποχθόνιος vero, quem Amenthen vocari Plutarchus tradit, idem est, qui Græcis ᾅδης dicitur, ille ipse in æthere locus, ubi animæ sortis novæ le-

 ges

ges ex vita prius acta expectant, & ex fati decreto novas viciſſitudines ſubeunt. Et ita quidem non cohærere tantum de Aegyptiorum placitis narrationes veterum putamus, ſed conſentanea ea quoque ſunt illis, quæ Aegyptiis doctrina proxime accedunt, Pythagoræ & Stoicorum placitis. Quorum ille metempſychoſin in Aegypto didicit, & illi quoque viros bonos & ſapientes ſubjecit, quos tamen non diis tantum jungi, ſed Deos fieri & in Deum reduci ſtatuebat, eodem, quo Aegyptii more & ſenſu: hi vero, poſt mortem animas ex divina mundi anima decerptas inter ſidera, vel in æthere quoque collocabant, donec purgatæ redirent, in univerſalem animam, indeque novis corporibus insererentur. Id quod quidem ab Aegyptiorum mente aliquantum longius, quam Pythagoræ ſententia, abit, & μετενσωμάτωσις magis quam μετεμψύχωσις eſt, illuſtrat tamen opinionem Aegyptiacam, dum oſtendit, qua ratione animæ ex eſſentia divina decerptæ, poſt funera in loco aliquo commorari, & iterum in corpora venire queant. Ceterum Herodoti narrationem ex vulgi potius traditione quam ſacerdotum doctrina ſumtam non accuratam eſſe, adeoque non nimis premendam, ex collatis reliquis teſtimoniis fit veriſimile, certe ad impiorum magis fata, quam piorum pertinet. Cum enim teſte DIODORO [e] Aegyptii pœnas & præmia vitiorum & virtutum admiſerint, in animarum quoque revolutione neceſſario diverſitatem fatorum admittere debuerunt. Quæ cum omnibus fere, qui metempſychoſin ſtatuerunt, placuerit, & animarum migratio cum purgationibus animæ præmiisque atque pœnis poſt mortem conjuncta fuerit, recte inde concluditur, inter Aegyptios easdem doctrinas ſine contradictionis ſpecie jungi potuiſſe.

Doctrina Ægyptiorum de mundo. Materia æterna.

§. XIX. Poſt Deum & divina, animamque, quæ ex Deo eſſe credita fuit, de mundo ejusque ortu quoque diſſeruere Aegyptii, quorum phyſiologia & coſmogonia jam explicanda eſt. Et I. quidem materiam eos æternam cenſuiſſe, nec unquam factam aut creatam, dubio apud eos carebit, qui ea, quæ ſupra de Iſide diſputavimus, recte expenderit. Sive enim per Iſidem univerſum hoc, quod videmus, totumque complexum tum materiæ, tum ſpiritus eam animantis, adeoque univerſam naturam rerum animatam intelligamus, ſive materiam tantum recipientem ſemina principii activi, Oſiridis, ſpiritus mundi per eam diffuſi, & in ea formam rerum eſſentialiter producentis, quæ Plutarchi & quos ſequitur explicatio eſt, Iſin, æternam, id eſt materiam nunquam conditam, ſed ab æterno in conjugio Oſiridis, id eſt principii activi connubio neceſſario & eſſentiali fuiſſe agnoſcendum eſt. Ita enim omnia, quæ Aegyptii φιλοσοφοῦντες de Iſide tradunt, poſtulant. Nec dubium in antiquiſſima Aegyptiorum religione idem obtinuiſſe, ubi creationis materiæ ne veſtigium quidem apparet. Poſtquam vero Aegyptii philoſophari inceperunt, hanc materiam omnino ſuppoſuerunt, & pro primo rerum principio admiſerunt, id quod diſerte teſtantur, Manetho, & Hecatæus apud LAERTIUM: [f] Φάσκειν τοὺς Αἰγυπτίους, ἀρχὴν μὲν εἶναι τὴν

e) *Lib. I. p. 61.* f) *Lib. I. ſ. 10.*

τὴν ὕλην εἶτα τὰ τέσσαρα στοιχεῖα ἐξ αὐτῆς διακριθῆναι. *Principium rerum fuisse materiam, & ex ea deinceps quatuor elementa discreta fuisse.* Nec aliud postulat tota cosmogonia, qualis ea a Diodoro describitur, & mox adducetur. Falluntur itaque, qui Ægyptios creationem mundi ex nihilo statuisse sibi persuadent, minus recte intellecto IAMBLICHI [g] loco decepti. Quæsiverat scilicet PORPHYRIVS ex Anebone: num Ægyptii materiam agnoscant, nec ne? an corpora prima qualitatibus prædita? tum genitamne ponant materiam, an ingenitam? Et tum ea Chæremonis verba addit, quæ supra adduximus, quæque Ægyptiis mundi generationem ex materia sine interventu mentis alicujus tribuunt. Ad hanc quæstionem IAMBLICHVS respondet: *Materiam quod attinet, Deus eam produxit, dividendo materialitatem ab essentialitate, hancque materiam accepisse opificem Deum vitalem, ex ea simplices sphæras fabricavisse, ipsius vero quod erat extremum, (sive residuum) ad corpora generabilia facienda transtulisse.* Vrget hæc CVDWORTHVS, [h] Platonicos, ut semper solet, secutus. Provocat insuper, qui in eadem sententia est LIVIVS GALANTES, [i] ad Hermetis libros; EDMVNDVS DICKINSONVS [k] vero, ad ipsam physiologiæ Ægyptiacæ conditionem, quæ universæ materiæ principium attribuit. Nihil enim in his omnibus est, quod accuratius examen sustineat. Et Iamblichi quidem locus adeo distat a creatione ex nihilo, ut satis pateat, viros doctos, qui eum pro hac doctrina allegant, verborum obscuritate seductos, ad systema Platonicorum Alexandrinorum non attendisse. Non enim quæstio erat Porphyrio: materia creata sit nec ne? sed an genita sit? quæ quæstio illud, ex quo genita est, supponit. Ad eam vero ita Iamblichus suæ sectæ principiis innixus respondet: Deum materiam ex sua essentia produxisse, sive genuisse, & ita per emanationem a sua essentialitate separavisse. Quam doctrinam hujus scholæ asseclis placuisse, eosque statuisse, materiam ab æterno ex Deo emanavisse, suo loco demonstrabimus. [l] Adeo vero hoc abhorret a creatione ex nihilo, ut pestilentiorem potius errorem foveat, quam is est, qui materiam Deo mundi architecto, adjungit. Addendum vero & hoc est, genuinam hanc opinionem Ægyptiorum veterum non esse, sed mutatam esse hanc physiologiam a Platonicis in Ægypto caput extollentibus, ut ita systemati emanativo, quod in orientali philosophia tum temporis florebat, se accommodarent, unde frusta ex horum hominum suis nugis vetera decreta accommodantium testimoniis de hac re judicatur. Hermetis vero librorum cur nullum pondus in hac re sit, ex supra dictis constat. Nec quæ vult Dickinsonus, ex illo sequitur, quod materia ἀρχὴ dicatur; nam quæ a Diodoro dicuntur, fuisse τὴν ἐξ ἀρχῆς τῶν ὅλων σύστασιν, *mundum quidem initium habuisse*, dicunt, *non* vero *materiam*, apud Laërtium autem ἀρχὴ non pro initio, sed pro principio ex quo sunt

g) *De myster. Aegyptior. Sect. VIII. c. 3. p. 159.*
h) *Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 392.*
i) *Comparat. Theol. Plat. p. 237. seq.*
k) *Physic. vet. & vera c. XII. p. 198.*
l) Legendus, qui de his eleganter commentatur ven. MOSHEMIVS in diss. *de creatione ex nihilo, inserta* CVDWORTHI *syst. intellect. p. 982. seq.*

Materiæ inditus spiritus æternus.

sunt omnia, sumitur, qua ratione omnis nervus argumenti a Dickinsono adhibiti laxatur. II. Materiæ tamen spiritum æternum per omnes materiæ partes essentialiter diffusum adjunxisse, ex iis repetendum est, quæ supra [m] de theologia Ægyptiorum diximus. Etsi enim negari nequit, & Chæremonem & Diodorum Siculum in exponenda Ægyptiorum theologia, non meminisse mentis alicujus, cujus ope & fabricatione mundus productus sit; notum tamen est iis, qui veterum cosmogonias curioso & attento oculo perlustrarunt, vetustissimos theologos in condendis ortus rerum systematibus causam efficientem, præsupposuisse, & ad materiæ tantum formationem attendisse. Idque apud Ægyptios quoque factum esse, vel ex solo indissolubili Osiridis & Isidis vinculo & matrimonio constat, quo & materia & spiritus simul conjunguntur. Quod si ea certa essent, quæ ex PORPHYRIO adducit EVSEBIVS [n] ipsa hieroglyphica Ægyptiorum theologia hoc confirmaret. Refert enim: τὸν δημιουργὸν *sive effectricem rationem ab Aegyptiis Cneph appellari, & configurari humana specie, colore cœruleo, eoque nigricante, cingulum ac sceptrum manu tenentem. Huic in capite regium ex penna galericulum esse, quod ejusmodi ratio abdita fere obscuraque lateat, summoque labore inveniri vix possit, eademque vitæ fons ac regina cum sit, tum vero intelligente quodam ac spirituali motu creetur, quem maxime penna illa in capite sita referat.* Hunc Deum porro ovum ex ore effudisse narrant, ovum vero illud mundum interpretantur. Quod ovi symbolum mundum repræsentare, ex veterum cosmogoniis constat. Negari tamen nequimus, suspectam esse Porphyrii fidem, qui Ægyptiorum veterem doctrinam rationibus Platonicis adaptavit. [o] Loquitur enim de Demiurgo, quem summo numine inferiorem ponit theologia Platonica, ignorat Ægyptiaca vetus. Accedit, quod PLVTARCHVS [p] refert solos ex populis Ægypti Thebanos Deos nullos mortales colere, verum Deum illum Cneph, quem venerarentur, & ortus & interitus expertem ducere. Ex hoc enim Plutarchi testimonio constat, hunc Deum tantum ad Thebanos pertinere, nec ex eo posse concludi ad religionem totius Aegypti, quam in fingendis Diis insanivisse ex hoc loco pulchre demonstratur. Hinc viris doctis qui inter Britannos *historiam universalem* condere cœperunt, [q] occasio enata fuit distinguendi inter religionem superioris & inferioris Aegypti, quarum regionum hæc idololatria mersa fuerit, illa Thebanorum ex præceptis sobrie magis statuerit. Quod quidem ineptum non est, cum plus semel ostenderimus, variasse admodum in diversis locis religionem Aegyptiorum, ad explicandum tamen cosmogoniæ negotium nihil affert, quia non quæstio est, quis Aegypti populus abjecto πολυθεότητος præjudicio melius de Deo senserit, sed quid religio theologorum sive philosophantium de ortu rerum statuerit, a quo argumen-

m) §. 14. 15.
n) *De præpar. ev. l. III. c. 11.*
o) Conf. IDEM *l. I. c. 10.* & quæ de hoc Deo habet THOMAS GALEVS *ad* IAMBLICHVM *de myster. Aegypt. pag. 301.*
p) *l. c.*
q) *p. 61.* Præivit CVMBERLAND, in *Cosmogon. Sanchoniath. p. 12. seq.*

gumento Cneph ille tutiſſime rejicitur, quia, pulchre monente MOSHEMIO, [r] incertum eſt, num ſummum per illum numen Thebani intellexerint, cum plures æternos Deos ſtatuere potuerint.

Mundi productio.

§. XX. III. Ex connubio vero Iſidis & Oſiridis mundum genitum eſſe & productum, Aegyptiorum theologis placuit. Num is Orus filius ſit, [s] nec ne? in incerta & obſcura re non diſputabimus. Mundum certe Dei filium eſſe antiquiſſima omnium fere gentium traditio fuit. [t] Nec deſunt veterum teſtimonia, ex quibus id probatur, inter quæ, ne nimii ſimus, vel unum SIMPLICII [u] locum notari velimus, in quo philoſophus pro æternitate mundi contra Ioannem Philoponum diſputans, Moſaicam de natura rerum a Deo producta hiſtoriam fabuloſam traditionem ex Aegyptiorum commentis natam vocat. Obſervatque CVDWORTHVS [w] eadem ex cauſa illum, qui Ptolomæum ſcholiis illuſtravit, ideo Aegyptios perſtrinxiſſe, quod ſoleant perpetuo de mundi generatione & ortu verba facere. Quare etiam thema aſtrologicum natalis mundi ex opinione Aegyptiorum expoſuit IVLIVS FIRMICVS. [x] Non diſſimulabimus tamen, quod ex DIODORO [y] objici poteſt, eum diis cœleſtibus, ſoli, lunæ, ſtellis ἀΐδιον γένεσιν æternam generationem tribuere: Quod tamen relative tantum, ad Deos illos mortales, de quibus poſtea diſſerit, intelligendum eſt, quibus ea numina opponit, quæ cum ipſo mundo ſunt orta & genita: quibus generationem tamen ad indicandum eorum ortum adſcribit.

Modus generationis rerum.

IV. Qua ratione vero mundum genitum crediderint, omnium optime ex DIODORO [z] diſcere eſt, qui ab Aegyptiis id accepit. Etſi enim expreſſis verbis hanc coſmogoniam Aegyptiis non tribuit, & EVSEBIVS quoque, ubi eam ex Diodoro repetit, Græcis eam aſſerit, apparet tamen ex ſerie hiſtoriæ Diodori, illum hanc coſmogoniam tanquam ab Agyptiis ad reliquas gentes & Græcos quoque translatam conſideraſſe; unde eum recte audiendum putamus. Ita vero ille: *Cum primum res univerſæ exiſtere cœpere, unius vultus fuiſſe cœlum ac terram, permixta eorum natura. Poſteaquam diſceſſiſſent a ſe iſta corpora, mundo contigiſſe eum, quem nunc videmus, ordinem, aërem autem perpetui motus factum compotem. Hujus quod maxime erat igneum ad ſublimia loca evectum, quippe cum ſurſum tendat ob levitatem talis natura: eademque de cauſa ſolem & cæteram ſiderum multitudinem manſiſſe in perenni vertigine: quod vero cœnoſum & turbidum, cum humida concretione uno ſubſidiſſe in loco vi gravitatis. Sed hoc quoque cum volutaretur in ſe verſareturque continuo, ex humidis mare, ex ſolidioribus edidiſſe terram, ſed lutoſam mollemque valde. Hanc vero, ut primum, qui ſoli adeſt, ignis collucere cœperit,*

r) Ad CVDWORTH. p. 567. n. 8. 9.
s) KIRCHER. Oedip. Ægypt. & alii conf. CVDWORTH. p. 364.
t) IDEM paſſim, vid. p. 627.
u) In Ariſtot. Phyſic. l. I. f. 268.
w) Syſt. intell. c. IV. §. 18. p. 411.
x) Præf. l. III. Aſtronomic. Divini illi viri atque omni admiratione digni Petoſiris Necepſoque, quorum prudentia ad ipſa ſecreta divinitatis acceſſit, etiam mundi genituram divino nobis ſcientiæ magiſterio tradiderunt conf. ib. c. I.
y) Lib. I. c. 13.
z) Ibid.

perit, coaluisse, tum vero cum fermentaretur summa facies, intumuisse pluribus in locis humentia, inque iis putredines extitisse, tenuibus pelliculis circumdatas. Cumque ad eum modum ex calore fœta impleta essent, quæ madebant, iis fœtibus advenisse alimentum noctibus ex circumfusa nebula, diebus vero eos ab æstu consolidatos. Postremo cum ad sui plenitudinem venissent ii fœtus perustaque atque rupta ita essent membranarum involucra, enatas apparuisse omnimodas animantium formas. Horum alia plurimum sortita caloris ad loca supera abiisse, facta volucria. At quæ de humente natura traherent plurimum, ea quoque ad locum perlata cognatum sibi dicique natantia. At tellurem, cum & ab æstu solis & a ventis magis magisque induruisset, ad postremum non suffecisse gignendis majoribus animantium, sed ea ex mutuo coitu cœpisse gigni. Hæc Diodorus, cui succinit MACROBIUS. [a] V. Non vero mundum tantum genitum affirmabant Aegyptii, sed & corruptioni obnoxium esse, testibus Hecatæo & Aristagora apud LAERTIUM. [b] Quod qua ratione futurum sit, sacerdos Aegyptius apud PLATONEM [c] exponit, exitum rerum duplicem statuens, per aquam & ignem, ex veteri, uti videtur traditione, quæ per multas gentes cataclysmos & incendia prædicens pervagata est. [d] Periodica tamen ea rerum omnium destructio Ægyptiis visa est, ita *ut post certas temporum vices conflagratio hujus universi fiat, eamque mox consequatur instauratio omnia restituens discreta similitudine nihil a prioribus differentia,* quam Stoicorum sententiam, Aegyptiorum quoque doctrinam fuisse ORIGENES [e] inter Aegyptios studiis innutritus asserit. Qui rerum omnium exitus, Stoicis placitis conformis mire confirmat ideam theologiæ Aegyptiacæ, qualem exhibuimus, cum ex ista Dei & materiæ unione, qua universum sive rerum naturam constituunt, isti cataclysmi, incendia & restaurationes mundi periodicæ consequantur.

Mundi figura & partes.

§. XXI. Reliqua jam Aegyptiorum de natura hujus universi placita enarraturi VI. observamus, statuisse eos: Mundum ad sphæræ similitudinem esse rotundum, stellas ignem esse, quarum temperata commistione cuncta in terris nascantur. Lunam deficere, cum in terræ incidit umbram; Esse eam ætheream terram. Priora veteres secutus Aegyptiis LAERTIUS, [f] posterius PROCLUS [g] tribuit: nec probabilitate ea carent, eædem enim doctrinæ ad eos transierunt, qui apud Aegyptios philosophiam didicerunt, præcipue ad Pythagoram, quos tamen proprio marte atque suomet ingenio has veritates postea excoluisse, & ita rudimenta disciplinæ Aegyptiacæ perfecisse, dubium non est. In investigatione enim causarum rerum naturalium Aegyptios adeo felices, ut Græcos, non fuisse, vel hoc argumento constat, quod sacerdotes Aegypti tempore Hero-

a) *Saturn. l. VII. c. 16.* conf. GROTIUS *de Ver. R. C. l. I. §. 16. p. m. 43. seq.*
b) *Lib. I. s. 10.* c) *In Timæo.*
d) Vid. BURNET. *theor. tellur. l. III. p. 175. seqq.* HUETIUS *Qq. Alnet. l. II. c. 21. p. m. 228. seqq.*
e) *contra Celsum l. V. p. m. 252.*
f) *l. c.*
g) In *Timæum Plat. l. I. p. 45.*

Herodoti, quo tamen eruditio Aegyptiaca valde adolevit, de causis incrementi Nili nihil resciverint, id quod etiam STRABO [b] refert, id non sine ratione miratus, cum sacerdotes curiosius referrent in sacros libros & confirmarent, quæ subtilioris aliquid haberent cognitionis. Alia ineptientis physicæ cognitionis apud Aegyptios specimina præterimus notata CONRINGIO. [i] Causam vero exiguorum in scientia naturali profectuum, præter disciplinam illam arcanam, quæ quam maxime studiis naturalibus obest, merito retuleris in superstitionem, quæ Aegyptum tenuit, [illegible]ionibus magicis & astrologicis impedimento fuit, quo minus [illegible] naturales veræ detegerentur. Magicas enim & astrologicas vires [illegible]turales rebus naturalibus Aegyptios adscripsisse, supra jam demonstravimus & indubitatis exemplis evicit CONRINGIVS. [k] Hæc cum sacerdotum emolumentis quam maxime possent accommodari, sanctissime servata sunt, & retentus a causarum naturalium inspectione populus, ut eo fortius atque efficacius superstitionis freno regeretur.

Astronomia.

[illegible] §. XXII. Ex terra ad cœlum ejusque sidera transeuntes, doctiora & [illegible] apud Aegyptios non invenimus. Astronomiam exco[illegible] concessimus, rudimentis tamen initiatos tantum fuisse, probavimus [illegible]monstrant id placita astronomica & astrologica Aegyptiorum, [illegible] veteres passim obvia. In his est: septem stellarum præcipuas [illegible] atque lunam; minorem autem his vim habere ad eventuros effectus quinque reliquas. Quam ob causam Aegyptii regi quidem & dextro [illegible] solem assimilant, reginæ autem atque sinistro oculo lunam: lictoribus ac satellitibus quinque stellas, reliquo autem populo alias inerrantes. [l] Quæ quam misera sint, & plebis ingeniis aptiora quam philosophorum,

Et pueris notum & qui nondum ære lavantur.

Maxime vero versabatur astronomia Aegyptiorum in distributione stellarum inerrantium & præcipue zodiaci. Quam cum enarraverit IVLIVS FIRMICVS, [m] lectorem has nugas sciendi cupidum ad eum ablegamus. Singulis scilicet zodiaci signis tres decanos præfecerunt; Sunt autem decani magni numinis & potestatis, per ipsosque prospera omnia ac infortunia [illegible]. Addit idem: *Necepso Ægypti potentissimus imperator, [illegible] astronomus per ipsos decanos omnia vitia valetudinesque [illegible] ostendens, quam valetudinem quis decanus efficeret, quia una natura [illegible] alia vincitur, unusque Deus ab altero. Ex contrariis itaque naturis contrariisque potestatibus, omnium ægritudinum medelas, divinæ rationis magisteriis adinvenit. XXXVI. itaque decani omnem zodiaci circulum possident, ac per XII. signorum numerum Deorum seu decanorum hæc multitudo dividitur.* Sed & reliqua apud eum legenda sunt,

b) *Lib. XVII.*
i) *De Hermet. Medicina c. XII. p. 132.*
k) *Ibid. c. XI. p. 104. seqq.*
l) SEXT. EMPIRIC. *adv. math. l. V. §. 31. p. 343.*
m) Vid. *præf. libri IV.* ubi se omnia Ægyptiorum mysteria perquisivisse gloriatur

ſunt, ex quibus manifeſtum eſt, hypotheſin, ſidera a Diis numineque peculiari habitari regique, fundamentum fuiſſe totius aſtrologiæ apoteleſmaticæ; illam vero niti principio de anima mundi per univerſas ejus partes diffuſo & permeante. Hincque ratio petenda eſt, cur aſtrologiæ judiciariæ pretium tantum ſtatuerint Ægyptii, cujus ſummam cum ſupra de Chaldæis verba facientes retulerimus, hic ubi eadem vere dicenda ſunt, actum non agimus, ſed lectorem ad MANETHONIS apoteleſmatica remittimus. Eadem quoque ratio fuit iatromathematicorum, ut ex iis videre eſt, quæ Hermetis nomine ſub hoc titulo ſuppoſita ſunt, hodieque extant. Ex quibus conficitur nullas obſervationes aſtronomicas, nullos calculos, nullas hypotheſes ingenioſe excogitatas apud Ægyptios quærendas eſſe. [n] Qua de re ſupra quantum ſatis eſt diximus. An vero genethliacam, & apoteleſmaticam artem Chaldæi ab Ægyptiis acceperint, ex iis, quæ in genere de hac quæſtione diximus, dijudicandum eſt; Hoc vero notandum, Chaldæorum rationes, PTOLOMAEO περὶ τῶν ὁρίων differenti, id eſt, de finibus planetarum ad utriusque gentis diſciplinam terminatis, ſimpliciores eſſe & magis perſuaſibiles. [o]

Philoſophia moralis Ægyptiorum.

§. XXIII. Tandem ad moralem quoque Aegyptiorum philoſophiam accedendum eſt, & diſpiciendum, quid de ea docuerint? Illam duplicem fuiſſe, unam vulgarem, alteram myſticam & arcanam, ex ſupra dictis conſtat. Cum enim inter libros Mercurio tributos, quos ſacros cuſtodiebat ſacerdotum turba, fuerint, qui de legibus, de Deorum cultu, & de univerſa ſacerdotum diſciplina egere, dubium non eſt, quod de moribus & diſciplina ſacerdotum ea continuerint, quæ ad eorum θεοσέβειαν, quam iis tribuit Herodotus requirebantur. Verum ea nobis invidit myſteria ſua occultans ſacerdotum ſuperbia. Idem judicium eſto, de ἐκλογισμῷ βασιλικοῦ βίου, qui liber in ſacra proceſſione ſolebat præferri, & qua ratione Moſen regias diſciplinas edoctum fuiſſe, capite primo notavimus. Nam & hunc nobis invidia hujus gentis librum ejusque notitiam eripuit, ut non habeamus, quæ de arcana morum doctrina dicenda ſint. Quod ad vulgarem doctrinam de moribus attinet, ea apud Aegyptios jejuna quoque fuit, & generalibus tantum notitiis, omnibus fere populis communibus conſtans. Eos enim, ut ex oratione defuncti ad Deos PORPHYRIVS [p] notat, divino atque cœleſti conſortio dignos judicarunt, qui Deos eos, quos ſibi parentes commonſtrarunt, pie coluerunt, quam diu in hoc ſeculo vixerunt; & illos, qui corpus eorum genuerunt, ſemper honoraverunt; aliorum hominum occiderunt neminem; neque eos depoſito defraudarunt, nec aliud quippiam inexpiabile malum admiſerunt. Addit: quæ edendo vel bibendo vel alio modo ventre peccavit, in ventrem culpam conjectam, eumque corpore exemtum in fluvium ideo projectum eſſe. His adjici poſſunt alia: exponere infantes, habitum nefas, [q] mulierem violare liberam graviter puni-

n) Conf. BVRNET. *Archæol. c. VIII. p. 380.*
o) Conf. MARSHAM. *Canon. chron. p. 480.*
p) *De abſtinent. l. VI. §. 10.*
q) PHILO *de legibus ſpecial. p. 794.*

punitum, ut & adulterium; [r] lege cautum, utramque manum præcidi illis, qui monetam adulterarent, aut nova pondera substituerent, aut sigilla simularent, etiam scribis, qui falsas tabulas exararent, aut ementitas syngraphas obtruderent. Vt scilicet quisque ea corporis parte lueret, qua in legem peccasset, & damno irreparabili commonefactos alios ab ejusmodi facinore deterreret. [s] Quæ omnia, si quoque ita observata sunt, ac relatum de Aegyptiis est Græcis scriptoribus, [t] communia tantum naturalis juris officia exhibent. Nec pauca sunt, quæ maculam Aegyptiorum doctrinæ morali contrahunt: permissa licentia ducendi sorores, sive per alterutrum parentem, sive per utrumque cognatas, majores pariter & minores æqualesve; ne gemellis quidem exceptis. [u] Furta si non permissa, [x] certe levi pœna punita; quarta parte furi relicta ex furto, [z] & quæ his sunt similia. Ex quibus omnibus de tota Aegyptiorum sapientia tantopere omni tempore jactata disputatis, quam exigua ea fuerit, veroque philosophiæ nomine indigna, antiquitatis præjudicio non impeditus facillime judicio colliget.

* *

CAPVT OCTAVVM
DE PHILOSOPHIA AETHIOPVM.

§. I.

Historia philosophiæ Æthiopicæ obscura & incerta.

Post Ægyptios circa meridiem contemplandi nobis occurrunt Æthiopes, vicini Ægypto, & si veteres quosdam audimus, sapientiæ quoque studio inclyti. Exigua tamen ut in genere regionum illarum, quæ Æthiopiæ atque Libyæ nomine comprehenduntur, historia est, deficientibus monumentis historicis fide dignis; [a] ita etiam de philosophia Aethiopum pauca constant, eaque omnia ita comparata sunt, ut non levem dubitationis causam excitent, an non omnia ea, quæ de Aethiopum philosophis narrantur, conficta sint, & in ingenio eorum, qui Apollonii Tyanensis vitam consarcinaverunt, nata? cujus suspicionis causas satis graves postea enarrabimus. Accedit, paucas istas narrationes, a Græcis, quibus eas debemus, more suo vehementer confundi & misceri cum Aegyptiacis, tum propter vicinitatem, tum propter institutorum similitudinem, tum propter usum nominis. Notum enim est iis, qui veterum monumenta excusserunt, Aegyptum nominatum esse, quicquid terrarum, a Nili fontibus ad ostia ejus jacet, [b] qua ratione & Aethiopes hoc nomine compre-

r) DIODORVS *l. I.* s) *Ibid.*
t) Conf. omnino WITSIVS *Ægyptiac. l. II. c. 6. p. 37. seqq.* u) PHILO *l. c.*
x) GELLIVS *l. XI. c. 18.*
z) DIODOR. *l. I. p. 50.*

a) Deficiunt ex DIODORI SICVLI historia illi libri, quibus res Æthiopum tetigit.
b) Vid. PHILOSTRATVS *vit. Apollon. l. III. c. 20. p. 110.* & quæ ad hunc locum notavit, doctissimus OLEARIVS.

prehensi sunt. Etsi enim utrique populo, more veterum, magna fuit de antiquitate controversia, cum Aegyptii se primos mortalium assererent, e contrario Aethiopes contenderent, eos, qui sub meridie habitant, primos a terra fuisse editos, quia ibi calor solis intensior efficacius operatur ad naturalium generationem, si rationes tamen & auctoritatem veterum consulas, Aegyptiorum coloniæ in Aethiopiam egressæ sunt. Id quod magnus BOCHARTUS [c] ex ipsius MOSIS [d] testimonio probat, referentis, Misraim, Aegypti conditorem genuisse Ludim, Aethiopas, additque: multa utrique genti fuisse communia, circumcisionem, [e] studium circa sepulchra plurimum, habitumque & ceremonias, [f] colorem nativum & crispos capillos, [g] & similia. Nec aliter veteres, qui non raro Aegyptum vocantes Aethiopiam intellexerunt, unde Aethiopes quoque *Aegyptini* vocantur apud FESTUM, id est, Aegyptiacæ originis. Certe Aethiopas qui ex Aegypto advenere *Automolas* vocari, testis est POMPONIUS MELA. [h] Et hæc ratio est, cur sapientes Aethiopum Aegyptiorum γυμνοὶ vocentur, EUSEBIO [i] & PHILOSTRATO [k] quod male notat eruditissimus SCHEFFERUS, [l] non Gymnosophistas, sed philosophos alios Aegyptiorum intelligi contendens, cum de nudis Aethiopum philosophis laudatis auctoribus omnino sermo sit. Sunt tamen, quod hic non ἀτόπως observamus, qui Aethiopas Indorum coloniam putant, inter quos ex veteribus sunt EUSEBIUS [m] & PHILOSTRATUS. [n] Inter fabulas vero eam traditionem recte reponit vir magnus, & de rerum Aethiopicarum historia meritissimus IOBUS LUDOLFUS [o] quam inde enatam putat, quod ab Arabibus audivissent Græci, Aethiopas a mari Indiæ, hoc est, rubri maris partibus Aethiopiæ proximis in sedes istas venisse, quod verum sit, de Abyssinis. Nempe mare Indiæ cum fluvio Indo, ob magnitudinem, mare vocato, confudisse. Quæ observatio inde confirmatur, quod Indiæ populi longe verisimilius credantur fuisse coloniæ Aegyptiorum quam quod ex India in meridiem populi descenderint, id quod supra jam observavimus. Quod ideo notandum est, ut de origine philosophiæ Aethiopum accuratum judicium fieri queat.

Origines Æthiopicæ eruditionis & philosophiæ.

§. II. Indis enim non coloniam tantum Aethiopum, sed & sapientiam originem debere, Iarchas Gymnosophistarum apud Indos antistes Apollonio diserte tradidit [p] narravitque, Athiopas Gangi regi obnoxios fuisse, postea vero, quam regem istum interfecerint, nec ceteris Indis puros fuisse habitos, neque terram istis, ut subsisterent concessisse, inde coloniam exiisse. Fabulam vero esse, quam vel ipse Apollonius incrustavit, ut somniorum suorum & jactantiæ patrocinium inveniret, quod AENEAS GAZAE-

c) *Geogr. S. P. I. l. IV. c. 26. p. 307.*
d) *Genes. X, 13.*
e) HERODOTUS *l. II. c. 104.*
f) DIODORUS *l. III.*
g) STRABO *l. XVII.*
h) *De situ orbis l. III. c. 10.*
i) *Adv. Hieroclem. c. 31. p. 453.* ed. Olear.
k) *l. VI. c. 5. seqq.*
l) *De philos. Ital. c. IV. p. 17.*
m) *In chronico n. CCCCII.*
n) *Vit. Apoll. l. IV. c. 11. p. 246. c. 16. p. 254.*
o) *Comment. ad histor. Æthiop. p. 63.*
p) PHILOSTRATUS *l. III. c. 20.*

GAZAEVS [q] ei objecit, vel PHILOSTRATVS, quique ei auctores fuere, vitæ Apollonii consarcinandæ invenerunt, male cohærens, dignisque testimoniis destituta satis prodit narratio. Rectius illi, qui Aegyptios coloniarum in Aethiopia parentes faciunt, & cum illis Aegyptiaca quoque instituta atque eruditionem ad Aethiopas transiisse tradunt. Narrat enim DIODORVS, [r] *plurima utrique genti fuisse communia: reges pro Diis habere, statuarum formas & literarum characteres, cœtum sacerdotum simillimum habere ordinem apud utramque gentem. Pure se gerere omnes, qui ad Deorum cultum accedunt, & pariter tonderi, & similes ferre tunicas, ejusdemque figuræ sceptrum in aratri formam, quo etiam utuntur reges: & pileos oblongos &c.* Addi possent communes Dii Iupiter Hammon, Hercules, Pan, Isis, Meroë referente PLINIO [s] & STRABONE, [t] nisi constaret, admodum confuse & sine accuratione versatos fuisse Græcos & Romanos in describendis numinibus peregrinis, nominibus Deorum suorum. Hoc certum est, pleraque tum religionis tum eruditionis capita Aethiopas cum Aegyptiis habuisse communia, & sapientiæ antistites, æque ut in Aegypto sacerdotes fuisse eandemque docendi methodum hieroglyphicam tenuisse. Vnde sequitur, vel Aegyptios ab Aethiopibus eruditionis semina accepisse, id quod contendit LVCIANVS, [u] qui magnam huic genti sapientiam tribuit, vel Aegyptiis illos sapientiam debere, quod verisimilitudini propius est, cum eruditionem Aegyptiorum antiquissimam & domesticam fuisse, præcedenti capite demonstratum sit. Quisquis igitur sapientiæ Aethiopicæ historiam nosse cupit, ad Aegyptiacam attendat necesse est, in quibus magnam deprehendet convenientiam, quam ipse Apollonius, vel potius vitæ & fabulæ ejus architecti, sui immemores ipsi alicubi prodiderunt. [x]

Facies philosophiæ Aethiopicæ, & quidem ratione philosophorum.

§. III. Audiendi tamen hi homines sunt, & cognoscendum, quid de Aethiopum sapientibus nobis narrent. Hos enim, etsi sapientia superentur ab Indis, superare tamen eruditione Aegyptios contendunt. De his vero ita: [y] *habitare Gymnosophistas, modicum aliquem collem, non longe a Nili ripis. Vestitu vero eodem fere uti, quo apricantes Athenienses. Arbores in illa præfectura perpaucas esse, lucumque non adeo magnum, in quo de rebus communibus acturi conveniant. Sacella vero non unum illis, ut Indis, sed aliud in alia collis parte, atque ea omnino cura adornata, qua apud Aegyptios esse feruntur. Colere autem maxime Nilum, quem fluvium terram simul & aquam esse arbitrentur. Et tugurio quidem aut domo nihil indigere sub dio degentes. Tantæ auctoritatis fuisse, ut homicidæ non nisi ab iis expiato in patriam reverti licuerit,* [z] *adversus quos homines satis duri fuerint. Habuisse eos præfectum principemve, natu*

q) *In Theophrasto p. 23.*
r) *l. c.*
s) *Lib. VI. c. 29.*
t) *Lib. XVII.*
u) *De Astrolog. T. III. p. m. 254. seq.*
x) *Lib. VI. c. 19.* ubi Apollonius Gymnosophistas Æthiopum reprehendit, quod Deorum simulacra ridicula & absurda faciant. Id vero non Indicum sed Ægyptiacum est.
y) *l. c. c. 6. 7. p. 235.*
z) *Ibid. c. 5. p. 234.*

inter eos maximum: [a] *egisse arbitros, inter viros prudentes;* [b] *sacris tempus meridianum impendisse.* [c] Hæc PHILOSTRATVS, qui adeo contemtim de iis loquitur, ut satis appareat, qua fini totam istam dissertationem instituerit, scilicet, ut heroi suo, cujus gratia fabulam instituit, auctoritatem conciliaret. Ita vero imprudens sophistarum more, in omni illa oratione & descriptione veterum apud Aethiopas sapientum versatur, ut si non omnia ex nugaci ingenio fluxisse censenda sint, certe pleraque ad inanem eloquentiam scholæ magis quam historiæ & veritati adaptatam ostentandam, & ad incrustandam jactantiam Platonicorum ex Apollonio heroëm sibi fingentium, qui Iesu Nazareno Christianorum Deo possit opponi, scripta & conficta esse appareat; adeo nihil in tota orationis serie cohæret, & ita verisimilitudinis leges in fingendo violatæ sunt, ut fraus quoque palpetur manibus, & merito rideatur. [d] Fatemur itaque, parum nos omnibus istis relationibus tribuere, nec inde aliud posse colligi, nisi sapientes Aethiopiæ, nudo fere corpore ob intensissimum caloris æstum vixisse, sacerdotio more Aegyptiorum fuisse functos, peculiaria collegia aluisse; habuisse discipulos; magnaque auctoritate inter suos valuisse. Hæc enim ceteris quæ ab aliis auctoribus narrantur, consona sunt. Astrologiæ quoque operam posuisse inque eo studio excelluisse LVCIANVS [e] auctor est. Refert etiam LAERTIVS: [f] *Gymnosophistas ac Druidas obscure ac per sententias philosophatos esse; illos mortis quoque esse contemtores.* Quod, etsi non additum sit, an de Indorum vel Aethiopum Gymnosophistis intelligendum sit, videtur tamen ænigmatica atque hieroglyphica docendi methodus, quæ a Laërtio tangitur, prodere, de Gymnosophistis meridiei, id est, Aegypti sive potius Aethiopiæ, esse intelligendum. Refert enim de Aethiopibus SEXTVS EMPIRICVS. [ff] Ichthyophagos inter eos defunctos in paludes abjicere, piscibus escam futuros.

Ratione doctrinæ.

§. IV. Pluscula, quam hæc sunt, de Aethiopum quoque philosophia haud extant, eaque, nisi fallimur, incerta & obscura omnia, cujus caussa partim in docendi ratione hieroglyphica ab Aegyptiis transsumta, partim in regionis situ paucissimis accessæ quærenda est. Et I. de Diis rebusque divinis ita statuisse dicuntur, ut quidam, qui ad zonam torridam habitant, nonnullis existimentur athei. Ita scilicet STRABO. [g] Non tamen hæc ita intelligenda sunt, quasi nullius numinis sensu tacti fuerint: sed opponitur id moribus ceterorum Aethiopum, quos Deorum numina Aegyptiaco more sub variis imaginibus coluisse, supra monuimus. [h] Et magis hæc nobis arridet conjectura, quæ G. I. VOSSIO [i] placuit, quam ea, quam suam fecit IO. ALB. FABRICIVS, [k] ideo atheos vocatos, quod *solem fuerint execrati, & dum oritur & dum occidit, ut ipsis agrisque pestiferum,*

De Diis.

refe-

a) *Ibid. c. 10. p. 238.* b) *Ibid. c. 13. p. 251.*
c) *Ibid. c. 14. p. 258.*
d) Tale illud est: arborem voce virginea jussu Thespesionis Gymnosophistæ Apollonium salutasse. *c. 10. p. 239.*
e) *l. c.* f) *l. I. s. 6.*
ff) *Pyrrh. Hypotyp. l. III. c. 24. s. 227. p. 184.*
g) *l. XVII. p. 779.*
h) Idem de Thebanis Ægyptiorum supra observavimus.
i) *De idololatria gent. l. I. c. 1. p. 6.*
k) *Bibliograph. antiq. c. 8. §. 3. p. 229.*

referente STRABONE. Videturque notitia de iis adeo manca & imperfecta fuisse, ut proprie, quid de Deo senserint, peregrini cognoscere non potuerint. Alios, refert idem STRABO, [l] *putare Deum esse unum immortalem, alterum mortalem, immortalem quidem eum, qui rerum omnium causa sit, mortalem vero apud eos incertum esse, & nomine carere, sed frequentius eos, a quibus beneficium acceperunt, & reges pro Diis habere.* Quo sensu vero hæc dicta voluerint, in tanta rei obscuritate, dici quidem non potest, videtur tamen hæc theologia ab Aegyptiis accepta esse, qui & immortalem & mortales Deos coluerunt. Et fortasse Deus ille mortalis ille ipse est, quem sub Typhonis nomine Aegyptii reformidaverunt, principium mali, quod cum tandem a bono & immortali principio vincendum sit, mortale omnino dici potuit. Quicquid vero illud est, hoc dubitari nequit, Aethiopas in colendis Diis fuisse religiosissimos, adeoque ab atheismo remotiores: unde HOMERO [m] Iupiter cum universis Diis eorum conviviis interfuisse dictus est:

> Ζεὺς γὰρ ἐπ' Ὠκεανὸν μετ' ἀμύμονας Αἰθιοπῆας
> Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα, θεοὶ δ' ἅμα πάντες ἕποντο.

Quod si Iudæis fides danda, magna Aethiopibus se exhibuit occasio de Deo rebusque divinis magis sobrie philosophandi: Refert enim Artapanus apud EVSEBIVM: [n] Palmenothen Aegypti regem male erga Iudæos affectum, filiam suam superioris Aegypti regi despondisse, eam sterilem, Mosem Iudæum adoptasse, hunc optimis institutis virili in ætate imperium fundasse; unde ei Aegyptii sub Mercurii nomine divinos honores designaverint: Regem vero, Chenephrem virtuti Mosis invidentem bellatum misisse adversus Aethiopes, tanquam in certissimum interitum; verum rem aliter cecidisse, gloriamque ex illo bello retulisse; terræ cultum per boves Nacheroti ostendisse, immissoque sicario interemto ad Arabiæ toparcham aufugisse. Similia habet IOSEPHVS, ex quibus GEORGIVS HORNIVS conjicit: eos a Mose sanioris sapientiæ aliquid hausisse. Verum hæc aperte Iudæorum somnia redolent, silentio ab ipso viro sancto in historia sua prætermissa, adeoque etiam a nobis silentio prætereunda.

De anima.

§. V. II. Post Deum de anima quoque philosophatos esse PHILOSTRATVS [o] narrat, quod immortalis sit: qua in re, si vera sunt, quæ ille tradit, ab Ægyptiorum doctrina non discesserunt. Vnde etiam transmigratio animarum eis placuisse dicitur PHILOSTRATO. [p] Qui quidem, ut hypothesi inserviat. Indum philosophum afferentem inducit, dogma hoc accepisse Agyptios, vel Aethiopas ab Indis. Frustra tamen & contra veteris historiæ fidem, quæ Aegyptios ætate Indis præponit: nisi velis hæc intelligere de temporibus illis, quibus Aethiopes Asiatici in Aegyptum irruerunt, & Sabacon Aethiops reges Aegypti pepulit. [q] Quo tamen

l) *l. c. p. 822.* conf. STOBAEVS *Serm. 42.*
m) Ἰλιάδ. α'.
n) *Præp. Ev. l. IX. c. 18. 23. 27.*
o) *l. c.*
p) *Lib. III. c. 19. p. 109.*
q) EVSEB. *in Chron. n. CCCCII.*

tamen tempore demum dogma istud in Aegypto invaluisse, nunquam probabitur. Vnde miramur acutissimum MARSHAMVM [r] nugaci & fabuloso Philostrati testimonio usum esse in adstruenda Aethiopum ex India origine. III. De natura quoque idem PHILOSTRATVS [s] refert, Gymnosophistas Aethiopum philosophatos esse, non multum a Platonis in Timæo sententiis diversa. Verum & ea fides Philostrati incerta facit; licet verisimile sit, in delineanda rerum generatione eos vestigia Aegyptiorum pressisse. IV. Præcipue vero ob astrologiæ atque astronomiæ studium inventum laudantur. Refert enim LVCIANVS: [t] *Primum Æthiopes hujus artis rationem mortalibus tradidisse: in causa vero fuisse partim gentis ejus sapientiam, nam ceteris quoque in rebus Æthiopes reliquos homines sapientia antecellere, partim regionis quam incolunt, opportunitatem; propterea quod apud eos perpetua sit cœli serenitas, tranquillitasque; neque patiantur anni mutationes, sed eadem temperie vivant. Itaque cum primum vidissent lunam non semper eodem vultu apparentem, sed varia subinde specie & in aliam atque aliam verti formam, visam esse illis eam rem admiratione atque disquisitione dignam. Deinde cum inquisissent, reperisse hanc esse earum rerum causam, quod lunæ non esset lumen proprium, sed a sole mutuatum. Invenisse autem & aliquarum stellarum motus, harum, quas nos errones appellamus; naturamque earum ac potestatem, & effectus quos unaquæque præstet, nominibus quoque inditis, non illis utcunque visum esset, confictis, sed qua notæ rerum essent. Hæc in cœlo perspexisse Aethiopes; mox Aegyptiis finitimis artem imperfectam tradidisse. Aegyptios vero diuinandi rationem, quam ab illis dimidiatam acceperant, in majus provexisse. Ac non multo post Libyos quoque hanc artem esse aggressos.* Parum tamen istis tribuit G. I. VOSSIVS, [u] quia tot ante Lucianum seculis aliter traditum fuit. Nobis frustra hæc disputari videntur; cum probabile sit, gentem non unam, sed plures inter veteres observatorum suomet ingenio & industria siderum gloriam sibi vindicare posse: adeoque neque Babylonios, neque Aegyptios, neque Aethiopes laude sua esse privandos. Nam quod Vossius regerit, non omni ex parte recte se habet. Veteres enim ante Lucianum Africæ incolis astronomiæ inventionem tribuisse, ea quæ de Atlante rege fabulæ narrant, luculenter evincunt. [x] V. Tandem & moralem philosophiam sapientes Aethiopum excoluisse dicuntur. Refert enim LAERTIVS [y] *eos per ænigmata atque symbola docuisse: colendos Deos: nihil mali faciendum & exercendam fortitudinem; mortem quoque contemnendam esse.* Verum hæc ἐξωτερικῶς ab iis dicta sunt, & ad populum: quæ inter se de rebus moralibus disseruerint, ignota sunt. Habet quidem PHILOSTRATVS [z] non inelegantem Thespesionis Gymnosophistarum prin-

De natura. *De sideribus.* *De moribus.*

r) *Canon. chron. Sec. XIII. p. 335.*
s) *Lib. VI. c. 22. p. 264.* t) *l. c.*
u) *De Scientiis mathemat. c. XXX. §. 15. p. 134.*
x) Ideo Æthiopibus Lucianum inventionem astronomiæ tribuisse jam notavit FABER. in *Lexic. v. Atlas.*
y) *Lib. I. §. 6.*
z) *Lib. VI. c. 10. p. 239. seq.*

principis orationem, in qua de philoſophia morum aliqua multa, eaque egregia occurrunt: Miraculorum aut artium magicarum oſtentatione nihil opus eſſe ad veritatem; frugalitatem eſſe magiſtram ſapientiæ & veritatis, philoſophiam inculcare, quod ſqualidum humi jacere oporteat, nudumque; id quod ex labore non veniat, neque carum neque jucundum putandum eſſe, jactantiæ faſtuique non indulgendum, a ſomniorum viſionibus abſtinendum, quæ e terra ſublatos extollunt &c. Verum ſi fatendum, quod res eſt, omnis ea oratio in ſchola Sophiſtæ effιcta, calamiſtratam & affectatam Græcorum rhetorum artem adeo redolet, ut in teſtimonium adduci non mereatur.

Atlas.

§. VI. Ceterum Atlantem Libyæ populos ob inventionem culturamve ſcientiæ, quæ circa ſidera contemplanda verſatur, maxime celebres feciſſe, jam innuimus; qui cum cœleſtem hanc philoſophiam maxima induſtria excoluiſſe dicatur, inter Africæ primarios & celeberrimos philoſophos numeratus eſt.[a] Tanta vero Atlantis antiquitas eſt, ut, quando vixerit, incertiſſimi hæreant, qui Græcæ mythologiæ reconditos explorare ſenſus ſatagunt. Notat enim EVSEBIVS *in Chronicis*, Atlantem Promethei fratrem Aſtrologum, ob eruditionem diſciplinæ cœlum ſuſtinere dictum circa annum CCCLXXIX Abrahæ, ſecundum alios circa annum CCCCXXX. floruiſſe, quo pacto Ioſepho poſteriorem & Moſis temporibus ſupparem fuiſſe conſequitur. Addit tamen; alios dicere, fuiſſe ætate Cecropis, nonnullos ante Cecropem annis LX vel XC. quæ nec ipſa ſatis conſtant, cum Atlas Antæi pater fuiſſe dicatur, qui Herculi æqualis fuit, is vero multo poſterior Cecrope. Longe antiquiorem faciunt qui Atlantem cum Enocho eundem putant, eundemque parentem & inventorem ſideralis ſcientiæ faciunt. Id quod jam e veteribus factum eſt, EVSEBIVS[b] enim ex EVPOLEMONE *de Iudæis* refert: *Abrahamum, cum aſtronomiam & alias ſcientias doceret Heliopoli, affirmaſſe, Babylonios earum inventionem Ericho tribuiſſe, & illum Aſtrologiæ primum inventorem fuiſſe; Græcos Atlanti tribuere inventionem aſtrologiæ; eundem autem eſſe Atlantem cum Enocho.* Putatque eruditiſſimus BOCHARTVS;[c] factum forte inde eſſe, ut a Pœnis Atlas dictus ſit Duris vel Dyris, ab Arabibus Enoch Idris, cognata voce. Conceſſerunt in hanc ſententiam recentiores alii, & inter hos DRVSIVS.[d] Quod quidem propter rationes chronologicas rejicit VOSSIVS,[e] & LAMBECIVS,[f] non tamen ita rem ipſam refellentes, cum mythologiarum apud Græcos ſcriptores tempora maxime confuderint, varias perſonas miſcuerint, ſicque inſolubiles in explicandis fabulis nodos nexuerint, quod cum in Atlantis quoque fabula factum ſit, mirum non eſt, chronologiam hujus viri diſſidere. Neque tamen Atlantem Henochum fuiſſe inde concludi poteſt. Quæcunque enim de Henocho mathematicarum diſciplinarum, imprimis vero

aſtro-

a) AVGVSTIN. *de C. D. l. VIII. c. 9.*
b) *Lib. IX. Præp. evang. c. 4.*
c) *Geograph. S. P. I. l. II. c. 13. p. 101.*
d) Diſſ. *de Enocho §. XVII.*
e) *De ſcient. mathemat. c. 31. §. 19. p. 135. ſeqq.*
f) *Prodrom. hiſt. literar. p. 133.*

astrologiæ, inventore dicuntur, & recentioribus occasionem dedere, eum cum Mercurio quoque vel Osiride, comparandi,[g] Arabum potissimum fabulis debentur, quæ parum fidei merentur. Et si exploratum esset, Enochum primum astrorum contemplationem homines docuisse, quod tamen præjudicium de patriarcharum eruditione profana & Græcis simili, quod supra jugulavimus, supponit; non tamen hoc, recte judicante B. FABRICIO,[h] impedit, quo minus apud Phryges postea Cannacus & apud Mauritanos Atlas idem facere, atque hic exinde merere potuerit, ut cœlum humeris ferre diceretur. Non errabimus itaque, si Atlantem ab aliis in siderali scientia celebribus viris distinguimus. Fabulam vero de Alante Promethei fratre ac filio Iapeti, qui uxorem Plejonem Oceani filiam habuit, septemque ex ea filias suscepit, a Iove, ut contra insidias Orionis tutæ essent, inter sidera receptas, Plejades hodie quoque cognominatas, quique ob denegatum hospitium obverso Medusæ capite in montem hujus nominis mutatus obriguit, prolixe hic enarrare, instituti nostri non est, consulendique mythologiæ Græcæ scriptores, & in his, qui diligenter res Atlantis collegit NATALIS COMES.[i] Illud modo de hac fabula monemus, videri omnino verisimile, fuisse inter Libycos populos, rudes alios & adeo feros,[k] ut nulla arte mitescere potuerint, regem Atlantem ad confinia maris litora late regnantem, qui in excelsis Mauritaniæ montibus, qui hodienum Atlantis nomen gerunt, & adeo excelsi sunt, ut de iis cecinerit VIRGILIVS:[l]

Oceani finem juxta, solemque cadentem
Vltimus Aethiopum locus est, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet stellis ardentibus aptum:

sideribus observandis vacaverit, filiasque forte habuerit, eidem studio innutritas. Atlanti enim astrorum scientiam inventam & excultam Græci & Latini constanter tribuunt, ut videre est ex Phrygum theologia apud EVSEBIVM[m] & VIRGILIVM,[n] qui eleganter:

- - Cithara crinitus Iopas
Personat aurata, docuit, quæ maximus Atlas,
Hic canit errantem lunam, solisque labores,
Vnde hominum genus & pecudes unde imber & ignes.

Et probabile quoque est, ob insignem, prout in tam rudi populo & nascentis artis rudimentis facile esse licuit, peritiam, dictum fuisse bajulum cœli, quod cœlum quasi fulcro sustineat, unde & in architectonica arte telamonum nomen ortum conjicit VOSSIVS:[o] etsi hæc omnia a monte Atlante potuerint derivari. Nec adeo improbabile, Atlantem, Plejadibus in navigationibus maxime attendi solitis a se primum observatis filiarum nomen indidisse, quas postea Græci amplius sapere volentes, in rationes astronomicas mutaverunt. Sed in re incerta conjecturarum satis est.

g) KIRCHER. Oedip. T. I. p. 67.
h) Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 217. seqq.
i) Mytholog. l. IV. c. 7. p. 329. seqq.
k) STRABO l. XVII.
l) Aeneid. l. IV.
m) De præpar. l. III. c. 2.
n) Aeneid. l. I.
o) l. c. §. 18. p. 155.

CAPVT

CAPVT NONVM.

DE PHILOSOPHIA CELTARVM, SIVE GALLORVM, BRITANNORVM, GERMANORVM ET SEPTENTRIONALIVM GENTIVM.

§. I.

Ordo tractationis.

Perlustratis Asiæ atque Africæ regionibus atque populis, & explorato eo philosophiæ genere, quod iis tribui plerumque solet, in Europam tandem pedem promovemus, exploraturi, quæ antiquissimis, qui Europam inhabitaverunt, populis placuerit, sapientia, quæ eruditionis rerumque ad Deum, naturam rerum, atque homines pertinentium, notitiæ facies, qui sapientiæ antistites fuerint. In hac vero nobilissima mundi parte præter Romanos alienigenas, Græcosque, de quibus postea dicendum, Celtarum gens plerasque terras occupavit, & ab extremis septentrionis angulis ad occidentem versus colonias emisit, iisdem fere vitæ institutis, & religionis quoque haud dispari facie notabiles. Vnde Celtarum nomine non Scythiæ tantum populi, quidam, quique ad Danubium & in Pannonia habitaverunt, sed Germani quoque, Galli, Britannique, immo & Hispaniæ populi comprehendi solent. [a] Qui tamen, postquam in peculiares nationes regionibus occupatis distincti fuerunt, institutis quoque magis facti sunt dissimilis. [b] Vt igitur ordini consulamus, hoc quidem capite Britannorum, Gallorum atque Germanorum, iisque ad septentrionem vicinas nationes, similitudine eruditionis inter se magis junctas contemplabimur, in sequentibus de populis magis sub septentrione sitis acturi.

Incertitudo historiæ philos. Celtarum.

§. II. Tantis vero difficultatibus & insuperabili fere obscuritate & incertitudine laborat Celtarum historia, ut, quid inde certi & supra exiguum verisimilitudinis gradum ex nostra tractatione promittere queamus, non habeamus: quæ malumus modeste fateri, quam incertas more solenni conjecturas pro certis veritatibus lectori obtrudere. Nec miranda quoque est hæc obscuritas atque incertitudo, rebus vetustissimorum horum populorum adeo a nostris & Romanorum quoque temporibus remotis, ut non levis inde difficultas exoriatur, vel a nostris moribus vel a Romanorum testimoniis notitiam certam hauriendi. Non consuli possunt, quod tamen ad certam rerum Celticarum notitiam & pernoscendam gentis historiam sacram & literariam quam maxime requiritur, monumenta gentis amplissima

a) Vid. RVDBECK. *atlant. p. 62. Bibl. Germanique T. XXVII. p. 34.* & quæ docte ibi hac de re monentur. Græci tamen Celtarum nomine Gallos tantum Germanos & Britannos intelligunt.

b) Celtas Germanos quoque atque Britannos veteribus Græcis significasse MENAGIVS *ad* LAERT. *l. I. f. 3.* ex veteribus recte notavit. Conf. DIO CASSIVS *l. XXXIX.* quique de Celtarum philosophia egerunt.

ma domeſtica, quæ non tam temporis injuria, ut apud alias gentes factum, nobis eripuit, quam populorum horum ſtudium ſua celandi invidit. Non inventus enim inter Gallorum Germanorumque eruditos, qui gentis ſuæ hiſtoriam, inſtituta & opiniones ſcripto conſignaret, cum omnia ita celaverint, ut ſcribendi res ſuas conſilium omni, qua poterant, arte ſupprimerent. Refertque, qui Gallorum eruditos ipſe vidit IVLIVS CAESAR [c], *apud eos non fas eſſe, res & doctrinas ſuas literis mandare, cum in reliquis fere rebus publicis privatisque rationibus Græcis literis utantur*: id quod de temporibus ſuis Cæſar intellexit, cum in antiquioribus nullum artis ſcribendi uſum habuerint. Additque, *id ſibi duabus de cauſis inſtituiſſe videri; quod neque in vulgus diſciplinam efferre velint, neque eos, qui diſcunt, literis confiſos minus memoriæ ſtudere.* Forte id omne ad gentium harum indolem referendum eſt, quæ cum armis tantum ſtuderent, ſcribendi artem parum ad vitæ ſuæ inſtituta facientem neglexerunt. Galli enim literas pingendique artem teſte STRABONE [d] circa annum demum ab V. C. 165. a colonia Græcorum Maſſilienſi didicerunt. Multo vero ſerius hanc artem acceperunt Germani, qui TACITI [e] tempore *literarum ſecreta viri pariter atque fœminæ ignorarunt;* quod licet de literis amatoriis forte intelligendum viris doctis largiamur, ignotum tamen ſimul literarum in ſcribendo uſum involvit. Nec enim literis atque annalibus rerum a majoribus geſtarum memoriam conſervaverunt, ſed Bardorum carminibus, quibus geſta majorum fortia celebrarunt. [f] Cum itaque non hiſtoriam tantum gentis, ſed & doctrinam ſapientum memoria tantum tenuerint, facile, quam parum ad exterorum aures pervenerit, inde colligi poteſt. Nec veriſimile, illos, qui memoriæ mandarunt doctrinas a ſapientibus acceptas, Latinis Græcisque eas narraviſſe, cum ſacrum ſilentium omnibus injunxerint, maledictionibus ſine dubio & malis ominibus ſuperſtitioni, ut ſileret, imperantes. Ex his jam judicandum eſt, quid de iſtis monumentis Græcorum & Latinorum tenendum atque judicandum ſit, quorum teſtimoniis in deſcribendis Celtarum rebus atque philoſophia ſtandum eſt. Illi enim, qui nobis res eorum, præcipue quæ religionem & eruditionem concernebant, narrarunt, incertis tantum rumoribus uſi, militum, qui cum iis bella geſſerunt, vel ad fines cum illis converſati ſunt, vagis traditionibus narrationes ſuas pleraſque ſuperſtruxerunt, nec niſi vulgaria & communia cognoverunt. Ipſe Iulius Cæſar, etſi Gallorum victor, & curioſus rerum inter populos victos explorator, de dogmatibus Gallorum pauca & præter exoterica quædam, fere nihil comperit, & quod in commentaria ſua referat, habuit. Mirandum itaque non eſt, eos, qui ex Græcis & Latinis de rebus, dogmatibus, moribusque Gallorum Germanorumque ſcripſerunt, aniles fabulas & nugaciſſima commenta pro veritatibus exploratis venditaſſe. Cujus rei fidem facient, quæ SOLINVS, [g] PLI-

c) *De bello Gallico l. VI. c. 13.*
d) *Lib. IV. p. 181.*
e) *De Morib. Germ. c. 19.*
f) STRABO *l. c. p. 190.* ATHENAEVS *l. VI. p. 154.*
g) *Cap. XXV.*

PLINIUS[h] POMPONIUS MELA,[i] GELLIUS[k] ex Latinis, HERODOTUS,[l] atque STRABO[m] ex Græcis de Celtis fabulas retulerunt, quas concinne & luculenter comprehendit vir doctissimus, qui *de Celtis* eruditam epistolam Ephimeridibus *Bibliothecam Germanicam* exhibentibus inseruit,[n] dignus, qui legatur. Immo ipsi Cæsari id evenisse, ut vagis & incredibilibus rumoribus deceptus fabulas commentariis suis interfereret,[o] merito mirandum. Accedit his omnibus, populos Celtarum, qui præter Gallos, Germanos atque Britannos, Thraces quoque Bastarnas, Getas, Dacos, Illyrios, Ligures, aliasque Scythiæ nationes comprehenderunt, & initio unam linguam, eosdem mores, unam religionem habuerunt, postea, invicem dissensisse, & in varios mores atque opiniones abiisse, ex quo cum vicinis gentibus vel bellis vel negotiis mixti, earum consuetudinibus ac opinionibus ex parte se attemperaverunt. Id quod vel uno Gallorum atque Germanorum exemplo probari potest, qui Cæsaris Tacitique temporibus valde inter se differebant, Gallis a Græcis cultiorem vitæ morumque habitum accipientibus. *A Græcis enim Massiliensibus Gallos & usum vitæ cultioris, deposita & mansuefacta barbarie, & agrorum cultus, & urbes mœnibus cingere didicisse: tunc & legibus, non armis vivere, tunc & vitem putare, tunc olivam serere consuevisse, adeoque magnum & hominibus & rebus impositum fuisse nitorem, ut non Græcia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Græciam translata videretur,* IUSTINUS[p] ex Trogo refert. Ita vero non parum res, doctrinæ, opiniones Celtarum mutatæ sunt, & recentiora illa tantum Græcis & Latinis innotuerunt, unde non potest non maxima vetustiorem Celtarum historiam caligo premere. In qua si incedere non licet, palpandum nobis est, & cum cura examinandi testes, nec aliter illis danda fides, quam prout criticæ historicæ fidei regulæ patiuntur. Quod si fecissent, qui de rebus Celtarum, Gallorum Germanorumque atque Scytharum scripserunt, vel qui eruditam quoque Celtarum historiam enarraverunt,[q] tot fabulis, totque incertis narrationibus de majoribus nostris non premeretur historia gentium harum. Verum neglecto critico examine, veritas quoque neglecta est sæpiuscule, nec ii quoque, qui antiquitates veteres, Latinas, Hetruscas, Gallicasque ad illustrandam Gallorum veterum religionem attulere, inoffenso pede & sine lapsu incesserunt.[r] Optandum itaque est, ut, qui cautam & ad artis criticæ regulas exactam Celtarum historiam nobis promisit,[s] eruditissimus, PELLOUTIERIUS, quem honoris & amicitiæ causa nominamus, nobis tandem, quæ diu doctissime collegit & digessit, liberaliter exhibeat.

h) *Lib. VI. c. 17. l. VII. c. 2. l. IV. c. 12.*
i) *Lib. II. c. 1. 2. l. III. c. 3.*
k) *Lib. IX. c. 4.*
l) *Lib. I. c. 216. l. IV. c. 26.*
m) *Lib. IV. p. 198. 200. l. VII. p. 298. l. XI. p. 513.*
n) *Tom. XXVII. p. 38. seqq.*
o) Vid. *L. VI. c. 26. seqq.*
p) *Lib. XLIII. c. 4.*
q) Enarrantur in *Collectaneis criticis historiæ Germanicæ linguæ inservientibus vol. I. p. 323. seqq.* adjici vero possunt, quos laudavimus in *supplementis ad hist. phil. Germanico idiomate editam p. 95.*
r) Iudicium hoc valet de erudito MARTINII opere *de la religion des Gaulois.*
s) Vid. *Bibliotheque Germanique T. XXIX. pag. 236.*

Celtæ eruditos habuere.

§. III. Tentabimus tamen, an vadum invenire queamus, quo consistere, & aliquid, quod veritatis studioso aliquo modo faciat satis, detegere nobis liceat. Nam barbararum quidem gentium instituta & doctrinam quærimus, quæ scientiis & artibus neglectis,[t] in bellandi & venandi exercitio maximam partem consenuerunt: judicio tamen sensuque, præsertim circa res morales, usi sunt egregio, præferendi in multis nugantibus Græcis & Latinis. Nec adeo ab eruditione imparati fuere, ut non sui generis & modi sapientes aluerint, scholas instituerint, atque eruditionem Celticam propagaverint, licet alia ea facie enituerit, quam Græca atque Romana. Sapientium enim virorum, qui religioni, moribusque populi præfuerunt, & eruditionis inter has gentes cultæ promicondi fuerunt collegia inter Gallos, Britannos & Germanos fuisse, Græci & Romani, qui eos viderunt, rerumque harum gentium curiosi circumstantias eorum exploraverunt, testantur.[u] Qui licet diversam a Græcis & Romanis sapientiam excoluerint, digni tamen sunt, qui amplius considerentur, & quæ ratio eruditionis, morum, atque doctrinæ horum hominum fuerit, exploretur. Modo nos hic philosophiam proprie dictam non venari, accurate teneatur.

DruidæCeltarum philosophi, vel potius, eruditi.

§. IV. Vocantur vero, Gallorum, Britannorum atque Germanorum eruditi Druidæ, nomine quidem famoso, sed incertæ dubiæque originis. Alii enim a quercu, Græcis δρῦς nominata, deducunt,[x] incommoda & improbabili etymologiæ ratione, ex aliena lingua derivatæ; alii a Saxonico Dry, vel Germanico substantivo Druhtin,[y] quod Dominum notat, sic ut virum divini cultus supremique Domini studiosum indicet, deductum nomen cupiunt.

Nomen unde?

Quæ omnia sunt incertissima, illa tamen præ reliquis se commendat opinio, quæ Druidarum nomen ab antiquissimo apud Celtas & Britannos vocabulo, Deru, quod quercum denotat, derivatum contendit.[z] Ad querceta enim Gallorum atque Germanorum Druidas conventus sacros habuisse, roboraque tanquam sacra & divina coluisse, veteres uno ore testantur.

Antiquitas.

Vetustissimum vero inter Celtas omnes Druidarum institutum ordinemque fuisse, veterum testimoniis, qui eorum, tanquam rei vetustissimæ meminerunt, evincitur: inter quæ maxime notabile est Aristotelis & Sotionis apud DIOGENEM LAERTIUM,[a] quod Celtarum atque Galatarum Druidas Persarum Magis, Babyloniorum Chaldæis, Indorumque Gymnosophistis jungit. Cum enim Celtarum gens antiquissima fuerit, dubium non est, quin semper sacerdotes atque eruditos inter se habuerint: Ex quo vero Celtarum populo originem duxerint, difficile dictu putamus, cum monumenta nobis horum populorum desint. Quod si tamen conje- cturis

t) Conf. CHR. CELLARIUS diss. *de initiis cultioris Germaniæ §. XVIII. seqq. p. 14. seqq.* & quæ erudite dixit ven. PELLOUTIERIUS *Lettre II. sur les Celtes Bibl. Germ. T. XXIX. art. 13. p. 206. sqq.*

u) JULIUS CAESAR, TACITUS, STRABO, alii.

x) PLINIUS *l. XVI. c. 44.* conf. quos laudat ven. WOLF. *ad* PSEUDO-ORIGENES *philosophum. p. 169.*

y) Vid. PALTENIUS in SCHILTERI *Glossario Teut. p. 212.*

z) DICKINSON. *Delph. phœniciss. p. 188.* MARTIN. *l. c. T. I. p. 176.* quanquam, si audiendus est cl. KEYSLERUS *Antiq. sel. Sept. & Celt. p. 37.* Hiberni dicant Draoithe, magum, incantatorem; unde vocem formatam esse V. C. contendit.

a) *Lib. I. §. 2.* conf. ORIGEN. *adv. Celsum. l. I. p. 14.*

cturis locus est, Germanos a Gallis Britannisque distinguendos putamus. Ex septentrione enim cum versus occidentem Celtarum nationes colonias dimiserint, Germani ante Gallos obtinuisse merito creduntur. Qui cum semper sacerdotes suos eruditosque habuerint, illi cum Gallorum atque Britannorum eruditis non confundendi sunt. Verum de his postea agendum erit. De Gallorum vero atque Britannorum Druidis, qui priores fuerint, & alterius gentis eruditis originem præstiterint, quæstionem a viris doctis diversis sententiis agitatam dirimere non audemus. Pro Britannis enim disertum stat testimonium CAESARIS [b] asserentis: *Disciplinam in Britannia repertam atque inde in Galliam translatam esse existimari, & nunc, qui diligentius eam rem cognoscere velint, plerumque illo, discendi causa proficisci.* Huic testimonio suffultæ variæ narratiunculæ de fundatore & successione Druidum apud Britannos, quas cum institutum nostrum excedant, recensere supersedemus. Et hoc potissimum fundamento nixi viri doctissimi inter Anglos multa de Britannorum Druidibus, in insula Mona sedem primariam habentibus disseruerunt, [d] quæ curatius excutere hujus loci non est. Pro Gallis vero TACITVS, [e] Britannos ex Galliis derivans & PLINIVS [f] faciunt. Quam utramque sententiam ita conciliare conatur IACOBVS MARTINVS, [ff] ut statuat, Druidarum institutum cum Gallorum colonia in Britanniam quidem transmigravisse, obsoletum tamen multis mutationibus inter Gallos, ex Britannorum, ubi purum servatum erat, moribus inter eos fuisse reparatum. Quæ omnia meras conjecturas, exigua probabilitate nixas sapiunt, nec certiora quoque expectanda, immo ne postulanda quidem sunt, cum Britannorum origines incompertas esse, candide jam fassus sit TACITVS. [g] Ante Cæsarem enim nihil de Britannorum rebus innotuit, novusque is orbis quasi visus est. [h] Vidit tamen conjectura aliquid TACITVS, qui Germanicam originem ex corporis habitu concludit; nam a septentrione progressos esse omnes illas gentes iis notum est, qui gentium origines scrutati sunt. Vnde, si quid in re obscurissima & incertissima conjiciendum est, verisimile videtur, ex una potissimum origine & Germanorum & Britannorum & Gallorum Druidas fluxisse, & unamquamque harum gentium peculiares suos eruditos sacerdotesque habuisse, instituto eorum a majoribus, quibus originem debebant, accepto. Certe qui Cæsaris testimonio militant, non expendunt, vagum rumorem incertamque famam atque traditionem apud ipsum imperatorem diserte innui, qui disciplinam ait Druidarum in Britannia repertam existimari. Facile tamen largimur, Britannos hac in re nihil a Gallis accepisse, cum ad Iulii Cæsaris tem-

b) *Lib. VI. c. 14.*

c) Consulendus, qui erudite & copiose *de Druidis* disseruit cl. IO. GEORGIVS FRICKIVS ... *dissert. Vlmæ 1731. 4.* edita: qui copiose scriptores enumerat.

d) IO. SELDENVS in *Analectis Anglo-Britann. Opp. vol. II. T. II. p. 861. seqq.* IO. TOLANDVS Spec. crit. *de religione atque eruditione Celtarum*; HENR. ROWLANDS *de antiquit. nat. & hist. insulæ Anglesegæ s. Monæ priscæ sedis Druidarum* vid. *A. E. T. IX. suppl. p. 412. seqq.*

e) In *Agricola c. XI.*

f) *Lib. XXX. c. 1.*

ff) *l. c. T. I. p. 13.*

g) *l. c.*

h) FLORVS *l. III. c. 10.*

An ex Pythagoræ disciplina.

tempora sibi solis vixerint. Quicquid vero illud est, quod de origine Druidarum ancipiti alea disceptatur, illi certe turpiter falluntur, qui a Pythagora Druidarum institutum derivant. Quod e veteribus DIODORO SICULO,[i] AMMIANO MARCELLINO,[k] VALERIO MAXIMO,[l] PSEUDO-ORIGENI[m] placuit, quos magnus recentiorum numerus secutus est,[n] qui si ætatem Pythagoræ expendissent, & cogitavissent, non sufficere levem aliquam hujus vel illius doctrinæ concordiam & similitudinem ad probandam unius ab altera originem, antiquissimum Druidum institutum non ad multum recentiora Pythagoræ tempora retulissent: ut taceamus, dogma illud de animarum migratione, & arcanam disciplinam, quorum utrumque apud Druidas viguit, & aliis quoque gentibus in usu fuisse, & longe abesse a placitis Pythagoreis. Forte addent alii, probabilius videri, quod ex Alexandro Polyhistore CLEMENS ALEXANDRINUS[o] refert: Pythagoram Gallos potius audivisse, & Druidarum discipulum fuisse, quod & BURNETIO,[p] placuit. Nobis id probabile non est, cum ex Cæsare discamus, Druidas exteros in disciplinam non admisisse, sed arcanam suis servavisse; & ipsa opinio ex falso intellecta Druidarum hypothesi tantum orta sit. Sed de hac re suo loco dicetur ex instituto.

Druidum munus & auctoritas.

§. V. Quale vero munus, quæ auctoritas, quæ docendi ratio & quæ his sunt similia, apud Druidas viguerint, nemo luculentius explicuit, majoremque etiam ob enatam res has cognoscendi occasionem, spectatamque veritatem & dexteritatem, fidem meruit, quam IULIUS CAESAR,[q] quem ipsum loquentem lectori exhibere, quam nostris verbis ejus narrationem referre, malumus. Ita vero disertissimus imperator: *Druidæ rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ causa concurrit: magnoque ii sunt apud eos honore. Nam fere de omnibus controversiis publicis privatisque constituunt, & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hereditate, de finibus controversia est, iidem decernunt, præmia pœnasque constituunt;*[r] *si quis aut privatus aut publicus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos est gravissima; quibus ita est interdictum, ii numero impiorum atque sceleratorum habentur; iis omnes decedunt, aditum eorum sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant; neque iis petentibus jus redditur, neque honos ullus communicatur. His autem omnibus Druidibus præest unus, qui summam inter eos habet auctoritatem. Hoc mortuo, si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit: at, si sunt plures partes, suffragio Druidum adlegitur: nonnunquam etiam*

i) *Lib. V.*
k) *Lib. XV. c. 9.*
l) *Lib. II. c. 6.*
m) *Philosophum. c. XXV. p. 170.*
n) Nominatos lege apud WOLFIUM *ad l. c. Orig.* & imprimis apud doctissimum FRICKIUM *l. c.* §. *15. p. 18.*
o) *Stromat. l. I. p. 304.*
p) *Archæol. philos. p. 341.* MARTINUS ita quoque *l. c. p. 184.* & FRICKIUS *l. c.*
q) *De B. G. l. VI. c. 13. 14.*
r) Paria fere habet STRABO *l. IV. p. 302.* qui cum Cæsare conferendus.

iam de principatu armis contendunt. Ii certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, considunt, in loco consecrato. Huc omnes undique, qui controversias habent, conveniunt, eorumque judiciis decretisque parent. Druides a bello abesse consueverunt, neque tributa una cum reliquis pendunt, militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmiis & sua sponte multi in disciplinam conveniunt, & a propinquis parentibusque mittuntur. Magnum ibi numerum versuum ediscere dicuntur: itaque nonnulli annos vicenos in disciplina permanent; neque fas esse existimant, ea literis mandare, quum in reliquis fere rebus publicis privatisque rationibus (Græcis) literis utantur. Hæc de Gallorum Druidibus Cæsar, fide omnino dignus, qui hos homines ipse vidit & convenit, subacta victoriis Gallia. Non addimus, quæ de Germanorum Druidibus alii scriptores referunt, quoniam distinguendos eos suo modo putamus, de iis postea dicturi. Id potius lectori expendendum commendamus, eadem fere, quæ apud barbaras hactenus gentes de sacerdotibus eorum arcanisque hujus hominum generis observavimus, apud Druidas quoque reperiri. Auctoritas maxima, atque tanta, ut de eo quod jus atque fas sit, soli judicare potuerint; controversiis arbitri adhibiti, decreta & judicia tanquam divina habita, præmia pœnæque ex eorum arbitrio constitutæ, adeoque totius reipublicæ forma, si bellum excipis, ab iis gubernata. Ad hæc sacrificia ab illis peracta, & publica & privata, discipulorum animi disciplina arcana innutriti, eruditio omnis iis solis servata: fas jusque interpretandi religiones penes eos solos. Quis non hic sacerdotum artificia ad imperii arcana attemperata & artificiose adhibita, manibus palpet? Finge ducem gentis vel imperatorem, ad horum hominum nutum consilia sua non formantem; an non is & sacrificiis interdictis, & religionum superstitiosa malisque ominibus mentem plebis excitante interpretatione, & irarum Deorum comminatione, & discipulorum quorum animis imperabant, rebellione ab his hominibus superabitur? Vnde non inviti in hanc descendimus sententiam, Druides magnos potius fuisse impostores, quam philosophos, qui dum omnem reliquam gentis suæ turbam sub ignorantiæ jugo artibus suis continuerunt, suo honori, existimationi, commodoque unice litaverunt.[s] Torquibus enim auratis vestitos fuisse, magnaque superbia animum corpusque extulisse veteres[t] referunt, testanturque, hac via ad summam inter Gallos dignitatem & existimationem pervenisse. Quæ ut veræ philosophiæ characteribus e diametro sunt contraria, ita, quid de eorum philosophia in genere judicandum sit, produnt. Verum de eo postea uberius, ubi de methodo, dogmatibus & philosophia Druidum dicendum erit. Ceterum hoc addendum quoque est, non viros tantum, sed & feminas habuisse,

Pseudo-philosophi.

s) In alia omnia abit MARTINVS *l. c. T. I. p. 182.* & cl. FRICKIVS *l. c. p. 29.* Miramur tamen viros doctos magnifice de philosophia Druidum sentire potuisse, quæ tamen, qualis fuerit ignoratur.

t) STRABO *L. IV. p. 302.* imagines Druidum ex operibus anaglyphis ex agris erutis depingit MARTINVS *l. c. T. I. p. 212. 217.* & ex eo cl. FRICKIVS *l. c. p. 25.*

buiſſe, diſciplinæ ſuæ ſocias, quæ vaticinandi potiſſimum & diris devovendi [u] arte inclaruerunt.

Druidum claſſes.

§. VI. Non unius tamen generis Druides fuere, ſi Græcos porro & Latinos audimus, ſed in tres claſſes inter ſe diviſi ſunt, quos ita deſcribit AMMIANVS MARCELLINVS: [w] *Studia laudabilium doctrinarum inchoata per Bardos & Eubages, & Druidas. Et Bardi quidem fortia virorum illuſtrium facta heroicis compoſita verſibus cum dulcibus lyræ modulis cantitarunt: Eubages vero ſcrutantes ſumma & ſublimia naturæ pandere conabantur. Inter hos Druidæ ingeniis celſiores, ut auctoritas Pythagoræ decrevit, ſodalitiis adſtricti conſortiis, quæſtionibus occultarum rerum altarumque erecti ſunt, & deſpectantes humana pronuntiarunt animos immortales.* Eadem fere habet STRABO, [x] qui trium quoque harum claſſium meminit, quos vero Ammianus Eubages vocat, Vates nominat, ſacrificiorumque & cultus divini curam iis commiſſam fuiſſe, & cauſas naturales curæ habuiſſe narrat. Vnum enim nomen eſſe, quod Romanorum forte pronunciatione corruptum fuit, recte conjicit CLVVERIVS [y] Druidæ vero univerſæ eruditionis Celticæ promicondi habiti ſunt. Videnturque hæ Gallorum eruditorum claſſes, quadam ſubordinatione ſibi invicem ſucceſſiſſe, ut Bardi infimo eruditionis generi dediti, Vates ſacrificiis & divinationibus ex rebus naturalibus [z] (quod DIODORVS [a] aſſerit, & verba Ammiani volunt) præfecti, Druidæ vero gubernandis totius gentis conciliis, adminiſtrandæ juſtitiæ, erudiendæ juventuti, arcaniſque imperii moderandis deſtinati fuiſſe videantur. Ex quibus patet, Druidum nomen mox generale fuiſſe, omnemque eruditorum inter Gallos atque ceteros Celtas ordinem fuiſſe complexum, mox vero ſpeciali ſignificatione peculiarem claſſem indicaviſſe. Præter hos Semnotheorum meminit DIOGENES LAERTIVS, [b] quod nomen tamen apud alios ſcriptores non invenitur, niſi quod Indorum Brachmanes, uti ſupra innuimus, Semni quoque CLEMENTI ALEXANDRINO dicti ſint. Vnde conjecerunt viri docti, & in his IO. GALESIVS in erudita obſervatione ad Laërtii locum, [c] vocem corruptam eſſe a librariis, textum Laërtii non intelligentibus, poſitumque Semnotheorum nomen loco Samnitarum. Memorari enim apud STRABONEM [d] mulieres Samnitas, ſapientiæ nomine celebres, & Baccho ſacras, quæ in inſula Galliæ vicina apud Deum ſacrificiis aliiſque cultus divini ceremoniis expient homines. Audacior tamen hæc videtur obſervatio, quamvis eruditione & ingenio non deſtituta; tum quod mulieres ſacrificia curantes Druidum choris im-

misceat,

u) Legenda, quæ de inſula Mona a Romanis oppugnata & Druidarum diris defenſa habet TACITVS *Annal. l. XIV. c. 30.* qui recte fanaticum agmen vocat. conf. LAMPRIDIVS in *Alexandro p. m. 324.*

w) *Lib. XV. c. 9.*

x) *loc. cit.*

y) *German. antiq. p. 163.*

z) Morum cenſores fuiſſe notat MARTIN. *l. c. p. 173. ſeq.*

a) *Lib. V. Sunt vates magnæ apud eos exiſtimationis; hi ab auſpiciis & victimarum extis de futuris prædicunt, omnemque plebem dicto audientem habent.*

b) *Lib. I. ſ. 2.*

c) Eam MENAGIVS *ſuo comm.* inſeruit.

d) *loc. cit.*

miscet, ubi de viris philosophis Laërtio sermo est, tum quod duram admodum emendationem textus supponit. Vnde facilius in eam descendimus sententiam, Laërtium Eubagum, sive potius Vatum nomen, quod divini cultus ministros indicavit, significatione Græca & communiori exprimere voluisse. [e] Illud certe a probabilitate abhorret, nomen Græcum vetustissimo Gallorum instituto datum esse. Cum Druidæ inter eos viguerint, antequam Græca lingua per Massilienses inter eos nota facta est. Quæ hic habet MARTINVS, [f] ex dictis lucem capiunt. Refert quoque DIODORVS, [g] Saronidas theologos & philosophos Gallorum vocari. Non tamen hoc peculiaris classis nomen esse videtur, sed idem dicere, quod Druides, quos a quercubus nominatos supra monuimus. Σαρωνὶς enim, interprete HESYCHIO quercum notat, cuius cortex hians & convolutus est. Drysidarum vero nomen apud AMMIANVM cum Druidum voce coincidit.

Methodus Druidum duplex.

§. VII. Qua docendi methodo usi sint Druides, ex Cæsaris narratione supra jam ex parte audiuimus. Ita scilicet docendi modum instituerunt, ut arcanis, quas sibi & imperantibus fovebant, rationibus attemperaretur. Duplex scilicet ille fuit, publicus vulgarisque, atque arcanus. In publica quidem docendi via populum duxerunt, sacrificiorum rationes explicuerunt, religiones, cultusque divini modum interpretati sunt, divinationes ediderunt, & imprimis in conciliis populi publicis jus disceptantibus reddiderunt. Ex doctrinis suis eas tantum propalantes, quæ ad virtutem excitandam, metumque mortis superandum facere credebant. Aliter tamen in arcana methodo, qua juventus & ipsa concurrens, ac in disciplinam conveniens, & a propinquis parentibusque missa erudiebatur. Ibi nefas, aliquid ex disciplina in vulgus efferre, vel literis mandare; & juventus sacro silentio per multos annos in disciplina arcana detenta, ne mysteria propalarentur. [h] Attemperatæ quoque arcanæ disciplinæ reliquæ circumstantiæ. Proposita doctrina in versibus, quos juventus magno numero ediscere tenebatur. [i] Nihil hic apertis verbis, sed allegoriarum velo obducto expositum, vnde Δρυΐδας αἰνιγματωδῶς ἀποφθεγγομένυς φιλοσοφῆσαι, scripsit LAERTIVS, [k] innuens, tantis allegoriarum involucris & sententiarum obscurissima brevitate doctrinam propositam esse, ut vix solvi ænigmata hæc nisi ab initiatis possent. Et ut sacer quoque doctrinæ horror accederet, non in triviis scholæ habitæ, non in campis & comitiis philosophatum, sed, quod refert POMPONIVS MELA, [l] *clam & diu vicenis annis in specu aut in abditis saltibus.* Hinc ignota aliis, qui non ad interiora admittebantur, Druidum dogmata, qua de re eleganter poeta: [m]

> *Solis nosse deos, & cœli numina vobis*
> *Aut solis nescire datum: nemora alta remotis*
> *Incolitis lucis.*

Mirum

e) Conf. KVHNIVS ad l. c. Laert.
f) L. c. T. I. p. 177.
g) L. V. p. 308.
h) L. VI. c. 14.
i) Ibid.
k) L. I. s. 6.
l) L. III. c. 2.
m) LVCANVS L. I. Pharsalic. v. 427. seqq.

Mirum itaque non eſt, Romanos atque Græcos candide fateri, ſibi ignorari, quæ eorum doctrinæ ſint. Faſſus id eſt MELA, clam nobiliſſimos gentis ab iis doceri multa in ſpecubus & abditis ſaltibus: unum ex iis quæ præcipiunt, in vulgus effluxiſſe. Idem LVCANVS loco adducto, nec CAESAR, qui propius homines cognovit, aliud, præter immortalitatis dogma, de illis retulit, etſi fateatur, quod & reliqui referunt, [n] *multa de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac poteſtate diſputare & juventuti transdare.* Quæ omnia probe ponderari, & cum iis, quæ de aliarum gentium barbararum ſapientibus & ſacerdotibus, & arcanis doctrinæ eorum rationibus in antecedentibus diximus, accurate comparari cupimus; ita enim ſine præjudicio attendentibus manifeſtum erit, ad fraudes & impoſturam totam horum philoſophorum, (ſi hoc nomine appellandi, qui ἀφιλοσόφως docuerunt) diſciplinam comparatam fuiſſe, & ſapere ideo antiquitatis præjudicium laudes, quæ his hominibus tribui plerumque ſolent. Viderunt hoc Romani, qui imprimis ſacrificiis [o]

quibus immitis placatur ſanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Heſus;
Et Taranis Scythiæ non mitior ara Dianæ

quæ apud Druidas vigebant, offendebantur. Teutati enim, quem ſuum Mercurium eſſe dixere Romani, Heſo, quem cum Marte comparant, & Tarani, quem Iovem, quaſi tonantem, eſſe volebant, humanis hoſtiis litatum eſſe apud Gallos, veteres teſtantur. [p] SVETONIO [q] enim teſte, Auguſtus *religionem apud Gallos immanitatis diræ civibus interdixit, & Tiberii Cæſaris principatus* [r] *Druidas Gallorum, & hoc genus vatum medicorumque ſuſtulit, & Claudius,* [s] *quod reliquum erat, penitus aboleuit.* Quæ omnia, quantam ſapientiam apud eos tandem Romani deprehenderint, evincunt.

Druides ſublati.

Reliquorum Celtarum philoſophi.

§. VIII. Celtarum nomine non Gallos tantum, ſed Germanos quoque, aliosque populos ſeptentrionem verſus habitantes comprehenſos fuiſſe, ſupra monuimus, notavimusque, ex his demum regionibus Galatas, Gallosque & Britannos etiam progreſſos fuiſſe, qua de re antiquitatum patriarum ſtudioſi paſſim; & in his imprimis, qui ex ſeptentrione omnis fere terræ habitationem, religionem, imperiumque exiviſſe multo labore & ingenti volumine contendit OLAVS RVDBECKIVS [t] diſſerunt; nos vero rem notam demonſtrare ſuperſedemus. Pertinet itaque Germanorum reliquarumque per Cimbriam, Daniam, Sueciam, Norwegiam habitantium gentium communi fere, linguæ, religionis & traditionis vinculo inter ſe colligatarum

n) STRABO, MELA, AMMIANVS *ll. cc.*
o) LVCANVS *l. c.*
p) Dicetur hac de re prolixius infra, ubi de theologia Gallorum ſermo inſtituetur.
q) In *Claudio c. 25.* SENECA in *Apocolocynthoſi.* VICTOR in *Claudio.* CASAVBONVS *ad l. c. Suetonii.*
r) PLINIVS *L. XXX. c. 4.*
s) SVETONIVS *l. c.* Lucius idem, Sec. II. in Anglia tentavit. Manſerunt tamen immanitatis veſtigia ad media ſecula usque, Vid. cl. FRICKIVS *l. c. p. 54.* & quos laudat.
t) In ingenti *Atlantidis ſive Mannheim* opere, *p. 60.*

rum historia quoque ad nostrum institutum. Eos vero cum Gallis valde conspirare, & ejusdem generis philosophos atque theologos habuisse, nemo rerum Celticarum paulo peritus inficiabitur. Nec obstat CAESAR,[u] qui asserit: *Germanos multum a consuetudine Gallorum differre, nam neque Druides habere, qui rebus divinis præsint, neque sacrificiis studere, deorum numero eos solos ducere, quos cernunt, & quorum opibus aperte juvantur, Solem & Vulcanum & Lunam.* Quo Cæsaris testimonio inductus SAM. SCHVRZFLEISCHIVS,[x] Druides Germanis & vicinis Germaniæ populis fuisse negavit. Nam Cæsarem deceptum fuisse, relatione eorum, quorum fide ista in commentarios suos referebat, dubium non est, cum reliqui scriptores, qui de rebus Germanorum retulerunt, eos paris generis, potestatis & dignitatis sacerdotes habuisse, unanimi fere ore testentur, unusque TACITVS[y] atque STRABO ex Latinis & Græcis ad refutandam falsam opinionem sufficiant. Nec ita defendi potest Cæsar[z] quod nomen Druidum Germani quidem non habuerint, rem tamen ipsam, sacerdotes scilicet pari auctoritate, munere atque officiis functos inter se foverint, quia non tantum Druides, sed omne sacerdotium Germanis denegavit. Vnde recte Cæsari hac in re fidem derogari, instituta inter Gallorum & Germanorum comparatione docte demonstrarunt cl. HECHTIVS,[a] & CHRIST. AVGVSTVS FABRETTVS.[b] Quorum argumenta, ne nimii simus, non repetimus, hoc vero adjicimus, inter has gentes Celticas, præsertim eas, quæ versus septentrionem habitaverunt, tres classes eruditorum fuisse, quemadmodum apud Gallos: Quarum prima continuit eos, qui Diar, Drottar, vel Drotnar, etiam Trulindur vocabantur, qui populo jus dicebant, religiones interpretabantur, sacrificiis præerant, & ita sacram atque profanam rem publicam curabant: horum duodecim peculiare collegium constituerunt, quod dignitate proximum rege vel duce fuit. Altera classis vates comprehendit, Wisendammen, Spæmann vel Tyrspakur vocatos, genus hominum fatidicum, inter quos & mulieres receptæ sunt. Hi populum de futuris fatis edocebant, & eventus rerum bonos, vel malos interpretabantur: qui plus valebant apud populum, quam inter proceres, forte ob ancipitem dubiamque artem & fallendi studium. Tertia classis comprehendit Scaldos, qui poetæ erant Celtarum, regique in conviviis, in militia, in pugna aderant, cantibusque magnorum heroum facinora deprædicabant, quæ Carmina postmodum memoriæ tradebantur, sicque historia patria sine scriptis conservabatur: unde etiam admodum gratiosi & in magna auctoritate apud reges fuerunt. Quæ omnia, ut ex testimoniis domesticis probavit Vir eruditissimus, FABIANVS TOERNERVS,[c] eloquentiæ publicus apud Vpsaliensis doctor, ita mire

 con-

u) *L. VI. c. 21.*

x) *De veterum institutis Druidum Opp. histor. polit. p. 832.*

y) *De moribus Germanorum, c. 6. seqq.*

z) Cl. FRICKIVS *de Druidibus p. 23.*

a) *German. sacr. & liter. p. 38.*

b) Disquis. *an Germani Cæsaris Tacitique temporibus Druides habuerint, Biblioth. Lubec. T. III. p. 24. seqq.*

c) Diss. de *Poësi. Skalldorum Septentrionalium Vpsal. 1717. 8.* Conf. *Critische Beytræge zur Historie der deutschen Sprache Vol. I. p. 105. seqq.*

confirmant sententiam, Druidum institutum atque classes a Celtis septentrionalibus ad eos, qui versus occidentem discesserunt, demum transiisse, & falli Cæsarem, qui Germanis Druidas fuisse negat. Nec ignota hæc TACITO [d] qui de Germanorum, ipsi satis notorum, sacerdotibus refert: *Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem, nisi a sacerdotibus permissum: non quasi in pœnam vel ducis jussu, sed velut Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt. Sortes publicas curare sacerdotem civitatis, precatum Deum, cœlumque suspicientem; sic ex equis sacerdotem cum rege vel principe civitatis auspicium capere; Silentium in conciliis gentis imperari per sacerdotes, quibus & coërcendi jus sit.* Hæc & alia TACITVS, apud ipsum quærenda, quæ consona sunt institutis Druidum apud Gallos. Ex his enim patet, apud Germanos eandem juris exercendi auctoritatem habuisse sacerdotes, quam Druidæ apud Gallos habuerunt. Non vero juris tantum dicundi populique in religione cultuve deorum erudiendi auctoritatem habuisse, sed & de vaticiniis disposuisse, religionesque interpretatos fuisse, tot fatidici atque fatidicæ inter Germanos & septentrionales populos probant. De quibus cum singulari dissertatione lectu dignissima multa, & alibi vix obvia collegerit eruditissimus & de antiquitatibus patriis meritissimus vir IO. GEORGIVS KEYSLERVS, [e] merito lectorem in re ad nostram tractationem proprie non pertinente ad eum ablegamus. Nec de Scaldis [f] atque Bardis, sive poëtis gentium Celticarum [g] plura dicere instituti ratio patitur, quærenda apud eos, qui artis poëticæ historiam critice exposuerunt. [h] Illud vero propius scopum nostrum ferit, sacerdotes Germanorum atque reliquorum Celtarum religionem quam maxime curasse, cultui divino præfuisse, & allegorico dicendi & fingendi genere theogonias Deorum explicuisse. Quæ ut exacte cum Gallorum Druidibus, eandem officii rationem & methodum arcanam atque allegoricam tenentibus conveniunt, ita hos ab illis ætate & origine majoribus ea accepisse persuadent. Referunt enim, qui de moribus Celtarum egerunt, in lucis sacra eos fecisse, silvas quæsivisse, [i] & imprimis quercubus præcipuum cultum exhibuisse, quod eas præsentia sua Deos dignari crederent: [k] unde ingentia adhuc inter nos robora pristinæ superstitionis monumenta ostenduntur. Sed de his curiosius disquirere alterius loci est. Alterum sacerdotum apud Celtas, sive Druidum munus fuisse, fabularum divinarum explicationem, elegantia, quæ hodienum supersunt, Eddarum monumenta probant. Est enim Edda apud Hyperboreos veteres,

d) *C.* 7. 10. [illegible]

e) Edidit elegantissimam diss. *de mulieribus fatidicis veterum Celtarum gentiumque septentrionalium, speciatim de Druidibus fœminis, volis, genis, alrunis &c.* insertam *selectis antiquitatibus septentrionalibus atque Celticis p.* 371. *seqq.*

f) Præter Tœrnerum cl. DAV. KOELERVS peculiarem *de Scaldis* dissertationem dedit.

g) Bardos parasitas non fuisse, quod vult VA- [illegible] LESIVS *ad* AMMIAN. *l. XV. c.* 10. recte docet GVNDLINGIVS *Hist. phil. mor. c.* 6. *p.* 40. quem vide.

h) Conf. MORHOF. *Unterricht von der deutschen Sprache p.* 256. *seqq.* 272.

i) TACITVS *de mor. Germ. c.* 9. CLAVDIANVS *de Stilic. l. I. v.* 228. Multa ex veteribus loca huc facientia adducit cl. KEYSLERVS *antiq. Celt. p.* 60. *seqq.*

k) IDEM *l. c. p.* 65.

[illegible] mythologia, hoc eſt theologiæ vetuſtiſſimæ Celticæ ſyſtema & complexus, quo illarum gentium de Diis, creatione, ſtatuque hominum poſt mortem opiniones variis fabulis, theogoniis & fictionibus in uſum poëta- [illegible]. * Cujus poſtea ſpecimina lectori curioſo exhibebimus, ubi de theologia harum gentium dicendum erit. Non itaque, ut ex deductis ſatis luculenter patet, Druidum inſtitutum ad ſolos Gallos vel Britannos reſtringendum eſt, ſed Germanis gentibusque hyperboreis, qui verſus ſeptentrionem, ad Scythiam usque extendebantur, indeque quibusdam Celto-Scythæ dictæ ſunt, [l] vindicandum, a quibus cum coloniis Celtarum, qui verſus occidentem digreſſi ſunt, ſine dubio ad Galatas & toto diviſos orbe Britannos dimanavit. Conradum enim Celtem fruſtra eſſe, quando aſſerit: [m] pulſos a Tiberio Druidas in Germaniam conceſſiſſe, atque ſub Carolis, Arnolphis & Ottonibus Chriſtianam religionem [illegible] totam Hercyniam occupaſſe, dicta hactenus manifeſte evincunt.

* Eddæ nomen atque titulus cum antiquitatem rei jam innuat, ea vero pleriſque ſcriptoribus, Celticarum atque hyperborearum rerum profundiori cognitione deſtitutis indicta & ignorata ſit, pauca de illa eo magis hic adjicienda ſunt, quo magis Eddæ iſtæ maxime notabile monumentum philoſophiæ vel theologiæ potius gentium ſeptentrionalium ſunt, unde veterum populorum in his ſedibus commorantium opiniones & placita cognoſci poſſunt. Eſt vero Edda, definiente STEPHANO STEPHANIO in *not. ad Saxon. p. 17.* fons & fundamentum fabuloſum, unde veteres gentis Islandicæ Rythmiſtæ obſcuras rerum appellationes & copioſos poëticæ elegantiæ modos extruxerunt. Differt vero a Scalda, quæ elegantiam conſtructionis poëticæ atque rythmum & genera carminum proſequitur, cum e contrario Edda mythologiam ſeptentrionalium populorum, ex qua veteres Rythmiſtæ, quorum in gratiam Edda conſcripta fuit, fabulas, inventiones, verba copiamque dicendi, tanquam ex theſauro Mythologico, vel cornu copiæ quodam poëticæ hauſerunt. Vnde recte eam cum Natalis Comitis Mythologia comparavit OLAVS WORMIVS in *Ep. ad* THOMAM BARTHOLINVM, vid. *Epp. Medio. hujus Cent. I. ep. XC. p. 376.* Poeſis enim horum populorum non minus, quam Aſiaticorum tota allegorica, fabularis, atque figurata eſt. Quod ſatis prodit, recte eos conjicere, qui has gentes ex Aſiæ provinciis ſeptentrionalibus ad has ſedes delatas eſſe, & orientalia Aſiæ placita, qualia imprimis inter veteres Perſas, Scythas, Hyperboreosque deprehenduntur, his regionibus intuliſſe ſtatuunt. Id quod egregio SNORRONIS, de quo dicendum eſt, in *prologo Eddæ recentioris* loco, *c. 3.* probavit cl. ARNKIEL in *religione gentili Cimbrorum c. II. §. 13. ſeq.* ubi ait: *Odinum, cui tota fere borealis theologia debetur, ex Aſia in terram aquilonis, quæ nunc Saxonia apellatur,* (Cher-

l) Conf. RVDBECKIVS in *Atlantide p. 62. ſeqq.*

m) Vid. IO. PELLICANVS *not. in Cæſar. p. 40.* Dicitur id ſine teſtibus.

(Chersonesum Saxo-Cimbricam, intelligit) *profectum, illic per annos multos vixisse, deinde in Reidgotolandiam* (Iutiam sive Daniam) *migrasse, illique filium suum Skioldum præfecisse, ac inde tandem in Suithiold,* id est, Sueciam, *cui rex Gylfus tunc præerat, progressum esse.* Quæ recte VERELIO, RVDBECKIO aliisque ex Suecorum eruditis opponuntur, qui cum gentibus omnem quoque literaturam ac religionem gentilem, ex Suecia in ceteras regiones dimanasse operose contendunt. Sed ut ad Eddam, de qua nostra oratio digressa est, redeamus, de ejus vocis etymologia, ipsis septentrionis criticis, MAGNO OLAVO, GVDMVNDO ANDREAE, PAVLO PETROQVE RESENIIS, IOH. MOLLERO, incerta nihil movemus, hoc unum adjicientes, vocabulum hoc matricem, ataviam, prosapiamve probabiliter significare, eo quod vel mater & atavia sit verborum rerumque copia; vel quod aviæ & ataviæ fabulis ejusmodi solari nepotes soleant. Vnde errarunt, qui Eddam, quæ in aliquibus locis nomen mulieris est, feminæ alicujus scriptis illustris, chemiæque peritissimæ, & in philosophantibus numerandæ adeptis nomen esse contendunt, quem errorem in Ioh. Lud. Hanemanno notavit IOH. MOLLERVS in *Homonymoscopia P. I. c. 1. §. 5. p. 11. seq.* Libri enim mythologici titulus est, & collectionem fabularum Septentrionis exhibet, paucarum quidem ex ingenti deperditarum numero conservatarum, quæ vero antiquitatis vetustissimæ vestigia aperte præ se ferunt. Duplex vero hodie extat inter Danos, Suecosque Edda, vetus & recentior. Illa adeo obscura & conjecturis diversissimis subjecta est, ut recentiores poëtæ Islandici eam ipsi non satis intelligant. Cujus caussam præter ipsam fabularum antiquitatem, & historiæ in iis comprehensæ obscuritatem, in linguæ veteris Runicæ ignorantiam & disjecta tempore exorientis Christianæ religionis monumenta ista vetera, ex quibus laciniæ tantum quædam supersunt, non inepte retuleris, certe Codices inter se varie differre, & non satis cohærere, ex iis, quæ edita sunt a RESENIO, patet, si comparentur cum illis, quæ ex Codd. Msc. Sueciæ excerpsit & Atlantidi suæ inseruit OLAVVS RVDBECKIVS. Adscribitur vero Edda ista vetustior SAEMVNDO SIGFVSONIO, gente Islando, pastori quondam parœciæ Odde, in parte Islandiæ meridionali, qui circa annum 1114. scripsisse, & anno 1133. obiisse quibusdam dicitur. Is ab eruditionis fama, frode, id est, sapiens, eruditus, polyhistor dictus est. In illustrissimis enim Germaniæ & Italiæ scholis & academiis a puero innutritus omnium seculorum monumenta historica, regnorum Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ, immo Germaniæ quoque atque Angliæ excussit, & inde Eddam suam congessit. Qua de re conferri possunt, ubi occasio fert, quæ RESENIVS & GVDMVNDVS ANDREAE locis infra laudandis de hoc viro afferunt. Patet vero ex dictis: odas has in Edda antiquiore comprehensas non ipsum Sæmundum confinxisse, quod visum fuit HVETIO *de fab. Romanens. p. 98.* sed ex monumentis vetustissimis collegisse, adeoque ea theologiam borealium gentium antiquissimam exhibere: & verisimile est, Sæmundum traditiones atque narrationes πατροπαρα-

δόξας simul consuluisse, ita enim memoriam veterum odas istas nobis apud Celtas conservavisse supra observavimus, & ab ipso Snorrone, recentioris Eddæ auctore notatum est. Constat vero vetustior illa Edda tribus partibus, Voluspa, quod mulieris fatidicæ nomen est, & gentium borealium philosophiam complectitur antiquissimam, ut RESENIVS inscripsit: Havamaal, id est, ethica Odini, & Runa Capitula, seu Magia Odini. De quibus tamen, cum prolixioribus nobis esse non liceat, consulendos velimus, viros doctissimos, qui ex septentrione Eddæ hujus memoriam conservarunt, postea laudandos. Altera Edda, recentior, congesta ex antiquiore a SNORRONE STVRLAESONIO Islandiæ Nomophylace, A. C. 1215. sermone patrio & in duas partes distincta est, quarum prima fabulas theologiæ borealis mythicæ septuaginta & octo, altera autem onomasticon alphabetico poëticum complectitur. Vtraque inter libros manu exaratos cum diu jacuisset, PETRVS IOH. RESENIVS I. V. D. Ethices Prof. Publ. Præsesque urbis Hafniæ regius, tandem nobile antiquitatis borealis monumentum cum orbe erudito communicavit: & tum Eddam antiquam, cum versione Latina STEPHANI OLAI Parochi in Islandia orientali ejusque ac GVDMVNDI ANDREAE scholiis, tum Snorronis recentiorem, cum versione Danica, & Latina, a MAGNO OLAI confecta, additis variis lectionibus & notis exegeticis, edidit *Hafniæ 1665. 4.* ubi etiam, quæ hic paucis diximus, prolixius in præfatione exposuit. Quoniam vero liber inter exteros rarissimus est, consuli possunt, qui in compendio de eo egerunt, cl. IOH. MOLLERVS *in Isagog. ad histor. Chersonesi Cimbricæ P. II. c. I. §. 4. p. 5. seq.* & in *Hypomnemat. ad* ALB. BARTHOLINI *librum de scriptis Danorum p. 405. seqq.* & imprimis cl. MAGNVS BERONIVS Vpsaliensis Professor, in eruditis dissertationibus, *de Eddis Islandicis seu veterum Septentrionalium Mythologiis Vpsal. 1735. 4.* editis. Ceterum notavit cel. RVDBECKIVS in *Atlantide c. XXII. §. 2. p. 540.* Snorronem in compluribus locis verum poëticarum fabularum sensum fugisse, id quod non miramur quidem, cum in omni fabulosa theologia veterum id eveniat, ut veros sensus interpretes non ubique assecuti sint, valde tamen veremur, ut Rudbeckius hypotheseos amore corruptus ubique veros sensus assecutus fuerit; & certe non exiguam fidem Islandici scriptores merentur, qui non solo ingenio ducti, sed traditionibus majorum adjuti, mythologiam Septentrionis explicuerunt. Mancam tamen editionem Resenianam esse, ex Codd. msc. patet, unde novam editionem merito optat cl. KEYSLERVS. *Antiq. Sept. & Celtic. p. 20.*

Philosophia Celtarum.

§. IX. Verum properandum tandem est ad ipsam philosophiam Celtarum, qualis apud Gallos, Germanos atque septentrionales populos viguit, enarrandam. Quæ res quam difficilis sit, ex iis, quæ supra de monumentorum Celticorum defectu deque doctrinæ methodo apud Druidas arcana diximus, abunde colligi potest. Nam refert quidem CAESAR: [n] Multa

n) L. VI. c. 14.

Multa de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de Deorum immortalium vi ac potestate disputare, & juventuti tradere, nihil tamen harum doctrinarum, quod compererit, refert, cujus causam explicat POMPONIUS MELA: [o] *Hi etiam nos docere mundi terræque magnitudinem & formam, motus cœli ac siderum, ac quid Dii velint; unum ex iis, quæ præcipiunt in vulgus effluxisse, æternas esse animas, vitamque alteram ad manes. Utrumque dogma ideo tantum vulgavisse, ut forent ad bella meliores, & ad virtutem excitarentur, metu mortis neglecto.* Explorabimus itaque, quantum licebit, Celtarum mysteria, contenti futuri, si quædam aliqua verisimilitudine eruere queamus.

Doctrina de Deo.

§. X. De theologia vero Celtarum, & quæ ista nitebatur, religione Gallorum, Germanorum, atque septentrionalium populorum acturis I. vulgi religio ab eruditorum placitis distinguenda est. Quos, etsi populum in idololatria quam maxime confirmarunt, paulo tamen melius sapuisse, & in arcana doctrina ea tradidisse, quæ a crassissimis populi erroribus dissidebant, omnino judicandum est. Quod vero popularem Gallorum religionem attinet, multum eam nobis deformarunt Græci & Latini, inepto numina peregrina cum domesticis suis Diis comparandi & conciliandi studio, quod veram rationem Gallicorum numinum vehementer corrupit. Quod non satis cogitarunt, qui recentiori ætate ex monumentis Romanis inter Gallos inventis nobis religionem veterum Gallorum describere conati sunt. [p] Quod si tamen Latinos atque Græcos scriptores, cum de Gallis nobis alii non suppetant, consulimus, Theutates, Hesus & Taranes ab iis culti sunt, & humano sanguine illis litatum est. Id quod supra LUCANUM referentem audivimus, & LACTANTIUS [q] quoque confirmat. Theutatem vero Mercurium esse, Hesum Martem, Taranim Iovem, Latini nobis persuadent, quorum loca congessit GER. IO. VOSSIUS, [r] frustraneo tamen conatu, cum cuilibet genti propria numina fuerint. Et persuasit quidem sibi ELIAS SCHEDIUS, [s] persuasitque etiam CUDWORTHO, [t] Theutatem summum Celtarum numen fuisse, & supremum Deum indigitasse: nihil tamen affert, quod conjecturam vel mediocriter fulciat, & eadem probabilitate vel majori etiam Romanorum opinio admitti posset, Mercurium simum unanimi fere ore Theutatem esse, pronuntiantium, vel MARTINI [u] Plutonem inde exsculpentis: quæ omnia incertissima esse, vel ex eo colligitur, quod propria & domestica conditio Deorum Gallorum nobis ignoretur. Idem fere de Heso sive Aesar Gallorum Deo tenendum est, quem laudatum Benedictini inter Gallos sodalitii membrum summum omnium Deum significasse, [w] contendit. Cujus rationes frivolas & exiles cum merito exploserit cel. MOSHEMIUS, [x] lectorem ad eum dimittimus. Nihil enim eorum, quæ affert,

o) *L. III. c. 2.*
p) IAC. MARTIN. *religion de Gaulois. T. I.*
q) *L. I. c. 21.* r) *De idololatr. l. I. c. 35. p. 262.*
s) *De Diis German. Synt. I. c. 12. p. 291.*
t) *System. intellect. c. IV. §. 27. p. 545.*
u) *l. c. l. III. c. 3. p. 15. seqq.*
w) *Ibid. l. II. c. 2. p. 257.*
x) Ad CUDWORTHI *Syst. intell. p. 546. seq. n. 37.*

affert, vel mediocrem verisimilitudinis umbram habet. Aliter certe CAESAR, [y] aliique qui Martem hoc nomine coli putarunt, qui summus DEVS esse nequit. Nec certiora nos dare audemus, candide fassi, frustraneum nobis laborem suscipere eos videri, qui veram Gallorum mentem de Diis detegere se posse jactant. Erat enim teste CAESARE, theologia hæc in arcanis, nec ad vulgus efferebatur. Vnde & false Druidas hoc nomine ridet LVCANVS, [z] cujus versiculos hac de re supra adduximus. Quod si tamen conjecturæ locus est, videtur opinio de Deo, tanquam anima mundi, per totum mundum omnesque ejus partes diffuso, quæ totum fere orbem antiquum fascinavit, Gallos quoque occupasse. Magnis enim mundi partibus, tum sideribus, tum lucis, arboribus, saxis numina præesse cum crediderint Germani, de Gallis facile idem conjiciendum est, apud quos tot statuæ, tot aræ, tot luci religione verendi colebantur, ut in hac hæresi fuisse, facile persuadeant. Laterem itaque lavant, qui Gallos veteres puriorem de Deo opinionem prius tenuisse, sibi aliisque persuadere satagunt, & tum demum religionem corrupisse volunt, ubi cum aliis gentibus consuetudine uti cœperunt. [a] Nihil enim solidi argumenti a viris doctis affertur, quo sententiam roborent. Quod ad Celtas Germanos attinet, quibus boreales nationes merito jungimus, CAESAR [b] quidem de iis ita: *Germani neque Druides habent, qui rebus divinis præsint, neque sacrificiis student, Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus aperte juvantur, solem & Vulcanum & lunam, reliquos ne fama quidem acceperunt.* Verum hoc comparate tantum, & ex parte forte de quibusdam Celtarum Germanorum populis intelligendum esse, [c] supra jam monuimus, nisi plane incerta dubiaque relatione deceptus est. Refert enim TACITVS: [d] *Germanos nec cohibere parietibus Deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine cœlestium arbitrari: lucos ac nemora consecrare, deorumque nominibus appellare secretum illud quod sola reverentia vident.* Et addit quidem: *Deorum maxime Mercurium colere, cui certis diebus, humanis quoque hostiis litare fas habent. Herculem ac Martem concessis animalibus placare, partem Svevorum & Isidi sacrificare;* monet vero ipse, *peregrina sacra esse, & signa habere, advectæ religionis;* unde recte concluditur, ad fines tantum Germaniæ a vicinis populis quibusdam Germanorum peregrina hæc numina adhæsisse. Neque tamen audiendos putamus, qui Celtas in doctrina de Deo adeo puræ mentis sensusque fuisse existimant, ut πολυθεότης inter populi tantum errores numeranda sit. [e] Aliud enim magna Deorum caterva apud Germanos & septentrionales populos suadet, cui non plebs tantum, sed imprimis sacer-

y) *Lib. VI. c. 17.* z) *L. I. v. 406.*
a) Vid. cl. FRICKIVS *l. c. p. 35. seq.*
b) *Lib. VI. c. 21.*
c) Ita quidem P. HACHENBERGIVS *German. med. diss. VIII. p. 178.* & cl. GOD. HECHTIVS *German. S. P. I. c. 3. 4. p. 3. seq.*
d) *De mor. German. c. 9.*
e) Vid. FRICKIVS *l. c.* & quos laudat.

ſacerdotes religionibus ſerviverunt. [f] Non enim ſolem tantum & lunam, ſed Odinum quoque, Thoronem, Tuiſconem, Mannum, Fream, Heſones, Deasque Ardoinam, Aventiam, Nehalenniam & magnum præterea numerum aliorum Deorum topicorum cultum eſſe inter Germanos & Hyperboreos, ex Eddis, earumque commentariis conſtat, & a viris doctis, qui de harum gentium Diis egerunt, prolixe oſtenſum eſt. [g] Cujus cultus ratio duplex notanda eſt. Nam primos gentium harum conditores atque reges in Deorum numerum relatos eſſe, mythologiæ luculenter docent, quod eo facilius fieri potuit, quod magni reges vivi adhuc dii haberentur, id eſt, vulgaribus hominibus præſtantiores & excelſiores, cujus ſpecimina paſſim RVDBECKIVS [h] produxit. Altera vero ratio inde derivanda eſt, quod univerſum hoc divino numine animari, & animæ hujus divinæ partes ſive dæmonia maxima grandibus potiſſimum mundi partibus adeſſe easque inhabitare crederent. Id quod vel ex ſolo cœleſtium luminum cultu, immo ex reverentia quoque, quam lucis atque ſaxis prægrandibus exhibuerunt, concludi poteſt. Quod latius demonſtrare proclive eſſet, niſi limites noſtræ tractationis migraret. Vno tamen eoque luculento loco rem illuſtrare, non abs re erit, adducto a cel. KEYSLERO, [i] ex legibus Canuti regis Daniæ & Angliæ potentiſſimi. Ita enim inter alia: *Adorationem barbaram pleniſſime vetamus. Barbara eſt autem adoratio, ſive quis idola (puta gentium divos) ſolem, lunam, ignem, profluentem, fontes, ſaxa, cujusque generis arbores lignaque coluerit.* Videmus enim ex his, quæ potiſſimum Germanis & ſeptentrionalibus populis numina fuerint, & cur idola ſive imagines non habuerint, quia non in ſtatuis, ſed in mundi illis partibus divinitatem habitare putabant. Dæmonia enim robora, lucos, ſaxa inhabitare, ex *mythologia LXX.* SNORRONIS patet. Nec alia ratio eſt, cur oracula a ſaxis edi poſſe ſomniarent, quam quod divinitatis aliquam partem iis ineſſe crederent. [k] Quæ ſi, ut magna veriſimilitudinis ſpecie nituntur, admittantur, facile Cæſar atque Tacitus in concordiam redigi poſſunt, [l] & religio Celtarum ſeptentrionalium, Germanorum, & Gallorum, quæ priſcis temporibus una fuit, amice inter ſe conſpirat; quæ enim apud Gallos numina, eorumque ſtatuæ, aræ, templaque detecta ſunt, peregrinis religionibus advectis debentur. Habebant enim Celtæ aras quoque; ſed diverſiſſimas ab iis, quæ ante idola ſtabant, intra muros templorum: ſed in lucis apertisque campis erectæ ſaxeis tantum molibus conſtabant, quales hodienum in noſtra Germania paſſim videntur. [m] Verum de his prolixius diſpu-

f) Se miniſtros Deorum & eorum conſcios jactaſſe refert TACITVS *l. c. c. 10.*

g) Scriptores, qui de Diis Celtarum, Germanorum & gentium arctoarum ſcripſere, magna copia nominat IO. MOLLERVS in *Iſag. in hiſt. Cherſ. Cimbr. P. II. c. 1. §. 4. p. 5. ſeqq.* cl. KEYSLERVS quoque conſpectum operis *de Diis veterum Celtarum gentiumque ſeptentrionalium* inſeruit *Antiq. Celt. p. 297. ſeqq.*

h) In *Atlantide.*

i) *l. c. p. 18.*

k) Conf. IDEM *l. c. p. 21.*

l) Videndus MARTINVS *libro citato*, qui tamen ad hanc temporum religionis Gallorum diſtinctionem non ſatis attendit.

m) Vid. KEYSLERVS *l. c. p. 44.*

disputare, hujus loci non est. Ex his jam facili negotio judicari potest de quæstione: an Celtæ veteres atheismi rei sint? id quod ex CICERONIS oratione pro M. Fontejo IVSTINO, [n] & PAVSANIAE [o] quoque testimonio adstrui tentatum est. Nam has gentes religionibus potius, quæ CAESARIS [p] vox est, sive superstitionibus [q] quam atheismo deditas fuisse, ex adductis liquet, nec citati auctores Gallos, de quibus proprie loquuntur, hostes deorum aliter vocant, quam quod modum Deos in statuis colendi, a quo Celtæ abhorrebant, spernerent, & religionem Romanam contemnerent, cui tamen post colonias Græcas inter Gallos habitantes, & victorias Romanas manus quoque dederunt. Absolvenda itaque ab hac macula est gentium antiquissima, [r] nec tamen adeo in vindicanda ejus religione insaniendum, ut solis, lunæ & ignis numine atque cultu trinitatis adorandæ vestigia coluisse cum PHILIPPO CLVVERIO [s] nugemur.

Doctrina de divinatione.

§. XI. II. Ad theologiam Celtarum vaticinandi quoque studium referendum est, quod Druidibus curæ fuisse, præsertim iis, qui Vates dicti sunt, supra demonstravimus. Qua in arte imprimis inter Gallos mulieres Samnitas, sive insulæ Senæ in mari Britannico celebres fuisse, supra quoque, ubi de Semnotheis dictum est, obiter notavimus. [t] Inter Germanos eandem divinandi artem quam maxime viguisse, locuples testis TACITVS [u] est, referens, auspiciorum & sortium observantissimos fuisse Germanos, apud quos ministros Deorum, & voluntatis eorum conscios se ideo sacerdotes jactaverint. Præcipue autem notabile est, sequiorem sexum apud Germanos vaticinandi habitu pollere, creditum fuisse; quem ideo numinis instar venerati sunt. Narrat ipse TACITVS: [x] ex mente Germanorum, *inesse aliquid sanctum & providum feminis Druidis, & vidisse se Velledam, diu apud plerosque numinis loco habitam, sed & olim Auriniam & complures alias veneratos esse, non adulatione, nec tanquam facerent Deas.* Magnam vero mulierum fatidicarum apud Germanos copiam & existimationem fuisse, ea probant, quæ de Halirunis, (qualem Velledam modo dictam fuisse, quæ inter Druidas feminas valde celebrata fuit, maximaque auctoritate inter Germanos floruit, TACITVS alio loco [y] luculenter innuit,) apud veteres occurrunt, quæque doctissimus KEYSLERVS erudita commentatione illustravit. [z] Hanc vaticinandi facultatem ex variis rebus, præcipue vero ex sanguine captivorum interfectorum ex eadem doctrina de Deo, sive numinibus potius per naturam rerum diffusis derivandam esse, non inepte conjicitur. Ita enim se magno numine ferri Deoque repleri,

 Deo-

n) *Lib. XXIV. c. 6.*

o) *Lib. X. p. 648.*

p) *Lib. VI. c. 16.* conf. MARTIN. *l. c. Tom. I. pag. 77. seqq.*

q) Conf. V. C. CHR. FRID. AYRMANNI diss. *de cultus idololatrici apud veteres Germanos origine & incremento.*

r) Conf. ven. REIMMANN, *Hist. atheismi c. XLIII. p. 304.*

s) *German. antiq. l. I. c. 29.*

t) Conferri de iis merentur, quæ disputat KEYSLERVS *l. c. p. 450.*

u) *l. c. c. 10.* conf. ORIG. *philosoph. c. XXV. p. 170.* qui tamen divinationem Pythagoream ex numeris illis tribuendo fallitur.

x) *l. c. c. 8.*

y) *Lib. IV. cap. 64.* conf. KEYSLERVS *l. c. p. 473. seqq.*

z) *l. c. p. 456. seqq.*

Deorum confilia noviffe, ficque commercium cum Diis five dæmonibus lucos, quercus, faxa inhabitantibus habere jactabant. [a] Et huc omnis magia veterum Celtarum referenda eft, & derivandæ inde aniles fabulæ, quæ de fagis fafcinantibus, de conventu earum in monte Bructerorum, de ephialte & quæ alia veterem fuperftitionem redolent, credulam plebeculam hactenus terruerunt. In quarum origines cum eleganti eruditione inquifiverit fæpius ex merito nobis laudatus KEYSLERVS, [b] ejus obfervationes eo magis lectori legendas commendamus, quod non exigua inde hiftoriæ Druidum, & religioni Celtarum lux affulgeat, quæque veftigia reliquerit, non fine voluptate cognofcatur. Ceterum ex admiffis his divinationibus fequitur, Celtas crediditfe, numina rerum humanarum cura tangi, vel quod magis cum ipforum doctrina de Deo cohæret, per numen illud per univerfum diffufum ita omnia coordinari & difponi, ut ejus ratio & leges, quas fequitur, amici illi Deorum, Druides, cognofcere queant. Vnde fatum magis aliquod, quam providentiam, eis placuiffe, non fine ratione conjicimus. Sicque egregie arma impofturæ fubminiftrabat religio, ita enim fuperftitiofiffimæ genti, quæ facerdotes & vates numinis inftar effe, Deoque repleri, tefte TACITO [c] credidit, vaferrimi homines, quicquid volebant, perfuadebant facillime, [d] inde vero dona & emolumenta maxima reportabant, qua ratione Velledam honoratam fuiffe idem hiftoricus notat. Quæ conjectura, fatum aliquod neceffarium veteribus Celtis placuiffe, confirmatur egregie iis, quæ rerum antiquarum feptentrionalium periti hac de re memorant. Refert enim verba Brynolfi STEPHANIVS: [e] *Fatum univerfus feptentrio & ftoicam de neceffitate opinionem magno affirmavit confenfu; contra quam nec res, nec confilium nec humana virtus ulla quicquam poffet. Hinc adeo omnium heroum in extremis vitæ periculis unanimis vox, qua præfentem ftatum folarentur; nec qui morti deftinatus eft, fugere, nec non deftinatus morti addici poteft.* Et hanc cuilibet præfcriptam ex confilio Deorum vel naturæ potius neceffitate fortem legemque cum altera de immortalitate animæ & vita reditura felicique apud manes conditione præcipuum contemnendæ mortis incitamentum habuiffe pulchre demonftravit BARTHOLINVS. [f]

De fato.

§. XII. III. Ex hac de Deo doctrina porro colligitur: Celtas dæmonas admififfe, eosque fpiritualis naturæ ftatuiffe, atque præfeciffe mundi partibus. Nam & hoc neceffario fequitur, ubi Deus pro mundi anima habetur: & fupra audivimus, eos roboribus, faxis, lucis, cavernis & his fimilibus numina præfeciffe. Nec ex alia doctrina tot fuperftitiones veterum Celtarum, imprimis inter feptentrionales populos, derivandæ funt. Quas cum

De dæmonibus.

a) Ita Volufpæ, five Volvæ apud Danos numinum commercia, & futurorum præfcientiam jactabant, de quibus confulendus BARTHOLIN. *Antiq. Dan. p. 685. feqq.* & OL. VERONIVS *de Eddis, p. 27. feq.*

b) *l. c. p. 490. feqq.*

c) *ll. cc.*

d) Conf. CICERO *de divinat. l. I.*

e) In *notis ad Saxon. l. I. p. 53.*

f) *De caufis contemtæ a Danis adhuc gentilibus mortis l. III. c. 1.* conf. ARNKIEL *Cimbrifch. Heidenthum. p. 249.*

cum interdixerint veteres ecclesiæ Christianæ leges apud septentrionales, recte inde infertur, tales de dæmonibus opiniones veteribus Celtis insedisse. Ita enim, referente in his rebus eruditissimo KEYSLERO: [ff] *Omni diligentia inquirat rex & episcopus, ne exerceantur errores, & superstitio ethnica, uti sunt incantationes & artes magicæ, item si quis per aërem dæmoniaco itinere feratur, si ingeniosi locorum credat, quod tumulos aut flumina inhabitent, excubiæ nocturnæ ad exploranda fata, abjuratio Dei & sanctæ ecclesiæ, ut in tumulis opes inveniant, aut alio modo ditescant, vel quæsita resciscant. Item si quis tentet lemures & tumulicolas excitare.* Hæc maleficia cum inter Obotomal referantur, id est, crimina capitis supplicio luenda, non immerito credimus, satis profunde in animos veterum horum populorum penetrasse. Pertinet & huc, quod in concilio Rotomagensi [g] interdictum est, cum dæmonum turba, in similitudine mulierum transformata certis noctibus equitare super quasdam bestias, & in eorum consortio esse. Quæ etsi medio potius ævo, quam vetustissimis temporibus convenire, ex testimoniis his queat colligi, recte tamen concilium Anquirense monuit, hanc suorum temporum superstitionem, veterem paganorum errorem esse, cum aliquid divinitatis aut numinis extra unum esse Deum arbitrentur. [h] Nec abludit ab his mythologia borealis, ubi in *Edda antiquiori* [i] Voluspa.

Tunc denuo occuparunt Dii omnes tribunalia
Sanctuli deastri, considerantes
Quinam deberet nanos dominus creare
Ex Brimeri sanguine & blaviis cruribus.

Nanos enim hos non homines pusillæ staturæ, sed certum geniorum genus esse, ex his viri docti colligunt, quod Parcæ, Norner dictæ, quas numina de vita hominis disponentia esse credidere, partim ex Alforum, qui genii certi generis sunt, partim ex Dwergorum, id est, nanorum stirpe oriundi dicantur. [k] Recenset quoque Voluspa, [l] varia geniorum genera,

Noör & Nidi, Nordri & Sudri,
Austre & Vestre, Althiofur Dualin.

Quæ classes dæmonum etsi subobscuræ sint, ad varias tamen præfecturas mundi, quæ iis creditæ putabantur, referendas esse, recte statuitur. [m]

Quicquid humus, pelagus, cœlum mirabile gignit,
Id duxere Deos, colles, freta, flumina, flammas.

Noër & Nidi enim a novilunio & decrescente luna, reliquos a quatuor mundi cardinibus denominatos fuisse STEPHANVS OLAI notavit, quo-

ff) l. c. p. 89.
g) Apud BVRCHARDVM l. I. c. 94. §. 44. conf. IDEM l. c. p. 90.
h) Citati. REGINO c. 364. p. 345.
i) Stroph. IX.
k) Conf. ARNKIEL. Cimbr. Heidenthum c. XVI. §. 2. p. 94. BERONIVS de Eddis §. IX. p. 39.
l) Stroph. XI.
m) PRVDENTIVS adv. Symmach.

quocum GVDMVNDVS ANDREAE ad hunc Eddæ locum conferendus est. Dæmones vero in bonos malosque distinxisse, ex SNORRONIS *Edda* quoque colligitur, quæ bonos genios Luisalfor, id est, candidos, malos Daukalfor nigros vocat. Quæ opinio inter Saxones quoque obtinuit, qui ante Caroli M. tempora præter Finnum & Sibam, bonos genios, alium quoque atrum victimis placaverunt, quem Tybilenum vocatum fuisse, GEORGIVS FABRICIVS [n] observat. Slavi quoque malum deum sua lingua Diabol sive Zeerneboch, id est, nigrum deum appellant, ut alios Celtarum populos, malum dæmonem colentes, ne noceat, prætereamus, indicatos a cel. WOLFIO. [o] Ex his qualis potissimum doctrina de spiritibus Celtis placuerit, quæ fundamenta superstitionis ægre per Christianam religionem deletæ, posuerint, perspicitur.

De ortu mundi & hominum.

§. XIII. IV. Theologiæ barbaricæ nobile prorsus caput est cosmogonia, quæ plerumque in theogoniam a priscis theologis mutata est. Idem quoque apud Celtas factum, unde doctrina eorum de ortu mundi non nisi ex mythologia Celtica & septentrionali disci potest. Et Galli quidem Druides quid de mundi origine censuerint, incertum est. Refert quidem multa PLINIVS [p] de ovorum anguinorum genere, inter Gallos Druidis propter incantamenta celebri, quæ non ex cortice tantum æstimanda, sed mundi potius ortum ex ovo in iis quærendum esse, qualem Aegyptios aliosque populos significavisse supra indicavimus, contendit IACOBVS MARTINVS. [q] Sed in gente tam vetusta peregrinarum gentium placita frustra ad explicationem doctrinæ ejus domesticæ afferri ipsa nos convincit ratio: nec hæc ullo testimonio constant, unde iis non inhæremus. Accedamus itaque ad mythologias veteres Celtarum & Septentrionalium, quæ multa de mundi hominumque origine fabulantur. [r] Vbi tamen non levis difficultas atque incertitudo inde oritur, quod cosmogonia cum theogonia confundatur, id quod recte observavit OLAVS RVDBECKIVS, [s] vel potius, quod cosmogonia per modum theogoniæ exprimatur. Verum hæc communis omnium theogoniarum proprietas, vel vitium potius est, ideo admissum, ut origines rerum majores viderentur. Afferemus tamen ea, quæ ad hanc potissimum doctrinam pertinentia in *Edda* dicuntur, ut antiquarum inter majores nostros doctrinarum facies vel aliquo modo appareat. Supponebant vero Ymerum ante secula viventem, & nihil cum eo præter ingens spatium. Ita enim Voluspa: [t]

> *Mane erat seculorum, cum Ymerus habitavit,*
> *Erat nec arena, nec mare, nec refrigerantes auricæ*
> *Terra reperta est nunquam, nec in alto cælum.*
> *Hiatus ingens erat spatii, & gramen nullibi.*

Ex

n) *Origin. Saxon. l. I. p. 62.* conf. HACHENBERG. *German. med. diss. VIII.* conf. quæ affert VOSSIVS *de idololatr. gent. l. I. c. 35. p. 280. seqq.*

o) *De manichæismo ante manichæos* §. *XXV. p. 100. seqq.*

p) *Lib. XXIX. c. 3.*

q) *La religion des Gaulois T. II. p. 107.* quem sequitur FRICKIVS *l. c. p. 47. seq.*

r) Audivit aliquid TACITVS *de mor. Germ. c. 2.*

s) *Atlantid. c. XXII. §. 2. p. 541.*

t) *Stroph. III.*

Ex quibus verbis patet, & Deum ante secula condita & mundi originem credidisse veteres septentrionales, Deoque adjunxisse chaos, quod Ginnunga gap vocant, id est profundum.[u] Tum solem & lunam & stellas conditas, & tum terram atque gramen producta *Edda* canit.[x] Ita tamen, ut in personas mundi partes, more theogoniarum conditoribus communi, mutentur. His hominis creatio subjungitur, narrando: Cum ad littus oceani ambularent filii Borei, invenisse ligna duo, ex quibus creaverunt Mannum; primus ei spiritum indidit, alter vitam, tertius auditum & visum, & vocatus fuit Mannus iste Aschus, mulier autem Emla. Inde sexus masculinus ortum traxit. Habitatio autem iis tributa fuit sub terra in ejus meditullio. Hi autem in medio terræ Asgardiam exædificarunt, eam incoluit Atinus cum stirpe sua, ex qua stirpes nostræ ortum suum trahunt. Et refert quidem hæc RVDBECKIVS[y] ad tertium mundi seculum, quo deleto humano generi successere Noachidum filii; primo enim Ymo dormienti, ex *Eddæ* fabula, quendam ex ejus corpore sudorem manasse, & sub axilla sinistra marem atque fœminam prodiisse; seculo secundo, in sanguine occisi gigantis genus humanum submersum fuisse, excepto Bergelmero, cum uxore in navi periculum evadente. Tertio itaque seculo istam creationem Manni & Emlæ, a tribus Noachi filiis factam, id est, electionem regis, per Mannum indicati, vindicandam esse. Multum tamen veremur, ut RVDBECKIVS, qui manifeste τῇ ὑποθέσει δουλεύει, sensum fabulæ recte interpretatus sit. Mannum enim apud Germanos primum hominum significasse, TACITVS[z] auctor est, referens: *Celebrare Germanos carminibus antiquis*, (mythologias has tangit) *Tuistonem Deum terra editum, & filium Mannum originem gentis conditoresque.* Et ipsa quoque Voluspa[a] ex Asko & Emla totum genus humanum derivat, & qua ratione vitam animamque & rationem acceperint, enarrat:

Donec tres venerunt ex illo agmine
Præpotentes & amabiles Asæ ad domum quendam.
Offenderunt in littore miseros,
Askum & Emlam omni conatu destitutos,
Animam nec possidebant, rationem nec habebant,
Nec sanguinem, nec sermonem, nec faciem venustam,
Animam dedit Odinus, rationem indidit Hoenerus,
Loedur sanguinem addidit & faciem venustam.

De animæ immortalitate.

§. XIV. Cognoscimus ex adductis Celticæ theologiæ reliquiis, quæ gentibus hisce de mundi & humani quoque generis origine, sententia animis insederit. Eodem vero labore simul V. opinionem eorum de anima hominis intelligimus, quam ab Odino accepisse, rationem vero indidisse Hoenerum ex allatis Eddæ verbis apparet. Sequitur inde, animam ab iis habitam fuisse divinæ originis, rationalem atque immortalem. Et hoc κύριον omnium

u) Conf. SERONIVS l. c. p. 57.
x) Stroph. IV. & V.
y) loc. cit. p. 542.
z) loc. cit.
a) Stroph. XVII. XVIII.

omnium Celtarum, cum Gallorum, tum Germanorum & ſeptentrionalium populorum fuiſſe, & Græci & Latini & vetera hyperborea monumenta teſtantur. CAESAR enim diſerte: [b] *Hoc imprimis volunt perſuadere: non interire animas.* Eadem de Gallis MELA: [c] *Vnum ex iis quæ præcipiunt, in vulgus effluxit, videlicet, ut forent ad bella meliores, æternas eſſe animas.* Idem etiam VALERIVS MAXIMVS [d] & STRABO [e] aſſerunt. Et id fabulæ omnes ſeptentrionales de vita futura, de quibus poſtea dicemus, evincunt. Immo de vita ſenſuque animæ, ſupra ingenia barbara philoſophatos interdum eſſe, ex hiſtoria a cl. KEYSLERO adducta [f] colligitur. Et hæc quidem dubio carent, nec ambigendum quoque eſt, an æternum duraturas animas ſtatuerint. Illud enim adducti teſtes omnes uno ore loquuntur, teſtanturque ideo Celtas, Gallos, Germanos, atque ſeptentrionales hanc de immortalitate animæ doctrinam in vulgus exire paſſos eſſe, ut ad virtutem metu mortis neglecto incitaret, & forent populi ad bella meliores. Id quod tanto quoque cum fructu factum eſt, ut non aliæ gentes inveniantur, qui majori animo mortem contemſerint, quam Galli, Germani, ceteræque Celticæ originis nationes. Nam non ſolum de Gallis memorat VALERIVS MAXIMVS, [g] *pecunias eos mutuas, quæ apud inferos redderentur, dare ſolitos, quia perſuaſum habuerint, animas hominum immortales eſſe: ſed & alacrem & fortem Cimbrorum & Celtiberorum philoſophiam* laudat, *qui in acie exultarent, tanquam glorioſe & feliciter vita exceſſuri; Thracum item nationem, quæ natales hominum flebiliter, exequias cum hilaritate celebrat, eo quod feliciorem ac beatiorem finem vitæ reperit.* Id quod de Hiſpanis, qui & ipſi Celtarum colonia fuere, prædicat SILIVS ITALICVS [h]

Prodiga gens animæ, & properare facillima mortem;
Namque ubi tranſcendit florentes viribus annos
Impatiens ævi ſpernit noviſſe ſenectam,
Et fati modus in dextra eſt.

Talem mortis contemtum miranda fortitudine, quæ exemplum vix inter alias gentes invenit, demonſtratum plurimæ hiſtoriæ veterum Germanorum, Cimbrorum, Danorum, Sueonum, loquuntur, quorum aliquas notatu digniſſimas adduxit cl. KEYSLERVS, [i] ſed & plures attulit, cauſasque has, quas adduximus ſcrutatus eſt BARTHOLINVS, [k] qui de ea re conſulendus eſt. Eo vero usque mortis contemtum urgebant, ut ſoluto in riſum ore, per ſummam doloris diſſimulationem ſpiritum redderent, qualia exempla laudatus KEYSLERVS [l] collegit. Quæ vero ratio fuerit, qua de immortalitate animæ perſuaſi mortem adeo læti oppeterent, non eodem modo ſcriptores tradunt. Nam, CAESARE [m] narrante credidere

non

b) *Lib. VI. c. 14.*
c) *Lib. III. c. 2.*
d) *Lib. II. c. 6.*
e) *Lib. IV.*
f) *Antiq. Sept. & Celtic. p. 129.*
g) *Lib. II. c. 6.*
h) *l. I.*
i) *Antiq. Celtic. & Septentr. p. 129. ſeqq.*
k) *De cauſis contemtæ apud Danos mortis.*
l) *l. c. p. 131.*
m) *Lib. VI. c. 14.* ita etiam DIODORVS *l. V.*

non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios. Quibus verbis aperte Gallis metempsychosis dogma tribuitur. Nec aliter LVCANVS,[n] qui eleganter:

Vobis auctoribus umbrae
Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt; regit idem spiritus artus
Orbe alio: longae, canitis si cognita, vitae
Mors media est. Certe populi quos despicit Arctos,
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud urget leti metus: inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animaeque capaces
Mortis: & ignavum rediturae parcere vitae.

An metempsychosin crediderint?

Alii tamen non in alia corpora migrationem, sed vitam potius post mortem, ad manes, quae POMPONII MELAE [o] ea de re vox est, Celtas statuisse, & inepte eam explicuisse Romanos contendunt, vel deceptos quoque volunt falsa hypothesi, Gallos accepisse metempsychosin per Zamolxin a Pythagora, quem errorem AMMIANVS [p] & *auctor philosophumένων* [q] ORIGENIS erraverunt, in eo vehementer decepti, quod Pythagorae Druidum antiquiorum aetatem tribuant, & eandem animarum migrationem iis placuisse asserant, quod tamen falsum esse, ex comparatione utriusque doctrinae patet.[r] Vt igitur migrationis animarum absurditatem a Celtis removeant, omnibus viribus agunt, viri doctissimi, PHILIPPVS CLVVERIVS [s] ESAIAS PVFENDORFIVS, [t] & ex nostrae aetatis viris eruditis IACOBVS MARTINVS [u] IOH. GEORGIVS FRICKIVS, [x] SIMON PELLOVTIERIVS.[y] Argumentorum, quae pro sua sententia afferunt, summa haec est: 1. asserere MELAM, Gallos credidisse vitam ad manes, id est, apud vita functos, non vero meminisse transmigrationis, quam DIODORVS, CAESAR, LVCANVS ex male intellecta & confusa cum Graecorum placitis immortalitate animorum demum effinxerint. 2. Referre, quod & nos supra retulimus, VALERIVM MAXIMVM, [z] mutuam dedisse Gallos pecuniam, quae in altera vita redderetur, id quod in migratione animarum locum non habet. Addi 3. his posse ceremonias, quae apud Gallos, Germanos & arctoas gentes in sepeliendis cadaveribus observabantur. Refert enim de Gallis CAESAR: [a] *omnia quae vivis cordi fuisse arbitrantur in ignem inferre, etiam animalia*, id quod etiam POMPONIVS MELA [b] HERODOTVS, [c] TACITVS [d] & VALERIVS MAXIMVS [e] narrant, omnia quae in vivis cara fuere, fuisse simul

n) Loc. supra cit. v. 457.
o) l. c.
p) l. XV. c. 9.
q) c. XXV. p. 170.
r) Conf. OBRECHT. de philos. Celt. §. 11. ES. PVFENDORF. de Druid. c. 6.
s) German. antiq. p. 219.
t) l. c. p. 61. 62.
u) La religion des Gaulois T. II. p. 220.
x) De Druidibus §. 21. p. 45.
y) Biblioth. Germanique T. XXIX. p. 221.
z) l. II. c. 6. n. 10.
a) l. VI. c. 21.
b) l. c.
c) l. IV. c. 93.
d) c. 27.
e) l. c.

simul vel combusta vel sepulta. Id quod inter Danos quoque teste SAXONE GRAMMATICO, [f] & inter Scythas, referente HERODOTO [g] obtinuit. Cujus causa alia non fuit, quam quod ad manes, id est, inter defunctorum animas & in altera vita usum juxta eos illæ res præstent. Nos in dubia controversia, imprimis in tanta veterum Celticarum rerum obscuritate, arbitri judicisque quidem partes nobis non sumimus, dirimi tamen facile litem posse putamus, si id mente recolamus, quod in simili quæstione: an Ægyptii transmigrationem statuerint, supra exposuimus. Iisdem enim argumentis quæstio oppugnata & negata est, iisdem responderi posse putamus. Notum enim ex universali metempsychoseos historia, eos, qui animarum transmigrationem statuerunt, vitam tamen ad manes simul statuisse, & in ᾅδῃ animas collocasse, unde in animas deinde redierint, donec per plures migrationis periodos purgati ad Deorum prorsus concilia & beatas sedes admitterentur. Et eadem sine dubio multorum Celtarum opinio fuit, qui defunctis & a corpore separatis animabus sedem quidem atque vitam apud manes assignabant, redire vero aliquando in vitam & alia corpora putabant. [h] Id quod ex *Eddæ antiquioris* testimonio apposite probat cel. KEYSLERUS, [i] ubi Sigrunda Helgonis uxor dolore exstincta, cum marito iterum nata fuisse dicitur. Ad quod argumentum retundendum frustra objicit cl. FRICKIUS. [k] Eddam utramque frivolis nugis scatere. De hoc enim quæstio non est, nec id quisquam negabit, nugari mythologiam in istis Eddis comprehensam; sed id tamen, de quo quæritur, inde evincitur, inter dogmata, quæ istæ fabulæ supponunt, & quæ veteribus placuisse inde fluit, etiam istam animarum migrationem fuisse. Addendum vero & hoc, quod supra quoque de Aegyptiis monuimus, verisimillimum esse, non idem omnibus Celtarum populis de statu animarum post mortem placuisse, sed alios animarum in alia corpora post certa tempora reditum admisisse, alios illis alienas sedes apud manes assignavisse: quam sententiam eruditissimo quoque KEYSLERO [l] placuisse videmus. Quod ne sola conjectura ducti asseruisse videamur, ipse POMPONIUS MELA, [m] quem altera, quæ hæc negat, pars potissimum arbitrum constituit, audiendus est, qui de Getis quidem scribens, sed ob communes per tractus omnes Hyperboreos doctrinæ & habitationis successionem de Celtis quoque, Cimbris, Danis, Sueonibus aliisque arctois gentibus intelligendus scribit: *Getæ ad mortem paratissimi: id varia opinio perficit; aliiredituras putant animas obeuntium: alii, etsi non redeant, non extingui tamen, sed ad beatiora transire: alii, emori quidem, sed id melius esse quam vivere.* Quam Melæ relationem optime in Celtas quadrare, sicque facile dissentientes opiniones conciliari posse, non immerito putamus, certe iis facili labore

f) *l. VIII.*
g) *Ibid. c. 71.*
h) In eandem sententiam concedit doctissimus PELLOUTIERIUS *Bibl. Germ. T. XXIX. p. 223.*
i) *l. c. p. 117.*
k) *l. c. p. 45.*
l) *l. c. p. 116. seqq.*
m) *l. II. c. 2.*

[illegible], qui Celtarum atque Scytharum res plerumque convenire norunt.

§. XV. Sed ut Celtarum porro theologiam VI. de statu animarum post mortem excutiamus, observandum est, geminum fecisse statum defunctorum, flagitiis (inter quæ perjuria, assassinia & adulteria maxima reputata sunt) deditorum, & fortiter atque cum virtute obeuntium. Illis abitum ad tartara decreverunt, ubi venenati fluminis Nastrandi fluctibus obruendi & Stygii draconis Nidhuggeri, viperinis morsibus dilaniandi forent. Quæ in *Edda antiquiori* [n] miris fictionibus depinguntur, & exornantur, & cruciatus a dracone Nidhoggur, qua voce genium malum, damnatos lacerantem, designasse videntur, perferendi exponuntur. Beatorum sedes duplex illis erat, pie enim, juste ac temperanter vitam traducentibus, curiam & palatium in Gimle paratum esse, sole clarius, auro tectum, voluptatibus plenum tradebant. [o] Illi vero qui in bello fortiter occubuerunt, locum capere dicebantur in Valhalla, hoc est aula cæsorum: ibi ludebant, poculis indulgebant, palæstram exercebant, iisque voluptatibus exsatiabantur, quibus in vita delectati erant [p]: unde tantus ruendi in mortem furor, tanta genti armis tantum vacanti, ferocia mortisque contemtus. Vt vero religioni opinioni accederet, fabulabantur, in Valhalla Odinum bellatorem Deum adesse, & cum eo defunctos in bello vivere. Odini enim Dei summa veneratio apud septentrionales fuit, quem ideo non plane inepte cum Marte comparaverunt, & generali quoque nomine Hesum vocavere. Ceterum in hac Valhalla voluntaria morte defunctis locum assignabant, ad evitandam enim turpem captivitatem, vel senium torpens de scopulo se præcipitasse Hyperboreos, SOLINVS, [q] MELA [r] aliique referunt. Et in hac Valhalla variis deliciis defunctos frui nugabantur, non dissimili figmento, quale Muhammedani de paradiso fovent. Quæ tamen, cum institutum nostrum non tangant, prolixius exponere non licet, ubertim tamen haurire potest lector ex iis, quæ KEYSLERVS [s] de hac re copiose & erudite collegit [illegible].

§. XVI. VII. Durare vero hanc beatorum vitam statuebant usque ad Ragnarokur, sive Deorum crepusculum. Illud vero nihil aliud significat quam exitium deorum & exustionem mundi. De interitu itaque mundi, quid placuerit Celtis jam expendendum est. Vidit vel audivit potius de eo aliquid STRABO, [t] qui refert, Druidas animas interitus expertes statuere, item & mundum, aliquando tamen ignem & aquam superatura: minus recte tamen mentem Celtarum percepisse, vel ex ipsis ejus verbis potest colligi, quæ incendia & eluviones absurdo sensu ad mundi interitum simul jungunt. Mirum vero est, ex Græcis & Romanis neminem præter Strabonem aliquid hujus doctrinæ retulisse, cum tamen mythologia harum

De conditione animarum defunctorum hominum.

De mundi interitu.

 gen-

n) *Stroph. XXXVI. XXXVII.* conf. BERONIVS *l. c. §. 13. p. 44. seqq.*
o) *Ib. Stroph. LVIII.* BERONIVS *l. c. p. 46.*
p) *Edda P. I. Myth. XXXIII. XXXVII.*
q) *c. 16.*
r) *l. II. c. 12.*
s) *l. c. p. 157. seqq.* qui etiam prolixe de Odino.
t) *Loco supra laudato.*

gentium prodat, celebre ipsis hoc dogma fuisse: quod fuse mythologia Eddæ persequitur, & in historia theologiæ Celticæ omnino expendi meretur. Statuebant scilicet, canente Sibylla: solem tunc nigrescere, tellurem in mari submersum iri, disparituras stellas, ignemque in totam orbis machinam desævituram. Verba Voluspæ [u] ipsa afferemus, ut cum Græcorum placitis & traditionibus queant conferri:

Nigrescit sol,
Immergitur mari tellus,
Disparescunt e cœlo
Serenæ stellæ,
Sævit ignis
Sub seculi extremitatem,
Lambit ascendens flamma
Ipsum cœlum.

Hæc non sine ingenti fragore fatiscentis machinæ esse eventura, eodem cantu Sibylla monet, additque signa præitura: Fenrin lupum lunam devoraturum, convolutum iri anguem midgardicum, quo circulos cœli intelligunt; auditum iri latratus canis infernalis; [x] Tunc quidem Deos & imprimis Odinum cum his monstris, sed infeliciter pugnaturum, [y] ingentem vero malorum pestem, bella, parricidia, incestus, & immanissima flagitia præcessura, ætatemque talem, quam poeta [z] barbaram, enseam, ventosam, ferinam vocat. Nihil vero magis notandum in hac mundi ἐκπυρώσει, quam quod Deos ipsos hæc ruina involuet. Ita enim Voluspa: [a]

Tum evenit Hlinæ
Dolor secundus,
Quando Odinus prodit
Ad dimicandum cum lupo
Occisorque Belæ
Candidus cum Surdo;
Tum Triggæ
Cadet maritus.

Alia ibi occurrentia tacemus. [b] Hæc vero accurate consideranda & cum Stoicis doctrinis comparanda esse, rerum peritus facile intelliget. Non enim ovum ovo similius est. Ita enim SENECA [c] Tragœdus:

Cœli regia concidit,
Certos atque obitus trahet
Atque omnes pariter Deos
Perdet mors aliqua & chaos.

Ex his enim rite expensis manifestum esse putamus, principium illud de Deo per totum mundum diffuso, cujus partes dæmones sint, in toto mundo

u) Stroph. LII.
x) Stroph. XXXVIII, XXXIX, XLV.
y) Stroph. XLIX.
z) Stroph. XLIII.
a) Stroph. XLIX.
b) Conf. BERONIUS l. c. p. 49.
c) In Herc. furente.

dò habitantes quod supra theologiæ Celticæ fundamentum esse asseruimus, recte a nobis ad explicandas doctrinas Celtarum sacras esse adhibitum; adeoque eundem in modum, ut de Stoicis, debere intelligi, ut omnia, etiam Dii in Deum redeant. [d] Hinc nova quoque prout & in Stoa, mundi renascentis post incendium facies afferta, agri sua sponte dabunt frumenta, nec satione opus erit, duo homines Leichtraser & Lif, mas & fœmina, e tanta clade reliqui, novum mundum novis iterum coloniis ditabunt, Solis filia viam repetet matris, Dii tantis malis superstites, convenient in Ida-Campo, beati innumeris fruentur gaudiis. [d] Afferuntur etiam de judicio extremo quædam, [e] sed ea tempore nascentis Christianismi supposita non sine ratione suspicatur cl. KEYSLERUS. [f] Plura de hac septentrionis cosmogonia facile dici possent, sed vela contrahenda sunt, ne nimii simus, dicta enim abunde sufficiunt, ut hæc cum Orientalium & Græcorum cosmogoniis comparari queant. Quæ omnia dum profundiori meditatione expendimus, atque recordamur, quod supra jam notavimus, Odinum ex Asia in septentrionis partes digressum hanc religionis traditionem attulisse, confirmamur vehementer in ea sententia, totam hanc mythologiam deberi traditionibus orientalibus, quæ cum primis gentium versus septentrionem migrationibus, quicquid etiam contendat RUDBECKIUS, in arctoas, & ex his in Germanicas aliasque occidentales terras delatæ sunt.

Astronomia Druidum.

§. XVII. Satis diu prolixeque de theologia Celtarum dispicientes nos detinuere fabulæ septentrionales; quæ de philosophiæ Celticæ partibus reliquis supersunt, breviora sunt & paucis absolventur. Nam *de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, deque rerum natura* Gallorum Druidas philosophatos esse CAESAR, [g] refert, quid vero tradiderint, incertum est, atque cum ipsi condiderint, nos latet, & jam PLINII [h] ætate desiderabantur, qui inter Gallos & Hispanos de siderum exortu aliquid tradidissent. Unum hoc CAESAR [i] notavit, *spatia eos omnis temporis non numeris dierum, sed noctium finire, & dies natales & mensium & annorum initia sic observare, ut noctem dies subsequatur.* Id quod etiam in antiquis Germanorum, & Anglorum monumentis passim observatur. [k] Referri quoque ad philosophiam Celtarum potest, quod Druidas medicos dixerit PLINIUS, [l] qui tamen medicinam magicam magis, quam physicam excoluisse videntur. Certe hoc suadent ea, quæ PLINIUS alio loco [m] de visco a Druidis non sine magna superstitione adhibito narrat. Illud enim remedium universale illis fuisse, & ad fœcunditatem adhibitum, immo contra venenum quoque datum testatur, & alibi etiam contra comitialem morbum, & ulcera exhibitum esse, ait. Id quod in superstitionem usque ad recentiora tempora abiisse eleganti episto-

Medicina Druidum.

 la

d) KEYSLERUS *l. c. p.* 121.
e) Vid. BERONIUS. *l. c. §. XVI. p.* 51.
f) *Ibid. p.* 126. g) *l. VI. c.* 14.
h) *l. XVIII. c.* 25. conf. HOTTOMANNUS *ad l. c. Cesaris.*
i) *l. VI. c.* 18.
k) Conf. KEYSLERUS *l. c. p.* 197.
l) *l. XXX. c.* 1.
m) *l. XVI. c.* 44. *l. XXIV. c.* 4.

la docuit KEYSLERVS. [n] Meminit quoque alius medicaminis a Druidis in usum vocati PLINIVS, [o] cujus nomen, selago, quamque herbam sabinæ similem esse monet; & ab iis superstitiosis ceremoniis collectam contra omnem perniciem usurpatam, ait. Certe ex his, quæ arcanam istam naturalis scientiæ Druidum custodiam effugerunt, manifeste apparet, quam misera totaque superstitione & magicis opinionibus corrupta fuerit. Recte itaque cum Melampodis medicina eam comparavit DANIEL CLERICVS, [p] & hoc quoque nomine Druides e philosophorum albo delentur, anicularum & medicastrorum choris inserendi.

Philosophia moralis Celtarum.

§. XVIII. Tandem & philosophiam moralem Druidas excoluisse STRABO [q] diserte testatur, exotericas tamen atque paræneticas tantum dissertationes fuisse non est, quod dubitemus. Vnde ex vita eorum de morali doctrina judicandum esse existimamus, cujus summam hanc tradit LAERTIVS: [r] *Deos esse colendos, nihil mali faciendum, fortitudinem exercendam.* Nec fortasse plura requisita sunt a gentibus, qui totam vitam suam in armis consumserunt: Vnum notasse juvat, immortalitatis animæ dogma totam fere vitæ duræ, & voluptatibus adversæ, qua Celtæ enituere, rationem peperisse. Hinc enim non fortitudo tantum & contemtus mortis, sed armorum etiam studium, huic vero inserviendo parata reliqua omnia: juventutis exercitatio, sera venus, proscriptæ voluptates, matrimonia casta, victus agrestis, vestitus incomtus, domicilia humilia, venatio in pace. [s] Tantum potest spes futuræ vitæ ad roborandos animos & firmanda corpora.

* *

CAPVT DECIMVM

DE PHILOSOPHIA ETRVSCORVM ET ROMANORVM VETERVM.

§. I.

Etruscorum philosophia.

Post Gallos Etrusci & Romani nos invitant, homines magni nominis celebritate incluti, quos in philosophorum albo inter gentes barbaras numerari hinc inde videas. Eorum itaque populorum dogmata, quæ ad philosophiam barbaricam referri possunt, expendenda sunt. Etruscorum vero res, quatenus Romanorum historiam ætate supergrediuntur, incertissimæ sunt, parumque quod veri sitientem satiet, deprehenditur. Perlustrandæ tamen exiguæ reliquiæ sunt, quæ passim occurrunt. Et DIODORVS SICVLVS quidem testis est, [a] Tuscos naturæ cognoscendæ diligenter studuisse; nihil tamen, quod specimen ejus nobis exhibeat, affert, viden-

n) Pec. diss. de *Visco Druidum l. c. p. 304.*
o) *l. XXXIV. c. 11.*
p) *Hist. de la Medecine l. I. ch. 9. p. 59.*
q) *l. c.* r) *l. I. §. 10.*
s) Prolixe de his TACITVS *de mor. German.*
a) *l. V.* φυσιολογίαν ἐξεπόνησαν ἐπὶ πλεῖστον.

denturque ea, quæ de antiqua hac gente apud historicos supersunt, de superstitione magis & levitate, quam rerum naturalium cognitione testari. Celebrantur enim Etrusci imprimis propter inventa auguria, quæ se ad Romanos transmisisse gloriabantur. [b] Cujus disciplinæ Tagen quendam monstratorem in Etruriæ partibus emersisse subito visum e terra, eos fabulari, monuit AMMIANVS MARCELLINVS, [c] quod & OVIDIVS [d] tangit his versibus:

Studium rerum naturalium.

Indigenæ dixere Tagen, qui primus Etruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros.

Qualis vero ars ea fuerit, ex Romanorum auguriis disci potest ab Etruscis transsumtis, ex quibus qui naso non caret, facile subolfaciet, ad imposturas fraudesque omnem vatum Etruscorum artem rediisse. Id quod ipsis Romanorum legatis, de invento in Tarpejo colle humano capite Etruriæ celeberrimum vatem Olerium Calenum consulentibus egregie patuisse narrat PLINIVS. [e] Ex quibus recte, nisi fallimur, colligitur, notitiam illam naturalium, quæ Etruscis tribuitur, in divinandi ex rebus naturalibus peritia constitisse, meramque fuisse imposturam & superstitionem, unde jam ARNOBIO [f] *genitrix & mater superstitionis* Etruria dicta est.

Doctrina de Deo.

§. II. Etsi vero hoc negari non posse videtur, sapuisse tamen Tuscos populos in doctrina de Deo rerum conditore mundique ab eo origine, quibusdam visum est. [ff] Et de Deo quidem satis orthodoxe statuisse videntur CVDWORTHO. [g] Cujus sententiæ præsidium potissimum ex SENECA [h] arcessit, qui postquam de coloribus fulminum, (in quorum interpretatione Etruscos excelluisse DIODORVS [i] auctor est) quædam dixisset, Etruscos quidem a philosophis distinguit, quos de natura rerum non philosophare, sed superstitiones nectere probe norat, illorum vero ita mentem explicat: *Fulmina, dicunt, a Ioue mitti, & tres illi manubias dant. Prima, ut aiunt, monet & placata est, & ipsius consilio Iouis mittitur. Secundam mittit quidem Iuppiter, sed ex consilii sententia. Duodecim enim Deos advocat. Tertiam manum idem Iupiter mittit, sed adhibitis in consilium diis, quos superiores & involutos vocant, quæ vastat & includit* &c. Quæ ubi, prima specie erronea videri, monuisset, addit: *hoc secutos esse: ad coërcendos animos imperitorum sapientissimos viros judicasse inevitabilem metum, ut supra nos aliquid timeretur. Vtile fuisse in tanta audacia scelerum aliquid esse, adversum quod nemo sibi satis potens videretur. Ad conterrendos itaque eos, quibus innocentia nisi metu non placet, posuisse super caput vindicem, & quidem armatum.* Postea & hoc addit: *Ne hoc quidem crediderunt, Iovem, qualem in Capitolio & in cæteris ædibus colimus, mittere manu fulmina, sed eundem, quem nos, Iouem intelligunt, custodem rectoremque universi, animum ac spiritum, mundani hujus operis dominum & artificem.* Non negamus hæc

b) Conf. THOM. DEMPSTERVS ad ROSINI Antiq. Roman. l. III. c. 8. 9. 11. p. m. 276.
c) l. XXI. *d)* Metamorph. l. XV. v. 558.
e) l. XXVIII. 2.
f) l. II. adv. gentes.
ff) AVTEVRS de l'histoire universelle p. 139.
g) System. intellect. c. IV. §. 25. p. 538. seq.
h) Nat. Quæst. l. II. c. 41. *i)* l. c.

hæc pro asserenda recta de Deo opinione apud Etruscos militare, primâ fronte; propius tamen considerata non multum hanc viri docti sententiam juvare fatendum est. Nam ut taceamus, non obscure prodere Senecam, ad incutiendum malis metum hanc de Iovis consilio immissis fulminibus doctrinam astute excogitatam esse, cum naturæ necessitate & legibus non consilio eveniant; Dei ideam is Etruscis attribuit stoicam: addit enim: *nomen ei omne convenire; Fati, providentiæ, naturæ, mundi.* Sic ut Deus hic nihil aliud sit, nisi *totum quod videmus, totum suis partibus inditum & se sustinens vi sua*, ut ipse fatetur. Idem Etruscis quoque visum esse, asserit. Vnde pestilentissimus error merito Etruscis transscribendus est. Modo SENECA hypothesi scholæ suæ non inservîverit, ejusque opiniones veteribus Etruscis sine fundamento non tribuerit. Quod hodie discernere impossibile, postquam Tagetis, Labeonis, Antistii atque Terquitii libri de disciplina Etruscorum [k] perierunt, sicque ex ipsis gentis fontibus sapere & judicare nobis non licet.

Quo sensu Deum crediderint?

§. III. Quod si tamen, ut in gentium vetustissimarum rebus aliter fieri nequit, conjecturis locus est, non a vero abhorrere nobis videtur, de Deo ad mentem Stoæ Etruscos sensisse, eumque pro anima mundum penetrante, spirituque, ex quo sunt nata omnia, parteque universi habuisse; nam hic error omnem fere septentrionalem & occidentalem terram pervasit. Et persuadent hoc quoque ea, de generatione ortuque mundi ejusque interitu docuisse dicuntur. Servavit enim SVIDAS [l] nobis anonymi Tyrrheni sive Tusci cosmogoniam, in qua ait:

Origo mundi.

opificem rerum omnium Deum duodecim annorum millia universi hujus creationi impendisse, resque omnes in duodecim domos ita dictas distribuisse: ut primo millenario fecisse cœlum & terram, altero fecisse firmamentum illud, quod appareat, idque cœlum vocasse; tertio mare & aquas omnes, quæ sunt in terra; quarto luminaria magna solem & lunam, itemque stellas: quinto omnem animam volucrum, & reptilium & quadrupedum, in aëre, terra, & aqua degentium. Videri itaque primos sex millenarios ante formationem hominis præteriisse, & reliquos sex millenarios duraturum esse genus hominum, ut sit universum consummationis tempus duodecim millium annorum. Quæ satis quidem cum Mosaica historia creationis, si temporis durationem demas, congruere videntur, [μ] intus tamen considerata, nihil aliud dicunt, quam quod Stoa præcepit, quæ mundum successivis periodis ortum esse statuit. Vnde acute collegit cel. MOSHEMIVS [m] materiam hic, quæ Demiurgo formandam se præberet, supponi, sicque creationem ex nihilo, ex hac cosmogonia non posse exsculpi. Id quod vel ex supra dictis necessario consequatur, ubi ex Seneca demonstravimus, stoicam de Deo sententiam Etruscis placuisse, quæ omnino materiam

k) Conf. DEMPSTERVS *l. c.* TH. BVRNETIVS *Archæolog. philos. c. II. p. 342.*

l) *V.* Τυῤῥηνια *T. III. p. 519.*

μ) Forte tamen inde νοθείας suspicionem quis foveat.

m) Diss. *de creat. ex nihilo §. 29. Syst. int.* CVDWORTHI *p. 995.*

teriam Deo coævam ſupponit. Mirandum itaque non eſt, eaſdem mundi converſiones, in anno magno futuras, a Tuſcis tributas eſſe mundo, quæ placuerunt quoque Stoicis. Refert enim PLVTARCHVS: [n] *cum tempore Marii mirabile in cœlo prodigium eveniſſet, nempe claro & ſereno cœlo vox tubæ acutæ & lugubris, ut obſtupeſcerent & cohorreſcerent ejus magnitudine omnes: Etruſcos ſapientes mutationes in aliam ætatem & genus hominum, mundique quandam converſionem portendi hoc oſtento, prædicaviſſe. Eſſe enim iis octo univerſim genera, vita & moribus inter ſe diverſa; unicuique autem præfinitum eſſe a Deo certum temporum numerum, qui magni anni periodo limitatur.* Quæ omnia ſi inter ſe debito jungantur nexu, mundi ſyſtema Stoico non abſimile, etſi barbarum adeoque rationibus philoſophicis non politum & exornatum, ad quæ gens ſuperſtitioni dedita parum attendiſſe videtur, Etruſcis arriſiſſe, ſit veriſimillimum. His jam præſuppoſitis lux aliqua afferri poteſt controverſiæ recentiſſime inter πολυμαθέςατον LVDOVICVM BOVRGVETVM, Profeſſorem Neocomenſem, cujus eruditioni, tot veterum rerum lumina debemus, & elegantiſſimum ANNIBALEM OLIVIERIVM multa doctrina & humanitate de ſenſu monumentorum aliquot Etruſcorum agitatæ. Dederat [o] enim vir in deperditis linguis eruendis feliciſſimus explicationem duorum monumentorum, pro Etruſcis hactenus habitorum, ad illuſtriſſimum SCIPIONEM MAFFEIVM Veronenſem, inque ea interpretationem quoque tentaverat figurarum & inſcriptionis ænei monumenti, quod SPONIVS [p] & MONTFAVCONIVS [q] jam attulerunt. In eo Oſiridem & Iſidem, ſive ſolem & lunam, Apollinem & Cybelem fœcunditati granorum præſides exprimi ex habitu figurarum, ſignisque fructuum adjectorum collegerat: & juxta hanc interpretationem ex lingua non Etruſca, ſed Pelaſga, inſcriptionem explicuerat, quæ alia ejusmodi poſtea ſecuta ſunt. [r] Hæc lecta & laudata cl. OLIVIERIVS [s] ſibi dubia videri faſſus eſt, non ſolum ob monumentum æneum, eo tempore, quo hoc ſcriptum eſſe BOVRGETVS contenderat, nondum uſitatum, ſed ex ea quoque cauſa, quod Romuli tempore numina Ægyptiorum Romæ nota & culta fuiſſe, difficulter ægreque probari queat, cum Romani admodum peregrinos Deos abhorruerint, & imprimis Ægyptiaca numina vetuerint. Nos hanc quidem litem, ubi difficilius eſſe putamus, interpretationem dare, quam oppugnare, noſtram non facimus, nec negamus, dubium adhuc nobis videri, num Pelaſga ſive veteri Latina, an Etruſca ſit inſcriptio? Quicquid tamen illud eſt, de quo viris doctiſſimis & in his literis verſatiſſimis ſcrupulum non movebimus, certum tamen putamus eſſe Iſidem & Oſiri-

Mundi interitus.

An Etruſcis Iſis & Oſiris noti.

n) In *Sylla T. IV. p. m. 126.* ubi & reliqua legenda ſunt.

o) *Bibliotheque Italique T. III. art. 8. p. 174. ſeqq.*

p) *Miſcell. Er. ant. p. 87.*

q) *T. I. P. I. p. 105. Tab. LIII.*

r) *Biblioth. Italique T. XIV. art. 1.*

s) Pec. ſcripto: *Spiegazione di alcuni monumenti degli antichi Pelaſgi, traſportata dal Franceſe con alcune oſſervazioni ſovra i medeſimi Piſaur. 1735. 4.*

Osiridem exhiberi, hoc enim modius & sistrum & flos loti manifeste docent. Vnde conjicimus paulo serius, & quidem circa ea tempora, quibus Ægyptus Magis peregrinis patuit, vel ejus quoque coloniæ varie dissipatæ sunt. Osiridis & Isidis notitiam atque doctrinam ad gentes Hetruscas & Pelasgas pervenisse. Ea vero cum, ut in antecedentibus probavimus, hypothesin hanc adumbraverit, esse Deum spiritum mundi, materiamque ab eo penetrari, mirandum non est, hujus hypothesis symbola in his terris inventa esse, cum, quod in præcedentibus vidimus, ea Etruscis placuerit sententia, quam Ægyptii sub Isidis & Osiridis ænigmate fovebant.

Romanorum veterum philosophia.

§. IV. Præter Etruscos Romani, non solum imperii magnitudine immortalem post reipublicæ incrementa feliciter promota famam consecuti sunt, sed in ipsa quoque nascentis imperii origine sapientiæ laudem sunt adepti. Ita enim constituta fuit respublica, ut philosophiæ ope id factum esse, quidam sibi persuaderent. Cum enim initia tanto imperio darent homines multi quidem, sed viles & generis agrestis, non diffitente Romanæ historiæ parente LIVIO, [t] fundamentum tum in armis & virium robore quæsitum est. Quod cum diu sustineri ita non posset, nisi legibus vinculum accederet, alter post Romulum rex Numa Pompilius creatus est, quem inclyta justitia religioneque ea tempestate celebrem, & consultissimum virum, ut in illa quisquam ætate esse poterat, omnes divini atque humani juris fuisse, historia Romana testatur. [u] Is ex tot hominum ingenio, moribus, religione, cupiditatumque inclinatione diversissimorum multitudine conflatam temere civitatem legibus instruxit, religionem docuit, mores emendavit, sicque animos in unum vinculum tanta arte sociavit, ut inde dignus habitus fuerit, [x] qui inter philosophos numeraretur, & magni philosophi discipulus crederetur, instituta quoque ejus atque disciplina philosophica fuisse viderentur. Quæ opinio cum momentum aliquod in historia philosophica trahat, expendenda est, & num philosophia fundamenta tanto imperio jecerit expendendum. De philosophiæ vero apud Romanos studio, quod post aliquot demum secula radices apud Romanos fixit, suo, ubi debemus, loco, accuratam instituemus tractationem, hic enim origines tantum philosophiæ barbaricæ, quæ Græcæ scilicet opponitur, inter gentes Italas quærimus. Quæ enim de Sabinorum, Aboriginum Latinorum philosophia, & translatis a Græcis ad has gentes per Æneam philosophiæ studiis HORNIUS [y] dixit, ea ita comparata sunt, ut ne levem quidem verisimilitudinem habeant, & refutationem non requirant, adeo philosophiæ nomine scriptor minus accuratus abutitur.

§. V.

t) *Lib. I. c. 8.*

u) LIVIUS *l. I. c. 18.* PLUTARCHUS in *Numa T. IV. Opp. p. m. 111.* reliquique historiæ Romanæ scriptores fere omnes. OVIDIUS *de Ponto l. III. eleg. 3.*

x) Præter Romanos veteres, quorum meminit LIVIUS & PLUTARCHUS huic opinioni adstipulati sunt HORNIUS *Hist. phil. l. IV. c. 3. p. 232.* & IAC. WINDETUS *de vita funct. statu sect. V. p. m. 92.* etsi ille dubius hæreat. CLEMENS quoque ALEXANDRINUS apud EUSEBIUM *præp. ev. l. IX. c. 3.* Pythagoricum fuisse & Mosaica doctrina nixum leges Romanis dedisse asserit.

y) *l. c. p. 234. seq.*

Numa rex an Pythagoræ discipulus.

§. V. Vt vero inter philosophos numeraretur Numa, præter disciplinam religionis atque legum, quam apud Romanos introduxit, effecit potissimum similitudo institutorum cum disciplina Pythagoræ. Cum enim celeberrimus iste philosophus in inferiori Italiæ parte scholam erexisset, ab eo ad Numam tantam disciplinæ sapientiam dimanasse ipsis Romanis persuasum fuit, eo quod Numæ sapientiam non alio fonte, nisi hoc, ad Sabinos & Latinos pervenire potuisse crederent. Quæ tamen opinio non uno nomine ipsis rerum Romanarum scriptoribus absurda recte visa est. Et eleganter quidem LIVIUS:[z] *Auctorem doctrinæ ejus, quia non extat alius, falso Samium Pythagoram edunt: quem Servio Tullio regnante Romæ, centum amplius post annos*, (& forte post plures, incerta enim Pythagoræ ætas est,)[a] *in ultima Italiæ ora circa Metapontum Heracleamque & Crotona juvenum æmulantium studia cœtus habuisse constat. Ex quibus locis, etsi ejusdem ætatis fuisset, qua fama in Sabinos aut quo linguæ commercio quemquam ad cupiditatem discendi excivisset? quove præsidio unus per tot gentes dissonas sermone moribusque pervenisset?* Quod accuratum Livii judicium apud eos tanto majus pondus habet, qui Italiæ veteris in tot diversissimos populos divisæ conditionem norunt. Putat vero PLUTARCHUS, Pythagoræ nomen, quod pluribus commune fuisse suo loco probabimus,[b] confundendæ præceptoris Numæ personæ cum Samio philosopho occasionem dedisse, & videri regis institutionem aut barbaro cuidam Pythagoræ præstantiori adsignandam, aut non Pythagoram philosophum quinque ætatibus Numa posteriorem, sed Pythagoram Lacedæmonium intelligendum esse, qui in Olympico certamine Olympiade decima sexta, cujus anno tertio Numa rex constitutus fuit, stadium vicerit, & in Italia oberrans atque cum Numa congressus, ei in constituendo regno socius fuerit, cujus Pythagoræ doctrina effectum sit, ut Romanorum institutis multa Spartana sint admixta. Non tamen probabilitate multa se hæc opinio commendat, cum prius evincendum sit, Pythagoram istum, quem pugilem fuisse veteres tradunt, humani divinique juris cujus scientia eminebat Numa, fuisse consultissimum, illumque in Italia oberrasse, & tandem Numæ se in regno constituendo socium præbuisse. Quod ut historia tacet, ita quam exigua hujus traditionis fides sit, prodit. Multo itaque propius ad veritatem accedit LIVII judicium, a quo ipse PLUTARCHUS discedere non audet: *Numam suopte ingenio temperatum virtutibus animum habuisse, instructumque non tam peregrinis artibus quam disciplina tetrica & tristi veterum Sabinorum, quo genere nullum quondam incorruptius fuit.* Sed ut ipsam Numæ philosophiam pernoscamus, in quo eam sitam fuisse traditio referat, expendendum est, & examinandum, quibus rationibus Numam philosophum fuisse, probare, qui hæc contendunt, audeant?

 §. VI.

z) *loc. cit.*

a) Ante XLIII. Olympiad. & post LIV. Olympiad. Pythagoram natum non fuisse suo loco demonstrabitur.

b) Vbi de Pythagoræ historia agendum erit.

Numa philosophia asserta.

§. VI. Argumentis vero, si Romanos audimus, his potissimum utuntur, ut I. ad religionem a Numa inter Romanos introductam provocent. [c] Prudentissimus enim rex exasperatum populum ad pacem traducere, negotium non parvi laboris esse intelligens, a religione auxilium petiit, & ferocem bellique cupidam multitudinem sacrificiis, pompis & choreis, quæ majestati delectationem adderent, delinivit; nonnunquam terrores a Diis oblatos, spectraque geniorum prodigiosa renuncians animos superstitione captos dejecit. Quæ res, monente PLVTARCHO cum primis effecit, ut sapientiam disciplinamque suam Numa Pythagoræ consuetudine parasse videretur. Nam & hujus philosophiæ magna pars in congressu cum Diis & studio religionis consumebatur. Sed II. artes quoque easdem, ad conciliandam sibi auctoritatem, adhibuisse, quas Pythagoras adhibuit, monent; Vt enim ille femur aureum ostendit, aliisque portentis usus dicitur, ita & Numam Deæ cujusdam, seu Nymphæ, amorem, congressusque secum occultos, & cum Musis consuetudinem prætendisse, & pleraque vaticinia Camœnis accepta retulisse ajunt. III. Docuisse Romanos unam summo cultu venerari Tacitæ nomine; ut Pythagoricum silentium referret, atque commendaret. IV. Præterea leges de simulachris positas germanas esse Pythagoreis placitis: Pythagoram enim principium rerum non sensile, aut motui obnoxium, sed invisibile, interitus expers, soloque intellectu perspici quod posset, esse statuisse: Numam Romanis usu effigiei alicujus Divum, quæ hominis aut animalis cujuscunque formam haberet, interdixisse: neque priscis illis temporibus fuisse apud illos vel pictam ullam Dei imaginem vel fictam; sed primis centum atque septuaginta annis, etsi templa ædificassent, atque sacras ædes exstruxissent, nullum tamen omnino simulacrum efformavisse; nempe eo, quod & nefas esset præstantiora deterioribus assimilare, neque Deum aliter quam ingenio attingi posse censerent. V. Sacrificiorum quoque ritus Pythagoricæ religioni proxime accedere; facta enim esse sine sanguine, & plerumque farina, libatione, rebusque vilissimis constitisse. Adduntur his alia: VI. Sacerdotii Vestalium, totiusque de igne perpetuo, quem eæ custodiebant, ritus auctorem Numam esse, eumque custodiæ causa perenni igni Vestæ templum circumdedisse, quod rotundum ab eo instructum sit, non ut terræ, quasi ea Vesta esset, sed ut universi figuram exprimeret, in cujus medio ignem collocatum Pythagorei censent, eumque Vestam & unitatem appellant, terramque neque immobilem neque in medio circumferentiæ sitam autumant, sed in orbem circum ignem ferri. [d] VII. Adjicitur his, Numam cœlestia attigisse, temporumque rationes emendasse, mensesque ad cursum solis pariter & lunæ correxisse. VIII. Philosophiam quoque moralem Pythagoreorum instar sobriam commen-

c) Adducimus rationes a PLVTARCHO *l. c.* allatas, utimur vero versione XYLANDRI.

d) Refutavit hanc explicationem EZECH. SPANHEMIVS *de Vesta & Prytan. Græc. T. V. thes. Græv. p. 688.* contendens, Vestam significare terram, in cujus centro ignis contineatur. conf. CHERBVRI *de relig. gent. c. X. p. 97.* qui ignem omnia vivificantem denotare contendit.

mendasse: & quemadmodum Pythagorici noluerint, ut obiter quisquam in transitu Diis supplicaret: sed ut domi prius mente ad hoc præparatus adoratum veniret; ita Numam censuisse: debere cives nihil rerum sacrarum vel videre, vel audire obiter & neglectim: sed vacantes ab omnibus aliis rebus, cultui Deorum, tanquam maximo negotio animum intendere. Et ne quid philosophiæ Numæ desit, IX. præcepta quoque Numæ Pythagoricis multis fuisse germana atque symbolica affirmantur. Nam ut ille jussit supra chœnicem non sedere, ignem gladio non prorutare, peregre abeuntes non retrospicere, Diis superis impari numero sacrificare, inferis pari; quorum omnium sensum clam vulgo habuit: ita & Numæ quædam instituta rationem habere arcanam: cujus generis sint: Diis non libandum ex vite non putata, neque litandum sine farina, adorantem in orbem se circumagere, & sedere peractis precibus debere. Horum priorum duo enim videri docere, aliquam pietatis partem in moribus cicurandis quasi, & ad mansuetudinem componendis positam esse. Conversionem autem inter precandum, motum universi exprimere, vel quod vero propius est, quoniam Deum templa ad solem orientem spectant, eum, qui precatur, inde se in orbem convertere, dum ad Deum redeat, eoque voti sui perfectionem indicare. Quod autem precibus peractis sedere jussit, augurii vim habere, quia bonorum vota certa sint ac firma futura, &c. Satis hæc poterant videri ad efformandam ideam aliquam philosophiæ Numæ; sed ne quid demonstrationi desit, additur his X. quemadmodum Pythagorici nihil scriptis mandaverint, sed suam doctrinam memoria & institutione iis, quos dignos judicarent, absque literarum officio tradiderint: ita & Numam libros sacrorum, vivum quidem docuisse, & eorum intelligentiam ac usum sacerdotibus tradidisse, secum vero sepeliri jussisse, existimantem, non recte arcana inanimata literis committi. Et fuisse Valerium Antiatem auctorem, duodecim libros de ceremoniis, totidemque alios Græco sermone de philosophia conscriptos cum Numa terræ mandatos fuisse. Quæ cum quadringentis abhinc annis elapsis vehementibus imbribus tumulo aperto vi inundationis ejicerentur, librique ejecti a Pætilio prætore legerentur, apparuisse, quod fuerint Pythagorici, nefasque putatum, ut ea, quæ in libris continerentur, multitudini innotescerent, ita factum, ut libri in comitium allati ac combusti sint. [e] XI. Tandem ut nihil ad philosophiam Numæ requiri posse amplius censeatur, ad ingenium quoque atque mores Numæ provocatur; fuisse enim cum natura compositus ad omnem virtutem moribus, tum vero disciplina tolerantia, studioque sapientiæ adhuc mansuetiorem redditum, ejectis ex animo non iis modo, quæ apud omnes pro vitiis habentur, pravis animi affectionibus, sed vi etiam & cupiditate, quæ apud barbaros laudi dantur: eam fortitudinem veram esse judicantem, qua appetitus ratione coërcentur. Et ne temporis rationes obstent, XII. contendunt tandem [f] philosophiæ Romanæ patroni

e) LIVIUS l. XL. c. 29. PLINIUS l. XIII. c. 13. PLUTARCHUS l. c. LACTANT. l. I. c. 22. AUGUST. de C. D. l. VIII. c. 5. f) Histoire critique de philosophie T. III. p. 7.

troni, Numam non modo sed & Pythagoram optimam disciplinam a Sabinis hausisse, indeque etsi dispari tempore vixerint, parem tamen & ex uno fonte haustam disciplinam suis commendavisse.

Negata. §. VII. Ingenio hæc quidem non destitui, veritate tamen, quilibet rem recte ponderans, facile comprehendit. Quemadmodum enim in ostendendis doctrinarum fontibus non ad solam aliquam earum convenientiam respiciendum est, sed demonstrari debet, qua ratione ortum suum ex aliis dogmatibus habuerint: ita nunquam probari potest, Pythagoram cum Numa ex eodem fonte hausisse, & Sabinæ disciplinæ alumnum utrumque fuisse. Et Numam quidem partem eorum, quæ de religionibus constituit, a Sabinis, inter quos vixerat, quique hac in re celebres erant, hausisse, eaque optimo ingenio usum ad rempublicam ordinandam & emendandam feliciter applicuisse, non negabimus: Pythagoram vero ad Sabinos penetrasse, ne illi quidem affirmant, qui tamen nullum fere angulum orbis habitabilis omittunt, quem Pythagoram religionis causa non perreptasse contendunt. Reliqua vero conformitas inter Numæ & Pythagoræ instituta vel aperte sapit hypothesin, & tanta violentia ad partes ea trahit, ut præjudicio non impedito se statim prodat: vel communis ea est & cuivis ratiocinanti facile obvia, nec singulari fonte opus habet. Religione enim populum mansuefacere omnium fere legislatorum ars fuit, quemadmodum & divina portentis jactata auctoritas non Pythagoram solum, sed plerosque veteris orbis magnos viros, qui imperia & respublicas fundarunt, in partes traxit. De Deo sileri eo magis Numæ imperandum erat, quo magis novæ religioni conducebat, in rationes ejus politicas non inquirere. Nullis vero simulachris Deum colere, non Pythagoræ, sed Persarum quoque institutum fuit, idque paulo altius ratione utenti per se obvium: quæ ratio etiam de sacrificiis valet. Quæ vero de Vestæ templo deque symbolis Numæ afferuntur Pythagoricis similia, apertæ nugæ sunt, ab iis efficta, qui fabulæ veteri fidem conciliare satagebant, eadem enim facilitate, qua afferuntur, negantur quoque. Scripta vero sua abscondere non alia ratio, quam arcana disciplina, imperio quam maxime inservitura, quæ per omnem orbem apud veteres gentes percrebuit, Numam jussit, inque eo non solum Pythagoram, sed plures magnos viros socios habuit. Interim magnum virum, & legislatorem prudentissimum, Numam fuisse [g] adeo non negamus, ut facile in PLUTARCHI sententiam concedamus, præferendum esse Lycurgo legislatorum fere principi. Verum hæc virum quidem prudentem constituunt, qua ex causa quoque CICERO [h] ei sapientiam constituendæ patriæ, & PLUTARCHUS [i] prudentiam civilem recte tribuunt; non vero philosophum faciunt. Nec hic scopus erat Numæ, qui magno ingenio, disciplina & miris artibus multitudini apte non cohærenti uniendæ se accommodans,

g) Conf. CICERO *de orat. l. III. p. m.* 287. qui eum, *de Orat. II.* Pythagoræ recte præfert.

h) *loc. cit.*

i) *loc. cit.*

modans; practica magis disciplina, quam theoreticis meditationibus fundamenta religionis & imperii jaciendo ita reipublicæ se attemperavit, ut quod fortuito concursu coaluerat, ratione & arte compositum, & firmis coaptatum vinculis perpetuum duraret. Ex quibus, quid de Romanorum vetustissimorum philosophia censendum sit, colligere quivis potest. Nec diu quoque Numæ disciplina viguit, animis Romanorum ferocibus aptis magis ad arma atque bella, quam ad pacis & religionis artes; sed sub Tullo Hostilio ab optimis institutis recedi cœptum est. Qui Romanorum genius tantas radices egit, ut post aliquot secula cum Græci philosophi legati Romam venirent, & de philosophia differerent, illi corrumpendis juvenum animis nati viderentur, matureque domum remitterentur: qua de re historiam philosophiæ apud Romanos persequuturi suo loco, quantum par est, fusius dicemus.

* *

CAPVT VNDECIMVM
DE PHILOSOPHIA SCYTHARVM, THRACVM ET GETARVM.

§. I.

Philosophia Scytharum,

Perlustravimus hactenus universum pene mundum habitatum, gentesque omnes, quæ barbaræ Græcis dictæ sunt, qualis philosophia, quæque doctrina de rebus divinis & humanis apud eos fuerit, exquirentes. Sola nobis restat Scythia, quæ olim generali nomine, quicquid terrarum versus septentrionem continebatur designavit; postea vero ubi Celtia a Scythia distincta est, gentes tantum hyperboreas ad extremos Europæ angulos sitas, & tum hujus tum Asiæ partem incolentes indicavit. Cum itaque capite [illegible], ubi de Celtica philosophia egimus, eos quoque populos consideraverimus, qui terras septentrionales versus occasum Celtiamque vergentes occuparunt, [a] atque Celto-Scythæ dicti sunt, quod eamdem cum Gallis doctrinæ originem & traditionem habuerunt; restant nobis Scythæ hyperborei, Europæ atque Asiæ limites occupantes, [b] de quorum philosophia [illegible]ciendi necessitatem ordinis ratio nobis imponit.

indole naturæ potius quam ingenio & arte conspicua.

§. II. Fuisse vero Scythas, quique generali hoc nomine continentur populos septentrionales ingenio quidem rudes & arte atque disciplinis vere barbaros, vitæ tamen innocentia atque moribus integerrimis cum paucis comparandos, omnes uno ore scriptores testantur. Ita enim elegans quidam inter Romanos historicus. [c] *Nullum scelus apud eos furto gravius; quippe sine tecti munimento pecora & armenta habentibus quid salvum*

a) Conf. quæ observat OL. RVDBECKIVS in *Atlantide p. 62. 63.* aliique passim.

b) Conf. STRABO *l. VII.* POMPONIVS MELA *l. II, c. 1.*

c) IVSTINVS *l. II. c. 2.*

salvum esset, si furari liceret? Aurum & argentum non perinde ac reliqui mortales appetunt. Lacte & melle vescuntur; lanæ iis usus ac vestium ignotus: & quanquam continuis frigoribus urantur, pellibus tamen ferinis aut murinis utuntur: Hæc continentia illis morum quoque justitiam edidit, nihil alienum cupientibus. Paria LUCIANUS, [d] CURTIUS, [e] STRABO, [f] HERODOTUS, [g] ARRIANUS, [h] quique alii morum apud Scythas meminerunt, testantur. Quod quidem facile concipi potest, cum defuerit nationibus his, durum atque pauper vitæ genus excolentibus, occasio vitiorum, quæ luxuriam & avaritiam gignere plerumque solent. Nihil tamen omne illud ad faciendum Scythis locum in historia philosophica affert. Nam non philosophiæ beneficio, sed naturæ quadam bonitate & occasionis ad scelera defectu hæc morum apud eos integritas invaluit. Id quod probe notavit IUSTINUS [i] qui supra adductis hæc addit: *prorsus ut admirabile videatur, hoc illis naturam dare, quod Græci longa sapientium doctrina præceptisque philosophorum consequi nequeunt; cultosque mores incultæ barbariæ collatione superari. Tanto plus in illis proficit vitiorum ignoratio, quam in his cognitio virtutis.* Forte tamen in his testimoniis admirationi peregrinarum rerum aliquid datum, & Scytharum virtus nimis laudibus elata est. Feritatem enim populorum horum cum bella cruenta ab iis gesta testentur, & immanis mos, sacrificia hostiis humanis peragendi prodat; recte inde intelligitur, nondum ibi habitavisse virtutem, ubi ignorata illis gentium aliarum scelera exulaverunt. [k] Quicquid tamen horum est, certe philosophos ex Scythis exsculpere, idem est, ac informe saxum mutare in statuam. Audiendus itaque non est ALEXANDER AB ALEXANDRO, [l] qui apud Scythas Agrippeos, Abios & Calvos philosophos enumerat, qui sacri habiti sint. Nationes enim cum philosophorum sectis vel theologorum collegiis confunduntur, Abios enim nomadicum hominum genus inter Scythas esse, STRABO [m] & TERTULLIANUS [n] nos docent. A quibus diversi qui a Strabone πολισαὶ καὶ κῆισαι dicti sunt, quoniam vicatim & oppidatim cœperunt habitare, quos tamen ideo φιλοσοφῦντας dici a SCALIGERO, [o] merito mireris. Nihil enim, quod philosophiam referat, præter vitæ innocentiam, quam STRABO in iis laudat, habuerunt; & a recta vocis significatione recedunt, qui ob hanc morum integritatem magnos ex Scythis philosophos exsculpunt. [p] Nam & illi Scytharum, qui apud Græcos in magna fuerunt existimatione, id quod Anacharsidi, Abaridi & aliis contigit, non propter philosophiam atque eruditionem famam atque nomen consecuti sunt, sed ὅτι ἐθνικόν τινα χαρακτῆρα, ἐπέφαινον εὐκολίας, καὶ τε-

λειό-

d) In *Toxari T. I. p. m. 590. seqq.*
e) *l. VII. c. 8.*
f) *l. c.*
g) *l. IV.*
h) *l. IV.*
i) *l. c.*
k) Conferenda cum his quæ eleganter disserit cl. PELLOUTIERIUS *Bibl. Germ. T. XXIX. p. 224. seqq.*
l) *Genial. dier. l. IV. c. 13. p. m. 224.*
m) *l. c.*
n) *De præscriptionibus c. 42.*
o) In *Elencho Trihæresii c. XX. p. m. 149. 150.*
p) *Histoire critique de la philosophie T. I. l. I. c. 2. §. 2. pag. 38. seqq.*

ἁπλότητος, καὶ δικαιοσύνης, [q] *quod gentilitium quendam characterem facilitatis, perfectionis ac justitiæ præ se ferrent.*

Theologia Scytharum.

§. III. Etsi vero philosophos ex Scythis effingere non licet, meretur tamen theologia harum gentium attentionem, quæ quo magis canam antiquitatem sapit, eo majus quoque momentum trahit. Non enim expertes fuisse notitiæ de Deo, deque creatione mundi, inde concludi potest, quod ABARIM *oracula Scythica* & *theogoniam* scripsisse, & ICESIUM *de mysteriis* librum reliquisse veteres memorent. [r] Nihil tamen eorum ad nos pervenit, conjici tamen ex iis, quæ capite nono de theogoniis & mythologia septentrionalium populorum versus occidentem divertentium diximus, potest, similia quoque apud Scythas orientem versus habitantes obtinuisse. Ex Asiatica enim Scythia istos populos occidentem versus exiisse supra probavimus. Mature tamen vitæ ratio vaga & incertum vivendi genus hæc extinxisse videntur, unde & tam pauca de harum gentium religione apud scriptores reperiuntur. [s] Illud vero admodum simile, religionem cultumque Dei apud Scythas ab orientalium placitis & dogmatibus valde fuisse diversum, quem cum tandem relinquerent, & orientalium religioni accederent Scythæ, qui in Asiam irruptionem fecere, ἐς τὸ αὐτῶν ἔκλιναν σέβας τὴν πάτριον ἀθείαν ἀφέντες, *ad cultum eorum inclinarunt, patrio numinis contemtu relicto*, ut habet NICEPHORUS GREGORAS. [t] Quod non ita intelligendum est, ut nonnulli acceperunt, [u] Scythas fuisse atheos, nullumque Deum agnovisse: sed vult id tantum historicus, eos, relicto contemtu religionis, qualis apud orientales vigebat, tandem mutatis moribus Assyriorum numina recepisse. Deos enim admisisse Scythas, gravi oratione Anacharsis apud PLUTARCHUM testatus est. [x] Præter Deum animæ quoque immortalitatem credidisse Scythas, inque eo consensisse cum Celtis & reliquis versus septentrionem habitantibus populis, supra jam ex parte dictum est. Spes enim vitæ post mortem, & alterius vitæ sedes bellicosissimas has gentes faciebat. Qua de re ex ore Trajani inducit JULIANUS imperator [y]: *Sunt Getæ omnium, qui unquam fuere bellicosissimi, non tantum ob corporis robur, sed propter eam quam eorum animis defixit opinionem, qui apud ipsos colitur, Zamolxis. Non enim se mori, sed in alias sedes transferri existimantes paratius id faciunt, quam cum iter aut peregrinationem suscipiunt.* Id quod etiam confirmat HERODOTUS [z] referens, sperare moribundos, perventuros se ad Zamolxin. Ex quibus patet, vitam alteram Scythas post mortem credidisse. An vero animarum migrationem statuerint, ex obscuris

q) STRABO *l. c.*

r) CLEMENS ALEX. *adm. ad gent. p. 42. s.* an vero, quod hic traditur, Sauromatæ Scytharum populus, ensi sacrificaverint? doctissime exponit PELLOUTIERIUS *Bibl. Germ. T. XXIX. p. 215.*

s) Conf. BURNET. *archaeol. phil. c. II. p. 341.*

t) *l. II. Hist. Rom. p. m. 18.* ed. Wolf.

u) REIMMANN. *Histor. Atheismi c. VIII. §. 5. p. 80.*

x) *In convivio T. I. p. m. 286.*

y) In *Cæsaribus.*

z) *l. IV. p. 280.*

ris veterum relationibus ſatis certo definiri nequit. Nobis veriſimillima videtur POMPONII MELAE relatio,[a] qui luculenter: *Quidam feri ſunt, & ad mortem paratiſſimi, Getæ utique. Id varia opinio perficit: aliiredituras putant animas obeuntium; alii, etſi non redeant, non extingui tamen, ſed ad beatiora tranſire; alii, emori quidem, ſed id melius eſſe quam vivere.* Ex his vero opinionibus contemptus mortis & gaudia ad ſepulchra quæ & MELA & VALERIUS MAXIMUS[b] de Thracibus Getisque referunt. Ita enim apud populos bellicoſos doceri intererat.

Abaris Philoſophus.

§. IV. Inter Scythas hyperboreos magnum apud Græcos nomen ſibi peperit ABARIS, inter ſapientes, ſive philoſophos tanto conſenſu numeratus, ut inter celeberrimos Pythagoræ diſcipulos referretur. Quod tamen Pythagoreorum ſtudium in Abarim mire hiſtoriam ejus turbavit. Fatetur enim ipſe ex horum hominum numero IAMBLICHUS,[c] *quod Pythagorei proni ſint ad fidem adhibendam talibus, qualia de Ariſtæo Proconneſio & Abaride hyperboreo* μυθολογούμενα, *per fabulas atque commenta referuntur: & quotquot alia ſunt generis ejusdem. Omnibus enim hujusmodi adhibere aſſenſum: multa quoque & ipſos comminiſci, ſaepeque talium, quæ fabuloſa videntur, mentionem facere, tanquam nihil non credentes, quod ad Deum refertur.* Ex qua candida confeſſione, quam ſubleſta fides horum hominum ſit, manifeſtum eſt, qui dum fundamentale quaſi dogma a magiſtro conſtitutum receperunt, περὶ θεῶν μηδὲν θαυμαστὸν ἀπιστεῖν, μηδὲ περὶ θείων δογμάτων, *nulli divino vel operi mirando vel dogmati fidem denegandam eſſe;*[d] fraude, fallaciis, & mendaciis philoſophicam hiſtoriam miſere conſpurcarunt. Fuiſſe vero fertur Abaris Scytha hyperboreus, filius Scuthi,[e] Apollinis hyperborei ſacerdos, θαυματουργός. Mirabilia enim multa de eo memorantur. Quod ſi enim, ſi Diis placet, fides eſt mythologis, accepit ab Apolline ſagittam,[f] mirabilem, in templo Apollinis repoſitam, ut ea ad ſuperandas in longa peregrinatione itineris difficultates uteretur. Vectus itaque ea per invia quæque flumina, lacus, paludes, montes, & alia id genus, ac præterea eadem ſagitta, luſtrationes peregit, peſtemque depulit, atque arcuit ventos ab urbibus, quæ opem ejus implorabant, id quod Lacedæmone & Cnoſſi factum eſſe contendunt.[g] Et hac quoque ſagitta, per aëra in Græciam delatum eſſe mentiuntur.[h] Cum enim, referente HARPOCRATIONE,[i] & SUIDA[k] lues univerſum popularetur orbem, Apollo conſulentibus oraculum Græcis barbarisque reſpondit, Athenienſes omnium nomine vota facturos. Multis vero gentibus ad eos legatos mittentibus, etiam Abaris hyperboreus legatus

a) *l. II. c. 1.*
b) *l. II. c. 6.*
c) In *vita Pythag. n. 138. p. 116. ſ.* edit. Kuſteri.
d) IDEM *l. c. n. 148. p. 125.* & in *Protreptico Symb. IV.*
e) SUIDAS in *Abaris T. I. p. 3. ſeq.*
f) Hanc ſagittam, referunt mythologi, Apollinem in hyperboreo monte defodiſſe, cum Cyclopas interfeciſſet, qui fulmen Iovi fecerant, quo Aeſculapius erat interfectus. Sed poſtquam Iupiter ignoviſſet filio, ſagittam ipſam vento ad Apollinem perlatam cum frugibus, quæ eo tempore naſcebantur. vid. HYGIN. *Poët. Aſtron.* VALESIUS *ad Harpocrat. p. 83.*
g) IAMBLICHUS *l. c. n. 91.* PORPHYR. *vit. Pythag. n. 29. p. 35.* ed. Kuſt.
h) SUIDAS *l. c.*
i) In *Abaris, p. 5.*
k) l. c.

gatus venisse traditur: Sagitta divina vero vecto nomen peperit, ut *αἰθροβάτης*, *aërambulus* vocaretur. [l] Ad Græcos itaque delatus, mirabilibus suis, cum & sacrorum esset peritissimus, & ariolus celebris, [m] magnam auri summam corrogavit, quam Deo Apollini, in hyperboreo templo consecraret. Transeunti autem, narrant, per Italiam, visum esse Pythagoram Deo, cujus erat sacerdos simillimum, & propterea sagittam Pythagoræ reddidisse, quam iter ingressurus e templo sumserat, ut ea ad superandas in tam longinqua peregrinatione itineris difficultates uteretur. Pythagoram autem rei insolentia minime commotum, nec causam, cur daretur, percontatum, Abaridi seorsim ab arbitris abducto, aureum suum femur ostendisse, & ita fidem fecisse, quod non male fecisset; hortatumque esse, ut illic loci maneret, & emendandis, qui se ipsis oblaturi erant, sociam sibi præstaret operam, aurum vero, quod collegerat, communicaret cum familiaribus. Cum itaque apud ipsum maneret, physicam & theologiam in compendium redactas illi tradidisse, & loco extispicii, quod per sacrificia fieri solet, divinationem per numeros docuisse, immo & alia studia Abaridi convenientia cum illo communicavisse. Hactenus IAMBLICHVS, [n] qui & alio loco, sui quasi immemor, tradit, [o] Abarim congressum cum Pythagora, cum hic a Phalaride captivus detineretur, plures ei quæstiones maxime sacras proposuisse, de simulacris, de religiosiore Dei cultu, de providentia, de rebus tum quæ cœlo continentur, tum quæ in terris passim versantur, & similibus aliis. Phalarim vero in utrumque ira exarsum acerbe invectum esse, Abarim autem Pythagoræ gratias egisse, & edoctum ab eo, quod a cœlo pendeant reganturque omnia, ex iis, quæ Dæmonum quorundam operatione immittuntur, Phalaridi persuadere conatum esse, dari divinam providentiam, quæ omnem hominum expectationem & vim longe superet. Reliqua quæ de dissertationibus Pythagoræ philosophicis coram Phalaride & Abaride narrat, cum prolixiora sint, apud ipsum IAMBLICHVM legenda sunt. Quod si porro Abarideæ fabulæ incrustatoribus fides danda, ad Trajanos quoque discessit, & paratum ex ossibus Pelopis, Palladii simulacrum eis vendidit: [p] tandemque ad suos rediens, quod SVIDAS [q] habet, sagitta mirabili ex Græcia in Scythiam reductus est, postquam candore, sinceritateque atque bonitate animi Græcos sibi devinxisset. [r] Et hæc quidem nobis tanquam certissima historiæ facta narrant, Abaridis fabulæ commentatores; adeo se tamen turpiter dant, ut mentiendi & fingendi audacia manibus palpari queat. Id quod vel ex solis temporum rationibus demonstrari potest, quæ adeo male in Abaridis historia cohærent, ut vel hoc solo argumento tota narratio suspecta fiat. Accidisse enim luem illam, cujus occasione Abaris in Græciam missus est, Olympiade tertia, non solum HIPPOSTRATVS apud HARPOCRATIONEM [s] & SVIDAS [ss] auctores

l) IAMBLICHVS & PORPHYR. *ll. cc.*
m) EVSEBIVS *Chronic. n. MDLXVIII.*
n) *l. c. n. 92.* & PORPHYRIVS quoque *l. c.*
o) *n. 215. seq. p. 175. seqq.*
p) FIRMICVS MATERNVS *de errore profanar. relig.* SCALIGER. *ad* EVSEB. *chron. n. MCDLIV.*
q) *l. c.*
r) STRABO *l. VII.*
s) *l. c.*
ss) *l. c.*

res sunt, sed & festum Proërosiarum evincere videtur, quod ante arationem pro universis Græcis aliisque populis ab Atheniensibus propter avertendam famem & luem fieri suetum Olympide V. observatum jam est. [t] Alii tamen serius, & Pindarus quidem temporibus Crœsi Lydorum regis, [u] alii Olympiade vigesima tertia vixisse Abarim contendunt, alii IAMBLICHI & PORPHYRII narrationibus fidem habentes, qui cum Phalaride congressum referunt, in hujus tyranni tempora Abarim reponunt, [x] ubi tamen, cum Pythagoram quoque convenisse in aula Phalaridis narretur, difficilis inde de ætate Phalaridis & Abaridis quæstio atque controversia inter doctos Britannos enata est; [y] quam discutere hujus quidem loci non est, illud tamen inde notandum e re præsenti est, Phalarim tyrannidem non exercuisse ultra 28. annos, nec minus annis 16. cædemque ejus non priorem fuisse Olymp. LVII. 4. quæ BENTLEII sententia est, nec posteriorem Olymp. LXIX. 1. quod DODWELLO placuit. Quamcunque sententiam eligas, quæ potissimum Pythagoreorum relationibus nitatur, non constabit illa, cum occasione, quam mittendi Athenas Abarim causam Scythis fuisse veteres tradunt. Ita vero corruit etiam traditio FIRMICI, qui eum Palladii fabricatorem ponit, & ita temporibus longe vetustioribus asserit: corruunt etiam temporum notationes apud EVSEBIVM, qui cum Pindaro quidem regni Crœsi initiis adscribit, mox tamen ad Olympiadem LXXXII. 4. refert. Nec in tanto dissensu certi quid definiri posse putamus, miramur tamen viros doctissimos, qui de Phalaridis & Abaridis temporibus acerbe inter se contenderunt, tantum fidei commentis Iamblichi & Porphyrii, & his similium dare potuisse, cum non tantum ipsi Platonici fateantur, scholam suam a commentis in hoc argumenti genere non abhorrere, sed & manifestum fit, nihil in tota narratione cohærere, cum ipse Iamblichus mox [z] Agrigenti, in aula Phalaridis Abarim cum Pythagora congressum narret, mox [a] in eo loco, ubi scholam instituit, ab eo edoctum esse tradat. Et cum horum hominum studium, omnes antiquitatis canæ viros mirabiles, hariolos, sacerdotes, magos in disciplinam Pythagoræ trahendi, sicque herois sui famam & auctoritatem augendi in vulgus notum sit, facile omnes, qui rem recte ponderant, exigui & vere nullius momenti eorum fidem esse, concedent. Verisimiliter itaque ad tertiam Olympiadem Abaridis ætas nobis referri videtur, quod si admittamus, vera ejus historia a nugis & fabulis, quibus ea referta est, facili negotio discerni potest. Hæ enim tam inconditæ & insulsæ sunt, ut nec HERODOTVS [b] eas pro veris nar-

t) *Scholiast.* ARISTOPHAN. in *equit. p. 331.* SVIDAS in *προηροσίαι T. III. p. 183.* & in *εἰρεσιών. T. II. p. 29.*

u) Apud HARPOCRAT. *l. c.* POTTER *archæol. Græc. p. 389.*

x) Conf. BAYLE *Dict. v. Abaris not. D. E. T. I. p. 4. seq.*

y) Inter celeberrimos viros RICHARDVM BENTLEY, CAROLVM BOYLE, HENRICVM DODWELLVM, WOTTONVM aliosque quorum scripta enumerat FABRICIVS *Bibl. Græc. l. II. c. 10. Vol. I. p. 405.* Eminent inter hæc dissertationes BENTLEII & DODWELLII de *Phalaridis epistolis.* Potiora momenta quoque congessit BAYLE *l. c.* qui quosdam recentiorum errores de ætate Abaridis detegit.

z) *n. 215.*

a) *n. 92, 93.* b) *L. IV. c. 36.*

narrare, nec IAMBLICHVS sine præfamine licentiæ mentiendi orbi obtrudere ausus fuerit. Nec difficile est, fontes ejusmodi fabularum detegere, si modo ad ea tempora attendamus, quibus verisimiliter Abaris vixit. Cum enim istis temporibus superstitio philosophiæ cultu nondum expugnaretur, inventi sunt impostores plurimi, qui divina oracula, atque inspirationem prætendebant, peculiaria cultus divini genera instituere satagebant, & miracula se edere posse jactantes, regiones atque urbes a peste, fame aliisque malis lustrationibus & incantationibus liberare promittebant, callidissimis præterea præstigiis superstitiosæ plebi illudentes. Quem in finem per orbem vagabundi oberrabant, homines auro emungebant, & nescio quam diviniorem sapientiam carissime vendebant. Testes ex multis erunt atque exemplum dabunt, quos Abaridi jungit IAMBLICHVS[c] Empedocles Agrigentinus, Epimenides Cretensis, & ipse, qui tantopere extollitur Pythagoras, id quod ad horum virorum historiam delapsi ex instituto probabimus, & vel sola cognomina probant; Empedocles enim ἀλεξάνεμος, ventorum depulsor, Epimenides Catarthes, sive expiator dictus est: nec ineleganter observat ARTEMIDORVS,[d] somnium vaticinandi facultatem objiciens animo, prædicere vitam vagabundam & itinera, διὰ τὸ τὲς μάντεις περινοσεῖν, *eo quod vates vitam errabundam agant*. Talem vero Abarim fuisse omnes vitæ ejus circumstantiæ, quæ ulla probabilitate veræ videntur, suadent. Percurrit enim non Græciam tantum, sed Italiam quoque, & vaticinandi facultatem jactavit,[e] lustratisque regionibus & urbibus oracula præscripsit,[f] morbis verbis & incantationibus mederi promisit,[g] & miris præstigiis artibusque illusoriis popellum ad corradendum aurum detinuit. Et hanc ipsam ejus sagittam referimus, nisi potius omnis illa narratio, quod multi veterum[h] contendunt, inter fabulas referenda sit. Non enim sine omni verisimilitudine credi potest, præstigiatorem hunc ejusmodi sagittam populo ostendisse, qua opinione vulgi majora & mirabilia effecit, sicque divinas jactavit & impudenter mentitus est: qualia sæpius & apud veteres & nostris temporibus facta esse, multis exemplis probari posset,[i] & Iacobi Aymari virga divinatoria egregie illustravit PETRVS BAYLE.[k] Hæc cum fabulis postea augerentur, tota Abaridis historia in mythologiam & inanes nugas mutata est, adeo ut Heraclides, teste PLVTARCHO[l] integrum libellum de ejusmodi μυθολογεμένοις Abaridis conscripserit. Hæc Herodoti jam tempore ad fallendos magis pueros quam delectandos viros narrabantur. Postquam vero Platonici recentiores aliique hujus furfuris homines inter gentiles philosophos e re sua & gentilis superstitionis esse rati sunt, Pythagoram aliosque veteres hujus generis philosophos, theologos, hariolos, præstigiatores divinis IESV CHRISTI discipulis, θαυματέργοις

c) *n. 136.* PORPHYR. *l. c. n. 29.*
d) *Oneirocrit. l. III. c. 21.*
e) CLEM. ALEXANDRIN. *Strom. l. I.*
f) APOLLON. *mirabil. histor. c. 4.*
g) PLATO in *Charmide.*
h) Vid. imprimis HERODOTVS *l. c.*
i) Conf. BAYLE *l. c. not. B.*
k) *l. c. not. H.*
l) *quomodo aud. poëta.*

τέργοις opponere, & miracula eorum ad deprimendam gloriam miraculorum Christianorum jactare, ut vel paria & majora etiam gentiles theologos potuisse edere vulgus crederet, vel Christiana quoque, ut ista gentilium theologorum mendacia & fraudes esse prudentiores putarent, Abarideæ quoque fabulæ ornatæ multumque auctæ & ad excitandam imprimis Pythagoreo-Platonicis auctoritatem imprudentissimis mendaciis excultæ sunt. Id quod recte Celso objecit ORIGENES[m] hac de re legendus, qui quam insipide Abaris Iesu nostro opponatur, eleganter ostendit. Ex dictis hactenus colligi quoque potest, qualia scripta fuerint, quæ Abaris conscripsisse dicitur; inter quæ *oracula*, *Scythica* inde dicta, nominat SVIDAS, & laudat APOLLONIVS,[n] item καθαρμὸς, & *nuptias fluvii Hebri, & Apollinis adventum ad Hyperboreos*, denique *theogoniam* quoque. Quorum tamen omnium nihil nostram ætatem attigit, & sine jactura omnia desiderantur.[o] Patet enim ex iis, quæ de Abaride disseruimus, indignum esse, qui, inter philosophos veri nominis referatur, cum impostor potius dicendus sit. Ex hoc uno vero de pluribus hujus generis, qui adhuc in historia philosophica occurrent, judicium fieri cupimus.

Anacharsis.

§. V. Meliori ingenii animique charactere enituit, Scytharumque gentem sapientiæ nomen dedisse evincit ANACHARSIS itidem Scytha, Gnuri[p] filius, Caduitæ, quem alii Saulium vocant, Scytharum regis frater, matre Græca natus, ex illorum Scytharum genere, qui Nomadici ob vitam vagam, & errabundam dicuntur.[q] Is sapientiæ studium tyrannidi præferens, ad Græcos, quod eorum linguam calleret,[r] a rege missus Athenas venit Olymp. XLVII. anno primo, & in Toxarim conterraneum incidit, qui eum ad Solonem adduxit, hominem, tunc quidem, Græcorum præsertim Atheniensium sapientissimum, a quo totius Græciæ sapientiam discere posset.[s] Ad cujus ædes cum venisset, teste Hermippo unum ex familiaribus jussit nuntiare Soloni, Anacharsin adesse præ foribus, ut illius conspectu & hospitio, si fieri posset, frueretur.[t] Puer hæc intus Soloni renuncians, hoc responsum retulit: in propriis regionibus atque patria hospites fieri. Anacharsis vero introgressus, dixit: modo se esse in patria, decere itaque eum, hospites facere. Quam mentis sagacitatem & dexteritatem adeo Solon admiratus est, ut non continuo tantum illum admiserit, sed & maximæ amicitiæ vinculis sibi devinxerit: sensitque Solon, qui tum legibus civitatem moderabatur, nec sapientiæ cognitionem, nec virtutis sensum Scythæ deesse. Quare optimis eum artibus instituit, nobilissimorum hominum amicitias ei conciliavit, tantamque ei comparavit auctoritatem, ut notante Theoxeno, solus ex barbaris jure civitatis ab Athenien-

m) *Adv. Celf. l. III. p. m. 131.* n) *ll. cc.*
o) Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 10. seqq.*
p) Daucetæ, apud LVCIAN. in *Scytha T. I. p. m. 347.*
q) LAERT. *l. I. f. 102.* SVIDAS in *Anacharsis T. I. p. 186.*
r) LAERT. *l. c.* alitertamen LVCIANVS *l. c.* qui, barbarum ob sermonem a nemine intellectum domum remigrare constituisse, narrat.
s) IDEM *l. c. p. 350.*
t) LAERTIVS *l. c.* paulo aliter LVCIANVS *l. c.* qui a Toxari adductum esse refert.

nienfibus donaretur. [w] Anacharfis vero Solonis admiratione & amore captus, nunquam ab ejus latere difceffit, & omni fapientia practica & civili, qua pollebat Solon, ab eo imbutus eft. [x] Quam cum more gentis fuæ virtute confummata temperantia, juftitiaque perfeciffet, [y] mirum non eft, barbarum hominem Græcis non difplicuiffe. Alebat enim & animum fortem, atque virtute fubactum, & ingenium elegans, quod pulcherrimis apophthegmatibus & præceptis, quæ LAERTIVS [z] recitat, demonftravit, dignis quæ legantur, cum nobis non liceat effe tam prolixis, ut ea exponamus omnia. Vnum attuliffe fufficiat atque alterum: Vitem, dixit, uvas tres ferre, primam voluptatis, fecundam ebrietatis, tertiam mœroris. Rogatus, quomodo quis abftemius fieret, fi turpes, inquit, ebriofosum motus fibi ante oculos ponat. Mirari fe dixit, qui fiat, ut qui mentiri vetant, in cauponum tabernis mentiantur &c. Quæ cum viri hujus fobrietatem, prudentiam atque ceteras virtutes nativo colore referant, inter fabulas Græcas merito numerandum eft, quod Græci narrant, [a] a Periandro ad convivium feptem fapientum invitatum, corona ex floribus, hedera & lauru acceffiffe, & more Scytharum plurimum bibiffe, præmiumque bibendi fibi popofciffe, quod primus effet inebriatus. Tales enim fabellas Græci, Athenienfes imprimis, ad excufandam vitæ licentiam & voluptates affatim excogitarunt. Athenis vero relictis, [b] magnam orbis partem Anacharfis peragravit, & fapientiæ ftudio indefeffo animi auxit divitias, tandemque in patriam, fuo tamen malo remeavit. Cum enim Cyzici, Hellefpontum transfretans, feftum matris Deorum celebrari vidiffet, eadem facrificia, fi falvus domum perveniffet, fe in patria inftituturum, profeffus eft. Redux itaque Hylleam fe fubduxit, & facra hæc peregrino habitu atque ceremoniis perfecit. [c] Id quod Scythis, peregrina facra & ceremonias abhorrentibus ita difplicuit, ut a rege Saulio fagitta confoderetur, quem fratrem fuiffe, quidam fufpicantur. [d] Alii in venatione hanc cædem factam contendunt, quod Græcorum mores, ritus & inftituta in patria introducere molientem Scythæ ferre non potuerint. Qui cum animam efflaret, dixiffe dicitur: fefe fapientiæ & difciplinæ caufa tutum in Græcia, ejus invidia in patria jam perire. [e] Laudatur vero non tantum ob ingenii elegantiam & virtutem animi, fed & dicendi genus forte atque mafculum, unde proverbio occafionem dedit: Scythicus fermo. [f] Nec medicinæ cognitione deftitu-

w) LVCIANVS *l. c. p.* 354.

x) Conf. PLVTARCH. in *Solone.* LVCIAN. in *Anacharf. T. I, p.* 722. *feq.*

y) STRABO *l. VII. p.* 301. CLEM. ALEXAN. *Strom. l. I. p.* 308. qui barbaræ philofophiæ fummam in his ejus verbis ponit: *mihi indumentum eft lana, cœna autem lac & cafeus.*

z) *l. c. p.* 103. & Commentatores ad *h. l.*

a) PLVTARCHVS in *convivio fept. fapientum.* AELIANVS *V. H. l. II. c.* 41. ATHENAEVS *l. X. p.* 437. tota enim fabula de convivio ifto a Græcis conficta eft: ad quod attendendum in *Hift. crit. philof. T. I. p.* 341. ne aliena affigantur viro fapienti.

b) Id poft Solonis mortem factum effe LVCIANVS in Scyth. *l. c.* conjicit.

c) CLEMENS ALEXANDRINVS *admon. ad gent. p.* 14.

d) Conf. HERODOT. LAERT. LVCIANVS *l. c.* STANLEIVS *Hift. philofoph. P. I. p.* 89.

e) LAERTIVS *l. I. f.* 102.

f) Ita quidem IDEM *l. c. f.* 101. aliam tamen proverbio fignificationem vindicant SVIDAS & ATHENAEVS, quorum, cum aliorum explicatione,

ſtitutum fuiſſe, teſtatur, quod de Scytharum diæta ac medicina multa liberaliter fertur diſſeruiſſe. [g] Ex quibus omnibus recte tandem colligimus, non philoſophum quidem, ſapientem tamen atque eruditum virum Anacharſim fuiſſe, & practicam magis atque civilem quam theoreticam ſapientiam, cultumque Deorum, ad feliciter capeſſendas forte imperii, quod ſperabat habenas, a Græcis didiciſſe, & exercuiſſe. Scripſit more ſeculi ſui carmine heroico, *de legibus Scytharum*, item *de victus frugalitate*, & *de re bellica*, [h] quæ tamen omnia temporis injuria interciderunt. [i] Dicitur etiam inveniſſe fomites, anchoram item & figuli rotam, [k] quod tamen alii rectius negant, [l] & fortaſſe ad introductum tantum inter Scythas uſum referendum eſt. Imagines ejus paſſim occurrunt. [m] Epiſtolæ vero, quæ eidem tribuuntur, Sophiſtarum ſcholam redolent. [n]

Toxaris.

§. VI. Eodem, quo Anacharſis tempore floruit, vixitque Athenis TOXARIS Scytha, non claris quidem parentibus, ut ille, ortus, ſed tanto tamen ſapientiæ diſcendæ ſtudio inflammatus, ut deſiderio viſendæ Græciæ relictis domi uxore, & filiis infantibus, Athenas conceſſerit. Vbi cum Solonem ſapientiæ laude inclutum offenderet, ei adhæſit, tantoque ejus amore captus eſt, ut perpetuo illi ad latus eſſet, omnique diſciplinarum, quales ab Archonte hoc excolebantur, genere erudiretur. Tanta autem virtutis ejus, & imprimis candoris atque amicitiæ commendatio apud Solonem fuit, ut cariorem haberet neminem: erat enim φιλόκαλος ἀνὴρ, καὶ ἐπιτηδευμάτων φιλομαθὴς τῶν ἀρίςων, quo elogio elegantiſſimarum ſcientiarum atque optimarum artium ſtudium in eo laudat LVCIANVS [o] qui etiam ejus in colenda amicitia fidem vehementer extulit. [p] Non tamen cum Anacharſi in Scythiam rediit, ſed Athenis commoratus ibi vivere deſiit, poſtquam experti medici nomen atque famam conſecutus eſſet. Quæ tanta inter Athenienſes fuit, ut, referente LVCIANO [q] inter heroas Aeſculapianos poſt mortem referretur; quoniam is feminæ cuidam tempore peſtis in ſomnio adſtitiſſe viſus fuit, & conſuluiſſe, ut angiportus vino conſpergerent, a contagio liberandi, & effectus ſomnio quoque reſpondit liberatis a peſtilentia Athenis. [r] In cujus rei memoriam nivei coloris equus ad ejus monumentum quotannis immolatus eſt, ferebaturque nonnullos febre labo-

ne, ſententiam refert MENAGIVS *ad h. l.* ERASMVS *Chiliad. III. p. m. 432.*

g) PLVT. *in conviv. ſept. Sapientum T. I. p. m. 291. 301.* fatemur tamen non exigua ſpecie conjecturam hanc ſe commendare, quæ putat, omnes hos ſermones Plutarchum effinxiſſe. Quod etſi concedimus, hoc tamen certum eſt, ad perſonarum characterem attendere debuiſſe, unde hoc ſaltem ſequitur, Anacharſin medicinæ non fuiſſe imperitum. Vnde medicis veteribus a FABRICIO *Bibl. Græc. Vol. XIII.* enumeratis adjici poteſt.

h) LAERT. *l. 1. ſ. 101.*

i) conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 771.*

k) LAERTIVS, SVIDAS *ll. cc.* STRABO *l. VII. p. 303.*

l) Rota enim figuli HOMERO jam memoratur, & anchora jam Argonautæ uſi ſunt, vid. STRABO *l. c.* SENECA *ep. 90.* et quæ ex veteribus affert MENAGIVS *ad l. c. Laërtii.*

m) In LAERTIO Wetſtenii, & in IAC. GRONOVII *theſauro Græc. antiq. T. II. tab. XXXV.*

n) Edidit EILHARDVS LVBINVS *Baſ. 1660. 8.* conf. FABRICIVS *Bibl. Gr. Vol. I. p. 418.*

o) In *Scytha T. I. p. 343. ſeqq.* cui notitiam hujus viri debemus.

p) In *Toxari T. I. p. 590. ſeqq.*

q) *l. c. in Scytha.*

r) Conf. FABRICIVS *Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 438.* DAN. LE CLERC *Hiſt. de la Medecine l. II. c. 4. p. 90.*

laborantes ab eo sublevatos esse. Tantum valuit persuasio de medici hujus peritia, ut superstitio post mortem illum mederi putaretur. Statua vero & monumento atque coronis sepulchrum ejus honoratum est.

§. VII. Omnes tamen celebritate atque auctoritate apud Scythas vicit ZAMOLXIS, Geta, quem philosophiæ apud Scythas atque Thracas conditorem faciunt, [s] & ex hujus disciplina non Druidas tantum, [t] sed & Pythagoram multa hausisse, & imprimis animorum immortalitatem & migrationem didicisse quidam contendunt. [u] Aliter tamen Pythagoræ asseclæ, & in his ejus vitæ consarcinatores IAMBLICHVS [x] atque PORPHYRIVS, [y] quibus adstipulatur PSEVDO-ORIGENES, [z] qui contendunt, Zamolxin fuisse Pythagoræ servum, [a] & cum eo in Ægyptum profectum, postquam sermones Pythagoræ percepisset, manumissum, atque ad Getas reversum leges ipsis tulisse, & ad fortitudinem suos populares fuisse hortatum, dum iis animæ immortalitatem persuasit. Hincque etiam Galatas omnes & Thraces & alios multos barbarorum liberos suos sic instituere, ut credant, animam interitus expertem esse, mortuisque superstitem manere; adeoque mortem iis non esse pertimescendam, sed firmato animo periculis occurrendum. Cum itaque Getas hæc docuisset, legesque illis præscripsisset, maximum Deorum apud eos habitum esse. Quæ narratio vel hac sola ex causa suspecta est, quod doctrina de immortalitate animæ, & vita ejus post obitum apud septentrionales gentes longe vetustior sit temporibus Pythagoræ, ut in præcedentibus evicimus, adeoque a Pythagora per Zamolxin ad Getas pervenire non potuerit. Et observavit jam HERODOTVS [b] Zamolxin Pythagora longe antiquiorem videri, id quod etiam ETYMOLOGVS [c] atque SVIDAS [d] sequuntur: mirandumque Zamolxin tamen HERODOTO Pythagoreum vocari. [e] Nec nos multum hic movet Græcorum assertio, Zamolxin Pythagoræ servum faciens: ea enim a Pythagoræ admiratoribus orta STRABONEM, LAERTIVM & PSEVDO-ORIGENEM securius fidentes in assensum traxit. *Illos vero Zamolxin vindicasse Pythagoræ, quid mirum,* recte ait, VOSSIVS, [f] *cum id ad Pythagoræ laudem pertineat?* Supra enim jam observavimus, hos nugivendulos omnes magnos antiquorum seculorum viros divinitate donatos Pythagoræ vel doctores vel discipulos fecisse, ut heroi suo laudem atque gloriam conciliarent. Vnde quoque sine necessitate duos Zamolxas exsculpendos non esse putamus, quorum unus antiquissimus Thracum legislator &

s) LAERT. l. I. s. 1. VOSSIVS *de sectis philos.* c. III. §. 1. p. 19.

t) ORIGENIS *philosophum.* c. XXV. p. 170.

u) Ita quidem Hermippus apud IOSEPHVM l. 1. contra Apionem, cujus tamen fidem recte suspectam facit IO. SCHEFFERVS *de phil. Italica* c. IV. p. 15.

x) n. 173. p. 146.

y) n. 14. p. 16.

z) l. c. Consentiunt STRABO l. VII. LAERTIVS *lib. VIII. s.* 2. SVIDAS in *Zamolxis* Tom. II. pag. 2.

a) Stigmate notatum servi indicia habuisse refert PORPHYRIVS l. c.

b) *Lib. IV. c. 95.*

c) Vid. MENAG. *ad l. c. Laërt.*

d) *loc. cit.*

e) Loquitur nempe ex communi traditione, quæ etiam ven. WOLFIO *ad l. c. Pseudo-Orig.* placuit.

f) *loc. cit.*

Zamolxis.

& theologus, alter Pythagoræ servus fuerit, [g] quæ veterum testimonio destituuntur. HELLANICUS vero in *barbaricis institutis*, tradit, [h] fuisse quendam Græcum, qui Getis in Thracia degentibus τὰς τελετὰς, arcanum Deorum cultum ostenderit, dixeritque, neque se moriturum, neque suos asseclas, sed omnia bona habiturum. Cum hæc dixisset, domum subterraneam exstruxisse, & ex Thracum oculis se subduxisse, ibique vixisse; a Getis vehementer desideratum. Quarto autem anno subito iterum apparuisse, sicque summam apud Getas fidem invenisse. In qua narratione falsum omnino est, Zamolxin Græcum fuisse, & teletas ex Græcia ad Thraces pertulisse, nam Zamolxin Getam omnes fere veteres faciunt, & ex Thracia arcanum cultum atque mysteria ad Græcos pertulit Orpheus. Qua ratione vero immortalitati & reviviscendi spei fidem fecerit, verisimilitudine non caret, & paria fraudis specimina passim vetus historia nobis enarrat, qualem etiam in Pythagoræ historia deprehendemus. Illud dubio caret, doctrinam hanc, animas non interire, sed post vitam apud manes feliciter actam redire in corpora, auctore potissimum Zamolxi invaluisse, quem in ea cum Pythagora ὁμόψηφον laudat IULIANUS. [i] Et hæc forte causa fuit, cur Zamolxin inter summa numina Scythæ retulerint. Alii [k] enim, eos Saturnum in Zamolxi coluisse, alii [l] Herculem conjiciunt, eumque per Gebeizin indicatum esse putant. [m] Mortuos vero ad Zamolxin transire Getæ credebant, eosque redituros perhibebant, & ideo in funeribus propinquorum convivabantur, more per totum fere septentrionem communi. [n] Certis quoque festorum solennitatibus legatos per sortem electos qui ad Zamolxin irent, in aërem projectos & hastarum cuspidibus exceptos atque ita trucidatos fuisse, HERODOTUS tradit, quod a barbaro Scytharum atque Thracum more sacrificia humana peragendi non abhorret. Ceterum Druidas ex Zamolxidis disciplina prodiisse, quod PSEUDO-ORIGENES affirmat, [o] verisimile non est, nisi forte id de sacerdotibus septentrionalium intelligatur. Qualem vero philosophiam tradiderit Zamolxis Getis suis, haud facile dixeris, si negetur, fuisse ex disciplina Pythagoræ. Quanquam enim IORNANDES [p] eum miræ eruditionis philosophicæ fuisse dicat, & Gothos sapientiores semper extitisse Græcisque pene consimiles asserit, inepte tamen inde concluditur, Thracum & Getarum philosophiam fuisse Græcanicæ similem. Ex iis enim quæ de Anacharsi atque Toxari diximus, patet, moralem magis partem vivendo quam meditando eos expressisse: reliqua dogmata vero ad vitæ institutum, quod arma & vitam duram atque pauperem exhibebat, fuisse attemperata.

Diceneus.

§. VIII. Præter hos alii quoque apud Scythas celebrantur viri sapientiæ & philosophiæ laude incluti, inter quos præter ZERBAM a IOR-

NANDE

g) Ita VOSSIUS *l. c.*
h) Apud Etymologum & SUIDAM *ll. cc.*
i) In *Cæsaribus.*
k) HERODOTUS *l. c.* conf. MENAG. *ad l. c. Laert.*
l) PORPHYR. *l. c.*
m) Conf. MENAGIUS *l. c. Biblioth. Germanique T. XXIX. p. 221.*
n) SUIDAS *l. c.*
o) *loc. cit.*
p) De rebus *Geticis l. II. p. 26.* ed. Lindenbrog.

[illegible] [q] imprimis commendatur DICENEVS, qui non tantum ingenio philoſophico valuit, ſed & populares ſuos philoſophiam rationalem, naturalem & moralem docuit, & ſideralis quoque atque civilis ſcientiæ præcepta eis tradidit. Fuit vero ille coævus regi Bœrebiſtæ, qui Syllæ atque Iulii Cæſaris temporibus vixit: unde conjici poteſt, eum Græcam philoſophiam ſero in his regionibus introduxiſſe. Licet enim gentibus his rudis [illegible]que ſenſus tribuatur, recte tamen monuit CVRTIVS: [r] *quosdam eorum ſapientiam cepiſſe, quantamcunque gens capit ſemper armata.*

[illegible] §. IX. Peragravimus ita totum terrarum orbem, omnesque gentes barbaras, &, quæ apud eas philoſophia viguerit, quantum in obſcuro argumento & monumentorum defectu licuit, diſpiciendi ſtudium atque diligentiam adhibuimus. Ex omnibus vero, dictis hactenus, conſtare putamus, philoſophiam barbaricam a Græca & a vera definitione philoſophiæ longe abire. Verſata eſt ea enim præcipue in doctrina de Deo & divinis, de anima humana, de mundi generatione & ortu, de ſiderum contemplatione, reliqua ad vitam magis, quam meditationem referebantur. Nec philoſophandi ratio ea fuit, quæ a Græcis adhibita eſt, & quam adhiberi res poſtulat, ut deductis ex principiis concluſionibus veritas eruatur, ſed traditio omnem paginam abſolvit, & quæ majoribus, vel magnis in his gentibus viris placuerunt, ſimplici fide admiſſa, & a ſacerdotibus transmiſſa ad poſteros ſunt. Qui cum impoſturam, fraudes, artesque alias ad fulciendam ſuam & imperii auctoritatem adhibuerint; patet ex his omnibus, recte a nobis ea dicta eſſe, quæ initio hujus tractationis de philoſophia barbarica pronunciavimus.

Epilogus libri.

[illegible]
[illegible] (r) *Lib. VII. c. 8.*

 HISTO-

HISTORIAE PHILOSOPHICAE PERIODI PRIMAE,

A mundi nascentis origine ad initia monarchiae Romanae,

PARS SECVNDA, *DE PHILOSOPHIA GRAECORVM.*

LIBER PRIMVS, DE INFANTIA PHILOSOPHIAE GRAECAE.

CAPVT PRIMVM. DE PHILOSOPHIA GRAECORVM FABVLARI.

§. I.

Origines philosophiae Graecae.

Nunc ad Græcos accedendum est, populum sapientiæ atque artium studio ab ipsis fere gentis incunabulis inclytum, & apud quem sedem tandem philosophia invenit exoptatissimam, postquam cognitionis divinarum & humanarum rerum a barbaris ad eum semina delata essent. Confluebat enim Græcorum natio antiquissimis istis temporibus ex variis coloniis, Ægypti, Phoeniciæ, Thraciæ, aliarumque gentium, quibus viri prudentes præerant, qui non solum agrestem hominum vitam politicis institutis emolliebant, sed & religionis ac cultus Deorum vinculo quasi cicurabant, & quæ in patria de rebus divinis & humanis audiverant, ita novis populis tradebant, ut sacrarum potissimum doctrinarum freno in ordinem redigerentur. Vnde dispar initio philosophiæ Græcorum antiquorum sacræ facies fuit. Cum enim Danaus & Cecrops Aegyptii essent, Cadmus ex Phoenicia coloniam deduceret, Orpheus Thraciam patriam haberet, non aliter evenire potuit, quam ut theologia istarum gentium ad Græcos perferretur; quæ cum potiorem & præstantiorem barbaricæ omnisque antiquæ philosophiæ constituerit, serius ad rerum humanarum & naturalium contemplationem hominibus delapsis, necessario in diversas opiniones excrevit. Id quod in antiquissimæ philosophiæ Græcæ historia quæ mythologica fuit, ante omnia attendendum esse censemus, nam inde de sensu fabularum & theogoniarum

varie

varie judicandum, & ad hoc momentum quam maxime respiciendum esse, quilibet videt, & res ipsa atque Græcorum origines loquuntur. Ægyptium enim hominem, Phoroneum, apud Græcos cultum Deorum instituisse, notant CLEMENS ALEXANDRINVS [a] & ARNOBIVS, [b] & religionem ab Ægyptiis ad Græcos translatam fuisse HERODOTVS [c] tradidit: Cecrops quoque Athenarum conditor, homo Ægyptius, teste PAVSANIA, [d] & EVSEBIO [e] primus de Iove summo philosophatus est. Orpheus vero religionem Græcam cultus divini ceremoniis & præceptis formavit, unde ejus initia ad eum ab ARISTOPHANE [f] & EVRIPIDE [g] referuntur; qui cum Thrax esset, idcirco religio, referente NONNO [h] θρησκεία nominata est. Cadmus vero Phœniciis traditionibus usus, Thebanos iisdem fere sacris innutrivit. Ex quibus jam sequitur, in eruenda philosophiæ mythologicæ historia ad conditorum patriam quam maxime respiciendum esse, & laterem lavare, qui de uno doctrinarum sacrarum apud Græcos systemate in fabulari philosophia comprehenso cogitant, vel theologiam gentium, unde istæ coloniæ deductæ sunt, negligunt. Et hanc quoque causam fuisse probabile est, cur viri ingenii altioris & excitatioris, ad capessenda sapientiæ præcepta ad barbaros, præcipue ad Ægyptios excurrerint, [i] quoniam hos fontes in Græcorum arva derivatos, & mythologico sensu obscuratos consulendos esse judicabant: qui tamen, cum levem inde eruditionem reportassent, suomet ingenio & proprio marte philosophari incipientes tandem ad veras philosophiæ rationes pervenerunt: adjuti libertate Græcæ nationis & curiositate gentis innata, ipsa regiminis forma istam libertatem, quam apud barbaros servitus populorum & sacerdotum auctoritas suppresserat, fovente. Et ex his jam de initiis philosophiæ apud Græcos judicandum, & quæstio quoque, supra jam excussa illustranda est, an & quo sensu Græci barbaris philosophiam debeant? id quod de initiis tantum philosophiæ, quæ potissimum res divinas continuit, intelligendum est: unde theogoniæ quoque potiorem fabularis philosophiæ partem apud Græcos constituunt. Accessere postea ad animos religione emollitos prudentiæ politicæ præcepta, magnis viris in id incumbentibus, ut legibus rempublicam ordinarent, & prudentissimis monitis populum simul instituerent. Et sic philosophia politica inter Græcos exorta est, quæ cum fabulari infantiam Græcæ philosophiæ constituit.

Initio Græca philosophia fabularis fuit.

§. II. Ex his vero, quæ de initiis philosophiæ Græcæ diximus, prima [illegible]; non nuda facie exposita dogmata populo rudi & ad medi[illegible] capiendas doctrinas, præcipue sacras minus apto, sed fabulis

a) *Admonit. ad gentes p. m.* 28.
b) *Lib. VI. adv. gentes p. m.* 187. ed. Canteri.
c) *Lib. II.*
d) In *Arcadicis*.
e) In *Chronico*.
f) In *ranis*.
g) In *Rhceso*.
h) In *Collect. & exeges. histor. St. I.* ad calc. Nazianzeni.
i) Conferendus, qui luculenter per omnes fere artes & disciplinas hæc ostendit DIODORVS SICVLVS *Hist. l. I.* cujus locum exhibet EVSEBIVS *Præp. Ev. l. X. p.* 480. *seqq.*

lis obvelata & ita obscurissime proposita fuisse. Cujus consilii rationes ex circumstantiis Græcorum, originem capiente tunc populo, derivandæ sunt. Ex diversis enim coloniis Græcos coaluisse monuimus: omnes vero illæ ex ejusmodi regionibus ortæ erant, ubi arcana docendi methodus, imprimis circa sacras doctrinas obtinuit. In Ægypto enim præ reliquis regionibus hanc consuetudinem viguisse, nec Thraces vel Phœnices ab ea alienos fuisse, immo per omnes fere gentes barbaras fuisse admissam, ex historia philosophiæ barbaricæ fuse a nobis enarrata palam est. Transiit itaque ad Græcos eadem tegendi doctrinas sacras consuetudo, præcipue cum rationes validissimas gentis conditores haberent, arcanam hanc per fabulas docendi methodum conservandi, & quæ domi ἀλληγορικῶς didicerant, eodem modo tradendi & propagandi. Scilicet res eis erat cum populo rudi, agresti, fero, rationum philosophicarum ad mitigandum animum, & emolliendos mores incapaci & impatienti. Vt itaque respublica suis vinculis cohæreret, animique mitescerent; id quod domi majores feliciter adhibuisse noverant, in consilium verterunt, & doctrinas sacras atque religionem fabulis complexi sunt. Qua de re eleganter STRABO:[k] *fieri non potest, ut mulierum & promiscuæ turbæ multitudo philosophica oratione excitetur ducaturque ad religionem, pietatem & fidem: sed superstitione ad hoc præterea opus est; quæ incuti sine fabularum portentis nequit. Etenim fulmen, ægis, tridens, faces, angues, hastæque Deorum thyrsis præfixæ, fabulæ sunt atque tota theologia prisca. Hæc autem recepta fuerunt a civitatum auctoribus, quibus veluti larvis insipientium animos terrerent.* Id & alio loco, quem brevitatis causa non exscribimus, monet, legislatorum & moderatorum civitatum hunc fuisse morem utilitatis causa, ut voluptatem fabula excitaret, voluptas discendi cupiditatem. Alia tum veterum [l] tum recentiorum [m] imprimis magni VERVLAMII [n] testimonia tacemus. Ratio itaque ex his manifesta est, cur in mythologica Græcorum theologia infantiam philosophiæ in hoc populo ponamus. In his enim fabulis sapientiam a primis fabularum conditoribus, (a quibus inania poëtarum figmenta separanda sunt) propositam fuisse dubitabit, qui rem recte expendit, nemo. Quos vero sensus & significationes habuerint, id profecto dicere opus arduum & difficile, & in quo exitum non speraveris; adeo obscura sunt, ut tota mythologia est, omnia, nec nos post tot virorum doctorum conjecturas hic, ubi alia agimus, non repetendas, [o] certiora promittere atque dare audemus. Afferemus tamen conjecturas nostras, ut altius hac de re cogitandi inde lectori subnascatur occasio. Et I. quidem certa

k) *Lib. I.*

l) PLVTARCHI *de audiendis poëtis*, ARISTOT. *Met. l. I. c. 2.*

m) BVRNET. *Archæol. philos. c. IX. p. 408.* & quos laudant BVDDEVS *Anal. philos. diss. II. p. 46. seqq.* & CHR. ESCHENBACH. *diss. Academ. I. §. 3. p. 3. seqq.*

n) Præf. libri *de sapientia veterum.*

o) Conferenda sunt, quæ de fabularum sensu differunt B. BVDDEVS *l. c.* & in *præfat.* & P. TOVRNEMINE *memoires de Trevoux Tom. VI. p. 83. seqq.*

certa atque indubitata dare impossibile est, cum veterum historiarum, doctrinarum, morum, aliarumque circumstantiarum, quibus tota Græcorum mythologia nititur, ignorantia nos teneat, sicque clavis ad reseranda hæc abrupta perierit. II. Fabulas Græcas non unam omnes originem habere, variamque doctrinam respicere, sed ex variis populis ad Græcos delatas variam quoque e diversa origine significationem accepisse ex dictis clarum est. Campus hic se nobis aperiret amplissimus, ostendendi, qua ratione fabularum Græcarum aliæ Phœniciam, aliæ Ægyptiacam, aliæ orientalem originem referant, si id ageremus, & liceret nobis esse prolixis: Satiabunt vero desiderium, qui hæc nosse cupiunt iis, quæ viri docti passim, & imprimis vir summus SAMVEL BOCHARTVS [p] & IOANNES CLERICVS [q] specimina isthoc loco protulerunt. III. Probabile est, fabularum Græcarum primam originem & significationes ad gentium unde Græcæ coloniæ exortæ sunt, historiam pertinere, id enim collatio ejus cum mythologia Græca attestatum facile potest convincere. IV. Vti vero ab antiquissimo tempore mos fuit, recte monente PLINIO, [r] *referendi bene monentibus gratiam, ut tales numinibus adscribamus;* ita dubium quoque non est, id quod in barbarica mythologia accidisse supra sæpius vidimus, etiam in Græcorum mythologia evenisse, ut magni heroes, summorum beneficiorum meritis incluti, dæmonio peculiari vique numinis obsessos se esse hominum agrestium atque rudium turbæ persuadentes, inter Deos referrentur, eorumque historiæ fabularum involucris tegerentur, augustiori habitu ita incrustatæ, ut veneratio populi eo facilius sequeretur. Quod ut accurate attendenti admirationem accendit, ita tamen ad natales fabularum respiciendum quoque est, nec ad unam hypothesin, uniusque forte gentis historiam trahendæ sunt omnia. Qua in re a magnis viris peccatum est, qui omnem fabularum sensum obtorto plerumque collo ad historiam sacram referunt, [s] non feliciores RVDBECKIO [t] qui non minore ingenii fœcunditate usus omnem mythologiæ Græcæ significationem in Sueciæ theologia atque historia invenit. V. Non diu tamen hanc fabularum inter Græcos significationem durare potuisse, populi ingenium curiosum & indagandis arcanis significationibus inhians, persuadet: cui cum arcana cultus divini ratio & τελεταὶ ob Orpheo potissimum institutæ, ac reliqua mysteria introducta, quæ diu inter Græcos viguerunt, resistere satis non possent, ut non superstitio eadem detegeretur, & evilesceret, ingeniis libere philosophari incipientibus; aliam rei medelam attulere philosophi, & ad res naturales fabulas applicuerunt; unde jam DIONYSIVS HALICARNASSENSIS [u] monuit, Græcorum fabulas quasdam utiles hominibus esse, ὅτι οἱ μὲν ἐπιδυκνύμενοι τὰ τῶν φύσεων ἔργα δι' ἀλληγορίας, *quod aliquæ opera naturæ sub allegoriis contineant.* Et in eo non tantum Stoicorum industria valuit, ut ex eorum scri-

Observationes generales circa interpretationem fabularis philosophiæ.

p) In immortali *Geographiæ. S.* opere.
q) in notis *ad Hesiodum.*
r) *Lib. II. c. 17.*
s) Cujus memorabile exemplum est illustris HVETIVS in *demonstratione Evangelica.*
t) In *Atlantide.*
u) *Lib. I. antiq.*

ſcriptis ad nos delatis videre eſt, [x] ſed antiquiſſimorum quoque theologorum labor præcipuus fuit, ut mundi ortum atque generationem allegorico ſenſu obvelarent, quæ docendi ratio nobis theogonias Græcorum peperit, ab Ægyptiis, Phœnicibus, Thracibus, aliisque orientis quoque populis ad Græcos delatas & imitatione expreſſas. [y] VI. Quoniam vero more omnibus fere antiquis populis communi; doctrinæ mythologicæ omnisque eruditio carminibus comprehendebatur, & ita poësis cuſtos erat totius fabularis ſapientiæ: [z] accidit inde, ut poëtæ audendi fingendique licentia uſi, fabulas pro ingenii fœcundioris & ſæpe luxuriantis modulo expolirent, mutarentque, ſicque poſtea non modo fabulæ in infinitum augerentur, ſed & antiquæ mutatæ, tantis atque tot circumſtantiis deformarentur, ut prima veſtigia ægre appareant. Et tunc variæ ſignificationes acceſſerunt, & vel morum habita ratio, vel calamitatum ſolatia quæſita, vel etiam delectationi & ingenio oſtentando multa ſcripta atque ficta ſunt. Id quod vidit, quem ſupra laudavimus DIONYSIVS HALICARNASSEVS, qui de fabulis Græcorum ait, *quasdam humanarum calamitatum habere rationes, alias terrores animarumque perturbationes a nobis depellere, opinionesque parum honeſtas deſtruere; alias alterius cujuspiam utilitatis cauſa fuiſſe inſtitutas.* Et has potiores cauſas mythologiæ Græcæ eſſe, nemo in his rebus verſatus temere negabit. Dedit earum plures eruditiſſimus TOVRNEMINIVS, [a] nec rejicimus eas, ad conſtituenda tamen doctrinarum ſyſtemata parum eæ faciunt, & ſerius quoque mythologiæ veterum acceſſerunt: unde eas non moramur, ſed lectorem ad elegantiſſimæ eruditionis virum dimittimus. Hæc enim ſufficiunt, ut demonſtrari queat, obſcuriſſimam eſſe & inſuperabili difficultate laborare philoſophiam Græcorum fabularem. Quare ad certiora & planiora properantibus longa in iis & inutilis mora trahenda non eſt, & ingeniorum felicitati atque imaginationis fertilitati hæc ænigmata, quæ tot viros doctos noſtra ætate in diverſiſſimas ire ſententias coëgerunt, relinquenda ſunt.

Prometheus.

§. III. Primus inter Græcos, qui philoſophiam, reliquasque artes & ſcientias tradidiſſe fertur, & in fabulari hiſtoria commendatur PROMETHEVS eſt, Iapeti filius, de cujus rebus magna inter mythologiæ Græcæ ſcriptores diſſenſio, major inter viros eruditos de ſenſu fabulæ contentio & opinionum diverſitas eſt. Et fabulam quidem de Prometheo omnem enarrare, noſtri inſtituti non eſt; legi illa poteſt, apud veteres HESIODVM, [b] OVIDIVM [c] aliosque, ex quibus pleraque recentiores mythologiæ Græcæ interpretes collegerunt, & in his quoque illuſtris HVETIVS, [d] & ante eum NATALIS COMES. [e] Nos, quæ ſcopum noſtrum

x) SALLVSTIVS *de Diis*, PHVRNVTVS *de natura Deorum*, in TH. GALEI *opuſculis mythologicis*. quos ex recentioribus magno ingenio ſecutus eſt BACO DE VERVLAMIO.

y) Legendus hic præ reliquis BVRNETIVS *l. c.*

z) Hinc *poëſis philoſophica*, cujus fragmenta collegit HENRICVS STEPHANVS.

a) *loc. cit.*

b) *Op. & Mer. v. 46. ſeqq.*

c) *Metamorphoſ. l. I.*

d) *Demonſtr. Ev. Prop. IV. c. 8. §. 7. p. 114. ſeqq.*

e) *Mythol. l. IV. c. 6. p. m. 313. ſeqq.*

ftrum propius tangunt, tantum consideramus, & ea expendenda sumimus, quibus inter primos sapientiæ conditores Prometheus refertur. Narrat vero fabula, Promethea hominem finxisse, & portiones ex elementis singulis captas suo operi admiscuisse: atque pro ipsorum elementorum temperamentis non solum vires singulis corporibus addidisse, sed etiam motus animorum & mores. In quo tamen opere effingendo, Iovis, quem sacrificio decepisse dicitur, ira, igne privatus est, quem mortalibus eripuit; Prometheus vero Minervæ auxilio ascendit in cœlum, ibique ferula ad currum solis accensa, ignem in terras reduxit. Quod furtum cum Iupiter punire vellet, Pandoram e luto compositam cum vasculo omnibus malis inclusis gravi munus Prometheo misit, qui cum rejiceret, a Mercurio Iovis jussu ad Caucasum montem adductus, & in spelunca vinctus, addita quoque aquila, quæ jecur illius assidue renascens laniaret ac deglutiret: tandem ab Hercule ex vinculis liberatus est. Hactenus fabula; in cujus vero sensu atque significatione eruenda multum se torserunt interpretes, incerti, quis ille Prometheus fuerit. Quidam [f] enim nullum unquam hujus nominis hominem extitisse contendunt, sed, vi nominis, ingenii humani vim & solertiam a Deo hominibus concessam ad inveniendas artes & levandam vitæ primorum hominum agrestis miseræ & inopis molestiam intelligi contendunt. Alii certum quidem hominem denotari non negant, sed quem magnum antiquitatis virum significet, incerti sunt, Adamum enim, quidam hic deprehendisse sibi visi sunt, alii Noachum, [g] & Magogum πολυμαθέστατος BOCHARTVS. [h] Mosis vero historiam etsi satis corruptam, in Promethei fabula latere, more suo contendit HVETIVS. [i] Qui tamen omnes non alias rationes afferunt, quam quæ pluribus scientiarum conditoribus communes sunt, & tanta arte fabulæ circumstantias trahunt, fingunt, reducuntque ad hypothesin, ut eodem negotio atque labore Fohium Sinensium literarum parentem, vel alium magnum antiquitatis virum quam Noachum vel Mosen exsculpas. Nec nos fabulæ sensum recludere posse contendimus, dicemus tamen, quæ non sine veri aliqua specie afferri posse nobis videntur. Supponimus nempe sensum atque significationem fabularum primum pertinuisse ad historiam, & tum demum a philosophis ad philosophica argumenta eas fuisse applicatas: idque etiam in Promethei fabula evenisse, conjicimus: cujus historia ad rationes philosophicas attemperata, multum ita obscurata fuit. Quidam enim ex veteribus tradunt, Prometheum Deucalionis patrem ex Ægypto fuisse oriundum, & Osiridis regis consiliarium: [k] eum

f) Ex veteribus IVLIANVS *Orat. VI. p. 182.* PLOTINVS *Enn. IV. l. 3. c. 14. p. 383.* NICEPHORVS *ad Synes. de insomniis p. 403.* Ex recentioribus RHODIGIN. *antiq. lect. l. VII. c. 19. p. 253.* AVG. STEVCHVS EVGVBINVS *de perenni phil. l. IX. c. 4.* NATALIS COMES *l. c.* [illegible] laudat.

g) Prius MADERO *de Biblioth. antediluv.* posterius ERASMO FRANCISCI *ad I. V. Carniolæ* VALVASSORIS placuit. Conf. FABRICIVS *Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 8. 261.* idem conjecerunt KECKERMANNVS & CHYTRAEVS.

h) *Geograph. S. P. I. l. I. c. 2. p. 13.*

i) *loc. cit.*

k) Conf. BVDDEVS *H. E. V. T. T. I. p. 476.*

eum vero eruditionis, iſtis quidem temporibus rariſſimæ, fama celebrem fuiſſe, recte monet CICERO,[l] qui ſcribit: *Nec vero Atlas ſuſtinere cœlum, nec Prometheus affixus Caucaſo, nec ſtellatus Cepheus cum uxore, genere, filio traderetur, niſi divina cognitio nomen eorum ad errorem fabulæ traduxiſſet.* Mittimus ea, quæ de Prometheo Scytharum rege, in vincula conjecto a Scythis, quod Aquilæ fluvii inundationibus, quibus populi victus inopia obruebantur, mederi non potuerit, Hercule poſtea detorquente fluvium in mare, & Prometheum liberante, ſcripſit HERODOTVS, id quod alii ad Ægyptum referunt.[m] Non itaque abſque veriſimilitudine hinc colligimus, virum quendam mentis excelſæ ingeniique ſupra vulgus elati, ex Ægypto, vel quod alii volunt, ex Scythia ad Græcos delapſum, artium & diſciplinarum rudimenta iis tradidiſſe, bellorum vero fato in captivitatem ductum ægre fuiſſe liberatum, & curis cor exedentibus ereptum. Falluntur enim ſine dubio viri eruditi, qui Prometheum pro inventore primo omnium ſcientiarum habent, cum id ad Græcos tantum referendum ſit. Ad hos enim ſine dubio pertinent, quæ de inventis Promethei habet elegantiſſimus tragœdus AESCHYLVS:[n]

Commiſtiones pharmacorum protuli,
Omnes quibus levantur ægritudines,
Modosque multos vaticinandi reperi:
Quæ ſint putanda vera dixi ſomnia,
Quæ ſint viarum ſigna, quæ ſint omina:
Tum diligenter, qui volatus dexteri
Sint, quæ ſiniſtræ nominentur alites,
Quis ſingulorum victus & benignitas
Inter ſe, odiumve primus ipſe reperi.
Tum qualia exta ſint, colores qui Deis
Grati magis videntur immortalibus.
Bili decora forma, quæ fibrisve ſit.
Oſtendi ego quo ſacra ritu convenit
Imponere aris, urere atque victimas
Artemque feci ex his ego mortalibus.
Hæc nota feci, quæ fuere incognita,
Hæc ſic habent: quid proferam quod commoda
Educta per me ſunt humi latentia
Ferrum vel argentum, vel aurum vel quis æs,
Ni mentiatur, repperit? quis me prior?
Nemo profecto ni velit mentirier.
Vt cuncta dicam, pluribus ne te morer,
Artes repertæ quæque ſunt Promethei.

Et, paulo poſt literarum quoque elementa componere homines docuiſſe domos-

l) *Tuſc. Qq. l. V.* m) Conf. NAT. COMES *l. c. p. 328.* n) In *Prometheo vincto.*

[illegible] ædificare misellam turbam astrorumque ortus & occasus, & nu[illegible] sophismatum tradidisse canit:

> ἔς τε δὴ σφὶν ἀντολὰς ἐγὼ
> Ἄστρων ἔδειξα τάς τε δυσκρίτους δύσεις.
> Καὶ μὲν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
> Ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τὲ συνθέσεις,
> Μνήμην θ' ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάτιν.

[illegible] inventiones, quas porro refert, tacemus. Ex his vero satis patere [illegible], Prometheum varias artes ad vitæ humanæ societatem colendam [illegible] necessarias Græcis tradidisse, literas a Cadmo inventas introdu[illegible], & forte metallorum conflandorum modum ignisque in hunc finem [illegible] manifestavisse; [o] præterea vero rationem observandorum siderum [illegible] inde haurienda edocuisse, & religionem primum ordinasse: & [illegible] rudissimorum hominum formavisse, ut alter hominum conditor [illegible] meruerit. Nihil enim horum est, quod non fabulæ satis respondeat: Reliquæ vero ejus circumstantiæ, quid significent, difficulter conjecturis exponi potest. Dicemus tamen, quod nobis hac de re in mentem venerit. Supra audivimus, veterum quosdam referre, Prometheum ex Ægypto in occidentem delatum Osiridis regis consiliarium fuisse. Osiridem vero non modo per Hermetem artes & disciplinas reperisse, sed & ob magna beneficia inter cœlites relatum Deum habitum esse, Iovemque sæpe veteribus designare, suo quoque loco, ubi de Ægyptiorum philosophia actum est, demonstratum dedimus. Cum itaque fabula dicat, Iovem ob ignis furtum & dolosa munera Mercurium jussisse vinculis ligare Prometheum; conjicimus inde, Prometheum ab Osiride inventionum, quas mire occultasse supra docuimus, factum participem, cum præter rationem atque utilitatem Ægyptiorum regis peregrinum populum novis artibus & scientiis erudiret, per Mercurium, (quem Osiridis quoque summum consiliarium fuisse supra quoque ostendimus) captum, cum dolosis & contemtis muneribus frustra regem placere tentasset, in carcerem durum conjectum, mirisque ærumnis atque cruciatibus dies noctesque vexatum fuisse, custoditum forte a potenti quodam ministro vel præfecto regis Ægyptii, quo interfecto ab Hercule ex vinculis tandem liberatus est. Nihil horum est, quod non fabulæ circumstantiis exacte respondeat, [p] & priscorum temporum conditioni congruat: pro conjectura tamen hanc explicationem fabulæ Promethei tantum venditamus, & lubenter quemvis suo sensu abundare patimur: id unum certum existimamus, explicationes philosophicas

 fabulæ

o) Ignem primum ex silice provocandi modum homines Prometheum docuisse, vel ostendisse, qua ratione ex solis radiis accendi queat, vix credibile. Prius enim ante Prometheum in usu fuisse, necessitas hominum igne non carentium suadet, alterum istis temporibus nondum notum fuisse, credibile est. Vnde probabilior sententia BOCHARTI & HVETII ignis usum in metallurgia denotari: eum enim in Ægypto notum fuisse constat.

p) Quasdam fabulæ circumstantias dissonare, quamcunque de significatione ejus opinionem elegeris, eo minus mirandum, quoniam Titanum, Vulcani, Prometheique res inter se confusæ & [illegible] sunt.

fabulæ hujus ſerius fuiſſe excogitatas, ita enim cum omnibus fere fabulis eveniſſe, prudentes mythologiæ veteris exploratores facile conjicient, cum tanta acumina phyſica & metaphyſica in priſco orbe, in quo hæ fabulæ primum enatæ ſunt, quæri non debeant. Vnde quæ Platonici de Promethei atque Epimethei fabulis garriunt, ineptæ nugæ miſere fabulæ accommodatæ eſſe recte cenſentur.

Linus.

§. IV. Poſt Prometheum Theologiæ inter Græcos introductæ præcipuus auctor celebratur LINVS. Tres vero hujus nominis apud veteres celebres ſunt, unus Chalcidenſis, Pſamates & Mercurii vel Apollinis & Terpſichores ſive Vranies & Amphimari filius; [q] alter Iſmenii Thebanus, quem philoſophum nominat SVIDAS, [r] & tertius Linus Narciſſus. [s] Primus vero hic conſiderandus eſt, qui inventionibus non tantum muſicis, ſed & meditationibus philoſophicis, ſi veterum dictis fides eſt, inclaruit. Is enim primus chordæ uſum vice filorum e lino in cithara invenit, ideoque ab Apolline interemtus ac Thebis ſepultus dicitur, unde threnodia illa, qua mors ejus deflebatur λίνος dicta eſt, ſolennis Ægyptiis, Phœnicibus, Cypriis, aliisque. [t] Inter theologos vero Græcos eum referendum eſſe, non ex eo tantum conſtat, quod cultum, qui Saturno deferebatur, ex quorundam opinione [u] introduxit, ſed potiſſimum ideo, quia, referente LAERTIO, [w] ſcripſit κοσμογονίαν, ἡλίου καὶ σελήνης πορείαν, καὶ ζώων καὶ καρπῶν γενέσεις, *de mundi generatione, ſolis item & lunæ curſibus, animalium quoque & fructuum generationibus*, qui & initium operis Lini affert hoc verſu:

> Ἦν ποτέ τοι χρόνος οὗτος, ἐν ᾧ ἅμα πάντ᾽ ἐπεφύκει,
> *Tempus erat, quo cuncta ſimul ſunt condita quondam.*

Id quod tamen PAVSANIAS [x] negat, qui contendit, neque hunc Linum, neque alterum Iſmenii filium aliquid ſcripſiſſe, ſaltem nihil ætatem tuliſſe: in quo vero alii veterum & in his SEXTVS EMPIRICVS [y] diſſentiunt, qui Linum inter eos referunt, qui ante Homerum verſibus ſcripſerunt. Laudatur vero hic Linus tum propter inventos ῥυθμοὺς καὶ μέλει, [z] tum propter adplicatas literas a Cadmo ex Phœnicia allatas, dialecto & impoſitis nominibus; tum propter inventum carmen lyricum. [a] Tanta certe ejus in poëſi atque cantu peritia enituit, ut plurimos haberet diſcipulos, & inter eos celeberrimos totius antiquitatis homines Herculem, Thamyrin & Orpheum; quorum Hercules, cum cythara canere diſceret, & ingenii tarditate diſciplinam non aſſequeretur, Linum plagis caſtigantem, cithara magiſtrum interfecit, referente DIODORO & PAV-

SA-

q) SVIDAS *T. I. v. Linus. p. 449.* PAVSANIAS in *Bœoticis*. conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. I. ſ. 4.* NAT. COMES *Mytholog. l. IV. c. 10. p. 351.*

r) *loc. cit. v. Linon.*

s) EVSTATHIVS *ad Iliad. 6. p. 1223.*

t) Conf. quos ex veteribus laudat FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 96.* diſtinguit vero hunc, quem carminis elegiaci auctorem facit, a noſtro NAT. COMES *l. c.*

u) THEOPHILVS *ad Autolyc. l. III. p. 397.* ubi tamen de eo dubitat ven. WOLFIVS *h. l.*

w) *Lib. I. ſ. 4.*

x) *loc. cit. pag. 767.*

y) *Adv. mathem. l. I. ſ. 204.*

z) DIODORVS SICVLVS *l. III. p. 140.*

a) SVIDAS *loc. cit.*

SANIA, [b] quod vero, quoniam iis non consentit, quæ de Lino ab Apolline interfecto veteres tradunt, alii de Lino Ismenii intelligunt. Quia vero Linus non carmine tantum more seculi res Deorum scripsit, sed & cosmogoniam, quæ præcipuam philosophiæ vel theologiæ potius partem tum absolvebat, tradidit, ideo, teste LAERTIO [c] inter septem Græciæ sapientes numeratus est ab Hippoboto. Quam vero theologiæ rationem tenuerit Linus, hodie, deficientibus ejus scriptis definiri nequit, quæ enim DAMASCIVS [d] & Platonici forte alii [e] illi tribuerunt, ob hominum audaciam, sua dogmata veteribus supponendi, suspecta sunt. Ceterum neque VOSSIVM [f] audiendum esse, qui nullum unquam Linum fuisse putat, nec CLVVERIVM, [ff] qui Adamum, Zoroastrem & Linum eundem esse conjicit, veterum de Lino consentiens traditio docet.

§. V. Lini discipulus fuisse fertur ORPHEVS, sapientium inter Græcos antiquos virorum celeberrimus, & præcipuus eruditionis atque religionis Græcorum auctor. *Orpheus.* Qui eo magis enarrandus nobis est, quo magis eundem fere apud Græcos locum obtinet, quem apud Chaldæos Persasque Zoroaster, apud Indos Buddas, apud Ægyptios Thootus sive Hermes obtinuit. Quicquid enim sacræ atque profanæ eruditionis apud Græcos veteres effloruit, id vel ab Orpheo inventum, vel ab eo introductum inter Græcos esse, veteres communi voce tradunt. Cum quoque theologiam non ritibus tantum & ceremoniis condidisse, sed & philosophico systemate delineavisse feratur, omnino tanquam præcipuus mythologicæ philosophiæ inter Græcos doctor reputandus est. Etsi vero veteres satis diligentes fuerunt, in enarrandis Orphei rebus atque dogmatibus, dolendum tamen est, ea omnia hodie desiderari, nec superesse, quæ Herodorus, Epigenes, Sando Hellanici filius, Apollonius Aphrodisiensis, Pherecydes Atheniensis, & ex Platonicis recentioribus Serapion Alexandrinus, Syrianus & Proclus in Orphei dogmata commentati sunt. [g] Nec quæ temporis injuriæ erepta ad nos pervenerunt, talia sunt, ut fides secure iis dari queat. Accidisse enim Orpheo, quod omnibus sapientiæ atque eruditionis gentilis conditoribus accidit, ut multa ejus nomini supponerentur, & doctrinæ a variis hominibus ex diversis sectis atque opinionibus oriundis excogitatæ ad eum auctoritatis & fidei conciliandæ gratia referrentur, in sequentibus demonstrabimus. Quam itaque in rebus doctrinisque Zoroastris, Mercurii & similium virorum celebratissimorum enarrandis adhibuimus providentiam atque cautionem, ea nec in excutiendis Orphicis negligenda est, nisi turpiter falli vel fallere velimus.

 §. VI.

b) Il. cc. [illegible]
c) *l. I. §. 42.*
d) DAMASCIVS *περὶ ἀρχῶν*, cujus excerpta debemus ven. WOLFIO *T. III. Anecdot. Græcor.* λέγει· οὐ γὰρ ἐστιν ἕν τι, ἀλλὰ πάντα ἕν, ὡς Λῖνος τε ἔλεγε καὶ Πυθαγόρας.
e) Vid. IAMBLICHVS *de vit. Pyth. c. 28. n. 139. p. 118.*
f) *De arte poëtica p. 78.*
ff) *German. antiq. l. I. c. 24. p. 206.*
g) Conferendus de his omnibus diligentissimus FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 110. seq.*

An Orpheus extiterit?

§. VI. Antequam vero ipſam Orphei hiſtoriam atque dogmata exponimus, excutienda quæſtio eſt, an unquam Orpheus quidam fuerit nec ne? Primus, qui quæſtionem negavit, CICERO [h] eſt, qui tamen Ariſtotelis auctoritate utitur: hunc ſecuti ſunt ex recentioribus GERARDVS IOANNES VOSSIVS, [i] PETRVS DANIEL HVETIVS, [k] & NATALIS ALEXANDER, [l] a quibus non multum alienus eſt IO. CLERICVS [m] & IO. HENR. VRSINVS, [n] qui Davidem regem ſub Orpheo latere putat. Quos tamen viros doctos audiendos non eſſe recte judicarunt alii: [o] ita enim rationes ſubductæ nobis perſuadent, omnino fuiſſe Orpheum Græcanicæ theologiæ atque religionis parentem. Et quod quidem Ciceronis teſtimonium ab Ariſtotele petitum concernit, id quidem ita viri docti enervant, ut contendant, Ariſtotelem non negaſſe, fuiſſe Orpheum, ſed tantummodo, fuiſſe poëtam: nobis vero, id invitis Ciceronis verbis fieri, maniſeſtiſſimum videtur. Ait enim Romanæ eloquentiæ parens: *Orpheum poëtam docet Ariſtoteles nunquam fuiſſe, & hoc Orphicum carmen Pythagorici ferunt cujusdam fuiſſe Cecropis. At Orpheus, id eſt, imago ejus, ut vos vultis ſæpe in animum meum incurrit.* Quibus verbis Epicureos refutat, facta ab exemplo inductione, qui ab anticipata DEI notione, & imagine menti obverſante, argumentum pro ejus exiſtentia accerſebant, iisque opponit exemplum Orphei, qui nunquam fuit, & cujus tamen imago in mentem ſæpe incurrit. [p] Quamvis vero, Ariſtotelem (in cujus ſcriptis tamen hodie fruſtra quæritur) & Ciceronem in ea fuiſſe ſententia negandum non ſit, parum tamen id facit ad deſtruendum totius pene antiquitatis conſenſum, quæ in eo concordat, fuiſſe Orpheum Thracem, & vixiſſe in Græcia. Hoc Græci & Latini, poëtæ, hiſtorici, philoſophi teſtantur, PLATO, [q] DIODORVS SICVLVS, [r] & poſt hos magna, etiam ex doctoribus Chriſtianis, & ex ſchola Pythagoræ & Platonis caterva. Immo Ægyptii, ſi DIODORO [s] fides eſt, in ſacris commentariis Orphei nomen retinuerunt, eum ducem conſtituentes illorum, qui doctrinæ addiſcendæ cauſa ex Græcia in Ægyptum profecti ſunt. Nec ORIGENES, [t] cui Celſus Orpheum, tanquam virum ſine controverſia ſancto afflatum ſpiritu, objecit, & Salvatori prætulit, Orpheum extitiſſe negat, ſed criminatur, quod Deos fecerit ἀνθρωποπαθεῖς. Immo ipſa doctrina Orphica, myſteria in Græcia introducta, & ipſi libri Orpheo ſuppoſiti locum non habuiſſent, ſi nunquam vixiſſet Orpheus, cui ſupponi potuiſſent. Alia in re manifeſta non cumulamus: ſed id modo monemus, ficulneum eſſe, quod VOSSIVS addit; nomen Orphei eſſe ab Arabico Ariſa, quod ſcire notat,

h) *De nat. Deor. l. I.*

i) *De poëtica arte c. 13.*

k) *Dem. Evang. Prop. IV. c. 7. §. 19. p. 129.*

l) *H. E. V. T. c. 8. p. 357.*

m) *Bibl. ſelect. T. XXVII. P. II. art. 4. p. 434.*

n) *Analect. SS. l. IV. p. 219. ſeqq.*

o) BVRNET. *Archæol. philoſ. l. I. c. 9. p. 414. ſqq.* CVDWORTH. *Syſt. intell. c. IV. §. 14. p. 341. ſeqq.* & cel. MOSHEMIVS *ad h. l.* BVDDEVS *Obſ. Hal. T. VI. obſ. 29. §. 4. p. 307. ſeq.* OLAVS BORRICHIVS *de poëtis diſſ. I. §. 17.* FABRICIVS *l. c.* alii.

p) IDEM obſervat MOSHEMIVS *l. c. n. 7.*

q) *De Rep. l. X. p. 521.*

r) *Lib. IV. c. 25. p. 227.*

s) *lib. I.*

t) *Adv. Celſum. paſſim. vid. l. VII. p. 370. 378.* edit. Hœſch.

tat, unde Arif, five Orpheus, fciens, eruditus. Hæc enim concludendi ratio fi valet, omnes celebres antiquitatis viros facile e rerum natura tollere quivis mediocri ingenio & linguarum peritia præditus poterit.

§. VII. Dubio itaque carere exiftimamus, vixiffe Orpheum: quis vero fuerit, quam originem agnoverit, quæque perpetraverit, adeo fabulis more veterum involutum eft, ut quid certi afferamus, vix habeamus. Recitabimus vero mythologiæ narrationem,[x] ut, quid veritatis fubfit, conjecturis affequi tentare poffimus, monentes ante omnia, Orpheum hunc Thracem, cum aliis hujus nominis non confundendum effe.[x] Ex Thracia oriundum fuiffe, plerique veterum referunt, de parentibus diffentiunt, aliis enim Apollinis & Calliopes filius, plerifque Oeagro patre natus dicitur, & ad tempora ante-Trojana refertur, quæ in Iofuæ atque Iudicum ætatem incidunt.[y] Is patriis ceremoniis cultui & theologiæ innutritus, tradente DIODORO SICVLO[z] in Ægyptum profectus eft, & multa ibi didicit, ita, ut tum initiationum & theologiæ peritia, tum poematum & melodiarum artificio præftantiffimus haberetur. Ita fcientiis & religionis notitia auctus ad Græcos pervenit, rudemque & incompofitam multitudinem triplici artis & ingenii fubfidio in ordinem, & ad rationem redire coegit. Tanta enim canendi peritia excelluiffe, dicunt, ut fluvii ad ejus cantum firmarentur, aves advolarent, faxa, fylvæ & venti aufcultarent, mare fedaretur, omneque rerum anima deftitutarum genus in admirationem & amorem raperetur. Id quod eleganter expreffit HORATIVS:[a]

Aut in umbrofis Heliconis oris
Aut fuper Pindo gelidove in Hæmo
Vnde vocalem temere infecutæ
Orphea fylvæ.
Arte materna rapidos morantem
Fluminum curfus celeresque ventos
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere fylvas.

Et in hunc finem lyram feptem chordarum quoque invenit & adhibuit. Quæ fabulæ tegumenta nihil aliud volunt, quam feros & indomitos Græcorum animos ab Orpheo, ut audirent & attenderent, emollitos fuiffe, & in obfequium tractos. Quem in finem fabularum quoque dulcedinem more antiquo adhibuit, ficque mufica harmonia convocatos & audiendi avidos jucundis narrationibus pavit, ut in admirationem cultumque verfa attentio prudentiffimo viro occafionem dederit, fabularum delinimentis legum atque religionis cultum introducendi. Deos enim tum colere, eorum iram fabulis enarra-

x) Conferendi mythologi paffim, & ex iis NAT. COMES *mythol. l. VII. c. 14. p. 764. feqq.* pleraque de eo quoque collegit & inftituto fuo aptavit HVETIVS *l. c.* add. LAMBECIVS *prodr. hift. lit. p. 168 fqq.*

x) Fuit alius Crotoniates, vid. SVIDAS *T. II. v. Orpheus Crot. p. 719.* qui auctor carminis de argonautis dicitur: unde Orpheus Argonautis adnumeratur; fed male.

y) Conf. HVETIVS *l. c.* qui tamen, ut hypothefi inferviat, mire omnia torquet & confundit.

z) *Lib. IV. c. 25.*

a) *Carmin. l. I. Od. XII.*

enarrare, & felicitatem eorum, qui Deorum amicitia fruerentur, deprædicare cœpit, ſicque muſica, fabulis & religionis arcano cultu feros homines ratione uti docuit, & ad id quod jus faſque eſt, tenendum atque obſervandum adegit. Id quod HORATIVS jam vidit, qui de hac theologorum veterum prudentia luculenter: [b]

Sylveſtres homines ſacer interpreſque Deorum
Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigres rapidoſque leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor urbis
Saxa movere ſono teſtudinis & prece blanda
Ducere quo vellet. Fuit hæc ſapientia quondam
Publica privatis ſecernere, ſacra profanis
Concubitu prohibere vago, dare jura maritis
Oppida moliri leges incidere ligno.

Præter hanc animos ſibi conciliandi moreſque ita fingendi artem ſcientiæ medicæ peritia effloruiſſe [c] non ex eo tantum veriſimile eſt, quod plerique magni viri canæ vetuſtatis artis ſalutaris beneficio, docente artis medicæ hiſtoria, ſibi homines devinxerint, ſed Orpheus quoque diſciplinas in Ægypto didicerit, ubi iſta ars inter arcanas ſcientias relata fuit, ut ſupra vidimus. Ex hac vero artis medicæ peritia omnium optime ea explicanda ſunt, quæ de mirabili muſicæ Orphicæ peritia fabula narrat: [d] eum mortua, quam impenſe deperibat, Eurydice, ad inferos cum cithara deſcendiſſe, & mirificam lamentationem ceciniſſe, ita ut excitaret

Et Diti lacrymas, & morti denique finem [e]

faceret. Plutone enim placato ac Proſerpina, obtinuiſſe, ut Eurydice cum ipſo in lucem rediret, ea tamen lege, ne prius reſpiceret, quam ad ſuperos perveniſſet. Quod cum non obſervaret, uxorem amiſiſſe. Si quis enim fabulæ ſenſus eſt, nimium non torquendus, [f] illud innuere videtur, Orpheum tanta medendi peritia inſtructum fuiſſe, ut deploratæ ſanitatis homines ipſamque cariſſimam uxorem jam cum morte luctantem revocaret in vitam. Mortis vero, qua vivis ereptus eſt genus, varie veteres narrant: [g] quidam enim fulmine tactum periiſſe perhibent, quod ideo excogitatum videtur, quia fulmine tacti credebantur divinitatis participes facti. [h] Alii poſt mortem Eurydices cæterarum mulierum conjugium ſpreviſſe, narrant, multiſque hominibus diſſuaſiſſe mulierum connubium, quod cum ægre illæ ferrent, ab illis per ſimulata Liberi patris ſacrificia fuiſſe diſcerptum. PAVSANIAS [i] ob abductos ex Thracia ſecum viros multos indignatas Thracum feminas eum diſcerpſiſſe refert; alii a Baccho, cujus laudes canere

neglexe-

b) *De arte poët.*

c) Pluribus id probat DAN. CLERICVS *Hiſt. medic. l. I. c. 10. p. 33. ſeqq.* qui tamen non ſatis accurate homines & tempora diſtinguit.

d) Mythologi paſſim, vid. OVIDIVS *Metamorph. l. X.*

e) MANILIVS *Aſtronom. l. V.*

f) Quod faciunt, qui per Euridicen juſtitiam, per inferos placatos, perturbationes animæ ſedatas intelligi cum NATALI COMITE *l. c. p. 771.* contendunt.

g) Collegit ea NATA. COMES *l. c.*

h) Hac de re ſupra, ubi de Zoroaſtre.

i) *in Bœoticis.*

neglexerit, furorem immiſſum mulieribus; alii, a Venere amore feminis immiſſo, dum de Orpheo certarent, eum laniatum tradunt; alii vero ex doloris de amiſſa uxore impatientia violentas ſibi intuliſſe manus perhibent. Quæ incertæ narrationes illud certum habere videntur, Orpheum violenta morte ſublatum fuiſſe; quod ſi conjecturæ locus eſt, poſitos effreni licentiæ limites, & imprimis cohibitos vagos concubitus irarum tantarum cauſam fuiſſe, non abſurde colligi poteſt. Poſt mortem caput in fluuium Hebrum dejectum cum lyra in Lesbum delatum eſſe, ibique oracula fudiſſe,[k] atque ſtatua & urna poſita honoratum,[l] lyram inter ſidera relatam mythologi narrant, quæ id docent, magnam auctoritatem atque famam Orphei tantopere de humano genere meriti, etiam poſt funera extitiſſe. Quæ tamen non obſtitit, ut non tantum παιδεραςίας,[n] ſed & magiæ, immo atheiſmi accuſaretur: quibus tamen ſceleribus non polluiſſe ſe Orpheum, admodum veriſimile eſt. Nam concubitu vago aliisque feris moribus abrogandis & emendandis eum invigilaſſe, ſupra jam oſtendimus. Eum vero fuiſſe μαγεῦσαι δεινὸν, quod Aegyptius aliquis apud PAVSANIAM[m] de eo & Amphione prædicat, & de origiæ crimine ſive goëtia intelligendum eſſe recentiores quidam[n] contendunt, vel ad theologiæ Orphicæ rationem & cultum Deorum arcanum referendum eſt, qui magiæ nomine apud veteres, ut ſupra demonſtratum eſt, inſigniebatur: vel ad ſanandi modum junctis incantamentis, carminibusque pertinet, quem veteres Medici ad augendam admirationem & ſuperſtitionem plebis adhibuere, & Orpheum quoque in uſum vertiſſe, vel ſola fabula de uxore carminibus in vitam revocata perſuadet: ut alias rationes prætereamus, fuſe a NAVDAEO[o] allatas. Caput enim ejus poſt mortem divinaſſe, inter ſplendida antiquitatis de viris magnis mendacia referendum eſt.[p] Vtrum vero ſpinoziſmo vel atheiſmo faverit Orpheus, poſtea, ubi de theologia Orphei dicemus, commodus magis diſpiciendi locus erit.

§. VIII. Non vero ſuo tantum nomine per omnium ora volitavit Orpheus, ſed imprimis propter inſignia in Græcos merita, introductis religione, artibus & diſciplinis, quibus mores feros ad humanitatem reduxit, immortalem famam honoremque conſecutus eſt. Quod ſi enim Græcos audimus, nulla fere ſcientia eſt, quam Græci Orpheo non debeant, adeo ut γράμματα καὶ σοφίην inventa ei tribuat epigramma vetus:[q] quod tamen non ita intelligendum eſt, quaſi literarum apud Græcos conditor fuerit;

Inventa ab Orpheo.

k) PHILOSTRAT. *Heroic. c. V. §. 3. p. 703.* & *vit. Apollon. l. IV. c. 14.*

l) PAVSAN. *in Bœot. p. 586. ſq.* conf. quæ dixi- [illegible] *Vindelico Melet. III. p. 241.*

m) OVIDIVS *Metamorph. l. X. v. 83.*

n) *In Eliacis poſter. p. 505.*

n) BART. SCHOOCKIVS apud FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 131.*

o) *Apologie pour les grands hommes ſupçonner de magie c. IX. p. m. 110. ſeqq.*

p) Pertinet hoc ad oraculorum fraudes, quas in hoc oraculo Lesbico adhibitas fuiſſe oſtendit ANT. VAN DALE diſſ. II. *de Orac. gent. p. m. 293.* ad quæ, quod reſpondit BALTVS in hiſtoria *de ſilent. Oraculorum paganiſmi P. II. c. 7. p. m. 78.* verſ. Lat. leve eſt, & teſtimoniis veterum contrarium. Non enim ſacerdotes oraculi, ſed caput Orphei vaticinatum eſſe PHILOSTRATVS teſtatur.

q) Apud FABRICIVM *Bibl. Græc. Vol. I p. 130.*

erit; illas enim Græcos Cadmo debere, ſupra oſtendimus; ſed vult poëta, omnis generis eruditionem Orpheum apud Græcos introduxiſſe: licet hæc quoque ad ſapientiam carminibus expreſſam extendi queant. Certe poëſeos præſtantia Orpheum celeberrimum inter Græcos nomen conſecutum eſſe DIODORVS SICVLVS [r] notavit. Muſicæ præſtantia non habuiſſe parem, jam dictum eſt; addendum hoc, lyram ſive citharam ſeptem chordis inſtruxiſſe, qui enim quatuor chordarum lyram ei tribuunt, veterum teſtimoniis refutantur. [s] Cum muſica carminis pangendi peritiam non poſſedit tantum, ſed & carmen hexametron, teſte ANTIPATRO SIDONIO [t] invenit, & in epopœia omnes ante eum, referente PAVSANIA [u] ſuperavit. Sideralem porro artem ad Græcos tranſtulit & doctrinam vetuſtiſſimis veriſimiliter theologis non inauditam ex Ægypto in Græciam attulit, ſtellas perinde ut noſtram terram inhabitari, de quo dogmate Orphico infra dicemus. Medicinam non tantum exercuiſſe, ſed ita quoque perdidiciſſe, ut deſperatos morbos curaret, in antecedentibus monuimus: his adjiciendum eſt, veriſimillimum eſſe, adjunxiſſe medicinam Orpheum ſacris ceremoniis, & herbis, more Orientalium, vim quandam magicam inſcribendo, & muſicæ quoque vim ſalutari arti conjungendo, illud medicinæ genus inter Græcos introduxiſſe, quod diu ante ipſum in Oriente viguiſſe ſuperiori libro demonſtravimus, quodque magicum fuit. Ejus nos ſatis convincit PAVSANIAS, [x] qui refert, in ſumma auctoritate Orpheum fuiſſe οἷον πιϛευόμενος εὑρηκέναι ἔργων ἀνοσίων καθαρμοὺς, νόσων τε ἰάματα, καὶ τροπὰς μηνιμάτων θείων, *quod crederetur malarum actionum expiationes, morborum curationes, & iræ divinæ placationes inveniſſe:* ubi curationes morborum, & καθαρμοὶ ideo junguntur, quod illæ ſine his fieri nequibant. Et huc referendum quoque eſt, quod PLINIVS [y] habet, *primum eum de herbis aliquid curioſius prodidiſſe.* Eadem de aſtrologia inter Græcos per Orpheum introducta judicanda eſſe exiſtimamus. Quemadmodum enim divinationes ex ſideribus cum theologia & arcanis ritibus atque cultu Deorum conjunxere orientales gentes, & Ægyptii quoque, ut ſupra dictum eſt; ita Orpheus quoque ex Ægyptiorum diſciplina ſacris ſuis arcanis hanc partem addidit, & Græcos aſtrologiam docuit, ſiderum cognitione, quod modo monuimus, inſtructus. Qua de re notabilis apud LVCIANVM [z] locus occurrit, qui ita: *Græci nec ab Aethiopibus, nec ab Aegyptiis, de aſtrologia quicquam inaudiverunt, verum illis Orpheus Aeagro Calliopeque prognatus primus iſta monſtravit: non ille quidem admodum dilucide neque rem clare docuit, ſed* εἰς γοητείην καὶ ἱερολογίην, [a] *ad artem goëticam ſive magicam & ſacros ritus cultumque, qui ejus ſcopus erat* (διανοίη). *Nam conſtituta lyra orgia inſtituit, ſa-*

cras-

r) *l. IV. c. 25. p. 251.*
s) Vid. HVMFRED. PRIDEAVX *ad Epoch. marmor. p. 198. ſeq.*
t) *Anthol. l. III. p. 388.*
u) *l. c. p. 768.*
x) *l. c.*
y) *l. XXV. c. 2.* conf. DAN. CLERICVS *loco ſupra laudato.*
z) *De Aſtrologia T. III. p. m. 257. ſeq.*
a) Græca ipſa inſpicienda ſunt, incommode enim hæc verba tranſtulit ERASMVS.

crasque cantiones decantavit. Sed & reliqua legenda ſunt, etſi ſophiſticam ſcholam argumento colorem quærentem ſapiant. Nec videmus, quo argumento hoc neget VOSSIVS, [b] LAERTII auctoritate motus, qui narrat, pleriſque videri primum Thaletem aſtrologiæ vacaſſe, & ſolis defectus converſioneſque prædixiſſe. [c] Nam quod putat, quia orgia obſcura ſunt, & incertum, qualia fuerint, ideo hoc falſum eſſe, nihil ad rem facit; cum hoc ſufficiat, divinationes ex aſtris, partem orgiorum ab Orpheo inſtitutorum fuiſſe: Laërtii vero teſtimonium non obſtat, qui de rationibus aſtronomicis & obſervationibus ſideralibus a Thalete in Græcia introductis, non de divinatione ex aſtris, qualis in Orphicis ſacris viguit, intelligendus eſt, quam Orpheus ex Oriente vel Ægypto in Græciam tranſtulit. [d] Omnium tamen maxime celebritatem inter Græcos conſecutus eſt Orpheus introductis myſteriis & theologia: quam cum ita ordinaret, ut populo ſuperſtitionis freno ſubacto miranda videretur, & arcanis ceremoniis magna & divina ſponderet, vehementer Græcos in admirationem rapuit, quæ tantopere animos occupavit, ut ſacra illa arcana atque myſteria diu apud Græcos vigerent, magniſque ſolemnitatibus, ſacra Bacchi, Hecates, Eleuſinia, Panathænea, Theſmophoria ejuſque generis alia celebrarentur, de quibus, quia extra oleas vagari non licet, conſulendi ſunt, qui Græcorum ſacrorum hiſtoriam enarrarunt. [e] Quorum tamen non arcanas tantum circumſtantias, ſed & ſignificationes enarrare, opus arduum & difficile eſt, nec ad magnam veriſimilitudinem conjecturæ perduci poſſunt, quoniam & initiatos tantum ſacroque ſilentio impeditos ad ἐποπτίαν admiſerunt, & arcana quoque dogmata, non niſi ſacerdotibus patuerunt, qui, ut erant homines aſtutiſſimi, ita ſacris iſtis explicationem tribuerunt, ut ratio circumſtantiarum poſtulabat variam. Vnde laterem lavare nobis videntur, qui Platonicorum recentiorum explicationibus [f] fidem tribuentes, eorum interpretationes pro veris horum ſacrificiorum ſignificationibus nobis obtrudunt. Quam mala enim horum hominum omnia ad ſua dogmata roboranda & ſyncretiſmum ſtabiliendum rapientium fides ſit, nemo eſt, qui ignorat.

§. IX. Vſus vero eſt, ut ex dictis colligere eſt, Orpheus modo docendi arcano, fabuliſque & allegoriarum velo obſcurato. Cujus rei ratio ex ejus circumſtantiis hactenus enarratis facile peti poteſt. Erat enim ex Thracia oriundus; Hyperboreorum vero ſacra allegoricis traditionibus conſtitiſſe, & arcana methodo fuiſſe propagata, ſuo loco audivimus. [ff] In

Diſciplina arcana Orphei.

 Aegy-

b) *De ſcient. mathem. c. XXXII. §. 8. p. 145.*

c) Dicetur hac de re ſuo loco, ubi de Thalete.

d) Chemiæ peritiam Orpheo tribuit OL. BORRICHIVS *de orig. & progreſſu Chemiæ p. 84.* qui vero Argonauticam expeditionem eam artem indicare, illique Orpheum interfuiſſe putat, quod utrumque falſum eſt, meritoque exploditur.

e) Inter eos imprimis conſulendus eſt MEVRSIVS in *Græcia feriata* & IOH. POTTERVS *Archæolog. Græc. l. II. p. 296. ſeqq.* alios nominat IOH. ALB. FABRICIVS *Bibliograph. antiq. c. X. §. 9. p. 320. ſeqq.*

f) Inter Pythagoræ aſſeclas tales explicationes jam tentavit Arignote, vid. SVIDAS *T. I. v. Arignote p. 320.* FABRICIVS. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 509.*

ff) Conferendus, qui hæc probat CLEMENS ALEXANDRINVS *Stromatum l. V. p. 567. ſeq.* nec

Aegyptum postea delatus τὰ μυθολογούμενα, quod DIODORVS[g] testatur, didicit, arcanæque sapientiæ atque imprimis dogmatum sacrorum factus particeps, modum occultandi dogmata fabulis, & hieroglyphicis literis, & obscurando mysteriorum recondito sensu populum ab interiori ἐποπτίᾳ arcendi assecutus est: & disciplinam sacerdotum arcanam inspexit. Hanc ut ad Græcos delatus religionis cultu introducto adhiberet, non uno argumento commotus est. Res ei erat cum hominibus feris, religionis morumque severiorum disciplina nondum subactis, cum populo ad eas doctrinarum veritates, quibus imbuere eos cupiebat, capiendas nec disposito satis, nec disciplinæ quoque patiente. Eum itaque ad commodandas aures allicere, & fabularum dulcedine illaqueare atque quasi capere oportuit. Ne vero religio conculcaretur & quod omnibus patuisset, evilesceret, arcana sacra instituit, teletasque suas commendavit, & severioris disciplinæ atque præparationis sepe ita munivit, ut non nisi erectiora & idonea admitterentur ingenia. Et hinc tota disciplina Orphei arcana derivanda est, quæ totius theologiæ systema allegorico habitu more theogoniarum scriptoribus communi proposuit, & sacra dogmata de Deo & mundi origine hieroglyphico sermone recondidit. Cujus exempla pluscula protulit CLEMENS ALEXANDRINVS[h] ut probaret, *sapienter Orpheum symbolicæ interpretationis genus instituisse, ut conferat, ad rectam theologiam, & pietatem, & judicandam ingenii solertiam, & veritatis exercitationem, & ad ostendendam sapientiam: docuitque sacra lingua vocatam fuisse aquam bedy, mare zaps, terram chthon, solem plectrum, animam omnia continentem sphinx, morbum cnaxzbi*, & alia, quæ ibi affert multa, qualia EPIGENES in *libro de poësi Orphica*, τὰ ἰδιάζοντα παρ' Ὀρφεῖ, *ea quæ propria fuerunt Orpheo*, exponens collegit & exposuit. Hæc ut rite adhiberentur, mysteria instituit, initia tradidit, orgia atque τελέτας inter Græcos introduxit, iisque per multos gradus sapientiæ sacræ candidatum præparavit, donec perficeretur, sacro silentio vehementer injuncto. Sacra scilicet ista dicta sunt mysteria, sacrorum operatio μύησις, cujus finis, (unde τελέται dicta sunt,) perductio animæ ad inspectionem primarum veritatum.[i] Horum, si Platonicos audimus, quinque gradus erant, quos ita OLYMPIODORVS enumerat: ἐν τοῖς ἱεροῖς ἡγοῦντο μὲν αἱ πάνδημοι καθάρσεις; εἶτα ἐπὶ ταύταις αἱ ἀποῤῥότεραι· μετὰ ταύτας, συστάσεις, καὶ ἐπὶ ταύταις μυήσεις· ἐν τέλει δὲ ἐποπτίαι. *In sacris præcedebant publicæ purgationes; deinde has excipiebant aliæ reconditiones; post has aggregationes; tum sequebantur initiationes; ad extremum inspectiones.* In quibus gradibus explicandis diligens fuit Plotini schola, ita tamen, ut non omnia ad Orphei ætatem referri debere constet. Hoc indubium est, ad eluendam a peccati

nec ad Orpheum referri debent mysteria Thracum, quæ Zamolxidi deberi supra demonstravimus. Quem cum pro servo Pythagoræ habeat sine ratione CVDWORTHVS *Syst. int.* c. IV. §. 18. p. 341. frustra nodos quærit in scirpo.

g) *l. c.* h) *l. c. p. 569. seqq.*

i) Aliter Platonici, qui τὸ τέλος statuunt, perductionem animæ ad illum statum, in quo fuit, antequam corpus ingrederetur. Sed hæc scholam Alexandrinam sapiunt, non Orphei adyta.

cati ſordibus & purgandam animam, antequam ad myſteria inſpicienda admitteretur, varias purgationes fuiſſe adhibitas, hinc requiſita prius peccatorum confeſſio, & excluſi profani atque ἀλιτροὶ publica præconis voce: [k] caſtimonia ad certum tempus indicta, humicubitiones exercitæ, abſtinentia a cibo imperata, & alia σκληραγωγίας, atque ſeveriſſimæ diſciplinæ inſtituta rigidiſſime exacta, & imprimis diligentiſſime caveri ſolitum, ne arcana hæc τοῖς ἀμυήτοις ſive profanis innoteſcerent: unde, qui hoc ſilentium violaret, vel curioſos in hæc ſacra oculos contorqueret; impune non tulit. [l] Per hos vero gradus purgatus & præparatus ab hierophantis, myſtisque epoptes factus, & interiori doctrina initiatus eſt. Cujus diſciplinæ arcanæ, quæ originem inter Græcos ad Orpheum refert, veſtigia apud veteres ſcriptores plurima occurrunt, & imprimis Platonici recentiores diligenter de ea commentati ſunt, quorum loca, ne prolixe afferamus, otium nobis fecit eruditiſſimus ISAACVS CASAVBONVS,[m] qui præter alios hac de re conſulendus eſt. Nec una myſteriorum ratio, ſed varia, ſine dubio ab Orpheo & diſcipulis inſtituta eſt, probantibus id tot ſacris arcanis inter Græcos & finitimos populos introductis, inter quæ Cereris atque Bacchi ſolennitate reliquis nobiliora fuerunt. Qualia vero illa omnia fuerint, quas ſignificationes & doctrinas obvelaverint, incertiſſimum eſſe putamus. Quæ enim ad detegendos Orphicorum ſacrorum ſenſus arcanos erudite & copioſe congeſſit ANDREAS CHRISTIANVS ESCHENBACHIVS,[n] omnia fere Platonicis recentioribus accepta debet, qui tamen, cum non tam veteres philoſophos interpretati ſint, quam iis ſua cogitata & philoſophemata ſuppoſuerint, indigni & inepti in hac re arbitri ſunt.[o] Verbo, idem de Orphei arcana doctrina tenendum eſt, quod de Aegyptiorum diſciplina hieroglyphica ſupra monuimus; hæc enim illius parens fuit. Vtrum vero arcana hæc docendi methodus| non per fabulas modo & allegorias rudem plebem ad formandos mores ducens, ſed totius religionis ſummam oculis hominum non initiatorum ſubducens, philoſopho digna ſit, nec ne? prolixius diſputare loci hujus non eſt, & ex iis, quæ de Orientalium arcana diſciplina ſupra diximus, judicium hac de quæſtione ſanum facile fieri poteſt. Et laudant quidem non veteres modo, & inter hos Patres quoque plerique, in hac diſciplina arcana etiam in eccleſia innutriti, præcipue CLEMENS ALEXANDRINVS,[p] hanc docendi rationem, ſed & recentiores ideo magnopere Orpheum extollunt, inter quos vehementer eum commendat THOMAS BVRNETIVS.[q] Nos Orpheo prudentiæ & eruditionis laudem non denegamus, nec inter feros & inconditi ſenſus homines allegoricam methodum uſu caruiſſe putamus, ſacrorum tamen arcanorum rationes, non

 tam

k) Neronem ideo poſt cædem matris ad ſacra Eleuſinia accedere non auſum refert SVETONIVS *in Ner. c. 34.*

l) Exemplum habes apud LIVIVM *l. XXXI.* Ideo etiam noctu peragebantur hæc myſteria pleraque.

m) *Exercit. Antibaron. XVI. n. 43. p. m. 391. ſeqq.*

n) In *Epigene de Poëſi Orphica, ſive in priſcas Orphicorum carminum memorias libro commentario Norimbergæ 1702. 4.*

o) Conſentit cum his vir ſummus IOH. LAVR. MOSHEMIVS *ad* CVDWORTHI *Syſt. intell. c. IV. §. 17. p. 349. n. 40.*

p) *l. c.*

q) *Archæol. philoſ. c. IX. p. 407. ſeqq.*

tam ad excitanda altiora ingenia, quod contendit CICERO, quam ad ducendos populi animos, firmandam superstitionem, & fovendam impietatem respexisse, consideratis omnibus eorum circumstantiis probabile judicamus: & multiplices quoque fraudes in iis adhiberi solitæ suspicari id jubent. Nec nos multum juvant ea, quæ de veritatibus metaphysicis, theologicis & naturalibus in iis reconditis philosophi imprimis Platonici afferunt: quo loco enim ea habenda sint, in simili argumento aliquoties jam diximus, & has accommodationes fuisse, ut tolerabilior fieret superstitio, evicimus, sic ut otiose ea repetere opus haud sit. Immo ea talia esse, ut magnifice de Orphei religione sentiri nemo æquus debeat, postea, ubi de dogmatibus Orphei agemus, demonstrabimus.

Scripta Orphei.

§. X. Effecit magna hæc, quam consecutus est Orpheus, fama, ut carmina complura Orphicorum nomine ad eum referrentur, eique tanquam auctori tribuerentur: quorum pleraque quidem, præter exigua fragmenta passim apud veteres scriptores, qui ea excerpsere, suisque scriptis inseruere, occurentia, [r] intercidere, [s] quædam ad nos pervenerunt, inter quæ sunt *Argonautica*, *carmen epicum*, *hymni LXXXVI.* & *de lapidibus earumque virtutibus præcepta*, quæ junctim edidit vir doctissimus ANDREAS CHRISTIANVS ESCHENBACHIVS; [t] quorum historiam cum more suo diligenter enarraverit nunquam sine acerbo luctu nobis memorandus præstantissimus FABRICIVS, [u] hauriet lector ex libro in historia philosophiæ literaria maxime necessario, quantum satis erit. De his omnibus vero magna inter eruditos controversia est, an ad Orpheum, tanquam auctorem, referri queant? Quidam enim Orpheum plane nihil scripsisse affirmant, contenduntque, auctoritatis gratia & ad faciendam suis scriptis fidem Orphicorum nomen præfixisse veteres, eodem stratagemate usos, quod in Zoroastris & præcipue in Hermetis scriptis supponendis adhibitum fuisse supra observavimus. Nec argumentis quoque destituuntur, qui ita rationes subducunt: provocant ad HERODOTVM, [x] Homerum atque Hesiodum omnium antiquissimos poëtas statuentem, & ad ARISTOTELEM, [y] Orphica carmina in dubium vocantem: imprimis vero veteres testantur, fatentes, Pythagoræ ejusque discipulis omnia illa carmina deberi, quæ sub Orphei nomine inter veteres celebratissima fuerunt. Cecropi enim Pythagoreo homini tributa fuisse CICERO [z] auctor est, aliique Onomacrito ejusdem familiæ philosopho tribuunt, [a] SVIDAS quædam ad Theognetum, Thessalum, alia ad Timoclem, Syracusanum,

quæ

r) Multa ex Orphicis occurrunt apud PROCLVM, TZEZEM, aliosque, quorum quædam collegit HENRICVS STEPHANVS in *Poësi philosoph. p.78. sq.* pauciora Orphicorum editioni inseruit ESCHENBACHIVS.

s) Eorum titulos enarrat FABRICIVS *l. c. Vol. I. p. 120.* & peculiari scripto ESCHENBACHIVS, titulo: *Epigenes de poësi Orphica*, de quo supra. Qui tamen meras sæpe conjecturas sequitur.

t) Traject. 1689. 12. adjecit editor H. STEPHANI notas & suum commentarium.

u) *l. c. p. 112. seqq.*

x) *c. LIII. p. 109.*

y) *De anima.*

z) *Loco supra laudato.*

a) Vid. FABRICIVS *l. c. p. 129.*

quædam ad Zopyrum Heracleota refert. [b] Alios ex Pythagoreorum ſchola, in qua Arignote quoque Pythagorica, duoque Orphei juniores memorantur, Camarinæus & Crotoniates, enarrat ὁ πάνυ FABRICIVS. [c] Diſſentiunt tamen ab his, qui veterum auctoritate, & in his CLEMENTIS ALEXANDRINI, ATHENAGORAE, IVSTINI & doctorum eccleſiæ aliorum, item DIODORI SICVLI, ipſiusque CICERONIS, Orpheum quædam ſcripſiſſe contendunt, [d] & ad conſtantem Pythagoreorum traditionem provocant, quæ aſſerit, Pythagoram ex Orphei libris, libellum celebrem, cui titulus: ἱερὸς λόγος fuit, concinnaviſſe: certe, ſi quoque ſtatuatur, Pythagoram nihil ſcripſiſſe, referendum eſſe librum hunc ſacrum vel ad Cecropem vel ad Thelaugen Pythagoræ filium, antiquiſſimos homines, qui ex Orphicis ſua transſumſerint. Perquam vero difficile eſt, in hac controverſia arbitri partes ſumere; & tamen ab ea quæſtione & lite rite diremta, totum, quod de Orphei dogmatibus ferendum eſt, judicium dependet. Nec hic certitudine infallibili pugnari poteſt, ut ſunt vetuſtiſſima omnia, ſed ad conjecturas cuncta quidem redeunt, non tamen fallaces & nudas, ſed magno veriſimilitudinis gradu nixas. Scilicet conſideratis non iis tantum, quæ integra habemus, ſed imprimis reliquiis ac fragmentis illis Orphicis, quæ paſſim apud veteres, tanquam reſiduæ ex naufragio tabulæ reperiuntur, non unius omnia atque ejusdem generis eſſe, fatebitur, quisquis ſobrie atque caute attendit & rem probe ponderat. Quædam enim, quæ pro Orphicis ab antiquis eccleſiæ doctoribus adducuntur, ita comparata ſunt, ut fraudem atque ſuppoſitionem, ſaltem interpolationem, manifeſte prodant, & recte monente CVDWORTHO, [e] qui exemplum quoque attulit, hebetis ingenii & obtuſi homo vocandus ſit, qui ea Orphei eſſe cogitaverit. Nec improbanda conjectura VV. cll. C. A. ESCHENBACHII [f] & IO. LAVR. MOSHEMII, [g] qui a Iudæo quodam, forte ab ipſo Ariſtobulo quædam profecta eſſe conjiciunt. Is enim Iudæorum, eorum imprimis, qui in Aegypto gentilem philoſophiam didicerunt, mos fuit, ut ejusmodi fraude rebus gentis ſuæ apud gentiles auctoritatem conciliarent, & credibile eſt, Ariſtobulum, qui hujusmodi oraculum aliquod Orphei in opere ad Ptolomæum Aegypti regem exarato, affert, [h] ita apud regem rebus populi ſui conſulere voluiſſe. Nec minus ſuſpecta ſunt, quæ ex Orphicis referunt Platonici recentiores. Illorum enim inſtitutum, ſuo loco accurate probandum, fuit, non tantum totius fere terrarum orbis religiones & dogmata corradere, & maleſano conſilio in unam religionem confundere, ſed & nugis ſuis, fraude ac ſuppoſitione fidem conciliare, & hunc in finem omnes magnos antiquitatis viros ſuis ſubſelliis vindicare. Quod conſilium tot nobis ex hac officina libros ſpurios peperit, ut non poſſit non cauto lectori ſuſpectum eſſe, quicquid veteribus hi homines tribuunt. Vnde

b) Conf. ib. CVDWORTH. *Syſtem. intell. c. IV. §. 7. pag. 342.*
c) *l. c.*
d) Loca indicat CVDWORTHVS *l. c.*
e) *l. c. p. 348.*
f) In *Epigene de poëſi Orphica p. 148.*
g) *Ad l. c. Cudworthi, n. 37.*
h) Apud EVSEBIVM *præpar. evang. l. XIII. c. 12.*

Vnde parum auctoritatis deferendum esse, patet, Orphicis a Platonicis passim jactatis, quibus ea in deliciis fuisse, MARINVS [i] refert. Etsi vero ex Iudæorum, Platonicorum, Christianorum & hæreticorum officinis talia multa prodiisse nemo temere negaverit; inficiandum tamen haud est, Platonis, Diodori aliorumque veterum temporibus lecta esse quædam, quæ jam tum temporis ad Orpheum relata sint, & ex quibus illi sua, quæ ex istis referunt, hauserint. An vero ad ipsum Orpheum referri queant, difficulter definiri quidem potest, majori tamen verisimilitudine negari, quam affirmari posse censemus. Non enim antiquissimis tantum istis temporibus scribendi sapientiæ præcepta mos nondum invaluit, sed &, quod probe notandum esse existimamus, methodus ἀπόῤῥητος Orphei obstitit, quo minus scriptis sacra sua traderet. [k] Quantam enim industriam in occultandis sacris dogmatibus posuerit, supra satis luculenter demonstratum est. Probabile tamen est, quædam, quæ pro Orphicis inter veteres venditabantur, Orphica dogmata continuisse, & ab hierophantis atque epoptis, ad quos orali traditione pervenerant, fuisse scriptis consignata, eaque Orphicorum nomine insignita, quod Orphei doctrinam referrent. Hæc postea propter doctrinæ Orphicæ celebritatem, quam inter Græcos consecuta est, variis scriptis ab ejus disciplinæ hominibus fuisse aucta, non est, quod dubitemus, cum semper magistri præcepta illi jactaverint. Cujus luculentum testimonium est, quod ea dogmata, quæ in poesi hac Orphica, etiam, ubi indubitata ætate supra Salvatoris tempora ascendit continentur, adeo inter se discrepant, ut impossibile sit, ea ex uno præcipientis ore calamove, vel ab unius systematis assectis fuisse profecta, & hæc dogmatum discordia necessario plures auctores atque conditores Orphicorum fuisse, evincat. Noster hic est acutissimus MOSHEMIVS. [l]

Incertitudo doctrinæ Orphicæ.

§. XI. Colligi ex dictis potest, quam difficile sit, de dogmatibus Orphei, & imprimis de totius doctrinæ ejus systemate aliquid tradere, quod verum sitienti faciat satis. Cum enim non doctrinam δημώδη, sed ἀπόῤῥητον Orphei cognoscere, tractatio nostra postulet, tam densum illa velum obducta habet, ut non facile quis penetrare queat. Et cum, quod satis diximus, Orphei scriptum genuinum nullum supersit, quæque feruntur, Orphica ob dictas causas adeo incerta sint, & dubia, ut ad quem potissimum referri debeant, anceps hæreat judicium, sperari quoque & promitti certa non possunt, nec aliud dari, quam quod sub Orphei nomine olim circumferebatur. Vt tamen verisimilitudinem & fidei historicæ leges, quantum licet, sectemur, ea potissimum consulemus, quæ scriptores veteres Orpheo propiores illi tribuerunt, quemadmodum Thaletis, Anaxagoræ, Pythagoræ aliorumque virorum in philosophiæ theatro maxime conspicuorum dogmata ea esse, probabili ratione nixi credimus, quæ a veteribus iis tribuuntur, etsi scripta eorum interciderint, vel plane nihil de suis dogmatibus in literas

i) In *vita Procli c. XXVI. p. 61.*

k) Eandem causam fuisse, cur Pythagoras nihil scripserit, suo loco probabimus.

l) *l. c. p. 344. not. 20.*

ras retulerint. Platonici tamen recentiores, philosophique illi, qui ex Ægypti scholis prodierunt, suspecti quam maxime sunt, quod vel sua Orpheo supposuerint, vel saltem somniis suis Orphica ab antiquis accepta adulteraverint & interpolaverint: unde non nisi sobrie atque caute audiendi sunt. Id quod etiam de cl. ESCHENBACHIO, qui in interpretandis Orphicis hos homines nimia fiducia secutus est, aliisque hujus generis, qui eadem via incesserunt, tenendum est. [m] Immo, cum probatum dederimus, a variis hominibus Orphica carmina compilata esse, sequitur inde, impossibile esse, ejusmodi systema doctrinæ Orphicæ exhibere, quod ubique cohæreat.

Theologia Orphica.

§. XII. Duo vero primaria doctrinæ Orphicæ fuisse capita, veteres tradunt, quorum unum theologiam sive doctrinam de Deo & divinis tradidit, alterum physiologiam & cosmogoniam exhibuit. Multa vero Orpheum de Diis docuisse, tota Græcorum religio, quæ ex hujus viri fontibus omnis fere dimanavit, testatur: quicquid enim fabularum de Diis Græcia mentitur, quicquid rituum sacrorum & mysteriorum instituit, illud omne ad Orpheum olim referebatur. Nec negarunt hoc veteres philosophi, sed indignati sunt potius, doctrinam de Deo fabulis Orphicis corruptam fuisse, quamobrem a Nemesi divina punitum, discerptum obiisse putat ISOCRATES. [n] LAERTIUS [o] vero memorabili sententia, postquam Orpheum Thracem inter philosophos antiquissimos relatum a quibusdam esse dixerat, addit: *Equidem is, qui de Diis talia commentus est, an philosophus appellandus sit, nescio. Quo enim nomine appellandus is est, qui Diis omnem humanam perturbationem & affectus adfricando, non pepercerit; eaque, quæ raro a quibusdam hominibus turpiter perpetrantur.* Patres, qui πολυθεότητος auctorem Orpheum faciunt, præterimus, [p] ne justo simus prolixiores. Negari itaque nequit, in theologia exoterica polytheismum Orpheum introduxisse, & idololatriæ inter Græcos turpissimæ occasionem dedisse. Neque tamen Orpheus tam exiguæ doctrinæ atque judicii fuisse censendus est, ut adeo desipuerit in tradenda doctrina diviniore; sed πολυθεότης illa ad fabularem istam, qua rudem populum deliniebat, methodum referenda est. Cum enim, omnia ex Deo emanasse, pro primo rerum ortarum principio adhibuerit, ut in sequentibus probabimus, & ita rebus omnibus divinam originem adscripserit, mutavit spiritus, partesque mundi naturales mythologica methodo usus, in Deos, eosque colendos populo commendavit, cum summum DEVM ab illis attingi posse desperaret. Qua ratione non meruisse, ut *divino afflatus spiri-*

an idololatrica?

m) Inter hos etiam CVDWORTHVS *l. c.* est: & hac fere via etiam B. BVDDEVS obs. *de phil. Orphica, Obs. Hal. Lat. T. VI. Obs. 29.* & ex parte quoque BVRNETIVS *l. c.* incesserunt. Num ad hunc lapidem quoque offenderint EBELINGIVS in *Archaeologiis Orphicis* & SYMPHORIANVS CAMPEGIVS, in *Theologia Orphica*, judicent, qui legerunt.

n) In *laudat. Busirid. p. m. 543.* edit. H. Wolfii.

o) *Lib. I. §. 5.* Eandem absurditatem & impietatem eodem argumento Orpheo objicit ORIGENES *contra Cels. l. I. p. m. 14.*

p) Loca quædam eorum adduxit CVDWORTHVS *l. c. p. 345.*

spiritu Celso dicatur, nemo quidem negaverit, an vero excusandus sit, dubius hæret, & in mitiorem partem inclinat BVRNETIVS. [q] Monet is, aliter fieri non potuisse illo, quo vixit ævo, eoque cum populo: a rudimentis incipiendum fuisse in omni disciplina; a superstitione ad castam religionem progrediendum fuisse. Neque tamen Deorum aras humanis sacrificiis, neque animalium sanguine conspersisse; non finxisse Deos forma humana; referre IVSTINVM, [r] pœnituisse erroris Orpheum ante vitæ finem, omnisque in Deum aut homines contumeliæ; mores impuros ei tributos esse, ex opprobriis Christianorum levi fama accepta gentilibus in vituperiis suis objicientium. Quas tamen rationes leves admodum esse, vel mediocriter ad rem ipsam, de qua quæritur, attentus, intelligit. Cur non enim castam populo facile sequaci & in admirationem laudemque viri atque obsequium inde præstandum rapto de Deo religionem proposuit? cur divinitatem in tot partes dispescuit? cur non mente sola, quod simplicissimum & naturæ humanæ convenientissimum esse, ipsa ratio dictitat, numen colendum esse docuit, & tot mysteriorum superstitiones tradidit? cur removit arcana methodo populum a veritate, cujus tamen intererat, rectius doceri? &, si profani essent, philosophicis rationibus, non vero inanibus ceremoniis purgari? Verum non attendit BVRNETIVS, aliam fuisse superstitionis ab Orpheo introductæ rationem, quod ita systema emanativum ad fingendum Deorum cultum talem sufficere pulchre videbat, qualem quæsita & obtenta auctoritas conditoris, & conservatio politica sacrorum ab eo institutorum postulabat. Quare e re sanctissimæ religionis nostræ esse putamus, ut arcana gentilis religionis, ejusque βδελύγματα recte cognoscantur, quæ excusare, tenebras est comparare cum luce. Orpheum erroris pœnituisse, fide caret, nec incerta & suspecta Iustini traditio sufficit. [s] Mores tam malos non fuisse, quales ei objiciuntur, credibile quidem est, nec tamen hoc vituperium Christianis imputandum est, cum pæderastiæ culpam ipsi, quod supra retulimus, gentiles scriptores ei exprobrent.

Capita potiora theologiæ Orphicæ.

§. XIII. Propius vero atque intus respicienda est theologia Orphei, ut quid celeberrimo primoque fere inter Græcos theologo placuerit, discamus. Vtemur vero, ubi alia non suppetunt, Orphicis carminibus, quæ passim apud veteres supersunt. His, reliquisque veterum testimoniis consultis, is, qui Orphicorum auctor fuisse dicitur, I. Deum summum esse, qui omnium rerum auctor est, omnia in se continet, omnibus providet, & quoad naturam universo similis figura est, quam ei mentem de Deo tribuit IAMBLICHVS. [t] Qui cum Pythagoræ & sequacium de Deo doctrinam Orphicæ simillimam fuisse tradit, totam scholæ suæ catervam sibi consentien-

De natura Dei.

q) *l. c. p. 411.*
r) *De Monarchia Dei p. 103. seq.* Vbi tamen suppositionem facile odorari quis potest, pars enim est *libri sacri* a Pythagoreis suppositi, & quidem a Iudæo quodam interpolati, quod docte observat ESCHENBACHIVS *de Poësi Orphica pag. 143. seqq.*
s) EVSEBIVS *de præp. l. XIII.* conf. HVETIVS *Demonstr. Ev. Pr. IV. c. 8. §. 19. p. 130.* ESCHENBACH *l. c.*
t) *De vita Pythag. c. 28. n. 151. p. 127.*

dientem habet. Ita enim SYRIANVS,[u] PROCLVS hujusque furfuris alii.[x] Nec negandum, PLATONEM[y] ipsum in ea fuisse sententia, alludere Pythagoreas opiniones ad placita Orphica. Parum tamen, si fatendum, quod res est, pro Orpheo ita lucrabimur, cum scholæ Pythagoreæ mos sua veteribus philosophis supponendi, & veneranda antiquorum nomina sibi præter rem vindicandi, in vulgus notus sit. Ad aliud itaque testimonium provocat, qui Orphei causam magna industria tuetur, doctissimus, CVDWORTHVS,[z] nempe TIMOTHEI chronographi, qui brevem Orphicæ disciplinæ summam, in *Cosmopœia sua* olim exhibuit, quam CEDRENVS[a] & EVSEBIVS[b] integram, & ex his alii,[c] exposuerunt, in qua apertam DEI conditoris mentionem facit, ejusque nomen, consilium, lucem, vitæ largitorem esse, ens eum summum invisibile esse statuit, ex cujus potentia, quam nemo concipere potest, omnia incorporea & corporea facta sint. Addit: Ὁ δὲ αὐτὸς Ὀρφεὺς ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ συνέταξεν, ὅτι, διὰ τῶν αὐτῶν τριῶν ὀνομάτων μιᾶς θεότητος τὰ πάντα ἐγένετο καὶ αὐτὸς ἐστι τὰ πάντα. *Idem Orpheus in eodem libro scripsit, a tribus istis nominibus, una vero natura divina omnia facta esse, Deumque ipsum esse omnia.* Bene vero nobiscum egisset Timotheus, si totum carmen Orphicum, vel fragmentum saltem illud, ad quod provocat, integrum descripsisset, ut quis verborum sensus sit, quis auctoris scopus, quæ verborum integritas, facilius judicari posset. Verum observavit accurate ESCHENBACHIVS, Timotheum ordinem, quem auctor hujus theogoniæ tenuerat, non fideliter servavisse, & non alium in finem hæc consignavisse, quam ut persuaderet lectoribus suis, Orpheum jam docuisse, trinitatem in una essentia creasse omnia, quod CEDRENVS sub finem indicat; tum etiam, ut ostenderet, Orpheum, dum mundi creationem doceret, a Mosaicis traditionibus parum, aut nihil discrepare; ideoque ea tantum ex Orphica theogonia hic inde decerpsisse, quæ aliquo modo huic fini servire poterant, ceteris, & rem ipsam concernentibus, neglectis. Parum itaque fidei, immo plane nihil, tribuendum est homini veterum dicta ad firmanda sua detorquenti, qui inter Græcos recentiores, levissimi ingenii homines mos receptus, semper tamen historiæ philosophicæ exitialis fuit. Consulenda itaque sunt ipsa, quæ restant, Orphicorum carminum λείψανα, inter quæ quod PROCLVS[d] servavit, quia insigne est, & de ortu rerum ex mente Orphei differturis lucem accendet, ex STEVCHI EVGVBINI versione hic apponemus, Græca vero apud PROCLVM & ex eo apud recentiores quosdam[e] legenda lectori commendamus. Ita vero:

Fuerunt intra Iovem cum universo
Aetherea vastitas, & cœli præclara sublimitas,

 Immen-

u) SVIDAS in *Syrianus T. III. p. 410.*
x) Affert eorum testimonia CVDWORTH. *Systém. intell. l. c. p. 346.*
y) In *Cratylo p. 264.*
z) *loc. cit.*
a) In *Chronographia p. 46.*
b) In *Chronicis.*
c) ESCHENBACH. *l. c. p. 87. seqq.* CVDWORTHVS *l. c. p. 346. seq.*
d) *Comm. in Timæum p. 95.* conf. ESCHENBACH. *l. c. p. 71.*
e) EVNDEM *l. c.* CVDWORTH. *l. c. p. 348.*

Immensique maris & telluris inclyta latitudo
Oceanusque ingens, depressaque tartara terra,
Fluminaque & pontus sine fine, & cetera cuncta.
Immortales omnes beati diique deæque,
Quæ fuerint exorta, & quæ ventura sequuntur,
Hæc in ventre Iovis rerum compage manebant.

Aliud non minus memorabile fragmentum nobis servavit auctor libri *de mundo*, & ejus interpres APULEIUS, dignum, quod hic quoque apponatur:

Primus cunctorum est, & Iupiter ultimus idem.
Iupiter & caput, & medium est, sunt ex Iove cuncta,
Iupiter est terræ basis & stellantis Olympi.
Iupiter & mas est, estque idem nympha perennis.
Spiritus est cunctis: validusque est Iupiter ignis.
Iupiter est pelagi radix; est lunaque solque.
Cunctorum rex est; princepsque & originis auctor.
Namque sinu occultans, dulces in luminis auras
Cuncta tulit, sacro versans sub pectore curas.

Paria fere leguntur apud EUSEBIUM [f] & CLEMENTEM ALEXANDRINUM, [g] ex quibus patet, varie istas reliquias & fragmenta a veteribus congesta fuisse; res tamen omnis eo redit: Continuisse Iovem sive summum Deum in se omnia, omnibus ortum ex se dedisse; & tanquam hermaphroditum omnia ex se genuisse, & ex sua produxisse essentia; Spiritum esse universi, qui omnia regit, vivificat, estque

Unica vis, dæmonque unus, qui cuncta gubernat.
Omniaque hæc unus regali in corpore claudit.

Ex quibus necessario sequitur omnia in eum reditura. Hæc Orphica fragmenta ubique loquuntur, nec aliud voluerunt Orphicorum dogmatum ostentatores, quando magna confidentia Deum τὸ πᾶν, [h] vocarunt. Et ex his de theologia Orphica judicium formandum est. De qua ut mentem quoque nostram modeste exponamus, primo, non negamus, valde nobis hæc quoque carmina suspecta esse propter illos, qui eorum fragmenta nobis conservaverunt. Hos Platonicos recentiores, sive Alexandrinos fuisse, loca eorum adducta testantur. Demonstrabimus autem suo loco luculenter, inter alia, quæ veteribus, imprimis Pythagoræ & Platoni frustra & invita Minerva affinxerunt, fuisse quoque dogma, de producta materia ex ipso DEI gremio, quod ideo assumserunt, ut propius ad Christianos accederent, & absurditatem duplicis principii evitarent. Quis itaque nobis testis erit, non ab hujus systematis fautoribus pleraque carminum horum fragmen-

f) *De præpar. l. III. c. 9.*
g) *Stromat. l. V.*
h) Conf. CUDWORTH. *l. c. p. 355. seqq.* cujus vestigia secuti sunt auctores *Historiæ universalis. p. 73. seqq.*

fragmenta fuisse conficta & supposita? quis interpolatoris manus passa non esse, cum multa in iis tam egregie cum Platonicis sequioribus conspirent, nos faciet indubios? Fatemur itaque non inviti, valde nobis in definienda Orphici de Deo dogmatis summa aquam ex hac causa hærere. Non tamen, secundo, inficiamur, verisimile non esse, omnia ista carmina plane nihil quod ad Orphica tempora & doctrinam referri queat, continere, sed omnino probabile est, si non ipsum Orpheum, certe Orphicam doctrinam eo collineasse, ut Deum esse omnia, inque eo omnia contineri, exque ejus essentia omnia orta esse, & naturam atque vitam accepisse, ejus quoque spiritu moveri, formari & gubernari omnia traderet. In hoc enim κυρίω δόγματι conspirant omnia, quæcunque de Orpheo apud veteres traduntur. Nec putamus temere hoc quenquam inficiari posse, nisi luculentioribus in contrarium argumentis instructum, quæ forte frustra conquiruntur. Nondum tamen ita de mente Orphicorum de Deo satis certi sumus, cum variam celebre istud dogma significationem admittat, quæ quoque in causa fuit, cur Platonicorum sequiorum in modum illud explicuerit, & saniorem ei adstruere sensum magna industria laboraverit CVDWORTHVS, [i] alii vero, & inter hos IO. FR. BVDDEVS [k] Orpheum inter Spinozistas ante Spinozam retulerint, putantes, eum Deum atque mundum confudisse, & per Deum non intellexisse aliud, nisi mundum hunc totum, Deumque quasi modificatum; alii tandem, inter quos eminet celeberrimus MOSHEMIVS [l] media via incedentes, a Spinozæ quidem impietate Orphicam theologiam liberent, emanativum vero fuisse, & res omnes ex sinu DEI ita deduxisse, ut essentiam, naturam, ortum ex eo acceperint, sicque membra DEI sint, contendant. Etsi vero difficile est in tam incertis rei monumentis & testimoniis certum aliquid statuere, ultimam tamen systematis Orphici explicationem reliquis præferendam esse, non una ratione adducti fatemur. Quemadmodum enim saniori interpretationi, quam coëgit in ordinem ingeniosissimus CVDWORTHVS, repugnant ipsa fragmenta, si sine commentariis Platonicorum, mire ea detorquentium, considerentur; ita a Spinozæ systemate mundi origo & productio atque formatio talis, qualis in theogonia Orphica describitur, quæque cum Spinozæ hypothesi, unicam tantum esse substantiam, ejusque duas modificationes æternas, consistere non potest, Orphicam theologiam satis manifeste, nisi fallimur, distinguit: sicque systema emanativum remanet, quod eo tutius atque probabilius Orpheo tribui potest; quo magis id per omnem fere Orientem veterem pervagatum fuisse, superiori libro vidimus. [m] Ex Oriente vero ad septentrionales pervenisse suo quoque loco docuimus. Vnde fons quoque patet, ex quo Orpheus hanc de Deo doctrinam hauserit? domi enim sacris jam innutritum fuisse, supra ostendimus. Quia vero

 ro

i) *l. c. p. 353.*

k) *Hist. eccl. V. T. T. I. p. 1077. thes. de atheismo c. I. §. 9.* add. LOESCHER *prænot. contra atheismum §. 5. p. 4.*

l) Ad *l. c.* CVDWORTHI *n. 58. p. 357.*

m) Conf. ABR. HINCKELMANNVS in *detectione fundamenti Bœhm, p. 84. seqq.*

ro in Ægyptum descendit Orpheus, ubi ista doctrina, Deum & chaos in principio unum fuisse, Deumque ex se mundum produxisse, eumque tanquam animam informare, regere, & vivificare, recepta fuit, (id quod supra quoque demonstrasse meminimus) patet ex eo, qua ratione ad justam formam habitumque Orpheus theologiam suam isto modo perduxerit. Verisimillimum itaque putamus, tradidisse Orpheum, vel Orphicam theologiam potius, cum ab ipso Orpheo nihil, quod indubitatum sit, nobis restet, de Deo sequentia:

Systema Orphicum de Deo & mundi origine.

I. Deum ante mundum conditum cum chao infinite copulatum fuisse & ita conjunctum, ut omnia continuerit, quæque fuerunt, sunt, & futura sunt, in eo fuerint recondita, sicque omnes naturas ab æterno in eo latuisse.

II. Expulisse vero Deum hunc ex sinu suo materiam, resque omnes, certo tempore, & sic Deos Deasque solem, lunam, stellas, omniaque quæ sunt, ex eo effluxisse.

III. Participare itaque omnia, per emanationis leges ex DEI essentia, esseque DEI partes & membra, & nihil esse, quod divinitatis expers sit.

IV. Inesse itaque partibus mundi divinitatis quoque partem, easque pro Diis merito haberi.

V. Esse Dei essentiam, quæ ex eo effluxit, in omnibus rebus præsentem, eamque vim unicam & præsidem esse mundi, quæ omnia gubernat.

VI. Cum itaque omnia non tantum ex Deo sint, sed & in Deo, infinitos dari Deos.

VII. Hos Deos colendos esse, quia ad summum Deum latentem, invisibilem & cognitu impossibilem humana natura pertingere non potest.

VIII. Non tamen fingendam esse Dei formam aut imaginem, cum per universum diffusus, imaginem ejus universum tantum referat.

IX. Quia ex Deo omnia sunt, ideo cuncta, quæ ex eo emanaverunt, in eum reditura esse, hancque fore beatitudinis summam, quam post mortem Dei cultores consecuturi sint.

X. Dari vero multas purgationes, lustrationesque, ut purior reddita anima ad fontem suum, unde emanavit, redire queat. Hisque inservire mysteria, & Ὀρφεωτελέτας.

Hanc systematis Orphici de Deo rationem si admittimus, fragmenta illa, si Platonicas παρερμηνείας tollimus, mire inter se concordant, & de tota theologia & systemate sacro Orphei verisimilis reddi potest ratio, sicque differentes veterum relationes conciliari. Reliqua, quæ dissentiunt, ex iis esse, cogitandum est, quæ a diversi temporis, opinionis & sectæ hominibus Orphicis doctrinis assuta fuisse supra monuimus. Sed tempus est, ut reliqua quoque theologiæ Orphicæ capita excutiamus.

Trinitas Orphica.

§. XIV. II. Non unum vero tantum numen agnovisse Orpheum, contendunt theologiæ Orphicæ interpretes, sed & hanc Dei unitatem non obstitisse, quo minus trinam esse simul judicaret divinitatem, tresque in uno

uno numine naturas revereretur. Id quidem asserunt, & religioni Christianæ non leve præsidium invenisse sibi videntur, recentiorum multi [n] & inter hos imprimis ATHANASIVS KIRCHERVS [o] & PETRVS DANIEL HVETIVS, [p] quibus haud obscure pollicem premit CVDWORTHVS.[q] Præivisse his TIMOTHEVM chronographum & CEDRENVM supra jam diximus. Non aliis tamen argumentis pugnant viri docti, quam quæ ex Platonicorum recentiorum scholis desumta sunt. Provocant ad Amelium, qui teste PROCLO [r] tres opifices rerum omnium, mentesque in divinitate per Orphei Phanen, Vranum & Cronum intelligi contendit: & ad DAMASCIVM, qui retulit, [s] Orpheum fecisse Deum τρίμορφον, triplicis formæ. Id vidisse putant Timotheum, qui trinitatis mysterium in Orphica theologia deprehendit. Hæc vero quam levia sint, & ab omni verisimilitudine aliena, ignotum ei esse non potest, qui paulo attentius adducta testimonia considerat. Quæ ex Platonicorum schola profecta cum sint, & Platonicam trinitatem post C. N. demum hunc in modum habitumque, qualis illis placuit, excogitatam, innuant, aperte recentiorum temporum inventa antiquissimo Orphei seculo supponunt: immo potius Orphicis contraria sunt, cum juxta Orphica carmina Deus δημιεργος rerumque conditor a Deo summo non differat, id quod ipse agnovit Amelius: in trinitate vero Platonica creatio universi menti δημιεργῳ summo Deo minori tribuatur: ex quo, quam parum Platonica testimonia & interpretationes hanc opinionem juvent, manifestum est. Patebit vero ex iis, quæ de cosmogonia Orphica dicturi sumus, Phanen, Vranum & Cronum ad summum DEVM referri non posse. Quæ vero nugatur Timotheus, consilium, lucem, vitam, quæ Orphica in Deo ponunt, trinitatem personarum sive naturarum divinarum innuere, ineptienti Græculo condonanda sunt, a viris vero prudentibus & doctis sequenda non item. [t]

§. XV. III. Præter Deum alios quoque spiritus, dæmonas & heroas Orpheum statuisse, illisque mundum replevisse, Platonici asserunt. Inter quos imprimis PROCLVS [u] certos numeros angelorum, heroum & dæmonum stipatores Dei enumerat. Nec sexum in spiritibus his displicuisse Orpheo, ex eo probare satagunt, quod ἱεροὶ γάμοι non ultimum theologiæ Orphicæ caput constituerint. Et describenda esset tota horum philosophorum dæmonologia, si ea omnia enarranda essent, quæ ab iis Orpheo tribuuntur. [w] Parum vero in his omnibus verisimilitudinis invenitur. Quam mali enim testes in tali causa sint, sæpius jam monuimus, nec moneri satis potest, adeo sub antiquitatis prætextu incautis imponunt. Et spiritibus quidem mundum replevisse Orpheum, ab ejus theologia & admis-

De spiritibus.

n) Conf. quos laudat NAVDAEVS *Apol. pro magiæ accusatis c. 9. p. m. 115.*
o) *Oedip. Ægypt. p. 150. 194.*
p) *Qq. Alnetan. l. II. c. 3.*
q) *l. c. p. 353.*
r) *in Tim. p. 95.*
s) Vid. WOLF. *Anecd. Græc. T. III. p. 252. 253.*
t) Conf. MOSHEM. *l. c. p. 360. n. 51.*
u) *Lib. V. in Tim. Plat.*
w) Conferri potest, qui potiora collegit ESCHENBACHIVS *l. c. p. 57. seqq.* qui tamen incautus ab his hominibus decipitur.

admisso semel principio: Deum esse omnia, & ex Deo omnia, Deum inesse omnibus, non abhorret, & supra jam observavimus, hanc causam πολυθεότητος ab Orpheo introductæ fuisse. Verum hæc vetustissima doctrina, quæ dæmonum omnia plena esse statuit, quamque inter barbaros didicerunt Græci Thales, & Democritus; cum Platonicorum doctrina de dæmonibus confundenda non est, quæ tot gradus, ministeria & ordines otioso effinxit ingenio, ut haberet, quod Christianis opponeret. Replere vero hos spiritus mundum, & adesse potioribus mundi partibus tanquam præsides, uti Hyperboreis, ex quibus oriundus fuit Orpheus, placuit, ita Orpheo quoque non displicuisse, tota ejus theogonia innuit, quæ non magis commodam interpretationem admittit, quam si naturæ partibus spiritus præsides adjunxisse statuatur. [x] Quicquid vero illud est, quod, deficientibus monumentis & indubitatis testimoniis, nudis conjecturis definiri satis non potest, sacræ illæ nuptiæ frustra, nisi fallimur, ad Platonicorum sequiorum placita adplicantur, & per mares intelliguntur spiritus ἑνιαίως, per feminas, δευτέρως καὶ ὑφημένως agentes. Hæ enim nugæ ideo tantum inventæ sunt, ut popularis religio, quæ sexum in divinis admittebat, quæque a prudentioribus, præsertim post exortam Evangelii lucem ridebatur, in tolerabiliorem & magis philosophicum sensum detorqueretur, & sic absurdissimo dogmati color induceretur philosophicus: qua in re non Stoici tantum mire arguti fuerunt, sed inter barbaros jam inventi sunt, qui ita religioni populari apud prudentiores subvenirent. [y] Quæ tamen argutiæ Orphico systemati non conveniunt, in quo nuptiæ illæ potius ad principia naturalia, eorumque conjunctiones a Deo Demiurgo factas; forte etiam ad emanatarum rerum copulationem & conspirationem in producendis aliis ex se emanativis trahenda sunt. Hanc enim sexus significationem in systemate emanativo esse ea probant, quæ suo loco de systemate Cabbalistico, quod emanationis doctrinam omnium optime & clarissime exhibet, dicentur. Et ex his etiam judicari potest, num verisimile sit, quod in carminibus quibusdam Orphicis Deo tribuitur, esse eum ἀῤῥενοθύλην marem atque feminam. Etsi enim systemati Orphico consentaneum est, Deum non tantum causæ efficientis locum atque parentis personam in condendo mundo sustinuisse, sed & ex se ipso & ex suo quasi ventre, (quo simili carmina utuntur) res omnes tanquam matrem genuisse; ipsa tamen denominatio atque philosophandi modus tam aperte Alexandrinas cathedras Platonicorum, sapit, ut verisimile non sit, hæc ab ipso Orpheo fuisse profecta, sed Platonica magis esse: id quod eleganter quoque confirmat cl. MOSHEMIUS [z]

§. XVI.

x) Hanc philosophandi rationem plerasque barbaras theogonias tenere, ex iis, quæ de barbarica philosophia disseruimus, manifestum est.

y) Dictum hac de re supra, ubi de Ægyptiorum theologia actum, conf. *Amœnit. lit. Tom. VIII. p. 326. seqq.*

z) *l. c. p. 550. n. 43.* Ex dictis vero manifestum quoque est, falli CLEMENTEM ALEXANDRINUM *Strom. l. V. p. 724.* qui ex hac Dei appellatione concludit, Orpheo placuisse creationem ex nihilo.

§. XVI. Alterum, quod philosophiam Orphicam absolvit caput, in explicanda origine & natura rerum conditarum, versatur & physiologiam Orphicam continet. Eam Orpheus, vel quisquis auctor fuit philosophiæ Orphicæ, allegorico theogoniæ velo obduxit, ut impossibile sit, totam allegoriam denudare, & claram doctrinæ Orphicæ exhibere notitiam. Accedit, quod sub manibus Platonicorum & Christianorum quoque theogonia Orphica, accommodationes ad doctrinas eorum proprias passa, ita adulterata fuerit, ut sincerum a falso, genuinum atque nativum ab adscititio distingui vix queat. Id quod imprimis de illa theogoniæ Orphicæ interpretatione intelligendum est, quam TIMOTHEVS chronographus ex Orpheo dedit, & servavit CEDRENVS,[a] quippe quæ adeo Mosaicæ cosmogoniæ accommodata est, ut auctoris scopum manibus palpes. Conferendus itaque est ATHENAGORAS,[b] qui non contemnendum nobis fragmentum theogoniæ Orphicæ reliquit, ex quibus veterum relationibus ita se habuisse theogonia Orphica videtur:

Theogonia Orphica, rerum ortum tradens.

I. Incomprehensibilis quidam & summus omnium rerum priorque & creator omnium, ipsius etiam ætheris & omnium quæ in æthere sunt, conditor fuit. Hæc Timotheus Orphica esse, ex illis quæ suo tempore circumferebantur carminibus collegit: manifeste tamen Orphicam sententiam Mosaicæ doctrinæ ita attemperavit, ut, Deus ante materiam fuisse, hæcque ab eo ex nihilo producta esse, videretur. Id quod Orphicæ doctrinæ de Deo adversum esse, ex iis, quæ supra de theologia Orphica diximus, manifestum est. Secundum eam enim Deus quidem ab omni æternitate fuit, verum, ut ita dicamus, materia gravidus, quam in se continebat. Ex quo patet, Deum & materiam, juxta Orpheum ita unum constituisse, ut hæc in illo tamdiu lateret, donec ex sinu ejus expelleretur: quo posteriori effluxu a Stoico quidem systemate Orphicum distinguitur, quod emanationem materiæ ex essentia Dei supponit, illo tamen multo non est melius, Deumque & materiam certo modo confundit, etsi distinguere videatur.

II. In rerum initio primum exhibitus est æther, a Deo factus & dispositus (δημιουργηθείς). Huic adjacebat hinc & illinc chaos, & nox dira tenuit omnia, & occultavit, quæ sub æthere erant. Ita SVIDAS[c] prima rerum oriundarum principia ex Orphicis refert, quocum & alii consentiunt, æthera & chaos, pro principiis ab Orpheo habita fuisse. Adjungit tamen, vel præmittit his, ex mente Orphei, tempus SIMPLICIVS,[d] post quod æthera & ingens chaos productum esse asserit; quo videtur intelligi, æthera & chaos fuisse simul: Id quod BVRNETIO quidem non placet, qui sublunaris tantum mundi fabricam in ista theogonia referri, & cum rerum universo intelligendam esse ex CEDRENO *l. c.* & MALALA *Hist. Chron. p. 88.* ubi eadem excerpunt, patet. conf. KVSTER. *ad h. l.*

a) *loco supra citato.*
b) In *legat. pro Christianis p. m. 18.* ed. Paris.
c) In *Orpheus T. II. p. 719.* qui ex libro περὶ Θεογονίας se desumsisse refert. Theogoniam vero intelligendam esse ex CEDRENO *l. c.* & MALALA *Hist. Chron. p. 88.* ubi eadem excerpunt, patet. conf. KVSTER. *ad h. l.*
d) In *l. IV. physic. auscult.*

versitate confundi putat: nobis tamen aliter videtur, quia mundi hujus visibilis, & imprimis terræ productionem ex aqua vel limo in sequentibus demum theogonia Orphica refert. Vnde per tempus hoc, salvo Orphico systemate, nihil aliud intelligi potest, quam in Deo & æthera & chaos tanquam duo rerum conditarum principia abdita latuisse, & ex eo demum producta fuisse: qua ratione tempus atque DEVS in rationis tantum signo differunt, modo philosophandi veteribus non ignoto.

III. Ex duplici hoc principio, æthere & chao, eorumque complexu ingens quoddam ovum productum est, quod nocti, tertio principio Demiurgus excludendum tradidit. Et in hoc theogoniæ Orphicæ narratores, etiam Platonici, PROCLVS aliique, consentiunt,[e] nec abludit a vero, Orpheo placuisse, ortum omnium rerum esse ex ovo. Vetustissima enim doctrina fuit, mundum ovo assimilari, eundemque generationis atque ortus modum esse. Qua de opinione imprimis audiendus est PLVTARCHVS, qui ait,[f] *doctrinam sacram & Orphicam non tantum ovum gallina facere antiquius, sed velle etiam, ut omnium rerum ortum & antiquitatem complectatur;* addit quoque paulo infra, *in Orgiis, Bacchicis, ideo consecratum ovum fuisse,* ὡς μίμημα τȣ̃ τὰ πάντα γεννῶντος καὶ περιέχοντος ἐν ἑαυτῷ, *quod symbolum & imitatio esset ejus, quod omnia genuisset, & in se contineret.*[ff] Num vero ovum hoc tantum terram nostram designet, cujus testa cœli a veteribus habiti sint, quod operose contendit, hypothesi suæ inserviens THOMAS BVRNETIVS,[g] disquirere præsentis loci non est; sufficit enim nobis, in theogonia Orphica ovum altius relatum fuisse, ad ipsa nascentis mundi universi initia, nisi concordis antiquitatis testimonium levibus conjecturis detorquere velimus.

IV. Excluso ovo, cum in duas partes discerperetur, levior atque ætherea pars sursum lata est, crassiore subsidente; quæ cum diversæ naturæ essent, Demiurgus vim divinam addidit vinculumque, quibus ista jungerentur. Miris hæc thesis obscuritatibus involuta est, cum quia Orphicæ disciplinæ conditor, allegoria satis obscura & absurda hæc prodidit, tum quia Platonici recentiores mundum suum intelligibilem & sensibilem infarserunt, & allegoricam Orphei theogoniam ita suis philosophumenis adplicarunt, ut videretur idem dicere voluisse, quod scholæ Alexandrinæ inter Platonicos placuit. Scilicet, ex disrupto ovo ortum fuisse animal monstrosum, Orphica theogonia refert, draconis imaginem referens, quod adnatum sibi habebat caput alterum leonis, & inter hæc duo, medium Dei vultum. Hocque Herculem & Chronum dictum fuisse, humanum vero vultum, Phanetem. Mirifice hic tum in ipsa doctrina Orphica referenda, tum in ea explicanda veteres atque recentiores se torquent. Proclus enim, reliquique Platonici ex ovo demum prodiisse animal hoc monstrosum, divina

e) Conf. omnino, quæ affert ESCHENBACHIVS *l. c. p. 93. seqq.*

f) *Qq. Conviv. l. II.*

ff) conf. MACROBIVS *Saturn. l. VII. c. 16.* ATHENAGORAS *l. c.*

g) *Theor. tellur. l. II. c. 10. p. 156.*

vina virtute prædītum tradunt, ejusque parentes æthera & chaos agnoſcunt. ATHENAGORAS vero aliter refert, ſtatuiſſe Orpheum: aquam eſſe principium omnium rerum, ex aqua ortum accepiſſe Ilyn, ſive lutum, his parentibus ortum eſſe animal draconem, cui adnatum erat caput leonis, corpus vero medium continebat faciem Dei, Herculis aut Chroni dicti; ab Hercule natum eſſe ovum immenſæ magnitudinis, quod dum foveretur, vim paſſum a genitore ſuo ex attritione in duas partes diſſiluiſſe, & ſuperiorem quidem in cœli formam perfectam eſſe, inferiorem delapſam terram conſtituiſſe. Hactenus Athenagoras. Quem veterum diſſenſum ut tollat cl. ESCHENBACHIVS, [b] utramque relationem admittit, & ita locum habere putat, ut adhibita Platonicorum diſtinctione inter mundum intelligibilem & ſenſibilem, utrumque ab Orpheo, ex ovo deductum fuiſſe ſtatuat. Scilicet νοητὸν κόσμον, qui complexus eſt idearum omnium demiurgicarum, a mente illa divina ſumma profectarum Phaneta Orphei eſſe; hunc ut produceret, ovum finxiſſe Orpheum, ex abſtractis cauſis & principiis ortum & excluſum; æthere, chao & nocte; & ita ortum habuiſſe Phaneta, ſive mundum intelligibilem: αἰσθητὸν κόσμον, ad exemplum veræ εἰκόνος etiam ex ovo producendum fuiſſe, ſed alio parente, nempe ipſo Phanete, ſive mundo intelligibili, ideis demiurgicis a ſumma mente inſtructo; ad id adumbrandum hunc Deum variis animalium capitibus inſignitum finxiſſe Orpheum, ſecundum Athenagoram draconis, leonis & ipſius Dei, ſecundum Proclum:

Κριȣ̃ καὶ ταύρȣ ὄφιος χαροπȣ̃τε λέοντος.

Ei duplex nomen dediſſe, Herculis & Chroni, ut virtutem vivificam, & principium operans, ex quo omnia, indicaret, ſicque mundus ſenſibilis intelligibili, duobus quoque principiis ortum ſuum debenti, reſponderet, & ita patrem atque matrem illa principia in utroque mundo referrent. Sicque Proclum de νοητῷ, & Athenagoram de αἰσθητῷ κόσμῳ differentes amice inter ſe conſpirare, & eandem Orphei doctrinam genuinam referre. Adeo vero a coſmogonia veterum hæc differt explicatio, adeo contorta & ad Platonicorum recentiorum εὑρήματα invito Orpheo accommodata eſt, ut aſſenſum plane non mereatur. Quicquid enim tradit, nugas olet ſcholæ Eclecticæ, ſupra veterum ingenium ſapientis, & ejusmodi mundum intelligibilem, in otioſo cerebro enatum Orpheo ſupponentis. Nec conſiſtere poteſt hæc explicatio cum doctrinæ ſyſtemate, quod tradunt Orphica carmina, quia illud, Deum non omnibus tantum ex ſe ortum dediſſe, ſed ea quoque vi ſua atque divina virtute continere, ſtatuit, & ſummo Deo diſpoſitionem omnium rerum demiurgicam tribuit: ut cuncta ex Ioue & in Ioue ſint. Ad quod cum Platonici interventum alterius ex divinis principii, κόσμȣ νοητȣ̃, ſive mentis ideis divinis plenæ requirant, ſicque a ſummo Deo hoc principium quo mundus ſenſibilis animatur, removeant, interpretationem Platonicam Orphica coſmogonia recipere nequit. Abſurdum quoque eſt, æthera & chaos ad mundum intelligibilem referre: tantumque abeſt,

b) l. c. p. 95. ſeqq.

est, ut ovum ex abstractis causis ortum & exclusum, mira ingenii luxuriantis intemperie sibi effinxerint, & in metaphysicis notionibus præsidium quæsiverint veteres, ut potius de mundo illo intelligibili nihil dixisse censendi sint. Certe ut theogonias omnes, ita Orphicam quoque ad rerum conditarum ortum pertinere, universalis earum harmonia satis prodit. Mittamus itaque nugas Platonicorum, cum tota theogoniæ Orphicæ ratio jubeat, illam de ortu rerum, quæ ex Deo emanarunt, omnium intelligere. Etsi vero difficile est, ex dissentientibus veterum relationibus certum quid haurire & eruere, aliqua tamen ita comparata sunt, ut non omnis verisimilitudo desit, mentem Orphicorum ita explicari posse. Qua de re ut conjecturas quoque nostras explicemus, 1. præsupponimus, de rerum universi origine in hac theogonia sermonem quidem esse, ita tamen, ut ad ortum rerum visibilium, terræque, oceani atque cœlorum quam maxime respiciatur. 2. Monemus theologum hunc non tam de tempore, quam de modo ortus rerum omnium in universo mundo sollicitum fuisse, unde non nimis premenda existimamus, quæ de animalis τριμόρφυ ex ovo, vel ovi ex animali origine diverso traduntur, cum hæc diversis auctorum interpretationibus nitantur. 3. Ex allatis certum esse putamus, ex mente Orphei duo rerum omnium, in universitate comprehensarum ex sinu DEI prodiisse principia, activum unum, alterum passivum, æthera & chaos. Illi lucis, huic tenebrarum naturam tribuisse Orphica, ex Timotheo colligi potest, qui ex Orphica theogonia refert: terram sub tenebris invisibilem jacuisse, lucemque, quæ æthera perruperit, illustrasse universum mundum. Lux itaque illa, qua æther turgebat, principium illud activum atque formativum fuit, quod Demiurgus ex se materiæ crassiori indidit, ut mundus formaretur. 4. Gravidam itaque tanto DEI molimine rerum universitatem, quam propter generationis modum, & agitationem animæ mundanæ cum veteribus fere omnibus ovo assimilavit, tandem per leges motus agitatam, duplicem vim sustinuisse, agitantis divinæ virtutis, quam Herculem nominavit, & temporis, juxta motus leges materiam formare juvantis, quod Chronon dixit; sicque separatas esse partes æthereas & leviores, unde cœli formarentur, a crassioribus, ex quibus terra subsedit. 5. Materiam vero ex qua ab istis principiis cuncta formata fuerint, dictum in modum, fuisse aquam, & enatantem ex ea limum. 6. Deum vero his intime præsentem, quæ ex eo effluxerunt, ita continuisse vi atque essentia sua, ut inde aspectabilis mundus eniteret, unde & Phanes dictus est, non quod, quum adhuc nihil esset, primum ex infinito apparuerit; [i] sed quod ita mundum in aspectum produxerit, & ei formam visibilem dederit. 7. Esse itaque, quia & cœli & terra, & omnes universi partes ex Deo isto modo effluxerunt, & partes DEI sunt, divinæ essentiæ particulam in illis, adeoque Deos illas esse. Nihil in hac cosmogoniæ interpretatione est, quod non principio, quod Orpheo tribuitur, ex Deo emanasse omnia, exacte conveniat, & theo-

i) Ideo Deum Phanes dictum esse LACTANTIUS judicat *div. instit. l. I. c. 5.*

theogoniam Orphicam exhauriat, eamque in luce clara ponat: unde illam tamdiu amplectendam esse putamus, quousque certiora nobis ex fontibus non suspectis exhibeant, qui ab his dissentiunt.

V. Vt vero generationem rerum porro explicet theogonia Orphica, addit:[k] Terræ, quæ jam Dea prodierit, mistum cœlum, & genuisse ex ea feminas, Clothon, Lachesin, Atropon, mares vero centimanos, Cottum, Gygen, Briareonta, & Cyclopes Brontem, Steropem, Argum, quos etiam vinctos in tartarum præcipitaverit, quum se regno pellendum a filiis intellexisset. Intelligi per hos cœli terræque liberos partes mundi, elementa, reliquaque, quæ hunc mundum constituunt, dubio caret, ordine cosmogoniæ ita requirente; unde audiendi Platonici non sunt, qui nescio quos dæmonas ex iis fingunt, ex mundo intelligibili productos; licet verisimile sit, vim illam animamve divinam, quæ partibus mundi ex Orphei sententia inest, quæque Iupiter ipse est, junxisse illis theogoniæ auctorem, unde Phanetem atque Herculem ad indicandam lucis, virtutisque divinæ efficaciam & operationem vocavit. Quid vero tota illa Deorum progenies significaverit, admodum difficulter, & non nisi levibus ex conjecturis dici potest, & a theogoniarum scriptoribus varie intellectum fuisse, ex earum consideratione manifestum est, unde lectoris potius ingenio eorum interpretationem relinquimus, hoc unum clavis instar addentes, miscuisse veterum theogoniarum scriptores historias veteres cum confusa admodum, ut res erant ingenii isto tempore in incunabulis quasi versantis, rerum naturalium genitarum notitia, quod nomina ex vetustissimis historiis transsumta luculenter produnt. Id quod ab Orpheo quoque, vel quisquis est, Orphicæ theogoniæ conditor, factum est; etsi præstare nolimus, quod PAVLVS PEZRONIVS[l] contendit, & ad labefactandam quoque Cudworthi hypothesin admisit eruditissimus BASNAGIVS,[m] tres illos Deos Orphei, tres Celtarum sive Gallorum reges fuisse, quorum Vranius a cœlestium observationum studio ita vocatus sit, qui nupserit sorori Titææ, quæ terram apud Celtas significat; & per Bosphorum in Thraciam delatus, terram illam sibi subjecerit, indeque in Græciam & insulam Cretam excurrerit, relictoque imperio fratri usque ad Hispanos & Afros pertigerit, divino post mortem a Græcis quoque honore mactatus. Saturnum vero filium ejus Chronum dictum, primum ex Titanibus regem fuisse, qui uxore Rhea in matrimonium accepta parenti bellum intulerit, imperiumque sublato patre obtinuerit, superato quoque Titane, Vranii filio natu majore. Credant hæc, qui velint, & fidem, quam possunt, adjiciant, vel respuant; nobis perinde est; cum satis sit, annotasse, antiquissimas historias theogoniis, etiam Orphei, immistas insuperabiles obscuritates peperisse.

De fine mundi.

§. XVII. Reliqua, quæ de naturalibus rebus Orpheo tribuuntur dogmata, clariora sunt, & explicatione prolixa non egent. Placuit scilicet,

k) ATHENAGORAS l. c.

l) *Antiquité de la nation & de la langue des Celtes pag. 50.*

m) *Hist. des Iuifs T. IV. c. 4. p. 50. seqq.*

cet, teste PLUTARCHO, [n] CLEMENTE ALEXANDRINO [o] & PROCLO, [p] conflagraturum mundum & novum ex hoc incendio exorturum. Quod dogma uti toti fere antiquitati præsertim orientalibus & septentrionalibus populis arrisit, ita ab Orpheo quoque a Thracibus suis & Ægyptiis transsumtum est, & necessaria consequentia ex emanativo systemate fluit, quod per ejusmodi ἐκπύρωσιν materiam ita exurit & purgat, ut redire ad suum fontem queat; ex quo postea alius iterum mundus oritur. Ita enim carmen Orphicum: [q]

> Πάντα τάδε κρύψας, αὖθις ἐς πολυγηθὲς
> Μέλλεν ἀπὸ κραδίης, πολυθέσκελα ῥέζων.
>
> *Quæ prius occuluit dulces in luminis oras,*
> *Divino depromta sinu sermone reducet.*

Qui versus magnam cum Stoico dogmate similitudinem habent, sive enim mundum Dei partem cum Stoicis facias, sive emanationem ex Deo cum Orphicis, periodica semper occurret ista conflagratio & restauratio, reconditis rebus omnibus in sinum DEI, & nova generatione ex eo iterum expulsis.

De sideribus.

§. XVIII. Astronomiæ non tantum gnarum fuisse Orpheum, sed tradidisse quoque Græcis, supra ex LUCIANO notavimus, refertque SUIDAS, [r] fuisse carmen inter Orphica, quod de astronomia cecinerit. Nihil tamen ejus superest. Servaverunt tamen veteres nobis memoriam duorum dogmatum Orphicorum maxime memorabilium, quæ, Orpheum non ex trivio philosophum fuisse, testibus recentiorum astronomorum, virorum magnorum, observationibus, docent. Narrat scilicet PLUTARCHUS, [s] ex mente Pythagoreorum *quamlibet stellam esse mundum, & esse hoc inter dogmata Orphica, quæ quodlibet sidus mundum faciunt*. Quod utrum ad omnes stellas ex mente Orphei referendum sit, an ad solas errantes, dubium est: & BURNETIO [t] quidem posterius placet, nec, si quid judicamus, immerito. Πύρινα τὰ ἄστρα enim cum Pythagorei statuerint, qui doctrinas has astronomicas ex Orphicis acceperunt, fieri non potuit, ut totum ex qualibet stella fixa mundum facerent, quem solis instar igneam dixere. Animatas tamen stellas omnes esse, ex systemate Orphico necessario sequitur, & commune eo tempore dogma fuit. Placuisse vero Orphicæ astronomiæ conditori: istum errantium stellarum mundum terram in se continere, cum aëre in infinito æthere suspensam, quod Heraclides & Pythagorei alii quoque tenuerunt, tum PLUTARCHUS [u] atque STOBAEUS [x] testantur, tum dogma inter Orphica receptum de luna habitabili & instructa supellectile tam naturali quam artificiali evincit. Ita enim carmen Orphicum, quod nobis servavit PROCLUS: [y]

Μήσα

n) *De defectu Oraculorum.*
o) *Stromat. l. V. p. 549.*
p) In *Timæum l. II. p. 99.*
q) *l. c.*
r) *l. c.*
s) *De placitis philosoph. l. II. c. 13.*
t) *l. c. p. 412.*
u) *l. c.*
x) *Eclog. physic. l. I. p. 54.* ed. Cant.
y) In *Tim. l. IV. p. 283.*

Μήσατο δ' ἄλλην γαῖαν ἀπείρατον, ἥν τε σελήνην
Ἀθάνατοι κλήζουσιν ἐπιχθόνιοι δέτε μήνην
Ἣ πόλλ' ὄρε' ἔχει, πολλ' ἄστεα, πολλὰ μέλαθρα.

Altera terra vaga est, quam struxit, quamque Selenem
Dii vocitant, nobis nota est sub nomine lunæ;
Hæc montes habet, ac urbes, ædesque superbas.

Et ex hac Orphei schola celeberrima doctrina ad Pythagoreos & Ionicos, Eleaticos, Platonicos aliosque magnos philosophos dimanavit, donec hæreseos stigmate notaretur, quod tamen non obstitit, quo minus nostra ætate a magnis in scientia siderali viris revocaretur, qua de re dicendum est alibi. [z]

§. XIX. Quæ de anima docuerit philosophia Orphica, ex dictis colligi potest. Animam enim cum Thraces pariter atque Ægyptii immortalem, & post mortem corpori superstitem fecerint, idem Orpheo arrisisse, qui ex Thracia & Ægypto philosophiam suam in Græciam attulit, recte infertur. Probat vero id quoque, quod DIODORVS SICVLVS refert, [a] fuisse Orpheum primum, qui impiorum in inferno pœnas, & piorum in pratis Elysiis felicitatem introduxerit. Etsi enim hæc ad fabulas Græcas de statu animarum post mortem ἐν ᾅδῃ respiciunt, quas in Græcia Orpheum introduxisse Diodorus vult, supponunt tamen illæ animæ immortalitatem. Vnde risit olim [b] Philippus Orphei sacerdotem, admodum pauperem, jactantem, beatos fore post mortem omnes, qui ipsius sacris initiati essent, objiciendo: *Cur igitur, fatue non statim moreris? ut paupertatem tuam & miseriam tandem desinas plorare?* Nihil tamen novi in eo invenit Orpheus, sed quod domi & in Ægypto didicerat, Græcis ita tradidit, ut cum admisso semel systemate conspiraret. Quodsi enim omnia, & animæ quoque, ex Deo emanarunt, necessario inde sequitur, eas non interire, donec in Deum fontem suum resorbeantur. Et hanc quoque animæ immortalitatem atque beatam post mortem conditionem posuisse Orpheum fundamentum philosophiæ moralis, non est quod dubitemus. Qualis tamen ea fuerit, deficientibus philosophiæ Orphicæ monumentis non suspectis, explicari non potest. Transtulerunt quidem plurima sua ad Orpheum Platonici, quam suspectos vero se reddiderint, aliquoties vidimus. Animam corpore tanquam ergastulo clausam esse, per mortem demum liberandam, Orphicum dogma esse PLATO refert, [c] quod si admittendum est, qua ratione mores formaverit, & a corporis commercio animam abduxerit, ex Platonicis philosophumenis [d] colligi potest. Verum hæc quoque conjecturis tantum definiuntur: earum vero de Orphica philosophia satis superque est.

De anima.

De moribus.

§. XX.

z) Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 132. seqq.*

a) *L. I. p. 86.*

b) In *Laconicis apophthegm. T. I. p. m. 394.*

c) In *Phædro.*

d) Conf. FICINVS in *argum. ad l. IX.* PLOTINI, ESCHENBACHIVS *l. c. p. 185.*

Musæus.

§. XX. Inter discipulos Orphei celebritate nominis alios superavit MVSAEVS Philosophus & ἐποποιὸς Atheniensis, Eumolpi secundi atque Selenes filius. [e] Filius quidem Orphei veteribus quibusdam dicitur, [f] verum id de intima admissione discipuli supra modum dilecti intelligendum esse, IVSTINVS MARTYR [g] prodit, qui *scripsisse* ait, *ad filium suum Musæum, & reliquos genuinos auditores.* Vnde audiendus non est SVIDAS, qui Orpheo antiquiorem fuisse contendit: [h] ad eum enim carmen Orpheum scripsisse veteres tradunt. [i] Disciplinæ Orphicæ innutritum fuisse, inde constat, quod arcanum deorum cultum ab Orpheo inventum ad perfectionem, quam postulabant illa mysteria, perduxerit, teletasque ita commendaverit, ut inter Græcos maxime colerentur, urbesque & regiones totæ expiari sic posse crederetur. [k] Certe Eleusinia sacra Cereris eum auctorem agnovisse, veterum traditio fuit. [l] Præceptoris enim vestigiis insistendo non tantum vaticinatum fuisse, sed & theogoniam scripsisse, χρησμοὶ ei tributi, & theogonia LAERTIO [m] laudata innuunt: quanquam minus accurate ab eo primus dicatur fuisse, qui theogoniam scripserit; nisi hoc de carmine forte intelligas, quo Orphei theogoniam primus complexus est. Astronomiæ vero peritum idem facit LAERTIVS, qui eum ποιῆσαι σφαῖραν πρῶτον ait; id quod vel ita intelligi potest, quod primus sphæram cœlestem composuerit, vel quod primus carmine sphæram exposuerit; quod tamen utrumque incertum est; Atlantem enim sphæram primum reperisse tradit DIODORVS SICVLVS, [n] alii vero Anaximandro tribuunt. [o] Forte Laërtius carminis titulo deceptus est, quod *de Sphæra* sub Musæi nomine olim circumferebatur, eique suppositum fuit. Idem forte dicendum est, *de præceptis curandorum morborum*, quæ Musæo adscribuntur, quanquam ARISTOPHANES [p] jam eorum meminerit: illud vero recte inde colligitur, Musæum more theologorum & philosophorum veterum medicinam quoque exercuisse: [q] quæ qualis fuerit, supra, quantum satis, declaratum est. [r] Scripta vero quæ Musæo a veteribus tribuuntur, præter unum *hymnum in Cererem* in Lycomidarum gratiam concinnatum spuria esse, & tanto afficta viro, observavit PAVSANIAS, [s] cujus fraudis Onomacritus reus agitur, quem effingentem oracula Musæi ἐν ἐπαυτοφώρῳ a Laso Hermioneo, primo musices scriptore, [t] deprehensum ejecit Athenis Pisistratus. Idem de epico carmine *de amoribus Heri & Leandri* dicendum

e) SVIDAS in *Musæus T. II. p. 578.* qui tamen filium Euphemi facit, dissentientibus de parentibus Musæi veteribus, vid. MENAG. *ad* LAERT. *l. I. s. 3.*

f) Vid. quos laudat FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. pag. 102.*

g) *Cohort. ad Græcos p. 15.* conf. SERVIVS *ad l. VI. Aeneid. v. 667.*

h) Idem de CLEMENTE ALEXANDRINO judicandum, qui Orpheum Musæi discipulum fuisse ait. *Strom. l. I. p. 332.*

i) IVSTINVS *l. c.* EVSEB. *præp. l. XIII.* ἐυχὴ quoque Orphei πρὸς Μουσαῖον.

k) Vid. Scholiastes ARISTOPHAN. *in Ran. p. 172.*

l) Conf. MEVRSIVS *de sacris Eleusin. c. 2.*

m) *l. I. s. 3.*

n) *l. III. p. 193. l. IV. p. 283.*

o) PLINIVS *l. VII. c. 56.*

p) *l. c. Act. IV. Sc. 2.*

q) Alias supponi in fraudem non potuisset.

r) Conf. LE CLERC. *Histoire de la Medecine l. I. ch. 10. p. 34.*

s) In *Atticis, p. 47.* & in *Messeniacis p. 287.*

t) Videndi de eo quos laudat FABRICIVS *l. c. p. 102.* in nota.

dum est, nisi alius Musæus, multo recentior auctor sit.[u] Certe antiqui illius Musæi non esse, nemo criticorum hodie dubitat.[x] Nihil vero magis Musæum Orphicæ disciplinæ alumnum prodit, quam, quod LAERTIVS de eo refert, docuisse: ἐξ ἑνὸς τὰ πάντα γενέσθαι, καὶ εἰς ταυτὸν ἀναλύεσθαι; *ex uno omnia facta esse, & in idem resolvi.* Panditur enim isto dogmate verum systematis emanativi principium, & fundamentum quoque omnium theogoniarum; quod Orpheo placuisse in antecedentibus demonstravimus, & ex hac discipuli ejus doctrina recte quoque probatur. Ceterum quatuor ex uno Musæos nobis confingit IO. MEVRSIVS[y] sine necessitate, cum omnia, quæ de eo traduntur, commode ad unum queant referri. Musæum vero plane non extitisse, sed nomen esse mythologicum dum contendit GERARDVS IOANNIS VOSSIVS[z] mera conjectura, ut in Lino & Orpheo, ductus, antiquitatis testimonio contradicit; quemadmodum & illustris HVETIVS adeo nulla probabilitate sub Musæi persona Mosis historiam latere contendit,[a] ut sententiam ejus recitasse, sit refutasse. Facile enim ita tota historia antiqua pervertetur, miscebunturque ima summis & quadrata rotundis. Obiit Phaleris honoratus ab Atheniensibus inscripto in tumulo epigrammate, quod refert LAERTIVS. Filium habuisse dicitur, EVMOLPVM, quem & jam ante Homerum ἐποποιὸν fuisse, & patris vestigia secutum *teletas Cereris & explicationem mysteriorum* scripsisse SVIDAS testatur:[b] quæ tamen alii Eumolpo alicui seniori adscribunt:[c] Ea ab *Eumolpicis* Musæi, sive *præceptis ad Eumolpum tertium filium suum*, SVIDAE quoque memoratis distinguenda esse recte monuit ὁ πάνυ FABRICIVS.[d]

Eumolpus.

§. XXI. Post triumviros hos, de quibus hactenus dictum est, celebratur quoque inter Græciæ theologos THAMYRIS, Odrysis Thraciæ ab Arsia vel Arsinoa, vel potius Agriopa nympha natus, postquam ex Philammone gravida, ubi frustra ejus connubium appetivisset, ex Græcia in Thraciam confugerat.[e] Is ubi adolevisset, non corporis tantum forma præstantissimus, sed ingenii quoque dotibus mirum in modum ita exornatus fuit, ut omnium admirationem consequeretur. Præcipue vero musices atque carminum peritia ita excelluit, ut eum, licet peregrinum, Scythæ regem facerent, si modo Cononi apud PHOTIVM[f] hæc narranti fides est. Ingenii itaque præstantia elatus, cum in ludis quoque Pythicis victoriam reportasset, ausus est ipsas Musas provocare in certamen, & convitiis proscindere, proposita conditione, si vicisset, se velle cum omnibus congredi, sin victus fuisset, se illorum arbitratu pœnas subiturum.[ff] Congressæ

Thamyris.

u) Præter hunc enim Atheniensium vatem, Musæum quoque Thebanum, & alium Ephesium memorat SVIDAS *l. c.* & Grammaticum juniorem alii.

x) Vid. CASAVB. *ad Laërt. l. c.* & quos excitat FABRICIVS *l. c. p. 105.*

y) In *Bibl. Attic. & Attic. Lect. l. II. c. 19.*

z) *De Poët. c. XIII.*

a) *Dem. Ev. Pr. IV. c. 8. §. 18. p. 128.*

b) *In Eumolpus T. I. p. 897.*

c) Vid. FABRICIVS *l. c. p. 38.*

d) *Ib. p. 103.*

e) APOLLODORVS *l. I. p. 10.* DIODORVS *l. III. p. 201.* EVSTATHIVS in *Homer. iliad. β.* Conon apud PHOTIVM *Cod. CLXXXVI. p.* [illegible] Hœsch. NATALIS COMES *Mythol. l. VI. c. 14. p. m. 619. seqq.*

f) *l. c.* reliqui enim veteres hoc tacent.

ff) PAVSANIAS in *Messenicis p. 322.*

gressæ itaque cum illo Musæ cum facile cantu atque carmine vicissent, visum eripuerunt,

Et cantum, citharamque viro rapuere superbo. [g]

Addunt alii, eum temeritatis pœnas apud inferos dedisse. [h] Fabulæ verum sensum hominis in canendi lyra & pangendi carminis peritia alios superantis superbiam & contemtum aliorum male postea punitum indicare, facile largimur. An vero cum aliis certaverit, & visum ideo amiserit, quod superatus hanc temeritatis pœnam subierit, merito ambigitur, oculis enim morbi vitio captum fuisse verisimiliter narrat PAVSANIAS. [i] Nec tamen fabulæ sensum exhaurit, quod TZETZES tradit, [k] poëmata ejus periisse, ideoque a Musis excœcatum tradi: certavisse enim cum Musis & inferiorem discessisse, omnes veteres, quotquot fabulæ meminerunt, asserunt, notumque est apud veteres poëtas & musicos ejusmodi certamina publica fuisse usitatissima; [l] forte, si conjiciendum aliquid est, Thamyri in ejusmodi certamine victo, publico arbitrorum judicio facultas canendi sublata, isque obscuræ vitæ generi addictus fuit, cum prius in omnium oculis versaretur. Sunt quoque, qui veneris masculæ impietatem Thamyrin invenisse tradunt. [ll] Scripsit vero teste TZETZA cosmogoniam, quam a theogonia, sive theologia, quam SVIDAS [m] narrat, non diversam fuisse, recte BAYLIVS [n] conjecit, cum mundi generationem ficta Deorum genealogia tradere veteres poëtæ soliti fuerint. Tradit quoque PLVTARCHVS, [o] Thamyrin bellum a Titanibus adversus Deos gestum tanta orationis concinnitate, tantaque modulationis suavitate composuisse, ut nullum poëma videri potuisset præstantius. [p] Sed & hoc poëma quod a theogonia diversum omnes [q] faciunt, ab ea non distinguendum esse, ipsum argumentum suadet. Bellum enim Titanum nobilem partem theogoniarum constituisse, ex fragmentis illarum passim extantibus & ab HENRICO STEPHANO [r] collectis, & ex ipso quoque HESIODO notum est; unde hoc de bello Titanum carmen pars theogoniæ fuisse merito creditum. Quod certius & facilius judicaremus, nisi omnia celeberrimi poëtæ & theologi tempus nobis eripuisset.

Amphion.

§. XXII. Eundem in censum referendus esse videtur AMPHION in mythologia [s] Græcorum propter canendi artem celebratissimus, Iovis & Antiopes filius, qui ob affinitatem cum Tantalo modulos a Lydio edoctus fuit, primusque tres chordas addidit tetrachordo a superioribus musicis invento.

g) HOMERVS *l. c. v. 565.*
h) PAVSANIAS *l. c. p. 362.*
i) *Lib. IV. p. 363.*
k) *Chiliad. VII. hist. 108.* cujus versus quoque exhibuit FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 240.* & vehementer reprehendit NATALIS COMES *l. c. p. 620.*
l) Exemplo esse possunt certamina Homeri & Hesiodi, Cercopis & Hesiodi, Aeschyli & Sophoclis.
ll) APOLLODORVS *l. c.* BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Thamyris, not. B. p. 342.* Ad Orpheum hanc infamiam quosdam retulisse supra diximus. Alios; qui auctores nefandi criminis habiti sunt, nominat SVIDAS in *Thamyris, T. II. p. 164.*
m) *l. c.* n) *l. c.*
o) *De musica T. II. p. m. 551.*
p) Ita NATALIS COMES *l. c.* quem male Plutarchi testimonium adducere, præter rem reprehendit PETR. BAYLE *l. c.* modo antecedentia Plutarchi verba expendantur.
q) Vid. FABRICIVS *l. c.*
r) In *Poësi philosophica.*
s) Vid. NAT. COMES *Mythol. l. VIII. c. 15. p. 889. seqq.*

vento. [t] Vnde lyram a Mercurio accepisse septem nervis instructam mythologi tradiderunt, alii quoque musices antiquæ inventorem faciunt, tantaque artis peritia excelluisse narrant, ut non tantum homines, sed & saxa ac feras cantu moverit, [u] immo musices efficacia murum excitavisse, quo Thebæ munirentur: [x] tandem vero ob contumelias in Deos immissa peste una cum tota domo extinctum fuisse. Cui fabulæ vix alius sensus subest, quam Amphionem non canendi tantum arte & musices præstantia, sed ingenii quoque amœnitate & sapientia ita excelluisse, ut rudes Thebanorum animos, artis suavitate & eloquentiæ atque prudentiæ præstantia coëgerit in unum coire, mœnibus urbem cingere, & in officio persistere. Eadem enim via, qua Orpheus, inter Græcos versatum in Ægyptum descendisse, magiamque edoctum ad Græcos rediisse narrat PAVSANIAS: [y] unde in eandem philosophorum vetustissimorum classem referendus est, qui introducta religione, (quæ ad magiam referri solita fuit vetustissimis temporibus [z]) & in usum quoque vocata arte musica, feroces animos ad civiles mores revocarunt. Id quod pulchre vidit IVLIANVS imperator, qui in epistola quadam, cujus partem nobis servavit SVIDAS, [a] *tria laudat, quæ eum musicæ inventorem effecerunt: tempus sive otium, Dei spiritum sive divinas ingenii dotes, & amorem* ὑμνῳδίας, *id est*, ut ipse explicat, *philosophandi per hymnos.* Addit enim: *Veterum plerosque hæc tria consequi studentes, nec quicquam aliud requirentes non simulate philosophatos fuisse.* Dubium itaque non est, Amphionem severitatis antiquæ & philosophiæ, quam inter Thebanos cultam veteres [b] extollunt, auctorem fuisse. Mosen vero sub Amphionis fabula latere, mirabili perspicacitate vidit HVETIVS, [c] sibi in tanta veterum res detorquendi audacia & licentia relinquendus.

§. XXIII. Tandem & MELAMPVS inter veteres Græciæ theologos & philosophos nobis enarrandus est, non minori inter veteres magnos viros, Trojani belli tempora superantes [d] fama illustris. [e] Is Amythaonis & Aglaiæ filius Argivus, tanta ingenii solertia & acumine polluit, ut proverbio locum dederit. Hæ animi excellentissimi dotes mature a Melampode studio & industria auctæ sunt. Cum Phœnicibus enim, qui in Græciam delati novas sedes quærebant, conversatus, theologiam illam

Melampus.

 sive

t) ARISTOCLES *de musica* l. I. Ita vero in concordiam redigi possunt veteres, qui lyram Mercurii quatuor chordas habuisse tradunt, cum Amphioni donaretur. Adjecit enim reliquas, & septem chordis cecinit, vid. HORATIVS *l. III. Od. n.* conf. cel. GOD. OLEARIVS *ad* PHILOSTRATI *icones l. I. c. XI. p. 779.*

u) HORATIVS in *arte v. 394.* PHILOSTRATVS *l. c.*

x) *Ib.* CLEMENS ALEXANDR. *Protrept. p. 1.*

y) In *Eliacis posterioribus.*

z) Inter theologos quoque referendum Amphionem esse, præter mitram, qua ornatum veteres pingebant, ut Orpheum tiara, prodit etiam quod PHILOSTRATVS addit: ᾄδει τὴν γῆν, ὅτι πάντων γενέτειρα καὶ μήτηρ. Hoc vero argumentum erat cosmogoniarum.

a) In *Amphion. T. I. p. 153.*

b) IVSTINVS *l. VII. c. 5.* qui ideo Epaminondam summum philosophum vocat.

c) *Dem. Ev. Prop. IV. c. 8. §. 21. p. 134.*

d) Vid. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Melampus p. 367. seq. not. H.*

e) *Melampode & Pollete indiget*; de re perceptu difficili, vid. MARINVS *vit. Procli c. 10.* SVIDAS in *Melampus T. II. p. 520.* SYNESIVS *de insomniis pag. 154.*

ſive theogoniam didicit, arcanaque dogmata edoctus, & myſteriis tum inſtitui ſolitis initiatus eſt, [f] quæ poſtea Græcos iterum docuit, quæ cauſa eſt, cur myſteria Cereris ad eum auctorem a quibusdam referantur. Alii tamen ab Ægyptiis in Græciam transtuliſſe ſancita Baccho ſacra, fabuloſas de Saturno & præliis gigantum narrationes, & univerſam fabularem hiſtoriam de amoribus Deorum, tradunt, [g] ex quibus manifeſtum fit, Melampodem allegoricum theologiæ & coſmogoniæ tradendi ritum a barbaris ſive Phœnicibus, ſive Ægyptiis, forte ab utrisque acceptum ad Græcos transtuliſſe, idque præſtitiſſe, quod in alio Græciæ populo & loco Orpheum feciſſe ſupra tradidimus. [h] Ex iis enim de Melampode quoque judicium fieri debet. Acceſſit ad hanc theologiam vaticinandi donum, quo ita polluiſſe dicitur, ut avium cantus intelligeret, & inde futura prædiceret; [i] augurem enim atque vatem, quæ duo jungi olim ſolebant, [k] exhibuit, & inter primos veterum relatus eſt, qui vaticinandi facultate excelluerunt. [l] Denique & artis medicæ cognitionem mirabilem, more iſtis temporibus ſolenni theologiæ & vaticinandi arti junxit, [m] & ex conſuetudine theologorum atque medicorum veterum remediis non tantum naturalibus, ſed & magicis, incantationibus, atque expiationibus ſacris, [n] uſus eſt, ut ita ex remediorum naturalium effectibus religioni atque myſteriis introductis auctoritas atque veneratio accederet. [o] Quam medendi artem in curandis Prœti Argivorum regis filiabus, furore uterino [p] correptis, (quod tamen alii de fœminis Argivorum narrant) ita feliciter exercuit, ut eis purgatis tum ſacra myſteriorum expiatione tum naturali ellebori uſu, (quod inde melampodium dictum eſt) [q] rationis & ſanitatis atque pudoris quoque & caſtitatis uſum redderet, pactus ideo ſibi & fratri partem regni, quam quoque accepiſſe dicitur. Tanta vero ob hanc ejus eruditionem & beneficia, quibus Argivos ſuos ſibi devinxit, ejus fama fuit, ut poſt mortem templo, ſacrificiis & feſto anniverſario ejus memoria celebraretur. [r] Extat hodie ſcriptum Melampodis de *divinatione ex palpitationibus membrorum*, ſed id recentioris hominis eſt. [s]

Theogoniarum ſcriptores.

§. XXIV. Præter enumeratos coſmogoniarum ſcriptores, qui figurato dicendi genere rerum ortum & theologiam quoque gentis ſuæ enarrarunt,

f) HERODOTVS *l. II. c. 49.* quem tamen ideo carpit PLVT. *de mal. Her. T. III. p. m. 512.*

g) DIODOR. SIC. *l. I. c. 96. p. 61.* CLEMENS ALEXANDRIN. *protrept. p. 10.*

h) Recte TERTVLLIANVS in *Apologetico: Orpheus Pieriæ, Muſæus Athenis, Melampus Argis, Trophonius Bœotiæ, initiationibus homines obligaverunt.* Ita enim omnia conſtant, quæ de myſteriorum auctoribus dicuntur.

i) Qua ratione linctus a ſerpentibus quos vivos ſervaverat, hanc facultatem acquiſiverit, narrat APOLLODORVS *l. I. p. 47.* cujus verba leguntur quoque apud BAYLE *l. c. nat. E.*

k) EVSTATHIVS *ad Iliad. α'. p. 36.*

l) Vid. CICERO *de legibus l. II.*

m) Conf. LE CLERC. *Hiſt. de la medecine P. I. l. I. c. 9. p. 27. ſeq.* cl. SCHVLZIVS *Hiſtor. medic. Per. I. ſect. I. c. 1. §. 22. p. 88.*

n) Sacrificiis, verſuum incantamentis, herbarum magicarum uſu, balneis ſacris & his ſimilibus purgationes iſtæ fiebant, conf. CLERIC. & ita quoque Melampodem inſtituiſſe refert PAVSANIAS *l. VIII. p. 253.*

o) Varie res refertur ab APOLLODORO *l. II. p. 85.* SERVIO in *Eclog. VI. 48.* PAVSANIA *l. c.* aliis.

p) Huic enim morbo narrationes veterum optime conveniunt, vid. VIRGIL. *l. c.*

q) DIOSCORID. *parabil. l. IV. c. 181.* CLERIC. *l. c.*

r) PAVSANIAS *l. I.* in fine.

s) FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 98.* CLERIC. *loc. cit.*

rarunt, plures inter veteres poëtas fuere, qui in hunc censum referendi sunt. Scripserunt enim theogonias Pherecydes, & Epimenides, de quibus postea dicendum, item Antiphon, [t] Dromocrides [u] aliique, [x] quorum tamen scripta cum interciderint, dici non potest, qua ratione seriem ortarum rerum, quam istis carminibus describebant, ordinaverint. Servavit tamen nobis ARISTOPHANES [y] ejusmodi cosmogoniæ descriptionem, quam ab antiquis theologis mutuum accepisse dubium non est. Eam, quia cum reliquis conferri meretur, lucemque dicendis affert, hic Romano sermone, brevitatis causa, tantum apponemus. Ita vero:

Aristophanes.

Chaos erat primum, & nox, Erebusque niger & Tartarus ingens:
Neque terra, neque aër erat, neque cœlum, in immensis sinubus Erebi
Nox alis nigris primum parit ovum subventaneum;
Ex quo revoluto aliquo tempore, emersit gratus amor,
Radians tergo aureis alis, similis aëris turbine.
Hic autem mistus atro chao, qua erat Tartarus,
Edidit genus nostrum, & primum adduxit in lucem.
Neque enim Deorum genus ante fuit, quam commiscuit omnia amor,
Commissisque unis aliis prodiit cœlum & oceanus
Et terra, omniumque Deorum beatorum genus immortale.

Perplacet hæc theogonia THOMAE BVRNETIO, [z] quæ omnium ei videtur ordinatissima & consummatissima; ex chao enim noctem & tartara, ex his cœlum & æther, terram Deos hominesque derivari, quæ suæ de rerum ortu hypothesi ita applicat, ut hæc vetustissimorum philosophorum mentem exprimere videatur. Chaos nempe primum divisum fuisse in duo corpora, aut duos orbes; corpus superius fuisse noctem, scilicet aërem caliginosum & turbidum radiis solis impenetrabilem; inferius fuisse tartarum & abyssum; noctem gravidam itidem peperisse geminos, ex una parte terram, ex altera cœlum sive æthera; nempe aërem illum turbidum & caliginosum; cum actione subtilioris alicujus spiritus, qui totum permeabat, purgatus fuisset, sedimentum deposuisse infra in superficie tartari, ubi terram constituerit; & tenuiores ipsius partes sursum enitentes æthera constituisse, sive cœlum sublunare: hoc est purioris aëris regionem illam, quam vapores & atmosphæra terræ non attingunt: & denique in hac terra genus hominumque deumque ethnicorum promicuisse. Verum, ut nihil dicamus, de ipso, quem sibi vir acutissimus finxit, rerum genitarum ordine, & ortu, nec exhaurit ille hanc antiquam cosmogoniam, in qua avi illi, cujus gratia Aristophanes serium hoc argumentum comœdiæ immiscuit, quamque ex ovo exclusam atro chao mistam omnia formasse dicit, potiores cosmogoniæ partes adscribuntur: [a] nec in hac cosmogonia,

 ignis,

t) IRENAEVS *l. II. c. 19.*
u) FVLGENTIVS *Mythol. l. II. c. 17.*
x) Conf. FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 378.*
y) In *avibus v. 694. p. m. 384.*
z) *Theor. tellur. l. II. c. 7. p. 130. seq.*

a) Aristophanem ideo vetustissimorum atheorum systema recitasse, qui chaos sine lege & ordine commotum principium rerum fuisse statuunt, contendit CVDWORTH, *System. int. c. III. §. 17. p. 117. 118.*

ignis, hominum, bestiarum ortus indicatur, & aves divinæ originis esse dicuntur, & ante omnia conditæ: quæ omnia satis produnt, Aristophanem [b] veterem cosmogoniam, undecunque eam acceperit, scenæ adaptasse, & joci ludique causa, ut aves de ortus sui atque natalium origine jactantes lepide loquentes introduceret, ea confinxisse, quæ ad cosmogoniam hanc proprie non pertinent, certe mancam atque mutilam esse, hanc cosmogoniam, ex aliis theogoniis, quæ integræ ad nos pervenerunt, manifestum est. Inter has nobilissima sine dubio est, quam elegantissimo Græcorum poëtæ Hesiodo debemus, quippe quæ integra ad nos delata est: quare ei inter veteres theologos & physiologos locum denegari non posse existimamus.

Hesiodus.

§. XXV. HESIODI vitam atque fata prolixe describere, instituti nostri non est, faciunt id, qui poëtarum veterum historiam excutiunt, & nobilissimi poëtæ vitam describunt, quorum narrationes [c] non ineleganter collegit & vitam Hesiodi exposuit LILIVS GYRALDVS, [d] qui videndus. Ætatem ejus curiose excutere hujus loci non est, aliis eum Homero anteponentibus, aliis statuentibus, Homero fuisse supparem, annis tamen aliquanto juniorem. Certe uno tempore floruisse, inde evincitur, quod ex unanimi fere veterum traditione cum Homero de principatu in arte poëtica contendisse, [e] & obtenta victoria tripodem in monte Helicone posuisse dicitur, [f] quanquam certamen illud, quod hodie fertur, totum forte confictum esse viris doctis negandum non esse putemus. [ff] Inter hujus vero poëtæ poëmata; quorum nitidam editionem cl. IO. CLERICO [g] debemus, celebratissimum Θεογονίας carmen est, in quo originem Deorum γεννητῶν, sive potius partium mundi magnorumque virorum ortus & natales allegorico generationis Deorum habitu exponit, laudatus ideo multis veterum, a quibusdam vero ideo vituperatus. Narrat enim LAERTIVS [h] finxisse Pythagoram: vidisse se animam Hesiodi apud inferos vinculis adstrictam columnæ æreæ, tridentemque propter ea, quæ de Diis finxerit; itemque, [i] Xenophanem Colophonium in elegiis suis & Iambis perstrinxisse ea, quæ Hesiodus de Diis scripserat: cum e contrario Stoici, & in his principes sectæ Zeno atque Chrysippus hanc theogoniam interpretati fuerint, eamque, ut & Orphei, Musæi aliorumque fabulas ad rerum naturam, teste CICERONE [k] accommodaverint. Alios theogoniæ interpretes recenset FABRICIVS, [l] qui historiam literariam poëtæ celeberrimi diligenter enarrat, qui etiam de astrologia, quam Hesiodo quidam veterum tribuunt, [m] videndus est. Quæ vero de medica Hesiodi eruditione apud

b) Conf. cel. MOSHEIM *ad h. l. Cudworthi not. 5.*

c) Conf. SVIDAS in *Hesiodus T. II. p. 18.* TAN. FABER *abregé de la vie de Hesiode.*

d) *De poëtar. hist. dialog. II.*

e) Vid. HENRIC. DODWELLVS *de cyclis Græcorum diss. III.* qui certamen ad *Olymp. XXIX.* refert.

f) GELLIVS *l. III. c. 11.*

ff) Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 371.*

g) *Amstelod. 1701. 8.*

h) *Lib. VIII. s. 21.*

i) *Lib. IX. s. 18.* SEXT. EMPIRICVS adv. *Mathemat. l. I. s. 289.*

k) *De nat. l. I. c. 36. & l. II.*

l) *l. c. p. 378.*

m) PLINIVS *L. XVIII. c. 25.* Scholiastes ARATI *ad v. 255.* *Suppositam esse* ATHENAEVS quoque *l. XIII. v. 491.* monet. Recte veteres ἀστρονομοῦντας καθ' Ἡσίοδον mathematicis opponunt.

apud PLVTARCHVM [n] dicuntur, nihil aliud evincunt, quam Hesiodum ab ea cognitionis physicæ parte non imparatum fuisse, quæ victus & diætæ rationes exponit: cujus vestigia passim in ejus carminibus deprehenduntur. Qui etiam ex poemate, quod *opera & dies* inscribitur, perfectum ethicæ atque œconomicæ opus exsculpunt, [o] antiquitatis præjudicio impediti, quid ad philosophiam moralem & œconomicam pertineat, non expendisse videntur.

Theogonia Hesiodea.

§. XXVI. Theogoniæ itaque Hesiodeæ potissimum ratio habenda ejusque argumentum excutiendum est. In quo tamen difficillimus labor ponitur. Nam & ipsa genealogiarum istarum conditio admodum obscura est atque impedita, & dum ab aliis abit Hesiodus, vix intelligi potest, quid ista Deorum generatione sibi velit. Deinde recte quoque reprehendit in Hesiodo BVRNETIVS, [p] ejus theogoniam admodum confusam esse, quoniam bis orditur a chao, prosequiturque rerum familiam ordine poetico magis, quam philosophico: nempe recenset primo res inferiores, chaos, terram, tartara; deinde res superiores chaos, noctem, æthera, & amorem utrisque communem. Multa quoque fictionis causa addidit, ex solo poetæ ingenio, res poetica elegantia exornante profecta, quæ ad ipsum theogonias systema, vel mundi ortum atque historiam non pertinent; & videtur quoque Hesiodus diversos theogoniarum auctores secutus talia conflavisse in unum, quæ ex mente auctorum suorum diversa sunt, nec satis inter se cohærent. Desinemus itaque mirari, si in explicanda theogonia Hesiodea aqua nobis hæreat, nec talis obscuro argumento lux queat affundi, quæ omnes tenebras dispellat. Ita vero theogoniam suam ordinat Hesiodus, abjectis iis, quæ ornatus causa adjecisse recte putatur, & inter figmenta poetica recensenda sunt: [r]

I. Initio & ante omnia chaos fuit.
II. Postea tellus extitit, & tartara tenebricosa in recessu terræ spatiosæ.
III. His adfuit amor, pulcherrimus inter immortales Deos.
IV. Ex chao erebus, nigraque nox editæ sunt.
V. Ex nocte porro æther & dies prognati sunt, quos peperit, ubi concepisset, crebro amore mixta.
VI. Tellus primum genuit parem sibi, cœlum stelliferum, montes altos, atque pelagus.
VII. Postea cum cœlo concumbens, peperit oceanum.

VIII.

n) In *convivio septem sapientum.*

o) HEINSIVS in *Introd. in Hesiodi opera & dies*, quem secutus est BORRICHIVS, recte utrumque notante & ad αὐτοψίαν provocante celeberrimo STOLLIO *Intr. in Hist. lit. P. II. c. 5. §. 66. P. III. c. 6.*

p) *Theor. tellur. l. II. c. 7. p. 129.* conf. *Histoire universelle p. 79.* MOSHEIM ad CVDWORTHVM *p. 241. n. 57.*

q) Haud obscure prodit id ipse HESIODVS, *v. 26. seq.* canens:

Ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ' ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον·
Ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα·
Ἴδμεν δ' εὖτ' ἐθέλωμεν ἀληθέα μυθήσασθαι.

Pastores in agris pernoctantes, mala probra, ventres solum
Scimus mendacia multa dicere veris similia
Scimus etiam, quando voluerimus, vera loqui.

r) *v. 115. seqq.*

VIII. Filios porro & filias; & post hos natu minimum Saturnum.

IX. Porro genuit & Cyclopes superbum cor habentes Bronten, Steropen & Argen, fulminum fabricatores.

X. Alii rursus e tellure & cœlo prognati sunt tres filii magni, Cottus, Briareus, Gygesque.

XI. Filii vero ex tellure & cœlo prognati suo parenti ab initio infensi erant, & occultabantur in terræ latebris.

XII. Terra filios contra patrem animans Saturnum ad ulciscendam parentis contumeliam commovit.

XIII. Saturnus insidiatus patri falce demessuit genitalia, & abjecit pone.

XIV. Guttas cruentas suscepit terra, & circumvolutis annis produxit Errinnyas & gigantes & nymphas.

XV. Ex reliquis projectis in pontum, spuma alba orta in qua puella innutrita, quæ in Cypro tandem prodiit, hanc homines Aphroditen, i. e. Venerem nominant.

XVI. Venerem comitatus est amor, & Cupido.

XVII. Cœlus objurgans filios Titanas vocavit, & proterviæ ultionem prædixit.

XVIII. Nox peperit fatum, Parcam, & mortem, & somnum & agmen somniorum, postea quoque Momum & ærumnam, Hesperidesque & Parcas tres, & Nemesin.

XIX. Postea fraudem enixa est, & amicitiam & inimicitiam, senium & contentionem.

XX. Contentio peperit laborem molestum, oblivionem, prælia, strages, mendacia, perjuria.

XXI. Pontus genuit Nereum veracem & justum, aliosque filios & filias, ex quibus tota tandem Deorum fabularium generatio orta est.

XXII. Ter mille vero sunt Oceani & Tethydos filiæ totidemque filii.

XXIII. Thea solem magnum, lunam, auroramque peperit.

XXIV. Styx peperit, Oceani filia, Zelum & Nicen, & robur, atque vim, qui semper apud Iovem sedem habent.

XXV. Phœbe ex Cœi lecto peperit Latonam, Asteriamque & hæc Hecaten, quam Iupiter Saturnius super omnes honoravit, quæ & honores distribuit.

XXVI. Rhea compressa a Saturno peperit Vestam, Cererem, & Plutonem, Neptunum & Iovem Deorum patrem atque hominum.

XXVII. Saturnus vero istos deglutiebat, quod audierat sibi fatale esse, a filio proprio domari.

XXVIII. Rhea vero Iovem filium natu minimum enixa, ex consilio parentum terræ cœlique eum recondit in Creta insula, in antro.

His vestigiis tota Hesiodi incedit theogonia, cui plerasque Mythologiæ Græcæ

Græcæ fabulas immiſcuit, totumque Deorum & Dearum atque heroum chorum in theatrum quaſi produxit.

Obſervationes generales de Theogoniis.

§. XXVII. Secutum fuiſſe in hac theogonia condenda Heſiodum veteres theogoniarum ſcriptores dubium non eſt, & facile ex collatis Phœnicum & Aegyptiorum itemque Orphei, Muſæi aliorumque vetuſtiſſimorum theologorum inter Græcos theogoniis evincitur; [s] Ordinem tamen eum inſtituiſſe, manifeſtum eſt, quem carminis decor requirebat, ſcopusque in eo totam fabularem Deorum hiſtoriam enarrandi patiebatur: quæ cauſa ſine dubio eſt, cur admodum confuſa atque obſcura ſit iſta theogonia, & ab aliis diſſentiat, ut pervertiſſe magis veterum de ortu rerum narrationes, quam exornaſſe merito cenſeatur. Itaque ipſi Heſiodeæ theogoniæ lucem accendere tentaturi, neceſſarium putamus de theogoniarum interpretationibus obſervationes quasdam generales hic afferre, eaque quæ paſſim viri docti, & in his, qui theogoniis intelligendis maximam lucem accenderunt, Viri ſummi THOMAS BVRNETIVS [t] & IOH. LAVRENTIVS MOSHEMIVS [u] attulerunt ita vocare in ſubſidium, ut nobiliſſima vetuſtiſſimæ philoſophiæ pars ex tenebris, ſi non omnibus, denſiſſimis tamen, extrahatur, & veterum de rerum ortu philoſophemata clara fiant. Obſervanda itaque eſſe non præter rem cenſemus ſequentia:

Obſcuræ ſunt.

I. Theogoniarum ſcopus & ratio, quam veteres theogoniarum conditores ſecuti ſunt, ante omnia attendenda eſt. Illi enim cum inter barbaras gentes vetuſtiſſima traditione de rerum generatione atque ortu quædam inaudiviſſent, & metaphorico dicendi genere traditiones patrum ſubobſcuras accepiſſent, coſmogoniam mundi clarius, quam acceperant, enarrare non potuerunt, & accedentibus ingenii proprii fictionibus, cum ad commendandas traditiones πατροπαραδότους plura addidiſſent, rem in ſe obſcuram & ſupra captum ingenii humani in ſcientiarum pueritia verſantis, ita reddiderunt implicitam & difficilem, ut dubium non ſit, theogoniarum ſcriptores ipſos non omnia intellexiſſe, quæ de hac re tradiderunt. Hoc qui negat, eum theogoniarum veterum reliquias nunquam inſpexiſſe oportet, adeo enim intricata, confuſa & obſcura ſunt omnia, ut Oedipo opus habeant.

Coſmogoniam deſcribunt.

II. Ex collatis tamen veterum theogoniis illud dubio omni caret, prima earum principia eo tendere, ut rerum naturalium generationem & ortum deſcribant. Habuerunt ſcilicet vetuſtiſſimi philoſophi & theologi mundum hunc pro Deo, ejusque partes inter Deos retulerunt. Quod enim PLATO [x] olim dixit, *ſidera* θεοὺς ὁρατοὺς καὶ γεννητοὺς *Deos natos &*

s) Primos quidem Heſiodum & Homerum fuiſſe, qui Græcis theogoniam fecerunt, & Diis cognomina dederunt, affirmat HERODOTVS *l. II. c. 53.* cui recte Orpheum & Muſæum opponit EVERARD. FEITHIVS in *Antiqq. Homer. l. I. c. 1. p. 3.* & CLERICVS *ad Heſiod. p. 3. 37. ſeq.* non diſſentiente MOSHEMIO *ad Cudw. p. 281.*

t) *Theor. tellur. l. II. c. 7.*

u) *l. c. p. 226. 281. 599.* & paſſim.

x) In *Timæo* c. 18.

& aſpectabiles eſſe, terramque, interprete CHALCIDIO [y] *antiquiſſimam & eximiæ dignitatis Deam, ex eorum numero, qui intra mundi ambitum continentur, Deorum;* id inter barbaros quoque obtinuiſſe ſupra oſtendimus. Ab Ægyptiis vero atque Phœnicibus id ad Græcos delatum, occaſionem dedit coſmogoniam in theogoniam mutandi, & initia naſcentis mundi, ficta deorum generatione adumbrandi. Id quod recte obſervatum eſt, viris doctis, [z] coſmogoniæ hiſtoriam inter theogoniarum fabulas quærentibus; modus tamen hic adhibendus, nec omne illud, quod in theogoniis occurrit, ad hunc unum ſcopum rapiendum eſt. Hoc enim ubi fit, contortis ubique veterum opinionibus & aſſutis ingenii interpretamentis veram theogoniarum rationem corrumpi neceſſe eſt.

Ortum rerum omnium, & hujus mundi confundunt.

III. Intelligi hoc melius poteſt, animusque ea de re certius convinci, ſi probe obſervetur, antiquos theogoniarum ſcriptores, univerſitatis rerum hiſtoriam cum ortu mundi hujus haud ſemel confudiſſe, & admiſſis primis rerum omnium principiis, earumque poſito ortu ad naſcentis terræ & quæ adjacent mundi partium hiſtoriam digreſſos fuiſſe; qua ratione non potuit non hiatus in deſcribenda univerſitatis origine oriri; unde ſequitur, non omnia nimis premenda, & ad leges mechaniſmi, quas hodie ad magnam accurationem perduxit naturæ interpretum ſolertia, tanta ſubtilitate expendenda eſſe, quanta ſolent, qui inter veteres ingenii ſui inventis gloriam quærunt, vel hypotheſi ſemel deamatæ & admiſſæ inſervire cupiunt. Qua in re varie a viris doctiſſimis peccatum eſt, ſuas inventiones vetuſtiſſimis philoſophis nimis confidenter obtrudentibus, cujus exemplum eſſe poteſt, qui tamen magna cum eruditione in hoc argumento verſatus eſt, THOMAS BVRNETIVS.

Religionem vulgi cum placitis philoſophicis conciliant.

IV. Magis adhuc attendendum eſt ſedulo, theogoniarum ſcriptores vetuſtiſſima quidem philoſophorum placita phyſica de rerum initiis atque generatione in ſua arva derivaviſſe, & pro ſuis adſciviſſe, ſed religionem quoque vulgi cum hac theologia naturali ſive phyſiologia in unum quaſi corpus redegiſſe, & ita conciliaſſe, ut fabulas de antiquis heroibus ſive Diis gentium veterum imprimis Græcorum, cum phyſicis temporum illorum ſcitis componerent, & ita religionem vulgi, cum religione philoſophica in concordiam redigerent. Non attendiſſe ad ea cenſendus eſt, quæ ſupra de antiquiſſimorum inter Græcos philoſophorum & theologorum, Orphei, Muſæi, Lini & ſimilium docendi & religionem propagandi ratione diximus, qui hæc negat. Ea enim dicta mirifice illuſtrant & comprobant.

Diſſentiunt inter ſe.

V. Factum vero ex hac ipſa cauſa eſt, ut theogoniarum conditores inter ſe diſſentirent. Cum enim de rerum naturalium placitis præſertim iſta ætate, ubi philoſophia adhuc in cunis quaſi vagiebat, variæ eſſent ſententiæ, & vetuſtiſſimæ traditiones variis interpretationibus explicarentur, non

y) In *Comm. in. Timæum p. 148.* Plura huc pertinentia attulit CVDWORTHVS *Syſt. intell. c. IV. §. 14. p. 263. ſeqq.* & MOSHEMIVS *ad h. l. not. 7.*

z) BVRNET. *l. c. p. 128.* CVDWORTH. *Syſtem. intell. c. IV. §. 14. p. 260. ſeqq. §. 32. p. 599. Hiſt. univerſelle p. 75.* MOSHEM. *ad l. c. Cudworthi.*

non potuere non, quæ illis inædificabantur theogoniæ inter se diversæ esse, & varie rerum ortum referre. Idem de vetustissimis carminibus, quæ antiquissimorum heroum res canebant, credendum est; quæ varia fuisse, & deorum istorum acta varie retulisse, fragmenta hodie obvia satis docent. Cum itaque & hæc cum naturæ interpretatione conjungerent theogoniarum auctores, necessario accidit, ut illi inter se varie dissentirent. Qua de re qui convinci cupit, fragmenta veterum theogoniarum inter se componat, & luculenta observationis hujus exempla inveniet. Quæ cum ita se habeant, palam est, frustra agere, qui theogonias veteres ad unum tantum systema physiologicum adplicant, & iisdem ubique fundamentis inniti putant, sed excutiendum est prius, quibus dogmatibus physicis illi adhæserint, vel saltem quæ in ea gente physiologia fuerit recepta. Aliter enim doctrinam de natura rerum Persas, aliter Aegyptios, aliter Phœnices, aliter Græcos instituisse, neminem latere potest, qui mediocri attentione ea, quæ hucusque discussimus, legerit.

Multa fingunt licentia poëtica.

VI. Nec vero illud quoque sine attentione prætereundum est, scripsisse theogoniarum auctores omnes oratione ligata, & carminibus argumentum nobile exposuisse. Cujus potissima ratio fuit, quod antiquissimi theologi ad commendandam vulgo religionem & sapientiam divinæ poëseos elegantia uterentur, quo scilicet verborum dulcedine, & fabularum jucunditate animi, a tristioribus & severioribus sapientiæ præceptis abhorrentes caperentur, & imprimis allegoriarum beneficio, reconditæ doctrinæ ita propagarentur, uti res illorum temporum atque circumstantiæ postulabant. Cujus rei vel unus Orpheus, & quæ de eo dicta sunt, satis nobis testimonio esse potest. Effecit vero hic scribendi modus, ut multa ab auctoribus theogoniarum immiscerentur, quæ ad fictionem tantum carminis pertinebant, & magnificum quendam decorem fabulæ acquirebant. Quo imprimis referendæ sunt prosopopœiæ frequentes in theogoniarum carminibus occurrentes, affectus, qualitates animi & his similia in personas mutata, & actiones inanimatis rebus adscriptæ.[a] Quæ omnia nisi ab ipso theogoniæ vel cosmogoniæ potius argumento separentur, miram obscuritatem & confusionem pariunt, nec facile sensus theogoniarum, & nati mundi systema erui potest.

Difficiles & incertæ sunt earum interpretationes.

VII. Manifestum ex his omnibus est, certitudinem in explicandis theogoniarum veterum significationibus & quæ inde confici solent systematibus promitti non posse, & majores esse difficultates, quam quæ, adhibita licet non mediocri attentione & industria, tolli omnino queant. Id quod probe expendendum est, ut non tantum modestiam adhibeamus, & dissentientium in tam obscuro argumento opiniones & interpretationes, nimis nostris confisi, non contemnamus, sed majorem quoque verisimilitudinis

 gradum

a) Exemplum exhibent, v. 223. seqq. theogoniæ Hesiodeæ, ubi nox fraudem, amicitiam senium, litem, laborem, oblivionem &c. peperisse dicitur. Quos animi affectus in nascentis mundi initiis inter personas refert Hesiodus, cum non nisi mali originem inter homines primigenios se efferentis & ex materiæ qualitate oriundi indicent. Talia inter Orphica etiam occurrunt.

gradum non quæramus, quam res ipſa patitur. In qua ad quandam rei notitiam ſuis veriſimilitudinis gradibus nixam ut perveniamus, ea in Græcorum theogoniis probe excutienda eſſe putamus, quæ 1. ad univerſitatis rerum ortum & prima rerum omnium exordia, 2. ad naſcentis mundi ſive globi potius terraquei, cœlique ortum, 3. ad origines magnorum heroum, inter Deos relatorum, quorum acta theogoniis illata religionem popularem cum placitis philoſophorum conciliandi occaſionem dederunt, referenda ſunt, & quæ 4. a poëtis addita ſunt ingenii fabulæve cauſa. Ex his enim theogonias conſtare, vel una, quæ nobis integra ſupereſt, Heſiodi fabula de Deorum ortu docet. Reſpiciemus itaque ad ſyſtema phyſiologicum inter Græcos veteres receptum, & quæ hiſtoria vetus ſuggerit, vocabimus in ſubſidium, tentaturi, an afferre aliquid queamus, quod obſcuriſſimo theogoniarum argumento lucem aliquam fœneretur, ſaltem doctioribus anſam exhibeat, luculentiora & meliora afferendi.

Principia earum generalia.
Chaos & nox.

VIII. Faciunt rerum omnium ortum chaos & noctem omnes fere theogoniarum ſcriptores: id quod longa inductione probari poſſet, niſi ex ſupra dictis eſſet evidentiſſimum. Cum enim omnium per univerſum orbem philoſophorum ſententia, ex nihilo nihil fieri poſſe ratione ipſa dictante, pro certo ſtatueret, nec principium in ſe luculentum & veriſſimum, recte applicaret, ad materiam ſcilicet rerum magis, quam ad cauſam efficientem reſpiciens, chaos æternam & materialem quaſi cauſam omnium rerum fecerunt.

Quid chaos?

Chaos vero quid illis ſit, nemo elegantius expreſſit OVIDIO, qui luculenter: [b]

Ante mare & terras & quod tegit omnia, cœlum,
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere chaos, rudis indigeſtaque moles,
Nec quicquam niſi pondus iners, congeſtaque eodem
Non bene junctarum diſcordia ſemina rerum.

Sunt, [c] qui per chaos aquam intellexiſſe, eique rerum omnium ortum adſcripſiſſe theogoniarum ſcriptores contendunt; ſed hoc accurate intelligendum, nec de oceano, ſive aqua, quam elementum quartum conſtituerunt, accipiendum eſt, ſed de aquoſa & limoſa, ſive turbida materiæ, omnes ſeminales rationes in ſe continentis, congerie, qualem Phœnices deſcripſiſſe ſupra oſtendimus. Ab iis enim Græcos vetuſtiſſimos theogoniam atque coſmogoniam accepiſſe, ſuo loco probavimus.

An ex nihilo creatum?

Ex his vero recte infertur, licet rerum omnium ortum theogoniæ deſcribant ad unum omnes, creationem tamen ex nihilo ignoraviſſe, chaosque æternum ſibi finxiſſe. Id quod negat quidem EDMVNDVS DICKINSONVS, [d] qui Heſiodum inter creationis ex nihilo aſſertores numerat, contendens: Ab Aegyptiis eruditum antiquiſſimum illum coſmologum Heſiodum, itidem chaos, quo nomine

b) *Metam. l. I. v. 5.* conf. GROTIVS *l. citando*, qui potiores veterum de chao ſententias congeſſit.

c) GROTIVS *de verit. relig. Chriſt. l. I. §. 16.* CVDWORTH. *Syſt. intell. c. I. §. 22. p. 27.* quibus præivit Zeno, theogoniæ Heſiodeæ interpres, teſte Scholiaſte APOLLONII *Argon. l. IV. v. 676.*

d) *Phyſic. vet. & ver. c. XII. p. 199.*

mine mundi materiam primam nuncupabat, non æternam, sed genitam esse tradidisse his verbis:

> *Ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ'*
> *Principio quidem factum est chaos.*

In consensum vocare potuisset, omnes theogoniarum conditores, qui idem dicunt. Verum inepte ex his verbis infertur creatio ex nihilo; nam nec dicunt, ex nihilo chaos extitisse, nec a causa quadam efficiente fuisse productum affirmant, sed id solum innuunt, ante mundi ortum fuisse chaos, quod contrariam potius opinionem commendat. [e] Noctem vero, quam adjiciunt theogoniarum scriptores, materiæ primariam qualitatem indicare dubium non est, quod lumine omni eam privatam putarent, & vita quoque atque motu ordinato caruisse censerent. Tenebras enim luce antiquiores esse, non in theogoniis tantum receptissimum est, sed Ægyptios quoque tradidisse, PLVTARCHVS auctor est, referens *murem araneum divinos reperisse honores apud Ægyptios, propter cæcitatem, quod tenebras luce antiquiores iis arbitrentur.* [f] Præter principia hæc passiva, activum quoque, quod chaos movet, ordinat, disponit, & quæ conjungenda sunt coordinat, separatis iis, quæ non cohærent, requiri ad formationem rerum omnium, quilibet, qui primas motus leges intelligit, facile comprehendit. Quale an theogoniarum scriptores admiserint, & formandæ ex chao sive materia prima rerum universitati principium activum infinitum, intelligens, id est Deum præfecerint, magna inter viros celeberrimos, nostræ ætatis, qui opiniones veterum rimati sunt, & historiam atheismi condiderunt, controversia est. Quidam enim, venerando dogmati, de existentia DEI faventes, non fuisse, contendunt, inter veteres ante condita rerum physicarum inter Græcos systemata, qui Deum, sive mentem summam atque infinitam a formatione mundi excluderent, & scriptores theogoniarum putant, non tam Deum summum negasse, quam supposuisse & de eo, tanquam ente ineffabili, sacrum silentium tenuisse, tradidisse vero, rerum ortum, semel a summo rerum omnium arbitro commota materia, secundum leges motus initium accepisse. [g] His quia opponitur, [h] Iovem patrem hominumque Deumque ex chao & nocte progenitum, immo totam Deorum generationem ex chao & nocte natam, in theogoniis asseri; regerunt, hoc, non de summo Deo, sed vel de partibus mundi potioribus & elementis in Deos fabula mutatis, vel de Diis factitiis & mortalibus, licet immortales sensu certo vocentur, intelligendum esse. Alii vero [i] in contra-

Quid nox?

An Deum admittant?

e) Conf. MOSHEMIVS Diss. *de creatione ex nihilo* §. 11. *inserta* CVDWORTHI *Syst. int.* p. 970.

f) *Quæst. conviv.* l. IV. q. 5. Non vero hæc sola Ægyptiorum sententia fuit, sed vulgaris quoque complurium gentium traditio, noctem fuisse die priorem, vid. S. R. WOLFIVS *ad Origenis philosoph.* p. 180. GROTIVS *de verit. relig. Christ.* l. I.

g) CVDWORTH. *System. intell.* c. IV. §. 14. p. 276. *seqq.* Cel. I. IAC. SYRBIVS diss. *de origine atheismi.* Nec alius sensus videtur esse verborum LACTANTII l. I. c. 5. Hesiodum notantis, quod in explananda rerum generatione non a conditore sumserit exordium, & incognitam veritatem horruerit.

h) BAYLE *Dict.* T. II. art. *Iupiter not.* G.

i) Conf. quos nominat Ven. REIMMANNVS *Histor. atheismi.* c. XVI. p. 115. *seqq.*

trariam ſententiam concedentes, theogoniarum ſcriptores inter atheos & impietatis patronos referunt, nec alia rerum ortarum principia ab iis agnita contendunt, quam materiam, & certam quandam ejus vim genitricem, motumque neſcio quem, materiæ inſitum, qui homogenea conjunxerit, heterogenea ſeparaverit, ſicque vel fortuito materiæ motu, vel neceſſaria agitatione viſibilum rerum ortum effecerit, quem amoris & litis ſive amicitiæ & inimicitiæ nomine indigitari contendunt. Admodum vero difficile eſt, in quæſtione magni momenti arbitri partes ſumere, & de impietate vel vera vel ficta theogoniæ ſcriptorum ſententiam dicere, non ſolum propter theogoniarum obſcuritatem, fere inſuperabilem, & diſſentientes earum opiniones, quas uno modulo metiri, unique pedi adaptare & abſurdum & impoſſibile eſt: ſed & propter verba theogoniarum variam interpretationem admittentia. Sine præjudicio enim theogoniarum Græcarum, immo barbararum quoque, ſyſtemata evolventes, primo quidem intuitu videbunt, ſummum rerum omnium creatorem, Deum non exprimi; utrum vero negetur atque removeatur, & ex legibus motæ materiæ cuncta deriventur? an ſupponatur, & materiæ vim addidiſſe credatur, nihil certi ſtatui, & diverſas interpretationes admitti poſſe. Vnde varios quoque quæſtionem, de qua diſceptatur, ſenſus admittere poſſe nemo non videt, quos niſi ſedulo & accurate diſtinguamus, palpabimus magis in tenebris, quam lucem ſectabimur. Scilicet de eo accurate diſpiciendum eſt, num 1. vel Deum poſuerint ante chaos, eumque auctorem hujus fecerint, vel 2. Deum ſtatuerint ex chao ortum, hocque illo prius & antiquius; vel 3. an Deum & chaos ſimul admittentes duo incruſtaverint principia coæqualia, & independentia, Deum & materiam? 4. vel an Deum fecerint animam materiam & chaos informantem, 5 vel an Deus ex ſe chaos tanquam ex gremio effuderit, & vel ab æterno vel in tempore chaos ex Deo emanaverit, neceſſario fato vel libero voluntatis actu? 6. Expendendum porro eſt, utrum formationi mundi ex materia illa prima rudique & indigeſta mole interceſſerit, ex theogoniarum ſententia, mens divina, an remota ea legibus motus, homogeneorum & heterogeneorum, litique atque amicitiæ totum opus adſcripſerint? vel, ſi hoc quoque factum, an Deus ideo ab iis negatus fuerit nec ne? & annon abſtractione ſola, phyſica mundi formatio ſecundum leges motus a conditore materiæ ſemel impreſſas iſtis coſmogoniis explicata ſit? Ad hæc enim momenta attendendum eo magis eſt, in judicanda theogoniarum doctrina de Deo, quo magis ex ſingulis diverſiſſima unius ejusdemque theſis ſequuntur dogmata. Vt vero iſtis circumſtantiis prolixe theogonias jam adplicemus, inſtituti noſtri ratio non permittit, ſed ad peculiarem atheiſmi hiſtoriam referendum eſt. Vt tamen paucis, quid nobis videatur veriſimillimum, explicemus, & quid ſequendum putemus, modeſte indicemus, ſequentia non abs re erit annotaſſe.

Explicatio quæſtionis.

I. Adeo Deum materiæ ſive chao non prætuliſſe, & ante illud poſuiſſe

fuisse theogoniarum auctores, ut plane de eo sileant, & chaos tanquam æternam rerum omnium materiam considerent. Cujus quidem contrariam opinionem tuentur Iudæus ἑλληνίζων PHILO, [k] & qui eandem tibiam inflat, auctor Clementinorum, [l] SIMPLICIVS [m] item, & nostra ætate PETRVS PETITVS, [n] atque illustris GVNDLINGIVS; [o] contendentes veteres theologos Deum chao præfecisse auctorem atque conditorem, nihil tamen horum persuadebunt cauto lectori, hypothesin virorum laudatorum intrudi veterum placitis, & contorta ingenii acie accommodari observanti. Quæ enim pro ea sententia afferunt, si admitti debent, emanationem magis vel Stoicam informationem mundi ex Deo & in Deo, quam productionem liberam innuunt, id quod de Hesiodo ipse concessit GVNDLINGIVS. II. Neque tamen in contrarium ruendum atque statuendum est, veteres Græciæ theologos & physiologos Deum summum ex ipso chao derivavisse. Non negamus, Hesiodum aliosque theogoniarum scriptores Deos ex chao formavisse, eandemque cum hominibus originem iis adscripsisse, nec pollicem premendum putamus CVDWORTHO [p] qui Iovem apud Hesiodum ex horum numero eximendum putat, eo quod omnium rerum & immortalium dominus vocatur; satis enim diserte innuitur, Rheam, compressam a Saturno, Iovem Deorum patrem hominumque peperisse. Verum ad summum ista Deum referri non debent, nec is Iovis nomine insignitur, sed inferiores illi Dii vel partes mundi sunt divina anima informatæ, & inhabitatæ, vel magni viri & heroës quos αὐτοχθόνας crediderunt, & animam divinam in iis habitasse censuerunt veteres Achivi: qualem fuisse quoque Iovem illum, quem Hesiodus describit, dubium non est, magnum scilicet lateque dominantem regem, quod quia eleganter demonstravit [q] cel. MOSHEMIVS, ad acutissimum hunc virum lectorem brevitatis caussa ablegamus. Ex quibus judicandum est, quid subtilissimi judicii viro PETRO BAYLE [r] respondendum sit, theogoniarum scriptores exagitanti, quod Diis ortum ex chao & oceano tribuerint, id quod etiam cl. CLERICVM induxit, ut theogoniarum scriptores materialistis, sit venia verbo, accenseat, non procul discedente ven. WOLFIO. A cujus tamen sententia [s] III. discedendum quoque esse putamus, conjicientis, latere in theogoniis, maxime Orphei & Hesiodi, vestigia duplicis principii. Ex chao quidem mali originem, bella, lites, morbos, & his similia derivare Hesiodum, ex adducto theogoniæ ejus specimine negari nequit: non tamen inde inferri potest, independens & absolutum principium, Deo contra distinctum theogonias ponere, materiam enim ex Deo originem accepisse, & tamen malo originem dedisse philosophis quibusdam non absurdum visum fuit: qua in re exemplo esse possunt Platonici juniores, qui non obstante

k) *De mundo incorruptibili* p. 941.
l) *Homil.* VI. §. 3. T. I. PP. *Apost.* p. 671.
m) *In Physic. Arist.* l. IV.
n) *Observat. miscellan.* c. XII. p. 52.
o) *Gundlingian.* P. XXXII. *Obs.* 5. p. 193.
p) *ll. cc.*
q) Ad CVDWORTHI *Syst. int.* c. IV. §. 19. p. 430. n. 19.
r) *l. c.*
s) *De Manichæismo ante Manichæos* §. XXVII. p. 108.

ſtante materiæ imperfectione, materialitatem ex DEI gremio derivaverunt, itemque Cabbaliſtæ, quibus mali dæmones, ſpiritusque materiales, cortices Dei, ex quo eos effluxiſſe putant, vocantur. IV. Nec eorum quoque ſententiam veriſimilitudinem gignere putamus, qui amorem, quem chaos formaſſe veteres theologi dicunt, Deum ſummum, ſive mentem divinam indicare contendunt. Multum ingenii & eruditionis in ornanda hac opinione adhibuit doctiſſimus CVDWORTHVS,[t] ita tamen, ut attento lectori eam non facile commendet. Quod ſi enim recordamur, poëtas fuiſſe, qui iſtas theogonias ſcripſerunt, eosque, (quod ſupra jam monuimus) rerum naturalium principia, ex quibus omnia orta ſunt, in Deos transmutaſſe, cadent omnia, quæ vir eruditus affert, argumenta, quibus ſapientiam, conſilium, rationem, vim divinam aliaque divinitatis attributa amori huic tributa eſſe monens, ex iis evinci poſſe putat, ad mentem divinam eum eſſe referendum. Accedit, quod unum ad evertendam hanc opinionem ſufficere putamus, amorem non magis, quam reliqua rerum naturalium principia, Orpheum, vel quisquis eſt theogoniæ Orphicæ conditor, Heſiodum, Ariſtophanem aliosque theogoniarum auctores, ex chao derivare, licet generationem horum principiorum alii aliter ordinent. Ex quibus omnibus non invita veritate neceſſario inferendum eſt, amorem illum inter principia naturalia relatum nihil aliud eſſe, quam motum illum materiæ impreſſum, quo partes homogeneæ inter ſe jungebantur, expulſis atque ſeparatis iis, quæ aliam naturam erant conſecuta, id quod litem quoque atque amicitiam veterum philoſophorum ſignificare, ſuo loco probabimus. Et hunc motum ad generationem rerum ſumme neceſſarium ideo exornabant tantis ſapientiæ, conſilii, rationis elogiis, ut cuncta ſua lege atque harmonia in gignendis & formandis rebus conſtitiſſe, indicarent. Pone vero, amorem principium aliquod intelligens ipſis eſſe, & vim iſtam genetricem non ſine ratione fuiſſe, aſſeruiſſe; unde probabimus, quod per eam vim ſubſtantiam quandam rationalem ſummam & a qua reliqua omnia dependeant, indicaverint? Vnde & hanc opinionem relinquendam eſſe, recte toties nobis laudatus MOSHEMIVS[u] monuit. V. Vbi vero propius de mente theogoniarum circa doctrinam de Deo nobis ſententia noſtra enarranda eſt, id præ reliquis monemus, non eſſe vero multum diſſimile, non omnium eorum, qui theogonias ſcripſerunt, ſententiam fuiſſe eandem, & facile potuiſſe evenire, ut quidam rerum omnium ortum, vi alicui genetrici materiæ inhærenti, & ab ipſa materia eſſentia non diverſæ, ſive ſpiritui alicui bruto, & chaotico adſcripſerint, nec alium Deum admiſerint. Qualem ſententiam hodienum arridere Iapanenſium philoſophis narrat ENGELBERTVS KAEMPFERVS.[x] Neque tamen ad multos, vel potiorem partem eorum, qui coſmogoniam delinearunt, hoc trahendum exiſtimamus, ſed juxta monitum ſupra inculcatum phyſiologia gentium, inter quas theogoniæ receptæ

t) *l. c. p. 281. ſeqq.*
u) *l. c. p. 283.*
x) *Hiſt. Iapan. l. III. c. 1.* cujus verba excerpſit MOSHEMIVS *l. c. p. 116. n. 3.*

ptæ fuerunt, in consilium vocanda est, eaque repetenda, quæ de Aegyptiorum, Phœnicum & Græcorum quoque systemate physiologico supra copiose disputavimus. Ibi vero, nisi fallimur, luculenter demonstravimus, systema emanativum, quod, ex Deo materiam sive chaos ab æterno emanasse, certoque tum tempore a vi illa divina, Ioveque ipso, qui in eo fuit, in mundi ornatum formatum fuisse statuit, his gentibus arrisisse. Cum vero ex Aegypto & Phœnicia theogoniæ ad Græcos delatæ sint, & Orphica theogonia, eundem habitum præ se ferat, rationem non videmus, cur non reliquis theogoniarum scriptoribus eadem sententia placuerit? Admisso vero hoc principio, totum theogoniarum systema apte cohæret, & ratio dari potest præcipuorum, quæ in illis theogoniis latent, dogmatum, ita ut obscura omnia lucem sortiantur, modo ad eas observationes attendamus, quas modo inculcavimus.

Systema physiologicum Theogoniarum.

§. XXVIII. Quod si itaque, eodem fere modo, quo apud Orpheum, veterum theogoniarum mentem explicamus, I. Chaos statuendum est vel ab æterno cum Deo & in Deo fuisse, vel Deo tanquam pars ejus, adjecisse, sicque præter istud chaos Deo quasi gravidum, fuisse nihil. II. Antequam vis illa divina, vel Deus potius ipse se expanderet, materiamque ex se emanantem, sibique proximam novo motu propelleret, cuncta in eo latuisse, æternamque rerum omnium noctem chaos pressisse. III. Vbi vero nova agitatione chaos a Deo commotum fuit, impressum fuisse amorem, sive motum rerum omnium, & rationum seminalium in chao comprehensarum, quo res homogeneæ inter se conjunctionem appeterent dissociarent se, quæ hactenus confusæ latuerant partes heterogeneæ. IV. Hunc motum a Deo materiæ ex sinu Dei perpetuo prodeunti impressum ideo necessario rationalem, atque sapientia & consilio fuisse plenum. V. Ita agitatis & commotis infiniti chaus particulis leviores ascendisse, desedisse in infimum fundum, tartaraque graviores. VI. Dispulsa ita nocte, quæ æterna caligine chaos presserat, ex partibus levioribus emicuisse ætherem, lucemque, & VII. ex his demum genitum fuisse cœlum: VIII. Ex particulis vero gravioribus mediante motu vique genitrice impressa prodiisse tellurem, quique in terra conspiciuntur montes. IX. Terram vero junctam cœlo, genuisse pelagus, tum exhalationibus sursum elatis & imbribus inde demissis, tum defluente, quæ terram tegebat aqua, quæ in cavitates & convallia montium congregata fuit. Quoniam vero X. hæ partes mundi ex Deo effluxerunt, ideo in se comprehensam aluerunt vim illam divinam, quæ originis testis esset atque specimen. Hinc XI. enata ex cœli terræque connubio, & ætheris cœlestis cum terra conjunctione animalia rationalia, hominesque. XII. Horum primos atque maximos ex his cœli terræque filiis magnam insidentis numinis vim possedisse, ejusque divino instinctu ad magna facinora se accinxisse, beneficiis reliquos homines affecisse plurimis, & specimina divinæ originis edidisse egregia. XIII. Eos itaque non tantum inter suos magnum nomen & auctoritatem adeptos regna

diverſa erexiſſe, ſed tandem quoque depoſitis mortalitatis exuviis ad ſedes deitatis, unde effluxerunt, quoad partem iſtam, quæ inſedit, divinam & rationalem, fuiſſe evectos, & immortalitate donatos. XIV. Hosque eſſe Deos illos, quos populus reveretur. XV. Inita ita ſocietate & excitatis imperiis, affectuum ſimul cum hominibus ex terra natis prodeuntium tumultu exortum fuiſſe malum, bella, lites, contentiones, & quæcunque vetuſtiſſima hiſtoria nobis enarrat. Nihil, quantum conjectura nobis aſſequi licet, in hac tota theogoniarum explicatione eſt, quod non admiſſis ſemel principiis, ſi non ſatis apte, (id enim a conditorum theogoniarum ingeniis ruditati nondum penitus ereptis poſtulandum non eſt,) veriſimiliter tamen cohæreat: niſi hoc unum veteris phyſiologiæ non ſatis gnaros offendat, Deos ex terra & aqua, cœli vi fœcundante fuiſſe ortos, heroasque ita, ut fungos natos fuiſſe. Abſurditas quidem opinionis negari nequit, ita vero ſtatuiſſe veteres, etiam Græcos, dubio caret. Non enim DIODORVS SICVLVS modo refert, [y] ex mente Græcorum, qui id ab Ægyptiis didicerunt, terram calore ſolis ita intumuiſſe, in extremitate, ut fœtus conciperet varios, quorum pelliculis diſruptis animantia prodiiſſe: ſed & variarum gentium jactantia αὐτοχθόνας ſe & ex ſuæ terræ gremio prognatos oſtentans ſatis confirmat, crediddiſſe vetuſtiſſimas gentes, homines primum ex terra natos fuiſſe. Vnde & Græcis γηγενὴς ἄνθρωπος, & Latinis terræ filius dictus eſt, obſcuro genere natus, quique originem ad nativitatem e terra referre debet. [z] Gigantes vero ex terra prognatos fabula ſatis indicat. Non vero obſcuri tantum homines terræ filii dicti ſunt, ſed magni quoque viri, ſubito & cum virtute apparentes cœli filii vocati, & e cœlo delapſi; eo quod vim divinam in hos homines ex cœlo demiſſam crederent. Et ſic Tagen apud Etruſcos auguriorum conditorem ex terra ſubito prodiiſſe ſupra docuimus. [a] Alia in re nota non cumulamus. Patet itaque ex hactenus dictis ratio, quomodo heroum vetuſtiſſimorum res inter theogonias receptæ fuerint, & qua via principia phyſica naſcentis mundi cum religione populari veteres theologi in concordiam redegerint. Quæ cum fictionibus ſuis ornarent poëtæ, & ſuperſtitio in Deos verteret, quos theologorum, philoſophorum & poëtarum ingenia effinxerant, tota ita theogoniarum ſcena inſtructa eſt, quæ niſi toti fallimur, ita, quantum in re obſcuriſſima lucis expectari poteſt, accipit. Cætera quæ Heſiodus aliique poëtæ habent, veteres hiſtorias ſine dubio attingunt, quæ alibi enarrantur. Noſter hac ex parte eſt πολυμαθέστατος MOSHEMIVS, [b] qui cum ad hunc modum theogoniam Heſiodeam in luce poſuerit, adeundus ab iis eſt, qui magis ſpecialia cupiunt: nobis enim non licet eſſe tam prolixis.

§. XXIX.

y) *Lib. I. c. 10. p. 18.*

z) Conf. ERASMVS *Adag. chil. VIII. p. m. 238. Prov. terræ filius.*

a) Germanos quoque ita Deos ſuos id eſt heroas ex terra accerſiviſſe, ſupra dictum eſt.

b) Ad CVDWORTHI *Syſt. intell. p. 281. ſeqq.* & alibi paſſim.

Epimenides.

§. XXIX. Nondum absolvimus poëtas Græcorum omnes, qui inter theologos & philosophos hujus ætatis referri solent, sed dicendum adhuc est de EPIMENIDE atque Homero magna nominis fama inter Græcos celebribus. Is Cretensis fuit genere, [c] quamvis promissa coma, vultum a patrio more alienum mutaret; patriam alii Cnossum, [d] STRABO [e] Phæstum faciunt. De parente æque incerta traditio est, aliis patrem Phæstium, aliis Dosiadem, aliis Agesarcum, aliis Bolum, matrem vero Blastam vel Baltam vocantibus. [f] Mira de ejus juventute referunt veteres. [g] Ovem rure domum afferre jussum, investigando defatigatum ex itinere in speluncam quietis caussa divertisse, & obrepente gravi somno, LVII. annos, (alii [h] L. vel XL. [i] ponunt) obdormivisse, quo temporis spatio plerique cognatorum morte decesserint. Dehinc expergefactum ad quærendam ovem denuo profectum, cum eam non inveniret, reversum esse in agrum, & mutatam rerum faciem attonitum mirantem in oppidum domum parentis rediisse, ibique vix a fratre natu minore jamque vetulo agnitum fuisse atque admissum. Neque hoc unum mirabile de eo narrantur, sed & alia plurima, tanquam de viro Diis proximo & familiari, & supra conditionem hominum posito: [k] nihil plane comedisse, [l] vel, quod alii tradunt, a nymphis cibum accipere solitum intra bovis ungulam conditum servavisse, paulumque inde sumsisse: [m] exiisse animam e corpore quoties vellet, & rediisse, simulasse ideo eum, quasi sæpius revixerit. [n] Imprimis vero vaticiniis, non de præteritis tantum, sed & de futuris fuisse clarissimum, veteres narrant, & varia vaticiniorum exempla referunt. [o] Addunt purgasse totas regiones & urbes, expiatis sceleribus, sicque Athenienses eum magno cum honore Creta advocantes, peste liberavisse, [p] qua occasione aras ignotis Diis positas apud Athenienses originem cepisse, tradit LAERTIVS. [q] Inde vero καθαρτὴς id est, purgator, dictus est. [r] Ideo magni ei honores ab Atheniensibus delati sunt, variaque dona exhibita, decretum talentum & navis, qua in patriam reveheretur: ille vero pecuniam non accepit, [s] & paulo post reditum e vivis excessit, vitæ annis ad CLVII, vel ut alii CL, [t] Cretenses vero mendaces si sequamur CCXCIX, productis. Corpus ejus Lacedæmone sepultum volunt; Spartanos enim bello contra Cnossios vivum Epimenidem cepisse, & occidisse quoque captum, quod minime læta

 præ-

c) LAERT. l. I. s. 109. & MENAG. ad h. l. quosque laudat, & veteres fere omnes, interque eos D. PAVLVS ad Tit. I, 12.

d) LAERT. l. c. VAL. MAX. l. VIII. c. 13. SVIDAS in Epimenides T. I. p. 821. PLINIVS l. VII. c. 52. PAVSANIAS in Atticis p. 35.

e) Lib. X. p. 479.

f) Vid. LAERT. l. c. STANLEIVS Hist. phil. pag. 91. IO. MEVRSIVS in Creta c. IX. p. 236. seqq.

g) Citati PLVTARCHVS an seni ger. resp. conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

h) VARRO de L. L. l. VI. p. 65. ed. Steph. TERTVLLIANVS de anima c. 44.

i) PAVSANIAS l. c.

k) PLATO de legib. l. II. p. 642. LAERT. l. c. PLVTARCH. in Solone.

l) Ibid.

m) Ibid. PLVT. in Convivio sept. Sap. inde & naturam nihil reddidisse LAERTIVS auctor est.

n) SVIDAS l. c. idem de Aristea Proconnesio narratur.

o) LAERTIVS, PLVTARCHVS ll. cc. APVLEIVS florid. l. I.

p) LAERTIVS l. c. s. 110. STRABO l. X. p. 479. PLVTARCH. l. c.

q) Conf. MENAG. ad l. c. Laërt.

r) IAMBLICH. vit. Pythag. n. 136. p. 114. PORPHYR. vit. Pyth. n. 29. p. 35.

s) LAERT. l. c. s. 111. PLVT. l. c.

t) Ita varias veterum sententias de annis Epimenidis recenset LAERTIVS l. c.

prædiceret, refert PAVSANIAS, [w] adjiciuntque alii, [x] post mortem pellem literatam, compunctamve literis inventam esse, ideoque sepositam a Lacedæmoniis, unde proverbio locus: *Epimenidea pellis.* [y] Multum in hac Epimenidis historia mendacissimis Cretensibus deberi, forte non pauciora astuto & fraudi aptissimo Epimenidis ingenio, & ipsæ circumstantiæ loquuntur, & ex veteribus viri critico acumine usi perspexerunt, quemadmodum totam ejus historiam incertam esse, ex dissentientibus veterum testimoniis colligitur. Cretenses enim mendaciorum plaustra credulis ingessisse, & portenta finxisse, in vulgus notum est, [z] & veteres fere omnes objiciunt: unde quid de eorum fabellis censendum sit, facile judicari potest. Neque tamen Epimenides ab isto populi sui vitio immunis fuisse recte judicatur, vitæ genere, quod sequebatur, istas imposturas postulante. Fuit enim ex illo hominum numero, qui lustrationibus, incantationibus, carminibus sacris, divinique cultus peculiari instituto famam atque honores sibi quærebant, [a] quod sine istis artibus, quæ vulgo commercium & familiaritatem cum Diis illis intercedere, persuadebant, & majora hominibus reliquis eos posse indicabant, fieri non potuit. Hinc somnus plane insolitus & supra omnem fidem excogitatus, nec a vero abludit, quod quosdam jam suboluisse narrat LAERTIVS, [b] abscondisse se Epimenidem, & in solitudine vixisse, radicibus vitam sustentantem. Ejusmodi enim imposturas non infrequentes fuisse apud veteres, ut inde sibi auctoritatem conciliarent, Zamolxis exemplum supra indicatum probat, & ex iis patet, quæ de Pythagora suo loco narrabuntur. Vixisse Epimenidem maxime sobrie, non ab omni verisimilitudinis specie abludit, solebant enim, qui cum Diis familiaritatem jactabant, jejuniis se ad speciem pietati conciliandam præparare; fortasse etiam ad ecstases & enthusiasmum promovendum jejuniis se præparavit: vix enim aliud, (nisi fabula sit tota relatio) significat, quod tradunt animam ex ejus corpore exiisse; idque non obscure PLVTARCHVS [c] prodit, qui de eo: ἐδόκει δέ τις εἶναι θεοφιλὴς καὶ σοφὸς περὶ τὰ θεῖα, καὶ ἐνθουσιαστικὴν καὶ τελεστικὴν σοφίαν, *Habebatur vir religiosus, ac rerum divinarum peritus, item scientia fanatica ac mystica;* nec negat CICERO [d] *vaticinatum eum esse per furorem;* unde, quale illud jejunium fuerit, facile conjici potest; & probabile est, ad excitandum furorem divinum fuisse adhibitum: asphodelo vero & malva edulii genus confecisse, & id ori adhibentem totam diem exegisse, idem PLVTARCHVS [e] tradit,

w) In *Corinthiacis.*

x) *Citati.* HESYCHIVS MILESIVS, & SVIDAS in *Epimenides l. c.*

y) Oraculi enim monitu seposita fuit, unde Epimenidea pellis, de rebus sepositis & latentibus conf. MEVRSIVS in *Creta l. III. c. 11. p. 238.* ERASMVS *Chiliad. IV. Cent. II. p. m. 892.*

z) Hinc proverbium: Cretissa cum Cretensi; unde PSELLVS *de oper. dæm.* eis τὸ τερατεύεσθαι objicit. conf. MEVRSIVS *l. c. p. 233.* notum illud, quod ad Epimenidem quoque refertur: Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται. *Tit. I, 12.*

a) Conferenda quæ supra de Abari diximus, & LAERT. *l. c. §. 112.*

b) *l. c.* qui non tot annos, sed tempus aliquod eum abfuisse ait. SVIDAS verba Laërtii pervertit.

c) *l. c.*

d) *De divinat. l. I.* Hinc Curetem novum vocatum fuisse refert. PLVT. *l. c.* De Curetibus vero vid. MEVRS. *l. c. p. 12. 13.*

e) PLVTARCHVS in *conviv. sept. sap.* qui monet Solonem observasse, didicisse asphodeli & malvæ usum ab HESIODO, vid. *Op. v. 40.* & PROCLVS *ad h. l.* apud MEVRS. *l. c. p. 238. 239.*

dit, quam vivendi rationem in montana solitudine degens didicisse videtur. Nec vaticinandi rationem magnopere in eo mirandam fuisse, si a mentis sagacitate discedas, vidit ARISTOTELES, qui *non futura eum, sed praeterita tantum, quae obscura essent, patefecisse* affirmat. [f] Purgationes vero Epimenidis inter superstitiones Græciæ, quibus vulgus decipi suevit, referendas esse, nemo dubitaverit, qui legerit, procurationibus, expiationibus ac signis dedicandis urbes lustrare consuevisse vel ovibus candidis & nigris loco fortuito cum irent, quo vellent, mactatis pestem compescuisse; [g] quamquam alii [h] Cylonio scelere, sublatis facinoris auctoribus, lustrasse Athenas referant. Certe cum Solon, vir prudentissimus & acerrimi judicii, etsi cum Epimenide familiaritatem contraxerit, & ab eo legum condendarum rationem edoctus fuisse feratur, [i] hanc urbis lustrationem reprehendisse dicatur, [k] justam movet suspicionem, non fecisse ista superstitione viris prudentibus, nec tam facile decipiendis satis. Præstigiatoribus itaque adscribendus magis esse videtur Epimenides, quam philosophis, qui non ratiocinationis virtute, sed fanatica ingenii astutia nomen sibi maximum comparavit, ita, ut a quibusdam inter septem sapientes Græciæ referretur: [l] unde inter prophetas magis, quam philosophos, præeunte D. PAVLO [m] numerandus est. [n] Scripsit tamen Curetum & Corybantum generationem atque theogoniam, [o] unde colligi potest, physiologiæ veteris, in quo argumento theogonias occupatas fuisse, supra meminimus, non fuisse ignarum. Illud sane frustra ad tuendam philosophiæ Epimenideæ famam affertur, fuisse Pythagoræ vel præceptorem, vel discipulum; [p] neutrum enim, præcipue posterius temporibus quibus vixit atque floruit Epimenides satis congruit. [q] Viri tamen docti personam sustinuisse, & eam quidem, quæ tum a theologis maxime excolebatur, eruditionem tenuisse scripta ejus, quæ ei apud veteres tribuuntur, testimonium perhibent; carmine epico enim ea consignavit, & *mysteria* atque *lustrationes* [r] & alia *ænigmatica*, &

f) *Rhetor. l. III. c. 17.* Nec, quæ afferuntur futurorum vaticinia, præter aliquam conjiciendi sagacitatem aliquid peculiare habent, & ingeniis hominum in historia sequentium temporum complementum quærentium debentur.

g) LAERT. *l. c.*

h) *Ib.* conf. ALDOBRANDINVS *ad h. l.* & quos laudat.

i) PLVTARCHVS in *Solone.*

k) SVIDAS *l. c.*

l) *Citati.* Alios ex recentioribus laudat FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 36.*

m) *Tit. I, 12.* conf. GROT. *ad h. l.* & Interpretes alii, quos fuse nominat cel. WOLFIVS *Cur. exeg. ad h. l. T. III. p. 555.*

n) Medicum quidem faciunt, conf. cl. SCHVLZE *Hist. med. Per. I. sect. 2. c. 7. §. 17. p. 167.* sed perperam, lustrationibus enim & incantationibus herbisque sacris medelam adhibuit, unde eum ex medicorum albo recte ejicit CLERICVS *Hist. med. P. I. l. II. c. 4. p. 90.* hinc scilla Epimenidea, qua usus in lustrationibus apud THEOPHRASTVM *hist. plant. l. VII. c. 11.*

o) LAERT. *l. c.*

p) Prius placuit APVLEIO *florid. l. II. p. 358.* alterum IAMBLICHO *vit. Pyth. l. c.* & PORPHYRIO *vit. Pythag. n. 29. p. 35.*

q) Aetas Epimenidis ex lustratis Athenis colligi potest, quod evenisse *Olymp. XLIV.* SVIDAS *XLV.* conf. MEVRSIVS in *Solone c. 9.* EVSEBIVS *XLVI.* vel *XLVII.* quidam Laërtii Codices tradunt: Postea enim ad suos redux non diu superfuit vivus, teste LAERTIO *l. c. §. 111.* Pythagoram vero ante *Olymp. XLIII.* vel potius *XLVIII.* natum non fuisse, suo loco demonstrabitur; quo uno argumento Platonicorum jactantia, Pythagoræ omnes viros celebres vindicantium, confunditur, unde mirandum cel. FABRICIVM *l. c.* eis fidem habuisse.

r) Eas in pluribus urbibus adhibuisse testis est PAVSANIAS in *Atticis p. 35.* conf. IO. LOMEIERVS *de lustrationibus veterum.*

& *theogoniam*, *Argus fabricam* & *Iasonis in Colchos expeditionem*, [s] quæ argumenta ex arcana veterum Græcorum theologorum disciplina ab eo explicata fuisse, omnino verisimile est. Ait etiam LAERTIUS, scripsisse prosa *de sacrificiis*, *de republica Cretensium*, *& Minoë & Rhadamanto*, unde conjiciendum est, a civili atque legislatoria prudentia non fuisse imparatum. Post mortem divinis honoribus & sacrificiis a Cretensibus cultus est, [t] quod in Cretensibus, superstitione alias gentes superantibus [u] mirandum non est.

Homerus.

§. XXX. Tandem & HOMERVS in censum vocandus est, qui licet non inter theologos vel philosophos numerandus sit, sed carmine potius epico immortalem famam acquisiverit, tanta tamen olim eruditionis gloria enituit, ut omnis sapientiæ auctor haberetur, omnesque philosophorum sectæ ad eum provocarent, & in partes eum traherent. Ne itaque tantum, quantum jactabatur olim, sapientiæ horreum sicco præteriisse nos pede insalutatum objici nobis queat, de philosophia quoque Homeri dispiciendum est. Et vitam quidem poetæ prolixe describere nec instituti nostri est, nec labor adeo facilis. Ipse enim nihil, quod ad se pertineret, carminibus suis intertexuit; [v] nec, quæ hodie extant, vitæ Homeri descriptiones, quarum una ad HERODOTVM altera ad PLVTARCHVM, tanquam auctorem, refertur, νοθείας suspicionem effugere potuerunt. [w] Tantum quoque ea, quæ de Homero referunt veteres, quæque post plurimos alios, qui celeberrimi nominis poëtam intactum non prætermiserunt, eleganti doctrina usi collegere illustris GISBERTVS CVPERVS [x] & diligentissimus LVDOLPHVS KVSTERVS, [y] inter se dissentiunt, ut, quid certi de eo statui debeat, vix inveniatur. Temporis enim, quo vixit epocha incerta & vehementer disputata est viris doctis, nec veteres certi quid ea de re afferunt: [z] probabile tamen, annis circiter nongentis ante restitutam per Christum orbis salutem floruisse, certe omnibus, qui hodie extant poëtis antiquiorem esse, in dubium vocari nequit. Eadem incertitudine de patria Homeri inter veteres disputatum est, non enim inter Græcos tantum variæ urbes & regiones Homerum sibi vindicarunt, quos VARRO apud GELLIVM hoc versiculo comprehendit:

Smyrna, Rhodus, Colophon, Salamin, Ius (Chius) Argus, Athenæ.

inter quas Chius & Smyrna quam maxime de ea re decertarunt, unde & poëta Melesigenes dictus est: sed & exteri hanc sibi gloriam vindicarunt, nec,

s) Multa de his Epimenidis scriptis egregia attulit FABRICIVS *l. c.* qui videndus.

t) LAERT. *l. c.*

u) Vid. MEVRSIVS in *Creta l. IV. c. 2. p. 197.*

v) Conf. quæ notat FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 253. seqq.* qui multa ad historiam Homeri literariam pertinentia affert, & eos quoque nominat, qui celebratissimi poëtæ vitam descripserunt.

w) *Ibid.* DIONYSIO HALICARNASSEO alteram vindicat TH. GALEVS *præf. opusc. mythol.*

x) In eruditissimo comm. quo *consecrationem Homeri lapidi insculptam* illustravit *Amst. 1683. 8.*

y) In *Historia critica Homeri Franc. ad Viadr. 1696. 8.*

z) Vid. TATIANVS *or. ad Græc. §. 49.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I. §. 327.* GELLIVS *l. III. c. 11. l. XVII. c. 21.* SVIDAS voce *Homerus T. II. p. 692.* aliique laudati KVSTERO & FABRICIO *ll. cc.* Ex recentioribus præ aliis videndi VOSSIVS *de poët. Græc. c. II. p. 8.* PETAVIVS *Doctr. temp. l. IX. c. 32.* MARSHAM *Can. chron. p. 437.* DODWELLVS *de Cyclis Græc. diss. III.*

nec, si verum fatendum, certi quid de patria Homeri statui potest. [a] Parentes incertos esse, vel ipsa poetæ antiquitas, quæ subobscuram dubiamque totam ejus historiam reddidit, satis innuit: [b] Mæonium senem qui vocant, patrem Mæonem fuisse contendunt. [c] Homeri vero nomen a cœcitate datum fuisse, vetus traditio est, [d] etsi alii aliam nominis originem quærant, cœcitatemque ejus negent.[e] Vitam ejus vagam & in decantandis inter Græciæ celebritates & convivia carminibus occupatam, [f] quam tandem apud Ium morbo finiit, enarrare loci & instituti nostri non est; ea enim ad poëtarum historiam pertinet. [ff]

Ejus gloria & admiratio.

§. XXXI. Effecit vero ingens, quam per omne fere tempus consecutus est, Homerus, admiratio, ut invidiæ temporum carmina ejus eriperentur, & ad nos integra transmitterentur, quod paucis ex Homeri ævo, & ante eum nulli datum fuit. Leguntur enim hodie ejus *batrachomyomachia*, sive pugna ranarum & murium, licet olim jam de auctore lepidissimi carminis dubitatum sit. [g] *Hymni triginta & duo*, in honorem Deorum, *epigrammata & poëmata varia sedecim*, quorum tamen utraque, an genuina sint, & Homero tribuenda, olim jam in dubium vocatum est: [h] *Ilias* etiam sive poëma celeberrimum de bello Græcorum ad Trojam & rebus gestis heroum Græcorum, Hectoris, Ajacis, Achillis aliorumque, denique *Odyssea*, sive poëma de erroribus & peregrinationibus Vlyssis ex bello Trojano Ithacam repetentis. In his poëmatibus ordinandis, emendandis, distinguendis plurima fuit veterum diligentia, qua de re, cum ab argumento nostro longius abeat, dicere, supervacaneum existimamus, consulenda vero commendamus, quæ plenis cyathis attulerunt CVPERVS,[i] KVSTERVS,[k] FABRICIVS,[l] qui historiam scriptorum Homeri literariam eleganter & diligentissime enarrarunt. Vnum notasse non abs re erit: fuisse inter Græcos, qui veterum poëtarum, præcipue vero Homeri, carmina vel in conviviis, vel theatris, cantabant, qui quoniam variis modis carmina Homeri consarcinarent, rhapsodi atque Homeristæ dicti sunt, virgamque lauream manu tenuerunt. [ll] Hi postea carminibus istis

a) Integro *de patria Homeri* libro egit LEO ALLATIVS, patriæ suæ Chio insulæ eum vindicaturus: conf. GELLIVS *l. c.* SENECA *ep. 88.* KVSTERVS *l. c. p. 2.* qua ratione numis in Homeri honorem cusis civitates certarint, exponit CVPERVS *l. c. p. 7.*

b) Meles fluvius Smyrnam præterfluens pater ejus dictus, quia natalem locum dedisse putabatur. vid. SVIDAS, *l. c.* CVPER. *l. c.* FABRICIVS *l. c. p. 258.* & quos laudat.

c) SVIDAS *l. c.*

d) Vid. MEVRSIVS ad *Hesych. illustr. p. 178.*

e) Negarunt cœcitatem Homeri ex veteribus CICERO *Tusc. Qq. l. V.* & ex recentioribus ANDR. WILCKIVS in *curatione cæci Homeri*, CVPERVS *l. c. p. 129.*

f) Vid. *Vita Homeri* HERODOTO tributa *c. 9. 12.* DIO CHRYSOST. *de Ilio non capto p. 143.* & ex eo IO. GEORG. PASCHIVS *de var. modis tradendi moralia c. II. §. 9. p. 109.* & quos laudat cel. STOLLE *Hist. lit. P. I. c. 5. §. 25.*

ff) Consulendus LIL. GYRALDVS dial. *de poëtis, qui vitam Homeri enarraverunt* GVARINVS, POLITIANVS, CAMERARIVS multique alii.

g) FABRICIVS *l. c. p. 263. seq.* & quos laudat.

h) Vita Homeri PLVTARCHO tributa. conf. IDEM *l. c. p. 265.*

i) *loc. cit.*

k) *l. c. P. II. sect. I. p. 62. seqq.*

l) *loc. cit.*

ll) Conf. omnino KVSTERVS *l. c. sect. 4. p. 86. seq.* a virgis, quas manu tenuerunt sic vocatos ait SVIDAS in *Rhapsodus T. III. p. 254.* sed a ῥαψῳδία, & consutis poëmatiis dictos fuisse veteres plerique testantur, & ipsa vocis etymologia innuit.

istis cantatis de præmio certarunt,[m] sicque Homeri poëmata usque ad Indos delata sunt, ubi in lingua vernacula cantata esse refert AELIANVS.[n] Non vero delectationis causa & ob animi tantum jucunditatem tantam celebritatem consecuta sunt, sed & ad formandos mores, & discendam sapientiam publice commendata maximam auctoritatem sunt nacta. Celeberrimi enim legislatores Lycurgus & Solon publicam eorum lectionem commendarunt,[o] bibliothecis vero publicis & privatis scripta & imagines Homeri, pretiosissimo sæpe habitu illatæ,[p] gentibus extra Græciam barbaris illa facta acceptissima,[q] regibus & principibus in deliciis habita,[r] juventuti scholasticæ tanquam fons omnis eruditionis tradita,[s] ipse vero Homerus statuis, numis, sacrificiis, & divino quoque cultu honoratus est,[ss] omnibus fere in deferendis poëtæ honoribus insanientibus; quæ dementia nec nostra quidem ætate tota cessavit, quid enim de Homeri super omnes scriptores præstantia inter Gallos acriter nostris temporibus disputatum sit, neminem latet, qui recentiorem callet historiam literariam.[t] Nos de eruditione,[u] elegantiaque carminum Homericorum non disputamus, ea enim alieni fori sunt, nec an præferendus sit omnibus poëtis, disquirimus;[x] sed qua ratione Homerus omnis philosophiæ parens dictus sit, expendemus.

Ejus philosophia.

§. XXXII. Consentit scilicet totus fere veterum chorus, paucis, qui saniora viderunt, exceptis, Homerum non σοφὸν tantum, sed & ἀρχηγὸν πάσης βαρβάρε σοφίας, *ducem atque principem esse omnis barbaræ philosophiæ*, fatente, TATIANO;[y] immo omnem, judice DIONYSIO HALICARNASSENSI,[z] eruditionem introductam esse in vitam, καὶ τελευτῶσαν φιλοσοφίαν, *& perfectissimam philosophiam* exhibitam esse ab Homero. Eodem modo PHILOSTRATO[a] *pater & vox sophistarum*; STRABONI[b] ejus ποίησις φιλοσόφημα, *scriptum philosophicum*, audit, & MAXIMVS TYRIVS[c] sine hæsitatione affirmat, errare eos, qui aut Homerum aut Hesio-

m) *Ibid. p. 93.*

n) AELIANVS *l. XII. c. 48.* DIO CHRYSOST. *Orat. LIII.* KVSTER. *l. c. p. 93.* CVPER. *l. c. p. 135. 199.*

o) KVSTER. *l. c. sect. II. §. 1. p. 13. seqq.*

p) *Ibid. §. 5. p. 21.* & ex veteribus PLINIVS *l. XXXV. c. 2.*

q) Vid. laudatos *not.* (*n*) & de Romanis KVSTER. *l. c. sect. IV. p. 32.*

r) Exemplo est Alexander M. qui scripta Homeri sub pulvillo semper reposita habebat, & in pretiosissimo scrinio servabat, vid. STRABO *l. XIII.* PLINIVS *Hist. nat. l. VII. c. 29.* de Ptolomæo Philopatore vid. AELIAN. *l. XIII. c. 22.* de Augusto SVETONIVS in *Aug. c. 84.*

s) ISOCRATES in *panegyr.* PLVTARCH. in *Alcibiad.* FABRICIVS *l. c. p. 277.*

ss) Omnino hic consulenda CVPERI & KVSTERI diligentia, & quæ nos diximus in *Otio Vindel. Mel. III. §. 6. p. 251.* ibique laudati.

t) Videndi quos laudavimus in *Otio Vindelico Mel. III. p. 244. seqq.* & plerique historiæ literariæ recentiores enarratores.

u) Insana elogia veterum data Homero collegit IO. DVPORTIVS in *app. ad gnomologiam Homeri*, quocum KVSTERVS *l. c. sect. II. III. IV.* CVPERVS *l. c. p. 1. seqq.* BVDDEVS *Hist. eccl. V. T. T. II. p. 673.* FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 347. seqq.* & quos laudant, conferendi.

x) Consulendi RAPINVS *Comparaison de Virgile & d'Homere.* PERRAVLT *parallele des anciens & des modernes T. III. p. 329.* LA MOTHE *discours sur Homere,* præfixo versioni Iliadis aliique, qui in hac controversia scripsere.

y) *Orat. contra Græc. p. m. 166.* ubi eum Mosi quoque jungit.

z) *Ep. ad Pom.*

a) *Vit. Soph. l. II. n. 27. §. 6. p. 620.* Ita vero Maximus Tyrius quoque, Hermogenes & Eustathius, quorum loca vide apud CRESOLLIVM *theatr. Rhetor. l. III. c. 2.* Sophistas vero non nudos oratores, sed & philosophos hic intelligi recte monuit CVPERVS *l. c. p. 119.*

b) *Geogr. l. I.*

c) *Dissert. XIX.*

Hesiodum minus, quam Aristotelem Stagiritam, vel Cilicem Chrysippum vel Libycum Clitomachum aliosque σοφὸν esse existiment, aut minus in rerum contemplatione excelluisse. Hinc certatim veteres de philosophia Homerica commentati sunt, inter quos Oenomaus Gadarensis, Porphyrius & Phavorinus, Maximus Tyrius, Aristocles Messenius, Cassius Longinus aliique eminuerunt;[d] & ex ea quoque causa THEMISTIO dictus προπάτωρ καὶ ἀρχηγόνος τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους λόγων, *primus parens auctorque sermonum Platonis & Aristotelis*, & MAXIMO TYRIO,[e] Plato dictus *alumnus Musae Homericae*, licet hunc praeceptorem recuset. Eadem ratione *Socrates Homeri discipulus, non Archelai*, dicitur DIONI CHRYSOSTOMO,[f] ut alia taceamus. Rem omnem in luce ponit SENECA,[g] qui, ut erat acuto ingenio, rem ita eleganter expressit: *Vis scire, quam non ad docendam virtutem consederint? adspice quam dissimilia inter se omnium studia sint; atque similitudo esset idem docentium. Nisi forte tibi Homerum philosophum fuisse persuadent, cum his ipsis, quibus colligunt, negent. Nam modo Stoicum eum faciunt, virtutem solam probantem; modo Epicureum, laudantem statum quietae civitatis, & inter convivia cantusque vitam exigentis: modo Peripateticum, bonorum tria genera inducentem: modo Academicum, incerta omnia dicentem. Apparet nihil horum esse in illo, quia omnia sunt, ista enim inter se dissident. Demus illis, Homerum philosophum fuisse; nempe sapiens factus est, antequam carmina ulla cognosceret, ergo illa discamus, quae Homerum fecere sapientem.* Quae etsi insanos philosophiae Homericae admiratores potuissent ad maturum aliquod judicium ducere, tantum tamen abest, ut Platonica Alexandrinorum philosophorum schola philosophiam Homericam reliquerit, ut potius ex eadem disciplina MAXIMVS TYRIVS[h] doluerit, *philosophiam olim mysteriis & occultis sacris, fabulis item, musica & divinatione traditam, amictu magnifico postea spoliatam, & cuivis tanquam scortum prostitutam fuisse, & solum nomen relictum; eoque deventum fuisse, ut Homeri Hesiodique carmina, totaque antiqua illa Musa pro fabulis habeatur, quae admiratione in ea digna, negligantur, & Homerus e philosophorum numero ejiciatur* ὁ ἡγεμὼν τοῦ γένους, *philosophorum princeps.* Adderemus hic multa, quae illustris munere & eruditione CVPERVS pro ornanda Homeri philosophia ex veteribus refert,[i] fabularem eruditionem peculiarem philosophiae speciem facientibus, nisi ea, quae hoc capite

d) Videndus de iis IO. IONSIVS *de Script. Histor. philosoph. l. III. c. 7. p. 244.*

e) *differt. XVI.*

f) *Orat. LV.* conf. CVPERVS *l. c. p. 121.* qui absurditatem sententiae collectis veterum auctoritatibus emollit, eos, qui aliorum ante se mentem egregie percepissent, discipulos & familiares vocantium.

g) *Epist. 88.* quas vero doctrinas sectae Graecanicae in Homero quaesiverint, enumerat CVPERVS *l. c. p. 126.* quem vide.

h) *Proœm. Diss. XVI.* Ceterum notabilis hic locus vel ideo est, quoniam maxime ea illustrat & confirmat, quae hoc capite de fabulari Graecorum vetustissimorum theologia & philosophia diximus.

i) *l. c. p. 123. seqq.* quae cum superioribus a nobis dictis contulisse neminem poenitebit.

capite fuſe hac de re attulimus, ſatis lectorem convincere apta eſſent, qui tamen doctiſſimam tractationem lecturus, multa egregia, etſi non ſatis ad rem facientia, offendet, unde ad jucundiſſimum librum merito eum remittimus. Nec hoc ſufficiebat Homericæ philoſophiæ patronis, in genere tantum ei philoſophiam tribuiſſe; heros quoque in potioribus philoſophiæ partibus conſtituendus erat. Itaque naturæ interpres feliciſſimus & MACROBII voce, [k] *ſolus naturæ conſcius* vocatus eſt, licet pulchre viderint, omnia quæ de phyſica Homeri eruditione dicuntur, allegoriarum explicationi, ſæpe frigidiſſimæ, deberi. [l] Qua arte uſi philoſophi, cum Homerum omnis ſapientiæ auctorem atque conditorem fieri cernerent, allegoriæ beneficio doctrinarum ſuarum præſidia in Homero quæſiverunt; id quod primum feciſſe Metrodorum Lampſacenum, & *in his, quæ ad naturalem philoſophiam pertinent, poëtæ ſtudioſum fuiſſe*, tradit LAERTIVS. [m] Afferunt hac de re, ut phyſicæ cognitionis ſpecimina edant, varia epitheta, quibus naturam rerum expreſſiſſe ipſis viſus eſt; adeo vero infirma & emendicata ſunt omnia, ut iſtis tædium lectori afferre merito nefas ducamus. [n] Scilicet facile fabularum explicatione quidvis ex quovis exſculpi poteſt, qua in re Eclectica Alexandrinorum philoſophorum ſchola alios antevertit, & abſurditate vicit, unde quæ pro phyſica & aſtronomica ejus eruditione afferuntur, lubentes præterimus, alibi legenda. [o] Nec virtutis docendæ & morum formandorum præceptorem fuiſſe negant, qui Homerum admirantur, [p] ſed præcepta virtutis tanta felicitate inculcaſſe volunt, [q] ut δαίμονιον καὶ θεῖον τῷ ὄντι κήρυκα τῆς ἀρετῆς *divinum & a dæmone profectum præconem virtutis* vocare non erubuerint: unde & non privatæ tantum ſortis hominibus Homerus magiſter morum commendatus eſt, [r] ſed & regibus magiſter datus, unde PORPHYRIO enata tractatio, *de utilitate, quam reges ex Homero capere poſſunt;* [s] inde nullum morum præceptum, quod non omnium ſectarum philoſophi in Homero ſe vidiſſe putaverint. [t] Et ut nihil ad perfectionem philoſophiæ Homericæ deſideretur, theologia ejus vehementer laudata eſt. *Nulla in ejus poëmatibus pars*

k) *Saturnal. l. I. c. 12.*

l) Videndus PLATO *de Republ. l. X.* quod negare non potuit CVPERVS *l. c. p. 87.*

m) *l. II. ſ. 11.* Ridet hanc inſaniam TATIANVS *l. c. p. 160.* cujus locus dignus eſt, qui hic legatur. Ita vero: *Certe Lampſacenus ille Metrodorus in libro de Homero prorſus ſtolide diſſeruit, nihil non ad allegoriam referens. Nam neque Iunonem neque Minervam, neque Iovem id eſſe fatetur, quod exiſtimant, qui ædes & lucos illis conſtituerunt, ſed res quaſdam in natura & elementorum digeſtiones.*

n) Vt exempla habeas ſapientiæ phyſicæ in Homero, ecce: columbas vocat timidas, aquilam acerrimam avium, draconem herbas mortiferas edere, cygnos longo collo ornatos, cervas imbelles, perdicem velocem, mulos fortibus ungulis præditos, tauros latæ frontis, ſed piget plura adſcribere, adeo puerilia ſunt, & indigna viris doctis. Scilicet ex epithetis aptis, quæ Homero non deneganda, phyſicam ſcientiam colligere inſulſum eſt.

o) CVPERVS *l. c. p. 90.* qui hæc magis pro exonerandis eruditionis & lectionis infinitæ theſauris, quam adſtruenda rei veritate attuliſſe videtur.

p) Ita jam Anaxagoras apud LAERT. *L. II. ſ. 11. conf.* MENAG. *ad h. l.*

q) DIO CHRYSOSTOM. *Orat. II. de regn.*

r) CVPERVS *l. c. p. 94-99.* conf. SVIDAS in *Homerus T. II. p. 683.* & quæ ibi ex DIOSCORIDE *de Homericis legibus* affert.

s) SVIDAS in *Porphyr. T. III. p. 158.*

t) Imprimis id fecere Platonici recentiores, MAXIMVS TYRIVS, THEMISTIVS, PORPHYRIVS, MACROBIVS. Rationem ejus rei ex conditione philoſophiæ eorum ſuo loco explicabimus.

pars absque Diis, sine præfecto, sine imperio, sed omnia divinis nominibus, omnia divinis sermonibus, omnia divinis abundant artibus, si MAXIMO TYRIO[w] fides est: immo talia Deo Iovi tribuisse visum illustri CVPERO,[x] quæ a Christiano aliena esse nequeunt: esse potentiorem omnibus aliis, distribuere divitias pro sua voluntate; dare sceptra & jura, impios punire, & ταρ-ταρῶσαι, frustra esse, sine eo, hominum labores; immo, quod visum quoque IVSTINO MARTYRI,[y] multa ex Mose in opera sua transtulisse; expressisse creationem ex nihilo, paradisum,[z] turrim Babylonicam,[a] deturbatum e cœlo diabolum;[b] post inspectos in Aegypto libros sacros unum solum Deum cecinisse, illumque vocare θεὸν ἀυτόν. Habitum denique a veteribus Homerum fuisse theologum antiquissimum, nemine contradicente, eo quod mythice de diis disseruerit.[c] Tandem ne quid artium & scientiarum, etiam philosophicarum ei desit, Medicum quoque faciunt, naturamque vulnerum, morborum curationes, herbarumque virtutes intellexisse, ejusque vestigia in carminibus suis reliquisse acriter contendunt.[d] Tantam itaque cum in eo sapientiam & philosophiæ scientiam non veteres modo sed & recentiores admirati sint, ignoscendum forte IOSVAE BARNESIO Salomonis sapientiam in Homero deprehendisse sibi viso.[e] Alia exorbitantis in hoc argumento ingenii humani specimina, ne nimii simus, tacemus.

§. XXXIII. Quamvis vero maxima fuerit Homeri gloria, tantaque, quantam inter homines pauci sperari queant, inventi tamen sunt, qui auctoritatis præjudicio fascinari se non passi, longe aliter de Homero judicarunt, & ejus laudibus valde detraxerunt.[f] Inter hos Zoilus Ephesius[g] primas partes tenet, quem inter Homeromastigas acerrimum fuisse veteres tradunt. Nec hoc rhetores soli fecerunt, sed & philosophi; Xenophanem enim contra Homerum scripsisse narrat LAERTIVS,[h] qui & de Heraclito[i] refert, judicasse dignum, qui ex theatris ejiceretur, & colaphis cæderetur. Maxime vero gloriæ Homeri obstat, quod PLATO[k] eum cum reliquis poetis e republica sua ejecerit, fabulasque eorum legi vetuerit. Id quod Platonici sequiores mire, ne Homero noceat, torquent, misere vero & præter rem; quemadmodum & ea non faciunt satis, quæ recentiores in hanc rem frigide afferunt.[l] Respexit enim Plato ad fabulas de Diis, quas tanquam impias rejiciebat, etsi carminis elegantiam & antiquam quoque, ad quam pas-

Reprehensio.

 sim

w) *Diss. XVI.*
x) *l. c. p. 106.*
y) *In cohort. ad Græcos p. 27.*
z) Introductis Alcinoi hortis.
a) Per gigantum pugnam.
b) Per dejectionem noxæ vel *ἄτης*.
c) Pertinent huc, qui orthodoxe de Deo locutum fuisse Platonem censent, de quibus postea.
d) Vid. cel. D. CLERICI *Hist. Medic. P. I. l. II. c. 4. p. 88.* qui recte dubitat: & quos nominat FABRICIVS *l. c. p. 349. 350.*
e) Vid. CLERIC. *Bibl. chois. T. XXII. p. 244.*
f) De Homeromastigibus consulendus KVSTERVS *l. c. sect. 6. p. 45. sqq.* & FABRICIVS *l. c. p. 364. sqq.*
g) Alii Amphipoliten Macedonium dicunt. Diligenter de hoc Zoilo, more suo disserit FABRIC. *l. c.*
h) *l. II. s. 18.* SEXT. EMPIR. *adv. Math. l. I. s. 289.*
i) *l. IX. s. 1.*
k) *De rep. l. II. p. 378.*
l) KVSTERVS *l. c.* conf. ad DION. CHRYSOSTOMI *diss. LIII.* & MAX. TYRII *diss. VIII.* CASAVBONVS & HEINSIVS.

ſim reſpexit Homerus theologiam in iſtis fabulis latentem non prorſus rejecerit. Nec hoc ſolius Platonis judicium fuit, ſed & LONGINVS,[m] PHILOSTRATVS,[n] & Hieronymus philoſophus apud LAERTIVM[o] aperte indecoram de Diis fictionem, e medio quippe vulgo deſumtam, improbaverunt. De philoſophia vero Homeri recte & acute judicantem SENECAM[p] ſupra audivimus, nullam in eo eſſe, ubi omnes ſectæ patrocinium partium ſuarum quærunt. Notumque eſt, non Athenienſes tantum quodam tempore multatum Homerum tanquam inſanientem, quinquaginta drachmis, referente Heraclide apud LAERTIVM,[q] ſed & Adrianum atque Cajum Romanorum imperatores contemtim de Homero judicaſſe & de abolendo eo cogitaſſe.[r] Recentiori vero, & noſtro potiſſimum tempore, quid viri docti C. PERRALTIVS[s] & ante eum IVLIVS CAESAR SCALIGER,[t] DAVID & IOANNES CLERICVS,[u] CHRISTIANVS THOMASIVS[x] aliique[y] in Homero reprehenderint, hiſtoriæ literariæ veteris gnaros non latet.

Iudicium de philoſophia ei tributa.

§. XXXIV. In hac veterum & recentiorum diſcordia, ut, quid de eruditione Homeri philoſophica ſtatuendum ſit, quæque ſententia amplectenda, pateat, ſequentia probe ponderanda & expendenda ſunt, & abjiciendum auctoritatis atque antiquitatis præjudicium, quod pleroſque, viros eruditos, qui in laudando & inter numina referendo Homero tantopere inſaniverunt, in tranſverſum egit.

I. Aetas Homeri probe conſideranda eſt, quæ quamvis incerta & dubia ſit, multumque controverſa inter eruditos, certum tamen eſt, ante Olympiadem vigeſimam tertiam, quo tempore eam ponit cl. DODWELLVS,[z] vixiſſe, nec veriſimilitudine ea ſententia deſtituitur, quæ Olympia ipſa ætate antevertiſſe contendit. Eo vero tempore in incunabulis quaſi vagiebant, non eruditio tantum fere omnis, ſed maxime quoque philoſophia arteſque mathematicæ; quæque tunc tradebantur, ad coſmogoniam a parentibus & majoribus acceptam, uti hactenus vidimus, & ad theologiam referebantur. Alia itaque & comtior multo philoſophiæ facies ſequentibus demum temporibus introducta eſt, arteſque & ſcientiæ, imprimis philoſophicæ, improbo labore, induſtria, experientia & meditatione plurimorum annorum ad juvenilem quendam vigorem & maturitatem perductæ ſunt. Quod etſi de divino Homeri ingenio, quod ei denegandum non eſſe, nec tam contemtim de eo judicandum, quemadmodum Homeromaſtiges ſolent, exiſtimamus, ſatis teſtatur, qui in rudi illo ſeculo elegantiam ſermonis artiſque poëtiæ, duris licet vitæ neceſſitatibus & circumforaneo vitæ genere preſſus, in carminibus ſuis luculenter expreſſit; convincit nos tamen,

m) *περὶ ὕψους c. 7.*
n) In *Heroicis c. II.* §. *20.*
o) *l. VIII. ſ. 21.* Plura hac de re doctiſſima tractatione collegit b. OLEARIVS in *præf. ad* PHILOSTRATI *Heroica.*
p) *ep. 88.*
q) *l. II. ſ. 43.*
r) PLVTARCHVS & XIPHILINVS in *Hadr.* SVETON. in *Cajo.*
s) *loco ſupra laudato.* t) *Poët. l. V. c. 2.*
u) Ille *Orat. IV.* hic *Art. Crit. T. I. p. 100.*
x) diſſ. *de contentione morum cum jure ſcripto* §. *15.*
y) FONTANELLE *dial. des morts dial. V.*
z) *l. c.*

men, præpostere agere, qui earum scientiarum perfectam cognitionem Homero tribuunt, quæ tum infantiam vix egressæ erant, & per multos demum annos excultæ inter Græcos postea enituerunt.

II. Attendendum porro est ad vitæ genus, quod Homerus sectatus est. Illud enim vagum fuisse, atque poetam regiones varias obiisse, & in conviviis regum atque opulentiorum, & solennitatibus Græcorum quæstus causa carmina sua decantasse, veteres non negant, qui ejus vitam descripserunt. Quis in hoc vitæ genere, & musæ Homericæ scopo quærat philosophum? quis tantum in eo temporis & otii deprehendat, quantum ad eum scientiæ philosophicæ gradum acquirendum requiritur, quem Mæonium senem attigisse, Homeri cultores contendunt? Præcipue cum hæ scientiæ, non nativa tantum elegantissimi ingenii felicitate enascantur, quod arti poëticæ accidit, cujus præstantiam ingenio temporique hanc artem diligenter jam propter usum sacrum excolenti Homerum debuisse fatendum est; sed otium ad meditandum & experientiam quoque consulendam, & multorum annorum studium parentes habeant, quæ Homero defuisse, sicque philosophiæ discendæ occasione fuisse destitutum, quilibet, vel Homero ipso coecior, manibus palpat.

III. Attento quoque oculo ad eos respiciendum est, qui universæ eruditionis Græcanicæ vestigia in Homero se deprehendisse luculenta sibi visi sunt. Illi enim ad allegoriam confugientes, omnia invenerunt in Homericis poëmatibus, quæcunque invenire cupiebant. Prout enim quis hypothesi instructus & ingenio ornatus fuit, ita Homerica quoque carmina arcanum & allegoricum sensum fundere non credidit solum, sed & aliis persuadere conatus fuit. Cujus Ὁμηρομανείας non luculentius specimen dare possumus, quam diversissimas celeberrimorum Homeri carminum expositiones. Si enim FRANCISCVM BLANCHINVM virum eruditissimum & ingeniosissimum audimus,[a] tota Homeri poësis historicum sensum habet; fictaque fabula, sub Iouis nomine describit regem Aethiopum vel Arabiæ, quæ tunc Aethiopia orientalis habebatur, atque Aegypti, sub nomine Iunonis reginam Syriæ, Neptuni Cariæ, Apollinis Assyriæ. Qua ratione quoque GERARDVS CROESIVS[b] in *Homeri poësi* sacram oraculorum divinorum historiam deprehendisse sibi visus est. Alii vero, præcipue philosophi veteres, ut in omnium calculo probato poëta systematum suorum patrocinia invenirent, opiniones suas in eo deprehendunt, & omnium sectarum parens Homerus, ne per somnium quidem de iis cogitans factus est.[c] Id vero omne non aliis machinis, quam allegoriarum contortis explicationibus factum est; cujus, ut exemplum non desit, servavit nobis tempus HERACLIDIS PONTICI allegorias in Homericas de Deo sententias,[d] quæ lu-

a) In *historia universali ex antiquis monumentis illustrata*, quam Italico sermone edidit, c. 30.

b) In *Homero, Hebræo, sive historia Hebræorum ab Homero*, Dordraci 1704. 8.

c) SENECA *l. c.* & quæ supra monuimus. conf. FABRICIVS *l. c. p.* 348.

d) Ita quidem inscribitur, sed Heraclidis Pontici Platonici philosophi non esse, & ipsa tractatio a Pla-

luculentum specimen exhibent, qua ratione obtorto collo ad omnia, quæcunque modo placuerunt philosophis, Homerus raptus fuerit. Illius enim scriptoris scopus fuit, ea, quæ in Homero de Diis improbe conficta videntur, allegoriæ excusatione mitigare. Hoc ut obtineat, v. g. solem facit Apollinem, ejusque sagittas in Græcos emissas pestilentes morbos ex sole & a solis calore ortos putat, & futili dissertatione, ut æstate hæc contigisse evincat, omnia corradit, tanta cum violentia, ut ad Ilium non totum decennium desedisse Græcos, contra Homeri narrationem, contendat, & armorum, quem ille tribuit, sonum, cœlestem stellarum harmoniam, & harmonicos radiorum solis sonos interpretetur. [e] Et hac via in aliis quoque Homeri locis exponendis incedit, & Platoni Homerum ex civitate philosophica unguentis delibutum dimittenti succensens alia philosophumena in Homero acute videt. Quæ an non quadrata misceant rotundis, Homerumque nobis eripiant, dum in philosophum eum convertunt, prudentis lectoris judicium esto. Et hac quoque ratione incessisse Metrodorum Lampsacenum supra observavimus, notatque EVSTATHIVS,[e] fuisse, qui non fabulosa tantum, sed ea quoque, quæ omnium confessione historica sunt, in allegorias mutarent, quo modo & Platonici recentiores,[f] & IO. BAPT. PERSONA[g] desipuerunt. Certe, si unquam, in his verum est, quod dici solet, nihil videre, qui nimium videt, vel, quod SENECAM dicentem supra audivimus: nihil horum esse in illo, quia omnia sunt; ista enim inter se dissident.

IV. His, ut debent præmissis, judicium de eruditione Homeri, præcipue philosophica, facile fieri potest. Nam quia incertum est, an historiam narraverit Homerus, vel totam fabulam poëtica licentia excogitaverit, qua de re Hestiæa Alexandrina olim disputavit,[h] & qui cetera magnifice de Homero sentit, DIO CHRYSOSTOMVS[i] Ilium captum esse negavit, & idcirco Homerus haud semel mendacii reus actus fuit, quique historiam cecinisse credunt, tempus ejus μυθικὸν nominare cogantur, ob fabulas plurimas;[k] sequitur inde, de toto poëmatum Homericorum scopo incertam esse ratiocinationem; & æque dubium esse, num allegoriæ Metrodori, Procli, Diadochi, Numenii, Heracliti & similium mentem Homeri exprimant, quam an historiæ veteris parens sit. Si quoque ipsa totius carminis œconomia spectetur, videtur Homerus potissimum argumentum aliquod nobile elegisse, in quo virtutem poëticam, ingeniumque demonstraret, sicque sibi victum & applausum conciliaret, non cogitans, ut vel pietatis, vel philosophiæ

a Platonica philosophia abludens prodit, & MSta probant Heraclito alicui tribuentes, ut monuit, qui eruditum libellum *Opusc. mytholog.* *inseruit* TH. GALE *in præf.* conf. FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. I. p. 143.* Facit quoque mentionem auctorum multo, quam Heraclides, juniorum.

e) In *prolegom. in Iliada.*

f) Conf. HOLSTENIVS in *vita Porphyr. p. 44.*

exemplo sint ejus *Qq. Homericæ*, & liber *de antro nympharum.*

g) In *noctibus solitariis*, *s. de iis*, *quæ scientifice in Odyssea scripta sunt Ven. 1613. 4.*

h) STRABO *l. XIII.*

i) *Orat. XI.* cui *Ilium captum opposuit* G. HENR. VRSINVS.

k) Conf. CVPERVS *l. c. p. 167.* EVSTATHIVS *proœm.* FABRICIVS *l. c. p. 343.*

phiæ, vel artium præcepta, nisi id ὡς ἐν παρόδῳ fiat, inspergat. Vnde magnopere a scopo ejus abludunt, qui poëtam, longe aliam gloriam quærentem, & de ea laurea cum Hesiodo certantem, philosophorum principibus anteponunt.

V. Sit itaque poëtarum omnium coryphæus Homerus, quod tamen emunctæ naris viri negant, [l] excludendus sane est ex philosophorum grege, eorumque albo eximendus. Quicquid enim pro demonstranda ejus philosophica eruditione affertur, pondus plane nullum habet, cum allegoriarum machina illatum potius sit carminibus Homeri, quam innatum. Mirum itaque non est, sectas Græcorum sibi e diametro contrarias in iis patrocinium invenisse, & non minus Epicureos quam Stoicos, dogmaticosque quam scepticos Homerum sibi vindicasse: ubi enim semel ejusmodi interpretandi ratio admittitur, facile quidvis ex quovis exsculpitur, & Homerus non minori verisimilitudine cum BORRICHIO & TOLLIO [m] in chemicum, quam cum Platonicis in metaphysicum, physicum, ethicum & theologum mutatur. Adeo quoque contorta ea sunt, quæ pro incrustando hoc argumento afferri solent, ut apud eos, qui insano antiquitatis & auctoritatis præjudicio occupati non sunt, ejusmodi difficiles, licet eruditas, nugas recitasse, sit refutasse. Quod ne sine teste atque argumento exemplove dictum sit, speciminis loco unum alterumve philosophiæ Homericæ exemplum adducemus, quod vetus auctor vitæ Homeri, [n] qui ad demonstrandam omnivariam Homeri eruditionem omnes nervos ingenii atque eruditionis adhibuit, attulit, eoque rem egregie demonstravisse sibi visus est. [o] Is ut probet physicam scientiam exacte tenuisse Homerum, contendit: didicisse non Xenophanem tantum Colophonium, sed Thaletem quoque ab Homero: aquam esse rerum omnium principium, quia cecinit:

Oceanus qui cuncta creat, gignitque creata,

addit tamen, terram & aquam principium ponentem Xenophanem magistrum habuisse Homerum dicentem:

Sed vos in terram lymphamque resolvier omnes;

Quasi utraque opinio eadem sit, & significet, in genitalia elementa universitatis cuncta resolvi. Quatuor vulgaria elementa statuisse Homerum, inde demonstrat, quod in multis uniuscujusque eorum mentionem faciat: Qua serie elementa constituta sint, scivisse, quia terram in inferiore, æthera in superiore loco atque Olympum supra ponat. Iunonis cum Iove consuetudinem indicare conjunctionem humidæ substantiæ sive aëris, cum ignea sive æthere; divisione regni inter fratres Neptunum, Iovem, Plutum, aquæ, ignis, aëris elementa distributa significare. Terram vero ideo relictam, quamvis quarta pars sit, quod trium elementorum essentia assidue

l) Virgilium Homero anteponendum esse demonstravit instituta comparatione RAPINUS conf. PERRAULT parall. T. III, p. 319.

m) In fortuitis.

n) In opusc. mythol. GALEI p. 283. seqq.

o) Alia ex aliis philosophis exempla interpretationum physicarum Homero tributarum legi possunt apud CUPERUM de apotheosi Homeri p. 89. seqq.

due moveatur, terra maneat immobilis: Olympi vero lucidissimam partem quintam essentiam innuere. Empedoclis amicitiam & discordiam jam statuisse Homerum, canendo de Iunone:

Vado videre feracis latibula terræ
Oceanumque patrem divorum Thetidaque ipsam,
Magnas inter eos valeam an componere liter.

Sic & Venerem amicitiam, Martem inimicitiam elementorum naturalium docere; Mundum statuisse unum, quia dixit, fines terræ esse; Solis naturam intellexisse, quia quærit; *quis norit auroræ ortum domumque, & radii Hyperionis unde?* Fuisse gnarum scientiæ astrorum, inde probat, quia nominat vergilias, suculas, nec non magnum Oriona, describit ursam horizontem non attingentem, Bootem tarde occidentem; neque tamen, fatetur, ejus institutum fuisse exponere ea, quæ ad siderum contemplationem pertinent. p) Neptunum porro terræ motorem dicendo, scivisse causas terræ motuum, quæ ex mari derivandæ sint; Ventorum causam intellexisse vocantem vim humectantem spirantium; scivisse eorum dispositionem, canendo:

Vna eurusque, notusque ruunt, zephyrusque procellas
Excitat, & boreas fluctus ad sidera tollit.

Et sic in ceteris quoque instituit, & quæcunque Græcorum schola dogmata physica invexit, in Homero deprehendit. Quæ physicæ Homericæ demonstratio, an risu vel misericordia digna magis sit, lectori expendendum relinquimus.

VI. Iudicium ex dictis de philosophia morali, quæ ex Homeri poematibus exsculpitur, facile fieri potest. Inseruisse passim Homerum carminibus suis sententias ad formandos mores spectantes, q) virtutumque & vitiorum characteres & exempla non inelegantia expressisse, negari quidem nequit, verum hæc philosophum non faciunt, & aliis quoque scriptoribus atque poëtis communia sunt, sensuque honestatis naturali enascuntur. Nec adeo sanam esse morum doctrinam, quam sequitur Homerus r) ex theologia ejus Deorumque descriptione, bellis, jurgiis, invidia, aliisque, quæ illis more hominum tribuit vitiis, manifestum est, unde eum philosophos severius philosophantes e cœtu suo ejecisse, supra monuimus. Allegoriæ vero machinis & contortis verborum captationibus, Aristotelicas & Platonicas, de philosophia morali doctrinas in Homero videre, quod Platonici sequiores, & laudatus quoque vitæ Homericæ auctor faciunt, ad eum lapidem impingit, ad quem toties lapsa sunt magna ceteroquin veterum & recentiorum ingenia.

VII.

p) Magis adhuc ineptit PORPHYRIUS qui *de antro Nympharum apud Homerum*, duo ostia ait esse tropicum utrumque ascensui & descensui animarum dicatum. Alia hujus surfuris vide apud MACROB. *l. II. c. 10.* & CUPERUM *l. c. p. 91.*

q) Collegit eas DUPORTUS in *Gnomologia Homerica.*

r) Conf. cel. STOLLIUS diss. *an Homerus fuerit philosophus moralis?*

VII. Homeri theologiam valde in suspicionem adductam fuisse, & vapulasse acute cernentibus philosophis, quod impie de Diis locutus sit, supra monuimus. In omnia tamen alia abeunt Homeri admiratores, tum veteres & in his memoratus vitæ ejus auctor, tum recentiores, [s] inter quos eruditione alios facile vincit CVDWORTHVS, [t] & in id omnes nervos intendunt, ut probent, recte pieque de Deo sensisse Homerum. Non adducemus contorta veterum & imbecillia argumenta, fortius instat Cudworthus, & non tantum testimoniis PLVTARCHI [u] & PROCLI [x] sed exemplis quoque ex ipso Homero collectis probare conatur, admisisse eum, omnium gubernatorum principem & patrem Deúmque hominumque, omnesque ei tribuere notiones demiurgicas: unde sequi putat, omnium omnino rerum primum creatorem fuisse. Non negabimus viro docto, multa tribuisse Homerum Iovi suo, quæ potentiam, auctoritatem, sapientiam indicant, præfecisse eum reliquorum Deorum agmini, locutum fuisse de eo magnifice; urserunt hæc veteres quoque, qui pro pietate Homeri caussam perorarunt: attendendum vero esse monemus, ad totam Iovis fabulam, qualem inducit Homerus. Hanc si, prout par est, sequimur, Iupiter patre Saturno ex Oceano genitus est, connubioque Iunoni junctus. [y] Quæ si ad ea exigantur, quæ supra de theogoniis vetustissimorum Græcorum diximus, palam est, Homerum se religioni populari accommodavisse, & cum alia omnia, quam Deorum doctrinam, canere instituisset, ea ex vulgi religione & poëtarum veterum theogoniis in carmina sua transtulisse, quæ poëmatis rationem postulare credebat. Cum vero magnos viros regesque primos Deos fecerit popularis religio, qualem Iovem quoque in Thessalia monteque Olympo late regnantem fuisse verisimile est, & historia vetus omnem illam Deorum familiam, quam inducit Homerus, genuerit, id quod supra evictum est, concidit omnis de theologia Homeri disputatio, nec religio ejus ex poëmate illius potest erui, cum sensus veros de Deo in eo tradere non instituerit, sed se populo, cui canebat, & cujus applausum gratiamque quærebat, accommodaverit: & quæ natura de Deo animo insevit, vel apud veteres quoque theologos Græciæ dicta erant, cum populari religione tam fœde commiscuerit, ut systema doctrinæ de Deo cohærens erui non queat. Quod qui negat, eum talem de Deo cohærentem doctrinam ex Homero ostendere debere, recte postulat, idque impossibile judicat cel. MOSHEMIVS. [z] Subductis itaque rationibus, quæ allatæ sunt, omnibus, non dubitamus Homerum e philosophorum numero excludere, non obstante veterum auctoritate & constanti traditione, quæ luculentum exemplum exhibet, ad quæ sententiarum & opinionum monstra seducat auctoritatis & antiquitatis præjudicium.

s) Theologiam Homeri singulari quoque libello persecutus est PETR. LESCALOPIERIVS *ad calcem Comm. in Cic. de N. D.* & b. RECHENBERGIVS *pec. diss. Lips. 1679.*

t) *System. intell. c. IV. § 19. p. 428. seqq. add.* cl. IOH. LAMIVS de *S. Trinit. l. I. c. 14. p. 56.*

u) *Qq. Platon.*

x) *l. III. in Timæum Platonis p. 96.*

y) Vid. *Iliad. ξ'. v. 243. seqq.* Mirum vero non recordari Homeri admiratores interpretationum suarum per Iovem ætherem explicantium, qua ratione enim, salvis his interpretamentis Homerus orthodoxus esse queat, non videmus.

z) Ad *l. c.* CVDWORTHI *p. 430.*

CAPVT SECVNDVM.

DE PHILOSOPHIA GRAECORVM POLITICA.

§. I.

Philosophia Græcorum politica.

Quem in modum rudem & inconditi sensus populum Græcorum optimis institutis, & imprimis religione introducta ad rationis usum, & humanam societatem traduxerint magni viri, quos theologorum nomine honoravit antiquitas, in præcedenti capite ostensum est. Non sufficiebat vero musices & artis poëticæ dulcedine populum allicere, sicque feros & ad disciplinam ferendam ineptos animos emollire; nec religionis quoque reconditos sensus omnibus patere consultum videbatur; sicque non satis societati, quam instituebant, civili prospectum erat, sed legibus quoque, & prudenter constituta republica salus civitatis erat promovenda. Huic rei initio ipsi quoque rituum sacrorum auctores se applicabant, legesque simul & morum moderationem curabant, unde eleganter HORATIUS [a] utrumque jungit:

> *Sylvestres homines sacer interpresque Deorum*
> *Cædibus & victu fœdo deterruit Orpheus;*
> *Dictus ob hæc lenire tigres rabidosque leones;*
> *Dictus & Amphyon Thebanæ conditor artis*
> *Saxa movere sono testudinis, & prece blanda*
> *Ducere, quo vellet. Fuit hæc sapientia quondam,*
> *Publica privatis secernere, sacra profanis*
> *Concubitu prohibere vago, dare jura maritis*
> *Oppida moliri, leges incidere ligno.*

Postea constituta melius societate & ordinata republica, sacra a profanis, & mysteria recondita a publicis civitatis regulis atque legibus separata sunt, sicque religionis custodia tradita sacerdotibus, quique arcanis ritibus præfecti erant epoptis, atque hierophantis, leges vero ordinatæ a viris prudentibus, & publicæ salutis intelligentissimis; qui ubi moderandis rerum publicarum gubernaculis manum admoverunt, non saluberrimis tantum constitutionibus felicitatis publicæ viam aperuerunt, sed & prudentissimo moderamine, exemplo recto, vitæque atque morum innocentia, dictis item factisque prudentiam politicam singularem monstrantibus sapientiæ laudem ante alios commeriti sunt. Et hæc sapientia Græcorum politica est, quam legibus conditis, & politica prudentia exhibuerunt: inter quos cum viri quidam ingenio acutissimo & imprimis practico pollentes essent, illi sapien-

a) In arte poët.

pientum Græcorum nomen κατ᾽ ἐξοχὴν consecuti sunt.[b] De philosophia itaque Græcorum politica dissertaturi, nondum ad philosophiam justo nomine exornatam & insignitam respicere possumus, sed sapientia Græcorum politica & legislatoria expendenda, & de septem sapientibus Græciæ ea dicenda sunt, quæ magnos viros e communi sorte hominum eximerunt, & honorificentissimum nomen acquisiverunt.

Legislatores.

§. II. Inter legislatores Græciæ, (quæ etiam propter colonias Græcas ad Italiæ inferiorem partem extendi, eoque magna Græcia vocari solet) quorum haud exiguus est numerus,[c] sapientia, auctoritate, legumque austera severitate ante omnes alios eminuerunt ZALEVCVS & CHARONDAS.

Zaleucus.

Zaleucus Locrenses Epizephyrios primus omnium legibus instituit,[d] & severissima disciplina rempublicam ordinavit, inter vetustissimos Græciæ legislatores atque sapientes numerandus. Is origine obscura natus, & vitam pastoritiam agens servus quidem fuit, sed ob ingenii acerrimi præstantiam & insignia merita libertatem consecutus,[e] Locrensium rempublicam ita legibus ornavit,[f] ut licet tristiori & severiori habitu essent introductæ, respublica tamen Locrensium gloriam ἐυνομωτάτης adipisceretur.[g] Hanc legislatoriam prudentiam a Pythagora in his terris scholam aperiente didicisse veterum quidam, imprimis Platonici[h] asserunt, sed contra omnem veri speciem, cum non tantum ab aliis ætas Zaleuci supra Pythagoram longius extollatur,[i] sed & ante Pythagoram Locrenses legum gloria celebres fuerint.[k] Fecitque sine dubio fabulæ auctoritatem, quod moderatores rerumpublicarum in magna Græcia, qui ex disciplina Pythagoræ prodierant, legibus ita constitutis ex Pythagoræ fama atque celebritate auctoritatem quærerent, & similitudinem institutorum jactarent, qua ratione etiam Numam Romanorum regem inter Pythagoræ discipulos fœdo ἀναχρονισμῷ numeratum fuisse, supra dictum est. Non itaque disciplinæ Pythagoricæ, quam ætate, ipso PORPHYRIO[l] prodente, antevertit, sed proprii ingenii acumini & industriæ suæ debuit, quas ex consuetudinibus legibusque non scriptis, Cretensium, Atheniensium & Spartanorum, optimas leges præscripsit, & pœnas arbitrio judicum antea permissas, lege definivit.[m] Adeo vero severa disciplina fuit Zaleuci, ut non tantum vinum extra medici præscriptum bibere vetaret,[n] sed & adulteros oculorum effossione puniendos consti-

b) Repetenda hic sunt, quæ in prolegomenis de significatione vocis σοφὸς, apud veteres, diximus.

c) Catalogum præcipuorum legislatorum in scriptis veterum memoratorum exhibet diligentissimus FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. I. p. 528. seqq.*

d) CLEM. ALEXANDR. *Strom. l. I. p. 309.*

e) SVIDAS in Ζάλευκος *T. II. p. 1.*

f) A Minerva se per insomnium accepisse more veterum legislatorum jactabat CLEM. ALEXANDRIN. *l. c. p. 352.* VAL. MAX. *l. 2.*

g) Vid. laudati FABRICIO *l. c. p. 515.*

h) DIODOR. *l. XII. p. 84.* SENECA *ep. 90.* LAERT. *l. VIII. s. 16.* PORPHYR. *vit. Pythag. n. 21. p. 30.* IAMBLICH. *vit. Pythag. c. VII. n. 32. p. 25.*

i) DEMOSTHEN. *Orat. adv. Timocrat. p. 469.* EVSEB. in *Chron.* qui ad *Olymp. XXIX.* refert. vid. BENTLEIVS *ap. diss. de epist. Phalarid. p. 339. seq.*

k) Conf. STRABO *l. VI. p. 259.*

l) Vid. *l. c. n. 56.* ubi refert, Locrenses Pythagoram rejecisse, quia nihil haberent in legibus suis quod reprehendi possit. Vnde non demum a Pythagora datas esse constat.

m) STRABO *l. c. p. 260.*

n) ATHENAEVS *l. X. p. 429.* AELIANVS *l. II. c. 37.*

constitueret, cui legi cum ipse filius obnoxius fieret, is sibi, ut filio aliquo modo sine legis fraude parceret, oculum unum, & illi alterum erui passus esse dicitur. [o] Tanta quoque severitate auctoritatem legibus suis conciliavit, ut sanciret, [p] qui de legis alicujus sententia differere vellent, hoc facerent in consessu mille virorum, laqueis de collo pendentibus, sicque laqueo gula frangeretur illi, qui male legem explicasse judicaretur. Ipsum se ferro interfecisse, cum forte belli tempore armatus in concionem prodiisset, quod legibus ipsius capitali supplicio interdictum erat, narrat EVSTATHIVS, [q] alii tamen Charondæ, alii Diocli Syracusanorum legislatori tribuunt, vixque veri speciem tuetur, videnturque ejusmodi fabellæ ad conciliandam tantum legibus auctoritatem apud posteros excogitatæ fuisse. Leges ejus passim allegari videas, quas tamen suppositіtias esse non sine acumine contendit RICHARDVS BENTLEIVS, [r] vir celeberrimus.

Charondas. CHARONDAS Catanæus, [s] etiam Pythagoræ discipulus fuisse, veteribus traditur, [t] etsi ætate superiorem facile alia evincant: [u] isque non solum Catanensibus suis, sed & aliis Italiæ civitatibus per Italiam atque Siciliam leges scripsit, tanto cum applausu, ut numis honoratam fuisse ejus effigiem contendat RAPHAEL TRICHETVS DV FRESNE, [x] qui diligenter de hoc legislatore egit: contrarium tamen sentiente & aliam numo Catanensi interpretationem adplicante illustri SPANHEMIO. [y] Inter Athenienses primus legibus civitatem instituit, post leges a Cerere datas vel a conditore ad Cererem potius relatas,

Triptolemus. TRIPTOLEMVS, quarum tres Eleusine asservatas easque antiquissimas refert PORPHYRIVS; [z] parentes honorandos, Deos fructibus colendos, animalia non lædenda esse. Eas postea seu nimia vetustate obsoletas, seu reipublicæ gubernandæ moribusque civium formandis non sufficientes

Draco. DRACO instauravit & auxit circa Olymp. XXXIX. civitate jam constituta, [a] quas tanta asperitate atque severitate tulit, ut Herodicus apud ARISTOTELEM [b] dixerit, leges esse non hominis, sed draconis, itemque Demas apud PLVTARCHVM, [c] quod sanguine, non atramento leges scripserit. Vnde tristem postea disciplinam magna ex parte abrogavit

Solon. SOLON & mitiores leges posuit, Epimenidis, quod supra vidimus, consilio usus, consultis quoque Ægyptiorum atque Cretensium legibus, [d] unde tota Atheniensium Themis a viris doctis passim illustrata [e] originem cepit, quam auxerunt postea Clisthenes, Demetrius Pha-

o) IDEM *l. XIII. c. 24.* VALER. MAXIMVS *l. VI. c. 5.*

p) POLYB. in *Eclog. l. XII. p. 920.* STOBAEVS *Serm. XXXIX.*

q) Ad *Iliad. α'. p. 62.*

r) *l. c. p. 343. seq.* Ejus leges Latino sermone collegit IO. WILH. ENGELBRECHT. *Lips. 1699. 4.*

s) Vid. laudati FABRICIO *l. c. p. 519. not.*

t) IAMBLICHVS *l. c.* SENECA *l. c.* PORPHYR. *l. c.*

u) Pertinent huc dicta de Zaleuci ætate.

x) In epistola *de Charondæ effigie in numo Catanensi expressa. Paris. 1658. 8.* & in *T. X. thes. Gronov. p. 574.* cujus compendium dedit V. cl. PETR. ZORNIVS *Biblioth. antiquar. exeg. T. I. p. 105.*

y) *De usu & præstant. numismat. T. I. diss. VII. p. 401.* qui imaginem de Sileno explicat.

z) *De abstinentia l. IV. p. 431.*

a) ARISTOT. *Politic. l. II. c. 10.*

b) *Rhetor. l. II. c. 23.*

c) In *Solone.*

d) *Olymp. XLVI.* AELIAN. *l. VIII. c. 10.* PLVTARCHVS & LAERTIVS, in *Solone.*

e) MEVRSIVS in *Themide Attica*, recusa *T. V. Th-*

Phalereus, Hipparchus, Pericles, Pisistratus, Sophocles, Theseus, aliique. Lacedaemonios vero salutaribus legibus instruxit LYCVRGVS, nobilissimum [illegible] nomothetas nomen, atque antiquum, quod circa initium Olympiadum floruit. [f] Is Thaletem Cretensem, [g] celebrem theologum poetam atque legumlatorem audivit, [h] & Ægyptiorum, atque Cretensium constitutiones imitatus novis legibus Spartanorum civitatem munivit, & ut auctoritatem iis conciliaret, eas ad Apollinem retulit, [i] ita tamen ut nihil ulla lege in alios sanciret, cujus non ipse primus in se documenta daret, [k] unde non tantum Lycurgi nomen in proverbium abiit pro viro honestatis & virtutis tenacissimo, sed & ipsa Spartanorum disciplina tanquam parens masculae virtutis commendaretur. Negandum tamen non est, varia in Lycurgi legibus reprehendisse viros doctos, in quibus plus fortitudinis quam modestiae & justitiae tributum fuit. [l] Peculiare est, quod veteres notant, leges suas scripto non edidisse, sed tanquam ῥήτρας Apollinis & sacra oracula Delphis allata memoriae tradendas regumque sub custodia servandas constituisse, [m] id quod non ad augendam tantum opinionem de origine divina & auctoritatem stabiliendam, sed & ad rationem status reipublicae juvandam comparatum fuit, ut ita integrum reipublicae moderatoribus esset, addere, quaecunque e re publica esse, cognovissent, [n] sicque notabile hoc exemplum est methodi arcanae, etiam circa philosophiam politicam adhibitae. Solebant autem leges illae decantari, modulos musicos iis adaptantibus Thalete Cretensi, Tyrtaeo, Terpandro aliisque. [o] Tandem magna fama celebratae quoque sunt leges Cretensium, quas Solonem & Lycurgum consuluisse diximus. Eas a RHADAMANTO acceperunt, qui a Iove se tulisse professus est, [p] moreque vetustissimorum theologorum deos ita reverenter haberi, & sacro silentio de iis cogitari jussit, ut lege constituerit, ne in jurejurando Deos nominare fas esset. [q] Hunc inter Cretenses imitatus est MINOS, nomotheta itidem inclytus, qui & ipse legum [illegible] auctorem Iovem esse dixit: [r] & memorabile, quod antrum Idaeum [illegible] extra urbem habuit, quod frequentaret; istis enim an[illegible] numina praeesse, inque iis Deos peculiari revelatione voluntatem patefacere multis veterum legislatorum & theologorum jactatum fuit:

Lycurgus.

Rhadamantus.

Minos.

Thesauri Gronoviani, quem tamen fictas Rhetorum leges interdum pro veris accepisse observat S. PETITVS *Comm. ad leges Atticas.* Alios nominat FABRICIVS *l. c. p. 527.*

f) Conf. IDEM *l. c. p. 523. & p. 236. seqq.*

g) Distinguendus hic Thales a Milesio de quo suo loco; videndus de eo FABRICIVS *l. c.*

h) PLVTARCHVS in *Lycurgo.* STRABO. *l. X. p. 480.*

i) DIOD. SIC. *l. I. p. 48.* LIBANIVS *T. II. p. 479.* quem in finem oraculum Delphicum a Lycurgo corruptum fuisse refert POLYAENVS *Strateg. l. I. p. 16.* cujus oraculum exhibet THEODORIT. *l. X.* de *cur. Graec. affect. p. 140.*

k) IVSTINVS *l. III. c. 2.*

l) PLATO *de legibus l. I.* ARISTOT. *Polit. l. II. c. 7.* PLVTARCH. in *Lycurgo*, ex recentioribus. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Lycurgus p. 109. seqq.* Hinc effrenis judicanda licentia ALB. comitis PASSERANI, qui Lycurgum cum Iesu Nazareno comparare non erubuit, quam luculenter detexit, & accurate atque prolixe de Lycurgi legibus disputavit S. Rev. MOSHEM. *Theol. mor. P. II. p. 313. seqq.*

m) PLVT. *l. c.* HERODOT. *l. VI. c. 57.*

n) Conf. ANT. VAN DALE *de orig. idololatr. pag. 314.*

o) Conf. FABRIC. *l. c. p. 534.* & quos laudat,

p) STRABO *l. X. p. 467.*

q) SVIDAS in [illegible] *T. II.*

fuit: quæ causa quoque fuit, cur Pythagoras in eo Minoëm imitaretur. Qui cum ex hoc profecisse IAMBLICHO [r] dicatur, novum nobis exemplum est, quam impudenter Platonici hi omnes magnos antiquitatis viros ad heroëm suum rapuerint. Fuisse enim Cretensium leges ante Lycurgum Pythagora longe antiquiorem, modo audivimus.

Septem sapientes Græciæ.

§. III. Post legislatores Græcorum civilis sapientiæ & moralis quoque eruditionis laudem SEPTEM VIRI graves & magistratus muneribus inclyti retulerunt, qui solenniori & eminentiori quadam significatione SAPIENTES dicti sunt. Eorum historiam ex veteribus multi tradiderunt, quorum narrationes collegit DIOGENES LAERTIVS, [s] & commentatores ejus, inter quos est MENAGIVS, cui STANLEIVS [t] suo modo adjiciendus est. PLVTARCHVS quoque convivium septem sapientum [u] nobis reliquit, in quo tamen fabulas veteres de septem sapientibus Græciæ novis, ut placerent auxit: sic ut libellus, longe alio scopo scriptus, [x] quam ut historiam enarraret, non nisi cautissime sequendus sit. Hos secuti sunt recentiores scriptores plurimi, de quibus quia non sine eleganti eruditione & judicio exposuit cel. CHRISTOPHORVS AVGVSTVS HEVMANNVS, qui & ipse ἀκριβῶς καὶ πολυμαθέστατως de his sapientibus egit, [y] lectorem brevitatis causa ad eum remittimus, idque tantum observamus, accidisse historiæ septem sapientium Græciæ, quod plerisque veterum traditionibus accidere videmus, quæ initio simplices atque nudæ, ubi ad posteros propagantur, novis semper circumstantiis ornantur, comuntur, emendanturque, sicque per aliquot secula propagatæ mutantur, ut primam & nativam faciem ægre agnoscas. Ita enim veterum narrationibus assuta sunt plurima, ut difficile sit, id, quod verisimillimum est, ex iis omnibus eruere.

Occasio enati tituli.

Occasionem vero enati sapientium Græciæ tituli, quæ Damasia Atheniensium archonte Olymp. XLIX. 3. [z] accidisse dicitur, ita veteres, interprete LAERTIO, [a] atque VALERIO MAXIMO, [b] plerumque referunt. Ionici adolescentes quidam a piscatoribus Milesiis jactum retis emerunt, reti educto, tripus aureus magni pretii extractus est; orta inde contentione, illis piscium se capturam vendidisse affirmantibus, his, fortunam tractus se emisse, dicentibus, controversia demum propter novitatem rei & magnitudinem pecuniæ ad universum ejus civitatis populum delata est, atque placuit Apollinem Delphicum consuli, cuinam adjudicari deberet. Deus respondit:

De

r) *De vit. Pyth. c. V. n. 27. p. 21.* conf. MEVRSIVS *in Creta l. II. c. 3. p. 21. l. III. c. 8. p. 161. seqq.*

s) Integro *l. I.*

t) *Hist. philos. P. I.* qui plerosque veterum locos congessit, ut Laërtium, quem potissimum sequitur, illustraret.

u) *T. I. Opp. p. m. 284. seqq.*

x) Totum enim convivium hoc ad inventiones Rhetorum pertinere, suo loco probabimus. Symposiorum enim forma sermones morales eleganter tradidisse Græcos, PLATO, ARISTOTELES, EPICVRVS, ATHENAEVS exemplo sunt.

y) *Act. Phil. vol. II. p. 494. seqq.*

z) Sub eo enim Thaletem hunc titulum accepisse nomenque sortitum refert LAERT. *l. I. §. 22.* Is, vero Damasias alter fuit, qui eo tempore floruit.

a) *Lib. I. §. 27.*

b) *Lib. VIII. c. 1.*

De tripode ex Phœbo quæris Milesia proles;

Huic tripodem addico, cui sit sapientia prima.

Tum Milesii communi consensu Thaleti tripodem dederunt, ille cessit Bianti, Bias Pittaco, is protinus alii, deincepsque per omnem septem sapientum circulum ad ultimum ad Solonem pervenit. Qui & titulum amplissimæ sapientiæ & præmium ad ipsum Apollinem transtulit. Sapere narrationem hanc fabulam, ideo excogitatam, ut jucunditate circumstantiarum auribus placeret, quilibet haud obesæ naris facile subolfacit. Ita enim rebus vetustissimis sæpissime accidit, ut mirabilior atque augustior eis facies affingeretur, quo magis veterum ruditas curiosis oculis probaretur. Mirum itaque non est, in referendis historiæ circumstantiis vehementer inter se dissentire veteres. Non enim inter eos certa ratione constat, de qua potissimum re disceptatum fuerit? Aureum tripodem fuisse plerique tradunt, VALERIVS MAXIMVS auream mensam vocat, ideo notatus ab OLEARIO & HEVMANNO,[d] qui tamen non vulgarem mensam, sed Delphicam, quæ tripus dicta fuit, intellexit. Alii apud LAERTIVM [e] Φιάλην vocant, & poculum aureum.[f] Conciliari tamen possunt ita, ut dicatur, tripodem fuisse craterem, sive poculum tribus pedibus instructum, crateres enim ejusmodi tripodas in certaminibus Bacchi præmium plerumque fuisse, refert ATHENAEVS [g] & Hesiodum, in certamine cum Homero ejusmodi tripodem ὠτώεντα auribus vel ansis potius cinctum accepisse, historia certaminis ejus narrat. Aureus vero vel æreus fuerit, inter dissentientes veteres [h] definiri non potest: certe, si æreus fuit, auratum fuisse, dubium non est, nisi veterum narrationes plerasque rejicere velimus. Occasio porro traditi sapientissimo præmii longe aliter ab aliis, majorique cum verisimilitudine narratur. Eudoxus enim Cnidius apud LAERTIVM [i] Evandesque Milesius tradunt, Crœsi amicum quendam poculum aureum a rege accepisse, ut illud sapientissimo Græcorum daret, eumque obtulisse Thaleti: alii Anacharsin missum ut cui tradendus sit rogaret; alii a rege ad Pittacum missum tradunt. Sunt, qui dicant, a Periandro ad Thrasibulum Milesiorum tyrannum onustam navim missam fuisse, eaque cum naufragium fecisset inventum tripodem a piscatoribus. Alii, ut miscendo humana divinis augustiorem fabulam redderent, a Vulcano fabrefactum ac pro munere Pelopi datum, cum ille uxorem duceret, demum ad Menelaum pervenisse, raptumque cum Helena ab Alexandro in Coum mare fuisse conjectum, sicque a piscatoribus extractum fabulantur. Inter dissentientes has veteres traditiones ea vero accedit proxime, quam Androni debemus, scriptori gravi,[k] qui librum de tripode

scripsit,

c) Ad STANLEIVM p. 6.
d) *l. c. p. 508.*
e) *§. 28.*
f) *Ib. §. 29.*
g) *Lib. II. p. 37. seqq.* conf. *Hist. crit. de la republ. des lettres T. XII. art. 11. p. 273. sqq.* HEVMANN. *l. c.*
h) Conf. MENAGIVS *ad Laërt. l. I. §. 82.*
i) *l. c. §. 28. seq.*
k) Videndus de eo IONSIVS *de script. hist. philos. l. I. c. 8. p. 40.*

ſcripſit, [l] in quo refert: Argivos ἀρετῆς, virtutis præmium tripoda conſtituiſſe ſapientiſſimo Græcorum, eumque Ariſtodemum Spartanum fuiſſe judicatum, qui eum conceſſerit Chiloni. Hæc enim mori Græcorum de eruditione propoſitis præmiis diſceptandi ſunt conſentanea, & ſimplicem rei hiſtoriam, miris poſtea fabulis auctam & adulteratam nobis exponunt. Cui vero præmium tantum deſtinatum fuit? plerique adfirmant quidem, σοφωτάτῳ deberi, obſcurum tamen eſt, quid per ſapientem tum temporis intellexerint, qui præmium certantibus propoſuerunt? Sapientiæ enim nomen non philoſophis tantum datum eſſe, ſed & omnem eruditionem indicaviſſe, in prolegomenis pluribus demonſtravimus; unde hic per ſapientem intelligi virum ſententiis ad mores pertinentibus & vitæ innocentia excellentem contendit AVGVSTINVS. [m] Alii vero & in his Dicæarchus, [n] neque ſapientes, neque philoſophos fuiſſe contenderunt, ſed viros συνετοὺς δέ τινας καὶ νομοθετικούς, *prudentes atque legislatoria eruditione excellentes.* Anaximenes autem poëtica facultate eximios fuiſſe putavit. [o] Quod veterum ſententiæ divortium ſatis prodit, ambiguam eſſe ſapientiæ nominis hac in re ſignificationem. Vt vero certi quid definiamus in re incerta, illud ex Andronis narratione tenendum eſt, ἆθλον ἀρετῆς σοφωτάτῳ deſtinatum fuiſſe. Ἀρετὴν vero Græci non virtutem tantum moralem dicunt, ſed omnem omnino perfectionem, qua quis excellit. [p] Qualis vero ea virtus fuerit, nemo, niſi fallimur, melius vidit Dicæarcho, qui ad eam eruditionem atque ſapientiam, qualis eo tempore apud Græcos ſumma in laude poſita erat, & in Ariſtocratica reipublicæ forma eminebat, retulit, & prudentiam legiſlatoriam intellexit. Ejusmodi enim viri prudentiſſimi, qui cum laude reipublicæ præerant, omnes, præter unum Thaletem philoſophiæ laude inclytum, fuerunt, ne Periandro quidem excepto, etſi Græcis monarchicum imperium vehementer abhorrentibus, valde vapulet & peſſime audiat. Qua in re confirmamur PLVTARCHI [q] auctoritate, qui πολιτικὴν ἀρετὴν eis tribuit, quemadmodum & Chilon, [r] qui ex numero illorum fuit, hanc viri prudentis & rebus publicis admoti virtutem eſſe dixit, ut ratiocinatione ea prævideat & comprehendat, quæ futura ſunt, quæ πρόνοια ſive prudentia virtutem politicam conſtituit. Neque vero regulæ morum excludendæ ſunt, in quibus eos Laconica ſapientia excelluiſſe, dicta, quæ ipſis tribuuntur, & præcepta morum ſuadent. Quia vero tripodem certaminis præmium propoſitum fuiſſe veteres tradunt, ad certaminum gloriam eo tempore quæſitam omnino reſpiciendum eſt. Ea vero in poëticæ facultatis præſtantia poſita fuit, id quod

l) Apud LAERTIVM *l. c.*

m) *De Civ. Dei l. XVIII. c. 25.*

n) LAERT. *l. c. ſ. 40.*

o) *Ibid.*

p) Exemplum ſignificationis hujus vide apud PLVTARCH. *de educ. lib. c. IV.* & Lexicographos paſſim.

q) In *Solone T. IV. p. m. 147.* ubi de iis: *Omnino veriſimile eſt, ſolam tunc Thaletis philoſophiam ultra uſum ſe ad contemplandum extuliſſe, reliquos ſapientis nomen a civili virtute inveniſſe.* conf. CICERO *de Orat. l. III. c. 34.*

r) LAERT. *l. I. ſ. 68.*

quod de certamine Homeri & Hesiodi, Menandris & Euripidis aliorumque poetarum veteribus memorata testantur. [s] Excelluisse vero viros hos sapientes non politica tantum, sed & poëtica eruditione, carmina eorum, sive ᾀδόμενα, decantari solita, quæ eis tribuit LAERTIVS, [t] luculenter evincunt, unde inter poëtas Græcos recte illos retulit VOSSIVS. [u] Nec hoc a more rectorum civitatum alienum, quos leges suas carminibus scripsisse & decantando proposuisse, præcedente paragrapho Lycurgi exemplo probavimus. Ex dictis jam, quid de septem sapientibus Græciæ statuendum sit, verisimili inductione facile colligi potest. Nempe, fuisse viros celebres, prudentia civili & potissimum legislatoria inter suos nomen atque famam ingentem consecutos, qui ut in omni eruditione ad mores civium pertinente excelluerunt, ita arte quoque poëtica inclarescentes, de eruditionis gloria dictis atque præceptis prudentiam moralem atque civilem respicientibus proposito tripodis inaurati præmio carminibus decertarunt. Ita enim non temporis tantum illius consuetudo, sed & veterum diversæ narrationes in concordiam facile atque sine violentia redigi possunt. Imprimis vero & hoc ex illius temporis consuetudine repetendum est, morem Græcorum dictis moralibus atque præceptis ad vitam potissimum civilem spectantibus, brevi acumine ingenii aciem demonstrandi, non inter Spartanos tantum [w] sed in omni fere Græcia, maximam admirationem meruisse. [x] Qualia cum ea fuerint, quæ viris his apud veteres dicta tribuuntur, patet non errasse PLATONEM [y], qui eam ob causam sapientum nomine illos dignos habitos fuisse tradit, refertque eos interdum convenisse, & Apollini præcepta sua dedicavisse, quæ postea in templo ejus Delphis inscripta fuerint. Quod si verum est, facile nos convincit, fieri potuisse, ut tantam sapientiæ celebritatem consequerentur, licet ex trivio petita hæc sapientia oculatioribus videri queat. [z] Concurrebant enim ad hanc famam sapientiæ tuendam, ingenii præstantia, politica prudentia, dicta atque præcepta civilia, & Laconica eloquentia, atque poëticæ facultatis præstantia: quibus partibus, si unam theologiam excipias, philosophiam, sive eruditionem potius Græcorum politicam tum temporis constitisse, tanquam verisimillimum nulli dubitamus asserere. [a] Mirum itaque non est, cum hoc viderint, recteque observaverint veterum quidam, [b] deletos ab iis ex Sapientum albo fuisse hos sapientes

s) Plura hac de re memoratu digna congessit diligentissimus IONSIVS *de script. Hist. phil. l. I. c. 16. p. 85.* alibique adhuc erit dicendi locus. Conf. GELLIVS *l. XVII. c. 4. Obs. Hal. T. III. obs. I. §. 15.*

t) *l. c. s. 35. & 89.* conf. ATHENAEVS *l. XV. p. 678.* & CASAVBONVS ad h. l. [illegible] scriptoris. u) *De poët. Græc.* [illegible]

w) Vid. PLATO *de leg. l. I. p. 5[illegible].* PLVTARCH. in *Apophthegm. Lacon. T. I. p. m. 3[illegible] seqq.* pluresque alii, qui Laconismum sermonis exposuerunt.

x) Conf. NIC. CAVSIN. *[illegible] eloq. Rom. l. II. c. 14. p. 102. seq.*

y) In *Protagora p. 343.* conf. PLVTARCH. in *Sol. l. c.*

z) Singularibus tamen dissertationibus id quod φιλοσοφικῶς dictum videri potest, explicavit B. BVDDEVS in *Sapientia Veterum, s. dictis illustrioribus septem sapientum Græciæ.*

a) Aliter visum cel. HEVMANNO *l. c. p. [illegible] seq.* cujus rationes cum nostris lector ipse expendat, atque conferat. Cogitanda temporum ruditas, quibus licebat mediocri eruditione excellere.

b) Vid. laudati LAERTIO *l. I. s. 40.* CICERO *de amic. c. 3.* PLVTARCH. *l. c.* & quæ supra hac de re dicta sunt.

tes Græciæ, quippe qui philoſophari eo modo non inſtituerunt, quemadmodum Thales inter eos cœpit, qui quod practicæ ſcientiæ ſpeculativam junxiſſet, maximus & celeberrimus inter eos a multis habitus eſt. [c] Septem vero, numero viros hos fuiſſe, conſtantiſſima veterum traditio eſt, varie tamen nomina iſtorum virorum afferuntur. Et plerumque quidem enumerantur, Thales, Solon, Chilon, Pittacus, Bias, Cleobulus, Periander, ultimus vero a multis Græcis monarchico, quod affectabat, imperio inviſis hoc numero excluditur, ejusque in locum MYSON Chenæus, vel Anacharſis quoque Scytha inſcritur. De hoc ſupra jam actum, ille vero non ex urbe, ſed ex vico, eoque obſcuro natus, [d] aratro potius curando, quam ſapientiæ tradendæ intentus, Timonis & Apemanti mores ſolitarios imitatus eſt, & a vanitate Græcorum mentem conſervavit puram, longe alio ſenſu ſapiens vocandus. Vnde a plerisque, quæ ei tribuuntur, dicta Piſiſtrato adſcribuntur, primusque forte PLATO eſt, qui ejecta ex ſeptem ſapientum Græciæ numero Periandro ſubſtituit Myſonem. [e] Ordine itaque hiſtoriam virorum diverſo animi & eruditionis charactere memorabilium expendemus, Thalete ad conſiderationem ſectæ Ionicæ, cujus auctor & philoſophiæ Græcæ quaſi parens fuit, ſervato.

Nomina ſapientum Græciæ.

Myſon.

§. IV. Primus atque prudentia civili clariſſimus poſt Thaletem fuit SOLON [f] Athenienſis, patre Execeſtide natus, homine tenuis quidem fortunæ, nec magnæ inter cives auctoritatis, nobiliſſimi tamen generis, quippe qui ejus origines a Codro ducebat. Salamine, teſte LAERTIO natus eſt, ubi & ſepeliri voluit, a parentibus tamen & domicilii loco Athenienſis dictus fuit. [g] Patre, quod PLVTARCHVS refert, nimia liberalitate opibus ita exhauſto, ut neceſſariis etiam deſtitueretur, mercaturam Solon ad quærendas vitæ neceſſitates exercuit, ita tamen, ut itineribus negotiorum cauſa ſuſceptis, ad augendas quoque animi divitias & experientiam firmandam uteretur. Erat enim in eo inſatiabilis diſcendi & ſciendi ardor, ſic ut moribundus quoque amicos colloquentes audire & ſermones eorum morti proximus intelligere deſideraverit. [h] Neque divitiarum tanta cura, quam diſcendi, in qua conſeneſcere ſe dixit. [i] Prudentiæ vero civili artique poëticæ animum applicuit, verſibus condendis adeo jucundus, ut magis, quam philoſophum deceat, luxuriatum fuiſſe objectum ſit; [k] in quo tamen ad vitæ inſtitutum, quod Solon ſequebatur, non reſpexerunt, qui Solonem ideo reprehenderunt, qui non ſcholæ, ſed vitæ philoſophatus eſt, & ad civitatis, in qua eminebat, mores, & decori rationem ſe attemperabat, unde & vitam profuſam & mollem ei objectam fuiſſe, mirum non eſt, etſi hoc cum fa-

Solon.

c) Inde proverbium *Thalete ſapientior*, (vid. PLAVTVS *Bacch. I. 2. 13. Capt. II. 2. 24.* ARISTOPH. *Nub. act. I. ſc. 2.* CICERO *de leg. l. II.*

d) LAERT. *l. I. ſ. 106. ſeqq.* MAX. TYR. *diſſ. XV.*

e) In *Protagora* conf. *Excerpt. Peireſc. p. 235.*

f) Res Solonis ex veteribus imprimis illuſtraverunt PLVTARCHVS in *Solone T. IV. p. m. 144. ſeqq.* & LAERT. *l. I. ſ. 45. ſeqq.* quæ cum aliis veterum locis contulit STANLEIVS *Hiſt. Phil. P. I. p. 28. ſeqq.* qui conſulendus eſt.

g) Conf. IOH. MEVRSIVS in *Solone c. 3. p. 7.* qui diligenter res archontis hujus collegit.

h) VALERIVS MAXIMVS *l. VIII. c. 1.*

i) PLVTARCH. *l. c.*

k) *ibid.*

facultatibus, quæ ei tribuuntur, modicis vix cohæreat.[l] Hac pangendi carminis felicitate viam sibi ad summam, quam inter Athenienses consecutus est, gloriam munivit. Cum enim Athenienses, pro recuperanda, quæ ad Megarenses defecerat, Salamina complurium annorum bellum molestissimum gessissent, adeo ejus postremo pertæsum est, ut legem scripserint, capitis pœna, ne quis rogationem ferret ad populum de Salamine recuperanda. Hæc quia Solon videbat & patriæ ignominiosa, & juventuti arma movere cupienti exitiosa, dementiam simulavit; cujus fama cum per urbem emanasset, compositos a se, quos edidicerat, elegos in forum se rapiens, pileatus & coronatus in suggestu præconis recitavit: tanto cum applausu, ut, incitante populum Pisistrato, ut consilium ejus de renovando bello sequerentur, lex abrogaretur, bellumque recrudesceret, [m] quod ducibus Pisistrato atque Solone non sine stratagemate[n] ita confectum fuit, ut Athenienses Megarenses delerent, Salamina recuperarent, jusque eorum a Solone apud reliquas Græciæ civitates, præcipue Lacedæmonios evidenter demonstraretur. [o] Hac via ingentem sibi gloriam comparavit, quam insigniter auxit, postquam bellum ab Atheniensibus contra Cirrhæos Delphici templi religionem profanantes arte & marte feliciter confecisset. [p] Cyloniumque tumultum extirpatis ejus sceleris ministris composuisset. [q] Cum vero[r] cives in veterem quoque de republica constituenda dissensionem relaberentur, quibusdam democratiæ faventibus, aliis paucorum dominatum præferentibus, quibusdam mixtam reipublicæ formam probantibus; & imprimis pauperes a fœneratoribus libertate, facultatibus & liberis quoque exuerentur [s] atque opprimerentur, Solonem rei afflictæ medicinam afferre posse rati, eum rogaverunt, ut rempublicam capesseret, & civium controversias componeret: qua in re etsi anceps hærebat Solon, patriæ tamen necessitati se non subtraxit, creatusque fuit archon Ol. XLVI. 3. Hic magno imprimis negotio se applicans, non concordiam tantum inter opulentiores & pauperes restituit, sed civitatem quoque a vetere disciplina totam solutam, Epimenide, qui tum urbem scelere Cylonio pollutam expiabat, [t] instigante & consiliis adjuvante, novis constitutionibus ordinavit, & ubi res tolerabilis erat, nihil movit, ne respublica misceretur, viresque amitteret omnes, lege publica contractum æs remisit, sicque corpora servientium per inopiam redemit, [u] populum in classes divi-

l) Vid. STANLEIVS *l. c. p.* 29. versus tamen, quos ex PLVTARCHO *l. c.* adducit, contemtum magis divitiarum, quam inopiam innuunt.

m) Narrant historiam DEMOSTHENES *de falsa leg. p.* 233. PAVSANIAS in *Atticis*, PLVTARCHVS *l. c.*

n) Vid. POLYAEN. *Stratagem. l.* 20. PLVTARCHVS *l. c.* AELIANVS *l. VII. c.* 9.

o) LAERTIVS *l. I. §.* 49.

p) Omnibus tamen Græcorum copiis præfectus Clisthenes, Sicyoniæ tyrannus, cui ut consiliis adesset, junctus est Solon. PAVSANIAS in *Phocicis c.* 37.

q) PLVTARCH. *l. c.* *r)* IDEM *l. c.*

s) Vel rusticas enim præstabant operas, sextantem fructuum pensitantes, unde Hectemorii & Thetes appellabantur, vel corporibus oppignoratis duci, ut vellent, a creditoribus poterant.

t) Hæc melius cohærent, quam EVSEBII, qui in *Chron.* expiationem urbis Ol. XLVII. 2. & SVIDAE qui XLIV. Ol. accidisse, tradit. Factam esse Olyp. XLVI. refert. LAERT. *l. c.* De ipsa expiatione urbis supra in Epimenide dictum.

u) Ejus rei memoria peculiari festo celebrata Athenis, quod Σεισάχθεια, id est, oneris excussio

ſit, & judicia inſtituit, [x] & optimis legibus rempublicam firmavit, quarum tanta apud ceteros quoque fama percrebuit, ut Romani, teſte LIVIO [z] mitterent Athenas, qui inclytas Solonis leges deſcriberent. Plurima quoque in iis egregia, laudeque digniſſima, etſi ſunt quoque aliqua, quæ viris legislatoriæ prudentiæ peritis diſplicuerunt, [a] inter quæ immerito refertur, [b] quod de Diis nihil ſanxerit, eorum enim cultui a Triptolemo jam proſpectum fuiſſe ſupra vidimus. Acceſſere & alia inſtituta, ad dandum legibus robur introducta, [c] quæ omnia non vi & tyrannide, ſed rationibus, obteſtationibus, precibus, blanditiisque populo perſuaſit. Tantumque hac ſapientia civili nomen & famam conſecutus eſt, ut ab ultima Scythia Anacharſis atque Toxaris, ut ſuo loco dictum eſt, ad eum accederent, amicitiam jungerent, diſciplinam ejus diſcerent. Perlatis legibus cum indies adirent, qui de legum ſenſu & uſu moleſte eum percunctarentur, ut carpendi licentiam & civium importunitatem evitaret, impetrata venia, ut abeſſe ſibi decennio liceret, conſcenſa navi primum in Aegyptum delapſus eſt, ibique cum Pſenophe Heliopolita, inter ſacerdotes, literatiſſimo juncta amicitia Aegyptiacam eruditionem didicit, [d] cui Aegyptii Græcam magnopere poſtponebant. [e] Inde in Cyprum navigavit, regi Philocypro conſiliis utilis indeque honoratus, Thaletem quoque inviſit, & reliquos quoque ſapientes Delphis & apud Periandrum conveniſſe dicitur, niſi tota illa Sapientum congregatio fabulis adnumerari mereatur: inter quas & colloquium cum Crœſo referendum eſt. [f] Obiit in inſula Cypro anno ætatis octogeſimo, &, ut juſſerat, in patria Salamine ſepultus, ejusque memoria tum Salamine tum Athenis ſtatua ei poſita honorata eſt. [g] Inter apophthegmata ejus ſunt, quæ ingenii acumen atque modeſtam philoſophiam omnino ſapiunt; carminibus enim ſententias inſeruiſſe philoſophicas, & intexuiſſe præcepta civilis ſapientiæ, non ut eam memoriæ traderet, ſed ut rationes actionum ita traderet, PLUTARCHUS refert. Inter iſtas enim ſententias eminent: rationem ducem ſequendam, cum malis non congrediendum, præclara ſtudioſe meditanda, mendacium fugiendum, amicitiam ſervandam, & quæ alia juris naturalis præcepta ſunt, quæ tamen philoſophum proprie dictum non faciunt. Celeberrimum ejus dictum eſt: Reſpice finem.

§. V.

cuſſio vocata, vid. PLUT. *l. c.* Reverendiſſimus POTTERUS *arch. Græc. l. II. c. 20. p. 399.*

x) *Citati.* POTTER. *l. I. c. 4. p. 11.* MEURSIUS in *Sol. c. 13. p. 44.* STANLEIUS *l. c. p. 36.*

z) *l. III. c. 31.*

a) THOMASIUS de *Iurispr. judic. p. 40. ſeq.* conf. Scriptores de legibus Solonis laudati FABRICIO *Bibl. Græc. Vol. I. p. 544. ſeq.*

b) MAXIMUS TYRIUS *diſſ. XXXIX.*

c) PLUT. *l. c.* GELLIUS *l. II. c. 12.*

d) PLUTARCH. *l. c.*

e) Notum illud: *O Solon Solon, vos Græci ſemper eſtis pueri, Senex vero Græcorum nullus. l. c.* Ibi vero legislatoriam prudentiam ex Moſis lege didiciſſe ſomnium eſt HUETII *Dem. Ev. Prop. IV. c. II. §. 6. p. 52. ſeqq.* jam enim leges condiderat, cum in Ægyptum proficiſceretur.

f) Nota hiſtoriola, quæ Solonem Crœſum divitiis ſe jactantem felicem reprehendiſſe narrat, monentem; ante mortem neminem beatum dicendum. Quam ſententiam in rogo conſtitutum recordatum exclamaviſſe: o Solon Solon, & ita ignem evaſiſſe. HERODOT. *l. I. c. 86.* NIC. DAMASCENUS in *exc. Peireſc. p. 456.* & DIODORUS *ib. p. 240.* Temporis vero rationes non conſpirare jam notavit PLUT. in *Solone.* nec IUSTINUS illa refert. *l. I. c. 7.* Chronologiæ tamen difficultatibus mederi ſtuduit MARSHAMUS *Can. Chron. Sec. XVIII. p. 625.*

g) KNERT. *l. I. §. 62.* PAUSANIAS in *Att. c. 16.* AELIAN. *l. XIII. c. 16.*

§. V. Post Solonem CHILON Lacedæmonius, filius Damageti, famam inter sapientes Græciæ nactus est.[b] Temporis, quo floruit, ratio incerta quidem est; LII. Olymp. enim senem jam fuisse, ait LAERTIVS, ephorumque fuisse Olymp. LV. Pamphila vero apud eundem, circa sextam, ait, ephorum fuisse, primumque instituisse, ut ephori regibus jungerentur, asserit; quæ cum duorum seculorum spatium antevertant, admodum dubiam faciunt Chilonis ætatem. Quam temporum confusionem ut tollant chronologi, subtilem magis quam verisimilem rationem ineunt.[i] Nos cum negari non queat, Olymp. VI. ephoros primum creatos fuisse sub Theopompo & Polydoro regibus, CXXX. post Lycurgum annis, & certum quoque sit, Eythydemo apud Athenienses archonte, qui hunc magistratum Ol. LVI. gessit, Chilonem apud Lacedæmones ephorum fuisse,[k] majorem numerum in Pamphilæ verbis excidisse suspicamur, & sequentia; καὶ πρῶτον ἔφορον γενέσθαι ἐπὶ Ευθυδήμου non ad ordinem ephoriæ trahenda esse putamus, sed ita vertenda: fuisse vero prius ephorum constitutum sub Eythydemo, primum vero instituisse ut regibus ephori jungerentur Lycurgum.[l] Duplici vero nomine sapientiæ titulum famamque meruit. In magistratu enim eo adeo in omnibus coluit justitiam, ut cum jam senex esset, dixerit aliquando:[m] sibi esse haud conscium, quod in tota vita præter rationem fecerit quicquam; præter unum, quo amico, quem juxta legis rigorem condemnavit, auctor fuit ut a se provocaret, amicum ita servaturus. Tolerandis quoque injuriis animum adplicabat patientissimum; vnde fratri, quod ipse ephorus factus haud esset indignanti, respondit; Ego pati injurias scio, non tu.[n] Alterum, quod nominis gloriam Chiloni comparavit fuit, quod duæ prædictiones ab eo eventum, quem præviderat, sortitæ fuerint. Quarum una Hippocrati Pisistrati parenti ob portentum, filium si suscepisset, fatalem fore prædixit: altera insulam Cythera Laconiæ Græciæ exitialem fore indicavit.[o] Quæ tamen non tam fuisse vaticinia, quam acutissimæ mentis insolentem εὐστοχίαν, vel inde patet, quod utrumque ex circumstantiis tam Hippocratis, quam situs insulæ colligere potuit.[p] In eo enim vir prudentissimus summam viri sapientis virtutem ponebat, ut futurorum providentiam justis rationibus colligeret.[q] Lacedæmonius[r] vero cum fuerit, dicta ejus acumen breve & Laconicum spirare, mirum non est:[s] inter quæ maxime nota illa: De mortuis non nisi bene; Comitem

 æris

b) LAERT. l. I. §. 68. seqq. STANLEIVS l. c. p. 62. BVDDEVS de Ethica Chilonis.

i) Vid. SCALIGER ad EVSEB. p. 67. ALDOBRAND. & MENAGIVS ad l. c. Laërt. MEVRSIVS in Laconicis l. II. c. 4. p. 110.

k) Vid. AVCTOR Olympiad. ad Ol. LVI. 1: Marmor Arundellian. MENAG. ad h. l.

l) Ait scilicet Laërtius: fuisse Ephorum Chilonem Olymp. LV. ut recte emendavit IS. CASAVBONVS. Pamphilam vero LVI. nominare. Sosicratem dicere, prius constitutum ephorum, archonte Eythydemo. Primum vero ephoros junxisse regibus Lycurgum, teste Satyro. Sic omnia plana esse putamus. Cum enim inter sapientes Græciæ Chilo numeratus fuerit, palam est, ad origines ephororum referri non posse. Omnes enim hos sapientes uno tempore vixisse recte monet CICERO de Orat. l. III.

m) LAERT. l. I. §. 71. GELLIVS N. Att. l. I. c. 3.

n) LAERT. l. c.

o) IDEM l. c. HERODOT. l. I. p. 44.

p) Citati.

q) Vid. HERODOT. l. VII. p. 292.

r) LAERT. l. I. §. 68.

s) Ideo vocatus βραχύλογος ib. §. 72. De qua ae

æris alieni miseriam, itemque, Nosce te ipsum; &: Ne quid nimis.[t] Quod vero Chiloni maximam apud rerum intelligentes laudem tribuit, eximium est, quod DIODORVS de eo habet testimonium.[u] Ita enim de eo: *Chilo consentientem cum sermonibus suis vitam agebat, quod raro admodum reperias. Plerosque enim ætatis nostræ philosophos videre est, pulcherrimis quidem utentes sententiis, moribus vero turpissimis, qui gravitatem ac prudentiam, quam aspectu verbisque promittunt, factis suis refutant. At Chilo præter constantem in omni vita virtutem multa & cogitavit, & dixit præclare, quæ memoria imprimis digna sunt.* Scripsit & ipse ᾀδόμενα more illius temporis, cujus præstantissimum fuisse hoc refert LAERTIVS:[x]

Aurum probare Lydius solet lapis,
Mentis vicissim aurum probat præstantiam.

Mortuus est juxta Hermippum, Pisæ, amplexus filium, qui ludis Olympiacis in cæstuum certamine vicerat, senii imbecillitatem immodica lætitia opprimente.[y] Omnes autem, qui ad istam panegyrin confluxerant, viro integerrimo justa persolverunt. Epistolam ejus, quam habet LAERTIVS[z] suspectam facit sophistarum Græcorum in iis fingendis industria,[a] & correpta, quam supponit, Periandri tyrannis, quam injuste Periandro exprobrari, postea demonstrabimus.

Pittacus.

§. VI. Quartum in Sapientum Græciæ numero laudant veteres PITTACVM Mitylenæum, in metropoli insulæ Lesbi natum, patre Cyrrhadio Thrace, matre Lesbia.[b] Natus Olymp. XXXII.[c] virili ætate Olymp. XLII. magno animo patriæ amore incitatus & a fratribus poetæ Alcæi adjutus, Melanchrum Lesbi & Mitylenes tyrannum interemit; eoque facinore illustrior a Mitylenæis factus imperator, cum classe adversus Athenienses missus est.[d] Variam in hoc bello fortunam expertus, Atheniensium ducem Phrynonem, corporis mole roboreque conspicuum ad singulare certamen provocavit, eique piscatoriis armis instructus occurrit, rete clypeo tegens, quo Phrynonem nihil tale expectantem involvit ac tridente hastaque peremit, sicque victoriam reportavit.[e] Ab eo tempore magno in honore fuit Pittacus apud Mitylenæos, adeo ut tyrannidem ei inter ingentes plausus & læta populi suffragia deferrent, dona ei offerrent amplissima, tantumque adjicerent agri recuperati, quantum vellet;[f] ille vero tantum accepit, quantum hasta ejecta esset emensa, quod Apollini dicatum

re supra diximus. Conf. ERASMVS *Chil.* *p.* 771. RHODIGIN. *antiq. lect. l. X. c.* 4.

t) Aureis literis Delphis dedicanda hæc dicta Græcos sanxisse refert PLINIVS *Hist. nat. l. VII. c.* 32. u) In *excerptis Peiresc. p.* 235.

x) *l. c. §.* 71. poëticam artem calluisse testis est LAERTIVS *l. c. §.* 68. qui ait: *elegiam scripsisse.*

y) IDEM *l. c. §.* 72. PLINIVS *l. c.* z) *§.* 74.

a) Id in genere de epistolis philosophorum observandum est.

b) LAERT. *l. I. §.* 74. SVIDAS in *Pittacus T. III. p.* 120.

c) Crœsi Lydiæ regis temporibus jungit HERODOTVS *l. I. c.* 5

d) STRABO *l. XIII. p.* 599. HERODOT. *l. V. p.* 204.

e) FESTVS v. *retiarius* POLYAEN. *Stratagem. l.* 25. qui observant, Romanorum gladiatores, qui retiarii appellabantur, ab hac Pittaci pugna exemplum accepisse. conf. LIPSIVS *Saturnal. l. II. c.* 8.

f) VALER. MAXIMVS *l. VI. c.* 5. PLVT. *amat.* LAERT. *l. I. §.* 78.

ratum Pittacium postea nomen servavit, partem sibi servavit, dimidium plus toto esse dicens.[g] Et meruit sane honorem atque famam, & sapientis politici titulum; etsi enim magna tum auctoritate erat instructus, ea tamen tanta animi moderatione usus est, ut Alcæum poëtam,[h] ipsi vehementer adversantem & proscindentem, tantummodo, quid in opprimendo posset, admoneret. Legibus quoque rempublicam instruxit saluberrimis, inter quas duplicem potissimum pœnam ebrio peccanti constituit, quod hoc vitio maxime Lesbi incolæ laborarent,[i] Crœsum quoque salutari monito astuque ab expeditione navali contra insulanos Græcos deterruisse dicitur, corpus vero tritico molendo exercuit, unde postea cantilena conficta est, ἐπιμύλιον dicta?[k] Decem vero annos principatum tenuit, pace vero parta & republica ordinata reclamantibus civibus eum deposuit, decemque annos privatam vitam egit. Vixit LXX. amplius annis, Olymp. LII. 3. vita functus.[l] Moderationem animi non in recusata tantum Crœsi regis pecunia, sed in ferendis quoque uxoris superbæ & imperiosæ injuriis[m] & æque accepta filii morte casu interfecti monstravit: Vnde facile ei fuit, eleganter de moribus & civili virtute disserere, quo sententiæ atque apophthegmata referenda sunt, quæ passim apud veteres[n] ei tribuuntur, quæque animum bonum, temperantem, providum futuri, proximi amantem, injurias tolerantem, honestatis studiosum, disciplinæ patientem, veritatem, fidem, experientiam, dexteritatem, societatem, diligentiam, œconomiam, artem, pietatem, constantem commendant. Scripsit more seculi ᾀδόμενα & elegiam.[o] Necessitati ne Deos quidem reluctari ex recepta sine dubio tum inter plerasque gentes de fato sententia dixit.[p] Symbolum vero ei tribuitur: Nosce tempus opportunum. Fuit vero & alius Pittacus legislator.[q]

§. VII. BIANTEM Prienæum, quod Ioniæ oppidum fuit, Teutami filium,[r] non inter septem tantum Græciæ sapientes retulerunt veteres,

Bias.

g) Dedecus nempe judicans virtutis gloriam magnitudine pretii minuere LAERT. l. c. Hesiodi vero hæc sententia est, qui ἔργ. v. 40. Πλέον ἥμισυ παντός. Varias vero proverbii hujus significationes enucleare hujus loci non est. Conferendi vero ALDOBRANDINUS ad. l. c. Laert. ERASMVS in Adag. Chil. I. c. 9. Acta Philos. Vol. II. p. 131.

h) Vtebatur celebris hic poëta lyricus arte sua ad excitandos exules contra patriam, v. HERODOT. l. V. STRABO l. XIII. VAL. MAXIM. l. IV. c. 1. De odis ejus deperditis earumque fragmentis vid. FABRICIVS Bibl. Græc. Vol. I. p. 541. seqq.

i) LAERT. l. I. §. 76. Vapulat hæc lex celeberrimo HEVMANNO Act. Phil. Vol. II. p. 533. seqq. cujus rationes excutere, instituti nostri non est. Hoc unum monemus, respiciendum esse ad circumstantias Lesbiorum, qui cum vinum generosissimum insula produceret, ebrietati se dedentes malis plurimis rempublicam affecerunt, ebriique discordiarum sparserunt semina. Cujus rei testis est ipse Alcæus poëta rebellium civium princeps, ebrietatis vitio famosus. Quoniam itaque ebrietas reipublicæ Lesbiorum exitialis erat, recte fecisse censendus est Pittacus, qui gravi poena eam, ne noceret, coërcuit.

k) AELIANVS l. VII. c. 4. PLVT. Sympos. sept. Sapient.

l) VAL. MAX. l. c. LAERT. l. c.

m) PLVTARCH. de animi tranq. LAERT. l. c. §. 81.

n) LAERTIVM l. I. §. 77. PLVTARCHVM in convivio VII. Sap. STOBAEVM Serm. III. ed. Grot. XXVIII. p. 86. ed. Wechel. quam in seqq. sequemur. AVSON. Sent. VII. Sap. p. 110.

o) LAERT. l. I. §. 78.

p) Occurrit enim eadem sententia apud EVRIPIDEM in Helena, & PHILEMONEM, immo in theogoniis quoque veterum, & ex earum quoque systemate, quale supra adumbravimus, necessario fluit.

q) LAERT. l. I. §. 79. Addi is potest legislatoribus veterum a FABRICIO memoratis B. Gr. Vol. I. p. 529.

r) LAERT. l. I. §. 82. seqq. STANLEIVS p. 69. seqq.

res, [s] ejusque ſapientiam extollunt, ſed & reliquis ſapientibus omnibus prætulit Satyrus. [t] Ipſe quoque Bias viaticum ab adoleſcentia ad ſenectutem ſapientiam comparandam eſſe ſuaſit, quippe quæ ſola ſit certa veraque poſſeſſio. Nomen tamen atque honores ſapientis viri non tam eruditionis elegantia, quam animi generoſitate amoreque civium & virtutis præſtantia ſibi comparavit, ſi vera ſunt, quæ veteres, Satyrus, Phanodicus, aliique narrant: [u] Captivas redemiſſe puellas Meſſenias, ſibique filiarum loco enutritas tandemque dotatas Meſſanam parentibus remiſiſſe. Brevi poſt, cum de tradendo ſapientiſſimo inter Græcos viro tripode aureo controverſia eſſet, vel puellæ, quod Satyrus ait, vel, quod alii volunt, illarum pater in concionem venit, & expoſitis quæ ſibi feciſſet, Biantem ſapientem nominavit, ſequente concionis conſenſu, quæ tripodem ad eum miſit, ipſe Deo Apollini, vel Herculi Thebano, ut alii referunt, tradendum judicavit. Quæ Biantis gloria virtutem moralem & civilem ejus laudat, ſatisque probat ea, quæ de ſignificatione nominis ſapientis his viris tributi ſupra diximus. Fuit vero in Biante non privata tantum virtus, ſed publica quoque in patriam pietas, quam miro & ingenioſo ſtratagemate ab obſidione liberaviſſe narrat LAERTIVS. [x] Scilicet in id maxime connitebatur vir optimus, ut animi divitias virtute colligeret, & intemeratas ſervaret, quæ nec Deorum nec mortalium manibus labefactari queunt. Vnde cum patriam Prienen hoſtes invaſiſſent, omnibus pretioſa, quæ habebant, corradentibus, ut aufugerent, ipſe ſolus nihil collegit; & rei inſolentiam mirantibus reliquis, rogatus cauſam reſpondit: Omnia mea mecum porto. [y] Produnt hanc animi virtutem ſapientiæ præcepta ab eo prolata, quæ nobis ſervavere, PLVTARCHVS, LAERTIVS, STOBAEVS, AVSONIVS, [z] quæ conſcientiæ bonitatem, & rectitudinem, animum nihil cupientem; avaritiæ fugam, pudicitiam, innocentiam, animique moderationem, etiam in legum obſervantia proditam commendant. Non vero animi tantum virtute enituit, ſed ingenii quoque præſtantia, & civili, quæ apud viros principes & reipublicæ gubernaculis admotos, floruit, eruditione; cujus ſpecimen non ſolum feliciter ſolutum regis Amaſis ænigma eſt, [a] incertum enim an non totam hiſtoriam jucunditatis cauſa effingendam ſibi ſtatuerint, qui convivium ſeptem ſapientum nobis narrant, [b] ſed & illud, quod veteres de eo teſtantur, [c] neminem cauſas melius peroraſſe Biante. Virtute quoque poetica excelluiſſe ᾀδόμενα teſtantur, quæ nobis ſervavit LAERTIVS. [d] Quam

s) VAL. MAX. *l. III. c. 3.* CICERO *de amic. c. 60.* AVGVSTIN. *de C. D. l. XVIII. c. 25.* GELLIVS *N. A. l. V. c. 11.*

t) Apud LAERT. *l. c.*

u) *l. c. ſ. 82.* Satyri vero, peripatetici philoſophi fidem veteres laudarunt, vid. IONSIVS *de S. H. P. l. II. c. 11. p. 169. ſeqq.*

x) *ſ. 84.*

y) VALER. MAXIM. *VII. c. 2.*

z) Locis *præc.* §. *not.* (*n.*) nominatis.

a) PLVTARCH. *l. c.* Poſtulaverat ſcilicet rex Aethiopum ab Amaſi, Aegypti rege, ut mare ebibat. Is conſulto de ſenſu ænigmatis Biante, reſponſum tulit: Iubendum Aethiopem fluvios in mare decurrentes detinere, quousque mare ebiberit.

b) Talia enim multa in hoc convivio narraſſe PLVTARCHVM quilibet palpat. Non abludit tamen hiſtoriola a more regum veterum, ænigmatibus inter ſe certandi.

c) LAERT. *l. I. ſ. 84.*

d) *ſ. 86.* qui & refert, ſcripſiſſe de Ionia ad duo millia verſuum.

Quam eruditionis præstantiam cum jungeret cum sapientia, nunquam ad malam causam ea abusus est, virtutemque sapientiæ comitem adsciscens, sapientis nomine dignum se reddidit. Erat enim in ea sententia, quam auream merito dixeris: [e] Qui sapientiæ vacant inani, eos noctuæ similes oculis esse. Hujus enim oculos nocte quidem valere, sole autem splendente cœcutire; sic etiam talium quidem mentem acutissimam esse in vanis contemplandis, ad veri autem luminis objectum motum caligare. Obiit vir optimus admodum senex, cum bonam causam perorasset & vicisset, reclinato in gremium nepotis capite animam efflans, & ob insignia in patriam merita magnifice sepultus, & sacello, quod Teutamium appellatum est, honoratus. [f] Symbolum fuisse dicitur: Plurimi mali sunt, unde ita amare jussit, tanquam osurum. [ff]

§. VIII. CLEOBVLVS Lindo ortus, quod oppidum est Rhodi, quanquam alii ex Caria fuisse dicunt, [g] Evagoræ filius & genere, quod ab Hercule duxit, corporis viribus atque forma, immo & robore omnes sui temporis antecelluit. Sapientiæ vero discendæ avidissimus in Ægyptum profectus est, ut sacerdotum eruditionem [h] & theologiam disceret. Et ex hac quoque Ægyptiorum disciplina arcessendum est, quod non ᾄσματα tantum sed & γρίφους, id est ænigmata & obscuras quæstiones scripserit, [i] quod eruditionis genus in Ægypto, Æthiopia, Arabia, aliisque orientis regionibus obtinuit. Tanta vero in his griphis struendis facilitate utebatur, ut ad Ægyptum usque quæstiones nonnullæ ab eo & filia propositæ dimanarent. Habebat enim filiam, cui nomen Eumetidis erat, quæ vero vulgo de patris nomine Cleobulina vocabatur, quæ parentis disciplina enutrita, & carmina feliciter canebat, & ænigmata componebat, ob sapientiæ acumen celeberrima. [k] Parentem vero atque filiam non eleganti tantum, sed & civili eruditione eminuisse, animumque habuisse civili prudentia æque ac humanitate conspicuum: [l] Cleobulum quoque, qui Lindiorum tyrannus fuit, civibus humaniter & populariter imperasse, veteres tradunt. Sententiæ ejus, quas refert Demetrius Phalereus apud STOBAEVM, eo

Cleobulus.

e) Apud Demetrium Phalereum *de dictis VII. sapientum*, quem servavit nobis STOBAEVS *serm. XXVIII. p. 87.*

f) LAERT. *l. I. f. 88.*

ff) Recte ita sententiam explicari secus, quam ARISTOTELES fecit, *Rhetor. l. II. c. 13.* ratio addita evincit, unde patet & CICERONEM *de amicitia c. 16.* male eam interpretari. conf. *Act. philos. vol. II. pag. 530.*

g) LAERTIVS *l. I. f. 89.* STANLEIVS *P. I. p. 73.*

h) Theologiam potissimum & religionem fuisse supra docuimus; unde mirum non est, templum Minervæ a Danao olim fundatum eum restauravisse.

i) LAERT. *l. c.* sunt autem griphi quæstiones ænigmaticæ, quæ in conviviis proponuntur. vid. ATHENAEVS *Deipnos. l. X.* ALDOBRANDINVS *ad l. c. Laërt.*

k) Plura de ea PLVT. in *Conviv.* qui tamen, ubi σοφίην vocat, non ad philosophiam, sed ad eruditionem ejus temporis, quæ ænigmatibus & poëtica virtute eminebat, respexit, ut sequentia clare docent. Delenda est itaque ex numero mulierum philosophantium, cui eam inseruit MENAGIVS *Hist. mul. phil. ad calc. Comm. in Laërt. p. 487.* Laudanda vero, quod, etsi magna fama celebraretur, tamen animum non extulerit, cujus specimen est, quod refert CLEM. ALEX. *Strom. l. IV. p. 523.* eam hospitibus patris pedes lavisse. Exemplum griphi ab ea conditi est, de patre duodecim liberorum, nepotum triginta, quod imagine explicat MEIBOMIVS *ad* LAERT. *p. 56.* in quo tamen acumen desideratur.

l) PLVT. *l. c.*

eo tendunt, ut parentum reverentiam, animæ cum corpore sanitatem, discendi industriam, linguæ moderationem, pietatem & justitiam, amorem etiam erga inimicos, prudentiam in conjugio, moderationem in divitiis & paupertate commendent, & in malos bonum civem sapientiæ præceptis arment.[m] Symbolum vero ei tribuitur: Modus optimus.[n] Obiit senex annorum LXX.

Periander.

§. IX. Tandem & PERIANDER nobis dicendus est, cujus historiam tanto odio fabulisque ex invidia conflatis onerarunt Græci, ut insanivisse dicendi essent, qui monstrum hominis & fœdissimum tyrannum inter sapientes Græciæ numeraverunt, si ista vera essent.[o] Supra enim observavimus, non artis tantum poëticæ præstantiam, sed & ἀρετὴν πολιτικὴν sapientis titulum viris his conciliasse. Quæ causa fuit, ut quidam veterum duos Periandros comminiscerentur, unum Corinthi tyrannum sceleribus & tyrannide abominabilem, alterum Ambraciotem, virum bonum & sapientem, qui inter sapientes Græciæ numeratus sit;[p] cui opinioni veterum relationes & innumeræ, quæ de Periandri convivio septem sapientum narrantur historiolæ contradicunt.[q] Non detinebimus lectorem prolixa narratione, qua ratione Periander Cypseli filius illustri stemmate natus ad imperium pervenerit, illudque mille sævitiarum modis exercuerit. Legenda hæc sunt, quia longiora sunt, ut hic locum capiant, apud HERODOTVM[r] LAERTIVM,[s] PLVTARCHVM,[t] SVIDAM[u] aliosque his similes, qui veterum fabulas haud raro exiguo judicio fideque consarcinaverunt. Sufficit indicasse, objici Periandro,[x] introduxisse apud Corinthios sævissimam tyrannidem, consilio Thrasybuli Mileti tyranni, optimates e medio sustulisse, satellitibus stipatum incessisse, uxorem gravidam calce petiisse, ut moreretur, & cum ea defuncta concubuisse, pellices cædis hujus auctores vivicomburio delevisse, & flagitiorum ejusmodi sexcenta alia exercuisse. Admodum vero suspecti Græci sunt, qui ejusmodi historias nobis narrant, tum quod satis prodant, cur tanta Periandro conflata sit invidia, tum quod non tam malum fuisse virum circumstantiæ luculenter loquantur. Lachrymarum vero & indignationis causa non alia fuit, quam quod suppressa optimatium potentia monarchicum imperium introduxit. Nihil enim Græcis intolerabile magis fuisse, quam unius imperium, tot pro libertate gesta cruenta bella, toties effusus contra reges finitimos libertatis Græciæ oppressores sanguis, tot ob Pisistrati aliorumque, qui cetera clementer imperaverunt, potentiam congestæ querelæ, lachrymæque ostensæ, tot disertissimo-

m) Sui ipsius explorationem quotidianam commendavit LAERT. *l.c.* & MENAG. *ad h. l.*

n) Male hoc dictum explicat GRACIANVS vid. *Act. phil. vol. II. p. 528.*

o) Ita etiam BAYLE *Dict. T. III. art. Periandre p. 662.* qui tamen criticum acumen, quo pollebat, non satis adhibuit.

p) LAERT. *l. I. §. 98.* AELIAN. *l. XII. c. 35.*

q) Conf. PLATO in *Protag. T. I. p. 343.* & post eum plures, imprimis PLVT. *l. c.*

r) *Lib. I. p. 3. l. V. p. 202.* Qualis vero Herodoti fides sit, qui fabularum parens audit, notum est.

s) *l. c.* Et hic quoque bona, mala, omnia corradit.

t) *l. c.* De eo infra dicendum.

u) In *Periander.*

x) Disserit de his BAYLE *l. c.*

tissimorum virorum invectivæ, & in his imprimis DEMOSTHENIS,[y] manifeste loquuntur, Græcosque in monarchomachorum albo loco eximio ponunt. Nec potuit absolutum Periandri imperium gratum esse Corinthiis, qui licentiam Græcæ nationis sequentes, aristocratiam vehementer deperibant, id quod fabulæ de convivio septem sapientum apud Periandrum architecti ipsi produnt, qui tales dictis viris sermones tribuunt, qui ad exsecrandam monarchiam & commendandam aristocratiam unice collineant.[z] His accedit, Periandrum imperium civili potentia munivisse, bella gessisse studiose, remigiisque & triremibus ædificatis late utrumque tenuisse mare,[a] quæ non poterant non Græcis otio & pace alte sopitis accidere molestissima. Maxime tamen omnium invidiam ei conflavit severissima disciplina. Cives enim mancipiis nolebat abundare, nec otio vacare patiebatur, ingeniosus ad ea invenienda, quibus eos occupatos redderet, negotia. Si in foro desidens quispiam fuisset, mulcta ei erat subeunda, recte enim & prudenter conspirationem, rebus sic stantibus, timebat.[b] Admisit quidem civium concilium, sed potestatem ademit. Mulieribus in panegyri mundum detraxit, ut modestiam discerent. Servos haberi vetuit, luxuriam sustulit, ebrietati & gulæ mulctam dixit, homines nequam & facinorosorum fecem mari mersit, sicque luxuriam Græcorum modestia, labore, continentia, frugalitate emendare conatus fuit. Hæc non poterant non esse Corinthiis intolerabilia, qui more Græcorum conviviis, commessationibus, otio, luxuriæ, vitæque solutæ & disciplinæ severioris impatienti adeo litabant, ut pro hac licentia verius, quam libertate, tanquam pro aris & focis pugnarent. Annon hæc omnia suffecerint, ad ipsam quoque virtutem invidiosis fabulis traducendam, & tyrannidis scelera illi affingenda? Detrahunt his, quæ Periandro objiciuntur, magis adhuc fidem, quæ HERACLIDES[c] de eo refert; tributis cives non onerasse, contentumque fuisse vectigali mercium & certis proventibus; vehementer odio habuisse malos, dilexisse sudorem atque diligentiam.[d] An hæc vero tyranni adeo mali artes sunt? Quid quod ipsi fabularum Periandrearum architecti suas narrationes suspectas reddunt, propria vineta lædentes. Narrant enim, Periandrum, tyrannide tanquam paterno morbo correptum, conatum fuisse, eo emergere, quantum potuerit fieri, salutaribus utendo hominum sapientum colloquiis, eosque ad se invitando.[e] Etsi vero multis argumentis tota de isto septem sapientum apud Periandrum convivio

 tradi-

y) In *Philippicis*.

z) Dixisse enim fertur Solon: *Ita gloriam consecuturum tyrannum, si unius imperium in popularem reipublicæ statum convertat*. PLVT. *l. c. p.* 293. Paria & ceteri proferunt. Bene vero est, quod ipse PLVTARCHVS sub Niloxeni persona fateatur, multa falso credi, multosque esse, qui sinistris rumoribus de sapientibus viris delectentur, quos vel ipsi sibi confingunt, vel ab aliis promte accipiunt. Quibus habes clavem totius rei.

a) LAERT. & SVID. *ll. cc.*

b) NICOL. DAMASCENVS in *Excerpt. Peiresc. p.* 450. & ex eo SVIDAS *l. c.* Prædixit hæc Pythia, quæ de ejus nativitate:

Conceptum pariet saxum grave, Labda, monarcha
Qui cadet in cives, emendabitque Corinthum.

c) *De Politiis p.* 17.

d) Mitem initio, benignumque fuisse fatentur apud LAERT. *l. I. s.* 96. & tamen de crudeliter occupata Corintho queruntur, parenti quoque successisse tradunt. Ita male omnia cohærent.

e) Ita PLVT. *l. c.*

traditio ſuſpecta admodum eſt, [f] concedunt tamen Græci mendaces, ſed mendacii non ſatis memores, amorem ſapientiæ pectus Periandri inſediſſe. Nec ubique inter ſe fabularum harum artifices conſentiunt, mendaciumque ſæpe non cohæret, tamque aperte veriſimilitudinem lædunt; ut inſaniendum ſit, ſi iis fides danda: cujus exemplum lepida de morte Periandri traditio eſſe poteſt, quam ad puerorum magis fabulas, quam virorum hiſtorias relegandam eſſe, quilibet, qui vel mediocri ſenſu veri gaudet, ſentiet. [g] Addimus his merito, non tantum fidem ſubleſtam fabularum Periandrearum narratores prodere, ubi ad incertas traditiones, & vulgi rumores provocant, ſed & cenotaphium, quod ei Corinthii poſuerunt contrarium evincere, totum in ejus laudes excurrens. Ita enim ſe habuit inſcriptio: [h]

Et ſophia & numis Periandrum terra Corinthus
Clarum littoreo continet alma ſinu.

Quis execrabilem tyrannum poſt mortem, ubi metui deſiit, tantopere laudari crediderit? Longe quoque alia ſunt, quæ ſententiæ ei a Demetrio tributæ poſtulant: [i] Rem omnem conſiderandam; temeritatem periculoſam eſſe, voluptates eſſe mortales, virtutes immortales, in ſecundis moderationem, in adverſis prudentiam adhibendam. Amicis in ſecundis & adverſis eundem præbendum; & quæ refert LAERTIUS: [k] nihil pecuniarum cauſa agendum; his qui tuto regnare volunt nitendum, ut benevolentia non armis ſtipentur, ſecreta non prodenda, promiſſa ſervanda, & alia, egregiam moralis atque civilis ſapientiæ eruditionem ſpirantia. [l] Quæ cum ita ſint, ex ſapientum Græciæ numero, non excludendus eſt Periander, licet certamini de tripode dando ſapientiſſimo non intereſſe potuerit. Quod ſi vero concedamus, tyrannidem exercuiſſe, certum tamen eſt, politica prudentia & artis poëticæ facultate excelluiſſe; [m] quod ſapientis tum titulum

f) Ad evertendam narrationis de iſto convivio fidem ſufficeret prudentis lectoris attentio, quæ frigida ſæpe acumina, fabellas manibus palpandas, narrationem ἦθος Periandri non ſequentem, & alia ejusmodi facile ſentiet, & conjiciet incertis vulgi rumoribus, & ſtudiis ſophiſtarum in ejusmodi argumentis eloquentiam quærentium totam fabulam deberi. Quin & ipſa PLUTARCHI præfatio ſatis prodit, quam difficile ſit his narratiunculis fidem dare: ſolebantque ex inſtituto, uti ſupra obſervavimus, fictis ejusmodi conviviis ludere veteres. Sed ut manifeſta fiat fabula, ex rationibus temporum oſtendi meretur, quam male hæc cohæreant. Ante miſſum ſcilicet ad Græciæ ſapientes viros tripoda, illud ſeptem ſapientum collegium Græcorum ore non celebratum fuiſſe, nec extitiſſe, in confeſſo eſt. Accidiſſe vero illud certamen Olymp. XLIX. 3. ex LAERT. *l. I. ſ. 22.* ſupra probavimus. Obiit vero Periander Olymp. XLVIII. 4. & quidem octogenarius, adeoque annos tres prius quam iſta contigerant. Quomodo itaque ſapientes Græciæ convocare potuit, qui tum nondum celebrarentur, &, qua tales, nondum eſſent. Annon hic mendaces Græcos oportebat eſſe memores. Alia fabulæ argumenta tacemus.

g) Narrat LAERT. *l. c. ſ. 96.* moerore confectum exceſſiſſe e vita, cum autem ſepulchrum ignorari vellet, duos juvenes juſſiſſe noctu certa via, primum, qui occurriſſet interficere, ac ſepelire. His alios ita immiſiſſe quatuor, & his ita plures, qui priores occiderent. Primis vero ſe occurriſſe, ſicque interfectum & ſepultum eſſe. Aſt ſi hæc vera ſunt, unde nota? ſi omnes interfecti, quis hiſtoriam rei geſtæ enarravit? Si enarrata fuit, cur non notum ſepulchrum? Verum de fide hiſtorica non cogitabant, qui ingenii cauſa talia excogitabant, ſophiſtæ & eloquentiæ magiſtri. Talis etiam Arionis hiſtoria eſt.

h) LAERT. *l. I. ſ. 96.*

i) Apud STOBAEUM *Serm. XXVIII. p. 87. 88.*

k) *ſ. 97. 98.*

l) Conf. AUSON. *l. c. p. 100.*

m) Scripſit enim duo millia verſuum, admonitiones exhibentium LAERT. *l. I. ſ. 97.*

lum meruisse, supra demonstravimus. Obiit admodum senex ætatis LXXX. anno, Olymp. XLVIII. 4.

§. X. Etsi vero septem hi viri singulari prorsus titulo sapientes dicti fuerint, putandum tamen non est, omnibus illius ætatis hominibus inter Græcos naturam novercam fuisse, ingeniumque atque sapientiam denegasse: quoniam vero Thales sapientiam meditatione & ratiocinatione justa tum demum cœpit in artis formam redigere, & potissima eruditionis laus poëtis & nomothetis, sive principibus civitatum concedebat, alii, quibus ad hunc honoris gradum pertingere non licebat, sapientiæ famam licet eam meruissent, non consecuti sunt. Extulit tamen circa hæc tempora inter Græcos ingenium ad veritates morales elegantissimo habitu tradendas aptissimum, AESOPUS

Æsopus.

et pueris notus & qui nondum ære lavantur.

Ejus enim fabulæ & apologi nunquam non non puerorum tantum jucundæ oblectationi, sed & virorum amori & animorum emendationi inservìverunt, unde indictum eum abire institutum nostrum, atque capitis hujus argumentum non sinit.

§. XI. Æsopi vitam satis prolixam debemus Maximo Planudi, monacho Constantinopolitano, ex cujus scriniis circa Sec. XIV. primum prodiit. [n] Tantis vero fabularum non cohærentium, sibique contradicentium plaustris, tot absurdis historiolis, tot ἀναχρονισμοῖς & apertis mendaciis ista vita scatet, ut mendacem Græcum auctorem facile sentire liceat; [o] eaque magis ad sopiendos infantes, & anus occupandas, quam ad juvandam historiam veterum literariam conscripta videatur. Vnde bene de historia veteri post alios meruit GASPAR BACHETUS MEZIRIACUS, quod paulo accuratiorem vitæ Aesopi descriptionem ex veteribus collegerit. [p] Immo ubi hos quoque sequimur, fatendum est, tam incertas esse atque confusas de Aesopo veterum scriptorum traditiones, ut, quid certi statuendum sit, vix liqueat, indeque occasio viris doctis enata sit statuendi, Aesopum non alium fuisse, quam Assaphum poëtam Israelitam, [q] vel plane negandi, quod unquam Aesopus in rerum natura extiterit. [r] Primus enim, qui Aesopi meminit est HERODOTUS, [s] qui & sesquiseculo junior est Aesopo, & fidem apud rerum intelligentes tantum non omnem amisit, qui tamen, cum & ipse fabulas jam suo tempore in historia Aesopi detexerit, facile inde colligi potest, quam incerto fundamento ea nitatur.

Vita ejus.

n) Vid. FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. I. p. 389. vol. X. p. 533.* De auctore vero CASIM. OUDINUS *de S. E. T. III. p. 720. seqq.*

o) Conf. BAYLE *Dict. T. II.* art. *Esope.* FABRICIUS *l. c.* & quos laudat. *Acta philos. vol. I. p. 963.* & qui in compendio ejus mendacia exponit FR. VAVASSOR. in doctissima exerc. *de dictione ludicra Opp. p. 4.*

p) Prodiit *Burgis 1632. 8.* quia vero rarius occurrebat, repetita editio in *Mem. de literat. Tom. I. p. 90. seqq.* & in *Opusculis ejus Hag. 1716.* conf. *Acta Erud. 1716. p. 449.* Latine versa præmissa est *Aesopi fabulis Oxon. 1716.* & germanice inserta *Actis phil. vol. II. p. 253. seqq.*

q) Vide laudatos *Act. phil. vol. I. p. 948.*

r) *Ibid. p. 951. seqq.* qui hanc sententiam de Aesopo probabilissimam esse multa eruditione contendit, dignus qui expendatur.

s) *Lib. II. c. 134.*

tur. Verum hæc plerumque rerum vetuſtiſſimarum conditio eſt, ut tot difficultatibus earum hiſtoria prematur, quæ prudentioribus pyrrhoniſmum ſuadent hiſtoricum. Ob magnum tamen veterum conſenſum, qui de Aeſopi exiſtentia nunquam dubitarunt, veriſimili ratione credi poſſe exiſtimamus, fuiſſe Aeſopum, & inter Græcos apologis atque fabulis prolatis nomen eſſe conſecutum, licet non inviti fateamur, nec ſcripſiſſe fabulas Aeſopum, nec eas, quæ hodie ſub ejus nomine feruntur, eſſe genuinos ejus fœtus. Non vero certiora ſunt, quæ de rebus atque hiſtoria ejus paſſim narrantur. Patriam detegere, impoſſibile fere eſt, adeo veteres de ea diſſentiunt.[t] Quibusdam enim Lydia eum genuiſſe, Sardesque metropolis patria fuiſſe dicitur, alii inſulam Samum ponunt,[u] Meſembriam Thraciæ alii.[x] Plerique tamen Phrygem vocant, Armorii vel Cotyæi oppidi civem.[y] Quibus tantiſper accedere licebit, donec certiora edoceat alius.[z] Servum fuiſſe dubio caret, deformem vero, lingua balbum, gibboſum voraciſſimumque, qualem depingit PLANUDES, inter fabulas Græculi numerandum eſt, recte a viris doctis rejectas;[a] nihil enim tale Æſopo ſcriptores veteres tribuunt, tradit vero anonymus vetus,[b] ingenio fuiſſe natura eleganti & naturali inclinatione arti muſicæ adhæſiſſe. Primam ſervitutem, ſi eidem credendum, Athenis apud Demarchum, cognomine Caraſiam, ſervivit, ubi ingenium, quantum ſervilis conditio ſinebat, excoluiſſe, probabile eſt; licet naturali magis ingenii bonitati, quam arti ſapientiam moralem debuiſſe certum ſit. Poſt Athenienſem dominum, Xanthum Samium & poſt hunc Samium philoſophum Idmonem vel Iadmonem nactus eſt,[c] & apud hunc una cum Rhodope celeberrimi nominis & pulchritudinis ſcorto ſerviviſſe dicitur: tantopere illi quoque carus, ut eum deperierit, quod tamen cum aliis, quæ in Rhodopes hiſtoria occurrunt fabulis, inter Græcorum mendacia referendum eſt.[d] Quoniam vero ingenii elegantiam, animique probitatem domino haud uno ſpecimine probaverat, liber ab eo dimiſſus eſt. Ex Samo in Græciam poſtea delatum ingenii acumine & fabularum lepore adeo innotuiſſe contendunt, ut non ſolum ad convivium ſeptem ſapientum a Periandro adhiberetur, miſſus a Crœſo, ſed & regi huic eſſet chariſſimus, cujus gratiam aucupatum fuiſſe prudenti ſermone, cum Solon ejus divitias & felicitatem contemneret, ferunt, qui Crœſum Aeſopi rogatu ſeptem ſapientes ad ſe vocaviſſe cum PLUTARCHO[e] aſſerunt. Verum in tota hac hiſtoria tot temporum rationes ſibi invicem contradicunt, ut quod ſupra jam evicimus, novo argumento hinc pateat, Plutarchum poſthabita fide hiſtorica & veriſimilitudinis legibus, ex rumuſculis

t) MAXIMUS TYRIUS *diſſ. XX.* qui tamen *diſſ. XXXIII.* Phrygem vocat.

u) Scholiaſtes ARISTOPHANIS.

x) Apud SUIDAM in *Aeſopus T. I. p. 660.*

y) AELIANUS *l. X. c. 5.* PHAEDRUS *l. III. prol. v. 52.* SUID. *l. c.*

z) Samum quidem præfert Meziriacus, quia in hac inſula ſervivit. Non vero inde ſequitur, patriam fuiſſe, ſerviverat enim antea Athenis: unde in inſulam demum translatum fuiſſe, ſequitur.

a) Vid. laudati FABR. *Bibl. Græc. vol. I. p. 389.*

b) Is extat inter APHTHONII *opera.*

c) SUIDAS *l. c.*

d) Peculiari articulo: *Rhodope*, de hoc ſcorto egit P. BAYLE *Dict. T. III.*

e) PLUT. in *conv. ſept. ſap.* & ex hoc alii.

fculis tantum vulgi & communi traditione, fuoque ingenio convivium fuum more veterum confcripfiffe, ut lectorem delectaret. [f] Vnde & omnes ejusmodi de Aefopo fabulæ merito rejiciuntur, nec certius eft, quod de Athenienfibus, ab Aefopo, ut Pififtrati dominatum patienter ferant, fabula de ranarum rege edoctis PHAEDRVS [g] tradit, nam & hic tempus repugnat. [h] Inde vero fequitur, nec verum effe, quod refert LAERTIVS, [i] refpondiffe Chiloni, quærenti: quid Iupiter faciat? excelfa humiliat, humilia exaltat. [k] Poft hæc in Aegyptum & Babyloniam excurriffe, & mira præftitiffe nugatur Planudes. Regem enim Babyloniæ Lycerum, quem Aefopum conveniffe fingit, ignorant monumenta vetera: Nectanebus vero Ol. CIV. Aegypto imperavit, ducentis poft Aefopum annis. [l] Mortem non magis verifimiliter narrant veteres [m] & in his PLVTARCHVS: [n] Aefopum Delphos adveniffe allato a Crœfo auro, ut & magnifico facrificio Apollinem veneraretur, & Delphis viritim quaternas minas diftribueret. Cum vero ei contentio & difcordia quædam cum Delphicis effet oborta, facris quidem fuiffe operatum, fed pecuniam Sardes remififfe, ut qui homines iftos beneficio indignos judicaret. Delphos e compofito facrilegii infimulatum [o] eum interfeciffe præcipitatum e faxo. Ex eo Deum iras in eos exercuiffe, & cum folo fterilitatem, tum hominibus omnis generis tetros morbos immififfe, ita ut Delphi fingulis Græcorum conventibus edixerint, fe paratos effe, fi quis Æfopi gratia pœnas ab ipfis exigere vellet. Tertia demum ætate veniffe Iadmonem, prognatum ab eis, qui Æfopum Sami emiffent, huicque pro delicto fatisfeciffe Delphos atque ita malis eos liberatos fuiffe. Mira hic fe iterum exferit contradictio. Miffum enim tradunt ad Periandrum fimul & ad oraculum: id vero qui fieri potuit, Æfopo Ol. LIV. Periandro XLVIII. fatis concedente? Eo quoque tempore, quo Æfopus obiit, Crœfus nondum regnavit, qui igitur ad Delphos eum mittere potuit? Incerta itaque non minus Herodoti & Plutarchi fides eft, quam eorum, qui Æfopo librum de iis, quæ ipfi Delphis acciderunt, aufi fupponere, [p] vel eum revixiffe mentiti funt, & apud

f) Aefopum a Crœfo ad Periandrum Corinthum miffum fuiffe, narrat quidem PLVTARCHVS, Periander autem, quod fupra ex Soficrate apud LAERT. *l. I. f. 95.* vidimus, octogenarius obiit Olymp. XLVIII. 4. Crœfus vero Olymp. LVIII. victus a Cyro, poftquam XIV. annos regnaverat, regnum aufpicatus eft Olymp. LV. 2. qui potuit itaque Aefopus mitti ad Periandrum, diu jam fato functum. Inde vero fequitur quoque Aefopum Crœfo prorfus non innotuiffe; obiiffe enim Olymp. LIV. apud Delphos tradunt EVSEBIVS in *Chron.* & SVIDAS. Tum vero temporis nondum regnabat Crœfus. Nec hic Plutarchi fides magnopere, quod vult BAELIVS *l. c.* juvat, eum enim ad temporum rationes non attendiffe fupra quoque evictum eft. Tacemus, afferere SVIDAM, vixiffe Aefopum Olymp. XL. Ex qua annorum ferie patet, fabulas effe, quæcunque de Crœfo, Periandro, Aefopo aliisque narrantur.

g) *L. I. fab. 2.*

h) Pififtratus enim Athenis arcem occupavit Olymp. LV. 1. quo tempore jam fatis concefferat Aefopus. Ait quidem PHAEDRVS ftatuam Aefopo ab Athenienfibus pofitam fuiffe, verum ex eo non fequitur, Aefopum fuiffe Athenis. Statuæ enim abfentibus quoque ob nominis celebritatem ponebantur, quemadmodum Pythagoræ Romæ factum eft, qui tamen nunquam Romæ fuit.

i) *Lib. I. f. 69.*

k) Chilonem enim Olymp. LVI. fuiffe, fupra oftendimus, Aefopus Ol. LIV. ad plures abiit.

l) Conf. MEZIRIAC. *l. c.*

m) HERODOTVS *l. II. c. 134.* conf. ARIST. *Scholiaft. in vefp. p. 534.*

n) *De fera numinis vindicta.*

o) Phialam auream ejus fupellectili immifcuerant. HERACLIDES in *Polit.* quem dolum fæpius commififfe Delphos notat AELIANVS *l. XI. c. 5.*

p) SVIDAS *l. c.* conf. FABRICIVS *l. c. p. 390.*

apud Thermopylas pugnavisse contenderunt. [q] Sapientiae hunc Æsopum moralis, quae per apologos traditur, auctorem fuisse atque inventorem, veteres plerique & recentiorum quoque multi contendunt, [r] licet ex Iudicum Israëlitarum historia [s] pateat, longe antiquiorem esse hanc docendi methodum: nec inter poëtas Æsopo vetustiores exempla desint. [t] Facile tamen credi potest, primum fuisse, qui ex instituto, recitatis apologis, ad emendandum populi animum industriam animumque adhibuit; unde veteres quoque λογοποιὸν dixere, non λογόγραφον, ex quo recte conjicitur, fabulas eum non scripsisse, [u] sed diu recitantium ore frequentatas collectas tandem, [x] variisque augmentis assutis editas fuisse: certe quas a Planude habemus, tales esse constat. De fabularum vero, sive, quo nomine veteres insigniebant, λόγων Æsopicorum ingenti apud veteres pretio plura in veteri historia extant documenta: quarum venustatem adeo admirabantur, ut a Mercurio votis eas obtinuisse [y] crederetur.

Gnomographi.

§. XII. Praeter enumeratos sapientiae moralis doctores non defuere quoque, qui doctrinam moralem ex more seculi carminibus suis interserebant, & non quidem systematico ordine, paraenetico tamen sententias morales edebant. Hucque omnes fere poëtae Graeci & imprimis Tragoediarum scriptores referri possunt, meliori vero jure Gnomographi, quorum notitiam debemus cel. FABRICIO. [z] Inter hos THEOGNIS Megarensis & PHOCYLIDES Milesius imprimis notari merentur. [a] Ille familia nobili natus [b] civium invidia in exilium actus est, gnomasque sive sententias morales reliquit: quas hodie quidem legimus, ita tamen, ut multa accessisse, multa depravata & mutilata, atque insignem mutationem passa esse appareat. [c] Alteri [d] egregium carmen admonitorium debemus, cujus saepe veteres mentionem faciunt. Quale vero hodie manibus terimus, ea loca non habet, quae veteres laudant: alia vero sunt, quae cum dictis atque sententiis V. & N. Testamenti plane quoad verba quoque conveniunt. [e] Vnde suspicio enata viris doctis, Phocylidis carmen, quale hodie habemus, vel Iudaeum vel Christianum auctorem agnoscere. [f] Certe insignem interpolationem passum fuisse, nemo non videt.

Theognis.

Phocylides.

q) SVIDAS *l. c.* & in ἀναβιῶναι *p. 158.* Ptolom. Hephaestio apud PHOTIVM *p. 252.* ed. Hoesch.

r) Vid. PHAEDR. *proœm. l. I. & l. III.* SVIDAS in λογοποιός *T. II.* aliique.

s) *Iudic. IX*, 7.

t) QVINTILIAN. *Instit. Orat. l. V. c. 11.* exemplum vide in HESIODI ἔργ. *v. 200. seqq.*

u) Prolixe id, praecipue ex silentio veterum scriptorum probat cel. HEVMANNVS *Act. philos. vol. I. p. 960.* quem vide.

x) Diagoram Melium Ol. XCI. clarum collectionem ejusmodi instituisse conjicit FABRICIVS *l. c. p. 303.* scripto tamen fabulas consignasse affirmat APHTHONIVS, sed praeter verisimilitudinem. Socratem eas tenuisse ait PLATO in *Phaedone.*

y) PHILOSTR. *vit. Apoll. l. V. c. 5.*

z) *Bibl. Graec. vol. I. p. 439. seqq.* potiora eclogis suis ethicis inseruit STOBAEVS, alias gnomologiarum Graecorum collect. enarrat FABRIC. *l. c.*

a) De utroque IDEM *l. c. p. 431.*

b) Floruisse Ol. LVIII. EVSEBIVS in *chron.* SVIDAS in Θεόγνις *T. II. p. 172.* notant.

c) Quod ex iis patet, quae SVIDAS habet, si cum eis, quae hodie legimus, comparentur.

d) Aequalem Theognidi fuisse veteres omnes docent. vid. SVID. *l. c.* & in *Phocylides.*

e) Nec tamen ea loca scriptores Christiani veteres laudant, quod argumento est, illos ea non vidisse.

f) Conf. quos laudat FABRICIVS *l. c. p. 430.*

LIBER

LIBER SECVNDVS,

DE PHILOSOPHIA GRAECORVM SECTARIA.

CAPVT PRIMVM.

DE SECTA IONICA.

§. I.

Ordo historiæ philosophiæ Græcæ.

Vagientem hactenus in cunis, vel puerascentem etiam Græcorum consideravimus philosophiam, ad illud tandem tempus delapsi, quo ingenium humanum justo habitu philosophari & meditationibus atque ratiocinationibus de veritate rerum divinarum & humanarum sollicitum esse cœpit; quem honorem Græcorum industriæ deberi, in limine historiæ nostræ, ubi de originibus philosophiæ disquisivimus, demonstratum est. Duo vero quasi fontes sunt, ex quibus non per Græciam tantum, verum etiam per alios terræ tractus Græce loquentes philosophia omnis dimanavit, & peculiares philosophandi modi orti sunt, quos, quia methodum unius philosophi, rejectis aliis sequebantur, sectas dicere solenne est. Vnus Thales, quem inter sapientes Græciæ numeratum esse, supra diximus, qui in Ionia Mileti philosophari cœpit, & ex cujus schola non Ionici tantum, sed & Socrates ejusque discipuli prodiere, quibus sectam academicam, Cyrenaicam, Eristicam aliasque minores, Peripateticam, Cynicam & Stoicam debemus. Alter Pythagoras, Samius, qui non scholam tantum Pythagoricam, philosophiæ cultura olim celeberrimam in magna Græcia [a] condidit, sed & occasionem dedit condendi reliquas sectas, Eleaticam, Heracliteam, Epicuream, Pyrrhonicam. Sunt quidem inter veteres, qui primarias philosophorum sectas in tres classes dividunt, Ionicam, Italicam, Eleaticam, nomen iis ex locis, ubi floruerunt, tribuentes; [b] verum id cum præter morem veterum, [c] atque necessitatem factum sit, veterem sectarum divisionem merito retinemus. [d]

§. II.

a) Ea vero pars est Italiæ inferior, a coloniis Græcis ita cognominata, quam *subcisivam Græciam* vocat APVLEIVS *Apol. I.* Inde vero causa enata quibusdam, & inter hos cel. BVDDEO *Histor. philos. c. III. §. 36. p. 90.* Italicam philosophiam ad barbaricam referendi.

b) CLEMENS ALEXANDR. *Strom. l. I. p. 300.* & THEMISTIVS *Orat. XV.* qui locus tamen in mendo cubat, conf. MENAG. *ad Laërt. l. I. s. 13.*

c) Vid. LAERT. *l. c.* AVGVSTIN. *de C. D. l. VIII. c. 2.*

d) Commode enim Eleatica, etsi philosophando, ab Italica secta recesserit, ab ea derivari potest. Habuit enim Zeno Eleates præceptores Italicos.

Primus philosophiæ Græcæ parens Thales.

§. II. Debetur itaque gloria introductæ methodo scientifica & exornatæ justa facie habituque philosophiæ inter Græcos Thaleti Milesio, Ionicæ sectæ conditori, qui laboris & industriæ suæ cum hanc sibi mercedem poposcerit, ut philosophiæ inventor prædicaretur, [e] gloria ista fraudandus non est, quam veteres ei unanimi fere consensu [f] tribuerunt, ut primus diceretur, qui philosophiam, imprimis de rebus naturalibus tractaverit, & de caussis rerum quæsiverit. Audiendus itaque non est DIOGENES LAERTIVS, [g] qui, ubi duas ponit philosophiæ successiones, unam quidem a Pythagora derivat, alteram vero ab Anaximandro Thaletis auditore. Nisi hoc ita intellexisse censendus sit, ut Anaximander primus dicatur, qui literis atque scripto philosophatus est, cum Thales nihil de philosophia scripserit. [h] Thaletem enim ante Anaximandrum philosophatum fuisse, non veteres tantum unanimi ore fatentur, sed & ipse LAERTIVS ultro concedit, qui non tantum Anaximandrum audivisse Thaletem narrat, huncque inter sapientes Græciæ refert, sed & monet, sectam hanc vocatam fuisse Ionicam, eo quod Thales, qui eam instituit, ex Ionia fuerit. Ea vero ex causa, quod nihil scripsit, honore hoc conditæ philosophandi veræ methodi non magis privandus est, quam Pythagoras, quem nihil scripsisse suo loco probabimus. Forte LAERTIVS Thaletem inter sapientes magis viros, quam philosophiæ doctores numeravit, [i] quanquam & hoc inepte satis, cum ipse narret, eum Anaximandrum instituisse: [k] non enim de præceptoribus sive doctoribus philosophiæ quæstio est, sed de successione philosophorum, per quos peculiaris philosophandi ratio manibus quasi tradita & propagata fuit, quod a Thalete initium cœpisse, tractatio secutura evincet. Successit vero sectæ Ionicæ conditori Thaleti Anaximander, & hunc secutus est Anaximenes, Anaximenem Anaxagoras, & post eum Diogenes Apolloniates atque Archelaus. Qui omnes naturalem tantum philosophiam excoluerunt, donec Socrates, Archelai auditor, philosophiam e cœlo in terram deduceret, & de moribus philosophando novam sectam conderet, quæ Socratica dicta fuit. [l]

Thaletis vita.

§. III. Quamvis vero Thaleti introductæ inter Græcos philosophiæ atque naturalis imprimis & mathematicarum scientiarum gloria debeatur, parciores tamen in recensendis viri magni circumstantiis fuerunt, quam me-

e) *Recens a se inventum Thales memoratur edocuisse Mandraytum Prienensem, qui nova & inopinata cognitione impendio delectatus, optare jussit, quantam vellet, mercedem sibi pro tanto documento rependi. Satis inquit, mihi fuerit mercedis, Thales sapiens, si id, quod a me didicisti, cum proferri ad quospiam cœperis, tibi non adsciveris, sed ejus inventi me potius repertorem prædicaveris.* Ita APVLEIVS *Florid. l. IV. p. m. 368.* ed. Scriv.

f) APVLEIVS *l. c.* ORIG. *philosophum. c. I.* CICERO *de N. D. l. I. c. 10.* PLVT. *de placit. phil. l. I. c. 3.* STRABO *l. XIV. p. 635.* alii nominantur in *Act phil. vol. III. p. 161. seqq.*

g) *Lib. I. §. 13.*

h) Addendum, quod ex instituto sectatores quæsiverit, si audiendus SCHEFFERVS *de phil. Ital. c. VI. p. 33.* quem sequitur cel. HEVMANNVS *l. c. p. 180. seq.*

i) Hoc videntur suadere antecedentia, ubi Thales inter sapientes Græciæ refertur.

k) Vnde ratio, quam ex *Ep. Thaletis ad Pherecydem* apud LAERT. *l. I. §. 43.* affert SCHEFFERVS *l. c.* concidit; nam nec epistola id dicit, nec ejus tanquam suspectæ fides aliqua est.

l) A conditore. Variis enim ex caussis nomina data fuisse sectis monet LAERT. *l. I. §. 11.* qua de re prolixius diximus in diss. *de secta Elpistica,* quæ inserta est *Miscell. Berolinens. T. V. obs. ult.*

meritis ejus debebant veteres. Immo tota sectæ Ionicæ historia obscura est atque manca, nec ea apud veteres deprehendimus, quæ nosse tamen intereat. Colligendum itaque, ex veterum scriptis, quantum vel eorum negligentia permittit, vel temporis injuria nobis reliquit. Thales patre Examio, matre Cleobulina natus est, ex Thelidarum familia, quæ inter Phœnices clarissima fuit.[m] Quæ majorum patria seduxit veterum & recentiorum aliquos,[n] ut ipsum Thaletem Phœnicem fuisse dicerent: Mileti enim ex familia Phœnicia, quæ jus civitatis indepta erat, genitum, patriam Ioniam habuisse, indubitatis veterum testimoniis constat, suntque, qui familia quoque indigenam fuisse, id est Græco sanguine natum asserunt.[o] Ortum primo anno tricesimæ quintæ Olympiadis tradit Apollodorus in chronicis,[p] quod nativitatis tempus præter rem viri, quidam docti sollicitarunt.[q] Parentum vero opibus & cura atque ingenii magni & ad optima quæque nati præstantia ita emicuit, ut reipublicæ gubernaculis admoveretur. Et initio quidem privatam vitam instituisse, & Thrasybuli magni ingenii & consummatæ prudentiæ viri convictu usum fuisse, contendunt.[r] Certe rectius illi sentiunt, qui cœlibem egisse vitam tradunt, suumque ex sorore nepotem hæredem scripsisse asserunt,[s] quam qui uxorem duxisse, & filium genuisse ajunt.[t] Etsi enim infantium amore vehementer tangebatur, noluit tamen ultro curis, quas liberorum sæpe fata concitare solent, vitam obnoxiam reddere, ejusque tranquillitatem turbare;[u] unde rogatus; cur liberis operam non daret, διὰ φιλοτεκνίαν respondit:[x] ejusque specimen Soloni cœlibatum ejus miranti mira jucunditate fecit:[y] Alii tamen prima ejus studia ad rempublicam gerendam spectavisse, inque magna fuisse auctoritate, contendunt:[z] infensissimum tamen tyrannidi, sive unius principatui fuisse tradunt,[a] cum reliqui e VII. sapientibus Græ-

m) LAERT. *l. I. s. 22.* qui ad Herodotum, Thurin & Democritum provocat, conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.*

n) CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 300.* HYGIN. *astron. l. II. c. 2.* quos sequuntur CUDWORTHUS *Syst. int. c. I. §. 22. p. 27.* & ven. WOLF. *ad philosophum.* PSEUDO-ORIG. *c. I. p. 21.* ita tamen, ut Phœnicem quidem dicant, sed genere non patria, de hac vero quæritur, non de illo.

o) Hermippus apud LAERT. *l. I. s. 38.* PLUT. *de Herodoti malignitate.*

p) LAERT. *l. I. s. 37.*

q) Annum enim serius natum fuisse Thaletem vult VOSSIUS *de scient. math. c. XXXII. §. 6. p. 146.* qui etiam, seductus a LAERTIO, dum cum Neleo Miletum pervenisse ait, Thaletem CCCC annis facit majorem, insigni anachronismo. Ol. XXXV. 1. quidem ponit SCALIG. *ad Euseb. p. 83.* MEURS. *de archont. l. I. c. 11.* PETAV. *rat. temp. l. II. c. 12. p. m. 122.* sequuntur tamen eos, qui Damasia archonte natum asserunt, quod in Olymp. XXXV. 2. incidit, adeoque ejus tempus ad a. 1. retrahunt. Perperam utrumque, Damasiam enim non Olymp. XXXV. 2. tantum sed & XLVIII. 4. archontem fuisse, quo anno sapientis nomen pactus est Thales, supra ex *Marm. Arundellianis* observavimus; Hi enim duo archontes non sunt confundendi. conf. STANLEII *Hist. phil. P. I. p. 4.*

r) LAERT. *l. I. s. 27.* confuse publica & privata Thaletis vita a veteribus refertur, quam tamen hac ratione in ordinem redigi posse putamus.

s) LAERT. *l. I. s. 26.* SUID. in Θάλης *Tom. II. p. 163.* PLUT. in *Solone.*

t) Apud LAERT. *l. I. s. 25.*

u) STOBAEUS *serm. CLXXXV. p. 641.*

x) LAERT. *l. c.* δι᾽ ἀφιλοτεκνίαν legit CASAUBON. *ad h. l.* sed ut ex citato Stobæi loco patet, contra mentem Thaletis: qui eam Soloni egregie prodidit.

y) PLUT. in *Solone.* Subornavit enim nuntium, qui Soloni indicaret, mortuum filium. Solone mœrore oppresso & dolente, hanc ipsam rationem, ait, esse, cur liberos non gigneret; scilicet ne cura & dolor propter eos animum frangeret.

z) LAERT. *l. c.*

a) PLUT. in *conv. VII. sap.* Repetendum vero quod supra demonstravimus, totum hoc convivium confictum esse: unde quæ Thaleti tribuuntur, fidem exiguam habent.

ciæ omnes in civitatibus suis principatum obtinuerint. [b] In eo vero ejus fidem & dexteritatem excelluisse, ut optimis consiliis patriam juvaret, cujus exemplum unum atque alterum nobis servavit LAERTIVS & HERODOTVS. [c] Quicquid tamen illud est, hoc indubium videtur, mature se publicis muneribus subtraxisse, & eruditionis, imprimis vero philosophiæ naturalis atque scientiarum mathematicarum studio se totum addixisse. Quem ingenii ad magna quæque tendentis scopum ut attingeret, iter literarium ingressus est, & florentibus annis in Cretam primum abiit, [d] religionis atque mysteriorum, quæ in ista insula tum temporis maxime celebrabantur, [e] discendorum cupidus, quod mirum videri queat, ingenio Thaletis a superstitione admodum abhorrente. Verum cum rerum naturalium studio vehementer flagraret, rerumque ortum & cosmogoniam istis mysteriis & theogoniis tradi sciret, ad explorandas veterum de mundi ortu atque natalibus opiniones illud iter suscepisse, est verisimillimum. In Asiam quoque abiisse, epistola quædam ei tributa ait, unde nonnulli putant, familiæ origine, & astronomiæ in hac gente cultæ fama permotum ad Phœnices excurrisse, ibique sideralem scientiam, qua Phœnices excellebant, didicisse: ursæ quoque minoris sidus primum observasse. [f] Verum hæc incerta sunt, nec probari testimoniis satis possunt. Certius vero & indubitatum, jam senem in Ægyptum profectum fuisse, eo animo, ut cum sacerdotibus astronomisque ibi versari sibi liceret. Institutum ibi fuisse a sacerdotibus Memphiticis, totamque philosophiam artesque mathematicas didicisse, imprimis geometriam, LAERTIVS, PLVTARCHVS & IAMBLICHVS tradunt: [g] quos tamen præjudicio de philosophia Ægyptiaca impeditos plura affinxisse illi, quæ Ægyptiis debuerit, quam verum est, denudata suo loco Ægyptiorum eruditio satis probat; certumque est, plus ingenio vere philosophico, quam Ægyptiorum institutioni in inveniendis veritatibus naturalibus debuisse Thaletem: cujus testimonium omni exceptione majus est, quod Ægyptios non sine eorum admiratione docuerat pyramidem metiri. [h] Scipione enim ad umbræ, quam jaciebat pyramis, finem erecto, ac tactu radiorum solis duo triangula constituente, demonstrabat, altitudinem pyramidis ad scipionis altitudinem ea esse proportione, quam umbra illius ad hujus umbram haberet. [i] Hæc vero cum ignoraverint magni illi Ægypti geometræ, quis in istis scientiis egregia multa ab iis didicisse Thaletem cre-

b) CICERO *de Oratore l. III. c. 34.*

c) Ille *l. I. §. 25.* hic *l. I. p. 43.*

d) LAERT. *l. I. §. 43.*

e) De iis videndus MEVRSIVS in *Creta l. IV. c. 2. p. 197. seqq.*

f) *Ibid.* conf. VOSSIVS *l. c.* vix vero alio fundamento nititur, quam hoc: Astronomiam a Phœnicibus ad Græcos pervenisse, Thaletemque genere fuisse Phœnicium, id quod vehementer impingit in leges consequentiæ Logicæ. Thaletem Pythagoræ suasisse, ut Phœniciam viseret, ait quidem IAMBLICHVS *de vit. Pyth. c. III. n. 14. p. 11.* verum is parum fidei meretur, homo in historia Pythagoræ nugivendulus.

g) LAERT. *l. I. §. 24.* PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 3.* IAMBL. *l. c. c. I. n. 2.* Quæ vero PLVT. in *Symposio* de sermonibus ad Amasin regem habitis refert, fabulas Græcorum monarchico regimini invisorum sapiunt.

h) Hieronym. apud LAERT. *l. I. §. 27.* PLIN. *l. XXXVIII. c. 17.*

i) Ita PLVT. *l. c.*

crediderit? Ex itineribus redux [k] ob ingenii divitias & philoſophiam, cujus exorientis jubar vehementer omnium oculos, qui hactenus in diluculo tantum quaſi viderant, perſtringebat, omnium admirationem meritus, ejusque familiaritas a multis præſtantiſſimis viris expetita eſt, quam tamen otii philoſophici, ad fovendas meditationes, amantiſſimus ſtudioſe declinavit, [l] & inveniendis veritatibus phyſicis, geometricis atque aſtronomicis [m] vitam omnem impendit: quæ etſi exigua videri queant, ſi cum noſtrorum temporum eruditione naturali & mathematica comparentur, & incertum ſit, an omnia illi debeantur, [n] quæ ſolent ei adſcribi; cogitandum tamen eſt, in veritatibus primis inveniendis occupato, mediocria quoque magna & eximia fuiſſe. Tanto vero animi fervore atque contentione in philoſophiæ ſtudia incubuit, ut ex ſorore nepoti facultatum ſuarum curam relinqueret, [o] totumque ſe ſtudiis traderet; a qua vehementi animi contentione narratiunculæ forte ortæ ſunt, quæ de illo non incerta tantum, ſed & exploſa fide feruntur, aſtris contemplandis intentum, cum in foveam decidiſſet, ab ancilla, quæ eum viderat, deriſum fuiſſe, qui cœleſtibus ſcrutandis occupatus, ea non vidiſſet, quæ ante pedes eſſent, [p] vel quod Anaximenis epiſtola apud LAERTIVM [q] narrat, una cum ancillula ſidera inſpecturum atrio domus matutinum egreſſum, immemorem, ut ſeſe ſitus loci haberet, dum æthera ſecurius exploraret, in præruptum locum ingreſſum deciđiſſe, ſicque vitæ finem feciſſe. Palpatur enim fabula manibus, ideo excogitata, ut haberent ſophiſtarum diſcipuli, quo acumen dictionis venarentur: teſtaturque PAVSANIAS [r] & LAERTIVS [s] ad ſummam ætatem (quam nonaginta annorum numerum ſuperaſſe certum eſt) cum pervixiſſet, Olymp. LVIII. 1. [t] dum Olympicos ludos ſpectaret, æſtu, ſiti, gravisque ſenectæ oppreſſum onere obiiſſe. Nec fortaſſe majorem fidem meretur, quod veteres referunt [u] præſenſiſſe eum aſtrologiæ beneficio uberrimam fore olearum meſſem, antequam florere cœpiſſent: datoque adeo pignore cum exiguæ eſſent ejus facultates, omnia Mileti & Chii parvo [illegible]emiſſe oliveta, nemine alio licitante. Tempore vero, quo [illegible] adventante, cum multi oleas quærerent avide & feſtinanter, quo vellet pretio divendiſſe, & magnam pecuniæ vim collegiſſe, oſtendentem, quam opes parare philoſophis, ſi velint, ſit facile. Nam non ſolum

 tam

k) CYRILL. contr. Iul. l. I. p. 15.

l) PLVT. l. c.

m) Dicendum de iis in ſeqq.

n) Quæ enim illi tribuuntur, apud alios ex parte adſcribuntur aliis.

o) LAERT. l. I. ſ. 25.

p) PLATO in Thæet. T. I. p. 174.

q) Lib. II. ſ. 4.

r) In Phocicis c. V. p. 811.

s) LAERT. l. I. ſ. 38.

t) LAERT. l. c. LXXXVII. ei tantum tribuit annos, quem tamen Olymp. XXXV. 1. natum & Ol. LVIII. 1. denatum dixerat: inde enim XXIII. Olympiadum numerus, quo vixit, exſurgit, qui XCII. annos comprehendit. Quos tamen PETAVIVS ration. temp. l. II. c. 12. p. 122. minus recte XCVI. numerat, non enim Olymp. LVIII. 4. ſed primo anno, quo ludi inſtituebantur obiit. LVCIANVS vero de longævis T. II. p. m. 892. dum illum inter eos, centenarii qui obierunt refert, numero rotundo locutus fuiſſe videtur. Sepultus vero fuit in obſcuro Mileti agello, uti præſcripſerat; honori vero & memoriæ ejus ſtatua poſita LAERT. l. I. ſ. 34. 39.

u) ARISTOT. Polit. l. I. c. 11. PLIN. l. XVIII. c. 29. LAERT. l. I. ſ. 25.

tam aperte denudata hodie est astrologicæ artis vanitas & incertitudo, ut hæc fieri non potuisse, sanus quilibet fateri necesse habeat, [x] sed & veteres incerto rumori deberi non negant, aliique longe aliis adscribunt: unde recte & hanc fabulam ex historia Thaletis viri eruditi proscripserunt. [y] Fuit vero Thales non philosophiæ tantum naturalis & artium mathematicarum scientia clarissimus, sed ex consuetudine quoque temporis illius atque seculi cum poëtica facultate, tum dictorum moralium, acumen & sapientiam moralem, atque politicam spirantium, felicitate præstantissimus, qua eruditione sapientis locum titulumque meruisse, supra indicavimus. Incertum tamen est, num apophthegmata, dicta & sententiæ, quæ ei tribuuntur, [z] omnes eum auctorem agnoscant? cum multa viris his sapientibus a sequioris temporis sophistis, eloquentiæ & acuminis laudem in ejusmodi fictionibus quærentibus, sint supposita. Quæ ratio quoque prohibet, ea pro Thaletis agnoscere sententiis, quas PLVTARCHVS ei tribuit. Vtrum scripserit aliquid, veteres dissentiunt, & alii quidem, atque inter hos AVGVSTINVS, [a] disputationes *de rerum natura* literis mandavisse ajunt, librosque *de astrologia nautica*, & *de punctis tropicis & æquinoctialibus*, itemque metricum opus *de meteoris*, tribuunt: alii vero scripsisse quicquam, præter ᾀδόμενα, negant: [b] a quorum partibus verisimilitudo omnino stat major. Epistolæ enim, quas nobis servavit LAERTIVS suspectæ sunt, [c] & scholam rhetoris olent, id quod de plerisque philosophorum veterum epistolis asserere nulli dubitamus. [d] Tandem monemus, Thaletem Milesium cum Cretensi poëta ac legislatore confundendum non esse. [e] Discipulum habuit Anaximandrum, [f] incertum vero, an Anaximenem vel Pythagoram? [g]

§. IV.

x) Conf. FRANC. VALLESIVS *philos. S. c. XXXI. p. 232.* Vnde mirum CAROL. OWENVM in *theatro impostur. p. 66.* vers. Germ. hanc prædictionem revelationi diabolicæ adscripsisse.

y) Vid. *act. philos. vol. I. p. 16. vol. III. p. 174.* Videtur tota fabula ad conciliandam nugacissimæ arti fidem aliquam excogitata fuisse. Hinc aliis quoque philosophis imprimis Democrito adscribitur apud PLIN. *l. c.* quod satis prodit, vulgi incertum rumorem fuisse.

z) Vid. Demetr Phaler. apud STOBAEVM *Serm. XXVIII. p. 86.* AVSON. *p. 112.* LAERT. *l. I. §. 34.* STANLEIVS *P. I. c. 9. p. 22. seqq.* Quæ vero PLVTARCHVS in *Convivio* habet, suspecta & tantum non omnia conficta esse, ex supra dictis est manifestum.

a) *De C. D. l. VIII. c. II.* SIMPLIC. *ad Arist. Phys. l. I. p. 6.* LAERT. *l. I. §. 23.* SVIDAS *l. c.*

b) LAERT. *l. I. §. 23.* THEMIST. *Orat. XXVI. p. 317.* conf. FABRICIVS *Biblioth. Græc. vol. I. p. 238. seq.* PLVTARCHVS vero in libro: *quare Pythia oracula fundere desierit*, jungit eum Orpheo, Hesiodo Parmenidi, qui carminibus philosophiam tradiderunt, quod & SVIDAS innuit. Cum vero nihil scripsisse, & Anaximandrum primum fuisse, qui philosophiam scripto comprehenderit, tradant veteres, fide digni, eos, nimis ætate a Thalete remotos, non sequendos putamus, licet id faciat doctissimus OLEARIVS *ad* STANLEIVM. *p. 26.* *ᾀδόμενα* quoque non omnis philosophia metro comprehensa sunt, sed dicta moralia laxiori metro expressa & liberiori carmine.

c) Ita etiam HVET. *Dem. Ev. Pr. IV. c. 2. §. 5. p. 52.* BENTLEIVS *de Phalarid.* HEVMANN. *Act. phil. vol. III. p. 173.* FABRICIVS *Bibl. Græc. l. c. pag. 239.*

d) Consentiunt magni judicii viri, IOSEPH. SCALIGER. *ep. 306.* quosque nominat FABRIC. *l. c. p. 406. seqq.*

e) Dictum de eo supra: Alios hujus nominis enumerat LAERT. *§. 38.*

f) LAERT. *l. II. §. 1.* EVSEB. *Præp. l. X. c. ult.* SVIDAS in *Anaxim.*

g) Asserit id STANLEIVS *P. I. c. 12. p. 26.* usus auctoritate epistolæ Anaximenis ad Pythagoram. Verum neque ejus fides magna est, nec ea id dicit, recte monente OLEARIO *ad h. l.* quæ vero IAMBL. in *vit. Pyth. c. I. n. 11. p. 7.* asserit, ad ejus nugas referendum esse, suo loco demonstrabimus.

Philosophia Ionicorum.

§. IV. Philosophicarum vero doctrinarum, a Thalete expositarum systema omnium maxime attentionem meretur, quia primus quasi accuratius philosophantis humani ingenii conatus atque tentamen fuit. Illud vero ita exponere, quemadmodum res poscit, & requiritur, ut solidum atque accuratum judicium de eo fieri queat, impossibile est, multisque difficultatibus obseptum, quas superare non licet. Cujus causas sequentes probe ponderandas esse, quilibet, qui præcipitanter agere in judicandis veterum opinionibus non vult, concedet facile.

Ejus historia insuperabili difficultate laborans.

I. Non habemus scripta philosophorum Ionicorum, quibus de systemate suo mentem explicuere; sed mature, quicquid ea de re tradiderunt, periit; sive quod paucissimis tantum discipulorum id crederent, rati, indignum esse nova scientia, quæ tum singulari habitu justaque facie, primum quasi apparebat, eam cum vulgo communicare, & quasi prostituere;[b] sive quod speculationes supra Græcorum tum temporis captum surgentes contemnerentur, longe aliter inclinantibus plerorumque ingeniis, quæ philosophiam hactenus in poetarum atque theologorum fabulis latere, nec esse rem cujuslibet, crediderant; sive quod arcana docendi methodus, quam illi, qui supra vulgus sapere, & de rebus universi aliquid scire se jactabant, servaverant, viris istis ex Ionica secta persuaserit, sua ad excitandum philosophiæ atque conservandum honorem occultare; sive denique, quod introducta per Socratem philosophia morali, physica Ionicorum doctrina contemta eviluerit, sicque scripta eorum neglecta fuerint, vel omnes quoque hæ causæ concurrerint. Deficientibus vero in tam cana antiquitate fontibus primariis, cum ex impuris tantum rivulis hauriendum sit, quis certam justamque philosophiæ Ionicæ sibi promittet historiam atque notitiam.[i]

II. Deficientibus itaque monumentis Ionicorum, ad eos recurrendum est, qui tempore & ætate illis proximi fuerunt, & de dogmatibus eorum retulerunt aliquid: Verum & hic difficultates haud leves atque impedimenta magna se offerunt, quo minus ad certam aliquam philosophiæ Ionicæ notitiam pervenire nobis liceat. Ex schola enim Ionicorum unus, qui philosophiam ad posteros propagavit egressus est Socrates, qui cum exiguum in emendando animo & firmanda hominis felicitate usum habere speculationes physicorum Ionicorum philosophicas cerneret, non ipse tantum eas missas fecit, sed & discipulos ab iis avocavit: unde tam pauci sunt ex isto tempore, qui Ionica dogmata nobis tradidere. Vnus Plato inventus est, qui naturalem philosophiæ partem, a Socrate neglectam, morali jungeret, ex cujus postea disciplina exiit Aristoteles, novamque philosophiam condidit. Vterque de veterum, imprimis Ionicorum doctrinis passim egit,

b) Egregie id animadversum de Thalete aliisque a THEMISTIO *Or. XXVI. p. 317.* ait inter alia: Πρὶν (ante Anaximandrum) εἰς ὄνειδος καθειστήκει τὸ λόγους συγγράφειν ἀλλ' οὐκ ἐνομίζετο τοῖς πρόσθεν Ἕλλησι sed totus locus legendus est.

i) Conf. *Act. philosof. vol. III. p. 165. seqq.*

egit, [k] & posterior imprimis, qui id sibi constituendum putavit, ut veterum physicorum sententias enarraret & refelleret. Vtrique tamen in hac re fidendum non esse, ex iis, quæ suo loco de ambobus philosophis dicentur, erit manifestissimum. Plato enim syncretistica philosophandi ratione abreptus, veterum plerumque sententias ita detorsit, ut in harmoniam abirent doctrinæ inter se toto cœlo diversæ, sicque veterum placita fœde sæpe numero inter sese permiscuit. [l] Aristoteles vero fideliter in recensendis veterum systematibus non versatus est, sed doctrinas earum valde corrupit, parte nonnunquam necessaria truncavit, & ita exposuit, ut non possint non a lectoribus suis rejici, suisque postponi: surreptis tamen iis, quæ sibi inservire posse putaverat. Quem in finem etiam brevitatem, quam alias quoque sectabatur, & obscuritatem ita adhibuit, ut laterem lavent, qui notitiam claram atque certam de placitis physicorum veterum ex Aristotele haurire se posse putant. Quam malam Aristotelis fidem & veteres & recentiores philosophi agnoverunt, [m] deque ea questi sunt. Post hos Platonici, quos vocant recentiores, de hac historiæ philosophicæ parte sibi visi sunt meruisse, quibus adjiciendus est PLVTARCHVS. Illi vero quam incerti atque infidi hac in re testes sint, vel solum, quod tam anxie sequebantur studium omnium philosophorum systemata conciliandi, suoque jungendi, in aprico ponit. Accedit, quod imprimis apud Plutarchum notandum est, [n] adeo remotos ab Ionicorum temporibus esse hos philosophos, ut sine propiore, quem secuti sunt, teste nominato fides omnino vacillet; quem tamen indicare nobis, plerumque obliti sunt. Id quod magnam incertitudinem gignere, quilibet, qui accuratiora sequi novit, videt.

III. Non defuerunt quidem inter recentiores, qui ut physicorum, fere omnium, qui ante Aristotelem vixerunt, ita & Ionicorum præcepta de natura rerum explicaverunt, inter quos imprimis nominandi sunt SCIPIO AQVILIANVS [o] & THOMAS BVRNETIVS, [p] aliique. Verum non habemus certius atque accuratius aliquid, quod lectori inde promittamus. Cum enim incertis & deficientibus veterum relationibus, imprimis Aristotelis, quem diligenter & cum cura secutus est AQVILIANVS, uti necesse haberent, ad conjecturas confugiendum fuit viris doctissimis, & consequentiarum tantum adminiculo ea eruenda, quæ verisimili aliqua ratione aliquod physicæ Ionicæ systema exhiberent. In quo quidem ingenium, eruditionem & industriam virorum doctissimorum

k) Loca eorum in sequentibus allegabimus. Apud Platonem id interdum non nominatis fit Ionicis.

l) Hoc imprimis factum in mixtis & confusis inter se principiis Heracliti & Ionicorum & Eleaticorum.

m) Videndus ex veteribus PORPHYRIVS *de vita Pythag. n. 51.* & quæ hac de re dicemus suo loco. Ex recentioribus cel. MOSHEMIVS *ad* CVDWORTH. *pag. 111. not. 2.*

n) Idem de CICERONE quoque valet, qui passim de doctrinis Ionicorum disseruit: itemque de CLEM. ALEX. aliisque.

o) In libello rarissimo *de placitis physicis veterum philosophorum ante Aristotelem Venet. 1604. 4.* edito.

p) *Archæol. philos. l. I. c. 10.* add. MORHOF. *Polyhist. T. II. l. II. c. 20.* BAYLE *Dict. v. Thales, Anaxagoras.*

rum vehementer laudamus, dolemus vero, certi fitienti lectori ita non fieri fatis, & fæpe numero ea tribui Ionicis philofophis, de quibus ne per fomnium quidem cogitarunt, & interpretum magis ingenio, quam illorum philofophiæ debentur. Inde factum quoque eft, quod novam nobis difficultatem parit, ut in diverfas atque oppofitas fæpe partes difcederent Ionicæ philofophiæ explanatores, fibique contradicerent, & vehementer pugnarent: quod imprimis proditum eft, ubi de atheifmo fectæ Ionicæ difputatum, & in diverfas partes itum eft, aliis eos accufantibus, aliis caufam eorum agentibus,[q] tanta rei incertitudine, ut viciffe, ubi adverfarium aggrediuntur, victi ubi caufam fuam defendunt fæpe numero videantur.

IV. Non parum vero in eo ab his peccatum effe αὐτοψία docet, quod majora, plura & clariora in Ionicæ philofophiæ fyftemate quæfiverint, quam revera in eo inveniuntur. Verfabatur tum in ipfis philofophandi συςηματικῶς initiis humanum ingenium, videratque veritates aliquas, easque ex principiis fuis deduxerat, fed nec plene nec accurate fatis, ut in initiis fcientiarum plerumque fieri folet, quæ non nifi multorum feculorum labore & meditatione ad juftam perfectionem perducuntur. Hoc qui non attendunt, eos neceffe eft, veterum laciniis multa affuere, & de fuo complere, de quibus illi nunquam cogitarunt.[r] Hæc itaque cum ita fe habeant, modeftiam in excutienda philofophia Ionica fequendam & aliis commendamus, & nobis legem ponimus, fperantes, lectorem iftis, quas adduximus, rationibus adductum iri, ut æque ferat, fi non integra atque plena eorum fyftemata adducamus,[s] conjecturasque noftras ultra verifimilitudinis aliquem gradum non evehamus, vel modeftum quoque fervemus filentium.

Thaletis philofophia.

§. V. His præmiffis jam philofophiam Thaletis confiderabimus. Ea vero potiffimum circa rerum naturalium contemplationem verfata eft, licet de incorporeis quoque rebus & fcientiis mathematicis follicitus fuerit: moralem vero philofophiam non nifi ἐξωτερικῶς attigit, & ex more feculi fui fententiis atque apophthegmatibus illuftravit. Et hæc quoque caufa eft, cur Ionici vocari foleant phyfici, eo quod de natura mundi philofophati fuerint, curque Thales dicatur princeps phyficorum apud TERTVLLIANVM,[t] *primusque* audiat CICERONI[u] *qui de rebus naturalibus quæfiverit.* Phyficarum vero doctrinarum ejus fummam his potiffimum pofitionibus conftitiffe veteres tradunt:

De ortu rerum.

I. Aquam primum corporum naturalium principium effe, ex quo exiftant primo, & in quod poftremo refolvantur. Magno hoc principium

q) Dicetur hac de re in fequentibus.

r) Obfervatum hoc docto viro qui *Obf. Hal. Germ. P. V. obf. I.* ea de re egit. Add. CONRING. *de Herm. medic. c. XIV.* MORHOF. *l. c.* Acta phil. *vol. III. p. 166. 167.*

s) Conf. cel. MOSHEMIVS *ad* CVDWORTHVM *Syft. intell. c. III. §. 21. n. 8. p. 123.* qui & ipfe monet in tanta veterum auctorum inconftantia & teftimoniorum paucitate nihil certi de placitis Ionicorum dici poffe.

t) *Apologet. c. 26.*

u) *De divinat. l. I. c. 10.* quibus addendi LACTANT. *de falfa rel. l. I. p. 18.* STRABO *l. XIV. p. 635.* LAERTIVS *l. I. f. 24.* & MENAG. *ad h. l.* PLVTARCH. *de plac. phil. l. 3.*

pium totius naturalis philosophiæ Thaletis, consensu veterum Thaleti tribuitur, quemadmodum ex ARISTOTELE, [x] LAERTIO, [y] PLVTARCHO, [z] CICERONE [a] multisque aliis ex veterum numero videre est, nec negatum quoque esse a quopiam meminimus. Vt vero recte intelligatur, monenda quædam sunt, sine quibus frustra generale hoc principium considerabitur. Scilicet notandum 1. mundi hoc initium posuisse Thaletem, non rerum omnium sive universitatis. Supra enim observavimus, veterum theogoniarum conditores ortum universitatis rerum haud raro cum natalibus mundi nostratis commiscuisse, & primo quidem generalia principia posuisse, mox vero ad mundi hujus fabricam fuisse delapsos. Hæc ut evitaret Thales, meliori ordine philosophaturus, aquam primum principium omnium, quæ in mundo sunt, rerum constituit, de reliquis non sollicitus. [b] Qua in re cum Indis sensisse videtur, de quibus Megasthenem, referentem supra [c] audivimus, statuisse eos: universarum rerum primordia diversa esse, mundi autem aquam. 2. Aquam vero dum Thales omnium, quæ in mundo sunt, rerum principium dixit, non tam causam effectricem a qua orta sunt omnia, quam materiam potius, ex qua formata sunt, intellexisse, verisimile est. Cum enim vox ἀρχὴ utrumque notet, & principium a quo, & initium sive materiam ex qua res sunt, dubius ita sensus oritur, num præter aquam causam quoque effectricem aliam rerum omnium Thales admiserit, qua de re postea ex instituto tractabimus. In præsentia, hoc monuisse sufficiat, videri Thaletem veterum cosmogoniarum, quas cum ex traditionibus Phœnicum, quibus genus & majores debebat, tum in insula Creta, & in Ægypto didicerat, auctores in eo secutum fuisse, qui posthabita causa effectrice prima ad materialem potissimum respexerunt, & de ortu rerum naturalium ex chao philosophati sunt. Certe ARISTOTELEM atque PLVTARCHVM [d] ita Thaletem interpretatos fuisse, aperta utriusque verba, & quæ inde formavere, ratiocinia probant. Prior enim principium hoc, ex quo res fiant, explicat, putatque ideo Thaletem in hunc modum de initiis rerum omnium fuisse philosophatum, quoniam cunctorum semina humidam naturam sortita sint: aqua vero naturæ principium humidis sit: alter vero Thaletem reprehendit, quod principium cum elemento confundat, aquam enim esse elementum, esseque materiam aqua & terra priorem, forma carentem, ex qua omnia. Recte itaque & clarius CICERO, [e] aquam esse dixit ex mente Thaletis non principium sed initium rerum omnium. 3. Nihil tamen novi videtur Thales hoc principio statuisse, sed explicuisse tantum clariori voce, quid veteres physiologi ante sua tempora per chaos intellexerint. [f] Probavisse enim Tha-

x) *Metaphys. l. I. c. 3.*
y) *l. I. s. 27.*
z) *l. c.*
a) *De nat. Deor. l. I. c. 10.*
b) Ordo hoc totius systematis Thaletis postulat; & imprimis quæ ARISTOTELES & PLVTARCHVS *l. c.* de eo referunt. conf. PSEVDO-ORIGEN. *Philosoph. c. I. p. 22.*
c) STRABO *l. XV. p. 713.* conf. BVRNETIVS *Archæolog. philos. l. I. c. 10. p. 417.*
d) *ll. cc.*
e) *l. c.*
f) Veterum hac de re mentem discere licet ex IVST.

Thaletem suam de aqua rerum omnium initio opinionem ex Homero IVSTINVS MARTYR [g] atque PLVTARCHVS [h] referunt; & ex iis, quæ de theologia & physiologia veterum Græcorum supra dicta sunt, notum est, fuisse inter veteres, qui chaos aquam turbidam atque limosam dixerint. Differt tamen Thaletis dogma a Phœnicio, quod ἀέρα ζοφώδη καὶ πνευματώδη aërem spiritu fœtum & tenebricosum requirebat. [i] Videturque Thales, cum clarius de rerum initiis philosophari vellet, incertas vagasque veterum de chao notiones clariori voce exposuisse, et quid intelligi posset, per chaos significasse. 4. Quo vero fundamento, quibusue rationibus Thales permotus aquam inter primordia rerum posuerit, cum ipsius et genuinorum discipulorum scripta nulla extent, definiri non posse putamus. Afferunt quidem diligentes doctrinarum veterum collectores PLVTARCHVS [k] atque STOBAEVS [l] rationes varias, quas Thaleti tribuunt: semen omnium animalium humidum esse, omnes stirpes humido ali, solis stellarumque ignes & totum mundum aquæ exhalationibus nutriri, quibus ARISTOTELES [m] adjicit, infimum eum aquæ locum assignavisse, & SENECA, [n] terram toto subjectam humore portari & innatare. Verum has rationes ab ingenio Thaletis non fuisse profectas, verisimile est, & excogitatæ videntur, ut ratio philosophica daretur admissi a Thalete principii. Vnde in iis explicandis vel refutandis tempus consumere nolumus, nec anxie quæremus, an possibile Thales putaverit, quod ex rarefactione & condensatione exhalantis aquæ reliquorum elementorum ortus extiterit, nec ne? Legant, qui in his otium suum consumere cupiunt, quæ veteris philosophiæ gnarissimus IACOBVS THOMASIVS aliquot de principiis philosophiæ Ionicæ observationibus [o] & PETRVS BAYLE [p] acute disputarunt. Nos enim frustra hæc fieri putamus, cum vera, quæ impulerit Thaletem, ratio, ut hoc principium admitteret, nobis ignota sit, nec a verisimilitudine abludat, Thaletem ex traditione magis, quam ratiocinationibus ad principium hoc fuisse delapsum.

De Deo ejusque opere, mundo.

II. Mundum esse unicum, eumque esse opus Dei, atque ideo pulcherrimum esse. Prius Thaleti tribuit PLVTARCHVS, [q] posterius LAERTIVS. [r] Valde tamen hic in diversas easque sibimet contrarias sententias de mente Thaletis circa principia rerum genitarum abeunt viri docti, contendentibus aliis, Thaletem adjunxisse causæ materiali, quam aquam constituisse probavimus, causam effectricem rationalem, Deum, aliis neganti-

 bus,

IVST. LIPSII *Physiolog. Stoic. l. II. diss. VIII. p. m. 169. seqq.* & STANLEII *Hist. philos. P. I. c. 6. s. 1. p. 9.* qui tamen non satis accurate in hoc argumento versati sunt.

g) *Cohort. ad Græc. p. m. 7. ed. Paris.*

h) PLVT. *l. c. T. II. p. 4.* qui in tr. *ignis an aqua utilior*, etiam ad Hesiodum provocat.

i) Conf. ven. MOSHEMIVS *ad* CVDW. *c. I. §. 22. p. 27. not. 7.*

k) *l. c.*

l) *Eclog. phys. l. I. c. 13. p. 25.* ed. Cant.

m) *l. c.*

n) *Natur. Qq. l. VI. c. 6.*

o) *Obs. Hal. T. II. obs. 18. seqq. p. 417. seqq.*

p) *Dict. T. IV.* art. *Thales not. D. add.* SCIPIO AQVILIAN. *l. c. c. XIX. p. 84 seqq.* B. RECHENBERGIVS *de eo, an aqua sit omnium corporum materia & principium.* IO. HENR. MVLLERVS *de aqua principio rerum ex mente Thaletis, Altdorf. 1718.* conf. *Biblioth. Academ. p. 390. seq.*

q) *De placit. philosoph. l. II. c. 1.*

r) *l. I. s. 35.*

bus, & Thaletem in eorum album referentibus, qui Deum ex mundo relegarunt, & atheismum professi sunt. Prior sententia non adducto tantum LAERTII loco confirmatur, sed iis quoque, quæ de Deo alibi [s] dixit; esse antiquissimum omnium, non habere principium neque finem, nec cogitationes latere: [t] plena esse Deorum omnia. [u] Imprimis vero luculentum est testimonium CICERONIS [x] qui diserte: *Thales Milesius, qui primus de talibus rebus quæsivit, aquam dixit esse initium rerum: Deum autem eam mentem, quæ ex aqua cuncta fingeret. Si Dii possunt esse sine sensu & mente, cur aquæ adjunxit, si ipsa mens constare potest, vacans corpore?* Ex quibus verbis patet, non tantum Deum Thaletem asseruisse, sed neque otiosum spectatorem fecisse, sed rebus formandis præposuisse. [y] Habet tamen, quod his opponat altera quoque sententia, quæ Thaletem vult Deum ex rerum oriundarum proscripsisse negotio. Ea imprimis urget, quod veteres unanimi fere ore fatentur, Anaxagoram primum fuisse, qui mentem materiæ adjunxerit, id est Deum causam fecerit efficientem mundi. [z] Inde enim sequitur, eos, qui ante Anaxagoram fuerunt, aliter sensisse, Deique nullam fecisse mentionem inter principia naturalia: id imprimis confirmatur inde quoque, quod Thales aquam non ἀρχὴν tantum, sed μίαν quoque ἀρχὴν unicum principium faciat, [a] nec in toto ejus systemate physiologico ulla Dei mentio, immo nec vestigium causæ rationalis appareat. [b] Nec ea, quæ pro Thaletis pietate afferuntur testimonia fide digna putant, utpote quæ incerto rumori debeantur, hisque auctoritatem AVGVSTINI, [c] cui & CLEMENS ALEXANDRINVS [d] & EVSEBIVS adjici possunt, opponunt. Ad quæ tamen ita respondent, qui Thaleti bene cupiunt: [f] Thaletem de mundi γενέσει philosophantem non sustulisse ex rerum universitate Deum, sed supposuisse, & abstrahendo a summo rerum opifice, tanquam causa ab omni fere antiquitate concessa, tantum de principiis materialibus atque physicis, non metaphysicis, agere instituisse: id cum non satis procedere videret Anaxagoras, mentem eum, quam Thales tacitus quasi supponebat, adjecisse, & sic φανερῶς, quod diserte ARISTOTELES addit [ff] de causa efficiente fuisse philosophatum, mentemque divinam ad demonstrandam mundi generationem adhibuisse. Nec Patrum quoque auctori-

s) IDEM. *l. c.*

t) CLEMENS ALEX. *Strom. l. V. p. 594.*

u) Qua de re in seqq. dicetur.

x) *De nat. Deor. l. I. c. 10.*

y) Ita Thaletis causam agunt CVDWORTH. *l. c. p. 27. 122.* & MOSHEM. *ad h. l.* AQVILIANVS *l. c.* SAM. PARCKER. *disp. de Deo & provid. Div. disp. I. sect. 5. 6. p. 13. seqq.* IO. CHR. WOLF. *de atheismi falso suspectis §. 9.* BVDDEVS *thes. de atheismo, c. I. §. 10.* aliique laudati REIMMANNO *Hist. ath. c. XIX. §. 2. p. 129.* STANLEI. *Hist. Phil. P. I. c. 9. 10.* POTTER. *ad* CLEM. ALEX. *Protr. p. 56.*

z) ARIST. *Metaph. l. I. c. 3.*

a) Conf. OLEAR. *ad l. c.* STANLEII.

b) Ita IAC. THOMAS. *Obs. Hal. Lat. T. II. obs. XXI.* & BAYLE *Dict.* art. *Anaxagoras T. I. not. D.* art. *Thales not. C. Auctor Hist. crit. Phil. T. II. l. III. c. 11. §. 5. 6. p. 11. seqq.* qui tamen satis confuse in hoc argumento versatur, sibique contradicit.

c) *De C. D. l. VIII. c. 2.*

d) *Strom. l. II. p. 364.*

e) *Præp. evang. l. I. c. 7. p. 21. 22.*

f) PARCKERVS, OLEARIVS, MOSHEMIVS *ll. cc.*

ff) *l. c. T. II. Opp. p. 646.* ed. Casaub. quod totum caput diligenter inspectum, recte hæc ita dici, luculenter confirmat. Non enim Thaletem & alios illo antiquiores ait solam causam materialem agnovisse, negasse efficientem, sed ad hanc non respexisse, illa contentos, Anaxagoram vero aperte advocasse.

ctoritatem tantam esse putant, ut ideo Thaletis causa deserenda sit: eos enim ex præjudicio temporis sui hac de re locutos, quæsivisse quamcunque occasionem philosophis gentilibus ægre faciendi, iisque impietatem objiciendi. Nobis, si in re obscura, & difficili aliquid dicendum est, distincte respondendum & de hac quæstione statuendum videtur. Nempe 1. repetenda ea sunt, quæ in antecedentibus de incertitudine historiæ hujus sectæ ejusque dogmatibus diximus & ad Thaletem applicanda. Qui cum doctrinarum suarum interpretem ipse non egerit, nobisque deficiant monumenta genuina, unde de vera ejus mente, quam in contrarias partes trahi videmus, judicari queat, impossibile existimamus, in tanta rei incertitudine, certi quid de atheismo Thaletis dicere, eo quod ad conjecturas omnia redeunt. Quæ etsi in utramque partem controversiam admittunt, verisimilitudine tamen inter se differunt, & una altera est potior. Has itaque sequentes 2. monemus, nihil esse in systemate Thaletis, quod necessario impietatem involvat. Etsi enim causæ rationalis non meminit, mentemque effectricem non adjecit, non tamen ideo exclusisse eam inde sequitur, sed more veterum, quos secutus est, supposuisse, & in enucleandis principiis physicis & materialibus ad ea tantum respexisse, quæ materiæ motu semel concepto propria sunt, & generationem rerum φυσικῶς non vero μεταφυσικῶς explicare apta. Admodum enim verisimile est, Thaletem veterem cosmogoniam, quam inter barbaros didicerat, retinuisse,[g] & in id tantum incubuisse, ut, quod illi simplici traditione exponebant, de eo ipse, redditis & expositis rerum causis, quæreret, ut luculenter ait CICERO. Theologos vero sive physiologos veteres in explicanda mundi generatione, Deum quidem non negasse, sed obscurissime supposuisse, principia vero theogonica chaos, noctem, litem & amicitiam, sive amorem pro principiis adhibuisse, sicque rerum γένεσιν explicuisse in superioribus luculenter, nisi fallimur, demonstravimus. Ex quibus sequitur, nec Thaletem, Deum prorsus proscripsisse e mundo, nec tamen ad describendos mundi natales adhibuisse, sed materiæ tantum motum & modificationem explicuisse, ut eorum rationem philosophicam redderet, quæ nuda assertione theologi vetustissimi tradebant. 3. Quoniam vero solis conjecturis de systematis Thaletis principiis eorumque constitutione dispiciendum est, non ad unam tantum alteramve veterum de Thaletis doctrina relationem attendendum est, sed cuncta, quæ propiorem fidem merentur, conjungenda sunt, ut inde quantum fieri potest, cohærens aliquod doctrinæ ædificium exstruatur. Hoc etsi ob deficientia genuina Ionicorum monumenta exacta ratione fieri posse sperandum non est, licebit tamen non inconcinnum & improbabilem doctrinæ naturalis Thaletis ordinem instituere, & ex eo judicare, qua ratione de Deo respectu ad mundum habito senserit. Hoc ut pro virium

 mo-

(g) Conf. locum ARISTOTELIS l. c. qui ubi Thaletis principium exposuit, addit: εἰσὶ δέ τινες οἳ καὶ τοὺς παμπαλαίους καὶ πολὺ πρὸ τῆς νῦν γενέσεως καὶ πρώτους θεολογήσαντας οὕτως οἴονται περὶ τῆς φύσεως διαλαβεῖν. *Sunt quidam, qui putant; vetustissimos a præsenti seculo remotos admodum, primosque theologos eundem in modum de natura sensisse.*

modulo facere tentemus, supponimus, Thaletem asseruisse, mundi mentem esse Deum. Non hoc nuda conjectura Thaleti affingimus, sed veterum consensu affirmamus. Tribuunt enim id Thaleti ARISTOTELES,[h] PLUTARCHUS,[i] EUSEBIUS,[k] LAERTIUS,[l] STOBAEUS.[m] Nec ignorare potest, qui ea legit, quæ supra de theologia Aegyptiorum atque theogonia scriptorum Græcorum, fuse diximus, in ea sententia omnes hos fuisse, esse Deum animam mundi, huncque peculiari ratione ex Deo emanasse, sicque ex Deo producta materia illo animante motumque largiente cuncta generata esse. Hæc vero apud Aegyptios, Cretenses & in Asia forte didicerat Thales; quis non verisimili ratione concludat, eodem sensu hoc principium eum in systema suum recepisse, vel potius in eo supposuisse? Hoc unum certe non improbabilem hanc esse opinionem satis commonstrat, simulque eos in excusando Thalete nimios esse ostendit, qui hoc ita explicant, docuisse Thaletem, Deum esse spiritum, qui mundum fecerit.[n] Verum non verisimilis tantum conjectura hæc suadet, sed & tota Thaletis de Deo & divinis doctrina postulat. Quod ut manifestum faciamus 4. porro observamus statuisse Thaletem, omnia, quæ cernuntur Deorum esse plena.[o] Quod dogma ex systemate emanativo sequi, & Deum esse animam mundi, inferre, veterum consensus, & variarum gentium theologia, in quam receptum fuit, probat: quod quoniam alibi[p] fuse, & nisi fallimur, luculenter demonstravimus, non hic repetemus, actumque iterum agemus, sed lectoris patientiam exoramus ad expendenda ea, quæ ibi dicta sunt. Immo sola, quam supra instituimus tractatio de systemate emanativo theogoniarum lucem claram huic rei accendit. Hæc cum ita sint, patet 5. cur Thales mundum dixerit ἔμψυχον, sive animatum, quod ait LAERTIUS,[q] qui mox adjicit καὶ δαιμόνων πλήρη εἶναι, ut ostenderet, animum istum nihil aliud esse, quam mentem divinam omnes dæmonas in se comprehendentem, qua ratione & Platonici suo modo, propius vero Stoici de Deo disseruerunt. Hæc si, ut sua probabilitate nituntur, admittimus, ratio dari potest omnium eorum, quæ de Deo & divinis Thales tradidit atque disputavit. Deum hominem male agentem ne cogitando quidem latere posse, ex hac hypothesi semel admissa necessario sequitur, cum & ipsius animus ex anima hac mundana sive Deo emanaverit, eaque ipsi intime præsens sit. Deum antiquissimum esse recte asseritur, quia fons rivulis, & principium emanationis, emanativis prius & antiquius est. Mundus apte dicitur Dei opus, ex cujus sinu effluxit. Immo Ciceronis quoque relatio locum habet, Deum esse mentem, sed inhabitantem, quæ ex aqua cuncta fingeret. Porro ex hac hypothesi prono quoque alveo fluit, quod Thales interrogatus, *quid fortissi-*

Thaletis doctrina de Deo.

h) *De anima l. I. c. 5.*
i) *De plac. phil. l. I. c. 7.*
k) *Præp. evang. l. XIV. c. 6.*
l) *l. I. §. 27.*
m) *Eclog. phys. c. I. p. 2.*
n) Ita auctor *Historiæ philos. gentilis T. I. p. 49.* conf. BUDDEUS *de phil. mor. Thaletis §. 10. H. E. V. T. T. I. p. 691. 692.* Quod de spiritu a materia sejuncto intelligi volunt, sed invito Thalete, ut ex dictis patet.
o) LAERT. *l. c.* ARIST. *l. c.* CICERO *de leg. l. II. c. 11.*
p) In *Otio Vindelico Exerc. II. §. 2. p. 129. seqq.*
q) *l. c.*

tiſſimum ſit? reſpondit: *eſſe neceſſitatem, ſive fatum, omnem enim mundum gubernare. Eſſe vero neceſſitatem providentiæ conſtans judicium & immutabilem poteſtatem.* [r] Hæc enim neceſſaria ſeries rerum ex anima mundi, Deo, emanantium eſt, quæ uti in ipſa DEI natura fundatur, ita immutabilis eſt, & divina, resque omnes conſervat, & quia ex ſuo fonte divinitatem, quaſi communicat, omnia gubernat. Tandem his admiſſis 6. facile ad objectiones reſponderi poteſt, quæ contra Thaletem formantur. Nam quod ab Anaxagora, mentem prius adjiciente materiæ, deſumitur argumentum, dicta non refellit, longe aliter enim Anaxagoras mentem materiæ adjecit, quam Thales, nec ei immerſit, ſed adjunxit, ſicque φανερῶς de Deo, quem Thales abſcondebat, philoſophatus eſt. Patet quoque ex dictis unde aqua vim, motumque ad generationem rerum acceperit, etſi μίαν ἀρχὴν, ſed in ordine tantum rerum materialium eam dixerit. Conſtat vero ex iis quoque 7. quousque ab impietate abſolvendus ſit Thales, qui in atheorum quidem claſſem referendus non eſt, indignam tamen de Deo fovit ſententiam, [s] cum pleriſque barbarorum & Græcorum theologorum, quibus ſyſtema emanativum placuit, in unam claſſem referendus. Non negamus, hanc theologiæ Thaletis explicationem omnibus dubiis non carere, quod virum ſummum I. L. MOSHEMIVM de hac noſtra ſententia pronunciaſſe probe meminimus. [t] Sed quis in tam obſcuro atque incerto argumento certas omnique dubio carentes demonſtrationes vel promittet, vel etiam poſtulabit? Dabimus itaque, qua decet eſſe modeſtia, cuilibet veniam, hæc refutanti, modo certiora in argumento incertiſſimo nos edoceat.

§. VI. Sed pergendum eſt in explicatione naturalis philoſophiæ Thaletis, atque oſtendendum, qua ratione expoſitis ſemel principiis: materialem cauſam mundi eſſe aquam, Deumque eſſe mundi animum, huncque ideo animatum, rerum naturalium ortum atque generationem derivaverit. Concludebat vero, quod prona conſequentia inde fluit, porro

De generatione rerum naturalium.

III. Locum continere mundum. Rogatus enim Thales, quid maximum? reſpondit, locus; reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Ita PLVTARCHVS, [u] quem ſequitur LAERTIVS. [w] Etſi vero in *convivio VII. ſapientum* ille hoc Thaletis eſſe dicit, in quo acumina his viris tributa pleraque figmentum ſcholæ vel traditionem quoque incertam ſapere, ſupra oſtendimus, ipſa tamen hæc doctrina ex admiſſis ſemel principiis Thaletis neceſſario fluit. Cum enim mundus ſit ἔμψυχος, Deusque mundi animus, neceſſario quoque Deus locus eſt, qui mundum continet: quem pervadit & vi ſua comprehendit. Nec hæc ſola Thaletis doctrina eſt, ſed veteribus quoque pluribus placuit, immo placere debuit omnibus,

qui

r) STOBAEVS *Eclog. phyſ. c. VIII. p. 10.* conf. LAERT. *l. I. ſ. 36.*

s) Ducit enim ad enthuſiaſmum & pantheiſmum, unde a multis pro ſpecie, quadam atheiſmi habitum eſt ſyſtema emanativum; ſed minus accurate.

t) Ad CVDWORTH. *c. III. §. 21. n. 8. p. 123.*

u) In *conv. ſept. ſap. T. I. p. m. 293.*

w) *l. I. ſ. 35.*

qui Deum ita per omnem mundum diffusum statuerunt.[x] Subtilius tamen hac de re cogitasse Thaletem verisimile non est, tota enim disputatio de loco, spatio atque vacuo tum demum percrebuit, ubi ingenia philosophorum notiones metaphysicas physicis considerationibus immiscuerunt, quod ab antiquissimis physiologis, quos secutus est Thales, factum non est, qui magis simpliciter philosophabantur. Eodem ex fonte sequitur

IV. Non dari vacuum: quod dogma philosophis a Thalete ad Platonem usque naturam scrutantibus placuisse tradit PLVTARCHVS.[y] Nec aliter patiuntur principia Thaletis semel admissa, mundum loco contineri, Deumque esse mundi animum: quicquid enim in mundo est, ita a divina ista anima pervaditur, ut vacuum existere nequeat. Sequitur porro ex Thaletis principio:

V. Materiam, quae est primum ortus interitusque subjectum, aliarumque mutationum, mutabilem fluxamque totam suapte natura per universum esse?[z] Cum enim aquam rerum omnium principium esse assereret, & ex ea omnia formari, inque eam resolvi putaret, necessario semper fluxam & in motu versantem asserere debuit. Nec hoc novum dogma fuit, sed theologis ante Thaletem jam probatum & per diversas postea inter Graecos scholas philosophorum, Ionicorum, Heracliti, Pythagorae, Platonis, Stoicorum aliorumque propagatum est, ut alibi[a] docuimus.

VI. Materiae vero fluxae atque divisibilis in infinitum non progredi sectionem, sed subsistere in iis quae individua sunt, & atomi dicuntur; non sine ratione quoque systemati Thaletis tribuit PLVTARCHVS.[b] Qui tamen recte dicit, visum hoc fuisse Thaletis atque Pythagorae sectatoribus, non enim curiose de atomis, vel particulis individuis materiae primae disputavit ipse Thales, sed simpliciter aquam materiam rerum statuit: discipuli vero, ejus principiis usi, hanc systemati ejus doctrinam adjecerunt. Quod eam non potuit non admittere, alias, si materia in infinitum posset dividi, Deus nec locus nec anima mundi esse posset.

Doctrinae Thaletis physica speciales.

§. VII. Constitutis ita principiis doctrinae naturalis generalibus, ad speciales conclusiones ita digressum fuisse, veteres referunt:

VII. Noctem extitisse prius una die. Accepit hoc dogma Thales sine dubio ex barbarica & Graeca theologia, quae noctem inter principia rerum retulit, & luci anteposuit, uti suo loco exposuimus: ubi etiam observavimus, multis inde populis consuetudinem enatam fuisse, per noctes temporum rationes computandi,[c] quam etiam apud Athenienses obtinuisse, auctor

x) Videndus, qui erudito in hoc argumento versatus est PAVLVS SLEVOGTIVS *differt. philosoph. p. 386. seqq.* Sed in sequenti quoque tractatione passim ad hoc dogma attendetur.

y) *l. c. l. I. c. 18. p. 16.*

z) *l. c. c. 9. p. 14.*

a) *Amoenit. liter. T. VIII. p. 312. seqq. Hist. de ideis Sect. I. §. 8. p. 128. seqq.*

b) *l. c. c. 16. p. 16.* conf. S. Rev. MOSHEMIVS *ad* CVDWORTH. *syst. intell. c. I. §. 22. p. 28. not. 9.* In STANLEII *Hist. philos. P. I. c. 6. p. 14.* contraria sententia Thaleti tribuitur, invito Plutarcho.

c) Conf. GROTIVS *de V. R. C. l. I. p. 59.* WOLF. *ad* ORIGEN. *philosophum. p. 180.* Vide de Germanis TACIT. *de mor. Germ. c. 11.* de Gallis CAES. *B. G. l. VIII.*

auctor est CENSORINVS.[d] Vnde hanc thesin recte Thaleti tribui, omnino verisimile est.

VIII. Mistionem fieri elementorum compositione.

IX. Terrestris substantiæ esse stellas, sed tamen ignitas.[e]

X. Lunam terrestris esse naturæ,[f] & a sole lucem accipere.[g] Ita etiam Orpheus, ut suo loco probavimus, unde patet, Thaletem non primum hoc dogma invenisse. Anaximandri opinionem cum Thaletis hic confundit STANLEIVS.[h]

XI. Solem deficere, quando luna ad lineam infra eum fertur, quæ natura est terrestri. Primum hoc docuisse Thaletem, asserit PLVTARCHVS.[i] Didicit tamen illud in Ægypto, ubi paria statuisse sacerdotes, suo loco docuimus.

XII. Vnicam esse terram, figuræ rotundæ, quæ globi instar se habeat, in medio positam mundi.[k] Cleodemus apud PLVTARCHVM[l] ei tribuit: confusionem id parituram universalem, si terra ex mundo tollatur. Sed id a sectatoribus tantum, vel per consequentiam Thaleti adjectum esse, ipsa ratio suadet, locusque Plutarchi, ubi hoc refert.

XIII. Ventis ethesiis deberi Nili exundationem, qui adversa fronte irruentes, ut intumescant aquæ efficiunt, ita ut mare ventis excitatum ostia fluvii subire necesse habeat, qui ita retrocedere cogatur.[ll] In Ægypto de causa intumescentis Nili valde, sed inutiliter, & sine veri specie, disputatum fuisse, supra diximus, unde sine dubio Thaleti occasio enata est, de hoc problemate disquirendi. Quem tamen rem acu non tetigisse, pulchre DIODORVS SICVLVS[m] monet; vera si ea essent, omnes fluvios in mare desinentes ethesiis oppositis ventis simili modo exundare oportere, quod tamen secus habet: unde ipse Nili exundationem mavult a pluviis ex Æthiopiæ montibus delabentibus arcessere.

De rebus spiritualibus.

§. VIII. Præter materialem mundum de intelligibili quoque cogitasse Thaletem, quatenus scilicet Deus atque spiritus cum mundo conjuncti sunt, ex eo manifestum est, quod §. V. de theologia Thaletis & asserta DEI existentia atque concursu in formando mundo disseruimus. Ibi enim, ut rei lux necessaria accresceret, potiores Thaletis de Deo sententias attulimus, quas, quia ibi lucis, quantum licebat, attulimus, hic brevi tantum explicatione repetemus, ut uno fasce comprehensa appareat Thaletis doctrina de spiritibus. Dixit scilicet

I. Esse Deum, omnium antiquissimum: illudque quod neque principium

d) *de die nat. c. 23.*

e) PLVTARCH. *l. c. l. II. c. 13. p. 22.*

f) *ib. c. 24.*

g) *ib. c. 28.*

h) *l. c. p. 14.* ubi ita Thaletis mentem exprimit, lunam ejusdem cum sole esse naturæ, quod tamen non Thaleti sed Anaximandro placuit, PLVT. *ib. p. 25.* mirumque non est, hoc in loco Plutarchi & Stobei allegato non invenisse doctissimum interpretem. Habuit hanc quoque sententiam Thales sine dubio ex Aegypto.

i) *ib. c. 24.*

k) *ib. l. III. c. 9.*

l) In *conviv. VII. Sap. l. c.* rationes vero in eo convivio allatas a posteriorum temporum philosophis, illis sapientibus tributas esse ex dictis supra liquet.

ll) LAERT. *l. I. §. 37.*

m) *l. I. p. 35.*

pium habet neque finem. [n] Ambiguam hanc definitionem Dei esse nemo non videt, æque enim æternæ & infinitæ materiæ, quam Deo convenit, unde ex aliis Thaletis dogmatibus, quomodo hoc intellexerit, judicandum est. Illud vero supra exposuimus. Nempe, Deum dixisse mentem, CICERO [o] diserte testatur, eamque materiæ opponit. Etsi vero in referendo hoc Thaletis dogmate verbis variant veteres, eorum tamen de re ipsa testimonium rejici non potest, quod tamen contendit P. BAYLE. [p]

II. Deum hunc effari, impossibile esse. Crœso enim sciscitanti, quid de Diis arbitraretur, post aliquot deliberandi commeatus, referente TERTULLIANO, [q] nihil renuntiavit Thales. Paria vel eadem quoque Simonidi tribuunt veteres, quocum facile confundi potuit Thales. Nihil tamen hoc a more theologiæ barbaricæ alienum, quæ de Deo summo sacrum silentium tenuit, eumque ἄῤῥητον esse docuit, sequente hanc silentii rationem Orpheo aliisque theologis Græcis, & ex philosophis quoque PLATONE & Pythagoreis passim, ut suo loco demonstrabitur.

III. Deum latere posse nihil, ne cogitationes quidem. Fundamentum atque sensum hujus dogmatis supra quoque explicuimus.

IV. Mundum esse plenum dæmonum: vel, quod CICERO ait, *homines existimare oportere, omnia quæ cernuntur, Deorum esse plena.* [r] Quam doctrinam ex Ægypto Thales in Græciam attulit, & animæ mundanæ juxta systematis emanativi tenorem atque sensum inædificavit, ut supra monuimus.

V. Genios sive dæmonas esse substantias anima præditas, heroas quoque esse animas a corporibus separatas, bonos si bonæ, malos si malæ. Ita quidem PLUTARCHUS: [s] quod & LAERTIUS [ſſ] confirmat, mundum ex mente Thaletis plenum dæmonum, sicque animatum esse, referens. Dubium tamen an Thales, qui de naturalibus tantum & materialibus rebus philosophatus est, istos spirituum ordines ipse agnoverit, & annon sequentium temporum philosophi, cum vidissent, a Pythagoricis & Platonicis affirmari, accepisse suum istud dogma præceptorem ex Ægypto, inde concluserint, Thaleti quoque Ægyptiacam philosophiam edocto, ibi innotuisse? Etsi enim in Ægypto inter dæmonas & animas heroum distinctio facta fuerit, eamque Græci quoque theologi & imprimis theogoniarum scriptores admiserint, longe alio tamen, quam Thaletis, ea nititur fundamento, quod supra exposuimus. Unde, an Thales, qui de hominibus inter Deos post fata relatis non cogitavisse videtur, systematis ratione id non poscente, ejusmodi heroas statuerit, incertum admodum est atque dubium.

VI. Animam semper, & per se movere sese; esse scilicet non tantum

xivi-

n) Vide supra §. V. laudatos.
o) *loc. cit.*
p) *l. c. not. A. p. 340.*
q) *Ad nation. l. II. c. 2.*
r) *De legib. l. II. c. 11.*
s) *De plac. phil. l. I. c. 8.*

ſſ) *l. c.* Addendus, ATHENAGORAS qui in *leg. pro Christ. p. m. 25.* ed. Par. ita: *Thales triplici divisione, Deum, dæmonas, & heroës nuncupat. Deum autem definit mentem mundi, dæmonas essentias* ψυχικὰς *animales, heroës separatas hominum animas: bonos nimirum bonas, malos vero improbas.*

κινητικόν τι quod ait ARISTOTELES,[t] sed & *ἀεικινητὸν* quod tradit PLVTARCHVS[u] & *αὐτοκίνητον*, quod refert STOBAEVS.[w] Aristoteles tamen, motum magis aliquem brutum, quam rationalem, Thaletem animæ adscripsisse, innuere videtur; addit enim: dixisse Thaletem, lapidem magnetem, habere animam, quia movet trahitque ferrum. Verum solet Aristoteles studio veterum dogmata obscure enarrare. Quod si ad systema Thaletis respicitur, juxta quod anima ex mundi anima emanavit, necessario istud motus principium, quod omnia emanativa habent, animæ quoque tribuendum est. Nec hoc solus habuit Thales, sed & Anaxagoras, Pythagoras, Socrates atque Plato in eadem fuere sententia, quam postea ARISTOTELES[x] convellere omni studio conatus est, ut veteribus contradiceret. Inter motus vero animæ genera cogitationes quoque Thales retulit, si vera sunt, quæ tradunt PLVTARCHVS & LAERTIVS;[y] interrogatum, quid esset velocissimum? respondisse, mentem, quia per universa discurrit. Non vero animæ tantum facultatem movendi sese tribuit Thales, sed & alia, unde *κινητικὸν* vocavit ARISTOTELES. Is vero ut & HIPPIAS apud LAERTIVM[z] narrant, putavisse Thaletem

VII. Inanimatis quoque animas inesse, quod ex magnete atque succino corpora attrahentibus conjecisse contendunt. Neque id absurdum est, admisso semel systemate Thaletis, anima enim mundi in omnibus ejus partibus se exerit, easque permeat.

VIII. Animum esse immortalem, primum dixisse Thaletem asseruit Chœrilus poeta.[a] Nec dubium est, Thaletem dogma per omnem antiquitatem celeberrimum & inter Ægyptios sacrum ex Ægypto retulisse, Græciæque non tam intulisse primum, quam adjecisse systemati philosophico, quod immortalitatem animæ postulabat. Vnde frustra disceptari putamus, an Thales vel Pherecydes primus fuerit, qui inter Græcos immortalitatem animæ docuerit? Ante utrumque enim inter Græcos dogma hoc a barbaris, Thrace Orpheo, & ex Ægypto allatum viguisse, theogoniæ fidem faciunt, qui illud involvunt. Ab his edoctus philosophorum uterque nobilissimam doctrinam servaverunt, & de ea philosophati sunt Pherecydes in Syro insula, Thales Mileti in Ionia.

IX. Mundum gubernari necessitate; esse vero eam necessitatem providentiæ constans judicium & immutabilem potestatem. Dogma hoc de fato, quod tribuunt Thaleti PLVTARCHVS,[b] LAERTIVS[c] & STOBAEVS,[d] ex principio: Deum esse mentem mundi, necessario fluere supra monuimus. Nec hoc ab Ægyptiorum & theogoniarum sententia abludit, unde Thales in sua arva derivavit. Forte & huc referendum, quod

t) *De anima l. I. c. 2. T. I. p. 478.*
u) *l. c. l. IV. c. 2. p. 36.*
w) *Eclog. physic. c. XL. p. 93.*
x) *l. c. c. 3. p. 480.* Conf. ven. IOACH. OPORINVS in doctissima tractatione, *de immortalitate mortalium.*
y) In *conviv.* & *l. I. §. 35.*
z) *Lib. I. §. 24.*
a) LAERT. *l. c.*
b) *De placit. phil. l. I. c. 25.*
c) *Lib. I. §. 36.*
d) *Eclog. phys. c. VIII. p. 10.*

STOBAEVS Thaleti tribuit, primum motorem immobilem esse, quod postea Aristoteles asseruit: desideramus tamen propiorem testem. [e]

Mathesis Thaletis.

§. IX. Pertinent ad naturalem philosophiam etiam suo modo disciplinæ mathematicæ, quæ inter Græcos Thaletem primum fere parentem agnoscunt. In Ægypto quidem eas didicisse, magno vero ingenio adjutum Ægyptios philosophos mature superasse, supra luculento exemplo demonstravimus. Nec videtur vero absimile, Thaletem primum fuisse, qui geometriam Græcos docuerit, quod de eo celebrat APVLEIVS: [f] licet alii vel Mœridi vel Pythagoræ hanc gloriam vindicent. Vtrumque enim admitti potest, Thalete in Ionia, Pythagora in Italia philosophante. Quanquam, si verum esset, Pythagoram habuisse in juventute Thaletem in his disciplinis præceptorem, non haberent ejus asseclæ, quo magnopere gloriarentur. Verum hoc incertum esse, supra jam monuimus. Ait vero PROCLVS: [g] *Thaletem in Ægyptum delatum, primum inde hanc scientiam in Græciam derivavisse, multa ipsum invenisse & discipulos docuisse, generalius alia, alia specialius explicantem.* Quod confirmat LAERTIVS, [h] qui & hoc refert: *eum maxime promovisse, quæ Callimachus in Iambis Euphorbum Phrygem invenisse ait.* Hujus problemata a sequentium temporum mathematicis aucta & collecta tandem EVCLIDES elementis suis inseruit. Sunt vero, prout a PROCLO [i] indicantur, sequentia quæ Thaleti debentur:

I. Quemvis diametrum circulum bifariam secare.

II. Triangulorum isoscelium angulos ad basin esse inter se æquales.

III. Si duæ rectæ mutuo se secent, angulos ad verticem facere inter se æquales.

IV. Primus, teste Pamphila [k] apud LAERTIVM [l] descripsit in dimidio circulo triangulum recto angulo, cujus tamen fidem lacessit STANLEIVS, [ll] vel textum potius Laertii; & Pythagoricum potius trigonum orthogonium respici putat; quæ enim hic tribuuntur Thaleti, alii, teste eodem LAERTIO [m] Pythagoræ dant, propter inventionem hujus theorematis hecatomben immolasse asserentes.

Sideralis scientia Thaletis.

§. X. Tandem & justum atque clarum lumen sideralis scientiæ inter Græcos accendit Thales. Exigua enim fuere, & non ultra ortus & occasus majorum stellarum procedentia, quæ ante Thaletem Græci observaverant, ut ex HESIODI carmine patet, unde in proverbium abiisse Hesiodi astronomiam supra jam indicavimus. Nec Orphei inventa majora fuisse, & initia scientiæ nondum excultæ comprehendisse, suo quoque

que

e) Aristoteles enim nihil de eo.
f) *Florid. l. IV.*
g) *In Euclid. l. I. d. 1. p. 19.* locum integrum exhibet STANLEIVS *Hist. philos. P. I. c. 7. p. 15.* conf. VOSSIVS *de scientiis mathemat. c. 13. §. 3. 4. pag. 49.*
h) *Lib. I. §. 25.*
i) *loc. cit.*
k) Videndus de erudita hac fœmina MENAG. *ad l. c. Laërt.*
l) *Lib. I. §. 24.*
ll) *l. c. p. 16.*
m) *Lib. VIII. §. 12.*

que loco vidimus. [n] Non deneganda itaque Thaleti gloria introductæ inter Græcos astronomiæ, [o] quam ab Ægyptiis didicerat. Egregiæ quoque sunt, si istorum temporum conditionem respexeris, quibus astronomiam auxit, inventiones: Divisit [p] enim cœlum in circulos sive zonas quinque, arcticum, antarcticum, tropicum æstivum & brumalem, & æquinoctialem, conversionesque solis ejusque punctum primus annotavit, [q] sicque æquinoctia & tempora divisit. [r] Primus quoque, uti supra quoque notatum est, ursæ minoris sidus designasse dicitur Callimacho. [s] Primum non eclipses solis tantum observasse, veteres testantur, [t] sed prædixisse quoque memorabili eventu narrant HERODOTUS [u] atque LAERTIUS.[x] Sed ut utilem quoque redderet astronomiam, & observationes ad emolumentum civium referret, anni quoque tempestates emendavit, meliusque divisit, & Ægyptii anni in CCCLXV. dies divisionem introduxit inter Græcos. [y]

Ethica Thaletis.

§. XI. Sufficit brevis hæc naturalis scientiæ delineatio, ad convincendos nos, multum debere physicas atque mathematicas disciplinas Thaleti, qui cum primus de istis quæreret, id est, philosophica methodo exquireret, magnam merito gloriam meruisse censendus est, etsi illa, si cum nostris comparentur, exigua fuerint. Versabatur enim tum naturalis scientia in pueritia, & non nisi multorum seculorum maturitate ad virilem vigorem perducta est. Neque tamen hebes fuit Thaletis in morum quoque disciplina animus, sed moralem quoque sapientiam haud proletarie inspexit, philosophica vero ratione non exposuit, sed ἐξωτερικῶς quasi & ad vulgus, eodem, quo ceteri viri prudentes, modo, qui cum eo septem Græciæ sapientum numerum constituunt. Frustraneus itaque esset labor, si systema aliquod morale corradere ex dictis & sententiis Thaletis institueremus. [z] Sed nec omnia Thaletis esse videntur, quæ illi tribuuntur, apophthegmata, cujus caussam supra, ubi de septem sapientum historia tractavimus, luculenter, nisi nos omnia fallunt, exposuimus: unde PLUTARCHO complura de Thalete referenti fides non semper habenda est. Ex iis, quæ Demetrius Phalereus de eo congessit, [a] notari potissimum merentur sequentia: Amicorum recordandum etiam absentium; emendandam mentem non faciem; parentibus blandum esse deberi, talia enim a liberis expectanda, qualia in parentes conferuntur. Intemperantiam noxiam esse; imperitiam intolerabilem; melio-

n) Conf. VOSSIUS *de scient. mathem. c. XXXII. §. 7. 8. p. 145.*

o) Eudemus apud LAERT. *l. I. §. 23.*

p) PLUT. *de plac. phil. l. II. c. 12. p. m. 22.*

q) LAERT. *l. I. §. 24.*

r) *Ibid. §. 23.*

s) *Ibid.*

t) PLIN. *l. II. c. 9.* PLUT. *l. c. l. II. c. 24. 28.* conf. VOSSIUS *l. c.*

u) *Lib. I. p. 19.*

x) *l. c.* tempus ejus eclipseos, quam prædixit Thales, varie definiunt chronologi. Vid. SCALIG. ad *Euseb. p. 89.* STANLEI. *l. c. p. 19.*

y) LAERT. *l. I. §. 27.* Græci enim tertio anno mensem intercalabant, Aegyptii singulis annis V. dies adjiciebant. Non tamen apud omnes id Græcos obtinuisse, ex loco aliquo Varronis infra *c. VII.* ubi de Demetrio Phalereo dicetur, constat.

z) Tentavit aliquem ordinem philosophicum illis tribuere B. BUDDEUS diss. *de philosophia morali Thaletis.*

a) Apud STOBAEUM *loco supra laudato.*

ra docenda & discenda; modum adhibendum esse; non omnibus credendum: Pleraque habet quoque LAERTIVS, [b] qui addit: interrogatum: quomodo optime atque justissime vitam acturi simus? respondisse: Si quæ in aliis reprehendimus, ipsi non faciamus: itemque, eum felicem prædicavisse, qui corpore sanus, fortuna locuples, animo non ignavus sit. Imprimis vero notabilis est sententia, quæ Thaleti tribuitur apud ANTON. & MAXIMVM: [c] difficile esse, sed bonum, sese noscere ipsum, hoc enim esse naturæ consentaneam vitam agere. Plura desideranti exhibebunt LAERTIVS atque STOBAEVS, [d] quos ex recentioribus secuti sunt celeberrimi viri IO. FR. BVDDEVS [e] & THEOPHILVS STOLLIVS. [f]

Anaximander.

§. XII. Initia philosophiæ naturalis inter Græcos felici auspicio facta continuavit & auxit Anaximander; qui privatam Thaletis doctrinam disciplina publica exposuit, sicque sectam in cathedra quasi formavit & constituit. [g] Thaletis popularem & sodalem vocat CICERO, [h] unde sequitur Mileti natum fuisse; id quod factum Olymp. XLII. 3. patre Praxiada. [i] Pauca vero de ejus historia consignaverunt veteres, nec videtur ultra scholam habendam juventutemque erudiendam publice occupatus fuisse. Instituisse vero pueros, non sine ingenio ex eo conjicit cel. HEVMANNVS, [k] quod refert LAERTVS: [l] Anaximandrum canentem a pueris irrisum esse, eoque comperto dixisse, canendum ergo puerorum causa modulate magis. Cum enim hæc de cantu aliquo musico apte vix queant intelligi, recurrendum putat ad morem illius seculi, quo eruditi libros non prosa sed ligata oratione scribebant, eosque adstricto ita versibus numero recitabant, quod Græcis ᾄδειν Latinis canere dicitur, unde & ᾀδόμενα & ᾄσματα versiculi liberiori numero compositi, qui sapientiam virorum doctorum ejus temporis continebant, dicti sunt, quorum supra in historia VII. sapientum Græciæ mentio facta est. Anaximandrum itaque obscurius discipulis librum forte, quem de philosophia naturali scripsisset, explicantem, vel alia recitantem derisum, accuratius juvenum causa posthac in eo se versaturum, promisisse vir doctissimus putat. Illud certum est, quod & supra ex THEMISTIO [m] annotavimus, Anaximandrum primum fuisse, qui contra morem seculi philosophiæ naturalis, quam tradebat, præcepta scripto consignavit, sicque methodum arcanam, ab omnibus hactenus sapientibus sancte custoditam abjecit. Scripsisse enim *compendiariam expositionem placitorum suorum de rebus naturalibus*, sive, qui idem liber esse videtur, *de natura; de stellis fixis; de sphæra* & alia, testan-

b) *Lib. I. §. 35.*
c) *Serm. CCIII. p. 346.* ed. Wech. Stob.
d) *ll. cc.* e) *loc. cit.*
f) *Hist. phil. mor. gentil. §. 30. p. 33.*
g) Quæ sine dubio causa est, cur ab Anaximandro Ionicæ sectæ philosophiam derivet LAERT. *l. II. §. 1.*
h) *Acad. Qq. l. IV. c. 37.* Thaletis consanguineum vocat SVIDAS in *Anaximander T. I. p. 173.*
i) LAERT. *l. c.* SIMPLIC. in *phys. Arist.*
k) *Act. philos. vol. III. p. 183. seqq.*
l) *l. c. §. 2.*
m) *Orat. XX.*

ſtantur veteres. [n] Non vero in matheſi tantum inventionibus, ſed in naturali quoque ſcientia obſervationibus excelluiſſe, inde colligi poteſt, quod periculoſum terræ motum Lacædemoniis prædixit, & ut in agros ſecederent, monuit, eo quoque ſequente, ita ut urbs & pars montis Taygeti corrueret. [o] Tempus mortis ſilent veteres; Olymp. LVIII. 2. vero annum ætatis LXIV. egiſſe, Apollodorus ait. [p] Non confundendus vero eſt cum alio Anaximandro Mileſio, cui *expoſitionem ſymbolorum Pythagoreorum* debemus. [q]

Ejus inventiones mathematicæ.

§. XIII. Egregie vero de mathematicis diſciplinis meruiſſe Anaximandrum, inventiones teſtantur, quæ a pleriſque ei tribuuntur. Nam

I. *Geometriæ hypotypoſin* oſtendiſſe, vel expoſuiſſe refert SVIDAS, id quod non de orali aliqua explicatione intelligendum eſt, qualem Thaletem quoque dediſſe, ex antecedentibus eſt manifeſtum, ſed vel totius geometriæ cohærentem delineationem diſcipulis expreſſam indicat, vel ſcriptum de geometria compendium. [r]

II. Primum terræ mariſque circuitum deſcripſiſſe refert LAERTIVS, [s] quod & alii teſtantur. [t] Laërtii verba male intellexit SVIDAS, [u] quem ſecutus eſt STANLEIVS, [x] dum librum ei tribuit, periodum terræ; non enim libro terræ deſcriptionem geographicam comprehendit, quod Hecatæus, teſte STRABONE primus fecit, ſed tabula geographica terræ mariſque circuitum primus delineavit.

III. Primum gnomonem inveniſſe, ipſumque Lacedæmone in ſolariis ſtatuiſſe, tradit LAERTIVS, SVIDAS [z] & EVSEBIVS. [a] Alii tamen aliter. PLINIVS [b] enim Anaximandri ſucceſſori, Anaximeni tribuit, atque HERODOTVS Babyloniis. [c] Recentiores vero quidam, [d] & in his SALMASIVS [e] gnomonis in ſolariis uſum longe recentiorem putant, argumentumqne inde petunt, quod Anaximandri ævo diei in horas duodecim diſtributio nondum uſitata fuerit. Vnde veterum relationem tantum de uſu gnomonis in inveniendo meridiano & definiendis ſolſtitiis explicant. Verum probandum prius erat, horarum diſtributionem ante Alexandri M. tempora non in uſu fuiſſe, etiamſi concederetur, vocem hanc ante hujus tempora non inveniri; veriſimile enim non eſt, tanta vitæ commoditate tamdiu caruiſſe homines, in ſiderum curſu obſervando & dimetiendo non indiligentes. [f] Horæ vero vocem Anacreon jam & Xenophon

n) LAERT. *l. c.* cujus verba: τῶν ἀρεσκόντων αὐτῷ πεποίηται κεφαλαιώδη τὴν ἔκθεσιν, ejusmodi compendium vel ſummam indicant. *De natura rerum* ſcripſiſſe teſtatur etiam SVIDAS *l. c.*

o) PLIN. *l. II. c. 79.* conf. VOSSIVS *de ſcient. mathem. c. XXXIII. §. 1. p. 147.* modo hoc non fictum ſit: vix enim infantia naturalis ſcientiæ hoc permittit conf. *Act. philoſ. vol. III. p. 190.*

p) LAERT. *l. c.*

q) Fuit is hiſtoricus Ionicus, vid. LAERT. & SVIDAS *l. c.* VOSSIVS *de Hiſt. Græc. l. I. c. 6. p. 25.* IONSIVS *de Script. hiſt. phil. l. I. c. 7. p. 35.*

r) Hoc veriſimile fit ex *not.* (n).

s) *loc. cit.*

t) STRABO *l. I.* AGATHEM. *l. I. c. I.* PLIN. *l. VII. c. 56.*

u) *loc. cit.*

x) *Hiſt. Phil. P. I. c. 1. p. 96.*

z) *ll. cc.* & *T. II. p. 55.*

a) *Præp. Evang. l. X. c. ult.*

b) *Lib. II. c. 76.*

c) *Lib. II. c. 32.*

d) Nominat eos MENAGIVS *ad l. c. Laërt.*

e) In *exerc. Plin. p. 632.*

f) Babyloniis jam in uſu fuiſſe, ex HERODOTO jam notavimus.

phon adhibuit. [g] Recte itaque Salmasii sententiam rejecit PETAVIVS. [h]

IV. Æquinoctiorum atque solstitiorum puncta primum definivisse, iidem referunt: id quod tamen Thaleti tribui supra jam annotavimus: forte hic publicum eorum usum demonstravit. Ait etiam PLINIVS, [i] obliquitatem zodiaci primum designavisse; id quod tamen eo refutatur, quod Thales solis eclipses prædixerit. [k] Id enim sine zodiaci cognitione fieri non posse, notum est.

V. Tandem & sphæram construxisse refert LAERTIVS, [l] quod tamen Atlanti regi a PLINIO [m] tribui supra indicavimus. Scripsisse *de sphæra* librum, ait SVIDAS, forte tamen quæ de sphæræ machina ab Anaximandro confecta refert LAERTIVS, male Suidas intellexit, unde hoc dubium est. Concedi tamen potest, nec improbabile est, pleraruмque inventionum summam designavisse Anaximandrum scripto: nam in eo diligentem fuisse, ex supra dictis liquet.

Physiologia Anaximandri.

§. XIV. Non vero de mathematicis tantum scientiis, sed & de naturali augenda sollicitus fuit Anaximander: de cujus tamen placitis physicis tam obscuræ & incertæ sunt veterum memoriæ, ut, quid senserit, accurate definiri vix queat. Quod vel a monumentorum in historia philosophiæ Ionicæ defectu, vel a more Anaximandri, breviter & summatim tantum sua conscribendi placita, vel a studio quæsita obscuritate, philosophis veteribus deamata originem habuit: unde de sensu dogmatum Anaximandri varia disputatio, eorumque diversa interpretatio est. Nos quod verisimili ratione assequi nos posse speramus, inquirendo scitabimur. Placuit vero in naturali scientia Anaximandro:

Generale ejus principium.

I. Ἀρχὴν καὶ ςοιχεῖον ἄπειρον. Principium & elementum omnium rerum esse infinitum, [n] seu, ut CICERO [o] refert: infinitatem naturæ, a qua omnia gignerentur.

II. Infinitum hoc unum esse, non numero sed magnitudine [p] & partes quidem ejus mutari, totum vero immutabile [q] esse, ex eo omnia gigni, & in id desinere omnia. [r] Satis luculenter animum expressisset Anaximander, si definivisset, quid per illud infinitum, sive natura infinitatem intellexerit? verum non indicavit, an vel aërem, vel aquam, vel aliud quidpiam intelligendum sit. [s] Inde vero veteris philosophiæ interpretibus occasio enata est, de mente Anaximandri disputandi, & quærendi, quomodo illud naturæ infinitum explicandum sit. Quam cum meris iisque incer-

g) Conf. MENAG. *l. c.*

h) *App. doctrin. temp.* conf. LEO ALLATIVS *de mensura temp. antiquor. c. IV. p. 31. seqq.*

i) *Lib. II. c. 8.*

k) Alii hanc inventionem Pythagoræ, alii Oenopidæ Chio tribuunt. vid. DIOD. *l. I.* PLVT. *de plac. phil. l. II c. 12.* CENSORINVS *de die nat. c. 19.* conf. VOSSIVS *l. c.*

l) *loc. cit.*

m) *Lib. II. c. 8.* Facit tamen fabulosa Atlantis historia iis fidem, qui inventionem, certe inter Græcos, Anaximandro tribuunt.

n) LAERT. *l. II. s. I.* PLVT. *de placit. philos. l. I. c. 3.* IVSTIN. MARTYR. *cohort. ad Græc. p. m. 4.*

o) *Academ. Quæst. l. IV. c. 37.*

p) SIMPLICIVS in *Phys. Arist. l. I. c. 2.*

q) LAERT. *l. c.*

r) PLVT. *l. c.*

s) LAERT. *l. c.*

incertissimis conjecturis disceptando perquisiverint viri docti, [t] mirum non est, alios mediam naturam inter ignem & aquam, alios atomos cum DICKINSONO, [u] alios materiam generatim spectatam, denique alios mentem divinam in hac infinitate invenisse sibi visos esse. Nec certiora nos promittere audemus, omnemque de significatione hujus principii disputationem incertam & dubiam esse existimamus, cum plane hic mentem suam Anaximander non explicuerit. Illud ex sequentibus patebit, Anaximenem Anaximandri discipulum hoc infinitum aërem dixisse, sive id a præceptore acceperit, sive vagam & indefinitam vocem certo subjecto accommodaverit. Hoc infinitum primum esse principium dixit, vocemque ἀρχὴν primus in hoc sensu accepisse, ut causam rerum indicaret, refert PSEVDO-ORIGENES. [x] Elementum tamen ipsum vocavisse dum laudati scriptores referunt, id de confuso elementi conceptu intelligendum est, [y] propriam enim τῶν ϛοιχείων significationem a Platone esse LAERTIVS notat: ille enim, ut & Stoici & Aristotelici ἀρχὰς καὶ ϛοιχεῖα inter se distinxerunt. [a] Quia vero Anaximander non explicuit, quid per τὸ ἄπειρον intelligat? an causam tantum materialem, vel etiam effectricem, & an infinito naturæ junxerit infinitam mentem? nata est inde controversia, an Anaximander in atheorum classem referendus sit, nec ne? Quorum prius post eruditum observatorem Halensem, [b] cui ex veteribus exemplum præivit AVGVSTINVS, [c] contenderunt IENKINVS, THOMASIVS, [d] IO. CLERICVS, [e] RADVLPHVS CVDWORTHVS, [f] Anglique historiæ universalis auctores; [g] posterius asseruerunt eruditissimus SAM. PARCKERVS, [h] & venerandi viri IO. FR. BVDDEVS [i] atque IAC. FRID. REIMMANNVS. [k] Qua in re ut appareat, quid affirmandum sit, quid negandum, quid in medio relinquendum, excutiendæ sunt rationes, quibus impie sensisse de Deo Anaximandrum viri docti contendunt. Quas ita omnium acutissime ordinavit CVDWORTHVS, ut moneat, finxisse sibi hominem animo materiam, certis formis & qualitatibus præditam, eamque infinitam, non ignem, non aquam, non aërem, verum ad hæc & reliqua aptam, aut ex omnibus temperatam & mixtam, ex eaque nata ac facta dixisse omnia. Nec, quæ patroni Anaximandri pro ejus causa ex ARISTOTELE [l] afferunt; vocasse hoc infinitum numen, esse enim immortale, & perire non posse; eum juvare, hæc enim de materia infinita, ab omni mente fingendique

An atheus?

t) Vid. Obs. Hal. T. IV. obs. 19. GASSENDVS T. I. Opp. p. 236.
u) Physic. vet. & vera c. IV. §. 10.
x) Philosophum. c. VI. p. 57.
y) Ob quam rem veteres physicos vituperat PLVT. de pl. phil. l. I. c. 2.
z) Lib. III. f. 24.
a) IDEM l. VII. f. 134. PLVT. l. c.
b) Qui IACOBVS THOMASIVS est, Obs. 21. l. c.
c) De C. D. l. VII. c. 2.
d) Hist. atheismi c. IV. §. 3. p. 18.
e) Bibl. choisie T. II. art. 1. p. 50. seqq.
f) Syst. intell. c. III. §. 21. p. 122. seqq.
g) p. 82. seqq.
h) De Deo & provid. div. disp. I. f. VI. p. 15.
i) Thes. de atheismo c. I. §. 10. p. 22.
k) Hist. atheismi c. XIX. §. 3. p. 143. seqq. add. I. CHR. WOLF de atheismi falso suspectis §. IX. p. 33. IAC. HASAEVS de vet. philosoph. atheismo c. V. §. I. p. 19.
l) Physic. auscult. l. III. c. 4.

dique facultate relicta intelligenda esse, quod unicum infinitumque Anaximandri principium atque numen sit: immortale quoque non alio sensu vocavisse, quam quod corruptionis expers sit. Nec moderamen & gubernationem illam aliud significare, quam res omnes ab ea infinita materia proficisci, ex eaque tanquam primo principio pendere. Provocat vero, ut hæc roboret, vir acutissimus porro ad PLUTARCHUM,[m] qui Anaximandrum ideo vituperat, quod materiam unice laudando, causam effectricem deleat, & illi nihil infinitum sit, nisi materia. Derivavisse itaque omnes rerum generationes atque mutationes, ex mixtionibus earumque secretionibus, contrarietatum in materia existentium,[n] &c. Gravia satis ἐγκλήματα, & acute excogitata, quæ causam Anaximandri satis aggravant. Expendendum tamen esse putamus: Aristotelem, uti supra de Thalete monuimus, non hoc dicere, de Ionicis, quod omnem plane mentem rejecerint, sed quod de ea non manifeste cogitaverint, rerum naturalium systema explanantes; sicque tandem necessitate coacti fuerint, eam postliminio quasi revocare, & ad explicandas rerum naturalium rationes adhibere. Notandum porro, quod cel. MOSHEMIUS[o] attulit, dicere TATIANUM,[p] Anaximandrum posuisse principium aliquod humido vetustius, nempe æternam motionem, eaque alia oriri, alia interire: ea enim innuere videntur, motum ab æterno accessisse materiæ ex alia causa. Nec sine attentione dimittendum, quod laudatissimus vir porro considerare jubet,[q] Anaximandrum fuisse Thaletis discipulum, &, quod non sine ratione addimus, principium quidem Thaletis correxisse, non vero sustulisse. Quod vero omnium maxime expendendum esse putamus, illud quidem est, quod omnes hæ accusationes ex interpretamentis eorum desumtæ sunt, qui, cum deficientibus scriptis Anaximandri, nescirent, quid per infinitum, ex quo omnia sunt, intellexerit, materiam nescio quam omni elemento priorem abstrahendo finxerunt, eamque Anaximandri infinito adaptarunt. Qua ratione quidem scimus, quomodo Eusebius, Plutarchus, Simplicius, Philoponus,[r] & his similes Anaximandri principium intellexerint, non vero, qua ratione ipse intelligi voluerit, cum nec monumentis fide dignis ad discendam ejus sententiam usi fuerint, nec tempore eo vixerint, quo puriore aliqua traditione de vero ejus systemate aliquid certi inaudire potuerunt. Nec negamus, non videri nobis doctissimos hos veterum dogmatum narratores acu tetigisse mentem Anaximandri; ad abstractionem enim metaphysicam confugiunt, ut, quod non intelligebant, τὸ ἄπειρον Anaximandri explicarent. Ejusmodi vero principia metaphysica non sapiunt indolem veteris scholæ physicæ, & Aristotelis ætate vel etiam Platonis, non sunt antiquiora. Aristoteles certe hanc rebus physicis confusionem maxime attulit, ut metaphysicas notiones pro physicis principiis, inter quæ & ma-

teria

m) *l. I. c. 3. de plac. phil.*
n) ARISTOT. *l. c. l. I. c. 5.*
o) *Ad l. c.* CUDWORTHI *p. 128. n. 5.*
p) In *irris. gentil. §. 10. p. 231.* ed. Worthii.
q) Putat tamen vir celeberrimus, virtutis & vis genitricis aliquid dedisse Anaximandrum infinitæ naturæ suæ.
r) Ad hos enim provocat CUDWORTHUS.

teria prima eſt, obtruderet. Quod ſi cogitamus, Anaximandrum Thaletis fuiſſe diſcipulum, ejusque ſyſtema non tam mutaviſſe, quam emendaviſſe & explicuiſſe, ſuppetit alia via, a vero non plane abhorrens, τὸ ἄπειρον Anaximandreum explicandi. Scilicet cum videret Deum aquæ mixtum quaſi & tanquam animam perfuſum, pervadentemque omnia, a præceptore in ſyſtema ſuum recipi, abſurdum credebat, aquam ponere pro rerum omnium principio, quippe quæ conditionem illius materiæ Deo quaſi gravidæ, & cui Deus tanquam anima inhabitaret, quam chaos veteres theologi dixere, non exhauriret. Totum itaque illud, ex quo omnia facta ſunt, ſive materiam humidam, cui anima divina inhabitat, eamque pervadit, dixit τὸ ἄπειρον eſſe, ſive principium aliquod infinitum, immortale, quod omnibus cauſa exiſtentiæ, vitæ ac generationis ſit, quodque omnia gubernet. Vt hanc infiniti Anaximandrei explicationem a vero non abludere demonſtremus, plures rationes ſuppetunt; Et 1. quidem nuſpiam Anaximander dicitur, præceptoris ſyſtema rejeciſſe, aliudque introduxiſſe, quemadmodum Anaxagoram feciſſe, ab omnibus conceditur: formavit enim homines & animantia ex humido; ſed tantum dixiſſe eſſe principium, quod Thales aquam dixit, infinitatem rerum. Ex quibus, niſi fallimur, ſequitur, eum Thaletis principium unum ex mente divina & materia conſtans, ſive chaos Deo gravidum non rejeciſſe, ſed populari notione abjecta, magis philoſophice explicaviſſe, & infinitam eſſe naturam dixiſſe, quam poſtea ejus diſcipulus Anaximenes de aëre interpretatus eſt, id eſt æthereæ naturæ eſſe dixit, Anaxagoras vero, mentem, quam triumviri hi materiæ incluſerant, ſeparavit, & formationi materiæ adjecit. 2. Nec ſilentium Anaximandri de mente objici poſſe putamus, cum nobis non ſuppetant ejus ſcripta, & is veſtigiis magiſtri inſtitiſſe cenſendus ſit, ubi diſſenſum non aperte fatetur. Quod ſi vero concedamus, tacuiſſe eum de mente materiam pervadente & movente; illud tamen nondum evincit, rejeciſſe eum mentem & proſcripſiſſe ex ſinu materiæ; ſed tantummodo id innuit, Anaxagoram, cauſarum tantum materialium rationem redditurum, naturæ φαινόμενα ex materia a mente ſemel mota primum derivaſſe. 3. Magnum huic ſententiæ robur tribuere videtur Tatianus, æternum motorem ſive cauſam motus ante τὸ ὑγρὸν ab Anaximandro conſtitui aſſerens. [s] Quemadmodum enim materia motus cauſam vel extra vel intra ſe neceſſario habuit, ſine qua nunquam mota fuiſſet; extra eam vero nulla cauſa fuit, quæ eam moveret, quod ultro viris doctis, qui Anaximandrum culpant, largimur; ita intra ſe habuiſſe ejusmodi moventem animam neceſſe eſt, quæ ex ſe materiam expelleret, & ab æterno emanare pateretur; iſtaque emanatione ejusque perpetua continuatione, qua infinite materiam pervadit, cuncta dirigeret, & formaret, ſicque motus cauſa eſſet. Certe ſi vera ſunt, quæ Tatianus, diligens veteris philoſophiæ cultor hoc loco tradit, nihil aliud dixit Anaximander, infinitum eſſe humido antiquius aſſerens, quam quod præceptor ejus Thales aſſeruit:

Ppp 2 Deum

s) Conferenda PSEVDO-ORIGENIS *philoſophum. c. VI. p. 58.*

Deum esse omnium rerum antiquissimum. 4. Nihil vero magis hanc infinitatis Anaximandreæ explicationem confirmat, quam quod teste ARISTOTELE[t] dixit, περιέχειν ἅπαντα, καὶ πάντα κυβερνᾶν, *omnia continere, & gubernare omnia.* Etsi enim lubenter largimur, de directione libera hæc intelligi non debere, cum ipsum illud principium omnia gubernans ita cum materia conjungatur, ut unum infinitum constituat, plus tamen dicit, quam quod volunt Simplicius & Philoponus Aristotelicis notionibus in pervidenda Anaximandri mente impediti: nec id principium omnia gubernare dici potest, quod tantum ex se materiam rebus & dependentiam largitur. Quod si vero infinitum est unum illud quod Deum & materiam ex sinu DEI perpetuo emanantem ipsique intime junctam constituit, recte non omnibus tantum existentiam & dependentiam quasi communicare dicitur, sed perpetuo æterni emanationis motus legibus convenienter omnia gubernare: id quod non absimili quoque ratione Pythagoras & Stoici, licet differenti systematis modificatione asseruerunt. 5. Nec hæc explicatio partem tantum disciplinæ Anaximandri considerat, & totam suisque membris cohærentem negligit, quod in defensoribus Anaximandri culpat eruditissimus MOSHEMIVS,[u] sed omnibus ejus φαινομένοις solvendis facit satis: licet ad ea cum hoc principio concilianda non teneremur, quæ veteres tradunt, quia verisimile est, non ex Anaximandri ingenio, sed eorum profluxisse, qui systema ejus physicum explicare conati sunt. Esto tamen, omnia dicta esse ei convenienter; cohærent illa recte cum hac infiniti explicatione. Partes infiniti mutari posse, totum immutabile esse, ait LAERTIVS, recte, quoniam ex emanationis continuatione, & materiæ varia modificatione per inhabitantem divinam animam partes semper mutantur, totum, sive unum illud infinitum semper idem manet. Infinitos generari mundos qui corrupti in infinitum redeant, dicit PLVTARCHVS & IVSTINVS MARTYR:[x] Non incommode, quia & causa effectrix & materialis unum infinitum sunt, & infinitus utrique modus inest, illi activus, huic passivus. Nativos esse Deos, longis intervallis orientes occidentesque eosque innumerabiles esse mundos Anaximandro tribuit CICERO.[y] Non sine veri specie; cum enim ex ista anima divina quædam partes in materiæ illas particulas, ex quibus infiniti mundi conflantur, deriventur, & emanent, & sic divina ista mens omnibus istis mundis intime præsens sit, nascuntur certe per emanationem, nascente novo mundo, Dii illi, eo destructo ad fontem redeunt, quemadmodum ex eodem fundamento & eodem quoque sensu Stoici Deos nasci & mori, id est ex Deo, anima mundi, oriri & in eum reduci asseruerunt, uti suo loco demonstrabimus. Quod si etiam hæc ad cœlum & stellas referenda esse PLVTARCHO[z] largimur: non tamen hoc contradicit infinito, prout explicuimus. Sunt enim cœlum & stellæ Dii, non ex parte materiæ, cujus respectu calido & frigido mistum

t) *loco supra laudato.*
u) *l. c.*
x) *ll. cc.*
y) *De nat. Deor. l. I. c. 10.*
z) *l. c. l. I. c. 7.*

ftum cœlum, ftellasque centones aëris globofos ignis plenos Anaximander dixit,[a] fed ex parte inhabitantis animæ divinæ, cujus pars eas animat, regitque. Poteramus pluribus hanc noftram infiniti Anaximandri explicationem rationibus fulcire, nifi nos pudor prohiberet patientia lectoris abuti, vel ejus quoque judicio & acumini diffidere; ea enim, quæ diximus, ita comparata funt, ut auctoritatis vel fententiæ femel electæ præjudicio non impeditus facile concedere debeat, a verifimilitudine non effe aliena. Quæ tamen licet ita fe habeant, ftultum tamen effet & infipidum, pro certo & indubitato afferere, hanc fuiffe Anaximandri, opinionem. Conjecturas afferimus, vero fectamur fimilia, habitum & conftitutionem fyftematis expendimus, præceptorem cum difcipulo comparamus, effata veterum inter fe rationali fenfu jungimus; quæ omnia probabilitatis quidem gradum aliquem conftituunt: alium tamen fenfum cuncta pati, ire in contraria veteres & recentiores noftro ingenio multum acutiores, defiderari fcripta Anaximandri, fontesque atque teftes omni exceptione majores, ineluctabilem in plerisque obverfari animo obfcuritatem ultro fatemur, & hinc rationibus ex utraque parte expenfis hoc unum de mente & fenfu, principii Anaximandri dici poffe certum putamus, incerta, obfcura & dubia pleraque effe, illosque tutiffima via incedere, qui de atheifmo Anaximandri rogati fententiam dicunt: Non liquet.

Specialia ejus de rebus naturalibus dogmata.

§. XV. Sed progrediendum eft in enarratione placitorum phyficorum Anaximandri, quem de rebus cœleftibus porro ftatuiffe veteres referunt,

III. Cœlum de calido & frigido miftum effe.[b]

IV. Effe infinitos mundos, qui generentur, & corrupti in infinitum redeant.[c] Senfum, quem ex conjectura habere poteft hoc dogma, in antecedentibus, tetigimus.

V. Stellas centones effe aëris globofos, & flammas, quadam parte exfpirantes, agitari autem eas a circulis & fphæris, quibus inhærent; ut refert STOBÆVS,[d] vel quod habet PSEVDO-ORIGENES,[e] aftra effe circulum ignis difcretum ex igne mundi circumdatum ab aëre; quod dogma non novum fuit, fed veteribus jam admiffum, qui ex igne cœlefti fideralem ignem derivaverunt.

VI. Stellas effe Deos. Quo fenfu hoc admitti queat, fupra diximus. Male itaque id acceperunt CICERO,[f] AVGVSTINVS aliique, qui indigne tulerunt, aliquid, quod corruptibile & mortale eft, in Deorum numerum referre, non enim de æternis Diis fermo eft, fed de fedibus animæ divinæ. Id quod rectius refponderi poffe putamus ad Ciceronis objectiones, quam, nodum fecando potius quam folvendo, cum SAM. PARCKERO,[g] Vellejum Ciceronis, qui hæc objicit, mendacii arguere.

 VII.

a) STOBAEVS *Eclog. phyf. c. XXV. p. 53.* PLVTARCH. *l. c.*
b) STOBAEVS *eclog. phyf. l. I. c. XXV. p. 53.*
c) THEODORET. *de cur. Græc. aff. l. I. p. 17.*
d) *l. c.*
e) *c. VI. p. 59.*
f) *De nat. deor. l. I. c. 10.*
g) *De Deo & prov. difp. I. fect. 6. p. 15. 16.*

VII. Supremo loco situm esse solem, deinde lunam, tum denique fixas & inerrantes stellas. [b]

VIII. Circulum solis vicies & octies [i] terra esse majorem; orbita præditum, qualis fere sit rota curruum, ignis plena: qui quadam ex parte ejus per orificium effulgeat, tanquam per fistulæ foramen, eumque ignem esse solem terram mole exæquantem. [k]

IX. Lunæ circulum esse novendecuplum proportione terræ, similem rotæ currus, quæ habeat concavam orbitam igne impletam, perinde ac sol, & obliquam, una parte ignem, velut per guttur exspirantem. [l] Probat utraque hæc thesis, quam puerascens illo adhuc tempore fuerit scientia naturalis: quamvis incertum sit, an tam crasso conceptu de sole & luna philosophatus fuerit Anaximander, & annon posteriora tempora ei talia affinxerint?

X. Eclipses oriri ex obturationibus orificiorum, ex quibus exhalat ignis solis lunæque. [m]

XI. Lunæ lucem vel plenam vel deficientem videri, prout orificium per quod transit, vel obturatur, vel dilatatur. [n]

XII. Ventum esse aëris fluxionem, motis in eo aut colliquatis partibus tenuissimis & fluidissimis. [o]

XIII. Tonitrua & fulmina gigni a vento in densa comprehenso nube, e qua ob partium tenuitatem & levitatem erumpat vi maxima. [p]

XIV. Durare medio loco terram, centri instar constitutam, globosamque esse & rotundam, eamque a nulla re suffultam pendere, loco subsistentem suo propter æqualem omnium distantiam. Prius Anaximandro tribuit LAERTIVS [q] posterius PSEVDO-ORIGENES, [r] PLVTARCHVS [s] vero Thaletis opinioni, terram esse rotundam opponit sententiam Anaximandri, habere terram formam planæ columnæ lapideæ; quo fere collineant, quæ EVSEBIVS [t] habet, qui formam cylindri ei placuisse tradit. Addunt *philosophumena* ORIGENI tributa, docuisse: alteram superficiem calcari, alteram oppositam esse; ex quibus verbis suspicatur cel. WOLFIVS, [u] antipodas credidisse, licet Platoni nomen hoc debeatur: [x] quod tamen mera, & incerta quidem conjectura nititur. Eadem philosophumena hanc quoque de terra opinionem Anaximandro tribuunt: pendentem manere suo loco subsistentem; *μένουσαν διὰ τὴν ὁμοίαν πάντων ἀπόστασιν*; aliter tamen LAERTIVS, qui mundum quidem in medio posuisse, ait,

b) STOBAEVS *l. c.* ORIG. *phil. l. c. p. 60.*

i) PLVT. *l. II. c. 20.* THEODORETVS *l. c.* ponit XXVI. & *Philosophum.* ORIGENIS *l. c.* non ad terram, sed ad lunam referunt.

k) LAERT. *l. c.* male cohærentia & inepta in his quædam sunt, ex quibus conjectura nascitur, non semper intellectum fuisse Anaximandrum, vel sententias ejus & dogmata indiligenter & negligenter consarcinata.

l) PLVTARCH. *l. II. c. 25.* STOBAEVS *l. c. p. 59.*

m) *Philosophumena p. 59.*

n) *ibid.* vocant vero orificium hoc *ἐκπνοήν*, quam recte ita explicari ex PLVT. & STOBAEO patet.

o) PLVT. *l. c. l. III. c. 7. Philosophum. p. 60.*

p) IIDEM *ll. cc.* & clarius SENECA *Qq. nat. l. II. c. 18.*

q) *l. c. §. 1.*

r) *l. c.*

s) *De plac. phil. l. III. c. 10.*

t) *De præp. l. I. c. 8.*

u) *ad h. l. not. 9.*

x) LAERTIVS *l. III. §. 24.*

ait, sed ita, ut moveri apta; siquidem certa est THEONIS explicatio, terram ex mente Anaximandri in sublimi pendere, & moveri circa mundi medium: [y] quæ opinio non illo demum tempore nata est, sed veteribus debetur, unde Pythagorici etiam acceperunt: nonnulla inde urgente verisimilitudine, Anaximandrum hoc quoque dogma recepisse, id quod etiam contendit TH. BVRNETIVS. [z] Quia tamen uterque testis nimis a philosophi hujus ætate remotus est, contradicente testimoniorum fide certi nihil definiri potest.

Cosmogonia Anaximandri.

XV. Formationem mundi, & partium ejus ita delineavisse tradit EVSEBIVS: [a] Ex infinito cœlestes orbes & infinitos mundos eductos & secretos esse: corruptionem autem multoque ante generationem ipsam ex eo fieri, quod mundi ipsi omnes ab immenso quodam ævo perpetua discretione volverentur; terram vero figuram cylindri imitari, ejusque altitudinis esse, quæ, si cum latitudine conferatur, tertiam illius partem constituat. Ceterum fœcundas calidi frigidique partes genitales circa mundi hujus procreationem ab omni æternitate sepositas fuisse, ex quibus conflata sphæra quadam ignea circumfusum terræ aërem, veluti cortex arborem, involveret, ea disrupta cum esset, ac circulis quibusdam interclusa, solem inde, lucem ac stellas extitisse. Descripsit hæc Eusebius ex PLVTARCHI *stromatibus* deperditis, vixque credi potest, ipsum Anaximandrum ita rationes subduxisse, sed videntur sequentium temporum philosophi ita consentanea principiis Anaximandri ex iis elicuisse. Nihil tamen in hac cosmogoniæ descriptione est, quod explicationi systematis physiologici Anaximandri, quam supra dedimus, refragetur, sunt, quæ eam mirifice confirmant. Ait enim: ex infinito cœlos & universos mundos ἀποκεκρίσθαι, eductos & secretos esse, palpabili indicio, emanationem ex infinito, id est materia ex sinu DEI egressa & cum eo arctissime juncta, causam esse existentium mundorum: quæ emanatio necessario id, quod porro dicit, postulat, eos mundos ex infinito tempore circulo atque periodo, & conversione volvi, ἀνακυκλωμένων πάντων, quæ Eusebii verba sunt. Immo γόνιμον θερμοῦ καὶ ψυχροῦ κατὰ τὴν γένεσιν τούτου τοῦ κόσμου ἀποκριθῆναι dicitur, ut non tantum vis genitalis, activa, penetrans, una cum calido & frigido, a quo diserte distinguitur, in isto infinito fuisse, appareat, sed & educta & secreta, id quod per emanationem talem fit, dicatur. Quæ omnia haud leviter conjecturas nostras de significatione infiniti Anaximandrei confirmant: dolendumque est, hæc non ab ipso Anaximandro profecta, sed a viris longo temporis intervallo ab eo remotis, unde hæc quoque in tam incerta re in medio relinquimus. Eductum ex sinu infiniti mundum motus legibus semel a causa activa ex genitali interna impressis reliquit, hinc de animantium origine porro præcepisse dicitur.

XVI. Animalia prima in humore nata, corticibus spinosis munita fuisse, adultiora vero facta, ad siccitatem magis desciviffe, ruptoque cortice

y) Conf. MENAG. ad l. c. *Laërt.*

z) *Archaeol. philos. l. I. c. 10. p. 421.*

a) *l. c.*

tice non multum temporis supervixisse. [b] Homines prius in piscium ventribus genitos ibique nutritos fuisse, donec vires acquirerent majores, idoneique fierent, qui suis prospicere necessitatibus possent, exclusos fuisse atque terra potitos. [c] Quæ hominum generatio heterogenea exiguam quidem prodit Anaximandri eruditionem in naturalibus, condonanda tamen illi eo magis est, quoniam plerique gentiles philosophi tam inepte de humani generis ortu philosophati sunt, ut ex iis videre est, quæ PLUTARCHUS [d] hac de re collegit. Cum enim semel hypothesin istam; generationem æquivocorum esse possibilem, admitterent, facile inde erat, humano generi ejusmodi adscribere ortum, cum veram hominis originem, cujus notitia revelationem supponit, [e] ignoraverint. Verum hoc ὡς ἐν παρόδῳ, & de Anaximandro satis.

Anaximenes.

§. XVI. Anaximandri auditor [f] & sodalis [g] fuit ANAXIMENES, Euristrati filius, Milesius. Vitæ tempus varie definitur, alii enim Olymp. LV. alii LVI iterumque alii LVIII. ponunt, [h] & Apollodorus Olymp. LXIII. quod tamen falsum esse inde probari potest, quod Anaximander ejus præceptor, non diu post Ol. LVIII. fatis concesserit, unde Anaximenes Ol. LXIII. demum natus esse non potuit. Repugnat & ipse Apollodorus, tradens, obiisse eo anno, quo Sardes expugnatæ sunt a Cyro. Illud vero Ol. LVIII. si SIGONIUM sequeris, [i] sin accuratiores PETAVII [k] calculi probentur Ol. LIX. I. accidit, sic ut mortuum esse oporteat antequam natus fuerit. Unde suspicamur, apud Apollodorum numerum corruptum & tempus quoque mortis falsum esse, & Ol. LIII. ponendum, [l] pro LXIII. tam turpiter enim sibi contradixisse non verisimile est, neque tamen ita tempus cohæret, uti infra, ubi de Anaxagora dicendum, demonstrabimus. Volunt aliqui, audivisse Anaximenem etiam Parmenidem, cui & auctor epistolarum illi tributarum Pythagoram jungit, quem tamen omni fide carere supra in Thalete ostendimus. Docuit vero & ipse naturalem scientiam, & in ea Anaxagoram atque Diogenem Apolloniatem discipulos habuit. [m]

Physiologia Anaximenis.

§. XVII. Institit vero vestigiis præceptoris in scrutanda rerum natura Anaximenes, ita tamen ut ejus systema clariore luce perfunderet, in quibusdam vero proprium judicium sequeretur. Docuisse vero veteres referunt:

I. Prin-

b) PLUTARCH. *l. V. c. 19.*

c) *Symposiac. c. VIII. q. 8.* d) *l. c.*

e) Propius tamen ad rem PLATO, etsi ille quoque errore de præexistentia & lapsu animarum corruptus. De quo suo loco.

f) LAERT. *l. II. §. 3.* CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 37.* PLIN. *hist. nat. l. II. c. 76.*

g) SIMPLICIUS *ad Physic. l. I. c. 2.* quod quidem cum eo non constare putat ALDOBRANDINUS *ad l. c. Laërt.* quod Anaximandri discipulus dicatur: nihil tamen obstat, quo minus contubernio & consortio familiari juncti fuerint.

h) Olymp. LV. ponit SUIDAS in *Anaxim. T. I. p. 173.* LVI. EUSEB. *præp. evang. l. X. c. ult.* LVIII. vero PSEUDO-ORIGENES *philos. c. VII. p. 66.* qui admitti potest, si intelligatur de tempore successionis in cathedra.

i) *De temporibus Atheniensium.*

k) *Doctrin. temp. l. XIII. ration. temp. P. I. l. II. c. 12. p. 124.*

l) LV. Emendat S. PETITUS *Obs. l. II. c. 1.*

m) Alios Anaximenes, cum hoc non confundendos recensent LAERT. *l. c.* MENAG. *ad h.* IONSIUS *de S. H. P. l. I. c. 10. p. 50.* MEURS.

I. Principium rerum universarum esse aërem, ex quo omnia nascantur, suoque in eum redeant interitu.[n]

II. Hoc principium, aërem scilicet, id ipsum infinitum esse, id est immensum, & semper in motu.[o] Duo hæc principia sunt, vel si accurate dicendum primum rerum naturalium principium unum, quod admisit Anaximenes. Nam quæ apud LAERTIUM[p] dicuntur, posuisse ἀρχὴν ἀέρα καὶ τὸ ἄπειρον, non tam, duo principia adhibuisse Anaximenem, volunt, quam potius, rerum omnium causam existimasse aërem, eumque infinitum. Scilicet ab Anaximandri præceptoris[q] systemate non recessit Anaximenes, sed, quæ ille incerta determinatione obscurius dixit, hic clarius explicuit. Nihil aliud itaque dicit, nisi infinitum illud, ex quo juxta Anaximandrum res omnes conditæ sunt, esse aërem, adeoque universum hoc isto principio contineri: nec multum ponderis habent difficultates, quas hic movit ISAACUS CASAUBONUS, qui non attendit, recte dixisse ARISTOTELIS physicarum lectionum interpretes, Anaximenem inter eos esse, qui unicum principium rerum ponunt, salvo textu LAERTII, qui idem fere ait, quod SIMPLICIUS: Ille enim satis luculenter: *Anaximenes Eurystrati filius, sodalis factus Anaximandri, materiam sive subjectum ait unum esse, idque infinitum, ut ille etiam, sed non indefinite sicut Anaximander, sed ut definiat esse aërem:* quo loco obscura & dubia Laërtii verba illustrantur.

III. Aëra Deum esse eumque gigni, esseque infinitum, & semper in motu, ea vero quæ ex eo oriantur definita esse: accipiendum vero hoc esse de facultatibus, quæ corpora sive elementa penetrant, tradit STOBAEUS.[r] Hujus si explicationem sequimur, aëra Deum dixit, quia virtute divina animatur, & per omnia funditur: nec videtur hæc Stobæi explicatio relinquenda esse, si statuamus, quod verisimilitudine non caret, non deseruisse Anaximenem præceptoris placita, sed clarius exposuisse & illustrasse, ut ita τὸ ἄπειρον Anaximandri ex ejus interpretatione sit æther subtilissimus divina vi fœcundus, sive a spiritu divino inhabitatus & animatus, cujus agitatione ubique diffunditur, ut omnia ex eo generentur. Sicque intellexisse quoque videtur LACTANTIUS,[s] qui, ubi dixerat, Cleanthem & Anaximenem æthera dixisse summum Deum, addit, poëtam assentiri, canentem:

Tum pater omnipotens, fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium lætæ descendit, & omnes
Magnus alit magno permistus corpore fœtus.

Cleanthes vero cum Stoicus philosophus fuerit, apertum est Lactantium Anaxi-

n) PLUTARCH. *de plac. l. I. c. 3.*

o) CICERO *de natura Deor. l. I. c. 10.*

p) *l. II. f. 3.* STOBAEUS *ecl. phys. c. I.* ORIGEN. *philosoph. c. VII. p. 61.* Scripsisse quidem Theophrastum de decretis Anaximenis librum refert LAERT. *l. V. f. 42.* sed is periit. E recentioribus videndus SCIPIO AQUILIANUS *de placit. philos. ante Arist. c. XXI. p. 99. seqq.*

q) CICERO *l. c. & Acad. Qq. l. IV. c. 37.*

r) *Eclog. phys. l. I. c. 1. p. 28.*

s) *Lib. I. c. 5.* conf. MINUC. FELIX in *Octav. c. 19. p. 61.*

Anaximenis opinionem sensu accepisse Stoico, cui eam jungit, qua in schola æther sive ignis subtilissimus, vel Deus potius materiam inhabitat, pervadit, animat. Quod melius quoque mentem Stobæi exprimit, quam quod STANLEIO [t] placuit, aëra divinum esse facultates divinas elementa penetrantes, adeoque improprie accipi, quod contra mentem Anaximenis dici, recte ad hunc locum notavit G. OLEARIVS. [u] Quod vero omnium maxime hanc principii Anaximenis explicationem firmat, illud est, quod aëra Deum quidem esse, sed gigni, teste CICERONE [x] asserit, cum divina gigni nequeant: unde sine sensu & absurde locutus esset Anaximenes, si aliud nihil, nisi aëra infinitum pro Deo accepisset; non incommode vero & inconvenienter suo principio & magistri menti, si aërem, mutabilem & mobilem intellexit, ab inhabitante virtute divina animaque commotum, cujus motu gignuntur omnia: qua ratione & Diogenem Apolloniatem explicuisse hoc principium in sequentibus docebimus. [y] Ex dictis vero de atheismo Anaximenis judicandum est, cujus gravem illi dicam scribunt IACOBVS THOMASIVS, [z] NICOL. HIERONYMVS GVNDLINGIVS, [a] IENKINVS THOMASIVS, [b] RAD. CVDWORTHVS, [c] PETRVS BAYLE, [d] & qui parum causæ Anaximenis tribuunt, IO. FR. BVDDEVS [e] & GODOFR. OLEARIVS, [f] contrariam partem tuentibus IO. ANDR. SCHMIDIO, [g] IAC. FRID. REIMMANNO, [h] SAM. PARCKERO, [i] qui ab hac infamia Anaximenem liberarunt. Scilicet adeo inter se de sensu principii Anaximenei dissentiunt veteres, tamque obscuræ sunt eorum relationes, ut utraque pars non contemnenda opinionis suæ inveniat argumenta, quæ prolixe enarrare, non nostri instituti est, sed ad historiam singularem atheismi pertinet. Nos computatis utriusque partis rationibus in ea confirmamur modestia, quam apud Anaximandrum commendavimus: in tanto genuinorum testimoniorum defectu, & incerta veterum relatione tutissimum esse, ad pyrrhonismum historicum confugere, & modeste retinere judicium. Quod si vero conjecturis aliquid dandum est, idem putamus de Anaximene dicendum esse, quod de Anaximandro, utriusque enim causam eodem loco stare recte judicavit OLEARIVS: [k] hoc uno discrimine, quod infiniti a præceptore pro principio admissi naturam enarraverit, quam in æthere, divina anima fœcundo, posuit, sicque Deum nominavit: tacens tamen more scholæ suæ de natura mentis divinæ, cum ad solam causam materialem respiceret. Fecisse vero cum Anaximandro in

Atheismus Anaximenis.

t) *Hist. phil. P. II. c. 2. s. 1. p. 99.*
u) In *not. ad h. l.*
x) *loc. cit.*
y) Vtrumque ideo recte jungit MINVC. FELIX *l. c.*
z) *Obs. Hal. Lat. T. II. obs. 21. p. 450.*
a) In *Otiis P. II. c. III. §. 8. p. 108.*
b) *Histor. atheismi c. IV. §. 4. p. 29.*
c) *Syst. intellect. c. III. §. 20. p. 123.*
d) *Dict. T. I. art. Diog. Apoll. not. C. p. 296.*
e) *Thes. de ath. c. I. §. 10.* licet excusari eum posse putet.
f) Ad *l. c.* Stanleji. Addi his possunt *historiæ universalis* auctores Angli *p. 84.*
g) Diss. *De Anaximenis vita & physiologia sect. II. §. 5. p. 24.*
h) *Hist. atheismi c. XIX. §. 4. p. 144. seqq.*
i) *De Deo disp. I. sect. 6. p. 15. seqq.*
k) *loc. cit.*

in doctrina de Deo inde quoque patet, quod dixerit, teste AVGVSTINO [l]

IV. Esse quidem Deos, non tamen ab iis aërem factum, sed ipsos ex aëre ortos esse. Eadem enim praeceptoris quoque doctrina fuit, cui in antecedentibus lucem foenerati sumus, quae & huc afferenda est. Et eodem modo intelligendum est, quod PSEVDO-ORIGENES refert: [m] Deos & divina existere ex progenie aëris infiniti. [n]

V. Vt vero ex aëre hoc infinito & divino rerum ortum delinearet, tradidit porro Anaximenes: [n] hanc aëris maxime aequabilis speciem effugere oculorum sensum; manifestari autem frigido & calido, tum humiditate & motu; sed moveri perpetuo, nec enim, quas recipit, admissurum mutationes, nisi moveretur. Densatum namque atque extenuatum aliam atque aliam induere faciem.

VI. Cum dissolutus ad altiorem pervenerit gradum producere ignem, ad mediocrem vero, cum ad aërem densiorem ex aëre effici nubem; cum adhuc magis aquam, aucta vero hac constipatione, terram; &, quam fieri potest densissima compage constituta, lapides: adeo ut primaria generationis instrumenta reperiantur opposita, calidum videlicet & frigidum. Eundem fere in modum mutationem elementorum instituit Heraclitus, cujus ignis ab aëre Anaximenis, parum differt. [o]

VII. Exteriorem coeli superficiem esse terrestrem. [p]

VIII. Terram esse tabellam planam incumbentem aëri. [q]

IX. Ad eandem rationem & solem, & lunam, & reliqua sidera. Haec enim omnia cum sint ignea superfundi aëri per latitudinem. [r]

X. Siderum ortum ex terra venisse, ex qua attollitur halitus, quo extenuato, ignis emicet. [s]

XI. Porro ex elevato sursum igne componi stellas, terrestres etiam esse naturas in stellarum sede, quae cum iisdem deferuntur. [t] Istas terrestres naturas non conspici, stellasque velut clavos crystallo inhaerere. [u]

XII. Sidera non commoveri subter terram, sed circa terram verti, perinde ac circa caput nostrum vertitur pileus. [x]

XIII. Itaque solem etiam non ideo abscondi, quod versetur sub terra, [y] sed quod altioribus terrae partibus tegatur, & quod longioribus a nobis intervallis distet.

XIV. Astra moveri & impelli a condensato & renitente aëre.

XV. Laminae instar latum esse solem igneaeque substantiae.

l) *De C. D. l. VIII. c. 2.*

m) *l. c. c. VII. p. 61.* Sermo itaque non est de Deo summo, sed de corporibus coelestibus, quibus anima divina praeest, vel daemon quidam inhabitat. Quapropter censura BAELII *l. c.* fundamento caret.

n) ORIGEN. *l. c.*

o) Ex hac physiologia sequitur etiam, animam esse ex aethere, sive aëre illo subtiliore vid. PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 7.*

p) PLVT. *l. c. l. II. c. 11.*

q) EVSEB. *praep. l. I. c. 5.* ORIG. *l. c. p. 63.* PLVT. *l. c. l. III. c. 10.*

r) ORIGEN. *l. c.*

s) *Ibid.* t) *Ibid.*

u) STOBAEVS *eclog. phys. c. XXV. p. 53.*

x) ORIG. & STOB. *ll. cc.* LAERT. *l. II. §. 3.* PLVT. *l. c. l. II. c. 16.* qui paulisper variat.

y) ORIGEN. *l. c.*

XVI. Eclipsin pati solem & lunam obturato foramine per quod ignem spirant.

XVII. Lunam itidem esse igneam. [z]

XVIII. De meteoris eundem fere in modum, ut Anaximander, docuit, ut ex iis videre est, quæ PLUTARCHUS, PSEUDO-ORIGENES & STOBAEUS [a] hac de re habent; quos, ne nimii simus, a lectore consuli velimus, nihil enim difficultatis habent, quæ afferunt, & ex dictis facile intelliguntur.

Philosophia moralis Anaximenis.

§. XVIII. De philosophia morali Anaximenis, non habemus, quod dicamus. Refert quidem de eo STOBAEUS varias sententias & dicta moralia, quæ vero parænetice magis quam philosophice proposita ab eo fuere. Sunt inter ea duo, quæ attentionem mereri visa sunt cel. STOLLIO. [b] Vnum monet: [c] Senibus urbanitate elegantiore ornatis, quantum corporeæ voluptates marcescunt, tantum rursus eruditionis desiderium augeri, & tanto firmius docere posse alios, quid factu sit utile, ac ipsi vicissim ab aliis audiri. Siquidem voluptates, quas cibi, potus & venerea pariunt, non tam in præsentia exhilarare, quam postea molestare videri. Voluptatem autem & disciplinam circa literas tum in præsenti tempore oblectare, tum ad reliquam vitam sui studiosos suaviter degendam præparare. Alterum præcipit: [d] Divites non similiter misereri solere infelicium ut pauperes, nam suis rebus metuentes interim aliorum calamitatis misereri. Paupertatem namque homines & in artibus præstantiores, & in rebus ad vitam pertinentibus prudentiores reddere, & gravem esse sapientiæ magistram. In quibus παροιμίοις Anaximenes propria experientia duce visus est viro clarissimo scripsisse, atque conjicit, voluptatis causa ducta uxore, & liberis genitis curarum & paupertatis mare ingressum fuisse, sicque voluptatis stultitia expertum ex disciplinarum studio voluptatem postea in senio atque sustentationem vitæ quæsivisse & invenisse. Quæ, quia circumstantias vitæ Anaximenis nobis tacuerunt veteres, in medio relinquimus.

Anaxagoras.

§. XIX. Anaximenis non auditor tantum fuit, sed disciplinam quoque ab eo accepit [e] ANAXAGORAS Clazomenius, ex Ionia, natus Ol. LXX. I. [f] Parentem nactus genere, opibusque clarum, Hegesibulum sive Eubulum, divitias ac nobilitatem ab eo quidem accepit, magnis tamen animi opibus, quas insatiabili desiderio augere studebat, multo magis enituit. Agros vero & patrimonium reliquit, [g] teste CICERONE, [h] *discendi quærendique divinæ delectationi toto se animo ut dederet:* vel ut narrat VALERIUS MAXI-

z) STOBAEUS *l. c. p. 59.*

a) *ll. cc.* & ex primo & tertio STANLEIUS *l. c. p. 100.* qui vero ORIGENIS *philosophumena* non consuluit.

b) *Hist. phil. mor. gentil. §. 38. p. 40. 41.*

c) STOBAEUS *Serm. CCLXIX. p. 870.*

d) *Ibid. Serm. CCXXXVII. p. 778.*

e) CICERO *de nat. Deor. l. I. c. 11.*

f) Apollodor. apud LAERT. *l. II. §. 7.* quibus tamen prematur difficultatibus infra docebitur.

g) PLUT. *de vitando ære alieno.*

h) *Tuscul. Qq. l. V. c. 39.* PLATO in *Hippia maj. T. III. p. 382.* PHILOSTRAT. *vit. Apollon. l. I. c. 13. p. 15.* PLUT. in *Pericle*, SUIDAS in *Anaxagoras T. I. p. 172.*

MAXIMVS, [i] e diutina peregrinatione patriam repetens, cum possessiones desertas vidisset, *non essem*, inquit, *ego salvus, nisi istæ periissent*. Eodem animo a regendis civitatibus, cujus muneris spem opes animi atque facultates & generis nobilitas facere poterant, totum se, quod ait CICERO, [k] ad cogitationem rerum transtulit. Quod cum ægre nonnemo ferret, ei, ita compellanti, *nullane tibi patriæ cura est?* pulchre respondit: *mihi vero patriæ cura, & quidem summa est*, digitum in cœlum intendens. [l] Vt itaque insatiabili discendi desiderio faceret satis, vicesimo ætatis anno Athenas concessit, [m] ut ibi philosopharetur, id est totum eruditionis, qualis tunc in hoc ingeniorum & Musarum emporio florebat, circulum emetiretur. Eo enim tempore Athenis philosophiam stricto sensu sumtam nondum floruisse, ex dicendis patebit, constabatque tunc temporis Atheniensium eruditio præter elegantiam & prudentiam civilem, in dicendi copia & artis poëticæ præstantia. [n] Vnde Anaxagoras non tantum Homerum diligenter legendo excoluit, quem virtutis & justitiæ præceptorem fuisse putabat, [o] sed & suavi ac magnifica oratione usus est. [p] Non tamen eloquentia verborum & fingendi ars exsatiavit Anaxagoræ animum, sed rerum naturalium & cœlestium studio occupatus, cum Athenis philosophi non essent, ad Anaximenem concessit, eumque rerum physicarum principia atque causas enarrantem audivit, [q] tanto quidem fervore & contentione animi, ut inspiciendi cœli, & solis, & lunæ causa se natum fuisse, magno animo diceret. Nec defuit successus diligentiæ Anaxagoræ, qui in rerum naturalium studio tantum profecit, ut Anaximenes dignum judicaret, cui cathedram traderet, & disciplinam relinqueret. Non tamen solo Anaximene contentus fuit, sed ut magis in rerum naturalium studio proficeret, ex Hermotimi quoque, civis sui, philosophia notitiam naturalem auxit, & ex ea præceptoris systema emendavit. [r] Quoniam tamen tantam viri acu-

 tissimi

i) [illegible] c. 7. qui tamen a reliquorum scriptorum [illegible] deseritur. conf. MERIC. CASAVBON. [illegible] l. c. *Laërt.* Platonem l. c. risisse Anax[illegible] STANLEIVS *Hist. phil. P. I. p. 100.* [illegible] Platonis perperam intellexit; non enim [illegible] Anaxagoram sed sophistas, conf. BAYLE [illegible] *T. I. art. Anaxagoras not. A. p. 205.*

k) [illegible] *l. III. c. 15.*

l) LAERT. *l. II. §. 6.*

m) [illegible] archonte Calliada: qui erat Olymp. LXXV. [illegible] Apollodorum sequimur.

n) Dignus qui hic legatur cel. HEVMANNVS *Act. philos. vol. III. p. 195.*

o) LAERT. *l. II. §. 11.* Inde sine dubio enata suspicio, desumsisse duplex principium Anaxagoram ex fabula Homeri de Prodeo & Eidothea, quod asserit SEXTVS EMPIR. *adv. math. l. IX. §. 8. p. 546.* quæ vero ex h. l. facile refutatur, non enim physica sed moralia præcepta in Homero quæsivit Anaxagoras.

p) LAERT. *l. c. §. 6.*

q) Fuisse discipulum Anaximenis ex adductis testibus patet; cum vero hoc ante annum 20 fieri non facile potuerit, patet inde dictorum ratio, sine qua obscuritatem inextricabilem in historia Anaxagoræ non evitabimus. Conf. BAYLE *Dict. T. I. art. Archelaus not. A.*

r) Provocat SEXTVS *l. c.* non ad Hesiodum & Parmenidem tantum, qui ante Anaxagoram mentem sive principium activum materiam adjecerint, sed & ad Hermotimum Clazomenium, a quo Anaxagoras acceperit. Et in duobus prioribus quidem eum falli, ex eo patet, quia amor Hesiodi & Parmenidis longe differt a mente Anaxagoræ, & certam materiæ semel motæ affectionem denotat. Verisimilius itaque est, accepisse ab Hermotimo Clazomenio, quem prius mentem causam dixisse tradit ARISTOT. *Metaph. l. I. c. 3. T. II. p. m. 646.* id quod etiam affirmant, & Anaxagoram Hermotimum secutum esse tradunt PHILOPON. *ad l. c. Arist. & Alex. Aphrodisæus* apud SIMPLIC. *in l. VIII. physic. p. 321.* de hoc Hermotimo videndi veteres, quos laudat MEVRSIVS *ad Apollon. Dyscol. hist. comment. c. 3.* animam ejus, quoties voluisset,

tiſſimi eruditionem non ſatis capiebat Miletus, rediit Athenas, ut ibi philoſophiam, quæ nondum illic docebatur, profiteretur. Certe bis Athenis commoratum primo diſcendi, poſteaque docendi cauſa, neceſſaria rationum chronologicarum vitæ Anaxagoræ ſeries evincit, licet & hic difficultates haud leves oriantur, quas ad finem hujus paragraphi enarrabimus, quemadmodum tota temporum ratio in Anaxagoræ hiſtoria impedita eſt. Ibi magno, etſi tantum privatim doceret, applauſu auditus, & celebrem famam nactus diſcipulos habuit præſtantiſſimos, & nominis poſtea nobilitate atque gloria immortales, Periclem iſtius ætatis fere eloquentiſſimum,[s] Euripidem tragœdum,[t] quibus aliqui jungunt Socratem[u] atque Themiſtoclem.[x] Invidiam vero gloriæ comitem eſſe tandem ſenſit, perſecutione gravi virum de Athenienſibus & optimis literis immortaliter meritum premente. In carcerem enim detruſum fuiſſe, ſibique de vita metuiſſe, veteres ſcriptores unanimi fere conſenſu teſtantur, cauſam vero & accuſationem varie referunt. Sotion enim apud LAERTIVM[y] a Cleone impietatis accuſatum tradit, quod ſolem candentem dixiſſet laminam, defenſum autem eſſe a Pericle, diſcipulo, & quinque talentis mulctatum exilioque damnatum fuiſſe. Satyrus, a Thucydide in jus vocatum, qui contraria Periclis factioni ſentiebat, neque ut impium modo, verum & ut urbis apud Perſas proditorem accuſatum abſentemque damnatum, teſtatur. Hermippus carcere incluſum mortique addictum ait, Periclem vero apud judices comparuiſſe, & teſtatum de vitæ ejus innocentia, effeciſſe, ut liber dimitteretur, eum tamen dimiſſum injuriam ægre tuliſſe, & ſponte e vita exceſſiſſe. Hieronymus, macie & ægritudine confectum in judicium adductum miſericordia magis, quam juſtitia dimiſſum narrat; nihil tamen horum, quæ refert LAERTIVS magna nititur veriſimilitudine, cui magis accedit, quod tradit SVIDAS[z] & IOSEPHVS[a] quoque, in carcerem conjectum, quod novam de Diis ſententiam invexiſſet, ſolemque ſenſus & rationis expertem dixiſſet, ideoque ad mortem condemnatum, & tandem exilio mulctatum eſſe, quanquam & hoc negat PLVTARCHVS,[b] qui nec accuſatum nec damnatum fuiſſe tradit, ſed a Pericle ex urbe eductum, quod Diophitæ rogationem metueret, ut deferrentur nomina eorum, qui ſermones de rebus cœleſtibus, vel alios profanos

luiſſet, egreſſam eſſe, pro fabula habet & ridet LVCIANVS *T. I. in muſcæ encom. p. m. 829.* Clazomenios ei templum excitaviſſe veteres paſſim teſtantur, conf. FABRIC. *ad l. c. Sexti.* Teſtatur vero Phavorinus apud LAERT. *l. IX. ſ. 34.* Democritum ab Anaxagora non admiſſum, eique inimicum factum dixiſſe: non illius eſſe, quas ſcriptis mandaverit de ſole ac luna ſententias, verum antiquas, ipſumque eas ſuffuratum eſſe, pariter ac quæ de mundi compoſitione & mente dixiſſet.

s) CICERO in *Bruto c. 11. de Orat. c. 3.* PLVT. in *Pericle*, BAYLE *Dict.* T. *III.* art. *Pericles not. A.* qui etiam loco ſupra citato inde colligit, Anaxagoram, qui diſcipulum hunc in civili prudentia ſummam laudem adeptum, formavit, etiam in civili diſciplina eruditum fuiſſe.

t) Conf. IOS. BARNESIVS in *vita Euripid. ſect. 13.*

u) Qui tamen poſtea ad Archelaum ſeceſſit LAERT. *l. II. 19.* qui his addit Democritum, quem tamen is ferre non potuit.

x) PLVT. in *Themiſt. T. III. p. m. 104.* qui obſervat contradicere tempora.

y) *Lib. II. ſ. 14.* & ex eo STANLEIVS *l. c. P. II. c. V. p. 107.*

z) *loc. cit.*

a) *Contra Apion. l. II. p. 1079.*

b) In *Pericle.*

fanos ferrent. Hoc enim omnino credi debet, Anaxagoram in rerum naturalium causis scrutandis indefessum, contradixisse vulgi & sacerdotum superstitioni, quale exemplum PLVTARCHVS [c] refert: ostendisse aliquando caput arietis, unico tantum cornu insigne, quod futurorum malorum præsagium vates jactaverint, dissectum nihil habere, quod naturale non esset. Hanc vero philosophiæ libertatem ægerrime genus irritabile vatum tulisse, & philosophos ideo impietatis accusavisse, tot exempla, quæ historia philosophica suppetit, & in his maxime notabile Socratis, testantur: dubium itaque non est, ægre Anaxagoram vitam atque caput periculo eripuisse. An vero exilio & pecunia mulctatus sit, vel ipse sponte sua Athenas reliquerit, in tanto veterum dissensu & incertitudine definiri nequit. Ilud vero non prætermittendum est, adeo non animo excidisse, quod vult Hieronymus apud LAERTIVM, [d] ut potius veteres referant, [e] cum eodem tempore ipsi renuntiata esset & damnatio sua, & filiorum mors, quos duos habuit solos, de injuria sibi illata dixisse: *Jampridem adversus illos atque se ex æquo naturam tulisse sententiam:* de filiorum autem morte placido simul & magno animo: [f] *nihil mihi inexpectatum aut novum nuncias: ego enim illos ex me natos sciebam mortales.* [g] Abiit itaque Athenis, ubi XXX. annos commoratum fuisse, quidam tradunt. Non tamen patriam Clazomenen petiit, quam nec sepulturæ locum voluit, [h] sed Lampsacum discessit, illicque, quod vitæ supererat, exegit, [i] &, quod facile conjici potest, [k] discipulis in naturæ mysteriis erudiendis vacavit, magnam apud magistratum locique cives auctoritatem nactus. Cum enim divitiis corradendis, non inhiaret, sed paucis contentus, naturæ stupendis operibus contemplandis totum se immergeret, sicque cœlestia, unde se oriundum esse tenebat, adspiraret, [l] verum egit philosophum, & tranquillitatem animi etiam in adversis

c) *loc. cit.*

d) *Lib. II. s. 14.*

e) *Ibid.* CICERO *Tusc. Qq. l. III. c. 24;* PLVT. *de animi tranq.*

f) PLVT. *consol. ad Apoll.* DIO CHRYSOST. *Orat. XXXVII.* SIMPLIC. *ad Epictet. c. 22.* VAL. MAXIMVS *l. V. c. 10.*

g) Non tacendum tamen: hæc quoque aliis tribui, & prius quidem Socrati, posterius Xenophonti, ut auctor est LAERTIVS.

h) Rogatus enim ab amicis, cum Lampsaci moreretur, velletne Clazomenas in patriam, si quid ei humani accidisset, deportari? Nihil necesse est, inquit, undique enim ad inferos tantundem est viæ.

i) XXII. annos computat STANLEIVS *l. c. p. 107.* quia XX. ætatis anno ibi philosophiam docere cœpisse credit, XXX. ibi vixit, LXXII. anno obiit. Monuimus vero supra, evincere seriem historiæ Anaxagoræ, quod Athenis in patriam ad Anaximenem reversus sit, & postea demum Athenas docendi causa concesserit, unde tam longam moram Lampsaci trahere non potuit. Nec id conspirat cum relationibus veterum, quorum plerique brevi post exilium tempore, obiisse volunt. Refertque PLVT. in *Pericle,* paulo post discessum ætate decrepitum atque neglectum, ægerrime eam rem ferentem obvoluto capite vitæ finem inedia facere voluisse, Periclem vero id audientem advolasse, eumque impedivisse. Ex quo loco manifestum est, senem jam fuisse Anaxagoram cum Athenis discessisset. Verum ejusmodi nodorum plena est Athenagoræ historia, quos negligentiæ veterum scriptorum debemus, incertos rumores sæpe sequentium.

k) Facit conjecturæ fidem, quod antequam moreretur rogatus a senatu urbis, si quid in sui gratiam fieri cuperet, postulavit, ut ea, qua decessisset die, pueris vacatio scholarum concederetur; quam consuetudinem suo tempore adhuc servatam esse, testatur LAERT. *l. c.*

l) Cujus causa se natum esse dixisse supra notavimus. Quod vehementer vituperavit LACTANTIVS *l. III. c. 9.* quod creatorem neglexerit: non tamen

ſis conſtantis atque ſereni, & a vana ingeniorum ambitione remoti [m] prodidit, dignus, qui in ſummo honore haberetur. Quem etiam ei contigiſſe veteres ſcriptores tradunt, poſtquam fatis vel naturæ debito, vel quod alii aſſerunt, fame voluntaria enecatus [n] conceſſerat. Defuncto enim Lampſaceni juſta perſolverunt, epitaphio poſito, quod inſignia ejus in ſcientiam naturalem merita panderet, hoc verſu: [o]

Hic ſitus ille, cui rerum patuere receſſus,
Atque arcana poli magnus Anaxagoras.

AELIANVS [p] vero duas illi aras poſitas fuiſſe memorat, alteram menti, alteram veritati inſcriptam. Tantam vero rerum naturalium ſcientiam de eo jactant veteres, ut multa eum prædixiſſe contendant: quorum tamen duo tantum exempla ad memoriam noſtram pervenerunt. Vnum PLINIVS commemorat his verbis: [q] Celebrant Græci Anaxagoram Clazomenium, Olymp. LXXVIII. 2. prædixiſſe cœleſtium literarum ſcientia, quibus diebus ſaxum caſurum eſſet a ſole. Idque factum interdiu in Thraciæ parte ad Ægos flumen, qui lapis etiam nunc oſtendatur, magnitudine vehis, colore aduſto, comete quoque illis noctibus flagrante. Ejusdem prodigii meminere etiam EVSEBIVS, qui in Olymp. LXXVIII. 4. quemadmodum marmor Arundellianum Olymp. LXXVII. 4. ponit, & Silenus apud LAERTIVM Olymp. LXXXIV. 1. quæ auctorum varietas, ſi cum re ipſa confertur, ſatis prodit, incerto rumori caſuique fortuito adſcribendum fuiſſe, ad Anaxagoram vero relatum ab iis, qui cladem Athenienſium quam a Lyſandro paſſi erant, Olymp. XCIII. 4. iſto portento ſignificari abſurde contendebant. Cum enim Anaxagoras ſtellas lapides candentes dixerit, facile inde colorem rei philoſophicum inducebant; [r] ita vero, quam frivola & inepta tota narratio ſit, luculenter manifeſtatur, [s] & ARISTOTELES jam ſubolfecit, [ſſ] nec PLVTARCHVS ſatis excuſare potuit. Veriſimilius eſt alterum prædictionis exemplum, qua tempeſtatem prædixit, ad Olympicos ludos accedens ſereno cœlo cum pellicea veſte. [t] Pluvia itaque ingruente, Græci univerſi, auctore AELIANO, [u] percipiebant, & unanimi voce celebrabant, divinam majus ejus ſcientiam eſſe,

tamen intellexiſſe Lactantium ſenſum dicti pulchre oſtendit IAC. THOMASIVS *Obſ. Hal. Lat. T. II. obſ. XIV. p. 306.* conf. quæ probe monentur *Act. philoſ. vol. III. p. 206.*

m) Ambitioſius dictum videtur, quod dicenti cuipiam: Athenienſibus privatus es; reſpondit: non ego illis, ſe illi me, apud LAERT. *l. II. ſ. 10.* Sed ut hoc animi ad utrumque parati luculentum teſtimonium eſt, ita videtur reſpexiſſe ad amicitiam Periclis, qui totus ab eius conſiliis pendebat, quemque præſens ad emolumentum reipublicæ formabat, & rationes ejus dirigebat. Conf. *Act. philoſ. vol. II. p. 208. ſeq.* conf. VAL. MAX. *l. VII. c. 2.* qui illius egregiam de vita ejus in ſeceſſu beatiore quam in fronte ſententiam recitat, & doctrinam non ambitioſam laudat.

n) Vid. *not. (b).*

o) LAERT. *l. c.* ARIST. *Rhetor. l. II. c. 23. T. II. p. 245.*

p) *Lib. VII. c. 19.* conf. KVHNIVS *ad h. l.* tacent hos honores alii, qui tamen aliis quoque philoſophis obtigere. Conf. *Otium Vindel. Ex. III. p. 268. ſeqq.*

q) *Hiſt. nat. l. II. c. 58.* Conf. LAERT. *l. II. ſ. 11.* PHILOSTRAT. in *vita Apollon. l. I. c. 2. p. 4.* PLVT. *in Lyſandro T. V. p. m. 96.* conf. MENAG. *ad l. c. Laert.*

r) Probant hoc miſellæ ratiunculæ a PLVT. *l. c.* relatæ.

s) Conf. BAYLE. *Dict. l. c. not. (I).*

ſſ) *De meteor. l. I. c. 7.*

t) SVIDAS, PHILOSTRATVS, LAERT. *ll. cc.*

u) *De animal. l. VII. c. 8.*

esse, quam ut humanæ solertiæ tribui posset. Non divinam enim hoc revelationem requirere, sed mediocrem solertiam hodie nemo non novit, in tanta vero illorum temporum inscitia circa res naturales facile potuit esse miraculo. Non vero viva tantum voce, sed & scriptis de philosophia meruisse tradunt veteres, contenduntque LAERTIUS [w] atque CLEMENS ALEXANDRINUS [x] eum primum fuisse, qui librum (nempe de philosophia naturali) conscripserit, quod tamen Anaximandro ab aliis tribui supra dictum est. [y] Scripsit vero *de naturali philosophia* librum lectum PLATONI [z] & ARISTOTELI, [zz] & *de circuli quadratura.* [a] Obiit ætatis anno LXXII. quem ad Ol. LXXVIII. refert LAERTIUS, [aa] apud quem tamen numerum corruptum esse, & Ol. LXXXVIII. poni debere recte commentatores monuerunt. Fuerunt Anaxagoræ quoque alii, [b] quos cum nostro confundi non patitur, nominis celebritas, quæ ei inter præstantissimos Græciæ philosophos locum fecit, quem ei quoque deberi, tota vitæ historia loquitur.

Chronologia Anaxagoræ.

Tantæ in supputatione temporis, quo floruit Anaxagoras, tenebræ, tam difficiles labyrinthi & insolubiles nodi occurrunt, ut Oedipo opus habeat & Ariadneo filo, qui his difficultatibus, si non totis, quod impossibile putamus, ex parte tamen se expedire voluerit. Quod veterum scriptorum negligentiæ & confusioni, quam deperdita eorum scripta pepererunt, adscribendum est. Nam & ipsi, in annotandis temporum rationibus, tam turpiter lapsi interdum sunt, ut miris anachronismis sibi ipsis haud semel contradixerint: Vbi vero ab aliis haud magnæ diligentiæ hominibus eorum scripta excerpta sunt, multo magis temporum notationes corruptæ, numeri mutati, & ad loca inepta relati, sicque nobis tot errores geniti sunt, ut nihil incertius sit in historia philosophica, quam temporum indicia. Cujus rei locuples testis est historia Anaxagoræ, in qua, qui plana & luculenta via contradictiones veterum in notandis ejus temporibus sustulerit, magnus erit merito omnibus Apollo. Non tangemus in præsentia omnes hos errores & labyrinthos, quos nobis veteres struxerunt, adeant, qui spinosum argumentum non perhorrescunt P. BAYLE, [c] qui ut erat in excogitandis difficultatibus summa ingenii vi præditus, ita mirum temporum chaos & insolubiles chronologiæ Anaxagoreæ nodos exponit: nobis enim in tam amplissimo, quod emetiendum habemus, campo tam prolixis esse non licet; sed exponemus tantummodo, quæ aliqualem chronologiæ sectæ Jonicæ lucem fœnerari apta sunt. Et primum quidem non exiguam difficultatem habent anni Anaximenis, quam supra ex parte tetigimus, & huc retu-

w) *l. II. §. 11.*
x) *Strom. l. I. p. 308.*
y) Ipse LAERTIUS *l. VIII. §. 83.* Alcmæoni tribuit.
z) *Phædon. T. I. p. 72.* conf. LAERTIUS *§. 6.*
zz) *Physic. l. I. c. 4.*
a) PLUTARCH. *de exilio* conf. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 772. seq.*
aa) *l. II. §. 7.* conf. PETAV. *rat. temp. l. III. c. 8. p. 147.*
b) LAERTIUS & FABRICIUS *ll. cc.*
c) *Dict. T. I.* art. *Archelaus not. A. p. 289.*

retulimus, quoniam arcte cum temporibus Anaxagoræ cohærent. Hunc illius non fuisse tantum discipulum, sed & in disciplina tradenda successorem, supra luculentis veterum testimoniis evicimus, nec est forte veterum quispiam qui hoc neget. Anaxagoram vero natum fuisse Olymp. LXX. I. adducto Apollodori testimonio probavimus. Supra vero §. XVI. eundem Apollodorum, annotavimus, vitæ finem, quem fecit Anaximenes, ponere Ol. LIX. I. fuerit itaque, necesse est, discipulus Anaximenis Anaxagoras antequam natus fuit, XLIV. annis, quod est ridiculum. Hunc nodum ut solvamus, relicto Apollodoro, Anaximenes vitam ultra Olymp. LXXV. produxisse censendus est. Cum enim vita Anaxagoræ testetur, eum XX. ætatis anno Athenas concessisse, credibile non est, juvenem viginti annis minorem, quique multos juventutis annos peregrinatione consumsit, ætate ista tantos in scientia naturali fecisse profectus, ut celebri præceptori in cathedra succederet. Vidit hoc pulchre Bælius, qui ideo verisimile judicat, Anaximenem post discessum Anaxagoræ scholam Ionicam continuasse; id quod tamen incertum esse, facile largientur, qui seriem rerum ab Anaxagora gestarum, prout eam enarravimus, expendent. Vnde conjiciendum est, Anaximenem circa Olymp. LXXVI. I. Anaxagoræ disciplina tradita, eadem Olympiade decedentem Anaxagoram successorem nactum esse, cui Athenas Ol. LXXVII. concedenti in Ionia successit Diogenes Apolloniates, ipse quoque discipulus Anaximenis: Sicque Anaximenem Ol. LVI. natum LXXX. annos fere explevisse. Hæc de Anaximenis chronologia. Altera Anaxagoræ, adhuc impeditior est, cum incerti hæreant scriptores, quem in annum referendum sit exilium Anaxagoræ. DIODORVS SICVLVS equidem diserte indicat Olymp. LXXXVII. 2. cum vero XXX. annos, Athenis egerit Anaxagoras, sequeretur inde, Olymp. LXXX. initio demum Athenas venisse. Tradit vero Laërtius veteres secutus: anno ætatis XX. qui erat Ol. LXXV. Athenas delatum esse; quod repugnat tempori a Diodoro indicato. Alias difficultates non minores affert BAYLE [d] quæ apud ipsum videndæ sunt: nos uno argumento ab eo prætermisso evinci posse putamus, Diodorum erroneos calculos secutum fuisse. Accidit enim exilium Anaxagoræ eo tempore, quo Pericles, quam maxime Athenis florebat, & cum Anaxagora conversabatur; tantum quoque otii nactus, ut qui prius eloquentiam & prudentiam civilem hoc magistro didicerat, philosophiam quoque postea naturalem ab eo disceret. Id quod luculenter asserit MARCELLVS, [e] addens, *audivisse in philosophia quidem Anaxagoram, & atheum paulisper haberi cœpisse, quod illius philosophiæ disciplinam paulo avidius hausisset:* quæ confirmat quoque DIODOR. SICVL. [f] Pericles autem Peloponnesiaco bello materiam & occasionem suppeditavit, quod Olymp. LXXXVII. I. incepit, & post biennium & sex menses pestilentia moritur. Impossibile itaque est, Periclem tunc Athenis præsentem Anaxagoram juvisse,

d) *l. c.*
e) In *vita Thucydidis.*
f) *l. XII. c. 39. p. 433.* conf. BAYLE in *Pericles T. III. p. 665. not. C.*

visse, morti eripuisse, & postea Lampsaci, cum inedia vitam finire vellet, invisisse. Cadentibus itaque rationibus Diodori Siculi, ut tandem aliquando in computandis Anaxagoræ annis pedem figamus, supponendum putamus, verum esse, quod tradit Apollodorus, natum Olymp. LXX. I. & denatum annos habentem LXXII. Sic ut vitæ ejus finis incidat in Olymp. LXXXVIII. I. Cum his terminis vitæ Anaxagoræ conciliandæ sunt reliquæ veterum narrationes. Et quidem primum ejus adventum Athenis factum esse tempore expeditionis Xerxis, quo annum XX. agebat Anaxagoras, testatur LAERTIUS[g] archonte Calliada, qui annus fuit Olymp. LXXV. I. sic ut ex hoc calculo appareat, recte nativitatis annum poni Ol. LXX. I. Vnde & hunc temporis terminum pro vero admiserunt magni viri IOS. SCALIGER,[h] PETAVIUS[i] & VOSSIUS.[k] Ab hoc vero adventu computant laudati viri triginta annos, quos teste Laertio Athenis exegit, sicque exilium Anaxagoræ in Olymp. LXXX. 2. ponunt. Verum si hæc admittimus, ratio dari non potest, quando Anaximeni in cathedra successerit? quod ante ætatis annum XX. fieri non potuit. Vt itaque & hunc nodum secet magis quam solvat, & reliquis difficultatibus faciat satis, Bælius duplicem accusationem, & duplex exilium Anaxagoræ comminiscitur; qua in re veteres habet contradicentes, parumque pro conjectura sua præsidii & verisimilitudinis. Quare & hæc via derelinquenda est, & hoc modo occurrendum difficultatibus, ut statuamus, bis Athenas concessisse Athenagoram, primum anno ætatis XX. ad discendam eruditionis encyclopædiam, quam philosophiæ nomine indicatam fuisse in prolegomenis probavimus, tumque eloquentiam & poësin didicisse; mature vero, & post exiguum tempus in Ioniam rediisse, ut præceptori in cathedra succederet; ibique decedente magistro, rursus Athenas commigravisse, circa Olymp. LXXVI. finem, ibique philosophiam non tam publica, quam privata disciplina professum fuisse, circa Olymp. LXXXI. habuisse discipulum Socratem, qui Olymp. LXXXI. 2. ad Archelaum concessit; Olymp. LXXXIII. exeunte vel ineunte sequente proscriptum Lampsacum exulavisse, ibique ad Olymp. LXXXVIII. I. vixisse. Nihil est in his rationibus, quantum nos videmus, & diligenti rationum chronologicarum collatione perspicimus, quod non verisimilitudini & circumstantiarum seriei respondeat. Vnde quæ his rationibus temporis contradicunt apud veteres tuto relinquenda esse putamus, si velimus ex hoc labyrintho tandem egredi. Nondum tamen omnes sentes superavimus, sed & alia tollenda difficultas, quam nectit LAERTIUS,[l] qui testatur, Archelaum primum fuisse, qui physicam philosophiam ex Ionia Athenas invexerit. Hoc etiam SVIDAS repetit.[m] Contrarium vero hoc historiæ Anaxagoræ, quæ testibus supra adductis & CLEMENTE quoque ALEXANDRINO[n], Anaxagoram philosophiam Athenis docuisse, &

g) *l. II. s. 7.*
h) *Ad* EVSEBIVM *n. MDLIV. p. 103.*
i) *Ration. temp. l. III. c. 8. p. m. 147.*
k) *De Scient. mathem. c. XXXIII. §. 4. p. 148.*
l) *l. II. s. 16.*
m) *v. Archelaus T. I. p. 342.*
n) *Strom. l. I. p. 301.*

& Periclem discipulum in ea habuisse testatur. Qua ratione nodum hunc solvant, cum non videant, IS. CASAUBONUS & MENAGIUS,[o] secant, & Laërtium vel memoria deceptum, vel locum ex §. 3. in §. 16. & ex margine in textum translatum fuisse præpostere, colligunt. Nec leviter hanc Laërtii relationem turbat, quod teste CICERONE.[p] Archelaus Anaxagoræ discipulus fuerit, quem itaque Athenis audivisse oportuit: Alias difficultates tacemus. Quod si itaque Laërtius non deserendus videtur, salvari ejus narratio potest, si dicamus: Anaxagoram non publicas quidem lectiones philosophicas instituisse, sed priuatis tantum & selectis discipulis, qualis erat Pericles, Socrates, Archelaus philosophiam tradidisse; id quod ex ea quoque ratione redditur verisimile, quia naturalis philosophia Anaxagoræ admodum suspecta fuit, & vates atque populus ejus discipulos tanquam atheos criminati fuerunt, uti supra vidimus, quæ ratio omnino Anaxagoram compulisse videtur, ut publice ea sapientiæ naturalis præcepta reticeret, quæ Atheniensium ferre non posse superstitionem noverat. Ita Archelaus vero primus fuit, qui Ionicam philosophiam, aperta publica schola tradidit, quæ tamen mature desiit, Socrate moralem philosophiam introducente. Et ita quidem tantisper in obscurissimo argumento palpare nobis liceat, donec certiora & meliora detegant, qui acutioribus, quam nos, utuntur oculis.

Philosophia Anaxagoræ.

§. XX. Philosophiæ vero naturalis ædificium ita construxit Anaxagoras, si veterum narrata sequimur:

De principiis naturalibus.

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Omnia itaque erant initio simul, inter se confusa & sine motu. Primum hoc fundamentum totius systematis, quod omnem antiquorum philosophorum chorum agnovisse, alio loco ostendimus, Anaxagoræ recte tribuit ARISTOTELES:[q] alterum ipsa ejus verba exhibet, quibus magnificum opus suum de natura, teste LAERTIO[r] exorsus est, quodque ita ad mentem ejus referunt ARISTOTELES,[s] qui addit, quievisse ab infinito tempore, omnia, quemadmodum CICERO quoque testatur,[t] particulas statuisse initio confusas. Hoc universum, veteres ante Anaxagoram chaos dixere, ὕλην sive materiam Græci, de cujus natura ita porro philosophatus est:

III. Est vero principium materiale omnium rerum unum & multiplex, nempe ὁμοιομερείαι, partes infinitæ, similares, contrariæ, tactu continuæ se mutuo sustinentes, neque alio contentæ. Ita sententiam Anaxagoræ ARISTOTELES[u] & PLUTARCHUS[x] delineant, magno aliorum quoque ex veterum cohorte auctorum consensu,[y] inter quos eleganter has ὁμοιομερείας, (Latino enim vocabulo difficulter exprimuntur, partes similares

o) *ad l. c. Laërtii.*
p) *Tusc. Qq. l. V.*
q) *Metaphys. l. I. c. 4. T. II. p. 645.*
r) *l. II. §. 6.*
s) *Physic. l. III. c. 4. & l. IIX. c. 1.*
t) *Academ. Qq. l. IV.* conf. PLUTARCH. *plac. phil. l. I. c. 3.*
u) *ll. cc.* x) *l. c.*
y) Conf. Comm. ad LAERT. *l. c.* STANLEI. *Hist. Phil. P. I. c. 2. sect. 1. p. 101. seqq.*

res tamen dixit CICERO) descripsit LVCRETIVS. [z] Vt ad hanc systematis Ionici modificationem deveniret Anaxagoras, accuratior materiæ consideratio effecit. Scilicet a præceptoribus didicerat, quod supra Ionicæ scholæ placuisse probavimus: materiam non esse in infinitum dividuam; subsistendum itaque erat in particulis individuis & minutissimis, quas ab infinito tempore semper confusas & sine motu jacuisse supponebat. Observabat [a] vero profundi ingenii philosophus, inesse rebus ipsis ex istis particulis compositis & formatis formas atque qualitates diversissimas, atque sæpe sibi contrarias, quas cum naturas peculiares & per se subsistentes non esse perspiceret, nec ex nihilo eas oriri posse ex admisso semel principio concluderet, eo tandem deveniebat, ut colligeret, ἐκ πρϋπαρχόντων καὶ ἐνυπαρχόντων, ex rebus antea existentibus, & inexistentibus produci; atque antea in materia esse, quamvis ob exiguitatem suam percipi a nobis haud possint, resque visibiles, in quibus quodlibet cuilibet admistum est, illud tantum nobis videantur esse, & ab aliis distingui, quod in mistione infinitorum abundet. Ita totum nec album nec nigrum, nec os nec carnem esse, sed cujus plurimum habet illius quoque naturæ esse videri. Separabat itaque particulas, ex quibus res mixtæ & compositæ consistunt, & jungebat partes homogeneas sibique similes, quarum quælibet peculiarem naturam, alteri cui jungitur similem, haberet. Ossa igitur ex particulis osseis, carnem ex carneis, aurum ex aureis, res calidas ex calidis, frigidas ex frigidis, & sic porro, nihil autem ex nihilo, sed omnia ex particulis similaribus jam antea existentibus generari, tuebatur, & ita demonstrari posse putabat, qua ratione rerum essentiæ & qualitates inter se differrent. Vehementer hoc systema particularum materiæ, quod cum atomistico confundendum non est, veteribus & recentioribus displicuit, ut videre est ex illis, quæ contra illud disputant ARISTOTELES & LVCRETIVS [b] quorum rationes ex recentioribus illustrant SCIPIO AQVILIANVS [c] & PETRVS BAYLE. [d] Nec diffitendum est, magnis premi difficultatibus, & sibi contradicere; cum enim res compositas non tantum solvi & perire cernamus, sed & illud non amplius esse, quod fuerunt, necessario sequitur, etiam particulas illas, ex quibus earum natura componitur, perire, cum eandem naturam referant, & ita auri massa soluta, perire etiam particulas aureas, osse contrito, conteri ossicula minima ex quibus componitur, & sic porro, quia

 desinet

z) *l. I. v. 830. seqq.* his versibus:
Nunc & Anaxagoræ scrutemur homœomeriam.
Quam Graci memorant, nec nostra dicere lingua
Concedit nobis patrii sermonis egestas:
Sed tamen ipsam rem facile est exponere verbis,
Principium rerum, quam dicit homœomeriam:
Ossa videlicet e pauxillis atque minutis
Ossibu', sic & de pauxillis atque minutis
Visceribus viscus gigni: sanguenque creari
Sanguinis inter se multis coëuntibu' guttis:
Ex aurique putat micis consistere posse
Aurum, & de terris terram concrescere parvis:
Ignibus ex ignem: humorem ex humoribus esse,
Cetera consimili fingit ratione putatque.
Nec tamen esse ulla parte idem in rebus inane
Concedit, neque corporibus finem esse secandis.

a) Legendus ARISTOTELES *Phys. auscult. l. I. c. V.* & LVCRETIVS *l. c.* qui porro:
Id quod Anaxagoras sibi sumit, ut omnibus omnes
Res putet immistas rebus latitare: sed illud
Apparere unum, quo jus sunt pluria mista
Et magis in promta primaque in fronte locata.

b) *ll. cc.*

c) *De placit. philos. ante Arist. l. I. c. 3. p. 8. sq.*

d) *Dict. T. I.* art. *Anaxagoras not. C. p. 208. seqq.* & *not. G. p. 212.*

desinet res illud esse, quod sunt particulæ, ex quibus constat. Ita vero non illud tantum, quod principii naturam habere debet, eam amittit, & fit corruptibile, sed contradicit quoque principio primo ab Anaxagora admisso, ex nihilo non solum nihil fieri, sed in nihil quoque non resolvi. Hoc tamen non obstante ingenii acumen & magna in re naturali eruditio Anaxagoræ deneganda non est, quemadmodum facit CVDWORTHVS,[e] qui judicii paupertate seductum putat Anaxagoram, ut systema atomisticum in ὁμοιομερείας mutaret, quia comprehendere nequiverit, qua ratione ex sola modificatione, magnitudine, situ, & figura particularum rerum diversarum & contrariarum quoque origo queat explicari. Non enim leges motus adeo ignotas fuisse Anaxagoræ verisimile est, qui ob ingenii præstantiam mentisque aciem tantopere laudatur veteribus: sed causa sine dubio ea fuit, quod in systemate atomistico difficultates haud leves viderat, quæ superari vix possunt, quas ut evitaret, ad homœomeriarum inventionem confugit. Interim & rationi & experientiæ illam contrariam esse, quilibet facile deprehendit, qui mediocri attentione ad rerum omnium naturam attendit.

IV. Quia vero particulæ materiæ similares sunt sine motu atque vita, ideo necesse est, fuisse ab omni æternitate principium aliud infinitum, intelligens, [f] sive mentem infinitam, corpori non inclusam, adeoque incorpoream, & ab omni compositione separatam,[g] quæ per se ipsa moveatur,[h] motumque particulis illis homogeneis in hyle latentibus & confuse mixtis primum indiderit, [i] sicque ex infinita materia, quæ constaret dissimilibus inter se particulis, rerum omnium genera, homogeneis inter se junctis, pro modulis & speciebus suis, condiderit.[k] Multa hic cumulantur, quæ ne copia diversarum materiarum obruamur, singulatim expendere necesse est. Et I. quidem Anaxagoram mentem infinitam motus & vitæ auctorem asseruisse, ejusque dispositioni, ordinationi & operationi totius mundi ornatum, rerumque visibilium omnium generationem tribuisse, totus testatur, veterum scriptorum chorus, videndique quos magno numero laudant MENAGIVS[l] & BAYLIVS.[m] Vnum ARISTOTELIS, qui ætate proprior fuit, testimonium sufficiat, qui eum posuisse, tradit:[n] ἀρχήν γε τὸν νοῦν μάλιστα πάντων, μόνον γοῦν φησιν αὐτὸν τῶν ὄντων ἁπλοῦν εἶναι, καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρὸν· ἀποδίδωσι δὲ ἄμφω τῇ αὐτῇ ἀρχῇ τό τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινῆσαι τὸ πᾶν, *mentem principium esse omnium, solam namque rerum omnium ipsam simplicem & non permistam, & puram esse atque sinceram. Atque eidem principio hæc utraque tribuisse, cognitionem*

e) *System. intell. c. I. §. 15. p. 21. §. 28. p. 44. conf.* MOSHEM. *ad h. l.*

f) ARISTOT. *Metaph. l. I. c. 3.*

g) CICERO *de nat. Deor. l. I. c. 11.* conf. AVGVSTIN. *de C. D. l. IIX. c. 2.*

h) LACTANTIVS *l. I. c. 5.*

i) ARISTOTEL. *l. IIX. Phys. ausc. c. 1. T. I. p. 219.*

k) CICERO *Acad. Qq. l. II. Anaxagoras materiam infinitam, sed eas particulas similes inter se minutas, eas primas confusas, postea in ordinem adductas mente divina.*

l) *ad l. c. Laërt.*

m) *l. c. not. D. p. 211.* Addi merentur, quæ adducit CVDWORTHVS *Syst. intell. c. IV. §. 20. p. 459.* ubi imprimis luculentus SIMPLICII locus legi meretur in ARIST. *Physic. l. I. p. 33.*

n) *De anima l. I. c. 2. T. I. p. 479.*

nem & motum, dicentem, universum mentem movisse. 2. Hanc mentem ad mundi ortum & rerum generationem necessariam fuisse, inde conclusit Anaxagoras, quod motum proprium inesse particulis materiæ negaret, unde mentem κινήσεως ἀρχὴν *motus principium* dixit, eamque formandæ & ornandæ materiæ præfecit. Qua de re PLUTARCHUS, [o] ut qua ratione ab antecessoribus discesserit Anaxagoras, ostenderet, ait: *Reliqui philosophi Ionici ante Anaxagoram fortunam cæcamque necessitatem, id est motus materiæ vel fortuitos vel necessarios, unum rerum principium esse professi sunt: primus autem Anaxagoras affirmavit, mentem puram & omnis concretionis nesciam rebus omnibus præsidere.* Ex quibus Plutarchi verbis 3. clarum est, fuisse in Ionica schola Anaxagoram primum, qui æternæ materiæ mentem adjungeret. Id quod etiam testantur CICERO, TERTULLIANUS, THEMISTIUS, & ex PP. numero alii, laudati MENAGIO & BAYLIO. [p] Inter quos primus notabiliter: *Inde Anaxagoras, qui accepit ab Anaximene disciplinam, primus omnium rerum descriptionem & modum mentis infinitæ vi ac ratione designari ac confici voluit. In quo non vidit neque motum sensui junctum & continentem in infinito ullum esse posse, neque sensum omnino, quo non ipsa natura pulsa sentiret. Deinde si mentem istam, quasi animal aliquod esse voluit, erit aliquod interius ex quo illud animal nominetur. Quid autem interius mente? Cingitur itaque corpore externo. Quod quoniam non placet, aperta simplexque mens, nulla re adjuncta quæ sentire possit, fugere intelligentiæ nostræ vim & notionem videtur.* Mirantur hic cum Bælio alii quoque viri docti, qui hæc consentire cum veterum narratis vident, Ciceronem primum Anaxagoram constituere, qui mentem materiæ adjecerit, oblitum, quæ paulo ante dixerat: [q] *Thales Milesius, qui primus de talibus rebus quæsivit, aquam dixit esse initium rerum: Deum autem mentem eam, quæ ex aqua cuncta fingeret.* Quæ adeo sibi contradicere videntur magno & in veterum doctrinis perspiciendis acutissimo viro, ut malit textum esse corruptum, quam Ciceronem aliis scriptoribus, qui differte omnes fere Anaxagoram primum mentis materiæ adjunctæ auctorem faciunt præferre. [r] Cui tamen critici perspicacissimi sententiæ merito opponimus, non solum Ciceronem dixisse: Thaletem mentem materiæ formandæ præfixisse, sed aliorum quoque testimoniis supra a nobis allatis id confirmari. [s] Neque tamen veteres deserendos, neque Ciceronem secum committendum, neque eam, quam hactenus dedimus, systematis Ionici explicationem derelinquendam putamus, cum omnia sibi recte constent, & eleganter cohæreant, modo falsa, quæ plerosque

o) PLUTARCHUS in *Pericle T. IV. p. m. 278.*
p) *ll.cc. vid. m. IV.*
q) *De nat. Deor. l. I. c. 10. 11.*
r) Aliam conciliandi hæc inter se viam ingressus est LESCALOPERIUS in CICERON. *de nat. Deor. p. 40.* qui putat Anaxagoram primum fuisse, qui in lectionibus suis non solum hæc docuerit, sed scripto quoque publicaverit, cum ejus antecessores solis hoc dogma discipulis tradiderint. Sed hoc apertæ narrationi veterum contradicit.
s) STOBAEUM non solum, sed & PLUTARCHUM concordare cum CICERONE, initio capitis jam docuimus.

rosque occupavit ſyſtematis Ionici, quale illud Thales, Anaximander, & Anaximenes, docuerunt interpretatio, ex ſola materia ſine omni mentis divinæ concurſu extitiſſe omnia, dimittatur, rationibus a nobis ſupra jam allatis confutata. Hoc ut luculenter 4. demonſtremus, repetendum ex ſuperioribus eſt, ſtatuiſſe triumviros illos Anaxagoræ anteceſſores, materiam unicum eſſe principium, nec extra eam dari aliud: eſſe vero in materia mentem, eam intime penetrantem & moventem, & cum ea ita arcte unitam, ut unum principium conſtituant: & eſſe vero admodum ſimile, intellexiſſe eos hoc ita, ut materiam ab æterno ex Deo emanaſſe, & quotidie novo motu ex ſinu ejus intime illi præſentis moveri & emanare dicerent. Vidit hoc Anaxagoras, & palpavit, in iſto emanativo ſyſtemate tum includi infinitum infinito, & mentem infinitam corpori quaſi, certe materiæ; tum confundi re ipſa cum materia, cum qua unum conſtituere dicitur; manifeſta principiorum commixtione & abſurditate non parva: aliter itaque rem inſtituit, & cum materiam infinitam ab omni æternitate conſtitiſſe, *t* cum anteceſſoribus ſtatueret, eam non tantum ab elementorum naturalium ſorte & conditione ſemovit, *u* & homœomerias introducendo, talem ei naturam adſcripſit, qualem ad producendas rerum diverſiſſimas naturas atque eſſentias ſufficere putabat: ſed & Deum ſive mentem infinitam, quam anteceſſores ita materiæ immerſerunt, ut ex eo atque materia unum exiſteret principium, quemadmodum fere corpus & anima unum hominem conſtituunt, a materia ſeparavit, nec ei ineſſe, ſed adſiſtere tantum extra docuit, ſicque primus fuit, qui Deum materiæ, tanquam mentem corpori, oppoſitam introduceret, & ab ea diſtingueret. Vnde etiam aliam & diſtinctam prorſus, immo materiæ contrariam DEO naturam tribuit; eſſe eum mentem puriſſimam, conſtare intellectu omnia movente, & dirigente, nihil eſſe in eo mixti, cum e contrario materia, nec ipſa intelligere atque ſe movere queat, & innumeris ex particulis diverſiſſimæ naturæ mixta ſit. Sic itaque primus Anaxagoras fuit, qui duo diſtincta & ſibimet oppoſita principia introduxit, eaque invicem ſeparavit: primus, qui DEI ideam inter Græcos (nam & theologos Græcorum Ionicis vetuſtiores in eadem fuiſſe ſententia, qua Thales fuit, ſupra demonſtratum eſt,) a materialitate quaſi purificavit; primus, qui motus materiæ cauſam apertam conſtituit, & ad naturæ ſyſtema explicandum mentionem mentis puriſſimæ & immaterialis neceſſario requiſivit; cum præceptores antea motum quidem a Deo materiæ interna agitatione dari ſtatuerent, verum quia de externis tantum rerum naturalium cauſis quæſiverunt, eum in ſyſtemate ſuo phyſiologico manifeſta concluſionum neceſſitate non ponerent, ſed tacite quaſi præſupponerent. Nihil, ſperamus, in hac explicatione eſſe, quod non rem clare ſatis explicet, & qua ratione ſyſtemata Ionicorum vel diſcor-

t) Ita enim opus ſuum de natura exorſus eſt Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. LAERT. *l. II. ſ. 6.* conf. MOSHEM. *ad* CUDWORTH. c. *IV.* §. *6.* p. 210.

u) Adeoque materiam non aquam dixit, ſicut Thales, neque aërem infinitum ut Anaximenes.

discordent, vel concordent, demonstret, unde in se probabilem esse, & veterum contradictionibus tollendis aptam, nemo pertinaciter negaverit. Ut vero hæc non ex conjectura tantum dicta videantur, indubitatis quoque veterum testimoniis, & ipsa Anaxagorei systematis constitutione & natura probabimus. Adducimus itaque 5. testem imprimis ARISTOTELEM,[x] & eo quidem loco, qui quam maxime Anaxagoræ principatum in adducenda ad rerum naturalium systema menti tribuere plerisque visus est: Ibi Stagirites, postquam ostenderat, eos, qui principia materialia vel unum vel plura constituerunt, tandem necessitate coactos fuisse, de causa alia, activa, motus auctore, disquirere, addit: *Quare qui, ut animalibus, ita in natura mentem inesse causam mundi, totiusque ordinis dixerat, quasi sobrius, comparatus ad antiquiores vana dicentes, apparuit. Istas autem rationes, qui φανερῶς, palam attigit. Anaxagoram fuisse scimus.* Ex quo Aristotelis loco manifestum est, fuisse tum, ubi Græcia accuratius, de Deo & rerum natura, quam theologi & poëtæ, philosophari cœpit, qui ad assignandam motus causam in formando mundo mentem advocaverint: Anaxagoram vero primum fuisse, qui PALAM, ex expresso hoc intellectuali principio, de eo philosophatus fuerit; unde sequitur, antecessores eam mentem non clare in suis φιλοσοφȣμένοις expressisse.[y] Quid hoc, quæso, aliud est, quam quod supra de discrimine inter Thaletis & Anaxagoræ systemata diximus? Alterum testem itidem talem volumus, qui a contrariis partibus stare plerisque visus est CICERONEM, qui in adducto loco a contradictionis absurditate liberari non potest, nisi Thaletis & Anaxagoræ principia physiologica eo modo, quo diximus, inter se discernantur. Pervidisse vero id ipsum Ciceronem, nec aliter intellexisse, ex objectionibus, quas contra philosophemata Anaxagoræ format, est evidentissimum. Premit enim Ionicum philosophum iis potissimum difficultatibus, quæ, illius systema ad eundem sensum relabi, evincere videntur, cui tamen illud opposuit. Nempe monet Romanæ eloquentiæ parens: si sensus isti menti ex Anaxagoræ opinione tribuendus sit, sequi, naturam & mentem unum constituere, cum alias sensus naturæ inesse nequeat: sequi, mentem istam corpore, id est materia vestiri & circumdari; nec posse intelligi, qua ratione ista mens sensum habeat, nisi materia tanquam corpori arctissime & ita juncta sit, ut unum animal sentiens constituat. Hoc vero non placere Anaxagoræ, qui hanc Thaletis sententiam rejecit; comprehendi itaque non posse, qua ratione, si hæc neget, & contraria tueatur, ejus systema consistere queat. Luculenter scilicet Ionicorum primorum systema ab Anaxagora rejectum, quod Deum naturæ sive materiæ inditum, ut anima in corpore, unum cum ea constituere dixit, adhibet Cicero, ut ex eo ab absurdo argumentum ducendo ostenderet, ex Anaxagoræ hypothesi, sensum &

x) *Metaph. l. I. c. 3. p. 644.*

y) Conf. MOSHEM. *ad* CUDWORTH. *Syst. int. c. III. §. 20. not. 8. p. 122.*

& motum menti tribuenti idem ſequi, quod tamen in anteceſſoribus rejecerat. Tertium hac in re teſtem excitamus PLVTARCHVM, qui loco eo, quo maxime Anaxagoram primum fuiſſe ait, qui mentem materiæ præfecit, haud obſcure innuit, eum illo ſenſu atque ratione, prout diximus, id feciſſe. Ait enim: [z] *Quem Anaxagoram illius temporis æquales mentem appellavere, vel quod perſpicaciam ejus ſingularem in natura perſcrutanda, excellentemque admirarentur, vel quod univerſitati non fortunam neque fatum ordinatæ diſcretionis principium, ſed mentem princeps puram ac ſinceram præfecerit, cum omnibus confuſas aliis ſecernentem particulas ſimilares.* Quibus verbis primo quidem Thaletis & diſcipulorum hypotheſin tangit, quæ neceſſariis emanationis legibus rerum ortum tribuit, & ita Deum materiæ immergit, vel materiam quoque ex Deo educit, ut inde impurus, & materialis quaſi videatur, ſicque omnis ille materiæ motus ex Deo ſumme neceſſarius ſit; deinde vero Anaxagoram laudat, qui mentem divinam ab hac materialitatis impuritate quaſi liberavit, eamque puram ac ſinceram materiæ particulis præfecit, ſicque & fortunæ, id eſt caſui fortuito, & fato, ſive neceſſitati motum cauſæ rationalis, ejusque conſilium oppoſuit. Sufficere hæc teſtimonia eo magis merito videntur, quo magis cauſam perorare pleriſque videri debent, quoque magis luculenter inter Thaletis & Anaxagoræ ſyſtema diſcrimen explicant, noſtramque explicationem tuentur, & contradictiones veterum tollunt. Facit vero ad roborandam hanc ſyſtematis Anaxagoræ explicationem egregie ea quoque, quæ de fato dixit: qui illud tanquam inane nomen rejecit, uti infra docebimus. Nam non ſenſu hoc Epicureo fecit, ut omnem conſilii rationem in ordinandis particulis homogeneis rejiceret, cum potius mentem intellectu & conſilio præditam ſtatueret, ſed oppoſuit ſe neceſſitati mentis divinæ mundum neceſſaria naturæ ſuæ lege ejusque ſequela formantis, & continentis, quam neceſſitatem a Thalete agnitam ad ſyſtema emanativum pertinere, ſupra notavimus. Vt itaque dicta contrahamus, non eo nomine Anaxagoras primus mentem materiæ præfeciſſe dicitur, quaſi mentem ex materia prorſus ejecerint anteceſſores; ſed quod rejecto ſyſtemate emanativo, ſyſtema dualiſticum receperit, mentemque divinam non informantem, ſed adſiſtentem mundi cauſam (liceat hic barbare loqui) introduxerit, ſicque mentem ab omni materiæ miſtione & impuritate ſeparaverit: quo philoſophandi modo Anaxagoram recte meruiſſe, ut mens diceretur, nemo inficiabitur, licet non exiguis ejus quoque ſyſtema prematur difficultatibus. [a] 6. Non tacendum tamen eſt, quod hactenus non ſine veriſimilitudine dictis potiſſimum queat obverti: tradit nempe PLATO, [b] Anaxagoram dixiſſe: τὴν τῶν ἄλλων ἁπάντων φύσιν νοῦν καὶ ψυχὴν εἶναι τὴν διοικοῦσαν καὶ ἔχουσαν, *animam rerum omnium naturam per-*

z) In *Pericle l. c.*

a) Acute & erudite hac de re, & imprimis de Anaxagoræ reliquorumque Ionicorum ſyſtematis commodis & incommodis diſſerit CLAVDIVS BERIGARDVS in *Circulis Piſanis P. I. pag. 10. ſeqq.* qui, ubi libri rariſſimi copia datur, meretur legi.

b) In *Cratylo T. I. p. 53.*

pervadere & continere. Hoc enim cum placuisse dixerimus, Thaleti, Anaximandro, Anaximeni, non potest perspici, verum esse, quod Anaxagoras, idem cum iis sentiens, dicto tamen modo systema mutaverit, Deumque animam mundi informantem esse negaverit. Recte tamen, nisi fallimur, respondit CVDWORTHVS: [c] asseruisse Anaxagoram pariter & Platonem, Deum πάντα κοσμεῖν τὰ πράγματα, διὰ πάντων ἰόντα, *Deum exornare omnia per omnia pervadentem:* non tamen ut Deum mixtum esse naturæ censeret, sed ut mundum prorsus a Deo secerneret. Qua sententia proxime ad Christianorum dogma accesserit, quo Deum docent per res omnes commeare, ut cum nulla tamen ullo modo permisceatur: [d] Id quod recte dici ex dictis est manifestissimum; Deum enim rebus omnibus adsistentem, præsentem & operantem adjecit, sed mixtum materiæ negavit, secus ac fecerunt Ionicæ scholæ ante eum doctores. 7. Etsi vero hæc Anaxagoræ gloria tribuitur, quod primus fuerit, qui magis sobria ratione mentem in naturam introduxerit, fuerunt tamen, qui hanc gloriam ei denegarent. Nam & Hermotimum Clazomenium Anaxagoræ de hac re cogitandi dedisse occasionem refert ARISTOTELES, [e] quod & supra monuimus, & accepisse hæc a Lino contendit LAERTIVS. [f] In quo tamen hic falsus esse videtur, cum non statum quidem chaoticum, ubi omnia simul, & ipsa quoque mens divina erat, nesciverit Linus, mentem tamen a materia non discreverit, quemadmodum veteres Græci theologi plerique omnes. 8. Concedenda itaque gloria hæc Anaxagoræ, quam tamen non leviter maculant ea, quæ ex libro Anaxagoræ ὡς νοῦς ἐστιν ὁ διακοσμῶντε καὶ πάντων αἴτιος, *quomodo mens omnia exornet, eorumque causa sit*, PLATO [g] objicit, ponere quidem hominem, mentem omnia exornantem & formantem, postea vero causam nullam ad ipsum rerum ornatum referre, sed aëreas naturas, & æthereas aqueasque & talia multa incredibilia pro rerum causis assignare. [h] Qua in re tamen excusari potest Anaxagoras: qui cum Deum ex machina provocare ad explicanda naturæ φαινόμενα non vellet, posita semel Dei moventis & ornantis commotione & actione in materiam, ultra non ad eam provocavit, sed ex legibus homœomerias cujusque rei essentiam ortam esse ostendit. Eandem cantilenam repetiit ARISTOTELES, [i] eadem responsione dimittendus, conquestus, Anaxagoram mentem quidem, tanquam machinam, adhibuisse ad mundi generationem, & tum etiam, ubi de alia causa dubitabat. In cæteris vero omnia alia magis, quam mentem causam posuisse. Nec esse aliud videntur, *amentes illæ revolutiones, cum mentis ab agendo cessatione & amentia*, quas objicit Anaxagoræ CLEMENS ALEXANDRINVS, [k] & *in quibus ei dignitatem causæ effi-*

 cien-

c) *System. intellect. c. IV. §. 32. p. 593.*

d) Sensum ita expressit LACTANTIVS *l. VII. c. 3. Non perspexerunt Stoici, divinum spiritum quidem ubique esse diffusum, eoque omnia contineri, non tamen ita, ut Deus ipse qui est incorruptus gravibus & corruptibilibus elementis permisceatur.* Conf. MOSHEM. *ad l. c. Cudworthi.*

e) *Metaph. l. I. c. 4.* dictum hac de re §. *praeced.*

f) *Lib. I. s. 4.*

g) In *Phædone T. II. p. 97.*

h) Conf. CVDWORTH. *l. c. c. IV. §. 20. p. 461.*

i) *l. c. p. 646.*

k) *Stromat. l. II. p. 364.* δίνους τινὰς ἀνοήτους ἀναζωγραφῶν σὺν τῇ τοῦ νοῦ ἀπραξίᾳ τε καὶ ἀνοίᾳ.

cientis non servavisse videtur, quam motus mechanicus, a caussa rationali summa & infinita, sive mente, particulis homogeneis impressus, quo semper per omnem rerum generationem junguntur similibus similia, partesque homogeneæ homogeneis. Immo & sic intelligendum esse patet, quod EVSEBIVS objicit: [l] οὐκέτι κατὰ νοῦν καὶ λογισμὸν τὴν περὶ τῶν ὄντων ἀποδοῦναι τὴν φυσιολογίαν, *eum ex mentis rationisque hypothesi de rerum natura non disputavisse*. Scilicet, semel inducto in materiam a mente motu, sufficere putavit Anaxagoras, juxta leges naturæ motusque rerum ortum describere: secus vero faciebant Pythagorici, ad quos respicere videtur Eusebius, qui rebus omnibus certa entia quasi præfigebant, numeros scilicet, ex mente sive ratione divina oriundos, eosque pro caussis rerum essentialibus venditabant, a quo philosophandi more omnino abfuit Anaxagoras. 9. Ex his vero de theologia atque pietate Anaxagoræ judicium fieri debet, quam veteres nonnulli in suspicionem adduxerunt, [m] multi vero ex recentioribus viri longe doctissimi magnæque eruditionis laude inclyti vindicarunt, quos nominavit cel. REIMMANNVS. [n] Scilicet distinguendum est, inter systema atheum, atque inter tale, quod de Deo quidem luculenter testatur, ejusmodi tamen principia admittit, quibus Dei quasi natura tollitur. Prius quidem Anaxagoræ tribui nequit, posterius tamen, quia æternam & infinitam materiam menti infinitæ adjungit, hancque ab illa quidem separat, sed nihil tamen ab æterno in illud operatam fuisse ponit. Duo enim sic manent infinita & æterna rerum principia, quæ se necessario invicem tollunt, unde non possunt non æternæ illæ materiæ particulæ in ipsam Dei naturam esse injuriæ. [o] Verum ad hæc non curiose attendisse videtur Anaxagoras, ut & veteres multi, quibus sufficiebat, Deum dicere principium rationale, se ipsum movens, motusque auctorem, quique putabant, satis prospectum esse divinæ naturæ, si materiam, etsi infinitam, ratione, motu, vita & consilio privarent, sine quibus Deum esse non posse crediderunt. Id quod ad solvendam quæstionem, an Anaxagoras duos Deos supremos statuerit, & ob hanc caussam inter eos referendus sit, qui manichæismum ante Manichæos incrustaverunt, [p] probe observandum est.

Atheismus Anaxagoræ.

§. XXI. Expositis ita principiis Anaxagoræ physiologicis, pergendum est minus impedito pede in delineanda doctrinæ naturalis secundum Anaxagoram, historia. Ita vero porro ratiocinari instituit Clazomenius philosophus:

De ortu & natura rerum naturalium.

V. Res omnes a mente semel commotas fieri participes motus, & coire similia. Et cœlestia quidem fuisse exornata a circulari motu: ideo medio

l) *Præp. evang. l. XIV. c. 14.*

m) IRENAEVS *adv. hæres. l. II. c. 19.* IVSTIN. MARTYR *cohort. ad Græc. p. 4.* conf. VOSSIVS *de orig. idololatr. l. I. c. I. p. 5.* & ex recentioribus IACOB. THOMASIVS *Obs. Hal. T. II. obs. 21.*

n) *Histor. atheismi c. XIX. §. 5. p. 145.*

o) Vnde duos Deos unum boni alterum mali auctorem eum statuisse putat PLVT. *de Isid. & Osir.* quem sequitur CVDWORTH. *l. c. c. IV. §. 13. pag. 246.*

p) Conf. ven. WOLFIVS *de Manich. ante Manich. p. 114.* qui explicationem n[illegible] systematis Anaxagorei paucis verbis, sed luculentis affirmat.

medio loco, quodcunque crassum & humidum & obscurum & frigidum atque omnia gravia consociata fuisse; & sic gravia locum inferiorem petiisse, ut terram, levia superiorem, ut ignem, quæ media sint, medium quoque obtinuisse locum, ut aërem & aquam. Prius Anaxagoræ tribuunt philosophumena PSEVDO-ORIGENIS,[q] posterius LAERTIVS.[r] Mixta tamen hæc corpora sunt ex variis partibus, quæ suis similaribus particulis constant, & denominationem habent a potiori parte, ut ex iis notum est, quæ in præcedentibus disputavimus.

VI. Superas mundi partes igne plenas esse, & vim quæ ibi esset, æthera vocari, id est, aërem longe purissimum, qui celerrime moveatur, & divinus natura concipiatur.[s]

VII. Ætherem circumfusum igneæ esse naturæ, & circumvolutionis vehementia lapides e terra abripuisse, qui ignis ejus vehementia candentes in stellas conversi fuerint: omnesque ab ortu versus occasum ferri.[t]

VIII. Impelli astra aëris, qui ad polos est, impulsione ad diversam partem, cui aëri ipse sol, comprimendo vires addat.[u]

IX. Massam aut lapidem esse solem, igni candentem Peloponneso majorem,[x] cujus conversionum causa sit polaris aëris impulsus, cui ipse sol compressione sua vires addat. Esse sidera corpora terrestria, sed candentia dubium non est, quin statuerit Anaxagoras, veteribus in eo satis concordibus: qua ratione tamen naturam solis explicuerit, ut inde meruerit, tanquam atheus proscribi, varie a veteribus traditur: LAERTIVS[y] μύδρον διάπυρον dixisse refert, quid vero per μύδρον intelligendum sit, de eo inter interpretes & commentatores LAERTII non constat. AMBROSIO ferrum est candens, CASAVBONO[z] globus ignis, neque lapis neque ferrum; Illi omnium proxime mentem Anaxagoræ assecuti videntur, qui lapideam massam igne candentem non modo, sed splendentem quoque intelligunt. Habet enim hæc explicatio consensum totius fere antiquitatis a suis partibus; cujus testimonia omni exceptione majora collegit P. BAYLE.[a] Nos hoc unum addimus: prædictionem, quæ Anaxagoræ tribuitur, de casuro ex sole lapide, manifesto argumento evincere, habuisse Anaxagoram solem instar massæ alicujus lapideæ, ex qua pars deciderit.

X. Sideribus inferiorem esse solem & lunam, duo simul circumlabentia oculisque nostris impenetrabilia corpora. Siderum vero calorem non sentiri, tum quod illa longinqua sint, tum propter recessum (ἀπόστασιν) terræ.[b]

q) *Cap. VIII. p. 68. s.*
r) *Lib. II. § 8.*
s) ARISTOT. *Meteor. l. I. c. 3.*
t) PSEVDO-ORIG. *l. c.* PLVT. *pl. phil. l. II. c. 13. 16.* & in *Lysandro.*
u) *Ibid. c. 23.*
x) *Ib. c. 20.* LAERT. *l. c.*
y) *Lib. II. § 8.* & MENAGIVS *ad h. l.*
z) *Ad h. l.* Idem placuit BVRNETIO *theor. tellur. c. IX. p. 418.*
a) *l. c. not. B.* ubi imprimis testimonia PLATONIS & XENOPHONTIS expendi merentur.
b) PSEVDO-ORIGENES *l. c.*

XI. Lunam esse corpus opacum ignitum, a sole illustratum, adeoque terræ simile, habitabile, collibus, vallibus, atque aquis distinctum. [c] Quod si verum est, quod PLATO refert, propter ea Anaxagoras plagii accusatus est, quod jactaverit, se alienam lunæ lucem primum detexisse. Tota enim hæc thesis antiqua valde est.

XII. Lacteam viam esse reflexum solaris luminis, non intermicantibus astris. Ita LAERTIVS, [d] melius ARISTOTELES: [e] esse lumen siderum, quod conspici potest, sole sub terra, sidera quædam non adspiciente: ita enim PSEVDO-ORIGENES quoque: unde non audiendus est PLVTARCHVS, [f] qui Anaxagoram statuisse ait: esse umbram terræ in parte cœli, cum sol infra terram delatus totum haut illuminat.

XIII. Cometas esse stellas errantes plures una apparentes, vel errantium stellarum concursum, flammas ex se emittentium. [g]

XIV. Solem, lunam & reliqua sidera non esse mentes divinas sive Deos, sed terram & lapides adeoque nullam hominum curam habere posse, & hinc neque pro Diis habendos neque colendos esse. Dogma hoc non solum Anaxagoræ tribuunt, &, quod tantum non mireris, improbant SOCRATES atque PLATO, [h] sed & ex toto systemate physiologico Anaxagoræ sequitur. Ille enim proscripserat animam mundi inhabitantem & suam naturam materiæ quasi participantem, ex qua stellas Deos esse concluserant Thales & Anaximander; unamque mentem præsidere materiæ, non tamen illi misceri, dixerat. Cum itaque stellas & sidera omnia corpora terrestria esse statueret, nec haberet, quibus eas habitatas non tantum, sed animatas & divino numine indutas diceret, mentes sive spiritus divinos, omnino hos Deos esse negare debuit. Et hæc illa ἀθεότης est, quæ non tantum ei & discipulis odium sacerdotum & infamiam, verum denique exilium, quoque peperit. Vtrum vero alios præter Deum spiritus admiserit, [i] tacentibus veteribus incertum est, & videtur de iis plane non cogitasse, rebus naturalibus intentus.

XV. Nivem esse nigram non albam, sibique, quia sciret, aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse, ne videri quidem. Paradoxum dogma his verbis Anaxagoræ tribuit CICERO, [k] LACTANTIVS, [l] GALENVS, [m] SEXTVS EMPIRICVS: [n] qua ratione vero intellexerit, cum primus ejus sensus nimium absurdus videatur, deficientibus Anaxagoræ scriptis difficulter intelligi potest. [o] Nec omni probabilitate destituitur sententia illa, quæ hoc dogma non tam ipsi

Anaxa-

c) *Ibid.* PLVT. *de plac. phil. l. II. c. 25.*
d) *Lib. II. §. 9.*
e) *Meteor. l. I. c. 8.*
f) *l. c. l. III. c. 1.*
g) ARIST. *l. c. c. 6.* LAERT. *l. c.*
h) Ille in *Apolog.* hic *de legibus l. X. p. 886.*
i) Disputat de eo, sed non definit CVDWORTH. *l. c. p. 460.* conf. MOSHEM. *ad h. l.*
k) *Academ. Qq. l. IV. c. 23. 31. Lucul. c. 31.*
l) *Lib. V. c. 31. l. III. c. 23.*
m) *De simplic. medicam. l. II. c. 1.*
n) *Pyrrhon. hypotypos. l. I. c. 13. §. 33.*
o) Ex instituto de hoc dogmate ejusque variis explicationibus actum *Obs. Hal. Lat. T. II. obs. 15. p. 328. seqq.*

Anaxagoræ tribuit, quam ejus potius adversariis, qui ex homœomerias hypothesi absurdam hanc doctrinam per conclusiones aliquas derivaverint, ut ridiculam illam facerent, & sensuum testimonio repugnare ostenderent. [p] Nam si verum est, quod homœomerias systema postulat & supponit, rerum omnium qualitates in particulis homogeneis latitare, & congregari partes similares, necessario inde sequitur, nivem talem esse, quales sunt particulæ homogeneæ, ex quibus componitur. Quia vero nix ex aqua concrescit, intulerunt, nivem quoque albam non esse debere, sed aquæ instar nigram. Aliam tamen viam ingreditur SEXTUS [q] ut hanc non solum Anaxagoræ, sed & totius scholæ Ionicæ doctrinam fuisse, demonstret. Asserit enim eruditissimus Scepticus: *Physicos, qui a Thalete prodiere, sensuum judicio rejecto, ut qui in multis non essent fide digni, veritatis in rebus judicem constituere rationem, ex quo progressi statuerint de principiis & elementis, & aliis. Id in physicis diligentissimum Anaxagoram tenuisse, dicendo: propter sensuum imbecillitatem non posse nos verum judicare. Ejus rei fidem fecisse, ex eo quod paulatim colores mutentur. Nam si duos acceperimus colores, nigrum & album, & deinde ex altero in alterum guttatim effuderimus, non posse visum discernere, quæ paulatim fiant mutationes, etiamsi sint re ipsa subjectæ. [illegible] Anaxagoram dixisse communiter esse rationem veritatis criterium.* Hæc si vera sunt, sequitur Anaxagoram ideo nivem dixisse atram, quia ratiocinando conclusit, ex homœomerias conditione nivis particulas ejusdem coloris esse debere, quo sunt aquæ, ex quibus concrescit, nec infido sensus testimonio credendum esse. Quæ ratio ita jam HORNIO [r] placuit, ut Anaxagoram Scepticis annumeraret; nec aliam rationem paradoxæ thesis dari posse putavit P. BAYLE, [s] quam quod Anaxagoras sensuum testimonium rejecerit. Vt tamen SEXTO plane assentiamur, ipse nobis obstat, tradens, [t] *statuisse Anaxagoram, propterea a Democrito laudatum:* τῆς τῶν ἀδήλων καταλήψεως τὰ φαινόμενα εἶναι κριτήριον; *eorum quæ non sunt evidentia criterium sive comprehensionem esse, ea quæ videntur.* Ex hoc enim manifestum est, Anaxagoram sensuum testimonium non rejecisse, licet forte ad rem ipsam cognoscendam, suisque e fundamentis eruendam, & naturam rerum detegendam ratiocinationem requisiverit. [u] Nisi itaque totus est deserendus Sextus, & Anaxagoræ dogma in tenebris relinquendum, statuendum est, Anaxagoram non de φαινομένῳ, sed de natura nivis locutum esse, quibus potissimum particulis constet. Cum enim aquam & nivem iisdem consistere partibus negare non posset, & eandem ubique esse naturam easdemque qualitates concedere cogeretur, systemate homœomerias ita postulante; necessario ad ratiocinationem confugere & ex rationis judicio statuere debuit, nivem, si natura, non vero ea, quæ sensibus apparent, consideretur, nigram esse, ut aquam.

p) *Ibid.*
q) *Adv. Mathem. l. VII. §. 89. seqq.*
r) *Hist. philos. l. III. c. 18. p. 210.*
s) *loc. cit.*
t) *Lib. VII. §. 140.*
u) Id quod SEXTUS *l. c.* Democrito tribuit, Anaxagoram in doctrina de criteriis sequenti.

aquam. Sive, quod minus habet abſurditatis, etiamſi idem dicat: nivem atque aquam iisdem particulis eisdemque qualitatibus & affectionibus præditam eſſe, nec natura differre. Quo ſenſu tolerabilior quidem iſta theſis evadit, ſimul vero prodit, quam ineptum homœomerias inventum ſit.

XVI. Terram planam eſſe, & ſuper ejus latitudinem mare ſubſiſtere, humoribus a ſole rarefactis. Ita quidem LAERTIUS [x] Cujus tamen verba corrupta eſſe conjicit THOMAS BURNETIUS, [y] eo quod ad ſubſidentiam maris latitudo terræ nihil conferat; melius, ſi profunditas vel cavitas allegetur. Putat itaque loco πλατείας, ſcribendum eſſe βαθείας, ita ut ſenſus eo recidat, quemadmodum diſcipulus Anaxagoræ Archelaus dixit: τήν τε θάλασσαν ἐν τοῖς κοίλοις διὰ τῆς γῆς ἠθουμένην συνέστάναι. ARISTOTELES [z] enim & SENECA [a] teſtes ſunt, tribuiſſe Anaxagoram terræ τὰ κοῖλα, cavernas. Nec a ſcopo & veritate abludere BURNETIUM ex diſerto PSEUDO-ORIGENIS [b] teſtimonio patet, ſtatuiſſe Anaxagoram τὴν γῆν εἶναι κοίλην, καὶ ἔχειν ὕδωρ ἐν τοῖς κοιλώμασιν, *terram cavam eſſe & continere in cavernis aquas.* Neque tamen in Laërtii textu aliquid mutandum eſt; nam & PSEUDO-ORIGENES hanc Anaxagoræ opinionem tribuit: τὴν τε γῆν τῷ σχήματι πλατεῖαν εἶναι καὶ μένειν μετέωρον *terram forma planam eſſe, & commorari ſublimem partim ob molem, partim ob ſuſtinentem aërem.* Vt vero maris originem exponeret, ita, ſi philoſophumenorum relationem ſequimur, ratiocinatus eſt Anaxagoras: *Aquas in mari contentas primordium quidem accepiſſe e humoribus terreſtribus, & cum ex exhalationibus illic ſe congregantibus, tum ex amnium defluxibus conſtitiſſe. Ipſorum amnium ſcaturiginem vero deberi partim imbribus, partim ipſis comprehenſis in terræ gremio, quod cavum ſit, & aquas in cavernis contineat.* Facit itaque latitudo terræ, ex mente Anaxagoræ illud ad congregationem aquarum, ut ſtagnantibus ſuper plana terra humoribus ii potuerint exhalationibus in ſublime efferri, & imbribus iterum demitti: quod cum non ſufficere videret, aquas ſubterraneas advocavit. Qua tamen ratione non leves reliquiſſe difficultates pulchre oſtendit BURNETIUS, [c] qui conſulendus eſt.

XVII. Sidera principio quidem ad tholi formam conſtituto cœlo, ferri ſolita, ita ut in terræ vertice is, qui ſemper apparet, polus videretur, poſtea vero inclinationem accepiſſe. [d] Notabilem doctrinam hanc de mutato ſphæræ mundanæ ſitu e recto in obliquum fecit BURNETIUS, non ſine eruditione contendens, [e] ejusmodi mutationem diluvii tempore accidiſſe. Qui & Anaxagoram explicat, [f] & alios quoque Græcorum philoſophos in partes vocat.

XVIII.

x) *Lib. II. ſ. 8.*
y) *Archæol. philoſ. l. I. c. 10. p. 418.*
z) *Meteor. l. II. c. 7. T. I. p. 438.*
a) *Qq. nat. l. VI. c. 9.*
b) *Philoſophum. c. VIII. p. 69.*
c) *loc. cit.*
d) LAERT. *l. II. ſ. 8.* quid vero θολοειδὴς ſit, explicant CASAUBONUS *ad h. l.* & BURNET. *l. citando.*
e) *Theor. tellur. l. II. c. 10. p. 151. ſeqq.*
f) *Ibid. p. 161.*

XVIII. Non dari vacuum. Tribuit hanc thesin philosophis omnibus naturam scrutantibus a Thalete ad Platonem usque PLVTARCHVS.[ff] Nec in antecessoribus Anaxagoræ id difficultatem habet, quos animam mundanam pro loco materiæ habuisse, sicque vacuum proscripsisse supra observavimus. Aliter tamen Anaxagoras, qui Deum nullo modo cum materia miscuit, unde omnia potius particulis infinitis repleri, sicque non dari vacuum statuisse censendus est. Τὰς γὰρ ὑλικὰς ἀρχὰς ἀπείρους ὑπάρχειν, *principia materialia enim infinita esse*, ei tribuit PSEVDO-ORIGENES.[g]

XIX. Animantes primo ex humore & calore terraque manasse, postea ex invicem natas esse, mares a dextris feminas a sinistris.[h] Scilicet aërem omnium semina in se habere, statuebat Anaxagoras, teste THEOPHRASTO,[i] quæ cum aqua sive humore & calore delata excludantur, sicque & arbores gigni.[k] Opinionem vero de maribus a dextris, feminis a sinistris conceptis, nec primus, nec solus habuit Anaxagoras, placuit enim Empedocli quoque, atque Parmenidi, nec Hippocrates rejecit,[l] & post eum medici alii, recentiores quoque inter quos est CARDANVS.

XX. Mentem esse initium motus, aëreamque esse, & corpus habere aëreæ naturæ. Prius Anaxagoræ tribuit LAERTIVS,[ll] ubi tamen dubius textus videtur; loquitur enim de prima generationis origine, quam ex similaribus particulis fuisse docet, motum vero esse ex mente monet: unde, nisi fallimur, hæc non ad animum humanum, prout fecit STANLEIVS,[m] sed ad mentem infinitam sive Deum omnia moventem referenda esse videntur. Probabile tamen est, Anaxagoram mentem humanam ex mente divina derivavisse, & ideo quoque motum tribuisse, ab anima vero eam distinxisse, & hanc aëreæ naturæ fecisse: Quanquam fatetur ARISTOTELES,[mm] Anaxagoram non perspicue suam explicuisse sententiam de mentis atque animæ discrimine, quibusdam enim in locis mentem & animam idem facere, multis vero aliis dicere, mentem causam omnis boni rectique. Nam quicquid sit de vocum mentis, & animæ usu, apud Anaxagoram, hoc non negat Aristoteles, dixisse: animam esse, id quod movet, quemadmodum mens omnia movit: unde, quam illi originem menti humanæ tribuerit, facile colligi potest. Quia vero Anaxagorei, teste PLVTARCHO,[n] animam corpus esse voluerunt, idque aëreæ naturæ, inferri inde recte potest, animam aëream a mente distinxisse. Et sic intelligi quoque potest, quod alio loco Anaxagoræ tribuit PLVTARCHVS,[o] omnia animalia habere animam sive mentem agentem, non item patientem, qui est mentis quasi interpres: Aëreæ enim naturæ cum animam faceret, animalibus eam tribuere

ff) *De plac. philos. l. I. c. 18.*
g) *l. c. p. 68.*
h) LAERT. & ORIGEN. *ll. cc.*
i) *Histor. plant. l. III. c. 2.*
k) Qua ratione vero alterationem & motum particularum in generatione exposuerit, videsis explicantem SCIP. AQVILIANVM *de plac. physicis philos. ante Arist. c. IV. p. 17. seqq.*
l) Vid. MENAG. *ad l. c. Laërtii.*
ll) *l. c.*
m) *l. c. p. 104.* mm) *l. c.*
n) *l. c. l. IV. c. 3.* o) *l. c. l. V. c. 25.*

buere facile potuit, mentem sive rationem negavit, quoniam ex summa mente esse statuebat.

XXI. Somnum accidere functionibus corporis, non enim animæ esse affectionem, sed corporis, mortem vero animæ quoque divulsionem esse. Intelligit hæc verba PLUTARCHI [p] STANLEIUS [q] ita, ut mortem dixerit separationem corporis ab anima: si vero recte ponderantur verba Plutarchi, solutionem magis animæ ex æthereis particulis constantis indicare videntur, quam opponit somno, qui ad corpus tantum pertineat, secus ac fecit Aristoteles.

XXII. Ventos fieri, cum aër a sole tenuatur. [r]

XXIII. Terræ motuum causam esse aërem in terræ cavernis conditum, qui cum difficilem inveniat exitum, agitationem illam causetur. [s] Qua ratione vero spiritum hunc in terræ recessus penetrari statuerit Anaxagoras, explicat SENECA, [t] qui videndus.

XXIV. Iridem nasci ex refractione lucis solaris in nube densa, e regione astri speculi ad instar posita. [u]

XXV. Lunam intercludente eam terra, nonnunquam & aliis terra inferioribus, idem facientibus, deficere. Hoc quoque per novilunia, luna obsepiente, contingere soli. Ceterum, quod addit PSEUDO-ORIGENES, [x] Anaxagoram ἀφωρίσασθαι πρῶτον τὰ περὶ τὰς ἐκλείψεις καὶ φωτισμοὺς, vel falsum est, vel ad accuratas definitiones & temporum determinationes referendum. Primum enim Thaletem prædixisse eclipsin supra observavimus. [y] Didicit hanc prædictionis astronomicæ artem ab Anaxagora Pericles magno Atheniensium commodo. [z]

XXVI. Sole & luna per aërem abactis, provenire tum solstitia, lunam vero quia nequit superare frigus, frequentius convertere. [a]

XXVII. A calidi in nubes illapsu tonitrua & fulgura oriri; calido scilicet in frigidum cadente & fragorem edente: fulmen esse ab igne spissiore. [b]

Diogenes Apolloniates.

§. XXII. Anaxagoræ successisse in cathedra Ionica, DIOGENEM supra probabilibus rationibus evicimus. Certe fuisse Anaxagoræ collegam, tradit SIDONIUS APOLLINARIS, [c] & Anaximenis fuisse discipulum, refert LAERTIUS, [d] qui quoque Apollothemidis filium, Cretensem, Apolloniæ [e] ortum fuisse narrat. Præceptoris vero vestigiis insistens,

p) l. c. q) l. c. p. 104.
r) LAERT. l. II. §. 9. ORIG. philos. l. c. p. 76.
s) IDEM l. c. ARIST. Met. l. II. c. 7. PLUT. l. c. l. III. c. 15. t) N. Q. l. VI. c. 9.
u) PLUTARCH. l. c. l. III. c. 5. x) l. c.
y) Conf. GASSEND. phil. Epic. T. I. Opp. p. 481. seq.
z) PLUT. in Pericle VALER. MAX. l. VII. c. 11. QUINTIL. l. I. Inst. Or. c. 10. BAYLE Dict. art. Pericles not. C.
a) ORIGEN. l. c.
b) LAERT. l. c. PLUT. Pl. phil. l. III. c. 2. ORIG. l. c.
c Carm. XV. v. 89.
Junior huic, (Anaxagoræ) junctus residet collega - - Conf. BAYLE Dict. T. I. art. *Archelaus*, not. A. p. 289. qui non inepte conjicit, Anaxagoræ Athenas concedenti successisse, licet in successione scholæ Ionicæ hic Diogenes non numeretur, quia Archelai, Anaxagoræ discipuli, major fama esset. Recte vero de Diogene Apolloniate intelligendum esse, non de Archelao, luculenter evicit IUST. LIPSIUS *Manud. ad philos. Stoic.* l. I. diss. VIII. p. m. 44. seqq.
d) l. IX. §. 57.
e) Apolloniatem vocat LAERTIUS, l. c. cum vero XXV. urbes fuerint, hoc nomine insignitæ, incerti essemus, cujas fuisset Diogenes, nisi STE-

steris, rerum naturalium contemplationi se dedit, sed severiori disciplinæ eloquentiæ studium junxit, in quo magnam nominis celebritatem consecutus est. f) Ex quo conjici potest, doctoris munus ipsum non fideliter tantum, verum etiam feliciter explevisse. Rectam enim non meditandi tantum, sed docendi quoque viam iniisse, & philosophiæ leges eloquentiæ adaptasse, initium operis alicujus, quod nobis servavit LAERTIVS, probat, quod eleganter ita exorsus est: *Qui docere aliquid instituit, ei, mea quidem sententia, operæ pretium est certum & indubitatum præstare principium, & oratione uti simplici ac gravi.* Ex Ionia Athenas delatus gloriam quidem atque famam philosophiæ atque eloquentiæ studio consecutus est haud exiguam, invidiam vero comitem ita sensit, ut Athenis, teste Demetrio Phalereo, præ invidia de vita fere periclitaretur. Quibus tamen postea fatis usus fuerit, veteres tacent, nec qua ratione, quove tempore decesserit, exponunt.

Ejus philosophia naturalis.

§. XXIII. Spirat quoque totum, quod de rebus naturalibus construxit Diogenes Apolloniates, ædificium Anaximenis disciplinam. Nam & ipse cum præceptore aërem primum rerum omnium elementum sive principium posuit, sed virtutem divinam ad eum requisivit, sine qua nihil ex eo fieri posset. Tradunt id CICERO, g) CLEMENS ALEXANDRINVS, h) SIDONIVS APOLLINARIS i) & AVGVSTINVS, k) qui præ cæteris luculentus. Ait enim: *Diogenes quoque Anaximenis alter auditor, aërem quidem dixit, rerum esse materiam, de qua omnia fierent; sed eum esse compotem divinæ rationis, sine qua nihil ex eo fieri posset.* Duplicem vero sensum ista patiuntur, sive, ut Diogenes statuisse dicatur, præter aërem, quæ causa rerum omnium materialis sit, requiri causam quoque efficientem rationalem & divinam, quæ materiali intime juncta sit: sive, ut docuisse credatur: aërem non nudam tantum materiam esse, sed habere virtutem & attributum divinum, rationale, sese movere aptum: quo sensu unicum tantum principium admisit Diogenes, verum id divina virtute, tanquam attributo quodam vestitum. Ita CICERONEM intellexisse ex verbis ejus patet, dicentis: *Quid? aër, quo Diogenes Apolloniates utitur Deo, quem sensum habere potest aut quam formam Dei?* quem ideo frigidis licet rationibus repre-

STEPHANVS nobis narrasset ex Creta insula oriundum fuisse. Quem tamen inter illustres Cretenses nominare omisit MEVRSIVS in *Cretæ descriptione.* Aliter tamen MENAGIVS ad LAERT. *l. IX. s. 58.* qui isto loco non modo pro: Diomene Smyrnæo, Diogenem Smyrnæum legendum esse contendit, nixus auctoritate EVSEBII de *præp. l. XIV. c. 17.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I.* EPIPH. *hæres. III.* sed hunc quoque Diogenem Smyrnæum, Anaxarchi præceptorem, Metrodori Chii discipulum, cum Apolloniate eundem censet. Verum ut taceamus illum Diogenem ex Eleaticorum secta fuisse, cui doctrinæ Apolloniatis tribui nequeunt: tempora adeo male cohærent, ut facile intelligere potuisset Menagius, differre eos, inter se, si mediocriter ad temporum rationes attendisset. Diogenes enim Smyrnæus, Metrodori & Protagoræ quoque discipulus fuit, hisque successit; illi Democritum præceptorem habuerunt: qui Ol. LXXX. natus vix audire potuit Anaxagoram, cujus tam σύγχρονος teste Laërtio fuit Diogenes Apolloniates. Qui adeo multo antiquior fuit isto Smyrnæo, cujus discipulus Anaxarchus vixit cum Alexandro M. Alias rationes legas apud BAYLE *Dict. T. II.* art. *Diog. Apoll. not. H. p. 295.* conf. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 776.* Idem notandum apud MEVRSIVM *ad Hesych. p. 146.* quem secutus est Menagius. f) LAERT. *l. c.*

g) *De nat. Deor. l. I. c. 14.*

h) *In protrept. p. 42.*

i) *l. c.* k) *De C. D. l. VIII. c. 2.*

reprehendit LESCALOPIERIUS.[l] Et hunc quoque sensum præferendum esse judicat P. BAYLE,[m] eo quod ARISTOTELES[n] refert: *Diogenem cum aliis Ionicis aërem primum rerum omnium principium posuisse, & subtilissimæ substantiæ putavisse. Dixisse ideo cognoscere atque movere animam, hoc quidem cognoscere, quo primum est, & ex hoc ipso cætera constant, hoc autem esse motivum, quod subtilissimum est.* Putat enim vir acutissimus, ex his Stagiritæ verbis sequi: juxta Diogenem esse aërem non principium tantum rerum materiale, sed cognitionis quoque atque motus, adeoque divinam istam rationem pro attributo tantum vel modo quodam aëris habendam esse. Et hanc quoque Diogenianæ opinionis interpretationem sequuntur, qui Diogenem inter Dei hostes numerant.[o] Priorem vero dogmatis Diogenis explicationem sequitur Augustinus, qui, recte observante Bælio, duas statuisse Diogenem dicit, res, materiam, nempe aërem, & virtutem divinam, quæ ex materia cuncta efficeret, illi vero, quemadmodum anima corpori, juncta sit, & formam ejus exhibeat. Nec hæc repugnare Ciceronis verbis, idem probe observat. Eundem in modum SIDONIUS intellexit, ait enim:

> - - - *sed idem*
> *Materiam cunctis creaturis aëra credens*
> *Judicat, inde Deum, faceret, quo cuncta, tulisse.*

Etsi vero deficiente opere physiologico, quod Diogenes conscripsisse dicitur, certa de ejus mente sententia definiri nequit, ad verisimilitudinis tamen gradus attendentibus posteriori præferenda omnino videtur prior sententia. In antecedentibus enim, luculenter, nisi fallimur, exposuimus: Ionicos priores Thaletem & Anaximandrum, præter materiam infinitam, mentem quidem admisisse divinam, eam vero ita materiæ immersisse, ut unum inde principium emergeret, mensque forma atque anima universi esset: Anaximenem nihil in hoc systemate mutavisse, nisi quod aërem distincte materiam constitueret. Quia vero Diogenes Apolloniates vestigiis præceptoris presse institit,[p] omnino verisimilius est, eum clarius loquendo, Ionicorum ita expressisse sententiam, ut aërem infinitum inhabitantis & informantis mentis divinæ virtute animatum & Deum diceret, & ex hoc uno, licet composito principio, aëre divino cuncta formata esse assereret. Sicque, quam supra dedimus, systematis Ionici explicatio novo confirmatur argumento. His præsuppositis, si veteres consulimus, ita de natura rerum ratiocinatus est Diogenes:

I. Nihil ex eo, quod non sit, fieri, neque in id, quod non sit, corrumpi.[q]

II. Esse itaque elementum aërem, ex quo omnia, eumque virtute mentis divinæ animari, & ab ea cuncta formari. III.

l) In CICERON. *de nat. Deor. l. I. p. 46.* cujus rationibus respondit BAYLE *l. c.*

m) *l. c. not. B.*

n) *De anima l. I. c. 2. T. I. p. 479.*

o) Conf. *Obs. Hal. Lat. T. II. obs. XXI. §. 16. p. 453.* BUDDEUS *thes. de atheismo c. I. §. 10.* REIMMANN. *Hist. Atheismi c. XIX. §. 7. p. 148. Hist. universelle p. 86.*

p) CLEMENS ALEX. *l. c.*

q) LAERT. *l. c.* Id primum physicorum Ionicorum fundamentum fuisse, supra demonstravimus. Non itaque habuit a Democrito, quod vult MENAGIUS *h. l.*

III. Esse vero aërem semper in motu & infinitos mundos. [r] Iungit his LAERTIVS,[s] dixisse: dari inane infinitum; verum hoc neque cum systemate Ionico cohæret, [t] & PLVTARCHVS de tota secta Ionica negat. [u]

IV. Densum aërem ac rarescentem, mundos gignere.[x] Id quod EVSEBIVS[y] ita explicat: Cum universum ita moveretur, ut rarius hic, alibi densius fieret, ubicunque major densitas contingeret, ibi convolutionem quandam effecisse, tum similem in modum cetera: quæ autem omnium levissimæ partes essent, eas regione superiori occupata solem produxisse.

V. Terram oblonge esse rotundam, atque in medio stabilitam, eamque cepisse consistentiam, secundum illam quæ ex calido est, circumferentiam, ex frigido concretionem ac soliditatem accepisse. [z]

VI. Præter ista Diogeni quoque tribuit PLVTARCHVS; [a] mundum constitutum, ubi produxerit animalia, quodammodo inclinatum fortuito in austrinas partes: fortassis providentia sic satagente, ut mundi partes quædam habitari, aliæ non possent, ratione gelu ardoris, commodæ temperiei: quod etiam Anaxagoræ placuisse supra diximus.

VII. Pumicum instar esse stellas exspirationes mundi exhalantis: vel lapides quosdam, qui nusquam appareant, & sæpe in terram delapsi exstinguantur. [b] Eodem vero modo idem ratiocinatus est Anaxagoras.

VIII. Animam habitare in arteriosa cordis cavea, quæ est spiritualis. [c] Cujus fundamentum videtur esse, quod animam cum reliquis Ionicis aëreæ naturæ esse dixerit, uti supra ex Aristotele observatum est.

IX. Auditum esse ab aëre, qui in capite continetur icto & moto a sono. [d]

X. Inanimata nasci animalia, sed cum calore: atque insitum calorem simul, atque natum est animal, animam in pulmones attrahere. [e]

XI. Bruta animalia rationis & aëris partem percipere, sed vel ob crassitiem, vel ob abundantiam humorum neque intelligere, neque sentire: ac fere affecta esse eo modo, quo sunt insanientes. [f]

XII. Si universus sanguis in venas diffusus contentum in eis aërem in pectus subjectumque ei ventrem detrudat, somnum fieri, ac thoracem incalescere; quod si universus aër venas deserat, mortem consequi.

Non dubitamus vero, hæc esse Diogenis Apolloniatæ dogmata, licet patriam viri non addiderit Plutarchus, & incertos ita nos reliquerit, cui, inter plures Diogenes philosophos, tribuenda sint? Nam & physici argumenti sunt, quod Cynicus non curavit, & a Stoicorum atque Eleaticorum physiologia dissident, ideo nec Smyrnæo nec Stoico tribuenda: & cum

 Ionicis

r) EVSEBIVS *Præp. Ev. l. I. c. 8.*

s) *l. c.*

t) In eo enim anima mundi tenet locum vacui, in quo res sunt, ut supra observavimus.

u) *De placit. phil. l. I. c. 8.* Accipit hæc conjectura inde quoque robur, quod aliter nec antecessores Diogenis statuerint, quos tamen presse sequitur.

x) LAERT. *l. c.* y) *l. c.*

z) LAERT. *l. c.*

a) *De placit. philos. l. II. c. 8.*

b) *l. c. c. 13.*

c) *ib. l. IV. c. 5.*

d) *ibid. c. 16.*

e) *l. V. c. 15.* Dicetur de hac re infra *c. IIX. §. 6.*

f) *ib. c. 20.*

Ionicis doctrinis, & principiis Apolloniatis egregie concordant. Idem judicat P. BAYLE. [g]

Archelaus.

§. XXIV. Anaxagoræ successit Archelaus, Milesius, qui tamen aliis Atheniensis audit. [h] Patrem habuit Apollodorum, quem alii Mydonem vocant. Anaxagoræ discipulum fuisse, supra diximus; [i] & ab eo quoque placita physica didicit, qui cum decederet, rerum circumstantiis, quæ physicos, Anaxagoram, Diogenem, Periclem gravi invidia presserant, mutatis, tandem Ionicam philosophiam, privato hactenus habitu Athenis cultam, ex Ionia Athenas invexit, & publice docuit. Qua ratione conciliari hæc possunt, cum iis, qui dicunt, Anaxagoræ hanc gloriam deberi; qua neuter ex nostra quidem sententia privandus est. [k] Inde vero physicus eminenti significatione vocatus est. [l] Etsi vero discipulos acquirebat summa judicii laude conspicuos, inter quos maximum nomen tulit Socrates, [m] cui etiam aliqui [n] Euripidem adjiciunt: desiit tamen schola physica in hoc viro, [o] Socrate moralem sapientiam potissimum excolente & in scholis philosophorum introducente, quam tamen neque Archelaus totam neglexit, & de legibus atque æquo & honesto philosophatus est. [p] Scripsisse dicitur physiologiam & alia, quorum tamen obscura est historia. [q] Pauca enim de eo referunt veteres: fueruntque multi Archelai apud veteres celebres, [r] qui ubi inter se confunduntur, valde historiam reddunt difficilem & implicitam.

Ejus philosophia naturalis.

§. XXV. Anaxagoræ vero discipulus cum Archelaus fuerit, mirum non est, principia rerum naturalium eadem fere illi placuisse, quæ magistro: [s] licet negari nequeat, veterum narrationes de placitis Archelai incertas esse, & non semper conspirare. Traditur vero de rerum natura ita præcepisse;

I. Prin-

g) *Ibid.* qui etiam observat, physiologiam Diogenis, licet crassiorem aliquando non procul abludere a Cartesiana. Idem observarunt *anonymi auctores Historiæ universalis p. 86.* Verum hoc forte de tota schola Ionica dici posset, præcipue Archelao, ejusque præceptore Anaxagora, qui omnium accuratissime inter mentem & materiam distinxit, prout fecit Cartesius.

h) LAERT. *l. II. s. 17.* CICERO *Tusc. Qq. l. V. c. 4.* SVIDAS in *Archelaus T. I. p. 342.* ORIG. *Philosophum. c. IX. p. 78.*

i) LAERT. *l. c.*

k) Dictum hac de re supra in Anaxagoras. Quod si hoc non placet, deserendus est Laërtius; Athenis enim Ionicam philosophiam docuisse Anaxagoram apud omnes constat. Bælii solvendi hunc nodum ratio obtorta est, & caret verisimilitudine.

l) LAERT. *l. c.*

m) ibid. CICERO *l. c.*

n) SVIDAS *l. c.* id quod melius ætati Euripidis convenit, quam qui Socratem annis minorem ejus præceptorem faciunt, quod reprehendit post BARNESIUM in *vita Eurip. n. 13.* BAYLE *Dict. T. II.* art. *Euripide not. D. p. 427.* qui tamen hunc locum Suidæ prætermisit, nec de Archelao Euripidis præceptore aliquid notavit. Modo SVIDAS regem Macedoniæ Archelaum, qui Euripidem summo loco in aula habuit non confuderit cum Archelao philosopho.

o) Desinere ait quidem LAERT. *l. I. s. 14.* Ionicum philosophiæ genus in Clitomacho, Chrysippo & Theophrasto; verum hoc non de schola Ionica, sed de successione Sectarum ex Ionica prodeuntium intelligendum: illam enim Thaletem, Anaximandrum, Anaximenem, Anaxagoram, Archelaum successores habuisse diserte testatur LAERTIVS *l. c.* quem recte sequitur STANLEIVS *Hist. phil. P. II. c. 5. p. 109.* quem ideo præter rem reprehendit OLEARIVS.

p) LAERT. *l. c.*

q) SVIDAS *l. c.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 774.* BAYLE *l. c.*

r) Enumerant Archelaos MENAG. *ad Laërt. l. c.* VOSSIVS *de H. G.* MEVRSIVS *in B. G.* FABRICIVS *l. c.* BAYLE *Dict. l. c.*

s) Ita quidem PSEVDO-ORIG. *l. c.* & SIMPLICIVS *in l. I. Phys. p. 7.*

I. Principia rerum gemina esse, aërem, & infinitum. Ita quidem PLVTARCHVS, [t] qui aëri, tanquam principio corporeo & dissimilari addidisse raritatem & condensationem tradit. Quid vero per infinitum intellexerit, admodum obscurum est. Si enim SIMPLICIO [u] fides est, eandem cum Anaxagora præceptore tenuit sententiam, mentemque infinitam intellexit: verum cum & nimis remotus ab his temporibus testis sit, & raro soleant esse fideles in referendis veterum dogmatibus, Platonici recentiores, ex quorum numero fuit, ejus testimonio tuto credi non potest. [x] STOBAEVS [y] veterum memoriis usus: aërem ac mentem posuisse tradit, *οὐ μέντοι κοσμοποιοῦν τὸν νοῦν, sed mentem mundi effectricem non fecit*. Quod si verum est, non dereliquisset tantum præceptoris systema, sed & ex principiorum rerum naturalium numero mentem exclusisset, solamque posuisset materialem causam infinitum aërem, ejusque densitatem atque raritatem, sive aquam & ignem, quod alio loco [z] STOBAEVS habet. Auctor vero philosophumenorum ORIGENI tributorum, qui de mixtura materiæ Archelaum idem tenuisse, quod Anaxagoras, dixerat, addit: [a] *Οὗτος δὲ τῷ νῷ ἐνυπάρχειν τι εὐθέως μίγμα, inhærere menti statim aliquam mixturam.* Quod ut manifeste recedit ab Anaxagoræ sententia, cui mens ab omni mistione separata visa est; ita propius ad reliquos Ionicos accedit, qui mentem & materiam ita miscuerunt, ut unum universum idque infinitum constitueretur. Quod non levi argumento probat LAERTIVS, [b] referens, placuisse Archelao *τὸ πᾶν ἄπειρον, universum esse infinitum*. Sed in tam obscuris & incertis veterum traditionibus omnium tutissimum putamus τὸ ἐπέχειν, & de sententia Archelai plane nihil definire. Illud certum esse ex veterum consensu concludimus, quod in generatione rerum explicanda ad mentis opus non recurrerit, sed legibus tantum mechanicis eam reliquerit. Ita enim de ea statuisse, ait PSEVDO-ORIGENES. [c]

II. Esse motus principia, secedere calidum & frigidum ab se invicem, & calidum quidem moveri, frigidum vero quiescere. Colliquefactam aquam in medium fluere, ubi etiam exustam fieri aquam & terram. Illum sursum attolli, hanc deorsum subsidere: quiescere proinde terram & trahere ex his originem, & quia nulla pars universi (sine dubio ob parvitatem) censenda sit, proditam ab inflammatione esse sitam in medio.

III. Ex illo primum deusto existere naturam stellarum, quas terreas laminas candentes dixisse STOBAEVS [d] refert.

IV.

t) *De plac. Phil. l. I. c. 3.*

u) *l. c.* Dabimus ejus verba integra: *Ἀρχέλαος ἐν τῇ μὲν γενέσει τοῦ κόσμου καὶ τοῖς ἄλλοις πειρᾶταί τι φέρειν ἴδιον, τὰς ἀρχὰς δὲ τὰς αὐτὰς δίδωσιν ὥσπερ Ἀναξαγόρας. οὗτοι μὲν οὖν ἀπείρους τῷ πλήθει καὶ ἀνομοιογενεῖς τὰς ἀρχὰς λέγουσι.*

x) Ita etiam Ven. MOSHEMIVS ad CVDW. p. 216.

y) *Eclog. Phys. l. I. c. 1. p. 2.*

z) *l. c. c. 12. p. 26.*

a) *l. c. p. 79.*

b) *l. c. f. 17.*

c) *l. c. p. 80.* Conferendi vero PLVTARCHVS, LAERTIVS & STOBAEVS *ll. cc.* qui tamen paulisper a Pseudo-Origine dissentiunt. Nam Laërtius terram tantum, dixisse refert, ex aqua, vi ignis constipata, constitisse.

d) *l. c. c. XXV. p. 53.*

IV. Solem vero ſtellarum maximum, proximam magnitudine lunam, minora de ceteris eſſe alia, alia majora. [e]

V. Deſuper incumbere cœlum & hac ratione illuminatam a ſole terram, pellucidum quoque aërem factum, & terram aridam evaſiſſe. [f]

VI. Terram initio paludem fuiſſe, & in ambitu elevatam in medio vero concavam. [g] Putat hic cel. WOLFIUS, [h] Archelaum ſemper terram pro palude habuiſſe, intellexiſſe vero voce λυμνὸς, idem, quod alias νῆσος dicitur, eo quod totam terram aqua circumſeptam crederet, tanquam inſulam, ſicque τὸ, πρῶτον apud PSEUDO-ORIGENEM non de tempore ſed de ordine ſententiarum Archelai accipiendum eſſe. Quemadmodum vero λυμνὸν pro νῆσος uſurpari, exemplis roborandum erat, ita geneſis rerum ab Archelao tradita hanc explicationem reſpuit. Secundum eam enim, docente LAERTIO [i] *liquens calore aqua, qua in igneam naturam conſiſtit, terram conſtituit, qua vero circumfluit, aërem gignit.* Immo ipſe Pſeudo-Origenes reclamat, qui paulo ante Archelaum docuiſſe ait, ἀέρα ποιῆσαι διαφανῆ, καὶ τὴν γῆν ξηρὰν, *aërem evaſiſſe pellucidum & terram aridam*, quod cum palude conſiſtere nequit. Nec aliud dixit, ſi rem ipſam ſpectes, quam quod præceptor Anaxagoras docuit: terram ita apparuiſſe, ut ſtagnantes initio humores & in concavis terræ congregarentur, & a ſole rarefacti aſcenderent, & per imbres demiſſi mare efficerent. [k] Initio enim chaos produxiſſe terram humidam, & ſtagnantem non Archelai tantum temporibus traditum fuit, ſed antiquiſſimis coſmogoniæ auctoribus placuit, & forte ex primæva traditione aliquid hac de re inter gentes diſſeminatum eſt.

VII. Terram eſſe ovi vel pili figura rotundam, non æqualem & planam, quod inde probabat, quia ſol non omnibus oriatur & occidat ſimul. [l] Qua in re contradixit Anaxagoræ.

VIII. Gigni animalia ex terræ calore, quæ limum lacti ſimillimum velut eſcam eliquaverit: ſic & homines natos. Ita breviter LAERTIUS, [m] quod paulo prolixius exponit PSEUDO-ORIGENES: [n] calefacta primum terra; in particulari ſede, ubi calidum & frigidum commiſcebantur, copioſa inter ſe diſſimilium ſed omnium eodem utentium victu cœnoque nutritorum ſimul apparuiſſe turbam aliorum quoque animalium. Eam brevis temporis fuiſſe turbam: mox ex ſe invicem ipſis quoque progeniem excitatam eſſe; diſcretos a ceteris homines. Nec vero in hoc quoque dogmate a ſcholæ ſuæ placitis receſſit Archelaus. Quemadmodum & hoc inde hauſit:

IX. Ingenitam univerſis animalibus pari modo mentem, nam unumquodque etiam ex corporibus eo uti, quod vel tardius vel expeditius uſum rationis

e) *citati.*
f) ORIG. *l. c.* LAERT. *l. c.*
g) *ibid.* Et hoc quoque habuit ab anteceſſoribus: uti ſupra dictum.
h) *Ad l. c. Orig.* i) *l. c. ſ.* 17.
k) Mare in concavis per humum veluti colatum conſiſtere, tradebat Archelaus, LAERT. *l. c.* hinc ratio, quomodo ex palude arida facta ſit.
l) PSEUDO-ORIG. *l. c.*
m) *l. c.* n) *l. c. p.* 12.

rationis admittat. Quem ſenſum eſſe verborum PSEVDO-ORIGENIS [o] ab interprete corruptorum, & non intellectorum, vel ſola de hac re Diogenis Apolloniatis doctrina probat, cui eadem placuiſſe, in antecedentibus ex Ariſtotele notavimus; quemadmodum & Anaxagoras idem docuit.

X. Ventos in concava terrarum deferri; deinde ubi jam omnia ſpatia plena ſunt, aërque, in quantum potuit, denſatus eſt, eum, qui ſupervenit, ſpiritum priorem premere atque elidere, ac frequentibus plagis primo cogere, deinde perturbare. Tunc illum quærentem locum omnes anguſtias dimovere, & clauſtra ſua conari effringere. Sic evenire, ut terræ, ſpiritu luctante, & fugam quærente, moveantur. [p].

XI. Vocem eſſe aëris percuſſum. Hanc vocis definitionem Archelao tribuit LAERTIVS, [q] Anaxagoræ PLVTARCHVS, [r] forte utrique communis fuit, ut & alia multa.

XII. Iuſtum & turpe non natura, ſed lege fieri. [s] Peſſime ob hoc dogma audit Archelaus, & impietatis patronum egiſſe accuſatur. Neque tamen ſolius Archelai fuit, ſed & toti ſcepticorum cohorti placuit: cumque ſanum quoque ſenſum poſſit ferre, ut ſcilicet id tantum neget, juſti & turpis naturam non in eſſentiis rerum antecedenter ad legem (quemadmodum hac de re locuti ſunt ſcholaſtici doctores) ſitam eſſe, ſed recurrendum ad legislatoris voluntatem, qui rebus naturalibus moralitatem addidit; qua ratione recentiſſimo tempore PVFENDORFII ſequaces hac de re diſſeruerunt; difficile eſt, de mente Archelai certum definire, eumque vel damnare, vel abſolvere. [t] Quantum tamen conjecturis aſſequi licet, ad Deum boni & honeſti auctorem non reſpexiſſe videtur Archelaus, qui numen vel plane neglexiſſe, vel e rerum tamen humanarum ſphæra proſcripſiſſe videtur. Certe legum, artium & civitatum inſtituta ab hominibus e terra cum reliquis animantibus natis & ab iis poſtea diſcretis introducta ſtatuiſſe, diſerte ei tribuunt philoſophumena. [u] Quod, quantum ad atheiſmi impietatem conſtituendam vel augendam momentum habeat, & ad affricandam ſententiæ hujus auctoribus & patronis atheiſmi maculam ſufficiat, hujus loci non eſt expendere, ſed ad ſpecialem atheiſmi hiſtoriam pertinet. Et hæc quidem de ſchola & philoſophia Ionica.

o) *Νῦν λέγει πᾶσιν ἐμφύεσθαι ζώοις ὁμοίως. Χρῆσθαι γὰρ ἕκαστον καὶ τῶν σωμάτων, ὅσῳ τὸ μὲν βραδυτέρως, τὸ δὲ ταχυτέρως.* Quæ ita obſcure reddit interpres: *Ingenitam univerſis animalibus ſtatuit pari modo mentem; nam unumquodque etiam ex corporibus ea uti prout alterum quidem tardius, alterum vero expeditius.* Vult docere Archelaus, cauſam, cur animalia ratione magis minuſve utantur, ſitam eſſe in corporum diſpoſitione. Doctrinam late vagantem hanc amplexos nominat WOLF *h. l.*

p) SENECA *Qq. nat. l. VI. c. 12.*

q) *loc. cit.*

r) *De placit. philoſ. l. IV. c. 19.*

s) LAERT. *l. c.*

t) Prius faciunt *Obſ. Hal. Lat. T. II. Obſ. 21. §. 17. p. 453.* cel. I. IAC. SYRBIVS diſſ. *de origine atheiſmi §. 25. p. 48.* poſterius ven. I. C. WOLF. diſſ. *de atheiſmi falſo ſuſpectis S. II. §. 10. p. 36.* conf. cel. REIMMANNVS *Hiſt. atheiſmi c. XIX. §. 8. p. 149. ſeq.*

u) *l. c. p. 83.*

CAPVT SECVNDVM.

DE SCHOLA SOCRATICA.

§. I.

Schola Socratica.

Hactenus de natura rerum ſollicite quærentes vidimus philoſophos, qui, quod tenui theologorum veterum traditione acceperant, non tantum exquiſitis curioſe cauſis rerum expenderunt, ſed ſyſtema quoque rerum naturalium condentes, juſtam philoſophiæ faciem induxerunt. De morali vero doctrina exigua eis cura fuit; etſi enim virtutem animi vehementer commendabant, laudare tamen, quod omnibus ingenitum putabant, contenti, de tradendis philoſophiæ moralis præceptis eum in modum, ut in naturali philoſophia inceperant, non cogitarunt, &, ferente tantum occaſione, parænetica methodo dicta moralia atque ſententias, more in Græcia tum recepto, pronunciarunt. Vnus Archelaus de moribus in ſcholis philoſophicis præcipere incepit, infeliciter tamen, ſi veteribus credimus, quod principiis phyſicis a vero doctrinæ moralis fundamento arceretur. Ejus cum diſcipulus eſſet Socrates, isque, quo erat ingenti animo magnoque judicii acumine præditus, videret, de cœleſtibus curioſe quærere philoſophos, iis, quæ domi ſunt & ante pedes, neglectis, ſicque nec voluntatem emendari, nec felicitatem animi inter inutiles ſpeculationes conſeneſcentis promoveri; philoſophiam a cœlo in terram deduxit, & de rebus ad mentem humanam, ſocietatem civilem, moresque hominum pertinentibus, quibus felicitas mortalium reapſe promovetur, philoſophari cœpit. Quod cum inſolito judicio, excelſo animo, ſumma libertate, & quod omnium maxime laude dignum, experientia animi propria faceret, tantam inde laudem meruit, ut non veteribus tantum ſapientiſſimus haberetur, ſed & noſtro tempore unus eſſe judicaretur, qui ex tota philoſophorum Græcorum cohorte veri philoſophi nomine dignus haberetur, & exemplum viri vere ſapientis commendaretur: facile vitæ innocentia, philoſophiæ laude, & morum integritate omnibus ſuperior, qui idem nomen geſtarunt, ita ut confundi ejus hiſtoria atque miſceri cum aliis non facile queat. [a] Operæ itaque pretium ſe facturos non præter rem ex veteribus crediderunt multi, ſi hiſtoriam vitæ & doctrinæ tanti viri, cui totus fere orbis aſſurrexit, deſcriberent, & poſteritati maximum philoſophi genuini & viri vere ſapientis exemplum enarrarent. In qua palæſtra ex Socratis diſcipulis deſudarunt XENOPHON atque PLATO: qui cum arcte illi adhærerent, & quotidiana converſatione ejus fruerentur, præ reliquis in hiſtoria vitæ & phi-

a) Multi apud veteres laudantur Socrates, probe inter ſe diſtinguendi; quorum catalogum exhibuit IO. IONSIVS *de Script. hiſt. philoſ. l. I. c. 2. p. 12.* I. A. FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 784.* & MENAG. *ad* LAERT. *l. II. ſ. 47.* Inter hos unum Peripateticum philoſophum nominat LAERTIVS *l. c.* de quo tamen apud veteres alios altum eſt ſilentium.

philosophiæ Socratis attendendi sunt, tanquam testes αὐτόπτοι. De quorum tamen fide diverse statuendum est. XENOPHON enim, qui a præceptore non eruditionem tantum moralem, sed & vitæ integritatem nactus erat, cum uni præceptori adhæreret, non solum res Socratis scire potuit, sed & alienis placitis & fictis rerum circumstantiis historiam Socratis, quam nobis enarravit, [b] non contaminavit. PLATO vero, qui magistrum Socratem toties in dialogis suis loquentem introduxit, & imprimis Socraticam philosophiam integram & incorruptam nobis tradidisse videri voluit, cum variarum doctrinarum syncretismo occupatus esset, captata fingendi licentia, toties Socrati cogitationes tribuit suas, ut hic, cum ejus Lysidem audiret recitari, dixerit: proh dii immortales, quam multa de me mentitur adolescens. [c] Cujus rei causam Xenophontem detexisse narrat GELLIUS, [d] qui videndus. Post hos Aristoxenus, [e] Demetrius Phalereus, [f] Panætius, [g] Callisthenes, Satyrus atque alii, Socratis vitam descripserunt, [h] quorum tamen scripta nobis invidit temporis injuria: quemadmodum etiam, quæ de Socrate scripsit Porphyrius desiderantur; quem tamen non semper veritati litasse, & Socratem multis convitiis onerasse refert NICEPHORUS: [i] & ex paucis quoque, quæ supersunt fragmentis [k] patet. Ex recentioribus Socraticæ historiæ, qua erat in rebus & historia veterum peritia, IO. IONSIUS, multam lucem accendisset, si, quam promisit, [l] historiam Socraticam, edidisset; verum & hoc quoque labore destituimur: sicque accurata Socratis historia adhuc desideratur. [m] Ea enim quæ diligenter collegit STANLEIUS, [n] sylvam potius exhibent, conscribendæ Socratis historiæ valde inservientem, quam justi corporis historiam. Nos instituti memores, ea colligemus, & ad criticæ lapidem Lydium exigemus, quæ in historia philosophica universali ignorari non debent.

Socratis natales & educatio.

§. II. Fuit vero Socrates Atheniensis patria, pago Alopecensis [o] natus Olymp. LXXVII. 4. Thargelionis mensis die 6. [p] qui Atheniensibus

b) Habemus enim ab eo: *memorabilia Socratis, sive de dictis & factis ejus libros quatuor*: quibus ὑποσημειωσάμενος τὰ λεγόμενα εἰς ἀνθρώπους, ut ait LAERTIUS *l. II. §. 48.* quæ ex colloquiis Socratis notaverat, congessit. Dicemus vero de Xenophonte infra, ubi de discipulis Socratis agetur. Horum memorabilium elegantem versionem Gallicam debemus FRANC. CARPENTIERIO, quam Germanica veste induit CHR. THOMASIUS *Hal. 1693. 8.* conf. cel. STOLLE *Hist. lit. P. II. c. 1. §. 31.* FABRICIUS *Biblioth. Græc. vol. II. p. 74. seq.* Utimur vero editione LEUNCLAVII.

c) LAERT. *l. III. §. 35.*

d) *Noct. att. l. XIV. c. 3.*

e) Vid. IONSIUS *de S. Hist. philos. l. I. c. XIV. pag. 75.*

f) *Ibid. c. XVIII. p. 102.*

g) *Ibid. l. II. c. XIII. p. 179.*

h) Conf. FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. I. p. 785.*

i) *Hist. Eccles. l. X. c. 36.*

k) Collegit ea L. HOLSTENIUS in *vita Porphyrii c. VIII. p. 253. seqq.* unde iniqua ejus in Socratem mens satis colligi potest. Aliam enim instituebat philosophiam, quam quæ placebat Porphyrio, homini fanatico.

l) *l. c. l. I. c. 7. p. 37.*

m) Quæ enim habent D. HEINSIUS *Orat. p. m. 233. seqq.* IO. CLERICUS *sylv. phil. c. 3.* S. Rev. BOERNERUS *Or. de Socrate ceu perfectissimo boni ethici exemplo*, FRID. MENZIUS diss. *de Socrate nec officioso marito, nec bono patre familias*, aliique historiam Socratis non exhauriunt.

n) *Hist. philos. P. III. p. 110. seqq.*

o) LAERT. *l. II. §. 18.* & ALDOBRAND. *ad h. l.* MEURSIUS *de pagis Atticis*, reverendiss. POTTERUS *arch. Gr. l. I. c. 9. p. 44. 45.*

p) LAERTIUS *l. c.* SUIDAS in *Socrates.* Marmor. Arundellianum apud STANLEI. *l. c.* qui hoc tempus 30. Maji A. C. N. 467. esse, computat. Conf. PETAV. *ration. temp. P. I. l. III. c. 8. p. m. 147.*

bus plus una vice faustus fuit: [q] maxime vero ob Socratis natales celebris: [r] Parentibus ortus est tenuis fortunæ, patre Sophronisco Atheniensi lapidario, matre Phænareta obstetrice, [s] quam tamen generosam admodum & acrem nominat PLATO, [ss] quod ad imperterritam potius & non hebetis ingenii indolem, quam sanguinis conditionem referendum est. Hunc cum magnis ingenii dotibus a natura instructum videret parens, illum oraculum de eo consuluisse, refert PLVTARCHVS, [t] responsumque tulisse: ut sineret eum agere, quicquid in mentem venisset, & neque vim faceret, neque alio abduceret, quam quo ille tenderet, ac pro eo vota faceret Iovi forensi & Musis, neque anxie Socratis curam gereret, qui ducem in se habeat vitæ, sexcentis magistris præstantiorem. Quæ tamen narratiuncula valde redolet ingenium Græcum, fingendi licentia semper famosum; nam haud obscure prodit, ideo esse excogitatam, ut fides traditioni de genio Socratis haberetur: nec verisimile, Sophroniscum adeo immemorem fuisse divini moniti, ut contra ingenii sponte in alia se ferentis naturam filium arti statuariæ adplicaret, cum non defuerint illi facultates, ut Iovi forensi atque Musis eum dicare potuerit. Quomodocunque vero se ista habeant, illud extra dubitationis aleam ponunt veteres, parentem Socratis eum ad artem suam compulisse; quam, etsi repugnantem & ad majora tendentem atque in diversa propensum animum sæpius ostenderet, non tamen infeliciter exercuisse, veteres quidam tradunt, & statuarum opus aliquod ab eo effictum passim ostensum est. [u] Parente tamen vivis erepto XXC. minarum hæres relictus, cum cognati cujusdam fidei commisisset, ut iis fœnus faceret, jacturam earum passus est, [x] quare necessitate compulsus non Athenis tantum, sed & Duris statuariam exercuit; ita tamen, ut non nisi ad corradendos aliquos nummos, quantum ad victum parandum requirebatur, ea uteretur, [y] reliquum vero tempus, quod ab ejusmodi opere vacabat, philosophiæ consecraret, ad quam toto animo propendebat; quaque mentem emendare se posse sperabat. Quod cum Critoni observatum esset, philosopho opibus affluenti, eum ille ingenii præstantia, & candore ejus atque ingenua indole delectatus, ad philosophiam traduxit, in disciplinam [z] tradidit, [a] & optimis præceptoribus instituendum commisit: suppeditatis vitæ necessariis, & liberos suos ei instituendos dedit. [b] Quod cum animum

Socra-

q) AELIAN. *Var. hist. l. II. c. 25.*

r) Hunc Socratis natalem, una cum Platonis, qui dies insequens fuit, conviviis a philosophis celebratum refert PLVT. *Symposiac. l. VIII. c. 1.* qui mos ad Plotinum usque servatus fuit, vid. PLOT. *vita p. 9.* Conf. quia de hoc more erudite commentatur CHR. ESCHENBACH. diss. *de Symposiis sapientum diss. acad. V. §. 10. p. 316. seqq.*

s) PLATO *in Alcib. I. p. 131. & Theætet. p. 149.* LAERT. *l. c.* VAL. MAX. *l. III. c. 4.* aliique.

ss) Μάλα γενναίαν καὶ βλοσυρᾶν *l. c.* conf. tamen ATHENAEVS *Deipnos. l. V. p. 219.*

t) *De genio Socratis T. III. p. m. 496.*

u) LAERT. *l. II. s. 19.* PAVSAN. *l. I. c. 22. l. IX. c. 35.* Scholiastes ARISTOPH. *ad nubes p. 170.* risit eum ideo Timon LAERT. *l. c.*

x) LIBANIVS *Apol. T. I. p. 640.*

y) LAERT. *l. II. s. 20.* Posita scilicet arcula collegit pecuniam, quæ daretur, consumta ea, iterum posuit.

z) LAERT. *l. c.* τῆς κατὰ ψυχὴν χάριτος ait amavisse. Conf. SVIDAS *T. II. v. Crito p. 377.*

a) Ita τὸ παιδεῦσαι apud LAERT. *l. c.* accipiendum est, nihil enim veteres de Critone, quod præceptor Socratis fuerit, habent. vid. *l. c. s. 121.* MAX. TYRIVS *Diss. XXII.*

b) LAERT. *l. II. s. 121.*

Socratis, sordidis artibus opes acquirere dedignatum, vehementer ad sequendam indolem impelleret, & in emendando animo studium omne ut poneret, excitaret, [c] effecit, ut voluptates & emolumenta quævis negligeret, & paupertatem, cum qua initio conflixerat, [d] patienter ferret. Omnium itaque fere artium & scientiarum magistros, quos noverat, optimos, adiit, & imprimis philosophiæ discendæ causa audivit Anaxagoram, eoque Athenis excedente, Archelaum, quo tempore annum ætatis agebat septimum atque decimum; [e] nec potuit non insatiabile Socratis discendi desiderium Archelao esse acceptissimum; quare eum in deliciis habuit, & in itinere Samum, Pythonem atque ad Isthmum comitem. [f] In arte musica Damonem, ejus peritia clarum, præceptorem nactus est, [g] lyra tamen canere paulo ante obitum demum a Lampone senex didicit, [h] qua ratione veterum hac in re dissensus, omnium facillime tolli potest, & dicta conciliari. In eloquentiæ vero præceptis addiscendis Prodici Sophistæ institutione usus est, [i] cujus tum in dicendo præstantia in admiratione fuit. [k] In arte poëtica Eveni [l] poëtæ industriam expertus est, in geometria Theodori: [m] Aristagoram Melium quoque quidam inter Socratis præceptores numerat; [n] & fatetur ipse, didicisse se a Diotima, singularis eruditionis femina doctri-

 nam

c) LIBANIVS *l. c.*

d) AELIAN. *Var. hist. l. II. c. 43.* Domum tamen comparasse, & XXC. minas a Critone fœnori datas, ait Demetrius Phalereus.

e) Dictum hac de re supra. Elevat hujus rei fidem BAYLE *Dict. T. I.* art. *Archelaus not. A. p. 289.* verum argumentum hoc a silentio Platonis & Xenophontis, & accusatorum Socratis, parum probare, quilibet videt. Videturque causa silentii, quia Socrates exiguo tempore Anaxagoram audivit, concedens mox ad Archelaum, ut ex rationibus temporum supra constitutis videri potest. Ideo quoque impietatem ab Anaxagora didicisse, objici non potuit, præcipue cum non ob speculationes physicas ei atheismus objiceretur.

f) LAERT. *l. II. §. 22.* cujus tamen textus ambiguus est, & indicare etiam videtur, Samum tantum cum Archelao profectum, alio tempore Pythonem & in Isthmum iter suscepisse. vid. OLEAR. *ad l. c.* STANLEII *p. 113.*

g) LAERT. *l. II. §. 19.* SVIDAS in *Socrate T. III. p. 351.* saltationem quoque didicisse ait LVCIANVS *de salt. T. IV. p. m. 111.*

h) SEXT. EMPIR. *l. VI. §. 14.* Alii veterum Lamprum dixere, quorum loca indicat FABRIC. *ad h. l.* Alii Connum in senectute magistrum Socratis canendis fidibus fuisse tradunt, vid. PLATO in *Menex. T. III. p. 235.* cumque ideo *γεροντοδιδάσκαλον* vocatum ait CICERO *l. IX. ep. fam. 22.* conf. ALLATIVS *ad Epp. Socraticas p. 186.* conf. VAL. MAX. *l. VIII. c. 7.* AMMIAN. MARC. *l. XXVII. c. 4.* distinguendum itaque inter adolescentiam, qua canendi, & senectutem qua lyra cantandi peritiam Socrates acquisivit. Hanc vero in senectute didicisse, tradunt LAERT. *l. II. §. 31.* QVINTIL. *Inst. Orat. l. I. c. 17.* Sextus quoque *κιθαριστὴν* vocat. De Damonis vero peritia in musica vid. PLATO *de rep. l. IV. p. 400.*

i) PLATO in *Menone T. II. p. 90.*

k) Prodicus ex insula Ceio, & philosophiæ nomine celebris fuit, vid. *Scholiastes* ARISTOPH. *ad nub. p. 147.* & eloquentiæ laude tanta, ut primus L. drachmis declamaverit, vid. SVIDAS in *Prodicus T. III. p. 178.* Illud vero sapientiæ culmen attigisse credebatur, ut inde proverbium enatum sit; *Prodico sapientior.* In tanta tamen eloquentia gravis fuit auribus & injucunda pronunciatio. Iuvenum nobilissimos venatum esse adeo, ut & pararios ejus rei aleret, tradit PHILOSTRAT. *de vit. Sophist. l. I. c. 12. p. 496.* qui addit, tantum ejus eruditionis fuisse nomen, ut Xenophon quoque in Bœotio carcere detentus, differenti auscultarit corporis vade constituto. Pecuniis vero obnoxium & voluptati deditum fuisse IDEM notat. Nota ejus orationis Horæ titulo argumentum de Herculis optione, quod enarrat XENOPHON *Memorab. Socr. l. II. p. 737.* *σοφίαν καὶ γνώμην* huic soli inter meteorosophistas tribuit acerrimus philosophorum irrisor ARISTOPHANES, in *Nub.* conf. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Prodicus p. 320.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 793.*

l) Videndus de hoc poëta Elegiaco VOSSIVS *de Poëtis c. VI. p. 39.* qui eum in Ol. XCI. ponit, eo quod Philistus discipulus ejus floruerit Ol. XCIII. id quod cum testimonio PLATONIS in *Menex. T. III. p. 235.* ARIST. *Nicomach. l. VII. c. 11.* MAX. TYRII *diss. XVII.* qui Socratem Eveni discipulum fuisse, perhibent, stare non potest. Incidit enim hoc in Ol. LXXXII. conf. SVIDAS in *Philist. T. III. p. 604.* FABRIC. *l. c. p. 422.*

m) PLATO in *Theæteto T. I. p. 143.*

n) *Scholiastes* ARIST. *l. c. p. 173.*

nam de amore.[o] Quemadmodum & Aspasiam, eruditione illustrem feminam, Mileto oriundam, quæ non eloquentiæ tantum laude excellebat, sed & discipulos haud paucos eosque clarissimos formaverat, magistram habuit.[p] Sicque domi præceptores nactus egregios, sapientiam atque eruditionem, quam hactenus Græci apud barbaros quæsiverant, didicit, nulla peregrinatione literaria suscepta; sine dubio experientia edoctus, magnos viros, qui ad barbaras gentes sapientiæ discendæ causa profecti sunt, plus ingenio & industriæ suæ, quam Orientalium vel Ægyptiorum sacerdotum institutioni debuisse. Ita vero doctissimus evasit, adeo, ut non tantum XENOPHONTE teste,[q] omni genere literarum animum cultum haberet, sed & CICERONE observante:[r] *omnium eruditorum testimonio, totiusque judicio Græciæ eum prudentia & acumine & venustate & subtilitate; tum vero eloquentia, varietate, copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium esset facile princeps:* quam laudem ex recentioribus cordatus quilibet ei tribuit. Quare audiendus non est PORPHYRIUS,[s] qui eum, affirmavit, nulla re ingenio valuisse, indoctum rerum omnium, qui elementa literarum ægre pingere posset, quod ubi faceret, risu merito spectantibus fuerit: immo vix eum legendo balbutientem abcdarium fuisse. Huic enim viro quantum fidei tribuendum sit, jam notavimus.

Militia Socratis.

§. III. Ita artium, & imprimis philosophiæ opera formatus, & egregium philosophum, & bonum civem se præbuit. Etsi enim multitudinis strepitum fugiebat, sibique & amicis vivere gestiebat, patriæ tamen haud uno nomine utilissimum se præstitit: Militiam enim ex lege patriæ secutus, cum bellum inter Athenienses & Lacedæmonios exortum fuisset atrocissimum, tribus in eo bello vicibus militis munia obivit. Prima vice post annum secundum Olymp. LXXXVI.[ss] in obsidione Potidææ, ubi Alcibiadem commilitonem habuit: qui de eo testatus est,[t] omnes alios laboris patientia superavisse, famem sitimque super omnes tolerasse, & quamvis in conviviis esset hilarissimus, nunquam tamen ebrium visum fuisse: gelu pertulisse dirissimum, ita ut nudis etiam pedibus per glaciem incederet. Amicum quoque Alcibiadem inter conferta hostium agmina graviter vulneratum videns, nunquam deserere voluit, sed præcedens eum, ipsum & arma ejus fortiter conservavit:[u] tanta insuper modestia usus, ut cum præmia a ducibus illi tribuerentur, qui primas in prælio tulisset, eique judices addicerent, ille deprecatus, ut Alcibiadi darentur, precibus suis obtineret. Et eodem quoque bello cogitationibus

o) Vid. PLATO in *conviv. T. III. p. 201.* MENAGIUS *Hist. mul. phil. n. 11. p. 489.* Comm. Laërt. Artem amandi ab ea didicisse ait PLATO in *Phædro T. III. p. 201.* de qua eleganter dixit HEINSIUS *Orat. de Socr. p. m. 243.* sed philosophicam hanc doctrinam fuisse, ex iis discere licet, quæ in *Otio Vindelico Ex. I. p. 42. seqq.* diximus.

p) PLATO *in Menexeno T. III. p. 235.* De Aspasia Periclis magistra, scorto dein, infaustis patriæ avibus, uxore, videndi quos laudat MENAG. *l. c. §. 6.* & in his præcipue PLUT. in *Pericle.*

q) *Memorab. Socrat. l. IV. p. 814.* conf. PLATO *in Apolog.* LAERT. *l. II. f. 19. 45.*

r) *De Orat. l. III. c. 16.*

s) Apud THEODORET. *Therap. l. I. p. 8.*

ss) LAERT. *l. II. f. 22.* THUCYDID. *l. I. p. 39. seqq.*

t) PLATO *in conv. p. 220.*

u) *Citati* PLUT. in *Alcibiade.*

bus demersus in eodem vestigio a matutino tempore immotus constitit, donec altera die sol illucesceret, cujusmodi raptus ei frequentes fuisse, testatur GELLIUS.[x] Secunda vice fortiter bello rem gessit ad Delium Bœotiæ oppidum Olymp. XXCIX. I.[y] Cum enim in prælio infeliciter rem egissent Athenienses, Socrates Xenophontem in fuga, equo amisso, humi stratum videns, ipse pedibus pugnans, humeris susceptum per aliquot stadia deportavit, eumque defendit, donec insequi hostes desiissent.[z] In ipsa vero fuga non aliter incedens, quam si in urbe ambularet, animi robur, oculis omnia circumlustrans, præ se tulit, ita ut nemo aggredi auderet. Dæmonis quoque voce in bivio constitutos de periculo monuisse, & obsequentes Alcibiadem & Lachetem periculo vitæ eripuisse, quod reliqui incurrerunt, narrat PLUTARCHUS.[a] Postremo militiam secutus fuit eodem anno ad Amphibolin.[b] Quamvis vero nullo in republica munere fungi vellet, quam tyrannis & innumera vitia invaserant; sive quod tyrannidis odio duceretur, sive quod genii monitu a publicis negotiis arceretur, ut ipse est fassus; & sic incolumem atque salvum se præstaret, ut qui consentire in ea, quæ contra jus fasque fiebant, non posset, nec se tamen sine maximo periculo opponere valeret: provecta tamen jam ætate in senatum lectus est, nomine Antiochidis tribus, ad quam Alopece pagus, qui ei natales præbuit, spectabat.[c] In hoc munere tantam animi moderationem & invictam fortitudinem exhibuit; ut cum decretum contra jus fasque conscribere juberetur, imperitiam scribendi causaretur;[d] triginta vero tyrannorum injurias reprehendere non cessabat, & odio atque indignationi eorum fortem & imperterritum objiciebat animum, & tanta cum libertate loquebatur, ut nec mortem, nec insidias timeret, qua de re, digna lectu sunt, quæ præter alios XENOPHON[e] commemoravit. Nec aliter in vita privata se gessit, quam tantum sapientiæ doctorem decebat. Erat enim teste XENOPHONTE rerum primo venerearum ac gulæ supra omnes homines continentissimus: deinde hyemis, æstatis, laborum omnium tolerantissimus: atque etiam sic ad frugalitatem institutus, ut quum valde modicum possideret, facillime contentus iis esset, quæ habebat. Id quod alibi latius confirmat Socraticæ historiæ auctor, memorabili sententia ita locutus:[f] *Mihi quidem, cum talis esset, qualem commemoravi, nimirum adeo religiosus, ut sine Deûm consilio nihil ageret, adeo justus, ut nemini, ne quidem exigua in re noceret, prodesset autem iis maxime, qui eo uterentur: adeo temperans, ut nunquam id, quod jucundius esset, meliori anteponeret, adeo prudens, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera egeret,* *sed*

Senatorium munus.

Vitæ privatæ ratio.

x) *Noct. Att. l. II. c. 1.* Similem ecstasin supra in Gymnosophistis notavimus, & hodie quoque dari inter Indos & Sinas monuimus.

y) THUCID. *l. IV. p. 316.*

z) LAERT. *l. II. §. 23.* STRABO *l. IX. p. 402.*

a) *De genio Socratis.*

b) Hanc quidem Socratis militiam mendacii arguere satagit ATHENAEUS *l. V. p. 215.* ejus vero argutiis allata testimonia recte opponuntur, quibus satisfecit CARPENTARIUS in *Gallica vitæ Socratis enarratione.*

c) PLATO in *apologia p. 31. 32.*

d) Rem narrat XENOPHON. *l. I. Hist. Græc. p. 446. mem. l. I. p. 711.* LAERT. *l. II. §. 24.*

e) Iidem, AELIAN. *Var. Hist. l. II. c. 11.*

f) *Lib. IV. Memor. fin.*

sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, & oratione proferre atque definire hujusmodi posset, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem & honestatem hortari: ejusmodi vir esse visus est, qualis posset esse optimus & felicissimus. Talis cum fuerit Socrates, patrem familias non malum fuisse, facile colligi potest. Certe, quæ de constituenda re œconomica deque officiis patris & matris familias disseruisse XENOPHON [g] tradit, ita comparata sunt, ut facile in iis quoque summum philosophum deprehendas: Socratem vero, qui dicendo non magis quam agendo philosophatus est, ea expressisse judices. Dignum hujus testimonium exhibent, si vera sunt, quæ de Socratis conjugio veteres perhibent. Cum enim occasione pestis, quæ civitatem tempore Socratis graviter afflixerat, Athenienses, apud quos antea monogamia observabatur, bigamiam permitterent, [h] duas quoque uxores duxit Socrates; unam Myrtum, filiam Aristidis, non Iusti, quod ait LAERTIVS & SVIDAS, [i] sed alterius cujusdam, tertii ab illo, [k] quam misericordia ductum sibi connubio junxisse quod vidua esset, & summa inopia laboraret, tradit PLVTARCHVS. [l] Alteram Xantippen, civis Atheniensis filiam, de cujus malis moribus, morositate atque jurgiis, & irarum atque molestiarum muliebrium importunitate pleni sunt veterum scriptorum commentarii, quorum loca diligenter digesserunt post LAERTIVM, [m] MENAGIVS [n] & STANLEIVS. [o] Non sine multo tamen ingenio de narratiuncularum harum veritate atque fide dubitavit C. V. CHRIST. AVGVSTVS HEVMANNVS, qui mulieris per tot secula famosæ apologiam meditatus est. [p] Is primo quidem loco ad Platonem & Aristotelem provocat, qui cum Socrati ætate proximi fuerint, & de mulierum virtutibus & vitiis haud uno loco disseruerint, Xantippen tamen tacent; id non facturi, si malos mulieris mores novissent: Addit, Aristophanem, juratum Socratis hostem, qui in Nubibus tanta amarulentia Socratem traduxit, Xantippen non objicere. Tum melioris famæ testimonia de Xantippe enarrat, eamque monet, PLATONE, [q] LAERTIO [r] & VALERIO MAXIMO [s] testibus pietatem conjugalem & amorem mariti in ultimis ejus fatis, plorantem & ad extremum halitum perseverantem apud eum demonstravisse; & teste AELIANO [t] de marito optime sensisse: Quæ vero refert ANTONINVS: [u] eam vestem sumsisse, cum præcingeretur ille pelli, indicare, Xantippen mariti vestes induisse, cum unam tantum in paupere domo haberent, & utrique sexui eadem vestiendi ratio esset; sicque spectaculum aditurae dixisse Socratem, vide, ne non spectandi causa, sed ut ipsa specteris, abeas, ut refert AELIANVS,

Res domestica ejus & conjugium.

g) *l. c. l. V.* qui *Oeconomicus* ideo inscribitur.

h) LAERT. *l. II. §. 26.* GELLIVS *l. XV. c. 20.* conf. IONS. *de script. hist. phil. l. I. c. 14. p. 75. c. 18. p. 202.* PRIDEAVX *Hist. V. T. T. I. p. 511.*

i) *ll. cc.*

k) ATHENAEVS *l. XIII. p. 555.*

l) In *vita Aristidis*, cujus neptem dicit, temporum rationibus ita magis satisfaciens.

m) *Lib. II. §. 36. seqq.*

n) *ad l. c. Laërt.*

o) *l. c. c. XVI. p. 186.*

p) *Act. philos. T. I. p. 103. seqq.*

q) In *Phædone p. 60.*

r) *loc. cit.*

s) *Lib. VII. c. 2.*

t) *Lib. IX. c. 7.*

u) *De se ipso l. XI. §. 28.*

NVS,[x] communi igitur ſexus ſequioris vitio φιλοκοσμίαν foviſſe, quæ in tantum ejus dedecus verti non queat. Et, ne contraria aſſerentes teſtes obſtent, eorum fidem elevat, monetque PLVTARCHVM[y] ea, quæ de Xantippe menſam Socratis evertente narrat, alio loco[z] Pittaci conjugi tribuiſſe, ſicque traditionis fontem aperuiſſe: impudicam vitam, quam THEODORITVS[a] & ATHENAEVS[b] affirmant, eſſe calumniam a STANLEIO[c] deterſam: nec ſecum AELIANVM[d] concordare, qui prius bene de ea locutus, fabulam de conculcata placenta ab Alcibiade protulerit. GELLIVM[e] moroſitatem & jurgia ejus culpantem, SYNESIVMque[f] contemtus mariti inſimulantem incertam famam ipſos prodidiſſe. Nec meliora eſſe quæ LAERTIVS narrat, qui ſolitus ſit incertas narratiunculas ſine teſte hiſtoriæ ſuæ infarcire. Nos hæc lectoris judicio relinquimus, nec vel confirmandis vel refutandis iis inhæremus, id modo, quod legibus fidei hiſtoricæ convenit, tanquam vero ſimillimum afferentes. In qua XENOPHONTI[g] primum locum deberi, nemo, credo, temere negaverit. Tradit is, *Socrati in convivio monenti, ut uxorem quis doceat, quicquid tandem ſit, in quo illam peritam habere cupiat, objeciſſe Antiſthenem: Cur igitur, qui in ea ſis ſententia, non tu quoque Xantippen inſtituis; quam uxorem habes omnium, quæ ſunt, & fuerunt, ut arbitror & deinceps erunt, acerbiſſimam?* (χαλεπωτάτη) *Ei vero reſpondiſſe Socratem: Quod eos quoque video, qui equeſtris rei peritiſſimi fieri volunt, non illos ſibi equos comparare, qui lubentiſſime pareant, ſed valde animoſos, exiſtimant enim ſe, ſi tales cohibere poſſint, facile alios etiam equos tractaturos: Itaque & ipſe, quum uti hominum conſuetudine cuperem, hanc mihi quæſivi, quod futurum ſcirem, ut ſi eam tolerare poſſem, facile cum univerſis hominibus ceteris verſarer.* Ex quo luculento Xenophontis loco patet, difficillimam fuiſſe, & vix tractabilem Xantippen, quæque moribus intolerabilibus alias anteverterit: hanc ſibi elegiſſe Socratem, ſpe emendandæ vel regendæ ſaltem & tolerandæ ope philoſophiæ. Quousque profecerit tanto magiſtro Xantippe, tacent quidem teſtes Socratis domeſtici; ex fide & amore tamen, quam marito ultima fata ſubeunti præſtitit, facile conjicias, ſi non moderatum & tranquillum mariti animum didicit, ejus tamen bonitatem animi & fidem agnoviſſe. Et videtur GELLIVS, qui eam *moroſam admodum & jurgioſam* dixerat, ad eundem Socratis animum reſpicere; narrat enim: [h] *Alcibiadem demiratum interrogaſſe Socratem, quænam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret? dixiſſe vero illum: Quoniam cum illam domi*

x) *Lib. VII. c. 10.*
y) *De ira cohibenda.*
z) *De tranquill. animi.*
a) *Therap. XII. p. 174.*
b) *Lib. V. p. 219.*
c) *loc. cit.*
d) *Lib. XI. c. 12.*
e) *Lib. I. c. 17.*
f) In *Dione p. 58.*
g) In *Sympoſ. p. 876.*
h) *l. c.* Socratem vero a petulantibus quibusque impetitum fuiſſe, narrant LAERT. *l. II. ſ. 26. 36.* PLVTARCH. *de liberor. educatione;* SENECA *de ira l. III. c. 11.* BASILIVS *quomodo legendi Græcorum libri p. 94.*

domi talem perpetior, insuesco & exerceor, ut cæterorum quoque foris petulantiam & injuriam facilius feram. Nihil enim hic dicit Gellius, quod non testis oculatus & auritus Xenophon dixerat; unde ejus testimonium rejici, & Xantippe e mulierum moribus intolerabilibus & morosis molestissimarum numero eximi nequit. Verisimile vero est, plerasque historiolas, quæ de ea narrantur, otiosa Græcorum ingenia confinxisse, ut de malis mulieribus plerumque centum fabellæ solent narrari, quæ ad posteros propagatæ novisque plerumque additamentis auctæ, traditionis serie fidem tandem emendicarunt. Factum id esse, vel ex eo non obesæ naris lector subolere potest, quod apud THEODORITUM[i] narrat Porphyrius: *Xantippes & Myrtus altercationes plerumque desiisse in verbera, quæ conjunctis manibus Socrati intulerint, quod ille præsens earum pugnam intueretur, neque ei unquam intercederet, sed rideret effuse, quod & fecerit, ubi ipsum pugnis impeterent suis.* Quemadmodum enim hæc ab indole Socratis scopoque, quem sibi in ducenda conjuge fixerat, sunt alienissima, & calumniam prima fronte produnt: ita alio eoque luculento XENOPHONTIS[k] loco refutari possunt; ex quo, quam molestiam excitaverit Xantippes morositas, luculenter patet, recteque colligitur, mulierem, etsi intemperantissimæ & vehementis linguæ, nec animo bono destitutam fuisse, nec verberibus suos petiisse, nec officiis matrisfamilias defuisse:[l] quem, quia prætermisit doctissimus Heumannus, integrum apponemus. Exposuerat scilicet Socrates filio Lamprocli, quem ex Xantippe susceperat, innumera beneficia, quæ a parentibus proficiscuntur in liberos, & imprimis gravi & diserta oratione, pericula, curam, labores, fidem matris eum gestantis, parientis, nutrientis, educantis enarraverat, ut, quantum ei amorem deberet, convinceret. Ad ea subjicit adolescens: *tametsi hæc omnia fecerit, aliaque his multo plura, nemo tamen ejus asperitatem perferre possit:* & Socrates, *Vtrum existimas*, inquit, *toleratu esse difficilius feræ sævitiam an matris? equidem*, inquit, *matris arbitror, quæ sane talis sit. Ergone unquam vel mordendo, vel calcitrando te læsit? cujusmodi a belluis multi perpessi sunt. At enim*, inquit, *ea loquitur, quæ quis audire vel ob omnem hanc vitam nolit. Tu vero quam multa*, subjecit Socrates, *intoleranda te huic negotia tum facto, tum interdiu, tum noctu a prima usque ætate molestando putas exhibuisse? quantum doloris attulisse, quoties ægrotares?* Et paulo post: *Tu vero cum plane scias matrem, quæ dicit, non modo nihil mali cogitantem dicere, sed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, nihilominus iniquus, in eam es*

i) *Therapeut. l. XII. p. 174.* qui cum id a Porphyrio relatum referat, quo loco tota narratio habenda sit, facile ex supra dictis colligi potest.

k) *Memorabil. l. II. p. 741.*

l) Pro fabula itaque habendum etiam est, quod SALVIANUS *de gub. Dei l. VII. p. 299.* ed. Rittersh. tradit: *uxores jussisse esse communes, omnibusque viris misceri: nec suffecisse ei docere hoc, nisi ipse fecisset. Vxorem enim alteri viro tradidisse.* Tacent hoc omnes scriptores vitæ Socratis, proditque fabulam Salvianus qui addit: *Vicit Socrates, qui de hac re & libros condidit, & memoriæ hæc pudenda mandavit.* Nihil enim tale scripsisse Socratem, in confesso est. Idem vero cum tradat TERTULLIANUS in *Apolog.* idem quoque ei dictum esto.

es animo? an existimas, male tibi matrem velle? non equidem, inquit, *hoc arbitror.* Et Socrates: *Ergone tu hanc*, ait, *quæ tui studiosa est, ac ægrotantis curam gerit, quantum maximum potest, ut valetudinem recuperes, ac re necessaria nulla egeas, præterque hæc multa Diis bona pro te vovet, ac vota reddit, sævam esse dicis? Equidem ita statuo, si matrem ejusmodi ferre non possis, non posse te, quæ bona sunt, ferre.* Quo loco nihil elegantius est, ad faciendam Xantippes apologiam; etsi enim linguæ intemperiem illi manifeste tribuat, moresque morosos & acerbos, bonam tamen fuisse matrem, suorum amantissimam, & officii observantissimam, ipse testatur Socrates, testis omni exceptione major, qui satis prodit, quo loco eam habuerit, & quantum in schola sua profuerit. Quod si itaque inter animi & linguæ malitiam distinguamus, facile responderi poterit quærenti: an Xantippe mala fuerit mulier? Præter hunc Lamprodem vero, quem oppido juvenem obiisse ex PLUTARCHO [m] colligi potest, alios genuisse liberos Socratem, PLATO [n] innuit, tres commemorans, quorum natu minimum, eo die quo extinctus est Socrates, in sinu gestatum mater in carcerem asportavit. Ex Myrtone, is quoque testatur, filios suscepisse duos, Sophroniscum & Menexenum, quem tamen alii Xantippe prognatum volunt. [o]

§. IV. Quemadmodum vero de familia bene mereri cupiebat Socrates, & bonum se præstabat patremfamilias, ita nec sibi soli nec suis tantum natum se existimavit, sed & hominibus aliis & imprimis juventuti se utilissimum præstitit. Eum scilicet sibi philosophandi finem præfixerat, non ut argutis disputationibus, vel curiosa rerum cœlestium explicatione eruditionem ostentaret, quorum prius sophistæ faciebant, posterius physici, [p] sed ut animos ab errore liberaret, veritatem commendaret, virtutis amorem excitaret, sicque corruptas vitiis mentes emendaret, & ad veram, quæ hominem satiare apta est, felicitatem viam sterneret. Id quod eleganter multis in locis indicavit XENOPHON, [q] dignus, qui totus legatur, cum meliorem semper dimittat lectorem. Huic vero scopo ut faciat satis, non tam scholam aperuit, [r] etsi Socratis phrontisterium acerbe traducat ARISTOPHANES, [s] quam, totam potius civitatem sibi docendi locum esse, constituit. *Erat enim*, teste XENOPHONTE [t] *semper in hominum oculis: nam mane ad loca deambulationibus & exercitiis destinata* (qualia erant Academia, Lyceum, pratum item amœnissimum extra urbem, in Ilissi fluvii ripa) [u] *pergebat, & cum frequens erat forum, id quod circa meridiem fiebat,*

Modus docendi philosophiam Socraticus.

m) *De genio Socratis.* Conf. STANLEI. *l. c. p. 117.*
n) In *apologia p. 34.*
o) LAERT. *l. II. §. 26.*
p) XENOPHON. ἀπομνημον. *l. I. p. 710.*
q) Vid. imprimis *l. c. p. 711.*
r) PLUT. *utrum seni gerenda respubl.*
s) *Act. I. Sc. I. v. 94.* qui tamen locus magis inimicum Aristophanis in Socratem animum probat, quo domum ejus, ad quam juvenes & amici interdum convolabant, ut ex XENOPHONTE colligere est, *l. I. p. 719.* invidioso nomine traduxit. Peculiarem enim scholam Socratem aperuisse, nec Plato nec Xenophon tradunt, nec ratio vivendi & conversandi Socratis patiebatur.
t) *l. c. p. 709.*
u) Hæc loca conversationi Socratis inserviviſſe ait AUCTOR *Epist. Socratis, ep. XXV.*

ebat, conspiciebatur in publico, reliquumque diei degebat istic, ubi versaturus inter plurimos esset. Disserebat autem plerumque sic tamen, ut ipsum audiendi facultas esset iis, qui vellent. Nec, quod porro monet PLVTARCHVS,[x] *tum demum docebat, ubi posita subsellia essent, aut cathedra conscensa, aut discipulis deambulationis aut scholæ constituta hora: sed cum aliis ludens, cum aliis, ut occasio ferebat, bibens, militans, in foro versans ad extremum etiam in carcere agens & venenum bibens philosophabatur.* Nec magnos tantum viros nobilissimosque juvenes, qualis Critias & Alcibiades, sectabatur, sed & per officinas[y] sapientiæ discipulos quærebat, cujus exemplum in Simone postea dabimus. Methodo vero utebatur admirabili, ita ut non solum in dicendo esset acerrimus, sed & summa arte homines caperet & circumveniret. Constitit vero Socratica methodus ironia & inductione, quarum illa, definiente QVINTILIANO,[z] *totius voluntatis fictio est apparens magis, quam confessa; ut illinc verba sint verbis diversa, hic sensus sermonis, & joci, & tota interim causæ confirmatio, tum etiam vita universa ironiam habere videatur.* Hoc artificio usus, *de se ipso detrahens in disputatione, plus tribuebat illis, quos nolebat refellere*, ut ait CICERO,[a] *donec eos propriis verbis convicisset.* Inductione vero, eodem CICERONE definiente,[b] *rebus non dubiis captabat assensionem ejus, quicum disputare instituerat: illisque assensionibus faciebat, ut illi dubia etiam res, propter similitudinem earum rerum, quibus assensit probaretur, sicque nihil ipse afferebat ad persuadendum, sed ex eo, quod sibi ille dederat, quicum disputabat, aliquid conficere malebat, quod ille ex eo, quod jam concessisset, necessario approbare deberet.* Hacque methodo, quemcunque aggressus erat, undecunque etiam disputationis fecisset initium, postremo sese circumagi sentiebat, semelque adactus non prius dimittebatur, quam omnia essent discussa, sicque coacti propriis argumentis ad se ipsos redire compellerentur. Nec gravem & morosum ea in re se Socrates exhibuit, sed, ut erat omnium jucundissimus, lepore & humanitate omnibus præstitit.[c] Cujus disputandi methodi exempla nobis discipuli ipsius Xenophon atque Plato plurima reliquerunt, tanto artificio contexta,[d] ut non defuerint, qui hanc disputandi rationem omnibus aliis præferrent:[e] id quod tamen in morali potius, quam naturali argumento,[f] quemadmodum Socrates instituebat, valet. Sic itaque modestissimus Socrates nullius se magistrum jactabat, nec minerval accipiebat,[g] sed matri obstetrici se similem prædicabat, quæ parum

x) *l. c.*
y) LAERT. *l. II. s. 21.*
z) *Institut. Orat. l. IX. c. 2.*
a) *Academ. Qq. l. IV. c. 5.*
b) *De invent. l. I. c. 31.*
c) IDEM *de Oratore l. II. c. 67.*
d) Conf. CLERICVS *ad Æschin. Dial. II. p. 54. Bibl. Choisie T. XXII. p. 426. seqq.*
e) CLERICVS *Log. P. IV. c. 9. p. 217. seq.* DE CROVSAZ *Log. P. IV. ch. 7. p. 1437. seqq.* & recentiores Logici alii: Reprehendit tamen eum Cel. ZIMMERMANNVS *am. liter. T. XI. p. 111. seqq.*
f) Exemplum tamen ex naturali philosophia exhibuit CROVSAZIVS: verum ex quo cognosci queat, non tam perspicuam gignere notitiam, quam in argumento morali, cui soli Socrates adhibuit.
g) Improbasse hunc morem, quem Sophistæ sequebantur, refert XENOPHON *l. I. p. 712. Schol.* ARIST. *p. 129.*

rum fœcunda, ipſa tamen ſingulari aliis opitulandi dexteritate prædita, earum fœtus in lucem educere laboret. [b] Et hac quidem via tum ad formandos & emendandos humanos animos, tum ad confundendam ſtultitiam impigre graſſatus eſt. Iuvenum enim ita ſibi devinxit artibus iſtis mentes, ut hunc ſibi potiſſimum ſapientiæ doctorem non audiendum tantum, ſed ſequendum etiam proponerent: ſophiſtarum vero inanem loquacitatem & falſas artes, quibus Athenæ tum temporis faſcinabantur, in ruborem dedit, & denudatas omnium contemtui expoſuit. Quæ res ei multas calumnias concitavit, vitæque tandem conflavit periculum. Cum enim loquaces ſophiſtas quam maxime pungeret, & ſimulatione humaniſſima circumventos non dimitteret, donec convicti in pudorem darentur, adeo crabrones irritavit iſtos, ut eum tanquam hominem bilinguem, deriſorem, mendacem traducerent, unde occaſionem arripuit Timon, acerba ſatyra [i] illum vocandi *loquacem*, *impoſturæ magiſtrum*, *deriſorem*, *rhetorem ſubatticum & ſimulatorem:* ARISTOPHANES vero hoc eum nomine in theatro publice traduxit. [k] Immo fuit, quod mireris, inter recentiores vir non indoctus, [l] ſed placitorum ſuorum nimis amans, qui hanc Socratis ironiam ſuperbiam ſubtiliorem & elatioris animi larvam affabre effictam continuiſſe putaret. Qui ſi miſeris ratiunculis, quibus veram animi modeſtiam, quam humilitatem vocant, exulaviſſe ex Socratis ironia probare voluit, veram hujus methodi naturam oppoſuiſſet, & expendiſſet, Socratem non animi malignitate & ad deridendos alios vera animi ſententia ſimulata, alia prorſus finxiſſe, ſed ut captis & illaqueatis animis eos invitos ad virtutem adduceret & emendaret, nec hanc fuiſſe apud Socratem, teſtibus iis, qui illum audiverunt, animi ſtultitiam, ut qui ſe neſcire omnia diceret, omnia ſe noſſe crederet, abſtinuiſſet ab optimi viri vituperatione, verba magis, quam rationum pondus præ ſe ferente, certe eam humilitatem, quam ex divinioris ſpiritus ſchola profectam Chriſti diſcipuli exercent, cum naturali animi ſobrii & modeſti, & elatos ſenſus fugientis virtute [m] non confudiſſet.

Dotes & virtutes ingenii.

§. V. Non vero aliis tantum, ſed ſibi quoque philoſophatus eſt Socrates, inque id omnibus contendit nervis, ut quod alios doceret, ipſe faceret, &, quam apud alios quærebat animi emendationem, ipſe poſſideret. Quo factum eſt, ut, cum is egregie practicam philoſophandi rationem excoluiſſet, reliquos non ſui tantum, ſed omnis fere temporis vetuſtioris philoſophos, ſanctiori lumine non colluſtratos antecelleret. Erant enim in eo & dotes animi præſtantiſſimæ, & diſciplina philoſophiæ, quæ mores format, exactiſſima, [n] & experientia longo uſu perfectiſſima, quibus recte meruit,

b) PLATO in *Theæt. p. 149.*
i) In *Sillis* apud LAERT. *l. II. ſ. 18.*
k) In nubibus, ex quibus quædam affert LAERTIUS *l. c.*
l) FRANC. BALTUS in *Apologia PP. Platoniſmi accuſatorum l. III. c. 14. p. 367.*
m) Eam vero Socratem coluiſſe, ex §. *ſeq.* erit manifeſtum. Idem reponendum PERRALTIO *Parall. Des anc. & des modernes T. IV. p. 139.*
n) Omnium vero diſciplinarum callentem fuiſſe, ſupra obſervatum eſt & innuit XENOPHON ſæpius, vid. *l. IV. p. 814.*

ruit omnibus anteponi, talisque videri, qui ad virtutem divino instinctu, ut ait PLVTARCHVS,[o] incitaretur. Tanta utebatur judicii acie, & quam experientia genuerat, prudentia, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera indigeret, sed ipse sibi ad cognitionem horum sufficeret, & oratione definire posset atque etiam explorare alios.[p] Ingenium ei erat elegans, & fœcunditatis miræ, quod ita callidam ejus eloquentiam fecerat, ut quamcunque vellet, quæstionis partem, affirmantem negantemve, posset defendere. Quod etsi in eo carpebant inimici, & imprimis poëtæ,[q] qui pessime eum traducebant, tanquam bilinguem, nunquam tamen in veritatis & virtutis detrimentum usus est. Memoria utebatur fideli, & experientiam habebat multorum annorum, qua, quid honestum, quid turpe, quid laude vel vituperio dignum, certissimis argumentis cognosceret. Mirum itaque non est, omnium fere totius antiquitatis auctorum, qui odio Socratis iniquo ducti non sunt, consensu maximum virum judicatum esse.[r] Et hæc quoque præstantiæ sapientiæ Socraticæ admiratio traditionem peperit, quam veteres unanimi tantum non ore sequuntur, Apollinem de sapientissimo sui temporis viro interrogatum respondisse:

> *Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος δ' Εὐριπίδης*
> *Ἀνδρῶν δὲ πάντων Σωκράτης σοφώτατος.*
> *Sapit, Sophocles, & magis Euripides*
> *Sapit: sed omnes antecellit Socrates.*[s]

Quod oraculum tam certum habuere veteres, ut de eo nulli dubitarent, & Christianorum doctores illud dæmonis vocem fuisse contenderent,[t] deridentes ejus imprudentiam, qui sapientissimum diceret eum, qui Deos tolleret, sicque propriæ familiæ ruinam commendaret. Aliter tamen, nam & hoc negandum non est, Epicurei; qui, ut omnia oracula tanquam hominum fraudes & imposturas ridebant, ita & hanc narrationem *sophisticam, & præ fastu odiosam*, quemadmodum ait Colotes Epicureus,[u] judicaverunt, a qua sententia nec ATHENAEVS quoque discessit, quorum vestigiis institit doctissimus VAN DALEN,[x] ita ut veritatem narrationis eo potissimum argumento in dubium vocaret, quod diverse eam narrent Xenophon & Plutarchus, nec Pythia Iambico carmine, sed hexametro respondere semper solita sit. Quamvis vero hæc tanti roboris non sint, ut tantum in hac re veterum consensum evertere posse, videri queant,[y] negandum tamen non est, esse in tota narratione justam fraudis suspicionem: non enim urgebimus, referre hanc traditionem Socratis amicos, in longo post discessum Socratis tempore conscriptis apologiis, quibus facile erat ad augendam con-

o) *Adv. Coloten T. III. p. m. 421.*
p) XENOPHON *l. I. p. 718.*
q) Vid. *not.* (*i*) ARISTOPHANES *in nub. Act. I. v. 52.*
r) *Conf. collecta Act. Philos. Vol. I. p. 55. 101. 473. seqq.*
s) Ita totum exponit SVIDAS *v. σοφὸς T. III.*
t) SALVIANVS *de gubern. p. 260.* TERTVL. *in apologet.*
u) Apud PLVTARCH. *l. c.*
x) *De oraculis gentil. diss. II. p. m. 194.*
y) Conf. IOS. BARNESIVS in *vita Euripidis p. 20.*

contra persecutores Socratis invidiam talia comminisci, nec Platonis in præceptoris historia narranda fidem tantam esse, ut is nihil finxisse, vel fictum admisisse credi queat; nec monebimus prolixe, prætermissum esse hoc de Socrate testimonium a Xenophonte in memorabilibus, quod non facturus fuisset, si jam tum inter homines percrebuisset: illud potissimum, prætermissa jam de fide oraculorum disputatione, qua facile tota historia convelli potest, notandum, totam narrationem niti Chærephontis, qui Delphicum oraculum interrogavit, testimonio, ad cujus fratris conscientiam PLATO,[z] ubi Socratis personam mentitus hæc refert, provocat. Etsi enim revera a Chærephonte ejusmodi traditionem profectam verisimile sit, ita ut non necessarium sit, fidem non solum Platonis, sed & Xenophontis, probatam alias, in dubium vocare; manifestum tamen est, ab unico homine editam, & tali quidem, quem vehementem fuisse, quamcunque ad rem se convertisset, ipse PLATO tradit, quique adeo affectu in Socratem nimio occupatus fuit, fidem non mereri. Quam vehementer quoque minuunt, & exempla ejusmodi oraculorum de philosophis edita,[a] quæ manifestam fraudem sapiunt, & silentium ea de re, quamdiu Socrates vixit: eo demum tempore re prolata, ubi & Socrates & Chærephon vivere desierunt. Probabile itaque est, amicum Socratis more istis temporibus recepto, cum humana sorte majorem præceptorem crederet, & imprimis opinione de genio divino ei præsidente occupatus esset, ejusmodi fabulam confinxisse, quæ cum publicam lucem initio subterfugeret, tandem animis Socraticorum discipulorum post gravem magistri persecutionem redeuntibus & crescentibus, cum in misericordiam versa esset populi Atheniensis erga Socratem invidia, in publicam notitiam ideo traducta est, ut odium in auctores necis Socratis, quam omnes boni indignam credebant, & ægerrime ferebant, augeretur, & fama præceptoris, quem pro prudentissimo & optimo viro plerique, qui judicio & virtute eminebant, habuere, divino quoque testimonio fulciretur. Alia argumenta, quæ hæc roborant, ne nimii simus, prætermittimus, legenda apud eruditissimum HEVMANNVM,[b] qui ingenium & doctrinam in hoc argumento comprobavit. Etiamsi vero hoc oraculi testimonium falsum & mentitum merito judicatur, recte tamen inde publicum de doctrina & virtute Socratis colligitur testimonium, cum bonus atque prudens quilibet illud, tanquam veritati consentaneum receperit, nec vel veteres, vel recentiores de hac existimatione Socratis, si paucos excipias, in tanta testium nube non audiendos, quicquam detraxerint.[c] Quantacunque tamen doctrina & sapientia atque prudentia Socratis fuerit, major tamen fuit animi ejus modestia, qua nec sibi arrogavit quicquam, nec se aliis prætulit, nec de se ambitiose locutus est, nec

z) In *Apologia* p. 21.

a) Varia hujus rei exempla suo loco occurrent, de Platone, Apollonio, Plotino.

b) *Act. Philos. Vol. I.* p. 473.

c) Recentiorum elogia innumera sunt. Ex plurimis vide MVRETVM *Orat.* p. 381. LIPSIVM *Manud. phil. Stoic. diss. XVII.* ERASM. in *Colloq.* p. 651. PARCKER. *de Deo disp. IV. s.* 25. 26. & passim. CASAVBON. *de enthus. c. I. p.* 4. *c. II. p.* 18. & imprimis qui luculenter Socratis virtutes laudat DAN. HEINSIVM *l. c.*

nec honores publicos ambiit, sed studiose potius evitavit: quam animi moderationem tot exemplis probavit Xenophon, ut plane audiendus non sit BALTUS, [d] qui latentem animi superbiam tacito animi judicio se aliis omnibus prudentia & eruditione anteponentem in eo latuisse, confidentius, & invitis veterum testimoniis, pronuntiat. Inde notissima Socratis vox: *nihil se scire, nisi hoc, quod nihil sciat*, quam maximam & potissimam Apollini causam fuisse, cur eum sapientissimum judicaret, existimavit CICERO [e] duplici vero nomine hoc de se pronunciasse videtur Socrates. Nam poscebat hoc methodus, qua utebatur, quæque simulationem ideo commendabat, ut eo certius inanes sophistas scientiæ universalis opinione turgentes, nec ulli tamen, quod solidum esset fundamento sua superstruentes, confoderet; qui cum nihil is se scire profiteretur, de causis & rationibus assertionum suarum interrogatis, cum solidis argumentis destituerentur, facile confusi sunt. Deinde & tanta erat Socratis prudentia, ut non tantum multa esse, sciret, quæ humanæ scientiæ terminos fugerent, & quorum vel tenuis, vel nulla prorsus esset scientia; sed & σοφὸν hoc esse φάρμακον cognosceret, ad ejicienda animi præjudicia & errores. Ignorantiam itaque hanc doctam & philosophicam merito vocaveris, quæ non omnium sibi rerum incertitudinem, finem philosophandi proposuit, sed prudentem & modestam terminorum, quibus circumscriptus est humanus intellectus, agnitionem adhibuit ad inquirendam veritatem, & consequendam scientiam. Quem sibi philosophiæ finem proposuisse Socratem, vel ex eo patet, quod sapientiam & scientiam summum bonum dixerit, eamque philosophiæ suæ finem posuerit, teste LAERTIO. [f] Qui itaque cum HUETIO, [g] Socratem inter scepticismi patronos & doctores numerant, ad hæc non attendunt, nec sensum scopumque verborum Socratis recte assequuntur.

Virtutes animi, pietas & religio.

§. VI. Qualis vero ingenio fuerat Socrates, talis etiam animo & voluntatis virtutibus fuit. Divini numinis cultor adeo religiosus fuit, ut sine Deorum consilio nihil ageret, [h] eumque impii quicquam aut nefandi nec patrare quisquam viderit, nec dicere audiverit: potiusque de Diis ita locutus sit, & in eos se gesserit, ut si quis ea tum dicat, tum faciat, sit atque putari debeat religiosissimus. [i] Nec obstat pietati & religioni Socratis, quod impietatis nomine damnatus fuerit: profectam enim fuisse hanc accusationem ex odio & invidia sophistarum postea dicemus, & demonstraverunt luculenter, qui magistri apologias scripserunt XENOPHON atque PLATO. [k] Nam quod nubicolam fuisse, objecere ARISTOPHANES,

d) *l. c.*

e) *Acad. Quæst. l. I. c. 4.*

f) *l. II. §. 31.* conf. ABR. GRAVIUS *Specim. philos. veteris c. II. p. 8. seqq.*

g) *De la foiblesse de l'esprit humain l. I. ch. 4. p. 105. seq.*

h) XENOPHON. *l. IV. p. 818.*

i) IDEM *l. IV. p. 711.*

k) Veteres & recentiores, qui Socratem ab atheismi crimine liberarunt, recenset diligentissimus REIMMANNUS, *Hist. ath. c. XXI. §. 4. p. 158.* quibus adjici potest CUDWORTHUS *Syst. intell. c. IV. §. 23. p. 482.* & doctissimus *Interpres ad h. l.* CLERICUS in *silvis philolog. ad Aeschin. c. III.* quod *de Socrate* inscripsit, *p. 177. seqq.*

NES [l] & inimicorum alii, non alio ſenſu dici poteſt, quam quia ſupremum numen, quod templis non continetur, quodque ſupra nubes omnia dirigere credebat, intenſis forte oculis & manibus adorabat, cum eum, qui mundum univerſum compoſuit, & continet, quo pulchra & bona omnia comprehenduntur; [m] quique maxima quæque facere conſpicitur, atque hæc gubernare; nihilo minus cerni non poſſe, ſtatueret. Neque tamen Deos inferiores rejiciebat, ſive mentes naturasve ſpirituales humana mente majores, ſed eas a ſummo omnium rerum conditore & rectore rebus hujus mundi præfectas colebat, [n] fabulas vero de Diis, quibus tota nitebatur religio Athenienſium, rejiciebat, aliamque prorſus opinionem, quam eam, quæ populo tradebatur a ſacerdotibus, de Diis tenendam eſſe, contenderat. [o] Quod cum emolumento eorum, quorum intererat, religionis publicæ ſuperſtitionem integram ſervari & illibatam, quam maxime repugnaret, mirum non eſt, accuſatum fuiſſe, quod Athenienſium Deos pro talibus non haberet, & peregrina numina introduceret, cum tamen Diis patriis & publicis in ſolennitatibus & privato cultu ſacrificaverit, & Deos ex cujusve loci conſuetudine colendos eſſe, docuerit. [p] Quanquam ut hoc dicamus ὡς ἐν παρόδῳ, præter divini creatoris & rectoris, & numinum minorum exiſtentiam, parum de ſpiritualium ſive intelligibilium naturarum conditione ſollicitum fuiſſe Socratem, ſit veriſimillimum, nec id negat XENOPHON. [q] Plato enim, quia cogitationes ſuas Socrati tribuit, audiendus non eſt, quippe qui raro, quod genuinum Socraticum ſpiret dogma, proponit. Vnde & ratio petenda eſt, cur rejectis licet ſuperſtitionis patriæ nugis & traditionibus, tamen communi Deorum cultui addictus fuerit: ſuperiora enim nos latere, & qui plurimum de his diſſerere norint, easdem inter ſe opiniones fovere, ſed furioſorum inſtar inter ſe comparatos eſſe, contendebat, & mirabatur eos non clariſſime perſpicere, homines hæc invenire non poſſe. [r] Et ad hæc quoque reſpexiſſe videtur LACTANTIVS, [s] qui ex eo, quod Socrates dixerat, quæ ſupra nos, nihil ad nos, inepte infert: *locutum eſſe, quod ſenſit: religioni minime ſerviendum: & ſi publicas religiones voluerit evertere, non ſe improbare, quin laudare ait, ſi ipſe, quod eſt melius, invenit. Verum eundem per canem & anſerem dejeraſſe,* [t] *adeoque fuiſſe hominem ſcurram, ineptum, perditum, deſperatum, ſi cavillari voluerit religionem, dementem, ſi hoc ſerio fecerit, ut animal turpiſſimum* pro

l) Cujus tota inde comoedia: *nubes*, dicta eſt, eum vero ab Anyto mercedem ideo conductum fuiſſe, ut Socrati hac ratione ægre faceret, refert LAERTIVS *l. II. ſ. 38.*

m) XENOPHON. *l. IV. p. 802.*

n) Hoc totam illam cum Euthydemo diſputationem apud XENOPHONTEM *l. c. p. 800. ſeqq.* legenti erit apertiſſimum, & vel ſolus ejus genius, quem ſibi præſidere, & adeſſe gloriabatur, convincit. Conf. CLERIC. *l. c.* CVDWORTHVS *l. c.* BVDDEVS *H. E. V. T. T. II. p. 1064. ſeqq.*

o) Videndus PLATO in *Eutyphrone.*

p) Prolixe hoc demonſtravit eruditiſſimus I. I. ZIMMERMANNVS *Amœn. lit. T. XI. p. 122. ſeqq.*

q) Tota ejus de Deorum cultu diſputatio apud XENOPHON. *l. c.* eo tendit, ut, quoniam cerni & intelligi nequeunt, inſpicienti eorum opera tum venerari tum honore proſequi ſufficiat. *p. 802.*

r) IDEM *l. I. p. 710.*

s) *l. III. c. 20.*

t) Conf. *Hiſt. crit. de la republ. des Lettres T. VI. p. 186.*

pro Deo haberet. Quare & in ſequentibus & ſalſe eum ridet, quod moribundus, licet ſanus, Æſculapio gallum, quem voverat, ſacrandum familiares ſuos rogaverit. Quæ ratiocinatio, quam parum ad ſcopum Lactantii collineat, quo atheiſmi & dementiæ reum Socratem peragere voluit, quilibet, qui vel mediocriter attendit, perſpicere poteſt. Nam inanes Græcorum non fabulas tantum de Diis rejiciebat, & ideo, delirare eos, qui dicunt, Iovem eſſe, quod ſalſe ei objecit ARISTOPHANES,[u] dictabat; ſed & vanas eſſe & impias eorum ſententias perhibebat, qui vel neque aram, neque rerum divinarum quicquam in honore habent, vel lapides & ligna quælibet & belluas colunt, vel de rerum omnium natura ſollicite inquirunt, cum aliis videatur, unum quiddam eſſe, quod exiſtat, aliis eſſe infinita ea numero: his omnia moveri ſemper, illis nihil unquam &c. nec inde tamen ullo modo felicitatem ſuam promovent. Ipſe vero parce & pie de Diis locutus, numinis exiſtentiam & providentiam ſuſpiciebat, mentesque divinas credebat, iisque, ſpretis & neglectis Græcorum theologorum fabulis mente ſacrificabat. Qua ratione ab omni quidem ſuperſtitione & errore liberari ejusque theologia, tamque recta dici non poteſt, ac quidam contendunt: licet extrema mandata hominem veneni ſumti vehementia ſenſibus vel rationis potius uſu privatum prodant;[x] atheiſmi vero notam procul ab eo abeſſe jubent: quam recentiores quosdam ei inuſſiſſe, merito mireris.[y] Verum hac ratione in excutienda Socratis religione ſæpius lapſos eſſe viros eruditos conſtat.

Conſtantia animi.

§. VII. Poſt pietatem in Deum conſtantia animi in Socrate potiſſimum admirationem cunctorum meretur. Poſtquam enim ſemel virtuti animum addixerat, & mercedem in ejus poſſeſſione quæſiverat, ſibi jucundiſſimam; ad omnia alia immotus, ſcopuli inſtar nec cœli fulmina, nec ventorum atque fluctuum inſultus expavit, ſed intrepidum, ac ad utrumque paratum æquumque objecit animum. Quam invicta ſententia fuerit, ex eo maxime conſtat, quod ſolus decem duces abſolvere auſus fuerit, quod triginta tyrannis ſolus ſe oppoſuerit, quod ſententiam mortis ſubridens acceperit, quod ex carcere aufugere recuſaverit, & quæ alia ſunt, his ſimilia. Mirum itaque non eſt, eum omni metu ſuperiorem ab omni dolore remotum, vultum in peſſimo, qui tunc erat, reipublicæ ſtatu ſemper ſervaviſſe eundem, & Xantippen, ſive domo exierit, ſive redierit, neque aut hilarem magis vidiſſe, aut magis turbatum.[z] Et hæc animi conſtantia effecit, ut injurias non tantum non ulciſceretur, ſed & contemneret, contemtumque ſe ab aliis deſpiceret, ſua ſe virtute involvens:[a] quod ut, contra naturalem vindicandi exiſtimationem impetum, obtineret, quoties ſe vehementius commotum adverſus amicorum aliquem ſentiret, antequam fluctus in-

ſur-

u) *Act. I. Sc. 2* μὴ ληρήσεις, οὐκ ἐςὶ ζεὺς, *ne nugeris, non eſt Iupiter.*

x) Conf. MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *l. c. p. 482.*

y) ANT. REISERVS diſſ. *de atheiſmo p. 218. Memoires de Trevoux T. VII. p. 99.* quas ideo caſtigat cel. LA CROZE *Entretiens p. 373.*

z) AELIAN. *l. IX. c. 7.*

a) Varia hujus rei exempla vide apud AELIAN. *l. c. c. 29.* LAERT. *l. II ſ. 26.* PLVT. *de liberor. educatione,* SENEC. *de ira l. III. c. 11.*

ſurgerent, maritimum quaſi aliquod promontorium ſubiens, vocem ſubmittere ſolebat, vultu renidere, & manſuetius obtueri, vergendo in diverſam partem, & contrarios illi affectui motus ciendo invictum erectumque ſe ſervans. [b] Temperantiam adeo excolebat, ut ad ſanitatem, non ad jucunditatem ſolum reſpiceret, nec plus ederet vel biberet, quam fames ſitisve poſcebat. [c] Ad convivium invitatus, facile, ne plus ederet, cavebat, quam conducere noſſet ſanitati corporis, [d] cujus ſollicitam curam gerebat, quamque temperantia ſalvam inter peſtilentes morbos conſervabat. [e] Frugalitas ei tanta fuit, ut has ſibi divitias putaret, proximumque ſe Diis eſſe crederet, quod pauciſſimis egeret. [f] Quare, quantulumcunque etiam poſſideret, contentus tamen vixit ſemper, [g] & ambitioſa Alcibiadis munera, fruſtra ut acciperet, impellente uxore, renuit, [h] & principum favorem & divitias generoſe contempſit. [i] Nec avarus ideo, qui ne pecuniam quidem a diſcipulis, more ſui temporis, accipiebat, & in eis quos docebat, avaritiam vehementer increpabat. [k] Iuſtitiæ & jurisjurandi quam tenax fuerit, ſupra, ubi de munere ejus publico diximus, oſtenſum eſt: inque illud connitebatur, ut, quantum poſſet, benefaceret omnibus. [l] Aſſentationis inimicus, ne eſuriens quidem divitum menſas quærebat, venuſtus tamen erat & facetus inter familiares. [ll] Et pulchram quidem formam vehementer amabat, ita tamen, ut invictam ſervaret continentiam. [m] Sunt quidem inter veteres, qui ei objecerunt, pulchritudini Alcibiadis inferiorem, & juvenum corruptorem fuiſſe, [n] qua de cauſa Aſpaſia quoque eum verſibus ſuis traduxit. Sed impudentiſſimam hanc eſſe calumniam, non ſolum tota vitæ Socratis ratio loquitur, quem vel pueri norant, rerum venerearum gulæque eſſe omnium continentiſſimum, ſed & Ariſtophanis ſilentium probat, qui, licet mercede conductus, omne impietatis genus Socrati objecerat, παιδεραστίας crimen tamen ei non exprobravit. [o] Occaſionem vero atrox ei crimen imputandi obtulit inimicis Socratis, quod non tantum Alcibiades, qui formoſiſſimus ejus temporis juvenis erat, cum eo eſſet frequentiſſimus, [p] ſed & homines corporis pulchritudine notabiles amaret, quod ſcilicet crederet, formoſum domicilium inhabitari a formoſa mente: unde & ſuis, quos paſſim docebat, diſcipulis pulchritudinem commendabat, deque amore multa diſſerebat, quo non tam corporis, quam animorum conjunctionem extulit: [q] qua de re prolixe dixerunt

Temperantia.

Frugalitas.

Iuſtitia.

Caſtitas.

b) PLVT. *de cohibenda ira.*
c) XENOPH. *l. c. l. IV. p. 818.*
d) IDEM *l. c. p. 723.*
e) LAERT. *l. II. ſ. 25.*
f) *loc. cit.*
g) XENOPH. *l. I. p. 711.*
h) AELIAN. *Var. hiſt. l. IX. c. 29.*
i) XENOPH. *l. c. p. 712.*
k) LAERT. *l. II. ſ. 25.* SENEC. *de benef. l. V. c. 6.* imprimis Archelaus Macedo eum ad ſe vocabat, qui doctiſſimos ejus ætatis viros accerſiverat ad ſe. Conf. BAYLE *Dict. Tom. I.* art. *Archelaus roi de Maced.*
l) XENOPH. *l. c. p. 818.*
ll) LAERT. *l. II. ſ. 28.*
m) QVINT. *l. VIII. c. 4.* XENOPH. *l. III. p. 783.* AELIAN. *l. XIII. c. 32.*
n) ATHENAEVS *l. V. p. 209. &* *XIII. p. 566.* conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. II. ſ. 23.* CICERO *Tuſc. l. III. c. 32.*
o) Conf. FR. VAVASSOR *de ludicra dictione Opp. p. 8.* qui quoque de jocandi & ridendi conſuetudine Socratis multa docte & eleganter affert.
p) XENOPH. *l. I. p. 713*
q) MAX. TYRIVS *diſſ. VII. ſeqq.*

XENOPHON atque PLATO in apologiis. Hoc cum viderent inimici, commodam accusandi Socratem occasionem nactos se rati, in hoc quasi consensere opprobrium, tam exigua tamen verisimilitudine, ut non Bion tantum Socratem reprehenderet, & stultum eum diceret, quod Alcibiade abstinuisset, si opus habuisset,[r] sed & LVCIANVS,[s] philosophorum acer derisor, Socratem animorum amorem sectantem excusaret. Audiendus itaque non est Porphyrius, vel qui iisdem vestigiis insistunt, doctores ecclesiæ veteris THEODORITVS,[t] CYRILLVS ALEXANDRINVS,[u] GREGORIVS NAZIANZENVS aliique, qui veterum calumniam, cui tota obloquitur Socratis historia, refricant.[x] Quam a doctis viris nostro tempore, ubi integerrimi philosophi historia a fabulis toties purgata est, recoctam fuisse,[y] miretur quis, qui ignorat, interesse certi hominum generis omnia miscere, ut, quo tendunt, id obtineant. Alia, quæ Socrati objecere LVCIANVS[z] & alii, e. g. saltavisse, totum diem per compita & tabernas obambulavisse, caruisse fortitudine, vix digna sunt, quæ refutentur. Hoc unum notasse sufficiat, non confundendam esse virtutem philosophicam cum christiana, naturalem cum divina, qua caruit Socrates, & ad quam respiciunt, qui Socratem veræ virtutis alumnum fuisse negant:[a] neque tamen in contraria currendum esse, & Socratem iis æquiparandum, si non præferendum, qui cœlesti lumine collustrati Spiritu divino duce in veræ æternæque virtutis stadio ad metam impigre cucurrerunt. Eo usque enim, non inter veteres tantum ecclesiæ Doctores quidam progressi sunt, ut Socratem ex cognitione τοῦ λόγου, salvatum fuisse assererent,[b] cujus opinionis causam & sensum, ubi de philosophia primorum Christianorum dicendi campus se aperiet, prolixius exponemus: sed & inter recentiores, constat, placuisse Marsilio Ficino & Symphoriano Champerio, fuisse Socratem typum & præcursorem Christi.[c] Immo, quod tantum non mireris, P. POIRETVS, vir acutus, sed miris hypothesibus rationis & revelationis vestigia relinquens, dæmonium Socratis pro Spiritu S. inhabitante habuit.[d] Imprimis vero Iudæorum commentum fuit, Socratem ex Hebræis pro-

Salus ejus æterna.

An ex Hebræis profecerit?

r) LAERT. *l. IV. s. 49.*

s) In *vitar. auct. T. III. p. m. 115. seqq.* conf. *amores. T. IV. p. 233. seqq*

t) *Therap. l. XII. p. 673.*

u) *Contra Iulian l. VI. p. 185.*

x) Porphyrium ideo notavit SOCRATES *Hist. Ecc. l. III. c. 24. p. 194.* qui recte addit, ea objecisse Socrati, quæ nec Melitus unquam nec Anytus ei exprobraverint.

y) BALTVS *defense de SS. Peres accuser de Platonisme l. III. ch. 2. p. 257.*

z) *Menipp. & Cerb. T. II. p. 77.* ubi fractum in morte animum ei exprobrat. *Parasit. T. III. p. 516.* ubi fugam in bello ridet: & in *vit. auctiore p. 116.* ubi communionem uxorem docuisse, nugatur salseque ridet Platonis dogmata, quæ Socrati supposuerat. *De saltatione p. 111.* eum exsibilat, quod saltationem didicerit. Vbique enim irrisorem se præstat, ut solebant Epicurei. Respondet his *auctor Hist. cr. phil. T. II. p. 117. seqq.*

a) Cel. G. STOLLE *Hist. phil. mor. gent. §. 42. p. 47. Hist. lit. P. III. c. 1. §. 26. p. 590.* qui etiam in Socrate reprehendit, quod nudis pedibus incesserit. Verum Socratem decori in vestitu non negligentem fuisse, neque vero ostentandi cupidum, sive vestitu sive *ὑποδέσει*, testatur ipse XENOPHON, ex quo loco patet, subligacula ad superbiam vestitus pertinuisse, quam Socrates vitabat.

b) Loca eorum expressit IS. CASAVBON. *Ex. Antibarbarar. I. §. 1. p. 12.* Secuti sunt hos PP. Dominicus a Soto, & Huldricus Zwinglius, conf. IAC. CAPELLVS *Vind. adv. H. Rosweyd. c. I. p. 22. seqq.*

c) Conf. CHR. THOMAS. *præf. ad* CARPENTARII *vitam Socratis.*

d) *Oecon. div. l. III. c. 3. p. 750.*

profeciſſe, & ſapientiam hanc didiciſſe ab Achitophele & filiis Core: dixiſſe quoque ad ſapientes Iſraëlis: ſapientiam veſtram divinam non rejicio, ſed fateor, me eam neſcire: humanam enim tantum ſapientiam calleo. Quæ quoque traditio in cauſa fuit, ut Socratis apophthegmata & ſententiæ morales a R. CHANANIA BEN ISAAC ex Græco Arabice converſæ & hinc in Hebræam linguam translatæ ederentur. [e] Id quod ineptientibus Iudæorum magiſtris, omnem gentilium ſapientiam ex ſcholis ſuis derivatam eſſe inepte ſomniantibus condonandum forte eſt, ferri autem vix poteſt, SCIPIONEM SGAMBATVM [f] eadem chorda oberrare, ſtatuentem, Socratem inter eos referendum eſſe, qui ex Hebræis profecerint. Nec meliora ſunt, quæ ad extollendam Socratis notitiam ſupernaturalem vir doctus, ſed præjudicio, derivandi ab Hebræis gentilem philoſophiam tantum non omnem, impeditus THEOPHILVS GALEVS urget: [g] noviſſe eum veritates maximas, & momenti ingentis; eſſe Deum unum, perfectiſſimum, rectorem univerſi, eumque ſolum hac gloria coruſcare, hanc veritatem morte ſua obſignaviſſe. Intellexiſſe corruptionem hominum, agnoſcendo κακὸν ἔμφυτον connatum malum. Admiſiſſe neceſſitatem inſpirationis divinæ ad cognoſcendum Deum & facienda ea, quæ bona ſunt. Accepiſſe a Iudæis modum diſputandi, quærendo & ſubvertendo potius opiniones diſcipulorum, quam proprias explicando, quæ tempore verſantis inter Iudæos Salvatoris uſu adhuc recepta fuerit: neque methodum allegoricam rejeciſſe, modo facilis intellectu ſit. Confunduntur enim, quæ naturalis luminis ductu & experientia docente cognoſci poſſunt, cum ſupernaturalibus & revelatis veritatibus; nec, quæ de connato malo dixiſſe dicitur, ea ſunt, quæ ſacræ paginæ docent, ſed quæ triſtiſſima ſuggerit omnium mortalium experientia. [h] Quæ vero a genio Socratis petuntur, eo magis inepta ſunt ad probanda ea, quæ afferuntur, ut potius ea deſtruant: nam nec Socrates genium ad ſcientiam veritatis neceſſarium advocavit, nec ordinarium hoc cognoſcendi veri medium commendavit, ut taceamus, incertum eſſe, quicquid de eo traditur. Nec oſtendi poteſt, qua ratione Iudæi Socrati innotuerint, cum præter aliquot intra Græciam itinera, nunquam peregrinas terras inviſerit. Quare abjiciendum abſurdum præjudicium & rationis lumini relinquendus Socrates, qui laudem eo ſolo nomine meruit, quod illo rectius, quam ante & poſt eum fuere plurimi uſus eſt.

Corporis qualitas facies & ſtatura.

§. VIII. Corpore Socrates utebatur perpeſſitio, ut vocat, SENECA, [i] & moleſtiarum, famis, ſitis, frigoris impetui non facile cedenti, [k] quod etiam

e) Conf. S. Rev. WOLFIVS *Bibl. Hebr. T. I. p. 929. 930.* qui hæc ex R. GEDALIAE *Schalſcheleth Hakkabbala* obſervat.

f) *Archiv. V. T. p. 455.*

g) *Court of the gentiles P. III. c. 1. p. 216.* cujus ſummam exhibet IAC. BASNAGE *Hiſt. des Iuifs T. III. ch. 20. p. 544. ſeqq.*

h) Hinc & ARISTOT. τὸ συγγενὲς τῷ κακῷ agnovit, & multi alii confuſi ſunt. vid. PFANNER. *Syſt. theol. gent. pur. c. IX. §. 7. p. 259.* HVETIVS *Qq. Alnet. l. II. c. 9. p. m. 131. ſeqq.*

i) *Epiſt. 104.*

k) XENOPHON. *l. c. p. 730.* vinum etiam, ubi occaſio ferebat largius hauſtum, ſine moleſtia tuliſſe refert PLATO *Sympoſ. not. A.*

etiam diligenter curabat, & valetudinem conservabat, [l] quod eam ad bonum animum multa conferre crederet. Temperantia tamen, continentia, frugalitate, etiam in vestibus, [m] illam maxime tuebatur, & Atticam luxuriam atque voluptates, animum pariter atque corpus enervantes, fugiebat. Formam faciei, passim, ut tetricam & deformem, describunt veteres, & ex his STANLEIVS [n] quoque; nec jucundam visuque gratam delineant vetustæ, quæ passim extant, imagines. Narrantque CICERO, [o] & ALEXANDER APHRODISAEVS [p] Zopyrum physiognomonem, qui se profitebatur, hominum mores naturasque ex corpore, oculis, cultu, fronte pernoscere, stupidum esse dixisse Socratem & bardum, quod jugula concava non haberet; obstructas eas partes, & obturatas esse, dixisse; addidisse etiam, mulierosum; in quo dicatur Alcibiades cachinnum sustulisse. Aliter tamen ex veteribus EPICTETVS, [q] qui Socrati σῶμα ἐπίχαρι καὶ ἡδύ, *corpus gratia & dulcedine plenum tribuit*, adeo ut eum pulcherrimi & nobilissimi quique adamarent, & cum illo potius, quam cum formosissimis cubare vellent. Rejecto autem ARISTOPHANIS vituperio, qui eum τὸν ὠχριῶντα, pallentem vocaverat, omnes, ait, qui de Socrate scripserunt, contraria omnia asseruisse, fuisse illum non modo auditu jucundum, sed etiam suavem aspectu. Epicteti vestigiis insistunt celeberrimi viri I. A. FABRICIVS [r] & C. A. HEVMANNVS, [s] qui de forma Socratis non deformi & fœda, quemadmodum vulgo traditur, docte commentatus est, putatque ex male intellecto Zopyri, insulsi hominis & ab Alcibiade derisi, judicio, & ex confuso Cratete, deformi specie noto, cum Socrate, fabulam fuisse natam. Nos conjecturis hic non indulgendum esse putamus, sed exquirendos testes de Socratis facie, qui hominem viderunt, & alieni ab odio non turpiorem, quam erat, delinearunt. Hos vero PLATONEM & XENOPHONTEM ante omnes esse posse, nemo negaverit, qui fontes historiæ Socraticæ supra enarratos novit: illi itaque audiendi sunt. Et quod ad PLATONEM quidem attinet, ad quem jam provocavit STANLEIVS, [t] duobus in locis de forma Socratis testatur; semel in Theæteto, [u] ubi ait, Theætetum juvenem Socrati similem esse, non pulchrum, simo naso & prominentibus oculis, quamvis minus ille, quam Socrates, in his modum excedat; & deinde, in convivio, [x] ubi Alcibiades Socratem collaudans, eum, asserit, similem esse Silenis istis, qui sedentes inter alias imagines a sculptoribus figurantur, ita ut fistulas tibiasve teneant, qui si bifariam dividantur, reperiantur intus habere imaginem Deorum. Satyro quoque

Marsyæ

l) LAERT. *l. II. §. 32.* XENOPH. *p. 815.*

m) Vnica enim per annum veste contentus erat XENOPHON. *p. 730.*

n) *Hist. philos. P. III. c. 13. p. 182.* ita & FICIN. in *argum. Conviv. Plat. p.m. 279.*

o) *De fato c. 5.*

p) *De fato p. 30.* ed. Londin. qui addit: *Socratem fassum, se natura talem fuisse, sed philosophiæ studio naturam in melius mutasse.*

q) Apud ARRIAN. *Diss. Epict. l. IV. c. 11.*

r) *Bibl. Græc. vol. I. p. 785.*

s) *Act. philos. vol. I. p. 126. seqq.*

t) *l. c. p. 183.*

u) *T. II. p. 432.* conf. Scholiast. *Aristophanis pag. 136.*

x) *T. III. p. 216.*

Marsyæ similem se esse, nec ipsum negaturum Socratem. Alter testis XENOPHON [y] est, quem in hoc argumento prætermissum esse a viris doctis merito miramur. Is narrato amicorum Socratis colloquio, in convivio habito, Critobulum, refert, cum Socrate in certamen commissum fuisse de pulchritudine, huncque suscepisse probandum, esse se illo pulchriorem; hoc methodo sibi consueta per inductionem ita probasse, ut ostenderet, pulchritudinem in eo consistere, ut partes ad ea, quorum causa nos eas comparavimus, bene fuerint elaboratæ, vel aptæ satis a natura illis usibus, quibus serviunt; hocque a Critobulo concesso, ita porro fuisse argumentatum: oculos suos pulchriores esse, illius; cujus tantum directe adspiciant, sui etiam transversim, propterea, quod exterius promineant; pulchriorem nasum suum esse, quam illius, suum enim nasum simum esse, nihilque, quod obsepiat, habere, sed permittere, ut oculi mox, quo velint, videant. Et objicienti Critobulo, ore illi cedendum esse, quod longe majus acceperit, labra vero crassiora accepisse, respondet jocaturus Socrates: videor, ut tu quidem prædicas, etiam os asinis habere turpius. Sed enim non existimas argumentum illud esse satis magnum, me pulchritudine te superare, quod & Naides, quæ divæ sunt, Silenos pariant, mihi quam tibi similiores. Quibus dictis & admota lucerna ejectis calculis judices omnes pro Critobulo fecisse, addit. Adjici his potest, calvitiem contraxisse Socratem senem. Ex utraque testium relatione jam facies atque forma Socratis, recte describitur, quod fuerit oculis vehementer prominentibus, naso simo, ore magno, labris crassioribus, Silenosque & Marsyam similitudine expressisse, quam faciem pulchram non esse, & ipse fatetur dicto loco Plato, & affirmabunt cum eo, quicunque ex vero magis, quam ex conjectura de hac re judicare cupiunt. Silenorum enim faciem, quam & Plato & Xenophon ei tribuunt, parum decori habere & elegantiæ nemo facile negaverit. Non tamen rejiciendum putamus totum, quod Epictetus exhibet, testimonium, sed inhabitasse tamen faciem vultumque Socratis gratiam & leporem, quibus iis, qui ei assueverant, & cum eo conversabantur, fuit longe jucundissimus, animi hilaritate & tranquillitate vultus quoque gratiam comparante, ex iis conjicimus, quæ Xenophon de eo retulit in literas.

§. IX. Non vero naturalibus tantum animi excellentissimi dotibus longoque philosophiæ usu & experientia alios longe superavit Socrates, sed & extraordinario & divino præsidio munitus, a veri & boni semita a dæmone quodam discedere semper prohibitus, &, quid faciendum sit fugiendumve monitus est, si vera sunt quæ de eo amici in literas retulerunt, & ex eorum ore omnes fere veteres scriptores acceperunt. Etsi enim, teste PLUTARCHO, [a] *cum larvis & fabulis, & superstitiosis dæmonio-*

Genius Socratis.

y) In *convivio p.* 891.

z) Ex hac descriptione dijudicandæ imagines Socratis, quæ passim occurrunt, apud CHIFLETIUM libello *de gemmis Socratem referentibus,* ANT. AUGUSTINUM, unde imaginem LAERTIO inseruit M. MEIBOMIUS, GRONOVIUM *T. II. Thes. Græc. tab. LXVI.* aliosque.

a) *De genio Socratis T. III. p. m.* 482.

niorum cultibus plenam a Pythagora atque Empedocle (rectius forte a Thalete & sequacibus, aërem plenum dæmoniorum statuentibus, nam Pythagoræ & Empedoclis philosophiam Socratem didicisse, ut Platonem, non constat) *philosophiam accepisset, eam adeo lymphaticam, ipse, uti ad rerum rectam intelligentiam, ita orationis quoque in veritate proponenda sobrietatem reduxit:* Dicebat tamen, numen sibi omnia significare, & quod refert XENOPHON, [b] *multis familiaribus denuntiabat, ut hæc facerent, omitterent illa, tanquam numine sibi ea prædicente. Quod si, qui parerent ei, sentiebant id sibi ex usu esse; alios, qui non paruissent, facti pœnitebat.* Addit laudatus scriptor: *Quis vero non fateatur, noluisse Socratem vel stolidum vel arrogantem apud eos videri, qui consuetudine ejus utebantur? utrumque videbatur certe in eum cadere, si denuntiabat, ea sibi divinitus indicari, & palam mentiebatur.* Paria tradunt PLATO, [c] & post eum alii, quorum narrationes contexuit erudito libello PLUTARCHUS, [d] & qui nostra ætate omnium prolixissime & doctissime in hoc argumento versatus est, B. GOTTFRIDUS OLEARIUS: [e] quos adire oportet eum, qui ex instituto de genio Socratis veterum & recentiorum opiniones nosse cupit: nobis enim in immensæ fere latitudinis campo angulos hos omnes historiæ philosophicæ tam curiose exquirere non licet: sed sufficit paucis & veterum & recentiorum opiniones collegisse, & nostram quoque, salvo meliora sentientium judicio apponere. Eo vero, si in summam colligantur, quæ veteres de Socratis genio referunt, redeunt: a pueris illum ei adfuisse, idque prædixisse, oraculum: accidisse ei hanc prærogativam θεία μοίρα, ut ait PLATO; exseruisse autem se hoc dæmonium in iis tantum rebus, ubi præsagio, non autem, ubi consilio opus erat, *lumenque tantum rebus obscuris, & quæ humana prudentia attingi nequeunt, accendisse*, ut ait PLUTARCHUS. [f] Unde in divinatione potius futurorum, quam in ratiocinationum determinationibus valuisse, colligendum est. Indicavisse vero dæmonium Socratis, non tantum ubi ipsi, sed etiam, ubi amicis aliquid cavendum esset: nam impulisse unquam Socratem, non legitur. Et hæc quidem amici Socratis, & post eum innumera veterum caterva, & imprimis Platonici in hoc argumento admodum ingeniosi. Tanta tamen obscuritate obsepta sunt omnia, ut non una inde enasceretur eruditis disceptatio, quid per illum Socratis genium intelligendum sit? Non defuere quidem inter Socraticos, qui de ea re certiores fieri cupientes, ipsum magistrum de hoc suo dæmonio interrogarent: verum non accepisse ab eo responsum, & incertitudo opinionis eorum, quid per illum genium intelligendum sit, prodit, & aperte testatur Simmias apud PLUTARCHUM, qui addit, nunquam se istam interrogationem repetere ausum. Illud tamen Socraticorum scripta legenti non

b) *Lib. I. p. 702.*
c) In *Eutyphrone T. I. p. 3.* & passim.
d) *loc. cit.*
e) Pec. diss. *de genio Socratis*, inserta STANLEII *Hist. phil. P. III. c. 6. p. 130. seqq.*
f) *loc. cit.*

non erit dubium, habuisse eos hunc genium pro media inter deos hominesque natura, sive spiritu aliquo, qui regendo [g] Socrati præfectus fuerit, & divinam virtutem divinationibus ostenderit, unde & Socratis Deum nonnunquam vocaverunt. [h] Notum enim est, tum ex iis, quæ de Græcorum vetustissimorum placitis supra dicta sunt, tum ex Thaletis & sequacium doctrina, hanc de spiritibus intermediis rebus hominum dirigendis præfectis opinionem ex Ægypto in Græciam descendisse, nec improbabile esse, Socratem ejusmodi medias naturas sive intelligentias statuisse. Accedit, in magna Græcia eandem philosophiam in scholis Pythagoræ & Empedoclis regnavisse, & inde tempore Socratis Græciæ quoque partibus iis, quas Attici incolebant, illatam esse. Quam cum sequerentur plerique Socratis discipuli, facile cogitari potest, quid de genio Socratis statuerint. De Platone certe in Ægyptiorum, & Italicorum scholis hanc philosophiam edocto ex iis dubitare non licet, ita sensisse, quæ de hoc dæmonio magistri passim scriptis suis inseruit. Et hunc quoque præceptorem ex recentioribus Platonicis tota fere sequitur philosophorum caterva, qui cum in describendis variis dæmonum generibus & classibus multum sibi sapere viderentur, ut ex iis videre est, quæ ingeniose de iis nugatur IAMBLICHUS, [i] in hoc Socratis genio invenisse se putant, non, quod pueri in faba, ut est in proverbio, ad stabiliendam sententiam suam; mediatores esse hos spiritus inter Deum hominesque, & catenam efficere: quam, mature inter Platonicos post C. N. opinionem fuse exposuit APULEIUS, [k] & qui huc fere inclinat, PLUTARCHUS, [l] licet varias de genio hoc opiniones malit σκεπτικῶς exponere, quam fixam sententiam sequi. Inter recentiores vero eadem vestigia pressit MARSILIUS FICINUS, diligens Alexandrinorum philosophorum sectator, qui copiose ex hujus scholæ mente de hoc genio disseruit. [m] Nec alienus ab ea opinione ANDREAS DACIERIUS, [n] qui hoc genii Socratici exemplum veritatis divinæ in scripturis sacris manifestatæ radium esse putat, eamque dogmatis sacri partem exhibere censet, quæ, hominibus angelos præsides & custodes dari, asserit. Non dubitat itaque angelum, eumque bonum fuisse, eo quod Socrates in tota vita sua pietatem, temperantiam atque justitiam fuerit sectatus, quod meliorem semper partem fuerit secutus, quod vitiis bellum indixerit, & emendandis hominum animis totam vitam suam impenderit. Fuerunt tamen inter veteris ecclesiæ doctores nonnulli, qui, cum ipsi quoque angelum fuisse, spiritumve medium hunc dæmonem statuerent, ex malorum classe fuisse, crede-

g) Spiritus ejusmodi paredros vocat TERTULLIANUS *de anima c. 28.* & IUSTINUS MARTYR. *Apol. II. p. 65.* MINUCIUS FELIX *in Octavio. c. XXVI. 8. Socratem ad nutum & arbitrium adsidentis sibi dæmonis vel declinasse negotia vel petiisse.* Posterius tacent Socratici.

h) Conf. FICINUS *ad* PLOTIN. *Enn. IV. l. II. p. 278.* OLEARIUS *l. c. p. 132.*

i) *De mysteriis Aegyptior. l. I.*

k) *De genio Socratis.*

l) *loc. cit.*

m) *Comm. ad.* PLATONIS *Apologiam Socratis p. m. 317.*

n) In *argumento* præfixo vers. Gall. *Apologiæ Socratis* a PLATONE scriptæ.

crederent, qui Socrati πάρεδρος fuerit. Ita enim TERTVLLIANVS [o] *pessimum pædagogum* vocat, & MINVTIVS FELIX, [p] *spiritum insincerum, vagum a cœlesti vigore, terrenis cupiditatibus degravatum;* cujus sententiam & verba retinuit CYPRIANVS. [q] Idem placuit LACTANTIO [r] & AVGVSTINO. [s] Id quod tamen improbat vitæ Socratis enarrator Gallus CARPENTARIVS, qui in hanc sententiam non facile quempiam pervenire posse putat, si morum probitatem, & divinam philosophiam, quam Græciæ intulit, consideraverit. Nec hoc admittere potuerunt, ex patrum ecclesiæ numero illi, qui Socratem μετὰ λόγου vixisse, sicque æternam perniciem evitavisse statuerunt; unde a bono angelo ejusmodi doctrinas proficisci debuisse, necessario fluit, quas æternæ rationis per filium DEI patefactæ scintillas fuisse illi crediderunt. In alia omnia tamen ivit virorum quorundam maxime recentiorum sententia, qui ipsam animam Socratis ejusque ἡγεμονικὸν sive partem nobiliorem, rationem, maximo virtutis suæ gradu excitatam intelligendam esse statuit; quo tendunt VAYERIVS, [t] RICH. SIMONIVS, [u] SOVERAINIVS, [x] CARPENTARIVS, [y] PETR. CHAVVINVS [z] aliique. [a] Nec hodie demum enata est hæc sententia, sed a PLVTARCHO jam proposita, [b] quemadmodum etiam fuerunt, qui mentis divinæ particulam in anima Socratis residentem per istum genium intelligi censuerunt. [c] Neutri sententiæ suæ rationes desunt, quas tamen enarrare, angustia loci & limitum, quibus circumscribimur, prohibet, eleganter vero eas enarravit præstantissimus OLEARIVS, qui plura sitienti affatim dabit, quæ hauriat. Nos instituti memores, quæ omnes has opiniones, premant difficultates, paucis enarrabimus. Et quod ad eam quidem sententiam attinet, quæ peculiarem aliquem spiritum mediæ inter Deum & homines naturæ Socrati adsedisse statuit, objici illi non sine ratione potest, Socratem, tametsi ejusmodi naturas dari non negaverit, ad eorum tamen operationes non respexisse, sed liberasse potius, prout ex PLVTARCHO supra diximus, philosophiam a superstitione & lymphatis his opinionibus. Cum itaque philosophiam e cœlo in terram, ut ait CICERO, deduxisset, id est, missis principiis supernaturalibus, ad humana & animo insita principia cuncta redegisset, credi non potest, virum tantæ sapientiæ, in actionibus suis aliud principium sibi arrogasse. Accedit, quod illi monent, quibus alia opinio placet, ortam videri totam fabulam ex male intellecto sermone veterum philosophorum, quibus dæmon & ratio, in summa ἀκμῇ posita, idem sunt, non negantibus id ipsis Platonicis. [d] Socratem itaque, de vi quadam divina animi sive rationis metaphorice loquentem, disci-

o) *De anima c. I.*
p) *loc. cit.*
q) *De idolor. vanit. p. 13. seq.* ed. Oxon.
r) *Lib. II. c. 15.*
s) *De C. D. l. VIII. c. 14.*
t) *T. III. Opp.*
u) *Hist. cr. V. T. l. I. c. 14. p. 85.*
x) *Platonisme devoile P. II. c. 6. p. 56.*
y) *In vita Socratis.*
z) *De religione naturali c. XIV. p. 160. seqq.*
a) *Reflexions historiques & morales p. 666. Hist. crit. de la philosophie T. II. p. 122. seqq.* NAVDAEVS *Apolog. mag. accusatorum c. XIII. p. 219.*
b) *loc. cit.*
c) Conf. OLEARIVS *p. 157.*
d) Vid. FICINVS *l. c.* conf. NAVDAEVS *Apolog. mag. accusat. c. XIII. p. m. 217. seqq.*

discipulos Pythagoricis & hujus generis aliis opinionibus de spiritibus occupatos, de media quadam natura spirituali intellexisse. Nec tuto satis, quod tamen quam maxime urget OLEARIVS, ad Socraticorum fidem & relationem recurrendum esse, admodum verisimile est; eorum enim circumstantiæ tales fuere, ut nec satis potuerint, nec satis voluerint, veritatem hac in re prodere. De Platone opus non est, ut id probemus, cujus fidem in Socratica historia supra jam haud levibus rationibus inducti rejecimus; Xenophontem, etsi alias probatæ fidei scriptorem, eum reliquis Socraticis discipulis eximere, suo modo non licet. Vnius enim Socratis asserto tota eorum nititur relatio, reliqua quæ narrant, effectus potius sunt, quam indicia dirigentis genii, de quorum causa quæritur, quique inter argumenta probantia vitioso circulo misceri non debent. Ipsum vero Socratem nunquam explicuisse discipulis, quis ille dæmon suus esset, nec ausum quoque quemquam, eum hac de re interrogare, supra ex Plutarcho audivimus. Qui quæso potuerunt itaque Socratici de dæmone Socratis testimonium rectum & sufficiens dicere, quem ignoraverunt, quis sit, ater, an albus? Suspectos vero esse, quod noluerint etiam, ubi potuissent, rectam ea de re sententiam dicere, inde verisimiliter conjicitur, quod in apologiis maxime, hanc traditionem urserint, postquam, quod refert PLATO, [e] Melitus in accusationis libello hoc dæmonium ἐπικωμῳδῶν instituisset. Cum enim ex eo Socratis impietas probaretur, quod aliena numina introducere & obtrudere Atheniensibus vellet, incumbebat omnino defensoribus ejus, ut probarent, numen illud verum fuisse, & ex eodem genere, ac sunt illi spiritus, quorum auxilio divinationes fiunt, id quod XENOPHON [f] in limine ὑπομνημονευμάτων vehementer urget, ostensurus, eadem de Diis præceptorem docuisse, quæ religio publica injungit. Quibus omnibus addendum est, adeo inter se dissensisse ipsos Socraticos de hoc præceptoris dæmone, quod ex diversis opinionibus eorum, quas narrat PLVTARCHVS videre est, [g] ut palpari inde queat, eos ipsos nescivisse, quid de isto genio statuendum sit. Cadente ita Socraticorum fide, apud quos admiratio tanti magistri facile rem in se mirabilem, insignem in modum augere, & augustiorem ita facere potuit, id quod in ejusmodi rebus sæpissime factum esse, tota loquitur philosophica historia; reliqua quæ superstruuntur, testimonia, facile nutant. Quod si vero supponamus, quod Socratici & Platonici contendunt, fuisse mediæ naturæ spiritum aliquem; difficile & ambiguum prorsus dictu, bonus, an malus fuerit? Quod si enim bonum genium ei adstitisse credamus, non tantum indignum puro & sancto genio videtur, de rebus ludicris, levibusque etiam amicorum monere; quale fuit illud, quod Theocritus apud PLVTARCHVM [h] se præsente factum esse, dicit, ut Socratem cum comitibus, per alium, quam instituerat, vicum ire juberet, ne a porcorum grege comma-

 cula-

e) In apologia.

f) p. 708.

g) Conf. NAVDAEVS in Apolog. magiæ accusatorum c. XIII. p. 218.

h) loc. cit.

cularentur, quod negligentibus hoc monitum accidit; sed & concipi non potest, bonum genium tantum virum, cui ad excitandam ex idololatriæ & vitiorum somno Græciam datum esse, ejus patroni statuunt, passum fuisse, ut palam sacrificaret, sæpe quidem domi suæ; sæpe communibus in aris totius civitatis, ut testatur XENOPHON.[i] Ita enim nefandam superstitionem & idololatriam juvisset, bonus ille genius. Nec verisimile ullo modo est, angelum tutelarem, sive, ut philosophorum sermone utamur, dæmonem πάρεδρον, qui toties salutem Socratis curasse dicitur, eum in ultimo vitæ periculo deseruisse, commissæque tutelæ immemorem, eum de instanti fato ne verbo quidem vel signo monuisse: id quod tamen non factum esse Socratici non negant. Malum vero genium fuisse, quis dixerit; qui novit non rectam tantum virtutis viam calcasse Socratem, sed & ad emendandos a vitiorum squalore animos eum vehementer incitatum genium confirmasse, & impedimenta removisse. Ita enim malus ille genius propria vineta cæcidisset. Alias rationes, quæ hanc opinionem veri similitudine spoliant, quia prolixis nobis esse non licet, præterimus. Nec tamen alteram quoque sententiam, quæ per genium illum τὸ ἡγεμονικὸν τῆς ψυχῆς, summumque acumen rationis intelligit, minoribus difficultatibus, quam priorem premi, diffitemur. Ea enim si admittenda est, tota corruit fides universæ scholæ Socraticæ, quæ non de rationis usu excellenti, sed de singulari numine semper intellexit, & ejusmodi historias narravit, quæ cum omni naturalis rationis acumine & ἀγχινοίᾳ, tamen accidisse non potuerunt. Quale illud fuit, cum Socrates in fuga ad bivium venisset, & comites dextrorsum instituerent, ille sinistram viam, monitus a dæmone eligeret, sicque hostium manus evaderet, in quas inciderunt, qui eum, moniti ab illo, sequi noluerunt. Alia sunt, quæ veteres narrant præsagæ virtutis in hoc dæmone specimina, quæ nulla ratione prædici ex conjectura etiam acutissimi hominis possunt. Ipse quoque Socrates inter ea distinguebat, quæ homines ratione & doctrina possent consequi, & ex suo arbitratu eligere, & inter illa, quæ eventum respiciunt, quæque Deos sibi, ajebat, reservare, quorum nihil non hominibus obscurum sit: id quod XENOPHON[k] luculenter & prolixe prosequitur, tandemque adjicit: *Dixisse Socratem, furere illos, qui per divinationem explorarent ea, quæ hominibus discendo dijudicandi potestas divinitus esset concessa.* Vnde, si hæc vera sunt & ab ipso profecta, ut testatur XENOPHON, gravis scriptor, cogitari non potest, Socratem genii sui divinationem ad animi judicium vel naturale aliquod præsagium retulisse: Alia quæ contra Carpentarium urget OLEARIVS, prætermittimus, apud ipsum legenda. In tanta itaque rei obscuritate & difficultatum ex utraque parte ancipiti & gravi numero, certi quid definire tantum non impossibile est: nec ferendum ægre est, si cauti & ad regulas fidei historicæ attenti lectores historiæ Socraticæ, judicium prorsus suspendant, & hoc unum pronuntient: non liquere. Certe, si

i) *loc. cit.*

k) *loc. cit. p. 710.*

ſi ulla hiſtoriæ veteris particula eſt, quæ, quam incerta veterum facta & fata ſint, quamque dubiam vetus hiſtoria legentibus ſe offerat, demonſtrat, hoc de genio Socratis argumentum eſt, unde quam neceſſarius ſit Pyrrhoniſmus hiſtoricus, ſobria ratione inſtitutus, quilibet, nemine monente, intelligit. Vnum hoc certum ſatis putamus eſſe, Socratem, præter naturalem mentis perſpicacitatem, uſu & experientia multorum annorum auctam, gaviſum fuiſſe facultate aliqua præſentiente & divinante, quam genium ſuum vocavit, quamque pro ſpiritu mediæ naturæ habuere ejus diſcipuli. Nam licet libenter concedamus, caute audiendos eſſe, qui de ejusmodi extraordinariis animi facultatibus, ſibi conceſſis multa garriunt, nec facile fidem adhibendam iis, qui peculiares ſibi genios adſiſtere jactarunt, id quod de Cardano ſuo loco monebimus: obſtat tamen Socratis ſinceritas & in conſuetudine cum amicis obſervata ſemper ſimplicitas, quo minus eum τερατολογῆσαι, eaque extraordinaria & ſupra naturam ſurgentia ſibi arrogaſſe credamus, quæ natura & uſu ipſi contigerunt. Totam vero de hoc Socratis genio narrationem inter figmenta ſeculi illius referre, ex noſtro judicio nimis temerarium eſt, omnemque prorſus fidem hiſtoriæ veteris convellere aptum. Vnde malumus ἐπέχειν, quam vel ex una vel altera parte audacius conjiciendo veritatis & veriſimilitudinis transmigrare limites: rati & hoc in veteri hiſtoria prodeſſe, ut noſcamus, quæ ſciri nequeant.

Mors Socratis.

§. X. Pergendum vero ad reliqua fata Socratis enarranda, quæ violentam tandem ei mortem concitarunt. Cujus rei hiſtoria hæc eſt. Erant tum temporis Athenis Sophiſtæ, magiſtri dicendi, quales Leontinus Gorgias, Thraſymachus, Protagoras Abderites, Prodicus Cejus, Hippias Eleus aliique,[l] qui in eo potiſſimum artem conſiſtere arrogantibus verbis jactabant, quemadmodum cauſa inferior, dicendo ſuperior evadere poſſet; id quod, docente CICERONE[m] ſententiarum magis concinnitate argutoque & circumſcripto verborum ambitu, quam eorum pondere efficere tentabant. Hinc homines vani, ambitioſi, avari, quique ſoli ſibi ſapere videbantur, & omnium diſciplinarum cognitionem ſibi arrogabant, non tantum hanc in utramque partem de quavis re propoſita invictis argumentis diſputandi artem publice exercebant, ſed & magnificis eam promiſſis nobilem juventutem brevi tempore ſe docturos pollicebantur.[n] Quæ eo ardentius ad hos nugatores deproperabat, quod ita ſe utiliſſimam rationem diſcere poſſe ſperaret, populum in ſuas partes trahendi, & ex civium, ad quos loquendum erat, judicio, & calculo ſummam rerum ad ſe trahendi, vel etiam, in poteſtate ſemel acquiſita, flexo populi per iſtam eloquentiam, obſequio ſe confirmandi. Hinc tantus diſcipulorum nobiliſſimorum numerus, quos magno minervali ſtatuto docebant: Ideo conſtituta magna ſala-

 ria

l) Eorum vitas deſcripſit PHILOSTRATVS de *vitis Sophiſt. l. I. ſect. II. p. 492. ſeqq.*

m) *De oratore c. 12.*

n) Conf. G. NIC. KRIEGK. V. C. Iuculenta & erudita diſſ. *de eloquentia Sophiſtarum Ien. 1702.*

ria, honorum titulis ornati summis, coronis atque statuis ornati, legationibus & magistratibus adhibiti, victu publico sustentati, & tantum non omne honoris genus in eos collatum. [o] Gravia hæc fuisse, uti viris, qui sincerum patriæque amans pectus servabant, omnibus, ita imprimis Socrati inanes vocum strepitus & litigiosam eruditionem perhorrescenti, & a solida scientia, veraque salutis patriæ ratione sic avocari nobilem juventutem, quæ valedicendo omni alii commercio, eos solos sequebatur, dolenti; [p] animus magni viri rectus & patriæ studiosus innuit, & PLATO atque XENOPHON testatur. [q] Vt igitur magno & pernicioso errore juventutem liberaret, quæstionibus eos more suo vexabat, & quam parum solidæ eruditionis iis subesset, demonstrabat, vanos esse verborum ostentatores, ignorantes eorum, quæ profiterentur, publicis speciminibus comprobabat, sicque, probata ejus ab Atheniensibus sententia, juventutem a noxio Sophistarum studio ad sobriam eruditionis & sapientiæ faciem revocabat. Quæ contentio Atheniensibus saluti cessit, Socrati exitio. Cum enim fama, existimatione & lucro deteriores fierent, magna horum hominum invidia & odium in Socratem exarsit; quæ eo gravius ei cecidere, quo magis vir optimus, justique ac recti studiosissimus in perditissimo reipublicæ statu inimicos nactus erat potentes & summos, quos maximo semper animo contemserat. Inde factum, ut omnes in ejus perniciem quasi conjurarent, nec occasionem ullam prætermitterent, qua Socratem vel injuria afficere, vel in suspicionem facinorum & impietatis adducere possent. Ita flagrantibus odio animis accessit aliud, quod fatum Socratis tandem maturabat. Anytus nempe professione rhetor, sed qui privatim coriariam mercaturam exercebat, indeque ditescebat, filios duos Socrati in disciplinam tradiderat, [r] putans fore, ut divitias & honores exiguo tempore ex causis dicendis sibi possent comparare. Quæ spes cum eum falleret, offensus pueros a Socrate abductos operæ coriariæ addixit. Id quod ægre ferens Socrates, salutis juvenum cupidus, Anytum ideo subinde reprehendebat, quod indignæ operæ filios adhibuisset, eosque ex coriis sic sibi victum quærere docuisset, non ex sapientia. Vehementer hac re commotus Anytus, nihil intermittebat, quo illud ulcisceretur opprobrium. Quia vero Athenienses metuebat, apud quos magna tunc erat existimatio atque nomen Socratis, quod Sophistas probe depexos dabat, tentaturus, quo animo accusationem essent laturi, quoque simul contra amicos Socratis ejusque innocentiam & gloriam tutum se & immunem redderet, cum Melito, juvene rhetore, qui ad quamcumque rem drachma posset impelli, jungebat consilia: [s] Hi Aristophanem poëtam comicum, qui risum apte movere norat,

o) Legenda quæ copiose & doctissime more suo de hac re affert S. Rev. IO. GE. WALCHIVS, in diatribe, *de præmiis veterum sophistarum, rhetorum atque philosophorum*, quæ extat, secundo loco, *dissert.* sive *Parergor, Academ. p. 104. sqq.* conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. I. §. 12. Otium Vindel. Mel. III. p. 212.*

p) CICERO *Brut. c. 8.* LIBANIVS *in Apol. Soc. T. I. p. 642.*

q) *ll. cc.*

r) XENOPHON. *Apolog. p. 707.* ubi etiam mala Anyti educatio filiorum notatur.

s) Prolixe hæc narrat AELIANVS *Var. hist. l. II.*

rat, excitant, ut in comœdia Socratem iis, quæ plerique de eo ficta norant, malis incesseret: esse nugatorem, & dicendo efficere, ut malæ causæ bonæ videantur; introducere novos & insitatos dæmonas, quum neque nosset interim, neque reverenter haberet, Deos: atque hæc etiam ipsa in eos, qui ejus opera uterentur, transfundere, eosque in falsam opinionem deducere. Aristophanes, arrepto argumento, strenue risum interposuit, & in comœdia, cui: NUBES, titulus, quæque hodie inter ejus dramata legitur, Socratem salse perstrinxit. Quam insolentiam primum Athenienses stupentes, deinde, ut erant ad invidiam proclives & ad obtrectandum proni, illas nubes libentissime audiverunt, & actorem, qui Socratis personam gerebat, maximo plausu sunt persecuti. Socrates vero, etsi comicos non magni pendebat, sed contemnebat, tanquam homines mordaces, injuriosos & sani nihil dicentes (quod ipsos male habuit) & idcirco etiam raro in theatrum veniebat, [t] tunc tamen, sciens ipsum derisum iri, in comœdiam venerat, sedebatque in opportuno loco theatri: & quoniam tum Bacchanaliorum festum celebrabatur, magna peregrinorum copia spectandi causa confluxerat. Quum ergo in scena jactaretur Socrates, & crebro nominaretur, peregrini de eo, qui traduceretur, percontantes, susurrum excitarunt. Quod cum animadvertisset Socrates, ad tollendam dubitationem ex animis peregrinorum surrexit, ut stans per totum drama cerneretur. Quam animi constantiam cum nonnemo præsentium obstupesceret, roganti: annon moleste ferret? respondit: nequaquam; nam in hoc theatro velut in convivio magno oblectandis pluribus inservio. [u] Eadem ratione Amipsiam quoque alium comicum, eum traduxisse, LAERTIUS [x] auctor est. Sparsis ita obtrectationum seminibus, clandestinis insidiis Socratem impetebat Anytus, donec postremum opportunitatem nactus, efficeret, ut apud Senatum accusationem institueret, & Socratem deferret Melitus, quod præter jus & æquum Deos, quos civitas esse censuit, ipse non censeret, novaque Deorum numina introduceret atque juventutem corrumperet, morte ita plectendus. [y] Hoc libello, intercedente jurejurando oblato, Critias vas ejus sistendi factus est. Anytus vero clanculum ad eum misit, precatus, ne in posterum coriariæ abs se exercitæ mentionem facere vellet, quo pacto se quoque actioni vicissim renunciaturum. Id quod tamen Socrates renuit, fassus, se veritatem, quoad viveret, non dissimulaturum, nec aliter locuturum, quam officii ratio postulet. [z] Tempus vero omne ab accusatione usque ad judicium philosophando consumsit, & de quavis alia re potius, quam de sua disseruit, & mirante id Hermogene, familiari ejus, quod defensionem non meditetur? respondit: quod nihil unquam in vita

l. II. c. 13. quem sequimur. Conferendi vero PLATO in *Eutyphrone T. I. p. 2.* LIBAN. *l. c. p. 644.* Latius omnia persequitur STANLEIUS *l. c. c. 9. p. 166. seqq.*

t) Euripidem tamen cum novis tragicis certantem propter eruditionem & elegantiam semper audivit AELIAN. *l. c.*

u) PLUT. *de puer. ed.* AELIAN. *l. c. & l. V. c. 8.*

x) *Lib. II. §. 28.*

y) Hanc libelli summam habes apud LAERT. *l. II. §. 40.*

z) PLATO in *Apologia p. 19.* LIBAN. *l. c. pag. 644.*

vita fecerit iniqui; numen etiam in eo ſibi adverſari dixit. [a] Quin [illegible] amicorum, & inter eos Lyſiæ oratoris diſertiſſimi orationes [illegible] ſcriptas adhibere voluit, faſſus, ſibi non viriles & fortes, licet [illegible] videri. [b] Cum judicii dies adeſſet, orationes adverſus eum habuerunt Melitus puerilem atque jejunam, Anytus prolixam & invidioſam, Lyco arte oratoria comtam: in quibus accuſaverunt Socratem, contemſiſſe ſuffragia per fabas; eſſe ex Critiæ & Alcibiadis neceſſariis, quorum ille oligarchiam, hic tyrannidem affectaret; impuliſſe diſcipulos, ut parentum detrectarent obſequium; effeciſſe, ut reliquis cognatis omnibus parum honoris exhiberent: corrupiſſe poëtarum loca, & quæ his erant ſimilia. [c] Ad quæ Socrates nihil præmeditatus acerrime & riſu ſubamaro reſpondit, pietatem erga Deos probavit, dæmonium ſuum nihil impii habere demonſtravit, & neminem a ſe ex religioſo impium, vel ex modeſto petulantem, vel ex frugali prodigum, vel ex laborum tolerante mollem vel alias deteriorem factum eſſe, ad publicum teſtimonium provocavit. [d] Quam apologiam tanta judicum invidia ſecuta eſt, ut non tantum Platonem apologiam pro Socrate exordientem interpellarent, & deſcendere e ſuggeſtu juberent, [e] ſed etiam CCXXCI. ſententiis damnarent; cumque more Athenienſium pœnæ æſtimatio fieret, [f] Socrates vero & amicos quidquam pro ſe conferre non pateretur, & ſe potius ampliſſimis honoribus & præmiis dignum pronunciaret, eo reſponſo ita judices exarſerunt, ut adjectis XXC. ſuffragiis aliis, capitis eum damnarent. [g] Sententia lata a riſu ſe haud continuit, & quam parum ea re commoveretur, licet injuſtiſſime eſſet damnatus, nec convictus eorum, ob quæ illi ipſum accuſaverant, publice demonſtravit. Tum magno animo & vultu [h] carcerem intravit & ab XI. viris vinctus, XXX. diebus poſt latam ſententiam ibi fuit, quoniam reditus navis prius expectanda erat, quod quotannis Delum cum muneribus mittere ſolebant Athenienſes, ex voto Theſei, [i] intra quod tempus neminem publico decreto capite mulctari fas erat. Tempus hoc amici, eum frequentiſſime convenientes & cum eo more ſuo diſputantes conſumſerunt, ſollicitantibus nonnullis ut vel elabi conaretur, vel vi abduci ſe pateretur: quod utrumque tamen renuit, ridendo interrogans; an locum extra Atticam noſſent, quo mors non penetraret? [k] immo adventum navis nuntiatum cum gaudio excepit, fruſtra alia ſuadente Critone: [l] quoniam per-
[illegible] ſvaſum

a) XENOPH. *Apol.* p. 701. *Mem.* l. IV. p. 816.

b) CICERO *de Orat.* l. I. c. 54. LAERT. l. I. ſ. 41.

c) Conf. de objectis Socrati criminibus NAUDAEUS l. c. CLERICUS *Sylv. phil.* l. c. MORNAEUS *de ver. R. C.* c. XXXIII.

d) Exhibet hanc Socratis orationem XENOPHON p. 713. verum eum argumentum tantum, non verba ejus retuliſſe, ex eo patet, quia diu poſt mortem hanc apologiam edidit. Nec veriſimile, Socratem, tantæ modeſtiæ virum, tanta jactantia & inſolentia animi ſe extuliſſe. Alias apologias Socratis ab oratoribus concinnatas enarrat FABRIC. *Biblioth. Græc.* vol. II. pag. 7. 8. n. 11.

e) LAERT. l. II. ſ. 41.

f) CICERO *de orat.* l. I. c. 54. illuſtr. POTTERUS *Archæol. Græc.* l. I. c. 21. p. 104.

g) XENOPH. l. c. LAERT. l. II. ſ. 42.

h) SENECA *Conſol. ad Helv.* c. XIV.

i) De hoc Athenienſium feſto Ambarvalia ſingulis annis in Delo inſula celebrantium ejusque occaſione & modo vid. POTTERUS l. c. l. II. c. 9. p. 284. ſeqq.

k) PLATO, XENOPHON ll. cc.

l) PLATO in *Critone* p. 43.

ſuaſum habebat, Deum hoc modo præire & iter commonſtrare. Appropinquante itaque fatali luce, & Xantippe cum infante, & amici ei adfuerunt, quos ut non minus quam ſemet, ad inſignem hanc mutationem & quam ſperabat immortalitatem feliciſſimam præpararet, elegantiſſimum cum iis colloquium habuit, cujus ſummam nobis PLATO in *Phædone* exhibuit, quoque potiſſimum de immortalitate animæ & futuræ vitæ ſpe egregie diſſeruit, unde magna ſemper ejus fuit exiſtimatio: [m] licet negandum non ſit, non tam firmam certamque Socratis ſpem fuiſſe, ut omnem oppoſiti formidinem ejecerit.[n] Tum commendata ſui & virtutis cura, valedicens uxoribus & liberis, exhibitum venenum, Deos precatus, ut iſta transmigratio felix fauſtaque eſſet, pacato animo, nihil tremens, nec vultu nec colore mutato, bibit, & lachrymantes amicos bono animo eſſe juſſit, & obrigentibus tandem præcordiis magnam animam efflavit, anno ætatis LXX. quem abſolverat, Ol. XCIV. 1.[o]

Honores extincto Socrati exhibiti.

§. XI. Aegerrime tulerunt hanc magiſtri optimi mortem amici, ita ut juſta ipſi cum lacrymis perſolverent, quamvis id ſibi diſplicere fuerit teſtatus. In quo funebri apparatu Iſocrates immodico dolore victus pullatus inceſſit.[p] Defuncti hoc officio cum tyrannorum metuerent ſævitiam, clanculum ex urbe dilapſi in diverſas partes abierunt, plerique Megaram ad Euclidem diſceſſerunt, a quo benigne ſuſcepti ſunt.[q] Pervulgatam vero de Socratis violenta morte famam per Græciam, dici vix poteſt, quanta indignatio bonorum omnium ſecuta ſit, deplorantibus cunctis, eum ab Athenienſibus e vivis ſublatum, cujus videndi & audiendi cauſa ipſi filios ſuos Athenas ablegaſſent.[r] Et Athenienſes quoque ipſos mature gravis actionis præpoſteræ pœnitentia ſubiit, qui indignationem & pudorem non ferentes, iram in Socratis inimicos converterunt, quos tanquam extreme malos ita Athenienſibus in odio fuiſſe, tradit PLUTARCHUS,[s] ut neque ignem eis accenderent, neque interrogantibus reſponderent, neque in balneo aqua uterentur eadem, ſed qua illi laviſſent, eam tanquam pollutam a miniſtris juberent effundi donec impatientia odii ſuffocarentur. Melitus vero damnatus capitisque affectus ſupplicio fuit, Anytus, lepido Antiſthenis invento[ſſ] civitate ejectus, Heracleam abiit, ibique ſimili ratione expulſus, vel, ut alii volunt, lapidibus necatus eſt.[t] Et ut pœnitentiam uberius declararent Athenienſes, amicos Socratis exules in patriam revocarunt, & con-

m) CICERO *de nat. Deor. l. III. c. 33.* nunquam ſe ſine lachrymis hunc dialogum legere fatetur, eo vero lecto Cleombrotus de muro ſe præcipitavit, celebrato apud veteres facinore. Cato vero antequam mortem ſibi conſciſceret, lecto noctu prius Phædone animum communivit. Vid. FLORUS *l. IV. c. 2.* & viri docti *ad h. l.* Qui vero errores in hac animi immortalitate notentur a viris eruditis, indicat FABRICIUS *Bibl. Gr. Vol. II. p. 10.* nutaſſe in ſpe immortalitatis, ipſe prodit.

n) Vid. diſſ. noſtram *de ſecta Elpiſt. Miſc. Ber. T. V. art. ult.*

o) Roborat hoc tempus *contra* L. ALLATIUM *de Script. Socr. p. 113. ſeq.* STANLEIUS *c. XI. p. 174. 175.*

p) PLUTARCH. *vita Iſocratis p. 1033.* ed. Wolf.

q) LIBANIUS *l. c. p. 686.*

r) Ibid. SUIDAS in *Socrate l. c.*

s) *De invidia & odio.*

ſſ) LAERT. *l. II. ſ. 43.* DIODOR. *l. XIV. p. 266.*

t) IDEM *l. VI. ſ. 10.*

conventus agendi libertatem eis permiserunt, gymnasia & palæstras clauserunt, statuam Socrati ex ære in Pompeo posuerunt: [u] & ne invidia sequeretur major, decretum publicarunt, ne quis Socratis publice vel in theatro mentionem faceret, ut ita facti indignissimi oblivio induceretur. Et non pestem tantum, quæ paulo post secuta est, omnes pœnam esse Socratis injusta nece sublati fatebantur, sed & res Atheniensium, quod opportune observat EVNAPIVS, [v] ab eo tempore semper deteriores factæ, multis magnisque rempublicam calamitatibus involverunt, urbis flore indies magis marcescente.

Scripta Socratis an extiterint?

§. XII. Extiteritne unquam aliquid Socraticorum scriptorum, veteres dissentiunt. Et nihil quidem unquam literis exarasse, multi veterum testantur, inter quos legi merentur CICERO, [w] PLVTARCHVS, [x] ARISTIDES, DIO CHRYSOSTOMVS, [y] LAERTIVS, [z] PSEVDO-ORIGENES, [a] AVGVSTINVS: [b] præcipue Plutarchi locus notabilis est, eos enim philosophos enumerat, qui scriptis non inclaruerunt. Ita vero: *neque etiam Pythagoras scripsit quicquam, neque Socrates, neque Arcesilaus, neque Carneades, qui spectatissimi inter philosophos fuerunt.* Alii vero varia ei scripta tribuunt. *Pæanis* enim in *Apollinem* meminit PLATO in *Phædone* & THEMISTIVS [c] atque SVIDAS; [d] quorum primus eodem loco testatur, Socratem *Aesopi fabulas*, quoque a dæmone ad scribendum carmen excitatum *versibus* complexum fuisse, quas memoria repetere potuerit. [e] Sunt & alia, quæ passim Socrati tribuuntur, recensita immensæ lectionis viro IO. ALB. FABRICIO, [f] in quibus tamen nomen corruptum esse facili negotio perspici potest. [ff] Adjiciunt his, qui pro Socratis scriptis pugnant, Aeschinem Socraticum in suspicione fuisse, quod dialogos, qui revera Socratis essent, a Xantippe acceperit, & pro suis ediderit: [g] quemadmodum & Euripidem in scribendis comœdiis a Socrate adjutum jactabant ejus temporis Comici. [h] Denique, Platonem scripta sua pro Socraticis venditasse, notius est, quam ut prolixe probari opus habeat. Quibus potissimum argumentis usus LEO ALLATIVS septem epistolas Socratis, cum XXVIII. Socraticorum, genuinas esse, evincere voluit, cum illas superiori seculo ederet. [i] Quod si vero circumstantias omnes rite ponderamus, suspecta sunt omnia, quæ pro Socraticis scriptis afferuntur. Et Pæana quidem in Apollinem olim jam Socrati abjudicasse Dionysodorum, testatur LAERTIVS, [k] nec Platonis in historia Socratis fides tanta est, ut ea sola Socrati vindicari queat, qui

u) LAERT. *l. II. §. 43. 44. Otium Vindel. Mel. III. p. 260. seqq.* ubi etiam de Pompeo.
v) In *Aedesio p. 37.*
w) *De Orat. l. III.*
x) *De fortuna Alexandri.*
y) *Diss. LIV.*
z) *l. I. §. 16.*
a) *p. 279.*
b) *De Cons. Evangelist. l. I. c. 7.*
c) *Or. XIV.*
d) In ὕμνον.
e) Conf. LAERT. *l. II. §. 42.*
f) *Bibl. Græc. Vol. I. p. 783.*
ff) Encomium Grylli apud LAERT. *l. II. §. 55.* ubi pro, Socrates legendum Naucrates; ἐπιτάφιος apud ARISTOT. *Rhet. l. III. c. 14.* ubi Isocrates legendum, pro, Socrates.
g) Vid. Comm. ad LAERT. *l. II. §. 60.* ALLATIVS *de scriptis Socratis p. 103. 108.*
h) LAERT. *l. II. §. 28. 42.*
i) *Paris. 1637. 4. Gr. Lat.* cum *notis suis.*
k) *l. c. §. 42.*

qui hæc commentus esse videtur, ut impietatis opprobrium magistro objectum eo melius dilueret; Socratem vero ad poeticen ineptum fere fuisse haud uno loco innuit ipse PLATO. Idem de Aesopiis fabulis judicium esto. Quamvis concedi facile possit, Socratem tale quippiam tentasse, invita forte Minerva; [l] nam hæc parva auctorem nondum constituunt. Aeschini vero sua relinquenda esse, leve admodum & inane suspicionis fundamentum prodit. Nec quæ Euripidi objecta sunt aliter habenda, quam invidorum obtrectationes, cum ipse sibi Euripides suffecerit, quem tamen, prout familiari erat consuetudine Socrati junctus, hujus interdum consilio fuisse usum vero non est prorsus absimile. [ll] Platonis vero dialogos Socratis opus esse, mirum est, placere potuisse ALLATIO viro acuto, nisi eum duo PLATONIS [m] loca seduxissent, quæ innuere videntur, dialogos Platonis, non ejus esse, sed Socratis. Verum & ista Platonis loca non aliud dicunt, nisi summam & doctrinam dialogorum suorum non suæ esse inventionis, sed Socratis; notumque, Platonem in supponendis magistro scriptis suis fuisse admodum sedulum, & ideo a præceptore reprehensum. Cum etiam Plato doctrinam & tradendi methodum Socrati usurpatam sequutus fuisse videri voluerit, ratio luculenter patet, cur veteres quidam Platonis dialogos Σωκρατικὰς λόγους vocitaverint: totque sunt in his dialogis aliena a Socratis mente & sermone vestigia, ut mirum videri queat, ineptam opinionem docto viro arrisisse. [n] Quod vero ad epistolas attinet, earum auctoritas vel ex solo veterum silentio, si unicum LIBANIUM [o] excipias, convelli potest: ignoraverunt enim eas & Plato & Xenophon, & Socratici alii, nec Plutarchus, nec Maximus Tyrius, vel alius quispiam earum meminit, qui, occasione incitante, sæpius id facere debuissent, si eas vidissent, vel e spuriarum numero non esse judicassent. Et mediocriter exercitatum in dicendi genere veterum sophistico lectorem requirit, ut ex affectata elegantia & tumore, simplicitati Socratis in dicendo e diametro contrario earum νοθεία demonstretur, & declamatoria scribendi ratio scholam prodat, ex qua prodierunt. Nec historica epistolarum illarum fides satis tuta est, quam palpabiles anachronismi elevant, [p] & alia, quæ historiæ Socraticæ repugnant, [q] evertunt. Ex quibus omnibus, nihil, quod ad Socratem referri queat, hodie superesse, recte & satis certo indicio colligimus.

§. XIII. Non potuisse non a tanto philosopho, sapientiam tradi optimam, quilibet fatebitur, qui attento oculo, quam hucusque enarravimus, Socratis historiam perlustraverit. Quid vero magno viro in philosophia placuerit, porro jam exponendum est. Quod priusquam fecerimus, pauca

Philosophia Socratica,

l) Conf. STANLEIUS *c. XVIII. p. 191.*

ll) Conf. BAYLE *Dict. T. II.* art. *Euripides* not. *D.*

m) *Epist. II. & VII. ad Dionysium.*

n) Ipse Phædo, qui tamen ultimum, colloquium Socratis exhibet, argumentum quidem & materiam a Socrate accepisse videtur, formam vero & ascititia plurima a Platone. Conf. B. OLEARIUS diss. *de Scriptis Socratis*, inserta STANLEIO *l. c. p. 198.* qui rem totam docte confecit.

o) *l. c. T. I. p. 682.*

p) Conf. IO. PEARSON. *Vindic. Ignat. P. II. p. 12.* & quos laudat MENAGIUS ad *l. c. Laërt.* FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 425.* WOLF. *ad philosoph. l. c.*

q) OLEARIUS *l. c.*

quædam de Socratis philosophia & philosophandi ratione præmonenda sunt, sine quibus in excutiendis Xenophontis & Platonis forulis, inoffenso pede progredi non licet. Et

Considerata in genere.

Primo quidem cum Socrates scripta non reliquerit, ex quibus, tanquam puris fontibus, doctrina Socratica hauriri queat, ad discipulos recurrendum est, qui nobis sermones atque monita præceptoris scriptis consignarunt. Inter hos utramque fere paginam faciunt PLATO atque XENOPHON. Et Plato quidem, quanquam Socratis mentem non tantum optime assecutus, sed & fideliter in literas retulisse videri voluit, ita ut sermones sive dialogos suos, ut modo diximus, pro Socraticis venditaverit, sua tamen non solum Socraticis ubique intertexuit, sed ex scholis quoque Pythagoreorum, Eleaticorum & Heracliti, uti suo loco demonstrabimus, tot aliena interspersit, ut neque Socratica genuina a suppositititiis distingui satis queant, neque purum fere quicquam & non adulteratum appareat. Vnde incaute egerunt, qui in describenda philosophia Socratis,[r] Platonis auctoritatem ante alios secuti sunt, dogmata ita nobis Socratica construentes, de quibus Socrates nunquam cogitavit. Nos ad Xenophontem potissimum recurremus, quem sinceras nobis ex fontibus Socraticis aquas propinavisse, præter unum Platonem, invidia commilitonis ductum, concedunt veteres tantum non omnes:[s] cui si concordat Plato, vel recentioris temporis alius, eo certius aliquid Socrati adscribi potest.

II. Supra porro testimoniis non rejiciendis probavimus, putidam fuisse calumniam Porphyrii, negantis Socratem nulla in re ingenio valuisse: quemcunque enim ex ejus discipulis consulimus, talem eum nobis omnes depingunt, qui in arithmetica, geometria, astrologia, rhetorica, & physica quoque scientia non leviter eruditus fuerit. Nam Ionicos philosophos audivit præstantissimos, Anaxagoram & Archelaum, & in reliquis disciplinis magistros habuit optimos, quippe qui semper disceret: & teste PLATONE[ss] in omnes artes atque scientias penitus inquisivit. Cui cum accederet, judicii summus vigor, & multorum annorum experientia, præ aliis Socrates iis viribus instructus fuit, ut de omnium disciplinarum pretio atque dignitate ex vero judicare valeret. Animus vero recti atque virtutis amans, & ad veram hominis felicitatem unice respiciens effecit, ut hunc sibi philosophiæ & eruditionis omnis finem proponeret, qui revera hominem redderet felicissimum, animumque tranquillum pariter atque beatum: non neglecto tamen penitus corpore, cujus curam ad mentis tranquillitatem conservandam necessariam esse pulchre pervidebat, eique certas quoque destinabat scientias.

III. Cum itaque non scholæ, sed vitæ philosophandum esse censeret, ad eam philosophiæ rationem respiciens, quam ante se Ionica schola, immo totus

r) Hanc viam sibi elegit STANLEIUS *Hist. Philos. P. III. c. V. seqq. p. 115.* unde & passim Platonica Socraticis immiscuit. Id quod etiam de dissertatione notandum, quam *de philosophia morali Socratis*, systematico nexu exhibita edidit GODOFR. WILH. PAULI *Halæ.* 1714. 4.

s) Conf. VOSSIUS *de Hist. Græc. L. I. c. V. p. 19. seqq.*

ss) in *Apolog. p. 21.*

[illegible] theologorum Græcorum chorus tenuerat, vehementer improbabat physicorum laborem, qui rerum naturalium contemplationi omne tempus impendentes, exiguam fereque nullam humano generi præstabant utilitatem. *Primus* itaque, teste CICERONE[t] *a rebus occultis & ab ipsa natura involutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, avocavit philosophiam, & ad vitam communem adduxit, ut de virtutibus & vitiis, omninoque de bonis rebus & malis quæreret.* Ex quibus manifestum est, recte eum primum philosophiæ moralis auctorem inter Græcos dici: etsi enim ad mores pertinentia philosophi ante eum dixere non pauca; de iis tamen non quæsiverunt, sed sententias tantum utiles protulerunt, ex quibus philosophia nondum conficitur: id quod etiam de septem sapientibus Græciæ tenendum esse, suo loco demonstravimus. Archelaus vero, qui de moribus dicere instituerat, pauca eaque non feliciter, docuisse videtur; certe Socrati deductæ a cœlo in terram philosophiæ gloria ab omnibus tribuitur.

[illegible] IV. Ex dictis hactenus nullo negotio colligitur, longe alium eruditionis [illegible] circulum Socratem constituisse, & de ipsis quoque, quæ invaluerant, scientiis philosophicis aliter instituisse, quam tum inter Græcos erat receptum, multasque subtilitates ingeniorum otiosorum, vanam inde gloriam sine mentis emendatione quærentium, rejecisse, admissis tantum iis, unde mores emendari & humani animi felicitas confirmari possent. Hincque judicanda sunt, quæ de pretio scientiis philosophicis, quales Græcia Socratis tempore exhibuit, statuendo magistrum dixisse discipuli referunt, qui ut erant animo & disciplina diversi, ita variam quoque & dissentientem inter ipsos sententiam præceptori tribuerunt: qua de re erudite [illegible] est, SEXTUS EMPIRICUS.[u] Refert is, testimonium perhibentibus Xenophontis & Platonis scriptis, *Socratem, quæ in moribus versatur, philosophiæ solius curam gessisse; si familiares ejus quidam audiendi sint; Xenophontem enim in suis memorabilibus disertis verbis dicere [illegible] negasse eum τὸ φυσικὸν, naturæ contemplationem, ut quæ sit supra nos [illegible] tantum vacasse morum inquisitioni, τῷ ἠθικῷ, ut quæ ad nos pertineat. Ideo dixisse Timonem: lapicidam legiferum a physicis recessisse: & legiferi nomen imposuisse, quod ad mores pertineret, de legibus disserere. At Platonem quidem Socrati tribuisse omnem partem philosophiæ: Logicæ quidem, quoniam ab eo introductus est, quærens de definitionibus & divisionibus & etymologia, quæ quidem sunt Logica: ejus autem partis, quæ versatur in moribus, quoniam disceptat de virtute & reipublicæ administratione & legibus. Naturæ autem contemplationis, quoniam & de mundo, & de ortu animalium & de anima est philosophatus.* In qua controversia Xenophontis partes superiores esse, veteres jam judicarunt. Inter quos Timon, ut erat ingenio satyrico, ideo acerbe Platonem reprehendit, quod Socratem ita multis ornet disciplinis, & non manere voluerit

 morum

t) Tusc. Qq. l. I. c. 5.   u) Adversus mathematicos l. VII. f. 8.

morum effictorem: addit etiam; finxisse mira plurima [v]. Idem ATHENAEUS [w] Platoni objicit. Nec id præter rem. Cum enim Plato novam philosophiam ex variis sectis conflasset, uti suo loco ex instituto docebimus, ejusque auctoritatem atque sapientiam Socraticorum sermonum titulo commendare voluisset, quicquid ex ingenio ipsi nascebatur, plerumque ad Socratem retulit: id quod Socratem ipsum reprehendisse, & in historia Socratica probe observandum esse, supra jam monuimus. Neque tamen id ἁπλῶς & absolute intelligendum est, rejecisse Socratem præter moralem philosophiam omnem reliquam eruditionem, sed ad illas tantum disciplinarum partes referendum est, quas usu in humana vita carere, & nec certo fundamento niti, nec ad emendandum animum & felicitatem hominis quicquam conferre judicabat. Ita, docente XENOPHONTE, [x] *geometriam eo usque discendam, aiebat, donec quis posset, si usus ferret, terram vel recta metiendi ratione accipere, vel tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atque hoc tam posse disci facile, ut qui animum ad dimensionem advertat, is & scire possit, quanta sit ipsa terra, & cognita metiendi ratione discedat. Verum in geometria discenda progressum ad descriptiones usque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eæ res usus haberent, videre se ajebat, licet illarum minime rudis esset: posse vero, dicebat, eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis avocare. Hortabatur etiam, ut in astrorum doctrina se exercerent eo usque, donec & noctis, & mensis & anni tempora cognoscere possent, tum itineris ac navigationis causa, tum excubiarum aliarumque rerum quæcunque vel per noctem, vel in mense, vel in anno geruntur: ut ad ea certis indiciis uti possent, quibus illorum tempora dignoscerent. Atque hæc ajebat, facile disci posse ab iis, qui noctu feras venantur, & a navium gubernatoribus, aliisque multis, quibus est curæ, ut hæc sciant. At vero in astronomia discenda eo progredi, donec & illa cognoscantur, quæ in eodem non sunt ambitu, & errantia vagaque sidera, & eorum a terra intervalla, & circuitus, eorumque causas inquirendo diu se macerare, id vero ne facerent, vehementer dehortabatur. Quippe ne in his quidem ullam se utilitatem videre dicebat, quamquam eorum rudis non esset: atque etiam addebat, hæc quoque absumere posse vitam hominis & a multis & utilibus eum arcere. Denique in universum dehortabatur, ne quis studium & operam in res cœlestes impenderet, [y] quo scilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inveniri putabat, nec Diis eum rem facere gratam arbitrabatur, qui, quæ illa manifesta esse noluissent, inquireret. Hortabatur etiam ut numerorum rationes discerent, & in hac perinde ac in aliis monebat, ut ab inani occupatione sibi caverent: atque adeo tum ipse hanc eatenus pervestigabat, quatenus esset utilis, tum una cum familiaribus perquirebat [illegible] bat.*

v) LAERT. l. III. §. 25. ὡς ἀνέπλασσε Πλάτων πεπλασμένα θαύματα εἰδώς. conf. HESYCH.

w) l. XI. p. 505.

x) l. IV. p. 814. seq.

y) Conf. l. I. p. 710. seq.

bat. Vehementer etiam familiares suos hortabatur, ut valetudinis curam haberent, ac partim a peritis, quæ possent, discerent, partim singuli, per omnem vitam se ipsos observarent, quinam cibus, qui potus, qui labor eis conduceret, & quo pacto his utendo quam optima valetudine frui possent. Nam si quis sui rationem ita haberet, difficile, aiebat, esse, ut medicum aliquis inveniret, qui ad valetudinem conducentia, facilius ipso, judicaret. Si quis majora, quam pro sapientia humana, vellet adsequi, ei dabat hoc consilii, ut divinationi operam daret. Quem luculentum Xenophontis locum, etsi longiusculum, ideo adduximus, quod non tantum ea in compendio exhibet, quæ passim in his memorabilibus de Socratis judicio de philosophiæ partibus & usu traduntur, sed quod etiam manifestum facit, quam sobrie de hoc argumento Socrates philosophatus fuerit. Et ex his explicanda sunt, quæ tradit GELLIVS,[z] ubi de æmulatione Platonis & Xenophontis agit: *Xenophontem in libris, quos dictorum atque factorum Socratis commentarios composuit, negare Socratem de cœli atque naturæ caussis rationibusque unquam disputavisse, ac ne disciplinas quidem ceteras, quas μαθήματα Græci appellant, quæ ad bene beateque vivendum non pertinerent, aut attigisse, aut comprobasse, & eos mentiri, qui dissertationes ejusmodi Socrati tribuerent.* Ex quibus etiam sensus illius dicti manifestus est: *quæ supra nos, nihil ad nos,*[a] de quo jam diximus. Quemadmodum itaque Physici, rerum sublimium consideratione occupati μετεωρολέσχαι cognominati sunt, quo nomine malitiose tamen Socratem traduxit Aristophanes, ita Socrates vocatus est a Timone ἐννομολέσχης, teste CLEMENTE ALEXANDRINO.[b] Ex his vero, quid de Logicæ pretio statuendo censuerit Socrates, facile judicari potest. Sanum enim ejus usum non rejecisse,[c] ipsa quam adhibuit, disputandi methodus nos convincit: subtilitates vero, quas circa ea tempora Zeno & sequaces in Eleatica schola excolebant, & Euclides postea insanum in modum auxit, rejecisse, dubitari propter ea, quæ dicta sunt, nequit. Idem de dialectica, quam ei Plato tribuit, judicium esto.

V. Repetendum quoque hic, ubi de Socratis philosophia agimus, quod supra §. V. jam exposuimus: scientiæ sibi modum posuisse Socratem, & angustorum humani ingenii limitum memorem dixisse: *nihil se scire, nisi hoc, quod nihil sciat.* Cujus effati sensum non ad scepticam incertitudinem trahendum esse, dicto loco jam probavimus, quemadmodum nec SEXTVS EMPIRICVS,[d] eum in discipulo Platone totum scepticum esse affirmare ausus est. Vnam nos dictis adjicimus observationem. Verisimile videri, Socratem isto potissimum effato, se physicis atque sophistis etiam apposuisse: quorum utrorumque decreta incertissima esse noverat, & ad eos

z) *Noct. attic. l. XIV. c. 3.*

a) Hinc & illud Homeri semper in ore habuit:

Quærendum

Ædibus in nostris, quæ prava aut recta geruntur.

conf. IAC. DVPORTVS *Gnomol. Hom. p. 169.* SEXT. EMP. *adv. Math. l. XI. §. 2.*

b) *Strom. l. II. p. 301. conf.* FR. MENZ. *de Aristippo Socratico p. 91.*

c) Ita RAPIN. *reflex. sur la Log. p. 373.*

d) *Pyrrh. hypotypos. l. II. c. XXXII. §. 222.*

eos confundendos hanc incomprehensibilitatem eis opponebat. Physici enim, præcipue qui veterem scholam sequebantur, statuebant, totam materiam instar fluminis semper moveri, mutarique, nec esse in ea stabile quicquam: Sophistæ, de quavis re in utramque partem disputari posse contendebant, & nihil magis, hoc, quam aliud esse, docebant, ut ex doctrina Protagoræ potest disci. Vtrumque dogma cum scepticismo viam sternere videret Socrates, ut homines incertissimis nugis tempus melioribus & utilioribus disciplinis præripientes, in ruborem daret, & propriis telis confoderet, arrepto axiomate, quod ad amicos dictabat modestia adversus inimicos, suggerebat prudentia, hanc ignorantiam, quam propria principia confirmabant, non opposuit, &, adhibita ita feliciter ironia, eos in ruborem dedit. De rebus enim moralibus non dubitasse, nec dubie quoque locutum XENOPHONTIS commentarii docent.

VI. Tandem & hoc præmonendum, Socratem philosophiæ moralis systema non condidisse, nec hac de re scripsisse quicquam, sed sermones ejus retulisse in commentarios discipulos, ex quorum fide de philosophia Socratis unice judicandum est. Detrahunt vero sibi invicem Plato & Xenophon, sicque incertam nobis faciunt historiam Socratis. Quia vero majorem fidem mereri posteriorem priori demonstravimus, rejecto, nisi concordet, Platone, ad hunc potissimum quidem in delineanda philosophia respiciemus, ita tamen, ut memorem velimus esse lectorem, Xenophontis potissimum ea fide narrari. [e] Præmittemus vero, quæ de Deo & anima statuit Socrates, & morum tum præcepta, & prudentiæ civilis & œconomicæ regulas ex mente Socratis delineabimus.

Theologia Socratis.

§. XIV. Theologiæ hæc dogmata agnovit Socrates:

I. Deus, inspicienti opera ejus, licet cerni nequeat, tamen deprehendi potest. Prolixa & elegantissima disputatione cum Eythydemo apud XENOPHONTEM [f] hoc demonstravit Socrates, & pulcherrima divinæ sapientiæ, providentiæ, & benignitatis vestigia ita eruit, ut convincat, qua ratione sui notitiam divinus rerum conditor animis hominum impresserit.

II. Deus mundum universum composuit, & continet, quo bona & pulchra omnia comprehenduntur, quique utentibus eo semper expertem detrimenti, & morbi & senectutis exhibet, atque etiam cogitatione celerius obsequentem sine ullo errore. [ff]

III. Deus vero, non casus, hujus mundi causa est: idque demonstrari potest ex arte, quæ in sapientissima partium omnium conjunctione apparet, utilitati pariter atque tutelæ inserviente, ex omnium item in conservationem suam & generis propagationem studio. Eleganter hæc contra Aristodemum, cognomento, parvum, omnem Dei cultum ridentem, demonstravit Socrates, [g] & providentiæ divinæ assertionem dedit pulcherrimam: ad quam respexit quoque CICERO. [h] IV.

e) Conf. VOSSIVS *de Hist. Græc. l. I. c. 5. p. 22.* & quæ XENOPHONTI tribuitur *epistola ad Aeschinem p. 1000.*

f) *Memorab. l. IV. p. 800. seqq.*

ff) *ib. p. 802.*

g) *ib. l. I. p. 725. seqq.*

h) *l. II. de nat. Deor.*

IV. Deus hominis imprimis curam gerit, sive corpus spectes, sive animum, sive utrumque, quod divinationes & periculorum imminentium præsagia suadent. Immo rerum particularium cura ei est, ut ex cujusvis generis rerum conservatione patet. [i]

V. Deus temporis momento mentis acie cognoscit omnia, id quod colligitur ex humani oculi celeritate, mentisque ipsius, quæ locis maxime dissitis gesta nulla interposita mora considerat. [k]

VI. Talis Deus est tantus, ut uno actu omnia videat, audiat omnia, ubique existat, omnia gubernet. [l]

VII. Quia leges non scriptæ dantur, quæ ubivis locorum eodem modo servantur, nec eæ ab hominibus latæ esse dici queunt, quia homines universi convenire non potuerunt, sequitur, Deum istas leges hominibus tulisse, qui pœnas ipsas delinquentium legibus addidit: id quod homo facere non potest. [m]

VIII. Præmia manent apud Deum illos, qui placuerunt ipsi, displicentibus pœnæ decernuntur, idque probat ejus faciendi potentia, humanique animi conscientia ei divinitus indita, quæ id facturum esse Deum, persuadet, & quam nulla non ætas, nulla non civitas paulo cultior prodit. [n]

Theologica Socrati minus recte tributa.

Hæc de Deo Socrates; quæ si probe considerentur, & cum iis comparentur, quæ vetusti Græci theologi, vel etiam schola Ionica de Deo tradidere, jucundo exemplo ostendunt, quantum magis sapuerit Socrates in doctrina de Deo, quam omnis Græcia ante eum. Plura de Deo tradit PLATO, [o] quæ, Socratem dixisse, vult, esse Deum τὸ ὄν, αὐτὸ ἕκαστον, αὐτὸ τὸ καλὸν, αὐτὸ τὸ ζωῆ εἶδος, *omnibus creaturis & ut sint, & ut bene sit iis, largitur: illum quis sit, se quidem nescire, hoc tamen, quid non sit, scire.* Sed cur Platoni non fidendum sit, supra jam attigimus, suntque hæc manifeste Pythagorica; Socrates enim sermonem istum metaphysicum, quem adhibebat schola Italica respuebat. [p] Itaque Platonis theologia cum Socratis non confundenda est. Audiendus itaque non est PLUTARCHUS, [q] qui contendit, Socratem & Platonem idem de universo sensisse, & tria statuisse principia, Deum, materiam, ideam. Mentem esse, quod Deum nominant; materiam primum rebus orientibus & intereuntibus subjectum; ideam naturam corporis expertem, in conceptibus mentis & imaginationibus Dei; Deum autem mentem esse mundi. Nam licet hæc Platonica sint, a Socrate tamen eum illa non accepisse inde liquido demonstrari potest, quod non tantum ideæ vocem & usum in rerum naturalium hujus universi contemplationem primus Plato introduxit, ut alio loco a nobis demonstratum est, [r] sed & totam de istis causis exemplaribus doctrinam a Pytha-

i) *ibid.*
k) *ibid.* & *l. I. p. 711.*
l) *ib. p. 726.*
m) *ib. p. 807. 808.*
n) *ibid. p. 726.*
o) In *Phædone p. 76. 78. 106.*
p) Hinc ex Socratis judicio philosophia Pythagorica vocatur τερατώδης in XENOPH. *Ep. ad Æschinem l. c.*
q) *De placit. philos. l. I. c. 3.*
r) *Hist. de ideis Sect. I. §. 2. §. 10.*

Pythagoræ numeris transſumſit, quod quia non contemnendis rationibus alibi [s] evictum dedimus, ſuoque loco prolixius docebitur, hic longius deducendo non corroborabimus. Quod vero porro addit Plutarchus, Socratem docuiſſe: Deum eſſe mentem mundi, hoc ita placuit acutiſſimo CVDWORTHO, [t] ut hanc de Deo mundi anima ſententiam ex Socratis ſchola ad Platonem & Ariſtotelem derivatam fuiſſe contendat. Qui tamen dum Ariſtotelis auctoritate utitur, mire omnia confundit & miſcet, adeo, ut alienum plane ſenſum Socraticis diſcipulis ipſique Socrati affingat. Recte itaque eruditiſſimus interpres: Socratem quidem in Timæo ejus rationibus de anima mundi applaudere, immo paſſim apud Platonem ita diſſerere, ac ſi hanc ſententiam ſecutus eſſet: notum vero eſſe toto animo ab hujusmodi quæſtionibus abhorruiſſe Socratem, atque ideo riſiſſe Anaxagoram atque reliquos phyſicos: Platonem vero ſua, quæ a Pythagora acceperat, ut auctoritatem conſequerentur, Socrati tribuiſſe. Nec tanti, ad quam tamen non provocavit Cudworthus, eſt Plutarchi auctoritas in hac re, ut Socrati tuto hoc dogma adſcribi queat, cum ex antecedentibus pateat, eum Platonem cum Socrate confudiſſe. Dixit quidem apud XENOPHONTEM [u] de Deo, quod ſit ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων καὶ συνέχων, qua phraſi Ionicos uſos eſſe ex dictis præcedenti capite conſtat, cum animam divinam aſſererent. Verum tota ſermonis ſeries ſatis innuit, hoc non ita intelligere Socratem, ac ſi interna forma Deus mundum contineat, ſed quod potentia & ſapientia ſua eum dirigat, & naturam ejus conſervet: id quod ab Anaxagora, a quo prima philoſophiæ rudimenta acceperat, didicit, quem paria dixiſſe ſupra notavimus.

Doctrina Socratis de ſpiritibus.

Ceterum præter unum illum ſummum Deum, qui res omnes in univerſo ordinavit & continet, plures Deos, ſive ſpiritus inter naturam Dei & hominis medios admiſiſſe, & ſupra jam tetigimus, & attenta eorum locorum conſideratio apud XENOPHONTEM probat, ubi de Diis agit. Ita enim ſatis luculenter: [x] *Verum me dicere, etiam tu intelliges, ſi non exſpectaveris, donec Deorum formas intuearis, ſed ſuffecerit inſpicienti eorum opera, tum venerari tum honore proſequi Deos. Velim etiam cogites, Deos ipſos ita ſe nobis oſtendere: nam & Dii ceteri, quum bona nobis largiantur, nihil tamen horum largiuntur, ut in apertum prodant: & is qui mundum univerſum compoſuit & continet cerni non poteſt.* Quibus verbis manifeſte, Deos reliquos a Deo ſummo mundi auctore & rectore diſtinguit, & quid de his numinibus ſperandum ſit, docet. Hominum enim ſaluti invigilare, & rerum univerſi naturalium directioni præpoſitos eſſe, haud obſcure innuit, quando fulmen, ventosque & his ſimilia Deorum miniſtros vocat. Et ideo Socrates quoque cujusvis loci numen venerabatur, quod cuilibet loco ejusmodi nobiliſſimam mentem ſive ſpiritum a Deo præpoſitum crederet, qui ei regendo deſtinatus eſſet: Ait enim:

s) Diſſ. de convenientia numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis, Amœn. lit. T. VII. p. 177. ſeq.

t) Syſtem. intellect. p. 164.

u) l. c. p. 102.

x) l. c.

enim: [y] *Penes Deos nihil minus potestatem rusticis in operibus esse, quam in bellicis &c.* Et ex hac quoque ratione divinationem commendabat, quod Deos hominibus rerum eventus interdum prædicant. [z] Ita, quæ Græcorum theologia miris superstitionibus fœdaverat, ad sensum philosophicum revocavit & emendavit. [a] Ex quibus jam conciliari possunt ea inter se, quæ de Socratis religione diverse disputantur, & intelligi, qua ratione Diis supplicare potuerit Socrates, licet unum summum numen agnoverit.

§. XV. Ad theologiam Socratis naturalem merito referimus quoque doctrinam de anima: de qua multa quidem pro Socraticis nobis vendidit PLATO: [b] existere ante corpus, æternarum idearum cognitione imbutam, quam tamen, dum huic conjungitur corpori, stupefacta quasi amittat, donec ex stupore suo excitetur per ratiocinationem, a rebus sensilibus initium ducentem. Atque adeo, quicquid discit, reminiscentiam tantum esse, atque olim amissæ scientiæ recuperationem. Animam esse immortalem, quia semper movetur; animam in aliam vitam commigrare, nulli obnoxiam corruptioni; bonorum post mortem animos beatitudine frui, cum Deo in loco jucundo, & ad quem accessus mortalium nemini pateat, conjunctos, malos in locis convenientibus pœnis promeritis affici. Verum & hic quoque Pythagorica cum Socraticis mire commiscuit, & conturbavit omnia Plato. Nam quæ de præexistentia animarum, ideis, & amissa ante conjunctionem cum corpore scientia in Phædone disputat, Italicæ scholæ decreta sunt, non Socraticæ, quæ in his nugis non consenuit. XENOPHON itaque, Socraticas doctrinas referens audiendus est iterum. Hunc si sequimur, de anima ita statuit Socrates:

De anima.

IX. Si quid rerum humanarum aliud, animus hominis certe τῦ θείε μετέχει, [c] quod recte LEVNCLAVIVS vertit, quiddam cum natura divina commune habet: nam non de essentiæ naturæve communione, sed de proprietatum similitudine sermonem esse, addita evincit ratio: eum in nobis imperare, quamquam non cernatur. Ex quibus sequitur, non esse animam Dei particulam, vel quemadmodum Plato Socrati affinxit, esse decerptam ex anima mundi.

X. Deus præstantissimum animum hominis naturæ dedit, qui & Deum rerum conditorem agnoscere, & eum colere potest, & malis præcavere, morbis mederi, ampliorem que doctrinam comparare intelligit, & in memoria, quæ didicit, retinet. [d] Etiam ex hoc asserto intelligere est, animos ideo divinitatis participes dixisse Socratem, quod excellentissima a Deo dona acceperint: quod in sequentibus luculenter innuit, dicens, homines inter animalia cetera quasi Deos quosdam vivere, longe ab ipsa natura tum corpore tum animo ceteris præstantes. Et ex his explicanda

 sunt,

y) *Ibid. p. 833.*
z) *Ib. l. I. p. 710.*
a) Conf. cel. MOSHEM. *ad Cudw. p. 481.*
b) In *Phædone p. 72. 80. 106.*
c) *Ib. p. 803.*
d) *Ib. p. 737.*

ſunt, quæ Socrati tribuit CICERO:[e] *animos hominum divinos eſſe, iisque, cum e corpore exceſſiſſent, reditum in cœlum patere, optimoque & juſtiſſimo cuique expeditiſſimum.*

XI. Sequitur ex his nobile Socraticæ ſcholæ dogma: animum eſſe immortalem, & habere poſt mortem præmia virtutis: quod morte ſua obſignavit & confirmavit Socrates. Incertum tamen inter fabulas theologorum Græcorum de ſtatu animarum poſt hanc vitam, & præcepta philoſophiæ fluctuaſſe, ea, quæ Plato in *Phædone* affert, ſubinnuunt: etſi propenderit in affirmativam ſententiam.[f] Quo & argumenta dirigebat, quibus virtutis actionem ſæpiſſime commendabat. Videtur itaque non tam de animorum poſt hanc vitam felicitate dubitaſſe, quam de ejus conditione & loco. Quo referenda ſunt, ſi vere ſunt Socratis, quæ apud ANTONIVM & MAXIMVM[g] ei tribuuntur: interrogatum, quænam in altero mundo ſint obvia? reſpondiſſe: ſe neque ipſum ibi unquam fuiſſe, neque cum ullo eorum, qui inde rediſſent, colloquutum eſſe.

Philoſophia moralis Socratis.

§. XVI. His divinæ providentiæ & immortalitatis animorum doctrinis tanquam fundamento inædificavit prudentiſſimus morum magiſter, totam philoſophiam moralem, ejusque præmia futuram felicitatem, conſtituit: quo nomine non potuit non largiſſima elegantiſſimarum doctrinarum moralium ſeges effloreſcere. Quarum potiores jam lectoris ſubjiciemus oculis. Docuit enim:

I. Verum bonum non quærendum eſſe in vitæ hujus felicitate bonisque, quæ ad eam referuntur caducis, unde magna ſæpe homini enaſcitur infelicitas.

II. Vnicum bonum ſcientiam, malum contra unicum inſcitiam eſſe; opes vero ac nobilitatem non ſolum nihil in ſe habere honeſtatis, verum & omne malum ex iis oboriri:[h] Vapulat paſſim[i] propter hoc dogma Socrates, quod in theoretica hominis perfectione felicitatis rationem, quæ ad voluntatem pertinet, quæſiverit. Verum ex toto philoſophiæ Socraticæ habitu ſole meridiano clarius eſt, Socratem, neglecta & rejecta inani ſcientia, ſapientiam ex veri cognitione ortam, & ad animi emendationem applicatam, per iſtam ſcientiam intellexiſſe, ſicque virtutem a ſapientia non diſtinxiſſe,[k] reſpectu tantum habito ad id, quo virtus niti, atque formari debet, quod ſine practica cognitione fieri non poteſt. Vnde ad logomachiam totum, qui circa hoc dogma obſervatur, inter philoſophos de bono unico & ſummo, diſſenſum redire recte notavit cel. HEVMANNVS.[l] Quæ ſi recte teneantur, facile PLATO, hic, ut alibi, ſua placita magiſtro ſup-

e) In *Lælio c. 4.*

f) Conf. diſſ. *de ſecta Elpiſtica, Miſc. Berolinenſ. T. V. art. ult.*

g) *Serm. CCLXXI. p. 879.* ed. Wechel. Et hinc quoque dijudicanda loca PP. quæ affert FR. BALT. *jugem. des SS. Peres ſur la morale de la philoſophie payenne l. I. ch. 10. p. 129. ſeqq.* & ex quibus evincere cupit, Socratem ignoraſſe immortalitatem animæ.

h) LAERT. *l. II. ſ. 31.*

i) Vid. cel. STOLLE *Hiſt. phil. mor. gentil. §. XLII. p. 47.*

k) XENOPH. *l. III. p. 812.*

l) *Act. phil. vol. II. p. 148.*

ſupponens, cum reliquis Socraticis in doctrina de bono, quam in Philebo [m] proponit, in concordiam redigi poteſt: quamvis tam prolixa diſputatione de ſummo bono diſſerat, ancipitemque ſententiam more ſuo, obſcuret potius, quam explicet, ut non accurate attento facile ſuſpicio oriri poſſit; neſciviſſe Socratem, cujus nomine iſta proponit, quid ſummum bonum ſit. Id quod AVGVSTINO [n] evenit, qui ideo diſcipulos eum non aſſecutos autumat. *In Socratis*, inquit, *diſputationibus, dum movet, aſſerit, deſtruit, quoniam non evidenter apparuit, quod cuique placuit, inde ſumſerunt, & ubicunque viſum eſt, conſtituerunt finem boni. Ita ut quidam ex diſcipulis dicerent, voluptatem eſſe ſummum bonum, quidam virtutem, ſicut Antiſthenes, alii aliud quodque opinarentur.*

III. Sapientiam & ſanitatem mentis non differre, ſed ſapientis ac ſani eſſe, uti aliquem eis, quæ bona honeſtaque eſſe cognoſceret, ac vitare, quæ ſciret eſſe turpia: eos vero qui ſcirent, quid agere oporteat, & his contraria facerent, inſipientes ac ſtupidos eſſe. [o]

IV. Et juſtitiam & omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam. Nam omnia quæ juſta ſunt, & ex præſcripto virtutis aguntur, honeſta & bona eſſe; neque eos, qui hæc ſciant, aliud quidpiam his præferre, ſed ſapientes, quæ honeſta bonaque ſint, facere; quæ quia cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, omnem virtutem eſſe ſapientiam. [p]

V. Ex diſciplina rerum honeſtarum & egregiarum, id eſt, virtutis, maximas non utilitates tantum, ſed etiam voluptates exiſtere, easque eſſe maxime neceſſarias ac continuas. [q] Non vero hoc intelligendum eſſe, de voluptatibus corporis, quæ virtutem potius diſtrahunt, quam ſibi jungunt.

VI. Pertinere vero & hoc ad ſapientiam, ut homo ea, quæ neſciat, neque ſcire ſe putet. [r]

VII. Eundem eſſe virum juſtum & beatum, [s] eumque execrandum eſſe, qui primus juſtum ab utili diviſit, res ſua natura conjunctiſſimas. [t]

VIII. Virtutem vero & ſapientiam eſſe animi pulchritudinem, turpitudinem ejus vitium eſſe. [u]

IX. Pulchritudinem corporis pulchræ animæ eſſe indicium: [x] inque vita, ut in ſimulachro, omnes partes pulchras eſſe oportere. [y]

X. Qui ita virtutem ſequuntur, nec ullius criminis ſibi conſcii ſunt, eos tranquille vivere: [z] hincque eſſe ex virtute voluptatem & utilitatem.

XI. Vt vero hæc homo conſequatur, animum exploret, & ſe noſcat, neceſſe

m) Solet Plato metaphyſicos plerumque conceptus ſequi, & anfractuoſa diſputatione eos obſcurare, id quod etiam in hoc dialogo facit, unde mirum non eſt, dubiam ejus videri mentem. Hoc vero a Socratis methodo alienum, qui metaphyſicas notiones fugerat.

n) *De C. D. l. VIII. c. 33.*

o) XENOPHON. *Mem. l. III. p. 780.*

p) *Ibid. p. 781.*

q) XENOPHON *l. c. p. 810.*

r) PLATO *Apol. init.* Prolixe hujus rei convincit Euthydemum apud XENOPHONTEM *l. IV. p. 798. ſeq.*

s) CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 417.*

t) CICERO *offic. l. I. c. 3.*

u) CLEM. ALEX. *l. c. l. V. p. 594.*

x) MAX. TYRIUS *diſſ. XI. p. 142.*

y) STOBAEUS *Serm. I. p. 4.*

z) STOB. *Serm. CVI. p. 350.*

necesse esse, quoniam, qui se norint, maxima bona consequantur, qui se ignorent, in mala incidant & bonis priventur.[a]

XII. Hanc animi sui cognitionem facile convicturum hominem, quod nihil sciat, ut tandem discat sapientiam.

XIII. Bene vero incipere, parvum non esse, sed parvo proximum.[b]

XIV. Vnam tantum esse sapientiam, unamque virtutem.

XV. Prudentiam esse animi concinnitatem; prudentesque qui non facile aberrent.[c]

XVI. Deos religiosius & rectius coli non posse, quam ea, quae jubent, faciendo.[d]

XVII. Precari nos id solum oportere, ut bona Dii largiantur: quae enim bona nobis sint, optime nosse ipsos Deos.[e]

XVIII. Deos colendos esse, juxta civitatis, in qua quis degat, instituta, secus agentes superstitionis & vanitatis reos esse.[f]

XIX. Sacrificia facultates nostras non debere excedere, quandoquidem Dii animi magis integritatem, quam munera, respiciant.[g]

XX. Res justissimas Deos lege mandare, idemque apud eos justum esse & legitimum.

XXI. Esse leges non scriptas, ab hominibus non conditas, quae a Deo latae sint. Tales esse: Deos esse colendos, parentes honore prosequendos, parentibus non cum liberis consuescendum, de bene facientibus bene merendum.

XXII. Leges has divinas esse, quia ipsas delinquentium poenas contineant, id quod cujusdam praestantioris legislatoris videatur, quam ut in hominem cadat.[h]

XXIII. Patri, quamvis aspero, sicuti legi duriori, morem tamen esse gerendum.[i]

XXIV. Maximum esse vitium, ingratum se beneficiis praebere, beneficiorum maximum a parentibus nos habere. Filio vero immorigero & ingrato, nec Dei bonam voluntatem nec hominum favorem esse expectandum, quibus verendum sit, ne male gratiam referat, quam non referre sciat illis, quibus cum maxime debeatur.[k]

XXV. Sapientiam eos, qui pecuniam accipiant, ejus communicandae causa, prostituere non minus, quam qui formam prostituant.[l]

XXVI. Neque equo sine freno, neque divitiis sine ratione tuto uti quempiam posse.[m]

XXVII.

a) XENOPH. *l. c. p. 779. 776.* ORIG. *philos. c. XVIII. p. 106.*

b) LAERT. *l. II. s. 32.* & ALDOBRAND. & MER. CASAUB. *ad h. l.* sensus est: a parvo & levi erroris initio, cum magna pendeant, facile principium suscipiendum, quod leve quidem & parvum re tamen ipsa magnum quid sit.

c) STOBAEUS *Serm. III. p. 39.*

d) XENOPH. *l. IV. p. 803.*

e) *Ibid. l. I. p. 721.*

f) *Ibid. p. 803.* id ipsum fecisse Socratem supra monuimus.

g) *Ibid. p. 722.*

h) Ita *de lege naturali l. c. p. 808. 809.*

i) STOBAEUS *Serm. CXCVIII. p. 676.*

k) XENOPH. *l. II. p. 741.*

l) Plagiarios suimet dixisse, ait XENOPH. *l. I. p. 712.* Ideo doctrinae mercedem non accepit.

m) STOBAEUS *Serm. XXVIII. p. 90.*

XXVII. Avarorum divitias, ut sol, post occasum, neminem mortalium oblectare. [n]

XXVIII. Avaros & pecuniæ studiosos esse, qui turpia lucra venentur, & necessarios amicos contemnant. [o]

XXIX. Prodigorum bona non nisi scortis & adulatoribus prodesse. [p]

XXX. Omnium bonorum fertilissimum esse amicum moderatum, & virtutis amantem. [q]

XXXI. Improbos amicos esse non posse, sive invicem sibi, sive bonis. [r]

XXXII. Comparandi amicos viam hanc esse, ut primo quis studeat esse bonus in iis, in quibus talis cupiat videri: omnes vero virtutes studio & doctrina incrementa posse capere. [s]

XXXIII. Virum bonum & amicum benevolum judicandum, non qui genere clarus, sed qui moribus egregiis fuerit. [t]

XXXIV. Ignem quidem vento, amorem autem conversatione accendi. [u]

XXXV. Arrogantiæ esse, omnia dicere, nihil autem audire velle.

XXXVI. Oportere virum obfirmare se ipsum, ad labores & ærumnas libenter sustinendas, ita ut, quod necessitas imposuerit, non invito, sed lubenti, evenire videatur. [x]

XXXVII. Mortem non esse extimescendam; sive enim profundissimo somno similis fit, vel peregrinationi longinquæ, vel extinctioni animi juxta ac corporis, malam non esse, sed exoptandam. [y]

XXXVIII. Melius esse, honeste mori, quam turpiter vivere. [z]

XXXIX. Omnem occasionem incontinentiæ vitandam esse, eum enim non facile illam tueri posse, qui multum cum formosis conversaretur. [a]

XL. Non consistere in luxu & superbia felicitatem, sed, nulla re indigere, divinum, quam paucissimis, divinæ naturæ proximum esse. [b]

XLI. Diligenter tuendam esse corporis sanitatem, ab ea enim animæ quoque salutem pendere. [c]

XLII. Quietem & otium possessionum omnium pulcherrimam esse. [d]

XLIII. Iuvenis virtutem esse: ne quid nimis. [e]

XLIV. Continentiam esse: coërcere & vincere corporis voluptates. [f]

XLV. Homines vivere, ut edant, bonos edere ut vivant. [g]

XLVI. Idem esse in secunda fortuna altum sapere &, in lubrica via cursu contendere. [h]

XLVII. Viam ad gloriam meliorem nullam esse, quam ut quis bonus sit, videri nolit. [i]

XLVIII.

n) IDEM *Serm. CXLVI.*
o) ANT. & MAX. *Serm. CXL.*
p) *Ibid.*
q) XENOPH. *l. II. p. 746.*
r) *Ib. p. 784.*
s) *Ibid.*
t) STOBAEUS *Serm. CCXVIII. p. 727.*
u) IDEM *Serm. XXXVIII. p. 129.*
x) XENOPH. *l. II. p. 733.*
y) PLUT. *Consol. ad Apoll.*
z) MAXIM. *Serm. CV.*
a) XENOPH. *l. I. p. 723.*
b) *Ibid. p. 731.* STOBAEUS *Serm. XXXVII. p. 114.*
c) XENOPH. *l. III. p. 786.*
d) LAERT. *l. II. §31.*
e) *Ibid. §. 32.*
f) ANT. & MAX. *Serm. LXIV.*
g) LAERT. *l. c.*
h) MAXIM. *Serm. CXLVII.*
i) XENOPH. *l. I. p. 732.*

XLVIII. Bonos viros iis oportere moribus esse, ut major sit iis, quam jurijurando fides. [k]

XLIX. Loquacem & calumniatorem non attendendum, eos enim non benevolentia ductos agere, quod agant; similiterque, quæ quis dixerit aliis expositiuros. [l]

Doctrina Socratis de prudentia domestica.

§. XVII. Quemadmodum vero Socrates ad vitam quoque civilem philosophiam retulit, & eo respicere jussit, ut bonos redderet cives patresque familias: ita & hanc practicæ philosophiæ partem saluberrimis præceptis ornavit. Et quod ad œconomicam quidem pertinet, prolixe illud XENOPHON integro libro prosecutus est, digno, qui totus legatur. Nos instituti memores pauca, speciminis gratia, ex multis deligimus.

I. Est boni administratoris rei domesticæ, omnibus rebus & hostibus etiam, uti scire, quo fructum ex iis capiat.

II. Sunt quædam fraudulentæ dominæ, quæ se pro voluptatibus venditant, & valde rei domestiæ nocent, ignavia, mollities animi, & negligentia; aleæ lusus, & inutiles hominum inter se conversationes, quæ ab operibus utilibus avocant: Suntque molesti domini, luxus, libidines, temulentia, stultæ & sumtuosæ ambitiones, quæ adeo graviter in hos homines, quos occuparunt, imperium exercent, ut quamdiu cernunt, vegetos esse, & quæstum facere posse, quicquid lucri fecerint, ad se deferri cogant, ac suas in cupiditates impendere: ubi vident propter senectutem nihil amplius eos comparare posse, relinquunt eos, misere senium exacturos.

III. Contra hos dominos & tyrannos oportet de libertate dimicare, tanquam adversus hostes.

IV. Qui occupationes suas agunt temere, suo cum damno faciunt; at qui contento animo curam adhibent, ii tum celerius faciliusque, tum majori cum lucro sua faciunt.

V. In cura rei domesticæ agriculturæ magna habenda est ratio.

VI. Administratio domestica nomen est scientiæ, qua domos amplificare homines possint, id est facultates augere. Facultates vero sunt, id quod cuique est utile. Vtilia vero sunt, quibuscunque uti quis scit.

VII. Artes sordidæ homini ingenuo improbandæ sunt, quia & corpora lædunt, & animos frangunt.

VIII. Vxor docenda est, quæ utrique conjugum sint optima, id vero non nisi sacrificiis & precibus prius peractis.

IX. In conjugio cuncta in medium exhibenda sunt, & in commune deponenda.

X. Frugi viri mulierisque munus est, ita se gerere, ut & facultates, quæ adsunt, optimo sint loco, & aliæ quam plurimæ honestis justisque rationibus accedant.

XI. Enitendum itaque ut illa quam optime efficiantur, quæ a natura dii tribuerunt, & lex comprobat.

XII.

k) ANT. & MAX. *Serm. LXXXV.* l) IDEM *Serm. LIII.*

XII. Deus naturam fœminæ præparavit ad curas domus interiores, maris ad exteriores.

XIII. Majorem ideo erga liberos amorem Deus indidit fœminæ, ut ea recens natos liberos educaret.

XIV. Enixe opera danda est, ut uterque conjugum ea, quæ sui officii ratio postulat, quam rectissime præstet.

XV. Est fœminæ pulchrius, intra ædes se continere, quam foris agere; viro contra turpius intra manere, quam res exteras curare.

XVI. Qui aliud agit, quam ipsius naturæ Deus indidit, occultum id Deo esse nequit, ordinem ab ipso perturbari, atque pœnas dat.

Ex brevi hoc specimine, qua ratione œconomiæ prospici velit Socrates satis intelligitur, quod in elegantissimo, quod Critobulo narrat, colloquio cum Ischomacho prolixius exequitur: in quo tamen multa sunt, quæ ad Atheniensium mores, leges, institutaque respiciunt, non ubivis locorum applicanda. Legisse vero & probe expendisse pœnitebit neminem.

Politica doctrina Socratis.

§. XVIII. Sed ne regularum quoque politicarum exemplum desideretur, en Socratem ita præcipientem:

I. Reges & principes non eos esse, qui sceptra teneant, nec illos, qui vel a promiscua multitudine sint delecti, vel sorte, vi, fraudibus, eo pervenerint, sed quotquot imperandi artibus sint instructi. [m]

II. Regem esse, qui volentibus imperet; qui invitis præsit, non ex lege, sed ex arbitrio, tyrannum. [n]

III. Boni civis officium esse, opulentiorem reddere rempublicam tempore pacis, victricem tempore belli, hostes ei conciliare in legationibus, in seditionibus plebem concionibus coercere. [o]

IV. Legem non fuisse factam propter bonos. [p]

V. Munitissimam civitatem esse, quæ viros bonos habet; rectissime constitutam, in qua magistratus conjunctis sint animis; optimam, in qua plurima virtuti proposita sunt præmia: in ea optimum esse habitare, ubi secundum leges vivatur, & injusti puniantur. [q]

Ceterum Plato quoque politica sua Socrati tribuit, verum ita imaginariis notionibus corrupit, ut difficulter Socratica a Platonicis distinguas.

Discipuli Socratis.

§. XIX. Tantus atque talis cum vir fuerit Socrates, mirum non est, nactum eum fuisse discipulos plurimos, vitæ tamen atque doctrinæ ratione inter se longe diversos: [r] unde multæ philosophorum sectæ atque familiæ ortæ sunt, quarum nulla non haberi voluit Socratica. *Cum enim*, egregie monente CICERONE, [s] *plures fere essent orti a Socrate, quod ex illius variis & diversis in omnem partem diffusis disputationibus alius aliud appre-*

m) XENOPH. *Mem. l. III. p. 779.*
n) IDEM *l. IV. p. 813.*
o) *Ibid.*
p) CLEM. ALEX. *Strom. l. III. p. 478.*
q) STOBAEUS *Serm. CXLI.*

r) Phaniæ de Socraticis liber periit, vid. IONSIUS *de Script. hist. phil. l. I. c. 16. p. 84.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II p. 308.* nec IONSII *de Socraticis liber* editus est.
s) De oratore *l. III. c. 16.*

apprehenderat, proseminatæ sunt quasi familiæ dissentientes inter se, & multum disjunctæ & dispares, cum tamen omnes se philosophos Socraticos & dici vellent, & esse arbitrarentur. In tres vero classes discipuli Socratis dispesci possunt. Quidam nec philosophi fuerunt, nec philosophiæ studio se manciparunt, cum Socratis disciplinæ se traderent; sed vel emendandi & erudiendi animi, vel formandi ad majora & excelsa, quæ anhelabant, causa tantum sibi præceptorem elegerunt. Inter hos illi potissimum numerandi sunt, quos in Socraticis dialogis loquentes introducunt XENOPHON & ex parte quoque PLATO. Habuit enim Crito philosophus filios quatuor [ss] disciplinæ Socratis commissos, inter quos Critobuli famosæ pulchritudinis opumque amplissimarum hominis colloquium cum Socrate refert XENOPHON, [t] & Hermogenis quoque mentionem facit, [u] atque Epigenis, [x] cui valetudinis curam commendavit Socrates. Ex oratoribus Lysias, ex poëtis Evenus atque Euripides nobilissimi in hac arte viri Socratem magistrum habuerunt, & hunc quidem a Socrate adjutum fuisse, immo in suspicione versatum, quod Socratis vitulo araverit, supra tetigimus. [y] Quin & illi suo modo huc pertinent, adversus quos disputavit Socrates, quosque ad meliorem mentem adduxit, quales fuere Diodorus, [z] Euthydemus, [a] Eutherus, [b] Aristarchus, [c] aliique. Audiverunt quoque Socratem ejusque consuetudine usi sunt Critias & Alcibiades, juvenes nobilitate & potentia illustres, quorum ille [d] in paucorum dominatu longe omnium avarissimus & violentissimus fuit; hic autem longe omnium in statu populari intemperantissimus, & petulantissimus, & violentia intolerabilis. Quorum cum uterque omnium esset ambitiosissimus, quippe qui vellent omnia per ipsos geri, viderentque validissimum esse in dicendo Socratem, quique, quibuscumque dissereret, in colloquiis eos ita flecteret, prout ipse vellet, existimarunt se, si cum ipso versarentur, futuros & ad dicendum & ad gerendas res promtissimos. Socrates vero, in iis emendandis nihil omisit, & moderationem, modestiamque atque virtutem vehementer eis commendavit: [e] nec illi, quamdiu Socrates vixit, intermiserunt ad Socratis ingenium se simulate componere, ubi vero magna moliri cœperunt, a Socratis moribus & amicitia defecerunt. Altera philosophorum Socraticorum, qui ejus discipuli fuerunt, classis eos comprehendit, qui postquam a magistro disciplinam hauserant, post ejus ex vita discessum peculiares sectas condiderunt. [f] Qui licet vehementer doctrina a se invicem abirent, omnes tamen Socratici philosophi dici adamave-

ss) LAERT. l. II. f. 121.
t) l. V. p. 822.
u) l. II. p. 760.
x) l. IV. p. 786.
y) Conf. BAYLE Dict. T. II. art. Euripides.
z) XENOPH. mem. l. II. p. 760.
a) Lib. IV. p. 791.
b) Ibid. p. 757.
c) Lib. II. p. 755.
d) Ita characterem eorum depingit XENOPH. l. c. p. 713.
e) Vid. præter XENOPHON. ll. cc. AELIANVS l. III. c. 28. l. II. c. 1.
f) Vid. LAERT. l. II. f. 41. Hist. philos. GALENO tributa c. 2. APVLEIVS in flor. circa fin. Hinc & omnes ab illis enatæ sectæ hanc gloriam jactarunt.

amaverunt. Et hi quidem fuere Aristippus Cyrenaicæ, Phædo Eliacæ, Euclides Megaricæ, Plato Academicæ, Antisthenes Cynicæ sectæ conditores, quarum historiam in sequentibus enarrabimus. Tertia post hos classis discipulos nobis eos Socratis exhibet, qui in philosophorum quidem albo apparent, sectas tamen non condiderunt, inter quos cum Xenophon, Aeschines, Crito, Simon atque Cebes celebre in historia scholæ Socraticæ nomen retulerint, [g] de iis notitia prius exhibenda est, quam ad sectas a Socraticis discipulis conditas enarrandas pergimus.

Xenophon.

§. XX. Socraticorum discipulorum si non optimus inter meliores tamen & maxime genuinos fuit XENOPHON, quippe qui non ad eruditionis ostentationem, sed ad animi emendationem & virtutis culturam Socrate præceptore usus est, &, quo encomio recte eum mactavit EVNAPIVS, [h] *ex omnibus philosophis solus non doctrina tantum & verbis, sed & factis philosophiam ornavit.* Natum fuisse Olymp. LXXXII. ex vitæ, quos exegit, annis, supra nonaginta surgentibus, [i] & mortis tempore, quam Olymp. CV. I. evenisse tradit Stesiclides apud LAERTIVM, [k] recte concluditur; sicque rationes temporum, [l] quibus inter Socraticos vixit, & post præceptoris mortem quoque fortissimis facinoribus egregie meruit, concordant. Athenis editus, patre Gryllo, ex pago Erchieo oriundo, [m] a natura pulchrum corpus & verecundam faciem apertamque frontem accepit: [n] qui externus vultus ita Socrati placuit, ut erat formosorum adolescentum amator, in quibus venustam quoque habitare mentem conjiciebat, ut eum discipulum sibi conciliaret. Cum enim eum Socrates in angiportu quodam obvium habuisset, porrecto baculo transire prohibuit, eumque interrogavit, ubi venirent, quæ humanis usibus sint necessaria: datoque a Xenophonte responso serio, interrogando perrexit: ubinam probi ac boni homines fierent? Quo audito cum hæreret Xenophon, dixit Socrates: sequere ergo & disce, ex quo tempore Socratis discipulus factus est. [o] Sub hoc moderatore non in eruditionis tantum & philosophiæ, sed virtutis quoque stadio impiger cucurrit, &, eo duce, ad exercenda atque adaptanda vitæ præcepta morum, quæ a præceptore fidelissime magna copia hauriebat, diligentiam adhibuit. Illo enim comite in bello Peloponnesiaco, [p] cum suo ingenio esset promtus, ejus exemplo insuper accensus pro patria fortiter pugnavit, & in Deliaca pugna Atheniensibus inferioribus, in fuga equo amisso, & humi projectus a Socrate servatus fuit. [q] A Proxeno vero, ut Cyri partes sequeretur, majori apud eum, quam in patria, honore futurus, invitatus, literas ejus cum Socrate communicavit, qui anceps consilii, quia Athe-

g) De aliis videndus STANLEIVS *Hist. phil.* P. III. c. XVII. p. 190.

h) *De vitis philosophorum ex Sophist.* p. m. 2.

i) LVCIANVS in *Macrobiis* T. II. p. m. 830.

k) l. II. f. 26.

l) Olymp. XCIV. 4. floruisse ait LAERT. l. II. f. 59. SVIDAS XCIIX. Ol. XXCIIX. alii, qui Socraticæ scholæ tempora sequuntur.

m) LAERT. l. II. f. 48.

n) *ibid.*

o) *ib.* Vbi tamen narratio confunditur, & Xenophonti tribuuntur, quæ Socrati tribuenda erant, conf. HENR. STEPH. & MENAG. h. l.

p) STRABO l. X. p. 402. LAERT. l. II. f. 23.

q) Dictum hac de re supra.

Athenienses Cyri partibus adversabantur, auctor ei fuit, ut oraculum consuleret: [r] incertusque obscuri responsi non invito Socrate navem conscendit, Sardesque delatus Proxenum juxta cum Cyro ad expeditionem in Asiam paratos invenit, & ab illo huic commendatus in voluntariorum censu mansit, nullo suscepto militari magistratu. Cyro postea Ol. XCIV. cum fratre Artaxerxe infestis signis concurrente, & ipse cecidit, & exercitus fugatus est, quamvis Græci, Tissapherne fuissent superiores. Ad quos cum insequenti die Artaxerxes Phalinum misisset, ut arma redderent, Xenophon id negavit, nec iis artibus, quibus Clearchus aliique duces a Tissapherne capti erant, circumveniri potuit. [s] Immo cum Græci de deditione cogitarent, memorata ducum, qui arma posuerant, nece, auctor eis fuit, ut virtuti se suæ crederent; duxque in locum Proxeni electus, cum Cherisopho primam aciem ducente, reditum tentavit, [t] & post mille labores & difficultates non itineris tantum, sed & belli, post exantlata innumera pericula, & complures pugnas, magna prudentia & fortitudine Græcorum copias in patriam reduxit, iter stationum CXXII. parasangarum DCXX. quæ stadia XVIIIM. & XX. conficiunt, octo mensium tempore emensus, sic ut totum Græcorum iter, quum ascendendo, tum descendendo castris confectum CCXV. parasangas haberet cIↃcL. stadia XXXIII cIↃ & CCLV. temporisque intervallo constaret mensibus tredecim. [y] Postea ad Agesilaum Lacedæmoniorum regem in Asiam se contulit, Cyrique milites illi, mercede accepta concessit, [z] & arctissimam cum eo amicitiam junxit, [a] id quod factum Ol. XCVI. 1. anno altero vero, Agesilaum, cum in patriam contra Thebanos pugnaturus revocatus esset, secutus in pugna ad Coroneam, ubi vehementer Thebanos afflixit Agesilaus, fortiter pugnavit. Quam rem cum ægre ferrent Athenienses, causati, quod Cyri partes esset secutus, Eubulo auctore, Xenophontem ex decreto exilio multarunt, [b] revera, commoti, quod Agesilaum sequens Laconum partibus studere videretur. Lacedæmonii vero, ut tantum virum ob injuriam acceptam recrearent, cum ipsorum causa in patria invisus esset, & publicis sumtibus eum aluerunt, & ad Scillunta domum agrumque dedere Xenophonti. [c] Eo igitur cum uxore & filiis duobus concedens, cum aurum, quod apud amicum deposuerat, recepisset, agrum redemit, quem Dianæ sacrum esse voluit, loco peramœno, templum etiam cum ara de pecunia sua extruxit, [d] ac post id temporis semper consecratis agri fructuum decimis sacra Dianæ peregit, & venationes cum finitimis instituit, amicorumque congressibus, & scribendis historiis tempus trivit. [e] Orto paulo post inter Eleos & Lacedæmones bello, Elienses

r) XENOPHON *ἀναβ. κύρ. l. III. p. 294. seq.* LAERT. *l. II. §. 49.*

s) IDEM *l. II. p. 273.*

t) Ibid. *l. III. p. 295.*

y) Prolixe hæc ipse narrat *l. c. l. VI.* unde ea in compendium misit STANLEIUS *Hist. phil. P. III. p. 211.*

z) LAERT. *l. II. §. 52.*

a) CORN. NEPOS in *Agesilao c. I.* PLUT. in *Agesilao* CICERO de *orat. l. III. c. 53.* XENOPHON in *Agesilao.*

b) LAERT. *l. c. §. 59.*

c) *Ibid §. 52.*

d) *ibid.* STRABO *l. VIII. p. 387.*

e) LAERT. *l. c.*

ſes agrum Xenophontis occupaverunt,[f] ipſe Elida primum, inde Lepreum, quo filii migraverant, poſtremo Corinthum ſe contulit, ubi domum conduxit, & reliquam vitæ partem exegit, vita defunctus Olymp. CV. I. Verecundus erat, barba promiſſa, & ſupra modum formoſus,[g] animo vero præſtantiſſimus ac bonus, qua laude eum mactat LAERTIVS,[h] & equorum venationisque, atque inſtruendi exercitus imprimis ſtudioſus ac peritus; religioſus inſuper & ſacrificiis intentus, quique hoſtias probe dignoſceret, & Socratem ad unguem imitatus eſſet. Addit paulo poſt: tanta fuiſſe modeſtia, ut Thucydidis libros latentes cum ſubducere poſſet, ipſe primus in ejus viri gloriam illos in lucem dederit. Rebus vero non tantum gerendis incomparabilis, ſed virtuti quoque docendæ aptiſſimus, quod in hiſtoriis ſuis multis exemplis prodidit. Qui cum Socrati eſſet acceptiſſimus, dignum ſe ejus amore fecit pietate, fide, modeſtia, fortitudine, ceterisque virtutibus: quibus maculam quidem inuſſit Ariſtippus, incuſans [i] eum *παιδεραςίας* criminis, ſed invidia, quæ paſſim Socraticos diſcipulos urebat, ductum ea objeciſſe, dubium non eſt: improbavit enim Ariſtippeam voluptatem Xenophon, & ſingulari dialogo oppugnavit. [k] Nec, quæ ei objicitur [l] ambitio reprehendi poteſt aliter, quam in omnibus culpari poteſt, qui divina virtute animum non emendarunt. Non vero militaribus tantum facinoribus, ſed & elegantiſſimis ſcriptis immortale ſibi nomen peperit, oratione uſus CICERONIS[m] judicio, leniore & melle dulciore, & a forenſi ſtrepitu remotiſſima, unde ejus ore Muſas locutas ferri ait; ipſeque Muſa Attica dici meruit. [n] Vitam vero philoſophicam & Socrate præceptore dignam laudant veteres ad unum fere omnes,[o] ſi paucos ex condiſcipulis æmulos excipias, inter quos imprimis Platoni cum Xenophonte minus bene convenit.[p] Vxorem habuit Phiteſiam, filios Gryllum & Diodorum, quorum alterum apud Mantineam fortiter pugnantem occidiſſe cum ipſi coronato inter ſacrificia referretur, fortiſſimo & philoſopho digno animo tuliſſe dicitur.[q] Scripſit libros ut quidam dividunt, quadraginta,[r] quorum editiones nobis integras[s] dedere LEVNCLAVIVS[ſſ] & EDVARDVS WELLS,[t] in quibus hiſtoricos hic referre, alibi enarratos, nihil attinet. Philoſophici vero argumenti ſunt: I. *Pædia Cyri*, id eſt, de inſtitutione & diſciplina Cyri, ut CICERO vocat,[u] *ſcripta non ad hiſtoriæ fidem, ſed ad effigiem juſti imperii:*

f) IDEM *ſ. 53.*

g) *κονδὲςατος εἰς ὑπερβολήν*, LAERT. *l. II. ſ. 48.*

h) *ſ. 58.* i) *l. II. ſ. 57.*

k) *ib. ſ. 65.*

l) Conf. STOLLIVS *Hiſt. philoſ. moral. gentil. §. XLVIII. p. 48.*

m) *De Orat. c. 19.*

n) LAERT. *l. II ſ. 57.*

o) LAERT. *l. II. ſ. 56.* EVSEB. *Præp. l. XV. c.* [illegible] EVNAPIVS *l. c.*

p) GELLIVS *l. XIV. c. 3.* ATHENAEVS *l. XI. p. 504.* & Epiſt. ad Æſchinem, qua de re ſupra dictum.

q) LAERT. *l. c.* AELIAN. *V. H. l. III. c. 7.* videntur tamen Anaxagoras & Xenophon confundi.

r) *ib.* id vero de ſingulis libris, quorum aliquot unus titulus continet, intelligendum eſt, conf. SVID. *l. c.* XENOPHON *T. II. p. 645.* & ex hoc emendandus eſt MENAGIVS ad *l. c. Laërt.*

s) Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 72.* qui notatu digna complura de iis more ſuo doctiſſime enarrat.

ſſ) *Franc. 1594. fol.* qua editione nos utimur. conf. *Hiſt. Bibliotb. Fabric. P. III. p. 58. ſeqq.*

t) *Oxon. 1703. 8.* addita DODWELLI *Chronologia Xenophontea.*

u) in *Bruto c. 29.*

perii: quamvis quidam eam pro vera historia habeant, [x] qui tamen veterum narrationibus facile refutantur. 2. *De dictis & factis Socratis memorabilium libri IV.* 3. *Apologia Socratis ad judices*, quæ tamen multis post necem præceptoris annis conscripta fuit, uti supra memoratum. Eo enim tempore, quo Socrates e vivis sublatus est, extra patriam Xenophon versabatur: scripsitque hanc apologiam, more aliorum Socraticorum, ut injuriam ingratis civibus exprobraret. 4. *Convivium philosophicum*, more Græcorum elegantissimis philosophorum sermonibus intertextum. [y] 5. *Liber œconomicus*, de quo supra in Socrate diximus. [z] 6. *Dialogus de tyrannide.* Nec immerito quis huc retulerit, librum *de republica Atheniensium & Lacedæmoniorum, & Agesilai imaginem atque encomium;* ubique enim ingenium philosophicum prodidit. Ait etiam LAERTIUS, [a] primum eum philosophorum historiam scripsisse, unde SUIDAS primum philosophicæ historiæ auctorem vocat: cujus auctoritate motus STANLEIUS, ad memorabilia Socratis a Laërtio respici statuit. Quod tamen nec ejus verbis satisfacit, nec veritati. Nihil enim aliud vult Laërtius, quam fuisse Xenophontem philosophorum primum, qui historiam scripserit. [b] Extant & epistolæ Xenophontis, quid vero de iis statuendum sit, ex iis, quæ supra de epistolis philosophorum diximus liquet; nec alio loco habendæ, quam quæ Socrati tribuuntur. [c] Inter Xenophontes multos hic vita, factis scriptisque fuit celeberrimus, nec facile confundendus. [d]

Aeschines.

§. XXI. AESCHINES, Charini, fartoris lucanicarum, sive Lysaniæ, ut volunt, filius, [e] Atheniensis, [f] post Xenophontem inter Socraticos discipulos memorari meretur. Is præter ingenium satis felix & cupiditatem discendi ardentissimam, a pueris insolitam laboris patientiam accepit, [g] qua durissimam, qua premebatur, paupertatem æquo tulit animo. Socratis vero præstantia excitatus, cum eum sequi constituisset, videretque, multa multos pro suis quemque facultatibus ei offerre, pauper ille auditor, nihil, inquit, dignum te, quod dare tibi possim, invenio, & hoc modo pauperem me esse sentio. Itaque dono tibi, quod unum habeo: Me ipsum. Hoc munus, rogo, qualecunque est, boni consulas, cogitesque, alios, cum multum tibi darent, plus sibi reliquisse. Cui Socrates: Quidni tu, inquit, mihi magnum munus dederis, nisi forte parvo te æstimas? habebo itaque curæ, ut te tibi

melio-

x) Conf. VOSSIUS *de Hist. Gr. c. I. p.* 23. 10. FABRICIUS *l. c.*

y) Conficto tamen convivio, unde quædam contra temporum rationes finxisse arguitur. conf. ATHEN. *l. V. p.* 187: CASAUB. *ad eum l. V. p.* 216.

z) A se juvene translatum ait CICERO *Offic. l. II. c.* 24.

a) *l. II. §.* 48. SUIDAS *l. c.*

b) Conf. IONSIUS de *S. H. P. l. I. c.* 7. *p.* 37.

c) Quædam earum fragmenta Xenophontis operibus adjecit LEUNCLAVIUS, plures attulit ALLATIUS *de Script. Socratis p.* 37. *seqq.* & inde OLEARIUS inseruit STANLEII *H. phil. p.* 221. *seqq.*

d) Septem nominat LAERTIUS *l. II. §.* 59. septem alios addit MENAGIUS *ad h. l.* unum FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. II. p.* 70.

e) LAERTIUS *l. II. §.* 60. cujus vitæ Æschinis descriptionem cum notis virorum doctorum præmisit ejus dialogis IO. CLERICUS.

f) Spettius ex tribu Acamandite SUID. in *Æsch. T. I. p.* 601. HESYCHIUS in *Æschines*, alii. Acamantis, una ex decem tribubus Atheniensium, vid. HARPOCRAT. v. *Acamantis p.* 18. illustrissimus POTTERUS *arch. Gr. l. I. c. IX. p.* 44.

g) LAERT. *l. II. §.* 32.

meliorem reddam quam accepi. [b] Assidebat autem Socrati omnium discipulorum diligentissimus, nec unquam ab ejus latere discessit, quo amorem Socratis ita meruit, ut dicere solitus sit: Solus nos colere novit fartoris filius. [i] Propter hunc vero, quo eum Socrates prosequebatur amorem, invidia commilitonum premebatur, & imprimis a Platone contemtus dicitur, cum una essent in Sicilia. [k] Quod, nisi oppido falsum est, ita intelligendum videtur, initio Platonem regis Dionysii favore & beneficiis usum initio quidem parum Æschinem curasse; postea enim Dionysio Aeschinem tanquam moribus probum, aptumque ad castigandum verbis eos, quibuscum agit, commendasse, refert PLVTARCHVS. [l] Pauperrimus cum esset, suasit Socrates, ut a se ipso usuras acciperet, sibi subducendo cibaria. [m] Eadem vero inopia virum bonum atque frugi, sed nimis pauperem adegit, [n] ut in Siciliam ad Dionysium tyrannum abiret, ad quem, virorum doctorum & imprimis philosophorum consuetudinem ad emolliendam invidiam magnis præmiis affectantem, alii quoque Socratici concesserant. Et initio quidem cum dialogos Socratico more conscriptos attulisset, sine dubio ob pauperiem contemtus fuit; [o] a Platone denique, vel, quod alii contendunt, Aristippo [p] commendatus, honeste exceptus a Dionysio ac magnifice ejus ratio habita est; [q] qui & dialogos quosdam cum eo communicatos liberaliter remuneratus est, Aeschinemque apud se retinuit, donec tyranno depulso succederet Dion. Postea Athenas reversus, cum publice philosophiam docere non auderet, eo quod magna fama & discipulorum concursu ibi scholam aperuissent Plato & Aristippus, privatim mercede accepta docuit. [r] Postremo, ut de necessariis sibi certius prospiceret, foro se applicuit, caussisque dicendis vacavit, in quo orationis genere ejus summam facultatem fuisse Timon prodidit. [s] Nec aliunde forte derivanda causa est, quod Lysias orator male de Aeschine locutus, varia eum peculiari oratione labe asperserit, nempe causas injustas defendisse, mutuum, quod acceperat, restituere noluisse, & quæ alia sunt, quæ narrat ATHENAEVS: [t] quæ fidem non mereri, æmulatio & invidia, quibus ista objecta sunt, probant. Scripsit [u] præter orationes & epistolas quoque dialogos Socraticos, septem, in quibus jucunditatem sermonisque nitorem laudavit LVCIANVS, [x] quo-

b) Ita quidem narrat SENECA *de beneficiis l. I. c. 8.* nec res ipsa probabilitate caret, circumstantiis tamen, ut ingenium magis saperet historia, ornasse Senecam, inde conjici potest, quod Socrates a nemine, ne ab Alcibiade quidem munera accepit, quod tamen innuit Seneca.

i) *l. c.*

k) *ibid.* Aristippum quoque frigidum illi se præbuisse, restituisse tamen amicitiam testatur PLVTARCHVS *de cohib. ira.*

l) *De discrim. adul. & amici.*

m) LAERT. *l. c.* id de dialogis vendendis male accepit STANLEIVS *l. c.*

n) LAERT. *l. c.* LVCIANVS in *Parasit. T. III. p. m. 507. seq.* PHILOSTRATVS in *vit. Apoll. l. I. c. 35. p. 43.* quem exscripsit SVIDAS *l. c.*

o) PLVTARCHVS *l. c.*

p) LAERT. *l. c.*

q) Assentationem tamen, & servilem propter pecuniam animum in aula tyranni fovisse objiciunt PHILOSTRATVS & LVCIANVS *ll. cc.*

r) LAERTIVS *l. c. §. 62.* & ex eo HESYCHIVS.

s) *ibid. §. 63.* imitatus vero est Gorgiam Leontinum. conf. PHOT. *Cod. XXXVI. p. 173.*

t) *l. XIII. p. 611.*

u) LAERT. *l. c.* STANLEIVS *l. c. p. 226. §.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 785.* conf. SVIDAS in *Æsch. T. I. p. 601.* & MENAGIVS atque KVSTERVS ad *l. c. Laërt. & Suidæ.*

x) *l. c.*

quorumque argumento, ut ATHENAEVS [y] auctor est, magnam temperantiæ, humanitatis & integritatis laudem est consecutus. Ex his tres tantum supersunt, quos nitide excusos cl. CLERICI curæ debemus. [z] Fecit tamen optimi viri paupertas, & æmulorum invidia, ut ingenium ejus contemneretur, nec dialogi isti ab eo profecti crederentur. Menedemus enim eum accusavit, quod multos sibi arrogaverit Socratis dialogos, [a] acceptos a Xantippe, id quod ex eo falsum esse convincitur, quod supra probatum dedimus, nihil scripsisse, Socratem. Alii Antistheni surreptos, alii Pasiphontis, philosophi Eretriaci esse judicarunt, qui Aeschini eos supposuerit. [b] Nihil tamen horum fidem meretur, satisque prodidit LAERTIVS, [c] hanc plagii suspicionem profectam esse ex invidia Aristippi, a qua argumentum male petitur. Fuerunt & alii Aeschines, [d] & inter eos orator Atheniensis celeberrimus, qui cum nostro confundi non debent, ut accidit M. MEIBOMIO. [e]

Philosophia moralis Aeschinis.

§. XXII. Philosophiæ moralis, quam secutus est Aeschines, faciem ex Socratica facile dijudices: nam quæ a præceptore audivit, vel eis proxima & similia [f] in dialogis comprehendit; cujus vel ex eo argumentum sumi potest, quod Socrati ipsi adversarii Aeschinis dialogos tribuerint. Eundemque vultum is quoque servat in dialogis, quos superstites habemus. In iis enim, Socratis doctrinam tuetur, metiendas esse divitias non ex rerum pretio, sed ex usu; sic ut ægrotum omnium rerum abundantia superfluentem divitiis superet sanus, cui adest, quantum requiritur. Nec esse majorem thesaurum, sapientia. Virtutem doceri non posse, neque tamen a natura homines habere, sed a Deo donari. Eum esse felicissimum & ditissimum, qui paucissimis eget, & contentus est parvo: divitiis abundantes plerumque esse infelicissimos, qui pluribus indigeant, quam alii. Non corpus sed animam hominis esse, quæ, postquam in hac vita bene vixit, e corpore discedens in ea loca deferatur, ubi a molestia vacua, veritatis plena imbuitur cognitione. Nihil enim horum est, quod non inter Socratica colloquia a discipulis notata inveniatur. [g] Feruntur & alia ejus dicta, [h] quorum tamen aliqua ad eum non pertinent. [i]

Crito.

§. XXIII. CRITONIS in Socratis vita mentio facta est. Is enim cum opibus polleret, hunc ad philosophiam traduxit, tantoque eum affectu prosecutus est, ut nunquam eum necessariis carere pateretur. [k] Ejus filios quoque quatuor disciplinæ Socratis addictos fuisse, supra narravimus. Dignum

y) *l. XIII. p. 611.*
z) *Amstelod. 1711. 8.*
a) LAERT. *l. II. s. 60.*
b) Conf. FABRICIVS *l. c.* Aliter tamen PHOTIVS *Cod. CCXLVII. p. 700.* ed. Hœsch. qui eum laudat, quod ea tradat, quæ a præceptore audiverit, secus ac Plato fecit.
c) *l. c. s. 62.*
d) vid. LAERT. *l. c. s. 64.* MENAG. *ad h. l.* FABRICIVS *l. c. p.* [illegible] inter hos est etiam Æschines philosophus Academicus.
e) Is Laertio a se edito Oratoris Æschinis imaginem pro philosophi vultu inseruit, acerbe ideo notatus GRONOVIO *T. II. thes. antiq. Gr. ad tab. XCIV.*
f) PHOTIVS *l. c.*
g) Vid XENOPH. *opp. p. 1002.*
h) Apud PLVT. *de aud.* & *de Stoicorum repugnantiis.*
i) Apud STOBAEVM *Serm. XXIIX. CXLV.* pertinent enim ad Oratorem Æschinem.
k) LAERT. *l. II. s.* [illegible]

gnum memoria est, quod XENOPHON [l] refert: ei cum multum negotii facesserent, & multi obruerent, quos minime omnium offendisset, ejus quippe ingenio ab altercandi studio alienissimo abusi, quod sequens jure suo potius cedebat, quam ut foro illud committeret: a Socrate consilium accepisse, ut similis cum adversariis ingenii hominem turbulentum atque irrequietum sibi adjungeret, cujus ope aliorum injurias depelleret. Dicto itaque audientem Critonem Archidamum elegisse, juris consultissimum, sed pauperem, qui donis ejus atque liberalitate devinctus acerrime omnes insectatus sit, qui vel ipsi, vel familiaribus ipsius ulla re ægre facerent. Scripsit etiam hic dialogos XVII. more Socratico, [m] quos enumerant LAERTIUS [n] & SUIDAS, [o] qui tamen temporis injuria interciderunt. PLATONIS Crito autem, & EUCLIDIS, titulum tantum atque nomen ad eum retulerunt. Fuerunt & alii hujus nominis, historicis monumentis non incelebres, [p] a philosopho Socratico probe distinguendi. [q]

§. XXIV. SIMON, Atheniensis fuit, coriarius, cujus in officinam cum sæpius veniret Socrates, & de moribus dissereret, omnia, quæ poterat, notabat, & ita Socraticam discebat philosophiam, quam & postea literis iterum exarabat, Socraticosque dialogos concinnabat. [r] Primusque dicitur inter Socraticos fuisse, qui sermones Socratis in dialogis retulit. [s] Edidit vero dialogos triginta tres, de argumentis moralibus, quos tamen omnes tempus nobis invidit, nec eorum quicquam superest, quæ in literas retulit. [t] Epistola enim, ad Aristippum quæ inter Socraticas ei tribuitur, sine dubio conficta est. [u] Tanti vero dicendi & philosophandi libertatem fecit, ut cum eum Pericles invitasset, ut ad se veniret, omnium rerum copiam pollicitus, ille negaret, fassus, libertatem se in dicendo vendere nolle. Simones plures cum hoc non commiscendos notaverunt ALLATIUS [x] & FABRICIUS. [y]

Simon.

§. XXV. Tandem & præter Glauconem [z] & Simmiam [a] dialogis Socraticis celebres, CEBES memorandus est, Thebanus, diligens Socratis discipulus, [b] qui quærendo ex tanto magistro, moralem doctrinam egregie

Cebes.

l) *Memorab. l. II. p. 759.*

m) Patet hoc ex argumento morali, quod erat: non ex disciplinis constare probitatem? quid sit abundare? quid idoneum? de honesto; de maleficio; de felicitate; de lege; de divino; de artibus; de re venerea; de sapientia; de civili re; de literis; de poëtica; de pulchro; de disciplina; quid sit scire.

n) *loc. cit.*

o) In *Crito T. II. p. 377.* qui etiam refert: scripsisse Apologiam Socratis.

p) Fuit unus etiam Pythagoricus philosophus, & medici duo.

q) Vid. SUIDAS *l. c.* FABRICIUS *Bibl. Græc. vol. I. p. 791.*

r) LAERT. *l. II. §. 122.*

s) *Ibid.* cujus verba tamen hunc quoque sensum patiuntur, fuisse primum, qui more Socratis, methodoque ejus dialogos conscripserit.

t) *Ib.* Conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 794. §. 42.* coriacios a quibusdam vocatos tradit LAERT. *l. c.*

u) Vid. OLEAR. *de Scriptis Socratis.* FABRIC. *l. c. p. 425.* ex hac epistola finem repetit. STOBAEUS *Serm. XXXIX. p. 136.*

x) *De Simonibus.*

y) *Bibl. Gr. vol. X. p. 298.*

z) Is Platonis frater fuit, conf. LAERT. *l. II. §. 174.* FABRIC. *l. c. p. 792.*

a) *Citati*, meminit ejus etiam AELIAN. *Var. Hist. l. I. c. 16.*

b) LAERTIUS *l. II. §. 125.* SUIDAS in *Cebes T. II. p. 388.*

gie didicit: [c] ejusque specimina tribus dialogis tradidit: [d] ex his, deperditis duobus tertius ad nos pervenit, exhibens elegantissimam picturam vitæ humanæ. [e] Enarrantur enim in hac tabula; ita enim nomen ei Cebes indidit, quæ animis contingant, antequam in corpora immittantur, unde SVIDAE τῶν ἐν ἅδȣ διήγησις vocatur; deinde varii hominum in hac vita mores, præjudicia, studia, & scopus, quique maneat exitus, cum per angustam virtutis semitam penetrantibus, tum in lata voluptatis ac vitiorum via grassantibus. Non vero sui ingenii opus esse Cebes innuit, sed expressam fuisse istam imaginem in tabula quadam, quam Athenis in templo Saturni dedicaverat aliquis Πυθαγόρειόν τινα καὶ Παρμενίδειον ἐζηλωκὼς βίον, *Pythagoreum & Parmenideum vitæ genus quoddam imitatus*. Etsi vero dialogum hunc Cebeti Socratico tribuunt veterum plurimi, LAERTIVS, [f] LVCIANVS, [ff] IVLIVS POLLVX, [g] TERTVLLIANVS, [h] CHALCIDIVS, [i] SVIDAS, [k] quorum loca adduxit, cui elegantem tabulæ hujus editionem debemus, V. C. IACOB. GRONOVIVS: visus tamen fuit HIERONYMO WOLFIO [l] aliisque, [m] ad alium potius, & juniorem quidem, Cebes referendus esse. Cujus suspicionis argumenta potissimum tria afferuntur, 1. quod Plato in hac tabula allegetur, qui junior sit Cebete; 2. quod inter diversa falsæ eruditionis genera nominentur, poetæ, rhetores, dialectici, musici, arithmetici, geometræ, astrologi, Hedonici, Peripatici, Critici; Dialectici vero Socratis tempore nondum male audierint, Hedonici & Peripatetici nondum fuerint; 3. quod occurrant vestigia Platonismi & Stoicismi. Neque tamen, quæ reponant, desunt, viris doctis, inter quos imprimis celeberrimus IAC. GVILIELM. FEVRLINVS elegantissimum dialogum, ex instituto Cebeti Socratico vindicavit. [n] Observat is non sine ingenio & doctrina: falso supponi, Platonis dialogos non potuisse videre & ad eos provocare Cebetem, cum mature is post præceptoris mortem eos scripserit; potuisse quoque, si non scriptos legere Cebetem, audire tamen ex ore Platonis ea, ad quæ respicit, cum mature magna celebritate innotuerit Plato, etsi junior aliis Socraticis discipulis fuerit. Nec locum illum eripere Cebeti Thebano tabulam: manifestum enim esse ex memorabili CHALCIDII loco (quod & FABRICIVS [o] notavit) aliter eum hunc locum legisse, & mentionem ibi tantum fieri, geometriæ, musicæ, arithmeticæ & astrologiæ, unde recte conjiciatur, locum interpolatum fuisse. Neque argumentum etiam validum ex hoc loco, ubi etiam pro genuino admittatur, necti posse, non referendam esse hanc tabulam ad Socratis discipulum. Etsi enim dialectica in magno habita fuerit

c) PLATO *in Phæd. T. I. p. 60. seqq.*
d) *Citati.* FABRIC. *l. c. p. 787. seqq.*
e) Versiones & editiones enumerat FABR. *l. c.* inter hos elegantissimæ sunt IAC. GRONOVII & HADRIANI RELANDI.
f) *loc. cit.*
ff) *De mercede conductis.*
g) *Lib. III. c. 16.*
h) *De præscript. c. 29.*
i) *In fine Comm. in Timæum.*
k) *loc. cit.*
l) In *annot. ad Epict. & Cebet. p. m. 109.*
m) BERKELIVS in *not. ad Cebet.* CLERICVS *Sylv. phil. c. VIII.* AVG. MASCARDVS *diss. mor. in Ceb. P. III. diss. I.*
n) *Miscell. Lipsiens. T. III. obs. LV. p. 14. seqq.*
o) *loc. cit.*

rit honore a Platone, aliter tamen sensisse Socratem & discipulos, qui omnem dialectices artem, qualem Sophistæ exercebant, [p] rejecerunt, nec aliter admiserunt, quam equum intra terminos freno coërcendum, qua ratione & Cebes philosophari instituat. Hedonicos non Epicureos, sed Aristippi sequaces intelligi; ex XENOPHONTE [q] enim constare, quam vehementer Socrates Aristippum ceu voluptuarium perstrinxerit. Criticorum nomen occurrere etiam apud AESCHINEM, [r] falsumque esse, quod non sit antiquius Aristotele. [s] Nec tantopere urgeri posse rationes chronologicas de tempore conditæ sectæ Peripateticæ, ut Cebeti dialogus abjudicari queat, cum pleraque chronologica in historia philosophica sint incertissima, & scriptores vera tempora plerumque ignorarint: vel si etiam hoc non placeat, illud observandum esse, fuisse ante Aristotelicos, alios philosophos, quibus Peripateticorum nomen fuerit impositum, vel potius, qui Peripatici dicti fuerint, id est, doctores in loco publico, id est περιπατῶ docentes; [t] ex quibus incuria scriptorum exsculpti postea sint Peripatetici. Neque Pythagoreismi & Platonismi vestigia certa in hac tabula deprehendi. Auctorem enim tabulæ non Pythagoream sectam secutum fuisse, sed simile quid instituti Pythagorici: nec Socratem omnem Pythagoricam disciplinam rejecisse, sed inutiles speculationes & arcanas doctrinas: earumque sententiarum, quas Pythagoricas judicent viri docti, complures inveniri apud Xenophontem, nec Socrati displicuisse doctrinam de purgandis animis: extare præterea non obscura in hac tabula loca Socraticæ disciplinæ, quæ Platonicis & Stoicis contraria sunt. Nos hæc lectori examinanda relinquimus, fatemur tamen, ea quæ de Peripateticis, sive Peripaticis dicuntur, nobis non satisfacere, & videri obtorto huc collo trahi: nec negari quoque posse putamus, vestigia Pythagoricæ disciplinæ, quam se sequi & auctor fatetur in initio, & dogmata diversa evincunt: id quod recte jam notavit SVIDAS, memorari ea quæ animæ ἐν ᾅδῃ contigerint, [u] quales disputationes Socratem tanquam inutiles & in deos injurias proscripsisse, supra ex Xenophonte probavimus. Neque tamen jucundissimam & optima doctrina refertam fabulam, Socratica schola omnino dignam Cebeti abjudicandam putamus, cum unanimi fere veterum consensu Cebeti πίναξ tribuatur, eundemque dialogum, quem hodie habemus, observante GRONOVIO [x] legerint non Chalcidius tantum, sed & DIO CHRYSOSTOMVS [y] & ARISTAENETVS; [z] quorum omnium auctoritatem ob aliquas difficultates rejicere temerarium est, & omni fidei historiæ veteris evertendæ aptum. Nec quæ objiciuntur, tanti esse nobis videntur, ut magnum no-

 bis

p) Dictum hac de re supra.
q) *Memorab. l. II. init.*
r) *Dial. III. c. 7.* & CLERIC. *ad h. l.*
s) Ita HORNIVS *Hist. phil. l. III. c. 19.*
t) Vid. IO. FRID. GRONOVIVS *de museo Alexandrino T. VIII. Antiq. Græc.*
u) Id in tabula non inveniri jam notavit WOLF. *l. c.* & post eum P. PETITVS *Misc. l. IV. c. 4.* unde aliam legisse tabulam quam nos habemus, conjicit KVSTERVS *ad h. l.* sed hæc convenienter instituto tabulæ dici §. *seq.* ostendemus. Quare nec cum WOLFIO & STANLEIO *ll. cc.* diversus liber inde exsculpi debet.
x) *In not. p. 108. 119.*
y) *Orat. II. de regno.*
z) *Lib. I. ep. 2.*

bis moveant ſcrupulum. Platonem enim allegari, tantopere inter Athenienſes poſt Socratis fata eminentem, quid quæſo habet abſurdi? præſertim cum non ſine ratione Cebes ad Platonis conſenſum eo loco provocet, quia is a Socraticis vituperabatur, quod eas ſcientias in philoſophiæ circulum iterum intruſerit, quos ejecit communis præceptor Socrates: unde eo rectius ab eo argumentum peti poterat. Hedonicos vero, Criticos & Dialecticos & Peripateticos intruſos fuiſſe in textum Cebetis nulli dubitamus, cum negari nequeat, hæc nomina, tanquam ſectarum, ignota fuiſſe tempore Socratis, quæque in contrarium afferuntur, nimis eſſe longe petita & frigida. Certe Chalcidii lectio ſatis id ſuadet: videturque nobis ejusmodi interpolatio ex margine in textum irrepſiſſe, qua ratione ſcripta veterum innumeris modis corrupta fuiſſe, artis criticæ gnaris ignotum eſſe nequit: [a] id quod eo magis veriſimile eſt, quo pauciores tabulæ Cebetis codices manuſcripti extant, & ita decerni non queat, qui lectionis codd. mſc. ſit conſenſus vel diſſenſus. Aliter certe legiſſe Chalcidium, negari nequit. [b] Nec veſtigia Pythagoricæ diſciplinæ quædam apparere negamus, [c] ſed non inde ſequi putamus, ea non eſſe a Cebete Socratico: etſi enim Socrates dogmata Pythagoræ τερατώδη rejiciebat, potuerunt tamen ea placuiſſe diſcipulis: quorum plerique magiſtrum deſeruerunt, & ad alia dilapſi ſunt. Plato ſane in multis ſecutus eſt Pythagoram, cur non itaque Cebes, præſertim in argumento morali, quo non minor videbatur ſchola Italica Socratica? quod ſi etiam concedi nolimus, Cebetem, tanquam γνήσιον Socratis diſcipulum alias opiniones & placita elegiſſe, ſufficere tamen putamus, quod Pythagoricam picturam Socraticis ſententiis illuſtrandam elegerit, quod propoſitum atque ſcopus eum neceſſario coëgit, illud philoſophiæ moralis initium eumque finem ponere, quem figere ſibi Pythagoras juſſit. Quibus omnibus uno faſce comprehenſis nullum ſupereſſe dubium exiſtimamus, quod veriſimili ratione Cebeti πίνακα deneget.

Philoſophia moralis Cebetis.

§. XXVI. Etſi vero in omnium manibus verſatur elegantiſſimus dialogus, inſtituti tamen memores, potiora quædam ex eo deguſtabimus, ut ſpecimen exhibeant philoſophiæ Cebetis. Eo vero pictura elegantiſſima tendit:

I. Exiſtere animas antequam in hanc vitam & corpus immittantur, iisque futura fata decerni.

II. Adſiſtere animis vitam hanc ingreſſuris genium, qui iis exponit, quid vitam ingreſſuris faciendum, quæque via eligenda ſit. Vtraque theſis Pythagoream ſcholam manifeſte ſapit, ut ex iis videre eſt, quæ de doctrina Pythagoricorum aliorumque philoſophorum de dæmonibus erudite diſſe-

ruit

a) Conf. IO. CLERIC. *Art. Crit. P. III. ſ. I. c. 7. p. 79.* qui plura exempla affert. Idem placuit PETITO & FABRICIO *ll. cc.*

b) Conf. SALMAS. *ad paraph. arab. tab. Cebet. pag. 79.*

c) Quia Cebes Thebanus fuit, hæc Thebis geſta fingi putat WOLFIVS, & per Pythagoricum iſtum intelligi Lyſidem, Epaminondæ præceptorem: exigua veriſimilitudine.

ruit GODOFR. OLEARIVS.[d] Et haud obſcure tota fabula προΐπαρξιν Pythagoricam ſupponit, fatique de futuris hominum eventibus diſpoſitionem, quam Adraſteæ legem Plato vocavit. Hanc inter Socraticos invaluiſſe, Plato luculento exemplo eſt, unde & Cebeti placere potuit: certe Pythagoricam imaginem explicituro ab hac animarum præexiſtentia incipiendum erat. Vnde Suidam recte vocaſſe explicationem eorum, quæ in loco animarum deſignata quaſi & deſtinata ſunt, ſupra jam innuimus.

III. Animabus vitam ingredientibus impoſturam, errorem & ignorantiam propinare, hacque pota omnes vitam ingredi, ſed aliæ plus, aliæ minus. Prodit & hæc theſis luculenter Pythagoricæ ſcholæ lapſum animæ, ignorantiam & errores antequam in mundum veniunt, quod Plato quoque ex Italia Academiæ intulit.

IV. Hinc oriri opiniones, cupiditates & voluptates, quæ turbam hominum partim ad ſalutem, partim ad interitum ducunt, licet omnes vitam beatam polliceantur.

V. Inconſideratos inter homines volubilis & incertæ fortunæ muneribus inhiantes, divitias, gloriam, nobilitatem, liberos, regna appetere, & miſere decipi.

VI. Fortunæ muneribus ornatis inſidiari incontinentiam, luxuriam, avaritiam, aſſentationem, iisque adulari vitamque polliceri beatam & ſine moleſtia.

VII. His qui morem gerit, ei jucundum ad tempus videri vitam; conſumtis vero, quæ a fortuna acceperat, iſtis ſervire cogi & omnia perpeti & perniciofa quæque admittere fraudes, ſpolia, latrocinia, perjuria exſequi.

VIII. Hæc ſequi pœnam, mœſtitiam, ærumnam, luctum & deſperationem.

IX. Ita infelicitate conſumi malos, niſi pœnitentia ſubeat, quæ opinionem aliam, & cupiditatem ad veram eruditionem perducturam excitet.

X. Duplicem vero eſſe eruditionem veram & falſam; ad veram pertingentem purgari, & ab omni calamitate immunem ſervari: ad falſam divertentem denuo ſeduci.

XI. Divertere vero pleroſque homines primo ad falſam eruditionem, quam exhibent poëtæ, oratores, muſici, dialectici, arithmetici, geometræ, aſtrologi.

XII. Nec recedere a falſa eruditione amentiam, opiniones & vitia: donec rejecta falſa eruditione, purgatrice vi (καθαρτικὴ δύναμις, celeberrimum Italicæ ſcholæ dogma) opiniones, ignorantiam & vitia ejecerint.

XIII. Viam vero ad veram eruditionem & minime tritam & aſperam & præruptam, januamque ad ejus domicilium parvam eſſe.

XIV. Ingreſſos hanc viam, continentiam & tolerantiam excitare & hortari homines, ne per ignaviam deſperent.

 XV.

d) Diſſ. *de genio Socratis inſerta* STANLEII *Hiſt. phil. P. III.*

XV. Has virtutes connitentibus in excelsas sedes dare robur & fiduciam, & amœnas sapientiæ & eruditionis veræ sedes ostendere.

XVI. Huc grassantibus contingere adire domicilium beatorum, ducentibus veritate, suadela, & vera eruditione.

XVII. Accipere eos munera fructumque securum; fiduciam, securitatem, & purgatrice potentia potari.

XVIII. Purgatos ad virtutes adduci, & ad scientiam immitti, & fortitudini, justitiæ, vitæ integritati, temperantiæ, modestiæ, liberalitati, continentiæ, clementiæ jungi.

XIX. Ita certaminibus maximis defunctos a beatitudine tandem coronari, & sui juris factos belluis, ignorantiæ, errori, cupiditatibus, vitiis imperare: & malorum omnium expertes fieri, spemque felicitatis repositam habere in semet ipsis.

XX. Beatos hos homines tum demum miseriam hominum intueri & recte perspicere, & ubique honeste & tuto & sine molestia vivere, nec ullo malo vexari, sed omnibus dominari.

XXI. Eos vero, qui a tolerantia recesserunt, nullo certo itinere oberrantes tandem in ærumnas, molestias & desperationem incidere, & pristinum luxum & incontinentiam repetere, & pecudum more gulæ servire.

XXII. Fortunæ itaque non fidendum, nec firmum putandum, quicquid contulerit.

XXIII. Accipiendas tamen esse a falsa eruditione literas & ceteras disciplinas, ne aliis rebus animi distrahantur: neque tamen eas ad incrementa virtutis quicquam accipere, quippe sine quibus liceat fieri meliorem.

XXIV. Eos, qui putant se scire, quæ nesciunt, impediri quo minus meliores fiant, & ad veram eruditionem pertingant.

XXV. Viros bonos non fieri divitiis, sed eruditione vera, qua divitiis recte uti discunt.

Timon misanthropus.

§. XXVII. Et hæc quidem brevis Socraticæ scholæ historia est, cui ex adductis veterum memoriis facile plura addere poterit, qui prolixioribus delectatur. Fuerunt quidem circa ista tempora alii quoque inter Græcos philosophi, nulli sectæ addicti, sed tam exiguæ famæ atque nominis, ut eorum memoria tantum non penitus interciderit. Vnus TIMON Echecratidis filius, Atheniensis, ex pago Colytto; [e] qui Socrati æqualis circa belli Peloponnesiaci tempora vixit, non tam philosophica eruditione, quam morum singularitate & solitariæ vitæ amore nomen oblivioni eripuit, licet philosophum fuisse, veteres testentur. [f] Si tamen SVIDAE [g] fides habenda, ab omni secta abhorruit, quod tamen ad Timonem Phliasium Scepticis adhærentem pertinere, non sine veri specie conjicit MENAGIVS. [h] Nec de ejus placitis quicquam annotarunt veteres, obscurissimæ vitæ homine

e) LVCIANVS in *Timone T. I. p. m. 93.*

f) LVC. *l. c.* SVIDAS in *Timon T. III. p. 476.* LAERT. *l. IX. §. 112.*

g) *loc. cit.*

h) *Ad l. c.* Laërt.

mine in id connitente, ne aliis innotesceret. Vna morum difficultas & morositas, &, quo erga omnes fere homines ducebatur, odium, famam ei immortalem peperit, quo nomine eum ab Aristophane & Platone traductum fuisse refert PLVTARCHVS.[i] Cujus rei exemplum affert:[k] Timonem hunc, cum omnium hominum congressum vitaret atque aspernaretur, solum Alcibiadem, juvenem tum ferocientem benigne salutasse, & Apemanti miranti, causamque percontanti, ideo, respondisse, eum amore complecti, quod sciret, Atheniensibus multorum malorum causam fore. Proditque is alio loco,[l] excitatum ad hoc odium, eo quod ab amicis malam gratiam referentibus, injuriis affectus fuisset. Vnum vero Apemantem similem sui & ejusdem vitæ sectatorem aliquando ad se admisit, & semel cum eo cœnavit. Plura hujus generis idem PLVTARCHVS memorat, unde paradoxum & malignum animum discere licet, & recte eum μισάνθρωπον vocatum esse, perspicitur. Mortui corpus Halis sepultum est juxta mare, fluctibus tamen littus subsidens inaccessum hominis sepulchrum fecit, ut qui vivus hominum consortium vitaverat, nec mortuus cum iis esset. Plura de eo LVCIANVS,[m] quem tamen multa ridendi causa finxisse probavit eruditissimus STOLLIVS,[n] qui recte quoque TANAQVILLVM FABRVM[o] notat, ideo Timonem excusantem, quod non homines ille, sed feras oderit, quibus ætas illa scatebat. Fuisse enim non homines tantum, sed viros quoque bonos tum Athenis, schola Socratica cum magistro suo satis probat. Magis itaque severitati morum in insaniam quandam torvitatemque naturæ duram & inflexilem, humanitatem omnem ejurantem degeneranti causa adscribenda est:[p] quæ ingenii tristitia cum avaritia quoque & mala amicorum fide augeretur, in humani generis odium transiit: quod, si SVIDAE[q] fides est, ipsi Timoni exitio fuit, de pyrastro enim lapsus claudus redditus, cum medicum non admitteret, putrescens obiisse dicitur.

i) In *Anton.* T. III. p. m. 178. conf. CICER. *Tusc. Qu.* l. IV. c. 2.

k) In *Alcibiade.*

l) In *Anton.* l. c.

m) Refert enim, eum ab initio divitem fuisse, sed ob liberalitatem, & quod absque judicio in quosvis fuisset benignus, ad paupertatem redactum.

n) Peculiari observatione *de Timone misanthropo, Miscell. Lips.* T. III. *obs.* LVII. §. 21. *seqq.* p. 81. *seqq.*

o) In *animadvers. ad* LVCIANVM.

p) Ita recte PLIN. *Hist. nat.* l. VII. c. 19.

q) *loc. cit.*

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

DE SECTA CYRENAICA, ALIISQVE, QVÆ HVIC DEBENT ORIGINEM.

§. I.

Secta Cyrenaicæ origo.

Ex schola Socratis, tanquam ex equo Trojano, magna prodiit philosophorum multitudo, qua Græcia tantum non omnis repleta est. Cum enim multiplices Socratis sermones per omnia fere scientiarum argumenta discurrerent, & discipulos ingenio, moribus & animi affectionibus diversissimos, de variis rebus docerent, factum inde est, ut diversæ quoque ab iis conderentur sectæ, quarum quælibet Socratem magistrum jactabat: a quæ cum magna celebritate & ingenti sequacium numero efflorescerent, virosque gignerent, qui præceptorum philosophia non contenti nova condebant systemata, novasque sectas, innumera inde philosophorum seges per plurimas sectas enata est, inter quas tamen Cyrenaica, Academica, atque Cynica reliquis præcelluerunt, & Peripateticam atque Stoicam sectam produxerunt. Quæ genealogiæ, ut ita loqui liceat, ratio in causa fuit, ut Ionicam, non tam sectam, quam successionem per Socratem ad sequentes sectas derivatam, in Clitomacho Academico, Chrysippo Stoico, & Theophrasto Peripatetico finiri diceret LAERTIVS. b Absoluta itaque Socraticæ scholæ historia, jam ad eos pergendum est, qui ex illa prodeuntes novarum sectarum auctores atque conditores facti sunt; inter quos cum Aristippus Cyrenaicam, Euclides Megaricam, Phædo Eliacam, Plato Academicam, Antisthenes, Cynicam sectam condiderint, prolixius de iis in sequentibus erit tradendum. c

Auctor sectæ Aristippus Cyrenaicus.

§. II. Cyrenaicæ sectæ non ab auctore sed loco, ut pluribus aliis, d nomen hæsit, ex quo ille oriundus fuit. ARISTIPPVS enim, ad quem ejus origines referuntur, Cyrene Africæ urbe erat editus, patre Aritada Cyrenæo. e Cujus viri notitiam memorabilem fecit condiscipulorum invidia, quibus vehementer vapulavit, ejusque philosophandi ratio in suspicionem voluptatis fœdæ adducta est. Neque tamen historia ejus adeo certa est, ut non magnis passim laboret difficultatibus & incertitudine. Cum enim

a) CICERO *de Orat.* *l. III. c. 16.*

b) *Lib. I. §. 14.* Opponitur itaque Ionica philosophia non Socraticæ, Academicæ, Cynicæ, Stoicæ, sed Italicæ, ex qua Eleatici, Heraclitici, Epicurei, Sceptici.

c) Non omissis tamen iis, quibus *brevissimi temporis ætas concessa fuit, vel quod reliquarum sectarum vi & disputationibus fractæ & exstinctæ sint*, ut putat CICERO *de Or. l. c. c. 17.* vel quod in obscurioribus orbis partibus plantatæ eam ætatem attingere non potuerint, quam illæ, quæ Athenis radices egerunt, quod non inepte judicat STANLEIVS *Hist. phil. P. III. p. 241.*

d) E. g. Eliacæ, Eleaticæ, Eretriacæ, Megaricæ, Italicæ, vid. LAERT. *l. I. §. 17.* & AMMONIVM, cujus locum affert MENAGIVS *l. c.* Vide sis diss. nostram *de secta Elpistica Misc. Berol. T. V. art. ult.* Aristippicos tamen interdum quoque vocatos esse, innuere videtur auctor *Hist. phil.* GALENO tributæ *c. 3.* sed id rarissime factum esse oportet, quia insuetatum veteribus hoc nomen est.

e) SVIDAS in *Aristippus T. I. p. 324.*

enim Ariſtippus nec Socraticam frugalitatem & paupertatem coleret, nec condiſcipulos gloria & fama anteire intermitteret, nec vellicare ſubinde æmulos deſineret, tanta illi conflata eſt invidia, ut peſſime paſſim & vita ejus & philoſophandi inſtitutum deſcriberetur.[fg] Deficientibus vero ipſius Ariſtippi ſcriptis, cum ex ſolis iſtis veterum memoriis judicandum ſit, quas LAERTIVS,[h] & ex recentioribus PAVLVS LEOPARDVS,[i] atque STANLEIVS,[k] ſine magno judicio collegerunt, omnino critico examine opus eſt, ut quæ vero ſint ſimilia, quæ conficta ſint vel ſuſpecta malæ fidei, inter ſe diſcernantur. Quam criticam rationem excutiendi Ariſtippi hiſtoriam cum ſecutus ſit vir doctus FRIDERICVS MENZIVS,[l] ejus hiſtoriam Ariſtippi omnino conſulendam commendamus, ita tamen, ut illæ nunquam ex oculis dimittantur regulæ, quas ſub initium operis conſtituimus.

Educatio, ſtudia, vitaque reliqua Ariſtippi.

§. III. Barbarus vero cum Ariſtippus fuerit, mirum non eſt, de ejus educatione nihil nobis apud veteres tradi: cum enim Græci barbaros, tanquam ineptos rudesque contemnerent, credi omnino poteſt, invidiam gentis etiam Ariſtippum preſſiſſe, ut eum in juventute illiteratum fuiſſe, & eruditionem atque philoſophiam a Græcis tantum accepiſſe putarent, ſicque nihil de ejus inſtitutione literis conſignarent. Parentem nec honoribus, nec divitiis caruiſſe, ex eo conjici poteſt, quod non tantum magno ſatis itinere ad Olympicos ludos filium miſit, iisque ſumtibus inſtruxit, quibus Athenas quoque ad audiendum Socratem concedere poſſet; ſed quod Ariſtippus etiam, canente HORATIO,[m]

ſervos projicere aurum
In media juſſit Libya: quia tardius irent
Propter onus ſegnes.

Etſi enim hoc ſcomma æmulorum Ariſtippi videri queat,[n] ſupponit tamen cenſum parentis, ipſiusque Ariſtippi locupletem: certe a puero elegantiæ non morum tantum, ſed & veſtium totiusque habitus ſtuduiſſe, reprehenſiones Socratis, & diſcipulorum[o] produnt. Ingenio fuiſſe non tantum docili, ſed & egregio, ea, quam Socrati probavit, induſtria, magiſtri præcepta, non feliciter tantum, ſed & promte aſſequens, ſatis innuit, & a naturali diſcendæ

fg) Cauſis his invidiæ in Ariſtippum excitatæ, de quibus poſtea, addi poſſunt: contemtus barbarorum apud Græcos in gloriam ſuam effuſiſſimos, uti vocat PLINIVS *H. N. l. III. c. 5.* & invidia in laudes eruditionis iisdem tributas, vid. IDEM *l. XXIX. c. 1.* morum diverſitas; Atheniensium amor erga hominem, omnis generis moribus ſe prudenter attemperantem: quod ipſe Socrates ægre tulit. conf. MENZ. *l. citando præf.*

h) *l. II. ſ. 65. ſeqq.* quem lingua Gallica expreſſit T. FABER.

i) In *vita Ariſtippi* conf. STOLLIVS *Hiſt. lit. P. II. c. II. §. 41.*

k) *l. c.*

l) In *vita Ariſtippi Hal. 1719. 4.* conf. *Hiſt. Bibl. Fabr. T. V. p. 472.*

m) *l. II. Sat. III. v. 99.* eadem refert LAERTIVS *l. II. ſ. 77.* pertinere vero hæc ad primum ejus iter ex patria, inde conjici poteſt, quod reliquo vitæ tempore non tam bonis abundaverit, ſic ut mercedem a diſcipulis exegerit.

n) Abjeciſſe enim aurum, quod ſervo moleſtum eſſet in itinere, quis ab homine, aurum ad vitæ ſplendorem adhibente crediderit? Verum in eo diligentes fuere ejus æmuli, ut eum luxuriæ ſuſpectum redderent, tanquam inſanæ voluptatis ſervum, hinc illæ fabellæ.

o) Vid. XENOPHON *memor. l. II. init.* & quæ poſtea dicentur.

dæ veritatis desiderio non destitutum fuisse, & ex parvis vestigiis majora colligendi facultate instructum,[p] testis est occasio, qua ad Socratem delatus est, quam ita narrat PLVTARCHVS:[q] Inciderat in Ischomachum Aristippus ludis Olympicis, & quæsiverat, quibusnam disputationibus Socrates ita adolescentum animos devinciret? atque cum exigua sermonum ejus semina & documenta accepisset, ita vehementem sensit animi ardorem, ut & corpus marcesceret, & plane pallidus gracilisque fieret, donec sitibundus flagransque desiderio Athenas navigaret, & ex ipso fonte hauriret, Socratis & facie visa, & disputationibus auditis, quæ ad considerationem malorum hominis, & liberationem ab iisdem pertinebant. Vt itaque tanti præceptoris doctrina & institutione frueretur, pecuniam ei, quam ex itinere secum habebat, obtulit,[r] rejiciente eam tamen, more suo Socrate: cujus in disciplinam admissus tantam diligentiam & acumen ingenii probavit, ut non tantum in philosophia morali egregie proficeret, sed & magnis profectibus æmuli condiscipuli in invidiam accenderentur. Ita certe in philosophia morali eminuit, ut inter præcipua Socraticæ scholæ ornamenta, & præstantissimos tanti præceptoris discipulos numeraretur.[s] Non tamen ita arrisere vel Socrati vel ejus familiaribus vita moresque Aristippi, ut eum ferre in omnibus possent. Cum enim Socrates munditiem Atheniensium sperneret, & ab omni luxus, qui tum Athenis regnabat, specie esset alienissimus, uti suo loco demonstravimus, Aristippus contra cultui corporis & elegantiæ atque decori quam maxime studeret, ita ut non tantum, ubi res ferebat, elegantissimis amiciretur vestimentis, & ad splendidos iret splendidus,[t] sed & vili pallio & Milesia lana tectus, ingenium decoris observantissimum ostenderet,[u] uti postea probatum dabimus; de voluptate autem, quam præsentem ubique, etsi philosophico sensu, requirebat, dissereret vehementius, quam dissentiens Socratis schola ferre poterat, & in reliqua quoque vita suspicionem voluptatis fecisset, Socratis & potissimum commilitonum reprehensiones incurrit.[x] Didactro quoque postulato philosophiam docens indignationem eorum commovit.[y] Quam cum negligeret, sicque

p) Conjicit ex his etiam cl. MENZIVS *l. c. p. 10.* domi jam degustasse philosophiam, cum talia, quæ narrat PLVTARCHVS in puerum ignarum non cadant in literarum Græcarum institutione non fuisse rudem, Cyrenes studia ad Græciæ morem conformata svadent. q) *de curiositate.*

r) LAERT. *l. c.* qui tamen tempora confundit; Ait enim: ὗτος σοφιςεύσας πρῶτος τῶν Σωκρατικῶν μισθοὺς εἰσεπράξατο καὶ ἀπέςελλε χρήματα τῷ διδασκάλῳ. Eo enim tempore, quo ipse mercede philosophiam docebat, didactrum præceptori tanquam discipulus mittere non opus erat. Nisi velis τὸ σοφισοφιςεύειν idem esse, ac philosophiæ operam dare, ubi tamen, introductæ mercedis ratio non tam facile locum invenit. Recte vero cl. MENZIVS *l. c. p. 11.* pecuniam hanc Socrati initio oblatam conjicit, cum ex auro patrio Aristippo satis superesset. Rejecit id Socrates causatus, dæmonem prohibere, ut acciperet, displicuisse vero ei & monet LAERTIVS *l. c.* & ex XENOPHONTE supra notavimus.

s) Vid. LAERT. *l. II. §. 47.* MENZ. *l. c. not. B. p. 2. seqq.*

t) Interdum quidem se comtius ornabat Socrates, sed ut a luxu Atheniensium tamen maxime differret, vid. LAERT. *l. II. §. 28.* ornatus ejus erat, ut calceos indueret, & lautus incederet: quæ an cum moribus Aristippi queant comparari, ut facit MENZIVS *l. c. p. 69.* excusando philosopho, nimis, quam par est intentus, vehementer dubitamus.

u) PLVTARCHVS *de fortitud. Alexandri.*

x) Vid. XENOPHON *mem. l. II.* quem tamen suspectum facit LAERT. *l. II. §. 54.* quod æmulatione ductus hoc colloquium Socratis finxerit.

y) vid. not. (*r*).

ſicque cum Socratis ſchola ei non bene conveniret, locum, ut invidiæ cederet,[z] mutandum ratus, varias peregrinationes ſuſcepit, quarum duæ potiſſimum veteribus memorantur. Primam in Aeginam inſulam ſuſcepit, ubi plurimum verſatum fuiſſe Ariſtippum luxu diſſolutum, ut liberiorem, quam antea, vitam agere poſſet, a Socrate vero hortando ad meliorem frugem fruſtra revocatum tradit ATHENAEVS,[a] qui ad XENOPHONTEM[b] provocat, Socratis cum Ariſtippo de voluptate colloquium deſcribentem. Quamvis vero nec in omnibus Xenophontis fidem laudet ATHENAEVS,[c] & infeſto in Ariſtippum animo hunc de voluptate ſermonem Socrati impoſuiſſe fateatur LAERTIVS,[d] veri tamen ſimile omnino eſt, Ariſtippum plerumque in Aegina inſula commoratum philoſophiæ operam impendiſſe, ſubinde tamen Athenas excurrentem. Certe ibi tum fuiſſe, cum cicutam biberet Socrates, PLATO[e] teſtatur. Male vero de hac ejus Aeginæ mora loquitur ATHENAEVS, qui narrat, ibi in Laidis, famoſiſſimi ſcorti, apud Corinthios familiaritatem perveniſſe, quæ Aeginam quotannis venerit, feſto Neptuni, aſſidentemque tum ſibi diligentiſſime Ariſtippum habuiſſe;[f] addit LAERTIVS:[g] ſugillatum ob Laidis amores dixiſſe: habere ſe Laidem, non haberi; & ATHENAEVS;[h] reprehenſum a ſervo ob nimiam liberalitatem in eam, quæ gratis Diogeni Cynico ſe ſubſterneret, pecuniam, dixiſſe, ei ſe dare, ut ipſe fruatur, non ut alii non fruantur; ut alia hujus generis mittamus. Sed caute audiendas eſſe ejusmodi narratiunculas de viro, qui invidia ſodalium vehementer premebatur, & ob male intellectam de voluptate doctrinam peſſime audiebat, & triſtitiæ philoſophorum ſui temporis nuntium mittebat, lætiori vultu & vitæ decus ſectans & animi tranquillitatem quærens, ſupra jam monuimus. Luxu enim diffluiſſe Aegine, loco & paupere & multarum inopia rerum preſſo,[i] qui cultum elegantiorem vix admittebat, cum venerum & gratiarum ſedem, Athenas, ſponte reliquiſſet, non videtur veriſimile, licet decoris & commoditatis rationem Ariſtippum habuiſſe, ſubductum injuriæ commilitonum, negari nequeat. Nec quæ de impura cum Laide converſatione dicuntur, extra omnem dubitationis aleam poſita ſunt, quemadmodum tota Laidis hiſtoria

 mul-

z) Alias cauſas ſuſceptæ peregrinationis affert doctiſſimus MENZIVS, nempe; noluiſſe, præſente & docente tanto magiſtro ſcholam aperire Ariſtippum, verecundia præceptoris: nuſpiam enim legi, Ariſtippum, vivo Socrate docendo vel diſputando nomen indeptum eſſe. Solennem quoque philoſophorum morem, ut peregrinaretur, ſecutum fuiſſe. Neutrum extra dubium poſitum videtur. Nam philoſophiam vivo præceptore docuiſſe LAERTIVS auctor eſt, nec, id Æginæ factum, ut vult V. C., dicit; ſed improbaſſe præſentem. Peregrinationes vero philoſophiæ cauſa ſuſceptas rejiciebant cum magiſtro Socratici, nec exemplum Platonis rem juvat, quem ideo reprehenſionem ſodalium incurriſſe ſupra indicavimus.

a) *l. XII. p. 544.*

b) *Memorab. l. II. p. 733.* Eam vero diſputationem Athenis inſtitutam fuiſſe, Xenophon innuit, quod niſi totum fictum eſt, ut vult cl. MENZIVS *p. 15.* ſupponendum eſt, Ariſtippum ſæpius Athenas remigraſſe.

c) *l. V. p. 216.* ubi tamen Xenophontem καλὸν nominat.

d) *l. II. ſ. 65.*

e) In *Phædone p. 54.* quod vero ex *Ep. Socr. XVI.* affert teſtimonium, fidem ob ſupra dicta non meretur.

f) Quam in rem *l. XIII. p. 599.* ad Hermeſianactem provocat, & epigramma in Ariſtippum Laidis voluptatibus ſuccumbentem affert.

g) *l. II. ſ. 75.*

h) *l. XII. p. 544.*

i) Conf. STRABO *l. VIII. p. 259.*

multis obsepta est difficultatibus, [k] nec cohærent, quæ de ea referuntur, temporum quoque rationes non concordant. Nam si Athenæo credendum est, qui plerasque istas narratiunculas congessit, cum Cynico Diogene uno eodemque tempore congressus est cum Laide Aristippus: Diogenes vero, ut suo loco probabimus, Ol. XCI. demum natus CXIV. denatus est, adeoque ante Ol. XCVI. cum Laide consuescere, si modo verus est rumor, vix potuit. Aristippus vero ante & circa tempus mortis Socratis Æginæ & Corinthi versatus est, id est, ante & circa Ol. XCIV. & post præceptoris mortem in Asiam & Siciliam abiit. Impossibile itaque est, Diogenem & Aristippum una cum Laide simul fuisse conversatos; & suspectæ sunt historiolæ, quæ de utroque narrantur. Nec dubium est, eas vel ab invidis Aristippi, vel ab irrisoribus philosophorum excogitatas, & ab ejusdem farinæ hominibus, qualis Athenæus & Lucianus fuere, [l] collectas fuisse, ut fabellarum jucunditate otiosæ Græcorum aures demulcerentur. Nec quæ hac de re narrantur simul recte consistunt. Æginæ enim Laidi adhæsisse Aristippus dicitur; Diogenes Corinthi, quo semel tantum ille navigavit, & tamen fertur Diogenes æmulatione ductus frequentissimum cum scorto consortium ei exprobravisse: qui id fieri potuit, cum semel tantum in anno Æginam Lais diverteret, & mature Ægina discederet Aristippus? Neque tamen hæc omnia ficta putanda sunt, quæ de Aristippi cum Laide familiaritate dicuntur; fontem enim calumniæ attendentibus aperit LAERTIUS, [m] qui in recensione scriptorum Aristippi unius meminit ad Laidem. Scortum vero hoc ex earum meretricularum numero fuisse, quæ humanioribus disciplinis & mathematicis scientiis operam se dedisse gloriatæ sint, refert ATHENAEUS. [n] Probabilissimum itaque est, Laidem, quæ isto tempore, quo Æginæ vivebat Aristippus, non corporis tantum sed & ingenii vigore & elegantia valebat, [o] Aristippum philosophiæ & literarum causa convenisse, &, quam gloriam tunc hujus generis puellæ quærebant, eruditionem a tam studioso decori magistro & voluptatis doctore, vel didicisse, vel saltem de ejusmodi rebus sermones miscuisse, ejusque encomia affectasse. [p] Nam nisi hæc statuamus, ratio dari nequit, cur librum philosophicum [q] ad eam scripserit. Nec hæc Aristippi cum nobili scorto conversatio fraudi philosopho esse debet, qui a moribus reliquorum philosophorum, meretrices inter discipulos admittentium, [r] non discessit, nec fecit aliud, quam

k) Consulendus omnino P. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Lais T. III. not. K.*

l) Dignus qui legatur MENZIUS in *præf. Aristippi.*

m) *l. II. s. 84. 85.*

n) *l. XIII. p. 583.* unde MENAGII quoque *historiæ mulierum philosophantium* addi debet.

o) A Nicia enim, Atheniensium imperatore, capta in Sicilia Ol. XCI. 2. annum ætatis agebat septimum, vid. BAYLE *Dict. l. c.* unde supra decem atque septem vel octo annos ætas ejus tum surgere non potuit.

p) Auget hanc conjecturam, quod & alii virorum doctorum lusus & epigrammata in Laidem supersint, vide, quæ affert MENAGIUS *ad* LAERT. *l. II. s. 84.*

q) Etiam de speculo Laidis scripsisse, refert LAERT. *l. c.* sed & libri sive dialogi ad Laidem meminit ab eo distincti.

r) Quod si admitti tanquam certum deberet Aristippum cum Laide congressus impuros fovisse, excusarent eum, non quidem totum, sed tamen ex parte mores Atheniensium & aliorum Græcorum hæc inter turpia non referentium, præsertim cum naturæ quasi exonerandæ causa, cum ea consuevisse ipsi fateantur accusatores. Vide, quæ affert

quam quod vidit in Socrate Aspasiæ domum eloquentiæ causa frequentante, licet ea scortum esset pessimi nominis. Quæ vero amicitia cum Laide etsi honesta, eo magis occasionem inimicis Aristippi exhibuit, eum in suspicionem consuetudinis deterioris adducendi, quo magis & vita lautior & nitida, & doctrina de voluptate, fine philosophiæ, apud rei imperitos speciem veritatis exhibebat. Quæ cum ita sint, si neganda non est tota traditio, certe cohibenda sententia, ne fabulas amplectamur pro vero. Vnde merito miramur, eruditissimum MENZIUM, [t] qui nihil non, quod Aristippo non favere intelligebat, vel negavit, vel aliter se habere ostendere conatus est, maluisse hæc frigide excusare, quam, quo ficulneo nitantur fundamento, ostendere. Aegina Corinthum navigans naufragium tantum non vehementi tempestate passus est, & objicientem, quod trepidasset, philosophus qui esset, argute repressit. [u] In Asiam porro perrecturus forte ad Rhodum naufragium fecit, & ab Artapherne captus fuit, [w] quo in naufragio ad littus ejectus, cum geometrica schemata descripta offendisset, bono animo comites esse jussisse VITRUVIO [x] dicitur, vestigia enim hominum se videre, & profectum Rhodum ad gymnasium ita de philosophia disputavisse, ut muneribus ornaretur, quibus & sibi & comitibus necessaria paraverit. Tandem in aulam regis Dionysii Syracusas delatus est, quæ res non exiguas ei criminationes excitavit. Regis enim adulatorem se præbuisse, [y] luxuque atque superbia aulæ captum divitiis & voluptatibus se ita immersisse, ut avelli non potuerit, [z] vitam quoque Socratico discipulo indignam vixisse, potando vicisse, [a] purpureaque veste indutum saltavisse, & quæ alia fuere opprobria, veteres unanimi fere ore clamitarunt: rei vero circumstantias ita confuderunt, ut, nisi recte & diligenter attendatur, quid pro vero admittendum sit, perspici nequeat. Vocandi vero philosophos in aulam Dionysii occasio nulla alia videtur fuisse, quam quod turpiter se dederit Tyrannus, Platonem Dionis precibus in Siciliam vocatum, cum injuria & offensione dimittens, ut suo loco plenius enarrabitur. Invidiam itaque ut leniret, magna ambitione eruditos, & imprimis philosophos, in aulam advocavit, & cum iis de variis argumentis contentiose disputavit, ut PLUTARCHUS [b] auctor est. Et in horum quoque numero fuisse Aristippum vel vocatum vel sponte venientem,

 omnino

[illegible] fert MENZIUS l. c. p. 64. seq. Aliter tamen [illegible] ipse Aristippus haud obscure prodidit, asserens, habere se Laidem, non haberi, id quod rectum & philosophicum usum feminæ indicat. CICERO Epist. fam. l. IX. ep. 26. innuit, qui se eodem modo ac Aristippum excusari ait, quod Cytheris juxta se accubuerit, nisi nihil [illegible] gravitate indignum passus fuerit.

u) LAERT. l. II. f. 71. AELIANUS l. IX. [illegible] GELLIUS l. XIX. c. 1. varie enim res narratur, ut solent incerti rumusculi, & acute dicta virorum celebrium.

w) LAERTIUS l. II. f. 79. Quis ille Artaphernes fuerit, curiose disquirit MENZIUS l. c. p. 49. not. P. putatque eum fuisse, qui sub Artaxerxe II. Persiæ rege, simul cum Pharnabazo exercitui præfuit, Spartanosque ex Rhodo insula ejecit, quod teste DIODORO l. XIV. p. 298. Ol. XCVI. 1. factum est. Hoc si recte statuitur, iter hoc post Socratis mortem accidisse necesse est.

x) Archit. l. VI. GALEN. in protrept. c. 5. T. II. opp. p. 5. ed. Charterii.

y) Hinc Diogeni dictus canis regius LAERT. l. II. f. 66.

z) PHILOSTRAT. vit. Apoll. l. I. c. 35. p. 43.

a) SUIDAS in Aristippo l. c. LUCIANUS in Parasito.

b) In Dione.

omnino verisimile est; [c] certe ante tertium Platonis in Siciliam adventum adfuisse PLVTARCHVS haud obscure innuit. Vtebatur vero Aristippus ingenio, ad vitam aulicam aptissimo; tantaque, quam in eo notat LAERTIVS, [d] facilitate, ut se accommodaret & loco & tempori, & personæ καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνεσθαι, quæ ita expressit HORATIVS: [e]

Omnis Aristippum decuit color, & status, & res.

Addit Laërtius: ideo Dionysio fuisse gratum, quod ea, quæ acciderent, probe disponere novisset, atque dijudicare. Aristippus itaque aulæ magis, quam scholæ natus, iis se circumstantiis adaptavit, quas e re esse judicavit, & procul abesse jusso aliorum philosophorum cathedrario fastu & singulari vultu atque vitæ modo, & festis diebus purpuram induit atque stolam, & saltavit, fictamque gravitatem Platonis [f] & Diogenis risit, tyrannique impetus vel sustinendo fortiter vel declinando prudenter, ejus mores non tantum præceptis philosophicis lenivit, sed amicis quoque non parum profuit, gratiamque Dionysii sibi & amicis conservavit, cujus in Aeschine supra exemplum habuimus. Qua in re & prudentiam & ingenium & libertatem quoque haud semel philosophicam probavit. Quæ cum indignantes viderent reliqui philosophi, qui ad scholæ suæ præcepta formare contenderant asperum tyranni animum, scopoque atque fine plerumque exciderant, invidiam pressere, quem ejicere ex regis animo non potuerunt, & aulicam prudentiam a moribus scholæ maximopere abhorrentem exagitantes, istas narratiunculas posteritati tradiderunt, quas lubenter exceperunt ii, quibus nihil dulcius fuit, quam philosophos traducere. Quæ si absque partis præjudicio expendimus, mirari desinemus, tantis opprobriis Aristippum onerari: quid enim non potest invidia? præcipue ubi se contemtam videt, vel alterius felicitati indolet, vel, quod Aristippus solebat, aculeo sermonis pungitur? Ante Dionysii vero expulsionem cum aliis philosophis Syracusis abiisse non est, quod dubitemus. Aeschines certe, qui usque ad tyranni exilium in Sicilia manserat, Athenas redux factus, Aristippum in hac Musarum sede docentem invenit; [g] refertque PLVTARCHVS, [h] Aristippi sagacitatem extrema, quæ populus tyranno ejusque amicis minabatur, opperiri non voluisse. Quamdiu vero in Græcia manserit, & an unquam in patriam redierit, ibique philosophiam docuerit, a nemine veterum fide digno traditur, etsi id asserat STANLEIVS. [i] Nec quæ ille ex epistola ad Aretem filiam hac de re affert, [k] vocatum [l] ab illa in patriam, ut oppressæ succurreret, cum itineri se accinxisset, in morbum incidisse in Lipara insula, ibique mortuum esse, fidem merentur; cum supra jam non infici-

c) Res & sua luce radiat, & pluribus a MENZIO *l. c. p. 32. not. CC.* probatur.

d) *l. II. §. 66.*

e) *l. I. ep. XVII.*

f) Ipse Plato laudavit Aristippum, dicens: σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος, *sibi soli datum & chlamydem & pannum ferre* LAERT. *l. II. §. 67.* conf. CASAVB. & MENAG. ad *h. l.*

g) LAERT. *l. II. §. 62.*

h) *l. c.*

i) *Hist. Phil. P. III. p. 243.* nam quæ ad probandam hanc assertionem affert: Cyrenaicam sectam dictam a loco ubi fundata est; fundamento carent: ita enim secta dicta est, quod auctor sectæ erat Cyrenaicus.

k) *l. c. c. IX. p. 254.*

l) *Ep. Socrat. XXVII.*

ficiandis argumentis has epiſtolas rejecerimus. Mortis itaque nec genus, nec tempus, nec locus a Græcis notatus eſt, ut fuere in rebus barbarorum negligendis ſatis ſupini. Duorum liberorum pater factus eſt, filii unius degeneris, quem ideo contemſit & rejecit;[m] & filiæ paternæ eruditionis hæredis, de qua in ſequentibus dicemus. Satis, niſi fallimur, ex dictis de ingenio moribusque Ariſtippi judicium fieri poteſt, in quo, ſi non laudanda ſunt omnia, ſi naturali animi ad voluptates proclivis inclinationi aliquid dedit,[n] ſi ſeveros Socratis mores non expreſſit;[o] magnas tamen ei dotes fuiſſe, & eruditionem atque prudentiam in ſcholis philoſophorum Græcorum raro occurrentem, ea quæ adducta ſunt, ſatis loquuntur. Vehementi enim animi ardore diſcendi uſus ad Socratem delapſus eſt, cui ingenii alacritatem & promtitudinem egregie probavit. Quæ etſi æmulos ei concitarent plurimos,[p] animum tamen iis exhibuit non ingenuum tantum, ſed & reconciliabilem: duros & cavillatores argutis reſponſionibus,[q] qua arte mire pollebat, excepit. Nec pauca præſentis & ad omnes circumſtantias attenti animi ſpecimina exhibent itinera, quibus & prudentiam, & facilitatem morum omnibus probavit. Etſi vero voluptates corporis non rejiciebat, eas tamen nec anxie quæſivit, nec iis unquam ad fœditatem abuſus fuiſſe legitur.[r] Et ita quoque in veſtitu, reliquoque cultu corporis verſatus eſt, ut ſorditiem vitaret, decoris rationem haberet, & circumſtantiis flagitantibus elegantiam quoque & ſplendorem quæreret; cui rei fortunæ ſatis affluentes ſumtus abunde ſuppeditabant.[s] Certe elegantiſſimi inter Græcos philoſophi titulum nomenque meruiſſe, dicta hactenus abunde demonſtrant, & aſſertæ virtutis doctrinæ probant: philoſophum id eximii habere, ut, ſi omnes leges tollerentur, æquabiliter vivant; philoſophiæ hunc fructum eſſe, cum omnibus fidenter converſari; differre doctos ab indoctis, ut domiti equi ab indomitis; melius eſſe mendicum evadere, quam indoctum, illic enim pecuniis, hic humanitate indigeri: divitum fores obſidendas a philoſophis, tanquam ægrotorum a medicis; non qui plurima, ſed qui utilia legerunt, ſtudioſos habendos eſſe, & eruditos; pecuniam ſe ab amicis accipere, non ut ipſe uteretur, ſed ut ſcirent illi, quas ad res pecuniis uti conveniat; honeſtos pueros ea oportere diſcere, quæ viris uſui futura ſint; amicum iratum primum conveniendum & delirandum inimicitia non eſſe. Ex his enim & ſimilibus, quæ collegit LAER-

Ingenium & mores.

m) Recte id ex LAERT. *l. II. ſ. 81.* colligitur.

n) Voluptatibus non miſiſſe nuntium, etſi eas, ubi habere non poſſet, anxie non quæreret, ipſe faſſus eſt, & ſplendidæ vitæ cura, ſatis loquitur.

o) Erat enim Socrates paucis contentus, & ab omni corporis nitida atque ſollicita cura alienus; luxuique Græcorum infenſiſſimus, quæ non adverſabatur Ariſtippus.

p) Præter Xenophontem, male ei cupiiſſe Platonem patet ex LAERT. *l. II. ſ. 69.* & Phædonem *ib. ſ. 76.* SENEC. *de benef. l. VII. c. 125.* Æſchinem *ib. ſ. 82.* Diogenem, quem qua ratione repreſſerit eleganter narrat HORATIUS *Ep. l. I. ep. XVII.* Antiſthenem adjicit *Ep. Socrat. IX.*

q) Plura ejusmodi narrat LAERTIUS *l. II. ſ. 71. ſeqq.* & ex eo STANLEIUS *c. VI. p. 230. ſeqq.*

r) Hoc intelligendum de iis, quæ certa vel veriſimilia ſunt: nam criminationes hoſtium attendendæ non ſunt; qualis & illa Theodori in libro *de ſectis* apud LAERT. *l. II. ſ. 65.* eſt.

s) LAERT. *l. II. ſ. 80.* ex quo loco patet, eum vivo Socrate jam pecunia abundaviſſe. Cum itaque dives eſſet, mirum non eſt, & in veſtitu & in victu ſplendidum & delicatum fuiſſe, & aurum negligere potuiſſe.

LAERTIVS [t] Socraticæ ſcholæ alumnus, ut ex ungue leo, cognoſcitur. Scripſit [u] & hiſtorica quædam, & dialogos, de quibus tamen incerti ſunt veteres, an ſint genuini: librum item de phyſiologis [x] & alia memorata LAERTIO [y] ex quibus patet, non philoſophiæ tantum ſtudiis, ſed & elegantioribus diſciplinis fuiſſe haud leviter imbutum: Quædam ei ſuppoſuiſſe audaces manus, ut tanti viri nomine impudentes mores tegerent, liber *de veterum luxu*, illi tributus, [z] oſtendit. Fuerunt & alii Ariſtippi, [a] cum hoc non confundendi, interque eos memorabilis Ariſtippus hoſtis mathematicæ diſciplinæ, ARISTOTELI [b] nominatus, & alius Pythagoricus philoſophus. [c]

Scripta.

§. IV. Iam ut in enarranda Ariſtippi hiſtoria ad doctrinam & philoſophiam ejus digrediamur, præmonendum exiſtimamus, non adeo certam eſſe notitiam, quam de ejus placitis reliquerunt nobis veteres. Scripta enim Ariſtippi temporis injuria nobis erepta eſſe, modo meminimus, & ita ex verbis conditoris ſectæ de ejus mente certa ratione judicari non poteſt: Nec coævorum hac in re teſtimoniis multum fidendum eſſe, ex iis quæ ſupra de invidia condiſcipulorum diſſeruimus, recte concluditur. Ad ſequacium itaque philoſophemata recurrendum eſt, & quid Cyrenaicæ ſcholæ placuerit, diſquirendum, ut inde conjecturis aſſequamur, quæ Ariſtippo tribuenda ſint, nec ne. Vbi tamen non leviores occurrunt difficultates: patebit enim ex Cyrenaicæ ſectæ hiſtoria, ſucceſſores Ariſtippi ita conditoris placitis non inhæſiſſe, ut non multa mutarent, & ejusmodi doctrinas admitterent, quæ vel Ariſtippo plane ſunt contrariæ, vel ſaltem fuere ignotæ. [d] Cujus rei ratio non ex innovandi tantum, quod pleroſque occupavit ſtudio, & cupiditate peculiares ſectas inſtituendi derivanda eſt, ſed & ex diverſis, quos audiverunt præceptoribus. Ariſtippi enim philoſophematis non contenti ad alios quoque dilapſi ſunt, ſicque e. g. Theodorus ad Zenonem Cittiæum & Pyrrhonem, longe alia tradentes divertit; quo factum eſt, ut diverſa dogmata ſyſtemati Cyrenaico, quale illud condidit Ariſtippus, adderentur, quæ ab illo profecta non ſunt. Contulit quoque multum ad incertitudinem hiſtoriæ philoſophiæ Cyrenaicæ, quod Epicureum ſyſtema cum illa confuſum ſæpiuſcule fuerit; cum utraque ſchola voluptatem, diverſa tamen ſignificatione, fine & modo commendaverit. [e] Vt itaque

Doctrina Ariſtippi,

Sectæque Cyrenaicæ,

valde ejus hiſtoria incerta.

t) *l. II. ſ. 76. ſeq.*

u) Soſicrates tamen apud LAERT. *l. II. ſ. 84.* auctor eſt, Ariſtippum nihil ſcripſiſſe.

x) Allegat LAERTIVS *l. IIX. ſ. 21.*

y) *l. II. ſ. 84.* Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 787.* LEOPARDVS *l. c.*

z) Paſſim citatur LAERTIO, qui tamen, cum & Xenocratis & Ariſtotelis amores ibi adductos dicat *l. IV. ſ. 19. l. V. ſ. 3.* fraus facile ſe ipſam prodit, ut ſorex. De epiſtolis Ariſtippo tributis idem judicium eſto.

a) Quatuor Ariſtippos nominat LAERTIVS *l. II. ſ. 83.* quibus quinque addit MENAGIVS. Apud PLINIVM tamen *l. XXXV. c. 10.* pro Ariſtippo HARDVINVS legit Ariſto. Inter hos Ariſtippos unus etiam Cyrenis oriundus fuit, Lacydis diſcipulus, cum noſtro non miſcendus, apud EVSEB. *præp. l. XVI. p. 776.*

b) *Metaphyſ. l. II. c. 2. T. II. p. m. 658.*

c) IAMBLICH. *de vit. Pyth. n. 267.*

d) Hoc ex dicendis patebit; interim legi poteſt MENZIVS *l. c. p. 80. not. TTT.*

e) Etſi voluptatem finem philoſophiæ conſtituit & Cyrenaica & Epicurea ſecta, diverſo tamen id factum eſt reſpectu, Ariſtippus enim voluptatem in motu, Epicurus in ſtatu finem philoſophiæ moralis poſuit. Vnde & hic aliquot inter raras ſententias Cyrenaicis oppoſuit, quæ ex horum ſchola lucem accipiunt; qua de re prolixius ſuo loco.

itaque leges historiæ sequamur, ea primum expendenda sunt, quæ Cyrenaicæ scholæ tanquam κύριαι δόξαι, & domestica dogmata tribuuntur; & enarranda deinde ea, quæ adjecisse sectatores constat.

Partes philosophiæ quas coluerit?

§. V. Secutus vero est Aristippus & sequaces Socratis philosophandi rationem, & de morali potissimum philosophia sollicitus fuit, de reliquis eruditionis tam encyclicæ, [f] quam philosophicæ partibus, idem sensisse videtur, quod Socrates sensit, cujus hac de re mentem supra declaravimus. Quemadmodum enim prudentissimus ille morum magister omnia ad vitam referebat, nec plus in iis admittendum esse suadebat, quam ad felicitatem animi vitamque rectam conferre aliquid posset; ita nec in superfluis animos detineri voluit Aristippus, neque tamen ab iis artibus imparatos philosophiæ studiosos esse debere, quæ ad feliciter & jucunde vivendum pertinerent, statuit. [g] Vehementer itaque improbabat illos, qui encyclicam quidem eruditionem tenerent, philosophiam vero negligerent, eosque similes esse Penelopes procis, ajebat, qui ancillas domina priores habuerint. [h] Ex quo ejus judicio manifestum est, liberalium artium cultum ita admisisse, ut essent ancillæ philosophiæ, quemadmodum ipsum Aristippum elegantioribus humanitatis literis non destitutum fuisse, supra innuimus, & a viro in urbe quidem barbara, sed ad Græcorum elegantiam & instituta composita educato, omnino conjici potest, & ex argumento librorum qui ei tribuuntur, manifeste colligitur, cum in iis non tantum sint philosophici argumenti scripta, sed & alia, quæ ad humanitatem pertinent. [i] Et ex his dijudicanda sunt, quæ habet ARISTOTELES, [k] parum tribuisse disciplinis mathematicis. Cum enim earum non ignarum fuisse, illa persuadeant, quæ in naufragio ad littus ejectus de figuris geometricis, quas descri-

f) Ἐγκύκλια παιδεύματα, quid sint, dubius hæret ALDOBRANDINUS *ad h. l.* inductus loco SENECAE *ep. LXXXVIII.* ubi præeunte Posidonio quatuor artium genera statuit: nempe *esse vulgares, ludicras, pueriles & liberales, quas Græci ἐγκυκλίους nominant; solas autem liberales esse, quibus curæ animæ virtus est.* Si enim ipsa philosophia moralis ad liberales artes pertineat, eas non posse philosophiæ opponi. Nodum vir doctus quærit in scirpo; Posidonius enim non de recepta τῶν ἐγκυκλίων significatione loquitur, sed quibus proprie nomen liberalium artium dandum sit, quia liberum hominem faciunt. Encyclicas Græcorum, Latinos liberales vocare non negat, ipse, pueriles nominat. Si itaque ex usu vocis statuendum est, qui in hoc Laërtii loco ab Aristippo respiciebatur, encyclicæ disciplinæ sive liberales artes sunt, quas liberum scire æquum est, ut ait TERENT. *Eunuch. Act. III. Sc. 2.* quæque προπαιδεύματα sunt & præparatio ad philosophiam; *non quia virtutem dare possint, sed quia animos ad accipiendam eam præparent,* ut ipse ait, SENECA *l. c,* itaque τὰ ἐγκύκλια μαθήματα συμβάλλεσθαι πρὸς φιλοσοφίαν dixit CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 284.* conf. VOSSIUS *de Philologia c. I. §. 4. p. 7.* qui & libro *de philosophia c. I. §. 1. p. 1.* loca veterum affert, quibus in his non senescendum esse monent.

g) Ideo rogatus, quid honestos pueros discere oporteat? respondit, quæ viris usui futura sunt, LAERT. *l. II. s. 80.*

h) *Ib. s. 79.* Dictum hoc Bioni tribuit PLUT. *de educandis liberis,* Sententiam tamen nobilissimam plures, si non iisdem verbis, eodem tamen sensu dicere potuerunt: estque vere Socratica.

i) Certius de hoc judicaremus, si Aristippi dialogus *de pædia,* quem ei tribuit Laërtius, non periisset.

k) *Lib. II. Metaph. c. 21. T. II. p. 658.* contumelia affecisse mathematicas disciplinas; cujus ratio est; quia coriariam & fabrilem iis prætulit, ubi de meliori vel deteriori agatur, cum e contrario artes mathematicæ nullam boni vel mali rationem habeant. Ex quibus sensu Socratico eum has artes popularibus postposuisse, patet, id est, quatenus ad bene vivendum nihil conferunt: namque ita Socratem præcipientem audiverat,

ſcriptas forte viderat, dixit, nec conjectura cl. MENZII [l] omni veriſimilitudine careat: audiviſſe in juventute Theodorum maxima nominis fama artes mathematicas in Ariſtippi patria tum docentem; intelligenda illa ſunt, quæ refert Ariſtoteles in ſenſu Socratico, qui ſubtilitates ad vitæ uſum & commoditatem nihil facientes rejiciebat. De naturalis philoſophiæ ſtudio idem cum Socrate ſtatuiſſe, eo minus mirandum eſt, quo magis ad hunc finem omnem philoſophiæ laborem referebat, ut feliciter homines viverent. [m] De rationalis vero philoſophiæ pretio ab Ariſtippo & ſequacibus ſtatuto veteres diſſentiunt: quidam enim [n] naturalium quidem rerum inquiſitionem Cyrenaicos omiſiſſe, referunt, quod comprehendi non poſſe manifeſte colligerent, logicen vero propter ſummum ejus uſum attigiſſe. Meleager vero atque Clitomachus apud LAERTIUM, [o] eos & phyſicam & dialecticam æque aſpernatos fuiſſe tradunt. Quæ ita tamen conciliari poſſunt, ut dicatur, Ariſtippum & ſequaces rejeciſſe dialecticas contentiones, quales & Eleatici & Megarici circa iſta tempora introducebant, non tamen contemſiſſe omnem ratiocinandi artem, ſed eam potiſſimum excoluiſſe partem, quæ de ſenſationum natura, animique ex his affectionibus, judicio, & criterio doloris & voluptatis, bonique & mali diſcrimine agit, quippe quam ſolam ad moralem philoſophiam aliquid conferre judicabant. Quam rationem poſtea alia & peregrina auxit Theodorus, Ariſtippi junioris diſcipulus, qui Pyrrhonem audivit, & ἀκαταληψίας doctrinam ab eo didicit; ex quo tempore dogma illud in Cyrenaicorum ſchola invaluiſſe videtur, μόνα τὰ πάθη καταληπτά, ſola ea, quibus afficimur comprehenſibilia eſſe. [p] Quod qua ratione intellexerint, ſi non ipſe Ariſtippus, de cujus hac in re mente non conſtat, certe Cyrenaici Ariſtippi ſequaces, luculenter ediſſerit SEXTUS EMPIRICUS, [q] qui ipſe audiendus, & cum aliis veterum conferendus eſt, ut de rationali philoſophia Cyrenaicorum conſtet.

Canones logici Cyrenaicorum.

§. VI. Ita vero Cyrenaicorum canones logicos eruditiſſimus Scepticus enumerat:

I. Criteria ſive judices veri falſique eſſe affectiones, ſolasque comprehendi, & non eſſe fallaces: eorum autem, quæ movent & efficiunt affectiones, nihil eſſe, quod poſſit comprehendi, neque quod poſſit non fallere. Eadem tradit CICERO; [r] in tactu doloris aut voluptatis Cyrenaicos ſolo putare veri eſſe judicium, quia ſentiatur. Idem viſum quoque Epicureis, [s] quod itaque Cyrenaici teſte LAERTIO, [t] ſuſtulerunt *τὰς αἰσθήσεις οὐκ ἀκριβούσας τὴν ἐπίγνωσιν, ſenſus, quod certam non inferant cognitionem,* non de ſenſibus ipſis accipiendum eſt, quatenus afficiuntur, ſed de opinione

l) *l. c. not. BBBB. p. 90.*
m) Scripſiſſe tamen librum περὶ φυλιολογιῶν refert LAERT.
n) LAERT. *l. II. ſ. 92.*
o) *Ibid.*
p) Ariſtocles apud EUSEBIUM *l. XIV. c. 7.* LAERT. *l. II. ſ. 92.* PLUT. *adv. Coloten* SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hypot. l. I. c. 31. ſ. 55.*
q) *Adverſ. mathemat. l. VII. ſ. 191. ſeqq.*
r) *In Lucullo c. 7. Acad. Qq. l. IV. c. 7.*
s) Vid. LUCRET. *l. IV. v. 480. ſeqq.*
t) *Lib. II. ſ. 95.*

ne & judicio ex eorum perceptione ferendo, quod erroribus obnoxium est. [w]

II. Si itaque apparentia dicantur affectiones, fatendum esse omnia, quæ apparent, esse vera, & ejusmodi, ut possint comprehendi: sin autem ea, quæ causæ sunt commotarum affectionum appellentur, apparentium nomine; omnia apparentia esse fallacia, nec comprehendi posse. Solam enim affectionem esse, quæ nobis apparet, non rem, quæ eam efficit.

III. Quod est extrinsecus movetque ac efficit nostram affectionem, fortasse quidem rem esse, nobis autem non apparere.

IV. Ea ratione nos in propriis quidem affectionibus minime errare, illasque posse comprehendi.

V. In subjecto externo autem errare omnes, nec posse comprehendi, cum ad id discernendum anima prorsus sit imbecilla propter loca, propter intervalla, propter motus, propter mutationes, propter alias plurimas causas.

VI. Inde nec criterium dari omnibus hominibus commune, poni autem nomina communia judiciis: nam affectiones quidem communi nomine vocari, an autem eodem modo proximus afficiatur, neminem posse dicere, ut qui ejus affectionem non percipiat.

VII. Cum itaque nulla sit in nobis communis affectio, temerarium esse, dicere, id, quod mihi videtur, videri etiam vicino.

VIII. Quod autem revera propter diversas sensuum constitutiones, non eodem modo & similiter afficiamur, & moveamur, perspicuum esse in iis, qui regio morbo vel ophthalmia laborant, & in iis, qui affecti sunt secundum naturam, illis enim lurida & rubra apparere, quæ aliis sunt alba.

IX. Affectiones etiam ad fines pervadere. [x]

X. Ex affectionibus alias quidem esse jucundas, alias vero molestas, alias vero intermedias.

XI. Molestas esse malas, quarum finis est dolor, jucundas autem bonas, quarum finis, qui falli non potest, est voluptas. Quæ autem sunt intermediæ, nec bonas esse nec malas, affectione inter dolorem & voluptatem media.

XII. Affectiones ergo esse omnium judices & fines; has in vita nos sequi, attendentes evidentiam & jucunditatem: evidentiam quidem in aliis affectionibus, jucunditatem autem in voluptate. [y]

Patet ex hac logicæ Cyrenaicæ delineatione, medios eos incessisse inter Scepticos & Academicos primos, & ad sensationes potissimum nostras, & earum afficiendi modum respexisse, qua de re recentiores quoque philoso-

w) Conf. FABRIC. *ad l. c. Sexti p. 409.* not. *R.*

x) Hæc ex morali philosophia Cyrenaicorum, de qua in sequentibus, explicanda sunt. Illi enim duas passiones posuerunt, dolorem & voluptatem, ad quas referuntur sensationes omnes, in quibus vel dolor vel voluptas afficit, & de fugiendis atque appetendis monet.

y) LOCKE *de l'entendement l. II. ch. 8. §. 12. seqq. p. m. 137. seqq.* DE CROUSAZ *Logiques P. I. Sect. I. ch. 2. §. 2. seq. p. 15. seqq.*

losophiæ rationalis doctores præceperunt, inter quos Cyrenaicam hanc logicam examinavit vir summus CHRISTIANVS THOMASIVS. [z]

Philosophia moralis Cyrenaicorum.

§. VII. His naturalis sensationis regulis inædificavit schola Cyrenaica systema morale, quod voluptatem finem philosophiæ constituit, unde nomen quoque Hedonicorum acceperunt, qui illud secuti sunt. Ceterum & hic præmonendum est, nec omnia imputanda Aristippo, quæ sequacibus placuerunt, nec cuncta ad turpes rationes revocanda esse, sed ad naturam potius voluntatis humanæ, animæ & corporis felicitatem quærentis esse examinanda, id quod ipsa Cyrenaicæ scholæ dogmata evincunt. Pleraque vero, amissis Cyrenaicorum scriptis LAERTIO [a] debemus, quocum conferenda sunt veterum testimonia passim dispersa, ex quibus hæc statuisse Cyrenaicos, colligitur.

I. Duas esse perturbationes sive passiones dolorem & voluptatem, voluptatem lenem motum esse, dolorem motum asperum.

II. Nihil differre a voluptate voluptatem, neque aliud alio magis volupe esse, atque illam quidem cuncta animantia appetere, dolorem vero reformidare. Maxime notanda hæc propositio est in dijudicando systemate Cyrenaico; patet enim ex ea, de naturali voluntatis humanæ ex sensationibus oriundæ sensu atque inde percepta voluptate & dolore sermonem esse, qualem sensum etiam reliqua animantia suo modo & gradu possident: [b] & in hac sola significatione una voluptas ab altera non differt, natura modoque, etsi gradu, objecto, fineque differat.

III. Voluptatem vero hic intelligi non stantem, id est, quæ in tranquillitate & indolentia consistit, qualem Epicurei pro fine habent, sed moventem, quæ animum atque corpus leniter & dulci ratione commoveat.

IV. Voluptatem corporis ultimum finem hominis esse. Hoc quidem non LAERTIVS tantum, sed & plerique veterum Cyrenaicis tribuunt, utrum vero tam crassum & philosopho indignum dogma nude admiserint, recte quis dubitet. Aristippus certe, etsi corporis voluptatibus locum reliquit, ratione tamen eas moderandas esse, nec iis cedendum imperium monuit. Quod cum animæ in voluptatem imperium concedat, sequitur inde, potiorem animæ, quam corporis, rationem in voluptatibus Aristippum habuisse. Notatque EVSEBIVS [c] Aristippum non dixisse ipsum quidem, voluptatem esse finem, sed ex eo id collegisse sectatores, quod semper de voluptate disseruerit.

V. Finem a vita beata differre, finem quippe esse particularem voluptatem, beatam autem vitam ex collectione hujusmodi particularium voluptatum existere, quibus & præteritæ connumerentur & futuræ. Particularem quoque voluptatem propter se eligendam, beatitudinem non propter se, sed propter particulares voluptates.

VI.

z) *Introd. in phil. ration. c. VI. §. 60. seqq. & 78. seqq.*

a) *Lib. II. §. 92. seqq.*

b) Conf. CICERO *de fin. l. V. c. 128. l. II. c. 71.* & ALDOBRAND. *ad l. c.* Laërt.

c) *De præp. loco supra laudato.*

VI. Voluptatem bonam esse, etsi a turpissimis rebus proveniat: licet enim actio in se sit inhonesta, voluptatem tamen in se spectatam & bonam esse & expetendam. Magnam hæc thesis Cyrenaicis conflavit invidiam, quæ tamen luculenter explicat, eos non de eo, quod morale, sed quod naturale est in voluptatibus, locutos esse: hinc ex eo quoque voluptatem finem esse probabant, quod natura hanc nobis a pueris sine institutione conciliaverit, &, cum illa fruimur, nihil amplius quæramus. Naturale vero in homine malum non esse, concludebant.

VII. Indolentiam non esse voluptatem, sed hominis dormientis conditionem, carereque motu, quo tamen voluptas & dolor absolvatur.

VIII. Neque tamen omnes animi voluptates atque dolores ex corporis voluptatibus atque doloribus existere, solam enim patriæ & nostrummet ipsorum prosperitatem voluptatem animis nostris posse afferre. Luculenter hæc quoque demonstrant, non ad solam corporis voluptatem omnia retulisse Cyrenaicos; licet omnino verisimile sit, nullam eos voluptatem admisisse, quæ non in corpore propter arctissimum animæ & corporis connubium sentiatur: unde & ad corporis potissimum sensum in voluptatibus respexisse videntur, quando voluptatem corporis commendarunt. Sed deficientibus sectæ monumentis, ægre certi quid definiri potest, & incertum, an non Epicurei plus Cyrenaicis tribuerint, ut illis eo fortius adversarentur, quam ipsi admiserunt.

IX. Nec tamen ex memoria præteritorum aut expectatione futurorum bonorum perfectam voluptatem existere posse; motum animi enim solvi tempore atque dilabi. Consistere itaque voluptatem tempore præsenti, & esse μονόχρονον, ut est apud ATHENAEUM.[d] Itaque præcipiebant, quod refert AELIANUS,[e] sollicitos mortales neque de præsenti neque de futuro esse debere, constantisque & serenæ mentis argumentum esse, si quis talibus se minus perturbari patiatur. Præsentia enim tantum nostra esse, non vero præterita, quæ jam elapsa, neque futura, quæ incerta sint.

X. Longe præstantiores esse corporis, quam animi voluptates, deterioresque corporis quam animi dolores, quo circa & his peccantes crudelissime exerceantur. Ita quidem, ut & reliqua LAERTIUS,[f] qui tamen, nisi totus falsus est, ea, quæ de sensu voluptatum dixere, ad ipsam voluptatum naturam traxit. Videntur enim nihil aliud voluisse dicere, quam: exquisitiorem sensum habere corporis voluptates, quam animi, magisque afficere corporis dolores, quam animi, propter naturalem animi propensionem in corpus. Proditque Laërtius, ex malo in Cyrenaicos animo hæc profecta esse; addit enim: inde corporis magis quam animæ curam habuisse,[g] quod Aristippi & sequacium historia multis exemplis refutat.

 XI.

d) Lib. XII. p. 544.
e) V. H. l. XIV. 6.
f) Lib. II. §. 90.
g) Aliter tamen verba Laërtii interpretatur OLEARIUS ad STANLEIUM p. 246. Patiuntur tamen ejus verba hunc quoque sensum, majus regimen in gubernandis voluptatibus quam doloribus requisivisse. Ipsa verba aliquantum obscura sunt.

XI. Dolorem naturæ nostræ gravem esse, & abhorrere, cui quam maxime conveniat voluptas.

XII. Quandoque repudiandas res voluptati inservientes, tanquam quæ molestiam afferant, ut res difficillima sit conjunctio voluptatum, qua beata vita absolvatur.

XIII. Sapientem minime semper vivere in voluptate, nec semper dolere insipientem, ita tamen plerumque se rem habere. Satis autem esse, si quis vel per unicam incidentem voluptatem suaviter afficiatur. [h]

XIV. Dolorem summum malum esse, nec omni tamen malo eum excitari, sed insperato nec opinato: majoremque penes hos, quam penes alios dolorem esse. [i]

XV. Animam simul cum corpore pati & una turbari. [k]

XVI. Vitam æque ac mortem eligendam, & utrumque sapienti indifferens esse. [l]

XVII. Natura suave vel insuave nihil esse: cæterum propter rerum vel raritatem vel novitatem, vel satietatem lætari alios, alios angi.

XIIX. Paupertatem vel divitias nihil ad voluptatis rationem afferre, neque enim exquisitiore voluptate divites quam pauperes affici. Contradicere sibi hic videtur LAERTIVS, paulo supra Cyrenaicis tribuens: divitias effectrices tantum esse voluptatum, non propter se expetendas. Sed ut in istis, de ipsa voluptatis ratione vel potius sensu locutus est, ita in his causam tantum efficientem notat: & utraque propositione divitias a formali voluptatum conceptu removet.

XIX. Omne bonum in voluptate positum esse, virtutemque ob eam rem esse laudandam, quod voluptatem efficiat. [m]

XX. Sapientem sui ipsius gratia omnia facturum; alium quippe neminem, æque ac se, dignum arbitrari: etsi enim magna ab eo videatur consecutus, non tamen sua merita æquare. [n]

XXI. Peccata veniam promereri, neque enim peccare sponte quenquam, sed aliqua passione coactum, neque odio peccantem prosequendum, sed emendandum esse.

XXII. Sapientem non adeo in bonorum electione inhæsurum, ut in malorum fuga; finem constituendo, ut neque in molestia neque in dolore vivatur.

XXIII. Prudentiam quidem bonum esse, non autem propter se ipsam appetendam, sed eorum gratia, quæ nobis ex ea proveniunt.

XXIV. Virtutes quasdam & imprudentibus communes esse.

XXV.

h) LAERT. *l. II. §. 91.*

i) CICERO *Tusc. Qq. l. II. c. 6. l. III. c. 13.* LAERT. *§. 93.*

k) LAERT. *l. II. §. 94.* Patet ex his, Cyrenaicos ad animæ cum corpore unionem mutuumque consortium in describenda voluptatis natura respexisse.

l) *Ibid. §. 95.*

m) CICERO *Off. l. III. c. 33.*

n) LAERT. *l. II. §. 95.*

XXV. Sapientem nunquam invidia laboraturum, neque cupiditati neque superstitioni unquam cessurum, ista enim ex inani opinione existere. Dolori & metui obnoxium esse, hoc enim naturæ legem postulare.

XXVI. Amicum necessitatis causa amplectendum.

XXVII. Corporis exercitationem virtuti acquirendæ conducere. [o]

XXVIII. Nihil natura justum esse, aut honestum ac turpe, sed consuetudine ac lege: virum tamen bonum nihil agere perperam ob imminentia damna, opinionesque sinistras evitandas. [p] Pessime ob hoc dogma plerumque audit [q] secta Cyrenaica, quæ crasso isto scepticismo morali ad impietatem viam munivisse visa est. Nihil tamen hic secure definiendum, cum incertum sit, quam legem intellexerint, an naturæ vel hominum? certe a naturæ instinctu cuncta ad voluptatem referente eoque rationali sapientis actiones regi statuebant, quæ ipsis φυσικῶς γίνεσθαι [r] ex naturæ lege fieri credebantur. Præter πάθη vero & voluptatis atque doloris sensum regulam nullam admisisse ex logicis canonibus supra adductis est manifestum.

§. VIII. Præter eruditionis vitæque elegantiam famæ quoque celebritatem Aristippo conciliavit ARETE filia, femina eruditissima, & inter mulieres philosophantes [s] notatu digna. Eam enim parentem, philosophiam tradentem audivisse testis est LAERTIUS [t] atque CLEMENS ALEXANDRINUS, [u] qui eam albo celeberrimarum doctrina, imprimis philosophica, feminarum adscripsit. Aristippi quidem sororem fuisse tradit AELIANUS, [x] sed vel errore deceptum fuisse, vel locum in mendo cubare, unanimis veterum consensus evincit, qui omnes filiam Aristippi faciunt. Optime vero a parente institutam fuisse, LAERTIUS [y] refert, testatus, ita ab eo exercitio jugi eruditam fuisse, ut contemneret, quod esset nimium: quæ sine dubio respexit auctor epistolæ ad Areten, [z] quæ Aristippo falso adscribitur, ubi rerum supervacanearum contemtus ei vehementer commendatur, & philosophiæ servandæ amor accenditur. Quem muliere philosophante dignum vitæ cursum recte tenuisse, inde colligi potest, quod filium, avi nomine, Aristippum cognominatum in philosophia ita instituit sola, ut non solum inde μητροδίδακτος [a] vocaretur, maternique amoris ac studii vestigia exprimeret, [b] sed & Theodorum, non ignobile, in schola Cyrenaica nomen, discipulum haberet. [c] Præter filiam Synallum quendam [d] & Antipatrum Cyrenaicum discipulos habuit Aristip-

Arete.

o) *Ib. §. 91. 94.* ubi hæc afferuntur.

p) *Ibid. §. 93.*

q) Vid. PARCKER. *diss. I. de Deo sect. 8. p. 20.* BUDDEUS *de Scepticismo morali §. 9. Anal. H. P. p. 218. thes. de ath. c. 1. §. 6.*

r) LAERT. *l. II. §. 91.*

s) MENAG. *Hist. mul. philos. §. 61.* qui tamen de ea est parcissimus.

t) *Lib. II. §. 86.*

u) *Lib. IV. p. 523.*

x) *Hist. anim. l. III. c. 40.*

y) Τὰ ἄριστα ὑπετίθετο τῇ θυγατρὶ Ἀρήτῃ συνασκῶν αὐτὴν ὑπερόπτιν τοῦ πλέονος εἶναι. *ib. §. 72.*

z) *Epist. Socrat. XXVII.*

a) *Citati.* conf. MENAG. *l. c.* ubi plures a matre instituti nominantur.

b) THEMISTIUS *Orat. XXI.*

c) LAERT. *l. II. §. 86.*

d) EUSEB. *præp. l. XIV. c. 18.* Aethiopem ex Ptolomaide discipulum ejus nominat LAERT. *l. c.* Antipatrum cæcum fuisse CICERO *Tusc. Qq. l. I.* innuit.

Aristippus: Antipater Epitimidi, Epitimides Paræbatæ, Paræbates Hegesiæ & Anniceridi disciplinam Cyrenaicam tradidit, qui sectam Hegesiacam & Annicerіam condiderunt, de quibus jam porro tradendum est.

Hegesias.

§. IX. HEGESIAS, quis fuerit, veteres tacent, Paræbatæ in Cyrenaica secta discipulum fuisse, tradit LAERTIVS. [e] Is πεισιθάνατος cognominatus est, cujus causam nobis ita enarrat CICERO: [f] scripsisse librum, qui ἀποκαρτερῶν dicebatur, quod in eo a vita quidam per inediam discedens, revocatur ab amicis, quibus respondens, vitæ humanæ enumerat incommoda, docetque multis mortem nos subducere malis, non bonis. Refertque non TVLLIVS tantum, sed & VALERIVS MAXIMVS: [g] tanta eloquentia valuisse, & mala vitæ repræsentasse, ut eorum miseranda imagine audientium pectoribus inserta, multis voluntariæ mortis oppetendæ cupiditatem ingeneraret: ideoque a rege Ptolomæo ulterius hac de re differere fuerit prohibitus. Et in hoc quoque uno ab Aristippo & aliis Cyrenaicis discessisse videtur, quod mortem vitæ præferre docuerit: unde & maluimus Diogenem Laërtium, quam STANLEIVM [h] sequi, reliqua dogmata Hegesiacæ sectæ adscribentem, cum Cyrenaicis communia fuerint. In eo vero alia mens fuit Hegesiæ. Cum enim Aristippus voluptatis quam doloris majorem rationem haberi vellet, & particularem quoque voluptatem sectandam præciperet, quia difficillimum esset, totam, quæ ad vitam beatam pertineret, voluptatum congeriem consequi: Hegesias ad dolorem magis removendum, quam voluptatem consequendam respiciens, mortem vitæ præferre non dubitavit, secus ac reliqui Cyrenaici faciebant, qui sapienti eam indifferentem esse, [i] ajebant. Cujus rei argumentum ille ex ipsis Aristippi rationibus petebat: namque is quoque cum sequacibus non negabat, esse impossibile cumulate contingere beatam vitam, corpus quippe multis morbis & passionibus affligi, animam simul cum corpore pati & turbari: Hegesias vero inde contrarium illi, quod reliqui concludebant, particularem voluptatem sectandam esse inferebat: cum propter ea vita beata non possit obtineri, mortem esse eligendam. Mire hic omnia turbata sunt apud LAERTIVM, [k] qui non solum Cyrenaicorum omnium placita cum Hegesiacis miscuit, [l] & uno fasce comprehensas exhibuit, sed apud quem quoque textus manifeste corruptus est, τήν τε ζωὴν τε, καὶ τὸν θάνατον αἱρετόν, *vitam æque ac mortem exoptabilem & eligendam esse.* Hæc enim cum antecedentibus non cohærent, quibus vitæ miseria describitur & felicitas atque beatitudo obtineri posse negatur. Vnde recte & acute MERICVS CASAVBONVS [m] monuit, priora verba τήν τε ζωὴν, ad superiora pertinere: ὥστε ἀνύπαρκτον εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν τὴν δὲ ζωὴν· τὸν δὲ θάνατον αἱρετόν. *Cum vitæ felicitas nulla revera sit, eligendam esse mortem, nec indifferenter habendam.* Quæ expli-

e) loc. cit.
f) Tusc. Qq. l. I. c. 34.
g) Lib. VIII. c. 9.
h) Hist. phil. P. III. p. 256.
i) LAERT. §. 95.
k) Segm. 94.
l) Passim ideo doctrinæ Cyrenaicis adscriptæ sibi contradicunt.
m) ad h. l.

explicatio non ingenio solo debetur, sed ipsam Hegesiæ doctrinam pro fundamento habet, quem ideo mortem vitæ præferendam efficacissima eloquentia suasisse, modo diximus, quod innumeris miseriis & ærumnis eam undique obseptam quilibet experiretur. Quare discedendum a viris doctis est,[n] qui communem verborum Laërtii interpretationem sequuntur.

Anniceris.

§. X. Paræbatæ porro discipulus fuit ANNICERIS Cyrenæus, cujus tamen notitia apud veteres, imprimis LAERTIVM & SVIDAM, non satis diligentes & accuratos scriptores, valde obscurata est. Anniceridem enim Cyrenaicum Platonem Dionysii jussu Aeginæ inter mancipia vendi jussum, redemisse & amicis restituisse refert LAERTIVS,[o] eumque in regendo curru fuisse exercitatissimum, ideo tamen correptum a Platone tradit AELIANVS,[p] quem cum sectatore Paræbatæ eundem esse diserte tradit LAERTIVS,[q] & hunc exscribens SVIDAS.[r] Temporum vero rationes aperte repugnant. Platoni enim Aristippus coævus fuit, adeoque & Anniceridi huic; Aristippum, filia, hanc nepos Aristippus, eumque Antipater, Antipatrum Epitimedes, & hunc Paræbates, Paræbatam demum Anniceris audivit; ex qua scholæ Cyrenaicæ successione luce meridiana clarius est, multis annis juniorem hunc illo esse, recteque duos Anniceridas statui: sive corruptus textus fuerit, & a sciolo ex margine in textum additum illud glossema apud Laërtium & Suidam, ut vult MENAGIVS,[s] sive ipsum Laërtium memoria deceperit, id quod sæpius ei contigit: quem secutum esse Suidam nemo mirabitur, cui negligentia ejus nota est. De hoc juniore vero Anniceride ita SVIDAS:[t] fuisse Epicureum philosophum, quamvis esset discipulus Paræbatæ, qui Aristippum audivit. Habuisse fratrem Nicotelem philosophum: ipsius vero discipulum fuisse illustrem Posidonium. Ab eo sectam Anniceriam nomen tulisse, & vixisse sub Alexandro. Nec valde dissimilia sunt Epicureis ea, quæ sectæ Anniceriæ tribuit LAERTIVS:[u] amicitiam relinquendam in vita & gratiam, honoremque adversus parentes, præclaraque pro patria facinora: Sapientem, quamvis molestias subeat, atque labores, beate victurum nihilo minus, etsi minimum ei fuerit voluptatis: Amici felicitatem non per se expetendam, sed assuefaciendum animum propter congenitam ei pravam dispositionem, ut ne propter emolumenta tantum nostra amicum suscipiamus, iisque deficientibus ab ipso discedamus, sed ex benevolentia quadam, ob quam labores quoque non vereamur, ejus causa suscipiendos. Quamvis enim ultimus finis in voluptate constituendus sit,[x] eaque privati doleamus, amicorum tamen gratia labores, quibus carere alias possemus, subeundos esse. Ex quibus patet, ad animi potius voluptatem, quam corporis respexisse, & tranquillitatem

n) STANLEI. *l.c.* STOLL. *Hist. phil. mor. gent.* §. *LIII. p. 64.*
o) *l. III. §. 20.*
p) *V. H. l. II. c. 27.*
q) *l. II. §. 87.*
r) In *Aristippus T. I. p. 324.* Hos sequitur STANLEIVS *P. III. p. 256. 257.*
s) *ad l. c.* Laërtii, quem sequitur KVSTERVS *ad l. c. Suidæ.*
t) In *Anniceris T. I. p. 209.*
u) *l. II. §. 96.*
x) Conf. CICERO *de Offic. l. III. c. 33.*

tatem ejus potius, quam jucundum voluptatis ſenſum, more Epicureo eum reſpexiſſe. Ceterum Suidæ ἀνιστορησίαν merito mireris; qui ſub Alexandro vixiſſe & tamen Poſidonium habuiſſe diſcipulum, Epicureum quoque fuiſſe Annicerin ait. Nam neque Epicurus ante Alexandri M. mortem ſcholam erexit, & Poſidonius, ultimus ex Stoica ſchola plurimis annis his inferior Ciceronis præceptor fuit, uti ſuo loco dicetur. Vnde conjiciendum eſt, Suidam indiligentiſſimum ſcriptorem, deceptum ſimilitudine dogmatum Anniceridis & Epicuri & more ſuo de temporum rationibus non cogitantem hæc inter ſe confudiſſe. [y]

Theodorus atheus.

§. XI. Magnam vero ignominiam ſcholæ Cyrenaicæ contraxit THEODORVS, dictus ATHEVS, qui peculiarem ſectam condidit, quæ Theodoria ab illo appellata eſt. [z] Audivit is Anniceridem, & Dionyſium dialecticum, Zenonem Cittieum, & Pyrrhonem ephecticum; immo Ariſtippum quoque juniorem, & Bryſonem inter ejus præceptores refert SVIDAS, [a] e quorum tamen numero Socratem, quem alio loco addit, [b] eximendum eſſe, temporum rationes evincunt. Calluiſſe itaque philoſophorum doctrinas Theodorum dubium non eſt, qui cum Pyrrhonem quoque magiſtrum adhibuiſſet, de theologia Græcorum & philoſophorum quoque dubitare cœpit; librumque ſcripſit, in aliquot volumina diviſum, [c] quibus omnia, quæ contra urgeri ſolent, refutavit. Et hæc ei ratio ignominioſum athei nomen peperit, quod poſtea, arguto quodam Stilponis ſophiſmate occaſionem præbente, in Θεὸς mutatum eſt. [d] Peſſimam vero iſta libertate dicendi & philoſophandi ſcenam ſibi inſtruxit. Cyrenæi enim eum relegarunt, quos amare riſit, ex Libyæ deſertis in Græciam cultiſſimam expellentem. [e] Inde Athenas delatus Areopagi judicio obnoxius ad mortem damnatus fuiſſet, niſi Demetrii Phalerei, tum inter Athenienſes potentiſſimi, auxilio evaſiſſet. Inde quoque ejectus ad Ptolomæum Lagi ſe contulit, apud quem moratus, legatique munus ad Lyſimachum defunctus eſt, quem oris libertate iratum ſecure & cum riſu contemſit. [f] Tandem lege eum damnatum ob atheiſmum hauſto veneno periiſſe Amphicrates apud LAERTIVM [g] auctor eſt. Fecere hæc viri fata, ut recentiori ætate de atheiſmo Theodori diſputaretur. Etſi enim certum eſt, atheiſmi eum non accuſatum tantum, ſed & damnatum eſſe, quod contra Deos diſputaverit, & argumenta pro eorum exiſtentia refutaverit; nondum tamen inde ſequitur, eum reipſa fuiſſe atheum. Socratis enim exemplo conſtat, habitos fuiſſe pro atheis inter Græcos omnes illos, qui a dominante, quod ajunt, religione diſſentirent, & nugivendulam Græcorum ſacerdotum theologiam improbarent. Et talem quoque Theodorum fuiſſe, viris quibusdam doctiſſimis

y) Quod ſi ſub Alexandro vixit, Ariſtoteli coævus fuit, quod tamen temporis ſeries & ſucceſſio ſcholæ Cyrenaicæ vix patitur. Vnde quam exigua fides Suidæ ſit, patet.

z) LAERT. *l. II. ſ. 98.* SVIDAS *v. Theodorus T. II. p. 175.*

a) *l. c.*

b) In *Socrates T. III. p. 353.*

c) *librum* nominat Laertius, *libros* Suidas, qui ita facile conciliari poſſunt.

d) LAERT. *l. II. ſ. 102.*

e) *ibid. ſ. 101.*

f) *ib. ſ. 102.*

g) *ib. ſ. 101.*

mis placuit, qui Deos eum tantum Græcorum oppugnasse contendunt; [b] quibus tamen adversantur alii, qui Theodorum apertæ impietatis reum agere non dubitant. [i] Et difficile quoque est in hac quæstione sententiam dicere; cum non tantum humani ingenii inter luxuriantes Græcos protervia & audacia etiam adversus Deos pluribus exemplis constet; sed & zelus sacerdotum contra philosophos, superstitionem & idololatriam absurdissimam publice & incaute rejicientes plurima nobis specimina persecutionum exhibuerit: ipsa vero Theodori scripta hodie non extent; unde tutissimum putamus, in hac quæstione vel affirmanda vel neganda cohibere judicium. Neque tamen tacendum est, si conjecturis rem agere liceat, militare quædam pro Theodoro, quæ verisimiliter persuadent, non tam ipsam numinis existentiam illum negasse, quam gentilium Deos risisse atque oppugnasse: forte etiam providentiam Dei sustulisse, eumque ex mundi hujus sphæra quasi removisse. Cujus conjecturæ fundamentum exhibet LAERTIUS, [k] qui omnes quidem generis de Diis opiniones rejecisse fatetur, ait vero, librum ejus de Diis offendisse non contemnendum, ex quo Epicurus pleraque desumserit. Epicurus vero Græcanicam quidem theologiam susque deque habuit, & providentiam quoque negavit, relegatis quasi Diis in extramundana spatia: Dei tamen existentiam adeo non negavit, ut eam ex anticipata potius omnium hominum notione demonstraret, longeque felicissimam & tranquillissimam Deorum vitam esse assereret, iisque pura mente serviendum esse præciperet. Talia cum ex Theodori libro sumserit, atheus is dici non potest, qui omnem numinis existentiam negaverit. Frigidumque prorsus est, quod excipiunt viri magni ISAACUS CASAUBONUS, [l] & IO. FRANCISCUS BUDDEUS, [m] Epicureum hominem, qualem Laërtium putant, ex affectu in magistrum benevolo ita judicasse; non contemnendum Theodorum librum de Diis scripsisse, quoniam ille liber fons fuerit, unde scaturierit, quicquid Epicurus de Diis blateravit. Non enim hic de Laërtii judicio agitur, [n] sed, an Theodorus omnem numinis existentiam negaverit, cum tamen theologiæ Epicureæ fons ejus liber fuerit, quod ægre quemquam affirmaturum esse putamus, nisi voce atheismi ludat. Auget hanc conjecturam & mirifice confirmat non SEXTUS tantum EMPIRICUS, [o] qui Theodorum jungit Evemero, aliisque, qui asseruerunt, τοὺς νομιζομένους Θεοὺς δυνατούς τινας γεγονέναι ἀνθρώπους, *eos, qui pro Diis habeantur, potentes fuisse homines*, ex quo loco recte id conficitur, Deos eum inter Græcos receptos, quique pro Diis haberentur, verissima sententia pro magnis & potentissimis antiquissimi temporis viris habuisse, & de Græcorum tantum numinibus disputavisse; [p]

b) VOSSIUS *de idolol. gent. l. I. c. 1. p. 2.* MICH. MOURGES *Plan de Pythagor. T. I. ep. 3. p. 96.* REIMMANN. *Hist. Atheismi c. XXIV. §. 3. p. 174. seq.*

i) PARCKER. *de Deo disp. I. §. 7. p. 19.* GASSENDUS *Synt. phil. Epic. P. II. §. 1. c. 3. p. 173.* BAYLE *Dict. T. I.* art. *Bion.* BUDDEUS *thes. de atheismo c. I. §. 17.* STOLLIUS *Hist. phil. mor. gent. §. LV. p. 65.*

k) *l. II. §. 97.*

l) *ad l. c. Laërt.*

m) *l. c.*

n) Neque certum est Laërtium fuisse Epicureum, uti suo loco demonstrabitur, neque benevolo satis animo is in Theodorum fuit, uti videre est *l. IV. §. 52.*

o) *l. IX. adv. mathemat. §. 51.*

se;[p] sed & CLEMENS ALEXANDRINVS,[q] qui *se valde mirari*, ait, *quonam modo Evemerum Agrigentinum & Nicanorem Cyprium & Diagoram, & Hipponem Melium & illum post hos Cyrenæum, cui nomen erat Theodorus & multos alios, qui moderate ac continenter vixerunt, & reliquis hominibus acrius hunc de Diis istis* (gentilium), *errorem perspexerunt, impios & ἀθέες cognominarint, etiamsi veritatem ipsam non consideraverint, sed errorem tamen certe suspicati fuerint.* Ex utroque enim loco satis apparet, Theodorum gentili theologiæ bellum indixisse, licet, quæ de Diis sentienda sint, ipse non definiverit, id quod & STRABO testatur, *sectam Theodoriam res graviores tractare, quam ut vellet ipse de Diis ullam in partem pronuntiare.*[r] Quæ si rite teneantur, parum ponderis habent, quæ pro accusando Theodoro afferuntur EPIPHANII,[s] LACTANTII,[ss] & MINVCII FELICIS,[t] testimonia, quos viros laudatissimos in ejusmodi argumenti genere non semper versatos fuisse accurate, satis notum esse putamus. Quod si hæc ad excusandum Theodorum non sufficiunt, quia de genuina ejus de Diis sententia non constat, confirmant tamen eam sententiam, quæ τὸ ἐπέχειν commendat. Scripsit varia tum de suis dogmatibus, tum de aliis. Theodoros vero alios & in his Cyrenaicum geometram, Platonis præceptorem, vel Byzantinum, oratorem celebrem, cave, cum nostro confundas.[u]

Evemerus.

EVEMERVS ille, veteribus passim memoratus patria quis fuerit, incertum, alii enim ex Sicilia Messenium, alii Agrigentinum, alii Tegeaten faciunt. Floruisse temporibus Cassandri F. Macedoniæ regis, ex eo patet, quod gratissimus ei fuit, ejusque auspiciis & voluntate itinera longinqua in Oceanum meridianum suscepit, insulam præcipue Panchajam perlustravit, ibique Iouis Triphylii columnam vidit, & inscriptas ei res illius DEI gestas legit,[x] & quæ afferunt VOSSIVS,[y] HIER. COLVMNA,[z] BENTLEIVS,[a] & FABRICIVS.[b] Scripsit is libros ἱερᾶς ἀναγραφῆς sive *sacræ historiæ*, veteribus, imprimis priscæ ecclesiæ doctoribus valde memoratos, sed injuria temporis deperditos, præter fragmenta quædam ab Ennio versa, quæ collegit illustrissimus COLVMNA.[c] Argumentum libri ita enarrat TVLLIVS:[d] *Quid? qui aut fortes & claros aut potentes viros tradunt post mortem ad Deos pervenisse, eosque esse ipsos, quos nos colere, precari, venerarique soleamus, nonne expertes sunt religionum omnium? quæ ratio maxime tractata ab Evemero est, quem noster & interpretatus & secutus est, præter ceteros, Ennius. Ab Evemero autem & mortes & sepulturæ demon-*

p) Diserte id *f. 55.* ait SEXTVS eum τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι θεολογούμενα ποικίλως ἀνασκευάσαι.

q) *Protrept. p. 24.*

r) Conf. CASAVBON. *l. c.*

s) *Expos. fid. Op. T. I. p. 1089.*

ss) *l. I. c. 12.*

t) In *Octavio c. VIII.* addendi CICERO *de nat. Deor. l. I. c. 14.* PLVTARCH. *de plac. philosoph. l. I. c. 7.*

u) LAERT. *l. II. f. 104.* viginti nominat de oratore vid. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. IV. p. 484.*

x) Vid. EVSEB. *præp. l. II.*

y) *de Hist. Græc. l. I. c. 11. p. 70.*

z) *in fragmentis Ennii p. 312. seq.*

a) *ad Callimachum p. 340.*

b) *ad Sext. Emp. p. 552.*

c) *l. c.*

d) *de nat. Deor. l. I. c. 42.*

monstrantur Deorum. Idem fere repetit PLVTARCHVS [e] *eum illos, qui Dii existimantur, universos aequaliter expunxisse, & ad nomina priscorum imperatorum, & regum detorsisse descripta aureis literis in Panchaea.* Offendisse hunc Evemeri librum gentiles, nemo mirabitur, jugulum enim petebat totius theologiae gentilis, quae ita ad abominabilem superstitionem excrevit, ut supra in historia theologiae barbaricae atque Graecae demonstravimus. Inde variis modis in Evemerum insurrexerunt scriptores veteres. Quidam enim & in his PLVTARCHVS [f] fidem ejus in dubium vocant, & Panchaeam insulam non esse contendunt; vel cum CALLIMACHO [ff] negant Iovis sepulchrum, ad quod provocat, Cretae eum vidisse. Plerique vero omnis religionis & pietatis hostem audacissimum esse, clamitant, & inter atheos primi nominis referunt, qua de re ne longi simus, praeter loca a COLVMNA [g] praefixa, videndi SEXTVS EMPIRICVS & CLEMENS ALEXANDRINVS. [h] Ad quorum tamen argumenta facile responderi potest, si hoc unum observetur, non ideo omnis religionis & pietatis hostem eum dici posse, qui origines idololatriae detegit, praecipue cum historiae veritas Evemeri partes juvet. Gentiles vero scriptores ita de Evemero judicasse nec mirum est, & quam misere & sine fundamento id factum, facile intelligi potest. [i] Nos, qui historiam atheismi non scribimus, in adducendis veterum de Evemero testimoniis & excutienda eorum fide non commoramur; illud modo addimus, quod a cl. Zimmermanno praetermissum est, AELIANVM. [k] Evemerum inter eos numerare, qui in dubium vocaverint: sintne dii nec ne? & curentne res humanas, an non? Et confirmare id THEOPHILVM ANTIOCHENVM. [l] *Impurissimum Evemerum cum plurima de Diis ausus fuisset proponere, postremo Deos prorsus e rerum natura sustulisse, & omnia αὐτοματισμῷ per motum sibi insitum administrari.* Haec si vera sint, conclamatum omnino esset, de Evemero ab atheismi crimine purgando. Sed non sine causa suspecta sunt haec testimonia. Patet enim ex CLEMENTE ALEXANDRINO. [ll] Evemerum inter eos fuisse, qui ob rejectam superstitionem & idololatriam sine ratione inter atheos relati sunt. Quod non scripsisset eruditissimus doctor, si ad tam apertam impietatem Evemerus processisset. Idem de LACTANTIO [m] MINVCIO FELICE [n] aliisque Ecclesiae veteris doctoribus judicium esto. Vnde non injusta nascitur suspicio, gentiles sacerdotes, quorum vineta caedebat Evemerus, irritatos, cum religionem publicam ab eo traduci & ad figmenta humani ingenii referri viderent, hoc quasi consequens ex ejus libro derivavisse, & accusavisse eum, quod omnem nu-

 minis

e) *de Iside & Osir.*
f) *l. c.* ff) *l. c.*
g) *l. c.*
h) *ll. supra citatis.*
i) Qua de re consuli velimus, eruditissimi IO. IAC. ZIMMERMANNI amici nostri elegantissimam *epistolam ad Nic. Nonnium, qua Evemerum Messenium & Diagoram Melium ab atheismo contra Plutarchum aliosque defendit*, quae inserta est *Museo Hist. Phil. Brem. Vol. I. P. IV. art. 3. p. 714. seqq.* quaeque specimen est apologiae virorum doctorum atheismi accusatorum, quam diu jam molitur.
k) *V. H. l. II. c. 31.*
l) *ad Autolyc. l. III. p. 292. seq.* ed. Wolf.
ll) *loc. saepius citato.*
m) *l. I. c. 11. 13.* n) *c. XI.*

minis existentiam & providentiam negavisset. Rejectis enim numinibus suis rejici religionem ipsam & negari divinam providentiam credebant, & credi ab aliis illorum intererat. In ejusmodi accusationes incidens Theophilus, ut fuere PP. in examinanda Græcorum fide satis negligentes, magnam impietatem detexisse ratus, Evemerum inter apertos numinis hostes collocare non erubuit. Quod certius liceret definire, si utilissimus in philosophiæ historia liber extaret. Quo dum caremus, conjecturis agendum est: quas qui rejicit, hoc sane concedat, oportet, in decernenda de Evemeri atheismo sententia, judicium esse cohibendum.

Philosophia Theodori.

§. XII. Philosophiæ moralis, qualem tradidit Theodorus, hæc nobis præcepta servaverunt veteres: [o]

I. Finem esse gaudium & mœrorem, alterum ob prudentiam, alterum vero ob imprudentiam.

II. Bonam esse prudentiam atque justitiam, malos vero contrarios habitus, media voluptatem atque dolorem.

III. Amicitiam neque in sapientes neque in insipientes cadere; in his enim amicitiam perire, cum ea uti nesciant; illos vero, cum sibi ipsis sufficiant, amicitia non indigere.

IV. Rationi consentaneum esse, prudens vir ut ne sibi mortem pro patria arcessat; neque enim fas esse, perire sapientiam, ut stultis bene sit.

V. Patriam esse mundum.

VI. Nihil natura turpe esse, si auferatur vulgaris opinio, quæ ad continendos stultos conflata est, hincque furto quoque & adulterio & sacrilegio, cum tempestivum sit, daturum operam sapientem, publice quoque absque ullo pudore scortis congressurum. Ita quidem LAERTIUS, [p] qui etiam addit, absurdis quibusdam argutiis, in quibus multum valuisse dicitur, propudiosam hanc licentiam defendisse. Putatque MENAGIUS, [q] ipso facto hanc doctrinam exposuisse Theodorum, cum apud Lysimachum ab Hipparchia Cratetis uxore sophismate impetitus pallium ei detraheret, ut, qua parte mulier erat, conspiceretur, ut est apud LAERTIUM. [r] Neque tamen hæc quoque extra dubitationem ita posita sunt, ut non justa enascatur suspicio, Theodoro atheismi impietate infami ex doctrinis moralibus, quas profitebatur, hæc quasi consectaria affricuisse genus irritabile vatum, & ut speciem accusationi conciliaret, quod invidiæ argumentum erat philisopho tribuisse. Quod ne sola conjectura ducti dicere videamur, etsi illa cauto cuilibet ex solis omnis fere ætatis exemplis in ejusmodi re enascitur; cogitari volumus, diversissima veterum narrata, de mente Theodori circa rerum, quam dicunt moralitatem. SVIDAS [s] enim ei tribuit, indifferenter eum res omnes habuisse, LAERTIUS [t] vero ad δόξαν, sive opinionem (ens morale, Scholasticorum more, diceres, τῇ φύσει enim opponitur) cuncta

o) LAERT. *l. II. f. 98.*
p) *ib. f. 99.*
q) *ad l. c. Laert.*
r) *l. VI. f. 97.*
s) In *Socrat. l. c.*
t) *l. c.*

cuncta reduxisse, quae opinio ab Archelai & Aristippi mente, omnem moralitatem ad legem & instituta referente, prope abest; nec prudentia atque justitia sine his constare possunt, quas tamen solas bonas esse Theodorus affirmavit; Phavorinus autem apud STOBAEVM [w] honestum habuisse, ait, Theodorum, pro solo bono, turpe pro solo malo, reliqua sapienti indifferentia esse. Ex quibus si non certa consequentia deduci potest, rerum moralium honestatem atque turpitudinem, quacunque ex norma ea proveniat, Theodorum agnovisse, illud tamen non sine verisimilitudine infertur, non omne honesti atque turpis discrimen sustulisse, & inter criminationes inimicorum referenda esse, quae illi tribuuntur, extremae impudentiae dogmata. Nec quae apud Lysimachum inter Theodorum & Cratetis uxorem facta sunt, pudoris oblitum impudicumque animum prodidisse innuunt. Nihil enim aliud narrat Laërtius, nisi hoc, virilem habitum, quem philosophorum more gestabat Hipparchia, ei detraxisse, & ad telas eam remisisse, atque ostendisse ita, esse mulierem. Nihil hic de nuditate revelata, quam si ostendisset Theodorus, addidisset Laërtius, ut alibi [x] solet, ἀνεσυράμενος δ' αὐτῆς θοιμάτιον, ἔδειξεν πότερον γυνή ἐςιν ἢ ἀνήρ. Sed ponamus, sublato pallio nudam ostendisse mulierem philosopham, non hoc fecit ad fovendos impudici animi ignes, sed ut mulierem Cynicam, moribus ejus non repugnante ratione confunderet, & in ruborem daret. Pleraeque vero ejusmodi narratiunculae caute audiendae & legendae sunt, cum solenne olim fuerit, philosophos ejusmodi fabulis traducendi & vulgus risui exponendi: cujus rei exempla pluscula in historia Cynicorum deprehendemus, & specimina ejus rei haud pauca nobis exhibent Athenaeus & Lucianus, acerbi philosophorum irrisores.

§. XIII. Inter sectatores Theodori BION, patria BORYSTHENITA ingenii optimi, religionis atque pietatis pessimae famam consecutus est. [y] Parentibus ortus ignobilibus, patre liberto, matre ex lupanari, familia ob facinus venundata; ab oratore quodam emtus post fata haeres institutus est, cujus ille libris crematis atque discerptis Athenas concessit, ibique ad philosophiam animum applicuit, quae de se ipso narrat apud LAERTIVM. [z] Cratetem initio audivit Academicum, hac vero repudiata secta, pallium & peram arripuit & Cynismo se addixit; postea, cum Theodorum videret omnis generis eruditionem discipulos docentem, eum secutus est, sectaeque Theodoriae nomen dedit. Postremo Theophrastum quoque Peripateticum audivit. [a] Et ex diversis his sectarum studiis variae quoque animae qualitates exortae sunt. Ingenium enim versatile, & callidum, quo philosophiam exagitantibus [b] plurimum adjumenti attulisse LAERTIVS ait, Academicis

Bion Borysthenites.

w) Conf. cel. STOLLIVS *Hist. phil. mor.* § *LV. p. 66.*

x) *l. II. §. 116.* qui locus ad Theodorum quoque nostrum pertinet *l. VI. §. 46.* & MENAGIVS *ad haec loca.*

y) Vid. LAERT. *l. IV. §. 46. sqq.* ex recentioribus STANLEIVS *Hist. phil. P. III. p. 260. seqq.* BAYLE *Dict. T. I.* art. *Bion p. 566.* qui proxius satis est.

z) *l. c.*

a) *ib. §. 51.*

b) Male apud STANLEIVM *l. c.* est *excolentibus*, Laërtius καθιστάζεσθαι τῆς φιλοσοφίας habet.

cis disputationibus acuisse: constantiam vero mentis omnis passionis expertem Cynismo deberi; morum & habitus quoque magnificentiam, quam abjecta Cynicorum sorditie sequebatur, Theodoriis acceptam referendam esse dubium non est. Et ex Academia quoque secta sophisticum disputandi artificium, acuta vero & multo sale satyrico condita dicta, [c] ex Cynosarge deducenda sunt. Apud Antigonum Macedoniæ regem in gratia fuit, cui genus & patriam, atque parentes magna cum libertate & sine pudore enarravit: unde colligitur, circa Olymp. CXX. vixisse. Eleganter non tantum & acute, sed & prudenter multa dixit, unde de ejus philosophia morali judicium aliquo modo fieri potest. Inter multa enim, quæ notavit LAERTIVS, [d] hæc quoque sunt: pulchritudinem esse alienum bonum; magnum malum esse, ferre non posse malum; animi elationem profectus in virtute esse impedimentum; avarum nummos non habere, sed ab iis haberi; fortitudinem juvenes, prudentiam senes exercere, tantum vero a ceteris virtutibus prudentiam differre, quantum visum a reliquis sensibus. Impietatem [e] fiduciæ esse sociam. Amentiam esse proficiendi impedimentum; servos bonos liberos esse, at ingenuos, mali qui sint, servos esse cupiditatum maximos; avaritiam omnis mali esse metropolin: ridiculos esse qui divitiis studeant, eas enim porrigere fortunam, avaritiam servare, benignitatem dissipare. [f] Maculam tamen haud levem adspersit famæ, non tantum reprehendendo Socratem, quod Alcibiade abstinuerit, quo opus tamen haberet, [g] sed etiam impietate & atheismo præceptorem Theodorum superando, in quo tamen inconstantiam miram in morbo, quem mors ejus Chalcide secuta est, prodidisse dicitur. Cum enim summa inopia eorum, quibus opus esset ægroto, premeretur, donec ex familia sua duos servulos mitteret Antigonus, ipseque in lectica sequeretur; in anilem superstitionem ajunt delapsum ligaturas sibi passum esse applicari, & impietatis in Deos pœnitentiam egisse, quam in rem eleganti epigrammate in eum lusit LAERTIVS, [h] quo inter alia ita:

Tellus Scytharum quem dedit Bion Borysthenita
Dixisse fertur quod Dei sint umbra sintque fumus.

Neque tamen & hæc suspicione carent invidiæ, qua Theodoria secta pressa est; non enim ea tantum, quæ de virtute præcepit, talia sunt, ut cum laudato puerorum amore non consistant, & fortasse ex Cynismo ei macula illa hæsit, quem isto potissimum opprobrio, quod masculam venerem permitteret, exagitatum fuisse, suo loco docebitur: sed & atheismus ille aliis argumentis, quam vulgi rumoribus, quibus tribuit LAERTIVS, probandus est: faci-

c) *Hic delectatur Iambis*
Ille Bioneis sermonibus & sale nigro
HORAT. *l. I. ep. II. v. 59.*

d) *l. c. §. 47. seqq.*

e) MENAGIVS ex PLVT. *de instit. puer.* reponit δυσγένειαν quod placet quoque OLEARIO *ad* STANLEIVM *l. c. p. 261.* Lectionem tamen receptam ferri quoque posse, ostendit MER. CASAVBON. *ad h. l.* qui videndus.

f) STOBAEVS *Serm. CCXXXIII. p. 769.*

g) LAERT. *l. c.*

h) *ibid.*

facileque ex eo, quod coram imperitis de Diis loqui noluit,[i] exsculpi potuit, quam ei prudentiam Theodori præceptoris exemplum commendavit; Vnde & hic quoque de atheismo Bionis malumus ἐπέχειν, quam fidentius pronuntiare, licet exemplis non careat, atheos impudentissimos morti proximos ad similem superstitionem fuisse delapsos.[k] Plures inter veteres memorantur hujus nominis,[l] inter se non confundendi, inter quos unus fuit ex Democriti familia, Abderita mathematicis artibus deditus, qui Attica pariter dialecto scripsit & Ionica, primusque dixit esse partes orbis habitabilis, in quibus sex mensibus dies, totidemque nox perpetua obtineat. Sic & Bias cum Bione miscendus non est; illius enim, non hujus dilemma istud est, de non ducenda uxore sive pulchra sit, sive deformi, licet Bioni tribuat PLVTARCHVS.[m]

Cyrenaicæ scholæ exitus.

§. XIV. Et hi quidem celebriores philosophi sunt, quos schola Cyrenaica ab Aristippo excitata tulit; dubium vero non est, alios quoque ei nomen dedisse, ignobilioris famæ, & hinc veteribus prætermissos. Mature tamen Cyrenaica schola desiisse videtur; cujus causam conjicimus, partim quod extra Græciam, quæ sola Musarum sedes fuit, fuerit condita; partim quod abusu doctrinæ de voluptate[n] & atheismi imputatione infamis fieret & periculosa; partim quod Epicurea secta voluptatis doctrinam ad habitum magis philosophicum & honestiorem revocaret, unde & Cyrenaicorum post Epicuri tempora mentio non fit. Refert quidem LAERTIVS,[o] Dionysium Heracleoten, a mutatione sectæ, Metathemenon dictum, a Stoica secta ad Cyrenaicam defecisse, quod ἀπάθειαν Stoicorum falsam esse, excruciatus oculorum doloribus sensisset, ideoque voluptatem pro fine & bono summo habuisse: recte vero ex Luciano monuit MENAGIVS,[p] quocum conferendus est IONSIVS,[q] potiori jure adscribendum esse Epicureis.

i) Interrogatus, Diine essent? respondit:
Tu ne senex turbam a nobis propellere curas.
Id est coram turba de his quæstionibus agi non posse. LAERT. *l. II. s.* 117.

k) Conf. BAYLE *l. c. not. F.* forte & hoc accusationi huic occasionem dedit, quod de imperio Dei in sacrilegos sophismate luderet, vid. quæ ex SENECA *de benef.* affert BAYLE *l. c. not. I.*

l) LAERT. *l. c.* MENAG. *ad h. l.*

m) Tribuitur etiam Aristippo, & Antistheni conf. BAYLE *l. c. not. G.*

n) Inde Hedonicorum nomen, quod in falsæ eruditionis significationem tractum esse supra ex interpolato Cebetis tabulæ loco probavimus. Idem tamen nomen Epicureis quoque datum esse ex SIMPLICII & AMMONII locis a MENAGIO *ad Laërt. l. I. s.* 17. allatis constat.

o) *l. VII. s.* 167.

p) *ad l. c. & l. X. s.* 25. Laërt.

q) *De Script. hist. philos. l. I. c. 20. p. 112. l. III. c. 8. p. 250.* conf. FABRIC. *Biblioth. Græc. vol. II. p. 403.*

* *

CAPUT QUARTUM.

DE SECTA MEGARICA, SIVE ERISTICA.

§. I.

Secta Megarica vel Eristica.

Megaricæ sectæ initium dedit EUCLIDES Megaris, urbe ad Isthmum posita, oriundus, cujus tamen origines alii ex Gela, urbe Siciliæ, repetunt: [a] inde enim a conditoris patria Megarica appellata est. Eristicæ vero nomen a contentiosa disputandi & philosophandi ratione accepit, licet cum hac secta litigiosum hoc altercandi studium non demum ceperit, quod jam antea in secta Eleatica, auctoribus Xenophane, Parmenide & Zenone Eleate viguit, uti suo loco demonstrabimus: [b] quodque intra Græciam demum, in qua sophistæ altercandi artem jam exercebant, peculiarem scholæ formam accepit: cum ex dicendis certum sit, ex Eleaticorum palæstra in hanc sectam contentiosam hanc philosophiam fuisse derivatam, [c] id quod ad designandas origines logicæ contentiosæ omnino notandum est. Dialectica quoque dicta est, non quod dialecticæ originem dederit, sed quod interrogando ac respondendo sermones librosque componeret, quam docendi & philosophandi rationem a Socrate quidem didicit, ad contentiones vero & litigia philosophica primum applicuit, inde Dialecticorum nomen; quod primum appellavisse Dionysium Carthaginensem auctor est LAERTIUS, [d] quemadmodum Eristici ab Alexino [e] dicti sunt. Et fœcunda quoque philosophis hæc secta fuit, inter quos post Euclidem, Eubulides, Alexinus, Euphantus, Apollonius Cronus, Diodorus Cronus, Ichthias, Clinomachus atque Stilpo eminuerunt.

Euclides Megarensis.

§. II. EUCLIDES a natura ingenio subtili & acri præditus mature se ad philosophiam contulit, priusquam enim ad Socratem pervenisset, Parmenideorum librorum studiosissimum fuisse, tradit Alexander apud LAERTIUM: [f] ex cujus quoque scriptis artem contendendi didicisse, veteres volunt. [g] Socratis vero fama ad Megarenses perlata, ejus audiendi gratia Athenas non sine periculo commigravit. Decreto enim, uti narrat GELLIUS, [h] paulo post ejus adventum caverant Athenienses, qui Megaris

a) LAERT. *l. II. f. 106.*

b) Conferendus interim cel. WALCHIUS *Hist. Logic. §. III. Parerg. Acad. p. 498 seqq.*

c) *Qui cum Zenonis auditor esset, vides, quantum ab eo dissenserit, & quam non multum a Platone Megarici, quorum fuit nobilis disciplina: cujus, ut scriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominavi, deinde eum secuti Parmenides & Zeno, post Euclides, Socratis discipulus, Megareus a quo iidem illi Megarici dicti sunt.* Ita CICERO *Tusc. Qq. l. II.*

d) *l. c.* De variis vero philosophis, qui Dialectici dicti sunt, consulendus est IONSIUS *de Scr. hist. phil. l. II. c. 1. p. 120.*

e) IDEM *l. c. c. 2. p. 121.*

f) *l. c.* Cujus ratio forte inde deducenda est, quod origines & familiam ad Gelam Siciliæ referret; ita enim conciliandi videntur veteres, de Euclidis patria dissentientes. In his vero oris celeberrimum erat Parmenidis nomen & fama, quæ tanta fuit, ut Athenas quoque ejus libri deferrentur, ibique legerentur, ut ex PLATONIS *Parmenide* videre est.

g) CICERO *l. c. Qq. Acad. l. IV. c. 42.*

h) *N. A. l. VI. c. 10.*

ris civis esset, si intulisse Athenas pedem deprehensus esset, ut ea res ei homini capitalis esset; tanto Athenienses Megarensium odio flagrabant. [i] Tum Euclides, qui Megaris erat, quique ante id decretum, & esse Athenis & audire Socratem consueverat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem cum advesperasceret, tunica longa muliebri indutus & pallio versicolore amictus & caput rica (velamen id muliebre est) velatus, e domo sua Megaris Athenas ad Socratem commeabat, ut vel noctis aliquo tempore sermonum consiliorumque ejus fieret particeps. Rursusque sub lucem millia passuum paulo amplius viginti eadem veste illa tectus redibat. Non placebat tam fervido Euclidis ingenio placida quærendi & philosophandi ratio, quam Socrates sequebatur; sed ut impetum animi Eleaticis contentionibus addictum expleret, forensibus causis diligenter se applicuit; quod quia inutile ac turpe putabat Socrates, reprehendisse eo nomine Euclidem dicitur: *O Euclide sophistis quidem uti scis, hominibus nescis.* [k] Ingenio itaque suo indulgens in patriam concessit, scholamque instituit, [l] in qua variis argumentationum generibus disceptandi artem tradidit, quam tantis bellis atque contentionum vehementia exarsisse veteres testantur, ut Diogenes, non σχολὴν sed χολὴν, *merum fel* esse dicendam, affirmaret, [m] & Timon Euclidem λύσσαν ἐρισμῦ, *contentionis rabiem* Megaras invexisse diceret; [n] adeo a moribus Socratis discrepabat. Celeberrimum tamen in scholis fuisse PLUTARCHUS [o] ait, neque id mirandum; ex Socratis enim historia notum est, quam immensum pretium disceptandi arti Græci tum temporis statuerint. Etsi vero acerrime disputabat Euclides, animo tamen placidissimo fuisse, & Socrate præceptore digno ex eo manifestum est, quod narrat PLUTARCHUS: [p] cum audivisset sibi excandescentem dicere, *peream, nisi vindictam exposcam*, respondisse: *et ego peream, nisi hanc tibi iram verborum lenitate extorsero, utque me perinde, ac antea, ames effecero.* Eandem animi benevolentiam Socraticis quoque discipulis exhibuit. Cum enim mortuo Socrate Plato cum ceteris philosophis se tyrannorum metu Megaram, ad ipsum, contulissent, hospitio eos humanissime excepit, donec secure Athenas redeundi occasio esset. [q] Scripsit tum alia, tum dialogos sex, de quorum tamen fide dubitavit Panætius. [r] Alius & junior multo est Euclides, geometrarum facile princeps, [s] quem cum no-

 stro

i) Vid. THUCYDID. *l. I. p. 92.*

k) LAERT. *l. II. f. 30.*

l) Factum id esse vivo adhuc Socrate inde colligi potest, quod, eo fatis concedente, ad eum non tantum Socratici aufugerint, Megaris degentem, sed & Plato viginti octo annos tum natus eum audiverit LAERT. *l. III. f. 6.* unde sequitur, scholam tum temporis aliquandiu jam habuisse. Præter rem itaque in eo reprehendit RAPINUM BAYLE *Dict. T. II.* art. *Euclides not. F. p. 416.*

m) LAERT. *l. VI. f. 24.*

n) *Ib. f. 107.*

o) *De amic. fratr.*

p) *l. c.* apud STOBAEUM *Serm. CCIX. p. 654.* Socrati tribuitur, errore facillimo, Socratici cognomine in Socratis nomen mutato. vid. STANLEI. *p. 264.*

q) LAERT. *l. II. f. 106.*

r) LAERT. *l. II. f. 107.* SUIDAS in *Euclides T. I. p. 893.* FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 79.*

s) Patria celeberrimi geometræ incerta est, plerique Alexandrinum faciunt. Claruit temporibus Ptolomæi Lagi, qui Ol. CXXIII. obiit. Alexandriæ mathematicas disciplinas summa cum laude docuit, & eruditissimis scriptis illustravit, de quibus videsis cel. FABRICIUM *Bibl. Gr. vol. II. p. 369. seqq.* Mitissimum & benignum erga omnes, præ-

ſtro quidam confuderunt: quemadmodum noſter quoque ab aliis [t] diſtinguendus eſt.

Doctrina Euclidis.

§. III. De dogmatibus philoſophicis Euclidis pauca nobis veteres memorant:

I. Diſputationes ex ſimilibus inſtitutas illum penitus ſuſtuliſſe. Eas nempe vel ex ſimilibus ad ſimilia, vel ex diſſimilibus ad diſſimilia procedere: ſi prius fiat, præſtare, ut res ipſæ examinentur, quibus ſimiles quæruntur; ſi poſterius nullius uſus eſſe comparationem. [u]

II. In argumentationibus non aſſumtionibus fuiſſe uſum, ſed concluſionibus. Ita quidem LAERTIVS, [x] quæ cel. WALCHIVS [y] id ſignificare vult: fuiſſe moris apud Euclidem aliorum concluſiones & ſententias confutare non per contraria principia, ſed per concluſiones, quæ continebant varia incommoda. Hæc vero nec modum ratiocinandi Euclideum, nec vim verborum Laërtii exhauriunt. Non enim id vult Laërtius, argumentatione ad abſurdum deducta, ut in logicorum ſcholis loqui amant, Euclidem uſum fuiſſe, ſed, prætermiſſis lemmatibus, ſive propoſitionibus aſſumentibus, ſolis illationibus adverſariis inſtitiſſe. Nempe, ut GASSENDI verbis [z] utamur, *quaſi conſecutiones forent ſatis perſpicuæ, illationes eum congeſſiſſe, Ergo, Ergo, Ergo; quæ arguendi ratio, quaſi reſpirare non ſinens eſt omnium urgentiſſima; quare cum hoc modo foret inſtans, premens ac vehemens, notatum fuiſſe a Timone, quaſi quandam litigii vel contentionis rabiem Megaricis inſpiraviſſet.*

III. Vnicum eſſe bonum, cujus diverſa tantum ſint nomina, prudentiæ ſcilicet, Dei, mentis & cetera. Nec eſſe adverſum bono quicquam in rerum natura. [a] Difficilis & obſcura ſententia, quæ ipſum acutiſſimum BAELIVM incertum & ſuſpenſum tenuit. [b] Ait quidem CICERO: [c] dixiſſe, *id ſolum bonum eſſe, quod eſſet unum & ſimile & ſemper, & idem;* ſed obſcurum eſt, qua ratione res omnes, quæ bonæ dicuntur, hoc nomine, hisque affectionibus gaudeant, ſicque & Deus, & mens & prudentia, & reliqua bonum ſint, & tale quidem, quod malum excludat. Si tamen conjecturis locus eſt, videtur Euclides metaphyſicis notionibus largius indulgens, & Parmenideis doctrinis de uno in univerſo imbutus, ad generalem & abſtractam boni notionem reſpexiſſe, & cum unum tantum reale, & eſſentiale bonum ſtatueret, quod in Deo ſitum eſt, illius participatione omnes res, quæ ſunt & exiſtunt, bonas dixiſſe, [d] Hoc poſito, neceſſario ſequitur, ea quæ bona non ſunt, quatenus mala ſunt, non eſſe in rerum natura, id eſt phyſicam exiſtentiam non habere, quia ex uno bono non participant, &

præſertim eos, qui mathematicas diſciplinas augere poſſent, & nullo modo infenſum, ſed accuratum, non arrogantem fuiſſe ait PAPPVS *l. VI. p. 251.*

t) Vid. STANLEI. *p. 265.* FABRIC. *l. c.* Inter hos & Archon Athenienſis, ex quo natum proverbium: *ante Euclidem geſtorum meminiſſe*, ob ſancitam ſub eo ἀμνηστίαν.

u) LAERT. *l. c.*

x) *loc. cit.*

y) *l. c. p. 509.*

z) *T. I. Opp. p. 40.* Eadem monet BAYLE *l. c. not. C.*

a) LAERT. *l. c.*

b) *l. c. not. B.*

c) *Acad. Qq. l. IV. c. 42.*

d) Eo quoque tendunt, quæ affert. cel. STOLL. *Hiſt. phil. mor. §. LVII. p. 70.*

& per illud ſunt, ſed quicquid in illis malum eſt, privationem potius boni eſſe, quicquid exiſtentiæ in iis eſt, pertinere ad unum bonum. Hæc Parmenideis doctrinis conformia ex libris ejus veriſimile eſt Euclidem hauſiſſe; certe ex Socratis ſchola hauſta non ſunt, quæ ejusmodi argutiis & abſtractis notionibus non gaudebat. Quæ ſi admittimus, cohæret totum ſyſtema Megaricum, quod inextricabilis confuſionis & obſcuritatis accuſavit Bælius.

IV. Præter hæc, in ſermonibus ab ANTONIO & MAXIMO congeſtis [e] hoc quoque Euclidi tribuitur: interrogatum a nonnemine, qualesnam ſint Dii, & quibus rebus maxime delectentur? reſpondiſſe: cetera ſe quidem ignorare, illud vero certo ſcire, curioſos illis odio eſſe. Quod ſi recte ei adſcribitur, videtur Euclides a præceptore Socrate magis ſobrie de Diis ſentire edoctus, ejus exemplo cautior redditus eſſe, ne mentem minus provide explicando ſuperſtitioſorum in odia & perſecutiones incurreret.

Eubúlides.

§. IV. Succeſſorem Euclides habuit EVBVLIDEM Mileſium, quem inimico adverſus Ariſtotelem animo fuiſſe eumque data quavis occaſione laceſſiviſſe perhibent. [f] Hujus quidam diſcipulum Demoſthenem faciunt, eumque volunt ab illo literæ R pronuntiationem aſſiduo exercitio didiciſſe. [g] Immortale ſibi in litigioſa hac ſchola nomen fecit inventione diverſorum ſophiſmatum, apud veteres valde celebrium, quos ita enumerat LAERTIUS ψευδόμενος mentiens, διαλανθάνων, occultus, ἠλέκτρα Electra, ἐγκεκαλυμένος, velatus, σωρίτης acervalis, κερατήνη cornutus, φαλακρὸς, calvus. Quæ argumentationum captioſarum nomina quia non a forma, ſed a materia nomen acceperunt, obſcura ſunt. Ut itaque miſera Eriſticæ philoſophiæ facies nugis iſtis difficilibus non immorantis tantum, verum etiam immorientis plenius cognoſcatur, breviter, qualia fuerint, ad veterum mentem explicabimus, plura quærentes ad MENAGIVM, [h] GASSENDVM, [i] WALCHIVM [k] ablegantes. Eſt itaque:

I. *Mentiens*, ſophiſma hujus argumenti: Si vera dicens, te ais mentiri, mentiris; ſed dicis te mentiri dum vera dicis; ergo vera dicens mentiris. [l] Quicquid ſtatuatur verum eſſe, hoc argumento falſum reperietur.

II. *Occultus*, ſive fallens; hoc argumento decipit: Noſti patrem tuum? novi: noſti hominem illum, qui latet? non novi; ergo patrem tuum non noſti, nam ille pater tuus latet.

III. *Electra*, nomen habuit a præcipuo exemplo Electræ Oreſtis ſorore, Agamemnonis filia, quæ fratrem noverat & non noverat; ſcilicet noverat Oreſtem eſſe fratrem, ſed non noverat, eſſe fratrem eum, qui cum ea diſſerebat. [m]

 IV.

e) *Serm. XXXVII.*

f) LAERT. *l. II. ſ. 108.* Inde ætas tempusque Eubulidis cognoſcitur. Ideo calumniator dictus eſſe traditur. vid IONS. *Scr. Hiſt. phil. p. 350.*

g) ATHENAEVS *l. VIII.* LAERT. *l. c. ſ. 109.* APVLEI. & CASAVB. *ad l. c. Laërt.* Incertum tamen eſſe ſatis prodit Laërtius.

h) Ad LAERT. *l. II. ſ. 108.*

i) *In Logic. T. I. Opp. p. 40. ſeq.*

k) *l. c. p. 510. ſeq.*

l) CICERO *de divin. l. II. c. 4. Acad. Qq. l. IV. c. 30.*

m) LVCIAN. *in vitar. auct.*

IV. *Velatus*, itidem a materia nomen accepit, quam ita recitat LUCIANUS: [n] responde mihi, nosti ne patrem tuum? maxime. Quid igitur, si prope te statuerem velatum quempiam atque interrogarem, nostine hunc? quid diceres? scilicet me non nosse. Atqui hic tuus erat pater, itaque si istum non nosti, palam est, de patrem tuum non nosse.

V. *Sorites*, acervalis CICERONI [o] dictus, inde nomen habet, cum aliquid minutatim & gradatim additur vel demitur, ut acervus efficitur uno addito grano. Scilicet quæritur num unum granum vel duo sint acervus, si hoc negatur, additur unum, & sic porro, donec alter concedat esse acervum, quo infertur: Ergo acervus efficitur uno grano. [p]

VI. *Cornutus*, nomen etiam ab exemplo accepit: habes quod non amisisti; cornua non amisisti, ergo habes. Dicitur etiam cornutum argumentum dilemma ex utroque latere feriens, quale illud Biantis de uxore non ducenda; quod intellexisse videtur RAPINUS, [q] quem ideo præter rem notat P. BAYLE. [r]

VII. *Calvus*: Hujus exemplum apud veteres non occurrit, exhibet aliquod MENAGIUS [s] ita: Qui non habet pilos in capite calvus est; Rasus non habet pilos in capite, Ergo, rasus calvus est.

Quam misera hæc omnia sint, & sibilo potius atque naso suspenso digna quam admiratione, quilibet vel mediocriter artis ratiocinandi peritus intelligit. Et tamen sex diversos libros de uno mentiente conscripsisse Chrysippum, testis est LAERTIUS; [t] ATHENAEUS [u] autem & SUIDAS [x] tradunt, Philetam Coum phthisi periisse, contracta studii excessu, in eo solvendo positi. Eleganter SENECA: [y] *quid me detines in eo, quem tu ipse pseudomenon appellas, de quo tantum librorum compositum est? ecce tota mihi vita mentitur, hanc coargue, hanc ad verum, si acutus es, redige.*

Alexinus.

§. V. Post Eubulidem præter Clinomachum Thurium, Euclidis discipulum, qui primus de axiomatibus & categorematibus & his similibus scripsisse dicitur LAERTIO, [z] ALEXINUS, Eliensis, rixarum & litigiorum studiosissimus, innotuit, adeo ut a contradicendi studio elenxinus, contradictorius appellaretur, [a] quod non auditores tantum experti sunt, sed & magni ejus ætatis viri & celeberrimi philosophi, Zeno Cittieus, [b] Aristoteles, [c] Menedemus, [d] Stilpo & ex historicis, Ephorus, [e] adversus quos litigiosa sapientia bella incruenta gessit. Superbiæ animi indicium fecit non postre-

n) *loc. cit.*

o) *De div. l. c. Acad. Qq. l. VI. c. 6.*

p) GELLIUS *l. XVI. c. 2.* SENECA *ep. 45.*

q) *Reflexions sur la philosophie §. 28. p. 358. seq.*

r) *l. c. not. F.* conf. FABRIC. *ad Sext. l. II. sect. 241.*

s) *l. c.* GASSENDUS vero & BAYLE *l. c.* speciem esse putant Soritis, desumtam a quæstione: quot pili detrahendi sint, ut reddatur calvus? ubi uno, duobus, tribus detractis, cum quæritur, num efficiatur ita calvities, cum tandem certus numerus definitur, concedendum est, unius pili detractione calvitiem induci, quod prius negabatur.

t) *Lib. VII. §. 196.*

u) *Lib. IX. n. 403.*

x) In *Philetas T. III. p. 600.*

y) *loc. cit.*

z) *Lib. II. §. 112.*

a) *Ibid. §. 109.*

b) *Ibidem.*

c) ATHENAEUS *l. XV. c. 16.* conf. IONSIUS *de Scr. Hist. phil. l. II. c. 2. p. 121.*

d) LAERT. *l. II. §. 125. 135.*

e) IDEM *l. c. §. 110.*

postremum, quod Olympiam abiit, philosophiam ibi professurus: discipulisque interrogantibus: cur eo degeret loco? sectæ se meditari institutionem dixit, eique Olympicæ nomen imponere. Verum cum & rerum penuria, & loci insalubris molestia atque aëris intemperie affligerentur, discessere omnes, Alexino solo cum servo relicto. Postea natans in Alphæo flumine, arundinis læsus acumine, diem obiit. Scripsit non tantum adversus Zenonem & Ephorum, [f] sed & alios libros, quos periisse nemo magnopere indignabitur: quales enim fuerint, ex auctore fieri potest judicium.

Euphantus.

§. VI. Alexini discipulus, vel Eubulidis potius ex disciplina EVPHANTVS fuit, Olynthius, Antigoni regis præceptor, [g] qui non litigiosæ tantum disciplinæ curam habuisse videtur, sed & sapientiæ, quæ ad vitam pertinet: [h] scripsit enim ad Antigonum librum *de regno*, quem laudatissimum vocat LAERTIVS [i] Grandævus is obiit, relictis quoque historia sui temporis [k] & tragœdiis, quæ in certaminibus tragœdorum plurimum placuerunt. Præter hunc APOLLONIVS quoque CRONVS ex Eubulidis disciplina prodiit, [l] quem Cyrenæum fuisse STRABO [m] auctor est, qui eum Cronum Apollonium nominat, posteriore nomine ab urbe Apollonia derivato: prius a cunctando accepisse, vel a morosis & difficilibus moribus & obscuritate videtur. [n]

Apollonius Cronus.

§. VII. Apollonii discipulus post præceptorem inclaruit DIODORVS, & ipse CRONVS, appellatus, qui Iaso ortus est, Cariæ civitate; patre Amenia. [o] Non Eubulidem tantum audivisse LAERTIVS auctor est, sed & STRABO, [p] Apollonium habuisse præceptorem, & ab eo Croni nomen hæreditario quasi titulo accepisse, quod obscuritatis potissimum ratione habita præceptorem imitaretur. [q] Ad cunctationem tamen isto nomine respexit Ptolomæi Soteris convicium, quod exitium Diodoro attulit. Cum enim in præsentia regis a Stilpone dialecticis argutiis more scholæ tentaretur, & extemplo eas nequivisset solvere, a rege non aliis tantum objurgationibus increpatus, sed & Cronus convicii nomine vocatus est. [r] Quam contumeliam altissima mente reponens, cum a regis convivio excederet, librum de isto problemate, quo eum Stilpo vexaverat, composuit, & vitam ex mœrore confectam finiit, quem recte ideo asinum appellat LAERTIVS. [s] Quamquam vero ἀδοξίαν ei tribuit STRABO, in dialecticis tamen valentissimum fuisse, & CICERO testatur & SEXTVS EMPIRICVS.

Diodorus Cronus.

f) Male interpres Laërtii expressit *ad Zenonem & Ephorum.*

g) *Ibid. §. 110.*

h) Tragici quatuor dramatibus, quæ tetralogiæ dicebantur, certarunt, quorum certamina pluscula veteres memorant. Hinc tetralogias Platonis nomen habere suo loco docebitur. Conf. IONS. *de Scr. Hist. phil. l. I. c. 16. p. 86. seq.* Minus itaque recte & ad mentem Laërtii hæc de applausu in scena reportato refert STANLEIVS *Hist. Phil. P. III. pag. 268.*

i) *loc. cit.*

k) Conf. VOSSIVS *de Hist. Gr. l. I. c. 8.*

l) LAERT. *l. c.*

m) *Lib. XVII. p. 838.*

n) Vid. quæ mox §. *seq.* dicentur.

o) LAERT. *l. II. §. 111.*

p) *loc. cit.*

q) Διὰ τὴν ἀδοξίαν κατ᾽ ἀλήθειαν Κρόνον vocat.

r) LAERT. *l. c.*

s) Vocat enim in adjecto epigrammate Diodorum Κρόνον, abjecto, Κ, & ρ, id est ὄνον.

CVS.[t] Filias habuit quinque & pudicitiæ laude & dialecticæ peritia celebres,[u] quas dignas censuit Philo dialecticus, Carneadis magister, ut plenissimam de iis scriberet historiam, id quod testatur HIERONYMVS.[x] Diodori vero nomen cum plurimis commune fuerit,[y] noster a reliquis caute distinguendus est.

Philosophia Diodori.

§. VIII. Consumsit vero tempus Diodorus, ut reliqui quoque Eristici in dialecticis, in quibus subtilitatem nimiam laudando, nisi fallimur, traduxit Callimachus.[z] Cujus I. specimen nobis servavit SEXTVS EMPIRICVS,[a] qui de Diodori, Philonis & Chrysippi dissensu circa propositiones connexas prolixe disserit. Id quod paucis ita comprehendit CICERO:[b] *In hoc ipso, quod in elementis dialectici docent, quomodo judicare oporteat, verum falsumne sit, si quid ita connexum est, ut hoc: si dies est, lucet, quanta contentio est, aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter placet.* Quæ ut clarius intelligantur, observandum est, Dialecticos in propositionum conditionatarum, quas connexas vocabant, explicatione in eo convenisse, verum esse consequens, si id vera consequentia deducatur ex antecedente; falsum, si non sequatur; in criterio vero, ex quo dijudicanda est consequentiæ veritas, definiendo inter se dissensisse. Et Philo quidem veram esse propositionem connexam putabat, si & antecedens & consequens verum esset, & si antecedens atque consequens falsum esset, & si a falso incipiens in verum desineret, cujus primi exemplum est: Si dies est, lux est, secundi: si terra volat, habet alas, tertii: Si terra volat, est terra; solum vero falsum, quando incipiens a vero desineret in falsum. Diodorus autem hoc falsum interdum esse, quod contingere posset, asserens, omne quod contigit, ex consequentiæ complexu removit, sicque, quod juxta Philonem verum est, si dies est, ego differo, falsum esse pronunciavit, quoniam contingere possit, ut quis, si dies sit, non differat, sed fileat. Ex qua Dialecticorum disceptatione Sextus infert, incertum esse criterium propositionum hypotheticarum. Ex quibus parca, ut debet, manu prolatis, judicium fieri potest, quam miseranda facies fuerit dialecticæ eristicæ, quæ ad materiam magis argumentorum, quam ad formam & ad verba magis, quam ideas, quæ ratiocinia constituunt respiciens, non potuit non innumeras sine modo & ratione technas & difficultates struere, facile fumi instar dissipandas, si ad ipsam ratiocinandi & ideas inter se conferendi & ex tertia judicandi formam attendatur. Quod si enim inter veritatem consequentiæ & consequentis, (liceat paulisper cum scholasticis barbare loqui) distinxissent, inanis disputatio in pulverem abiisset, & evanuisset; nam de prima Diodorus, de altera Philo, & hic quidem inepte & minus accurate loquebatur. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ. Ceterum II. in sophisma-

t) *Contra Gramm. f. 309. Log. l. II. f. 115. seqq.*

u) Nominat eas CLEM. ALEX. *Strom. l. IV. pag. 522.*

x) *Contra Iovinian. l. I.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt. & Hist. phil. mul. §. 60.* ubi tamen quatuor nominat, cum quinque fuerint.

y) Catalogum Diodororum satis longum exhibet FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 775.*

z) Cujus versus vide apud LAERT. & SEXT. *ll. cc.*

a) *Adv. Logic. l. c.*

b) *Acad. Qq. l. IV. c. 47.*

philismatibus struendis Diodorum excelluisse, non id solum argumentum est, quod is quibusdam auctor argumenti, quod velatum dicitur, fuisse asseratur,[c] sed & quod argumentum dominans invexerit, de quo, ne his nugis lectori molesti simus, Epictetum apud ARRIANUM[d] consuli velimus. Et ad hæc quoque Dialecticæ peritiæ acumina referendum est argumentum, quo nihil moveri probabat. Quod ita SEXTUS enarrat:[e] Si quid movetur, aut in eo, in quo est, loco movetur, aut in eo, in quo non est. At neque in quo est movetur, manet enim in eo, si in eo est; nec vero, in quo non est, movetur; ubi enim aliquid non est, ibi neque agere quidquam neque pati potest. Non ergo movetur quicquam. Quo argumento non ideo usus est Diodorus, quod putat Sextus, ut more Eleaticorum probaret: non dari motum in rerum natura, & nec interire quicquam nec oriri; sed ut subtilitatem ingenii dialecticam ostenderet, verbisque circumveniret. Qua ratione Diodorum mire depexum dedit Herophilus medicus. Cum enim luxato humero ad eum venisset Diodorus, ut ipsum curaret, facete eum irrisit, eodem argumento probando humerum non excidisse: adeo ut precaretur sophista, omissis iis cavillationibus adhiberet ei congruens ex arte medica remedium.[f]

Tandem & III. inter atomisticæ philosophiæ sectatores numerari solet Diodorus, eo quod ἐλάχιστα καὶ ἀμερῆ σώματα minima & indivisibilia corpora statuerit, numero infinita, magnitudine finita, ut ex veteribus asserunt præter SEXTUM,[g] EUSEBIUS,[h] CHALCIDIUS,[i] STOBAEUS[k] alii, quibus ex recentioribus concinunt CUDWORTHUS[l] & FABRICIUS.[m] Quia vero veteres non addunt, an indivisibilia & minima ista corpuscula, omnibus qualitatibus præter figuram & situm spoliata posuerit, sine formidine oppositi inter systematis atomistici sectatores numerari non potest. Nam alii quoque philosophi ejusmodi insecabilia corpuscula admiserunt, nec tamen atomos Democriticos statuerunt. Id quod acute monuit cel. MOSHEMIUS.[n]

§. IX. Præter hos philosophos inter Dialecticos celebres alii quoque fuerunt, minoris famæ & nominis,[o] & in his Ichthyas quoque; nemo tamen magis inclaruit quam STILPO Megarensis. Is cum præstantissimos præceptores ad ingenium natura optimum excolendum adhibuisset, celeberrimus philosophus evasit. Refert enim LAERTIUS,[p] audivisse ipsum scholæ auctorem Euclidem, quod tamen temporibus repugnat,[q] & ex ejus sequa-

Stilpo.

c) LAERT. *l. II. §. 111.*
d) *dissert. Epict. l. II. c. 19.*
e) *Pyrrh. hyp. l. II. c. 22. §. 142. & ll. cc.*
f) *ibid. §. 145.*
g) *Pyrrh. hyp. l. III. c. 4. §. 32. adv. Phys. l. I.*
h) *Præp. l. XIV. p. 773.*
i) *p. 291.*
k) *Eclog. phys. c. 13. p. 28.*
l) *System. intell. c. I. p. 22.*
m) *Ad l. c. Sexti, not. X.*
n) *Ad l. c.* CUDWORTHI.
o) Catalogum eorum nectit FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 823.*
p) *l. c. §. 113.*
q) Euclides enim circa Socratis mortem & sequentia tempora scholam aperuit, Stilpo circa Ptolomæi Euergetæ & Demetrii Antigoni filii tempora floruit, ubi minimum 150. anni intercesserunt.

ſequacibus Thraſymachum Corinthium Ichthyæ familiarem; itemque Diogenem Cynicum, Paſiclem Thebanum, cui Dioclem Megarenſem addit SVIDAS,[r] niſi ibi pro Diocles, Euclides, legendum eſt. Hac inſtitutione tantos in philoſophia profectus fecit, ut non tantum admirabili eruditione inclareſceret, ſed & vitia mentis naturalia feliciſſime emendarentur, isque & acutus eſſet & probatus illis temporibus homo, quo elogio eum mactat CICERO.[s] Erat enim in juventute & vinoſus & mulieroſus, ita vero doctrina & uſu vitioſam naturam edomuerat, ut nemo illum vel violentum vel libidini litantem obſervaverit.[t] Vnde animi in eo robur, manſuetudinem & continentiam admiratur PLVTARCHVS,[u] SENECA[x] vero virum fortem & ſtrenuum ſalutat. Fabulæ itaque ſimile eſt, quod Onetor apud LAERTIVM[y] tradit, præter uxorem, quam duxerat, Nicarete etiam pellice uſum fuiſſe: id quod & vita Stilponis continentia & temperantia laudatiſſima refutat, & ſilentium potiſſimum ATHENAEI,[z] philoſophorum vitia non reticentis, rejiciendum monet, qui Nicareten Megarenſem non ignobilem, ait,[a] & obſcuram meretricem fuiſſe, ſed & natalium ſplendore, & doctrina perquam amabilem; philoſopho enim Stilponi operam dediſſe; quibus vetitam conſuetudinem ſine dubio adjeciſſet, ſi ullo modo Stilpo ejus fuiſſet ſuſpectus. Nobilia vero ſcorta eruditionis & philoſophiæ laudem affectaſſe, ideoque contubernia philoſophorum quæſiviſſe, ſupra, Ariſtippi & Laidis, immo ipſius Socratis & Aſpaſiæ exemplis probavimus. Sed & filiæ degeneris exemplum id probat, quæ cum inquinatiſſimam vitam duceret, eamque parenti dedecori eſſe nonnemo diceret, Stilpo non eam, reſpondit, majori ſibi dedecori quam ipſe ſit decori ei, eſſe valere:[b] id quod dicere non potuiſſet, ſi ipſæ filiæ incontinentiæ exemplum exhibuiſſet.[c] Eandem animi quoque continentiam circa opes & divitias probavit, magnumque & philoſopho dignum oſtendit animum. Cum enim[d] magna apud Ptolomæum Soterem gratia eſſet, is captis vi Megaris pecuniam ei obtulit, & ut in Aegyptum ſe ſequeretur, invitavit; Stilpo vero parte tantum aliqua pecuniæ accepta, in Aegyptum proficiſci noluit, ſed Aeginam ſe contulit, ibique, donec Ptolomæus Megaris diſcederet vitam egit. Demetrius quoque Antigoni filius, Megaris expugnatis domui ejus parcere juſſerat, reſtituique ſi quid ei ablatum fuerat.[e] Cum itaque rerum ab eo amiſſarum conſignatio peteretur, nihil, quod ſuum eſſe, perdidiſſe ſe reſpondit, doctrinam enim & eruditionem neminem ei eripuiſſe, eloquentiam quoque ſibi eſſe relictam & diſciplinam; ſimulque tanta vi humanitatem illi ſuaſit, ut aſſidue eum Demetrius audire cuperet. Erat enim ei ingenium ſimplex, neque ulla ſimulatione fucatum,[f] eruditio vero longe maxima,

r) In *Stilpo T. III. p. 376.*
s) *De fato c. 5.* t) *ibid.*
u) *Adv. Colot. T. V. p. m. 424.*
x) *ep. 9.*
y) *l. II. §. 114.*
z) Is de temperantia Stilponis teſtatur *l. X. p. 422.*
a) *l. XIII. p. 496.* conf. MENAG. *hiſt. mul. phil. §. 62.* BAYLE *dict. T. IV.* art. *Stilpo not. B. p. 283.*
b) LAERT. *l. c.*
c) Conf. quæ hac de re habet PLVT. *de tranq. an.*
d) LAERT. *l. c. §. 113.*
e) PLVTARCH. in *Demetrio, & de tranq. animi.* SENECA *ep. 9. & de conſtant. c. 5.*
f) LAERT. *l. II. §. 117.*

xima, quæ ei tantam nominis famam conciliavit, ut cum aliquando Megaris Athenas se contulisset, homines ex officinis ad eum videndum confluerent. [g] Inventione etiam & eloquentia longissime alios antecessit, [h] ut omnem fere Græciam ad Megaricam scholam adduceret, cujus cum princeps existeret, &, quod testatur PLVTARCHVS, [i] in litigioso dicendi genere potentissimus esset, doctrinæ & disputationum subtilitate sibi ipsi, patriæ & amicis summum decus conciliavit. Et hæc quoque causa est, cur multos discipulos nactus sit, quos ab aliis philosophis ad se abstraxit, interque eos Metrodorum theoreticum [k] a Theophrasto, Clitarchum & Simmiam ab Aristotele Cyrenæo, Pæonium ab Aristide, aliosque. Addit his LAERTIVS: [l] Phrasidemum Peripateticum, cujus in physicis maxima fuerit auctoritas, sibi adjunxisse, Alcimum item, oratorem sui ævi in Græcia maximum, Zenonem porro Phœnicium Epicureum philosophum, Cratetem & reliquos; immo Zenonem quoque Cittieum ejus discipulum facit Heraclides. [m] Senem fatis functum hausto prius mero ut citius moreretur Hermippus refert. [n] Viginti dialogos ei tribuit SVIDAS, novem LAERTIVS, [o] neque eos multum adeo gratiæ habentes, quod, ubi cum laudatissima Stilponis eloquentia comparatur, suspicionem suggerit, fuisse fœtus supposititios. Filium habuit Drysonem, quem Brysonem quoque quidam vocant, parentis vestigia in excolenda philosophia prementem, [p] quem inter Pyrrhonis præceptores enumerat LAERTIVS. [q] Quod si verum est, recte inde conficitur, ambiguum Eristicæ sectæ disputandi genus, multum ad Pyrrhonis incertitudinem contulisse. Alius tamen Bryso est, cujus Aristoteles meminit. [r]

Stilponis philosophemata.

§. X. Etsi vero totus erat in dialecticis Stilpo, & fama quoque propter ingenii artisque subtilitatem super æthera notus inclarescebat, pauca tamen, quod mireris, de doctrina ejus restant, eaque obscura & non satis expedita. Illa huc redeunt:

I. Vniversalia eum plane sustulisse. Dicebat enim: qui hominem dicat, eum neminem dicere, quod non hunc vel illum ea vox significet, nec huic magis, quam alteri conveniat. Rursus id, quod olus videmus, haut esse, olus enim ante multos annos jam fuisse atque ita hoc olus esse non posse. Ita quidem LAERTIVS, [s] quem obscuritatis accusat IS. CASAVBONVS, [t] qui tamen satis clarus est, modo observemus, esse & hoc unum ex sophismatibus scholæ Eristicæ, quibus philosophorum ingenia acuebant & vexabant. Scilicet supponebat Stilpo, non dari hominem in abstracto, adeoque has species & genera rerum non natura existere; cum neque in hoc neque in alio homine ille homo universalis queat ostendi. Inductione ita-

Iiii 2 que

g) *ibid. §. 119.* ubi etiam narratur, qua ratione illudentem represserit, conf. BAYLE *l. c. not. A.*
h) *ib. §. 113.*
i) *adv. Colot.*
k) conf. MENAG. *ad h. l.*
l) *l. c.*
m) *ib. §. 120.* conf. FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. II. p. 821. §.*
n) *ib. §. 120.*
o) *ll. cc.*
p) *ibid.*
q) *l. IX. §. 69.*
r) Conf. FABRIC. *ad Sext. Emp. adv. Math. l. VII. §. 13.* IONSIVS *de Scr. Hist. phil. p. 118.*
s) LAERT. *l. II. §. 119.*
t) *ad h. l.*

que facta cum neque hunc neque illum, neque alium hominem esse colligeret, inferebat nullum esse hominem, sicque ludendo ambigua hominis in genere sive abstracto, uti Logici dicunt, & in individuo sive singulari considerati notione, incautos exagitabat. Altiora tamen hic latere putat P. BAYLE,[u] & non in solo verborum lusu & cavillationibus substitisse Stilponem, sed universalia sive prædicabilia, qua voce designantur in Peripatetica logica, negavisse: sicque negatis universalibus etiam rerum discrimina sustulisse, quam viam esse ad Spinozismum magno acumine ipsius Stilponis argutiis non cedente vir subtilissimus demonstrare satagit. Nos hunc labyrinthum, ne ab itinere semel constituto seducamur, non ingredimur, hoc unum notasse contenti, ex mente PLVTARCHI contra Coloten disputantis, qui ob hæc sophismata vehementer in Stilponem insurrexerat, hæc fuisse ex sententiolis, quas per lusum & jocos inter Sophistas sparsit Stilpo, scholæ Megaricæ indole ita requirente. Neque tamen vero prorsus esse dissimile, fuisse Stilponem inter eos, qui universalia præter nuda nomina nihil esse dicerent, quod & Cynicos fecisse & alios, alibi docuimus:[x] quorum partes postea susceperunt Abælardi sequaces & tota Nominalium secta suo loco prolixius describenda. Ejusmodi enim cavillationes reliquis sectis opponebantur, quæ τὰ εἴδη vel extra res, vel in rebus existere jactabant, quorum prius Platonicis, posterius Peripateticis placuit, quosque ita ludicro sophismate derisisse & vexasse videtur Stilpo, amœnissimi & ad ridendum facti ingenii philosophus. Plura enim & profundiora cogitasse, nulla probabilitate evinci potest. Ex hac vero universalium negatione fluxit aliud dogma Stilponis, acumine Eristicæ scholæ dignum:

II. Vnum de alio prædicari non posse. Non enim idem esse subjectum cum prædicato, aliamque illius, aliam hujus esse definitionem. Ita aliud esse hominem, aliud bonum, nec ea posse de se prædicari, cum & hominis alia essentia sit, & boni. Si enim unum esset homo & bonum, non dici posse prædicarive, medicinam esse bonam, cibumque esse bonum. Eorum itaque quæ sunt in subjecto vel de subjecto nullam dari complexionem, sed ea, nisi idem cum subjecto sint, de eo, etiam per accidens prædicari non posse. Nititur hæc sententiola, ut PLVTARCHI [y] voce utamur, negatione universalium, si enim ea non sint, nihil de altero recte prædicari potest. Vnde, quam misera & cavillatoria tota hæc disputatio fuerit, manifestum est. Quia vero Stilponem virum gravem & eruditum fuisse constat, ideo omnino Plutarchi opinionem amplectendam esse putamus, *eum tantummodo vocibus quibusdam offensum modum loquendi impugnasse, non, quod in usu haberetur abrogatum vel res ipsas sublatas seria voluisse.* [z] Addimus subtilitatibus ejusmodi communem loquendi modum impetentibus juventutem ad se traxisse, quæ magnam istis cavillationibus se consecutam esse sapientiam credebat: unde Glycera, nobile scortum, cum in

u) *l. c.*

x) In *Historia philos. de ideis Sect. I. §. 8.*

y) *adv. Coloten*, qui hæc quidem proposuerat, non vero dissolverat.

z) Aliter quidem Bælius, cujus vero suspiciones, antequam probentur, demonstrandæ sunt.

in convivio a Stilpone reprehenderetur, quod juventutem corrumperet, respondit: eum non minus corruptæ juventutis accusari, cujus animos inutilibus subtilitatibus & sophisticis cavillationibus repleat. Nihilque referre iis, qui sic in miserias incidunt, atque pereunt, an apud philosophum degant, an apud scortum. [a]

III. Præter hæc Stilponem statuisse, refert SENECA: [b] Summum bonum mentem esse nullis passionibus obnoxiam, & ita mentem Stilponis Scholæque Megaricæ exponit, ut non tantum voluerint sapientem insuperabilem esse ab omni incommodo, sed ei etiam omnem sensum ademerint. In quo discrimen inter Stoicos & Dialecticos intercedere monet. Verbo: lapidem hi volunt sapientem nullius mali sensu affectum, immobilem Stoici, ratione malum vincentem: illi *rigorem quendam naturæ*, ut ait PLINIUS [c] *invehebant*, *hi robur invictum urgebant*. Plura dabit LIPSIUS: [d] qui recte monet, nullibi alias Stilponi hæc tribui, sed Pyrrhoni.

Atheismus Stilponi imputatus.

IV. Restat una eaque haud levis momenti quæstio de Stilponis philosophia: quid de Diis statuerit? Impietatis enim adversus Deos suspectum inter Athenienses fuisse, LAERTIVS refert, narrans: Cum solito sophismate usus, aliquem de Minerva Phidiæ interrogasset: num Minerva, Iovis filia, Deus est? illi annuenti dixisse: At ipsa non Iovis, sed Phidiæ est: & hoc illo concedente, intulisse: Non ergo ipsa Deus. Qua de re ad Areopagum tractum nihil inficiatum esse, sed asseruisse: recte se locutum, non enim Deum, sed Deam esse. Areopagiticos vero hoc responso non placatos, eum urbe excedere jussisse. Crateti quoque interroganti: an dii precationibus & divinis honoribus gaudeant, respondisse: Noli me, fatue, in via de his rogare, sed solum ac seorsum. Inde MENAGIUS [f] parcum Dei cultorem ac omnino ἄθεον fuisse colligit, & violatæ in templo matris Deum religionis, in quo comesto allio obdormiverat, quod ATHENAEVS [g] narrat, reum agit. Addere potuisset, quod refert PLVTARCHVS: [h] somniavisse Stilponem, videre se Neptunum expostulantem secum, quod non bovem ipsi immolasset, qui mos erat sacerdotum; se vero nihil territum, quid ais, Neptune, dixisse? pueri instar venis conquesturus mecum, quod non sumta in fœnus pecunia, urbem nidore complevi, sed rem tibi sacram e re mea familiari feci? visumque sibi fuisse, Neptunum dextra porrecta subridentem polliceri, ipsius gratia magnum se aquarum proventum Megarensibus largiturum. Omnia hæc satis quidem evincunt, Stilponem a crassa Atheniensium superstitione, statuam pro Dea colentium, fuisse remotissimum, nec impium ei visum fuisse, de Diis istis cavillari; risisse quoque sacerdotum avaritiam, & sacra fecisse pro facultatum suarum modulo. Quæ philosophum omnino arguunt, turpem δεισιδαιμονίαν, Græcorum exagitantem; atheum vero fuisse, quo colore inde exsculpetur? Tam diu itaque ex impiorum catalogo delendus est, donec probetur, ipsam numinis existentiam negavisse.

a) ATHENAEVS *l. supra cit.*
b) *Ep. IX.* c) *l. VII. c. 19.*
d) *Manud. ad phil. Stoic. l. III. c. 7. p. m. 292.*
e) *l. c. f. 117.*
f) *ad l. c. Laërt.* conf. BAYLE *l. c. not. D.* BVDDEVS *thes. de ath. c. I. §. 17.* REIMMANN. *Hist. ath. c. XXV. p. 179.* g) *l. X. p. 422.*
h) *de prof. virt. sentiendo T. I. p. m. 194.*

* *

CAPVT QVINTVM.

DE SCHOLA ELIACA ET ERETRIACA.

§. I.

Eliacæ scholæ auctor.

Eliaca schola a Socratis doctrina, quantum quidem de ea constat, non recessit, adeoque pro nova prout reliquæ, quæ ex Socratis disciplina prodierunt, secta non est habenda. Constituit tamen propriam scholam

Phædo.

PHAEDO, Eliensis, a cujus patria nomen accepit. Fuit is nobili familia oriundus, quem vero fatorum series in tristem servitutem redegerat. A piratis enim occupata patria, captus & quæstui turpi ac lenocinio certo pretio se addici coactus est, & in fornice prostare. [a] Forte fortuna tamen a Socrate prætereunte conspectus, cum faciem ingenuam, qua plane erat singularis, observavisset, Alcibiadi vel Critoni, quod tradit LAERTIVS, [b] vel Cebeti, ut vult GELLIVS [c] persuasit, ut eum redimerent. [d] Ab eo tempore magno studio & liberali animo in philosophiam incubuit, & Socrati constanter adhæsit: a quo morum quoque disciplinam ita didicit, ut novam scholam apperire posset. In qua tamen Socratica vestigia reliquisse non legitur. Scripsisse dialogos aliquot dicitur, quos tamen aliis vindicant veteres: certe perierunt omnes. [e] Phædoni in schola Eliaca successit Plistanus, de quo præter nomen LAERTIO [f] memoratum nihil tradunt veteres; & hunc Menedemus secutus est, qui Eliacam

Eretriaca schola.

scholam in patriam Eretriam transtulit, unde Eretriaca vocata est. Sunt, [g] qui inter Plistanum & Menedemum Stilponem reponant, quem audivit Menedemus, sed præter rem: non enim Stilponis sectæ adhæsit, sed ab eo ad Eliacos discessit, quorum in schola tertius philosophus numeratur.

Menedemus.

§. II. Scripsit de MENEDEMO olim Antigonus Carystius, [h] quemadmodum & SPHAERVS, [i] philosophus Stoicus, librum exaravisse *de Eretriacis philosophis* dicitur, utriusque vero scripta temporis injuria nobis eri-

a) LAERTIVS *l. II. §. 105.* GELLIVS *l. II. c. 18.* SVIDAS in *Phædo T. III. p. 587.* ORIG. *contra Cels. l. I. p. 51. l. III. p. 154.*

b) *l. c.* male est apud STANLEIVM *p. 273.* pro *Critoni*, Platoni.

c) *l. c.* ita & MACROBIVS *l. I. c. 11.* Forte omnes huc sua contulerunt. Crito tamen & Alcibiades facultatibus potentes id facere præ Cebete poterant.

d) Fuit itaque ex numero eorum, qui ex servis facti sunt philosophi, notante Hieronymo apud LAERT. *l. c.* quales fuere quoque Diogenes, Epictetus, Ister, de quo vid. SVIDAS *v. Ister, T. II. p. 155.* aliique, quos nominat GELLIVS *l. c.* Scripsit *de servis eruditione claris* HERMIPPVS Peripateticus philosophus, de historia philosophica meritissimus, de cujus scriptis magna nostra jactura deperditis videndus IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. II. c. 9. p. 162.* Hunc cum Istro confundit MENAGIVS *ad l. c. Laërt.*

e) Conf. LAERT. *l. c.* MENAG. *ad h. l.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 792.*

f) *l. c.*

g) Conf. FABRICIVS *l. c.*

h) Vid. IONSIVS *de Script. hist. phil. l. II. c. 4. p. 130.*

i) LAERT. *l. VII. §. 178.* conf. IONSIVS *l. c. c. 6. p. 143.*

eripuit, solusque fere LAERTIUS [k] memorias veterum de Menedemo nobis conservavit. Is Eretriensis fuit, filius Clisthenis, nobilis quidem viri ex Theopropidarum prosapia, qui tamen paupertate pressus architectonicam exercuit; alii tabernaculorum sartorem faciunt, & utrumque didicisse Menedemum volunt, quod ei Alexinus objecit. [l] Missus autem ab Eretriensibus, ut Megaris in præsidio esset, inde Athenas properavit, ubi tum magno applausu in Academia docebat Plato, ut hunc audiret. [m] Neque tamen eam, quam speraverat, doctrinam in Platonis, & ejus successoris, Xenocratis, schola deprehendens, ad Cyrenæum Paræbatam discessit, quem & ipsum contemsit. A necessario autem suo, Asclepiade, ad Stilponem traductus est, quem magni fecit. Interrogatus enim, quid de eo sentiret? ἐλευθέριον esse dixit; [n] qua voce liberalis docendi & vivendi ratio, qua Stilpo inter elegantissimos philosophos numerari meruit, sine dubio commendatur. Inde cum Asclepiade Elidem navigans in Anchipyllum & Moschum incidit, Phædonicæ doctrinæ alumnos, a quibus Eliacæ scholæ additus est. In patriam postea reversus scholam aperuit, & philosophiam docuit, quæ ab urbe Eretriacæ nomen accepit. A Stilpone vero scholastici apparatus nauseam accepisse videtur; in schola ejus enim, nullus, ut tum fieri amabat, circa eum ordo, nulla subsellia per gyrum disposita, sed ut singulis aut ambulare aut sedere contingebat, ita illum audiebant. [o] Contemtui vero initio haberi cœpit a civibus, canisque & insipiens vocari; postea vero in summa admiratione fuit, adeo ut summa reipublicæ ei crederetur, ducentorum talentorum in annum stipendio, [p] ex qua tamen summa quartam ille partem accipere noluit: quod munus publicum quoque non intensissima tantum cura, [q] sed & salutari effectu gessit. Legationes enim pro patria

k) *l. II. s. 125. seqq.*

l) Alexineum quendam nominat LAERTIUS *l. c.* quod pro patrio habet cognomine STANLEIUS *p. 274.* Laërtius vero Alexini sectatorem intellexisse videtur. Non infeliciter vero nobis conjecisse videtur eruditissimus OLEARIUS *ad h. l. Stanleji*, ipsum Alexinum intelligendum esse. Hujus enim argutias dialecticas Menedemum acute retudisse narrat LAERTIUS *l. II. s. 137.* quam amarus autem Alexinus erga adversarios fuerit, supra diximus. Ceterum ex objectione Alexini *ὡς οὔτε σκηνὴν οὔτε ψήφισμα προσήκει τῷ σοφῷ γράφειν*, patet, Menedemum tum, cum philosophiæ navaret operam, architectonicæ tamen operam dedisse: id quod ei exprobravit Alexinus, quem quidem acriter objurgavisse, beneficiis tamen mactasse plurimis narrat LAERT. *s. 136.*

m) LAERT. *l. II. s. 125.* qui militiam ideo deseruisse dicit. Platonis quoque discipulum faciunt PLUTARCHUS *adv. Colot.* & CYRILLUS *contra Iul. l. VI.* Repugnare tamen hoc ait IONSIUS *l. c. p. 351.* temporum rationibus; quia Olymp. CXXX. adhuc vixerit & LXXIV. annos tantum exegerit; Plato vero Ol. CVIII. mortuus sit. conf. *ib. l. II. c. 11. p. 171.* Frustra vero supponit Ionsius Ol. CXXX. adhuc vixisse; qui LAERTIUS *l. VII. s. 6.* ait Persæum hoc tempore vixisse: eo enim loco Laërtius non tempus, quo cum Antigono versatus est Persæus notat, sed illud, quo postea clarus fuit. Patet quoque ex historia mortis Menedemi, factam eam esse statim post devictos ab Antigono Gallos, adeoque Ol. CXXV. 3. anno ab obitu Platonis LXX. ut ex Decreto ejus, in gratiam Antigoni scripto, apud LAERTIUM *s. 140.* recte collegit HUMFRED. HODY *de LXX. Interpret. dissert. VIII.* calculos ejus probante MENAGIO *ad l. c. Laërt.* Legunt etiam Codd. Laërtii non LXXIV. sed LXXXIV. annos natum Menedemum obiisse. Hoc tamen non obstante non LXXXIV. sed XCIV. annos attigisse debuit; quia cum ad Platonem secederet, militiæ nomen dederat, & ita XXIV. ætatis annum compleverat.

n) LAERT. *l. II. s. 134.*

o) *ibid. s. 130.*

p) *ib. s. 140.* Ita quidem locum Laërtii vertit OLEARIUS apud STANLEIUM *p. 276.* non negamus tamen, verba historici nobis visa esse melius expressa ab interprete: quin etiam ad Demetrium legatus, cum illi civitas CC. talenta quotannis solveret, ut L. remitterentur effecisse, CC. enim stipendio talenta solvere, inusitatum.

q) Ejus curæ exemplum *vid. ib. s. 131.*

patria ad Ptolomæum, Lysimachum & Demetrium, reges Macedoniæ, cum honore suscepit, tributi diminutionem obtinuit, seque principibus viris fecit commendatissimum, patriamque sæpe a tyrannis liberavit, qui Demetrio eam subjicere tentabant. [r] Imprimis vero Antigonus Macedoniæ rex ejus erat studiosus, qui se ejus discipulum profiteri non erubuit, quæ res ei magnam invidiam conflavit. Cum enim in suspicionem prodendæ Antigono urbis adduceretur, calumniante Aristodemo, tantis civium premebatur odiis, ut clam urbe discederet & Oropi degeret: ibi cum aurei calices periissent, communi Bœotiorum decreto loco migrare jussus est. Mœrens itaque inde egressus, in patriam clam rediit, assumtaque uxore & filiabus se ad Antigonum contulit. Aliter rem narrat Heraclides: cum suspicione proditæ patriæ premeretur, ad Antigonum se contulisse, & pro restituenda patriæ libertate precibus eum assiduis flagitasse; obstitisse vero Persæum, [s] quo minus Eretrienses servituti eriperentur. Menedemum itaque non tantum inexorabile in Persæum fovisse odium, sed, & cum precibus nihil ab Antigono impetrare potuisset, septem dies totos a cibo abstinuisse, atque ex animi dolore vitam finiisse: id quod LXXXIV. ætatis anno factum esse Heraclides quidem ait, qui vero numerus corruptus esse videtur, si verum est, quod veteres tradunt, Platonem ipsum Menedemum audivisse. [t] Ex Antigoni & Persæi Stoici enim temporibus patet, illum Olymp. CXXIV. adhuc vixisse. [u] Dotes animi corporisque a natura acceperat, longe præstantissimas, quæ illum vehementer commendabant. Corporis in eo jam sene habitus & status idem perdurabat, quem habuerat juvenis, athletæ instar firmus & validus, atque adusta facie, obesus item & attritus, & mediocris proceritatis; ingenio utebatur acuto, & in dialecticis quoque argutiis versatissimo, quamvis illas mire contemneret, & risui exponeret: versatile enim cum id esset, & adesset ei orationis vis tanta, ut difficile esset, ipsi occurrere, in omnes partes se versare solebat, & ubique, quod diceret, inveniebat: [x] quare contentiosam fuisse ejus eloquentiam dixit Antisthenes in *successionibus*, qui dialecticas quoque ejus quæstiunculas refert: quas tamen ad confundendos tantum Eristicos adhibuisse, ex perpetuis, quas cum Alexino fovebat, litibus non inepte colligitur. [z] Vehementem quoque in disputationibus fuisse, veteres notant, [a] adeo ut livida sæpe facie discederet. Quæ tamen disputationis vehementia ad animi non penetravit mores, quos placidissimos fuisse, talesque, ut adversariis, quo posset modo benefaceret, LAERTIUS [b] tradit. Morum vero sanctitate venerabilis erat, adeo ut admodum

r) Prolixius hæc omnia narrat LAERT. *l. II. §. 140.*

s) De hoc Zenonis discipulo vid. LAERT. *l. VII. §. 6.* & viri docti ad hunc locum.

t) Vid. *not. (m).*

u) LAERT. *l. c. §. 132.* x) *ib. §. 134.*

z) Pertinere huc videtur quod IDEM *§. 134.* habet, fuisse *δυσκατανόητον percepta difficilem*, oratione enim copiosissimum fuisse ipse tradit. Intelligit itaque argumentorum subtilitatem, quibus ita aciem instruebat, ut non tantum adversarii difficulter eam assequerentur, sed & non minus difficulter contra pugnarent, addit, enim, fuisse τῷ συνθέσθαι δυσανταγώνιστον, καὶ εὑρησιλογῆσαι, quo ingenium novis semper argumentis & objectionibus inveniendis paratum & aptum indicat.

a) *l. c. §. 136.*

b) *ibid.* Ideo fastum & cachinnos ei objecere Crates & Timon. Exempla apophthegmatum habes apud LAERTIUM *§. 128. seqq.*

modum timeretur; in objurgando autem summa utebatur gravitate & auctoritate, adeo, ut vel gestibus & signis vehementer corriperet, & acutis dictis aculeo quasi animos confoderet. Ejus vero libertatis usu, qua & principibus viris veritatem profiteri non extimuit, pene cum amico Asclepiade periisset. [c] Fuit etiam amicis jucundissimus, & liberalitatis atque hospitalitatis amantissimus. Et quia parum salubris erat Eretriæ aër, frequentia obibat convivia, quorum ordinem modumque descripsit Antigonus Carystius, [d] dignus qui legatur. Eximius enim locus est, ex quo ratio conviviorum philosophicorum apud Græcos disci potest. Nihil ibi luxui datum, frugalitate temperata omnia: poculum cotula non majus: bellaria fabæ ac lupini, interdum de fructibus, quales annus præberet: dum biberent, variæ quæstiones a Menedemo propositæ; mensa secunda sermonibus expleta, quibus continentiæ & temperantiæ argumentum erat: tantaque id hospitum jucunditate, ut, licet ad gallicinium haud raro protraherentur, ingratiis tamen eorum solverentur. Frugalitatis enim adeo observantissimus fuit, ut licet ipsi & Asclepiadi amico, qui una cum eo vivebat, opes affluerent, amicis quoque largientibus, iis tamen prudenter & sine sumtuum dispendio uteretur. [e] Reprehenditur tamen in eo gravitas in fastum degenerans, quem dura licet paupertate in juventute pressus non potuit totum celare, [f] unde & gloriæ appetentior, quam philosophum decebat fuisse dicitur. Aliquanto etiam ad superstitionem procliviorem prodidit animum, quem tamen postea repressit. [g] Poëtas amabat vehementer, summum vero studium ejus ferebatur in Homerum, & post hunc in Sophoclem, quemadmodum elegantioris eruditionis laudem captasse, omnino est verisimile. Adfuisse autem in Aegypto, cum Græca versio τῶν ὁ conficeretur [h] ex temporum serie falsum esse demonstratur. Etsi vero invidia civium mortis ejus causa extitit, honoratus tamen postea est ab Eretriensibus statua. [i] Nihil eum scripsisse ait Antigonus Carystius. [k] Fuit & alius Menedemus, Cynicus philosophus, de quo suo loco; item Medicus. Successorem, quod vult LAERTIUS, [l] vel socium potius non vitæ tantum & fortunæ, sed & philosophici studii habuit ASCLEPIADEM Phliasium, cui tanta amicitiæ fide junctus erat, ut nulla re Pyladis & Orestis amori cederet. Non enim in prima juventute tantum vilibus uterque operis victum simul quærebant, & fabrum in ædificando juvantes lutum & lapides ferebant, [m] sed & philosophiæ studiis se mancipantes noctu semper ad pistrinum descendebant, ibique duas drachmas merebant, ut

Asclepiades.

c) Narrat *historiam* IDEM *§. 129.*

d) Apud ATHENAEUM *l. X. p. 419. quem* exscripsit LAERTIUS *§. 139.* de hoc convivandi modo conf. IONSIUS *l. II. c. 2. p. 124.* & qui docte eum enarravit, ESCHENBACH. *diss. Acad. V.* quæ est, de *Symposiis Sap. p. 257. seqq.*

e) εὐτελῶς LAERT. *§. 138.*

f) Exemplum narrat IDEM *§. 130.*

g) Ex carnibus enim morticinis comestis nauseam & pallorem contrahens, ideo ab Asclepiade correptus est *ib. §. 131.*

h) Id Aristeas asserit, notatus ab HODY. *l. c.*

i) LAERT. *l. II. §. 132.*

k) *Ibid. §. 136.*

l) *Ibid. §. 105.*

m) *Ib. §. 130.*

ut interdiu philoſophos audire poſſent. Quod cum ignoraretur, ad Areopagi pertracti ſunt judicium, ut juxta Solonis legem rationem redderent, qui fiat, ut omne tempus in philoſophorum terentes diſputationibus, neque labore, neque patria hæreditate eis, de quo viverent, ſuppeditante, ſubſiſtere tamen valeant, neque ulla re indigeant? Ex piſtrino præfecto vero re cognita attoniti Areopagitæ CC. drachmarum præmium eis ſolvere juſſerunt: [n] alii quoque patroni liberalitate eos ſublevarunt. [o] Vxorem quoque uterque duxit filiam Aſclepiades, matrem Menedemus; quam ille defuncta uxore ſecundis ſibi junxit nuptiis: ita tamen, ut Menedemus, qui in republica honoratiori loco poſitus nobiliorem uxorem duxerat, ei curam rei domeſticæ permitteret. [p] Aſclepiades autem ætate provectior, cum in magnis opibus frugaliter cum Menedemo vixiſſet, eo prior obiit, nec tamen ejus memoriam abjecit Menedemus.

Menedemi doctrina.

§. III. Nullum Menedemum doctrinæ philoſophicæ ſyſtema compoſuiſſe, aſſerit in ejus vita Antigonus Caryſtius, unde & de philoſophia ejus diſquiri non poteſt. [q] Refert tamen LAERTIVS: [r]

I. Suſtuliſſe propoſitiones negantes, ſoliſque affirmantibus locum feciſſe: & ex his ſimplices ſolum admiſiſſe, rejectis, quæ tales haud eſſent, conjunctis & complexis. [s] Videtur vero id ſophiſtarum cauſa, & imprimis ad vexandos Eriſticos aſſeruiſſe: cum enim eorum ſophiſmata propoſitionibus complexis atque compoſitis conſiſterent, in quibus fallacia dictionis plerumque latebat, negatis iis tanquam ineptis, ad propoſitiones ſimplices reducebat, quo non poterat non mox tota fallacia detegi. Cujus exemplum refert LAERTIVS: ſciſcitanti aliquando Alexino, an patrem cædere deſiiſſet? reſpondiſſe, neque cecidi, neque deſii. Vrgente vero altero, ut ſimpliciter vel affirmando vel negando reſponderet, regeſſiſſe: ridiculum eſt ſuſcipere veſtras leges, cum in ipſo limine queant repelli.

II. Statuiſſe: unum eſſe bonum, unam virtutem, graviterque in eos, qui plura aſſererent, animadvertiſſe. [t]

III. Sapienti ducendam eſſe uxorem. [u]

IV. Omni die philoſophos audiendos eſſe. [x]

V. Maximum bonum enim, ea ſolum, quæ deceat, deſiderare. [y]

n) ATHENAEVS *l. IV. p. 168.*
o) LAERT. *ſ. 137. 138.*
p) *Ibid.*
q) Id vox συνέζευ hic vult apud LAERT. *l. l. ſ. 136.* quod STANLEIVS *p. 275.* minus accurate expreſſit: *nihil pro certo definiviſſe.*
r) *Lib. II. ſ. 134.*
s) Hic iterum ſenſum obſcuravit STANLEIVS. Recte enim pro λέγων, λέγω ſcribendum eſſe monuit CASAVBONVS.
t) *Ib. ſ. 129.*
u) *Ib. ſ. 128.*
x) *Ib. ſ. 129.*
y) *Ib. ſ. 136.*

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

DE SECTA ACADEMICA.

SECT. I.

DE PLATONE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Secta Academica.

Et hæ quidem ſectæ fuere ut minoris famæ, ita & brevioris ætatis, quæ ex Socratis ſchola prodierunt. Multo majorem celebritatem conſecutæ ſunt quæ reſtant Academica atque Cynica, quarum illa ad Platonem, hæc ad Antiſthenem origines ſuas refert, quippe quæ non diutiſſime tantum durarunt, ſed & novas ſectas genuerunt, fama & auctoritate illis non concedentes Peripateticam & Stoicam. Et Plato quidem Socraticorum diſcipulorum minimus [a] omnes, qui ex eadem ſchola prodierant, nominis fama & philoſophiæ laude longiſſime antecelluit, & caput tantum non ad æthera extulit. De cujus vita & philoſophia eo diligentius diſpiciendum eſt, quo magis ratio philoſophandi Platonica non vetuſtis tantum ante C. N. temporibus maxime inclaruit, ſed & poſt C. N. intercidentibus reliquis ſectis Græcanicis ſola cum Peripatetica inter philoſophantes perſtitit, & ad noſtra fere tempora ſectatores invenit, ut hiſtoriæ philoſophicæ filum pertexturis ſuo loco & tempore prolixe demonſtrabitur. Quia vero Platonis ſequaces mature ejus philoſophiam mutaverunt, ideo ipſe prius & philoſophica ejus doctrina accurate conſideranda eſt.

Scriptores de Platone.

§. II. Vt vero tanti philoſophi hiſtoria partium ſtudio haud ſemel vehementer corrupta, quantum poteſt, exacta ad fidei hiſtoricæ leges cognoſcatur, cum attentione & provida mente legendi ſunt, qui Platonis vitam deſcripſerunt, quo in ſtadio & veterum & recentiorum virorum eruditiſſimorum diligentia verſata eſt. Et veterum quidem pleroſque ætas nobis invidit, & deſiderantur non ſine magna hiſtoriæ philoſophicæ jactura ſcripta Speuſippi, Xenocratis, Hermodori, Ariſtoxeni, Clearchi, Zoſimi Alexandrini, Favorini, Porphyrii aliorumque, quorum paſſim mentio inter veteres hodie ſuperſtites fit, de quibus, cum ea nobis erepta doleamus, hic agere nihil attinet, conſulendi vero ſunt, qui hiſtoriam literariam veterum condiderunt, magni in his literis viri IOANNES IONSIVS & IOANNES ALBERTVS FABRICIVS. Ex paucis, qui commune veterum librorum naufragium evaſerunt, nominandus eſt, qui hactenus non exiguum nobis uſum præſtitit DIOGENES LAERTIVS. Etſi enim, ut meliori judicii acumine hanc quoque Platonis hiſtoriam conſcripſiſſet, merito ſit optandum; debemus ei tamen tot deperditarum de Platone memoriarum notitiam,

a) Ita ipſe in *Apologia Socratis.*

tiam, ut merito de ſervata nobis ea gaudeamus. Præter Laërtium APVLEIVS quoque in libro de Platonis dogmate celeberrimi philoſophi res atque fata ſæpiſſime tetigit, & quidem toties cum Laërtio concordat, unusque ita exprimit alterum, ut recte judicaſſe cenſendus ſit ISAACVS CASAVBONVS, [b] aut illum ab iſto pleraque tranſtuliſſe, aut utrumque ex eodem hauſiſſe fonte. Ex Platonis ſequacibus OLYMPIODORVS etiam de Platonis vita diſſeruit, quam *Diogeni Laërtio* a ſe edito adjecit MERICVS CASAVBONVS, & MARCVS MEIBOMIVS quoque cum annotationibus IACOBI WINDETI poſt Laërtii librum editioni ſuæ in fine inſeruit. [c] THOMAE MAGISTRI vitam Platonis nominat quidem cl. STOLLIVS, [d] quam tamen nec vidimus, nec in catalogo ſcriptorum ejus a viris doctis enarrato offendimus. [e] Ex recentioribus imprimis memorandus & MARSILIVS FICINVS de Platone ejusque philoſophia meritiſſimus, qui luculentam vitæ philoſophi deſcriptionem *verſioni dialogorum Platonis* præmiſit. Qui tamen, ut more temporis ſui fontes, ex quibus ſua hauſit, non indicavit, ita vel propterea caute legendus eſt, quod ipſe non neget, amorem in Platonem ingentem & neſcientem tenere modum eum rapuiſſe, ad declamandum pro Platone. [f] Ex Italis GVARINVS quoque philoſophi hiſtoriam *vitis illuſtrium Græcorum & Romanorum* inſeruit. Inter Gallos vero RENATVS RAPINVS *comparatione Platonis & Ariſtotelis* atque ANDREAS DACIERIVS nova *vitæ Platonis delineatione* [g] de hac hiſtoriæ philoſophicæ parte egregie meriti ſunt, ita tamen, ut & hic critico examine opus ſit. Ex Anglis potiora ex veteribus collegit more ſuo THOMAS STANLEIVS. [h] In Germania vero præter minora aliquot lumina communis temporis ſui præceptor PHILIPPVS MELANCHTHON elegantem *de Platonis vita* orationem [i] conſcripſit. Nec errabimus, ſi diligentiſſimos Laërtii commentatores ISAACVM & MERICVM CASAVBONOS, THOMAM ALDOBRANDINVM & AEGIDIVM MENAGIVM in hunc cenſum referamus: licet enim hiſtoriam Platonis non condiderint, magna tamen induſtria ad illuſtrandum Laërtii textum de Platone ea collegerunt, quæ ſparſim veteres de magno hoc philoſopho dixerunt, quæque in deſcribendis vita & fatis Platonis omnino conſulenda & inter ſe comparanda ſunt.

Platonis origines & natales.

§. III. Plato Athenienſis fuit; qui enim Thebanum faciunt, Cynocephali ortum, [k] fundamento deſtituti fidem non merentur: parentes Collytei pagi fuerunt, ipſe vero in Ægina inſula natus eſt, patre eo miſſo, ut agros ſortiretur, quo cum Athenas rediit expulſis Lacædemoniorum colonis. [l] Pater Ariſto, Ariſtoclis filius ex Codri poſteris fuit, qui ad Neptunum genus referebant: mater Perictione, quam alii Potonam vocant, quæ a So-

b) *Ad Laërt. l. III. ſ. 1.*
c) *pag. 582.*
d) *Hiſt. lit. P. II. c. 1. §. 32.*
e) Et IONSIVS de eo ſilet, & FABRICIVS, qui ejus ſcripta paſſim diligenter enarravit.
f) In *dedic. ad Laur. Medices.*
g) Præmiſit eam *Verſioni Gallicæ dial. Platonis.*
h) *Hiſt. phil. P. IV. p. 879.*
i) *Oration. T. II. p. 353. ſeqq.*
k) LAERT. *l. III. ſ. 1.* TZEZ. *Chil. II. 390.*
l) LAERT. *l. c.* SVIDAS in *Plato.*

a Solone genus derivavit, quæ præter Platonem Adiamantum quoque & Glauconem atque filiam Potonam, Speusippi matrem, peperit. [m] His parentibus natus quidem esse dicitur; sunt tamen, qui, ut ait APVLEIVS, [n] *augustiore prosatum conceptu*, contendant. Vulgata enim apud Athenienses fama fuit, plurimis veterum memorata, [o] fuisse eum Apollinis filium, qui in visione Perictionæ, pulcherrimæ formæ feminæ oblatus, ei se miscuerit, quæ ex eo concubitu gravida facta sit, Aristone marito interim cum ea congredi divinitus prohibito, jussoque voce divina decem mensibus ab uxore abstinere, donec partum edidisset. Volunt alii id a spectro apparente factum, Platonemque ex virgine natum. [p] Quæ etsi multorum veterum scriptorum traditionibus nituntur, & publicum vulgi rumorem sapiunt, [q] luculenter tamen produnt, aut conciliandæ Platoni auctoritatis causa a discipulis conficta esse, [r] aut Platoni illegitimo concubitu sato, dedecoris amovendæ causa ejusmodi parentem a matre affictum esse: quo stratagemate mulieres impudicas inexpectatos amoris furtivi fructus celasse, & quos magnos futuros speraverant, majorem quam humana conditio patitur, ortum tribuisse, tot veterum exempla loquuntur. [s] De anno nativitatis Platonis variant veterum relationes; plerique Olymp. LXXXIIX. 1. quidam 4. alii Olymp. LXXXVII. 3. vel 2. editum volunt, qua de re viri docti ad LAERTIVM videndi. [t] Fuerunt, qui Ieremiæ prophetæ temporibus vixisse dicerent, quem in Ægypto Platonem vidisse contendunt. Dudum vero ostendit AVGVSTINVS, [u] qui olim non alienus ab hac opinione fuerat, tempora non concordare, cum plus sesquiseculo Plato junior sit vate Hebræo, quem ad Olymp. XXXVI. refert EVSEBIVS. Dies natalis philosopho illuxit Thargelionis septima, quam postea sacram atque festam philosophis fuisse, [x] supra in Socrate diximus. Parentes avi Aristoclis nomen ei indidisse Alexandro relatum; [z] Platonis vero nomen accepisse a Socrate vult TZETZES, [a] alii, ab Aristone Argivo Palæstrita nactum esse contendunt; causam tamen varie referunt: alii enim ad latitudi-

m) De genere Platonis & majoribus vid. LAERT. *l.c.* PROCLVS *ad Timaeum Plat. p. 25.* quæque fuse affert STANLEIVS *P. IV. p. 279.* quocum conferendus, IO. MEVRSIVS, qui plura de Melantho & Codro, *de regno Atheniens. l. III. c. 10. seq. p. 204. seqq.*

n) *De dogm. Plat. p. m. 283.*

o) Vid. LAERT. *l. c.* & viri docti ad *h. l.* PLVT. *in Symp. l. VIII. c. 1.* OLYMPIOD. *p. 582.*

p) Vid. HIERONYM. *adv. Iovin. l. I. T. IV. p. 186.* ed. Par.

q) Hinc & sepulchro ejus inscriptos OLYMP. *l. c. p. 588.* hos versus refert:

Phœbo patre Plato, atque heros Epidaurius orti
Hic nempe ut corpus servet, & ille animam.

Hos sibi tribuit LAERT. *l. III. s. 46.*

r) Ita egregie ORIG. *adv. Cels. l. I. p. m. 30. Hæc meræ sunt fabulæ fictæ in ejus viri gratiam, qui multorum existimatione sapientia præcelluit ceteros, eoque a diviniori quodam semine creditus est traxisse originem, quasi hoc natura humana superiorem deceat.*

s) Romuli, Alexandri M. aliorumque historia hoc docet. vid. HVETIVS *Dem. Ev. Pr. IX. c. 9. §. 4. p. m. 466.* conf. STANLEI. *præf. act. phil. vol. III. p. 674.*

t) Conf. STANLEIVS *l. c. p. 281.* PETAVIVS *miscell. exerc. c. 7.* & *ration. temp. l. III. c. 13. p. m. 162.* MARQ. GVDIVS apud MENAG. *ad Laërt. l. III. s. 3.*

u) *De Civ. Dei l. VIII. c. 11.*

x) LAERT. *l. III. s. 2.* PLVT. *Sympos. VIII. 1.* Hanc cum temporum nostrorum rationibus comparat STANLEIVS *l. c. p. 282.* De Πλατωνείων festo hoc die a philosophis celebrari solito vid. PORPHYR. *in vita Plotini.* EVSEB. *Præp. X. 3.*

z) LAERT. *l. III. s. 4.*

a) *Chil. VI. hist. 51. Ch. XI. hist. 390.*

tudinem humerorum vel pectoris quoque, vel frontis respexisse auctorem nominis conjiciunt; alii εὐεξίαν corporis, alii latitudinem sermonis, sive copiosum atque apertum dicendi genus isto nomine expressum esse asserunt. [b] Quorum omnium conjecturas incertissimo niti fundamento, hæc sola ratio evincit, quod Platonis nomen non tum demum fictum & formatum est, cum nasceretur philosophus, sed usu jam receptum fuit inter Athenienses & reliquos Græcos. Vt enim recentiores nostro Platones taceamus, quos enumerat diligentissimus FABRICIVS, [c] priscæ comœdiæ poëta ante nostrum Plato quidam inclaruit, [d] passimque nomen usu receptum fuit. Certe Platonis imagines, quæ passim occurrunt, nihil habent, quod cum hac delineatione conveniat. [e]

Educatio.

§. IV. Hunc, quem Apollinis filium esse volebant, infantem adhuc, præsagiis ostensum esse talem, porro jactant Platonis admiratores, qui eruditionis & eloquii suavitate cunctos antecelleret. Narrant enim AELIANVS, [f] VALERIVS MAXIMVS, [g] PLINIVS, [h] CICERO [i] aliique, [k] infans cum esset Plato, matris sinu gestatus, patrem ejus in Hymetto Atticæ monte Musis ibi Nymphisque sacra fecisse, matremque, dum sacris essent intensi, in proximis myrtis opacis filium reposuisse: ei vero dormienti applicuisse sese examen apum, eumque circumvolitantes suavique circumstrepentes susurru mel parvuli labellis inseruisse: id quod futuræ eloquentiæ, & divini quasi eloquii suavitatem præsagire, interpretes prodigiorum fuerint fassi. Sed id Academicorum, præceptorem miris laudibus extollentium, commentum fuisse, desumtum a figurato & emblematico dicendi genere, [l] quo laudatissima Platonis eloquentia [m] cum melle comparabatur, non est, quod dubitemus: mire enim in id contenderunt Platonis admiratores, ut essent in ejusmodi nugis excogitandis ingeniosi. A veri tamen specie non abit, quod ex Speusippo *domesticis instructo documentis* refert APVLEIVS *& pueri ejus acre in percipiendo ingenium, & admirandæ verecundiæ indolem fuisse & pubescentis primitias labore atque amore studendi imbutas habuisse.* Refert idem, & LAERTIVS quoque, in prima literatura habuisse doctorem Dionysium, palæstricis exercitatum apud Aristonem Argis oriundum, tantosque progressus exercitationem eam illi contulisse, ut Pythia & Isthmia deluctata certaverit: [n] quæ tamen solius rumoris inter vulgus sparsi traditio esse videtur. Picturæ quoque studiosus

b) Loca auctorum enarrandi otium nobis fecit FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 2. not. a.*

c) l. c. qui ex Gudii & Menagii observationibus plerosque collegit.

d) Vid. IDEM *vol. I. p. 745.*

e) Apud SPANHEM. in *Callimach. p. 7.* PATINVM *pec. diss.* conf. *Act. phil. vol. III. p. 674.*

f) V. H. l. X. c. 21. *g) Lib. I. c. 6.*

h) Hist. nat. l. XI. c. 9. *i) De divinat. l. I.*

k) Omittit fabulam LAERTIVS, ad quem *l. III. f. 5.* id miratur MENAGIVS, sed suspicio est, Laërtium fabulam agnovisse.

l) Conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 3. Act. phil. vol. I. p. 18.*

m) PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 7.* aliique laudati MENAG. *ad l. c.* Laërtii. Sedis ἰσχνοφόνον fuisse, quod vel balbutiem vel vocis gracilitatem innuit, refert. Quod quia cum μεγαλοφωνίᾳ Platoni tributa non consistere potest, evincit, non de oris suavitate, sed elocutionis dulcedine intelligendum esse, ut recte notat OLEAR. *ad* STANLEI. *p. 284.*

n) LAERT. OLYMPIODOR. APVLEIVS *ll. cc.* CYRILLVS *contra Iul. l. VI.*

diosus fuit, & imprimis multam poeticæ arti industriam atque laborem impendit, plurimaque poëmata composuit, dithyrambica primum, post epica, quæ tamen postea cremavit, postquam cum Homericis comparata illis multum inferiora esse cerneret; inde, ad tragœdias scribendas se contulit, in quibus tantum se profecisse credebat, ut composita tetralogia, qua tragici Græci in solennioribus festis certare solebant, eam mimis traderet, de præmio certaturus. [o] Verum die, antequam exhibenda esset in theatro Socratem audiens, ejusque facundia captus, non tantum certamen declinavit, sed & nuntio poësi misso, quæcunque in hoc quoque genere elaboraverat, Vulcano tradidit, & ab isto tempore, XX. vero agebat ætatis annum, philosophiæ studio se totum tradidit. [p] Musicen quoque a Dracone Atheniensi & Metello Agrigentino didicisse, testatur PLVTARCHVS. [q] Sunt, qui dicant, paupertate adactum militiam secutum fuisse, in Socratem vero incidentem divenditis armis se ad philosophiam contulisse: quod tamen omni veterum testimonio repugnat: [r] quemadmodum & illi, qui ter eum pro patria pugnasse contendunt, [s] primum ad Tanagram, inde ad Corinthum, postremo ad Delium, ibique primas tulisse, temporum serie facile refutantur. Primum enim prælium Olymp. XXC. 4. secundum Ol. XXCIX. 1. tertiumque eodem anno contigit, quo quadrimus erat Plato, recteque conjicit STANLEIVS [t] Socratem cum Platone fuisse confusum, qui ter militaverat, & ad Delium primas retulerat, quas tamen Alcibiadi cessisse, suo loco monuimus.

§. V. Philosophiæ vero amore captus, cum toto in Socratem ferretur animo, illi a patre Aristone commendatus est. Singulare est, quod ea de re referunt PAVSANIAS, [u] LAERTIVS, [x] APVLEIVS, [y] OLYMPIODORVS. [z] Socrate in somnio visum esse, cygni pullum ex altari, quod in Academia Cupidini consecratum est, volasse, & in suo gremio resedisse: & postea olorem illum pennis cœlum petiisse, canore musico auditus hominum Deorumque mulcentem. Cum hæc Socrates in conventu hominum referret, Aristonem Platonem puerum [a] oblaturum Socrati magistro commodum prosequutum fuisse, quem ubi aspexerit ille, ingeniumque intimum de exteriore conspicatus sit facie, dixisse: hic ille erat cygnus de Academia Cupidinis. Esse vero & hanc ex earum fabularum numero, quæ ad augendam præceptoris famam in vulgus sparsere Platonis discipuli, ipsi qui eam referunt, non obscure produnt; illi enim

Disciplina Socratica.

o) AELIAN. *V. H. l. II. c. 30.*

p) LAERT. *l. III. §. 6.* APVLEIVS *l. c.* & MENAGIVS *ad l. c.* STANLEIVS *l. c. p. 284.* & OLEARIVS *ad h. l.*

q) *De Musica T. V. p. m. 558.*

r) Ipse, qui hæc refert, in dubium vocat AELIANVS *l. III. c. 27.*

s) Aristoxenus apud LAERT. *l. III. §. 8.* AELIANVS *l. VII. c. 14.*

t) *l. c. p. 285.*

u) In *Atticis.*

x) *Lib. III. §. 5.* & ex eo SVIDAS *l. c.*

y) *l. c. init.*

z) *l. c.*

a) Ita quidem APVLEIVS, cujus verba referimus. Erat vero tunc jam XX. annos natus, teste LAERT. *l. c. §. 6.* & juvenis, qui luctari posset & in palæstricis se, more Græcorum, exercere. Apuleji itaque verba nimis premenda non sunt, qui fabellam enarraturus, de accurato temporum ordine non cogitavit.

enim ad solam vulgus traditionem provocant, & vel sola vulgaris & inepta opinio, canoras cygnos aves esse, quam inepte adstruit Pausanias, demonstrant, vulgi hæc deberi rumoribus. Verisimilius est; Socratem explorata ex facie atque vultu Platonis indole, juvenem ingenio altiora petente & exercitationibus literariis jam subacto præditum libenter in disciplinam admisisse: ea enim methodo Socratem sæpius usum fuisse, in ejus historia exemplis confirmavimus. Non tamen prorsus a philosophicis studiis erat imparatus, cum ad Socratem accederet; sed prius, Heracliti & Parmenidis disciplinis a Cratylo & Hermogene erat imbutus. Cujus quidem contrariam sententiam asserit LAERTIVS, [b] contendens, decedente demum Socrate, Heracliteæ atque Parmenideæ philosophiæ adhæsisse: aliter tamen APVLEIVS, [c] qui clare: *Et antea quidem Heracliti secta fuerat imbutus; verum cum se Socrati dedisset, non solum ingenio atque doctrina cæteros Socraticos vicit, sed etiam elegantia illustravit.* Nec probabile est, nobilem juvenem Atheniensem, toto encyclopædias cursu absoluto ad vicesimum ætatis annum usque philosophiam ne a limine quidem salutasse; Apuleji vero fidem maximopere adstruit ARISTOTELES, [d] dignus testis, qui diserte testatur, Platonem *ἐκ νέου τε συγγενόμενον πρῶτον Κρατύλῳ καὶ ταῖς Ἡρακλειτείοις δόξαις*, *in juventute prima adhæsisse Cratylo & Heracliteis opinionibus.* Et hæc causa quoque est, cur aliena dogmata sibi supponi a Platone vivus adhuc Socrates conquestus sit, cum peregrina philosophia imbutus Plato, ut erat ingenio admodum syncretistico, & ad confundenda systemata apto, jam tum præceptoris doctrinam cum ista commiscuisset. Quo quoque studio componendi peregrina cum Socraticis discipulis Socratis vehementer displicuit, uti supra observavimus. [e] Fuit vero in Socratis disciplina octo annos, eoque tempore, ea, quæ de magistro audivit, in literas retulit, magnamque condiscipulorum invidiam sibi conflavit. [f] Tanto tamen præceptoris amore flagrabat, ut cum magno odio premeretur Socrates in [illegible] senatum jam ascitus, quod Ol. XCV. I. accidit, ejus illle causam fortiter tueretur, & cum iniquo in præceptorem animo judices esse videret, oratoris cathedra conscensa, eum defendere conaretur, apologiam exorsus, quam tamen mox abrumpere judicum importunitas coëgit. [g] Socrate damnato Plato pecuniam obtulit, qua libertatem posset redimere, quam tamen

b) *Lib. III. §. 6.* & OLYMPIODORVS *p. 585.*

c) *l. c. p. 284.* d) *Metaphys. l. I. c. 6.*

e) In vita Socratis. His rationibus expensis contrariam, quam in Germanico *Hist. phil. opere T. I. p. 588.* tenuimus, sententiam, deseruimus. Idem de STANLEIO *l. c. c. IV. p. 286.* notandum.

f) De Xenophonte supra dictum. Antisthenes vero odio ejus ductus librum contra eum exaravit, cui parum honestum Sathonis titulum fecit LAERTIVS *l. III. §. 35.*

g) *Ibid. §. 42.* Magnis hic se temporum difficultatibus implicant, qui Platonem Ol. LXXXVIII. I. natum, vigesimo anno ad Socratem pervenisse, & octo annos in ejus contubernio fuisse XXVIII. vero Megaras concessisse cum Hermodoro asserunt. Ante XXX. ætatis annum enim juxta leges Solonis in senatum cooptari non poterat. Si itaque Ol. XCV. I. senator jam fuit, sequitur, eum Olymp. LXXVII. 3. natum fuisse, & vel XXII. ætatis anno ad Socratem accessisse, vel si XX. annorum juvenis ei se tradidit, decem annos apud eum fuisse commoratum. Hæc M. GVDII conjecturas de anno Platonis natali magnopere confirmant, conf. cel. LAMIVS *de SS. Trin. l. II. c. 1. p. 82.*

men accipere recusabat. Traditque ATHENAEVS, [b] quod ceteri silent, circa id tempus congregatis Socratis amicis, ut mortem ejus una lamentarentur, Platonem eos cohortatum esse, animos resumerent, vel se enim regendæ scholæ idoneum esse. Id quod invidiæ quidem tantum rumusculus videri poterat, nisi animus Platonis sectæ condendæ studio occupatus, ex dialogis vivo adhuc præceptore compositis eluceret, isque novam jam tum philosophandi rationem Socraticæ supponendam fuisset molitus. Vnde mirum non est, quod ille addit, Apollodorum, cui his dictis propinavisset, dixisse, malle se cicutam a Socrate propinatam bibere, quam ea conditione propinanti accedere: ex quo, ea quæ modo de adulterata, vivo magistro, philosophia Socratica diximus, mire confirmantur. Adfuit autem præceptoris ultimis fatis, & de animorum quoque immortalitate disputantem audivit, ejusque sermones in Phædone in literas elegantissimo dialogo retulit, [i] ita tamen, ut more suo, Pythagoricis eos placitis adulteraret. Defuncto præceptore, cum acerbissime eum luxisset, [k] timens Atheniensium sævitiam, cum reliquis Socraticis Megaras ad Euclidem se contulit, a quo, donec serenior rerum facies rediret, hospitio humanissime exceptus fuit. Nec apud eum ignavus resedit, sed dialecticam, qua magnopere eminebat Euclides, eo magistro didicit. [l] Nec tamen istis animi divitiis contentus, quæsivit porro, unde proficeret; & imprimis ad Pythagoræ disciplinam animum adjecit, in qua *non rationem tantum, diligentem & magnificam, qua instructa erat*, ut ait APVLEIVS, [m] *sed & rerum continentiam & castitatem admirabatur*. Cumque, magnos ante se viros peregrinatione ad barbaros suscepta, philosophiæ mysteriis initiatos esse animo recoleret, ad fines quasi orbis terrarum itinera suscepit. Atque Italiam primo petiit, ubi tum magna admiratione atque laude Pythagorica philosophandi ratio florebat, ut arcanam illam disciplinam addisceret, in quam etiam fuit admissus. Et didicisse quoque ibi Pythagorea omnia asserit CICERO, [n] & primum de animarum æternitate non solum sensisse idem, quod Pythagoras, sed rationem etiam attulisse, ait; alioque loco monet: *adjunxisse Socraticis, Pythagoreorum disciplinam, eaque quæ Socrates repudiabat, didicisse*. Quam philosophiæ partem theoreticam & physicam fuisse, asserit auctor vitæ Pythagoræ apud PHOTIVM, [o] patebit vero infra, ubi de philosophia Platonis agetur, eum etiam philosophiam moralem Socratis Pythagoricis doctrinis adulterasse. Et hæc quidem a nemine in dubium vocantur; de ordine vero itinerum veteres dissentiunt. Alii enim ante iter Ægyptia-

Studia philosophiæ post Socratis mortem.

Itinera literaria.

b) *Lib. XI. p. 507.*
i) Conf. CICERO *de nat. Deor. l. III. c. 33.*
k) PLVT. *de virt. morali T. II. p. vn. 403.*
l) LAERT. *l. II. §. 6.*
m) *loc. cit.*
n) *Tusc. Qq. l. V. c. 29.* Alia veterum loca excitavimus diss. *de convenientia numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis §. I. Amœn. literar. T. VII. p. 182. seqq.* quibus addi possunt QVINTIL. *l. I. c. 12.* AEN. GAZAEVS *de immort. p. 12.* & BARTH. *ad h. l.* LACTANT. *l. IV. c. 2.* IAMBLICH. *de vit. Pyth. n. 167. p. 142.* conf. FABRICIO *Bibl. Gr. vol. II. p. 4. not. k* laudatos, & biographos Platonis.
o) *Cod. CCLIX. p. 712.* eum adjecit *vitæ Pythagoræ* a Porphyrio scriptæ L. HOLSTENIVS *p. 43.* ed. Rom.

Ægyptiacum ad Italicos philoſophos acceſſiſſe, alii reducem eos inviſiſſe contendunt: & LAERTIVS [p] quoque antequam Italiam inviſeret, Cyrenas ad Theodorum celeberrimum tum temporis geometram, præparandi animi cauſa diſceſſiſſe, ait, quod poſt auditos Pythagoreos factum eſſe innuit APVLEIVS. [q] Qui, noſtro quidem judicio, omnium aptiſſime itinera Platonis diſponit, contendens, *primum ſe ad Pythagoræ diſciplinam contuliſſe; tum ad Theodorum Cyrenas, ut geometriam diſceret, eſſe profectum; deinde aſtrologiam adusque Ægyptum iviſſe petitum, ut inde prophetarum etiam ritus addiſceret; & ad Italiam iterum veniſſe, & Pythagoreos fuiſſe ſectatum*: nam hæc & tempori & locorum ſitui omnium commodiſſime reſpondent, & diverſas ſcriptorum relationes in concordiam redigunt. [r] Cyrenis itaque in geometriæ ſcientia ſatis eruditus, in Ægyptum ſolvit, parum Socratis & Socraticorum ſententiam curans, quæ domi ſapientiam quærebat, & ejusmodi peregrinationes rejiciebat, exempla potius magnorum ante ſe virorum ſecutus: Vt vero tutius lateret, olei vendendi prætextu totam eam regionem, quæ tum Artaxerxi Memnoni parebat, peragravit, *& a ſacerdotibus ejus gentis multiplices geometriæ numeros atque cœleſtium obſervationum percepit; quoque tempore a ſtudioſis juvenibus*, verba damus VALERII MAXIMI, [s] *certatim Athenæ Platonem doctorem quærentibus petebantur, ipſe Nili fluminis inexplicabiles ripas, vaſtiſſimosque campos, effuſam barbariem, & flexuoſos foſſarum ambitus Ægyptiorum ſenum diſcipulus luſtravit.* Sunt, qui Euripidem ejus itineris comitem fuiſſe, putant, [t] quos tamen tempus obitus ſatis refellit, quod ante Socratis mortem in Olymp. XCIII. incidit. [u] Eudoxum adjungit ei STRABO [x] & CICERO [y] quod tamen non magis cum rationibus chronologicis concordare pulchre demonſtravit eruditiſſimus LAMIVS. [z]. Tandem in Saitico nomo conſediſſe, ajunt epiſtolæ Socraticæ, [a] valde in his etiam ſuſpectæ: Heliopoli vero a Sechnuphide Ægyptiacam ſapientiam edoctum fuiſſe affirmat CLEMENS ALEXANDRINVS. [b] Qualis vero illa fuerit, ex iis manifeſtum eſt, quæ ſuo loco de philoſophia Ægyptiaca prolixe diſſeruimus; [c] falluntur que oppido atque fallunt, epiſtolæ Socraticæ, aſſerentes, *cupiiſſe eum a ſapientibus Ægypti inſtitui: quid de univerſo ſtatuant, initiumne habeat an minus? an item de præſenti ſive ex toto moveri, ſive ex parte rationi conſentaneum putent?* Ex iis enim quæ de philoſophia Ægyptiaca alio loco diſputavimus, manifeſtum eſt, hujuſcemodi quæſtiones per Græcos demum philoſophos in Ægyptum introductas fuiſſe. Nec melioris commatis ſunt, quæ habet PAVSANIAS, [d] immortalitatem animorum & transmigrationem ibi didiciſſe; prius enim dogma jam

p) *Lib. I. ſ. 6.*
q) *loc. cit.*
r) PLVT. *in Solone.*
s) *Lib. VIII. c. 7.* qui tamen hic oratorem agit: nondum enim Athenis inſtituerat ſcholam Plato, ut ad eum convolare poſſent juvenes.
t) LAERT. *l. III. c. 6.*
u) Conf. LAMIVS *l. c.* BAYLE *Dict. T. II.* art. *Euripides.*
x) *Lib. XVII.*
y) *Tuſc. Qq. l. II.*
z) *l. c. l. II. c. 2. p. 81. ſeqq.*
a) *Epiſt. 26.*
b) *Strom. l. I. p. 303.*
c) *loc. cit.*
d) In *Meſſeniac. p. 360.*

jam didicerat in Socratis schola, posterius in Pythagoræ. Ferri magis posset, quod ait PLINIUS, [e] magiæ discendæ causa Platonem ad Ægyptios accessisse, cum aliunde constet, magiam partem philosophiæ Ægyptiacæ fuisse; nisi verisimile esset, Platonem ad ejusmodi arcana dogmata inspicienda non fuisse admissum. Quam duros enim se præbuerint advenis sacerdotes Ægyptii, quamque inexorabiles fuerint, & vix regum mandatis compescendi, eoque adigendi, ut mysteriorum suorum adyta peregrinis recluderent, Pythagoræ exemplum testatur. Quare nec audiendum esse putamus IAMBLICHUM [f] jactantem, Platonem philosophiam suam hausisse ex stelis Hermeticis, quod sine examine tanquam verum admisere, STEUCHUS EUGUBINUS, [g] P. D. HUETIUS [h] & post hos cel. G. MICH. HANSCHIUS. [i] Verisimile vero est, vaferrimos Ægypti sacerdotes Platonem, nec systaticis commendatum, nec divitiis arcana recludentem, & peregrino mercatoris habitu Ægyptum obeuntem, præter dogmata & disciplinas exotericas, miseras & tanto philosopho indignas, uti supra evicimus; nihil arcanarum & Hermeticarum doctrinarum tradidisse. Nec hic morari nos debent Platonicorum juniorum & quorundam ecclesiæ doctorum effata. Illorum enim intererat, quod suo loco probabimus, ut crederetur Plato sua ex Hermeticis accepisse: quia Platonicam philosophandi rationem, qualem degenerans a majorum instituto Ægyptus tandem genuit, pro genuina Hermetica disciplina haberi cupiebant, & fanaticæ philosophiæ patrocinium ex antiquitate quærebant. Hi vero falso & inepto de Ægyptiaca sapientia, Hebraicæ filia præjudicio occupati, & Platonem sua Hebræis debere contendentes, rationem se commodam invenisse, rebantur, ut gentilibus ostenderent, sua esse, quæ Plato in Ægypto didicerat: qua de re, ubi de PP. ecclesiæ philosophia acturi sumus, prolixius disseremus.

An Hebræos doctores Plato habuerit?

§. VI. Hac vero Platonis gloria admiratores ejus non contenti majora quoque de ejus in Ægypto profectibus prædicant; & purioribus Hebræorum doctrinis ibi tinctum haud pauca ex sacris oraculis gentisque illius mysteriis in suam philosophiam transtulisse contendunt, sicque spoliis arcanorum divinorum superbientem se ad tantam rerum divinarum notitiam extulisse volunt, ad quam reliqui philosophi adspirare non poterant. Dici non potest, quanta consensione hanc opinionem amplexi fuerint veteris ecclesiæ doctores, quorum loca hic adducere & nimis operosum, & a nostro instituto alienum est, legi vero possunt apud eos, qui hanc ipsam sententiam ex recentioribus ornare, & ita dogmatum quorundam Platonicorum cum divinis consensum extruere, & imprimis doctrinæ de SS. Trinitate vestigia in Platone ostendere sategerunt, e quorum magno numero potissimum videri merentur P. DAN. HUETIUS, [k] ANDR. DACIERIUS, [l]

e) *Lib. XXX. c. 1.*
f) *De myster. Aegypt. l. I. c. 2. p. 3.*
g) *De perenni philos. l. I. c. 27. l. V. c. 2.*
h) *Demonstrat. Ev. Pr. IV. c. 2. §. 15. p. m. 56.*
i) *De enthus. Plat. sect. III. §. 8. p. 37.*
k) *loc. cit.*
l) *Vit. Plat. p. 68.*

IO. VAN DER WAYEN,[m] REN. MASSVETVS,[n] THEOPHILVS GALE,[o] FRANCISCVS BALTVS,[p] & quem honoris causa nominamus IO. LAMIVS[q] vir celeberrimus, qui omnium eruditissime in hoc asserto coloribus inducendo laboravit, cujus insignis viri, armis domesticis contra IO. CLERICVM pugnantis, modestia imprimis laudanda est, qui totum, quem in hac causa attulit apparatum eruditionis ea tantum fini adhibuit, ut possibilitatem tantum, ut ita loqui liceat, quaestionis demonstraret. Non tamen ita se commendavit decantatissima opinio, ut non viri praeclari, abjecto antiquitatis praejudicio, perspicerent clarissime, ficulneis prorsus & infirmis eam totam niti argumentis, id quod varia quoque ratione demonstraverunt, videndique praeter alios, qui docte rem confecerunt, IO. CLERICVS,[r] AEG. MENAGIVS,[s] IO. FR. BVDDEVS,[t] & qui eleganti dissertatione cuncta complexus est mira brevitate & acumine IAC. LENFANTIVS.[u] Nobis in prolixissimo argumento pro dignitate excutiendo versari propter instituti rationem non licet, nec fas est, ad ejusmodi argumenta specialia ex instituto in historia philosophica universali condenda prolixe digredi: quoniam tamen non leve momentum in historia dogmatum sacrorum haec quaestio habet, paucis ea tangemus, quae scire, lectoris interesse non abs re judicamus. Et nititur quidem contraria & affirmans sententia, quae Platonem in Ægypto ab Hebraeis pluscula didicisse asserit I. Auctoritate Iudaeorum IOSEPHI & Aristobuli & ecclesiae doctorum Iustini Martyris, Clementis Alexandrini, Eusebii, Cyrilli Alexandrini, Theodoreti, Ambrosii & aliorum.[x] II. Opinione, quae statuit extitisse versionem legis divinae Graecam in Ægypto, confectam ante τῶν ό versionem; quam viderit legeritque Plato: quam Aristobuli auctoritate jam asseruerunt CLEMENS ALEXANDRINVS,[y] & EVSEBIVS.[z] III. Praesumtione, Ægyptios de Israelitarum rebus satis curiosos haut pauca de eorum placitis didicisse, quae postea ab iis acceperit Plato, cujus rei argumentum a secessu Ieremiae & Baruchi reliquorumque Iudaeorum, qui in Ægyptum concesserunt, arcessitur. IV. Convenientia dogmatum Platonicorum cum Hebraeis. Etsi vero haec omnia non proletaria eruditione ornent causae hujus patroni, fatendum tamen est, parum apud aequos & antiquitatis praejudicio non occupatos lectores eos promovere. Nam quod I. PP. ecclesiae auctoritatem attinet, tanta ea non est, praecipue in historico argumento, ut vel leviter movere debeat quemquam. Non enim monumentis usi sunt fide dignis

iisque

m) Diss. *de λόγῳ adv. Cleric. p. 65.*

n) *Diss. I. in Irenaeum.*

o) *Court of the gentiles.*

p) *Defense des SS. Peres accuser de Platonisme l. IV. ch. 22. p. 607. seq.*

q) *De recta Christianorum in eo quod mysterium divinae Trinitatis attinet sententia Florent. 1733. 4.*

r) *Epist. crit. VII. p. 177. seqq.*

s) Ad LAERT. *l. III. s. 6.*

t) *Hist. Vet. Test. T. II. p. 1006. seqq.*

u) *Bibl. Germ. T. II. art. V. p. 124. seqq.* addi possunt IAC. THOMAS. *de plagio §. 523. p. 233.* ipse, quod mireris HORNIVS *Hist. phil. l. c.* HEVMANNVS *Act. phil. vol. I. p. 1056.* IAC. BASNAGE *Hist. des Iuifs l. III. ch. 20. p. 550. seqq. l. IV. ch. 4. §. 2. p. 45. seqq.* G. G. LEIBNIZIVS *praef. ep. ad* HANSCH. *de enthus. Platonico,* GVNDLING. *Hist. phil. mor. c. I. §. 1. not. l. m.* ut alios minoris nominis & famae taceamus.

x) Loca prolixe affert LAMIVS *l. c.* in compendio enarrat LENFANTIVS *l. c.*

y) *Strom. l. I. p. 342.*

z) *Praep. l. IX. c. 6.*

iisque testibus, qui & scire potuerunt, & causam cur mentiantur non habuerunt; sed a Platonis ætate aliquot seculis remoti, cum multum interesse sua & religionis Christianæ putarent, ut Plato in Christianorum castris militare crederetur, pio quidem zelo, sed præpostera ratione Iudæorum quorundam fastui aures præbuerunt. [a] Qui cum innata gentis superbia omnem gentilium eruditionem, & imprimis, quæ eo tempore plurimi fiebat, philosophiam Græcanicam a Mose ad gentiles dilapsam esse contenderent, prætextu moræ Platonis in Ægypto usi, levi aliquo consensu Platonicorum aliquot dogmatum cum Hebræis ementito, Platonem Hebraicæ sapientiæ alumnum jactaverunt. Quod ambabus, quod ajunt manibus amplexi doctores quidam ex Platonis schola sec. II. ad Christianam fidem accedentes, cum plurimi admissam semel Platonis disciplinam facerent, imprimis gentilibus opposuerunt, magnoque fervore contenderunt, ea quæ Plato sacris similia dixit, Hebræis & Christianis surrepta deberi; majori hac in re pietate quam judicio usi. Hos qui sec. III. & IV. secuti sunt, eruditionis Græcanicæ laudem affectantes, eique magnum pretium ponentes, avide ea arripuerunt, & magnos hos viros exscripserunt: indigni quorum rationibus adjiciamus calculum. Nec meliori stant talo quæ II. de versione legis Græca Alexandri M. ætatem antevertente dicuntur. Eam enim in Aristobuli [b] tantum cerebro extitisse, infra, ubi de Iudæorum philosophia agetur, ex instituto demonstrabitur, quo lectorem, ne nimii simus, remittimus. Nec enim auctor, nec occasio, nec ratio ulla hujus versionis ostendi potest, sed ignorata ea fuit omnibus, qui & nosse eam poterant, & quorum, eam legere, omnino intererat. Tanta quoque obscuritate semota ab aliarum gentium commercio ante Alexandri M. tempora vivebat Iudæorum natio, tantisque mysteria sua librosque sacros premebat tenebris, & a manibus gentilium removebat, [c] ut ratio nulla pateat, qua ejusmodi Græca versio confecta sit. Vt taceamus Græcam literaturam per Alexandrum M. demum in Aegypto invaluisse. III. Aeque vero ficulnea sunt, quæ de Aegyptiorum ipsiusque Platonis cum Iudæis conversatione afferuntur. Confundunt enim viri docti tempora Græcorum, Aegyptum tenentium, cum temporibus antecedentibus, quibus talem Iudæorum cum Aegyptiis consuetudinem fuisse probari ægre potest. Quæ enim in contrarium afferuntur, vel mercaturæ vel belli rationes tangunt, quibus interdum res erat uni nationi cum altera. In religionis vero negotio maximopere abhorrebant Ægyptii a Iudæis, ut Iudæi Ægyptiorum idololatriam

 vehe-

a) Nec tamen IOSEPHVS *contra Appion. l. II. c. 8.* ait, desumsisse Platonem sua ex Mose, sed tantum id vult, imitatum eum fuisse Mosen in condenda republica.

b) De scriptore hoc videndi celeberrimi viri IO. ALB. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 280.* & IO. CHR. WOLF. *Bibl. Hebr. T. I. p. 215.* suspicatur vero HVMFR. HODY *de text. bibl. orig. l. I. c. 9. p. 49.* confudisse Clementem duos Aristobulos, Peripateticum alterum, alterum Iudæum, & hujus scripta sec. II. esse supposita, quod rejiciunt laudavi viri, admittit LENFANT. *l. c. p. 134.* De re ipsa ex instituto dicetur infra, in historia phil. Iud.

c) Fassus id est ipse IOSEPHVS *l. c. l. I. c. 4.* conf. LENFANT. *l. c. p. 136.*

vehementer abominabantur. Nec verisimile ullo modo est, manipulum quasi Iudæorum, qui cum Ieremia excisis Hierosolymis in Ægyptum descenderunt, tanti fuisse habitum, ut de iis tota Aegyptus esset sollicita, vel ejus religionis noscendæ causa in res eorum sacras inquisiverit. Accedit his, Iudæos adeo non fuisse philosophiæ vel eruditionis laude celebres, talesque, quorum conversationem curiosi Græci appetiverint, ut potius superstitionis & credulitatis ridendæ plus vice simplici fuerint accusati. Nec quæ IV. pro consensu Platonicorum & Mosaicorum dogmatum loca afferuntur, aliquid probant; nam vel ita comparata sunt, ut ex connato rationis lumine potuerint innotescere, qualia multa sunt, quæ de Deo Plato præcepit; vel a Pythagoreis transsumta antiquiorem lege Mosaica traditionem per patriarchas ad barbaras gentes disseminatam, mireque corruptam respiciunt; [d] qualia exigua & pauca, &, si res dicenda est, qualis est, fere nulla sunt: vel falsus jactatur consensus, & Platonis dogmata intus & in cute expensa longe alia referunt, quam sacra mysteria volunt, id quod vel solum adorandæ Trinitatis mysterium luculenter illustrat, quod tamen de hac quæstione acerbe disputandi occasionem nostra ætate præbuit: [e] illud enim uti postea videbimus, tantopere a trinitate Platonica abhorret, ut merito miremur, viros doctos, & non obesæ naris tantum hypothesi semel deamatæ dare potuisse, ut intercedere concordiam ullam putaverint. Accedit his, quod a plerisque neglectum & non observatum est, tantopere a philosophis Platonicis syncretistis circa nascentis Salvatoris tempora jam corruptam fuisse Platonicam philosophiam, ut faciem eam, quam a parente suo accepit, ægre referret, tuncque in Aegypto, ut aliis totius orbis religionibus, ita etiam Iudaicæ & Christianæ fuisse attemperatam. Hoc ex fonte ea Platonicorum dogmata emanasse, quæ sacris concordare visum fuit, suo loco demonstrabimus, & historia Iudaicæ & Christianæ circa ea tempora philosophiæ luculenter docebit. Hæc Platonica dum in Aegypto didicisse Platonem, venerabiles ecclesiæ doctores, & horum auctoritate inducti viri docti nostræ ætatis ei tribuunt, mire falluntur, & genuina Platonica a spuriis non distingvunt. Qui si hoc unum expendissent, Platonem systematis dualistici patronum esse, mature errorem agnovissent, & quam male ex hoc venenato fonte corrupta reliqua omnia cum doctrinis sacris cohæreant, inspexissent. [f] Et his quidem generalioribus observationibus probe consideratis facile ad objectiones eorum responderi potest, qui contraria tuentur, inter quos cum quadrata rotundis miscuerit Baltus, iis pro Mosaicis commendatis, quæ in tota systematis Platonici harmonia & connexione considerata toto cœlo differunt, exemplum inde capi potest, quam tenuia sint, & levia, quæ pro incrustanda hac sententia solent afferri. Quare iis excutiendis & refutandis non immoramur, cum & ipse historiæ philosophicæ gnarus lector facile arenam ea sine calce esse deprehendere

d) Dicetur & hac de re in sequentibus.

e) Et hoc vult παλαιὸς λόγος, ad quem provocat alicubi Plato.

f) Luculenter hoc demonstravit BASNAGE *Hist. des Iuifs l. III. ch. 20. §. 21. p. 551.*

hendere queat, & plura afferant viri doctiſſimi, ſupra laudati, qui præjudicium hoc feliciſſime jugularunt. Vnum hoc obſervatis adjicimus, fruſtra viros doctiſſimos de damno religionis ſibi metuere, niſi hæc afferant. Melioribus enim fundamentis nititur ſanctiſſima fides noſtra, quam ut a Platone ei auctoritas ulla vel firmamentum debeat accedere. Et, ſi verum dicendum eſt, quærit haud raro divinæ doctrinæ hoſtis infelici iſta comparatione, puriſſimos latices turbare, cujus exemplis plena eſt ſacra hiſtoria.

Diſciplina Platonis Pythagorica.

§. VII. Sed ut poſt longam ſatis digreſſionem iterum in viam redeamus, poſt moram in Ægypto aliquam rediit in Italiam Plato Tarentum, ut ait CICERO, [g] cujus tamen hic notationes temporum ſubobſcuræ ſunt. [h] Et habuit quidem in animo, ad Indos & magos excurrere, ſine dubio Pythagoræ fama; quæ hæc itinera ei tribuebat, excitatus; ſed obſtitere bella Aſiatica. [i] Ὁμακοίοις itaque Pythagoreis reſtitutus Eurytum Tarentinum & Archytam fuit ſectatus, [k] reliquosque, qui tum ſupererant Pythagoreos, Echecratem Timæum, Acrionem Cœtumque Locris convenit, [l] & ex horum fluentis arva ſua irrigavit. Quod ſtudium ex Pythagoreorum doctrina philoſophiam ſuam augendi nec poſt hæc depoſuit. Nam in Siciliam poſtea, ut in ſequentibus dicemus, delatus, Pythagoricorum libros magna pecunia redemit. Etſi enim tenuibus erat facultatibus a Dionyſio tamen magno nummorum acervo donatus, eos magno pretio ſuos fecit. Variant tamen admodum ſcriptores, de hac re; ſunt enim, qui eos a Dionyſii familiaribus Platonem accepiſſe, minarum quatuor Alexandrinarum pretio, dicant; ſunt, qui Dionyſium a juvene quodam, Philolai diſcipulo, acceptos Platoni donaſſe, referunt; alii denique ad Dionem eos miſiſſe ajunt, qui Syracuſis eos emeret, a quo etiam C. minis, vel, ut GELLIVS [m] ait, mille denariis fuerint comparati. Veriſimilius quoque eſt, Pythagoreos jurejurando, ne quid ſectæ myſteriorum propalarent, & ἀμυήτοις proderent, [n] Platoni vendidiſſe, quem in ſectæ conſortium admiſſum ſupra diximus, quam profanis hominibus, qualis Dionyſius & Dio erant, eos tradidiſſe, quod, ne facerent, religione impediebantur: cujus fuiſſe tenaciſſimos, ſuo loco demonſtrabitur. Deinde & in eo differunt ſcriptores, quales libri fuerint? GELLIVS enim Philolai Pythagorici tres libros redemtos eſſe, ait: LAERTIVS [o] autem hos libros non Philolai fuiſſe, ſed Philolaum vendidiſſe refert, additque IAMBLICHVS, [p] paupertate adactum Philolaum his theſauris ſe privaſſe. Quibus adjiciendum

g) *Cat. maj. c. 16.*

h) Ait enim factum eſſe L. Camillo, Appio Claudio Coſſ. hi vero Coſſ. in faſtis hodie extantibus, eo tempore, quo vixit Plato, non comparent: ſed tribuni tum urbi præfuerunt.

i) APVLEIVS *l. c.*

k) *Ibid.* qui tamen ſine neceſſitate duos Archytas effingens, ſeniorem conveniſſe Platonem vult. Qua de re infra in hiſtoria ſcholæ Pythagoricæ.

l) CICERO *de fin. l. V. c. 29.*

m) *Lib. III. c. 17.*

n) Dicetur hac de re in hiſtoria philoſophiæ Italicæ. Interim conferenda quæ diximus in diſſ. *de conven. numeror. Pyth. cum ideis Platonis, Amœn. lit. T. VII. p. 200. ſeqq.*

o) *Lib. III. ſ. 9. l. VIII. ſ. 84.*

p) *De vita Pythagoræ c. XXXI. n. 199.* qui luculenter: ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ἀποσυγγενείας, τῶν Πυθαγορείων, μετέλαβε τῶν βιβλίων, quod ad Dionem refert Arcerius, ad Philolaum Kuſterus, male uterque, de Platone enim ſermo eſt, qui acceperat.

dum quod refert idem LAERTIVS, [q] Platonem librum unum Philolai redemiſſe a neceſſariis Philolai XL. minis, exque eo Timæum ſuum confeciſſe. Quod ſi verum eſt, neque hunc librum Philolai ipſius opus fuiſſe oportet, ſed Timæi Locri, ut ex Platonis Timæo patet. [r] Vnde verba Gellii, niſi eum falſum fuiſſe placeat, non de auctore ſed poſſeſſore intelligenda eſſe videntur, qua ratione cum aliis veterum narrationibus concordat, ſtatuendumque, fuiſſe libros ipſi quidem Pythagoræ tributos, ut ſua Pythagorici magiſtro inſcribere ſolebant, [s] ſed ab ejus ſequacibus conſcriptos, quos poſſeſſos a ſe inſigni paupertate preſſus Philolaus, ſalva ſectæ religione, Platoni, Pythagoricis ſacris initiato, vendiderit. Fecit vero hæc res, ut Platoni plagium objiceretur, cujus etiam reum fecere veteres plures, aliis quoque philoſophis ſurreptas eſſe pennas, quibus ſuperbiverit Plato, contendentes: quod qua ratione verum ſit, ſyncretiſticum Platonis ſyſtema, ex aliorum philoſophorum meditationibus conflatum, abunde loquitur. Nam & Ariſtippo, Antiſtheni & Bryſoni Heracleotæ plurima eum ſurripuiſſe conqueritur THEOPOMPVS CHIVS libro *de inſtitutis & exercitationibus Platonis*, [t] & pluſcula quoque ex Epicharmi Comici, ſcriptis decerpſiſſe prolixe expoſuit ALCYMVS *ad Amyntam*; [u] & amare propterea traduxit Platonem Timon. [x] PORPHYRIVS vero [y] immutatæ & corruptæ Pythagoricæ diſciplinæ, cum eam in ſuamet arva derivaſſet, accuſat. Qui & alibi [z] ex Protagoræ libro *de ente*, quædam Platonem ſuffuratum eſſe, conqueritur. Vnde a plagii crimine eum totum abſolvere, tot teſtibus accuſatum non auſus eſt IAC. THOMASIVS, [a] licet excuſandum putet, quia dialogo ſuo Timæi nomen præfixerit. Ex dictis conſtare jam arbitramur, ex quibus potiſſimum fontibus ſua hauſerit Plato, quosque potiſſimum auctores philoſophiæ ſuæ habuerit. Cum enim Euclidem audiviſſet, dialecticam ab eo ſcientiam accepit, indeque ſua conſarcinavit; Parmenideum vero Hermogenem & Cratylum Heracliteum præceptores nactus, naturalis inde philoſophiæ præcepta ex Eleatica ſchola didicit, [b] iisque miro auſu ea junxit, quæ tradidit de rerum naturalium principiis Pythagoras, cujus metaphyſicam ſuam fecit. [c] Moralis vero

Fontes philoſophiæ Pythagoricæ.

& ci-

q) *Lib. VIII. ſ. 85.* conf. cel. FR. MENZ. in *Ariſtippo, not. yyy, p. 83.* MENAG. *ad ll. cc. Laërt.*

r) Timæi enim librum ante oculos habuiſſe, eumque ſæpius verbotenus expreſſiſſe collatio docet: corrupit tamen Timæi quoque doctrinam more ſuo.

s) IAMBLICH. *l. c.*

t) ATHENAEVS *l. XI. p. 508.*

u) Apud LAERTIVM *l. III. ſ. 9.* quæ repetit STANLEIVS *l. c. p. 281.*

x) In Sillis apud GELL. *l. c.*

y) *De vita Pyth. n. 59. p. 49.* ed. Kuſt.

z) Apud EVSEB. *præp. l. X. c. 3.*

a) *De plagio §. DXXII. p. 232.*

b) PLATO in *Cratylo T. I. p. 401.* & quæ diximus in *Hiſt. de ideis ſect. I. §. VIII. p. 121.*

c) Id in laude Platonis ponit APVLEIVS *l. c. p. 284.* quod *inventa Parmenidis & Zenonis ſtudioſius exſecutus ita omnibus, quæ admirationi ſunt, ſuos libros expleverit, ut primus tripartitam philoſophiam copularit, ſibique invicem neceſſarias partes neque pugnare inter ſe tantummodo, ſed etiam mutuis adjuvare auxiliis oſtenderit. Nam quamvis de diverſis officinis hæc ei eſſent philoſophiæ membra ſuſcepta; naturalis ab Heracliteis, intellectualis a Pythagoreis, rationalis atque moralis ex ipſo Socratis fonte, unum tamen ex omnibus & quaſi proprii partus corpus effecit.* Quibus verbis nihil potuit elegantius dici ad turpem Platonis ſyncretiſmum demonſtrandum, quem laudavit quidem Apulejus, ſed ipſe ejusdem furfuris & ingenii philoſophus. conf. LAERT. *l. III. ſ. 8. 56.* AVGVSTIN. *de C. D. l. VIII. c. 4.*

& civilis doctrinæ ſemina a Socrate quidem hauſit, cujus tamen ſimplicitatem ſpeculationibus Pythagoricis corrupit. Sunt quoque,[d] qui dicant, formam reipublicæ Platonem ex Protagoræ *Anthologicis* delineaſſe; & moralis doctrinæ haut exiguam partem ex Sophronis mimographi libris habuiſſe,[e] quos, cum diu neglecti jacuiſſent, ſub ejus demortui capite repertos Athenis primum invexerit. Quæ originum Platonicæ philoſophiæ hiſtoria quantum in conſideranda ejus ratione momentum habeat, poſtea, ubi ordo ad eam nos devexerit, curatius explicabimus.

Schola a Platone condita, ejusque ratio & conſtitutio.

§. VIII. Ex peregrinatione redux Plato, ut collectas animi divitias explicaret, ſtudio condendæ ſcholæ a juvene ardens, ad docendum animum applicuit, & in academia ſcholam aperuit,[f] quod erat gymnaſium ſuburbanum arboribus conſitum.[g] Habebat enim ibi exiguum hortum, patrimonii haud ampli partem, in quo conſedit. Cum vero eum locum tanquam ſanitati corporis noxium, mutare juberent Platonem medici, & in Lyceum ſcholam transferre,[h] noluit tamen iis morem gerere, ne in Atho quidem (ubi ſumma aëris ſalubritas erat, & ob id longævi homines)[i] ſummitatem vitæ producendæ cauſa ſe commigraturum aſſerens. Quæ loci quoque inſalubritas cauſa fuiſſe dicitur, ut febri quartana laborare inciperet, quæ octodecim menſes perduravit; tandem tamen animi ſobrietate & prudenti ſanitatis cura eam ita vicit, ut priſtinis viribus recuperatis integra poſtea valetudine uteretur. Inſcripſerat vero ſcholæ, quam in academia habebat, limine: οὐδεὶς ἀγεωμέτρητος εἰσείτω, *nemini Geometriæ ignaro ingredi fas eſto,*[k] quod a Pythagoreis mutuum transſumſit, multum in eo a Socratis conſuetudine recedens, qui geometricis ſpeculationibus vitam moralem & civilem, præter exigua quædam, opus non habere docebat. Poſtea ſi fides eſt Alexandro, in hortum, qui juxta Colonum erat, ſe contulit.[l] Inſiſtebat autem in docendi methodo Socraticis dialogis, quam rationem philoſophandi, antea quidem præter Socratem Zenoni quoque Eleati, Alexemeno Tejo aliisque uſurpatam mire perfecit,[m] & non infimas inde laudes conſecutus eſt, quamvis non deſint, qui paſſim aliquid in ejus dialogis deſiderent.[n] Præter philoſophiam autem tripartitam, de qua poſtea, mathematicas quoque diſciplinas, quas inter barbaros didicerat, docuit, & ut erat ingenio methodico & geometrico, non analyticum tantum cogitandi ordinem diſcipulis expoſuit, ſed & quædam pulchre invenit: hanc vero methodum,

d) Ariſtoxenes apud LAERT. *l. III. ſ. 37.*

e) *ibid. ſ. 18.* De Sophrone Syracuſano Comico, vid. VOSSIVS *Inſtit. poët. l. II. p. 161.* VALESIVS *ad* AMMIAN. *XXIII. 5.* MEVRS. *ad* HESYCH. *illuſtr. p. 199.* FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 749.*

f) LAERT. *l. III. ſ. 7.*

g) Conf. quos laudat MENAG. *ad l. c. Laërt.*

h) AELIAN. *V. H. l. IX. c. 10.*

i) LVCIAN. in *longævis.* MELA *l. II. c. 2.* PLINIVS *l. VI. c. 2.*

k) Tribuunt tamen alii id Pythagoræ; forte Plato eum in hac quoque re imitatus eſt.

l) LAERT. *l. III. ſ. 5.*

m) Conf. LAERT. *l. III. ſ. 24. 48.* & ATHENAEVS *l. XI. c. 15.* qui Alexemenum Tejum priorem Platone dialogos Socraticos ſcripſiſſe ex ARISTOTELE *de poëtis* probat.

n) Veterum de dialogis Platonis judicia exponit I. GEORG. PASCHIVS *de var. modis trad. moralia c. I. §. 9. p. 15. ſeqq.* quem vide.

dum, qui invenisse eum volunt,[o] non cogitant, audivisse Platonem Theodorum Cyrenæum, celeberrimum geometram, quem hanc rationem reducendi quæstiones ad sua principia, ignoravisse, minime est verisimile: id vero facilius credi potest, Platonem severiorem hanc ratiocinandi legem in Græcia, ubi in cunis adhuc vagiebat geometria, nondum cognitam usuque receptam introduxisse, eamque Leodamanti Thasio primum tradidisse, multa quoque ejus ope invenisse: inter quæ duplicatio quoque cubi est, cujus historia, quia ad hunc locum non spectat, apud PLUTARCHUM[p] quærenda est. Grammaticæ quoque vim primum expendisse vult LAERTIUS.[q] Cum vero novum philosophiæ genus condere, sectæque auctor fieri cuperet, non solum omnes, qui ante eum fuere, impugnavit,[r] sed & novas voces excogitavit, inter quas imprimis, voces idea,[s] elementum,[t] providentia DEI,[u] & his similes notandæ sunt. Ceterum inter deambulandum eum ante Aristotelem docuisse, veteres consentiunt.[x]

Academia. Academiæ descriptionem satis luculentam PAUSANIAE[y] debemus; quem fuse atque more suo docte illustravit IO. MEURSIUS,[z] quibus addi possunt, quæ præter alios laudatos FABRICIO,[a] Reverendissimus POTTERUS,[b] b. IO. ANDR. SCHMIDIUS[c] & illustris I. P. DE LUDEWIG[d] dixerunt, ut alios, qui antiquitates Græcas descripserunt, taceamus. Vocatur vero Academia etiam Ceramicus, ideo quod nobilem Ceramici partem constituebat. Id vero de Ceramico extra urbem intelligendum, qui ab illo hujus nominis, qui intra mœnia erat, diversus est, LAERTIUS[e] enim, & SUIDAS[f] suburbium vocant. Nomen vero sortita est, non a Cadmo, quæ falsa est sententia FRANC. IUNII,[g] qui putat, ab hoc literarum Græcarum inventore Cadmiam primum dictam fuisse, & postea demum Academiam; sed ab Academo, vel Hecademo, potius, ut monet LAERTIUS[h] unde loca veterum, qui Academum vocant, corrigenda esse monet MENAGIUS.[i] Is Hecademus, de quo PLUTARCHUS[k] videndus, locum hunc privatis facultatibus partum publico commodo reliquit, ut inde gymnasium erigeretur. Distabat autem locus ab urbe sex tantum stadiis, sive DCCL. passibus, & gymnasio destinatus erat. Septum ibi & simulacra Dianæ, templumque, in quod Bacchi Eleutherensis imago singulis annis deportabatur, porro sepulchra

o) Phavorinus apud LAERT. *l. III. s.* 24. PROCLUS in *Euclidem l. III. p.* 58.

p) De *Socratis genio.* Ex eo tempore multa hujus problematis memio apud geometras.

q) LAERT. *l. III. s.* 25.

r) *Ibid.* qui tamen miratur, quod Democriti mentionem non fecerit. Hoc impugnandi veteres studium didicit a Platone Aristoteles.

s) Vid. *Hist. phil. de ideis sect. I. §.* 2.

t) LAERT. *l. c.* στοιχεῖα dixit, cum antea ambigua voce ἀρχὴ pro principio & elemento philosophi uterentur.

u) Antea enim fati nomine comprehendebatur.

x) Vid IONSIUS *diss. I. de Hist. peripat. §.* 3. quam subjunxit ELSWICH. LAUNOIO *de fortuna Aristotelis in Academia Parisiensi p.* 419. *seqq.* FR. PATRICIUS. *discuss. Peripat. T. I. l.* 10. *p.* 128.

y) *In Atticis.*

z) *In Ceramico gemino c. XIX. seqq. p.* 69. *seqq.*

a) *Bibliograph. antiq. c. XXI. §.* 3. *p.* 619.

b) *Archæol. Græc. l.* 1. *c.* 8. *p.* 33.

c) *Diss. de Gymnasiis literariis Atheniensium.*

d) *in prima Academia, villa Platonis, cum nova Halensium collata Hal. Sax.* 1693. 4.

e) *l. III. s.* 7.

f) *in Academia T. I. p.* 75. corrigendum itaque apud POTTERUM *l. c.* quod dicitur, Ceramici intra urbem partem fuisse.

g) de *Academiis.*

h) *l. c.*

i) *ad h. l.*

k) in *Theseo.*

chra heroum Thrasybuli, Periclis, Chabriæ & Phormionis, & eorum, qui pro patria ad Marathonem pugnantes occubuerant: in quorum honorem certamen quoque ibi actum instituente Polemarcho. Sed & aliorum virorum magnorum de republica & bonis literis meritorum monumenta ibi cernebantur. Sic & ara ibi amoris a Charmo posita, & Minervæ fanum, aræque Musarum, Mercurii, Minervæ, Herculis, Iovisque καταιβάτε. Plato vero Musis ædem dedicavit, in qua signa Gratiarum a Speusippo dedicata fuisse testis est LAERTIVS.[l] Magnam vero loco jucunditatem faciebant platani excelsæ cubitorum triginta sex, quas laudat PLINIVS.[ll] Locum vero initio palustrem & insalubrem ideoque desertum fuisse, hincque sanitati Platonis inimicum testatur AELIANVS[m]. & post eum PORPHYRIVS,[n] HIERONYM.[o] BASILIVS,[p] AENEAS GAZAEVS,[q] aliique, quos plerique recentiorum secuti sunt. Aliter tamen PLVTARCHVS,[r] qui de Academia ita: Exornavit urbem, forum quidem platanis illic plantatis, & Academiam ex sicca squallidaque nemus efficiens, quod interlueretur aquis, ac curricula pura haberet, & umbrosa umbracula, unde Sylvæ Hecademi laudantur HORATIO:[s]

Atque inter sylvas Hecademi quærere verum.

Ex quibus, quid de illa traditione, Platonem febri ex loci insalubritate correptum fuisse, statuendum sit, liquet. Tanta vero loci reverentia erat apud Athenienses, ut non tantum, si quis cuiquam inde furto sustulisset, dum exercerentur, quod excederet drachmas decem, ex lege Solonis capite lueret, sed &, referente AELIANO,[t] ne liceret quidem in eo ridere, ut scilicet locus a socordia & injuria liber servaretur. In hac Academia villulam & hortulum habebat Plato, emtum tribus drachmarum millibus, ut habet PLVTARCHVS.[u] Hujus vero reditus initio aureos tantum tres fuisse, ait SVIDAS,[w] auctos vero temporibus posterioribus cum homines ἱεροὶ καὶ φιλόλογοι (philosophos sine dubio posteriorum temporum ex secta Platonis, restituta inter Athenienses per Nestorium intelligit) morientes testamento relinquerent philosophiæ studiosis facultates ad vitæ philosophicæ otium & tranquillitatem. Et in hoc Ceramico licet extra Academiam sepultum fuisse Platonem LAERTIVS testatur, cui & statuam in ea dedicavit Mithridates. Peramœnum locum excidit Sylla confectis ex arboribus machinis ad expugnandam urbem adhibitis. Ex dictis patet, Platonem quidem in loco publico habitasse, docuisse tamen in villa propria ibi sita. Ab hoc loco non sectæ tantum Platonicæ ante C. N. Academiæ primæ, secundæ & tertiæ nomen adhæsit, sed & Cicero villam suam ita vocavit, quod imitata societas platonizantium Florentina, duce Ficino, ut suo loco dicetur. Scholas vero publicas disciplinis gravioribus destinatas inde Academiarum nomen accepisse,

l) *l. IV. s. 1.*
ll) *l. XII. c. 1.*
m) *l. c.*
n) *περὶ ἀποχῆς l. I.*
o) *adv. Iovin. l. II. T. II. p. 35.*
p) *de leg. libris gentil. p. 150.*
q) In *Theophrasto p. 25.*
r) In *Cimone.*
s) *l. II. ep. 2.*
t) *l. III. c. 38.*
u) *de exil.*
w) In *Plato T. III. p. 123.*

pisse, & societatibus quoque literariis hanc inde appellationem datam esse, notius est, quam ut moneri opus habeat.[x]

Discipuli & sectatores Platonis.

§. IX. Tanta vero novæ scholæ mox fuit celebritas, ut multi ad eum discipuli confluerent, Platoque inter summos philosophos haberetur. Cujus causa varia fuisse videtur. Nam & peregrinatione ad Pythagoreos & Aegyptios, ringentibus ceteris Socraticis, magnam sibi existimationem pepererat, & nemo ex Socratis discipulis erat, qui in ipsa Athenarum urbe, mox post sedatam, quæ in Socratem surrexerat tempestatem, publice doceret præter Aristippum & Platonem;[y] reliqui enim vel extra Athenas scholas erexerant, vel serius accesserant, vel scholas habere plane neglexerant. Aristippus autem soli morali doctrinæ intentus reliquas disciplinas non curabat, matureque voluptatis fœdæ opprobrio evilescebat. Solus itaque Plato supererat, qui multifariæ doctrinæ ornatu conspicuus, insignem, quem Socrates defervescente invidia reliquerat, favorem hæreditate quasi acciperet, & philosophiæ studium a Socrate angustis satis cancellis inclusum, amplificaret. Ad eum itaque non juvenes tantum confluebant undiquaque, sed & viri erant doctrinæ Platonicæ summi admiratores. Et de Speusippo quidem Platonis ex sorore nepote, Xenocrate & Aristotele, in sequentibus latissime dicendi dabitur copia: Dionem vero Syracusanum inter eos fuisse, qui summo amore Platonem complecterentur, quem & Plato summo affectu prosecutus est, PLUTARCHUS[z] narrat, & patebit ex iis, quæ in sequentibus dicentur. Nec parvam Platoni gloriam conciliat, quod insignes oratores Hyperidem, Lycurgum, Demosthenem & Isocratem[a] discipulos habuerit, magnis non ad loquendum tantum sed ad faciendum quoque animi viribus ex disciplina Platonis instructos.[b] Ex his cum Isocrate vixit conjunctissimus, cujus amicitiæ specimen exhibuit olim dialogus in agro Platonis ab iis habitus, cum hospitem apud eum ageret Isocrates.[c] Imprimis vero juvenes morum & formæ elegantia immo & nobilitate illustres plurimi ad eum convolabant, quorum multos nominat LAERTIUS,[d] id quod occasionem exhibuit Platonis castitatem ducendi in suspicionem. Nec ex sequiori quoque sexu defuerunt, quæ Platonem auditura in Academiam secederent; inter quas imprimis notabiles se fecere Lasthenia Mantineæ Arcadiæ nata, nobile scortum, quæ more seculi eruditionis & philosophiæ laudem formæ elegantiæ jungere cupiebat, & Axiothea Phliasia, quæ virili veste incedebat.[e] Qui mos postea in hac secta[f] diu obtinuit, ut feminæ quoque Academicæ philosophiæ operam darent. Et ab his Platonis

x) Videndus, qui prolixius de hoc nomine ejusque usu vario docte disputavit, HERMANNUS CONRINGIUS *Antiqq. Academ. p. 197. 222. seqq.*

y) Dictum hac de re supra in Aristippo.

z) In *Dione.*

a) LAERT. *l. III. §. 8.* & Comm. *ad h. l.*

b) Vid. quæ de Demosthene habet LUCIANUS in ejus *elog. circa fin.*

c) LAERT. *l. c.*

d) *l. III. §. 37. 46.*

e) Illam amabat Speusippus, vid. ATHEN. *l. VII. p. 279. l. XI. p. 546.* De Axiothea vid. LAERT. *l. III. §. 46. l. IV. §. 2.* THEMIST. *Orat. XXIII.* OLYMP. *p. 588.* MENAGIUS *Hist. mul. phil. §. 46.*

f) Feminas Platonicas enumerat MENAGIUS *l. c.* & FABRICIUS *Bibl. Gr. Vol. II. p. 69.*

nis discipulis secta, per varios casus & discrimina multasque vicissitudines ad recentiora usque tempora duravit, & innumeros fere sectatores nacta est. [g] Tanta cum gloria emineret Plato, mirum non est, æmulationem atque invidiam, certam semper ejus comitem, adversarios ei multos atque obtrectatores excitavisse. Quam alieno enim ab eo fuerint animo reliqui Socratis discipuli Xenophon, Antisthenes, Aristippus, Aeschines, Phædo, supra jam ex parte meminimus, tangitque hanc inimicitiam LAERTIVS. [h] Neque tamen par pari referre desistebat Plato, quem non minori æmulatione pressisse Xenophontem, vel ex eo satis manifestum est, quod inter tot collocutores Dialogorum ne semel quidem Xenophontis nomen expresserit, scripseritque sicut Xenophon, symposium, Socratis apologiam & commentarios morales. Quod si ATHENAEO [i] fides habenda esset, malignum prorsus erga Phædonem probavisset animum; ait enim, coram judicibus egisse Platonem, ut eum in servilem conditionem detruderet iterum, ex qua Socratis beneficio liberatus fuerat: fraude tamen patefacta consilium mutavisse. Verum quam suspectus in ejusmodi obtrectationibus philosophorum referendis Athenæus sit, sæpius jam monuimus, nec hæc cum laudata aliis probitate Platonis conveniunt. Ex Antisthenis vero discipulis, gravem obtrectatorem nactus est Diogenem Cynicum; qui ut erat oris audacissimi, & allatrandi virtute nemini secundus, Platonem speculativis disciplinis operam navantem acerbe irrisit, & de ideis differenti amare illusit. [k] Mirum itaque non est, graves inde Platoni enatas fuisse calumnias, & imputationes odiosas, de quibus sequenti paragrapho dicemus: nam nec Comici ei parcebant, quorum satyrarum in Platonem specimina conservavit LAERTIVS, [l] ut ab ATHENAEO [m] notata taceamus. Quosdam ex adversariis Platonis indicavit etiam IONSIVS. [n]

Inimici & æmuli.

§. X. Ex dictis sponte patescit, magnam fuisse Platonis gloriam, multamque eum laudem fuisse consecutum, cujus argumentum esse potest, quod SPEVSIPPVS librum scripserit de laudibus Platonis. [o] Et nec instituti nostri limites nec scriptionis modus patiuntur, ea afferre elogia, quæ apud veteres & recentiores innumeris in locis ei tribuuntur, & in quibus supra modum eum evexit ad superstitionem usque excrescens veneratio. [p] Nec negandum, fuisse Platoni cum ingenii tum animi dotes præstantissimas, quas vero tantopere evehi, quantum encomiastæ Platonis solent, absurdum est, & veritati contrarium. Et continentiam quidem atque castitatem maximopere laudant, quod cœlibatum ad vitæ finem sobrie casteque coluerit:

Virtutes & vitia objecta.

g) Catalogum Platonicorum & Academicorum contexuit FABRICIVS *l. c. p.* 92. LEON. COZZANDVS *de magist. antiq. philos. l. I. c.* 9. quibus aliquos addidit cel. HEVMANNVS *Act. Phil. Vol. III. p. 903. seqq.* ex quorum tamen numero delendus est Euclides geometra, quem Platonicum facit VALERIVS MAXIMVS.

h) *l. III. f. 35. seqq.*

i) *l. XI. p. 507.*

k) *l. VI. f. 53. conf. Hist. de ideis sect. I. §. 9.*

l) *l. III. f. 26.*

m) *l. X. XI. XII.*

n) *Hist. philos. l. I. c. 10. p. 43. 46. c. 15. p. 68.*

o) IDEM *l. c. p. 48.*

p) Vid. quæ collegit THOM. POPE - BLOVNT, *Cens. celebr. vir. p. 26.* TOB. MAGIR. *Eponymol. crit. p. 670.* Vna FICINI *dedicatio operum Platonis* ad Laur. Mediceum luculentum exemplum est Platomaniæ.

luerit; [q] cibum, ajunt, in die semel cepisse, & si bis caperet, parcissime id fecisse: dormivisse solum, plurimumque contrariam isti vivendi rationem improbavisse. Gravitatis adeo sibi semper æqualis fuisse dicitur, ut, narrante SENECA, [r] juvenis ex ejus disciplina, ubi patriæ redditus parentem concitatiori voce loquentem audivisset, nunquam se hoc apud Platonem vidisse affirmaret. Iram ita cohibuit, ut cum servo iratus tunicam ponere & scapulas præbere jussisset, & irasci se sensisset, manum suspensam detinuerit, percussuro similis, ut pœnas a se exigeret; [s] qua propter paulo ira commotior, a pœna servis irroganda abstinuit, ne modum excederet. [t] Humanitatis jucundum exemplum narrat AELIANVS, [u] in Olympico certamine in ignotos incidentem mira affabilitate eos cepisse, eosque etiam Athenas venientes humanissime excepisse: qui cum ab eo peterent, ut ad Platonem in Academiam ipsos duceret, tantum virum, ut cognoscerent, tum demum, se eum esse, affirmavisse, & ita insolitæ humanitatis exemplo maximam illis admirationem excitavisse. Sed & alia, quæ in laudem cedunt Platonis, veterum nixi testimoniis PLVTARCHVS [x] & LAERTIVS [y] memorat: Monuisse discipulos e schola discedentes, ut otio ad res honestas uterentur, improbavisse ludentes tesseris, ebrios & iracundos & monuisse, ne quis unquam usque ad ebrietatem potaret; somnum immodicum ei displicuisse, veritatem jucundiorem omnibus fabulis habuisse, laborem otio prætulisse, philosophiam verum animi firmamentum habuisse, cetera ornatus causa tantum addita; convivia instituisse frugalia, & philosophica, & a luxu juvenum nobiliorum animos revocavisse. Et ut verbo, dicamus, effecisse, ut saniori judicio præditis solus omnium instar Atheniensium esset. His animi præstantissimi moribus ingenii divini & humanam conditionem superantis magnitudinem admiratores Platonis adjiciunt, eumque reliquis omnibus philosophis post se relictis, propius ad divinitatem cognoscendam evolasse contendunt, quod ei gloriosum nomen peperit, ut divinus diceretur. [z] Neque defuerunt autem, qui multis quoque nominibus eum reprehenderent. Refert enim SENECA: [a] objectum Platoni esse, quod aliter loqueretur, aliter viveret; quod licet, per malignissima capita & optimo cuique inimicissima factum esse, dicat, non audet tamen totum negare, sed eo tantum excusat, dixisse, non quemadmodum ipse viveret, sed quemadmodum vivendum esset. Tristitiam vultus & affectatam gravitatem objecere ei Comici, inter quos Amphis: [b]

Aliud nil potes quam mœrere, mi Plato,
Et fronte semper corrugata ut cochlea.

Nec

q) SVIDAS in *Plato T. III. p. 124.* qui ne semel quidem corporis conjunctionem veneream tentasse scribit. Ceterum quæ hic habet STANLEIVS *p. 309.* nec se invenire potuisse citatis ab eo locis monet OLEARIO ex FICINI *vita Platonis* desumta sunt.

r) *De ira l. II. c. 22.*

s) *ibid. l. III. c. 12.*

t) *ib.* LAERT. *l. III. §. 38. 39.* VAL. MAXIM. *l. IV. c. 1.*

u) *l. IV. c. 9.*

x) *De fort. & in Sympos.*

y) *l. III. §. 38. 39. 40.*

z) AVGVSTIN. *de Civ. Dei l. VIII. c. 12.*

a) *De vita beata c. 18.*

b) LAERT. *l. III. §. 26.*

Nec id negant sectatores, sed in laude ponunt, eum in vita nunquam risisse. [c] Calumniarum & perfidiæ eum insimulasse Athenæum, ex iis quæ de Phædone ex illo retulimus, patet. Iungit is fastum atque superbiam, quam illi quoque exprobravit Diogenes. Imprimis vero castitas Platonis in suspicionem adducta est. Culpabant enim eum inimici, & objiciebant, quod amore præpostero Astera, Dionem, Phædrum Alexidem, Agathonem & Archæanassam Colophoniam meretricem amplexus fuerit; [d] quæ causa quoque fuit, cur Antisthenes, contemtu Platonis irritatus, dialogum in eum componeret, quem turpi Sathonis nomine allusione ad Platonis nomen facta, insignivit.[e] Cujus criminationis causa arcessenda est, partim a conversatione Platonis cum juvenibus animi elegantia & corporis venustate conspicuis, quam, more Socratico, quærebat; partim, ab epigrammatis variis, quæ ei tribuuntur, & quibus in pueros & puellas parum caste lusisse dicitur, quorum aliqua nobis servavit LAERTIUS. [f] Quæ si genuina sunt, [g] id saltem probant, multum a philosophi gravitate recessisse Platonem, cum hæc scriberet. [h] Vnde & a Dicæarcho graviter ideo reprehensus dicitur TVLLIO. [i] Idem convicium ob Symposium ejus, ubi de amore agit, recte in Platonem conjici, urget PHILO, [k] qui totum illud convivium impendi monet *amori, non illi, quo viri in mulieres insaniunt, aut hæ in viros, sed quo viri in masculos ætate tantum minores.* Addit his: *Si quid ibi de amore venereque cœlesti dictum videtur elegantius, pro condimento modo est additum, cæterum majorem partem vulgaris & promiscuus amor occupat, fortitudinem, virtutem bello paceque utilissimam tollens e medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animum, & homines reddens androgynos, quos oportebat potius exerceri omni contentione ad confirmandum robur tam corporis quam animi.* Quæ postea latissime exequitur, & damna amoris masculi prolixe enarrat. Hæc Philo alter Plato habitus, totusque ejus in aliis capitibus amore captus. Quod iis Platonicis potest opponi, qui, quæcunque de amore Plato dixit, cum FICINO [l] de amore puro & cœlesti explicant. [m] Certe ita hæc visa sunt comparata magno VOSSIO [n] in laudes licet Platonis alias satis effuso, ut specimen sint gentilium justo Dei judicio cæcorum, cupiditatibusque suis relictorum, ut in omne libidinis genus irruerent. Quod itaque pro excusando Platone dici potest, eo redit: epigrammata non fuisse ab eo scripta, sed a petulanti Aristippi, vel quisquis auctor fuit, libelli, *de luxu veterum*, calamo profecta. [o] Accommodasse se more Socratico Platonem indoli Athe-

c) OLYMPIOD. *l. c.*

d) ATHENAEVS *l. XI. p. 507.* LAERT. *l. III. f. 26.* TZEZES *Chil. X. hist. 356. seqq.*

e) LAERT. *l. III. f. 35.* ad quem locum videndus MENAGIVS.

f) *l. III. f. 29.*

g) De eo vero non dubitabat APVLEIVS, qui Latina quædam fecit *l. c.*

h) Certe hoc inde sequitur, pejus scripsisse quam vixisse.

i) *Tusc. Qq. l. IV.*

k) *De vita contemplativa Opp. p. 898.*

l) In *argumento Symposii.*

m) Ita BESSARIO *contra Trapezuntium, calumniatorem Platonis.*

n) *De idololatria gentili l. I. c. 4. p. 25.*

o) Ita quidem FICINVS in *vita Platonis*, qui Aristippum incusat; sed non posse hunc librum Aristippum auctorem habuisse, supra probavimus,

Athenienſium amore puerorum inſanientium, & ita licentioſius ſcribendo traduxiſſe ad meditationes philoſophicas, eandemque ejus cum juvenibus converſationem mereri apologiam, quæ pro Socratis innocentia fieri ſolet. Nec temperamentum quoque tetricum atque auſterum Platonis pati, ut veriſimile credatur, eum in hac re peccaſſe. Non negamus, nobis hac in re Platonis innocentiam non valde eſſe ſuſpectam, fatemur tamen, ita argumenta eorum, qui Platonem inſimulant, inſtructa eſſe, ut non omni veri ſpecie careant. Quia vero incerta pro certis ſequi in infamia magni viri aſſerenda & impium & inconſultum eſt, præſtat ſaltem judicium cohibere, quam calumnia onerare philoſophum. Ceterum quod ad ingenii vires atque facultates attinet, valde veremur, ut acuti judices inveniant, quod in eo laudant, qui cæca ejus admiratione ducuntur. Iudicii enim defectum paſſim regnare, & imaginationis vim, ſine juſtis limitibus ſe paſſim efferre, animum vero ad ſuperſtitionem inclinaſſe, totus philoſophiæ Platonicæ habitus, & regnans in ea fanaticiſmus luculenter confirmat; & vel hoc ſolum argumento rei eſt, quod deſerta ſobria Socratis philoſophandi ratione ad τερατολογίας Pythagoricas, & nugas ingenii, abſtractionibus & diſtinctionibus ſoliditatem quærentes & oſtentantes defecerit, & ſyſtematum toto cœlo inter ſe diverſorum harmoniam inſtituerit. Qui characteres[p] ut mediocre judicium produnt, ita divinitati ingenii, quam tanta confidentia ei tribuere aſſeclæ, contradicunt, & ex albo maximorum philoſophorum Platonem delent.[q]

Auctoritas in republica & apud Principes.

§. XI. In illud vero omnes eruditionis vires conferebat Plato, ut juvenes formaret philoſophiæ beneficio eximios atque doctos, & reipublicæ olim adminiſtrandæ futuros idoneos: quem in finem dialogos quoque ſuos conſcripſit. Ab ipſa vero gerenda republica prudens abſtinuit, maxime quod Draconis & Solonis leges, quibus vivebant Athenienſes, improbaret: id quod ab utroque ſancita[r] cum Platonis republica conferenti mirum non videbitur. Plato enim ad naturalem potius ſtatum, quam civilem, qualem leges Solonis temperaverant, reſpexit, animumque notionibus Pythagoricis, & idea reipublicæ philoſophica imbutum habuit. Vnde etiam æqualitatem in ea quam maxime requirebat: quod Arcadibus & Thebanis luculenter probavit.[s] Cum enim fama ejus indies incrementa caperet, & ad eorum quoque aures pertigiſſet, legatos ad eum miſerunt, qui orarent, ut ad inſtituendos philoſophiæ præceptis juvenes, & ordinandam legibus rempublicam, quam nuper condiderant, ad ipſos accederet. Valde vero delectatus

mus, etſi certum ſit, in eo non Platonem tantum, ſed & Socratem, Xenocratem aliosque philoſophos amoris puerorum inſimulatos eſſe. Sed verſiculos, qui ſub Platonis nomine occurrunt, inde deſumtos eſſe prius probandum eſt.

p) Conf. *Act. philoſ. Vol. I. p. 196. Amoenit. lit. T. VII. p. 513.*

q) Præter adducta culpat etiam *auctor. hiſt. crit. philoſ. P. II. c. 20. p. 197.* ingratitudinem erga præceptores, laudum cupiditatem, voluptatis & commoditatis inter Siculos ſtudium, & diligentiam in obſcurandis ſuis. Valde vero timemus, ut hæc omnia probari queant, ſi laudis ſtudium & obſcuritatem quæſitam excipias: quam tamen a Socrate & Pythagora accepit, & ad ſecuritatem ſyſtematis quaſi ſui, adhibuit.

r) Conf. MEVRSII *Themis Attica.*

s) LAERT. *l. III. ſ. 23.* AELIAN. *l. II. c. 42.*

lectatus fuit Plato ista invitatione, sic ut obsequi vellet; cum vero legatos interrogasset, quemadmodum ad æquabilem partitionem omnium rerum essent affecti, & comperisset eos ab ea vehementer abhorrere, neque, ut hanc susciperent, persuaderi posse, noluit eo proficisci, sed familiarem suum Aristonymum, misit. Idem fere cum Cyrenæis factum esse (hoc enim a priori distinguendum esse, secus ac putat MENAGIUS, [t] diversæ circumstantiæ jubent) narrat PLUTARCHUS: [u] leges a Platone civitati suæ præscribendas postulantes, repulsam tulisse; dicente, difficile esse leges præscribere hominibus rebus lætis ac prosperis utentibus, ac nihil esse tam petulans atque ferox & imperio reluctans, quam hominem rebus secundis fruentem. Probe enim videbat Plato, imaginariæ reipublicæ intentus, istam rerum omnium communionem, quam omnibus civitatum malis mederi posse credebat, inter homines rerum affluentia potentes, & maxime inæquales introduci non posse. Aliam itaque ordinandi civitatem rationem Platonem iniisse oportet, si vera sunt, quæ alibi PLUTARCHUS [x] refert, Syracusiis, ejecto tyranno, leges condidisse, ut & Cretensibus leges, Magnesia condita, libris duodecim digestas misisse; Eleis vero Phormionem, Pyrrhæis Menedemum familiares suos misisse, ordinandæ reipublicæ causa. Forte & hoc politicæ Platonicæ adscribendum est, quod discipuli ejus Dio Siciliam, Pytho & Heraclides Coty interfecto Thraciam a tyrannide liberaverint, nam id diserte Platonis doctrinæ de republica atque de legibus adscribit PLUTARCHUS. [y] Gratiosus tamen apud principes quoque viros, ipsosque reges fuit, imprimis apud Archelaum regem Macedoniæ & Perdiccam, cui Philippum Macedonem commendavit, eumque consiliis ita instruxit, ut firmando postea imperio par esse posset. [z] Imprimis autem Dionysio Siciliæ tyranno se commendavit, maximaque apud eum auctoritate viguit, ter in Siciliam profectus. Quæ itinera & mora Sicula cum non levis historiæ philosophi pars sint, ex qua animi ejus character potest disci, paucis eam, prout ipse in epistolis, [a] & post eum PLUTARCHUS [b] & LAERTIUS narraverunt, exponemus. Ter vero in Siciliam Plato navigavit, primo ut insulam & Ætnæ craterem videret, quod iter in quadragesimum ætatis ejus annum incidit: ad quod suscipiendum nullo humano consilio, sed divina fortuna, Deo tyrannidis eversionem moliente, excitatum fuisse, scribit PLUTARCHUS, [c] quia Dioni Plato ejiciendi tyranni & liberandæ patriæ occasionem subministravit. Regnabat autem tum Syracusis Dionysius major, Hermocratis filius, qui Dionem juvenem ingenii ad discendum aptissimi & ad virtutis præcepta accipienda celerrimi assuefactum ad vitam incertam & obnoxiam metui, abjectis moribus, luxuque & voluptatibus, educari curaverat. In hunc incidens Plato, cum urbis Syracu-

t) Ad *l. c.* LAERTII.
u) Ad *princip. inerud. init.*
x) *Adversus Coloten l. III. p. m.* 415. AELIAN. *l. II. c.* 42. LAERT. *l. III. §.* 23.
y) *l. c.* conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. III. §.* 16.
z) ATHENAEUS *l. XI.*
a) *Ep. VII. Tom. II. p.* 323.
b) In *Dione T. V. p. m.* 648.
c) *l. c.*

racuſanæ luxum, voluptates, commeſſationes & pervigilia vehementer ei diſplicerent, [d] nactus eum eſt diſcipulum a pravis Siculorum moribus revocandum. Neque Dio præceptoris ſpem fefellit, quamprimum enim philoſophiam ad virtutem ducentem deguſtavit, celeriter animo flammas concepit; cumque eodem modo affici Dionyſium poſſe, ſperaret, magno ſtudio effecit, ut is cum Platone colloqueretur. Quo in colloquio cum Plato de virtute & tyrannide diſſeruiſſet, & quam miſera injuſtorum vita eſſet, oſtendiſſet, tyrannus ſua vitia perſtringi intelligens, [e] vehementer ira in eum exarſit, adeo ut inconſulta Platonis loquendi libertate offenſus, de eo necando cogitaret. Dio itaque, qui male ita conſultum Platoni eſſe obſervabat, maturavit ejus in Græciam reditum, eumque in triremi, qua Pollis Lacedæmonius dux, legatus ad Dionyſium in patriam remeabat, dimiſit. Dionyſius autem occulte cum Pollide egit, ut inter navigandum Platonem vel interficeret, vel venderet: id quod etiam ab illo in Ægina inſula, cujus incolis bellum tum erat cum Athenienſibus, factum eſt: [f] idque peculiari Æginetarum decreto eveniſſe, quidam volunt, quod nemini Athenienſium inſulam adire permitteret. Alii aliter narrant, & jocos quoque referunt, ut ſolent hujus generis hiſtoriæ ejusmodi confictis circumſtantiis ornari, ut jucundiores evadant. [g] Plato itaque ab Anniceride Cyrenaico [h] philoſopho XX. vel, ut alii tradunt, XXX. minis redemtus, liberque domum dimiſſus eſt ad neceſſarios, nec ab his pecuniam ſtatim reddere paratis, accepit, non eos ſolos eſſe, inquiens, ad quos Platonis ſalus pertineat. Narrant Pollidem a Chabria victum & paulo poſt prope Helicem ſubmerſum, a dæmonio irato fuiſſe everſum, ob illatam philoſopho injuriam. [i] Dionyſius autem, re cognita literis Platonem oravit, ut famæ ſuæ parceret, cui reſpondit Plato, ſibi quidem id otii philoſophiam non indulgere, ut Dionyſii poſſit meminiſſe. Dio vero Platonicis ſtimulis & præceptis ad virtutem vehementer inſtigatus, luxu & voluptatibus rejectis, cum ſecundum virtutem vivere inſtituiſſet, alios quoque, qui in perditiſſima Dionyſii familia vivebant, ad idem virtutis ſtudium excitavit. Spe itaque nixus, fore, ut & junioris Dionyſii animum caperet, virtutem ei aſſidue commendavit, & Platonicas ſubinde ſententias admiſcuit. Qua re factum, ut magno is incenderetur deſiderio, noſcendi Platonem. Quare ſollicitatus vehementer Plato literis tum a Dionyſio, tum a Pythagoreis in Sicilia degentibus perſcriptis, ut Syracuſas veniret, & principem ad luxuriam opibus ſuis inclinatum regeret, tandem expugnatus, metuens, ſi recuſaret, ne ignava opera, verbis tantum philoſophari videretur, ſperansque præcipua parte perpurgata afflictis Siciliæ rebus medelam allaturum ſe eſſe, tandem ceſſit. Inductum, ait LAERTIUS, [k] Platonem pollicitationibus Dio-

d) *Ep. III. VII. l. c.*
e) LAERT. *l. III. ſ. 18.* PLUT. *l. c.*
f) LAERT. *l. c. ſ. 19.*
g) *Ibid.*
h) Diſtinguendum hunc a juniore Anniceride, ſupra evicimus.
i) Ita ſine dubio Platonis diſcipuli, ut invidiam Dionyſio & Pollidi conflarent.
k) *Lib. III. ſ. 21.*

Dionysii, quibus locum & populum ei obtulerat, ut novam, quam meditabatur, politiam, instituere posset, ob quam quoque ei causam ambitionis crimen objecit ATHENAEVS. [l] Nec id veri specie carere, ea, quæ supra de consilio ejus in condendis legibus diximus, suadent. Interea vero Dionis adversarii Philistum exulem, tyrannicis sententiis imbutum revocare in patriam Dionysio suadebant, ut haberent, quem Platonis philosophiæ apud principem opponerent. Delatus in Siciliam Plato magno honore, regioque curru exceptus est, rege ipso sacrificia pro adventu ejus obeunte. Et mutata repente in aula omnia; modestia in conviviis regnans; regis benignitas, philosophia ab aulicis coli cœpta, magnam emendationis spem promittebant. Philistus vero, & qui ei adhærebant, ne Platonis nimia apud regem fieret auctoritas, metuentes, ad accusandum Platonem & Dionem conspiravere, & ita in Dionem Dionysii animum accenderunt, ut eum lembo injectum ad triremem deduci & in Italia exponi juberet: qua sententia Plato cum reliquis Dionis amicis vehementer perturbatus est, veritus, quod fama quoque ferebat, ne & ipse de capite periclitaretur. Dionysius vero, humanissime eos tractabat, Platonem confirmabat, &, ut apud se maneret, rogabat, amicitiæ vero specie in ipso palatio adeo arcte eum custodiebat, ut nemo ad illum, ipso nesciente, accedere posset: multum vero interim sermonibus Platonis capiebatur. Tandem exorto bello Platonem in patriam dimisit, revocandum, uti promiserat, cum Dione, quam primum pax subsecuta fuisset. Plato interim Dionem Athenis philosophiæ præceptis imbuit, effecitque, ut nihil adversus Dionysium moliretur. Qui Athenis comparata domo & Platonem diligenter audiebat, & amœno Speusippi ingenio, quod ei Plato commendaverat, oblectabatur, ludisque publicis suis sumtibus institutis sibi gloriam Platonique favorem populi parabat. Dionysius vero pulsi Platonis ignominia motus undiquaque philosophos ad se vocaverat; & cum iis disceptando sapientiam jactaverat; istis vero non exsatiatus subito desiderio correptus est, reddi sibi Platonem, pace interim facta. Tum vero recusare Plato, & senectam excusare, objicere etiam promissum de Dione restituendo falsum. Archytas vero Tarentinus & Pythagorici alii, instigante tyranno, eo tandem animum compelli passi sunt, ut Platoni scriberent, venire tuto eum posse; seque fidem interponere. Ipse Dionysius scriptis literis eum invitavit, & triremem vittatam cum Archidemo Platoni amicissimo, qui eum arcesseret, misit: uxore & sorore Dionis idem cum ipso Dione urgente. Victus itaque tot amicorum precibus, tertia vice Syracusas petiit, quem advenientem albis quadrigis Dionysius excepit, aurigamque ipse egit. [m] Et lætus quoque Siculis adventus Platonis fuit, qui Philisti odio Dioni & Platoni magnopere favebant, magnamque spem conceperant fore, ut de tyranno philosophia Platonis triumpharet. Ipse Dionysius, omne, quod contra quosvis conceperat, odium metumque exuit, Platonique magnam vim auri obtulit, ex quo XXC. talenta accepisse, supra

l) *Lib. XI. p. 507.* m) *Citati.*

narravimus. [n] Magna ibi in auctoritate vixit Plato, & cum aulæ moribus se attemperaret Aristippus, libertatem dicendi sequeretur Diogenes, pecunias appeteret Æschines, ipse philosophi vultum gravitatemque retinuit, & a moribus aulæ abhorruit; quod magnæ ei laudi esse jactabant amici & discipuli, Aristippus cathedrarium fastum interpretatus est. Neque tamen a Dionysio Plato, ut vel civitatem legibus Platonicis conderet, vel Dionem revocaret, obtinere potuit, sed diffidere sibi mutuo cœpere, clandestinis tamen motibus, omnique ab utroque prudentia adhibita, ne quid suspicionis alteri cieretur, unde & honoribus Dionysius Platonem, & fiduciæ specie Plato Dionysium decipere conatus est: Aristippo tamen, ut erat ingenio versatili, instantem συῤῥαξιν prædicente, quæ etiam evenit. Cum enim reditus Dionis a Dionysio retinerentur, male id habens Plato, mitti petebat, Dionysio, ut maneret, rogante. Quod cum obtinere ab eo non posset, itineris necessarii apparatum ei promisit, Dioni reditus reddere pollicitus, modo maneret. Vix vero portu egressæ naves erant, cum promissorum immemor, Dionis bona venderet, Platoni evadendi occasione subtracta. Mox ob intercessionem pro Heraclide ex familiaribus Platonis, qui seditionis militaris auctor ferebatur, [o] & libertatem in reprehendendo adhibitam infensissimus ei factus Dionysius, ab aula eum removit, & extra arcem versantem militibus ei inimicis exposuit, qui falsis rumoribus in eum accendebantur. Cœpit itaque de fuga cogitare Plato, & amicis Pythagoreis periculum, in quo versabatur, indicare: qui legatum Lamiscum cum triremi miserunt, ut Platonem reposceret, quod, Archyta sponsore, Plato ad suscipiendam in Siciliam profectionem inductus esset. Dionysius itaque, ut se ipsum excusaret, convivio magnifice Platonem excepit, multisque auctum testimoniis benevolentiæ domum remisit. In Peloponnesum itaque Olympicorum ludorum tempore delatus, totius Græciæ in se oculos convertit: Athenasque redux Dioni, quæ gesta erant, narravit, & ad Dionysium scripsit rationem omnium luculentam reddens. Dio vero vindictam tot injuriarum, erepta tandem a tyranno uxore animo concipiens, bello experiri in eum statuit, sive Platonis, quod quidam volunt, instigatione, [p] quod tamen alii negant, [q] sive Speusippi exhortatione compulsus, quod tyranno tandem exitium peperit. Ex dictis jam liquet, Platonem, etsi virum magnum & eruditissimum, ingenio tempori aulæque inserviente & commodas occasiones captante non fuisse usum, & juvenibus magis quam viris philosophatum, academiæ magis quam Syracusis, scholæque, quam aulæ, servire potuisse: unamque, qua pollebat, famam & Dionysii ambitionem, qua philosophiæ vindex videri & tyrannidis ignominiam delere cupiebat effecisse, ut tantis honoribus afficeretur.

Obitus.

§. XII. Restitutus itaque & patriæ & scholæ Plato, sibi Musisque vixit, & in erudienda juventute ad senectutem usque occupatus fuit, quæ sera

n) Magno ære redemisse tum libros Pythagoricos supra monuimus.

o) PLATO *ep. VII. p. 348.*

p) AELIANVS *l. III. c. 17.*

q) PLVT. *l. c.*

ſera ipſi obtigit. Cum enim temperantiſſime viveret, & natura quoque vires accepiſſet ſatis valentes, facile ſine morbo ad extremam ſenectam pervenit, canosque frugalitatis præmium habuit. Senio enim ſolo extinctum, veteres unanimi conſenſu teſtantur. [r] Hermippus apud LAERTIUM [s] in nuptiali convivio diem obiiſſe refert, ſcribentem mortem oppreſſiſſe vult CICERO. [ſſ] Audiendi itaque non ſunt, qui morbo pediculari eum obiiſſe dicunt. [t] Mortuus vero eſt tertio decimo Philippi regis Macedonum anno, Olymp. CVIII. I. ætatis ut plerique veterum numerant [u] LXXXI. quem tamen numerum illi mutant, qui triennio prius natum Platonem contendunt. [w] Et memorabile etiam eſt, in ipſo natali vitæ tempus expleviſſe, unde qui LXXXI. annos vixiſſe tradunt, divini quid in eo quæſiverunt, quod anni climacterici magni menſuram exæquaſſet. Narratque SENECA: [x] *Platoni diligentiæ ſuæ beneficio contigiſſe, quod natali ſuo deceſſerit, & annum unum atque octogeſimum impleverit ſine ulla deductione: ideo magos, qui forte Athenis erant, immolaviſſe defuncto, amplioris fuiſſe ſortis, quam humanæ, ratos, quia conſummaſſet perfectiſſimum numerum, quem novem novies multiplicata componunt.* [y] Cœlibatum quia ad vitæ finem accurate tenuit, hæredes quoque non reliquit, ſed Adiamantum hæredem teſtamento ſcripſit. Produxit illud LAERTIUS: [z] quod tamen an genuinum ſit, merito dubitavit IS. CASAUBONUS; [a] quam ingenioſa enim fuerit in ejusmodi rebus comminiſcendis veterum rhetorum diligentia, ſatis notum eſſe exiſtimamus. Neque tamen verum videtur, quod APULEIUS [b] vult: *patrimonium in hortulo, qui Academiæ junctus fuit, & in duobus miniſtris, & in patera, qua diis ſupplicabat, reliquiſſe. Auri tantum, quantum puer nobilitatis inſigne in auricula geſtavit.* Supra enim veterum teſtimonio accepimus XXC. talenta a Dionyſio eum accepiſſe, magnamque auri ſummam in quatuor libros Pythagoricos impendere potuiſſe. Nec probabile eſt, Dionem, qui in exilio apud eum vixerat, & ex reditibus Siciliæ magnos in Athenienſes ſumtus fecerat, [c] Speuſippumque bonis auxerat, Platonem reliquiſſe vacuum, vel ab eo hunc nihil accepiſſe. Sepultus autem eſt, non procul ab Academia, ut ait PAUSANIAS, [d] unde LAERTIUS ſenſu latiori totum Ceramicum Academiam dixiſſe cenſendus eſt,

 quan-

r) SENECA *ep. 58.*
s) *Lib. III. ſ. 2.*
ſſ) CICERO *de ſeneɛt. c. 5.* HIERON. *ad Nepot. de vita Cler.*
t) Apud LAERT. *l. III. ſ. 40.* conf. MENAG. *h. l.*
u) *Citati.*
w) Dictum hac de re §. *II.*
x) *l. c.* Eſſe vero fabulam ex iis convincitur, quæ de incertis rationibus natalis anni Platonis ſupra dicta ſunt; videturque ideo confıcta, ut non minus mors, quam nativitas humanam conditionem ſuperare videretur. Ceterum audiendi non ſunt, qui cum EUSEBIO Ol. CVIII. 4. obiiſſe, vel cum EUTYCHIO ALEX: *T. I. ann. p. 288.* Alexandro M. ſupervixiſſe dicunt. Id ipſe EUTYCHIUS *p. 267.* refutat, ubi eum vixiſſe dicit tempore Philippi Macedonis.
y) Produnt ipſæ hæ rationes, fabellam excudiſſe Pythagoreos & Platonicos, quorum ſomnia de anno climacterico vid. apud SALMASIUM *pec. libro.* TENNUL. *ad* IAMBLICH. *in Nicom. p. 129.* VOSS. de *idolol. gent. l. III. c. 20. p. 816.* ex veteribus CENSORIN. *de die natali c. XV.*
z) *Lib. III. ſ. 41.*
a) *ad h. l.*
b) *loc. cit.*
c) PLUT. in *Dione.*
d) In *Atticis*, conf. MEURSIUS in *Ceramico l. c.*

quando tradit: Platonem in Academia sepultum esse, ubi plurimum temporis philosophando exegerat, videturque hortus ipse, quem possederat in Ceramico ei sepulchrum præbuisse. Quemadmodum vero vivus magnus Plato habitus est, ita post fata adeo non imminuta est ejus existimatio, ut potius insolitis honoribus cumularetur. Statuam ei in Academia posuit Mithridates Persa, [e] aram Aristoteles; dies natalis, quod supra tetigimus, a sectatoribus convivio celebrabatur. [f] Effigies impressa numis, atque ita immortalitati commendata. [ff] Tanta vero non inter gentes tantum a purioris fidei revelatione destitutis, sed inter Christicolas quoque Platomania fuit, ut non deessent, qui locum ei inter beatos assignarent, id quod præter alios NICOLAVM SECVRVM [g] & DOMINICVM A SOTO [h] fecisse constat, vel primum fuisse, nugarentur, qui apud inferos Christo prædicanti fidem habuerit, atque ab eo ex inferis fuerit liberatus. [i] Cujus generis nugæ quoque sunt Græca fide omnino dignæ, quæ audacissimi in struendis mendaciis Græci confinxerunt, repertum tempore Constantini M. & Irenes cadaver Platonis cum tabula aurea in pectore, cum inscriptione: *Christus ex virgine nascetur, in quem ego credo; at sol tu me iterum aspicies sub Constantini imperio & Irenes.* [k] Fuere vero Platones, uti supra dictum [l] plures; a quibus tamen noster nominis & eruditionis celebritate facile distinguitur.

Honores post fata exhibiti.

Scripta & scribendi ratio.

§. XIII. Scripsisse in juventute Platonem dithyrambica, melica, heroica & tragœdias, & epigrammata quoque nonnulla, supra memoravimus, hoc vero loco ideo notandum est, quoniam ex eo ratio stili Platonis & natura dictionis, quam adhibuit, intelligi potest. Eam ubique apud veteres & recentiores laudari videas, & imprimis apud CICERONEM, [ll] qui tantopere non eruditionem modo, sed & orationem ejus extollit, ut omnibus anteponendum & non satis laudandum contendat. Notumque illud veterum de Platonis dictione judicium, Iovem, si Attice loqui vellet, non alio, nisi Platonis sermone usurum. [m] Ideam vero dictionis ejus inter prosam & poeticam mediam esse, jam Aristoteles, accuratus judex notavit. [n] Etsi enim abest a versu, incitatius tamen fertur, & magnis sermonis utitur luminibus, ideo non procul abesse a versu veteribus visus. [o] Et hæc ratio est, cur gravitatem Platonis, ad magnificentiam quandam, & plus quam poetarum progredientem, comite præterea ubertate & copia, &, qua reliquis omnibus antecellit, suavitate atque gratia, maximopere dicendi

e) Phavorinus apud LAERT. *l.c.* MEVRS. *l.c.* dedicata autem erat Musis, ut solebant.

f) *Auctor vitæ Aristot.* conf. *Otium Vindel. Mel. III.* §. *8. p. 268.*

ff) Talem numum ex una parte Platonis, altera Augusti effigie insignem pec. diss. explicuit CAR. PATINVS.

g) *Plato beatus, sive de salute Platonis pia contemplatio, Ven. 1666. 12.* conf. *Act. philosoph. vol. III. p. 243. seqq*

h) *De justitia & jure l. II. q. 3. art. 5.*

i) Conf. LEO ALLATIVS *de libris eccles. Gr. p. 259. 274.* BARTHIVS *ad* AENEAE GAZ. *Theophrast. p. 153.*

k) Vid. FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. II. p. 40.*

l) *§. III.*

ll) Passim, *vid. Orat. c. 3. de officiis l. I. de legibus l. II. III.*

m) Conf. VALESIVS *ad* AMMIANVM *l. XXII. c. ult.*

n) Apud LAERT. *l. III. f. 37.*

o) CICERO *Orat. c. 20.* THEMIST. *p. 319. Orat.*

cendi artis judices extollant. [p] Et negari quoque nequit, Platonem, ubi dialogi vestigiis insistit, plane incomparabilem esse, & jucundissimum; cuncta ibi ad characteres personarum exacta, procemia apta & jucunda, series & corpus totum disputationum belle attemperatum, suus cuique locus & decor, & mores tributi, descriptiones locorum elegantissimæ, visque quasi coloribus depictæ, quæ omnia dialogorum jucunditas, cuncta minutis & elegantibus particulis atque membris, partiens, & interrogationibus atque responsionibus efferens, admirabili artificio ornat. Dictio insuper satis clara, quantum argumentum, sæpe metaphysicum & mathematicum patitur, & instar aquæ profluentis pellucens. Flos ideæ sermonis & dicendi generi accommodatus, tempestivusque, & imprimis, ubi violarum in morem humi quasi repit, & tenue atque simplex orationis genus sectatur, fragrantissimus: compositio locutionis simplex & dulcedo, neque loquacitatem neque pompam redolens. Quam dicendi temperiem & artem partim a Lysia, partim a Socrate habuisse, non inepte critici [q] conjiciunt. Alius tamen Plato a semetipso, sibique prorsus dissimilis, ubi sublime dicendi genus sectatur, & ornatius atque uberius loqui magno impetu conatur, ubi ingenium poëtica licentia turgidum, dithyrambicum [r] & tragœdiam spirans adeo redolet, ut hoc ipsi vitium a juventutis institutione & studiis adhæsisse manifeste appareat. Quapropter erudite quidem, ast acerbe eum notavit nobilis & eruditus veterum criticus DIONYSIUS HALICARNASSEUS, [s] & ante eum Demetrius Phalereus, qui sumtuosiorem istam & insolentiorem magnificentiam ferre non potuerunt, & in eo reprehenderunt, quod in vertenda & mutanda dictione, quasi tempestate quadam jactetur, in fingendis vocabulis ineptus, durus in translationibus, nec satis retinens similitudinis appareat, nec in allegoriis modum servet vel rationem temporis & loci. Addit judicii laude insignis rhetor: *nunquam sibi probatam esse ejus adjectorum nominum inconcinnitatem, minimeque eum placere, cum se politicis rebus interposuit, laudationesque & invectivas, accusationes & defensiones conscripsit. Tunc enim fieri alium a se ipso, & dedecori esse philosophiæ, valereque de his Platonis scriptis illud, quod apud Homerum Veneri Iupiter dixit:*

> Οὔ τοι, τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα
> Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
> *Non tibi, nata datum tractare negotia belli,*
> *Sed dulces thalami res, & connubia capta.*

Hæc Dionysius, qui ea postea Phædri exemplo probat, ibique alia neque accura-

p) Ex multis videndi FR. VAVASSOR in eleganti tract. *de dictione ludicra c. III. p. 9. Opp.* & NIC. CAVSSINVS *de eloq. S. & hum. l. I. c. 69. p. m. 67.* qui etiam Platonem cum Cicerone comparat.

q) *Citati.*

r) Hoc nec ipse negavit Plato, sed veniam exoravit, & honesto nomine prætexuit culpam, cum se afflatum divinitus dithyrambos fundere diceret.

s) In *Epist. ad Pompejum T. II. Opp. p. 229. seq.* ed. Wechel.

accurate neque presse & subtiliter dicta, alia puerilia & frigida, alia inania, nulla re subjecta utili & suavi, alia dithyrambica & audaciora & licentiora dicta esse demonstrat. [ss] Quæ ideo paulo prolixius adducenda fuerunt, ut de Platonis ingenio, cujus plerumque sermo index est, rectius queant judicare, qui non ex unius Ciceronis auctoritate, Platonis amore & admiratione nimis sæpe ducti, sed ex ipsa Platonicæ dictionis ratione illud nosse cupiunt. Vti enim in sermone se exhibuit, ita quoque in doctrina; multo melior futurus, si cum Socrate intra officinas, & in conviviis, & rure de rebus moralibus disseruisset, quam ubi cum Pythagora de rebus naturam & intellectum hominis transcendentibus sublimis fertur, seque ipsum fere amittit. Methodo vero dialogistica scripta sua Plato concepit, quam a Socrate, vel etiam ab Eleaticis, uti supra memoratum est, mutuam accepit. Est vero dialogus, definiente ALBINO in *introductione in dialogos Platonis*: [t] *sermo constans ex quæstione & responsione de rebus civilibus vel philosophicis, ita ut mores decentes tribuantur personis assumtis & congruens adhibeatur orationis compositio.* Quemadmodum vero argumenta istorum colloquiorum diversa sunt, ita variis quoque generibus & characteribus inter se distinxerunt veteres, & alios physicos, alios logicos, alios ethicos, alios politicos, alios elenchticos, alios pirasticos, alios mæevticos, [u] alios anatrepticos esse notarunt, prout vel naturalem, vel moralem, vel rationalem, vel civilem disciplinam tangunt, & vel convincunt, vel tentant, vel instituunt, vel confutant, qua de re præter Albinum audiendus est LAERTIVS. Sunt vero Platonis dialogi, qui extant & genuini sunt, (deperditos enim & dubiæ fidei, de quibus consulendus est FABRICIVS [w] non moramur,) XXXV. quibus XIII. epistolæ Platonis addi solent, quos variis modis disposuerunt veteres. Et Thrasillus quidem apud LAERTIVM, [x] Platonem tetralogias dialogorum, ut Tragici dramatum suorum, edidi[illegible]r est, qui & ipse in IX. Tetralogias scripta Platonis distribuit, ita ut libri de legibus, itemque de republica, singuli unum dialogum exhibeant. Aristophanes vero Grammaticus ad trialogias reduxit. [y] In his eam Plato methodum adhibuit, [z] ut primo declararet, quid sit eorum quidvis, de quo dicitur: deinde cujus rei causa dicatur, an tanquam ad rem primario spectans, an quod simile sit, an ad sententiam defendendam, an adversam impugnandam? tertio, ut, quod recte dictum sit, demonstraret. Qua

ss) Observavit etiam Dicæarchus apud LAERTIVM *l. III. §. 38.* scribendi characterem in hoc Dialogo nimis esse Φορτικὸν, id quod OLYMPIODORVS *l. c.* eo excusat, quod hunc in juventute primum Plato scripserit, unde character dithyrambicus in eo observetur, conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.* FABRICIVS *Biblioth. Græc. vol. II. pag. 13.*

t) Eam primus edidit FABRICIVS *Bibl. Gr. l. III. c. 2. vol. II. p. 42. seqq.* cum Albini definitione convenit LAERT. *l. III. §. 48.*

u) Vox ab obstetricibus & nutricibus desumta, quæ infantem curant, partum promovent, editum curant: hinc dialogi mæevtici, quibus ingenia formantur, nutricanturque & foventur. conf. ALDOB. & MENAG. *ad* LAERT. *l. III. §. 49.*

w) *l. c. p. 28.*

x) *Lib. III. §. 56.*

y) Conf. STANLEI. *P. IV. c. 15. p. 319. s.*

z) LAERT. *l. III. §. 65.*

in methodo tamen magnam attentionem postulat, non tantum ob inductionis, quam plerumque adhibet, difficultatem, sed etiam ob voces atque nomina plurima, quibus longe aliam, quam apud alios scriptores Græcos solet, significationem imposuit, quæ qui ignorat, vel negligit, in tenebris magis apud Platonem palpat, quam luce collustratur. Quæ causa fuit, ut ex veteribus Boëthus, Harpocration Argivus & Timæus junior, Platonicus Lexica Platonica conscriberent,[a] singulares nominum significationes vel etiam diversa adhibita nomina ad significandam rem eandem, explicantes. Ceterum & ordinem in legendis his dialogis philosophiæ Platonicæ studioso observandum esse contenderunt hujus philosophiæ doctores, quem tamen, prout vel ipsi, vel discipuli erant affecti varie disposuerunt:[b] ille vero, quem Thrasyllus secundum tetralogias instituit, ab Eutyphrone orditur. Nec ordinis magnopere Plato videtur fuisse studiosus in iis disponendis, passim enim ita eos effinxit, ut temporum rationem nullam haberet, multosque anachronismos committeret. Ita in *apologia Socratis* mentionem facit murorum a Conone instauratorum, post Socratis mortem.[c] In *Parmenide*, hunc philosophum inducit loquentem cum Socrate, quod temporum rationi adversari jam notaverunt ATHENAEVS[d] & MACROBIVS.[e] In *convivio* quoque anachronismos multos observavere ARISTIDES[f] & ATHENAEVS.[ff] *Phædrus* autem, qui in dialogo hujus nominis cum Socrate confabulatur, hujus ætate vivus esse non potuit, nedum ab illo amari, ut ATHENAEO[g] quoque notatum est. Idem de *Timæo* notandum, ut alia taceamus. Quin non solum ad veritatem temporis non attendit Plato, sed nec personarum, quas loquentes inducit; quibus ea affingit, de quibus nunquam cogitarunt. Id de Socrate supra observatum est, dixisse illum, cum Lysidem recitari audisset; *proh Dii immortales, quam multa de me mentitur adolescens!*[h] Idem de Phædone, Protagora & de Gorgia narrat ATHENAEVS,[i] illum dixisse lecto hoc dialogo: *Platonem optime novisse* ἰαμβίζειν, *id est, criminari*, hunc, recitato Gorgia *se nihil ejusmodi vel audivisse a Socrate, vel ad Socratem locutum esse, eumque vocasse* νέον ἀρχίλοχον. Idem de Parmenide statuendum esse, suo loco docebimus. Magnorum enim istorum virorum nominibus suæ philosophiæ auctoritatem conciliare voluisse, non est, quod dubitemus: certe victos fuisse omnes, & vel erroris convictos, vel melius instructos a Socrate, id est, Platone Socratico, ubique videri voluit; unde si non expressis semper nominibus tacite tamen philosophos refutat, id quod Anaxagoræ, Gorgiæ,

a) Conf. FABRIC. *l. c. p.* 41. MENAG. ad LAERT. *l. III. §.* 63.

b) Vid. ALBINVS & LAERTIVS *ll. c.*

c) Ol. XCVI. 1. Socrates autem obiit Ol. XCV. 1. Conf. IONSIVS de *Scr. Hist. phil. l.* I. *c.* 6. *p.* 36. 37. *l. II. c.* 13. *p.* 281.

d) *l. XI. p.* 505.

e) *Saturnal. l. I. c.* 1.

f) *Orat. Plat. II. T. III. p.* 475. *seq.* conf. MENAG. *ad Laërt. l. III. §.* 35.

ff) *l. V. p.* 187. 192. 216.

g) *l. XI. p.* 505.

h) LAERT. *l. III. §.* 35.

i) *l. c.* Inde I. C. SCALIGER *poëm. p.* 13.
Vix unum verbum multis e millibus ajunt
Quæ posuit, de Socraticis exisse favillis.

giæ, Protagoræ multisque aliis factum esse, veteres notant, & alios quoque a Platone traductos esse, e. g. Aristophanem in Symposio, Cimonem, Miltiadem, Themistoclem & Periclem in Gorgia, observant: quod occasionem dedit Aristidi rhetori in orationibus Platonicis rhetorices, & quatuor horum virorum apologiam scribendi. De ipsa argumenti vero, quod in quolibet dialogo absolvitur, tractatione prolixe agere, institutum nostrum non patitur, paucis multa complexus est FABRICIVS, [k] qui Commentatores quoque nominat, eosque indicat, qui Platoni contradixerunt. Nec tamen prorsus sine symbola abeamus, de *Phædone*, quem reliquis fere præstantiorem veteres habuerunt, quoque de immortalitate animorum Plato disserit, observamus, tanti quidem visum fuisse veteribus, ut non tantum Cleombrotus, decantatissimo apud priscos scriptores [l] facinore, de muro se, lecto hoc dialogo, in mare præcipitaverit, sed & Cato Vticensis, antequam mortem sibi consciseeret, ad roborandum animum Platonis prius Phædonem ad lucernam legerit: [ll] si tamen recte examinetur, inter pulchre & recte dicta complura, ea quæ potissimum argumenti nervum constituunt, satis infeliciter & improbabiliter disputari. Nam Pythagoricas hypotheses de animarum præexistentia, migratione, & αὐτοκινησία supponit, quas qui negat, totam simul disputationem evertit. Vnde nec Aristoteli persuasisse notavit THEODORITVS, [m] nec ipse Phædo eum probavit. Primus vero, qui hæc Platonis scripta divulgavit, fuit Hermodorus, Platonis auditor, qui ea in Siciliam delata vendidit, unde proverbium enatum: λόγοισιν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται, [n] ad quod alludit CICERO, [o] ex cujus verbis tamen concluditur, vel id non invito Platone, vel post mortem demum factum esse: Siculi vero isto proverbio Platonicis ingenii divitiis, diu apud ipsos jactatis illudebant: unde conjicimus, Hermodorum, fama & fortuna, quibus Plato apud Dionysium & Dionem usus fuerat, permotum, eo fine scripta ejus in Siciliam attulisse, ut iis numos sibi corraderet, sperantem fore, ut non minoris æstimarentur, quam Pythagorici libri a Platone in Sicilia redemti. Post restitutum vero literis nitorem, Græce Platonis scripta collegit & edidit ALDVS MANVTIVS *Ven. 1513. fol.* obstetricante, prout videtur Marco Musuro, [p] qui & in vertendis Platonis dialogis MARSILIO FICINO, Mediceorum hortatu ad hunc laborem excitato [q] judicium suum interposuit. [r] De cujus versione cum suo loco, ad Platonicos nostri ævi delatis dicendum sit, hic nihil addimus: videndi interim clarissimi viri IO. ALB. FABRICIVS [s] & IO. GEORGIVS SCHELHORNIVS. [ſſ] Alteram versionem debe-

Exemplum dialogorum Phædo, & de eo judicium.

Editiones scriptorum Platonis.

k) *l. c. p. 7. seqq.*

l) Conf. quos fuse nominat FABRICIVS *ad* SEXT. EMP. *adv. math. l. I. §. 48. & Bibl. Græc. Vol. II. p. 9.*

ll) FLORVS *l. IV. c. 2.*

m) *Therapeut. l. V.*

n) SVIDAS *h. v. T. II. p. 458.* conf. ERASMVS *Adag. Chil. II. 600. p. m. 539.*

o) *Ad Attic. l. XIII. ep. 21.*

p) Is enim elegans carmen in laudem Platonis præmisit, quod ita Leoni X. placuisse dicitur, ut ab eo non aliam ob causam Archiepiscopus Epidaurensis crearetur. vid. VOSSIVS *de poëtis p. 84.*

q) Vid. *Dedicatio* FICINI *ad Laurentium Medices.*

r) Primum enim specimen versionis a Ficino sibi exhibitum digitis atramento immersis, una litura totum delevit, indicans, alia opus esse, vid. MENAG. *Anti-Baill. p. 157.*

s) *l. c. p. 33.*

ſſ) *Amoenit. liter. T. I. p. 95.*

debemus IANO CORNARIO, tertiam IOANNI SERRANO, qui Platonis ſcripta ex H. STEPHANI officina nobis exhibuit *Pariſiis 1518. fol.* III. Vol. quartam plerorumque dialogorum Gallicam ANDREAE DACIERIO. [t] Aut multum vero fallimur, aut deſideratur adhuc idoneus, tantoque ſcriptore par interpres. Ficinus enim, qui omnem vitam in Platonica philoſophia diſcenda conſumſerat, iisque ad hoc opus præſidiis erat inſtructus, [u] quibus plerique carent, falſis interpretamentis Alexandrinæ ſectæ, quæ Platoniſmum genuinum mentiebatur deceptus, cum a Græcis in Italiam confugientibus non tam Platonicam, quam Plotinianam didiciſſet philoſophiam, & eam quidem Chriſtianæ religioni adaptatam non in argumentis tantum dialogorum Platonis mentem depravavit, ſed & in ipſa verſione ſæpiuscule infeliciter expreſſit, [u] & allegoriis recentiorum Platonicorum more, mire omnia detorſit: unde, qui Ficini verſionem meliorem vocant, [v] aut falluntur, aut tantum, reſpectu ad alias minus doctas & fideles habito, intelligendi ſunt. Serranus autem, cum Platonem non ſatis intelligeret, ſententiam magis ſuam, quam Platonis expreſſit, ejusque verba contemſit, & analyſi ſcholaſtica peregrinam Platoni faciem induxit. [w] Dacierius autem & ipſe falſo pro Platonis philoſophia præjudicio occupatus, expreſſit, non quod apud Platonem vidit, ſed videre cupiit. Sed & dialogos Platonis Perſice Choſroës Perſarum regis juſſu, [x] & libros de republica Hebraice translatos eſſe [y] conſtat.

Verſiones.

§. XIV. Magnum habent enarratæ hactenus hiſtoriæ vitæ Platonis circumſtantiæ influxum in ipſam naturam & conſtitutionem philoſophiæ Platonicæ, ad quam, quantum inſtituti ratio permittit, delineandam jam nos ordo deducit. Quod ut accurate fiat, & cauſas arcanas atque rationes proprias hujus philoſophiæ cognoſcamus, ſimulque convincamur, quam difficile ſit, veros Platonis ſenſus aſſequi, generales quasdam obſervationes, ex præmiſſa potiſſimum vitæ ejus hiſtoria fluentes lectori probe perpendendas exhibemus, eumque ad ſequentia accurato examine attentum eſſe jubemus.

Obſervationes generales de philoſophia Platonis, & cauſis obſcuritatis ejus.

I. Faſtidiens Plato ſobriam philoſophandi rationem, quam Socrates introduxerat, ſublato magiſtro ad alios præceptores divertit, & imprimis tum naturali ingenii propenſione tractus, tum magna ſcholæ Italicæ, ejusque conditoris Pythagoræ fama excitatus, ad Pythagoreos acceſſit, nec ſic quidem contentus, tandem ad hierophantas Aegyptios acceſſit, & eorum philoſophandi rationem didicit, inque rem ſuam vertit, & Academiæ intulit. Quod, quo potiſſimum modo alio longe tramite, quam Socrates ſolebat, incedere coëgerit, poſtea dicemus. Hic id potiſſimum in limine monemus, Platonem, cum reliquis, quæ, nemine veterum contradicente,

I. Arcana methodus admiſſa.

t) De utraque editione vid. FABRIC. *l. c.*

u) Vnde lepor ille atque gratia ſumma, qua Græca nitent, fruſtra in hac verſione quæruntur.

v) LEO ALLATIVS *de ſcript. Socratis p. 119.* HVET. *de claris interpret. p. 280.*

w) CL. FLEVRY diſſ. de *Platon.* adjecta libello *de ſtudiis inſtituendis p. 289.*

x) AGATHIAS *l. II.*

y) Conf. cel. WOLF. *Bibl. Hebrææ Vol. I. p. 984.*

ex peregrina hac philoſophia in ſuam invexit, [z] arcanam quoque methodum ſtudiumque veram mentis ſententiam occultandi tranſtuliſſe. Hoſpes ſit, in hiſtoria Platonis, neceſſe eſt, qui hæc ignorat, vel negat pertinacius: nam eſſe in ſua philoſophia λόγους ἀποῤῥήτους, quo nomine doctrinam de Deo Platonicam PROCLVS nominat, ipſe fatetur. Ait enim in Timæo [a] *difficile eſſe invenire conditorem hujus univerſi, & inventum evulgare impoſſibile nefasque eſſe.* Clarius in Epiſtolis: [b] *ſtudium in ſuis philoſophematis edendis utile non eſſe hominibus, niſi paucis admodum, qui videlicet exiguis ante veſtigiis demonſtratis, ad inveniendum ipſi ſagaces ſint.* Nec id ignotum diſcipulis & ſectatoribus, quos ideo mutaviſſe callido conſilio rationem philoſophandi Academicam, & incertitudinem introduxiſſe de omnibus in utramque partem diſputantem, ut eo magis magiſtri dogmata celarentur, in ſequentibus exponemus. Nec alia mens Platonicis poſt C. N. qui hanc arcanam docendi rationem, uti ſuo loco demonſtrabitur, ſacro ſanctam cuſtodientes, ſe Pythagoræ atque Platonis moribus & præceptis prudenter accommodare credebant: unde NVMENIO Platonico, librum evulgandi occaſio enata fuit, *de arcanis & non vulgandis Platonis dogmatibus.* [c] Nec obſtant his, quæ OLYMPIODORVS monet, [d] &, ex parte vera eſſe, negari nequit: *Detrectaſſe Platonem ſolenne Pythagoreorum jusjurandum, & clauſas fores, & : Ipſe dixit, volentem ſe urbanius erga homines præbere.* Nam hæc ad ſtrictam tantum Pythagoreorum regulam & ſacri ſilentii peculiares circumſtantias pertinent, quibus publico quaſi ſigillo arcana ſua munivit Pythagoras. Ea vero imitari non conſultum erat Platoni, qui ſi abſconditis iſtis myſteriis hæc addidiſſet clauſtra, maximam in ſuſpicionem adulteratæ religionis publicæ apud Athenienſes, ad Socratis præcipue diſcipulos curioſe attentos, veniſſet. Non itaque juramentum exigebat, non arcebat ab Academia quemquam, non fores claudebat; ſed arcana potius ratione dogmata ſua celabat, & quæcunque docere & plenius tradere volebat, ita manifeſtabat, ut non niſi interiori admiſſione digni habiti poſſent intelligere. Neque difficile eſt, cauſas detegere, quæ Platonem ad hanc arcanam philoſophandi rationem impulerint. Non enim nova ea erat, ſed a multis jam ſeculis inter philoſophantes obſervata, quod prolixe probare eo minus opus habemus, quo magis in iis, quæ ſupra de philoſophia & theologia barbararum gentium & Græcorum vetuſtiſſimorum fuſe diſſeruimus, hanc arcanam diſciplinam ubique accurate annotavimus. Immo nec Ionicos, de cauſis & effectibus quærere incipientes, ab hoc occultandi ſententias ſuas ſtudio plane alienos fuiſſe,

Cauſæ ejus rei.

z) Vid. PORPHYR. *vit. Pythag. n. 59. p. 49.* APVLEIVS *Florid. c. 15. p. m. 359.* CICERO *Tuſc. Qq. l. I. de fin. l. V.* aliique, quorum teſtimonia adduximus in diſſ. *de convenientia numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis §. I. Amœnit. liter. T. VII. p. 181. ſeqq.*

a) *T. III. p. 28.*

b) *Ep. VII. T. III. p. 341.* conf. *Ep. II.* ad Dionyſium, ubi jubet epiſtolam comburere, quia quæ ſcribuntur, contineri nequeant.

c) Vid. IONSIVS de *Script. hiſt. phil. l. III. c. 10. p. 164.*

d) In *vita Platonis p. 589.* ubi tamen ratio addita notanda eſt, qua haud obſcure innuitur, Platonem ſe quodammodo ad mores Athenienſes ſeveram iſtam rationem exoſos compoſuiſſe.

fuiſſe, ſupra demonſtravimus. Et habuit quoque Socrates, in omnia alia quidem cetera in philoſophando abiens, quo ſua non omnibus propalam enarraret, modum: utebatur enim ironia, [e] uti ſupra diximus, & ad amicos tantum liberius loquebatur: & dialogiſtica uſus methodo diſputabat magis contra falſas aliorum opiniones, quam ſuas confirmabat; nec alio forte fine, ſe quicquam ſcire niſi hoc, quod ſciret nihil, profitebatur, quam ut ſecurius ſua placita laterent. His exemplis uſus Plato, Heraclitique philoſophandi quoque mori innutritus, quo & ipſe adeo cuncta abſcondit, ut inde obſcurus & tenebroſus diceretur, ad Pythagoreos & Aegyptios acceſſit, ubi ſummo in loco arcani diſciplina habebatur. Quos cum admiraretur vehementer Plato, ut ſolent peregrina plerumque videri domeſticis meliora & præſtantiora, redux domum eandem philoſophandi rationem, ſuis tantum locique & hominum, inter quos vixit, circumſtantiis attemperatam, tenuit. Ad quam non exemplo tantum magnorum virorum excitabatur, ſed & naturali quoque animi propenſione, & imprimis neceſſitate atque utilitate compellebatur. Triſti enim Anaxagoræ & imprimis cariſſimi præceptoris, Socratis, exemplo didicerat, quam periculoſum eſſet, arcana dogmata propalari, & quam caro vitæ libertatisque pretio illis conſtiterit, quod in occultandis placitis ſuis non cauti ſatis atque attenti fuerint: cumque novam de Deo & divinis philoſophiam ex Italia atque Oriente advexiſſet, timebat jure meritoque, ne, ſi ea in vulgus propalam emanaret, æque triſtia experiretur fata. Tandem & ſuo exemplo non Pythagorei tantum, ſed imprimis etiam Aegyptii ſacerdotes Platonem docuerant, [f] hac potiſſimum arte, ſua occultandi ad maximam apud non initiatos opinionem eos perveniſſe ſummamque laudem atque exiſtimationem conſecutos eſſe apud vulgus, ea plerumque, quæ non intelligit, quæque latentia magnum quiddam promittunt, humanis majora putantem. Quibus artibus ut & ipſe ad gloriam, quam vehementer appetebat, graſſaretur, facile iſtis exemplis excitari ſe paſſus eſt. Quæ cum ita ſe habeant, mirandum non eſt, ſtudio magno & ſingulari induſtria Platonem ſuam philoſophandi rationem inſtituiſſe, ut veræ ejus opiniones atque placita non cuivis paterent, & obſcurus eſſet iis, a quibus intelligi non vellet. Quod cum more Pythagoreo clauſis foribus ſacrique ſilentii ſigillo facere non poſſet, alia & quidem magis philoſophica ratione exſecutus eſt, ad quam ipſæ temporum quibus vivebat, hominumque, quibuscum converſabatur, circumſtantiæ eum invitabant.

II. Modus occultandi ſuas opiniones.

II. Multum nempe tum temporis philoſophis ex Socratis ſchola negotii cum ſophiſtis fuiſſe, ipſumque hunc præſtantiſſimum virum inſtitutis collo-

e) Diſſimulandi hanc artem a præceptore Socrate Platonem accepiſſe, indeque obſcuram & incertam doctrinam ſuam fuiſſe, jam obſervavit AVGVSTINVS *de C. D. l. VIII. c. 4.*

f) Methodum arcanam a ſacerdotibus barbarorum gentium callidiſſimis conſiliis adhibitam fuiſſe, ut magni apud vulgus fierent, & ſapientiæ laudem ſoli tuerentur, Babyloniorum, Perſarum, Aegyptiorumque exemplis ſupra roboravimus, & ad Machiavelliſmum literarium recte retulit cl. MICH. LILIENTHAL, *de Mach. liter. §. XVII. p. 102.* conf. *Otium Vindel. Mel. I. §. 9. p. 101.*

Per dialogisticam methodum.

colloquiis eos adortum in ruborem dedisse, in ejus historia dictum, hisque in sequentibus additum est, mox post ejus mortem scholam dialecticam caput in Græcia extulisse, & magnam sibi famam conciliasse: reliquos etiam Socratis discipulos dialogis philosophiam a præceptore acceptam proposuisse. Hæc cum eo minus deserenda essent Platoni, quo magis jam, vivo Socrate, ejusmodi dialogos conscripserat, quove gratiora erant apud Athenienses, & philosophis Socraticis summam laudem comparaverant; in rem suam vertens Plato, ita methodum philosophandi dialogis accommodavit, ut egregie omnia laterent, quæ in vulgus emanare nolebat. Id quod periculum rei facere cupienti vel unius dialogi Platonici instituta lectio abunde probabit. Nunquam enim aperte sententiam, quam tenet, declarat, sed in refutandis potius aliis, quam adstruendis propriis versatur, idque non solum in dialogis, qui gymnastici, & agonistici dici solent, sed in theoreticis quoque & practicis. [ff] Committit invicem colloquentes, nec affirmat quicquam, sed verisimilitudinem mox huic, mox illi parti adjudicat, in inductionibus tantopere evagatur, ut tot colloquentium interpellationibus turbatus lector, ignoret fere, quid inferatur. Definitiones vero ex adversario magis capit, refutandas, quam proprias adstruit, & divisionibus sæpe minutis oculis quasi se subducit. [g] Subinde Aegyptiacorum dogmatum memor, fabulas condit, & arcanos sensus sub iis occultat, [h] idque agit, quod in epistola ad Dionysium profitetur, ut maxima philosophiæ suæ custodia sit, nihil scribere sed addiscere; id est docendo potius, quam scribendo suis tradere. Quam incertitudinem late in scriptis Platonis regnantem, pulchre observavit CICERO, [i] qui luculenter: *in Platonis scriptis nihil affirmatur, & in utramque partem multa differuntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur.* Id quod nemo mirabitur, qui anfractuosas disputationum ambages artificio singulari sibi invicem implicatas & innexas, in immensum protracta dissertationis serie cogitat, quæ ratio fuit, cur in Scepticorum numero Platonem viri docti referrent, [k] & non nudius tertius, sed jam olim de quæstione hac disputaretur: an Plato dogmaticus sit nec ne? qua de re magnum dissensum suo jam tempore fuisse, fassus est LAERTIUS. [l] Qui, etsi non inepte monet, [ll] tum affirmantem videri Platonem, quando ex his quatuor unum loquentem inducit, Socratem, Timæum, hospitem Atheniensem, & peregrinum Eleatem, errorem vero refutantem uti Thrasymacho, Callicle, Polo, Gorgia, Protagora, Hippia, Euthydemo & similibus; manifestum tamen est ex ipsis dialogis Socratis personam mentientibus, studiose sua celare Platonem, nec facile ejus sententiam deprehendi posse.

III.

ff) Vid. de hac distinctione LAERT. *l. III. §. 49.*

g) Potiores Platonis distinctiones enumerat LAERT. *l. III. §. 81.* & ex eo STANLEIUS *P. IV. c. 8. p. 295. seqq.*

h) Hinc dijudicanda, quæ Platoni objicit auctor *Historiæ criticæ philosophiæ T. II. p. 202.* qui ad hos arcanos sensus non attendit.

i) *Acad. Qq. l. I.* conf. *Huetiana p. 218.* BASNAGE *Hist. des Iuifs, T. IV. p. 54.*

k) Ita ex veteribus SEXTUS EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 23.* ex recentioribus maxime HUETIUS de *la foiblesse de l' esprit humain l. I. c. 14. §. 16. p. 107.* conf. ALDOBRAND. *ad* LAERT. *l. III. §. 56.*

l) *l. III. §. 51.* *ll*) Conf. *Hist. de ideis Sect. I. p. 30.*

III. Dictio poëtica ambigua & aliena.

III. Vt vero eo occultius lateret Plato, cum solis dialogorum latebris non confideret, alias quoque occultandi sese artes adhibuit. Vt enim taceamus dictionem ad poëticam declinantem, audaciorem & sublimiorem, adeoque non tam perspicuam, ut non difficulter mens queat assequi, quid impropria dicendi ratione in argumento sæpe subtilissimo & abstractionibus metaphysicis plerumque constante, Plato sibi velit: ambigue quoque, ex industria sæpe numero loquitur, &, quod pulchre observat LAERTIVS:[m] *nominibus utitur variis, ut ne illius opera imperitis & rudibus conspicua sint:* & rursus: *diversis utitur sæpe significationibus, iisdem nominibus: immo contrarias sæpe voces adhibet, ad idem significandum.* Id quod in antecedentibus jam tetigimus, & alio loco exemplo memorabili in doctrina de ideis illustravimus.[n]

IV. Mathematica & imprimis geometrica philosophiæ adaptata.

IV. Accedit his omnibus geometriæ studium, quod, modo a Socratis disciplina plane alieno, Plato in Academiam introduxit. Cum enim apud Pythagoreos discipulos mathematicis disciplinis ad philosophiam præparari observavisset, & ipse quoque non sine molestia & labore Cyrenas abiisset ad Theodorum, ut geometriam addisceret, [o] rediens ad Athenienses non aliam scholæ formam esse passus est, quam eam, qualem in Italia, & in Aegypto quoque, ubi simile institutum viguisse, supra libro primo probavimus, viderat. Hinc mathematicas scientias ad philosophiæ studium necessarias dixit, ut in sequentibus probabimus, & eos, qui se disciplinæ suæ tradiderant, istis præparari voluit. Quod si intra προπαιδευμάτων terminos reliquisset, egregie forte fecisset, laudem reportaturus. Ast ille vitio Pythagorico infectus res physicas & rationes philosophicas in mathematicas, proportiones & figuras, ut Pythagoras in numeros, resolvit; sicque nimia subtilitate effecit, ut abstractiones quærendo & altius, quam naturæ ferebantur, limites, assurgendo & evolando, conspectui tandem se subduceret, & difficillime intelligeretur: qua de re non injuste conquestus est BVRNETIVS,[o] & exemplum nobis exhibebit naturalis philosophia Platonis infra delineanda, quæ tota proportionibus & figuris geometricis absolvitur. Qua ratione non solum mire philosophiam naturalem corrupit, sed novam obscuritatis causam philosophiæ suæ addidit.

V. Subtilitas nimia sibi ipsi obscura & non satis constans.

V. Talis cum fuerit Plato, hancque philosophandi rationem cum sequeretur, mirum non est, eum nimiam subtilitatem sectantem, sibi ipsi tandem obscurum factum esse. Ita enim sæpe rationes inducit, ut nimium abstractionibus & notionibus generalissimis insistendo, non intellexisse satis, quid dicere velit, videatur. Cujus rei quidem vitium in legentium judicium hebes, tantisque acuminibus impar rejicient admiratores Platonis; aliter tamen statuent,[p] quicunque origines philosophiæ Platonicæ inspexerunt,

m) *f. 63. 64.* SVIDAS in Φιλόλαος.
n) *Hist. de ideis l. c. p. 27.*
o) *Archæolog. philos. l. I. c. 11. p. 439. c. 13. p. 438.* Idem ipsi Platoni objecerat Dionysius: confer luculentum locum PROCLI ex *l. II. ad Euclid.* quem alibi prætermissum exhibet FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 385.*
p) Ita etiam PERRAVLT *paralleles T. III. p. 29. 30.* & egregie imprimis BVRNETIVS *l. c. p. 439.* dignus qui legatur.

xerunt, quæ ex Pythagoricis magnam partem hauſtæ ſunt. Illa enim vagas ideas, & incertas, & ſubtilitates nullius vel fundamenti vel uſus fovere, ad Pythagoream philoſophiam delati demonſtrabimus, oſtendemusque, Pythagoram naturæ modulo non contentum, mera divina & miraculoſa quaſi ſectatum fuiſſe: quem imitatus Plato, dum ad divinum intellectum adſcendit, & principia mere divina ſomniat, eodem morbo correptus, ſibi aliisque ſubtilitate non neceſſaria defuit: dignus qui a XENOPHONTE, [q] vel quisquis alius auctor eſt *epiſtolæ ad Aeſchinem* culpatus ſit, *quod curioſius, neglecta ſobria Socratis philoſophia, de Diis quærendo, gloriam de multis intempeſtivis ac vanis rebus affectaverit, & Aegypti ac Pythagoræ τεϱατολογίαις ac prodigioſæ ſapientiæ amore captus, ad ridicula ſuperciliosus ſapientiæ profeſſor delapſus fuerit.* Quæ ei non ex invidia, ſed ipſa veritate comprobante objici, totus philoſophiæ Platonicæ habitus atque conſtitutio evincunt. Tota enim philoſophia Platonis, Pythagoreæ in eo ſimilis tandem ad enthuſiaſmum degenerat, [r] hominemque ſibi & naturæ ſuæ ereptum, principiis divinis nullibi niſi in cerebro moroſi Platonis, ſomnia in Italia concepta philoſophicis fabulis exornantis exſtantibus jungit, & per varia emanativorum genera & ordines, fontesque atque formas ſenſibilium & intellectualium deducit ad ſummum ens, eaque τερετίσματα, qua voce ARISTOTELES [s] ejus doctrinam de ideis pungit, pro ſummis ſapientiæ principiis venditat, quæ nec intelligi ſatis poſſunt, nec ſatis intellexit ipſe. Qualia inania pariter & obſcura ſomnia cur nobis tanta ingenii ſubtilitate propinaverit Plato, eleganter nonnemo enarravit, [ſſ] monendo: *ideo ſuam ſententiam Platonem miris implicuiſſe ambagibus, quas nec diſcipuli, nec acutiſſimus Ariſtoteles aſſecuti ſint, ut illum propterea miremur, ſuſpiciamusque & revereamur, tanquam inſigne myſterium, opinemurque, niſi eam perfecte noſcamus, cauſam eſſe, quod non in mentem divini viri penetremus; nobisque imputemus, quod homunciones cum ſimus, tantum aſſequi heroëm non poſſimus: & cum nobis oculi noctuæ, illi aquilæ, fuerint, ad illud jubar caligemus, quod ipſe clare perſpexerit.* Quæ ut longe ſunt veriſſima, ita ad cognoſcendas inanes obſcuritatis Platonicæ cauſas, & exuendum abſurdum auctoritatis præjudicium omnino expendi merentur.

VI. Incerta ratio aliorum opiniones adducendi, & invicem conciliandi.

VI. Satis, niſi fallimur, dicta hactenus probant, quam difficilem ſe nobis Plato præbeat, ubi ejus philoſophia diſcenda, & ad mentem ejus philoſophandum eſt. Addemus his alia, quæ ex accidenti obſcuritatem philoſophi inextricabilem auxerunt. Scilicet ſummo ſtudio contradicendi magni ante ſe ingenii philoſophis, paſſim eorum placita affert & enarrat, ita tamen, ut haud raro ea adulteret, [t] & ineluctabili dialogi anfractuoſi labyrintho

q) *Opp. p. 1001.*

r) Conf. CASAVBON. *de enthuſ. c. I. p. 6. c. III. p. 38. Act. philoſ. Vol. I. p. 599.* cel. HANSCHIVS *de enthuſiaſmo Platonico*, & quæ nos de enthuſiaſmo Platonicæ philoſophiæ diximus *Amœn. liter. T. VII. p. 213.*

s) *Anal. poſter. l. I. c. 19.* Alio loco *Met. l. I. c. 7.* hoc vitium graviter ſuggillat in Platone: conf. *Hiſt. de ideis ſect. I. §. 8. p. 130.*

ſſ) Apud BVRNETIVM *l. c.*

t) PORPHYRIVM hac de re *in vita Pyth.* querentem ſupra jam adduximus.

rintho lectorem ita diducit, ut quid suum, quid aliorum sit, deprehendere vix queat. Id quod summam quidem obscuritatem in se parare aptum satis est, alio tamen, & longe majori Platonis vitio rem in se malam longe deteriorem reddidit. Erat scilicet Plato magna quidem cupiditate accensus condendi novam sectam, quæ Socraticam gloria si non antecelleret, certe æquaret. Ad magna vero hæc molimina & ingens opus iis destituebatur mentis, & imprimis judicii viribus, sine quibus frustra quis novum philosophiæ systema condet. Cum itaque domi non haberet, unde novam disciplinam exsculperet, a præceptoribus, quos audivit transsumta, quæ sibi videbantur, ut erat ingenio syncretistico, & conflandis in unum diversissimis opinionibus apto, adhibuit, novumque inde coaptavit philosophiæ systema; quod a Socrate, Eristicis, Pythagoricis, Heracliticis & Parmenideis mutuasse, supra indubitatis veterum scriptorum testimoniis probavimus. Inde vero non potuit non chaos oriri non minus tenebricosum ac prima rerum omnium confusarum fuit facies. Toto enim cœlo inter se differebant istorum philosophorum placita, seque mutuo quasi evertebant, nullaque ratione, sanoque sensu, jungi inter se apte poterant: & tamen, cum ad hæc non attenderet Plato, in ejus systemate inter lucem & tenebras, concordia non tantum tentata, sed & inita est. Quæ res postea effecit, ut non tantum veram philosophorum, quos sequebatur, sententiam corrumperet & adulteraret, sed & male consarcinata, male quoque cohærerent, & quæ uno loco tradidit, altero convellerentur. Id quod plus semel objecerunt Platoni viri docti, [u] inconstantiam magnam apud eum inveniri, & contradictiones ejusmodi, ut quid demum statuendum sit, ignores. Id quod frigide satis excusat AENEAS GAZAEVS [x] quod *Plato non sua tantum Græciam docere, sed & junctim omnem Chaldæorum, Ægyptiorumque sapientiam ei inferre, & reserare atque declarare voluerit, quæ Pythagoras, Heraclitus, & Empedocles docenda putaverint: Quo factum sit, ut cum omnium sectis instruere Academicos suos contenderit, contrariantia loqui ineruditis videatur.* Nam hæc plane ad rhombum, ut putat vir quidam doctus, [y] non sunt. Non enim historiam philosophicam suos docere voluisse & tradere, quid viri magni ante se de natura rerum humanarum & divinarum dixerint, sed systema suum ex diversissimis hypothesibus conflavisse, sicque pro nova philosophia vendidisse, ipsa Platonicæ philosophiæ ratio demonstrat, & principia, quæ adhibuit inter se diversa loquuntur. Quod ut recte intelligatur, & de Platonis philosophia justa feratur sententia, ejecto turpi, quod per tot secula animos occupavit, auctoritatis præjudicio; illud expendi a cauto sobrioque lectore volumus, constare ex supra dictis, philosophiam naturalem & divinam Platonem consarci-

u) Vid. BAYLE *contin. des pensées sur les com.* *§. 106. p. 508.* CLERIC. in *not. ad* PETAV. *dogm. theol. T. I. p. 190. Obs. Hal. T. IX. p. 195.* & imprimis qui ex instituto hoc demonstrare aggressus est IO. BAPT. CRISPVS Gallipolitanus, in rariori libro *de Platone caute legendo.*

x) In *Theophrasto p. 16.*

y) REIMMAN. *hist. atheism. c. XXXII. §. 5. p. 165.*

Syſtema Platonis ex variis aliorum ſyſtematibus conflatum, ſæpe contrariis.

ſarcinaſſe ex Pythagoræ & Heracliti ſyſtematibus. Ea vero non tantum diverſa inter ſe fuiſſe, ſed plane quoque contraria, ex iis pateſcet, quæ in ſequentibus de utroque dicentur. Etſi enim Heraclitus partem phyſiologiæ ſuæ Pythagoreis debuit, ut erant hi homines in rerum naturalium cauſis inter ſe diſſentientes, ita tamen Pythagoream philoſophandi viam reliquit, ut novam plane ingrederetur. E. g. Cum Plato Deum quidem ignem eſſe diceret, ſed intellectualem, ex quo principia alia intellectualia & ſpiritualia orta ſunt, quæ numeros vocavit, quæque rebus omnibus immutabilem eſſentiam largiri, ſtatuit: Heraclitus, Deum quidem ignem eſſe profeſſus, totus ad materiam declinavit, & hunc ignem ex ſubtiliſſimis particulis, quæ ſemper in celerrimo eſſent motu, conſtare arbitratus eſt, cunctaque, ne anima quidem excepta fluxa, mutabilia, aliaque ex aliis eſſe, nec eandem tenere rationem & eſſentiam, profeſſus eſt, ſicque ignem ſuum ſemper mutabilem, & in fluxu verſantem, igni æterno, immutabili, & numeris Pythagoræ per ſe ſubſiſtentibus oppoſuit. Quid ad ea Plato? Is a Cratylo Heracliteo juvenis edoctus, materiam ſemper eſſe in motu, ſemper mutari, nec eſſe idem, ſed aliud ſemper, hanc doctrinam quidem retinuit, ſed adjunxit ſimul numeros Pythagoræ, id eſt, ideas ſuas, & æterna illa atque immutabilia principia, ſicque quod Heraclito natura ſua ſemper in motu eſt, fixum & ſtabile, quodque illi ſemper eſt aliud, idem eſſe ac manere dixit. Hinc de dividuo & individuo, eodem & diverſo, & natura animæ mundanæ, quæ ex eodem & diverſo conflata eſt, obſcuriſſima & vere Heraclitea diſputatio. Quam nec Platonem ipſum in concinnum ordinem & harmoniam potuiſſe redigere, ex Timæo ejus, ineptiſſimo ſyncretiſmo conſarcinata dogmata exhibente, eſt in propatulo, nec ſectatores ejus intelligere & apte inter ſe conciliare potuiſſe, inania ſomnia & emendicatæ hypotheſes, ad quas confugiunt, demonſtrant, & vel ſola Plutarchi de *generatione mundi ex mente Timæi* diſputatio loquitur. Faſſi id ſunt inter veteres viri magni, qui Platonis philoſophiam ideo inextricabilis obſcuritatis accuſaverunt; inter quos CICERO [z] rem obſcuriſſimam Platonis numeris comparat, SEXTUS EMPIRICUS autem, luculenter, & prorſus ad rem noſtram: [a] *Ubi eſt ex ſuperciliosis grammaticis, qui Heraclitum poſſit intelligere, vel Platonem aſſequi, qui dicit: Ex individua & quæ ſemper, ſimiliter & eodem modo ſe habet eſſentia, & ex ea quæ eſt in corporibus dividua, tertiam ex utriſque ſpeciem conſtitui eſſentiæ, nempe & naturæ ejus, quod eſt idem, & naturæ ejus, quod eſt alterum, & ſeq. quæ quidem omnes Platonis interpretes ſilentio præterierunt.* Licet enim in eo nimius ſit Sextus, quod putat, neminem interpretum hunc Platonis locum, qui in Timæo extat, tetigiſſe, [b] patet tamen ex interpretamentis Platonicorum, qualis ipſis in eo crux fixa fuerit, quam felicius refixiſſent, ſi Platonem in veram concordiam redigere & ea ſano ſenſu inter ſe conciliare non tentaſſent, quæ inter ſe miſere cohærent, & conjuncta in unum ineluctabiles tenebras pariunt.

VII.

z) *Ad Attic. l. VII. ep. 13.* a) *Adv. Mathem. l. I. c. 13. ſ. 301.* b) Contrarium evicit FABRICIUS *ad h. l.*

VII. Talis cum fuerit Plato, mirum non est, semper illum obscurum mansisse, nec sectatores ejus veram semper ejus mentem detexisse. Cui rei multum addidit virium nova Academiæ mutatio, quam ei accidisse in sequentibus hujus capitis sectionibus dicemus. Ita enim, dum nova pleraque in Academiam introducebantur, magis semper magisque vera Platonis mens obliterata est; factumque inde, ut de vera Platonis sententia vehementer inter se digladiarentur interpretes. Id quod scripta eorum, quæ supersunt, consulenti erit manifestissimum, & conquesti sunt ex ipsis Platonicis CHALCIDIVS [c] atque AENEAS GAZAEVS, [d] quorum ille, *sententiis Platonis plene & diligenter elaboratis, juniores philosophos, ut non optimos hæredes paternum censum in frusta dissipantes perfectam atque uberem sententiam in mutilas opiniunculas incidisse*, dolet: alter in eo posteros & successores Platonis carpit, quod, *cum politiem & varietatem doctrinarum, quibus ad Platonicam doctrinam absolvendam opus erat, non caperent, eoque laborarent, ut acumine novarum inventionum alter alterum antecelleret, mira inter se diffidia machinati sint, ut jam neque Platoni consentiant, neque suarum ipsi opinionum certi sint.* Quod posterius verissimum est, prius vero nimiam Platonis venerationem in hominibus Platonicam philosophiam sectantibus prodit, cum ex dictis manifestum sit, ipsum Platonem hujus interpretum dissensus causam fuisse.

VII. Academiæ mutatio doctrinæ.

VIII. Sufficere hæc poterant, ad difficultates philosophiæ Platonicæ in immensum augendas. Verum nondum malorum satis; & alia ex aliis incommoda. Detestanda enim syncretismi pestis, quæ nunquam non philosophiam perdidit, gravis imprimis & noxia fuit sinceræ rationi philosophandi secundum Platonem. Non enarrabimus longam mali hujus historiam, quia de philosophiæ fatis in Ægypto sub Ptolomæis acturi, latius ostendemus, qua ratione Platonica philosophia, quæ caput in Ægypto extulit, nefando syncretismo cum aliis non Ægypti tantum sed & Orientis, & ipsorum Iudæorum quoque religionibus & placitis in unum quasi corpus confusa fuerit, & misere a pristina facie deformata: nec prolixe disseremus, de vehementer corruptis doctrinis Platonicis, ex quo secta eclectica hunc syncretismum ad justum quasi & virilem habitum atque robur evexit; sed id hic modo paucis monemus, quod in altera hujus historiæ periodo accurate & prolixe satis demonstrabitur, religionem Christianam occasionem dedisse, vehementer Platonicam philosophiam adulterandi. Cum enim divinæ lucis radii longe lateque dispergerentur, & tenebras gentilium errorum atque superstitionis dispellerent, quo non potuit non philosophorum, imprimis Platonicorum auctoritas minui, qui hactenus divinam philosophiam excoluisse, & de Deo omnium optime disseruisse visi erant; in id conjuravere pessimi homines, ut quam veritate vincere non possent, religionem Christianam, fraude impedirent. Quem finem atque scopum ut attin-

VIII. Syncretismus phil. Platonicæ noxius.

c) p. 340. conf. qui idem conqueritur Numenius apud EVSEBIVM *præp. l. XV. c. 5. p. 729.* d) *loc. cit.*

attingerent, multa, quæ in systemate Platonico placitis Christianorum adversa erant, & ab edoctis meliora culpabantur, mutaverunt, & Christianis dogmatibus attemperantes, idem se dicere, & in suis cathedris non minus sancta & egregia personare jactaverunt. Quæ incautius admittentes ex Christianorum cœtu viri præstantes, & doctores eximii, cum nefarium syncretismum non observarent, in laqueos inciderunt & Platonicas hypotheses pro Christianis admiserunt. Qua detestanda confusione factum est, ut Platonismus junior, qui Alexandriæ in Ægypto & natus est, & adolevit, & postea per totam fere Europam & Asiam disseminatus est, nec veteri Academiæ, nec sibi ipsi, inter tot portenta sententiarum, quibus replebatur ab otiosis & fanaticis hominibus, similis esset, nec aliud nisi purioris doctrinæ jacturam sanæque philosophiæ perniciem generaret. Quæ ut historiæ testimoniis constare certissimis suo tempore demonstrabimus, & luculenter etiam docuit cel. MOSHEMIUS [e] ita malos esse Platonicæ disciplinæ interpretes hos homines, nos abunde convincunt. Miramur itaque merito, doctissimo BASNAGIO [f] aliam hac in re fuisse sententiam, qui, ut Cudworthum melius refelleret, negavit, Platonicos juniores mutavisse doctrinam magistri, eosque contendit, optimos esse interpretes, illo adeo obscuro, ut intelligi nequeat, nec obstitisse Christianam religionem, ut sequerentur præceptorem. Quæ non excidisse viro præstantissimo & in historia veteri exercitatissimo vellemus. Tota enim reclamat sacra & philosophica historia, & levis quoque collatio Platonis scriptorum cum Platonicis sequioribus evidentissime loquitur. Et convincere hac de re potuisset virum celeberrimum, ea, quam ipse adstruit convenientia inter sacra dogmata & Platonicos ab his asserta, talia non esse quæ hi homines asseruerunt, quæ pro genuinis haberi debeant Platonis doctrinis. Meliusque & magis historiæ philosophicæ consultum est, Platonem plane non intelligere, vel conjecturis potius ex ipsius scriptis ejus doctrinam colligere, quam hos homines sequi, qui infinitam cladem magistri sui philosophiæ intulere. Tacemus jam Christianos, Platonis, amore ineptientes, qui, ut Christianæ religioni non obstaret, eum totum mutaverunt, & nescio quam spuriam Platonis philosophiam nobis exhibuerunt, quales fuere Picus, Ficinus & his similes. Eos enim, in Platonis philosophia consulendos non esse, vel mediocri attentione usus palpabit. [ff]

Accuratior philosophiam Platonis considerandi modus.

§. XV. Ex disputatis hactenus constare arbitramur, quam difficile sit veram Platonicæ philosophiæ effigiem ita delineare, ut omnia recto atque firmo stent talo, & indubitata nitantur fide: clarumque esse, non exigua attentione & accurata ratiocinatione opus esse, ut probabilibus conjecturis vera Platonis mens detegatur. Id quod, optandum esset, observavissent accuratius, qui dissertationes Platonicas nobis dederunt, & hujus viri phi-

e) Diss. *de turbata per Platonicos recentiores ecclesia*, quæ & CUDWORTHI *Syst. intell.* adjecta, & *sylloge dissertationum ad H. E. pertinentium* inserta est.

f) *Hist. des Iuifs T. IV. ch. 4. p. 54. seqq.*

ff) Dicetur de iis quoque ad recentiorum temporum historiam delatis.

philoſophiam enarrarunt; tum enim ſuas conjecturas non pro certis demonſtrationibus nobis obtruſiſſent, vel ſyſtema quoque Platonicorum recentiorum pro veteri Platoniſque genuina doctrina nobis vendidiſſent. Nos dictorum memores, ad ipſum Platonem ejusque dialogos reſpiciemus, & quantum licet, ejus verba & ratiocinia ita expendemus, [g] ut nexum potiſſimum ſyſtematis ſecundum fidei hiſtoriæ & artis rationalis leges eruamus, cogitemus tamen, & hominem fuiſſe Platonem, & in ratiocinando non nimis felicem, adeoque etiam ob cauſas ſupra dictas, præcipue ob conſarcinata diverſiſſima philoſophumena, interdum ejus ſyſtema male cohærere. Inſtituti tamen memoribus omnia paucis comprehendenda ſunt, nam meretur quidem Platonica philoſophia, per tot ſecula tanti habita peculiarem hiſtoriam criticam, eam vero & limites nobis conſtituti, & ratio operis, quod molimur, non concedit. Reſpiciemus tamen ad eos quoque ex veteribus, qui deteſtabili ſyncretiſmi peſte non tantopere, ut Plotini ſchola, infecti, aliquanto purius Platonis dogmata enarraviſſe cenſendi ſunt. Inter quos ſine controverſia CICERONI primus locus debetur, qui in Academicis quæſtionibus [h] eleganti compendio Platonis decreta, qualia in Academia docebantur, puriſſimo ſermonis genere enarravit. Huic merito addimus APVLEIVM [i] atque ALCINOVM, [k] qui, ut omnium optime ad ordinem nexumque philoſophiæ Platonicæ attendit, ita dux erit nobis in itinere, quo ipſius Platonis, nullum philoſophiæ ſuæ ordinem, ſyſtema nullum in ſcriptis ſuis ſequentis, ſed cuncta in dialogis diſperſa ratione enarrantis, doctrinas ex ejus colloquiis eruemus. Reliquos commentatores, quorum, ſi Eclecticos in hunc quoque cenſum referas, infinitus eſt numerus, [l] iis caute & ſine præjudicio examinandos relinquimus, qui hiſtoriam criticam philoſophiæ Platonicæ ſcribere ſuſcipiunt, quali opere, licet ob tot rationes in hiſtoria non tantum philoſophica ſed eccleſiaſtica quoque ſumme notabiles, neceſſario, hactenus caremus. [ll] Qui enim hucusque in hoc ſtadio cucurrerunt, tentaſſe magis aliquid quam perfeciſſe, merito judicantur. Tripartitam vero eſſe philoſophiam & ipſe Plato haud obſcure prodidit, [m] & unanimi ore interpretes fatentur; [n] prima ejus pars verſatur circa ratiocinationem, ſecunda circa theoretica objecta, tertia circa practica; vel ut Platonico ſermone utamur, eſt, vel dialectica, vel phyſica, vel ethica. Quas philoſophiæ partes ut rite noſcamus, pauca de philoſophia in genere prælibanda ſunt.

§. XVI.

g) Sequemur interpretationem FICINI, editionem vero SERRANI.

h) *Lib. I. c. 5. ſeqq.*

i) Libris tribus, *de dogmate Platonis*, quorum primis de philoſophia naturali, ſecundus de morali, tertius de rationali agit.

k) In *delineatione doctrinæ Platonis*, quam quoque hiſtoriæ philoſophicæ ſuæ inſeruit STANLEI. *P. IV. p. 326.*

l) Vetuſtiores Platonis interpretes ante Ammonium Saccam LXV. ſe reperire ait PATRICIVS apud FABRICIVM *Bibl. Gr. vol. II. p. 31.* qui pleroſque enarravit *c. III.*

ll) Potiores aliquos ex recentioribus enarravit diligentiſſimus HEVMANNVS in *Actis philoſ.* Hiſtoriam philoſophiæ Platonicæ ſpecialem promiſit cel. HANSCHIVS *præf. diſſ. de enthuſiaſmo Platonico.*

m) In *Amatoribus T. I. p. 137. ſeqq.*

n) CICERO, APVLEIVS, ALCINOVS *ll. cc.* PSEVDO-ORIGENES *c. XVIII. p. 108. c. XIX. pag. 135.*

Doctrina Platonis de philosophia in genere.

§. XVI. De philosophia itaque in genere considerata ita Plato praecepisse censendus est:

I. Sapientis nomen magnum esse, solique Deo convenire, philosophi vero, aut similis alicujus cognomen magis aptum commodumque esse. o) Accepit hoc a Pythagora Plato, quem primum sapientiam a philosophia distinxisse in ejus historia pluribus declarabimus. p)

II. Sensu itaque maxime proprio sapientiam esse earum rerum, quae intelligentia comprehenduntur, quaeque vere sunt, scientiam, quae versatur circa Deum & animam a corpore separatam: minus vero proprie, appetitionem, & desiderium divinae sapientiae. Ita LAERTIVS q) satis luculenter Platonis mentem, quam in *Theaeteto* & *de republica* prolixius declarat, expressit. Quid vero res illae intelligentiae comprehendendae, & per se vereque existentes sint postea dicemus. Clarius, ad mentem tamen Platonis ALCINOVS r) philosophiam definivit: *solutionem animae a corpore & conversionem quandam ad ea, quae revera sunt, & intellectu videntur.* Nam ipse Plato hunc in modum passim philosophatus est. s)

III. Esse philosophum, qui ad hunc finem & comparatus est, a natura, & ad eum artes quoque reliquas dirigit, & proprietates habet necessarias. Esse vero illas, praeter naturalem dispositionem, discendae veritatis summum a pueritia studium, & memoriam atque acumen ingenii, & animi temperantiam, & fortitudinem. Prolixe hanc philosophi definitionem prosequitur Plato in libris *de republica*, t) quam tamen totam Pythagorica de numeris, quas ideas dixit, doctrina corruptus, ad hunc potissimum finem aptat, ut aeterna illa atque immutabilia principia, divinaeque ideae cognoscantur, vel, ut ejus verbis utamur, semper notior fiat illa natura, quae semper est, neque generatione & corruptione mutatur. Et ex his quoque vetus philosophiae definitio intelligi potest, quod sit rerum divinarum & humanarum cognitio, quae tantopere in Platonica schola celebrata fuit. Res enim divinae nihil aliud sunt, quam divinae istae ideae, & substantiae per se existentes, quae in Academia primarium philosophiae objectum constituunt; qua de re nos alibi; u) & imprimis IACOBVS THOMASIVS, w) videndus, qui multam huic philosophiae definitioni lucem affudit.

IV. Philosophiam vero versari vel circa res intelligibiles, vel circa activas; hincque vel theoreticam esse vel practicam, id est contemplativam, & activam.

V. Versari porro philosophiam contemplativam circa vitam quae in contemplatione consistit, &, ea, quae intelligibilia sunt, intelligit, quae primaria sapientia dici mereatur, esse enim similitudinem aliquam cum ipsa divinitate, adeoque maxime expetendam esse, utpote cui nulla obsistant impedi-

o) In *Phaedro T. III. p. 278.*
p) Conf. *Historia de ideis sect. I. §. 6. p. 91.*
q) *Lib. III. f. 63.* conf. ALDOBRAND. *ad h. l.*
r) *c. I.* Alias Platonicorum definitiones laudavimus *Hist. de ideis p. 9.*
s) Vid. *Protagor. T. I. p. 313. Phaedr. T. III. p. 247.*
t) Potissimum l. VI. T. II. p. 484. 495.
u) *Hist. de ideis l. c.* & diss. *de numer. Pyth. & idearum Platonis convenientia Amoen. lit. T. VII.*
w) Schediasm. *de definitione sapientiae.*

pedimenta, quo minus in nostra potestate consistat, & quæ finis nobis propositi sit causa efficiens.

VI. Quæ in contemplativa vita ad emendandos hominum mores meditari philosophus solet, ea ad actionem, quoties postulet necessitas, transferre; & nonnunquam ad activam vitam se dimittere. [x]

VII. Inter primarias activæ vitæ functiones esse, leges condere, rempublicam ordinare, seditiones componere, instituendæ juventutis disciplinam tradere. [y]

VIII. Non vero vitam philosophi in cognitione tantum eorum, quæ sunt, & in actione virtutum, sed in consideratione quoque sermonis & ratiocinationis versari, [z] ut scilicet discat ordine certo, circa unumquodque, quid ipsum sit, invenire, id quod dialecticæ, munus est. [a]

IX. Inde sequi, tripartitam esse philosophiam, dialecticam, theoreticam atque practicam.

X. Dialecticam solam sublatis omnibus suppositionibus ad ipsum principium, ut compertum habeat, pergere, ac revera animi oculum cœno barbarico obrutum, paulatim sursum trahere ac ducere, utentem ministris ac adjutricibus geometria ejusque comitibus. [b] Probe hæc Platonis tenenda sunt; ex iis enim patet, dialecticam eum non solis sermonis & ratiocinandi limitibus inclusisse, sed cum universalium sive intelligibilium cognitione summum philosophiæ apicem absolvi statueret, arte dialectica animum ad ista universalia & intelligibilia, quorum ultimum Deus ipse est, comprehendenda duxisse, ut ita ratiocinando tandem ad contemplationem entium per se subsistentium perveniat. Et hoc quidem sensu dialectica Platonis philosophiam quoque contemplativam comprehendit, quo sensu potissimum *septimo libro de republica* de ea disserit; specialiori vero significatione, contemplativæ philosophiæ opposita, sermonem ratiocinantem, complectitur.

XI. Dialecticam in dividendi, definiendi, inducendi ac ratiocinandi modum dividi; [c] ratiocinationem autem esse vel necessariam, unde apodictica, vel probabilem, unde epichirematica, vel imperfectam enthymemate constantem, unde rhetorica oritur; sophismata vero esse ratiocinia falsa.

XII. In philosophia contemplativa, partem unam, ea quæ fixa & immobilia sunt, atque divina & per se existentia, & causæ sint primæ rerum, investigare, [d] quam theologiam vocant; alteram astrorum circuitusque cœlestium ac reversiones corporum ad unum idemque principium, mundique constitutionem, excutere, quæ naturalem philosophiam absolvat; tertiam proprietates eorum considerare, esse mathematicam. Multis in eo est

x) Ita Platonis mentem paucis complectitur ALCINOUS *c. II.* fuse vero explicat *de Rep. l. VI. T. II. p. 485.* ubi philosophum, futurum reipublicæ moderatorem instruit.

y) Multa de his in libris *de rep.* Magni enim eum affectaret Plato, & summos viros atque philosophos, imprimis vero, quem maxime imitabatur, Pythagoram ejusque discipulos leges condidisse, & respublicas ordinasse nosset, ex disciplina Pythagorica, ad hunc potissimum finem philosophiam activam respicere jussit.

z) In *Philebo T. II. p. 57.*

a) *De republica l. VII. T. II. p. 531.*

b) *Ib. p. 534.*

c) In *Sophista T. I. p. 253. seq.*

d) In *Philebo T. II. p. 63.*

est Plato,[e] ut hanc mathematicarum disciplinarum curam atque studium philosophiæ studioso commendet, ratione ista potissimum usus, quod ex hujusmodi disciplinis instrumentum quoddam existat, quo animi expurgantur, reviviscantque, qui ante ex aliis studiis infecti & occæcati fuerant. Id quod in sequentibus latius demonstrat, & imprimis contra objectiones Socraticorum, a magistro talia non curata esse, clamantium, isto quidem prætextu defendit, nec honorari ea in civitate, &, cum difficulter inveniantur, haut ardenter perquiri, &c. Quæ an sufficiant, hujus loci non est disquirere.

XIII. Philosophiam activam versari[f] vel in formatione morum, vel in familiæ administratione, vel in reipublicæ conservatione, adeoque esse vel moralem, vel domesticam, vel civilem.

Dialectica.

§. XVII. Dialectica Platonis, quantum ex ejus dialogis colligitur, huc potissimum redit:

I. Iudicium veritatis non esse a sensibus, quanquam oriretur a sensibus, sed mentem esse rerum judicem.

II. Versari vero intellectum hominis vel circa res, quas per se comprehendat, quæque simplices sint, & uniusmodi & tales, quales sint; vel circa res, quæ sensibus subjectæ videantur, quæve sint aut ita parvæ, ut sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles & concitatæ, ut nihil unquam unum sit constans, ne idem quidem, quia continenter laberentur & fluerent omnia. Ex illis scientiam, ex his gigni opinionem. Ita quidem CICERO[ff] brevibus, quæ latius persequuntur ALCINOVS & APVLEIVS[g] & ipse Plato, maxime in *Theæteto*,[h] ubi sensualis cognitionis rationes late exponit. Repetenda vero hic sunt, quæ præcedente paragrapho de conciliatis inter se Heracliti & Pythagoræ principiis diximus; hæc enim totum concordiæ hujus fundamentum comprehendunt.

III. Sensum esse affectionem animæ per corpus primario facultatis patientis internuntiam.[i]

IV. Quando autem animo per instrumenta sensuum rerum forma sentiendo fuerit impressa, & ita quidem, ut temporis non deleatur spatio, sed diuturna conservetur ac fixa, hujus conservationem memoriam vocari.

V. Memoriæ sensusque conjunctionem, esse opinionem; quoties nempe præcedentem memoriam cum recente sensu componamus. Vbi inter se conveniant, veram opinionem esse, falsam, ubi dissonent.

VI. Esse itaque animum humanum, tabulam quasi ceream.[k]

VII. Cogitationem esse animæ quasi secum agentis colloquium, sermonem autem, quod a cogitatione per os effluat una cum voce.[l]

VIII.

e) *De rep. l. VII. T. II. p. 523.*

f) *Ib. l. VIII.* Mirificum vero est, in his activis disciplinis illum optimum esse, adeoque e. g. in rep. administranda eum potissimum eligendum esse, qui sine oculorum & aliorum sensuum ministerio ad ipsum quod vere existit potest transcendere. Ita enim enthusiasticis ingeniis cerebrum nugis replentibus & visionibus respublica regitur.

ff) *Acad. Qq. l. I. c. 5.*

g) *ll. cc.*

h) *T. I. p. 185. 201. Phæd. T. I. p. 74. 75.*

i) *Theat. p. 186. Phileb. T. II. p. 34.*

k) *Theat. T. I. p. 191.* conf. quæ prolixe satis diximus in *hist. de ideis* [illegible] p. 109.

l) *Ib. p. 202.*

VIII. Intellectionem esse operationem intellectus prima intelligibilia contemplantis.

IX. Esse vero intellectionem duplicem, unam animæ, quæ priusquam descendat in corpus, sua tum intelligibilia contueatur; alteram ejusdem postquam demersa esset in hoc corpus, quæ tum vocetur notitia naturalis.[l]

X. Esse itaque notitiam hanc proprie reminiscentiam eorum, quæ ante descensum in corpus noverat, hancque distinguendam esse a memoria: hanc scilicet versari circa res sensiles, illam circa intelligibilia. Prolixe in his demonstrandis est in *Phædone*,[m] ubi fundamenti loco substernit: necesse esse, nos in superiori quodam tempore ea, quorum nunc reminiscimur, didicisse, id vero fieri non potuisse, nisi prius anima nostra fuisset alicubi quam in hanc humanam speciem deveniret. Esse vero in nobis notiones generales animo impressas, quas habuisse nos necesse sit, antequam aliquid sensu perceperimus, secundum quas judicamus. Quas cum, ante nativitatem nos habuisse, inde sequatur, nec tamen eæ nobiscum nascantur, fluere inde, quod obliviscamur earum, & scientia nostra, ubi eas recuperamus, sit reminiscentia. Qua in ratiocinatione Pythagoram, præexistentiam animarum asserentem secutus est Plato, qua veri specie, hujus loci non est dispicere. Præferendas tamen Platonis notitias innatas, quas reminiscentiæ nomine velavit, tabulæ rasæ Aristotelis & Lockii aliorumque recentiorum judicat vir summus G. G. LEIBNIZIUS,[n] quod, quo fundamento dicat, non ignorant, qui maximi philosophi cogitata tenent.

XI. Intelligibilium quædam esse prima, ut ideæ, quædam secunda, ut, quæ in materia sunt, species, & ab illa separari nequeunt. Quid vero ideæ sint, & quomodo tum extra materiam, tum in materia impressæ species[o] cognoscantur, in sequentibus dicendi locus erit. Interim videndus noster potissimum in *Parmenide*.[p]

XII. Sic in sensibilibus quoque quædam prima esse, ceu qualitates, ut, albedo, alia secundum accidens, ut album, & concretum, ut paries albus.[q]

XIII. Prima intelligibilia judicare intellectionem non sine ea ratione, quæ scientiam gignat, per comprehensionem quandam sine discursu, secunda eandem rationem, non sine intellectione.[r]

XIV. Sensibilia autem prima & secunda sensus judicare, non sine ea ratione tamen, quæ cum opinione sit conjuncta: id quod vero concretum sit, rationem eandem, non tamen sine sensu.

XV. In contemplatione quid verum & falsum, & in iis quæ ad actionem pertinent, quid proprium, quid alienum rationem considerare.

XVI.

l) In *Timæo. T. III. p. 30.*

m) *T. I. p. 75.*

n) In epist. ad HANSCHIUM præm. ejus *diss. de enthusiasmo Platonico.* conf. *hist. de ideis sect. 3. §. 3. p. 272.*

o) *Tim. T. III. p. 28. De republ. l. VI. T. II. p. 509.* Conf. *hist. de ideis Sect. I. §. IV. p. 37.*

p) *T. III. p. 135.* De hac vero doctrina, quatenus Parmenidi tribuit Plato dicetur, in historia scholæ Eleaticæ.

q) *Men. T. II. p. 74. seq.*

r) *De Rep. l. IX. T. II. p. 586.* ubi notabili exemplo illustrat.

XVI. Fieri vero hoc judicium practicum ex eo, quod insitam pulchri nobis bonique rationem habemus, & ratione utendo, eamque ad naturales illas notiones, velut ad definitas quasdam normas referendo bona an mala sint singula dijudicemus. [s]

XVII. In Dialectica primum essentiam rei cujusque, deinde, quæ accidunt illi, adverti debere.

XVIII. Prius fieri definiendo, dividendo, resolvendo, posterius inductione & ratiocinatione. [ss]

XIX. Divisionem esse distributionem vel generis in species, vel totius in partes, vel accidentium in subjecta, vel subjectorum in accidentia. Prima opus esse, quotiescunque rei alicujus, quæ sit essentia, velimus cognoscere. [t]

XX. Definitionem ita confici, ut sumatur rei definiendæ genus, idque deinceps distribuatur per proximas differentias, usque ad species descendendo. [u]

XXI. Resolutionis tres esse species; unam qua a sensibilibus ad intelligibilia ascendamus; aliam, qua per demonstrata, & quæ medio carent, propositiones ascendamus; postremam, quæ ex suppositione, ad ea, quæ sine suppositione sumuntur, pergat principia. Sparsim hanc dialecticæ partem tetigit Plato, & præcipue in dialogis suis ubique fere hanc methodum adhibuit, unde Platonici, ut aliquod Platonicæ dialecticæ compendium conficerent, plura de propositionibus affirmantibus & negantibus, categoricis & hypotheticis, itemque de syllogismo redarguente & demonstrante collegerunt. Quæ quoniam nec nobis licet esse in tam speciali argumento prolixis, nec aliter nisi ex methodo Platoni usitata cognosci possunt, prætermittimus. Nimis subtilis vero est APVLEIVS, [v] qui minutias Aristotelicas & Stoicas inter Platonica philosophumena miscet, quæ Platoni non aliter, nisi quatenus exempla in dialogis occurrunt, possunt tribui.

XXII. Eum perfectum oratorem esse, cum quis diligenter facultates animi, variasque hominum differentias, nec non diversas orationis perspectas habeat formas, observaritque, quibus ad persuadendum uti possit rationibus, & occasionem nactus ad usum accommodet suum. Ex his bene dicendi scientiam constare, prolixe probat in *Phædro*. [w] Et in *Gorgia* quidem acriter in rhetoricam invehitur, & sapientiæ studiosos ab oratoribus abducere satagit: ad quod provocat SEXTUS EMPIRICUS, [x] cum negasset, rhetoricam esse artem, causatus, non Critolaum tantum, sed & diu ante eum Platonem, eam vituperasse, ut quæ magis artificium esset improbum quam ars. Nec alia ratio persuasit ARISTIDI, [y] ut hanc sententiam operose

s) Prolixe de eo disputat in *Phædro T. III. p. 266.*

ss) *Theæt. T. I. p. 146. Polit. T. II. p. 262. Phædr. T. III. p. 266.*

t) *Theæt. p. 147. 210.*

u) Hunc in finem Aristoteles divisiones ex Platone diligenter collegit, quas fuse enarrat LAERTIUS *l. III. §. 80. seqq.*

v) *De dogm. Plat. l. III. p. 313. seqq.*

w) *T. I. p. 257. seqq.*

x) *Adv. Mathem. l. II. §. 12.*

y) In *orationibus Platonicis.*

arte refelleret. Sed observavit de istis erudite QVINTILIANVS,[x] *Platonem quidem in Gorgia videri in hac esse opinione, ut rhetoricen non artem, sed peritiam quandam gratiæ ac voluptatis & quartam partem adulationis existimet, sed esse hunc sermonem ex iis, qui* ἐλεγκτικοὶ *vocantur, & coarguunt, non ex* δογματικοῖς, *qui præcipiunt, Platonemque sub Socratis persona, eam quidem, quæ tum exercebatur,* (sophistarum intelligit) *rhetoricen talem putasse; ad veram autem requisivisse, ut & a justo & bono suscipiatur; in Phædro autem adhuc manifestius facere, hanc artem consummari citra justitiæ quoque scientiam non posse: ipsumque Platonem defensionem Socratis & laudationem eorum, qui pro patria occubuerant, scripsisse: Invectum itaque esse in illud hominum genus, quod facultate dicendi male uteretur.* Sed & reliqua legenda sunt, lucem rei allatura.

XXIII. Fallaciarum quoque, & falsorum ratiociniorum verorum specie decipientium rationem habendam esse, non in *Euthydemo* tantum ostendit, sed in *Sophista*[a] etiam sophistarum sui temporis mores, artem, fraudes eleganter delineavit, qui dialogus vel eo nomine lectu dignus est, quoniam Socraticæ historiæ magnam lucem fœneratur, apertumque facit, qua ratione miseris sophismatibus & nugacissima arte juvenes deceperint, magnamque sibi auctoritatem & divitias immensas comparaverint sophistæ.

XXIV. Verborum quoque explicationem in dialectica locum habere, id est, qua de causa quæque essent nominata; quam etymologiam appellant.[b] Et versatur imprimis, ex mente Platonis, dialecticus circa nominum origines, quoniam non linguam tantum & voces, sed & naturam rerum intelligit, & is solus vocibus uti novit, quæ rebus conveniunt.[c] Quæ quoque causa fuit, cur in *Cratylo*[d] de recta nominum ratione prolixe more suo disputaverit, & etymologias quæsiverit. Qua tamen in re eum infeliciter versatum fuisse, & ipsa hujus dialogi docet inspectio, & recte notavit acutissimus MENAGIVS.[e]

Hæc potiora sunt, quæ ex Platonis sermonibus colligi possunt, ejus de dialectica arte, quatenus theologiæ & physicæ opponitur, placita. Quæ inter se sæpius confudit FRANC. PATRICIVS,[f] cum dialecticam Platonicam cum Aristotelica compararet.

Contemplativa philosophia & quidem I. Theologia.

§. XVIII. Contemplativæ philosophiæ tres partes esse cum voluerit Plato, eam, quæ circa divina versatur, & eam, quæ naturales res considerat, quibus tertiam mathematicam addidit, singulæ partes seorsim excutiendæ sunt, & dispiciendum, quid in quavis illarum Platoni placuerit. Illud vero more suo iterum in dialogis mire occultavit philosophus, omni

 atten-

x) *Instit. Orat. l. II. c. 15.*
a) *T. I. p. 216. seqq.*
b) CICERO *Acad. Qq. l. I. c. 8.*
c) In *Soph. l. c. p. 253.*
d) *T. I. p. 383. seqq.*
e) Ad LAERT. *l. III. §. 23.*
f) *Discuss. Perip. T. III. l. IV. p. 314. seqq.* LVDOVICI MORENVILLERII *examen philosophiæ Platonicæ*, Dialecticam Platonicam exhibere refert MORHOFIVS *Polyhist. T. II. l. I. c. 7. p. 479.* quod non vidimus.

attentione, &, collatis eorum locis, ex latebris extrahendus. Et veteres quidem atque recentiores multum in eo argumento, quod theologiam Platonis pandit, versati sunt, veremur tamen, ut multum inde Platonis theologiam sinceram nullisque additamentis & alienis coloribus corruptam discere volentibus, commodi lucisque oriatur. Nam quæ Zenodotus, Grammaticus Alexandrinus *de diis contra Platonem* [ff] scripsit, perierunt; PROCLI vero *theologia Platonis* tantopere a genuina Platonis doctrina distat, ut ægre suam theologiam, si reviseret, Plato esset agniturus; cujus culpa tum in ipsam eclecticæ philosophiæ naturam cuncta miscendi, & assutis peregrinis adulterandi, tum in singulare Procli hac in re studium [g] conjicienda est. Idem de FICINI *theologia Platonica*, ex Proclo & similibus sapientibus judicandum esse, ex iis, quæ supra diximus, constat. His ex recentioribus adjici possunt alii multi, [h] qui tamen vel brevitatis studio, vel cupiditate conciliandi Platonem cum Christiana religione, vel confusione cum doctrinis Aristotelicis peccaverunt. Ad ipsa itaque Platonis principia attendendum, & quæ inde deduxerit, dispiciendum, nec negligendi fontes sunt, unde sua hausit Plato de divinis præcipiens, & naturæ secreta pandens. Quem nos filum secuti, quantum in Platonicis tenebris palpare nobis licuit, hunc Platonicæ theologiæ conspectum exhibemus:

I. Ex nihilo nihil fit. Vniversale hoc axioma haud obscure in *Timæo* [i] Plato totius dissertationis de mundi generatione fundamentum posuit, quod omnes omnino physicæ atque theologiæ scriptores admisisse, diserte affirmant ARISTOTELES [k] & CICERO, [l] & inductione quoque atque exemplis probari potest, [ll] id non tantum de causa efficiente infinita, verum etiam de materiali intellexisse, a qua sententia nec Plato alienus fuit.

An Plato creationem ex nihilo crediderit?

Non negamus quidem, esse in Platone loca, [m] quæ suadere videntur, Academicum philosophum rerum omnium productionem ex nihilo a causa infinite bona factam statuisse, nec ignoramus eos, qui Platonem cosmogoniam suam ex Mosis libris in Aegypto surripuisse credunt, magnamque inter utramque concordiam somniant, id inter præcipua argumenta, quibus suam opinionem confirmant, referre, quod creationem ex nihilo statuerit. Vsusque hoc jam ratiocinio, loco celebri *Timæi* inductus, ante scholæ eclecticæ

ff) SVIDAS in *Zenodotus T. II. p. 8.*

g) Id de Eclecticæ sectæ historia tradituri demonstrabimus.

h) Inter hos sunt ESAIAE PVFENDORFII diss. *de theologia Platonis*, quæ inter opuscula ejus extat: PAVLI BENII *theologia Platonis & Aristotelis*, conf. quos nominat FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 39.* & *de Ver. Rel. Christ. c. VIII. p 304.* Addi his possunt MICH. MOVRGES *plan. theologique de Pythagorisme*, PH. TREVNERI diss. *de theologia Platonis & Aristotelis comparata*, & quæ fuse affert FR. PATRICIVS *discuss. Peripat. T. III. l. VI.* itemque viri doctissimi CVDWORTHVS *Syst. intell.* passim & BASNAGE *Hist. des Iuifs T. IV. c. 3. 4. p. 14.* Pertinentque huc omnes, qui de trinitate Platonica egerunt, quorum aliquos infra nominabimus. Conf. quos laudat BVDDEVS *Introd. in histor. theol. liter. l. I. c. 4. p. 224. seqq. Institut. theol. dogm. p. 445.* PFAFFIVS *Introd. in hist. theol. lit. P. I. p. 305. seqq.*

i) *T. III. p. 28.*

k) *Physic. l. I. c. 4. & 8.* quod de causa materiali intelligendum esse ex *Metaph. l. I. c. 3.* constat.

l) *De divinat. l. II.*

ll) Conf. quæ post GATAKERVM *ad Anton. l. IV. §. 4. p. m. 130.* diximus *Amœnit lit. T. VIII. p. 304. seqq.*

m) Exhibuit ea CVDWORTHVS *Syst. int. c. V. s. 2. §. 14. p. 927. seqq.*

ticæ, quæ passim in errorem hunc Christianos doctores induxit, originem CLEMENS ALEXANDRINVS:[n] quem ex recentioribus secuti sunt FICINVS,[o] LIVIUS GALANTES,[p] PETRVS DANIEL HVETIVS,[q] RADVLPHVS CVDWORTHVS,[r] ANDREAS DACIERIVS:[s] quorum primus loco ex *Sophista*, alter ex *Philebo* tertius ex *Hierocle*, quartus ex *Timæo* & *de legibus*, quintus ex conquisitis ratiunculis disputat. Quibus omnibus vel unus *Timæus*, in quo tota physiologia Platonis comprehenditur, refutandis sufficit, in quo Deo materia tam manifeste jungitur, ut non inepte quis miretur, qui fieri potuerit, ut viri alias oculati in his videndis tantopere cœcutiverint, nisi præjudicium, quo seducebantur, satis esset notum, concordare Platonem cum Mose. Certe Platonici ipsi eclecticæ scholæ priores nunquam aliter magistrum intellexerunt, nec CICERO,[ß] APVLEIVS,[t] ALCINOVS,[u] & ipse quoque, his junior CHALCIDIVS[w] tradiderunt, quam, admisisse Platonem principia prima duo, Deum & materiam, hanc vero esse, ut APVLEII verbis utamur, improcreabilem incorruptamque: hisque demum adjici ideam. Nec quæ loca a viris doctis afferuntur, id, quod volunt, dicunt; esto enim, parentem universi Deum Plato in *Timæo*, dixerit, an ergo filium hunc suum ex nihilo produxit, & non ex præexistente materia? concedamus, in *Sophista* dicere Platonem: a Deo creata animata & inanimata cum prius non fuissent, an hoc ad materiam traxit philosophus? Nec quæ Livius Galantes & post eum alii ex *Philebo* afferunt, Deum τὸ ἄπειρο produxisse, & τὸ πέρας addidisse, id est, ut volunt juniores Platonici infinitæ materiæ a se productæ formas adjecisse & impressisse, quicquam ad rem adducunt, cum Plato non dicat, Deum ex nihilo produxisse, sed δεῖξαι, visibile fecisse infinitum finito, quasi determinatum & configuratum, de cujus vexatissimi loci sensu in sequentibus, prolixius dicemus. Huetio vero, recentiores Platonicos secuto, qui tamen nec ipsi materiam ex nihilo creatam dicebant, ipse opponendus est, qui alio loco[x] observat: *mundi materiam* προϋπάρχουσαν *& æternam statuisse Platonem, &* ἀγένητον *appellare, &* οὖσαν πρὶν τὸ πᾶν γενέσθαι, *quæ fuisset, priusquam omnia fierent, nec audiendos esse juniores Platonicos, Christianis dogmatis accommodantes materiam, dicentes, itidem, ut ideam, in Dei decreto æternam spectasse Platonem: eos enim satis & ex theogonia Hesiodi, & ex Pythagoreorum, ex Anaxagoræ & Stoicorum, ac deinde Valentinianorum & Marcionistarum consentiente cum Platonicis decretis doctrina refelli.* Quæ pleraque ut rectissime dicuntur, ita miramur, illustrissimum Præsulem, hoc tamen non obstante, eodem loco veterem cantilenam de convenientia Mosis cum Platone potuisse repetere. Dacierii autem ratiunculæ nihil probant;

 qui,

n) *Strom. l. V.*
o) In *Argumento in Timæum c. 12. 13. p. m. 459. seq.* ubi quidem dubitanter loquitur. Clarius in indice: v. *Deus creavit omnia ex nihilo p. 136. I. m.* qui locus est in *Sophista*.
p) *Compar. Theol. Plat. & Christ. l. IX. p. 237.*
q) *Qq. Alnet. l. II. c. 5.*
r) *l. c. & p. 485.* s) *Vit. Plat. p. 178.*
ß) *Qq. Academ. l. I. c. 6.*
t) *De dog. Plat. l. I. p. m. 284.*
u) *c. 12.* STANLEI. *p. 338.*
w) *Opp. p. 3.* Comm. *in Tim. c. 13. §. 305.*
x) *Demonstrat. Evang. Prop. IV. c. 2. §. XIV. p. m. 55.* ed. rec.

qui, si materia æterna & independens dicatur, unitatem DEI Platoni tantopere probatam tolli putat. [y] Ostendemus enim in sequentibus, materiæ æternitatem non obstitisse Platoni, ut unum Deum statueret. Quod vel inde colligi potest, quod tot philosophi duo æterna principia, Deum & materiam statuerint, qui tamen unum tantum Deum professi sunt. Nec facit ad rem, quod Plato τȣ̃ μὴ ὄντος sæpius mentionem faciat, cum de materia loquitur. Planum enim postea faciemus, quod in præsentia CICERONIS [z] verbis eloquimur; *Nihil Platonem putare esse, quod oriatur & intereat, idque solum esse, quod semper tale sit, qualem ideam appellet ille, nos speciem.* Quam significationem nonentis, auxerunt, & ad materiam quoque formatam traduxerunt recentiores Platonici, ut deinceps dicemus. Quos in hac quæstione ideo non audiendos esse monemus, quoniam mentem conditoris sectæ turpissime adulterarunt, & ut Christianis propiores viderentur, & assertæ creationi ex nihilo propinquiores, materiam ex sinu DEI emanasse, sicque ab æterno ex se productam fuisse contenderunt, ut ad horum hominum placita delati latius demonstrabimus. Hac doctrina supposita, a qua in ecclesia præter hæreticos quosdam nec Origenes cum sequacibus alienus fuit, sequebatur, mundum esse æternum, quem tamen abstractione mentali, & in signo rationis, ut loqui solent, consideraverunt, tamquam a Deo productum ex nullo alio præexistente subjecto. Quæ cum ita se habeant, omnino ex creationis e nihilo assertorum albo delendus est Plato, quemadmodum nullam inter gentiles sectam gentemque eam agnovisse doctissime & luculenter probavit acutissimus MOSHEMIVS, [a] qui de hac re omnino est consulendus.

II. Sunt itaque duæ causæ rerum omnium, una, a qua sunt omnia, altera ex qua sunt omnia. Illa Deus est, hæc materia, quæ ut sibi opponuntur, ita æternæ sunt, & a se invicem non dependentes. Primum hoc totius physiologiæ Platonicæ fundamentum est, quod in *Timæo* posuit, & cui totam theologicam ac physicam considerationem inædificavit. Quoniam vero pluscula sunt, quæ circa hoc generale Platonicæ philosophiæ principium observari merentur, ordine omnia expendemus. Notamus itaque. I. Platonem Deum & materiam, resque ex illa factas aperte, & sollicite distinguere. Loquitur id totus Timæus, [b] cujus dissertationis mox initia eo tendunt, Deum non ex se, sed ex materia præexistente & sine ordine jactata & commota omnia fecisse, unde & materia semper a Platone, tanquam subjectum, ex quo architectus mundi omnia fecit, considerari solet. Id quod a Timæo Locrensi [c] didicit, cui etiam materia est æterna, non tamen immobilis; unde & PLVTARCHVS [d] rectissime ex mente Pla-

y) Addit alia longe infirmiora, animam fuisse ante corpus &c. Aliud enim materia aliud corpus apud Platonem.

z) *Tusc. Qq. l. I. c. 24.*

a) In elegantissima diss. *de creatione ex nihilo*, adjecta CVDWORTHI *syst. intell. p. 957. seqq.* qui & de his omnibus §. 15. *seqq. p. 973. seqq.* latissime & doctissime disputat.

b) *T. III. p. 28. seqq.*

c) Vid. *Opusc. Mythol.* GALEI.

d) *De generatione animæ secundum Tim. T. III. p. m. 78. seqq.*

Platonis, materiam & ſubſtantiam dixit, ὀ γενομένην ἀλλ᾽ ὑποκειμένην ἀεὶ τῷ δημιέργῳ ἐς διάθεσιν καὶ τάξιν αὐτῆς παρασχεῖν, *non factam vel natam, ſed ſemper ſubjectam opifici & diſponendam præbuiſſe.* Alia non addimus, videndi vero viri veterum doctrinarum peritiſſimi IACOBVS WINDETVS, [e] & IOH. CHRIST. WOLFIVS. [f] II. Poſuiſſe Platonem talia duo principia, quæ natura ſua a ſe invicem differant & ſeparata ſint planeque ſint alia. [g] Ita enim de utroque principio tradidit, ut materiam motui inordinato ſubjectam ſtatueret, & ad eam Deum tum acceſſiſſe diceret, ut eam formaret. Quæ ita exponit LAERTIVS: [h] *Duo omnino expoſuit Plato rerum principia, Deum atque materiam; illum mentem & cauſam vocat; eſſe autem materiam informem & infinitam, ex qua concretiones fiant; ea cum aliquando temere & inordinate moveretur, a Deo* ait *in locum unum coactam, quod ordinem temeritati præſtare cenſuerit.* Quæ iisdem fere verbis ipſe PLATO [i] proponit: *cum vellet Deus bona omnia facere, nihil vero, quoad natura pateretur malum, quicquid erat; quod in cernendi ſenſum cadere poſſet, aſſumſiſſe; non tranquillum & quietum, ſed temere agitatum & fluitans, idque ex inordinata jactatione redegiſſe in ordinem.* III. Non vero diverſam, ſed contrariam quoque utrique, quod poſuerat, principio, naturam Platonem adſcripſiſſe, ex iis, quæ in ſequentibus dicentur, erit manifeſtiſſimum. Materiam enim non omnis tantum formæ expertem, ſed & ſine ordine jactatam, vique aliqua inhabitante bruta, & ordine atque bono omni vacua moveri, Deum vero ſumme perfectum bonumque ad hanc materiam acceſſiſſe, eamque quantum poſſet, in ordinem redegiſſe, materia obſtrepente, & non in omnibus obſequente, ſatis luculenter in *Timæo* tradidit. IV. Ex quibus jam ſponte fluit, cum utrumque principium ſit æternum, nec unum prius alio & materia Deo coæva, ut recte PSEVDO-ORIGENES, [k] natura vero materiæ a Dei natura contraria affectione & qualitate differat, Platonem duo principia coæterna & tempore coæqualia, licet natura inter ſe diverſiſſima poſuiſſe: materiamque juxta eum ab omni æternitate una cum Deo extitiſſe. [l] Nihil in eo ſtatuit Plato, quod non toti fere antiquitati placuerit, quæ materiam ſemper æternam Deoque æquævam credidit, uti ex hactenus diſputatis eſt manifeſtum. Hoc tantum diſcrimine, ut, cum intimo nexu Aegyptii aliique, quos poëtæ Græci, & Ionici ante Anaxagoram ſchola item Italica ſecuti ſunt, Deum cum materia junxerint; alii vero æterna emanatione materiam ex Deo propullulaſſe ſomniarint, ut ſupra in ſyſtemate Zoroaſtreo vidimus, Plato totum Deum a materia ſeparaverit, eumque libere ad eam acceſſiſſe tradiderit, qua fere ratione Ionicam theologiam Anaxagoram emendaſſe, & in

e) *De vita functorum ſtatu ſ. III. p. m. 36.*

f) De *Manich. ante Manichæos ſ. II. §. 32. p. 25.*

g) Prolixe ex nexu totius theologiæ Platonicæ id demonſtravit doctiſſimus ZIMMERMANNVS *de Ath. Platonis, Amœn. lit. T. IX. ejusque apologia T. XII. XIII.*

h) *l. III. ſ. 69.*

i) In *Timæo l. c.*

k) *philoſophum. c. XIX. p. 111.*

l) Add. PLVTARCHVS *de Iſid. & Oſir.* ubi ait, *neceſſe, in natura boni & mali ortum peculiarem ſuumque principium extitiſſe.* Confer. ſi lubet, quæ prolixe diſſeruimus in *Hiſt. de ideis Sect. I. §. 4. p. 41. ſeqq.*

& in Perſide quoque emanationis ſyſtema corruptum & dualiſticum introductum fuiſſe ſuis locis demonſtravimus. Non ignoramus, eſſe viros doctos,[m] qui ſuſpicentur, non ab omni prorſus copula cum materia Platonem Deum liberaſſe, nec tantam eam eſſe libertatem, qua ad ornandam materiam acceſſiſſe Deum Plato ſtatuit, quanta creditur; neque diffitemur, totius fere antiquitatis conſenſum, in jungendo aliquo modo Deo cum materia, non obſcure perſuadere, non plane ab hoc univerſali dogmate abiiſſe Platonem. Quoniam tamen ſubobſcure de his locutus eſt Plato, ita ut de mente ejus diſtincte ſtatuere plane impoſſibile ſit, ſufficere putamus, ut in eo certi ſimus; Platonem nec materiam cum Deo feciſſe unum; nec inevitabilis neceſſitatis vinculo cum eo conjunxiſſe; & tantum inter utrumque principium diſcrimen poſuiſſe, quantum inter rationale & brutum, bonumque atque malum, ordinem item atque inordinatum intercedit. V. Ex his jam conſtare arbitramur, longiſſime receſſiſſe a genuina atque ſincera Platonis mente Platonicos recentiores, ex Aegypto prodeuntes, qui ipſam quoque materiam ex Deo eductam fuiſſe contenderunt, & ita loco ſyſtematis dualiſtici, emanativum Platoni tribuerunt, id quod poſt Plotinum totam ejus ſcholam feciſſe, infra, ubi de his hominibus erit agendum, demonſtrabimus, & doctiſſime quoque confecit MOSHEMIVS.[n] Magnum tamen ſententiæ ſuæ præſidium inveniſſe ſibi viſi ſunt recentiores Platonici, & in his imprimis PROCLVS,[o] in loco Platonis in *Philebo*, cujus ſupra mentionem fecimus, quoque haud obſcure innui putant, Deum infinitam quoque materiam ex ſinu quaſi ſuo expuliſſe & formaſſe. Qua de re noſtra ætate, ſatis acriter decertatum fuit, inter viros eruditiſſimos, & veteris philoſophiæ apprime gnaros NICOLAVM HIERONYMVM GVNDLINGIVM,[p] & IOH. IAC. ZIMMERMANNVM,[q] quorum ille Platonicorum Aegyptiacorum explicationem in *Philebo* manifeſte fundari non ſine fervore contendens, Spinoziſmi culpam Platoni imputavit, hic ad ipſum Platonem provocans, doctrinam ejus de Deo, & materia, a Deo diſtincta prorſus & ſeparata illi oppoſuit. Qua in controverſia ardentius, quam par erat, agitata, arbitri quidem partes nobis non ſumimus, certi tamen ſumus, eos, qui vel ſemel *Timæum* Platonis attente legerunt, & qua ratione Plato Deum a materia diſtinguat, perſpexerunt, manibus palpaturos, receſſiſſe in hac re a Platone Alexandrinæ ſcholæ philoſophos. Semper enim materiam Plato tanquam ἀρχὴν συναΐδιον καὶ κεχωρισμένην exponit, nec eas nugas tangit, quas Platonici, ut propius ad Chriſtianos accederent, magiſtrumque ab abſurditate ſyſtematis dualiſtici liberarent,[r] commenti ſunt. Nec id vult locus Philebi, quod vel Proclus, vel qui Proclum ſequuntur, Livius Galantes, Cudworthus & imprimis celeber-

m) cel. MOSHEM. *ad Cudw. p.* 209. *n.* 2.

n) Diſſ. *de creatione ex nihilo l. c. p.* 994.

o) In *Timæum Plat. l. II. p.* 17. ubi acriter in eos inſurgit, qui duo rerum principia Platoni tribuunt. Idem facit HIEROCLES *de prov. & fato* apud PHOTIVM *Cod. CCLI. p.* 794. *ſeq.* ed. Hoeſch.

p) *Gundlingian. P. XLIII. XLIV.*

q) *Amoenit. liter. T. IX. XII. XIII.*

r) Id PROCLVS & HIEROCLES *ll. cc.* ſatis prodiderunt.

leberrimus Gundlingius velle putant. [s] Quod ut manifestum fiat, ecce ipsa Platonis verba, [t] ut lector judicare ipse valeat. Statuit Plato, sive Socrates, sub dialogi hujus initio, Deum in rebus omnibus genitis ἀπειρίαν sive infinitum, & τὸ πέρας terminum, vel finitum, conjunxisse atque inter se sociasse, ubi inter alia Socrates: τὸν Θεὸν ἐλέγομεν πȣ, τὸ μὲν ἄπειρον δεῖξαι τῶν ὄντων καὶ τὸ πέρας; *Deum dicebamus, ex iis, quæ sunt, alterum quidem infinitum, alterum vero terminum ostendisse.* Vbi cum obscurior sit, verbi: δεῖξαι significatio, varios in sensus illud tractum est. Livius enim Galantes, idem dicere vult, ac produxisse, [u] illustris Gundlingius effundendi significatum amplectitur, alii alium, manifesto indicio, incertos hæsisse viros doctos, quid Plato sibi velit, vel significationem potius Platoni intulisse, quam ex eo eruisse. Imprimis tanta confidentia tum loco hoc tum Alexandrinorum philosophorum, præcipue IAMBLICHI [x] & Procli explicationibus nititur Gundlingius, ut nullus dubitet, Platoni hanc de Deo doctrinam tribuere: esse igneam substantiam, unum totum complectentem, sese denique evolventem, fluentemque ac se ipsam dividentem & gignentem similia, quæ in materiam ab uno & toto separatam sese iterum infundat, adeoque res omnes divinitatis participes reddat, in qua sensibilia subsistant &c. Mutavisse hac ratione Academiam in Stoam virum celeberrimum, lector rei peritus satis sentiet. Aut omnia vero nos fallunt, aut id non dicit Platonis locus, quod viri eruditissimi ex eo exsculpunt. Non movebimus iis controversiam, an τὸ ἄπειρον ipsa sit materia, quanquam MOSHEMIVS [y] contendat, ne id quidem concedendum esse, cum sit τὸ ἄπειρον notio abstracta genusque affectionum, rerum, qualitatum, quæ in se & abstracte consideratæ, certum modum & finem haud habent, sed vel augeri & minui, intendi & remitti possint; verbo, notionem abstractam proprietatum non determinatarum: sed concedamus, quod plerisque Platonis interpretibus [z] placuit, illud infinitum esse materiam, eo quod in infinitum moveri, mutari, & infinitas formas recipere valeat; illud non inviti concedent, τὸ πέρας sive terminum finitum esse, mensuras, modificationes, relationes, proportiones, quibus determinatur materia, ut finitum quid, id est, mundus aspectabilis, eniteret. His suppositis, luculentus, & systemati Platonico conformis sensus loci hujus hic est, Deum in mundi visibilis formatione ostendisse, id est, visibilem fecisse, [a] infinitis modificationibus aptam & invisibilem materiam, dum certas & determinatas proportiones, (secundum quas Plato generationem rerum factam esse putat) ei impressit, ut inde mundus visibilis appareret. Quæ si admittantur, ut

s) Accessit etiam TH. GALEVS *ad* IAMBLICH. *de myst. Ægypt. p.* 276. etsi ipse observet, Platonem in Timæo materiam Demiurgo opponere, & contradistinguere ab eo.

t) *Phileb. T. II. p.* 23.

u) conf. MOSHEM. *l. c.*

x) Vtitur is voce προάγειν.

y) *l. c. p.* 985.

z) Vid. PROCLVS *l. c.* qui τὸ ἄπειρον, sive infinitum extremum esse materiam contendit.

a) Ita a solita significatione verbi δύνειμι non receditur.

ut ſunt Platonis ſermoni convenientia, plane docent, Platonem materiam non tanquam opus DEI ex ſe productum vel effuſum, ſed tanquam ſubjectum in quo operaretur reſpexiſſe, & ordinationem, formationem, aliaque, quæ materia ſuſcipere apta eſt, ei tribuiſſe. Sed ut in viam, a qua digreſſi ſumus revertamur, VI. ex dictis jam de atheiſmo Platonis quæſtionem quoque ſolvendam eſſe monemus. Spinoziſmi eum reum agere GVNDLINGIVM [b] τὸν πάνυ, ex ſupra dictis, notum eſt, cui ſe magno labore oppoſuit cl. ZIMMERMANNVS, cujus tamen argumenta, ne nimii ſimus, non adducimus, ſed lectorem ad eum remittimus. Id nos potius obſervamus, & eam, quam Platoni ille tribuit mentem, proprie Spinoziſmum non eſſe, cum concedat vir celeberrimus, materiam ex Platonis mente ſe ab iſto igne ſubtiliſſimo, qui Deus eſt, ſeparaviſſe, Deumque novo actu ſe in illam infudiſſe, qua ratione ex una ſubſtantia duæ, licet arctiſſimo inter ſe vinculo nexæ, ortæ ſint, quod ab unica Spinozæ ſubſtantia differt, etſi & hoc ſatis ſit impium: & patere potius ex demonſtratis putamus, duas ſubſtantias, Deum & materiam Platonem ſtatuiſſe, ſibi invicem contrarias. [c] Quæ ſententia, quatenus impietatem [d] complectatur, & ad atheiſmum referri queat, hic diſpicere, ab inſtituto noſtro alienum eſt. Id vero monere ex re noſtra eſt, Platonem ipſum in *Politico* innuere: non exiſtimandum eſſe, duos Deos, contraria ſentientes cœlum vertere. Cujus ratio in natura materiæ quærenda eſt, de qua in ſequenti theſi diſpiciemus, quæ nihil eorum habet, quæ ad Dei naturam requiruntur, ſed & ratione, & bonitate, & ordine caret, ſine quibus Deus eſſe juxta Platonem non poteſt. Et hæc ipſa cauſa eſt, cur tot philoſophi dualiſticum ſyſtema admiſerint, non putantes injurium id in ſummum numen eſſe, ad cujus naturam non ſolam exiſtentiam a ſe ipſo, & infinitatem, ſed & internam perfectionem, actionem, bonitatem & lucem requirebant. Sed de hac quæſtione in ſpeciali atheiſmi hiſtoria diſpiciendum eſt, videndus autem CVDWORTHVS, [e] licet is non accurate eo loco contra Plutarchum pugnet.

Atheiſmus Platonis.

§. XIX. Vt vero, quæ dictæ ſunt de primis atque univerſalibus Platonicæ phyſiologiæ & theologiæ principiis, clarius intelligantur, explicandum porro eſt, qualem eſſe materiæ, qualemque Dei naturam Plato ſtatuerit. Et de materia porro quidem ita præcepit:

Natura materiæ.

III. Materia eſt æterna atque infinita; id eſt, explicante CICERONE, [f] *ſubjectum omnibus ſine ulla ſpecie, atque carens omni illa qualitate, materia quædam, ex qua omnia expreſſa atque effecta ſunt: quæ tota omnia accipere poteſt, omnibusque modis mutare, atque ex omni parte, eoque etiam*

b) *ll. cc.* conf. quos laudat Sum. Rev. REIMMANNVS *Hiſtor. atheiſmi cap. XXII. pag. 159. ſeqq.*

c) Noſtri ſunt celeberrimi viri VOSSIVS *de idololatr. gent. l. I. p 36.* IO. CHR. WOLF. *de Manichæiſmo ante Manich. §. XXXII. p. 124.* BVDDEVS *theſ. de atheiſmo c. I. §. 13. H. E. V. T. T. II. p. 1076.* MOSHEM. *ll. cc.* & qui inter Britannos *hiſtoriam univerſalem* condunt *p. 125.*

d) Conf. quæ de impietate hujus opinionis in Platone diſſerit BAYLE *cont. des penſées ſur les com. p. 351.* coll. *Dict. crit. v. Zoroaſtre not. E.*

e) *l. c. p. 236. ſeq.* & MOSHEM. *ad h. l.*

f) *Acad. Qq. l. I. c. 6.*

etiam interire, non in nihilum, ſed in ſuas partes, quæ infinite ſecari ac dividi poſſunt, cum ſit nihil omnino in rerum natura minimum, quod dividi nequeat, quæ autem moventur, omnia intervallis moventur, quæ intervalla item infinite dividi poſſunt. Et cum ita moveatur illa vis, quam qualitatem eſſe diximus, & cum ſic ultro citroque verſetur, materia ipſa tota penitus commutatur, & ita efficiuntur, quæ qualia appellantur, e quibus in omni natura cohærente & continuata cum omnibus ſuis partibus effectus eſt mundus. Ita eloquentiſſimus philoſophus luculenter materiam Platonicam depingit, quam prolixe in *Timæo* ipſe Plato deſcribit, & imprimis urget, ut ſuſcipere quidem queat omnia, nec ullam ſibi formam contrahet, ſed ſuæ natura fictioni ſubjecta ſit; & aliter ſe habeat ab ingredientibus formis. Hinc univerſi quod & genitum eſt, & ſenſibus omnibus manifeſtum, matrem ipſam receptaculumque, inviſibilem ſpeciem quandam, & informem ſinum omnium capacem nominat, eaque in ſequentibus latius deducit, & imprimis id urget, nullam eſſe in materia formam eorum, quæ ambigua & vix explicabili divinæ & intelligibilis naturæ vi immittuntur, poſſe vero omnes iſtas formas admittere, & ita jactari atque moveri, ut ſimilia coëant, diſſimilia inter ſe diſſipata ad eum locum diſcedant, quibus ſimilia evadere poſſint. Qua de re ipſe Plato, prolixus in ea, omnino legendus eſt. Ex his vero dijudicanda eſt quæſtio, num inter atomiſticos philoſophos ita numerari Plato queat, ut materiam minimis particulis conſtare cenſendus ſit dixiſſe? Id materiæ quidem definitioni, quam ex illo attulimus contrarium eſſe, quilibet videt, quæ quoque cauſa fuit, cur CVDWORTHVS, [g] ex omni antiquitate ſyſtematis atomiſtico patronos conquirens, Platonem inter eos referre auſus non ſit. Locutus tamen eſt interdum ita prorſus, ut ex minimis particulis cuncta conflata aſſeruiſſe videatur. Ait enim porro in *Timæo*, *πάντα οὖν δεῖ ταῦτα διανοεῖσθαι σμικρὰ οὕτως, ὡς καθ' ἓν ἕκαστον οὐδὲν ὁρώμενον ὑφ' ὑμῶν συναθροισθέντων δὲ πολλῶν τοὺς ὄγκους αὐτῶν ὁρᾶσθαι, hæc omnia ita parva & exilia, cogitandum eſt, ut ſi ſingula duntaxat ſingulorum generum capiantur, nullum eorum propter exiguitatem cerni a nobis poſſit, ſin multa inter ſe congregentur, eorum moles multitudinesque cernantur.* Ex quo loco GASSENDVS [h] atque CVDWORTHVS, [i] collegerunt, Platonem atomis uſum eſſe, ad deſcribendam corporearum rerum originem. Et CHALCIDIVS quoque *γόμφους* Platonis, quibus Dii minores corpora humana conglutinaverint, minutas ſolidasque particulas ſive corpuſcula eſſe, defendit. Quemadmodum vero hi *γόμφοι*, ſive *cuneoli*, uti Cicero vocat, non ſunt particulæ ex quibus corpora hominum conſtant, ſed commiſſuræ potius ſive vincula, quibus illæ quaſi conglutinantur: Ita in priori loco Plato tantum de particulis loquitur, qualitate jam veſtitis, ex quibus elementa corporum conflantur, e. g. particulis pyramidalis formæ, ex quibus ignis conſtat, quæ a

Plato an atomos admiſerit?

 primis

g) *Syſtem. intell. c. I. §. 44. p. 63.* h) *Phyſic. ſect. I. l. III. c. 5. T. I. Opp. p. 257.* i) *l. c.* conf. MOSHEM. *l. c.*

primis illis materiæ particulis, qualitate omni destitutis, & in atomistico systemate receptis longe differunt. Nec Plato tantopere materiæ jam formatæ dispositionem, quam potius formantis atque formarum impressionem consideravit, relictaque physica parte metaphysicam, ut erat ingenio ad has speculationes natura se ferente, & in scholis Pythagoreis ita instituto, prosecutus est, totus scilicet ideis suis atque causis exemplaribus captus, & in iis naturam atque essentiam rerum quærens, quæ a systemate atomistico longissime recedunt.

IV. Materia, quod ex his sequitur, corpus non est, sed corpora ex materia demum formantur. Id quod dicto loco ita expressit CICERO:[k] *Nihil esse, quod non alicubi esse cogatur, sed quod ex utroque* (causa efficiente & materia) *fiat, id jam corpus & qualitatem nominavisse.* Probe id non in Platonis tantum, sed in omni fere veterum physicorum doctrina naturali tenendum est, materiam ex qua fiunt corpora, ab ipsis corporibus distinguendam esse, nec idem esse τὴν ὕλην & τὸ σῶμα. Id quod ex mente Platonis luculenter STOBAEVS [l] explicuit, monens, *materiam quidem corpoream esse, sed non corpus; negari autem, corpus esse materiam, non tam, quod intervallis corporeis careat,* (id est, longa, lata, profunda sit,) *quam quod aliis quoque multis ad corpus pertinentibus per se destituatur, ut figura, colore, gravitate, levitate, & omni denique qualitate & quantitate; nam si hæc haberet, inter quanta & qualia referretur. Nunc his cum per se careat, ut corpus non est, ita corpoream dici, quod omnibus qualitatibus, tanquam speculum subjiciatur.* Ex his vero sequitur: incorporeum cum immateriali in horum hominum scholis confundendum non esse.

V. Inest vero materiæ necessaria & innata cupiditas, sive bruta & cœca vis quædam, quæ inordinate eam movet, quæque in causa est, ut nec optimam in omnibus formare Deus potuerit, & mala inde omnia oriantur. Gravis hæc quæstio, & in Platonicorum scholis vehementer ventilata, unde refractaria illa materiæ vis, qua se causæ efficienti ita opposuit, ut, cum optimam facere vellet, non in omnibus ea optima fieret. Quam ut distincte consideremus, & in ea solvenda, quantum licet, Platonem, mire in his quoque, ut semper solet, obscurum, assequamur, notamus: 1. Certum esse ex mente Platonis, materiam, natura & conditione sua, ita se habere, ut opifici, semper optima quævis volenti, resistat sæpius, & ab eo non in omnibus cogi queat, sed semper aliquid in ea illi contrarium sit. Id præter morem perspicue haud uno loco professus est Plato, imprimis in *Theæteto* [m] & *Timæo.* [n] Priori enim loco diserte ἀλλ' ἔτ' ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν, ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκην, *fieri non potest, ut mala tollantur, contrarium enim bono aliquid semper esse, necesse est.* Qui locus non id tantum indicat, inveniri in rerum natura, aliquid bono contrarium, sed & id necessitate fieri, id est, ex naturali ejus conditione oriri.

Vnde malum Platoni?

k) *loc. cit.* l) *Eclog. phys. c. XIV. p. 29.* m) *T. I. p. 176.* n) *T. III. p. 30.*

rit. Altero vero loco non minus luculenter: *βεληθεὶς ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φαῦλον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δυνατὸν*, *voluisse Deum bona omnia, malum vero nullum, quantum possibile*, quam restrictionem recte SERRANVS de naturæ sive materiæ conditione explicat; in *eodem* enim *dialogo*, ita in hanc rem: *Quum hæc ordine carerent, singulis Deus, & ad sese & ad alia invicem eatenus modum rationemque proportionis indidit, quatenus singula suscipere poterant.* Ex quibus locis luculenter apparet, esse in materia aliquid quod non tantum eam, quam Deus volebat, perfectionem recipere natura sua non poterat, sed quod etiam mala inclinatione motuque contrario se optimæ causæ opponat. 2. Quid vero illud sit, ita obscure indicavit Plato, ut mirum non sit, sequaces de eo vehementer inter se disputavisse. Ipse loco notabili [o] de magnis naturæ rerum conversionibus, quæ statis temporibus evenire solent differens, causasque malorum naturalium, quæ inde oriuntur, explanans, ait: *τὸν δὲ, τὸν κόσμον πάλιν ἀναςρέφων εἱμαρμένη καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία*, *mundum vero fatum revolvit, iterum & innata cupiditas;* quæ postea ita explicat, ut defectuum istorum causam in naturam corpoream, antiquæ naturæ fomitem conjiciat; additque: quondam valde inordinatam & deformem naturam fuisse, antequam præsenti ornatu decoraretur, & ab hoc priori habitu incommoda & injusta omnia, quæ intra cœlum nascuntur, & mundus ipse sustinet, & animantibus inserit, derivat. Ex his quidem planum esse existimamus, in natura materiæ esse illam vim, cupiditatemque deformitatis & inordinati motus, unde mala oriri necesse est; adeoque Platonem non ad solam materiæ inertiam respexisse, sed ad latens quoque aliquod in materia principium atque vim quandam, quæ ordini refragaretur, bonoque esset contraria, & omnis illius inordinati & confusi in materia motus causa esset, fontem & originem imperfectionum naturæ, quæ mala physica solent appellari retulisse. 3. Quæ vero illa naturalis & necessaria vis sit, (unde eam fatum vocat, quod ex lege naturæ materiæ inevitabilis esset) ea de re interpretes non conveniunt. Inter quos maxime notabilis est sententia PLVTARCHI, [p] qui collatis inter se Platonicorum opinionibus eo tantum descendit, esse in materia animam quandam brutam, irrationalem, contrariam bono, quæ & æterni illius in materia motus auctor sit, & causa malorum, cum legibus & ordinationi causæ efficientis refragetur. Quam Plutarchi explicationem, cum ea rem mirifice illustret, tanquam Platonis menti omnium maxime conformem admiserunt IVSTVS LIPSIVS, [q] & PETRVS GASSENDVS [r] viri magni, & in judicandis veterum doctrinis accuratissimi, itemque his non inferiores PETRVS BAYLE [s] & IO. LAVR. MOSHEMIVS. [t] Quibus suo modo præivit CLEMENS ALEXANDRINVS, licet is ex hac

 anima

o) In *Philebo.*
p) De *animæ procreatione ex mente Timæi T. II. p. m. 155.*
q) *Physiol. Stoic. l. I. diss. XIV. p. 32.*
r) *Physic. s. I. l. I. c. V. T. I. opp. p. 156.*
s) *Dict. T. IV.* art. *Zoroastre not. E.*
t) Ad CVDWORTHVM *p. 242.*

anima mala diabolum scripturæ memoratum exsculpserit. Quam tamen sententiam rejecerunt tanquam alienam a Platonis mente eruditissimi viri RAD. CVDWORTHVS u) & IO. CHRISTOPHORVS WOLFIVS, x) ad cujus rationes respondit MOSHEMIVS, Nos utriusque partis argumenta atque rationes non afferemus, cum id instituti ratio non patiatur, facileque legi queant apud viros celeberrimos, qui magna eruditione de hac re egerunt, paucis tamen, quid nobis videatur, salvo aliorum judicio, in quos arbitri partes nobis non sumimus, exponemus. Et ita quidem obscurum incertisque & vagis verbis usum esse Platonem, ex allatis supra ejus locis constat, ut satis appareat, aut timore quodam novæ religionis & principiorum inter Græcos nondum auditorum noluisse sententiam aperte dicere, aut nescivisse ipsum, quid in ancipiti argumento & difficili quæstione potissimum statuendum esset, & qua ratione, cum Deus causam optimam esse diceret, & tamen malorum originem demonstrare auderet, ex natura materiæ malum esset derivandum, ideoque, more tot philosophis recepto, ad ideas obscuras vagasque & principia non facile intelligenda confugisse. Quod si tamen, consulto Platonici systematis universali nexu, aliquid pronuntiandum, vel conjiciendum nobis est, nondum illa Plutarchi, quod viri laudatissimi statuunt, probabilissima, mentique Academiæ maxime conformis interpretatio nobis videtur. Et in eo quidem consentientes habemus viros præstantissimos, quærendam esse hanc vim insitam mali in materia, sive illa in anima quadam sita sit, sive in dispositione aliqua naturali; cum utrumque ad ipsam naturam materiæ referendum sit. Nec magnopere repugnabunt viri docti nobis, totum hunc disputationis dissensum ad abstractas magis aliquas notiones, quam ad rem ipsam redire, in qua inter eos, qui brutam ac malignam aliquam in materia animam statuunt, & inter illos, qui pravam & boni contrariam materiæ vim ac dispositionem naturalem asserunt, satis convenit, materiam ejusque naturam bono ex parte contrariam & inobsequentem esse. Tandem nec hoc quoque Platonis φιλοσοφεμένων gnaros negaturos esse confidimus, Platonem ipsum, & a magistro edoctos sequaces affectiones, dispositionesve naturales, immo dico abstractionum ex geometricis in philosophiam traductarum studio tanquam entia peculiaria & singulari ratione existentia sibi ingenio efformasse. His suppositis si ad adducta Platonis loca, & simul ad ipsam ejus physiologiam & metaphysicam respicimus, causam non videmus, cur, quæ ἀταξία καὶ ἐναντιότης τῷ καλῷ materiæ tribuitur, dæmoni sive animæ cuidam peculiari in materia residenti adscribenda sit? Nam concedendum quidem omnino est, Platonem præter naturalem inertiam, quæ materiæ propria est, conatum quoque naturalem operationibus & motui causæ rationalis atque bonæ contrarium, motumque aliquem malum, brutum & inordinatum, ei tribuisse, verum eum a materiæ natura distinxisse, nullis verborum Platonis testimoniis hactenus evictum deprehendimus: & toti quoque

u) l. c. x) De Manichaismo ante Manich. §. XXXII. p. 124. seq.

que systematis Platonici nexui contrarium videtur. Nam si Plutarchi sententiam sequimur, tria omnino principia statuisse oportebat Platonem non duo, Deum & materiam, præter Deum enim fuisset non materia solum iners sine affectione, qualitate & motu, sed & anima illa bruta, quæ materiam confuse agitat atque jactat, & Deus, qui & materiam format, & animam hanc materiæ quantumpote emendat. [y] Id quod & Timæo Platonis, duo tantum, si exemplarem causam, tanquam secundi generis eximas, principia ponenti contrarium est, & toti scholæ Academicæ. Nec attendisse videtur, qui hanc potissimum Platoni tribuit sententiam, Plutarchus, Platonem ex Heraclitea schola totam de materia tractationem, certe istam doctrinam, materiam semper esse in motu, & naturali necessitatis lege ferri ac jactari, transsumsisse, quod clare testatur ARISTOTELES; apud Heraclitum autem iste materiæ motus non ab anima proficiscitur, sed vis ac affectio quædam materiæ est. Et vidit hoc, quod mireris, ipse Plutarchus, qui tamen ejus postea oblitus est, monens, id quod Plato aliique necessitatem fati vocarunt (illa vero animæ hujus necessaria & æterna commotio est) vocasse Empedoclem amicitiam & litem, Heraclitum versatilem mundi harmoniam, velut contentionem in lyra. Empedoclis vero amor & dissidium pariter non peculiaris anima, sed naturalis materiæ est affectio. Nec, quantum nos intelligimus, pro anima salvis hypothesibus suis, Plato hanc ξύμφυτον ἐπιθυμίαν τῆς ὕλης habere potuit. Sunt enim omnes animæ movere aptæ apud Platonem αὐτοκίνητοι, adeoque etiam ejusdem per se subsistentis & immutabilis naturæ; unde quod in anima humana mobile & diversum observavit, aliunde, & ex admixtione aliqua materiæ derivavit. Tales autem animæ hanc αὐσίαν καὶ ταυτότητος (liceat cum philosopho loqui) a prima rerum omnium causa enteque supremo habent. Anima vero illa materiæ non potest esse ejusdem naturæ, cum alterationi & mutationi, quicquid est in materia, subjectum sit, nec materia juxta sinceram Platonis doctrinam ex Deo sit, vel in eo subsistat, ut juniores Platonici finxerunt. Cum itaque vis illa materiæ, de qua quæstio est, nihil habeat, quod ad naturam & definitionem animæ requiritur, anima quoque ex mente Platonis esse non potest. Vrgent vero laudatissimi viri, & qui imprimis magna eruditione, in hoc argumento versatus est, cel. MOSHEMIVS, [z] hanc ipsam animæ naturam, quæ in eo consistit, ut motus causa sit. Duo enim is affert loca Platonis

y) Objecit etiam hoc Plutarcho CVDWORTHVS *Syst. int. c. IV. §. 13. p. 232.* cui respondit acutissimus interpres, *non intelligi animam, quæ naturæ per se subsistentis, aut principii nomen mereatur, sed esse vim quandam motricem, in materia reconditam ac ratione vacuam, quam Deus, mundum condens subigit, emendat, corrigit, & ad suam voluntatem flectit, nova denique parte auget, ne incerto diutius impetu feratur.* Rectissime, si ex Platonis mente judicandum est, quanquam ita illa non nimis firmo talo stant, quæ *p. 242.* disputantur. Sed veremur valde, ut hæc mens Plutarchi fuerit, qui ideo animam hanc introducit, quia motum habere, & contrariari bono non putat convenire materiæ, omni qualitate experti. Si enim pro ejusmodi vi habuisset, ita de materia non statuisset. Interim tamen errare putamus Cudworthum, qui Plutarchum duos Deos statuere arguit; nam hæc ex mente scholæ Platonicæ nondum efficere Deum, supra jam monuimus. Deus idem est, materia, & quicquid in materia est, diversum, adeoque Deus esse non potest: quin nec anima, quæ ab eodem participat.

z) l. c. p. 242.

tonis, quibus diserte tradit, omnem motum oriri ab anima; alterum ex libris *de legibus*, ubi PLATO [a] ait, ψυχὴν ταυτὸν ὂν καὶ τὴν πρῶτον γένεσιν καὶ κίνησιν τῶν τε ὄντων, *animam idem esse, ac primam generationem, & motum rerum quæ sunt.* &c. Alterum ex *Phædro*, ubi anima, τοῖς ἄλλοις, ὅσα κινεῖται, πηγὴ καὶ ἀρχὴ κινήσεως, *omnium, quæ moventur fons & principium motus* dicitur. Quibus concinit CICERO, [b] qui *hunc*, ait, *motum Plato in solis animis esse ponit, ab hisque principium motus esse dictum putat.* Et certissima hæc quoque sunt, sed ad rem, nostro quidem judicio, non faciunt. Priori eum in loco loquitur Plato non de confusione & inordinato materiæ motu, vel agitatione & jactatione potius (si vox motus Platonica significatione tantum de motu a causa rationali, id est anima proveniente accipi debet) materiæ, sed de motu ordinato, quem Deus animæ mundanæ, & per hanc materiæ indidit, quo motu omnia quæ generantur, fiunt, & decentissime componuntur. Nam expressis verbis eum vocat motum, quo prima generatio effecta est. Quod si de illo motu intelligendum, quo conditor res omnes apte disposuit, ut generarentur, intelligi non potest motus, qui ante generationem materiæ præsens fuit, quique in confusa & incerta fluctuatione magis, quam motu ordinato, consistit, & hoc nomine velut indignus est, unde & rectissime Plutarchus agitationem fluctibus similem nominat. Et eodem quoque sensu alter ex Phædro & Ciceronis quoque locus intelligendus est, qui uterque de motu, qui est causa existentiæ rerum loquitur. Potuit itaque Plato materiæ agitationem & jactationem tribuere, licet animam ei non tribuat, cum non nisi motus ordinatus, & constans animis conveniat, qui intellectum causam habet & rationem. Talis non est motus ille materiæ, ex quo nunquam mundi generatio orta esset, nisi Deus assignavisset inordinatis, ut ait Plutarchus, intellectum, id est, nisi ex confusa jactatione ordinatam conformationem motumque materiæ rationalem fecisset. Nec fortassis aliud vult ratio a Plutarcho allata; materiæ quia sine qualitate est, non convenire, ut motus sui auctor sit. Nam hæc non rite consequuntur, quia inordinata & confusa jactatio sensu Platonico qualitas non est, quæ in materia demum a causa rationali sive intellectu divino mota & in ordinem redacta invenitur. [c] Quibus rationibus inducti eatenus deserendam putamus Plutarchi sententiam, quatenus peculiarem quasi naturam ex vi hac materiæ insita exsculpit, etsi recte is sentiat, cum, præter materiæ inertiam, Platoni quoque vim naturalem bono, ordini, rationi contrariam materiæ adfuisse, hincque malorum origines quærendas esse disputat. Sed suspicamur nos, Platonem seduxisse Plutarchum, ut quæ ille more suo in abstractionis & notionis signo dixerat, hic physice intelligeret, & subscribimus merito sententiæ doctissimi MOSHEMII: [d] *Si de rebus ipsis consensio sit, de numeris & rerum distinctionibus cum nemine certandum esse.* Ceterum qua ratio-

a) *Lib. X.*
b) *De nat. Deor. l. II. c. 12.*
c) IDEM *Qq. Acad. l. I. c. 5.*
d) *l. c. p. 233.*

ratione de origine mali moralis in anima philosophatus sit Plato, infra dicemus.

§. XX. Alterum ex mente Platonis principium, materiæ oppositum Deus est, de quo porro Plato ita:

Natura Dei.

I. Præter materiam causa quoque est, quæ ex ea effecit omnia, quæque fons est omnium rerum per se existentium, spiritualium, & naturam perfectam habentium, quæ quoque causa est opifex & conditor omnium rerum. [f]

II. Opificem vero & patrem invenire difficile, & cum jam inveneris, eloqui vulgo impossibile. [g] Rationes hujus asserti supra, ubi de obscuritate Platonis disseruimus, jam dedimus: illis hanc adjicimus, respexisse simul Platonem ad plerorumque hominum ingenia ad metaphysicas abstractiones minus apta, & hinc varios ejusmodi conceptibus errores affingentia, qui in periculum philosophos plus semel induxerunt.

III. Demonstrari tamen evidenter potest, esse summam causam rationalem, sive Deum; quod & universum rerum genus & ordo, ac humana species probat. Prolixus in utroque argumento est PLATO libro decimo *de legibus*, [h] & imprimis, ex elegantissimo universi ordine & progressione, quæ semper eadem est, & optima, concludit, necessarium esse, mundum ab optima potentissimaque ratione disponi; cum vero unum sit universum, consequens esse, unam quoque tantum esse summam ejusmodi rationem. Reliqua argumenta veritatis hujus primariæ apud ipsum Platonem quærenda sunt.

IV. Est is Deus materiæ oppositus, incorporalis ratio, sola mente & intelligentia assequenda. Ita quidem multis locis [i] Plato de Deo, qui *intelligibile & incorporeum genus*, ut loquitur CHALCIDIUS, [k] *quod semper idem est, principaliterque subsistit, sine ortu, sine occasu, minime mutabile, nullam habens cum sensibus societatem, pura mente perceptibile, Deum scilicet, & cogitationes ejus intelligibiles atque incorporeas species, rebus omnibus corporeis, qualitatem & formam recipientibus, & ex materia conflatis* opponit. Etsi vero sic satis pie atque sobrie de Deo disseruisse Plato videtur, fuerunt tamen viri docti, quibus Plato suspectus fuit, quod non omnem plane de Deo extensionem removerit, etsi in eum nihil cadere crediderit, quod corporale in ejus philosophia vocatur. Supra enim jam monuimus, cel. GUNDLINGIUM [l] id sibi demonstrandum sumsisse, Platonis Deum reapse materialem esse & igneum, etsi a crassiori materia maxime separatum. Cui tamen prolixe & erudite contradixit cel. ZIMMERMANNUS, fuse probans, [m] Platonem Deum cum materia prorsus non

e) *ibid.*
f) *Tim. T. III. p. 29. Phæd. T. I. p. 78.* & passim.
g) *Tim. l. c. Ep. VII. T. III. p. 341.*
h) *T. II. p. 886.*
i) *Timæus T. III. p. 30. seq. Polit. T. II. p. 174. Tim. Locr. T. III. p. 93. 94.*
k) In *Timæum Plat. c. XIII. §. 347. p. 404.* add. omnino PLUTARCHUS *de plac. philos. l. I. c. 7.*
l) *Gundling. P. XLIII.*
m) *Amoenit. liter. T. XII. p. 417. seqq.*

non confudisse, & maximum inter τὰ νοητὰ eorumque summum quasi apicem, Deum, & τὰ αἰσθητὰ discrimen posuisse. Idem laboriose evincere conatur CVDWORTHVS,[n] cujus tamen argumenta id non probare, quod vult, demonstrat præstantissimus interpres; qui observat, probari id quidem posse, quod Plato DEVM a rebus omnibus separaverit corporeis, & spatio quoque rerum corporearum exemerit; quia vero veteres & ipse Plato, longe aliam, quam nos, incorporei, materiæ, simplicis, & similium notiones sibi effinxerint, nostros conceptus illi non tribui posse, & eundem divinæ immaterialitatis conceptum illi adscribi: certumque quidem esse, se Platonem ab hac crassa, & mutabili quibus omnia corpora constant, natura Deum separasse; ast tamen se vix dubitare, quin eum subtilissimæ, simplicissimæ, ac individuæ cujusdam materiæ participem fecerit. Ejusmodi enim materiam divinam, individuam, immutabilem, veteres possibilem sibi finxisse, ex Stoicorum Deo, qui ejusmodi ignis sit, posse disci, & ex anima ipsius Platonis. Nos hic certa ab incertis separanda esse putamus, & inter illa referimus, quod Deum Plato non tantum corporibus, & quicquid corpoream qualitatem habet, & mutationi est obnoxium contradistinxerit, sed & ipsi materiæ, ex qua omnia fiunt, ut ex Timæo est manifestissimum; quod porro omnia ei attributa adscripserit, quæ nos immaterialibus substantiis, sensu hodie recepto, tribuimus, quod nempe & simplex sit, & loco atque spatio nostro non comprehendatur, & omnis motus auctor sit, & summe rationalis, sapiens atque bonus existat. Hæc enim a nemine Platonicæ theologiæ gnaro negari posse, putamus. Vnde conficimus, Deum non tantum sensu Platonico immaterialem dicendum esse, sed longe abiisse quoque Platonem ab iis, qui eum materialem hodie quoque non sine impietate faciunt. Incertum vero & obscurum esse fatemur, an ita Dei notionem ab omni materialitatis subtilissimæ & individuæ natura separaverit, ut hodie puriorem philosophiam sequentes solent. Nullibi enim paulo apertius mentem elocutus est suam Plato, sed id impossibile esse, in Timæo candide professus est. Suspicione vero premitur, non tantum, quod Heracliteam philosophandi rationem secutus est, quæ Deum ignem esse dixit,[o] nam hunc in materia tantum consideranda tenuisse videtur, sed potissimum, quod Pythagoream theologiam professus est, in qua Deum ab omni materialitate non separatum fuisse, etsi hi homines eadem, quæ Plato, de Deo, intelligibilibus & incorporeis, garriant, suo loco probabimus. Nec recentiores Platonici multum nos juvant, qui, ut redderent Platonem magis sanum, & rectiora docentem, magnopere ejus decreta mutaverunt. Tutissimum itaque hac in re putamus, Platonem intra velum; quo se abscondit, latentem relinquere, quam incerta certis substituere.

V. Est

n) *Syst. intell. c. V. s. 3. §. 7. p. 1069. seq.*

o) IVSTINO MARTYRI *cohort. ad Græc. p. 6.* docuisse dicitur Plato τὸν ἀνωτάτω Θεὸν ἐν τῇ πυρώδει οὐσίᾳ εἶναι, *supremum Deum in ignea essentia esse.* Quæ tamen & hoc significare possunt, summum Deum habitare in sede ignea, quam sine colore, sine tactu, sine figura, sine essentia existere in *Phædro* ait.

V. Eſt vero in Deo & liberrima voluntas & provida rerum omnium cura, & potentia ſumma, qua in materiam agere eatenus poteſt, quatenus illius natura patitur.[p] Multus in his Dei attributis deſcribendis paſſim eſt Plato, unde & unanimi iſta ore veteres quoque & in his ALCINOVS, APVLEIVS, LAERTIVS, PSEVDO-ORIGENES, MAXIMVS TYRIVS, & tota Platonicorum recentiorum caterva.[q] Negandum vero non eſt, etſi ſplendide de Deo diſſerat Plato, magnam tamen ex ſemel admiſſa de duplici principio hypotheſi feciſſe divinæ perfectioni injuriam. Nam ſupra jam vidimus, non eousque penetraſſe divinam potentiam, ut refractariam naturæ vim geniumque quaſi rebellem reprimeret totam, ſed feciſſe *κατὰ δύναμιν*, quantum viribus ſuis in materiam liceret. Vnde non injuſta premit Platonem ſuſpicio, talem ejus de Dei natura inſediſſe notionem, quæ ab omni erroris labe purgari non queat, cum ea talis juxta Platonem ſit, quæ non omnia in materiam poteſt, ut ex quovis ligno artifici non fit Mercurius.[r]

VI. Deus ille bonus erat, bonus autem nulla unquam aliqua invidia tangitur. Ergo cum livor ab eo alieniſſimus eſſet, omnia ſibi, quantum fieri poterat, ſimillima fieri voluit, cum itaque vellet bona omnia fore, nihil autem, quoad natura pateretur, malum, quicquid erat, quod in cernendi ſenſum cadere poſſet, aſſumſit, non tranquillum & quietum, ſed temere agitatum & fluitans, idque ex inordinata jactatione redegit in ordinem. Hoc enim judicabat eſſe præſtantius.[s]

Cauſa exemplaris.

§. XXI. VII. Vt vero rationali modo pulcherrimum Deus mundum conderet, æternum exemplar ſecutus eſt, quod ratione ſola & ſapientia ſola comprehendi poteſt, & immutabile permanet. Ita quidem expreſſis verbis PLATO,[t] qui hoc primarium theologiæ & phyſiologiæ dogma ubique fere inculcavit: more tamen ſuo ita obſcure de hoc tertio condendi mundi principio diſſeruit, ut in varias iterum opiniones ejus ſequaces atque interpretes deſcenderint. Præcipue vero multum hæc Platonis doctrina, de æterna ratione, qua DEVS mundum condidit alterata eſt, ex quo juniores, qui Alexandriæ ſedem primariam habebant, Platonici multa de mente, altero in divinis principio, philoſophati ſunt, & ſermonis ac φιλοσοφȣμένων rationem ita inſtituerunt, ut Chriſtianis, de æterno DEI verbo magnifica multa diſſerentibus eſſent, vel viderentur propiores. Qui cum nunquam magis, ut ex diſputandis apparebit, quam in doctrina de tribus in eſſentia divina hypoſtaſibus, a Platone receſſerint, in hoc quidem argumento conſulendi non ſunt, quod eum neglexerint, & aurem iis præbuerint patulam viri doctiſſimi, CVDWORTHVS,[u] BASNAGIVS,[x] & innumeri fere alii, mirum

p) *Polit. T. II. p. 174. de legibus l. X. T. II. p. 899.* ubi providentiam Dei etiam circa minima aſſerit, conf. *Amoen. liter. T. IX. p. 852, ſeqq.*

q) Conferendus, qui pleraque loca huc pertinentia coacervavit, eruditiſſimus ZIMMERMANNVS *ll. c.*

r) Conf. quæ diximus in *Otio Vindel. Mel. II.* §. *11. p. 171. ſeqq.*

s) *Timæus l. c. p. 29.*

t) *l. c.*

u) *Syſtem. intell. c. IV. §. 36. p. 638. ſeqq.*

x) *Hiſt. des Iuifs T. IV. c. 4. p. 67. ſeqq.*

rum non eſt, multum Platonis genuinam hac de re ſententiam obſcuratam eſſe. Ne itaque ad hunc lapidem incautius nos quoque offendamus, ad eos plane non attendemus, ſuo loco audiendos, ſed quantum licet, Platonem ipſum & Platonis interpretes ipſi propiores, audiemus. Vt vero accuratius de ejus mente ſtatui queat, diſtincte, quæ illi circa hoc rerum omnium principium viſa ſint, enumerabimus. Et 1. quidem certum eſt, & univerſali tum Platonicorum, tum aliorum quoque ex veteribus teſtimonio conſtat, ideam, ſive λογισμὸν Dei ideas rerumque omnium exemplaria complectentem, inter principia theologiæ ſive metaphyſicæ ſuæ, quin & inter cauſas phyſiologicas ſummas retuliſſe. Et PLATO quidem ipſe in Timæo ſatis clarus eſt. PLVTARCHVS [y] autem Platonem τρεῖς ἀρχὰς, τὸν Θεὸν, τὴν ὕλην, τὴν ἰδέαν *tria principia*, *Deum*, *materiam & ideam* poſuiſſe, diſerte teſtatur. Idem aſſerunt IVSTINVS MARTYR, [z] PSEVDO-ORIGENES, [a] & alii, ut Platonicos ALCINOVM, APVLEIVM & his ſimiles taceamus, laudatos MENAGIO. [b] Quod nonnullis ſcrupulum movit, cum a Laërtio aliisque audirent, duo tantum poſuiſſe Platonem principia, unde diverſa quoque vel emendandi vel conciliandi hæc inter ſe via inita eſt, de quo cum alio loco, ſatis quantum eſt, diſſeruerimus, [c] hic, ne nimii ſimus, nihil, præter iſtud, addimus; duo ſtatuiſſe principia Platonem reſpectu ad primam rerum omnium originem habito, ubi non aliud erat præter Deum & materiam: tria vero aſſeruiſſe, uti cauſam ſimul exemplarem & inſtrumentalem conſiderabat; nam duo illa abſoluta ſunt, ut vidimus, tertium a cauſa efficienti dependet. Quo ſenſu jam SENECA [d] dixit: *exemplar non eſſe cauſam, ſed inſtrumentum cauſæ neceſſarium.* 2. Hanc rationem vel ideam, utroque enim nomine vocavit, cujus cauſam poſtea enarrabimus, ad Deum Plato retulit, & ita ex Deo derivavit; Vocat [e] enim hunc intellectum divinum, λογισμὸν τοῦ Θεοῦ ἀεὶ ὄντως, *revera ſemper exiſtentem rationem Dei;* & in Epinomide, [f] λόγον τῶν πάντων θειότατον, ὃς ἔταξε τὸν κόσμον, *rationem omnium diviniſſimam, mundum perficientem.* Hanc rationem recentiores Platonici mentem nominant, quam appellationem tamen eo ſenſu, quo ipſi adhibent, ut alterum principium in divinis, quod ex Deo emanavit, deſcriberent, fruſtra in Platone requiras, Etſi enim teſtatur LAERTIVS; [g] θεὸν νοῦν προσαγορεύει καὶ αἴτιον, *deum mentem vocat atque cauſam*, & ipſe PLATO in *Philebo* [h] aliquoties mentem divinam nominet, apparet tamen ex hoc dialogo ſatis evidenter, illum iſto quidem loco non de peculiari principio, ſed de ipſo Deo ſapienter & cum ratione mundum diſponente locutum eſſe. Ait enim: *Eſt cauſa minime mala coordinans annos & horas, & menſes, ſapientia & mens juſtiſſimo nomine appellata;* & paulo poſt: *Ergo in Iovis ipſius natura regiam ani-*

y) *De placit. philoſ. l. I. c. 10.*
z) *Cohort. ad Græc. p. 7.*
a) *Philoſophum. c. XIX. p. 108.*
b) *Ad* LAERT. *l. III. ſ. 69.*
c) *Hiſt. de ideis Sect. I. §. 5. p. 55. ſeqq.*
d) *Ep. 65.*
e) In *Timæo l. c.*
f) *T. II. p. 986.*
g) *l. III. ſ. 69.*
h) *T. II. p. 30. ſeqq.*

animam, regiamque mentem inesse propter vim causæ, confiteberis. Hinc 3. non levis controversia oritur, an hanc rationem DEI, in qua rerum omnium exemplaria esse Plato statuit, ut habet in *Timæo*, a Deo ita separaverit, ut peculiare principium, quod propriam ὑπόστασιν habeat, constituat, quemadmodum Deus & materia per se subsistunt: an in signo tantum rationis, & per abstractionem seorsim hunc Dei intellectum atque rationem consideraverit, re ipsa eam in Deo collocans? Prius omnes sequuntur, qui Platonicos recentiores non abiisse a sincera Platonis sententia contendunt. Illi enim *hanc Dei mentem, per se subsistentem, in qua vere sunt, quæ sunt, substantiam esse, quæ prima pulchra sit & per se pulchra; eamque ante secula ab auctore Deo emicantem, per se genitam & sibi ipsi parentem fuisse, & procedentem ex Deo natam*, asserebant, ut hæc docet Porphyrius apud CYRILLUM,[i] & PLOTINUS,[k] magna subtilitate demonstrare conatus est. Immo & ipse celeberrimus CLERICUS,[l] qui Platonicis recentioribus exiguum alias in Platone interpretando pretium statuit, his se partibus, licet aliis rationibus ductus, jungit. Aliter tamen SOUVERAINIUS,[m] notissimus famosi libri, qui *Platonismus detectus* inscribitur, architectus, qui trinitatem illam Platonicam in Platone extare negans, quicquid de tribus principiis in natura Dei dicatur, ad sola Dei attributa pertinere, quæ in Deo, causa mundi, qui ejus filius sit, resideant, sapientiam, potentiam & bonitatem, contendit, quæque Plato aliter dixisse visus est, ideo ab eo ita pronuntiata existimat, ut non-initiatis πολυθεότητα fovere, & a recepta de divinis doctrina non abire videretur. Quæ quo potissimum fine disputet, satis notum est, nec ad nostrum argumentum pertinet. Alios, qui in signo tantum rationis, hanc rationem a DEO separavisse Platonem contendunt, licet aliis argumentis usos, hic non citamus.[n] Et difficile quoque est, de veritate inter utramque partem statuere; etsi facile esse putemus, ad Souverænii rationes respondere, quæ rem non conficiunt. Nam ita obscurus est Plato, & tam ambigue loquitur, ut facile in eam descendamus sententiam, ipsum sibi hic, ut sæpius, non constitisse. In *Philebo* enim tam aperte mentem attributum Dei facit, ut laterem lavare videantur, qui νοῦν βασιλέα οὐρανοῦ καὶ γῆς, *regem cœli & terræ*, quod ibi dicit, peculiarem personam sive hypostasin induci a Platone contendunt. Aliis vero in locis ita de idea, sive λόγῳ loquitur, ut personam non intellexisse, vix concipi queat. Præter multa loca ab aliis producta unum afferimus, satis luculentum, qui circa initia *libri VII. de republica* occurrit. Ibi enim cum elegantissimam similitudinem de specu, ubi umbratiles ideæ videntur, exposuisset, addit: *Arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius ideam supremam existere, vixque videri: si autem visa fuerit, asserendum, eam omnibus omnium rectorum atque bonorum causam esse, cum ipsa in loco visibili lumen creaverit, & luminis auctorem in ipso vero intelligibili regnet ipsa, veritatemque &* men-

i) *Contra Iulian. l. I. p. 32.*
k) *Ennead. V. l. I. c. 6. p. 487.*
l) *Epist. critic. VII. p. 197. sqq.*
m) *P. I. c. 7. p. 63.*
n) Conf. MOSHEM. *ad* CUDWORTH. *loc. cit.*

mentem protulerit. Vides hic mundum ſenſibilem & intelligibilem ſibi opponi, & utrumque a ſumma cauſa derivari, quam omnium bonorum auctorem exiſtimat, quod in mundo viſibili non lumen tantum, ſed & ejus auctorem ſolem, condidit, in mundo vero intelligibili non tantum veritatis ex ſe auctor eſt, ſed & cauſam ejus mentem, tanquam ſolem intelligibilem protulit. Vbi aperte, ratio ſive veritas, & mens ejus auctor inter ſe diſtinguuntur, & ei, ut ſoli, in mundo ſenſibili peculiaris exiſtentia adſcribitur. Alia loca non minus clara jam præterimus. Quæ ſi accurate perpendantur, prona via in hanc nos deducunt ſententiam, nihil de Platonis hac in re mente dici poſſe, quia vel ipſe ſe non ſatis intellexerit, ſibique conſtiterit, vel intelligi ab aliis noluerit. 4. Vt vero conjecturas quoque noſtras afferamus, quidque nobis veriſimile fiat, modeſte indicemus, non negamus, eam nobis arridere ſententiam, quæ ſtatuit, mentem Platonis peculiarem aliquam ſubſtantiam ex eſſentia Dei promanantem & generatam apud eum eſſe. Cujus rei argumenta quibus ad eam amplectendam ducimur, hæc potiſſimum ſunt. α) Plato ideam, mentem, rationem inter ſumma principia retulit, & non tantum a materia formaliter diſtinxit, ſed & a cauſa efficiente, ita ut eam peculiariter in exiſtentiam & formam rerum omnium influere credat, etſi exiſtentiam a Deo habeat, in quo eſt. Principiorum vero naturam eſſe, ut non ſint tantum, ſed & per ſe exiſtant, modo licet, naturæ ſuæ convenienti, multoties declaravit. β) Ipſa quoque λογισμȣ̃ θειοτάτȣ, quem Plato aſſerit, natura, id evincere videtur; in ea enim omnes rerum omnium eſſentiæ & intelligibiles formæ, uti poſtea videbimus, continentur, quæ in ipſa hac ratione ſive idea Dei, eſſentiam propriam & exiſtentiam quoque per ſe habent, & idem ſunt ac immutabiliter permanent, uti poſtea dicemus, oſtenſuri, eas Platonem a ſummo DEO ſeparaviſſe. Harum idearum, quod proprium ipſorum nomen eſt, regionem quaſi conſtituit Plato mentem ſive rationem DEI, non tantum, quatenus objectum intellectus divini ſunt, ut Platonicis recentioribus, Platonem comtius ornantibus, placuit, ſed quatenus per ſe exiſtunt, & exiſtentiæ cauſam formamque eſſentiæ rebus ſenſibilibus conferunt. Tales cum ſint in iſta idea, qui poteſt ea diverſæ & deterioris naturæ eſſe? γ) Attendendum quoque in hac quæſtione conſideranda putamus ad fontes, unde Plato phyſiologiam & metaphyſicam ſuam hauſit. Supra enim evicimus, materiam tranſſumſiſſe ab Heraclito, idearum, rerumque omnium divinarum rationes a Pythagoricis, haſque ita illi oppoſuiſſe, ut cum materiam in perpetuo fluxu eſſe ſtatueret, principium ei præficeret, non rationale tantum & efficiens, quod inordinate jactatam materiam in ordinem redigeret, ſed & exemplare, quod ex ſua natura immutabili & per ſe exiſtente, rebus fluxis & mutabilibus conſtantem formam, naturam & eſſentiam largiretur, ut in *Timæo* aperte docuit. Ex quibus naturali nexu ſequitur, ipſum hoc principium exemplare, eſſentiam per ſe ſubſiſtentem & peculiarem, habere debuiſſe. Ita enim Pythagoreos docuiſſe, luculentus teſtis TIMAEVS LOCRVS [o] eſt, qui ſtatuit,

o) *Opuſc. Mythol.* GALEI *p.* 544.

tuit, *ἰδέαν ἀγένατόν τε καὶ ἀκίνατον, καὶ μένον τε, καὶ ταῖς ταυτῶ φύσιον, νοατόν τε καὶ παράδειγμα τῶν γεινομένων, ὁκόσα ἐν μεταβολᾶ ἐντί, τοιῦτον γάρ τι τὰν ἰδέαν λέγεσθαί τε καὶ νοεῖσθαι, esse quiddam ingenitum, & immobile, & manens, & ejusdem naturæ, ac intelligibile exemplar, genitorum omnium, quæ in mutatione sunt, tale enim quidpiam ideam dici & intellectu concipi.* [p]
δ) Nec quæ in reliquis tum metaphysicæ tum physiologicæ capitibus docuit Plato, aliam videntur explicationem pati. Nam non solum Deum ipsum, sibi quasi relictum & in infinito divinitatis profundo demersum Plato statuit, qui ut materiam ordinaret, ministro & instrumento opus haberet, sed & tertium principium, quod ad rerum generationem requirit, animam mundanam, non in abstractione sola, sed re ipsa exstantem asseruit, unde nec, alterum principium ab hac *αὐτουσίᾳ καὶ ὑποστάσει*, ut cum sequioribus Platonicis loquamur, excludi posse videtur. Quæ quoque in ascensu redituque animæ ad ipsam substantialem veritatem initio *libri septimi de rep.* commentatur, eo tendunt omnia, non ut ad ipsum Deitatis fontem, sed ut ad ideam primam, omnes ideas & essentiales formas in se continentem animus assurgat, id quod de re, in sola animi notione exstante intelligi nequit. Neque ε) hæc a Platonici systematis natura & indole aliena sunt, quod emanationem rerum sive entium spiritualium ex summo DEO mediante idea sive mente, tanquam canali, asserit, & ideas, Deos, dæmonas, quæ peculiaria & immutabiliter per se existentia entia Platoni sunt, in hac mente tanquam regione idearum comprehensa affirmat: quæ vero emanatio, non nudas notiones & abstractiones, sed entia realiter existentia, sive ut Platonice loquamur, *ὄντως ὄντα* supponit. Nec hæc ζ) a Platonis quoque ingenio aliena sunt, quod ut erat enthusiasticum, ita ad largiendam principiis metaphysicis existentiam physicam erat pronissimum, id quod totum ejus systema loquitur. Hæ rationes, si non sufficiunt ad hanc, quam affirmant, opinionem, firmandam, evincunt tamen, meliora & certiora non habere contra sentientes, nec certi quid de Platonis hac in re mente statui posse.

§. XXII. IIX. Hoc vero exemplar rerum æternum, hæcque ratio & mens divina, omnia rerum exemplaria in se continet, quæ æterna sunt, & per se, ac vere talia, & naturam in se habent persistentem, quibus rebus fluxis & mutabilibus essentiæ imprimuntur. Decantatissima hæc Platonis de ideis doctrina est, quæ recte, monente Attico apud EVSEBIVM [q] caput & cardinem philosophiæ Platonicæ constituit: sine quibus non metaphysica tantum & theologia Platonis, sed & naturalis & moralis philosophia consistere non potest. Adeo vero prolixum hoc Platonis dogma est, ut summa tantum philosophiæ veteris capita delibantibus totum enarrare sit impossibile. Præstitimus quoque singulari tractatione hanc operam, & *historiam de ideis* [r] prolixe enarravimus, quam adire oportet eos, qui hæc accurate nosse

Natura idearum.

p) Conf. CLERICVS *l. c.* qui eodem quoque argumento utitur.
q) *l. XV. c. 13. p. 815.*
r) Editam *Augustæ Vindel.* 1723. 8. cujus compendium enarrarunt *Act. Erud. Lat. 1723. Sept. p. 392. seqq. Act. Erud. Germ. P. XCVI. p. 870. seqq. Bibl. Germanique T. VIII. p. 218. seqq. T. IX. p. 69. seqq.* Supplementa vero dedimus *T. VIII. Amoen. lit.*

nosse cupiunt. Nos instituti memores potiora tantum summatim carpemus, ea adjecturi, quæ illo loco nondum dicta sunt.

I. Occasionem vero introducendi ideas Platoni exhibuit Heracliteum de materia dogma, quo juvenis imbutus erat: teste enim ARISTOTELE,[s] *a juvene cum Cratylo Heracliteo conversatus Plato; & ejusmodi doctrinis innutritus, omnia sensibilia semper fluere, neque dari scientiam de iis, necesse esse concludebat, si scientia alicujus rei sit, ut aliæ quoque existerent naturæ permanentes, præter sensibiles; non enim dari fluentium scientiam.* Hinc, ut rerum ipsarum essentias, quas in fluxa & semper mutabili materia, quæ quovis momento alteratur, non deprehendi putabat, declararet, ad entia ejusmodi divina, spiritualia, immutabilia & per se subsistentia, quæ sola mente cerni possent, ac intelligibilia sint, delapsus est, easque primus, ut ait ARISTOTELES,[t] ideas vocavit. Neque tamen rem ipsam suo ingenio debuit, uti nomen, sed a Pythagoreis, quorum metaphysicam & theologiam didicerat, accepit, in quorum schola nihil celebrius fuit illis entibus vere & per se talibus. Ea entia numeros vocavisse Pythagoram, suo tempore demonstrabimus:[u] & ab his numeris ideas suas mutuum accepit Plato: id quod recte viri in veterum doctrinis pernoscendis acutissimi monuerunt, & nos alio loco *peculiari dissertatione* demonstratum dedimus.[x] Conferenti enim numeros Pythagoricos cum ideis Platonicis, planum erit, utrumque dogma inter se amice conspirare. Eodem enim fundamento inædificatum, nempe emanationi rerum spiritualium ex Deo; eadem numerorum, quæ idearum, definitio, numeri distincti & ordines eorum numerati, ut idearum; ideæ ex mente divina derivatæ ut numeri; eadem numeris, quæ ideis asserta dignitas, numeris circa animam hominis idem locus, eadem dignitas, idem officium assignatum; objectum utrumque philosophiæ, & numeri & ideæ; finis idem, per numeros, ut per ideas Deo fieri similem, & ad intuitivam ejus cognitionem ascendere. Quæ omnia non rationibus tantum ex Pythagorica & Platonica disciplina petitis, sed & luculentis veterum testimoniis confecimus, quæ hic, cum prolixiora sint, repetere & exponere non licet. Quæ tamen opinio non arrisit acutissimo MOSHEMIO[y] qui modeste, ut solet, sibi videri multum interesse inter rerum notiones seu ideas, & inter numeros professus est, neque enim satis perspicue se intelligere convenientiam utrorumque. Id quod nostræ potius obscuritati & tractationi imperfectæ, ut in recondito ejusmodi argumento fieri solet, & a nostri ingenii paupertate alienum non est, quam summo, quo is pollet ingenii acumini, vel rei ipsi adscribendum esse putamus. Et fortasse, ut ex alio loco, ubi de numeris Pythagoræ doctissime vir

s) *Metaphys. l. I. c. 6. l. XIII. c. 4. Hist. de ideis Sect. I. §. 2. p. 15. seqq.*

t) *l. c.* AVGVSTIN. *Oct. tr. Qq. XLVI. T. III. p. 388.*

u) Nominavimus *ὁμοφόφως l. citando p. 184 sqq.* Cudworthum, Morhofium, Wolfium, Claubergium, Burnetium, Calannam.

x) Diss. *de convenientia numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis Amœn. lit. T. VII. art. 7. p. 173. seqq.*

y) *Ad* CVDWORTHVM *p. 466. n. 7.*

vir incomparabilis disputat, colligere licet, aliud per numeros & ideas intellexit, quam nos intelligimus, & Pythagoram atque Platonem intellexisse credimus. Ideæ enim nobis non sunt animi notiones, vel εἴδη, sed æterna rerum omnium exemplaria, & substantiæ per se subsistentes, quæ ideæ vocantur, non ideo, quod tantum in nostra mente existunt, sed illam potius ob causam, quod sola mente cerni atque intelligi possunt. Quam ideæ definitionem ipsum Platonem secutum fuisse, vel solus ejus *Parmenides*, ubi prolixe de ideis disputat, demonstrat. Numeros vero Pythagoræ non rationes arithmeticas esse, sed æterna & essentialia rerum omnium principia causasque exemplares, IAMBLICHVS singulari libro [z] probavit: quæ cum amice conspirent cum ideis Platonis, causam non videmus, cur Plato, qui metaphysicam Pythagoræ suam fecit, hanc doctrinam ex schola Pythagorica accepisse dici nequeat. Nec aliud ARISTOTELES [a] velle videtur, quando Platonem coluisse ait, φιλοσοφίαν τὰ πολλὰ τοῖς Πυθαγορείοις ἀνακολουθοῦσαν, *philosophiam in multis Pythagoreos sequentem.* II. Sunt vero ideæ juxta Platonem æterna rerum sensibilium exemplaria & formæ, quæ propria substantia gaudent, & ratione atque intelligentia continentur. Ita & PLATO ipse, qui in *Timæo* [b] æternas vocat, & κατὰ ταυτὰ καὶ ὡσαύτως ἐχούσας, *eodem se semper modo & similiter se habentes; speciesque, quæ semper eædem sunt, sine ortu atque interitu, quæ nec accipiunt quidpiam aliunde, nec ipsæ procedunt ad aliud quidpiam, sensuque corporis nullo percipiuntur, & ad solam intelligentiam pertinent*, & alibi, [c] hanc earum definitionem affert: ἐστὶ γένος τὶ ἑκάστου, καὶ οὐσία αὐτὴ καθ᾽ αὐτὴν, *est genus rei uniuscujusque, & essentia ipsa ex se ipsa.* Ciceronis, Alcinoi & Laërtii loca alibi [d] adduximus, quibus ex Platonicis multa addi possunt, ubique enim hæc doctrina in eorum scholis personat: quam tamen Alexandrini Platonici, ut alia multa, depravarunt, ut ex iis videre est, quæ de iyngibus, sive ideis in oraculis Zoroastri suppositis dicuntur. III. Hæ ideæ & exemplaria rerum a Deo ex se producta sunt, cum rationem Deus ex se educeret, inque hac mente sua ideæ illæ, sive entia intelligibilia existerent. Hic iterum obscurus est Plato, interdum enim ita de ideis locutus est, ac si divini essent intellectus notiones & conceptus de rerum essentiis, quos Deus respexit, cum mundum condere vellet; plerumque vero eas describit tanquam entia sua quidem peculiari substantia gaudentia, in regione tamen idearum, sive λόγῳ Dei comprehensa. Quam tamen inconstantiam non in hac sola re, [e] sed & alibi sæpius prodidit. Quod si vero nexus totius systematis metaphysici Platonis & definitiones idearum a Platone allatæ considerentur, recte eas a Deo separatas credidisse statuendum est, nec audiendi sunt Platonici juniores, qui etiam in hoc Platonem emendaverunt, ut ideas a summo Deo, vel mente potius realiter non differre, sed in

z) Introd. in *Nicomachi Arithmeticam*, quam edidit SAMVEL TENNVLIVS.

a) *Metaphys. l. I. c. 6.*

b) *T. III. p. 28.*

c) In *Parmenide T. III. p. 135.*

d) *Histor. de ideis sect. I. §. IV. p. 39.*

e) Notavit ideo Platonem CYRILLVS ALEX. *contr. Iul. l. II. p. 66.* conf. *Hist. de id. l. c. p. 32.*

in eo non radicaliter tantum (nam hoc neque Plato negavit) ſed formaliter quoque comprehendi aſſererent: id quod poſtea interpretes Platonis in diverſam ſententiam traxit, qua de re cum alio loco [f] prolixe ſatis egerimus, hic copioſius diſſerere non vacat. Id nos hoc loco paucis monemus, eos, qui ideas ſubſtantia ſua ab intellectu divino ſeparatas conſtituiſſe Platonem aſſerunt, & ARISTOTELEM [ff] teſtem habere, & ejus ſequaces pleroſque; & definitionem idearum a ſua parte. Eas enim Plato non æterna tantum rerum exempla & notiones in intellectu divino eſſe voluit, ſed & ſubſtantias *ὀσίας αὐτὰς καθ' αὐτὰς, ex ſe & per ſe ipſas*, quæ eſſentiam rebus fluxis largirentur, poſtquam ſemel ab intellectu divino, in quo radices quaſi ſuas agnoſcunt, & fundamentum, ab æterno emanarunt. Niſi enim hoc ſtatuamus, comprehendi non poteſt, qui Plato ſibi animo conceperit, non imaginem tantum vel notionem univerſalem equi, ſed & eſſentiam atque formam equi, in Deo eſſe. [g] Intercedit vero & hic eruditiſſimus MOSHEMIVS, [h] & ingenioſe contra hanc ſententiam diſputat. Contendit is, non auctoritatibus plerumque fallentibus, ſed rationibus ex ſyſtemate petitis pugnandum & judicandum eſſe; non eſſe ſententiam tam abſurdam viro a judicio & ingenio non deſtituto facile imputandam; non intelligi poſſe ideam v. g. equi, univerſalem exiſtentem, notionem vero equi claram eſſe; nec poſtulare nexum ſyſtematis Platonici ejusmodi ideas a Dei intellectu ſeparatas, in quo ideo tantum ideæ intellectus divini objectum, ut exemplar fabri, conſtituantur a Platone, ut eos profligaret, qui aut mundum ipſum Deum eſſe, aut caſu & temere naturam rerum concreviſſe doceret, quæ vero contrario ſenſu ab eo dicta videantur, poëtico & figurato dicendi generi adſcribenda eſſe. Quæ etſi magnam pro ſe ſpeciem habent, liceat tamen pace Viri ſummi, cujus ingenio & eruditioni merito aſſurgimus, paucis ea exponere, quæ nos impediunt, quo minus Ariſtotelicam de ideis Platonicis opinionem deſeramus. Dabimus, non tam auctoritatibus hic ſtandum eſſe, quam rationibus, licet & hoc in obſcuro argumento philoſophi, qui data opera intelligi noluit, periculoſum ſit, cum pluribus exemplis conſtet, ratiocinando in varias interpretationes & ſignificationes tandem totum Platonis ſyſtema phyſiologicum abiiſſe: Ariſtoteles vero, qui præceptorem oppugnandum ſumſit, plenius ac nos ejus mentem intelligere potuerit. Sed rationibus Platonicis nixi de hac re diſpiciemus. Eas vero poſtulare credimus, ut ab intellectu divino Plato ideas ſepararet. Non enim ille ſolus philoſophi ſcopus fuit, quem affert vir longe præſtantiſſimus; ut impietati eorum ſe opponeret, qui Deum e mundi fabrica excludebant, ſed potiſſimum, docente ARISTOTELE, [i] ut ſcientiæ locum faceret, cum ex ſchola Heracliti retinuiſſet, materialia omnia incerta, fluxa & in momenta mutabilia eſſe. Vt itaque ſcientiæ locus eſſet, addu-

f) *l. c. p. 60. ſeqq.*

ff) Vide loca adducta *l. c. p. 66.*

g) Accedit quod appoſite ad rem monet IAC. THOMAS. *Orat. XIII. p. 299.* quæ eſt de ideis Platonis, timuiſſe Platonem in Deo ideas multiformes ponere, quia Deus ſimplex eſt, nec multitudo in eo locum habet vel aliquid coagmentatum.

h) *l. c. p. 662.*

i) *Metaphyſ. l. XIII. c. 4.*

adducenda erant subjecta æterna, immutabilia, universalia, quorum quodlibet sui generis universalem quandam naturam in se contineret, eamque materiæ imprimeret, ut ita ex illa fieret, quod demiurgus intenderat. Ponamus jam, per ideas tantum æterni intellectus divini notiones intellexisse Platonem, qua ratione constabit physiologiæ Platonicæ sua veritas, essentiam & formam habere res creatas ab istis ideis? Nam si hoc ita esset, Deus ipse, ejusque essentia esset essentia equi, arboris, hominis, verbo, rerum omnium, a qua impietate tamen Platonem tota systematis ejus constitutio liberat, quicquid contra dicant, qui testimoniis fide dignis destituti in Spinozæ castris militasse Platonem asserunt. Hoc ut evidens nobis & Platonicæ physiologiæ consentaneum videtur, ita, non quidem verum, non tamen tam absurdum est, quam eruditissimo viro videtur: quæ enim in equo, arbore, homine &c. singularia sunt ex materiæ modificatione orta, Plato ideis non adscripsit, sed tantum intelligibile aliquid, existens per se, & quoad nostrum concipiendi modum abstractum a rerum sensibilium circumstantiis per ideas intellexit, quod illi, tanquam τερετίσματα & nugas, cum Aristotele & Diogene riserunt, qui qualitates corporeas vel materiales in abstracto v. g. equcitatem, arboreitatem, eum intellexisse putarunt, [k] qua in re Platoni injuriam fieri nulli dubitamus. Non negamus, esse in hac quoque opinione ἀσύστατον aliquod, sed id tam absurdum & ridiculum esse, ut ejus generis philosopho, qualis Plato fuit, imaginationis fœcunditate, quam judicio valentior, tribui nequeat, non videmus. Quod vero objicitur, ideam animi notionem, non rem per se existentem, significare, id aut scopum plane non ferit, aut falsum est. Supra enim ipsa Platonis verba attulimus, quibus ideam rem per se existentem definivit, nec confundendæ sunt τὰ εἴδη sive notiones animæ logicæ, cum ideis physicis. Nec negamus, fuisse has ideas objectum demiurgi, sive rationis divinæ mundum condentis, uti ipse PLATO *libro sexto de republica*, & in *Timæo* fuse docuit, & exemplum fabri ideam ædificii sibi formantis illustrationis causa addidit: sed hoc nihil impedit, quo minus ideæ possint separata ab intellectu divino existentia existere. Nam quia dependent, quoad emanationis principium, ab intellectu divino, ideo tamen cum eo arctissime connectuntur, & unum cum eo sunt, id quod magna diligentia in *Parmenide* demonstrare philosophus fategit; adeoque etiam ejus objectum esse possunt. Simile vero a fabro desumtum hanc potius opinionem confirmat, quam destruit. Exempla enim & archetypi, quos architecti sibi formant, non in solis animi notionibus & imaginibus subsistunt, sed in charta delineantur, v. g. ædium exemplum, vel ædicula construitur, juxta quam ædes formentur. Hæc si sua constant veritate, reliqua, quæ generali tantum argumento disputantur, nostræ opinioni non officiunt. Quam pluribus roborare locus quidem non patitur; addendum tamen unum est, quod ipsa celeberrimi Cudworthiani interpretis eruditio subministrat. Observat is [l] acutissime & elegan-

k) *Hist. de ideis l. c. p. 69. 130.* LAERT. *l. III. §. 53.*

l) *l. c. p. 671. 672.*

eleganter: „Platonem statuere in Timæo: simulacrum Deorum æterno-„rum vivere & moveri; hocque simulacrum mundum esse, rectissime con-„tra Chalcidium, animam mundi intelligentem, tuetur. Addit postea con-„tra Cudworthum, per æternos hos Deos tres in divinis hypostases indicari „contendentem, æternos illos Deos nihil aliud esse, quam æterna rerum „omnium exempla & species, quarum ad normam mundum hunc a supre-„mo numine comparatum esse Plato censuerit. Id ex eo probat, (liceat „& hoc addere, cum doctrinam de ideis mirifice illustret) quod Plato & „mundum totum, & illustriores ejus partes Deos vocaverit, cui mundo „cum mundus intelligibilis respondeat, necesse sit, ut & hic & ejus partes „ex quibus constent Dii sint. Fecisse itaque Platonem æternas nescio quas „species Deorum, ad quorum imaginem mundus conditus sit, & hos esse „æternos & intelligibiles Deos, in Timæo & schola Platonicorum celeber-„rimos.„ Rectissime hæc omnia dici & menti Platonis conformiter, nemo negabit, qui Platonem legit. Si vero ideæ Dii sunt æterni, necessario a summo Deo ejusque intellectu differunt, & quod Dii sunt, per se existunt, licet in eo, tanquam in emanationis spiritualis fonte existant. Nec hi Dii alii sunt, quam quibus rerum sensibilium formationem Deum reliquisse Plato statuit, de quo postea dicemus. [m] Ceterum & hoc absurdum satis est, v. g. equorum ideam, sive speciem universalem, vel essentiam ex qua omnes equi participant esse Deum quendam, manifesto exemplo, ridiculam aliquam opinionem Platoni placere & tribui quoque posse; quanquam adeo ἀσύςατον, si semel emanationem omnium entium realium & spiritualium ex Deo admittas, non sit, essentiale omnium equorum a substantia spirituali aliqua ortum ac naturam habere. Sed fortasse majorem obscurissimæ & ineptæ idearum hypothesi lucem accendimus, quam in ipsa Platonis mente, ad absurda omnia, quæ inde emergebant, uti videtur, non attendenti habuit, unde nihil amplius addimus, [n] sed porro notamus: IV. Ideas Platoni constituta esse objecta scientiæ, circa quæ versatur, id quod supra jam indicavimus, & ipse multoties in dialogis suis inculcavit. Rationem in antecedentibus jam exposuimus, quia eas solas veram rerum naturam pandere, & genuina veritatis luce collustrare homines putat, id quod elegantissima imagine hominis in specu devincti, & umbratiles tantum imagines videntis, soluti vero postea & per varios gradus ad intuendas res ipsas, tandemque ad aspiciendos solaris luminis radios gradientis atque ascendentis illustrat, [o] qui locus ab iis maxime legendus est, qui idearum doctrinam in se obscuram & difficilem clarius cognoscere cupiunt. V. Patet vero ex eadem imagine, totam Platonis non physiologiam tantum,

m) Noster hic est BASNAG. *Hist. Iud. T. IV. c. 4. §. 7. p. 56.*

n) Ait etiam celeberrimus vir *l. c. p. 695.* Si ex Timæo pateat, Platonem has æternas species seu ideas aperte sejunxisse ab opifice mundi, constare tum etiam, opificem hunc non esse totam divinitatem tribus personis consistentem, quod CUDWORTHUS *h. l.* asserit. Istud autem tam perspicuum esse ex *Timæo*, ut nihil magis. Id quod ex ipso Timæo, cujus verba CICERO quoque expressit, probat. Nec negat magnam Platonicorum partem ab ea opinione differre, quæ nihil separatum hic statuit.

o) *Initio l. VII. de repub. T. II. p. 515.*

tum, sed & ethicam ad idearum notitiam redire. Comparat enim animum cum homine captivo, corpus cum carcere, ex quo ille liberandus, & ab imaginibus umbratilibus gradibus variis ad reminiscentiam eorum, quæ ante descensum in corpus noverat, & intuitionem entium vere talium, perducendus est, quod cum alibi [p] prolixe explicuerimus, sicco jam præterimus pede, id unum ex ALCINOO [q] adjicientes, ideam, prout varias relationes habet, variis quoque nominibus apud Platonem insigniri: est enim, quoad Deum νόησις sive intellectio, quoad nos, primum intelligibile, quoad materiam, μέτρον, (formam recte dixeris, sive modum essentialem, quo fluxa materia terminatur, ut certum aliquod subjectum exhibeat) quoad mundum hunc sensibilem, exemplar, quoad se ipsam vero essentia. Quæ ubi in Platonis scriptis non diligenter observantur, magnam caliginem & errores quoque non paucos in doctrina de ideis pariunt. VI. Ex dictis hactenus sequitur, quicquid ideis opponitur, id est, materiam omnem, quodque ex materia componitur sensile, non stabile, non essentiale, non immutabile esse, sed, cum perpetuo fluxui & mutationi obnoxium sit, scientiæ objectum esse non posse, [r] nec mereri nomen entis; [s] id quod ex Pythagoreorum schola accepit, quibus hæc ontologia vehementer placuit. [t] Sequitur etiam ex eadem doctrina: quæcunque sunt super terram, veritatem non esse, sed veritatis umbras & imitationes, & ne hæc quidem omnia, sed pauca tantum; cætera plane mendacium & errores, & imaginationis vanas opiniones & velut simulacra quædam esse; ut recte refert STOBAEVS. [u] Ex qua brevi doctrinæ Platonicæ de ideis delineatione hominis ingenium ad enthusiasmum valde pronum clare patefit, qui eo usque processit, ut in deligendo magistratu reipublicæ eos solos eligendos esse moneret, [x] qui ad hanc intuitionis philosophicæ, & abstractionis mentalis perfectionem pervenerunt, unde de republica ejus judicari potest.

§. XXIII. IX. Vt vero formandæ materiæ opus rite procederet, mundusque ex ea formatus fieret optimus, animam quoque Deus ei indidit. Hæc ut alibi, ita potissimum in *Timæo* asserit, animamque hanc mundanam inter principia secundaria mundi geniti refert. Qualis vero anima illa sit, subobscure expressit Plato. Ait enim dicto loco: [y] *Ille tam generatione, quam virtute priorem antiquioremque animam corpore constituit, utpote quæ obedienti corpori esset imperatura, ex his videlicet, atque hoc pacto: Ex ea substantia, quæ individua & semper eadem similisque est, & ex ea rursus, quæ circa corpora dividua est, tertiam substantiæ speciem commiscuit mediam, quæ rursus esset naturæ ipsius ejusdem & naturæ ipsius alte-*

Anima mundi.

p) *Hist. de ideis sect. I. §. 6. p. 87. seqq.*

q) *Cap. 9.*

r) In *Sophist. T. I. p. 250.* LAERT. *l. III. s. 9. 10.* qui luculentus est.

s) In *Theætet. T. I. p. 252. seqq.*

t) Conf. IO. SCHEFFER. *de natura & constit. phil. Ital. c. VIII. p. 56. seqq.*

u) *Serm. LIX. p. 232.* ex Pseudo Mercurio homine Platonico.

x) *Lib. VII. de republica T. II. p. 518.*

y) *T. III. p. 34.*

alterius particeps, eamque per hæc mediam constituit inter individuam substantiam, & eam quæ circa corpus dividitur. Ea cum tria sumsisset, in unam speciem omnia temperavit: ubi naturam ejus, quod alterum diversumque vocamus, commixtioni repugnantem, cum eo, quod idem dicitur, vi quadam conciliavit. Ita quidem Plato, qui aperte satis innuit, animam hanc mundi ex natura cum ideæ, tum materiæ conflatam fuisse. Qua ratione vero id factum sit, longa & obscura inter Academiæ discipulos disputatio est, cum more suo Plato mentem hac de re suam clare non explicuerit. Nobis, qui peculiarem Platonicæ philosophiæ historiam non scribimus, de hisce Platonicorum litigiis multa afferre non licet, sed explicandum nobis potius est, quid Plato ista anima mundi intellexisse videatur. Et I. quidem ex allato loco constare arbitramur, animam hanc mundi non æternam esse, sed tum demum, a mundi architecto productam, cum mundum formaret. Id quod ARISTOTELES [z] quoque tradidit, Platonem interdum asserere, animam una cum cœlo factam esse. II. Haud obscurum vero est, animam hanc mundanam præstantiore sui parte ex Deo effluxisse: Ait enim Plato, Deum ex substantia individua, quæque semper eadem est, sumsisse, ut hanc animam, quam mundo inderet, exinde formaret. Illa natura vel substantia eadem vero, mens sive ratio divina est, & mundus idealis, uti in antecedente paragrapho demonstravimus, isque ex Deo: unde jam colligi luculenter potest, qua ratione divina queat dici hæc anima, & ex Deo orta, quoniam emanationis spiritualis operatione ex divina mente particulam accepit. Etsi itaque tertio gradu a fonte omnium entium spiritualium differt, & dignitate longe minor est, eousque tamen divina visa fuit Platoni, ut numen, quod tamen ὕλῃ ἐνὶ μεμιγμένον *esse docebat*, πάντα κοσμεῖν τὰ πράγματα διὰ πάντων ἰόντα, *omnia exornare, omnia pervadens statuerit.* [a] Quo simul intelligimus, abesse hæc a sensu Stoico, quando Plato Deum animam mundi permeantem vocat; Stoici enim formalem Dei naturam per universum diffusam statuebant, Plato animam mundi ex mundi intelligibilis & divini natura decerptam omnia penetrare docebat, hancque demum se in materiæ sinum, cum mundus conderetur, infudisse asserebat, eique ex dividuo sive materia aliquid tribuebat, quo & dignitate, & natura, & ordine reliquis facta est inferior. Hinc vero III. apertissimum est, plurimum pervertisse Platonis doctrinam, Alexandrinos Platonicos ex schola Plotini, qui duplicem animam mundi excogitarunt, unam ὑπερκόσμιον, alteram ἐγκόσμιον, quarum illa supra mundum posita, tertiam in divina essentia hypostasin constituat, hæc ex illa deprompta mundo, ut eum animaret, indita sit. Qua de re multus est PLOTINUS, [b] & qui eum sectatores secuti sunt, quorum vestigia premunt, quotquot venerandæ Trinitatis dogma in Platone deprehendisse sibi visi sunt. [c]

Quam

z) *Metaph. l. XIV. c. 6.*
a) *Cratyl. T. III. p. 53.*
b) *Ennead. III. l. V. c. 2. p. 293.* Quam tamen ψευδερμηνείαν Platonis videtur generasse dogma de mundo æterno, quod Platoni erat ignotum.
c) Inter hos est CVDWORTHVS *Syst. int. c. IV. §. 36. p. 679. seqq.*

Quam tamen opinionem recte rejecerunt viri docti, [d] non, quid juniores Platonici magistrum dicere jusserint, sed quid ipse dixerit, expendentes. Nam ea de re Plato in scriptis suis silet, quanquam mira perspicacia aliquid, quod speciem habeat, ex illis exsculpere conetur CVDWORTHVS, cujus ratiunculis satisfecit MOSHEMIVS: [e] sed anima mundi, cujus passim meminit, semper ea est, quæ mundo indita est, quæque & motus in eo causa est ordinati, & acceptam virtutem in gubernatione mundi exercet, hincque in omnibus mundi partibus, præcipue in sole, luna, sideribusque latet. Nec hæc potest esse illa supramundana anima, cum non tantum individui & ejusdem, sed & dividui & diversi particeps sit, id quod in animam supramundanam Plotini cadere non potest. Nec generavit alia ratio tertium illud divinum, æternum, & immutabile principium Alexandrinorum philosophorum, quam studium se assimilandi Christianæ religioni, quam pro nova de divinis philosophia habentes in systema suum syncretisticum ex parte receperant. Cum enim in SS. Trinitate tres hypostases sive personas Christianos memorantes audirent, hæc non commodius suæ sectæ placitis accommodari posse credebant, quam si patrem, uno bono Platonis, filium vero, quem λόγον dici mundique creatorem observabant, rationi, quam Plato in Deo, vel ex Deo potius genitam afferebat, assimilarent. Vt vero Spiritui S. suo modo locus esset, ad tertium principium, animam mundi confugerunt; quæ sensu Platonico, quatenus mundum formatum inhabitat, eum non posset cum divino spiritu componi, eo quod dividui in ea natura, & generatio in tempore facta obstaret, animam mundanam ὑπερκόσμιον excogitarunt, quæ in una divina essentia, tanquam æterna ὑπόστασις subsisteret, & ad quam atque ex qua anima mundo immersa esset decerpta. Qua tamen ratione, ut solent systemata male combinata & ex variis dogmatibus consuta, & Christianam doctrinam corruperunt & Platonicam, id non facturi, si Platoni pressius adhæsissent, qui ex eodem & diverso animam mundi coaluisse statuit. IV. Qua vero ratione Plato animam mundi ex divina essentia & simul ex materia participare dixerit, id subobscurum est, & vix vera ejus mens detegi potest. Quod si PLVTARCHVS [f] audiendus est, hoc ita factum est, ut Deus brutam illam & immorigeram animam inordinatæ atque confusæ jactationis in materia auctorem, emendaverit, & adjiciendo aliquam de essentia divina partem, eam in ordinem concinnum redegerit, motusque ejus varios per divinam illam partem ita direxerit, ut, quantum materiæ anima pateretur admirabilis rerum ordo & harmonia exoriretur. Hinc nullam animæ hujus mundanæ partem sinceram putat, sed cum ex mala illa anima aliquid trahat, inde omnium malorum causam profluere. Nec aliter CHALCIDIVS, qui, *Deum, ait quæ sine ordine & modo erant, ordinasse, & inordinatos animi*

d) MOSHEM. *ad h. l.* CLERICVS *Ep. Crit. VII. p. 203.* BASNAGE *Hist. des Iuifs l. c. §. 19. p. 77.* GVNDLING. *Ot. Fasc. II. p. 18.*

e) *l. c. p. 681.*

f) *De ψυχογονίᾳ Timæi*, quam sententiam suam quoque fecit cel. MOSHEMIVS *ad* CVDWORTH. *p. 234.*

mi errores & agitationem fluctibus similem compescuisse, intellectu assignato, ex inordinata jactatione ad ordinem redegisse: hincque ortum animæ mundi, ex individua una, quæ intellectus sit, & alia, quæ per universa corpora dividitur, & scinditur, provenire. Indicavimus tamen supra jam, quid nobis obstare videatur, quo minus hanc de peculiari materiæ anima, animæ mundanæ contradistincta nostram faciamus. Nos, si in tam obscuro argumento conjecturis utendi venia est, hanc, uti supra diximus, animam materiæ, in vi rebelli, immorigera, & inordinata jactatione materiæ consistere supponentes, ita Platonis idem & diversum, sive dividuum & individuum in anima mundana intelligimus: Deus cum inordinate ab omni æternitate jactatam & fluctuantem materiam in ordinem redigere vellet, non tantum de naturis divinis & essentiis æternis, quæ menti ejus obversabantur, cogitabat, easque emanatione spirituali ex se producendo, mundum idealem generabat, sed etiam ad materiæ ordinationem & emendationem se accingens, tantum ex hoc altero divinitatis principio materiæ indebat, quantum ad formandas res & determinandam materiam, & ordinandos ejus motus requirebatur, sicque ex isto mundo ideali tertium principium emanationis lege, nempe animam divinam produxit, & materiæ infudit: quæ anima, vi sapientiæ ex fonte suæ in eam dimanantis, materiam quidem emendavit, in ordinem compescuit, & ad recipiendas formas divinas disposuit, toti tamen illi malignæ & refractariæ materiæ dispositioni impar, omnes ejus motus inordinatos & anomalos, & contrariam bono cupiditatem vincere & emendare non potuit; unde factum est, ut ex natura materiæ anima mundi aliquid participaret, multumque illa reliquis principiis divinis fieret deterior. Acutius qui vident, & in his tenebris clariora dare possunt, iis has nostras conjecturas non obtrudimus, quas, licet pro indubitata Platonis opinione venditare nolumus, nihil tamen, nisi fallimur, habent, quod vel verbis Platonis vel systemati ejus physiologico maximopere repugnet, & non aptum sit, ut & mundi ortus, & natura materiæ, & origo mali inde Platonicis rationibus queant explicari.

Trinitas Platonica. V. Ex his vero, quæ fuse hactenus, postulante argumenti dignitate, disseruimus, judicari potest, quid de trinitate Platonica sentiendum sit, quam non juniores tantum Platonici magnopere jactarunt, [g] sed & post eos tot viri docti ex Christianis, a trinitate Christianorum non multum abhorrere contenderunt. [h] Alii vero plane rejecerunt, quicquid in Platone huic dogmati velificare videtur, ad poëticum dicendi genus, notiones animi, vel attributa etiam DEI gentili more in personas mutans, vel personarum habitu potius inducens, retulerunt. [i] Quo in argumento recentiores Platonicos

ante

g) Quorum tamen hominum, ut in aliis, sic in hoc quoque dogmate sententia variat: e. g. demiurgum sive conditorem mundi alii faciunt primum Deum, Iulianus imperator secundum, Plotinus tertium, & sic in aliis quoque; conf. MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *p. 686.*

h) Eos enumerandi otium nobis fecit diligentia laudatissimorum virorum IO. A. FABRICII *Bibl. Græc. vol. II. p. 39. seqq.* I. F. BVDDEI *Instit. theol. dogm. T. I. p. 445.* CHR. MATH. PFAFFII *Introd. in histor. theol. liter. P. I. p. 305. seqq.* qui consulendi.

i) In his SOVVERAINIVM esse, supra diximus.

ante omnia non audiendos esse monemus, quos ex inepto sacra Christianorum dogmata cum nugis suis conciliandi studio Platonis genuinas doctrinas de Deo & principiis divinis misere corrupisse, plus una vice ostendimus. Illi enim abstractione mentali usi, tres ejusmodi ὑποςάσεις, in una essentia divina comminiscebantur, easque a mundo hoc visibili separabant. Plato vero, etsi is quoque trium principiorum mentionem faciebat, longe tamen alia ratione ea adhibuit, nec de trinitate in divina essentia, sed de principiis rerum genitarum sollicitus, rationem Dei & animam mundi, ad hunc ipsum mundum suo modo retulit, & ideas divinas materiæ impressas & animam ei inditam statuit. Num vero attributa tantum Dei intellexerit, nec ne? in tanta obscuritate ejus definiri certa ratione non potest, ex iis tamen, quæ hactenus de ideis & anima mundi disseruimus, patet, verisimile esse, non nudas hæc principia notiones & prævisiones animi, abstractionibus tantum existentes, esse, sed revera Platonem sibi concepisse emanationem duorum principiorum, ex infinita DEI natura, realiter a Deo distinctorum, propter originem tamen & fontem, ex quo orta sunt, unum certo sensu, quæ cum eo sint: quæ tamen principia & maxime inæqualia esse, & dignitate, immo etiam naturæ divinitate inter se diversa & inferiora summo DEO, patet, præcipue cum non in se considerari debeant, sed quatenus circa materiam agunt, quo modo anima mundi, ex contagio materiæ aliquid trahens, eo nomine vix digna est. Quæ si cogitassent, & a Platonicorum Aegyptiacorum falsis & syncretisticis interpretationibus sibi cavissent viri illi eruditi, qui nescio quæ adorandi SS. Trinitatis Christianæ mysterii vestigia in Platone se observavisse, sibi visi sunt; parcius de Platone tantopere laudando cogitassent, nec ad ineptam opinionem delapsi essent, Platonem ex sacris oraculis & consuetudine cum Iudæis hæc mysteria surripuisse. Nihil enim in tota hac trinitate Platonica est, si modo nomen hæc tria merentur, quæ immenso gradu, natura & dignitate inter se distant, quod non ex admissis semel principiis generalibus de Deo, materia & idea, causis rerum omnium Plato sine ullo revelationis divinæ adminiculo poterat deducere. VI. Sequitur vero ex hac quoque de anima mundi doctrina, & mundum esse Dei filium, & omnes partes mundi, præcipue illustriores, & in his solem, lunam atque reliqua sidera Deos esse. Recte hoc notandum est, ne confundamus in theologia Platonis, quæ inter se distincta sunt. Et mundum quidem simulacrum immortalis divinitatis ipse Plato nominat,[k] & filium Dei TIMAEVS LOCRVS,[l] quem imitati sunt alii,[m] eo quod per ista principia a Deo esset genitus. Immo ipse PLATO[n] Deum ὄντως existentem de futuro Deo, id est mundo condendo cogitasse asserit. Terram vero, cœlum, & sidera Deos dixisse, multis testimoniis constat. Vnde

k) In *Timæo l. c.*
l) *T. III. p. 95. Opp. Plat.*
m) Eorum loca collegit SOVVERAIN *Platonisme devoilé P. I. ch. 9. p. 93.* qui tamen male hæc applicat & confundit.
n) In *Timæo.*

Vnde LAERTIVS [o] hoc Platoni tribuit: *terram esse antiquissimam omnium, qui in cœlo essent, Deorum*, & loquuntur id etiam non dialogus tantum, qui *Epinomis* inscribitur, sed & libri *de legibus*, quos tamen maturiore ætate, gravisque annis conscripsisse dicitur, ubi Anaxagoræ scita de sideribus reprehendit, & hæc serio inculcat Atticæ juventuti. Quæ quidem ad declinandam invidiam, quam præceptorem Socratem e vivis sustulisse noverat, dixisse tantum videri poterat, nisi doctrina de anima mundi eum serio hæc statuisse persuaderet. Non tamen æterni hi Dii sunt, sed in tempore orti atque conditi, quemadmodum anima mundi, a qua animantur, & propter quam in Deorum numerum referuntur, æterna non est, ut supra vidimus. [p]

Dii & dæmones.

§. XXIV. X. Vt vero reliqua, quæ ad hanc theologiam sive metaphysicam Platonis pertinent, tandem adjiciamus, monendum est, Deos quoque tum æternos tum ortos ex his principiis derivavisse Platonem. Et de Diis quidem æternis §. antecedente, quantum satis est, ad noscendam Platonis doctrinam diximus, & eos species sive ideas æternas esse, in mundo intelligibili, uti recentiores Platonis discipuli loquuntur, comprehensas; ortos vero Deos cum anima mundi originem cepisse, ex modo dictis patet. Et de dæmonum quidem natura & munere occulte sententiam Plato tegit; fassus ceterorum Deorum, qui cerni non possunt, & dæmones vocantur, cognoscere & enuntiare ortum majus esse opus, quam ferre nostrum valeat ingenium, priscisque in hac re credendum esse viris, qui Diis geniti, ut ipsi dicebant, parentes suos optime noverint. Verum hoc ad declinandam invidiam dixisse, ne ignota cum Socrate numina introducere videretur, palam est. In sequentibus vero sumta fabulæ persona, ita Deum rerum conditorem loquentem ad hos Deos inducit: *esse quidem eos, quoniam generati sint, minime natura sua immortales, & indissolubiles, neque tamen unquam dissolutum iri, nec mortis fatum subituros, voluntate divina præstantiore vinculo existente ad vitæ custodiam, quam nexum illum, quibus essent tunc, cum gignerentur, colligati.* Posthæc recitat, quæ eis munera ab opifice injuncta essent; *ut* nempe, *quoniam conditorem non deceret reliqua animantia condere, ne & ipsa Dii evaderent, ipsi secundum naturam suam ad animalium generationem se accingerent, vimque Dei in illis condendis imitarentur. Et animalis se quidem, quod immortale & divinum vocandum sit, & principatum teneat, ipsum se semen & initia traditurum, cetera eos exsecuturos, ut immortali naturæ mortalem attexentes, faciant generentque animalia, & subministratis alimentis augeant, & consumta rursus recipiant.* Hactenus Plato, qui in sequentibus animarum in his animalibus ortum describit, de quo postea. Videturque in his partim Aegyptios & Pythagoram, partim Socratem secutus fuisse. Obscurus tamen in his omnibus est, nec satis declarat, quæ de dæmonibus statuat.

o) *l. III. §. 75.* Vnde emendandus locus in *Timæo T. III. p. 75.*

p) Conf. CVDWORTH. *System. intell. c. IV. §. 23. p. 484.*

q) In *Timæo T. III. p. 40.*

ſtatuat. Quod occaſionem præbuit Platonicis Aegyptiacis infinita de dæmonum natura, gradu, officiis, expiatione hisque ſimilibus diſputandi, & maximam ſuæ theologiæ partem iſtis diſſertationibus replendi: quas tamen, cum pleræque in eorum demum ingenio enatæ ſint, tum demum tangemus, ubi temporum & hiſtoriæ ſeries ad ſectam Eclecticam nos deduxerit. Nunc Platonis verbis inſiſtentes, de iis eum loqui diis monemus, qui in anima mundi comprehenſi, cum ea geniti ſunt, quos formationi tum hominis, animæ ſuperioris ſive rationalis parte ſummo rerum conditori relicta, tum reliquorum animantium præfectos fuiſſe ſatis clare innuit. Non tamen ortus tantum animalium curam habere juſſos eſſe, ſed & incrementorum reditusque in eam materiam, ex qua producta ſunt, monet, unde recte colligitur, mundi hujus ſenſibilis directioni & providentiæ Platonem dæmones præfeciſſe. Id quod TIMAEO LOCRENSI[r] quoque placuit, quem in ineundis mundi hujus rationibus phyſicis ſecutum fuiſſe Platonem aliquoties monuimus, qui diſerte: *numinibus humanarum rerum inſpectionem ſummum illum Deum, omnium imperatorem atque præſidem, attribuiſſe, iisque etiam gubernationem mundi permiſiſſe.* Quem ſecutus eſt Plato, qui de hoc dæmonum munere ita: [s] *Tunc ſane totius circuitus princeps curatorque primus Deus extitit, ut nunc per varias mundi plagas ſingulæ ipſius partes a principibus diis diſtributæ ſunt. Animalium quoque genera gregatim diſtincta, dæmones quidam tanquam divini paſtores ſortiti ſunt, quorum quisque ad munus ſuum obeundum ſufficiens cum eſſet, ſinguli ſingulis, ſic ut ille voluit præficiebantur, quibus præerat ipſe.* Ita enim fabulam de regno Saturni primaque naſcentis humani generis ætate rationibus ornat philoſophicis. Non vero regendo tantum mundo huic, ſed & vaticiniis & patefaciendæ deorum voluntati, & expiando quoque ſummo numini certos dæmones præfecit. Notabili enim loco[ſſ] ait: *Omnis natura dæmonum inter mortales deosve eſt media* (cujus ratio petenda eſt ab origine eorum ex anima mundi, quæ medium quaſi inter divina & materialia tenet, ex utrisque participans) *interpretatur & trajicit humana ad Deos, divina ad homines: horum quidem preces & ſacrificia, illorum præcepta ſacrasque ſolennes inſtitutiones & ordinem. In utroque medio conſtituta eorum natura totum complet, ut univerſum ſecum ipſo tali vinculo connectatur. Per hanc vaticinium omne procedit, ſacerdotumque diligentia circa ſacrificia expiationesque, & incantationes, & divinationem omnem atque magicam. Deus quidem homini non miſcetur, ſed per id medium commercium omne atque colloquium inter Deos hominesque conficitur, & vigilantibus nobis & dormientibus.* Poſſemus hic innumera fere cumulare, quæ Platonici recentiores de catena dæmonum, quibus univerſum repletur, diſſeruere, verum id jam non agimus, & potiora, quæ hunc locum illuſtrare poſſunt alibi[t] diximus. Hic

r) *Opuſc. mythol.* GALEI *p. 566.*
s) In *Politica.*
ſſ) In *convivio T. III. p. 201. ſeqq.*
t) In *Otio Vindelico Mel. I. §. 5. p. 42.*

vero id monemus, videri hic Platonem Aegyptiacam potissimum theologiam secutum esse, quam ejusmodi dogmatibus religionem publicam commendasse supra ostendimus. Erat enim Plato, Socratis exemplo cautior factus, in eo diligens, ut philosophiam suam religioni dominanti accommodaret. Et favebat huic opinioni non doctrina tantum de anima mundi omnia pervadente, ex qua dæmonas excerptos esse statuebat, sed recepta quoque suo tempore, etiam inter Græcos, sententia: omnia Deorum esse plena, id est dæmonibus cuncta repleri, unde facile hanc, quam ipsius verbis attulimus, opinionem inire illi licuit. Qua de re, ubi de dæmonio Socratis agit, pluribus mentem explicat, quæ ipsa videnda sunt, cum instituti nostri causa exscribere loca illa nobis non liceat. Ex his vero sequebatur, cultum publicum non rejiciendum esse, sed prosequendos dæmonas orationibus, muneribus, alioque cultu divino, idque animo puro. In quo tamen dæmonum cultu pro diversis eorum generibus atque classibus, quibus mundo præesse Plato præcipiebat,[u] diversam quoque rationem adhiberi voluit. Nam alios statuebat cœlestes civitatique præsidentes dæmonas; alios terrestres, post hos illis impares, & tandem heroës, quibus qua ratione cultus exhibendus sit, in *quarto de legibus libro* constituit. Sed & in materiam potestatis aliquid esse dæmonibus non negat. Ait enim,[v] *homines & animalia cetera, eaque ex quibus ista gignuntur, ignem & aquam & horum germana, DEI esse opera, post hæc horum simulacra sequi, dæmonum quadam machinatione producta;* quæ postea de phantasmatis dormientibus & viventibus quoque occurrentibus explicat. Quæ postea materiam præbuere Aegyptiacis Platonicis miras de dæmonum apparitionibus & phantasmatibus opiniones excogitandi, quas suo loco tangemus. Interim de iis consulendus est PSELLUS,[w] ut appareat, qua ratione Platonica dæmonologia ex his fundamentis ad speciosum quidem, sed paradoxum exsurrexerit ædificium. Reliqua, quæ huc referri possunt, in sequentibus exponemus, ubi etiam de animæ origine & natura, quæ ad metaphysicam Platonis referri potest, differemus.

II. Physica.

§. XXV. His, quæ explicuimus, fundamentis, usus est Plato ad explicandam rerum naturalium generationem & ordinem, quam secundum mentem ejus porro describemus. Ita vero Plato statuit in physica:

I. Sine causa oriri quicquam impossibile est. Hoc idem principium est, quod supra metaphysicæ Platonicæ fundamentum posuimus: Ex nihilo nihil fit.

II. Quod fieri debet pulchrum, opus est ut opifex in ejus constructione ad id, quod eodem modo se habet, semper aspiciat, & hujusmodi quodam usus exemplo ideam vimque in opus educat. Ratio hujus axiomatis quærenda est in hypothesi de ideis. Sine mundo ideali enim mundum sensibilem gigni non potuisse, ideo Plato statuebat, quod materiam fluxam, infor-

u) In *Apologia Socratis.*
v) In *Sophista circa fin.*
w) *De operatione dæmonum.*

informemque sine accessione entium vere talium ad veram & visibilem mundi productionem adhiberi non posse credebat.

III. Genitus autem mundus ab aliquo principio sumsit exordium. Hoc ita probat Plato in *Timæo*, ut dubium non sit, credidisse eum, mundum in tempore genitum atque factum esse. [x] Ita enim rationes init: Mundus cernitur, tangiturque & corpus habet: omnia vero hujusmodi sensus movent; quæ sensus movent, opinione per sensum percipiuntur: hæc vero talia esse constat, ut gignantur & genita sint; quicquid autem gignitur, ab aliqua causa gigni necesse est. Quo ratiocinio Plato manifeste ad sensibilem mundum respicit, qui in hanc formam, ut conspici tangique posset, non enituisset, nisi informis materia formam & ordinem a conditore accepisset. Paria alibi quoque habet, nec dubitabit, qui *Timæum* legit, mundum non æternum esse, sed genitum in tempore. Aliter tamen juniores Platonici, qui contrariam Platoni opinionem tribuunt, & mundum quidem ab æterno genitum concedunt, sed in signo tantum rationis, quia Deum mundum ex sinu suo expulisse credebant, unde pro mundi æternitate, tanquam genuino Platonis dogmate strenue pugnabant. Quod ut contra manifestam Timæi sententiam facerent, plures quidem causas habuerunt, hic, ubi horum hominum decreta non delineamus, non enarrandas, [y] potissima vero fuit instituta inter Platonem & Aristotelem concordia, quam æternitatem mundi postulasse, ex placitis Lycei notum est: quo tamen syncretismo, cum ab æterno mundum ex Deo genitum factumve dicerent, & Platonis & Aristotelis doctrinam corruperunt, quorum ille mundum in tempore conditum, hic a nulla causa efficiente factum, sed per se æternum asseruit. Horum itaque testimonia non moramur. Obstat vero alius, & quidem ARISTOTELIS [z] locus, quo minus Platonem hæc serio asseruisse credi possit. Ait enim: *Subsidium, quod quidam eorum, qui dicunt mundum incorruptibilem quidem esse, attamen factum esse, sibimet ipsis enituntur ferre, verum non esse videtur. Inquiunt enim, & se, perinde ut geometræ, qui designationes describunt, de generatione mundi dixisse, non quasi aliquando mundus esset ortus, sed institutionis gratia, quia dicentes magis recognoscunt, si ut designationem viderint factam.* Quemadmodum enim hæc in Platonicos dicta esse constat, ita manifeste innuunt, ordinis tantum methodique causa ita eos censuisse. Certe dubiam inde reddi veram Platonis sententiam, nemo facile inficiabitur, cum nemo melius magistri mentem inspicere potuerit, quam Aristoteles, multorum annorum discipulus. Verum hoc testimonio non obstante, non negamus, non discedendum esse ab illa opinione, quæ Platoni mundum in tempore conditum tribuit. Nam & Aristotelem, æternitatis mundi patronum ut præ-

x) Tria hæc asserta extant in *Timæo T. III. p. 40.* conf. *Protagoras T. I. p. 320.*

y) Conf. MOSHEMIUS *ad* CUDWORTHUM *p. 268.* Platonicorum juniorum philosophemata vero cognosce ex PROCLI *Commentario* in Platonis Timæum.

z) *De cœlo l. I. c. 10.* Eadem tradit PSEUDO-ORIGENES *philosophum. c. XIX. p. 112.* ad quem locum vid. cel. WOLFIUS.

ceptoris auctoritatem, quæ ei objiciebatur, eluderet, ita scripsisse verisimile est; & quæ Epicurei contra Platonem disputarunt, certissimo testimonio sunt, eum mundum conditum asseruisse. Ait enim Vellejus apud CICERONEM: [a] *ab utroque sciscitor, cur mundi ædificatores tam repente extiterint, innumerabilia ante secula dormierint? isto igitur tam immenso spatio, quæro cur Pronæa vestra cessaverit? Laboremne fugiebat? at iste nec attigit Deum, nec erat ullus. - - Quid autem erat, quod concupisceret Deus mundum signis & luminibus, tanquam ædilis ornare? Si, ut Deus ipse melius habitaret, antea videlicet tempore infinito in tenebris tanquam in gurgustio habitaverat.* Hæc enim frustra disputassent Epicurei contra Platonicos, si his licuisset objicere, se methodi & ordinis causa ita tantum rationes inire.

IV. Volens Deus, omnium quæ intelligi possunt, pulcherrimo & undique absoluto (mundum idealem intelligit) mundum hunc simillimum reddere, animal unum id effecit, aspectui subjectum, animalia cuncta naturæ suæ convenientia intra suum limitem continens; qui unus est, quia ad unius similitudinem est formatus: quod enim viventia omnia, quæcunque intelliguntur, continet, socium alterum habere non potest. Quod assertum aliis postea Plato ratiociniis munit. [b]

V. Quoniam vero corporeus, spectabilisque & tractabilis mundus erat futurus, ac sine igni videri nihil potest, sine solido nihil tangi, & solidum absque terra nihil, ideo in operis hujus exordio Deus ignem primo terramque creavit. Quia vero duo sola absque tertio quodam commode cohærere non possunt, mundique corpus non latitudinem tantum, sed & profunditatem requireret & soliditatem, solida vero non uno, sed duobus semper mediis copulentur, inter ignem & terram aërem aquamque locavit, eaque inter se invicem, quoad fieri poterat, comparavit, ut quemadmodum ignis ad aërem, ita aër ad aquam; ut aër ad aquam, sic aqua ad terram congrue conferatur. Qua ex conjunctione ita constitutus est mundus, ut aspici tangique possit. [c]

VI. Mundum ita Deus ex perfectis partibus perfectissimum, unum, quemque morbus & senecta non attingeret, fecit, & figuram maxime congruam, & decoram dedit, in qua reliquæ figuræ omnes continerentur, id est, sphæricam, lenemque hunc globum externe polivit, & æqualem tornavit. [d] Animam autem in ejus medio collocavit, perque totum tetendit, mundumque hunc unum, & solum & circularem, volvi in circulum statuit, qui se ipsum sustinere posset, anima obedienti corpori imperatura.

VII. Corpus quidem mundi spectabile factum est, anima vero oculorum effugit obtutum, rationis & modulaminis compos.

VIII. Vniversum Deus pro virili sempiternum facere voluit, ut mundi anima sempiterna est; quod quia genito operi congruere non potuit, idcirco

a) *De nat. Deor. l. I. c. 9.* conf. *Histoire universelle p. 16.* MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *p. 269.*

b) In *Timæo p. 31.*

c) *l. c.*

d) *ibid.*

circo imaginem ævi mobilem effingere decrevit, ac dum cœlum exornaret, fecit æternitatis in unitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem, quam nos tempus vocamus: quod æternæ & immutabili substantiæ tribui non potest.

IX. Quia corpora profunditatem habent, profunda planis constant, & rectitudo planæ basis ex triangulis constituitur, ideo elementa figuras acceperunt geometricas triangulis constantes. Terra cubicam speciem habet, quia maxime solida & omnium elementorum minime mobilis est: ignis pyramidis speciem nactus est, quia bases paucissimas habet, adeoque velocissimum & levissimum elementum est: aer figura octaedra, aqua icosaedra constat.

X. Hæc a Deo tanta ubique quoad multitudines, motus atque potentias proportione exacte absoluta connexaque sunt, quantum necessitatis (materiæ) naturæ libens & persuasa capere poterat. Multus in his demonstrandis & ex rationibus geometricis deducendis est Timæus Platonis, ad quod geometriæ studium, & modus philosophandi Pythagoricus Platonem impulerunt, ut perspicuitatem naturæ, ejusmodi speculationibus mathematicis, veram rerum naturam non declarantibus corrumperet. Qua de re recte conquestus est BVRNETIVS. [e]

XI. Mundo ita constituto motum congruum tribuit, qui ex septem motibus unus ad mentem maximam & intelligentiam pertinet. Ideoque cum illum per eadem & in eodem & in se ipso circumduxisset, effecit, ut circulari conversione moveretur. Ita philosophus de motu; ex quo patet, mentem vel animam potius ex mente, hac virtute accepta, motus causam esse; quam postea assertionem Aristoteles aliquantum immutavit, motum a prima causa per intelligentiarum orbes deducens. [f] Nam Platoni quoque motus prima causa Deus, proxima anima mundi. Qua de re nervose BOETHIVS: [ff]

Quæ quem secta duos motum glomeravit in orbes,
In semet reditura meat, mentemque profundam
Circuit & simili convertit imagine cœlum.

Hinc CHALCIDIO *motus rationabilis* dicitur, *cui animarum proprius est circuitus.* [g]

XII. Durat vero æternum mundus, quia consentaneum est, Deum summe bonum, perfectissima voluisse facere, unde & morbi & senectæ expertem eum fecit. Fecit vero certas periodos, intra quos ad pristinum locum totus mundus interno animæ motu redeat. Et hic annus ille magnus, [h] de cujus tempore & annorum numero valde discrepant Platonici, quorum somnia cum eleganter enarraverit IAC. THOMASIVS, [i] plura scire cupientibus is adeundus est.

XIII.

e) *Archæol. philos. l. I. c. 13. p. 439.*
f) Conf. CVDWORTH. *l. c.* §. 24. *p. 494.*
ff) *De consol. phil. l. III. metr. IX.*
g) Ex his sequitur, non dari vacuum. Cujus locum, ut moveri mundus queat, animam mundi occupare, ex adductis locis colligi debet.
h) Conf. FICIN. *ad l. X. de Rep. p. m. 446.* Ipse PLATO *l. c. T. II. p. 446.*
i) *De exust. mundi Stoica diss. V. p. 62.* conf. VOSSIVS *de idol. gentil. l. II. c. 35. p. 596.*

XIII. Deus tempus creare volens, solem & lunam & alias quinque stellas, quæ erraticæ vocantur, fecit, quo temporis numerus distinguatur, easque septem orbibus qui alterius ipsius diversæque naturæ volvuntur, adhibuit. Lunam in primo supra terram circuitu posuit; in secundo solem; luciferi deinde globum, & Mercurii sacrum, ut dicitur, orbem circulis affixit, soli velocitate æqualibus, potentia vero illi contrariis, & sic porro; omnes vero hos circulos superna illa vertigo varia circuitione revolvit, propterea quod isti duobus simul contrariis motibus agitantur. k.

XIV. Terram autem, altricem nostram circa polum per universum extensum alligatam, diei noctisque effectricem & custodem esse voluit, nec non primam antiquissimamque deorum omnium, qui intra cœlum geniti sunt.

XV. Animalium vero condendorum curam inferioribus Diis, uti supra dictum, permisit, ita ut vim imitarentur suam, qua in ortu eorum esset usus, & mortalia corpora formantes faciant animalia.

Hæc potiora & primaria physicæ Platonicæ capita sunt, in Timæo omnia comprehensa, in quo ad specialia quoque postea descendit, & corporis etiam humani fabricam explicat ; quæ tamen latius hic exsequi non licet, unde lectorem ad ipsum Platonem, & qui dignus est, ut cum eo conferatur, ad ejus interpretem, CICERONEM, ex cujus versione Timæi fragmenta ampla supersunt, merito remittimus.

Psychologia.

§. XXVI. Retulit vero Plato ad philosophiam naturalem doctrinam etiam de anima hominis, de qua, cum in se difficile & obscurum argumentum, quod omni tempore maxima philosophorum ingenia exercuit, tractaret, assumtis semel hypothesibus de entibus spiritualibus ex Deo emanantibus, obscure locutus est. Cum enim haud raro placitis semel cum cura receptis magis insisteret, quam experientiæ, ipsiusque animæ conscientiæ, & quæ apud Aegyptios & Italicos audiverat, cum eis jungeret, multoties in incertissimarum opinionum voraginem abreptus est, ubi, cum clara & distincta non haberet, notionibus incertis, vagis & obscuris, de quibus ipsi non satis constabat, hanc philosophiæ naturalis partem absolvit: ut evincunt luculenter ea, quæ de ortu, natura, lapsuque & statu animi tradidit. Certiora itaque & clariora a nobis non postulanda sunt, in delineatione ψυχολογίας Platonicæ, quam ipse auctor prodidit, ita vero philosophari pergebat:

XVI. Cum homines a diis inferioribus condi vellet Deus, illi quod in eo animali immortale divinumque futurum esset, principatumque teneret, & justitiam simul ac Deos coleret, semen ille & initia tradidit, & in cratere eodem, in quo mundi totius animam permiscens temperaverat, superioris temperationis reliquias miscendo perfudit, modo quodam eodem, non tam per-

k) Qua ratione vero astris deos præfecerit, totiusque mundi administrationem iis commiserit, supra exposuimus, ubi dæmonologiam Platonicam consideravimus. Hinc dæmones vel ætherei vel aërii, in *Epinom. T. II. p. 985.* conf. *Hist. crit. Phil. T. II. p. 254. seq.*

perfectas similiter, sed & secundo & tertio gradu a primis deficientes. [l] Mire obscurus hic est Plato, tentabimus tamen an ex tenebris protrahere hæc ænigmata & clariorem iis lucem accendere queamus. Quem in finem I. observamus, haud obscure ex hoc loco patere, Platoni mentem hominis nobiliori sui parte non tantum a Deo ipso conditam, sed ex Deo esse. Diserte enim non initia tantum, sed & semen se traditurum Deus in istis ad Deos minores verbis promittit. Nec aliter quoque Plato statuere vi principiorum semel admissorum poterat. Cum enim animam natura sua immortalem esse, teneret firmissime, & eandem ad æterni boni communionem & assimilationem philosophiæ suæ opera adducere vellet, non vero, nisi duo rerum principia, quorum unum materiale, alterum spirituale esset, agnosceret, necessarium erat, ut materiali parte rejecta spiritualem ei naturam adscriberet, qui cum e nullo fonte, nisi ex Deo oriri posset, necessario Deus quoque fons animorum ipsi erat constituendus. Hinc animam non tantum & γενεσὴν τῦ παντὸς αἰτίυ [ll] λεχθέντος vocat, sed & συγγένειαν τινα θείαν πρὸς τὸ ξύμφυτον τιμᾶν καὶ νομίζειν εἶναι, *divinam quandam cognationem naturæ, quæ ad insitam divinam naturam in Diis honorandam & agnoscendam impellit*, ei tribuit. [m] II. Etsi vero hoc negari non possit, & satis clare ex Platone ipso appareat, cave tamen intelligas sensu eo, quo Alexandrini Platonici acceperunt. [n] Hi enim cum hypothesi de tribus hypostasibus in divina essentia essent occupati, & in ejus gratiam animam quandam mundi supramundanam excogitassent, mentis humanæ originem ad ipsam divinam essentiam, mediante ista anima, retulerunt. Aliter vero Plato, qui adducto Timæi loco diserte magnæ inter Deum & animam differentiæ, & gradus meminit, & ex superiori temperatura animam decerptam statuit. Quod ut intelligatur luculentius, observandum est, per craterem illum, cujus nomine Plato, more suo ἀλληγορικῶς usus est, intelligi ipsam animam mundi, in quo & idem & diversum miscuit. [o] Repete supra de anima mundi dicta, videbisque, quo modo Deus præter decerptam ex altero principio, ratione, ipsi gradu jam inferiore, divinam naturam, quam animæ mundi indidit, aliquid quoque ex materia non tam ipse admiscuerit, quam potius ab immorigera ex parte materia admisceri passus sit, unde multis gradibus ei inferiorem esse dicto loco monuimus. Hoc in receptaculo omnium, quæ in mundo sunt, rerum spiritualium cum materia connexarum, animas hominibus inserendas decerpsit, & ex eodem, id est substantia simplici, quæ in anima mundi erat, hominis generavit animam: quæ, licet ita ex divino emanationis omnis fonte originem cepis-

l) In *Timæo T. III. p. 41.*

ll) In *Philebo T. II. p. 30.*

m) *Lib. X. de legibus. T. II. p. 899.* conf. *Hist. de ideis sect. I. §. VI. p. 95. seq.*

n) Ad quod non satis attendit, accuratus alias veteris philosophiæ interpres IAC. THOMASIUS *diss. XXI. de exust. mundi Stoica p. 250.* Supra vero ostendimus, supramundanam hanc animam, ab ea quæ mundo indita est, magnopere differre.

o) Consentiunt THOMASIUS *l. c.* FABRICIUS *Bibl. Gr. vol. I. p. 51.*

cepisset, non tamen prout reliqua entia emanativa, sed secundo & tertio loco, ut ipse loquitur, divina est, quia non immediate ex Deo summo, sed ex anima mundi desumta est, adeoque non tam perfecta, & excellens est in natura ejusdem, ut ideæ, sive Dii, sed infimum gradum inter entia spiritualia, quæ ex Deo emanarunt, occupat. Et hæc quoque causa est, cur instituta inter corpora & animas comparatione, [p] has ex mundi anima decerptas esse asserat, quemadmodum corpora, ex mundi universi corpore desumta sunt. Ex quibus dijudicanda sunt ea, quæ PSEVDO-ORIGENES [q] de variis interpretum circa sententiam Platonis de anima ejusque natura & origine opinionibus disserit. III. Quia vero anima ex mundi anima decerpta est, sequitur eam non minus, quam fons ille, ex quo hausta est habere etiam aliquid ex diverso, id est, ex materia. Quod qua ratione intelligendum sit, perspicue explicuit CHALCIDIVS,[r] qui, *Plato*, ait, *animam ex omnibus initiis conflat, ut & ipsorum initiorum, & quæ initia sequuntur, & prorsus omnium rerum existentium scia esset, ac de omnibus judicaret.* Idem ursit SIMPLICIVS,[s] hoc imprimis veterum physicorum axiomate usus: similia cognosci similibus, quam rationem Platoni quoque arrisisse, ait, SEXTVS EMPIRICVS. [ſ] Ex quibus perspicuum esse existimamus, Platonem reminiscentiæ opinione occupatum aliter statuere non potuisse, cum alias rationem afferre non potuisset, unde animæ rerum sensibilium cognitio, per sensus reparanda innotuisset, antequam in corpus immitteretur. IV. Et hinc sine dubio opinio quoque Platonis de pluribus, una, animis in homine derivanda est, quam in sequentibus enarrabimus. Vtrum vero per illud, quod in anima ex diverso est, ὄχημα illud, sive materiale animæ vehiculum intelligendum sit, quod Platoni placuisse, & σῶμα αὐγοειδὲς, *corpus splendidum* esse, quibusdam ejus interpretibus visum est, [ſſ] dici vix potest, cum nullibi mentem hac de re clare expresserit. Hoc vero magna doctrina & ingenio demonstravit cel. MOSHEMIVS [t] hanc de vehiculo animæ opinionem non demum in juniorum Platonicorum cerebro enatam esse, sed fuisse dogma canæ antiquitatis, unde conjici potest, nec Platoni ipsi ignotum intactumque mansisse, cum non inepte cum reliqua ejus psychologia cohæreat. V. Ex dictis vero origo quoque mali in anima ex Platonis mente deriuari potest. Quemadmodum enim in anima mundi accidit, ut ex diverso, id est, ex materia participans, mali in se semina habeat, etsi meliore sui parte divinæ originis, uti supra latius dictum est; ita etiam cum anima humana comparatum est, quæ, cum animæ mundanæ naturam acceperit, propter illud, quod ex materia accepit, mali in se gerit initia, antequam in corpus demergitur. Patebitque ex iis, quæ de partibus animæ dicturi sumus, revera inde originem mali derivavisse Platonem, quod præter

Origo mali moralis.

p) In *Philebo l. c.*
q) *Philosophum. c. XIX. p. 119.*
r) In *Tim. Plat. §. LI. p. 298.*
s) Vid. MOSHEM. *ad* CVDW. *c. I. §. 24. p. 32.*
ſ) *Lib. I. adv. Mathem. ſ. 203.*
ſſ) Apud PSEVDO - ORIGENEM *l. c.*
t) Ad CVDWORTH. *p. 1031. seqq.*

præter rationalem partem, etiam ſenſualem anima acceperit. [u] VI. Tandem ex dictis lucem quodammodo capiunt, quæ de animæ facultate movendi Platoni placuerunt. Et Plato quidem animam ſubſtantiam dixit, quæ ſe & alia moveat. [v] Qua ratione vero id fiat, corporea an incorporea? diſtincte non expreſſit, forte quod in ancipiti argumento, quod hodie philoſophorum maximorum & judicandi facultate Platoni longe ſuperiorum acies nondum totum perſpexit, quo modo anima in corpus agat? aqua ipſi hæſerit. Iuniores vero Platonici, quibus ſe jungit CVDWORTHVS, [w] modo id tantum incorporeo fieri, id eſt, cogitatione, ratiocinatione, deliberatione contendunt. Verum hoc ex parte tantum verum eſt; quatenus enim anima a materia aliquid participat, motusque etiam ſenſualis auctor eſſe creditur, id quoque corporeo modo, pulſuque materiali fieri neceſſe eſt. Nam & ita de mundi anima ſtatuit, quanquam fatendum ſit, Platonem ſibi hic quoque non ubique conſtare, ſatisque prodere, ſe non ſatis quæſtionis hujus nodo, quem plerique ſecarunt magis, quam ſolverunt, fuiſſe parem.

XVII. Cum univerſum Deus conſtituiſſet, aſtris parem numerum diſtribuit animarum, ſingulis ſingulas adhibens, eisque tanquam vehiculo impoſitis monſtravit univerſi naturam, ac leges fatales edixit: oſtendens quidem primam omnibus generationem ordine quodam unam fore, ne quis ab eo minus ſortiatur. Satis autem & quaſi ſparſis animis per ſingula ſingulis convenientia temporum inſtrumenta, fore ut animal naſceretur, quod omnium animalium maxime cultui divino eſſet deditum. Eſſe autem naturam hominis geminam, cujus id genus fore præſtantius, quod viri nomine ſit appellandum. Cum vero animæ corporibus neceſſitate quadam fuerint inſertæ, & corporibus [illegible]rum acceſſerit aliquid viciſſimque abſceſſerit; primum utique neceſſario ſenſum unum omnibus intimum & naturæ conjunctum illic a violentis paſſionibus excitari, deinde voluptate & dolore mixtum amorem, poſthæc metum & iram, & quæcunque vel hæc ipſæ ſequuntur, vel ab iſtis ut contraria diſſident. Hæc qui ſuperaverint, eos juſte victuros, injuſte vero, qui ab his fuerint ſuperati. Atque illum, qui recte curriculum vivendi a natura datum confecerit, ad illud aſtrum, cui accommodatus fuerat, reverſum beatam vitam acturum; contra vero agentem cogi in ortu ſecundo ſexu mutato fieri mulierem; & qui ne tum quidem finem peccandi faciet, quatenus depravatur, eatenus in brutorum naturam ſuis moribus ſimilem permutari, nec prius a laboribus mutationibusque ceſſare, quam illam ſibi inſitam ejusdem ipſius ſimilisque naturæ converſionem ſecurus ipſe, eique ſubjiciens, turbulentos multiplicesque affectus, poſtea ex igni, aqua, aëre & terra contractos, ratione ſedaverit, & ad primum optimumque ſui habitum jam redierit. Quæ cum Diis inferio-

 ribus

u) Eleganter de his commentatur MOSHEM. *l. c. p. 242.* hoc uno a noſtra opinione diverſus, quod animæ meliorem partem ex ipſa Dei conditoris natura immediate natam eſſe putat, quod nos ad animæ mundanæ fontem retulimus.

v) In *Phædro, l. X. de legibus, & alibi.*

w) *l. c. p. 1015.*

ribus ita consignavisset, neque penes se futuræ pravitatis causa esset, alios in terram, alios in lunam, alios in alia temporis instrumenta spargens quasi serebat. Post hujusmodi sementem, diis junioribus, quod reliquum erat agendum mandavit, ut corpora mortalia fingerent, quantumque esset, quod humanæ naturæ reliquum huic deberet accedere, id omne, & quæ consequentia essent, adjungerent, regerentque, & quam optime ac pulcherrime fieri posset, mortalis animalis naturam gubernarent, nisi ipsum sibimet malorum causa esset. Describendus erat totus locus Platonis, [x] etsi longiusculus, quia pleraque, quæ de animæ humanæ naturæ & fatis tradidit, ex eo cognoscuntur: quamvis & hic obscurus sit Plato, & quæ aliis locis tradidit, non queant omnia apte cum his conciliari. Sed nos huic loco, qui in hujus argumenti genere primaria sedes est, insistentes, notamus I. Præexistentiam animarum numero sideribus parium manifeste induci, quæ postea recentioribus Platonicis occasionem dedit, multa de statu & conditione animarum, antequam in corpus ingrederentur, comminiscendi. Nec mirum, ad hanc opinionem dilapsum esse Platonem, cum aliam animarum originem detegere non posset. II. Leges naturæ universalis tanquam vincula animis fuisse injunctas, ut scilicet motui a Deo materiæ inordinatæ impresso, ut ordine ferretur, & formaretur, obtemperarent. Id quod ex superioribus explicandum est, qua malignitati materiæ Deus ordinem, sapientiam & bonitatem adjecit, & ut totus ita mundus, animante anima indita, optime ferretur, quantum materia patiebatur, constituit; cui conformiter anima hominis, si felix esse vellet, vivere debebat. III. Esse tamen in anima ejusque conjunctione cum corpore necessariam originem mali & infelicitatis. Et maxime quidem laborat eo loco Plato, ut Deum, quem optimum rerum conditorem parentemque esse noverat, ab hac infamia liberaret; incidit vero in scyllam, charybdin evasurus, dum talem animæ naturam datam esse asserit, quæ ob id, quod ex immorigera & maligna materiæ vi & nisu innato in se habebat, cupiditatum fluctibus esset obnoxia. Vnde IV. necessario fluit, omnem felicitatem animæ in eo consistere, ut pars rationalis irrationali parti, ex elementis, uti supra diximus, & hoc loco perspicue asserit Plato, conflatæ imperet, & ita ad principium suum eluctetur. Quod cum V. in plerisque hominibus non fieri observaret, excogitavit remedium assumta animarum migratione, quæ ex corporibus discedentes, si bene vixerint, ad sidera delati novum descensum priori non deteriorem expectarent, si male egissent, in deteriora corpora migrarent, sicque multis istis periodis tamdiu excruciarentur, donec consumta quasi, & subacta materiali animæ parte, cui post mortem apud inferos varias purgationes assumtis theologiæ vulgaris fabulis assignabat, [y] id quod divinæ immutabili & per se existenti substantiæ simile est, vicerit, quo demum ad primam beatitatis sedem

x) In Timæo *loc. cit.* Vsi quidem sumus ut in reliquis FICINI versione, sed meretur CICERO quoque conferri, qui ut magis Latine vertit, ita, quædam clarius expressit.

y) *De legibus l. X. T. II. p. 886.*

ſedem migrat, [z] quem locum eſſe ſupra mundum nullis ſenſibus comprehendendum, ſed mente intelligibilem dicebat. Ita Plato, quæ in Ægypto & Italia de ſtatu animæ poſt funera audiverat, in rem ſuam vertit, & eadem fere de animarum migratione tradidit; quare, quæ ſuo loco hac de re diximus, cum his comparari debent, multam lucem fœneratura. VI. Diſcimus vero ex his quoque, quicquid in homine præter divinam partem eſt, ex elementis, uti ſupra jam obſervatum eſt, Deos minores congeſſiſſe, indeque factum eſſe, ut animæ in corpora demerſæ non ſuo proprio motu uterentur, ſed ab illis varie jactarentur. Et hæc quoque cauſa eſt, cur corporis tam exigua nobilitas ſit, in Platonis philoſophia, quod carceri & ſepulchro pluribus locis aſſimilat, eo quod rationalis animæ pars & divina illo quaſi impeditur, & quæ irrationalis eſt, & in corporis membris, ſanguine, ſpiritibus habitat, eam impedit, & vincit, quo minus ad felicitatis ſuæ originem aſcendat & emergat. [a] Cui fundamento, uti poſtea dicemus, tota philoſophia moralis Platonis nititur. Reliquas ſubtilitates Timæi ut enarremus, locus & inſtitutum non patitur; ſperamus vero eum, qui ad hæc probe attenderit, reliqua ſine interprete eſſe intellecturum.

XVIII. Sunt itaque tres in homine animæ partes, quarum divina, ne ulla mortalium contagione, niſi quantum ſumma neceſſitas cogeret, pollueretur, ſeorſum ab illo in alia corporis ſede mortale poſuerunt genus animæ, atque a pectore caput cervice & collo interjecto ſeparaverunt: in pectore vero & thorace mortale genus animæ poſuerunt: partemque animæ fortitudinis iracundiæque participem contentioſamque capiti propinquiorem fecere, inter diaphragma cervicemque mediam, ut hæc obediens rationi una cum ipſa cupiditatum genus vi illata coërceat, ſi quando rationis in arce capitis habitantis juſſa cupiditas reſpuat. Poſtremo eam animæ partem quæ eſculenta & poculenta cupit, & reliqua omnia, quibus corpus indiget, concupiſcit, mediæ regioni inter diaphragma & umbilicum applicaverunt. [b] Multus & ingenioſus quoque eſt Plato, in deſcribenda hac partium animæ per membra corporis diſtributione, oſtendendo, quem in finem cuilibet ex tribus his animæ partibus illa membra, & imprimis interna viſcera inſerviant. Quam bene vel male id fecerit, & annon commenta ingenii in naturalibus non ſatis exercitati, quam naturam humani corporis & experientiam conſuluerit, aliis diſpiciendum relinquimus, qui examen philoſophiæ Platonicæ inſtituent: hoc vero obſervandum eſſe monemus, ita loqui interdum Platonem de tribus his animæ partibus, ac ſi tres tantum eſſent ejusdem animæ facultates, interdum ita eas deſcribere, ac ſi tres in uno homine eſſent animæ, rationalis, cupiditati, & iræ ſubjecta. Id quod Platonis interpretibus occaſionem exhibuit, prolixe de hac

z) Ita vero præmia & pœnas poſt mortem ſibi non ſatis conſtare jam notavit PSEVDO-ORIGEN. *c. XIX. p. 121.* & prolixe oſtendit IO. BAPT. CRISPVS *de Platone caute legendo l. II. ſ. 3.* conf. BALTVS *defenſe de SS. Peres accuſer de Platoniſme l. III. c. 5. ſeq. p. 285. ſeqq.*

a) In *Phæd. T. I. p. 66.*

b) In *Timæo T. III. p. 59.*

re disceptandi. [c] Nos certa ab incertis distinguenda esse putamus. Qui enim ea, quæ de animæ origine supra secundum Platonem disseruimus, probe considerat, deprehendet, rationalem ab irrationali parte essentia & natura sua differre, cum illa ejusdem & sibi similis naturæ sit, hæc a diverso, dividuo, & mutabili, adeoque ex materia quadam, etsi subtiliore, & ad similitudinem animæ temperata ortum naturamque acceperit: unde supra suspicati sumus, in hac irrationali anima Platonem id constituisse, quod ὄχημα τῆς ψυχῆς sequioribus discipulis vocatum est. An vero concupiscibilem & irascibilem animam essentiali ratione & differentia inter se separaverit, nec ne? nobis quidem ex Timæo tam clarum non est, ut tuto & sine oppositi formidine asserere vel negare audeamus. [d] Quicquid vero placuerit Platoni, hoc certum est, ipsas tamen irrationalis animæ partes diversas esse, ab ipso sanguine, nervisque, in quibus habitat & movet, videturque illud intellexisse, quod post eum celeberrimi multi naturæ interpretes spirituum animalium nomine intellexerunt, quamvis hi ad caput etiam pertineant, ad quod sensibili animæ aditum ille negavit, arcemque rationalis partis constituit. Verum quis accurate inter se consonantia expectabit a viro, qui in condenda naturali philosophia animi potius abstractas notiones, & ingenii commenta, quam veritatem naturæ duces habuit?

XIX. Anima est immortalis & causa motus, quia & se & alia movet. Nam & vitæ causa est, & circa res versatur, quæ eadem semper sunt, sibique similes, & immortales; & earum rerum reminiscitur, quæ ante ingressum in corpus noverat. Summa hæc est, disputationis elegantis, quam in *Phædone* [e] Socrati morienti tribuit, cujus dialogi scopus est, animæ immortalitatem demonstrare. Ita vero in hac re versatur Plato, ut partim hypothesibus ex Italica schola receptis, & a Socrate non facile admittendis, nitatur, partim inter argumentorum non satis firmorum incertitudinem vehementer fluctuet, & ad probabilitatem tantum ea reducat. [f] Ipsam vero hanc veritatem in Ægyptiorum & Italicorum scholis post Socratem acceptam non potuit non admissis semel principiis de origine animæ asserere, unde etiam discimus, hoc de rationali tantum anima, quæ divinæ est originis, valere. Reliquas enim animæ partes a diis junioribus conditas mortales esse, in *Timæo* luculenter docet.

XX. Subjecit Deus animas necessitatis fative legibus, quas antequam eas in corpora demitteret, edixit, ut si iis obtemperarent, felicitatem consequerentur. [ff] Quæ alibi [g] ita enarrat: *Quæcunque anima, Dei comes factus, id quod revera est, perspexerit, ea usque ad alteram circuitionem a supplicio erit immunis, & si possit perpetuo id facere, perpetuo erit*

c) Prolixe hac de re actum *observ. Hal. Lat. T. IX. p. 180. seqq.* conf. MOSHEM. *ad* CUDW. *p. 35. not. 24. p. 242. n. V.*

d) Interim tamen anima eatenus una est, quatenus una est anima mundi ex eodem & diverso composita.

e) *T. I. p. 69. seqq.*

f) Conf. quæ diximus in diss. *de secta Elpistica* quæ *T. V. Misc. Berolin.* locum occupat ultimum.

ff) In *Timæo. conf. l. X. de rep. T. II. p. 617.*

g) In *Phædro.*

erit illæsa. Id quod concinne CHALCIDIVS [b] exponit: *Legi qui pareat, sequaturque principis Dei veneranda vestigia, beatam semper vitam agit, juxta legis perpetuæ sanctionem, quod est juxta fatum.* Quid vero fatum sit, ex supra dictis intelligi potest, quibus animæ ortum delineavimus. Tum enim fati leges, id est totius naturæ ordinem & combinationem motumque optimum a Deo impressum iis edixisse ostendimus. Quare non inepte FICINVS [i] fatum definivit: *immobilem quandam in anima mundi rerum mobilium dispositionem.* Ita tamen Plato animam subjecit fato, ut ejus divinam proprietatem, libertatem non tolleret. Vnde non omnia fato decreta esse PLVTARCHVS [k] quoque monuit, & CHALCIDIVS; *quædam fato fieri, alia porro ex hominum arbitrio, & voluntate proficisci.* Id quod inde perspici quoque potest, quod Plato animabus facultatem adscripserit, recedendi a legibus fati, quibus tamen sequelam fati, nempe longiores periodos & labores imminere asserit. Id quod apte iterum CHALCIDIVS: *Quod præcedit, in nobis est, quod sequitur, secundum fatum.* Est itaque fatum nihil aliud, quam æterna constitutio ordoque divinæ providentiæ, quem ad pulcherrime & sapienter constituendum mundum Deus animæ mundanæ, & per eam mundo impressit; qua ratione fatum Platonicum cum Stoico confundi non debet: hoc enim deterioris conditionis est. [l] Accipiendum itaque tantum de rerum naturalium ordine & sequela, quod CICERO [ll] habet: *Prudentiam divinam in terris necessitatem ab Academicis vocari, quia nihil aliter possit, atque ab ea constitutum sit, inter quasi fatalem & immutabilem continuationem ordinis sempiterni: nonnunquam quidem eandem fortunam, quod efficiat multa improvisa hæc, nec opinata nobis propter obscuritatem ignorationemque causarum.*

§. XXVII. Non vero de anima solum verum etiam de corpore hominis noster disseruit philosophus, quæ hic expendenda essent, in describenda ejus philosophia naturali nisi limites operis, quod molimur, ea excederent. Adeundus itaque ejus *Timæus* est, ubi multa, quæ huc pertinent, disseruntur, quæque in historia medicinæ melius, quam in hac nostra philosophicæ historiæ enarratione leguntur. Obscuritatis vero Platonis tædio ab hac lectione absterritos jubemus ea consulere, quæ elegantissimæ eruditionis medici DANIEL CLERICVS [m] & IO. HENR. SCHVLZIVS [n] hac de re enarrarunt. Sunt in his multa, quæ falsa & commentitia esse, nostra ætas detexit, quæque monstrant, valuisse magis Platonem in metaphysicis, quam physicis. Sunt tamen etiam quædam, quæ contemni non debent, in quibus cum Hippocrate haud raro concordat. Vnde, licet debili fundamento, suspicatur CLERICVS: [o] Platonem, qui iisdem fere re

Corpus.

b) In *Tim. Plat. p. 278.*
i) Ad *l. XII. de leg. p. m. 607.*
k) *De plac. phil. l. I. c. 27.* conf. ALCINOVS *c. 28.*
l) Conf. VOSSIVS *de Idol. gent. orig. l. II. c. 46. p. 559. seqq.* *Otium Vindol. Mel. I. p. 86.*
ll) *Acad. Qq. l. I. c. 6.*
m) *Hist. de la medecine P. I. l. IV. c. 3. p. 261. seqq.*
n) *Hist. medic. Per. I. sect. III. c. 6. §. 26. seqq.*
o) *l. c. p. 266.*

re temporibus cum Hippocrate vixit, etſi ei pauliſper ætate ſuppar, quique plerumque principia Hippocratica ſequitur, multa ex ejus ſcriptis in Timæum ſuum tranſtuliſſe.

III. Mathematica.

§. XXVIII. Tandem & mathematicarum diſciplinarum chorum philoſophiæ theoreticæ adjecit Plato, quas ad animi præparationem, & emendationem intellectus circa ideas verſaturi requirebat. Nihil vero de iis, quanquam in illis valebat, ex inſtituto tradidit, ſed earum tantum neceſſitatem uſumque in philoſophica republica [p] commendavit, ut homines abſtractis & generaliſſimis notionibus aſſueti per diſciplinas iſtas diſcerent a ſenſibilibus ad intellectualia ſe attollere, rerumque eſſentias ipſas contemplari, in quo ſummam ſapientiam conſtituit. Laudat itaque arithmeticam, ſi quis eam cognoſcendi, non cauponandi gratia, diſcat, quod ea animum ad hoc inducat, ut ipſa intelligentia utatur ad veritatem ipſam percipiendam. Ita & Geometriam, ait, eſſe cognitionem ejus, quod ſemper eſt, & attollere animum ad veritatem, atque ita ad philoſophandum præparaturam animum, ut ad ſupera convertamus, quæ nunc contra, quam decet, ad inferiora dejicimus. Aſtronomiam, contendit, animos ad ſuperiora dirigere, & cœleſtium varietate utendum eſſe, velut exemplo quodam ad ſupernarum rerum contemplationem. Idem de muſica diſputat. Quæ omnia ita roborat, ut vehementer in eos inſurgat, qui humanæ utilitatis cauſa has diſciplinas tantum excolunt: id quod in Socraticos dictum eſſe, ita a magiſtro inſtitutos, ex eorum hiſtoria palam eſt. Et tamen hæc diſſerentem introducit Socratem, qui & hic, ſi audiviſſet, recitata dixiſſet: quam multa de me mentitur adoleſcens.

Philoſophia activa.

§. XXIX. Tandem & philoſophiæ activæ rationem habendam eſſe cenſuit Plato, cujus duas partes fecit, moralem & civilem, utramque theoreticæ philoſophiæ ita adaptavit, ut doctrina ejus de principiis divinis, de materiæ conditione, animæque natura fundamentum totius ethicæ conſtituerent. Etſi vero genuinus Socraticus Plato videri voluit, nec moralem tamen philoſophiæ partem, ut Socrates & ſinceri ejus diſcipuli, ſolam tantum excoluit, nec integram, ut nec reliqua, una tractatione edidit, ſed diſperſa moralia dogmata paſſim in dialogis diſſeminavit: quæ in unum recte ordinem colligere, magnam attentionem ad principia ſupra explicita, poſtulant. Non itaque operam perdent, qui vel ALCINOVM, [q] vel APVLEIVM, [r] quorum uterque poſt brevem CICERONIS [s] enarrationem moralem philoſophiam Platonis expoſuerunt, ducem ſequentur, ita tamen, ut ipſum Platonem ſemper reſpiciant, & ipſum ejus ſyſtematis nexum ex oculis nunquam dimittant. Quod an ſemper fecerint, qui ex recentioribus hanc operam præſtiterunt, [ſſ] valde dubitamus. Sed abjicienda eſt

I. Ethica.

p) *Lib. VII. T. II. p. 522. ſeqq.*
q) *Intr. in Plat. c. 27. ſeqq.*
r) *De dogm. Plat. l. II. p. m. 295. ſeqq.*
s) *Acad. Qq. l. I. c. 5.*
ſſ) Inter hos ſunt CHR. IAVELLI *Moralis philoſophiæ Platonicæ diſpoſitio Ven. 1536. 8.* de qua vid. *act. phil. vol. III. p. 210.* MAGNI DAN. OMEISII *Ethica Platonica Altdorf. 1698. 8.* 10. IOACH. ZENTGRAVII *Specimen doctrinæ juris naturalis ſecundum diſciplinam Platonicam, aliique.*

est nimia Platonis veneratio, qui morali hac philosophiæ suæ parte, si non omnibus, quibus præcipue IO. BAPTIST. CRISPVM,[t] eximendum laudamus, plerisque tamen vehementer placuit. Recte enim æstimantibus, & ad vera dogmatum principia attendentibus patebit, non mancam tantum sed & absurdam esse & ineptiis otiosi ingenii magis, quam naturæ humani animi, & sensus interni atque conscientiæ experientia, vel iustis rationis principiis eam niti, & ex absurdo emanationis principio, quod in spiritualibus posuit, materiæque falso & inani conceptu pleraque fluere, quibus effectum est, ut tota ethica Platonis ad enthusiasmum philosophicum ducat,[u] animumque vera emendatione non purget, quicquid etiam hac de re jactet:[v] ad quod virum hunc metaphysicis notionibus indulgentem Pythagorica schola, quam in plerisque expressit, seduxisse videtur. Cavendum etiam est, Platonis ethicam in ipsis ejus dialogis scrutaturo, ne aliena dogmata, quæ plerumque ea fini affert, ut refellat, pro Platonicis habeat, cujus exemplum esse possunt ea, quæ de summo bono in Philebo[w] differit. Verum de hac reliquisque cautionibus lectorem supra jam monuimus. Iam audiemus ipsum Platonem.

Specialiter considerata.

§. XXX. I. Illud quod honore maxime dignum putatur, & supremum est bonum, nec facile invenitur, nec postquam inveneris, in omnes vulgandum est. Passim[x] ita Plato loquitur, cujus causam partim in præsentis vitæ conditionem & imbecillitatem rejicit, partim in homines umbras præ solis radiis eligentes & sequentes: qua ratione ad eos alludit, qui ideas, quæ in philosophia quoque morali ejus summum apicem constituunt, riserunt. Ceterum cum summum bonum ipse Deus sit, mirum non est, eandem assertionem etiam supra de conditore mundi occurrere.

II. Nostrum summum bonum consistit in ipsa primi boni scientia. Primum vero bonum Deus sive mens est.[y]

III. Omnia, quæ ab hominibus bona dicuntur, hactenus dici bona possunt, quatenus aliquid ab illo primo & præstantissimo bono trahunt. Prolixe de utroque tum in *Philebo*,[z] tum de legibus, ubi comparatione cum sole illustrat, summumque bonum describit, quod non tantum bonum, iis, quæ cognoscuntur, dat, sed & esse & essentiam largitur, cum ipsum essentia non sit, sed supra essentiam, dignitate ipsam & potentia exsuperans.[a]

IV. Bonum hominis pulchrum, venerandum, divinum, amandum, apte constitutum, ac postremo beatitudo nostra est.[b]

V. Ex iis quæ in nobis sunt, mens sola atque ratio ipsius boni quandam consequitur similitudinem. Causa quærenda est in divina origine animæ.

VI.

t) *De Platone caute legendo.*
u) Conf. cel. HANSCHIVS *de enthusiasmo Platonico Sect. V. seqq. p. 71. seqq.*
v) Conf. THOMASIVS *Hist. Iur. nat. c. II. §. 11.*
w) *T. II. p. 20.*
x) In *Parmenide T. III. p. 134. De republica l. VI. T. II. p. 505. 506.*
y) *l. c.*
z) *T. II. p. 20.*
a) *l. VI. T. II. p. 505.*
b) In *Euthyd. T. I. p. 279. seq.*

VI. Eorum, quæ vulgo dicuntur bona, cujusmodi sanitas est, formaque & robur, nec non divitiæ & dignitates, nullum prorsus bonum est, nisi cum virtutis usu fuerit conjunctum. Separata enim ab ipsa virtute materiæ tantum instar sunt, atque iis, qui male utuntur, mala. c)

VII. Philosophorum animi ingentibus quibusdam bonis referti sunt, & post corporis mortalis interitum, divinis adhibentur epulis, veritatisque campum una cum Diis circumlustrant, ridentque stultitiam eorum, qui umbris terræ exsatiantur. Totus hac in re demonstranda Plato est in *sexto & septimo libro de republica*, ubi summum bonum in intuitione idearum, id est, rerum per se, & semper eodem modo persistentium collocat. Cujus fundamentum in physiologia Platonis jam deteximus. Eleganti vero hoc similitudine illustravit, d) quam, quia mirifice argumento difficili & obscuro lucem accendit, in lectoris gratiam, quantum potest, brevissimis verbis explicabimus. Iubet in animo repræsentare subterraneum quoddam in antro domicilium, cujus ingressus longissime pateat in universum antrum ad ipsam lucem; in eo homines adesse a pueritia ita constrictos cervices ac crura, ut ea tantum spectare possint, quæ sunt ante oculos, capita vero vinculis astricta minime circumvertere queant. Sit porro, inquit, a tergo ignis splendor superne & eminus emicans, ac inter ignem & vinctos illos homines via superior adsit, & murus seorsim constructus, ut hominum visus arceatur. Post hunc murum homines jubet fingere, qui non conspiciantur, varia tamen vasa, hominumque & animantium statuas & imagines lapideas circumferant, ita ut parieti supereminneant, illi vero partim loquantur, partim sileant. Iam vincti, pergit, illi homines nihil sui vel aliorum videbunt, præter umbras, quæ in speluncam ab igne in adversam partem cadunt, quia, ita constricti sunt, caput movere ut non valeant. Par ratio quoque erit eorum, quæ circumferuntur. Quod si illi inter se possint colloqui, iisdem nominibus rerum umbras vocabunt, quibus res ipsas. Et si echo ex adversa carceris parte resonaret, quoties prætereuntium aliquis loqueretur, nihil aliud loqui existimabunt, quam ipsam illam transeuntium umbram veritatemque rerum in istis umbris quærent. Horum aliquis si solveretur, & cogeretur continuo exurgere, collum circumversare & lucem aspicere, is certe dolebit, & propter splendorem res, quarum umbras viderat, contueri non poterit, & ubi nugas prius umbrasque vidisse, nunc autem rebus ipsis propinquior esse moneretur, & quis quilibet prætereuntium sit, monstrando respondere cogeretur, dubius hærebit, arbitratus, veriora illa esse, quæ antea cernebat, quam ea, quæ tunc sibi primum ostenduntur, immo lucis splendore vehementer affectus doloreque compulsus, illam fugiet, ad ea se conversurus, quæ potest aspicere. Hinc, infert Plato, consuetudine opus erit, & primo quidem umbras facillime conspiciet, postea in aquis hominum animaliumque imagines, tum quæ in cœlo sunt, cœlumque

c) In *Protag.* T. I. p. 351. In *Gorg.* T. I. p. 467.

d) T. II. p. 515. seqq. conf. ALCINOUS c. VI. *Hist. de ideis Sect.* I. §. 6. p. 116.

que ipsum noctu facilius contemplabitur, astrorumque & lunæ lucem, quam solem ejusque lucem interdiu. Tandem ipsum solem aspiciet, non ejus in aqua vel alibi imaginem, sed ipsum per se in sua propria sede, sicuti est, intueri poterit: quem deinde auctorem temporum, moderatoremque omnium rerum, quæ in mundo fiunt, esse, ratiocinando colliget, hisque gradibus illum in modum ascendet, reliquorum vero in antro relictorum miseriam statumque deplorabit, & extrema potius patietur, quam ut revertatur in priorem locum. Illis vero, ubi forte reversus fuerit, statum ipsorum detestatus, risum movebit, corruptorumque oculorum insimulabitur.[e] Ita mirum in modum eleganter Plato non idearum tantum doctrinam sed potiorem quoque totius moralis philosophiæ partem explanavit, ut pleraque, quæ momentum trahunt, in ea similitudine comprehendantur. Poteramus hæc enarrare luculentius, si specum Platonis, in celebre optices artis phænomenon, quod cameram obscuram vocant, mutaremus; nam ejus imagines ideas umbratiles & sensuales Platonis melius referunt; sicque totum fere philosophiæ moralis Platonicæ ambitum enarrando complecti. Sed limitibus tractationis nostræ a longiore excursione arcemur, unde ad ea lectorem dimittimus, quæ alibi a nobis dicta sunt, ipsumque Platonem legendum commendamus, qui dictione quoque in hac parte summe est elegans.

VIII. Bonum & pulchrum in cognitione primi boni & pulchri consistit.

IX. Bonorum duo sunt genera, humanum & divinum.

X. Si quid separatum primique illius expers sit essentiæ, hoc ab incipienti quidem appellatur bonum, majus vero possidenti malum est.[f]

XI. Solum, quod honestum est, bonum est. Scilicet utilitatem veram in ascensu ad superiorem causam & assimilatione divinorum quærebat Plato, quæ maxime honesta putabat. Vnde utile & honestum revera apud eum juncta sunt, ut late disputat in *Alcibiade.*[ff] Hinc sequentes assertiones fluunt:

XII. Ergo virtus per se eligenda est, & quia divina res est, doceri non potest, sed a Deo confertur.[g]

XIII. Qui hanc scientiam consecutus est, felicissimus est, & nihilominus beatus, licet illi ea, quæ vulgo mala putantur, infamiæ, exilia, mors, eveniant.

XIV. Contra, homo sine hac scientia, licet cuncta, quæ vulgus bona prædicat, possideat, divitias, sanitatem, honores, beatus non est.[h]

XV. Scientiæ hujus finis est, Dei ipsius, quoad humanum genus id assequi potest, similem fieri.[i] Transtulit hunc philosophiæ moralis finem Plato ex Italica philosophia in suam ethicam, sed cum aliqua mutatione. Pythagoras enim hominis animum rite purgatum tandem in Deum ipsum

 redu-

e) *Hist. de ideis l. c.*

f) *De rep. l. VI. T. II. p. 491. 505. Euthyd. T. I. p. 281.*

ff) *T. II. p. 116. seq.*

g) In *Menone T. II. p. 98. 99.*

h) In *Euth. l. c.*

i) Passim hæc jactat: in *Philebo, Theæteto, Phædone, de leg. l. IV. T. II. p. 716.*

reducebat, Plato vero, animæ partem rationalem ex divina mundi anima, quæ a Deo quidem emanavit, eo tamen est deterior, derivavit, unde ultimum finem non alium potuit ſtatuere, quam illum, quem humani generis conditio & animæ natura pateretur. [k]

XVI. Conſiſtit vero illa ſimilitudo in prudentia, juſtitia ſanctitate, temperantia: [l] quas voces interdum pro ſynonymis accepiſſe videtur. Interdum enim in juſtitia, alibi in temperantia, &c. hanc ſimilitudinem ponit. Vocat id etiam, Deum ſequi.

XVII. Ad hæc conſequenda gradibus opus eſt, ut primo ad boni dæmonis habitum emergamus, unde εὐδαιμονία dicta eſt, tandemque ad ipſam DEI ſimilitudinem accedamus. [ll]

XVIII. Cognoſcenda itaque homini miſeria, & agnoſcendum corpus carcer eſſe, ex cujus vinculis mens liberanda & ad cognoſcendam veram & eſſentialem naturam adducenda eſt. [m]

XIX. Ad hæc conſequenda opus eſt, ut & naturam quis nactus ſit aptam, & mores ac educatio & ſenſus cum lege congruentes accedant, & diſciplina a ſapientibus tradita adhibeatur.

XX. Hac ratione homo ab humanis rebus ſemper magis recedit, verſaturque in contemplatione earum rerum, quæ intelliguntur tantum.

XXI. Ad hanc præparationem, per mathematicas diſciplinas recte initiamur. [n]

XXII. Sed & exercendus animus in ſubjugandis pravis cupiditatibus, & aſſuefaciendus ad laborem philoſophicum. [o]

XXIII. Virtus animæ affectio eſt perfecta, & optima, quæ exornat hominem, eundemque firmum ac conſtantem reddit, tum vero conſonum, qua in agendo, qua in dicendo, ſive ſolus id agat, ſive cum aliis. [p]

XXIV. Ex virtutibus diverſæ, diverſis animæ partibus præſunt, ac rationalis quidem perfectio, prudentia, iraſcendi potentiæ fortitudo, concupiſcendi temperantia eſt. [q]

XXV. Prudentia bonorum malorumque, & quæ media ſunt, eſt ſcientia; temperantia eſt apta cupiditatum atque appetituum moderatio, ut rationali parti obediat; fortitudo eſt legitima decreti difficilis ac non difficilis obſervatio.

XXVI. Iuſtitia vero eſt conſenſio quædam horum inter ſe omnium, facultaſve, quæ efficit, ut tres animæ partes inter ſe conveniant, utque ſingulæ

k) Conf. SCHEFFER. *de Phil. Ital. c. VII. p. 42. Amoen. Lit. T. VII. p. 573.* ORIG. *philoſoph. c. XIX.*

l) *In Theæt. T. I. p. 176.*

ll) *de leg. l. IV. T. II.* conf. *Cratyl. T. I. p. 402.*

m) In *Phæd. T. I. p. 66. ſeqq. de rep. l. VII. T. II. p. 517. Cratyl. l. c. p. 400.* conf. *Hiſt. de ideis S. I. p. 105. ſeq.*

n) Prolixe hæc *de rep. l. VII. T. II. p. 515. ſeqq.* Adeo vero hoc enthuſiaſmo philoſophico ſibi placuit Plato, ut regni regisque felicitatem in hac animi ad intelligibilia converſione verſari putaret vid. *Ep. VII. T. III. p. 341.*

o) *De legibus l. VII. p. 804.* Id, ut reliqua etiam a Pythagoreis deſumtum. conf. BUDDEUS *Anal. hiſt. phil. p. 409.*

p) In *Gorgia T. I. p. 506.* ubi generali tractatione de virtute diſſerit.

q) In *Protagora T. I. p. 329. de rep. l. IV.* conf. *Obſ. Hal. Lat. T. IX. p. 195. ſeqq.*

gulæ in eo, quod iis proprium eſt, cum dignitate verſentur, ſicque ratio imperet, reliquæ obediant.

XXVII. Ita vero inter ſe cohærent hæ virtutes, ut ſeparari nequeant: unde, qui peccat, id præter rationem rectam ab eo fit, atque per imperitiam & imprudentiam; ut nemo poſſit prudens eſſe, quit ſit aut intemperans, aut timidus. [r] Multa talia & in hunc ſenſum paſſim de virtute diſputat, ita tamen ut alibi [s] quoque aliorum definitiones virtutis examinet & rejiciat: ad quod probe attendendum eſt, ne aliena Platoni affingamus. Ipſe tamen ſibi non ſemper conſtat, quia metaphyſicæ notiones, quas ſequebatur, morali parti non ubique poſſunt apte ſatis & feliciter applicari. Ludit quoque, more ſuo, vocibus, & idem interdum virtutis nomen variis ſignificationibus exprimit, unaque interdum appellatione diverſas virtutes indicat, quod occaſionem exhibuit viris quibusdam doctis [ſſ] de contradictionibus Platonis in doctrina de virtute conquerendi: quæ tamen ſi non omnes, pleræque tamen tolli poſſunt, ſi ad hanc obſervationem, a Laertio jam adhibitam, & olim lexicis Platonicis confirmatam attendatur. Ita, temperantiæ nomine interdum [t] univerſalem virtutis rationem exprimit, totamque animarum moderationem & imperium eo innuit, ſicque juſtitiæ jungit; interdum parti animæ infimæ, quæ cupiditati obnoxia eſt, præficit regendæ: quanquam putet, nimis longe, a parte rationali hanc concupiſcibilem animam (veniam verbo exoramus) diſtare, quam ut tota compeſci queat.

XXVIII. Virtutes perfectæ ſunt, nec creſcunt, & decreſcunt, ut vitia. [u]

XXIX. Affectus eſt ratione carens animæ motus, ex bono aliquo excitatus aut malo: Nam a parte rationali non oriuntur, ſed ab iis partibus, quæ ratione carent: hinc ſæpe invitis nobis naſcuntur & reluctantibus. [v]

XXX. Simplices, præcipuique affectus & quaſi reliquorum elementa ſunt duo, voluptas & dolor, cæteri ex iis conſtant & formantur. [w]

XXXI. Affectus alii agreſtes, alii manſveti ſunt: hi natura hominibus inſunt, & ſi modum teneant, neceſſarii ac proprii ſunt hominibus, ſin excedant vitioſi ſunt, e. c. voluptas, dolor, ira, miſericordia. Agreſtes ſunt, qui præter naturam ſunt, & ex depravatione aliqua vel prava conſvetudine oriuntur, e. g. humani generis odium. [x]

XXXII. Voluptas & dolor a natura in nobis concitantur.

XXXIII. Plures voluptatum ſpecies ſunt, quarum aliæ corporis, aliæ animæ: aliæ intemperantes & injuſtæ, aliæ moderatæ & cum bono conjunctæ. [y] Hic occaſio Platoni enata de voluptate intemperanti corporis

r) In *Protag. l. c. p. 345.* quæ tamen limitat *de legibus l. IX. p. 861.*
s) In *Men. T. II. p. 70. ſeqq.*
ſſ) Conf. *Obſ. Hal. T. IX. obſ. VII. p. 252. ſeqq.*
t) In *Charmide T. II. p. 161.*
u) In *Phæd. T. III. p. 102.* conf. PSEVDO-ORIG. *l. c. p. 124.* hinc diſci poteſt, qua ratione a Platone diſcedat Ariſtoteles.
v) In *Phædro T. III. p. 238.*
w) In *Philebo T. II. p. 47. 48.*
x) *De rep. l. IV. T. II. p. 431.*
y) In *Philebo T. II. p. 50. ſeq.*

ris plura conquerendi; quod occasionem viris doctis præbuit statuendi, relegasse omnem corporis voluptatem ex philosophiæ moralis cancellis Platonem: cujus tamen contrarium melius placuit aliis. [z] Non enim Plato rejecit motus animæ infimæ, cujus maxima pars in voluptate corporis consistit, sed ratione regendos esse & a fortitudine cogendos in ordinem præcepit, id vero & rarius & difficulter fieri statuit.

XXXIV. Amicitia proprie dicta non aliter, quam per mutuam fit & reciprocam benevolentiam, cum uterque non minus de alterius, quam de sua est sollicitus felicitate, quæ æqualitas conservatur per morum similitudinem. [a]

XXXV. Amatoria est species amicitiæ, & juxta tres animæ partes, tres habet species, turpis enim a sola corporis voluptate abripitur, & est brutalis: honesta animi virtutes respicit; media utramque & corporis & animæ appetit pulchritudinem. [b] Multa de amore hoc garrit Plato, quæ ipse non satis intellexisse videtur, plura post eum nugantur, & nescio quæ obscura mysteria venantur Platonici recentiores. Platonem vero veterem traditionem de dæmone aliquo magno, demisso in naturam humanam non recte cepisse, & amori suo, id quod non intelligebat, applicuisse, alio loco [c] manifestum fecimus.

I. Politica.

§. XXXI. Civilem philosophiam Plato tum libris de republica, tum de legibus instruxit, prolixeque, qua ratione civitatem beatam fieri posse credat, exposuit. Tantumque hac reipublicæ idea sibi placuit, ut speraret, posse se talem civitatem condere, quæ legibus suis pareret, modo locus & auctoritas accederent; quod eum impulit, ut hujus demum promissi rationem apud Dionysium haberet, cum Siciliam adiret, uti supra narravimus. Recte vero viris acutis, & ad societatis humanæ naturam attendentibus observatum est, [d] fictam & in cerebro tantum Platonis enthusiasmo philosophico repleto hanc, quam condidit, rempublicam consistere posse. Nam ad hæc omnia tandem collineant, ut ita & cives & magistratus instituantur, ut ad idearum rerumque per se existentium contemplationem, corporis subjugatione, notionum abstractione, intellectus ad divina ascensu atque elevatione perveniant. Qua ratione tota tandem respublica, omnesque quas præscripsit leges, ad fanaticismum quendam hominumque metaphysicis ingenii lusibus & nugis salutem publicam quærentium imperium relabitur. Nihil itaque de hac politica Platonis philosophia hic afferemus, quod

z) Conf. quæ ex una parte BUDDEUS *Anal. Hist. phil. diss. de καθάρσει §. 20. de κατοχήσει §. 19.* ex altera DODWELLUS *diss. Cyprian. III.* differunt. Conf. MORHOF. *Pol. T. II. l. I. c. 7. §. 20.* OMEIS. *Eth. Plat. p. 137. seqq.* EUSEB. *Præp. l. XIII. c. 20.* aliique. *Obs. Hal. T. VI. p. 235.*

a) In *Lysid. T. II. p. 214.*

b) In *Convivio T. III. p. 201.*

c) In *Otio Vindel. Mel. I. p. 42.* Hinc dijudicanda PICI diss. *de amore Platonico*, quam STANLEIUS *Hist. Phil. p. 357. seqq.* inseruit. Nec hæc ex Platone sunt, sed ex Platonicis sequioribus, Porphyrio, Proclo & similibus, quorum cogitationes nugas esse, hæc ipsa tractatio memorabili exemplo confirmat.

d) MENAG. *ad* LAERT. *l. III. s. 21.* IOH. GEORG. PASCH. *de fictis rebuspublicis*, BOSIUS *de compar. phil. civ. §. 14.* CONRING. *de civili prud. c. XIV. p. 349.* BOECLERI *bibliograph. crit. c. XLIV. p. 643.* Neque tamen pulchra quoque multa in his libris occurrere negari potest: sermo vero est de rep. Platonica.

quod ad ſpecialem ejus conſiderationem pertinet, ſomniis ejusdem tempus atque locum recte invidentes. Pauca hæc, quæ ſummam quaſi conficiunt, adjicimus, ut ex ungue cognoſcatur leo:

I. Reſpublica juxta diviſionem animæ in tria membra diviſa eſt, in cuſtodes, adjutores & artifices: primi conſulunt & imperant; ſecundi armis rempublicam propugnant; poſtremi artes & miniſteria tractant.

II. Ea eſt feliciſſima reſpublica, ubi principes philoſophi ſunt, & primum contemplantur bonum.

III. Nunquam a malis liberabitur humanum genus, niſi aut philoſophi regnent, aut qui regnant, divina quadam ſorte philoſophentur.[e]

IV. Formæ reipublicæ quinque dantur; prima ariſtocratia, cum optimates imperant; ſecunda, timocratia, cum ambitioſi regunt; tertia, democratia, cum populus; quarta oligarchia, cum pauci; poſtrema tyrannis, quæ omnium eſt peſſima.[f]

V. Quævis vero reſpublica, imprimis ægrotans, (id eſt Platonicæ ideæ non reſpondens) emendanda, requirit ex omni ætate electos homines, qui pro diverſitate vel naturæ ſuæ vel loci diverſa quoque egent inſtitutione & educatione.

VI. In his imperfectis rebuspublicis communio mulierum locum habere non poteſt, ſed demum in perfecta, ut plena ratio cupiditati imperat.[ff] Turpem Platoni maculam affricuit hæc mulierum communio,[g] quam tamen alii excuſarunt.[h] Obſcurum vero cum ſit, quam potiſſimum de ea re opinionem ſecutus ſit Plato, nos ſententiam cohibemus.

VII. Eſt itaque politice virtus, quæ in actione ſimul & contemplatione verſatur, cui propoſitum, bonam, beatamque ſibique convenientem efficere civitatem.[i]

Succeſſores Platonis.

§. XXXII. Ita celebratiſſimæ Platonis hiſtoriæ potiores partes quanta potuimus diligentia excuſſimus; ſuperſunt ſucceſſores in Academia, qui ad initia Romanæ monarchiæ locum obtinuerunt. Magnam vero ſemper exiſtimationem hæc ſchola non inter Græcos tantum, verum etiam inter Romanos nacta eſt, licet a Platone mature deflecteret. Quæ variatio Academiæ occaſionem dedit eam in veterem, mediam & novam diſtinguendi. Et vetus quidem Academia ea eſt, qua genuini Platonis diſcipuli præceptoris placitis inſtiterunt, & dogmatica quadam ratione Platonicam philoſophiam profeſſi ſunt.[k] Qua in Academiæ prima periodo, Speuſippus, Xenocrates, Polemon, Crates & Crantor in cathedræ ſucceſſione Platonicam philoſophiam nobilitarunt. Aliter, quæ hos ſecuta eſt, Academia media, quæ non relictis quidem, inter myſteria tamen retentis Platonis doctri-

e) *De republ. l. V. p. 471.*
f) *In Politico T. II. p. 291.*
ff) *De rep. l. V. T. II. p. 457. 461. in Tim. T. III. p. 18.*
g) Vid. I. BAPT. CRISPVS *l. c.*
h) Conf. IOH. GEORG. PASCHIVS *de variis modis trad. moralia c. I. §. 18. p. 561.*
i) ALCINOVS *c. 33.*
k) Non negat hoc HVETIVS *de la foibleſſe de l'esprit humain l. I. c. XIV. §. 16. p. 108.* ſummus Academiæ mediæ cultor. conf. SEXT. EMP. *Pyrrh hyp. l. I. c. 33. p. 122.* AVGVSTIN. *de C. D. l. XIX. c. 1.*

doctrinis de imbecillitate humani intellectus, & cognitionis incertitudine acriter disputavit, novamque prorsus faciem Academiæ induxit,[l] in qua eo tempore Arcesilaus, Lacydes, Evander, & Egesinus docuerunt. Nec hoc satis; sed variavit etiam nova Academia, auctoribus Carneade & Clitomacho; quos qui secuti sunt, non ita presse institere ejus vestigiis, ut non quartam & quintam Academiam ideo memorent quidam veterum, docente in illa Philone & Charmide, in hac Antiocho. Horum itaque omnium historia & doctrina eo magis enarranda est, quo magis non exiguam philosophiæ Græcanicæ partem Academia constituit, & Academica philosophandi ratio sub Romanis summam famam consecuta est, qua de re suo loco ex instituto dicemus.

l) Scripsit olim teste EVSEBIO de *præp. l. XIV. c. 9.* NVMENIVS librum, *de Platonis & Academicorum discrepantia*, multum lucis ad historiam hujus sectæ afferentem, sed is, magna historiæ philosophicæ jactura periit. Conf. IONSIVS *de Script. Hist. phil. l. III. c. 10. p. 264.*

* *

SECTIO II.

DE ACADEMIA PRIMA, SIVE VETERI.

§. I.

Speusippus post Platonem Academiam regit.

Platonis excussa historia, discipuli restant & sectatores, quorum vita, fata atque placita jam porro enarranda sunt. Quorum primi cum genuinam magistri mentem doctrinis suis expresserint, a reliquis secerni solent, vocarique Academia vetus atque prima, quæ ex sinceræ philosophiæ Platonicæ asseclis constitit. Horum primus fuit, cathedramque Platonis post præceptoris mortem occupavit SPEVSIPPVS, Atheniensis, pago Myrrhinusius, Potones, Platonis sororis ex Eurymedonte filius:[a] qua sanguinis conjunctione commotus Plato Speusippum in familiam recepit suam, domesticisque instructum documentis, ut ait APVLEIVS,[b] propriæ vitæ exemplo reformavit, & ex neptium suarum filiabus unam ei in matrimonium tradidit, triginta tantum minarum oblata dote, quam tamen Chio talento auxit,[c] Speusippus vero accipere diu recusavit, donec tandem humanitate magis viri optime ei cupientis, quam dotis magnitudine, ut acciperet, commoveretur: tantum poterat Platonis auctoritas, ut etiam consanguineis & familiaribus prodesset. Eadem quoque causa Speusippo accidit, ut Dioni post relictas Syracusas Athenis apud Platonem commoranti intima familiaritate jungeretur. Cum enim Dio natura esset severiori indole, & tum maxime a Dionysio patria pulsus ira & indignatione haud semel excruciaretur, Plato placidis Speusippi atque jucundis moribus ejus severitatem

a) LAERT. *l. IV. f. 1.* SVIDAS in *Speusip. T. III. p. 362.*
b) *De dogm. Platon. l. I. p. m. 283.*
c) CHION *Ep. III. ed. Cujac.* conf. STANLEI *Histor. phil. P. IV. c. I. p. 381.* PLVT. *ad adul. & amic.*

tem mitigari cupiens, amicitiam inter eos junxit arctissimam, quod modum eum lætitiæ tenere, temporisque atque loci momenta rite nosse intelligebat. Fuerat vero & Platonis in ultimo ejus in Siciliam itinere comes, [d] familiariusque cum civibus Syracusanis, quam Plato, conversabatur, eorumque sibi apte animos jungebat, adeo, ut fiducia tandem haud exigua concepta, per eum Dionem exorarent, ut omissa parandi exercitus atque classis cura, ad evertendam tyrannidem solus ad ipsos rediret, ipsisque caput ad concutiendum tyranni regnum se jungeret. Speusippus itaque Athenis redditus, multis verbis Dionem ad bellum contra Dionysium suscipiendum excitavit, Siciliæque auxilia promisit, nec frustra. Ita enim ejus exhortationibus commotus est Dion, ut copias sibi clanculum compararet, & expeditionem in Siciliam susciperet, qua de re, qui hæc pluribus narrat, audiendus est PLUTARCHUS [e] Dio vero in Siciliam rediens, cum carissimum sibi haberet Speusippum, suburbanum, quod sibi comparaverat, Athenas delatus, ei dono dedit. Post avunculi mortem, quam Olymp. CVIII. I. accidisse supra diximus, scholæ Academicæ præesse cœpit, octoque annos præceptoris philosophiam docuit, [f] didactrum vero, secus ac Plato fecerat, a discipulis exegit, [g] habuitque inter auditores Lastheniam quoque Mantineam, & Axiotheam Phliasiam, [h] quas Platonem quoque audivisse supra memoravimus. Non tenuisse tamen se intra philosophiæ cancellos familiaritatem ejus cum his feminis, acriter ei exprobravit Dionysius. [i] Infirmissima vero valetudine corporis cum esset, vehiculo in Academiam ferebatur; [k] quo modo vectus cum ei Diogenes obvius fieret, isque salutatus respondisset: tu vero minime salve, quem, talis cum sis, vivere haut pudet; respondit, se animo vivere. [l] Paralysi vero solutus tandem ad Xenocratem misit, & ut scholam susciperet, eum exoravit. [m] De morte ejus veteres variant. TERTULLIANUS [n] in adulterio periisse ait, quod tamen fractum atque impotens Speusippi corpus refutat; alii apud LAERTIUM [o] voluntariam sibi mortem mœrore conscivisse tradunt; alii pediculari morbo extinctum volunt. Ingenio utebatur amœno & ad eruditionem ornandam aptissimo, animo vero & moribus discipulum Platonis non decentibus. Voluptatis enim & avaritiæ amorem amaris ei objecit verbis Dionysius; [p] lucroque adeo intentus fuisse dicitur, ut non tantum mercedem a discipulis volentibus, nolentibus exigeret, sed & poëmata quædam sua parum probæ notæ mercede publice caneret, [q] nullamque turpis lucri occasionem omitteret,

modo

d) Commendavit eum Dionysio Plato, vid. *Ep. I. Opp. T. III. p. 314.*

e) In *Dione T. IV. p. m. 648. seqq.*

f) LAERT. *l. IV. §. 1.* SUIDAS *l. c.*

g) *Ib. §. 2.*

h) *Ibid.*

i) *Ib. §. 3.* ATHEN. *l. VII. p. 279. l. XII. p. 546.*

k) Timotheus apud LAERT. *l. c.*

l) *Ib. §. 1.* STOBAEUS *Serm. CCLXXIII. p. 583.* ita narrat: Diogenem Speusippum cruribus solutum hortatum esse, ut se vita privaret, cui ille responderit: non cruribus nos vivere, sed animo.

m) LAERT. *l. c. §. 3.*

n) In *Apologetico c. 46.* conf. PETAV. *rat. temp. l. III. c. 13. p. 162.*

o) *Ib. §. 3.* & viri docti *ad h. l.*

p) *l. c.*

q) Conf. STANLEI. *l. c. p. 382.* qui tamen testem non adducit.

modo vera ſint, quæ vel Dionyſius, ira in Speuſippum incenſus, ob Dionis amicitiam ei exprobrat, vel ex eo adducit ATHENAEVS, in congerendis ſine magna veritatis cura philoſophorum opprobriis juſto liberior. Iracundus quoque fuit, adeo, ut catulum præ animi impotentia in puteum abjeciſſe dicant, hineque eum ἀυϛηρὸν τὴν γνώμην καὶ ὀξύθυμον εἰς ἄκρον vocat SVIDAS, [r] & HESYCHIVS quoque συβώταν, vocet, quod ſubulcum nominat, agreſtemque hominem [s] prodit. Quod quia cum moribus jucundis & placidis, quos in eo diligebat Plato, & Dioni propterea commendabat, non convenit, vel ita intelligendum eſt, Speuſippum, etſi placidiſſimi ingenii hominem morumque jucundorum, ubi ira commotus eſſet, omni humanitate excidiſſe, & ad auſteram & vehementiſſimam animi commotionem declinaſſe; vel ad illud vitæ ejus tempus referendum eſt, quo doloribus & morbis non corpore tantum, ſed & animo fractus & mœrore conſumtus, moribus quoque moleſtis & ab humanitate alienis corruptus fuiſſe videtur. Eruditionem vero poſſediſſe haud vulgarem, indices librorum ab eo conſcriptorum, qui apud LAERTIVM [t] aliosque [u] extant, produnt, ex quibus patet, non philoſophiæ tantum, ſed hiſtoriæ quoque philoſophicæ fuiſſe peritum: ad quam opus ejus de philoſophis [x] pertinuiſſe videtur: nihil vero eorum hodie ſupereſt, præter definitiones philoſophicas, [y] quæ inter Platonis opera extant, [z] quamquam eas ipſius Platonis eſſe cenſeat CASAVBONVS. [a] Dignum vero memoratu eſt, quod veteres referunt, [b] Ariſtotelem Speuſippi libros magno ære trium talentorum redemiſſe: quod argumento eſt, vel ſingularem eorum eruditionem Ariſtotelem incitaſſe, ut tanto pretio ſuos faceret, vel invidia fuiſſe ductum, ut abolitis genuinæ Platonicæ ſapientiæ monumentis, ipſius philoſophia caput melius extolleret, quod ab Ariſtotelis moribus non fuiſſe alienum hiſtoria vitæ ejus ſuo loco abunde docebit. Primus etiam Speuſippus Iſocratis arcana [c] edidit, quæ tamen cujus generis fuerint, inter arcana eſt, nec ſciri ſatis poteſt. Suſpicio tamen eſt, eſſe hæc ipſa, quæ μυροθήκιον CICERONI [d] ſunt appellata, artemque innuere rythmorum ſive numerorum oratoriorum, quorum cognitionem artis intimæ eſſe, ſed diſſimulandæ, ait IDEM. [e] Quam artem vel invenit, vel ad magnam accurationem perduxit Iſocrates, quo neminem in eo genere ſcientius verſatum TVLLIVS aſſerit. Fuit & alius Speuſippus, Medicus ex Herophili ſecta, veteribus paſſim memoratus, & cum philoſopho non confundendus. [f]

§. II.

r) *l. c.*

s) Conf. MENAG. *ad l. c.* LAERT.

t) *l. c. ſ. 5.*

u) MENAG. *ad l. c.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 230.* MEVRS. *Bibl. Att. p. 1610.* IONS. *de Script. Hiſt. phil. l. I. c. 10. p. 47.*

x) Meminit ejus LAERT. *l. IX. ſ. 23.* conf. IONSIVS *l. c.* quem exſcribit MENAG. *l. c.*

y) Citati FABRIC. *p. 19.*

z) *T. III. p. 411.*

a) Conf. MENAG. *l. c.*

b) LAERT. *l. c.* GELLIVS *N. A. l. III. ſ. 17.*

c) τὰ ἀπόῤῥητα, LAERT. *l. c.* qualia apud alios quoque oratores memorantur, vid. quæ collegit MENAG. *ad h. l.*

d) *Ad Attic. l. II. ep. 1.*

e) *De oratore* conf. M. CASAVB. *ad l. c. Laërtii.*

f) Conf. MENAG. *l. c.* FABRIC. *Bibl. Græc. vol. XIII. p. 427.*

Doctrina Speusippi.

§. II. Philosophicorum dogmatum rationem qualem Speusippus tenuerit, ex præceptoris philosophia judicandum est: ab ea enim illum discessisse, nusquam legitur. [g] Quod si definitiones, inter Platonis opera extantes ad eum, ut plerique volunt, referendæ sunt, facile inde connexio philosophematum Speusippi erui potest, ex quibus tamen luculenter patet, desumtas esse ex Platone, sive Speusippum auctorem habeant, sive alium, pressis vestigiis Platonem sequentem. Vnum alterumque est, quod de eo narrant veteres hic non prætermittendum:

I. Primus in disciplinis, quid esset commune investigavit, easque, quantum fieri poterat, inter se junxit atque fœderavit. Ita LAERTIVS [h] ex Diodori *commentariis*. Qui cum μαθήματα nominet, vel de disciplinis in genere, ut recte monuit cl. OLEARIVS [i] intelligi potest, vel de iis, quæ mathematicæ, significatione vocis specialiori, vocantur, quo sensu & STANLEIVS accepit, & accipiendum esse IS. CASAVBONVS [k] contendit, eo quod APVLEIO [l] teste, *Plato primus tripartitam philosophiam copularit, sibique invicem necessarias partes, neque pugnare inter se tantummodo, sed etiam mutuis adjuvare auxiliis ostenderit.* Forte Diodorus, cujus verba refert LAERTIVS, de generali encyclopædiæ in Platonica schola receptæ systemate atque ordine intelligendus est, ut ita ostenderit Speusippus, qua ratione una veri & boni ratione omnes omnino disciplinæ sororio quasi inter se copulentur vinculo.

II. Pythagoreorum vestigia in philosophando studiose pressit. Nam ad Siculos cum Platone profectus, præstantissimos Pythagoreorum philosophos audiendi & conveniendi occasionem nactus, & quem imitandi hos homines modum in avunculo vidit, studiose secutus est. Refertque AVCTOR *theologumenorum arithmeticorum*, [m] eum tum ex aliis Pythagoricis meletematis, tum præcipue ex Philolai libris jucundum libellum *de numeris Pythagoricis* conscripsisse; ex quo conjici non sine verisimilitudine potest, libros Philolai a Platone magni redemtos, successionis & hæreditatis jure ad Speusippum pervenisse. Quod si ARISTOTELI [n] fidendum, Speusippus in hoc a Platone abiit, Pythagoræ propior, quod bonum ad unum, nempe Deum tantum, non ad ideas transtulit, unde eum θεόλογον vocat EVSTRATHIVS; [o] quanquam in eo quoque a Platone non tantum discessit, quantum vult Aristoteles; cum & ipse Plato bonum supremum ad unum, Deumque, & ipsas quoque ex hac causa ideas ad hunc fontem revocavit. Aliter tamen STOBAEVS, [p] qui *statuisse* Speusippum, refert, *mentem neque uni, neque bono similem, sed naturæ singularis esse;* qua de re, cum Speusippi libri non extent, judicari non potest. Forte certa tantum significatione, quoad naturæ scilicet divinæ excellentiam, id intellexit,

g) Mansisse in Platonis dogmate diserte ait LAERT. *l. IV. s. 1.*

h) *l. c. s. 2.*

i) Ad STANLEI. *l. c. p. 381.*

k) Ad *l. c.* LAERT.

l) *l. supra cit.*

m) *pag. 61.*

n) *Ad Nicom. Eth. l. I. c. 4. T. II. p. 6.*

o) *Ad h. l. Aristot.*

p) *Eclog. phys. l. I. c. 1. p. 2.* τὸν νοῦν οὔτε τῷ ἑνὶ οὔτε τῷ ἀγαθῷ τὸν αὐτὸν, ἰδιόφυ ἢ δὲ εἶναι.

tellexit, ratione caussæ vero Deum cum Pythagora & Platone unum atque bonum dixit.

III. De criterio ita statuisse, refert SEXTUS EMPIRICUS. [q] Quoniam ex rebus aliæ sunt sensiles, aliæ, quæ cadunt sub intelligentiam, earum quidem, quæ sub intelligentiam cadunt, esse judicem rationem, quæ est ex scientia: sensilium autem, sensum, qui est ex scientia; quo scilicet modo tibicinis aut psaltæ digiti artificiosam quidem habent operationem, sed quæ non in ipsis primo perficiatur, sed absolvatur ex exercitatione profecta ex ratiocinatione; sic sensum, qui est ex scientia, esse eum, qui est particeps veritatis ex ratione.

IV. Ex morali philosophia Speusippi hoc nobis dogma servavit CLEMENS ALEXANDRINUS: [r] Beatitudinem esse perfectum habitum in iis, quæ sunt secundum naturam, aut habitum bonorum, quam constitutionem omnes quidem homines appetant, conjectent autem boni ἀοχλησίαν, molestiæ & conturbationis vacuitatem, virtutes autem felicitatem effecerint.

V. Ex civili doctrina hoc idem CLEMENS ALEXANDRINUS [s] ex Speusippi libro *adversus Cleophontem* adducit: Si regnum res bona est, & sapiens solus est rex & princeps: lex, cum sit recta ratio, bona fuerit. Patet ex hac doctrinarum philosophicarum ternione, Speusippum non tam re ipsa a Platonis sententia discessisse, quam verbis aliter rem expressisse: Facile enim ad Platonis φιλοσοφούμενα exigi, iisque aptari cuncta possunt.

Xenocrates.

§. III. Speusippo successit XENOCRATES, quem ille morbo fractus ut Academiæ cathedram capesseret, rogaverat, Chalcedonius patre Agathenore [t] natus; qui enim Carthaginensem faciunt, corrupta sine dubio lectione nituntur. [u] Tempus nativitatis ejus varie veteres definiunt; AUCTOR enim Olympiadum natalem ejus refert ad Olymp. XCI. 1. unde sequitur, eum duos supra centum annos exegisse, id quod placuit quoque MEURSIO. [w] Nam Olymp. CX. 2. Speusippo, ut supra dictum, successit, scholam vero XXV. annos continuos rexit, unde sequitur eum Ol. CXVI. fatis concessisse, id quod LAERTIUS [x] quoque confirmat, qui post bellum Lamiacum quod Olymp. CXIV. 2. finitum est, adhuc vixisse asserit. [y] Annos vero ætatis ei assignant pauciores, alii veterum; & LAERTIUS quidem LXXXII. LUCIANUS LXXXIV. quæ si vera sunt, ad Olymp. XCV. demum natalis referri potest, id quod P. BAYLE [z] quoque & IO. IONSIUS [a] receperunt, qui Anonymum Olymp. scriptorem hic deserendum, & plurium testimonium unius asserto præferendum hic esse recte judicant: tota enim Xenocratis historia cum his temporum rationibus eleganter cohæret.

q) *Adv. mathem. l. VII. §. 145.*
r) *Strom. l. II. p. 418.*
s) *Ib. p. 367.*
t) Agathonem vocat SUIDAS in *Xenocr. T. II. p. 644.* Agathenorem LAERT. *l. IV. §. 6.*
u) Legitur enim in quibusdam Laërtii Codd. Καρχήδονιος, sed corruptum id esse ex χαλκήδονιος Strabonis, Athenæi, Aeliani, Suidæ testimoniis recte probatur, conf. viri docti *ad h. l.* IONSIUS *de Scr. Hist. phil. l. I. c. 10. p. 50.*
w) *De archont. Atheniens. l. III. c. 9. p. 113. 114. l. IV. c. 12.*
x) *Lib. IV. §. 14.*
y) *Ibid. §. 9.*
z) *Dict. T. IV. art. Xenocrates not. K. p. 514.*
a) *l. c. p. 51.*

ret. Initio Æſchini adhæſit, ei vero ſubtraxit, teſte ATHENAEO, [b] Plato, qui multam in formando ejus ingenio poſuit induſtriam. Erat enim ingenio hebes ac tardus, quæ cauſa fuit, ut eum cum aſino, Ariſtotelem vero, ignei & excitati ingenii adoleſcentem, cum equo Plato compararet, dicens, alterum freno, alterum egere calcaribus; itemque: quem ego aſinum cui equo jungo! [c] Erat præterea ſevera fronte atque ſubtriſti facie, unde Gratiis litandum illi eſſe præceptor dicere ſolebat; [d] qui cum eſſet humaniſſimis moribus, mores hos inurbanos ſeverius correxit, vehementer eum increpando. Æquiſſimo id tulit animo Xenocrates, & hortantibus, ut acrius Platoni reſponderet, hoc, dixit, conducit mihi magnoque mihi futurum eſt emolumento. [e] Credibile itaque non eſt, durius eum de Platone locutum fuiſſe, quod nonnemo jurisjurandi fide Platoni affirmabat, qui hoc de homine ſibi tantopere amato minime perſuaderi ſibi poſſe recte dixit. [f] Aliam enim fidem amoremque præceptoris ipſa vita ſuperiorem in Sicilia, ubi Platonem in aulam Dionyſii comitatus erat, prodidit: tyranno enim Platoni gravius ſuccenſente, atque mox affuturum dicente, qui caput ei auferret, id fieri non poſſe, Xenocrates præſens dixit, niſi ſuum prius auferatur. [g] Animi itaque patientia naturæ tarditatem ſuperavit, *nec profugit*, ut ait PLVTARCHVS, [h] *a diſcendo, ſed ultro in ſe ipſum dicteria conjecit, vaſis anguſti orificii, & æreis tabulis ſe ſimilem dicens, ut qui ægre doctrinam perciperet, perceptam firmiter conſtanterque retineret.* Ita vero ex cariſſimis Platonis diſcipulis unus evadens, magiſtrum vivum ſemper coluit, mortuum doctrina moribusque ſecutus eſt, magnum Academiæ veteris ornamentum. A Speuſippo morbo, uti ſupra memoravimus, impedito cathedram Platonis ſuſcepit Olymp. CX. 2. indignante Ariſtotele, cui cum Xenocrate nunquam bene convenit, [i] & ab hoc tempore per viginti atque quinquaginta annos ſcholam rexit, Platonicamque philoſophiam voce atque ſcriptis propagavit. Neque vero ſapientia tantum, ſed virtutum quoque ſanctitate clariſſimus habitus fuit apud Athenienſes, cujus luculentum exemplum narrant veteres; [k] cum teſtimonium dicere coactus, more civitatis, ut juraret, ſe vera omnia retuliſſe, adigeretur, univerſos judices conſurrexiſſe, proclamatumque, ne jusjurandum diceret, quodque ſibimet ipſis poſtea dicendæ ſententiæ loco remiſſuri non fuiſſent, ſinceritati ejus concedendum exiſtimaviſſe. Quam morum atque fidei integritatem cum non uno ſpecimine comprobaverit,

 mirum

b) *Lib. XI. p. 507.*

c) LAERT. *l. IV. ſ. 6.* Inde aſino inſidens pingebatur, apud CHIFLETIVM de *gemmis Socratis, T. II. theſ. Gronov. tab. 41.*

d) LAERT. *l. c.*

e) AELIAN. *V. H. l. XIV. c. 9.*

f) VAL. MAX. *l. IV. c. 1.*

g) LAERT. *l. IV. ſ. 11.*

h) *De auditione T. IV. p. m. 144.*

i) Qua ratione Ariſtotelem, Platonis cathedram hoc adhuc vivo occupantem repreſſerit, narrat AELIAN. *l. III. c. 19.* quod tamen vero non eſſe ſimile infra in Ariſtotele probabimus, recteque notavit STANLEIVS *p. 383.* fruſtra defendente, ut Ariſtoteli ægre faciat PATRICIO *diſcuſſ. Perip. T. I. l. I. p. 4.* Illud veri ſpecie ſe magis commendat, quod LAERT. *l. IV. ſ. 3.* tradit, Ariſtotelem ex Aſia reducem cum Xenocratem in Academia docentem offendiſſet, æmulatione ductum in Lyceo ſcholam aperuiſſe.

k) VAL. MAX. *l. II. c. 10.* CICERO *ad Attic. II. 16.* LAERT. *l. IV. ſ. 7.*

mirum non eſt, eum talem apud Athenienſes fuiſſe. Ad Philippum Macedoniæ regem una cum aliis legatus miſſus, nec muneribus ſe corrumpi paſſus eſt, nec in privatum cum eo, ut ceteri, colloquium venire voluit. Quod cum apud Athenienſes indignationem primo moveret, quod nulla in re ceteris uſui fuiſſet, edoctis ab eo, quod reliqui muneribus a rege corrupti fuerint, tantam admirationem movit, ut eo majore ipſe honore afficeretur. Et Philippus quoque dixit poſtea, ex omnibus qui ad ipſum veniſſent, ſolum fuiſſe, cui muneribus corrumpi atque vinci nequiverit. [l] Ad Antipatrum quoque tempore Lamiaci belli miſſus legatus, ut capti ex Athenienſibus redderentur, ad cœnam invitatus Homericorum verſuum eleganti & accommodata reſponſione petita ſtatim obtinuit. [m] Alia continentiæ quoque exempla paſſim narrantur; [n] Alexandrum M. invidia Ariſtotelis ductum, ut ægre huic faceret, regium Xenocrati munus L. talentorum obtuliſſe, ex qua pecunia XXX. minas Atticas tantum acceperit, reliquam Alexandro remiſerit, quod opus per totam vitam tanta nummorum ſumma non haberet. Hanc cum rationem vitæ teneret, mirum non eſt, adeo pauperem fuiſſe, ut peregrinitatis tributum Athenienſibus ſolvere non poſſet; qui ideo tantum virum de ſe tantopere meritum vendiderunt. Eum vero Demetrius Phalereus emit & tributo ita reddito Xenocratem in libertatem aſſeruit, [o] tanta erat viri optimi & integerrimæ vitæ apud eum exiſtimatio. Eam vero apud omnes meruiſſe, plurimarum virtutum exempla demonſtrant. Caſtitatem ſervavit illibatam & incorruptibilem. Phryne enim, [p] nobile Athenis ſcortum (alii Laidem ponunt [q]) juxta eum in pervigilio accubuit, pignore cum quibusdam juvenibus poſito, an temperantiam ejus corrumpere poſſet; interrogantibus eam & deridentibus proximo mane adoleſcentibus, de homine ſe cum iis, non de ſtatua pignus poſuiſſe, reſpondit. Sunt quoque qui eum continentiæ ſtudio ſecare & urere verenda paſſum, contendant, [r] qui tamen continentiæ fortitudinem gravi jugo venereos ſtimulos ſupprimentem iſtis forte

l) LAERT. *l. IV. ſ. 8.*

m) *Ibid. ſ. 9.* PLVT. *in Phoc. T. II. p. m. 579.* BAYLE *l. c. not. L.*

n) CICERO *Tuſc. Qq. l. V. c. 22.* LAERT. *l. V. ſ. 10.* PLVT. *in Alex. T. V. p. m. 551.* SVIDAS *l. c.* VALER. MAX. *l. IV. c. 3.* STOBAEVS *Serm. XXXVII. p. 123.* qui pauliſper a reliquis abit.

o) Quæ inquilinorum, ſive *μετοίκων* apud Athenienſes ratio fuerit, quæ conditio, exponunt, qui antiquitates Græcas enarrant, & inter hos illuſtriſſimus POTTERVS *archæol. Græc. l. I. c. 10. p. 46.* Inter onera ab iis ferri ſolita tributum quoque fuit duodecim drachmarum, quod viri ſolvebant, ſex mulierum: qui *μετόικοι* id tributum non ſolverant, abducebantur ad *τὺς πωλητὰς* & convicti vænibant. Vid. HARPOCRATION. v. *μετόικιον p. 243.* & quos ex veteribus laudat MENAG. *ad l. IV. Laërtii ſ. 14.* Aliter PLVTARCH. in *Flaminio T. IV. p. m. 680.* qui Xenocratem a Lycurgo rhetore, publicanis eum ad carcerem penſionis ducentibus, ereptum eſſe refert, unde diverſa facta inde exſculpit BAYLE *l. c. not. H.* Obtulerat autem Phocion Xenocrati jus civitatis, ille vero accipere noluit, ut magis Athenienſibus prodeſſet, vid. PLVT. *in Phoc. l. c.*

p) LAERT. *l. IV. ſ. 7.* VALER. MAX. *l. IV. c. 3.*

q) Conf. quos ex veteribus laudat BAYLE *Dict. T. III. art. Lais, not. R. p. 36.* Solent ejuſmodi hiſtoriolæ plerumque variis circumſtantiis ornari & augeri, quo recte quoque refertur, quod VAL. MAX. *l. c.* ait, vino gravem, cum obdormiviſſet, ita tentatum eſſe: hoc enim ſobrietati philoſophi dignis fide teſtimoniis probatæ adverſum eſt, & a reliquis aliter narratur, ſcilicet ſcortum ſimulans ac ſi quidam eam inſectaretur, ab eo in ædiculam & lectulum admiſſam fruſtra eum tentaſſe.

r) Apud LAERTIVM *l. c.* qui tamen obſcurus eſt.

forte verbis depictam cum naturali corporis cruciatu confudisse videntur. Eximia etiam vultus animique gravitate tantam venerationem meruit, ut quod semel tantum in anno fiebat, [s] ex Academia in urbem iret, petulantium juvenum turba ejus conspectum fugeret, [t] & Polemonem luxuriantem mira orationis efficacia ad frugem revocaret, quod in sequentibus narrabimus. Sic & gloriæ atque fastus contemtor extitit acerrimus, & quæ diei quavis agenda erant parte, ita animo singula disposuit, ut longe majorem tribueret partem meditationi, partem etiam silentio: [u] quod etiam inter maledica aliorum colloquia servavit, fassus, dixisse se, aliquando pœnituisse, tacuisse nunquam. [x] Clementiæ & bonitatis animi exemplum AELIANVS [y] affert, ad bruta eam etiam extendisse, & passerem quem accipiter persequebatur, in sinum suum se recipientem magna voluptate occultavisse, prætermisso vero hoste tum demum sinu diducto dimisisse, dicentem, supplicem sese haud prodidisse. Et gulæ quoque continentiam servavit, parceque victu usus est, adeo, ut si quando vini cadum accepisset, in vappam illud converteretur, antequam totum exhauriret: sæpe & obsonia jam corrupta altero die projiceret, id quod in proverbium abiit [z] unde quæ de præmio, in certamine potatorio a Xenocrate reportato veteribus memorantur, in contrarium adduci eique objici vix possunt, moribus populi & consuetudine philosophorum Xenocratem excusantibus. [a] Certe integrum vitæ scelerisque purum vixisse, & philosophum, non dicto tantum sed & facto expressisse, concors veterum testimonium loquitur, & ipse a philosopho requiri professus est. [b] Scripsit multa, exhortationes & orationes magna copia, quibus & philosophiam naturalem & moralem, & historiam ejus illustravit, & tum encyclopædiam universam tum mathematicas scientias explicuit, [c] quæ omnia tamen hodie desiderantur. [d] Vixit usque ad annum Olymp. CXVI. primum, quo anno ætatis

s) In festo Bacchanaliorum, ubi novas tragœdias spectabat PLVT. *de exilio.*

t) LAERT. *l. IV. §. 6.*

u) *Ib. §. 11.* qui tamen locus subobscurus est; BAYLE *l. c. not. G.* per silentium, tempus intelligit, quo a publico docendi munere quievit. Verum ex STOBAEO *Serm. CXXVI. p. 385.* videre est, eum cum singulas horas certis negotiis destinasset, unam quoque exercendo silentio tribuisse, unde ad disciplinam magis philosophicam referendum est.

x) VALER. MAX. *l. VII. c. 2.*

y) *Lib. XIII. c. 31.*

z) *Xenocratis caseus* STOB. *Serm. XXXIX. p. 137.* de rebus diu durantibus.

a) In certamine potatorio in festo Bacchi auream coronam a Dionysio propositam, qui plus bibisset, reportasse, eam vero Mercurio ante fores imposuisse referunt ATHEN. *l. X.* AELIAN. *l. II. c. 41.* LAERT. *l. IV. §. 8.* Id quod haud levem sobrietati Xenocratis maculam inurere videtur. Verum & ipsa gentis consuetudo, nihil in eo contra bonos mores peccari sibi persuadentis & ejusmodi compotationes instituentis hæc mitius explicanda esse monet, conf. Rev. POTTERVS *Archæol. Græc. l. IV. c. 20. p. 770.* & exemplum Socratis a compotationibus non plane abhorrentis pro Xenocrate pugnat, & lex bibendi in Academia observanda, quæ nostro debebatur, confirmat, si etiam concedamus, quod KVHNIVS ad *h. l.* Laërt. contendit, non Syracusis, sed Athenis id factum esse. Recte vero BAYLE *l. c. not. C.* observat, si id Syracusis factum sit, admodum juvenem fuisse Xenocratem, nec dicere historico, quod inebriatus fuerit.

b) PLVT. *de virt. mor. T. II. p. m. 399.*

c) Catalogum exhibet LAERT. *l. IV. §. 11.* ad quem quædam notavit FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. II. p. 68.* conf. IONS. *l. c. p. 51.*

d) Axiochum inter Platonis dialogos occurrentem Xenocratis esse, quem de morte conscripsisse dicitur, FICINO visum est, sed rationibus destituto, conf. MENAG. *ad Laërt. l. c.* FABRICIVS *l. c.*

ætatis, ut supra indicavimus LXXXII. vel LXXXIV. [e] cum in pelvim forte noctu incidisset, fronte læsa obiit, & Polemonem successorem reliquit. Fuerunt inter veteres & alii Xenocrates, quorum quinque nominat LAERTIVS octo FABRICIVS. [f] Inter hos unus Chalcedonius quoque fuit, nostro junior.

Dogmata Xenocratis.

§. IV. In philosophiæ vero placitis eandem, quam Plato, viam tenuit Xenocrates, nec magnopere ab ea philosophandi ratione, quæ in Academia prima obtinebat, recessit, id quod ex reliquiis philosophematum ejus, quæ passim apud veteres memorantur, patet. Quia vero cum Platone in Italia & Sicilia fuit, & scholas Pythagoreorum frequentavit, mirum non est, eum etiam in eo Platonis vestigia pressisse, ut Pythagoreum philosophandi modum sequeretur, ut ex iis constat, quæ illi tribuuntur, quæ huc redeunt:

I. Ad philosophiæ disciplinam neminem admittendum esse, qui mathematicis disciplinis non præparatus sit. Hinc ad eum, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus ad ejus disciplinam admitti cupiebat, abi, inquit, ansis enim, id est, adminiculis philosophiæ cares. Alii dixisse ferunt: apud me vellus non mollitur, [g] quo sine dubio innuit, primam animi præparationem & e ruditate emollitionem non in scholis philosophorum quærendam esse.

II. Rhetoricam esse scientiam, id est, artem bene dicendi. Hoc QVINTILIANVS [h] & SEXTVS EMPIRICVS [i] Xenocrati tribuunt, quorum hic & illud ei adscribit, [k] dixisse rhetoricam opificem persuadendi. Idem dixit PLATO, & uterque ad sophistarum sine dubio artem respexit. Eundem in modum Stoici, sed diverso sensu. [l]

III. Philosophiam esse tripartitam, logicam, physicam & ethicam. Eandem divisionem, etsi eam expressis verbis non tradiderit, secutum fuisse Platonem supra dictum est. Xenocrates vero distincto sermone, ut ait SEXTVS, [ll] hæc exposuit. Nec inelegans est FABRICII [m] conjectura, egisse de hac philosophiæ divisione Xenocratem in libro *de philosophia*, quem ei tribuit LAERTIVS.

IV. In dialectica tractatione initium faciendum esse a vocis consideratione. Xenocratem hoc nomine reprehensum fuisse narrat PORPHYRIVS. [n]

V. Tria esse rerum genera, aliud sensile, aliud, quod cadit sub intelligentiam, aliud vero compositum & opinabile. Et sensile quidem esse, quod sit infra cœlum, sub intelligentiam autem cadens eorum, quæ ultra cœlum sunt, opinabile autem & compositum ipsum cœlum: sensui enim esse aspectabilem, sub intelligentiam autem cadere per astrologiam.

VI.

e) Prius LAERT. *l. c.* posterius LVCIAN. *de macrob. T. II. p. m.* 829. tradit.
f) *ll. cc.*
g) LAERT. *l. IV. §.* 10.
h) *Instit. orat. l. II. c.* 15.
i) *Adv. Math. l. II. §.* 6.
k) *Ib. §.* 61.
l) *Vid.* SEXTVS *l. c.*
ll) IDEM *l. VII. §.* 16.
m) *ad h. l. Sexti.*
n) *ad Mus. Ptolom. p.* 193.

VI. Cum hæc ita se habeant, essentiæ quidem, quæ est ultra cœlum, & quæ cadit sub intelligentiam judicem, sive criterium esse, scientiam; ejus autem, quæ est infra cœlum & sensilis, sensum; mixtæ autem opinionem.

VII. Ex his communiter, id quidem, quod judicat per rationem ex scientia, esse firmum, stabile ac verum, quod autem per sensum, verum quidem, sed non ita ut quod per rationem ex scientia: compositum autem esse commune veri & falsi.

VIII. Ex opinionibus aliam esse veram, aliam falsam, unde etiam traditas tres esse Parcas, Atropon quidem esse eorum, quæ cadunt sub intelligentiam, ut quæ non possit transmutari: Clotho autem sensilium, Lachesin autem opinabilium. Nihil est in hac Canonica dialecticæ Xenocrateæ parte, quam nobis servavit SEXTVS EMPIRICVS,[o] quod non genuinum Platonis discipulum deceat, licet clarius expresserit, quæ Plato more suo subobscure & per anfractus quasi tradidit. Vterque enim res in intelligibiles & sensibiles distribuit, & illis notitiam rerum per se existentium & essentias constituentium adscripsit, quæ gignunt certam rei scientiam. Deinde nec veritatem quoque omnem rebus sub sensus cadentibus Plato denegavit, sed tantum per participationem rerum cœlestium, id est intelligibilium & per se existentium, sive idearum, unde & rebus mixtis opinionem tribuit. Ipsa Parcarum comparatio cum tribus objectorum intellectus humani generibus a Platone est. Ei enim, teste CHALCIDIO,[p] Clotho planetarum perplexus motus, Atropos sphæra ἀπλανῆς fixarum, Lachesis denique natura, quam res sublunares sortitæ sunt, significat.

IX. Monadem ac binarium Deos esse, illam quidem ut marem & patrem, ac cœli dominam, quæ etiam Iupiter, impar, & mens appellatur; hunc autem ut feminam & matrem, ac sub cœlo imperantem, qui universi anima nuncupatur.

X. Divinum quoque esse cœlum & ignea sidera deos olympios.

XI. Subter lunam dæmones esse alios inaspectabiles eosque etiam per elementa materiæ penetrare; quorum qui per aërem transit, Iuno, qui per aquam Neptunus, qui per terram Ceres est. Vidit, qui hæc refert STOBAEVS,[q] non solum Stoicos hæc accepisse a Xenocrate, sed ipsum a Platone id transsumsisse; priora enim de monade atque dyade ex Pythagoricis scholis desumta sunt, quæ non improbasse, etsi non secundum numerorum doctrinam disseruerit, sed ideas eorum loco introduxerit, Platonem ex dictis superiori sectione notum esse putamus. Quæ vero de diis partes mundi inhabitantibus dixit, Platonis menti conformia esse, ex anima mundi ab eo introducta, manifestum est, & jam observavit PLVTARCHVS.[r] Cum enim dii olympici nihil aliud sint, nisi ideæ, ut supra probavimus, & Timæus loquitur, dii inferiores in anima mundi comprehenduntur & elementis, quæ ista

o) SEXT. *l. c. f. 147. seq.*
p) *p. 237.*
q) *Eclog. phys. l. I. c. 3. p. 5.*
r) *De Isid. & Osir. T. II. p. m. 157.*

ista anima penetrat, immittuntur. Quod magno consensu postea receperunt Stoici, qui tamen omnia ad primum DEVM referebant, in eo Platonicis, ipsoque Xenocrate deteriores. Sexus vero in divinis non Xenocratis inventum est, sed antiquissimis, uti libro primo demonstratum est, populis, & Orpheo quoque inter Græcos placuit, & ab his ad Pythagoreos venit, in quorum scholis id didicit Xenocrates, & quod de eodem & diverso, in eundem fere sensum Plato disseruit, Pythagoricis formulis expressit. Quid vero illi mares & feminæ in divinis sint, quia alibi,[s] & supra quoque diversis locis,[ss] explicuimus, hic explicandum otioseque repetendum non est. Minus accurate itaque retulit sententiam Xenocratis CICERO,[t] qui ita ejus doctrinam exhibet: *Nec vero ejus*, (Aristotelis) *condiscipulus Xenocrates in hoc genere prudentior est, cujus in libris, qui sunt de natura Deorum, nulla species divina describitur. Deos enim octo esse dicit; quinque eos, qui in stellis vagis nominantur, unum, qui ex omnibus sideribus, quæ infixa cœlo sunt, ex dispersis quasi membris simplex sit putandus Deus: septimum solem adjungit, octavumque lunam, qui, quo sensu beati esse possint, intelligi non potest.* Vt enim demus, Xenocratem æque ut Platonem se religioni κρατοῦντι, & superstitioni populi accommodasse; patet tamen tum ex iis, quæ nobis servavit STOBAEVS,[u] tum ex ipsa comparatione physiologiæ Platonicæ, quam secutus est Xenocrates, eum stellas deos ideo dixisse, non quod ipsa hæc corpora cœlestia dii sint, sed quod a Diis inhabitentur, & quasi ab anima regantur. Vnde regio quoque suprema Deorum cœlestium sive idearum sedes est, qua simul comprehenduntur,[v] quod male intellexit Vellejus, qui ex dispersis quasi membris unum simplicem Deum statuisse Xenocrati affingit. Recte itaque cl. REIMMANNVS[w] monuit, tanti non esse Velleji apud Ciceronem testimonium, ut ei sine formidine oppositi fides haberi possit: potuisset fidem ejus plane rejicere, & ad rationes a nobis adductas provocare, quæ ab hac impietate Xenocratem liberant. Id quod pulchre vidit CVDWORTHVS,[x] qui Stobæano loco adductus Xenocratem inter numinis assertores ponit, licet putet, eum ita a Platone recessisse, ut non tria principia, Deum, ideam & animam mundi poneret, sed duo, Deum & animam. Id quod aliter nobis videtur: monada enim & dyada nominando, nihil aliud dicere voluit, quam quod Plato dixit animam mundi constare ex dividuo & individuo, ex eodem & diverso: & diversa esse ista emanationis principia.[y] Quicquid vero sit de numero principiorum a Xenocrate in divinis admissorum, illud in-

s) *Amoen. liter. T. VII. p. 232. seqq. T. VIII. p. 326. seqq.*

ss) Omnes fere populi sexum in divinis in Theologia exoterica agnoscunt: quam absurditatem philosophos rationibus metaphysicis emollivisse supra dictum est.

t) *De natura deor. l. I. c. 13.*

u) *l. c.*

v) Idearum regionem vocari, supra observavimus.

w) *Histor. Atheismi c. XXII. §. 6. p. 166.* Potuisset illis, quæ docte dicta sunt, addere, non recessisse a Platonis placitis Speusippum, Xenocratem, Heraclidem Ponticum; ut ex comparatione placitorum patescit.

x) *System. intell. c. IV. §. 24. p. 572.*

y) Scilicet & monas & dyas ad ordinem rerum spiritualium in schola Pythagoræ, unde sua desumsit Xenocrates, hoc quidem sensu pertinent.

indubitatum eſt, abſuiſſe eum ab illa opinione, quæ non alios, niſi ſidera cœleſtia Deos putat, quam ideo fruſtra magno molimine refutat P. BAYLE,[z] qui nimis ſecure Vellejo Ciceronis fidit: quem ideo tam abſurdam Xenocrati ſententiam tribuiſſe, ut partem, adverſus quam diſputabat, eo vehementius urgeret, vero non abſimile eſt. Et facile potuiſſet veram Xenocratis mentem ſubolfacere Bælius, ſi ad ea attendiſſet, quæ poſtea ex PLUTARCHO[a] adducit, tanquam ſyſtemati Xenocratis theologico non ſatis conſonantia. Ait enim PLUTARCHUS: *Platonem, Pythagoram & Xenocratem & Chryſippum priſcorum theologorum imitatione genios hominibus robuſtiores exſtitiſſe, affirmaviſſe, & potentia noſtram naturam longe ſuperare, divina autem natura non ſincera aut pura præditos, ſed quæ animæ natura corporisque ſenſu comprehenſa, voluptatis eſſet dolorisque capax, aliisque id genus obnoxia affectionibus, ac mutationibus, quibus alii magis, alii minus turbentur: nam ut in hominibus ita etiam inter dæmones eſſe virtutum & vitiorum diſcrimina.* Ex hoc enim loco non ſolum manifeſtum eſt, Xenocratem in doctrina de dæmonibus a Platone non receſſiſſe, ſed & ratio patet, quomodo ex eodem & diverſo compoſiti ſint, ut ipſa mundi anima, in qua exiſtunt, quidque velit dyas illa, quam Xenocratem ſtatuiſſe Stobæus dicit. Certe hi dæmones a materia, ſive mundi potius partibus, quas inhabitant, quasque cum illis confudit Vellejus, ex Xenocratis mente diſtinguendi ſunt.

XII. Animam eſſe numerum, qui a ſe ipſo moveatur. Definitionem hanc, e Pythagoreorum quoque ſcholis translatam in Academiam multis præſtantiſſimis viris perſuaſit, teſte PLUTARCHO,[b] recte vero monuit P. BAYLE,[c] longe aliam, quam nos de numeris habemus, notionem ſibi in hoc aſſerto effinxiſſe, quam nobis eſſe incertiſſimam, cur non fateamur? Receſſiſſe vero pauliſper a Platone in eo Xenocratem, idem[d] obſervat, Plato enim animam non numerum ponit, ſed ordinatam ratione numeri.[e]

XIII. Stellas & ſolem ex igne & primo denſo compoſitas eſſe, lunam autem ex ſecundo denſo, & peculiari aëre, terram ex aëre, aqua & tertio denſo, omnino autem neque denſum ipſum per ſe, neque rarum eſſe capax animæ. Sequitur in hac quoque parte, ut recte obſervat PLUTARCHUS,[f] Xenocrates Platonem, qui ſtellarum quoque unamquamlibet ex terra & igni concinnatam pronuntiavit per intermedias naturas proportione datas: nihil enim ſentiri cui nihil terræ & luminis ſit admixtum.

XIV. Quicquid eſt, aut eſſe bonum, aut malum, aut neque bonum neque malum. Affert hoc Xenocratis dogma SEXTUS EMPIRICUS,[g] qui & inductionem exponit, qua id demonſtrare aggreſſus eſt. In libris *de felicitate,*

z) *l. c. not. I. p. 513.*
a) *l. c.*
b) *De animæ gener. ex mente Timæi T. III. p. m. 75.* Scholia inedita ad Dionyſ. Thracem, apud FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. II. p. 68.*
c) *l. c. p. 514.*
d) *l. c. p. 93.*
e) De Pythagorico hoc dogmate conf. dicta *Am. lit. T. VII. p. 244.*
f) *De facie in orbe lunæ T. III. p. 384.*
g) *Adv. Mathem. l. II. ſ. 6.*

licitate, quos laudat LAERTIVS,[b] hæc tradidiſſe veriſimile eſt. Ceterum nec illud ab Academicis dogmatibus alienum eſt.

XV. Virtutem rebus omnibus eſſe præferendam.

XVI. Muniendas pueris aures eſſe, ne corrumpantur, antequam philoſophiæ præceptis animus emendetur.[i]

XVII. Civilem quoque philoſophiæ partem Xenocratem attigiſſe, PLVTARCHVS[k] refert, qui præcepta de regno ab eo petiiſſe Alexandrum M. ait, & LAERTIVS,[l] qui inter libros Xenocratis etiam *elementa de regno* ad Alexandrum memorat. Quæ vero principia ſecutus ſit, libro deperdito, ignoratur, ſuſpicarique licet, ſaniora ad tantum regem retuliſſe, quam Plato Dionyſio ſuggeſſit, imaginaria republica ſua faſcinatus.

Polemo.

§. V. Poſt Xenocratem Academiam rexit POLEMO, Athenienſis patre Philoſtrato, quem Philocratem nominat SVIDAS,[ll] natus, qui, Antigono Caryſtio apud LAERTIVM[m] teſte, ex primariis civibus fuit, & equos jugales aluit. Cum is eſſet adoleſcens, adeo impudicus & lubricus fuit, ut pecunias paſſim deponeret, & in viis ac angiportis occultaret, ut ubique præſto eſſet, quo cupiditatum frena ſolveret, & voluptates exſequeretur.[n] Qua vivendi licentia & peſſimam ſibi famam conflavit, & in conjugis offenſionem incurrit, quæ ei dicam maſculæ veneris ſcripſit. Tam corruptis itaque & inquinatiſſimis moribus cum eſſet, mira animi mutatione ad frugem per Xenocratem revocatus eſt: quam rem a multis veterum memoratam,[o] eleganti VALERII MAXIMI[p] narratione hic exhibemus, qui ita rem exponit: „Perditæ luxuriæ Athenis adoleſcens Polemo, neque „illecebris tantummodo, ſed etiam ipſa infamia gaudens, cum e convivio, „non poſt occaſum ſolis, ſed poſt ortum, ſurrexiſſet, domumque repetens, „Xenocratis philoſophi patentem januam vidiſſet; vino gravis, ungventis „dilibutus, ſertis capite redimito, pellucida veſte amictus, refertam turba „doctorum hominum ſcholam ejus intravit: nec contentus tam deformi „introitu, conſedit etiam, ut clariſſimum eloquium & prudentiſſima præ„cepta temulentiæ laſciviis eluderet. Orta deinde, ut par erat, omnium „indignatione, Xenocrates vultum in eodem habitu continuit, omiſſisque, „de quibus diſſerebat, de modeſtia ac temperantia loqui cœpit. Cujus gra„vitate ſermonis reſipiſcere coactus Polemo, primo coronam capite detractam „projecit, paulo poſt brachium intra pallium reduxit, procedente tempore, „oris convivalis hilaritatem depoſuit, ad ultimum totam luxuriam exuit, „uniusque orationis ſaluberrima medicina ſanatus, ex infami ganeone maximus

b) *l. IV. ſ. 12.* Qualem vero rerum ad beatitudinem pertinentium ordinem poſuerit, ex CLEM. ALEX. *Strom. l. II. p. 419.* diſcere licet, ubi ait: *Xenocrates definit beatitudinem propriæ virtutis poſſeſſionem, & ejus, quæ inſervit facultatis: deinde, ut in quo quidem ſit, videtur dicere animum; ut autem a quibus, virtutes: ut ex quibus, tanquam partibus, bonas actiones & honeſtos habitus, & affectiones & motus & habitudines; utpote quod non ſine his ſint ea, quæ ſint corporis & externa.*

i) PLVT. *de audit. T. I. p. m. 38.* BAYLE *l. c. not. M.* STOLLE *Hiſt. phil. mor. gent. p. 78.*

k) *Contra Colot. T. III. p. 634.* l) *l. c.*

ll) *T. II. v. Polemo p. 139.*

m) *l. IV. ſ. 16.* n) *ibid.*

o) Laudatos habes apud MENAG. *ad l. c. Laert.* & FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. II. p. 64.*

p) *l. VI. c. 9.* Græce non minus eleganter & copioſe rem expoſuit LVCIANVS in *bis accuſato. T. II. p. m. 677.*

„ximus philosophus evasit. Peregrinatus est hujus animus in nequitia, non „habitavit.“ Hactenus Valerius, quibus addit LAERTIUS: [q] *Ita seipsum collegisse, ut industria & studio ceteros vinceret, tantamque inter ipsa philosophandi initia oris atque habitus assumsisse constantiam, ut idem semper maneret, neque vocem unquam mutaret.* Tantopere etiam sobrietati studuit, [r] ut a triginta annis ad mortem usque aquam biberet, animique miram fortitudinem præ se ferret, sic ut canis aliquando rabiosi morsu in sura vulneratus, tumultu hac de re exorto solus præsentium, quasi nihil ad se ea res pertineret, non expalluerit, & aliis quoque occasionibus animo non commoveretur, unde Melanthius pictor in libris *de pictura*, quandam ei in moribus contumaciam atque duritiem tribuit. Neque tamen austeritatem expressit, sed urbanitatem ingenio egregie temperatam excoluit, & morum elegantiam cum severitate atque generositate conjunxit. [s] Adeo quoque immutavit mores, ut qui semper ante sodalitia quæreret, postea solitudine delectaretur, maximamque vitæ partem in hortulo transigeret, secundum quem discipuli, casis exstructis, scholæ ipsius proximi habitabant. [ss] Cujus severitatis potissima causa Xenocrates fuit, qui cum semel animum juvenis deperditi immutavisset, ab eo tempore exemplum animo ejus præerat, quod studiose imitabatur, ejusque innocentiam morumque severitatem ita exprimebat, ut gravitate ejus tanquam Doricis modulis gressuum suorum mensuram attemperaret. [t] Quæ res non Xenocratis tantum amorem ei conciliavit, sed & civium venerationem meruit, qui ob integritatem eum plurimi faciebant. Dignus itaque habitus est, qui decedente morte Xenocrate Ol. CXVI. 2. Academiæ præficeretur, in qua summa cum laude docuit, & plurimos discipulos habuit, ex quibus Crantor, Crates Stoicus, Zeno & Arcesilaus maxime inclaruere. Obiit senex ex phthisi. Multa scripsisse ait LAERTIUS, [u] &, qui hunc sequi solet SUIDAS, [v] qui nullum suo jam tempore, ejus scriptum extitisse testatur, nec Laërtius ullius titulum affert. Librum ejus *de vita secundum naturam* laudat CLEMENS ALEXANDRINUS. [w] Fuere & alii Polemones, quos prætermisere Laërtius & Menagius, in homonymis adducendis alias diligentes, quos in fine paginæ adjicimus. [x]

Placita philosophica Polemonis.

§. VI. De placitis Polemonis philosophicis pauca nobis servaverunt veteres, sine dubio ideo, quod a magistro, & toto disciplinæ Platonicæ habitu non discedebat, sed Platonis philosophiam sincere exprimebat. Ferunt tamen, statuisse:

 I. In

q) l. c.

r) ATHENAEUS *l. II. p. 44.* LUCIAN. *l. c.*

s) LAERT. *l. c.* ss) *ib. §. 18.*

t) Ex animi hac temperie quoque derivandum, quod Sophoclis maxime studiosus esset, eaque elegantissimi tragici loca præ reliquis diligeret, ubi mitis incedit ac placidus.

u) *l. c.* v) *l. c.*

w) *Strom. l. VII. p. 717.*

x) Polemonem Stoicum, historicum & geographum nominat SUIDAS *T. III. p. 139.* VOSSIUS *de hist. Græc. L. I. c. 18. p. 119.* CASAUB. *ad Athen. l. IV.* IONS. *de Scr. hist. phil. l. II. c. 13. p. 178.* Polemo item Augusto & Antonio commendatus narratur STRABONI *l. XII. & XIV.* Polemonem vero Sophistam Laodicenum eloquentia non minus quam superbia celebratissimum, prolixe describit PHILOSTRATUS vit. Soph. *l. I. c. 25. p. 530. seqq.* Iunioris, Commodi tempore viventis, Polemonis meminit SUIDAS *l. c. p. 140.*

I. In rebus nos exerceri oportere, non in dialecticis speculationibus, ne exiguam quandam artem sorbentes, atque meditantes disserendi subtilitate clari, moribus nobis contradicamus [y].

II. Mundum esse Deum. [z] Quo sensu hoc intellexerit Polemo, ex Platonis philosophia disci debet, qui eandem doctrinam a Timæo Locro accepit. Hinc patet, ab atheismi culpa absolvendum esse Polemonem. Eandem sententiam a magistro acceptam suo systemati, licet mutato sensu inseruit Zeno.

III. Summum bonum esse vivere secundum naturam. [a] Summa hæc fuit libri supra de hoc argumento memorati. Notari vero meretur hoc dogma, eo quod a Zenone in novum, quod condebat, physiologiæ & ethicæ systema translatum celeberrimum in Stoicorum scholis fuit. Obscurum vero est, quid per naturam Polemo intellexerit? quod ut conjecturis, illustrare tentemus, observandum est, Polemonem, Platonis sequacem de officiis animæ differentem non aliud fundamentum disciplinæ moralis posuisse, quam quod Plato posuerat. Ille vero animam ex anima mundi, uti supra demonstratum est, decerptam statuens, in eo virtutis officia posuit, ut anima & motibus animæ mundanæ conformem se reddat, & corpore soluta ad divinitatis hoc principium suum redeat, unde sequitur, motibus finique animæ mundanæ conformiter vivere, sicque Deo assimilari, omnium officiorum sapientis argumentum & summam esse. Polemo vero naturam vocabat, istum animæ mundanæ motum, quo omnia reguntur & animantur, & sic præceptoris ex mente, animam sapientis isto moralis philosophiæ principio ad suam originem reduxit. Id quod Zeno a præceptore quoque accepit, idemque omnium officiorum fundamentum posuit, ut sapiens secundum naturam, id est, animæ mundanæ motus & harmoniam vivat, hoc tantum discrimine adhibito, ut animam mundi nec inferiorem Deo, ut Plato, statueret, nec a Deo distingueret, sicque animas ex ipsa Dei essentia immediate derivaret, & in eam reduceret.

IV. Beatitudinem esse sufficientiam (αὐτάρκειαν) omnium bonorum, vel plurimorum vel maximorum. Sine virtute autem non futuram ullam beatitudinem, absque bonis autem corporis & externis virtutem esse sufficientem ad beatitudinem. [b]

V. Esse inutile, quod fit per carnes, nutrimentum, jam confectum assimilatumque animis bestiarum. [c]

Crates. §. VII. Polemoni defuncto in schola successit Crates, Atheniensis, patre natus Antigene, auditor Polemonis, in dilectissimis habitus. [d] Quocum tam arcta intercessit ei amicitia, ut non modo viventes eadem secuti fuerint studia atque exercitationem eandem, verum & usque ad ultimum vitæ halitum eosdem expresserint mores, similesque sibi invicem esse studuerint, & mor-

y) LAERT. *l. IV. §. 18.*
z) STOBAEUS *Eclog. phys. l. I. c. 3. p. 5.*
a) CICERO *de fin. l. IV. c. 6.*
b) CLEM. ALEXANDRIN. *Strom. l. II. p. 419.*
c) IDEM. *l. VII. p. 717. seq.*
d) Hæc & sequentia debemus LAERTIO *l. IV. §. 21. seqq.* quem sequitur HESYCHIUS Milesius.

& mortui quoque eodem conderentur sepulchro. Quæ fidei & amicitiæ dexteritas Arcesilaum commovit, ut relicto Theophrasto, eorum disciplinam amplecteretur, deos esse, dicens, vel aureæ saltem ætatis reliquias. Nam & concordes inter se vivebant, & ingenio usi vulgarem auram non captante, nihil vulgi laudibus dabant, sed morum integritatem servabant & philosophiam re ipsa exprimebant. Moriens vero Crates libros a se exaratos complures reliquit, partim philosophici, partim comici argumenti, orationes item populares alias, & alias *de legationibus*. Discipulos formavit celeberrimi postea nominis, Arcesilaum, Bionem Borysthenitam Theodoriis postea adscriptum,[e] de quo supra diximus. Ceterum plures Cratetes sunt, inter philosophos celeberrimi, & inter hos Cynicus, Stoicus, & Peripateticus, in sequentibus nominandi, alius quoque Academicus sive Platonicus Tarsensis, qui probe inter se distinguendi sunt.[f]

Crantor.

§. VIII. Iuxta Cratetem celebre nomen adeptus est in Academia CRANTOR, Solis ortus, ubi in magna suorum admiratione vixit:[ff] concessit tamen Athenas, Xenocratis fama permotus, eique in disciplinam se tradidit. Ibi Polemonem quoque offendit, strenuum Xenocratis, uti supra dictum est, imitatorem, in cujus admirationem raptus amicitiam cum eo junxit, multumque ejus constantiam animi suspexit. Tanta quoque erga illum veneratione ducebatur, ut, occupante post Xenocratis mortem cathedram Polemone, Crantor eum præceptorem sibi deligeret. Cum enim in morbum incidisset, in Aesculapianum se contulit,[g] ibique deambulavit. Huc cum multi confluxissent discipuli rati, non morbi causa eum illuc concessisse, sed ut scholam aperiret, & inter hos Arcesilaus quoque adesset, cupiens, ut Polemoni se commendaret, non tantum huic non succensuit, sed ipse quoque sanus factus se ad audiendum Polemonem contulit, id quod magnam ei admirationem peperit. Tanta autem ex hac institutione enata ei est eruditio, ut inter Academicos summo loco haberetur; in primis enim in Academia nobilem vocat CICERO[h] & HORATIUS:[i]

> *Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non*
> *Plenius & melius Chrysippo & Crantore dicit.*

Ex quo Venusini vatis testimonio patet, eum de morali potissimum doctrina summopere fuisse meritum, magnamque laudem in ea philosophiæ parte consecutum. Id quod imprimis ex libello ejus *de luctu* colligendum est, quem hodie desideratum multis nominibus laudant, veteres,[k] & in his CICERO,[l] qui in consolatione filiæ se Crantorem secutum esse ingenue fatetur, alioque loco[ll] *non magnum, verum aureolum*, & ut Tuberoni Panætius

e) Male hic Interpres Laertii Theodorum quoque Cratetis discipulum facit; non enim id vult Laertius, sed id dicit, Bionem, Theodorium postea, a secta, nominatum, eum audivisse.

f) Decem enumerat LAERT. *l. c. §. 21.*

ff) *ibid. §. 24.*

g) Aegrotantes se in Aesculapii templum contulisse, ex ARISTOPHAN. *Pluto* aliisque notum est.

h) *Tusc. Qq. l. III. c. 6.*

i) *Ep. l. I. ep. 2. v. 3.*

k) CICERO *Tusc. Qq. l. I. c. 48.* PLUT. *de consol. T. I. p. m. 222.* LAERT. *l. IV. §. 27.*

l) Conf. PLINIUS in *præf.* BAYLE *Dict. T. I. art. Crantor, not. D. p. 221.*

ll) *Academ. Qq. l. IV. c. 44.*

Panætius præcipit, *ad verbum ediſcendum libellum* vocat. Non enim Stoica indolentia animo immanitatem, corpori ſtuporem induxit, ſed argumentis & rationibus philoſophiæ animi vulnera ſanavit. [m] Primus quoque fuit, qui Platonem, teſte PROCLO, [n] commentariis illuſtravit. Sed & locum inter poëtas ſui temporis obtinuit, poëmata enim conſcripſit, eaque obſignata in patria in templo Minervæ depoſuit: Homerum vero & Euripidem præcipue ob oculos habuit, [o] ex quo colligi poteſt, non exigua virtute fuiſſe in arte poëtica; certe a poëtis aliis vehementer laudatus eſt. [p] Aqua intercute cum laboraret, Arceſilaum teſtamento hæredem XII. talentorum ſcripſit, diemque ſuum ante Polemonem & Cratetem obiit, [q] quorum ex hac cauſa ſucceſſor fuiſſe non potuit. Soſicrates enim quidam Crateti, & huic Arceſilaus ſucceſſit.

Præcepta moralia Crantoris.

§. IX. Pauciſſima de dogmatibus ethicis, quæ Crantori arriſerunt, nobis ſervavit tempus, quæ & ipſa a placitis veteris Academiæ non differunt. Exemplum ſunto ſequentia:

I. Vitam noſtram multis modis laborioſam eſſe ac difficilem, quod ſi non ita ſit natura comparatum, certe a nobis ipſis invectam hanc corruptelam: & incertam iſtam fortunam eminus nos ac jam inde ab initio comitatam nihil ſanum aut ſalutare nobis inferre: ipſa ſemina mortalia cum ſint, partem hujus cauſæ ſuſtinere, unde pravitas ingenii, morbi, curæ, aliaque fatalia incommoda mortales inſequantur. Hæc ex libro ejus *de luctu* ſive ex *conſolatione ad Hippoclem* excerpſit PLUTARCHUS, [r] in quibus id imprimis notandum eſt, cauſam malorum phyſicorum Crantorem in ipſa materiæ diſpoſitione, & ſeminum natura quæſiviſſe, qua in re Platonis mentem accurate ſecutus eſt, idque magnum ſolatium in calamitate eſſe putavit, [s] vacare culpa, cauſa ſcilicet ad naturæ neceſſitatem redundante.

II. Maxime proprium animæ officium eſſe, judicare ſenſilia & ſub intellectum cadentia, eorumque & inter ſe in ſuo, & invicem in diverſo genere diſcrimina atque ſimilitudines. [ſſ]

III. Animam ut omnia poſſit cognoſcere, ex omnibus eſſe concretam: eſſe autem hæc quatuor: naturam, quæ mente duntaxat cernitur, ſemperque eodem habet modo: tum eam, quæ corporibus adeſt mutabilem atque perpeſſionibus obnoxiam: ad hæc ejuſdem & diverſi, quod etiam iſtarum utraque particeps ejuſdem & diverſi proprietatem. [t] Et hoc ex φιλοσοφȣμένοις Platonis eſſe, illa demonſtrant, quæ ſupra de pſychologia Platonica diximus; non enim potuit non Platonica ſchola vi fundamentorum ſemel admiſſorum in anima ejuſmodi compoſitionem diverſarum natura-

m) PLUTARCH. *l. c.* CICERO *Tuſc. Q.* *l.* *III. c. 6.*

n) *l. l. in Tim. Plat.* conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. IV. ſ. 27.* FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. II. p. 56.*

o) LAERT. *l. c.*

p) Eorum epigrammata in Crantorem *l. c.* extant.

q) Perperam id aſſerit FOUCHER *diſſ. Acad. l. I. c. 5. p. 28.*

r) *De conſol. T. I. p. m. 224.*

s) *ibid. p. 239.*

ſſ) IDEM *de gen. animæ T. III. p. m. 75.*

t) *ibid.*

turarum ſtatuere. Licet vero plures facultates vel naturas in animo numeret Crantor, quam Plato, quod etiam PLVTARCHO obſervatum eſt,[u] verbis tamen magis, vel conceptibus metaphyſicis quam re ipſa, ab eo abit. Idem enim a natura intelligibili, diverſum a materia mutabili re ipſa juxta Platonem non differt; ſed conjunctum ſuo modo utrumque in anima mundi, unde animæ hominum decerptæ ſunt. Crantor autem ei, quod ex Dei intellectu, ſive natura intelligibili & ex materia ſive corporis conditione in animam derivatur, ab eo quod ex anima mundi participat, diſtinxiſſe videtur, quod ad meram verborum differentiam redit. Pluribus hanc Crantoris de anima opinionem illuſtrat, niſi obſcurare verius dixeris, ex proportionum mathematicarum rationibus PLVTARCHVS,[x] qui videndus.

IV. Vnicuique bono ſuum ordinem tribuendum eſſe & dignitatem, & virtuti quidem deberi primas partes, ſanitati ſecundas, tertias voluptati, ultimas divitiis. Ita SEXTVS EMPIRICVS[y] Crantoris mentem exponit, qui & ipſa ejus verba, eleganti ſimili expreſſa affert. Non nova vel inaudita ea in Academia veteri fuiſſe, ex iis, quæ hactenus diſſeruimus, conſtat.

V. Indolentiam nec poſſe ullam eſſe, nec debere, nec ægroto etiam, niſi is, qui fuerat ſenſus, abſit, ſive ſecetur aliquid, ſive avellatur a corpore. Nam iſtud, nihil dolere, non ſine magna mercede contingere, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.[z] Videtur hæc ſenſim enaſcenti ex Cynica philoſophia Stoiciſmo oppoſuiſſe, licet & ad Pyrrhonis placita retundenda dictum eſſe videri queat, quæ circa Crantoris tempora floruerunt. Qua vero ratione id Academia media receperit, ſicque inter Pyrrhonis placita & Crantoris concordiam quandam inierit, in ſequenti ſectione dicemus.

u) *ib. p. 76.* x) *ib. p. 90.* y) *Adv. mathem. l. IX. ſ. 51. ſeqq.* z) PLVT. *de conſol. l. c.* CICERO *Tuſc. Q. l. III. c. 6.* conf. BAYLE *l. c. not. D.*

* *

SECT. III.

DE ACADEMIA MEDIA.

§. I.

Mutatio Academiæ ab Arcesilao facta.

Hactenus, quod vidimus, in Platonis doctrina perstitit Academia; jam nova se facies monstrat, & classis sive tribus quasi nova, quæ non plane quidem Platonem deseruit, aliam tamen philosophandi rationem iniit, quæ Academia media vocari solet. Cujus auctor fuit Arcesilaus, vel, ut a CICERONE [a] vocatur, Arcesilas nobilissimæ famæ philosophus. Is Pitanæus ex Æolide, [b] patrem Scuthum sive Scythum habuit, natus Olymp. CXVI. 1. fratrum quatuor, quorum duos uterinos habebat, minimus. Mature & in adolescentia literis elegantioribus imbutus est. Antequam enim Athenas veniret, Autolycum mathematicum audivit, cum quo Sardes est profectus; inde Xanthum Atheniensem musicum, & Hipponicum geometram, hominem cum magna scientiæ ejus peritia summam oscitantiam jungentem. [c] A fratre natu majore, qui curam ejus gerebat, oratoriæ arti destinatus, rhetoricam & poësin didicit, & haud vulgariter in hac profecit, quod epigrammata testantur, quæ nobis servavit LAERTIUS, qui & in dicendo gravissimum & in scribendo exercitatissimum fuisse, tradit. Ipse vero animo ad philosophiæ studium inclinans totum se ei tradidit, primumque ad Theophrastum discessit, post Aristotelem Peripateticam philosophiam magno applausu in Lyceo docentem. Postea Crantori innotescens, postquam singulari affectu eum esset complexus, [d] ab eo, uti supra dictum est, ad Polemonem in Academiam traductus est, invito & indignante Theophrasto, qui juvenem egregiæ indolis atque alacritatis singularis e schola discedere ægre tulit. Ibi cum Crantore, quocum conjunctissime vixit, Zenonem quoque Stoicorum parentem condiscipulum habuit. Sunt, qui tradunt, [e] ad dialecticos quoque divertisse, & a Diodoro Eretriacam philosophiam didicisse, indeque disputandi adversus quoscunque artem in Academiam traduxisse. Alii non Pyrrhonis tantum imitatorem, sed & discipulum faciunt, [f] quod si verum est, & non de philosophia magis Pyrrhonis, quam de ipso hoc philosopho, ejus præceptore, intelligendum est, in ultimos Pyrrhonis annos cadit, ut ex rationibus temporum, quibus vixit Pyrrho, quasque suo loco explicabimus, patet. Nobis nec Eretriacos, nec Pyrrhonem audivisse, verisimile videtur. Erat enim maximus Platonis admi-

a) Passim, præsertim in *Qq. Academicis.*

b) Duæ Pitanæ apud veteres, una Æolidis, altera Laconiæ. Ex illa natum Arcesilaum præter LAERT. *l. IV. §. 28.* tradunt EUSEB. *de præp. l. XIV.* POMPON. MELA *l. I. c. 18.* STRABO *l. XIII. p. 422.* Non audiendus itaque est SOLINUS, qui *Polyhist. c. 7. p. 22.* eum Pitanæ Laconicæ ortum dixit.

c) Inde jocatus Arcesilaus, geometriam ei hianti in os involasse LAERT. *l. c.*

d) *Ibid. §. 28.*

e) Timonis Sillographi versus adducit hanc in rem LAERT. *l. IV. §. 33.*

f) NUMENIUS apud EUSEB. *præp. l. XIV. c. 9. p. 729.*

admirator, cujus & libros ad manum habebat, [g] a quo ad sectas obscuras nulliusque tum nominis eum defecisse probabile non est. Solebat etiam suos hortari, [h] ut dialecticam fugerent, quia susque deque confundat omnia, similesque sint dialectici ludentibus alea, qui decipiantur quidem, sed non sine delectatione. Nec forte volunt aliud testimonia veterum, quam ex Dialecticorum scholis & Pyrrhonis philosophandi more novam philosophiæ Academicæ faciem, in contrariam partem de omnibus decertantem & incertitudinem rerum omnium statuentem desumsisse. [i] Post Cratetis mortem, cum Socrates quidam in Academica cathedra successisset, ille Arcesilao ingenii & eruditionis laude incluto locum cessit, [k] isque docendi munus in Academia suscepit, novamque philosophandi rationem introduxit, magnumque non juventutis tantum, sed & magnorum virorum applausum meruit. Erat enim elegantioribus eruditionis partibus instructissimus, & lectione quoque veterum poëtarum, inter quos Homerum & Pindarum maxime amabat, munitus, quorum versus ex improviso sermoni miscens, & argumento opportune applicans, admodum gratiosus fuit. [l] Præterea sermone quoque vivo, & oratione sententiis referta atque succincta utebatur, qua valde animos commovit. [m] Hinc & maxima ejus in persuadendo vis fuit, quibus virtutibus plurimos sibi discipulos conciliavit, quamvis illius in reprehendendo acerbitate haut raro acrius exciperentur, quam juvenum ferre solent animi. [n] Liberrimus enim in reprehendendo erat, & pungere acriter solebat eos, quos corrigere volebat, cujus aliquot exempla nobis servavit LAERTIUS. [o] Sic & objectis acute occurrebat, atque orationem ad id, quod erat propositum, apte flectebat, omni se tempori, personæ & loco accommodare peritissimus. Cetera optimus erat, multaque spe auditores suos implebat, quod magnum ei discipulorum numerum conflavit; quem tamen adeo non ambitiose quæsivit, ut potius haud raro discipulos moneret, ut alios audirent; & cum adolescens quidam Chius ex ludo suo, alium sibi plus placere dixisset, ipse manu apprehensum ad illum [p] duxit, philosophoque commendavit, admonens, ut ordinis & disciplinæ servaret gravitatem. Non vero eruditionis laude tantum insignis erat, sed virtutum quoque, philosopho dignarum encomio commendatissimus. Ingenii enim amœnitatem & formæ quoque elegantiam [q] cum iis virtutibus conjunxit, quibus non potuit non omnibus esse acceptissimus. Erat enim in communicandis vitæ necessariis liberalissimus, ad exhibenda beneficia promtissimus, quæ tamen clanculum, & ut laterent,

 con-

g) LAERT. *s. 32.*

h) STOBAEUS *Serm. CXII. p. 713.*

i) Hinc versus Aristonis de eo apud LAERT. *l. c.* Ita etiam SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33.* intelligendus.

k) *Ibid. s. 32.*

l) *Ibid. s. 31. seqq.* ubi passim exempla afferuntur, & monetur, ægerrime tulisse, si quis liberales artes in tempore non didicisset.

m) *Ibid.*

n) *Ibid.* ubi exempla quoque reprehensionis acerbæ offenduntur.

o) Faciebat hoc plerumque accommodatis poëtarum versibus & parodia, de quo more vid. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 354.*

p) Erat is autem Hieronymus Peripateticus, gravis Arcesilai obtrectator. LAERT. *l. c.*

q) Numenius apud EUSEB. *l. c.*

conferebat, ab hoc jactantiæ genere alieniſſimus, cujus exempla aliquot narrat LAERTIVS, [r] ſummæ laudi Arceſilao cedentia. Ad menſas quoque argentariorum ſæpe accedebat, non differendi tantum cauſa, ut ſolebant eo tempore philoſophi, ſed ut etiam egenos pecunia collatitia juvaret, ſumtusque exhiberet neceſſarios. [s] Vaſaque ſæpe aurea amicis pauperibus commodavit, nunquam reſtituenda, vel donanda. Id quod eo facilius fieri ab eo poterat, quod non tantum prædia in Pitane habebat, ex quibus quantum opus habebat, frater ipſi ſuppeditabat, ſed & Eumenes rex ampliſſimis eundem donis proſequebatur, cui quoque ſoli regum animum addixit. [t] A faſtu quoque alienus extitit, quare nec eruditionem, quam tamen egregiam poſſidebat, jactavit, & hoc præcipue, in differendo, loquendi genere uſus eſt: arbitror equidem, &, non aſſentietur iſtis ille, cujus nomen appellabat. [u] Audacius, quam par erat, loquentes non ferebat, & benignum ac benevolum ubique ſervabat animum, ſic ut virtutis & honeſtatis, quam nova philoſophandi ratione convellere videbatur, ſtator atque vindex exemplo ſuo eſſet. [x] Quam tamen virtutis laudem voluptatis vitiis contaminavit: victu enim non minus, quam Ariſtippus, erat magnificus & conviviis haud raro indulgebat, Theodoriam vero & Philetam, Elienſes meretrices, publice adamabat, quod cum ei objicerent adverſarii, ſententiis ſe Ariſtippeis defendebat. [y] Maſculo quoque amori deditiſſimus improbus & nullius pudoris, juvenumque corruptor audiebat. [z] Vinolentiam quoque ei objicit ATHENAEVS. [a] Vnde merito mirandum eſt, in vehementi podagræ ardore indolentiam probaviſſe, [b] a Stoicis ejus adverſariis, qui eam crepabant, haud facile expectandam. Maximam vitæ partem in Academia vixit a publicis remotus negotiis; [c] ad Hieroclem tamen, qui Munychiam præſidio tenebat, & Piræeum, quoque familiariſſime utebatur, feſtis diebus aſſidue ventitabat, quod vitio ei haut pauci verterunt. [d] Antigoni vero partes ſequi, inque illius familiaritatem pervenire pertinaciter recuſavit. [e] Mortuus autem eſt in delirio, poſtquam largius vino ſe oneraſſet, [f] anno ætatis LXXV. Olymp. CXXXIV. 4. quo anno ei Lacydes in ſchola ſucceſſit, [g] teſtamentoque fratrem Pyladem hæredem ſcripſit, uxorem enim nunquam duxerat. Adverſarios ex philoſophis im-

primis

r) *l. c. ſ. 37.* SENECA *de benef. l. II. c. 10.* PLVT. *de diſc. ad. & am.* BAYLE *l. c. not. I.*

s) LAERT. *l. c. ſ. 34.* conf. OLEAR. *ad* STANLEIVM *p. 396.* qui recte in verſione obſcuri textus Laërtiani SALMASIVM *de fœnore Trapezit. p. 547.* ſecutus eſt.

t) LAERT. *l. c.*

u) *Ibid. ſ. 38.*

x) Ita Cleanthes de eo apud LAERT. *l. VII. ſ. 131.* BAYLE *l. c. not. K. p. 289.* qui tamen, dum Pyrrhoniis ſibi deamatis apologiam ſcribit, ratiocinatione decipitur.

y) *Ib. ſ. 40.*

z) Id ei objecere Ariſto Chius & Hieronymus Peripateticus *ib.* Quorum tamen calumnias tantum fuiſſe vult FOVCHER. *diſſ. Acad. l. I. c. 5. p. 36.* inviris veterum teſtimoniis.

a) Ex teſtimonio Phanocriti φιλόζωργον vocantis *l. VII. p. 276.*

b) CICERO *de finibus l. V. c. 31.*

c) LAERT. *l. IV. ſ. 40.*

d) *Ibid. ſ. 39.*

e) *Ibid.*

f) *Ibid. ſ. 45.*

g) Lacydes enim XXVI. annis ſcholæ præfuit, & munere ſe abdicavit Ol. CXLI. 2. unde ſequitur, Arceſilaum obiiſſe Ol. CXXXIV. 4. inde & annus ejus natalis ſupra poſitus patet. Ol. CXX. floruiſſe ait Apollodorus.

primis expertus est Zenonem Stoicæ familiæ parentem, & Hieronymum Peripateticum; [h] quin & Epicurum ejus famæ invidisse ait PLVTARCHVS. [i] Vtrum scripserit aliquid, in diversam veteres abeunt sententiam, LAERTIVS [k] & PLVTARCHVS [l] negant. Quibus opponit P. BAYLE, [m] quod Eumeni regi libros inscripsisse LAERTIO [n] dicatur. Sed decepit virum acutissimum interpres Latinus: nihil enim aliud vult Laërtius, quam ex regibus soli Eumeni se addixisse, & cum eo familiarius collocutum fuisse, quod Antigono aliisque negabat. Præter hunc vero philosophum duo apud veteres memorantur Arcesilai, poëtæ, & unus statuarius. [o]

Origo methodi philosophandi Academiæ mediæ receptæ.

§. III. Huic itaque, cujus vitæ historiam paucis descripsimus, philosopho nova debetur philosophiæ Academicæ facies; quam ut rite cognoscamus, præter eos, qui ex veteribus & recentioribus hanc potissimum philosophandi viam, ejusque historiam exposuerunt, CICERONEM, [p] SEXTVM EMPIRICVM, [q] FOVCHERIVM, [r] HVETIVM, [s] BAYLIVM [t] historia quoque Socraticæ & Platonicæ scholæ, quam hucusque excussimus, consulenda est, ut veræ origines philosophiæ Academicæ, quatenus a Platonica abit, cognoscantur. Nos ex multis pauca sed potioria, & quæ rem conficiunt, seligemus, & his potissimum observationibus comprehendemus:

I. Ex enarrata hactenus doctrinarum philosophicarum historia palam est, philosophos non Græcos tantum, sed & barbaros rebus in sensum cadentibus, & materia constantibus certam fixamque cognitionem denegasse, materiamque tanquam incertam, fluxam, semperque & in momenta mutabilem considerasse. Longum hic adducere liceret agmen eorum, qui in hac hæresi fuerunt philosophorum antiquorum, si historiam philosophiæ Academicæ vel Scepticæ peculiarem scriberemus: lector tamen attentus & diligens ex iis quæ hactenus dicta sunt, & dicentur [u] in sequentibus, facili labore hujus rei veritatem colliget. Quod non ita quidem intelligendum est, ac si omnem humano intellectui cognitionem atque certitudinem denegaverint veteres, & ἀκαταληψίας dogma ab incunabulis philosophiæ triumphaverit, quod nullis veteris historiæ documentis suffultus asserit, longumque hujusmodi philosophorum indicem nectit, magnus scepticismi nostra ætate revocati patronus, PETRVS DANIEL HVETIVS: [v] eo vero omnino valet, ut inferri inde debeat, modestiam in philosophando, præju-

 dicio-

h) LAERT. *l. c. §. 40.*
i) *Adv. Coloten.*
k) *§. 29.*
l) *De fort. Alex.*
m) *l. c. p. 286.*
n) *Ib. §. 38.* conf. FABR. *Bibl. Gr. vol. II. p. 53.*
o) LAERT. *§. 45.*
p) *Academ. Qq. l. I.*
q) *Pyrrhon. hypotyp. l. I. c. 33. & adv. mathem.* passim.
r) In *dissertationibus de philosophia Academica* Par. 1690. 12.
s) In tr. *de imbecillitate intellectus humani, Amst.* 1723. 12. Foucherii & Huetii scriptorum historiam suo tempore, ad Scepticos nostri ævi delati, enarrabimus.
t) *Dict. T. I.* art. *Arcesilaus & Carneades.* Magnum hunc virum ipsum in plerisque hoc philosophandi genere usum fuisse suo loco exponetur.
u) Pertinere huc etiam Pythagoram, Heraclitum, Xenophanem, totamque Pythagoreorum, Heracliteorum & Eleaticorum scholam, ex dicendis constabit.
v) *l. c. c. 14. p. 98. seqq.*

diciorum ejectionem, materiæ ex eorum numero, circa quæ ſcientia verſatur, excluſionem, & ſobriam ἐποχὴν nunquam non magnis viris & illuſtribus in philoſophiæ cœlo ſideribus placuiſſe.

II. Conſulentibus porro hiſtoriam philoſophantium id manifeſtiſſimum eſt, habuiſſe barbaros primo, & ab his edoctos Græcos duplicem methodum, vulgarem & arcanam; quarum illa ἐξωτερικῶς certa quidem dogmata, tanquam cortices vulgo exponebat, veram vero hæc doctrinam anxie occultabat, & non niſi eſotericis & interioris admiſſionis diſcipulis explicabat. Quam apud omnes fere omnium gentium theologos & philoſophos obtinuiſſe indubitatis hactenus teſtimoniis, niſi nos omnia fallunt, evicimus. [w] Ita vero indignos, quod putabant, ab his ſacris arcebant, & incertos atque hiantes relinquebant, ſibi vero doctrinisque ſuis ſecuritatem atque auctoritatem conciliabant. Quod in rem ſuam vertentes, qui philoſophiæ initia inter barbaros didicere, Græci, eandem occultandi ſua dogmata rationem imitati ſunt, ut luculento Pythagoræ atque Platonis exemplo [x] conſtat. Quod ut ſecurius facerent, hocque præſidio fruerentur felicius, ad exotericos incerta ratione diſputarunt, [y] hucque imprimis opera eorum collineavit, ut aliorum philoſophorum placita convellerent, & refutarent, de ſuis vel plane non, vel obſcure tantum & ad initiatos ſuæque familiæ homines diſſerentes. Quo factum eſt, ut & dogmatibus ſuis opinionem magnam excitarent, ut ſunt humani ingenii mores, ut obſcura atque latentia majora videantur notis & apertis; & ab adverſariorum inſultibus ea præſtarent tutiora. Hoſpes ſit in Platonis, ut Socraticos alios taceamus, dialogis, qui non ubivis manifeſta ejus rei exempla deprehendat. [z]

III. His in circumſtantiis verſabatur philoſophia, cum novum ei ſidus in Socrate oriretur. Is & temporum ſuorum apud Athenienſes conditione, & ingenii atque animi modeſtia multum ad retinendam animi ſententiam in philoſophando contulit. Supra enim, ubi ſatis copioſe ejus hiſtoriam enarravimus, demonſtratum eſt, ſophiſtas inanis eruditionis homines, in utramque de rebus omnibus diſputantes partem, & juvenum ita animos corrumpentes, magni hujus viri diligentiam & philoſophiam exercuiſſe, quæ in eo potiſſimum verſata eſt, ut ironiæ beneficio, quo ſe eorum ſimulabat ignorantem, quorum falſitatem erat demonſtraturus, adverſarium circumveniret, & illaquearet, ut vani homines, ab omni ſolido ſcientiæ fundamento vacui propriis reſponſionibus caperentur, & ita neceſſe haberent fateri, neſcire ſe, quæ ſe optime ſcire antea jactaverant. Huic ſcenæ ut inſerviret, de ſe modeſtiſſime faſſus eſt, neſcire ſe quicquam, niſi hoc, quod

w) Repetendum hic etiam ex ſupra dictis eſt, pertinere huc omnia myſteria, cultumque arcanum, qui inter barbaros Græcosque obtinuit. Eum enim, cum plerisque veros ejus ſenſus pernoſcere datum non fuerit, multum ad incertitudinem & dubitationem contuliſſe, dubitari nequit.

x) Similia etiam in Ionicorum ſchola obſervavimus, & infra de Eleaticis & Heraclito quoque obſervabuntur.

y) Luculentum hujus rei exemplum ſunt Eleatici, ſenſibus fidem & certitudinem denegantes.

z) Fatetur hoc CICERO *Acad. Qq. l. I. c. ult.*

quod nihil ſciat. Quod qui ſceptico vel Academico quoque ſenſu capiunt, [a] ac ſi rerum prorſus omnium incertitudinem aſſeruerit, illi falluntur & fallunt, totamque Socratis hiſtoriam habent repugnantem, quæ de rebus moralibus optima eum præcepiſſe & certiſſima teſtatur. Sed id alio longe ſenſu profeſſus eſt Socrates, & tum ironiæ fulciendæ cauſa adhibuit, & ad modeſtiam animi, infinitam rerum humano intellectui ignotarum ſeriem cogitantis retulit, & in eo ad iſtas potiſſimum diſciplinas reſpexit, quæ vana magis ſpeculatione quam vel ſenſuum vel conſcientiæ & experientiæ teſtimonio, nituntur: quam in claſſem rerum cœleſtium atque naturalium conſiderationem retuliſſe, ſuo loco evidentibus argumentis evicimus. Hac in ſententia & ipſe ad mortem perſtitit, & diſcipulos quoque ſecundum eam formavit.

IV. Ex Socratis ſchola cetera ſectarum philoſophicarum apud Græcos turba, uti dictum ſupra, prodiit, vario ornata habitu. Quarum tamen quidam philoſophi ad hanc diſputandi in utramque partem conſuetudinem, quam in Sophiſtis oppugnabat Socrates, curioſius declinantes, Socratica methodo ad incertiſſima litigia abutebantur. Id quod in Dialecticorum, Megaricorum, Eretriacorumque ſcholis factum eſſe, hosque homines omnes juxta ſe philoſophos cavillationibus & litibus inanibus vexaſſe, ſupra quoque luculenter expoſuimus. Aliter ex his Plato, & naturæ atque ingenii indole atque inſtitutione & diſciplina ad ſeveriora inclinans. Is, ut modo monitum, Socratico quidem more diſputabat, & philoſophorum magis opiniones refutabat, quam ſuas explicabat incertiſſimo docendi & diſputandi genere, & anfractuoſis colloquiis incertum de ſua mente auditorem lectoremque dimittens: domi tamen, ut erat a Pythagoreis & Ægyptiis innutritus, ſodalibus, quos ſua amicitia & inſtitutione dignabatur, philoſophiam ſuam expoſuit. [b] Eam vero ex Pythagoreo & Heraclitico ſyſtemate potiſſimum conflatam fuiſſe, ſupra, quantum ſatis, demonſtratum dedimus, oſtendimusque, ex Heraclitea phyſiologia accepiſſe materiam ſemper in motu atque fluxu exiſtentem, circa quam ſcientia verſari nunquam queat: & ob eam cauſam ex Pythagoreo ſyſtemate numeros transſumſiſſe, mutatisque iis in ideas, entia æterna, per ſe ſubſiſtentia, immutabilia rebus fluxis adjeciſſe, ut circa æternas illas & eſſentiales rerum imagines ſcientia omnis verſaretur: quam opinionem tota quoque Academia vetus tenuit. Quæ, ut præclare obſervat CICERO [c] *duo eſſe rerum genera ſtatuebat, quorum ſenſibus unum, alterum intellectu percipiatur. Poſterius genus ſcientiam fundare, prius opinionem. Solamque mentem cernere id, quod ſemper eſſet ſimplex, & uniusmodi, & tale, quale eſſet, qua ratione ideam definiebant.* Ex his prona conſequentia fluebant, quæ porro recte illis TVLLIVS tribuit: *Senſus omnes bebe-*

a) HVETIVS *l. c. §. 15. p. 164.*

b) Diligenter hanc quæſtionem excutit, & non ſemper Scepticum fuiſſe Platonem ſolidis rationibus demonſtrat SEXTVS EMPIRICVS *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33. ſ. 221. ſeqq.* qui hic legendus eſt.

c) *Acad. Qq. l. I. c. 8.*

hebetes esse ac tardos, nec percipere ullo modo res eas, quæ subjecta sensibus viderentur, quæ essent aut ita parvæ, ut sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles & concitatæ, ut nihil unquam unum esset constans, ne idem quidem, quia continenter laberentur & fluerent omnia. Itaque hanc partem rerum opinabilem appellavisse. Neque tamen sensuum ita vel usum vel cognitionem negabant, [d] iisque indignabantur, qui omnes Academiam sensus eripere clamabant, cum certam tantum propriamque veri notitiam eis denegarent. Et hæc quidem doctrina fuit Academiæ veteris usque ad Polemonem, quem audivit Arcesilaus.

V. Non omittendum quoque est, ex philosophiæ ejus temporis historia, quod occasionem quoque dedisse Arcesilao immutandæ philosophiæ Academicæ veterum testimonia, præcedente paragrapho adducta docent, Pyrrhonem circa ea tempora, quibus floruere Xenocrates, Aristoteles aliique discipuli Platonis, caput extulisse, novumque philosophandi genus introduxisse, quo asserta rerum omnium incertitudine omnia philosophorum systemata evertebat. Placuisse hanc philosophandi rationem Græcis, & ipsa animi indoles suadet & testimonia veterum loquuntur, [e] in Pyrrhonis historia suo loco citanda: quæ res effecit, ut ea se magnis ingeniis commendaret.

VI. Præter Arcesilaum Polemonis institutione utebatur Zeno Citticus, magni ingenii & severæ indolis homo, qui Arcesilaum ætate anteibat, & valde subtiliter disserebat. Is cum disciplinam eam, quam Polemo tradebat, corrigere vellet, novum philosophiæ systema condidit, & in multis a Platone abiit, atque tum in morali, tum in naturali parte, multa innovavit. Quod qua ratione instituerit, dicendi nobis locus hic non est, infra enim de hujus viri philosophia, quæ magnam famam atque celebritatem nacta est, singulari capite disseremus. Interim meretur legi, qui summam philosophiæ a Zenone introductæ more suo eleganter exponit, & in quibus a Platone discesserit, ostendit CICERO. [f] Nam hæc ad mutandum Academiæ philosophandi morem plurimum contulisse, [g] mox dicemus: frustraque intimas Arcesilai rationes in hac re explorabimus, nisi curiosus ad ea simul attendat oculus.

VII. Has philosophiæ circa Arcesilai tempora circumstantias omnes ad eam philosophandi immutationem quam ille suscepit, contulisse, aliquid, & ipsa attenta earum inter se collatio suadet, & veteres luculenter testantur. Quod ut manifestum faciamus, observamus 1. Arcesilaum nonsolum Polemonem audivisse, quem a genuino Platonis systemate non recessisse, in antecedentibus ostendimus, sed Platonicæ quoque doctrinæ adhæ-

d) *Ibid. l. IV. c. 32.*

e) Omnium testimoniorum instar, quam accepta hæc philosophandi ratio Græcis fuerit, est applausus, quem Academica secta semper habuit. Ciceronis scripta philosophica qui legit, nihil dubitabit.

f) *Acad. Qq. l. I. c. 10.*

g) IDEM *l. IV. c. 6.* Vbi ait: *Arcesilaum Zenoni, ut putant, obtrectantem, nihil novi reperienti, sed emendanti superiores immutatione verborum, dum hujus definitiones labefactare velit, conatum esse clarissimis rebus tenebras obducere.*

adhæsisse, nec tamen ideo a mutanda externa philosophicæ doctrinæ facie, quam Academia hactenus tenuerat, abstinuisse,[h] quia sinceram Platonis philosophiam intimis discipulis servabat, eamque iis, adhibita arcana methodo, tradebat. Qua in re neque a more veterum, neque ab ipsius Platonis methodo discessit. Causam ejusmodi occultatæ philosophiæ Platonicæ non inepte detexisse videtur AVGVSTINVS,[i] qui observat, *Arcesilaum, cum Zenonis doctrinam Platonicæ oppositam latius spargi sentiret, prudenter Academiæ placita dissimulasse, ne Platonis mysteria publicata, & vulgi notitiæ prostituta vilescerent. Indeque instituisse dedocere potius male doctos, quam docere quos dociles non arbitraretur.* Ita vero & aliud emolumentum scholæ suæ quærebat Arcesilaus, quod recte notat SEXTVS EMPIRICVS.[k] Nam is veterum monumentis, ad quæ provocat, usus refert: *Arcesilaum prima quidem fronte Pyrrhonium visum, vere autem dogmaticum fuisse, & cum in sibi familiaribus periculum faceret suis dubitationibus, an naturam aptam ad percipienda Platonis dogmata haberent, existimatum fuisse aporeticum, sive dubitatorem; at familiaribus suis, qui acri ingenio prædīti essent, Platonis doctrinam tradidisse: atque ideo Aristonem jactasse hoc in ipsum:*

Ante Plato, Pyrrho retro, medius Diodorus,

quod dialectica Diodori uteretur, plane tamen esset Platonicus. 2. Confirmari in hoc instituto poterat eo magis Arcesilaus, quo magis ipsa Platonis physiologia ad hanc viam ineundam invitabat. Res enim æternas, per se existentes cognoscere, id est idearum notitia pasci, & ita essentias rerum pervidere, paucissimis vindicabat Plato, reliquos circa sensuum obnoxia imperio fluctari, & varia opinione decipi statuit. Quid quæso aptius ad hanc Arcesilai rationem philosophandi excogitari potuit? quæ mysteria ista, captum plerorumque superantia, & a philosophis derisa, uti supra Diogenis & Aristotelis exemplo probavimus, interioris tantum disciplinæ alumnis servavit, & de rebus sensus ferientibus ita disputavit, ut ea omnia incerta esse, & sine idearum cognitione, quam illi rejiciebant, prorsus nullam dari notitiam contenderet. Ita enim non adversarii tantum Platonicæ disciplinæ, & in his Zeno atque Peripatetici retundebantur,[l] sed animi quoque discipulorum præparabantur, ut agnita incertitudine cognitionis, quæ est ex sensibus, ideas cardinem atque summam omnis scientiæ esse agnoscerent. 3. Multum vero in hoc philosophandi modo atque ordine Arcesilaus adjutus est exemplo Socratis, qui cum ipse obscuritatem & ignorantiam humani intellectus professus esset, & in hac modestia veteres socios habe-

b) Fatetur LAERT. *l. IV. s. 28.* Arcesilaum Platonis orationis genus movisse, & reddidisse per quæstiones & interrogationes contentiosius.

i) Contra Academ. l. III. c. 17. T. I. p. 219.

k) Iisdem rationibus aurem præbuit FOVCHER. *l. c. l. I. c. 6. p. 32.* ALDOBRAND. *ad Laërt. l. IV. s. 28.* nec BAYLE *l. c. not. H.* quicquam contra movet.

l) Ideo Socratico more, non ipsum dixisse, quid sentiret, sed aliorum cogitationes refellere conatum contra eos disputasse passim notat CICERO. Vid. *Qq. l. III. c. 18. de finibus l. II. c. I.*

haberet, ad confessionem eandem Arcesilaum adducere potuit: *Nihil sciri posse*, ut ait CICERO,[m] *angustos sensus, imbecillos animos, brevia curricula vitæ, & in profundo veritatem esse demersam, opinionibus & institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfusa esse.* 4. Etsi vero non pertinacia, ut addit CICERO, aut studio vincendi solo hæc Arcesilaum statuisse facile credi possit, cum animus ejus ingenuus & a fastu alienus, sectæque non valde appetens supra probatus sit: dubitari tamen nequit, cum ipse sibi omne cum Zenone certamen instituere, quod Tullius non negat, hanc potissimum philosophandi rationem Stoicæ philosophiæ parenti opposuisse; cum enim is non modo plurima decerneret, sed sensibus quoque eorumque notionibus veritatis regulam assereret, non potuit magis Arcesilaus ejus philosophiæ obicem ponere, quam ista principia negando, quibus ædificium totum Zeno superstruxerat. Quod privata æmulatione inter hunc & Arcesilaum oborta factum esse contendit Numenius apud EVSEBIVM,[n] CICERO vero negat,[o] magisque probabile est, studium defendendi Platonem ejusque scholam in Zenonem novatorem armasse Arcesilaum. Quicquid vero illud erit, hoc nec ipse Numenius negat, hac ratione Arcesilaum vehementer Stoicos prostravisse. Dignus locus, qui in fine paginæ legatur,[p] quoniam vis ingenii & eruditionis Arcesilai ex eo luculenter disci potest. 5. Nec objici hic potest, Arcesilaum æmulatione magnorum virorum, qui tum novas sectas condebant, Pyrrhonis, Zenonis, Epicuri innovandi gratia & sectam condendi studio ea tradidisse. Ad hæc enim respondet PLVTARCHVS:[q] *Arcesilaum tantum abfuisse ab omni novandi aut vetera sibi arrogandi studio, ut etiam vitio ei Sophistæ ejus ætatis dederint, quod sententias de cohibenda attentione, & comprehensionis negatione Socrati, Platoni, Parmenidi, Heraclito acceptas ferret: nulla quidem necessitate, sed tantum eas viris nobilibus inscribendo confirmans ac commendans.* 6. Sed & alia causa fuit, quæ si non excitare ad hanc rem, certe in ea confirmare, poterat Arcesilaum. Res enim tum temporis erat omnibus fere philosophis cum Dialecticis, qui cavillationibus & sophismatibus suis eos vehementer vexabant, & imprimis Academiæ doctores lacessebant. Hos egregie ista nova methodo retundere, Arcesilaus poterat, dum enim ipsorum arma adhibebat, & in utramque contra eos partem disputabat, incerta quoque omnia esse asserebat, cunctas eorum ratiunculas, levibus nominum vocumque cavillationibus rixas uno halitu difflavit. Id quod dudum vidit Diocles Gnidius, qui

m) *Acad. Qq. l. I. c. 12.* ubi etiam Democritum, Anaxagoram Empedoclem omnesque pene veteres in hac classe collocat.

n) *De præp. l. XIV. c. 6. p. 731.*

o) *Ac. Qq. l. IV. c. 24. l. I. c. 12.*

p) *Atqui hoc Stoici cum stupore audiebant. Erat enim adhuc infans eorum Musa, nec illarum facetiarum artifex, quibus Arcesilas Zenonis argumenta partim explodens, partim succidens, partim supplantans, sic eos linguæ vi obruebat, ut fidem etiam aliis faceret. Ita cum & ii, quibuscum oratione pugnabat, victi atque prostrati, & ii, quorum in concione dicebat, perculsi attonitique manerent; quasi pro comperto erat ejusdem ætatis hominibus, nec vocem, nec malum, nec opus ullum vel minimum, quicquam esse, nec inane frivolumque contra visum iri quicquam, nisi quod Arcesilæ Pitaneo tale videretur.*

q) *Adv. Coloten.*

qui apud Numenium [r] ait: *Arcesilaum Theodoreorum ac imprimis Bionis sophistæ metu, qui philosophis infesti nullam non eos coarguendi occasionem acciperent, ita sibi, ne quid ab eis molestiæ pateretur, cavisse, ut ne certi quid statueret; nam ut sepias effuso atramento, ita illum sese objecta hac assensione retenta legere ac tueri.* Non id credit Numenius; qui vero ea, quæ de Dialecticorum strophis in superioribus diximus, expendet, ei a vero non absimile videbitur, præter alios eosque primarios fines, ad hæc quoque in assensione retinenda Arcesilaum respexisse. Ita enim non solum eorum retia evitabat, sed eos quoque fortiter retundebat, acumine in his ingenii & admirabili quodam lepore dicendi, ut ait CICERO [s] usus.

§. III. His itaque rationibus inductus Arcesilaus, ita philosophatus est:

Ratio philosophiæ Academicæ.

I. Nihil esse quicquam, quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset, nihil se scire. [t]

II. Sic omnia latere in occulto, ut nihil sit, quod cerni aut intelligi possit. [u] Primum hoc totius ἀκαταληψίας fundamentum est, quod Arcesilaus posuit, quod, si verum dicendum est, non tam in ipsarum rerum incertitudine, quam potius in humanæ cognitionis impossibilitate collocabat. Qua in re etsi Pyrrhoni ita affinis visus est multis veterum [x] Arcesilaus, ut præter nomen, nihil Academici habere crederent, magis tamen ad Carneadis, quam Pyrrhonis ea in re accessit sententiam. [y] Ille enim ut verbis magis sobrie philosopharetur, rebus certitudinem non denegavit inesse, ita vero latere censuit, ut nihil de iis intellectus hominis cognoscere posset, quod latius paulo post ad eum delati demonstrabimus. Nec vero hoc negare poterat Arcesilaus, nisi totam Academiæ ipsiusque Platonis doctrinam convellere voluisset, qui in ideis rerum certitudinem latere asserebat. Vt itaque ejus rationibus consuleret, & acatalepsian semel receptam tamen tueretur, rerum essentias atque ideas occultas latere, ut cognosci nequeant, statuit: paucis, uti supra diximus, & selectis ingeniis enarraturus, qua ratione communem hominum sortem superare, & occultas rerum ideas ascensione ad mundum idealem, vel rationem potius Dei, perspicere possent, quod omnibus aliis philosophis, contra quos ex ista hypothesi admissa disputabat, denegandum esse statuebat.

III. His de causis nihil oportere neque profiteri neque affirmare quemquam, cohibereque semper & ab omni lapsu continere temeritatem, quæ tum esset insignis, cum aut falsa, aut incognita res approbaretur. [z]

IV. Neque hoc quicquam esse turpius, quam cognitioni & perceptioni assertionem approbationemque præcurrere. [a]

 V. Posse

r) EVSEB. *l. c.*
s) *Acad. Qq. l. IV. c. 6.*
t) *ibid. l. I. c. 12.*
u) *ibid.*
x) Numenius apud EVSEB. *l. c.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33.*
y) Agnoscit hoc etiam BAYLE *Dict. T. II.* art. *Carneades not. B p. 58.* & HVETIVS *l. c. p. 133.* quorum tamen neuter ad intimas Arcesilai rationes attendit.
z) *ibid.*
a) *ibid.*

V. Posse itaque philosophum contra omnes omnino philosophos, certas sententias affirmantes se armare, cum in eadem re paria contrariis momenta rationum inveniantur, faciliusque ab utraque parte assertio sustineatur. Id quod suo quoque exemplo confirmavit Arcesilaus, qui contra omnium sui temporis philosophorum sententias disputando totos dies deducebat, &, ut scribit LACTANTIUS,[b] *reprehensiones omnium inter se colligebat, confessionemque ignorantiæ clarorum philosophorum;*[c] *armabatque se adversus omnes, & ita novam non philosophandi philosophiam constituebat.*

VI. Neque sensus fidem mereri, neque rationem.[d] Hoc ad scientiam tantum referendum esse, ex dictis patet, cujus neque in sensu, neque in ratione fundamentum agnoscebat: qua in re ultra progressus est, ac Plato.

VII. Valere tamen hoc non ad vitam, sed ad dogmata, sequendamque in illa ea, quæ videntur, atque opinionem. Ita incertitudinis prima specie non absurdæ tantum, sed & in vita atque societate hominis noxiæ invidia & Academia & Scepticorum schola declinabat. Ajebant, ut hoc ipsorum vocibus declaremus, non destitui quidem nos signo commonitorio, quod in rebus, quæ sunt ad tempus obscuræ, videtur valde utile esse: sed indicatorio, quod refertur ad res natura nobis obscuras.[e] Hinc quam regulam vitæ Academia observaverit, liquet, & judicari potest, quam bene vel male agant, qui inter atheismi patronos eos referunt:[f] qua ab impietate absolvit eos AUGUSTINUS, eo quod contra Stoicos tantum hanc ἀκαταληψίαν asseruerint. Nec Arcesilaus vitæ honestatem tollere, sed philosophorum tantum assertiones convellere studuit, & optime, uti supra vidimus, magnam partem vixit. Qua in re causam ipsius egit Cleanthes, etsi Stoicæ familiæ alumnus; condemnanti enim Arcesilaum, quod omne honestatis vitiique discrimen tolleret; quiesce, inquit, neque vituperes, ille enim, etsi verbis officium tollit, operibus tamen id ponit. Verum hanc rem supra jam tetigimus.

Patet ex hac Arcesilai philosophandi ratione, quam paucis descripsimus, eum longius, quam ante se omnes, in extollenda humani intellectus imbecillitate & cognitionis incertitudine progressum fuisse, recteque ab eo novam Academicæ philosophiæ periodum derivari. Docebant eadem fere Sceptici, iisdem temporibus caput extollentes, unde etiam reliqua, quæ de hoc philosophandi modo dici poterant, ad illum servamus locum, qui considerationi Pyrrhoniorum debetur: ipsi tamen ab Academicis se distinguebant, ut ex SEXTO EMPIRICO[g] videre est, & ab aliis quoque certis criteriis distinguebantur; quæ cum suo loco enarraturi simus, hic in præsentia nihil dictis addimus.

§. IV.

b) *l. III. c. 4.*
c) Conf. locus PLUTARCH. *not.* (*q*) adductus.
d) EUSEBIUS *l. c.*
e) SEXT. EMPIR. *adv. Math. l. VIII. §. 156.*
f) Conf. BUDDEUS *thes. de ath. c. I. §. 14.* REIMMANN. *Hist. Ath. c. XXXII. p. 168.*
g) *l. c. §. 352. seqq.*

Lacydes.

§. IV. Arcesilao fatis functo successit LACYDES, Cyrenæus, Alexandri filius, quem paupertas, qua premebatur adolescens, non deterruit, ut non plurimum bonarum artium studiis se dederet. [b] Studiis itaque optimis cum animi jucunditatem atque urbanitatem jungeret, gratiosus omnibus fuit. Et initio quidem aliam philosophandi viam ingressus est, lepido vero casu commotus ad Academicos transiisse dicitur. Rem ita narrant LAERTIVS, [i] atque Numenius apud EVSEBIVM: [k] Rei familiaris curam gessisse tam sollicite, ut si quid ex cella depromendum fuisset, fores obsignaret, sigillum autem per foramen in cellam penuariam projiciendo absconderet, ne quis ipsi invito inscio ve clam auferret. Servos vero id observantes, protracto & ablato clanculum sigillo, foribusque apertis, quæcunque volebant, abstulisse, sigillum vero pristinum in locum abjecisse, ita ut nunquam ab eo deprehenderentur. Hoc casu permotum incepisse de sensuum fide dubitare, ita argumentando: Quomodo certo sensus quippiam comprehendere posse existimem, qui toties his meis sensibus deceptum me norim? Domo enim si quando egredior, oculis meis videre me puto ea in cella mea relinqui, quorum rediens invenio nihil, quod fieri haut posset, nisi fallerent sensus, atque incertitudine laborarent. Vetustam satis hanc narratiunculam esse, ex testium ætate colligitur; valde tamen ea suspecta est. Nam & testes, qui eam adducunt, non habent ex ætate propioribus, cujus fidem in ea re laudent; & LAERTIVS [l] haud obscure prodit, inter incertos rumusculos hanc fabulam narratam fuisse: & omni quoque caret probabilitate, virum nec indoctum nec ingenii perspicacia destitutum tam pueriliter lapsum fuisse, ut nec fraudem servorum intelligeret, vel saltem suspicaretur, & de sensuum testimonio ita dubitare inciperet. Nec recte quoque tota narratio inter se cohæret, ut non suspicionem vehementer augeat. Mature enim Lacydem ad Academiam pervenisse, inde recte colligitur, quia XXV. annos docendo in ea exegit, juvenem itaque oportet in disciplinam Arcesilai pervenisse: unde & hoc sequitur, accidisse ista Lacydi juveni. Ast pauperi, ut erat juvenis, unde penuaria cella, unde servulus non unus, sed plures? Præterea qui potuit, si vera quoque illa esse ponamus, Lacydes ad Academicam philosophandi rationem ista servorum fraude deduci, cum Academici non sensuum in externa rerum apparentia, & circumstantiis testimonium rejecerint, sed in rerum definitionibus & assertionibus propositionum, ut ait LAERTIVS, [m] nihil valere contenderint? Certe Arcesilaus Lacydem tanquam insanientem rejecisset ex schola, si ita sensuum fidem negasset, ut in vita quoque communi eos prorsus rejiciendos esse assereret. Dicamus paucis quid nobis hac de re videatur, vero non prorsus absimile. Referendam hanc fabellam putamus inter ea scommata, quibus more Græcorum, Stoici Academicis vehementer infensi, & Arcesilaæ cla-

b) LAERT. *l. IV. §. 59.* SVIDAS *in Lacydes T. II. p. 111.*
i) *l. c.*
k) *l. XIV. præp. c. 7.*
l) *l. c. Ferunt lepidissime circa rem œconomicam se habuisse.*
m) *l. IV. §. 28.*

dis memoria ad vindictam excitati excogitarunt, ut Academicam philosophiam in risum & contemtum deducerent: occasione forte captata ex furto, quod servulus, surrepto sigillo in domini cella penuaria commisit: cui deinde, cum id Lacydi, ad res œconomicas (ut solent esse, qui ex paupertate ad facultates aliquas eluctantur) attento grave esset, ad ignominiam philosophiæ partibus, quas sequebatur, conflandam, cento ille assutus est. Græciæ enim mendaci non nimis fidendum esse, multis exemplis docemur, & in vulgus notum est. Arcesilai γνώριμον, id est, non discipulum tantum, sed & familiarem fuisse veteres [n] tradunt, quæ res effecit, ut illo decedente ipse in Academia ipsi succederet. Ornavitque gravissimum munus non eruditionis tantum laude, etsi dicendi facundia & vi Arcesilao par non esset [o], sed et morum integritate & sanctitate, quod instituti sui haud paucos æmulos ipsi excitavit. Suscepit vero docendi munus [p] Olymp. CXXXIV. 4. docens in Attalicis hortis, [q] qui in Academia siti erant, unde ab eo Lacydei nomen adepti sunt. Aitque LAERTIVS [r] novam Academiam instituisse, [s] quod vel falsum prorsus est, [t] cum indubium sit, novæ Academiæ auctorem fuisse Carneadem, vel ita intelligendum, ut conjicit eruditissimus FOVCHERIVS, [u] eum, quia non in Platonis horto atque villa, unde schola ejus Academiæ nomine, a loco vocata est, doceret, sed in alio loco, hortis nempe Attali regis docebat, ideo novæ Academiæ auctorem habitum fuisse, quo sensu Academiæ nomen non sectæ, sed loci esset. Ibi XXVI. annos docuit, [x] non magno tamen Academiæ augmento. Nam & institutum Arcesilai non fortiter satis, & ut ille solebat, defendere potuit, [y] & quod vivo jam Arcesilao factum est, [z] multi discipulorum ex Academia ad Epicurum transibant, quod gratior erat voluptatis doctrina, quam incertitudo intellectus atque sensuum. Ille tamen studiis, & philosophiæ, quam deperibat, invigilare nec destitit, nec ab ardore discendi remisit, adeo, ut senex geometriam disceret, [a] quod ab homine Academico incertitudinem in omnibus sectante factum esse merito mireris. Regem vero Attalum ei favisse cum ex loco, ubi docebat, colligitur, tum ex eo patet, quod illum ad se accerseret, ubi tamen dixisse fertur: regum imagines procul intuendas esse. [b] Tandem Ol. CXLI. 2. muneri se abdicavit, vivusque discipulis suis Telecli & Euandro, Phocensibus eo cessit. Circa quæ tempora a morum severitate & gravitate remisisse dicitur, & strenue potationibus cum Timone invigilasse, qua de re parodias aliquas ejus memorat ATHENAEVS, [c] & AELIANVS [d] quoque potentissimis utrumque potatoribus adnumerat. Vini vero excessu in paralysin incidit, ex quo morbo

n) *ll. c.*
o) Colligas id ex CICERON. *Ac. Qq. l. IV. c. 6.*
p) LAERT. *l. c. §. 61.*
q) De Attali hortis conf. PLVTARCH.
r) in *Demetrio.*
s) *ib. §. 59.* quem more suo exscripsit SVIDAS *l. c.*
t) Ita BAYLE *Dict. T. II. art. Carneade not. A.*
u) diss. *de phil. Acad. l. I. c. 7. p. 41.*
x) LAERT. *l. c. §. 60.* male apud FOVCHER. *l. c.* sunt anni 24.
y) *Eo enim solo absolutum fuisse* ait CICERO *l. c.*
z) LAERT. *l. IV. §. 48.*
a) *ib. §. 60.* b) *ibid.*
c) *l. X. p. 438.*
d) *l. II. c. 41.*

morbo decessit Olymp. CXLI. 2. [e] Scripsit libros philosophicos & de natura, dudum deperditos. Non tacendum quoque de eo, quod narrat PLINIVS: [f] anserem ita comitem perpetuum adhæsisse Lacydi, ut nusquam ab eo, non in publico, non in balneis, non noctu, non interdiu digrederetur. In schola successorem, uti dictum, habuit Evandrum, Evander discipulum suum Egesinum Pergamenum, quem Hegesilaum vocat CLEMENS ALEXANDRINVS, [g] Egesinus Carneadem, qui rationem philosophandi Academicam ab Arcesilao introductam, leviter inflexit, novamque Academiam condidit.

e) LAERT. *l. c.* apud FABRICIVM *Bibl. Græc. Vol. II. p.* 6. dicitur obiisse Olymp. CXXXIV. 4. quod corrigendum est. Eo enim anno scholam regere cœpit.

f) *Hist. nat. l. X. c.* 22.

g) *Strom. l. I. p.* 301.

* *

SECTIO IV.

DE ACADEMIA NOVA, SIVE TERTIA, QVARTA ET QVINTA.

§. I.

Academiæ novæ origo.

Quanta ingenii vi animique alacritate, quantoque eloquentiæ acerrimæ robore incertitudinem propugnaverit Arcesilaus, quantaque felicitate dogmaticos philosophos prostraverit, & imprimis de dialecticis & Stoicis innumeras reportaverit victorias, præcedente sectione dictum est. Armavisse se contra communem philosophiæ hostem, nova non philosophandi methodo omnem omnino scientiam evertentem, quicquid Athenis vivebat philosophorum, & sponte credi potest, & veteres testantur. Imprimis objecta est insaniæ ignominia, quasi omnes sensus & vitæ in iis ducem, communem omnibus hominibus rationem, ejuraret Academia, & pueriliter in his nugaretur, cujus luculentum exemplum Lacydis historia nobis exhibuit. Ita vero præter philosophicam obtrectationem civilis quoque accessit invidia, & in suspicionem adducta Academia, quod omnem honestatem, pietatem, cultumque etiam divinum insano ausu proscriberet, nullam omnino certitudinem vel cognitionem admittens, quam non contrariis rationibus everteret. Quæ res effecit, ut cum magno ad Arcesilaum numero juventus conflueret, facundia atque vi dicendi, qua adversarios mire prosternebat, commota, post ejus ex vita discessum Academiam Lacydes vix tueretur. Vt itaque invidiam principiis Academicis conflatam amoliretur, medicinam non tam re ipsa, quam cautiori loquendi modo afferendam ratus Carneades, Arcesilai doctrinam paulisper inflexit. [a] Cujus vestigia

a) Observavit hoc jam AVGVSTINVS *l. supra cit.* & ex eo ALDOBRAND. ad LAERT. *l. IV. f.* 28. atque BAYLE *Dict. T. II. art. Carneade not. B. p.* 57.

ſtigia non reliquit quidem Philo, propius tamen iis inſiſtendo ad veteris Academiæ ſemitam inceſſit, unde quibusdam occaſio enata, quartam Academiam numerandi. Philonis vero diſcipulus Antiochus Aſcalonita, relicto non præceptoris tantum, ſed & totius Academiæ novæ ſyſtemate, non veteris tantum placita revocavit, ſed & cum Stoicis conciliare, ſicque incruenta bella inter Academiam & Stoam geſta tollere, miroque ſyncretiſmo confundere in unum doctrinas toto cœlo differentes conatus eſt, paucis, qui ejus veſtigia premerent inventis. Græcorum enim everſo imperio cum ad Romanos philoſophia migraret, non iſtius, ſed vel veteris vel mediæ, ſive novæ potius Academiæ placita magno applauſu excepta ſunt. Quem hiſtoriæ Academicæ conſpectum in ſequentibus prolixius enarrabimus: Iam Carneadis, viri gravis & eloquentia imprimis Academica magnum nomen conſecuti hiſtoria & vita explicanda eſt.

Carneadis ætas.

§. II. Egeſini itaque non diſcipulum tantum, ſed & in Academiæ cathedra ſucceſſorem fuiſſe CARNEADEM, ſupra diximus. Is gente Afer, patria Cyrenæus fuit, parente natus Epicomo, quem & Philocomum nominant.[b] Qui enim Athenienſem vocant, ſine dubio ad longam in hac urbe moram ejus reſpiciunt.[c] Tempus ejus, licet illuſtrem ſui ævi perſonam egerit, veterum incuria, quæ in rationibus chronologicis ſæpe numero magna fuit, admodum incertum & obſcurum eſt, unde in tres potiſſimum partes diſceſſerunt viri docti. LAERTIVS enim ad Apollodorum in *Chronicis* provocat, qui eum abiiſſe ex hac vita tradit Olymp. CLXII. 4. cum vixiſſet annos LXXXV. Quod teſtimonium Apollodori eo magis ſequendum eſſe videtur, quod Laërtius, qui in rebus dubiis aliorum quoque diſcrepantes ſententias advocare ſolet, hic ſolo Apollodori teſtimonio contentus ſit, ſicque eas rationes temporum Carneadis comprobet. Accedit, Anonymum Olympiadographum etiam ad Olymp. CLXII. 4. ejus mortem referre, & defectionem lunæ in ejus mortis tempore notare, quod etiam tradit LAERTIVS[d]: his poſitis natalis ejus in Ol. CXLI. 3. incidit. Hanc ſententiam ſecuti ſunt magni in arte critica viri IOH. IONSIVS,[e] PETRVS BAYLE[f] & IOH. ALBERT. FABRICIVS.[g] Aliter tamen DIONYSIVS PETAVIVS,[h] & THOMAS STANLEIVS,[i] qui contendunt, ſerius vixiſſe, inque textu Laërtiano mendum ſuſpicantur, & Apollodorum non de die emortuali, ſed de natali intelligendum eſſe, ſtatuunt. Cujus cauſæ præſidium præcipue in uno alterove CICERONIS[k] loco quærunt, a quo M. Craſſus loquens inducitur, *veniſſe ſe Quæſtorem Athenas florente Academia, ut temporibus illis ferebatur, quod eam Carneades & Clitomachus & Æſchines obtinebant, quibus alios poſtea jungit*

b) CICERO *Tuſc. Qq. l. IV. c. 6.* LAERT. *l. IV. ſ. 62.* SVIDAS *II. v.* Καρνεαδ. *p. 246.*

c) Conf. IONSIVS *de Script. Hiſt. phil. l. II. c. 14. p. 154.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 55.* Effigies ejus occurrit in LAERTIO Meibomii & GRONOV. *Theſ. Gr. ant. T. IV.*

d) *ib. ſ. 65.*

e) *l. c. c. XIV. p. 187.*

f) *Dict. T. II.* art. *Carneade not. N. p. 63.*

g) *l. c. p. 55.*

h) *Exerc. miſc. in Opp. Iuliani Apoſt. c. 8.*

i) *Hiſt. Philoſ. P. IV. p. 399. 406.*

k) *De orat. l. I. c. 18.*

git philoſophos, Athenis tum docentes; itemque M. Antonius, *qui Proconſul in Ciliciam proficiſcens, Athenasque delatus homines doctiſſimos, interque eos Carneadem quoque ſecum habuiſſe*, ait. Factum id autem anno V. C. DCL. & DCLII. Olymp. CLXII. annus quartus autem annus V. C. eſt DCXXIV. Vt vero Petavius infra Apollodori numeros Carneadis ætatem ponit, ita doctiſſimus Divionenſium Canonicus FOVCHERIVS, ſupra eos aſſurgit, Epicurique coætaneum fuiſſe ratus, ad ejus tempora Carneadem refert: Qua de re lis ei oborta eſt cum LANTINO curiæ in eadem urbe regiæ conſiliario, [l] quam, quia longior eſt, enarrare hic non vacat. Vnum hoc afferendum, niti totam Foucherii opinionem uno CICERONIS [m] loco, qui *Carneadem Epicuri perfamiliarem ad Arceſilaum veniſſe*, ait, *cum is arderet podagræ doloribus, & triſtem abiiſſe, revocatum autem ab Arceſilao pectus oſtendente, & dicente, nihil huc perveniſſe.* Vidit jam hanc difficultatem magnus GASSENDVS, [n] qui fieri potuerit, ut Carneades Epicuri perfamiliaris ad Arceſilaum pervenerit, cujus nativitas Olymp. CXXXVII. non potuerit præcedere, ſicque Epicuri obitum decem Olympiadibus non ſequi, qui & hunc ſcrupulum jam moverat, quod LAERTIVS dicat, Metrodorum Stratoniceum ab Epicuro defeciſſe & ad Carneadem ſe contuliſſe, ex quo ſequitur, Epicurum & Carneadem uno tempore vixiſſe. Nos profunde in hunc chronologiæ labyrinthum lectorem introducere nefas ducimus, noſtræque ſcriptionis fini adverſum, ipſosque laudatiſſimos viros conſulere jubemus eum, qui hæc curatius noſſe cupit: Sed paucis quid excuſſis trium partium nobiliſſimarum argumentis vero nobis videatur ſimillimum enarrabimus, lectoris diligentiæ & acumini judicium relinquentes. Nempe quod ad Foucherii ſententiam attinet, eam vel unico argumento totam a Lantino ſolidiſſime difflatam eſſe, omnibus fatendum eſt, qui ſine hypotheſeos præjudicio de re judicant. Provocat is ad legationem Athenienſium, quam cum Critolao & Diogene ad Romanos ſuſcepit Carneades propter mulctam a Sicyoniis Romanorum auctoritate dictam Athenienſibus, quod Oropum vaſtaſſent. [o] Etſi enim non adeo certas fixasque temporum iſtorum rationes, quibus ea ſuſcepta eſt, definiri poſſe, in altera hiſtoriæ philoſophicæ parte pluribus demonſtraturi ſumus, certum tamen eſt, omnique dubio caret, conſulto PAVSANIA, [p] direptionem Oropi factam eſſe poſt illud demum tempus, quo Macedonia in provinciæ formam a Romanis redacta eſt. Perſeus autem ultimus Macedoniorum rex A. V. C. DLXXXV. Romam demum abductus eſt. Quod tempus cum longe ab Epicuri ætate diſtet, funditus evertit Foucherii hypotheſin, qui Carneadem Epicuro coævum fuiſſe contendens, iſtam legationem ad A. V. C. DXXXII. refert. Vnde ſequitur, quod

l) Scripta FOVCHERII & LANTINI mutua de hoc argumento extant in *Ephem. erud. Pariſ. 1691. p. 509. 1692. p. 197. 704.*

m) *De finib. l. V. in fin.*

n) *De vita Epicuri l. IV. c. 8. p. 124. ſeq.*

o) Quia de re poſtea.

p) *Lib. VII. p. 216.*

quod a GASSENDO [q] jam observatum est, Carneadem illum, quem suum vocat Arcesilaus, quique Epicuro persamiliaris fuit, non suum dici secta, sed amore, multisque annis a Carneade Cyrenæo differre. [r] Recteque ille Laërtium de Metrodoro quoque ita interpretatur: neminem ab Epicuro, non ipso vivo, sed in secta tantum vivente, defecisse, præter istum. Difficiliora vero sunt, fatemur, quæ vel Apollodori fidei vel Codicum Laërtii integritati a Petavio & Stanlejo objiciuntur: neque tamen ita comparata esse putamus, ut Apollodorus & lectio Laërtii optimis suffulta codicibus deserenda videatur. Nam non Laërtii tantum textum talem, qualis hodie est, legit & excerpsit SVIDAS, [s] sed & Olympiadographus eundem mortis annum refert, & eodem anno & die lunam defecisse ait, quod & Laërtius narrat: quæ omnem corrupti textus numerorumque apud LAERTIVM suspicionem nobis quidem eximunt. Deserendum itaque Ciceronem cum viris doctis quos supra nominavimus, putamus, his potissimum rationibus nixi, quod legatio Atheniensis Romam suscepta teste CICERONE P. Scipione & M. Marcello Coss. acciderit, qui Consulatus etsi dubium tempus habeat, ante annum tamen V. C. DCVIII. necessario evenit, id est ante Olymp. CLIX. quo tamen tempore, si Stanlejum sequaris, Carneades nondum natus fuit; legationem vero subire potuit, si rationes chronologicæ Apollodori admittantur. Quas si sequimur, non omnia tantum cohærent, sed optime quoque respondent ætati Critolai & Diogenis, quæ Foucherii quoque subtilitates explodit. Cicero vero an memoria erraverit, quod vult Bælius, vel corruptus ejus textus sit, ut & alibi in Carneadis nomine exprimendo factum esse luculenter Ionsius demonstravit, definiri accurate nec potest, nec necesse est, cum a vero non abludat, Ciceronem istam dissertationem non re ipsa a viris illis illustribus audivisse, sed more colloquiorum, non habita ætatis disputantium temporisque ratione eos inter se differentes ita introduxisse, ut noverat eorum characteri convenire. Quam colloquiorum rationem neglectam mille tenebras chronologiæ veteri obduxisse, plurimis exemplis probari possemus, [ſſ] si id ageremus. Certe hæc id evincunt, magis fidem habendam esse Apollodoro, ejusdem cum Carneade ætatis chronologo, cujus fides tantopere veteribus probata fuit, quam CICERONI, qui alio loco, [t] haud obscure fatetur, se in historia legationis illius nec certum satis esse, & lucem ab uno Apollodoro se expectare. Alias rationes adductas a laudatis viris, ut brevitati consulamus, prætermus.

Ejus vita.

§. III. Sed ut ab incertis ad certiora revertamur, Athenas delatus Carneades, a Stoico Diogene dialecticam didicit; [u] unde inter disputandum, teste CICERONE, [x] dicebat haud raro: *si recte conclusi, teneo, sin minus,*

q) *l. c.*
r) Conf. BAYLE *l. c. fin.* & art. *Epicure* in *fine*, ubi etiam *not. D. de Metrodoro.*
s) *l. c.*
ſſ) PLVT. *convivium septem sapientum* nobile exemplum supra nobis in historia septem sapientum Græciæ exhibuit.
t) *Ad Attic. XII. 24.*
u) CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 6.*
x) *ibid. c. 30.*

minus, minam Diogenes reddet: hæc enim merces erat Dialecticorum. Postea in Academiam delatus Egesinum audivit, rationemque disputandi adversus quosvis, quam Arcesilaus introduxerat, didicit, & cum esset laboris patientissimus, magnam sibi studio & exercitatione eruditionem comparavit. Tanto vero applausu ea excepta est, ut dignus haberetur, qui Egesino in cathedra succederet. Quo docendi munere permotus, ut rebus Academiæ a dogmaticis philosophis, præcipue Stoicis, multa passis, & detrimentum timentibus subveniret, novam doctrinæ Academicæ faciem paulisper a pristina innovatam, quam postea delineabimus, introduxit, eamque summa eloquentiæ gloria ita commendavit, ut novo flore surgeret. Quia vero dicendi vis in eo supra modum vigebat, delectus est ab Atheniensibus, ut legatus Romam mitteretur. Cujus legationis causa fuit, [y] quod Athenienses Oropum Bœotiæ civitatem vastassent; dicta itaque iis a Sicyoniis, auctoritate Romanorum, mulcta D. talentorum, cum graviorem eam putarent, quam deceret, ad Romanos provocarunt, legatosque miserunt, ut ex mulcta aliquid remitteretur, quæ inauditis dicta fuerat. Electi vero ad legationem hanc suscipiendam philosophi tres summa eloquentiæ & eruditionis laude florentes, Diogenes Babylonius Stoicæ, Critolaus Phaselites Peripateticæ, Carneades Cyrenæus Academicæ sectæ antesignani. Romam itaque profecti, cum moram ibi facere cogerentur, quisque seorsim ostentandæ eruditionis & eloquentiæ gratia per celeberrima urbis loca, magno hominum confluxu orationes habuerunt, ostenderuntque Romanis auribus, Græcæ eloquentiæ non assuetis facundiam supra modum admirabilem, & Carneades quidem violentam & rapidam, scitam & teretem Critolaus, modestam & sobriam Diogenes. Omnium tamen maxime Carneades disputandi subtilitate & differendi copia ac vehementia omnium in se ora convertit atque oculos. Disputavit [z] enim de justitia copiose audiente Galba & Catone Censorio, maximis tunc oratoribus. Idem tamen postridie, quæ dixerat, contraria ratione subvertit, & justitiam, quam pridie laudaverat, sustulit, Academiæ in eo artem ostendens, ut alios, quidlibet asserentes posset subvertere. Cujus rationes tam validas fuisse prodit alicubi CICERO, [a] *propter ruinas, quas in legum & reipublicæ illis administrandæ argumento edere possunt, ut placari eas cupiat, submovere non audeat.* Opposuit se tamen Græcanicæ philosophiæ & peregrinæ eloquentiæ Cato, non Carneadis odio ductus, ut quibusdam tum visum, sed quod juventutem relictis armis & patriis institutis ambitiose Græcos philosophos sectantem corrumpi crederet, senatuique persuasit, ut de re, quam petierant, decerneretur, remitterenturque ad suas scholas, & Græcorum filios instituendos; Romana vero juventus ad patrias leges & instituta majorum ob-

 ser-

y) Videndi de historia hujus legationis PLVT. in *vita Cat. T. I. p. m. 632.* MACROB. *Saturnal. l. I. c. 5.* GELLIVS *N. A. l. VII. c. 14.* AELIAN. *Var. hist. l. III. c. 17.* conf. BAYLE *l. c. not. F.*

z) LACTANT. *Inst. l. V. c. 14.* QVINTIL. *Inst. Orat. l. XII. c. 1.*

a) *De legibus l. I.*

ſervanda reduceretur. Qua de re, quia philoſophiæ apud Romanos origines & initia enarraturis adhuc dicendum eſt, reliqua, quæ commode magis ibi exponentur, ad alteram hiſtoriæ philoſophicæ partem ſervamus. Ex dictis vero conſtare arbitramur, quantus vir Carneades fuerit. Erat enim in eo & judicii vis ſumma, & ingenium ſupra modum fœcundum, atque excogitandis argumentis aptiſſimum, voxque plane ſtentoria, [b] adeo ut gymnaſii princeps ad eum mitteret, monituros, ne clamaret tantopere. Acris præterea in reprehenſionibus, atque in quæſtionibus inſuperabilis cum eſſet, [c] mirum non eſt, omnes eum in hoc philoſophandi genere antecelluiſſe, tantumque, teſte LAERTIO, [d] in philoſophia valuiſſe, ut oratores quoque ſcholis dimiſſis, ad eum audiendnm venirent. Iungebat his inſolitam φιλοπονίαν, tantamque ſtudii aſſiduitatem, ut convivia non tantum ob eam cauſam vitaret, [e] ſed &, narrante VALERIO MAXIMO [f] ita ſe mirificum doctrinæ operibus addiceret, ut, cum cibi capiendi cauſa recubuiſſet, cogitationibus inhærens, manum ad menſam porrigere obliviſceretur; & Meliſſa, quam uxoris loco habebat, temperato inter ſtudia non interpellandi & inediæ ſuccurrendi officio, dexteram ſuam neceſſariis uſibus adaptaret; ipſe vero cogitationibus ad ſtudia raptis ita inhæreret, ut comæ ungviumque cura neglecta, ſqualorem utraque parte contraheret. [g] Ceterum infenſiſſimos hoſtes expertus eſt Stoicos, contra quos tanta animi vehementia inſurgebat, ut contra Chryſippum imprimis, magnum Stoæ tunc temporis ornamentum diſputaturus, elleboro animum detergeret, [h] ut ad inventionem valeret, neque corrupti ſtomachi humores animi vim atque conſtantiam extinguerent. Qua contentione tamen non ita animum adverſario infenſum reddidit, ut non magni Chryſippum faceret, faſſus: *niſi Chryſippus fuiſſet, non eſſem ego;* ſive ita eruditionem adverſarii extulerit, ex qua multum profecerit; ſive tanto ejus ſubtilitates, quibus mirifice valebat, acumine eſſe ita indicaverit, ut in excogitandis objectionibus mire ejus ingenium acueretur. [i] Aetate provectior oculorum ſuffuſione laboravit, exitumque ex hac vita admodum moleſte tuliſſe dicitur, ſæpeque indignabundus quæſiviſſe; an, quæ natura compoſuit, ipſa diſſolvet. [k] Tandem naturæ debitum ſolvit annos LXXXV. natus [l] quos CICERO [m] & VALERIVS MAXIMVS [n] ad XC. extendunt, notabilemque fecit mortem ejus lunæ deliquium, quaſi nobiliſſimum ſidus ereptum Academiæ lumen compateretur, [o] ſucceſſorem ſcholæ relinquens Cli-

b) LAERT. *l. IV. ſ. 62.*
c) *ib. ſ. 63.*
d) *ſ. 62.*
e) *ib. ſ. 63.*
f) *Lib. VIII. c. 7.*
g) LAERT. *ſ. 62.*
h) VAL. MAX. *l. c.* & poſt eum alii, HVETIVS & BAYLE *ll. cc.* alii contra Zenonem diſputaſſe, ajunt, quem Tarſenſem, Chryſippi ſucceſſorem eſſe putant, vid. IONS. *l. c. l. II. c. 1. p. 117.* Alii Chryſippo uſum ellebori tribuunt, nominati MENAGIO *anti-Baill. T. I. p. 420.* cujus tamen lapſum notat BAYLE *l. c. not. E.* qui de hac re pluribus differit.
i) Forte ita intelligendi ſunt ex recentioribus, qui Carneadem Chryſippi ſtudioſum fuiſſe afferunt, quos notat BAYLE *l. c.*
k) LAERT. *l. c.*
l) *ibid. ſ. 65.* LVCIAN. *in Longæv. T. II. p. m. 829.*
m) *Acad. Qq. l. IV. c. 6.*
n) *l. c.*
o) *Citati ſupra §. 2.*

Clitomachum, Mentorem forte constituturus, nisi is pellice ejus usus, ejus indignationem ita meruisset, ut eum ex schola abire juberet, illeque discederet; [p] qua in re ἀκαταληψίαν Carneadem non servasse, sed oculis fidem habuisse, jocatur Numenius. [q] Nihil scriptum de philosophia reliquit, [r] quicquid enim ejus nomen præ se tulit, a discipulis, quos varios habebat, conditum fuisse LAERTIUS [s] testatur. Nec liber *de sustinendis assensionibus*, quem ei tribuit STANLEIUS, [t] loco CICERONIS [u] male intellecto deceptus, ejus est, sed Clitomachi. Neque id mirandum magnopere est: adeo enim sententiam suam celavit, ut neque Clitomachus, qui tamen eo familiarissime usus est, intelligere unquam posset, quæ ei probarentur. [x] Non confundendus autem est Carneades Academicus cum alio Carneade Anaxagoræ discipulo, neque cum Epicuri familiari, ut supra monitum. [y] Alios præterea Carneades nominat FABRICIUS. [z]

§. IV. Philosophandi rationem Academicam, quam tenuit Carneades, eandem fere fuisse, quam secutus est Arcesilaus, assensus introducta suspensione, rerum nixa incertitudine, supra diximus. Eandem enim suspensionem amplexus eadem defendit acrimonia, fundamentis licet mitioribus suffultam. [a] Eam paucis CICERO, [b] prolixius SEXTUS EMPIRICUS [c] nobis descriptam reliquerunt, quorum in historia suæ sectæ testium fidelissimorum fidem recte sequimur. Ita vero Carneades, non solum Stoicis, sed etiam omnibus, qui eum præcesserunt, de veri falsique regula contrariam sententiam oppositurus:

Doctrina Carneadis.

I. Absolute nihil est, a quo judicetur veritas, non ratio, non sensus, non phantasia, nec ulla res alia quæcunque, hæc enim omnia pariter nos fallunt.

II. Etiamsi sit aliquod ejuscemodi criterium, non potest tamen id consistere absque affectione animæ, quæ nascitur ab objecti evidentia. (πάθος ἐνεργείας) Quoniam enim vi sentiendi differt animal ab inanimatis, omnino & se & externa per eum apprehendet. Sensus autem, qui manet immobilis & impatibilis, & immutabilis, nec est sensus, nec aliquid apprehendit: mutatus autem & affectus quodammodo ab incursione evidentium, tunc demum res indicat. In affectione ergo animæ, quæ oritur ex objecti evidentia, quærendum est veri criterium.

III. Hæc autem affectio debet indicare & se ipsam, & objectum apparens, quod fecit, ut ipsa animæ inesset, quæ quidem affectio non est alia, quam phantasia.

p) LAERT. *l. c. §. 64.*

q) Apud EUSEB. *l. XIV. c. 7. p. 738.*

r) LAERT. *l. c. §. 63.* PLUT. *de fortit. Alex. T. II. p. m. 347.* conf. BAYLE *l. c. not. I.* FABRICIUS *l. c.*

s) *l. c.*

t) *l. c. p. 407.*

u) *Acad. Qq. l. IV. c. 31.*

x) IDEM *l. c. c. 45.*

y) IONSIUS, BAYLE, FABRIC. *ll. cc.* multum turbavit hæc homonymorum confusio historiam Carneadis.

z) *ibid. p. 55.*

a) CICERO *l. c. c. 6.* NUMENIUS *l. c.*

b) *ib. l. IV. c. 31.*

c) *Adv. Mathem. l. VII. §. 153.*

IV. Quamobrem dicendum eſt, etiam phantaſiam eſſe quandam in animali affectionem, quæ & ſe & aliud oſtendat, ut, cum aliquid aſpeximus, viſu quodammodo afficimur; nec eum ſic habemus affectum, ut habebamus, priusquam afficeremur, quæ alteratio duo oſtendit, unum ipſam alterationem, hoc eſt phantaſiam; ſecundum autem, id quod indidit alterationem, nempe aſpectabile.

V. Quoniam vero phantaſia non ita, ut vere eſt, rem ſemper indicat; ſæpe autem fallit, & inſtar infidelium nuntiorum, diſcrepat a rebus, quæ eum immiſerunt; neceſſario ſequitur, quod non quælibet phantaſia poteſt facere, ut admittatur judicium veritatis, ſed ſola illa, quæ vera eſt.

VI. Rurſus, quoniam nulla eſt adeo vera, ut non poſſit eſſe falſa, & cuilibet, quæ videtur eſſe vera, invenitur aliqua falſa ſimilis, itaque criterium erit in phantaſia communi veri & falſi.

VII. Communis autem horum phantaſia non diſtincte comprehendit: ſi autem non diſtincte comprehendit, non erit criterium.

VIII. Si nulla autem phantaſia vim habet judicandi, nec ratio erit id, quod judicat, ea enim deducitur a veritate & merito: nam primum quidem ei debet apparere id, quod judicatur, nihil autem poteſt apparere abſque ſenſu experte rationis.

IX. Neque ergo ſenſus expers rationis, neque ratio eſt id, quod judicat.

X. Quoniam tamen ad vitam traducendam & ad acquirendam beatitudinem criterio aliquo opus eſt, ideo aſſumenda eſt probabilis phantaſia, & illa, quæ probabilis ſimul eſt, & dubio nullo diſtrahitur, quæque evidens eſt, & explicata.

XI. Phantaſia ergo eſt alicujus imaginatio, nempe ejus ex quo fit, & ejus in quo fit: ex quo, ut externi ſubjecti ſenſilis: in quo, ut hominis.

XII. Duplici vero reſpectu poteſt conſiderari: uno quidem, ad id, quod phantaſia apprehenditur: altero autem, ad eum, qui utitur phantaſia. Prioris reſpectu eſt vel vera, vel falſa; vera quando conſonat, cum objecto, falſa quando diſſonat: poſteriori alia eſt, quæ apparet eſſe vera, alia, quæ non apparet.

XIII. Ex quibus, quæ apparet vera eſſe, appellatur emphaſis & probabilitas & probabilis phantaſia: quæ autem non apparet eſſe vera, appellatur apemphaſis, [d] & improbabilitas & non probabilis phantaſia.

XIV. Quod apparet ex ſe falſum, vel quod eſt quidem verum, non autem apparet, aptum natum eſt, ad nobis perſuadendum.

XV. Phantaſia, quæ eſt aperte falſa, & quæ non apparet vera eſſe, non poteſt eſſe criterium.

XVI. Ejus autem phantaſiæ, quæ apparet vera eſſe, alia quidem eſt minus evidens, alia vero hoc etiam habet, ut valde evidenter appareat vera.

XVII. Phantaſia, remiſſa minusque evidens, non poteſt eſſe criterium illud, quia non aperte poteſt perſuadere, ſed ea, quæ evidenter apparet vera eſſe.

XVIII.

d) Ita & Stoici, quorum præcepta ad Academiam ſuo modo accommodat.

XVIII. Prout vero ſpeciatim alia alii applicatur, probabiliorem etiam vehementiusque moventem habet phantaſiam.

XIX. Probabile autem eſt, vel id quod verum eſt, & videtur verum, vel quod, falſum cum ſit, verum eſſe videtur, tertio autem verum commune utriusque.

XX. Vnde criterium erit phantaſia, quæ vera eſſe videtur, quæque probabilis vocatur.

XXI. Fides vero non eſt deneganda ei, quæ ut plurimum eſt vera, licet interdum falſa ſit, quia rarius occurrit, & judicia & actiones diriguntur, ſecundum id, quod plurimum fit.

XXII. Quoniam autem nunquam ſola unius generis conſiſtit phantaſia, ſed catenæ inſtar altera pendet ex altera, ſecundum accedit criterium, ſi probabilis ſimul ſit phantaſia, & nullo dubio in diverſa trahatur.

XXIII. Fit itaque judicium veritatis, ex phantaſiarum ſive viſorum concurſu, quum per nullam ex concurſu phantaſiarum homo diſtrahitur, ut falſum ſe putet imaginari.

XXIV. Eſt tamen ejusmodi phantaſia non diſtracta in diverſum, alia magis, alia minus talis: quarum illa magis, fide digna eſt, quæ per ſingulas quoque partes eſt examinata.

XXV. Examini vero ſubjiciendum eſt, id quod judicat, & id, de quo judicatur, & id, per quod fit judicium, diſtantiaque & intervallum, figura, tempus, modus, affectio, operatio; unumquodque eorum, quale ſit, curioſe diſcernendum eſt.

XXVI. Si hæc in uno ſint omnia, criterium habemus phantaſiam probabilem, & probabilem ſimul atque indiſtractam, ac per partes examinatam.

XXVII. In rebus levibus & non magni momenti ſola probabili phantaſia utimur ad judicandum, at in rebus, quæ ſunt alicujus momenti, indiſtracta: in iis autem, quæ pertinent ad bene beateque vivendum, examinata per partes.

XXVIII. Probabilis phantaſia attendenda eſt in iis, in quibus non dat nobis circumſtantia ſatis temporis ad rem accurate conſiderandam: examinata in iis, in quibus datur tempus attente ſingula perſequendi, ac tractandi res, quæ nobis ſe examinandæ offerunt.

Obſervationes de novæ Academiæ philoſophia.

§. V. Hactenus SEXTVS EMPIRICVS, qui luculenter & docte, ut ſolet, Carneadis ſententiam explicuit: quam ſi cum dictis ſupra de Arceſilai opinione conferimus, & ea quoque conſulimus, quæ veterum alii de Carneadis hac in re mente diſſerunt, patebit inde,

I. Arceſilaum & Carneadem non reipſa tantopere inter ſe diſſenſiſſe; ſupra enim oſtendimus, Arceſilaum, etſi incertitudinis cauſam in rerum natura latere diceret, eas tamen non in ſe, ſed in relatione ad hominis intellectum intellexiſſe. Carneades autem luculentius Academiæ mentem expreſſit, & quæ Arceſilaus intimæ admiſſionis diſcipulis explicabat,

cabat, apertius prodidit, rerum ipsarum naturam quidem non indifferentem prorsus & incertam esse, sed latere humanum intellectum, nec essentias rerum posse intelligi, unde sequebatur, nec scientiam dari, sed tantum opinionem. Ita statuisse, testis est Numenius, [e] qui, prout in se res existit, & aliqua de ea re affirmantur & negantur, vel verum esse vel falsum quousque ad rem ipsam refertur, asseruisse tradit.

II. Incertitudinem itaque Academia nova in eo quærebat, quod omnibus veris falsa aliqua adjuncta sint, tanta similitudine, ut in iis nulla insit certa judicandi & assentiendi nota: [f] unde & assensum cohibendum esse præcepit. Id quod ad ipsam naturam rerum animo humano obversantem, quatenus illa ex certis & indubitatis criteriis cognosci potest, pertinere, ex dictis hactenus liquet. Non itaque de probabili ratione statuendi de re aliqua nec de opinione, sed de certo judicio & affirmatione, qualem imprimis commendabant Stoici, sermo est, ut ex iis, quæ de eo tradunt CICERO & SEXTUS [g] videre est.

III. Relinquebat itaque Academica secta sapienti opinionem. Id quidem asserebant de Carneade Philo & Metrodorus, Clitomachus autem magis ab eo disputatum, quam probatum putabat; [h] sed latere in opinionis nomine æquivocum quid, recte monuit FOUCHERIUS. [i] Opiniones enim, si præjudicia mentis, persuasionemque de rerum natura cognoscenda inanem, incertamque atque præcipitanter conceptam, significant, verum est, quod in Carneade laudat CICERO, *feram & immanem ut belluam Hercules, sic illum ex animis nostris assensionem & opinationem extraxisse;* id enim Academia quoque vetus, & ipse ejus conditor Plato vehementer commendaverunt. Quod si opinari idem est, quam de hoc vel illo facto sententiam sequi, quæ non usquequaque absurda & contradictoria est, recte idem TULLIUS Carneadi tribuit: *licere percipere nihil, & tamen opinari.* Quamquam AUGUSTINUS, [k] malit hoc vocare credere, quam opinari; ait enim: *quod concipimus, rationi debemus, quod credimus, auctoritati, quod opinamur errori.* In verbis vero ejusmodi dissensum ferre, facile; indicare vero, e re nostra & historiæ Academicæ est.

IV. Ex dictis vero intelligi quoque potest, quo sensu voluerit Carneades intelligi, quando teste GALENO [l] ipsam ratiocinandi formam, regulamque; quæ sunt idem uni tertio, sunt idem inter se, argumentationibus oppugnavit, & concedere noluit, magnitudines unicuipiam æquales, etiam inter se æquales esse. Non enim hæc ad ipsam eum ratiocinii formam retulisse, inde colligitur, quod eodem argumentationis genere ipse omnem assensum atque certitudinem oppugnaverit, propria vineta cæsurus, si ipsam hanc ratioci-

e) EUSEB. *præp. l. XIV. c. 8.*
f) CICERO *de N. D. l. I. c. 5.*
g) *ll. cc.*
h) CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 24.*
i) *Hist. Acad. l. I. c. 8. p. 44. seqq.*
k) *Adv. Acad. l. III.*
l) De optimo dicendi genere locum adducit. BAYLE *l. c. not. C. p. 59.*

tiocinii formam evertiſſet: ſed pertinet hoc ad ipſam ejus applicationem ad res cognoſcendas, ubi nihil putabat eſſe, quod ita cognoſceretur, ut etſi videatur in tertio uno convenire, certo tamen inde concludi queat, vel recte convenire cum eo, vel inter ſe; unde non negavit, quod inde elicit BAYLIVS; quæ conveniunt uni tertio, convenire inter ſe, ſed quod Galenus ei tribuit: magnitudines unicuipiam æquales, eſſe quoque inter ſeſe æquales, applicatione ſcilicet regulæ facta ad magnitudines, quas ita certo cognoſci non poſſe putabat, ut inde ab una magnitudine ad reliquas concludi poſſet. Vnde ab abſurdiſſima totamque diſputandi rationem Academicam evertente ſententia Carneadem abſolvendum putamus.

V. Imprimis vero ex dictis patet, quo potiſſimum modo ab Arceſilao diſceſſerit Carneades, quem re ipſa cum illo conſentire rationibus veriſimilibus & teſtimoniis quoque veterum convicti ſupra tradidimus. Nempe Arceſilaus, non minus atque Carneades contra dogmaticos ſectariosque philoſophos diſputabant, arcanamque Academiæ doctrinam paucis & intimæ tantum familiaritatis diſcipulis ſervabant: id quod de Carneade quoque diſerte tradit Numenius: [m] *Externe eundem attuliſſe, abſtuliſſe, pugnamque ſuam contrariis ſententiis & verſutis quibusdam ac ſubtilibus argutiis cum multiplici varietate miſcuiſſe, affirmando ſimul & negando, & oppoſitis utrinque rationibus diſputando; & tamen illum ipſum, qui Stoicos vellicandi ſtudio cuncta miſcebat, clam ſodales inter ſuos eadem omnia faſſum eſſe, vereque ac certe pronunciaviſſe, quæ alius quivis e populo.* Quamquam enim his potiſſimum opponit Baylius, quod ſupra jam ex Cicerone attulimus, Clitomachum, ei licet familiarem, faſſum, nunquam ſe intelligere potuiſſe, quæ Carneadi probarentur: nihil tamen hoc obſtare videtur, cum Clitomachus, non de interiori Academiæ diſciplina, quam ad Platonem & ſequaces Carneades, Arceſilaum ſecutus retulit, ſed de propriis Carneadis opinionibus loquatur, quas ille ſine dubio diſcipulis non aperuit, quod novam ſectam condere non vellet. In eo itaque Carneadi cum Arceſilao conveniſſe dubium non eſt. Aſt in eo potiſſimum ab illo diſceſſit, quod mitioribus fundamentis nixam ἐποχήν Academicam protulerit. Nempe Arceſilaus, omnes omnium ſectarum philoſophos oppugnaſſe & ignorantiæ atque incertitudinis conviciſſe contentus, de rebus in vita humana vel ſequendis vel fugiendis non diſpexit, vita tamen, qua ratione ſapiens agere debeat, oſtendit, ita vero magnam Stoicorum, quorum phalanges proſtraverat, calumniam concitavit, quaſi omne honeſtatis vitæque beatæ fundamentum everteret. Carneades itaque, ut recte monet AVGVSTINVS, [n] *primo illam velut calumniandi impudentiam, qua videbat Arceſilaum non mediocriter infamatum, depoſuit, ne contra omnia velle dicere, quaſi oſtentationis cauſa, videretur.* Hinc, quod Arceſilaus non explicuerat, diſertius tradidit, qua ratio-

m) loc. cit.

n) loc. cit.

ratione visum probabile ad assequendam vitam beatam sapiens quærere debeat. Arcesilaus enim logica & physica placita philosophorum oppugnabat, de moralibus parum curiosus: Carneades vero ad moralem philosophiam curatius attendens, regulas præscribebat, quibus salva incertitudine & assensu retento, hominum vita moresque queant regi. Quam bene vel male, & annon ita omnem morum regulam genuinam & ad veritatem facientem everterit, hujus loci non est dispicere, sufficit, multa eum probabili actionum humanarum fundamento admisso, ostendisse, non esse humanæ societatis hostes Academicos. Quam rationem postea quoque Sceptici secuti sunt, ut suo loco trademus, & imprimis CICERO potissimum philosophiæ suæ fundamentum esse voluit, in incertis rerum omnium, circa quas intellectus noster versatur circumstantiis probabiles rationes esse sequendas. Distinguendum itaque illud est, quod Academici de rebus vitam humanam respicientibus dixerunt, ab iis, quæ contra dogmaticos, & imprimis Stoicos disputaverunt. Id quod ex iis porro patebit, quæ Carneadi placuisse veteres narrant.

Theologia Carneadis.

§. VI. VI. Insistens itaque Carneades vestigiis antecessorum, adhibitaque disputandi methodo Academica, Stoicos, ut in aliis, ita in doctrina quoque de Diis vehementer oppugnavit. Prolixe id narrat CICERO, [o] cujus locus, quia longior est, quam ut adscribi queat, apud ipsum legendus est, argumentaque enarrat, fortiter satis Stoicam de Diis doctrinam evertentia. Qui tamen addit: *Hæc Carneadem egisse, non ut Deos tolleret, sed ut Stoicos, nihil de Diis explicare, convinceret.* Aitque is alio loco: [p] *Contra eos ita multa disseruisse Carneadem, ut excitaret homines non socordes, ad veri investigandi cupiditatem.* Ex quo loco patet, Carneadem nec doctrinæ de Deo se opposuisse, nec eo contendisse, ut eorum notitiam cultumque ex animis hominum evelleret, sed Stoicos imprimis agressum fuisse, & ostendisse, absurdam ex doctrina eorum sequi de Diis sententiam. Id quod luculenter ostendit præter CICERONEM, SEXTVS EMPIRICVS, [q] qui Clitomachi memoriis usus, exquisitissimas & efficacissimas, uti vocat, argumentationes ejus contra theologiam Stoicam recitat. Non negamus, totam theologiam gentilium argumentis Carneadis convulsam simul labascere; Stoicorum enim diligentia in eo sita erat, ut vulgarem religionem rationibus philosophicis exornarent. Verum eum ex hac causa cum Clitomacho, qui scriptas ejus objectiones reliquit, inter Dei religionisque hostes transscribere, [r] sine sufficienti ratione & præcipitanter fieri credimus. Assentimur tamen Balbo apud CICERONEM, [s] fatenti: *Malam & impiam consuetudinem esse, contra Deos disputandi, sive animo id fiat, sive simulate.*

VII.

o) *De nat. Deor. l. 3. c. 18.*
p) *Lib. I. c. 2.*
q) *Adv. Math. l. IX. §. 140. seqq.*
r) Ita THEOPH. ANT. *ad Autolyc. l. III. p. 292.* ed. Wolf. REINES. *Var. lect. l. III. c. 6. p. 445.* BVDDEVS *thes. de ath. c. I. §. 14.* conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 775.*
s) *De N. D. l. II. c. ult.*

VII. Eandem disputandi rationem contra Stoicos Carneades tenuit, fatum Stoicum oppugnans: Is enim assumens, aliqua esse in nostra potestate, experientia comprobante, ita conclusit: [t] Si omnia antecedentibus causis fiunt, omnia naturali colligatione conserta contextaque fiunt, quod si ita est, necessitas omnia efficit; id si verum est, nihil est in nostra potestate: est autem aliquid in nostra potestate; at si omnia fato fiunt, omnia causis antecedentibus fiunt; non igitur fato fiunt, quæcunque fiunt. Et hoc argumento quoque ductus, dicebat, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum causas ita natura contineret, ut ea fieri necesse esset. Cujus totius disputationis fundamentum, teste eodem, qui hæc omnia tradit, CICERONE, [u] in eo versabatur, quod cum Epicureis negabat, omnia, quæ fierent, fieri a causis antecedentibus, voluntatis enim nostræ non esse causas externas & antecedentes. Qua de re, hodie tantopere disputata veteres jam in diversa abiisse, doctrina de fato per omnes gentes diversum sentiens, luculenter testatur.

De fato.

VIII. Sed ut principium quoque aliquod morale Carneadis, in ethicis magis, quam physicis eminentis, afferamus, statuit, teste CICERONE: [x] Vltimum finem sive extremum hominis esse frui principiis naturalibus. Obscura cum hæc prima facie sint, sensum eorum ita interpretatur FOVCHERIVS, [y] exercendam esse tum intellectus tum voluntatis perfectionem, ita ut nullo vel interno animus, vel externo impediatur obstaculo. Quæ explicatio tangit quidem aliquid, non vero totum exhaurit. Recte enim CICERO [z] monuit, ut ex iis, quæ superiori sectione disseruimus, liquet: honeste vivere fruentem rebus his, quas primas homini natura conciliet, & veterem Academiam censuisse, ut indicant scripta Polemonis, & Aristotelem ejusque amicos nunc maxime probare. Introduxisse vero Carneadem, non ut probaret, sed ut Stoicis opponeret, summum bonum esse frui his rebus, quas primas natura conciliavisset. [a] Quod dogma latius exsequi opus non est, cum supra id factum sit: nec negamus, hæc contra Stoicos ursisse Carneadem, utrum vero admiserit intra parietes ad γνωρίμȣς, uti suadet servata Academiæ arcana methodus, dici non potest. Ciceronis enim testimonium nondum rem conficit, qui conjectura ductus ita ratiocinatus est, ipseque fatetur, non exploratum esse, quæ Carneadi probarentur. Vnde satis hæc quoque de Carneadis philosophia dicta sunto.

De fine morali.

§. VII. Carneadem excepit in Academiæ cathedra CLITOMACHVS, Carthaginiensis, patria lingua Asdrubal dictus, [b] patre Diogneto, quem Pœni Maharbalem dixere, prognatus. Cœpit vero jam domi φιλοσοφεῖν, ut ait LAERTIVS, quod non ita intelligendum est, ut transtulit Latinus interpres

Clitomachus.

t) IDEM *de fato c. 14.*
u) *l. c.*
x) IDEM *de finib. l. II. c. 11.*
y) *l. c. p. 156.*
z) *Acad. Qq. l. II. c. 42.*
a) *De fin. l. II. c. 11. l. V. c. 7.* conf. BAYLE *l. c. not. K.* FOVCHER. *l. c.* Elegans vero morum præceptum a Carneade profectum apud CICER. *de fin. l. II. c. 18. conf.* FOVCHER, *l. c.* BAYLE *l. c.*
b) LAERT. *l. IV. s. 67.* PLVT. *de fort. Alex. T. II. p. m. 347.* MENAG. *ad l. c. Laërt.* &, qui docte de hoc nomine commentatur SAM. BOCHARTVS *Geogr. Sacr. l. II. c. 12. p. m. 824.* Asrubaal, dominus ad pugnam cinctus, hinc mutatum nomen in Græcum Clitomachus.

pres, & accepit quoque STANLEIVS,[c] quod etiam apud ſuos in lingua patria philoſophiam docuerit; eam enim Athenas delatus demum didicit, ſed φιλοσοφεῖν apud barbaros omnem literaturam, quibus ad philoſophiam præparabantur animi ſignificavit; [d] licet & hoc potuit dixiſſe Laërtius, in patria, antequam in Græciam veniret, philoſophiæ principiis fuiſſe imbutum. Certe tum non imparatum plane a literis fuiſſe, quod STEPHANVS [e] tradit, ratio illorum temporum facile evincit, quibus Græcanica eruditio in Africa paſſim florebat. Fuit vero, notante CICERONE, [f] homo & acutus, ut Pœnus & valde ſtudioſus ac diligens, quibus ingenii & induſtriæ opibus dives Athenas ſe contulit, ut philoſophiam diſceret. Factum id eſſe, quum annum ætatis ageret XL. LAERTIVS [g] tradit; EVSTATHIVS [h] vero XXVIII. ponit, quem Laërtio præfert IONSIVS, [i] eo potiſſimum argumento ductus, quod defuncto Olymp. CLXII. 2. Carneadi, apud quem usque ad ſenectutem fuiſſe dicit CICERO, [k] ſucceſſerit, cœperitque eo tempore σχολαρχεῖν, Academiamque per triginta circiter annos tenuerit, eique defuncto circa Olymp. CLXX. Philo ſucceſſerit, quem Cicero XII. annos poſt Romæ audivit. Quibus rationibus inductus ſuſpectam Ciceronis in adducto loco fidem putat, quam tamen ſalvari poſſe putamus, ſi verba: *usque ad ſenectutem*, non ad Clitomachum, ſed ad Carneadem, valde ſenem defunctum, referantur. Illud certum eſt, ad Carneadem ſe, quamprimum Athenas venit, contuliſſe, & ſtudioſe ab eo imbutum fuiſſe. Neque tamen ceterarum quoque ſectarum doctrinam neglexit, ſed in Peripateticorum quoque & Stoicorum dogmatibus verſatus eſt, [l] ita tamen, ut Academicam ſequeretur, quam non tantum ore, ſumma ingenii, ut Carneades eloquentiæ, vi quam in eo laudat CICERO, [m] uſus, illuſtravit, ſed potiſſimum plurimis ſcriptis expoſuit, quibus præceptoris, nihil in commentarios referentis, doctrinam maxime expoſuit: [n] ad ea ſæpe numero provocat Cicero, LAERTIVS vero ultra quadringenta volumina ſcripſiſſe, teſtatur. Inter ea quatuor de *aſſenſionibus ſuſtinendis* laudat CICERO, [o] quos male adſcribere Carneadi STANLEIVM *§. præcedente* jam notavimus. Librum quoque *de ſectis* laudat LAERTIVS. Singulare eſt, quod STOBAEVS [p] de ejus morte refert: morbo correptum cum in veternum incidiſſet, ubi evigilavit, dixiſſe: nihil me fallet amor vitæ, ſicque violentas ſibi intuliſſe manus. Condiſcipulum habuit Æſchinem Neapolitanum philoſophum Academicum, Melanthii Rhodii quoque diſcipulum; itemque Charmidem, qui & ejus inſtitutione uſus eſt, de quo in ſequentibus dicemus.

Placita Clitomachi.

§. VIII. In philoſophiæ vero Academicæ placitis a magiſtri ore non receſſit, ut ex iis videre eſt, quæ ex libris *de aſſenſu retinendo* nobis ſervavit CICERO, [q] qui refert, ſtatuiſſe:

I. Eſſe

c) *Hiſt. phil. P. IV. p. 407.*
d) Dictum hac de re in prolegomenis.
e) V. Καρχηδων.
f) *Lib. IV. c. 31. Qq. Acad.*
g) *l. c.*
h) *Ad Dionyſ. περιηγ. v. 196.*
i) *De Script. Hiſt. phil. l. II. c. 14.*
k) *l. c.*
l) LAERT. *l. c.*
m) *l. c.*
n) LAERT. *l. c.* FABRIC. *Bibl. Græc. vol. II. p. 56.* IONS. *l. c.*
o) *ib. l. IV. c. 32.*
p) *Serm. XLVIII. p. 120.*
q) CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 32.* conf. HVET. *de la foibleſſe de l'Eſprit humain l. I. ch. 14. §. 21. p. 116 ſq.*

I. Esse rerum ejusmodi dissimilitudines, ut aliæ probabiles videantur, aliæ contra: id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicas, alia non posse: propterea quod multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum & cognitum possit esse.

II. Vehementer errare eos, qui dicant, ab Academia sensus eripi, a quibus nunquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse: illud modo disputari, non inesse in his propriam, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam.

III. Dupliciter dici assensum sustinere sapientem: uno modo cum hoc intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri: altero, cum se a respondendo, ut aut adprobet aliquid, aut improbet, sustineat, ut neque neget aliquid, neque ajat.

IV. Id cum ita sit, alterum placere, ut nunquam assentiatur, alterum tenere, ut sequens probabilitatem ubicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut etiam aut non respondere possit; nec ut placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moveri tamen, non agere aliquid, quibus relinquitur, ejusmodi visa adprobari, quibus ad actionem excitemur: item ea, ad quæ interrogati in utramque partem respondere possumus, sequentes tantummodo, quod ita visum sit, tum sine assensu: neque tamen omnia ejusmodi visa approbari, sed ea quæ nulla re impedirentur.

V. Sequendam eam probabilitatem, in quam cum vehementi inclinatione ac delectu animus propendet, quaque movetur ad consensum, ut non tantum non resistat, sed cum vehementi propensione obsequatur. [r]

VI. In doctrina de bono voluptatem cum honestate, quod & Callipho fecit, conjunxisse, testatur CICERO. [s]

VII. Ceterum in doctrina de Deo Clitomachum magistri objectiones contra theologiam Stoicorum studiose collegisse, male propterea notatum, supra in Carneade diximus, monuimusque, perperam ideo inter atheos referri Clitomachum. [t]

VIII. Rhetoricæ porro infensissimum hostem fuisse, ait SEXTUS EMPIRICUS, [u] & ex hominum societate ejiciendam statuisse.

IX. Dialecticam lunæ comparabat, quæ assidue sive crescat sive decrescat. [x] Qua comparatione fortunam Academiæ designare voluisse videtur, quæ post maxima incrementa discipulorumque ingentem sub Arcesila numerum, decrevit, a Carneade vero resuscitata nova augmenta cepit. Prout itaque dialectica ingenio & eloquentia ornatur, ita quoque vel incrementa vel decrementa capit.

§. IX. Quartæ quam nonnulli ponunt, [y] Academiæ auctor est PHILO Larissæus, Clitomachi per complures annos discipulus, [z] cui in cathedra Olymp.

Philo quartæ Academiæ conditor.

r) SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33. §. 230.* FABRIC. *ad h. l.*

s) *Tusc. Qq. l. V. c. 30.* ubi tamen Codd. quidam Dinomachus legunt.

t) Conf. REIMMANN. *Hist. ath. c. XXXIII. §. 5. p. 272.*

u) *Adv. Rhetor. §. 20.*

x) STOBAEUS *Serm. CCXII. p. 715.*

y) SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33. §. 220.* EUSEB. *Præp. Ev. l. XIV. c. 9. p. 726.*

z) CICERO *de Orat. l. III. c. 16. Acad. Qq. l. IV. c. 6.* Numenius apud EUSEBIUM *l. c.*

Olymp. CLXX. successit, si temporum rationes supra in Carneadis vita initas sequamur. A. V. C. DCLXII. jam celebrem fuisse ex CICERONIS *de Oratore* disputatione liquet, & A. V. C. DCLXV. bello Mithridatico profugum Cicero Romæ audivit: quæ circumstantiæ non parum eam sententiam juvant, quæ A. V. C. DCLIII. Philonem Academiæ cathedræ admotum statuit.[a] Is tanta eruditione, eloquentia morumque elegantia fuit, ut eum Romani super omnes Clitomachi discipulos admirarentur,[b] quæ causa quoque fuit, ut positis doctrinæ rudimentis Cicero illum philosophantem audiret.[c] Mirum itaque non est, quod tradit CICERO,[d] *vivo eo patrocinium Academiæ non defuisse;* nam alio tempore rhetorum præcepta, alio philosophorum tradere illi institutum erat.[e] Etsi vero negavit ipse, duas Academias esse, erroremque eorum, qui ita putarent, coargueret;[f] visus tamen est nonnullis aliter de incertitudine & cohibendo assensu docuisse, quam, qui ante eum scholam in Academia tenebant, &, quod AVGVSTINVS,[g] ait, ad primam Academiam propius accessisse. Quod ut curatius cognoscatur, ex SEXTO EMPIRICO[h] tenendum, dixisse Philonem: quantum ad Stoicum criterium, id est, phantasiam comprehensivam, res esse incomprehensibiles, quantum autem ad naturam rerum, comprehensibiles. Statuebant enim Stoici: criterium, sive, ut Ciceronis ore loquamur, judicium cogniti & incogniti esse *τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν*,[i] unde alio loco CICERO;[k] eum ita negasse, quod quicquam comprehendi posset, si illud esset, quod Zeno definiret. Plures vero Philones, philosophi quoque, cum fuerint,[l] noster cum aliis, quod viris doctis accidit,[m] confundendus non est. Contubernalem habuit CHARMIDAM, quem cum Philone eo tempore exornasse Academiam, veteres tradunt, quemque in uno alterove Ciceronis loco pro Carneade ponendum esse, acute vidit IONSIVS.[n] Laudatur is, propter memoriæ fidelitatem, artificio plurima, quæ legerat, comprehendentem.[o] Fuisse vero, Academicos hos diligentes quoque & acutos in philosophia morali, egregius Philonis locus, quem servavit nobis STOBAEVS[p] suadet, qui cum longior sit, quam ut hic locum capiat, omnino ipse legendus est. Eo vero tendunt omnia: philosophum medico similem esse, ut scilicet primum curationem ægroto persvadeat,

Charmidas.

a) IONSIVS *de Script. hist. philos. l. II. c. 14. pag. 185. s.*
b) PLVT. *in vita Ciceron. T. VI. p. m. 18.*
c) PLVT. *l. c.* CICERO *ad famil. l. XIII. ep. I. l. IX. ep. 8.* ejus itaque a partibus steterit in *Quæstionibus Academicis.* conf. *de N. D. l. I. c. 3.*
d) IDEM *Qq. Acad. l. IV. c. 6.*
e) IDEM *Tusc. Qq. l. II. c. 3.*
f) IDEM *Acad. Qq. l. I. c. 4.*
g) *Adv. Academ. l. III. c. 18.* ubi eum vocat hominem circumspectissimum, qui ad Platonis auctoritatem Academiam, legesque revocare adversarios cedentes jam cœperit.
h) *l. c. s. 235.*
i) LAERT. *l. VII. s. 54.*
k) *l. c. l. IV. c. 4.*
l) Catalogum eorum habes apud IONSIVM *de Script. philos. l. III. c. 4. p. 221. seq.* & FABRICIVM *Bibl. Gr. vol. III. p. 118. seqq.*
m) Confundit nostrum cum Philone dialectico ALDOBRAND. *ad* LAERT. *l. VII. s. 16.* & STANLEIVS quoque *Hist. phil. P. IV. p. 409.* Quæ enim SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. II. s. 220. Adv. Math. l. VIII. s. 113.* de Philonis opinione circa propositiones complexas s. conditionatas habet, ad hunc Dialecticum Stoicumque, non ad Academicum referenda sunt. Conf. FABRIC. *ad h. l.*
n) *l. c. p. 185.*
o) *Tusc. Qq. l. I.* collato PLINIO *Hist. nat. l. X. c. 16.*
p) *Serm. CCXII. p. 715.* Revocavit hanc philosophandi methodum nostra ætate VINCENTIVS PLACCIVS, & imprimis IO. FRANC. BVDDEVS.

deat, tum vero adhibeat partim ſublatis morborum cauſis, partim ſanitatis efficientibus ſubſtitutis: Ita eum hominem ad virtutem incitare, & calumniantes refellere; tum vero falſas opiniones tollere, quibus animæ judicium inficitur, veraſque ſubſtituere: tertio, ut medicus ad ſanitatem, ſic omnia referre ad beatitudinem; quarto, ut medicus præcepta tuendæ ſanitatis tradit, ita philoſophum vitæ præcepta exponere, quibus opus eſt ad finem conſervandum; quæ vel ad vitam communem vel ad civilem referenda ſunt.

Antiochus quintæ Academiæ conditor.

§. X. Philonis diſcipulus fuit ANTIOCHVS ASCALONITA, ab Academiæ placitis ita recedens, ut quinta inde Academiæ facies SEXTO EMPIRICO [q] memoretur. Alia is enim incedendum via ratus, non ad oppugnandas, ſed conciliandas inter ſe & cum Academia ſectas reliquas animum applicuit, [r] & a Carneadis ſententia deficiens vel ſenſuum evidentia, vel ut viſum quibusdam ambitione ductus atque æmulatione Clitomachi & Philonis diſcipulorum, vel etiam præceptis magiſtri Stoici Mneſarchi, quem diligenter audivit, [s] Stoicam ſectam in Academiam tranſtulit; unde dictum: *ipſum in Academia philoſophari Stoico more;* [t] & a CICERONE: [u] *quamvis Academicus appellaretur, tamen, ſi perpauca mutaviſſet, germaniſſimum Stoicum fuiſſe.* Quod ita intelligendum eſt: eum, relicta Arceſilai & Carneadis via, ad veterem, quod teſtatur CICERO, [x] Academiam rediiſſe, & antiquorum ſententiam diligentiſſime proſecutum fuiſſe: [y] Ariſtotelem vero & Xenocratem ſecutum, [z] Stoicos cum Peripateticis, hos cum Academia vetere concinere, verbis diſcrepare, [a] qua de re librum eum ad Balbum miſiſſe ait CICERO. Et hæc cauſa quoque fuit, cur præceptorem Philonem libro refelleret. [b] Etſi vero ab Academicis, quibus favebat quoque CICERO, doctrinæ, quam is invehebat, novitas improbaretur, audivit tamen eum CICERO, [c] captus eloquentia ejus & linguæ volubilitate, & Lucullus quoque ſecum habuit, cum is in Aſia Quæſtorem, & poſt aliquot annos Imperatorem ageret. Fuiſſe enim acutiſſimum & politiſſimum ſuæ memoriæ philoſophum, CICERO [d] teſtatur: id quod Atticum quoque ei conciliavit.

Academiæ finis.

§. XI. Eſt hæc ſeries & ſucceſſio ſcholæ Academicæ, [e] a Platonis ætate ad Olymp. CLXXV. qua Antiochus Academiæ præfuit: tum enim Academiæ longo tempore florentis doctores tumultibus belli diſſipati & in varias terras disjecti ſunt: Academica vero philoſophandi ratio, quam Romani Græciæ facti domini ibi didicerunt, Romam potiſſimum translata eſt, nova ibi fortuna uſa. Quam quia una ſerie in altera hiſtoriæ philoſophicæ periodo enarrare hiſtoriamque ſectæ Platonicæ, per ſeptem fere ſecula inter gentiles philoſophos caput extollentis, condere ordo tractationis poſcit, nihil in præſentia habemus, quod capiti huic addamus. [f]

q) *l. c.* r) PLVT. *l. c.*
s) Numen. apud EVSEB. *l. c. conf.* AVGVST. *l. c.*
t) SEXTVS *l. c. ſ. 235.* u) *Acad. Qq. l. IV. c. 43.*
x) *ib. l. IV. c. 22.* y) IDEM *de fin. l. V. c. 3. 5.*
z) ID. *Acad. Qq. l. IV. c. 45.* a) ID. *de N. D. l. I. c. 7.*
b) IDEM *Ac. Qq. l. IV. c. 4.* c) PLVT. *l. c.*
d) CICERO *l. c. l. IV. c. 35.*
e) Aliter paulo ordinat ſucceſſionem Academiæ SVIDAS *T. III. v. Platon p. 124.* qui ita philoſophos ſecutos eſſe ait: Plato, Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crantor, Crates, Arceſilaus, Lacydes, Evander, Hegeſinus, Carneades, Harmadas (pro quo legendum Charmides) quæ tamen non omnia accurata eſſe, ex dictis conſtat.
f) Conferendus interim HVETIVS *de la foibleſſe de l'Eſprit humain l. I. ch. 14. ſeq.*

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

DE ARISTOTELE ET SECTA PERIPATETICA.

SECTIO I.

DE ARISTOTELE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Ordo tractationis.

Enarravimus hactenus, quanta potuimus, diligentia historiam sectarum, quæ ex Socratis institutione prodierunt; & imprimis Platonis scholam luculenta historiæ face illustravimus; restat, qui ex Academia prodiens considerandus nobis est, unus Platonis discipulus, & ingenii acumine, & systematis philosophici nova excogitata facie, & famæ per omnia fere ad nostra usque tempora, secula immortalis celebritate reliquis notior, ARISTOTELES. Qui cum novam sectam condendo, non a præceptore tantum, sed & ab omnibus, qui ante eum floruerunt philosophis doctrina per totum philosophiæ ambitum secessum facere constituisset, faciem quoque dogmatum philosophicorum mire innovavit, & asseclas reliquit atque philosophorum genus, Peripateticos dictos, miris fatis doctrinæ successionem ad patrum usque nostrorum memoriam atque nostram etiam ætatem decurrentem, omniumque scientiarum circulis mire se implicantem. Quo cum factum sit, ut magnum in aliis quoque disciplinis momentum ea haberet, digna est cujus cum auctore historiam attento & præjudiciis non occupato perlustremus oculo.

Scriptores de Aristotele.

§. II. Tanta vero fuit Aristotelis Stagiritæ, inter multos alios, hoc nomine inter veteres non ignobiles passimque nominatos, [a] existimatio, ut nulla fere ætate deessent, qui nobilissimi philosophi vitam atque historiam describerent. Ex veteribus quidem complures in hoc stadio cucurrerunt, quorum tamen ex parte scripta deperdita sunt, e. g. Apelliconis Teji, Hermippi &c. [b] quæ non moramur. Ex iis, quæ ad nostra tempora durarunt, primus locus dandus est DIONYSIO HALICARNASSEO, nobili scriptori, qui in *epistola prima ad Ammæum* sibi amicissimum, *de ætate scriptorum Demosthenis & Aristotelis* differens, & demonstraturus, Demosthenem artem rhetoricam non didicisse ex Aristotele, neque orationibus suis ad ejus præcepta conformatis omnium oratorum præstantissimum evasisse, breve simul vitæ Aristotelis compendium exhibuit, quod in Demosthenis

a) Octo Aristoteles nominat LAERTIVS *l. V. §. 35.* viginti & unum IONSIVS in diss. *de histor. Peripatetica §. 1. pag. 402. seqq.* quibus undecim addit *de Script. histor. philos. l. I. c. 12. pag. 60. seqq.* quos repetit MENAGIVS *ad loc. cit. Laërt.*

b) Provocat ad eos LAERTIVS *l. c.* enumerat vero IONSIVS *l. c.* passim.

mosthenis & Aristotelis operibus hodie legitur. [c] Post Dionysium proximus debetur locus DIOGENI LAERTIO, qui more suo ex plurimis veterum commentariis Aristotelis vitam consarcinavit. [d] Post hunc ex secta eclecticorum aliquis, quem alii AMMONIVM HERMEAE esse volunt, alii IOANNEM PHILOPONVM in *prolegomenis commentarii in categorias* vitam Aristotelis enarravit,[e] quæ ejus operibus plerumque præfigi solet. Ab hoc pleraque desumsit, suisque auxit ANONYMVS scriptor vitæ Aristotelis, quam *Latinæ Operum Aristotelis versioni*[f] præfixam iterum edidit, & eruditas notas adjecit PETRVS IOANNES NVNNESIVS, suffixam *Institutionibus philosophiæ Peripateticæ*, auctamque oratione *de caussis obscuritatis Aristotelis ejusque remediis*.[g] Præter hos ANONYMVS quoque Græcus vitam Aristotelis exposuit, quem diu in bibliothecarum forulis latentem, passimque viris doctis laudatum in lucem protraxit, & *Commentariis in Diogenem Laërtium* inseruit AEGIDIVS MENAGIVS.[h] Tacemus SVIDAM[i] & HESYCHIVM illustrem qui vitam hujus philosophi non prætermiserunt; illi enim veteres ante se & Suidas quidem Anonymum Græcum exscripserunt. Ex recentioribus multi enarrandi essent, si id ageremus, qui biographiam celeberrimi viri nobis dederunt, qua in re IO. BAPT. GVARINI Veronensis,[k] PETRI ARETINI,[l] HIERONYMI GEMVSAEI,[m] PHILIPPI MELANCHTHONIS,[n] IO. IAC. BEVRERI,[o] aliorumque minorum gentium hominum [p] diligentia laudari solet. Memorari tamen præ reliquis merentur ANDREAS SCHOTTVS, ex societatis Iesu theologis vir celeberrimus, & FRANCISCVS PATRICIVS. SCHOTTVS enim *Aristotelis ac Demosthenis vitas comparatas Olympiadibus ac præturis Atheniensium digestas*[q] diligenter enarravit, temporisque ejusdem rebus gestis Philippi & Alexandri regum illustravit, & ad temporum quoque rationes accurate respexit, sicque & Demosthenis & Aristotelis historiæ amplissimam lucem accendit, dignus, qui frequentius occurrente editione diligentius legi posset. PATRICIVS vero, dum Platonis causam contra Aristotelem integro eoque eruditissimo commentario, quem *discussionum Peripateticarum* titulo ornavit, agit, tomo primo prolixe libris

c) Post Græcam H. STEPHANI editionem, Latinam versionem dedit H. WOLFIVS inter *Opera Demosthenis* repetitam in *Opp. Aristotelis* cura IS. CASAVBONI in fronte *Tomi primi* ANDREAE vero SCHOTTI versio, extat in editione *operum Dionysii* Sylburgiana & Hudsoniana.

d) *l. V.* præfixit eam *Opp. Aristotelis* IS. CASAVBONVS, cujus commentatores simul consulendi sunt.

e) Conf. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. IV. p.* 163.

f) *Venet.* 1496. *fol.* conf. FABRIC. *l. c. Vol. II. p.* 174.

g) Recudi fecit hanc Syllogen L. HOLSTENIVS *Lugd. Bat.* 1621. quæ editio repetita est *Helmestadii* 1667. 4.

h) *p.* 201. ed. *Wetsten.*

i) *T. I. Aristotelis p.* 327.

k) *Vita Aristotelis.*

l) *Vita Aristotelis.*

m) *De vita Aristotelis, ejusque operum censura.*

n) Orat. *de Aristotele T. III. Declam. p.* 339. *seqq.*

o) *De vita Aristotelis Bas.* 1581. 8.

p) Pertinent huc carmen antiquum & insulsum *de vita & morte Aristotelis, quod exhibetur Act. Philos. Vol. III. p.* 345. *seqq.* & MELCH. WEINRICHII *Oratio apologetica pro Aristotele, adversus calumnias & criminationes, Francisci Patricii Lips.* 1611. 4. de quo schediasmate curatius diximus in *Germanico Hist. Phil. opere T. II. p.* 977. *seqq.* quæ, si tanti videbuntur, consulenda sunt.

q) *Aug. Vind.* 1603. 4. ad insigne pinus, literis Magni Welseri, cui inscriptus est liber.

libris tredecim de Aristotelis vita, moribus, libris, auditoribus, sectatoribus, expositoribus, interpretibus, sectis, philosophandi ratione egit, [r] sicque judice CONRINGIO [s] de historia philosophiæ Peripateticæ egregie meruit, licet eam, qua posset, ratione proscinderet. [t] Quod si licuisset IOANNI IONSIO diligentissimo in historia literaria veterum scrutanda viro, quam susceperat, *historiæ Peripateticæ* telam pertexere, dubium non est, quin reliquorum diligentiam superavisset. Eripuerunt vero præmatura virum doctissimum fata humanis rebus, cum unam tantum ex iis, quas meditabatur, dissertationem conscripsisset: [u] Addi ex nostræ ætatis viris celeberrimis jure suo debent RAPINVS [x] & BAYLIVS. [y] Nos horum virorum celeberrimorum industriam non contemnemus, ubique tamen ad veros historiæ Peripateticæ fontes respiciemus, fidemque testium sine præjudicio examinabimus.

Aristotelis nativitas, educatio, studia.

§. III. Natus est Aristoteles Stagiræ, [z] Thraciæ urbe, [a] in litore sinus Strymonici, quod flumen Thraciam & Macedoniam inter se distinguit. A Philippo vero Macedone limitibus patrii regni extensis, Macedoniæ adjecta, coloniisque Græcorum occupata, [b] Græcam Aristoteli patriam præbuit. Audiendi itaque non sunt, qui Thracem faciunt, cum ante Aristotelis tempora Græcorum urbibus adnumerata fuerit. [c] Parente genitus est Nicomacho, qui genus a Nicomacho, Machaonis filio, Aesculapii nepote derivavit: [d] qui cum artem salutarem more Græcorum a majoribus accepisset, [e] eam quoque haud infeliciter exercuit, eaque se Philippi patri, Amyntæ regi ita commendavit, ut non tantum tuendam sanitatem ei crederet, sed inter familiares quoque numeraret: Quemadmodum & inter medicos scriptis nomen meruisse veteres testantur. [f] Matrem Aristotelis Phæstiada, alii Phæstida appellant, quam & ipsam genus ab Aesculapio duxisse tradit AMMONIVS: DIONYSIVS tamen HALICARNASSENSIS Chalciden-

r) Vtimur editione *Basileensi 1571. fol.*

s) In *epist. ad Rathelium.*

t) Nihil itaque a Patricio accipiendum, nisi quod testimonio fide digno munitum sit, secus ac factum in *Obs. Hal. T. III. obs. 10.* ubi Patricium auctor sine examine sequitur.

u) Eam, cum disparuisset, laudabili consilio junxit LAVNOIO *de varia fortuna Aristotelis in Acad. Paris.* B. HERM. AB ELSWICH.

x) *Comparaison de Platon & d' Aristote*, unde sua desumsit MORERIVS.

y) *Dict. T. I.* art. *Aristote.* Laudantur etiam GROTIO *ep. 358.* H. CONRINGII *Orationes de Aristotele ejusque philosophia*, aliaque ejusdem argumenti IOH. BARTH. NIEMEIERI, quas non vidimus. Quæ STANLEIVS habet *Hist. phil. P. V. p. 410. seqq.* pleraque ex SCHOTTO excerpta sunt. Iudæorum insulsas de Aristotele narrationes lege & explode apud cel. I. C. WOLF. *Bibl. Hebr. P. I. p. 217. 385.* & BASNAGE *Hist. des Iuifs T. III. ch. 7. §. 14.* & quos infra nominabimus.

z) LAERT. *l. V. s. 1.*

a) HERODOT. *Polymn. p. 265.* THVCYD. *l. IV. V.* PAVSAN. *Eliac. p. 462.* conf. SCHOTTVS *l. c. p. 4.* NVNNESIVS *l. c. p. 24.* SVIDAS *l. c.*

b) IVSTINVS *l. IIX. c. 3.*

c) Inclinat hanc in partem STANLEIVS *l. c.* sed male, ut ex adductis patet rationibus, quas pluribus exponit VOSSIVS *de sectis c. XVII. §. I. p. 81.* Colonia enim Græca fuit.

d) LAERTIVS, AMMONIVS, & ex his recentiores, NVNNESIVS, SCHOTTVS *ll. c.*

e) Hinc ἰατρῶν παῖδες, Videndus vero de Nicomacho Aristotelis patre, Medico SVIDAS *T. II.* art. *Nicomachus p. 624.* aliique veterum laudati SCHOTTO *l. c.* add. doctissimi historiæ medicæ scriptores DAN. CLERICVS *Hist. Med. P. I. lib. IV. c. 3. p. 267.* IO. HENR. SCHVLZ. *Hist. med. Per. I. Sect. 3. c. 6. §. 19. p. 313.*

f) SVIDAS *l. c.* Distinguit tamen hunc Nicomachum stagiritem, PAVSANIAE quoque in *Messeniacis* memoratum, ab Aristotelis patre & filio Nicomachis FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. XIII. p. 348.* eundem putat SCHOTTVS & qui eum semper fere sequitur STANLEIVS *ll. cc.*

cidensis feminæ filium facit, ex colonia Chalcide Stagiram deducta. [g] Natus vero est Aristoteles juxta Apollodorum aliosque veteres Ol. XCIX. I. [h] XLIV. post natum Platonem anno, [i] ubi tamen AMMONIVS & SVIDAS XLII. ponunt. [k] Parentibus Nicomacho & Phæstiade vita functis a Proxeno quodam Atarnensi est educatus, & mature liberalibus artibus innutritus, [l] qua in re AMMONIVS ad scripta ejus, quæ ad rem poëticam & poëtas spectant, itemque ad quæstiones Homericas & libros rhetoricos provocat, quæ scripta tamen anno ætatis XIV. confecisse, quod inde elicit SCHOTTVS, [m] nec Ammonius dicit, [n] nec probabile est, tam maturi judicii fœtus adolescentem Aristotelem produxisse. Grato semper agnovit hanc gratiam a Proxeno exhibitam animo Aristoteles, & memoriam ejus postea statuis honoravit, filiumque ejus Nicanorem liberalibus artibus instruxit, adoptavit & hæredem scripsit. [o] Qua ratione vero adolescentiæ annos ab eo tempore, donec ad Platonem concederet, exegerit, varie tradunt veteres. Refert enim ATHENAEVS, [p] ad Epicuri quandam epistolam provocans, & AELIANVS [q] Aristotelem juvenem patriis facultatibus, quas largas accepisset, abliguritis, militiam fuisse secutum, eaque parum illi feliciter cedente pharmacopolam egisse; forte fortuna vero in Peripatum venientem auditis docentium sermonibus philosophiæ se tradidisse; quod pro certo admittit PATRICIVS, [r] ut habeat, quibus Aristoteli obtrectetur. Negant vero id, qui Aristoteli bene cupiunt, auctoritatem Epicuri & Athenæi, philosophorum famæ more suo detrahentium elevantes & ad AMMONIVM provocant, testantem oraculo Pythico monitum, ut philosophiæ se dederet, ad Platonem venisse. [s] Nec hic certi quid definiri potest, rationibus valde ambiguis; [t] neque tamen, si etiam pro verisimili admittatur, Aristoteli objici magis potest, quam Polemoni, cui summæ laudi ducitur, quod [illegible] luxu ad modestiam & philosophiam transiverit. Illud dubio caret, eum anno ætatis XVII. Olymp. CIII. I. [u] Athenas venisse, & dedisse se in disciplinam Platoni. Qui enim cum AMMONIO & OLYMPIODORO [x] eum Socratis discipulum vocant, [y] huncque tribus annis audivisse perhibent, magna se ἀνιστορησίας & solœcismi chronologici labe commaculant; Socratis enim mors, quæ Ol. XCV. I. accidit, quindecim annis antevertit nata-

 lem

g) ll. cc.

h) LAERT. *l. V. §. 9.* DION. HAL. *l. c.*

i) ATHENAEVS *l. V. p. 217.*

k) Causa discriminis in anno nativitatis Platonis quærenda. Annos Vrbis captæ, quos notat GELLIVS *XVII. 24.* exigunt ad rationes chron. NVNNES. & SCHOTTVS *l. c. p. 28.*

l) AMMONIVS *l. c.*

m) *l. c. p. 20. 21.*

n) Ammonius enim ideo tantum ad hos libros provocat, quod in iis exercitatum studiis Aristotelem fuisse demonstrent. Solebant vero disciplinæ encyclicæ ante philosophiam disci: unde recte infert Ammonius, quod isto tempore his se dederit artibus.

o) LAERT. *l. V. §. 12. seq.*

p) *l. IIX. p. 354.*

q) *l. V. c. 9.* add. Aristocles apud EVSEB. *præp. l. XV.*

r) *l. c. p. 3.*

s) SCHOTTVS *l. c. p. 25.*

t) Epicurum enim Aristotelis æmulum etsi veritatis amantem fidem non plane mereri comparatio temporum, quibus duæ hæ sectæ emersere probat. Tutissimum igitur nihil definire, quod facit etiam BAYLE *l. c. not. A.*

u) LAERT. *l. V. §. 6.* DION. HAL. *l. c.* AMM. *l. c.*

x) *Prax. XLII. in Gorgiam Platonis.*

y) BESSARIO *contra calumn. Platonis* & recentissima ætate AVCTOR *hist. crit. phil. T. I. p. 366.*

lem Aristotelis.[z] Adeo vero judicii, qua pollebat acumine, & ingenii elegantia se Platoni commendavit, ut charissimus ei fieret, multumque ei diligentia & eruditio ejus probaretur: estque auctor IO. PHILOPONUS,[a] Platonem illum vocavisse *mentem scholæ*, ipsoque abeunte clamavisse: [b] *intellectus abest, surdum est auditorium:* ingenii etiam ejus fervorem atque alacritatem cum equo frenis cohibendo comparavisse, supra in Xenocrate diximus. His donis naturalibus accessit insatiabilis discendi ardor, & vastissima lectio, qua per omnes veterum libros curiosissime pererrabat;[c] unde domum ejus, domum anagnostæ Plato vocare solebat.[d] Tantusque is librorum heluo fuit, ut Speusippi aliquando libros tribus talentis emeret,[e] & si STRABONI[f] fides, primus bibliothecam construeret. Lectionis autem pene infinitæ exempla plurima in scriptis ejus exstant, quibus tot veterum opiniones oblivioni ereptas debemus, summa cum brevitate & judicio, utinam etiam tanta fide, quanta eruditione, expositas. Viginti vero annos, usque ad mortem Platonis in ejus institutione permansisse, ait AMMONIUS & Latinus vitæ ejus enarrator, [g] id est, ad annum ætatis XXXVII. tamque sancte tum quoque ejus memoriam coluisse, ut amoris & honoris monumentum aram ei erexerit cum ista inscriptione:

Gratus Aristoteles struit hoc altare Platoni,
Quem turbæ injustæ vel celebrare nefas. [h]

Addunt & alia amoris erga præceptorem signa; conscriptam in ejus laudem orationem,[i] atque epigramma, & quæ hujus generis sunt alia. Non reticendum tamen est, quod in contrarium quidam veteres tradunt:[k] Ortam fuisse maximam animorum dissensionem inter Platonem & Aristotelem, eo quod vitam hujus atque corporis habitum & ornatum ille non probaret. Aristotelem enim & vestibus & calceamentis pretiosioribus, & tonsura, quam Plato improbabat, annulisque se exornasse, vultuque cavillationem & irrisionem præ se tulisse, intempestiva vero loquacitate Platonem offendisse. Displicuisse itaque Platoni hominem, eique præposuisse Xenocratem, Speusippum, Amiclam, & alios, quos tum honoribus prosequeretur, tum disputationum suarum participes esse pateretur. Quum vero quodam tempore Xenocrates in patriam iter suscepisset, Aristotelem cum discipulorum suorum caterva ad Platonem adiisse, apud quem Speusippus morbo laborans non aderat: Platonem LXXX. annum agentem memoriæ fere destitutum fuisse, Aristotelem itaque eum sophisticis quæstioni-

bus

z) Rejecerunt itaque fabulam præter LEON. ARETINUM, & OCT. FERRARIUM laudatos SCHOTTO *l. c. p.* 24. NUNNESIUS & VOSSIUS *ll. cc.* add. BAYLE *l. c. not. D.* præter rationem itaque hæret PATRICIUS *l. c.*

a) ὁ νοῦς διατριβῆς, PHILOP. *de mundi æternit.*

b) Vetus interpres apud NUNNES. *l. c. p.* 12.

c) LAERT. *l. X. ſ.* 27. d) AMMONIUS *l. c.*

e) GELLIUS *N. A. l. III. c.* 17.

f) *l. XIII. p.* 609.

g) Provocat is ad Aristotelis epistolam ad Philippum. Consentiunt DION. HALIC. Apollodorus apud LAERTIUM *l. V. ſ.* 9.

h) AMMONIUS *l. c.*

i) OLYMPIODORUS *l. c.* NUNNESIUS *l. c. p.* 64. Ceterum refert ATHENAEUS *l. VIII. p.* 354. & AELIANUS *l. IX. c.* 22. eum, donec in convictu Platonis esset, medicinam exercuisse, atque in taberna medicamenta vendidisse, id vero nec cum contentione studiorum Aristotelis convenit, & rejicit atque refutat Aristocles apud EUSEB. *præp. l. XV. c.* 2.

k) AELIAN. *l. III. c.* 19.

bus ex insidiis adorientem, magnaque cum ambitione quæstiones nectentem, ingratum se præbuisse. Platonem itaque decessisse ex Peripato, & domi privatim cum familiaribus discurrisse. Exactis tribus mensibus Xenocratem ex peregrinatione reducem invenisse Aristotelem in loco Platonis, causamque absentiæ rogantem responsum tulisse, Aristotelem eum ex Peripato expulisse. Xenocratem itaque Platonem accedentem eum cum viris summæ existimationis differentem invenisse, & humaniter salutasse, nullum tamen hac de re verbum cum illo collocutum, sed collectis commilitonibus suis vehementer objurgavisse Speusippum, quod Aristoteli cessisset ex Peripato; maximisque contra Aristotelem viribus pugnavisse, eoque contentionis progressum esse, ut eum ejiceret, & Platonem in consuetum locum restitueret. Adjiciunt alii,[l] Platonem, eo quod se superstite scholam ei adversam in Lyceo erexerit, ægerrime id ferentem dixisse: Aristoteles in nos haut secus, ac in matres equorum pulli, recalcitravit, eamque ob caussam pullum plerumque Aristotelem appellasse. Multum hæc narratio placet PATRICIO[m] aliisque,[n] qui ejus in premendo dicteriis Aristotele, vestigiis insistunt, si tamen verum fatendum est, sine magna veri specie. Refert enim Aristocles apud EVSEBIVM,[o] totius auctorem narrationis fuisse Aristoxenum: de eo vero SVIDAS[p] tradit, eum statim, postquam vivis excessisset Aristoteles, varias ei calumnias aspersisse, vindictæ actum studio, quod ei Theophrastum prætulisset Aristoteles, quem scholæ præficeret, quamvis magna jam inter discipulos auctoritate & fama is uti cœpisset. Fide itaque testis labante, quid de ista narratione statuendum sit, facile colligi potest. Nec male monet AMMONIVS,[q] verisimile haut esse, potuisse Aristotelem magistrum schola ejicere, vel novam, eo vivo, condere, cum magna ea ætate Chabriæ atque Timothei extiterit auctoritas, qui imperatores Atheniensium sanguine Platoni juncti, tantam injuriam a viro juvene non passi fuissent. Adjiciunt his alii,[r] non parcere tantum Aristotelem Platonis nomini refutando, sed ter quoque perhonorificam ejus facere mentionem. Nec dissensus scholæ ejus a Platone urgeri potest. Vt enim taceamus, quod regerit AMMONIVS, Aristotelem pari jure gavisum, potiorem veritatis curam habuisse omni amicitia; demonstrari non potest, Aristotelem vivo præceptore novum systema condidisse. Quod si conjecturis locus est, probabile est, æmulationem, quam inter Isocratem vel Xenocratem & Aristotelem intercessisse LAERTIVS[s] & CICERO[t] referunt, occasionem fabulæ struendæ subministrasse. Quod si concedamus, quod a juvene fervidi ingenii summæque alacritatis, freno quasi coërcendæ facile expectari potest, licentius interdum contra præceptorem disputasse, quam Plato, cui Pythagoreorum αὐτὸς ἔφα tantopere placuit, ferre potuit,

 &ita

l) IDEM l. V. c. 9. LAERT. l. V. §. 2.
m) l. c. p. 3.
n) Observ. Halens. T. VIII. obs. 10. p. 230.
o) Præp. l. XV. c. 2.
p) T. I. v. Aristoxenus p. 327.
q) l. c.
r) FORT. LICET. de piet. Arist. conf. SCHOTTVS l. c. p. 74. seq.
s) l. V. §. 3.
t) De Orat. l. III.

& ita indignationem præceptoris meruisse: nihil tamen hoc lucrabitur fabulæ omni verisimilitudine destitutæ, unde recte ea rejicitur. Noster est hac in re P. BAYLE.[u]

Convictus Hermiæ.

§. IV. Platoni Ol. CVIII. 1. vita functo cum successisset Speusippus, ut supra demonstratum est, graviter id ferens Aristoteles Athenas relinquendi consilio capto ad Hermiam eunuchum, Atarnensium in Mysia tyrannum, qui ejus antea apud Platonem condiscipulus fuit, se contulit,[x] quocum amicitiam prius cum Athenis simul essent, inierat. Excepit eum Hermias non sine magna honoris & benevolentiæ testificatione, & hospitium aliaque amicitiæ beneficia lubens ei exhibuit; Aristoteles autem, qui magno eum amore erat complexus, triennii spatio quod apud eum exegit, philosophiæ præceptis eum imbuit. Aegerrime itaque ferebat, quod tertio anno ad finem vergente accidisse STRABO[y] auctor est, cum victus a Memnone Rhodio Hermias ad Artaxerxem Persarum regem mitteretur, a quo capitis supplicio affectus est.[z] Nam & hymnum in virtutem scripsit, ut illius amici sui memoriam celebraret, quo integritatem, virtutem, hospitalitatem ejus laudibus extollit; eique in Delphico templo statuam posuit,[a] & Pythiada, (quam filiam ejus fuisse LAERTIUS & post eum ANONYMUS apud MENAGIUM atque SUIDAS[b] ajunt, rectius autem vel adoptiva habetur, ut AUCTOR Etymologici, & alio loco ipse SUIDAS[c] habet, vel ἀδελφιδῆ, sive ex fratre filia intelligitur) commendatissimæ virtutis feminam, quam liberis destitutus Hermias hæredem scripserat,[d] his illius fatis in summis angustiis constitutam pia amici optimi memoria, ut ipse scribit in *epistola ad Antipatrum*,[e] in uxorem duxit, & eam integerrime amavit. Magnum vero hic quoque campum inveniunt[f] Aristotelis obtrectatores, vitam moresque ejus accusandi. Amicitiam enim arctissimam inter eum & Hermiam inhonesta causa nixam pudorem violasse contendunt, impietatisque eum coarguunt, quod non pæane tantum, tanquam deum, Hermiam celebraverit, sed & tam insano in Pythiada amore fuerit, ut eodem ritu, quo Eleusiniæ Cereri Athenienses, sacra ei fecerit, quod viva ea fecisse, quidam tradunt, alii, & in his Lyco, primus calumniæ auctor, mortuæ ei honorem hunc habitum fuisse asserunt. Facile tamen calumniam palpant, qui sine odio & præjudicio rem examinant. Qui enim castitatem Aristotelis impuro Hermiæ amore pollutam criminantur, non cogitant, illum enuchum fuisse, scesusque hoc fidem in eo ægre invenire. Nec ex carmine in amici obitum impietatis convinci potest, non enim pæana fuisse, quales in laudes Deorum tan-

u) *l. c. not. E.* x) LAERT. *l. c. §. 4.*

y) *l. XIII. p. 610.* Insidiis circumventum fuisse a Memnone Hermiam, ex inscriptione statuæ, quam ei posuit Aristoteles, apud EUSEBIUM *Præp. l. XV. c. 2.* colligere est.

z) *ibid.* male de hoc Hermia loquuntur ea, quæ habet LAERTIUS *l. V. §. 3.*

a) Aristocles apud EUSEBIUM *l. c.*

b) *ll. cc.*

c) *T. I. v. Hermias p. 859.* quam Suidæ inconstantiam nemo miretur, solet enim veteres sine judicio & memoria exscribere.

d) Demetrius Magnes apud LAERT. *l. c.* Prima opinio eo refutatur, quod eunuchus Hermias fuerit; unde & illi refutantur, qui pellicem ejus fuisse dicunt. conf. SCHOTTUS.

e) *l. c. p. 80.* apud EUSEBIUM *l. c.*

f) Citati, vid. LAERT. *l. c.*

tantummodo canebantur, ſed ſcholion, id eſt, convivale canticum contra Demophili calumnias ipſe, qui alias philoſophis minime parcit, ATHENAEVS [g] demonſtravit. Nec, quæ de culta Pythiade divinis honoribus dicuntur, fidem merentur: qua ratione enim tam effrenis impietas, qua intolerabiliorem apud Athenienſes non fuiſſe, ratio myſteriorum Cereris tam ſancte cultorum teſtatur, Græcorum oculos & vindictam effugiſſet, & non Ariſtotoles tanquam læſæ divinæ majeſtatis reus fuiſſet damnatus? [h] Nec improbi erga hanc feminam amoris accuſari philoſophus poteſt, qui non pellicem eam habuit, ſed uxorem duxit, commiſeratione miſeriæ ejus commotus. Quæ circumſtantiæ cum ſatis innocentiam Ariſtotelis vindicent, occaſionem dedere Apelliconi Tejo apologiam ejus ſcribendi, [i] ab Ariſtocle apud EVSEBIVM probatam. Hiſtorici itaque fidem violavit PATRICIVS, [k] qui has calumnias recoxit, & lectori pro veris obtruſit: Indignum ſcilicet philoſopho cauſam ſuam calumniis & obtrectationibus agere, cum nihil ad ſyſtematis alicujus veritatem vel falſitatem faciat auctoris vita, bene vel male acta, niſi in ſcelerum patrocinium rationibus pugnet; improbandusque mos illorum eſt, qui philoſophiam Ariſtotelis refutari rejicive non poſſe putant, niſi convitiorum plauſtra in virum de bonis artibus & ſcientiis egregie meritum conjecerint. Abjiciendæ itaque ex Ariſtotelis hiſtoria iſtæ fabulæ, a Lycone & Ariſtippo, Ariſtotelis adverſariis ortæ & excogitatæ, [l] ut, quem oderant, ægre ei facerent, memoriamque ejus commacularent.

Mora in aula Philippi & Alexandri M.

§. V. Hermia capto & ſuſpendio necato Mitylenas profugit Ariſtoteles, quocum Xenocratem quoque quendam confugiſſe, STRABO [m] auctor eſt. Factum hoc prætore Eubulo, Olymp. CVIII. 4. [n] Errat itaque STANLEIVS, [o] qui hanc fugam omittit, quod facit etiam PATRICIVS, & hoc anno in aulam Macedoniæ regis veniſſe contendit. Hoc enim & teſtimoniis DIONYSII HALICARNASSEI atque LAERTII [p] contrarium eſt, & rationibus temporum chronologicis Apollodori, qui prætore Pythodoto Ol. CIX. 2. ad Philippum ſe contuliſſe, Alexandro XV. ætatis annum agente, ſcripſit. Cum enim Philippus filio alta jam tunc ſpiranti magnumque animum & conſilia prodenti de præceptore diſpiceret, qui animum ejus regno futuro aptum fingeret, Ariſtotelem delegit, & humaniſſima epiſtola [q] in aulam vocavit, ſperans, uti ipſe ſcripſit, ita filium ab eo educatum iri, ut & parente & regno futuro dignus evaderet. Egregie ibi rationibus ad quas vocatus erat, proſpexit Ariſtoteles; cum enim non Platonis more ſcholæ tantum mores ſuos finxiſſet, ſed vitæ quoque & aulæ,

g) *l. XV. p. 694.*

h) conf. BAYLE *l. c.*

i) *De Ariſtotelis & Hermiæ familiaritate*, teſte Ariſtocle apud EVSEBIVM *l. c.* conf. IONSIVS *de Scr. H. P. l. II. c. 15. p. 195.*

k) *l. c. p. 4.* quem ideo amare ſatis caſtigat IS. CASAVBONVS ad LAERT. *l. c.* Non itaque ſine examine ſequi debuiſſet Patricium *auctor Obſ. X. T. III. Obſ. Hal. p. 230.* qui ideo Ariſtotelem atheiſmi practici inſimulavit.

l) Ariſtocles *l. c.*

m) *l. c.* Xenocratem vero Platonicum fuiſſe credibile non eſt, cui cum Ariſtotele gravis interceſſit æmulatio.

n) LAERT. DION. HALIC. *ll. cc.*

o) *l. c. p. 410.* qui tamen ad Apollodorum provocat, quem feſtinanter forte inſpexit.

p) *l. c. ſ. 10.* conf. SCHOTTVS *p. 86.*

q) Servavit eam GELLIVS *l. IX. c. 3.* conf. PLVTARCH. *de fort. Alexandri Orat. I. T. II. p. 346. ſeq.*

aulæ, ita gratiam & benevolentiam Philippi, & Olympiæ meruit, ut summo apud eos loco esset, multisque atque magnis gratiæ speciminibus eum complecterentur. Statuam ipsi poni jusserunt, [r] immo ea Philippus in illum erat voluntate, ut non infimam ei partem in administrando consiliis ejus regno concederet. Ceditque in laudem Aristotelis, quod vitæ ejus enarratores [s] adjiciunt, usum fuisse ea auctoritate Aristotelem tam ad privatorum, quam ad publica emolumenta, qua in re ad Philippi epistolas provocat Latinus AMMONII interpres. Affertque exemplum PLVTARCHVS: [t] Philippum precibus Aristotelis inductum Stagiram, patriam ejus collapsam restaurasse, id quod alii [u] tamen Alexandro tribuunt, conservaruntque ejus beneficii memoriam Stagiritæ festo die in memoriam civis tam egregie de patria meriti, quem Aristoteleum dixere. [x] Philippus quoque Stagiritanis scholam & gymnasium Nymphæum prope Miezam attribuisse, [y] & Aristoteli permisisse dicitur, ut civibus suis leges poneret. [z] Tantaque non benevolentia tantum, sed & familiaritas inter Philippum Olympiamque & Aristotelem fuit, ut turpitudinis suspicionem vix effugeret, quo nomine Theodoritum Chium pupugisse Alexandrum refert PLVTARCHVS. [a] Neque defuit officio suo Aristoteles, a quo majora se beneficia, vel, quod ait PLVTARCHVS, [b] majorem ad rem gerendam commeatum, quam a Philippo patre se consecutum fuisse, fassus est Alexander. Huic enim debebat, quod pulcherrimis instructus rei gerendæ consiliis in bellum profectus est, huic philosophiam debebat, qua animum sibi comparabat intrepidum, fortem, magnum, ad res omnes paratum; eumque, si vitam & res gestas magni regis intuearis, ita formavit, ut quod de moribus Aristoteles præcepit, ipse in vita factisque re ipsa maxime probaret, sicque Aristotelicis præceptis formatus ad universi orbis imperium grassaretur. [c] Quanquam enim nimius in eo sit PLVTARCHVS, qui Alexandro M. Aristotelis opera philosophia imbuto inter philosophos purpuratos locum deberi contendit, [d] fatendum tamen est, naturam & ingenium Alexandri, accedente

r) *Lat. Interp.* AMMONII *p. 13.*

s) AMMONIVS *l. c.*

t) *l. c.*

u) PLINIVS *l. VII. c. 19.* AMMONIVS *l. c.* AELIAN. *V. H. l. III. c. 17.*

x) AMMON. *l. c.*

y) PLVT. *l. c.*

z) LAERT. *l. c.*

a) *De exil. T. II. p. m. 524.* quod ad Hermiæ familiaritatem perperam retulit STANLEIVS *l. c.*

b) *de Alex. T. II. p. m. 346.* Solebat vero dicere, a patre se habere, ut viveret, ab Aristotele vero, ut bene viveret.

c) Prolixe in hanc virtutis Alexandri M. ab Aristotele formatæ indolem inquisivimus in *meditatione philosophica de falsa virtute exemplo Alexandri M. illustrata*, *Ienæ 1719. 4.*

d) Vrget imprimis PLVTARCHVS *l. c.* ut evincat, Alexandro M. philosophi nomen deberi: 1. Habuisse semper secum, & in deliciis Homerum, ut philosophiæ sibi auctor esset. 2. Nihil quidem de syllogismis & pronuntiatis scripsisse, neque ambulationem in Lyceo instituisse, sed scribendi munere sophistis relicto iis, quæ dixit, quæ egit, quæ exsecutus est, philosophum ostendisse, feras gentes domuisse, virtutemque, & ut scelera exuerent, docuisse, Asiaticos ad literarum culturam traduxisse. 3. Legibus totam fere Asiam instruxisse, victosque coëgisse feliciter vivere. 4. Zenonis rempublicam maxime laudatam, quam is tanquam somnium vel imaginem sibi formavit, re ipsa expressisse, & quos verbis non poterat, armis ad communitatem adigentem, omnes undique gentes in unum corpus conduxisse, patriam mundum fecisse, communibus amicitiæ & necessitatis vinculis junxisse. Addit his alia leviora apud ipsum legenda: quæ omnia ad rhetoricæ artis regulas efficta orationem non inelegantem conficiunt, rem non probant, a qua variata philosophi defi-

cedente ejus fortuna, ita inter se junctas fuisse Aristotelicæ disciplinæ institutione, ut eo pervenerit, quo paucissimis inter reges adspirare licuit: Vtrum autem vero consentaneum sit, quod PLVTARCHVS porro refert, Aristotelem non morum tantum, & reipublicæ gerendæ præcepta, sed & arcanam & epopticam, sive acroamaticam doctrinam, quam cum vulgo non communicabat, Alexandro tradidisse, dubitare licet, vixque credi potest, Aristotelem in moribus & prudentiæ regulis quas aulæ conditio præscribit, exercitatissimum, ad subtilitates metaphysicas, quibus arcana ista doctrina constitit, juvenem ad longe alia & majora, non scholæ sed vitæ sceptroque formandum manu quasi duxisse: nec admittendum quoque aliter est, quod is adjicit, medicam artem eum ab Aristotele fuisse edoctum. Quod si enim concedendum est, non ignarum fuisse Alexandrum earum rerum, quæ ad suam amicorumque suorum sanitatem reparandam & tuendam requirebantur, id tamen non ad quandam medicæ artis scientiam, sed ad notitiam vulgarem & empiricam referendum, credendumque est, Aristotelem tantum de his rebus Alexandro tradidisse, quantum nosse juvenis magnas res molientis intererat. Nec alio fine Homeri amorem [e] ei inspirasse probabile est, quam ut magnis exemplis ad paria audenda incitaretur: [f] quo & librum collineasse verisimile est, quem *de regno* ad Alexandrum scripsit Aristoteles. [g] Mortuo Olymp. CXI. 1. Pythodoto archonte, Philippo, filius ejus successit Alexander, cujus animus maxima & insolita spirans, cum patrii regni limites tantæ ferociæ juvenem non caperent, Asiaticam expeditionem molitus est. Quod consilium etsi non improbabile sit, Aristotelem probavisse, noluit tamen strepitum belli vir philosophicis meditationibus deditus, otiique literarii amans sequi, sed aulam, in qua per octo integros annos [h] versatus erat, reliquit, Athenasque commigravit, Callisthene Olynthio, agnato suo, apud eum relicto. Quod cum veteres unanimi ore tradant, audiendus non est Latinus AMMONII interpres, [i] qui philosophum in Asiana expeditione cum Alexandro ad Indos profectum, Brachmanas convenisse contendit. Neque tamen totus ab Alexandro discessit, sed quod ore nequibat, literis instituit, Alexandroque persuasit; ut ad naturam animalium pernoscendam, cui operi se accinxerat Aristoteles, sumtus vere regios faceret, quanquam nimia videantur esse, quæ Aristotelicæ vitæ inter-

definitione multum recessit Plutarchus. Non enim hoc negabit quisquam Alexandri historiæ gnarus, magnum non fortuna tantum sed ingenio quoque & prudentia civili fuisse hunc regem; sed hoc nondum philosophi ideam atque definitionem absolvit, & innumeros nobis fingeret philosophos. Pone M. Aurelium Antoninum purpuratum philosophum & cum Alexandro M. compara, & videbis, quam dissimilis philosopho hic fuerit.

e) Quanti Homerum fecerit Alexander historici passim narrant, quorum loca dat GISB. CVPERVS *de Apotheosi Homeri*. Aristotelem exemplar ejus a se emendatum tradidisse Alexandro PLVT. *l. c.* refert.

f) Ait ipse PLVT. *l. c.* Homerum ab eo vocatum *optimum ad virtutem militarem exemplum*.

g) LAERT. *l. V. §. 22.* AMMON. *l. c.*

h) Quinque tantum ponit IVSTINVS *l. XII. c. 16.* sed ut ex dictis apertum est perperam, Olymp. CIX. 2. enim a Philippo vocatus est, Olymp. CXI. 2. Athenas commigrat, conf. SCHOTTVS *l. c. p. 111.*

i) *pag. 13.*

interpretes tradunt. Qua de re ita PLINIVS: [k] *Alexandro M. rege inflammato, cupidine animalium naturas cognoſcendi, delegataque commentatione, Ariſtoteli ſummo in omni ſcientia viro, aliquot millia hominum, in totius Aſiæ Græciæque tractu parere juſſa, omnium quos venatus, aucupia, piſcatusque alebant, quibusque vivaria, armenta, alvearia, piſcinæ, aviaria, in cura erant, ne quid usquam gentium ignoraretur ab eo, quos percontando, quinquaginta ferme voluminibus illa præclara de animalibus condidit.* [l] Ex quibus manifeſtum quoque eſt, fruſtra eos eſſe, qui hæc vel ad Philippum regem, [ll] vel cum SCHOTTO [m] ad initia expeditionis Aſiaticæ referunt; jam enim pleraſque Aſiæ gentes ab Alexandro ſubactas oportuit, cum iſta præciperentur. Certum tamen & hoc eſt, factum id eſſe, antequam Calliſthenis imprudentia offenſus Alexander Ariſtoteli quoque favere desineret. [n] Durante enim Aſiatica expeditione adhuc ei faviſſe, beneficia Stagiritis exhibita, commendationes Ariſtotelis magni factæ, [o] Ereſſus Theophraſti patria direptioni & vaſtationi erepta, quod diſcipulus is Ariſtotelis eſſet, ab eo commendatus, & alia loquuntur. Calliſthene vero imprudentius regi obloquente, etſi linguæ periculum ei prædixiſſet Ariſtoteles, [p] & in ſuſpicionem inſidiarum contra regis vitam adducto, miſereque atque fœde diu in ferrea cavea per varias gentes jactato, tandemque enecato, [q] gratiam quoque regis decreſcentem ſenſit Ariſtoteles. Cui ut ægre rex faceret, Xenocrati magnam pecuniæ ſummam obtulit, quam tamen hunc non accepiſſe ſupra diximus, aliosque philoſophos honoravit, ut eum deprimeret. [r] Quod cum animum philoſophi non ſauciare non poſſet, occaſionem quibusdam dedit ſuſpicandi, quod Alexandri mortem Ariſtoteles curaverit, [s] qui venenum, (aquam ſtygiam fuiſſe veterum quidam tradunt) in aſini ungula repoſitum per Antipatrum Caſſandro miſiſſet, quo Alexander extinctus eſt. Qua traditione valde onerat Ariſtotelis memoriam PATRICIVS, [t] qui hæc extra dubitationis aleam poſita eſſe putat. Nobis immitius, immo contra fidei hiſtoricæ regulas cum Ariſtotele hic agi, certum eſt. Qui enim Ariſtotelem in partes mortis Alexandri M. trahunt, ex eo potiſſimum argumentum ſumunt, quod male convenerit Ariſtoteli cum rege, venenique ratio, talis fuerit, quæ a philoſopho naturam rerum callente, potuerit excogitari. Ex eo vero, quam inepte concludatur, Ariſtotelem & mortem regis acceleraſſe, & veneni genus commendaviſſe atque miſiſſe,

k) *Lib. VIII. c. 16.*

l) Octingenta talenta, id eſt, computante BVDAEO *de aſſe l. II. c. 29.* 480000. aureorum impendiſſe regem veteres tradunt.

ll) AELIANVS *var. Hiſt. l. IV. c. 19.*

m) *l. c. p. 110.* ad Ol. CXI. 2. tum enim nondum tam ampla erat gaza regis, quæ in immenſum ex præda Perſica creverat, neque tum Aſiaticis quod ait Plinius, hanc rem imperare potuit.

n) Ita concidunt objectiones, quibus totam narrationem fabulis adſcribit cl. SCHVLZ. *Hiſt. medic. l. c. p. 358.*

o) LAERT. *l. V. ſ. 4.* AMMON. *l. c.* AELIAN. *l. III. c. 17.* VAL. MAX. *l. V. c. 6.* nec a vero abludit & Philippum & Alexandrum Stagiritis propter Ariſtotelem faviſſe.

p) LAERT. *l. V. ſ. 5.*

q) CVRTIVS *l. VIII. c. 6.* & *Comment. ad h. l.* LAERT. *l. c.*

r) *ibid.*

s) PLVT. *l. c.*

t) *l. c. p. 7.*

se, vident, qui vel per transennam ratiocinandi regulas inspexerunt. Evictum quoque atque certum statuunt, quod incertissimum adhuc est, Alexandrum veneno extinctum esse, cum alii non minoris fidei testes afferant, intemperantia sibi fata sua Alexandrum maturasse, & insolitis vini haustibus, quibus corporis vires pares haud erant, morbum præsentissimum concitavisse. Certe, cum dubia adhuc sit causa prœmaturæ mortis magni regis, veteresque de ea tantopere dissideant, [w] non injustum tantum, sed & historiæ legibus adversum est, infamiæ culpam in Aristotelem devolvere, & cum Caracalla [x] insanire.

Vita Athenis acta & schola aperta.

§. VI. Ex aula itaque Macedoniæ regum Olymp. CXI. 2. uti dictum est, Athenas ad docendam philosophiam concessit Aristoteles, errantque & plerisque veterum testimoniis refutantur, qui cum Hermippo [y] tradunt; Aristoteles cum Atheniensium ad Philippum legatus esset, Xenocratem Academiæ præfuisse; reversum vero cum scholam sub alio vidisset, elegisse in Lyceo deambulationis locum ibique deambulando docuisse, & Peripateticum inde dictum esse. [z] Ex dictis enim constat, post mortem Philippi demum Athenas rediisse, ubi Olymp. CX. 2. jam a Speusippo cathedram Xenocrates acceperat. Falsitatis etiam ex eadem temporum serie convincitur, quod AMMONIVS [a] tradit, cum supremum diem Speusippus obiisset, Athenienses missis legatis Aristotelem ad se accersivisse, atque ita Aristotelem & Xenocratem, illum in Lyceo, hunc in Academia Platonis successores factos esse: nam & ante fata sua scholam Speusippus Xenocrati cessit, & cum mereretur, Aristoteles adhuc apud Alexandrum fuit. Athenis itaque sede doctrinæ atque scholæ suæ electis, in Lyceo [b] consedit, cum Academiam jam teneret Xenocrates, isque turpe sibi putaret inter hos silere, [c] qui regium juvenem jam instituisset. Vt itaque novam sectam conderet, & Academicæ se opponeret, diversam a Platone philosophiam docere instituit. Ibi cum deambulando usque ad horam, qua Græci inungi solebant, quod ordinarie ante cœnam fiebat, doceret, & de philosophicis rebus dissereret apud omnes, qui ad ipsum accederent, Peripateticus dictus est, [d] quanquam & Plato jam illam deambulationem instituit, [e] & Aristoteles in frequenti auditorio sedens quoque docuit. [f] Alii Peripateticum

Peripateticus cur dictus.

w) Videndi, qui veterum narrationes de morte Alexandri collegerunt SCHOTTVS *l. c. p. 128.* & PAVLVS RABE diss. *de morte regis Alexandri, Regiom. 1692.*

x) Eum ideo, quod Aristotelem necis hujus suspectum credebat, libros ejus jussisse cremari refert XIPHILIN. in *Caracalla p. 329. seq.*

y) Apud LAERT. *l. V. §. 3.*

z) CICERO *de orat. l. III. c. 35.* & QVINTIL. *Instit. orat. l. III. c. 1.* de Isocrate tradunt hanc æmulationem Aristotelis ortam esse.

a) *l. c.* qui sibi ipsi contradicit. Ait enim mortuo rege Alexandro ex Perside Athenas concessisse, ast prius dixerat, Speusippo successisse: is vero Ol. CX. 2. schola decedit, Alexander Ol. CXIV. 1. moritur. conf. PATRICIVS *loc. cit. pag. 6.*

b) Fuit Lyceum locus in suburbio Athenarum, a Pericle conditus, ubi novi milites a Polemarchis bellicis artibus instruebantur & exercebantur. Templum ibi erat Apollini Lycio dicatum, unde nomen locus accepit. Ambulacris, fontibus, arboribusque consitus jucundam faciem præbuit. Plura dabit SVIDAS *T. II. v. Lyceum p. 467.* Reverendissimus POTTERVS *Arch. Græc. l. I. c. 8. p. 33.* B. IO. ANDR. SCHMIDIVS diss. *de Gymnasiis literar. Athen. p. 36. seqq.*

c) LAERT. *l. c. §. 3.* d) LAERT. *l. V. §. 2.*

e) AELIAN. *l. I. c. 19.* LAERT. *l. III. §. 11.* IONSIVS diss. *de hist. Peripat. p. 419.*

f) LAERT. *l. c.*

ticum dictum ex eo ferunt, quod cum Alexandro ex morbo nuper convalescente ita deambulando de rebus philosophicis disseruerit. Alii alias nominis hujus rationes afferunt, quas ita conciliare licet, ut sumta prius a deambulando appellationis occasione Peripatetici ejus discipuli dicti fuerint, quasi disputantes vel disserentes, licet non semper deambulaverint.

Peripateticum nomen.

Hinc, unde Aristotelis schola Peripateticorum nomen acceperit, magnus inter veteres & recentiores dissensus est. LAERTIVS quæ tradit nec clara satis sunt, nec similia vero; plerique Hermippi sententiam sequuntur, tradentis, elegisse Aristotelem in Lyceo deambulationis locum, illicque usque ad certum temporis spatium deambulando cum discipulis philosophari solitum, atque inde Peripateticum dictum fuisse. Quibus tamen opponunt alii, Platonem quoque deambulando docuisse, qui tamen Peripateticus dictus haut est, quod enim AMMONIVS [g] ait, Academicos quoque Peripateticos dictos fuisse, fundamento caret. Affinis huic est CICERONIS [h] sententia, ideo Peripateticos dictos esse asserentis, quia disputabant inambulantes in Lycio, cui tamen idem mos a sectis aliis observatus obstat, qui tamen ideo Peripatetici dicti non sunt. IONSIVS, ut erat in antiquitatis historia versatissimus, [i] acute collegit, nomen a loco sectæ adhæsisse, nempe a Peripato sive ambulacro in Lyceo, in quo Aristoteles docebat, quemadmodum Academici ab Academia, Stoici a Stoa sive porticu variegata, Cynici a Cynosarge denominati sunt: quam opinionem præter alios suam fecit MENAGIVS. [k] Etsi vero ingeniosa est, hæc nominis illius explicatio, recte tamen opponitur ei, quod vir summus IO. FRID. GRONOVIVS [l] observat, *nomen hoc quidem vindicatum & addictum περιπάτῳ sive ambulacro Lycei Gymnasii ab Aristotele Athenis & in Aristoteleorum familia κατ᾽ ἐξοχὴν hæsisse, sed tamen multis quoque aliis, & quidem ante hunc Nicomachi filium placuisse hunc morem, non tam discipulos, quam sectatores habendi & inter ambulandum disserendi: hincque factum esse, ut vox περίπατος diceretur Græcis pro eo ipso, quod est ἀκρόασις ὁμιλία disputatio, lectio, schola, pro eo quod in περιπάτοις faciebant*: quod exemplis quoque probat, περίπατον idem dicere ac disputationem, vel diatribam, qua voce utitur GELLIVS. [m] Vnde nomen quoque Peripateticorum in Cebete esse celeberrimo FEVRLINO [n] placuit. Accedit quod non Peripatetici sed Peripatici ita dicendi fuissent. Omnium itaque probabilissima est sententia eruditissimi HEVMANNI, [o] qui varias περιπάτε significationes in uno Peripateticorum nomine confluxisse statuit, & testimoniis quoque veterum probat, Peripatum Lycei κατ᾽ ἐξοχὴν ita dictum fuisse, quique ibi docebant, οἱ ἐκ τε͂ περιπάτε, uti pluribus demonstratum IONSIO. [p] Aristotelem vero lectiones suas deambulationes vocavisse, uti supra ex GEL-

g) *Comm. in proœm. Porphyrii sub fin.*
h) *Acad. Quæst. l. I. c. 4.*
i) *Diss. I. de hist. Peripatetica.*
k) *Ad* LAERT. *l. V. s. 2.*
l) In *exerc. Acad. de museo Alexandrino, T. VIII. Antiqq. Græc. a filio collectarum.*
m) *Lib. I. c. 26. l. XVII. c. 20.*
n) *Misc. Lips. T. III. obs. LV. §. 7. p. 39. seq.*
o) *Act. Phil. vol. II. p. 876. seqq.*
p) *l. c.*

GELLIO demonstratum, quo sensu & Athenodorus teste LAERTIO [q] libros περιπάτων, id est *lectionum philosophicarum* scripsit. Recteque IONSIVS [r] discursuum nomen huc advocat, ut itaque περιπατεῖν & *philosophiam docere*, idem sit. Quo & referendum est, disputasse discipulos inter ambulandum, Aristotele licet sedente ut ait LAERTIVS, [s] quod quia præ reliquis sectis diligenter faciebant discipuli Aristotelis, ideo præ aliis sectis Peripateticorum, id est, ut nostro loquendi more dicamus, discurrentium, sive disserentium nomen iis adhæsisse.

Methodi ratio.

Cum autem ingens discipulorum numerus conflueret, methodum veterem, quam Academia quoque receperat, imitandam ratus Aristoteles, *commentationum suarum duas classes constituebat; alia enim erat*, explicante GELLIO, [t] *quæ nominabat* ἐξωτερικὰ, *alia quæ appellabat* ἀκροαματικὰ, *illa dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliumque rerum notitiam conducebant: hæc autem vocabantur, in quibus philosophia remotior, subtiliorque agitabatur, quæque ad naturæ contemplationes disceptationesve dialecticas pertineret. Huic disciplinæ acroamaticæ tempus exercendæ dabat in Liceo matutinum. Nec ad eam temere quenquam admittebat, nisi quorum ante ingenium & eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque explorasset. Illas vero exotericas eodem in loco vesperi faciebat, easque vulgo juvenibus absque delectu dabat, atque eam* δειλινὸν περίπατον *appellabat, illam alteram supra,* ἑωθινόν. *Utroque enim tempore ambulans disserebat, librosque suos earum rerum omnium commentarios seorsim divisit, ut alii* ἐξωτερικοὶ *dicerentur, partim* ἀκροαματικοί. Hactenus GELLIVS, qui & Alexandri regis epistolam narrat, indignantis, quod libros acroamaticos vulgasset, & responsionem Aristotelis subjicit, dicentis, ita editos esse, ut ab iis solis, qui ipsum audiant, cognosci possint. Sed de hac librorum Aristotelis conditione infra dicendum est pluribus. Multa hac de duplici Aristotelis methodo, & disciplinarum quoque in eam rem divisione apud veteres [u] & recentiores [v] dicta sunt, qui consulendi sunt, cum prolixioribus nobis ea de re hoc loco esse non liceat. Cum vero non exotericas tantum disciplinas egregie traderet, sed & acroamaticas nova arte doceret, magna numero discipuli confluebant, quorum multi apud veteres memorantur. Hacque ratione ad decimum tertium annum usque Athenis docuit, nemine illi obicem ponente, Alexandri potentia, cui erat commendatissimus, præsidium ei præbente.

q) *Lib. V. §. 36.*
r) *l. c. p. 423.*
s) *Lib. V. §. 2.*
t) *Lib. XX. c. 4.*
u) Vid. CLEM. ALEXANDRIN. *Strom. l. V.* AMMON. in *Categorias.* THEMIST. *Orat. p. 319.* CICERO *de fin. l. V.* PLUT. *l. c.* LUCIAN. *invit. Auct. T. III. p. 103.*
v) Vid. laudati FABRICIO *Bibl. Græc. vol. II. p. 176.* quibus adjici possunt MENAG. *ad* LAERT. *l. V. §. 27.* VOSSIVS *de sectis c. XVII. §. 9. 10.* HORNIVS *Hist. phil. l. VII. c. 9.* PICCART. *intr. in phil. Arist. c. 10.* PASCHIVS *de variis modis trad. mor. c. V. 9. 10. p. 488.* MORHOF. *Pol. T. II. l. I. c. 8. & 11.*

Secessus Chalcidem.

§. VII. Etsi vero nec odia, nec æmulatio Aristoteli Athenis docenti deerant, cum circa ea tempora maxima ingenia in id conniterentur, ut novas sectas conderent, & familiam sibi ex discipulis colligerent, quantum possent, maximam, nemo tamen infensum in eum animum dictam ob caussam declarare ausus est. Alexandro autem Olymp. CXIV. I. extincto, invidia, quæ sub cinere quasi hactenus latuerat, in flammam erupit, gravemque Aristoteli persecutionem excitavit. Varie rem narrant veteres;[w] alii enim percepta contra vitam ejus conspiratione Athenis clam discessisse, ajunt; alii ad sycophantas atque delatores causam conjiciunt; fide vero digniores referunt, inimicos in salutem Aristotelis conspirantes eo perduxisse Eurymedonta, Demophilumque, illum, sacrorum antistitem, hunc virum non ignobilem, ut Aristotelem impietatis accusarent, sententias ejusmodi eum invehere causantes, Atheniensium sacris adversas, hymnum item in Hermiam, tanquam Deum, statuamque in templo Delphico cum honorifica inscriptione positam. Qua in re parum verisimilitudinis fuisse, cum supra ostensum sit, verisimile est, quod etiam ORIGENES[x] tradit, paratum ipsi judicium fuisse, ut impio, propter quædam dogmata ipsius suspecta impietatis Atheniensibus. Qui licet non addat, quæ potissimum dogmata intelligat, alio tamen loco[y] Peripateticis tribuit, *negare eos, quicquam prodesse preces ad Deum fusas & sacrificia.* Nec a vero abludit ita Aristotelem statuisse, qui summum primumque motorem a providentia sublunarium removit, & immutabilem ejus motuum ordinem statuit, ut in sequentibus demonstrabitur. Nam quid preces, quid sacrificia valent, si nec ordo & series eventuum a Deo mutari potest, nec hominum curam agit numen? Eversis autem sacrificiis cultuque Deorum, everti totum sacerdotum munus, res, proventus, facile intelligebant, quorum intererat, unde mirum non est, & sacerdotes Aristotelem tanquam virum impium accusavisse, & Areopagi judices, eum pro noxio habuisse homine, qui vincula pietatis, religionisque, atque ipsius etiam reipublicæ doctrina sua solveret, ideoque Socraticum ei vitæ finem destinasse. Id quod ipse innuit, quando amicis fugæ causam exquirentibus respondit: *noluisse se committere, ut Athenienses bis peccarent in philosophiam*, quo ad Socratica fata respexisse, recte monet AELIANUS.[z] Fuga itaque sibi consuluit, clamque Chalcidem, oppidum ad Euripum situm, secessit, ut tutius ibi lateret; ex quo patet, falsos esse, qui apologiam pro se ad Areopagitas dixisse tradunt.[a] Caditque hæc Aristotelis fuga non in annum tertium Ol. CXIV. ut vult Apollodorus,[b] sed in annum secundum, ut notat DIONYSIUS HALICARNASSEUS, alias rationes temporis vitæ Aristotelis sibi non constant, eæ enim ita se habent:

Aristo-

w) LAERT. *l. V. §. 5.* ATHEN. *l. XV. pag. 697. seq.*

x) *Contra Cels. l. I. p. m. 52.*

y) *ib. l. II. p. m. 68.* Conf. BAYLE *l. c. not. G. p. 325.*

z) AELIAN. *l. III. c. 36.*

a) Recte id in dubium vocat ATHEN. *l. c.*

b) Apud. LAERT. *l. c.*

Aristoteles nascitur	*Olymp. XCIX. 1.*	
Platonis in disciplinam se tradit	*Olymp. CIII. 1.*	
annum agens decimum septimum cum exegisset annos	- -	16
Plato moritur, ille discedit ad Hermiam	*Olymp. CVIII. 1.*	
cum annos apud Platonem trivisset	- -	20
manet apud Hermiam ad	*Olymp. CVIII. 4.* annos, sc.	3
Mitylenen fugit ibique moram nectit ad	*Olymp. CIX. 2.*	2
in aula Philippi & Alexandri moratur ad	*Olymp. CXI. 2.*	8
Athenis annis duodecim exactis	- -	12
decimo tertio Chalcidem aufugit	*Olymp. CXIV. 2.*	
Chalcide ad finem vitæ moratur annum fere	*Olymp. CXIV. 3.* - -	2
annos natus obit		63

Qua in serie annorum Aristotelis supponitur, annum XIII. moræ apud Athenienses non totum ibi exegisse, sesquiannum Chalcide trivisse; quod si integri tredecim anni computentur, eodem anno, quo secessit, obiisse necesse est. [c] Vnde nec Eumelus [d] audiendus est, qui LXX. annos ei tribuit, nec STANLEIVS, [e] qui ut LXIII. annos conficiat, annos natum octodecim, cum XIX. ageret Athenas venisse ait, secessum vero Mityleneum omittit, quod historiæ Aristotelis adversum esse, ex hactenus disputatis liquet.

Mors Aristotelis.

§. VIII. Non diu vero Chalcide supervixit Aristoteles, & præsensisse obitum testamentum ejus indicat, summa cura scriptum, [f] & GELLIVS [ff] testatur, qui *annos*, ait, *natum jam fere duos & sexaginta, corpore ægro affectoque ac spe vitaque tenui fuisse.* Addit is, *omnem ejus sectatorum cohortem ad eum accessisse, orantes obsecrantesque, ut ipse deligeret loci sui & magisterii successorem, quo post summum ejus diem, perinde ut ipso, uterentur ad studia doctrinarum complenda excolendaque, quibus ab eo imbuti fuissent. Cum vero & Theophrastus Lesbius, & Menedemus Rhodius reliquis ingenio & doctrina præstarent, Aristotelem vinum petiisse & Rhodium & Lesbium, & utroque gustato & laudato, dulcius tamen Lesbium prædicavisse, sicque tacita ratione Theophrastum Lesbium se successorem velle, hominem suavitate insigni linguæ pariter atque vitæ, indicavisse.* Quæ tamen fabulam satis aperte redolent. [g] De morte vero

c) Placuit hoc SCHOTTO *l. c.*
d) Apud LAERTIVM *l. V. §. 5.*
e) *l. c. p. 427.*
f) Integrum extat apud LAERT. *l. V. §. 11.*
ff) *Lib. XIII. c. 5.*
g) Demonstravit id cl. HEVMANN. *Act. phil. vol. II. p. 676.*

vero ejus veterum narrationes variant. Quod si Antipatri, qui ex discipulis ejus fuit, *epistola de morte Aristotelis* superesset, certiora forte dari possent; ea vero hodie desideratur: [h] audiendi itaque alii sunt; inter quos tradunt quidam, [i] propositam ei fuisse quæstionem, de mirifica Euripi indole, quam cum solvere non posset, præ pudore & anxietate mortuum esse, vel, ut alii rem enarrant, in litore considentem ubi aliquandiu attente eum considerasset, postremo præcipitem sese dedisse in illum, dicentem, *quoniam Euripum Aristoteles capere non potuit, Aristotelem Euripus jam capiat*. Sed quam parum verisimilitudinis in hac narratione sit, ex prima ejus fronte conspicitur, eaque fide dignissimorum abunde refutatur testium, alia de morte ejus tradentium. [k] Alii aconitum bibisse, ajunt, [l] sive ab Atheniensibus, ut id faceret, perinde ac Socrates, damnatum, sive eorum ut effugeret judicium; verum & hæc sine testibus, & invita fide historiæ dicuntur. Quam sine dubio Apollodorus, Dionysius Halicarnasseus, Censorinus, Laërtius, aliique merentur, qui affirmant, [ll] stomachi infirmitate eum periisse, nimiis vigiliis & studiorum contracta excessu. Indefessum enim adeo fuisse LAERTIVS ait, ut, cum ad quiescendum se componeret, æneam sphæram teneret in manu, pelvi subjecta, eo consilio, ut dilapsa illa e dormientis manu in pelvim subjectam sono illius expergisceretur. Clamavisse autem in mortis agone constitutum: *causa causarum miserere mei*, itemque ad discipulos dixisse: *non sine ratione dixisse Homerum, in terram Deos sublevandorum hominum causa descendisse*, & quæ alia ejusmodi narrantur, fabulæ sunt ineptientis Græculi Christiani, qui librum *de pomo* consarcinavit, [m] indignæ, quibus viri docti calculum adjiciant. [n] Magnis vero honoris testimoniis memoriam ejus coluerunt Stagiritani, qui corpus ejus in patriam traduxere, & delubrum atque aram super ejus sepulchrum excitavere, quod Aristoteleum appellaverunt: [o] mensemque, quo id factum ab urbe nominaverunt, ut documentum esset restitutæ per Aristotelem libertatis. Alios honores & laudes posteriorum temporum postea tangemus.

Matrimonium & liberi.

§. IX. Matrimonium duplex Aristoteles iniit, primum cum Pythaide Hermiæ sorore, de qua supra egimus: alterum cum Herpylide cive sua, quacum novo post Pythaidis mortem, quam acerbe luxerat, fœdere junctus fuisse videtur. Sunt, qui concubinam tantum fuisse asserant, [p] quod tamen

h) Vid. IONSIVS *de Script. hist. phil. l. I. c. 13. pag. 71.*

i) IVSTIN. MARTYR *cohort. ad Græc. p. 34.* GREGOR. NAZIANZ. *Orat. III. p. 79.* aliique.

k) Vid. TANAQ. FABER *Ep. Crit. l. I. ep. 14.* BAYLE *l. c. not. Z.* PATRICIVS *l. c. p. 11.* miramur itaque AVCTOREM *obs. X. T. VIII. Obs. Hal. p. 250.* eam repetiisse.

l) HESYCHIVS in *Aristot.* SVIDAS *l. c.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 109.*

ll) Vid. LAERT. *l. c. §. 9. 16.* DION. HALIC. CENSORIN. *de die nat. c. 14.* conf. BAYLE *l. c. not. E.* LILIENTHAL. *Sel. lit. obs. 5. pag. 144.*

m) Videndus omnino FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. II. p. 166.*

n) Fecerunt id COEL. RHODIGINVS *Ant. lect. l. XVIII. c. 31. p. 868.* & nuperrime AVCTOR *Hist. crit. phil. T. II. p. 270.*

o) Indicare hanc appellationem delubrum copiosis exemplis docuit FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 257.* conf. *Otium Vindelicum Mel. III. p. 270.*

p) ATHENAEVS *l. XIII. p. 599.* PROCLVS *ad Hes. op. v. 406.* qui hæc refutat.

tamen, cum Timæum, inimicum erga Ariſtotelem animum gerentem auctorem habeat, ſuſpectum eſt; certum vero cum ea usque ad vitæ exitum concorditer vixiſſe.[q] Ex Pythaide filiam ſuſcepit, ejusdem nominis, quæ SEXTO EMPIRICO[r] auctore, tertio nuptias iteravit. Primum enim Nicanori, Ariſtotelis familiari nupſit, Procli deinde, a quo Proclem & Demaratum Theophraſti auditores filios ſuſcepit; poſtremo Metrodoro,[s] Chryſippi Gnidii diſcipulo, Eraſiſtrati magiſtro, cui filium peperit, quem parentis nomine Ariſtotelem inſignivit. Ex Herpylide filium ſuſcepit, cui a patre Nicomachi nomen impoſuit.[ſſ] Eſt is Nicomachus, a quo magna moralia Ariſtotelis nomen gerunt; ſive quod ad eum ſcripta ſint, quod plerique volunt, ſive quod ipſum auctorem habeant, quod poſt CICERONEM[t] quibusdam viſum eſt. Erat enim Theophraſto cariſſimus, & ſub ejus ductu plurimum in philoſophia profecerat,[u] tribuitque ei SVIDAS[v] octo phyſicorum libros, & ſex libros ethicorum. Vix itaque meretur fidem Ariſtocles apud EVSEBIUM,[w] qui eum, ait a Theophraſto educatum, juvenem poſtea bello cecidiſſe, quod inde refutari poteſt, quod libros ſcripſerit.

§. X. Hæc vita fuit philoſophi, ad tantam famam elati, quantam conſecutus eſt fere nemo. Quem ſi corporis conditione exiſtimes, talem vix credas. Parvis enim erat oculis, voce gracili, cruribus exiguis,[x] & juvenis cum eſſet, lingua hæſitabat,[y] naſoque erat elato, qualem marmor VRSINI[z] exhibet. Quod vero natura negabat, arte effecit, ornatum corporis & veſtimentorum adhibuit, quod diſplicuiſſe Platoni, ſupra ex Aeliano notavimus. Comam enim totondiſſe, barbam raſiſſe, veſtem inſignem geſtaviſſe, veteres affirmant.[a] Valetudine quoque erat infirma, ſtomachique laborabat imbecillitate, quam tamen temperantia & animi moderatione, oleoque calente in olla applicato ſuſtentavit,[b] ſicque ad LXIII. æta-

Corporis & animi virtutes & vitia.

q) Laudat ejus in ſe amorem in teſtamento, unde ſatis de futuris ei proſpexit.

r) *Pyrrh. hyp. l. I. c. 12. ſ. 258.*

s) LAERT. *l. V. ſ. 53.* Anonym. MENAG. *ad* LAERT. *l. IV. ſ. 35.* & ex eo SVIDAS. Erat is celebris medicus Eraſiſtrati præceptor. Conf. LE CLERC *Hiſt. de la Medecine P. II. l. I. c. 2. p. 295.*

ſſ) LAERT. *l. V. ſ. 53.*

t) *De fin. l. V. c. 5.*

u) EVSEBIVS *præp. l. XV. c. 2.*

v) *T. II. v. Nicomachus p. 625.* conf. VOSSIVS *de ſectis l. c.* PATRICIVS *l. c. p. 47.* & quæ ei regerit SAM. RACHELIVS *Intr. in phil. mor. Ariſt. c. 9.*

w) *l. c.*

x) LAERT. *l. V. ſ. I.*

y) PLVT. *quomodo pueris leg. poëtæ T. I. p. m. 37.* AMMONIVS *ejusque interpres.*

z) Inter FVLVII VRSINI *imagines ex marmoribus* extat etiam Ariſtotelis effigies ad radices collis Quirinalis Romæ effoſſa, unde conjecit Vrſinus, eſſe eam, cujus meminit CICERO *ad Attic. l. IV. ep. 9.* quod in ejus muſeo fuerit, unde occaſio ei enata, Ariſtotelis formam in notis deſcribendi, quæ repetiit SCHOTTVS *l. c. p. 152. ſeqq.* qui eam etiam in fronte libri expreſſit, id quod in Wetſteniana quoque editione LAERTII factum eſt. Alias Ariſtotelis imagines exhibet GRONOV. *theſ. Antiq. Græc. T. II. tab. XC.* LAMBEC. *Biblioth. Vind. T. VII. p. 77.* alibique vid. PASCH. *de var. modis tradendi moralia p. 571. Intr. in rem lit. mor. vet. c. II.* quarum tamen pauciſſimæ veram effigiem exhibent. Egregie in ejusmodi imaginem Ariſtotelis a vero abludentem luſit olim CONRINGIVS, apud MAGIR. *Eponymol. crit. p. 75.* ubi inter alia appoſite de vultu Ariſtotelis:

Nulla tamen morum aſperitas non fœda lucerna
Non caput intonſum aut barba caprina fuit,
Annulus ornavit ſapientem, & ſplendida veſtis
Congreſſusque frequens horriditate procul,
Cecropis arx talem eſt venerata atque aula Philippi
Palla decens Phœbo & pulcra Minerva nitet.

Alia de imaginibus Ariſtotelis *l. c.* vide.

a) LAERT. *l. V. ſ. 16.* CENSORIN. *l. c.*

b) *v. ſupra citati.*

ætatis annum tamen vixit. De animi vero virtutibus atque vitiis adeo dissentiunt non recentiores tantum, sed & veteres, ut facilius sit, eorum sententias enumerare, quam certam statuere. Ex utraque certe parte, tam in laudando, quam culpando eo nimium excessisse & præjudiciis plus, quam par erat, dedisse scriptores, in confesso est. Et laudata quidem insignis, ejus pietas FORTVNIO LICETO singulari libro, [c] celebrataque religio & agnitio summi numinis. [d] Imprimis vero Iudæi in asserendo sibi suisque partibus Aristotele insaniverunt, quorum de Aristotele fabulæ, si colorem absurdæ sententiæ quæras, Clearchum quendam appellant, quem pro Clearcho Peripatetico habent veteres, [e] qui Aristotelem in Iudæi Asiatici notitiam venisse tradidit. Etsi enim hæc ex serie historiæ Aristotelis falsitatis facile convincuntur, [f] certumque est, nunquam in Asiam venisse Aristotelem, uti supra quoque contra Ammonium demonstravimus, & hinc sequitur, nihil sapientiæ Iudaicæ Iudæum illum Græcum cum Aristotele communicasse; occasionem tamen inde arripuerunt Iudæi, eo potissimum tempore, quo Peripatetica philosophia inter ipsos invalescebat, & insanum in modum extollebatur, tantam philosophiæ & sapientiæ laudem Græcis invidentes, mentiendi, Aristotelem fuisse Iudæum de semine Israelis, Hierosolymitanum de filiis Kolia, de tribu Benjamin, ut habet R. GEDALIAS. [ff] Alii, qui tam impudentem mentiendi licentiam exhorruerunt, finxere, morti proximum ad Iudæorum sacra, instar proselyti accessisse, & sub vitæ finem librum scripsisse, in quo ea, quæ antea scripserit, revocaverit, [g] eaque de re ad Alexandrum scripsisse. [h] Fuerunt etiam, qui Aristotelem plagii insimularent, accusarentque, illum cum Alexandro M. Hierosolymam ingressum libros Salomonis evolvisse, & cogitata Salomonis suis immiscuisse. [i] Alia a viris doctissimis BASNAGIO, [k] FABRICIO, [l] BVDDEO, [ll] WOLFIO, [m] allata tacemus: [n] quorum hic recte pronuntiat, Iudæos hæc omnia propterea confinxisse, ut Aristoteles ceu gentilis ex proprio ingenio sapere non videretur, ipsi vero excusatius Aristotelicam philosophiam, tanquam ex suis copiis derivatam, postliminio in suos usus converterent: cujus rei specimina suo loco complura dabit Iudaicæ philosophiæ historia. Nec melius Græculi, qui agnita & implorata divina misericordia, immo prægustu Dei inter homines victuri, exspirasse nugati sunt. [o] Mirandum itaque, cum hæc supponantur, non est, de salute Aristotelis æterna aliquos non desperasse,

c) *De pietate Aristotelis erga Deum & homines & de animarum rationalium immortalitate secundum opinionem Aristotelis Patav. 1629. fol.* Plures de pietate & religione ejus scriptores laudat FABRICIVS *l. c. p. 176. seqq.*

d) IONS. *de Script. hist. phil. l. I. c. 2. p. 7. 8.*

e) IOSEPH. *contra Apion. l. I.* CLEM. ALEX. *l. I.* EVSEB. *præp. l. IX. c. 5.*

f) Conf. IONS. *l. c. l. I. c. 18. p. 98.* BAYLE *l. c. not. B.*

ff) In *Schalscheleth p. 102.* ed. Ven.

g) BARTOLOCCIVS *Bibl. Rabbin. T. I. p. 476.*

h) Exhibet epistolam præter alios IOH. A LENT in *theol. Iudaica hodierna p. b.*

i) HACKSPAN. *de usu libr. Rabb. p. 284. ad calc. Nizzachon* LIPMANNI, IAC. THOMAS. *de plagio §. 364.*

k) *Hist. des Iuifs T. III. c. 7. §. 14.*

l) *Bibl. Græc. T. II. p. 162.*

ll) *Hist. Phil. Ebræor. §. 32. p. 165.*

m) *Bibl. Hebr. P. I. p. 217.*

n) Add. IOH. FRIDERICVS *de religione Aristotelis contra Iudæos, Regiom. 1705.*

o) Dictum hac de re supra.

raſſe, & neſcio quem ei locum inter illos tribuiſſe, qui ad lucem ſupernaturalem viam inter gentes præpararunt. [p] Certe inter Patres eccleſiæ veteris non defuerunt, qui aſſererent, multos excellentiſſimos & ſanctitate imprimis conſpicuos viros, maxime ex iis, qui ſcholaſticam eruditionem ſecuti fuiſſent, Ariſtotelicæ philoſophiæ ſubſidio ad ſublimiſſimarum veræ fidei doctrinarum cognitionem penitiorem perveniſſe. [q] Gratitudinem porro prædicant, qua non amicos tantum, ſed & patriam atque præceptorem Platonem proſecutus eſt; moderatum item animum, modeſte de rebus magnis ſentientem & multum prius conſiderationem & dubitationem commendantem: [r] veritatis ſtudium tale, quod omnem humanam auctoritatem ei poſtponeret, dicente illo: Amicus Plato, amicus Socrates, magis tamen amica veritas: diligentiam vero improbumque laborem, quantum in paucis ejus ætatis reperias: [ſ] immo virtus nulla eſt, qua non Ariſtoteles enituiſſe prædicetur. [ſſ] Ex altera vero parte non defuerunt quoque, qui Ariſtotelem, tanquam peſſimum bipedum omnium deſcriberent, nullumque non vitiorum atque ſcelerum genus ei objicerent. Quarum calumniarum fontes ab adverſariis Ariſtotelis profectas fuiſſe, veteres non negant. Nec id Athenis tum florentibus mirandum, ubi cum ſectæ magna invidia invicem flagrarent, nemo fere philoſophorum alteri parcebat. Accedebat, quod apte monet Ariſtocles apud EVSEBIVM [t] Ariſtotelem magna apud principes gratia florentem, & inſigni diſcipulorum numero auctum, hac imprimis ex cauſa odium & inimicitiam aliorum ex æmulatione profectam meruiſſe. Suntque inter veteres plures Ariſtotelis obtrectatores noti, qui nihil prætermiſerunt, ut memoriam Ariſtotelis obtrectationibus denigrarent. Inter hos agmen fere ducebat Timæus Tauromenites, graviter ideo caſtigatus a Polybio, [u] qui audacem illum & levem ac temerarium fuiſſe aſſerit, ac de civitate Locrenſium graviter mentitum, odioſum & ſero eruditum ſophiſtam, qui celebrem pharmacopolæ officinam paulo ante clauſiſſet, præterea paraſitum, qui in aulas atque ædes omnium ultro inſilire ſolitus ſit, & helluonem & cupedinarium ac gulæ ubique ſervientem. Eandem

 fere

p) Pertinet huc edita a LAMBERTO DE MONTE *Colonienſi 1487. Quæſtio magiſtralis, oſtendens per auctoritates ſcripturæ divinæ, quid juxta saniorum Doctorum ſententiam probabilius dici poſſit de ſalvatione Ariſtotelis Stagiritæ*, de quo libello vid. BAYLE *l. c. not. R.* HEVMANN. *de anon. p. 103.* BVDDEVS *Hiſt. Eccl. V. T. T. II, p. 1973.*

q) EVSEB. *præp. l. XV. c. 8.*

r) AMMONIVS, & Latinus ejus interpres.

ſ) Exemplum ejus ſupra de ænea ſphæra manu detenta attulimus, niſi hoc confictum forte ſit.

ſſ) Inſana prorſus ſunt elogia, quæ recentiores non ſolum, ſed & veteres Ariſtoteli tribuerunt. Omnium inſtar eſſe poteſt inſania Averrois ex merito caſtigata IVSTO LIPSIO *Man. ad philoſ. Stoic. l. I. diſſ. IV. p. m. 17.* & MALEBRANCHIO *de inquir. ver. l. II. c. 7. p. m. 215.* Plura qui cupit, adeat HORNIVM *Hiſt. phil. p. 194.* TH. POPE-BLOVNT *Cenſ. cel. aut. p. 32.* TOB. MAGIRVM *Eponymolog. crit. p. 82.* G. PASCHIVM *de inventis nov-antiquis c. II. §. 17. p. 60.* LAVNOIVM *de fort. Ariſt.* paſſim. TRIBBECHOVIVM *de DD. Schol. p. 218.* VOSSIVM *de ſectis c. XVII.* & MELANCHTHONEM in *Apol. A. C. p. 62.* ut innumera exempla taceamus, ſuo loco in hiſtoria hujus philoſophiæ usque ad noſtra tempora diligenter annotanda.

t) *Præp. l. XV. c. 2.*

u) In CONSTANTINI PORPHYROGEN. *Collectaneis*, quas obſtetricante PEIRESCIO. edidit HENR. VALESIVS *p. 46.* & ex eo SVIDAS *loc. cit.*

fere dicam illi scripsisse Epicurum, [v] ATHENAEVS testatur. [w] Nec pe-percisse ait Aristocles [x] Aristoteli Alexinum & Eubulidem, nescio quam Philippi offensam comminiscentes, Hermiæque familiaritatem calumniantes; id quod in hominibus Dialecticis, qui omnes sui temporis philosophos persequebantur, mirandum non est. Addit is: Democharem, philosophum malæ fidei & proditionis in Athenas & patriam Stagiram, itemque in Olynthios eum accusavisse; & Cephisodorum Isocratis auditorem eum, ut effeminatum & gulosum traduxisse, Lyconem vero, Pythagoream philosophiam professum, impietatem ei, uxore divinis honoribus culta, & supellectilem cupediis paratam & his similia objecisse. Quæ quidem omnia non valde consideranda esse monet, eo quod Demochares omnium fere calumniator fuerit philosophorum, Cephisidorus præceptoris contra Aristotelem invidia fuerit accensus, [y] Lyco aperte mentitus sit. Et his tamen auctoribus nixus est PATRICIVS [z] cum imaginem Aristotelis vitiorum maculis contaminatam delinearet, [a] qui si eruditioni & infinitæ lectioni animum ab offensa & injuria, odioque in Aristotelem liberum junxisset, perfectam nobis, quod valebat, dedisset historiam Peripateticam. Tandem, ut malam famam ex scriptis enatam quoque memoremus, non plagii tantum, [b] sed & corruptorum scriptorum veterum insimulatur, & atheismi atque impietatis religionem omnem evertentis accusatur. [c] Tacemus, premi Aristotelem suspicione, quod ad tam fœda facinora, quibus memoriam gloriamque suam commaculavit Alexander Macedo, eum principiis præceptisque instruxerit. Nos, ut decet historicum, & auctoritatis atque venerationis, & invidiæ odiique præjudicium abjiciendo, nec tantopere laudandum Aristotelem putamus, nec deprimendum, sed distincte versandum, & nec laudibus meritisque ejus detrahendum, nec vitia tacenda existimamus. Et quod ad vitæ rationes attinet, in plerisque calumniam invidiæ filiam, eum contaminasse, ea, quæ attulimus, luculenter loquuntur. Nec enim juventutis luxum, nec Hermiæ consuetudinem, nec moram in aula Philippi aliis testibus infamari, quam apertis juratisque Aristotelis hostibus, supra demonstratum est. Illis autem fidem adhibere & veritatis legibus & æquitatis præceptis adversum est. Eodem fundamento lubrico niti objectam erga præceptorem ingratitudinem, supra demonstratum est, nisi Aristoteli vitio vertatur, quod laudi ducen-

v) Epicurum magnis suæ & superioris ætatis viris philosophis male dixisse, LAERTIVS *l. X. s. 8.* testatur, nec plane negat GASSENDVS *de vita & mor. Epicuri c. V. p. m. 144.* conf. IONSIVS *de Script. Hist. phil. l. I. c. 20. p. 108.*

w) *l. VIII. p. 354.* x) Apud EVSEB. *l. c.*

y) Conf. IONSIVS *l. c. l. I. c. 13. p. 68.* Isocratem vero & Aristotelem æmulos fuisse ex LAERTIO *l. V. s. 3.* constat.

z) Sentinam vitiorum dixeris, si vera sunt, quæ de Aristotele collegit PATRICIVS. Objicit ei physiognomiam malam, luxuriem, scortorum & puerorum amores, avaritiam, gloriæ cupiditatem, loquacitatem, cavilla & ingratitudinem, æmulationem, invidiam, & hujusmodi alia *l. c. p. 11. 12.* & passim. Neque tamen alios auctores laudat, quam quos adduximus.

a) PORPHYR. *vit. Pythag. n. 59. p. 49.* ed. Kusteri.

b) Conf. IAC. THOMASIVS *de plag. l. c.*

c) *De atheismo Aristotelis* integram LICETI libro opposuit tractationem VALERIANVS MAGNVS; in atheorum quoque classe Aristotelem collocant PARCKER. *de Deo disp. I. p. 65. Obs. Hal. T. VIII. obs. 10. p. 229. seqq.* THOM. FREIGIVS *Orat. p. 489. sq.* B. BVDDEVS *thes. de atheismo c. I. §. 15. & de Spinozismo ante Spinozam §. 15.* Rev. WOLFIVS *de Manich. §. XXXV. p. 148.* Plures nominant FABRICIVS *l. c. p. 177.* REIMMAN. *Hist. Ath. c. XXVII. p. 182.* BAYLE *l. c.*

ducendum ei esse putamus, quod ausus fuerit, Platonis systema, enthusiasmo magis & fanaticismo quam philosophia prognatum relinquere, & ideas cardinem Platonicæ philosophiæ ridendo, uno halitu cerebrinam philosophiam difflare. Accuratius enim & philosophice magis Aristotelem ratiocinatum, quam Platonem, nemo, qui utrumque sine præjudicio comparat, facile inficias iverit. Gulæ, temulentiæ & his similium vitia facile ab Aristotele removent, tum stomachi imbecillitas, quæ in victu moderatissimum esse coëgit, sine qua temperantia ad LXIII. ætatis annum vitam non prorogasset, tum laboris patientia & pertinacia, quam negare non audet PATRICIUS,[d] quaque dies noctesque, uti supra observavimus, veterum scriptorum volumina versavit. Vitæ vero morumque atque vestimentorum elegantiam, supra philosophorum ejus ætatis consuetudinem, nemo in Aristotele magnopere mirabitur, qui cogitat, a juventute in aula parentisque domo aulicis moribus temperata vixisse, & non scholæ tantum, sed & vitæ philosophiæ studia adaptasse.[e] Alia, quæ ei vitio vertuntur, vel solis inimicorum accusationibus constant, fidemque non merentur, vel recte considerata facile ferri & excusari possunt. In his recte, nisi fallimur, numeramus, quod Alexandrum ita formaverit, ut orbis universi imperium animo complexus, mirabili vitiorum virtutumque mixtura finem obtinuerit. Etsi enim nec negandum est, philosophiæ moralis Aristotelicæ principia multum ad id contulisse, nec laudandum, temperamentum vitiorum pro virtute in ea admitti, adscribendum tamen id est systemati, quod semel constituit Aristoteles, quodque aulæ ratio atque mores postulabant, immo, si rem recte æstimes, quod hodienum in plerisque aulis exprimitur, & maximopere laudatur. Religionis vero Aristotelis conditionem non adeo egregiam fuisse, consideratis principiorum, quæ admisit, sequelis, facile largimur,[f] de atheismo ejus postea, ad philosophiam ejus deducti, curatius tractaturi. Probabile tamen non est, omnem eum religionem publicam contemsisse atque irrisisse: Socratis enim exemplo monitum & cautiorem redditum publicis persecutionibus se exposuisse, & ad decimum tertium tamen annum illæsum durasse, verisimilitudine caret. Veteres diligenter secutum, & infinitam in iis lectionis copiam præ se ferre nemo negabit, qui semel ejus scripta inspexit, quæ vel hoc quoque nomine historiæ philosophicæ studiosis commendanda sunt. Pervertisse tamen haut raro & obscurius quoque exposuisse eorum dogmata, ut facilius ea refutaret, lectoremque ab examine averteret, negari nequit. Culpandusque in eo præcipue est, quod inique cum veteribus egerit, & nec candide satis eorum scita protulerit, & ea tantum fini tantæ lectionis voragini se immerserit, ut omnes

d) *l. c. p. 12.*

e) Addi his potest, nec magnopere ei vitio verti potuisse, si verum esset, quod tamen satis probari nequit, pharmacopoleo extructo eum quæstum fecisse. Iis enim artibus, a patre erat institutus. Nec respuit philosophia, seplasiarium, cerdonem, servum, ut exemplis hactenus allatis constat.

f) Conferenda, quæ supra §. 7. de accusato impietatis Aristotele diximus.

omnis ætatis philoſophos deprimeret, [ff] qua de re poſtea quoque dicemus, & quæ ejus philoſophiæ vitia ſint, etiam ex temperamento & vitæ ratione, quam ſequebatur, deducenda exponemus. Vt igitur de magno philoſopho ſententiam noſtram aperiamus, inter maxima eum ingenia numerandum eſſe, cum viris doctis [g] inter Ἀριϛοτελομαίνοντας minime referendis fatemur, & magnis naturæ, ingenii, & eruditionis atque diligentiæ dotibus inſtructum fuiſſe, aſſerimus; in quo vero ambitio & ſtudium cunctis contradicendi, & aulæ mores, atque conditio Græciæ elegantioris multum contulere, ut illas laudes non meruiſſe cenſendus ſit, quas ei inſani ejus cultores tribuunt.

Scripta Ariſtotelis.

§. XI. Extant magni ingenii & incredibilis diligentiæ Ariſtotelis ſpecimina, ſcripta ejus, quæ ex multis naufragium paſſis evaſerunt. Non enim infinita fere veterum monumenta tantum legit & excerpſit, sed & magnum librorum numerum ipſe confecit, videndum apud LAERTIVM; [h] cujus diligentiam auxit PATRICIVS, [i] qui librorum titulos in ordinem claſſesque redegit. Hiſtoriam vero eorum literariam multo, quam Patricius, diligentius enarravit vir in his literis ſummus, IOANNES ALBERTVS FABRICIVS, [k] cujus labori cum non habeamus, quod magnopere addamus, lectorem philoſophicæ hiſtoriæ amantem ad librum, quo carere is non poteſt, merito remittimus. Pauciſſimos horum librorum vivus exire in vulgus Ariſtoteles paſſus eſt, [l] ſuntque plures, qui interciderunt, [m] quam ii, qui ad nos pervenerunt, hisque admixti ſpurii & falſum Ariſtotelis nomen mentientes, unde incertitudo haud levis criticis non noſtræ tantum ætatis, ſed & veteribus exorta eſt, qui pro genuinis Ariſtotelis fœtibus habendi ſint? Sunt vero, qui hodie ſub Ariſtotelis nomine manibus teruntur, vel logici argumenti, & in his, categoriæ, Pythogrio cuidam a nonnullis tributæ, de interpretatione nominum & verborum, id eſt, de enuntiationum vi ac ſignificatione, quem librum Grammaticam philoſophicam non inepte vocavit RAPINVS; [n] analyticorum priorum libri duo, & analyticorum poſteriorum libri totidem, doctrinam de ſyllogiſmo & de demonſtratione complectentes; topicorum libri octo: locos unde probabilia deſumuntur explicantes; de ſophiſticis elenchis libri II. falſarum argumentationum genera enarrantes. Iunctim hæc ſcripta logica edi ſolent ſub *organi* titulo, eo quod dialecticam ὄργανον ὀργάνων vocet Ariſtoteles, cujus optimam editionem

ff) Obſervant id docti viri paſſim, conf. HORNIVS *Hiſt. phil. p.* 197. PAGANIN. GAVDENTIVS diſſ. exoterica *de Ariſtotelis veterum contemtu Piſ.* 1640. 4. VOSSIVS *de ſect. l. c.* & quos adducit TH. POPE-BLOVNT. *cenſ. cel. auct. p.* 32.

g) Ita de Ariſtotele quoque ipſi ejus inimici & in his PATRICIVS ſtatuunt, qui εὑρετικώτατον, *inventionis maximæ*, atque αἰτιολογικώτατον *in reddendis rerum cauſis maximum* vocat *l. c. p.* 12. 252. Conf. qui eadem fatentur magni viri P. BAYLE *l. c.* HEVMANNVS *act. Philoſ. Vol. I. p.* 496. H. GROTIVS *præf. ad I. N. & G.* aliique a BLOVNTIO & MAGIRO *ll. cc.* adducti.

h) *l. V. ſ.* 22.

i) *l. c. T. I. l. II. p.* 13. *ſeq.* qui obſervat tres viros celeberrimi nominis Ariſtotelicos libros in ordinem antiquitus digeſſiſſe, Hermippum Callimachium Smyrnæum, Andronicum Rhodium, & Adraſtum Aphrodiſeum.

k) *Bibl. Græc. Vol. II. p.* 109. *ſeqq.*

l) Conf. PATRICIVS *l. c. p.* 71.

m) Enumerat eos FABRICIVS *l. c. p.* 185. *ſeqq.*

n) *Reflexions ſur la Logique p.* 735.

tionem curavit IVLIVS PACIVS ABERIGA.[o] Physici argumenti sunt: physicæ auscultationis, sive doctrinæ naturalis libri VIII. principia & affectiones rerum naturalium explicantes; de cœlo libri IV. de generatione & corruptione libri II. de meteoris libri IV. de anima libri III. parva naturalia, sive libellorum physicorum XI. sylloge; historiæ de animalibus libri X. de partibus animalium earumque causa ac ratione libri IV. de plantis libri II. de coloribus liber, de audibilibus libellus, & de admirandis narrationibus collectio, adversus dogmata Xenophanis, Zenonis Eleatæ & Gorgiæ libelli tres [p] ventorum loca & appellationes; quibus præter librum de mundo, incertum an ad eum referri debeat [q] adjiciuntur, liber de physiognomia; & problematum sectiones XXVIII. Metaphysici generis sunt, metaphysicorum libri XIV. Mathematici, quæstiones mechanicæ, de lineis insecabilibus liber. Ethicam doctrinam exponunt; Ethicorum ad Nicomachum libri X. magnorum moralium libri II. moralium ad Eudemum libri VII. a quibusdam Theophrasto vel Eudemo tributi; de virtutibus & vitiis libellus; de republica libri VIII. de cura rei familiaris liber unus. Rhetoricam exhibent, artis rhetoricæ libri III. rhetoricæ ad Alexandrum liber; Poëticam tradit liber de arte poëtica. [r] Quorum scriptorum Aristotelis editionem Græcolatinam post ISAACVM CASAVBONVM[s] curavit GVILIELMVS DVVALLIVS Parisiis MDCXXXIX. IV. Vol. f. Multa de horum librorum, auctore, argumento, editionibus, interpretationibus, νοθείᾳ, & quæ his sunt similia, disputantur, quæ tamen nec hujus loci sunt, & occupata jam a FABRICIO, qui adeundus est. Hoc unum notari e re nostra est, fecisse mira fata, quæ omnia Aristotelis scripta cum tota ejus bibliotheca passa sunt, ut non levis scrupulus viris cautis subnatus sit, utrum genuini sint, qui ad nos pervenerunt, libri Aristotelis, nec ne? Rem a STRABONE,[t] PLVTARCHO,[u] ATHENAEO, AMMONIO, & ex his a recentioribus multis [x] passim enarratam paucis sic habe: Cum primus Aristoteles bibliothecam construxisset, eam cum scriptis suis Theophrasto, quem successorem designaverat, tradidit: Theophrastus omnes libros suos Neleo Scepsio testamento legavit; is deportatos Scepsin moriens hæredibus reliquit, viris ἰδιώταις, quique nulla eruditione tincti erant, eosque sine ordine asservabant. ATHENAEVS [y] vero refert: a Neleo Ptolomæo Philadelpho venditos Aristotelis libros fuisse, & Alexandrinæ bibliothecæ illatos, in qua sine dubio in magno illo incen-

o) *Francof. apud hæredes Wechel. 1598. 8.* quæ editio præstat prioribus.

p) Hos libellos solos & mechanica, quod sine dubio Aristotelis sint, controversia vacare contendit PATRICIVS *l. c. p. 26. 34.* & tamen merito dubitari ait IONSIVS *l. I. c. 11. p. 56. de S. H. P.*

q) Vindicat Aristoteli FABRICIVS *l. c. p. 127. seq.* Adeo vero dogmata aperte Platonem & Zenonem redolentia Aristotelis doctrinæ repugnant, ut in eam GASSENDVS ingressus sit sententiam. Aristotelem sub vitæ finem animum mutasse; id quod absque teste & verisimilitudine dicitur. Rectius itaque eum, quem nunc habemus, librum abjudicari Aristoteli luculenter, nisi fallimur, demonstravimus, & rationibus FABRICII satisfecimus in *Otio Vindel. Mel. II. p. 120. 174. seqq.*

r) His accedunt philologica quædam.

s) Vtimur nos editione Lugdunensi *1591. fol. Vol. II.*

t) *l. XIII. p. 609.*

u) In *Sylla T. V. p. 143.*

x) Excitavimus potiores in *Otio Vindelico Mel. I. §. 6. p. 86.* inter quos maxime videndus est P. BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Tyrannio not. D.*

y) *l. I. p. 3.*

cendio, a Iulio Cæſare excitato, conflagraverunt; id quod vel de quibusdam tantum Ariſtotelis ſcriptis vel de ἀπογράφοις inde deſumtis intelligendum eſſe videtur. Intelligentes vero Nelei hæredes, magna cura colligere Attalicos reges Pergami bibliothecam, quibus tunc parebant Scepſii, theſaurum iſtum librarium in ſubterranea ſpecu temere condiderunt, in qua ultra CXXX. annos delituerunt, quo tempore quam labem quamque injuriam ab aëre vermibusque paſſi ſint, facile intelligi poteſt. Poſtremo ex Ariſtotelis & Theophraſti progenie quidam protractos corruptosque vendidere Apelliconi Tejo, homini peripateticæ philoſophiæ amatori, qui cum opibus maxime valeret, aliasque bibliothecas coëmiſſet, hanc quoque Ariſtotelis magno ære redemit. Et curam quidem librorum, ſitu & vermium corruptione ſqualentium habuit Apellico, doctrina tamen ad eos emendandos impar: is itaque libros illos Ariſtotelis deſcribendos curavit, eorumque qui detrimentum aliquod paſſi erant, lacunas male ſedula diligentia explevit, unde non potuere non codices fieri corruptiſſimi. His cum accederent manus aliorum, doctrina quidem Peripatetica non deſtitutorum, ſed qui ex ingenio locis corruptis medelam afferre tentabant, & ubi codices defecerant, conjectura in innumeris locis utebantur, Ariſtotelis ſcripta alia fere reddidere, quam ex manu auctoris ſui prodierant. Auxere hanc incertitudinem Romani: ſtatim enim poſt Apelliconis mortem Sylla occupatis Olymp. CLXXIII. 4. Athenis, bibliothecam illam involavit, Romamque deportari curavit. Ibi nactus veniam utendi codicibus Ariſtoteleis a bibliothecariis Tyrannio Grammaticus, Ariſtotelis ſtudioſiſſimus, frequentiorem eorum editionem fecit, tum librarii quidam, amanuenſibus minus doctis uſi, neque cum exemplari deſcripta comparantes infinitam corruptarum lectionum farraginem produxerunt. Fecit vero mira hæc librorum Ariſtotelis viciſſitudo admodum incertam doctrinam Peripateticam. Antiquiores enim poſt Theophraſtum Peripatetici, genuinis Ariſtotelis libris deſtituti, cum non alios, niſi exotericos, eosque pauciſſimos haberent, nullam partem philoſophiæ ad mentem Ariſtotelis accurate poterant explicare: & qui poſt vulgatas editiones ex Tyrannionis ἀπογράφοις, manus interpretandæ Ariſtotelis philoſophiæ admoverunt, aſcititia a nativis, aliena & ſpuria a genuinis diſcernere non poterant. Ex qua librorum Ariſtotelicorum hiſtoria, quantum innumeris, quos poſtea paſſi ſunt, interpretum commentariis z) tribuendum ſit, liquet.

Philoſophiæ Peripateticæ conſideratio generalis.

§. XII. Comprehenditur his in libris ea Peripateticæ philoſophiæ ſumma, qualem poſt reſtitutam inter Romanos ſcholæ huic faciem nativam exhibuere Ariſtotelis interpretes. Qui enim eos anteceſſerunt Peripateticæ ſectæ doctores, nullam philoſophiæ partem accurate potuiſſe explicare, in antecedentibus monuimus. Philoſophia itaque Ariſtotelis, quoad

ea

z) Adjiciuntur catalogi interpretum Operibus Ariſtotelis editionis Caſaubonianæ & Duvallianæ, ſed non ſatis digeſti, potiores indicant PATRICIVS & FABRICIVS *ll. cc.* itemque SCHOTTVS *l. c.* Add. PHIL. LABBEI *brevis conſpectus Ariſtotelis & Platonis Græcorum interpretum typis editorum Paris 1657.*

eam in libris ejus, hodie sub ejus nomine extantibus, comprehenditur, summatim jam exhibenda est. Antequam vero εἰς ἐν συνόψει celeberrimi philosophi systema lectori exhibemus, præmonenda quædam sunt, sine quibus frustraneum prorsus suscipiemus laborem; ad ea itaque attentum esse jubemus lectorem intimas rationes systematis Aristotelici nosse cupientem. Scilicet

I. Ineluctabilis obscuritas scriptorum Aristotelis.

I. Tanta est obscuritas scriptorum Aristotelis, quam partim ipse destinato iis induxit consilio, partim e variis circumstantiis fatisque, quæ acciderunt, renata est, ut non diffiteantur, qui intime rimati fuisse mentem Aristotelis videntur, tantum non impossibile esse, in veram philosophi mentem atque sententiam penetrare, hasque tenebras penitus discutere. Magnus hic se nobis offerret campus, in considerationem scriptorum Aristotelis, eorumque partium tum externam tum internam exspatiandi, si id nostrum pateretur institutum, finesque historiæ philosophiæ universali positi, vel repeti & augeri atque illustrari possent ea, quæ de hoc argumento PATRICIUS & imprimis vir doctissimus PETRUS IOANNES NUNNESIUS [a] dixerunt. Sed in compendium breve contrahenda sunt omnia, eaque dicenda tantum, quæ lectorem cautum atque providum in examinanda Aristotelis philosophia facere possunt. Præmonendum vero est, Aristotelem non in figuris atque dictione poetica, neque in dialogorum anfractibus, ut præceptor ejus Plato fecit, latere voluisse, nec fabularum integumentis se texisse, evitavisse etiam Pythagoreorum numeros atque symbola, & affectatam Heracliti obscuritatem, sed dictionem maxime propriam adhibuisse, & tamen adeo mentem suam atque sententiam veram abscondisse, ut ipse ad Alexandrum M. de vulgatis ab eo editisque philosophiæ suæ mysteriis scripserit: [b] *acroamaticos libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos; quoniam scilicet iis solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt.* Effecit vero id partim philosophandi genere, partim scribendi modo: cum enim arcanam philosophorum methodum, ob innumeras, quas philosophorum securitati & auctoritati præstabat, utilitates servare voluisset, neque tamen eadem, ut reliqui, qui ante eum ista docendi ratione usi erant, via incedere constituisset, aliter rem aggressus est. Scilicet Socraticæ apud Platonem methodo disputandi innutritus sæpe numero philosophorum ante se opiniones affert, exponit, roborat, examinat, discutit, refutat, idque tam subtiliter, & nunquam fere addito mutatæ orationis seriei indice, ut incertus hæreat lector, num de sua vel de aliorum opinione loquatur, quod multos decepit interpretes, ut Aristotelis esse putaverint, quæ aliorum philosophorum sunt, quæque a domesticis ejus opinionibus, non nisi summa adhibita attentione, distin-

a) In oratione, *de causis obscuritatis Aristotelis earumque medela, Institutionibus Peripateticis* adjecta, de qua supra. Eam separatam quoque cum BART. IOS. PASCHALII Or. *de optimo genere explanandi Aristotelem*, & IO. BAPT. MONLORII Or. *de utilitate analyseos Aristoteleæ* recudit WECHELIUS *Francof.* 1591. 8.

b) GELLIUS *l. XX. c.* 5.

distingui possunt. Hunc in finem sæpe aliorum scripta consulit, quæ devoravisse legendo supra docuimus, exque iis multa in rem præsentem affert, raro tamen eos indicat fontes, unde sua desumsit, quod non potest non ingentem parere difficultatem. Ipsa vero philosophiæ ratio apud Aristotelem has obscuritatis causas magnopere auget. Vtitur enim plerumque notionibus abstractis, universalibus, & novas ac insolitas ideas rerum excitantibus, & dum metaphysica veste philosophiam naturalem & moralem induit, non deformem tantum, sed & præter naturalem & alienam reddit ejus faciem, quam vix agnoscunt, qui non ipsam quasi cogitandi naturam in ejusmodi terminorum & notionum personas transmutant. Sæpe numero quoque ideis notionibusque indeterminatis vagisque adhibitis, cum ipse claram certamque cogitationum ideam non haberet, lectorem mire delusit, corvosque vacuos dimisit hiantes. Accedit his summa, quam affectabat brevitas; supposita multa tanquam nota, quæ lectorem tamen fugiunt, quæsitæ enunciationes rotundæ, & dictio strictissima; probationes vel plane non, vel alieno loco ob nimiam brevitatem positæ; & quæ alia sunt, quibus vere illud HORATII evenit:

- - *brevis esse laboro,*
obscurus fio. - - -

Cumque mathematicarum disciplinarum esset peritissimus, multa ex iis quoque translata in philosophiam, præcipue naturalem, quæ non nisi ab illarum peritissimo intelligi possunt, & alienis rebus applicata miram obscuritatem pariunt. Laborat etiam exemplorum, quibus dicta illustrat paucitate, quæque affert obscuriora sunt, quam res patitur, quam illustrare aggreditur. Sunt quoque in Aristotelis scriptis plurcula sibi contradicentia, quæ nullis interpretationis sanæ artibus & regulis in concordiam redigi possunt, sive is revera diversis temporibus scribens aliter senserit, mentemque mutaverit, sive dormiente attentione negligentior factus ad systematis rationem & nexum non semper respexerit, sive aliter prorsus intelligi voluerit; quæcunque enim ejus rei causa est, necessariam ea parit obscuritatem. Vt vero magis lateret, scribendi rationem in subsidium vocavit, multisque nominibus in eadem re utitur, sæpe res diversas una eademque voce designat, qua nominum ambiguitate, cum nullibi fere nominum vocumque definitiones addat, totum incertum reddit lectorem, qua potissimum significatione sit intelligendus. Addit his Nunnesius, ipsam sermonis proprietatem, minus usitatam, quam presse sæpius secutus est Aristoteles, obscuritatem gignere, idque vocis ἐντελέχεια exemplo luculenter illustrat. Tacemus particularum singularem in Aristotelis scriptis usum, abruptumque haud raro sermonem, magnis quasi passibus ad id quod demonstrare instituit, grassantem, qui lectorem respirare, & colligere cogitationes non sinit, ut evanescant, quæ antea legentis impressa sunt memoriæ. Constructiones rariores & a communi dicendi inter Græcos genere dissonantes, quas argumento philosophico miro artificio, sed non sine obscuritatis effectu,

effectu, applicabat, prætermittimus. His caufis obfcuritatis Ariftotelis internis accedunt externæ plurimæ. Quis enim certum ac indubium aliquid fperet ex libris fitu, fqualore vermibusque corruptis, & ab imperitis manibus emendatis? quis non aliena ex conjectura fupplentium plurima acceffiffe conjiciat? & quis genuina ab adulterinis, affuta a nativis difcernat fatis, & veram Ariftotelis mentem definiat? Dedit vero fatum hoc fcriptorum Ariftotelis aliam quoque obfcuritatis caufam; everfus enim ordo librorum Ariftotelis, immo totius fyftematis, & confufa plurima, ita ut naturalis ratiocinandi via, qua inceffit philofophus, non pateat, & per ambages & errores lectores deducantur, incerti, quo tendant, quove ducantur. Cumque pauciffimi inter editos libri fint, de quibus non dubitatum fit, an Ariftotelem parentem agnofcant, mirum non eft, cautum providumque veteris philofophiæ interpretem prorfus incertum reddi, quid pro Ariftotelico habendum fit, quid rejiciendum pro fpurio? Addi his poffent plura, &, qua ratione infinita interpretum cohors fuas opiniones & cogitationes obfcuro Ariftotelis textui adplicans, & in diverfiffimas explicationes trahens, multum has obfcuritatis caufas, auxerit, oftendi, quantasque tenebras Ariftoteli induxerint Arabum commentarii, in fcholas quoque Occidentis introducti, exponi; nifi in fecunda hiftoriæ hujus periodo latius de his differendi occafio fe offerret. Cum itaque nec ipfe femper Ariftoteles clare intellexerit, quid dicat, ftatuatve, nec alios, nifi quos admifit, intelligere id voluerit, totque modis ea, quæ reftant, corrupta fint, quis non cum Themiftio [c] fateatur, dementiæ fimile effe, fi quis legendis libris illius fperet, fe fententiam illius confecuturum. [d]

II. Scopus philofophiæ Ariftotelis.

II. Ipfe præterea fcopus, quem in condendo philofophiæ fyftemate Ariftoteles refpexit, confiderandus eft, qui homini fupra modum ambitiofo & elati animi is potiffimum fuit, ut fuper omnes fe philofophos efferret, & novum ac diverfum ab eorum dogmatibus fyftema condendo, novæ fectæ auctor fieret, quæ reliquorum lumina extingueret, & acuminis gloriam ipfi conciliaret. Hofpitem plane atque peregrinum effe oportet in fcriptis Ariftotelis, qui hoc non palpat. *Ille enim*, verbis utimur acutiffimi LVD. VIVIS [e] eleganter hac de re commentantis, *ut indefeffo illo fuo ftudio omnes, quotquot ante fe quicquam fcripferant, evolverat, legerat, excufferat: ita neminem præterivit, quem non carperet, ratus, tantum in fe derivaturum gloriæ, quantum aliis omnibus ademiffet, tanquam fublimior effet ceteris acutiusque ac longius profpiceret.* Acuteque in hanc rem dixit magnus VERVLAMIVS. [f] *Ariftotelem more Ottomanorum, putaviffe, regnare fe tuto haud poffe, nifi fratres fuos omnes contrucidaffet.* Multum vero labis inde in ipfam philofophiæ Ariftotelicæ conftitutionem irrepfit. Cum enim non tam rebus fæpe, quam verbis, fententias innovaret, iisque, quæ non fine veritate atque experien-

 tia

c) Apud NVNNES. *l. c. p. m. 5.*
d) Conf. PATRICIVS *l. c. p. 37. Otium Vindel. Mel. I. §. 9. p. 105. feqq.* L. VIVES *de corrupt. art. lib. I. pag. m. 56.* qui dicta mire illuftrat.
e) *De cauf. corrupt. art. l. I. p. m. 26. feq.*
f) *De augm. fcient. l. III. c. 4. T. I. Opp. p. m. 215. f.*

tia dicta sunt a veteribus, novam tamen opponere philosophiam vellet, necesse fuit, veterum sententias partim corrumpere, partim eas rejiciendo inanes & a vero alienas eligere, partim incertis vagisque vocibus vacuis sensu vero principiis philosophiam replere, partim ad λεπτολογίας confugere, & his omnibus obscuritatis affectatæ beneficio inter se connexis gloriam apud rerum imperitos in argumento sæpe difficiliori comparare. Quod quam vehementer acumini ejus ingenii naturali & veritatis inventioni, cui aptissimus natura erat, obstiterit, tota ejus philosophia & imprimis naturalis probat.

III. Philosophia aulæ moribus aptata.

III. Fuit vero alia quoque vitæ Aristotelis circumstantia, quæ haud exiguum in philosophiam ejus influxum habuit. A pueritia enim in aula Amyntæ cum parente Nicomacho versatus vitæ aulicæ mores & elegantiam assumsit, & in alteram quasi naturam transire passus est. Postquam vero a Philippo rege Alexandri M. præceptor electus est, occasionem habuit philosophiam regulis aulæ, & ambitioni ejus, quem educabat, attemperandi. Relicta itaque imaginaria republica Platonis, cum Socratica quoque ethica videretur nimis humi serpere, totam philosophiam moralem ita formavit, ut & Alexander M. & qui ejus amici erant, vel sub Aristotele duce ad gloriam & dignitates grassabantur, animum inde ita formare discerent, ut fine optato fruerentur. Diligenti tantum ethicæ Aristotelicæ inspectione opus est, ut hac de re convincamur, & vel sola virtutis definitio & connexio satis de isto Aristotelis scopo loquitur. Ex quo patet, quam misere se decipi passus sit orbis philosophicus, qui per tot secula veram felicitatis moralis viam in ethica Aristotelis inveniri posse sibi persvaderi passus est.

IV. Philosophia naturalis incerta & vaga.

IV. Neque circa physica dogmata sine consideratione generali dimittendus est Aristoteles. Diximus scilicet, constituisse philosophum ab omnibus physicis ante se abire, novumque systema effingere. Satis hoc in libris physicis, præsertim in libro de anima, & quem contra Zenonis Xenophanis & Gorgiæ dogmata scripsit, prodidit. Ita vero a clara & naturalem scientiam juvandi apta methodo, materiam per particulas considerandi minimas discedens, alia principia excogitare coactus est, quæ iis opponantur; nam Platonis quoque materiam, semper fluxam & per partes minimas mutabilem respuebat. Cum vero ideas quidem per se existentes τερετίσματα esse atque difficiles nugas intelligeret, naturam tamen rerum in speciebus formisque ejusmodi rerum quæreret, ad principia physica, Platonis non meliora, delapsus totam rerum naturalium scientiam corrupit, & principia nobis obtrusit, isto nomine minime digna, quippe quæ nec clara, nec aliter nisi in mentis abstractione extantia, ideisque vagis vocibusque nihili expressa, naturam rerum magis abscondunt, quam exponunt. g)

V. Ne-

g) Elegantem de his nævis satyram in physica præcepta Aristotelis exhibent *Menagiana T. II. p. 9.* repetitam, & annotationibus doctissimis illustratam in *Actis philos. vol. III. p. 1. seqq.*

V. Mathematica intempestive immixta.

V. Neque prætermittendum hic eſt, adhibuiſſe Ariſtotelem, exemplo Platonis edoctum, cui in nulla re eruditione & ingenii acumine cedere volebat, ſæpiſſime mathematicarum diſciplinarum ſubſidia, negarique nequit, non ubique male id illi ceſſiſſe. Verum, cum nimiam brevitatem & obſcuritatem ſectatus ſit, & rationibus mathematicis expreſſerit, quod natura ſua ab iis valde abhorret, non difficilis tantum intellectu, ſed & alienus haud raro ab argumenti nativa facie factus eſt. Cui num medelam adhibuerit IOSEPHVS BLANCANVS, [h] dicent, qui ejus librum viderunt.

VI. Ariſtotelis philoſophiæ non omne denegandum pretium.

VI. Etſi vero multa in Ariſtotelis philoſophia, immo plura, quam inſanis ejus admiratoribus videtur, deſiderari omnino poſſunt debentque; improbandus tamen eorum mos eſt, qui nihil dignum laude in ea deprehendunt, nec ſe philoſophari recte poſſe credunt, niſi in totum Ariſtotelem & quæcunque ejus nomen gerunt, debacchantes, cuncta proculcent, nullaque in re pretium ei ſtatuant, cum tamen nec ubique dormiverit Ariſtoteles, & haud pauca dixerit tanto ingenio digna, licet fateamur, ipſum ſyſtematis habitum atque naturam, magnis nævis non carere, [i] improbemusque morem eorum, qui melioribus & ſanioribus ſpretis, exſangue Ariſtotelicæ philoſophiæ cadaver cœco ſeqvuntur applauſu atque obſequio. Imprimis vero laude digna eſt Ariſtotelis in exotericis diſciplinis, poëtica imprimis & rhetorica eruditio, quæ magnum ſatis ingenium prodit, a pleriſque tamen neglecta eſt.

Logica Ariſtotelis.

§. XIII. Vt vero ſpeciali magis delineatione Ariſtotelis philoſophiam depingamus, paucis eam, qualem libri, qui ſub ejus nomine ambulant, exhibent, conſiderare juvat, prolixiora vero apud eos quærere jubemus, qui poſt renatas literas in genuinum librorum Ariſtotelis ſenſum & philoſophiam haud infeliciter inquiſiverunt. Quos quia ad recentiora tempora, ultimamque hiſtoriæ philoſophicæ periodum delapſi, ex inſtituto nominabimus, brevitati conſulentes eos hoc in loco præterimus. Diviſit vero, exponente LAERTIO, [k] Ariſtoteles philoſophiam bifariam, aliam enim in agendo, aliam in contemplando conſiſtere ait, eamque practicam, hanc theoreticam dixit. Huic inſtrumentalem ſubjecit, logicam. Quam philoſophiæ diſtinctionem non ab eo excogitatam fuiſſe, ſed ex Platonis philoſophia transſumtam, ex Platonicæ philoſophiæ delineatione ſupra allata, manifeſtum eſt. Logicæ autem hanc potiſſimum rationem habuit:

I. Scopus logices duplex eſt, veriſimile ac verum, ſive veritas probabilis & certa. Ad illam tendit dialectica, quæ probabilibus rationibus de veritate diſſerit; ad hanc analytica, quæ certis demonſtrationibus nititur. [l]

 II. Ve-

h) *De locis in Ariſtotele mathematicis Bonon. 1615. 4.* conf. ERASMVS apud TH. POPE-BLOVNT. *Cenſ. cel. aut. p. 34.*

i) De cenſoribus & reprehenſoribus Ariſtotelis infinita dici poſſent, quæ tamen alieni ab hoc loci ſunt. Omnibus fere præferendus eſt GASSENDVS in *Exercitationibus paradoxicis adverſus Ariſtoteleos.* Plura hac de re ad recentiora tempora deducti dicemus.

k) *Lib. V. ſ. 28.*

l) *ibid.* Dialecticam recte diſſerendi facultatem vertit ALDOBRANDINVS, eo quod tota ad diſſerendum tendit. Hinc CICERO *de fato*, totam logicam diſſerendi rationem vocat, eo quod huic ſcopo totam logicam ſubordinabat, & ad hunc finem omnia

II. Veritas verò demonſtratur, deque ea diſſeritur per ſyllogiſmum, vel demonſtrativum & analyticum, vel topicum & dialecticum; ſyllogiſmus enunciationibus conſtat, enunciationes terminis ſimplicibus.

III. Terminus trifariam diſtinguitur, in homonymum, ſynonymum & paronymum. Homonymus eſt, qui commune nomen de rebus diverſis adhibet; ſynonymus, ubi nomen & rei definitio conveniunt; paronymus, quo denominata, eadem de re, caſu & terminatione differunt.[m] Solent Peripatetici doctores his, quæ anteprædicamenta vocant, addere terminum analogum, quo idem nomen uni rei primario, alteri ſecundario & improprie convenit, & præmittere doctrinam de prædicabilibus, ſive modis prædicandi generalibus, ad quæ, quoniam peculiari tractatione de iis nihil dixit Ariſtoteles, PORPHYRIVS introductionem ſcripſit; quorum prædicabilium quinque numerant, genus, ſpeciem, differentiam, proprium & accidens, qua de re Peripateticæ logicæ, quæ ubique hæc myſteria crepant, conſulendæ ſunt.

IV. Termini univoci ad decem claſſes generales revocantur, quæ categoriæ, ſive prædicamenta vocantur. Doctrina illa ex Pythagorica ſchola deſumta, quæ cum numerum denarium omnium perfectiſſimum haberet, intra eum omnes prædicamentorum claſſes concluſit, primusque Archytas Tarentinus fuiſſe dicitur, qui hanc entium ſcalam conſtituerit: a quo cum didiciſſet hanc ſapientiam Plato, cum eo in Italia converſatus, Ariſtoteles myſteria præceptoris vulgando, arcanam doctrinam propalaſſe fertur. Ita quidem FR. PATRICIVS,[n] qui Simplicii & Iamblichi auctoritate utitur, libellum περὶ τȣ̃ παντὸς, Archytæ tribuentium, ut plagii hac in re Ariſtotelem inſimulet. Et Archytæ quidem libellum hodienum ſupereſſe infra ad Pythagoreos deducti, docebimus, Ariſtotelem tamen ſua huic ſurripuiſſe, ſine teſtibus dicitur. Nec alia forte ratio eſt, quæ ante Patricium LVDOVICVM VIVEM,[o] & poſt eum IONSIVM[p] movit, ut libelli de categoriis, qui Ariſtotelis nomen gerit, auctorem hominem Pythagoreum vel Platonicum eſſe ſuſpicarentur; ſine cauſa forte gravi, cum veteres, teſte AMMONIO[q] librum de categoriis inter genuinos numerare non dubitaverint.

V. Referuntur vero decem iſtæ entium claſſes vel ad ſubſtantiam, quæ per ſe exiſtit, vel ad accidens, quod eſt in alio, tanquam in ſubjecto.

VI. Subſtantia eſt vel prima, quæ maxime proprio ſenſu ita dicitur, & de

omnia referebat Ariſtoteles. Id quod probe notandum, quia ſine eo intelligi nequit, cur prædicamentorum, & enunciationum doctrinam ad logicam retulerit, & Grammaticam magis philoſophicam, quam artem ratiocinandi nobis dederit. Græci enim ex communi loquacis patriæ more pulchre ſibi philoſophati fuiſſe viſi ſunt, ſi pulchre de rebus diſſeruiſſent. Et ex his illuſtranda ea ſunt, quæ habet LAERTIVS *l. c.* qui totam logicam Ariſtotelis ad diſſerendi artificium tranſtulit.

m) *De categor. c. I. T. I. opp. p. 8.*

n) *Diſcuſſ. Peripatet. T. II. l. I. p. 182.*

o) *De cauſis corrupt. art. l. III. p. m. 97.* qui obſervat quoque, hæc ad primam philoſophiam non ad logicam pertinere. Quorum prius verum eſt, poſterius falſum, ſi Ariſtotelis ſcopum conſideres, qui genera rerum ad conſtituendas definitiones ex iis depromſit.

p) *De Script. Hiſt. philoſ. l. I. c. 2. p. 4.*

q) *l. c.*

de altero neque prædicari potest, neque ei inhærere; vel secunda, quæ in prima subsistunt, ut genera & species.

VII. Accidentis novem genera atque classes sunt: quantitas, relatio, qualitas, actio, passio, quando, ubi, situs, habitus. γ)

VIII. Quantitas est vel continua vel discreta; quæque nec contraria habet, nec admittit magis & minus & denominat res, ut dicantur quantæ, æquales vel inæquales.

IX. Relatio est, cujus tota natura ad alium refertur: & admittit magis & minus, & natura sua relata facit se consequentia, & natura conjuncta.

X. Qualitas est, a qua res dicuntur quales, habetque quatuor species; naturalem dispositionem & habitum, naturalem potentiam & impotentiam, passionem & passibilem qualitatem; formam & figuram. Ea vero & intendi atque remitti potest, & admittit contrarietatem; & denominat res, ut dicantur similes & dissimiles.

XI. Actio & passio, illa agentis, hæc patientis motum significat, & admittunt contraria possuntque intendi & remitti.

XII. Quando tempus, ubi locum, situs & habitus externas hujus nominis circumstantias rei sitæ vel habitu vestitæ innuunt.

XIII. Post prædicamenta hæc considerandi sunt termini, qui ad hoc classium rerum systema reduci nequeunt, suntque 1. opposita, quæ vel relative, vel contrarie, vel privative, vel contradictorie sibi opponuntur, 2. prius, 3. simul, 4. motus, 5. habere. δ)

XIV. Ex terminis componitur enunciatio vel propositio, quæ ad doctrinam de interpretatione proprie pertinet. ε)

XV. Vox mentis conceptuum signum est, qui cum vel simplici perceptione, quæ nec vera nec falsa est, vel perceptione, quæ ex vero & falso participat, percipiantur, vocem faciunt vel simplicem & incomplexam vel complexam.

XVI. Nomen est vox ex institutione significans, sine connotatione temporis, cujus nulla pars per se significat & separatim.

XVII. Verbum est vox connotans tempus, cujus nulla pars per se aliquid potest significare, & est semper nota eorum, quæ de alio dicuntur.

XVIII. Oratio est vox ex instituto significans, cujus pars significat separatim.

XIX. Inter orationes ea sola enunciativa est, & ad hermeneuticam spectat,

γ) Multum vapulat Aristoteles recentioribus VIVI, GASSENDO aliisque *ll. cc.* quod rerum omnium classes intra decenarium numerum concluserit, cum plures admittant. Culpa vero non tam in Aristotelem, quam Pythagoreos primos doctrinæ hujus inventores conjicienda est, qui decenario numero perfectissima absolvebant.

δ) *ib. c. 10. T. I. p. 17. seqq.*

ε) Ipse ARISTOTELES librum *de interpretatione* inscripsit *T. I. p. 11.* Tanti hanc doctrinam fecit ISIDORVS *Orig. l. II. c. 27. ut non atramento sed mente calamum tinxisse* diceret. SANCTIVS vero *Minerv. l. I. c. 5. p. m. 37.* indignum librum & tractationem Aristotelis nomine judicat: conf. PATRIC. *T. I. l. III. p. 21.* Medium nos tenendum censemus, & cogitandum, Aristotelem ut ipse *c. 6.* fatetur, hæc scripsisse *πρὸς τὰς σοφιστικὰς ἐνοχλήσεις, contra sophistarum molestias*, quo fine cessante, pleraque Aristotelicæ dialecticæ, quæ suo tempore non contemnendum in his usum præstitit, inutilia sunt & difficiles nugæ.

ctat, quæ verum vel falsum significat, reliquæ ad rhetoricam & poeticam pertinent, constatque ea subjecto & prædicato, & copula.

XX. Propositiones quinquevariam dividuntur, in simplices & complexas, affirmantes & negantes, universales, particulares, indefinitas, & singulares, impuras & modales. Modales sunt vel necessariæ vel possibiles, vel contingentes, vel impossibiles.

XXI. Propositionibus porro accidunt tria, oppositio, æquipollentia, & conversio.

XXII. Oppositio vel contradictoria est, vel contraria vel subcontraria.

XXIII. Aequipollentia est, per quam duæ propositiones eandem rem significant, atque una simul veræ esse vel falsæ possunt.

XXIV. Conversio est terminorum transpositio, ita ut affirmatio & negatio cum veritate tamen eadem maneat. Attendit in hac enuntiationum consideratione Aristoteles non ad conceptuum, qui verbis exprimuntur naturam, sed sermonis proprietatem, ut ita logicam sophistis in verborum cavillationibus artem quærentibus præsidium opponeret: unde multa hac in re dicta sunt, quæ attentione ad idearum intellectus naturam habita, falsa sunt, vel otiose dicta, in quo demonstrando subtiles fuere *artis cogitandi* auctores Galli [u] & Germanus G. GERHARDVS TITIVS, [x] ut alios taceamus.

XXV. Syllogismus est oratio, qua positis quibusdam aliud necessario consequitur. [z]

XXVI. Materia syllogismi tres termini sunt; forma est legitima materiæ dispositio secundum figuras & modos.

XXVII. Figura est medii termini & extremorum recta ordinatio, ut recte conclusio deducatur. Modus est dispositio propositionum pro quantitatis & qualitatis ratione.

XXVIII. Figuræ syllogismorum sunt tres; prima, ubi medius terminus est subjectum majoris propositionis & prædicatum minoris; habetque modos, quibus dextre concluditur, quatuor; secunda figura medium terminum prædicat de duobus extremis; & quatuor modis recte concludit; in tertia figura medium utrique extremo subjicitur, & sex modos habet legitime concludendi. [a]

XXIX. Omnis syllogismus construitur in aliqua ex tribus istis figuris, & perficitur per primam figuram & reducitur ad modum universalem primæ figuræ.

XXX. Sunt & aliæ ratiociniorum formæ sex: conversio terminorum, inductio, exemplum, abductio, instantia, enthymema, quæ tamen omnes cum syllogismi virtute constent, ad eum reduci possunt & debent. [b]

XXXI. Ad inveniendos syllogismos opus est, 1. ut termini problematis

u) *Art de penser l. II. ch. 2. seqq. p. m. 160. seq.*

x) *Art. cogit. c. 6. p. 96. seqq.*

z) Prolixe doctrinam de syllogismo exponit *analyt. prior. l. I. T. I. p. 40. seqq.*

a) Quartam addidit Galenus, nullius fere usus.

b) *Anal. prior. l. II. c. 23. seqq. p. 73. seqq.*

matis sumantur, & res, de qua agitur, supponatur, nec non definitiones, proprietates, consequentia, antecedentia, repugnantia; 2. Vt essentialia, propria & accidentia, certa & probabilia inter se discernantur; 3. Vt eligantur consequentia universaliter; 4. Vt eligantur antecedentia, quibus res universaliter consequens est; 5. Vt nota universalis jungatur non consequenti, sed antecedenti; 6. Vt consequentia accipiantur proxima, non remota; 7. Itemque antecedentia proxima non remota; 8. Vt eligantur, quæ universi rei sunt consequentia, itemque ea, quibus universis res ipsa consequitur.[c] Mire in his dilucidandis & ad singulorum problematum propria applicandis industrius & ad obscuritatem usque subtilis est Aristoteles, brevior & clarior futurus, si sermonis naturam ab idearum atque notionum proprietate distinxisset, & ad hanc, non ad illam, respexisset.

XXXII. Omnis discursus, scientiam gignens, nititur prævia aliqua cognitione rerum de quibus discurrendum.[d]

XXXIII. Scire est intelligere quod res sit, quod talis ejus causa sit, & quod aliter se habere non possit.[e]

XXXIV. Demonstratio est syllogismus scientiam pariens.

XXXV. Derivatur vero scientia apodictica a caussis veris, primis, immediatis, notioribus, quæque, ut aliunde demonstrentur, opus non habent.

XXXVI. Scientia demonstrativa non datur nisi rei necessariæ, unde & demonstratio ex necessariis rebus consistit.[f] Verissimum in se axioma, vehementer corrupit Aristotelis schola, præceptorem, ut videtur, non satis assecuta: ille enim de necessitate id consequentiæ potissimum intellexit, unde & regulas universalis consequentiæ hoc loco explicat, illa de subjecti necessitate intelligens, cum entium moralium nullam physicam necessitatem videret, illis certitudinem apodicticam denegavit, physicis asseruit, cum e contrario necessitas consequentiæ clarissima sit in rebus moralibus, quarum naturam & definitionem intelligimus, quæ in physicis ob ignoratas rerum essentias non datur. Id quod ad illustranda ea tenendum, quæ postea dicentur.

XXXVII. Dictum de omni est, quod competit omni & per se, & semper.[g]

XXXVIII. Vniversale primum est, quod in unaquaque re est per se ipsum, quatenus ea res est.

XXXIX. Demonstratio fit ex conclusionibus æternæ veritatis:[h] ex quo sequitur, rerum fluxarum nec demonstrationem dari, neque scientiam, neque definitiones quoque. Πρῶτον καὶ κύριον δόγμα hoc Platonicæ philosophiæ fuisse, quo fundamento tanquam lapide angulari, totus cardo doctrinæ de ideis vertebatur, suo loco probavimus. Nec recedere ab hac sententia ausus est Aristoteles, etsi pulchre videret, ideas, sive substantias a rebus

c) *ib. l. I. c. 27. p. 65. seqq.*
d) *Analyt. post. l. I. c. 1. p. 103.*
e) *ib. c. 2. p. 104.*
f) *ibid.*
g) *ib. c. 4. p. 78. seqq.*
h) *ib. c. 8. p. 109. seqq.*

rebus abſtractas inane figmentum cerebri Platonici eſſe : cum vero errorem iſtum, eſſentias rerum in ejusmodi naturis communibus verſari, non dimitteret, ad opinionem, Platonica non meliorem, delapſus, ejusmodi naturas communes, in rebus ſingularibus ſubſiſtentes aſſeruit,[i] quas cum ſubjectum demonſtrationis neceſſarium & æternum eſſe contenderet, de iis demonſtrationem dari poſſe, affirmavit, rebus vero moralibus, ſemper mutationi, ut credebat obnoxiis demonſtrationem denegabat. Quæ omnia quam erronea ſint, facile intelligent, qui ad rerum naturam accuratius attendunt. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ monuiſſe ſufficiat, qui hiſtoriam, non examen Peripateticæ philoſophiæ ſcribimus.

XL. Aliud vero eſt, rem noſſe, quod ſit, & rem noſſe quare ſit; hinc duplex demonſtrationis genus eſt, unum τοῦ ὅτι, quod a poſteriori demonſtrat, alterum τοῦ διότι, quod a priori demonſtrat, quodque genuinum maxime eſt & perfectiſſimum.[k]

XLI. Scientiæ opponitur ignorantia, quæ duplex eſt, vel puræ negationis, vel pravæ diſpoſitionis, hæc illa multo deterior eſt, oriturque a falſo ſyllogiſmo, cujus medium falſum eſt, quemadmodum illa a ſenſuum vitio.[l]

XLII. Nulla ſcientia a ſenſibus immediate oritur, qui in ſingularibus verſantur, cum ea ſit univerſalium, conducunt tamen illi ad eam, quatenus univerſale ex ſingularibus ſenſui obviis intelligitur.[m]

XLIII. Inductio itaque fit, ubi a ſingularibus ſenſu perceptis demonſtratio ad univerſalia deducitur.

XLIV. Syllogiſmus dialecticus eſt, qui concluſionem ex probabilibus deducit. Probabile autem eſt, quod videtur omnibus, vel pleriſque, vel ſapientibus atque præſtantiſſimis quibusvis.[n]

XLV. Dialectica autem ars eſt conjecturandi, unde nec finem ſemper aſſequitur.

XLVI. In quavis propoſitione, & problemate quoque declaratur vel genus, & differentia, vel definitio, vel proprium, vel accidens.[o]

XLVII. Eſt vero definitio oratio, explicans naturam rei, proprium, non quid res ſit, ſed quid in ea ſit, & cum ea reciprocetur, exponit: genus eſt, quod de pluribus ſpecie differentibus in quid prædicatur: Accidens eſt, quod poteſt abeſſe vel adeſſe.[p]

XLVIII. Dialectica argumenta nituntur, vel inductione vel ſyllogiſmo: ſuosque unde deſumuntur, loculos habent:[q] inductio adverſus indoctos, ſyllogiſmus adverſus doctiores adhibendus eſt.

XLIX.

i) Plura hac de re diximus in *Hiſt. phil. de ideis S. I. §. 8. p. 130. ſeqq.*

k) *ibid. c. 10. p. 110.*

l) *ib. c. 18. p. 117. ſeqq.* Accuratius diſtinxiſſet in ignorantiam, quæ etiam verſatur circa res ſenſibus non objectas, & inter errorem.

m) Habuiſſe Ariſtotelem hanc theſin ex Platonis ſchola, dubium non eſt, unde totus univerſalium amore captus eſt, non ſine diſpendio veritatis: cum & ſingularium certa detur notitia ex evidentia ſenſuum citra ratiocinationem intellectus.

n) *Topic. l. I. c. 1. p. 110. ſeqq.*

o) *ib. c. 3. p. 112.*

p) *ib. c. 4.*

q) *ib. c. 10. p. 113. ſeqq.* locos vero topicos *l. II. p. 119.* decem ponit, quibus diſſerendi artem inſtruit, & ſui temporis moribus ſatisfacere conatur.

XLIX. Elenchus est syllogismus conclusioni a respondente defensæ contradicens: qui si falsi sint, sophistici dicuntur.[r]

L. Sunt vero elenchi sophistici vel in dictione, vel extra dictionem.

LI. Sophismatum in dictione species dantur sex: homonymiæ, amphiboliæ, compositionis, divisionis, accentus, figuræ dictionis.

LII. Sophismatum extra dictionem species sunt septem: fallacia accidentis; fallacia a dicto secundum quid ad dictum simpliciter; fallacia ignorationis elenchi; fallacia consequentis; fallacia petitionis principii; fallaciæ non causæ, ut causæ; fallacia plurium interrogationum.

LIII. Decipit autem sophista vel falsitate, vel paradoxo, vel solœcismo, vel tautologia, quas sibi metas constituit.

Philosophia naturalis Aristotelis.

§. XIV. Hæc in Logica Aristoteles constituit: tanquam instrumento quibus veritates, imprimis theoreticæ erui debent,[s] unde ad eas quoque refert LAERTIVS.[t] Sequitur pars theoretica, quæ vel physicam, vel metaphysicam, vel mathematicam comprehendit. Etsi vero non plerique tantum libri physici, qui sub Aristotelis nomine ambulant, in dubium vocentur a PATRICIO[u] quique eum sequuntur, LAERTII quoque catalogus librorum Aristotelis alium eorum ordinem instituat, optime tamen eam sequemur librorum physicorum seriem, quam ab ejus exegetis accepimus. Ita vero in illis statuitur:

I. Principium rerum naturalium non unum est, ut Eleaticis visum, nec homœomeriæ, ut Anaxagoræ, nec atomi, ut Leucippo & Democrito, nec sensibilia elementa, ut Thaleti ejusque scholæ, & Empedocli, nec numeri, ut Pythagoreis, nec ideæ, ut Platoni placuit.[x] Eruditum & diligentem in his rerum naturalium principiis veterum exponendis se præstitit Aristoteles, sed nimis brevem, & non satis candidum. Vnde intelligi satis nequit, nisi illorum doctrinæ aliunde discantur: lucem itaque fœnerari Aristoteli conatus est SCIPIO AQVILIANVS,[y] qui cum & ipse brevis atque obscurus sit, & præcipue Aristotelem sequatur, nova illustratione opus habet.

II. Contraria sibi invicem rerum principia esse oportet, atque opposita per habitus & privationes. Provocat in his Aristoteles ad philosophorum antiquorum consensum, qui & ipsi ita rationes physicas expediunt, e. g. Parmenides ponendo frigidum & calidum, Democritus atomos & vacuum, & sic reliqui.

III. Principia vero sunt, quæ neque ex se mutuo, neque ex aliis sunt, sed ex quibus sunt omnia. Atque talia sunt prima contraria, quæ cum prima sint, ex aliis esse nequeunt, & contraria cum sint, non ex se invicem existunt.

r) *De elench. sophist. T. I. p. 173. seqq.*

s) Conferenda de hac Aristotelis logica quæ collegit Ven. WALCHIVS in *Histor. Logic. l. II. c. 1. s. 1. §. 8. Pererg. Acad. p. 529. seqq.*

t) *l. V. s. 23.*

u) *l. c. T. I. p. 39. seqq.*

x) *Phys. l. I. c. 3. 4.*

y) *De placitis philosophorum ante Aristotelem Mediolani 1615. 4.* libellus est rarissimus, cujus novam editionem additionibus & illustrationibus auctam dudum meditamur.

IV. Sunt vero principia illa nec infinita, alias enim ad naturam rerum via nulla pateret, nec tamen duo tantum; ex solis enim contrariis gigni posset nihil, quia se mutuo potius destruerent.

V. Principia itaque rerum naturalium tria sunt: contraria duo; forma & privatio, & res, quæ utrique pariter subjicitur, materia. Quorum duo illa, forma & materia rem constituunt; privatio rerum constitutionem, nisi per accidens, non ingreditur, quatenus nempe materiæ competit.[z]

VI. Res omnes educuntur ex eo, quod potentia est, nempe materia prima, non vero ex eo, quod est actu, neque ex eo, quod non est, quod purum sit nihilum.

VII. Materia autem[a] neque generatur, neque corrumpitur, sed est prima, & infinitum rerum omnium subjectum, ex quo illæ formantur primario non per se, sed per accidens educuntur, & in quod postremo omnia resolvuntur. Probe hæc definitio materiæ tenenda est, ut, quo sensu Aristoteles contra veteres physicos, nec formam nec materiam in causis naturalibus negantes disputaverit, intelligatur. Omnes scilicet, qui de rerum naturalium causis disseruerunt, philosophi, in eo consenserunt, esse aliquod subjectum, ex quo formata sint omnia, quæcunque in sensus nostros incurrunt, cuique formæ rerum imprimantur, id quod materiam plerique vocant. Hanc materiam ut negare non poterant, ita quid esset, & qua ratione formas rerum reciperet, dicere vix poterant, & ad varias hypotheses recurrebant. Plerique in minimas particulas divisam, æterno motu ferri, & a causa rationali conjungi non negabant, quidam casu ita coalescere statuebant; formas tamen rerum non deprehendebant. Hinc materiæ particulis inesse ejusmodi qualitates essentiales, & vel prima elementa in iis hærere, variis modis postea modificatas asserebant, ut Empedocles, Thales & qui hos sequebantur, vel universarum rerum naturas, certo particularum generi inesse, & similares particulas jungi contendebant, ut Anaxagoras. Quod cum displiceret Platoni, nec is materiæ fluxum negare auderet, adeoque formas & essentias rerum aliunde derivare haberet necesse, ad ideas recurrit, sive essentias ex Deo emanantes & rerum materiæ impressas. Facile vidit Aristoteles, homo acutissimus, esse hæc somnia ingenii, nec ita rerum naturalium cognitioni consuli. Vt itaque aciem aptius instrueret, materiam quidem accepit, qualitatibus omnibus penitus orbatam, quæ nec qualitatem nec quantitatem ullam haberet, adeoque corpus quoque non esset, sed tamen subjectum se æternum objecisset, cui vero formæ speciesque imprimerentur, & inhærerent, unde & sequitur materiam in se incorpoream esse, cum corporis natura sit, qualitatibus vestiri. Quod ut ipse ARISTOTELES, eo loco ubi pluribus de hac re agit,[b] luculenter innuit, ita perverterunt Aristotelis sententiam, qui, cum corpus non esse materiam viderent, Deum ipsum esse materiam primam contenderunt, qui solus sine corpore, ab

z) *ibid. c. 8.*

a) *ib. c. 9. p. 261.* ubi novam se hypothesin edere jactat.

b) *Metaphys. l. I. c. 6. T. II. p. 450.*

ab æterno, infinitus, &c. sit, qua in hæresi Almaricum fuisse, in historia philosophiæ medii ævi dicemus. Aristoteles itaque hac materiæ definitione Empedocli aliisque elementa materiæ inesse statuentibus, itemque iis, qui qualitates inesse materiæ credebant, se opposuit, novam ita philosophandi de naturalibus hypothesin excogitaturus. Quam tamen ante eum jam tenuerunt Pythagorei, inter quos TIMAEVS LOCRVS [c] materiam definivit esse ab omni forma & figura per se immunem ac liberam, quaslibet tamen formas recipientem. Quem secutus est PLATO in *Timæo* [d] paria tradens. Aristoteles vero, qui, ut novæ gloriam inventionis sibi vindicaret, veterum lumina pervertere solebat, negans, [e] quæ Plato habet de materia, certi ac definiti quid significare, primum se gloriatus est, qui hanc materiæ incorporeæ notionem, tanquam verum corporum principium invenerit, & notione abstracta & metaphysica usus materiam definiverit, [f] quæ per se ipsam neque quid, neque quantum, nec aliud quidpiam eorum, quibus ens denominatur, dicatur. Quæ si recte observassent Aristotelis sectatores, & jactantiam magistri, qua in hac materiæ definitione ab omnibus veterum se abire ostentabat, seducere se non passi essent, ut crederent, aliud illum dicere, quam quod Plato, Pythagoras aliique dixerunt, qui materiam omnibus corporis qualitatibus & affectionibus spoliatam dixerunt, non in tot absurdas & contrarias de materia prima Aristotelis sententias fuissent delapsi. [ff] Immo recentiores quoque parcius insaniæ accusaturos fuisse hanc doctrinam, si veram veterum & Aristotelis mentem recte perspexissent, egregie monet, qui incomparabili judicio lucem argumento huic accendit, ven. MOSHEMIVS, [g] quem, ne nimii simus, legi consulique velimus. Ceterum notionem materiæ abstractam in metaphysica considerandam esse contendit Aristoteles, eo itaque reliqua servanda sunt, quæ de ea dici poterant.

VIII. Eorum quæ sunt, quædam natura sunt, quædam ob alias caussas: illa principium in se universa motus habent, hæc vero minus. Est vero natura principium & caussa motus atque quietis in eo, in quo primo per se & non per accidens inest. Inest autem natura substantiis materialibus; proprietates autem naturales conveniunt cum ipsa natura, quæ duobus consistit, materia & forma: forma tamen magis natura est, quam materia, quia in actu consistit. [h] Obscurissimus est in definienda naturæ notione Aristoteles, ut incertum sit, quid per eam intellexerit? Non enim esse certam substantiam consilio res omnes distribuentem & a rebus materialibus diversam, in quam sententiam præter alios discessit RADVLPHVS CVDWORTHVS, [i] naturam genitricem cui magnopere favebat, hoc loco se vidisse somnians, ex eo intelligi potest, quod cum materia hæc natura arctissime connexa est, ejusque necessitati alligata. [k] Quærenda itaque est hæc natura in rebus materia-

 libus,

c) *De anima mundi, Opusc. Phys.* GALEI *p. 544.*
d) Conf. CICERO *Acad. Qq. l. I. c. 7.*
e) *De gener. & corrupt. l. I. c. 2. T. I. p. 385.*
f) *Metaphys. l. VII. c. 3. T. II. p. 708.*
ff) Conf. MORHOF. *Polyhist. T. II. l. II. P. I. c. 12. p. 226.*
g) *Ad* CVDWORTHI *System. intellect. c. V. Sect. II. §. 27. n. 2. p. 944. seqq.*
h) Ita *Physic. l. II. c. 1. p. 262.*
i) *System. intellect. p. 157.*
k) *Phys. l. II. c. 11.*

libus, in quibus, ait, esse principium & causam ut moveantur, & quiescant, in quibus primo per se & non per accidens subsistunt. Suspicatur hic doctissimus MOSHEMIVS, [l] formam illam, quae materiae conjuncta naturam constituit, Aristoteli esse calorem illum animalem, ex sole & astris natum, quem universis rebus inesse, & generationis universae causam esse alibi pronuntiat. Nos omnino in eo pollicem premimus viro acutissimo, Aristotelem ipsum accuratam notionem naturae animo haud informavisse: quisquis enim attente initia libri secundi auscultationum physicarum legerit, palpabit, Aristotelem de principio naturali, quo forma & materia conjunguntur, motuque in actum deducuntur, sollicitum, cum vi hypotheseos semel adamatae Deum, ut Plato, vel substantias divinas, quales ideae, in partes vocare non posset, & tamen novum quid dicere vellet, animo sibi notionem vagam concepisse, adhibitoque nomine nihili, sic nodum, quem solvere nequibat, dissecuisse: revera enim nihil dixit, cum non tantum materia, cui tamen secundario ad naturam faciebat accessum, non sit causa efficiens, sed subjectum patiens motus; sed & forma ut materiae jungatur, causa efficiente ad id opus habeat: unde recte, nisi fallimur, Philoponus, naturam virtutem internam motus effectricem dixit esse. [ll] Cum vero Aristoteles claram & distinctam ideam naturae non habuerit, frustra agunt, qui clariora ei affingunt, lucemque obscurissimo principio inferunt. Mirarique desinimus, quoslibet fere interpretes Aristotelis invenisse in natura Aristotelis, cui dicere poterant, tu mihi sola places. Id quod luculento exemplo eorum, quae patrum nostrorum memoria de natura inter viros acutissimos disputata sunt, illustrari posset, nisi brevitati consulendum esset. Quod si conjecturis locus aliquis in re obscurissima est, ab Aristotelis systemate non alienum putamus esse, si per naturam intelligatur influxus necessarius atque naturalis intelligentiae ultimae sphaerae praesidentis, quo formae ita inducuntur in materiam, & motus naturalis in iis ita producitur, ut res omnes inde oriantur. Quem influxum Averroes & sequaces in intellectum aliquem universalem transformaverunt. Non ignoramus, longe aliam plerisque videri intelligentiae hujus operationem; verum qui Aristotelis physicam attentius considerat, facile sentiet, ad ejusmodi quid naturam Aristotelis redire. Verum conjecturae nudae non inhaeremus.

IX. Causarum quatuor genera sunt; materialis ex qua res omnes fiunt; formalis per quam fiunt, quaeque ratio essentiae est in re qualibet; efficiens, a qua fiunt; finalis propter quam fiunt. Causae autem vel proximae sunt, vel remotae, vel principales vel accessoriae, vel actuales vel potentiales, vel particulares vel universales. [m]

X. Fortuna & casus variorum effectuum caussa sunt. Fortuna est causa accidentalis, quae intervenit rebus consilio & deliberatione susceptis:

l) Ad *l. c.* CVDWORTHI. | ll) Conf. CLAVD. BERIGARDVS *Circul. Pisan. P. I. p.* 37. | m) *Phys. l. II. c.* 3. *p.* 165.

ſceptis: caſus latius adhuc patet, eſt enim cauſa accidentalis interveniens rebus ad finem quendam, ſaltem a natura deſtinatis. [n] Mire & hic notionibus vagis, vocibusque nihil certi ſignificantibus philoſophantes deludit Ariſtoteles, quem admiſſa ſemel hypotheſis, de motu rerum omnium ex prima cauſa per intelligentias ſphæris cœleſtibus præſidentes, quæ rationalis cauſæ directionem in ſublunaribus ſuſtulit, ad éjusmodi aſyla ignorantiæ confugere coëgit. Caſum enim & fortunam in cauſis ponit efficientibus & tamen, certam eis, unde oriantur, cauſam aſſignare nequit. [o]

XI. Natura ſemper agit propter finem, non temere atque prout caſus tulerit. Quæ enim natura efficiuntur, ſemper vel maximam partem, eodem modo procedunt, fine tamen quandoque excidit ſuo, ut in monſtris. [p]

XII. Neceſſitas duplex eſt, vel abſoluta vel conditionata: illa a materia eſt, hæc a forma vel fine. [q]

XIII. Motus eſt actus ejus, quod eſt potentia, cum actu eſt. Ita ſatis obſcure philoſophus generalem & abſtractam motus ideam ſibi concipiens, definivit actum, qui convenit potentiæ, ut potentia eſt, ſeu ad quem potentia, ut potentia, proxime inſtituta eſt. [r]

XIV. Infinitum eſt, quod habet ſine fine tranſitionem; [s] ejusmodi actus infinitus in natura non datur: dantur tamen entia potentia infinita.

XV. Locus eſt immediata atque immobilis corporis continentis ſuperfices, ſuntque in loco ea, quæ ab alio corpore continentur: quæ vero aliud ſupra vel extra ſe corpus non habent, in loco non ſunt: quieſcunt vero corpora in loco ſuo naturali, nam eo tendunt, tanquam pars divulſa a toto. [ſſ] Diſtinguit hunc locum externum ab interno Peripatetica philoſophia, hic enim prædicamentum ubi eſt, invito forte Ariſtotele, quem ſibi hac in re contradixiſſe, pulchre demonſtrat BERIGARDVS, [t] dignus qui hac de re legatur.

XVI. Vacuum locus eſt, corpore deſtitutus, atque tale in natura vacuum non datur: eo enim dato omnis tolleretur motus; quia in vacuo neque eſt ſuperius vel inferius, neque pars ulla, ad quam motus tendat. [u]

XVII. Tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius, quæ temporis partes momento præſenti conjunguntur, ſicuti puncto lineæ partes. [v] Oppoſuit hanc definitionem temporis Ariſtoteles Pythagoræ & Platonis ſcholæ, [w] quorum ille per tempus ſphæram quam motus mundi deſcribit intelligit, hic motum cœli: [x] Sunt tamen, tradente SEXTO EMPIRICO, [y] qui hanc temporis definitionem Platoni adſcribunt. Ariſtotelis tamen

n) *ib. c. 4. 5. p. 166. ſeq.*

o) Accidentaliter enim operari ait *l. c.* & indefinitam atque obſcuram cauſam vocat, ſatis prodens, neſciiſſe ſe meliora, quæ veteribus a ſe reprehenſis opponeret.

p) *ib. c. 8.*

q) *ib. c. 9.*

r) *Phyſ. auſc. l. III. c. 1. p. 272.*

s) *ib. c. 4. 5. p. 274.*

ſſ) *l. IV. c. 3. p. 282.*

t) *l. c. p. 53.*

u) *l. IV. c. 6. p. 285. ſeq.*

v) *ib. c. 10. 11. p. 287. ſeqq.*

w) *ib. c. 12. p. 290.* neutrum tamen nominat, videndus autem PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 21. 22.* SIMPLIC. *ad l. c. Phyſ. p. 165.* SEXTVS *Pyrrh. hyp. l. III. ſ. 136. adverſ. Phyſ. l. II. ſ. 176.* & FABRIC. *ad h. l.*

x) *ib. ſ. 228. & loco cit. Pyrrh. hyp.*

y) *l. c. c. 14. p. 292.*

tamen ſyſtemati convenit, in quo motus ab æterno motore oriundus numerari poteſt, & relatione ad prius & poſterius habita tempus dicitur. Numerus itaque hic non intelligitur mathematicus, ſed numerabilitas hoc eſt, motus ipſe, quatenus poteſt numerari.

XVIII. Omnis motus & mutatio in tempore fit, eſt enim in quovis motu celeritas tarditasve, quæ tempore definiuntur. Hinc cœlum, terra, mare, in tempore ſunt, quia moveri poſſunt.

XIX. Tempus, cum ſit numerus numeratus, ſine numerante dari non poteſt; cujus partes anima ſuſtinet. [z]

XX. Quies privatio motus in corpore eſt, quando, ubi & quatenus motui eſt aptum. [a]

XXI. Neque motus datur, qui fiat in inſtanti, fit enim in tempore. [b]

XXII. Quicquid movetur in toto aliquo tempore, neceſſario etiam movetur in qualibet ejus parte.

XXIII. Omnis motus finitus eſt, fit enim in tempore. [c]

XXIV. Quicquid movetur, id moveri ab alio oportet, ſive exterius, ſive interius movetur. [d]

XXV. Quia vero in infinitum ejusmodi progreſſus motus non datur, ſequitur inde, neceſſario deveniendum eſſe ad primum quendam motorem, qui ab alio moveatur nullo, omnisque motus fons & origo ſit. [e]

XXVI. Eſt vero, qui fons motus eſt, primus ille motor immobilis, alias enim alius eſſet motor, qui ipſum moveret, quia nihil movere poteſt ſe ipſum: æternus, quia moventur omnia ab æterno; & alias, ſi motus incepiſſet, non potuiſſet primus motor movere, tempusque æternum non eſſet: indiviſibilis & quantitatis expers; infinitus enim motor primus eſſe debet, quia in tempore infinito movet, infinita potentia vero, in quantitate finita, qualis corporis eſt, eſſe nequit. [f] Mire non ſibi tantum placuit hac primi motoris, ſive, Dei demonſtratione Ariſtoteles, ſed & ſectatoribus is viſus eſt, qui doctrinæ de Deo puritate omnibus præferretur. [ff] Quam abſurda vero, & nec intelligibilia ſatis, nec ſana & cum vera Dei notione conſonantia dixerit Ariſtoteles, primi motoris non naturam tantum, ſed imprimis motum activum explicans, poſtea, ubi ſyſtema metaphyſicum Ariſtotelis excutiendum erit, dicemus. Præſenti loco hoc unum adjicimus, non poſſe demonſtrari ſecundum Ariſtotelis ratiocinia primum motorem, niſi ſupponatur motus æternus, quod cum ipſis Ariſtotelis principiis contradicat, faſſi ſunt Peripateticæ ſcholæ inter recentiores celeberrima nomina, FRANCISCVS PICCOLOMINAEVS, [g] IACOBVS ZABARELLA, [h] & qui Ariſtotelem cum Ionicis acute commiſit CLAVDIVS BERIGARDVS, inanem

z) *Phyſ. l. V. c. 2. p. 295.*
a) *ib. c. 3. p. 297.*
b) *ib. c. 6. p. 300.*
c) *ib. c. 7.*
d) *ib. c. 6. l. VIII. c. 1. ſeqq. p. 319. ſeqq.*
e) *ibid.*
f) *ibid. c. 7.*
ff) Dicetur hac de re paulo infra, ubi de religione & impietate Ariſtotelis agendum.
g) *De cœlorum motoribus.*
h) *De inventione æterni motoris,* conf. BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Zabarella not. G. H.*

anem esse totam Aristotelis de primo motore demonstrationem: qua de re ad horum virorum historiam delatis plura dicenda sunt.

XXVII. Cœlum perfectum est, quoniam ex perfectis corporibus componitur, omnemque complectitur perfectionem, ipsumque ab alio comprehenditur nullo. [i]

XXVIII. Tot sunt simplicium corporum species, quot sunt simplicis motus variationes; simplex autem motio localis gemina est; vel circularis vel rectilinea. Hæc vel a centro recedit, vel centrum petit, quorum utrumque fit vel simpliciter, vel secundum quid & suo modo. Hinc sequitur, cum quadruplex motus simplex rectilineus sit, quatuor dari elementa, id est corpora simplicia. Quoniam vero & circularis motus est, qui cum eorum essentia non convenit, sequitur inde dari quintam aliquam essentiam, a reliquis elementis diversam, divinæ magis & perfectioris naturæ; id vero est cœlum. [k] Novum hac quoque in parte εὕρημα se habere gloriatus est Aristoteles, quod si tamen veteres consulimus, fatendum est; motum illum cœli circularem, & distinctam cœli diviniorem que naturam non Platoni tantum, sed & Pythagoreis quibusdam placuisse, quibus more suo, eam surripuit Aristoteles. Prius Xenocratis testimonio probat SIMPLICIUS, [l] posterius ex loco OCELLI LUCANI [m] constat, qui diserte cœli naturam divinam, & ingenitam, a parte mundi genita & mutationi semper obnoxia distinguit. Ob hanc enim reliquamque de elementorum mutatione doctrinam Peripateticæ simillimam libellum Ocello cum SAM. PARCKERO [n] abjudicare, temerarium putamus. Ejusmodi enim plagia sæpe commisisse Aristotelem in confesso est.

XXIX. Cœlum est neque grave, neque leve, quia neque a centro recedit, neque ad id tendit, ut solent levia & gravia; sed circulari motu movetur.

XXX. Et quia cœlum contrarium non habet, generationis & corruptionis, accretionis & deminutionis atque alterationis expers est. [o]

XXXI. Mundus nec ipse infinitus est, neque extra eum datur corpus infinitum; nullum enim corpus infinitum esse potest. [p]

XXXII. Vnicus est mundus, si enim plures essent, motu in alterum delati ex loco proprio essent delapsuri. [q]

XXXIII. Æternus quoque mundus est, adeoque nec generari, nec corrumpi potest. [r] Decantatissimum hoc Aristotelis dogma est, qui & hanc sibi gloriam vindicat, quod primus mundum æternum & origine & fine docuerit, omnes enim ante eum γεννᾶν τὸν κόσμον καὶ κοσμοποιεῖν, mundo cer-

i) *De Cœlo l. I. c. 3. p. 337.*
k) *ib. c. 2. p. 338.*
l) Vid. NUNNESIUS *ad Vit. Arist. p. 127.*
m) *De mundo, Op. Phys.* GALEI *p. 527.*
n) *De Deo disp. IV. s. III. p. 367.* conf. BURNET. *Archæol. philos. l. I. c. 11. p. 425.* qua de re infra quoque agetur.
o) *Cap. 3. p. 339.*
p) *Cap. 7. p. 343.*
q) *Cap. 8. p. 345.*
r) *Cap. 12. p. 351.* quod pluribus locis probat, nec veteres negant. Conf. IAC. THOMAS. *de exust. mundi Stoica. diss. IV. p. 58.* BAYLE *Dict. T. III.* art. *Pomponace. Hist. universelle p. 12.* CUDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 14. p. 285.*

certam generationem & efformationem adſcripſiſſe, aſſerit.[s] PHILONIS[ſ] vero jam tempore fuerunt, qui Ariſtotelem hujus dogmatis auctorem negarent, & Pythagoreis quibusdam id tribuerent, quemadmodum CENSORINVS[ſſ] non Pythagoreis tantum omnibus, ſed Platoni quoque illud tribuit, obſervante GASSENDO.[t] Et de Platonis quidem opinione ſuo loco actum eſt, monitumque, non audiendos eſſe Platonicos recentiores, qui ut Platonem cum Ariſtotele in concordiam redigerent, docuerunt, mundum quidem genitum eſſe, ſed ab æterno. Quod vero ad Pythagoreos attinet, non Epicharmum tantum, ſed Empedoclem quoque aliosque huc referri videas.[u] Imprimis vero OCELLVS LVCANVS notiſſimo libello, hanc de mundo æterno ſententiam propugnavit. Fatendum tamen præter unum Lucanum, reliquos fere omnes, quibus etiam Eleatici jungi poſſunt, non eandem de æternitate mundi, quam Ariſtoteles tenebat, ſecutos fuiſſe ſententiam, ſed ab omni æternitate vel effluxus mundorum ex ſinu DEI, vel ſucceſſiones & mutationes innumerabiles ſomniaſſe. Ocelli tamen ſententiam Ariſtotelis dogmati maxime affinem eſſe, ipſa libelli inſpectio docet: quem ſi excipias, reliquos non plane cum Ariſtotele conſenſiſſe, etſi mundum æternum dicerent, recte notat MOSHEMIVS,[v] Lucani vero fœtum Peripatetici hominis eſſe, facilius dicitur, quam probatur; unde non absque veriſimilitudine conjicimus, Ariſtotelem in exſcribendis veterum ſcriptis exercitatiſſimum & callidiſſimum, Ocelli potiſſimum ſcrinia in phyſiologia ſua condenda expilaſſe. Neque tamen poterat aliter Ariſtoteles, qui mundum neceſſarium primi motoris vel effectum vel ſubjectum ponebat, quæ ipſa quoque ratio æternam ei durationem adſcribere Ariſtotelem coëgit; ut ita fruſtra agant, qui eum finem mundo per diluvionem hiemis & conflagrationem æſtatis poſuiſſe cum CENSORINO[w] aſſerunt. Etſi enim partibus mundi mutationes & vaſtationes accidere non negabat, ridiculum tamen putabat, ob parvas brevesque mutationes univerſum moveri aſſerere.[x] Suſpecta itaque corruptionis loca ſunt veterum, quæ aliud dicunt, recte obſervante IACOBO THOMASIO.[y] Id quod propter eos potiſſimum monendum eſt, qui omnem movent lapidem, ne Ariſtoteles revelationis veritati officiat, quique adeo omnem in eo operam collocant, ut evincant, Ariſtotelem non ex ſua ſententia mundum vel a parte ante, vel a parte poſt, ut loqui amant, æternum decreviſſe.[z] Contradixiſſe vero Ariſtotelem hoc dogmate ſibi, nec ipſi ejus aſſeclæ paulo candidiores negant, dum genitum eſſe, & ab æterno tamen exiſtere impoſſibile alio loco putat.[a] Verum hominem a veteribus recedere volentem, cum meliora non haberet, ita fuiſſe lapſum, mirandum non eſt.

XXXIV.

s) *l. c. c. 10.*
ſ) *An mundus ſit incorruptibilis p. 940.*
ſſ) *De die nat. c. 18.*
t) *Phyſic. ſ. I. l. I. c. 6. p. 162.*
u) CVDWORTH. *l. c.*
v) *ad h. l.*
w) *loc. cit.*
x) *Meteorolog. l. I. c. 14. T. I. p. 424.*
y) *l. c. p. 60. ſeq.*
z) Vid. quos nominat BERIGARD. *Circ. Piſan. l. III. circ. 2. p. 5. 6.* THOMAS. *l. c.*
a) Conf. IDEM *l. c.*

XXXIV. Natura suo motu cœlum fertur circulari, non tamen unius ille generis est per universum cœlum. Sunt enim orbes alii, qui motu incedunt primo mobili adverso, ut vicissitudini locus esset in rebus sublunaribus, & generationibus atque corruptionibus. [b]

XXXV. Sphæricæ porro figuræ cœlum est. [c]

XXXVI. Primi mobilis motus æquabilis est, & plane uniformis, non enim habet initium, neque medium, neque finem. Sunt enim æterna, & primum mobile & primus motor, & varietatem nullam admittunt. [d]

XXXVII. Stellæ ejusdem naturæ sunt cum corpore, quo sustinentur, spissæ tamen magis sunt, & compactæ: illæ caloris & lucis in inferioribus causa sunt, dum motu suo aërem affricant & accendunt; id quod fit maxime in sphæra solis. [e]

XXXVIII. Stellæ in cœlis defixæ non a se ipsis, neque proprio sibi motu, verum secundum orbium suorum impulsus moventur.

XXXIX. Primum mobile celerrimo circumfertur motu; septem, qui ei subjecti sunt planetarum orbes, quo propiores sunt ei, hoc celeriori motu ejus agitatione volvuntur: proprio vero motu hoc tardius procedunt, quo propiores sunt primo mobili. [f]

XL. Stellæ rotundæ sunt, & luna quoque. [ff]

XLI. Cœli centrum terra est, rotunda, in medio consistens immota, quæ juxta cum aqua, unum conficit orbem. [g]

XLII. Elementum corpus est simplex, in quod alia corpora dividuntur, in quibus illud sive actu existit, sive potentia. [h]

XLIII. Qualitates, quibus elementa moventur, sunt gravitas & levitas, grave est, quod deorsum versus centrum deprimit, leve, quod ascendit ad cœli extrema. [i]

XLIV. Duo sunt elementa, sibi invicem contraria, unum simpliciter grave, terra; alterum simpliciter leve, ignis, quæ in partes tendunt contrarias. Inter hæc media interjacent, & ex utriusque extremi natura participant, aër & aqua.

XLV. Generationis & corruptionis perpetua est successio, sive simplex ea sit, sive accidentalis, cujus causa est, & primus motor, & materia prima, ex qua res omnes fiunt. [k]

XLVI. Aliud est alterari, aliud generari; in alteratione subjectum manet integrum, affectiones mutantur; in generatione totum mutatur; augmentatio & diminutio vero quantitatis, motus localis spatii est mutatio. [l]

XLVII. Augmentatio nutritionem supponit, quæ fit, quando alimentum,

b) *De cœlo l. II. c. 3. p. 355.*
c) *ib. c. 4. p. 356.*
d) *ib. c. 6. p. 358.*
e) *Cap. 7. p. 359.*
f) *Cap. 8. p. 359.*
ff) *Cap. 11. p. 361.*
g) *Cap. 13. 14.* priori loco diligenter veterum de systemate mundano sententias exponit, posteriori rationibus satis levibus meliorem sententiam deserit.
h) *De cœlo l. III. c. 3. p. 372.*
i) *ib. l. IV. c. 1. p. 378.*
k) *De gener. & corrupt. l. I. c. 3. p. 386.*
l) *Cap. 5. p. 390.*

tum, ut substantia est, transit in corporis animati substantiam; augmentatio vero fit, si accedit ad corporis animati quantitatem.

XLVIII. Mutua physici contactus actio & passio est, inter res partim forma dissimiles, partim materia similes; utroque nitente, ut simile sibi reddat patiens. [l]

XLIX. Principia & differentiæ elementorum, sensibus & tactui obnoxiorum, tactiles sunt qualitates, quæ discrimen inter corpora sensibilia constituunt: & sunt paria eorum septem: calidum & frigidum, humidum & siccum, grave & leve, durum & molle, viscosum & aridum, asperum & laeve, crassum & tenue.

L. Primarum vero qualitatum agentes duæ sunt, calor & frigus; passivæ duæ, humiditas & siccitas; calor homogenea congregat, frigus heterogenea dissipat, humidum ægre continetur, siccum facile.

LI. Ex conjunctione caloris & ariditatis nascitur ignis, ex caloris & humiditatis, aër; ex humiditatis & frigoris aqua; ex frigoris & siccitatis terra. [m]

LII. Omnia elementa possunt invicem in se transmutari, non generatione, sed alteratione.

LIII. Omnia corpora mista ex omnibus miscentur elementis. [n]

LIV. Causæ mistorum corporum tria sunt, materia, qua aliquid potest esse & non esse, forma, quæ est ratio essentiæ, & causa effectrix universalis, motus cœli singularis. [o]

LV. Corporum mistorum alia sunt imperfecte mista, alia perfecta; illa sunt meteora, v. g. cometæ, galaxia, pluvia, nix, grando venti &c. [p]

LVI. Generationi corporum perfecte mixtorum opponitur putrefactio, cui obnoxia sunt omnia, excepto igne.

LVII. Ex putridis animantia producuntur, calore naturali adjuvante.

Psychologia Aristotelica.

§. XV. Prolixissimus in his omnibus non enarrandis tantum sed & rationibus muniendis, & contrariis veterum physicorum opinionibus refutandis est Aristoteles, qui ad specialiora quoque descendit, quæ tamen in brevi hac rudique summorum capitum doctrinæ naturalis Aristotelicæ expositione enarrari nequeunt, ubique tamen apud viros doctos, qui in genuinam Aristotelis mentem inquisiverunt, queunt inveniri. Adjicienda tamen doctrinæ ejus de anima summa capita, ut qua ratione nobilissimum argumentum excusserit Aristoteles, pateat. Ita vero de animæ origine & natura disputat, ut obscurissime mentem explicet, unde non potuit non maximus interpretum ejus de mente illius circa doctrinam de anima oriri dissensus. Cujus rationem potissimum in ipsis philosophiæ Aristotelicæ circumstantiis quærendam putamus. Cum enim sua φιλοσοφέμενα veterum placitis opponeret Aristoteles, & imprimis id ageret, ut a Platone discedens,

l) *Cap. 6. p. 393.*
m) *Lib. II. c. 2. 3. p. 400. seqq.*
n) *Cap. 8. p. 406.*
o) *Cap. 9. p. 406.*
p) Prolixe horum corporum naturam explicat *Meteorologicorum libris tribus prioribus, quarto* corporum perfecte mistorum proprietates considerat.

scedens, novam & oppositam philosophandi rationem introduceret, id agi ab eo oportuit, ut vel re ipsa, vel ubi hoc non posset, nominibus atque vocibus nova afferret. Prius vero cum facere non posset, & cum Platone diversas animæ facultates in homine, diversamque earum originem assereret, novis vocibus, novoque systematis ordine rem mutare, & obscura tradere, cum clara non haberet, coactus est. Quapropter, inanis nobis labor videtur, velle Aristotelis ψυχολογίαν ad certas clarasque notiones reducere, nimiique illi recte esse censentur, qui, non, quid de anima statuerit, sed quid constituere debuerit, exponentes cuncta ad saniores opiniones trahunt. Verum de his in particulari ψυχολογίας historia amplius dicendum est. Nos instituti memores, summam doctrinæ ejus exponemus, quæ hæc est:

LVIII. Anima a se ipsa non movetur, quicquid enim movetur, movetur ab alio. Opposuit hoc Platoni, & scholæ Pythagoreæ, nec aliter patiebatur doctrina de motus origine. [q]

LIX. Anima est prima entelechia corporis naturalis organici, vitam potentia habens: est vero entelechia prima operationis principium, secunda ipse actus. [r] Dici non potest, quantum operæ consumserint Aristotelis interpretes, ut obscurissimæ definitioni lucem accenderent. Quid enim ἐντελέχεια sit, nec ipse clare definivit, nec, qui eum secuti sunt, concordant, & clare intelligunt. Plerique actum primum definiunt, & Themistius τελείωσιν complementum & perfectionem alterius, qualis est forma rei materiatæ: ut ita anima sit actus primus non respectu materiæ, sed suarum functionum, quibus natura prior est, quasque in corpore organico exercet. Aliter tamen Averroes, & qui eum seqvuntur, qui formam non operantem per actum primum intelligit; aliter alii. Lepide, sed ex vero Aristæus, collocutor BERIGARDI, [s] viri in doctrinis Aristotelicis earumque imbecillitatibus perspicacissimi: *Difficultas tantum esse potest in voce actus, græce ἐντελέχεια, quam forte dicetis usurpari tantum ab Aristotele pro forma, quæ materiam afficit, eo modo, prout vobis placet:* ita enim res se habet; obscurissimam vocem quilibet interpretum ad id traxit, quod placebat, quodque salvis Aristotelis principiis fieri poterat. Nec nos meliora dare audemus, dicemus tamen, quæ nobis ea de re in mentem venerunt. Agnoscebat Aristoteles, obscurissimam esse quæstionem de anima, quam etsi substantiam esse probe videbat, naturam tamen ejus non noverat; hinc ex operationibus ejus, quæ in sensus incurrunt, eam indagandam esse, recte existimans, observabat homines non tantum per eam vivere, & sentire, sed & intelligere, & hoc intellectus ac rationis usu a reliquis animantibus viventibus & sentientibus differre, id quod mox in ipso limine tractationis [ſ] demonstrat. Cum vero ideam sive notionem abstractam principii illius, quod ita corpore tanquam instrumento ad vivendum, sentiendum &

q) Operose *l. I. de anima T. I. p. 476. seqq.* veterum opiniones de anima examinat & refellit, more suo, ut aptius sua instrueret, felicior in refutandis aliorum opinionibus, quam confirmandis suis.

r) *Lib. II. c. 1. p. 487.*

s) *Circul. Pisan. P. IV. circ. 2. p. 11.*

ſ) *Cap. 2. p. 487. seq.*

& intelligendum utitur, efformare vellet, & facile pervideret, ejusmodi ſubſtantiam eſſe debere, quæ tali perfectione gauderet, ut iſtas functiones in corpore organico edere poſſet: neſciret vero, cujusmodi illa ſubſtantia naturæ eſſet, vocem aliquam a confuſa, quam ſibi formabat notione deſumtam in definitione inſtituit, [ſſ] & ἐντελέχειαν dixit, id eſt, ſi dicendum quod res eſt, ſubſtantiam neſcio quam, quæ vitam rationalem & ſenſitivam in corpore organico producere apta eſt. [t] Quæ ut attento Ariſtotelis lectori ſua ſponte in mentem veniunt, ita morem Ariſtotelis, vocibus nihili notionibusque vagis & incertis rerum naturalium principia declarandi mire illuſtrant.

LX. Animæ tres facultates ſunt, nutriens, ſentiens & rationalis, quarum ſuperior inferiores potentia complectitur.

LXI. Facultas nutriens ea eſt, per quam vita rebus omnibus ineſt; ejus operationes ſunt generatio & nutritio. [u]

LXII. Facultas ſentiens ea eſt, qua animantia ſentiunt primum: Senſus vero mutatio eſt in organo a re ſenſibus oblata, procurata: Senſus enim ſe ipſum movere non poteſt. [v]

LXIII. Senſus externi ſunt viſus, auditus, olfactus, tactus & guſtus. [w]

LXIV. Omnes hi ſenſus ſpecies ſenſibiles a materia abſtractas accipiunt, ut cera figuram annulo inſculptam accipit, non ſimul accepta gemma.

LXV. Omnis ſenſus externus differentiam percipit rei, circa quam verſatur, diverſarum rerum vero differentias diſcernere nequit: communis itaque aliquis ſenſus datur, qui eas dijudicat: idque uno eodemque actu, dum in eo externi ſenſus conjunguntur omnes, quos dijudicat. [x]

LXVI. Senſus ab intellectu differt, illo gaudent omnia animantia, hoc pauciſſima. [y]

LXVII. Phantaſia a ſenſu & ab intellectu differt, quamvis ſine prævia ſenſus perceptione non detur, quemadmodum neque cogitatio absque ea exiſtit.

LXVIII. Eſt vero cogitatio, actio intellectus ſcientiam, opinionem & prudentiam comprehendens.

LXIX. Phantaſia eſt motus animalis, a ſenſu agente derivatus, quo motu varie animal afficitur, res concipiens modo veras modo falſas.

LXX. A phantaſia derivatur memoria, quæ res præteritas complectitur, & pertinet per ſe ad phantaſiam, per accidens ad intellectum, & in eadem animæ facultate ſedem habent. [z]

LXXI. Memoria eſt ex impreſſione imaginis cujusdam in anima a ſenſu facta, ubi hæc imago retineri non poteſt, humiditatis vel ſiccitatis exceſſu, ibi ceſſat memoria: cerebri itaque ad eam temperie opus eſt.

LXXII.

ſſ) Conf. CICERO *Tuſc. Qq. l. I. c. 10.* & qui potiora de hac voce erudite collegit ven. WALCHIUS *Parerg. Acad. p. 300.*

t) Conf. LEIBNIZ. *Theodicée P. I. §. 87. p. m. 130.*

u) *ib. c. 4. p. 489.*

v) *Cap. 5. p. 491.*

w) *Cap. 6. p. 492.*

x) *Lib. III. c. 2. p. 500.*

y) *Cap. 3. p. 501.*

z) *De memor. & reminiſc. l. I. c. 1. p. 523.*

LXXII. Reminiſcentia non reſumendo memoriam exercetur, ſed per diſcurſum & perquiſitionem diligentem ſeriei rerum. [a]

LXXIII. Somnus oritur ex ſtupore & ligatione quaſi ſenſuum: & occupat imprimis ſenſum communem.

LXXIV. Inſomnium eſt phantaſmatis apparitio per ſomnum oblati, orti ex remanentibus in organis ſenſoriis imaginibus rerum, circa quas ſenſus verſantur. [b]

LXXV. Tertia animæ facultas intellectus eſt, quæ homini propria eſt, eſtque ea animæ pars, quæ cognoſcit atque intelligit. [c]

LXXVI. Intellectus duplex eſt, patiens & agens.

LXXVII. Intellectus patiens eſt, per quem omnium rerum formas intellectus induit; agens, eſt potentia cognoſcens, quæ phantaſmata pariter & intellectum patientem illuſtrat. [d]

LXXIIX. Intellectus activus ſeparari a corpore poteſt, immortalis eſt, & æternus; & paſſionis eſt expers, nec commiſcetur corpori: intellectus paſſivus mortalis eſt.

LXXIX. Actio intellectus eſt duplex, vel indiviſibilium, id eſt, apprehenſionum ſimplicium, in quibus nec veritas, nec falſitas eſt; vel complexorum, ſive affirmationis & negationis; in hac ſola veritas & falſitas eſt. [e]

LXXX. Eſt porro intellectus agens vel theoreticus vel practicus; ille rem intelligibilem in actu conſtituit; hic rem bonam vel malam cognoſcit, dijudicat & voluntatem movet, ad eam appetendam & fugiendam. [f]

LXXXI. Localis motus in animali principia ſunt intellectus practicus & appetitus, ille quid ſectandum, fugiendumve ſit docet, hic appetit, vel averſatur. [ff]

LXXXII. In homine duplex eſt appetitus, voluntas nempe, quæ ſequitur judicium rationis, & appetitus ſenſitivus, qui vel iraſcibilis vel concupiſcibilis eſt, qui ſenſum ſequitur & phantaſiam.

LXXXIII. Soli homines phantaſia deliberante utuntur, quæ optimum eligit, hicque appetitus rationalis ſenſitivo, qui brutis communis eſt, imperare debet. [g]

LXXXIV. Vita eſt animæ cum calore naturali conſtans permanentia. [h]

LXXXV. Caloris principium in corde eſt, quod ſi extinguitur, mors ſequitur. [i]

Anima an immortalis Ariſtoteli?

§. XVI. Hæc eorum, quæ de anima diſſeruit Ariſtoteles ſumma eſt, in qua haud pauca jure deſiderantur. Nihil enim clarum dixit de animæ origine, & ex quo fonte in corpus immittatur, licet de eo problemate fuſe diſſe-

rentem

a) *ib. c. 2. p. 525.*
b) *De ſomno & vigil. c. 1. 2. p. 528.*
c) *De anima l. III. c. 4. p. 502.*
d) *Cap. 5. 6. p. 504.*
e) *ibid.*
f) *ib. c. 7. p. 506.*
ff) *ib. c. 10. p. 473.*
g) *ib. c. 11. p. 508.*
h) *De vita & morte c. 17.*
i) *ib. c. 18.*

rentem audiverit Platonem: nihil porro de animæ immortalitate, quod clarum ſit, protulit. Et intellectum quidem agentem immortalem eſſe ait, paſſivum cum reliquis animæ facultatibus immortalitate privat, quæ tamen omnes, ſi eum audias, una in anima ſunt. Hinc gravis inter ſectæ Peripateticæ alumnos, ab ipſa protractorum in lucem librorum Ariſtotelicorum ætate ad recentiora usque tempora controverſia fuit, an anima juxta Ariſtotelem mortalis vel immortalis ſit? Et prius quidem non Chriſtiani tantum doctores Ariſtoteli tribuerunt, [k] ſed & Dicæarchus, quo familiariter uſus eſt Ariſtoteles, ſecutus eſt, [l] libris vero Ariſtotelis detectis ſchola Peripatetica Alexandro Aphrodiſienſi auctore conſtanter ita præceptoris mentem explicuit, qua de re in hiſtoria hujus ſectæ poſt C. N. tempora prolixius dicemus. Eidem parti ſe poſtea junxit Averroës, intellectum agentem ab anima hominis longo diſcrimine ſeparans, ut ſuo quoque dicetur loco; cujus opinionem poſtea Petrus Pomponatius, ejusque diſcipuli, Cæſar item Cremoninus, Andreas Cæſalpinus, & Ariſtotelicæ philoſophiæ inter Italos aſſeclæ plures receperunt. Aliter tamen, non medio tantum ævo aliqui, [ll] ſed potiſſimum poſt renatas literas illi, qui Ariſtotelem intra ſacra Chriſtianorum adyta receptum impie non philoſophatum fuiſſe contenderunt, qua de re lites inter Pomponatium & Auguſtinum Niphum, recentiorum temporum hiſtoriam philoſophicam enarraturi, plenius exponemus. Et exercuit quoque ſemper doctiſſimorum virorum induſtriam vexatiſſima quæſtio, [m] eo quod ſupra modum ſe occultet, ſententiamque mentis veram premat Ariſtoteles, ſine dubio Socraticam ſcholam, quæ pro immortalitate animæ pugnabat, immo religionem quoque gentis ſuæ publicam reformidans. Vnde nec diligentiſſimus Ariſtotelicæ doctrinæ, & errorum in ea ſcrutator FRANC. PATRICIVS certi quid hac de re conſtituere auſus eſt. [n] Nos clariora quidem & omnino certa dare non promittimus, ſi tamen criticas leges ſequimur, & Ariſtotelis ſcita attentius rimamur, non deſperandum eſſe putamus, ut veriſimili ratione, doceatur, animam hominis fine apud Ariſtotelem non carere. Scilicet 1. præſupponendum eſt, quod ſupra ex philoſopho attulimus, certum eſſe, ex mente Ariſtotelis, quod non anima tantum ſenſitiva, ſed & intellectus paſſivus interitu non careant. De intellectu itaque activo tantum, qui judicat, quique ratiocinatur ſermonem eſſe neceſſe eſt. 2. Certum vero porro eſt, hunc intellectum activum ex Ariſtotelis mente extrinſecus ei advenire & immitti.

k) Patrum loca, quibus Ariſtoteli hunc errorem objecerunt affert FR. BALTVS *jugement des SS. Peres ſur la morale de la Phil. pay. ch. 17. p. 124. ſeqq.* omnium maxime luculentus eſt EVSEBIVS *præp. Ev. l. XV. c. 9. p. 808. ſeq.* qui Platonicorum contra eum in hoc argumento agmina producit, quocum conferendus IO. LAVNOIVS *de varia fort. Ariſt. c. I. p. 127. ſeqq.* & WALCHIVS *Parerg. Ac. p. 315.*

l) CICERO *Tuſc. Qq. l. I. c. 31.*

ll) In his Anonymus *de vita Pythag.* apud PHOTIVM *Cod. CCLIX.*

m) Non audet negare AVGVSTINVS OREGIVS in rariſſimo libro: *Ariſtotelis vera de rationalis animæ immortalitate ſententia Rom. 1633.* conf. BAYLE *dict. T. III.* art. *Oregius.* Aliorum & imprimis Bernardini Donati loca prolixe affert LAVNOIVS *l. c. p. 261. ſeqq.*

n) *Libro cit. l. XII. p. 152.* Rationes vero quæ pro Ariſtotele militant affert BENED. PERERIVS *de comm. rerum natur. principiis l. VI. c. 19. pag. 388.*

immitti.[o] Quem fontem animæ rationalis ſtudioſe quidem occultat, prodidit tamen loco quodam non obſcure, quid de eo ſentiat. Ait enim, poſtquam animam vegetativam & ſenſitivam extrinſecus non accedere demonſtraverat, quia cum actionis corporalis ſint, ſine corpore ineſſe nequeant: λείπεται δὲ, τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον: *Reſtat itaque mentem ſolam foras ingredi, & ſolam divinam eſſe.* 3. Vnde vero immittatur mens ab anima diſtincta in corpus, id nuſquam diſerte tradidit, etſi eodem loco dicat, in ſemine contineri non ignem vel talem aliquam facultatem, ſed ſpiritum, & naturam, quæ in eo ſpiritu eſt proportione reſpondentem elemento ſtellarum. Ex quo loco eruditiſſimus MOSHEMIVS[p] colligit, calorem aliquem naturalem, ut alio loco vocat, ex ſideribus forte ſuccenſum & per univerſam rerum naturam fuſum eſſe, hujusque naturæ partem ſemen excipere ſicque mentem immitti. Vt enim hoc de mente ſive intellectu activo intelligatur, antecedentia obſtant, ubi diſerte tradit philoſophus: animam vegetativam in prima conceptione tantum eſſe, ſenſualem etiam, qua animal eſt procedente tempore recipi, & tum rationalem. Si vero tempore procedente demum fœtui jam concepto immittitur mens, ut hic luculenter docet, in ſemine maris immitti ea nequit.[q] Nec dubitamus nos, ipſum Ariſtotelem, hoc in loco vehementer confuſum, neſciviſſe, quid de animæ origine ſtatuendum ſit, & quod ipſe fatetur, dubitatione plenum eſſe, quonam tempore & quomodo & unde mentem recipiant, qui ea gaudent. Vnde quæ poſtea de ſeminis natura & calore, ſive de ſpiritu vitali tradit, non ad mentis ortum, ſed potius ad id, in quod mens divinæ originis & incorporalis naturæ immittitur, & ſedem ei præbet, referendum eſt.[r] 4. Reliquit itaque conjecturis definiendum[s] Ariſtoteles, quinam ille fons animarum ſit, vel mentium potius, ab omni materiali concretione ſeparatarum, & utrum illa mens una tantum eſſet in tota ſpecie humana, an ſua ſingulis tribueretur, an ut actus informans, an ut aſſiſtens. Quod ſi Ariſtotelis totam, quam nobis dedit, phyſiologiam conſideramus, omnino veriſimile putamus, intellexiſſe eum per fontem mentium intelligentiam æternam, in tota ſpecie humana unam, quæ omnibus hominibus adſit, non ut forma, ſed ut motor ſuo mobili.[ſ] Nec ab hac opinione, quæ conſtitutionem totius ſyſtematis phyſici apud Ariſtotelem fundamentum habet, diſſentiunt magnopere Alexander,[ſſ] Averroës & Zabarella, niſi in eo, quod primam intelligentiam eum fontem eſſe putent; cum potius intelligentia ultima intelligenda eſſe videatur, quæ intellectum univerſalem agen-

o) *De. gener. animant. l. II. c. 3. p. 819.* conf. GREG. NAZIANZ. *or. de Sp. S. p. 220.* ARISTID. QVINT. *de muſic. l. III. p. 134.* conf. WALCH. *Parerg. Acad. p. 305.*

p) Ad CVDWORTHVM *p. 67. & p. 1172. ſeqq.*

q) *De gener. animal. l. III. c. 11.* conf. CICERO *Tuſc. Qq. l. I. c. 10.*

r) Recte id quoque obſervatum cel. WALCHIO *p. 313.* & ante eum IAC. THOMASIO *l. c. §. 168. ſeq. p. 216. ſeqq.*

s) Recte id obſervatum BERIGARDO *l. c. p. 126.*

ſ) Omnes enim intelligentiæ Ariſtotelis aſſiſtentes tantum ſunt ſphærarum, non informantes.

ſſ) *De anima l. II. c. 15.* quocum facit etiam CHR. SONERVS *Metaph. l. V. c. 6.*

agentem omnibus hominibus communem constituit, quæ hominum phantasiæ conjuncta, plures efficit quodammodo animas rationales.[t] Qua de re, quid contra Averroistas, Achillinum, Pomponatium, Portium aliosque scriptum, & ab iis responsum est, consuli, ubi occasio se exhibet, velimus. Quam de anima sententiam Aristoteles a Platone mutuo accepit, & more suo obscuravit, cui mens pariter ex anima mundi decerpta est. 5. His suppositis anima hominis, qua talis, mortalis necessario dicenda est. Etsi enim ipsa mens immortalis est, cum universalis illa anima non moriatur, ab homine tamen moriente, cui loco formæ impressa & immissa est, separatur, & cum antea phantasiæ juncta animam rationalem constituerit, nunc discedens cui assistentem se præbuerat, animam hominis mortalem deserit: sicque anima hominis, qua ejus anima est, mortalis est. Verum in re obscurissima conjecturarum satis est; unde reliqua, quæ dici poterant, non moramur, hoc unum observavisse contenti, non confundendum esse hunc animorum fontem Aristoteleum, non tantum cum universali spiritu sive calore, qui vitæ sensitivæ fons est, & una cum semine immittitur, verum nec cum anima mundi Stoica & Platonica, animarum scaturigine. Stoica enim familia Deum ipsum per omnes mundi partes diffusum, ut informantem ejus partem, fontem mentibus præbere statuebat, Plato animam dividui & individui participem Deoque inferiorem, sed divinæ tamen originis mentibus fontem assignabat; Aristoteles intelligentiam Deo inferiorem, ceu formam assistentem animis originem dare contendebat. Id quod ad distinguenda sectarum placita omnino notandum est.[u]

Metaphysica Aristotelis.

§. XVII. A rebus naturalibus, & mobilibus, ad considerationem earum rerum, quæ naturam rerum visibilem & mobilem transcendunt, & immobiles sunt, adeoque generaliorem cognitionem requirunt,[v] transit, quæ quoniam priores natura esse debent, quam res mobiles, ideo metaphysicam primamque philosophiam vocavit. Non enim solas mentis notiones & abstractiones universales ista philosophiæ parte comprehendit, ut postea fecere, sequius secundum Aristotelem philosophantes Scholastici, sed naturarum spiritualium ipsiusque DEI considerationem ea comprehendit; sicque theologiam quandam naturalem atque philosophicam exhibuit. Nuspiam vero

t) Nisi velis esse intelligentiam ista adhuc inferiorem, ut volunt Arabum quidam, conf. IAC. THOMASIVS *de exust. mundi Stoica, diss. XIV. §. 153. p. 213. seqq.* & quos laudat SYRBIVS *phil. prim. p. 435.* qui tamen vix cum Aristotelis systemate conciliari possunt.

u) Conf. THOMAS. *l. c.* Sunt ex veteribus & in his ATHENAGORAS *leg. pro Christ. p. m. 7.* ed. Paris. & CLEM. ALEXANDRINVS in *Protrept.* qui referunt, Aristotelem Deum habuisse pro anima, cujus corpus stellæ & siderum fixorum sphæra sint. Vnde eum inter animæ mundi patronos retulit CVDWORTHVS *Syst. intell. p. 181. seqq.* Eos vero non audiendos esse, nec trahendos in patrocinium animæ mundanæ, recte monuere IAC. THOMASIVS *l. c. p. 212.* & cl. MOSHEMIVS *ad l. c. Cudw.* nam qui mundi animam statuunt, de informante, non assistente anima loquuntur: PP. vero dicti hanc non illam intelligunt, ait enim Athenagoras: *animam Deum esse sphæræ stellarum fixarum, ratione motionis istius, cum ipsa non moveatur, sed corporis motum efficiat eique præsit.* Nec hi accurate Aristotelis mentem exprimunt, non enim omnibus sphæris, sed supremæ tantum Deus præest, ut ille vult. Etsi vero animam quandam spiritualem universo inesse credidit, nempe θερμότητα ψυχικὴν, quæ omnia permeat, illa tamen ad intelligentias non pertinet, sed ad cœli naturam, & elementi quinti est, a Deo diversi.

v) *Metaphys. l. VI. c. 1. T. II. p. 692. V. 1. p. 9.*

vero obſcurior fere eſt Ariſtoteles, quam in hac doctrinæ parte, tum quod veterum doctrinas fuſe refert, argumenta eorum affert & refutat, nec tamen ſatis a ſuis diſtinguit: tum quod notionibus maxime abſtractis immerſus, cum claras & diſtinctas ideas non haberet, incertis vagisque ſæpiuſcule uteretur nominibus: quam difficultatem ejus ſenſa genuina eruendi auxerunt, qui in purioris doctrinæ partes eum rapere omnibus viribus ſategerunt. Diligenter itaque totus nexus dogmatum tenendus & expendendus eſt, & inde de mente philoſophi judicandum. Nos ordinem ab eo inſtitutum, quem in metaphyſicorum libris tradidit, iterum ſequemur, ubi hunc in modum ſtatuit:

I. Metaphyſica ens conſiderat, quatenus ens eſt, ejusque principia. Eſt autem terminus entis analogus, atque primo de ſubſtantia dicitur, cujus una eſt eſſentia, de accidentibus autem non ſimpliciter, ſed quatenus ſubſtantiarum communia ſunt attributa. Hinc primario hæc ſcientia agit de ſubſtantia. [w]

II. Primum atque univerſale principium & axioma hoc eſt: Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe, in eodem nempe ſubjecto, eodem tempore & modo atque reſpectu. Ad hanc univerſaliſſimam omnis veritatis regulam omnis demonſtratio redit, ipſa, quia prima veritas, eſt indemonſtrabilis. [x]

III. Ens eſt vel per ſe, vel per accidens, vel potentia, vel actu, vel in intentione, vel reapſe. [y]

IV. Entis per accidens nulla datur ſcientia, eſt enim ſpecies non entis, neque cauſam per ſe habet.

V. Ens per ſe diſtribuitur, ſecundum decem prædicamenta.

VI. Eſt vero ſubſtantia id ipſum, quod ſubjicitur, in quo conſiderantur, materia, forma atque ratio, & compoſitum, ex his proprio magis ſenſu poſteriora ens dicuntur, quam materia, quæ tamen vere quoque ſubſtantia eſt & primum ſubjectum. [z]

VII. Materia prima primum eſt ſubjectum, & ultimo ſupereſt ſublatis omnibus corporis affectionibus, hinc neque ſubſtantia completa eſt, neque quantitas, neque in alio prædicamento. Materia vero a forma ſeparari nequit, nec ſingularis eſt aut determinata. Probe hæc materiæ primæ definitio obſervanda eſt, qua ab omnibus corporis affectionibus abſtractam, quatenus ſolum ſubjectum primum & univerſale rerum omnium eſt, ſibi concepit, & quam metaphyſica notione ſibi efformavit, in rerum & principiorum naturalium circulum intruſit. Ex quo inanes Peripateticorum de natura materiæ primæ diſputationes facili negotio poſſunt dirimi.

VIII. Forma id eſt, quod re ipſa dicitur eſſe, ſive tota rei natura & eſſentia, quæ definitione comprehenditur; habent vero ſubſtantiæ ſenſibiles propriam definitionem, ens per accidens non item. [a]

 IX.

w) l. I. c. 1. l. V. c. 1. l. VI. c. 1.
x) l. IV. c. 4. p. 668. ſeq.
y) ibid. c. 7. p. 679.
z) l. VI. c. 3. p. 693.
a) l. VI. c. 6. p. 696.

IX. Potentia est vel agens vel patiens. Potentia activa, est principium motus aut transmutationis in altero, vel quod instar habetur alterius.[b]

X. Potentia passiva est in patiente, nec potest motus hujus a motu agentis potentiæ divelli, etsi in diversis subjectis sint.

XI. Potentiarum aliæ sunt rationales, aliæ rationis expertes.[c]

XII. Potentia manet in rebus, licet actu se non exserat.[d]

XIII. Non dantur potentiæ, quorum actus sunt impossibiles. Possibile enim est, quod ex aliqua potentia consequitur, vel consecuturum est.[e]

XIV. Potentiæ vel sunt naturales, vel consuetudine acquiruntur, vel disciplina discuntur.

XV. Actus est, quando aliter res est, quam erat in potentia.[f]

XVI. Omnis actus prior est potentia, omnique eo quod potentia continetur, ratione, essentia & tempore.[ff]

XVII. Ens intentionale est vel verum vel falsum. Vere intellectus affirmat, si judicium rei conforme sit; falso, si conforme sit minus.

XVIII. Sunt autem etiam verum & falsum in simplici rerum apprehensione, non tamen per enunciationis modum, verum simpliciter & per modum perceptionis.

XIX. In rerum immutabilium scientia intellectus decipi non potest, sed in solis rebus contingentibus & mutabilibus.

XX. Vnum entis affectio est, non substantia, sed categorema, & prædicatum cujusque rei, in quantum ea est ens. Vni autem opponuntur multa. Ad unum refertur idem, æquale, simile.[g]

XXI. Diversa sive genere sive specie talia sunt: genere diversa sunt, quæ eandem non habent materiam, vel genus; specie diversa sunt, quorum idem est genus.[h]

XXII. Substantiarum tria sunt genera, duo naturalium substantiarum, quorum unum corruptibile, ut animalia, alterum sempiternum, ut cœlum. Tertium genus immobile est.[i]

XXIII. Dari perpetuam aliquam & immobilem substantiam, necessarium est, quia datur motus localis æternus, circularis cœlo proprius, qui initium habere non potuit. Si autem æternum tempus & motus est, necessario sequitur, non tantum esse substantiam, in quo motus sit, æternam, sed substantiam etiam, quæ cum ipsa non moveatur, sive, immobilis sit non potentiam tantum movendi contineat, sed & actu ipsa moveat, actu purissimo.[k]

XXIV. Substantias motus æterni effectrices materia oportet esse expertes, movent enim actu æterno, omnis expertes potentiæ.

XXV.

b) *l. IX. c. 1. p. 711.*

c) *c. 2. p. 712.*

d) *ib. c. 3.* Hoc oppositum Megaricis.

e) *ib. c. 4. p. 713.*

f) *ib. c. 6. p. 715.* Hoc vero non de tempore semper intelligendum esse, monet, sed ratione & essentia semper.

ff) *ib. c. 10. p. 717.*

g) *l. II. c. 4. l. IV. c. 6. p. 678.*

h) *ib. c. 9. p. 680.*

i) *l. XI. c. 1. p. 738.*

k) *ib. c. 6. p. 740.* sequimur vero versionem doctissimi interpretis STANLEII, reliquis emendatiorem.

XXV. Talis substantia, circulari motu commota cœlum est; generationum vero & corruptionum vices non primo debentur cœlo, quod eodem modo semper movet, verum inferioribus sphæris maxime solis.

XXVI. In æternum est igitur primum cœlum, æterno enim agitur motu, præter quod aliquid esse oportet, quod æternum movet, & substantia & actus est, & nunquam movetur.

XXVII. Primus ille motor movet appetendo & intelligendo, etsi ipse non moveatur. Motio autem primi moventis quatenus est prima causa effectrix consistit in ejus influxu, qua efficienter concurrit cum intelligentiis inferioribus ad movendas earum sphæras.

XXVIII. Vis igitur effectrix primi motoris in applicatione consistit virium motorum inferiorum, ad proprium ipsis opus, ad quod cum eis agendo concurrit ita, ut aliunde ejus actio non dependeat. Ita intelligentiæ cœlum movent, non generationis rerum inferiorum causa, sed propter bonum istud pulcherrimum maximeque expetendum, cui conformari se cupiunt. [l] Difficillima hæc pars systematis metaphysici Aristotelis, quæ vero totam rationem & fundamentum ejus complectitur. Postquam enim per scalas substantiarum ad primam substantiam ascenderat, fontem omnis motus, quem e cœli motu circulari & perfectissimo atque æterno derivaverat, detecturus, tandem ad primum motorem pervenit, quia motus in infinito quærere causam ipse videbat esse absurdum, & tamen motum esse æternum statuebat; quo jure, quave injuria, jam dicendi locus non est; sufficit, Aristotelem ita fuisse ratiocinatum. Hunc motorem itaque immobilem esse & tamen æternum movere, ex hac causa erat necessarium; ast modum, quo illum motum prima illa causa, & omnis motus principium efficeret, indicare, hic hærebat aqua philosopho. Non enim inesse animam orbibus cœlestibus, quæ insita vi eos moveret, dicere licebat, licet id contendat CVDWORTHVS; [ll] hoc enim toti systemati Aristotelico contrarium est, & primis ejus notionibus de materia, motuque locali; assistentes itaque sphærarum cœlestium, unde reliquarum infra lunam rerum motus penderet, motores excogitabat, & ut his motus causam assignaret, supremæ sphæræ primum motorem alligabat. Quem cum omnis quantitatis & materiæ adeoque omnis quoque motus vacuum esse, dicere cogeretur, quia pro certo sumebat, quodcunque movetur, movetur ab alio, processum vero in infinitum recte repudiabat, tanquam contradictorium, alia movendi ratio, quam quæ in materia esset, excogitanda erat, qua sphærarum suprema, & simul intelligentiæ reliquis sphæris præsidentes moverentur. Difficillimæ vero quæstioni solvendæ impar, cum de substantiæ simplicis immaterialis, immobilis natura parum haberet, quod diceret, a mentis humanæ similitudine rationem desumsit, ratus, movendi actum æternum in primo motore, eodem modo, quo in mente hominis, licet in perfectione metaphysica, fieri.

 Ad

l) *ib. c. 7. p. 742.*

ll) *l. c. p. 183. seqq.* quam sententiam jam evertit THOMASIVS, & post eum MOSHEMIVS *ll. cc.*

Ad animum vero humanum attendens, cum videret, ad mentis ideam & voluntatis decretum, ſequi motum non animæ tantum, ſed & corporis; localis motus, uti ſupra demonſtravimus, principia poſuit intellectum practicum & appetitum: [m] utrumque non tam efficienter quam finaliter operantes, hocque pro primario localis motus principio admiſſo, ſic egregie explicatam putabat quæſtionem, quæ tot magna ingenia, Ariſtotele longe ſuperiora exercuit, qua ratione anima agat in corpus? Hæc ad primum motorem applicans, cum aliud non haberet, quod cauſam motus, ita, ut tamen ipſe non moveretur, explicaret, dixit movere eum ὡς ἐπιθυμητὸν, ὡς τὸ ὀρεκτὸν, ὡς νοητὸν, ὡς τὸ ἐρώμενον, *ſicut appetibile, ſicut deſiderabile, ſicut intelligibile, ſicut amabile.* Fatemur, nihil jam nos clarius ſcire, qua ratione Deus moveat; adeo obſcura ſunt omnia, quæ dicit, nec miramur, ex hoc ligno finxiſſe ſibi Mercurium, qualem vellent, interpretes, certiſſimum enim eſt, Ariſtotelem ipſum ea non intellexiſſe, & quæ ipſi de mente hominis myſteria erant, cum ad Deum transferret, prorſus incognita & obſcura manſiſſe; ſed hæc in homine ita philoſophari per notiones vagas obſcurasque & ideas nihili ſueto, ut ignorantiam tegeret, eo magis ferenda ſunt, quo magis etiam hodie maximis viris nondum ſatis exploratum eſt, qua ratione ſpiritus puri moveant? motusque in materia cauſa queant eſſe efficiens? Non vero Deum in ſe tantum tanquam primum motorem conſiderabat Ariſtoteles, ſed tanquam eum, a quo reliquæ intelligentiæ dependerent, & forte etiam (licet mentem hac de re ſuam non expoſuerit) emanaverint. Quæ cum æternum motorem tanquam optimum & perfectiſſimum exemplar intueantur, & deſiderio ferantur, motum primi principii ſui admittendi, ipſi quoque modo intelligibili moventur, [n] ſphærasque ſuas movent, ſicque reliquis motus cauſa ſunt, & æterni quidem in circulari cœli motu, mutabilis vero in motu rectilineo. Verbo ut, quantum licet, clare mentem Ariſtotelis, prout nobis videtur, explicemus, id fere dixit, quod alii ita efferrent: Deus neceſſario eſſentiæ ſuæ, potentiæ & bonitatis actu & poteſt movere omnia & vult ea movere, ideoque reapſe moventur. Quod num ſolvendo difficillimo problemati aptum ſatis & ſufficiens ſit, noſtrum hoc loco non eſt diſpicere. Certe ſi qua in lucem protrahi poteſt obſcuriſſimum dogma, ita explicandum videtur, & detegenda hoc quoque loco magni viri aſyla ignorantiæ. Quæ enim interpretes attulerunt, coacta omnia ſunt, quæque imprimis Platonici recentiores, & in his Simplicius adducunt, aperte ſcopum conciliandi Platonem cum Ariſtotele produnt. Vnde abjicienda quoque ſententia, de Deo, ceu anima mundi, ſphæras movente, quæ miſero ſyncretiſmo & pudenda confuſione Platonicas hypotheſes miſcet cum Ariſtotelicis, vel potius utrasque turpiter pervertit.

XXIX. Primus hic motor perfectiſſima fruitur vita & jucundiſſima atque æterna, quæ in eo conſiſtit, ut ſe ipſum intelligat, & cum infinita delectatione contempletur.

XXX.

m) *De anima l. III. c. 10.*

n) Hinc Alexandro Aphrodiſienſi & poſt eum accuratioribus Peripateticis obſervatum, Deum movere, non ut cauſam efficientem, ſed ut cauſam finalem, quod ex allatis lucem capit. Conf. *Conringiana p. 125.*

XXX. Hic primus motor Deus est, æternum ac vivum ens entium nobilissimum, substantia immobilis, a rebus sensibilibus diversa, quantitatis corporeæ atque partium expers, quæque dividi nulla ratione possit. Sine his enim æternus & primus motor esse non posset. [o]

XXXI. Post primam illam substantiam, cœli primi motorem alias esse oportet substantias materiæ expertes, æternasque, inferiorum sphærarum motibus præfectas, & juxta numerum & seriem sphærarum præsidentes. [p]

XXXII. Deos esse primas illas substantias cœlum moventes, antiqua traditio est, atque ea vere divina doctrina est: quod addunt vero, forma hominum esse eas, vel aliorum animantium, id ad rudem tantum plebem instituendam inventum est, legum & vitæ commoditatis causa. [q] His dæmonologia Aristotelica comprehenditur, quæ occasionem ejus interpretibus dedit disquirendi, num dæmones crediderit, id quod illi affirmarunt non sine contentione, quorum intererat Aristotelem in scholas & cathedras theologicas admissum ab omni malesana doctrina liberari penitus, & christianis dogmatibus conciliari; negarunt viri quidam docti paulo acutiores & præjudicio isto non impediti; [r] dubius hæret CVDWORTHVS. [s] Quæ vero pro hac re afferuntur loca, [ss] partim obscura sunt, quia incertum, quo sensu nomen dæmoniorum intellexerit, quamve ei potestatem subjecerit Aristoteles, partim ex aliorum loquuntur opinione. Nobis in hac re allato Metaphysicorum librorum loco standum esse, æquissimum videtur, quo aperte dicitur, dari ejusmodi intelligentias, & substantias simplices atque immateriales, easque Deos illos esse, quas majores, & viri prisci in mythologiis exposuerunt: reliqua fabulis annumeranda esse: quibus verbis reliqui dæmones plane excluduntur, & ad præsides sphærarum cœlestium numerus eorum alligatur. Quibus an preces & sacrificia offerenda sint, cultusque & veneratio divina, cautus non explicuit; verisimile tamen, Aristotelem ea inter istas fabulas, ad popellum deliniendum & compescendam plebeculam, excogitatas, retulisse. Cum enim omnia ex naturæ necessitate motusque æterni lege agant, iis quæ sub luna sunt, vel naturæ calidive universalis motui, vel intellectus universalis agentis consilio, vel casui & fortunæ permissis, ut ex physiologia Aristotelis sequitur, cur quæso preces & sacrificia maximopere commendet, & inanibus cruciet laboribus hominum animos philosophus? Vtrum vero hæ intelligentiæ a Deo genitæ sint, de eo Aristoteles mentem non explicuit, qui enim a CVDWORTHO [t] affertur locus, huc non pertinet; nec monet inepte doctissi-

o) Loca Aristotelis congessit IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. I. c. 1. p. 9.* & ven. WALCH. *Parerg. Ac. p. 248.*

p) *ibid. c. 8. p. 743.* q) *ibid. p. 744.*

r) COQVAEVS *ad* AVGVSTIN. *de C. D. l. II. c. 4. n.* O. TOB. MAIOR. diss. *de nat. & cultu angelor. §. 2.* MOSHEM. *ad l. citandum* CVDW. CONRINGIVS *Conringian. p. 127.* qui eum *Met. l. IV. c. 8.* vel ex communi opinione loqui, vel quartum illud animalium genus intelligi putat, quod *l. III. de gen. an. c. 11.* sub luna habitare putat.

s) *Syst. intellect. c. IV. §. 24. p. 491.*

ss) *l. c. & Rhetor. l. II. c. 33.*

t) *l. c. c. IV. §. 24. p. 497.* Valde occupatus erat animus magni viri, cum præstantissimum librum scriberet, hypothesibus & rationibus Platonicorum recentiorum, juxta quorum cogitata sæpe perperam aliorum philosophorum placita explicat.

ctissimus ejus interpres, vix posse intelligi, qui potuerint a Deo gigni, qui ab æterno sphæris suis alligati sunt. Nam æternam rerum omnium, qualis nunc est, faciem admittebat Aristoteles, nec admittere non poterat, falsa motus idea & definitione delusus: unde frustra sunt, qui vel materiam vel mundum Deum ex se produxisse Aristoteli tribuunt; [u] vel plane creationem ex nihilo insana interpretatione illi affingunt. [v] Vtrum vero non conceperit animo, intelligentias non generationis quidem, necessariae tamen emanationis & essentialis dependentiæ nexu in origine sua primæ intelligentiæ jungi, de eo disputari forte posset, firmatque conjecturam, quod Deum finem motus illorum necessarii fecerit: qui cum externus esse nequeat, quia omnia in hoc systemate divino necessaria sunt, internus est, & ita ex essentia atque natura ejus, & intelligentiarum ab eo dependentia oriri debet. Verum in incertissima re nihil definimus.

Atheismus Aristotelis.

§. XVIII. Hæc est metaphysicæ, Aristotelicæ facies, quæ plura quidem, quam quæ allata sunt, comprehendit, his tamen præcipuis fundamentis atque capitibus nititur; quæ enarrasse pro instituti nostri ratione, satis erit. Liceret jam nobis ad moralem philosophiam Aristotelis progredi, nisi promissi supra facti memores occasio moneret, de religione & pietate Aristotelis paucis disserere; de qua non nisi exposita systematis ejus metaphysici sive theologici facie judicari posse, diximus. Vt vero fidem liberemus, & an jure vel injuria in atheorum classem Aristoteles referatur, definiamus, prolixe non congeremus ea, quæ magnus veterum & recentiorum numerus vel pro Aristotele, vel contra eum dixit. Loca utriusque partis pleraque adduxere viri de sacris & elegantioribus literis præclare meriti, IOH. GEORGIVS WALCHIVS, [w] IOH. ALBERTVS FABRICIVS, [x] IACOBVS FRIDERICVS REIMMANNVS, [y] quibus facile plures addi possunt, [z] qui ab iis, qui peculiarem atheismi historiam quærunt, consuli debent. Nos instituti memores, paucis mentem hac de re nostram ita explicamus, ut veterum dogmatum studioso occasio detur, accuratius & ordine debito in rem ipsam inquirendi. Et primo quidem in ipsa athei definitione & ex eo transsumendo nomine accurate hic versandum esse monemus. Solet enim bifariam vox hæc accipi: Vel enim philosophum indicat, qui directa systematis ratione Deum ex universo tollit, & nihil nisi universum hoc varie modificatum pro numine habet; vel talem innuit, qui Deum quidem asserit, talem vero de Deo sibi effingit ideam, quæ veram de Deo notionem evertit, Deumque facit quasi non Deum. Referuntur etiam

a non-

u) Ita Alexandrini Platonici, ut suo Platoni reformato Aristotelem conciliarent, sed perperam, ut enim motus, ita tempus quoque illi æternum est. Hoc vero posito ortus mundi a Deo locum non habet, quia tempus, & mundus, qui in Deo est, prius & posterius in præsenti jungit.

v) Vide quos nominat MOSHEM. *ad Cudw. p. 211. n. 4.* & in diss. *de creat. ex nihilo l. c. §. 21. p. 980. seq.* Quorum hominum insaniam post PERERIVM *l. c.* & PATRICIVM *l. c. T. V. l. IV. p. 400.* IAC. THOMASIVS *l. c. diss. IV. p. 58.* castigavit.

w) In luculenta tractatione *de atheismo Aristotelis Pareg. Acad. p. 298. seqq.*

x) *Del. argum. de V. R. C. c. VIII. §. 3. p. 307.*

y) *Hist. Atheismi S. II. c. 27. p. 182. seqq.*

z) Recentissime pulchre de hac re disseruit MOSHEM. *ad Cudw. p. 500.* Integram vero tractationem exspectamus a cl. ZIMMERMANNO, qui per multos jam annos historiam atheismi molitur.

a nonnullis in hanc classem ii, qui dogmata venditant, facilem ad atheismum viam ducentia, qualia sunt, negata DEI providentia, scepticismus moralis, mortalitas animæ, & quæ his sunt similia; ut taceamus ea, quæ a nonnullis de atheismo practico solent inculcari, quæ cum grano salis accipienda sunt, & huc non advocanda, nisi turpis vita ex dogmatum natura oriatur. Multum in disputatione de Aristotelis atheismo in neglecto hoc vocis discrimine peccatum & de verbo litigatum esse constat. Deinde & ad hoc attendendum esse jubemus, unde & ex quibus locis de celeberrimi philosophi atheismo judicandum sit? Solent enim nonnulli ex decerptis alieno loco verbis Stagiritæ de ejus religione judicium ferre, multi librum de mundo in subsidium vocant; quod tamen utrumque perperam fieri ex eo facile intelligi potest, quod liber de mundo incertæ fidei sit, & ipsa potissimum totius systematis physiologici constitutio & summa sit consulenda. Ad quam attentum servantes oculum non negamus, si prima, quam posuimus, significatione de atheismo Aristotelis quæratur, eum ab hac macula absolvendum esse. Motorem enim primum non describit tantum, tanquam primam rerum omnium causam, sed eum quoque mundo contradistinguit, & a materia totum natura separat, substantiam ei per se, motum, intellectum & appetitionem tribuit, & supra omnia ponit, & ab eo totam rerum universitatem, non ut a causa informante, ut loqui solent, sed ut ab assistente & extra movente dependentem facit; eumque Deum vocare nullus dubitat, eique subordinat intelligentias reliquas. Quod si vero altera significatione de atheismo Aristotelis quæramus, valde timemus, ut quod homini a partium studio alieno faciat satis, patroni Aristotelis pro eo afferre queant. Ejusmodi enim admisit placita, quæ veram Dei naturam plane evertunt. Deum ille quidem facit motus omnis causam, verum non adjungit tantum ei vinculo necessario materiam; nec illam ei in formanda illa potestatem tribuit, & formatam jam ad latus ponit, sed & mundum cum omni ornatu suo æternum; motumque illum non a libera voluntate, sed a naturæ necessitate derivat; impotentissimus itaque Deus est, qui non potest aliter, nisi quatenus vinculum illud, quo necessario cum mundo colligatur permittit. Quemadmodum itaque Deus immutabilis est, ita & mundus in se spectatus, & imprimis pars ejus primaria cœlum, non deterioris in eo quam Deus, conditionis. Nec potest quoque Deus ille aliquid, nec vult, quam quod necessario facit, nec id propter alios, sed propter se. Æternæ enim suimet ipsius contemplationi deditus, nihil in tota universitate curat, de nulla re prospicit, immo nec reliquarum intelligentiarum cura tangitur, sed non aliter, quam primum mobile in machina, necessaria naturæ suæ lege movet, sicque machinæ instar motum cum reliquis participat. Quæ æterna motorum cum sphæris mundanis combinatio omnem prorsus libertatem DEI ejicit, & Deum sua perfectione spoliat. Nec æternitas Deo adscripta multum juvat, cum motui ab eo producto & æterno adjungat Aristoteles tempus æternum, quod prius habet & posterius, quod non potest non esse in æter-

æternitatem Dei injurium. Nec poteſt Deus Ariſtotelis eſſe immenſus vel omnipræſens, qui extremæ ſphæræ alligatus, a mundi partibus ſemotus agit, otioſus plane ſui contemplator; unde nec precibus honorari, nec ſacrificiis placari, nec mala punire, nec bonos juvare vel poteſt vel vult, longe deterior Deo Epicureo, qui præſtantiæ tamen cauſa colendus eſt. Nec intelligentiæ ei miniſtrant, quæ non aliter niſi partes machinæ, ad motum totius neceſſario cooperantur, de rebus ſublunaribus nihil ſollicitæ. Quæ itaque Dei partes ſunt? qui nec mundum condidit, nec ejus curam agit, nec liberior eſt machina quacunque, nec cultu Deo debito poteſt coli, nec a quo beneficia in homines ulla proficiſcuntur? Nec multum valent, quæ in contrarium afferuntur; magnificis enim verbis pauca & exilia dicendo vehementer lectores decipit Ariſtoteles. Vocat Deum operationem, [a] verum neceſſariam, ſuæque machinæ intentam; ſeſe tantum curantem, ſe contemplantem. Immortalis eſt & vita, ſed talis, quæ nulla actione conſtet, niſi movendi virtute neſcio qua inexplicabili, quæ in contemplatione ſui, indeque orto deſiderio & appetitu intelligentiarum conſiſtit. Curam vero aliquam hominum gerere etſi dicere videtur aliquo loco [b] Ariſtoteles, certum tamen eſt, eum ἐξοτερικῶς & ad populum eo in loco philoſophari. [c] Nec pro Ariſtotele militat, quod excipitur, opponere eum neceſſarium in conceptu Dei, non libero, ſed accidenti; non enim locum habere poteſt hæc diſtinctio, quia accidentis hic nulla datur conſideratio, ad quod libertas quoque referri debet. Non urgebimus dogmata, quæ atheiſmum quidem directe non involvunt, impia tamen ſunt, & ad eum facile ducunt, quale illud eſt, de intellectu agente uno univerſali, omnibus hominibus communi, quod Spinoziſmi accuſare in Abælardo, homine Ariſtotelis ſtudioſiſſimo non dubitavit P. BAYLIUS: mortalitas animæ, ſcepticiſmus moralis & his ſimilia. Alia, notata a viris doctis paſſim prætermimus, & in his etiam, quod non facile ſyſtema ſit, quod revelationi tantopere contra eat, quam Ariſtotelis, cujus ſpecimina egregia paucis dedit magnus CONRINGIUS, [d] in philoſophi placitis accurate verſatus. Objicere præter hæc poteramus Ariſtoteli inconſtantiam in tradenda vera de Deo ſententia, gravi ἐγκλήματι ei exprobratam a CICERONE [e] & LACTANTIO, [f] niſi patientia lectoris non eſſet abutendum. Paucis ut dicta in unum contrahamus, CLAUDII BERIGARDI [ff] potius verbis, quam noſtris, utemur, eo quod in eodem cum Ariſtotele luto hæſiſſe viris magnis, præter rem viſus ſit. Ita vero acutiſſimus philoſophus: *Hoc in Ariſtotele occurrit reprehendendum, quod poſuit mundum, ejusque materiam primam*

a) *De cœlo l. II. c. 3.* b) *Ethic. l. X. c. 7. 9.*

c) Hinc dubitanter loquitur, & quidem non de Deo ſummo, ſed de diis, ſive intelligentiis, quarum ultima hominum res dirigit, dum mentem cum iis communicat. Hoc nihil ad providentiam Dei.

d) *l. ſupra cit.*

e) *De nat. Deor. l. I. c. 13.*

f) *Inſt. div. l. I. c. 5.*

ff) *Præf. Circul. Piſan. P. I.* Addi his poteſt, quod SEXTUS EMPIRICUS *adv. Math. l. X. ſ. 33.* Ariſtoteli objecit, Deum extremo cœli circulo inhabitare, vid. *de cœlo l. I. c. 3.* cum itaque is cœlum extremum occupet, quod locum tamen, ſi audias philoſophum, non habet; Deus neceſſario ſpatioſus locus extramundanus eſt. conf. cel. FABR. *ad l. c. Sexti.*

mam æternam, primum motorem primæ duntaxat ſphæræ medio circulo inſiſtentem, libertatis expertem, nihil aliud aptum intelligere niſi ſe ipſum, nec aliud efficere, quam motum æternum, proinde nec mundum, nec aliud quidquam ex nihilo creare poſſe, item de reliquis intelligentiis, quarum infimam videtur facere intellectum agentem & animam unam communem toti ſpeciei humanæ, unde ſurgit innumerabilium errorum ſeges.

Philoſophia practica Ariſtotelis.

§. XIX. Alteram philoſophiæ partem principalem, practicam atque moralem conſtituit Ariſtoteles, eamque in ethicam, politicam & œconomicam diſtribuit. Primæ ſcientiæ præcepta in libris *ad Nicomachum*, & in libris *magnorum moralium* atque libello *de virtutibus;* ſecundæ in *politicorum* libris octo; tertiæ in *œconomicorum* libris duobus tradidit. Etſi vero ſatis copioſus eſt in exponendis philoſophiæ moralis atque civilis placitis, exilis tamen & jejunus ob dictas ſupra cauſas plerumque eſt, neque argumentum exhaurit. Cujus potiſſimum inde ratio deducenda eſt, quod vera moralis philoſophiæ principia & honeſtatis fontes ignoravit, & abſurdis falſisque metaphyſicæ & phyſicæ notionibus corruptus nec facultatum animi humani indolem intellexit, nec naturam moralitatis perſpexit, falſaque inſuper perſuaſione ductus, in morali argumento non dari certum æternumque demonſtrationis ſubjectum, adeoque nullam quoque dari poſſe demonſtrationem, pernicioſum Scepticiſmum moralem invexit. [g] Alienum itaque non eſt, jejunam videri philoſophiam moralem Ariſtotelis iis, qui eam de naturæ moralis principiis naturalibus præcipere debere recte ſtatuunt. [h] Aliter tamen Ariſtoteles, qui cum phyſicam magis, quam ethicam, voluntatis humanæ notitiam poſſideret, [i] ea quæ mores hominum fingunt, ex civili potius felicitate, qualem ipſe in aula principum ſectabatur derivavit, quam ex natura hominis morali hauſit. [k] Mirum itaque eſt, potuiſſe per tot ſecula ethicæ Ariſtotelicæ viros non obeſæ naris pollicem premere, cum in nulla philoſophiæ parte magis pauper ſit, quam in hac, in qua aulicum quidem hominem, in aula Philippi vel Alexandri ad magnam fortunam aſpirantem, non infeliciter finxit, veram vero voluntatis humanæ felicitatem non promovit, nec eas homini regulas præſcripſit, quæ internam actionum humanarum honeſtatem reſpiciunt. Id quod nec ſalvis principiis ſyſtematis ſui facere poterat, nec magnopere ſcopus ejus poſtulabat, qui fuit, ut ex opinione hominum, in vita politica felicitatem ſectantium,

g) Hinc *moral. l. II. c. 3. T. II. p. 16.* ait: *Scientiam parum aut nihil ad virtutem valere, ſed exercitationem, uſum & habitum.* Quod quale fundamentum habeat, ex iis intelligi poteſt, quæ ſupra de ſubjecto demonſtrationis ex ejus mente diximus. Hinc dijudicandi ſunt, qui, ut ſcepticiſmum moralem ab Ariſtotele removeant, oſtendere conati ſunt, demonſtrationi in moralibus locum eum feciſſe, quod ANDR. LVDOVICVS KOENIGMANNVS *pec. diſſ. ad l. c. Kil. 1707.* & IO. BVRC. MAIVS *diſſ. quod Ariſtoteles demonſtrationem doctrinæ moralis non incertam ſtatuerit Kil. 1706.* egerunt.

h) Conf. cl. STOLLE *Hiſt. phil. moral. gent. §. LXVIII. p. 89. ſeqq. Obſ. Hal. T. II. obſ. 2.* & recentiores paſſim.

i) Conjicit inde SOREL. *de perf. hom. p. 329.* Ethicam Ariſtotelis magis eſſe appendicem phyſicæ, quam novam philoſophiæ partem, eo quod magis in affectuum natura & origine, quam objecto & modo explicando verſetur.

k) Monuit hoc jam BOECLERVS *Inſtit. pol. l. I. c. 6. p. 82.* & BOSIVS *de compar. prud. civ. §. 15. p. 5.* add. BVDDEVS *Iſag. Hiſt. theol. l. I. c. 4. §. 31. p. 296.*

tium, discipulum instrueret. Et hinc ratio quoque patet, cur pulchritudinem, nobilitatemque inter felicitatis partes numeraverit; [l] affectuumque physicam indolem cum morali natura confuderit, mediocritatem ubique postulans; [ll] cur nec pietatem, [m] nec internam honestatem inter virtutis septa receperit: talemque virtutis faciem depinxerit, quæ aulicis potissimum hominibus, ad regis exemplum se componentibus, placere poterat, [n] neglecta ea, quæ virum magis probum, quam splendidum magnumque inter homines facit. [o] Summa vero præceptorum ejus moralium hæc est: [p]

I. Felicitas moralis, non consistit in voluptate corporis, nec in divitiis, neque in gloria civili, potentia & nobilitate, neque in contemplatione rerum intelligibilium, sive idearum. [q]

II. Sed consistit morale hominis bonum sive beatitudo in functione animi & operatione secundum virtutem; ac, si plures virtutes sint, secundum optimam & perfectissimam. [r]

III. Vita hæc secundum virtutem perfectam voluptatem habet in se inclusam, & delectationem. [s]

IV. Sunt tamen bona externa instrumenta quædam ad res præclaras secundum virtutes agendas, v. g. amici, divitiæ, potentia civilis, nobilitas generis, pulchritudo.

V. Summum itaque bonum acquiritur actione virtutis. [ſ]

VI. Sunt vero virtutes vel theoreticæ vel practicæ. [ſſ]

VII. Virtus moralis consvetudine & usu acquiritur, & quidem activa, non contemplativa. [ſt]

IIX. Est vero virtus habitus proæreticus in mediocritate consistens, quatenus ad nos refertur, quæque ratione est definita, & judicio prudentum. [t]

IX. Mediocritas autem, seu medium est inter duorum vitiorum extrema, quorum unum in excessu peccat, alterum in defectu.

X. Intelligitur vero eo mediocritas, quæ in perturbationibus atque actionibus est. [u]

XI.

l) l. c. l. I. c. 9. p. 9. quod in eo carpit I. LIPSIVS manud. ad phil. Stoic. l. II. diss. XXI. p. m. 214. ad virtutis Peripateticæ scopum non attendens.

ll) Patet hoc ex iis quæ l. II. c. 5. p. 17. de natura virtutis moralis disputat, quam in mediocritate omnium affectuum ponit, hucque etiam odium, atque iram advocat.

m) Quæ enim de cultu Deorum dixisse refert SENECA nat. Qq. l. VIII. c. 30. ἐξωτερικῶς dicta sunt.

n) Hinc fortitudinem activam aliis præponit l. III. c. 6. passivam, sive patientiam contemnit l. IV. c. 5.

o) Patet hoc ex descriptione magnitudinis, ambitionis filiæ, l. IV. c. 3. 4. conf. SPRIT fausseté des vert. hum. P. II. c. 15. p. 149. sq. conf. C. THOMAS. Hist. Iur. nat. c. IV. §. 10. p. 46.

p) Elegans philosophiæ moralis Peripateticæ compendium exhibet STOBAEVS Eclog. phys. & eth. l. II. p. 184. seqq. ed. Canteri; quod Latinum exhibet interpres STANLEII p. 475. seqq. Nos ipsa Aristotelis verba exhibemus, cœptum tramitem percurrentes.

q) Mor. l. I. c. 3. 4. 5.

r) ib. c. 6. l. X. c. 6. p. 101.

s) ib. c. 9. p. 9.

ſ) ibid. c. 10.

ſſ) ib. c. 13. p. 13.

ſt) Lib. II. c. 5.

t) ib. c. 6.

u) Cap. 8. 9.

XI. Virtus vero consilio & voluntate fit; unde spontanea actio est, cujus principium in nobis est. [v]

XII. Virtus tribus rebus perficitur, natura, consuetudine ac ratione. [w]

XIII. Virtutum primaria est fortitudo, quæ est habitus mediocritatis inter formidinem & confidentiam, vel audaciam. [x]

XIV. Temperantia est mediocritas inter voluptatum excessum & defectum sive ἀναισθησίαν. [y]

XV. Liberalitas versatur circa pecuniam, estque mediocritas inter profusionem & sorditiem. [z]

XVI. Magnificentia est mediocritas circa sumtus magnos decorum servans, & medium inter insolentiam & indecoram parsimoniam servans. [a]

XVII. Magnanimitas est mediocritas in tribuendo & appetendo magno honore & judicio de suis meritis, medium tenens inter humilem & superbum animum. [b]

XVIII. Modestia est mediocritas circa appetendos honores parvos, medium tenens inter honoris contemtum & ambitionem. [c]

XIX. Lenitas est mediocritas, versans circa iram, medium observans inter iracundiam & lentitudinem sive torporem. [d]

XX. Popularitas sive facilitas est mediocritas circa studium placendi in congressu hominum & vitæ humanæ consuetudine, evitatque morositatem atque abjectum placendi studium. [e]

XXI. Integritas sive candor est mediocritas, in colenda veritate, media inter arrogantiam & dissimulationem. [f]

XXII. Vrbanitas est mediocritas circa ludos & jocos, quæ scurrilitatem vitat & agrestes mores. [ff]

XXIII. Verecundia perturbationi s. passioni similior est, quam habitui, estque metus quidam infamiæ, mediaque est inter impudentiam & nimium pudorem. [g]

XXIV. Iustitia est mediocritas circa actiones justas & injustas, estque duplex, vel universalis vel particularis. [h]

XXV. Iustitia universalis est observantia legum ad conservationem societatis humanæ. [i]

XXVI. Iustitia particularis est, mediocritas inter æquales suum cuique tribuens, estque duplex, distributiva & commutativa. [k]

XXVII. Iustitia distributiva est, quæ cuivis civium pro merito præmia & onera distribuit, nititurque progressione geometrica. [l]

v) *Lib. III. c. 5.* Non poterat aliter statuere Aristoteles, qui Deum a rerum humanarum cura excludebat, & cuncta ad casum, fortunam & consilium referebat. Quantum vero hoc principium ethicum in ecclesiam admistum detrimentum attulerit, alio loco dicendum est.

w) STOB. *eclog. eth. p. 184.*

x) *l. c. c. 9.*

y) *Cap. 13.*

z) *Lib. IV. c. 1.*

a) *ib. c. 4.*

b) *ibid. c. 7.*

c) *ibid. c. 10.*

d) *ibid. c. 11.*

e) *ibid. c. 12.*

f) *ibid. c. 13.*

ff) *ibid. c. 14.*

g) *ibid. c. 15.*

h) *Lib. V. c. 2. p. 44.*

i) *ibid. c. 3.*

k) *ibid. c. 7.*

l) *ibid. c. 8. 9.*

XXVIII. Iustitia commutativa est, quæ in commutatione rerum cuivis, quod ei debetur, tribuit, servatque proportionem arithmeticam.

XXIX. A justo æquum differt, quod est correctio legis, qua aliquid ei deest, propterea quia generaliter loquitur: virque æquus est, qui non est juris interpres in sua causa durior, vel in deteriorem partem propensus. [ll]

XXX. Hactenus virtutes, quæ eam animæ partem, quæ ratione caret, concernunt; sequuntur virtutes quæ inesse debent ei parti, quæ rationi prædita est; id est, intellectui. [m]

XXXI. Sunt vero virtutum intellectualium sive theoreticarum species quinque; scientia, ars, prudentia, intelligentia, sapientia. [n]

XXXII. In moribus tria fugienda sunt, vitiosa dispositio, incontinentia, feritas; primæ virtus, alteri continentia, tertiæ virtus heroica opponitur, qua viri divini efficiuntur. [o]

XXXIII. Cum virtute amicitia conjuncta est, est autem amicitia benevolentia perfecta inter eos, qui par pari referunt; suscipitur autem vel propter voluptatem, vel propter utilitatem, vel propter virtutem, hæc perfecta, illa imperfecta est. [p]

XXXIV. Ea quæ amici in amicos conferunt, & quibus amicitia circumscribitur, ex iis, quæ sibi quisque exoptat ac tribuit, profluunt, [q]

XXXV. Benevolentia non est proprie amicitia, sed ejus initium, concordia ejus adjunctum. [r]

XXXVI. Scopus vero amicitiæ est dulcis vitæ societas. [s]

XXXVII. Voluptates inter se specie differunt.

XXXVIII. Vt vero inhonestæ voluptates hoc nomine indignæ sunt, ita honestissima voluptas est, quam vir beatus & perfectus ex actionibus secundum virtutem, atque functionibus, quæ ejus munus perficiunt, capit. [ss]

XXXIX. Beatitudo, quæ in actionibus virtuti consentaneis consistit, vel contemplativa, vel activa, est. [t]

XL. Contemplativa, quæ in contemplatione rerum posita est, præstantior est activa, quia & mens est pars hominis optima, & res, quæ mens contemplatur, optimæ sunt: unde etiam voluptas ex sapientia optima.

XLI. Externa beatitudo externorum bonorum minor est, quam quæ est ex actione virtutum; quæ tamen illam [u] etiam requirit.

Potiora hæc sunt & summa quædam moralis philosophiæ capita, quæ in *moralium* libris *ad Nicomachum* scriptis Aristoteles tradidit. Eadem in libris *magnorum moralium* & *eudemiorum* persequitur, ut instituta docebit comparatio, a nobis brevitatis causa prætermittenda. [x] Etsi vero multa

ll) *ibid. c. 14.*
m) *Lib. VI. c. 2. p. 55. seqq.*
n) *Cap. 3. 4. 5. 6. 7.*
o) *Lib. VII. c. 1. p. 63.*
p) *Lib. VIII. c. 1. 6. p. 75. 78.*
q) *Lib. IX. c. 4. p. 88.*
r) *ibid. c. 5. 6.*
s) *ibid. c. 12.*
ss) *Lib. X. c. 5. p. 99. seq.* LAERT. *l. V. s. 30. seqq.* ORIG. *philos. p. 139. seq.*
t) *ibid. c. 7.*
u) *ibid. c. 8.*
x) Loca *magnorum moralium* & *eudemiorum* parallela ad marginem ethicorum notata exhibet CASAVBONI editio, quæ consulenda.

ta in his sunt, quæ ad morum honestatem veram & internam nihil afferunt, quædam quæ eam destruunt, non privandus tamen laude sua est Aristoteles, qui multa quoque egregia & vitæ humanæ accommodata in his libris dixit,[y] plura hujus generis allaturus nisi constitutum illi fuisset, philosophorum ante se vestigia ubique relinquere, quod jejunam de undecim virtutibus tractationem peperit.[z] Cogitandum etiam, quod in fine ethicorum egregie monet, ea quæ dixerat, protheoriam esse ad vitam civilem in republica & societate humana feliciter & beate transigendam; unde recte statuunt,[a] qui hanc de moribus tractationem non pro ethica, sed politicæ parte generali habent; illi enim scopum ipsius Aristotelis sequuntur. Patebit hoc clarius illis, qui politicæ specialis præcepta ab Aristotele tradita evolvent, in quibus non tantum ea, quæ ad integrum imperii corpus faciunt enarravit, sed etiam illa docuit, quæ ad singulas ejus partes pertinent. In quibus etsi sui temporis, hominum magnorum[b] in quorum consortio vivebat, circumstantias plerumque respexit, fatendum tamen est, vidisse virum acutum, & inter imperantes & consiliarios eorum educatum, atque cum iis diu conversatum multa, quæ utilissima & egregia sunt, nec ignoravisse, imperantium sophismata & arcana, quibus respublicas plerumque moderantur.[c] Hæc vero porro enarrare, nec institutum nostrum patitur, ab hac prolixitate alienum; nec libri Aristotelis politici minime integri, quos interpretes solent supplere. Videndi vero, qui introductiones, analyses & commentarios in libros politicos dederunt.[d] Eadem ratio *Oeconomicorum* Aristotelis est, qui ad nos mutili pervenerunt, & partem tantum aliquam exhibent. In quibus non contemnenda quidem tradit Aristoteles, sed regionibus, moribus, institutis Græcorum consonantia, & ad suorum temporum rationes exacta: quæ cum nostram ætatem, moresque, ac familiæ rationes parum juvent, merito a nobis prætermittuntur. Addunt in his omnibus Aristotelis sequaces plura, quæ tamen magistri vestigia non ubique premunt, quæ ex iis disci debent, quæ Aristotelici genuini enarratores exposuerunt, inter quos Alexander Aphrodisiensis, maxime commendari solet. Caute vero legendi Eclectici, qui propter studium conciliandi Aristotelem cum Platone utriusque philosophiæ faciem commaculaverunt. De quibus omnibus erudite disputat FRANCISCVS PATRICIVS,[e] & nos necessaria trademus suo loco.

y) Non negant hoc acres Aristotelis censores, & in his CHR. THOMASIVS *l. c.*

z) Erudite hoc demonstratum *Obs. Hal. T. IX. obs.* 7. *p.* 200. *seqq.*

a) BOSIVS *l. c.*

b) Philippi, Alexandri, Antipatris & Antiochi.

c) Expendenda sunt, quæ *Polit. l. IV. V. VI.* hac de re tradit, conf. CONRING. *ep. prælim. ad* MACHIAVELLI principem.

d) Ex his H. CONRINGII *introductionem*, HEINSII *paraphrasin*, FELDENI *analysin*, PICCARTI *Commentarium* recte laudat BOSIVS *l. c.*

e) *Libro sæpius laudato.*

SECTIO

* *

SECTIO II.

DE SVCCESSORIBVS ARISTOTELIS.

§. I.

Successores Aristotelis.

Hactenus, quantum limites tractationis permisere, Aristotelis & philosophiæ ab eo traditæ historiam accurate sumus persecuti; restant fata scholæ ejus ad Romanorum usque imperium paucis enarranda. Supra vero jam innuimus, Aristotelem scholæ successionem tradidisse Theophrasto Eresio, homini elegantis ingenii & doctrinæ. Eum secutus est Strato Lampsacenus, Stratonem Lyco, hunc Aristo Cejus, Aristonem Critolaus, Critolaum Diodorus. Ita enim Peripateticæ scholæ integram ad tempora usque Augusti, successionem enumerant PLVTARCHVS [a] & CLEMENS ALEXANDRINVS. [b] Aliter quidem eorum ordinem instituit pluresque nominat *Anonymus vitæ Aristotelis enarrator;* [c] is enim ita eos ordinat, ut Theophrastum, Stratonem, Praxitelem, Lyconem, Aristonem, Lyciscum, Praxiphanem, Hieronymum, Pritanen, Phormionem, Critolaum Lyceum exornasse doctrina sua dicat. Id vero de doctorum in Lycei cathedra successione intelligendum non esse, temporum rationes & ipsa virorum horum historia demonstrant, nihil itaque aliud voluit, quam celebriores post Aristotelem Peripateticos enumerare; inter quos fuere viri multa eruditionis & philosophicæ quoque cognitionis laude inclyti, quorum celeberrimos quoque infra indicabimus. Repetendum vero est, quod in præcedenti sectione pluribus demonstravimus, subductos fuisse Lycei doctoribus post Theophrasti mortem libros Aristotelis acroamaticos & philosophicos plerosque, & ignoravisse eos veram conditoris sectæ mentem; mirandum itaque non est, dissidere placita Peripateticorum Græcorum, ante C. N. ab Aristotele, eosque suam philosophiam ex conjectura magis, quam inspectione fontium genuinorum ad Aristotelis mentem conformavisse. [d]

Theophrastus.

§. II. Dignum itaque Aristotele successorem schola Peripatetica nacta est THEOPHRASTVM, cujus historia admodum manca est apud veteres, & fabulis insuper passim impedita. [e] Natus est Eressi maritima Lesbi urbe in colle posita, & frumenti copia celebri: [f] hinc Eresius nuncupatus est. Patrem habuit Melantam, [g] SVIDAE [h] Leonem dictum, vitæ genere fullonem;

a) *De exilio T. II. p. m. 527.*

b) *Stromat. l. I. p. 301.* qui tamen Aristonem omittit. conf. PATRICIVS *Discuss. Perip. T. I. l. X. p. 133.* IONSIVS *de script. Hist. phil. L. I. c. 2. p. 59.*

c) Apud MENAG. *Comm. in* LAERT. *p. 201.*

d) Legenda, quæ hac de re docte disserit PATRICIVS *l. c. p. 157.*

e) Potiora de Theophrasto collegit LAERTIVS *l. V. s. 36. seqq.* & MENAGIVS *ad h. l.* ex recentioribus post PATRICIVM *l. c. p. 132.* vitam Theophrasti critica manu exaravit cel. HEVMANNVS *Act. philos. vol. III. p. 661.* add. STANLEIVM *Hist. phil. P. V. p. 491. seqq.*

f) Vid. STRABO *l. XIII. p. 618.* BAYLE *Dict. T. II.* art. *Erese.* Non confundenda vero est cum Eresso Bœotiæ, quod ab ALDOBRANDINO *ad l. c. Laërtii* factum.

g) Apollodorus apud LAERT. *l. c.*

h) In *Theophrastus T. II. p. 179.* Non infrequens vero unius viri apud veteres duo fuisse nomina.

nem; qui, cum opibus forte non destitueretur, filium Musis dicavit, & Alcippo philosopho, Eressi habitanti, [i] erudiendum tradidit, a quo rudimenta philosophiæ hausit. Postea valde juvenis [k] Athenas delatus Platonem audiendi occasionem nactus est, hocque fatis functo Aristoteli in disciplinam se tradidit. Cui tantopere ingenii acumen, quo alios anteibat, placuit, ut, quod de Xenocrate & Aristotele dixerat Plato, ad Theophrastum & Callisthenem hic retulerit. Cum enim ingenio perspicaci, Musaque facili & expedita uteretur Theophrastus, obtusus, tardusque vero ingenio esset Callisthenes, illum freno, hunc calcare opus habere professus est. [l] Formavit itaque ingenium natura excellens & ad optimarum artium studia accensum optimus magister, & eloquentiæ atque philosophiæ præcepta discipulo tanto præceptore digno tam feliciter tradidit, ut in utroque disciplinæ genere præceptori vehementer probaretur. Tradunt veteres, [m] Aristotelem, offensum asperitate nominis, quod gerebat prius Tyrtami, primum illud in Euphrasti, postea in Theophrasti nomen mutavisse, ut divinam, qua pollebat, eloquentiam significaret. Verisimile vero vix est, Aristotelem in magistri disciplina adhuc versantis juvenis nomen ambitiosa significatione auxisse, qualia cognomina ab eloquentia desumta post fata magnorum virorum iis demum adjecta sunt: [n] videturque admiratio eloquentiæ, qua præter alios excellebat Theophrastus, occasionem primo quidem allusioni postea rumusculo & traditioni [o] præbuisse, ut in aliis quoque philosophorum nominibus evenisse constat. [p] Ad mortem vero Aristotelis usque cum eo conversatus est, Chalcidemque eo secedente, & rogantibus Aristotelem discipulis successorem, a præceptore delectus est, qui Lycei gloriam tueretur, & Peripateticæ scholæ præesset. [q] Aristotele itaque defuncto scholæ curam suscepit Theophrastus, vitamque in horto egit, Demetrii Phalerei contubernio usus, [r] tantoque applausu Peripateticam philosophiam professus est, ut teste LAERTIO, [s] bis mille discipuli ad eum audiendum confluxerint, inter quos præter Demetrium Phalereum, Nicomachus quoque Aristotelis filius fuit, [t] testamento a parente Theophrasti curæ commen-

i) LAERT. *l. c.* apud quem editi Codd. habent Leucippus, msc. vero, teste MENAGIO Alcippus. Is cum Eleatico philosopho, qui Eresius non fuit, confundendus non est.

k) LAERT. *l. V. §. 36.* Natus enim est Ol. CII. 2. ut ex anno emortuali patet; Plato obiit Ol. CVIII. 1. quo XXIII. ætatis annum Theophrastus vix exegerat.

l) STRABO *l. c.* LAERT. *l. c. §. 39.*

m) CICERO *Orat. c. 19. 24.* PLINIUS *præf. l. I.* LAERT. *l. V. §. 32.*

n) E. g. Ioanni & Dioni Chrysostomo.

o) Traditioni incertæ recte adscribit QVINTIL. *Inst. orat. l. X. c. 1.*

p) Addit his cl. HEVMANNVS *l. c. p. 671.* Theophrasti nomen non significationis activæ sed passivæ esse.

q) Dictum hac de re *sect. præced.* ubi etiam fabella de ea recitata & explosa est. Factum hoc esse Olymp. CXIV., ait LAERT. *l. c.* Vix vero probabile, Aristotele superstite eum Athenis docuisse, concesserant enim discipuli Aristotelis cum eo Chalcidem.

r) LAERT. *l. V. §. 39.*

s) *ib. §. 37.* SVIDAS 4470. habet, numerum vero in mendo cubare, recte monet KVSTERVS *ad h. l.*

t) Theophrastum eum habuisse in deliciis, scripsit Aristippus, qui tamen cum plerosque philosophos præter rem accusaverit, fidem non meretur.

mendatus, & Erasistratus medicus,[w] ex quorum discipulorum fama de præceptoris præstantia facile judicari potest. Commendavit se quoque eruditionis elegantia, morumque suavitate Cassandro & Ptolomæo regibus, qui eum ad se arcessiverunt.[x] Adeo autem Atheniensibus acceptus fuisse traditur, ut cum Agnonides impietatis eum accusare ausus esset, parum abesset, quin in ipsum crimen retorqueretur.[y] Etsi vero Athenis quoque cedere cum aliis philosophis cogebatur, Sophocle Amphiclidæ filio Olymp. CXVIII. 2. legem ferente, qua omnes philosophos publicas habere scholas vetabat, nisi, si quibus ejus rei senatus populusque licentiam dedisset; si quis secus facere deprehensus fuisset, ei mortis pœna dicta esset: rediit tamen, sequenti anno, cum Athenienses legis latæ puderet, ut eam abrogarent, & Sophocli quinque talentorum mulctam irrogarent;[z] magnamque docendo atque disputando famam Lyceo comparavit. Erat enim teste Pamphila apud LAERTIUM,[a] doctrina & eruditione summa, & laboris patientissimus maximeque industrius, summaque cum perspicuitate & eloquentia docebat. Aitque Hermippus apud ATHENAEUM,[b] statis eum horis in scholam venisse, veste splendida ornatum (ita enim exemplum Aristotelis sequebatur) ibique confidentem ita disseruisse, ut ne gestum quidem prætermiserit unquam, qui argumento, de quo ageret, non conveniret. Erat enim non philosophus tantum, sed & philologus,[c] variæque eruditionis strenuus cultor, unde & more Græcorum pecuniam ad philosophorum legavit conventus, non ut luxuriæ, sed temperantiæ, & eruditorum colloquiorum occasionem præberent.[d] Laudatur etiam ejus beneficentia, & amor in patriam, quam a tyrannis oppressam bis liberavit.[e] Grandævus tandem Olymp. CXXIII. 3. obiit, testamento prius edito,[f] annos natus LXXXV. Qui enim plures ei annos tribuunt, codicum veterum vitiis falluntur.[g] Mirum itaque non est, tam decrepitum fuisse, ut lectica circumferretur;[h] id quod ægre tulisse, & morti proximus *accusasse naturam* dicitur CICERONI,[i] *quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, quo-*

w) De celeberrimo hoc medico videndus CLERICUS *Hist. Med. P. II. l. I. c. 2. p. 293. seqq.* aliique, qui veteres artis salutaris doctores enumerant.

x) LAERT. *l. c. §. 37.*

y) *ibid.*

z) LAERT. *l. V. §. 38.* ATHENAEUS *l. XIII. p. 610.* conf. SAM. PETIT. *ad leges Atticas*, MEURSIUS *de fortun. Atheniens. c. 3.*

a) *l. V. §. 36.*

b) *l. I. p. 21.*

c) Philologia quid sit, enarrat VOSSIUS *de Philologia c. IV. p. 22.*

d) ATHENAEUS *l. V. p. 186.* De hoc Græcorum more aliquoties jam diximus.

e) PLUTARCHUS *adv. Colot.*

f) LAERTIUS *l. V. §. 57.* quod an genuinum sit, hæremus.

g) In *præf. Characterum* enim legitur, scripsisse se libellum annos natum XCI. & HIERONYMUS *Ep. II. ad Nepotian.* ait CVII. ætatis anno expleto mortuum: Id quod pro vero admittit & in Laërtio mendum subesse suspicatur FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 235.* qui tamen non cogitabat, ita notationes temporum a Laërtio & PLINIO *l. XV. c. 1.* allatas non constare, & locum in *præf. charact.* glossema, quod in textum irrepsit, aperte prodere: unde male fecit CASAUBONUS, qui in prima editione mendum agnoverat, quod in altera Laërtium corrigendum putaret, conf. *Act. Phil. Vol. III. p. 678.* locus Hieronymi parum probat, apud quem vel nominis corruptio est, vel memoriæ lapsus. Certe Lucianus Theophrastum tam grandævum non omisisset.

h) LAERT. *§. 41.* qui *§. 40.* ait: paulum ante mortem a laboribus cessavisse; viribus nempe deficientibus, quod tamen SUIDAS *l. c.* ita interpretatur, eum nuptiis discipuli præsentem a morte præventum, quod merito rejicit HEUMANNUS *l. c. p. 678.*

i) *Tusc. Qq. l. III. c. 28.* id vero Aristoteli tribuit SENECA *de brev. vit. c. 1.* qui eleganter de hoc

quorum id nihil interesset; hominibus quorum maxime interfuisset, tam exiguam vitam dedisset: quorum si ætas potuisset esse longinquior, futurum fuisse, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrina hominum vita erudiretur: conquerebatur itaque, se tum, cum illa videre cœpisset, extingui. Addit & alia ad discipulos morientis monita LAERTIVS,[k] satis in iis exponendis obscurus, quæ eo tendunt, „gloriæ studio in vita humana „ multa jucunda amitti; nos vero, cum vivere incipimus, mori, adeoque „ gloriam, tanto impendio quæsitam vix attingi, ejusque studium inane esse. „ Esse itaque vanitatem vitæ majorem, ejus gloria. Ideo hortabatur disci- „ pulos, ut vel sapientiæ studium omitterent, cum grandis labor sit, quia „ paucis ad gloriam possit exantlari, vel omnes in eam vires intenderent, „ matureque sectarentur, ut magna inde proveniat gloria. „ Inter quæ animum reddidisse dicitur, funusque ejus totus Atheniensium populus pedibus prosecutus est. Scripsit librorum ingentem numerum, quos cum magna eruditione fuerint referti, omnes enumeravit LAERTIVS.[l] Eos quidem recensuerunt olim & digesserunt Andronicus & Hermippus, quorum tamen diligentia prohibere non potuit, ut potior pars periret. Supersunt *historiæ plantarum* libri X. *de causis plantarum* libri VIII. *de lapidibus, de ventis; de signis pluviarum, ventorum, tempestatis & serenitatis, de igne* libri II. *de odoribus, de sudoribus, de vertigine* fragmenta, *de lassitudinibus, de piscibus in sicco degentibus;* & præclarus libellus, qui *characteres morum vitiosorum* exhibet:[m] extat etiam fragmentum *metaphysicorum*, & liber *de sensu*, de quorum librorum historia & deperditorum argumento post LAERTIVM & MENAGIVM, PATRICIVM & MEVRSIVM[n] omnium diligentissime disseruit IO. ALBERTVS FABRICIVS,[o] qui videndus. Obtrectatores & adversarios passus est imprimis Epicurum, & celebre scortum Leontium, quæ scripto quoque Theophrastum refellere aggressa est.[p]

Dogmata Theophrasti propria.

§. III. Etsi vero inter charissimos discipulos primum apud Aristotelem locum Theophrastus obtinuit, dignum tamen philosopho, Aristotele, ut ait CICERO, non deteriore, quemque multi meliorem nominant, fecit, quod servili studio in verba magistri non juravit, & non tantum multa præceptori intacta tractavit, & philosophiæ Peripateticæ corpori adjecit, sed & in

hoc effato judicat. Recte vero ad *h. l.* monet I. LIPSIVS, alienum hoc esse ab Aristotelis sententia *de gen. anim. l. V. c. 10.* tradentis, hominem plus temporis vivere, quam quodvis animal excepto uno elephante.

k) l. c. s. 41. conf. *Act. Phil. l. c. p. 667.*

l) s. 42. seqq.

m) Collectionem debemus cel. HEINSIO *Lugd. Bat. 1613. fol.* Characteres libellum non philosophicum sed rhetoricum esse nemo est qui ignorat. Optimam editionem debemus PETRO NEEDHAM *Cantabr.* 1712. conf. *Act. phil. l. c. p. 681.* FABRIC. *Bib. Gr. Vol. II. p. 241.* PASCHIVS *de variis modis tradendi moralia c. IV.* §. 2. *p. 363. seqq.*

n) In *Theophrasto L. B. 1638. 12.* edito & *T. X. thes. antiq. Græc. p. 640.* recuso: itemque in *notis ad Apollonium Dyscolum p. 140.*

o) l. c.

p) Scito sermone & Attico contra Theophrastum scripsisse ait CICERO *l. I. de nat. Deor.* parum tamen. PLINIVS vero in præf. ait, natum inde proverbium, suspendio arborem eligendi. conf. GASSEND. *vit. Epic. l. VII. c. 5. p. m. 179.* MENAG. *Hist. mul. philos. §. 70.* BAYLE *Dict. T. III.* art. *Leontium.*

in multis ab Aristotele abiit, id quod diligenter notavit PATRICIVS.[q] Quod ut specimine constet, pauca Theophrasti dogmata, quibus proprium judicium secutus est, subjicimus.

I. Totidem esse motus species, quot sunt prædicamenta. Motus vero & mutatio Theophrasto, idem est, alteratio, auctio, generatio & contraria his, teste SIMPLICIO, qui ejus rationem addit, quia motus actus ejus est in potentia, qua tale.

II. Locum esse immobilem; nec esse substantiam quandam, sed ordine & positione dici secundum naturas & virtutes.

III. Locum esse etiam in animalibus & plantis & generatim ipsis dissimilaribus, sive illa sint animata, sive inanimata, modo habeant naturam formatam: quia horum aliquis ordo & positio partium est ad totam substantiam, unde quælibet pars dicitur, habere suum locum.

IV. Inter motus numerandos esse appetitus, cupiditates, judicia, speculationes animæ. In hac assertione quam maxime ab Aristotele recessit Theophrastus; si enim hæc ad motum referuntur, primus motor, se contemplans, non est immobilis.

V. Non fieri omnia a contrario, ut vult Stagirites, sed alia a contrario, alia a simili, alia ab eo, quod est actu.

VI. Motum ab actione non separari; id quod prima quoque Aristotelis principia impetit.

VII. Contraria sub eodem genere non contineri: contrariaque contrariorum, secus ac visum Aristoteli, esse principia.

VIII. Salsedinem a subjecta terra oriri, non a solis radiis, ut vult Aristoteles.

IX. Ventos oblique ferri, quia materia, sive exhalatio illa partim terrea & gravis sit, partim levis, ideoque partim sursum, partim deorsum niti, & ex illo diverso nisu obliquitatem ventorum oriri, non vero ex circulari cœli motu, ut vult Aristoteles.

X. Vitam regi fortuna, non sapientia.

XI. Mulas in Cappadocia parere.

XII. Non multam pensionem dare corpori animam habitationis in eo, sed totam se ipsam apponere.

XIII. Nullam esse falsam voluptatem, sed omnes esse veras, quod secus visum Aristoteli & Platoni.

XIV. Vnum esse rerum omnium principium divinum, per quod omnia subsistunt & permanent. Dogma hoc Theophrasti attulit CVDWORTHVS,[r] neque tamen, quo sensu illud dixerit, adjecit. Potest enim sensu quoque Aristotelico locum habere, nisi enim primus motor esset, reliqua non moverentur, atque ita non subsisterent, quod tamen longe alium sen-

q) *T. I. l. XII. p. 154. seqq.* qui loca quoque SIMPLICII, ALEX. APHRODIS. OLYMPIODORI, CICERONIS, PLINII, ubi ista afferuntur excitat.

r) *System. intell. c. IV. §. 24. p. 502.* Neque libellum metaphysicorum fragmentorum ad manus habuit Ven. interpres, ut, quo sensu dixerit, dispicere posset; contentus monuisse, multis viris doctissimis libellum non videri esse Theophrasti.

sensum fundit, quam eum, quem Cudworthus exsculpit, cui solenne est, Peripatetica philosophemata in rationes Platonicas commutare. Verum hæc ὡς ἐν παρόδῳ.

Poterant his addi ethica nonnulla ex illustrioribus ejus dictis, quæ LAERTIVS aliique referunt,[s] quæque in characteribus passim occurrunt; sed quia ἐξωτερικὰ sunt, nec ex ejus systemate petita, consulto ea prætermittimus.

Strato Lampsacenus.

§. IV. Theophrasto in Lyceo successit STRATO LAMPSACENUS patre genitus Arcesilao, vel Arcesio.[t] Eum inter discipulos Theophrasti omittit quidem LAERTIVS, alii tamen veterum inter eos recte numerant,[u] & ipse quoque LAERTIVS[x] tertium post Aristotelem & Theophrastum in Peripateticorum schola doctorem numerat. Maximam vero dignitatem atque famam eloquentiæ & eruditionis præstantia consecutus est, ex quo scholæ Olymp. CXXXIII. 3. præesse cœpit,[y] quam octodecim annos magna diligentia & doctrina ornavit. Tantaque ejus fuit existimatio, ut rex Aegypti Ptolomæus Philadelphus eum sibi præceptorem deligeret, tantique ejus eruditionem & institutionem æstimaret, ut regio munere LXXX. talentorum eum auxisse dicatur:[z] unde veteribus Peripateticorum optimus, summusque & coryphæus vocatur,[a] & πολλῆς τῆς ἀποδοχῆς ἄξιος, quo singulari elogio eum ornat LAERTIVS,[b] qui addit, in omni quidem eruditionis genere fuisse versatissimum, maxime tamen in physicis. Qua in philosophiæ parte, quia excellebat, κατ᾽ ἐξοχὴν *physicus* dictus est; moralem enim partem non prorsus quidem neglexit, paucis tamen attigit,[d] omnemque fere in explicandis rebus naturalibus industriam posuit. Attigisse tamen partem quoque rationalem ex indice librorum, quem exhibet LAERTIVS,[e] quique eruditionis & diligentiæ summæ haud contemnendum specimen est,[f] patet: dolendum vero, nihil eorum ætatem usque ad nos tulisse. Qui enim *de coloribus* extat liber, cur Stratonis sit, quod contendit PATRICIVS,[g] non videmus.[h] Adeo vero tenuis fuit, ut sine sensu moreretur, postquam rerum suarum curam testamento amicis commendaverat. Fuerunt inter veteres Stratones plures,[i] quorum sine dubio hic fuit celeberrimus.

Systema physicum Strato-

§. V. Digna vero, quæ expendantur, dogmata sunt Stratonis, eo quod in Lyceo doctrina multa innovavit, & ab Aristotele & Platone quo-

 que

s) Potiora ex LAERT. l. V. f. 37. 40. PLVTARCHO, STOBAEO, ANTONIO & MAXIMO affert STANLEIVS l. c. p. 493. qui consuli debet.

t) CICERO Acad. Qq. l. II. c. 38. LAERT. l. V. f. 58. SVIDAS in Strato T. III. p. 382.

u) CICERO l. c. l. I. c. 9. SVIDAS l. c. SIMPLICIVS in Phys. l. IV. c. 53. l. VI. c. 23. CLEMENS ALEX. l. I. Strom. p. 301. Anonymus MENAGII p. 201.

x) l. c.

y) Apollodorus apud LAERT. l. c.

z) ibid.

a) PLVT. adv. Coloten T. III. p. m. 418. SIMPLIC. l. c.

b) l. c. f. 64.

c) citati.

d) CICERO de finibus l. V. c. 5.

e) f. 58.

f) Inter Aristotelis opera.

g) l. c. p. 44. quocum facit H. CONRING. epist. ad Rachelium.

h) Aeque facile enim Theophrasto adscribi posse, recte monent H. MERCVRIALIS var. lect. l. III. c. 13. & IOH. ALB. FABRICIVS Bibl. Græc. Vol. II. p. 136.

i) Octo nominat LAERTIVS l. c. f. 61. plures cl. FR. PHIL. SCHLOSSER Spicileg. de Stratone Lampsaceno §. I. p. 3. seqq.

nis de Deo & mundi formatione.

que dissentit; optandum itaque, ut ad manus essent scripta ejus, in quibus novum, quod formavit, philosophiæ naturalis systema exposuit. Illis vero deperditis difficile est, de veris ejus doctrinis recte statuere; pauca enim sunt, quæ de iis tradunt veteres, eaque extra systematis nexum relata, unde de vero sensu judicari non potest. [k] Mirandum itaque non est, in tam diversas de sensu philosophiæ Stratonis sententias discessisse magnos inter recentiores viros, quorum prout quilibet ejus hypotheses partim inter se conjunxit, partim supplevit, ita varium quoque de iis formavit judicium. Diversum enim eas sensum posse recipere, ex iis patebit, quæ mox amplius differemus. Nondum itaque nos pœnitet, in definiendis Stratonis doctrinis, olim ad Pyrrhonismi ancoram confugisse, & incertum pronuntiavisse, quæ genuina fuerit Stratonis opinio. [l] Id quod tamen ita accipi volumus, ut aliqua tamen verisimilitudine conjici queat, quæ forte Stratonis mens fuerit. Afferemus itaque & aliorum virorum, in cognoscendis veterum doctrinis summorum opiniones, & assuemus huic purpuræ panniculos nostros, quid nobis de sensu Stratonicæ physicæ videatur, modeste explicaturi. Ita vero, si pauca, quæ veteres, & in his præcipue CICERO & PLVTARCHVS, nobis tradidere, colligamus, statuisse dicitur:

I. Omnem vim divinam in natura sitam esse, quæ causas gignendi, augendi, minuendive habeat, sed careat omni sensu. [m]

II. Non opera Deorum opus ad fabricandum mundum, quæcunque sint, effecta esse omnia natura, nec ut ille, qui asperis & lævibus & hamatis uncinatisque corporibus, concreta hæc esse dicat, interjecto inani; somnia hæc esse Democriti non docentis, sed optantis. [n]

III. Quicquid fiat, naturalibus fieri aut factum esse ponderibus & motibus. [o]

IV. Mundum non esse animal, id vero quod naturale est, sequi illa, quæ sunt secundum fortunam, vel fortuita, initium enim indere motum spontaneum; continuare vero postea affectiones naturalium rerum. [p]

Atheismus Stratonis.

Tria priora asserta CICERONEM auctorem habent, quartum PLVTARCHVM, quorum ipsa verba retulimus, quæ occasionem præbuere viris summis & in veterum dogmatibus dijudicandis acutissimis, de religione Stratonis in diversa abeundi. Plerique enim inter atheos primæ classis, Deum ex universo proscribentium, referre Stratonem nulli dubitant. Neque tamen una eademque de atheismo Stratonis mens viris doctissimis est, sed prout obscuram nimisque brevem veterum narrationem intelligunt, & primum aliquod principium, ex quo assertiones illæ fluxisse credunt, ponunt,

k) CICERO *l. c.* PLVTARCH. *l. c.*

l) diss. ep. de *atheismo Stratonis Amoen. liter. Tom. XIII. p. 311.*

m) *De nat. Deor. l. I. c. 13.*

n) *Qq. Academ. l. IV. c. 38.* quæ fere repetit LACTANTIVS *de ira Dei c. 10.*

o) *ubi supra.*

p) PLVT. *adv. Colot. T. III. p. m. 418.* Verba obscurissima Græca damus ipsa: *τὸν κόσμον αὐτὸν, ὐ ζῶον, εἶναί φησι, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἕπεσθαι τῶν κάτα τύχην, ἀρχὴν γὰρ ἐνδιδόναι τὸ αὐτόματον, εἶτα οὕτω περαίνεσθαι τῶν φυσικῶν παθῶν ἕκαστον*, quæ verba quam diverse verterint eruditi, ex versionibus XYLANDRI, LESCALOPIERII ad CIC. *de nat. Deor. p. 58.* & CVDWORTHI *Syst. intell. c. III. §. 6. p. 102.* inter se collatis intelligi potest.

nunt, ita diversam atheismi Stratonis faciem depingunt. Et illustris quidem LEIBNIZIVS[q] eo potissimum nomine Spinozæ & Hobbesio jungit Stratonem, quod necessitati ex ejus mente omnia adscribenda sint, quia docuerit, res omnes existere sine intelligentia & eligendi libertate, adeoque sine Deo, quia necessitate rerum ita cogente, omnia ex propria existant natura & essentia, ut necessario duo & tria faciunt quinque. PETRVS BAYLE[r] vero ideo Spinozæ prælusisse contendit, quod non alium Deum, quam ipsam naturam, sive hoc universum agnoverit; cui calculum addit I. FR. BVDDEVS,[s] ita tamen, ut moneat, in eo Stratonem ab Epicuro dissentire, quod ille materiam in plures particulas discerpat, mundoque det initium ex fortuito & temerario fortunæ impetu, cum mundum æternum statuere necesse sit Spinozæ. RADVLPHVS CVDWORTHVS[t] autem hylozoismi conditorem esse contendit, eo quod vitam inesse materiæ sine sensu, sine ratione, sublato numine crediderit. Est etiam inter recentiores,[u] qui eum inter patronos & defensores animæ mundanæ refert. Tacemus alios,[x] in eo consentientes, referendum jure suo esse Stratonem inter atheos, quocunque demum sensu intelligantur rationes ejus physicæ. Non tamen ita desperata Stratonis causa visa est, ut non vel mitius censendum, vel nihil certi statuendum esse contenderent alii viri docti, quorum prius FRIDERICO PHILIPPO SCHLOSSERO,[y] posterius IAC. FRID. REIMMANNO[z] placuit. Longum vero esset & ab instituto nostro alienum, rationes virorum doctissimorum ex utraque parte adductas afferre in medium,[a] nec arbitri nos in hac re partes, modulo nos nostro metientes, sumimus, sed nostram tantum hac de re sententiam paucis enarramus, & modeste aliis dijudicandam relinquimus. Et 1. quidem, quod jam monuimus, iterum inculcamus, vix posse de vero sensu assertionum Stratonis judicari, cum ipsius libri nobis desint, unde de nexu totius systematis judicium fieri posset; quod facile fieret, si quos *de Diis, de spiritu, de cælo* libros scripsit, nobis suppeterent. Adeo quoque obscura sunt, & inter se non cohærentia, quæ Cicero & Plutarchus tradunt, ut melius sit, fatente MOSHEMIO,[b] ignorantiam fateri, quam incertis suspicionibus indulgere, præsertim, cum ea, quæ a veteribus allata sunt, varia ratione queant explicari. 2. Quod si tamen conjecturis aliquid indulgendum, & istis veterum locis insistendum est, distinguenda sunt certa ab incertis; & ea, quæ veteres Stratoni aperte tribuunt, ab iis, quæ tanquam consectaria viri eruditi ex con-

q) *Theodicée p. m. 428.* ed. rec.

r) *Dict. T. IV.* art. *Spinoza not. A.* add. *Rep. aux Qq. d'un Provinc. T. III. p. 1237. Cont. des pens. sur les cometes T. II. p. 520.*

s) *De Spinozismo ante Spinozam, Anal. hist. phil. p. 316. seqq. thes. de ath. c. I. §. 16.*

t) *System. intell. c. III. §. 4. p. 100.*

u) Marq. D'ARGENS *philosophie du bons sens Refl. III. §. 3. p. 329.*

x) IENK. THOMAS. *Hist. atheismi c. VI. p. 140.* CLERIC. *Bibl. choif. T. II. art. I. §. 7. p. 27.* PARCKER *de Deo disp. VI. f. 11. p. 525.* MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *l. c. not. 2. Auctores historiæ universalis, p. 29.*

y) Diss. *de hylozoismo Stratonis Lampsaceni Witteb. 1728.*

z) *Hist. atheismi sect. II. c. 27. §. 3. p. 186.*

a) Allatæ eæ summatim *Amoen. lit. l. c.*

b) *Ad l. c.* CVDWORTHI, qui cum prudenter multa de atheismo Stratonis dixerit, nobisque facem prætulerit, cum his conferendus est.

conjectura adjecere, eaque in subsidium vocanda, quæ alibi de eo referuntur. His præmissis, 3. certum est, Stratonem a negotio fabricandi mundi Deum prorsus removisse, nec locum ei ullum fecisse. Hoc adeo uno veteres testantur, ut non nisi absque omni pudore negari queat. 4. Certum porro est, systema particularum minimarum, qualitate destitutarum, & in infinito vacuo fortuito & temerario motu coalescentium, quod Leucippo & Democrito arrisit, Stratonem explosisse, adeoque inter atomisticos philosophos, Deum a mundi fabrica excludentes non posse referri. 5. Quin & hoc Plutarchi testimonio verum est, non admisisse eum mundi animam ratione & consilio materiam formantem. 6. Tandem & hoc indubitatum est, non aliud ad materiæ formationem principium requisivisse, quam quod naturaliter materiæ inest; quodve naturam obscurissimo vocabulo nominavit, eique vim divinam, quæ causas gignendi, augendi minuendive habeat, sed careat omni sensu adscripsit. Quæ natura 7. non potest esse universalis quædam anima sive vis materiæ formatrix, & per universam materiam fusa, alias enim mundum tanquam animal concepisset, quod negat Plutarchus. 8. Etsi vero obscurus est locus Plutarchi, evidens tamen est, posuisse eum in formando mundo principia quasi tria, τύχην, φύσιν, αὐτόματον, & statuisse, fortunam, sive fortuitos motus ciere naturam in materia latentem, eam vero proprio instinctu & motu certis ponderibus & motibus formationem peragere. 9. Adjicimus his, quod prætermisere viri docti, & nos postea veterum testimoniis probabimus, Stratonem reduxisse essentias rerum ad qualitates, & imprimis ad elementa frigidi & calidi, ideoque ens, sive substantiam definivisse, permanentiam entium. Hæc veterum dictis consentanea esse, & si illis standum est, omnino Stratoni tribuenda, negari poterit, qui rem recte considerat, nemo. 10. Ex his vero conjectura fieri debet, qua forte ratione systema physicum ordinasse Strato censendus sit, quæ, si quid judicamus, eo redeunt: rerum naturalium principium non esse Deum, ex machina quasi advocandum, nec latentem in materia peculiarem divinam animam, quæ omnia finxerit, nec fortuitum atomorum concursum ex sola particularum dispositione qualitates, mensuras & pondera rerum producere nunquam aptum; sed inesse cuilibet materiæ particulæ vim suam propriam, quæ pro conditione qualitatum, eam propria virtute movere, formareque, atque moderari, sicque substantias producere valeat, certosque producere effectus potens sit. Hanc vero vim non se excitare ipsam, sed antecedere fortunam, id est, fortuito casu accedere aliquid, quod latentem brutamque hanc vim excitet, qua excitata cuncta proprio & interno naturæ latentis motu & vi secundum certas proportiones, qualitatibus rerum proprias formari & perfici. [c] Ita si Stratonem explicemus, cuncta non cohærent tantum, sed & relationibus veterum consonant, & manifestum est, qua ratione a Democriti,

c) Eundem fere in modum Stratonis systema se habuisse conjiciunt viri celeberrimi IOH. ALB. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 311.* & IOH. LAVR. MOSHEMIVS *ad l. c.* CVDWORTHI.

criti, Platonis, Aristotelis aliorumque systematibus recedens Strato, proprium sibi rerum naturalium principium finxerit. II. Ex his vero altera de atheismo Stratonis quæstio excutienda est, ad quam, ut distincte respondeamus, observandum esse monemus, nusquam veteres tradere Stratonem Deos plane negasse, & prorsus nihil tale, quod divinam naturam habet, præter vim illam latentem in materia agnovisse. Neque enim hoc ex systemate sequitur, quod mundum ex materia juxta motus principia sine Deo fingit, ut exemplo Aristotelis & Democriti atque Epicuri patet, qui ab omni hoc formandæ materiæ negotio Deum excluserunt, & tamen, esse illum asseruerunt. Quin si conjecturis locus est, ex verbis CICERONIS Strato negat, opera se Deorum uti ad fabricandum mundum, recte concludi posse videtur, non negasse Stratonem Deos, de quibus etiam librum scripsit, sed tantum improbavisse eorum philosophorum morem, qui ad Deum confugiunt, cum causas rerum naturalium, in ipsa natura latentes explicare debeant: videturque medium voluisse tenere inter Platonem & Aristotelem, quorum ille divinam animam Deosque ad formandum mundum advocat, hic plane non formatum, sed ab omni æternitate fuisse asseruit, quod neutrum philosophice satis fieri putavisse videtur Strato. Eximendus itaque atheorum primæ classis numero, eatenus esset Strato, quatenus de Diis nec negavit, nec asseruit quicquam, quod ad nos pervenerit, & quatenus incertum est, num præter vim illam naturæ, divinum aliquid esse concesserit. Quæ enim AVGVSTINUS[d] & LACTANTIVS[e] dicunt, fecisse Deum corporeum, sineque mente sibi finxisse, consectaria magis sunt, quæ ex assertis Stratonis derivavere hi ecclesiæ doctores, in ejusmodi nectendis consequentiis summe faciles, quam ipsa Stratonis dogmata. Interim nec hoc negandum esse videtur, removisse eum omnem Dei concursum ad materiam, eamque, cum Deo coæternam crederet, cum toto Lyceo, naturam istam per se inesse materiæ credidisse: quod verisimilius nobis videtur, magisque cohærere cum placitis Stratonis, quam quod olim statuimus, [f] vim illam a Deo ab æterno materiæ inditam, eamque sibi relictam deinde esse. Videtur enim Strato in eo non recessisse a Lycei doctrina, Deum non esse conditorem mundi, sed tantum novam rationem formati mundi genesin sine Deo explicandi excogitavisse. Ex quibus omnibus tandem inferimus, etsi inter apertissimos primæque classis hostes Dei nondum referri queat, proxime tamen ab iis abesse, cui materia æterna, Deus ab ea exclusus, resque omnes insita vi formatæ dicuntur, quæ omnia Dei notionem indirecte evertunt. Sicque non militavit quidem in Spinozæ castris Strato, qui Deum plane ex materia relegavit, non melius tamen ratiocinatus est, cum modificationibus materiæ omnes res secundum eum constent.

Reliqua doctrina Stratonis.

§. VI. Reliqua, quæ temporis injuriam evaserunt fragmenta philosophiæ Stratonis hæc sunt:

V. Ens

d) *De C. D. l. V. c. 10.* e) *l. c.* f) *Amoenit. lit. l. c. p. 319. seqq.*

V. Ens esse permanentiam entium. Refert hanc entis, vel substantiæ potius definitionem, & reprehendit PROCLVS, [g] cui διαμονὴ τῶν ὄντων audit. Etsi vero satis obscura est hæc definitio, videtur tamen, si quæ supra dicta sunt, conferantur, id potissimum velle, substantias qua tales, ex subsistentia, quæ inter se entia variis qualitatibus mixta habet, ortas, sibi invicem quasi fundamento niti, ita ut una ex alia oriatur. Quæsivisse enim non in formis substantialibus, sed in qualitatibus varie inter se mixtis naturam & essentiam rerum, testantur AVCTOR *recognitionum Clementis* [h] & SEXTVS EMPIRICVS. [i] Qualitates vero illas in frigido & calido quæsivisse ex STOBAEI [k] loco, etsi corrupto, ingeniose conjicit FABRICIVS. [l]

VI. Animæ sedem esse in superciliorum meditullio. [m]

VII. Animam per sensuum instrumenta, tanquam per quædam foramina prospicere & se exercere, & ita arcte junctam esse cum sensibus, ut a sensibus ratione operationis differre non videatur. Ita Stratonis & Ænesidemi opinionem exponit SEXTVS EMPIRICVS, [n] sicque eum intelligendum esse, ut inter animam & sensus tamen discrimen sit, licet aliud prima verborum facies innuere videatur, ex antecedenti thesi recte concluditur. Opposuitque TERTVLLIANVS [o] Stratonem iis, qui cum Dicæarcho, & medicis Andrea atque Asclepiade, ita abstulerunt principale, dum in animo ipso voluerunt esse sensus. [p] Non itaque animi operationem sustulit Strato, eam vero ita cum corporis sensibus conjunxit, ut sine his illa cognoscere & judicare non possit.

VIII. Tempus esse mensuram motus & quietis.

IX. Tempora desinere in individuum, corpora autem & loca secari in infinitum, & moveri, quod movetur, in tempore individuo totum simul & confertum dividuum spatium, & non prius in priori. [q]

X. Omne corpus gravitatem habere & ad medium ferri. [r]

XI. Illud, quod extra cœlum est, tanti ambitus esse, ut universum capiat; ideo suapte natura vacuum esse, verum semper corporibus impleri, & sola cogitatione considerari, tanquam per se subsistens. [s]

XII. Non solum animam irrationalem (appetitum) moveri, sed & rationalem, actiones enim animæ motus esse. [ſ]

XIII. Primum frigidum aquæ adscribendum esse. [ſſ]

XIV. Cometas esse lumen sideris nube comprehensum densa, sicut fit in lucernis. [t]

XV.

g) *In Timæum l. IV. p. 242. 243.*

h) *Lib. VIII. c. 15.* ibi enim pro Callistratus, Strato legendum esse recte suspicatur FABRICIVS *ad* SEXTI *l. citand.*

i) *Pyrrh. hyp. l. III. c. 4. ſ. 32.* eadem repetit *auctor historiæ philosophicæ* GALENO *tributæ.*

k) *Eclog. phys. c. 13. p. 27.*

l) *Ad l. c. Sexti.*

m) PLVT. *de plac. phil. l. IV. c. 5.* TERTVLL. *de anima c. 15.*

n) *Adv. Math. l. VII. ſ. 350.*

o) *loc. cit.*

p) Librum Stratonis, quo probavit sensum non esse sine intelligentia memorat PLVT. *de solert. animalium.*

q) Vtrumque Stratoni tribuit SEXTVS *Pyrrh. hyp. l. III. c. 17. ſ. 137. adv. Mathem. l. X. ſ. 155. 177.* conf. SIMPLIC. *physic. l. IV. p. 168.* STOBAEVS *Eclog. phys. p. 19.*

r) In *l. I. de cœlo c. 86.*

s) IDEM *l. IV. Phys. c. 53.*

ſ) *ib. l. VI. c. 83.*

ſſ) PLVT. *de primo frigido T. II. p. 499.*

t) IDEM *de plac. phil. l. III. c. 2.*

XV. Animi affectus & sensus in principe parte esse & non in affectis locis. In hac enim parte sitam tolerantiam, ut in terribilibus & dolorem afferentibus, utque in fortibus & timidis. [u]

XVI. Potentiam seminis spiritnosam esse, adeoque corpus. [v]

XVII. Duo tantum esse, vocem & rem, & in voce verum & falsum esse. [w]

§. VII. Stratonem circa finem Olymp. CXXVII. defunctum in cathedra secutus est LYCON, Troadensis, Astyanactis filius, [x] vir eloquens, & in educandis instituendisque pueris exercitatissimus, qui pudore & laudis stimulo, quasi calcaribus utebatur, & frenis ad regendos eorum animos; maximeque improbabat, si quis animum mature doctrina non imbueret, & sero sapiens annos sibi reddi optaret. Elocutionis vero copia in eo erat uberrima, adeo, ut præposita nomini Γ littera, *Glyconem* quidam appellarent, dicendi dulcedinem in eo admirati. [y] Scribendo tamen multum sibi fuit inferior. [z] Non vero pueris tantum utilissimum se præstitit, sed Athenienses quoque multoties consilio in rebus dubiis adjuvit. [a] Et hanc quoque prudentiam rerum gerendarum causam fuisse verisimile est, quod maxima apud Attalum & Eumenem reges gratia floreret, qui regia eum munificentia alebant. Antiochus quoque ejus convictum expetiit, obtinere tamen non potuit. [b] Erat autem, more doctorum in Lyceo, cultu mundissimus adeo, ut toga uteretur ad excessum delicata & pretiosa; [c] & cum corporis habitu esset robustior, exercitia corporis omnia solertissime obibat, athleticis rebus agilitate maxime idoneus. [d] Scholam vero rexit per XLIV. annos [e] integros, denatus anno ætatis LXXIV. podagræ consumtus doloribus. Vtrum libros scripserit, vel a Stratonis placitis recesserit, veteres tacent; unum hoc notat CLEMENS ALEXANDRINVS, [f] finem constituisse veram animi lætitiam: quo referendum etiam videtur, quod PLVTARCHVS [g] ait, Aristonem ejus discipulum, librum scripsisse, cujus titulus, *Lycon* fuerit, in quo animarum dogmata mixta fabulis, id est, mythologico dicendi genere proposita sint, apta ex voluptate concitare divinum furorem. Ex hoc enim loco conjici recte potest, Lyconem de animæ gaudio philosophatum fuisse, Aristonem vero dulci fabularum lepore doctrinam in se jucundam temperavisse. Sunt & alii hujus nominis veteribus memorati, a Peripatetico hoc distingvendi, ex quibus unus huic quoque sectæ, alter Pythagoreæ, adhæsit. [h]

Lycon.

u) ib. l. IV. c. ult. v) ib. l. V. c. 4.

w) SEXT. EMPIR. *adv. Math. l. VIII. s. 13.* id Stoicis, reliqua Aristoteli opposita.

x) LAERT. *l. V. s. 68.* qui Panthœdi dialectici auditorem vocat.

y) PLVT. *de exilio.*

z) LAERT. *s. 66.* CIC. *de fin. l. V. c. 5.* cui oratione locuples, rebus ipsis jejunior, audit.

a) LAERT. *s. 67.* b) ibid.

c) *ib.* & ATHEN. *l. XII. p. 546.* qui plura de ejus luxu habet.

d) *ib.* Ad hunc corporis robusti habitum alludit HORAT. *Ep. l. I. ep. 1. v. 30.* ut recte observatum HEINSIO *ad h. l.*

Nec quia desperes invicti membra Glyconis

Nodosa corpus nolis probibere chiragra.

e) LAERT. *l. c.* apud STANLEIVM *p. 501.* male expressi sunt XL. anni.

f) *Stromat. l. II. p. 416.*

g) Quomodo juveni audiendi poëtæ.

h) LAERT. *s. 69.*

Aristo Cejus.

§. VIII. Lycone decedente cathedram in Lyceo occupavit ARISTO in insula Ceo, Iulide natus, unde CEIVS & Iulietes dicitur,[i] qui præceptorem in cathedra Peripatetica Olymp. CXXXIIIX. secutus est. Critolai γνώριμον, id est, familiarem discipulum vocat SEXTVS EMPIRICVS,[k] quod tamen, cum successio scholæ Peripateticæ supra veterum testimoniis probata non admittat, quæ Aristonem Iulietem ante Critolaum ponit, vel falsum plane est, & error veterum, vel de juniore aliquo Aristone intelligendum est.[l] Bionis vero Borysthenitæ æmulum fuisse STRABO testis est.[ll] Scripsit, CICERONE[m] auctore *multa & polita, sed oratio auctoritatem non habuit; gravitasque in concinno & eleganti viro, quæ philosophum decet, desiderata est.* Quo judicio Cicero ad gravem doctrinam de anima, fabulis ab Aristone, uti supra dictum, involutam & temeratam respicere videtur PATRICIO,[n] quod tamen vero parum videtur simile, philosophicas enim doctrinas μυθολογικῶς enarrare, præstantissimi philosophi solebant. Propius vero est, Aristonem materiam scribendi elegisse sæpius philosopho non dignam, & luxuriatum etiam fuisse in dictione; quam conjecturam liber *amatoriarum similitudinum*, quem teste ATHENAEO[o] scripsit, confirmat. De placitis vero ejus & scriptis difficile est statuere, eo quod veteres Aristonem Cejum Peripateticum, & Aristonem Chium frequenter inter se confuderunt, suntque, qui pleraque huic adscripta Peripatetici esse contendunt;[p] alii[q] contrarium tenent. Habuit etiam discipulum cognominem ex Coo insula oriundum, quem testamento hæredem instituit,[r] qui a præceptore distingvendus est. Alium Aristonem seniorem memorat LAERTIVS.[s]

Critolaus.

§. IX. CRITOLAVS, qui Aristonem excepit, Phaselide, celeberrima Lydiæ urbe, ortus fuit,[ss] Aristonis discipulus, ut supra dictum est. Delegatum fuisse, ob eloquentiam, qua præstabat, ab Atheniensibus, ut cum Carneade & Diogene Romam mitteretur, ibique dicendi facultatem Romanis probavisse, supra in Carneadis vita retulimus, & quæ circa ejus ætatem atque tempus difficultates moveri soleant, memoravimus. Quamvis autem esset disertissimus, rhetoricam tamen teste SEXTO EMPIRICO[t] & QVINTILIANO[u] damnavit, ut quæ artificium potius sit malum, quam ars, qualem esse, pertinaciter negabat. Id quod mirum nemini debet esse, cogitanti, semper, & potissimum circa Critolai tempora, internecinum inter philosophos & oratores fuisse odium, utraque parte alteri detrahente: cujus exemplum nobis Academia quoque supra exhibuit. Ætatem ultra LXXX.

annum

i) LAERT. *l. VII. §. 164.* STRABO *l. X. p. 658.*

k) *Adv. Rhetor. l. II. §. 61.* quod confirmat QVINTILIAN. *l. II. c. 15.*

l) Præfert hoc jure cel. FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. II. p. 280. 294.* & *ad locum* SEXTI.

ll) *l. c.* ζηλώτης vero *imitatorem* quoque innuit.

m) *De finib. l. V. c. 5.*

n) *l. c. p. 155.*

o) *Lib. X. p. 419. l. XV. p. 674.*

p) LAERTIVS *l. VII. §. 163.* Panætii auctoritate usus.

q) Conf. BAYLE *Dict. T. I.* art. *Aristo not. G.*

r) STRABO *l. XIV. p. 658.*

s) *Lib. V. §. 27.*

ss) PLVT. *de exil. T. II. p. m. 527.* CICERO *l. c.*

t) *Adv. Grammat. l. II. §. 15. 20.* & FABRIC. *ad h. l.*

u) *Lib. II. c. 17. Instit. Orat.*

annum protraxisse volunt, [v] licet impeditæ sint temporis ejus rationes. Distinguendus vero Critolaus Peripateticus ab aliis hujus nominis. [w] Institisse vestigiis disciplinæ Peripateticæ, pauca, quæ de ejus placitis veteres conservarunt, docent. Inter quæ præter doctrinam de Deo, quem cum Diodoro discipulo ætheris puri mentem dixisse refert STOBAEUS [x] maxime dogma de mundi æternitate notandum est, de quo memorabilia quædam refert PHILO, [y] habuisse eum doctrinam de mundi & humani generis ortu, totamque cosmogoniam pro invento fabularis theologiæ, excogitato ad illiciendos fatuos, & decipiendos credulos, quod naturæ operi contraria asserat, multisque argumentis in primos homines ex terra natos insurrexisse, & contendisse, humanum genus esse æternum, ergo & mundum, qui, cum suamet causa sit essentiæ, ut ceteris rebus omnibus, sempiternus esse debeat, cum nihil præterea sit, unde destructionem quoque metuat. Addit plura, apud ipsum legenda, Aristotelicum hoc de argumento dogma mire illustrantia. Summum porro bonum statuebat [z] esse, perfectionem vitæ recte fluentis, secundum naturam, quæ compleatur ex tribus generibus, quo in dogmate ab Aristotele parum discessit; quare & προγονικὴν τελειότητα, *perfectionem a majoribus in Lyceo traditam* eum intellexisse, recte monuit CLEMENS ALEXANDRINUS. Refert etiam CICERO, [a] *animi bona corporisque atque externa, velut in lance eum appendisse, tantumque, dixisse, propendere istam lancem, cui imposita sint animi bona, ut terram & maria deprimat.*

Diodorus.

§. X. Critolai discipulus DIODORUS fuit, quem in schola ei successisse, ex supra demonstratis evincitur. Quis vero fuerit, quem docendi modum tenuerit, quamdiu cathedram occupaverit, quem sibi successorem delegerit, altum apud veteres est silentium. Vnum hoc notavit CLEMENS ALEXANDRINUS, [b] hunc finem hominis statuisse, ut sine omni molestia & honeste vivat. Sunt, qui putant, [c] Erymneum, quem Athenionis præceptorem fuisse ATHENAEUS [d] ait, successorem ejus fuisse, nititur vero hoc mera suspicione, desinitque in Diodoro Peripatetica successio; ab eo enim usque ad Andronicum Rhodium, qui undecimus ab Aristotele Lycei doctor numeratur, tres desiderantur, veteribus indicti. Cum Diodoro itaque Peripateticæ scholæ historia in prima desinit periodo: aliquot tamen viri celebres non prætermittendi nobis sunt, qui ex hac secta magnam sibi famam acquisiverunt.

Asseclæ alii Aristotelis.

§. XI. Non enarrabimus vero sectatores Aristotelis omnes, ejusmodi enim catalogos scriptionis nostræ scopus & modus non admittit, sed aliquos, qui inter Græcos ex Lyceo prodeuntes nomen sibi paraverunt celebre,

v) LUCIAN. in *longæv. T. II. p. m. 829.*
w) Vid. VOSSIUS *de histor. Græc. l. III. p. 348.*
x) *Eclog. physs. l. I. c. 1. p. 2.*
y) *Quod mundus sit incorruptibilis p. m. 943. seqq.*
z) CLEM. ALEX. *Strom. l. II. p. 416.*
a) *Tusc. Qq. l. V. c. 17.*
b) *Strom. l. I. p. 301.* conf. CICERO *de finibus l. V. c. 5. Ac. Qq. l. IV. c. 42.* CLEM. *l. II. p. 415.*
c) PATRICIUS *l. c. p. 114.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 300.* OLEARIUS *ad* STANLEIUM *pag. 504.*
d) *Lib. V. p. 211.*

lebre, adducere satis erit; reliquos dabunt, qui Peripateticorum indices confecerunt PATRICIUS [e] atque FABRICIUS, [f] ut alios taceamus: Plerique tamen eorum, quos doctissimorum virorum collegit industria, post renovatam Peripateticæ scholæ faciem & productos in lucem Aristotelis libros vixerunt, quod argumento est, non adeo magnam Lycei fortunam inter Græcos fuisse, ex quo cum Theophrasto Peripateticæ literæ quasi sepultæ sunt. Qui enim eum sequebantur, nomen magis, quam doctrinam Peripateticam tuebantur. Ii itaque maxime notandi sunt, qui vel Aristotelem ipsum audiverunt, vel ex Theophrasti disciplina prodierunt, & genuinam Peripateticæ philosophiæ faciem pernoverunt. Inter quos Dicæarchus, Eudemus, Heraclides Ponticus, Phanias, Demetrius Phalereus, & Hieronymus Peripateticæ philosophiæ gloriam eruditione sua maxime auxerunt.

Dicæarchus.

§. XII. DICAEARCHUS, Phidiæ filius Messenius fuit ex Sicilia, Aristotelis discipulus, [ff] & nobile Lycei ornamentum, qui & historicis scriptis & philosophicis disputationibus celebre nomen consecutus est. CICERONI enim non ἱϛορικώτατος tantum audit, [g] sed & Peripateticus magnus & copiosus; [h] qui & alibi, [i] quanti hunc virum fecerit, luculenter prodit. Nos nec historicam nec geographicam ejus eruditionem hic consideramus, de utraque ad DODWELLI dissertationem de Dicæarcho [k] lectorem remittentes; sed, quæ philosophica adamavit placita, a nobis prætermitti non possunt. Statuit enim

I. Nihil esse omnino animum, & hoc esse nomen totum inane, frustraque & animalia & animantes appellari, neque in homine inesse animum vel animam, nec in bestia. Vimque omnem eam, qua vel agamus quid, vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis æqualiter esse fusam, nec separabilem a corpore esse, quippe quæ nulla sit, nec sit quicquam nisi corpus unum & simplex, ita figuratum, ut temperatione naturæ vigeat atque sentiat. Ita CICERO [l] deliciarum suarum, Dicæarchi, sententiam exponit, quem acerrime contra immortalitatem animorum disputasse, innuit. Confirmant id alii quoque veterum, [ll] patetque ex CICERONIS alio loco, [m] eum in Corinthiaco, & in Lesbiacis libris, vehementer in hanc doctrinam in-

e) *Discuss. Perip. T. I. l. X. p. 127. seq.* ubi de auditoribus, sectatoribus & expositoribus Aristotelis agit, eorumque varias philosophandi rationes *t. XII. p. 152. seqq.* exponit.

f) *Bibl. Græc. vol. II. p. 272.* consuli quoque cum fructu possunt IONS. *de Scr. Hist. phil.* passim. VOSSIUS *de hist. Gr. l. I. c. 9. p. 40.* Catalogum quoque Peripateticorum, licet negligenter satis confectum exhibet LEONARD. COZZANDUS *de magisterio antiq. philos. l. II. c. 2. p. 157. seqq.*

ff) CICERO *Tusc. Qq. l. I. c. 10. 21.* SUIDAS *T. I. v. Dicæarchus p. 585.*

g) *Ad Attic. VI. 2.*

h) *De officiis l. II. c. 5.*

i) *Ad Attic. II. 12.* qui & *ep. 2.* eum magnum hominem vocat.

k) Eam cum Dicæarchi fragmentis geographicis inseruit *T. II. Geographorum Græcorum Oxon. 1703. 8.* editorum IO. HUDSONUS vir clarissimus. BAYLIUS etiam *Dict. T. II.* art. *Dicearque p. 285.* quædam ad eum pertinentia collegit. add. IONS. *de Script. hist. phil. l. I. c. 16. p. 85.* FABR. *Bibl. Gr. vol. II. p. 295.* VOSS. *de Hist. Græc. l. I. c. 9. p. 46.*

l) *Tusc. Qq. ll. cc.*

ll) PLUT. *contra Colot.* EUSEB. *præp. l. XV. c. 9. p. 810.* CIC. *ad Attic. l. XIII. ep. 31.* SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. II. c. 3. §. 31. adv. Mathem. l. VII. §. 349.*

m) *Tusc. Qq. l. I. c. 31.*

insurrexisse, & imprimis, ut notat PLVTARCHVS, [n] Platonem oppugnavisse. Observavimus vero supra quoque, augere ita verisimilitudinem ejus sententiæ, quæ animæ mortalitatem assertam tribuit Aristoteli hanc Dicæarchi disputationem: tota enim ea cum systemate Aristotelis physico & psychologico convenit. Quid vero veteres, [o] & recentiores ea de re contra Dicæarchum & qui ejus opinionem sequuntur disputaverint, [p] hujus loci, enarrare non est.

II. Humanum genus semper fuisse. Sententiam γνησίως Aristoteliceam Dicæarcho tribuit CENSORINVS, [q] videnturque ad hoc argumentum pertinuisse quæ CICERO [r] habet: *eum collectis ceteris caussis eluvionis, pestilentiæ, vastitatis, beluarum etiam repentinæ multitudinis, quorum impetu quædam hominum genera sint consumta, docuisse plures esse deletos homines hominum impetu, id est bellis & seditionibus.* Ista enim responsione objectionem eludebat, quæ impossibilitatem æternitatis mundi ab initiis regnorum & hominum multitudine derivabat.

III. Divinationes quoque plerasque rejecisse, nisi quæ fiunt, cum animus hominis ita solutus est & vacuus, ut ei plane nihil sit cum corpore, asserit CICERO. [s] Quam tamen doctrinam cum primariæ hypothesi, animam nihil esse, nisi vitam vimque corporis, consistere non posse, recte monuit P. BAYLE. Quæ vero ita explicari possunt, ut vis illa, quæ inest corpori, quamque animam alii philosophi vocant, vigilanti vel in statu ordinario versanti homini certis externorum sensuum legibus & vinculis constricta dicatur, quibus vel somno vel furore solutis divino, vis illa libere moveatur, ut alibi ait CICERO, & virtutem in divinatione naturalem explicet. Non negamus tamen Peripateticum philosophum ita contradictionem nondum evitare; verum ista tamen Peripateticis principiis convenienter dicta sunt.

IV. Nescire quæ eventura sunt, melius esse, quam scire. Magnum Dicæarchi librum fuisse, in quo hæc defenderat, testatur CICERO. [ss]

V. In civilis quoque philosophiæ cognitione mirabilem fuisse, testatur quoque CICERO, [t] qui libros *de Pellenæorum, Corinthiorum & Atheniensium rebuspublicis vehementer commendat.* Refertque SVIDAS [u] librum Dicæarchi de Spartanorum republica, quotannis in ephororum prætorio lectum esse, puberibus auscultantibus, idque lege apud Lacedæmonios sancitum diuque observatum fuisse. Male eum librum tribuit Dicæarcho Lacedæmonio, Grammatico, Aristarchi discipulo MEVRSIVS. [v]

VI.

n) *l. c.* insurrexisse quoque contra Platonis Phædrum ex CICER. *ad Attic. XIII. 39.* colligitur, conf. FABRIC. *l. c. p. 298. s.* add. CICERO *Tusc. Qq. l. VI. c. 34.* LAERT. *l. III. s. 38.* putabat enim, juveniliter eum ac moleste de amore præcepisse.

o) TERTVLL. *de anima c. 15.* LACTANT. *ep. 10.*

p) Conf. BAYLE *l. c. not. L. M.*

q) *De die nat. c. 4.*

r) *De offic. l. c.* conf. FABRIC. *l. c. p. 297.*

s) *De divinat. l. I. c. 3. l. II. c. 48.*

ss) *De divinat l. II. c. 51.*

t) *Ad Attic. II. 2.*

u) *l. c.*

v) In *Indice Misc. Laconic. v. Dicæarchus*, notatus ideo BAYLE *l. c.* sed in ipso libro *l. IV. c. 19. p. 334.* nihil de Lacedæmonio habet Meursius, unde conjicimus, indicem a Pufendorfio editore vel alio confectum fuisse non inspecto satis ipso libro.

VI. Prætereundum quoque non eſt, diligentem poſuiſſe in eo operam Dicæarchum, ut altitudines montium regum cura & impenſis emetiretur, & rationes inde geographicas deduceret. Scripſiſſe vero *de montium dimenſione in Peloponneſo* obſervant DODWELLVS & FABRICIVS. [w]

Eudemus.

§. XIII. EVDEMVS Rhodum patriam habuit, Ariſtotelem præceptorem, ad quem is ethica ſcripſit, licet ſint, qui ea ad Eudemum auctorem referant. [x] Scripſiſſe enim ad imitationem magiſtri philoſophica teſtatur AMMONIVS, [y] notatque Boëthius, auxiſſe eum logicam Ariſtotelis ſyllogiſmo hypothetico, & quinque aliis modis primæ figuræ, & ſeptimo tertiæ. [z] Deſideratur etiam non ſine jactura hiſtoriæ philoſophicæ, ejus hiſtoria geometrica & aſtrologica veteribus paſſim memorata. Plura de eo vide apud PATRICIVM, FABRICIVM, [a] & MEVRSIVM. [b]

Heraclides Ponticus.

§. XIV. HERACLIDIS, Eutyphronis filii, Heracleotis e Ponto vitam ex veteribus enarravit Timagenes, [c] & collegit ex aliorum memoriis LAERTIVS. [d] Is cum dives eſſet, Athenas conceſſit, & Platonem audivit, Pythagoricam quoque philoſophandi rationem ſectatus, refertque SVIDAS, [e] Platonem in Sicilia abiturum, præſidem ſcholæ reliquiſſe Heraclidem. Poſtea Speuſippo in diſciplinam ſe tradidit, noviſſime vero Ariſtotelem ſecutus. Adeo tumenti fuit corpore, ut illum Athenienſes non Ponticum, ſed pompicum appellarent; moribus vero & inceſſu quoque gravem, humanum & verendum fuiſſe LAERTIVS teſtatur, qui & hoc addit, veſte uſum fuiſſe mollicula, qua in re morem Lycei, præceptorem ſequentem, imitatum fuiſſe, ex exemplis ſupra allatis conſtat. Non vero doctrina tantum philoſophica & mathematica, ſed & dictionis & orationis genere vario & diſtincto, quodque maximam capiendi animos atque oblectandi vim habebat, eminuit, multisque libris doctiſſimis eruditionem probavit, quorum indicem confecit LAERTIVS. [f] Fabulam vero Græcam ſapiunt, quæ de dracunculo ab eo nutrito, & cum moreretur, lecto impoſito, ut ad Deos relatus crederetur, narrant LAERTIVS & SVIDAS, adeo puerilia ſunt, & vero non ſimilia. Plura de eo dabunt VOSSIVS, [ff] FABRICIVS, [g] & MENAGIVS. [h] Non confundendum vero eſſe cum ſcriptore allegoriarum Homericarum alibi monuimus. [i] Triginta enim ex veteribus Heraclidas diverſos collegit IONSIVS. [k]

Phanias.

§. XV. PHANIAS, ſive Phænias Ereſius, Theophraſti civis e Lesbo inſula fuit, quem Epheſium fuiſſe perperam quidam SVIDAE codices vocant,

w) *ll. cc.* PLINIVS *l. II. c. 65.* GEMINVS *Elem. Aſtron. c. 14.*
x) Vid. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 156.*
y) *Ad Categorias p. 13.*
z) Conf. PATRIC. *l. c. p. 49. 75. 153.* FABR. *l. c. p. 300.* IONS. *l. c. c. 15. pag. 79.*
a) *ll. cc.*
b) In *deſcriptione Rhodi l. II. c. 9.*
c) Is enim, teſte SVIDA *de claris Heracleenſibus* ſcripſerat.
d) *Lib. V. §. 86. ſeqq.*
e) In Ἡρακλείδης *T. II. p. 70.*
f) *l. c. §. 87. 88.*
ff) *De hiſtoricis Græc. l. I. c. 10. p. 45.*
g) *loc. cit.*
h) *Ad* LAERT. *l. c.*
i) Supra in *Homero.*
k) *Lib. II. c. 11.* conf. *l. I. c. 17.*

cant, [l] qui eum Aristotelem audivisse tradit. Diligentem non naturæ tantum, sed & historiæ philosophicæ interpretem fuisse, ex libro de *Socraticis* veteribus laudato, [ll] aliisque ingenii ejus monumentis, quæ enarrat VOSSIVS, [m] colligitur. Qua in re, dubium non est, Aristotelis historiæ philosophicæ plurimum tribuentis exemplo fuisse excitatum. Scripsit vero etiam logica, ut ex loco quodam AMMONII [n] colligere est. Alius vero Phanias, Posidonii Stoici discipulus est, quem cum Peripatetico confudit VOSSIVS. [o]

Demetrius Phalereus.

§. XVI. Omnes vero, enumeratos hactenus nominis celebritate, vitæque fatis per prospera & adversa jactatus facile superat DEMETRIVS PHALEREVS, nobilissimus Peripateticus, dignusque Theophrasto præceptore discipulus, cujus plurimi veterum meminerunt, ex quibus vitam ejus collegit LAERTIVS. [p] Is cum raro, quod notat CICERO, [q] exemplo & doctrinæ studiis & regenda civitate princeps esset, a Cassandro, Macedonum rege Olymp. CXV. 4. Atheniensibus præfectus est. Quem principatum non tyrannide occupavit, sed prudentia gessit, popularemque statum restauravit: namque & reditibus & ædificiis civitatem auxit, tantamque inde populi gratiam meruit, ut CCCLX. statuis, intra totidem dies confectis, [r] honoraretur, quod nulli ante eum contigerat. Decem autem annos cum optime rempublicam administrasset, invidia civium pressus, qui oligarchiam odio habebant, absens capitis damnatus est, id quod Demetrii, Antigoni filii jussu factum esse tradidit Phavorinus. [s] Tantusque fuit populi furor, ut cum absens damnaretur, ejusque potestas corporis data non esset, in æs debaccharetur, statuasque omnes subverteret, & turpissime haberet. Ipse vero Antigoni metu ad Ptolomæum Lagida, cognomento Soterem, confugit, & apud eum in tanto honore fuit, ut, quod AELIANVS [ss] testatur, primas in ferendis rogandisque legibus partes teneret. [t] In hac vero in Ægypto commoratione accidisse tradunt, [u] ut Alexandriæ oculorum usum amitteret, a Serapide autem reciperet, quem pro hoc beneficio pæanibus honoravit, apud Athenienses postea decantare solitis. Cum autem regi auctor fuisset, ut liberos, quos ex Eurydice haberet, regni successores designaret, non filium Beronices, postea Philadelphum dictum, rex ei non obtemperavit, sed vivus adhuc Philadelphum in regni societatem ascivit, quæ res Demetrio exitio fuit. Alta enim mente injuriam reponens Philadelphus, parente fatis functo, honoribus eum privavit,

l) Vid. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 308.* in KVSTERI vero editione recte expressum est Eresius, Φ enim pro ε ex mendo irrepsisse, palam est.

ll) Vid. IONS. *l. c. p. 84.*

m) *l. c. p. 49.* n) *De Categor. p. 13.*

o) *loc. cit.*

p) *Lib. V. §. 70. seqq.* conf. MENAG. *ad h. l.*

q) *De legibus l. III.*

r) Quot nempe dies annus tum haberet, inde VARRO:

Hic Demetrius æneas tot aptu'st,
Quot luces annus habet absolutus.

conf. STRABO *l. X.* PLIN. *l. XXXIV. c. 6.*

s) LAERT. *l. c. §. 77.* ss) *Lib. III. c. 17.*

t) Dicitur suasisse Ptolomæo, ut philosophorum de regno & politia libros legeret, quippe in eis reperiri, quæ amici reges monere non auderent, quod refert PLVT. in *apophthegm.* Fuga vero Demetrii in Ægyptum incidit in Ol. CXVIII. 2.

u) LAERT. *§. 76.*

vavit, & certæ provinciæ exilio destinavit, ubi cum tristissimam vitam paulum exegisset, aspidis morsu interiit: id quod destinato consilio, ut e vivis tolleretur, factum esse CICERO [v] asserit. Et hæc quidem certis veterum testimoniis constant. Quod vero post Aristeam Aristobulus, Philo, Iosephus, & plerique veterum ecclesiæ doctorum tradiderunt, Demetrio Phalereo museo & bibliothecæ regiæ, Alexandriæ a Ptolomæo Philadelpho præfecto consilium deberi, curandæ versionis Græcæ bibliorum Hebræorum, magnis dubiis expositum est, valdeque in diversa traxit viros in arte critica summos. [w] Seriem enim rerum & Hermippi apud LAERTIUM [x] testimonium obstare monent, quo minus vera ista sint, cum quam primum regno solus admotus esset Philadelphus, Demetrium rure custodiendum curasset, ubi aspidis morsu interierit. Addunt [y] & Demetrium, & post eum Zenodotum Ephesium isto tempore bibliothecarium Ptolomæi Lagidis, non Philadelphi fuisse. Cui tamen nodo solvendo hanc responsionem adhibent VOSSIUS [z] uterque, pater & filius, versionem sacrorum librorum curante Demetrio Phalereo factam esse illo tempore, quo simul regnarunt Ptolomæus Lagi & filius ejus Philadelphus. Posterius vero telum ut declinet eruditissimus HUMPHREDUS PRIDEAUX, [a] statuit, Demetrium supremum bibliothecæ præfectum, Zenodotum vero ejus custodem, quem subbibliothecarium barbare vocant, fuisse. Nos hic prolixe argumenta utriusque partis discutiendo moram non nectimus, dicturi ea de re ex instituto in historia philosophiæ Iudaicæ; sed id unum monemus, quod totam rem subruit, Aristeæ, Aristobuli & Iosephi Iudæorum testimonia destitui fundamento solido, quod versio illa publica auctoritate regum Ægypti confecta fuerit, & manifestam Iudæorum arrogantiam præ se ferre, qua Patres veteris ecclesiæ seducti traditionem hanc rei sacræ, ut putabant, honorificam, sine ulteriori examine admiserunt; probabilissimumque esse, susceptum fuisse laborem hunc privato Iudæorum in Ægypto commorantium studio. Ita nec disertum Hermippi testimonium rejici, nec bibliothecæ Alexandrinæ conditæ epocha mutari, nec Zenodoti bibliothecarii munus levi & non probata exceptione infringi opus est. Sed ut ad Demetrium Phalereum redeamus, Theophrasti auditor in philosophia & eloquentia dignum tanto præceptore discipulum se præstitit, &, quod testatur LAERTIUS, [b] & librorum numero & versuum multitudine omnes sui temporis Peripateticos superavit, doctissimus & peritissimus omnium. Probat etiam librorum ejus index, ab eo consignatus, in omni doctrinæ genere, partim historico, partim politico, partim poëtico, partim rhetorico, partim philosophico fuisse versatissimum. Quæ scripta stilo philoso-

v) *Orat. pro Rabirio.*

w) Vid. post SCALIG. *ad Euseb.* aliosque HUMPHR. HODY *de LXX.* Interp. *c. 9.* quique historiam hujus versionis exposuere.

x) *loc. cit.*

y) IONS. *de Scr. hist. phil. l. I. c. 18. p. 101.*

z) G. I. VOSSIUS *de Hist. Gr. l. I. c. 12. p. 37.* IS. VOSSIUS *l. c.*

a) *Hist. Iud. Vet. Test. P. II. l. I. p. 19.*

b) *§. 80.*

losophico; oratorio tamen robore & virili eloquentia permisto consignavit, [c] ut adeo dolendum sit, ea nobis temporis injuria erepta esse: qui enim ad eum refertur libellus elegans *de interpretatione*, νοθείας suspectus est. [d] Fuisse vero virum non eleganter tantum doctum, sed & probum rectique & honesti amantem, dicta, quæ de eo refert LAERTIVS [e] atque sententiæ pulcherrimæ comprobant. A multis vero Demetriis, [f] veteribus memoratis, addito Phalerei nomine facile distingvitur. Est inter eos Alexandrinus quoque philosophus quidam, & ipse Lyceo addictus, cujus meminit ATHENAEVS, [ff] cum Phalereo non confundendus.

Hieronymus Rhodius.

§. XVII. Tandem & HIERONYMVS RHODIVS non tacendus nobis est, quem cum Arcesilao & Lycone contentiones aluisse, LAERTIVS [g] testatur. Aristotelis itaque discipulum dum vocat ATHENAEVS, [h] nihil aliud dicit, quam secutum fuisse disciplinam Aristotelis, ut recte notat IONSIVS, [i] qui & VOSSIVM [k] reprehendit, qui Hieronymum ad Ptolomæi Lagi tempora refert. Lycon enim Olymp. CXXVII. scholæ præesse cœpit, cujus ille temporibus vixit. Peripateticum imprimis nobilem, svavem item & doctum vocat CICERO, [l] & frequenter ejus scripta laudant veteres. [ll] Summum bonum dixit, non dolere. [m]

c) *ib. §. 82.* Luculentius CICERO in *Orat. sed Phalereus Demetrius meo judicio præstitit, cujus oratio cum sedate & placide loquitur, tum illustrant eam quasi stellæ quædam tralata verba & immutata.* Et paulo post sententias & locos communes sine contentione disputatos ab eo laudat. Et *off. l. I. init.* eum vocat *disputatorem subtilem, oratorem parum vehementem.*

d) Vid. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. IV. p. 423.* & quos laudat.

e) *§. 82.*

f) Viginti nominat LAERT. *§. 83.* quibus plures addit MENAGIVS.

ff) *Lib. X. XII.*

g) *Lib. IV. §. 41. l. V. §. 68.*

h) *Lib. X.*

i) *De Scr. Hist. phil. l. II. c. 3. p. 189.*

k) *De Hist. Gr. l. I. c. 9. p. 48.*

l) *De Orat. c. 56. de fin. l. V.*

ll) Vid. MEVRS. in *Rhodi descript. l. II. c. 10. p. 99.* FABR. *Bibl. Gr. vol. II. p. 303.*

m) Adeoque, voluntatem non esse expetendam CICERO *de fin. l. II. c. 3.* hinc *l. V.* dubitat, an Peripateticus vocandus sit. Inde conjicit, PATRIC. *disc. T. I. l. XII. p. 157.* hunc primum fuisse, qui Peripateticam doctrinam cum aliis aliarum sectarum doctrinis miscuit. Hic enim Aristotelis libros non vidit.

* *

CAPUT OCTAVUM.

DE SECTA CYNICA.

§. I.

Cynicorum nomen & origo.

Nondum Socraticos discipulos, qui post præceptoris fata sectam condidere, dimittere historiam philosophiæ Græcanicæ enarrantibus licet; restat enim Antisthenes, Socratis discipulus, qui Cynicam sectam instituit, ex qua enata est Stoica, quarum historiam jam pandemus. Cum enim reliqui, qui ex disciplina magni viri prodierant, variarum doctrinarum hypothesibus, quarum semina a Socrate se accepisse gloriabantur, inhærerent, Antisthenes e contrario virtutis magis cultum, ad quem pleraque Socrates retulerat, quam subtiles speculationes discipulorum ejus imitandum ratus, novum & insolitum disciplinæ genus excogitavit, quod Cynicum dictum est. Cujus appellationis originem varie repetunt veteres atque recentiores. Quidam enim veterum a publico Atheniensium gymnasio Cynosarge dicto, quod elegit Antisthenes, ut in eo doceret, Cynicam sectam dictam putant; [a] quod admittunt etiam recentioris ætatis viri quidam doctissimi,[b] qui a loco sectæ nomen hæsisse, ut Academicæ ab Academia, Stoicæ a Stoa, contendunt. Multi vero veterum, [c] observantes, non omnes Cynicos in isto gymnasio docuisse, ut Academici in Academia, sed solum Antisthenem, ad mores potius sectæ Cynicæ, istam appellationem respicere, tradunt. Cum enim caninos in omnes fere homines dentes hæc secta exerceret, & dicacitate insolita omnes, quos ex instituto suo corripere fas erat, allatraret, &, quod plerique veterum asserunt, canino quoque more decori rationem insuper haberet omnem, nec quæ naturalia sunt, turpia putaret, licet talia aliis viderentur: canum appellationem sortitam fuisse, nec ipsis Cynicis valde ingratam, asserunt. Nos utramque sententiam non incommode copulari posse putamus, & utrumque occasionem nominis dedisse credibile putamus. Docebat enim Antisthenes in Cynosarge, novamque ibi sectam condendi studio intentus severissimam auspicabatur disciplinam: cui cum nomen imponendum esset, repudiato Antistheniorum [d] titulo, a loco nomen hæsisse eo magis verisimile est, quo magis eadem appellandi ratio in ceteris, quæ ex Socratis schola ortæ erant, sectis obtinuerat. Cum vero ipse sectæ auctor canino more homines allatrando, totius civitatis re-

pre-

a) Horum aliquos nominat LAERT. *l. VI. ſ. 13.* HESYCH. ILL. etiam & SVIDAS in *Antisthen. T. I. p. 230.* id recipiunt.

b) MEVRS. *ad* HESYCH. *p. 115.* & *Athen. Att. l. II. c. 12.* FABR. *Bibl. Græc. vol. II. p. 360.* IONS. *de Scr. hist. phil. l. I. c. 8. p. 39.* & *differt. Perip. I. p. 422.* VOSSIVS *de ſectis c. XVII. §. 3.* aliique.

c) LAERT. *l. III. c. 15.* AVGVSTIN. *de C. D. l. XIV. c. 20.* PLAVTVS *in Perſ. Act. I. ſc. I. v. 43.* APVLEIVS *florid. XIV. p. m. 355.* Consentiunt recentiorum multi, & in his LIPSIVS *Manud. ad phil. Stoic. l. I. diſſ. XIII. p. m. 78.* cl. STOLLIVS *Hiſt. phil. moral. p. 97.* conf. VOSSIVS *l. c.* MENAG. *ad* LAERT. *l. VI. ſ. 13.* & STOLLIVS a se diversus diſſ. *de Antisthene Cynico §. XI. p. 16.*

d) ARISTOT. *l. VIII. c. 3. Metaphyſ.*

prehensorem ageret, appellatio inter Græcos non inusitata, qua dicaces homines, imprimis philosophi, canes vocabantur,[e] tanquam e re ipsa nata sectæ hæsit, & qui in Cynosarge docebat, vere canis esse dictus est, id quod LAERTIVS[f] diserte testatur. Etsi vero sectæ, a magistro vel loco, appellationem rejiciebant Cynici,[g] qui Herculis imitatores se esse præ se ferebant, cui Cynosarge dicata erat, qui a cupiditatum noxiarum & vitiorum monstris Herculis instar civitatem purgarent;[h] non displicuit tamen postea nomen philosophis ex hac secta, ut Diogenis exemplo patet, scommatis[i] injuriam in libertatis philosophicæ laudem vertentes, cum non amplius in Cynosarge docerent, sed per omnia urbium compita & imprimis loca sacra & publica discurrerent, reprehensuri, quoscunque emendatione opus habere noverant. Id quod eo facilius evenire potuit, quo magis perditissimis tunc moribus tota fere vivebat Græcia.

Cynosarge.

Fuit autem Cynosarge ex locis Athenarum publicis, extra urbis mœnia versus meridiem, in editiore paulo loco haud procul a Lyceo sita, cum luco adjacente. Nomen nacta est a cane albo, quasi ὁ κυνὸς ἀργȣ̃ ναὸς, canis albi templum, cujus occasionem, docente SVIDA[k] hæc fuit. Civis quidam Atheniensis, Didymum, Suidas vocat, rectius Diomum alii, vide MEVRSIVS[l] & MENAGIVS[ll] sacra in larario domestico fecerat; cui cum, canis quidam albus (celerem alii, vocem ἀργὸς interpretantur, ut est apud HESYCHIVM[m]) carnem abstulisset, & hunc in locum deportasset, vehementer perturbatus Diomus oraculum de ea re interrogavit, quod eum in illo loco, ubi canis carnem deposuisset, fanum Herculi extruere jussit. Quod cum fecisset, non solum fanum illud, sed & locus Cynosarges dictus est. Non vero Herculis tantum delubrum, sed & Hebes, quæ Iovis filia Herculi nupta fuit, Alcmenes etiam ara & Iolai, laborum Herculis socii, fuit, testante PAVSANIA.[n] Præter templum gymnasium quoque ibi excitatum celeberrimum, in quo peregrini nothique exercebantur. Erant vero nothi, qui vel alterutra ex parte ad Athenienses pertingerent, sive qui patre aut matre Atheniensi procreati essent. Lege enim cautum erat, ut qui patribus quidem, non vero matribus Atheniensibus nati essent, pro nothis haberentur, liberique legitimi non putarentur, certis quoque signis & consuetudinibus distinguerentur, quo & illud pertinebat, ut non nisi in Cynosarges gymnasio exerceri, ungique liceret. Id quod ad hunc locum ideo potissimum relatum est, quod ipse Hercules in hunc censum quodammodo referretur, Deorum & mortalium connubio genitus. Eundem in locum etiam liberti remittebantur:

 erat-

e) Ita Aristippum canem vocatum esse supra diximus, conf. *Acta phil. vol. II. p. 902. 918.* & quæ ibi afferuntur.

f) ἁπλοκύων LAERT. *l. VI. s. 13.*

g) Oenomaus apud IVLIAN. *Imp. Orat. VI. p. 187.* ὁ Κυνισμὸς ὔτε Ἀντισθενισμός ἐστιν ὔτε Διογενισμός.

h) Dio *l. IV. de regno p. 64.* IVLIANVS *l. c.* Inde Antisthenes apud EVSEB. *præp. l. XV. c. 13. p. 816.* Herculeo vir animo AVSON. *epigr. 27. 28.* LVCIAN. *Vitar. auct. T. III. p. m. 107.* APVLEI. *l. c.* add. MENAG. *ad* LAERT. *l. VI. s. 2.* FABR. *Bibl. Gr. vol. II. p. 361.*

i) Ita vocat LAERT. in *proœm.*

k) *T. II. v.* κυνόσαργες *p. 398.*

l) *Athen. Attic. l. I. c. 2.*

ll) *Ad* LAERT. *l. VI. s. 13.*

m) *p. 572.*

n) In *Atticis.*

eratque ibi curia quædam, coram qua illi, quos illegitimos esse suspicio erat, examinabantur, quique libertate falso usi convincebantur, pro servis vendebantur. Quam tamen ignominiam loco, teste PLVTARCHO,[o] is sustulit, qui cum una tantum parte sanguine Atheniensi natus esset, juvenes quosdam nobili familia ortos induxit, ut eum comitati in Cynosarge cum ipso ungerentur. Conf. illustrissimus POTTERVS,[p] & qui loca veterum omnia diligentissime collegit, venerandus nobis socer PHILIPPVS IACOBVS CROPHIVS,[q] quem honoris caussa nominamus. Cum itaque Themistoclis auctoritate locus etiam ingenuis pateret, philosophi etiam in eo discere cœpere, & imprimis Antisthenes, more Platonis, Cynosargen in hunc finem elegit. Licet conjiciendum quoque sit, Antisthenem matre Phrygia natum, nascendi conditione ad eum locum compulsum fuisse.

Antisthenis vita.

§. II. Fuit vero Antisthenes, Antisthenis Atheniensis filius, matre natus vel Thressa, ut vult LAERTIVS,[r] vel Phrygia, ut habet PLVTARCHVS.[s] Inde vero constat, ex legitimis Athenarum civibus non fuisse, quia non nisi ingenuis civibus ex utraque parte natis civitatis jus patebat.[ſ] Id quod tamen exprobrantibus quibusdam miro acumine elusit Antisthenes.[ſſ] In prælio etiam cum admodum juvenis fortiter rem gessisset, indigenam virtute æquare admiratus & confessus est Socrates.[ſt] Gorgiam sophistam is initio audivit, & oratoriam dicendi vim ab eo edoctus, feliciter expressit.[t] Solidiora vero appetens ad Socratem discessit, atque ita Socratica disciplina & moribus captus est, ut profectus haud contemnendos sub tanto præceptore faciens, suis apud Gorgiam condiscipulis persuaderet, ut secum Socratem præceptorem sequerentur. Notumque est ex PLATONE,[u] Socratis discipulos, uti sophistarum omnium, ita Gorgiæ imprimis odio exarsisse, reductos atque revocatos ex dialectica palæstra ad morum & philosophiæ severitatem duce Socrate, id quod Antisthenis potissimum cohortationibus factum esse, ex his non sine verisimilitudine colligitur. Tanto vero ardore audiendi Socratis flagrabat, ut in Piræeo habitans, quotidie XL. stadia emetiretur, ut ad Socratem accederet.[v] Qui cum missis inanibus philosophorum disputationibus virtutis culturam discipulis & voce & exemplo commendaret, & contemto vanitatis gloriæque servitio mercedem virtutis in ipsa virtute quæreret, multa quo-

o) In *Themistocle*.

p) *Archæol. Græc. l. I. c. 9. p. 36. 39.*

q) *De Gymnasiis Atheniensium literariis p. 25. sqq.*

r) *Lib. VI. §. 1.* SVIDAS in *Antisthenes Tom. I.*

s) *De exilio T. II. p. m. 530.*

ſ) PLVT. in *Pericle*.

ſſ) Respondit enim matrem Deorum quoque fuisse Phrygiam: itemque, Athenienses dominatos cochleis & locustis non esse nobiliores, quæ domi quoque nascantur.

ſt) LAERT. *l. c.*

t) *ib. §. 2.* Inde ætas & tempus Antisthenis colligi potest, Gorgias enim Ol. LXXX. jam inclaruit, & valde senex Ol. C. supervixit. Hunc ante Socratem audivit Antisthenes. Socrates vero Olymp. XCV. e vivis sublatus est: oportet itaque eum ante hæc tempora audivisse. Quia vero ante philosophiæ studium militiam secutus est, recte inde conjicitur, ante Ol. XC. natum fuisse. conf. IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. I. c. 8. p. 40.* cl. STOLLE diss. *de Antisthene Cynico §. 4. p. 6.*

u) In *Gorgia*, passimque alibi.

v) LAERT. *l. c. §. 8.*

quoque propter eam fortiter faceret ac patienter ferret, hæc potissimum Socratica virtutis constantia adeo commovit Antisthenem, ut hoc maxime philosophiæ genus imitari, & facto exprimere constitueret. Non itaque ex divitiis vestium cultum, non ex laude hominum famam, sed patientiam potius & studium emendandi corruptos hominum mores, sequi constituens, adhuc in disciplina versatus Socratis, viliori amictu, peneque attrito usus est:[w] cujus partem magis attritam cum aliquando in conspectum daret, Socrates, in pernoscendis animorum moribus & charactere felicissimus, latentem in ea re ambitionem deprehendens, *quin desinis*, inquit, *apud nos te ipsum ostentare*. Veneno sublato Socrate, cum boni omnes tanto facinori indignarentur, lepido commento occasionem dedit, Melitum morte afficiendi, Anytum in exilium mittendi.[x] Nempe in Ponticos juvenes, qui Socratis fama illecti Athenas venerant, ut eum audirent, cum incidisset, ad Anytum eos adduxit, illum, dicens, sapientia Socratem multum superare, quæ res adeo indigna visa fuit audientibus, &, quid amisissent, in Socrate, cogitantibus, ut ex urbe Anytum ejiciendi consilium caperent, idque exsequerentur. Sublato itaque præceptore, cum discipuli Socratis scholas aperirent, ipse quoque Cynosargen locum elegit, in quo gymnasio virtutis & tolerantiæ vacuique a passionibus animi præcepta & voce & exemplo inculcaret. Vt itaque se moribus severissimæ, quam meditabatur, philosophiæ attemperaret, barbam promisit,[y] tunicam abjecit, solo pallio usus, idque præter consvetudinem philosophorum sordidum & detritum duplicavit,[z] peraque atque baculo mendici instar incessit. Sicque habitum abjicientis omnes vitæ commoditates philosophi assumsit. Paupertatem vero libero consilio sequens, ut divitias, gloriam, nobilitatem & quæ alia existimationem homini pariunt, susque deque habere appareret, simplici & parabili victu contentus vivebat,[a] &, quod non sine verisimilitudine ex vitæ genere concluditur, cælebs; Crates enim primus fuit, qui uxorem ad sequendum Cynicismum perduxit, ut infra dicetur. Non vero sibi tantum, sed & aliis philosophandum ratus, eloquentiam, quam possidebat, vivam atque efficacem ad emendandos hominum animos, corripiendos malos, exagitanda vitia, & commendandam virtutem adhibuit. Idque fecit miro reprehensionum dictorumque acumine, quo mordaci quasi stilo pungebat, & calcare animum excitabat, cujus exempla pluscula ingenio Antisthenis digna legi possunt apud LAERTIUM[b] &

STO-

w) AELIAN. *Var. Hist. l. IX. c. 36.*

x) LAERT. *l. VI. §. 10.*

y) Diodorus Aspendius apud LAERT. *l. VI. §. 13.* SUIDAS in κεδῆναι *T. II. p. 221.* unde patet, falsam esse imaginem Antisthenis ex gemma, quæ imberbis occurrit in LAERTIO MEIBOMII.

z) Pallium gerebant philosophi omnes, Atisthenes vero, tunicam abjecit, & pallium in sinistro humero duplicatum, dextero ita subjecit, ut ipse humerus nudus & exertus exstaret, id quod tamen Diogenem primum fecisse alii tradunt: cujus imaginem exomide indutam exhibet Fulvius Vrsinus, & ex eo ALBERT. RUBENIUS *de re vestiar. l. I. c. 7.* atque FABRIC. *ad* SEXT. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 14. §. 153.* conf. SALMAS. *ad Tert. de pallio p. 213. 372. 395.* OCT. FERRARIUS *de re vestiaria Vet. P. II. l. IV. c. 19.*

a) Exemplum jucundum habes apud LAERT. *l. VI. §. 9.*

b) *Lib. VI. §. 3. seqq.*

STOBAEVM, & ex his apud STANLEIVM. [c] Summa vero in carpendis hominum moribus utebatur libertate, cujus exemplum dedit in traducto amare Platone, quem peculiari dialogo, cui cynicum Sathonis nomen præfixit, exagitasse fupra in Platone narravimus. [d] Ita vero placuit quidem dicacitas Antifthenis argutis fententiolis, parodiis & hujus generis aliis dictis [e] aures demulcens, & liberrime vitia perftringens; magnam vero auctori conciliavit, ut in his fere fieri folet invidiam; quæ nomen ei fimplicis canis contraxit, [f] quod omnes fine pudore atque refpectu allatraret. Difcipulos vero, ut eidem vitæ generi adfuefceret, acerbe eos excepit, dureque habuit, medicorum ita fe exemplum fequi profeffus, qui ita ægrotos quoque exciperent. [ff] Didactrum vero non popofcit, quod contemtum ei & neglectum paraviffe ipfe fubinnuit. Pauci enim ex dictis caufis difcipuli confluebant, cum plerique & vitæ afperitatem & decori neglectum, & publicam invidiam, quæ huic difciplinæ adhærebat, fubterfugerent; etfi is multos invitaffet; tandem indignatus virtutis contemtum, nemini poteftatem audiendi fe permifit, [g] & Diogenem quoque a fua converfatione repulit; qui qua ratione tandem ejus confilium expugnaverit, poftea dicemus. Libris itaque fcribendis præcipuum tempus impendiffe probabile eft; decem enim tomis ejus fcripta conftitiffe, teftatur LAERTIVS, [h] qui titulos quoque eorum enumerat. Quorum multitudinem reprehendens Timon, ingeniofum eum nugatorem vocavit. [i] Nihil tamen eorum ad nos pervenit, præter duas μελέτας five *declamationes* fub Ajacis & Vlyffis nomine compofitas. [k] Temperamento utebatur cholerico-melancholico, ex quo prima animi difpofitio & inclinatio ad Cynifmum repetenda eft. Faftum enim & ambitionem animi in vita dura & fingulari gloriam quærenti Socrates jam objecit. Inde voluptatis ofor, adeo, ut eam fummum malum appellaret; & amicos moneret, ne digitum quidem deliciarum caufa extenderent. [l] Et hæc quoque ratio eft, cur mulierum fexum odio profequeretur, & ubi poffet, conviciis profcinderet; [ll] curque infanire fe malle diceret, quam voluptate frui. [m] De diis & religione gentis parum decore fenfiffe, de uno Deo vero præclare, teftatur Vellejus apud CICERONEM, [n] narrans, *in eo libro, qui phyficus infcribatur, populares Deos multos, naturalem unum effe, dixiffe, & hac ratione fuftuliffe vim ac naturam Deorum*: id quod in Socratico philofopho mirandum non eft. Indignius vero eft, Herculis imitatore & difcipu-

c) *Hift. philof. P. VI. p. 508. feqq.*

d) Derififfe quoque ejus faftum, quem equo fuperbe ornato comparabat, aliquot exemplis probat LAERT. *l. c.*

e) Imprimis argute ludebat verborum ἀμφιβολίᾳ, cujus elegans exemplum eft apud LAERT. *l. V. f. 3.*

f) LAERT. *l. VI. f. 13.*

ff) *ib. f. 4.*

g) AELIAN. *l. X. c. 116.*

h) *f. 15.* Acumen & concinnitatem ejus laudaffe Theopompum IDEM *f. 14.* ait, & ad libros hos provocat.

i) *ib. f. 18.*

k) Conf. IONS. *l. c. c. VIII. p. 39. feq.* FABR. *Bibl. Gr. vol. I. p. 786.* STOLL. *l. c. p. 9. feqq.*

l) THEODORET. *Serm. XII.*

ll) LAERT. *f. 3.*

m) *ib. f. 13.* SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. III. c. 23. f. 181.* GELLIVS *l. IX. c. 5.*

n) *De nat. Deor. l. I. c. 13.*

scipulo, qualis videri voluit Antisthenes, quod narrat LAERTIVS:[o] ad laborantem morbo ingressum Diogenem, quæsivisse, num amico opus haberet? & cum diceret ille: quis me doloribus absolvet? sicam ostendisse, dicentem; hæc absolvet; illum vero respondisse: doloribus non vita se absolvi cupere. Mortem enim ita ferre Herculeum plane non est. Sunt etiam plures Antisthenes veteribus memorati, [p] qui cum nostro confundendi non sunt: inter quos Peripateticus quidam est, auctor libri *de successionibus philosophorum*, quem cum nostro eundem esse putavit IOANNES MEVRSIVS. [q]

§. III. Vt vero faciem quoque philosophandi generis, quod novum excogitavit Antisthenes, accurate teneamus, ipse scopus, quem secutus est ille & sequaces, expendendus & cum moribus illorum componendus est. Qua ratione Cynicæ sectæ institutum considerantibus, talia potissimum de ea occurrunt, quæ multis veterum narrationibus repugnant. Quam malis enim magnus eorum numerus Cynicorum sectam descripserit coloribus, narratiunculæ passim apud Græcos de Cynicis pervulgatæ loquuntur, quarum falsitatem in sequentibus detegemus; non itaque in Cynismi ratione exquirenda ad fabellas vulgi dicteriis increpationibus Cynicorum exacerbati, sed ad eos recurrendum est, qui sine amaritudine de secta & instituto Cynicorum disseruerunt. Id imprimis Oenomaus fecerat, quem *historiam sectæ Cynicæ* scripsisse veteres [r] testantur. Eam vero deperditam esse in parte secunda hujus tractationis pluribus docebimus. Suppetunt tamen IVLIANI Imperatoris *orationes duæ de Cynicis* tractantes,[s] MAXIMI TYRII peculiaris de iis dissertatio, [t] & elegans locus Epicteti apud ARRIANVM, [u] quibus LVCIANVM [x] merito adjicimus. Qui viri disertissimi eo magis audiendi sunt, quo magis tres priores doctrinæ moralis integritatem quam maxime commendaverunt, quartus philosophos verbo tales, facto vitaque alios, acerbe exagitavit. Quorum observationes si cum vita Cynicorum antiquorum (de reliquis enim sub imperatoribus Romanis alio dicemus loco) comparemus, hæc potissimum de Cynismo notanda veniunt:

Philosophiæ Cynicæ facies in genere descripta.

I. Cynicos auctore Antisthene, externa quidem familiæ facie, vitæque & habitus ratione peculiarem constituisse philosophorum sectam, & habuisse quoque viros philosophos inter se haud postremæ notæ; fovisse quoque dogmata quædam moralia, huic sectæ propria, & eatenus errare eos, qui sectam eam negarunt, & singulare tantum vitæ institutum esse con-

I. Quo sensu dicatur secta? vitæ, non scholæ destinata.

o) *ib. s. 18. 19.* qui mollius eum perferre morbum præ amore vitæ dixit.

p) Vide enumeratos LAERT. *l. c.* & MENAG. ad h. l. IONS. *l. c.* STANLEIO *l. c.* FABR. *l. c.*

q) In *Bibl. Att.* conf. FABR. *l. c.*

r) SVIDAS *T. II. v. Oenomaus p. 667.* IONS. *de Scr: Hist. phil. l. III. c. 7. p. 246. Acta philos. vol. II. pag. 901.*

s) *Orat. VI. & VII.*

t) *Diss. XXI. de vita Cynica.*

u) *Diss. Epictet. l. III. diss. 22.*

x) In *vit. auct.* & *in Cynico*, in *Demonacte*. Alios qui de Cynicis egere enumerant *Acta philos. vol. II. pag. 899.*

contenderunt, notatos ideo LAERTIO [y] certum tamen esse, ipsos, qui hanc sectam nobilitarunt, philosophos, non tam systematis alicujus theoretici, quam vitæ philosophicæ certis regulis, principiisve nixæ genus fuisse sequutos, & ita practicam aliquam philosophiam, luxurianti & voluptatibus plane demersæ Græciæ in medicinam offerre, præjudicia vulgaria jugulare, affectuum tumultus compescere, ambitionis, voluptatis & avaritiæ radices animo evellere, sicque σοφὸν φάρμακον liberrima mente & ore perditissimæ genti propinare, salutisque certam & rationalem ostendere viam voluisse. Ad quod probandum non alia inductione exemplisve opus est, quam vitis primorum Cynicorum, virorum vere magnorum, qui, tantum abest, ut sectam instituere peculiarem contenderint, ut negaverint potius, notante Oenomao apud IVLIANVM, [z] Cynicos vel in Antisthenis verba, vel in Diogenis jurare, sed sapientissimos quosque ac fortissimos sibi imitandos proponere, ut recte verba ejus explicuit doctissimus FABRICIVS. [a] Hinc in verba sua ire discipulos nemo Cynicorum coëgit, sed vitæ institutum & bella atque pugnas contra scelerum & passionum monstra commendavit. Quem finem ut consequerentur, non paupertatis tantum & continentiæ atque tolerantiæ excoluerunt studium, sed in id quoque connisi sunt quam maxime, ut a passionum & cupiditatum tumultu liberi evaderent. Integerrimos itaque mores castamque & ab omni scelere puram vitam Cynismum postulavisse, ex his palam est. Id quod probe prospexerunt, qui Cynicum vitæ genus in se spectatum tanquam divinum, sanctum, venerabile, maximis prædicaverunt laudibus, inter quos imprimis EPICTETI [b] verba adduci merentur, quoniam finis Cynismi ex iis luculenter cognoscitur, licet non negemus, eum studio assimilandi gentilium philosophorum instituta, sanctissimæ ecclesiæ Christianæ doctorum vitæ, plus dixisse & postulavisse, quam primo Cynismi conditori Antistheni in mentem venit. Ita vero, postquam graviter monuerat, non in eo Cynicam versari vitam, ut quis lacernam gestet, foris cubet, duriterque dormiat, peram adjungat & baculum, & passim petere atque obvios conviciis lacessere incipiat: *Primum tuis in rebus non amplius te tui similem esse oportet, nec quicquam eorum facere, quæ nunc facis. Non incusandus Deus, non homo, appetitus tibi plane auferendus est, aversatio ad ea sola, quæ arbitrii nostri sunt, transferenda, non te iracundum esse decet, non indignabundum, non invidum, non misericordem - - illud tenendum Cynico rerum omnium loco, quibus celant homines sua, esse verecundiam; neque enim debere vitæ suæ quicquam occultare:* Et porro: *Vbi ita se paraverit verus Cynicus, his contentum esse non posse, sed scire debere, se a Iove legatum esse, ut hominibus, quæ bona, quæ mala sint, nuntiet, ut, quantis in erroribus versentur, demonstret, utque in alio loco bonorum malorumque naturam, quam ubi sunt, quærant, ubi vero sunt* non

y) *Lib. VI. §. 103.*
z) *Orat. VI. p. 187.*
a) *Bibl. Gr. vol. II p. 361.*
b) *l. c. p. m. 301.* edit. Hier. Wolfii.

non cogitant. Hæc vera renuntianda esse, nec metu percelli. Sed tota elegantissima dissertatio legenda est, & conferenda cum Iuliano, Luciano & Maximo Tyrio, unde abundantissima lux dictis affulgebit. Fecit hæc morum non simplicitas tantum & integritas, sed austeritas quoque, ut Zeno inde ansam arriperet, pauculis mutatis, & adscitis disciplinis philosophicis, quas Cynici rejiciebant, novam sectam condendi, quæ Stoica dicta est, quæ non Cynicos tantum summo loco habuit, sed & ipsa a discipulo Cynosarges orta parum in morali philosophia a Cynica dissentit. Vtrique enim sectæ, notante LAERTIO, [c] placuit, finem esse, secundum virtutem vivere, Zenoque Cynismum dixit brevem ad virtutem viam, & utrique sectæ quædam societas est. Inde IVVENALIS [d]

Et qui nec Cynicos nec Stoica dogmata legit,
A Cynicis tunica distantia.

II. Vitæ Cynicæ austeritas.

II. Hanc ἔνστασιν, [e] sive vitæ rationem secutos fuisse, hancque vitæ passionibus & sceleribus intaminatæ normam ob oculos habuisse Cynicos veteres, historia Cynismi veteris & primi testis est, brevibusque complexus est omnia LAERTIVS, [f] *Cynismum habitum fuisse brevem ad virtutem viam; placere Cynicis simplicem & parabilem victum, quippe qui sobriis cibariis utantur, & solis palliis: divitias, gloriam, nobilitatem contemnere; plerosque etiam aqua tantum frigida & herbis uti, operimentisque forte oblatis tegi & doliis habitare.* Ita vixisse Antisthenem, Diogenem, Cratetem LAERTIVS locuples testis est. Quæ doctrinæ & vitæ Cynicæ societas

III. Fundamentum Cynismi.

III. Eo potissimo fundamento inædificata est ab Antisthene, qui a Socrate id acceperat: [g] finem hominis esse, vivere secundum virtutem, virtutem [illegible] doctrina acquiri posse, non vero amitti; amore dignum sapientem esse, nec peccatis obnoxium, similique amicum esse & fortunæ nihil permittere. Quæ vero inter virtutem & vitia media sint, indifferentia esse. Quæ omnia Stoici quoque in ethicam suam receperunt. Hoc ut re ipsa præstarent, vita dura paupereque, & non tantum commoditatibus, sed & cultu Græciæ usitato se privante usi sunt, barbam promittentes, & mendicorum instar durissimam agentes vitam, ut non tantum ita cupiditatibus frenum injicerent, sed & aliorum in se converterent oculos, & attentionem atque venerationem excitarent, rati, melius ita propiusque ad hominum animos, quos emendare cupiebant, viam apertum iri.

IV. Cur tanta acerbitas vitæ quæsita?

IV. Ita rem suam instituisse Cynicos, quorum vitam enarraturi sumus, ex historia eorum patebit. Illa vero non sine magna verisimilitudine conjiciendi occasionem exhibet, magnos hos viros, & ingenii acie & animi robore insignes, plus instituisse, atque affectasse, quam scopus requirebat,

 ut

c) *Lib. VI. §. 103.* conf. LIPS. *Manud. Phil. Stoic. l. I. diss. XIII. p. m. 75.*
d) *Satir. XIII. v. 121.*
e) Hac voce utitur LAERT. *l. c.*
f) *l. c. §. 105.* Viderunt hoc recentiorum quidam, magis sobrie de Cynicis primis sentientes, vid. VOSSIVS *de sectis c. XVII. §. 9.* HORN. *Hist. philos. pag. 309.*
g) *ibid.*

ut plus, quam decebat, postulando, virtutis studiosos ad id præstandum, quod satis esset, allicerent, cum semper aliquid a rigore remittere solere homines in virtutis palæstra, experientia doceat. Non negavit hoc Diogenes, vir vere magnus, testatus, imitari se chori magistros, illos enim tonum excedere, ut reliqui congruum tonum arriperent.[b] Et hanc caussam esse patet, cur interdum hi viri, nec judicii acumine nec bona mente destituti, naturam *non tantum vincere*, *sed excedere etiam*, quæ SENECAE[i] vox est, tentaverint, sicque virtutis tramitem suo modo reliquisse videantur.

V. Ambitio Cynicæ virtutis mater.

V. Etsi vero hæc omnia, veteri historia testante, negari nequeunt; non magnopere tamen iis refragabimur, qui ambitionem quandam animi elatioris virtutem hanc Cynicorum heroicam peperisse contendunt.[k] Quis enim ab hominibus vera & cœlesti ad emendandum animum luce non collustratis alia expectet, quisve ultimam hanc animæ tunicam ab iis non exutam valde mirabitur? Vidit hoc probe Socrates, quem Antisthenem ideo acute pupugisse, supra indicavimus. Est tamen, quod monendum in hac re putamus; nempe non solum virtutem naturalem cum Christiana & divina non confundendam esse, sed ascribendum etiam illum austeritatis excessum temperamento, quo viri illi gaudebant, ad ejusmodi vitæ genus & rationem maxime propenso.

VI. Artes liberales repudiatæ.

VI. Vt vero Cynici extraordinarium hunc virtutis cultum eo formosius fingerent, & inani verbosæ philosophiæ strepitu a tanto virtutis exercitio non avocarentur, artes liberales repudiabant,[l] contendentes, illis, qui naturæ bonitate moderato essent animo, literas discendas non esse, ne rebus ad se nihil pertinentibus distrahantur. Quare & rationalem & naturalem philosophiæ partem rejiciebant, sola morali contenti, disciplinas quoque mathematicas penitus tollebant. Quod etsi vitio iis dari queat, duplici tamen ratione excusari potest. Nam nec ipse Antisthenes hoc ex suo finxit ingenio, sed a Socrate accepit; nec id absolute ad disciplinarum harum contemtum & ignominiam trahendum est, sed respectu potius ad ea, in quibus vivebant, tempora statumque Græciæ intelligendum. Tum vero in encyclicarum scientiarum vanitate & inanibus scientiarum theoreticarum disputationibus insanivisse Græciam tantum non omnem, in confesso est: quæ cum ab animi emendatione non tantum philosophos avocarent, sed & in luxu voluptateque, quibus se inebriabant Græci, plerosque confirmarent, mirum non est, homines acres, vehementes, & emendationem morum violentis remediis quærentes, ita in bonas literas insurrexisse.

VII. Decori ratio mutata.

VII. Tandem & hoc circa constitutionem Cynismi considerandum est, rationem decori, inter Græcos tum obtinentem multum ad mores singulares & communi hominum judicio adversos contulisse. Tanta enim vanitate

b) LAERT. l. VI. §. 35.
i) De brevit. vitæ c. 14.
k) ESPRIT. de la fausseté des V. H. P. II. ch. 21. p. 192. seqq. STOLLE Hist. phil. mor. gentil. §. 83. pag. 120.
l) LAERT. l. VI. §. 103. seq.

tate externam actionum elegantiam, & splendorem vitæ civilis sectabantur Græci, imprimis Athenienses, ut non tantum cives plerique voluptatibus ea de causa & superbiæ taciti immergerentur, sed & ipsi philosophi immunes se ab hac vanitate præstare non possent, cujus rei exempla in Aristippo, Aristotele, Theophrasto, Arcesilao, Stilpone, Lacyde aliisque jam in præcedenti tractatione observavimus. Modeste hæc & moderate reprehendebat Socrates, ipse ab externa ista jactantia alienior; Antisthenes vero nec judicio illo, quo Socrates, nec animi moderatione usus, in alterum extremum currens, externam decori rationem, tanquam virtuti inimicam neglexit & abjecit, & quæcunque non ex virtutis lege fierent, indifferentia, [m] adeoque omne decorum externum insuper habendum esse judicavit. Quod cum magnam sapientiæ & fortitudinis se ipsum quasi vincentis, laudem homini temperamento & indole sua tristiori compararet, sectatores ad finem suum melius assequendum itidem adhibuerunt, nihil in eo judicio reliquorum hominum tribuentes. Et ex hoc fonte singularis & abjecta quoque nec decori satis observans vita Cynicorum orta est.

VIII. Odium & invidia Cynismum secuta.

VIII. Hæ ex considerata Cynismi indole sponte se hactenus obtulere observationes. Adjiciendum quoque est, quod finis semel electi exsecutio post se trahebat. Cum enim homines emendare vellent, libertatem arripuerunt solito majorem alios corripiendi & reprehendendi: quod cum facerent non sine ingenio & acumine, & limites quoque initio non transilirent, cetera neque benevolentiam neque invidiam magnopere timentes, quippe qui nec amittere quid metuerent, nec acquirere concupiscerent; magnam illis gratiam ac favorem peperit, & admirationem quoque apud reges & principes conciliavit. [n] Vbi vero libertas postea in dicacitatem versa est, & scurræ populi fiebant Cynici mordaces, ut canit HORATIUS, [o] accidit quidem, ut vulgus in eos oculos conjiceret, & fortes eos existimaret; prudentiores autem impudentiam horrerent, sicque odium & indignatio libertatem sequeretur Cynicam, cujus elegans & facundus testis est LUCIANUS, [p] omnino de ea re legendus.

IX. Cynismus degenerans.

IX. Aliud quoque ex eadem, quæ initio ex admiratione Cynismo enata erat, benevolentia damnum emersit. Cum enim ex virtutis atque fortitudinis opinione magna Cynicorum esset apud omnes existimatio, accessere ad sectam homines ignavi, turpes, caninaque impudentia turgidi, qui Cynismum ex ventris mendicantis expletione, morum impudentia, & externa specie judicantes pestiferam labem optimo instituto adspergebant, & scurras magis ac gnathones, quam philosophos se præstabant. Id quod magnam Cynicæ sectæ contraxit infamiam; & valde imperatorum Romanorum ætate obtinuit, sectæque tandem interitum attulit. Qua de re

m) *ibid. f. 105.*
n) Exemplo esse possunt Diogenes & Crates.
o) *Epist. I. 17.*
Mordacem Cynicum sic eludebat, ut ajunt,
Scurror ego ipse mihi, populo tu.
Ita Aristippus Diogenem ridebat.
p) In *vit. auct. T. III. p. 108. seqq.*

re cum suo loco prolixe dicendum sit, hic nonnisi illud addimus, primos Cynicos cum posterioribus non esse confundendos.

X. Fabulæ de Cynicis unde ortæ?

X. Facile constare ex his arbitramur, quæ fuse hactenus disseruimus, unde tot fabellæ, totque obtrectationes, quibus Cynicorum memoria apud veteres & recentiores polluta est, ortum habuerint? Cum enim viam a trita prorsus discedentem Cynici ingressi essent, decorique rationem exiguam haberent, odium vero & invidiam oris libertate in se concitarent, multam quoque pseudocynicorum mala vita ipsis ignominiam affricaret, non potuit non institutum totum virtuti dedicatum, tanquam insaniæ & malitiæ opus; traduci. Accedebat, ut fieri solet, vulgi petulantia Cynicos habitu, forma vultuque totos a reliquis hominibus alienos scommatibus excipientis, barbam vellentis, lapidibus impetentis, quæ magna patientia, excipiebant, ita vero mille narratiunculis & fabellis occasionem præbebant. Quas auxit postea Sophistarum diligentia, quæ fictis orationibus, epistolis, narrationibus, & his similibus, Cynicis, in quorum vita singulari occasionem inveniebant, acumina sua frigida adhibendi, plurima affinxit, [q] cujus locuples testis vita Diogenis est. Quibus omnibus rite expensis, neminem fore confidimus, qui studium improbaverit attentum, vera a falsis & verisimilia a dissimilibus distinguendi, & de receptis apud multos veterum narratiunculis dubitandi, vel suspendendi etiam iudicium. Quod si in tota historia philosophica ullo loco necesse est, in Cynicorum historia maxime requiritur.

Philosophia moralis Antisthenis.

§. IV. His præmissis, paucis enarranda sunt placita Antisthenis moralia, quæ ipsi tribuit LAERTIVS. [r] Hæc vero sunt:

I. Sufficere virtutem ad beatam vitam, nullo indigentem nisi Socratis viribus.

II. Virtutem vero doctrina acquiri posse.

III. Virtutem operum esse, & in actione consistere, nec verborum ambitione, nec disciplinarum apparatu opus habere.

IV. Virtutem totam sapientiam absolvere, omnibus in eam desinentibus.

V. Sapientem sibi contentum esse, ipsius enim esse omnia, quæ aliorum sunt.

VI. Gloriæ damnum bonum esse, præstare enim eundem usum, quem labor.

VII. Sapientem in republica vivere non secundum leges, sed secundum virtutis præcepta.

VIII. Sapientem pulcherrimis feminis nubere generandæ sobolis gratia.

IX. Sapienti nihil peregrinum & insolubilis difficultatis videri.

X. Virum probum amabilem esse.

XI.

q) Luculentum exemplum habes inter QVINTIL. *Declamationes CCLXXXIII. p. m. 493. seq.* ed. Obrechti.

r) *Lib. VI. §. 11. 12.*

XI. Amicos esse, inter quos virtus conjungat amorem.

XII. Virtutem arma esse, quæ auferri nequeant.

XIII. Virtutem esse bonum non virorum tantum sed & feminarum.

XIV. Inimicos observandos esse, eis enim primis vitia nostra innotescere.

XV. Bona sola esse, quæ honesta sunt, mala quæ inhonesta.

XVI. Mala omnia peregrina existimanda esse & ad nos nihil pertinentia.

XVII. Murum tutissimum esse sapientiam, eam enim expugnari non posse.

Plura passim veteres conservarunt; hæc vero sufficiunt, ut nos doceant, in tradenda morali sapientia Antisthenem neque in verbis methodoque, neque in re ipsa discessisse a Socrate. Nihil itaque his addimus.

Diogenes Sinopensis.

§. V. Discipulum Antisthenes habuit Diogenem, Sinope, Ponti civitate, patre Icesio, vel Iceta trapezita natus; [s] qui non tantum eruditionis fama, sed præcipuæ Cynicæ vitæ singularitate celeberrimum sibi nomen peperit. Cleonis nomen initio habuisse, ait SVIDAS, [ſſ] pro quo Cyon legit MENAGIVS, [t] exigua verisimilitudine. [u] Natum esse Olymp. XCI. 3. ex mortis tempore, quod Olymp. CXIV. archonte Hegesia nonaginta annos nato accidit, recte colligitur. [x] Adolescentiam male exegisse, veteres non negant, varie tamen rem narrant. [y] Diogenem enim, Eubilides tradit, cum patre adulteratæ pecuniæ reum aufugisse; alii narrant pecuniæ publicæ a patre acceptæ corruptionis reum, & in crimine deprehensum, solum præ metu vertisse, patre in vincula conjecto & in iis mortuo, Delphos vero delatum, Apollinem interrogavisse, num quod animo proposuisset, ut famam sibi in posterum conciliaret, esset prosequendum? quod erat παραχαράξαι τὸ νόμισμα, Deum annuisse; illum vero ambiguo sensu agnito, [z] tandem ad mutandum animum, quod jubebat Apollo, se convertisse; id quod alii, ante fugam factum esse, & male intellectum adulterandæ pecuniæ occasionem dedisse, contendunt. Quæ fabulam quidem sapiunt, eo fine excogitatam, ut tota vita Diogenis mira & extraordinaria videretur, id tamen evincunt, malæ notæ ejus fuisse juventutem. Fuga tamen, quam arripuit, occasionem ei dedit Athenas videndi, quo cum servulo Manete, qui ab eo postea aufugit, [a] delatus est. Ibi cum Antisthenem vidisset, vel rerum suarum desperatione, vel speranda ex novo instituto, nominis gloria commotus, illi in disciplinam se dare constituit. Is, ut supra tetigimus, [b] eo quod discipulos paucos invenerat, indignatus discipulum porro admittere recusabat; & Diogeni, ut cessaret & abi-

s) LAERTIVS *l. VI. §. 20.*

ſſ) *T. I. v. Diogenes p. 529.*

t) *Ad* LAERT. *l. c.* non Clyon, ut ait KVSTERVS *ad l. c.* SVIDAE.

u) Canis enim nomen post ea demum tempota propter Cynicam vitam accepit.

x) Si nempe mortis tempus, in eum diem rejicias, quo mortuus est Alexander M. Quibus vero difficultatibus laboret hæc sententia, infra dicemus.

y) LAERT. *l. c.*

z) Νόμισμα enim morem atque consuetudinem receptam etiam significat.

a) Noluit eum quærere, a canibus Delphis postea discerptum LAERT. *l. VI. §. 55.* & quos *ad h. l.* laudat MENAG.

b) AELIAN. *V. H. l. X. c. 116.*

abiret, præcipiebat. Cum vero Diogenes eum frequentare non desineret, minis eum abegit, & his nihil proficiens, postremum baculo caput ejus comminuit. Neque tamen ita deterritus Diogenes voluntatem atque consilium eum audiendi mutavit, sed capite ostenso, *cæde*, inquit, *difficulter enim baculum invenies, cui satis ad me abigendum erit duritiei, nisi me tuis prius præceptis imbueris.* Qua animi constantia commotus Antisthenes eum in disciplinam recepit, & ingenium acerrimum ac sponte currens mox freno repressit, mox ei calcar addidit. Erat enim animo multo magis, quam Antisthenes, fervido, cujus in dicendo remissionem improbabat: [c] qui eum novæ disciplinæ magna patientia & fortitudine se accommodaret, eam non tantum egregie effinxit, quam requirebat, personam, sed Cynismum quoque ad perfectionem perduxit. Platonis quoque disputationibus interfuisse, ait AELIANVS, [d] illi vero non placuit, qui juvenem feroci animo se efferentem Herculis furentis nomine notavit: quemadmodum Platonis quoque philosophiam exagitavit Diogenes. [e] Vt itaque duram, quam excogitaverat Antisthenes philosophiam exprimeret, abjecto divitiarum & honoris, quo antea torquebatur, desiderio, spontaneam paupertatem elegit, tunicam abjecit, pallium duplicavit, in locis publicis, in viis, & apud amicos, vel ubicunque poterat, habitavit, peram & baculum sumsit, & tenuissimo vesci cibo cœpit; [f] quam frugalitatem didicisse a mure, cum egestate pressus ob acrimoniam in reprehendendo a nemine hospitio exciperetur, adeo ut summitatibus foliorum vesci cogeretur, narrat ATHENAEVS. [g] Illum enim cum micis panis se saturare videret, lætus ac tranquillus, se Atheniensium lautitiis carere posse, intellexit. Tandem, ut vulgi habet traditio, postquam diu nullum locorum discrimen habuerat, sive cœna capienda esset, sive somnus, sive sermones ferendi, sed publica sibi loca ad hos fines extructa esse affirmaverat, [h] cellam jussit amicum sibi parare; quod cum ea, qua vellet, festinatione factum ab illo non fuisset, in dolio habitare cœpit, quod in Metroo repositum erat; de qua vulgi narratiuncula, [i] nostra ætate inter celeberrimos viros CHRIST. AVGVSTVM HEVMANNVM & IACOBVM HASAEVM multis disputatum est, quæ vero historicæ fidei leges respicienti se non satis probat.

Dolium Diogenis.

Accurate enim multæque eruditionis præsidio fultus fabulam hanc de dolio Diogenis ex historia philosophica ejecit cl. HEVMANNVS [k] non minori tamen doctrinæ & ingenii apparatu eam restituere atque pro vera narratione defendere sategit cel. IACOBVS HASAEVS. [l] Enarrabimus

paucis

c) DIO *Orat. VII. init.*

d) *Lib. XIV. c. 33.*

e) LAERT. *l. VI. §. 40. 53.* qui & alia infensi in Platonem animi exempla affert. Omnes enim philosophos allatrabat.

f) *ibid. §. 23.*

g) *Lib. XIII. c. 26.*

h) LAERT. *l. VI. §. 23.*

i) Ad epistolam Diogenis provocat LAERT. *l. c.* quam exhibet IS. CASAVB. *ad h. l.* illa vero cautum lectorem facile patitur subolfacere ex quo fonte hæc narratio hausta sit, modo officinam cogitet, ubi istæ epistolæ prodierunt.

k) *Act. philos. vol. II. p. 58.*

l) Cujus diss. *de doliari habitatione Diogenis Cynici* HEVMANNVS exhibuit *Poecil. T. I. l. IV. n. 6. pag. 586.*

paucis virorum doctissimorum sententiam & utriusque partis argumenta, nostramque modeste adjiciemus opinionem, lectori judicium de tota re permittentes. Vrget vero HEVMANNVS I. antiquissimos habitationis Diogenis doliaris testes esse IVVENALEM, [m] qui ita:

> *Dolia nudi*
> *Non ardent Cynici. Si fregeris altera fiet*
> *Cras domus, aut eadem plumbo commissa manebit*
> *Sensit Alexander, testa cum vidit in illa*
> *Magnum habitatorem.*

Post hunc LVCIANVM, [n] tertium LAERTIVM. [o] Iuvenali vero fidem derogare, quod, alii historici eandem rem narrantes, PLVTARCHVS, ARRIANVS, CICERO, VALERIVS MAXIMVS, quos laudat MENAGIVS [p] nihil plane de dolio Diogenis habeant, sed apricatum fuisse dicant: Lucianum, narrantem: Diogenem, obsidionis, quam metuebant a Philippo Corinthii, tempore otiosum in Craneo volvisse dolium narrantem, nec alium habere testem; & suspectum esse, quod multa philosophis affinxerit, Laërtium vero, tradentem habitasse in dolio Metroi, & fractum a petulante juvene dolium Diogenis restituisse Athenienses., non tantum sibi ipsi contradicere, qui priori loco publici alicujus dolii, in posteriori privati mentionem faciat, sed & fidem amittere, provocando ad epistolas Diogenis suppositius, quas Sosicrates & Satyrus pro talibus, ipso Laërtio teste, agnoverunt. 2. Tacere domum Cynici portatilem omnes reliquos ex veteribus, qui Diogenis mentionem fecerint, & quidem iis in locis, ubi necessario hanc ejus domum memorare debuissent. 3. Domum non habuisse, affirmare ipsum LAERTIVM, [q] recte id notante BAYLIO, [r] sed in publicis ædificiis commoratum, & in senectute in domo Xeniadis, quæ convenire cum habitatione doliari nequeant. 4. Non itaque eversa antiquiorum hujus rei testium fide provocari posse ad ORIGENEM, SVIDAM, GREGORIVM NAZIANZENVM, AVSONIVM & Anthologum a MENAGIO [s] adductos, qui ex suspectis his fontibus sua hauserint. 5. Negari tamen non posse, esse hanc narratiunculam antiquiorum Iuvenalis tempore, & esse ex eo genere, quas *fabulosas vulgi voces* recte nominat CONRINGIVS. Opposuit his doctissimus HASAEVS I. SENECAE testimonium, qui ante Iuvenalem dolii Cynici meminit, [ſ] & in dolio se complicuisse ait. 2. A silentio veterum non esse ducendum argumentum, cum multæ queant esse causæ, cur mentionem dolii Diogenis prætermiserint. 3. Nihil fuisse insolitum, & constare loco ARISTOPHANIS [ſſ] pauperculos & nauci homines, qualem affectavit Diogenes, habitare in cellis, doliis & ædiculis portatilibus: & fuisse dolia tantæ capacitatis, ut habitare quis in eo queat. 4. Iuvenalem & Senecam hæc non excogitavisse, adeoque eorum

m) *Sat. XIV. v. 308. seqq.*
n) *Quomodo conscribenda historia T. II. p. m. 364.*
o) *Lib. VI. ſ. 23. 43.*
p) *Ad Laërt. l. VI. ſ. 32. 38.*
q) *ſ. 52.*
r) *l. c. not. B.*
s) *Ad Laërt. ſ. 23. 78.*
ſ) *Ep. 90.*
ſſ) In *equitibus.*

rum tempore antiquiores rei testes superfuisse, nec deesse Iuvenali fidem homini docto & probo. 5. Nec Luciani fidem temere rejici vel probari posse, mendaciis & fabulis excogitatis philosophis illusisse: nec habere ejus narrationem de homine singularia affectante aliquid, quod vero non sit simile. 6. Etsi concedi debeat, epistolas philosophorum a Sophistis esse confictas, supponere tamen eorum fictiones veram aliquam circumstantiam, ut verisimilitudinem orationis consequantur. 7. Non tollere habitationem Diogenis in dolio Metroi, privatum dolium, quod postea elegit, & ædium, in quibus habitasse dicitur Laërtio, mentionem innuere idem dolium, quod certum habitationis pauperrimæ genus fuerit. 8. Potuisse Diogenem, relicta vel Athenis vel Corinthi domo, tandem in domo Xeniadis consenuisse, vel interdum ad priorem habitationem recurrisse. Verisimile vero esse, fuisse dolium non ligneum, sed testaceum, sive vas aliquod capax & magnum, quod facile volvi potuerit & tamen non frangi, cum viæ in urbibus Græcis lapidibus stratæ non fuerint. Multa hæc & eleganti eruditione illustravit Hasæus, cujus præmatura mors, cum HEVMANNO occasionem eripuisset, ipsi respondendi, dedit ad fratrem THEODORVM HASAEVM, virum celeberrimum responsoriam epistolam. [t] In quo urget silentium scriptorum, qui non nosse tantum, sed meminisse etiam dolii, si fuisset, debuerant; monet vero, patere ex loco Senecæ, Diogenem interdum in dolio quodam se abscondisse, cum fortuita habitatione, ubicunque locorum esset, uteretur; hincque fabulam ortam videri; locum Aristophanis non de doliis proprie dictis, sed poëticæ dictionis genere de pauperculis mansionibus plebeculæ agere: nec esse probabile, habitare potuisse homines in ejusmodi vasis. Niti vero totam rem traditione vulgi, nec a possibili ad verum posse concludi. Diogenem vero vix spiritum trahentem tantæ capacitatis dolium non potuisse volvere. Non sumimus nobis inter tantos viros arbitri partes, sed lectoris judicio totam rem relinquimus, instituti tamen nostri memores rationes adjicimus, cur ex historia philosophica ejiciendam fabulam putemus. Nec urgemus silentium veterum, eo in loco casuque omnino magni ponderis, ubi rei mentionem facere potuerant & debuerant, sed id expendendum putamus, quod respectu habito ad totam vitæ consvetudinem Diogeni observatam, cuilibet verisimillimum videbitur, Diogenem vitam pauperem, & ab omni commoditate destitutam quærentem præcipue, cum hospitiis, ut habet AELIANVS, [u] non amplius exciperetur, commoratum non in ædificiis tantum publicis, sed & in dolio sive vase, quod in Metroo erat; hanc vero vitæ circumstantiam, cum miram dederit occasionem, ridiculam faciendi totam ejus historiam, sicque lectores oblectandi, istis narratiunculis exornatam fuisse, & sic ad posteros traductam, tandem Senecæ, Iuvenali reliquisque materiam scribendi præbuisse. Hoc qui verisimile esse negat, ille Diogenis historiam nunquam critico expendit oculo. Nec negamus, superesse antiquiores testes

t) Facil. l. c. p. 614.

u) Lib. III. c. 21.

testes Seneca, Iuvenali & Luciano, qui epistolas philosophorum antiquiores putamus istis scriptoribus: verum ita fontem quoque totius fabulæ deteget prudens criticus. Cum enim Sophistæ, eloquentiæ in acumine dictionis lumen & elegantiam quærentes laudem venarentur, ejusmodi philosophis dicta, factaque affinxerunt, quæ occasionem quidem eleganter dicendi offerrent, misere vero historiarum fidem corrumperent, id quod innumeris exemplis probari posset, si id ageremus, & non passim jam ad hæc digitum intendissemus. Habet porro Eubuli vel Eubulidis potius narratio de mora Diogenis in domo Xeniadis fidem reliquis præstantiorem & cohæret cum tota ejus historia, ea vero omnes has fabulas evertit: juxta eas enim non Corinthi tantum, sed Athenis quoque in dolio vixit; & ætate decrepitus cum Alexandrum M. alloqueretur in Craneo doliarem habitationem habuit: utrumque vero Eubilidi contradicit. Tacemus, quod in sequentibus probabimus, fabellarum plena esse omnia, quæ de Diogenis cum Alexandro M. colloquio traduntur: & fuisse mendaces earum architectos sui non memores, tradentes Athenis in dolio habitasse, & tamen Corinthi ita vixisse, unde, quod est apud DIONEM [v] confictum est, æstate Corinthi, hieme vero Athenis commoratum esse, quod sine teste dicitur, ut aliqua tantum ratione contradictiones tollerentur. Adjicimus his, EPICTETVM apud ARRIANVM [w] prolixe de Diogene disseruisse, totiusque quasi vitæ ejus dedisse σύνοψιν, attulisse specimina tolerantiæ & fortitudinis, ex ejus loco, habitatione, victu, captivitate & his similibus, nihil tamen de dolio habere, quo tamen mirificum dissertationi suæ lumen inferre potuisset, narrare vero talia, quæ rationes nostri & vitæ seriem, qualem exposuimus, mire probant, fabulasque has evertunt. Ait enim: *Quamvis terram illi fuisse patriam, nulla vero eximia: captum non desideravisse Athenas, nec illius loci familiares, atque amicos; deinde Corinthi venditum, ita ibi se gessisse, ut Athenis, & libere disseruisse, libertatem sibi non eripiendam asseruisse; regibus non succubuisse, a voluptate, a gloria, a pecuniæ cupiditate victum non fuisse, externasque res tanquam alienas contemsisse, &c.* Omisissetne Epictetus dolium, si illud novisset? Et an non ea, quæ de Corinthiaca vita affert, produnt insuperabilem traditionis difficultatem, Athenis & Corinthi dolium volvisse, cum afferat, captum, desiderio videndi Athenas non amplius fuisse detentum? Nulli itaque dubitamus, ab hac quoque fabella historiam liberare philosophicam.

Vt vero tolerantiam, quam præ se ferebat, & duritiem disceret, æstate fervente arena volvere se, nive obtectas statuas amplecti in hieme solitus est; stipe etiam collecta vivere, & mendicantem obambulare primum cœpisse, refert LAERTIVS, qui multa, quæ hac occasione acute dixit, collegit: [x] qui & addit, non nudis tantum pedibus per nives incedere solitum, sed crudas quoque carnes comedere conatum fuisse, ventriculi tamen imbecil-

v) *Orat. VI. p. 86.* w) *Lib. III. diss. XXIV.* x) *l. c.* Repetiit ea STANLEIVS *l. c. p. 513.*

becillitate inductum consilium mutavisse. Vt vero finem Cynismi, quem cum præceptore sibi constituerat, attingeret, moresque perditissimos Græciæ emendaret, magna libertate & acerbitate cives Athenienses, & quicunque occurrebant, reprehendere cœpit, parumque curæ habuit sive dignitate & opibus conspicui essent, sive ex infima plebis fece, qui ad eum audiendum confluebant; maximeque in reprehendendis potentioribus acerbissimum se præstitit, cujus plurima exempla atque dicta, acumen quidem ingenii, sed pungens & amarum prodentia veteres, & imprimis DIO CHRYSOSTOMVS [y] collegere; erat enim eloquentissimus, & mirabilis in dicendo, adeo ut oratione facile quemlibet caperet: [z] argutis vero sententiolis ita reprehensiones condiebat, ut, qui valde ab eo istis læderentur, ingenii tamen admirarentur elegantiam. Commendabat enim laboris tolerantiam, temperantiam, frugalitatem, pugnamque contra vitia injungebat acerrimam; liberrime vero carpebat hominum stuporem, fastum, voluptates, stultitiam & alios ineptientium hominum mores, quos Cynicæ vitæ habitu se superavisse gloriabatur. Vnde cum in Isthmiis aliquando coronam sibi pineam imposuisset, Corinthii vero, ut eam poneret, qui non vicisset, monerent, maximos, dixit, vicisse se athletas & fortissimos antagonistas, pauperiem atque exilium & ignominiam, iram præterea, tristitiam, concupiscentiam, metum, omniumque ferocissimam belluam dolosam illam & blandientem voluptatem.[a] His itaque artibus ita severissimam disciplinam temperavit, ut, quem omnes revererentur, plerisque tamen summus videretur, multisque, ut qui omnes sapientia antecelleret, censeretur; [b] aliis furenti similis haberetur, ex vulgo vero multis in contemtu esset, ut mendicus & nauci homo, quidam etiam eum lacesserent, ossa, ut cani, objicientes, manum immittentes pallio, & invitum etiam detinentes. Quos tamen sive favores sive odia hominum æquissimo pertulit animo, sibi ubique similis, & regium in mendici habitu animum præ se ferens: id quod viris dignitate conspicuis eum valde commendavit, & auctoritatem conciliavit atque reverentiam. Vixit itaque non sine existimatione Athenis, nec, ut videtur, deseruisset hanc Musarum sedem literarumque emporium, nisi casu quodam in alias sedes fuisset delatus. Iam senex enim iter suscepit Æginam, in quo a piratis captus, Scirpalo duce, in Cretam deductus est, ut venderetur.[c] Vbi cum præco ex eo quæreret, quam sciret artem? hominibus imperare, respondit, & se vendi præcepit ei, qui domino egeat. Tandem Corinthium quendam, nomine Xeniadem, prætereuntem digito monstrans, hunc domino egere, huicque vendi se oportere, monuit. Cui, cum illum emisset, mox præcepit, ut sibi, licet servo, non aliter, quam soleat medico, pareret.

Is

y) DIO *Orat. IX. p. 139.*

z) LAERT. *l. VI. §. 75.*

a) DIO *l. c.* qui plures in hanc rem affert sententias, *Or. VIII. p. 132. seqq.*

b) *ibid.*

c) LAERT. *l. VI. §. 29.* suspectæ autem etiam de hac vitæ Diogenis parte narrationes veterum sunt, non puram mansisse historiam, sed ex ingenio sequentium temporum multa affIcta Diogeni. Amicis vero eum redimere volentibus non paruisse ait LAERT. *§. 75.*

Is itaque Corinthum abductum cum ingenii excellentiam animique libertatem demiraretur, manumisit, liberosque ei commisit suos, quibus imperaret, rei quoque familiaris curam ei demandavit, quam ita administravit, ut, faustis sideribus eum in domum suam ingressum esse, Xeniades diceret: Observatu vero dignum est, qua ratione educaverit curæ suæ traditos juvenes. Refert enim LAERTIVS:[d] non permisisse, ut in palæstra, athletarum more, a pædotriba exercerentur, sed quantum corporis viribus & sanitati sufficeret: poëtarum, aliorumque scriptorum sententias, inque eis suas etiam, ipsis præbuisse ediscendas: utque memoria omnis facilius retineretur doctrina, brevi conspectu totam eam oculis subjecisse. Docuisse etiam domi ministrare, cibo uti tenui, & aquæ potu, vesteque vili, ad cutem usque tonsos, sine tunica, discalceatos, silentes ac sibi tantum inter ambulandum intentos, ita ut facile Cynici discipuli agnoscerentur, venationibus vero assvefecisse. Quod cum suo emolumento fieri juvenes intelligerent, magna eum benevolentia prosecuti sunt, & diligentissime parentibus commendaverunt. Neque vero domini tantum & traditæ juventutis felicitatem promovere contentus, frequentissimum, cum propter mercaturam, tum propter Isthmiorum solennia emporium eo adhibuit, ut Græciam quoque emendaret, unde & ad portum, & in Craneo, quod gymnasium erat, ante urbem, sæpius degens, turbæ, quæ ibi confluebat, promiscuæ virtutis præcepta more methodoque sua explicuit, eorumque insaniam castigare & sanare conatus est.[e] In Isthmiis quoque, ubi maxima confluebat hominum multitudo, hominum affectus, studia, mores observabat, & in quibus sibi maxime displicerent, indicabat. Vbi cum propter vitæ & oris singularem habitum multi ad eum confluerent, omnibus facilem se præbuit, illisque qui acerbitatem ejus non metuebant, saluberrima emendandi animi virtutisque præcepta commendavit, quorum multa congessit DIO.[f] Inter quæ tamen multa sunt, quæ oratorum magis diligentiæ, eloquentiam in acute & sapienter dictis, quæ viris magnis tribuebant, affectantium, quam ipsi Diogeni debentur. Et hoc quoque in loco celebre illud cum Alexandro M. colloquium habuisse dicitur, cujus tamen historia tam male cohæret, ut non dubitemus, eam, tanquam magna ex parte confictam, explodere.

Colloquium cum Alex. M.

Pertinet enim hoc quoque colloquium inter incertos istos rumusculos, qui de Diogene dubia fide traduntur, totque contradictionibus laborant, ut omnem fere fidem amittant. Rem a PLVTARCHO[g] & post hunc ab aliis quoque enarratam paucis sic habe. Græci in Isthmi conventu instituto bellum cum Alexandro adversus Persas gerere decreverant, ejusque ducem post patris Philippi mortem eum constituerant. Hic cum

 multi

d) *ſ. 30. 74.* GELLIVS *l. II. c. 19.*
e) DIO *ll. cc.*
f) Potiora ex his repetiit STANLEI. *p. 516. seqq.*
g) In *vita Alexandri T. IV. p. m. 455.* & *de fortit. Alex. T. II. p. 352. seqq.* DIONE *Orat. VIII. p. 131.* LAERT. *l. VI. ſ. 38. 60. 69.* SENECA *de benef. l. V. c. 4.* ARRIANO *exped. Al. l. VII. c. 1.* & *differt. Epictet. l. III. c. 22.*

multi primarii in civitatibus viri multique ad ipsum philosophi gratulandi causa accessissent, sperabat Diogenem quoque Sinopensem idem facturum, qui tum apud Corinthum in Craneo degebat. Sed cum is nihil admodum curans Alexandrum otiosus in Craneo desideret, ipse ad eum profectus est. Iacebat tum Diogenes soli obversus, & tot hominum adventu excitatus, paululum levato corpore adversus Alexandrum prospexit. Cumque is diceret, *Alexander sum ille Magnus;* respondit: *ego vero Diogenes canis.* Ab eo salutatus, ut aliquid peteret, monitus, hoc se petere dixit, ut a sole recedat, cujus radiis haberet opus. Stupefactus Alexander admiratusque magnitudinem animi, amicis philosophum ridentibus dixit: *vellem Diogenes esse, nisi essem Alexander.* Addunt alia acute ad Alexandrum dicta Diogenis MAXIMVS & ANTONIVS, quæ vero falsitatem prima fronte produnt. Nec meliora multo sunt, quæ ita narrantur, quæque eleganti paraphrasi delineavit DAN. HEINSIVS,[h] nam plurimæ vitæ Diogenis circumstantiæ repugnant. 1. In Xeniadis domo habitavisse ad mortem usque Diogenem supra Eubulidis testimonio confirmavimus, hæc vero narratio Craneum ei locum assignat. 2. Supponit hæc narratio traditionem de Diogene in dolio habitante, id vero non Corinthi, sed Athenis factum esse, in antecedentibus probavimus, quo loco tum non fuit Alexander. 3. Quod si cum DIONE[i] aliisque asseratur, Athenis in hieme, Corinthi in æstate fuisse, licet id testibus idoneis destituatur, nihil tamen rem juvat. Series enim rerum Macedonicarum evincit, hunc Græciæ conventum, in quo Alexander dux electus est adversus Persas, actum esse in hieme, Philippus enim sub auspiciis Ol. CXI. 1. adeoque paulo post hujus anni solstitium, quo agebantur ludi Olympici, a Pausania necatus est, Alexandro non præsente. Is accersitus patris interfectores late persecutus est, & correptos tandem e vivis cruce sustulit, tum exercitu collecto in Thessaliam profectus est, & suppressis rebellibus, conventum demum Græciæ edixit, quæ omnia ante hiemis tempora perfici non potuere. Tum vero Athenis, non Corinthi fuisse dicitur Diogenes. Inficetum porro est, quod tradit LAERTIVS[k] dixisse regem: *Ego sum Alexander M.* tum enim vix viginti annos emensus erat Alexander, & regium demum axioma acceperat, magnus post expeditiones Persicam & Indicam demum dictus. Post eas vero non rediit in Græciam, sed Babylone extinctus est. Et tamen Alexander fortunæ magnitudine insolens factus, quod post devictam Asiam demum accidit, in his narrationibus supponitur. Laborant itaque magnis difficultatibus, quæ hac de re traduntur, & si non omnia, pleraque tamen commentitia esse produnt. Difficile quoque est, verisimile a falso discernere. Conjectura tamen non prorsus improbabili ducti credimus, Diogenem, qui antea circa Olympica certamina Isthmum & Corinthum per paucos dies invisisse, & in Craneo forte disseruisse videtur, senem jam, adeoque circa Olymp. CX. circiter, qua ultra septuaginta vitæ annos nume-

h) *Orat. XVII. p. m. 284. seqq.* i) *Orat. VI. p. 86.* k) *§. 60.*

numerabat, captum & Corinthum a Xeniade deductum, ad Alexandrum, Græciæ conventum habentem noluisse discedere, eum salutatum: regem vero hominis in Græciæ panegyri ista omnibus Græcis innotescentis & ob vitæ singularitatem famosi videndi desiderio correptum ad eum forte in Craneo obambulantem vel desidentem accessisse, & ab eo Cynico more, id est, sine reverentia regibus debita fuisse exceptum: hæc enim historiæ Diogenis satis respondent. Reliqua additamenta sunt, ab iis adjecta, qui Romanensem fabulam ex vita Diogenis exsculpserunt, unde necessarium non putamus de responsis Diogenis regi datis prolixe judicare. Fecit id P. BAYLE[l] qui laudat, & STOLLIVS[m] qui culpat. Incertissimum enim est, utrum Diogenis, an aliorum, debeantur ingenio.

Sunt, qui dicant, mox post Antisthenis mortem, Athenarum pertæsum Corinthum migravisse, in Craneo habitantem, hiemem vero Athenis transegisse, ubi esset tolerabilior; non cohærent vero ea cum reliqua vitæ ejus historia; nec meliori fundamento nituntur, quam magnus lepidarum narratiuncularum numerus, quæ Diogeni hac sola ex causa tribuuntur, quod pro publico Græci populi scurra haberetur, qui festivi ingenii solertia ad acerbos jocos & ludicras reprehensiones abusus fuerit, cujus generis plurima narrat LAERTIVS,[n] & ex eo STANLEIVS.[o] Ea enim & scopo philosophiæ Diogenis, & auctoritati atque reverentiæ, qua fruebatur, apud prudentes omnes, contraria sunt, neque etiam historiæ ejus conveniunt apteque respondent, & ex incertis hominum traditionibus orta sunt, qui Cynicæ libertatis, quam non sine vehementia & acerbitate adhibebat Diogenes, prætextu usi, omnis ætatis fabellas, Milesiis non meliores, ei tribuerunt, more nostra etiam ætate recepto, qui multas nobis in historia literaria & civili fabulas peperit,[p] viris magnis indignas, qualem Diogenem fuisse ea loquuntur, quæ hactenus veterum testimoniis nixi attulimus. Erat enim ingenio sublimi, acuto, & veterum quoque lectione subacto, judicio vero animi adeo subtili, ut hominum inclinationes & studia, quibus sibi maxime placerent, accurate pernosceret. Animum vero alebat excelsum omnique fortunæ injuria superiorem, laboris patientissimum, aërisque & corporis incommoda spernentem,[q] &, quæ mutare nequibat, fortiter, & sine metu ferentem. Paucissimis contentus,[r] mensas divitum & regias quoque opes contemnebat, divitiis usus omnibus thesauris superioribus, serena mente ac in omni vitæ casu tranquillo animo. Magna vero animi propensione ferebatur ad corripiendos hominum mores, emendandam Græciam, redarguenda vitia, & proferendam in apricum

cum

l) *l. c. not. D.*

m) *Hist. phil. mor. §. LXXVII. p. 106.*

n) *Lib. VI. §. 24. seqq.*

o) *p. 520. seqq.* Qui reliqua passim occurrentia apud Ælianum, Plutarchum, Dionem, Stobæum, Antonium, & Maximum adjecit.

p) Collectionem istam dictorum Diogenis non majore jure dixeris Diogeniana, quam Taubmanniana dicuntur, sales & joci, illepidi & indigni erudito viro, qui tribui solent Frid. Taubmanno, vel Frischlino & similibus. Exempla enim hujus rei plurima in historia literaria supersunt.

q) Hinc nudipes in nive incessit, cujus rationes affert DIO *Orat. VI. p. 80. seq. l. VI. §. 34.*

r) *ibid.*

cum plerorumque hominum insaniam, id quod magno, & divinitus quasi instigato regioque animo suscepisse ait EPICTETUS,[s] qui & alibi[t] libertatem mentis & linguæ neque reges reformidantem magnopere laudat. Nec duro nodo alium, nisi durum cuneum quærendum esse, facile Diogeni persuadere potuere mores sui temporis perditissimi, quos tot ejus ætatis philosophi improbabant, & in his maxime Socrates, nemo vero ista libertate corripuit, qua Diogenes. Qui nec potentibus, nec principibus viris pepercit,[u] nec Deorum gentilium præsentiam ridere extimuit:[x] quod cum plurimos valde offenderet, & a mendico philosopho, majorem reverentiam spectatissimæ dignitatis summique axiomatis viris debente ferendum non esse existimaretur, multorum ei obtrectationes & invidiam concitavit, quæ infamia philosophum cetera magnum contaminavit, multisque præter rem eum oneravit calumniis. Vivus enim canis dictus,[y] offæque & ossa tanquam cani objecta sunt, id quod tamen patienter excepit, & ad dicendi & redarguendi licentiam arripuit;[z] quanquam sine dubio fabulæ sint, quæ de eo cum canibus sepeliri jubente, feruntur. Hinc impudentissimi scurræ vita & dicta illi tributa, moresque adeo canini adscripti sunt, ut omni non decori tantum, sed & honestatis ratione proscripta, turpissimam vitam egisse, publiceque corporis mollitie usus fuisse, eamque ratiunculis etiam defendisse dicatur.[a] Quo & illud pertinet, quod in Aristippi vita tetigimus, consvevisse eum cum Laide, quæ olentem & lacerum Diogenem gratis admiserit.[b] Has enim narratiunculas inter fabulas referendas esse, excogitatas vel ab iis, qui ejus reprehensiones oderant, vel ab illis, qui philosophos traducebant, vel ab his, qui popelli aures ejusmodi affaniis demulcere solebant, sola elogia magnorum virorum, quibus virtutis cultu nihil fuit superius demonstrant, qui virum eum divinum vocare non erubescunt, ideo a Deo missum, ut & verbis & exemplo homines emendaret, & a vitiorum jugo liberaret:[c] id quod in propudiosæ libidinis & caninæ impudentiæ hominem non cadit. Repugnant quoque isti rumusculi partim naturæ & indoli Diogenis ab ejusmodi excessu

s) Apud ARRIAN. *diss. XXI. l. III.*

t) *ib. c. 26. p. m. 380.*

u) LAERT. *l. VI. s. 43.* qui captum & ad Philippum ductum magno animo ejus aviditatem reprehendisse, ex Dionysio Stoico refert. Reprehendit hanc dicendi invitis & non audituris veritatem licentiam SENECA *ep. 29.* Recte addit: *Diluitur magni viri auctoritas, nec habet apud eos satis ponderis, quos posset minus obsolefacta corrigere. Id enim Diogeni accidit.* Pertinet huc, quod accensa in meridie lucerna homines quæsiverit, quid enim hoc est aliud, nisi omnes promiscue homines præter se habere pro insanientibus.

x) Exempla affert LAERT. *s. 37. 39.* qui tamen ideo in atheorum numerum referendus non est. conf. BAYLE *Dict. T. II.* art. *Diogene, not. N. p. 294.* qui accusationes diluit. add. REIMMAN. *Hist. Ath. c. XXVI. §. 2. p. 181.* BUDDEUS *thes. de Atheismo c. I. §. 18.* CUDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 22. p. 478.*

y) LAERT. *s. 45.* LUCIAN. in *vit. auct. T. III. pag. 108.*

z) *ib. s. 33. 61. 47. 60. 55.* modo vera sint hæc omnia, & non lusus eorum, qui scurram eum Atticum fuisse credunt.

a) DIO *Orat. VI. p. 90.* LAERT. *s. 69. 46. 49.* PLUT. *de rep. Stoic. T. III. p. m. 23.* ATHEN. *l. IV. p. 158.* & ex iis multi laudati BAYLIO *l. c. not. L.*

b) ATHEN. *l. XIII. p. 588.*

c) Inter hæc testimonia EPICTETI *l. c.* quo gravior vix fuit philosophus, maxime notari merentur. conf. LE VAYER *de virt. gentil. T. V. opp. p. 134. Act. phil. vol. II. p. 151. 152.*

fu animi valde abhorrenti, partim etiam feriei historiæ, & rationibus temporum, & inanem traditionem femet ipsam evertenten produnt.

Obscœnitas Cynicorum.

Dubitavit jam de harum obtrectationum Cynicis factarum veritate AVGVSTINVS [d] sed ita, ut arbitraretur, Diogenem & illos, qui hoc fecisse referuntur, *potius concumbentium motus dedisse oculis hominum, nescientium, quid sub pallio gereretur, quam humano premente conspectu potuisse illam peragi voluptatem. Ibi enim philosophos non erubuisse videri, se velle concumbere, ubi libido ipsa erubesceret, surgere.* Hoc vero parum habet verisimilitudinis. Majori veri specie his opponimus non temperamentum tantum, sed & totam vitam sectæque institutum Diogenis voluptatibus corporis maxime adversum. Non enim philosophiæ tantum exercitationem ad id potissimum, testante LAERTIO [e] referebat, ut facillime voluptates contemnerentur, sed & vitam agebat voluptatibus plane contrariam, fame, inedia, duritie ita corpus exedentem, ut credibile non sit, sine Baccho & Cerere non friguisse Diogenis Venerem. Accedit extremum, quo ducebatur erga mulieres odium, quas suspendio dignas censuisse, cum ab olivarum arboribus quasdam pendere vidisset, tradit LAERTIVS, [f] quod sequioris sexus odium in tantum se mutavisse amorem, ut cum Laide scorto congrederetur, verisimile non est. Tota vero de consvetudine cum Laida narratio fabulæ suspecta est vehementer: nam tempora male cohærent. Lais enim septennis in Sicilia a Nicia capta Olymp. XCI. Corinthum abducta est, eo itaque tempore, quo Diogenes Corinthi vitam degit, quod ab Olymp. CX. fuisse supra demonstravimus, LXXX. ætatis annum supergressa est, Diogenes LXX. quis, quæso, credat, anum adeo vetulam tunc communibus totius Græciæ amoribus, & elegantis non minus Aristippi, quam olentis Diogenis amplexibus desideratam fuisse. Quod si objiciatur, non decrepitam Laidem, sed adhuc ætate & forma florentem Diogeni sui copiam fecisse, quando is ad Olympica descenderet Corinthum, neque hoc constare potest, cum testimoniis veterum certum sit, Laidem adeo superbam & quæstui ex corpore faciendo inhiantem fuisse, ut non nisi magnis sumtibus amatores admitteret, & inde Axine diceretur, teste AELIANO. [g] Decrepitam enim pauperibus tantum sui potestatem fecisse ait ATHENAEVS. [h] Tacemus alias insuperabiles difficultates in Laidis historia occurrentes, quas in Aristippi vita tetigimus, & pluribus enumerat P. BAYLE [i] qui & recte monet, plerasque has fabellas Athenæum auctorem habere, qui veterum scrinia ideo compilavit, ut philosophis ægre faceret. Quæ vero de proprii corporis abusu a Diogene adhibito traduntur, componi non possunt cum universali, qua usus est auctoritate apud Athenienses, cum strenua, quam tantopere exercuit, contra volupta-

d) *De C. D. l. XIV. c. 20.*
e) *Lib. VI. §. 71.*
f) *Lib. VI. §. 52.*
g) *Lib. XIV. c. 35.* conf. GELLIVS *l. I. c. 8.*
h) *Lib. XIII. p 588.*
i) *Dict. T. III. art. Lais, not. N.*

luptates pugna, cum laudibus viri divini & legati Dei, quas ei veteres unanimi ore tribuunt. Et vero videtur admodum ſimile, excogitatam fuiſſe iſtam calumniam ab iis, quos nimia mordacitate & voluptatum reprehenſione læſerat & in ſe armaverat Diogenes. Quod eo facilius fieri potuit, quo magis naturalia, id eſt, quæ ad naturæ neceſſitatem pertinebant, qualia ſunt, edere, bibere, ſomnum capere, ventrem vel veſicam exonerare, non eſſe turpia, crederet, quia honeſtatem intrinſecam non haberent, in quibus eum valde indifferentem fuiſſe, facile Laërtio aſſerenti largimur. Hæc ad imputandas actiones turpes & ab omni honeſtatis ſpecie remotas adhibentes ejus calumniatores, non reveriti ſunt dicere, eum ἀισχεργεῖν in conſpectu hominum non erubuiſſe: quod in tantæ integritatis viro, qualis fuit Diogenes, credi minime poteſt.

Facile itaque a canina impudentia morum abſolvimus Diogenem, difficilius tamen a faſtu animi elatioris, qui ſibi in ſingulari & duro vitæ genere, quod admiratores habebat plurimos, imitatores perpaucos, vehementer placuit, tantumque ſapientiæ gradum ſe attigiſſe ſibi perſvaſit, ut dignus eſſet, qui toti emendandæ Græciæ ſufficeret. [k] Quam animi ſuperbiam, dicacitatem & acerbitatem reprehenſionum, contemtumque philoſophorum ſui temporis omnium, [l] immo magiſtratuum [ll] quoque peperiſſe, eſt in confeſſo. [m] Quemadmodum neglecta quoque omnis decori ratio probari non poteſt, cum ſapientia mendici nec peram nec vultum poſtulet. Scripſiſſe etiam dicitur dialogos, epiſtolas & tragœdias, quas tamen multi veterum non Sinopenſis Diogenis eſſe contendunt, [n] videturque cum Diogene Oenomao, circa Olymp. XCIV. inter Tragicos Athenienſium claro fuiſſe confuſus, ut accidit quoque MENAGIO. [o] Certe epiſtolas, quæ hodie ſub ejus nomine feruntur, ſubleſtæ fidei eſſe, ex illis recte conjicitur, quæ ſupra de epiſtolis philoſophorum diximus. [p] De mortis tempore & genere valde inter ſe diſſentiunt relationes veterum. [q] Obiiſſe Corinthi annos natum circiter XC. eodem die, quo ad plures abiit Babylone Alexander Magnus, Demetrius apud LAERTIUM auctor eſt, eadem tradentibus PLUTARCHO [r] & SUIDA. [s] Fuit vero is, notante AELIANO [t] VI. Thargelionis Olymp. CXIV. 1. His vero repugnat, quod narrat LAERTIUS. [u] Cratero precante, ut ad ſe veniret, reſpondiſſe, malle ſe Athenis ſalem lingere, quam apud Craterum frui menſa magnifice inſtructa: hæc enim innuunt, Diogenem poſt Alexandri M. mortem vivum ſuperfuiſſe, cum Craterus

k) AELIAN. *l. III. c. 29.*

l) Euclidis ſcholam vocabat χολὴν, bilem, Platonis διατριβὴν, κατατριβὴν, Dionyſiaca certamina miracula ſtultorum, oratores turbæ miniſtros LAERT. *l. VI. ſ. 24.* qua ratione Ariſtippum & Platonem exagitaverit, ſupra dictum eſt. vid. *ſ. 25.*

ll) Videns magiſtratus, hieromemnonas dictos, furem, qui ex ærario phialam ſurripuerat, ducere, dixit: *magni fures parvum ducunt. ib. ſ. 45.*

m) Exprobravit hunc faſtum ei Plato *ib. ſ. 26. 41.* conf. FONTENELLE *dial. des morts p. 175.* FRID. MENZIUS diſſ. *de faſtu philoſophorum virtutis colore infucato in imagine Diogenis Cynici Lipſ. 1712.* cl. STOLL. *Hiſt phil. moral. §. LXXVI. p. 103.*

n) LAERT. *ſ. 80.*

o) Ad *l. c. Laërt.* conf. FABR. *Bibl. Gr. vol. I. pag. 418.*

p) Conf. MENAG. *l. c.*

q) Eas collegit LAERT. *ſ. 79. ſeq.*

r) In *Sympoſiac. l. VIII. 1. T. III. p. m. 272.*

s) In *Diogene T. I. p. 529.*

t) *Lib. II. c. 25.*

u) *ſ. 57.*

terus cum rege usque ad ejus mortem vixerit. Cui tamen difficultati medicina facilis adhiberi potest, hanc quoque traditionem inter eas numerando, quæ præter rem Diogeni tributæ sunt, ab aliis forte philosophis profectæ, quas sine judicii discrimine more suo consarcinavit Laërtius, [x] unde tempus mortis dictum veritati congruere non dubitamus. Majus vero dissidium est de genere mortis, quod varie referunt veteres. Eubulides [y] apud Xeniadem consenuisse ait, atque functum vita a filiis ejus fuisse sepultum, & notabile est, quod Xeniadi roganti, quomodo se mortuum componi vellet? respondisse dicitur, apud LAERTIVM. [z] Alii præcepisse volunt, ut in stercoretum ad fratres canes projiceretur, quod scomma a calumniatoribus ejus sine dubio profectum est. AELIANVS [a] morbo lethali afflictum de ponte se dejecisse ait, qui prope gymnasium erat, custodi vero mandasse, ut ubi exspirasset, in Ilissum eum abjiceret; verum morbo lethali correpto tantum virium fuisse intelligi vix potest. Sunt qui eum, cum bovis crudum pedem comedisset, colica obiisse dicant; illi vero non recordati sunt, Diogenem a carnibus crudis mature abstinuisse, quas stomachi imbecillitas non ferebat. [b] Alii in itinere ad certamen Olympiæ febri correptum, accubuisse in crepidine viæ, & eliso gutture elusisse febrem perhibent. Familiares autem ejus, referente Antisthene apud LAERTIVM, [c] eam maxime probabant narrationem, qua animam reprimendo spiritum reddidisse dicitur: in Craneo enim pallio obvolutum invenientes, deprehendisse mortuum. De sepultura magna inter amicos coorta dissensione, magistratus jussu, juxta portam, qua in Isthmum itur, sepultus est, tumulo columna imposita ex Pario marmore cum cane. Statuis quoque posthæc æneis cives eum honorarunt. [d] Plurimos apud veteres memorati Diogenes supra jam observavimus, [e] nostrum patria & vitæ ac sectæ ratio a reliquis facile distinguit.

Præcepta moralia Diogenis.

§. VI. Philosophiæ aliquod systema Diogenes non reliquit; sed præceptoris more magis de virtutis actione quam contemplatione sollicitus fuit. Quas vero ad illam promovendam regulas commendaverit, ex his intelligendum est: [f]

Duplicem esse exercitationem, alteram animi, corporis alteram. Priori genere diligenter defunctis exoriri frequentia phantasmata ad virtutis opera perficienda. Alteram vero sine altera imperfectam esse, cum in corpore pariter atque animo bonus habitus (εὐεξία) & robur virium confirmata requirantur. Exemplo id mechanicarum aliarumque constare artium, athletarum & musicorum.

x) Plurimos anachronismos & contradictiones historicas in Diogenis historia esse, monuit etiam BAYLE *l.c.*

y) Eubulum vocat LAERT. *f.30.*

z) ib. facie sc. solum premente, fore enim brevi, ut inferiora sursum vertantur, quod ad Macedonum regnum trahit LAERTIVS: nos ex Diogeni affictis fuisse suspicamur.

a) Lib. VIII. c.14.

b) LAERT. *f. 76. 77.*

c) ibid. HIERON. *ad Iovin. l. II.* conf. BAYLE qui plura sibi contradicentia notat.

d) ibid. f.77.

e) In *Diogene Apolloniate.* Conf. LAERT. *f. 81.* & MENAG. *ad h. l.* Alium Diogenem Cynicum Vespasiani nobis ætas suggeret.

f) LAERT. *l. VI. f. 71. seq.*

II. Facile vero virtutem parari posse exercitio.

III. Nihil in vita absque exercitatione perfici posse, eam vero nihil non vincere posse. Homines vero, qui labores suscipere debebant naturæ convenientes, & felicitatem promoventes, stulta ratione inutilibus vacantes sua culpa & dementia infelices esse.

IV. Ipsum itaque voluptatis contemtum consvetudine & exercitatione jucundissimum fieri.

V. Plus naturæ, quam legi tribuendum esse.

VI. Omnia sapientum esse, tanquam amicorum Dei, quibus cum diis communia sunt omnia.

VII. Sine lege civitatis constitutionem non dari; sine republica bene constituta vero nullum usum esse civitatis. Sine lege vero nullum usum esse constitutionis reipublicæ. Civitatem & rempublicam, idem esse, adeoque ejus constitutionem sine lege non esse. [g]

VIII. Nobilitatem & gloriam contemnendam esse, esse enim ornamenta malitiæ atque integumenta.

IX. Solam rectam civitatem mundi esse. Aliter hoc accepit STANLEIUS, [h] qui transtulit: solum popularem statum reipublicæ honore dignum esse, sed præter mentem Diogenis, qui omnem nobilitatis & titulorum prærogativam cum malis artibus acquiri cerneret, statum mundi sive societatis potius humanæ naturalem laudavit, ubi pares omnes sunt, excellit, qui virtute alios antecellit.

X. Musicam, astronomiam, geometriam nihil ad virtutis usum valere. [i]

XI. Philosophiæ finem esse passiones animi & cupiditates vincere. [k]

XII. Ex philosophia hoc lucrum oriri, ut ad omnem fortunam parati simus. [l]

XIII. Stultos esse, qui virtutem docerent, & laudarent, eam vero non sequerentur.

XIV. Mulieres communes esse oportere, & nuptiarum vanum nomen esse, liberos etiam communes esse oportere. Valde suspecta hæc sunt, & tributam ei præter rem indifferentiam actionum moralium supponunt, quam tamen ei non placuisse, supra ostendimus.

XV. Non inhonestum esse, ex templo aliquid sumere, multo minus impium carnibus humanis vel ferinis vesci. Nempe omnia in omnibus esse, seque invicem permeare, e. g. panem esse in carne, hanc in aliis, pane & carne per poros transpirantibus. Hæc ex tragœdia Diogeni adscripta, dubiæ fidei esse, [m] ipse monet Laërtius, nosque supra diximus, eum a talibus abhorruisse. [n]

XVI.

g) Verba LAERTII obscura sunt, in quibus mendum suspicantur STEPHANUS & OLEAR. ad STANLEIUM *p. 520.* Nos textum Græcum secuti sumus ita, ut ratiocinium sensum clarum funderet. Paulo aliter Stanlejus, & obscurius interpres Laërtii.

h) *l. c. p. 520.*

i) LAERT. *l. VI. §. 73.*

k) Multa in hanc rem apud DIONEM *Orat. VI. VII. VIII.*

l) LAERT. *l. c.*

m) Philisci potius vel Pasiphontis esse monet.

n) Inutiles enim statuebat speculationes physicas, vid. LAERT. *§. 28.*

XVI. Animalia irrationalia, rationis & aëris partem percipere, sed vel ob crassitiem, vel ob abundantiam humorum neque intelligere, neque sentire, ac fere affecta esse eo modo, quo sunt insanientes, qui de mentis exiverunt potestate. Ita quidem de Diogene PLUTARCHUS,[o] quem de Diogene Cynico intelligit IACOBUS RONDELLUS in erudita observatione, quam debemus P. BAYLIO.[p] Is eadem in sententia hæsisse Diogenem Cynicum, qua post Antonium Pereiram, medicum Hispanum, Renatus Cartesius fuit, bruta esse machinas rationis & sensus expertes contendens, convenire hæc systemati Cynico putat, non morali tantum, sed & naturali. Esse enim juxta hoc substantias vel completas vel incompletas; illas ex natura sua, has ex participatione vel imitatione tales. Has duplicis generis esse, quarum illud imitetur spiritus, moventes se linea circulari, hoc animam, moventem se linea recta; motum vero circularem esse corporum cœlestium, & imprimis circuli lactei, unde passiones oriri veteribus placuerit: motum rectilinearem esse versus terram; hanc cum sequantur bestiæ, animæ passiones in iis non esse juxta Diogenem, nec habere ullam divinorum corporum similitudinem, sed hebescere animæ usum densitate corporis. In morali vero philosophia cum animum a perturbatione omni passionum vacuum, & sensus fere omnis expertem pro fine constituerit non philosophiæ tantum, sed ipsius naturæ, verisimile esse, bestiarum passionibus & sensu vacuarum exemplum illum sibi proposuisse. Bene vero nobiscum egisset doctissimus Rondellus, in veterum quidem philosophorum historia versatissimus, sed conjecturis audentior, si alium nobis explicationis ab ingenio & doctrina non destitutæ testem dedisset, quam MACROBIUM,[q] hominem syncretismo Platonico-Aristotelico corruptum, qui explicationem hanc Platonicam de origine animæ sententiam cum Aristotelica misere conjungentem, vel confundentem potius peperit, quæque adeo nec Platonica, nec Aristotelica, multo minus Cynica est. Diogeni enim Cynico Platonicam philosophiam placuisse, nec illud, quod adducit Rondellus, Tiberiani probat: *Diogenem hæreditatem omnem Platonis invadentem, nihil ibi plus aurea lingua, invenisse*, nec cum Laërtio conspirat, qui, risisse physiologiam Platonis Diogenem, testatur. Nec quæ veteres unanimiter referunt, posthabuisse Cynicos speculationes physicas, cum his conveniunt, quæ miram subtilitatem ingenii, tantopere Diogeni invisam, redolent. Non itaque de Diogene Cynico, sed de Apolloniate Plutarchi verba intelligenda esse, nemo dubitaverit,[r] qui Ionicæ sectæ, cui ille adhæsit, placita de anima supra capite primo hujus libri enarrata, expenderit. Is enim cum animam, uti omnia alia quæ sunt, ex aëre formatam esse statueret, ut Aristotelis testimonio supra probavimus, non aliam rationem differentiæ inter animas brutorum irrationales & rationales ho-

 minum

o) *De placit. philos. l. V. c. 20.*
p) *Dict. T. III. art. Pereira not. C. p. 650. seqq.*
q) *Somn. Scipion. l. I. c. 12.*
r) Melius hæc quoque respondent ordini a Plutarcho observato.

minum afferre potuit, quam, impedire corporis dispositionem & crassitiem atque abundantiam humorum, quo minus aërium principium, quod animam constituit, usum habere, & exserere se queat. Quæ quia principiis Ionicis consentanea sunt, supra [s] ad Diogenem Apolloniatem, physicum retulimus. Differtque hæc sententia a Cartesii hypothesi, qui animam sensitivam inesse brutis negavit, cui tantum operationem denegavit Diogenes. Verum hæc alieni loci sunt.

Onesicritus aliique discipuli Diogenis.

§. VII. Dura vero licet & adversa sensui atque opinioni, quæ homines plerumque tenere solet, fuerit Diogenis philosophandi ratio, nec is more præceptoris discipulos requireret, tanta tamen, teste LAERTIO [t], vis ei dicendi & persuadendi fuit, ut, cum ONESICRITUS quidam Æginensis Athenas alterum ex filiis suis mitteret, Diogenem is audiens, apud eum remaneret: & cum misisset fratrem ejus, majorem natu, Philiscum, & ipse detineretur, tandem vero & pater adveniret, & sermonum Diogenis illecebris captus cum eo philosopharetur. [u] Audivit eum etiam Phocion, cognomento bonus, & Stilpo Megarensis, & alii viri politici. Et Onesicritum quidem, quem Æginensem diximus, Demetrius vero Astypalensem facit, [x] etiamsi Cynica philosophia, & masculo dicendi genere Diogenis caperetur, nomen tamen sectæ Cynicæ, quæ vitæ magis institutum, quam systema aliquod philosophiæ, tradebat non dedisse, ex eo patet, quod castra Alexandri secutus, ad Indiam usque cum eo penetraverit, navis regiæ gubernator: [y] qualia munera fugiebat vita Cynica. Disputavisse hunc Onesicritum cum Indorum gymnosophistis, & adduxisse Calanum ad Alexandrum Magnum, superiori libro jam tradidimus; nugasque agit LUCIANUS, [z] qui cum eo in ignem se conjecisse & vivicomburio vitam finivisse ait, Peregrino similem. Inter historicos vero Alexandri locum obtinuisse, aliunde notum est. [a] Pressius vero Onesicrito Diogenis institutum Monimus & Crates secuti sunt.

Monimus.

§. VIII. MONIMUS Syracusanus fuit, famulus initio Corinthii trapezitæ, qui hac occasione Diogenis discipulus factus est. Multoties scilicet ad hunc Monimi dominum veniebat Xeniades, quem Diogenem emisse, manuque missum filiis erudiendis & rei domesticæ administrandæ præfecisse, supra diximus: qui cum servi ingenium, doctrinam, mores valde commendaret, cupido incessit Monimum, Diogenem audiendi. Cujus eloquentiæ vi captus, cum consilium cepisset, se Diogeni in disciplinam tradendi, & servilis conditio obstaret, furere se simulavit, omnemque de mensa heri pecuniam deturbavit; qua ratione cum manumissionem obtinuisset, ad Diogenem se contulit, ejusque suasu Cratetem quoque audivit

s) *Cap. I. §. 21.*

t) *Lib. VI. s. 76. seqq.*

u) SUIDAS in *Philiscus T. III. p. 603.* qui vero textum Laërtii corrupit, & quæ ad Diogenem referenda erant, ad Philiscum retulit, quod prætermisit KUSTERUS.

x) LAERT. *l. VI. s. 84.* AELIAN. *de animal. l. XVI. 39.* PALLADIUS *de Brachm. p. 39.* PLUT. in *Alexandro T. V. p. m. 495.*

y) *Citati,* ARRIANUS *de exped. Alex. l. VII, pag. 149.*

z) In *Peregrino T. IV. p. m. 289.*

a) Conf. VOSS. *de histor. Gr. l. I. c. 10. p. 60.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 223. seqq.*

divit & sectæ Cynicæ alios, qui domino ejus, furere ipsum, nec esse satis mentis compotem persuadere non desinebant, ut ita liberius philosopharetur. Laudavit eum Menander, tanquam virum sapientem, doctum & disertum, licet contemtiorem atque humilem, qui gloriæ studium fortiter neglexit, magnoque animo Cynismi duritiem pertulit, a Cynicis vero moribus diversus nec scurra nec sordidus fuit. [b] Scripsit nonnulla, quæ ludicra prima fronte visa, sensus continebant reconditos, ex quibus memorantur *de appetitionibus* libri duo & *protrepticus;* quem morem servasse Cynicos omnes, auctor libri *de interpretatione* ait, ut ridicula præcepti vicem subirent, admonitionis & sententiæ, quoniam ut ait HORATIUS:

- - - *ridiculum acri*
Fortius & melius magnas plerumque secat res.

Monimi decretum philosophicum de cognitione intellectus.

§. IX. Memorabilis vero sententia est, quam de Monimo referunt veteres, dixisse, ut id Menandri verbis exprimamus:

Τὸ ὑποληφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν.

Cujus sententiæ meminerunt ANTONINUS [c] atque SEXTUS EMPIRICUS, quorum ille: *Ea quæ a Monimo dicta sunt docere, in opinione sita esse omnia, horum autem utilitatem comparere, si quis, quæ festive ab illo scripta sunt* (modum scribendi ludicrum de seriis intelligit) *quatenus veritatem habent patrocinantem admiserit.* Clarius SEXTUS, postquam Monimum inter eos retulisset, qui criterium veritatis sustulerunt, ait: [d] *Anaxarchum ac Monimum, assimilasse res scenæ imagini, & existimasse, eas esse similes iis, quæ incurrunt in somno & furore.* Et paulo infra: [e] *Monimus Cynicus dixit, omnia esse typhum, sive opinionem inflatam, de iis, quæ non sunt, ac si sint.* Qua sententia recte ex veteribus laudati & ex recentioribus GATAKERUS, [f] MENAGIUS [g] & FABRICIUS [h] observant, prælusisse Monimum Scepticis, idem tenentibus, & inanem hominum opinionem, vera se videre credentium, quæ talia non sint, castigavisse. Cum vero hoc dogma a Diogene didicisse non legatur, non inepte quæritur, quomodo ad id delatus fuerit Monimus? Et refert quidem SEXTUS: [i] *dixisse Xeniadem Corinthium, omnia esse falsa, & omnem phantasiam, & omnem opinionem esse fallacem, & ex non ente fieri, quicquid nascitur, & quicquid corrumpitur in nonens interire.* Qui Xeniades Corinthius, si idem qui Diogenis herus, fuisset, facile inde intelligeretur, ex quo fonte hanc assertionem Monimus hauserit. Verum Xeniadem hunc a Diogenis hero diversum

b) Sequimur emendationem H. GROT. in *notis ad Excerpta ex Tragicis p. 727.* qui Menandri versus ita expressit:

Fuit olim Monimus sane philosophus,
Sed ignobilior. Pera huic una non erat,
At enim vero tres. Is caninum habitum ferens
Nihil dicebat simile istis sententiis,
Puta, te ipsum nosce, quæque cocta ejusmodi
Sed nec mendicans quicquam, nec sorde obsitus
Non constat, inquit, ea de re, quæ sumitur.

c) *De se ipso l. II. §. 15.*
d) *Adv. mathem. l. VII. §. 87.*
e) *Lib. VIII. §. 7.*
f) *Ad l. c.* ANTONINI *p. m. 73.*
g) *Ad.* LAERT. *l. VI. §. 83.*
h) *Ad* SEXTI *l. c.*
i) *l. c. l. VII. §. 53.*

versum eoque multum antiquiorem esse, ex eo recte demonstratur, quod teste SEXTO [k] ejus Democritus meminerit. Cum tamen hoc ἀκαταληψίας dogma Corinthiis jam ante Monimi tempora notum fuerit, a vero non prorsus abludit, Monimum in Xeniadis vel Democriti libros incidisse, cum hæc Corinthi audivisset, & inde in philosophiam suam, cui ad contemnendam & ejiciendam hominum superbiam egregie inserviebat, transtulisse. Xeniades vero ex Zenonis Eleatæ vel Xenophanis philosophia didicisse videtur, nec aliud dicit, quam quod veterum plerique, & inter hos Eleatica imprimis schola asseruerunt, res omnes ex materia constantes fluere, nec materiam semper mutabilem entis nomine dignam esse; non esse enim re ipsa quicquam, sed in momenta mutari, & fieri semper aliud ex alio, ex quibus per se sequitur, vanam esse hominum de certis rerum essentiis opinionem: id quod Pythagoram & Platonem adduxit, ut materiæ æterna principia, numeros & ideas adjungerent. Cavendum tamen, ne Eleaticos, Xeniadem, Monimum, ex nonente fieri omnia inter creationis ex nihilo assertores numeremus; nonens enim hic non enti sensu generaliori sumto, sed substantiæ per se subsistenti opponitur. [l]

Crates.

§. X. Nobilissimus vero post Diogenem Cynicorum fuit CRATES Thebanus, [m] Ascondi filius Thebanus, nobili genere ortus, cui parens præter sanguinis nobilitatem magnas opes reliquerat. [n] quos tamen fortunæ favores, qui plerumque servitutem animis contrahunt, libero rejecit animo, & tranquillæ inter paucas & pauperes fortunæ circumstantias vitæ desiderio captus ad Cynicam sectam se contulit. Occasionem varie narrant veteres. [o] Antisthenes in *successionibus* tradit, cum in quadam tragœdia cerneret Telephum sportulam tenentem reliquoque habitu vilem; ad Cynicam sectam se contulisse, venditoque patrimonio, cum ducenta fere talenta ex eo collegisset, divisisse civibus. Diocle vero auctore, agros suos pecoribus pascendis permisisse, & quicquid pecuniæ haberet, in mare projecisse; [p] quosdam vero ex propinquis ab eo vitæ instituto illum revocantes verberibus abegisse. Aliter Demetrius Magnesius ait; pecuniam eum apud trapezitam deposuisse, ea conditione, ut si quos filios relinqueret, nulla eruditione conspicuos, vulgique vitam agentes, iis pecuniam redderet: sin philosophiam amplecterentur, populo divideret, philosophos enim pecunia opus non habere. Relicta itaque patria, in qua Brysonem

k) *l. c.*

l) Hæret de eo GASSENDVS *Phys. sect. I. l. III. c. 1. T. I. Opp. p. 232.* Recte vero ex numero eorum, qui creationem ex nihilo statuunt, Xeniadem ejiciunt FABR. *ad l. c.* SEXTI, & MOSHEMIVS diss. *de creatione ex nihilo §. XII.* inserta CVDW. *Systemati intell. p. 970. seq.*

m) Vitam ejus, teste LAMPRIA *de scriptis patris*, PLVT. scripsit, quæ tamen hodie desideratur. Quædam satis confuse collegit LAERTIVS *l. VI. §. 85. seqq.* SVIDAS in *Crates T. II. p. 370.*

n) *ibid. §. 87.* qui CC. talenta narrat. PLVTARCHVS *de vit. ær. al. T. II. p. m. 437.* octo tantum numerat.

o) LAERT. *l. c.* APVLEIVS *apolog. p. m. 202. florid. p. 355.* PLVT. *l. c.* ORIG. *contra Cels. l. II.* SIMPLIC. *ad Epict. enchir. c. 10.*

p) Culpabat ideo Cratetem Apollonius, quod nec hominibus nec pecoribus profuisset. PHILOSTRATVS *vit. Apoll. l. I. c. 13.* STANLEIVS *Hist. phil. P. VI. p. 537.* vel interpres potius ad Cratetem retulit, quod de Anaxagora dixit Apollonius.

ſonem [q] antea audivit ad Diogenem ſeceſſit, & conſtantiſſime illi adhæſit, magnoque animo Cynicæ vitæ inſtitutum ſecutus eſt. Externo enim vultui natura invenuſto, decori negligens, Cynicæ vitæ pauperiem & ſorditiem adjecit. Erat enim facie turpis, auctus gibbere, & ſenex incurvus incedebat, [r] baculum ſumebat & peram, tantumque externi ornatus mundique erat incurius, ut idem ſibi videretur, ſive ſindone ornaretur, quo aliquando incedens ab ædilibus Athenienſium reprehenſus eſt, [s] ſive pellem ovis pallio aſſutam haberet, ſive rideretur. [t] Didicerat enim a Diogene, ad hæc omnia æqualem & immotum ſervare animum. Tanta vero patientia fuit, ut cum Thebis, alii Corinthi factum eſſe dicunt, a principe gymnaſii flagris cæſus eſſet, pedibusque præterea traheretur, rideret, & jocaretur: quod & a citharœdo quodam verberibus male habitus fecit. [u] Animo vero non moleſto & ſubtriſti, ut ſolebat Diogenes, ſed jucundo ſemper uſus vitam tanquam feſtivitatem quandam, ut ait PLVTARCHVS [x] per riſum & jocum, exigebat, qua ratione etiam, licet quoscunque carperet, gratus tamen & acceptus omnibus extitit, ubique locorum libenter & cum gratia admiſſus: quapropter, cum ubique honorifice exciperetur, *oſtiorum apertor* dictus eſt, [y] quod nomen ideo accepiſſe PLVTARCHVS [z] refert, quod jocoſe & jucunde & honeſtis utendo nominibus reprehenderet. Ex quo tanta ei enata eſt auctoritas, ut, teſte APVLEIO, [a] *lar familiaris apud homines ætatis ſuæ Athenis coleretur, nulla domus ei unquam clauſa eſſet, nec eſſet patrisfamilias tam abſconditum ſecretum, quin eo tempeſtive Crates interveniret, litium omnium & jurgiorum inter propinquos diſceptator & arbiter.* Qua ille auctoritate ita uſus eſt, ut Herculis inſtar, quem Cynici ſequebantur, adverſum iracundiam & invidiam, avaritiam atque libidinem, cæteraque animi humani monſtra & flagitia, pugnaret, eas omnes peſtes mentibus exigeret, familias purgaret, malitiam perdomaret, ipſe quoque ut Hercules ſeminudus, & clava inſignis & Thebis oriundus. [b] Qua in re ad magiſtri imitationem maxima libertate vſus eſt, qua nec Alexandro M. peperciſſe dicitur. [c] Feminarum etiam, quæ pudicitiam proſtituerant, acerbiſſimus erat inſectator, [d] quas, ut omnes vitiorum ſectatores, acutis dictis, & ſententiis argutis reprehendebat; merenturque legi, quæ

q) Fuit is Achæus philoſophus, LAERT. & SVID. *l. c.* quem ideo inter Cynicos retulit FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 361.* incertum vero, annon Crates eum audiverit, antequam Cyniſmo nomen dediſſet. conf. IONSIVS *l. II. p. 118.*

r) LAERT. *l. VI. ſ. 90. 91. 93.* APVLEIVS *l. c. p. m. 355.*

s) IDEM *ſ. 90.* videtur vero hoc joci magis & reprehenſionis quam ornatus cauſa feciſſe, ut philoſophos, imprimis Peripateticos ambitioſe ſe veſtientes pungeret.

t) *ibid.*

u) LAERT. *l. VI. ſ. 89.* alii aliis tribuunt, vid. MENAG. *ad h. l.* Ita enim accidit Cynicis, ut omnium philoſophorum ludicra dicta, joci atque ſales illis, tanquam ſcurris Græciæ publicis tribuerentur.

x) PLVTARCH. *de tranq. animi T. II. p. m. 252.*

y) LAERT. *l. VI. ſ. 86. 98.*

z) *Sympoſiac. II. T. III. p. m. 150.*

a) *l. c.*

b) *ibid.*

c) LAERT. *l. 6. ſ. 93.* Quod ſi verum eſt, Cynicum ejus faſtum prodit: parum tamen urbanitati Cratetis laudatæ convenit.

d) *ib. ſ. 90.*

quæ collegit LAERTIVS [e] ejus apophthegmata, quæ ingenii amœnitatem & egregiam disciplinam moralem spirant. Vxorem habuit Hipparchiam, de qua in sequentibus dicemus, non vitæ tantum, sed & Cynismi sociam, filias vero discipulis locavit. Scripsit *epistolas*, quibus egregiam, teste LAERTIO, [f] stilo plane Platonico philosophiam complexus est: quæ tamen perierunt, [g] Tragœdias quoque gravitate sententiarum commendatissimas elaborasse dicitur LAERTIO, qui fragmenta exhibet, quædam, licet dubium sit, annon alterius Cratetis tragœdi fuerint. [h] Floruit Olymp. CXIII. & distingui debet ab aliis hujus nominis, & Cratete Academico, de quo supra actum.

Hipparchia.

§. XI. Vxorem, uti diximus, Crates duxit Hipparchiam, inter mulieres philosophantes celeberrimam, Marona Thraciae urbe, ortam. Quam qua ratione duxerit, dignum narratu est. [i] Erat illa genere & divitiis potens, & a multis & magnis procis petebatur: illa vero Cratetis amore ita capiebatur, ut parentibus minaretur, mori se velle, nisi huic in matrimonium tradatur. Cratetem itaque adibant, rogantes, ut ipse ei amorem hunc sui ex animo evelleret. Quod cum is verbis diu frustra tentavisset, paupertate & deformitate sua eam deterreri posse, ratus, interscapulium retexit: quod erat aucto gibbere, peramque cum baculo & pallium humi posuit, eam sibi supellectilem esse puellæ professus, eamque formam, quam viderat: proinde sedulo consuleret, ne post querela eam caperet. Enim vero Hipparchia conditionem accepit: & jam dudum sibi provisum satis, & satis consultum respondit, neque ditiorem maritum, neque formosiorem uspiam gentium posse invenire. Cynicam itaque vitam elegit, tunicaque abjecta pallium duplicatum sumsit, [k] & vitam cum eo in conjugio egit, liberis quoque fœcundam, uti in antecedentibus diximus. Addunt, præter LAERTIVM, [l] SEXTVS EMPIRICVS, [ll] APVLEIVS, [m] & ex Doctoribus ecclesiæ THEODORITVS, [n] CLEMENS ALEXANDRINVS [o] atque LACTANTIVS, [p] quam primum se Crateti dedisset, duxisse eam Cynicum in porticum, ibique in loco celebri coram luce clarissima accubuisse, coramque virginem imminuturum fuisse, paratam pari constantia, ni Zeno procinctu palliastri a circumstantis coronæ obtutu magistrum in secreto defendisset. Quæ si vera essent, validum iis argumentum exhiberent, qui Cynicos omnem decori honestatisque rationem exuisse clamant. Verum dubi-

e) *l. c.* & STANLEIVS *p. 537. seqq.* qui alia quoque collegit.

f) *ib. §. 98.*

g) Quae enim hodie supersunt, editae cum *Heracliti & Diogenis epistolis Basil. 1601. 8.* sine dubio supposititiæ sunt, vt reliquæ philosophis tributæ. Quod quia agnoscit cel. STOLLIVS *Hist. liter. P. II. c. 1. §. 41.* merito miramur, eum in *Hist. phil. moral. gent. §. LXXXI. p. 115.* ex istis epistolis syllogen dogmatum Cratetis moralium exhibuisse.

h) vid. FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. I. p. 642.* conf. *p. 419.* MENAG. *ad l. c.* LAERTII.

i) LAERT. *l. VI. §. 96.* APVLEIVS *l. c.*

k) Recte itaque monuit LAVR. CRASSVS Hipparchiam sumta veste virili secutam fuisse Cratetem, quod ei exprobrabat Theodorus Atheus. Quem perperam ideo notat BAYLE *Dict. T. II. art. Hipparchie not. F.*

l) LAERT. *loc. cit.*

ll) *Pyrrh. hyp. l. I. c. 14. l. III. c. 24.*

m) *l. c.*

n) *De cur. Graec. affect. serm. XII.*

o) *Stromat. l. IV.*

p) *l. III. c. 15.*

dubitari ea de re non tantum poteſt, ſed & debet. Iisdem enim argumentis, quibus fabulas de Diogene ſupra deteximus, ſuſpecta fit narratiuncula. Non teſtes coævi, ſed longo a Cratetis tempore intervallo remoti; ſilentes propiores, etiam ubi ſingulare & inuſitatum exemplum fas erat adduci; res ipſa tota contraria ſpectatiſſimæ tantaque veneratione cultæ virtuti Cratetis, quæ non omne tantum quod inhoneſtum eſſet, reprehendebat, ſed & libidinem & impuritatem vatiniano proſequebatur odio. Nec perſuaderi poteſt attentis ad Cratetis hiſtoriam lectoribus, virum conſtantiæ laude inter divinos homines relatum, contraria ſuis dogmatibus conjugi ſuaſiſſe; ita vero docebat: [q] ornare mulierem id, quod honeſtiorem eam faciat; talem autem præſtare non aurum, non ſmaragdum, non coccum, ſed quæcunque gravitatis, moderationis & pudoris eam induant facie. Hæc cum feminis commendaret Crates, in quem tanquam virtutis doctorem intuebatur Hipparchia, qui potuit pudorem, quem ſupra omnia mulieres difficillime ponunt, [r] ita abiicere omnem, ut publice cum ſponſo congrederetur? Confirmat hæc admodum ſilentium Epicteti, Athenaei atque Luciani itemque Stoicorum. Epictetus, qui cœlibem vitam Cynico commendaverat, obiectum ſibi Cratetis conjugium repellens, ſingularem quidem eam rem eſſe ait, & ſingularem mulierem, quæ alter Crates eſſet; nihil vero de nuptiis his dicit, dicturus, ut incommoda earum oſtenderet, ſi res ita ſe habuiſſet, [s] Athenæus vero & Lucianus, qui tanta diligentia philoſophorum opprobria congeſſerunt, num tacuiſſent infandam proterviam, ſi id veriſimili argumento objicere Cynicis fuiſſent auſi? quorum tamen uterque Cratetis ſæpius meminit. Nec ratio dari poteſt, cur Stoici, eorumque conditor, Zeno tanta admiratione proſecuti ſint Cratetem, ſi proſcripto omni pudore ita vixiſſet. Non dubitamus itaque hanc quoque hiſtoriolam inter fabellas referre, quibus vulgus aures ſolent paſci, quæque ideo excogitatæ fuere, ut vel Sophiſtæ occaſionem haberent, ſplendide de Cratete fingendi, vel philoſophomaſtiges, mentiendi. Omitti itaque potuiſſent, quæ vel PETITVS & BARLAEVS in has nuptias luſere, vel dixit P. BAYLIVS. [t] Etſi vero impudentiæ litaviſſe probabile non eſt, veriſimile tamen eſt, contra morem Græcorum Hipparchiam conviviis interfuiſſe, [u] Qua occaſione Theodorum Atheum, quocum diſputaverat, eam riſui ceterorum expoſuiſſe, ſupra diximus. Vtrum ſcripſerit aliquid, incertum eſt, licet id tradat SVIDAS, malus veterum, imprimis LAERTII conſarcinator. [x]

§. XII. Hipparchiæ frater fuit METROCLES, & ipſe diſcipulus Cratetis. [y] Is initio Theophraſtum audivit, & Xenocratem quoque, [z] poſtea ad

Metrocles.

Uuu uu 2

q) STOBAEVS *ſerm. CXLIII. p. 662.*
r) Notat hoc MENAGIVS *Hiſt. philoſ. mul. §. 63.* qui vel hoc argumento motus de narrationis veritate dubitare debuiſſet.
s) ARRIAN. *diſſ. Epictet. l. III. diſſ. 22.*
t) *Dict. T. II.* art. *Hipparchia not. C. D.*
u) LAERT. *ſ. 79.*
x) Conf. FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. II. p. 363.*
y) LAERT. *l. VI. ſ. 94.*
z) STOBAEVS *ſerm. CCXXXVII. p. 778.* ex Teletis epitome *de comparat. divit. & paupertatis.*

ad Cratetem delatus est. Pusillo vero timidoque fuit animo, adeo, ut in Academia philosophiæ operam navans, timeret, ne fame ipsi sit pereundum, licet affatim ei res familiaris suppeditaret, unde commode viveret. [a] Fame quoque se enecasset, cum aliquando inter recitandum crepitus ventris eum interpellasset, pudore atque dolore animi suppressus, nisi eum Crates primo verbis, postea verbis frustra consumtis, exemplo revocasset. [b] Ejus vero institutione ita mutatus est, ut cum antea ne se quidem alere posse confideret, licet necessaria ei suppeterent, alium tamen postea alere auderet, quamvis nihil amplius ei domo suppeditaretur. [c] Vitam vero Cynicam ducens, hieme inter oves, æstate in vestibulis templorum dormiens, provocavit ad certamen de felicitate Persarum regem Babylone hiemantem, & æstivo tempore in Media degentem. [d] Libros vero suos ipse combussit, somnia & nugas sua esse existimans, quod & dictatis Theophrasti fecisse dicitur: [e] quod argumento est, parum eum scientiis tribuisse, vitamque magis Cynicam, quam disciplinam philosophicam adamasse. Moderatum tamen sapit animum, quod tradidisse, auctor est LAERTIVS. [f] Res alias pecunia comparari, ut domum; alias tempore & diligentia, ut disciplinas liberales; divitias vero nocere, nisi quis recte utatur. Obiit senex, se ipsum suffocando. Discipulos Theombrotum habuit & Cleomenem. Theombroti auditor fuit Demetrius Alexandrinus, Cleomenis Timarchus Alexandrinus & Echecles Ephesius, qui etiam Theombrotum fuit secutus: Echecles discipulum habuit Menedemum.

Menedemus. §. XIII. In MENEDEMO, Coloti Lampsaceni [ff] discipulo, vita Cynica degeneravit in furorem. Is enim, teste Hippoboto [g] eo usque superstitionis pervenerat, ut sumto habitu furiæ, circumcursitaret, dicens, speculatorem se ab inferis advenisse iis, qui peccant, ut ad inferos redux, ea quæ vidisset, inferorum diis renuntiaret. Veste itaque pulla, tunica talari; astricta puniceo balteo, pileo Arcadico capiti imposito, cui intexta erant elementa duodecim: cothurnis tragicis, barba prolixa, virga in manu fraxinea incedebat. Narrat hæc quoque SVIDAS, [h] & totidem quidem verbis, quibus Laërtius, sed Menippo tribuit, sine dubio vel propria festinatione vel ex scriptorum, quos adhibebat, ut sæpius ei accidit, deceptus incuria. Discipulum & familiarem habuit Ctesibium, Chalcidensem, sanguine sibi junctum; hominem ingenii festivi & ad jocos atque sales argutos nati, qui ea elegantia & jucunditate differendi liberum sibi ad cœnas divitum aditum para-

a) *ibid.*

b) LAERT. *l. c.* quod exemplum est, Cynicos qua ratione naturalia non esse turpia putarent. conf. MENAG. *ad h. l.*

c) STOBAEVS *l. c.* qui Cratetis de pecuniæ usu apud philosophantem sententiam quoque affert.

d) PLVTARCH. *an vitios. ad infelic. sufficiat T. II. p. m. 121.* Eadem sententia tribuitur Diogeni Athenis hieme, Corinthi æstate degenti, unde, quam incerti hi rumusculi sint, liquet. Rationem vero vivendi duram, quam secutus est Metrocles, idem Teles prolixe prosequitur, qui locus vitæ Cynicæ circumstantias valde illustrat.

e) LAERT. *§. 95.*

f) *l. c.* qui etiam sequentia habet.

ff) Non confundi debet cum Colote Epicureo.

g) LAERTIVS *l. VI. §. 102.*

h) *In φαιὸς T. III. p. 589.*

paravit: cujus meminit ATHENAEVS,[i] ex quo discimus, eum vixisse sub rege Macedoniæ Antigono.[h]

§. XIV. MENIPPVS Sinopensis patria, ortu Phœnicius Gadarensis fuit, conditione servus Batonis, Pontici hominis.[k] Qui cum opibus inhiaret, Thebas se contulit, libertatemque ab ea civitate fuit adeptus. Ibi mercatoribus pro fœnore pecuniam locavit, pignore quoque accepto. Postremo mercatoria fraude omnibus bonis suis emunctus, laqueo vitam finivit. Libros ejus, nisi ab aliis acceperit,[l] multo risu refertos fuisse veteres testantur, imitatusque est scribendi genus σπουδογέλοιον satyris suis Varro, quas ideo Menippeas vocavit, teste GELLIO.[ll] Quem morem postea secuti sunt PETRVS CVNAEVS & IVSTVS LIPSIVS.[m] LVCIANVS autem aliquot dialogis[n] ad irridendos philosophos Menippi persona usus est. Non confundendus vero est cum Menippo Lycio, itidem Cynico, sed Apollonii Tyanensis ætate vigente,[o] de quo suo loco dicetur. Alios Menippos enumerant LAERTIVS & MENAGIVS.

Menippus.

* *

CAPVT NONVM.

DE SECTA STOICA.

SECTIO I.

DE ZENONE EIVSQVE PHILOSOPHIA.

§. I.

Cynicæ sectæ propago fuit Stoica, cujus conditor Zeno Cratetis disciplina in morali philosophia formatus est. Hinc dicti Stoici tunica tantum a Cynicis distantes, ut supra dictum. Elegantius vero rem ornavit suam Zeno, & non tantum de morali philosophia sollicitus morum præcepta tradidit, sed & universæ philosophiæ systema ex præceptorum, quos audiverat, doctrinis conflatum excogitavit, novamque ita philosophandi viam aperuit, cuius historiam hoc capite exponemus. Dolemus

Scriptores de Stoicis.

 vero

i) *l. I. p. 15. l. IV. p. m. 162.* Debet is addi catalogo Cynicorum, quem dedit FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 360.* qui tamen alio loco Ctesibii Cynici meminit *p. 592.* not. Emendationes quasdam hujus catalogi, COZZANDI indice longe plenioris habes *Act. Phil. Vol. II. p. 912. seqq.*

k) LAERT. *l. VI. §. 99.*

l) Quidam enim Zopyri & Dionysii Colophoniorum esse, quos recenset Laërtius libros, contendunt, alii Meleagro Gadarensi, risus Cynici captatori tribuunt, vid. LAERT. *l. VI. §. 100.* MENAG. *ad h. l.* IONSIVS *l. IV. p. 338.* FABRICIVS *l. c. p. 364.*

ll) *l. II. c. 18.*

m) In *satyris Menippeis.*

n) In *Icaromenippo T. I. p. m. 674.* in *Charonte & Menippo T. III. p. 81.* in *Menippo & Philonida T. III. p. 97.* conf. *T. IV. p. 140.* qui etiam, in *Diog. & Polluc. T. I. p. m. 240.* prodit, vel in Craneo, Corinthi, vel in Lyceo Athenis degisse. Nisi hæc ipse Lucianus ei decori, quod postulabat dialogus, causa attemperaverit.

o) Ita quidem Menippum apud EVNAPIVM *proœm.* eundem cum nostro esse, non cum Lycio, de quo PHILOSTR. *vit. Apoll. l. IV. c. 25.* putat FABRICIVS *l. c.* qui tamen expresse *l. c.* ad tempora Apollonii refertur ab Eunapio.

vero non extare Apollonii Tyrii *indicem philosophorum Zenoniorum eorundemque librorum*, quem laudat STRABO,[a] & sæpius citat LAERTIUS;[b] vixit enim is Ptolomæi Auletæ temporibus, quibus admodum inclarescebat Stoica familia. Licet vero sibi persuaserit doctissimus IONSIUS,[c] extare hujus Apollonii Tyrii πίνακα τῶν ἀπὸ Ζήνωνος φιλοσόφων, in bibliothecis Galliæ & Angliæ, certum tamen est, longe aliud scriptum esse, fabulamque aliquam eroticam de Apollonio quodam Tyrio rege.[d] Consulenda itaque post LAERTII diligentiam, quam insignem in modum auxit MENAGIUS, & ea, quæ post multos veterum CICERO atque SEXTUS EMPIRICUS retulere, ipsa Stoicorum, quæ supersunt scripta, & imprimis tria illa porticus ornamenta SENECA, EPICTETUS & ANTONINUS imperator, jungendaque, quæ ex recentioribus viri eruditissimi collegerunt de Stoica philosophia. Quorum quia labores recensuit doctissimus HEUMANNUS,[e] eo lectorem dimittimus, laudata potissimum IUSTI LIPSII industria, qui in *manuductione ad philosophiam Stoicam* & in *dissertationibus de physiologia Stoica*,[f] utilissimum & eruditum nobis exhibuit philosophiæ Stoicæ compendium, quod postea GASPAR SCIOPPIUS iterum expressit.[g] Merito his jungimus THOMAE GATAKERI in *Antonini de se ipso libros commentaria*, in quibus multa ex veteribus pleno quasi horreo collegit, quæ lucem Stoicæ philosophiæ accendunt clarissimam. Cogitavit IONSIUS[h] quoque de *Stoicorum historia*, nunquam tamen edita; & laudat etiam MORHOFIUS[i] librum *de philosophia Stoica*, magni viri DANIELIS HEINSII, quod tamen non aliud scriptum videtur esse, quam *oratio ejus de philosophia Stoica*,[k] in qua breviter & eleganter manuductionis Lipsianæ summam more suo enarravit. Addi ex recentioribus catalogo Scriptorum de Stoicis eorumque philosophia cl. HEUMANNI possent plures, si nobis constitutum esset, bibliothecam scriptorum historiæ philosophicæ consarcinare: nos vero ad alia vocamur, ideoque hæc lectoris potius diligentiæ, passim ejusmodi indices deprehensuri[l] relinquimus, & ipsorum Stoicorum præcipuorum historiam & philosophiam enarramus. Fuit vero successio Stoicæ familiæ hæc: Zeno Citticus, Cleanthes, Chrysippus, Zeno Tarsensis, Diogenes Babylonius, Antipater Panætius, Posidonius. Præter eos multi quoque Stoici ante C. N. celebres fuerunt,[m] ex quibus quosdam insigniores infra nominabimus.[n]

§. II.

a) *l. XVI. p. 757.*

b) *l. VII.* qui de Stoicis agit.

c) *De Script. hist. philos. l. II. c. 18. p. 208.* cujus judicium secutus est THOMAS BURNETIUS *archaeol. phil. l. I. c. 13. p. 438.*

d) Latine edita est a M. WELSERO, conf. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. II. p. 389.* VOSSIUS de *histor. Latin. l. III. p. 72[illegible]* quem tamen ipse laudat Ionsius.

e) *Act. philos. Vol. I. p. 741. seqq. Vol. II. p. 168. seqq.*

f) Utimur *editione Lugduno Batava 1646. 12.*

g) In *manuduct. ad philos. mor. Stoicorum* conf. *Acta philos. l. c.*

h) *l. c.*

i) *Polyhist. lit. T. II. l. II. P. I. c. 8. p. 191.*

k) *Orat. XXIV.*

l) Videndus MORHOFIUS, STRUVIUS, aliique, SEU. LINTRUPII *additiones* ab HEUMANNO allatas augebit ALB. THURAE *Idea historiae liter. Danorum.*

m) Indicem Stoicorum, post COZZANDUM *de magist. philosoph. l. II. c. 3. p. 298.* dedit cel. FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 386. seqq.*

n) Successionem Stoicam, qualem dedimus, probat LAERTIUS *l. VII.* conf. IONSIUS *l. II. c. 1. p. 115.* LIPSIUS *Manud. l. I. diss. 2. p. 52.*

Zeno Cittieus sectæ auctor.

§. II. Sectam condidit ZENO, [o] Cittii, urbe maritima in insula Cypro, [p] natus, unde, ut ab aliis Zenonibus apud veteres illustribus distinguatur, Cittieus dici solet, qualem se dici ipse vivus voluit. [q] Aedificarunt vero hanc urbem Phœnicum coloniæ, [r] quae causa fuit, ut Zeno quibusdam Phœnicius dictus sit [s] curque exprobratum ipsi, quod advena esset ignobilis. [ss] Pater enim Mnaseus, quem Demeum alii vocant, mercatorem egit, filium tamen & naturali inclinatione, & oraculi monitu, [t] totum literis se dedentem, mature philosophiæ assvefecit. Mercaturam enim exercens Athenas saepe invisebat, compluresque libros imprimis Socraticos, Zenoni juveni asportabat. Annos natus XXX. vel quod alii volunt, XXXII. [u] Aethenas venit, tum mercaturæ causa, ut purpuram ex Phœnicia advectam venderet, tum philosophiæ gratia, ut quos scribentes legerat, disserentes audiret, factumque tum est, ut rejecta mercatura totus philosophiæ se manciparet studiis. Varie tamen rem narrant veteres. Quidam magnam pecuniæ summam [v] secum attulisse dicunt, mercibusque divenditis philosophiae se totum dedisse, nautis interea locata fœnore pecunia, ut patrimonium augeret. Alii navem ad Piræum naufragium fecisse asserunt, eum vero nihil ista jactura commotum, fortunæ beneficium praedicavisse, quo ad philosophiam compelleretur, & expeditius philosophari posset. Alii navis jacturam, referunt, passum, Athenas ascendisse, & librario assedisse, atque Xenophontis commentariorum secundum legisse; quo delectatus interrogaverit librarium, ubinam tales morarentur viri? Qui, opportune tum praetereunte Cratete, digito illum monstraverit, huncque sequi jusserit: hocque fecisse, & sic Cratetis discipulum factum esse. [x] Quarum narrationum posterior verisimilior est prioribus; licet secunda cum tertia facile conciliari queat. Tantam enim pecuniæ summam hominem, philosophiae genus pauper & inops sequentem conservavisse probabile non est. Videturque ipsa Cratetis vita, contemto omni rerum hujus vitae usu, paucissimis contenta, occasionem dedisse Zenoni facultatibus suis spoliato, philosophiam eandem sequendi. Crateti itaque adhæsit eiusque magnum in agendo & dicendo animum vehementer admiratus, cujus tamen decori omnis neglectum & impudentiam devorare non potuit, licet animo ei hoc præjudicium evellere, ridiculo facto Crates laboraverit. [y] Phi-

o) Vitam scripsit Apollonius Tyrius, de quo supra. Incertum vero, vtrum peculiare scriptum fuerit, an pars indicis Stoicorum. conf. FABRIC. *l. c. p. 389.* HEMMINGI vero FORELLI diss. *de Zenone* non vidimus.

p) Male Macedoniæ urbem facit CVIACIVS *Observ. l. III. c. 38.* ut recte observatum IONSIO *l. c. p. 114.* Potiora de hac Cypri urbe collegit MEVRSIVS *in Cypri descript. l. I. c. 10. p. 30.*

q) LAERT. *l. VII. §. 12.* Erat enim clara mercatoribus & viris doctis. vid. MEVRSIVS *l. c. l. II. c. 29. p. 161.*

r) CIC. *de fin. l. IV.* LAERT. *l. VII. §. 1.* conf. BOCHART. *Georg. S. P. II. l. I. c. 3. p. 370.*

s) CICERO *l. c.* LAERT. *§. 3.* SVIDAS *v. Zeno T. II. p. 8.*

ss) CICERO *Tusc. Qq. l. V. c. 12.*

t) Interrogatus Apollo, quo pacto optime vitam duceret, respondit, si mortuis concolor fieret, quod ille ad improbum legendi & studendi laborem retulit.

u) LAERT. *l. VII. §. 2. 28.*

v) Mille talenta habet LAERTIVS *§. 13.* STANLEIVS *P. VII. p. 542.* centum ait, forte quod illa summa incredibilis est pro privato homine.

x) LAERT. *§. 2.* SENECA *de tranq. anim. c. 14.* PLVT. *de cap. ex host. utilit. T. II. p. m. 200.*

y) Narrat rem LAERTIVS *§. 3.* quem vide.

Philoſophicis vero tum meditationibus ſe totum addixiſſe, liber, *de republica*, tum ab eo ſcriptus argumento eſt, quem ſub canis cauda confectum eſſe, inde quidam liberius jocati ſunt. [z] Non tamen ſolis præceptis morum addiſcendis contentum erat igneum Zenonis ingenium; nec probabat ille Cynicos, omnes reliquas diſciplinas rejicientes. Ad alios itaque philoſophos divertit, & imprimis Stilponem audivit decennio perpetuo, [a] indignante eumque, licet fruſtra, retrahente Cratete. [b] Præter hunc Xenocratem quoque audivit, utriusque vero inſtitutione vehementer delectatus eſt. [c] Hippoboto porro auctore, inde ad Diodorum Cronum venit, apud quem dialecticæ ſtudio tanto fervore ſe dedit, ut ejus argutias magni redimeret.[d] Tandem collectis undiquaque ingenii divitiis Polemonem audiendum adhuc eſſe ratus eſt;[e] videturque tum jam ſcopus Zenonis, ſectam ex confuſis inter ſe & corraſis variorum ſyſtematibus condendi patuiſſe. Ferunt enim Polemonem dixiſſe: *Non latet nos Zeno, te Phœnicio more [f] per horti januas irrepere, atque dogmata furari.* [ff] Nec deceptus eſt opinione ſua Polemo. Conflato enim novo ex aliorum doctrina, philoſophiae ſyſtemate, communicandam cum aliis excogitatam ſapientiam putans, novam ſectam erexit, & philoſophiam ſuam docere cœpit. Cumque publica Athenienſium loca philoſophorum cathedræ jam occupaſſent, ipſe porticum elegit, a Polygnoti aliorumque figuris *Pœcilen* appellatam,[g] in qua qui antea ex eruditorum numero convenerant, Stoici dicebantur, [h] ex qua conſuetudine tandem Stoicorum nomen Zenonis aſſeclis adhæſit, cum prius Zenonii dicerentur. [i] Huc maximus diſcipulorum factus eſt concurſus fama Zenonis illectorum, qui ſubtiliſſimus erat in diſputando, qua arte tunc ſumma eruditionis laus quærebatur; diu enim cum Philone dialectico ſe exercuerat, atque una ſtudio vacaverat: [k] cui cum elegantem virtutis in vita expreſſæ, imaginem adderet, & ſeveram moralis diſciplinæ faciem exprimeret, mirum non eſt, non tantum diſcipulorum amorem & applauſum conſecutum fuiſſe Zenonem, ſed & regum principumque favorem atque benevolentiam meruiſſe. Imprimis

z) *Ibid.* Dicemus hoc de libro paulo infra.

a) LAERT. *l. VII. ſ. 2.*

b) Iucunde repreſſit Cratetem, pallio eum a Stilpone retrahentem, dicens: *Rectius feceris o Crates, ſi auribus philoſophiæ ſtudioſos teneas. Suada itaque eos trahe. Si vim feceris vero, corpus habebis quidem, animum Stilpo* LAERT. *ſ. 24.*

c) *ibid. ſ. 2.*

d) *ib. ſ. 25.*

e) *ib. ſ. 31.* SVIDAS *l. c.*

f) i. e. fraudulenter.

ff) Inde judicandum eſt, quousque ad Socraticos referri queant Stoici, quod aliqui faciunt, vid. VOSSIVS *de ſect. c. XIX. §. 4.* MORHOF. *Polyhiſt. T. II. p. 2.* Scilicet hoc intuitu tantum moralis philoſophiæ valet, reliquas enim partes neglexit Socrates. Oſtendemus tamen, Zenonem multa quoque debuiſſe Platonicis.

g) Fuit hæc porticus, ex multis, quibus Athenæ ſuperbiebant, celeberrima, dicta etiam Piſianactia, & poſtea Pœcile, ſive varia, propter ingentem pulcherrimarum tabularum numerum, quas excellentiſſimi pictores Polygnotus, Mycon & Pandæmus Phidiæ frater pinxerant, vid. PLINIVS. *H. N. l. XXXV. c. 9.* LAERT. *l. VII ſ. 5.* & MENAG. *ad h. l.* SVIDAS *v. Polygnotus T. III. p. 143. T. II. p. 228.* Earum picturarum argumentum exponit PAVSANIAS *l. I. p. 27.* qui & ſtatuarum ibi poſitarum meminit. *p. 13. 78.* Suſtulere eas poſtea Romani, vid. SYNES. *ep. 54. 135.* Hæc porticus, quae reliquas antecellebat, ſenſu eminenti dicta eſt Stoa. Conf. cl. CROPHIVS diſſ. *de gymn. liter. Ath. p. 49. ſeqq.*

h) LAERTIVS *l. VII. ſ. 6.* Poëtis, HESYCHIVS Grammaticis locum ibi diſſerendi datum fuiſſe, nomenque Stoicorum aſſerit.

i) LAERT. *l. c.*

k) *ib. ſ. 15. 16.*

nis vero maximi Zenonem fecit Antigonus Gonates Macedoniæ rex, qui eum, quoties Athenis commorandum ei erat, audivit, eumque iteratis, ad se veniret, precibus invitavit. Affert Antigonii ea de re literas, & Zenonis quoque responsoriam epistolam LAERTIVS, [l] quas genuinas esse non dubitant magni viri IVSTVS LIPSIVS, [ll] PETRVS GASSENDVS, [m] THOMAS STANLEIVS, [n] rectius dubitantibus ALDOBRANDINO [o] & FABRICIO. [p] Persæus enim Zenonis discipulus, quem ad Antigonum misisse suo loco dicit LAERTIVS, LXXII tantum vitæ annos Zenonem attigisse refert, in Zenonis vero ad Antigonum epistola, senectutis veniam sibi dari poscit, esse enim octogenarium. Ipsa quoque dictio, & totus epistolarum harum habitus reliquis, quæ ex Sophistarum scholis prodierunt, adeo similis est, ut verisimillimum sit, ex eadem officina illas prodiisse, si etiam, quod nonnulli contendunt, concedamus nonagesimum ætatis annum Zenonem superavisse. Dubitari tamen nequit, non audivisse tantum Antigonum Zenonem, sed magna etiam veneratione eum suspexisse: narrantque veteres, [q] dixisse Antigonum: nunquam se angi & æsturare solitum, quod sciret, nisi quando cum Zenone congrederetur: quod ideo factum fuisse conjicit EPICTETVS, quod vellet ei placere, quod tamen extra illum positum fuerit. Nec aliter Athenienses, apud quos tanta auctoritate Zeno pollebat, ut castellorum apud eum claves deponerent, ut cui soli publica libertas tutissime concederetur, qui & aurea corona & ærea imagine eum honorarunt. [r] Sed & magnus ejus honor fuit apud Cypri incolas, tam indigenas, quam ex coloniis ortos, sive Sidonios, unde ortum ipse trahebat. [s] Erat, teste Apollonio, corpore gracili, statura satis procera, & corneolus, facie gravi & severa, supercilio adducto, valetudine minus firma, quam tamen magna temperantia fulciebat, unde etiam a conviviis abstinuit, ciboque plerumque usus est ficubus recentibus, pane & melle. [ss] Id quod miro convicio objectum illi est a comicis, esurientis philosophiæ genus illi exprobrantibus, & in proverbium abiit, ut Zenone continentiores dicerentur, qui summum in his gradum attigissent. [t] Non obstante autem frontis & oris severitate, facilem tamen se omnibus præbebat, nec cœnam etiam, sed frugalem & parcam, apud amicos recusabat, [u] popularemque ostentationem devitans, extremum, ne cui molestus esset accumbentium, occupabat locum. Neque cum pluribus, quam duobus vel tribus obambulabat, turbamque devitabat hominum, adeo ut interdum con-

l) l. c. §. 7.
ll) *Manud. ad Phil. Stoic. l. I. diss. 10. p. m. 55.*
m) *Vit. Epic. l. III. c. 1. p. m. 80.*
n) *l. c. p. 545.*
o) Ad LAERT. *l. VII. §. 28.*
p) *Bibl. Græc. Vol. II. p. 414.*
q) ARRIAN. *diss. Epict. l. III. c. 13.* SIMPLIC. *ad Enchir. c. 51. p. m. 187.* AELIAN. *l. IX. c. 26.*
r) LAERT. *§. 6.* MENAG. *h. l.*
s) LAERT. *§. 6.* qui ita intelligendus est.
ss) *ib. §. 1.*
t) *ib. §. 27.* ubi Philemonis versus recitantur.
u) Antigonum sæpe apud eum cœnasse refert LAERT. *l. c.* quas regias dapes frugalitate conditas fuisse, Zenonis apparatus prodit, qui fuit,

ἄρτος, ὄψον ἰσχὰς, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.
Panis unus; caricaque & aquam bibere.

CLEM. ALEX. *Strom. l. II. p. 413.* conf. LAERT. *§. 25.* qui paulo aliter hos Philemonis versus legit.

confluenti populo numos distribueret, ne sibi molestias crearet. A fastu vero adeo alienus fuisse dicitur, ut nudos quoque surdosque in familia haberet, quod false ei objecit Timon in fillis. Rem vero familiarem summa frugalitate & exiguis expensis curabat, ita ut peregrinam tenuitatem ea redoleret; servulo usus est unico, ut habet LAERTIVS, [v] ut SENECA [w] vero, nullo. Neque id tamen avaritiæ vitio, sed naturæ paucis contentæ severitate; avarum enim minime fuisse mire probavit, Demochare illum salutante, atque dicente, si quid opus haberet, scripturum se Antigono, præbituro omnia: adeo enim illi indignatus est, ut nunquam postea cum illo congrederetur. Mirabilis quoque erat in redarguendo, Cynicamque argute dicendi & carpendi artem magna jucunditate & svavitate temperabat; circumcise & quasi ex longinquo redarguens, cujus exempla multa nobis servavit LAERTIVS, [x] qui saluberrima quoque monita, quibus virtutis exercitium commendavit, recitat. Sic vestitu quoque Cynicum præceptorem in eo imitatus est, quod vile & tenue pallium, quod & ipse duplicabat, adhiberet; tunica tamen servata, quam vestitus rationem Stoici postea constanter tenuerunt, eandemque vultus gravitatem & austeram faciem, quam magister temperamenti & disciplinæ, in qua educatus fuerat, ductu expresserat, affectarunt. [y] Etsi vero magnus ubique erat Zeno, obtrectatoribus tamen & inimicis non caruit, fueruntque inter philosophos ei coævos, qui, cum magno ingenii acumine, & vivida eloquentia pollerent, non sine vehementia in Zenonem surrexerunt. Inter eos excelluisse, & non sine animi vehementia se nascenti Stoicismo opposuisse Arcesilaum & Carneadem, Academiæ mediæ & novæ conditores, in antecedentibus dictum est, ubi, etiam pluribus demonstravimus, qua, ratione ἀκαταλήψεως dogma Stoicis ὑπολήψεσιν opposuerint. Iungendus his Epicurus est, circa eadem, quo florebat Zeno tempora, nempe Olymp. CXX. ut SVIDAS [z] ait, vel A. V. C. CDLXX. ut definit GELLIVS, [a] novam sectam condens, licet paulo fuerit junior, ante Zenonem tamen senem denatus. Is enim cum reliquarum sectarum ducibus, tum præcipue Zenoni, qui magna gloria tum efflorescere cœperat, & vitæ & disciplinæ, & doctrinæ ratione se opposuit. Zeno enim austerum servabat vultum, naturaque subtristis & contracta fronte incedens, summam præ se ferebat gravitatem, quam sectatores ad superstitionem usque imitabantur: hinc sapiens Stoicus magni apud plerosque habitus. Epicurus vero natura humanior, & qui ultra vitæ humanæ sortem philosophiam non urgebat, hypocrisin apud plerosque Stoicos, certe inania & naturam humanam excedentia vota, quæ nunquam implerentur, ea esse pervidens,

v) *f. 14. 16.* qui hæc omnia narrat.

w) *Consol. ad Helviam c. 12.*

x) *f. 17. seqq.*

y) Hinc sola tunica a Cynicis distare dicti sunt IVVENALI *Sat. XIII.* corpus radebant, & vilissimo victu vivebant. PERSIVS *Sat. III. v. 54. seqq.* *Quæque docet sapiens braccatis illita Medis Porticus, insomnis quibus & detonsa juventus Invigilat siliquis & grandi pasta polenta.*

z) *l. c.*

a) *Lib. XVII. c. 21.* Plura de hac æmulatione Zenonem inter & Epicurum dicemus infra *c. XIII.* ubi de Epicuro & ejus philosophia.

videns, quæ de sapiente suo magnifice dictabant, philosophiam non solum moralem humano animo magis attemperavit, & quam Zeno in exilium egerat, voluptatem, in hortos suos revocavit; sed & derelictis phaleris, quibus populo placere studebat Zeno & asseclæ, vitam egit cum discipulis ad animi tranquillitatem valde comparatam. Inde magnæ inter Zenonem & Epicurum atque utriusque sectatores obtrectationes & calumniæ, & opposita quoque inter se dogmata; ut postea quoque dicemus: quod quia latius exposuit eruditissimus GASSENDUS, [b] eum adiri a lectore cupimus, brevitati consulentes. Non unius vero generis sunt, quæ Zenoni objecta sunt. Inter quæ primarium est, eum invidia odioque tantum ductum ex aliorum inventis gloriam sibi quæsivisse, & surreptis præceptoribus melioribus non tam novam philosophiam, quam nova verba discipulis vendidisse, & *exiguam*, ut ait CICERO, [c] *caussam habuisse, cur a præceptoribus, præsertim Platonicis discederet.* Supraque jam observatum est, Polemonem mature, hanc Zenonis fraudem detexisse. Nec quæ LIPSIUS, [d] pro Zenone affert, talia sunt, ut multum rem ejus juvent; si enim Pythagoreorum, Platonicorum, Heraclitique, cujus libros Zeno legerat, [e] atque Cynicorum & Dialecticorum philosophia cum Stoico systemate comparetur, apparebit luculenter, verum esse, quod ait CICERO, [f] *Zenonem non tam rerum inventorem fuisse, quam novorum verborum, & qui decori magis atque verecundiæ rationem haberet.* Adjiciunt his, qui Zenonem culpant, non erubuisse virum, qui tantam morum severitatem, tamque austeram virtutem præ se ferret, calumniis adversariorum doctrinam vitamque commaculare, & imprimis Epicurum, ejusque philosophiam, tanquam ad morum corruptionem tendentem, apud populum denigrare; qua in re graviter peccasse contra Epicurum, suo loco demonstrabimus. [ff] Sunt & alia, apud LAERTIUM [g] legenda, quæ æmuli ejus in ejus potissimum scriptis reprehendebant, quæ maximam partem ex opere ejus *de republica* excerpta sunt, & paradoxa Stoica sapiunt, ab aliis non satis intellecta, quædam etiam ad disciplinam Cynicam referri debent, in qua tum versabatur, cum celeberrimum librum conscriberet: qualia sunt, quod pecuniam, rerum permutationis & commerciorum causa tollebat, quod eundem virorum & mulierum vestitum esse jubebat, & his similia. [h] Addi possunt his longe graviora, & imprimis, quod SEXTUS EMPIRICUS [i] ipsis Zenonis verbis profert: non esse turpe, naturam matris fricare, ut turpe non sit, alia corporis parte dolentem fricando juvare,

 immo

b) *In vita Epicuri l. III. c. 1. p. 79. seqq.*

c) *De finibus l. IV.*

d) *Manud. ad phil. Stoic. l. I. diss. XV. p. m. 85. sqq.* Is enim eclecticam philosophandi rationem Zenoni vindicat, quem tamen præceptorum plagiarium fuisse collatio systematis Stoici cum præceptorum Zenonis decretis probat.

e) Conf. FABR. *Bibl. Gr. vol. II. p. 413.*

f) *De finibus l. III.* Hinc & *Tusc. Qq. l. V.* vocat eum ignobilem verborum opificem. Ideo objectum Stoicis spinosum de verbis disserendi genus, salseque derisi a comico apud ATHEN. *l. XIII.*

Audite Porticenses, mercatores nugarum,
Verborum arbitri & censores.

ff) Conf. GASSENDUS *l. c.*

g) *Lib. VII. s. 32.* MENAG. *ad h. l.*

h) Hinc supra jam ex LAERT. relatum, dixisse quosdam, librum sub cauda canis exaratum fuisse.

i) *Adv. mathem. l. XI. s. 191.* conf. *Pyrrh. hypotyp. l. III. s. 205. 245.* CHRYSOST. *adv. gentiles T. I. p. 662.*

immo & pædicare licere. Vt tamen verum fateamur, impetrare a nobis non possumus, ut credamus, Zenonem a morum & vitæ integritate tantam laudem consecutum, ut in proverbium abiret ejus continentia, ita, posthabito omni pudoris, honestatis & verecundiæ discrimine, fuisse tam impudenter philosophatum, eumque, quem ob verecundiæ & decori meliorem rationem habitam laudat CICERO, [k] impudentia Cynicorum sordes adæquasse. Nec hoc a secta Stoica simpliciter dictum fuisse credi potest, quæ sanctissima secta habita fuit, & in voluptates vehementer declamavit; ac jurato atque vatiniano odio in voluptatem Epicuri insurrexit, quem paria objiciendo & retorquendo respondisse, nuspiam legitur. Recte itaque ex his concluditur, esse hæc ex eorum numero, quibus fama & existimatio Zenonis sectæque ab eo institutæ lacerata est, πρόφασιν vero atque colorem quæsitum esse, vel ex Cynicæ sectæ opprobriis, a qua parum distare Zeno & sequaces credebantur, vel ex iis Zenonis & Chrysippi Scriptorum locis, quibus naturale a morali, indifferens ab honesto, & decorum ab utroque nova hactenus & inaudita ratione differre præcipiebant. Quibus cum naturalia non habere turpitudinem contenderent, sed id ex virtutis tantum, quæ sola honestatem parit, actione oriri disputarent, adversarii id, quod κατά τι dixerunt, ἁπλῶς sumentes gravemque iis calumniam impingentes, memoriam eorum injuste denigrarunt. Qui tamen, cum iisdem Epicurum armis essent aggressi, passi sunt & puniti in eo, in quo peccaverunt. Multa scripsit Zeno laudata ex veteribus a LAERTIO [l] & ex recentioribus præter MENAGIVM, [ll] MEVRSIO, [m] & FABRICIO, [n] inter quæ maxime celebratur opus ejus *de republica*, in quo eruditionem veteres non negant, culpant vero, quod Platonis rempublicam refutaturus [o] id fecerit iniquius, quædam etiam parum verecunde in ea dixerit; id quod ex Cynismo habuisse, supra ex Laërtio observavimus. [p] Fuit etiam inter ea Zenonis scripta *interpretatio Hesiodi*, ideo notanda, quod teste CICERONE: [q] in ea *sustulerit omnino usitatas præceptasque cognitiones Deorum, neque enim Iovem, neque Iunonem, neque Vestam, neque quenquam, qui ita appelletur, in Deorum habere numero, sed rebus inanimis atque mutis per quandam significationem hæc docere tributa nomina.* Quem morem theogonias veterum ad rationes philosophicas applicandi, & Deos in rerum naturæ partibus quærendi in schola Stoicorum celeberrimum fuisse, priore jam libro monuimus, & ad CORNVTI & SALLVSTII provocavimus libros. [r] Diu vero vixit Zeno, & quod Apollonius ait LVIII annos scholæ præfuit, [s] quod tamen falsum esse oportet, si Persæum, ejus γνώριμον sequimur, qui LXXII tantum annos vivendo attigisse ait. XXII anno enim ad philosophiam animum applicuit, decemque annos in Academiæ &

k) *loc. cit.*
l) *Lib. VII. §. 4.*
ll) *Ad l. c. Laërt.*
m) In *Cypro l. II. p. 168. seqq.*
n) *Bibl. Gr. vol. II. p. 414.*
o) PLVT. *de fort. Alex. Or. I. T. II. p. m. 348.*
p) *Vid. not. mox præced.* (*b*)
q) *De nat. Deor. l. I.*
r) Qui extant in collectione *mythologicorum* TH. GALEI.
s) LAERT. *§. 28.*

& Stilponis disciplina hæsit, tum Polemonem audivit, novamque demum sectam condidit. Vel itaque deserendus est Apollonius, vel Persæus, & sequendi, qui LAERTIO [f] & LVCIANO [ff] referentibus XCVIII annum attigisse asserunt. [t] Exegisse totam vitam sine morbo ait LAERTIVS, [u] & qui hunc exscripsit SVIDAS. [v] Quorum tamen ille alio loco, [w] Diocle auctore laudato, refert, Zenonem aliquando longum incurrisse morbum: quod confirmant ea, quæ habet PLINIVS, [x] pro miraculo, referens, haberi & solitarium exemplum reperiri, Xenophilum musicum centum & quinque annis vixisse, sine ullo corporis incommodo. Zenonis enim exemplum, si verum fuisset, Plinium non omissurum fuisse, probabile est. Tandem voluntaria morte ex vita excessit, cujus occasionem hanc fuisse referunt. [y] Cum e schola abiret, lapsus digitum fregit. Manu igitur terram feriens repetiit istud:

En adsum, quid me urges, precor?

Atque sic domum se conferens, vel, ut alii, eo ipso loco, vitam laqueo finivit, id quod fame factum esse alii referunt. Consentaneum hoc spontaneæ mortis genus ejus placitis fuisse, in sequentibus pluribus dicetur. Post mortem rogatu Antigoni, qui magnæ fortitudinis & immutabilis virtutis virum amissum acerbe dolebat, [z] Athenienses in Ceramico sepulchrum extruxerunt, & statuis atque decreto eum honorarunt; quod si genuinum est, admodum honori cedit Zenoni: laudatur enim, [a] quod complures annos in civitate velut philosophus versatus sit, atque in reliquis vitæ muniis vir bonus esse perstiterit, ac juvenes, qui disciplinæ causa ad illum convenerint, ad virtutem & frugalitatem exhortando ad ea, quæ sunt optima, intenderit, vitam suam verbis ac doctrinæ suæ consentaneam exemplar omnibus proponens. Valde vero timemus, ut non rhetoris potius alicujus, quam Atheniensium illud decretum opus sit. Illi enim in hujusmodi thematibus se diligenter exercuerunt, quod qui non attendit, facile supposititia pro genuinis habet, ut ipsi IO. MEVRSIO viro antiquitatum Græcarum peritissimo accidit. [b] Ceterum cum multi ex veteribus Zenones memorentur, [c] noster ab iis accurate distinguendus est. Inter hos Zenonem Musæi F. Sidonium nominat eumque ex Stoa philosophum, nostrique præceptorem vocat SVIDAS. [d] Id quod constare simul nequit, cum auctor Stoicorum sectæ fuerit Zeno Cittieus. Vnde non inepte conjecere

 viri

f) *loc. cit.*

ff) In *longævis T. II. p. m. 821.*

t) Ponunt vero annum emortualem Zenonis HIERON. & EVSEB. in Chronicis Ol. CXXIX. 1. SVIDAS in *ἄνεις T. I. p. 378.* nonaginta ei annos tribuit, & ad quosdam provocat, qui LVIII tantum annos vixisse ferunt. Verum annos, quibus scholæ præfuit, cum annis vitæ eum, more suo festinantem confudisse, manifestum est.

u) *l. 28.*

v) *In Zenon. l. c.*

w) *Lib. VII. §. 162.*

x) *Lib. VII. c. 40.*

y) *ib. §. 28.* SVIDAS *ll. cc.*

z) *ib. §. 15.* conf. *Otium Vindel. Mel. III. p. 266.*

a) *ib. §. 6.*

b) In *Themide Attica* eum sæpius rhetorum exercitationes pro legibus veris habuisse observat FABR. *Bibl. Græc. vol. I. p. 526.*

c) Zenones varios enumerat LAERT. *l. VII. §. 14.* MENAG. *ad h. l.* IONS. *de Scr. Hist. phil. l. II. c. 1. p. 116. seqq.* inter eos Stoici fuere, Sidonius Tarsensis, Zeno Chrysippi discipulus, & Zeno Diphili, conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 415. 416.*

d) in *Zeno Mus. F. Sidonius T. II. p. 8.*

viri acuti, [e] esse eum vel Zenonem juniorem, nostri non præceptorem, sed discipulum, cujus meminit LAERTIUS: [f] vel, quia Suidas dicit, fuisse eum Diodori Croni discipulum, pro: *Stoicus*, ponendum esse, apud Suidam, *Eristicus*, cui sectæ initio addictus erat Zeno Cittieus. Qui enim Zenonem Sidonium Epicureum huc advocant, propter sectæ nomen audiendi non sunt.

Observationes generales de philosophia Stoica.

§. III. Novam vero, quam excogitasse Zeno dicitur philosophiam recte porro intuituri, generalia quædam prius monenda sunt, ad naturam Stoicæ philosophiæ pernoscendam, judiciumque de ea formandum certum & justum magnopere necessaria, quæ ex historia nascentis & adolescentis Stoicismi lucem capiunt, eamque reliquæ Stoicæ philosophiæ fœnerantur. Respiciendum vero est ad conditorem sectæ, ejusque circumstantiæ, fuse hactenus explicatæ, eo modo considerandæ, quo influxum in systema ejus philosophicum habuere. His consultis observamus:

I. Multa ex præceptorum scholis assumsit Zeno.

I. Doctrinam præceptorum, quam Zeno in schola Academicorum, sive Platonicorum genuinorum, Eretriacorum sive Eristicorum, & Cynicorum, qui Socraticam philosophiam quodammodo conservaverant, didicerat, plurimum ad novum systema philosophiæ Stoicæ contulisse. Tetigimus hoc jam in antecedente §. & quantum opus erat, fontes annotavimus, unde Zeno sua hauserit, monentes simul, ideo plagii a Polemone aliisque fuisse insimulatum, & accusatum, quod vetera mutatis nominibus retineret, & pro suis venderet. Factum id imprimis circa Pythagoræ & Platonis philosophiam, quam duce Xenocrate, & post hunc Polemone per decennium fere didicit. Hanc cum deserere opus haberet, novam sectam conditurus, aut nova invenienda erant, aut veteribus nova danda nomina. Prius fieri non tam facile erat, homini intra subsellia discipulorum tot annos latenti, & ad novum systema suis forte oculis raro respicienti. Nova itaque facies, novæ definitiones, novumque quasi philosophicarum doctrinarum theatrum aperiendum erat, ut reapse a Platone recessisse videretur. Qua de re supra [g] jam, cum contentionis inter Arcesilaum & Zenonem causa exponenda esset, quædam monuimus. Conquesti id sunt Academici, [h] Zenonem nihil novi reperisse, sed emendasse tantum superiora immutatione verborum: ostendique id latius posset, & ex comparatione philosophiæ Platonicæ cum Stoica prolixe ostendi, qua ratione novam dicendi & philosophandi de rebus naturalibus & moralibus viam ingressus fuerit Zeno, nisi nostræ tractationis limites excederet. Quod tamen quia eleganter fecit CICERO [i] qui summam eorum, in quibus ab Academia prima recessisse sibi Zeno visus est, docte & perspicue exposuit, laboris non pœnitebit lectorem, accuratas veterum systematum rationes pernoscendi cupidum, si is attente brevem illum doctrinæ Stoicæ conspectum cum Platonis doctrina contulerit. Apparebit enim ex ista comparatione, quæ occasionem dede-

e) IONS. MENAG. FABRIC. ll.cc.
f) l. 16.
g) Cap. VI. sect. II. §. 6.
h) Apud CICER. Acad. Qu. l. IV. c. 6.
i) Lib. I. c. 10.

dederint Zenoni, ex aliorum philoſophorum ſyſtematibus quædam quaſi infarciendi & cum iſtis conciliandi, & quouſque Stoica cum Platonicis conſentiant. Id quod ex eodem fundamento Antiochum Aſcalonitam publice profeſſum, ſicque odia Academicorum & Stoicorum tollere conatum fuiſſe, ſupra memoravimus. Præter Platonis ſucceſſores audivit etiam Zeno Diodorum Cronum Dialecticum per multos annos: cujus ſtudia & artes etſi juſtis menſuris comparabat, quæ neque triticum neque aliud quidpiam, quod cujuſpiam ſit pretii, ſed paleas & ſtercora metiantur;[k] damnabat is tamen non tam dialecticæ ſtudium, quam ratiociniorum ſterile & jejunum argumentum, ipſam vero diſſerendi artem tanti faciebat, ut pro uno dialectici argumenti expoſitione, cum centum drachmas Diodorus poſtularet, ducentas ille ultro porrigeret.[l] Factum inde eſt, ut dialectica horum hominum ad Zenonem, & ab hoc ad totam ſectam tranſiret, ut ex iis patebit, quæ poſtea de logica Stoica dicemus. Nec aliter cum Cynica ſecta evenit, cui Zeno poſtremo adhæſit, quam totam fere in Stoam tranſlatam fuiſſe, in præcedentibus indubitatis veterum teſtimoniis evicimus. Nec aliunde Stoica virtus hauſta, quam ex Cynoſarge, inde virtutis color, & præcepta, eo tantum diſcrimine, ut naturam vincere Stoici, excedere conarentur Cynici, ut recte SENECA:[m] reliqua omnia communia; virtutem ſufficere ad beatam vitam, eam in rebus factisque eſſe, non in verbis; ſapientem ſibi ſatis eſſe, ejus enim omnia; nihil ei novum videri; regem eſſe, non ad legem, ſed virtutem vivere; ſola bona pulchra, mala turpia; denique finem hominis, ſecundum naturam vivere:[n] & quæ alia fuerunt præcepta virtutis a Cynicis pariter atque Stoicis adoptata. Recte itaque LAERTIUS,[o] communionem & ſocietatem quandam eſſe, dixit, his duabus ſectis, & Cyniſmum eſſe brevem ad virtutem viam, ad quam rationem ipſe Zeno ſapientem conformari voluit. Reſtat nobilis Stoicæ philoſophiæ pars, eaque a ceteris magis diſſentiens phyſiologia. Neque tamen hanc quoque ſuis arvis debuit Zeno, ſed aliunde & imprimis a Pythagoreis & Heracliteis accepit, ita, ut Pythagoreorum quidam & Platonici hanc admiſerant. Platonem enim magnam Pythagorei & Heraclitei ſyſtematis partem in ſuam philoſophiam recepiſſe, ſupra demonſtratum eſt, & oſtenſum etiam Pythagorea & Heraclitea ejus in Academia ſucceſſoribus paſſim arriſiſſe. Ea audiverat in hac ſchola Zeno, indeque, quod ſupra tetigimus, occaſionem nactus eſſe videtur, ipſa Heracliti ſcripta conſulendi. Cum vero Plato dualiſtici ſyſtematis patronus, materiæ tantum fluxum ex Heracliti phyſiologia in ſuas partes recepiſſet, Zeno, qui abſurdam duorum principiorum nullo nexu ſibi neceſſario junctorum abſurditatem evitare cupiebat, præeunte Italica ſchola, utrumque principium in unum totum coire coëgit, & ut harmoniam inde univerſi eliceret, more Pytha-

k) STOBAEUS.
l) LAERT. *l. VII. ſ. 25.*
m) *De brevit. vitæ c. 14.*
n) Conf. LIPSIUS *Manud. ad philoſ. Stoic. l. I. diſſ. XIII. p. m. 77.* VOSSIUS *de ſect. c. XIX. §. 3.*
o) *Lib. VI. ſ. 104.* conf. ARRIAN. *diſſert. Epict. l. III. diſſ. XXII.*

Pythagoræ & Heracliti ignem, recte monente CICERONE, [p] elegit, quem fluxæ materiæ inderet, ſicque Platonis phyſiologiam cum Pythagorea & Heraclitea commutavit, & ex parte quoque in concordiam ire juſſit. Quod etſi pauci viderint, [q] qui Stoicam philoſophiam deſcripſerunt, facile tamen verum eſſe deprehendetur ab iis, qui utriusque philoſophi doctrinam de natura rerum conferent. Patebit enim luce meridiana clarius: Heraclito & Zenoni, Deum eſſe ignem; materiam rerum omnium eſſe in perpetuo fluxu; orta eſſe ex illo igne omnia, & in eum reverti; durare eum ſine initio & fine; & neceſſario naturæ ſuæ motu ac æternis legibus omnia movere, omnibus providere, eumque motum eſſe fatum, quo omnia conſerventur; eſſe eum rationalem, fontemque animorum; ſtellas exhalationibus nutriri; animum hominis ex divina mente decerptum eſſe, & quæ alia ſunt dogmata Pythagoræ, Heraclito & Zenoni communia, quæ ſatis probant, hunc illorum vitulo araſſe. Ex quibus omnibus, niſi nos omnia fallunt, aperta luce conſtat, quos fontes derivaverit in arva ſua Zeno Stoicorum auctor.

II. Vitia veterum recepta in ſyſtema Zenonis.

II. Ex hac philoſophiæ Stoicæ origine, ſecutum eſt incommodum, quod plerumque in ejusmodi ſyncretiſmo philoſophico accidiſſe, multis exemplis teſtatur hiſtoria philoſophica; ut ſcilicet vitia illorum ſyſtematum, ſimul in novam philoſophiam tranſmigrarent. Id quod inductione luculenter poteſt demonſtrari. Nam quod ad partem philoſophiæ rationalem attinet, notum eſt, ex hiſtoria Dialecticorum ſupra data, quam exoſa ea ſecta propter cavillationes, jejunas argumentationes & ſophiſmata fuerit, & quod odium conceperint in eam viri graves, quod omiſſis magnis in exilibus & inutilibus verſaretur. Eandem prorſus faciem & nativam indolem ſuſcepit dialectica Stoicorum, quorum diligentia in ſubtilitatibus logicis ad nauſeam usque conquiſitis ad inſaniam ſe exercuit. Inde objectum illis a CICERONE [r] *ſpinoſum diſſerendi genus, & quod vellant de ſpinis, atque oſſa nudent, quodque pungant, quaſi aculeis, interrogatiunculis anguſtis, quibus etiam, qui aſſentiuntur, nihil commoventur animo, & iidem abeant, qui venerant.* Id quod non adverſarii criminationem eſſe, ut frigide reſpondet LIPSIUS, [s] ſed re ipſa niti, ea quæ apud veteres & imprimis apud SEXTUM EMPIRICUM de logica Stoicorum reſtant, ſatis evincunt. Id candide agnovit SENECA, [t] qui eleganter: *Scilicet, niſi interrogationes vaferrimas ſtruxero, & concluſione falſa a vero naſcens mendacium adſtruxero, non potero a fugiendis petenda ſecernere! Pudet me, in re tam ſeria ſenes ludimus, mus ſyllaba eſt, mus autem caſeum rodit, ſyllaba ergo caſeum rodit. Puta nunc me iſtud non poſſe ſolvere: quod mihi ex iſta ſententia periculum imminet? quod incommodum? ſine dubio verendum eſt, ne quando* in

p) *De nat. Deor. l. III. c. 14.*

q) Obſervavit id OLEAR. diſſ. I. *de Heraclito* STANLEIO *p. 853.* inſerta, ſed demonſtrare alibi promiſit, id quod morte præventus non implevit.

r) *De finibus l. III. IV.*

s) *l. c. diſſ. XV. p. 86.*

t) *Ep. 48.*

in muscipula syllabas capiam, aut ne quando, si negligentior fuero, caseum liber comedat. O pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus? in hoc barbam demisimus? hoc est, quod tristes docemus & pallidi? Paria & alibi [u] habet apud ipsum legenda. Et hæc prima controversiarum inter Zenonem & Epicurum exortarum & incruentorum bellorum acies fuit, Epicuro has inanes & inutiles logicæ Stoicæ strophas irridente, eique canonicam suam opponente, quæ paucis regulis omnem veri cognitionem dirigeret. [x] Neque mirum videri debet lectori attento, philosophos tantam gravitatem morum affectantes, suamque virtutem non regibus tantum æquiparantes, sed & præponentes, in his quisquiliis & paleis sapientiam quæsivisse. Magna enim ambitione cum tenerentur, non poterant non hanc dialecticæ contentiosæ & subtiliter differentis gloriam, quam insano desiderio tum temporis deperibat Græcia, omnibus sectari viribus. Vt itaque invincibilis artis famam consequerentur, eandem viam, quam Dialectici, Eristici, & hujus furfuris alii, ingressi sunt, & de nulla re distincte & præcise cogitantes & definientes, voces adhibuerunt, nihil præcisum, nihil definitum significantes, vaga vocabula, quæ cum certi nihil determinent, insolubilem faciunt ratiocinationem. [y] Quo modo cavillationes quidem Stoicorum prudentioribus invisæ fuere admodum, [z] ipsi tamen, ut judicium & sensum veri corruperat Græcia, laudem dialecticorum summorum reportarunt, [a] & æternitati istis nugis sua inscripsere nomina: cujus luculentum nobis in sequentibus exemplum erit Chrysippus, post Zenonem maximum Stoæ ornamentum, ast & maximus nugator. Hæc de dialectica Stoicorum. Cum morali philosophiæ parte idem evenit, ut iisdem incommodis vitiisque laboraret, qua Cynicorum ethica defecit. Cum enim recte ei objectum sit, supra naturam se efferre, eamque penitus exuere, & sublimia præter modum hominis petere, eandem dicam merito Stoicis scripsere veteres. Nam & illi in meteoris orationis magniloquentiam quærentes ampullatis verbis, & sententiarum pondere naturæ mensuram excedentibus sapientiam moralem ostentabant. Vnde Stoicorum arrogantia in contumeliam & convicium abiit, [b] & superbia objecta in dogmatibus, quæ fastum ubique & ventum habeat. Quæ ita quidem a deamata sibi secta avertere conatur LIPSIVS, [c] ut FABII [d] judicium probet dicentis: *minus indulsisse eloquentiæ Stoicos veteres, sed cum honesta suasisse, tum in colligendo probandoque plurimum valuisse, rebus tamen magis, quam id quod sane non quæsiverunt, oratione magnificos;* parum tamen Stoicis præsidium affert, quorum non verba tantum

u) *Ep.* 82. 113. conf. CICERO *Tusc. Qq. l. IV.*

x) Conf. GASSENDVS *vit. Epicuri l. III. c. 4. p. m.* 90.

y) Conferendus, qui eleganter hac de re differit SAMVEL. PARCKERVS *disp. VI. de Deo s.* 9. *p.* 519.

z) Conferenda erudita disquisitio B. FABRICII *de cavillationibus Stoicorum*, ejus *Syllogæ dissertationum inserta.*

a) Vid. ven. WOLF. *ad* ORIG. *philosophum. pag.* 142. & quos porro laudat.

b) Hoc Rubellio Plauto objectum apud TACITVM *Annal. l. XIV.*

c) *l. c. p.* 88.

d) *Instit. Orat. l.* X.

tum ſed & dogmata, ad inanes ventos, & impoſſibilem naturæ humanæ perfectionem ſolis cogitationibus otioſorum ingeniorum redeuntia inter iſta meteora numeranda ſunt, quæ aures capiunt, animumque pungunt; verum non emendant. [e] Tandem & phyſiologiæ a Pythagora, Platone, & Heraclito mutuum acceptæ vitium idem cum ſuo fonte eſt, ut ad enthuſiaſmum ducat. Quod enim de Platonis ſyſtemate phyſiologico & methaphyſico dictum eſt, eo magis in Stoicos quadrat, quo magis animam hominis non ex anima mundi a primo Deo gradu & natura ſatis diverſa, ſed ex ipſo DEI gremio univerſam materiam pervadentis derivaverunt, & in eum reduxerunt; immo res tandem omnes in Iovem redituras eſſe, & conflatum iri in unam maſſam aſſeruerunt, quo deteſtabilior enthuſiaſmus, quique proxime ab atheiſmi peſte abeſt, excogitari vix poteſt. [f]

III. Innovata præter rem multa.

III. Non in eo tamen ſubſtitit Zenonis induſtria, ut præceptorum cogitationes exprimeret, & in unum quaſi corpus redigeret; ſed novam quoque iis dare faciem conſtituit, multaque mutare aggreſſus eſt, ut nova viderentur. Qua in re ſi rectum ſemper judicium conſuluiſſet, & emendatis veterum ſyſtematum nævis meliora ſubſtituiſſet, non haberemus forte, quod magnopere ſyſtemati Stoico objiceremus. Verum aliter inceſſit Zeno, qui cum innovare ſæpe ſine magna cauſa multa cuperet, nec tamen domi haberet, unde meliora ſurrogaret, contradicendi, vel media potius inter veteres via incedendi ſtudio [ff] ad deteriora prioribus delapſus eſt. Cujus memorabile exemplum eſſe poteſt phyſiologia Stoica. Placebat Zenoni anima mundi a Platone admiſſa; placebat materia fluxa rerum omnium formis & rationibus ſeminalibus recipiendis apta; diſplicebat principium duplex ab Academia conſtitutum; diſplicebat Deus, qui non poſſet, quicquid vellet in materiam, quam tamen originem malorum eſſe, æque ac Plato credebat. Syſtema itaque immutaturus, dum duplex principium rejiciebat, unumque totum, Deo & materia conſtans ponebat, quorum ille cauſa efficiens, hæc materialis eſſet, Deum non ut Plato externe materiæ præfecit, ſed interne immiſcuit, & infudit, & ita cum materia copulavit, ut neceſſario naturæ univerſi vinculo cum ea & in ea ageret, ſicque anima mundi non a Deo tantum dependeret, ſed ipſe Deus eſſet. Qua ratione difficultates non minuit, ſed auxit, impietatem vero longe majorem expreſſit, Deum enim, cum Heraclitum ſequi conſtituiſſet, ignem dicens, omnia moventem & pervadentem, natura, libertateque ſua prorſus privavit, & mundum cum Deo confudit, ut poſtea dicemus. Quod non feciſſet, ſi maluiſſet ipſam DEI naturam conſiderare, quam Heracliteis principiis, Platonica emendare, id quod ſecus accidit, valdeque phyſiologiam Stoicam corrupit.

IV. Di-

e) Conf. SAM. WERENFELS *de meteor. Orat. Opp. p. 613.*

f) Conf. *Otium Vindel. Mel. II. §. 4. 5. p. 138.*

ff) Inde Stoici *herciſcundi*, id eſt, medium ſecuti, ſunt dicti; vid. SERVIUS *ad* VIRG. *Æn. l. III v. 68.* & STEPH. MORINUS pec. diſſ. *de Stoicis herciſcundis.*

IV. Dictum porro in antecedentibus est, opposuisse philosophiam suam Zenonem tum Academicis, sensuum certitudinem & veritatis judicium atque comprehensionem negantibus, tum Epicuro, voluptatem in statu animi quieto & tranquillo quærenti & commendanti. Vtrumque in constituenda philosophia Stoica influxum habuit solito majorem. Non enim enatæ tantum inde doctrinæ plurimæ, quæ Academicis Stoicisque opponebantur, sed & contradictionis studio ad extrema itum & asserta multa sunt, quæ limites egrediuntur, quæque parce magis & modeste dixisset Zeno, nisi ea adversariis objecisset. Et hanc veram causam esse putamus, cur in morali potissimum philosophiæ parte exorbitantia multa & humanæ voluntatis naturam excedentia Zeno asseruerit, ut eo fortius Epicuro adversaretur. Qui cum voluptatem commendaret, animumque in doloris carentia tranquillum, Zeno sapientem finxit, non ab omni tantum voluptatis sensu vacuum, sed & omnis affectus atque commotionis animi expertem, & inter equuleos atque tormenta beatum. Qua ratione, quod in Cynicis improbabat, quod naturam excederent, ipse postea admisit, & dum torporem & ignaviam moralis disciplinæ fugit, ad speciosa quidem sed impossibilia & naturam hominis superantia præcepta se vertit, quæ nimiam præ se ferebant sapientiam, verborum potius jactantia, quam re ipsa præstandam. Recte vero EVRIPIDES:

IV. Opposita philosophia Stoica aliis sectis.

> *Non vel hoc noxa vacat*
> *Si mens inest sapientibus sapiens nimis.*

V. Sed & temperamentum Zenonis moresque hominis considerandi sunt, quos plerumque ad formandum systema conferre aliquid in prolegomenis monuimus, & luculento exemplo probat philosophia Stoica. Fuisse vero natura acerbum & morosum, & temperamento ad melancholicum inclinasse, supra diximus, quamvis & cholerici non exiguam possedisse partem vel inde elucet, quod a Cynicorum circa decorum ἀδιαφορίᾳ valde abhorruerit, nec regibus quoque submissum humilemque testatus fuerit animum. Hanc naturalem temperamenti, quod & corporis ratio & victus conditio fovebat, conditionem augebat disciplina Cynica, austeris quidem sed superbis etiam præceptis, ad magna & excelsa, sed tristia & acerba, animum Zenonis formans. Quæ cum admirationem ei conciliarent haud exiguam, opinionemque excitarent consummatæ virtutis, externo quoque vestitu, victu, oratione effictam, mirum non est, Zenonem sapientem suum talem formasse, qualem se ipsum fingebat. Quæ cum supra humani animi naturam moresque essent, ea quæ in Zenone propter temperamenti, educationis & consuetudinis vim suo modo erant naturalia, in discipulis, præceptorum magistri severitatem ejusque exemplum imitari satagentibus, virtutem fictam & pictam, quæ nulla re ipsa esset, sed in externo habitu, barba, vultu vocibusque magnificis constaret, genuerunt. Vili enim habitu incedebant, barbam promittebant, ad cutem deradebantur, pallidique & subtristes apparebant, virtutis veræ plerumque expertes. Factum inde est, ut & ipsi

V. Systema Zenonis ejus circumstantiis conforme.

ipsi inter Stoicos viri graves [g] mores horum hominum *μέχρι τȣ͂ λέγειν, ἄνευ τȣ͂ πράττειν* philosophantium [h] improbarent, & Stoica hypocrisis plerisque veterum esset detestabilis, qui passim acerbe in hos homines, Curios & Catones simulantes, & bacchanalia viventes, invecti sunt, [i] & Stoicis exprobrarunt, magnifica quidem eos promittere, sed nihil eorum apud illos reperiri, qui felicitatem in Stoica philosophia quærant. Qua de re cum nemo lepide magis dixerit, quam LVCIANVS, [k] is imprimis consulendus est, longior enim sermo ejus est, quibus vivis coloribus Stoicos depingit, quam ut hic describi possit, jucunde vero & clarissima luce rem hanc illustrat. Nec juvat rem Stoicorum, quod pro causa eorum magno conatu affert THOMAS GATAKERVS, [l] *in unaquaque secta repertos, citharis, lyris, tubis, lituis compares, quæ eorum utique, quæ aliis modulantur, canunt, crepant, personant, nihil quicquam audiunt, percipiuntque ipsæ; & ubique, etiam inter Christianos esse homines ignava opera & philosopha sententia.* [m] Non attendit enim vir diligentissimus, sectæ, quam deperibat, amore captus, non esse sermonem de hominibus, ex doctrinæ, quam sequuntur, præceptis vitam non instituentibus, sed de ipsa philosophiæ, quam sequebantur, constitutione & natura, quæ talis fuit, ut necessario homines vel miseros, & felicitatem ex ea consequi desperantes, vel hypocritas gigneret, cum impossibile sit, Stoicam felicitatem assequi, virtutemque sapientis Stoici facto exprimere, quod de Christianorum disciplina dici nequit, quæ non virtutis modo perfectam & humano animo conformem depingit faciem, sed media quoque exhibet, quæ ad eam exprimendam sufficiant, quod præstare nequit philosophia Stoica, quæ si sequenda est, homines naturam exuere humanam oportet. Nec objici & pro Stoicæ philosophiæ causa adduci in exemplum possunt viri graves virtutisque, quantum inter gentiles licebat, perfectæ, qui ex Stoica familia profecti sunt. Nam, licet etiam, de quo tamen dubitari queat, hanc iis insedisse virtutis elegantiam concedamus, duo tamen sunt, quæ maximopere obstant, quo minus inde de Stoicorum philosophia magnifice sentiamus. Vnum est, quod alia principia habuere vivendi, alia disserendi, [n] & naturæ, educationis, temperamenti & ejusmodi causarum moralium beneficio ad eam virtutis præstantiam enixi fuerint, quam Stoicæ philosophiæ beneficio nunquam fuissent assecuti. Alterum concedendum quidem esse, quod PLVTARCHVS [o] ait: *habere Stoicam doctrinam, si in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum & anceps, sin autem cum gravi & miti ingenio temperetur, magnos impetus dare ad verum bonum & virtutem:* fluere vero hos impetus ex pessimis principiis, esse animum Dei particulam, universo, sive natu-

g) EPICTETVS *passim*, vid. ARRIAN. *diss. l. IV. c. 9. l. III. c. 23.*

h) Idem apud GELLIVM *l. VII. c. 19.*

i) Videndus IVVENALIS *Satyr. II.* PLVTARCHVS *de Stoicorum repugnantiis.* HORATIVS *Serm. l. II. Sat. 2.* & RAPPOLDVS *Comm. ad l. II. Serm. c. 9. p. 310.* ut alios prætereamus.

k) In *Hermotim. T. II. p. m. 287. seqq.* & in *Mycillo ib. p. 622. seqq. add.* quæ collegit GATAKERVS *ad Antonin. in præloquio p. m. 34.*

l) *l. c.*

m) GELLIVS *l. XIII. c. 8.*

n) Conf. G. I. VOSSIVS *de theol. gent. l. II. c. 49. p. m. 580.*

o) In *Cleomene.*

naturæ, Deo per omnia fuso, convenienter vivendum, & æternis universi legibus, necessario obtemperandum esse, quæ impietatem gignunt Spinozæ ethica nulla parte meliorem, quæ externe quidem splendet, interna vero natura sua omnia sanæ philosophiæ principia misere corrumpit. Vnde merito miramur, non de grege eruditorum, sed ex ducibus & primæ dignitatis viris, quosdam, & imprimis LIPSIVM & GATAKERVM, [p] quos fundamenta morbida & pestilentia ethicæ Stoicæ non latebant, tantum Stoicæ philosophiæ tribuisse, ut cum SENECA, [q] sanctissimam & fortissimam sectam nominare, vel illos solos philosophos esse, fateri non erubuerint.

VI. Verbis Stoicorum non fidendum.

VI. Possunt hæc sufficere, ut attento cautoque historiæ philosophicæ lectori oculi aperiantur, ad dignoscendam veram & nativam Stoicæ philosophiæ faciem. Quia vero nulla inter Græcos secta fuit, quæ tantopere conquisito sua illevit fuco, quam Stoica, monendus est Stoicæ philosophiæ noscendæ cupidus de duobus momentis, quæ neglecta magnos viros præcipites egerunt, ut Stoicam philosophiam summopere deprædicarent, eamque sanæ philosophiæ præceptis, quin sanctissimis Servatoris regulis & religionis Christianæ dogmatibus in plerisque consonare crederent. [r] Primum id speciatim inculcat, quod generali observatione, in tota historia philosophica tenendum esse, in limine hujus tractationis commendavimus, quodque in Stoicæ philosophiæ consideratione neglectum magnos errores peperit: expendenda esse verba & sententias Stoicorum non extra systematis nexum, sed juncto toto consequentiarum syrmate, quo ex principiis semel admissis conclusiones derivantur. Accidit enim viris magnis, ut speciosis Stoicorum dictis de Deo, de animo, de officiis seducti, nescio quos thesauros se invenisse putaverint, qui intra systematis nexum & ex vero ejus sensu considerati carbones exhibebant. Longo exemplorum agmine probari hoc posset, nisi instituti obstaret ratio, sed nos alio loco [s] luculenta ejus rei specimina copiose adduximus, quæ adeunda sunt, quibus ea de re scrupulus aliquis, post illa, quæ in sequentibus dicenda sunt, remanserit. Alterum, quod probe attendere lectorem jubemus momentum ad Stoicos quidem post Christi nati tempora viventes, scriptisque atque dissertationibus suis philosophiam porticus illustrantes pertinet, hoc vero loco ideo tenendum est, quod horum tantum ex ista secta hominum nobis scripta supersunt, vetustiorum Stoicorum, Zenonis, Cleanthis, Chrysippi & reliquorum libris dudum temporum injuria deperditis. Sedulo vero ad horum, qui Christi nati & publice prædicatæ evangelii doctrinæ tempora secuti sunt, philosophorum scripta & philosophandi rationes attendentibus manifestum fiet, hos homines, qui sanctissimam se sectam esse gloria-

 ti

p) ll. cc.

q) ep. 83.

r) Dicetur hac de re in sequentibus passim, & quidem de ecclesiæ Doctoribus, Stoicismum in ecclesiam introducentibus *T. III.* de viris vero eruditis Stoicam philosophiam recentiori ætate resuscitantibus *T. IV.* Consulenda quoque sunt, quæ in *Otio Vindelico Mel. I. & II.* diximus, & exempla attulimus.

s) *l. c. p. 98. 135. 146. 164. 166.* add. b. BVDDEVS diss. *de erroribus Stoicorum*, IAC. THOMASIVS *de exustione mundi Stoica*, alii.

ti ſunt, cum viderent, religionis Chriſtianæ præſtantiam ubique & per omnes imperii Romani partes recipi, & tanquam ſanctiſſimam diſciplinam coli, invidia doctrinæ Stoica præcepta multis paraſangis ſuperantis, & æmulatione gloriæ ductos haud pauca, non verba tantum & ſententias, ſed dogmata quoque concernentia in ſuos uſus vertiſſe, & accommodaſſe Stoico ſyſtemati: ut ita Chriſtiani non haberent, quod magnopere gentilium philoſophis objicerent; vel etiam gentiles in peregrina religione admirarentur, quod non domi natum invenire poſſent. Latiſſimus hic campus eſſet, exemplis id luculentis docendi, quæ tamen nec locus capit, prolixis diſſertationibus nimis anguſtus, nec inſtitutum poſtulat. Diximus tamen, niſi, omnia nos fallunt, copioſe & luculenter ſatis ea de re alio loco, [t] quæ conſulat, ſi tanti videbuntur, qui ea de re convinci ſe exemplis deſideraverit. Nos unum ex multis eligimus, eo illuſtrius, quo magis multam de ſenſu Stoici ſyſtematis diſputandi occaſionem viris doctis exhibuit, quoque magis in apricum ponit, quam ſubdole rem ſuam egerint Stoici, ut ſalvis parentis ſui placitis ſectæque decretis, propiores revelatæ veritati viderentur. Doctrinam innuimus, de providentia DEI, & fato, in Stoicorum Scholis celeberrimam. Quam cum ita poſt Zenonem propoſuiſſet Chryſippus, ut fortuito Epicureorum concurſui, atomorum potiſſimum eſſet oppoſita, & æternam atque indeclinabilem ſeriem rerum & catenam volventem ſemet ipſam ſeſeque implicantem per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus connexa eſt, ſignificaret, cui ordini neceſſario Deus ipſe a Stoicis duris vocibus ſubjiciebatur: impiam & abſurdam doctrinam aggreſſi Chriſtiani doctores facile everterunt. Quibus ut ſe opponerent Stoici poſt C. N. efflorescentes parce magis & ſobrie ea de re philoſophandum & Chriſtianis, quoad voces magnificas de Deo accedendum rati, fatum in providentiam mutarunt, & eleganter de ea commentati ſunt, nihil tamen quoad rem ipſam in Stoico ſyſtemate mutantes, ſed providentiæ voce, & libertatis aſſertione, eandem, quam Chryſippus neceſſitatem univerſi inculcantes. Magna itaque in dignoſcenda doctrina Stoicorum cautio adhibenda eſt, & cuncta ad principia, quæ Stoæ pater, Zeno, primum admiſit & ſectatores rata habuere examinanda, nec Senecæ, Antonini, Epicteti verbis fidendum, ſed larva ſub dolo philoſophorum generi detrahenda eſt. Quod ubi provida ratione fit, diſparebit, ceu nebula ſolis radiis diſpulſa jactata concordia inter Porticum Zenonis & Salomonis, & quid judicandum ſit, de genuino Stoicæ philoſophiæ ſyſtemate, mediocri attentione poterit dignoſci. [u]

VII. Stoici diſſentientes.

VII. Tandem neque hoc obſervaviſſe abs re erit, Stoicos præſtantiores pleroſque non ſemper conſenſiſſe, ſed in diverſa abeuntes Zenonis ſyſtema ſæpiuſcule reliquiſſe. Id quod non Epictetus tantum, Seneca & his ſimiles

t) In diſſertatione: *de Stoicis ſubdolis Chriſtianorum imitatoribus*, quæ extat *Temp. Helvet. T. III. p. 260.*

u) Agnovit hoc ipſe tandem LIPSIUS *Cent. I. Epiſt. ſelect. ep. 97.* conf. BALTUS *defenſe des SS. Peres accuſer de Platoniſme, pref. c. ji.*

similes fecere, ut suo loco demonstrabitur, sed a Chrysippo quoque, Diogene, Panætio, Posidonio factum est. Annotabimus itaque in sequenti horum virorum historia diligenter, in quo a communi & recepto porticus systemate recesserunt.

Decreta Stoicorum de philosophia in genere

§. IV. His, quæ necessario monenda fuerant, de philosophia Stoica præsuppositis, facilior jam nobis via patet ad ipsam ejus considerationem. Quam ut apte & accurate delineare possemus, optandum propter rationes supra dictas, esset, ut Zenonis, Chrysippi & Stoicorum ante Christum natum scripta nobis suppeterent: quibus quoniam caremus, ad eos confugiendum est, qui reliquias ex iis nobis servaverunt, CICERONEM, PLVTARCHVM, LAERTIVM, SEXTVM EMPIRICVM, SIMPLICIVM, STOBAEVM,[v] & ex Patribus ecclesiæ aliquos, quorum loca pleraque congessit diligentia eruditissimorum virorum IVSTI LIPSII, THOMAE GATAKERI, THOMAE STANLEII.[x] Cum his vero Stoicorum sequiorum scripta conferenda sunt, & quæ SENECA, ANTONINVS, EPICTETVS, PHVRNVTVS, qui soli fere ex innumero Stoicorum grege ad nos scriptis pervenerunt, de Stoica philosophia commentati sunt, conjungenda: nec negligenda ea, quæ extra sectam constituti de ea retulerunt. Immo, Epicurea & Platonica quoque philosophia, quibus Stoicam in plerisque vel oppositam fuisse, vel ex hac derivatam supra demonstravimus, non negligenda, sed diligenter conferenda est, ut ita nativam Stoæ mentem dignoscamus. Priusquam vero singularum philosophiæ partium decreta exponimus, paucis enarrandum est, quid de philosophia in genere senserint Stoici. Ita vero:

I. Sapientia est rerum humanarum divinarumque scientia; philosophia, sive sapientiæ studium, exercitatio est artis ad sapientiam accommodatæ. Definitionem hanc Stoicis tribuit PLVTARCHVS,[y] quam ex Platonis vel Pythagoræ, unde Plato eam desumsit, schola accepisse Zenonem, ex iis liquet, quæ capitis sexti sectione prima[z] de definitione philosophiæ Platonica disseruimus. Recessit tamen aliquantum a Platone Zeno, & paulo aliter hæc ejus definitio intelligenda est, quam in Academia veteri intelligebatur. Cum enim Zeno ideas Platonis & numeros Pythagoræ missos faceret, quibus res divinæ in illorum philosophia constabant, ad alia necessario respicere debuit. Cum vero mundus non Dei tantum opus, sed & ipse Deus sit, ut postea indubitatis Stoicorum testimoniis probabimus, facile inde intelligitur, quæ res divinæ sint, circa quas sapientia & philosophia versatur, & qua ratione physiologia magna & nobilissima pars sit philosophiæ Stoicæ? Discrimen vero inter sapientiam & philosophiam ponere in Platonica quoque Schola[a] Zeno didicit, qui id a Pythagoreis acceperunt. Quod discrimen non ineleganter exposuit SENECA[b] de philosophiæ

v) *Libris supra laudatis.*
x) Passim is egregia Stoicorum scriptorum fragmenta exhibet, dignus qui consulatur.
y) *De placit. phil. l. I. c. 1. T. II. p. m. 3.* SENECA *ep. 89.*
z) *§. 16.*
a) Demonstratum id quoque supra *l. c.*
b) *l. c.*

phiæ definitione & diuisione docte commentatus, quando ita: *Primum tibi dicam, inter ſapientiam & philoſophiam quid interſit. Sapientia perfectum bonum eſt mentis humanæ; philoſophia ſapientiæ amor eſt & affectatio. Hæc oſtendit, quo illa pervenit.* Et paulo poſt: *Illud quaſi conſtet, aliquid inter ſapientiam & philoſophiam intereſſe, neque enim fieri poteſt, ut idem ſit, quod affectatur, & quod affectat.* Plura dabit LIPSIVS.[c] Adjecere quidam ut eſt apud SENECAM,[d] definitioni: *noſſe quoque cauſas rerum*, id quod tamen Seneca putat ſupervacuum, quia cauſæ divinorum humanorumque partes ſunt. Alias definitiones exhibent SENECA & LIPSIVS,[e] quæ tamen pleræque ſunt exotericæ, remque non exhauriunt, quas apud eos ipſos benevolus lector leget. Sapientiam vero duplicem ſibi fingebant Stoici, τέλειον ſive conſummatiſſimam, & προκόπτοντα ſive proficientem; illa perfectiſſimus virtutis habitus eſt, quem nulli mortalium attingere licet, ad quem tamen omnes collineant, hæc profectus ſapientiæ, & habitum graſſantis ad eam viri denotat. Inde frequens apud SENECAM [f] diſtinctio inter conſummatæ ſapientiæ virum & procedentis: hunc ſtudioſum eſſe ſapientiæ, illum adeptum ſapientiam ait. Proficientes vero in tres claſſes dividi alibi [g] monet. Primi ſunt, qui ſapientiam nondum habent, ſed jam in vicinia ejus conſtiterunt; ſecundum genus eſt, qui & maxima animi mala & affectus depoſuerunt, ſed ita ut poſſint in ea relabi; tertium illud genus, extra multa & magna vitia eſt, ſed non extra omnia. Ex his primum genus, qui omnes affectus ac vitia poſuerunt, quæ erant complectenda didicerunt, quibus vero adhuc inexperta fiducia eſt, [h] ſummus quaſi philoſophorum gradus eſt, ad ipſam enim ſapientis perfecti naturam accedere, impoſſibile putabant humanæ imbecillitatis memores, & ſufficere ſtatuebant, ſi in vicinia conſtitiſſet philoſophus. Ea vero de re falſe Stoicos ridet LVCIANVS,[i] qui acute, poſtquam neminem Stoicorum perfecte felicem & ſapientem factum, ex ipſius porticus decretis monuerat, ait: *Non ſufficere, ſi quis ſaltem felicitati proximus ſit, poſteaquam nihil inde fructus & utilitatis capere poſſit: nihilo ſecus enim extra viam ſub dio diverſari eum, qui juxta oſtium ſtet excluſus, quam qui eminus adhuc labore itineris conficiatur: niſi quod veriſimile ſit, illum non mediocri perturbatione diſcruciari, videntem in propinquo ea, quibus privatus eſt.* Sed & reliqua legenda ſunt, quibus luculenter Stoicos in ea re nugari docet. Ceterum nec hoc ſapientiæ diſcrimen excogitavit Zeno, ſed ex Academia prima mutuum accepit. [k]

II. Eſt autem ſapientiæ accommodata unica ars ac ſuprema, virtus. Virtutis vero nomen latiſſime ſumtum, tria ejus genera comprehendit, naturalem, moralem & logicam. Naturalis eſt, qua in mundum & res mundanas

c) *Manud. l. II. diſſ. VII. p. 145.*
d) *l. c.*
e) *ll. cc.*
f) *ep. 72. de conſtant. c. 18.*
g) *ep. 75.*
h) conf. *ep. 71.* conf. LIPSIVS *l. c. diſſ. IX. p. 185.*
i) *loco ſupra laudato.*
k) PLVTARCHVS *l. c.*

danas inquiritur; moralis quæ circa vitam occupatur humanam, logica quæ rationem concernit. Probe in hac assertione observandum est, sapientiam et virtutem esse Stoicis idem, id quod, sine dubio a Cynicis, hi a Socrate acceperunt, sed alia significatione. Socrates enim præter moralem philosophiæ partem, reliquas non curabat, ad felicitatem animi parum aut nihil tribuentes; nec aliter Cynici, qui morali parte retenta, naturalem & rationalem, uti supra dictum, rejiciebant. Zeno vero, qui infausto sidere ex Cynosarge & Academia novam porticus philosophiam conflabat, Cynicorum quidem verba retinuit, sed notionibus Academiæ adplicuit, quæ, cum non naturalem tantum sed & rationalem philosophiam excoleret, Zeno, ne sua Venus minus esset formosior, eodem eam comsit ornatu, & virtutem ita non in sola actione, sed in contemplatione quoque rerum naturalium, & in sermone posuit, unde triplex ei philosophia enata est, Platonicæ in hac quoque parte æmula.

III. Virtus itaque cum triplex sit, triplicem etiam philosophiam esse oportet, naturalem, moralem & rationalem.[l] Quarum philosophiæ partium usum distinctum quidem, sed ad commune fiduciæ & fortitudinis emolumentum facientem luculenter descripsit ANTONINVS,[m] dignus qui ea de re audiatur: *Oportet*, inquit, *unumquodque ita considerare, & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul perficiatur & fiducia ex certa rei cujusque scientia orta servetur, latens quidem, nec abscondita tamen: tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris, tunc rei cujusque notitia distincta, quid ex natura sua existat, quem locum in mundo habeat, quam diu duratura sit, ex quibus conflata sit, quibus possit obvenire, qui dare eam & auferre possint.* Ceterum nullam partem alteram antecedere, sed mistas esse invicem omnes, multi contendebant,[n] quidam rationalem primum, tum naturalem, tertium moralem partem ponebant, SENECA[o] vero invertit; Chrysippus de naturali ultimo loco egit.[p] Nos itaque eam, qua ipsi Stoici usi sunt libertatem secuti, illum potissimum adhibebimus ordinem, quem natura & constitutio philosophiæ Stoicæ postulat. Supponit nempe, uti modo ex Antonino observatum, activa facultas contemplativam, quæ naturam rei scrutatur, hæc rationalem, ut indicem;[q] Logicam itaque Stoicorum primo quidem considerabimus, Physicam vero & Ethicam ordine subjiciemus.

Logica Stoica.

§. V. Logicam itaque Stoicorum consideraturis,[r] hæc potiora gentis in his subtilitatibus ævum plerumque non sine opprobrio suæ & aliarum

l) *ibid.* SENECA *l. c.* LAERT. *l. VII. s.* 40. qui similia, quibus divisionem hanc illustrarunt Stoici affert, quocum conferendus SEXTVS *adv. Mathemat. l. VII. s.* 17.

m) *l. X. §.* 9.

n) LAERT. *l. c.* & imprimis SEXTVS *l. c. s.* 20. *seq.* & FABRICIVS *ad h. l.*

o) *l. c.*

p) PLVT. *de Stoic. repugnantiis* qui addit, in physicis de Deo postremo Chrysippum egisse.

q) Conf. *Hist. philos.* GALENO tributa *c.* 3.

r) Scriptores huc facientes laudant *Acta phil. Vol. I. p.* 746. inter quos eminet ADAMVS BVRSIVS in *Dialectica Ciceronis ex Stoicorum maxime sententia* qua usus est STANLEIVS *p.* 556. in describenda Dialectica Stoicorum, qui potest sufficere.

rum sectarum virorum, meliora videntium & probantium, [s] traducentis asserta occurrunt:

I. Logica duabus partibus absolvitur, rhetorica & dialectica. Rhetorica est ars bene dicendi de iis, quæ copiosam orationem requirunt; Dialectica vero est disserendi scientia, oratione, quæ interrogando & respondendo absolvitur. [t] Hoc inter dialecticam & rhetoricam discrimen indicare solebat Zeno manu adstricta, & expansa. Dialecticam enim esse rotundam & compressam expositionem rei, rhetoricam autem expansionem & dicendi facultatis amplitudinem. [u] Ceterum scientiam disserendi quoque dicebant Stoici esse rhetoricam, mutuum accepta definitione a Xenocrate, ut aliis quoque, sed paulum differenti vocis significatione. Xenocrati enim ars & scientia idem, Stoicis vero pro eo, quod est habere firmas ac stabiles comprehensiones. [x]

II. Rhetorica tripartita est, deliberativa, judicalis, demonstrativa. Partes ejus: inventio, elocutio, dispositio, pronuntiatio. Orationis rhetoricæ partes sunt exordium, narratio, confutatio, epilogus. [y] Opposuisse se in hoc Stoicis Academicos novos, ut rhetoricam ex philosophiæ cancellis eliminarent, [z] supra diximus.

III. Dialectica est scientia, id est, certa & stabilis comprehensio aut habitus, in visorum perceptione non devians: habetque virtutes alias sub se, nempe lapsus sive erroris devitationem, circumspectionem, ne fallaciis abripiamur, firmitatem contra redarguentes, & gravitatem sive constantiam, visa ad rectam rationem revocare aptam. [a]

IV. Cum Dialectica consideret & voces & res vocibus significatas, primo loco est doctrina de visis & sensu, quæ fundamentum sunt eorum, quæ ex iis subsistunt, oratione expositorum. [b]

V. Sensus junguntur a quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quæ Græcis Φαντασία, Latinis visum, dicitur. Ita CICERO, [c] cujus verba mire illustrat locus BOETHII [d] ad finem paginæ adducendus. Phantasiam impressionem esse in animo, non inepte dixit LAERTIUS, [e] sumta nominis translatione a signis ceræ per annulum expressis. Ita enim ab externis objectis imagines rerum sensibus & hinc phantasiæ imprimi statuebant Stoici; recentiores intellectum impurum dixere.

VI.

s) SENECA *ep. 48.* LUCIAN. in *Hermotim. T. II. p. m. 390. 391.*

t) LAERT. *l. VII. §. 42.* SEXT. EMP. *adv. Mathem. l. II. §. 6.*

u) SEXT. EMP. *adv. Math. l. II. §. 7.* CIC. *de finib. l. II. c. 6. de Orat. c. 32.* QUINTIL. *l. II. c. 20.*

x) SEXT. *l. c.*

y) LAERT. *l. c.* SEXT. *l. c.*

z) *Cap. VI. §. 3.* Objectiones ab Academicis hac in parte Stoicis factas enarrat SEXT. *l. c. §. 20. seqq.*

a) SEXT. *l. c.* LAERT. *l. VI. §. 46.* SUIDAS in *Dialectica T. I. p. 559.* & in διεξοδικ. *T. I. p. 577.*

b) LAERT. *ib. §. 41.*

c) *Acad. Qq. l. I. c. 11.*

d) *De consol. philos. l. V. metr. 3. p. m. 233.*

Quondam porticus attulit
Obscuros nimium senes,
Qui sensus & imagines
E corporibus extimis
Credant mentibus imprimi,
Ut quondam celeri stilo
Mos est æquore paginæ
Quæ nullas habeat notas
Pressas figere literas.

Ex quo carmine intelligi potest, quousque a Platone recesserit Zeno, quem rationibus Platonicis oppugnat Boëthius, innatas ideas propugnans.

e) *§. 45.*

VI. Ad hæc quæ visa sunt, & quasi accepta sensibus assensio accedit animorum, quæ in nobis posita & voluntaria est.

VII. Visum cum ipsum per se cernitur, comprehensibile dicitur, cum acceptum jam & approbatum est, comprehensio, si ita comprehensum, ut convelli ratione non posset, scientia. [f]

VIII. Iudicium est perfectio, qua discernitur res.

IX. Criterium bifariam dicitur; uno modo, id quod attendentes alia quidem facimus, alia neutiquam: altero; id quod ubi attendimus, alia dicimus esse, vera, alia falsa. Alter modus criterii, quo judicamus, quid sit, vel non sit, dicitur tribus modis: sensu communi, proprio, & maxime proprio. Sensu communi dicitur pro quavis comprehensionis mensura etiam naturalis, v. g. visus, gustus; sensu proprio vero pro omni mensura comprehensionis artificialis; ut circinus est criterium artificiale, &c. maxime vero proprio sensu dicitur omnis mensura comprehensionis rei obscuræ. Quo sensu, quæ ad vitam pertinent, criteria amplius non vocantur, sed sola logica ad veritatem inveniendam a philosophis adhibita.

X. Logicum criterium est vel quod judicat, id est, homo, vel per quod judicatur, id est, sensus, vel relatio qua intercedente judicatur, id est, applicatio phantasiæ. [g]

XI. Criterium autem est phantasia comprehendens, id est, ea, quæ ab illo, quod revera existit, proficiscitur. Alii Stoicorum aliter, qui tamen tria illa, de quibus criterium dicitur, inter se confundunt. Chrysippo est criterium sensus & anticipata perceptio, (πρόληψις) quæ est naturalis rerum & propositionum universalium cognitio. [h] Eundem fere in modum Epicurei quoque statuebant.

XII. Sensus est spiritus a parte principali animæ, quæ dirigit, (τοῦ ἡγεμονικοῦ) ad organa sensuum pertingens. [i]

XIII. Visum est lumen se ipsum, & a quo derivatur exhibens, unde a lumine phantasia dicitur. [k]

XIV. Est autem visum impressio in animæ parte principali, quam cum depressione & eminentia, ut in cera fit, conjunctam putavit Cleanthes, Chrysippus vero alterationem tantum animæ esse putavit. [l] Valde subtiles hac in parte sunt Stoici, quorum hac de re philosophemata exponit SEXTUS EMPIRICUS: [m] quæ omnia tamen eo redeunt, ut visum dicatur impressio facta in intellectu a sensibus, cum evidentia conjuncta. Quæ an in cerebri fiat partibus, an in ipsa judicandi facultate, quæ est in animo, disputabant Cleanthes & Chrysippus, quæ tamen pleraque ad vocum & verborum contentiones redeunt.

f) CIC. *l. c.* qui omnino legendus.

g) SEXTUS *l. VII. adv. Math. §. 29. seqq.* diligenter ad hoc attendendum est, sine quo controversiæ Stoicorum cum Academicis intelligi nequeunt.

h) LAERT. *l. c. §. 49.*

i) *ib. §. 52.*

k) PLUT. *de placit. phil. l. IV. c. 12.* SEXT. EMP. *l. VII. §. 163.*

l) LAERT. *§. 50.*

m) *Lib. VII. §. 228. seqq.*

XV. Comprehensio facta sensibus vera est & fidelis, normam enim scientiæ eam dedit natura, nihilque illa perspicuitate & evidentia clarius.[n]

XVI. Quicquid vero apprehenditur, per sensus apprehenditur, cum nihil sit in intellectu, quod non fuerit prius in sensu.[o] Id quod Porticus Academiæ opposuit.

XVII. Visorum alia sensibilia sunt, alia minus sensibilia sunt, quæ per sensus, tanquam per instrumentum percipiuntur. Non sensilia sunt, quæ percipiuntur animo solo, ut incorporea omnia. Sensilia formata ex rebus existentibus concedendo & approbando producuntur, sunt autem visorum quoque apparentiæ quædam, quæ ita existunt, ac si ex revera existentibus formarentur.

XVIII. Visa alia rationalia sunt, alia irrationalia, illa hominum sunt & vocantur, notiones, (ἔννοιαι) suntque vel artificialia vel non artificialia.

XIX. Sunt porro alia probabilia, quæ tranquillum & æquabilem motum in anima cient, i. e. quibus sine dubitatione assentimur, & acquiescimus, alia improbabilia, quibus ab assensu revocamur; quædam & probabilia & improbabilia sunt ex diversa ad hoc vel illud relatione. Porro alia vera sunt, quæ vere prædicari possunt, alia falsa, quæ vere prædicari non possunt, vera pariter & falsa, quæ certa relatione vera, alia falsa sunt: generalia visa neque vera neque falsa sunt, e. g. arbor in genere, homo barbarus in genere.

XX. Verorum visorum alia sunt non comprehensibilia, quæ morbo vel mentis perturbatione obveniunt, alia comprehensibilia, ad quæ requiruntur tria: 1. ut existat ab eo, quod est, 2. ut conveniat cum eo, quod est, 3. ut nihil habeat, quod impediat.

XXI. Phantasia sive visum distingvendum est a phantasmate, & phantastico, quod nihil habet, ex quo, tanquam revera, existat.[p]

XXII. Verum est id, quod est, & quod ex adverso alicujus ponitur: sive, ut Zeno, quod ita animo est impressum, ex eo, unde est, ut esse non possit ex eo, unde non est.

XXIII. Verum & veritas inter se differunt: illud est, quod verbo profertur, adeoque incorporeum est. Veritas corpus est, quo proferuntur omnia vera.[q]

XXIV. Comprehensio (κατάληψις) est scientia firma & vera, ut manu compressa aliquid firmiter tenetur.[r] Est hoc quam maxime Academiæ novæ oppositum, quæ hanc comprehensionem negabat, uti supra expositum.

XXV.

n) CICERO *Acad. Qq. l. I. c. 11. l. II. c. 6.*

o) ORIG. *contra Cels. l. VII. p. m. 367.* edit. Hœsch.

p) Latissime hactenus allata persequitur SEXT. *l. VII. §. 242. seqq.* quocum conferendus PLUT. *l. c.* & NEMESIUS *de natura hominis c. 6.*

q) Prolixe id exsequitur SEXTUS *Pyrrh. hyp. l. II. §. 81. seq. adv. Math. l. VII. §. 38. seqq.* λεκτὸν vero corpus non esse dicebant Stoici, vid. SENECA *ep. 117.* Φωνὴν vero corpus dicebant, vid. LAERT. *l. VII. §. 54.* & MENAG. *ad h. l.* FABRIC. *ad l. c. Sexti.*

r) Hinc Zeno digitis extensis, visum, paulum constrictis, assensum, manu compressa & pugno comprehensionem adumbrabat, vid. CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 47.*

XXV. Quicquid autem a mente comprehenditur, comprehenditur vel incursione evidentium, & per sensus, vel per transitum & incidentem ratiocinationem (κατ' ἐνάργειαν περιπτωτικῶς) sive per collectionem demonstrationis; idque vel assimilatione, vel compositione, vel analogia & proportione, idque vel augmentatione vel diminutione.[s] Addit his LAERTIUS,[ss] fieri etiam per transpositionem, contrarietatem, privationem, transitionem, & naturam.

XXVI. Animo visis, quæ a sensibus imprimuntur, commoto, oritur assensio, sive approbatio (συγκατάθεσις) qua visa noscuntur & dijudicantur, estque in hominis potestate, ut visa arbitraria non sunt, sed vi quadam sua sese hominibus ingerunt. Hocque inter insipientem & sapientem interest, ut is visa omnia, qualia animi sui pulsu visa sunt, talia putat & approbat; hic non statim commotus assensum commodat. Id quod exemplo soni alicujus formidabilis luculenter explicat GELLIUS.[t]

XXVII. Notiones homo innatas non habet, sed in lucem editus quoad ἡγεμονικὸν, chartæ puræ similis est, cui inscribendæ literæ: fit id a sensibus, quorum impressionis memoriam retinemus, quarum notionum complurium ubi facta est collectio, oritur inde experientia. Ita quidem PLUTARCHUS,[u] ex quo simul patet notiones, ideasque omnes innatas proscripsisse Stoicos. Aliter tamen LIPSIUS,[x] qui anticipatas notiones vult esse ex ratione, id est parte in nobis divini spiritus mersi; quæ si in suo loco & luce luceat, tota pura, sincera, recta, divina sit; nunc corpore velut carcere, clausa coërceatur, & opinionibus agitetur aut abducatur, & tamen retineat originis suæ flammulas, quæ se in sensibus & judiciis omnibus, hominibus innatis & insitis exserant, has esse ἐννοίας & προλήψεις. Auctoritate utitur CICERONIS,[y] qui notionem definit *insitam & ante perceptam cujusque formæ cognitionem, enodatione indigentem.* Verum mire pervertit vir præclarus mentem Stoicorum, eamque in sensus Platonicos transmutat. Si enim, quod supra diximus, nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu, universales quoque istæ notiones, quas anticipationes dixere Stoici, necessario per sensus demum τῷ ἡγεμονικῷ id est, rationali & principali animæ parti illabuntur. Nec hoc vult Cicero, quod ex eo probat Lipsius, sed id tantummodo innuit, inesse menti naturalem intelligendi, & assentiendi visis facultatem, ei vero inseri per sensus prima vice objecta offerentes, formarum sive idearum imagines & cognitiones, quibus deinde in mente asservatis, cum visa alia offeruntur, & ad hanc communem normam applicantur, illa quasi enodantur, & explicantur, applicatione scilicet notionis generalis ad singularem facta. Quæ nisi ita explicemus, tota corruit Stoicorum doctrina de visis & notionibus.

 XXVIII.

s) *Adv. mathem. l. IX. ſ. 343. ſeqq.*
ss) *ſ. 52. 53.*
t) *Lib. XIX. c. 1.* & ex eo AUGUSTIN. *de C. D. l. IX. c. 4.*
u) PLUT. *de placit. philoſ. l. IV. c. 11.* conf. *Hiſt. de ideis Sect. I. §. 10. p. 154.*
x) *Manud. ad P. S. l. II. diſſ. 12. p. 161.*
y) In *Topic.*

XXVIII. Sunt autem notionum aliæ naturales, quæ fine ulla artis industria gignuntur; aliæ industria & doctrina comparantur. Hæ proprie notiones vocantur, illæ anticipationes. [z]

XXIX. Visum, si rationali animo obtingat, conceptio mentis vocatur, (ἐννόημα). [a]

XXX. Notiones communes omnibus hominibus sunt, & notioni notio non repugnat. Pugna itaque hominum oritur in accommodatione ad res singulas. Prolixe de hoc axiomate disserit EPICTETVS, [b] demonstraturus, erudiri nihil aliud esse, quam discere notiones naturales rebus singulis accommodare illis & naturæ congruenter, ac postea distingvere, alia esse in nostra potestate, alia non.

XXXI. Si, quod sensu comprehenditur, ita comprehensum est, ut convelli ratione non possit, scientia nominatur, sin aliter inscientia: ex qua existit etiam opinio, quæ est imbecilla & cum falso incognitoque communis. [c]

XXXII. Tria inter se conjugata sunt, id quod significat, quæ est vox; id quod significatur, res voce declarata, quæ mente apprehenditur, id quod est, res, extra nos subsistens. Multi hic sunt Stoici, in loco, quem vocant, vocis, ubi de ejus origine, orationis partibus, solœcorum & barbarorum natura, de amphiboliis, voceque canora & musica agitur, [d] quæ cum totam fere grammaticam occupent, & ad nostrum institutum proprie non pertineant, apud alios, imprimis apud AVGVSTINVM, [e] Stoicorum placitis insistentem, quæri possunt. Paucis præcipua complexus est STANLEIVS. [f]

XXXIII. Definitio est oratio, quæ resolvendo respondet ad quæstionem, quid sit res: nihilque debet complecti eorum, quæ non insunt definitis, & indicare debet proprium, quod nullam aliam in rem transferri possit. [g]

XXXIV. Definitionum autem duo sunt genera prima. Vnum earum rerum, quæ sunt, alterum earum quæ intelliguntur: illa sunt, quæ cerni tangive possunt; hæc sunt, quæ animo tantum possunt intelligi, v. g. si civitatem, gentem, tutelam definias. [h]

XXXV. Definitiones aliæ sunt partitionum, cum res ea, quæ proponitur, quasi in membra discerpitur; aliæ divisionum, quæ formas omnes complectuntur, quæ sub eo genere sunt, quod definitur.

XXXVI. Divisio est generis in species suas proximas sectio.

XXXVII. Genus plurium notionum, quæ ad unum referuntur, est comprehensio: Species est, quod sub genere continetur, summum genus, quod sub alio nullo est, species infima, quæ aliam speciem continet nullam. [i]

XXXVIII.

z) PLVT. *l. c.*
a) *ibid.*
b) Apud ARRIAN. *l. I. diss. 22.*
c) CIC. *Qq. Acad. l. I. c. 11.*
d) SEXT. *l. c.* LAERT. *l. VII. §. 43.* hinc Stoici architecti verborum audiunt CIC. *de Offic. l. I. c. 7.* conferenda quoque quæ affert SEXT. EMP. *adv. Gramm.* & FABR. ad eum.
e) In *Dialectica T. I. Opp. p. 266.* ed. Frob.
f) *p. 566. seqq.*
g) LAERT. *l. VII. §. 60.* SEXT. *Pyrrh. hyp. l. II. c. 16.* CIC. *Topic. c. 6.*
h) CICERO *l. c. c. 5.*
i) LAERT. *l. VII. §. 60.*

XXXVIII. Ex notionibus & vocibus res cognoscuntur, Stoicis dictæ *τυγχάνοντα*: quæ sunt res obtingentes, & perceptioni subjiciuntur, extra nos existentes.

XXXIX. Res in quatuor genera subdividuntur: in substantias, qualitates, quodammodo se habentia absoluta, & quodammodo se habentia relativa. Hac ratione Stoici prædicamentorum numerum contrahebant. [k]

XL. Ea quæ dici possunt, (*λεκτὰ*) quæque ad facultatem animi enunciativam pertinent, considerata quatenus de alio dicuntur, categoremata audiunt, quatenus in voces erumpunt, verba, quando in mente retinentur, dici parata, *λεκτά*. [l]

XLI. Quæ dici possunt, alia sunt ex se perfecta, alia deficientia. Illa sunt, quæ plenam habent enunciationem, quæque vel plenum quidem significant, sed neque verum, neque falsum, vel affirmant & negant verum aut falsum, quæ axiomata vocantur.

XLII. Categorema est, quod de alio enunciatur, aut res ex aliquo aliquibusve composita: suntque quatuor ejus species, recta, supina, neutra, activa & passiva reciproce. [m]

XLIII. Axioma est, in se perfecta res, quæ enunciari possit quantum in se ipsa. [n]

XLIV. Axiomata sunt vel simplicia, quæ non constant ex axiomate uno bis sumto, vel pluribus differentibus; vel non simplicia, quæ quodammodo sunt duplicata, & stant vel propositione una in diversas partes discerpta, vel propositionibus diversis: in quibus, quod collocatur post conjunctionem si, vel, siquidem, vocatur antecedens, & primum, vel initium, reliqua finis, vel consequens, vel secundum. v. g. Lux est, si dies est. Araneæ Stoicorum subtilitates etiam hoc in loco valde conspiciuntur, qui more dialecticis proprio, non ad notionum intellectus naturam, sed verborum latitudinem & significationem attendentes, dum ipsam ratiocinandi & concludendi regulam negligebant, multa sine fructu subtiliter, sed inutiliter disputabant, quas ideo *ξυμάτια δύξινα μελετᾶν* dixit LVCIANVS. [o] Regulas connexorum, adnexorum, conjunctorum, casualium, declarantium, oppositorum, possibilium, necessariorum &c. axiomatum exponit LAERTIVS, [p] nobilia tricarum Stoicarum specimina. Recte SENECA: [q] *o pueriles ineptias! in hoc supercilia subduximus? in hoc barbam demisimus? hoc est, quod tristes docemus & pallidi?*

XLV. Axiomatum alia sunt probabilia, quæ speciem ad assentiendum habent, alia rationalia, quæ plura veri momenta habent, alia paradoxa, quæ sapientibus tantum probantur. [r]

XLVI. Argumentatio (*λόγος*) consistit ex sumtione (*λῆμμα*) assumtione,

k) SIMPLICIVS *in Categor.*
l) LAERT. *l. VII. §. 63.*
m) *ib. §. 64.* & MENAG. *h. l.* SVIDAS in *κατηγορ. T. II. p. 278.*
n) *ib. §. 65.* & MENAG. *h. l.*
o) In *Hermot. T. II. p. 290.*
p) *Lib. VII. §. 71. seqq.* conf. SEXT. *adv. Mathem. l. VIII. §. 411. seqq.*
q) *Epist. 48.*
r) LAERT. *§. 75.* CIC. *parad. c. 1.*

tione, (πρόσλημμα) & illatione (ἐπιφορά). Vtebantur vero Stoici ſyllogiſmis tantum hypotheticis, qui qua ratione a ſyllogiſmo Ariſtotelis differant, exponit ALEXANDER APHRODISAEVS.[s]

XLVII. Argumenta ſunt vel concludentia vel minus; illa vel ſyllogiſtice concludunt, vel non.[ſ]

XLVIII. Syllogiſmi (hypotheticos intelligi modo monuimus) ſunt vel connexi, vel conjuncti vel disjuncti.

XLIX. Argumenta concludentia ſyllogiſtica diſponuntur juxta modos. Modorum autem duo ſunt genera, ſimplicium & compoſitorum.[ſſ]

L. Argumenta, quæ ſyllogiſtice non concludunt, ſunt illa, quæ via ſyllogiſmorum concluſionem non eliciunt, & tamen categorice concludunt.[t]

LI. Argumenta non concludentia ſunt, in quibus oppoſitum concluſionis repugnat nexui ſumtionum.[u]

LII. Fallaciarum varia ſunt genera,[v] argumentum quieſcens ſive ſorites, mentiens, inexplicabile, ignavum, dominans, velatum, electra, cornutum, crocodilites, reciprocum, deficiens, meſſor, calvus, occultus, inficians. Hæc ſophiſticorum, argumentorum genera, ex dialecticorum ſcholis ad Stoicos tranſierunt, unde, quæ ſuo loco de eorum cavillationibus diximus, hic repetenda ſunt: quæ cum mire quoque ad exagitandos adverſarios adhiberent Stoici, cavillationes inde Stoicæ viris gravibus deteſtabiles in vulgus notæ factæ. Quæ quam miſeræ fuerint, dignus eſt, qui legatur, SAMVEL PARCKERVS.[w]

LIII. Methodus duplex eſt, vel vulgaris & popularis, vel ſubtilis & philoſophica, quæ apud Stoicos fuit ſubtilis, ſpinoſa, brevis: quam logicæ nomine honorabant.

LIV. Vulgaris diſputandi ratio vel continua oratione abſolvitur, vel interrogando & reſpondendo. Prior analytica dicitur, poſterior rhetorica, topica, dialectica.[x]

Phyſiologiæ Stoicæ ſcriptores.

§. VI. A dialectica ad phyſiologiam Stoicorum progredimur, eo magis attenta conſideratione dignam, quo magis magnificorum atque ſplendidorum verborum ornatu ſummam jactavit ſapientiam, & fundamenta præbuit morali philoſophiæ parti, quibus ad nubes usque ſurgeret. In ea vero recte & intime pernoſcenda omnino illa attentio præ reliquis adhibenda eſt, quam ſupra in tota philoſophia Stoica excutienda commendavimus. Itaque ea ratione ordinanda ſunt phyſica Stoicorum dogmata, ut natura principiorum ſemel admiſſorum, & conſectariorum inde derivatorum poſtulat, relictis obſcuris & confuſis locis,[y] in quæ Stoici veteres naturalem

s) In *Analyt. prior.* apud STANLEI. *p. 583.*

ſ) LAERT. *l. VII. ſ. 77. 78.* SIMPLIC. *ad Epict. c. 58. p. m. 193.* ed. Wolf.

ſſ) LAERT. *l. VI. ſ. 76.*

t) *ib. ſ. 68.*

u) *ib. ſ. 77.*

v) *ib. ſ. 82.* Pleraque deſcribit STANLEIVS *p. 588. ſeq.*

w) *De Deo diſp. VI. ſ. 9. p. 519. 520.*

x) CIC. *de off. l. II. c. 10. de fin. l. I. c. 7. l. II. c. 6. l. III. c. 1.* SENECA *ep. 24. 90.*

y) Dividebant Stoici naturalem philoſophiam in locum de corporibus, de principiis, de elementis, de Diis, de loco, de vacuo, vel generalius, de mundo, de elementis, de cauſis LAERT. *l. VII. ſ. 132.*

lem philosophiam solebant dispescere, & ad naturalem hunc ordinem revocanda, quæ veteres de decretis Stoicorum circa res naturales referunt. Quam viam instituerunt recentiori ætate duumviri de Stoica philosophia egregie meriti IVSTVS LIPSIVS & IACOB. THOMASIVS, ab omnibus legendi, verum etiam inter se conferendi, qui accuratum de physiologia Stoica judicium cupiunt. LIPSIVS enim, cui *physiologiæ Stoicæ libros tres* [z] debemus, magna eruditionis & lectionis copia, veterum pleraque de physica Stoicorum narrata, artificiali quidem ordine disposuit, & elegantissimum philosophiæ naturalis Stoicorum compendium nobis reliquit, sed præpostero Stoicæ philosophiæ amore & præjudicio ductus, sana pleraque & externis vocibus consona præcipere Stoam, multa sequius, quam decebat, & postulabat Stoici systematis ratio, interpretatus est, & errores maximos vel celavit, vel frigide excusavit. IACOBVS vero THOMASIVS, ut in veterum decretis philosophicis discernendis acutissime videbat, & accurato judicio in nexum systematum penetrabat, ita non integram quidem Stoicam physiologiam exposuit, potiora tamen ejus dogmata in *exercitationibus de exustione mundi Stoica, & dissertationibus XXI. ad historiam philosophiæ Stoicæ facientibus*, [a] tanta collustravit luce, ut ab eo potissimum tempore mysteria Stoæ penitus patuerint. Qui ei labor eo felicius successit, quo magis a præpostero conciliandi Christianam religionem cum gentili philosophia studio animo toto abhorruit, eos detestatus, qui inter tenebras & lucem pacisci pergunt. Cujus observationes si prudenter adhibeantur, nec LIPSIVS, nec qui Stoicorum quoque philosophiam moralem excussit THOMAS BVRNETIVS, [b] nec, qui Lipsium potiorem partem secutus est STANLEIVS [c] impedient, quo minus nativam & germanam Stoicismi mentem quis deprehendat, erroresque animadvertat summe detestabiles. Quam viam, luminibus Thomasianis usus, vir summus IO. FRANC. BVDDEVS [d] feliciter secutus est, quamque & nos alibi [e] ingressos esse, nunquam nos hactenus pœnituit, nec pœnitebit unquam.

§. VII. Est vero hæc physiologiæ Stoicæ summa:

Physiologiæ Stoicæ summa.

I. Antequam aliquid erat, erat chaos, sive status rerum confusus & tenebricosus. Status ille rerum exhibebat materiam, quæ est rerum omnium qualitatibus indutarum, seminaliumque rationum receptaculum, & essentia sive natura, [f] suo principio quasi gravida. Status hic chaoticus est, quem Stoicos præsupposuisse, SENECA [ff] luculenter prodit, & status post

z) Vtimur editione *Lugd. Bat. 1643. 12.*
a) *Lips. 1674. 4.*
b) *Archæol. philosoph. l. I. c. 12. p. 433. seqq.*
c) *l. c. p. 622. seqq.* idem fecit MORHOFIVS *Polyhist. lit. T. II. l. II. P. I. c. 8.*
d) In *dissertationibus de erroribus Stoicorum*, quæ extant inter *Analecta historiæ philosophicæ*.
e) In *Otio Vindelico passim*, in diss. de *fato Stoico Am. liter. T. IIX.* & in diss. de *Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus Temp. Helv. T. III. p. 208.*
f) LAERT. *l. VII. s. 150.* STOBAEVS *eclog. phys. c. 14.*
ff) *Consolat. ad Polyb. c. 20.*

poſt conflagrationem mundi delineat, ubi hoc univerſum, quod omnia divina humanaque, ut ille ait, complectitur, diſſipabitur, & in confuſionem veterem tenebrasque demergetur. [g] Qui ſtatus chaoticus, ut domi eum jam didiciſſe Zenonem a Phœnicibus & ex parentum traditione probabile eſt, ita inter Græcos fuit receptiſſimus, ut ex hactenus enarratis veterum phyſiologorum ſyſtematibus notum eſſe exiſtimamus.

II. Chaos illud ordinatum inque aſpectabilem formam emergens mundus eſt, & natura. Communiſſimæ hæ univerſi appellationes ſunt, apud Stoicos; exempla apud SENECAM aliosque facile deprehenduntur. [h]

III. Eſt vero natura ſive mundus totum illud, ex quo conſtant, quodque comprehendit omnia.[i] Diſtinguebant vero Stoici totum ab univerſo; univerſum enim eſſe infinitum, adjuncto inani, totum mundum ſeorſim ab inani ſubſiſtere, auctore PLVTARCHO [k] aſſerebant. Quod & alii paſſim obſervarunt.

IV. Totum hoc in quo omnia continentur, & unum eſt, & partes ſunt omnia illius atque membra. [l]

V. Sunt vero in hoc uno & toto principia, quæ ab elementis diſtinguenda ſunt, [ll] duo efficiens & patiens. Et patiens quidem, ut recte LAERTIVS, [m] qualitatis exſors materia, efficiens autem, ratio, quæ in ipſa eſt, ſive Deus. Probe ad hoc primum univerſæ phyſiologiæ Stoicæ axioma & palmarium fundamentum attendendum eſt, quod & Stoici ubique aſſerunt, & alii illis tribuunt. [n] Notum enim ex tota veterum theologia, quam curioſis hactenus & attentis perluſtravimus oculis, eſt, eundem principiorum duorum, efficientis & ſubjectæ illi materiæ numerum, omnes fere philoſophos admiſiſſe. Sed diverſa id ratione factum eſt. Quidam, Perſarum imprimis ſyſtema ſecuti, duo ſibi æternum oppoſita, & eſſentiali diſcrimine non tantum adverſa, ſed nullo quoque eſſentiali nexu inter ſe juncta principia Deum & materiam admiſere. Hos ſecutum eſſe Anaxagoram, & poſt eum Platonem, totamque Academiam veterem ſupra, niſi fallimur, luculenter demonſtratum eſt. Hoc ſyſtema, perſpicuitatis gratia dualiſticum vocamus. Alii res quidem omnes duobus iſtis principiis conſtare ſatis intelligebant, ſed cum dualiſtici ſyſtematis ſe ipſum duorum principiorum abſolutorum & *ἀντικειμένων* abſurditate evertendis, difficultate premerentur, utrumque uni toti incluſere, & neceſſario atque eſſentiali inter ſe nexu copula-

g) Conf. IAC. THOMASIVS *de exuſt. mundi Stoica diſſ. VIII. p. 77. Otium Vindel. diſſ. II. p. 148.*

h) CICERO *de nat. Deor l. II.* LACTANT. *Inſtit. div. l. VII. c. 3.* SENECA *conſolat. ad Helv. c. 8. Otium Vind. p. 146.* LIPSIVS *l. I. diſſ. IV. p. 23.*

i) SEXT. *adv. Math. l. IX. ſ. 332.* SVIDAS in *πᾶν T. III. p. 15.* CYRILL. *contra Iulian. l. II. p. 46. Hiſt. philoſ.* GALENI *c. 38.* STOBAEVS *eclog. phyſ. c. 25.*

k) *De plac. phil. l. II. c. 1.* LAERT. *l. VII. ſ. 143.*

l) SENECA *ep. 97.* ANTON. *l. IV. §. 40.* & quæ fuſe ad hunc affert GATAKERVS *p. m. 164.* edit. Londin.

ll) Qua ratione diſtinguantur principia ab elementis, explicant PLVTARCH. *de plac. phil. l. I. c. 2.* STOBAEVS *eclog. phyſ. c. 13.* LAERT. *l. c.* Vtitur tamen SENECA *ep. 89.* elemento pro principio.

m) *l. VII. ſ. 134. 156.*

n) SENECA *ep. 65.* ANTONIN. *l. II. §. 2. l. IV. §. 21.* CICERO *Ac. Qq. l. IV. c. 16.* LACTANT. *l. VII. c. 3.* conf. LIPSIVS *l. c. diſſ. IV. p. 19.* GATAKER *ad ll. cc. Ant.* WOLFIVS *de Manichæiſmo ante Manich. §. 36. p. 151.* BVRNET. *Archæol. p. 436. Otium Vindel. l. c. p. 140.* BVDDEVS *l. c.* aliique paſſim.

posuerunt: idque duplici ratione factum esse, tradita hactenus luculenter docent. Quibusdam enim rectum visum est, Deum ita materiæ in uno toto, quod chaos dixere, copulari, ut hæc perpetua emanatione ex ejus sinu progrederetur, & certo tandem tempore ab inhabitante divina anima formaretur, quod supra systema emanativum vocavimus, & non barbaris tantum plerisque, sed & Græcis philosophis, qui poëtica ratione, docebant, quosque theologos Græcorum supra diximus, placuisse, clarissime ostendimus. Quidam φιλοσοφικωτέρως rem explicare satagentes, non emanasse quidem materiam ex Deo, quod absurdum & contradictorium non minus esse videbant, asserere audebant, Deum tamen sive causam efficientem & rationalem ita arcte & intimo naturæ universi vinculo connectebant, ut anima corpori, ovoque vitellus inclusus est, hancque vim esse plasticam & formatricem materiæ intrinsecam & necessariam docebant, ut ita necessaria & naturalis pars chaos Deus esset. Quæ systematis physiologici facies præter Ionicos Thaletem & Anaximandrum, Pythagoreis, Eleaticis, & Heraclito, aliisque placuit.[o] Cum itaque Zenoni ab Academia recedere constitutum esset, isque nec in dualistico, nec in emanativo systemate veritatem, manifesta contradictione eversam cerneret, ad tertium dilapsus est, quod, ut a reliquis distinguamus, Stoicum supra aliquoties vocavimus, quamquam longe vetustius sit Zenone. Ita quidem absurda evitabat Zeno duo maxima, ut nec duo principia, quorum quodlibet ab altero nulla ratione dependeret, sed absolutum & infinitum utrumque esset, admitteret, nec materiam, natura sua e diametro Deo, causæ activæ adversam ex ejus sinu educeret, quorum utrumque principiorum horum naturam evertit; revera autem, cum non aliud haberet, unde utriusque originem arcesseret, utrumque inter se confudit, ea ita inter se connectendo, ut una natura essent. Id quod ex sequentibus erit manifestissimum.

VI. Vtrumque principium corporeæ naturæ est; quicquid enim facit vel patitur aliquid, corpus est, unde omnia, quæ sunt, corpora sunt.[p]

VII. Causa efficiens, sive Deus est purissimus ac liquidissimus æther, ignisque artificialis, habitans in cœli extrema circumferentia, in qua divinum omne fixum locatumque est. Adeoque Deus etiam ad corporalia pertinet. Nihil hic damus, quod non ipsis Stoicorum verbis expressum sit. Ita enim Cleanthes & Chrysippus apud LAERTIVM[q] & ipse SENECA.[r] Accepisse hanc Dei definitionem Zenonem a Pythagoreis & Heraclito, §. III. demonstravimus. Clavis vero hæc assertio est, totius phy-

o) Videnda, quæ de systematibus Græcorum philosophorum physiologicis erudite disputat IACOBVS THOMASIVS *l. c. diss. II. p. 29. seqq.* ubi discrimen horum systematum adjecto quoque Peripatetico & Democritico figuris satis feliciter expressit.

p) LAERT. *l. VII. s. 55.* PLVT. *de Stoic. repugnantiis*, add. MENAG. *ad l. c. Laërt.* LIPS. *l. II. diss. IV. p. 144.* qui prolixe hæc probat. Adeo vero insanivere hic Stoici, ut etiam affectus in corporum numero posuerint, vid. SENECA *ep. 106.* & virtutes *ib. ep. 113.* quæ qua ratione satis excuset ignorat LIPSIVS. Ridet hæc ipse SENECA *ep. 102.*

q) *l. VII. s. 138.*

r) *ep. 89.* conf. PLVTARCH. *de plac. phil. l. I. c. 7.* ORIG. *philosophum. c. XXI. p. 143.* WOLF. *ad h. l.* LIPSIVS *diss. VI. p. 26.* GATAKER. *ad Anton. l. IV. §. 23. Otium Vind. l. c. p. 138. seqq.* & ibi adductos.

physiologiæ Stoicæ, quæ veros ejus sensus recludit. Complectitur enim hic ignis omnes rationes seminales, juxta quas fato singula deinde fiunt, ut ait PLVTARCHVS. Forma itaque rerum omnium in igne hoc divino constat, quæ cum extremo cœlo resideat, se in omnes materiæ partes fundit, ut Heraclito quoque, & Hippaso, & ex parte quoque Parmenidi placuit: quin & Hippocratis calidum parum ab igne Stoicorum distat. Quam indignus itaque Deus Stoicorum divina natura sit, quamque crassos Stoici de divinis foverint conceptus, quæque inde absurda & impia quoque sequantur, facile intelligit,[s] qui non, prope hæc a religione nostra abesse incaute cum LIPSIO[ss] statuit. Et vocat quidem SENECA Deum incorporalem rationem, sed id corpori tantum crassiori opponitur, quicquid enim est, Stoicis corpus est: nihilque incorporale præter infinitum, quod extra mundum est vacuum, animus corporeus, vox corporea,[t] & ita Deus quoque.

VIII. Materia principium patiens est, natura qualitatibus destituta, quæ iners jacet, res ad omnia parata, cessatura si nemo moveat.[u] Distinguendum esse, ex his patet, materiæ notionem, a corporis notione, quæ latius patet. Vnde materia corpus est crassius, ineptum ad movendum aliquid, sed moveri aptum.

IX. Opponitur itaque materiæ natura agens, ignisque ille artificialis, summa arte res omnes, juxta rationes, quas continet, seminales producere ex materia aptus; qui cum crassiori isto modo corpus non sit, incorporale quoque & immateriale principium recte dicitur.[v]

X. Ejusdem quoque vi oppositionis, etsi corpus est, est tamen spiritus. Probe hæc notanda sunt, ne a Stoicis, totam dicendi rationem philosophis receptam mutantibus, novasque vocibus significationes inducentibus decipiamur, id quod illis accidit, qui spiritus immaterialis appellatione seducti, Stoicos Deum rerum corporearum numero exemisse censuerunt. Quemadmodum enim animus hominis, ex Deo decerptus, Stoicis tum dicitur σῶμα ἀραιότερον καὶ λεπτομερέστερον *corpus tenuius & subtilius*, tum πνεῦμα ἔνθερμον, *spiritus calidus*, sive *igneus*, [w] ita etiam Deus corpus quidem illis est, quia vacuo tanquam rei incorporeæ opponitur, sed spiritus ex igne subtilissimo constans.[x]

XI. Est porro rationalis causa sempiterna, incorruptibilis, & ingenita, quæ omni substantiæ proprias qualitates formavit. Magnifice de Deo loqui Stoicos omnes fere eorum paginæ docent, & allatus LAERTII[y] locus pro-

s) Conf. BVRNETIVS *l. c.* CVDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 25. p. 502.*

ss) *Consol. ad Helv. c. 8.*

t) PLVTARCH. *de Stoic. repugn.* qui has nugas salse ridet.

u) SENECA *ep. 65.* LAERT. *l. VII. §. 150.* MENAG. *ad h. l.* STOBAEVS *eclog. phys. c. 14.* PLVTARCH. *de plac. philos. l. 1, c. 3.*

v) LAERT. *l. VII. §. 147.* PLVT. *l. c. l. I. c. 6.* Inde principia ἀσώματα dicuntur apud LAERTIVM. *§. 134.* ut legunt viri docti, licet & communis lectio ex dictis queat ferri. Est enim & Deus & materia corpus; incorporea vero, si elementis opponantur.

w) PLVTARCH. *de repugn. Stoic. T. III. p. 3.*

x) conf. illustr. SPANHEMIVS *ad Iuliani Cæsares p. 110. 111.*

y) *l. VII. §. 140.*

probat: caute vero intelligendi sunt, & ad principia sua revocandi: juxta quæ Deus non magis æternus est, & ingenitus, quam materia, & ideo tantum opifex & conditor universi, quia ex necessitate naturæ suæ mundum; mota & qualitatibus ornata materia, produxit. Nihil vero indignam hanc Dei notionem magis probat, quam quod Deus ille finitus est. Sequitur id ex natura corporis, quod infinitum esse nequit, tum ex natura mundi, qui finitus est, & cujus Deus pars est: tum ex figura mundi, quæ globosa est, & intra quam Deus, tanquam anima latet. [z] Vnde vnum infinitum Stoicis est, quo mundus circumfunditur, vacuum immensum, &, quod partem vacui constituisse videtur, tempus etiam inter incorporea relatum, cujus præteritum & futurum infinita sunt, præsens finitum. [a] Quicquid igitur de Deo magnifice blaterant, semper cum hac restrictione intelligendum est, ut mundi ambitu & connexione definiatur atque circumscribatur, qua ratione non potest non vera Dei notio prorsus everti.

XII. Præterea causa ista efficiens, bona est, & perfecta, quæ omnes in se perfectiones continet. [b] Magnifice, de eo Cleanthes, dignus qui audiatur. [c]

Si, quale sit bonum rogas, ita accipe:
Est ordinatum, justum, & est sanctum, pium,
Sui potens, commodum aliis, pulchrum, decors,
Rectum atque constans, semper autem conferens,
Expers metu, dolore, curis omnibus,
Iuvans, benignum, stabile, amicum, amabile,
Honore dignum confitendum.
Et gloriosum, non superbum, quod gerit
Curam omnium, placens & viribus valens,
Aevi vetus, culpæ inscium, semper manens.
Ah vilis ille, opinionem qui adspicit
Tanquam duce hac venturus ad veri scopum.

Sublimia & augusta verba nos legere, non negamus LIPSIO, toti fere extra se rapto, [d] latere vero anguem in herba doceri pluribus posset, nisi in sequentibus dicenda rem ipsa manifestarent. Vnum hoc monemus, nec Spinozam deterius locutum esse, totique huic divinorum attributorum descriptioni calculum adjecisse, licet non minus, ac Stoici Dei naturam unica sua substantia, non plane eundem quidem in modum, ac Stoici, toto suo, sed similem tamen everterit.

XIII. Est vero causa hæc efficiens & rationalis, provida, curamque gerit totius ejusque partium, ut illud in natura se conservet sua. Cele-

 ber-

z) *ibid.*

a) quia modus est & mensura motus mundani, *ib. s. 141.*

b) Potiora Stoicorum loca, quibus magnifice de Deo loquuntur, attulimus in diss. *de Stoicis subdolis Christianorum imitatoribus, loco supra laudato.*

c) Servavit hos nobis versus CLEMENS ALEXANDRINUS *admonit. ad gent. p. 47.* Hymnum etiam Cleanthis non minus magnificum & augustum nobis servavit STOBAEUS & ex eo HENR. STEPHANUS *poës. philos. p. 49.* quem repetit CUDWORTHUS *Syst. int. c. IV. §. 25. p. 515.*

d) *l. c. l. I. diss. X. p. 47.*

berrimum & κύριον δόγμα scholæ Stoicæ, quod imprimis impietati Epicureæ sectæ oppositum est, [e] quoque supra illam sapuisse, causamque defendisse meliorem ipsi etiam Epicuri advocato, PETRO GASSENDO, [f] visi sunt. Cum enim Epicurus totus atomistico Leucippi & Democriti systemate occupatus, &, quod putabat, augusta de immortalibus diis opinione omnem negotii curæque laborem ab iis removente impeditus, Deum omni mundi vel fabricandi vel gubernandi cura solvisset, Stoici Deum, ex intermundiis Epicuri, quasi ex exilio, ad ipsum mundum gubernandum revocarunt, mundoque ita immerserunt, ut non tantum ex ejus agitatione & formarum communicatione aspectabilis mundus eniteret, sed & totus ejus inhabitantis & agitantis virtute & impulsu, quoad minimas ejus partes conservaretur. Hinc asserta providentia, etiam in minima, & magnifice de ea passim præceptum. Quæ loca quia post GATAKERVM [g] & LIPSIVM [h], strenuos providentiæ Stoicæ assertores, diligenter & erudite collegit, & instructa aptissime acie quid pro providentia Stoicorum dici queat, exposuerit, eruditissimus IOANNES IACOBVS ZIMMERMANNVS, [i] quem amicitiæ causa nominamus, iis citandis supersedemus, ad unum SENECAE libellum *de providentia*, sive, *cur viris bonis mala accidant, cum sit providentia*, provocantes. Nec patitur instituti ratio, ut prolixa dissertatione totum de providentia Stoica argumentum excutiamus, prolixius, quam limites nostri patiuntur, futurum. Quare exorandus nobis lector est, ut viros eruditissimos & magni nominis, VOSSIVM, [k] THOMASIVM, [l] BVDDEVM [m] adeat, qui, nisi toti fallimur, rem plane confecerunt, demonstraruntque non injuriam fecisse Stoicis Vellejum, providentiam Stoicorum fatidicæ anus nomine exagitantem, [n] recteque impietatem in hoc dogmate, Epicuri non meliorem vel leviorem reprehendisse priscæ ecclesiæ doctores. [o] Diximus nos quoque, & luculento ex ANTONINI [p] loco, rem in luce meridiana posuimus in epistola ad amicum veteranum, celeberrimum SCHELHORNIVM, [q] & alibi; [r] quæ si tanti videbuntur, possunt adiri. Brevibus, nos, quantum licet hic, monemus I. verba Stoicorum, quod negari nequit, splendida & augusta de providentia, non ex locis exotericis, & ubi ad vulgus disseruerunt, sed ex iis scriptorum suorum testimoniis dijudicanda esse, ubi rem ipsam ex suis principiis deducunt, & in toto consequentium inter se doctrinarum syrmate de providentia disputant. 2. Recordandum etiam, quod supra jam monuimus, & recte

e) Stoicos adeo hanc ob causam in Epicurum invectos, ut impensius non valerent, ait PLVTARCHVS *adv. Stoic.* & proh! proh! vah! vah! inclamasse, quod tollens providentiam anticipationem de Diis labefactet.

f) *De vita Epicuri l. III. c. 4. p. 91.*

g) *In præloquio ad Antonin. p. 11.*

h) *l. c. diss. XI. p. 51. seqq.* conf. quæ *diss. citata* diximus.

i) In *Museo hist. theol. phil. Brem. Vol. I. P. I. p. 1. seqq.*

k) *Theol. gentil. l. II. p. m. 158.*

l) *l. c. p. 166. seqq.*

m) *l. c. Anal. hist. phil. p. 147. & Supplem. Hist. theol. litter. p. 37. seqq.*

n) CICER. *de N. D. l. I.*

o) Loca eorum affert BALTVS *Jugement de SS. Peres sur la morale des payens c. 10. p. 71.*

p) *l. VII. §. 9.*

q) *Amoenit. liter. T. VIII. p. 445.*

r) In *Otio Vindelico Mel. II. §. 10. p. 165. seqq.*

& recte vidit doctissimus ex societate Iesu theologus, FRANCISCUS BALTUS, [s] Stoicos post C. N. in doctrina de providentia DEI verbis suis se attemperavisse propius disciplinæ Christianorum, quæ, sine dubio, ratio est, cur elegantissime de providentia differat Epictetus. [t] 3. Quin & hoc præsupponendum est, quod in tota Stoica philosophia excutienda supra postulavimus, totius systematis physiologici apud Stoicos connexionem in partes vocandam, & secundum principia semel admissa explicandam esse istam providentiam. Hæc ubi accurate observentur, patebit 4. Stoicos providentiam quidem non totius tantum, sed & partium ejus, singularum, etiam minimarum, Deo adscripsisse, sed illi, qui ipse necessaria, essentialis & interna pars illius totius sit, quique, cum, tanquam causa efficiens, & principium agens, internam materiam, & quicquid ipse ex materia formavit, vivificet, agitet & pervadat, intrinseca necessitate ei implicitus & connexus, non aliter agat, materiam penetret, formet atque disponat, quam totius natura, & imprimis latentes in ipso causæ formales, sive rationes seminales patiantur & requirant. Nec esse hanc Dei voluntatem, quæque in ea ponitur curam, aliud, quam motum illum activum ignis cœlestis & artificialis, sive subtilissimi corporis, qui materiæ crassioris compagem primum in mundi faciem effinxit, & in eo interne latens eodem modo et ratione sustentat. Ex quo per se sequitur, non esse hanc voluntatem liberam substantiæ divinæ & ab omni materiæ contagio liberæ determinationem bonitate & sapientia nixam, cuncta ad optimos fines liberrime electos dirigendi & gubernandi, quo sensu providentiæ vocem capiunt, qui porticum Zenonis hac in re cum Salomonis porticu conciliant, sed esse necessariam, & ex interna combinatione nexuque ortam sequelam effectuum & causarum, ex natura animæ mundanæ, vel totius potius naturæ sive mundi ortam, quæ certis & inevitabilibus causarum & eventuum nodis & nexibus ea facit, ordinat, dirigit, quæ non possunt non ex natura totius, cujus Deus pars est, evenire. Hanc necessariam causarum & eventuum catenam, qua omnia in unum quoddam, machinamque mutuis se pulsibus urgentem combinantur, inesse quidem naturæ divinæ, quæ sola agens causa sit, nec habere extra se causam aliam, & eatenus etiam liberam esse Dei voluntatem, sed oriri tamen ex intrinseca seminalium rationum & totius natura & necessitate, adeoque Deum ipsum huic æternæ seriei causarum & immutabili legi subjectum esse, cujus cum animi nostri pars sint, necessario quoque & ineluctabiliter ille voluntati & curæ huic divinæ parere ἑκὼν ἄκων cogatur. Hinc quod providentia illis dicitur, alio nomine fatum esse, adeo absolutum & inevitabile, ut nec Deus, nec materia, nec, qui ex utroque constat, mundus ei subtrahi queat. Quicquid hic carptim & in summa tantum diximus, id luculentissimis Stoicorum effatis comprobari potest, & locis supra adductis probaverunt viri laudati. Quæ cum ita se habeant, relinquenda est providentia genti subdolæ, & ad fucum facien-dum

s) l. c. p. 70. t) ARRIAN. l. I. diss. 12.

dum & palliandam impietatem natæ, & detergendus pietatis color; [illegible] cautius ex Christianorum sacrariis ei illevere viri docti, magis pie, quam caute hac in re incedentes. Clarius vero detestabilis providentiæ facies dispalescet, ubi sequentia quoque considerabuntur dogmata, quidque fatum Stoicum sit, in lucem claram ponetur: illud enim omnes, quæ pro Stoicis dicuntur, apologias, uno ictu evertit. Ita enim porro decreverunt:

XIV. Variis vero ratio ista sive principium efficiens agensque nominibus insignitur. Nam & mundus dicitur, cujus præstantior pars est, & natura, & fatum, & Iupiter, atque Deus. Recte ex mente sectæ suæ SENECA:[w] *Quid aliud est natura, quam DEUS? & divina ratio toti mundo & partibus ejus inserta? quoties voles, tibi licet, aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare.* Et paulo post: *Quæcunque voles, illi nomina proprie aptabis, vim aliquam effectumque cœlestem continentia. Tot appellationes ejus possunt esse, quot munera.* Quibus verbis potissimum ad hanc Stoicorum consuetudinem respicit, qua munera, vel operationes potius per omnes mundi partes se diffundentis & eas agitantis animæ divinæ, sive rationis, in totidem Deos mutarunt, sicque πολυθεότητι & vulgari religioni philosophicam larvam induerunt. Ita enim Iupiter aër, Vulcanus ignis, Vesta terra sunt, id est, partes Dei, vel ipse Deus in his partibus habitans, ut ex iis videre est, quæ SALLUSTIUS & PHURNUTUS de hoc argumento scripsere. Qua de re postea quoque quædam monebimus, ubi de Diis Stoicorum dicetur. Hoc unum adjicimus, non distinguendam esse naturam Stoicam ab ipso Deo, ubi enim distinguere videntur,[x] nihil aliud intelligunt, quam ordinem & rationalem motum, quo Deus omnia in mundo pervadit. Male itaque naturam genitricem ex ea exsculpit CUDWORTHUS.[y]

XV. Quoniam principium hoc agens non est extra mundum, sed in eo comprehenditur, & cum materia unum totum constituit, ita ut sit totum quod videmus, & totum quod non videmus, ideo necessario inhabitat materiam, quæque ex ea formata sunt, eaque pervadit, penetrat, & ita agitat, ut totius ratio postulat. Sicque Deus mens est universi. Hoc constanter Stoici,[z] nec aliter quoque ex admisso semel principio statui poterat, cum Deus non extrinsecus materiæ accedat, sed intrinsecus in materia quasi lateat. Luculenter MANILIUS:

> - - *vivere mundum*
> *Et rationis agi motu, cum spiritus unus*
> *Per cunctas habitet partes, atque irriget orbem,*
> *Omnia pervolitans corpusque animale figuret.*

Quæ

w) *De benefic. l. IV. c. 7. Quæst. nat. l. I. c. 45.* LACTANT. *l. II. c. 9.* conf. LIPSIUS *diss. V. p. 22.*

x) Zeno apud LAERT. *l. VII. s. 148.*

y) *Syst. intell. c. III. §. XXIIX. p. 132.* recte ideo notatus Ven. MOSHEMIO *ad h. l.*

z) SENECA *Qq. nat. præfat.* PLIN. *Hist. nat. l. II. c. 6.* ORIGEN. *philosophum. c. 21. p. 143.* ANTONIN. *IV. 40. V. 14. V. 30. VII. 75.* & GATAKER. *ad IV. 21. 29.* LIPS. *diss. IIX. p. 36.* & plerique, qui Stoicorum philosophiam delinearunt: inter κυρίας enim δόξας eorum est.

Quæ non poterant dici ςοϊκοτέρως; non enim divinus tantum ſpiritus per omnes materiæ partes etiam minimas penetrat, easque pervadit, ſed & vi rationum, & formarum ſive qualitatum, quas in ſe habet, materiæ figuram dat, ſicque mundus corpus animale fit. Vnde κόσμος ὀσία ἔμψιχος καὶ αἰσθητική, *natura animata & ſentiens, ſive animal*, immo Deus dictus eſt. [a] Non hoc novum Zenonis ἕυρημα, ſed totius antiquitatis dogma fuit, quæ tamen prout ſyſtema naturæ ſibi formavit, ita animam mundi quoque mundo adhibuit. Plato enim & quicunque duplex admiſere principium, animam quidem mundi inditam eſſe divinam non negabant; verum non ſolum ex Deo eam fingebant, minoris gradus, dignitatis & naturæ, ut emanationis leges poſtulant, ſed & libere materiæ, ad formandum mundum inditam ſtatuebant, ſic ut materia aliquando ſine illa anima eſſet. Qui vero emanativum ſyſtema ſecuti ſunt, Deum quidem tanquam animam materiæ æternum ineſſe contendebant, ſed ita, ut materia eſſet aliquis ejus effectus, & productus quaſi fœtus, qui ab iſta divina anima vi emanationis ſuæ dependet & vivificatur atque agitatur, non formaliter, ſed emanative, ſi pauliſper barbare loqui fas eſt. Aliter poſt Pythagoreos Heraclitus, & qui eum ſecutus eſt Zeno, qui cum præter corpora nihil eſſe, quod revera exiſteret, cenſerent, materiam in ſubtiliſſimam ejus partem, ignem æthereum & craſſiorem dividentes, cum natura ſua unum totum, una natura, una eſſentia eſſet, agentem quidem partem a patiente diſtinxerunt, ita tamen conjunxerunt utramque, ut formaliter & informando, pars agens in patiente habitaret, eam penetraret, & formaret. Non itaque anima mundi Stoica habitat in mundo, ut homo in veſte, quam exuere poteſt, nullo naturali & neceſſario vinculo ei junctus; ſed ut anima in corpore, formam hominis conſtituens, omnesque corporis partes ita penetrans, ut ſine ea homo non ſit. Recte itaque dixit acutiſſimus THOMASIVS, [b] animam mundi Stoicam non eſſe formam aſſiſtentem, ut Platoni placuit, ſed informantem: quam diſtinctionem præter rem rejicit doctiſſimus REIMMANNVS, [c] nam, licet ſcholam ſapiat, rem tamen accurate explicat.

XVI. Quia vero omnes mundi partes penetrat divina hæc univerſi mens, ideo etiam omnibus ejus partibus intime præſens eſt, omnia novit, & tanquam cauſa agens in quavis materiæ parte, omnia efficit. Valde in his quoque attributis Dei extollendis & deprædicandis magnifici ſunt Stoici, [d] hypotheſi vero primoque fundamento ſemel admiſſo, una manu quod extruxere, altera dejiciunt. Etſi enim Deus hic, quicquid in mundo fit, ejus cauſa eſt efficiens, cum materia nihil agere queat, ſed tantum ad omnia recipienda parata & apta eſt: non tamen poteſt agere, ut Deus Platonis vel Anaxagoræ libera in materiam voluntate, ſed neceſſitatis vinculo, quo tan-

a) Poſidonius & alii apud LAERT. *l. VII. ſ. 139.*
b) *l. c. diſſ. XIV. p. 177.*
c) *Hiſtor. atheiſmi c. XXVII. p. 185.*
d) ARRIAN. *l. I. diſſ. 14.* ANTONIN. *l. III. §. 16.* SENECA *ep. 41.* conf. GATAKER *ad Ant. l. c.*

tanquam pars totius materiæ colligatur, ea agit, quæ natura totius requirit, nec agere aliter potest. Necessitas itaque, ut ait SENECA ipse sua est, qua ipse constringitur. Ex quo luculenter patet, quam injurii in veram omnipotentiæ divinæ notionem Stoici fuerint. Nec hoc solum; sed non potest omnia in hanc materiam Deus, & quicquid vult efficit, sed in multis rebus, verbis SENECAE utimur, illum tractanda destituunt. Idem de omniscientia dixeris, & omnipræsentia; ea enim ignis subtilissimi, in suprema ætheris parte residentis, & per omnes mundi partes se diffundentis præsentia est, quæ quantum distet a divinæ naturæ immensitate & omnipræsentia, primo intuitu cognoscitur. [e]

XVII. Spiritus porro hujus agitatione & operatione cum is in materiam ageret, ita formatus est mundus, ut qualitates, quæ in ipso erant, illi imprimeret, sicque mundum fingeret; hinc conditor parensque rerum omnium est; & quoniam eam perpetua agitatione penetrat & pervadit, ut natura conservetur, ideo conservator quoque & administrator ejus est. [f]

XVIII. Non tamen libera voluntatis determinatione ad condendum mundum accessit Deus, sed cum pars totius esset, natura in ea comprehensus, tandem disrupto quasi materiæ cortice, in qua latebat, agitatum a se mundum intrinseca natura produxit; unde etiam aliter non operatus est, quam natura totius, & interna tum agentis, tum patientis partis necessitas permisit.

XIX. Est itaque in natura totius æterna & immutabilis lex atque ordo causarum atque effectuum, ita arcte inter se implicitarum, tamque necessario inter se nexu junctarum, ut in mundo aliter, nihil agi, fieri & evenire queat, quam hic ordo, hæcque naturæ lex postulat. Et hoc quidem fatum est.

XX. Fato itaque huic subjecta sunt omnia, & nihil in universo est, cui non imperet. Adeoque ipse Deus fato regitur, nec potest is aliter agere, quam æternus & sacer ille atque inexplicabilis nodus & catena rerum omnium permittit. Detrahit hæc assertionum Stoicarum quaternio larvam toti physiologiæ Stoicæ, & quam inermis eorum Deus sit, quam impia & in Dei & humani animi libertatem injuria hæc secta, manifestum facit. Nihil hic hominibus his affingimus, sed propria eorum decreta damus. Ex quibus Chrysippi imprimis definitio notanda, quam servavit GELLIVS: [g] *Fatum est sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum & catena, volvens semet ipsa & implicans, per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta connexaque est.* Nec aliter SENECA: [h] *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. Causa pendet ex causa, privata ac publica longus ordo rerum trahit: non incidunt cuncta, sed veniunt.* Et ita quoque passim Epictetus & ANTONINVS.

e) conf. *Otium Vindel. Mel. II. §. 10. p. 165. seqq.* SENECA *præf. Qq. nat.* GELLIVS *l. VI. c. 11.*

f) Conf. LIPSIVS *diss. XI. p. 51. seqq.*

g) *Lib. VI. c. 2.*

h) *De providentia c. 5.*

NINVS.[i] Nec regeri poteſt, quod ex SENECA objecit LIPSIVS,[k] in omnes ſe partes vertens, ut impietatem a Stoicis avertat: *Non externa Deos cogere, ſed ſuam illis in legem voluntatem eſſe.* Ludit enim Seneca ambiguitate vocis, Deus, qua non tantum pars agens, ſed & totum hoc, quod ex agente & patiente parte conſtat, intelligitur. Hujus univerſi voluntas, natura, diſpoſitio, fatum, neceſſitas, cum, non diffitente Seneca, unum idemque ſint, voluntas Dei hanc neceſſitatem gignere, recte quidem dicitur, aſt non libere, ſed neceſſitante natura ſua, id eſt mundi: quod ſi vero Deus pars intelligatur totius, efficiens, & illi ordini & neceſſitati totius non minus, quam materia ſubjicitur, & *eadem neceſſitas*, monente SENECA,[l] *& Deos alligat, ac irrevocabilis divina pariter atque humana curſus vehit. Ille ipſe omnium conditor ac rector ſcripſit quidem fata, ſed ſequitur, ſemper paret, ſemel juſſit.* Ad quas voces ipſe exhorreſcit LIPSIVS, quas fruſtra mitigare jubet, cum ita ſyſtema naturæ ſemel electum poſtulet.[m]

XXI. Nihil tamen habet extra ſe cauſa illa rationalis, quo cogatur, cum non ſit aliud præter totum, niſi vacuum infinitum: unde nihil aliud ipſam quaſi neceſſitat, niſi ſua natura, quam & ipſa ſequitur, & quæcunque partes ejus ſunt, ſequi debent. Hinc libertas Dei & hominis conſtat. Ita quidem Stoici, qui invenuſtum fati pullum mire ſe comſiſſe & exornaſſe putant, Deumque a fati neceſſitate liberaſſe, ſi neceſſitatis cauſam ad voluntatem & naturam DEI referant, & homini quoque libertatem aſſeruiſſe putant: utrumque doloſe, & verbotenus tantum; quid enim eſt, quod ait SENECA:[n] *Nec Deus ob hoc minus liber eſt, aut potens: ipſe enim eſt neceſſitas ſua.* Annon voce libertatis, ludit philoſophus, quæ ea facit, quæ natura ſua ita ferente, non facere non poteſt? Ita & homo liber eſt, cujus libertatem eleganter deſcripſit Cleanthes:[o]

> *Duc me parens, celſique dominator poli*
> *Quocunque placuit, nulla parendi mora eſt.*
> *Adſum impiger: fac nolle, comitabor gemens;*
> *Ducunt volentem fata, nolentem trahunt,*
> *Maluſque patiar, quod pati licuit, bono.*

Quod hoc exemplo illuſtraſſe Stoicos refert PSEVDO-ORIGENES:[p] *Alligetur vehiculo canis; ſi quidem voluerit ſequi, tum ſimul & ſequitur & trahitur, per neceſſitatem quaſi fatum exſequens etiam id, quod liberum eſt; ſi vero noluerit, prorſus a neceſſitate cogetur; eadem prorſus hominum conditio; cogentur enim neceſſario vel inviti in illud deſcendere, quod fatali conſtitutum lege.* Ita ſcilicet miro connubio jungebant

 Stoici

i) *Lib. IV.* §. 10. 24. 34.
k) *Diſſ. XII. p.* 57. *ſeqq.*
l) *l. c.*
m) Conf. THOMAS. *l. c.* VOSS. *theol. gent. l. II. p.* 578. BVDDEVS *Anal. p.* 417 CVDWORTH. *ſyſt. c.* 1. §. 3. MOSHEM. *ad h. l. Otium Vindel. p.* 166.
n) *Præf. Qq. natur.*
o) Græcos verſus exhibet EPICT. in *Enchirid. c.* 52. Latinos SENECA *ep.* 107.
p) *Cap. XXI. p.* 144. notandum hoc, ad dijudicandas LIPSII interpretationes, qui frigidam Stoicis ſuffundit.

Stoici libertatem & necessitatem, & vocibus ludentes, veram libertatis notionem prorsus evertebant.

XXII. Partes & effluvia spiritus hujus mundani sive universi, cum per totum universum distribuantur, & quicquid est materiæ, sit animatum; oriuntur inde dæmones, quorum plena sunt omnia. Passim hac de re Stoici, quorum tamen mentem omnium maxime perspicue explicuit Varro apud AVGVSTINVM. [q] Multa etiam affert LIPSIVS, [r] qui tamen ut Stoicam disciplinam cum Christianorum placitis in concordiam redigeret. Platonicorum recentiorum, qui Stoica quoque receperunt, suisque attemperaverunt, placita cum Stoicis genuinis sæpiuscule confundit. Distincte hac in re incedendum putamus; & quidem 1. certum est, Stoicos non tantum ex Deo sive anima mundi omnia Diis replevisse, sed originem quoque & ortum eorum inde derivavisse, PLVTARCHI [s] testimonio constat, qui, *Chrysippum*, scribit, *& Cleanthem suis dictis cœlum, terras, aërem, mare Diis replevisse, nullumque horum ab interitu liberum aut sempiternum statuisse, solo Iove excepto, in quem reliquos omnes consumi putant*. 2. Distinguebant tamen Stoici inter Deos hos, & primarios esse divinitatis partes in sole atque sideribus residentes statuebant, quibus scilicet rationem & mentem inesse ex constanti cursu, cum aliis quoque sectis concludebant; & in his soli principatum assignabant. Hinc cœlestia omnia, quæ moventur, in Deorum numero habenda esse censebant. [ſ] Non quod ipsa corpora hæc Deos esse putarent, sed quod animas divinas in iis esse, statuerent, esse enim dæmonas οὐσίας ψυχικὰς, *substantias animatas*, docebant. [ſſ] 3. Præter hos, minores etiam dæmonas, sive heroas statuisse, animas nempe a corpore separatas, bonos si bonæ, malos si malæ, idem PLVTARCHVS [t] asserit, in quo tamen non convenisse inter se Stoicos, quæ de varia ipsorum, circa animarum post mortem sententia dicentur, docebunt. Illud CICERONIS [u] testimonio constat, placuisse plurimis, *homines illustres, quorum animi remanerent, atque æternitate fruerentur, Deos rite habitos esse, quum & optimi essent, & æterni*, modo hoc a Stoicis dictum non sit, ad conciliandam, quod solebant, religionem vulgi cum decretis porticus. 4. Præter cœlestes vero istos Deos, inesse quoque reliquis mundi partibus divinitatis radios partesque, & ex ipsa mundi anima sequitur, & multis Stoicorum effatis constat, & peculiari libello exposuit PHVRNVTVS. Nec hæc vero a quopiam negantur; sed de eo quæritur, an has divinitatis partes, quas mundi partibus insidere credebant Stoici, Deos peculiares fecerint, vel, an poëtarum tantum Deos φυσικῶς explicantes, philosophicam iis virtutis divinæ in iis latentis significationem dederint, substantias vero anima consilii virtutisque capace constantes esse negaverint? Ita quidem

q) *De C. D. l. VII. c. 6.*
r) *Lib. I. diss. XVIII. XIX. XX. p. m. 93. seqq.*
s) *De Stoicorum repugnant. T. III. p. m. 29. seq.* conf. CVDWORTH. *c. 4. §. 25. p. 506.*
ſ) Prolixe CICERO *l. II. de nat. Deor.* conf. LACTANT. *l. II. c. 5.*
ſſ) PLVT. *de plac. philos. l. I. c. 8.*
t) *l. c.*
u) *De nat. deor. l. II. c. 24.* conf. LAERT. *l. VII. §. 151.*

dem celeberrimus MOSHEMIVS,[v] qui præter naturas in ſtellis latentes & magnorum virorum animos nullis aliis numinibus Stoicorum familiam ſerviviſſe putant. Nobis altera ſententia vero videtur ſimilior, & Stoicorum placitis conformior. Non provocabimus ad SALLVSTIVM, qui præter ſupermundanos Deos, mundanos, mundum conſtituentes inducit, eum enim Stoica Platonicis adulteraſſe facile largimur, ſed Cleanthem & Chryſippum teſtamur, quos non cœlum tantum, ſed & terras, aërem & mare Diis repleviſſe ex PLVTARCHO[w] monuimus, & SENECAM[x] teſtem laudamus, licet de veritate placitorum ſectæ ſuæ, ut ſolet, fluctuantem, qui diſerte *majores*, ait, *Stoicos homines, unicuique noſtrum, pædagogum dediſſe Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait de plebe Deos: Singulis enim & genium & Iunonem dediſſe.* Probabimusque ſequenti theſi hos Deos minores, Stoicos rerum omnium in terra exiſtentium gubernationi præfeciſſe, hisque ſacrificiorum reliquique cultus divini rationem ſuperſtruxiſſe. Quæ, niſi cæcutimus, neceſſario evincunt, Stoicos præter Deos in ſideribus habitantes alios quoque Deos ſive dæmonas in elementis, præter cœlum reliquis, reſidentes ſtatuiſſe, non virtutis tantum per omnia fuſæ particulas, ſed ſubſtantias divinæ naturæ, ἀνθρώπων συμπάθειαν ἔχοντας, *hominum quæ affectibus tangantur*, ut ait LAERTIVS,[y] adeoque ſacrificiis placari queant. Nec aliud patitur reſolutio totius mundi, qua omnes Dii in Iovem redibunt & conflabuntur: fit vero illud non quoad cœlum tantum, ſed & reliquas partes mundi, quibus ita Deos hos ineſſe oportet, ſi in Iovem reducendi ſint.

XXIII. Datus vero ſingulis non tantum hominibus genius atque Iuno,[z] factorumque dictorumque obſervator & cuſtos, qui præſidet, dirigit, ſancteque reverendus eſt: ſed & omnibus mundi partibus dæmones gubernatores & præſides præfecti ſunt.[a] Nec aliud ſunt magna numina, Iupiter, Iuno, Vulcanus, Neptunus, Ceres, quam divinitatis partes in aëre, aqua, igne, terra &c. reſidentes.[b] Multa hac de re diſſerunt Stoici, & imprimis cuſtodem, geniumque præſidem, partem DEI, cuilibet datum valde commendant; varie tamen de eo loqvuntur, & interdum quidem, ut peculiarem ſubſtantiam intelligentem ab homine diverſam innuere videantur, ſæpe tamen, ut mentem hominis ipſam, quæ & ipſa pars Dei eſt, intellexiſſe videantur. Nec hoc in Stoicis mirum eſt, qui dum cum vulgo interdum loqvuntur, ſectæ principia tantum non deſerunt. Accedit, quod nec ipſi ſatis noverint, quid de geniis naturisque Deo cognatis ſtatuendum ſit. Clare hoc confeſſus eſt SENECA:[c] *Multa cognata numini ſummo & vicinam ſortita potentiam, obſcura ſunt. Aut fortaſſe, quod magis mireris, oculos noſtros & implent & effugiunt. Sive illis*

 tanta

v) Ad CVDWORTH. *ſyſt. intell. c. IV. §. 25. p. 508.*
w) *De Stoicor. repugnantiis l. c.*
x) *Epiſt. 110.* y) *ſ. 151.*
z) SENEC. *ep. 110.* PLIN. *l. II. c. 7.* ARRIAN. *l. I. diſſ. 14.*
a) Conf. LIPSIVS *l. c. diſſ. XIX. 20.*
b) LAERT. *l. VII. ſ. 147.* MENAG. *h. l.* PHVRNVTVS *l. c.*
c) *Qq. nat. l. VII. c. 31.*

tanta subtilitas est, quantum consequi humana acies non possit, sive in sanctiore secessu majestas tanta delituit, & regnum suum, id est, se, regit, nec ulli aditum dat, nisi animo. Inde modestiam & verecundiam commendat, cum de sideribus, de stellis, de natura deorum disputatur.

XXIV. Quoniam Dii hi ex Dei anima effluxerunt, inque mundi partibus habitant, necessario sequitur, mundo per conflagrationem universalem resoluto, Deos quoque in unum Iovem confusum, & in antiqua elementa versum iri.[d] Et hoc quoque plerique Stoicorum, Antipatro Tarsensi dissentiente, qui hanc aliis quoque ex Stoicorum grege adscribit, quorum tamen plerique cum Chrysippo, principiis suis convenienter: excepto igni nullum Deum interitu vacare, sed cæteros omnes æque natos & obituros dixere. Non tamen ignis divini partes pereunt, sed tantum Dii ex iis existentes & facti, radiis Iovis in ipsum, tanquam in solem, retractis.

XXV. Etsi vero Deus provida universi cura tangitur, & pro conditione atque natura totius, tanquam anima ejus illud agitat, *non potest tamen, licet bonus sit, & bona velit, quicquid fit in mundo, bonum omne evenire, quia Deum multis in rebus tractanda destituunt; & a magno artifice formantur prava multa, non quia cessat ars, sed quia id, in quo exercetur, materia inobsequens arti est.* Nobilis hæc est quæstio, quæ toties maxima ingenia in angustias redegit, unde mala oriantur? Malum vero cum vel naturale vel morale sit, hac quidem thesi SENECA,[e] cujus verba dedimus, physici mali causam aperuit. Nec aliter alio loco:[f] *non potest artifex mutare materiam, hæc passa est.* Hinc quæcunque mali naturalis veniunt nomine, Stoicis consequentia fati, ita ex materiæ conditione disponentis, sunt. Multis tamen magnisque angustiis & difficultatibus hic se implicatos senserunt Stoici, valde ea de caussa pressi a CICERONE & PLVTARCHO.[ff] Ille recte opponit: *dicere ipsos* Stoicos, *nihil esse, quod Deus efficere non possit, & quidem sine labore ullo; Deorum enim numine moveri omnia posse: materiam vero rerum totam esse flexilem & commutabilem, ut nihil sit, quod non ex ea, quamvis subito fingi convertique possit. Ejus autem universæ rectricem & moderatricem esse divinam providentiam, hanc igitur, quocunque se moveat, efficere posse, quicquid velit. Itaque aut nescire, quid possit, aut negligere res humanas, aut quid sit optimum, non posse judicare.* Hic Stoicos reprehendit, quod mala a Deo necessaria consequentia derivent: non enim materiam ex se malum subministrare, cum expers sit qualitatum, & quascunque recipiat differentias, eas vero ab illo habeat, qui eam movet & format. Si vero illam ratio insita format, quæ alioquin se nec movere, nec formare posset, necesse esse, malum, si nullam causam habeat, ex nihilo, si vero a principio movente

d) PLVT. *de rep. Stoic. T. III. p. m. 29.* SENECA *ep. 9. Cons. ad Marc. c. ult.* add. LIPS. *l. II. diss. XXII. p. 255.* THOMAS. *diss. VII. p. 75.*

e) *Præf. Qq. natural.*

f) *De providentia c. 5.* conf. LIPSIVS *l. II. diss. II. p. 13?. l. I. diss. XIV. p. 75.*

ff) Vtriusque locum docte illustrat cel. WOLF. *de Manichæismo ante Manichæos §. XXXVII. p. 1?3. seq.* Plutarchi etiam THOMASIVS *diss. XII. p. 162. seqq.* conf. CVDWORTHVS *c. IV. §. 13. p. 231.*

vente existat, a Deo profectum esse. Vterque Stoicos absurdi convincit; sequi enim, recte concludunt, aut Deum mali causam esse, aut esse id ex nihilo, quorum utrumque Stoicis principiis repugnat, cum non negent, materiam obsequentem esse & parare promtam. Nec habent Stoici, quo ex hoc labyrintho evadant, nisi ut ad fatum provocent, & cohærentias quasdam universi, in quas nec Deus aliquid potest. Ita Chrysippus de causis morborum, an ex providentia? apud GELLIVM [g] respondet: *Non fuisse hoc naturæ consilium, nec convenisse auctori naturæ parentique rerum omnium bonarum. Sed cum multa atque magna gigneret, pareretque aptissima & utilissima, alia quoque simul agnata esse incommoda, iis ipsis, quæ faciebat, cohærentia, non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta.* Ita vero iterum vineta sua cædunt Stoici. Fati enim illius, quod accusant, necessitas, nonnisi in toto, quod Deo & materia constat, quærenda est, adeoque, cum nihil aliud sit quam necessaria consequentia eorum, quæ ex natura universi eveniunt, vel in Deo, vel in materia, vel in utroque quærenda est mali naturalis origo. Ex quibus luculenter patet, non potuisse non Stoicos mali originem in materia quærere, licet id, præter rationem neget P. BAYLE, recte ideo notatus a ven. WOLFIO, [h] licet hoc ipso systemati suo contradixerint. Quod nos minime miramur, memores Zenonem systema suum ex diversis aliorum principiis conflasse, & Platonica ex Heracliticis emendare voluisse, vel potius gryphes jungere equis conatum fuisse, quo plerumque contradictionum fons esse solet. Ceterum quo nomine malum insigniverint Stoici, erudite disseruit WOLFIVS, [i] qui videndus.

XXVI. Quanquam vero ita sit, ut ratione quadam principali necessario coacta atque connexa fato sint omnia, ingenia tamen ipsa mentium nostrarum proinde fato sunt obnoxia, ut proprietas eorum est & qualitas. Nam si sint per naturam primitus salubriter utiliterque facta, omnem illam vim, quæ extrinsecus ingruit, inoffensius tractabiliusque tramittunt. Sin vero sunt aspera, & inscita, & rudia, nullisque artium bonarum adminiculis suffulta, etiamsi parvo, sive nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur; sua tamen scævitate, & voluntario impetu in assidua delicta & errores ruunt. Ita omnium luculentissime Chrysippus apud GELLIVM [k] moralis mali causam exponit, qui etiam homines illos non audiendos esse monet, qui aut ignavi, aut nocentes & audaces, cum in culpa & maleficio revicti sunt, ad fati necessitatem perfugiunt. Verum recte Chrysippo objecit PLVTARCHVS, [l] nullam esse intemperantiam, nullam fraudem, cujus non sit Iupiter architectus. Cum enim ingenia ista scæva, naturam suam & qualitatem asperam & inscitam non a se habeant, sed a causa prima & movente, quæ qualitates induxit materiæ, impetus quoque ille voluntarius, ut vocat Chrysippus, quem a natura sua habent, ab ea quoque ortum

g) N. Att. l. VI. c. 1. conf. THOMAS. l. c. diss. XIII. §. 18. seqq. p. 170. seqq.
h) l. c.
i) l. c. §. XXXVIII. p. 158. seqq.
k) Lib. IV. c. 2.
l) loc. cit.

ortum habere debet. Vidit hoc LIPSIVS [l] per naturam ſive Deum, quæ prima cauſa eſt, homines alios aliter factos, ideoque ad bona aut mala inclinare; putat tamen juvare diſtinctionem Chryſippi inter cauſas perfectas & principales, atque adjuvantes & proximas, quam CICERO [m] affert: ſcilicet cauſas illas primas & inſitas temperari aut flecti leviter a voluntate poſſe, quæ inter proximas juvantesque cenſeatur. Verum non vidit vir acutiſſimus, voluntatem quoque nihil habere, quod non a movente prima cauſa acceperit, adeoque ejus libertatem proprie nullam eſſe, licet eam magnifice deprædicent Stoici. [n] Etſi enim animus a cauſa externa, nempe quæ extra mundum eſt, non cogatur, vel impediatur, ipſe tamen ſibi natura ſua, neceſſitas eſt, quæ cum naturæ univerſæ catena indiſſolubili nexu cohæret, nec aliter agere poteſt, quam fatum, legesque univerſi & complicatus cauſarum & eventuum nexus & ordo permittunt. Quæ omnia, ſi cum reliquis phyſiologiæ Stoicæ aſſertionibus comparentur, luculenter Stoicos convincunt, mali eos moralis cauſam in Deo aſſertis ſuis poſuiſſe, licet verbis alia longe docuerint.

Atheiſmus Stoicorum.

§. VIII. Prima hæc & potior phyſiologiæ Stoicæ pars eſt, quæ principium potiſſimum agens & efficiens, ſive Deum, rerum omnium auctorem & conditorem nobis exhibuit, quæque theologia Stoica dici recte poteſt. Ex dictis jam de atheiſmo ſectæ Stoicæ judicari debet, ad quam quæſtionem diverſimode reſponderunt, qui de atheiſmo veterum philoſophorum diſputarunt. Magnum eorum numerum, cum qui impietatis eos accuſarunt, tum qui pie & ſobrie de Deo eos ſtatuiſſe contenderunt, recitat ven. IAC. FRID. REIMMANNVS, [o] quibus, ſi id ageremus, plures poſſent ſine magno labore adjici. Nec rationes utriusque partis examinabimus, id quod in peculiari tractatione de atheiſmo veterum debet fieri; ſed id tantum monemus, dari tertiam de atheiſmo Stoicorum ſententiam, quæ inter apertos quidem Numinis hoſtes eos non refert, talia vero eos aſſeruiſſe ſtatuit, quæ veram Dei notionem evertunt, & facilem ad negandam omnem divinitatem viam aperiunt. Quam ſententiam poſt CVDWORTHVM, [p] ſecutus eſt præſtantiſſimus MOSHEMIVS. [q] Nec, ab ea nos alienos non eſſe diffitemur, rationibus ſupra de theologia Stoica adductis id evincentibus, ſtatuiſſe quidem Stoicos, eſſe Deum, & de eo quoque magnifice paſſim & elegantiſſime fuiſſe locutos; præſertim ſi extra ſyſtematis nexum verba eorum audiantur & intelligantur: ita vero totam de divinis doctrinam phyſiologiæ ſuæ intertexuiſſe, ut non pejus forte de Deo potuerint diſſerere. Talis enim Stoicorum Deus eſt, qui deterior hocque nomine indignior eſſe nequit. Nam 1. pars mundi eſt, totumque tanquam pars informans cum materia conſtituit; 2. materiam æternam ſibi habet eſſentialiter adjunctam; 3. neceſſitatis

l) *Diſſ. XIV. p. 71.*
m) *De fato.*
n) Epict. apud ARRIAN. *l. I. diſſ. I.* conf. GATAKER, *ad Anton. II. 9.* HVET. *Qq. Alnet. l. II. c. 10.*
o) *Hiſt. atheiſmi c. XXVIII. p. 190. ſeqq.*
p) *Syſt. intellect. c. IV. §. 25. p. 502. ſeqq.*
q) *Ad h. l. p. 507.*

tatis fatalis & ineluctabilis ex totius natura oriundæ legibus subjectus ita est, ut agere aliter nequeat, quam fata disposuere; 4. naturæ est corporeæ, ignisque non quidem elementaris, corporeus tamen & æthereus, adeoque 5. spatiosa extensione per totum mundum dispersus est; 6. res omnes necessaria essentiæ suæ agitatione non movet tantum & format, sed & ceu forma rerum ita essentiali vinculo illis connexus est, ut separari nunquam ab iis queat. 7. Ante mundi creationem sive productionem, quæ per æternas periodos repetitur, inclusus materiæ, tandem interna agitatione materiam tantum necessaria expandit fati lege, eandemque in sinum suum reducit; adeoque 8. non emanative tantum, sed & formaliter est τὸ πᾶν, sive rerum universitas, natura, totum, mundus. 9. Formas, qualitates, rationes seminales, & essentias rerum omnes formaliter in se habet, & ita formas & qualitates materiæ imprimendo, se ipsum rebus imprimit omnibus. 10. Providere mundo non aliter potest, quam æternæ fati leges postulant; 11. nec agere potest, quicquid vult, sed materiæ inobsequentis renitentia impeditur. 12. Non dæmones tantum omnes, sed animum quoque humanum tanquam partes & membra comprehendit. 13. Malum vel ipse in materiam, agendi vi destitutam induxit, vel certe illud impedire non potuit. 14. Nec alia quoque boni malique præmia & pœnas dispertiri potest, quam quæ bonum & malum necessaria causarum & eventuum consecutione per se sequuntur. Iudicem jam constituimus lectorem, a partium studio alienum, reique intelligentem, annon, qui Deum talem ponit, eumque vi systematis sui ita enervat, parum melior judicandus sit eo, qui aperte Deum negat? & annon Stoici indirecti ejus numinis hostes censendi sint, quem tantis laudibus efferunt? etsi apertam impietatem non fuerint professi. Cuncta enim eo redeunt, Deum esse ignem subtilissimum naturæ sive mundi, omnia penetrantem & vivificantem, qualis Deus ab orthodoxa notione numinis immensum distat. Aliud tamen persvadere nobis voluit V. cl. IO. CHRISTOPHORVS BVRGMANNVS, [r] qui id sibi negotii datum esse credidit, ut Stoam a Spinozismo & atheismo exculparet. Rationes quibus se ad juvandam Stoicorum theologiam accinxit, hæ sunt: 1. Constantissime docere Stoicos, esse Deum, & insanos habere eos, qui negare hanc veritatem audeant, maximam quoque partem religionis ponere in cultu Dei. 2. Docere eos, Deum esse æternam, rationalem a materia mundoque distinctam substantiam, intellectu, prudentia & potentia instructam, qui ignis artificialis dicatur sensu improprio & metaphorico, more Chaldæorum & Democriti. 3. Opponi Deum natura sua materiæ quæ sine qualitatibus fuerit, donec Deus eam ornaret. 4. Distingui etiam a mundo, hunc enim perire, Deum esse æternum. 5. Esse quidem mundi animam, qui ideo Deus sensu dicatur improprio, non tamen unam cum mundo

r) Differt. *de Stoa a Spinozismo & atheismo exculpanda.* Mireris b. Spenerum ab eo Spinozismi accusari, qui Stoicos exculpare aggreditur.

do substantiam esse, ut vult Spinoza, sed differre natura sua a materia, quam inhabitat. Poteramus totam hanc disputationem, quam erudite auctor urget, ita concedere, ut nec athei proprie dicti, nec Spinozæ antecessores Stoici dicantur. Interesse enim haud uno nomine discrimen inter Stoicorum & Spinozæ systema utriusque comparatio facile evincit, & Deum sibi formasse Stoicos atque a materia distinxisse, ex supra dictis est manifestum. Quia vero hæc non sufficiunt, ad orthodoxiam Stoicorum afferendam, paucis, & quantum institutum nostrum patitur, monemus; non extra systematis connexionem de Deo Stoicorum judicandum esse, sed totam seriem decretorum Stoicorum esse conjungendam. Quod ubi fit, impossibile putamus, Stoicos hac in parte exculpare. Ea enim, quæ supra attulimus, ita comparata sunt, ut naturam DEI prorsus evertant, nec potest is Deus dici, qui ita universo sacro quodam nodo implicatur, ut nihil possit, nisi quod necessitas, ejus, cujus pars est, postulat. Non negant, fatemur, Stoici Deum, sed tanquam partem universi formalem & essentialem, vel, quod idem est, mundi animam informantem: nec negat Spinoza Deum, nec attributa ejus, sed unam sibi substantiam, uti Stoici, unum totum, comminiscitur. Agnoscunt Stoici in Deo rationem æternam, sed nec liberam, nec intellectualem, verum necessariam sequelam causarum & effectuum, ignis subtilissimi, ex natura totius oriundam, quæ a libera ratione DEI longissime distat, nec melioris commatis est, quam cogitatio, quam Spinoza Deo suo tribuit. Idem de æternitate judicium esto, cum nec Spinoza Deum suum æternum esse neget. Qui & ipse dum oppositas modificationes cogitationem & extensionem in una substantia ponit, non minus diversissima coire coëgit, quam Stoici, Deum & materiam coire in unum totum cogentes. Ignem vero proprie dictum Deum Stoicis visum esse, testimonia veterum supra adducta evincunt. Ex his vero patet, Deum ceu animam mundi, non assistentem, sed informantem mundi causam, & non partem tantum essentiæ, sed formam esse, quæ sententia ab impietate proxime abest. Nam & SPINOZA [s] dixit: Deum rerum omnium causam immanentem, ut ajunt, non vero transeuntem esse, & moveri omnia in eo: quæ Στοϊκώτατα sunt, sed impia plane. Etsi vero non negamus, Stoicos non unam quidem substantiam, ut Spinozam constituisse, Deumque & materiam in solis modificationibus posuisse; certum tamen est, exque supra adductis liquidum, totum unum, naturam unam, ex causa rationali & agente atque ex patiente compositam Deum & materiam eos fecisse, quæ essentialiter inter se juncta sint, & sine destructione sua separari nequeant. Cuncta enim ex Iove, in Iove & ad Iovem esse, ex germano Stoicorum decreto dixit ANTONINVS. [t]

Materia ejusque affectiones.

§. IX. Vt vero porro, quid de altero principio, materia Stoici dixerint, quaque ratione ex ea a causa agente & rationali omnia producta fuisse docuerint, manifestum faciamus, ad physiologiam Stoicam, a qua

s) Epist. 21.

t) Lib. IV. §. 23.

a qua paulisper digressi sumus, redeundum est. Ita vero porro decreverunt:

XXVII. Prima rerum omnium, qualitatibus indutarum essentia sive natura, est materia prima. Est vero materia, ex qua unumquodque fit, & vocatur essentia atque materia; essentia, quatenus in universis est, & generaliter spectatur; materia, quatenus in singulis considerari potest.

XXVIII. Materia in universum, & generaliter spectata æterna est tota, ac neque crescit, neque decrescit. Trigam hanc positionum Stoicarum ex Chrysippo affert LAERTIUS: [ſſ] nec aliter rationes inire poterant Stoici, qui cum aliis philosophis sine restrictione fatebantur: ex nihilo nihil fieri, indeque æternum subjectum, in quod causa efficiens ageret, postulaverunt. [t] Videtur quidem quodam loco dubitare SENECA, an materia æterna sit, vel Deus ipsam formet: verum non ex sectæ suæ sententia loquitur, sed quæstiones philosophicas in naturalibus enodandas proponit; [u] inter quas non exigui momenti ea fuit: an Deus materiam ex sinu suo educat, vel an ea tantum data & subjecta utatur, sicque an formas, quibus materiam ornavit, tantum in adjacens subjectum inducat, vel ex se ipso quasi effundat. Frustra itaque sunt, qui ex hoc Senecæ loco constare arbitrantur, creationem ex nihilo, inter problemata Stoicorum a Seneca relatam esse. Certe, quæcunque etiam Senecæ mens fuit, de qua docte disputat MOSHEMIUS, [v] Stoicorum principia, æternam Deo adjungentia materiam, & necessarium causæ efficienti, subjectum postulantia, creationem ex nihilo rejiciunt.

XXIX. Materia tamen singulorum incrementi & decrementi est capax, neque enim semper manet eadem, verum separatur & miscetur, ita ut partes ejus diffluant separatione, mistæ vero conjunctione augeantur. [w] Exemplum esse potest conflagratio mundi, ubi quidem singulorum materia conflatur, universalis tamen in Iove manet eadem.

XXX. Est vero materia non stabilis, sed semper in mutatione versatur: omnia enim rapiuntur, fluminum more, quicquid videmus, currit cum tempore; nihil ex his, quæ videmus, manet. [x] Ipsa tamen materiæ essentia non mutatur, vel perit, nihilque eorum, quæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qua prodierunt, ac mox processura sunt, reconduntur, consumitur: desinunt enim ista non pereunt. [y] Ab Heraclito hanc doctrinam Stoicos accepisse non diffitetur SENECA. [z]

XXXI. Materia vero non infinita est, sed finita, mundi enim terminis circumscribitur: patique quoque & cogi potest ad omnia, si enim immutabilis esset, nihil ex ea fieri posset. Hinc dividi in infinitum posse con-

 sequi-

ſſ) *Lib. VII. ſ. 150.*

t) ANTONIN. *l. IV. §. 4.* SENECA *ep. 36.* conf. LIPSIUS *l. II. diſſ. II. p. 132. ſeqq.* & quæ diximus *Amœnit. literar. T. VIII. p. 306.*

u) *Præf. Qq. nat.*

v) Differt. *de creatione ex nihilo*, inserta CUDWORTHO *Syſt. intell.*

w) LAERT. *l. c.* STOBAEUS *ecl. phyſic. c. 14.*

x) SENECA *ep. 58.* ANTONIN. *l. II. §. 17. l. V. §. 35.* conf. GATAKER. *ad Ant. II. 17. p. m. 76. Hiſt. de ideis ſect. I. §. 8. p. 127. Amœn. liter. T. VIII. pag. 314.*

y) SENECA *ep. 58.*

z) IDEM *ep. 58.*

sequitur, ipsa tamen, docente Chrysippo, infinita non est; nihil enim, quod divisionem admittit, infinitum esse potest, materia vero continua est.[a] Oppositam esse hanc assertionem Epicureis, qui individua corpuscula posuere, cum Stoicis placeat, nihil in natura rerum minimum esse, quod dividi non queat, ut ait CICERO,[b] ex oppositione clarum est.

XXXII. Ex materia, rebusque, quæ ex ea fiunt, atque ex ratione mundi, quæ tanquam semen, ut visum Zenoni,[c] per eam discurrit, consistit mundus. Qua tamen voce, Deus quoque, interdum etiam cœlum intelligitur.[d]

XXXIII. Discrimen tamen est inter universum & mundum, universum enim est infinitum, adjuncto vacuo: totus vero mundus seorsim a vacuo existit, & ab eo circumdatur, forma globi, vel turbinis, vel ovi, cujus centrum terra est.[e] Vacuum itaque Stoici admittebant, verum non in mundo, ut diserte PLVTARCHVS, sed extra mundum.[f] Nec locum habere posse conflagrationem mundi putaret, nisi vacuum istud infinitum statuatur, tunc enim mundus in Iovem contrahitur, & resolvitur; quod sine vacuo fieri nequit.[ff] Hoc vacuo tanquam limitibus cum mundus adeoque Deus etiam definiatur, ratio inde desumenda est, cur prima principia Deum & materiam fecerint finita.

XXXIV. Mundum vero ex materia ita condidit juxta Zenonem: *Ab initio cum nihil esset, præter Deum & materiam, Deus omnem essentiam, quæ igneæ fuit naturæ, in aërem primo, inde in aquam convertit, utque planta semen continetur, ita Deus, qui mundi ratio est prolifica, hujusmodi semen in humore deposuit, quod facilem rerum producendarum præberet materiam. Pars vero ejus naturæ subsidens in terram coaluit, pars aqueam retinuit naturam; pars exhalans in aërem abiit, ex cujus exhalatione ignis emicuit.* Ita quatuor elementorum generationem a Zenone explicatam describit LAERTIVS.[g] Paulo aliter Cleanthes apud STOBAEVM,[h] ita tamen, ut in fundamento cum Zenone conveniat: *Ex uno fieri omnia, & redire in unum, revolutione æquali & perpetua. Vniversa natura igne accensa, partem ejus mediam primum subsedisse, tum proximas illi partes sensim sensimque extinctas fuisse. Madefacto autem universo, ignem extremum, renitente medio, rursum in contraria ferri, & universi constitutionem ordiri, atque hunc universi constitutionis circulum nunquam desinere.* Mundi hæc est creatio Stoica, quam summo Deo tribue-

a) LAERT. *l. VII. f. 150.* postulat hoc vacuum mundum determinans, conf. LIPS. *p. 137.* Ceterum apud LAERT. *l. c.* materia ἀπαθητὴ dicitur, quod vel scriptum perperam, & cum Stephano & Casaubono mutandum est in ἀπαθητὴ vel ἀμεταθητὴ, vel intelligendum tantum de mutatione essentiæ, quatenus materia universaliter considerata principium est.

b) *Acad. Qq. l. I.* conf. PLVT. *de Stoic. repugnantiis.*

c) STOBAEVS *eclog. phys. c. 14.*

d) LAERT. *f. 138.* & laudati LIPSIO *l. I. diss. V. p. 25. l. II. diss. VI. p. 154. Otio Vindel. Mel. II. §. 5. pag. 145.*

e) PLVT. *de plac. l. II. c. 1. 2.*

f) *ib. l. I. c. 18.*

ff) Inde Posidonius apud PLVT. *l. c. l. II. c. 9.* vacuo non majus spatium tribuit, quam quod sufficere mundo possit in illud resolvendo.

g) *f. 141. 142.*

h) *l. c. c. 20.*

tribuebant, nempe igni artificiali, ita tamen, ut etiam Diis minoribus, qui in Iove comprehenduntur, & in mundi creatione explicantur, aliquod opus ſit. Cum enim ignis ille divinus non omnia ſimul feciſſet, ſed, tradente ex Stoicis LAERTIO, [i] in ſummo loco, quem æthera appellant, conſtitiſſet, ibi primum immobilium aſtrorum orbis natus eſt, deinde errantium, & poſt hunc demum aër, aqua, & extremum ſubſidens terra. Dii itaque in aſtris reſidentes, ſive ignis divinus qui in eos defluxit, ad elementorum formationem ſe accinxerunt, tendente igne divino, cujus partes ſunt, ad medium ſive centrum unde eruperat, ut ita per totam materiam ſe diffundat. Ex his intelligi poſſunt loca CICERONIS & SENECAE, [k] quæ Deos in partem conditi mundi vocant, quibus lucem erudite affudit MOSHEMIVS. [l]

XXXV. Animal eſt mundus, ſenſus, mentis, rationis compos, atque naturam animatam ſenſu præditam habet. Vt enim anima noſtra inde avulſa in corpore habitat, ita mens & providentia per omnes ejus partes pertingit, & pars ejus princeps æther eſt, vel cœlum, vel, ut Cleanthi viſum, ſol. In eo enim diſſentiebant Stoici, quæ illa principalis pars eſſet, quorum varias ea de re opiniones refert, LAERTIVS. [ll]

XXXVI. Quatuor ſunt elementa præter materiam qualitate non veſtitam, ignis, aqua, aër, terra; ignis calidus eſt, aqua humida, aër frigidus, terra arida. Quin etiam in aëre eadem pars eſt: ſummo in loco ignis exiſtit, qui æther appellatur, in quo generatur prima inerrantium ſtellarum ſphæra. Proximo loco aër eſt, tum aqua ſubſiſtit. Baſis omnium terra eſt, in medio eorum conſtituta. [m]

XXXVII. Elementorum duo ſunt levia, aër & ignis, gravia duo, terra & aqua, quæ ad centrum, proprie loquendo tendunt, ipſum tamen centrum, grave haut eſt. [n]

XXXVIII. Omnium elementorum alterni recurſus ſunt: quicquid alteri perit, in alterum tranſit, aër in ignem, ſed non ſine igne eſt; tranſit aër in humorem, ſed nihilominus non ſine humore eſt: & aëra & aquam facit terra, ſed non magis unquam ſine aqua eſt, quam ſine aëre: omnia enim ſunt in omnibus. Ita SENECA, [o] & qui hanc Stoicorum doctrinam verſibus exponunt, OVIDIVS [p] & LVCRETIVS. [q] Eſt tamen hoc diſcrimen juxta Porticum, ut aër & ignis movendi vim habeant, atque efficiendi, reliquæ partes aqua & terra, accipiendi & quaſi patiendi. [r]

XXXIX. Primum elementum ignis eſt, qui in cœlo ſive æthere locum habet. Eſt vero cœlum extrema circumferentia, in quo ſedem habet, quicquid eſt divinum. [s]

i) *ſ. 137.*

k) CIC. *de leg. l. I. c. 8.* SENECA *de benef. l. VI. c. 23.*

l) Ad CVDWORTH. *Syſt. int. c. IV. §. 25. p. 512.*

ll) *ſ. 142.* CIC. *de nat. Deor. l. II.* LIPS. *l. II. diſſ. VIII. p. 164.* cum cautione tamen legendus. Habuit hoc quoque Zeno a Platone.

m) *ib. ſ. 136.* LIPS. *diſſ. XI. p. 186.* BVRNET. *Archæol. phil. l. I. p. 437. ſeqq.*

n) STOB. *ecl. phyſ. c. 17. p. 32.*

o) *Nat. Qq. l. III. c. 20.*

p) *Metamorph. l. XV.*

q) *Lib. I. v. 781.*

r) CIC. *Acad. Qq. l. I.*

s) LAERT. *l. VII. ſ. 138.*

XL. Sunt autem duæ ignis species; alia inartificialis est ignis, vitæ usibus reperti; artificialis alia, res omnes augentis & conservantis, qualis in stirpibus & animalibus; nempe calor, sive ardor quo omnes mundi partes fultæ sustinentur. [ſ]

XLI. Vltimus ille & altissimus, atque undique circumfusus & extremus omnia cingens atque complexus ardor, qui æther nominatur, Deus summus est. Qui in extrema quidem cœli circumferentia habitat, ad medium vero totius fertur, & circa ejus ambitum consistit. Probe hoc tenendum est, ut de physiologia & theologia Stoicorum recte judicari queat. Nam hinc clarissime patet, Stoicorum Deum non esse alium, quam ignem illum arte & perfectione cuncta perficientem, quæ in natura sunt, sive subtilissimam partem materiæ, crassiori opponendam. Hæc quia levissima & agillima totius pars est, sursum tendit, & ambitum mundi continet, quia vero ad medium mundi, unde exiit, fertur, cuncta quoque permeare, & cuncta movere necesse est. Et hæc physica ratio eorum est, quæ supra theologice de Deo dicta sunt. Quæ ita explicata, ut par est, utrum tam splendida & sacris Christianorum placitis confinia sint, ac putant, qui concordiam inter Senecam & Paulum, Zenonem & Petrum meditantur, lector vel mediocriter attentus facillime judicabit.

XLII. Sol purissimus ignis est, & major terra: sed & orbiculari figura, juxta cum mundo: Ignis quidem est, quoniam omnia, quæ ignis præstat. Major vero terra, quia omnem eam illustrat, & ipsum etiam cœlum. [ſſ] Ignem vero artificialem, id est ratione & intellectu præditum intelligi, ex adducto STOBAEI loco [t] patet, ubi eum ignem, quem τεχνικὸν, φύσιν καὶ ψυχὴν dixerat, naturam astrorum constituere docet Zeno.

XLIII. Itaque sol Deorum merito princeps & dux est. Naturali hoc sequitur consequentiæ necessitate ex adductis. Ita tamen, ut fallatur LIPSIUS, [u] qui PLINIUM Stoice dixisse ait: *Solem esse totius animam, ac planius mentem, hunc principale naturæ regimen ac numen credere decere:* quamvis non neget quosdam Stoicos supremum ætherem: ἡγεμονικὸν, sive mentem naturæ rectorem dixisse. Stoici enim germani solem non primam omnium rerum causam, quæ omnia fecit, sed principem inter Deos factos constituebant, adeoque inter opera summi Dei reponebant. Testamur ANTONINUM [v] & EPICTETUM, [w] quorum ille: *Quis solem condidit? quis terræ fructus?* hic autem: *Qui solem ipsum & fecit & circumagit, parvam suorum operum partem, si cum universo conferatur, is vero non potest animadvertere omnia.* Rectissime, si Stoica principia sequaris. Nam supremus DEUS in extremitate mundi cœlive est, quem locum soli Stoici non assignabant.

XLIV.

ſ) STOBAEUS c. 24. p. 57. Qui φύσιν καὶ ψυχὴν dixisse ait. Recte itaque ignem naturæ rationalem dixeris, quod τεχνικὸν πῦρ Zeno vocavit.

ſſ) LAERT. §. 144. LIPS. *diss. XII. p. 195.*

t) vid. *not. preced.* (ſ)

u) *Diss. XIII. p. 197.* qui Platonica & Stoica miscet.

v) *Lib. III. §. 26.*

w) ARRIAN. *l. I. c. 14.*

XLIV. Nobilissima purissimaque ætheris parte sidera gignuntur, neque ulla præterea admista sunt natura, totaque sunt calida atque pellucida, ut ea quoque rectissime & animantia esse, & sentire atque intelligere dicantur. Vere & ex mente Stoicorum ita CICERO: [x] nam Posidonius quoque [y] stellas corpora divina esse ex igne æthereo composita dixit. Ceterum sensum atque intelligentiam astrorum maxime ex ordine eorum demonstrabant, atque constantia; itemque ex motu, prout concludebant, voluntario; qua de re ratiocinia eorum legi possunt apud CICERONEM. [z] Et hæc genuina ratio est, cur sidera inter numina retulerint, de qua re conferenda, quæ §. VI. diximus.

XLV. Cum nullus non pastu indigeat ignis, stellæ quidem terræ, marisque ac fluminum vaporibus pascuntur. [a] Etiam ad hanc positionem Stoicorum attendendum est, non tantum ad detrahendam diis eorum larvam, qui vaporibus terræ marisque nutriri opus habent, sed & ad perspiciendam causam conflagrationis mundi; nam putabant, ubi alimenta hæc plane deficere contingeret, ignis violentia totum hoc universum correptum iri. Plura dabit IAC. THOMASIVS. [b]

XLVI. Quia sidera partes sunt ignis divini & naturalis sensuque & intelligentia gaudent, ideo futura quoque portendunt, nec unius tantum aut alterius rei signa dant, sed sæpe totum fatorum sequentium ordinem nuntiant, & quidem decretis evidentibus, longeque clarioribus, quam si scriberentur. Verissime ex mente scholæ suæ hæc tradit SENECA, [c] cum enim summi & divini ætheris nobilissima pars sint sidera, ille vero fati legibus agit, & disponit, magnæ quoque hæ partes ejus iisdem non tantum, quas scripserunt legibus, ut ait Seneca, parent, sed & toti fatorum catenæ ita innexa sunt, ut ex maxima causæ principalis secundum fati leges agentis parte, decreta hæc queant intelligi. Non itaque præter mentem sectæ suæ dixit MANILIVS:

> \- - - *conscia fati*
> *Sidera diversos hominum variantia casus.*

perperam castigatus a LIPSIO. [d] Nam dependent fati casus a divino igne, Deo, cujus nobilissima pars sunt sidera.

XLVII. Proprie sol & luna, stellæ (ἀστέρες) dicuntur, ab his autem differunt sidera, (ἄστρα) quod hæc etiam stellæ vocari possint, illæ vero non item sidera. [e]

XLVIII. Stellarum inerrantium circuli ita seqvuntur: Saturnus, Iupiter, Mars, Mercurius, Venus, Sol, Luna. Inter quinque priores principatum ducit Venus, quia proximus sol ei est. [f]

XLIX.

x) *Acad. Qq. l. II. c. 15.*

y) Apud STOB. *l. c. p. 54. seq.*

z) *De nat. Deor. l. II. c. 15.* LIPS. *diss. XIV. p. 201.*

a) Et sol quidem exhalatione maris, luna fluminum fontiumque, astra, terræ, vid. PORPHYR. *de antr. Nymph. p. m. 112.* ed. Rom. LAERT. *l. VII. §. 142.*

b) *l. c. diss. VI. p. 73.*

c) *Qq. nat. l. II. c. 32.* conf. *ep. 80.*

d) *Diss. XIV. p. 210.*

e) STOB. *l. c. p. 55.*

f) CIC. *N. D. l. II. c. 20.*

XLIX. Infimam ætheris partem occupat luna, quæ est stella intelligens, sapiens, igneæ naturæ, cui tamen terrena admixta est. Posidonio cum magna Stoicorum parte ex igne & aëre mista est, cui etiam mistioni maculas lunæ in acceptis ferunt. Terra mole ab ea superatur, perinde ac ab sole, & communem quoque cum eo sphæricam figuram habet, motuque spirali procedit, qui geminus ei est, communis cum mundo ab oriente ad occidentem, & contrarius per signa zodiaci. [ff]

L. Post lunam aëris orbis sequitur, inter mare medius atque cœlum, figura rotunda. Hæc Iuno est.

LI. Aër dividitur in tres regiones, summam, mediam & infimam. Summa pars calidissima est, & siccissima, & ob hoc etiam tenuissima, ob viciniam æternorum ignium. Pars ima & vicina terris densa & caliginosa est, quippe quæ terrenas exhalationes recipit; media pars temperatior quam utraque, parte altera, frigidior tamen siccitate & humiditate.

LII. Ventus aëris est fluxio. [g]

LIII. Pluvia nubis est in aquam conversio, ubi ex terra marive vi solis sursum elatus humor penitus non potuit dissipari. [h]

LIV. Terra mundi pars densissima & fulcrum, ut ossa sunt in animalibus, diffusam circa se ex æquo habet aquam. [i] In medio autem terra consistit, estque, ut centri postulat natura, & una & finita, figura rotunda, quam & aqua habet, ejusdem cum terra centri. [k]

LV. Occulto itinere mare subit terras, & palam venit, secreto revertitur, colaturque in transitu mare, quod per multiplices anfractus terrarum verberatum amaritudinem ponit, & in sinceras aquas exit. [l]

LVI. Terra immobilis consistit. [ll]

LVII. Vnus mundus est; ita Epicureis infinitos mundos statuentibus contradicentes Stoici; hac potissimum ratione usi, quæ ex semel admissis principiis necessario sequebatur: totum corporeum eo absolvi, id est, universam materiam, & quicquid realiter & corporaliter existit, nempe Deum & materiam eo comprehendi. [m]

LVIII. Æternus mundus est, si pro toto sumatur, Deum & materiam complectente, qui ab æterno fuit, æternumque durabit. Si vero per mundum intelligatur, quod ornatum & constitutionem jam talem habet, peribit mundus, uti ortum accepit. [n] Posteriori significatione LAERTIUS [o] intelligendus est, tradens: Stoicis plerisque placere, corruptibilem mundum esse, & eodem modo, quo sensibilia omnia, gigni & resolvi. Partes enim cum corrumpi queant, totum quoque corrumpi posse. Posse quoque in

ff) LAERT. §. 145. STOB. p. 59. PLVT. *de pl. phil. l. II. c. 25.* & de facie in orbe lunæ *T. III. p. m. 353.* conf. BVRNET. *l. c.*

g) PLVT. *de plac. phil. l. III. c. 7.*

h) LAERT. *l. VII. §. 153.*

i) STOB. *l. c. p. 48.*

k) LAERT. *l. VII. §. 155.* PLVT. *l. c. c. 9. 10.* LIPS. *diss. XVI. p. 219. seq.*

l) SENECA *Qq. natur. l. III. c. 4.*

ll) *ib. l. VII. c. 2.* LIPS. *diss. XIX. p. 223. seq.*

m) LAERT. *l. VII. §. 140.*

n) PHILONIS *de mundo incorrupt. p. m. 940.* & DIDYMI apud EVSEB. *præp. l. IV. p. 816.* loca lege apud LIPS. *l. II. diss. XX. p. 241.*

o) *Lib. VII. §. 141.* THOMAS. *p. 62.*

in deterius mutari mundum, quia ſiccitati & inundationi obnoxius eſt, ſicque tandem deleri. Aliter tamen Boëthus & Poſidonius, quibus & Panætius adjicitur, & Diogenes Babylonius, qui mundi conflagrationem impugnant, eum æternum eſſe defendentes.[p]

LIX. Lege vero mundi inundatio & conflagratio non ſecus, quam hiems & æſtas, veniet. Illa quicquid habitatur, obducet, necabitque omne animal, orbe ſubmerſo. Prolixe de hoc mundi diluvio SENECA,[q] qui novam ex hac inundatione terram, extinctis pariter feris, in quarum homines ingenia tranſierant, promittit, ubi novus dabitur homo inſcius ſcelerum & melioribus auſpiciis natus. Qui adeo placet LIPSIO,[r] ut e ſacris literis & eventum & cauſam hauſiſſe putet. Nec ab omni veriſimilitudine abludit, veterem de diluvio traditionem, quæ per omnes fere gentes pervagata eſt, & cujus notitiam imprimis Phœnices habuiſſe videntur, ad Zenonem ex hac gente oriundum, parentum forte traditione, perveniſſe. Cave tamen diluvium Stoicum cum ſacro confundas. Illud enim neceſſaria fati, id eſt cauſarum & eventuum in mundo lege evenit, adeoque per æternas periodos repeti debet: ut hiems neceſſaria tempeſtatis diſpoſitione quotannis revertitur, quæ a diluvio ſacris oraculis memorato longiſſime diſtant.

LX. Altera præter cataclyſmum iſtum mundi deletio fiet ignis combuſtione, ubi totus conflagrabit. Accendetur enim mundus potentia illius ignis, qui in omnibus rebus latitat, quæ longis temporum intervallis humorem conſumens omnem, omnia in ſuam naturam convertet, cuncta conflabuntur in unum, & in Iovem, vel chaos potius priſtinum reducentur. Fiet hæc conflagratio certis & mundi fato ac legibus deſtinatis periodis annorum. Decantatiſſimum hoc de mundi conflagratione Stoicorum dogma eſt, cujus forte excogitandi anſam a veteri traditione, quæ inter barbaros viguit, igne mundum aliquando deletum iri, accepit Zeno, ſed ita ſyſtemati ſuo adaptavit, ut prorſus ab ea diverſa ſit. Quam ut recte intelligamus, 1. obſervandum eſt, neceſſitatis ſive fati lege hanc conflagrationem ex mente Stoicorum evenire. Cum enim natura totius ita connectatur, & catenæ inſtar inter ſe omnia ſequantur, ut a principio ad finem cuncta decurrant, & ab eo in circulo ad initia ſua recurrant, atque in orbem vertantur, neceſſario ejuſmodi mundi finis ſtatuendus eſt, quo ignis ille artifex mundi, ſive naturalis, qui ex chao quaſi erumpens rebus omnibus & formam dedit, & illas permeando & vivificando ſuſtentavit, conſumto tandem nutrimento, ſiccitatem inducet & conflagrationem, qua cuncta in unam conflabuntur maſſam, & in priſtinum reducentur chaos, ex quo poſt aliquam quietem ignis ille divinus novum iterum mundum producet, idque æternis viciſſitudinibus repetet. Longum liceret hujus dogmatis teſtium agmen producere,

p) PHILO *de mundo incorr.* CICERO *de N. D. l. III. c. 46.* STOBAEUS *Eccl. phyſ. c. XXIV. p. 44.*

q) *Qq. nat. l. III. c. 29.*

r) *diſſ. XXI. p. 247.*

cere, nisi otium nobis fecisset LIPSII[s] & THOMASII[ss] industria. Videri tamen possunt præter alios ex Stoicorum numero SENECA[t] atque ANTONINUS.[u] Eleganter ex Stoicorum mente OVIDIUS:[v]

Ecce quoque in fatis reminiscitur, affore tempus
Quo mare, quo tellus, correptaque regio cœli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.

Oppositam vero esse hanc fatalem & necessariam mundi destructionem, ut alia quoque physiologiæ Stoicæ capita Epicureis, non est quod dubitemus. Illis enim non minus, quam Stoicis, placebat, mundos tandem dissolutum iri, ut infra capite XIV. demonstrabimus; id vero nulla fati necessitate, sed atomorum, quæ coaluerant temeraria & fortuita resolutione & dissipatione fieri docebant.[w] 2. Quia vero certa periodo hæc conflagratio ex fati lege evenire debet, hinc certis tantum temporibus durare mundum, hisque exactis renovari mundi faciem universali conflagratione & restitutione in prima principia statuebant Stoici. Quam fatalem temporis periodum ut designent Stoici, annum magnum varia veterum opinione commendatum & traditum, in partes vocant, & NEMESIO[x] teste, stellas ajunt errantes, cum ad idem & in longitudine & in latitudine signum referantur, in quo initio erant, cum primum mundus est conditus, certo temporum ambitu conflagrationem & interitum rerum efficere, & de integro mundum eodem restitui. Quot vero annis iste magnus annus & fatalis rerum omnium periodus definiatur, de eo inter Stoicos non convenit, quorum hac de re placita & conjecturas attulit THOMASIUS,[y] qui multa eruditione hunc annum magnum illustravit, ipse pluribus videndus. 3. Causam vero ἐκπυρώσεως illius supra jam attigimus, consumtum alimentum, quo ignis per omnia latitans alebatur, unde siccitas primo, mox conflagratio exoriri debet.[z] 4. Modum vero, quo illa eveniet, eleganter, more suo depinxit SENECA, qui ita ad Marciam:[a] *Cum tempus advenerit, quo se renovaturus mundus extinguat, viribus ista suis se cædent, & sidera sideribus incurrent, & omni flagrante materia, uno igne, quicquid nunc ex disposito lucet, ardebit.* Id momento futurum alio loco[b] non minus pulchre. 5. Dum vero ita omnia ardent, solvuntur, conflantur, necessario quoque Deos omnes, & in his principes stellas & sidera, occupabit incendium, Diique confundentur in unum ut ait SENECA.[c] Commode alter, tragœdus:[d]

Cœli regio concidet,
Certos atque obitus trahet
Atque omnes pariter Deos
Perdet mors aliqua & chaos.

Alia

s) *Diss. XXII. p. 248. seqq.*

ss) *Diss. XI. p. 160. seq.* add. GATAKER. *ad Antonin. V. 21.* IAC. WINDETUS *de vita functorum statu Sect. III. p. m. 64.* alios nominat WOLFIUS ad PSEUDO-ORIG. *phil. p. 146.*

t) *Consol. ad Marc. c. ult. Qq. nat. l. III. c. 27. ep. 9. & 71.*

u) *loc. cit.*

v) *Metamorph. l. I. v. 256.*

w) Conf. LACTANTIUS *l. VII. c. 1.* MINUC. FELIX, in *Octavio c. 34. §. 2. p. 127.* qui tamen minus accurate Stoicos & Epicureos jungit.

x) *De natura hom. c. 38.*

y) *Diss. V. p. 62. seqq.*

z) PHILO *de incorrupt. mundi p. m. 940.*

a) *c. ult.*

b) *Qq. nat. l. III. c. 27.*

c) *Epist. 9.*

d) *Herc. Oet. v. 1112.*

Alia Stoicorum testimonia adducta a LIPSIO [e] & THOMASIO [f] præterimus; satis evidenter enim hæc ex toto physiologiæ Stoicæ systemate fluunt. 6. Vt vero ista ignis depastio omnium quæ sunt, fieri queat, habeatque ignis, ubi se extendat, ideo vacuum infinitum a Stoicis assertum esse, supra jam demonstravimus. Addimus locum PLVTARCHI, [ff] quia luculentus est: *Ignem, Stoici ajunt, semen esse mundi, & post exustionem mutare mundum e corpore minore, habentem jam tumoris & amplitudinis multum, & vacui regionem immensam occupantem, quæ ipsa immensa facta sit illo augmento. Rursumque, cum gignitur mundus, sensim abire & collabi magnitudinem; subeunte scilicet, cum generatio existit, & contrahente se in se ipsam materie.* 7. In unam ita massam conflato toto mundo restituitur status chaoticus, quem Iovis nomine significant Stoici, qui *ita paulisper acquiescet sibi, resoluto mundo*, ut ait SENECA, [g] *suisque cogitationibus intentus quasi delitescet;* quo 8. novus iterum, poscente ita fati ordine & orbe, *orietur mundus, integer, omne animal,* ut habet SENECA, [h] *ex integro generabitur, dabiturque terris homo inscius scelerum, & melioribus auspiciis natus.* Verbo cuncta primævam integri mundi nascentis recuperabunt faciem, *idemque mundi ornatus*, ut ait CICERO, [i] *orietur.* 9. Neque tamen diu durabit illa felicitas, sed quod ex natura materiæ, quam totam corrigere Deus, sive ille ignis divinus, non potest, necessario sequitur, prior redibit corruptio. *Innocentia*, ut porro SENECA, [k] *non diu durabit, nisi dum novi sunt homines, cito nequitia surrepet.* 10. Cum itaque & tum emendatione opus habebit natura degenerans, redibit conflagratio, sicque æternis periodorum orbibus orientur & conflagrabunt mundi. [l] 11. Ex qua brevi conflagrationis Stoicæ historia clarum esse putamus, quantum a Christiana distet, cum & fatalis sit ac necessaria, & naturalibus atque mechanicis quibusdam legibus constet, & æternis periodis repetatur, &, quo minus prior corruptio iterum irrepat, impedire nequeat, [ll] quæ omnia indigna sunt Deo, qualem, quem hoc in dogmate Stoici fingunt, ridet PHILO, [m] talem monens a Stoicis induci Deum, qui similis sit pueris, qui sæpe juxta litora per lusum ex arena tumulos excitant, & postea manibus suis iterum destruunt. Quæ sine dubio movere Boëthum, Posidonium, Diogenemque Babylonium & Panætium, quos supra memoravimus, quibus ex Numenio Zenonem Sidonium addit LIPSIVS, [n] ut insulsam doctrinam abjicerent. Crassum enim dogma esse, recte judicavit BVRNETIVS, [o] magnus cetera conflagrationis mundi patronus. Sed meliora non dabant principia semel admissa, & liquidiorem tra-

e) *l. c. p. 255.*
f) *Diss. VII. p. 75. seqq.*
ff) *de repugnant. Stoic. T. III. p. m. 462.*
g) *Epist. 9.* conf. PLVTARCH. *l. c.*
h) *Qq. nat. l. III. c. ult.* PLVT. *l. c.*
i) *De nat. Deor. l. II.*
k) *l. c.*
l) Numen. apud EVSEB. *præp. l. XV. p. 820.* TATIANVS *adv. gentes p. m. 145.* ed. Paris.
ll) THOMAS. *l. c.*
m) *l. c.*
n) *l. c. p. 261.* conf. MENAG. *ad Laërt. l. VII. f. 142.*
o) *Archæol. philos. l. I. c. 7. p. 374.*

traditionem non admittebat Heraclitus, in eodem luto hærens,[p] quem secutus est Zeno.

LXI. Rebus omnibus ita post conflagrationem in pristinum statum restitutis, & redeuntibus per orbem, redibunt etiam homines. En resurrectionem Stoicam, de qua eleganter SENECA.[q] *Mors quam pertimescimus ac recusamus, intermittit vitam, non eripit. Veniet iterum, qui nos in lucem reponat dies.* Cave tamen hanc resurrectionem cum Christianorum resurrectione confundas, quod præter veteres quosdam HVETIO,[r] accidit. Illa enim fati lege recurrit, nec homines restituit meliores & feliciores, sed in pristinam miseriam detrudit. Hinc ipse adjicit dictis SENECA: *hanc diem multos recusaturos fuisse, nisi oblitos reduceret.*

LXII. Tempus, inter res incorporeas ultimum locum occupat; de natura ejus non prorsus inter se Stoici conveniunt. Zenoni intervallum est motus & mensura celeritatis ac tarditatis, secundum quam sunt & fiunt omnia. Chrysippo motus intervallum est, mundi motum consequens; Posidonio tempus in genere infinitum est, in parte vero, præteritum tantum & futurum; præsens enim tanquam punctum quasi, quod sub sensum cadit, considerandum est.[s] Patet ex dictis, Stoicis inter ea, quæ realem existentiam habent, tempus non retulisse, quia incorporeum fecerunt, id est, actionis & passionis expers, incorporeum enim est, quod esse potest, sed in corporibus non est,[ss] quale est vacuum, quod ideo a loco distinguebant, quod hic queat occupari. Ex his vero recte colligitur, Stoicos ignorasse, quid de his incorporeis statuendum sit, & cum ens physicum de iis negarint, in mentis tantum notione & relatione ea quæsivisse.

Anthropologia Stoica.

LXIII. Homo mundi imago est, & mundus in ipso. Nam & ille constat corpore & anima, ut totum.[t] Hinc dignitas hominis patet, qui proximus a Diis collocatus est. Egregie ex Stoæ decretis MANILIVS:[u]

Quis dubitet posthac hominem conjungere cælo,
Eximiam natura dedit linguamque capaxque
Ingenium, volucremque animum, quem denique in unum
Descendit Deus atque habitat, ipsumque requirit.

LXIV. Principium humano generi ex novo mundo constitutum fuit, primique homines ex adminiculo divini ignis, id est, Dei providentia, geniti sunt. Ita Stoicorum de generatione humani generis ejusque ortu sententiam enarrat CENSORINVS,[v] quem tamen non aliter intelligendum esse, principia Stoicorum naturalia suadent, quam ignem divinum rationes

p) Dabimus testimonium LAERTII, remque ipsam *c. XIII.*

q) SENECA *ep. 36.* Chrysippus apud LACTANT. *l. VII. c. 23.* ANTONIN. *l. V. §. 13. l. X. §. 7. l. XI. §. 1.* GATAKER. *ad h. l* ORIG. *philosophum. p. 147.*

r) *Qq. Alnetan. l. II. c. 23.* conf. BVRNET. *theor. tellur. l. IV. c. 5. p. 278. seqq. Otium Vindel. p. 37.* Non tamen id omnibus Stoicis placuisse observat THOMASIVS *l. c. diss. X. p. 156. seqq.*

s) STOBAEVS *c. 11. p. 20. seq.* SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. III. c. 17. §. 136. l. II. adv. Phys. §. 218.* LAERT. *l. VII. §. 141.*

ss) SEXT. EMP. *adv. Logic. l. II. §. 263. 400. 407.*

t) LIPS. *l. III. diss. II. p. 273.* qui Stoicis phaleris nimis capitur.

u) *l. II.*

v) CICERO *de legib. l. I.* SENECA *ep. 90.* LIPSIVS *l. III. diss. III. p. 282. seqq.*

nes seminales omnium rerum continentem, eam partem materiæ, quæ apta erat instituto, humanam mentem imprimendo, qualitates formamque hominis impertivisse. Ad æternam enim rationem toti inditam, & vim omnium seminum singula proprie figurantem cunctarum rerum ortum referebant. Nihil hic creationis liberæ cogitandum; cuncta necessario, fatique lege evenere; *perpetuis enim cursibus*, interprete CICERONE, [w] *& conversionibus cœlestibus credebant extitisse, quandam maturitatem serendi generis humani:* quod sparsum in terras atque satum, divino auctum sit animorum munere.

LXV. Hominis semen, quod ipse emittit, cum humido miscetur animæ partibus, pro ratione comistionis parentum. Est autem id, secundum Chrysippum spiritus, quoad essentiam. A totis corporibus id defluere, Sphærus dixit, ideoque & omnes corporis partes gignere; mulieris autem semen infœcundum esse, utpote spiritu non intensum, & modicum item & aquosum. [x] Cave vero, per spiritum hic aliud intelligas, quam materiam subtiliorem, sensu Stoico. [y]

LXVI. Semen tamen corpus modo producit non animam, quod futuri hominis rationem omnem comprehendit, & totius corporis, & sequentis ætatis, in parvo occultoque lineamenta sunt: [z] anima vero non in utero concipitur, nec cum carnis figulatione compingitur atque producitur, sed & effuso jam partu nondum vivo infanti extrinsecus imprimitur. [a] Anima itaque secundum Stoicos non nisi nascenti infanti insinuatur, ut ait LACTANTIUS, [b] aëris quippe rigore percusso, ut vim animalem raperet, & vocalem sonum redderet, quod cum Aenesidemo Stoicis tribuit TERTULLIANUS. [c] Unde sequitur fœtum in utero non aliter ali ac crescere, nisi ut plantam: [d] immo longius progressi alii ex Stoicis, partem uteri, non animal fœtum esse dicebant, decidentem ex utero, sicut maturi fructus decidunt ex arboribus. [e] Quas absurdas & pueriles nugas vehementer improbant in Stoicis TERTULLIANUS [f] atque PLUTARCHUS. [ff]

LXVII. Animus, si primam ejus originem inspexeris, non est ex terreno gravique concretus corpore, sed ex illo cœlesti spiritu descendit, [g] cujus divini spiritus pars est ac scintilla, ex igne cœlesti ac divino, qui in æthere cœloque habitat, cujusque pars in sempiternis illis ignibus habitat, quæ sidera & stellæ vocantur. [h]

 LXVIII.

w) *l. c.*
x) LAERT. *l. VII. f. 158.* quique in hanc Stoicorum doctrinam commentatur LIPSIUS *l. c. p. 296.* conf. SENECA *Qq. Nat. l. II. c. 6.*
y) conf. LIPS. *l. c. diss. VII. p. 301. seq.*
z) SENECA *l. c. l. III c. 29.*
a) TERTULLIANUS *de anima c. 25.*
b) *l. III. c. 10.*
c) *l. c.*
d) PLUTARCH. *de repugn. Stoic. T. III. p. m. 31.*
e) IDEM *de plac. phil. l. V. c. 15.*
f) *l. c.*
ff) *De repugn. Stoic. l. c.*
g) SENECA *ad Helv. c. 6.*
h) CICERO in *Somn. Scip.* PLINIUS *l. II. c. 26.* Epictetus passim, vid. ARRIAN. *l. I. diss. XIV. l. III. diss. XXIV.* ANTONIN. *l. IV. §. 4. l. II. §. 4. l IX, §. 8.* ex recentioribus LIPSIUS *diss. IIX. p. 307.* GATAKER. *ad ll. cc. Antonini* & ad *l. IV. §. 21.* BUDDEUS *Anal. hist. phil. p. 90.* & qui de fonte animorum plura congessit THOMASIUS *l. c. p. 249.* quibus, si placet, adde, quæ in diss. *de Stoicis, subdolis Christianorum hostibus l. c.* diximus.

LXVIII. Eſt itaque animus hominis particula Dei, ſive animæ mundanæ, a Deo quaſi avulſa, non ab ipſo tantum, ſed ex ipſo facto, & anima mundi fons eſt animarum.

LXIX. Anima quid ſit, difficile quidem expedire eſt, [i] (ita enim Heraclitus quoque, Zenonis dux) quod ſi tamen animorum fontem conſulimus, ignis animus eſt, ſive ſpiritus igneæ naturæ. [k] Spiritusve calidus, intelligens, rationalis. Recte hanc aſſertionum trigam Stoicis tribui, non allata tantum veterum teſtimonia, & ipſa, quibus uſi ſumus, verba Stoicorum probant, ſed & ratio ſyſtematis phyſici in Porticu perſonantis evincit. Cum enim omnia, quæ movendi, regendi, agitandi vim habent, naturam, eſſentiam fontemque habeant in anima mundi, qui ignis ille artifex & naturalis eſt, in æthere habitans, & in ſtellis atque ſideribus potiſſimam portionem reſidentem conſtituens, materiam vero omnem penetrans, & agitans, non poſſunt non animæ particulæ eſſe naturæ divinæ, & eſſentia animarum in igne conſtitui, illarumque etiam ortus ex ſideribus derivari, cum partis ratio totum ſequatur. Modificationem tamen aliquam adhibebant Stoici, qui facile videbant, ignis tanti ferendi capacem hominis naturam non eſſe, inde ſtatuebant, teſte PLVTARCHO [l] & PSEVDO-ORIGENE, [ll] animam ſive ignem iſtum divinum, in partu hominis inditum ab aëre refrigerari ac durari, &, mutato ſpiritu, fieri animal. Hauſit hanc doctrinam Zeno partim ab Heraclito, qui animam ex igne illo naturali etiam derivavit, partim a Platone, qui animam mundi fontem animarum conſtituit, ita tamen ut originem divinam referret.

LXX. Animæ itaque & mortales & immortales ſunt. Dubii & diverſum inter ſe de duratione animarum ſentientes Stoici. Certe indigne tanto philoſopho SENECA: [m] *Fortaſſe, ſi modo ſapientium fama vera eſt, recipitque nos locus aliquis, quem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Exagitatos propterea Stoicos fuiſſe ab Epicureis, quibus tamen æternitatem & immortalitatem animorum opponebant, alio loco [n] probatum dedimus, & quam incerti hac de re fuerint, variæ hac de re Stoicorum opiniones loquuntur, quas diligenter enarravit MENAGIVS. [o] Cleanthes, omnes animas ad conflagrationem mundi permanere, Chryſippus, ſolas ſapientium exiſtimat, ſi LAERTIO [p] fides, quod tamen omnibus Stoicis tribuit PLVTARCHVS, [q] quocum conſentit Numenius apud EVSEBIVM. [r] Necaliter SENECA. [s] Epictetus vero, [ſſ] & ANTONINVS [t] animas corpore ſolutas mox in animam mundi confundi, & in aërem

i) Fatetur SENECA *N. Q. l. VII. c, 24.* & CICERO *Tuſc. Qq. l. I.*

k) Teſtimonia Stoicorum præter LIPSIVM *diſſ. IIX. p. 313. ſeqq.* collegit GATAKERVS *ad Ant. l. IV. §. 21.*

l) *l. c.*

ll) *c. XXI. p. 146.*

m) *epiſt. 63.*

n) *not. (x) citando.*

o) Ad LAERT. *l. VII. ſ. 157.*

p) *l. c.*

q) *De plac. phil. l. IV. c. 7.*

r) *l. XV. p. 816.*

s) *Conſol. ad Marc. c. ult.* Fluctuaſſe tamen, ex dictis patet.

ſſ) ARRIAN. *l. III. diſſ. XIII.* conf. LIPS. *p. 321.*

t) *l. IV. §. 13. 21.* conf. GATAKER. *ad h. l.* TZEZES *chil. VII. hiſt. 147.*

aërem subvectas succendi, & igni universali inseri asseruerunt. Et huc illi ex Stoicis ponendi, qui animas in undis extingui posse credebant, quam absurdam sententiam, licet a Stoicis plane removeat doctissimus THOMASIUS,[u] nonnullos tamen insanivisse non negat, cum hoc ex natura animæ corporeæ, qui ignis est ab aëre condensatus, adeoque extinctionis capax, sequatur. Absurdiores sunt, ex Stoicis isti, SENECAE [v] memorati, qui existimant animam hominis magno pondere extriti permeare non posse, & statim spargi, quia illi non fuerit liber exitus. Ea enim ne Stoicis quidem principiis consona sunt, cum nec aër, nec flamma, nec animus, ejusdem tenuissimæ naturæ, Seneca recte monente, scindi vel supprimi queat. Quin & hoc notandum, quod hoc Senecæ loco obscurius innuitur, animas, ex multorum Stoicorum mente, non statim, quam ex corpore discesserunt, spargi, sed corpori in sepulchro adesse, donec putrefiat & esse desinat. [w] Ex dictis jam vanitas physiologiæ Stoicæ clare patet, quæ licet animorum immortalitatem non alia ratione asserere potuerit, quam ut redeuntibus per orbem fatalem rebus cunctis, animi quoque pristini redeant, immortalitatem animorum tamen spem magnam dicere Stoicos jussit, qua tota vita humana contineretur. Quam inconstantiam Elpisticorum nomen Stoicis ἀπὸ τοῦ σκόμματος dedisse, peculiari dissertatione [x] verisimile fecimus.

LXXI. Redibunt quidem animæ in corpora pristina post universalem rerum omnium conflagrationem, suisque inserentur corporibus; ea vero μετενσωμάτωσις non confundenda est cum μετεμψυχώσει Pythagoræ & Platonis, quæ cum Stoicis assertis stare nequit, [y] quamque iis perperam tribuunt LACTANTIUS [z] & DAMASCENUS. [a] Aliis vero ex Stoicis, non easdem sed similes animas in universali revolutione anni magni corporibus indi placebat. [b]

LXXII. Anima corpus est, est enim, & agere potest, sed corpus tenuissimum, quod oculis videri nequit. Id ex adductis clarum est. [c]

LXXIII. Octo animæ sunt partes, sensus nempe quinque, facultas generandi, facultas loquendi, parsque principalis, (τὸ ἡγεμονικὸν). Est vero pars animæ princeps quæ visa format, item sensum & appetitum, vocaturque ea ratiocinatio, sedemque in corde habet, vel ut alii malunt, in capite, tanquam in sphæra sua. Ab hac parte reliquæ septem nascuntur & diriguntur. [d]

LXXIV. Post mortem animæ sedes est inter sidera, atque inter Deos, ubi naturæ operum contemplatione fruitur, donec in conflagratione in Iovem cum reliquis Diis confundatur. Magnifice passim de hac anima-

rum

u) diss. *de morte in undis gentilibus invisa*, quæ extat *Obs. Hal. T. VII. obs. 9. p. 127.*

v) *Epist. 57.*

w) SERVIUS ad VIRGIL. *Aeneid. III. 64.*

x) *Diss. de Secta Elpisticorum*, quæ extat *Miscell. Berolin. T. V. art. ult.*

y) Conf. IAC. THOMASIUS *l. c. p. 156. Otium Vindel. l. c. p. 26.*

z) *l. III. c. 18.*

a) *De hæresi* apud LIPSIUM *diss. XII. p. 325.*

b) Vid. THOMASIUS *l. c.*

c) LAERT. *l. VII. §. 157.* PLUTARCH. *de plac. philos. l. IV. c. 2. 3.* LIPSIUS *diss. XIII. p. 327.*

d) LAERT. *l. VII. §. 157.* PLUTARCH. *de placit. l. IV. c. 4.*

rum post mortem sede Stoici, imprimis SENECA, [e] qui tamen ἐξωτερικῶς magis, quam ex vera animi sententia, philosophatus est. Distincte tamen Stoica de statu animorum post mortem doctrina intelligenda est. Nam hoc 1. ad eos tantum pertinet, qui post mortem animos, dissoluto corpore, non dissolvi, & in universam mundi animam non abire, sed existere usque ad mundi succensionem statuebant. 2. De bonorum hoc tantum animis valet, ignobiliores enim & malæ ex Stoicorum sententia cum corpore dissolvuntur. 3. Non tamen ad sidera & stellas aditum iis faciebant, sed, (SENECAE [f] verba damus) *paulum supra nos commorari statuebant, dum expurgant inhærentia vitia, situmque mortalis ævi excutiunt.* Quod latius explicat PLVTARCHVS, [ff] qui *animas istas*, ait, *fati lege vagari ea in regione, quæ terram & lunam interjacet, ibi impiorum pœnas luere; piorum certum tempus, quantum ad lustrandum & corporis, utpote malæ causæ, pollutiones abolendas sufficit, in aëris purissima parte degere, quam prata Ditis appellant, deinde veluti ab exilio in patriam reductas, gaudium degustare, quale maximum percipiunt, qui sacris initiantur, trepidatione ac suavi spe permistum. Multas enim extrudere æstuandoque projicere, jamjam lunam subire affectantes; nonnullas etiam, quæ jam eo pervenerint, subversas videre, tanquam in profundum devolvi. Quæ autem sursum evaserint, ac firmiter sint collocatæ, primum coronari pennis constantiæ, & vim roburque æthereum accipere, ac fieri stabiles & pellucidas.* Ex quibus manifestum est, duplex animarum purgatorium statuisse Stoicos, unum, quod infra lunam in aëre esset, alterum, quod in luna ejusque cavernis, & earum maxima, quam penetralia Hecates dici idem PLVTARCHVS ait, existeret. Etsi vero hæc ad accommodandos fabulari theologiæ sensus physicos pertinere, & Stoicorum ea in re studium singulari exemplo illustrare, negari nequeat, nihil tamen est, quod non Heracliteis de igne mundi rationibus, ex quibus eos hanc quoque de purgatione animarum in orco doctrinam Stoicos recepisse Plutarchus tradit, conveniat. Lunam enim ignem turbidum dixere Stoici, aërem vero obscuriorem adhuc & crassiorem partem, ut supra demonstratum. Anima itaque mala & ignobilis in aërem dissipata, & materiæ contagio gravata, æstu aëris vehementissime agitati donec plane dissipetur, rapitur, & hic infernus Stoicorum est: leviores & parti naturæ suæ conformiter magis viventes animæ, ignis, id est naturæ suæ levitate ad orbitam lunæ adscendunt, qui cum ignis turbidus sit, necesse est eos luctari & purgari, donec naturali motus lege, qua ignis sursum tendit, eluctentur, & cognatis inserantur sideribus. Qua ratione aliquam præmiorum & pœnarum spem relinquebant Stoici, [g] physicis licet & mechanicis physiologiæ suæ principiis addicti. 4. Neque tamen hæc omnibus pla-

ce-

e) In *consolationibus* passim

f) *Ad Marciam c.* 25.

ff) *De facie in orbe lunæ T. III. p. m.* 383. conf. THOMASIVS *de loco animorum post mortem ex Manetis doctrina, in Hist. Sapient. & Stult. T. I. p.* 70.

g) LACTANT. *l. VII. c.* 7.

cebant Stoicis, ridetque has fabulas præter Epictetum,[b] SENECA,[i] qui clare: *Illa, quæ nobis inferos faciunt terribiles, fabula est. Nullas, scimus, imminere mortuis tenebras, nec carcerem, nec flumina flagrantia igne - - - luserunt ista poetæ & vanis nos agitavere terroribus. Mors omnium dolorum solutio & finis est: ultra quam mala nostra non exeunt, quæ nos in illam tranquillitatem, in qua antequam nasceremur, jacuimus, reponit.* Ex quo Senecæ loco evidens est, eum statum hominis eundem, qui ante nascendi initia habuit, ubi anima in mundi anima, corpus in materia delituit, post fata posuisse.

LXXV. Anima sapiens & philosophia erudita solis & lunæ & stellarum cursus discit, eaque videt, quæ in terra didicit. Prolixe hæc IVLIVS FIRMICVS,[k] quem tanquam filium & satellitem Stoicorum laudat LIPSIVS,[l] qui tamen ipse videt, Platonica ea magis esse, quam Stoica, unde non insistit argumento, quod SENECÆ intactum. Provocasset rectius ad Senecam suum, qui loco,[ll] alibi ipsi LIPSIO adducto, ea de re eleganter, modo ex animi sententia, certe ex Stoicorum mente: *Parens tuus, Marcia, illic nepotem suum, quanquam illic omnibus omne cognatum est, applicat sibi nova luce gaudentem, & vicinorum siderum meatus docet: nec ex conjecturis, sed omnium ex vero peritus in arcana naturæ libens ducit. Vtque ignotarum urbium monstrator hospiti gratus est, ita sciscitanti cœlestium causas, domesticus interpres, & in profunda terrarum permittere aciem juvat. Delectat enim ex alto relicta suspicere.*

§. X. Principiis his physiologicis innititur doctrina Stoicorum moralis, quæ delineanda nobis jam est. Eam in hos locos Chrysippus & sequaces dividunt.[m] De appetitu; de bono & malo; de passionibus animi; de virtute; de fine; de prima æstimatione; de actionibus; de officiis; exhortationes & dehortationes. Zeno tamen & Cleanthes, subtilitates has, dialecticis potissimum divisionibus nixas non curabant; licebit itaque etiam nobis, posthabito Stoicorum ordine dialectico naturalem, quo se dogmata consequuntur, ut in physicis fecimus, sequi, & decreta Stoicorum moralia ex ipsis fundamentis suis deducta enarrare. Ea vero in his potissimum versabantur: *Philosophia moralis Stoicorum.*

I. In vita hominis ante omnia respiciendum ad finem.[n] Est vero finis, cujus causa fiunt omnia, ipso ob quam sit, habente nullam; vel ad quem omnia referuntur in vita, cum ipse ad nihil referatur.[o]

II. Finis

b) ARRIAN. l. III. diss. XIII.
i) *Ad Marciam. c. 19.* conf. *ep. 117.*
k) *Astronom. l. I.*
l) *diss. XV. p. 336.*
ll) *l. c. c. 25.*
m) LAERT. *l. VII. f. 84.* Recentiores ethicam Stoicorum explanatores enumerant *Acta philos. Vol. I. p. 747. Vol. II. p. 163. 445.* Quibus merito addenda cel. BVDDEI *Introd. in philosoph. mor. Stoicorum ex mente Antonini* præfixa ANTONINO Lipsiæ edito.
n) SENECA *epist. 95.*
o) *ib.* STOBÆVS *Eclog. eth. l. II. c. 3. p. 172.* ed. Canteri.

II. Finis trifariam dicitur, primo bonum, quod finis eſt ultimus, ſecundo ſcopus, qui eſt vita ad illum ducens, tertio expetendorum extremum, ad quod reliqua omnia referuntur. [p]

III. Finis vero hominis eſt naturæ convenienter vivere. Definitionem hanc Zenonis varie auxere ſectatores, quorum explicationes referunt LAERTIVS & STOBAEVS. [q]

IV. Eſt vero natura nihil aliud, quam lex & ratio totius mundi, & agitantis & vivificantis atque penetrantis omnia divini ſive cœleſtis ignis; ſicque naturæ convenienter vivere, naturæ communis ductum leges motusque ſequi eſt, ſive ſe ad totius naturam, tanquam partem, componere. [r]

V. Cum vero naturæ potior pars Deus ſit, cujus agitatione omnis materia movetur, formatur, diſponitur, Dei vero particula ratio humana, ſive princeps animæ pars ſit, hinc naturam ſequi, Deum ſequi, rationem ſequi communem, vel legem mundi, idem ſignificat. Palmarium hoc totius ethicæ Stoicæ fundamentum eſt, cui reliqua omnia innituntur, quodque plenis buccis ubique Stoici crepant, [s] quorum teſtimonia, ne nimii ſimus, collecta habes apud LIPSIVM, [ſſ] STANLEIVM [t] & MENAGIVM. Arcte vero ita phyſica & ethica Stoicorum cohærent. Omnia enim ex uno conſtant toto, cujus partes res omnes ſunt: quod cum fati legibus regatur, homo, qui μικρόκοσμος eſt, & ex univerſo decerptus, vivere debet, ut partem totius decet, & diſpoſitioni, ordini, atque naturæ ejus, quam agitans intra Spiritus cœleſtis urget, convenit, ut ita partem totius recte effingat. Huc enim omnia Stoicorum, quæcunque de fine differunt, collineant; nam quod Chryſippo, vivere ſecundum experientiam eorum, quæ ſecundum naturam eveniunt; quod Cleanthi, communis naturæ ſequela; quod Diogeni Babylonio, rationi vitæ obtemperare, in iis eligendis & reſpuendis, quæ ſecundum naturam ſunt eligenda vel reſpuenda; quod Panætio, vivere juxta appetitiones a natura nobis inditas; quod Poſidonio, vivere contemplando veritatem ac ordinem univerſi, illud univerſi eſt naturam, motum, leges & rationes ſequi, & contraria rejicere, ſicque rationem toti rerum naturæ inditam, Deumque partem ejus agentem tanquam partem imitando exprimere. Eundem in modum de fine Stoico differit CICERO, [u] qui videndus. Idem reſpexere veteres Iureconſulti, jus definientes, quod natura omnia animantia docuit: lex enim naturæ omnibus mundi partibus ineſt, qua omnia ex cauſis ſuis originem ſumunt, & ad certos eventus decurrunt. [x]

VI. Vivere vero ſecundum naturam, idem eſt, ac, vivere ſecundum virtutem. Pulchrum enim & bonum atque virtus, & quod participat ex virtu-

p) *ib.* CIC. *de fin.* paſſim.

q) LAERT. *l. VII. ſ. 86. ſq.* STOB. *l. c. p. 171.* LIPS. *Introd. phil. mor. diſſ. XIV. p. m. 179.* MENAG. *ad l. c. Laert.*

r) *citati.*

s) SENECA *ep. 41.* ANTONIN. *l. VI. §. 15.*

ſſ) *l. c.*

t) *P. VII. Hiſt. philoſ. p. 608.* conf. GATAKER. *ad* ANTON. *l. II. §. 11.* BVDDEVS *Analect. H. P. p. 145. 146.*

u) *De fin. l. II. c. 11.*

x) Conf. IO. SCHILTER. *Manud. philoſ. moral. ad Iurisprud. c. II. §. 1. p. 38.*

virtute, termini ſunt æquipollentes, unde conſequitur, ut idem ſit beatitudo, quod, vivere ſecundum virtutem. [y]

VII. Inſiti vero animo humano ſunt igniculi & ſemina vivendi ſecundum virtutem, quia pars eſt animæ mundi ſive Dei, cujus nutui parendum, & ad cujus leges vivendum eſt. Magna ea de re præcipiunt Stoici, [z] quæ tamen, caveas, conſentanea putes dictis eccleſiæ doctorum, [a] qui inſita honeſti præcepta, & ſcintillam rationis præeuntibus ſacris oraculis aſſerunt. Stoica enim ratio, non communis recti bonique conſcientia, ſed eſſentialis particula rationis univerſi, id eſt Dei, cujus diſpoſitioni, ordini legibusve parendum eſt. Hinc a Stoicis tantæ animæ in virtutis vita vires tributæ, quia Dei pars & membrum eſt. Paucis omnia luculenter complectitur PHILO: [b] *Hoc illud eſt apud eos, qui optime philoſophati ſunt, decantatum ultimum, ſive finis bonorum, conſentienter naturæ vivere; quod fit, cum animus ſemitam virtutis ingrediens, per veſtigia ductumque rectæ rationis ambulat, id eſt, ſequitur Deum.*

VIII. Cum itaque convenienter & conformiter fiunt omnia dæmoni, qui ſingulis adeſt (id eſt particulæ divinæ naturæ, quæ homini intime præſens eſt, ut ſupra dictum) atque id ex conſilio & diſpoſitione ſupremæ illius cauſæ, quæ toti præeſt, idque gubernat, tum eſt hæc vita beata ad virtutem. [c] Patet ex his, genium cuilibet præſentem, non tantum eſſe ipſam eam particulam, DEI, quæ τὸ ἡγεμονικὸν animæ conſtituit, ſed internam quoque virtutis regulam atque legem & fundamentum felicitatis moralis in eo latere.

IX. Summum vero bonum eſt, vivere cum intelligentia earum rerum, quæ natura evenirent, eligente ea, quæ eſſent, ſecundum naturam, rejicienteque contraria. [d]

X. Cuilibet itaque ſuus Deus & dæmon, ſuaque felicitas domi & intra eſt. Prope enim Deus eſt, intus eſt, ſacerque intra hominum ſpiritus ſed & bonorum malorumque omnium obſervator & cuſtos. Animusque bonus & rectus Deus eſt in humano corpore habitans. [e]

XI. Sola igitur virtus ſufficit ad beatitatem, maximumque ejus inſtrumentum eſt. Summum quoque bonum non in carne, ſed in animo ponendum eſt. [f]

XII. Quo poſito, ſequitur, res, quæ extra nos ſunt, nihil facere ad beatitatem bonumque, cum ſola bona ſint, quæ honeſta. Multus in his urgendis præceptis eſt Epictetus, [g] verumque ἀπαθείας apud Stoicos fundamentum eſt. [h]

y) STOB. *l. c.*
z) SENECA *ep. 41.* ANTON. *l. VI. §. 15.* HORAT. *Ep. I. 18.*
a) Ita LIPSIUS *Manud. diſſ. XVIII. p. 198.*
b) *De migratione Abrahami.*
c) LAERT. *l. c.*
d) CICERO *de fin. l. II. c. 11.*
e) SENECA *ep. 16. 31. de vita beata c. 15.* conf. quæ habet LIPSIUS *diſſ. XIX. p. 200.* GATAKER, *ad Antonin. VII. 35.* ARRIAN. *l. I. diſſ. XX.*
f) SENECA *ep. 74. 76.* EPICT. *Enchir. c. 1. 2.*
g) *ib.* & apud ARRIAN. *l. I. diſſ. I. l. III. diſſ. XXIV.*
h) Conf. HEINSIUS *Orat. p. m. 278.* PASCHIUS *Introd. in phil. mor. veter. c. VI. p. 614.*

XIII. Cum itaque solum bonum sit honestum; omnia, quæ extra nos sunt, corpus, possessio, gloria, magistratus, eo nomine indigna sunt, suntque imbecilla servientia, prohibenda. [i]

XIV. Summa sapientia est, bonum a malo distingvere. [k]

XV. Rerum aliæ bonæ sunt, aliæ malæ, demum indifferentes aliæ. [l]

XVI. Bonum est, quod ita perfectum est, ut ad felicitatem perducat, juxta naturam creaturæ rationalis. [m] Inter varias definitiones Stoicorum hæc maxime scopum ferit, licet pleræque conveniant, ut ex iis videre est, quæ affert LAERTIVS.[n] Cum enim natura creaturæ rationalis ea sit, ut tanquam pars toto adhæreat, eique apte jungatur, sicque omnia fluant, ut hæc universalis totius ratio postulat, facile inde intelligitur, bonum in ejus status perfectione ponendum esse. Et huc etiam omnes Stoicorum boni definitiones tendunt, ut homo ita perficiatur, ut illud ei eveniat, quod ad universi naturam conservandam, & perfectionem ejus tuendam pertinet. Hinc luculenter ANTONINVS: *Illud est unicuique parti bonum,* [o] *quod universi fert natura, quodque ad eandem conservandam ducit.* Quia vero in toto partis unius utilitas & conservatio ex altera & antecedente, necessitatis lege, & implexu connexuque rerum, quæ providentia, sive naturæ fatique ordine dispensantur, fluit, hinc felicitas Stoicis ἔυροια dicta est; quam luculenter Latinis auribus ita explicuit SENECA: [p] *Virtutem nobis ostendit ordo ejus & decor, & constantia, & omnium inter se actionum concordia, & magnitudo inter omnes efferens sese. Hinc intellecta est illa beata vita, secundo defluens cursu, arbitrii sui tota.* Et rotunde atque perspicue EPICTETVS: [q] Μὴ ζήτει τὰ γινόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις. *Noli postulare, ut quæ fiunt, fiant secundum voluntatem tuam; sed ita fieri concupisce, quæ fiunt, ut fiunt, & vita tibi felix decurret*, id est, cuncta ex naturæ absoluto ordine te tranquillo fient. Commendat hanc ἔυροιαν vehementer ANTONINVS, [r] nec possunt aliter Stoici, cum vera felicitas sit, partem ejus, quem in tota natura constituimus, & sequelas ejus bene effingere. Contraria æstuatio in malis dicta δυσροεῖν, apud Epictetum. [s] Vtitur & ARISTOTELES [t] ἐυροίας voce, verum ea cum Stoica significatione confundenda non est: est enim illi ἐυζωΐα καὶ ἐυπραξία, in electione mediocritatis libera ejusque executione constans, quæ contraria prorsus est τῇ ἐυροίᾳ Stoicæ, quæ libenter ea facit & perfecte exequitur, quæ necessitas totius postulat.

XVII.

i) EPICT. *l. c.* SENECA *ep.* 118. 120. ANTONIN. *l. II.* §. 1. GATAKER. *ad h. l.*

k) SENECA *ep.* 71.

l) LAERT. *l. VII. s.* 102.

m) Diogenis hæc definitio apud LAERT. *l. VII. s.* 88. conf. CIC. *de fin. l. III. c.* 10. quam nos recte explicuisse, egregius SENECAE *ep. ult.* locus, ostendit.

n) *l. c.* conf. CICERO *de fin. l. III. c.* 10. SEN. *ep.* 118.

o) *Lib. II.* §. 3.

p) *Epist.* 120.

q) *Enchir. c.* 13.

r) Passim, præsertim *l. X.* conf. SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. III. c.* 21. *s.* 172. LAERT. *s.* 88.

s) MENAG. *ad h. l.* GATAKER. *ad Ant. V.* 34. ARRIAN. *l. II. diss. XVII.*

t) *Nicomach. l. I. c.* 10.

XVII. Bonum itaque eſt, quicquid utile & honeſtum eſt, utrumque enim a bono ſeparari non poteſt; utilitas eſt, ſe habere ad totum illud, quod eſt principium dirigens. Bonum eſt ipſa virtus, & ad quod motus & natura abſoluta impellit. [w]

XVIII. Hoc autem bonum non acceſſione, neque creſcendo, aut cum ceteris comparando, ſed propria vi ſua & ſentimus & appellamus bonum.[x]

XIX. Acceſſiones boni ſunt gaudium & lætitia. [y]

XX. Malum eſt, quicquid bono opponitur, ſive imperfectio male ex ratione totius fluens; acceſſiones ejus animi ægritudo, afflictio & ſimilia. [z]

XXI. Bonorum alia virtutes ſunt, alia acceſſiones, ut gaudium ſpes; rurſus, bonorum alia ſunt præſentia, alia intermittunt: porro aliud bonum a quo utilitas peti poteſt, aliud per quod petitur utilitas; aliud quod utilitati inſervire poteſt. Bonorum etiam alia ſunt extra animum, alia in animo; alia efficientia, alia ad finem conducentia; alia propter ſe, alia propter aliud expetenda; alia in motu, alia in affectione conſiſtunt; alia abſoluta, alia relativa &c. Plura apud Stoicos his ſimilia occurrunt, qui ex legibus Dialecticæ mire ſubtiles in diviſionibus ſe præbebant. [a]

XXII. Perfectum bonum pulchrum vocatur, quoniam omnibus numeris a natura abſolutum eſt, & perfectam habet proportionem. [b]

XXIII. Omnia bona æqualia ſunt, & quodcunque bonum eſt, idem etiam appetendum. Bonum quoque neque incrementis, neque decrementis aptum. [c] Diſcedebat hoc dogmate Porticus a Lyceo, Peripatetici enim, uti ſupra dictum, explicante CICERONE,[d] omnia bona ad beate vivendum pertinere putant, doloremque in malis ponunt, & tria quoque bonorum genera ſtatuunt, eo beatum magis eum dicentes, quo ſit corporis aut externis bonis plenior. Stoici contra omnia alia afferebant; omne quod bonum æſtimetur, complecti vitam beatam; dolorem, qui ad animum non pertineat, in malis non eſſe, & ſapientem in tormentis beatum eſſe; naturæ bona frequentia beatiorem vitam non efficere, aut magis expetendam. Alia non tangimus apud Tullium videnda. Nominum tamen magis hanc controverſiam eſſe, quam veram, cenſuit eo jam tempore, ubi illa viguit Carneades, quod licet improbet, & majorem, quam verborum diſcrepantium, pugnam eſſe judicet CICERO,[e] recte tamen rem ponderantibus, ad logomachias referendum eſſe apparebit. Longe aliam enim bonorum definitionem formabant Ariſtotelis ſequaces, quam Zeno. Illi enim cum vitæ potiſſimum civilis beatitudinem ſtatusque politici felicitatem homini commendarent, ad quam beatitatem conſtituendam multa fortunæ quoque ſive externa bona requiruntur: non potuere non animi qui-

w) SEXT. EMPIR. l. c. c. 20. LAERT. ſ. 92.
x) CICERO de fin. l. III. c. 10. 34.
y) LAERT. l. c.
z) ib. STOB. Ecl. eth. c. IV. p. 166.
a) LAERT. ſ. 95. ſeqq. SEXT. l. c. c. 23. STOB. l. c. LIPS. p. 221.
b) LAERT. ſ. 100.
c) LAERT. l. VII. ſ. 101.
d) De finibus l. III. c. 12.
e) Ethic. Eudem. lib. VI. c. 13. Magn. moral. l. I. c. 2. & quæ ſupra c. VII. Sect. I. §. 19. ea de re dicta ſunt.

dem bona præstantissima dicere, & per se maxime expetenda, externa tamen bona ad civilem istam felicitatem tam necessaria ponere, ut virum licet bonum, illis tamen orbatum, beatorum numero exemerint. Aliter quidem & diversissime Stoici sentiebant, sed ad statum tantum hominis naturalem, eamque conditionem, quam in mundo, tanquam pars ejus, habet, respiciebant. Hinc non negant quidem Stoici, externa bona posse a sapiente ad felicitatem adhiberi, ipsam tamen felicitatis rationem in virtutis, naturæ universi, & sequelæ Dei se accommodantis, possessione requirebant, & nihil inde bonum nisi honestum, sensu licet Stoico, nihil malum, nisi quod impium, inhonestumque esset, licet quis externis corporeisque bonis auctus esset, statuebant; id quod Peripateticis, de statu civili disserentibus, & externam civis felicitatem quærentibus proprie non contradicebat, qui & ipsi in se virtutis rationem inter summas felicitates ponebant. Recte itaque post Carneadem Antiochus, [f] & AUGUSTINUS [g] statuebant: eos vocabulis discrepantes rebus interim convenisse, licet id improbet GATAKERUS, [h] nimia Stoicæ ethicæ admiratione impeditus, quo minus veros Porticus sensus videret. Qui tamen nec illud CICERONIS improbare potuit: *Honestum saltem inter hos certamen fuisse, cum omnis esset de virtutis dignitate contentio; hoc tantum interesse, quod partes primas alteri, alteri totas integrasque virtuti concederent.* Fortius in hac beatitudinis notione dissidebant Stoici ab Epicuro, qui in voluptate eam, uti infra docebitur, posuit. Et tamen SENECA [i] professus est: *Non esse magnum in quo dissideant, quam enim legem Stoici virtuti dicant, eam illum voluptati dicere:* non male, si modo addidisset, Epicurum in natura hominis morali, bonum ad tranquillitatem animi quærentis, quæsivisse, quod in physica humanæ naturæ connexione cum toto Stoici quærebant. Mirum itaque non est, *sancta & tristia etiam*, ut fatetur SENECA, [k] *Epicurum præcipere*, licet magis ad humani animi naturam, attenderit, quam Stoici, metaphysicis nugis μετεωρίζοντες.

XXIV. Licet vero solum bonum sit, quod honestum, malumque id solum, quod turpe; tum inter hæc & illa, quæ nihil valeant ad beate misereve vivendum, existant, eaque indifferentia sint, quæ nec prosint, nec noceant; [l] possunt tamen ea vel æstimari, vel non æstimari. Subtilissimos hic se ostendunt Stoici, dialecticæ suæ artificia rebus moralibus, ut cothurnos pusioni adaptantes, ἐυρεσιολογίας haud semel ideo a veteribus accusati. [m] Non morabimur istis disputatiunculis, quæ otiosa tristissimorum senum ingenia satis produnt, lectorem; leget, si volet, eas vel apud SEXTUM EMPIRICUM [n] vel apud LIPSIUM, [o] quorum uterque lucu-

f) Apud CIC. *de N. D. l. I.*

g) *De C. D. l. IX. c. 4.*

h) Præloq. ad ANTONIN. *p. 3.* ubi de hac pugna erudite disserit. conf. GEORG. PAULI ROETENBECCII diss. *de Stoicorum & Aristotelicorum circa gradum necessitatis bonorum externorum ad summam beatitatem disceptatione.*

i) *De vita beata c. 13.*

k) *Epist. 33.*

l) CICERO *de finib. l. III. c. 15.* LAERT. *l. VII. §. 102.*

m) *ibid. §. 105.*

n) *Pyrrh. hyp. l. III. c. 22. §. 177. add.* CICERO *l. c.* STOBAEUS *ecl. eth. c. IV. p. 174. seq.*

o) *l. c. diss. XXII. p. 217. seqq.*

luculentus & copiosus est. Hoc unum monere, series tractationis poscit, Stoicos indifferentia tamen æstimavisse, prout vim aut usum ad eam vitam haberent, quæ est secundum naturam, hincque indifferentia distinxisse in προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα, producta sive proposita & rejecta, id est ea quæ æstimata aliis vel præponuntur vel rejiciuntur. Cujus distinctionis quale fundamentum Zeno posuerit, CICERO [p] accurate explicat, qui videndus. Sed & prælatorum vel productorum, & rejectorum varias distinctiones afferunt Stoici, quæ de artibus eorum dialecticis, telis aranearum haud dissimilibus, luculenter testantur. Recte quoque objecit SEXTUS EMPIRICUS [q] unumquodque indifferentium, pro variis circumstantiis & relationibus, interdum productum videri, interdum rejectum: ut si divitibus quidem tyrannus insidietur, pauperes autem tranquille degant, nemo non pauper esse malit, quam dives, adeo, ut tum divitiæ censeantur in numero rejectorum, quæ alias inter producta numerantur: nihil itaque natura esse indifferens. Cuncta enim ita considerantur, juxta ipsos Stoicos, ut relationem habeant ad vitam, quæ est secundum naturam, quantumque vel incommodum vel commodum afferunt, unde & commoda τὰ προηγμένα dixit SENECA. [r]

XXV. Intelligi inde possunt paradoxa Stoica, sive, inopinata decreta, quæ prima significatione peregrina quidem videntur, vera tamen natura sua sunt, qualia multa de sapiente suo prædicavere Stoici. Talia sunt: Sapientem esse severum, negotiis abstinere, sanitate mentis non excedere, non dolere, divinum esse, solum esse sacerdotem, vatem, non opinari, Cynicos imitari; solum esse liberum, regem, gerendo magistratui idoneum; nescire peccare, innocuum esse, non misereri, non esse benignum, in deserto vivere nolle, solum amicum esse, omnia recte facere, ab amoribus alienum non esse, se ipsum e vita, si ita occasio ferat educere; esse magnum, optimum œconomum, solum esse nobilem & ingenuum, optimum medicum, non mentiri, non fallere neque falli, liberis recte uti, a calumnia immunem esse, solum non esse exulem, rusticum, ingratum, inconstantem &c. Quorum explicationem exhibuere præter CICERONEM, [s] LAERTIVS, [t] & imprimis STOBAEVS, [u] quos recentiores quidam secuti sunt. [x] Ea enim pleraque in verborum nugas desinunt, aliamque verbis, quam habent, significationem ex systemate morali Stoico desumtam affingunt. Sapientem scilicet dupliciter Stoici considerant, vel consummatæ sapientiæ, vel procedentis uti supra jam dictum. Ad sapientem perfectissimum paradoxa Stoica pertinent, quem tamen in rerum natura non extare facile Stoici annuebant. Ast qui illa impugnabant, quod sæpe factum est; communem verborum significationem urgebant: quam ubi declinarant Stoici, & verba

sua

p) *l. c. c. 16.* conf. SENECA *ep. 74.* GELLIVS *l. XII. c. 5.* SVIDAS *in* ἀδιάφορα *T. I. p. 22.*

q) *l. c. c. 24. f. 192.* r) *Epist. 74.*

s) Is sex paradoxa explicata exhibuit.

t) *Lib. VII. f. 117. seqq.*

u) *l. c. p. 176. seqq.*

x) LIPS. *diss. III. seq. l. III. p. 251. seqq.* SCIOPPIVS *elem. phil. Stoic. c. 125.* STANLEI. *p. 612. sqq.* conf. PASCHIVS *de variis modis tradendi moralia, & introd. in rem lit. veter. p. 615.*

ſua explicuerant, ea quæ prima ſpecie admirationem movebant, re explicata, riſum movere, ut teſtatur CICERO. Candide agnovit id & confeſſus eſt SENECA, qui *magna*, ait, *promittitis, & quæ ne optari quidem, nedum credi poſſint. Deinde ingentia locuti, cum negaſtis pauperem eſſe ſapientem, non negatis ſolere illi & ſervum & veſtem & tectum deeſſe : - - Ita ſublato alte ſupercilio, in eadem, quæ ceteri deſcenditis, mutatis rerum nominibus.* Quibus quæ opponit LIPSIVS adeo frigida ſunt, & principium petunt, ut iis refellendis tempus impendi non debeat. Proditque ſecta in his paradoxis Stoica nativum familiæ ſuæ vitium, magnis verbis exigua & parva dicere, & verborum ſuperbia animos capere, frigidumque hanc in rem venari acumen: unde recte de iis PLVTARCHVS, [y] *omnia* εἰς τὴν τῶν ἑώλων καὶ ψυχρῶν ἀγορὰν, *in evanidorum ac frigidorum claſſem abjicienda eſſe.* Cuncta enim ad logomachias & meteora referebantur, qua de re docte commentantem, vide ſis, WERENFELSIVM. [z]

XXVI. Anima ſphæræ inſtar uniformis ſibi natura ſua eſt, cum nec ad exterius quicquam ſe extendit, nec cum eodem ullo intus concurrit, nec conſidit & comprimitur: ſed lumine illo illuſtratur, quo veritatem rerum omnium ceterarum, tum & in ipſa ſitam cernit. Ita de interno animæ lumine, ſive intellectus luce ANTONINVS, [a] qui facile intelligi poteſt, ſi recordemur, quod in phyſicis planum fecimus, animum hominis, eſſe divinæ eſſentiæ, adeoque ignis illius naturæ artificis particulam. Hanc rationem ex univerſi anima decerptam, menti ineſſe, Stoici conſtanter aſſerebant, & ab anima ſentiente & bruta diſtinguebant. Inde non in tres tantum partes hominem dividunt, ex quibus conſtet, corpuſculum, animulam, mentem; & in mentis ſive rationis, quæ tantum propria homini dicitur, cultu, repudiatis iis, quæ corpus & animulam reſpiciunt, & arbitrii noſtri non ſunt, maximam partem ponunt: ſed & mentem liberatam tum a corpuſculi & animulæ perturbationibus, tum a vertigine rerum externarum, puramque ac liberam ſibi viventem, deſtinataque volentem, ſphæræ aſſimilant, ſibi tantum viventem, & tranquille ac genio propitio degentem vitam. [b] Hæc Stoicorum inter mentem, animam & corpus diſtinctio [c] probe obſervanda, non vero cum Paulinis, ut evenit GATAKERO, [d] confundenda eſt, quibus πνεῦμα aliud longe eſt, quam Stoicorum νοῦς. Rectius cum intellectu Peripateticorum univerſali comparaveris, [e] qui νοῦς quoque illis dicitur, quanquam & Plato & ſequaces ita diſtinxerint, unde ſine dubio ſua Zeno furatus eſt. Luculenter vero diſcrimen ex ſectæ ſuæ mente exponit ANTONINVS, [f] qui expendendus. Scilicet corporis ſenſus ſunt, animæ affectus, mentis decreta. Priora & feris communia ſunt.

XXVII.

y) *De repugnant. Stoic. T. III. p. m. 11.*
z) *De logomachiis erudit. Opp. p. 461. ſeq.*
a) *Lib. XI. §. 12.*
b) IDEM *l. XII. §. 3.* conf. GATAKER. *ad h. l.*
c) IDEM *l. II. §. 2. l. VI. §. 32.*
d) *Ad l c* Antonini.
e) Conf. BVDDEVS *Anal. hiſt. phil. p. 142.*
f) *l. III. §. 16.*

XXVII. Anima libera est, ut agere queat, quod vult, neque enim extra quicquam est; quod jubere vel cogere queat: & cum Dei pars sit, viribus quoque propriis gaudet & interna natura sua ad virtutem parandam. [g]

XXVIII. Quod si vero animus consideratur, quatenus necessario naturæ suæ vinculo toti cohæret, & pars ejus est, fati legibus subjectus, agere aliter non potest, quam prout nexus atque nodus ille sacer, qui omnia colligat, postulat, & æterna causarum & eventuum fert sequela. Quia vero & Deus ipse huic fato subjectus est, & homo ejus pars est, liber nihilominus est, ut Dei providentia libera dicitur, quia natura sua tantum ita ferente ducitur. Clarius hæc illa explicant, quæ supra strictim ea de re inter physica Stoicorum de natura, fato, lege, libertateque totius diximus. Ex iis enim patet, eam non esse hominis libertatem, ut ex animi decreto agere queat vel non agere, vel sequi hoc, illud relinquere; hoc enim illi denegandum est, qui catenæ fati implicitus, non potest aliter, quam universi ratio, & sequela postulat: sed libertatem hominis omnem consistere in eo, ut sponte sequatur, quo fata eum trahunt, retrahuntque, sicque se illi ordini attemperet, quem nisi sequatur, coactum sequi oportet. Qua de re Cleanthis supra versiculos protulimus. Luculenter passim ea de re ANTONINUS, [h] qui non tanto studio se occultat, ac Epictetus & Seneca, libertatis Stoicæ magnifici laudatores, qui tamen omne moralitatis fundamentum ita tollunt, dum hoc obsequium commendant. Audiamus SENECAM [i] ipsum: *Contrariis rerum æternitas constat: ad hanc legem animus noster aptandus est; hanc sequatur, huic pareat, & quæcunque fiunt, debuisse fieri putet, ne velit objurgare naturam. Optimum est pati, quod emendari non possis, & Deum, quo auctore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. Malus miles est, qui imperatorem gemens sequitur; quare impigri & alacres excipiamus imperia, nec deseramus hunc operis pulcherrimi cursum, cui, quicquid patimur intertextum est. Hic est magnus animus, qui se Deo tradit. &c.* En libertatem Stoicam.

XXIX. Simul objecta species cujuspiam est, quod bonum esse videtur, ad id adipiscendum impellit ipsa natura. [k]

XXX. Primus animantis appetitus est, seipsum tuendi & servandi, qui ab initio natura ei convenit. Vbi vero natura id quod suum est, quærens unice ea invenit, quæ suæ conveniunt constitutioni, voluptate omnia animantia afficiuntur. [l] Ita se ab Epicureis distinguunt Stoici, appetitionem animantium primam ad voluntatem ferri asserentes, timebant enim, si natura voluptatem posuisse in iis rebus videretur, quæ prima appetuntur, ne

g) Magnifice SENECA *ep. 41.* conf. *ep. 51.*

h) *Lib. VII. §. 31. l. VIII. §. 41. l. X. §. 32. l. IV. §. 32. l. V. §. 3.*

i) *Ep. 107.* Eadem eleganter ut solet, tradit Epictetus & in his libertatem jactat *l. III. diss. XXVI. p. m. 369.* quiroum Senecæ verbis conferri meretur. Add. *Amœn. lit. T. VIII. p. 446. seqq.*

k) CIC. *Tusc. IV. 6.* STOB. *l. c. p. 175.* ubi etiam Stoica nomina appetitus practici explicantur.

l) LAERT. *l. VII. §. 85.* CICERO *de fin. l. IV. c. 5. l. V. c. 9.*

ne multa turpia sequantur. [m] In verbis vero potiorem dissensum esse, recte intellectum utriusque sectæ dogma declarat.

XXXI. Hanc appetitionem sequuntur rerum cognitiones (κατάληψεις), & desiderium inde enatum, ea consequendi, quæ ad conservationem naturæ suæ pertinent. [n]

XXXII. Vbi itaque homo intelligit, quid sit, quod verum bonum possit dici, prima ea est conciliatio hominis ad ea, quæ sunt secundum naturam. Simul autem cepit intelligentiam vel notionem potius, viditque rerum agendarum ordinem, & concordiam, ea æstimat & ratione colligit, illud esse per se expetendum bonum, quod positum est in eo, quod convenientia (ὁμολογία) dicitur. Et hæc initia sunt officiorum. [o]

XXXIII. Quando natura objecto speciei cujusdam commota, ad id adipiscendum impellitur ipsa natura, idque constanter prudenterque fit, βούλησις, id est, voluntas appellatur, sin minus, libido: Si cum ratione movetur animus placideque atque constanter, tum illud gaudium dicitur, cum autem nimis & inaniter animus exultat, lætitia nimia dicitur. Si mala cum ratione declinamus cautio est, quæ sine ratione & exanimatione humili, metus. Et hæ tres affectuum bonorum mentis species sunt, quæ constantiæ nomine veniunt. Primarii hi secundarios continent. [p]

XXXIV. Ex falsis mentis procedit perversio, inde autem variæ passiones & perturbationum causæ oriuntur, quæ sunt aversæ a recta ratione contra naturam animæ commotiones, [q] suntque quatuor libido & lætitia, metus & ægritudo: quæ cum judicio fiant & opinione, peculiares habent species earumque definitiones. [r]

XXXV. In omnibus istis affectibus regnat opinio; est vero opinio assensus infirmior; hinc perturbationes judicia sunt, v. g. avaritia de pecunia quod honesta sit &c. Est autem opinio subitaneum quiddam ortum ex motu contrahente elationis mentis irrationalis, & præternaturalis, quatenus rationi non obsequitur. Sunt enim perturbationes violentæ. [s]

XXXVI. Omnium perturbationum fons est intemperantia, quæ est a tota mente, & a recta ratione, defectio, sic aversa a præscriptione rationis, ut nullo modo appetitiones animi nec regi nec contineri queant. [t]

XXXVII. Perturbationibus mens morbum contrahit quasi, qui a parte sibi opposita habet extremum suum. Multi in comparandis animorum perturbationibus cum morbis corporum fuere Stoici, qua in re Chrysippum industriam exercuisse testatur CICERO, [u] qui hanc rem pluribus exponit.

XXXVIII. Virtus est conveniens animi per omnem vitam dispositio. [x]

XXXIX.

m) LAERT. *l. c.* CIC. *l. III. c. 5.*
n) *ibid.*
o) CICERO *l. c. c. 6.*
p) CICERO *Tusc. Qq. l. IV. c. 6.* LAERT. *l. VII. §. 115.*
q) CIC. *l. c.* LAERT. *§. 110.*
r) *ll. cc.* STOBAEVS *p. 176.* ex his STANLEIVS *p. 598. seqq.*
s) *Citati.*
t) CIC. *l. c. c. 9. 10. 22. 23.* LAERT. *§. 115.*
u) *l. c.* conf. LAERT. *§. 115.* STOBAEVS *l. c.*
x) LAERT. *§. 89. 90.*

XXXIX. Virtuti contrarium eſt vitium; conſtatque vel ignorantia rerum earum, quarum cognitio virtutem abſolvit, vel vitiis, quæ ignorantiæ non ſunt. [y]

XL. Virtutum aliæ ſunt theoreticæ, aliæ practicæ. [z]

XLI. Virtutum aliæ primæ ſunt, aliæ primis ſubordinantur. Primariæ quatuor numerantur prudentia, temperantia, fortitudo, juſtitia. Prudentia verſatur circa officia, temperantia circa appetitus, fortitudo circa tolerantiam, juſtitia circa diſtributionem. Quælibet alias ſibi ſubordinatas comprehendit. [a]

XLII. Omnes virtutes, quæ ſcientiæ ſunt & artes, præcepta habent communia, & finem eundem, quamobrem etiam ſeparari nequeunt, invicem conjunctæ; quique unam habet omnes poſſidet, qui juxta unam vivit, juxta omnes vivit. [b] Intelligendum hoc de origine, modo, ſcopo & fine virtutis, non de objecto, cujus ratione virtus multiplex eſt.

XLIII. Virtutem qui habet, non contemplatione tantum, verum actione etiam valet, iisque rebus exercendis, quæ officium præſcribit.

XLIV. Medium inter virtutem & vitium nihil eſt, ut inter baculum rectum & curvum non datur medium. [c] Recte hoc & ex Stoæ mente intelligendum eſt. Nam non hoc illis placebat, non eſſe inter virtutem & vitium medium; talia enim indifferentia dari ſupra probavimus; ſed opponebant hoc Peripateticis, qui gradum atque exceſſum vel defectum in virtutibus & vitiis ponebant, contra quos diſputat ex Porticus præceptis CICERO. [d]

XLV. Virtus poteſt doceri, poſſunt enim ex malis boni fieri. [e]

XLVI. Virtus ipſa propter ſe ipſam eſt, non ob metum aliquem vel ſpem; in ea enim felicitas ſive beatitudo conſiſtit, dum efficit, ut naturæ convenienter vivatur. Variaſſe hic Panætium & Poſidonium, & docuiſſe, non ſufficere virtutem, ſed bona etiam valetudine & affluentia rerum, & robore, & reliquorum neceſſariorum, tradit LAERTIVS. [f] Ita in Peripateticorum caſtra tranſibant.

XLVII. Actionum, quæ ab appetitu procedunt, quædam officia ſunt, quædam præter officia, quædam neutræ. Officium prælatum eſt, cujus ut probabiliter acti ratio reddi poſſit, ut quod vitæ ſit conveniens, quæque actio naturæ dictatis eſt conſentanea. Præter officium eſt actio, quam omittere ratio exigit; neutræ actiones ſunt, quas neque præcipit, neque prohibet ratio. [g] Laudandi in eo magnopere Stoici, quod neglectam hactenus doctrinam de officiis diligenter in ſcholis ſuis tradidere, & juris naturalis principia atque regulas explicuere, hactenus omiſſas: id quod philoſo-

y) Prioris exemplum eſt injuſtitia, intemperantia, poſterioris, puſillanimitas *ib.* §. 93.
z) Panætius *ib.* §. 92.
a) *ibid.* STOBAEVS *p.* 167.
b) LAERT. §. 125. STOBAEVS *l. c.* PLVTARCH. *de Stoic. repugnant.* *T. V. p.* 10.
c) STOB. *l. c.* LAERT. §. 127.
d) *de fin. l. IV.* conf. ALDOBRAND. *ad l. c. Laërt.*
e) LAERT. §. 91.
f) *ib.* §. 89. conf. ANTONIN. *l. I.* §. 16. GATAK. *h. l.*
g) *ib.* §. 108. CIC. *de fin. l. II. c.* 17. *de Offic. l. I, c.* 3. STOBAEVS *l. c.*

losophiam moralem Stoicorum ICtis Romanis commendavit, ut suo demonstrabitur loco.

XLVIII. Officia duplicis generis sunt, vel κατορθώματα vel καθήκοντα. Illa recte facta appellantur, suntque actiones juxta virtutem patratæ,[h] vel, quod ANTONINUS[i] habet, quæ a rationis cientur prodeuntque principio, & ad propositum sibi finem recta proficiscuntur, unde & actiones rectæ vocantur. Hæc media sunt, vel communia facta, quorum, cur fiant ratio probabilis dari potest: rationes vero illæ oriuntur ex discussione dubiorum, quæ circa ea existunt, a quibus ad agendum impellimur.[k] Notandum tamen καθήκοντα etiam in genere Stoicis quælibet officia designare.[l] Recta facta a nemine nisi a sapiente perfecto attingi possunt, media omnium hominum sunt.

XLIX. Etsi vero officia varie dispesci & in classes dividi possunt, prout varia objectorum dantur genera;[m] recte tamen & luculenter dividuntur in officia erga Deum, erga se ipsum, erga proximum.[n]

L. Religionis, sive officiorum erga Deum summa est, rectas de eo habere opiniones, & pie eum colere.

LI. Recte vero de Diis opinatur, qui numen credit esse, rerumque humanarum curam gerere, etiam singularum; rebus humanis præsto esse, non ad bona vere sic dicta duntaxat, sed & ad vitæ hujus commoda & adminicula suppetias ferre.[o]

LII. Deus itaque ante omnia colendus, ad omnia invocandus, per omnia cogitandus, in omnibus agnoscendus, & comprobandus, de omnibus laudandus & celebrandus; huic uni in omni negotio simpliciter obsequendum, ab ipso, quicquid obvenerit, animo promto atque lubenti excipiendum atque amplexandum; nihil melius, nihil conducibilius, nihil tempestivius existimandum, quam quod ille voluerit; quocunque ducere voluerit, citra tergiversationem atque murmurationem obsequendum, locum, stationemque quam assignaverit, etiamsi mortem oppetere oporteret, tuendam & tenendam. Splendide de his, quæ magna cura collegit GATAKERUS,[p] & post eum I. FR. BUDDEUS,[q] disseruere Stoici, ex principiis tamen physiologicis explicandi, quæ impios pulcherrimorum verborum sensus produnt.[r] Cogitandum etiam, imitatos Stoicos, quorum in scriptis pleraque hæc pietatis præcepta legimus, Christianos ne viderentur hi θεοσεβέστεροι, quod alio loco[s] probavimus, fierique eo magis potuit, quo magis ratio totius systematis Stoici id permittebat, ut ex hactenus allatis est manifestum.

LIII.

h) CICERO *l. c.*
i) *l. V. §. 14.*
k) CICERO *l. c.*
l) Conf. BUDDEUS *Introd. in philos. mor. Stoicor. ex mente Antonini sect. VI. §. 1. 2. p. 92. seq.*
m) Exempla habes in EPICTETI *Enchir.* c. 37. ARRIAN. *l. II. diss. XIV. l. III. diss. II.* SIMPLIC. *ad Enchir. Epicteti.*
n) ANTON. *l. I. §. 12. l. IIX. §. 27. l. IX. §. 22.* conf. DACIER *ad h. l.*
o) EPICTET. *l. c.* & ARRIAN. *l. I. diss. XII. 14. 16.* ANTONIN. *l. II. §. 11. l. VI. §. 43.* SENECA passim.
p) *Præloq. ad Antonin. p. m. 11.* q) *l. c.*
r) IDEM *Anal. hist. phil. p. 164. seqq.*
s) Diss. *de Stoic. subdolis Christ. imitatoribus.*

LIII. Eo tendere debet homo, officii erga ſe memor, ut ab omni affectu liber evadat, fiatque ἀπαθὴς, quem qui gradum conſecutus eſt, vir ſapiens eſt. Plena hujus præcepti ſunt Stoicorum ſcripta, [t] qui tamen ita intelligendi ſunt, ut primo obſervemus, hanc vacuitatem a perturbationibus & ægrotationibus mentis ſoli ſapienti perfecto obtingere, qualem in rerum natura non inveniri aliquoties monuimus: & ad quem tantum reſpexere, tanquam ad perfectum exemplum, unde affectuum aliquem in proficiente ſapiente uſum & moderationem eſſe non negarunt.[u] Deinde & hoc notandum, tria in perturbationibus momenta diſtinxiſſe Stoicos, primam animi a viſis commotionem, fortuito factam, conſenſionem voluntatis atque impetum. Primum momentum ad morales affectus non trahebant, monetque clare SENECA:[x] *Nihil ex his, quæ animum fortuito impellunt, affectum vocari debere; iſta enim pati magis animum, quam facere; ſed affectum eſſe, non ad oblatas rerum ſpecies moveri, ſed permittere ſe illis, & hunc fortuitum motum ſequi.* [y] Hoc probabant, & inculcabant, impetum, qui ſine aſſenſu mentis eſſe nequit, ſupprimendum eſſe. Ex quibus patet, Stoicos ἀπαθείας patronos, ab iis, qui μετριοπάθειαν commendarunt, non valde diſſidere, licet Peripateticorum affectus alterius generis ſint, quam Stoicorum.

LIV. Iuſte & ſapienter ac cum ratione ſapiens ſe ex vita educet; nec hoc tantum in neceſſitate ultima facit, ſed cum primum illi cœperit ſuſpecta eſſe fortuna. Nihil exiſtimat ſua referre, faciat finem an accipiat. [z] Cauſæ aſſertæ αὐτοχειρίας; non tantum, quia vita inter indifferentia eſt, & ipſa mors, ſumi igitur, non ſumi poteſt; ſed etiam quod interdum nexus rerum ita poſtulat, nec ſapiens ultra vivere in commodum bonum poteſt. Quod paſſim explicat SENECA, [a] *ſi qua dolor impedimento futurus ſit ad omne, propter quod vivitur, exeundum e vita eſſe.* Id quod non ad ſenectutis tantum incommoda, ſed ad res quoque lætas & corpus validum extendebant. Rem ex Stoicorum mente præclare explicat CICERO: [b] *Cum ab his, quæ ſecundum naturam ſiunt, omnia proficiſcantur officia, non ſine cauſa dici, ad ea referri omnes noſtras cogitationes, & in his & exceſſum e vita & in vita manſionem. In quo enim plura ſunt, quæ ſecundum naturam ſunt, hujus officium eſſe, in vita manere, in quo autem ſunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium eſſe, e vita excedere.* Plura dabunt PLVTARCHVS [c] & STOBAEVS, [d] & ex recentioribus LIPSIVS. [e] Hinc exempla virorum magnorum, Stoi-

 cis

t) Vid. SENECA *ep. 16. 85.* CIC. *Ac. Qq. l. I.*

u) SENECA *de ira l. I. c. 8.* conf. LIPSIVS *Intr. in Phil. Stoic. l. III. diſſ. VII. p. 281. ſeqq.* ARRIAN. *l. III. diſſ. II.*

x) *De ira l. II. c. 3.*

y) Ideo Zeno affectus in rationali parte ponebat, ſecus ac alii philoſophi, conf. LIPS. *l. c. p. 284. ſeq.* Hinc non φαντασίας ſed συγκαταθέσεως, id eſt non viſorum incurſum, ſed approbationem huc revocat Epictetus apud GELLIVM *l. XIX. c. 1.*

z) SENECA *ep. 80.* LAERT. *l. VII. ſ. 130.*

a) *Epiſt. 58.*

b) *De finib. l. III. c. 17.* conf. STOBAEVS *l. c.* ANTONIN. *l. III. §. 1.* SENECA *ep. 17. 58. 70.*

c) *De repugn. Stoic. l. c.*

d) *l. c.*

e) *l. III. diſſ. XXII. p. 305.* GATAKER. *ad Antonini l. c.* Simile elegans adhibet Epictetus apud ARRIAN. *l. I. diſſ. XXV.* quo cum conferendus

cis præceptis imbutorum vetus narrat historia, qui vitæ finem sua manu fecerunt, qualis fuit Cato Vticensis.

LV. Sibi vivere & latere, & securum & se contentum esse, sapientis est. [f]

LVI. Consummato die, cum sapiens ad nocturnam quietem se recipit, interrogare animum suum, totumque diem scrutari, facta ac dicta remetiri, errores agnoscere & emendare, magna pars officii viri boni est. Et Sextium hoc fecisse & sese, eleganti loco docet SENECA, [g] & quæ inde commoda sequantur, enarrat. Transumtum hoc esse, ex disciplina Pythagorica, ex iis liquebit, quæ capite sequente de ea dicentur.

LVII. Præcipuum vero & nobilissimum sapientis officium est, animum recte cognoscere, sibique non ignotum esse, eumque ad virtutis exercitium excolere. Inde vero & contemtus sui & humilitas, & voluptatum fuga sequitur. [h]

LVIII. Ab eo, quod sapiens officii sui esse novit, nulla vel vitæ nedum alius rei cujuspiam cupidine abduci, nulla mortis, cruciatusve, nedum damni aut detrimenti formidine abigi se permittit. [i]

LIX. Summa officiorum erga hominem sibi congenerem constant dilectione omnium, [k] etiam inimicorum. [l] Fluit hoc quidem ex assertis Stoicis, mundum unam civitatem, unam patriam, unam familiam esse, cunctos esse partes universi, a quibus nemo se separare possit, nisi communitate tota excidere velit, [m] adeoque, quod externis vocibus splendida præcipit, arcano sensu impietatem satis crassam tegit: eleganter tamen & pie, si externas voces sequeris, passim ea de re Stoici præcipiunt, quos magnificas has voces Christianis quasi surripuisse, vero est simillimum. [n]

LX. Boni itaque viri est, proximum diligere cordicitus, & curare et sustinere, abstinere injuria, eum beneficentia prosequi, nec sibi soli genitum censere se, aut vivere, sed in commune bonum, ac beneficum cunctis, pro facultatibus viribusque se exhibere; re ipsa, reique bene gestæ conscientia citra mercedem, testemque, commodive proprii intuitum contentum agere, a beneficio uno præstito ad aliud transire, nec unquam benefaciendo defetisci, nec extra se proinde quicquam vel laudis humanæ, vel lucelli aut aucupari aut expetere. [o]

LXI. Peccata omnia paria sunt: Est & hoc inter paradoxa Stoicorum, quod passim inculcant. Rationem explicat LAERTIVS, [p] quia verum vero

dus ANTONIN. *l. V. §. 31.* conf. BVDDEVS *Anal. p. 192. Introd. in phil. mor. Stoic, Sect. VI. §. 12. p. 118. seqq.*

f) SENECA *epist. 55. 60. 68. 77.*

g) *De ira l. III. c. 37.*

h) Loca Stoicorum attulere GATAKERVS & BVDDEVS, quos consule. Humilitati & voluptatis fugæ ut consulerent Stoici, humi cubare solebant, quod ipsum Antoninum fecisse suo loco enarrabitur, vid. CAPITOLIN. *c. II. vit. Ant.* & CASAVBON. *h. l.* qui etiam in Comm. *de veterum lectis & stragula veste*, hunc morem inde ad Christianos pervenisse ait. conf. ANTONIN. *l. I. §. 16.*

i) ANTONIN. *l. VII. §. 44.*

k) IDEM *l. c. §. 12. 29. l. IX. §. 28.*

l) IDEM *l. IV. §. 37. l. VII. §. 26. l. XI. §. 9. 13.*

m) IDEM *l. XI. §. 8.* conf. BVDDEVS *analect. p. 201.*

n) Plura de eo dicta in diss. *de Stoicis Christ. imit.*

o) Loca Stoicorum huc pertinentia diligenter collegit GATAKERVS *præloq. ad Ant. p. 12. 13.* BVDDEVS *diss. prælim.* & nos *diss. citata.*

p) CICERO *parad. III.* LAERT. *l. VII. §. 120.* qui tamen refert Heraclidem Tarsensem & Athenodo-

vero magis tale non est, neque falsum falso, ita nec fraus fraude, nec peccatum peccato, nam qui parvum vel magnum delinquit, pariter abest a recto. Paria habet CICERO.[q] Id vero recte intelligendum est; paria enim esse peccata tradebant, si formaliter, ut loqui solemus, considerentur, quatenus nempe a virtutis via recedunt, quae non nisi una est; non vero si materialiter expendantur. Rem explicat Chrysippus,[r] vel quisquis auctor est, excerptorum STOBAEI;[s] *Feruntur & manant omnia ab uno malitiae fonte, judicio in omnibus peccatis eodem, id est pravo; sed per causam externam, circa quam judicia perficiuntur, dissimilia redduntur peccata in qualitate.* Pertinere vero & hoc ad λεπτολογίας Stoicas ex dictis patet, & a veteribus passim in Stoicis notatum est.[t]

LXII. Sapiens non ignoscit, non miseretur.[u] Ejusdem generis, quo reliqua, paradoxum, alieno verborum sensu decipiens. Ignoscere enim Stoicis hoc loco idem est, ac pœnam contra jus fasque, malo homini remittere, qui sciens volensque peccavit; misereri, idem est, ac sensu miseriae ita tangi, ut cum perturbatione animi eum commoveat, & miseriae participem faciat. Vtrumque in sapientem cadere non posse, ex notione sapientis liquet. Non vero prohibebant parcere delinquentibus, imprimis ob causas varias delicti rationes extenuantes, sed id non veniae, sed clementiae opus esse dictabant. Pariter vehementer commendabant, succurrere alienis lachrymis, dare manum naufrago, exsuli hospitium, egenti stipem: sed ista tranquilla mente hilarique vultu, proscripta aegritudine animi ob alienarum miseriarum speciem fieri debere injungebant.[x] Vt igitur conviitiis eorum, quibus male ideo audiebat secta Stoica, tanquam nimis dura, occurreret, monet SENECA: *Nullam benigniorem leniorenque esse, nullam amentiorem hominum, & communibus bonis attentiorem, ut cui propositum sit, usui esse & auxilio, nec sibi tantum, sed universis singulisque consulere.*

nodorum imparia peccata fecisse. *conf. Interpp. ad h. l.*

q) *l. c.* & de *fin. l. III.*

r) Ita suspicatur LIPSIVS *diss. XXI. p. 360.*

s) *Eclog. eth. p. 183.* conf. LIPSIVS *l. III. diss. XXI. p. 360.*

t) Insurgit eleganter in hoc paradoxum Stoicum HORATIVS *l. I. Serm. Sat. III,* hacque occasione & reliqua ridet, imprimis illud: solum sapientem esse regem:

vellunt tibi barbam
Lascivi pueri: quos tu nisi fuste coërces,
Vrgeris turba circum te stante, miserque
Rumperis & latras magnorum maxime regum.

conf. PLVT. *de com. not. & de rep. Stoic.*

u) SENECA *de clem. l. II. c. 6. 7.*

x) Conf. LIPSIVS *diss. XIX. p. 349. seqq.*

SECTIO

* *

SECTIO II.

DE DISCIPVLIS ET SVCCESSORIBVS ZENONIS IN SCHOLA STOICA.

§. I.

Successores & discipuli Zenonis.

Detentis diu apud Zenonem tandem ad discipulos & successores progrediendum est, qui vel eo vivo acceptam a præceptore doctrinam tenuerunt, vel eam propagaverunt, & in Porticu post magistri fata docuerunt publice. Multos vero habuisse Zenonem discipulos testatur LAERTIVS, [a] qui aliquos quoque nominat: [b] Philonidem Thebanum, Calippum Corinthium, Posidonium Alexandrinum, Zenonem Sidonium, Cleanthem Assium ejus successorem. Addit his Persæum, Aristonem Chium, Erillum, Dionysium Metathemenum, Sphærum, Athenodorum Solensem, nobilia inter Stoicos nomina. Illorum ex parte mentio fiet in sequentibus, de his strictim adhuc commentandum.

Persæus.

§. II. PERSAEVS, [c] Demetrii filius Cittieus fuit, quem alii ejus familiarem fuisse, [d] alii servorum [e] unum extitisse, ajunt, qui ab Antigono ad eum describendorum librorum causa fuerant missi. Floruit itaque circa Olymp. CXXX. ut ex ætate Antigoni & Zenonis patet. Quod si epistolæ Zenonis fides est, misit eum Zeno, senex jam, ad Antigonum Gonatam, [f] ut eum novæ philosophiæ præceptis imbueret: dubiam tamen ejus fidem esse, ex ipso Persæo supra demonstravimus: Reversum tamen esse ad Antigonum, & tantum apud eum gratia valuisse, ut Acro-Corintho eum præficeret, a qua arce non Corinthi tantum, verum etiam totius pendebat Peloponnesi salus, veterum testimoniis constat minime suspectis. [g] Id tamen munus, philosopho minus aptum gerenti teste PAVSANIA fortuna non respondit. Arcem enim dolo Aratus Sicyonius expugnavit, dum Persæus convivio interesset. Is igitur Persæum arce dejecit, & mortis supplicio affecit, [h] quamvis PLVTARCHVS [i] tradat, eum evasisse, & falsitatem Stoici paradoxi: solum sapientem ducem esse, aliter ab Arato edoctum agnovisse. [k] Vatiniano eum odio prosecutum fuisse Menedemum Eretriensem, eo quod Antigono, Eretriensibus in Menedemi gratiam rempublicam restituere promittenti auctor fuerit, ne faceret, supra jam tetigimus. [l] Ferebantur LAERTII [m] tempore scripti ab

a) *l. VII. §. 36.*
b) *§. 38.* conf. MENAG. *ad h. l.*
c) Dorothei etiam nomen gessisse ait SVIDAS in *Persæus T. III. p. 100.*
d) LAERT. *§. 36.*
e) ATHEN. *l. IV. p. 162.* GELLIVS *l. II. c. 18.* SVIDAS *l. c.*
f) Dictum hac de re supra *Sect. I. §. 2.*
g) ATHENAEVS *l. c.* PAVSANIAS *in Corinth. c. 8. p. 130. & Achaic. c. 8. p. 511.*
h) PAVSANIAS *l. c.*
i) In *vita Arati T. VI. p. m. 296.*
k) Conf. LIPS. *Manud. l. I. diss. XII. p. 67. seq.*
l) LAERT. *l. II. §. 143.*
m) *l. VII. §. 36.* MEVRSIVS in *Cypro l. II. c. 31. p. 167.* FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. II. p. 408.*

ab eo libri aliquot, qui vero interciderunt. Ex eorum aliquo decerpſit CICERO: [n] eos habitos eſſe Deos, a quibus magna utilitas ad vitæ cultum eſſet inventa. Diſcipulum habuit Hermagoram Amphibolitanum, cujus dialogi SVIDAE [o] memorantur.

Ariſto Chius.

§. III. ARISTO, Miltiadis filius Chius fuit, Phalantus cognominatus, forte ob calvitiem, & Siren, [p] ab eloquentiæ, ut conjicimus, dulcedine. [q] Patriæ Chii, maris mediterranei inſulæ inter Samum & Lesbum, confuſione cum Cea inſula accidit, ut Ariſto Cejus, cujus ſupra inter Peripateticos meminimus, & Ariſto Chius mirum in modum miſcerentur. Hinc ſcriptorum confuſio tanta, ut Panætius ex iis, quæ narrat LAERTIVS, [r] ſolos epiſtolarum ad Cleanthem libros ei relinquat, reliquos Peripatetico tribuat. In diſciplinam a Zenone admiſſus, propter loquacitatem diſplicuit, [s] cum ſermonis brevitatem ſectaretur Zeno. Perſæum quoque ſectatus eſt, ejusdem aſſentator, quod multa is apud Antigonum gratia valeret.[t] Nam voluptati vehementer, imprimis ætate provectiore, litaſſe, diſcipuli Eratoſthenes Cyrenæus, & Apollophanes tradiderunt. [u] Et hæc quoque cauſa fuiſſe videtur, cur a Zenone deficiens, cum is longo morbo implicaretur, ad Polemonem diſcederet, & paulo poſt propriam in Cynoſarge ſectam conderet, in qua aliquot etiam diſcipulos habuit, Ariſtonios nominatos; quæ tamen ſecta mox eviluit. Arceſilaum acerrime inſectatus eſt, omnemque philoſophandi rationem Academicam & Scepticam acerbe oppugnavit, [x] quæ ratio eſſe videtur, cur præfractum & ferreum vocaverit CICERO, [y] licet hoc etiam ad ſectæ inſtitutum pertinere queat, quam IDEM [z] difficilem & arduam fuiſſe teſtatur. De libris ejus videndi LAERTIVS [a] & ex eo FABRICIVS. [b] Momentum vero ideo in Stoicæ ſectæ hiſtoria habet, quod multa mutavit in ſyſtemate Stoico, propriam ſectam meditatus. Statuebat enim:

I. Finem in rebus inter virtutem & vitium mediis conſiſtere, hoc eſt, indifferentibus, ita ut neutram in partem quis impellatur, neque minimam in iis differentiam admittat. Sapientem enim omnia decore agere. [c] Ita rejiciebat illa media, quæ Zeno in adiaphoris conſtituerat.

II. Phyſicam pariter & logicam repudiandam eſſe. Illam enim ſupra nos eſſe, hanc nihil ad nos pertinere: ſolam moralem philoſophiam ad nos ſpectare. [d] Videtur Stoicorum cavillationibus dialecticis fuiſſe offenſus, eos

n) *De nat. Deor. l. I. c. 15.*
o) *T. I. v. Hermagoras p. 857.*
p) LAERT. *l. VII. ſ. 160. ſeq.* conf. GODF. BVCHNER. diſſ. *de Ariſtone Chio, Ien. 1725.*
q) Qua ratione Satyrum tibicinem permoverit eloquentiæ dulcedine, ut tibia igni deſtinata philoſophiæ amore accenderetur, narrat AELIAN. *l. III. c. 33.*
r) *l. c.* Dictum hac de re ſupra *c. VII. ſ. 2.*
s) LAERT. *l. VII. ſ. 18.*
t) IDEM *ſ. 162.* ATHEN. *l. VI. p. 251.*
u) IDEM *l. VII. p. 281.*
x) LAERT. *ſ. 162.*
y) *ibid.*
z) *De legib. l. I. c. 13. Tuſc. Qq. l. V. c. 40.*
a) *l. c.*
b) *Bibl. Gr. vol. II. p. 390.*
c) LAERT. *ſ. 160.* SVIDAS *in* τέλος CLEM. ALEX. *Strom. l. II. p. 179.* CIC. *Acad. Qq. l. IV. cap. 41.*
d) LAERT. *l. c.* SEXT. EMP. *adv. Math. l. VII.* SENECA *ep. 89.*

eos enim telis aranearum assimilabat, quæ etsi subtilitatis & artis aliquid habere videantur, utilitatis tamen habeant nihil. Notat & hoc in Aristone SENECA, [e] quod singularia officia vel monitiones parum curaverit, generalibus intentus.

III. Virtutes nec esse multas, ut Zeno docebat, nec unam, quæ multis appelletur nominibus, ut Megarici: sed analogiam & relationem eas inter se habere. [f]

IV. Sapientem non opinari. In hoc paradoxo asserendo ei obluctatus fuit Persæus. [g]

V. Nihil differre aliud ab alio, nec esse res ullas præter virtutes & vitia, inter quas quicquam omnino intersit. [h] Pertinere hoc non ad indifferentiam logicam, quo sensu idem dixit Pyrrho, sed ad moralem, ex primo asserto patet.

VI. Homines ideo nasci, ut secundum virtutem vivant. [i]

VII. Neque formam Dei posse intelligi, neque in Diis sensum esse, omninoque dubitare se, Deus animans sit, nec ne. Assertionem hanc ex Aristone repetit CICERO, [k] & post eum recentiores aliqui, qui ideo Aristonem inter atheos numerarunt. [l] Videturque ideo his viris doctis vetus illud repetiisse, quæ supra nos nihil ad nos. Verum accuratius paulo, quam solet, in impingenda hac atheismi macula versandum est. Repetendum scilicet Aristonem in multis a Zenone recessisse, & physicam rejecisse, quia ea, quæ ad naturam Dei mundique pertinent, tam ardua illi visa sunt, ut attingere veros sensus non liceret. Hoc ut demonstraret, ad ipsam Zenonis theologiam provocavit, qua ignem subtilissimum in æthere habitantem & per totum mundum se diffundentem Deum esse asseruerat. Inde conclusit Aristo, si Deus ignis ille artificialis sit, nec Dei formam posse intelligi, & in Diis sensum non esse, & dubitandum esse, an animal sit? cum nihil horum igni, quamvis subtilissimo, conveniat. Non itaque Deum in genere negasse Aristo dicendus est, sed Deum Stoicum, qui contradictoria quasi dogmata contineat. Qua ratione Aristo ex atheorum numero eximendus est. Obiit ex eo quod caput ejus calvum solaris æstus afflixisset. [m] Habuit discipulum, Eratosthenem Cyrenæum, Olymp. CXXVI. 1. natum, [n] quem præter Aristonem Lysanias Grammaticus, & Callimachus vir doctus & in omnibus disciplinis versatus erudiverunt, quibus ducibus ad optimarum disciplinarum eruditionem magnis passibus grassatus est, & celeberrimum sibi nomen in poëtica & grammatica arte, philosophia, & imprimis in mathematicis disciplinis peperit, sic ut Beta eruditorum dictus sit. [o] Is pri-

e) *Ep. 44.* illas ad pædagogos remittebat.
f) LAERT. *l. VII. §. 161.*
g) LAERT. *§. 162.*
h) CIC. *de fin. l. V. c. 25.*
i) LACTANT. *l. VII. c. 7.*
k) CIC. *de N.D. l. I. c. 14.*
l) LESCALOPIER. *ad h. l. p. 60.* BAYLE *Dict. T. I. art. Ariste not. C. T. I. p. 321.* REIMMANN. *Hist. ath. c. XXVIII. §. 4. p. 194.*
m) LAERT. *§. 164.*
n) SVIDAS in *Eratosthenes T. I. p. 850.* LVCIAN. *Longæv. T. II. p. 834.*
o) Citati PLIN. *l. II. c. 108.*

primus fuit, cui nomen philologi datum est, [p] quia in philologia excellebat. Ob eam eruditionem a Ptolomæis Philopatore, & Epiphane bibliothecæ Alexandrinæ præfectus est. [q] Ceterum Aristoni relictæ sectæ Stoicæ comes quasi adjungendus est Dionysius, ideo Metathemenos dictus, Heracleensis, quia dolore, ut supra in Aristippo dictum, [r] victus Cyrenaicam, quod quidam contendunt, vel Epicuream potius sectam elegit, finemque voluptatem posuit. [s] Eruditionis variæ qua pollebat, testimonia sunt scripta, quæ enumerat LAERTIVS. [ſ]

§. IV. ERILLVS, sive Herillus, ita enim Cicero constanter nominat, Carthaginensis fuit, temeratæ pudicitiæ in juventute reus; ut igitur castitatis ejus insidiatores abigeret, caput ejus radi Zeno curavit. [ſſ] Discessit & ipse in quibusdam a præceptore: docuit enim: *Herillus.*

I. Finem scientiam esse; hoc non de nuda cognitione intellexit, ut CICERO [t] passim ejus sententiam interpretatur, sed teste LAERTIO & SVIDA ita statuit: semper ita vivendum esse, ut cuncta ad vitam cum scientia referas. [u] Qua ratione non tam speculationum certitudinem, quam normæ, ad quam vivere debeas, commendavit. Scientiam autem definivit esse habitum ex visorum, quæ sub rationem cadunt, perceptione.

II. Aliquando tamen nullum esse finem, eum enim a rebus quandoque mutari, ut si idem æs & Alexandri & Socratis fiat statua. [v]

III. Differre autem finem & quod fini est subordinatum, alterum enim sapientibus æque ac stultis, alterum sapientibus solis esse propositum.

IV. Quæ inter virtutem sint ac vitium, esse adiaphora. [w] Libros ejus breves quidem, verum succi ac sensus plenos continuisse ea, in quibus a Zenone in diversa abiit, testatur LAERTIVS: [x] hinc præter Cleanthem & Chrysippum in eum arma movisse, probabile est, quem duos libros *de hypothesibus Herilli* scripsisse ait LAERTIVS. [y] Discipuli Herillii dicti sunt, quo nomine a CICERONE [z] tanquam peculiaris secta Socratica censentur. Ea vero surgente sole orta, cadente cecidit.

§. V. SPHAERVS Borysthenites sive Bosphoranus fuit, primumque Zenonem, post Cleanthem audivit, [a] cumque in philosophia egregie profecisset, Lacedæmone docuit, & Cleomenem teste PLVTARCHO, [b] erudivit. Postea ad Ptolomæum Philopatora Alexandriam se contulit, [c] ibique Stoicam eruditionem probavit, cum paradoxon Stoicum defenderet: sapientem non opinari, & rex ei aviculas ex cera proposuisset, quibus ille *Sphærus.*

p) SVETONIVS *de clar. grammat. c. 10.*

q) Plura de eo in Grammaticorum historia quærenda sunt. conf. FABR. *Bibl. Græc. vol. II. p. 471.* ubi plura de eo & ejus catasterismis hodie extantibus.

r) *Cap. III. §. ult.*

s) LAERT. *ſ. 166.* MENAG. *ad h. l.* conf. *l. V. ſ. 92. l. VII. ſ. 23. 37.* IONS. *De S. Hist. phil. p. 350.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 403.*

ſ) *ibid. ſ. 166. seq.*

ſſ) LAERT. *l. VII. ſ. 165. 167.*

t) Passim *l. II. de fin. Tusc. Qq. l. IV. V.*

u) LAERT. *l. c.* SVIDAS in τέλος *T. III. p. 444.*

v) LAERT. *l. c.*

w) *ibid.*

x) *ibid. ſ. 174.*

y) *ſ. 194.* conf. FABR. *l. c. p. 404.*

z) *De orat. l. III. c. 17.*

a) LAERT. *ſ. 177.*

b) *In Cleomene.*

c) ATHENAEVS *l. VIII. c. 13. p. 354.*

deciperetur. Distinguebat enim inter phantasiam comprehensionis & probabilitatis, & in illa, id est, clara perceptione sapientem non opinari, non in hac, confessus est, in ea enim falli ipsum posse dixit. Quæ nobile exemplum logomachiarum Stoicarum exhibent: quale & illud est, quod regessit objicienti: Ptolomæum ab eo pro rege non haberi: οὐκ εἶναι τοιοῦτον δὲ ὄντα τὸν Πτολομαῖον, καὶ βασιλέα εἶναι, [d] quorum verborum sensum non cepere interpretes LAERTII: Eo is tendit, natura quidem sua non esse Ptolomæum regem, quoniam vero eas qualitates & affectiones nactus sit, quæ ad regem requiruntur, ideo regem esse. Id enim εἶναι & τοιοῦτον εἶναι apud Stoicos significabat. Hominem imprimis bene definientem antiquis Stoicis habitum esse, testatur CICERO. [e] Libros ejus enumerat LAERTIUS, [f] inter quos est unus *de Heraclito*, quem primum Zenonianæ philosophiæ fontem fuisse, supra demonstravimus. Alios etiam de veteribus philosophis, v. g. *de Socrate*, *de Eretriacis philosophis*, *de elementis Empedoclis* exaravit libros. Tandem & ATHENODORUS Solensis, cum Cordylione Catonis familiari & Tarsensi, Augusti præceptore [ff] non confundendus, enarrandus est, ideo, quod contra communem Stoicorum doctrinam peccata æqualia esse negavit. [g]

Athenodorus.

Cleanthes.

§. VI. Zenoni defuncto successit in schola CLEANTHES, Asso Lyciæ, non Æoliæ, ut volunt STANLEIUS [h] & FABRICIUS, [i] urbe ortus, Phaniæ filius. Is pugil primo fuit, tantæ paupertatis, ut drachmas tantum quatuor in bonis haberet, cum se ad Cratetem conferret. Ab eo ad Zenonem modestius philosophantem se contulit, eique constanter adhæsit, & in ejus doctrina perstitit. Laudem imprimis apud veteres meruit industria ejus atque laborum tolerantia, adeo ut in proverbium abiret. [k] Cum enim non haberet, ex quo viveret, paupertate cogente noctu in hortis hauriendæ aquæ operam locabat, quo posset interdiu vacare philosophiæ studiis: unde etiam φρεάντλος, *exhauriens puteos* dictus est. Quia vero perfecta tamen in tanta vitæ inopia fruebatur sanitate & integro corporis habitu, more Atheniensium in judicium pertractus est, ut rationem ederet, qua vitam sustentaret. Is cum hortulanum testem adduxisset, cui operam suam locare solebat, feminam item, cujus pinsebat farinas; adeo judices Areopagitas admiratione tolerantiæ & diligentiæ perculit, ut decem illi minas de publico ærario præbendas decernerent, quas tamen accipere vetabat Zeno. [l] Cumque aliquando ad spectaculum juvenes deduceret, ventus pallium evolvens, eum sine tunica esse, ostendit, id quod tantum ei applausum excitavit, ut publica is veste donaretur. [ll] Aliud diligentiæ specimen enarrat

d) LAERT. *l. VII. §. 177.*
e) *Tusc. Qq. l. IV.*
f) *l. c.*
ff) De utroque *P. II.* hujus Hist. dicendi se offeret occasio, conferendus interea LIPS. *Manud. l. I. diss. XII. p. 70.* & FABRIC. *l. c. p. 391.*
g) LAERT. *l. c. §. 171.*
h) *Hist. phil. P. VIII p. 643.* quem recte correxit D. OLEAR. Lyciæ enim urbem intelligi ex STRABONE *lib. XIII. pag. 610.* patet.
i) *Bibl. Græc. vol. II. p. 394.*
k) Narrant rem præter LAERTIUM *l. VII. §. 168.* SUIDAS in *Cleanthes T. II. p. 322.* VALER. MAX. *l. VIII. c. 7.* SENECA *ep. 44.*
l) Is obolos eum afferre jussit, quibus tantum corrasit, ut alium nutrire posset: LAERT. *l. c.*
ll) LAERT. *§. 169.*

charrat LAERTIVS, [m] eum Zenonis magiſtri ſui dictata teſtis boumque oſſibus excepiſſe, quod ad chartam emendam pecunia non ſuppeteret. Etſi vero ingenio erat tardior, & ἀφύσικος, quo nomine mactatur a LAERTIO, [n] id eſt, naturæ dotibus deſtitutus, adeo ut aſinum condiſcipuli vocitarent, [o] pertinaciſſimo tamen ſtudio ita Zenonis diſciplinæ adhæſit, ut totam ejus philoſophiam comprehenderet: id quod eleganter expreſſit, dicteriis eum inceſſentibus diſcipulis reſpondens: aſinum ſe quidem eſſe, ſed ſolum ferre Zenonis ſarcinam poſſe. Id quod ipſe quoque Zeno teſtatus eſt, eum publice laudando, [p] & omnium plauſum meruit, ita ut Hercules novus diceretur, [q] & Zenoni, quem undeviginti annos audiverat, [r] ſucceſſor in ſchola deſtinaretur. Nec aliam vivendi rationem poſtea inſtituit, licet ab Antigono aliquando 3000. minis donaretur. [s] Tantaque ejus in Porticu fuit exiſtimatio, ut plurimi ejus inſtitutione uterentur, unde Stoicorum parens CICERONI [ſ] dictus eſt, inter quos Chryſippus quoque fuit, quem perperam ejus præceptorem facit VALERIVS MAXIMVS. [ſſ] Laudatur præter eruditionem Stoicam, quæ tamen teſte HIERONYMO [t] more ſectæ ſpinoſa fuit, propter laboris patientiam, animi pauciſſimis contenti continentiam, & parſimoniam, tolerantiam item injuriæ, & quæ aviæ ejus virtutes fuere, quæ celebre ei nomen pepererunt. [u] Laudabat enim ipſe veteres, quod olim in philoſophia res maxime curaſſent, cum hodie verba curentur, indeque cauſam derivabat, cur antiquiore ætate in tanta philoſophorum paucitate, plures tamen, quam ea ætate ſumma virtute enituiſſent. [v] Obiit inedia, cum LXXX. ætatis annum eſſet ſupergreſſus, [w] & abſtinentiam a cibo per biduum propter ulcus oris vel linguæ ei medici ſvaſiſſent: melius enim ſe habens, ſe dimidium viæ jam abſolviſſe profeſſus eſt, biduumque adhuc abſtinuit, & Stoica principia ſecutus ſic extinctus eſt. [x] Scripſit multa, quorum catalogum exhibet LAERTIVS, [y] quæ tamen omnia temporis invidia nobis eripuit, præter unum hymnum, quem ſupra ſectione prima laudavimus. [z] *Archæologias* ſcripſiſſe, teſtatur LAERTIVS, quas cum traditionibus fabuloſis ATHENAEO [a] memoratis idem ſcriptum eſſe, acute conjecit MENAGIVS. [b] Solebant enim Stoici vetera μυθολογούμενα, philoſophicis exornare rationibus, & ad ſyſtemata applicare naturalia. [c] Poſt mortem a civibus, vel Romanis potius ſenatus magnificentia, ſerius aliquantum egregia ſtatua ornatus eſt. [d] Alios duos Cleanthes nominat MENAGIVS. [e]

 §. VII.

m) *ſ. 174.* n) *ſ. 170. conf.* BARTH. *ad Claud. p. 101.*
o) *ib. ſ. 171.*
p) PLVT. *de vit. ær. alieno T. II. p. m. 475.*
q) LAERT. *ſ. 170.* r) *ib. ſ. 174.* s) *ibid.*
ſ) *De N. D. l. III.* ſſ) *l. c.*
t) *Lib. I. in Rufin.*
u) Huc faciunt apophthegmata adducta a LAERT. & STANLEIO *ll. cc.*
v) STOBAEVS *Serm. CCXII. p. 715.* ideo quoque laudaſſe Arceſilaum, quod vita doctrinæ incertæ non reſponderet, ſupra dictum in Arceſilao.
w) LXXX, ponit LAERTIVS, IC. LVCIANVS in *Longævis.* x) LAERT. *ſ. 176.* y) *ſ. 171. 176.*
z) Poſt Vrſinum eum edidit H. STEPHANVS in *Poëſi philoſ. p. 49. 124.* integrum vero ſyſtemati ſuo intellectuali *c. IV. §. 25. p. 515.* inſeruit RAD. CVDWORTHVS cum metaphraſi Latina IAC. DVPORTI. Totam eum Stoiciſmo ſcatere, etſi elegantiſſime perſonet, ſupra oſtendimus.
a) *Lib. XIII. p. 752.* b) *Ad l. c. Laërt.*
c) Id Cleanthem cum Chryſippo & Zenone facere ſolitum tradit CIC. *de N. D. l. III.*
d) SIMPLICIVS *ad Epict. p. m. 217.* ed. Wolf.
e) Ad LAERT. *l. VII. ſ. 176.*

Chrysippus.

§. VII. Nemo tamen post Zenonem sectam Stoicam ornavit magis atque nobilitavit quam CHRYSIPPUS, dignus, de cujus historia accurate dispiciatur, [f] cum genium sectæ nemo apertius prodiderit. Solis ortus est, [ff] urbe Ciliciæ, quæ Pompejopolis postea dicta est. Patrem Tarsensem habuit, Apollonium, unde vel a parentis origine vel a vicinia Tarsensem quidam [g] faciunt. Patrimonium fisco regio addictum fuisse, tradit LAERTIUS, causam ejus rei tacens, [h] fœneratorem vero fuisse, & fœnoris fœnus accepisse prodit LUCIANUS, [i] nisi acerba satyra conficta philosophis scelera objecisse conficta, hominem ad ridendos philosophos totum compositum dicamus: quod tamen verisimilius est, quam quod alii volunt, eum patrimonium regiis impendisse ministeriis, quod verba LAERTII non exhaurit. Athenas delatus, Zenonem, juxta nonnullos, [k] audivit, vel potius, ut melioribus auctoribus relatum Cleanthem, a quo tamen, vivo adhuc, dissentit: [l] id quod in Stoicorum schola non adeo infrequens fuisse, exemplis hactenus pluribus constitit. Refert tamen LAERTIUS, quoties adversus eum disputando processisset, tanta ductum pœnitentia fuisse ut crebro diceret:

In ceteris felix satis videor mihi:
Ast cum Cleanthe non succedit res mihi.

Stoicæ ita philosophiæ addictus reliquos mature superavit, animi dotibus præclare a natura instructus. Laudant enim veteres in eo subtile ingenii acumen, in ima veritatis penetrans, unde & versutus & callidus CICERONI [ll] audit. Studium quoque ejus & industria tanta fuit, ut quotidie quingentos versus scribere solitus sit, [m] cujus testimonium luculentum sunt plurimi ab eo exarati libri. Audax præterea & promtissimus in disserendo & disputando, qua in re totam fere vitam consumsit. Vitiis vero non minus ingenii insignis vehementer veteribus displicuit, etiam ex ipsa secta Stoica: hinc SENECA, [n] *ingenii ejus tanquam Græci acumen nimis tenue, quod in se retunditur, & in se replicatur, quod etiam, cum agere aliquid videtur, pungit, non perforat*, reprehendit. Tanta quoque sui fiducia occupabatur, ut a præceptore doctrinas tantum sibi exponi postularet, argumentorum inventionem suæ relinquendam posceret industriæ. [o] Aliudque affert exemplum animi alta spirantis LAERTIUS; [p] a quodam interrogatum, cui filium commendaret, dixisse, mihi: nam si quempiam me excellere putarem, ipse apud eum philosophiæ

f) Pleraque de eo habet LAERTIUS *l. VII. §. 179. seqq.* reliqua veterum loca diligenter excussit P. BAYLE *Dict. T. II.* art. *Chrysippe p. 166. sqq.* add. LIPSIUS *Manud. l. I. p. 56.*

ff) LAERT. *l. c.* STRABO *l. XII. p. 462.* SOLIN. c. 42. ORIG. *contra Cels. l. IV. p. m. 202.*

g) SUIDAS in *Chrysippus T. III. p. 691.* conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. III. p. 392.*

h) Lancea se exercuisse ait *§. 179.*

i) In *vit. auct. T. III. p. m. 123.*

k) Apud LAERT. *§. 179.*

l) Hinc enatus Antipatro Tarsensi liber *de discordia Cleanthis & Chrysippi*, cujus meminit PLUT. *de repugnant. Stoic. T. III. p. m. 4.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 385.*

ll) *De Nat. Deor. l. III. c. 10.*

m) Id ancilla ejus testata est, LAERT. *§. 180.*

n) *De benef. l. I. c. 3.*

o) LAERT. *§. 179.*

p) *§. 183.*

phiæ operam darem. Et huc referendum quoque est, quod nulli regi, more temporis sui, scriptum ullum dedicavit, honoresque animi elatione ductus, aspernatus est. [q] Etsi vero satis Stoice vivebat, vehementi tamen disputandi contentione adeo invisus aliis factus est, ut odia philosophorum reliquorum, præcipue ex secta Academica & Epicurea, in eum quasi conspiraverint. Et quamvis mire ad quodvis excogitandum esset celer & acutus, & contradicendi studio in omnes verteretur partes, non feliciter tamen satis contra adversarios rem sectæ suæ defendisse visus est, conquestique sunt Stoici, *dum studiose omnia conquisierit, contra sensus & perspicuitatem, ab Academicis disputata, contraque omnem consuetudinem contraque rationem, ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse, itaque armatum ab eo fuisse Carneadem.* Quæ CICERONIS [r] verba confirmat PLVTARCHVS; [s] illos ipsos, qui vim dicendi in Chrysippo admirati sunt, adeo frequenter & serio adversas suæ sententiæ rationes proposuisse, ut non tantum non cujusvis esset, perspicere, quid ipsi placuerit; sed & Carneades argumentis tantum a Chrysippo in utramque sententiam prolatis usus fuerit, ad eum aggrediendum; ideoque istos acclamavisse ei illud HOMERI:

Infelix tua te vis perdet,

quod magnas contra se dicendi ansas præbuerit illis, qui placita ipsius labefactare animum intenderent. Quin & hoc Chrysippo accidit, quod plerumque viris etiam magnis, sed spiritu contradictorio gravidis accidere videmus, ut haut raro contradicendi & disputandi æstu abreptus sibi contradiceret, cujus exempla plusculа PLVTARCHVS, [ſ] in libello, quem *de Stoicis contradictionibus* reliquit, attulit: unde non Chrysippea omnia pro genuinis Stoicis habenda sunt. Ceterum negari non potest, eruditionem possedisse maximam, copiamque lectionis abundantissimam, qua cum plurimos veterum libros legeret & excerperet, eaque loca suis infarciret, ut ampliora essent, & nube testium uteretur, [ſſ] objectum [t] ei est præter rem [u] plagium. Ista vero doctrinæ magnitudine & ingenii acumine, hoc sectæ suæ, quin & aliorum meruit judicium, ut fulcire putaretur porticum Stoicorum, [v] & de eo dici soleret: [w]

Ni Chrysippus fuisset, Porticus non esset.

Aliter tamen de eo adversarii & imprimis Epicurei, qui non candide satis cum magistro egisse, eumque præter culpam suam denigrasse, conquesti sunt. [x] Etsi vero totam Zenonis philosophiam illustravit, præcipue tamen

q) *ib. ſ. 185.*

r) *Acad. Qq. l. IV. c. 27.*

s) *De repugnant. Stoic. T. III. p. m. 7. seq.* conf. BAYLE *Dict. l. c. not. F.*

ſ) Pleræque enim repugnantiæ ex Chrysippo haustæ sunt. conf. SCIOPPIVS *Elem. phil. mor. p. 165.* cujus verba adducit, BAYLE *l. c. not. E.*

ſſ) LAERT. *l. VII. ſ. 181. 182.*

t) ZWINGER. *theatr. vit. hum. vol. XIX. f. 3560.*

u) Non enim aliorum scripta sua fecit, & pro suis venditavit, sed loca prolixa eorum allegando sua amplificavit, conf. IAC. THOMASIVS *de plagio liter. §. CCCLXXXVIII. p. 169. seq.*

v) CIC. *Acad. Qq. l. IV. c. 38.* Plura testimonia collegit MENAG. *ad* LAERT. *l. VII. ſ. 183.*

w) LAERT. *l. c.*

x) EVSEB. *præp. l. VI. c. 6.* conf. GASSEND. *vit. Epicuri l. III. c. 2. p. m. 86.*

men in dialecticis versatus est, cujus argutias reliquis quoque disciplinarum philosophicarum partibus affricuit; tantaque ejus fuit, apud deliciarum istarum amatores admiratio, ut fassi fuerint, si apud Deos dialecticæ usus esset, non futuram eam aliam, quam Chrysippeam. [y] Non vero dictio tantum ejus minus commendabatur, sed & ipsa illa argutandi subtilitas, in scirpo sæpe nodum quærens, vel anilibus etiam argumentis in re maxime seria utens vehementer viris gravibus ex hac secta displicuit, [z] qui virilitatem sectæ Stoicæ concisis & minutis argutiolis, frigidis etiam ineptisque fabulis enervasse, questi sunt. Nec docendi tantum & disputandi rationem, verum etiam ipsas, quas proposuit doctrinas carpunt passim veteres, multaque ei in morali præcipue philosophiæ parte paradoxa & minus sana tribuunt, imprimis vero sunt, qui severe ei fœdam exprobrent obscenitatem. Ajunt enim turpissime de Iunone & Iove scripsisse, & talia, quæ nemo, qui puritatem oris tueri cupiat, dicere velit. Quod licet eo tenderet, ut Iovis & Iunonis amores naturalibus argumentis explicaret, ut solebant Stoici, dictionem tamen eam fuisse dicebant, quæ prostibulis dignior esset, quam Diis. [a] Reprehendunt etiam, quod incestus licitos esse, docuerit, & nuptias cum matre filiave permiserit: quod mortuorum carnibus vesci præceperit, & quæ alia sunt hujus generis memorata a LAERTIO. [b] Quæ licet more tantum Stoicorum παραδόξως dixisse, vel ut disputationi portam aperiret, affirmasse, adeoque dialectice magis, quam moraliter de istis argumentis disseruisse, verisimile sit, sapiunt tamen ea ingenii in istis nugis atque tricis gloriolam venantis vanitatem animumque valde profanum. Graviora sunt, quæ ei objicit perspicacissimus P. BAYLIVS, [c] qui inter numinis hostes eum referre non dubitat, loco nixus PLVTARCHI, [d] qui refert: *Chrysippum & Cleanthem, cum implevissent suis dictis, cœlum, terras, aërem, mare, diis, nullum horum ab interitu liberum aut sempiternum statuisse: solo Iove excepto, in quem reliquos omnes consumi putent.* Ex quo dogmate absurda quædam atque contradictoria Plutarchus, & cum eo Bælius, colligit, qui ita Deum non immutabilem, sed mutabilem, & corruptibilem esse, colligunt. [e] Non attendit vero vir doctissimus, ut sæpius solebat, ad totum systema Stoicum, cui receptum erat: ignem divinum sive Deum per mundum fusum omnes quidem mundi partes animare, verum in conflagratione universi, etiam istis mundi partibus combustis,

retra-

y) LAERT. *§. 180.* Specimen ejus mirare in sophismate, Sorites, dicto, unde *finitor acervi* dictus est PERSIO *sat. ult.* conf. CASAVB. *ad h. l.* BAYLE *l. c. not. O.*

z) Vid. SENECA & EPICTETVS *ll. cc.* CICERO & PLVT. *ll. cc.* LVCIANVS *l. c.* qui misere Chrysippum salseque exagitat. conf. b, 10. ANDR. SCHMIDII diss. de *Chrysippea brutorum logica*, GATAKER. *l. c. p. 18.* LIPS. *Manud. p. 58.*

a) LAERT. *§. 187.* ORIG. *l. IV. contra Celsum p. m. 202.* qui ait, Chrysippum interpretatum picturam in Samo, ubi Iuno depicta est, morem gerens Iovis non nominandæ libidini.

b) *§. 187.* conf. G. ALB. HAGENDORN. *de moralibus Chrysippeis.* PASCH. *Intr. in rem lit. mor. l. III. §. 4. p. 811.*

c) *l. c. not. I.*

d) *De communibus notionibus adv. Stoicos T. III. p. m. 459.*

e) Plutarch. vero communibus, id est popularibus notionibus insistit, Bælius philosophicis, ad quod vir acutus & diligentissimus non satis attendit.

retractum iri divinitatis particulas in iis habitantes in Iovem, id quod supra luculenter, nisi fallimur, confecimus. Ex his vero conjicere potuisset acutissimus criticus, non de summo Deo sermonem esse, sed vel de Diis minoribus, vel de mundi potius partibus ab anima divina animatis, adeoque frustra vel populariter tantum argumentari Plutarchum, qui impietatem Chrysippo non alio nomine objicit, quam quod populares Deos interitui objiceret. Nec illi proprie pereunt, ut vult Bælius, & comburuntur, Iove in alium locum secedente; quæ nunquam Stoici dixere, sed reducuntur in centrum ex quo progressi sunt, retrahitque ignis divinus suas particulas, donec novo periodo eas emittat rursus, idque æterna & inevitabili fati lege, quam Chrysippum omnium fortissime asseruisse, supra adducta ejus definitione fati demonstratum dedimus. Nec recessit Chrysippus a scholæ suæ decretis, sed totam physiologiam suam iisdem, quibus Zeno, fundamentis superstruxit, de qua cum memorabilem locum nobis servaverit CICERO, eum, etsi longiusculum apponere e re lectoris esse existimamus, ut Chrysippeæ physiologiæ specimen & supra dictorum exemplum habeat. Ita vero TVLLIVS: [f] *Ait Chrysippus, vim divinam in ratione esse positam, & universæ naturæ animo atque mente: ipsumque mundum Deum dicit esse, & ejus animi fusionem universam: tum ejus ipsius principatum, qui in ratione & mente versetur, communemque rerum naturam universa ac omnia continentem, tum fatalem umbram, & necessitatem rerum futurarum. Ignem præterea, & eum, quem antea dixi, æthera, tum ea, quæ natura fluerent, atque manarent, ut aquam, & terram, & aërem, solem, lunam, sidera, universitatemque rerum, qua omnia continerentur, atque homines etiam eos, qui immortalitatem essent consecuti. Idemque disputat, æthera esse eum, quem homines Iovem appellarent, quique aër per maria manaret, eum esse Neptunum, terram eam, quæ Ceres diceretur: similique ratione persequitur vocabula reliquorum Deorum. Idemque etiam legis perpetuæ & æternæ vim, quæ quasi dux vitæ, & magister officiorum sit, Iovem dicit esse, eandemque fatalem necessitatem appellat, sempiternam rerum futurarum veritatem: quorum nihil tale est, ut in eo vis divina inesse videatur.* Et hæc quidem in primo libro, *de natura Deorum. In secundo autem vult Orphei, Musæi, Hesiodi, Homerique fabulas accommodare ad ea, quæ ipse primo libro de Diis immortalibus dixerat, ut etiam veterrimi poëtæ, qui hæc ne suspicati quidem sunt, Stoici fuisse videantur.* Nihil in his omnibus est, quod non exacte & luculenter totius sectæ Stoicæ theologiam & physiologiam referat, quare iis explicandis, quæ supra abunde dicta sunt, supersedemus. Ex his vero consequitur, Chrysippo non aliter impietatis maculam posse inuri, nisi quatenus potissimum Stoæ fulcrum, princepsque Stoicorum fuit, & hæc secta ab impietate haud procul abfuit, uti supra demonstravimus. Recte vero vir celeberrimus inde concludit, [ff] fati necessitati & legi illum tum

f) *De nat. Deor. l. I. c. 15.*

ff) *not. H.*

tum Deum, tum homines eorumque voluntatem ſubjeciſſe, omniaque catenæ eventuum cum cauſis connexorum inevitabili ſubjeciſſe, ſicque Deum mali auctorem feciſſe, & hæc male a Lipſio excuſari & pingi. Ita enim fatalis illa neceſſitas omnino evincit. Sed ut ad Chryſippum redeamus, is potiſſimum propter ingentem ſcriptorum, quæ exaravit, numerum, memorandus eſt, qui ad DCCV. aſſurgebat, quorum catalogum, licet forte mancum,[g] nobis ſervavit LAERTIVS,[h] unde eum ſupplere conati ſunt viri quidam docti,[i] qui de iis adeundi ſunt. Inter hos, libros CCCXI. fuiſſe, dialectici argumenti, veteres perhibent, traditque VALERIVS MAXIMVS,[k] octogeſimo adhuc anno ſcriptum logicum exactiſſimæ ſubtilitatis cœpiſſe conſcribere. Nihil vero ex his omnibus exiguo philoſophiæ malo, ſupereſt, præter pauca ἀποσπασμάτια, quæ CICERO, PLVTARCHVS, SENECA, GELLIVS, nobis ſervaverunt, paſſimque laudatur ejus liber *de providentia*, licet de fato duriſſima tradiderit, ex quo colligi poteſt, more ſectæ ſuæ horrendis decretis pulchriorem eum fucum illeviſſe. Habuere vero eadem Chryſippei libri vitia, quæ πολυγράφοις plerumque accidere ſolent. Supra enim diximus, deſideratam fuiſſe ſoliditatem, & reſponſiones adverſariorum objectionibus largiſſime & fortiſſime allatis fuiſſe inferiores; addimus his, tam multa cum ſcriberet, in idem argumentum ſcribendi identidem incidiſſe, & quicquid in mentem ipſi venerit, literis committentem, ſæpe in aliis priora emendaviſſe, aliorumque teſtimoniis declaraviſſe: ita vero ſcriptorum locis ſua referſiſſe, ut Apollodorus dixerit: ſi quis tolleret de Chryſippi libris, quæ aliena ſunt, vacuam illi chartam iri relictum.[l] Obiit Olymp. CXLIII. ætatis anno LXXXIII.[ll] vel, ut alii volunt LXXIII.[m] Ridiculum vero eſt, quod de mortis ejus cauſa quidam narrant: riſu effuſum, dum ficus comedere aſinum videret, ſuæque, quæ ei miniſtrabat, aniculæ merum ei etiam præbere juberet, animam efflaviſſe.[n] Alii vocatum ad ſacrificium hauſto vino dulci incidiſſe in vertiginem atque obiiſſe quinto die tradunt. Poſt mortem in Ceramico interiori, ſive gymnaſio Ptolomæo[o] ſtatua ei poſita eſt, quæ ſedentis forma manumque extendentis eum, teſte CICERONE,[p] referebat. Colligit inde LAERTIVS,[q] exiguo & tenui fuiſſe corpore, quod fere poſt equum, proximo poſitum loco delituerit, ideoque Carneadem eum vocaviſſe Κρύψιππον, ab equo occultatum. Verum frigide hic conjicere Laërtium facile intelligi poteſt, cum ſedentis ſtatua, etſi juſtæ menſuræ, poſt equum ejusque ſeſſorem

g) STANLEIVS *P. VII. p. 651.*

h) *ſ. 189. 202.*

i) MEVRSIVS *ad Chalc. p. 31.* & in *Bibl. Gr.* IONSIVS *S. H. Phil. l. II. c. 8.* STANLEI. *l. c.*

k) *l. IIX. c. 10.* conf. BAYLE *l. c. not. B.*

l) LAERT. *ſ. 180.* BAYLIVS *l. c. not. C.* hæc conſtare non poſſe arbitratur, putatque in verbis Laërtii pro διορθώμενος ponendum eſſe ἀδιορθώμενος: dicere enim Laërtium, eum ex feſtinatione inemendate & tumultuarie ſcripſiſſe, alio loco *l. X.* Sed nihil in Laërtio mutandum eſt, ſed id vult Laërtius: Chryſippum, cum eadem ſæpe ſcriberet, priora mutaſſe, & emendaſſe, ſicque ſibi ipſi contradixiſſe, cum nihil diu ſatis, quod ſcriberet, eſſet præmeditatus.

ll) LVCIAN. in *Macrob. T. II. p. m. 829.* VAL. MAX. *l. c.*

m) LAERT. *l. c. ſ. 184.* SVIDAS *l. c.*

n) LAERT. *ſ. 184.*

o) Conf. MEVRS. *de Ceramico gem. c. 15. p. 46.* ex veteribus PAVSANIAS in *Attic. c. 17.*

p) *l. I. de fin. c. 11.*

q) *l. c.*

rem omnino delitescat. Positaque cum sit statua mortuo, ut solebat Athenis, intelligi non potest, qui Carneades, qui cum vivo controversias fovit, eum hoc nomine potuerit traducere? Sunt & alii Chrysippi veteribus memorati, [r] a quibus nominis celebritate & sectæ instituto facile distinguitur. Imagines ejus passim hodie occurrunt. [s]

Zeno Tarsensis.

§. VIII. Chrysippo in Porticus cathedra successor datus est ZENO, quibusdam Tarsensis, aliis Sidonius. [ß] Patrem Dioscoridem Stoicæ philosophiæ gnarum fuisse, ex eo colligi potest, quod ad eum libros scripserit Chrysippus. [t] Paucorum autorem librorum, sed plurimorum discipulorum magistrum fuisse LAERTIUS [u] tradit. Reliqua ad eum pertinentia fere desiderantur omnia. Non recessisse videtur a Stoicæ sectæ placitis, nisi quod in illa de conflagratione mundi sententia assensionem retinuisse ajat Numenius apud EVSEBIVM. [v] Sunt, ut jam supra monitum, qui non Chrysippum, sed Zenonem hunc a Carneade sumto prius ad purgandum caput helleboro, oppugnatum dicant. [w]

Diogenes Babylonius.

§. IX. Post Zenonem in doctorum Stoæ publicorum numero apparet DIOGENES Seleucia natus, [x] qui tamen frequenter propter viciniam Babylonius audit. Præceptoribus usus est Chrysippo & Zenone Tarsensi, a quo, ut philosophiæ daret operam, persuasum fuisse, PLVTARCHVS [y] tradit. Tanta vero diligentia Stoicæ philosophiæ impendit operam, ut magnus & gravis Stoicus dici CICERONI [z] meruerit: quæ sine dubio causa Athenienses permovit, ut eum Carneadi & Critolao legatis Romam mittendis adderent: qua de re in Carneadis vita dictum est. Laudabile in eo est, quod SENECA narrat, ei de ira disserentem adolescentem protervum conspuisse, hocque illum leniter & sapienter tulisse, non quidem irasci se, dicentem, sed dubitare tamen, an irasci oporteat? Periere libri ejus *de divinatione, & Minerva*, quos memorat CICERO. [a] Ad longam is illum vixisse senectutem dicit, [b] LVCIANVS [c] LXXXVIII explevisse annos tradit.

Antipater Tarsensis.

§. X. ANTIPATER Tarsensis Diogenis successor fuit & discipulus. Alii Sidonium faciunt, vel Antipatrum potius Tarsensem, & Sidonium eundem fuisse, credunt, [d] quos alii [e] inter se melius, nostro judicio, distinguunt. Homo acutissimus CICERONI, [f] inter magnos vero Stoicæ sectæ aucto-

r) Videndi de iis IONS. *l. c. l. II. c. 8. p. 154.* MEVRS. *l. c.* MENAG. *ad* LAERT. *l. IIX. f. 186.*

s) In VALENTIS *Cilicia numis illustrata*, GRONOVII *thes. Antiq. Græc. T. III. lit. S.* in Diog. Laërt. WETSTENII.

ß) LAERT. *l. VII. f. 38.* SVIDAS *T. II. v. Zenon p. 9.*

t) *ibid.*

u) *ib.* FABRICIVS *l. c. p. 415.*

v) *De præp. ev. l. XV. c. 18. p. 830.*

w) Conf. IONS. *de S. H. P. l. II. c. 1. p. 116.*

x) LAERT. *l. VI. f. 81.* LVCIAN. in *long. T. II. p. m. 829.*

y) *De vit. Alexandri T. II. p. 347.*

z) *Tusc. Qq. l. III. c. 12.*

a) *De divin. l. I. c. 3. de N. D. l. I. c. 15.*

b) *De senectute c. 7.*

c) *l. c.*

d) VOSSIVS *de nat. Log. c. IIX. §. 18. de sectis philos. c. XIX. §. 12.* STANLEIVS *P. VII. p. 655.* LIPSIVS *Manuduct. l. I. diss. XI. p. 61.* IONSIVS *l. II. c. 1. p. 114.*

e) Ipse VOSSIVS *de hist. Græc. l. III. p. 324.* IONSIVS *l. I. c. 13. p. 71.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 388.* De Sidonio vide LAERT. *l. VII. f. 29.* CIC. *de fato c. 3. de Orat. l. III. c. 50.* ubi versiculos ex tempore fudisse dicitur.

f) *De officiis l. III. c. 12.*

res SENECAE [g] audit. Cum Carneade non quidem voce, ſcriptis tamen, vehementer contendit, unde *καλαμοβόας* dictus eſt. [h] Varia ſcripſit veteribus memorata, de quibus conſulendus IO. ALB. FABRICIVS. [i] Non confundi vero debet, ut a STANLEIO [k] factum, cum Antipatro Tyrio. [l]

Panætius.

§. XI. PANAETIVS Rhodius, a ſeniore ejuſdem nominis diſtinguendus, [m] hunc in ordine ſucceſſionis Stoicæ excepit. Is majores bellicis rebus claros habuit, [n] ipſe vero philoſophorum caſtra ſecutus eſt, magnam nactus nominis gloriam; [o] hominem enim ingenuum fuiſſe & gravem CICERO [p] teſtatur, quæ cauſa Scipionem & Lælium permovit, ut eum amicitia & familiaritate ſua dignarentur. Humane enim magis & naturæ animi convenientius philoſophatum fuiſſe, GELLIVS [q] teſtatur, qui *ἀπάθειαν* eum improbaſſe refert. Sic & alios philoſophos Ariſtotelem, Xenocratem, Theophraſtum, Dicæarchum ſemper in ore habuit, [r] Platoniſque magnus admirator fuit, quem omnibus locis divinum, ſapientiſſimum, ſanctiſſimum, Homerumque philoſophorum appellabat, [s] ſententiam tamen ejus de immortalitate non probabat. Aſtrologorum prædictiones contra reliquorum Stoicorum mentem rejeciſſe CICERO [t] teſtatur, qui tres ejus *de officiis* libros vehementer commendat. Apud Romanos certe, apud quos inter primos philoſophiam Romæ docuit, ut ſuo loco tradetur, ſumma in exiſtimatione fuit, & principibus viris chariſſimus. [u] Diu vixiſſe ex CICERONE colligi poteſt, Athenis vero obiit. [v] Diſcipulos habuit magnos viros Mneſarchum, Poſidonium, Lælium, Scipionem, Fannium, Hecatonem, Apollonium Nyſeum, Polybiumque. [x] Non de philoſophia tantum, ſed & de ejus hiſtoria meruit, ſcripto *de ſectis* libro, quem laudat LAERTIVS, [y] qui tamen cum reliquis periit. Illos, qui convivandi cum eo cauſa convenere, Panætiaſtas vocatos eſſe, ATHENAEVS tradit. [z]

Poſidonius.

§. XII. Tandem & POSIDONIVS Syrus Apameæ natus, [a] Rhodique diu diverſatus, unde Rhodius quoque dicitur, inter Stoicos primi nominis nominandus eſt. Non magiſtratum tantum Rhodi geſſit, ſed etiam Stoicam philoſophiam in ſchola publica docuit, [b] Athenis enim in Porticu doce-

g) *Epiſt. 92.* ARRIAN. *l. III. diſſ. XXI.*
h) PLVTARCH. *de garrulit. T. II. p. m. 319.*
i) *l. c. p. 388.* k) *l. c. p. 655.*
l) Meminit ejus CICERO *de Off. l. II. c. 24.* & vixit Carneadis temporibus. Alius eſſe videtur Antipater Tyrius, Catonis Vticenſis familiaris. vid. FABR. *l. c. p. 388.* quem tamen miſcet OLEAR. *ad l. c.* STANLEI.
m) SVIDAS *T. III. v. Panætius ſen. p. 18.* FABRIC. *l. c. p. 406.* MEVRS. *Rhod. l. II. c. 10. p. 101.*
n) STRABO *l. IV. p. 655.*
o) Vid. CIC. *Ac. Qq. l. IV. c. 33. De fin. l. I. c. 2. de offic. l. II. c. 14.*
p) *l. IV. c. 9.*
q) *l. XII. c. 5.* conf. CIC. *de fin. l. IV. c. ult.*
r) CICERO *de finib. l. IV. c. ult.*
s) IDEM. *Tuſc. Qq. l. I. c. 32.*
t) *De divinat. l. I. c. 3. 7. l. II. c. 42.*
u) CICERO *de fin. l. IV. c. 9.* conf. LIPSIVS *l. c. p. 63.*
v) SVIDAS *l. c.* triginta vixiſſe annis poſtquam libros de officiis ſcripſerat, refert CICERO *de offic. l. III. c. 2.* Aut itaque ſcripſit valde juvenis, aut obiit ſenex. Hoc LIPSIO placet *l. c.* illud IONSIO *de Scr. Hiſt. phil. l. II. c. 13. p. 178.* qui nativitatis annum ponit Ol. CLII. mortis Ol. CLXX. quem videſis.
x) CICERO *de div. de officiis, in Bruto* & alibi paſſim.
y) *l. II. ſ. 87.*
z) *l. V. p. 186.* ubi etiam Diogeniſtas, Antipatriſtas, &c. memorat, qui ejusmodi *συνόδους* convivandi cauſa habuerunt.
a) STRABO *l. VII. p. 316. l. XIV. p. 655.*
b) Conf. veterum teſtimonia apud MEVRS. *de Rhodo l. II. c. V.*

docebat Mnesarchus.[c] Tanta vero ejus fuit celebritas, ut ad eum audiendum ex Syria decedens Pompejus; cum Rhodi appulisset, & limina ejus accessisset, percuti fores a lictore de more vetaret, & fasces submitteret. Cumque audivisset, graviter eum esse ægrum, quod vehementer ejus artus laborarent, voluit tamen nobilissimum philosophum visere, quem ut vidisset & salutavisset, honorificisque verbis prosecutus esset, molesteque se ferre dixisset, quod eum non posset audire, tum ille: tu vero, inquit, potes: nec committam ut dolor corporis efficiat, ut frustra tantus vir ad me venerit: itaque graviter & copiose de hoc ipso, nihil esse bonum, nisi quod honestum esset, disputavit, dolore suppresso & neglecto.[d] Eum se ipsum quoque audivisse ait CICERO,[e] Romam vero a M. Marcello A. V. C. DCCII. adductum SVIDAS[f] testatur. Laudatur ob modestiam & veritatis studium,[g] librosque erudite scriptos, inter quos cum unus etiam *de mundo* fuerit,[h] inducti sunt quidam, ut libellum de mundo, qui Aristoteli tribui solet, Posidonii fœtum esse dicerent.[i] Totus enim libellus iste hypothesibus scatet Stoicis. Sphæram, teste CICERONE[k] artificiosam construxit, cujus singulæ conversiones efficiebant in sole & in luna & in quinque stellis errantibus, quod efficitur in cœlo singulis diebus & noctibus. Memorantur & alii veteribus Posidonii a nostro discernendi.[l]

Iason.

§. XIII. Et hi quidem, celeberrimæ inter Græcos sectæ Stoicæ, potiores fuere doctores magna nominis laude incluti, reliqui, vel minorum gentium fuerunt, aliis memorati,[m] vel post C. N. vixerunt in secunda hujus historiæ parte enarrandi. Nominari tamen debet IASON,[n] Posidonii nepos, qui ei in schola apud Rhodenses successit, cujus scripta laudat IONSIVS.[o] Addi possent mulieres Stoicæ,[p] nisi vitæ potius constantia, quam philosophiæ laude emicuissent. Et hic quidem Socraticæ successionis ramus ultimus est.

c) CICERO *Acad. Qq. l. IV.* IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. II. c. 13. p. 180.*
d) Rem narrat CICERO *Tusc. Qq. l. II. c. 25.* conf. PLIN. *l. VI. ep. 30.* LIPSIVS *manud. l. I. Diss. XI. p. 64.* MENAG. *ad* LAERT. *l. VII. §. 39.*
e) *De N. D. l. I. c. 3.* Phaniam quoque discipulum habuit LAERT. *l. VII. §. 38.*
f) SVIDAS in *Posidonius T. III. p. 159.*
g) GALENVS apud LIPS. *l. c. p. 65.*
h) LAERT. *l. VII. §. 142.*
i) ALDOBRAND. *ad* LAERT. *l. VII. §. 138. 152.* Add. GASSENDVS *T. I. opp. p. 145.*
k) *De N. D. l. II. c. 34.*
l) Inter hos est Posidonius Alexandrinus, Zenonis Cittiei discipulus, vid. LAERT. *l. VII. §. 38.* Alios enumerat FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 410.*
m) Catalogum habes apud FABRIC. *l. c.*
n) Menecratis Nisæi filius, Posidonii e filia nepos. SVIDAS in *Iason T. II. p. 91.*
o) *l. III. c. 2. p. 218. De S. H. P.*
p) MENAG. *Hist. mul. philos. p. 74.*

CAPUT DECIMUM.

DE SECTA ITALICA, SIVE PYTHAGORICA.

SECTIO I.

DE VITA ET PHILOSOPHIA PYTHAGORAE.

§. I.

Connexio successionis philosophiæ Græcanicæ.

Majorem hactenus partem sectarum Græcanicarum perlustravimus, earumque condidimus historiam, quotquot nempe a Thalete ortæ philosophiam inter Græcos propagarunt. Restat alter successionis philosophiæ Græcæ, quam initio diximus, ramus, sectarumque a Pythagoræ ortarum historia, eadem methodo pertractanda. Quemadmodum enim ex Ionica secta tota Socraticorum cohors prodiit, ita ex Italica secta Eleatica, Heraclitea, Epicurea & Pyrrhonia enatæ sunt. Et sunt quidem, ut supra capite primo dictum, qui tres sectarum philosophicarum fontes agnoscunt, Eleaticam pro tertia sectarum matre constituentes, verum id sine causa satis gravi fieri ibidem demonstravimus. Sectam itaque Italicam hoc capite perlustrabimus, quæ, ut mos erat antiquitus, a loco, ubi condita floruit, parte Italiæ inferiore, nomen accepit, serius ab auctore Pythagorica nominata. [a] Quæ pars Italiæ cum præter vicinas insulas, Græcis coloniis scateret, Græcia inde magna vocata est, hincque sectæ in his oris natæ recte Græcis accensentur. Priusquam vero celeberrimi Italicæ scholæ parentis historiam exponimus, dicendum nobis paucis est, de præceptore ejus, Pherecyde, hominum inter Græcos philosophantium fere primo, qui tamen sectam nullam condidit, adeoque ad sectam nullam referri commode potest. Is enim Pythagoram ad philosophiæ disciplinam perduxit, dignusque adeo est, qui in vestibulo historiæ Pythagoricæ paulo attentius consideretur.

Pherecydes præceptor Pythagoræ.

§. II. PHERECYDES, Babys vel Badys filius [b] gente Syrus vel Syrius, non ex Syriæ regione, ut, præter veteres quosdam, visum est GROTIO, [c] sed ex Syro insula, quæ una est ex Cycladibus, [d] Delo vicina, circa Olymp. XLV, [e] ortus est. Disciplina philosophica ubi efformatus sit,

a) Antiquius nomen sectæ Italicæ, quam Pythagoreæ, unde frequenter apud veteres occurrit, vid. LAERT. *l. I. §. 13.* ARISTOT. *de cœlo c. 1.* CICERO in *Cat.* & ex recentioribus IO. SCHEFFER *de nat. & constit. philos. Ital. c. 2. p. 10.* L. VIVES *ad* AVG. *de C. D. l. IIX. c. 2.* BVDDEVS *Anal. hist. phil. p. 41.* Extat tamen nomen Pythagoreorum jam apud ARISTOTELEM *Meteorolog. l. I. Metaph. c. 6.*

b) Prius STRABO *l. X.* habet, & SVIDAS in *Pherecyd. T. III. p. 592.* posterius LAERTIUS *l. I. §. 116.* exigua pronunciationis diversitate.

c) *Ad Matth. VII, 6.*

d) SVIDAS *l. c.* hinc CICERO Syrum dicit passim, PLINIVS *l. VII. c. 56.* Syrium.

e) SVIDAS *l. c.* conf. DODWELL *de æt. Pyth. p. 4. seqq.* qui Bentlejum ad Olymp. XXXV. Pherecydem referentem notat, quod historicum cum philosopho confuderit.

fit, veteres diffentiunt. LAERTIVS Pittaci difcipulum fuiffe ait,[f] exigua verifimilitudine,' cum nec ifti viri fapientes præceptores juvenum fe præftiterint, uno Thalete excepto, nec ratio philofophiæ Pittaci cum Pherecydis conveniat; ex quo fequitur, fruftra quoque eos[ff] effe, qui Pittacum patre Thrace natum Thracicis inftitutis imbutum fuiffe, nulla prorfus verifimilitudine afferunt.[g] SVIDAS, communi tantum rumore ductus, refert,[h] præceptorem eum non habuiffe, fed propria fe exercuiffe induftria, comparatis fibi arcanis Phœnicum libris. Quæ quoque HESYCHIO placuerunt,[i] & recentiori ætate viro magno, nuperque ingenti eruditi orbis & elegantiorum literarum jactura denato, nobisque, dum viveret, amiciffimo ISAACO DE BEAVSOBRE,[k] qui cum, more fuo, hanc opinionem elegantiffima eruditione ornaverit, omnino audiendus & expendendus eft. Is vero non SVIDAE tantum & EVSEBII[l] auctoritate, a Phœnicibus fua transfumfiffe Pherecydem tuetur,[m] fed & probat dogmatum Pherecydis theologicorum confenfu cum Phœnicibus, quæ Manichæis vicina fuiffe putat, ftatuiffeque non tantum principia effe duo, Deum & materiam, fed effe etiam Ophionidem Deum, a Pherecyde introductum, non alium, nifi ferpentem feductorem, indeque eum, FICINO[n] auctore, bellum quoque angelorum rebellium contra Deos didiciffe, quod dogma ad Platonem poftea pervenerit: effe itaque probabile, Pherecydem arcanos Chami libros apud Phœnices fancte cuftoditos nactum, fuam inde theologiam efformaviffe. Licet vero hæc magna eruditione ornet vir præftantiffimus, fatemur tamen, infirmas admodum videri nobis rationes, quas affert. Suidæ enim & Eufebii auctoritatem eo minus momentum habere, notum eft, quo magis uterque fine critico examine rapuit & congeffit, quæ fcopo fuo infervire putavit, quæque theologiæ barbaricæ, quam femina Chriftianæ continuiffe Patres ecclefiæ credebant, honorifica effe exiftimavit. Nec confenfus theologiæ Phœniciæ cum Pherecydis placitis urgeri poteft. Patebit enim ex infra dicendis, eadem fere tradidiffe Pherecydem, quæ theologi barbari & Græci vetufti plerique imprimis theogoniarum fcriptores afferuerunt, nec ea effe Phœnicia magis, quam Aegyptiaca, vel Orphica & hujusmodi alia. Quæ vero a ferpentum Deo rationes deducuntur, belloque inter Deos afferto, adeo obfcura funt,[o] & more Pherecydis ad imitationem veterum theologorum, fymbolice tantum dicta, ut impoffibile fit, certam vel verifimilem tantum eorum dare explicationem, cum fuo loco jam demonftratum fit, veteres theogoniarum fcriptores, quos fecutus eft Pherecydes, partes mundi naturales in Deos converfas, hominesque magnos inter

f) *l. c.*

ff) Hermippus apud IOSEPH. *contra Apion. l. I.* quem fequitur VOSSIVS *de fectis c. VI.* §. 2. *p.* 29.

g) Notaverunt idem SCHEFFERVS, *l. c. p.* 15. & IOH. FR. BVDDEVS *de peregr. Pythag.* §. *VII. Anal. hift. phil. p.* 9.

h) *l. c.*

i) EVSTATHIO quoque in *l. XV. Odyff.*

k) *Hift. des Manichéens P. II. l. I. ch.* 7. §. 4. *feqq. p.* 325. *feqq.*

l) *Præp. l. I. c.* 16. *p.* 41.

m) Apud MAX. TYR. *Diff. XIX. p.* 711. ed. Heinf. EVSEB. *l. c.*

n) In *argum. Apolog. Socrat.*

o) Comparat ideo Pherecydem CLEMENS ALEXANDR. *l. V. p.* 571. Heraclito obfcuro dicto.

ter Deos relatos inter ſe miſcuiſſe, ſicque theologiam & philoſophiam naturalem, quam ex traditione acceperant, cum hiſtoria veteri fœde confudiſſe, & inextricabiles ita nodos in explicandis theogoniis nobis ſtruxiſſe. Adeo quoque, ſi de hac re ſupra ſuo loco dicta, conſulamus, theogoniſticum ſyſtema [p] a Manichæo diverſum eſt, ut probabile non ſit, Pherecydem vel theogoniſtarum alium de lapſu & rebellione dæmonum quicquam tenuiſſe, vel tetigiſſe. Nec Euſebii vel Ficini interpretationes audiendæ ſunt, quos indignos in hac re judices eſſe, ſyncretiſticum eorum ſtudium cuncta veterum cum ſacris conciliandi evincit. Nec meliora ſunt, quæ de Chami libro, ex quo ſua accepiſſe Pherecydes viro doctiſſimo dicitur, auctore Iſidoro, Baſilidis filio, [q] qui ſub Trajano & Hadriano vixit, allata ſunt. Hos enim homines hæreticos veterum plurimis ejusmodi libros magno ſuppoſuiſſe numero, PLOTINVS jam conqueſtus eſt, & innumerabilis ejusmodi librorum ſeges, quæ primis poſt natum Servatorem ſeculis effloruit, teſtatum fecit. Alii itaque & ſuſpecti minus teſtes producendi ſunt, ſi credi debeat, ex Chami libris ſua clam hauſiſſe Pherecydem: præſertim cum ea, quæ Pherecydi adſcribit MAXIMVS TYRIVS [r] nec propria ſint Phœnicibus, ſed communia omnibus theologis vetuſtis, materiæ a mente commotæ acceſſiſſe litem & amicitiam; nec accurata ſatis, cum amor non ad ſumma principia ex eorum mente pertineat, ſed ad ſecundaria & ſubordinata. Sed de his in ſequentibus plura; hæc enim in præſentia ſufficiunt, ut oſtendant, Suidæ & Heſychii hac in re traditionem de ſurrepta Phœnicibus theologia Pherecydis veriſimilitudine carere. Nobis ceteris expenſis omnibus probabilitate non deſtituta videtur IOSEPHI [s] ſententia, Pherecydem philoſophiam ſuam in Aegypto didiciſſe. Hoc non tantum ſuadet commune omnis fere Europæ tum temporis præjudicium, Aegyptum ſedem eſſe omnis eruditionis, quod plerosque magnos viros coëgit in Aegyptum deſcendere, & ejus regionis theologiam & philoſophiam addiſcere; ſed & ratio docendi ſymbolica, qua Pherecydes uſus eſt, cujus exemplum poſtea adducemus, quæ tota Aegyptiaca eſt. Immo ipſa doctrinæ Pherecydeæ facies Aegyptiacæ haud diſſimilis id ſatis demonſtrat, ut ex ejus delineatione, ſi cum Aegyptiacis *libro primo* deſcriptis conferatur, luculenter pateſcet: Et vel ſolum de immortalitate dogma, quod magno veterum conſenſu Pherecydi tanquam primo inter Græcos aſſertori adſcribitur, Aegyptiacas origines ſatis prodit. Non audiendus itaque eſt SVIDAS, [ſſ] ſui, ut ſolet immemor, qui paulo poſt ζηλοτυπῆσαι τὴν Θάλητος δόξαν, *opinionem Thaletis ſectatum fuiſſe*, ait, qua in conjectura epiſtola Pherecydis ad Thaletem, quam exhibet LAERTIVS, [t] deceptus eſſe videtur, quam fictam & ὑποβολιμαῖον eſſe, omnes fere lineæ produnt, & acute demonſtravit

p) Conſuli hic debent ea, quæ de theogoniſtico ſyſtemate ſupra ſuo loco dicta ſunt. Hiſtoriam veterem qui in iis invenit, facile, quam infirme a V. C. adducta ſint, videt.

q) Apud CLEM. ALEX. *l. VI. Strom. p. 641.*

r) *l. c.*

s) *l. c.*

ſſ) *l. c.*

t) *l. c. ſ. 122.*

vit magnus SALMASIVS. [u] Aliter TZETZES, [v] qui Thaletis præceptorem facit, non feliciori conjectura. Reliquæ vitæ Pherecydis circumstantiæ apud veteres paucæ atque mancæ sunt; plerique stupenda & præter naturalia de eo memorant: navem plenis velis utentem mergendam, prædixisse, & mox evenisse illo inspectante: hausta ex puteo aqua prædixisse terræ motum post triduum & ita evenisse, Messanam capiendam ab hostibus prædixisse; Ephesiis victoriam morte sua paravisse, quæ omnia latius exponit LAERTIVS. [w] Exiguam tamen ea omnia fidem inveniunt, si ea repetantur, quæ *libro secundo* de Epimenide, Orpheo, Lino, Musæo, Melampode, Abari, aliisque observavimus, fuisse magnis viris inter veteres pleraque ea afficta, ut tradita ab ipsis religionis decreta auctoritatem inde acciperent, occasione a peritia eorum physica desumta. Attendenda quoque est Porphyrii apud EVSEBIVM [x] observatio, Theopompum, qui ista narrat, ea suffuratum esse Androni, Pythagoræ tribuenti. Quod licet verisimile omnino videatur, prodit tamen, cuncta ad decipiendum popellum excogitata fuisse, ut in sequentibus de Pythagora quoque demonstrabimus. Primus de natura rerum inter Græcos scripsisse dicitur LAERTIO, [y] quod cum Thaleti ipse LAERTIVS & alii veterum tribuant, multum inde laborem suscipit MENAGIVS, [a] ut utrumque Laërtii locum inter se conciliet. Quæ tamen vel cum magno BOCHARTO ita facile conciliantur: Pherecydem primum fuisse, qui de rerum natura aliquid in literas retulerit: Thaletem enim nihil scripto reliquisse supra observatum est, vel, quod nobis magis placet, Pherecydem, teste STRABONE [b] & APVLEIO [c] post Cadmum Milesium primum fuisse, qui versuum nexu repudiato, conscribere ausus sit, passis versibus, soluto loquutu, libera oratione fabularem theologiam. Certe librum *de natura & Diis*, quem laudat LAERTIVS ita scriptum fuisse, ex initio libri ab eo adducto patet. [d] Fuisse etiam ab eo in Syro insula heliotropium, sive parapegma, quo solstitia & æquinoctia & siderum orientium & occidentium significationes per aliquot annorum ambitum significabantur, asserit LAERTIVS. [e] Suspicatus tamen est, non sine ingenio eruditissimus BOCHARTVS, [f] ejus in Syro insula sciatherii haud obscuram mentionem fieri apud HOMERVM, [ff] cujus rationes apud ipsum quærendæ sunt, sane sciatheriorum usum longe antiquiorem Pherecydis ætate esse, ex Hezechiæ Iudææ regis historia notum est. De morte ejus

u) Ad SOLIN. *p. 842. seqq.*

v) *Chil. II. hist. 55.* apud MENAG. *ad* LAERT. *s. 119.* ubi Pherecydes etiam perperam Assyrius dicitur, ut & apud AVGVSTIN. *ad Volusian. ep. 3.*

w) *l. c.* &, quos ex veteribus *ad h. l.* laudat MENAG.

x) *De præpar. Ev. l. X. c. 2. p. 464.*

y) *l. c.* conf. SCIPIO AQVILIANVS *de plac. phil. ante Arist. c. XVIII. p. 77.* qui tamen valde jejunus est.

z) LAERT. *l. c.* LACTANT. *l. III. c. 14.*

a) Ad LAERT. *l. I. s. 116.*

b) *Lib. I.*

c) In *floridis* conf. PLIN. *l. VII. c. 56.* SALMAS. *Exerc. Plin. p. 591.*

d) Conf. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 779.* SVID. Theogoniam s. Theologiam, de generationibus Deorum nominat, ea vero idem de natura rerum opus mythologice conscriptum fuisse videtur.

e) *s. 119.*

f) *Geogr. S. l. I. c. 14. p. m. 445.*

ff) *Odyss. o. v. 402.*

ejus variant veteres: [g] Quidam, ut prædixerat, mortuum inventum, ab Ephesiis in agro Magnesio, post partam victoriam; sepultum ajunt magnifice. Quidam profectum Delphos e monte Corycio se ipsum dejecisse memorant: plerique [h] morbo pediculari consumtum tradunt, quod ideo justa Deorum indignatione ei evenisse ait AELIANVS, [i] quod discipulis jactaverit, se, etiamsi nullam Diis rem sacram faceret, nihil injucundius vel tristius vitam agere, quam qui hecatombas sacrificarent. Quæ ab invidia sacerdotum, philosophos superstitionis oppugnatores premente excogitata fuisse, nemo temere dubitabit. Pythagoram discipulum hunc præceptorem suum sepelivisse ait Aristoxenus, de quo infra [k] pluribus. Ætatem ei LXXXV. annorum quidam tribuunt, Olymp. LIX. floruisse LAERTIVS ait: Fuere alii quoque Pherecydes & imprimis Atheniensis, Genealogus dictus, ob enarratas theogonias, qui confundi cum nostro non debet. [l]

Doctrina Pherecydis.

§. III. Philosophia, vel theologia potius Pherecydis qualis fuerit, difficile est statuere. Tum quod ænigmatice, ut tum temporis solebant, & sub allegoriarum velo dogmata proposuit, tum quod pleraque interciderunt, & paucissima tantum fragmenta nobis relicta sunt. Nos ea sparsim disjecta colligemus & conjecturis nostris, ubi alia desunt, tantisper illustrabimus, donec alii clariorem lucem afferent. Præsupponimus vero, quod in antecedenti §. jam tetigimus, verisimile esse, Pherecydem eandem theologiam, quam ex Ægypto in Græciam transtulere theologi antiquissimi, tenuisse, eam vero non versuum quidem nexu & ligata oratione, sed dictionis tamen genere poëtico & mythico expressisse. His suppositis non plane desperandum esse putamus de vero sensu initii libri ejus de rerum initio: " *Ζεὺς μὲν καὶ χρόνος εἰς ἀεὶ, καὶ χθὼν ἦν. Χθονίῃ δὲ ὄνομα ἐγένετο γῆ, ἐπειδὴ αὐτῇ Ζεὺς γέρας διδοῖ. Iupiter quidem idem semper ac tempus, & tellus erat. Telluris autem nomen terra fuit, postquam Iupiter ei præmium dedit.* Pro *χρόνος* apud HERMIAM [m] est Κρόνος, Saturnus, quo modo etiam apud Laërtium legendum esse conjecit ISAACVS CASAVBONVS, [n] ille tamen mox addit: Ζῆνα sive Iovem, esse ætherem; χθονίην terram, κρόνον tempus. Et hoc quidem recte, ita enim theogoniæ omnes, quæ Iovi & chao tempus adjunxere. Paria fere habet CLEMENS ALEXANDRINVS, [o] apud quem Iupiter Ζὰς dicitur. Χθονίην vero terram explicant, non LAERTIVS modo, sed & SEXTVS EMPIRICVS, [p] HERMIAS, [q] & MAXIMVS TYRIVS, [r] aquam vero illum cum Thalete ista voce intellexisse ACHILLES TATIVS [s] vult, reprehensus ideo a IO. ALBERTO FABRICIO. [ſ]

Neque

g) Apud LAERT. *l. c.*
h) Loca eorum adduxit MENAG. *ad h. l.*
i) *Lib. IV. c. 28.*
k) Vid. interim quos laudat MENAG. ad LAERT. *l. I. ſ. 118.*
l) Vid. SVID. in *Pherec. Athen. l. c.* VOSSIVS *de hiſt. Græc. l. IV. c. 4.* MENAG. *ad* LAERT. *l. I. ſ. 119.* SALMAS. *Exerc. Plin. p. 599.* DODWELL. *de æt. Pyth. §. 4. p. 101.*
ll) LAERT. *l. I. ſ. 119.*
m) In *irriſ. gentil. c. 12.*
n) *l. c.*
o) *Strom. l. VI.*
p) *Pyrrh. hyp. l. III. c. 4. ſ. 30. adv. Math. l. IX. ſ. 359.*
q) *loc. cit.*
r) *Diſſ. XIX. p. 171.*
s) *Iſagog. in* ARAT. *c. 3.*
ſ) *Ad l. c.* SEXT. EMP.

Neque tamen utraque pars aliter intelligi poteſt, quam de ſtatu chaotico, χθὼν enim Pherecydis aliud nihil eſt, quam Mot Phœnicum, vel chaos theologorum, vel aqua etiam Thaletis; terræ enim nomen chaos poſt ſuſceptum mundi ornatum tantum accepit. [ſſ] Scilicet plerique veterum chaos tanquam maſſam turbidam cœnoſo limo infectam conſiderabant, quia globi terraquei prima elementa in eo latuiſſe credebant: qua de re ſupra actum. Addit his MAXIMVS TYRIVS, [t] adpoſuiſſe Dei & chaus, principiis amorem: quod facile concedi poteſt, non vero intelligi debet, de principio aliquo abſoluto, ſed ſubordinato, nempe motu illo ſemel in tempore impreſſo chao a Iove, ut homogenea coirent, diſcederent a ſe heterogenea, quæ itaque ad materiam ſemel a Deo commotam & quaſi impraegnatam referenda ſunt. Difficilius explicatu eſt, quid χρόνος, vel tempus quæ eadem eſſe notavimus, ſignificent? Cel. MOSHEMIO [u] videtur Pherecydes ſidera, quorum annuis curſibus conficiuntur & menſurantur ſecula, æterna feciſſe, & cum terra Deo adjunxiſſe: his vero obſtat, quod chaos formam poſt tempus demum, quod ab æterno apud Iovem fuit, a Iove acceperit, ad eam autem ſidera quoque pertineant: monetque ipſe vir magnus, ſtatuiſſe quosdam tempus, antequam tempus illud eſſet, quod mundi converſione afficitur. Nobis, ſubobſcuram quidem Pherecydis phyſiologiam fuiſſe, non negatur, ad veterum vero Græcorum theologorum mentem explicandam eam eſſe, non abs re ſtatuitur. Eo enim, uti hiſtoria Pherecydis nititur, ita rem ſatis luculenter id explicat. Nam I. ex dicto Laërtii loco verbisque Pherecydis apertum eſt, Iovem, tempus, & maſſam terraqueam ſive limoſam, i. e. chaos unum fuiſſe. Mutat quidem poſt SALMASIVM, [v] cel. BEAVSOBRIVS [w] verba Pherecydis ἐς ἀεὶ, in εἰς ἀεὶ, quia priora abſurdum ipſi ſenſum fundere videbantur; ſed præter rem; nihil enim aliud dixit Pherecydes, quam quod Græcorum theologorum alii quoque profeſſi ſunt: Iovem, tempus & chaos unum conſtituiſſe. [x] II. Inde vero ſequitur, incluſum Iovem in chao ab immenſo tempore latuiſſe. III. Tempus vero ſemper ſimul adfuiſſe: tempus autem cum absque motu antecedentis & conſequentis concipi nequeat, recte inde concluditur, Pherecydem Deum non otioſum & immobilem, ſed æterna emanatione materiæ & expulſione ex ſinu ſuo activum feciſſe. IV. Vbi vero, neſcio an fati neceſſitate vel latentis Dei arbitrio materia formari cœpit, impreſſum eſſe amorem & litem, id eſt leges motus mechanicas, quæ homogenea componerent, heterogenea ſepararent: Eum porro V. amorem præmium Iouis fuiſſe, id eſt ejus tanquam principii activi beneficio exortum, adeoque non ad primaria univerſi principia referendum eſſe. Forte huc quoque pertinent, quæ Pherecydi

ſſ) LAERT. *l. c.*
t) *l. c.*
u) *Ad* CVDWORTH. *p. 441.*
v) *In Solin. p. 841.*
w) *l. c. p. 328. not. 3.*

x) Repetendum hic ex TATIANO *l. c.* Iovem ex mente Pherecydis eſſe ætherem ſubtiliſſimum. Ex eo enim ſequitur, Pherecydem chaos Iove gravidum eundem fere in modum conſtituiſſe, ut Stoici fecere.

tribuit PROCLUS: [y] Iovem in amorem conversum esse, cum vellet mundum condere, nisi hæc Pherecydis potius genealogi fuerint, quod placet cel. MOSHEMIO. [z] VI. Hunc amorem per varias rationum seminalium in materia latentium virtutes a Iove impressas varium mundo ornatum & figuram & partes dedisse, quem mundi ornatum, cum pallio variegato comparavisse Pherecydem, tradit CLEMENS ALEXANDRINUS. [a] VII. Ex his varios Deos ortos esse, sive homines illi terrigenæ, vel e cœlo delapsi fuerint, sive partes mundi; nam deficientibus monumentis Pherecydis nihil de eo statui potest: hoc vero simillimum vero est, & Ogenos CLEMENTI ALEXANDRINO [b] memoratos & Ophionides, [c] & bella Deorum [d] in hunc censum referri debere, cum tota Deorum natione Pherecydi memorata. VIII. Ex quibus omnibus sequitur, quod Pherecydi ARISTOTELES [e] tribuere videtur τὸ γεννῆσαν ἄριστον εἶναι, *causam eam, quæ omnia genuit, optimam esse.* IX. Ex his intelligi quoque atque explicari potest, obscurum emblema Pherecydis a CLEMENTE ALEXANDRINO [f] conservatum, quo quercum alatam & pallium, quod in ea est, variegatum depinxit, licet ejusmodi symbola mille interpretationes recipiant, prout quis Pherecydi mentem tribuit, unde CHR. SANDIUS [ff] animæ imaginem, FABRICIUS [g] naturæ universæ, BEAUSOBRIUS [h] divinitatis symbolum in hoc Pherecydis ænigmate invenisse sibi visi sunt. Nos salvo magnorum virorum honore & judicio neutrum Pherecydis mentem exprimere putamus, sed ad ipsum, quod explicatum dedimus, Pherecydis systema respiciendum esse statuimus, quod eleganti emblemate ita depinxisse nobis videtur. Quercus enim, uti omnium arborum durissima & æternitati proxima, ita æternæ materiæ, Deo æterno gravidæ, sive chaus cum Iove juncti imago est; cum vero materia æterna emanatione jactata fuerit, unde tempus utrique principio addidit Pherecydes, illa motus in chao vicissitudo alarum symbolo expressa est. Cum denique chaos in varium & ornatissimum mundum formaretur, pallium varium, symbolum eleganter ei appictum est. Ne vero solis conjecturis nostram firmemus explicationem, notabilem locum CLEMENTIS ALEXANDRINI [i] dictis jungimus, ubi literatissimus ecclesiæ doctor observat, Pherecydem ea, quæ HOMERUS ita dixit:

Tellurem, mareque & cœlum fabricatus in illo est
Oceani magnam & vim fluminis indidit illi,

ita sua fecisse: Ζὰς ποιεῖ φᾶρος μέγα τε καὶ καλὸν, καὶ ἐν αὐτῷ ποικίλλει γῆν

y) Comm. in Tim. Plat. l. III. p. 156. conf. CUDWORTH. Syst. int. c. IV. §. 33. p. 615.
z) Ad h. l. conveniunt vero etiam systemati Syrii philosophi: & uterque in eodem argumento, sed diversa scribendi ratione versatus est.
a) Strom. l. V. p. 569.
b) l. c.
c) MAXIM. TYR. l. c. EUSEB. l. c.
d) MAX. TYR. l. c.
e) Metaph. l. XII. c. 4. conf. MOSHEM. ad CUDWORTH. p. 207.
f) Strom. l. VI. p. 642.
ff) De orig. animæ p. 90. seq.
g) Cod. Pseudepigr. V. T. T. I. p. 293.
h) Hist. Manich. P. II. l. I. c. 7. p. 330. seq.
i) Strom. l. VI. p. 621.

ποιεῖ καὶ Ωγῆνον, καὶ τὰ Ωγῆνε δώματα. *Iupiter facit magnum pulcherrimumque pallium, & varie in eo describit terram & Ogenum, & domos Ogeni.* Quo testimonio luculenter evincitur pallium istud varium, globi terraquei & cœlorum, a Iove ex chao formatorum systema esse. Sed conjecturarum satis est. Alterum, quod magno veterum consensu [k] dogma Pherecydi tribuitur, est immortalitas animæ, quam inter Græcos introduxit. Didicisse illud in Ægypto dubium non est, qua ratione vero illam immortalitatem asseruerit, veteres non explicant. SVIDAS [l] ad popularem tantum rumorem provocat, primum fuisse, qui animarum ex uno corpore in aliud migrationem docuerit. Neque tamen hoc a verosimili prorsus abludit. Nam si vera sunt, quæ AVGVSTINVS [n] tradit, dogmate hoc Pherecydem incitasse Pythagoram ad philosophiæ studium amplectendum, probabile est, eundem in modum Pherecydem illud amplexum fuisse, ut Pythagoram; &, si in Ægypto illud didicit, μετεμψύχωσιν simul inde attulit. Reliqua de Pherecydis philosophia omnia intercidere, vel quod sectam non condidit, quæ ipsius placita propagavit; vel quod liber ejus adeo obscurus fuit, ut intelligi non potuerit, indeque neglectus & tandem deperditus est, vel quod Pythagoras, ut solus saperet, eum suppressit, quod ab ejus ingenio alienum credi non debet. Quæcunque vero ex his causa fuit, nobis certe nihil amplius superest, quod de Pherecydea philosophia adjiciamus.

Scriptores historiæ Pythagoricæ.

§. IV. Hic Pherecydes Pythagoram primus, uti fertur, ad philosophiam adduxit, cujus viri cum super reliquos Græciæ totius philosophos omnes fama eminuerit, historia ejus curate excutienda atque tradenda est. In eo vero non exiguus facilisque labor vertitur, ita enim cum Pythagoræ ejusque philosophiæ historia comparatum est, ut nulla historiæ philosophicæ pars sit, quæ pluribus laboret difficultatibus, adeo omnia incertitudine, mendaciis, contradictionibus, fabulisque scatent, & testimoniis ejusmodi nituntur, quæ exiguam merentur fidem & examinata ad lapidem lydium fidei historicæ, fiunt suspectissima. Alias difficultatis fere insuperabilis in Pythagoreæ philosophiæ historia causas in sequentibus delineabimus. Et fuit quidem in eo quam maxime diligens veterum curiositas, ut venerabilis a multis seculis philosophi vitam resque gestas colligeret, earumque ex istis traderet historiam. Quos non minori diligentia secuti sunt recentiores multi, qui iis, quas nobis tempus non invidit, veterum memoriis usi, Pythagoræ historiam enarrarunt. Et ex veteribus quidem ipsa Theano mulier Pythagorica, de qua in sequentibus agetur, de Pythagora scripsisse SVIDAE [m] dicitur. Præcipue vero ad Aristoxeni vitam Pythagoræ passim veteres [n] provocant, cujus tamen non minus, quam Her-

k) Vide citatos MENAGIO ad LAERT. *l. I. f. 117.* l) *l. c.*
n) *Ep. ad Volus. III. T. II. opp. p. 308.* quod tamen, quia a solo Augustino traditur suspectum est MOSHEMIO ad CVDWORTH. *p. 27.*
m) In *Theano T. II. p. 169.* conf. IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. I. c. III. p. 22.*
n) Loca ad eum citavit MEVRSIVS, IONSIVS *l. c. c. XIV. p. 73.* FABR. *Bibl. Græc. vol. II. p. 257.* VOSSIVS *de hist. Græc. l. I. c. 9.* Fuit ea pars libri περὶ

Hermippi, Lyconis Iasei, Moderati aliorumque a C. RITTERSHVSIO [o] nominatorum enarrationes vitæ Pythagoræ temporis injuria perierunt. Ex his veterum commentariis sua consarcinarunt LAERTIVS, PORPHYRIVS & IAMBLICHVS, quorum diligentiæ quicquid fere singulare de Pythagora novimus, acceptum debemus. LAERTIVS scilicet *octavum historiæ philosophicæ librum* Pythagorica historia implevit: PORPHYRII vero *vitam Pythagoræ* primum CONR. RITTERSHVSIVS, [p] deinde LVCAS HOLSTENIVS, [q] & post hos hoc seculo LVDOLPHVS KVSTERVS, eruditis illorum suisque annotationibus illustratam [r] edidit. IAMBLICHI *de vita Pythagoræ* commentarios, primus vulgavit IOANNES ARCERIVS, [s] qui tamen nec codicibus satis castigatis usus est, nec versionem justam & apte satis textui Græco respondentem exhibuit. Meliorem itaque & fideliorem dedit VLRICVS OBRECHTVS V. C. quam cum textu Græco & annotationibus doctis publici juris fecit, Porphyrio adjuncto, LVDOLPHVS KVSTERVS. [ſ] Præter triumviros hos, de Pythagora scriptores veteres, legitur etiam vita Pythagoræ ab ANONYMO conscripta apud PHOTIVM, [ſſ] quam biographiis Pythagoricis a se curatis adjecit laudatus KVSTERVS. [t] Afferunt quoque ad eandem rem nonnulla SVIDAS, [u] IVSTINVS, [v] APVLEIVS, [w] PSEVDO ORIGENES [x] aliique ex veteribus historiæ literariæ commentatoribus. Alios qui passim quædam Pythagoram concernentia tetigerunt præterimus, in ipsa tractatione suis locis nominandos. Recentiorum, in enucleanda Pythagoræ historia occupatorum nomina cum pleraque enarraverit doctissimus HEVMANNVS, [y] lectorem brevitati consulturi ad eum ablegamus. Nominandi tamen sunt præter alios, ANDREAS DACIERIVS, qui vitam Pythagoræ ita descripsit, ut merito cautum lectorem, admirationis & antiquitatis præjudicio non impeditum requirat, si recte & ad veritatis normam illius laboribus uti velit: [z] & vir celeberrimus IO. IAC. LEHMANNVS, [a] qui doctissimo commentario, pleraque, quæ veteres de Pythagoræ historia & philosophia tradiderunt, diligenter congessit. Optandum vero esset, ut vel IOACH. KVHNII liber *de vita & philosophia Pythagoræ*, [b] vel

10.

περὶ ἀνδρῶν, quem insigniter laudat PLVT. *quod non suaviter vivi possit sec. Epicurum.* —

o) Ad PORPHYR. *vit. Pyth. n. 1. p. 5.*

p) *Aldorf. 1610. 8.*

q) *Rom. 1630. 8. addita vita Porphyrii.* Repetita editio *Cantabrig. 1655.*

r) *Amstelod. 1707. 4.*

s) *Basil. 1598. 4.*

ſ) Vna cum Porphyrio.

ſſ) *Cod. CCLIX.*

t) Exhibet vero ea non vitam, de qua pauca habet, sed doctrinam Pythagoræ, quam tamen titulus promittit, unde conjiciendum est, aliquid deesse.

u) In *Pythagoras T. III. p. 231.*

v) *Lib. XX. c. 4.*

w) *Florid. l. I. p. m. 256.*

x) *Philosophum. c. 2.*

y) *Act. philos. vol. I. p. 370: vol. II. p. 487.* Inter eos consuli merentur STANLEIVS *Hist. philos. P. VIII. p. 658. seqq.* BAYLE *Dict. T. III. art. Pyth. p. 741.* IO. SCHEFFER. *de nat. & const. phil. Ital. Wit. 1701. 8.*

z) Gravem ea de re dicam Dacierio scripsit FRANC. BALTVS *Ingem. des SS. Peres, sur la morale des payens l. III. ch. 17. p. 487. seqq.* conf. CLERC. *Bibl. chois. T. X. p. 182. seqq.*

a) In *Hist. phil. Pythagoricæ,* quæ *prodromum obs. ad Hist. phil.* BVDDEI exhibet.

b) Promissus not. ad AELIAN. *l. II. c. 36.*

IO. SCHEFFERI amplum *de Pythagora ejusque philoſophia* opus, [c] vel IACOBI WINDETI liber *de parallelismo Pythagoræ atque Origenis* [d] oculis noſtris non fuiſſent ſubtracti; cum dubium non ſit, quin a viris his doctiſſimis & in critica veterum hiſtoria exercitatiſſimis lux multa hiſtoriæ Pythagoricæ fuiſſet accenſa. Licet vero ex adductis pateat, non vacuum relictum eſſe hac in parte philoſophicæ hiſtoriæ campum, ſi tamen fatendum, quod res eſt, non tantum inde adjuta eſt, Pithagoræ hiſtoria, ut non inſuperabiles nodi, & ineluctabiles difficultates, quæ ſecari magis quam ſolvi poſſunt, occurrant plurimæ, & hiſtoria Pythagorica denſiſſime ſimilis ſit ſylvæ, in qua poſt cæſas arbores plurimas, parum lucis, viæ & ordinis reſtitutum eſt, adeo omnia, vel pleraque ſaltem incerta, confuſa, ſuſpecta vel aperte falſa & conficta ſunt. Cujus rei rationes atque cauſas ut exponamus, quæ plurimæ ſunt, imprimis lectorem ad ipſas Pythagoreæ hiſtoriæ circumſtantias attendere jubemus, quæ non potuere non magnam inducere obſcuritatem & incertitudinem. Vt enim ea taceamus, quæ commode magis in ſequentibus de incertitudine philoſophiæ Pythagoricæ diſſeremus, vel ſola Pythagoræ & ſequacium pertinacia, nihil de rebus ſuis, quamdiu fere ſecta iſta floruit, vel ſcripto comprehendentium, vel in vulgus exire patientium, ſatis nos convincit, dubias eſſe narrationes omnes & incertas eorum, quotquot poſt Pythagoreorum ætatem de iis ſcripſerunt. Nam cum ſesqui ſeculo juniores ſint illis, qui etiam proxime ætate ad eos accedunt, cumque nullis domeſticis & genuinis monumentis vel memoriis uti potuerint, ſed ex vulgi tantum fama & traditione, quæ toties fallax & vaga atque vana eſt, ſua retulerint, judicari ex his facile poteſt, quantum illis fidei decedat, ad integram veramque Pythagoræ tradendam hiſtoriam. Accedit, quod eo jam tempore, ut poſtea demonſtrabimus, hiſtoria Pythagoræ falſa miraculorum jactatione fœde & ipſorum Pythagoræ ejusque diſcipulorum ſtudio, [e] & populi ſuperſtitione depravata fuerit, ut adeo non potuerit non jam primis naſcentis hiſtoriæ Pythagoricæ temporibus immenſa fabularum & mendaciorum ſeges efflorescere. His accidere alia; confuſi Pythagoræ inter ſe plures, adſcriptæ res mirabiles, de aliis viris antiquis magnis Pythagoræ, resque ſæpe ſimplices & naturales, ut Θαυματϰ famam augerent, in miracula mutata, & quæ alia ſunt, de quibus curatius dicendi ſe in ſequentibus exhibebit occaſio. Et tamen propiores hi fontes nobis deſunt, & paucæ laciniæ nobis reſtant, ab ejusmodi hominibus decerptæ, qui ſuſpecta fide ea in re egerunt, Porphyrium & Iamblichum innuimus, parum fidos hiſtoriæ Pythagoricæ enarratores. Qui non tantum multis Pythagora ſeculis juniores ſunt, & ideo non aliam fidem merentur, quam adducta ab iis patiuntur teſtimonia;

Difficultates & incertitudo hiſtoriæ Pythagoricæ.

c) Cujus prodromus erat liber ſupra laudatus.

d) Provocat ad eum *de vita funct. ſtatu ſect. V. p. m. 106.*

e) Τερατολογίας jam Socratis tempore Pythagoreis objectas eosque ideo a viris gravibus contemtos fuiſſe, ex *epiſtola* XENOPHONTI tributa *ad Æſchin. p. 1000.* palam eſt. Eandem epiſtolam exhibet etiam EVSEBIVS *præp. l. XIV. c. 12. p. 745.* remque ipſam confirmabit non Pythagoræ tantum, ſed etiam Empedoclis hiſtoria.

nia; ſed in ipſa quoque conſarcinanda Pythagoræ hiſtoria, tot fabulas aperte ſe prodentes, tot contradictiones ex corraſis utcunque veterum narrationibus conflatas exhibent, ut parum illis, ſi accurate verſandum & judicandum ſit, fidei tribui queat, cum omnia veri & non ſuſpecti teſtis requiſita iis deſint, & aperte pateat, eos nec potuiſſe, nec voluiſſe veritatem in hac hiſtoriæ parte ſcribere. Et eruditionem quidem atque inſignem lectionis copiam iis, præcipue Porphyrio, homini ſuæ ætatis in hac eruditionis parte facile principi, non denegamus; eam vero non adhibuerunt, ut debebant, ſed incertos paſſim rumuſculos ſecuti, nihil fere, quod ſuſpectum erat, critico examini ſubjicientes, elegerunt, modo id in rem ſuam facere viderent. Mirandum itaque non eſt, quod eorum ἀβλεψίαν & incogitantiam ſatis prodit, plurima eos ad Pythagoram retuliſſe, quæ, vel ſolis temporum rationibus ad oculum demonſtrari poſſunt, ad eum referri non poſſe, quod in ſequentibus luculentis exemplis conficiemus. Non itaque examinata ab illis teſtium, quos ſecuti ſunt, fides, multa quoque memoriæ præſidio fretis perperam relata & ſecus, quam debebat, expoſita. Multo vero magis fidem illis omnem eripit peſſima voluntas, veritatem non ſcribendi. Fuere nempe hi homines ex Ammonii Plotinique ſchola, quibus conſtitutum fuit, omnia obtorto rapere collo, fingere & mentiri quidvis, & admiranda quælibet pro veris aliis commendare & obtrudere, modo ſectæ & religioni, quam ſequebantur, faveret. Quod etſi ſuo tempore, ubi peſſimum hominum genus vivis coloribus depingetur, ex inſtituto demonſtrabimus, dabimus tamen in gratiam eorum, qui durius nos cum philoſophis celeberrimi nominis agere putaverint, confitentes reos. Ita enim ipſe IAMBLICHVS: f) Καὶ τοῦτό γε πάντες οἱ Πυθαγόρειοι ὁμῶς ἔχουσι πιστευτικῶς, οἷον περὶ Ἀριστέου Προκοννησίου καὶ Ἀβάριδος τοῦ Ὑπερβορέου τὰ μυθολογούμενα, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα λέγεται· πᾶσι γὰρ πιστεύουσι τοῖς τοιούτοις, πολλὰ δὲ καὶ αὐτοὶ πειρῶνται· τῶν τοιούτων δὲ τῶν δοκούντων μυθικῶν ἀπομνημονεύουσιν, ὡς οὐδὲν ἀπιστοῦντες ὅ, τι ἂν εἰς τὸ θεῖον ἀνάγηται. *Vnde omnes pariter Pythagorei proni ſunt ad fidem adhibendam talibus, qualia de Ariſtæa Proconeſio & de Abaride Hyperboreo commenta referuntur; & quotquot alia ſunt generis ejusdem. Omnibus enim ejusmodi adhibent aſſenſum, multa quoque & ipſi comminiſcuntur; ſæpeque talium, quæ fabuloſa videntur mentionem faciunt: tanquam nihil non credentes quod ad Deum refertur.* Veriſſima de ſecta ſua hæc profeſſum eſſe Iamblichum, ejus ſuo tempore demonſtrabit hiſtoria, fidem vero omnem eos ita decoxiſſe, quilibet vel mediocriter attentus intelligit. Multo vero magis omnem ideo fidem amittunt, quod hoc hominum genus in tota conſtituenda ſecta ſua, & imprimis in confingendis & adulterandis veterum libris eo potiſſimum reſpexit, ut creſcentis indies & fœdiſſimæ ſuperſtitionis tenebras diſpellentis lucis Evangelicæ incrementis omnes iſtas artes, mendacia, commenta, dogmata, totam-

f) *De Vit. Pyth. n. 159. p. 116.*

totamque sectæ suæ constitutionem opponeret, id quod luculentissime demonstravit ven. MOSHEMIVS ff) & nos suo loco ex instituto exponemus, heic loci, id quod ex re nostra est, monuisse contenti, has ipsas Porphyrii & Iamblichi vitas Pythagoræ, ex veteribus inepto studio & pessima consarcinatas fide fuisse, ut haberent vaferrimi impostores, quod miraculis maximis Servatoris & discipulorum ejus opponerent, & Pythagoram non minorem fuisse Christo Iesu demonstrarent. Ita enim eventurum sperabat infernalis, qui hos homines inspirabat genius, ut vel miraculis Christi Pythagorea, aliaque hujus generis, e. g. Apollonii, non minora crederentur, sicque fœdissimæ superstitioni eadem quæ Christianæ religioni, fulcra suppeterent; vel suspectis ex mentiendi libidine & audacia miraculis & historia Pythagoræ, suspecta quoque fierent miracula & historia Christi, hæcque cum illa simul riderentur, quorum utrumque factum esse, quoad illud Philostrati, quoad hoc Luciani exemplum luculenter probat. Vt hæc a viris doctissimis passim g) observata plene cognoscat lector, non alio labore opus est, quam ut fabulas de Pythagora Romanenses, quo nomine hanc historiam omnium optime designabimus, cum evangelica historia conferat, non sine jucunditate enim deprehendet, Pythagoram, ejusque miracula vel τερατολογίαν potius Porphyrii & Iamblichi de eo, ea potissimum fini fuisse consarcinatas, ut Iesu vero θαυματέργῳ opponerentur. Cur enim Pythagoras Apolline parente natus & humano generi profuturus ab ipso oraculo declaratus, animaque ex Dei consortio in ejus corpus delapsa dicitur, quam ut conceptioni Salvatoris admirandæ videatur æmulus. Cur nautæ eum in navi tanquam Deum suspexerunt? nisi quod id Christo accidisse sacra testetur historia? Cur inter Deum & homines mediatorem egisse jactant, quam quod prima hæc esset Iesu Nazareni gloria? Cur non multarum tantum, quæ in terra gestæ sunt rerum, sed & earum quæ in cœlo evenerunt notitia Pythagoræ tribuitur, quam ut omniscienti Iesu non videatur inferior? Cur aliquot locis simul visus fuisse fingitur, nisi ut omnipræsenti Iesu paria fecisse credatur. Cur ventis & tempestati imperasse narratur, nisi quod Iesum imperium in ventos & maria exercuisse legitur? Plura daremus, nisi ex paucis hisce satis impostorum horum scopus posset detegi, reliquaque facile ex ipsa, quam tradituri sumus, Pythagoræ historia possent colligi. Quæ omnia cum ita se habeant, non intelliget tantum attentus lector, nusquam criticas, quas in prolegomenis commendavimus, regulas necessarias magis esse, quam in historia Pythagoræ; sed ignoscet quoque nobis, si in sequenti tractatione plura invenerit, quæ, quid falsum, quid suspectum sit, exponunt, quam, quæ, quid statuendum quidve admittendum sit, statuunt: cujus

ff) *De turbata per Platonicos recentiores ecclesia, Syllog. diss. ad H. E. pert. p. m. 89. seqq.*

g) LLOYDIVS & DODWELLVS *de ætate Pythag.* & qui eos secutus est CLERICVS *Bibl. chois. T. X. p. 90. T. XXVII. p. 430.* MOSHEM. *l. c.* BVDDEVS *de peregr. Pyth. §. 10. Anal. hist. phil.* HEVMANN. *act. Phil. Vol. I. p. 14.* LVD. KVSTER. *ad* IAMBLICH. *n. 11. p. 7.* HVET. *Dem. Ev. Prop. IX. c. 147. §. 5. p. 646.* VOSSIVS *de sectis p. 19.*

jus rei causa tum in ipso Pythagora ejusque discipulis, tum in iis, qui ejus historiam in acta retulerunt, uti diximus, quaerenda est.

Pythagorae ortus & nativitas.

§. V. PYTHAGORAS itaque, cujus historia enarranda est, Samius fuit, si plerorumque fidem sequimur.[h] Sunt tamen, quibus aliter placet. Quidam enim Tyrrhenum dixerunt, ex una insularum, quas ejectis Tyrrhenis Athenienses possederunt.[i] Alii, teste Lyco apud PORPHYRIUM,[k] Phliasium dicunt, nonnulli Metapontinum: alii Syrium, Tyro Phoeniciae urbe oriundum. Fuit, quoque apud PLUTARCHUM,[l] qui Hetruria oriundum diceret, eo argumento usus, quod in symbolis suis talia expresserit, quae apud Tuscos usu venerint, quod quam frigidum sit, nemo non videt.[ll] Videtur vero haec de Pythagorae patria incertitudo partim ex diversis Pythagoris apud veteres celebratis, partim ex incerta parentis patria orta esse, cum generis ortus cum patria confunderetur.[m] Parens enim ejus Mnesarchus, aliis Metapontinus, aliis Tyrrhenus, Phliasius aliis, Tyrius item dicitur, alii Samo natum volunt.[n] Quae narrationes veterum diversae, qua ratione queant in concordiam redigi, curiosum magis, quam utile putamus, disputare.[o] Id unum observasse non abs re erit, recte ex veterum narrationibus colligi, Mnesarchum Pythagorae parentem, alienigenam, mercaturae causa Samum profectum, ibi civitatis jure donatum fuisse, inque hac insula degentem filios, & in his Pythagoram, genuisse. Quae enim IAMBLICHUS, de Mnesarcho ex Ancaei Samii, Iove parente, geniti familia nato, nugatur, ad τερατολογίας Pythagoricas pertinent, quae Pythagorae divinum non tantum ortum, sed familiam quoque & originem affinxerunt.[p] Dissentiunt etiam in parentis nomine designando veteres, quibusdam enim Marmacus,[q] aliis Demaratus[r] dictus est, plerique Mnesarchum dicunt, quem inter sellularios artifices gemmis faberrime sculpendis laudem magis, quam opem, quaesiisse ait APULEIUS.[s] PORPHYRIO tamen & IAMBLICHO auctoribus mercaturam frumenti exercebat; forte, quia in illam artem non quaestus, sed laudis causa, incumbebat, utrumque instituit. Nec certiora vel meliora de nativitate Pythagorae referri possunt, cum sectae studium, cuncta ad παραδοξολογίαν referentis pleraque [illegible] teraverit, & insignibus auxerit mendaciis, manibus quoque palpandis. Narrant enim:[ss] Mnesarcho Samio ad mercaturam Delphos cum uxore non-

b) Lycus apud PORPHYR. n. 5. p. 8. IOSEPH. l. II. contra Apion. p. 1061.

i) LAERT. l. IIX. s. 1.

k) l. c. conf. CLEM. ALEX. Strom. l. I. p. 300.

l) Qq. conviv. l. IIX. c. 7. T. III. p. m. 286.

ll) Reprehenditur ibid. p. 288. recteque observatur, earum rerum usum habuisse Pythagoram ex Aegypto. conf. IUST. LIPS. Manud. l. I. diss. VI. p. m. 31.

m) Multis enim hactenus exemplis constitit, tales saepe philosophos dictos esse, ad quos genus referebant e. g. Thales Phoenicius.

n) IAMBLICH. c. 2. n. 5. seqq. PORPHYR. n. 1. seq. SUIDAS l. c. LAERT. l. c. & quae viri docti ad haec loca notarunt, quaeque collegit STANLEIUS P. IIX. p. 658. seqq.

o) Consuli tamen ab his, qui istis delectantur, possunt IOH. SCHILTER, diss. de discipl. Pythagorae, quae adjecta est Manud. phil. ad Iurispr. §. 6. p. 516. & B. BUDDEUS Anal. hist. philos. p. 8.

p) l. c. ignobilem facit LACTANTIUS l. III. c. 18. majori verisimilitudine, si locus Apuleji jungatur.

q) LAERT. l. c.

r) IUSTIN. l. XX. c. 4. ubi tamen nomen ex Marmaco corruptum putat VOSSIUS ad h. l. p. m. 305.

s) APULEIUS flor. l. I. p. 357. LAERT. l. c. TZETZ. Chil. I. hist. 369.

ss) IAMBLICH. l. c.

nondum manifeſte gravida profecto prædixiſſe Pythiam, cum reſponſum de navigatione in Syriam peteret, hanc quidem ad votum lucroſamque fore, uxorem vero jam prægnantem, filium parituram, qui omnium, quotquot unquam vixerunt, pulchritudine & ſapientia præſtantiſſimus humanoque generi ad omnem vitæ rationem quam maxime profuturus eſſet: hinc Mneſarchum collegiſſe, dona illi divina affutura: & uxorem inde mutato Parthenidis nomine Pythaidem, filium vero mox Sidone in Phœnicia natum, Pythagoram vocaviſſe. Quæ Epimenidis, Eudoxi & Xenocratis fabulis, [t] tum temporis Apollinem cum Parthenide congreſſum gravidamque inde per Pythiam pronuntiaſſe aſſerendo non audet augere IAMBLICHVS,[u] licet animam Pythagoræ, perpetim Apollinis aſſeclam, vel proximiori commercio eidem conjunctam ad homines delapſam eſſe, indubium putet. Quas hominis nugas ex cauſis ſupra expoſitis recitaſſe, eſt refutaſſe. Eadem incertitudine & ineluctabili obſcuritate laborat tempus nativitatis Pythagoræ. Et eos quidem audiendos non eſſe, qui Numæ Romanorum regi coævum ejusque præceptorem ſtatuunt, ſupra loco ſuo luculenter evictum eſt. Alii ad Olymp. XLIII. 4. alii Ol. XLVIII. 3. alii Olymp. LIII. 3. natales ejus referunt. Qui diſſenſus eo magis attentionem meretur, quo magis a vero Pythagoræ tempore magna pars hiſtoriæ ejus dependet, & ineluctabiles inde exſurgunt difficultates. Quas ut tolleret triga virorum inter Britannos celeberrimorum, & artis criticæ accuratione maximam laudem conſecutorum, multam adhibuit eruditionem. Primus enim RICHARDVS BENTLEIVS [v] nuper magna elegantiorum artisque criticæ jactura denatus, occaſione ætatis Phalaridis de vera ætate & æra Pythagoræ curioſe diſpexit. Ponit is nativitatis annum Olymp. XLIII. 4. eo potiſſimum argumento ductus, quia Pythagoras, teſte Eratoſthene, in ephebis cum adhuc eſſet, in certaminibus Olympicis Ol. XLVIII. victoriam reportaverit. Aliter reverendiſſimus GVILIELMVS LLOYDIVS, qui peculiari diſſertatione [w] vernacula gentis ſuæ lingua edita de chronologia Pythagoræ eruditiſſime diſputavit, & παραλληλισμὸν reliquorum ejus ætatis philoſophorum curioſe annotavit. Is rejecto Pythagora victore in Iſthmiis, quem a philoſopho diſcernendum eſſe monet, mortis tempus, tanquam magis notum ex melioris fidei ſcriptoribus ſupponit, & ita nativitatis annum cum anno tertio Olymp. XLVIII. coincidere ſtatuit. Tertius eruditiſſimus HENRICVS DODWELLVS, duabus diſſertationibus [x] hanc diſputationem aggreſſus copioſe de ætate Pythagoræ diſſeruit, & nativitatis annum Olymp. LII. 4. poſuit, Porphyrii potiſſimum atque Iamblichi fidem ſecutus. Ejus rationibus manus quoque dedit IO. FRANCISCVS BVDDEVS, [y] potiora vero doctiſſimorum horum virorum argumenta adduxit IOANNES CLERICVS. [z] Nec

t) PORPHYR. n. 2. qui Apollonium auctorem laudat. Ejusmodi vero traditiones de viris magnis apud veteres fuere frequentiſſimæ.

u) *l. c. n. 7.*

v) In diſſ. *de epiſtolis Phalaridis.*

w) *De chronolog. Pythag. Lond. 1699. 8.*

x) *De ætate Phalaridis & Pythagoræ Lond. 1704. 8.*

y) *Præf. ad Analecta Hiſt. philoſ. p. 10. ſeqq.*

z) *Biblioth. choiſie T. X. p. 81. ſeqq.*

multum a Dodwelli rationibus recedit STANLEIUS.[a] Nobis pro instituti ratione argumenta virorum doctissimorum, magna ea de re contentione disputantium enarrare non licet, cum prolixiora sint, quam locus noster capit, facileque summa ejus, si libri Anglici rarius apud exteros occurrentes ad manus non sint, apud Clericum legi possit: id vero omnino monendum esse existimamus, incerta esse omnia, quæcunque de ætate Pythagoræ disputantur, cum totidem omnes opiniones contra se habeant testes, quot pro iis militant, ita ut desperandum nobis videatur de ætate Pythagoræ certi quid statuere. Cujus asserti rationes graves satis deprehendent, qui in historia veteri haud perfunctorie versati sunt. Illos enim latere nequit,[b] veteres historicos ad temporum rationes vel plane non, vel negligenter satis attendisse, & παραλληλισμῷ cum celebrioribus epochis, non accurate, sed leviter tantum instituto, misere rationes temporum corrupisse, id quod historiæ quoque Pythagoricæ accidit. Incertissimas has notationes temporum cum acciperent a vetustis scriptoribus homines nugivenduli, quibus in corradenda Pythagoræ historia id imprimis propositum erat, ut in fabulam eam commutarent, & Pythagoram heroëm hominibus majorem, omnibusque celeberrimis philosophis præstantiorem, & ab iis, quos sapientiæ principes orbis suspiciebat, eruditum mentirentur, omnia plane confusa sunt, & ex veteribus id modo electum, quod scopo suo inserviret, addita multa, quæ omnibus istis rationibus chronologicis contradicerent. Quæ ubi pro veris & indubitatis factis admittuntur, mirum non est, tempora Pythagoræ inter se concordare non posse. Etsi vero hæc ad Iamblichum, Porphyriumque & hujus generis alios proprie pertinent, negari tamen non potest, vetustiores quoque incertissimos in chronologia Pythagoræ duces esse. Cum enim, quod supra jam monuimus, res gestæ Pythagoræ non ab ipso vel discipulis ejus mox in acta relatæ sint, sed longo post tempore ex fama & rumusculis hominum corrasæ, nec coævi Pythagoræ scriptores multa de eo retulerint, Dicæarchus, Aristoxenus, Hermippus & his similes vero incertissimum traditionis fontem, non digna monumenta, quæ illis deerant, secuti, inepte magis omnia congesserint, quam digesserint: amor etiam τῶν μυθολογημένων, ipso monente Thucydide, plurimas jam tum fabulas veris, sine temporum harmonia vel leviter considerata admiscuerit; intelligi ex his facile potest, sequentium temporum homines, accuratius ad tempora & historiam attendentes in tanta confusione solis conjecturis niti potuisse: quarum fundamenta & causas cum plerumque non enumeraverint, impossibile plane est, hunc labyrinthum sine errore feliciter superare. Exoramus itaque lectoris patientiam, quod candide incertitudinem insuperabilem fateri, quam os illi oblinere, & incerta pro certis vendere malumus. Ne vero, totos nos ad Pyrrhonismum historicum descendisse objiciatur, fatemur

a) P. IX. p. 670. seqq.

b) Exemplum supra in ætate Ionicorum definienda vidimus.

temur Lloydii rationes nobis longe graviores, & verisimiliores videri Dodwellianis, quas plerique viri docti sequuntur. Illæ enim cum veterum historicorum gravissimorum computo conveniunt, quo iter Aegyptiacum Pythagoræ in Ol. LIII. 2. vel 3. incidit. Dodwellus vero pro certo supponit, quod Iamblichus tradit, Pythagoram a Cambyse captum Babylonem adductum fuisse, ibique magos convenisse; quod cum ante Olymp. LXIII. 3. quo anno Cambyses Aegyptum invasit, fieri non potuerit, XXII. vero annis ibi Pythagoras jam tum commoratus fuisse dicatur; sequitur inde, vel omnes alias rationes temporum, a veteribus allatas, qui iter Aegyptiacum ad Ol. LII. referunt, falsas esse, vel commentitiam esse captivitatem & iter Babylonicum Pythagoræ: id quod nobis vero videtur simillimum, ob rationes postea producendas. Vt vero, quomodo inter se dissentiant LLOYDIVS & DODWELLVS, lector, uno intuitu videat, en chronologiæ Pythagoreæ seriem, qualem uterque instituit.

	Secundum LLOYDIVM,	DODWELLVM.
Nascitur Pythagoras ex plerorumque opinione in insula Samo æt. I.	Olymp. XLVIII. 3. Ante N. C. 586.	LII. 4. LIII. I. ante N. C. 568.
Proficiscitur ex Samo ad Thaletem & Pherecydem L. æt. 18. qui natus Ol. XLV.	Ol. LIII. I.	LVI. 3. 4. LVII. I.
Abit in Aegyptum a Polycrate Sami tyranno commendatus regi Amasi L. æt. 19. D. 22.	Ol. LIII. 2. 567.	LVIII. I. 2.
Redit Samum D. æt. 56.		LXVI. 3. 4.
Ex Samo in Italiam solvit L. æt. 41. D. 60.	LVIII. 3. 546.	LXVII. 2. 3.
Inclarescit in Italia L. æt. 47.	LX. I. 540.	
Cyro succedit Cambyses L. æt P. 58.	LXII. 3. 4. 529.	
Pythagoras Crotona *Metapontum decedit* L. æt. 60.	LXIII. I. 2. 527.	
Crotonam secedit D. æt. 63.		LXVIII. I. 2.
Crotona Metapontum D. æt. 79.		LXXII. 2. 3.
Cambyses Aegyptum invadit,	LXIII. 3. 4. 523.	LXIII. 4.

Pythagoram captivum abducit		
Pherecydes obit sepultus a Pythagora æt. 72.	Ol. LXVI. 2. 515.	LIX. 1. 2.
Bellum oritur inter Sybaritas & Crotoniatos æt. L. 78. D. 61.	LXVII. 4. 509.	LXVII. 4. LXVIII. 1.
Obit Pythagoras juxta Eusebium æt. 80.	LXVIII. 3. 506.	
alios æt. 90.	LXX. 4.	
Iamblichum æt. 99.		LXXVII. 1. 2.

Discrimen computi utriusque & difficultates suo loco non negligemus. Consuli tamen illi quoque possunt, qui passim eas tetigerunt.[c] Illud unum certum existimamus, Pythagoram ante Olymp. XLIII. 4. & post Olymp. LII. 4. natum non esse, cui tamen spatium cum XXXVI. annorum intercedat, multa inde exsurgit historiæ Pythagoreæ incertitudo atque obscuritas.

Educatio.

§. VI. Eadem incertitudine laborant, quæ de institutione & educatione Pythagoræ adolescentis narrantur. IAMBLICHVS [d] refert; Mnesarchum, ex Syria reducem Samum, amplissimis auctum opibus, merciumque præstantissimarum copia locupletem templum Apollini Pytheo dedicavisse, suis sumtibus instructum. Filii vero animum præstantissimis artibus ut imbueret, Creophili primum deinde Pherecydis Syri institutioni tradidisse. Aliter LAERTIVS, [e] qui parentem ejus, tradit, Samo Lesbum commigrasse, filiumque ibi a Zoilo patruo Pherecydi Syro commendatum disciplinæ ejus commendasse. Alii Pythagoram pugilem, [f] audita Pherecydis de immortalitate animorum disputatione, motum doctrinæ novitate, animum ad Philosophiam applicuisse, ferunt, [ff] quod parum tamen habet verisimilitudinis, licet a vero non abludat, istud dogma Pythagoræ vehementer arrisisse. Videtur enim Pythagoras pugil a Pythagora philosopho omnino distinguendus esse. Quod si conjecturis locus est, series rerum Pythagoræ poscere videtur, ut ex Phœnicia redux primum Pherecydi, tumque in patria Samo Hermodamanti, qui Creophilus cognominatus fuit, [g] in disciplinam traditus fuisse dicatur. Post mortem parentis, quem

c) SCHEFFER. *l. c. p. 170.* VOSSIVS *de scient. math. p. 149.* HORNIVS *hist. phil. p. 178.* WOLF. *ad* ORIG. *philos. p. 25.* PETAV. *rat. temp. P. I. p. 135.* LIPSIVS *Manud. l. c.* IONS. *de S. H. Phil. l. II. c. 3. p. 128.* MENAG. *ad* LAERT. *l. IIX. s. 45.* FABRIC. *B. G. Vol. I. p. 449.*

d) *c. 2. n. 9.*

e) *l. IIX. s. 2.*

f) Conf. IONS. *l. IV. c. ult. p. 343.*

ff) AVGVSTIN. *ad Volus. ep. III. T. II. Opp.*

g) Hermodamantes, quem APVLEIVS *l. c.* Leodamantem vocat, Samius fuit, cognomento Creophilus, vid. PORPH. IAMBL. *l. c.* MENAG. *ad* LAERT. *l. IIX. s. 2.* quem vel ex familia, vel nepotem Creophili Homeri hospitis fuisse tradunt, *ibid.* De quo Creophilo Homeri hospite & præceptore post STRABONEM *l. XIV.* & EVSTATH. *in Iliad. B. p. 250.* SEXTVM EMP. *adv. Math. l. I. s. 48.* videndus est FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. I. p. 23.* APVLEIVS vero *l. c.* audiendus non est, qui Leodamantem, vel Hermodamantem potius Cre-

quem filium omnibus fere sacrorum præfectis commendavisse IAMBLICHVS [b] ait, dignam tanta expectatione vitam, consummatissimi philosophi imaginem exprimentem, egisse porro nugatores garriunt: scilicet nihil sibi ad summam gravitatem & temperantiam fecisse reliquum, ita ut adolescentem natu grandiores honorifice reverenterque colerent, visusque statim omnes admiratione impleret, sic ut multi Dei filium esse merito asseverarent. Ornasse eum religionem & doctrinam & peculiarem victus rationem, & animi firmitatem, corpusque ad modestiam compositum; in dictis factisque comparuisse internam quietem, & immutabilem tranquillitatem, nulli animi perturbationi & protervite indulsisse, adeoque tanquam bonum quendam dæmonem in Samiorum urbe peregrinatum fuisse. Quæ omnia ideo ab his hominibus conficta fuisse, ut Pythagoras Christo opponeretur, hominibusque persuaderetur, extitisse inter gentiles etiam aliquos, qui Christum, Dominum nostrum, tam sanctitate doctrinæ & vitæ, quam miraculis non solum æquassent, sed etiam vicissent, recte notavit doctissimus KVSTERVS. [i] Nec vero videntur similiora, quæ porro adjicit IAMBLICHVS, [k] ejus adhuc ephebi insignem celebritatem Miletum ad Thaletem, & Prienen ad Biantem delatam urbes etiam circumjectas peragrasse, multosque de juvene proverbium Samii comati passim divulgasse, eumque sparsis in Deum laudibus Deum fecisse. Etsi enim Samium comatum Pythagoram pugilem dictum fuisse, facile veterum testimoniis evinci potest, frustra tamen in id conniti videtur cel. BENTLEIVS, ut ostenderet, eum cum nostro eundem fuisse, cum haud obscura veterum testimonia contrarium suadeant. [l] Postea duodevicesimum annum egressus, cum tyrannidem Polycratis jam tum subnascentem præsentiret, noctu clam omnibus eum Hermodamante ad Pherecydem, tum ad Anaximandrum physicum, & denique Miletum ad Thaletem trajecisse IAMBLICHO [ll] dicitur. Quod si verum est, rediisse Pythagoram ex hoc itinere Samum oportet, a rege enim Polycrate in Aegyptum discedentem commendatum fuisse Aegypti regi infra dicemus. Mire tamen hic

Creophili illius senioris discipulum facit, tempora enim obstant: & senex debuit esse hic Creophilus junior, cum Pythagoram institueret, si, quod IAMBLICHVS vult, nepos illius senioris fuit. Si vero in senium vergit, probabile non est, cum Pythagora in Ioniam secessisse.

b) n. 6. *i) ad h. l.* *k) ibid.*

l) [illegible] XLVIII. Pythagoram quendam juvenem exercitatum & peritum pugilem in Olympiacis certavisse, eumque comatum, atque purpuratum ejectum ex puerorum ludo atque irrisum continuo viros petiisse, atque vicisse, refert Eratosthenes apud LAERTIVM *l. IIX. §. 47.* Hunc Pythagoram philosophum fuisse, illi statuunt, qui Samii comati proverbium ad eum referunt, quod IAMBLICHVS & PORPHYRIVS *ll. cc.* faciunt, male ita rationibus chronologicis consulentes. Huic tamen Eratosthenis loco & testimonio chronologiam Pythagoræ inædificavit BENTLEIVS *p. 52.* cujus rationes enarrat CLERICVS *Bibl. choiſ. T. X. p. 87. seq.* Rem in medio relinquunt LLOYDIVS, & IONSIVS *l. IV. p. 343.* quem sequitur MENAGIVS *ad l. c.* LAERT. DODWELLVS vero, *l. c. p. 153.* cujus chronologiæ Pythagoreæ hæc quam maxime obstant, istam opinionem vehementer oppugnat rationibus a CLERICO *l. c. p. 139.* adductis. Nobis LAERTIVM attente inspicientibus luculenter satis pugil a philosopho distingui videtur. Affertur enim epigramma in illum, ubi patre Crateo satus dicitur. Philosophi vero patris nomen fuit Mnesarchi vel Marmaci, non Cratei, unde & LAERTIVS quoque eos inter se distinguit. Retulisse vero Iamblichum proverbium illud ad philosophum, mirum non est, ita enim omnia corradebat, quæ heroi suo gloriosa esse putabat.

ll) c. II. n. 11. p. 8. APVLEIVS *l. c.* STRABO *l. XIV.*

hic dissentiunt alii; LAERTIVS [m] a Pherecyde non discessisse, nisi post ejus obitum, & tum demum Samum redeuntem Hermodamantis se disciplinæ commisisse, & postea ad barbaros demum profectum esse refert, quæ elegantius & melius cohærent, quam narratio Iamblichi, quæ ea fini contorta & corrasa videtur, ut nullus vir magnus esset, qui Pythagoræ præceptor & admirator non fuerit. Alii apud IAMBLICHVM [n] & PORPHYRIVM [o] asserunt, Pythagoram ex Italia in Delum profectum esse ad præceptorem Pherecydem, ut ei pediculari morbo laboranti opem ferret, inque hac cura ad mortem usque ejus perduravisse, defunctoque doctori suo justa solvisse. Dicæarchus autem hoc iter Pythagoræ ex Italia plane ignorat, & Pherecydem mortuum esse ait, antequam hic Samum reliquerit. [p] Quibus si jungimus diversas de morte Pherecydis narrationes, [q] adeo suspecta fit tota de Pherecyde a Pythagora sepulto historia, ut vel tota tanquam conficta abjicienda sit, vel statuendum, Pythagoram juvenem apud Pherecydem ad obitum ejus mansisse, eoque sepulto demum rediisse Samum, & Hermodamantis disciplinæ adhæsisse, inde vero ad barbaros profectum esse. Quæ speciminis loco esse possunt, quam mire vitæ Pythagoreæ enarratores sibi contradicant. Ex Delo Samum itaque rediisse oportet Pythagoram; exinde vero excurrisse in Ioniam, si fides APVLEIO & IAMBLICHO [r] habenda esset, ubi, Thaletis familiaritate gavisum, & penes Anaximandrum Milesium naturalia commentatum fuisse, perhibent. Quia vero philosophia Ionica adeo dissimilis est Pythagoreæ, ut ne vestigium quidem appareat, ejus principia didicisse Pythagoram, nec hoc iter cum reliqua Pythagoræ historia cohæret, merito illud inter incerta & suspecta relinquimus, nec verisimile putamus, Thaletem Pythagoræ consuluisse, ut in Aegyptum navigaret, & sacerdotibus Memphiticis & Diospolitanis se addiceret. Capite enim primo hujus libri demonstratum dedimus, jejunam deprehendisse Thaletem Aegyptiorum philosophiam, & meliori atque planiori ordine incepisse ipsum philosophari; sic ut credi nequeat, eum juvenem Græcum, optimis naturæ dotibus instructum ad miseros hos fontes, cum in Græcia meliora suppeterent, ablegasse. Probabilius est, commune ejus temporis præjudicium, omnem sapientiam apud barbaros hauriendam esse, & imprimis theologiam quam maxime appetebat Pythagoras, a gentibus istis solis esse petendam, Pythagoram instigavisse, ut in Aegyptum solveret. Vt itaque sapientiæ studio se dignum præberet, corpusque etiam ad ejus habitum præpararet, vini carnisque usu omnique ingurgitatione abdicatis, intra tenues facilesque digestu cibos se continuit, ac hinc somni modi-

m) *l. IIX. §. 2.* n) *c. XXX. n. 184. 252.*
o) *n. 55.* Eadem tradit DIODORVS SICVLVS in *Excerptis Vales. p. 243.*
p) Apud PORPHYR. *n. 56.*
q) Addi posset argumentum desumtum ex epistola Pherecydis moribundi ad Thaletem. Thales enim, qui ei supervixisse dicitur, Ol. LVIII. 1. obiit, unde sequeretur, Ol. LVII. 3. 4. Pherecydem obiisse, vid. LAERT. *l. I. §. 122.* Verum hanc epistolam suspectam esse suo loco jam monuimus: nec opus est, ut hæc inter se concilientur, duos comminisci Pherecydes, quod SALMASIO placuit *Exerc. Plin. p. 591.*
r) *ll. cc.* Prior Epimenidem quoque audivisse in hoc itinere refert, id quod in reditu factum esse LAERT. *l. IIX. §. 3.* contendit.

modicus, ac excitatior tum animæ puritatem, tum corpori exactiſſimam & indeflexam ſanitatem comparavit, ut hæc nobis narrat IAMBLICHVS.[s] qui porro addit, prius Phœnices, quibus ex quorundam opinione originem debebat, inviſere conſtituiſſe, Miletoque Sidonem ſolviſſe, facile inde in Ægyptum deſcenſurum: ibi verſatum cum prophetis, qui Mochi phyſiologi poſteri erant, & cum ceteris Phœniciæ hierophantis, cunctisque initiis Bybli & Tyri, ac iis, quæ in multis Syriæ partibus ſingulari modo celebrantur, ſacrorum ceremoniis initiatum eſſe. Quamvis vero hæc ita Iamblichus referat, ut vel mediocriter attento appareat, heroëm ſuum eum ita finxiſſe, ut ſectæ ſuæ abſolutiſſimum eſſet exemplar, cum in his myſteriis illa ſummam quæſierit ſapientiam, non omni tamen caret veriſimilitudine, Pythagoram Phœniciam prius adiiſſe, cultusque arcani, cui cognoſcendo inhiabat, notitiæ invigilaſſe, cum parentis negotia in his locis olim frequentia facilem ei aditum parare potuerint. Quæ vero de Mochi poſteris jactantius narrat, ſomnia hominis, omnem ſapientiam Pythagoræ ſuæ vindicantis eſſe, ex iis patet, quæ in hiſtoria philoſophiæ Phœnicum de hoc philoſopho diximus. Quanquam, ſi quis cum CLERICO[t] viro acutiſſimo, totum hoc orientale Pythagoræ iter in dubium vocare velit, pertinaciter repugnandum non eſſe putamus. Illud certe inter mendacia Alexandrinæ, unde profectum eſt, ſcholæ, referendum eſt, apud Phœnices arithmeticam ſuam philoſophicam didiciſſe Pythagoram. Alio enim loco[u] demonſtravimus, Phœnices non aliam niſi vulgarem arithmeticam excoluiſſe. Nec melioris commatis ſunt, quæ porro narrat IAMBLICHVS:[x] Pythagoram in templo montis Carmeli ſæpe ſolum verſantem a nautis Ægyptiis, qui ad littus illud appulerant, lubenter receptum ob formoſitatem ejus lucrum pretiumque ingens, ſi venundarent, ſibi pollicendi occaſionem quidem dediſſe: animadverſa vero ab illis ejus gravitate, cum ex improviſo ipſis ex ſummo montis vertice alias inacceſſo deſcendens apparuiſſet, ſacroque ſilentio ſervato, in eodem habitu per triduum ſine ſomno, cibo, potuque immotus permanſiſſet, ipſique ſecundo curſu uterentur, aliam longe iis de ſe injeciſſe opinionem, dæmonem vere divinum in Ægyptum e Syria tranſire ſecum; ideoque honeſtius, quam ſolebant, iter tranſigentes, curſu peracto exſcendentem alternis exceptum manibus honorifice navi extuliſſe, & in puriſſima arena illo collocato aram congeſſiſſe, & fructus arboreos, primitiasque mercis, quam vehebant, ſacrificaſſe; illum vero, etſi jejunio imbecilliorem, ubi diſceſſiſſent, nihil tamen fructuum ſumſiſſe, ſed habitu oris tranquillo ad vicina habitacula perveniſſe. Hæc enim adeo inſigniter impuni-

s) *Lib. III. n. 13. 14.* Meminiſſe vero oportet, Platonicos recentiores biographias ſuas de heroibus ſectæ ſuæ ita inſtruxiſſe, ut virtutum cardinalium exempla ex iis elucerent perfectiſſima, ut ex EVNAPIO PORPHYRIO, MARINO videri poteſt; eadem maxime IAMBLICHI cura fuit, hinc iſta omnia allata, quæ magis enarratoris fabulam, quam hiſtoriam veram ſapiunt.

t) *l. c. p. 98.*

u) *Amœnit. literar. T. VII. p. 188.*

x) *ib. n. 14.* PORPHYR. *l. c. n. 11.*

punitatem mentiendi, & ex hoc philoſopho dæmonem quendam confingendi præ ſe ferunt, ut merito iſtis nugis & ineptiis omnem fidem Iamblichus amittat. Nec hæc meliori fide digna ſunt, quam quæ ab his Alexandrinorum philoſophorum mendaciis excogitatæ ſunt gerræ, Pythagoram tum temporis ad Iudæos excurriſſe, & admiſiſſe ſacræ legis ceremonias, [y] vel ſacræ Carmelitanæ familiæ nomen dediſſe, quæ fabula merito omnibus, qui naſum habent, exploſa eſt, [z] quemadmodum Hermippum quoque recte notat SCHEFFERVS, [a] contendentem a Thracibus quædam hac occaſione didiciſſe Pythagoram. Miſſis his ineptiis omnibus, illud ex hiſtoria Pythagoræ tanquam certo proximum notamus, [b] abiiſſe ex Samo inſula Pythagoram, commendatum Amaſi regi, magno eruditorum, imprimis Græcorum, amico, [c] ut faciliorem ad ſacerdotum collegia nanciſceretur aditum. Qui tamen regis auctoritate pertinaciam ſacerdotum vix expugnare potuit, ut ſacris eum ſuis initiarent. Primo enim libro prolixe expoſuimus, quam inexorabiles hi homines in communicandis myſteriis ſuis cum peregrinis fuerint, quamque ſollicite omnia occultaverint, quæ ſapientiam aliquam præ ſe ferebant. Refert enim Antiphon, [d] Pythagoram, cum ad Amaſim veniſſet, literas ab eo ad ſacerdotes accepiſſe; ab Heliopolitis autem, ad quos primus pervenerat, ad Memphitas, tanquam ſeniores, ablegatum fuiſſe; a Memphitis eodem prætextus genere Thebas fuiſſe miſſum. Thebanos vero metu regis deprecari mandatum non audentes, abſterruiſſe Pythagoram laborum & ærumnarum, quas arcana diſciplina poſtulabat, magnitudine & moleſtia, & ideo dura admodum & a Græcorum religione plane abhorrentia injunxiſſe, ſperantes fore, ut deſiſteret. Illum vero miranda patientia & promtitudine cuncta executum, eos in ſui ita admirationem rapuiſſe, ut eum arcanæ doctrinæ participem facerent. Inter has vero arcanæ diſciplinæ ceremonias circumciſionem quoque fuiſſe, non recepta tantum gentis conſvetudo, ſine qua ad ſacra ſua nemo admittebatur, evincit, ſed & teſtimonio ſuo roborat CLEMENS ALEXANDRINVS, [e] qui addit, Pythagoram habuiſſe in Ægypto Sonchidem archiprophetam præceptorem. Dicitur etiam Diogeni & Antiphonti, triplex literarum genus, epiſtolicum, hieroglyphicum & ſymbolicum didiciſſe, & quoscunque noverat ſacerdotes ſingularis eruditionis acceſſiſſe,

y) Dicetur hac de re paulo infra conf. HENRIC. ASCAN. ENGELKEN *An Pythagoras [illegible] factus & conſequenter ſalvatus ſit?* PFANNER. *Syſt. theol. gent. pur. c. I. p. 14.* RABENERI *Amœn. hiſt. phil. p. 117.* Eadem ſententia arriſit SELDENO *de I. N. & G. l. I. c. 2. p. 13.* SCHEFFERO *l. c. p. 14.* Plures infra nominabimus, ubi de itinere Babylonico dicendum. GROTIVS *Ep. DLII. p. 217.* ab Eſſenis ſua mutuatum eſſe, inſigni anachroniſmo ſtatuit. Omnia vero hæc ſine teſtis ſufficientis fide & probabilitate dicuntur, vid. cel. LENFANT. *Bibl. Germ. T. II. art. 5. p. 125.* BVDDEVS *H. E. V. T. T. II. p. 1077.* FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 450. not.* qui alios quoque huic opinioni addictos nominat, & refutat. Cuncta enim Hermippi & Porphyrii teſtimoniis nituntur; de quibus quid ſentiendum ſit, poſtea dicemus. Reliqua argumenta longe infirmiora ſunt.

z) Nota ſunt, quæ hac de re contra SEB. A S. PAVLO diſputavit DAN. PAPEBROCHIVS vid. *Act. er. 1696. p. 502.* FAYDIT *lettre ſur le monachiſme & Carmeliſme pretendu de Pythagoras Rep. des lettres 1703. p. 472.* IO. FRID. MAYER. diſſ. *an Pythagoras fuerit Iudæus vel Carmelita?* BASNAG. *Hiſt. des Iuifs T. II. p. 592.*

a) *l. c. p. 15.* BVDDEVS *Anal. hiſt. phil. p. 10.*

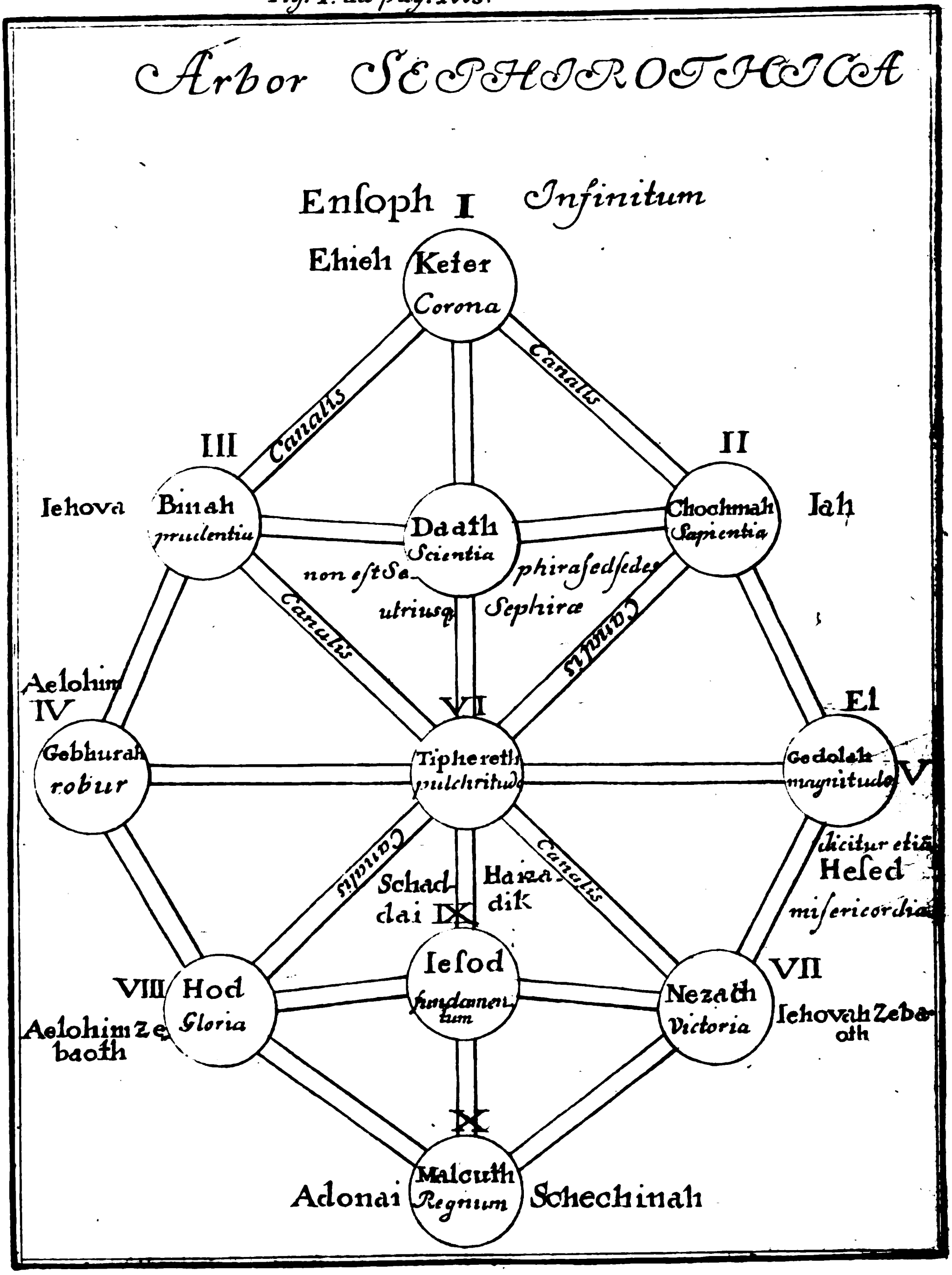
b) LAERT. *l. VIII. ſ. 3.* PORPHYR. *l. c. n. 5.*

c) HERODOT. *l. II. c. 172.* DIODOR. *l. I. c. 2.*

d) *ll. cc.*

e) *Stromat. l. I. p. 302.*

Fig. I. ad pag. 1003.

cessisse, ut ab iis in arcanis disciplinis erudiretur, & ita, quod VALERIVS MAXIMVS [f] addit, gentis ejus literis assvefactus & præteriti ævi sacerdotum commentarios scrutatus innumerabilium seculorum observationes cognovisse. Quæ omnia, ut circumstantiis philosophiæ Ægyptiacæ satis respondent, ita verisimilitudine suo modo non carent, nec probabilitatem exuit, quod IAMBLICHVS [g] habet, XXII. annis, quos in Ægypto absumserat, in adytis templorum, astronomiam, geometriam, & omnium Deorum initia didicisse; probe tamen repetendum memoria est, quod de Ægyptiorum philosophia & theologia agentes suo loco demonstravimus, [h] partim anilem & impiam superstitionem totam illam sapientiam fuisse, partim exiguis initiis constitisse, parumque ultra rudimenta nostræ ætatis surrexisse; ex quibus conjectura facilis fieri potest, eam, quam in Ægypto didicit, eruditionem Pythagoras, istas laudes non mereri.

Iter orientale.

§. VII. Ex Ægypto in orientem pervenisse Pythagoram magosque Babyloniorum adiisse, immo ad Indos usque penetrasse, & cum Gymnosophistis collocutum fuisse, magno consensu multi veterum, qui post N. C. scripserunt, tam gentiles, quam ecclesiastici scriptores tradunt, quorum narrationes prius exponemus, & deinde accurato expendemus examine. Occasionem, qua Pythagoras ad Babylonios Persasque pervenit, ita narrat IAMBLICHVS: [i] postquam viginti duos annos in Ægypto absumserat, a Cambysis milite, Ægyptum invadente inter captivos Babylonem adductum esse, ibique cum Persarum magis lubentibus lubentem ipsum versatum, illorum studia religionemque perfecte imbibisse, & numerorum musicæque artis & aliarum disciplinarum fastigium assecutum, annos duodecim in his orientis oris commoratum esse, tumque demum Samum rediisse annos jam circiter sexaginta natum. Nec aliter CICERO, [k] EVSEBIVS, [l] APVLEIVS, [m] LACTANTIVS, [n] VALERIVS MAXIMVS, [o] licet hi captivitatem non memorent, sed tantum Persarum magos convenisse dicant. Imprimis inter magos istos, quos tunc frequentasse dicitur, Zabratus quidam nominatur, cujus ope a prioris vitæ sordibus expurgatus fuerit, &, quibus rebus homini serio abstinendum, didicerit, tum quem de rerum natura & principiis universi docentem audiverit. [p] Alexandro de symbolis Pythagoricis apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM [q] Nazaratus, SVIDAE [r] Zares, CYRILLO [s] Zaran, aliis Zaratas dicitur. Quæ nominis cum Zoroastre, celeberrimo Persarum mago, affinitas quosdam eo adduxit, ut statuerent, Pythagoram ipsum Zoroastrem audivisse, quam opinio-

f) *Lib. VIII. c. 7.*
g) *Cap. IV. n. 18.* quanquam moræ tempus recte in dubium vocet BENTLEIVS *l. c. p. 69.*
h) Repetenda hæc eo magis sunt, quo magis inde mora Pythagoræ studiumque in Ægypto, ejusque circumstantiæ lucem capiunt, ad quæ brevitati consulentes lectorem remittimus.
i) *Cap. IV. n. 19. p. 15.*
k) *De fin. l. V. c. 19.*
l) *Præp. Ev. l. X. c. 4. p. 470.*
m) *l. c.*
n) *Lib. IV. c. 2.*
o) *Lib. VIII. c. 7.*
p) Diogenes *de incredibil.* apud PORPHYR. *n. 10. 12.*
q) *Strom. l. I. p. 304.* EVSEB. *præp. l. VIII. c. 6.*
r) In *Pythag. T. III. p. 231.*
s) *Contra Iulian. l. IV. p. 133.*

nionem nostra ætate eleganti eruditione ornavit desideratissimus BEAVSOBRIVS. [t] Alii, quibus Zoroastris ætas supra Pythagoræ ætatem ascendisse visa est, non quidem Zoroastrem, aliquem tamen ex Israëlitarum prophetis in captivitate tum Babylone versantibus eum audivisse, & vel Ezechielem vel Danielem, vel alium quendam ex gente sancta virum isto sub Zaratæ nomine intelligendum esse credunt. [u] Certe ingens eruditorum turba, [x] post plerosque ecclesiæ veteris doctores in eo consentit, Pythagoram in hac in Persica atque Babylonica mora multa a Iudæis ibi degentibus didicisse: quam sententiam, ut roborent, partim ad Hermippi testimonium apud IOSEPHVM [y] & ORIGENEM, [z] & Aristobuli apud CLEMENTEM [a] & EVSEBIVM [b] provocant, partim convenientiam doctrinarum Pythagoricarum cum Iudaicis testem advocant, quin & adorandi divini nominis יהוה mysterium ibi didicisse, & tetractis sua expressisse volunt. [c] Etsi vero hæc non conjecturis tantum dicantur ab ingenio se commendantibus, sed magna etiam nube testium confirmentur, quam rejicere, nimis temerarium esse, vir quidam doctus, [d] statuit, non negamus tamen, cuncta, quæ de hoc orientali itinere referuntur, fidem nobis non facere satis tutam, & pleraque ita se habere, ut non suspecta tantum sint falsitatis, sed & plena contradictionum. Quod ut evidenti demonstratione planum faciamus lectori I. observamus, ipsam illam captivitatem Pythagoræ ineluctabili premi difficultate, temporum rationibus obstantibus. Certum enim est, & a chronologis omnibus concessum, Ægyptum Cambysem invasisse quinto regni sui anno, qui incidit in Olymp. LXIII. 3. & annum Nabonassareum CCXXIII. IAMBLICHVM vero ipsum si sequimur, [e] patebit, iter Pythagoræ in Italiam ad Olymp. LXII. referendum esse, & tamen is asserit a Cambyse captivum abductum XII. annos Babylone hæsisse, & in patriam reducem propter Sylosontis tyrannidem alias regiones adiisse, tumque demum in Italiam discessisse scholamque erexisse. Vnde rationibus Iamblichianis ut consulat cl. DODWELLVS, aliter rem instituendam ratus, serius natum statuit, & ætatis anno XXII. Olymp. LVIII. 1. demum ad peregrinationes literarias se accinxisse, in Ægypto XXII annos vixisse, Olymp. LXIII. ætatis anno XLIV. Babylonem captivum abductum, & post trium lustrorum moram æt. LVI. rediisse, tumque insulas finitimas obiisse, reducemque æt. LVIII. Olymp. LXVII. 2. Sami, tandem æt LX. Olymp. LXVIII. 1. in

t) *Hist. des Manichéens P. I. l. I. c. 2. §. 2. p. 30.* ex veteribus APVLEIVS *l. c.* conf. SELDEN. *de Diis Syris Synt. II. c. 1. p. m. 211.* IO. HENR. VRSIN. *de Zoroastre Ex. I. sect. IV. p. 24.*

u) Apud CLEM. ALEX. *l. c.* & nostra ætate illustris HVETIVS *Dem. Evang. Pr. IV. p. 54. 83. 186. 274.*

x) Quosdam nominat FABRICIVS *Bibl. Græc. vol. I. p. 450. not. e.* quibus addi possunt. IAC. WINDET. *de vita functt. statu sect. V. p. m. 83.* PFANNER. *Syst. theol. gent. c. XXII. §. 27. p. 512.* IO. SCHEFFER. *de phil. Ital. c. IV. 5. p. 16.* CAMP. VITRINGA *Obs. SS. l. I. obs. 2. p. 120. 130.* VSSER. *Annal. p. 151.* STANLEIVS *P. VIII. p. 666.* VOSSIVS *de sect. c. VI. §. 5.* CVDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 20.* ut alios obscurioris nominis taceamus.

y) *Contra Apion. l. I. p. 1046.*

z) *Contra Celsum l. I. p. m. 13.*

a) *Stromat. l. I. p. 342.*

b) *Præp. Ev. l. IX. c. 6. p. 410.*

c) Conf. BASNAGE *l. c. T. III. p. 531. seqq.*

d) Cl. LEHMANNVS *Hist. phil. Pyth. p. 348.*

e) *Cap. VII. n. 35.*

Fig. II. ad pag. 2005.

Schönemann sc. Lips.

in Italiam veniſſe, & Crotone rerum ſuarum ſedem fixiſſe. Ita vero, dum Iamblicho ſubvenit vir eruditiſſimus, rationes non tantum chronologicas reliquorum hiſtoricorum, quorum præſtantior fides quam Iamblichi nugatoris eſt, omnes peſſundat, ſed & ipſi Iamblicho contradicit, qui diſerte tradit, in Italiam veniſſe Olymp. LXII. cum ſtadio viciſſet Eryxidas Chalcidenſis. Easdem fere rationes ſequuntur DIODORVS,[f] qui Olymp. LXI. ſub Archonte Thericle, CLEMENS ALEXANDRINVS,[ff] qui ſub Polycrate, Olymp. LXII. in Italiam veniſſe teſtantur, ut taceamus quæ LIVIVS[g] & CICERO[h] habent, quorum ille adventum in Italiam, Servio Tullio regnante, hic ſub regno Tarquinii ſuperbi factum aſſerit, quæ omnia propter unum Iamblichum, ſibi ipſi non conſtantem, uno oris halitu difflare, prorſus ineptum videtur, recte idem monentibus viris magnis BENTLEIO, LLOYDIO,[i] CLERICO.[k] Non urgebimus vitæ, mortisque tempus, quod ad centenarium fere numerum hi extendunt, ſecundum alios maturius eveniſſe, cum tota ætas Pythagoræ incerta ſit: hæc enim ſufficiunt, ut Iamblichi fidem elevent, qui, mendacia ſua temporum rationibus non impediri, ex ſectæ ſuæ perſuaſione credidit. II. Nec multum juvabit hiſtoriam Pythagoræ, ſi relicto ſibi Iamblicho, Pythagoram ante Cambyſis invaſionem in orientem profectum eſſe, ſtatuamus: nam & hæc reliquorum hiſtoricorum relationi contradicunt,[l] ad quos cum provocaverit PORPHYRIVS,[m] ſatis alias in laudando evehendoque Pythagora profuſus, eo magis ad eorum teſtimonium attendendum eſt. Ille vero & Antiphontis narrationem exponit, qui poſt commorationem Ægypti in Ioniam reverſum Pythagoram & ludum in patria aperuiſſe ſcripſit; & Ariſtoxenis auctoritate ait, eum jam annos natum XL. cum Polycratis tyrannidem vehementiorem cerneret, quam ut ſibi ingenuo homini imperium ejus ferre liceret, hac occaſione in Italiam diſceſſiſſe, quod etiam ex aliorum relatione confirmat. Quæ ut melius, quam Iamblichiana, cohærent, & a Laërtio quoque Themiſtio, Suida aliiſque narratis magis reſpondent, ita itineris orientalis fidem maximopere elevant. III. Neque his obſtare arbitramur teſtium nubem, qui, Pythagoram magos adiiſſe, dixerunt. Omnes enim illi non pro multis, ſed tantum pro duobus vel tribus teſtibus reputandi ſunt. Sunt enim vel Pythagorei, quique hos ſecuti ſunt recentiores Platonici, vel doctores eccleſiæ. Illorum ſtudium in eo potiſſimum verſatum eſſe, ut Pythagoram, quem primum & præcipuum ſectæ ſuæ patronum ducemque venerabantur, ſapientiam omnium orbis incolarum pernoviſſe, aliosque ita præcelluiſſe oſtenderent, ſupra jam rationibus non contemnendis evicimus. Hi inani præjudicio, Pythagorea cum Hebræis convenire, ducti, ne ſapientia a Græ-

 cis

f) *Excerpt. Peireſc. p. 241.*

ff) *Strom. l. I. p. 302. 332.* Polycrates enim perfidia Orœtæ Olymp. LXIV. 2. periit. Pertinent itaque huc omnes, qui apud PORPHYR. *l. c.* Pythagoram Polycratis tyrannidem exoſum in Italiam abiiſſe dicunt. vid. LAERT. *l. VIII. ſ. 3.*

g) *Lib I. c. 18.*

h) *Tuſc. Qq. l. I. c. 16.* GELLIVS *l. XVII. c. ult.*

i) *ll. cc.*

k) *l. c. p. 96. ſeq.*

l) Antiphon & Ariſtoxenus.

m) *n. 8. 9. p. 12. 13.*

cis prodiisse videretur, pro barbaricæ philosophiæ antiquitate & auctoritate pugnis calcibusque pugnaverunt; quam cum Hebræa genuisse ipsis crederetur, facile ab iis admissæ fabulæ de itinere Babylonico Pythagoræ, ut ita a Iudæis institutus fuisse videretur. Vtrisque igitur cum hoc iter Pythagoræ orientale placuerit, ut partibus suis faveret, suspecta eorum fides est. Nec IV. ad quos provocantes vides, ut commercium cum Iudæis evincant, Hermippus, & Aristobulus magnum opinioni pondus addunt: hujus enim fidem supra jam rejecimus argumentis haud levibus ducti, & alio quoque loco idem evincemus: illius vero testimonium, non tantum unicum est, sed ex calamo quoque Iudæi, genti suæ innata superbia Græcanicæ philosophiæ origines vindicantis profectum, forteque ab eo non accurate inspectum, certe Origeni ipsi lectum non est. [n] Diogenis autem verba apud Porphyrium, ut apud CYRILLVM [o] quoque leguntur, κατ' Ἑβραίους, non habent, & videntur hæ voces ex margine in textum Porphyrii serius irrepsisse, & glossema olim fuisse, lectoris in hac opinione versantis; verisimile enim non est, Porphyrium, pluribus testibus, qui hæc negant & Pythagoram ex Ægypto domum reversum affirmant, adductis, Diogenis verba in contrarium assuisse, si ita ipse legisset, ut hodie in Codd. leguntur. Reliqui, qui iter hoc Pythagoræ orientale tangunt, famam seqvuntur, a Platonicis Alexandrinis sparsam, ut sectæ suæ caput eo magis extollerent. V. Nec meliori fundamento nituntur, quæ de Zabrato vel Nazarato mago Pythagoræ præceptore incerto dubioque rumore veteres referunt. Neque enim quis ille fuerit, neque ubi quave ratione Pythagoram erudiverit, constat, & variæ de eo sententiæ aperte produnt, vulgi tantum rumorem & Pythagoreorum jactantiam hunc Zabratum peperisse: cadente enim totius itineris orientalis fide, & hæc quoque evanescunt. Ridendi vero merito sunt, qui nescio quem ex viris sanctis gentis Hebrææ isto nomine indigitari putant: nihil enim, quo ista sententia probetur, afferunt, præter id, de quo tamen disputatur, commercium intercessisse Pythagoræ cum Hebræis, qui quam contemti inter Babylonios fuerint, præter paucos quosdam viros, rerum gubernationi admotos, ad quos Pythagoræ accessus vix patuisset, constat. Et sic fabula quoque corruit, quam Iudæorum fastus peperit, Pythagoram proselytum factum esse, [p] quam operose refutare opus haut est, cum sola negatione corruat: recteque LACTANTIVS [q] negat, Pythagoram ad Iudæos accessisse. Nec magna verisimilitudine se probat virorum doctissimorum TH. HYDEI, [r] HVMPHR. PRIDEAVX [s] & ISAACI DE BEAVSOBRE [t] sententia, Zabratum hunc esse Zoroastrem; eumque

n) ORIG. enim *l. c.* ad solum rumorem provocat: fertur Hermippus &c.

o) *Lib. X. contr. Iulian.* Quæ vero KVSTERVS *ad l. c.* PORPHYR. *p. 14. n. 21.* affert, ut confirmet voces has addendas esse, infirma sunt, & a solo PP. testimonio petita.

p) MENASSE BEN ISRAEL *de immort. anim. l. IV. c. 21. p. 171.* conf. SCIP. SGAMBATVS *Archiv. V. T. p. 453.* S. R. WOLF. *Bibl. Hebr. vol. I. p. 983.* ven. HENR. SCHARBAV. *Iudaismus detectus p. 108.* & quos supra §. *VI. not. y* laudavimus.

q) *Lib. IV. c. 2.*

r) *De rel. vet. Pers. c. XXIV. p. 309. c. XXXI. pag. 379.*

s) *Hist. V. T. T. I. p. 278. 289. seqq.*

t) *l. c.*

eumque audivisse Pythagoram: quam incerta enim omnia ea sint, quæ de Zoroastris ætate Arabes, quos laudatissimi viri sequuntur, dicunt, tertio capite libri primi luculenter ostendimus: nec satis quoque tempora concordant: si enim verum est, Pythagoram a Cambyse captum duodecim annos Babylone vixisse, hoc tempus infra Hystaspis Darii patris ætatem est, quo vixisse Zoroaster Arabibus dicitur. Sin prius iter Pythagoræ incidisse dicatur; quia Olymp. LXII. jam in Italiam solvit, impossibile fuit, ut audiverit Zoroastrem, quem circa Olymp. LXV. demum prodiisse, a laudatis viris asseritur. Apparebit etiam ex iis, quæ infra de systemate Pythagoreo dicentur, non tam affinia inter se esse Zoroastrea & Pythagorea dogmata, ac putant hi viri docti, id quod ipse Beausobrius vidit, qui Pythagoream de duplici principio sententiam, Magis dualistis potius, quam Zoroastreis affinem esse concedit. Cum itaque ne Iamblichiana quidem chronologia Pythagoræ, quæ tamen Pythagoram reliquis juniorem facit, cum Zoroastris temporibus, sive Græcos, sive Arabes sequaris, conveniat, fundamento quoque tota conjectura hæc caret, meritoque rejicitur. Ex quibus omnibus, paucis tantum ut institutum nostrum patitur, disputatis, recte, si leges fidei historicæ & artis criticæ consulantur, colligitur, multo verisimiliorem eorum opinionem esse, qui nunquam pervenisse ad Orientales Pythagoram putant, [u] sed ex Ægypto Samum rediisse, & ex Samo in Italiam delatum statuunt, contrariam sententiam pro ostentatione Pythagoreorum, omnium terrarum eruditionem præceptori vindicantium habentes. Ex his vero facillimo labore intelligi potest, quid de illorum traditione statuendum sit, qui Indos quoque & Gymnosophistas adiisse, & ab iis disciplinam suam accepisse Pythagoram asserunt, quod magno verborum apparatu præter alios [x] nugatur PHILOSTRATUS, [y] cujus frivolæ rationes cum ex iis satis queant refutari, quæ supra libri primi capite quarto de Brachmanum & Indorum veterum philosophia diximus, lectorem brevitatis causa eo ablegamus. [z] Omnes vero absurditate vincit quorundam opinio, Pythagoram etiam ad Gallorum Druidas pervenisse, quam ex veteribus Alexander Polyhistor, [a] ex recentioribus THOM. BVRNETIVS [b] & IACOBVS MARTINIVS [c] VV. CC. receperunt. Apertissime enim inani illo falsoque præjudicio Pythagoreorum, omnis ista traditio nititur, non fuisse sapientium collegium in ullo orbis angulo, quod non adierit Pythagoras. Quod si recte probari deberet, testimoniis fide dignis evincendum esset, Pythagoram iter ad eos suscepisse, eumque a Druidibus, sua tam sollicite celantibus

u) Ita viri doctissimi LLOYDIVS, BENTLEIVS, CLERICVS *ll. cc.* FABRICIVS *l. c.* LENFANTIVS *Bibl. Germ. T. II. p. 124.* GVNDLINGIVS *Hist. phil. mor. c. VII. §. 1. not. l. p. 74.* BVDDEVS *Hist. eccles. V. T. T. II. p. 1077.* & nuperus *Historiæ criticæ philosophiæ* auctor Gallus *T. II. p. 50.* qui si pari animo plures fabulas ex Pythagoræ historia ejecisset, elegantem de ea nobis tractationem exhibuisset.

x) APVLEIVS *l. c.* Alex apud CLEM. ALEX. *l. c.* PORPHYR. *l. c.* conf. SCHEFFER. *l. c.*

y) *Vit. Apollonii l. VI. c. 11. p. 245.*

z) Dicetur etiam de eo suo loco, ubi de Apollonio.

a) Apud CLEM. ALEX. *l. c.*

b) *Archæol. philos. p. 341.*

c) *Religion des Gaulois T. I. p. 184. 185.* conf. cl. FRICKIVS *de Druid. §. 15. p. 19.*

bus fuisse admissum, ut in Ægypto factum esse constat: non vero ad unius alteriusve Græculi testimonium, ex præjudicio sectæ Pythagoreæ enatum provocandum, vel dogmatum quorundam communium consensus [d] urgendus esset: quæ omnia plane nihil probant, & contorta insuper sunt, nec eam sententiarum harmoniam exhibent, quam videre se viri docti putant. Verum & de hac re supra, [e] quantum satis, dictum & ostensum est, Druidum ordinem, dogmataque longe vetustiora esse Pythagora, & metempsychosin Gallorum differre a Pythagorea. Addimus hoc unum, teste DIODORO [f] Gallos tempore demum Alexandri Græcis innotuisse, adeoque ignotos & latentes a Pythagora adiri non potuisse.

Schola domi erecta.

§. VIII. Ex Babylonia itaque, si Iamblicho credimus, [g] vel si probabiliores rationes sequimur, ex Ægypto in patriam redux, cum multis annis absuisset, vix a senioribus quibusdam agnitus est, non minori, quam antea, in admiratione habitus, quod majora pulchritudinis, sapientiæ & divinitatis argumenta domum reportasse videretur, ut hæc nobis narrat IAMBLICHVS, [h] qui ita porro tradit: patriam eum invitasse, ut participatione inventorum suorum communi emolumento prodesse vellet: Pythagoram non renuisse, sed Ægyptiacam per symbola docendi elegisse methodum, quam nec satis capiebant Samii, nec diligenter in hanc rem incumbebant, ita ut nemo ei adhæreret. Fraude itaque rem aggrediendam ratum, juvenem quendam pauperem ex palæstra domum abductum eo adduxisse, ut scientiarum a se præcepta sibi tradi pateretur, promissa alimonia ad curam corporis sufficiente. Ita quidem arithmeticam & geometriam eum docuisse, proposito de singulis, quæ didicisset, theorematibus, præmio: ita vero ejus studium adeo accendisse, ut, cum præmium se postea daturum negaret, juvenis ingeniose causato Pythagoræ, se victus quærendi causa demonstrationibus amplius insudare non posse, mercedem & alimenta ultro obtulerit, sicque ipse alter quasi evaserit Pythagoras, cujus quoque nomen gesserit.

Itinera in Græcas insulas.

Quia vero tantam sapientiam Samus non capiebat, aliter populi animos sibi devinciendos & in suas partes pertrahendos esse ratus, Delum abiit, ibique sacerdotibus se adjunxit, & ad aram incruentam, quæ post corneum altare fuit, Apollini Genitori precibus sacrificavit. [i] Delo postea discedens, ad omnia loca, in quibus oracula essent, se contulit, ibique teste Aristoxeno complura moralium dogmata, ab Aristoclea, ut PORPHYRIVS [k] habet, vel Themistoclea, ut LAER-

d) Eam ostendere sategit illustris SELDENVS in *Anal. Anglo-Britan. pag. 881.* quæ, ne imponant, legenda, quæ eleganter hac de re disserit BASNAGE *Hist. des Iuifs T. III. p. 537. seqq.*

e) *Lib. I. c. 8.*

f) *Lib. VII.* conf. SCHEFFER *l. c. p. 15.* qui ideo pro γαλάτων apud Alexandrum Polyhist. χαλδαίων legi vult: quæ tamen emendatio & durior est, & non necessaria. Vidimus enim ejusmodi ἀνησορησίας in hist. Pyth. esse apud veteres frequentissimas.

g) Rumorem, quod a Gillo quodam Crotoniatarum principe redemtus fuerit, tanquam minus probabilem rejicit APVLEIVS *l. c.*

h) *Cap. V. n. 20.*

i) LAERTIVS *lib. VIII. §. 13.* incruenta vero ara dicta est, quod non victimæ, sed solum frumentum, & hordeum, & placentæ offerrentur. IAMBLICH. *n. 25.*

k) *n. 41.*

LAERTIVS,[l] tradit, accepit, quæ ſacerdos Apollinis fuit, ut ita ex divino fonte ſua hauſiſſe videretur. Poſtea Lacedæmonem & in Cretam navigavit, quæ inſula propter Iovis myſteria tum temporis fuit celeberrima, ibique a Corybantibus ſive Dactylis, Cybeles ſacerdotibus, in ſpecum Idæ montis, ubi Iovem ſepultum eſſe ferebatur, adductus eſt, traditque PORPHYRIVS,[m] ibi ſe unius ex Idæis Dactylis ſacerdotibus, cui Morgo nomen fuit, curæ addixiſſe, & ab eo Ceraunio lapide fuiſſe purgatum, noctuque juxta flumen agni nigri vellere redimitum. Quæ ut felicius ſuccederent, Epimenidem porro adiiſſe tradunt, Cretenſem, de quo ſupra prolixe egimus, hominem fanaticum, vel ut APVLEIO[n] vocatur, fatiloquum, cum eo in Idæum antrum deſcendiſſe, nigra lana amictum, & dies ter novenos ibi ex lege diſciplinæ ſacræ exegiſſe, Iovique parentaviſſe, ejusque vidiſſe pulvinar. Ita celebrioribus Græcorum quoque myſteriis initiatus, ad Olympicum certamen deſcendit,[o] ibique in admiratione omnium verſatus, cum de cognomine interrogaretur, non ſe σοφὸν, ſed φιλόσοφον primus dixit.[p] Alii tamen Sicyone id eveniſſe, alii Phliunte dicunt, narratque Heraclides apud CICERONEM,[q] ibi cum Leonte principe Phliaſiorum docte & copioſe diſſeruiſſe quædam, cujus ingenium & eloquentiam cum admiratus eſſet Leon, quæſiviſſe ex eo, qua maxime arte confideret? at illum reſpondiſſe: artem quidem ſe ſcire nullam, ſed eſſe philoſophum. Admiratum Leontem novitatem nominis quæſiviſſe, quinam eſſent philoſophi, & quid inter eos & reliquos intereſſet? hoc Pythagoram, ſimili deſumto a mercatu in ludis Græcorum celeberrimis haberi ſolito, ita explicuiſſe, ut hos ſe appellare diceret ſapientiæ ſtudioſos, qui in hanc vitam ex alia vita & natura profecti gloriæ, pecuniæ aliarumque rerum ſtudio pro nihilo habito, rerum naturam ſtudioſe intuerentur. Quod vero diſcrimen inter ſapientiam atque ſapientem, & inter philoſophiam & philoſophum poſuerit, infra dicendi erit locus. Ita vero celeberrimo & ubique poſtea recepto nomini originem dedit, cum naturæ interpretes antea ſapientes dicerentur.[r] Ita non aucta tantum eruditione, myſteriis celebrioribus, quæ didicerat, ſed & auctoritate atque ſapientiæ fama in patriam redux, in ipſa urbe ſcholam exſtruxit, Pythagoræ hemicyclium poſtea dictam,[s] ubi Samii de republica conſulturi convenire ſolebant, ibique moralis potiſſimum doctrinæ præcepta, quæ ad reipublicæ emolumentum faciebant, tradebat.[ſſ] Extra urbem vero, magno-

l) LAERT. *ſ. 8.* ubi ſoror vocatur, ſine dubio ex mendo, ἀδελφῆς pro ἐν Δελφοῖς poſito, vid. CAS. & MENAG. *ad h. l.* conf. MENAG. *Hiſtor. mulier. philoſoph. n.* 77. *p.* 499.

m) *n.* 17. LAERT. *ſ.* 3. De his Cretenſium myſteriis & ſacerdotibus, Iodis etiam & Curetibus dictis, videndus HOLSTENIVS *ad* PORPHYR. *l. c.* & MEVRSIVS in *Creta c. III. p.* 73. *c. IV. p.* 78. conf. PORPHYR. *de antro nymph. p.* 120. ed. Rom.

n) *l. c.* conf. PORPH. LAERT. *ll. cc.* Quidam Epimenidem Pythagoræ diſcipulum faciunt, ſed melius ita tempora concordant, conf. LLOYD. *l. c.* CLERIC. *l. c. p.* 97.

o) VALER. MAX. *l. VIII. c.* 7.

p) LAERT. *l. I. ſ.* 12. *VIII.* 8. IAMBLICH. *c. VIII. n.* 44. *c. XII. n.* 58.

q) *Tuſc. Qq. l. V. c.* 3.

r) Repetenda, quæ in prolegomenis de hac re diximus.

s) IAMBLICH. *c. V. n.* 26. PORPHYR. *n.* 9.

ſſ) Arcanas enim diſciplinas tradebat in antro.

gnorum virorum, & imprimis legislatorum veterum exemplo,[t] ut venerationem doctrinæ ſuæ conciliaret, antrum parabat, ſtudiis ejus philoſophicis aptatum, in quo partem diei noctiſque maximam cum amicis diſſerendo tranſigebat, & imprimis in mathematicarum ſcientiarum cultura, totus cum diſcipulis hærebat. Aitque IAMBLICHVS,[u] cum ita ingens philoſophiæ acceſſio facta eſſet, totam Græciam in ejus admirationem conſenſiſſe, ut eorum, qui philoſophiæ operam navarent, plurimi atque optimi quivis, ipſius ſtudio Samum ſe contulerint, ad ejus diſciplinam admitti deſiderantes. Quæ an veriſimilia ſint, & non adjecta a Iamblicho, ut celebritatem Pythagoræ eo luculentius confirmaret, ipſe cautus lector diſpiciet. Et hæc quidem vitæ Pythagoræ enarratores, ad quorum fidem ea omnia redeunt, quæ qualis quantaque ſit, ſupra diximus. Quod ſi eam vero admittimus, ut pleraque veriſimilitudine non carent, a fraude & impoſtura, ut erant ſeculi illius mores, Pythagoras liberari non poteſt, qui eas ipſas artes adhibuit, quibus callidiſſimum hominum genus, ſacerdotes, homines decipere, ſuamque firmare auctoritatem ſolebant. Factum id eſſe, arcana diſciplina, myſteriiſque, neſcio quam divinæ originis auctoritatem, & ſublimiorem ſapientiam præ ſe ferentibus, introductis, ſacriſque & moleſtis ceremoniis adhibitis, plus una hactenus vice monuimus. Cum itaque eruditionem ſuam contemni Pythagoras videret, religione & arcanæ doctrinæ opinione famam & auctoritatem ſibi conciliare ſatagens, his myſteriis initiari, & improbo hominum generi ſe adſcribi voluit, ut, quod philoſophia non dabat, religio ipſi acquireret, nomen celeberrimum. Non dubitandum itaque, modo hæc omnia vera ſint, quæ veteres narrant, Pythagoram in eandem furciferorum claſſem referendum eſſe, in quam Epimenidem aliosque hujus furfuris retulimus, qui fraudibus piis, & religionis ceremoniis ſpecioſæ obtentu divinitatis famam aucupati ſunt. Nec aliud loquitur antrum a Pythagora extra Sami urbem electum, quam videri eum voluiſſe, arcanos cum numinibus congreſſus & diſciplinæ cœleſtis traditionem habuiſſe. In ejusmodi enim antris numina inſpiraſſe ſibi leges & diſciplinam tradidere Numa, Minos, & his ſimiles.[v]

Iter & mora in Italia.

§. IX. Ex Samo in Italiam profectum eſſe Pythagoram, omnes uno ore teſtantur, veteres, qui de rebus ejus commentati ſunt, certiſſimum ita ut hoc iter Italicum Pythagoræ ſit: incertiora vero ſunt, quæ de cauſa ejus, incertiſſima, quæ de tempore narrantur. IAMBLICHVS[w] enim tradit: cives Samios Pythagoram ad omnes legationes traxiſſe, ſecumque

mune-

t) Minois exemplum imitatum fuiſſe, ipſe monet IAMBLICHVS *n.* 27. Erant autem multa ejusmodi antra numinibus & oraculis celebria, Nympharum in Ithaca, Mythræ apud Perſas, Bacchi in Naxo, Paridis in Arcadia, imprimis Bœotia ejusmodi antris ferax fuit, & inter ea celeberrimum Trophonium, de quo videndus PAVSANIAS in *Bœoticis*, in horum ſimilitudinem efficta adyta. conf. PORPHYR. *de antro Nymph.*

u) *l. c.* Non vero ita ſecum conſentit Iamblichus, qui ſocordiam Samiorum aſpernatum in Italiam profectum eſſe ait *n.* 28.

v) Legenda quæ erudite de fraudibus in ejusmodi antris adhiberi ſolitis adque aucupandam divinam auctoritatem admiſſis diſſerit ANT. VAN DALE *de oraculis gent. diſſ. II. p. m.* 226. *ſeqq.* edit. prior.

w) *c.* 5. *n.* 18.

muneribus publicis fungi coëgisse; quod cum consistere cum philosophiæ studio non posse vidisset, statuisse declinare administrationes, & exemplum eorum sequi, qui ante ipsum philosophiam excolentes, vitam inter peregrinos exegerint: licet non neget, alios causam hujus consilii in socordiam Samiorum in literis referre, quam aspernatus Pythagoras eam sibi patriam esse regionem existimaverit, quæ plurium discendi cupidorum ferax esset. Alii Samo relicta in Italiam eum contendisse dicunt, quod ferre Sylosontem non posset, fratrem Polycratis, qui privatam post fratris fata vitam agens, Dario Hystaspide postea patrocinante, Sami tyrannus est factus.[x] Longe major vero de tempore, quo Pythagoras in Italiam solvit, dissensus & controversia est, quam supra jam ὡς ἐν παρόδῳ tetigimus. Et illorum quidem opinionem, qui Numæ temporibus Pythagoram in Italiam venisse contenderunt, libro primo[y] jugulavimus. Nec admittenda PLINII[z] lectio, qui Pythagoram Veneris, planetæ indolem explorasse ait Olympiade circiter XLII. A. V. C. CXLII. quo Tarquinius Priscus regnavit. Illo enim tempore Pythagoram nondum natum esse constat, cubat vel in mendo locus, vel Plinium memoria decepit. Aliter auctores, quos LAERTIUS[a] secutus est, qui tradunt, Pythagoram offensum tyrannide Polycratis, qua rempublicam occupari videbat, in Italiam solvisse; Polycrates vero Ol. LXIV. 2 periit cruci affixus, quo STRABO[b] quoque respicere videtur, idque Aristoxenus apud PORPHYRIUM[c] confirmat. Hinc Ol. LXI. hoc iter suscepisse Pythagoram DIODORUS[d] ait, Ol. LVIII. 2. vero LLOYDIUS computat; cujus rationes si sequimur, iter Delum Phliuntemque in hac ad Italos profectione simul susceptum est.[e] IAMBLICHUS[f] Ol. LXII. 2. in Italiam solvisse auctor est; quæ tamen rationes omnes si admittantur, captivitas Pythagoræ iterque Babylonicum, quæ ante Ol. LXIII. 3. 4. accidere non potuere, falsa sunt. Unde, ut his consulerent viri docti, iterque Babylonicum assererent, profectionem Pythagoræ Italicam anno demum LX. ætatis ejus, Ol. LXVII. 2. 3. susceptam esse contendunt.[ff] Nos, quæ nobis vero propius accedere videantur, cum supra exposuerimus, dicta otiose non repetemus, hoc unum, supra prætermissum, addentes, patere ex APULEIO,[g] suo tempore incertam, & dubio rumore nixam captivitatem Pythagoræ iterque Babylonicum visum esse, quod ubi abjicitur, & Pythagoras circa Ol. LVIII. LIX. vel LX. in Italiam discessisse statuitur, melius omnia cohærent, & veterum dictis magis consonant: quo fundamento admisso Dodwelliana & Stanlejana chronologia concidit. In Italiam vero delatus, in meridionalibus Italiæ partibus, quas Græci possidebant, a quibus

 diver-

x) STRABO *l. XIV. p. 638.* Alii ad ipsam Polycratis tyrannidem referunt apud LAERT. *l. IIX. §. 3.*

y) *c. IIX.*

z) Conf. STANLEIUS *P. IIX. c. 10. p. 672.* Alio loco *l. XXXVI. c. 9.* rege Semneserteo in Aegyptum eum venisse tradit, quo de loco vid. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Pythagoras not. B. p. 742.*

a) *l. IIX. §. 3.*

b) *l. c.* nisi ad Sylosontem respicere dicas.

c) *n. 9.*

d) *Excerpt. Peiresc. p. 241.*

e) Conf. CLERIC. *l. c. p. 115.*

f) *c. VII. n. 35.*

ff) DODWELLUS & STANLEIUS *ll. cc.*

g) *l. c.*

diversis temporibus variæ in eas coloniæ deductæ erant,[h] consedit. Fuitque Crotona, urbs in sinu Tarentino sita, prima, in quam delatus est, cujus corruptis valde moribus vivebant incolæ & imprimis voluptati litabant. Illuc cum iret, miraculum accidisse narrant, dignum memoratu: incidisse in piscatores, sagenam piscibus onustam in profundo trahentes, illisque definito prædixisse numero, quanta multitudo capta esset: illis igitur pollicentibus, se, quicquid imperaturus esset, facturos, si eventus dictis respondisset, mandasse, ut pisces omnes dinumeratos vivos dimitterent. Fuisseque hoc imprimis admirandum, quod ne unus quidem piscium, dum extra aquam detinerentur, extinctus sit, ipso dum hæc agerentur, præsente & soluto piscatoribus pretio piscium Crotonam contendente. Illos statim, quod acciderat, divulgasse, & ita omnibus injecisse cupidinem tanti videndi hospitis. Ita quidem fabulam narrant PORPHYRIUS[i] atque IAMBLICHUS,[k] quorum mentiendi libidinem & causam egregie deprehendimus, si, qui eandem rem narrant, PLUTARCHUM,[l] & APULEIUM[ll] consulamus, ætate superiores, & isto, quo Porphyrius & Iamblichus, animo Pythagoræ historiam expendendi non impeditos. Illi enim hoc tantum narrant, Pythagoram emta tota piscium captura, captos dimitti jussisse, ut pro amicis & familiaribus captivis precium liberationis persolveret; communi enim anima utentes noluisse interfici, cum injuria neminem afficiant: ideo & Pythagoreos a piscium esu abstinere. Rem in se nec miram, nec a vero valde abludentem scopo suo, Pythagoræ historiam historiæ I. C. opponendi aptaturi Porphyrius & Iamblichus, cum legissent, Salvatorem totam aliquando piscium capturam disrupta sagena servavisse, mire perverterunt, & piscium prædixisse numerum, nec unum eorum extingui passum esse Pythagoram, strenue mentiti sunt. Qua ratione etiam alias de Pythagora traditiones (nam & hanc pro solo rumore venditant Plutarchus & Apulejus) in miracula verterunt homines audacissimi. Quamprimum Crotonam advenit, ut Dicæarcho[m] traditum, quasi adventante viro, plurimarum regionum peragratione claro, & eximio, atque peculiari naturæ beneficio fortunam prosperrimam ducem nacto, (facie enim, statura procera, & moribus gratiam & decorem referebat) ita Crotoniatarum civitas affecta fuit, ut postquam seniorum, ex quibus civitatis illius magistratus constabat, animos cepisset, habitis apud adolescentulos juvenes, pueros, & feminas, ejus gratia in cœtum jussu magistratus coactas, adhortationibus,[n] tota fere civitas in ejus amorem raperetur, multosque is auditores nancisceretur, non viros solum, sed & feminas, etiam ex vicina barbarorum regione, regios quoque principesque viros. Ita emendabat Crotoniatarum mores, & ad frugalita-

tem

h) Vocata etiam est Græcia subcisiva, & Græcia magna. Nomen hoc a Pythagoræ discipulis demum accepisse, nugæ sunt IAMBLICHI c. XXIX. n. 166. c. VI. n. 23.

i) n. 25.

k) c. VII. n. 36.

l) Qq. Sympos. l. IIX. q. 8. T. III. p. m. 289.

ll) Apolog. p. m. 209.

m) PORPHYR. l. c.

n) IUSTIN. l. XX. c. 4. Orationes ipsas exhibet IAMBLICHUS c. VIII. n. 37. c. IX. n. 45. c. X. n. 51. c. XI. n. 54. seqq. quas tamen eum ex ingenio ita confinxisse dubium non est, ut sæpe solent historici.

tem revocabat, & ad virtutem ſingulas hominum ætates & ſexum mira eloquentiæ efficacia excitabat:[o] aitque IAMBLICHVS,[p] ſexcentos fuiſſe, quos non tantum ad capeſſendam philoſophiam oratione ſua permoverit, ſed qui collatis etiam in unum facultatibus, communem vitam ſequerentur, de qua vivendi ratione Pythagorea poſtea dicemus. PORPHYRIVS[q] vero plusquam duo millia fuiſſe, auctore Nicomacho tradit. Non vero Crotonæ tantum ſubſtitit, ſed philoſophiæ quoque præſidio reliquis Italiæ & Siciliæ urbibus Græcis ſubveniendum ratus, quas in ſervitutem redactas noverat, ad libertatem illis animum erexit, & in priſtinum ſtatum per ſuos auditores illarum cives aſſeruit, adeoque liberas fecit præter Crotonem Sybarim, Catanem, Rhegium, Himæram, Agrigentum, Tauromenas, & alias quasdam[r] magna ubique auctoritate uſus, multisque conciliatis diſcipulis, cum XL. fere annis ibi moram feciſſet.

Auctoritas inter Italos.

§. X. Facile ex dictis hactenus colligi poteſt, Pythagoræ non parum honoris & auctoritatis apud Crotoniatas reliquosque illius regionis urbiumque incolas comparatum fuiſſe, cujus varia nobis ſpecimina vitæ Pythagoræ conſarcinatores enarrant. Tradit enim PORPHYRIVS:[s] civitates in libertatem vindicatas eum ſalutaribus inſtruxiſſe legibus per Charondam Catanæum & Zaleucum Locrum: depoſuiſſe imperia tyrannos ipſo audito; & veniſſe ad eum Lucanos & Meſſapios & Picentinos, & Romanos,[ſſ] ſuſtuliſſeque omnes omnino diſcordias ab Italiæ Siciliæque civitatibus, tam internas quam externas. Tyranni quoque ut ejicerentur, orationibus ſuis paſſim effecit, & ita Agrigentum quoque a Phalaridis tyrannide liberaſſe IAMBLICHO dicitur.[t] Crotoniatæ quoque cum Sybaritis ejus conſilio bello congreſſi ob interfectos legatos, victoria potiti ſunt.[u] Et his alia non minora porro referunt. Sunt tamen in illis quoque haud leves nodi, quos facilius ſeces, quam ſolvas. Referuntur enim inter diſcipulos Pythagoræ non a PORPHYRIO tantum & IAMBLICHO, ſed aliis[v] quoque Zaleucus & Charondas, eos vero ætate Pythagoræ longe ſuperiores fuiſſe, veterum teſtimonia evincunt,[w] & nobis quoque libri ſecundi capite ſecundo obſervatum eſt, ut ita luculento exemplo pateat, Pythagoreos non attendiſſe ad rationum chronologicarum ſeriem & fidem, modo omnes viros antiquitus celebres Pythagoræ ſuo aſſeruerint, cujus exemplum in Numa quoque vidimus. Similem difficultatem habet Phalaridis ejecti & occiſi hiſtoria & tempus, multum chronologiam Pythagoræ implicitam reddens, qua de re nota ſunt, quæ inter RICH. BENT-

o) Conf. BAYLE *l. c. not. C. p. 742.* Reſpexit huc CLAVDIANVS *Conſ. Theod. v. 156.*
Annon Pythagoræ monitus, annique ſilentes
Famoſum Oebalii luxum preſſere Tarenti?

p) *c. V. n. 29.*

q) *n. 20.* ita etiam ipſe IAMBLICHVS *c. VI. n. 30.*

r) *ib. n. 33.* s) *n. 20. ſeqq.*

ſſ) Dignus, qui cum his Porphyrii verbis conferatur, locus eſt LIVII *l. I. c. 18.* ut conſtet, quam parum veriſimilitudinis habeat, Romanos ad Pythagoram veniſſe leges accepturos.

t) *c. XXXI. n. 214. ſeq.*

u) Hiſtoriam belli narrat DIODOR. *l. XII.* IAMBLICH. *c. XXX. n. 177. ſeqq.*

v) SENECA *ep. 90.* LAERT. *l. VIII. ſ. 16.*

w) DEMOSTHEN. *orat. adv. Timocr. p. 469* EVSEB, *in Chron.* conf. BENTLEIVS *apol. de epiſt. Phal. p. 339.* FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 516. 519. ſeq.*

BENTLEIVM ad Olymp. LVII. 4. referentem, & HENRICVM DODWELLVM Olymp. LXIX. I. eveniſſe ſtatuentem, aliosque magna animorum contentione diſputata ſunt, [x] quæque notabili exemplo confirmant, quam parum certi ſit in hiſtoria & chronologia veteri, quam mentiendi audacia, ſectæ Pythagoreæ, uti ſupra dictum, familiaris, miris modis corrupit.

Miracula. Et hæc quoque magna ex parte mater fuit miraculorum, quæ de Pythagora referuntur. Provocat enim PORPHYRIVS [y] ad auctores antiquos & præjudicatæ auctoritatis, qui tradiderint, etiam ad bruta animalia usque præcepta admonitionesque ejus ſeſe extendiſſe. Vrſam Dauniam agros depopulatam comprehenſam & diu contrectatam adjuraſſe, ut dimiſſa nunquam amplius ex montibus atque ſylvis redierit: Bovem temere fabas depaſcentem, in aurem inſuſurrando a fabis comedendis arcuiſſe: aquilam ex aëre prætervolitantem detraxiſſe, rurſumque dimiſiſſe. Caucaſum fluvium tranſeuntem & cum multis amicorum adlocutum eſſe, & clara eum ac liquida voce cunctis audientibus dixiſſe: [z] Salve Pythagora. Quin etiam una eademque die & Metaponti in Italia, & Tauromenii in Sicilia, amicis, quos utrobique habebat, adfuiſſe, & in publico cœtu allocutum fuiſſe: [a] Commemoratas eſſe prædictiones terræ motuum certiſſimas, ventorum violentorum grandinisque profuſiſſimæ compreſſiones, peſtis averruncationes præſentiſſimas, tempeſtatum tam in fluminibus, quam in mari ſerenationes, quæ miracula non ipſe tantum perpetraverit, ſed & diſcipuli Empedocles, Epimenides, Abaris [b] ab eo didicerint. Animi porro corporisque affectus carminibus & incantationibus ſedaſſe, & univerſi concentum auribus percepiſſe. His alii [c] alia adjiciunt: multa eum prædixiſſe, quæ poſtea evenerunt, Sybari ſerpentem letiferum & hirſutum comprehendiſſe, rurſusque dimiſiſſe, alioque loco ſerpentem morſu occidiſſe, & ſexcenta hujus generis alia, quæ indubitata fide & certitudine immota conſtare, ejus admiratores ſibi perſuadent. Factum inde eſt, ut inter γόητες ſive magos celeberrimos a multis cum veterum [d] tum recentiorum [e] numeraretur, jamque Timon [f] in Sillis diceret, eum a magica ad philoſophiam declinaſſe. Alii meras præſtigias & impoſturas fuiſſe dicebant, quam objurgationem mire confirmat, quod Hermippus [ff] & Scholiaſtes SOPHOCLIS [g] narrant: in Italiam delatum ſubterraneam feciſſe ſpecum, matrique præcepiſſe, ut mortuum eum diceret, quæ agerentur vero,

x) Libros hac de cauſa ſcriptos enumerat FABRICIVS *l. c. p. 405.* conf. CLERIC. *l. c. p. 82. 130. ſeqq.*

y) *n. 23. ſeqq.* & hunc ſecutus IAMBLICHVS *c. XXIIX. n. 134.*

z) Eadem fere narrant LAERT. *l. IIX. ſ. 11.* AELIAN. *l. II. c. 17.* APOLLON. *hiſt. com. c. 6.*

a) Citati PHILOSTRAT. *vit. Apoll. l. IV. c. 10. p. 147.*

b) Verum Abarim & Empedoclem non fuiſſe diſcipulos Pythagoræ, ſed ante congreſſum cum illo iſtis jam artibus celebres, ſupra demonſtratum eſt.

c) Anonym. apud PHOTIVM *Cod. CCLIX.* ad calc. PORPHYR. *p. 58.* EVSEB. *præp. l. X. c. 3.*

d) PLVTARCH. in *Numa T. I. p. m. 117.* CHRYSOSTOM. *Homil. II. in Ioan.* LVCIAN. in *vitar. auct. T. III. p. m. 1025.* APVLEIVS *apolog. p. m. 209.* PLINIVS *l. XXIV. c. 17. l. XXX. c. 1.*

e) Conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. VIII. ſ. 36.* NAVDE *apologie des grands hommes accuſez de Magie c. X. p. m. 136. ſeqq. p. 146.* & quos *h. l.* nominat.

f) LAERT. *l. VIII. ſ. 36.*

ff) Apud LAERT. *l. VIII. ſ. 41.*

g) *Ad Electr.*

vero, ut tabulis inſcriberet, tempusque adnotaret. Deinde eum deſcendiſſe in ſpecum, matrem vero præcepta eſſe exſecutam, donec ex locis illis ſubterraneis rediret. Aliquo elapſo tempore ex ſpecu adſcendiſſe, ſqualidum ac macie confectum, advocataque concione dixiſſe, ex inferis ſe aſcendere, atque, ut fidem faceret ſibi, recitaſſe, quicquid interea eveniſſet. Narraviſſe etiam de rebus apud inferos geſtis mirabilia, & quæ de amicis fatis functis viderit, quosque cruciatus conſpexerit. His Crotoniatas affectos in lacrymas & ejulatus prorupiſſe, Pythagoramque divini quid habere exiſtimantes, uxores ſuas in diſciplinam ei dediſſe, ut ejus doctrina inſtituerentur. Adduntque his, quæ poſtea quoque tangentur, expoſuiſſe, [b] quis ante ingreſſum in hoc corpus fuerit, quodque Aethalides fuerit ante Trojanum bellum, Mercurii filius, tum Euphorbus, Hermotimus poſtea, inde Pyrrhus Delius, poſtremo Pythagoras. Quam tranſmigrationis Pythagoreæ hiſtoriam ſalſe ridet, & impoſturam philoſophi ridiculo colloquio detegit LVCIANVS. [i] Quod ſi de ipſa re accuratum judicium ferendum eſt, diſtinguendi ſunt Pythagoras, Pythagorei, & hiſtoriæ Pythagoreæ conſarcinatores, qui omnes ad has fabulas ſymbolam contulerunt. Et Pythagoram quidem ipſum impoſtorem fuiſſe, nulli dubitamus aſſerere, fidem faciente tota Pythagoræ hiſtoria, quæ vitæ rationes, itinera, philoſophandi modum, conſortia cum ſacerdotibus, myſteria adhibita & hujus generis alia, ea potiſſimum fini enumerat, ut non deteriorem fuiſſe Pythagoram reliquis viris θαυμασίοις, qualis Epimenides & Abaris fuerunt, pateſceret. Cur enim ſacerdotum, qui callidiſſimi impoſtores fuerunt, ſocietatem tam ſtudioſe ſectatus eſt? cur myſteria tantis moleſtiis didicit? cur antrum ſacrum effinxit? cur mendacia de inferis adhibuit? cur animæ migrantis in corpora hiſtoriam expoſuit? niſi ut ſuperſtitioſum populum deciperet? Nec id mirabuntur, qui iſtius temporis genium pernoverunt, quibus ejusmodi ſacris fraudibus plena erant omnia, & quibus iſtis præſtigiis divini commercii fama & emolumentum inde proveniens maximum, præcipue a legislatoribus & theologis, non ſine lætiſſimo quærebatur eventu. [k] Hæc cum viderent diſcipuli & ſectatores, auctoritatis præjudicio ex ipſa diſciplina Pythagorea faſcinati, non tantum in majus elata ad alios propagarunt, ſed infreni mentiendi in ſacris licentia, quam ſupra Iamblichi teſtimonio probavimus, corrupti immenſum in modum auxerunt, & ita circumſtantiarum fictarum ornatu pinxerunt, ut præceptoris admiratio omnes homines caperet. Quod ut felicius conſequerentur, omnium fere præſtigiatorum hiſtoriolæ ad Pythagoram relatæ ſunt: quæ cum non accuratis monumentis deſignarentur, ſed orali traditione per vulgus ſpargerentur, aucta, mutata & ornata atque comta ſunt, ut cujusque inge-

b) LAERT. *l. VIII. ſ. 4.* ſcholiaſtes APOLLON. *l. I. v. 645.* PORPHYR. *l. c.* MENAG. *l. c.* *Laërt.*

i). In *Gallo T. II. p. 613.* Non itaque ſolus Hermippus & ſcholiaſtes Sophoclis pro impoſtore habuere Pythagoram, quod contendit tamen ad eum excuſandum cl. LEHMANNVS *l. c. p. 359.* Tacere vero Porphyrium & Iamblichum mirum non eſt, non enim hæc honorifica erant heroi, quem ornabant ac comebant.

k) Hoc expendendum probe circa apologiam NAVDAEI qui *l. c.* Pythagoram ab omni fraude liberat.

ingenio placuit. His ſubſidiis potiti Alexandrini Platonici, ut haberent, quod miraculis Chriſti opponerent, ex rumuſculis iſtis dubia fide & incerta traditione ſparſis ingentes hiſtorias commenti ſunt, quibus ut fidem facerent, ad auctores diu deperditos provocaverunt; ſicque θαυμασίων Pythagoreorum hiſtoria tandem enata eſt, quam diverſorum hominum & ſeculorum collectionem impoſturarum eſſe, recte dixeris. Ex quibus etiam patet, non omnia tribuenda eſſe Pythagoræ, quæ ſequentium temporum jactantia ei tribuit.[l] Quæ in mentiendo non adeo memor fuit, ut non fraudem & mendacia paſſim proderet, id quod excuſſis plerisque, quæ de eo referuntur miraculis facile oſtendi poſſet, ſi id locus pateretur. Quid enim magis ridiculum, quam fluvium Pythagoram ſalutaſſe, de quo tamen veteres ita diſcordant,[ll] ut manibus palpari queat, vulgi rumuſculis totam narrationem deberi. Quid inſulſius, bovem a fabis abſtinere monitum, paruiſſe, cum fabarum interdictus eſus nugis Pythagorici ingenii tantum nitatur? Quid ineptius, quam audire muſicam cœleſtem, quæ in ſolo Pythagoræ ingenio habitans, cum ipſo evanuit? Luſtrationum, incantationum, averruncationum & hujus generis aliorum ſpecimina edidiſſe Pythagoram facile credi poteſt, ejusmodi enim impoſturas tum frequentiſſimas fuiſſe, ſupra de theologis Græcis verba facientes retulimus; meras vero fuiſſe fraudes tum quoque obſervavimus. Nobis itaque hæc Pythagoreorum miraculorum hiſtoria meliori fide digna non videtur, hiſtoria magi celeberrimi Ioannis Fauſti, quam otioſa hominum ingenia, forte & invidia peperere, educavit credulitas, proſcripſit examen prudens & accuratum. Plura non addimus, videnda apud CLERICVM,[m] STOLLIVM,[n] NAVDAEVM,[o] BAYLIVM,[p] aliosque.[q]

Virtutes & vitia.

§. XI. Animi corporisque dotibus atque virtutibus prorſus ſuper alios, eminuiſſe Pythagoram, plerisque relatum eſt, quo βιόγραφοι ejus ad extollendam illius conditionem, humana ſpecie, ut contendebant, majorem aſtute uſi ſunt. Adoleſcentem jam ſingulari formæ præſtantia, facie venerabili, morumque dexteritate tanquam bonum inter homines dæmonem Samiis viſum eſſe, IAMBLICHVS[r] refert: ex quo de virili ætate judicium, ſi hos homines ſequimur, ferendum eſt. Adeo vero venuſtæ formæ fuiſſe multi veterum tradunt, ut eum Apollinem, qui ex Hyperboreis veniſſet, diſcipuli opinarentur,[s] additque IAMBLICHVS,[ſ] annis LVI expletis, pulchriorem etiam & magis divinam faciem ejus enituiſſe. Nec id negat Timon,[ſſ] acerbus philoſophorum reprehenſor, ſed ſermonis leporem

&ſa-

l) Id hoc ſenſu concedi poteſt BVDDEO monenti *Obſ. Hal. Lat. T. II. obſ. X. p. 204. ſeqq.*

ll) Alii enim ex ſupra citatis hunc, alii alium fluvium nominant, conf. MENAG. *ad l. c.* LAERT. PERIZON. *ad l. c.* AELIANI.

m) *l. c. p. 90.* add. LLOYD. *l. c. præf.*

n) *Hiſt. phil. mor. gent. §. CXIX. p. 205.* qui cuncta nervoſe comprehendit.

o) *l. c.*

p) *Dict. T. III.* art. *Pythagore, not. K. p. 745. ſeqq.* ubi etiam de ſpeculo agit, quo Pythagoram in luna alio loco degenti aliquid indicare potuiſſe mentiti ſunt.

q) Conf. SCHILTER. *de diſcipl. Pythag. §. 11. p. 522. Manud. phil. mor.* & quos copioſe laudat.

r) *c. II. n. 10.* plura ſupra jam de ejus allata adoleſcentia.

s) *ib. c. V. n. 20.* LAERT. *ſ. 11.* AELIAN. *l. II. c. 26.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.*

ſ) *ib. n. 11.*

ſſ) LAERT. *l. VIII. ſ. 36.*

& faciei venustatem ad venandos homines adhibuisse objicit. Barbam promisisse, & seculi mores suadent, & MARTIALIS [t] innuit, Pannicum ita ridens:

Democritos, Zenonas, inexplicitosque Platonas
Quicquid & hirsutis squalet imaginibus,
Sic quasi Pythagoræ loqueris successor & heres,
Præpendet mento nec tibi barba minor.

Oculos vero & faciem tantam majestatem insedisse narrant, ut vehementer, qui cum eo essent, illa percellerentur, juvenisque acriter ab eo reprehensus laqueo statim vitam finiverit. [u] Vestimentis porro referunt candidis, coronaque aurea usum esse; [v] vel, quod LAERTIUS [w] habet, stolam illum candidam semper ac mundam, stragulam item candidam e lana adhibuisse. Quæ Laërtii narratio occasionem dedit viris doctis, [x] eos ex veteribus reprehendendi, qui lineas tantum vestes gestasse Pythagoram, lana, pecori detracta, pro profano vestitu habito, contendunt, rectèque dixisse LAERTIUM putant, lineorum usum nec dum ad illa loca penetravisse. Neque tamen ob unum Laërtium plura veterum testimonia, quæ diserte Pythagoram a lana pecori detracta abstinuisse perhibent, deserenda sunt; deceptum enim illum esse, vel ex eo patet, quod lini usum tum nondum fuisse dicat, cum tamen THUCYDIDES λινοῦς χιτῶνας antiquissimum vestimenti genus, paulo ante sua tempora dicat in usu esse desiisse. [z] Conveniens quoque doctrinæ Pythagoræ erat, a lana abstinere; abhorrebat enim a morticinio, quodque cæsis animalibus detractum erat, ob communem eorum cum hominibus naturam: quare & vestitum ex animantibus comparatum impurum habuisse ait Apollonius. [a] In victu parcum, in potu modicum fuisse, atque sæpe solo melle ac pane contentum vixisse, vinumque interdiu non gustasse, obsonium illi fuisse ut plurimum cruda vel elixa olera, marinis raro usum esse, passim narratur. [b] Addit his PORPHYRIUS, [c] cœnam pane ex milio & pulte & oleribus, rarissime autem carne ex victimis sacrificiorum, neque ea promiscue ex quavis parte constitisse. Deorum penetralia subiturum ibique aliquandiu commoraturum, cibis famem sitimque arcentibus ut plurimum fuisse usum: & fami quidem arcendæ composuisse ex semine papavaris & sesamo, ac cortice scillæ probe lotæ, donec a succo exteriori repurgaretur, ex floribus asphodelorum, & foliis malvæ, ex polenta, hordeo atque cicere: quæ omnia æquali pondere minutim concisa Hymettio melle in massam redegerit: contra sitim autem præparasse ex

semine

t) *Lib. IX. ep. 47.*
u) PLUT. *de disc. adul. & amici T. III. p. m. 177.*
v) LAERT. *§. 19.* IAMBLICH. *c. XXI. n. 100.* AELIAN. *l. XII. c. 32.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.*
w) *l. c.*
x) IS. CASAUBONO & MENAG. *ad l. c. Laërt.*
y) IAMBLICH. *l. c.* APULEIUS in *Apolog.* PHILOSTRAT. *vit. Apoll. l. I. c. 1. l. VIII. c. 7. p. 333.*
z) Conf. OLEAR. ad PHIL. *vit. Apoll. l. I. c. 1. p. 5.*
a) *Lib. VIII. c. 7.*
b) *ib. §. 19.* IAMBLICH. & PORPHYR. *ll. cc.*
c) *n. 34.* conf. SCHRADERUS *diss. I. de Pythag. §. 23. p. 41.*

ſemine cucumeris, & uva paſſa pingviori exemtis acinis, & flore coriandri, item ex ſemine malvæ ac portulacæ, ac caſei ramentis, ex polline farinæ & pinguedine lactis; cuncta hæc melle inſulano inter ſe commiſcuiſſe. Quo cibo & potu plane ſingulari uſus fuiſſe videtur, ubi diutius ab hominum conſortio ſeparatus vivebat, ut in antris & adytis ſacris ſæpe ab eo factum; non tantum ut ſuſtentandis corporis viribus ſufficeret, ſed ut ſanguinis quoque motus excitaretur concitatior, ſicque quem affectabat, enthuſiaſmus promoveretur. Ita vero corpus quaſi in quodam æquilibrio ſervabat, ut eodem ſemper habitu ſibi eſſet ſimile. Animi vero, ut porro refert PORPHYRIUS, ſimiles ſemper mores ex vultu relucebant: nec is voluptate largius diffundebatur, nec mœrore contrahebatur, neque unquam gaudio vel dolore occupatus apparebat. At nec ridentem illum vel flentem unquam quis vidit. Quæ omnia an tanta gravitate ſervaverit Pythagoras, fides penes hos ſcriptores eſto, quanquam veriſimile ſit, Pythagoram, egregium ſimulatorem, iſtam vultus gravitatem, qua potuerit, arte, affectaſſe, ut ſupra communem hominum conditionem eminere crederetur, & divini quid in eo reſidere videretur. Quod vero Ariſtoteles apud LAERTIUM [d] ait: nunquam deprehenſum fuiſſe ὄτε διαχωρῶντα, neque veneri operam dantem, neque ſe inebriantem, occaſionem dedit ALDOBRANDINO, [e] ut hæc de peregrinationibus a Pythagora voluptatis cauſa non ſuſceptis frigide & contra veritatem hiſtoriæ Pythagoræ, quæ tot nobis peregrinationes narrat, explicaret. Non enim hoc vult ſcriptor vetus, ſed, tantam Pythagoræ verecundiam fuiſſe, prædicat, ut neque exonerandi alvi reddendæve urinæ cauſa deceſſiſſe e via, [f] neque venere coram aliis uſus fuiſſe unquam viſus ſit. Commendat porro IAMBLICHUS [ff] prudentiam ejus œconomicam, tum potiſſimum demonſtratam, cum Alcæi adiiſſet hæreditatem. Exercitationes quoque matutinas domi proprias habebat, animum ſuum ad lyram componens, & veteres quosdam Thaletis pæanas accinens. [g] Quin & ſaltationes quasdam ſaltitabat, quas agilitatem atque ſanitatem conciliare exiſtimabat. Nec deambulationes promiſcue cum multis conficiebat, ſed uno tantum vel altero comite in templis aut lucis; ſeligens ſibi loca ab omni ſtrepitu remotiſſima & amœniſſima. [h] Etſi vero hæc facile credi queant, nec virtutum naturalium dona Pythagoræ deneganda ſint, patet tamen ex tota vitæ ejus hiſtoria & philoſophandi quoque inſtituto, eo tetendiſſe primarium ejus ſcopum, ut more ſeculi, [i] quo vivebat, doctrinam non cœlitus tantum accepiſſe crederetur, ſed & dæmon inter homines verſans haberetur, quem in finem abſur-

diſ-

d) *ſ. 19.*

e) *Ad h. l.*

f) Id enim διαχωρεῖν apud Græcos ſignificare, multis veterum locis probari poſſet, ſi id ageretur. Male itaque Interpres Latinus quoque: *nunquam viſus eſt ſaturari.* Miramur hæc Menagium prætermiſiſſe.

ff) *Cap. XXX. n. 170.*

g) PORPHYR. *l. c.*

h) *ibid.*

i) Hunc temporum illorum morem ut exempla plurima ſupra quoque, ubi de theologis Græcis & barbaris dictum, tacta, probant, ita imprimis is hic attendendus eſt, quia magnam facit veriſimilitudinem, Pythagoram ſe ei aſtute attemperaviſſe.

diſſimæ ſuperſtitioni litabat. Cujus rei argumentum, præter ea, quæ in antecedentibus adduximus, imprimis aureum femur eſt, quod Abaridi inter Olympica certamina oſtendiſſe, ut is crederet, recte ſe Pythagoram pro Apolline habuiſſe, tanto conſenſu veteres tradunt, [k] ut vix dubitari queat, rem ita a Pythagora fuiſſe inſtitutam, licet doctiſſimus KVHNIVS [l] rem incertam eſſe putet, propter rationes Abaridis chronologicas, quas cum Pythagoreis non ſatis conſpirare ſuo loco monuimus; quoniam enim dubia eſt ætas Scythæ, tot veterum teſtimonia non tam facile convelli poſſunt. Quod ſi verum hoc eſſe conceditur, videre nemo poſſit, qua ratione ab inſigni impoſtura Pythagoras liberari queat, cujus eum propter hanc quoque cauſam reum ex veteribus egerunt PLVTARCHVS [ll] & LVCIANVS, [m] qui falſe eum traducit. Non defuere quidem, qui, ut ab inſigni culpa Pythagoram liberarent, alium veterum narrationibus ſubeſſe ſenſum, contenderunt, & ſuſpicati ſunt, Pythagoram vel alchemiæ myſterium Abaridi tradidiſſe, vel ſymbolico dicendi genere divinam ei originem aperuiſſe, [n] vel pulcherrimum tantum femoris habitum oſtendiſſe, cum aurea dici ſoleant, egregia & pulchra, [o] vel ex femore Pythagoræ, fricato & accenſo igneum halitum auro ſimilem prodiiſſe, [p] vel icteri morbo femur luteum colorem induiſſe: verum ea omnia contorta eſſe, & ſine ulla veriſimilitudine dici, quilibet videt, qui diſerta veterum loca cum iis contulerit, quæ luculenter tradunt, oſtenſo aureo femore Abaridi Pythagoram de divinitate ſua fidem feciſſe. [q] Nec mutandi metalla ars eo quidem tempore cognita fuit, ut ſupra probatum; ictero vero, vel fricatione colorem aureum induiſſe nulla vel levi probabilitate dicitur. Nihil itaque aliud inde colligendum, quam pertinere hoc aureum femur ad θαυμάσια Pythagoræ, quo veteres omnes retulerunt, eſſeque illud luculentum impoſturæ ſpecimen, quo vir vaferrimus hominibus illuſit, ut diviniores ſibi origines aſſereret.

Aureum femur.

§. XII. Familiam aluit Pythagoras, ducta uxore, genitisque ex ea liberis, ut adeo, quod Ariſtoteles apud LAERTIVM [r] dicit: ἐδὲ πώποτε ἐγνώϑη ἔτε διαχωρῶν ἔτε ἀφροδισιάζων, non ad abſtinentiam a Venere, ſed ad verecundiam Pythagoræ modeſtiſſime ea utentis referendum ſit. Vxorem duxit Theano, quam Crotone ortam dicit SVIDAS, [s] & Didymus apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM, [ſſ] Creſſam vocat, filiam Pythanactis, PORPHYRIVS. [t] Quæ non concorditer tantum cum marito vixit, familiæque etiam poſt ejus fata præfuit, ſed philoſophiam quoque con-

Vxor, & familia.

k) PLVTARCH. in *Num. T. IV. p. m. 116. ſeq.* AELIAN. *l. II. c. 26. l. IV. c. 16.* LAERT. *l. VIII. ſ. 11.* IAMBLICH. *c. XIX. n. 92. c. XXVIII. n. 135. 140.* PORPHYR. *n. 28.*

l) *Ad l. c.* AELIANI.

ll) *l. c.*

m) *In Gallo l. c.*

n) THEOD. CRVGERVS progr. *de aureo femore Pythagoræ ἀποθεώσεως ejus ſigno.*

o) SCHRADERVS *diſſ. I. de Pyth. p. 96.*

p) LICETVS *de monſtr. l. II. c. 48.*

q) Vnus LVCIANI locus omnes has conjecturas evertit.

r) *ſ. 11.*

s) In *Theano T. II.*

ſſ) *Strom. l. I. p. 309.*

t) *n. 4.*

conjugis didicit, & scholam post ejus obitum rexit. [u] Insano ejus amore flagrasse Pythagoram, poëta vetus apud ATHENAEVM [v] tradit; laudantque veteres non tantum pulchritudinem ejus, sed & castitatem & conjugalem fidem. [w] Alii tamen non uxorem, sed filiam Pythagoræ fuisse, dicunt, Brontini Crotoniatæ uxorem, [x] cujus tamen natam quidam dicunt. Libros quoque ei veteres tribuunt, de quibus videndus MENAGIVS. [y] Ex hac uxore duos filios [z] suscepit Pythagoras, Telaugem & Mnesarchum avi nomine insignitum: alii [a] Duridis Samii auctoritate Arimnestum addunt, Democriti præceptorem, ut Telauges Empedoclem instituit. Filias quoque aliquot memorant, Saram, Myiam, Arignoten; [b] additur aliis Damo, [c] quo tamen nomine quibusdam [d] filius fuisse Pythagoræ dicitur. Totam hanc familiam parentis philosophiam edoctam, eruditionem illius temporis præstantissimam tenuisse, & ad posteros quoque post parentis obitum propagasse, veteres testantur, quorum testimonia congessit MENAGIVS [e] de his feminis philosophis pluribus videndus. Incertum tamen esse, quod multi veterum perhibent, scriptis eas parentis philosophiam comprehendisse, [f] ex iis apparebit, quæ postea de scribendi apud Pythagoreos more dicentur. Aluit etiam servos duos veteribus commemoratos, Astræum & Zamolxidem Thracem, quorum utrumque philosophiæ mysteria docuisse traditur. De Astræo a Mnesarcho sub populo invento mira & fabulæ proxima refert Diogenes *de incredibilibus* [g] *ultra Thulen*, eumque ab Anaximandro Geometriam edoctum, Pythagoræ dono datum, & ab eo, exploratis ingenii & corporis circumstantiis, in disciplinam & familiaritatem receptum esse tradit. Zamolxidis Getarum legislatoris historiam supra inter septentrionis philosophos tetigimus, quibus hoc loco hoc tantum adjicimus, Græcos quidem magno consensu Zamolxidem Thracem Pythagoræ discipulum & servum facere, [h] provocantque IAMBLICHVS [i] & PORPHYRIVS [k] ad Dionysiphanem ejus auctorem: monuisse vero jam HERODOTVM, [l] idem se quidem a Græcis accepisse, existimare se vero, Zamolxin multis annis ante Pythagoram vixisse. Quæ sententia verissima omnino videtur esse, cum inter vetustissimos legislatores Getarum Zamolxis referatur, qui ei divinos

u) THEODORIT. *therap. l. II.*

v) *Lib. XII.* conf. MENAG. *Hist. mul. philos. n. 79. p. 500.*

w) Patet id ex apophthegmatibus ejus apud CLEM. ALEX. *Strom. l. IV. p. 522.*

x) IAMBLICH. *c. XXVII. n. 132.*

y) *l. c.* add. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 512.* Matrem & filiam fuisse cognominem quibusdam placuit, & ad hanc epistolæ relatæ, quæ sub Theanus nomine circumferuntur, & GALEVS inter scripta Pythagorea exhibet *Op. Myth. p. 740. seq.* De quibus tamen epistolis quid sentiendum sit, aliquoties jam dictum est.

z) SVIDAS *l. c.* PORPHYR. *n. 3.*

a) PORPHYR. *n. 3.*

b) IDEM *l. c.* IAMBLICH. SVIDAS *ll. cc.* Anonym. PHOTII *p. 57.* BENTLEI. *Apol. ep. Phalar. p. 383.* DODWELL. *de ætate Pythag. p. 124.* MENAG. *l. c.* FABRIC. *l. c. p. 509.*

c) LAERT. *l. VIII. s. 42.* IAMBLICH. *c. XXVIII. n. 146.* MENAG. *l. c. n. 90.*

d) SVIDAS in *Pythag. l. c.*

e) *l. c.*

f) Vid. laudati MENAGIO & FABRICIO *ll. cc.* PORPHYRIVS *l. c.* scripta hæc suo adhuc tempore extare dicit.

g) Apud PORPHYR. *n. 10. seq.*

h) LAERT. *l. VIII. s. 2.* quosque *ad h. l.* in partes vocat MENAGIVS, STRABO *l. XVI. p. 762. l. VII. p. 297.* ORIG. *contra Cels. l. III. p. 144.* CYRILL. *contra Iul. l. VI. p. 208.*

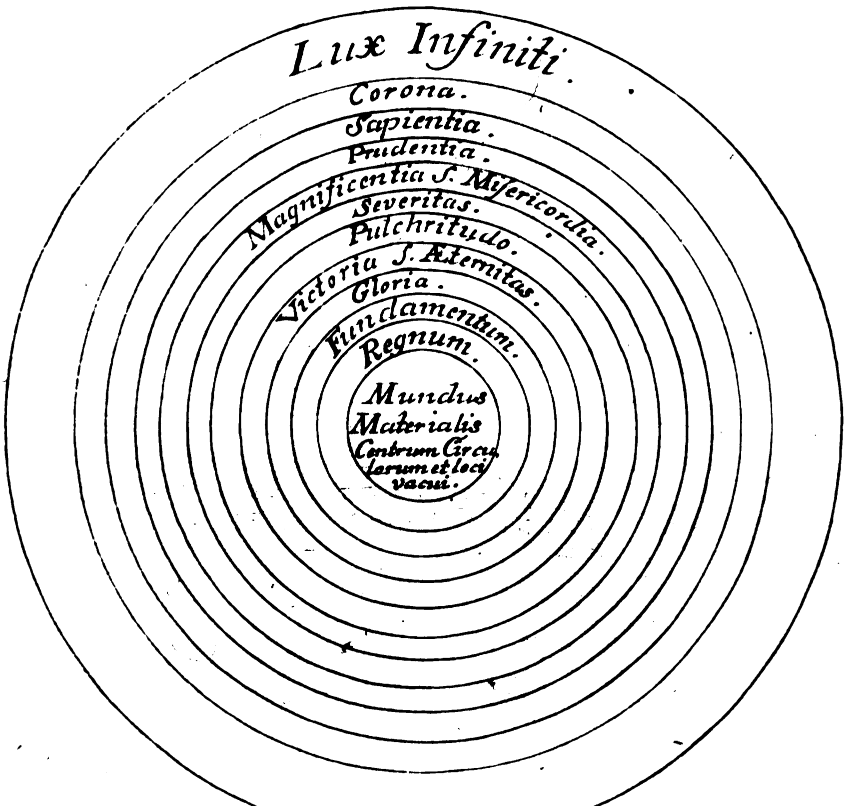
i) *n. 104.*

k) *n. 15.*

l) *Lib. IV. c. 95. 96.* conf. BENTLEI. *p. 58.* LLOYD. *l. c.* CLERIC. *l. c. p. 90.*

Fig. III. ad pag. 2020.

Schema
decem Sephirarum
ex lumine infiniti Scaturientium
earumque ordinis inter se.

vinos honores tribuerunt; unde longe antiquiorem fuiſſe neceſſario ſequitur. Videturque vel nominis ejusdem ſervum habuiſſe Pythagoras, confuſum poſtea cum legislatore Getarum, vel affinitas quædam doctrinæ de ſtatu animarum poſt mortem Græcos induxiſſe, ut hunc quoque Pythagoræ diſcipulum crederent, licet multo prius hoc dogma habuerint Scythæ & Hyperborei; vel abſurda Pythagoreorum conſvetudo, omnes viros celebres inter barbaros vel magiſtros vel diſcipulos Pythagoræ conſtituendi, hunc Zamolxim ſervum effinxiſſe.

Mors.

§. XIII. Certiora, hactenus traditis, non ſunt, quæ de morte Pythagoræ veteres paſſim narrant, cujus & tempus & genus varie refertur. Olymp. LXVIII. obiiſſe, duo mſc. Codd. Chronici Euſebiani notant, quæ recta ſunt, ſi ſupponatur, natum eſſe Olymp. XLVIII. & LXXX annos expleviſſe, quod Heracliti aſſertum apud LAERTIVM.[m] Alii tamen ejusdem Chronici codices, quos ſecutus eſt magnus SCALIGER, Ol. LXX. 4. ponunt, quod tempus & illis placet, qui XC. annos vivendo attigiſſe Pythagoram ſtatuunt; quos ſequitur etiam LLOYDIVS.[n] Alii, quorum calculos ſequitur DODWELLVS, quique centenario proximum obiiſſe, Hermippo apud LAERTIVM[o] credunt, Olymp. LXXVII ½. ponunt. Anonymus vero PHOTII CIV. annos vitæ curſu abſolviſſe dum tradit, ab omnibus, qui ex veteribus de morte Pythagoræ retulerunt, deſeritur. Nec mirandus hic diſſenſus eſt, cum ſatis negligentes veteres, ad quorum fidem tamen recurrendum eſt in conſtituendo die Pythagoræ emortuali, in rationibus temporum annotandis fuerint. Nec magis certa ſunt, quæ de mortis genere & cauſa paſſim apud veteres narrantur. Et hoc quidem dubio carere videtur, Pythagoram ejusque diſcipulos, quibus ſingularem vitæ rationem & conſvetudinem valde a reliquorum hominum vita abeuntem præſcripſit, & morum ſingularitate & rejectione eorum, qui explorati non ad ſocietatem ejus admittebantur, & legum novarum publicatione & rerum publicarum, quam moliebantur, emendatione & immutatione, invidiam iramque incolarum magnæ Græciæ, præcipue Crotonæ, Metapontique in ſe concitaſſe, qua ad opprimendum Pythagoram ejusque diſcipulos & factionem conſpiraverint.[p] Qua vero ratione id evenerit, diverſiſſime narrant veteres. Heraclides apud LAERTIVM,[q] Pythagoram ait, poſtquam in Delo Pherecydi juſta perſolviſſet, rediiſſe in Italiam, & cum in domo Milonis Crotoniatæ convivii celebritatem offendiſſet, Metapontum veniſſe, ibique cum vivere diutius nollet, inedia vitam finiviſſe. His vero chronologia Pherecydis obſtat, quæ manifeſte evincit, maturius hoc Pythagoræ in Delum iter ab eo ſuſceptum eſſe, de quo ſupra cum actum ſit, nihil hic repetimus. Aliter Hermippus apud eundem LAERTIVM:[r] bello

 inter

m) *Lib. VIII. ſ. 44.* conf. MENAG. *ad h. l.* LLOYD. *l. c.* CLERICVS *p. 124.*

n) *l. c. citati.*

o) *ſ. 40.*

p) Prolixe hoc enarrat Apollonius apud IAMBLICH *c. XXXV. n. 25. ſeqq.*

q) *Lib. VIII. ſ. 40.*

r) *ibid.*

inter Agrigentinos atque Syracuſanos exorto, Pythagoram exiiſſe cum ſociis, Agrigentinis opem laturum: his autem in fugam verſis, illum in fabarum campum incidiſſe, quem cum circumire vellet, a Syracuſanis fuiſſe interfectum. Reliquos vero, ad triginta quinque Tarenti fuiſſe crematos, cum primariis civitatis in reipublicæ adminiſtratione contraire vellent. Quæ mire placent DODWELLO, [s] cujus chronologicæ rationes cum narratione Hermippi reliquis melius concordant. Verum omni prorſus caret veriſimilitudine [t] virum nonagenarium, qui per totam vitam non Marti, ſed Muſis litaverat, relicta ſchola in bellum profectum prælio interfuiſſe, & Pythagoream ſapit fabulam, maluiſſe Pythagoram occidi, quam fabas in agro florentes pedibus proculcare. Alii ita rem narrant: [u] conſediſſe Pythagoram in domo Milonis, cum ſociis, eam vero domum quempiam ex his, quos ille admittere noluerat, per invidiam incendiſſe, vel, ſecundum alios, ipſos Crotoniatas tyrannidis ſuſpicione & metu hoc perpetraſſe, Pythagoram igitur cum per incendium evaſiſſet, ſolum relictum eſſe, & in agrum quendam fabis plenum intrantem ibi conſtitiſſe, ac dixiſſe: Capi præſtat, quam has dari peſſum, cædique ſatius eſt, quam loqui, (vel in mœrore potius vagari [x]) atque ita jugulum perſecutoribus nudaſſe, compluresque ex diſcipulis circiter XL. fuiſſe interemtos, paucos effugiſſe, interque hos Archytam Tarentinum & Lyſidem. Quæ ex Ariſtoxeno atque aliis IAMBLICHVS [y] atque PORPHYRIVS [z] ita prolixius exponunt: Inſidias Pythagoreis a longo tempore ſtructas eſſe: tandem conſpiraviſſe contra eos Crotoniatas. Cylonem enim Crotoniatam, hominum potentem & violentum, ſed a Pythagora rejectum, a quo in conſortium recipi anxie cupiebat, cum factione ſua adverſus Pythagoram ejusque amicos conſurrexiſſe. Pythagoram itaque odio cedentem, Metapontum ſe contuliſſe, ibique mortuum eſſe. Etſi vero aliquandiu Pythagorei ſe virtute ſua ſuſtinerent, tamen Cyloniorum inſidiis factum eſſe, ut domus Milonis in qua Pythagorei de militia deliberaturi, conſederint, igne ſubjecto cum ipſis viris combureretur, duobus tantum dilapſis, Archippo, [a] qui Tarentum petierit, & Lyſide, qui in Græciam abierit, Thebasque profectus Epaminondam docuerit: reliquos Pythagoreos omnes, Archyta Tarentino excepto, Italia emigraſſe, atque Rhegium confluentes, ibi una vixiſſe. Dicæarchus vero apud PORPHYRIVM, [b] ipſum Pythagoram adfuiſſe ait, cum illa conſpiratio erumperet; & ab amicis comprehenſum, primum Caulonium portum, inde Locros petiiſſe. Rejectum a Locrenſibus Tarentum vela feciſſe, & eodem ibidem, ut Crotone, modo exceptum Metapontum abiiſſe, ubique ſeditionibus in Pythagoreos orientibus. In Metapontina vero factione ipſum periiſſe Pythago-

s) *l. c.*
t) Conf. CLERIC. *l. c. p.* 157. conf. MENAG. ad LAERT. *l. VII. ſ.* 39. BAYLE *l. c. not. P.*
u) LAERT. *ſ.* 39.
x) Vid. I. CASAVB. *ad h. l.*
y) *Cap. XXXV. n.* 248. *ſeqq.*
z) *n.* 54. *ſeqq.*
a) Ita melius legi, quam apud alios Archytam, ex dicendis infra de hoc philoſopho patebit.
b) *n.* 20.

thagoram, cum ad Musarum ædem confugiens necessariis omnibus destitutus in ea permansisset. Sunt & alia, quæ diversimode narrantur, quibus non immoramur, nec enim in tanto veterum dissensu certi quid statui potest, præter hoc unum, ipsam Pythagoreæ societatis constitutionem delendæ sectæ occasionem dedisse, & Pythagoram senio gravem oppressisse: in reliquis enim circumstantiis passim ἀσύςατα regnant. Post mortem,[c] qui vivus numinis instar cultus erat, non minore superstitione Dei instar honoratus est. Crotoniatæ domum ejus in ædem Cereris converterunt;[d] & per nomen ejus juravere sectatores:[e] statua quoque, Deorum monitu ipsi posita est[f] a Romanis, ut taceamus Carpocratianos ejus imaginem Iesu imagini junxisse.[g] Ceterum, ut hoc quoque addamus, multi fuere Pythagoræ,[h] quorum unus & alter philosophi temporibus vixit, quorum cum nostro confusio historiam Pythagoricam mire turbavit, imprimis Pythagoras Lacedæmonius Numæ coævus & Pythagoras Samius pugil, quorum res nostro passim perperam tribuuntur.

Scripta.

§. XIV. Non minori sententiarum divortio disputatur, utrum Pythagoras aliquid scripserit, scriptumve reliquerit? Affirmativam tanta fiducia sequitur LAERTIUS,[i] ut contrarium sentientes nugari dicat, & ad Heraclitum provocans tria eum volumina scripsisse ait, *de institutione*, *de civilitate*, *de natura*, sive *pædeuticum*, *politicum*, *physicum*. Fuisse enim ait, ex Heracliti testimonio historiarum præ aliis omnibus peritum, veterumque scripta evolventem inde suam sapientiam collegisse, polymathiam artesque vafras, (κακοτεχνίην). Heraclides vero Serapionis filius in epitome Sotionis[k] sex ejus tractatus commemorat, primum *de universo*, metrice scriptum, secundum, *sermonem sacrum*, tertium *de anima*, quartum *de pietate*, quintum *Helothalem*, quod nomen fuit parentis Epicharmi; sextum *Crotonam* aliosque tractatus duos, unum *de natura*, alterum *de Diis*, quibus comprehensam doctrinam exiguo tempore Abarim docuerit, memorat IAMBLICHUS:[l] quorum alter *sermonis sacri* titulo insignitus fuisse, & ex arcanis maxime Orphei doctrinis decerptus dicitur, vel ab ipso Pythagora concinnatus, vel ex commentariis Pythagoræ, quas Damoni filiæ reliquerat, a Telauge conscriptus, de quo supra in historia Or-

[illegible]

c) Epitaphia quædam exhibet LAERTIUS *f. 44. seqq.*

d) LAERT. *f. 15.* IUSTINUS *l. XX. c. 4.* PORPHYR. *n. 4.* conf. *Otium Vind. Mel. III. §. 8. p. 27[illegible]*

e) PORPHYR. *n. 20.* & HOLSTENIUS atque RITTERSHUS. ad *h. l.* HIEROCLES in *aur. carm. p. 225. 230.* conf. OMEIS *ethic. Pyth. p. 113.* IAMBLICH. *n. 28. Otium Vindel. p. 272.*

f) PLUT. in *Numa T. IV.* PLINIUS *H. N. l. XXXIV. c. 6.* conf. BAYLE *l. c. not. A.* Quosdam statuam Sami a Polycrate in Iunonis templo erectam Pythagoræ fuisse statuentes refutat APULEIUS in *florid. l. c.*

g) AUGUSTINUS *de hæres. ad Q. V. D. n. 7. T. VI. Opp.*

h) LAERT. *l. VIII. f. 46.* decem enumerat, quibus tres addit STANLEIUS *p. 698.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.* MEURS. *ad Aristoxen. p. 150.* viginti nominat, IONS. *de Scr. Hist. phil. l. IV. p. 343.* viginti novem. conf. DODWELL. *l. c. p. 114.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 451.*

i) *Lib. VIII. f. 6.* conf. CLEM. ALEX. *l. I. Strom. p. 332.*

k) LAERT. *l. VIII. f. 7.*

l) *Cap. XIX. n. 90.* Observavimus vero *Amœn. lit. T. VII. p. 198. seq.* locum hunc eum sensum habere posse. docuisse, Pythagoram Abarim ea, quæ postea libris istis duobus comprehensa sunt.

Orphei mentio facta est. [m] Alia, passim memorata, & in his librum *de virtutibus medicis herbarum*, quem pertinacem famam antiquitatemque Pythagoræ tribuere PLINIVS [n] dicit, præterimus. [o] Quæ veterum suffragia recentiores etiam quosdam in partes traxere. Fuerunt tamen inter veteres & numero & auctoritate potiores, qui candide fassi sunt, nullum, quod genuinum esset, Pythagoræ scriptum extare, nec scripsisse quicquam Pythagoram, in quorum numero est PLVTARCHVS, [p] IOSEPHVS, [q] LVCIANVS, [r] PORPHYRIVS, [s] ARISTIDES [t] hisque tempore posteriores multi, & recentiores quoque plerique, quorum nomina alio loco produximus. [u] Nec dubitamus huic parti probabiliores rationes sequenti accedere, natura potissimum & indole philosophiæ Italicæ methodique a Pythagoræ deamatæ adducti. Postea enim indubitatis veterum testimoniis evincemus, Pythagoram sollicite cavisse, ne quid doctrinarum suarum in vulgus emanaret, huncque in finem & τὸ αὐτὸς ἔφα introduxisse, & symbolicam methodum adhibuisse, & jusjurandum interposuisse. Cui curæ respondere non potuit studium consignandi doctrinam suam, peculiaribus syngrammatibus. Etsi vero pertinaciter pugnare nolimus, Pythagoram quædam, quæ ad alias rerum suarum rationes pertinebant, scripto forte consignasse, adeo tamen hoc ad doctrinas philosophicas trahi non potest, ut potius ab his argumentum peti queat, Pythagoram nullum librum philosophici argumenti scripsisse. Refert enim IAMBLICHVS, [x] quicquid scriptum reliquerit Pythagoras, morientem Damoni filiæ commendasse, monitæ, ut secretum custodiret, quæ parentis quoque jussis mordicitus inhæserit. Quod sua abscondendi studium si in ἐξωτερικοῖς tam diligenter servavit Pythagoras, quis credat τῶν ἐσωτερικῶν librum eum consignasse? Parum vero nos movent scripta Pythagoræ apud veteres passim tributa. Vt enim taceamus, nomen Pythagoræ ὁμώνυμον occasionem quibusdam dedisse, libros Pythagoræ Samio supponendi, e. g. Pythagoræ medici scripta, [y] ipsum Pythagoreorum studium meletemata sua more seculi ad magistrum referendi, hos libros Pythagoricos aperte produxit. Quod ipsius IAMBLICHI [z] testimonio probamus, testantis, discipulos Pythagoræ, quæ ex ore ejus audita exceperunt, & in literas retulerunt, ea ne pro suis quidem venditasse, sed retulisse ad Pythagoram, tanquam quæ ipsius essent. Plura, alio loco prolixius exposita, [a] hic non cumulamus, sed Dicæarchi aliorumque accuratiorum, ut ipse monet PORPHYRIVS, [b] auctorum fidem & relationem sequimur: *Pythagora præ*

m) Conf. MENAG. *ad Laert. l. VIII. ſ. 7.* FABR. *Bibl. Gr. vol. I. p. 119.* Cercopi Pythagoreo tribuebat Epigenes, Hippaso LAERTIVS, Arignotæ SVIDAS. Fuit vero duplex, unus metricus, alter prosaicus dialecto Dorica conscriptus.

n) *Lib. XXIV. c. 17.* conf. *l. XIX. c. 5.*

o) Enumerat omnia scripta Pythagoræ tributa FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 453.*

p) *De fortuna Alexandri T. II. Opp.*

q) *Contra Apion. T. I. p. 1046.*

r) *De lapsu in salut. T. III. p.* [illegible]

s) *l. c. n. 57.*

t) *Orat. II. pro Rhet. T. III. p. 495.*

u) *l. c. Amœnit. lit.* conf. FABR. *l. c. p. 452.*

x) *Cap. XXVIII. n. 146.*

y) LAERT. *l. VIII. ſ. 47.* collato PLINIO *l. XIX. c. 5.*

z) *Cap. XXIX. n. 158.*

a) *Amœnit. lit. l. c.*

b) *n. 57.*

præ mœrore propria manu e vivis ſublato, exuſtisque igne diſcipulis, unum alterumve, & in his Lyſidem & Archippum evaſiſſe, qui deficientem cum combuſtis, quam hucusque in pectoribus arcanam reconditamque cuſtodierint, præter quædam intellectu difficilia, quæ exterioris admiſſionis auditores memoria repetebant, ſcientiam, exiguos ſcilicet philoſophiæ igniculos, obſcuros eos admodum & perveſtigatu difficiles conſervarint, verentesque, ne philoſophiæ nomen inter homines interiret penitus, commentaria quædam ſummatim compoſuerint, & antiquorum ſcriptis & eorum, quorum ipſi meminerant, in unum redactis. Illud certum eſt, & a IAMBLICHO[c] quoque conceſſum: inter tam multa annorum curricula & ætates nihil unquam Pythagoricorum hypomnematum confectum elaboratumque apparuiſſe, ante Philolai tempora, qui primus libros Pythagoricos tres Dioni vendidit,[d] ut in Platone dictum.[e] Inter ſcripta vero Pythagoreorum, præceptori præter rem tributa nullum eſt celebrius aureis carminibus, licet ea exotericam magis, quam interiorem, doctrinam contineant, quæ docto commentario illuſtravit HIEROCLES.[f] Illa enim non Pythagoræ, ſed Pythagoreis tribuenda eſſe, veteres, ipſique Platonici non negant,[ff] & ex dictis facile colligi poteſt. Num vero vel Lyſidis, vel Philolai, vel Epicharmi, quod STANLEIVS[g] putat, vel Empedoclis, quæ FABRICII[h] conjectura veriſimilitudine non deſtituta eſt, opus ſint, in tanta rei incertitudine definiri non poſſe putamus. Vſus vero eſt Pythagoras & ſequaces plerumque dialecto Dorica,[i] cujus tunc uſus frequentior erat in parte Italiæ inferiore: idque etiam fragmenta Pythagorica hodienum extantia docent.

Ratio docendi Pythagorea.

§. XV. Hactenus inter denſas incertis viis ſylvas oberravimus, ipſius Pythagoræ hiſtoriam vitamque deſcribentes; parumque plani certique vidimus; paulo clarior jam lux affulget & ſemita expeditior, ubi ratio docendi a Pythagora adhibita explicanda eſt, in qua delineanda veteres non adeo diſſentiunt. Cuncta tamen inter ſe diſtinguenda ſunt, probeque ſeparatim expendenda, cum confuſio & huic parti tenebras induxerit. Pleraque vero, ſi veteres conſulimus, ad hæc potiſſimum momenta redeunt:

Auditores duplicis generis.

I. Auditorum atque diſcipulorum accuratum ante omnia diſcrimen Pythagoras inſtituit, methodumque duplicem, vulgarem nempe & arcanam, quam

c) *c. XXXI. n. 200.*

d) Fuiſſe eos tres libros ſupra ex Laërtio adductos veriſimillimum eſt, recteque obſervatum FABRICIO *l. c. p. 453.*

e) Non obſtat hactenus dictis Heracliti teſtimonium, ad quod provocat Laërtius, illud enim non dicit, Pythagoram libros ex aliis conſcripſiſſe, ſed hauſiſſe eum ſapientiam ſuam ex monumentis inter peregrinandum collectis; fruſtraque hæc trahit Laërtius ad initium libri phyſici! Tria enim illa ſyngrammata ſtudioſe occultata cum primus publicaverit Philolaus, ea videre Heraclitus non potuit, pulchre hoc ex ipſo LAERTIO *ſ. 15.* obſervante DODWELLO *de æt. Pythag. p. 119. ſeq.* Nec antea potuit eos inſpicere Heraclitus, qui Pythagoreorum ſectæ addictus haud fuit, ſed neminem audivit. Quæ vero pro aſſerendis Pythagoræ ſcriptis attulit LEO ALLATIVS *de ſcript. Socratis* erudite repreſſit B. OLEARIVS *pec. diſſ.* quæ STANLEII *hiſt. phil. P. III. p. 198.* inſerta eſt.

f) Dicetur de eo *T. II.* ſuo loco.

ff) Vide nominatos FABRICIO *l. c. p. 460.*

g) *Hiſt. phil. P. VIII. p. 699.*

h) *l. c. p. 461.*

i) IAMBLICH. *c. XXXIV. n. 241.* qui prolixe de cauſa adhibitæ dialecti Doricæ diſſerit.

quam in Aegypto non sine magno sacerdotum commodo & auctoritatis atque emolumentorum incremento adhiberi didicerat, in usum quoque traduxit. Adaptasse enim Pythagoram scholæ suæ faciem, quantum circumstantiæ patiebantur, Aegyptiacis scholis, instituta comparatione facile evinci potest. Scilicet non perire passus est vir callidissimus, quæ magnis molestiis, & sumtibus didicerat in Aegypto, quæque ad extollendam instituti, quod meditabatur, auctoritatem, nominisque, quam quærebat, famam ad divinitatem relatam, augendam facere posse noverat. Publica itaque oratione laudabat quotidie virtutem, & vitia luxuriæ, casusque civitatium ea peste perditarum enumerabat; matronarum quoque separatam a viris doctrinam, & puerorum a parentibus frequenter habebat, docebatque nunc has pudicitiam & obsequium in viros, nunc illos modestiam, & literarum studium, hasque disputationes assidue instituebat, ut prolixe IAMBLICHVS,[k] [illegible] IVSTINVS[l] docet. Ita docebat in templis, in gymnasiis, aliisque locis publicis. Hi vero auditores ad scholam Pythagoræ proprie non pertinebant, sed sua consuetudine vitæque instituto ac legibus vivebant, & a genuinis Pythagoræ discipulis pro profanis, atque extraneis habebantur,[m] scilicet qui indigni essent, ut intimioris sapientiæ fierent participes, cum e contrario intimioris admissionis discipuli, amici, socii, familiares vocarentur, nominibus his speciali significatione ad eos ita applicatis, ut non nisi in intimam disciplinam admissos significarent.[n]

Exoterica doctrina.

II. Præter hos publicos Pythagoræ auditores erant alii quoque, qui disciplinæ ejus propius se dederant. Refertque IAMBLICHVS,[o] sexcentos fuisse, quos non tantum ad capessendam philosophiam oratione sua permoverit, verum etiam dicto suo audientes habens, bonorum vitæque communione junxerit, unde κοινόβιοι nominati sint, quæ vox una cum simili instituto non ad philosophos tantum, sed ad Christianos quoque transiit.[p] In hanc vero communionem qui volebat recipi, seseque Pythagoræ ad discendum obtulerat, cum prius ἐφυσιογνωμόνει, qua voce utitur GELLIVS,[q] id est ex vultu reliquisque habitus externi morumque circumstantiis animi inclinationem atque dispositionem explorabat, atque dijudicabat. Primo enim, ut luculenter IAMBLICHVS[r] exponit, inquirebat, quo affectu quis parentes aliosque familiares fuisset prosecutus; deinde notabat risus ipsius intempestivos, silentium, sermonisque abusum: tum quo cupiditatibus modo indulgeret, quos haberet sibi familiares, & quo pacto cum iis viveret; denique quibus potissimum rebus interdiu vacaret, quibus idem gauderet,

Esoterici.

Eorum exploratio.

k) c. VIII. seqq.
l) l. XX. c. 4.
m) IAMBLICH. c. XXXII. n. 237.
n) ib. c. XXXV. n. 257. SVIDAS T. I. v. ἑταῖροι p. 876. SCHEFFER. de nat. phil. Ital. c. XI. p. 99. seqq.
o) c. V. n. 29.
p) A Pythagoreis ad Iudæos in Aegypto transiisse infra T. II. de therapeutis acturi docebimus. Inde ad asceras, & ab his ad monasteria institutum pervenit. Observavit id ipse HOLSTENIVS ad PORPHYR. n. 20. p. 27. qui & similia ab aliis philosophis suscepta esse, erudite docet.
q) N. A. l. I. c. 9. ubi luculenter de disciplina Pythagorica agit, quod Gellii caput docto commentario illustrat IOH. SCHILTERVS diss. de discipl. Pyth. §. XIX. seqq. suffixa manud. phil. mor. ad Iurispr. p. 532. seqq. conf. IAMBLICH. c. XVII. n. 71. SCHEFFER. l. c. c. XVII. p. 108. seqq.
r) l. c. l. XX. n. 94. PORPHYR. n. 33. SCHILTERVS & SCHEFFERVS ll. cc.

deret, doleretve: inspiciebat & vultum & incessum, & totius corporis motum, atque ex nativis faciei lineamentis ipsos ita noscitabat, ut manifesta indicia obscuris animorum inclinationibus indagandis adhiberet. Quin &, quod IDEM alio loco[s] addit, ad animi commotiones virtutesque tum intellectus, tum voluntatis attendebat, observabatque inter explorandum, an capaces essent, ea silentio custodire, quæ didicissent, deinde, an essent modesti, an vehementiori affectui succumberent, an contentiosi, an ambitiosi forent, si instructi a bonis moribus viderentur, tum porro in docilitatem & memoriam inquirebat; initio quidem, an prompte & perspicue assequerentur, quæ dicta erant: deinde quo amore, quave moderatione tradita amplecterentur? & an abesset animi ferocia suæ institutioni inimica, placidique & tractabiles sequerentur mores. Atque hæc in probatione discipulorum spectabat, hucque ducebat prima eorum exercitamenta: sicque exploratos aptos quos deprehenderat ad societatem admittebat, sin vero ineptum quempiam deprehenderet, eum tanquam alienum (ἀλλόφυλον) & extraneum procul rejiciebat, cujus exemplum supra in Cylone habuimus rejecto, quod toti postea societati interitum attulit.

Exercitationes philosophicæ.

III. Neque vero ita exploratos intima mox admissione dignabatur, sed purgandis a cupiditatum imperio animis intentus, per varias ἀσκήσεις sive exercitia philosophica probabat, & an superandis cupiditatibus suffecturi essent, tentabat.[t] Id ut efficaci quadam ratione efficeret, primariis animi cupiditatibus, voluptati, superbiæ & avaritiæ, peculiaria afflictionum & molestiarum genera opponebat, quam tamen initiandi rationem non excogitavit ipse, sed apud Aegyptios, reliquosque, quos adierat, sacerdotes, didicit, apud quos ejusdem fere generis initiationes usu venisse, aliquot locis supra notavimus. Voluptati ut temperantiam opponeret, tenui eos victu potuque assuefaciebat, qui nec palatum delectaret, nec cupiditates irritaret, unde & carnium, nisi quæ ex sacrificiis essent, usum prohibuit, qua de re postea, ubi de victus ratione Pythagorea agendum erit, commode magis dicetur.[u] Nec potus alius admissus præter aquam, nisi vesperi, ubi explorationi adhuc subjectis vini parum permittebat. Imprimis vero abstinentiam ita eos exercere jubebat;[x] apparato omni cupediarum genere, quæ in solennioribus conviviis apponi solent, cum diutissime oculos suos pavissent, eoque spectaculo cupiditates natura insitas ad esum provocassent, statim mensam tolli, atque ita impransos abire jubebat.[y] Vestimentis autem uti non aliis patiebatur, quam quæ puritatem & humilitatem spirarent. Somni porro tentaturos jubebat esse parcissimos; quæque alia noscebat ad cupiditates

 extrin-

s) *n. 94.*

t) Conferenda erudita B. BUDDEI diss. de *ἀσκήσει philosophica Anal. histor. philos. p. 109. seqq.* & diligenter excutiendum argumentum, quod propter similitudinem institutorum inter Christianos receptorum multam lucem historiæ sacræ fœnerabitur. Pythagoreos enim ascetæ imitati sunt, ut erudite probavit S. Rev. S. DEYLINGIUS *Obs. SS. T. III. p. 443. seqq.*

u) Videndi interim IAMBLICHUS *c. XXIV. n. 106.* PORPHYR. *n. 34.* LAERT. *l. VIII. §. 19.* SCHEFFER. *l. c. XIV. p. 140 seq.*

x) Esotericis vinum plane prohibebat, conf. IAMBLICH. *n. 108.* SCHEFFER. *p. 149.* BUDDEUS *l. c. p. 419.*

y) DIODORUS in *Excerpt. Vales. p. 245.*

extrinsecus accersitas, ut voluptates foverent, extinguendas imperabat, cujus rei rationes philosophicas eleganter enarrat IAMBLICHVS,[z] omnino hac de re ipse legendus. Quin & innatæ omnibus intemperantiæ diversissima experimenta & castigationes, ac igne ferroque peragenda sufflamina, quæ homines ignavi sustinere aut pati non possent, opponebat, ut ita non voluptates tantum supprimeret, sed & fortitudini animam assuefaceret.[a] Quem cruciatibus animum purgandi morem ab Indis didicisse SCHEFFERO quidem visum est,[b] quos similia instituisse libro primo docuimus: quia vero incertissimum est, utrum Pythagoras unquam ad Indos penetraverit, verisimilius creditur, apud Aegyptios hunc morem vidisse, qui apud omnes fere barbaricæ philosophiæ & theologiæ antistites receptus fuit.[c] Superbiæ opponebat contemtum. Quem enim externa exploratione præmissa ad interius tentamen admiserat, eum triennio contemtim haberi jubebat: nec tamen intermittebat, ejus constantiam, verumque discendi studium, & an adversus gloriam satis firmus honorisque contemtor esset, observare.[d] Quæ etiam ex Aegypto petiisse Pythagoram, facile ex PORPHYRIO,[e] discere potuisset SCHEFFERVS,[f] fontes, unde has ἀσκήσεις hauserit, Pythagoras perquirens, ubi κακοπάθειαν καὶ προςάγματα σκληρὰ, *afflictiones & ærumnas durissimas* Pythagoram sustinuisse, is diserte testatur. Vt ita contemtui animum assuescerent, a condiscipulis variis interrogationibus, objectionibus, conclusionibus, fallaciis vexati sunt, qui mos ad nostras quoque scholas inde derivatus fuit.[g] Forte ad hanc exercitationem pertinet, quod ATHENAEVS[h] narrat, Pythagoreos squalidis usos esse vestibus: hoc enim ad omnes promiscue discipulos non posse referri, inde colligi potest, quod veste pura & candida, uti postea dicetur, usi fuerint: unde recte conjicitur, tentationi adhuc subjectos ita humilitatem didicisse: licet & hoc ex Pythagoreorum consuetudine certum sit, sacris operaturos etiam initiandos stola alba amictos fuisse.[i] Avaritiæ opposuit Pythagoras spontaneam paupertatem; non enim paucissimis tantum contentos vivere jubebat, sed & omni facultatum suarum imperio privabat. Quicquid enim possidebant, in commune conferre tenebantur; hæc bona dispensanda committebantur discipulorum iis, qui ei rei destinati erant, Politicique & Oeconomici dicebantur, ut qui legibus ferendis familiæque regendæ idonei essent.[k] Pertinuit tamen hæc bonorum communio non ad solos acusmati-

Bonorum communio.

z) *c. XXXI. n. 204. seqq.*

a) *ib. c. XVI. n. 68. c. XXXII. n. 225.*

b) *l. c. p. 138.* eum sequitur, BVDDEVS *l. c. p. 422. seqq.*

c) Apud eos enim istis βασάνοις exercitum Pythagoram fuisse testatur PORPHYRIVS *n. 8.*

d) IAMBLICH. *c. XVII. n. 72.*

e) *l. c.*

f) *l. c. p. 137.*

g) Hinc enim origo vexationum Academicarum, quæ depositiones vocari solent, derivanda, conf. BVDDEVS *l. c.*

h) *l. IV. p. 161.*

i) IAMBLICH. *c. XXVIII. n. 149.* Ita conciliari inter se possunt veteres, contraria narrantes, conf. SCHEFFER. *l. c. p. 152.* BVDDEVS *l. c. p. 429.*

k) IAMBLICHVS *c. XVII. n. 72.* GELLIVS *l. c.* Dubitat quidem SCHEFFERVS *l. c. p. 155.* locis quibusdam Iamblichi inductus, putatque acusmaticos sua habuisse propria, sed refelli ex eo potest, quod, ubi rejecti fuissent, sua receperint, unde ad ærarium societatis sua deposuisse certum est. Obsignabatur tamen, ut testatur PSEVDO-ORIGENES *philosophum. c. II. p. 44.* quod deposuerant, ut recipere possent.

ſmaticos & initiandos, ſed omnem ſocietatem Pythagoream obſtrinxit, quippe quæ communi conſortio, ſive cœnobio vivebat: amicorum enim omnia communia eſſe debere, & æqualitatem inter eos accuratam obſervandam, quæ nihil ſibi proprium reputaret, identidem diſcipulis injungebat. [l] Etſi vero hæc bonorum ſocietas, quam diu cum Pythagoreis quis vivebat, durabat, unde inſeparabilem dixit GELLIVS, [m] licebat tamen, ſi quem inſtituti pœnituiſſet, tum facultates ſuas, quas ad commune contuliſſet, repetere, tum enim etiam cum augmento recipiebat & ſic diſcedebat. [n] Tandem ut hæc omnia uno quaſi vinculo exercitia inter ſe colligaret, echemythiam illis, quæ vox Pythagoreorum ſolennis fuit, ſive ſilentium indixit. Vbi, non confundendum eſt hoc exotericorum ſilentium, cum ſacro ſilentio, quo omnes Pythagoræ diſcipuli jure quoque jurando obſtringebantur, ut nemini, qui extra ſectam eſſet, quicquam doctrinarum Pythagoricarum proderent, id enim ad omnes ſectæ huic addictos pertinebat & ſanctiſſime ſervabatur. Qui vero in diſciplinam ejus recipi cupiebant, eis vel quinquennii vel triennii, vel biennii, prout circumſtantias poſtulare credebat, ſilentium imperabat. [o] Quo manu eos ducere voluiſſe contendit IAMBLICHVS, [p] ad linguam refrenandam, & intentum atque indefeſſum examen difficiliorum ſpeculationum, earumque ruminationem; alias rationes, a Pythagoreis adductas, cur moleſtiſſimum magiſter ſilentium introduxerit, brevitatis cauſa præterimus. [q] Nec negari forte prorſus debet, attentionis, imperii in linguam, modeſtiæ & tranquillitatis ſtudium ita commendare diſcipulis voluiſſe Pythagoram: valde tamen dubitamus, an hic ſolus hominis callidiſſimi ſcopus fuerit, & annon affectatæ auctoritatis cauſa, utque pro Deo quodam haberetur, mature ſervo obſequio diſcipulos aſſuefecerit, ut tanquam ex tripode dicta effata ſua reciperent, & pro divinis ea haberent, quod conſecutum quoque eum eſſe, ut inter ſuos numinis inſtar coleretur, veteres conſtanter tradunt. [r] Non ſolum enim in prolegomenis monuimus, ad ejusmodi philoſophorum circumſtantias attente reſpiciendum eſſe, propter influxum, quem in conſtituendis doctrinis earumque methodo plerumque ſervaverunt, ſed in plerorumque etiam philoſophorum ſyſtematibus certis rationibus conflatis id uſu veniſſe, hactenus obſervavimus; adeoque ſcopum quoque hunc Pythagoræ tribuere eo minus veremur, quo magis plurima ejus rei hactenus accepimus teſtimonia. Certe & ſilentio iſto, & receptione cœca omnium, quæ tradebat, dogmatum auctoritatis præjudicium firmaviſſe, nemo temere negabit, nec male

Echemythia.

 vir

l) *citati*, PORPHYR. *n. 20.* inde cœnobiorum in eccleſia originem repetendam eſſe, recte vidit HOLSTENIVS *ad h. l.* Plura de hac communione bonorum habet IAMBLICHVS *c. V. n. 29. c. VI. n. 30. c. XVIII. n. 81. c. XXX. n. 168.*

m) *l. c.*

n) IAMBLICH. *n. 168.*

o) IAMBLICH. *c. XVI. n. 68. 72.* GELLIVS *l. c.* APVLEIVS *l. c.* AELIANVS *l. IV. c. 6.* PSEVDO-ORIG. *l. c.* LVCIANVS *vit. auct. T. III. p. m. 102.* LAERT. *l. VIII. ſ. 10.* aliique multi.

p) *l. c.*

q) Prolixius eas exponunt RITTERSHVS. *ad Malch. n. 19. p. 20.* SCHEFFER. *c. XII. p. 111.* SCHILTER. *l. c. p. 545.* PASCH. *introd. in rem lit. moral. vet. c. IV. §. 8. p. 662.*

r) IAMBLICH. *n. 30. 150.* AEL. *l. IV. c. 27.* PORPHYR. *n. 20.*

vir quidam doctissimus pædantismi philosophico-didactici ideo Pythagoram accusavit. [s] Non tacebimus tamen duo momenta, quæ opposuere viri quidam eruditissimi. Primum SCHEFFERUS [t] monet, visum esse quibusdam hoc silentium tantum ad negatam interrogandi de auditis & recitatis post sindona doctrinis licentiam pertinere; cum iis, teste GELLIO [u] fas neque fuerit percontari, si parum intellexerant, neque commentari, quod audierant, contra morem aliorum philosophorum, inter quos antiquissimum philosophandi genus fuit per quæstiones & responsiones. Recte vero idem quoque monet, aliter de hoc silentio loqui veteres, & ad omnem linguæ usum negatum extendere. APVLEIVS [x] enim silentium hoc vocat vocis exilium, & initiandos hos elingues, quique loquitari dediscant, linguamque omnem coërceant. Nec aliter LVCIANVS & PLVTARCHVS, [y] ut alios prætereamus. Etsi vero facile concedi queat, eis extra philosophandi exercitia occupatis pauca quædam ad esotericos, quæ vitæ necessitas requirebat, licuisse profari, [z] certum tamen est, si veterum testimoniis standum est, ipso philosophandi studio districtos & disciplinæ cœnobii Pythagorei adstrictos linguam ab omni voce edenda continuisse. Alterum objicit acutissimus HEVMANNVS, [a] non satis evidenter evictam esse hujus silentii existentiam, testibus, qui de eo loquuntur, nimis a Pythagoræ ætate remotis. Quod licet non inviti concedamus, & de tota Pythagorea historia supra observaverimus, deesse nobis testes omni exceptione majores & coætaneos, ob arcanam disciplinam ab his philosophis deamatam, & mature extinctam sectam, tantus tamen inter veteres de hoc silentio consensus est, ut verisimilitudine non careat, præcipue cum rationibus Pythagoræ, quas in constituenda hac societate philosophica secutus est, apprime conveniat. Accedit, quod jam innuimus, silentii rationem per se rem Pythagoreis fuisse sanctissimam, eosque de rebus & doctrinis scholæ suæ, imprimis de iis, quæ ad res naturales & divinas pertinebant, [b] tam pertinaciter tacuisse, ut maluerint mortem perferre, quam de iis quædam propalare in vulgus, jurejurandi interposita & ad hæredes quoque & successores propagata fide, [c] id quod ex Aegypto quoque in suam scholam Pythagoras transtulit. Cui silentio sectæ, ut disciplina quoque inserviret, vero valde est simile, mature silentio servando eum discipulos assuefecisse. [d] Sed nondum durissimæ disciplinæ satis erat, verum nec videre licuit initiandis Pythagoram, nec audire aliter nisi post velum loquentem, [e] nec erudiri contingebat ab ipso, sed tantum ab uno esotericorum, qui præcepta magi-

s) cel. DAV. KOELERVS *pec. diss.*

t) *l. c. p. 117.*

u) *l. c.*

x) *l. c.*

y) *locis supra citatis.*

z) Verisimile enim non est, plane nihil, etiam extra disciplinam constitutis loqui licuisse, cum societatis ipsius ratio & necessitas aliud postulaverit.

a) *Act. philos. Vol. I. p. 739.*

b) Recte hoc notatum IAC. WINDETO *de vita funct. statu sect. V. p. 88.*

c) IAMBLICH. *c. XXXI. n. 188. c. XXXII. n. 226. seqq.* PORPHYR. *n. 19.* RI[illegible]ERSHVS *ad h. l.* Plura veterum testimonia adduximus *Amoenit. liter. T. VII. p. 200. seqq.*

d) Imitatus quoque est Orpheum, simile institutum ex Aegypto in Græciam afferentem, conf. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 118.*

e) IAMBLICH. *c. XVII. n. 72.* conf. SYRBIVS *de Pythagora intra sindonem noscendo.*

magistri nuda proponebat, rationibus & demonstrationibus omissis, [f] quæ indigna philosopho methodus satis prodit, quo animo affectus Pythagoras cupiverit discipulos. Rationum omnium instar erat, quo & ipsis satisfiebat, & ad alios loquentes utebantur: αὐτὸς ἔφα, Pythagoram ita dixisse: [g] id quod tamen ad solos exotericos pertinuisse, recte monet SCHILTERUS. [h] Hos itaque initiandos nomen manebat exotericorum, & acusmaticorum sive acusticorum; [i] quod extra sindonem constituti, ad ipsum Pythagoram non admittebantur, & solo auditu pascebantur, immo nec ipsum quidem Pythagoram audiebant, sed Hippasum plerumque, vel alium mathematicorum. Quidam illos quoque Pythagoristas, hos Pythagoreos dictos esse, putant. [k] Cujus tamen nominis alii alias significationes quærunt; & si veteres quidem consulimus, Pythagoristæ illi dicti sunt, qui, ut ait Theocriti SCHOLIASTES, [l] *non improbabant, sed probabant, & imitabantur Pythagoreos, non tamen in totum erant ejus sectæ & dogmatis*, sed, ut IAMBLICHUS [m] dixit, ζηλωταὶ γνησίων Πυθαγορείων. Qui enim Pythagoristas dictos putant eos, qui amictu corporis tenui & squalido usi sunt, cujus explicationis idem scholiastes meminit, tempora confundunt, nec satis attendunt, negligentiam in amictu serius & vix ante Diodorum Aspendium inter Pythagoreos invaluisse. [n] Ceterum quisquis interius admitti cupiebat, eum, si minimum, biennium, plerumque vero triennium vel quinquennium etiam ita explorari tentarive oportebat: cujus disciplinæ rigidissimæ, si quis impatientior, cœnobiticæ vitæ renunciaret, dimittebatur is quidem, & sua cum augmento vel duplum, recipiebat, simul autem monumentum ei, tanquam mortuo ab homacois, sive sociis illius disciplinæ extruebatur, qui si quando illis obvius factus esset, cum eo, tanquam cum aliis quibusdam agebant, ipsum vero dictabant mortuum. Imo adeo severa fuit Pythagoræ disciplina, ut si post peractam explorationem, post quinquennale silentium, post tot disciplinarum orgia & initiationes, post tot animæ purgationes, post peragrata tot theoremata, segnior quis atque hebetior reperiretur, tali homini in schola cippus aliquis & monumentum sepulchrale erigeretur, dein auro argentoque onustus auditorio exigeretur, & pro mortuo haberetur. [o] Quem Pythagoreorum morem cum Hipparchus omisisset, gravissime a Lyside reprehensus est, cujus hac de re epistola, modo genuina sit, passim extat. [p]

Esotericorum conditio & nomina.

IV. Post quinquennale ita tentamen & silentium, qui Pythagoræ probati dignique habebantur, dogmatibus arcanis participandis, interioris admissionis fiebant discipuli, inde ἐσωτερικοὶ dicti, & intra velum audiebant juxta

f) *id. c. XVIII. n. 81.*

g) *Citati*, CICERO *de nat. Deor. l. II.* VAL. MAX. *l. VIII. c. 6.* & veteres passim.

h) *l. c. p. 551.*

i) IAMBLICH. *c. XVIII. n. 81. 82.* Anonym. PHOTII *l. c.* PORPHYR. *n. 37.* RITTERSHUS. *ad h. l.*

k) SCHEFFERUS *l. c. p. 101.*

l) *Ad Idyll. XIV. f. 102.*

m) *c. XVIII. n. 80.* Anonym. PHOTII *l. c.* SUIDAS in *Pyth. T. III. p. 236.* conf. MENAG. *ad Laërt. l. VIII. f. 38.*

n) conf. SCHILTER. *l. c.*

o) IAMBLICH. *c. XVII. n. 37. seqq.*

p) Inter *Epp. Philosoph.* In GALEI *Opp. myth.* apud IAMBLICH. *l. c. n. 75.*

juxta videbantque præceptorem, cum antea extra velum, citra ejus aspectum nudo auditu morum præcepta non sine molestia percepissent. Tumque mutata tota philosophandi ratio, nihil sub symbolis præceptum, quod non luculenter explicaretur, rationes ubique expositæ, & imprimis rerum naturalium & divinarum notitia clare tradita, & tota docendi via illi opposita, quam in erudiendis acusmaticis tenebant familiares Pythagoræ, ei muneri præfecti. Et his quidem esotericis nomen datum mathematicorum, quibus, definiente GELLIO,[r] *potestas erat, verba facere, & quærere, quæque audissent, scribere, & quæ ipsi opinarentur, expromere.* Hi γνήσιοι ὁμιλέται, quo nomine eos salutat CLEMENS ALEXANDRINUS,[s] id est *genuini discipuli*, proprie Pythagorei[t] dicti sunt; mathematici vero, ut porro subjicit GELLIUS,[u] *ab iis artibus, quas jam discere atque meditari inceptaverant*, quoniam geometriam, & gnomonicam, musicam, cæterasque item disciplinas altiores μαθήματα veteres appellabant. Idem confirmat Anonymus PHOTII.[x] Ex his, qui istis scientiæ studiis ornati ad perspicienda mundi opera & principia naturæ procedebant, physici nominabantur, & theoretici, licet hoc nomen, ad speculationis naturalis summum caput, Deum & divina proprie pertinuisse verisimile sit. Non enim de natura tantum, sed de Diis quoque ad intimæ admissionis discipulos disseruisse Pythagoram, Abaridis exemplo constat.[y] Pythagoreorum vero mos fuit, inde ad Platonem & Aristotelem transmissus, mathematicis scientiis tanquam gradibus scalisque uti ad diviniorem philosophiam,[z] qui hoc culmen attigerant, τέλειοι θεωρητικοὶ & σεβαστικοὶ dicebantur, id est religiosi, ut recte aptato ad nostri seculi mores nomine vertit HOLSTENIUS.[a] Immo & viros dictos esse, sensu specialiori ex IAMBLICHO[b] colligere licet, quod nomen ex Aegypto[c] in Græciam, forte a Pythagora, translatum, postea ad Cynicos & Stoicos[d] delatum est. Et quia inter hos essent, quos vel administrandis societatis facultatibus, rebusque familiæ regendis præficiebat, vel ad ferendas leges ad civitates mittebat, quidam inde œconomici, politici & nomothetici dicti sunt.[e] Quæ discipulorum Pythagoricorum genera ad exotericos pertinere putat eruditissimus SCHEFFERUS,[f] eo quod circa humana occuparentur, sed egregie fallitur. Ipse enim ad quem provocat PHOTII[g] Anonymus, luculenter non ad Pythagoristas, sed Pythagoreos refert, quos discipulos Pytha-

q) *l. c. n. 72.*
r) *l. c.*
s) *Stromat. l. V. p. 575.*
t) Distinguit tamen Anonymus PHOTII inter Pythagoricos, ipsius Pythagoræ familiares, & Pythagoreos, eorum discipulas; verum apud veteres promiscuus utriusque nominis plerumque usus est.
u) *l. c.*
x) *p. 56.* Porph.
y) IAMBLICH. *c. XIX. n. 90.*
z) Videndus NICOMACHUS *Intr. ad Arithmeticam* & IAMBLICHUS *Comm. in eandem.*
a) Anonymus PHOTII *l. c.*
b) *c. XXXVI. n. 266.*
c) Notum illud hierophantæ Aegyptii ad Solonem: *Vos Græci semper estis pueri etc.* quod supra retulimus.
d) Conf. LIPSIUS *Manud. ad phil. Stoic. l. II. diss. I.*
e) IAMBLICH. *c. XVII. n. 72.* ubi expressa voce vocat γνωρίμους, *familiares* Pythagoræ.
f) *l. c. p. 106.*
g) *l. c.*

thagoricorum, id est familiarium Pythagoræ fuisse dicit & IAMBLICHVS [b] ex politicis legislatores dicit ἄκρες δικαιοπραγεῖν βελομένες, *qui ad summum virtutum civilium cultum pervenire contendant*, alioque loco narrat, ex primariis & perfectissimis discipulis quosdam misisse, qui Græcorum urbes salutaribus legibus instruerent, [i] quos & alibi luculenter satis ab acusmaticis distinguit, [k] quin ipse locus, [l] quo tamen vir doctus nititur, discrimen inter acusmaticos & politicos ponit; quanquam ex hoc loco manifestum quoque est, politicos a theoreticis fuisse munere, studiis & occupatione distinctos: unde recte infertur, non uni disciplinæ generi esotericos vacavisse, sed prout quis scientiam aliquam adamasset, ita a Pythagora fuisse instructum. Ceterum non viri tantum ita philosophabantur, sed & feminis ad hæc sacra patebat aditus, unde feminarum Pythagoricarum indices passim offendas. [m] Illæ μαθήτριαι dictæ, ut viri μαθηταί. [n] Quæ consuetudo sine dubio ideo a Pythagora observata, & ex ejus schola in Græcanicas translata est, quod apud barbaros quoque feminas non exclusas fuisse a mysteriis viderat.

Feminæ Pythagoricæ.

V. Habitabant hi Pythagoræ discipuli in unum, postquam in unam familiam societatemve coiverant, quod ipsis κοινοβιῶν nomen conciliasse, supra docuimus: domus vero ingens, in qua una cum liberis & conjugibus vivebant, ὁμακόϊον, commune auditorium vocata est, [o] unde discipulis quoque Pythagoræ nomen hæsit, ut ὁμάκοοι dicerentur. Nec arbitrariam illi sequebantur vitam, sed ad regulam totum diem componebant, quos recte nomine, ex ecclesia translato, canonicos vocites. Dignaque est ratio, qua per totum diem vivebant, quæ curiosius exploretur. Scilicet nemo e viris Pythagoreis, ut ait IAMBLICHVS, [p] id est, ex esotericis e lecto surgebat, quin prius in memoriam sibi revocaret, atque ita reminiscendo recognosceret, quæ pridie acta erant: quæ ita in memoriam revocabat, ut mente recensere niteretur, quid primum dixerit, vel audiverit, vel domesticis suis e lecto surgens præceperit, quid secundum, quid tertium; sicque & agendorum habebat rationem, ut omnia memoria repetere allaboraret, eo ordine, quo singula illorum evenerant; sin expergefacto plus otii superesset, tum etiam eorum, quæ nudius tertius acta erant, reminiscebatur. Non licebat autem, nisi ante solis ortum surgere, ut scilicet orientem solem adoraturi observarent. [q] Vt vero nihil, quod deliberatum non mane esset, suscipiebant, ita vesperi quoque, teste EODEM, [r] acta retractabant, eademque opera intellectum simul & memoriam exercebant: notique sunt versi-

Vivendi ratio Pythagorea.

b) *Cap. XXIV. n. 108.*
i) *Cap. XXX. n. 172.*
k) *n. 72.*
l) *n. 150.*
m) Apud IAMBLICH. *c. ult.* MENAG. *Hist. mul. philos. n. 76. p. 499.* FABR. *Bibl. Græc. vol. I. p. 503. seqq.* Sunt tamen inter eas, quæ ingenio confictæ videntur, vel nomina quarundam confusa.
n) Anonym. PHOTII conf. SCHEFFER. *l. c. pag. 106.*
o) IAMBLICH. *c. VI. n. 30.* PORPHYR. *n. 20.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I.* & veteres passim.
p) IAMBLICH. *c. XXIX. n. 165.*
q) *ibid. n. 256.*
r) *ibid.* PORPH. *n. 40.*

versiculi aurei carminis, quibus illud vespertinum examen philosophaturis maxime commendatur: [s] Sed & musicam mane medicinæ instar, (κάθαρσιν nominabant [t]) adhibebant, & saltationem quoque instituebant, pro instrumento vero lyra utebantur, tibias aliquid molle & pompæ accommodatum liberisque hominibus indignum resonare putantes: inque usu erant illis Homeri & Hesiodi selecti versus, quibus animos cantando emendabant. Sed & alio tempore musica utebantur, ad affectus animi corrigendos, [u] quam Pythagoram atque Empedoclem mira arte exercuisse & affectus vehementissimos compescuisse narrant. [x] Erantque scholæ Pythagoræ certæ artis in hunc finem dispositiones, unde ἐξάρτυσις, sive adaptatio; συναρμογά, sive concinnitas, & ἐπαφά, sive attactus excogitatæ, quas idoneis carminibus efficere, animique habitudinem in contrarios affectus utiliter traducere laborabant. Sed & cubitum ituri per odas quasdam & peculiares cantus mentes repurgabant a diuturnis perturbationibus, & illo, qui adhuc in auribus tinniebat, strepitu, sicque tranquillam & vel paucis, vel bonis somniis comitatam quietem sibi conciliabant; surgentes autem alterius moduli cantibus a lecti torpore soporisque gravedine sese liberabant, id quod præter IAMBLICHUM, veteres passim testantur. [y] Ita præparati juxta præscriptum ad scientiarum studia se applicabant, & matutinas, quidem ut porro IAMBLICHUS, [z] deambulationes soli in hujusmodi locis suscipiebant, ubi quies & congruum silentium, ut templa, luci, & alia, animis remittendis apta erant. Non enim cum quoquam conversandum existimabant, antequam ipsi animum suum bene constitutum recteque compositum haberent: eo autem conducere solitudinem: nam statim a lecto surgentes in turbam prorumpere, turbulentum esse censebant. A matutina deambulatione congressus inter se instituebant, imprimis in templis, vel si id non daretur, in locis similibus: tempus autem istud docendo, discendo, moribusque excolendis consumebant. Ab hujusmodi scholis deinde ad corpora curanda se convertebant: plerique unctione & cursu utebantur, pauciores lucta in hortis & nemoribus, quidam etiam halterum jactu [a] aut saltatione cum manuum gesticulatione studiose eligebant exercitia corporis vires roboratura. In prandio panis erat & mel, vinum vero per diem non gustabant. A prandio civilia tractabant negotia, tam peregrinos, quam hospites concernentia. Circa vesperam iterum ibant deambulatum, non tamen singuli seorsim, sicuti mane solebant, sed bini ternive,

s) *Nec fessa in dulcem declines lumina somnum,*
Quin ter cuncta prius reputaveris acta diei.
Quæ prætergressus, quid gessi in tempore? quid non?
Et de matutino tempore:
E somno primum evigilans cum strata relinquis,
Disponas animo luce expedienda futuro.

t) Purgationis hoc genus philosophicæ omisit b. BUDDEUS in diss. *de* καθάρσει *Pythagorico-Platonica*; quæ in *Anal. hist. philosoph.* extat.

u) IAMBLICH. *c. XXV. n. 110.* ubi certis affectibus certos cantus & modulationis genera opposita fuisse narrat.

x) *ibid.* conf. SENECA *de ira l. III. c. 9.* AELIAN. *var. hist. l. XIV. c. 23.* EUSTATH. *ad Hom. Iliad. 1. p. 643.* Scholiastes Hermogenis, cujus luculentum locum adduxit FABR. *ad* SEXT. EMP. *l. VI. adv. Math. §. 7.* QUINTIL. *Instit. orat. l. I. c. 10. l. IX. c. 4.* aliique.

y) Vid. quos laudat SCHEFFER. *l. c. p. 179.*

z) IAMBLICH. *c. XXI. n. 96. sqq.*

a) Vid. MERCURIALIS in *gymnastica*.

nive, in memoriam sibi mutuo revocantes, quæ didicerant, & in præclaris studiis se exercentes. Ambulatione defuncti ad balnea se conferebant, lotique inibant convivia, quæ intra decem convivas terminabantur. Hisque congregatis libatio & sacrificia suffimentis & thure celebrabantur; hinc ad cœnam ibant, cui ante occasum solis finis imponebatur. Post cœnam iterum fiebat libatio, dein lectio sequebatur. Mos autem erat, ut natu minimus legeret, natu vero maximus præsideret, quidque, aut quomodo legendum esset, præciperet. Abituris pincerna libamen infundebat, peractaque libatione generalia vitæ præcepta senior injungebat. Hæc Iamblichus, quæ omnia erudite illustrat SCHEFFERVS,[b] qui, ne nimii simus, ipse videndus.

Victus & amictus ratio.

VI. Non vero totius tantum diei negotia disponebat discipulis Pythagoras, sed & victus & amictus rationem eam illis præscribebat, quam & tuendæ sanitati prodesse, & philosophiæ suæ præceptis convenire judicabat. Quod ad victum attinet, ita de iis exponit IAMBLICHVS:[c] *In genere omnes improbasse cibos, qui flatulenti essent, quique stomacho tumultum excitare possent; alios vero his dissimiles commendasse, qui scilicet habitum corporis conservent, adstringantque: unde & milium nutritioni aptum judicavisse: omnino autem eos cibos rejecisse, qui Diis ingrati essent, quique nos a Dei familiaritate abducerent. Monuisse quoque cavere ab iis, qui facultatem divinandi, puritatem animæ, castitatem, sobrietatem, aut virtutis habitum impedirent: denique respuisse omnia sanctitati adversa, & tum ceteram animi puritatem, tum oblatas in somno species obfuscantia. Theoreticorum vero summis & principibus, qui maxime severa lege agitaturi essent, omnia superflua vetitaque ciborum genera simul ac semel submovisse: ac ne unquam vel animata ederent, vel vinum biberent, vel Diis hostias immolarent, vel ullo denique modo animalia læderent, quin iis potius debita jura studiosissime servarent, auctorem extitisse. Idem & legislatoribus injunctum, ut ab animalibus propter justitiam omnibus servandam abstinerent. Ceteris tamen, qui vitam non adeo ad unguem expurgatam, sacramque & philosophicam agerent, potestatem dedisse, certa quædam animalia attingendi, iisque abstinentiam imperavisse, definito tempore circumscriptam; his præcepisse: cor non rodere, cerebrum non comedere, quod in iis sedes ac veluti scalæ quædam sapiendi vivendique consisterent. Etiam abstinentiam ab aliis propter divinæ rationis naturam injunxisse: hincque malva abstineri voluisse, quoniam sympathiæ inter cœlestia & terrena index esset, item a melanuro, quia Diis infernalibus sacer esset, item ab erythino; fabarum quoque esum prohibuisse, propter multas sacras naturalesque rationes.* Adducendus erat locus Iamblichi totus etsi longiusculus, quoniam facem præfert, ad judicandum de iis, quæ de legibus Pythagoræ cibariis recentiores, veteres secuti varie disputant,[d] quæ, ne

b) *l. c. p. 160.*
c) *c. XXIV. n. 106. seqq.*
d) Conf. de legibus Pythagoræ cibariis præter SCHILTERVM *l. c. p. 536.* SCHEFFERVM *l. c.*

ne nimii simus, summatim tantum enarrabimus. Et primo quidem de abstinentia a carne & piscibus valde dubitatum est, utrum ea ad omnes discipulos etiam exotericos pertinuerit, an tantum ad esotericos, & ex his perfectiores modo, & sublimiori theoriæ gradu constitutos. Prius Anonymus PHOTII [e] asserit, qui omnes Pythagoræ discipulos ab animalibus abstinuisse, & ex solis victimis certo tempore gustavisse refert. Idem placuit SENECAE, [f] PLUTARCHO, [g] CLEMENTI, [h] PORPHYRIO: [i] Quos secuti sunt ex recentioribus multi. [k] Nec rationes illis desunt; urgent enim, Pythagoram discipulos eam ob causam a venatione abstinere jussisse, [l] &, quod monet SENECA, [m] dixisse, *omnium inter omnia cognationem esse, & aliorum commercium in alias atque alias formas transeuntium: nullam animam interire, nec cessare quidem, nisi te[illegible]guo, dum in aliud corpus transfunditur. Interim sceleris [illegible] parricidii metum fecisse, cum possint in parentis animam in[illegible]re, & ferro morsuve violare, in quo cognatus aliquis spiri[illegible] hospitaretur.* Hæc Seneca, qui in sequentibus quoque exponit, qua ratione Sotion hanc ei abstinentiam a carnibus persvaserit. Alii vero hanc abstinentiam a carnibus non ad totum Pythagoreorum chorum, sed ad esotericos tantum, neque ad hos omnes, sed tantum ad perfectiores & religiosiores respexisse asserunt, testesque laudant PORPHYRIUM [n] atque IAMBLICHUM. [o] Nos, si hos sequimur, certum putamus, eam non ad omnes pertinuisse, & tantum τοῖς θεωρητικωτάτοις præceptum fuisse, ut ab omni ἐμψύχων esu abstinerent: fuit tamen quædam etiam a carnibus abstinentia omnibus Pythagoræ discipulis communis, qua non licebat eis comedere carnes, nisi certi generis, imprimis eas, quæ ex victimis essent, ut ipse testatur PHOTII anonymus. Nec ratio τῆς μετεμψυχώσεως declinanda est. Statuebat enim, teste IAMBLICHO, [p] Pythagoras: *Animam humanam in ea saltem animalia non ingredi, quæ mactare fas est: ideoque ex immolabilibus ea sola comedenda, quæ pro victimis cædere licet, a ceteris omnibus abstinendum; hæcque acusmaticis præcepisse.* Ex quo loco, si Iamblichi auctoritatem sequimur, quam LAERTIUS [q] quoque firmat, sequitur, carnium hoc interdictum ad pollutas carnes, quæque victimæ haud essent, relatum fuisse, & acusmaticos quoque obstrinxisse. Ideo & a morticinis abstineri jussit, cujus quoque lanam respuisse ad vestem supra observatum est. Piscium tamen esu omnibus interdixisse, veteres plerique

l. c. p. 143. BUDDEUM *l. c. p. 413.* IO. LUDOV. BOYE *pec. diss.* IO. MICH. WEINREICH. *de abstin. carnis Pyth. Misc. Lips. T. IV. obs. 85. p. 65. seqq.* ANT. GUNTH. HECHUS *pec. diss.* DODWELLUS *l. c. p. 125. seqq.* qui carnis esum introduxisse Pythagoram pugilem, prohibuisse philosophum contendit, *conf.* CLER. *l. c. p. 141.*

e) *l. c.*

f) *Epist. 108.*

g) *De esu carnium T. II. p. m. 371.*

h) *Pædag. l. II. c. 1.*

i) *De abst. a carn. l. I. c. 24.*

k) Vide nominatos SCHILTERO *l. c. p. 556.* PHIL. CAROLI *Obs. ad Gell. l. IV. c. 11. p. 264.* STOLLE *Hist. phil. mor. gent. §. 130. p. 216.*

l) IAMBLICH. *c. XXI. n. 100.*

m) *l. c.*

n) *l. c. c. 27. de vit. Pyth. n. 34.*

o) *l. c. n. 98.*

p) *n. 85.*

q) *Lib. VIII. §. 35.*

que teſtantur, [r] & IAMBLICHVS etiam raro, monet, veſci ſolitos opſonio amari petito, [s] quod id genus cibi propter certas cauſas uſui illis ad victum non eſſet. Cauſas is non aperit, LAERTIVS [t] vero, piſces ſacros ideo non guſtandos præcepiſſe, ait, quod fas non ſit, eadem diis & hominibus apponi; EVSTATHIVS [u] autem eam cauſam affert, quod ἐχεμυθίας ſymbolum ſint. Fabas edere cur prohibuerit, infra melior dicendi locus erit, ubi de medicina Pythagorea dicendum. Malva cur abſtinendum eſſe voluerit, IAMBLICHVS explicuit, [x] qui alio loco lucem obſcure dictis fœneratur, obſervans ideo herbam hanc ſympathiæ inter cœleſtia & terrena indicem dici, quia ſoli ſeſe obvertit. [y] Sed & malvæ folium eſſe ſanctiſſimum dixit Pythagoras, teſte AELIANO, [z] ad cujus locum videnda ſunt, quæ commentatur IACOBVS PERIZONIVS. Porro & ab ovis abſtinuiſſe ut ab animalibus oviparis LAERTIVS [a] teſtatur, quod ſcilicet nutrire plurimum, & genituram uberem præbere, veneremque concitare obſervetur: quam rationem PHOTII anonymus etiam affert, cur carnibus veſci ſuos non voluerit. Alia leviora non attingimus, a SCHEFFERO [b] expoſita, qui legendus. Quod ad potum attinet, eadem ratione ut de carnibus diſpoſuit. Contemplativis omnis vini uſus interdictus erat, ut diſerte teſtatur IAMBLICHVS, [c] eo quod mentis ſinceritati & integritati officeret, cui theoretici præ aliis ſtudebant. Reliquis vino uti licebat, ſed non interdiu, uti ſupra ex Iamblicho traditum. Aqua vero pura, & panis mundus unus in dies duos, ut habet Alexis apud ATHENAEVM [d] & olera & maza, pleraſque cœnas Pythagoreorum replebant. Veſte uſos fuiſſe Pythagoreos, præceptorem imitatos, candida & munda, ſupra jam dictum, ubi etiam an lino tantum vel lana confici juſſerint veſtimenta pluribus egimus. Imprimis vero in cultu Deorum & ſacrificiis peragendis non niſi veſte pura & candida, in qua nemo dormiverit, eſſe in templum intrandum præcepit, quod mire pervertit ARCERIVS, nigram rufamve veſtem a IAMBLICHO [e] innui putans, qui nigrum & fuſcum colorem, ut ſomnum, ignaviæ, ſymbolum eſſe, ideoque vitatum a Pythagora, dixerat. Ceterum licet conjugibus uti liberoſque procreare ſuis non interdicebat Pythagoras, fortitudinem tamen, & moderationem vehementer injungebat, ventrique imperari jubebat, & ad generandam ſobolem rationes medicas ſaluberrimas præſcribebat, & conjugii fidem quam maxime commendabat. [f]

r) PLVT. *l. c.*

s) *n. 98.* opſonium vero idem hoc loco eſt, ac cibus.

t) *ſ. 34.*

u) *Odyſſ. μ. p. 1720.* x) *n. 109.*

y) In *Protrept. Symb. XXXVIII.*

z) *Lib. IV. c. 14.* conf. SCHEFFER. *l. c. p. 143.*

a) *l. c.*

b) *l. c. c. 9.* de gallo gallinaceo albo.

c) *l. c.* Ita & Apollonius Tyaneus, rigidus Pythagoreiſmi obſervator apud PHILOSTRAT. *l. I. c. 15.*

d) *l. IV. c. 17.* locus dignus qui legatur; ita enim:

Οἱ Πυθαγορίζοντες γὰρ ὡς ἀκούομεν
Οὔτ' ὄψον ἐσθίουσιν, οὔτ' ἄλλ' οὐδὲ ἕν,
Ἔμψυχον, οἶνον τ' οὐχὶ πίνουσι μόνοι
- - τὰ δὲ, καθ' ἡμέραν τάδε
Ἄρτος καθαρὸς εἷς ἑκατέρῳ, ποτήριον
Ὕδατος - - -

e) *Cap. XXVIII. n. 153.*

f) *Cap. XXXI. n. 209. ſeq.*

Methodus duplex.

VII. Ex his facile intelligi poteſt, duplicem adhibuiſſe Pythagoram docendi methodum vulgarem & arcanam. Hoc enim in ſcholis Ægyptiorum Græcorumque theologorum initiatus didicerat, idque ipſius ſcopus, quem in conſtituenda ſocietate philoſophica ſequebatur, poſtulabat. Vulgari vero methodo virtutis præcepta omnibus parænetica docendi ratione commendabat palam, cujus exempla aliquot orationum cohortantium ad virtutem exponit IAMBLICHVS; [g] altera, quæ arcana fuit, Ægyptiacæ docendi viæ æmula imaginibus ſymboliſque conſtabat, quorum cum poſtea pluribus mentio facienda ſit, nihil de iis hoc loco addimus. His ſymbolis utebantur Pythagorei, ubi coram ἀλλοφύλοις & extra familiam ſuam conſtitutis de ſapientia & doctrina præceptoris diſſerendum erat, cum ipſi facile invicem ſe intelligerent, a nemine vero, qui his ſacris initiatus non erat, intelligi poſſent. Erantque iſta ſymbola, recte monente IAMBLICHO, [h] *ſi quis arcanos ſenſus non attigiſſet, ridicula & anilia, nugiſque & gerris plena, ubi vero ſignificatio, ſenſuſque latens evolutus eſſet, profundam philoſophiam exhibebant.* Tantumque fuit in reticenda & recondenda Pythagoræ doctrina diſcipulorum ejus ſtudium, ut ne acuſmaticis quidem, ſive qui initiari cupiebant, & in diſciplinam Pythagoræ ſe dederant, omnia ejus dogmata proponerentur, ſed, quæ res naturales & divinas exponebant, phyſicis & ſebaſticis, uti ſupra dictum, reſervarentur, & obſcuriſſime nudarum veritatum moralium aſſertiones illi a quodam intimæ admiſſionis diſcipulo acciperent. Tandem, ut accurate cuſtodiretur, & a vulgi auribus ſemoveretur ſapientia Pythagorica, cavebant Pythagorei, ne quid ſcripto emanaret in vulgus: hinc totam Pythagoræ doctrinam in pectoribus, ut ait PORPHYRIVS, [i] arcanam reconditamque cuſtodiebant, nihilque ſcriptis conſignabant, præter quædam intellectu difficilia, quæ exterioris admiſſionis diſcipuli memoria repetebant. Cum vero plerique Pythagorei a Cyloniana factione delerentur, Lyſis & Archippus, qui domo tunc aberant, commentaria quædam, ne tota ſcientia interiret, ſummatim compoſuerunt, & quæ alii reliquerant, in unum corpus redegerunt: præcipientes filiis & filiabus ac uxoribus, ne cuiquam extra familiam eorum copiam facerent, idque continua quadam ſucceſſione privatim poſteris denuntiantes, permulto tempore obſervarunt. Platonis tamen tempore, ubi ſecta ad finem vergebat, non tantum Philolaus ſcripta Pythagorica vendidit, [k] ſed Archytas quoque Tarentinus [l] commentaria ſua cum Platone communicavit. Fecit vero hoc abſcondendi ſua ſtudium, ut non ſolum quod ſupra expoſuimus, tota Pythagoræ hiſtoria fieret obſcuriſſima & incertiſſima, verum etiam ex tot ejus diſcipulis pauci nobis innoteſcerent, ut ex eo Pythagoræ diſcipulorum catalogo videre eſt, quem contexuit IAMBLICHVS, [m] in quo tamen ſunt qui-

g) *Cap. XXII. n. 101. ſeqq.*
h) *n. 103. ſeqq.*
i) *n. 57. 58.* & qui eum exſcribit IAMBLICH. *c. XXXV. n. 252.* conf. *Amœnit. liter. T. VII. p. 200. ſeqq.*
k) Probatum id ſupra *in Platone.*
l) Vid. PLATO *epiſt. XII.*
m) *l. c. c. XXXVI. n. 266.* ex quo catalogum Pythagoreorum confecit FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. pag. 480.*

quidam, qui ad hanc sectam non pertinent. [n] Eorum, quorum doctrinæ ad nos pervenit memoria, in sequentibus dabimus historiam.

§. XVI. Facilis ex his, quæ hucusque de rebus Pythagoræ, veterum suffulti testimoniis, disseruimus, conjectura est, certiora atque luculentiora de ipsa philosophia atque doctrina Pythagorica expectari non posse, multisque & hanc quoque Pythagoricæ historiæ partem tenebris circumseptam esse, & insuperabilibus premi difficultatibus. Res itaque omnis etiam hic quoque ad conjecturas redit, quarum rationes & fundamenta ut recte constituantur, sequentia præmonenda sunt, antequam de ipsa Pythagoræ philosophia & doctrinis dispicimus.

Observationes criticæ generales de philosophia Pythagoræ.

I. Quam incerti sint fontes, ex quibus notitia philosophiæ Pythagoricæ hauriri potest, demonstrari luculentius nequit, quam si ea repetantur, quæ de methodo Pythagoræ & sequacium arcana late in superioribus disputavimus. Ipse enim, ut probabilior fert sententia, Pythagoras nihil scripsit, certe nihil, quod non manifestæ fraudis suspectum sit, ad nos pervenit. Nec discipuli quicquam, quod interioris disciplinæ & doctrinæ esset, in literas retulerunt, sed obscura quædam & symbolica in commentarios relata, tanquam ænigmata & gryphos suis ita commendaverunt arcane custodienda, ut aureum vellus draconibus traditum, vel Hesperidos poma custodienda commendata esse, credas. Lysis vero & Archippus, arcanam, quam in memoria hactenus servaverant, doctrinam, non clara luce, sed exiguis, teste PORPHYRIO [o] igniculis obscuram admodum & pervestigatu difficilem conservarunt, & collatis obscurissimis antiquorum scriptis, methodo Pythagorica, id est, tenebris obsepta in literas retulerunt. Neque tamen horum quoque commentaria supersunt, sed infelix condendi studium ea omnia abstulit. Pythagorei vero, qui post magistrum floruere, cum sua Pythagoræ supposuerint, valde suspecti sunt, an præceptoris, quem vivum non audierunt, mentem tam obscure & per ænigmata traditam recte intellexerint, nec ne? symbolicam enim docendi methodum aptam esse, ut quicquid otiosis & ingenii fœcundioris agitatione commotis hominibus vesani in mentem venit, ei applicari, & ex ea probari queat, supra nobili Ægyptiacæ philosophiæ exemplo probavimus. Neque in eo plus justo suspicaces nos esse queratur aliquis: PORPHYRIUM [p] enim testem adducimus, candide fatentem, τῷ μὴ ἀντικρὺς Πυθαγορικοὺς εἶναι τοὺς ἐκφέροντας ταῦτα: *quod nec ii, qui in vulgus ea proferebant, veri Pythagorici erant.* Quis itaque in tanta incertitudine certi quid de Pythagoricis doctrinis promittat? quisque genuinos reperiat fontes, unde liquida hauriri queat earum notitia?

I. Philosophia Pythagoræ incerta.

II. Quod si concedamus, non a vera Pythagoræ doctrina abludere ea, quæ ultimi ex hac secta viri memoriæ posteritatis scriptis tradiderunt, parum

II. Deficientia monumenta pleraque.

n) E. g. Zaleucus, Charondas, Zamolxis plerosque confictos putat LLOYDIUS *l. c.* conf. BENTLEI. *de epist. Phalar. p. 85.*

o) *l. supra citato.*

p) *n. 53.*

rum tamen inde juvamur, cum pleraque omnia temporum nobis eripuerit iniquitas, quæ vero reſtant, valde ſuſpecta ſint, & incerta, num a Pythagoreis profecta ſint, & genuinam hujus ſectæ doctrinam ſapiant? Nam ſervavit quidem nobis aliquot Pythagoreorum fragmenta STOBAEI diligentia, ex cujus florilegio duas collectiones ſcriptorum Pythagoricorum nobis exhibuere viri docti; unam moralem, in qua Hippodami, Euryphani, Hipparchi, Archytæ, Theagis, Metopi, Cliniæ, Critonis, Polique diſſertationes morales, licet mutilæ, comprehenduntur, iisque Pythagoræ, Lyſidis, Theanus, Meliſſæ & Myæ epiſtolæ adjiciuntur, [q] alteram politicam, itidem ex STOBAEO collectam, variorum Pythagoricorum monita politica ſiſtentem: [r] dudum vero viri haud obeſæ naris de integritate eorum ſcriptorum dubitarunt, [s] & ſuſpicati ſunt, conficta eſſe ab iis, qui proximis poſt C. N. temporibus Pythagoream diſciplinam reſtaurare, infelicibus licet auſpiciis, aggreſſi ſunt. Quorum argumenta etſi levia putat optimus FABRICIVS, [t] fatebitur tamen, ea ſua non carere probabilitate, quisquis accurate expenderit, quam diligenter veri Pythagorei ad id attenderint, ne quid de rebus moralibus aliter, niſi συμβολικῶς & αἰνιγματικῶς proponerent, ſicque veros ſcholæ ſuæ ſenſus ſtudioſe occultarent; quamque ſtudioſum in ejusmodi fingendis fuerit atque audax illud hominum genus, quod poſt Servatoris inter homines verſantis tempora Chriſtianæ doctrinæ invaleſcentis & puritate ſua magnas victorias reportantis æmulatione accenſum, Pythagoricam diſciplinam, tanquam ſanctiſſimam, illi opponere tentavit. Certe ea ipſa fraus, quæ in ſuppoſitis Pythagoræ ejusque filiabus epiſtolis, accuratioribus criticis non ignoratur, juſtæ facit ſuſpicioni locum, reliqua quoque feliciora naſcendi fata non habuiſſe. Et tamen hæc omnia moralem tantum & politicam philoſophiæ partem concernunt, in qua ſuæ licet methodo uſi etiam ad exotericos Pythagorei differebant. De naturali & theologica parte, nihil nobis, quod veriſimiliter Pythagoreis tribui queat, ſupereſt; cujus rationem ſupra ex Iamblicho adduximus, quod hæc ad Θεωρητικωτάτȣς tantum pertinuerint, quibus jurejurando ſilentium erat imperatum.

III. Diverſi interpretandi modi.

III. Eſt & aliud, quod valde ſuſpecta facit monumentorum Pythagoricorum fragmenta, quæ ſuperſunt, diverſa ſcilicet interpretandi doctrinas Pythagoræ ratio apud eos quoque, qui ſe interius revelaſſe velum & acroamatica dogmata propalaſſe jactant. Ait enim IAMBLICHVS; [u] „diverſos interpretandi modos apud Pythagoreos exiſtere; unum proprium ſectæ Pythagoricæ nec facile evulgandum; alium vero popularem, & qui tradi omnibus communiter queat, tertium denique medium inter utrum-

que,

q) Poſt HENR. STEPHANVM, qui *Diogeni Laërtio* ea ſubjecit, & DAN. HEINSIVM, qui priori ſuæ *Maximi Tyrii* editioni addidit, *Collectioni* ſuæ inſeruit THOM. GALE *Cantabr. 1671. Amſt. 1688 8.* quam titulo *Opuſculorum mythologicorum, phyſicorum & ethicorum* dedit, *pag. 659. ſeqq.*

r) IAC. SPONDANVS Latine vertit, ſubjuncta ſunt ARISTOTELIS *Politicis* cum comm. PET. VICTORII editis *Baſileæ 1589. fol.*

s) H[illegible]M. CONRING. in *propoliticis c. XV. p. 104.* [illegible]C. THOMASIVS *de virt. cardin. diſſ. I.*

t) *Bibl. Gr. l. II. c. 13. vol. I. p. 518.*

u) In *protreptico c. 21.*

que, non plane popularem, nec palam Pythagoricum, fed nec penitus ab utroque remotum. Ex quo loco manifeſtum eſſe, alibi monuimus, [x] eos, etiam cum arcanorum venditarent explicationem, non intrinſecam iſtam, quam vocabant, ſapientiam, ſed mediam quandam tradidiſſe, ſatisfacturos ſcilicet hominum, imprimis potentium curioſitati, ſine religionis violatione, diverſumque ab eſoterico explicandi genere acroamaticum confingentes. Incerti itaque reddimur, annon fumos nobis vendiderint, qui iſta jactarunt.

IV. Multa Pythagoræ affiſta.

IV. Auget hanc philoſophiæ Pythagoricæ incertitudinem plagium hominum philoſophantium & Pythagoreis ſua eripientium, & aliena poſtea affingentium; qua de re ita PORPHYRIUS: [y] *Plato, Ariſtoteles, & Speuſippus, item Ariſtoxenus & Xenocrates, ut Pythagorei affirmant, utiliſſima quidem pro ſuis venditarunt, paucis quibusdam immutatis; vulgaria autem & leviora, & quæcunque ad ſubvertendam atque irridendam Pythagoreorum ſcholam ab invidis & calumniatoribus poſtea excogitata fuerunt, coacervarunt, & ut ſectæ ejus propria reliquerunt.* Quam querimoniam non prorſus temere eſſe, fidem nobis hactenus fecit Platonis, Ariſtotelis, Speuſippi & Xenocratis hiſtoria. Quod vero magna invidia preſſa fuerit ſchola Italica, infelicia ejus fata, quæ Crotoni, Tarenti & Metaponti paſſa eſt, ſatis loquuntur, & veriſimile eſſe ſvadent, multa quoque in deterius a calumniatoribus fuiſſe affiſta. Quis vero iſta a genuinis diſcernet? quis veros characteres, quibus philoſophia Pythagorica dignoſci queat, hodie enarrabit?

V. Plato Pythagoricam philoſophiam adulterans.

V. Plurimum vero ad incertitudinem hiſtoriæ philoſophiæ Pythagoreæ attulit Plato, quem ex Pythagoræ fluentis arva ſua irrigaſſe ſupra jam probavimus, recteque obſervavit CICERO, [z] ideo Tarentum migraſſe ad Archytam, & ad reliquos Pythagoreos, Echecratem, Timæum, Acrionem, Locros, ut, cum Socratem expreſſiſſet, adjungeret Pythagoreorum diſciplinam, eaque, quæ Socrates repudiabat, addiſceret. Nec id negabit quisquam, qui utriusque doctrinas inter ſe comparaverit. Ita vero palam quoque fit, Platonem, quod & Speuſippus & Xenocrates aliique ex Academiæ primæ doctoribus fecere, accommodata ad ſyſtema Platonicum philoſophia Pythagoræ multum eam ad doctrinas ſuas inflexiſſe, ſicque genuinam philoſophi Samii mentem corrupiſſe. Id quod ferri poſſet, ſi aliunde vera Pythagoræ doctrina poſſet hauriri. Verum ereptis nobis paucis iſtis fragmentis Pythagoricis ſola Platonica ſchola reſtat, ex cujus fide de doctrina Pythagoræ judicandum eſt: ex quo ſole meridiano clarius elucet, adulterina pro genuinis, ſpuria pro nativis nobis obtrudi poſſe, recteque hanc ſuſpicionem foveri, illos homines ſua pro Pythagoricis nobis venditaſſe. Ex hac vero ſchola ubi Alexandrini ſyncretiſtæ prodiere, qui quam maxime

x) *Amœnit. lit. T. VII. p. 208.*

y) *n. 53.*

z) *De finibus l. V.* plura veterum teſtimonia adduximus *Amœn. lit. l. c. p. 182. ſeqq.*

maxime de historia & philosophia Pythagorica mereri cupiebant, dici non potest, quantum incertitudo historiæ hujus philosophiæ aucta sit. Hi enim homines insano prorsus studio flagrabant, omnes orbis religiones & doctrinas cum Pythagoricis & Platonicis conciliandi, unde non potuere non ineptissimos vetustissimis doctrinis sensus affundere, & quod Platonicis factum esse supra demonstravimus, Pythagoricis quoque inferre detrimentum. Horum vero hominum scripta potiores fontes sunt, ex quibus Pythagoræ doctrina hauriri debet. Quis itaque certi & indubitati quid inde se cogniturum sperabit? quis subdolis philosophis fidem adhibebit satis tutam?

VI. Doctrina Pythagorica neglectim relata.

VI. Accedit his omnibus, quod ea, quæ commune memoriarum Pythagoricarum naufragium evasere, non tam doctrinas nobis exhibeant, quam historiam sectæ, ejusque conditoris, & quæ dogmata referunt, tantum ὡς ἐν παρόδῳ nec eo ordine atque modo referunt, ut tuto de systematis nexu judicari queat; id quod etiam THOMAS BVRNETIVS [a] observavit. Causam ejus rei facile intelliget, qui ad ea attendit, quæ copiose hactenus disseruimus. Dogmata enim sua summe celabant philosophi Italici, de magistri vita & miraculis multa narrabant, vel etiam mentiebantur, ut auctoritatem sectæ conciliarent. Intercidente secta intercidit etiam doctrina, & obscuri quidam remanebant igniculi, lucis extinctæ testes tristissimi; hos sufflabant, lucemque novam inde excitare studebant homines ἀλλόφυλοι & aliis systematibus innutriti, qui doctrinam cohærentem dare non poterant. Vbi vero secta Pythagorica restitui post C. N. cœpit, conjecturis omnia data sunt, & paucis tantum de philosophia actum Pythagoræ, ejus vero vita culta, aucta, & ad insaniam ornata mendaciis, ut miraculis Christi opponeretur, quod non efficacius fieri posse sperabant, quam si incognitas doctrinas oggererent, quas nec ipsi satis tenebant, nec spes erat, simplici Evangelii candori semel adsvetos pro veritatibus sanctissimis habituros.

VII. Mathematicæ disciplinæ reliquis intrusæ, hæque illarum notionibus obscuratæ.

VII. Nondum difficultatum in discenda philosophia Pythagorica satis est, sed & expendendum, quod & veteres tradunt, & totus philosophiæ istius habitus aperte prodit, Pythagoram more temporis illius, quo vivebat, & præceptorum suorum quos in Ægypto habuerat, non tantum disciplinas mathematicas philosophiæ, præsertim naturali & divinæ, id quod laudandum erat, præmisisse, sed hanc quoque illis ita attemperasse, ut totam physicam & theologiam suam notionibus mathematicis repleret, quæ rem adeo non explicabant, ut potius obscurissimam cognitionem efficerent. Cujus nobile exemplum doctrina de numeris est, quam a Pythagora esse, nemo quidem negaverit, incertum tamen & obscurissimum esse, quæ arcana physica & theologica illis indicare voluerit, postea enucleatius trademus. [b] Quod si etiam supponimus, quod probabile esse, deinde ostendemus, ita causas, formasque rerum spiritualium & naturalium explicare vel obscu-

a) *Archæol. philos. l. I. c. II. p. 424.*

b) Conf. *Amœn. lit. l. c.*

obscurare potius & velo suo involvere voluisse Pythagoram, fatendum tamen est, quod jam ARISTOTELES[c] observavit, & pulchre ostendit BVRNETIVS,[d] *inepte hæc omnia fieri, & stulte hos philosophos, nimia subtilitate peccantes, studuisse tenuibus aranearum filis divam naturam tenere, quæ non nisi ferreis aut adamantinis catenis ratione rigida fidisque observationibus se constringi patitur.* Qua ratione ut Plato quoque peccaret, & Aristoteles, Pythagoræ potissimum exemplo seductus uterque est.

VIII. Ad enthusiasmum redeuntia pleraque.

VIII. Quod si tamen ea, quæ verisimili aliqua ratione Pythagoræ tribui possunt, præsertim quæ sunt φυσιολόγικα καὶ θεολογέμενα, accurate expenduntur, & cum toto docendi & vivendi modo & characteribus Pythagoræ comparantur, patet inde luculenter, hominem ingenio magis, quam judicio valentem ad enthusiasmum cum imaginationis fortiori impulsu, tum voluntatis affectatione quam maxime pronum fuisse, &, ut sibi divinos honores arrogavit, ita hunc sibi finem philosophiæ constituisse, ut non morali quadam similitudine, sed naturæ paritate homines in divinam naturam mutaret, Deosque eos tandem efficeret. Finem aurei carminis eum non legisse oportet, qui hæc negat, facileque is convincetur, ubi ad ipsam Pythagoræ physiologiam & theologiam explicandam accedemus. Hic vero id præmonendum vel ideo fuit, ne ad animi Pythagorici characteres, qui magnum in condendum systema influxum habere solent, minus attendentes, præjudicio auctoritatis & antiquitatis seduci nos patiamur, ut divina & sancta putemus ea, quæ externa facie quidem nitent, intus vero stultissimi scatent enthusiasmi scabie.

IX. Scriptores de philol. Pythag. caute legendi.

IX. Ex dictis jam, nisi fallimur, facili labore disci potest, quanta cautione animus præmuniendus sit, si in indagandis Pythagoræ dogmatibus offendere nolimus, quantaque attentione & non sine examine critico legendi sint, qui de philosophia Pythagorica scripsere. Dolendum vero est, nobis nec Aristotelis de hoc argumento librum,[e] nec Didymi, Philolai, Moderati Gaditani, Androcydis, Diogenis, Antiphanis, Alexidis Tarentini, Aristophanis Rhodii, Cronii, Numenii, Thrasylli, Hipparchi, Zenonis & aliorum, ad quos provocant LAERTIVS, PORPHYRIVS, IAMBLICHVS, STOBAEVS aliique, monumenta[f] suppetere; certum enim est, multa nos melius luculentiusque ex iis cognituros fuisse, quæ dicti viri vel festinantis calami negligentia, vel partis, cui addicti erant, studio perperam, saltem minus accurate retulerunt. Eadem, immo majore etiam accuratione in legendis & consulendis iis opus est, qui ex recentioribus doctrinam Pythagoricam explicare connisi sunt, quos potiores laudat cl. HEVMANNVS.[g] Plerique enim animum ab auctoritatis, antiquitatis, &

 hypo-

c) *Metaph. l. XIII. c. 4.*
d) *l. c. p. 429.*
e) Conf. IONSIVS *de Scr. Hist. philos. l. I. c. 11. pag. 54.*
f) Conf. IONSIVS & FABRICIVS *ll. cc.*
g) *Act. philos. vol. I. p. 373.* inter hos eminet MIC. MOVRGVES *Plan theologique du Pythagoreisme* vid. CLERIC. *Bibl. choif. T. XXVII. p. 424. seqq.* IO. SCHEFFERI vero libri *de philosophia Italica*, quorum prodromus est tractatio *de natura & constitutione philosophiæ Italicæ*, lucem non viderunt.

hypotheseos scholæque præjudicio immunem ad hoc negotium non attulerunt, quo fieri non potuit, ut non multa se videre acute crederent, quæ oculatiores & istis præjudiciis non impediti cernere nequeunt.

Doctrina Pythagoræ de philosophia in genere.

§. XVII. Sequendi itaque in delineanda Pythagoræ doctrina philosophica duces sunt, qui possunt inveniri, nec passus ullus sine cauta attentione suscipiendus est, cogitandumque, quibus potissimum auctoribus aliquid Pythagoræ tribuatur, nec fides danda aliter, quam testium patitur conditio. Hos si sequimur, sequentia placuere Pythagoræ; & quidem de philosophia in genere:

I. Philosophiæ scopus est, insitam nobis mentem ex impedimentis vinculisque eruere atque vindicare: sine qua nullus omnino sanum aliquid verumque, cujuscunque tandem sensus ope atque beneficio, discere atque perspicere potest [h]. Huic purgationi inserviviſſe exercitationes atque afflictiones supra memoratas totamque disciplinam Pythagoræ, in antecedentibus luculenter ostendimus, & suo quoque loco diximus, qua ratione & occasione philosophiæ nomen appellationi sapientiæ prætulerit, qua de re in sequentibus plura tradentur.

II. Perpurgatæ menti utilia quædam & profutura exhibenda sunt, quibus semet ipsam sensim ad rerum æternarum ejusdemque generis & incorporearum, perpetuo secundum idem atque eodem modo se habentium contemplationem assuefaciens, a minutioribus ordine progrediatur, ne subita, atque repentina mutatione avertatur atque renuat, ob tantam tamque diuturnam nutrimenti pravitatem. [i]

III. Mathematicis itaque scientiis & speculationibus illis, quæ inter corpora atque incorporea mediæ sunt, & quasi in utrorumque confinio, veluti præexercitationibus utendum est paulatim, ad contemplationem eorum, quæ vere existunt: artificiosa quadam ratione mentis oculos a rebus corporeis nunquam secundum idem atque eodem modo in uno eodemque statu vel tantillum permanentibus, ad alimentorum desiderium abducendo. Hæc de disciplinarum propædeumaticarum necessitate, usu & scopo ex mente Pythagoræ PORPHYRIUS, qui totus Platonis sermone utitur, qui eundem in modum de ideis loquitur. Quoniam vero Plato, hanc ipsam doctrinam in Italica schola hausit, & systema ei suum potissimum inædificavit, uti suo loco dictum; hinc probabile est, ipsum Pythagoram ita instituisse; Mathematicas enim scientias inter propædeumata eum retulisse, dubitari nequit: numerorumque doctrinam, ceu symbolum intelligibilium principiorum introduxit, & ut his assuescerent discipuli, notionibus abstractis eos uti disciplinis mathematicis docuit, quod has semina latentis in anima scientiæ continere putaret, μαθημάτων enim nomine ab eo appellatas esse PROCLUS [k] monet, ideo quod omnis μάθησις sive disciplina sit reminiscentia, quæ non extrinsecus animæ adveniat, qualis est sensuum,

h) PORPHYR. n. 46. i) ibid. k) In Euclid. l. I. p. 13.

ſenſuum, cognitio & opinio; ſed ab iis quæ nobis apparent, excitetur atque intus perficiatur, a cogitatione in ſemet ipſam converſa.

IV. Totus mathematicarum diſciplinarum ambitus in quatuor partes dividitur, quarum duæ multitudinem, duæ magnitudinem ſpectant. Multitudo ſpectatur vel in ſe, vel in alio; magnitudo vel quieſcit vel movetur. Multitudinem in ſe conſiderat arithmetica, in alio muſica; magnitudinem quieſcentem geometria, mobilem ſphærica contemplatur.

V. Infinitum mens, iſtas ſcientias producens a multitudine & magnitudine removet, & circa ſolum finitum verſatur. Mens enim in ſe ipſa habet omnia multitudinis & magnitudinis principia, quoniam tota ex æqualibus in ſe ipſa partibus, unaquaque & indiviſibilis cum ſit & diviſibilis viciſſim, mundumque ex ideis producit, eſſentialis finitatis & infinitatis particeps fit, ex rerum, quas intelligit, contemplatione: intelligit vero ea, ex parte finiti, quod eſt in eis, non ex parte infinitatis vitæ. Ita PROCLVS [l] Pythagoreos ratiocinatos eſſe tradit, apertum vero eſt, poſterioris temporis homines, principiis Pythagoricis uſos, hæc ipſis ratiocinia ſuppoſuiſſe, ut plerumque fieri ſolet, factumque eſt in veterum ſyſtematibus explanandis ſæpius: unde hæc non moramur, ſed ad ipſas has diſciplinas conſiderandas progredimur.

§. XVIII. Arithmeticam nobiliſſimam apud Pythagoreos ſcientiam fuiſſe, compertum eſt, teſtaturque LAERTIVS, [m] circa eam potiſſimum Pythagoræ ſtudium verſatum fuiſſe. Cum enim huic potiſſimum methodo in Ægypto eſſet innutritus, qua rerum naturalium principia notionibus, figuris & terminis geometricis & arithmeticis, depinguntur, pleraque, quæ de rerum naturalium & ſpiritualium conſtitutione, natura modoque diſputare in animo habebat, ejusmodi ſymbolis propoſuit. [n] Etſi vero hoc indubitatum eſſe videtur, Pythagoram de ſpirituali & naturali mundo numerorum ſymbolis philoſophari voluiſſe, incertum tamen non ſolum eſt, ſed & plane impoſſibile, dicere, quid per illos numeros intellexerit, quave ratione de rebus ſpiritualibus atque naturalibus iſta arithmetica philoſophica philoſophatus ſit. Cujus cauſam ii facile perſpicient, qui ea, quæ de arcana Pythagoræ doctrinæ methodo ſupra dicta ſunt, memoria repetunt, vel fata quoque philoſophiæ Pythagoricæ, cum ipſo ferme magiſtro extinctæ cogitant. Ex dictis enim nullo negotio perſpicitur, hæc myſteria *τοῖς Θεωρητικωτάτοις* tantum revelata, ad pauciſſimos Pythagoræ diſcipulos perveniſſe, ab iisque ita ſtudioſe fuiſſe celata, ut impoſſibile fuerit, ex iis quicquam expiſcari eos, qui intra velum admiſſi non eſſent: paucas vero ſcintillas, quæ in animis reliquorum ſervabantur, fatali incendio, quod non domum tantum, ſed & ſectam Pythagoræ fere totam delevit, fuiſſe extinctas. [o] Laterem itaque lavant, qui ſe hæc ænigmata explicare, & his numeris, qui du-

Arithmetica.

l) l. c.

m) Lib. VIII. ſ. 12. add. PSEVDO-ORIGENES *philoſophum. c. II. p. 30.*

n) Conf. ED. HERB. DE CHERBVRY *de relig. gentil. c. X. p. 89. ſeq.* ed. Amſt.

o) Eo etiam tendunt, quæ doctiſſimi viri THOM. BVRNETIVS *Archæol. philoſ. l. I. c. XI. p. 428.* & IO. LAVR. MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *c. IV. §. 20. p. 444. ſeqq.* prudenter de hac re monent.

dudum ob obſcuritatem in proverbium abierunt, accendere lucem laborarunt. Non deſunt quidem ex veteribus & recentioribus, qui arithmeticam hanc philoſophicam, ex mente Pythagoræ explicare aggreſſi ſunt; id quod ex veteribus ANONYMVS,[p] NICOMACHVS GERASENVS,[q] & IAMBLICHVS,[r] SEXTVS item EMPIRICVS;[s] ex recentioribus IOACHIMVS CAMERARIVS,[ſſ] & IO. MEVRSIVS[t] præſtitere, ut alios taceamus, quorum hac de re cogitationes in compendio exhibuit cl. IO. IAC. LEHMANNVS;[u] verum hi omnes, ſuas nobis potius opiniones, vel etiam arithmetices vulgaris præcepta, quam Pythagoræ doctrinas theologicas & phyſicas explicant. Pleræque enim iſtæ explicationes Platonicos ex Ammonii & Plotini ſchola, certe ex Alexandrinis cathedris oriundos auctores habent, quorum hominum infelix ſtudium cuncta veterum dogmata pro lubitu fingendi, miſcendi, conciliandi atque exponendi, toties jam notavimus. Vnum, quod ſpecie aliqua ad conciliandam obſcuriſſimæ doctrinæ lucem afferri poſſe videtur, non tacebimus. Nempe ſupra demonſtratum eſt, Platonem, cum ſcholas Pythagoreorum inviſiſſet, inde doctrinam de ideis retuliſſe. Cum itaque dogma de ideis cum doctrina de numeris Pythagoræ multis modis conveniat, veriſimile eſt, Pythagoram eodem fere modo numeros intellexiſſe, quo Plato ideas, & innuiſſe, quod acute conjicit BVRNETIVS:[x] *Quemadmodum numeri progrediuntur ab unitate ſive monade, omnium ſimpliciſſima radice, in magis magisque compoſitos, novasque induunt proprietates in illo progreſſu: ita a Deo ſimpliciſſimo recedere gradatim rerum productarum claſſes, retinereque characteres aliquo modo ſuis numeris analogos: ſicque rerum ortum & emanationem a primo ente progreſſumque per varios ordines a ſummis ad ima, ſi non ratione explicita, ſaltem per ſymbola & ſimilitudines explicuiſſe.* Augebitur hæc veriſimilitudo, ſi obſervetur, Pythagoram eodem fere loco numeros habuiſſe, quo ideas ſuas Plato habuit, & utrumque inanem, & otioſam doctrinam ad enthuſiaſmum retuliſſe. Diligenter enim utramque doctrinam comparantibus palam eſt, non eidem tantum fundamento inædificaſſe Pythagoram numeros & Platonem ideas, nempe emanationi rerum ſive entium ſpiritualium eorumque variorum ordinum ex ſummo Deo; ſed & eodem modo numeros definiviſſe, & diſtinxiſſe, ex eodem etiam fonte, Deo, derivaviſſe; eandem iis dignitatem adſcripſiſſe, & principia ſenſibilium ex iis feciſſe, ratione quoque mentis humanæ, numeros & ideas eodem loco poſuiſſe, eique ad liberandum ex carcere corporis animum & aſcenſum ad Deum numeros pariter, ut ideas objectum conſtituiſſe, finem quoque numerorum ut idearum, cognitionis poſuiſſe,

p) In *theologumenis arithmeticis Pariſ. 1543. 4.* editis.

q) Ejus *introductionis arithmeticæ* hodie deperditæ ſummam ſervavit PHOTIVS *Cod. CLXXXVII.*

r) In *Comm. in Nicomachi introductionem arithmeticam*, quam cum verſione Latina notisque ſuis edidit SAMVEL TENNVLIVS *Arnhemiæ 1668. 4.*

s) *Pyrrhon. hypotyp. l. III. c. 18. adv. Math. l. X. ſ. 248. ſeqq.*

ſſ) In *explicatione in duos libros Nicomachi*, quam ſuffixit Iamblicho TENNVLIVS.

t) *De denario Pythagorico.* OSII, KIRCHERI & PETRI BVNGI nugas ſilentio præterimus.

u) In *hiſt. Pythag. obſerv. illuſtr. p. 393. ſeqq.*

x) *l. c.*

ſe, Deo fieri ſimilem, immo ipſum fieri Deum. Quæ omnia allatis veterum teſtimoniis & expoſita utriusque philoſophi phyſiologia peculiari ſchediaſmate hiſtorico philoſophico,[y] quantum licuit, planum fecimus, Nec hæc noſtra tantum opinio eſt, ſed dudum viri eruditiſſimi in hac fuere ſententia, ex quibus imprimis RADVLPHVS CVDWORTHVS,[z] THOMAS BVRNETIVS,[a] IO. CHRISTOPH. WOLFIVS,[b] DAN. GEORG. MORHOFIVS,[c] IOANNES CLAVBERGIVS[d] & ISAACVS BEAVSOBRIVS[e] videndi ſunt. Nec magnopere huic officere putamus ſententiæ, quod doctiſſimus CVDWORTHI interpres[f] urget, longe aliud eſſe numeros, aliud ideas mentisque notiones; non enim hic de conceptibus mentis, ſed de formis rerum atque exemplaribus, quæ intelligibilia ſunt, ſermonem eſſe, totus Platonicæ philoſophiæ habitus & ſumma oſtendunt. Non reticebimus tamen difficultatem, quæ hanc quoque opinionem premit. Scilicet quicquid de numeris Pythagoræ ſcimus, illud omne ex Platonicorum ſchola profectum eſt, nec aliunde ſua hauſerunt Plutarchus, Sextus Empiricus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, quique veterum alii obſcuriſſimam doctrinam attigerunt. Platonem vero non ipſum tantum doctrinas præceptorum adulteraſſe, ſupra demonſtratum eſt, ſed ejus quoque ſequaces, & imprimis juniores Platonici cuncta veterum ſyſtemati ſuo ex tot aliorum opinionibus, centonis inſtar, conſuto, adaptarunt: hos vero teſtes, hos auctores, hos interpretes ſequi oportet, niſi in his tenebris cœcutire prorſus velimus. Quod ſi itaque expoſitæ ſententiæ de numeris Pythagoræ nobis objiciat aliquis, in ejusmodi rebus nihil explorati licere decernere,[g] nos facile habebit conſentientes, qui id operoſe eodem, quo de his diſſeruimus, loco, confecimus. Sed propius tamen accedamus ad hanc numerorum doctrinam, quam his potiſſimum aſſertis conſtitiſſe veteres tradunt:

I. Studium numerorum omnium nobiliſſimum eſt, quorum ſcientiam exactiſſimam qui poſſidet, is ſummum bonum habet.[h] Probavit hoc ipſe Pythagoras, qui teſte LAERTIO[i] maxime vacavit circa ſpeciem mathematicæ, arithmeticam, &, quod AELIANVS[k] habet, eum hominem ſapientiſſimum fuiſſe, dixit, qui numeros inveniſſet, poſt illum, qui rebus nomina impoſuiſſet.

II. Numeri ſunt vel intellectuales vel ſcientifici.[l]

III. Numerus intellectualis eſt, quod in divina mente ante omnia ſubſiſtebat, a quo & ex quo omnia in ordinem ſunt deſcripta, & per ſeriem in-

y) *De convenientia numerorum Pythagoræ cum ideis Platonis, Amœnitat. liter. T. VII. p. 173. ſeqq.*

z) *Syſt. int. c. IV. §. 21. p. 466.*

a) *l. c.*

b) Ad ORIG. *philoſophum. p. 31.*

c) *Polyhiſt. liter. T. II. l. I. c. 2. §. 4. p. 13.*

d) *Peculiari epiſtola* inſerta TENNVLII *notis in* IAMBLICH. *p. 177. ſeqq.*

e) *Hiſt. des Manichéens T. I. P. II. l. I. c. 6. §. 6. pag. 313.*

f) *l. c. not. 7.*

g) *ibid.*

h) THEODORET. *Therap. l. XI. p. 152.*

i) *Lib. VIII. ſ. 8.*

k) *V. H. l. IV. c. 17.* conf. STOBAEVS *eclog. phyſic. c. 2.*

l) IAMBLICH. *ad Nicom. p. 5.* TENN. *h. l.*

indiſſolubilem ſtant diſtincte connumerata. Ita IAMBLICHUS,[m] qui & hoc addit: Hippaſi ſectatores, qui acuſmatici dicti ſunt, numerum exemplar primum in creatione mundi, normamque dixiſſe, ſecundum quam creator mundi operandum judicavit de mundo a ſe creando. Philolaus vero teſte EODEM[n] numerum dixit vinculum potentia ſua ſuſtinens æternam rerum mundanarum permanſionem, ſibique innatum. Alia apud PORPHYRIUM[o] aliosque in eundem ſenſum tacemus. Ante hos vero omnes ARISTOTELES[p] dixit, τὰς ἀριθμὰς αἰτίας εἶναι τοῖς ἄλλοις τῆς ἐσίας *Numeros cauſas eſſe rebus reliquis eſſentiæ.* Quæ ſi vera ſunt, idem numerus eſt ac idea, nempe cauſa æterna & exemplaris eſſentiæ rerum ſenſibilium.

IV. Numerus ſcientificus eſt, extenſio & operatio rationum ſeminalium, quæ unitati inſunt, & productio in actum, ſive progreſſio multitudinis a monade incipiens, & regreſſio in eandem deſinens.[q]

V. Diſtinguendum itaque eſt inter μονάδα καὶ ἓν, unitatem & unum: unitas in intellectualibus exiſtit, unum in numeris;[r] vel, ut Moderatus habet, unitas eſt in numeris, unum in numerabilibus. Archytam tamen & Philolaum unitatem & unum indiſcriminatim appellaviſſe, THEON SMYRNAEUS[s] obſervat.

VI. Scientificorum numerorum duo genera ſunt, æqualis & inæqualis. Numerus æqualis eſt, qui in maxima & minima pariter diviſionem admittit, in maxima ratione magnitudinis, in minima ratione multitudinis, juxta naturalem duorum iſtorum generum oppoſitionem. Inæqualis eſt, qui hoc non admittit, ſed in duas partes inæquales dividitur.[t]

VII. Non unusquisque numerus infinitus eſt, ſed par tantum ſive æqualis, eſtque cauſa ſectionis ejus, quæ in partes æquales in infinitum extrahitur, & propria ſua natura gignit infinitatem in rebus, in quibus exiſtit. Limitatur vero ab inæquali, ſi enim id accedat, impedit ejus ſectionem in partes æquales.[u]

VIII. Impar numerus maſculæ virtutis eſt, Diisque cœleſtibus proprius, æqualis indigens eſt & imperfectus, atque femineus, & inferis proprius.[x] Numerus vero, qui ex potentia & multiplicatione paris & imparis prodit ἀῤῥενοθύλης, id eſt, hermaphroditus dicitur.[y] Hæc ſymbolice dicta eſſe, quilibet videt, qua ratione vero ad numeros intelligibiles applicari queant, difficilior quæſtio eſt, quæ hujus loci non eſt. Emanationem vero entium ſpiritualium ex primo ſummoque principio & fonte intelligibilium

m) *l. c. p. 11.* n) *loc. cit.* o) *n. 48.*

p) *Metaph. l. I. c. 6.* Ita etiam PLUTARCH. *de plac. phil. l. I. c. 3.* Hinc intelligere licet, cur Lyſidem numerum dixiſſe Deum aſſerat ATHENAGORAS *Apol. p. 49.* & HIEROCLES *ad Carm. aur. p. 224.* ex ἱερῷ λόγῳ referat, Deum eſſe numerorum numerum. Non enim primus tantum numerus in Deo tanquam cauſa reperitur, ſed & numeri in mente divina exiſtunt.

q) IAMBLICH. *l. c. p. 11.* STOBAEUS *l. c.*

r) Anonymus PHOTII *l. c.*

s) *Mathem. Plat. c. 4.*

t) Nicomach. apud PHOT. *l. c.*

u) THEMIST. in *phyſ. l. III. ſ. 25. p. 67.*

x) MACROB. *Saturn. l. I. c. 13. Somn. Scip. l. I. c. 6.* SERVIUS *ad Ecl. Virg. V. v. 65.* PLUT. *de Iſid. & Oſir.*

y) *Theolog. arithm.* conf. MEURS. *l. c. c. II.*

lium indigitari, alio loco [z] luculentis veterum testimoniis demonstravimus, ad quem lectorem brevitatis causa ablegamus.

IX. Vnitatis & identitatis atque æqualitatis ratio causaque amicæ conspirationis atque mutuæ affectionis & conservationis universi, secundum idem atque eodem modo se habentis, monade repræsentatur: unum enim illud, quod in particularibus conspicitur, tale existit, partibus unitum & conspirans, ob primæ causæ participationem.

X. Diversitatis autem atque inæqualitatis, omnisque dividui & in continua mutatione versantis & modo hoc, modo illo modo sese habentis biformem rationem binarius exprimit: nam & binarii in rebus particularibus talis natura est.

XI. Idem autem est, sive biforme, sive inæqualiforme, sive diversimodum dicatur.

XII. Eadem ratio etiam in ceteris numeris obtinet, singuli enim certarum quarundam potentiarum locum vicemque sustinent. [a]

XIII. Monas sive unitas, est quantitas, quæ decrescente multitudine omni numero privata quietem ac statum accipit; [b] inde & μονὰς dicitur ἀπὸ τῦ μένειν, quod stet, atque in eadem semper ratione maneat, vel ἀπὸ τῦ μεμονῶσθαι, quod a multitudine separetur. [c] Vocaturque mens, hermaphroditus, Deus, bonum, materia & omnium receptrix, chaos, ratio seminalis, substantia, simplex exemplar, forma ac species, Iupiter, & his similia. Abundant ejusmodi nominibus sæpe obscurissimis vixque sanam & claram interpretationem admittentibus *theologumena arithmetica*, ex quibus aliisque ea diligenter collegit MEVRSIVS, [d] qui tamen, quid significent, non explicuit. Nec angustia loci permittit, ut, quantum rei obscuritas patitur, ei lucem fœneremur: præcipue cum pleraque symbolica sint, variasque interpretationes recipere apta. Vt tamen specimen arithmeticæ philosophicæ habeamus, qua ad reliqua intelligenda, tanquam clavi uti nobis liceat, paucis observamus, Pythagoreorum interpretes (ad hos enim totam hanc explicationem referendam esse, supra monuimus) in explicanda numerorum doctrina I. respexisse ad notionem numeri generalem & abstractam, sive metaphysicam, [e] eaque semel constituta, II. ad prima & immutabilia rerum omnium principia, eorumque originem & emanationem eam applicuisse; [f] III. hisque positis eorum cum rebus sensibilibus, ad conferendam iis formam & essentiam, conjunctionem respexisse, sicque IV. rerum sensibilium essentiam & naturam istis numeris recludere tentasse. Probant hoc numerorum philosophicorum fundamentum, quæcunque ab his hominibus de iis dicuntur, quæ vel plane intelligi nequeunt, vel

z) *Amoen. lit. T. VI. p. 233.*

a) PORPHYR. *l. c. n. 48. seq.* ex Moderato Gaditano.

b) IDEM apud STOBAEVM *ecl. phys. c. 2.*

c) IAMBLICH. *ad Nicom. p. 13.* TENNVL. *ad h. l.*

d) *l. c.*

e) In ea explicanda imprimis desudavit Nicomachus.

f) Huc respexisse videntur *theologumena arithmetica.*

vel juxta hunc canonem explicanda sunt. Proditque id luculenter magni inter eos nominis philosophus Moderatus Gaditanus, qui diserte:[ff] *Cum primas formas, primaque principia oratione perspicue explicare nequirent, quod & intellectu & prolatu difficillima sint, ad numeros manifestioris doctrinæ causa confugere, geometras atque literatores imitati. Vt enim hi literas earumque potestatem tradituri, ad notas illas confugiunt, easque veluti prima docendi elementa esse dicunt: nihilominus postea docent, notas illas non esse elementa, sed illarum opera vera elementa cognosci; & geometræ cum formas incorporeas verbis proponere non valeant, ad figurarum descriptiones confugiunt, dicentes, hoc △ triangulum esse, non quod hoc ipsum, quod sub aspectum cadit, triangulum esse velint, sed istud, quod ejusmodi figuram obtinet, quodque hujus ope conceptum atque cognitionem trianguli animo repræsentat: idem ergo & Pythagorei in primis rationibus sive affectionibus formisque fecere, cum enim incorporeas formas ac prima principia verbis tradere non possent, ad demonstrationem per numeros confugerunt.* His suppositis aliqua adductorum nominum ratio dari potest. Mens enim vocatur, quia principia intelligibilia tota mens sunt,[g] & prima eorum causa atque fons, qui eminentissimo modo monas dicitur, purissimus spiritus atque mens est. Hermaphroditi nomen habet, quod ex primo fonte non alterum tantum principium, cujus ex sinu reliqua intelligibilia prodierunt, ortum est, sed & ipsum sibi primum illud principium causa & origo sui est. Deum vero ideo monadem nominasse, quod neque principium habeat neque finem, præter MACROBIVM,[h] anonymus PHOTII[i] auctor est: & eadem quoque ratio est, cur bonum appelletur. Materiam vero, chaos, tartarum, styga, rationem seminalem, & his similia sine dubio ita dixere hi homines, systematis sui principiis innutriti, quod ex Deo non immaterialia tantum omnia, sed & ipsam materiam effluxisse crederent: quod utrum Pythagoricum sit, nec ne, postea dicemus. Quanquam si eo sensu, quo post barbaros quosdam & theologos Græcos vetustissimos Pythagoræ visum esse, postea verisimili ratione demonstrabimus, intelligatur, ut Deus cum materia perpetua agitatione ex eo fluente uno toto conjunctus dicatur, ut Stoici quoque postea statuerunt, hæc nomina salva esse possunt. Cupidinem vero & concordiam dixere, quod prima intelligibilium causa ex se non modo omnia producat, sed & inter se jungat & animet. Vestam etiam vocarunt, haud obscuro indicio, in media mundi parte his hominibus visum esse potissimam deitatis partem residere.[k] Reliqua nomina ad metaphysicas unitatis notiones & abstractos conceptus sine dubio referri debent. Ex his de reliquorum quoque numerorum nominibus, quæ explicare institutum nostrum non patitur, judicari luxque aliqua capi potest. Et ex his quo-

ff) Apud PORPHYR. *l. c.*

g) ALEXAND. APHRODIS. *in Metaph. maj.* c. 5.

h) *Somn. Scip. l. 6.*

i) *Vit. Pyth.*

k) PLVT. in *Numa.* Solem vero in medio mundi esse, Pythagoricum dogma fuit, infra considerandum.

quoque sententia probabilis ferri potest de quæstione, utrum per monadem intellexerit Pythagoras Deum, an materiam? Esse enim inter ejus sequaces, qui informem materiam, ex qua fiunt omnia, monada dixerint, facile ex NICOMACHI GERASENI definitione demonstrari posse, putant viri eruditi, nam ὕλην *dici monada* ait, *quia res omnes miscet*, & *deinde omnium receptrix est*, *chaos*, *confusio*, *contemperatio*. Quæ imprimis recte, saltem ex Empedoclis mente dici contendit CUDWORTHI interpres præstantissimus.[l] Nos si supra præsupposita adhibemus, Nicomachum præcisione mentis & abstractione monadem definivisse, non inepte judicari putamus; numeri enim initium cum sit unitas, materia sive subjectum est, ex quo reliqui omnes exsurgunt, & in quo omnes latent, non distincta quidem connumeratione, sed chaotica, vel, ut luculentius dicamus, virtuali dispositione. Ex hoc itaque loco ad numerum intellectualem, Deum, non aliter concludi potest, nisi Deum, universitatis in suo sinu comprehendere materiam, rationes seminales, dispositionem, &c. unde deinde formatus vel Deo informatus mundus tanquam numerus binarius oritur. Quod a philosopho, Alexandrinum systema sequente, dici, non est mirandum. Eadem de loco HERMIAE[m] judicanda existimamus, cui *monas initium omnium* dicitur, *e cujus figuris & numeris elementa fiunt*. Cunctis enim rebus compositis cum initia adscriberent hi homines ex simplicibus, ea monades dixere, licet ex sensibilium classe essent. Hoc nisi teneamus nunquam ex hoc labyrintho nos extricabimus.

XIV. Dyas, sive numerus binarius, indefinita & indeterminata a monade tanquam materia existit, estque tumoris causa & divisionis. Ejusdem generis est hæc NICOMACHI[n] definitio, ut monadis, quæ scilicet dyada in abstracto considerat: hincque pleraque orta sunt nomina, quibus apud eum, & in *theologumenis arithmeticis*, insignitur, quando sinistrum, inæquale, instabile, mobile, contentio, materia, causa dissimilarium, informis, indefinitus, paritatis principium, tolerantia, Isis, discordia &c. vocatur, qualia etiam apud PLUTARCHUM, PORPHYRIUM aliosque occurrunt, diligenter collecta a IO. MEURSIO.[o] Cuncta enim eo tendunt, binarium numerum, & sibi non constantem, cum reliqui ex eo procedant, & nullam certam formam admittentem, cum additis reliquis numeris variæ inde exsurgant formæ, passum esse variationis causam, addito numero, sicque matrem vel materiam reliquorum numerorum factum esse. Ita monadem patri, dyadem matri vel uxori comparant. Quam rationem similitudinis Pythagoreos ex signis Zodiaci genus ex maribus & feminis æqualiter mutantibus, desumsisse exigua verisimilitudine conjicit SEXTUS EMPIRICUS,[p] recteque observat præstantissimus FABRICIUS,[q] Pythagoreos hoc

 non

l) MOSHEM. *ad* CUDWORTH. *syst. intell. c. IV.* §. 20. *p.* 446.

m) *Irris. philos. gentil.* §. 16. ἀρχὴ τῶν πάντων ἡ μονὰς, ἐκ δὲ τῶν σχημάτων αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν ἀριθμῶν, τὰ στοιχεῖα γίνεται.

n) *l. c.*

o) *l. c. p.* 26.

p) *Adv. mathem. l. V. f.* 8.

q) *Ad h. l.* & ante eum Anonymus vetus ad *Ptolomæi Tetrabiblon.*

non ab aſtrologis, ſed hos ab illis hæc accepiſſe. Rectius hæc inde arceſſuntur, unde Pythagoras ſymbolicam philoſophiam accepit, ab Aegyptiis aliisque barbaris,[r] quos ſexum in divinis admiſiſſe primo libro oſtendimus;[s] unde ſua quoque, uti ſupra dictum, Orpheus habuit. Hos præceptores cum imitata ſit Pythagoræ ſchola, mirum non eſt, in eodem luto eam hæſiſſe,[t] & eadem ratione de cauſis rerum fuiſſe philoſophatam. Vtrum vero dyas materia ſit Pythagoræ ejusque ſequacibus, & an illa independens a monade principium, ſaltem ei oppoſitum, deſignet,[u] incerta pugna & eventu diſputari, obſcuritas rei ipſa ſatis prodit. Nos, canonis ſemel poſiti memores, diſſentientes veterum explicationes conciliari poſſe non deſperamus, modo notiones diſtinguamus. Si enim ex mente Pythagoreorum idea binarii abſtracta & metaphyſica ad intelligibilia in ſe conſiderata applicetur, dyas principium alterum eſt, ex quo reliqua ſunt intelligibilia, quod Plato mentem divinam mundumque idealem vocavit, tuncque nomina illa binario addita relative ad monadem intelligenda ſunt. Sin principiis phyſicis explicandis adhibeantur, dyas quidem non inepte materia dicitur, verum non nude & in ſe conſiderata, ſed quatenus ex Deo emanans, vel ſecreta, addita ejus vi genitrice, commota eſt ad productionem rerum omnium.[v] Ita enim obſcuriſſima veterum loca lucem capiunt, quamvis non inviti fateamur, adeo tenuia ſibique contradicentia eſſe, quæ de Pythagoræ mente circa materiam veteres referunt, ut certi quid plane definiri nequeat. Certius eſt, Platonicos recentiores, Pythagoræ interpretes ita de numero binario cogitaſſe. Illis enim ſolenne fuit, præciſione mentis neſcio quas ſibi notiones fingere, quæ, rebus ſenſibilibus adplicatæ, alium longe ſenſum induunt, quam ob cauſam obſcuriſſimi & inanes homines ſibi relinquendi ſunt. Sed cum infra de theologia Pythagoræ acturis pluribus hæc tangenda ſint, illis in præſentia non immoramur.

XV. Numerus ternarius primus eſt, qui ſunt actu inæquales; primus item perfectus & medius & proportio, quo potentia monadis ad actionem & extenſionem deducitur.[x] Ita ternarium numerum, ſive τϱιάδα definiunt *theologumena arithmetica*, quæ, ut apertum, abſtracte eam conſiderant. Quid vero Pythagoras iſta triade ſymbolice intellexerit, definiri ob variam ejus applicationem & incertitudinem explicationum hominum ſequioris ætatis non poſſe putamus. Nam non tantum ad phyſicas doctrinas eam retulit Pythagoras &, teſte GELLIO,[y] ejus numeri cubum vim habere lunaris circuli, dixit, ſed & muſicæ & geometriæ univerſæ poteſtatem ab eo numero dependere, quin etiam rerum ad aſtronomiam cœleſtiumque naturam

r) Phœniciis ſexum in divinis placuiſſe obſervat BOCHARTVS *Geogr. S. l. IV. c. 2. p. m. 242.*

s) Conf. PLVT. *Qq. Sympoſ. l. VIII. q. 1.*

t) ORIG. *philoſ. c. II. p. 39.* conf. WOLF. *ad h. l.* & de *Manich. ante Manich. §. 29. p. 116.*

u) Ita viſum PLVTARCHO *de plac. philoſ. l. I. c. 7.* qui materiam bruto & malo dæmone animatam & informem intelligit.

v) Ex his emendanda, vel explicanda potius, quæ in *Amoenit. lit. l. c.* hoc de argumento diximus, & repetiit cel. BEAVSOBRIVS *Hiſt. Manich. T. II. p. 153.*

x) *theologum. arith.* conf. MEVRS. *l. c. c. V. p. 35.* IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XXVIII.*

y) *l. I. c. 10.*

turam ac ſcientiam pertinentium vim omnem habere, eamque ad ſubſtantiæ productionem impellere, ſi NICOMACHO [z] fides eſt, tradidit. Sunt, quibus SS. Trinitatis myſterium iſto numero ſubobſcure innuiſſe Pythagoras viſus eſt,[a] quibus ſe jungit RAD. CVDWORTHVS;[b] eos vero vel hoc nomine non audiendos eſſe patet, quod ſententiæ ſuæ non aliud robur afferant, quam quod æque incertum immo falſum eſt, Pythagoram a Iudæis ſanctiores doctrinas didiciſſe. Nec meliora ſunt, quæ pro hac opinione adſerenda afferuntur: transſumſiſſe hoc triadis in monade comprehenſæ myſterium Pythagoram ab Orpheo; nam, nec trinitatem Orphicam tantæ vetuſtatis eſſe ſupra evicimus, ut vel ipſi Orpheo, vel Pythagoræ, placere potuerit, nec Platonicorum effatis tantopere fidendum eſt, qui cuncta in rem ſuam vertunt, torquent, rapiunt, ſuasque nugas veterum præcipuis impudenti plerumque mendacio tribuunt. Obſervatque egregie celeberrimus Cudworthi Interpres,[c] ipſam triados Pythagoricæ naturam, quæ rerum omnium initium, medium & finem comprehendere veteribus dicitur,[d] huic aſſerto repugnare. Igitur etiam hanc trinitatem Pythagoricam poſt velum relinquimus. Nomina ternionis ex veteribus collecta exhibet MEVRSIVS,[e] quæ ipſis tenebris obſcuriora ſunt.

[illegible] XVI. Tetras ſive numerus quaternarius omnium perfectiſſimus eſt, primus item ac primigenius & radix omnium.[f] Celeberrima hæc Pythagoreorum tetractys eſt, tantopere horum hominum laudibus celebrata, tamque diverſe explicata a plerisque, ut facilius noctem diei jungas, quam has interpretationes inter ſe concilies. In numero ſcientifico cur potiſſimum locum occupet, eam potiſſimum rationem affert HIEROCLES,[g] quod denarii vis ſit quaternarius, cum 1. 2. 3. 4. ſimul ſumta, decem conficiant, quodque ſit arithmetica medietas inter unitatem & numerum ſeptenarium, & prima ſolida figura in quaternione inveniatur. Vnde audiendus non eſt celeberrimus olim Ienenſium mathematicus ERHARDVS WEIGELIVS,[h] qui Pythagoram ad quaternionem tantum computaſſe putat, eamque numerandi rationem ingenioſe explicat: decem enim numerorum finem conſtituiſſe Pythagoram, nemo eſt qui ignorat.[i] Quem vero inter ſymbolicos numeros locum quaternario tribuerit Pythagoras, & quid in ejus theologia, phyſiologia & ethica ſignificet, tam diverſis agitatum & diſputatum eſt veterum & recentiorum opinionibus, ut poſt moleſtiſſimum earum omnium examen, multo incertior diſcedas, quid tetractys Pythagorea ſibi velit, quam ante id ſuſceptum fueris. Quidam magni nominis viri, qui Pythagoram a Iudæis purioris doctrinæ ſemina accepiſſe credunt,

 innu-

z) *l. c.*

a) HVET. *Qq. Alnet. l. III. c. 2. p. m. 93.* aliique concordiæ rationis & fidei aſſertores.

b) *l. c. p. 446. ſeqq.*

c) *Ad h. l. p. 30.*

d) ARISTOT. *de cœlo l. I. c. 1. T. I. p. 337.*

e) *l. c. p. 44.*

f) IREN. *l. I. c. 1.* conf. MEVRS. *l. c. p. 47.* ORIG. *philoſ. p. 33.*

g) *Ad aur. carm. v. 47. p. 227.* ejus rationes caſtigat CVDWORTHVS *l. c. p. 449. ſeq.*

h) In *tetracty Pythagorica*, & *Aretologiſt. p. 350. ſeqq.* conf. IOH. WALLIS. *Opp. T. I. p. 65. ſ.* STVRMIVS *Matheſ. enucl. p. 6.*

i) Conf. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 458.*

innuisse eum putant,[k] venerabile nomen tetragrammaton, יהוה, illudque sacrosanctum suis colendum præcepisse contendunt. Aliis, quibus, tanquam fabula[l], recte rejicitur, Pythagoram aliquid a Iudæis accepisse, hæc sententia exploditur,[l] quid vero statuant de ipsa tetracty, incerti hærent. Sunt, jam a PLVTARCHO[m] memorati, qui quatuor animæ facultates, ex quibus veluti partibus animam humanam componebant, intelligi volunt, quamquam incerti sint, quas facultates virtutesve animi intelligere debeant. Alii ad animam mundanam,[n] alii ad quatuor virtutes cardinales[o] Pythagoreos respexisse autumant. Alii, qui Empedoclem ad hanc tetractyn potissimum respexisse observant, quatuor elementa, ex quibus ille animam conflatam fuisse, quæque æternæ naturæ esse statuit, illum intellexisse putant.[p] Alia sententiarum divortia & diversissimas opiniones, ne nimii simus, præterimus. Et hi quidem omnes, etsi tanto opinionum intervallo inter se diversi, ad notissimos versiculos aurei carminis provocant,

Ου μὰ τὸν ἁμέτερα ψυχᾷ παραδόντα τετρακτὺν
Παγὰν ἀενάυ φύσεως, ῥίζωμά τ' ἔχουσαν.

qua ratione eos legit SEXTVS EMPIRICVS[q] tam diversa enim duorum horum versuum lectio est, ut diversæ quoque inde exsculptæ sint non versiones tantum, sed & explicationes: quas referre, &, quibus singulæ premantur, difficultates exponere, nec otii, nec instituti nostri est, pleraque nervose & breviter complexus est MOSHEMIVS.[r] Ipsa tot sententiarum divortia satis produnt, obscurissimum ænigma conjecturis incertis non tam solvi, quam potius implicatius reddi. Nec, ut verum candide & modeste fateamur, nos meliora habemus, quæ lectori propinemus, malumusque nostram fateri ignorantiam, in rebus quas ipse magister nescire alios voluit, quam incertis conjecturis lectori nostras opiniones pro Pythagoreis obtrudere: qua in re magni viri, multæque in veterum rebus eruditionis, IACOBVS THOMASIVS & IOH. LAVR. MOSHEMIVS[s] nobis exemplum præiverunt. Pauca tantum adjicimus, quæ verisimilitudinis leges non migrare, supra posita probant. 1. Non esse versiculum hunc ab ipso Pythagora, sed a Pythagoreo quodam: hi vero cum puras non servaverint doctrinas præceptoris, sed ex suo ingenio multa vel adjecerint vel mutaverint, cujus exemplum Empedocles esse potest; sequi inde, quod ex hoc ipso versu de tetracty Pythagoræ judicium satis accuratum formari nequeat. 2. Admisso etiam versiculo tanquam

k) HVET. *Dem. Ev. Pr. IV. c. II. §. 8. p. m. 53.* CVDWORTH. *l. c.* SELDEN. *de Diis Syr. l. II. c. 1. p. 20.* IAC. LYDIVS *de Iuram. l. III. §. 2. p. 302.* conf. quos nominant THOM. BVRNET. *Archæol. philos. l. I. c. 11. p. 428.* MOSHEM. *ad l. c. Cudworthi.*

l) HENR. MORVS *defens. Cabb. philos. c. II. p. 125. seq.* MOSHEM. *l. c.* cl. IOH. FR. HOMBERGK *de Themide p. 155.*

m) *De plac. philos. l. I. c. 3. conf.* IAC. THOMAS. *de exust. mundi Stoica diss. XXI. p. 251.*

n) GASSENDVS *Phys. S. 1. l. I. c. 5. T. I, Opp. p. 157.* inclinat huc etiam THOMASIVS *l. c.*

o) FABRICIVS *proleg. ad* MARINI *vitam Procli.*

p) Conjectura hæc est MOSHEMII *l. c. p. 452.*

q) *Adv. Math. l. IV. f. 3. l. I. adv. Log. f. 94.* aliter legunt IAMBLICH. *de vit. Pyth. c. XXVIII.* aliter *theolog. arithm. p. 20.* aliter MACROBIVS *Somn. Scip. l. I. c. 6.* alii aliter.

r) *l. c. p. 451. n. 37.*

s) *ll. cc.*

quam genuino, incertum esse, num ista tetractyos traditio, & juramentum per tradentem factum, ad Deum animæ istud quaternionis principium infundentem, vel ad Pythagoram, ejus notitiam discipulis facientem referendum sit; per Pythagoram enim ejus asseclas juravisse, supra jam docuimus.[t] Aeque vero incertum esse, num in illis versiculis, vox ἔχουσαν, ad παγὰν, vel ad τετράκτυν referatur, adeoque tetractys a Deo, fonte æternæ naturæ distinguenda sit, nec ne? 3. Probabile porro esse, Pythagoram & sequaces quaternionis symbolo non solum in describendis Dei tum attributis, tum emanationibus, sed & in delineandis animi quoque quin & rerum naturalium proprietatibus tanquam numero symbolico usos fuisse; nec a scopo tantopere aberrare eos putamus, qui inde tot diversas de tetracty Pythagorica sententias ortas esse statuerint. 4. Operam itaque atque oleum eos perdere, qui lucem tetracty Pythagoricæ affundere, & rem obscurissimam in claritate majore ponere laborant. Quare & lectorem his non amplius detinemus, monitum, ut imprimis a Platonicis recentioribus sibi imponi non patiatur, qui omnia alia, quam γνησίως Pythagorica nobis exhibent.

XVII. Pentas numerus primus complexus est omnis numeri speciem, parem & imparem, binarium nempe & ternarium.[u]

XVIII. Numerus senarius perfectus est.[x] Creationem mundi innuisse vult CLEMENS ALEXANDRINVS,[y] qui commune PP. præjudicium sequitur, Pythagoram fuisse discipulum Iudæorum. Eo vero numero sanitatem quoque significasse, LVCIANVS[z] indigitat, qui triplicis trianguli inter se alternatim juncti figuram ad suos in literis præfixisse, & ita sanitatem precatus fuisse ait.

XIX. Septenarius numerus, venerabilis est, perfectus, & rebus sacris quam maxime convenit.[a] Propter perfectionem septimestres quoque partus vivere statuebant, de qua opinione dignus est qui legatur LAVR. RAMIREZ DE PRATO.[b] Aliis tamen inter gentiles Aegyptiacam opinionem sequentibus, ater & infelix visus est, hincque intermissi labores: quæ ad feram istam numeri hujus rationem revocanda non sunt, vel sabbathum aliquod inde gentile exsculpendum.[c] Nomina hujus numeri post Nicomachum vide apud MEVRSIVM.[d]

XX. Octonarius primus cubus est, & solus, in decem, numerus par in pari.[e]

XXI.

t) HIEROCLES *l. c.* IAMBLICH. *vit. Pyth. n.* 150. 162.

u) Conf. MEVRS. *c. V.* THEON *mathem. Platon. c.* 44.

x) IDEM *l. c.*

y) *Strom. l. VI. p.* 683.

z) *De lapsu inter salut. T. III. p. m.* 198. VOSSIVS *de idololatr. l. IX. c.* 36.

a) *Nicomach. ap.* PHOT. *l. c. Theolog. arithm.* MACROB. *l. I. c.* 6. MEVRS. *l. c.*

b) In *Pentacontarcho p.* 24. ed. Fabric.

c) De septenario numero veterum sententias ex VARRONIS libro *de hebdomadibus* exponit GELLIVS *l. III. c.* 10. septimum numerum ante Pythagoram sacrum fuisse, ex Homero & Hesiodo apud CLEM. ALEX. *Strom. l. V.* EVSEB. *præp. l. III. c.* 12. patet. Ab Aegyptiis Planetarum ordinem sequentibus derivat VOSSIVS *de orig. idol. l. II. c.* 34. *p.* 489. alii ex Sabbatho in paradiso instituto, vid. MORHOF. *polyhist. T. I. l. I. c.* 12. *p.* 118. incerto omnes fundamento. conf. I. E. SYRBIVS diss. *de Sabbatho gentili*, MARSHAM. *Can. chron. Sec. IX. p.* 197.

d) *l. c.*

e) *theol. arithm.*

XXI. Enneas est primus ab impari quadratus. [f] [illegible]

XXII. Numerus maximus denarius est, qui & quaternarius est, & [illegible]tiones tum numerales tum harmonicas omnes continet. [g] Ad decem enim numerantes pedem ad unitatem referunt. [h] Hinc abacus Pythagoricus.

XXIII. Ex arctissima inter Deos & numeros amicitia oritur Arithmomanthia, sive divinatio ex numeris, qua Pythagoras usus est, & quem Abarim quoque docuit. [i] Cujus fundamentum in connexione substantiarum inter se omnium intellectualium, sive deorum & dæmonum constitutum explicat fragmentum ἱερȣ λόγȣ, quod affert IAMBLICHUS. [k] Pleraque vero vel ad superstitionem, vel ad fraudes & mendacia pertinuisse, dubitari nequit, unde explodendi sunt, qui nescio quæ mysteria Pythagorica ex numeris ad divinandum quoque apta ex recentioribus somniant. [l]

Musica.

§. XIX. Post arithmeticam musicæ potissimam rationem habebat Pythagoras in præexercitationibus philosophicis, eam enim ad καθάρσεις referebat, quibus animum sanare & ab affectuum morbis repurgare contendebat, quod qua ratione fecerit, IAMBLICHUS [m] exponit, qui videndus. Mane itaque & vesperi discipulos ea uti jussit, ut supra pluribus docuimus. Enatus hinc iis, qui Pythagoream doctrinam explicare conati sunt, latissimus de musica Pythagoreorum dicendi campus, quæ tamen ejusdem sunt, ac superiora, commatis, & posteriorum temporum cogitata pro vetustissimis Pythagoricis nobis vendunt. Summam tamen eorum audire operæ pretium est, ut de re ipsa constet, prolixiora & specialiora in historia musices & scriptoribus veteribus quærenda sunt, qui de musica scripsere, [n] quibus nostri instituti hujusque loci non est diu immorari. Placuisse vero Pythagoræ & discipulis veteres referunt:

I. Musica est contrariorum apta compositio multorumque adunatio & dissentientium consensus. [o]

II. Musica judicanda est non solo auditus monito, in sonituum differentiis percipiendis, sed proportionibus accommodandus est intellectus, quæ sæpe minus sensuum perceptioni conveniunt, sed ratione comprehenduntur. [p] Ita Pythagorica musicorum familia philosophica ratione artem persequens, ab Aristoxenia se distinguebat, quæ sensu harmoniam dijudicabat eaque ex causa Pythagoreos ridebat, hocque proportionum criterio opprobrium, teste PTOLOMAEO, [q] iis faciebat. Aristoxenus vero non

f) *ibid.*

g) ATHENAG. *leg. pro Christ. p. m. 6.* ed. Par.

h) PLUTARCH. *de plac. phil. l. I. c. 3.*

i) IAMBLICHUS *c. XXVIII. n. 146.*

k) *l. c.*

l) PETRUS BUNGUS in *mysterio numer.* conf. IOH. ANDR. SCHMID *de geomantia pulveri inscripta p. 13.* CASP. PEUCERUS *de variis divinandi generibus p. m. 179. seqq.* pertinet huc sphæra Pythagorica divinatoria, quam ab APULEIO, ut fertur, Latine redditam affert CASP. BARTHIUS *adversf. l. XXX. c. 7.*

m) *c. XXV. n. 110.* conf. BUDDEUS diss. *de καθάρσει philosoph. Anal. hist. phil. p. 373. seqq.*

n) Veteres & recentiores de musica veteri scriptores diligenter more suo enarrat I. A. FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 257. seqq.* Inter illos eminuere Pythagorei, conf. editores musicorum veterum MEURSIUS, WALLISIUS, MEIBOMIUS, & VOSSIUS *de scient. mathem. c. XXII. §. 4. seqq. p. 93. seqq.*

o) THEON SMYRN. *mathem. Plat. c. I. p. 15.*

p) PTOLOMAEUS *harm. c. 2.*

q) *l. c.*

Aristotelem tantum audivit, sed etiam Pythagoricis præceptis imbutus fuit, & de historia quoque Pythagorica egregie meruit, licet ab utraque, in qua institutus erat, secta discederet. [r]

III. Certis itaque & immutabilibus regulis & canonibus inædificanda musices harmonia est, unde & canonica dicitur, non ab instrumento, quod canon dicitur, sed a rectitudine, quoniam ratio rectum invenit, harmonicis canonibus sive regulis usa. Est itaque, si Pythagoricum sermonem respicias, canonicus generatim loquendo harmonicus, qui ratiocinatione occupatur circa id, quod ex harmonia consistit: & ut musicus harmoniæ initium a sensu ducit, ita canonicus a regulis & ratiocinatione circa proportiones occupata. [s]

IV. Vocis duæ species sunt, una continua altera intervallis procedens. Illa, quæ manifestas atque inter se distinctas sonorum tensiones non reddit, utimur loquentes ac legentes; hæc in cantu usurpatur, & in omni sono sistitur, ac manifestam reddit, quæ in omnibus partibus est, mutationem. [t]

V. Nomina sonorum ab illis in cœlo versantibus septem stellis, terramque circumeuntibus sunt appellata; ex ipso enim circumductu orbium sonus nascitur, ac strepitus; isque est vel magis fluctuans, aut contra magis resistans, adeoque magnitudine & celeritate vocis & loco inter se diversus. [t] Sonus vero hic, quia ictum certa numerorum observatio moderatur, cunctis divinis legibus & stata ratione procedentibus, modulamen dulce & musicum efficit. [u] Hæc Pythagoram auditu percepisse jactabant vanissimi homines, [x] primumque tradidisse. Inde factum, ut consonantiarum soni planetis applicarentur, quæ PTOLOMAEVS & NICOMACHVS prolixe explicant, qui videndi.

VI. Arithmeticæ harmoniæ proportiones sunt diapason, diapente, diatessaron: Quas qua ratione invenerit Pythagoras, ita narrant veteres: [y] meditabundus aliquando, num auditui aliquod excogitare posset adminiculum firmum ac erroris expers, prope fabri ferrarii officinam obambulans audivit malleos super incudem ferrum emollientes, sonosque congruos red-

r) Aristoxenus Tarentinus, Spinthari musici filius, patris primum & Lamprii Erythræi discipulus, inde Xenophili Pythagorici & demum Aristotelis, qui cum in successione scholæ ei Theophrastum prætulisset, adeo eum offendisse dicitur SVIDAE in Aristox. *T. I.* ut pessime de eo defuncto dixerit, cujus tamen contrarium testatur Aristocles apud EVSEB. *præp. l. XV. c. 2.* ejus elementa harmonica post MEVRSIVM debemus M. MEIBOMIO inter *septem musicos veteres T. I. Amst. 1652. 4.* Animam nihil esse nisi harmoniam affirmavit. Scripsit βίους ἀνδρῶν *vitas virorum*, id est, Pythagoreorum, Pythagoræ, Archytæ, Hipponis, Xenophili & aliorum, vid. VOSSIVS *de hist. Græc. l. I. c. 9.* IONSIVS *de Script. hist. philos. l. I. c. 14. p. 72.* FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 255.* qui de scriptis ejus deperditis agunt. GELLIO *N. A. l. IV. c. 11.* audit *vir literarum veterum diligentissimus*, PLVTARCHVS vero, *quod non licent suaviter vivere sec. Ep.* non sine magna voluptate legi posse ejus vitas asserit, conf. quos laudat MATTHESONIVS in *der Orgelprobe præf. p. 22. seq.*

s) PORPHYR. in *Harm. Ptolom.*

t) NICOMACH. *manual. harmon. l. I. c. 2. p. 2. seq.*

u) *ibid.* conf. VOSSIVS *de scient. math. c. XX. p. 81.*

x) IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XIV. n. 65.* conf. GEBHARDVS *de harmonia cœlorum Pythagorica.*

y) CENSORIN. *de die nat. c. 10.* BOETH. *de music. c. 10.* MACROBIVS in *somn. Scip. l. II. c. 6.* NICOMACH. *l. c. c. 6. n. 10.* GAVDENT. *isag. harm. p. 13.* IAMBLICH. *l. c. c. XXVI. n. 115.* aliique. Nos Nicomachum & Iamblichum sequimur.

reddentes, una tantum consonantia excepta: & agnovit in illis concentum diapason, & diapente, & diatessaron, illum vero, qui inter diatessaron & diapente medius est, vidit inter se quidem symphoniæ expertem esse, supplere autem, quod in iis exuberat. Ingressus itaque in officinam variis experimentis cognoscit, soni diversitatem nasci ex malleorum magnitudine, non ex cudentium viribus vel ferri conversione vel figuris malleorum. Ponderibus itaque malleorum maxime æqualibus accurate exploratis domum rediit, unicumque paxillum parientibus ab angulo ad angulum infixit, deinde ab hoc paxillo quatuor chordas ejusdem materiæ & magnitudinis atque crassitiei & æqualiter contortas ex ordine suspendit, singulisque singula pondera ab infima parte alligavit, cumque ita longitudinem fidium omni modo exæquasset, binas simul chordas alternatim pulsans dictam consonantiam invenit. Nam illam, quæ maximo pondere 12. tendebatur, cum ea, quæ minimum pondus 6. habebat, simul pulsam diapason resonare deprehendit. Porro maximam illam, ad minimæ proximam 8. pondera habentem, diapente consonare observavit; unde hanc in ratione sesqui altera (ἐν ἡμιολίῳ) constituit. Ad eam, quæ huic proxima, quoad gravitatem, ista minorem, sed reliquis majorem, quæ novem pondo esset, ipsam diatessaron efficere, & proportionem habere ad chordam 12. ponderum sesqui tertiam, ad chordam minimam 6. ponderum, sesqui alteram. Quod itaque est inter diapente & diatessaron, hoc est, quo diapente consonantia superat diatessaron, confirmabatur esse in superoctava ratione, in qua novem octo, & utrinque probabatur quod concentus diapason, qui systema dicitur, esset contextus quidam junctis diapente & diatessaron ut dupla ratio systema est sesqui altera & super tertiæ in his numeris 12. 8. 6. aut contra ipsius diatessaron & diapente, ut duplum, super tertii & sesqui alteri, ut puta in tali ordine 12. 9. 6. Hac via proportionum ratione stabilita facili artificio illam communem paxilli, qui duobus parietibus ab angulo ad angulum affixus erat, lineam, ex qua chordæ religatæ erant, transtulit ad caput instrumenti, quod chordotonon vocabat; chordas vero clavorum superiorum, commensurata ad ponderum proportionem eorundem conversione, intendebat: hacque norma usus, ad varia deinceps instrumenta experimentum applicabat, eamque ubivis proportionum deprehendebat consonantiam. Nominabat autem hypatem sonum numeri senarii participem, mesen, octenarii, qui illius existit supertertius; paramesen vero novenarii quidem participem, tono autem acutiorem, quam est mese, atque illius superoctavam; neten denique de duodenario participantem; cumque complevisset sonis proportionalibus secundum genus diatonicum interjecta spatia, octo chordarum compaginationem consonis numeris subjecit, duplo, sesqui altero, supertertio, atque horum differentiæ superoctavo. Chromaticum vero genus & enharmonicum ex hoc declaravit. Ex his patet:

VII.

Typus Generis Diatonici.

ad Tomi I p. 1050.

VII. Genera tria sunt, diatonicum, chromaticum enharmonicum, quorum naturam & indolem musici veteres editi a MEIBOMIO prolixe describunt: [z] qui tamen in quibusdam inter se dissentiunt.

VIII. Generis cujusvis gradus & progressus quidam naturales sunt, & diatonici quidem hi: hemitonium, deinde tonum, atque hoc esse diatessaron systema duorum tonorum, & hemitonii: Deinde adsumto alio tono, hoc est eo, qui est, interpositus, diapente fieri systema, trium tonorum quod sit & hemitonii. Deinde huic hemitonium & tonum, aliud diatessaron hoc est, supertertium. Vt in Pythagorica lyra, quæ est octo chordarum, quæque aut secundum conjunctionem systema quoddam existit tetrachordi, & pentachordi: aut secundum disjunctionem duorum tetrachordorum tono inter se invicem separatorum, a gravissimo sono progressus sit ille, ut quinti a se soni invicem omnes diapente consonent, hemitonio pedetentim in quatuor regiones transeunte, in primam nempe, secundam, tertiam, quartam. [a]

IX. Musicæ sublimitas, ut per numeros magis, quam sensu percipiatur, canon monochordi probe discendus est. Hoc præcepisse suis Pythagoram moribundum refert ARISTIDES; [b] nam illius inventum fuit; quapropter Arimnestus, Pythagoræ filius tabulam æneam in templo Iunonis dedicavit, cui præter alias artes canon quoque musicus inscriptus fuit, sublatus postea a Simo musico, qui sibi canonem vindicans, tanquam inventum suum publicabat. [c]

X. Cantibus & rythmis aptaque certorum modorum modulatione mores atque affectus emendantur, animorumque facultatum harmoniæ ad ordinem primigenium revocari possunt, sicque medela corporis & animi morbis afferri. Hoc non tantum docuisse ait IAMBLICHVS, [d] Pythagoram discipulos suos, sed iis quoque certos attactus & apparatus musicos (ἐξαρτύσεις καὶ ἐπαφὰς) præscripsisse, ac divina quadam ratione modulationes quasdam diatonicas, chromaticas & harmonicas ita attemperavisse, ut illis facile in contrariam flecterent partem & circumagerent vehementiores animæ affectus, convenienti modulatione veluti medicamine salubri temperatos. Ex quibus clarum est, non in solis modis eorumque usu, sed ipsis potius melodiis earumque attemperatione hos effectus musicæ posuisse Pythagoram, quæ cum hodie ignorentur, frustra disputatur, qua ratione

 effe-

z) Videndus imprimis ARISTIDES *de Music. l. I. p. 18. 19.* cui harmonia appellatur *illud genus, quod minimis abundat intervallis, a coagmentando dictum. Diatonum, quod tonis abundat, quandoquidem in ipso vox vehementius distenditur. Chroma, quod per hemitonia contenditur.*

a) NICOMACH. *l. c. p. 14.* quæ ut intelligantur, veteris musicæ notitia requiritur, cui præter alios a FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 270. seq.* & MATTHESONIO *l. c.* allegatos lucem affundunt MAR. MERSENN. in rarissimis *Qq. in Genes. p. 1515. seqq.* & in *octo harmonicorum libris, quatuorque de instrumentis musicis Paris. 1648. fol.* & *de harmonia ib. 1644. 4.* & IO. BAPT. DONI *de præstantia musicæ vet. Rom. 1635. 4.* & *annot. in eum ib. 1640. 4.* IO. FELLVS *de musica antiqua Græca ad calc. Arati Oxon. 1672. 8.* editi.

b) *l. c. l. III. p. 116.*

c) PORPHYR. *n. 3.* HOLSTEN. *ad h. l.* LAERT. *l. VIII. s. 12.*

d) *c. XXV. n. 65.*

effectus tam mirabiles, quales veteres referunt musica vetus sortita sit. [e] Errare vero eos, inde quoque manifestum est, qui diversorum modorum effectus, quantitatibus graduum localibus tonorum vel hemitoniorum tribuunt, licet multi veterum ita loqui videantur, cum potius ad diversa genera cantionum, earumque qualitatem moralem referendi sint. [f] Tropi quidem, definiente BOETHIO [g] sunt constitutiones in totis vocum ordinibus vel gravitate vel acumine differentes, quæ vero qualitatibus, ordine, mensura & his similibus quam maxime variant. Ceterum, observante PORPHYRIO [h] habuit Pythagoras certa carmina peculiaria, quibus corporum morbis medebatur, quæ tamen non ad nudos musicæ effectus, sed etiam ad ἐπῳδὰς referenda sunt. Incantationibus enim & magicis carminibus usum esse, ipse tradit hoc loco Porphyrius. Dorium vero modum præ ceteris adhibebant Pythagorei. Ridet hanc medicinam [illegible] more suo SEXTVS EMPIRICVS, [i] in dubium vocat cl. STOLLIVS. [k]

XI. Lyra philosophanti utendum, non tibia, quæ aliquid molle & pompæ accommodatum liberisque hominibus indignum resonat. [l]

XII. Imprimis mane ac vesperi musica animus repurgandus est. Fuisse hanc consvetudinem inter Pythagoreos receptam, supra observavimus. [m]

Geometria.

§. XX. Præter arithmeticam & musicam magnum quoque pretium geometriæ Pythagoras statuit, quam cum didicisset in Ægypto, ipse primus inter Græcos ad quandam perfectionem perduxit. Exilia enim fuisse, præcipue quæ theoreticam geometriam concernunt, quæ a Mœride reperta tradebant Ægyptii, primo libro luculenter demonstravimus, & ex inventis quoque Pythagoræ geometricis patet, quæ Ægyptios latuisse oportet. IAMBLICHO [n] itaque nescio quæ geometrica mysteria quæ in Ægypto Pythagoras didicit, crepanti, fides habenda non est. Verisimiliora sunt, quæ tradit, accepta ab Ægyptiis auxisse, & discipulis tradidisse, quo forte sensu accipiendus est PROCLVS, [o] qui affirmat, primum eum geometriam in formam scientiæ redegisse, principiis ejus inde a primis initiis consideratis. Ante Pythagoram enim præter Ameristum & Hippiam, Thales in eo studio fuerat versatus, ut hujus libri capite primo observatum. Quod enim Thales in Ionia fecit, Pythagoram fecisse in magna Græcia omnino probabile est; quanquam, si verum sit, Pythagoram audivisse Thaletem, ad hunc initia, ad illum perfectior constitutio geometriæ theoreticæ referri debet. [p] Conjunxit vero Pythagoras numeros cum figuris geometricis,

ut

e) Multa hac de re affert MERSENNVS *Qq. in Genes. p. 1530. seqq.* exempla habes apud SENEC. *de ira l. III. c. 9.* AELIAN. *l. XIV. c. 23.* IAMBL. *vit. Pyth. n. 112.* PORPHYR. *n. 30.* QVINTIL. *l. I. c. 10. l. IX. c. 4.* SEXTVM EMP. *adv. Math. l. VI. f. 8.*

f) Legi merentur, quæ erudite hac de re disputat MATTHESONIVS *l. c. §. 67. seqq. p. 30. seqq.*

g) *Lib. IV. c. 14.*

h) *l. c.*

i) *l. c. f. 23.* effectum tamen negare non audet.

k) *Hist. phil. mor. gent. §. CXXIV. p. 215.* conf. MERSENNVS *l. c. p. 1533.*

l) IAMBLICH. *l. c. n. 111.* SENECA *de ira l. III. c. 9.*

m) *ibid.* conf. SCHEFFER. *l. c. c. XIV. p. 166.*

n) *c. XXIX. n. 158.*

o) In *Euclid. l. II. præf. p. 19.*

p) Conf. VOSSIVS *l. c. c. XIII. p. 49. & addend. p. 433.*

ut rerum principia adumbraret, hinc statuit, si fides PROCLO, [q] cui pleraque debemus:

I. Punctum proportione unitati, lineam binario, superficiem ternario, corpus quaternario respondere.

II. Punctum esse unitatem habentem positionem.

III. Lineam binarium esse, quia secunda sit, atque prima ab indivisibili motione.

IV. Superficiem ternario similem esse, quoniam omnes figuræ superficiei primam triada agnoscant.

V. Circulum, qui rotundarum figurarum princeps est, triadem occulte complecti, centro spatio, & circumferentia. [r]

VI. Triangulum manifeste ternario contineri, adeoque simpliciter esse principium generationis & formationis generabilium, & proportiones omnes, naturales æque ac elementorum constitutionis esse trigonas. Plura addit Proclus, ut rebus naturalibus hæc applicet, quæ luculenter ejus ingenium ad tricas maximopere inclinans, redolent.

VII. Quadratum divinam præcipue repræsentare essentiam, eo enim maxime purum significari ordinem atque intemeratum. Pertinent huc etiam theoremata a Pythagora, forte a discipulis etiam, inventa, qualia sunt. [s]

VIII. Sola hæc tria polygona totum spatium circa aliquod punctum implere triangulum æquilaterum, & quadratum & hexagonum æquilaterum & æquiangulum.

IX. Triangulum quodvis angulos internos æquales habere duobus rectis.

X. In triangulo rectangulo quadratum, quod imponitur lateri angulum rectum subtendenti, æquale esse quadratis, quæ imponuntur lateribus angulum rectum continentibus. Hoc theoremate invento hecatomben Pythagoram sacrificasse Musis, refert Apollodorus, [t] PLUTARCHUS [u] bovem, PORPHYRIUS [x] bovem ex farina confectum, quod cruenta sacrificia offerre non soleret. Qua ratione statuam Herculis assecutus sit narrat GELLIUS [y] qui videndus.

§. XXI. In Astronomia hæc placuisse, si non ipsi Pythagoræ, quod tradunt, certe Pythagoreis, veteres referunt: *Astronomia.*

I. Tria esse, quæ cœli nomine dicuntur. Primo quidem ipsam sphæram inerrabilem sive firmamentum, secundo, distantiam illam, quæ est a firmamento usque ad lunam; tertio universum mundum, cœlum scilicet & terram. [z]

q) In *Euclid. l. III.* ex quo potiora refert STANLEIUS *Hist. philos. P. VIII. p. 741. seqq.*

r) Latentes virtutes geometricas in rebus naturalibus qua ratione expresserint, videsis PSEUDO-ORIG. *philos. c. II. p. 35.* quos ideo recte ridet BURNETIUS *Archæol. phil. l. I. c. 13. p. 425.*

s) PROCLUS *l. c. p. 81. seqq.*

t) LAERT. *l. VIII. §. 12.* VITRUVIUS *Archit. l. IX. c. 1.*

u) *l. supra cit.*

x) *n. 36.*

y) *Lib. I. c. 1.*

z) Anonymus PHOTII *l. c.*

II. Decem esse sphæras cœlestes (duodecim enim, qui narrat, Anonymus PHOTII audiendus non esse videtur) quarum novem tantum oculis nostris pateant, stellarum nempe fixarum, septem planetarum, & terræ nostræ; decimam ἀντίχθονα esse, id est oppositam terræ nostræ.[a] Quid vero antichthon Pythagoreorum sit, & an cœlum,[b] vel luna, quod post veteres quosdam[c] placet BVRNETIO[d] & BVDDEO,[e] an aliud, erudite disquirit, veterumque ea de re diversas exponit opiniones IAC. THOMASIVS,[f] qui legendus. Quod si SIMPLICII[ff] hac de re cogitata, quæ omnium proxime veritati accedere videntur, sequimur, Pythagorei, cum in cœlestibus quoque propter harmoniam mundi universalem numerorum elementa quærerent, & decadem perfectissimam omnium ponerent, novem, quas videmus sphæris addidere decimam, antichthona, terræ nostræ oppositam, ut totum æqualiter compactum deprehenderetur,[g] licet nec vidissent, nec scirent, qualis ἀντίχθων illa esset. Ejusmodi enim notiones & ideas nihili sæpissime excogitavit arrogans ignorantia & δελεάσα τῆς ὑποθέσεως.

III. Medium in mundo locum ignem obtinere, vel, ut STOBÆVS[h] exprimit, in medio quatuor elementorum igneum unitatis globum esse, circa quem reliquæ mundi partes moventur atque volvuntur.

IV. Terram immotam non esse, neque in medio globi positam, sed suspensam, quippe quæ sit ex sideribus circa positum in medio ignem actis, hoc ipso motu diem noctemque efficiens. Nobilis & decantata hypothesis, quam post Nicolaum Copernicum totus fere hodie recepit orbis mathematicus. Eam Philolao quidam tribuunt, sed receptum in schola Pythagoræ dogma fuisse, PLVTARCHI[i] & aliorum testimonia evincunt; Philolaus vero primus, ut alia quoque, vulgavit,[k] ex quo passim veteribus receptum fuit. Male itaque SIMPLICIVS,[l] ut malesano, cui adhærebat, syncretismo faveret, per istum ignem vim procreantem, nutrientem, excitantem intelligi, quæ medio insit terræ contendit. Ille enim ipsius ARISTOTELIS testimonio facile refutatur. Quod si CLEMENTI ALEXANDRINO[ll] fides est, hanc hypothesin in Ægypto didicit Pythagoras, ubi scarabeus globum ex fimo formatum volvens, eam significasse dicitur.

V. Magnum annum Saturni ambitu definiri, qui XXX. annis cursum absolvit, ut Iupiter XX. Mars II. Sol I. parique spatio Mercurius & Venus, Luna menstruo.[m] Sed & methodum planetarum anticipationes & retardationes

a) PLVT. *de an. procreat. T. III. p. m. 98. seqq.*
b) CLEM. ALEX. *Strom. l. V. p. 614.*
c) SIMPLICIVS *ad* ARIST. *de cœlo l. II. c. 13.*
d) *Archæol. philos. l. I. c. XI. p. 424.*
e) *Hist. phil. c. III. §. 41. p. 102.* Huic opinioni obstat, quod antichthon nostris oculis non exposita sit sec. Pythagoreos.
f) *Obs. Hal. Lat. T. IV. obs. 191. §. 28. 29.*
ff) *l. c. p. 113.*
g) ARISTOT. *l. c. T. I. p. 363.*
h) *Eclog. physic. l. I. c. XXV. p. 7.* ubi tamen ignis ille universalis ab igne extremo distinguitur. Quod ex Empedoclis hypothesi de duplici sole lucem capit, de quo infra.
i) *In Numa T. I. p. m. 123.* Philolao vero adscribit *de placit. phil. l. III. c. 12.* & LAERT. *l. VIII. s. 85.*
k) Conf. VOSSIVS *de sectis c. VII. §. 41. de scient. math. c. XXXIII. §. 8.* ANONYM. *Photii l. c.*
l) *l. c.*
ll) *Strom. l. V. p. 556.*
m) ANONYM. *Photii l. c.*

dationes atque anomalias per eccentricitates & epicyclos explicandi quidam ad Pythagoram referunt, [n] alii Eudoxum inventorem faciunt.

VI. Planetas motum habere ἔνρυθμον & intervalla musicis diastematis congrua, sonitusque varios reddere, pro sua quemque actitudine, ita concordes, ut dulcissimam quidem melodiam concinant, sed nobis auditu non perceptibilem, propter vocis magnitudinem. Id qua ratione computaverit Pythagoræ schola, apud CENSORINVM [o] legi potest, qui tamen aliter rem explicat, quam PLINIVS. [p]

VII. Venerem & phosphorum & hesperum esse. Ejus naturam Pythagoram primum detexisse ait PLINIVS, [q] quo cum consentit LAERTIVS: [r] illum tamen, dum Olymp. XLII. id factum esse contendit, errasse, ex iis manifestum est, quæ supra de Pythagoræ ætate disputavimus. Sed & alia inventa tribuunt Pythagoræ veteres. Ita enim primus obliquitatem eclipticæ observasse dicitur PLVTARCHO, [s] quod alii Anaximandro alii Oenopidæ Chio [ſ] tribuunt, idque forte, suo de quovis loco, recte.

VIII. Lunam ceterosque globos planetarum habitabiles esse. Inter doctrinas Orphicas hanc quoque supra retulimus, ex quo forte fonte eam hausit Pythagoras. [ß]

IX. Esse antipodas, quibus superius sit, quod nobis infra. [t] Platonem tamen antipodas primum designasse, supra idem LAERTIVS nos docuit.

§. XXII. Hisce disciplinis propædeumaticis præparatos discipulos ad ipsa philosophiæ adyta ducebat, & arcanam sapientiam iis tradebat, de rebus tum divinis tum naturalibus, tum moralibus & humanis disserens. [u] Antequam vero placita, quæ Pythagoræ in singulis philosophiæ partibus tribuuntur, recensemus, prius, quid de philosophia ejusque studio in genere disseruerit, exponendum est, sine quo reliqua non intelligi possunt. Dolendum vero, pleraque, quæ hic afferri possunt, Platonicis deberi, quorum fides qua ex causa hac in re suspecta sit, in limine hujus capitis enarravimus. Cum tamen certiora nobis non suppetant, illi audiendi sunt. Eo vero potiora redeunt:

Philosophia in genere.

I. Sapientia & philosophia multum inter se differunt. [v]

II. Sapientia vera est scientia quædam, quæ versatur circa pulchra, eaque prima divina, & incorruptibilia, quæ eodem modo se semper habent, & ob quorum communionem etiam cetera pulchra quis dixerit. Ita IAMBLICHVS, [w] qui brevius alio loco: sapientia est scientia veritatis, quæ est in entibus.

III.

n) GEMINVS *astrol.* c. 1. IAMBLICH. c. *VI.* n. 31. secutus.
o) *De die natali c.* 13.
p) *Lib. IX. c.* 21. 22.
q) *Lib. II. c.* 8.
r) *Lib. VIII. §.* 14.
s) *De placit. philos. l. II. c.* 12.
ſ) CENSORIN. *l. c. c.* 19.
ß) Conf. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p.* 132.
t) LAERT. *l. VIII. §.* 26.
u) GELLIVS *l. I. c.* 9.
v) IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XII. n.* 59. *c. XXIX. n.* 159. *Intr. in Nicomach. arithm. p.* 5. conf. TENNVL. *ad h. l. p.* 75. PORPHYR. *n.* 53.
w) *ll. cc.*

III. Entia hæc ſunt, quæ ſunt expertia materiæ, æterna, & per ſe efficientia, qualia ſunt incorporalia.

IV. Quæ per participationem illorum entia vocantur, ut corporea, materialia, generationi & corruptioni obnoxia, illa tantum æquivoce talia, adeoque vere neutiquam entia ſunt. Exponit his IAMBLICHVS, [x] cujus verba exhibemus, cardinem & ſummam totius philoſophiæ Pythagoreæ. Quæ cum emanationis lege rerum omnium eſſentias ex primo & infinito ente, ſive Deo, derivaret, certosque gradus, claſſesque & ordines rerum omnium, quæ ex Deo emanarunt poneret, neceſſario ad ejusmodi naturas ſpirituales, ſimplices, æternas, & divinas, id eſt ex Deo ortas devenit, quæ rebus fluxis materiæque in omnes partes mutabili & inſtabili eſſentiam, naturamque per communicationem largirentur. Pleni ſunt de his principiis rerum, ſive entibus vere talibus interpretum philoſophiæ Pythagoreæ libri, cum, ſi hos audias, Pythagoras, quæ numeris ſuis occultavit, ita intelligi voluerit. Diximus vero ſupra Platonem ideas ſuas inde hauſiſſe, easque idem prorſus eſſe, quod intelligibilia Pythagoreis tributa. Non itaque prolixa eorum explicatione detinebimus lectorem, ſed ad ea remittimus, quæ capite ſexto de Platonis philoſophia latiſſime diſputavimus: cuncta enim conveniunt, cum intelligibilia eundem locum teneant, quem ideæ, ut alibi [y] invictis, niſi toti fallimur, argumentis probavimus. Duo tamen momenta merito dolemus, primo quod ab ipſis Pythagoreis genuinis & veteribus ſcripta non ſuperſint, ex quibus judicari queat, an Plato eandem prorſus viam ingreſſus fuerit, vel aliquo modo a ſemita Pythagorea receſſerit? deinde, quod plerique qui Pythagorica ex Platonicis illuſtraverunt, & de intelligibilibus ſive de ὄντως ὄντων cognitione multa garrierunt, quales ſunt PLOTINVS, PORPHYRIVS, IAMBLICHVS, PROCLVS hisque ſimiles, infauſto conciliandi omnes veterum doctrinas cum nugis tricisque ſuis ſtudio pleraque corruperint, adeo ut plane incertum ſit, quantum ipſi ſcholæ Italicæ tribui debeat. [z] Sed cum tota hiſtoriæ Pythagoricæ conditio aliam præ ſe faciem non ferat, nec certiora promittat, his quoque contentos nos eſſe oportet. Ceterum quæ attributa, quaſve proprietates entibus vere talibus tribuerit hoc hominum genus, nemo ſubtilius explicuit, quam PORPHYRIVS, [a] qui ab iis, qui hiſce delitiis gaudent, ipſe adeundus eſt. Nobis enim per hæc dumeta repere, hasque colligere ſpinas, propter inſtituti noſtri limites non licet.

V. Sapientia verſatur circa ea, quæ proprie, non vero circa ea, quæ æquivoce ſunt entia: quoniam corporalia neque ſciri poſſunt, neque cognitionem firmam admittunt, cum ſint infinita, nec ſcientia ſe patiantur comprehendi: ita ut reſpectu univerſalium ſe habeant, ac ſi non eſſent, nec inſuper definitioni includi queant.

VI.

x) *l. c. n. 160.*

y) *Amœn. lit. T. VII. p. 174. ſeqq.*

z) Idem de MICH. MOVRGES *plan de Pythagoreiſme* obſervandum, pleraque enim ex Platonicis dijudicantur.

a) *De occaſionibus ad intelligib. ſ. ſententiis p. m.* 79. 91. ed. Rom. conf. SCHEFFER. *l. c. c. VIII. p. 56. ſeqq. Hiſt. de ideis ſect. I. §. 2. p. 8. ſeqq.*

VI. Entium vero proprie talium, quæque ſemper circa eadem & eodem modo permanent, atque vere cum nomine ſuo coëxiſtunt, ſcientiam & intellectum ſequi ſolet intellectus entium æquivoce talium, etiamſi non intendatur eo ſtudium. [b]

VII. Hanc ſcientiam qui affectat, & ad eam curam ſuam intendit, philoſophus eſt. [c] Pythagoras qua occaſione quave ex cauſa nomen hoc loco ſapientiæ introduxerit, ſupra expoſuimus. Addimus ibi dictis, nomen ſapientis non philoſophantibus de divinis & humanis tantum tributum, ſed & eruditis omnibus, immo artificibus quoque, judice NICOMACHO GERASENO, [d] Pythagoram impuliſſe, ut ſapientis nomen repudiaret. Qua de re digna ſunt quæ legantur, allata a IO. SCHEFFERO. [e]

VIII. Philoſophia itaque occupata eſt, circa omnia genera entium: quorum alia in univerſum omnibus accidunt, alia vero eorum pluribus, alia vero ſingulis: prima ſapientia ſive philoſophia potius prima conſiderat, altera peculiares ſcientiæ. Quisquis vero reſolvere potis eſt, omnia entium genera ad unum idemque principium, iterumque ex eo componere & enumerare, hic ſapientiſſimus eſt, & veriſſimus. Ita luculenter Perictyone Pythagorica apud STOBAEVM. [f]

IX. Finis philoſophiæ eſt, ut per cognitionem entium vere talium mentes ad intuitivam tandem promotæ cognitionem Deo fiant ſimiles, immo ipſi Dii. Clare hoc aureum carmen in fine:

Sic ubi depoſito conſcendes corpore cœlum
Immortalis eris Deus, æternumque beatus.

Plura dabit SCHEFFERVS [ff] & nos alio loco. [g]

X. Ad hunc ultimum finem ducit veritas, ſive cognitio entium æternorum, verorum, immutabilium. [h]

XI. Vt hunc finem mens conſequatur, omnibus curis id agendum, ut mens expurgetur, meliorque reddatur, atque ſic demum ei utilia & divina infundantur, communicenturque, ne vel a corpore recedere timeat, vel ad incorporea accedens, præ ſplendore illorum fulgentiſſimo oculos avertat, aut ad paſſiones, qui animam corpori, veluti quibusdam clavis fibulisque affixam tenent convertatur, ſed adverſus omnia, quæ generationi ſubſerviunt, itemque adverſus affectus, qui nos in terram detrahunt, tota perſiſtat indomita. [i]

XII.

b) IAMBLICH. *l. c.*
c) IDEM *Introd. in Nicomach. p.* 5.
d) *Arithm. l. I.*
e) *l. c. p.* 33 *ſeqq.* Sapientiam eminentiori ſenſu vindicabat Pythagoras Deo LAERT. *l. c.* conf. LACTANT. *l. III. c.* 2.
f) *Serm. I. p.* 7. Perictyone, quæ a matre Platonis diſtingvenda eſt, inter mulieres Pythagoricas numeratur, librique ei *de ſapientia & de harmonia feminæ* tribuuntur, quos tamen ei ſuppoſitos eſſe RICH. BENTLEIVS *apol. pro diſſ. de epiſt. Phalaridis p.* 381. *ſeq.* contendit. Eam perperam in virum mutat SCHEFFER. *l. c. p.* 51.
ff) *l. c. c. VI. p.* 43.
g) *Amœn. lit. l. c. p.* 245. *ſeqq.* Platonem hunc philoſophiæ finem pauliſper limitaſſe ſupra monuimus.
h) SCHEFFER *l. c. c. VIII. p.* 58. *Hiſt. de ideis l. c.*
i) IAMBLICH. *c. XXXII. n.* 228. PORPHYR. *n.* 46. RITTERSHVS. *ad h. l.* SCHEFFER. *l. c. pag.* 53.

XII. Fieri hoc vero non poteſt, niſi per mortem philoſophicam, id eſt liberationem ab omni corporis commercio; quæ ut attingatur, primo quidem neceſſe eſt, noſcere ſemet ipſum, animam eſſe in re aliena, & ſubſtantiæ prorſus diverſæ devinctam; ſecundo colligere ſemet ipſum a corpore & quaſi e diverſis locis, ita ut omnino liber ſis ab ejus affectionibus, & operatione ſenſuum: liberare ſe etiam a doloribus, ira, metu, cupiditate cibi & potus, & rerum venerearum; & ſtudere, ut corporalium affectionum motus, ad irrationale, voluntate nec conſentiente nec advertente, moveantur, ſic ut omnia in vacuitatem affectuum deſinant. Prodit his PORPHYRIVS,[k] quo horum hominum tendat philoſophia, in enthuſiaſmum deſinens.[l] Qualem ipſum Pythagoram affectaſſe, eumque Platonem imitatum fuiſſe, ex dictis conſtat. Imprimis vero mortis hujus philoſophicæ initia facienda inculcata ſunt a coërcitione ventris, ut ex aurei carminis verſu nono & decimo diſci poteſt, pluribusque docent HIEROCLES[ll] & IAMBLICHVS.[m] Quam purgandi rationem Pythagoream tenuiſſe accurate Apollonium Tyaneum, ſuo loco ex PHILOSTRATO[n] docebimus. Cauſam ineptæ doctrinæ recte tum in emanationis ſyſtema, cuncta ad enthuſiaſmum revocans, tum in odium materiæ, cui cauſa mali adſcripta fuit, rejicias.

XIII. Ita liberatum a corpore in ſe verti oportet, cæteris, quæ extra ſunt, oblivioni traditis.[o] Huc illud Pythagoræ λάθε βιώσας, *latenter eſſe vivendum*, quod, tanquam Pythagoricum ſtrenue imitati ſunt Apollonius[p] atque Proclus.[q]

XIV. Ita recte conſtitutæ menti aſcendere ad Deum licet, contemplationique rerum divinarum & æternarum ſe totam tradere. Celeberrima hæc in Pythagoreo-Platonicorum ſcholis ἄνοδος eſt, qua mens originis ſuæ conſcia, ad fontem, unde emanavit, ut eſt in oraculis, redit, & contemplatione τῶν ὄντως ὄντων intuitiva cum Deo ſe jungit, inque Deum redit.[r] Sunt qui hæc a Zoroaſtre didiciſſe Pythagoram volunt,[s] quæ, quo loco habenda ſint, ex iis, quæ de itinere ejus orientali, deque fide oraculorum Zoroaſtri tributorum ſuo loco diſputavimus, liquet.

XV. Vt vero hæc feliciter procedant, Deus in auxilium vocandus eſt, & dæmones boni,[ſ] imprimis vero genius πάρεδρος ſive tutelaris.

XVI. Tantis opibus ad hunc finem conſequendum acquirendis preces adhibendæ ſunt, & invocatio Deorum.

XVII. Cognitionem entium vere talium qui conſecutus eſt, ſapientiam veram adeptus, nihil miratur, cum rerum omnium formas cauſasque eſſen-

k) Περὶ ἀφορμ. *Sent.* 34. *p. m.* 85.
l) Conf. cel. G. MICH. HANSCH. *de enthuſiaſmo Plat. ſect. VII.* §. 7. *p.* 92. *ſeqq.*
ll) Ad *h. l.*
m) *Vit. Pyth. c. XXXI. n.* 187.
n) *Vit. Apoll. l. I. c.* 8. *p.* 9.
o) Conf. SCHEFFER. *l. c. c. IX. p.* 76.
p) PHILOSTRAT. *l. VIII. c.* 11.
q) MARINVS in *vita Procli.*
r) SCHEFFER. *l. c. p.* 77. BVDDEVS *Anal. hiſt. phil. p.* 371. IOH. FRIDEM. SCHNEIDER diſſ. *de ἀνόδῳ Pythag.*
s) *cit.*
ſ) *Aur. carm. v.* 61. 62. HIEROCLES *h. l.* IAMBLICH. *protrept. c. III.* SEXTVS EMPIR. *adv. math. l. VI. ſ.* 50.

essentiales teneat. [ss] Ita scopum, quem & alii sibi fixere philosophi,[t] ad ineptissimam doctrinam commendandam adhibuere philosophiæ Pythagoreæ interpretes.

XVIII. Philosophia vel circa agenda versatur, vel circa cognitionem, adeoque vel practica vel theoretica est. [u]

XIX. Initium vero faciendum est a virtutis præceptionibus & tum ad veritatem progrediendum, hoc est ab actione ad contemplationem. [v] Hinc commendatio virtutis, quæ a veteribus unanimi fere consensu Pythagoræ tribuitur. [w]

XX. Contemplatio intelligibilium, sive entium fere talium animi tranquillitatem & libertatem a rebus terrenis eum turbantibus postulat. Hinc otium philosophicum teste IAMBLICHO [x] Pythagoreis tantopere deamatum: quem in finem ipsum Pythagoram negotia discipulorum politicis & œconomicis commisisse, ut reliqui divinis meditationibus eo liberius indulgerent, supra docuimus.

XXI. Sequitur inde, civilibus negotiis non facile permittere, se philosophum.

XXII. Philosophia ratione auditorum est vel exoterica vel esoterica. [y] Illa nudas veritates sine demonstratione proponit, sub symbolis & similitudinum atque allegoriarum velo; hæc veritatis rationes & demonstrationes iis proponit discipulis, qui apte ad id præparati sunt. Rem ipsam supra jam, de methodo Pythagoræ differentes prolixe satis atque clare exposuimus; unde hoc unum addimus: ex conditione philosophiæ exotericæ ad esotericam non concludendum esse; potuit enim, ut recte monet CLERICUS,[z] egregia dicere ad vulgus & acusmaticos, impietatis vero mysteria initiatis reservare.

Philosophia activa.

§. XXIII. Egregia præcepisse Pythagoram circa philosophiam activam sive moralem, facile nobis persuadent ea, quæ ad exotericos dicta veteribus memorata sunt, & officia diversæ ætatis & conditionis hominum inculcant. [a] Quid interioris admissionis discipulis præceperit, difficilius dictu est, tum propter methodum symbolicam, qua moralem philosophiam tradidit, quæque variis interpretationibus subjecta diversas nobis veterum conjecturas, non diffitente IAMBLICHO [b] pro Pythagoricis doctrinis obtrusit, tum propter demonstrationes initiatis tantum reservatas, quæ nos de genuino sensu scopoque judicare non sinunt, sic ut scopæ tantum dissolutæ [c] colligi queant, vel Pythagora juniorum scriptorum cogitationes &

 φιλο-

ss) PLUTARCH. *de auscult. T. IV. p. m. 139.*
t) Vid. quos laudat SCHEFFERUS *l. c. p. 55.*
u) HIEROCLES *l. c. p. 2.*
v) *ib. p. 4.*
w) LAERT. *l. VIII. §. 32.* CLEM. ALEX. *Strom. l. II. p. 417.* IAMBLICH. *protrept. c. 9. p. 58.* STOBAEUS *ecl. eth. c. III. p. 164.*
x) *Protrept. c. 14.* conf. SCHEFFER. *l. c. p. 64.*
y) IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XXII. p. 101.* SCHEFFER. *p. 84.*
z) *Bibliotheque choisi. T. X. p. 185.*
a) Prolixe ea recitat IAMBLICHUS *vit. Pyth. c. VIII. seqq.*
b) *c. XVIII. n. 86. seq.*
c) Agnovit hoc quoque IAMBLICHUS *c. XXXIV. n. 247.* τοσαῦτα ἄντις καὶ ἀπὸ τῶν σποράδην λεγομένων τεκμήρια ἂν παράδοιτο περὶ Πυθαγόρου καὶ τῶν Πυθαγορείων; *quis tot & tanta e sparsim dictis de Pythagora & Pythagoreis documenta apponere queat?*

φιλοσοφέμενα pro Pythagoricis admitti debeant. Etsi enim supra jam indicatum est, extare hodie fragmenta scriptorum moralium & politicorum a Pythagoreis editorum, neminem tamen fugit, quam incerte ea fidei sint. Verum hæc aliter in hac quidem historiæ philosophicæ parte non constant. Manet tamen hæc Pythagoram gloria, quod primus, teste ARISTOTELE[d] fuerit, qui moralem philosophiam excoluit, idque in magna Græcia præstitit, quod post ejus tempora Socrates Athenis. Secta enim Ionica, quæ paulo maturius, quam Pythagoras, philosophari cœpit, rerum naturalium indagationi soli se tradidit, moralem neglexit, ut supra capite primo observatum. Potiora vero, quæ Pythagoram de activa philosophia tradidisse veteres referunt,[e] hæc sunt:

I. Duo virtutum genera sunt; privatæ aliæ, quæ nos ipsos respiciunt, & publicæ, quæ ad alios referuntur.

II. Hinc duæ partes moralis philosophiæ sunt, pædeutica & politica.[f]

III. Pædeutica instituit hominem ad virtutem; ejus sex capita recenset IAMBLICHUS:[ff] institutionem, silentium, abstinentiam a carnibus, fortitudinem, temperantiam, sagacitatem. Et eadem fere methodo commentarium quoque de vita Pythagoræ elaboravit, ut ostenderet, hac potissimum via ad summam virtutem Pythagoram pervenisse.

IV. Hominis virtus est hominis naturæ perfectio.

V. Virtuti hæc tria necessaria sunt, ratio, facultas & consilium. Ratio judicat & contemplatur, facultas resistit & moderatur, consilium amat & amplectitur. Primum partis animæ rationalis pars est, alterum ratione carentis, tertium utriusque.

VI. Virtutum omnium numerum, nec non virtutis ortum & constitutionem ex animæ partibus licet cognoscere; etenim animi partes primæ sunt duæ, altera compos rationis, expers altera; illa judicamus & contemplamur, hac ferimur & appetimus. Hæ porro consentiunt inter se vel dissentiunt, quæ quidem pugna ac discordia propter nimium vel parum existit.

VII. Cum igitur rationis compos pars moderatur expertem, tolerantia gignitur & continentia; cum altera imperat, paret altera, & inter se ambæ consentiunt, virtus nascitur.

VIII. Species autem virtutis & partes hoc modo sunt considerandæ, ut partes animi, quarum altera ratione prædita, carens ratione altera, quæ porro vel iracundia, vel cupiditas: quarum illa ulciscimur & defendimus nos; hac propriam corporis constitutionem appetimus & desideramus. Hæc METOPUS Pythagoreus,[g] quocum CLINIAS & THEAGES consentiunt, quorum ultimus hoc porro addit:[h]

IX.

d) *l. I. c. 2. Magn. moral.*

e) Loca veterum huc facientia magnam partem collegit MAGNUS DANIEL OMEIS in *Ethica Pythagorica Altdorf. 1693. 8.* unde sua hausit P. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Pythagore.*

f) LAERT. *l. VIII. f. 6.* qui libros his titulis Pythagoræ tribuit.

ff) *Protreptic. c. 6.*

g) *Opusc. mythol.* TH. GALEI cura edit. *p. 884.*

h) *p. 689.*

IX. Ratio cognitioni, ira robori, cupiditas appetitui præeſt; cum igitur hæc tria una compage in unum rediguntur, tum virtus & concordia in animo gignitur, ſi divelluntur, vitium oritur atque diſcordia.

X. Cum ratio partes animi ratione carentes moderatur, tolerantia gignitur, & continentia, dum labores illa, voluptates hæc moderatur: cum melior pars imperat & præeſt, virtus exiſtit, ita, ut cupiditati ratione imperante, fiat temperantia, cum iracundiæ, fortitudo, cum partes omnes imperant juſtitia.

XI. Iuſtitia vitia cuncta, & virtutes animi inter ſe diſcernit, & animi partium compagis quædam eſt conſtitutio virtusque perfecta & ſuprema. Magno conſenſu hanc virtutum partitionem ſequuntur Platonici recentiores, quorum hac de re cogitationes ad eorum tempora delati deſcribemus: [i] qui hos Pythagoreos ſe ſequi profitentur. Non diffitemur tamen, hæc nobis fragmenta ideo νοθείας ſuſpecta eſſe, quod tam pulchre recentiorum Platonicorum philoſophemata iis reſpondent, [k] & ratiocinia quoque eandem ſcholam aperte ſapiunt, quæ antiquitatis faciem non præ ſe ferunt, ejusmodi acumina ignorantis. Sed de his judicium eſto penes lectorem.

XII. Vitia verbis celanda non ſunt, ſed reprehenſionibus emendanda ad virtutem. [l]

XIII. In univerſa hominum vita ætates quædam inter ſe diſtributæ ſunt, quæ ἐνδεδασμέναι Pythagoreis dicuntur, neque cujusvis eſt, illas ſecum invicem connectere: ſubvertitur enim una ab altera, niſi quis ab incunabulis id, quod in ſe hominis eſt, bene recteque inſtitutum habet. [ll]

XIV. Debet itaque cum educatione pueri ita comparatum eſſe, ut ſi ad probitatem, ad ſobrietatem, ad fortitudinem exacta fuerit, potiſſima ejus pars in adoleſcentiam, & ex hac in virilem ætatem transferatur: cujus plerumque contrarium fit.

XV. Nunquam itaque homini concedendum, ut, quod lubet, perpetret, ſed ſemper adjungendus, qui præſit, ita ut quilibet civium legitimo decentique imperio pareat.

XVI. Sapiens nihil non eorum expectare debet, quæ homini accidere poſſunt, quæque in ejus poteſtate non ſunt, ſed ea fortiter ferre. [m]

XVII. Injuſſu itaque imperatoris, Dei, de præſidio & ſtatione vitæ decedendum non eſt. [n] Ita rejecit Pythagoras αὐτοχειρίαν, præcipue quod fortitudini eſſet contraria.

XVIII. Proſcribenda, a ventre luxuria, a rebus omnibus exceſſus, robur enim animæ eſt temperantia, & lumen quatenus paſſionibus ea expers eſt. [o]

 XIX.

i) Videndus interim FABRICIUS *proleg. ad vitam Procli* a MARINO ſcriptam.

k) Quam audaces enim in fingendo & ſupponendo fuerint, aliquoties jam notavimus.

l) STOBAEUS *Serm. LXVI. p. 250.*

ll) IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XXXI. n. 201.* Qua ratione vero Pythagoras hominis ætates diſtinxerit, explicat LAERTIUS *l. VIII. ſ. 10.* ad quem viros doctos vide.

m) IAMBLICH. *l. c. n. 224.*

n) CICERO *de Senect. c. 20.* conf. OMEIS *l. c. p. 30.*

o) PORPHYR. *vit. Pythag. n. 39.* STOBAEUS *Serm. XXXVII. p. 114.*

XIX. Continentiam possidere, maximi roboris & divitiarum instar est.[p] Ea vero non in gula tantum, sed ventre quoque coërcendo, moderandaque venere servanda est; vanæque & superfluæ cupiditates fugiendæ.

XX. Ebrietas itaque pernicies est, omnisque impletio vitanda, nec transgrediendus modus cibi potusque.[q]

XXI. Venerea hyeme non æstate facienda, in autumno ac vere facilius quidem feruntur, omni autem tempore gravia sunt, & ad sanitatem minime idonea.[r] Videtur Pythagoras concubitum, tanquam rem philosopho non satis dignam, respexisse; interrogatus enim, quando concumbendum? tunc, inquit, cum te ipso infirmior fieri vis. Neque tamen conjugium totum respuit, sed & ipse conjugatus vixit, & conjugibus officia præclare præscripsit.[s]

XXII. A voluptate cavendum est, tanquam a re summæ cautionis indiga, nullo enim nos alio, quam isto affectu magis decipimur, & in peccata præcipites agimur: hinc eo contendendum est, ne unquam ad voluptatem collineantes, aliquid incipiamus, sed bonum honestumque primo loco spectandum, utilitas vero commoditasque in secundis collocandæ, & hæc quidem judicio non vulgari opus habent.[ss]

XXIII. A prima statim juventute proficientium curæ attendendum, ut mature, quæ appetenda sunt appetant, vanasque & superfluas cupiditates fugiant, adeoque ab hujusmodi perturbationibus puri & imperturbati maneant, eosque ipsos contemnant, qui eo, quod cupiditatibus impliciti sunt, dignos se contemtu reddiderunt, quod iis sæpe contingit, quibus in eminentiori potestate constitutis cupiditates imperant.[t]

XXIV. Duplex tamen voluptatum discrimen est: una plebeja atque fascinatrix, altera solida, & gravis atque ab omni scelere aliena. Illa ventri & veneris libidinibus, opum profusione, indulget; hæc in rebus honestis ac justis & ad vitam necessariis consistit, hæc admittenda, illa ut Sirenum cantus, fugienda.[u]

XXV. Maximum homini bonum in sapientia situm est, robur enim, & murum & arma sapienti sapientia præstat.[v]

XXVI. Politices capita sunt: communis conversatio, amicitia, cultus Deorum, pietas in mortuos, & legum latio.[w]

XXVII. Est quædam vivendi cum aliis ratio opportuna, alia importuna; quæ inter se differunt diversitate ætatis, dignitatis, necessitudinis, meritorumque, & si quid aliud discriminis inter homines occurrit.

XXVIII. Iuvenibus erga senes omni iræ aut comminationis specie omnique ferocia abstinendum, & tota hujusmodi importunitas devitanda.

XXIX.

p) *ibid. serm. XXXIX. p.136.*
q) LAERT. *l. VIII. s.9.*
r) *ibid.*
s) IAMBLICH. *c. XXXI. n. 206. Excerpta Peiresc. p. 247.*
ss) IAMBLICH. *n. 204.*
t) *ibid. n. 206.*
u) PORPHYR. *vit. Pyth. n. 39.*
v) STOBAEVS *Serm. XXVIII. p. 77. 82.*
w) IAMBLICH. *vit. Pyth. c. VI. n. 32.*

XXIX. Par dignitatis quoque ratio eſt, nam cum viro, qui ad veram virtutis dignationem pervenit, neque decorum neque tempeſtivum eſt, familiarius liberiusque agere. [x]

XXX. Eſt autem varius quidam & multiformis temporis opportuni uſus, qui in omnibus affectibus, actionibus, diſpoſitionibus, colloquiis & interpellationibus occurrit, qui aliquatenus quidem, non vero univerſaliter præceptis deſcribi poteſt. Ei decorum & concinnitas tanquam pediſſequæ adhærent. [y]

XXXI. Amicitia datur omnium erga omnes. [z]

XXXII. Certamen & contentionis ſtudium removendum eſt ab omni in univerſum amicitia, ſi fieri poſſit; ſi non, ſaltem ab ea, quæ nobis cum parentibus & in genere cum ſenioribus aut cum benefactoribus intercedit, in qua ne minimum quidem cicatricum vel exulcerationum eſſe debet. [a]

XXXIII. Hoc fieri poteſt, ſi uterque amicorum invicem cedere, iramque comprimere ſciverit, imprimis junior.

XXXIV. Emendationes & correptiones, (quas παιδαρτάσεις nominabant Pythagorei) multa cum clementia cautioneque a ſenioribus erga juniores fieri debent, plurimumque ſolicitudinis affectusque ex parte corripientium prominere: ita enim decoræ & utiles fiunt.

XXXV. Nunquam ab amicitia fides neque ſerio, neque per jocum removenda.

XXXVI. Amicitia non eſt reprobanda propter infortunium, vel aliam quandam infirmitatem, quæ rebus humanis intervenit, ſed unica, probabilis, quæ ſit cauſa rejiciendi amici, eſt inemendabilis malitia.

XXXVII. Inimicitia tantum contra plane improbos obfirmato animo gerenda, ſtrenueque decertandum, niſi mores mutaverit adverſarius & ad bonam mentem redierit: idque non verbis, ſed factis. [b]

XXXVIII. Nunquam diſſidio, quantum in nobis eſt, occaſio danda eſt, ſed quam maxime quisque poteſt, rixæ hujusmodi principiis obſtandum.

XXXIX. In amicitia, quæ vera & ſincera futura eſt, quam plurima debent eſſe definita ac legibus ſuis circumſcripta, &, ut decet, diſtincta, ac providendum, ne quid temere fiat, nullumque colloquium perfunctorie inſtituatur, ſed cum pudore, cum præſenti animo, & bono ordine.

XL. Peregrinæ amicitiæ, quantum licet, declinandæ, mutuus amicorum amor ad mortem illibatus ſervandus. Eminuit in eo Pythagorea fides & amicitia, cujus nobile exemplum de Phinthia & Damone veteres referunt. [c] Alia narrat IAMBLICHUS, [d] qui addit: [e] etiam inter ſe ignotis, immo & nunquam viſis amicitiæ officia exhibere ſtuduiſſe, dummodo ſigna

x) *ibid. c. XXX. n. 180.*
y) *ibid. n. 182.*
z) *ib. c. XVI. n. 69. c. XXXIII. n. 229. c. XXX. n. 181.*
a) *ibid. n. 230.*
b) *ibid. n. 231. 232.*
c) VALER. MAX. *l. IV. c. 7.* LACTANT. *l. V. c. 18.* CICERO *de Offic. l. III.* IAMBLICH. *n. 162,* ex Ariſtoxeno.
d) *c. XXVII. n. 162.* e) *n. 237.*

signa quædam communis sectæ agnoscerent, cujus rei elegans exemplum exponit.

XLI. Omne vero circa amicitias studium, ad divinarum naturarum commixtionem, ad unionem cum Deo, ad divinæ mentis animæque communionem, verbis factisque dirigendum est. [f]

XLII. Omnia quidem præcepta moralia ad divinum numen tendunt, est vero hoc principium, quo omnis vita ordinatur, ut Deum sequamur. [ff] Paria supra ex Stoicis audivimus, quos simile cum Pythagoreis fundamentum habuisse, ex iis patebit, quæ in sequentibus de physiologia & theologia Pythagoræ dicemus.

XLIII. Cum Deus sit, & omnibus imperet, in confesso est, quod bonum a Domino petendum sit, qui bona tribuit illis, quos amat. [g]

XLIV. Hoc de numine concipiendum est: quod existat, quodque ita se gerat erga humanum genus, ut illud inspiciat minimeque negligat. Id itaque dignum est quod universis imperet, ejusque eminentia & inspectione opus habere animal a natura ad proterviam inclinans, a quo moderatio & ordo proveniret.

XLV. Vnusquisque, naturæ suæ mutabilis conscius nunquam pietatis cultusque oblivisci debet, sed assidue menti suæ proponere numen, tanquam quod hominum actiones observet, iisque indesinenter invigilet.

XLVI. Dii colendi sunt non nostris figuris alligati, sed per divinas imagines, tanquam qui omnia complectuntur, omnibus provident, & formam habent, tam quoad naturam, quam quoad figuram toti universo similem. [h] Probe hæc thesis notanda est, ex qua per velum quasi Pythagoricæ theologiæ fundamentum & verum ethicæ principium perspicitur. De quo infra.

XLVII. Colendi vero Dii sunt lustrationibus, & initiationibus, & pura veste ac mente. Hoc qua ratione peregerit Pythagoras, IAMBLICHVS [i] prolixe narrat.

XLVIII. Quotidie hymnis honorandum numen, & observanda omina, & vaticinia, & sortes omnes fortuito oblatæ.

XLIX. Animalia a perfectis [k] non immolanda, sed thus, milium, placentæ, favi & suffimenta. [l]

L. Pietas & religio versantur in animis, cum rebus divinis operam damus. [ll]

LI. Dii & heroës non eodem honore habendi; sed Diis cum laudibus, amictuque candido & casto corpore honores exhibendi: heroibus post meridiem. [m]

LII.

f) *n. 240.*
ff) *ib. n. 86.*
g) *ib. c. XXX. n. 174. s.*
h) *ib. c. XXVIII. n. 151.*
i) *ibid.*
k) Dictum hac de re supra. Acusmaticis licebat nonnisi raro immolare animalia, gallum gallinaceum, vel agnum, vel alia recens nata, boves vero minime.
l) *ibid. n. 149.*
ll) CICERO *de legib. l. II. c. 11.*
m) IAMBLICH. *l. c.* LAERT. *l. VIII. s. 35.*

LII. Ea puritas expiationibus, lustrationibus atque aspersionibus paratur, [n] abstinendo ab iis omnibus, quibus interdicere solent ii, qui mysteriis præsunt.

LIII. Iuramentum justum est, indeque Iupiter juratorius; (ὅρκιος dicitur) præstandum vero est tarde, præstitum vero servandum promtissime.[o]

LIV. Corpora defunctorum non sunt igni comburenda.[p]

LV. Post Deos & dæmonas maximam parentum & legum quisque rationem habere debet, iisque non ficte, sed & ex animo obsequi.[q]

LVI. Patriis legibus & consvetudinibus inhærendum est; nam neque utilitati, neque saluti publicæ consulunt ii, qui legibus, rebusque novandis student. Magnam ad leges ferendas & respublicas constituendas diligentiam attulisse Pythagoreos, præsertim eos; qui legislatores dicti sunt, & ex optimis atque intimis Pythagoræ discipulis erant, supra observatum est. Nam, multis civitatibus ut leges ferrent, a præceptore ablegati sunt. Id quod imitatus Pythagoram Plato, & ipse de republica ordinanda cogitavit. Num vero ad similes nugas delapsus sit Pythagoras ac Plato, deficientibus monumentis dici nequit. Et hæc quidem de morali sive activa Pythagoræ philosophia.

§. XXIV. Theoretica philosophia apex totius doctrinæ Pythagoreæ fuit, & arcanorum summa, unde difficillimus labor [r] est, Pythagoram, quod quidam viri docti connisi sunt, intra sindona noscere. Nos veteres sequemur, contendemusque ut cohærens aliquod Pythagoricæ physiologiæ systema ex veterum relationibus & conjecturis verisimilibus assequamur. Quod tamen pro indubitata Pythagoræ doctrina vendi non potest, cum rationes supra dictæ maxime obstent. Vnde utendum est eo, quod veteres de illo nobis reliquere. Ita vero docuisse dicitur:

Theoretica.

I. Philosophiæ theoreticæ finis est, nihil admirari: nam philosophica ratio admirationem atque stuporem, ab hæsitatione atque ignorantia profectum eximit, singularum rerum cognitione atque enarratione per causas suas exhibita.[s]

II. Est vero theoretica philosophia duplex; vel enim de iis, quæ mente cernuntur, atque de Diis repetitam altius scientiam tradit, vel universam rerum naturalium doctrinam exhibet. Ita IAMBLICHVS,[ſſ] qui alio etiam loco,[t] quid Pythagoras in theoreticis scientiis præstiterit, enumerat, nempe eum de diis, de heroibus, de dæmonibus, de mundo, de sphærarum atque astrorum omni-

n) Vid. LOMAIERVS *de lustrationibus gentilium.*

o) LAERT. *l. VIII. ſ. 32.* de juramento per auctorem tetractyos supra dictum.

p) IAMBLICH. *c. XXVIII. n. 154.* ubi etiam ritus sepeliendi Pythagoricos observabis.

q) *ib. c. XXX. n. 175.* PORPHYR. *n. 38.*

r) Versati sunt in eo præter MICH. MOVRGVES in *delineatione Pythagoreismi*, cujus summam exhibet CLERIC. *Bibl. choiſ. T. XXVII. p. 424.* SCIPIO AQVILIANVS *de placit. phil. ante Ariſt. phyſic. l. I. c. 20. p. 86.* MORHOF. *Polyhiſt. T. II. l. II. c. 6.* I. IAC. SYRBIVS *de Pythagora intra ſindona noſcendo*, sive *introd. in phyſicam Pythagoræ*, aliique.

s) PLVT. *de audit.*

ſſ) *c. XXIX. n. 157. 158.*

t) *c. VI. n. 31.*

omnigeno motu, oppositionibus, eclipsibus, & inæqualitatibus, eccentricitatibus, epicyclis, & de omnibus in universo cœlo terraque & intermediis naturis, sive apparentibus, sive occultis, rectam notionem dedisse, perque ipsum disciplinam & theoriam, & scientifica omnia, quæ mentis oculos maxime acuunt, & ab aliis studiis profectam cœcitatem abstergunt, ut vera totius universi principia & causas possit perspicere, inter Græcos locum invenisse. Quæ etsi ad suæ sectæ encyclopædiam, ejusque formam canis Pythagoræ temporibus tribuendam Iamblicho dicta omnino videntur, certum tamen est, in theoreticæ philosophiæ studio, primarios Pythagoræ discipulos consenuisse, summumque in ea sapientiæ apicem quæsivisse, teste omni exceptione majore doctrina de numeris, quæ symbolica fuit principiorum [illegible] ritualium & naturalium. [u]. Agendum itaque cum de theologia [illegible] physica Pythagorica.

Theologia. III. De Deo naturisque divinis ad populum loqui difficile & periculi plenum, eo per superstitionem occupato, profanis itaque mysteria verbis narrare nefas. [v] Commune hoc Pythagoræ erat cum plerisque philosophis & theologis, præsertim antiquioribus, [w] qui doctrinam de Deo, cultui inter populos introducto potissimam partem adversam, ideo occultaverunt, ut eo tutius laterent, & a sacerdotum, quæstum & auctoritatem in vulgari theologia quærentium insidiis essent immunes. Certe in Ægypto id didicisse Pythagoram, ex iis, quæ libro primo de theologia Ægyptiorum disseruimus, manifestum est. Inde vero, quam incertæ de theologia Pythagoræ conjecturæ sint, liquet. Quid vero veteres ei tribuant, ex sequentibus disci potest.

IV. Deus animus est, qui per universas mundi partes, omnemque naturam commeans atque diffusus ex quo omnia animalia, quæ nascuntur, vitam capiunt. Ita Pythagoræ definitionem Dei concepit LACTANTIVS, [x] CICERONEM, [y] ut videtur secutus, qui non minus luculenter: *Pythagoram censuisse, Deum esse animum per naturam rerum omnium intentum & commeantem ex quo animi nostri carperentur.* Quæ testimonia etsi ætate satis a Pythagora remota sunt, non sine verisimilitudine tamen hanc ei opinionem tribuunt, cum hæc omnium earum gentium, quas inviserat, & apud quas didicerat theologiam Pythagoras, doctrina fuerit, totaque disciplina Orphica, quam maxime imitatus est, eo fundamento, ut supra demonstratum, nitatur. Egregie hoc confirmant ea, quæ ejus sectatoribus tribuit CLEMENS ALEXANDRINVS: [z] *Deum esse totum in mundi circulo, speculatorem, vel directorem potius totius generationis, universorum contemperationem, qui semper est, & suas facultates deducit ad opus, omnium operum, in cœlo lustratorem, patrem omnium, mentem & animationem*

u) IAMBLICH. *protrept. l. I. c. 29.* videndus quoque SCHEFFERVS *l. c. p. 94.*

v) CLEM. ALEX. *Strom. l. IV. p. 477.* IOSEPH. *contra Apion. l. II. p. 1077.*

w) Conf. BAYLE *l. c. not. O. p. 747.* PFANNER. *Syst. theol. gent. pur. c. II. §. 11. p. 58.*

x) *Lib. I. c. 5.* idem habet MINVCIVS FELIX *c. XIX. 7.*

y) *De nat. Deor. l. I. c. 12. de senect. c. 21.*

z) *Paræn. ad gent. p. 47.*

nem (ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ) *universi circuli rerum, omnium motum.* Quæ animam mundi divinam non poterant describere luculentius. Nulli itaque dubitamus, verisimili ratione hanc assertionem Pythagoræ tribuere. Difficilior vero quæstio, num Deum tanquam animam assistentem, vel ut informantem, Pythagoras mundo indiderit, id est, num vel liberæ voluntatis accessione, vel naturæ universi necessaria & inevitabili connexione Deum cum mundo conjunxerit? quæ ut rite discernamus, ad sequentia porro attendendum est.

§. V. Deus est natura rerum, quae motus propria & intrinseca causa est rebus omnibus. Ita verba THEOPHILI ANTIOCHENI [a] intelligimus, asserentis, Pythagoram ὁρίζειν Θεὸν φύσιν καὶ αὐτοματισμὸν εἶναι τῶν πάντων. Aliter verti solet, & quidem REINESIUS, [b] quem secutus est cel. WOLFIUS: *Pythagoras affirmat, Deum naturam esse, & omnia fortuita fieri;* quapropter ille quoque vel sexcentos esse testes scribit, de Deo longe aliter sensisse Pythagoram: & recte quidem, si hanc versionem admittas, nunquam enim Pythagoræ in mentem venit, omnia fortuito moveri, naturæ cujusdam cœco & temerario impulsu, ut vel sola Iamblichi & Porphyrii ex veterum scriptis excerpta loquuntur. Sed versionem hanc mentem Pythagoræ non assequi, ex iis Pythagoreorum verbis manifestum est, quæ modo ex Clemente Alexandrino adduximus, quæque apud IUSTINUM MARTYREM [c] quoque & CYRILLUM ALEXANDRINUM [d] occurrunt. Dabimus Iustini Græca, ut inde accuratum fieri judicium queat: εἰ δὲ καὶ σαφεστέραν ἀπόδειξιν περὶ ἑνὸς Θεῦ τῆς Πυθαγόρε δόξης ποθεῖτε γνῶναι, ἀκέσατε τῆς αὐτῦ δόξης· ὅτω γὰρ ἔφη, ὁ μὲν Θεὸς εἷς· αὐτὸς δὲ ὐχ ὥς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τᾶς διακοσμήσιος, ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ ὅλος ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ, ἐπισκοπῶν πάσας τὰς γενέσιας ἐστι, κρᾶσις ἐὼν τῶν ὅλων, αἰώνων, καὶ ἐργάτας τῶν αὐτῦ δυνάμιων καὶ ἔργων. ἀρχὰ πάντων, ἐν, ἐν ὠρανῷ φωστὴρ, καὶ πάντων πατὴρ, νῦς καὶ ψύχωσις τῶν ὅλων, κύκλων ἁπάντων κίνησις· ὅτω μὲν ὦν ὁ Πυθαγόρας. Prodit Dorica dialectus, desumta esse hæc verba ab istis ecclesiæ doctoribus ex scripto aliquo vetusto Pythagoreo, præceptoris doctrinam de Deo exponente, unde verisimilitudine sua non caret, eum ita de Deo statuisse. Hoc fragmento Pythagoreo, admisso 1. clarum est, cur Deus vocetur Theophilo φύσις, natura scilicet, quia Deus non extra universum hoc est, sed in natura rerum ejusque circulo continetur, ut anima tota est in toto corpore; 2. patet etiam, cur αὐτοματισμὸν τῶν πάντων eum dixerit, eo quod non tantum rebus omnibus originem, motusque dederit initium, sed quod ipse anima & formalis causa motus, nempe principium internum & spirituale (ψύχωσιν apte vocat) movens mundum ejusque circulos sit, unde non animam tantum & motorem mundi, sed ipsam κίνησιν καὶ ψύχωσιν dixit, ut informantem esse animam mundi declararet. 3. Sed & hoc ob-

a) *Lib. III. ad Autolyc. c. 5. p. 290.* ed. Wolf.
b) *Var. Lect. l. III. p. 444.*
c) *Orat. ad gentes p. 18.* ed. Parif.
d) *Lib. I. adv. Iulian. p. 30.* mire hunc locum pervertit CUDWORTH. *Syst. intell. c. IV. §. 20. p. 446.* ut Pythagoram cum Platonicis suis conciliaret.

observandum est, quod additur, Deum esse φωςῆρα ἐν ὀρανῷ, illuminans lumen in cœlo; ita enim naturam Dei propius explicat, esse nempe hanc animam mundi ignem, sive lucem illam intelligibilem, subtilissimam, activam, in circulorum universi extrema parte residentem, [e] quæ omnia illuminat, omnia producit, & non æterna tantum sive entia intelligibilia, ex se producit, sed & materiam crassiorem movet, informat, vegetat, & circuli in se redeuntis forma animat. Quæ omnia probe attendenda esse, ut vera Pythagoræ de Deo sententia deprehendi queat, ea quæ paulo infra disseremus, manifeste evincent.

VI. Deus quoad corpus, lumini, quoad animam veritati similis est, didicisse hoc a Magis vult PORPHYRIUS: [f] quod an verum sit, ex iis, quæ supra de itineribus & præceptoribus Pythagoræ disseruimus, judicari potest. Nec soli Magi fuere, qui Oromasden ὀράνιον πῦρ, sive *essentialem naturæ ignem* dixere, [ff] sed plerique etiam barbari, ut primo libro observatum: mirum itaque non est, Pythagoram Deum habuisse pro igne [g] mundi maxime simplici, id est subtilissima & simplicissima parte universi, cui tamen mentem, consilium, veritatem aliasque affectiones spirituales tribuit. Hinc porro de Deo docuisse dicitur, quod his addendum:

VII. Esse principium, nulli sensui aut dolori expositum, sed invisibile, incorruptum, quodque sola mente apprehendi queat; id quod ei tribuit PLUTARCHUS. [h] Etsi enim hoc de principio aliquo mere spirituali intelligi potest, patet tamen ex dictis, opponi id tantum crassiori materiæ, inertique moli, activo & subtilissimo naturæ igne commovendæ & formandæ: cui omnia illa prædicata conveniunt. Et hæc quidem pauca illa monumenta sunt, quæ apud veteres de Pythagoræ theologia reperiuntur, & ex quibus de ejus doctrina de Deo judicari debet, quæque tandem, postquam diu satis arcano custodita erant, in vulgus emanarunt. Ut itaque mentem quoque nostram de his Pythagoræ dogmatibus paulo explicatius exponamus, I. iterum monemus, hæc non pro certa & indubitata ejus sententia venditari posse, esseque non tantum incertum, quid philosopho tantopere sua occultanti de Deo vere placuerit, sed & esse inter memorias veterum quasdam, quæ his repugnant. [i] Quod eo minus mirandum est, quo magis conjecturis plerique confisi de Pythagoræ mente judicarunt, ut postea quoque observabimus. II. Verisimile tamen est, hunc in modum, ut allata veterum loca docent, si non ipsum Pythagoram, certe Pythagoreos, ab eo edoctos, statuisse. Nam ea & Pythagoræ ingenio, temperamento, scopo philosophiæ, præceptoribus, aliisque circumstantiis egregie conveniunt, & libri vetustissimi fragmentum, non uni, sed pluribus viris eruditis & in hujus sectæ historia versatissimis, quales veteres isti doctores fuere, visum & lectum,

e) Ita etiam Alexander apud LAERT. *l. VIII.* *f.* 25. Anonymus PHOTII *l. c.*

f) *n.* 41.

ff) ORIG. *philosophum.* *c. II. p.* 41.

g) Ignem vero hunc & ætherem veteribus unum esse, aliquoties jam monuimus.

h) In *Numa T. IV. p. m.* 117.

i) Talia sunt, quæ duplex ei principium adscribunt, infra tangenda.

lectum, luculenter innuit, & unica ratio sic patet, dissentientia veterum testimonia inter se conciliandi. III. His rationibus itaque ductis veritati propius accedere videtur nobis; Pythagoræ illud ipsum systema de Deo placuisse, quod Zeno postea, Pythagorica mysteria imprimis a Polemone edoctus, adoptavit nempe, esse Deum animam mundi, partemque universi hujus activam, ignem nempe non elementarem, sed naturæ, sive mundanum, subtilissimamque partem universi, quæ ita mundum sive materiam potius animet, informet, & in visibilem aspectum producat, ut simul in eo comprehendatur, ut anima in corpore. Doctrinæ ipsius significationem post ea, quæ prolixe capite antecedente de theologia Stoica dicta sunt, exponere, non putamus necessarium, explicanda vero hæc & probanda ex præmissis & allatis veterum effatis, ut qua ratione de Deo Pythagoras philosophatus sit, luculenter pateat. Supposito nempe isto systemate IV. patet, qualis ille Deus Pythagoricus sit? nempe ignis mundi subtilissimus, activa movendi, formandi, fingendi, certisque legibus cuncta disponendi facultate præditus, qui licet in se subtilissima materia sit, sensu tamen veteribus receptissimo incorporalis est, & crassioris materiæ dimensionibus non est subjectus; [k] quique, cum naturali & intrinseca vi polleat, se movendi, cuncta intimo & essentiali nexu secum juncta ita movet, ut tandem formam consequantur visibilem. Nihil enim horum est, quod non in allatis veterum testimoniis satis luculenter ei tribuatur. V. Tota quoque ita physiologia Pythagoræ, qualis apud veteres describitur, aptissime cohæret. Nam ita Deus non mens tantum & anima mundi est, sed & ipsa ψύχωσις sive vita & formalis ratio ejus in mundo. Est porro ille Deus materiæ crassiori ita oppositus, ut ipse sit principium activum, hæc passivum, & ipsi se subjiciendam præbeat & formandam; hucque omnia prædicata Dei quæ in schola Pythagoræ occurrunt, referenda sunt, quæ ei splendida non minus, quam apud Stoicos, attributa tribuunt. Ita vero Deus quoque non extra mundum est, [l] ut ex allatis PP. locis patet, sed intra mundi circulum continetur, immo ipse mundus est; fassi enim id sunt ejus interpretes. [ll] Porro Deus iste, sive ignis mundanus, quem artificialem dixere Stoici, Pythagorei eodem fere sensu intellectualem, sive intelligibilem fecere, fons est & principium, unde omnia entia activa intellectualia, subtilissima, formamque materiæ informi conciliantia, emanarunt, hincque ipsa anima nostra pars Dei est, & particula ab eo avulsa. Et hinc quoque lumen capiunt, quæ de mundi formatione Pythagorei disseruerunt, quibus postea ex hac systematis forma lucem accendemus. VI. Ita vero &

 sym-

k) Probe tenendum, veteres, etsi corpora non esse Deum & animum dicerent, non tamen utrumque ab omni prorsus materia removisse, sed ἀσώματον & spirituale dixisse, quod graviori corporis moli opponitur, ut est ex multorum sententia anima hominis. Invictis argumentis & luculentis testimoniis id probavit MOSHEM. *ad* CUDWORTHUM *Syst. int. c. I. §. 17. p. 36. n. 3.* Id quod eo magis monendum est, quoniam plerique a solis vocibus, incorporale, spirituale &c. concludunt eam, quam nos sub istis vocibus comprehendimus immunitatem ab omni prorsus materia intelligi.

l) Extra mundum enim spatium, vel vacuum potius est.

ll) Conf. ANONYM. *Photii n. 15. p. 62.* ed. Kust.

ſymbolica principiorum Pythagoræ phyſiologicorum enarratio, quæ monadis & dyadis nomine & poteſtate adumbratur, quæque tam diverſis veterum interpretationibus vexata eſt, egregiam lucem fœneratur & omnia apte cohærent. Nam his, quæ hactenus diſſeruimus, ſuppoſitis, ita cuncta ex mente Pythagoræ inter ſe fluunt: 1. ex nihilo nihil fit, 2. omnia itaque conſtant uno toto, adeoque monas non tantum principium omnium rerum, ſed chaos quoque & comprehenſio eſt, etiam rationum ſeminalium, quam monadi definitionem tribui, ſupra obſervavimus. 3. Habere vero in ſe iſtam unitatem, quod unum & totum, Stoici, veteres chaos dixere, non tantum αὐτοματισμὸν, id eſt, activum aliquod principium, ſed & principium alterationi & mutationi obnoxium, nempe materiam craſſiorem, paſſivam, mutabilem & alterabilem, ſicque 4. dyada gigni quidem a monade, hancque eo ſenſu eſſe hermaphroditum, & a potiore parte cognominatum, Deum; ſed ſi id quod activum, formativum & movens eſt, a paſſivo, informi & mobili diſtingvatur; tunc dyadem iſtam monadi opponi, totamque diverſam eſſe, ſicque monadis notionem ad deſignandam partem ſpiritualem, (ſenſu ſcilicet Pythagoreo & Stoico) dyadis ad materiam craſſiorem delineandam adhibendam eſſe. 5. Ex animatione & formali agitatione materiæ facta a monade ſive anima iſta mundi, tandem productum mundum formatum, hacque triade perfectiſſimum univerſi opus productum eſſe: in quo cum omnia peculiari principiorum particularium tum intelligibilium, tum materialium conjunctione conſtent, inde reliquos numeros exortos eſſe, donec decem circulorum configuratione & conſtitutione totus mundus abſolute perfectus ſit. [m] 6. Monada vero, ſive Deum, ignemve illum divinum, ut materiam informaret & pervaderet, ex ſe produxiſſe, & emanationis lege eduxiſſe alia principia, Deos, dæmonas, heroës, animas, ut illa materiam inhabitando, agitando, & formando, eſſentias formasque rerum ei largirentur: hasque potentias & intelligentias emanativas numerorum quoque ſymbolis adumbrari poſſe. Ita, niſi toti fallimur, removetur velum Pythagoræ, & per numerorum ænigmata ipſa Pythagoræ doctrina perſpicitur, tenebræque obſcuriſſimæ doctrinæ ſi non omnes, certe potiores diſpelluntur. VII. Confirmantur vero dicta non conjecturis & rationibus ſolum, ſed & teſtimoniis præter adducta loca, aliis veterum, qui viderunt, Pythagoræ Deum ita explicandum eſſe, ut æthera ſive ignem ſupremum deſignare dicatur. Ex quibus luculentus imprimis Alexandri in ſucceſſionibus philoſophorum locus eſt, ex commentariis Pythagoricis hauſtus, [n] qui primo quidem numerorum doctrinam ita theologicis & phyſiologicis principiis Pythagoræ applicat, ut dicat: principium omnium eſſe unitatem, porro ex unitate indefinitam dualitatem, veluti materiam auctori unitati ſubjeciſſe, ex monade vero ac indefinita dyade reliquos numeros gigni, ex numeris puncta, ex punctis lineas, ex quibus planæ figuræ conſtent, & planis autem ſolidas figuras, ex iis

m) Conferendus cum his Anonymus PHOTII l. c.

n) Apud LAERT. l. VIII. ſ. 25. ſeqq.

iis solida corpora & quatuor elementa, quæ per omnia transeant & vertantur, ex quibus fieri mundum animatum, intelligibilem, rotundum &c. Summum aërem semper moveri & esse liquidissimum ac saluberrimum, & quæ in eo sunt immortalia ac idcirco divina, solem & lunam Deos esse, & reliqua sidera, quippe in illis superare calorem, qui sit vitæ auctor, hominumque cum Diis cognationem esse, quod & homo caloris particeps sit, inde & Deum nostri curam gerere: fatum quoque esse universorum, & partem ejus causam administrationis. Quæ omnia clare satis docent, non tantum numerorum explicationem & adplicationem ad principia physiologica recte a nobis institutam esse, sed esse quoque Deum calorem ætheris summi per universum se diffundentis. Addi potest locus CHALCIDII, [o] qui clare indicat, materiam a Deo separatam fuisse & isto modo agitatam, quod vix aliter nisi secundum istam explicationem potest intelligi: id quod etiam de SEXTI EMPIRICI [p] loco non minus luculento est tenendum. VIII. Magnopere vero confirmant hanc systematis Pythagorei de Deo explicationem ex schola Pythagorica illi, qui abjecta numerorum doctrina atomos receperunt, & intelligibilium proprietates subtilissimis particulis materiæ tribuerunt, de quo in sequentibus dicemus. Illis enim atomi nihil aliud sunt, quam particulæ ætheris sive ignis divini, & principia simplicia, activa, maximeque prima, ex quibus omnia facta sunt. Nec intelligi aliter potest, qui diversum ex uno & eodem prodierit, quod tamen veteres Pythagorei testantur, quam junctis ignis mundani, sive ætheris divini particulis cum materia crassiore, cuncta tandem formata apparuisse. Poteramus dictis plura adjicere, quæ nec extra rhombum dicta essent, nec inepta alicui obscurissimæ philosophiæ accendendæ luci, nisi instituti ratio vela tandem contrahere juberet; ubi tamen IX. duo adhuc monenda adjicimus; nempe nec confundendam esse in physiologia Pythagorica intelligibilium emanationem, seriem & ordinem, cum rebus sensibilibus, nec tamen ab iis plane esse separandam: deinde non audiendos esse Platonicos recentiores, qui duplici ex causa suspecti & inepti hac in re arbitri sunt. Nam & Platonem venerantur, qui Timæi potius, quam Pythagoræ vestigiis insistens systema dualisticum absolutum recepit, Deumque a materia prorsus distinxit, nec nisi animam assistentem ex Deo emanantem mundo junxit: & hac quoque physiologiæ inepta facie confusi totum veterum systema corrumpunt, cumque hi materiam æterno nexu Deo jungerent, materiam illi ex Dei essentia educunt; & materiam tantum non spiritualem faciunt; quum Pythagoras spiritus omnes etiam Deum revera materiales fecisset. Vnde quæ de intelligibilium natura ab omni prorsus materia remota

o) *Comment. in Timæum c. XIII. §. 293. p. 387.* qui quidem putat, recessisse Pythagoreos a magistri mente, fallitur vero, ut ex dictis constat. Vel enim locus significat, quod præstantissimus MOSHEMIVS vult diss. *de creat. ex nihilo §. XIII. p. 971. Syst. Cudw.* materiam ex Deo genitam esse, vel quod nos malumus, & verbis Chalcidii simplicius respondet, cum unum totum esset, Deum ab eo toto se separando materiam constituisse, sicque duo principia effecta esse.

p) *Adv. mathem. l. X. §. 261. seqq.*

mota garriunt,[q] noſtræ explicationi non poſſunt objici, cum iſti homines arbitrorum partes ex dictis cauſis ſuſcipere nequeant. X. Tandem ut & hoc coronidis loco addamus, ex prolixe diſputatis duplex controverſia decidi poteſt, utrum Pythagoras duplex principium ſtatuerit? & an atheiſmi ſuſpectus ſit? Prius affirmavit PLVTARCHVS,[r] & aſſeruit quoque PSEVDO-ORIGENES[s] trahique huc ſuo modo poſſunt omnes ex veteribus, qui dyadem materiam unitati oppoſitam eſſe profeſſi ſunt, quorum loca diligenter adduxit cel. WOLFIVS:[t] quanquam hoc nondum ſufficit, ut Pythagoræ duplicis principii ſyſtema tribui queat, ſed materiam eum ita definiviſſe oportet, ut a monade nullo prorſus modo derivari queat: qua ratione PLVTARCHVS[u] Pythagoræ mentem interpretatus eſt, qui dyada materiam maligno quodam dæmone animatam eſſe Deoque oppoſitam ſtatuit. Plerique qui ita rationes ineunt, cum umbris luctari videntur. Non enim attendunt, materiam quidem omnino, tanquam alterum principium paſſivum, iners, quin immo mali quoque fontem & originem dyadis nomine a Pythagora deſcribi, ita vero, ut cum adhuc eſſet in monade,[x] id eſt, cum unum totum, materia Deo animata, & quaſi prægnans adhuc eſſet, nec dum ab eo ſeparata receſſiſſet, ad univerſi naturam pertineret, & ſic demum ſilva, ſive materia indeterminata & immenſa duitas ab una ſingularitate inſtituta, recedente a natura ſua ſingularitate & in duitatis habitum migrante, exiſteret ſeparata, ut CHALCIDIVS[y] pulchre rem explicat. Ita vero ſyſtema dualiſticum, duorumve principiorum aliter illi tribui non poteſt, quam ſenſu modificato & comparato, ut Stoicis. Aliter Timæus, quique hunc maxime ſecutus eſt Plato, qui duplex independens principium invicem ſibi oppoſitum eligentes, longe alia ratione de natura diſſeruerunt, eaque quæ comparate dixerat Pythagoras, abſolute poſuerunt. Interim tamen oppoſita unitatis & binarii ſive Dei rerum ſpiritualium fontis, & materiæ, rerum ſenſibilium ſubjecti ratio probe tenenda eſt: etſi ex una chaus origine proceſſerint, &, ſi clare loquendum, a vera materiæ notione neutrum liberari queat. Nam ita unitatem & intelligibilia deſcribebant Pythagorei, ut reſpectu habito ad fluxam, mutabilem & inertem materiam, ſtabilem, activam & ſpiritualem eis naturam adſcriberent, ſicque materiæ opponerent, quod & Stoici fecerunt. Sic & de atheiſmo Pythagoræ ex dictis judicandum eſt. Cum enim Deum & naturam unum eſſe diceret, id eſt, ut Ciceronis verbis utamur, animum per naturam rerum omnem intentum & commeantem, qui arctiſſimo & eſſentiali vinculo illi jungeretur, viſus eſt poſt veteres quoſdam, imprimis THEOPHILVM ANTIOCHENVM,[z] recentioribus quibuſdam[a] Spinoziſmi vel atheiſmi labem ſibi

Pythagoras an duplex principium ſtatuerit?

Pythagoras an atheus?

q) Prolixe de iis PORPHYR. in *ſententiis ad intellig. ducentibus.*
r) *De Iſide & Oſir. de gener. animæ ex mente Timæi.* s) *l. c. p. 39.*
t) *De Manichæiſmo ante Manichæos* §. XXIX. *p. 116. ſeqq.*
u) *ll. cc. & de plac. philoſ. l. I. c. 7.*
x) Monas hic non Deus a materia ſecretus, ſed cum ea in chao adhuc junctus eſt. Vnde licet dyas mali principium ſit, non tamen ſequitur illud eſſe ex monade. y) *l. c.* z) *l. c.*
a) BASNAGE *Hiſt. des Iuifs T. III. c. 10. p. 537.* IO. HENR. FOPPIVS *de Atheiſmo phil. gent. cel. ex. I. c. 9. 10.*

sibi contraxisse, a qua tamen macula post REINESIVM[b] & CRENIVM,[c] BVDDEVM[d] & REIMMANNVM[e] & BEAVSOBRIVM[f], VV. cc. multa eruditione Pythagoram liberare conatus est B. IO. IACOBVS SYRBIVS.[ff] Qui licet potissimum Platonicos sequiores Pythagoræ interpretes sequatur, quos injustos & indignos hac in re arbitros esse supra monuimus, recte tamen observat, omnes ejusmodi locutiones ad Deum αἰσθητὸν pertinere, nempe animam mundi, quæ ejus partes penetret, & ideo mundus quoque dicatur: nam hoc omnia loca supra adducta evincunt, & dogma quoque illud Stoicis quoque receptum evidenter probat: vacuum necessarium esse, ut cœlum ex infinito spiritu respiret,[g] quod latentem in mundo divinum ignem supponit. In eo vero vir doctissimus, inque veterum doctrinis pernoscendis versatissimus, quem in his literis præceptorem habuisse, gaudemus, a Platonicis sequioribus seduci se passus est, ut putaret, hanc mundi animam a mundo intelligibili & multo magis a Deo summo distinctam esse, quæ quidem sententia CVDWORTHO[h] etiam placuit, qui recentiorum Platonicorum trinitatem apud Pythagoram se invenisse videri voluit, recte ideo a ven. MOSHEMIO[i] notatus: repugnat autem disertis veterum, quæ adduximus, testimoniis, & aperte incognitam vetustis philosophis hypothesin de trinitate aliqua metaphysica in Deo, sapit, ideo non admittenda. Deus enim, anima mundi, ignis divinus, ratio in mundo versans, & quæ alia sunt hujusmodi nomina, idem sunt, & unum Deum indicant. De atheismo itaque Pythagoræ, si vera sunt, quæ ei tribuuntur a veteribus, locis citatis, eodem modo pronuntiandum, ut de Stoicis, quos physiologiam suam ex Pythagoreis & Heracliteis fontibus hausisse præcedente capite demonstravimus. Deum enim adeo non negavit Pythagoras, nec materiam brutam Deum constituit, ut potius sine Deo systema ejus consistere nequeat: sed dum Deum uni toti quasi immersit, & ab eo tandem separatum naturali & essentiali vinculo cum materia copulavit, dumque ignem eum naturæ, in extremo mundi circulo residentem, ut habet PHOTII Anonymus,[k] dixit, facile patet, quam prope ab impietate physiologia Pythagoræ absit, quamque apta ea sit vel ad atheismum, vel ad enthusiasmum seducere. Quo vero modo Deum rerum visibilium conditorem dixerit, ex dictis abunde liquet.

Intelligibilia.

VIII. Post summum Deum tres dantur intelligibilium species, Dii, dæmones, heroes; qui & naturæ atque dignitatis gradu, & cultu iis debito distin-

b) *l. c.* BAYLE *Rep. aux Qq. d'un Provinc. T. II. p.* 333.

c) *Animad. hist. & phil. P. XII. p.* 183.

d) *Thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 56. Hist. Eccles. V. T. T. II. p.* 1079.

e) *Hist. atheism. c. XXV. p.* 152.

f) *Hist. Manich. T. II. p.* 174.

ff) Diss. *de orig. atheismi p.* 42. add. HASAEVS diss. *de philos. gent. falso suspectis c.* 3.

g) ARISTOTEL. *phys. l. IV. c.* 6. hinc intelligitur, utrum respiratio hæc propria vel impropria sit, quod posterius contendit SYRBIVS.

h) *l. c. p.* 444. *seqq.*

i) *ad h. l.*

k) *n.* 15. *l. c.* Ex his vero, quæ olim de theologia Pythagoræ in *Otio Vind. Mel. II. §.* 14. diximus, emendanda sunt.

ſtinguuntur. Dii enim ſemideis, in honore præferendi, hominibus autem heroës.[l] Aliter tamen in carmine aureo[m] ordinantur, ubi heroës dæmonibus præferuntur, qui terreſtres vocantur, vel a manſionis loco, vel a præfectura, quam acceperunt, vel a corporis natura, quo amiciuntur. Dum vero Deos vocat Pythagoræ ſchola ſpiritus illos primi ordinis, palam eſt, eos, ex philoſophiæ Italicæ decreto, ex Deo emanaſſe; unde tria hæc genera, tres emanationum ſpiritualium ex ſummo ignis divini fonte profluentium ſpecies ſunt, quibus ſi quartum addas, animam humanam, habes totam emanationis divinæ ſcalam. Natura vero & dignitate inter ſe diverſa eſſe iſta genera, ex eodem principio ſequitur, quo magis enim emanativum a fonte ex quo emanavit, diſtat, eo magis puritatem & ſimplicitatem naturæ amittit, ſuoque principio eſt inferius. Id quod facilius comprehenditur, ſi recordemur, quod modo demonſtratum dedimus, Deum fontem ignis [illegible] longe puriſſimi & ſimpliciſſimi, per omnem materiam, craſſiorem [illegible] diffuſum, ex quo cum iſtæ intelligentiæ ortæ ſint, ejuſmodi natura[illegible] datio neceſſario obtinere debet. Et hinc ratio quoque petenda eſt, cur his dæmonibus corpus quoque, licet ſubtiliſſimum adſcripſerint, quod ſcilicet ab inferiori parte traherent. Ita enim HIEROCLES[n] (horum enim hominum auctoritate ſtandum eſt) de illis Ἥρως ψυχὴ λογικὴ μετὰ φωτεινοῦ σώματος, *heros eſt animus rationalis corpori lucido conjunctus.* Multa hac de re dici poſſent lateque diſputari, qua ratione Platonici juniores contendant, hos inter ſe ſpiritus eorumque corpora diverſa eſſe, quaque ratione quidam inter eos inſano deſcendendi in corpora graviora amore teneantur. Verum ea nec hujus loci ſunt, cum ad nugas potius Platonicorum Alexandrinæ ſcholæ debeant referri, & juſto ſunt prolixiora. Quod vero doctiſſimus CUDWORTHUS[o] affert argumentum, cur rationi conſentanea videatur hæc Pythagoreorum diſciplina, præter ſolum Deum omnes naturas corpore liberas, non aliter perfici & abſolvi, quam ſi ad eas, materiæ aliqua accedat portio, quam animent, ſcilicet, quod ſenſus omnis ex certa materiæ & ſpiritus conjunctione oriatur, & frigidum eſt,[p] ipſamque Dei ſubſtantiam incorpoream evertere aptum, & rationibus Pythagoricis adverſum eſt, quibus iſtud ὄχημα magis propter emanationis naturam, qua ſubtiliſſimi ætheris particulæ emanantes, craſſiora indumenta aſſumunt, quo magis a fonte recedunt, aſſertum eſt,[q] ut vel ex animæ origine & conjunctione cum corpore terreſtri videri poteſt. Ceterum ex eodem emanationis intelligibilium ex ſummo Deo principio, non nomen tantum Deorum, ſed

l) LAERT. *l. VIII. ſ. 23.*

m) *v. I. ſeq.*

Ἀθανάτους μὲν πρῶτα θεούς, νόμῳ ὡς διάκειται
Τίμα· καὶ σέβου ὅρκον· ἔπειθ' ἥρωας ἀγαυούς
Τούς τε καταχθονίους σέβε δαίμονας, ἔννομα ῥέζων.

Aeternos venerare Deos, ut lege receptum eſt,
Et jusjurandum ſerva; heroasque ſupernos.
Terreſtresque colens genios fac congrua legi.

conf. GISB. CUPER. *obſ. l. III. c. 16.* & ex veteribus HIEROCLES *ad h. l.* eundem ordinem ſervat IAMBLICH. *c. VI. n. 31.* HIEROCLES *in aur. carm. p. 36.* PORPHYR. περὶ ἀποχῆς *l. II. §. 38. p. 82.*

n) *l. c. ſ. 67. p. 212.*

o) *Syſt. intell. c. V. ſect. III. §. 32. p. 1083.*

p) Conf. MOSHEM. *ad h. l.*

q) Lucem his fœnerabuntur ea, quæ de Zoroaſtris diſciplina *l. I.* docuimus, & infra *Tomo II.* de Cabbaliſtico ſyſtemate dicentur.

ſed & honor cultusque divinus, quem iis tribuebant Pythagorici, derivandus eſt. Deus enim, egregie obſervante CVDWORTHO,[r] non his tantum philoſophis, ſed plerisque philoſophorum familiis ſubſtantia eſt, homine præſtantior, ex materia ſenſus experte haud procreata, tamque alte poſita, ut juſtis a mortalibus honoribus affici debeat. Et hinc judicandum eſt, quatenus polytheiſmi accuſari queant, quod nimia fiducia aliquot locorum male intellectorum facit FRANCISCVS BALTVS.[s]

IX. Hæ intelligibiles ſubſtantiæ, anima præditæ ſunt, heroës quoque animæ ſunt a corpore ſeparatæ, boni ſi bonæ, mali ſi malæ.[t]

X. Subſtantiarum harum intelligibilium fons Deus eſt, ſive anima mundi, ex qua emanant: unde cum ab eo non tantum dependeant, ſed & in eo ſint, Deus ſubſtantia eminentiori ſignificatione vocandus eſt, monasque, quæ omnia in ſe complectitur, radix intelligibilium omnium;[u] acceperunt tamen ab eo propriam ſubſtantiam immutabilem, veram, nunquam aliter ſe habentem, adeoque ſimplicem. Nihil in his omnibus eſt, quod non Plato quoque receperit, qui ideas ita deſcripſit, quasque hos Deos eſſe capite quinto demonſtravimus: unde illa hic quoque repetenda ſunt. Ita vero intelligi poſſunt, quæ de monade & reliquis numeris ex Deo ſive unitate oriundis garriunt obſcuriſſimi philoſophi, quaque ratione multitudinis numeri eſſe, & tamen ſimplici natura gaudere queant. Multa hac de re quoque dabunt juniores Platonici, quorum tamen frigida plerumque acumina pleraque ſcholæ Italicæ ignorata fuere.

XI. Totus aër plenus eſt animarum, quæ dæmones & heroës exiſtimantur,[x] ſequitur hoc neceſſario ex anima mundi ubique diffuſa, quæ iſtos in ſe dæmones complectitur. Attulit hoc dogma Pythagoras ex Aegypto, unde & Thales hauſit, a quibus philoſophiæ Græcæ principibus ad alios quoque dimanavit.

XII. Ab his dæmonibus, qui in aëre verſantur, immittuntur ſomnia & ſigna, morbi ac ſanitates, neque ſolum hominibus, verum etiam brutis. Ad hos expiationes & averrunca pertinent, & divinationes & cetera id genus.[y] Multa hic dici poſſent, ſi quæ recentiores Platonici Pythagoreis tribuunt, & ex iis prolixo libro diſputavit IAMBLICHVS,[z] enarrare vellemus, verum his hominibus ſuo infra loco depingendis ſua relinquenda ſunt. Pythagoram tamen eadem opinione fuiſſe infectum, dubium eſſe non poteſt, ſi vera ſunt, quæ biographi ejus tradunt, incantationibus curaſſe morbos. Nam ea opinione ipſa Aegyptus occupatus fuit, ubi Pythagoras didicit, morbos, præcipue difficiliores & implicatos a dæmonibus immitti, eosque ægrotorum poſſidere corpora, cujus fundamentum ex ipſa anima mundana derivandum eſt, ex quo præfectura dæmonum derivata eſt.

Xxx xxx 2 Qua

r) *l. c. c. IV. §. 14. p. 261.*
s) *Iugement des SS. Peres ſur la morale des payens c. VII. p. 42.*
t) PLVT. *plac. phil. l. I. c. 8. T. II. p. m. 14.*
u) Loca veterum adduximus *Tom. VII. Amoen. liter. p. 228. ſeqq.* conf. MOVRGVES *l. c. diſſ. II.* CLERIC. *l. c. p. 446.*
x) LAERT. *l. VIII. ſ. 32.*
y) *ibid.*
z) *De myſter. Aegyptiorum.*

Qua de re libro primo actum: pleraque doctissime enodavit MOSHEMIVS.[a]

XIII. In duodecim orbium supremo sive firmamento residet prima causa, & quicquid illi vicinum est, id firmiter atque optime compositum est, quæ longius absunt, minime firma sunt. Ordo constans servatur usque ad lunam; infra eum omnia promiscue feruntur.

XIV. Hinc malum quoque necessario circa terræ regionem existit: quandoquidem ea ad totum mundum fundi instar obtinet, proprium scilicet & commodissimum receptaculum eorum, quæ in imo subsidunt. Ita AVCTOR ANONYMVS Photii,[b] qui locus plane illustris est, ad probandam ejus, quod Pythagoreis tribuimus, systematis veritatem. Apparet enim ex eo, ignem mundanum in extrema cœli parte residere, & purissimas partes emanantes, intelligibilia prope hunc Deum esse; quo longius reliqua discedunt, eo minus firma esse; inesse sideribus divinitatis partes, sive Deos; in terra, ab hac causæ activæ & perfectissimæ emanatione remotissima, stabilitatem intellectualium non inveniri, ob materiæ crassitiem; hincque malum esse. Quæ omnia sine illo systemate plane consistere nequeunt.

XV. Cæteras quidem partes omnes providentia & stabili ordine atque fato, divinæ voluntati obsequente gubernantur; sed quæ infra lunam sunt, ea a quatuor causis reguntur, Deo, fato, nostro consilio & fortuna. Ita laudatus pergit ANONYMVS,[c] & satis luculenter Pythagoream de fato & providentia doctrinam enumerat. Scilicet cum cuncta, quæ emanatione producuntur, id est intelligibilia omnia divina & cœlestia, (quæ tamen & ipsa revera materia subtilissima constare supra docuimus) necessaria emanationis sive divini motus & actionis lege existant, & a summa causa non existentia tantum sed & influxu dependeant, omnino fatum & immutabiles leges sunt, quæ cum certo ordine, fineque ex naturæ universi conditione scriptæ sint, providentia dicuntur, eodem fere, quo apud Stoicos, sensu. Infra lunam vero cum hic influxus in partes materiæ crassissimas propter earum inertiam non detur, hinc dixere, promiscue physica cuncta ferri; quia tamen anima hominis particula est, a divino æthere avulsa, hinc necessario asserendum erat, quædam in potestate & consilio hominis esse, quædam fortuna regi, quædam ad hominis scilicet felicitatem pertinentia providentia sive fato dirigi. V.g. navem conscendere vel non, in nostra est potestate; at tempore sereno procellas & tempestatem subito oriri, ex fortuna pendet, navem submersam præter spem conservari, id divina fit providentia vel fato.[d] Fati autem a fortuna discrimen id esse dictus auctor statuit: illud seriem, ordinem & sequelam habet, fortuna autem casu temerario contingit. Accepit ex hoc systemate multum Plato, aliquid Aristoteles, aliquid Zeno, qui tamen omnes ad sua placita emendarunt.[e] Ex his

a) *l. c. p. 884. seqq.*
b) *l. c. n. 10. p. 60.* ed. KVST.
c) *l. c. n. 11.*
d) *ibid.*
e) Plura hac de re diximus in *Otio Vindel. Mel. I. §. 7. p. 86. seq.*

his vero manifeſtum eſt, providentiam Pythagoricam cum Chriſtiana non confundendam eſſe, quippe quæ phyſica magis eſt, quam moralis: licet adhuc melior ſit Stoica, dum homini aliquam libertatem relinquit, quam Stoica tollit. Interim tamen has fati leges, hunc naturæ ordinem, id eſt Deum ipſum ſequi, ſumma philoſophiæ moralis fuit non tantum apud Stoicos, ſed & apud Italicos philoſophos. [f] Dijudicari hinc & conciliari poſſunt etiam ii, qui contendunt, Pythagoreos providentiam negaſſe, quod aſſerit THEOPHILVS ANTIOCHENVS, [g] cum iis, qui providentia cuncta regi aſſerunt; illi enim de ordine rerum, quæ ſub luna ſunt, naturali, hi de morali loquuntur.[h] Hinc IAMBLICHVS, [i] Pythagoram refert, coram Phalaride demonſtraſſe, eſſe utique divinam providentiam, quæ hominum omnem expectationem ſuperet, ex bellis inexpugnabilibus, & morbis incurabilibus, aliisque calamitatibus, quæ dæmonum quorundam aut Deorum operatione immittuntur. Et ut, qualis illa providentia ſit, nempe ſeries fati per ordines cœleſtes pertingens, intelligatur, Abarim docuiſſe, pergit, quod a cœlo in res aëreas & terreſtres tranſitus quidam & deſcenſus fiat, quod omnia cœli ordinem ſequantur, quodque animæ facultas libera ſuique juris ſit, quippe quæ divinioris originis eſt, quam ut inferiores dæmones in eam aliquid poſſint. Et ex his locus LAERTII [k] de providentia Pythagorea ſubobſcurus lucem ſatis claram accipit.

XVI. Homo, mundi compendium eſt, quia non tantum ex quatuor elementis conſtat, ſed & omnes mundi virtutes continet; habet enim facultatem divinam, ſcilicet rationalem; habet naturam elementarem, nimirum vim nutritivam atque auctricem, ſuique productricem, at ſingulis tamen his inferiorem. Ita pſychologiam Pythagoreos exorſos eſſe ANONYMVS Photii [l] porro refert; quæ cum dicto quoque ſyſtemate rite cohærent. Pars enim divina animæ ab æthere divino divulſa, (quo nomine Pythagoram refutat CICERO, [m]) cum particula divinæ, quæ mundum penetrat, animæ ſit, rationalis neceſſario eſt, & pars ita ignis mundani ſive naturalis: reliquæ hominis partes ab elementis participant, de quibus infra dicemus.

XVII. Datur divinatio, quæ eſt nuncia propitiæ Deorum voluntatis, & qui hanc occupationem in pretio habet, is ſimul videtur exiſtimare, Deos eſſe, qui vero horum alterutrum ſtultum cenſet, ille utrumque ſtultitiæ damnat. [n] Sequitur hoc ex deſcripta hactenus divinæ naturæ per omnia diffuſæ operatione nexuque omnium rerum & ſequela atque ordine phyſico, exque animæ conditione divina. Varia vero cum ſint divinationum genera, ſola ea, quæ per ſacrificia fiunt, Pythagoram improbaſſe refert PLVTARCHVS. [o] Qui rationem tamen non addit, quæ vero non

 alia

f) Hinc patet, non ſatis bene Pythagoreorum in hac doctrina præcepta cohærere.
g) *l. c.* h) IAMBLICH. *c. XXVIII. n. 145.*
i) *ib. c. XXXII. n. 217. ſeqq.*
k) *l. VIII. ſ. 29.*
l) *l. c.* m) *loco ſupra laudato.*
n) IAMBLICH. *c. XXVIII. n. 134.* qui clariorem his lucem accendit *de myſter. Aegypt. Sect. III. c. 12. 13. ſeqq.* conf. THOM. GALE *ad h. l.*
o) *De placit. phil. l. V. c. 1. T. II, p. m. 44.*

alia fuiſſe videtur, quam quod iſta divinatio ex inſpectis ſacrificiorum extis fiebat. A ſacrificiis vero cruentis abhorrebat Pythagoras.

XVIII. Quidquid apparet, debet conſtare ex iis, quæ non apparent, quod autem ex aliquibus conſtat, non eſt principium, ſed id quod illud ipſum conſtituit.

XIX. Non poſſunt autem eſſe corporea, quia ea, quæ intelligentia concipiuntur, de iis debent præcedere, alias ipſa eſſent id, quod præcedunt: nec poſſunt corporea eſſe æterna, ut ſint omnium principia, ex quibus ſequitur atomos non eſſe principia univerſalia rerum naturalium. Prolixe Pythagoricas has diſputationes contra atomos enarrat SEXTVS EMPIRICVS, [p] ſaltem ad eorum mentem inſtitutas, quæ acumine non carent. Nervus totius diſputationis is eſt, cum æterna debeant eſſe principia, non ſufficere, ut æterna ponantur, (omnes enim philoſophi æterna principia ponunt) ſed recurrendum cogitatione ad intimas, quibus ab æterno talia eſſe potuerint, quibusque conſtent, rationes, neque in corporali textura acquieſcendum, ſed ad intelligibilia & incorporalia aſcendendum eſſe. [q] Hincque concluſiſſe, ait, Pythagoram, cum rerum omnium principia tranſcendat numerus, eum verum eſſe & univerſale principium. Patet ex his, Pythagoram non numeri rationem ſcientificam, ſed intelligibilem intellexiſſe, nempe id quod in rebus omnibus omnium primum & incorporale dicitur; unde & atomos rejecit. Quia vero, ut ſupra demonſtratum eſt, ſchola Italica ad ſubtiliſſimam mundi materiam ætherem, ignemve divinum reſpexit, eumque rerum omnium fontem principiumque poſuit, ſequitur inde, ejus minimas partes non tantum corporeis moleculis, atomisque illum oppoſuiſſe, ſed illis quoque intelligibilem, ſive ſpiritualem naturam adſcripſiſſe, quæ natura, origine & conſtitutione prior ſit omni corporeo, etiam atomo. Et ſic intelligendus nobis videtur obſcurus ARISTOTELIS [r] locus, qui poſtquam eorum enarraſſet opinionem, qui animam ex particulis minimis rotundis compoſitam dicunt, hæc adjicit: ἔοικε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν Πυθαγορείων λεγόμενον τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν· ἔφασαν γὰρ τινὲς αὐτῶν, ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα· οἱ δὲ τὸ ταῦτας κινῦν, *videtur autem & id, quod a Pythagoreis dicitur, idem ſignificare: dixerunt enim quidam eorum, animam eſſe ramenta illa, quæ ſunt in aëre, alii vero id quod hoc movet.* Vbi fruſtra nobis videtur Ariſtoteles eſſe, quique ejus auctoritate utitur CVDWORTHVS, [s] ut inter atomorum patronos ponatur Pythagoras; nam ξύσματα illa, omni corporeo, etſi materialia ipſa ſint, priora poſuere Pythagorici, & radios ſive effluvia potius æterni ignis ætherisve divini putaverunt, quidam vero ad internam in iis latentem eaque moventem retulerunt virtutem. Quæ poſtea Empedocli, aliisque ſemipythagoreis occaſionem dedere, obſcuros, & revera nihil ſignificantes nume-

ros

p) *Adverſus mathem. l. X. ſ. 248. ſeqq.*
q) conf. FABRICIVS *ad h. l.*
r) *De cœlo l. I. c. 2. T. I. p. 478.*
s) *Syſt. intell. c. III. §. 14. p. 111.*

ros in particulas minimas, ab atomis Democriti tamen caute diſtinguendas transmutandi. Num vero Pythagoras numeros principia poſuerit, tantum in genere cauſarum exemplarium, quod ex recentioribus etiam contendit BVRNETIVS,[t] an materialium, intricatior nobis quæſtio videtur, in tanta rei obſcuritate non ſatis decidenda. SCIPIO AQVILIANVS[u] inter Pythagoreos diſtinguit, & Pythagoram atque Alcmæonem poſuiſſe ut materialia, alios Pythagoricos, ut exemplaria, ob idque quodammodo ut formas vel ut fines adhibuiſſe. Nobis utrumque certo modo conjungi poſſe videtur; quatenus enim ex primo intellectualium rerum fonte reliqua omnia quæ ſtabilia ſunt, & revera entia promanarunt, materialia principia dici poſſunt; craſſiorem vero materiam dum informant, non exemplaria tantum, ſed & formæ ſunt. Sed in re tam obſcùra, ubi palpare tantum licet, nihil certi definimus.

XX. Eſt itaque principium rerum unitas, per cujus participationem res unaquæque una dicitur; ſin autem idem ſibi alterum adjungatur, efficitur interminatus binarius.[x] Tantum ſupra de ſenſu horum principiorum dictum, quantum in re ſubobſcura licebat, & ſatis eſſe poteſt. Inde vero fluere obſervavimus, Pythagoram principia quidem duo activum & paſſivum, Deum & materiam poſuiſſe, ſed quæ ex monade, ſive uno toto, quod chaos veteres & Stoici quoque dixere, quaſi exorta ſunt, vel potius in eo latuerunt. Ex quibus definiri poteſt, an Magorum veterum, vel Manetis ſententiæ de duobus principiis Pythagoras acceſſerit, quod poſterius recte affirmat BEAVSOBRIVS,[y] cum Manetis doctrina multo accuratius cum Pythagoræ monade & dyade conveniat, quam Magorum, quibus ab æterno materia a Deo ſeparata eique oppoſita fuit. Tacemus materiam, prout eam conſideravit Pythagoras & activo principio oppoſuit, nunquam vel formam vel movendi vim, vel aliquid activi habere poſſe, quod tamen malo apud Magos principio tribuitur.

XXI. Complexus univerſi mundus dicitur ab ornatu ordineque. Pythagoram hujus nominis auctorem eſſe dicit PLVTARCHVS.[z] Ait tamen ANONYMVS Photii,[a] Pythagoram primum omnium cœlum appellaviſſe mundum, quia perfectum eſt, omnibusque animantium ſignis & nullo non pulchritudinis genere exornatum.

XXII. Mundus a Deo factus eſt, ſed non tempore, verum cogitatione. Hoc apud STOBAEVM[b] Pythagoræ tribuitur, poſterius tamen ſuſpectum eſt, prodiiſſe ex ſchola Platonicorum recentiorum, qui ut Platonem cum Ariſtotele conciliarent, ejusmodi creationem mundi æternam commenti ſunt. Niſi hoc velint Stobæi verba, non certo tempore, ſed ab æterno Deum agitando & ſeparando materiam intrinſeca cogitationis ſuæ neceſſitate mundum produxiſſe, idque per æternas recurrere periodos, ut Stoicis quo-

t) *Archæol. philoſ. l. I. c. 11. p. 429.*
u) *De placit. philoſ. ante Ariſt. l. I. c. XX. p. 88.*
x) SEXTVS EMPIR. *l. c. ſ. 261.*
y) *Hiſt. de Manichéens P. I. l. I. c. 3. p. 31. ſeqq.*
z) *De placit. phil. l. II. c. 4. T. II. p. m. 20.*
a) *n. 14. p. 62.*
b) *Eclog. phyſ. l. I. c. 25. p. 48.*

quoque placuit. Hoc dubium non eſt, a Platone ea in parte differre ſcholam Italicam.

XXIII. Interire poteſt mundus, quod ad naturam ſuam attinet, quia corporeus, & ideo ſenſibus obnoxius, non autem peribit, providentia eum, & Deo continente.[c] Valde timemus, ne Plutarchus vel quisquis libelli de placitis philoſophorum auctor eſt, Platonis dogma cum Pythagorico confuderit. Si enim expoſitam hactenus phyſiologiam Italicam ſupponimus, mundus neceſſario finem habet, cuncta enim in monada, ſtatumque chaoticum redeunt, & ex monade novus mundus exoritur. Vnde Philolaus duplicem mundi interitum, igne & aqua aſſeruit,[d] quæ apud barbaros quoque fuere recepta, quos præceptores habuit Pythagoras.

XXIV. Inchoavit mundus ab igni & quinto elemento. Cum enim ſint quinque formæ corporum ſolidorum, quæ mathematica vocantur, e cubo orta eſt terra, e pyramide ignis, aër ex octaëdro, ſphæra univerſi ex dodecaëdro. Atque in his Pythagoram imitatus eſt Plato.[e]

XXV. Mundus animatus eſt, intelligens, ſphæricus, extra eum vero inane eſt, in quod & ex quo mundus reſpirat.[f] Tota theſis a Stoicis quoque recepta eſt, unde, ut brevitati conſulamus, explicationem lector hauriet.

XXVI. Dextra mundi oriens eſt, unde motus exiſtit initium, ſiniſtra occidens.[g]

XXVII. Ordinis univerſi omniumque in eo ſingularium cauſa fatum eſt.[h] Supra ſatis de hoc fato dictum: eſſe phyſicam rerum omnium diſpoſitionem & ordinem neceſſarium, PLVTARCHVS,[i] prodit, qui mundo neceſſitatem circumdatam eſſe, inter dogmata Pythagorea ponit.

XXVIII. Mundus harmonia muſica regitur.[k] Explicatum id dedimus ſupra, ubi de muſica Pythagorea dictum eſt.

XXIX. In ſphæra ſuprema reſidet prima cauſa, cui quicquid eſt proximum, id optimum, conſtantique legi conjunctum & ordinatum. Dictum & de hoc dogmate ſupra.

XXX. Aër terræ circumfuſus, immotus ac morbidus eſt, & mortalia omnia, quæ eo continentur: qui vero ſupra eum eſt, aër ſemper in motu eſt, purus, ſanusque, & quotquot eo continentur, immortales ſunt, adeoque divini. Hic liber æther, ut HIEROCLES habet, vocatur, & æther quidem, quippe qui materiæ ſit expers, ipſeque corpus exiſtat æternum, liberum, quia perturbationibus materiæ non ſubjicitur. Notabilis locus ad intelligendam phyſiologiam Pythagoream, ex quo Dei natura ſupra deſcripta eleganter probatur, & luculenter cognoſcitur, æthera ſupremum, ſive ignem

c) PLVT. *l. c.*
d) *ib. c. 5.*
e) *ibid. c 6.*
f) LAERT. *l. VIII. ſ. 27.* ARIST. *de cœlo l. II. c. 1.*
g) PLVTARCH. *l. c. c. 10.*
h) LAERT. *l. c.*
i) PLVTARCH. *l. c. l. I. c. 25.* Quanquam hic locus proprie ignis divini omnia neceſſaria naturæ ſuæ lege agitantis diſpoſitionem innuere videtur. Hoc enim igne ſive Deo mundus circumdatus eſt ex phyſiologia Pythagorica.
k) SEXT. EMP. *l. VII. ſ. 95.* conf. quos nominat FABRICIVS *ad Pyrrh. hyp. c. XVIII. ſ. 57. & adv. Mathemat. l. VI. ſ. 30. not. D. p. 362.* KEPLERVS *de harmonia mundi.*

ignem iſtum mundanum immaterialem eſſe, ſtabilem, intellectualem, quod ad intelligendum horum philoſophorum ſermonem omnino notandum.

XXXI. Sol, luna, reliqua ſidera Dii ſunt. Hoc ex antecedenti dogmate ſequitur; magna enim Dei, ignis ſcilicet mundani pars in iis habitat. Ita iterum Stoici quoque, quin plerique inter barbaros, qui Deum mundi animam eſſe cenſuerunt.

XXXII. Quævis ſtella eſt mundus in æthere infinito, qui terram, aërem ætheremque continet. [l] Ex Orphicis, vel a barbaris potius hæc didiciſſe Pythagoram ſupra jam obſervavimus.

XXXIII. Sphærica ſolis eſt figura, cujus defectus luna ſubeunte contingit. [m]

XXXIV. Corpus lunæ igneæ eſt naturæ, atque a ſole illuſtratur, eclipſis vero lunæ obſtructio eſt & reverberatio profecta ab antichthone. [n]

XXXV. Terreſtris videtur luna & habitari ab animalibus majoribus nobis & pulchrioribus, quinquies decies noſtrorum quantitatem continentibus, neque ullum excrementum dejicientibus. [o] Hos lunæ incolas dæmones eſſe habitos ex IAMBLICHO [p] colligitur, qui lepidam narrat ſententiam, Italis Pythagoram adventantem, cum in diſciplinam ſe ei dediſſent, viſum eſſe dæmonem ex iis, qui lunam incolunt.

XXXVI. Cometa eſt ſtella, quæ non ſemper apparet, ſed ſtato tempore ſua revolutione exoritur. [q] Mirum in tanta rerum naturalium infantia Pythagoreos de corporibus cœleſtibus tantum ſapuiſſe, recte ideo laudatos BVRNETIO. [r]

XXXVII. Iris ſolis eſt reſplendeſcentia. [s]

XXXVIII. Poſt ſphæras cœleſtes infra lunam eſt ſphæra ignis, hinc aëris, deinde aquæ, ultimus ſubeſt orbis terrarum. [t]

XXXIX. Omnium elementorum corpora rotunda ſunt, igne excepto, qui conicus eſt. [u]

XL. Datur generatio & reſolutio ſive corruptio, res enim alteratione, mutatione & reſolutione elementorum fiunt. [x] Intelligendum hoc eſt, de ſola materia, quæ fluxa & mutabilis eſt, & de iis, quæ ex elementis componuntur. Formæ enim, ſive entia ſimplicia, intelligibilia, quæ naturam rei largiuntur, corrumpi nequeunt, ſed ſemper manent, non voluntate tantum conditoris, ſed natura quoque ſua, quæ æterna, ſtabilis & immutabilis eſt. Nihil itaque eſſentiarum vitarumque perit, ſed aliter tantum corpus,

l) PLVT. *l. c. l. II. c. 15.*
m) STOB. *l. c. p. 55.*
n) PLVT. *l. c. c. 28.*
o) *ib. c. 30.*
p) *c. VI. n. 30.*
q) PLVT. *l. c. l. III. c. 2.*
r) *l. c. p. 224.*
s) AELIAN. *l. IV. c. 27.*
t) ANONYM. *Phot. p. 60.*
u) PLVT. *l. c. l. I. c. 14.*
x) *ib. c. 24.*

corpus, quod accipit, componitur & secernitur. [y] Et hoc genuinum quoque transmigrationis animarum fundamentum est.

XLI. Æquis partibus mundo lux ac tenebræ insunt, calidum item & frigidum, siccum ac humidum. Ex iis dum calor exuberat, æstas, dum frigus, hiems fit: dum æquis vero partibus vigent, optima sunt anni tempora: quorum id, quod viret, est veris grata salubrisque temperies, id vero, quod arescit, autumni est insalubris potestas. Immo & in ipso die viret aurora, vespera arescit, atque adeo minus salubris est. [z]

XLII. Penetrat a sole radius per æthera frigidum atque aridum; hic radius profunda penetrat, adeoque vivificat omnia, in quantum caloris participant, non omnia tamen animam habent. Anima enim avulsio est ætheris calidi & frigidi, differtque a vita anima: ipsa est immortalis, quoniam immortale est, a quo derivatur. [a] Posito systemate supra explicato, hæc sua sponte sequuntur.

XLIII. Ex terra nulla fieri potest generatio, sed animantia a se invicem mediante semine generantur. Processum vero generationis & formationis embryonis videsis apud LAERTIVM [b] ex Alexandro, & CENSORINVM, [c] qui rationes harmoniæ ad hoc argumentum adplicatas recenset.

XLIV. Semper humanum genus fuit, nec finem habebit. Hoc Pythagoreis VARRO [d] tribuit, nec male, si eo sensu sumatur, quo th. XXII. explicuimus. Animi enim ex æterna Dei emanatione sunt; materia æternis periodis agitata ab anima mundi, sive Deo, & producta ita omnia, & inter ea homines quoque. Ita inepto generationis æquivocæ figmento opus non erat Pythagoreis.

XLV. Anima numerus est, se ipsum movens. [e] Numerum & intelligibile idem esse, ex supra dictis notum: animam vero, ex mundi anima sive æthere avulsam, ejus particulam esse, supra th. XV. observavimus, quæ hic repetenda sunt.

XLVI. Anima generalissima divisione in duas partes dividitur, rationalem & irrationalem. Irrationalis in irascibilem & concupiscibilem. Illa φρὴν est, hæc νοῦς & θυμός. [f] Prima anima ex mundi anima est, altera & tertia ex elementis.

XLVII. Omnium animantium animæ rationales sunt, eorum etiam, quæ bruta vocamus: hæc tamen secundum rationem non agunt, ob pravam corporis temperiem, & sermonis defectum. [g] Necessario ita statuendum erat, admissa semel anima mundana. Hinc cognationem inter animalia bruta & homines esse Pythagoras asserebat, horumque statuebat animas in illorum corpora migrare: ideoque a sacrificiis cruentis abstinebat, ut supra notatum.

XLIX.

y) Conf. CVDWORTH. *l. c. c. V. s. IV. §. 29. p. 1154. seq.*

z) LAERT. *l. VIII. s. 26.*

a) Alexander *in successionibus* apud LAERT. *l. c. s. 27.*

b) LAERT. *l. VIII. s. 28.*

c) *De die natali c. 11.*

d) *De re rustica l. II. c. 1. p. 58.* ed. Steph. CENSORIN. *l. c. c. 4.*

e) PLVT. *pl. phil. l. IV. c. 2.*

f) *ibid. c. 4.*

g) *ibid. c. 20.*

XLIIX. Initium animæ eſt a corde ad cerebrum, & in corde quidem θυμὸς, animus ſedet, mens vero φρὴν & animus νȣ̃ς in cerebro ſunt. Ab his ſenſus quaſi ſtillant. Pars vero rationalis immortalis eſt, reliqua mortalia ſunt. Anima ſanguine nutritur, λόγοι vero facultatesve animæ ſpiritus (ἄνεμοι) ſunt. [b]

XLIX. Anima & facultates ejus inviſibiles ſunt, neque æther enim videri poteſt. Vincula animæ venæ ſunt, arteriæ & nervi: ubi vero invaluerit intra ſe ipſam compoſita vincula ejus rationes ſunt & actiones. [i]

L. Mens, (φρὴν) extrinſecus animæ inſeritur, [k] participatione divina, [l] (θεία μοῖρα) ex univerſa mente divina ſive anima mundi decerpta. [m] Hinc immortalis eſt, quoniam immortale eſt id ex quo derivatur. Fundamentum dogmatis hujus ſupra ſatis illuſtravimus: hoc unum adjicimus, dixiſſe, teſte PLVTARCHO, [n] animum non eſſe Deum, ſed opificium Dei, quatenus ſcilicet emanativum ab emanante, particula a toto differt.

LI. Anima quaternionem in ſe habet. [o] Quid vero illa tetractys in animis intelligatur, adeo variant veteres, ut perſpicuum ſit, eos rem ignoraſſe. Nos, cum certiora non habeamus, ſilere malumus, quam conjecturas noſtras Pythagoræ ſupponere. Mentem, opinionem, ſcientiam, ſenſum, explicat PLVTARCHVS, quatuor elementa eſſe, viſum MOSHEMIO, quatuor virtutes, FABRICIO, de quibus videnda, quæ ſupra in arithmetica Pythagorica diximus.

LII. Animæ vincula venæ, corpus carcer eſt, [p] id qua ratione intelligendum ſit, ea declarant, quæ de philoſophia in genere ex mente Pythagoræ diſſeruimus.

LIII. Cognitionis octo ſunt organa: ſenſus, imaginatio, ars, opinio, prudentia, ſcientia, ſapientia, mens. Quatuor poſtrema homo communia habet cum Diis, priora duo cum beſtiis, opinio propria ei eſt. [q]

LIV. Anima ejecta in terram, vagatur in aëre, corpori ſimilis. [r] Duplici hæc ſenſu accipi poſſe, recte monet ALDOBRANDINVS, [s] vel de ejectione animæ lapſæ ex cœlo, antequam in corpus demittitur, vel de emigratione ex corpore, homine mortuo. Animas enim lapſas pœnas dare meritorum, Pythagoræ tribuit HIERONYMVS. [t] Fatendum tamen, incertum hoc plane eſſe, & videri ex Academia Platonis hauſtum, nec accurate etiam dicitur, animas ejici & vagari in aëre, ſed dicendum, animas immitti in corpora. Rectius itaque de emigratione animæ ex corpore Laërtii verba intelliguntur: non enim ſtatim novis corporibus immitti animas Pythagoræ placuit, ſed prius reduci vel ad æthereas, ſi bonæ fuerint;

Yyy yyy 2

b) LAERT. *l. VIII. ſ. 30.* ἄνεμοι videntur partes ſubtiliſſimæ ſanguinis, vel ſuccus nerveus eſſe, quem ſpiritus animales vocant. Sequimur OLEARII verſionem. Interpres enim mire omnia pervertit apud Laërtium.

i) *ibid.*

k) STOB. *eclog. phyſ. p. 93.*

l) CLEM. ALEX. *Strom. l. V. p. 590.*

m) CICERO *ll. cc.*

n) PLVT. *l. c. l. IV. c. 7.*

o) *Aur. carm.* PLVT. *l. c. l. I. c. 3.*

p) LAERT. *l. VIII. ſ. 36.*

q) ANONYM. *Photii n. 17. p. 64.*

r) LAERT. *l. VIII. ſ. 31.*

s) *ad. h. l.*

t) *Qq. ad Hebid. p. 10.*

rint, vel ad aëreas & tenebricosas [u] sedes, si malæ, indeque circulo necessitatis fative poscente, tum demum in nova immitti corpora, vel humana vel bruta, prout dispositio & conditio earum patitur, ipsæque purgatæ magis minusve sunt. Hinc intelligenda, quæ sequuntur LAERTII [x] verba: Mercurium animarum quæstorem esse, atque ideo ductorem dici & janitorem, & terrenum, quod is ex corporibus, & ex terra & e mari animas educat, & puras quidem atque purgatas in excelsum ducere, impuras vero illis ne appropinquare quidem, neque invicem sibi ipsis, ceterum vinciri a furiis infractis nexibus. Quibus verbis fabularis theologia doctrinæ philosophicæ accommodatur, & innuitur, certum quendam dæmonem esse, huic potissimum negotio præfectum, qui sedem animis designet post fata, purgatasque satis, ad excelsa & cœlestia ducat, jungendas sedibus divinis, impuras in tartaro, id est aëre gravi & tenebricoso tamdiu devinctas detineat, donec corporibus iterum immittantur. Ex quibus patet, doctrinam de ᾅδε [y] sedibus, sive loco statuque post mortem posse consistere ex horum hominum sententia cum μετεμψυχώσει, redituque animæ in aliud corpus. Ipse certe Pythagoras, qui se memoriam prioris status accepisse a Mercurio jactabat, vidisse se dicebat, quæ in tartari sedibus fierent, antequam novum corpus subiret. Nihil novi vero hac doctrina Pythagoras invenit, sed ex Ægypto eam attulit, ut ex illis liquet, quæ de hac re libro primo disputavimus.

LV. Nulla anima interit, sed post certos fati circulos, definitasque temporum periodos, nova subit corpora, idque, quod fuit olim, fit rursus. [z] Celebratissimum hoc transmigrationis animarum in schola Pythagorica dogma est, quod non arcanum tenebatur, sed in vulgus emanabat, id quod a barbaris, parem sententiam in vulgus spargentibus, accepit, & more suo imitatus est. Nec poterat aliter statuere philosophus, cum animæ naturam in numero tanquam particulam divini ætheris posuisset, & intelligibilem ei conditionem adscripsisset. Assertione enim XL. ostendimus, vi naturæ emanationis, nihil quod ad stabilem, simplicem, & æternam naturam referri potest, interire, nec mutari, sed nova tantum involucra quasi, ex materia crassiori, accipere. Quæ cum Pythagoram eo perduxissent, ut animas certo numero definitas præexistere ante corpora statueret, necessario reditus animarum in nova corpora asserendus erat: cumque rerum omnium ex una anima mundana participantium cognationem assereret, ut diserte tradit PORPHYRIUS, [a] non in humana tantum, sed & bruta corpora migrare animas decernendum erat. [b] Egregie hanc Pythagoræ doctrinam descripsit OVIDIUS, [c] Pythagoram ita sermocinantem inducens:

Morte

u) Hinc terræ motus a manium occursu oriri credebant, si fides AELIANO *l. IV. c. 26.*

x) *l. c.*

y) Videndi doctissimi Britanni ROB. PARCKERUS libro raro: *de descensu Christi ad inferos*, IAC. WINDETUS *de vita functorum statu ex Hebræorum & Græcorum inter se comparatis sententiis.*

z) PORPHYR. *vit. Pyth. n. 19.* LAERT. *l. VIII. s. 14.* conf. viri docti ad hæc loca.

a) *l. c.*

b) Frigidis id rationibus negat PROCLUS in *Timæum l. V. p. 329.*

c) *Metamorph. l. XV. v. 158. seqq.*

Morte carent animæ: ſemperque priore relicta
Sede, novis domibus habitant, vivuntque receptæ.
Omnia mutantur; nihil interit, errat & illinc,
Huc venit, hinc illuc, & quoslibet occupat artus
Spiritus, eque feris humana in corpora tranſit,
Inque feras noſter: nec tempore deperit ullo,
Vtque novis fragilis ſignatur cera figuris,
Nec manet, ut fuerat, nec formas ſervat easdem,
Sed tamen ipſa eadem eſt, animam ſic ſemper eandem
Eſſe, ſed in varias doceo migrare figuras.

Quamvis enim Sulmonenſem poëtam his verſibus Stoicam μετενσωμάτωσιν, cum Pythagorica μετεμψυχώσει confundere, allatum exemplum prodat, recte tamen reliqua Pythagoræ tribuuntur, fundamentumque verum affertur, nihil, quod verum & ſtabile atque eſſentiale ſit, perire, ſolam materiam ſemper eſſe in mutatione: adeoque eandem tandem redire animam. Ita vero tradidiſſe Pythagoram, adeoque literali ſenſu hanc animarum in alia corpora migrationem accipiendam eſſe, non tantum tota phyſiologiæ Pythagoreæ conſtitutio probat, quæ hanc metempſychoſin poſtulat, sed & doctrina Ægyptiorum, a quibus Pythagoras teſte DIODORO SICVLO [d] & HERODOTO [e] accepit, ut reliqua fere dogmata omnia. Illos vero κατὰ τὸ ῥητὸν animarum migrationem ſtatuiſſe, libro primo demonſtratum eſt. Nec alium ſenſum patiuntur ea, quæ Pythagoras jactavit, de ſua migratione, qui, ut ſupra narratum, in quibus antea corporibus fuerit, quo nomine antea gaviſus ſit, expoſuit, & initiatis indicavit, quæ antea ipſi quoque corpora ſubiiſſent. [f] Nec dici poſſet Pythagoras auctor fuiſſe metempſychoſeos inter Græcos, [g] qui de vera & literali migratione accepere, niſi ipſe ita intellexiſſet. Audiendi itaque non ſunt, qui inſipidi dogmatis abſurditate commoti, Pythagoram non proprie ad literam, ſed allegorice & improprie eam intellexiſſe volunt, & ita varias explicationes comminiſcuntur, contortas admodum & parum veriſimiles. Inter veteres ex ipſa Italica ſchola TIMAEVS LOCRVS [h] animarum migrationem inter falſos ſermones refert, quibus animi, qui veris non ducuntur, coërceri debent: quod tamen mirandum non eſt, ſyſtemate ejus phyſiologico, quod a genuino Pythagorico abiit, ita poſtulante. Ex recentioribus multi ſunt, qui pro Pythagora ab hoc abſurdo errore liberando, ſententiam tulerunt. REVCHLINVS [i] enim & DACIERVS [k] ad methodum Pythagoræ ſymbolicam confugiunt, & tanquam fabulam a philoſopho ad emendandos vulgi animos propoſitam fuiſſe contendunt, quod diſertis veterum teſtimoniis, quibus tamen ſtandum

 eſt,

d) Apud EVSEB. *præp. l. X. c. 8.*
e) *Lib. II. c. 123.*
f) IAMBLICH. *c. XIV. n. 63.*
g) PORPHYR. *l. c.* LAERT. *l. VIII. ſ. 14.* qui, ut ex ſequentibus patet, de ſolis Græcis eſt intelligendus, unde perperam notatur a Cl. HANSCHIO *de enthuſ. Plat. ſect. VII. §. 28. p. 119.*
h) *De anima mundi p. 566. Opuſc. mytb.* GALEI.
i) *De art. Cabb. l. V.* conf. PASCHIVS *intr. in rem liter. mor. vet. c. IV. §. 10. p. 668.*
k) *Vit. Pythag. p. 81.*

est, aperte contradicit. [l] Alii ad ἐνσωμάτωσιν Stoicam revocant, putant-que respexisse Pythagoram vel ad animam vegetativam & sensitivam; quæ cum ex elementis composita sit, & in elementa redeat, ex quibus alia corpora, aliæque animæ sensitivæ, etiam animalium, brutorum nascan-tur, ita redire in vitam dicatur, quæ modo AMBROSIVS RHODIVS [m] Pythagoram sensisse tuetur; vel ex anima mundana, in quam animæ reducuntur, novas animas immitti, sicque in alia corpora migrare dici contendunt, [n] id quod ad corporum in animam mundanam sideralem ex siderum corporibus oriundam reditum, indeque ortum hominis animalem applicat WHITHELORVS BVLSTRODIVS. [o] Quæ quam aliena sint a tota physiologia Pythagoræ supra allata, attente consideranti erit manifestissimum. LLOYDII, [p] FICINI, [q] MORNAEI [r] aliorumque hac de re cogitata brevitati consulentes prætermi[illegible] gibus itaque fidei historiæ omnium facient optime satis, qui [illegible] ram tradidisse statuunt: I. animarum ex divino æthere avulsa[illegible] participantium certum esse numerum; II. eas certis temporibus immitti in corpora; III. post solutionem vinculorum corporis in superiores partes evadere, & IV. certo tempore in manium sedibus detineri, purgandas-que V. a materiæ inquinamentis magis liberatas melioribus [illegible] ro passionibus materiæ, deterioribus brutisque corporibus [illegible] que circulum toties revocari, donec satis purgatæ, semperque meliores & liberiores a contagio materiæ & terrestrium affectuum tandem ad principium, ex quo decerptæ sunt, primum, ætherem ignemve summum sive Deum reducantur. Ita pœnæ & præmia post mortem satis amice cum migratione animarum concordant, [s] ratioque patet, quomodo animæ sapientes dicantur a Pythagora inter Deos recipi, [ss] vel, quod PLVTARCHVS [t] Pythagoreis tribuit, quomodo animæ e corpore egressæ in animam universi abeant. Vtrumque enim de animabus tantum purgatis & post iteratas necessitatis periodos tandem liberatis juxta Pythagoræ physiologiam intelligendum est. [u]

Medicina.

§. XXV. Naturali philosophiæ subjicienda est medicina Pythagorica, quam non neglexisse philosophum Samium testantur LAERTIVS, [x] AELIANVS [y] & IAMBLICHVS, [z] a Chaldæis eum didicisse vult APVLEIVS,

l) Conf. CLERIC. *Bibl. sel. T. X. p. 185.*

m) *De transmigrat. animarum Pythag.* conf. *Act. phil. vol. II. p. 787. seqq.* huc quoque tendit explicatio CVRIONIS & SOVVERAINII *Plat. devoil. P. I. c. 18. p. 201. seq.* putant enim perpetuam materiæ mutationem innui.

n) ROB. PARCKER. *l. c. l. II. §. 47. p. 76.* IAC. WINDET. *l. c. sect. III. p. m. 33.*

o) *Animarum transmigrat. Pythagorica defensa,* vid. *Act. erud. 1693. p. 569. Obs. Hal. T. II. obs. X. p. 207.* quæ est B. BVDDEI.

p) *l. supra cit.*

q) Ad *Phæd. Platonis p. m. 332. l. X. de rep. p. m. 445.*

r) *De V. R. C. c. XV.*

s) Negat id BAYLE *l. c. not. T. T. III. p. 743.*

ss) Vid. *Aur. carm. v. ult.*

t) *De placit. phil. l. IV. c. 7.*

u) Ita conciliari potest CVDWORTH. qui *Syst. intell. c. IV. §. 18. p. 357.* Pythagoreis tribuit, animas sapientium virorum statim ad cœlestes sedes proficisci, & cel. MOSHEM. *l. c.* qui eas quoque migrare contendit. Illud enim de animabus perfecte purgatis intelligendum esse, finis carminis aurei evidenter probat.

x) *Lib. VIII. s. 12.*

y) *Lib. IX. c. 22.*

z) *c. XXIX. n. 163.* PORPHYR. *n. 33.* CELSVS *præf.*

LEIVS,[a] quod magis de Ægyptiis verum eſt, inter quorum diſciplinas arcanas medicinam quoque fuiſſe, ex ſupra dictis notum eſt. Duplex vero ea apud Pythagoreos fuit, diætetica & therapeutica, illa diætam victusque rationem, laborisque, motus & quietis viciſſitudines moderatur, hæc morbis medetur. Et diæteticis quidem accuratiſſime Pythagoreos operam dediſſe, teſtatur IAMBLICHVS,[b] ex quo, qua ratione menſam inſtruxerint, ſupra prolixe enarravimus, quæ heic loci repetenda ſunt. Pleræque vero regendæ diætæ regulæ hæ fuere:

I. Ad ſanitatem conſervandam multum intereſt, ut rationes laboris victusque & quietis accurate inter ſe conferantur, cibisque etiam apparandis certus modus præſcribatur.

II. Omnes cibi, qui flatulenti ſunt, quique tumultum in corpore poſſunt excitare, vitandi ſunt, e contrario eligendi, qui corporis habitum confirmant & adſtringunt.

III. Rejiciendi cibi ſunt, qui Diis ingrati exiſtunt, quia nos a Dei familiaritate abducunt.

IV. Abſtinendum & ab iis cibis eſt, qui ſacri cenſentur, quia reverentia digni ſunt, neque communi hominum uſui conducunt.

V. Cavendum porro ab iis, qui facultatem divinandi, puritatem animæ, caſtitatem, ſobrietatem, aut virtutis habitum impediunt, quique ſanctitati adverſi ſunt, & oblatas in ſomno ſpecies obfuſcantes.

VI. Theoreticis ab omni carnis & vini uſu abſtinendum. Leges has cibarias ſupra, quantum ſatis, illuſtravimus, ad quæ recurrendum.

VII. Cor non rodendum, cerebrum non comedendum, a malva, melanuro, erythinoque abſtinendum. Rationes Pythagoræ ſupra quoque attulimus, quæ partim phyſicæ, partim theologicæ partim morales fuere: hinc inter ſymbola quoque recepta.

VIII. A fabis abſtinendum, propter multas ſacras naturalesque rationes. Ita, qui hæc omnia tradit IAMBLICHVS,[c] qui vero non explicuit, quæ iſtæ rationes ſint, cur a fabis tantopere Pythagoras abhorruerit, ut maluerit occidi, quam fabas in agro conculcare fugiendo. Hinc multum ingenia eruditorum hoc interdictum exercuit, ut in plerisque ſolet fieri, quæ ſola conjectura detegi poſſunt, ut ſunt in Pythagoricæ philoſophiæ hiſtoria fere omnia. Et Ariſtoxenus quidem, cujus verba ex libro *de Pythagora & ejus diſcipulis* nobis ſervavit A. GELLIVS,[d] quique cum Xenophilo Pythagorico aliisque, qui a Pythagoræ ætate haud multum aberant, familiariter converſatus eſt, ſcriptum reliquit: nullo ſæpius legumento Pythagoram uſum fuiſſe, quam fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim alvum & levigaret: porculis item minuſculis & hædis tenuioribus victitaſſe. Addit his Gellius; errorem hunc ortum, quia in Empedoclis carminibus, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, hic verſus inveniatur:

Δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἄπο χεῖρας ἔχεσθαι.

hinc

a) *Florid. l. II. c. 15. p. m. 358.* b) *l. c.* c) *l. c.* conf. *n. 106.* d) *Lib. IV. c. 11.*

hinc enim opinatos plerosque, κύαμον legumentum vulgo dici. Sed qui diligentius scitiusque carmina Empedoclis arbitrari sint, dixisse, κυάμους hoc loco testiculos significare more Pythagoræ symbolice ita appellatos: voluisseque homines a rei venereæ proluvio deducere. Vix tamen Aristoxenus fidem meretur, in tanto veterum testimoniorum consensu, quæ unanimi ore, fabis abstinuisse Pythagoram & sequaces referunt. Nec convenit cum regulis diæteticis Pythagoræ, quæ a flatulentis cibis suos arcebant: fabæ vero cum inflationem magnam habeant, recte inde CICERO, ipsi Gellio laudatus, infert, ab eis Pythagoram prohibuisse, ne errorem animis perturbationemque afferant. Neque tamen hæc sola ratio physica sufficere videtur, cur Pythagoras non esum tantum fabarum suis interdixit, [e] sed & bovem ab eo arcuerit, & ab iis conculcandis abstinuerit, unde ad rationes physicas & arcanas alii confugerunt. Quidam [f] morali sensu interdictum accipientes, ideo a fabis abhorruisse dixere, quod a suffragiis, quæ fabis interdum fiebant, abstinendum putaret. Id vero contrarium est philosophiæ Pythagoræ, quæ rebuspublicis administrandis & legibus ferendis discipulos instruebat, unde & politici & legislatores dicti sunt. [g] Alii, quorum sententiam fuse narrat PORPHYRIUS, [h] ad physicas rationes delapsi inde interdicti fabarum esus rationem advocarunt, quod ex putredine in primo statu chaotico singula exorta sint, fabæ vero & homines ex ea simul effloruerint, inde & dentibus comminutas & ferventibus solis radiis expositas, humani cruoris odorem reddere. Alii [i] naturam universi in iis adumbratam, quærunt alii portas inferni, quod geniculatæ non sint, quam sententiam, qua animarum ingressus & egressus ex ᾅδου indicari, quaque ascensus ad Deum symbolum fecisse Pythagoras dicitur multa eruditione ornavit IACOBUS WINDETUS, [k] in quam pedibus quoque ivit BAYLIUS. [l] Ut verum autem fateamur, frustra hæc omnia dici, & ab ingenio magis, quam verisimilitudine se commendare nobis videntur: nulla enim alia ratio adduci potest, quam pati hanc explicationem principia Pythagoræ philosophica, quod rem nondum conficit. Nobis ab inutili & nil profutura disquisitione eo magis abstinendum esse videtur, quo magis tam arcanam hanc rem habuere Pythagorei, [m] ut mortem oppetere, quam mysterium prodere maluerint. Quod quæso, emolumentum vero, in rem nunquam detegendam operose inquirere? [n]

Cer-

e) IAMBLICH. *c. XIII. n. 61.*

f) Aristoteles laudatus LAERTIO *l. VIII. §. 34.* IAMBLICH. *c. XXXV. n. 259.* PLUT. *de educ. puer. T. I. p. m. 17.* LUCIAN. in *vitar. auct.*

g) Conf. cl. STOLLIUS *Hist. phil. mor. gentil.* §. *CXXIX. p. 129.*

h) *n. 42. 43.* ORIG. *philosophum. c. II. p. 42.* conf. BAYLE *l. c. not. I. p. 744.* STANLEIUS *P. VIII. p. 797.*

i) LAERT. *l. c.* & MERIC. CASAUBON. atque MENAG. *h. l.*

k) *De vita functorum statu §. V. p. 97. seqq.*

l) *l. c.* Parum abit THOM. SPIZELIUS *de literat. Sinens. Sect. XIII. p. 285.* sed perperam intellecto Laërtii loco deceptus, putat, Pythagoram statuisse in fabas quoque migrare animas. τὸ πνευματῶδες enim apud Laërtium non spirituales esse vel animatas fabas dicit, sed flatibus generandis aptas, ut recte CICERO *de Divin. l. I.* explicuit.

m) Ita & MENAG. *ad h. l.*

n) Plures de hac re scriptores laudantur *Act. philos. vol. I. p. 230. vol. II. p. 488.* qui videndi.

Certe, si verum est, fabis interdixisse Pythagoram suis, verisimilius ad rationes diæteticas, quam morales vel physicas refertur. [o] Diligentia vero recondendi hoc quoque mysterium magis instituti & disciplinæ jurejurando obfirmatæ studio, quam arcanæ significationi adscribendum, præsertim cum in Ægypto jam a fabis abstinere didicerit Pythagoras.

IX. A piscibus arcendus Pythagoreus. Rationem ejus supra exposuimus.

X. Panis, & mel in prandio adhibenda, ille ex milio; olera item cruda & cocta. [p]

XI. Acetum scilliticum magnæ virtutis est, ad tuendam præservandamque sanitatem. Frequenter adhibuisse hoc medicaminis genus Pythagoreos, veteres passim produnt. [q]

In pharmaceutica medicina magica utramque faciebat paginam. Cataplasmata, notante IAMBLICHO, [r] frequentius, quam qui eos antecesserant, adhibebant, sed ungventa medicata (φαρμακείας) minus probabant: hisque ipsis ad vulnera potissimum sananda utebantur, incisiones vero & ustiones minime omnium admittebant. Quosdam insuper morbos incantationibus curabant, & musica. Herbasque adhibebant magicas, quas primum in nostro orbe celebravisse Pythagoram magos consectatum, primumque volumen de earum effectu composuisse, Apollini dicatum PLINIVS [ſ] scribit. Quæ an vera sint, ex iis, quæ de scriptis Pythagoræ supra disputavimus, dijudicanda sunt. Nec negat Plinius, hoc volumen a quibusdam Cleemporo Medico adscribi, qui eum forte ad Pythagoram, propter receptum ab eo morem herbis magicis utendi, retulit. Quasdam hujus generis herbas exponit idem PLINIVS, [t] qui legendus. Multas in hac therapeutica miraculosas curationes a Pythagoreis confictas esse, solitis mendaciis præceptoris augere famam, nemo sanus dubitet, dolendumque, anilem hanc Pythagoreorum superstitionem ex arvis medicæ artis nondum potuisse totam eradicari. Ceterum criticorum quoque dierum, [u] anni item climacterici [x] inventio Pythagoræ tribuitur, cujus potissimum fundamentum in absurda hypothesi de numerorum virtute, præsertim cubica, nititur, quod placere potuisse viris doctis & emunctæ naris, merito miramur. Rationes ejus omnes prolixo commentario exposuit CLAVDIVS SALMASIVS, [y] paucis eas complexi sunt SAMVEL TENNVLIVS, [z] & GER. IO. VOSSIVS. [a]

§. XXVI.

o) IAMBLICH. PORPHYR. ll. cc. LAERT. l. VIII. ſ. 16.

p) AVCTOR libri *de medicam facile parabil.* inter GALENI *Opera l. III. T. IV. p. 463.*

q) PLIN. *l XXIII. c. 2.* conf. SCHVLZIVS *Hist. medic. Per. I. sect. 2. c. 7. p. 271.*

r) *n. 163. c. XXXIV. n. 244.* STANLEIVS vertit, potiones medicatas, melius OBRECHTVS unguenta, quæ ad vulnera adhiberi solent.

ſ) *Lib. XXIV. c. 17. l. XXV. c. 11.*

t) *l. c.* conf. CLERIC. *Hist. med. P. I. l. II. c. 4. p. 91.* qui hanc therapeuticam recte eo derivat, quod Pythagoras morbis dæmones præesse statuerit.

u) Conf. CELSVS *Med. l. III. c. 4.* SCHVLZ. & CLERIC. *ll. cc.*

x) CENSORIN. *de die nat. c. XIV.*

y) *De anno climacterico.*

z) Ad IAMBLICH. *intr. in arithm. Nicom. p. 129.*

a) *De theol. gentil. l. III. c. 20. p. 815.*

Symbola Pythagorica.

§. XXVI. Confiderata hactenus, quantum inextricabiles difficultates patiebantur, philosophia Pythagorica, coronidis loco, symbola ejus adjicienda sunt, de quorum caussis, modo, usuque supra pleraque jam enarravimus. Pauca hic adjicimus, sparsim tantum in antecedentibus observata:

I. Nihil in iis novi vel inusitati adhibuisse Pythagoram, sed receptæ inter barbaros, & Græcos quoque theologos methodo arcanæ se attemperavisse, quo factum, ut invidiosa in se disciplina non suspiceretur tantum, sed & reciperetur tanquam maximus sapientiæ his involucris latentis thesaurus. Licet, si verum fatendum, & veritatis atque sapientiæ recta ratio habenda, totam disciplinam suam, falsæ sapientiæ suspectam Pythagoras hac arcana methodo reddiderit. [b]

II. Confirmamur in eo admodum, usu symbolorum a Pythagoreis adhibito in eum finem, ut de rebus & dogmatibus sectæ suæ loquentes ab extraneis non intelligerentur. [c] Sapientiæ autem sol radios suos collustrare neminem dedignatur.

III. Factum inde, ut ab ἀλλοτρίοις, & hujus sectæ mysteriis initiatis ejusmodi symbola male intelligerentur, &, cum magna esset scholæ Italicæ existimatio, literæ illi inhærerent: unde haud unum superstitionis anilis genus exortum est, quod vel nostra secula exuere non potuere. Exemplo sint symbola sequentia: ne speculum ad lucernam intuere; offensa in vestibulo vetula non egredere; sal apponito; in poculi fundo residuum non relinquito; surgens e lecto stragulam complicato; in meridie ne dormito, & his similia. [d]

IV. Ex his vero, attendentibus clarum esse potest, impossibile esse, certas Pythagoricorum symbolorum explicationes dare, unde ipse IAMBLICHVS [e] ea cum oraculis Pythicisque effatis comparat. Non defuere quidem cum inter veteres, tum inter recentiores viri acuti, qui his tenebris lucem accendere conati sunt. [f] Verum ipse, qui ex horum numero est IAMBLICHVS [g] fassus est, rationes his symbolis ob verisimilitudinem additas, non esse Pythagoricas, sed quorundam exteriorum, qui eas comminiscantur, quive conentur probabilem quandam speciem dictis affingere, id quod exemplo quoque diversæ explicationis probat. Cum itaque interpretes ipsi incerti sint, quid proprie sub istis ænigmatibus schola occultaverit

b) Conf. prudenter dicta *Act. philos. vol. I. pag.* 230.

c) IAMBL. *c. XXXII. n.* 227. *protrept. c.* 31. SCHEFFERVS *l. c. p.* 90. 91. sed & tesseræ instar fuisse, qua Pythagorei se inter se dignoscerent, ex IAMBL. *c. XXXIII. n.* 237. *seqq.* patet.

d) Exempla plura attulit MAGN. DAN. OMEIS *app. ethicæ Pythagoricæ n.* 129. *seqq.*

e) Passim, vid. *n.* 105. 161. 247.

f) Inter veteres symbola Pythagorica illustrarunt multi. Et Anaximandri quidem Milesii junioris, Aristotelis, Alexandri Polyhistoris, Androcydis aliorumque ea de re scripta dudum intercidere. Ex iis, quos hodie legimus, consuli possunt LAERT. *l. VIII. §.* 17. *seqq.* HIEROCLES *ad C. A. p.* 297. SVIDAS in *Pythag. T. III. p.* 233. PLVT. *Sympos. l. VIII. c.* 8. HIERON. *contra Rufinum T. II. p.* 166. *Opp.* IAMBL. *vit. Pyth. ll. cc.* PORPHYR. *n.* 42. *seqq.* & imprimis IAMBLICHVS *protrept. c.* 21. LILIVS GIRALDVS etiam *veteris philosophi expositionem*, PLVT. falso tributam inseruit tractatui *de symbolis Pythagoræ*. Recentiores enumerant FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p.* 459. & HEVMANNVS *Act. phil. vol. I. p.* 377. quibus addi possunt doctissimi viri STOLLIVS *Hist. phil. mor. gent. §.* 129. *seqq. p.* 228. *seqq.* LEHMANNVS *Hist. phil. Pyth. p.* 423. *seqq.*

g) *n.* 86.

verit Italica, immo cum suspicari non sine ratione liceat, variis significationibus mox physicis mox theologicis mox moralibus adaptata fuisse, laterem lavare nobis videntur, qui in his veterum & recentiorum explicationibus Pythagoreæ disciplinæ præcepta eaque genuina invenire se posse sperant. Nuda itaque hæc symbola afferemus, lectoremque ad interpretes remittimus, qui, qua ratione hi intellexerint noscere cupit.

§. XXVII. Ita vero symbola Pythagoræ recitat IAMBLICHVS: *Symbolorum summa.*

I. In templo progrediens adoratum, nihil interea, quod ad vitam facit, nec dicito, nec facito.

II. Perfunctorie templum ne ingreditor, neque si ipsissimas fores prætergrediaris.

III. Discalceatus nudisque pedibus sacrificato atque adorato.

IV. Publicas vias declinans per semitas ingreditor.

V. Ab eo, quod nigram caudam habet, abstineto.

VI. Lingvam ante omnia contineto, Deos sequens.

VII. Ventorum spirantium sonum adora.

VIII. Ignem gladio ne fodito.

IX. Aciem omnem abs te removeto & avertito.

X. Cum viro, cui onus impositum est, simul attollito.

XI. Dum calceamenta pedibus subduntur, pedem dextrum ante adferto. In pelluvium autem sinistrum priorem inferto.

XII. De rebus Pythagoricis sine lumine ne loquitor.

XIII. Iugum ne transilito.

XIV. Peregrinationem instituens, domum ne revertitor, furiæ quippe simul comitantur.

XV. Ad solem conversus ne meito.

XVI. Facula sedem ne extergito.

XVII. Gallum alito quidem, sed non sacrificato, lunæ namque & soli sacer est.

XIIX. Chœnici ne insideto.

XIX. Nihil eorum, quod curvos ungves habet, alito.

XX. In via ligna ne seces.

XXI. Hirundinem tecto ne accipias.

XXII. Annulum ne gestato.

XXIII. Dei formam & imaginem annulo ne insculpito.

XXIV. Ad lucernam faciem in speculo ne contemplator.

XXV. De Diis & divinis oraculis, nulli eorum, quæ admirabilia fidem derogato.

XXVI. Risu in continenti ne concutitor.

XXVII. Ad sacrificia ungves ne præcidito.

XXIIX. Dexteram ne cuivis injicito.

XXIX. E stragulis surgens ea convolvito & vestigium confundito.

XXX. Cor ne edito.

XXXI. Cerebrum ne comedito.

XXXII. Pilos præscissos & ungvium præsegmina conspuito.

XXXIII. Rubicundum non suscipito.

XXXIV. Ollæ vestigium in cinere aboleto.

XXXV. Cum ea, quæ aurum habet, non congreditor ad liberos procreandos.

XXXVI. Inprimis honorato figuram & gressum, figuram inquam, & triobolum.

XXXVII. A fabis abstineto.

XXXIIX. Malvam in horto quidem tuo plantato, sed ea ne vescitor.

XXXIX. Ab iis, quibus vita est animalis, abstineto. Hactenus IAMBLICHVS, [h] qui explicationem quoque addidit. Adjicienda his alia, ex veteribus a STANLEIO [i] & LEHMANNO [k] collecta, inter quæ potiora magisque memorabilia hæc sunt:

XL. Quæ de mensa ceciderint, non tollenda.

XLI. Panem ne frangito.

XLII. Sal apponito.

XLIII. Cibum in matulam ne injicito.

XLIV. Meridiano somno ne indulgeto.

XLV. Elixum ne assato.

XLVI. Cœlo tonante terram tangito.

XLVII. Ex curru ne comedito.

XLIIX. Mitis stirps non lædenda.

XLIX. Clara voce precandum.

L. Super terram non navigandum.

LI. Palma non plantanda.

Alia, quæ ex PSEVDO-PLVTARCHI libello habuit GYRALDVS tanquam incertæ fidei prætermittimus. Quanquam & hoc verisimile est, non esse hæc symbola omnia ipsius Pythagoræ, sed pleraque forte a discipulis, quædam etiam ab aliis illos imitantibus excogitata. In his litera Y, humanæ vitæ symbolum, bicorni ratione latam & angustam vitii & virtutis viam delineans esse videtur, quæ inde litera Pythagorica dici solet; [l] inter barbaras enim gentes ejus similitudinis vestigia jam apparent. [m] Tandem & hoc non prætereundum, Pythagoram usum fuisse teste PORPHYRIO [n] & CLEMENTE ALEXANDRINO [o] sermone quoque allegorico & hieroglyphico, cujus illi exempla afferunt.

SECT.

h) *Protrept. cap. ult.*

i) *l. c. p.* 797.

k) *l. c. p.* 459. *seqq.* Qui rationes etiam a veteribus & recentioribus allatas diligenter enarrat.

l) LACTANTIVS *l. VI. c.* 3. PERSIVS *Satyr. III. v.* 56. AVSON. *edyll. XII.* & epigramma vetus VIRGILIO tributum.

m) In S. enim literis ipsisque *Proverbiis* Pythagora longe antiquioribus ejus symboli vestigia jam apparent *c. XV.* 24. & inter Iudæos frequens fuisse ex MATTH. *VII,* 13. patet. Notumque colloquium Herculis Thebani ex fabulari theologia petitum, quod explicat XENOPH. *mem. l. II. p.* 461. & CICERO *offic. l. I. c.* 32.

n) *Vit. Pyth. n.* 41.

o) *Strom. l. V. p.* 571. sed & peculiaribus disciplinæ vocabulis usos fuisse Pythagoreos IAMBLICHVS passim observat, nosque supra quædam tetigimus. Talia sunt ἐχεμυθίαν, *n.* 94. κατάρτυσις *n.* 95. παιδάρτασις *n.* 101. κάθαρσις *n.* 110. ἐξάρτυσις *n.* 114. συναρμογὴ *ib.* ἐπαφὴ *ib.* ἐπῳδὴς *ibid.* ἡλικία ἐνδεδασμένη *n.* 201.

* *

SECTIO II.

DE DISCIPVLIS ET SECTATORIBVS PYTHAGORAE.

§. I.

Discipuli Pythagoræ.

Multos habuisse discipulos Pythagoram, qui ex tota Italia ad eum confluxerunt, ex antecedentibus constat. Venere enim, si Aristoxeno fides est, [a] ad ipsum Lucani, & Messapii, & Picentini & Romani, [b] ut singulos, qui eruditionis ejus fama moti ad eum accessisse PORPHYRIO [c] & IAMBLICHO dicuntur prætereamus, quorum catalogum satis prolixum exhibet IAMBLICHVS. [d] Exosos vero, & exardente invidia, vivo adhuc Pythagora, combustos ex parte, multos in exilium actos esse, supra quoque narravimus. Post mortem ejus non uxoris tantum Pythagoræ & liberorum curam atque educationem, sed & scholæ successionem suscepit ARISTAEVS, filius Demophontis Crotoniata, qui Pythagoræ vixit ætate, septem, ut IAMBLICHVS [e] habet, generationibus ante Platonem. Nemo enim erat, qui ex theoreticis doctrinam Pythagoræ melius teneret. Imprimis in scientiis mathematicis, quæ ansæ quasi erant philosophiæ Pythagoricæ, egregie versatum fuisse, veteres testantur, qui librum ejus de locis solidis laudant. [f] Scholam is, quam a Pythagora acceperat, [g] tanquam ætate reliquis major, triginta novem annis rexisse & centesimum fere ætatis annum attigisse dicitur STANLEIO, [h] qui tamen IAMBLICHI verba perperam accepit.

Aristæus.

Mnesarchus aliique successores.

Aristæo successit MNESARCHVS, Pythagoræ filius, cum avo ejusdem nominis non confundendus, quem alii Mnemarchum vocant. ANONYMVS [i] tamen Photii hunc juvenem obiisse, & Telaugem in schola parentis successisse tradit. Post hunc Bulagoras scholæ præfuit, cujus ætate Crotona direpta est. Huic successit Tydas, vel quod malunt critici, [k] Gartydas vel Gortydas, Crotoniata, a peregrinatione, quam ante bellum & direptionem patriæ susceperat, redux, qui tamen propter patriæ calamitatem vitæ pertæsus, ex mœrore ante diem obiit, postque tempus aliquod Aresas Lucanus, a quibusdam hospitibus in vita servatus scholæ regimen suscepit. Ad hunc venit Diodorus Aspendius, qui ob paucitatem Pythagoreorum in collegio [l] isto receptus est. Et meminit quidem Diodori alicujus Aspendii

 ATHE-

a) Apud PORPHYR. n. 22.
b) Dubium tamen hæc faciunt ea, quæ *libro primo* de philosophia Romanorum diximus.
c) *l. c.*
d) IAMBLICH. *c. ult. n. 265.* auxit hanc syllogen diligentia FABRICII *Bibl. Græc. vol. I. p. 486.* qui adeundus.
e) *l. c.*
f) Edidit in eum divinationes VINCENTIVS VIVIANVS. Vid. *Act. erud. 1703. p. 487.*
g) IAMBLICH. *l. c.* conf. de eo FABRIC. *l. c.* VOSSIVS *de scient. mathem. c. XIII. §. 5. p. 50.*
h) Iamblichus enim de Pythagora ait, eum XXXIX. annis scholam rexisse, & fere centenarium obiisse, ut recte quoque vertit OBRECHTVS.
i) *l. c. p. 56.*
k) Vid. SCHEFFER. *l. c. p. 172.* BENTLEI. *de epist. Phalarid. p. 83.* KVSTER. *ad h. l.*
l) Ita *σύστημα* vertendum esse demonstravit MENAG. ad LAERT. *l. VIII. §. 45.* neque Obrechtus neque Stanlejus ad hoc attenderunt.

ATHENAEVS,[m] qui mutata secta, ad Pythagoreos accessit, quem eundem cum Tydæ successore putat SCHEFFERVS,[n] nec tempora repugnare contendit; Athenæo enim memoratum sub Ptolomæo Lagi vixisse; Tydæ vero successorem ex ultimis Pythagoreis fuisse, qui Aristoxeni tempore, teste LAERTIO,[o] his Ptolomæi temporibus viventis, floruerunt. Si tamen Iamblichum sequimur, minus ætas Diodori hujus temporibus Ptolomæi respondet. Eo scilicet auctore ab Aresa, quinto Pythagoræ successore, receptus est, quod ad tempora Ptolomæi extendi nequit. Teste enim ANONYMO Photii [p] Archytas successione octavus fuit a Pythagora, ante quem Diodorum istum fuisse oportet. Archytam autem Plato audivit, ante Alexandri M. tempora. Aut itaque duo Diodori Aspendii fuere, aut Iamblichus ætatem ejus neglexit, & incommodo loco posuit, id quod sæpius ab eo factum est. Sed & in aliis Italiæ & Siciliæ oris Pythagorei dispersi vivebant, & Heracleæ quidem Clinias & Philolaus, Metaponti Theorides & Eurytus, Tarenti Archytas, Locri Timæus. [q] Nec defuere feminæ in systemate collegiove Pythagoreo philosophantes, quas post Philochorum Atheniensem, [r] deperditum, collegere MENAGIVS,[s] & FABRICIVS.[t]

Pythagorei alii. §. II. Memorantur & alii, qui ex hac schola prodiere philosophi, legimusque hodie fragmenta Hippodami, Euriphami, Hipparchi, Theagis, Metopi, Critonis, Diotogenis, Callicratidæ & Charondæ, quæ nobis servavit STOBAEVS:[u] etsi dubium est, an genuina ea sint, nec ne. Sed & alii ex Pythagoreorum schola prodierunt, qui paulisper a genuina viri philosophia recesserunt, quales præter Empedoclem, Epicharmum & Ocellum Lucanum, de quibus in sequentibus dicendum, fuere ECPHANTVS Syracusanus, & Hippon Rheginensis. *Ecphantus.* Ecphantus, qui alium habuit Crotoniatam cognominem,[x] Empedoclis vel præceptor fuit, vel discipulus, satis enim doctrina utriusque naturalis concordat. Eam sic exhibet STOBAEVS [y] & PSEVDO-ORIGENES: [z]

I. Non posse fieri, ut veram rerum notitiam adipiscamur. Quæ assertio nititur conditione materiæ fluxæ & semper in motu & mutatione versantis, ex quo manifestum est, vel deseruisse Ecphantum intelligibilia Pythagoræ, vel hanc tantum thesin, ut plures ex hac schola, de rebus tantum intelligibilibus accepisse.

II. Prima principia esse individua corpuscula, eorum tres differentias existe-

m) *Lib. IV. p. 163.*
n) *l. c. p. 172.*
o) *Lib. VIII. §. 46.*
p) *l. c. p. 56.*
q) IAMBLICH. *l. c.*
r) Scripsit is *collectionem heroidum*, sive *Pythagorearum feminarum*, teste SVIDA *T. III. p. 612.*
s) *Hist. mul. philos. §. 76. seqq. p. 499.*
t) *Bibl. Græc. vol. I. p. 508. seqq.*
u) Hippodami *Serm. CCXLIX. p. 822.* Euryphami *ib. p. 825.* Hipparchi *Serm. CCLIV. p. 818. seqq.* Theagis *Serm. I. p. 9.* Metopi, *ib.* Critonis *Serm. XXVIII. p. 84.* Diotogenis *Serm. CXLI. p. 422.* Callicratidæ *Serm. CLXXXIX. p. 645.* Charondæ, *Serm. CXLV. p. 467.* editionem GALEI supra memoravimus. Æschylum forte ob sententias Pythagoreorum exotericas inter eos numerat CICERO *Tusc. Q. l. II.*
x) IAMBLICH. *c. ult. n. 267.* nostrum in catalogo Pythagoreorum omisit FABRICIVS.
y) *Eclog. phys. l. I. c. 25. p. 48. c. 13. p. 27.*
z) *Philosophum. c. XV. p. 102. seq.*

exſiſtere: magnitudinem, formam & potentiam: ex his oriri, quæ ſenſibus obvia.

III. Certum & hunc infinitum numerum eorum eſſe.

IV. Præter iſta corpuſcula eſſe inane. Addit hoc STOBAEVS, qui quoque monet, Ecphantum monadas Pythagoræ corporeas dixiſſe: id quod cum diſciplina Empedoclea convenit.

V. Corpora non gravitate, nec impulſu, ſed divina mentis vel animæ potentia moveri.

VI. Ita non tantum ex atomis conſtitiſſe mundum, ſed & providentia regi. Stobæi hæc ſunt, quæ ex antecedenti theſi ſponte fluunt. Ex his vero diſcrimen inter ſyſtema atomiſticum Semipythagoreorum & Democriticorum atque Epicureorum apertum eſt. Et nudaſſe quidem hæc corpuſcula qualitatibus aſſerit THEODORITVS, [a] ſi Diaphantus idem eſt, qui Ecphantus, quod placet cel. MOSHEMIO, aliter tamen Pſeudo-Origenes, qui præter magnitudinem, formam & potentiam iis tribuit.

VII. Hinc fieri, ut mundus norit videre; & propterea quoque unius ope potentiæ ſphæricum factum eſſe. Clarum eſt, in his Ecphantum facere mundum ἔμψυχον: adeoque a ſyſtemate Pythagorico, non nimis receſſiſſe.

VIII. Terram medium mundi moveri circa centrum ſuum orientem verſus.

Hippon Rheginus.

Alter ex Pythagoreorum cenſu memorandus HIPPON eſt, Rheginus, quem cum Hippone Pythagoreo, CENSORINO [b] laudato, qui aliis Metapontinus dicitur, ut Ariſtoxenus & Iamblichus Samium faciunt, eundem forte eſſe veriſimili ratione conjicit FABRICIVS. [c] Quidam Ionicæ ſcholæ adſcribunt, [d] & Thaletis diſcipulum faciunt, qui ARISTOTELEM [e] ſequi videntur, inter Ionicos ejus mentionem facientem. Sed id magis ratione principii phyſici, quod elegit, quam ratione ſectæ, quam ſecutus eſt, intelligi debet. Contemtim de eo judicat ARISTOTELES [f] propter εὐτέλειαν τῆς διανοίας; pleriſque veterum, [g] qui ejus mentionem faciunt, inter atheos numeratur, unde & Melius quibusdam [h] dictus eſt, quod idem cum Diagora Melio ſentiret. Difficulter tamen de ejus atheiſmo judicari poteſt, cum opus ejus phyſicum, ad quod paſſim reſpiciunt veteres, olim jam interciderit. Quod ſi tamen CLEMENTI ALEXANDRINO [i] fides eſt, non moderate tantum & continenter vixit, ſed & ideo tantum in atheorum numerum relatus eſt, quod reliquis hominibus acrius hunc errorem perſpexit, Deos gentilium fuiſſe homines immortalitate a tempore fabulaque donatos. Vnde & alio loco, [k] hunc ſibi verſum monumento inſcribi juſſiſſe refert:

Hic

a) *De cur. Græc. aff. Serm. IV. T. II, p. 509.*
b) *c. V.*
c) *Bibl. Gr. vol. I. p. 777.*
d) CLERIC. *Bibl. ſel. T. II. p. 50.*
e) *Metaphyſ. l. I. c. 3. T. II. p. 645.*
f) *l. c.*
g) AELIAN. *l. II. c. 31.* EVSTATH. *ad Hom. od. γ. p. 135.* PLVT. *adv. Stoicos,* aliique poſtea nominandi. Ex recentioribus CLERIC. *l. c.* GVNDLING. *Gundlingian. P. XXII. p. 29. 157.* CVDWORTH. *Syſt. int. c. I. p. 123.* BVDDEVS *theſ. de atheiſmo c. I. §. 20. p. 79.*
h) ARNOB. *l. IV. p. m. 145.* CLEM. ALEX. *loco citando.*
i) *Adhortat. ad gentes p. 15.* ARNOB. *l. c.*
k) *l. c. p. 36.*

Hic est Hipponis tumulus, quem lumine cassa
Æternis fecit Parca parem esse Deis.

Qua in re a Pythagoreæ scholæ placitis non abiit, quæ virorum magnorum sapientia purgatorum nomina Deorum cœtui adscribebant. Forte & in eo atheismi suspicionem dedit, quod in physiologia sua ad sola principia materialia, prætermissa causa efficiente rationali respexit, ut eo tempore schola quoque fecit Ionica. Ita vero principia physica ordinasse [l] tradunt veteres:

I. Principia prima esse frigidum, quæ est aqua, & calidum, qui est ignis. Magno hoc consensu Hipponi tribuitur, ut videre est ex testimoniis PSEVDO-ORIGENIS, [m] SIMPLICII, [n] AVCTORIS historiæ philosophicæ inter GALENI opera, SEXTI EMPIRICI [o] & HERMIAE. [p] Non audiendus est igitur AVCTOR *allegoriarum in Hesiodi theogoniam*, quem recentiores quidam [q] secuti sunt, qui terram πρεσβυγενέστερον τῶν ἄλλων, *antiquissimum primumque rerum generatarum*, dixisse, vel generationis potius principium posuisse testatur. Ceterum non negligenda ALEXANDRI APHRODISEI [r] observatio: Hipponem posuisse pro principio simpliciter τὸ ὑγρὸν, humidum, indeterminate, non explicantem, aquane sit, ut Thales, an aër, ut Anaximenes & Diogenes.

II. Procreatum ex aqua ignem, superasse potentiam ejus, unde genitus fuit, & composuisse mundum. [s] Absurda prima fronte hypothesis, unde eam quoque inter veterum physicorum hypotheses ARISTOTELI non memorari visum est viris doctis, quod ignem & aquam res adeo contrarias inter se junxerit, recte tamen considerata, Pythagoreum systema clarius modo exprimit, & recte jungi ignem & aquam prodit. Pone enim materiam crassiorem in monade sive statu chaotico contentam, fuisse τὸ ὑγρὸν, non tam aquam, quam humidum indeterminate, ut plerorumque vetustissimorum theologorum fuit sententia; subtiliorem vero materiam, in eo contentam fuisse ignem, sive Deum, quorum neutrum a Pythagoricis dogmatibus abludit, & habebis veram Hipponis physiologiam. Ea enim, teste PSEVDO-ORIGENE, causam efficientem & formantem mundi igni tribuit, ex aqua vel chao progresso, & humidi naturam vincente.

III. Animam gigni ex humido, semine ex cerebro tanquam aqua vel humido stillante. Hunc sensum habere videntur obscura PSEVDO-ORIGENIS verba: [t] Τήν τε ψυχὴν ποτὲ μὲν ἐγκέφαλον ἔχειν, ποτὲ δὲ ὕδωρ, καὶ παρὰ τὸ σπέρμα εἶναι τὸ φαινόμενον ἡμῖν ἐξ ὑγροῦ, ἐξ οὗ φησι ψυχὴν γίνεσθαι. Quod sine sensu ita vertit GRONOVIVS: *Animam habere modo cerebrum, modo aquam. Et adesse semini, id quod nobis apparet, ex humore, unde ait animam gigni.* Verum autem sensum illum esse, quem expressimus, nemo dubitaverit, qui ad ARISTOTELIS [u] locum

l) *Conf. Obs. Hal. Lat. T. II. obs. 19. p. 433.*
m) *Philosophum. c. XVI. p. 104.*
n) In *l. I. physic.*
o) *Pyrrh. hyp. l. III. c. 4 s. 30. adv. Math. l. IX. s. 361.*
p) *Irris. phil. gent.*
q) *Obs. Hal. l. c.* & GASSEND. *T. I. opp.*
r) In *l. I. Metaphys. p. 12.*
s) ORIG. *l. c.*
t) *l. c.*
u) *De anima l. I. c. 2. T. I. p. 479.*

locum attenderit, dicentis: *Quidam magis etiam importuni, animam aquam esse dixerunt, ut Hippon: qui quidem ad hanc sententiam ratione seminis videtur compulsus, quia omnium semen humidum est, etenim redarguit eos, qui animam sanguinem dicunt, quia semen sanguis non est; hoc autem primam animam esse dicit.* Nec mirum, hæc placuisse Hipponi, quia illa in Pythagoreis scholis didicit, teste enim LAERTIO[x] Pythagoreis semen cerebri stilla est, eoque injecto ex cerebro sanies, humor, sanguisque profluit, e vapore autem anima ac sensus derivatur.

IV. Nihil esse ab interitu immune. Hoc ex asserto impietatis suspectum factum Hipponem non negat PLVTARCHVS,[y] addit tamen, non ausum esse dicere, Deum esse interitui obnoxium; sed talem naturam aliquam esse posse negantem, notitiam de Deo reliquisse in medio.

Duratio sectæ Pythagoreæ.

§. III. Addi posset his Xenophanes, Eleaticæ sectæ conditor, qui Telaugem, Pythagoræ filium præceptorem habuit,[z] verum de eo sequenti capite dicendum est. Forte plures fuere, quorum notitiam nobis eripuit vetustas & invidia, quæ diu superesse hanc sectam prohibuit. Non enim ultra Alexandri M. ætatem duravit Pythagorea secta, tum enim vixere Xenophilus Chalcidiensis, Phanton, Echecrates, Diocles & Polymnestus Phliasii, Philolai & Euryti Tarentini discipuli[a] quos convenit Plato Tarenti; aitque etiam DIODORVS[b] Cephisodoro Athenis Archonte, Pythagoricorum philosophorum postremos, itemque Anaximenem Platonem & Aristotelem extitisse. Vidit tamen illos Aristoxenus quoque, teste LAERTIO,[c] qui Ptolomæi Lagi tempora circa Olymp. CXIII. attigit. Si itaque Olymp. LX. in Italia scholam instituisse Pythagoram, vel ibi floruisse cum LAERTIO[d] ponamus, ducentos duravit annos, si ad Ol. CXIII. computes, quo σύστημα, collegium conventusque Pythagoreorum, teste eodem, desiit. Aliquos enim Pythagoreos longius vitam produxisse, credibile est. Immo in Aegypto multa tum ex institutis Pythagoricis, tum ex doctrina hæsisse, ex quo Alexander M. Græcam philosophiam in illam regionem invexit, capite ultimo demonstrabimus. Causæ vero mature extincti sodalitii Pythagorei fuere plures. Quantam enim invidiam oris libertate, legum ferendarum cupiditate, emendandorumque hominum studio sibi conflarint, ut igne ferroque & exilio delerentur, supra jam exposuimus. Suspectam quoque & invisam sectam reddidit arcana disciplina, quæ extraneos quam maxime arcebat, eosque pro pollutis mortuisque habebat, qua re plerique deterrebantur, quo minus nomen societati darent, sic ut Diodori Aspendii ætate ad exiguum jam numerum σύστημα ἀνδρῶν, id est collegium Pythagoreorum

x) *l. VIII. §. 28.*
y) *Adv. Coloten T. III. p. m. 459.*
z) LAERT. *l. I. §. 15.*
a) LAERT. *l. VIII. §. 46.*
b) *l. XV.*
c) *l. c.*
d) *ibid.* Apud eum autem, pro ἐννέα καὶ δέκα, legendum ἐννέα ἢ καὶ δέκα, non enim novendecim, sed novem vel decem generationibus duravit conf. MENAG. *ad h. l.* FABRIC. *Bibl. Gr. Vol. I. p. 501.* quod jam vidit LIPSIVS *Manud. phil. Stoic. p. 38.* conf. SCHEFFER. *l. c.*

reorum redactum ſit. Incidere quoque in ea tempora, maxima diſſidia inter urbes magnæ Græciæ, quibus magna earum pars extincta eſt, Pythagoreis paſſim diſſipatis & in alias terras ejectis. [e] In Græcia quoque ex oriente magno philoſophorum numero, qui ex Socratica ſchola prodiere, eviluit Pythagoricum inſtitutum, [f] ab aliquo jam tempore propter τὸ τερατῶδες contemtum. [g] Vnde mirum non eſt, mature ſectam ipſam deſiiſſe, quanquam initio maxima celebritate effloreſceret.

Celebriores Pythagorici.

§. IV. Abſoluta generali Pythagoricæ ſectæ hiſtoria, quidam adhuc conſiderandi veniunt philoſophi, qui ex ea quidem prodierunt, in rebus tamen præcipue naturalibus ſua quoque placita & propria dogmata aliquantum ſecuti ſunt, magnum inde nomen ſibi pepererunt. Inter hos jure eminent Empedocles, Epicharmus, Ocellus Lucanus, Timæus Locrus, Archytas Tarentinus, Alcmæon, Hippaſus, Philolaus & Eudoxus, celeberrima inter Pythagoreos nomina, de quorum vita & placitis veteribus enarrata porro exponemus.

Empedocles.

§. V. EMPEDOCLES, poſt Pythagoram in hac ſecta maximi nominis Agrigentum patriam habuit, nobiliſſimam poſt Syracuſas in Sicilia civitatem. [h] Genus nobile habuit, avi vero & parentis nomen apud veteres, quorum relationes exhibet LAERTIVS, [i] incertum eſt, hunc tamen plerique Metonem nominant. Audiviſſe ipſum Pythagoram Timæus [k] auctor eſt, quem ſequuntur PORPHYRIVS [l] & IAMBLICHVS, [m] quibus tamen tempora repugnant. Floruit enim, referente LAERTIO [n] circa Olymp. LXXXIV. unde ante Olymp. LXXVI. natus eſſe vix potuit. Quod erudite probans DODWELLVS, [o] conjicit, eum alium audiviſſe Pythagoram Alipten, familiæ conditore juniorem: id quod tamen ſine neceſſitate ſtatui putamus, nec enim Timæi auctoritas tanta eſt, ut ea ſtandum ſit, cum ſatis nota ſit Pythagoreorum cuncta ad præceptorem referendi, invita licet temporum ſerie, ſtudium; nec Porphyrii & Iamblichi aſſertis ſecure fides adhibenda eſt, quos aliquoties temporum rationes miſere confundentes deprehendimus. Probabilius itaque eſt, eum Pythagoreum quendam audiviſſe; hujus enim ſectæ placitis plerumque inhæſiſſe doctrinæ ejus ſumma, quam in ſequentibus exhibebimus, probat. [p] Quo vero ex hac ſecta philoſopho præceptore uſus ſit, nec ipſe prodidit, nec veteres aliter, niſi ex conjecturis incertiſſimis, tradunt. LAERTIVS [q] Telaugis epiſtolam memorat,

e) Seceſſere etiam in deſerta loca, quæ vivendi ratio diu durare nequivit, conf. HIERON. *contra Iov. T. II.*

f) Conf. SCHEFFER. *l. c.* qui hæc omnia ex veteribus probat.

g) XENOPHON. *epiſt. p. 1000. Opp.*

h) Videndus de celeberrima urbe BAYLE *Dict. T. II.* art. *Agrigentum p. 547.* Hominum octingenta millia Empedoclis ævo continuiſſe credat, qui volet, nos vel in numeris errorem vel jactantiam ſubeſſe putamus, conf BOCHART. *Geogr. S. P. I. l. IV. c. 20. p. m. 286.* luxum Agrigentinorum acuto dicto reprehendit Plato apud LAERT. *l. VIII. ſ. 63.* AELIAN. *l. XII. c. 19.*

i) *l. VIII. ſ. 51.* Dolemus vehementer, immortalis nominis viri B. I. ALB. FABRICII ſyntagma *de vita, philoſophia & Scriptis Empedoclis* promiſſum *Bibl. Græc. Vol. I. p. 566.* lucem non vidiſſe: pauca enim tantum collectanea ſupereſſe teſtatur cl. REIMMARVS in *vita ejus, p. 210. 211.*

k) Apud LAERT. *l. VIII. ſ. 54.*

l) *Vit. Pyth. n. 29.*

m) *c. XXIII. n. 4.*

n) *l. c. ſ. 73.*

o) *De ætate Pythagoræ p. 220.*

p) Conf. PHILOSTRAT. *Vit. Apol. l. I. c. 1.*

q) *ſ. 55.*

morat, Brontinum & Hippaſum audiviſſe teſtantem, ſed fidem eam exiguam mereri recte addit. Quo enim loco hæ epiſtolæ habendæ ſint, ſatis notum eſt. Theophraſtus Parmenidis æmulum & in poëtica philoſophia imitatorem fuiſſe tradit, quod ad Xenophanem, quocum diu converſatus ſit, Hermippus refert, qui poſtea demum Pythagoreis congreſſum eſſe aſſerit: aliter Alcidamas, qui poſt Parmenidem, Pythagoram & Anaxagoram audiviſſe ait, ex quibus ſatis manifeſtum eſſe putamus, de præceptore Empedoclis nihil certi conſtare, licet dubium non ſit, in Italicis ſcholis inſtitutum, Pythagoreorum dogmata propalaſſe, quod hos ægerrime tuliſſe, huncque ideo ex conſortio excluſiſſe quidam veterum ſcriptorum memoria produnt.[r] Animo itaque ad rempublicam applicato, cum Metone vita functo tyrannis in patria pullulare cœpiſſet, Agrigentinis auctor fuit, ut ſeditionibus omnibus omiſſis, æqualitatem civilem amplecterentur. Multas itidem civium filias, quæ ſine dote erant, ex relictis ſibi opibus donatas viris elocavit.[s] Quæ res ei magnam apud cives venerationem conciliavit, qui regium quaſi axioma quoddam ei detulerunt;[t] unde & purpura veſtitus, & ſtrophio aureo caput redimitus, Phavorino teſte, inceſſit, crepidas item æreas & Delphicam ſumſit coronam,[u] comam aluit prolixam & ſervos habuit pediſſequos, ipſe vero gravis ſemper atque eodem ſemper habitu conſpectus fuit. Et tamen, ARISTOTELE[x] teſte, vel ideo fide digno, quod nec tempore adeo longe ab Empedoclis ætate abfuit, nec adulatione erga philoſophos ante ſe uti ſolitus eſt, ab omni imperandi faſtu fuit alieniſſimus; cujus indicium eſt, quod teſte Xantho, regnum cum ſibi deferretur, conſtanter renuit, & frugalitatem regum prætulit divitiis, & tyrannidem omnem & vim maxime peroſus, ad ſtabiliendam & defendendam civium æqualitatem plurimum contulit, cujus rei ſpecimina apud LAERTIUM[y] legi poſſunt. Non audiendus itaque Timæus[z] eſt, qui & contrariam reipublicæ ſententiam habuiſſe, ex aliorum ſuſpicione ait, & ſuperbiam ei exprobrat atque jactantiam, quod in carminibus ſuis hoc verſu uſus fuerit:

> *Χαίρετ', ἐγὼ δ' ὑμῖν θεὸς ἄμβροτος, ὐκ ἔτι θνητὸς*
> *Πωλεῦμαι.*
>
> *Salvete, immortalis ego Deus, haud fero mortem.*[a]

Prius enim allatis refutatur teſtimoniis, poſterius a ſyſtematis Pythagorei principiis alienum non eſt, quæ homines purgatos ſapientia, poſt fatales circuitus animarum Deos fieri, ſive in animam mundi divinam reduci jactavit: id quod Pythagoreum eſſe SEXTUS EMPIRICUS[b] & PHILOSTRATUS[c] jam notarunt. Non vero in republica tantum, ſed in ſchola

 quo-

r) *ibid.*

s) LAERT. *ſ.72. 73.*

t) *ibid.* Interpres Latinus ſenſum Laertii hic corrupit. Ex ejus enim verbis apparet, regia hæc ornamenta civi Empedocli tam egregie de ſe merito honoris cauſa Agrigentinos tribuiſſe.

u) Conf. MENAG. *ad* LAERT. *l. VIII. ſ. 69.*

x) Apud LAERT. *ſ. 63.*

y) *ib. ſ. 66.*

z) *ibid.*

a) Eandem ob hunc verſum dicam Empedocli ſcribit TERTULLIANUS *de pallio c. 4.* & SUIDAS in *ἐμβόκλαις T. I. p. 146.* HORATIUS in *arte.*

b) *Adv. mathem. l. I. ſ. 302.*

c) *Vit. Apollon. l. VII. c. 7. §. 6. p. 335.* conf. OLEAR. *ad h. l. Amœnit. liter. T. VII. p. 247.*

quoque admirabilis visus est, propter excellentem naturæ cognitionem, quæ multum sine dubio attulit, ut stupenda ei a credula superstitione tribuerentur miracula, tantaque ejus esset admiratio, ut in eum ad Olympia venientem, omnium oculi converterentur, nec quenquam alium, quam Empedoclem in ore haberent. [d] Referunt enim, [e] ventos frugibus noxios potuisse arcere, indeque ἀλεξάνεμον, ventorum propulsatorem dictum fuisse; [f] musica juvenem cædem minantem ad sanam mentem revocasse, & ad suam disciplinam amplectendam adduxisse, [g] Pantheam Agrigentinam feminam desperato morbo laborantem sanavisse, [h] & imprimis mulierem per XXX dies spiritu destitutam, quam plerique medici pro mortua habuissent, in vitam revocasse. [i] Dixisse Gorgiam Leontinum, ipsius discipulum, se præsente eum goëticam exercuisse, [k] versusque composuisse, servatos a LAERTIO, [l] quibus pharmacis se morbos pellere, ventos compescere, tenebras & tempestates ciere, serenum reducere, homines ex Orco revocare posse, jactaverit. In qua veterum relatione potissimum ad Pythagoreæ scholæ morem respiciendum est, de quo supra ex Iamblicho monuimus, solitos fuisse eos, ejusmodi ὀλιγόπιστα καὶ ἄπιστα magna jactantia confingere, ut scholæ suæ auctoritatem extollerent, adeoque jam Socratis ætate propter istam inanem mirabilium jactantiam viris prudentibus & sobrie philosophantibus fuisse odiosos. Deinde ad morem quoque istius ævi attendendum est, quo viri magni, ut auctoritatem sibi conciliarent inter populum, ejusmodi mirabilia de se ostentarunt, cujus exempla pluscula in Orpheo, Lino, Museo, Melampode, Epimenide aliisque veterum supra libro secundo attulimus. Et hos secutum Empedoclem, præstantiores, quam ars & prudentia dare possunt, effectus jactasse, servatum a Laërtio carmen manifestum facit. Quam populi quoque de talibus viris expectationem cum præstigiis & artibus callidissimis eluserint viri astutissimi, dubium non est, Empedoclem eodem modo corvos delusisse hiantes. Neque tamen omnia fraudibus & dolis imputanda esse existimamus, sed pleraque rerum naturalium & imprimis medicæ artis cognitioni tum temporis rarissimæ tribuenda putamus, quibus deinde, ex more τερατολογίας Pythagoreæ circumstantiæ præternaturales affictæ sunt. Ventos enim noxios eum naturali acumine præeunte emendasse veteres innuunt, [m] qui antra & scissuras montium unde emanarunt, obstruxisse, Selinunte vero fluvium, fœtore suo pestilentiam invehentem, duos alios amnes suis sumtibus immittendo, integritati restituisse referunt. Musica vero arte affectuum furores non ipse tantum, sed & tota Pythagoræ schola compescuit, ut supra observatum. Artis vero medicæ singulari prorsus peritia excelluisse Empedoclem dubio caret, [n] nec præ-

d) LAERT. §. 66.
e) citati.
f) IAMBLICH. vit. Pyth. c. XXVIII. n. 143. PORPHYR. n. 30. SVIDAS in Emp. T. I. p. 724.
g) IDEM. c. XXV. n. 110.
h) LAERT. §. 69.
i) PLINIVS l. VII. c. 52. LAERT. l. VIII. §. 61. & l. I. §. 12. & MENAG. ad h. l. GALEN. de loc. aff. ἄπνους l. VI.
k) LAERT. l. VIII. §. 59.
l) §. 62.
m) PLVTARCH. de curios. T. I. p. m. 237. LAERT. l. VIII. §. 70.
n) Conf. CLERICVS Hist. de la medicine P. I.

præter naturæ vim factum est, ut mulier per plures dies ex suffocatione uteri ἄπνους facta, in vitam revocaretur, & mirabile exemplum plebs, non invito Empedocle in miraculum verteret. Quæ omnia, cum veterum & recentiorum Platonicorum mendaciis non parum augerentur,[o] ut se tantæ artis, quam crepabant, successores & possessores esse ostenderent, mirum non est, tanta de Empedocle miracula narrari, quæ nemo, cui sanum est sinciput admiserit, quæque infelicissimo ausu a gentilibus miraculis Θεανθρώπου & Apostolorum opposita sunt. Certe physicum, non magum Empedoclem fuisse, veteres[p] probe observant, præter medicæ artis peritiam in poëtica quoque excelluisse, fragmenta versuum passim extantia & collecta ex parte ab HENRICO STEPHANO,[q] sed diligentiori collectione & illustratione digna[r] testantur. Vnde non caret verisimilitudine, opinio τοῦ πάνυ FABRICII, Auctoris *theologumenon arithmeticorum* testimonio[s] suffulta, quæ aureum carmen ad Empedoclem auctorem refert, cui, quæ objecit GOTTFRIDVS OLEARIVS,[t] eam non elevant.[u] Multa etiam scripsit, veteribus laudata, & in his librum *de natura*, versu hexametro, aliumque *de lustrationibus* sive *expurgationibus*, qui hodie desiderantur.[x] Hujus enim partem τὰ ἔπη χρύσεα esse, quod FABRICIVS suspicatur, valde incertum est. Tragœdiæ vero Empedocli apud veteres[y] tributæ, non ejus sunt, sed junioris Empedoclis,[z] quem ejus nepotem, nescio qua fide, facit SVIDAS:[a] quemque dictione admodum turgida usum fuisse inde constat, quod Diodorus Ephesius tragicum ei typhum objecit.[b] Certe Empedocles philosophus ab hoc poëta tragico distinguendus est.[c] Dolendum vero, multa ex carminibus suis Vulcano tradidisse Empedoclem,[d] quæque incendium evaserunt, misere a veteribus discerpta fuisse. In dicendi arte summum fuisse, & Satyri testimonio, & discipuli Gorgiæ Leontini, oratoris insignis, exemplo constat.[e] De morte ejus vehementer inter se veteres discrepant.[f] Miraculosam ex convivio Empedoclis evocationem cœlesti lumine illucescente narrat Heraclides, cujus traditio tamen aperte sapit τερατολογίαν Pythagoricam, ut eam recitasse sit refutasse, quanquam pluribus veterum, ipsiusque Romuli, exemplis constet, viros magnos vi arteve ex vivis clanculum sublatos ita inter Deos connumeratos fuisse. Alii

 post

l. II. c. 5. p. 93. SCHVLZ. *Hist. med. Period. I. sect. II. c. 7. §. 38. p. 174.* Auris naturam jam cognovisse Empedoclem & structuram anatomicam perspexisse ex PLVT. *de plac. phil. l. IV. c. 16.* liquet.

o) Eo nomine Timæus Heraclidem reprehendit apud LAERT. *f. 71.*

p) PLVTARCH. *l. c.* passim hoc nomen Empedocli tribuitur.

q) *In poësi philosophica 1574. 8.* edita.

r) Eam meditatum fuisse FABRICIVM supra diximus.

s) *p. 20.* conf. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 466.*

t) Ad STANLEIVM *p. 817.*

u) Objicit is versus ejusdem sententiæ repetitos quæ evincant non esse opus unius sed ῥαψῳδίαν Pythagoricam. Verum vel scribentis incuria, vel describentis negligentia repeti potuerunt.

x) Vid. FABRIC. *l. c.* qui & sphæram ei tributam cum vers. & notis Q. S. FL. CHRISTIANI exhibet.

y) LAERT. *f. 58.*

z) FABRICIVS *l. c. p. 646.* quem hæc omisisse præter rem notat OLEAR. *l. c.*

a) *l. c.*

b) LAERT. *f. 70.*

c) Id quod tamen præter rem reprehendit in Morerio P. BAYLE *Dict. T. II.* art. *Empedocles p. 547.* Rectius tamen physicus a tragœdo, quam a poëta distinguitur: quia & ille poësin excoluit.

d) LAERT. *f. 57.*

e) *ibid.*

f) *ibid. f. 67. seq.*

post revocatam feminæ suffocationem passæ vitam ex convivio post sacrificium peracto surrexisse, Aetnamque petivisse tradunt, quo cum pervenisset, in ignis crateras se injecisse, ignibus consumtum, ut Deus effectus crederetur, postea, ut res sese haberet, agnitum esse, una ex illius crepidis æreis vi flammæ ad exteriora rejecta. Quam traditionem plures ex veteribus sequi [g] mirum videri queat, cum ad orificium Aetnæ ignivomum accedere ob ignis & sulphuris halitum impossibile sit, propiusque ejusmodi montibus accedentes mox suffocari, Plinii senioris exemplo constet. Recte itaque præter STRABONEM [h] hanc fabulam rejicit Timæus, [i] qui non sine ratione tradit, incertum esse ejus obitum, in Peloponnesum enim se recepisse, nunquam omnino rediisse, nec mirum esse, quod ejus sepulchrum ignoretur, quod & aliis accidit. Vix itaque Neanthi [k] tribuenda fides, qui, celebritatis causa Messanam curru profectum cecidisse, coxaque fracta ex hoc lapsu obiisse dicit, vel qui eliso gutture vitæ finem fecisse, vel in mare prolapsum extinctum esse asserunt. [l] Obiit vero, si Aristotelem sequamur anno LX, si Neanthem, LXXVII ætatis exacto, quidam tamen ultra CIX annos eum vixisse asserunt, [m] quos tamen antiquitatis destitui testimonio, inde colligi potest, quod eum inter longævos non numeret LVCIANVS, diligens μακροβίων inter veteres enumerator. Statua ei post fata Agrigenti posita est operta, [n] quæ postea ante Romanorum curiam aperta, constituta fuit, Romanis eam illuc transferentibus. Cum aliis vero hujus nominis [o] Empedocles physicus confundendus non est.

Philosophia Empedoclis.

§. VI. Philosophiæ Empedocleæ fragmenta, quæ ex carminibus ejus passim apud veteres extant, partim rationalem partem concernunt, partim physiologicam, & vel veritatis criterium exponunt, vel principia rerum spiritualium & naturalium. Obscurius tamen suas expressit opiniones Empedocles morem sectæ Italicæ, & poëseos philosophicæ secutus, dignas, quæ peculiari tractatione ex instituto a viro quodam veteris philosophiæ probe gnaro illustrentur. Nos ad scopum præfixum intuentes potiora luce quadam collustrare tentabimus. Ita vero docuit:

I. Non a sensibus, sed a recta ratione judicanda veritas. Recta vero ratio partim divina, partim humana est, ex quibus divina non potest proferri, humana autem potest.

II. Quoad sensus, non potest veritas comprehendi, nisi iis præsit ratio, quæ judicium hoc exerat. Sensibus enim abstrusa sunt omnia, &, ut habet CICERO, nihil nos sentimus, [p] nihil cernimus, nihil omnino quale sit, reperire possumus.

III.

g) *ibid.* HORAT. *in arte* LVCIAN. *ver. hist. l. II. T. II. p. m. 495. Menip. & Aeac. T. IV. p. 43. Peregr. p. 268. fugitiv. p. 311.* TERTVLL. *de anima c. 31.* & PP. apud BALTVM *defense de SS. Peres l. I. c. 9. p. 63. 64.* OVIDIVS in *Ibin.*

h) *l. VI.*

i) LAERT. *§. 71.*

k) *ibid. §. 73.*

l) *ibid.*

m) *ibid.*

n) *ib. §. 71.* conf. *Otium Vindel. Mel. III. p. 265.*

o) Conf. FABRICIVS *l. c.* MENAG. *ad* LAERT. *l. VIII. §. 69.*

p) In *Lucullo c. 5.* Eleganter CLAVDIANVS *de cons. Mallii Theod. v. 71.*

Alter in Aetneas casuras sponte favillas
Dispergit, revocatque Deum, rursusque receptis
Nectit amicitiis, quicquid discordia solvit
Corporis hic damnat sensus, verumque videri
Pernegat,

III. Licet vero sensuum judicium nullum sit, est tamen rationis, quæ iis præest, quippe ea ad illa circumspicit, quæ clara atque evidentia sunt. Ternione hac assertorum canonica constat Empedoclea, quorum sensum versus fundunt Empedoclis, a SEXTO EMPIRICO [q] nobis servati, qui tamen non negat, de vera mente Empedoclis veteres in diversas opiniones abiisse, & esse quosdam, qui versus Empedoclis hos:

Terram terreno, atque unda conspeximus undam.
Aethere divinum nos æthera: vidimus igne
Claro ignem; lis lite, amor est conspectus amore,

sex sensuum criteria constituere, putent. Etsi vero in tanta carminum Empedocleorum obscuritate difficile admodum est, de vera ejus mente certi quid statuere, patebit tamen ex physiologiæ Empedocleæ systemate, quod mox explicabimus, quodque Pythagorea placita secutum fuisse demonstrabitur, philosophum Siculum, partim ad æterna & immutabilia rerum omnium principia; partim ad materiam fluxam, & semper in motu versantem respexisse, & ad animæ quoque, tum rationalis atque ex divina mundi anima participantis, tum sensitivæ & ex elementis conflatæ naturam intuendo, de judicio mentis ita statuisse: 1. Rationem esse vel hominis, vel Dei, hanc in anima mundi comprehendi, adeoque esse ineffabilem, eaque rerum naturas constitui. Illam ex divina ratione hominibus esse inditam. 2. Hanc divinæ rationis particulam, quæ in homine est, cognoscere æterna, immutabilia, clara & divina principia, quæ rerum essentias constituant, quæ τὰ ὄντως ὄντα Italica schola vocat. Ast 3. rerum materialium nullam esse cognitionem vel judicium certum, eo quod semper in motu fluxuque versentur, hincque non dici posse, nos sentire, videre, audire aliquid, cum quod hoc quidem momento existit, in alio mox fugitivum abeat & evanescat. 4. Sentiri tamen & percipi posse rerum sensibilium motus ab anima sensitiva, cum cujuslibet principii sive elementi, ex quo materia constat, natura in illa sit, quæ istam materialium rerum naturam percipiat. [r] 5. Nihil tamen hoc ad rationem pertinere, sed eam tum demum sensationibus istis excitatam ad æternas naturas, quæ rebus naturalibus essentiam largiuntur, respicere, & ita de rerum ipsarum natura judicare. 6. Ex quibus sequitur, rationem non inesse sensibus, sed horum perceptione tantum excitari, ad ea cognoscenda, quæ non ex materiæ fluxæ & in mutatione semper versantis, sed ex intelligibilium natura cognoscuntur. Hac ratione logica Empedoclea non inter se tantum cohæret, & apparens tollitur contradictio, sed principiis quoque physiologicis Empedoclis apte respondet. Et ex his quoque vetus circa logicam Empedoclis controversia dirimi potest, quam ARISTOTELES [s] jam tetigit, quamque aliter tollit CVDWORTHVS, [t] aliter ven. ejus Interpres, an apud

q) *Adv. mathem. l. VII. f. 120. seqq.*
r) Satis clare hoc innuit PLVTARCHVS *de plac. phil. l. IV. c. 9.* Sensum quemlibet pro ratione pororum, atque aditus, quo res admittit affici, ubi nempe recte se habeat, quod sensui cuivis conveniens est sensile.
s) *De anima l. III. c. 3.*
t) *System. intell. c. I. §. 24. p. 29. seqq.*

apud Empedoclem idem sit sentire ac cognoscere? Aristotelem hoc illi tribuere, negari nequit, nec accurate is, ut plerumque solet, Empedoclis mentem proposuit, ut haberet, quod in eo carperet: verum tamen est, nec ab anima sensitiva & ex elementis composita sensum eum sustulisse, nec rationi denegasse vim, de æternis judicandi, quatenus illa materiæ fluxæ essentiam largiuntur, adeoque sentire & cognoscere non idem quidem esse, sed in operatione tamen hominis ratiocinantis sensum & rationem intime conjungi. Hanc nisi significationem dogmati huic tribuamus, nullus sanus & cohærens sensus ejus emerget. Et hinc manifestum quoque esse putamus, male inter Scepticos referri Empedoclem, quod tamen nonnullis [u] placuit. Non enim is omnem cognitionis certitudinem negavit, sed criterium a sensibus sustulit, ipsis tamen sensationem, quæ cum ratiocinatione confundi non debet, permisit.

Physiologia Empedoclis.

§. VII. Principia physiologica Empedoclis, quæ præter CVDWORTHVM, [x] SCIPIO AQVILIANVS [y] docte quidem, sed obscurius, quam par erat, nec satis accurate, explicuit, ex schola, cui adhæsit, Pythagorica explicanda esse nemo temere negaverit, qui ad ea attendet, quæ supra de ejus philosophandi ratione & disciplinæ fonte tetigimus. Id vero probe observandum est, Empedoclem rerum spiritualium, æternarumque & intelligibilium considerationem supposuisse magis, quam instituisse, & in naturali philosophia sua potissimam partem ad explicanda rerum sensibilium φαινόμενα respexisse. Vnde in istis brevior est & obscurior, id quod plures inter veteres & recentiores seduxit, ut præpostere mentem Empedoclis explicarent. In subsidium itaque ea vocanda sunt, quæ veteres de utroque rerum omnium principio eum statuisse, dicunt, ut integrum Empedoclis systema patefiat. Illud vero, re pensitata, his constitisse propositionibus putamus:

I. Duplex rerum omnium principium est, activum aliud, aliud passivum, [z] illud monas est, sive Deus, hæc materia. Sunt, qui hanc quidem thesin amicitiæ & discordiæ principiis indicatam ab eo fuisse volunt. Sed hos falli ex sequentibus patebit, ubi demonstrabitur, hanc τῦ παντὸς ἀρχὴν νεῖκος καὶ φιλίαν, ad materiæ semel a principio activo commotæ principia materialia pertinere. Id quod luculenter satis innuit ARISTOTELES, [a] qui τὸ ἓν sive unitatem ante hæc principia posuisse asserit, ex quibus reliqua omnia orta esse versus Empedoclis ab Aristotele laudati dicunt. Quos AVCTOR libri *de mundo* [b] ad ipsum Deum refert, ex quo omnia facta sunt, quem tamen in eo hypothesi suæ inserviisse, palam est. [c] Materia enim Empedocli ex Deo non est.

II.

u) HVETIVS *de la foiblesse de l'esprit humain l. I. ch. 14. §. 4. p. 101.* qui SEXTVM suo modo sequitur.

x) In *syst. itell.* passim; *vid. p. 30. seqq. 158. 452. 472. 966.*

y) *De placitis philos. ante Arist. c. XXII. seqq. p. 102. seqq.*

z) SEXTVS EMPIR. *adv. Math. l. IX. §. 4.*

a) *Metaphys. l. II. c. 4. T. II. p. 622.*

b) *c. 6. T. I. Opp. Arist. p. 475.*

c) Obiter inde argumentum quoque sumi potest, libri hujus auctorem non esse Aristotelem. Versus enim Empedoclis *l. c. Metaphys.* is ad rerum materialium principia refert, auctor libri *de mundo* ad efficiens sive Deum. Vidit jam ex parte hanc ψευδερμηνέαν CVDWORTHVS, sed frigide excusavit *Syst. int. c. IV. §. 21. p. 472. seq.*

II. Principium activum unitas, sive monas est.[d]

III. Monas illa intellectualis ignis est, atque Deus.[e] Pulchre ita exprimit Pythagoreorum de Deo sententiam Empedocles, qui ita Deum natura sua ignem divinum, æthereum, subtilissimum esse, ab Italicis philosophis accepit.

IV. Ex hoc igne constant omnia, & in illud omnia resolventur. Ita principia theologiæ & physiologiæ Empedocleæ exponit PSEVDO-ORIGENES,[f] qui ipse notat, Stoicos cum his valde concordare. Nec recessisse in his Empedoclem a Pythagoræ placitis, ex iis, quæ supra diximus de ejus doctrina, est manifestissimum. Inde vero recte quoque infertur, hunc Empedoclis Deum esse animam mundi cuncta pervadentem, cuncta moventem, formantem & vivificantem, & eodem fere modo, quo apud Stoicos, ex eo & materia, antea in statu chaotico, unum totum constituentibus, omnia esse orta, inque hoc unum statum nempe τῦ χάυς cuncta mediante illo igne intellectuali reditura esse. Nam in his omnibus iisdem duci rationibus Empedoclem oportebat, quibus usi sunt Pythagoræ & Zenonis sectatores: quas, ne prolixi simus, hic ad Empedoclis systema non applicamus. Ex hac mundi anima sequitur dæmonologia Empedoclea a Pythagorica non diversa, quæ lucem inde mutuam accipit. Iuxta Empedoclem enim:

V. Dæmonum plurimi vagantur (in aëre,) res terrestres administrantes.[g] Hi enim dæmones illa intelligibilia, illæ naturæ claræ, lucentes, reales, καὶ ὄντως ὄντες sunt, quas ex Italicorum placitis accepit Empedocles. Hactenus de activo principio Empedocles; ex quibus patet, eum nec Deum sustulisse, nec alium posuisse, quam Pythagoram. Et prius quidem diserte etiam affirmat SEXTVS EMPIRICVS,[h] posterius natura animæ rationalis, quam ex Deo esse, & ex eo participare, eodem SEXTO[i] notante, dixit, evincit. Et hæc quoque DEI pro anima mundana assertio hoc dogma Pythagoricum recipiendi occasionem dedit, quod illi tribuit SEXTVS:[k]

VI. Est non tantum inter nos & Deos aliqua conjunctio, sed etiam inter bruta animantia. Est enim unus spiritus, qui instar animæ totum mundum pervadit, & nos illis unit. Quamobrem & ea occidentes eorumque carnibus vescentes, injuriam faciemus, ut qui cognatos interimamus.[l] Necessaria hæc consequentia ex semel admissa anima mundi divina fluunt, quæ prolixe, adductis quoque Empedoclis versibus exponit PORPHYRIVS,[m] qui videndus. Immo non inde tantum metempsychosis per plan-

d) ORIGEN. *philosophum. c. III. p. 49.*
e) *ibid.*
f) *Ibid.* CLEM. ALEX. *Strom. l. V. p. 599.*
g) *ibid.*
h) *Adv. mathemat. l. IX. s. 64.*
i) *Ibid. l. I. s. 303.*
k) *Ibid. l. IX. s. 303.*
l) Alia veterum testimonia idem asserentia laudat FABRICIVS *ad l. c.* Sexti.
m) *De abstin. ab esu carn. l. II. c. 21. 27.* versus Empedoclis Latino carmine CHALCIDIVS *p. 286.* conf. OVIDIVS *Metamorph. l. XV. v. 127. seqq.*

plantas, lapides, arbores, & similia Empedocli asserta derivanda est, sed quod etiam, teste SEXTO, [n] docuit, omnia esse ratione prædita, non solum animantia, sed & plantas: cunctis enim divinus ille ignis, animusve inest. Et hinc facile dirimi quæstio potest, an Empedocles fuerit atheus, nec ne? ex qua prius contendit THEOPHILVS ANTIOCHENVS, [o] nec multum refragatur cl. REIMMANNVS, [p] ad solam mechanicam philosophiæ Empedocleæ rationem attendentes. Nam Deum illum admisisse, licet certa ratione corporeum & per omnia diffusum, ex dictis est manifestissimum. Idem itaque de Atheismo Empedoclis statuendum est, quod de Pythagoræ & Stoicorum, quæ illis objicitur, impietate diximus, quorum placitis consentanea eum asseruisse, inde liquet, quod Deum & materiam æterno rerum ordine & vicissitudine, teste LAERTIO [q] & STOBAEO [r] inter se copulavit; unde quousque ab atheismi labe immunis fuerit, nec ne, facile judicari potest. Et hæc quidem Empedoclea theologia est, sive doctrina de principio rerum activo, jam de passivo, quid illi placuerit, dispiciendum est.

Empedocles an atheus?

VII. Mundus unus est, non tamen universum absolvit, sed pars universi est exigua, reliquam partem materia absolvit iners. [s]

IIX. Quatuor elementis priora sunt exigua quasi fragmenta quædam & minimæ moleculæ, [t] quæ sunt elementorum elementa, & figuræ rotundæ: [u] & hæ solæ particulæ, ex infinita reliqua materia moventur.

IX. Materiæ huic in minimas particulas divisæ qualitates insunt primariæ amicitia & discordia, quarum illa partes homogeneas jungit, hæc heterogeneas separat. Principia hæc duo Empedoclem pro fundamento omnis philosophiæ naturalis habuisse, veteres [x] uno ore fatentur, ita tamen, ut de eorum significatione & loco, quem in rerum naturalium caussis tuentur, in diversa scriptores abeant. Quidam enim duo absolute prima principia intelligi, Deum & materiam, sibi invicem adversa contendentes [y] ad ARISTOTELEM [z] provocant, qui ita Empedoclis mentem edisserit: *Cum contraria bonis inesse naturæ apparerent, nec solum ordo & pulchrum, verum etiam inordinatio* (ἀταξία) *& turpe & plura mala quam bona, & turpia quam pulchra: ideo alius quidam amicitiam introduxit, & contentionem, utrumque utriusque horum causam.* Iuvat hanc opinionem

n) *Adv. Math. l. VIII. §. 287.* conf. ARISTOT. *de plant. l. I. c. 1.*

o) *Ad Autolyc. l. III. c. 2. p. 272.*

p) *Hist. atheismi c. XX. §. 2. p. 152.*

q) *Lib. VIII. §. 76.*

r) *Eclog. phys. c. 13. p. 25.*

s) PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 5.* Ex his vero sequitur, non dari vacuum extramundanum, quale tamen admisit schola Pythagorea.

t) IDEM *l. I. c. 13.* θραύσματα ἐλάχιστα.

u) STOBAEVS *l. c. c. 17. p. 33.* PLVT. *l. c. l. I. c. 17.*

x) Post ARISTOTELEM *ll. cc.* PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 3.* CLEM. ALEX. *admon. ad gent.* LAERT. *l. VIII. §. 76.* SVIDAS in *Manes T. II. p. 491.* ORIG. *philosoph. c. III. p. 49.* SEXT. EMP. *l. c.* Versus Empedoclis ipsi cum explicatione leguntur apud PLVT. *l. c.* STOB. *l. c. c. 13. p. 25.* SEXT. *l. c.*

y) CLEM. ALEX. *l. c. c. 5.* ex recentioribus ven. WOLFIVS *de Manichæismo ante Manichæos §. 30. p. 121.* BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Xenophanes not. I. p. 522.*

z) *Metaph. l. I. c. 4.* ibi vero hanc esse Empedoclis sententiam negat, quod recte observat MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *p. 159.*

nionem, quod litem & amicitiam ante elementa in cauſarum naturalium ordine Empedocles poſuit, illa vero cum materialem rerum cauſam conſtituant, concludunt inde, litem & amicitiam ad efficientem cauſam pertinere. Rectius tamen alii, hæc principia ad ſolam cauſam materialem referunt, cum illis particulas minimas, tanquam partem materiæ infinitæ præmiſerit, Deumque tanquam unum illud, unde iſta principiorum diverſitas exiſteret, ordine prætulerit. Non audiendi itaque ſunt, qui duas inde naturas exſculpunt, qua in opinione jam verſatus eſt CLEMENS ALEXANDRINVS.[a] Nihil enim aliud aſſeruit Empedocles, quam quod vetus theologia barbarorum & Græcorum docuit, in chao confuſa jacuiſſe rerum omnium ſemina inter ſe diverſiſſima, qualitatibus induta ſibimet contrariis, quæ cum ſemel commotæ eſſent, ortam inde pugnam & diſcordiam, quæ cum diu inter ea obtinuiſſet, junctas tandem particulas homogeneas, & natura ſua inter ſe concordantes, diffluentibus heterogeneis & ab iis ſecedentibus, quæ diverſæ naturæ eſſent. Eadem certamina cum materiæ fluxus perpetuus ſit; æterno rerum ordine ita fieri, ut inde elementa quatuor conflentur, & igneæ, aëreæ, aqueæ & terreſtres particulæ, digeſtæ ex confuſa maſſa coëant, ſicque res omnes ex quatuor iſtis elementis generentur. Hæc inter ſe rerum viciſſitudines & pugnas tamdiu, agitante igne divino, duraturas eſſe, donec omnia in ignem chaosque priſtinum redeant, exque iis nova iterum rerum facies exſurgat, æterna rerum periodo ita durante. Nihil in his omnibus eſt, quod non mythicæ Græcorum theologiæ jam placuerit, quæ eodem, quo Empedocles modo qualitates has in certas naturas poëtico dicendi genere commutavit. Nec aliter intelligi Empedocles, ſalvo ſyſtematis totius nexu poteſt, qua de re, ne prolixiores ſimus, celeberrimum MOSHEMIVM [b] legi velimus, qui Empedoclea hæc principia luce clara donavit. Et ex his intelligitur etiam, quam procul abſit Empedoclis amicitia & diſcordia a natura genitrice CVDWORTHI, [c] licet omnia alia ſibi videri contendat vir doctiſſimus.

X. Motus hic particularum minimarum, qui iſtas qualitates excitat, a monade, mente nempe divina, igneque intellectuali eſt. [d] Cura hæc & operatio mentis ineffabilis eſt, in mundo conſpicua, quam verſus Empedoclis commendant apud AMMONIVM.[e] Recte itaque motus initium a Deo eſſe, Agrigentino philoſopho tribuit CVDWORTHVS. [f] Ita enim ſyſtematis nexus poſtulat, quod omnia ex monade ſive igne intellectuali eſſe dicit: aſt materia iners non ex eo eſt, ergo motus ejus debuit ex eo procedere.

XI. Fuere vero iſta principia elementorum non ſimilaria tantum & rotunda ſed æterna quoque: [g] Adeoque non poteſt exiſtere aliquid, quod

 ante

a) *l. c.* b) *l. c.* c) *ibid.*
d) Neceſſario hoc ex *tb. III. & IV. fluit.*
e) In *Ariſtot. de interp. p. 107.*
f) *c. V. ſect. I. §. 48. p. 809.* Verſus ipſos Empedoclis ad *h. l.* affert MOSHEM.
g) PLVT. *de plac. phil. l. I. c. 13. 17.* STOBAEVS *Ecleg. phyſ. l. I. c. 17. p. 33. ſeq.* Differt itaque ſyſtema atomiſticum Empedoclis a Democritico, quod particulas diſſimilares ponit, & Anaxagoræ pro-

ante non fuit, nec potest perire quicquam. [h] Idem docuisse Pythagoram, allatis elegantissimis OVIDII versiculis probavimus. Id vero de ipsa materia, non de ejus dispositione, motu & formatione intelligendum est. Hanc enim solvi & per ignem ad statum chaoticum reduci, ex Pseudo-Origene supra observavimus. Fit tamen hoc æterna lege periodica; [i] unde in Empedoclis quoque physiologia, ut in Pythagorica æterna sunt omnia, quæ essentiam habent, sequitur inde porro, quod Empedocli tribuitur:

XII. Natura nihil est, nisi permixtio & divulsio elementorum. Solito clariores sunt versus Empedoclis: [k]

Iam quod naturam mortales nomine dicunt,
Hoc nihil est; neque enim mortem natura vel ortum
Humano præbet generi; nam mixtio tantum
Mixtorumque subest quædam secretio rebus,
Idque homines vulgo naturam dicere sverunt.

Ex quibus simul patet, generationem proprie dictam & mortem apud Empedoclem non esse: cui tamen dogmati altius substratum fundamentum est, nempe essentias rerum in intelligibilibus illis naturis, quæ ex igne intellectuali emanant, consistere, easque vi originis suæ esse æternas & immutabiles: quibus cum materia fluxa jungatur, quæ semper per elementorum mixtionem mutetur, necessaria ratione inde sequitur, non res mutari, oriri & interire, sed solam mixtionem particularum materiæ.

XIII. Sunt vero quatuor elementa, ignis, aër, aqua atque terra. Ignis Iupiter est, Iuno aër, Pluto terra, Nestis aqua. LAERTIVS [l] ita versus Empedoclis exhibet:

Iupiter albus & alma soror Iuno, atque potens Dis
Et Nestis, lacrymis hominum quæ lumina complet.

Ista vero elementa, eodem tradente, assidue versant vices, nec desinunt usquam, sed est æternus eorum ordo, hinc iterum philosophus: [m]

Nonnunquam connectit amor simul omnia, rursus
Nonnunquam sejuncta jubet, contentio ferri.

Conjunctione enim, mixtione & separatione elementorum, rerum compositarum ortus & interitus, æterna vicissitudinis lege secundum Empedoclem constant.

XIV. Mundus solis circumscribitur sphæra, quæ limitem ejus constituit. [n]

XV. Mundo exoriente primo secretus fuit æther, deinde ignis, post terra, qua nimis in arctum coacta ob impetum circumagitationis aqua ebulliit:

propius est, licet ὁμοιομερείαι ejus longe aliud sint, quam θραύσματα ἐλάχιστα καὶ στοιχεῖα ὁμοιομερῆ Empedoclis. Ad quod non satis attendit CVDW. c. I. §. 13. p. 18.

h) Versus Empedoclis habet PLVT. adv. Coloten.

i) LAERT. l. VIII. §. 76.

k) PLVT. plac. phil. l. I. c. 30.

l) l. c. conf. STOBAEVS l. c. p. 25.

m) PLVT. l. c. Quodvis vero in cujusvis locum succedere l. II. c. 7. Empedocli tribuit.

n) IDEM l. II. c. 1.

liit: ex hac aër exhalavit, ac cœlum quidem ex æthere natum, sol ex igne, reliqua circa terram quæ sunt, condensata coierunt, ex reliquis. [o]

XVI. Aëre solis impetui cedente, septentriones declinarunt, ita ut partes, iis vicinæ in sublime attollerentur, deprimerentur austrinæ: atque hæc inclinatio toti proinde mundo accidit. [p]

XVII. Dextra mundi pars est, quæ ad tropicum cancri vergit, læva, quæ vergit ad tropicum capricorni. [q]

XIIX. Cœlum solidum est corpus, ex aëre factum, ignis vi constipato, ut fieri solet crystallum: continet autem in utroque hemisphærio igneam aëreamque naturam: [r]

XIX. Sidera igneæ sunt naturæ, ex eo composita igne, qui æthere comprehensus in prima secretione emicuit. [s]

XX. Stellæ inerrantes in crystallo cœli defixæ sunt: planetæ vero liberi vagantur. [t]

XXI. Sol ingens est massa ignea, lunam mole superans. [u]

XXII. Duo autem sunt soles, quorum unus primigenius est ignis, in altero mundi hæmisphærio, hæmisphærium suo splendori semper oppositum implens. Sol vero, quem videmus, alterius hemisphærii lumen est, aëre impleti, calore permisto, quod a terra rotunda facta reflexione radiorum solis prioris in sole crystallinæ formæ colligitur, atque motum ignei illius solis sequitur. Obscurum est, quid per alterum illum solem, primigenium intellexerit: quantum tamen ex allata PLVTARCHI [x] definitione colligi potest, sol noster est collectio radiorum reflexorum a terra ex luce mundum ambiente & terram irradiante profectorum. Antichthona Pythagoreorum occasionem singulari hypothesi dedisse, suspicatur IACOBVS THOMASIVS. [y] Certe Pythagoricis eam arrisisse, Philolai exemplo constat. Qua vero ratione intelligi queat, eleganti ichnographia [z] delineavit V. cl. GEORGIVS CHRISTOPHORVS EIMMARTVS. CVDWOTHVM [a] vero per solem primigenium, Deum, lucem intellectualem, intelligentem, non audiendum esse, recte notavit cel. MOSHEMIVS. [b] Hæc enim lux divina sive ignis per mundum diffusus est, nec ex elementis compositus, qualis sol ille primigenius.

XXIII. Luna disci formam habet: eaque duplo majore spatio a sole, quam a terra, distat. [c]

XXIV. Duplex homini anima est, una superior, ex divina mundi anima exorta, quæ pœnæ causa corpori immissa, divinam tenet originem. Altera sensitiva est, ex principiis elementorum mediante amore & contentione

o) *ibid.* ~~c. 6.~~
p) *ibid. c. 8.*
q) *ibid. c. 10.* r) *ibid. c. 11.*
s) *ibid. c. 13.* t) *ibid.*
u) LAERT. *l. VIII. s. 77.*
x) *l. c. c. 20.*
y) *De antichthone Pythagor. Obs. Hal. T. IV. obs. 19. §. 25.*
z) *Norimb. 1701.* edita, conf. CHR. THOMASIVS *ad l. c. p. 405.*
a) *c. I. §. 24. p. 34.*
b) *Ad h. l.* Provocat quidem Cudworthus ad SIMPLICIVM *in phys. p. 74.* qui Empedoclem, ait duos mundos statuisse, νοητὸν καὶ αἰσθητὸν, verum recentiores Platonici suspecti testes sunt.
c) PLVT. *l. II. c. 27. 31.*

tione conflata. Probe tenenda eſt hæc theſis, ſine qua fruſtra ſyſtema Empedoclis phyſiologicum in concordiam redigitur. Supra enim SEXTI teſtimonium adduximus, quo conſtat, Empedoclem aſſeruiſſe non hominum tantum, ſed etiam brutorum animas ex univerſi ſpiritu eſſe decerptas. Sed & ipſi a nobis Empedoclis verſus allati ſunt, quibus animam ex elementis componi conſtat. Quæ omnia recte cohærent, iisque etiam, quæ de judicandi & percipiendi ſive ſentiendi criterio dixit, quæque ſupra explicuimus, apte reſpondent, ſi duplex anima ſtatuatur. Nec aliter, qui eosdem magiſtros conſuluit, Plato; etſi id neget CVDWORTHVS, [d] quem animam ex eodem & diverſo compoſuiſſe ſupra oſtendimus. Lapſum vero animæ purgatio ejus per migrationem evincit, & ſatis ea docent, quæ ex Iamblicho affert STOBAEVS, [e] qui fugam a Deo inter cauſas inordinatorum motuum numerat. Alia veterum loca [f] præterimus. Sed & animam iſtam ſuperiorem dæmonem eſſe lapſum & peccantem, ideoque in corpore vagantem, donec purgata ad Deum redeat, ſatis luculenter verſus Empedoclis innuunt, quos ſervavit PLVTARCHVS: [g]

Fata jubent, ſtant hæc decreta antiqua Deorum;
Si quid peccando longævi dæmones errant;
Quisque luit pœnas, cœloque extorris ab alto
Triginta horarum per terras millia oberrat,
Sic & ego nunc ipſe vagor, divinitus exul.

Sed & alibi [h] verſus alios Empedoclis affert, quibus per elementa præcipites agi & torqueri iſtos dæmonas philoſophus ait, donec purgati & ſuppliciis expiati priſtinæ naturæ locoque ſuo reſtituantur. Idem alibi quoque repetit, vagari dæmonas deorum ira deturbatos e cœlo. Id quod mirabitur nemo, qui cogitat, animam mundi non per animalia tantum etiam bruta, ſed per omnes omnino creaturas ſe diffundere, iisque adeſſe rationem divinam, ut ſupra demonſtratum. Lapſus vero, qua ratione queat explicari, ut ſalva maneat phyſiologia Empedoclea, difficulter patet, niſi, emanationis natura in ſubſidium vocata, eas ignis intellectualis partes quæ receſſerunt a Deo, ejusque natura longius, dicamus eo ipſo eſſe lapſas, dum materiæ contagio ſe inquinaverunt: quod tamen qua ratione peccatum fuerit, non pateſcit. Vnde ſuſpicamur, Empedoclem aliquid hic tribuiſſe proſopopoeiæ poëticæ, & naturam emanationis ſpiritualis, quam cum reliquis Pythagoreis admittebat, hac imagine poëtica adumbraſſe, quæ ἀλληγορικῶς dicta cum poſtea κατὰ τὸ ῥητὸν accepta eſſent, lapſum animorum introduxere. Etſi & hoc tacendum non eſt, potuiſſe antiquiſſimam inter barbaros traditionem Empedocli anſam præbere, eam cum placitis ſuis phyſiologicis ita conciliandi. Anima itaque cum & ipſa ex horum geniorum

d) l. c. p. 32.
e) l. I. Eclog. phyſ. p. 112.
f) Vid. PLVT. adv. Colot. PLOTIN. Enn. IV. l. 8. c. 1. p. 468.
g) De exilio, HIEROCLES in aur. carm. p. 186. PETRVS NEEDHAM ad h. l.
h) De vit. ære alieno T. II. p. m. 475. & de Iſid. p. 144.

rum numero ſit, [i] nec mortalis eſſe poteſt, nec ex initiis compoſita: ex quo ſequitur, eam, quæ ex elementis conflata eſt, aliam prorſus naturam habere. Et ad hanc animam ſenſitivam pertinet, quod Empedocli tribuit PLVTARCHVS, [k] ejus partem principalem ſedem habere in ſanguine.

XXV. Anima omnis generis animalium, plantarumque ſpecies induit, & tamdiu migrat, donec purgata penitus ad Deum revertatur, ejusque juncta ſedibus, immo naturæ ipſi, Deus fiat. Notiſſima hæc μετεμψύχωσις Empedoclea eſt, a Pythagorica diverſa in eo, quod non in animata, etiam bruta, ſed in inanimata quoque abire animas ſtatuat. Qua de re ipſe de ſe: [l]

Nam memini, fueram quondam puer atque puella,
Plantaque, & ignitus piſcis, pernixque volucris.

Fundamentum vero totius dogmatis ex antecedenti theſi clarum eſt, & ampliori illuſtratione non eget. Futuram vero felicitatem purgatis promiſiſſe mentibus, CLEMENS ALEXANDRINVS [ll] allatis Empedoclis verſiſibus docet.

XXVI. Animalium corpora, fortuito particularum ſimilarium concurſu efformata ſunt, operam interponente diſcordia & amicitia, unde & fortuiti concurſus ſigna & veſtigia interdum remanent, & initio animalia duplicis fuere generis. Verſus Empedoclis hac de re ſervavit AELIANVS: [m]

Multa genus duplex referunt animalia membris
Pectore vel capite aut alio, ſic ut videatur,
Ante viri retroque bovis forma aut vice verſa,
In pecore humanæ quondam veſtigia formæ.

Idem Empedocli tribuit ARISTOTELES [n] & PLVTARCHVS, [o] quem ideo fruſtraneo conatu purgat CVDWORTHVS. [p] Nec in eo quid eſt, quod phyſiologiæ Empedocleæ repugnet, cum materia ſemel a natura divina agitata juxta motus amicitiæ & contentionis moveatur. Inde vero ſequitur, providentiam Empedocleam, quam alicubi crepat, plane nullam eſſe: agitat enim mens divina materiam, mundumque verſat, & tamen contrarii hi & monſtroſi effectus inde exſurgunt. Ceterum Empedoclem motum cœleſtium & aliarum rerum naturalium τῷ αὐτομάτῳ permittere, teſtatur etiam ARISTOTELES, [q] aſt dum eum tamen Democrito & Leucippo opponit, palam eſt, non ad caſum plane fortuitum, ut his placuit, referenda ea eſſe, ſed ad materiæ ſemel a monade commotæ, motus ſpontaneos, ſuæque naturæ conformes, id quod etiam theologia Empedoclea ſupra memorata poſtulat.

XXVII.

i) PLVT. *de exil. T. II. p. m. 531.*
k) *De plac. l. IV. c. 25.*
l) LAERT. *l. VIII. ſ. 77.* & quæ ex veteribus ad *h. l.* affert MENAG.
ll) *Strom. l. V. p. 607.*
m) *De nat. animal. l. XVI. c. 29.*
n) *Phyſic. l. II. c. 4.*
o) *Adv. Coloten T. III. p. 413.*
p) *l. c. p. 33.* Conf. MOSHEM. *ad h. l.*
q) *l. c.*

XXVII. Mare est sudor terræ, adustæ a sole, qui nimia ejus compressione emittitur. [r]

XXVIII. Imago visibilis objectorum atque radiorum conjunguntur, idque quod inde existit, radii imaginis compositæ sunt. [s] Pari fere ratione de speculorum repræsentationibus eum statuisse PLVTARCHVS [t] auctor est. Statuebat enim ex objectis species emanare, quod & aliis veterum placuit, & ex hypothesi, materiam semper fluere & mutari, facile deduci potuit. Res enim ideo nec mutatæ, nec alteratæ dici poterant, cum rerum essentiæ, & naturæ intelligibiles illis junctæ immutabiles & æternæ sint, nec corrumpi queant.

XXIX. Auditus vento interveniente peragitur, auris concavum impellente; quod cochleæ instar in gyros contortum atque intra aures studiose elaboratum in ea suspenditur, & tintinnabuli instar feritur. [u]

XXX. In semine maris certæ corporis partes & membra continentur, aliæ vero in semine feminæ, hincque appetitus oritur venereus in alterum sexum, partibus istis inter se jungi desiderantibus.

XXXI. Prima fœtus respiratio in utero fit, aëre loco humiditatis sensim diminutæ per poros intrante, quem ubi calor naturalis expulit, eo recedente redit aër, sicque fit inspiratio & exspiratio embryonis.

XXXII. Caro ex æqualibus quatuor elementorum partibus constat.

XXXIII. Semina plantarum ovorum instar se habent, quæ matura decidunt & excluduntur. Patet ex his speciminibus, Empedoclem pro temporis sui ratione plurimum in physica quoque speciali valuisse, & forte a cognitione anatomica non fuisse destitutum. Modo genuina sint & ab Empedocle profecta, quæ ei GALENVS [x] tribuit.

XXXIV. Æternum esse naturæ jus, cui omnibus obtemperandum sit, ex Empedoclis versibus apud ARISTOTELEM [y] colligit CVDWORTHVS, [z] quem tamen ea, quæ de jure non occidendi animantia dixit Siculus philosophus, de universali jure perperam explicasse ostendit MOSHEMIVS. [a] Recte tamen is contra GASSENDVM [b] tuetur, ejusmodi æternum jus Empedocli debuisse placere. Qui enim æternis fati legibus & vicissitudini ex conjunctione Dei & materiæ omnia subjecit, illi hæc fatorum vel necessitatis æterna lex est, ut ex Stoico systemate patet. Et hoc *τὸ τῶν πάντων νόμιμον*, in laudatis ejus versibus est, cujus nobilis pars est; omnia animæ mundanæ per latum æthera, tanquam splendoris ingentis, vel ignis intellectualis extensæ conjunctione inter se cognata esse, hincque animantia non esse occidenda. Ita enim verba philosophi se habent:

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον, διάτ' εὐρυμέδοντος
Αἰθέρος Ἠνεκέως τέταται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

§. VIII.

r) PLVT. *plac. l. III. c. 16.*
s) *ib. c. 16.*
t) *c. 14.*
u) *Lib. IV. c. 6.* conf. SCHVLZ. *Hist. medic. Period. I. sect. 2. c. 7. §. 38.*
x) *De semine l. II. c. 3. & hist. philos.* illi tributa.
y) *Rhetor. l. I. c. 13.*
z) *l. c. p. 32.*
a) *Ad h. l. n. 14.*
b) *Ad l. X. Laërt. T. V. opp. p. 258.*

§. VIII. Præter Empedoclem celebre quoque inter auditores Pythagoræ nomen fuit EPICHARMO Coo, Helothalis filio: [c] quem tamen Megarensem quidam, alii Samium dicunt, [d] ut pater aliis Tyrsus, Tityrus & Chimarus appellatur. [e] Trimestris infans Megaras Siciliæ delatus est, atque inde Syracusas, ubi philosophiæ nomen dedit, [f] & Pythagoreos audivit, licet sint, qui inter extraneos eum discipulos tantum numerent. [g] Cum vero partim Pythagoreorum legibus impeditus philosophiam Pythagoricam propalare non auderet, partim ob Hieronis tyrannidem a publica philosophiæ professione abstineret, [h] ad antiquam comœdiam studium mentemque applicuit, [i] & in theatro subinde Pythagorica dogmata versibus comprehensa vulgavit, id quod male Pythagoreos habuit. Valde fuisse versatum in naturali, salutari & morali philosophia scriptis his de argumentis libris, asserit LAERTIVS. [k] Pauca tamen ex iis servata nobis a veteribus supersunt. Libros enim ejus in Vaticana bibliotheca existere, fides erit penes nonneminem, [l] qui id asserit. Nonagenarius obiit, [m] aliis [n] XCIX annos vixisse traditur, & post mortem statua honoratus est, cujus inscriptionem servavit LAERTIVS. [o]

Epicharmus.

§. IX. Inter dicta Epicharmi, veteribus valde laudata & in ore habita, [p] sequentia mentem ejus de doctrinis quibusdam philosophicis exponunt:

Philosophia Epicharmi.

I. Fieri nequit, ut a nihilo quid primum proveniat.

II. Nec igitur quicquam primum provenit, nec quicquam secundum.

III. Dii semper extiterunt, nec desierunt esse unquam. [q] Deos vero Epicharmi, solem, lunam, stellas, terram, aquam esse Menander docet apud STOBAEVM, [r] & ratio systematis Pythagorici postulat.

IV. Chaos vero cum primus Deorum genitus dicatur, mutatio fit in materia.

V. Materia vero perpetua in mutatione consistit, & semper diversa est a se: nec sumus hodie, qui heri fuimus, vel erimus cras, qui fuimus hodie. Obscuros & confusos de his dogmatibus physicis versus Epicharmi nobis servavit LAERTIVS, iisque lucem accendere post Scaligerum & Casaubonum, non sine eruditione conatus est Marquardus Gudius. [s] Qui si ita intelli-

c) LAERT. *l. VIII. §. 78.*
d) SVIDAS in *Epicharm. T. II. p. 842.*
e) *ibid.* IAMBLICH. *vit. Pyth. c. XXXIV. n. 241.* qui & filii ejus, Metrodori meminit, qui salutari arti nomen dedit, & patris scripta commentariis illustravit.
f) LAERT. *l. c.*
g) IAMBLICH. *c. XXXVI. n. 266.* qui potuit autem doctrinam Pythagoricam propalare, si extraneus auditor veras ejus rationes non percepit?
h) *ibid.* Libere tamen adversus Hieronem se gessisse testatur PLVT. in *apophth. T. III. p. m. 326.* & de *adul. ib. p. 172.* ubi levitatem jocandi in Epicharmo notat.
i) Conf. VOSSIVS *de poëtis*, FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 645.* Fragmenta collecta habes in *sententiis Comicorum*, & H. STEPHANI *poësi philos. p. 54.*
k) *l. c.*
l) TIRAQVELLVS *de nobilit. c. 31.* quem sequitur cl. SCHVLZIVS *Hist. med. Per. I. sect. II. c. 7. §. 32. p. 171.* qui eum inter medicos quoque veteres refert, ait enim Laërtius, eum *ἰατρολογεῖν.* Non tamen confundendus est, cum Epicharmo medico, Demolochi Comici Syracusani parente.
m) LAERT. *l. c.*
n) LVCIAN. in *longæv. T. II. p. 835.* VOSSIVS *l. c. p. 33.*
o) *l. c.*
p) IAMBLICH. *n. 166.* Platonem Epicharmi vitulo arasse, supra ex LAERT. *l. III. §. 16.* notavimus.
p) Versus Epicharmi servavit LAERT. *l. II. §. 11.*
r) *Serm. CCXXVIII. p. 753.*
s) Apud MENAG. *ad l. c. Laërt.*

telligantur, uti expoſuimus, & inter ſe cohærent, & cum placitis Pythagoricis, quæ Epicharmus ſecutus eſt, concordant. Duo enim principia ponebat, Deum & ex eo æternas naturas, intelligibilia Deosque, ad quos iſtas ſummas mundi partes ſchola Italica retulit: & materiam ſemper fluxam & in momenta mutabilem: illa mutari nequeunt, hæc ſemper verſatur in mutatione.

VI. Mors alienum quid eſt, & ad nos non pertinens, adeoque non extimeſcenda. Senſus hic eſt ſententiæ Epicharmi apud SEXTUM EMPIRICUM:[t]

Ἀποθανεῖν ἢ τεθνάναι, ἔ μοὶ διαφέρει.

Paulo aliter CICERO:[u] *Emori nolo, ſed me mortuum eſſe nihili æſtimo.* Duplici vero ſenſu hæc accipi poſſe, quilibet videt, vel Epicureo, quo ſignificat, poſt mortem nihil nos eſſe, adeoque nullis nos angi malis, vel Stoico, poſt mortem redire animas in Deum: Priorem ſenſum Epicharmo affingit Sextus, qui Epicurum ſuum hoc dogma Epicharmo ſurripuiſſe tradit: ſed id cum Pythagorico ſyſtemate, quod Siculus poëta ſecutus eſt, non convenit, & poſterior explicatio melius & aptius cohæret. Teſte enim PLUTARCHO[x] præclare Epicharmus docuit: concretum corpus fuiſſe, & diſcretum in mortem; rediiſſe unde venerat terram deorſum, ſpiritum ſurſum; in his nihil iniquum eſſe. Quæ genuina Pythagorica ſunt, & reliquis dogmatibus Epicharmi pollicem premunt.

VII. Ipſum hominis ingenium mosve (τρόπος) vel bonus vel malus dæmon eſt.[y]

VIII. Quisquis ſuapte natura proclivis ad bona fuerit, nobilis eſt, quamvis matre natus Aethiope.[z] Alia afferunt veteres paſſim, quæ collegit diligentiſſimus STOLLIUS,[a] ſed ea exoterica ſunt, & ad philoſophiam Epicharmi proprie non pertinent.

Ocellus Lucanus.

§. X. OCELLUS, Lucanus fuit, Archyta tempore prior, ejus enim nepotes ſe conveniſſe, & ab eis Ocelli ſcripta, *de lege, regno, ſanctitate & univerſi generatione* accepiſſe, is ad Platonem ſcripſit,[b] ex quo de ejus ætate conjectura fieri poteſt. Fratrem habuit Ocylum, & ipſum quoque Pythagoricæ ſectæ addictum.[c] Scripſit, uti dictum, *de univerſo* librum, qui hodienum extat, poſt CAROLUM EMANUELEM VIZANIUM[d] a THOMA GALEO[e] editum, ex quo librum ARISTOTELIS *de generatione & corruptione* fere tranſſumtum videri obſervavit SYRIANUS.[f] Non vero

t) *Adverſ. Mathem. l. I. ſ. 273.* qui tamen *ſ. 284.* non Epicharmo ſed Sophroni tribuit. Daviſii emendationem a FABRICIO *h. l.* allatam reſpuit ſeries verborum Sexti.

u) *Tuſc. Qq. l. I. c. 8.* ubi Epicharmum *acutum, nec inſulſum hominem, ut Siculum,* appellat.

x) *Conſol. ad Apollon. T. III. p. 233.*

y) STOBAEUS *Serm. XXXVI. p. 398.*

z) *ibid. Serm. CCXVIII. p. 727.*

a) *Hiſt. phil. moral. gent. §. CXXXVIII. p. 248. ſeqq.* & ante eum CONR. RITTERSHUSIUS ad OPPIANI *Halieut. l. I.* & ad PORPHYR. *n. 29. p. 38. ſeqq.* Auctorem fuiſſe introductarum inter Græcos aſpiratarum literarum Θ & Χ tradit Ariſtoteles apud PLINIUM *l. VII. c. 56.*

b) Extat epiſtola apud LAERT. *l. VIII. ſ. 80.*

c) IAMBLICH. *de vita Pyth. c. ult. n. 267.*

d) *Bonon. 1646. 4. Amſt. 1661. 4.* de aliis editionibus vid. FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 496.*

e) *Opuſc. Mythol. p. 506. ſeq.* ed. Amſtelod.

f) In *Metaphyſ. Ariſt.* verba edit. Galei præfixit PEARSONIUS.

vero more Pythagorico dialecto Dorica ſcriptus hodie extat, ſed communi, a grammatico ſine dubio aliquo ita mutatus, ut facilius intelligeretur, cum Pythagorica ſcripta ob Doricum loquendi morem obſcura fuerint admodum, ut ſupra dictum eſt. Dorice enim initio conſignatum fuiſſe, ex fragmentis apud STOBAEVM[g] occurrentibus patet, quæ primæ dialecti veſtigia ſervant. Non audiendi itaque ſunt, qui vel Ocellum e numero Pythagoreorum ejiciendum, vel ei hunc librum denegandum eſſe contendunt, quo maxime tendit doctiſſimorum ex Britanna gente virorum THOMAE BVRNETII[h] & SAMVELIS PARCKERI[i] de hujus libri auctore diſputatio. Hic enim ex Ariſtotelis ſcriptis librum compilatum eſſe contendit, & politiorem, putat, Atticorum ſermonem juniorem ætatem prodere, qualem longo poſt tempore conſecuti fuerint. Vti, porro monet, phyſicis quibusdam vocabulis, quorum inventor atque architectus Ariſtoteles perhibeatur, totumque argumentum Peripateticum eſſe, & prorſus Peripatetico more tractari, ut nihil aliud, quam Peripateticæ phyſiologiæ epitome videatur. Potiſſimum cum de elementorum mutatione & qualitatum, tum principum, tum ex iis ortarum varietate ad usque ſexdecim familias tractaverit: qualia primus Ariſtoteles accurate dixerit. Et ſapere hunc auctorem nihil Pythagoreum, cum absque numeris philoſophetur, ſed redolere Peripaticiſmum, quem quilibet prima facie agnoſcat, cum e contrario nemo e Pythagoreis tantopere a ſectæ ſyſtemate receſſerit. Quæ etſi erudite diſputantur, examen tamen non ſuſtinent. Fatetur enim ipſe vir doctiſſimus, potuiſſe ex Dorica ſicut & multi alii, ut ſæculo accommodentur, in Atticorum iſtam, qua ætas politior utebatur, poſtmodum verti: qua via, quasdam verborum ſignificationes novosque terminos, ut magis liber in ſe difficilis intelligeretur, ſimul irrepſiſſe vero eſt longe ſimillimum. Nec tam diſſimile eſt ſyſtema Ocelli Pythagoreo, quam viſum theologo celeberrimo. Supra enim in phyſiologiæ Pythagoreæ delineatione oſtendimus, 1. mundum genitum quidem a Deo, non vero in tempore, ſed in cogitationibus, adeoque revera eſſe æternum, non quidem ratione principii, ſed tamen ratione exiſtentiæ, initii & durationis; 2. mundo comprehendi omnia; 3. ex nihilo nihil fieri; 4. mundum cauſam rerum omnium eſſe efficientem, quia Deum comprehendit; 5. res omnes inter ſe fatali vinculo conjungi, hincque 6. æternam hanc fati legem eſſe, unde æterna mundi duratio ſequitur. Aſt hæc primaria & fundamentalia Ocelli dogmata ſunt, quibus ex ſchola Pythagoræ totum ſyſtematis ſui ædificium inædificavit. Nam nihil eſſe extra Deum & materiam, quibus partibus mundus conſtat, & utrumque principium eſſentiali fati vinculo ita uniri, ut Deus materiam æternum moveat, Pythagoræ & Ocelli κύριαι δόξαι ſunt. Nec, quæ ſubtilius de elementorum mutatione diſſeruntur, indigna ſunt ſchola Italica, cum Empedoclis exemplo conſtet, poſteriores Pythagoricos, relicta obſcura

g) *Eclog. phyſic. l. I. c. 24.*
h) *Archæolog. philoſ. l. I. c. 11. p. 425.*
i) *De Deo diſp. IV. ſect. 3. p. 367 ſeq.*

ſcura per numeros philoſophandi methodo de rerum naturalium cauſis ἁπλῶς magis & aperte mentem ſuam expoſuiſſe. Cumque Plato ab Archyta librum hunc acceperit, ſatis inde manifeſtum eſt, eum ante Ariſtotelem extitiſſe, & transtuliſſe inde more ſuo Stagiritam multa in ſyſtema ſuum, quod tamen longe aliam ſignificationem ſenſumque habet, quam Ocelli. Non ejiciendum itaque nobile antiquitatis philoſophicæ monumentum ex Pythagoreorum circulo, ſed ſcholæ ſectæque ſuæ relinquendus Ocellus, quem tamen ſubtilius magisque luculenter de rebus phyſicis diſputaſſe, quam veteres primosque Pythagoreos, & propria atque domeſtica habere principia non negamus. Sed ut ipſe Lector judicare, & cum Pythagoreo ſyſtemate Ocelli φιλοσοφέμενα conferre queat, en brevem ejus διατύπωσιν:

Philoſophia Ocelli.

I. Quædam certis indiciis, natura docente cognoſcuntur, quæ ratione probabili & conjectura diſcuntur.

II. Vniverſum nec interiturum unquam eſt, nec ullum unquam habuit ortum, ſed fuit ſemper & futurum eſt. Præcipuum hoc aſſertum eſt, in quo Ocellus abiiſſe a ſchola Italica putatur, ſed perperam. Vniverſum enim, Deum & materiam comprehendens. Semper extitiſſe Pythagoras, ut ſupra demonſtratum, docuit. Nec aliud hos philoſophos paſſum eſt aſſerere, axioma ſenſu abſoluto admiſſum: ex nihilo nihil fit. Mundus autem & univerſum ſenſu Pythagoreo & Stoico idem ſunt. Rationes vero ab Ocello contra generationem univerſi allatæ etſi Peripateticæ videntur PARCKERO, a Pythagoricis tamen non abludunt: cuncta enim natura generationis & mutationis nituntur. Pone vero horum loco naturam monadis & dyadis, & habebis Ocellum totum Pythagoreum.

III. Vniverſum totum hoc mundum indicat, qui ideo hoc nomen acceepit, quod ex univerſitate rerum diſtinctus ornatusque ſit. Probe hoc tenendum eſt, ad intelligendam veram Ocelli doctrinam: is enim ornatum mundi, ab ejus natura diſtinguit, & hanc æternam eſſe aſſerit, quod pauci viderunt, qui Ocelli phyſiologiam culparunt, quod mundum hunc faceret æternum.

IV. Perfecta & abſoluta quædam naturarum omnium collectio eſt, extra quam nihil prorſus conſiſtit, ſed in quo univerſo vel ut partes, vel ut res adventitiæ & externæ (ἐπιγεννήματα) comprehenduntur.

V. Mundus cum nulla alia re, quam cum ſe ipſo connexionem & conſenſum habet: cum vero ſingulæ quæque res ex naturis non in ſe perfectis (αὐτοτελῆ) conſtent, opus habent connexione cum iis, quæ extra eas ſunt: e.g. animalia cum aëre, viſus cum lumine, ſtirpes cum terra.

VI. Sunt vero rerum eſſentiæ, naturæ & principia, quæ videri oculis non poſſunt, aliisque rebus cauſæ ſunt, cur perfectæ ſint, ſua vi perfectæ & abſolutæ. Satis luculenter Pythagoreas naturas æternas ſive intelligibilia reſpicit. Ait enim ea efficere, ut ſua ſponte reliqua ſerventur ac permaneant, rebusque aliis convenientiam & concentum præbere: quæ cum in mundo

mundo non comprehendantur tantum, ſed & eum conſtituant, mundum inde concludit, ſempiternum eſſe & durare, & auctorem eſſe, cur aliæ res quoque durent & conſiſtant.

VII. Impoſſibile eſt, ut id quod eſt, aut ex nihilo fiat, aut in nihilum abeat. Quæ ratio totum hoc ſyſtema fulcit. Iisdem rationibus uſus eſt apud PHILONEM,[k] Critolaus Peripateticus, licet Peripateticum ſyſtema ab Ocelli differat.

VIII. Extra univerſum nihil eſt, cum omnia cetera in univerſo comprehendantur, ac totum, univerſumque idem habeatur, ac mundus: adeoque nec cauſa externa mundum poteſt deſtruere.

IX. Partes primæ & maxime honorandæ vi naturæ univerſi ſucceſſionis continuationem non habent, ſed mortalia; propriæque conſtitutionis progreſſionem recipiunt.

X. Quæ prima moventur, eodem modo & ſecundum ea, quæ ipſisſima ſibi ſunt per circulum moventur. Miramur viros acutos, qui Peripateticam hanc diſputationem eſſe contendunt, non vidiſſe Pythagorea πρῶτα, τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχοντα, quæ cum æterna ſint & maneant, reliqua circa ea verſantia, mutationem ex alio in aliud patiuntur circulo naturali & fatali.

XI. Ignis enim ſi in unum cogatur, & denſeſcat, aërem, aër aquam, aqua terram producit: a terra viciſſim idem usque ad ignem, a quo cœperat, mutatio, circuitus peragitur. Homines vero, non ita redeunt, ſed diſſolvuntur. Manet itaque univerſum, partes & res adventitiæ intereunt & deſtruuntur.

XII. Figura mundi globoſa eſt, & motionis genus illud habet, quod in orbem fertur, tempus infinitum, in quo verſatur motus, ſubſtantia univerſi augeri & mutari in melius & deterius nequit.

XIII. Duæ in univerſo exiſtunt res, quarum altera generatio, altera generationis habetur cauſa.

XIV. Generatio eſt, in qua res ipſæ mutantur, generationis cauſa, ubi ſubjecta res eadem ſervatur & permanet, hæc cauſa efficiens & agens, illa recipiens & patiens eſt.

XV. Fatorum diſpoſitione impatibilis ac immobilis mundi pars diſtinguitur, lunæque curſu mortale & immortale ita dividit, ut ſupra eam ſit Deorum genus, infra eam natura contentionis, generationis & interitus.

XVI. In ea mundi parte, qua generatio dominatur, tria occurrunt; corpus contrectabile, quod ſubjectum eſt rerum oriundarum, quod omnia recipit: e. g. aër ex quo ſonitus, tenebræ & lux ex quibus color: ſecundum res contrariæ, ut mutationes & alterationes compleantur, tertium ſubſtantiæ, quarum illæ facultates ſunt, ut ignis & aqua, & aër & terra.

XVII. Harum facultatum quatuor numero ſunt, calor & frigus, ut cauſæ efficientes, ſiccitas & humor, ut cauſæ patientes; materia autem eſt, quæ omnia recipit, commune nempe quoddam, quod rebus omnibus ſubjicitur.

k) *De mundo incorruptibili.*

XVIII. Qualitates & differentiæ corporum aliæ primæ ſunt, aliæ ex primis ortæ, ſuntque numero ſexdecim, calor & frigus, humor & ſiccitas, hæ primæ; gravitas & levitas, raritas & denſitas, lævor & aſperitas, durities & mollitudo, tenuitas & craſſities, acumen & obtuſitas, hæ ortæ, & multiformes.

XIX. Ignis & terra extrema ſunt elementa, aqua & aër media.

XX. Ignis calidus & ſiccus eſt, aër calidus & humidus, aqua humida & frigida, terra frigida & ſicca.

XXI. Mutantur in ſe mutuo elementa, unumque ex altero oritur, cum uniuscujusvis elementi contraria interit facultas, cognata & ejusdem generis ſervatur. Ita deleto uno contrariorum pari generatio abſolvitur.

XXII. Ex cauſis efficientibus id quod in alio generat, eſt univerſa mundi pars, quæ ſupra lunam poſita eſt, propius vero ſol ipſe, qui appulſu ſuo & abſceſſu aërem continenter immutat & variat, unde omnis in terra mutatio. Sed & orbis ſignifer, qui obliquus eſt, ad ſolis motum, & univerſi ornatum confert, & efficit, ut in eo alia res gignendi, alia patiendi vim habeat.

XXIII. Cum mundi ornatus & diſpoſitio ſemper exiſtat, etiam quæ in eo diſpoſita digeſtaque ſunt, ſemper exiſtant neceſſe eſt. Cum mundo itaque æterno partes quoque ejus æternæ ſtatuendæ ſunt. Mens Ocelli eſt, ſemper univerſi rationem eandem fuiſſe, & ab æterno res immutabiles per ſe ſubſtitiſſe, generationi obnoxia ab æterno iſtam partium mutationem fuiſſe paſſa.

XXIV. Cum itaque in unaquaque mundi parte collocatum ſit aliquod eximium animalium genus, in cœlo Dii, homines in terra, dæmones in aëre (ἐν μεταρσίῳ) neceſſe eſt humanum genus eſſe perpetuum. Dæmonas dum auctor in ea regione aſſerit, quæ igni & aëri infra lunam tribuitur, manifeſte ſatis ab Ariſtotele diſſentit, cui nullus dæmon eſt, qui ſphæram non moveat aliquam cœleſtem.

XXV. Terræ partes vi mutantur & intereunt, ipſa terra nunquam interitura eſt.

XXVI. Hominis generatio non voluptatis, ſed ſobolis procreandæ cauſa ſuſcipienda eſt.

XXVII. Generationis facultatem infinite continuatam effecit Deus, ut homo divinitatis fieret particeps.

XXVIII. Homo univerſi hujus, tanquam domus alicujus & civitatis, maxima pars eſt.

XXIX. Manſuetiſſimum & optimum animalium homo eſt, unde & officia ejus fluunt. Hactenus Ocelli phyſiologia, ex qua patet, quid de ejus atheiſmo [l] ſtatuendum ſit, qui eodem, quo totius Pythagoricæ ſcholæ phyſiologia relabitur. Servavit vero nobis STOBAEVS fragmentum ex libro Ocelli

l) Conf. REIMMANN. *Hiſt. atheiſmi c. XX. §. 3. p. 153. Hiſt. crit. de la philoſophie T. II. p. 99. Hiſtoire univerſelle p. 10.*

Ocelli de legibus, ex quo ſatis luculenter apparet, fruſtra eos eſſe, qui Peripatetice magis, quam Pythagorice ſyſtema ejus explicant. Ait enim

XXX. Corpora vita continet, hujus vero cauſa anima; mundum vero harmonia, hujus autem cauſa, Deus; familias vero & civitates, concordia, hujus autem cauſa, lex.

XXXI. Quod ſemper movet gubernat, quod ſemper patitur gubernatur; & illud quidem poteſtate prius, hoc vero poſterius; illud divinum eſt rationem habens, & mentis particeps, hoc vero genitum & rationis expers, & mutabile.

§. XI. TIMAEVS Locrenſis, Platonis ætate ſcholam Italicam nobilitavit, [l] quamquam Socratem & Timæum eodem ſeculo fuiſſe negat MACROBIVS. [m] CICERO [n] enim diſerte inter ceteros Pythagoreos Timæum Locrum acceſſiſſe, eumque cognoviſſe, & didiciſſe Pythagorea, teſtatur. Idem HIERONYMVS [o] aſſerit. Certe librum Timæi; *de rerum natura* acquiſivit, indeque Timæum ſuum conſcripſit. Aſtronomiæ eum peritiſſimum fuiſſe, & in ſcientia naturæ univerſi potiſſimum operam collocaviſſe PLATO [p] & CHALCIDIVS [q] aſſerunt. Libri brevis, ſed luculenti *de anima mundi* jacturam prævertit PROCLVS, qui commentariis ſuis in PLATONIS Timæum eum præmiſit, [r] unde ſæpius cum Platonis operibus & ſeparatim editus eſt, de quibus editionibus conſulendus eſt FABRICIVS. [s] Elegantem debemus GALEO, [t] verſionem emendatam poſt alios STANLEIO. [u] Tribuit præter hunc libellum Timæo *mathematica* quoque & librum *de vita Pythagoræ* SVIDAS, [x] de quo tamen merito viri docti [y] ambigunt. Etſi vero in hac de natura univerſi tractatione Pythagoreorum veſtigiis inſiſtit Timæus, duplici tamen potiſſimum nomine ab iis receſſit. Nam & partem architectonicam phyſicæ doctrinæ clarius expoſuit & relicta conſideratione univerſi tanquam unius & totius ſive monados, duas primas cauſas abſolutas poſuit, Deum ſive mentem fontem naturarum intelligibilium, & neceſſitatem ſive materiam, corporum ſcaturiginem; & ex acceſſu Dei ad materiam (libero an neceſſario non definivit, ut poſtea Plato, cui prius placuit) ejusque ſecundum ideam formatione mundi geniti hiſtoriam derivavit. Quam phyſiologiam cum ſupra in deſcribenda Platonis naturæ contemplatione expoſuerimus, repetenda ea hic non ſunt. Meretur tamen Timæi libellus cum Platonis Timæo conferri, ut inde pateat, in quo hic ab illo receſſerit. Dudum enim obſervatum eſt viris doctis, [z] Platonem, dum Locro lucem dare conſtituit, in nonnullis locis ſimplicem & rectum ſcriptorem anili ſuperſtitione, & commentis quibusdam ex Aegyptiorum ſcholis corrupiſſe, & putida

l) Ocellum Timæi πρόδρομον & *præambulonem* vocat PROCLVS *l. III. in Tim. Plat.*
m) *Saturnal. l. I. c. 1.*
n) *De finib. l. V. Tuſc. Qq. l. I.*
o) *Apolog. contra Rufin. fin.*
p) In *Timæo.*
q) *Comm. in Tim. p. 75.*
r) Vid. FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. VIII. p. 523.*
s) *Vol. II. p. 21. & l. c.*
t) *Opuſc. mythol. p. 541. ſeqq.*
u) *P. VIII. Hiſt. phil. p. 802. ſeqq.*
x) *T. III. Tim. Locr. p. 472.*
y) IONSIVS *de Script. hiſt. phil. l. I. c. 6. p. 32.* FABRICIVS *l. c.*
z) GALEVS *præf. ad Timæum,* FABRICIVS *l. c.*

Timæus.

da quadam diligentia illuc congessisse, quæ commodius & modestius notantur a Timæo, veluti sunt nugæ περὶ μεταφύσεως, in quibus nimius est Plato, quas explicat quidem, sed confictas ait Timæus. Dum etiam dialogistica methodo Timæi physiologiam Plato explicuit, scriptorem satis luculentum, si Doricam dialectum tollas, obscuravit. Ceterum in libera Locrorum civitate seniorem fuisse & reipublicæ præfuisse Timæum, asserit SYNESIVS. [a] Fuere & alii Timæi etiam Pythagorici, cum nostro non confundendi. [b]

Archytas Tarentinus.

§. XII. Præter Timæum ex Pythagoreis Platonis præceptor inclaruit ARCHYTAS TARENTINVS, octavus, si PHOTII anonymus [c] audiendus est, successor a Pythagora, Platoni coævus, qui eum convenit, & Pythagoream disciplinam ab eo didicit. De *ejus Alcmæonis Timæi & Archyteorum* philosophia librum scripsisse Aristoteles dicitur, [d] qui forte pars fuit libri ejus etiam deperditi, *de philosophia Pythagoreorum*, quali tractatione Aristoxenus quoque *de Archyta* quædam tradidisse videtur. Tarentinus fuit Mnesagoræ, vel, ut vult Aristoxenus Hestiæi filius. [e] Metaponti philosophiam Pythagoream edoctus [f] celeberrimus in schola Italica evasit philosophus. Ipsum vero Pythagoram audivisse, quod asserit IAMBLICHVS [g] cum temporum rationibus non cohæret. Sectæ enim hujus parens inter Olymp. LX. & LXX. floruit, ut supra demonstratum, Archytas Platonis conversatione usus est Olymp. XCVI. vixitque adhuc, eo in Siciliam profecto, unde profecta ætate esse non potuit, cum primum eum Plato conveniret. Quibus positis recte a Photii anonymo octavus ille a Pythagora successor statuitur, cum seculum integrum inter utrumque intercedat. Vt vero IAMBLICHI fidem stabiliant, qui contrarium asserit, diversam viam viri docti inivierunt. Et B. ANDREAS SCHMIDIVS, [h] ideo discipulum Pythagoræ dici putat, quod a genuinis ejus discipulis eruditus fuerit: id vero verbis Iamblichi repugnat, qui Archytam dicit Pythagoræ συγχρονήσαντα. Aliter itaque, cum verba hæc evidentia sint, subveniendum ratus FRANCISCVS PATRICIVS, [i] duos Archytas comminiscitur, seniorem & juniorem, quorum ille Pythagoram audivit, hic Platonis præceptor fuit. Sed hoc invitis veterum fit testimoniis, qui duos Archytas, seniorem & juniorem ignorant. Etsi enim Anonymus Photii & Iamblichus Archytam πρεσβύτερον vocant, non tamen hoc ætatis indicium est, sed dignitatis, quam in republica habuit, quemadmodum & de Timæo SYNESIVS [k] dixit, ὅτι ἐπολιτάρχευε καὶ ἐπρέσβευε καὶ τἄλλα ἐπολιτεύετο, *quod civitati tanquam senior præfuerit, rempublicam moderatus sit.* Majori verisimilitudine difficultati obviam iturus doctissimus DODWEL-

LVS

a) *De dono astrolabii p. 307.*

b) Conf. FABRIC. *l. c.*

c) *n. 1.* ad calc. PORPHYR. *vit. Pyth.* ed. Kusteri.

d) Conf. IONSIVS *de Scr. Hist. phil. l. I. c. 11. p. 54.* BVRNET. *Archæol. phil. l. I. c. 11. p. 431.*

e) LAERT. *l. VIII. f. 79.* SVIDAS in *Archytas T. I. p. 347.*

f) VALER. MAX. *l. IV. c. 1. n. 1.* STRABO *l. VI.*

g) *c. XXIII. n. 103.*

h) Elegantem is dedit dissertationem *de Archyta Tarentino Ienæ 1683.*

i) *Discuss. Peripat. T. II. l. I. p. 182. seqq.*

k) *l. c.*

LVS, [l] non eum Pythagoram putat primum præceptorem habuiſſe, ſed alium juniorem Aliptam; nos vero ſupra jam indicavimus, incertiſſima eſſe, quæ de hoc Pythagora afferuntur, an unquam inter diſcipulos Pythagoræ fuerit. Nec Iamblichus de alio, quam Samio philoſopho, ſectæ parente loquitur. Rectius itaque Iamblichum deſeruit, ejusque in annotandis temporum rationibus ἀβλεψίαν reprehendit illuſtris BENTLEIVS. [m] Novo enim hoc exemplo conſtat, parum certitudinem chronologiæ hominem nugivendulum curaviſſe, modo corraderet, quæ Pythagoræ famam extollerent. Neque mirum Archytam eum inter coævos Pythagoræ numeraſſe, qui Leucippum, Alcmæonem, Hippaſum, Eurytum & Philolaum, omnes illo juniores Zamolxin, Charondam, Zaleucum ſeniores in hanc claſſem retulit. Tanta vero Archytas floruit eruditionis inter Italicos laude, ut magnos viros, Philolaum, Eudoxum [n] & Platonem [o] diſcipulos haberet. Addit his Empedoclem SVIDAS, [p] quem ex recentioribus ſecuti ſunt ERASMVS [q] & SAMVEL TENNVLIVS, [r] ſed & hoc, more Suidæ, confuſe & contra temporum fidem; Empedocles enim Olymp. LXXXIV floruit, Archytas Olymp. XCVI, adeoque hic illius præceptor eſſe nequivit, & veriſimilius diceretur, Archytam ab Empedocle philoſophiæ diſciplinam accepiſſe, de quo tamen ſilent veteres. Emicuit vero ejus eruditio non in philoſophiæ tantum præceptis, ſed & in mathematica cognitione; quantus enim in geometria fuerit, problematum analyſes LAERTIO [s] & VITRVVIO [t] memoratæ teſtantur. Imprimis autem in mechanica immortale nomen ſibi peperit; nam non primus tantum eam artem mechanicis principiis uſus, forma artis concepta tradidit, [u] ſed & machinis affabre effictis omnes in ſtuporem conjecit & admirationem. Cochleas enim fecit & trochleas, & imprimis ſimulacrum columbæ volans, quod tamen, ubi ſemel quieviſſet, ſe ipſum rurſus elevare non poſſet. [x] Crepitaculum quoque ab eo inventum, ſive πλαταγή, quod in proverbium abiit, etſi conjecturis magis, quam certa definitione dici queat, qualis illa machina fuerit. [y] Non vero philoſophica tantum eruditione & ſumma mathematicarum ſcientiarum peritia famam ſibi conciliavit, ſed & virtutis ornamentis & ſummis in rempublicam meritis in admiratione apud omnes habitus eſt. [z] Septies ideo reipublicæ præfectus eſt, cum ceteri plusquam annum imperare lege prohiberentur. Exercitui quoque præfectus nunquam victus eſt, ſemel invidiæ ceſſurus imperio ſe abdicavit, quo facto ſtatim in hoſtium poteſtatem exercitus venit. [a] Virtutum vero in eo cumu-

l) *De ætat. Pythag. loco ſupra cit.*
m) *De epiſt. Phalaridis p. 87.*
n) CICERO *de oratore,* LAERT. *l. VIII. ſ. 86.*
o) *ib. ſ. 79.* p) *l. c.*
q) *Chiliad. p. m. 550.*
r) Ad IAMBLICH. *Introd. in Nicomach. Geraſ. Arithmet. p. 80.* s) *l. VIII. ſ. 83.*
t) *l. IX. c. 3.* conf. VOSSIVS *de ſcient. math. c. XLVIII. §. 1. p. 286.* & imprimis B. SCHMIDIVS *l. c. S. III. §. 3. ſeqq.* u) LAERT. *l. VIII. ſ. 87.*
x) GELLIVS *l. X. c. 12.* quam machinam illuſtravit SCHMIDIVS *l. c.*
y) SVIDAS *l. c.* ERASMVS *Chil. p. m. 550.* SCHMIDIVS *l. c.* cl. FR. AD. LAMPE *de Cymbalis veterum, c. 9.*
z) LAERT. *ſ. 79.*
a) Ariſtoxenus apud EVNDEM *ſ. 87.* MENAG. *ad h. l.* AELIAN. *l. VII. c. 14.*

cumulum fuiſſe, veteres magno conſenſu prædicant, laudantque humanitatem, cum pueris ſervorum per otium ludere non dedignantis,[b] ſerviſque benigne imperantis,[c] eosque ſi ira fuiſſet commotior, more Pythagoreo[d] non caſtigantis; morum modeſtiam, omnis fœditatis in ſermone abſtinentiſſimam, adeo, ut ſi quæ neceſſitate coacto obſcœna eſſent proferenda, muro potius inſcriberet, quam ore proferret,[e] candorem item pietatem & dexteritatem in adminiſtranda republica, de qua virtute egregia nobis dicta ejus veteres conſervarunt.[f] Erga peregrinos & hoſpites quanta benevolentia uſus ſit, præſtita Platoni hoſpitalitatis & amicitiæ officia, ſuo loco commemorata, loquuntur. Itineribus, bello, & reipublicæ adminiſtratione magnam licet vitæ partem conſumſerit, non tamen diligentia ejus philoſophiæ ſtudiis libriſque ſcribendis[g] defuit.[h] Ex iis liber metaphyſicus *de univerſi natura* hodie ſupereſt,[i] in quo decem prædicamenta explicuit, fragmenta vero tractationem *de ſapientia* & *de bono viro & beato* ex Stobæo edidit THOMAS GALEVS.[k] Obitum ejus ex naufragio eleganti carmine cecinit HORATIVS.[l] De philoſophicis vero ejus placitis pleraque tacent veteres, præter ea, quæ de categoriis reſtant, unde ſua hauſit Ariſtoteles, Pythagoreorum compilator ſtrenuus. Pauca, quæ ex fragmentis apud veteres occurrunt, hæc monent:

Philoſophia Archytæ.

I. Naturam temporis eſſe numerum quendam, motum, vel etiam ſpatium naturæ totius univerſi.[m]

II. In motu naturali quocunque eſſe æqualem proportionem, & juxta eum omnia moveri.[n]

III. Virum bonum non ſtatim beatum eſſe, beatum vero etiam eſſe bonum.[o]

IV. Deum non tantum ſincera & omnis humanæ perturbationis experte virtute præditum eſſe, verum etiam ejus facultatem tranquillam & liberam pro æternorum factorum majeſtate ac magnificentia poſſidere: quam homo non poſſit aſſequi.

V. Quædam bona propter ſe expeti, quædam propter aliud, quædam propter utrumque: prima eſſe beatitudinem, ſecunda bonorum efficientia, tertia virtutes, & quicquid cum iis conjunctum eſt. Hæc vel ad animum, vel ad corpus, vel ad externa referri.

VI. Virtutem propter ſe eſſe expetendam.

VII. Virum bonum eſſe, qui virtute utitur in felicitate, in infelicitate, & in medio.

VIII.

b) AELIAN. *l. XIII. c. 15.*

c) *ib. l. XII. c. 19.*

d) IAMBLICH. *c. XXXI. n. 197.* PLVT. *de inſtit. puer. T. I. p. m. 14.*

e) AELIAN. *l. XIV. c. 19.* ideo affectatæ virtutis eum redarguit STOLLIVS *Hiſt. phil. mor. gent. §. CXXXVI. p. 244.* nobis in viro ſpectatiſſimæ virtutis & dignitatis mirandum non videtur, ſed ex decori Pythagorici ratione profluxiſſe, v. *th. VI.*

f) Collecta exhibet SCHMIDIVS *l. c. Sect. I. §. 9.*

g) Numerorum ſymbolis doctrinam propoſuiſſe ait IAMBL. *c. XXII. n. 104.*

h) Enumerant ejus ſcripta FABRIC. *Bibl. Græc. Vol. I. p. 482. ſeq.* STANLEIVS *Hiſt. phil. P. VIII. p. 822.* SCHMIDIVS *l. c.*

i) *Venet. 1571. 4.*

k) *Opuſc. mythol. p. 673.* ex STOBAEI *Serm. I. p. 732.* ex IAMBL. *protrept. l. III.*

l) *l. I. Od. 28.*

m) SIMPLIC. *in l. IV. phyſ. Ariſt.*

n) ARISTOT. *problem. X. XVI. 10.*

o) Summa hæc eſt fragmenti *de viro bono & beato.*

VIII. Nihil aliud esse beatitudinem, quam virtutis in felicitate usum.

IX. Bona hominis non esse tantum totius, sed & partium, adeoque etiam corporis: Externa adnasci homini, & bona stipare, e. g. amicitiam, gloriam, divitias.

X. Deum præstantissimum ac principem esse, cui mens adhæreat, cujusque causa reliqua præsto sunt bona.

XI. Hominis beatitatem e scientia, virtute ac tertia felicitate componi.

XII. Scientiam esse deorum ac dæmonum sapientiam, tum hominum ac rerum ad vitam pertinentium prudentiam.

XIII. Virtutem vero moratum & optimum animi partis ratione carentis habitum.

XIV. Beatitudinem esse in virtute ad felicitatem adhibita.

XV. Nullam virtutem esse nimiam, decorum enim pro norma habere in rebus agendis: nimium vitia gignere, & virtuti reluctari sæpius.

XVI. Multa esse, quæ faciem virtutis pervertant, consvetudinem, perturbationes, ætatem, alia.

XVII. Animum & felicitatem & infelicitatem nimiam lædere, magis tamen priorem.

XVIII. Quicunque resolvere possit omnia genera, quæ sub uno eodemque principio conduntur, & deinde rursus componere ac numero compingere, eum esse sapientissimum & veracissimum, & ex hac specula posse Deum contemplari, atque omnia in rerum serie atque ordine ab illo separata. [p]

XIX. Deum esse principium, medium & finem rerum omnium, quæ secundum justitiam & rectam rationem perficiuntur. [q]

XX. Nullam capitaliorem esse pestem hominis, quam voluptatem. [r]

Pauca hæc, erepta temporis injuriæ, quam subtiliter & accurate philosophatus sit Archytas Tarentinus probant. Sunt in his nonnulla, quæ cum Aristotelis moralibus concordare, recte observavit IVSTVS LIPSIVS, [s] quæ iterum argumento sunt, Aristotelem, quod ei PORPHYRIVS [t] objecit, Pythagorea plurima in rem suam vertentem illorum arasse vitulo. Fuere Archytæ quoque alii [u] sed obscuræ famæ, nec facile cum Tarentino confundendi.

§. XIII. Timæo & Archyta ætate prior, fama tamen inferior fuit ALCMAEON Crotoniates, Perithi filius. [x] Pythagoram audivisse ipsum testatur ARISTOTELES [y] & post hunc LAERTIVS [z] & IAMBLICHVS, [a] quod vero in ultimos vitæ annos Pythagoræ incidit. Nomen vero in schola Italica sibi comparavit, & naturæ cognitione, & artis salutaris, in qua

Alcmæon.

p) *Fragm. de Sap. l. c. p. 732.*
q) *ibid.*
r) Sermonem ejus refert CICER. *de senect. c. 12.*
s) *Manud. ad phil. Stoic. l. III. diss. VII. p. m. 278.* Ex libro ejus quoque *de oppositis* Aristotelem sua de hoc argumento accepisse observat SIMPLICIVS *Com. Cat. Arist. p. 97. 103.*
t) *Vit. Pythag. n. 53.*
u) SCHMID. STANLEIVS FABRIC. *ll. cc.*
x) LAERT. *l. VIII. §. 83.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 305.*
y) *Metaph. l. I. c. 5.*
z) *l. c.*
a) *De vit. Pyth. c. XXIII. n. 104.* Hinc ad Olymp. LXV. refert eum CIACCONIVS *loc. citando.*

qua excellebat, peritia. [b] Primus enim fuisse dicitur CHALCIDIO, [c] qui exsectionem aggredi ausus est. Id quod de brutorum quidem sectione tantum intelligendum esse, viri quidam docti [d] statuunt, Chalcidii tamen verba nihil determinant, nec ejus diligentiam ab humano corpore removent sectionibus cognoscendam. Primus quoque dicitur, [e] qui librum de natura scripsit; id quod tamen inter Græciæ tantum magnæ philosophos intelligendum est, in Ionia enim ante Alcmæonem tale quid suscepit Anaximenes, ut supra dictum, patetque ex initio ejus, valde modestum fuisse Alcmæonis de rebus physicis judicium. Quod si ALPHONSO CIACCONIO [f] fidendum, libri quoque *de invisibilibus & de Diis* auctor Alcmæon est; verum is sine dubio male verba Laërtii accepit, qui libellum Alcmæonis *de natura* hoc habuisse initium dixit: *De invisibilibus & de mortalium* (*nihilum*, immortalium sc. Deorum, verba enim non sine mendo esse, recte vidit MERICVS CASAVBONVS, [g]) *rebus certam quidem scientiam Dii habent, hominibus autem conjiciendum est.* Fabularum quoque inventorem, ait ISIDORVS, [h] fuisse, quod tamen aut plane falsum est, historia eruditionis barbaricæ & Græcæ aliud testante, aut ad certam tantum symbolicæ methodi inter Pythagoreos introductam rationem referri debet. De placitis ejus philosophicis pauca restant apud veteres, ARISTOTELIS libro *contra Alcmæonem* deperdito, quorum summa hæc est:

Placita Alcmæonis.

I. Ea, quæ inter homines multa sunt, esse duo. Ita obscurissimum Alcmæonis dogma non LAERTIVS [i] tantum retulit, sed etiam, qui diligenter Pythagoreorum dogmata rimatus est ARISTOTELES. [k] Hinc vario modo lucem ei attulerunt interpretes. Aristoteles τὰς ἐναντιότητας τὰς τυχούσας, *contraria, quæ forte fortuna eveniant*, intellexisse tradit: qualia sint, album, nigrum, dulce, amarum, bonum, malum, parvum, magnum & his similia. Quæ frigida tamen videntur MERICO CASAVBONO, [l] qui ad rationes numerorum Pythagoricas confugit ubi monas Deus, dyas materia est, ille boni hæc mali fons & origo: ut ita dicat Alcmæon, in vita humana vincere & præponderare malum, præ bono. Valde tamen timemus, ne hæc coacta & a ratione Pythagoricæ philosophiæ aliena sint, cui non τὰ πολλὰ, sed ἡ δύας huc referantur, neque hæc pro sola & simplici materia. Nec videtur deserendus esse Aristoteles, qui Pythagoreos libros ipse legit; esse in humana vita duorum extremorum vicissitudinem & contrarietatem, & alternas e.g. laboris & quietis, sanitatis & mortis, felicitatis & infelicitatis vices. Ratio in ipsa voce, τὰ πολλὰ, quærenda est, quæ materiam in infinitas partes, divisibilem & mutabilem indicat. Vt enim

b) Conf. LE CLERC *Hist. de la Medecine l. II. c. 5. pag. 94.* SCHVLZ. *Hist. med. Per. I. s. II. c. 7. §. 33. pag. 172. s.*

c) *p. 368. ed. Fabric.* de oculi constructione quoque disseruisse, ex hoc loco patet. conf. SCHVLZ. *Spec. I. Hist. anatom. §. 32.*

d) CLERIC. *l. c.* 10. CONR. BARCHVSEN. *Hist. med. p. 127.*

e) Phavorinus apud LAERT. *l. VIII. s. 84.*

f) *In Biblioth.* cujus verba affert FABRIC. *Bibl. Græc. vol. XIII. p. 48. s.*

g) *Ad h. l.*

h) *Orig. l. I. c. 39.* conf. FABRIC. *l. c.*

i) *loc. cit.*

k) *Metaphys. l. V. c. 1.*

l) *Ad l. c. Laërt.*

enim substantiæ simplices, intelligibiles, æternæ, monades sunt, adeoque unum, & idem, & immutabiles nullique alterationi obnoxiæ; ita materia multa est, nec propria essentia stabili & αὐτουσίᾳ gaudet, sed semper in momenta mutatur, ut ex TIMAEI libro *de mundo* patet. In hac materiæ conditione, vicissitudinem contrariorum obtinere, ex mente Alcmæonis recte dixit Aristoteles: ex contrariis enim materiæ mutationem & motus existere. Plerisque Pythagoreorum placuit, qui, uno pro fonte identitatis, multo scaturigine contrarietatis admisso, statuebant teste IAMBLICHO, [m] *nihil esse in natura rerum, quod non habet contrarium.* Id decem classibus comprehendisse Pythagoreos, erudite, licet obscurius, quam par erat, exposuit SCIPIO AQVILIANVS. [n]

II. Soli, lunæ, & reliquis sideribus ab æterno inesse divinitatem. Valde culpat hanc assertionem CICERO, [o] quod mortalibus rebus immortalitatem Alcmæon tribuerit. Nec exiguam latere in ea absurditatem contendit P. BAYLE; [p] rebus enim naturalibus & inanimatis, ut sol sint & reliqua sidera, dum constituantur dii, majorem tribui cognitionem, quam homini, eo quod diis certam adesse rerum omnium cognitionem Alcmæon in libro *de natura* dixerit. Falluntur vero viri magni, qui non satis ad systema Pythagoricum, quod Alcmæon secutus est attenderunt. Illud enim sequentes sidera inter Deos referebant, non ex sua natura, sed propter inhabitantem mundi animam, divinique ignis præstantissimam partem, cui cum cognitionem, immortalitatem, æternitatem tribuerint, mirum non est, paria attributa in sideribus quoque eos collocasse. Nec habet hac in re Alcmæon quicquam a schola Italica alienum, quæ quo simpliciora corpora sunt, eo præstantiorem & diviniorem ætheris ignisve mundani partem in eis residere statuit.

III. Animam immortalem esse; esse enim naturam per se mobilem (αὐτοκίνητον) & æternam motionem, adeoque Diis proximam esse. Ita STOBAEVS, [q] cui succinit LAERTIVS, [r] qui addit: animam perpetuo moveri instar solis. Quem vero solem intellexerit, non addit, videturque Alcmæon respexisse ad solem illum Empedocleum, primum & ex ignis cœlestis radiis collectum: Qui cum æternis fati, id est, necessitatis in mundi systemate legibus moveatur, animam ejusdem generis motum ciere ex se, cum divini ætheris ignisve particula sit, statuere ex physiologiæ præceptis semel admissis debuit.

IV. Lunam sempiternam habere naturam, [s] ejusque defectum oriri a scaphæ conversione. Prius ex asserto secundo fluit, posterius Heraclito quoque placuit, teste STOBAEO [t] & PLVTARCHO. [u] Luna utrique scaphæ instar visa est, qua ratione vero ducti sunt, dici vix potest.

 Recte

m) *Introd. in arithmet. Nicomachi p. 103. seqq.* qui multus est in eo demonstrando.
n) *De placitis phys. philos. ante Aristot. c. XX. p. 32.*
o) *De nat. Deor. l. I. c. 11.*
p) *Dict. T. I. art. Alcmæon. p. 149.*
q) *Eclog. phys. p. 93.*
r) *l. c.*
s) *ibid.*
t) *l. c. p. 60.*
u) *De plac. phil. l. II. c. 27.*

Recte itaque ejus inquisitionem prætermisit IACOBVS THOMASIVS. [x]

V. Planetas fixis ex adverso, hoc est, ab occasu ad ortum moveri. [y]

VI. Audire nos inani, quod intra aurem est, id enim personare, appellente aëre; omnia enim sonare vacua. [z] Pertinet huc quoque, quod ARISTOTELES [a] in Alcmæone reprehendit, capras per aures respirare. Quod tamen non aliud innuere, quam meatum illum, anatomicis recentioribus tubam Eustachianam vocatum, cujus inventione gloriatus est Aristoteles, cum Alcmæoni debeatur, demonstrare conatus est cl. SCHVLZIVS. [b] Nec hoc a moribus Aristotelis abhorret, qui Pythagoreos expilavit & tamen reprehendit, ut furta non sentirentur. Contra Alcmæonis dicta enim eum scripsisse testatur LAERTIVS. [c]

VII. Humiditate & tepore, qui in lingva est, discerni sapores. [d]

VIII. In cerebro esse partem animæ principem, ea sentiri odores spirando ab ea attractos. [e]

IX. Primum in utero caput formari, partem scilicet principem. [f]

X. Fœtum in utero ali per totum corpus, quod spongiæ in modum recipiat, quæ alendo sunt idonea. [g]

XI. Somnum existere sanguinis in concursum venarum receptu: ejusdem autem diffusione nos evigilare, plenum autem abscessum mortis esse causam. [h]

XII. Continentem sanitatis causam esse æqualitatem (ἰσονομίαν) facultatum, nempe humidi, sicci, calidi, amari, dulcis, & reliquarum: una autem præpollente, morbum fieri. [i] Supponit hoc thesin primam omnia humana ex contrariis consistere: quæ ne homini noceant, æquilibrium eorum requirebat. [k] Hinc de morbis:

XIII. Accidere morbos variis ex causis; alios ob efficientem, propter excessum caloris vel siccitatis alios materialem ob causam, abundante aut deficiente alimento: alios veluti in aliquibus vasis, ut in sanguine, medulla, aut cerebro. Aliquando autem ab externis causis eos nasci, propter aliquas aquas, regionem, labores, necessitates, & his similia. [l]

Patet ex his philosophiæ naturalis Alcmæonis reliquiis, inter præstantissimos veteris orbis medicos artem salutarem rationali modo excolentes referendum eum esse. Ceterum nec cum aliis Alcmæonibus, [m] nec cum Alcmane poëta noster confundendus est. [n]

§. XIV.

x) *De loco animæ & scapha lunæ c. 5. §. 11.* in *Hist. Sapient. & stultitiæ* a CHR. THOMASIO edita *T. I. p. 72. seqq.*

y) PLVT. *l. c. l. II. c. 16.* STOB. *l. c. p. 54.*

z) PLVT. *l. IV. c. 16.*

a) *Hist. animal. l. I. c. 11.* THEOPHRAST. *de sensu p. 24.*

b) *ll. cc.*

c) *l. V. s. 25.*

d) PLVT. *l. IV. c. 18.*

e) *ibid. c. 17.*

f) *ibid.*

g) IDEM *l. V. c. 16.*

h) *ib. l. V. c. 24.*

i) *ib. l. V. c. 30.* STOB. *serm. CCXLIII. p. 794.*

k) Hinc, ut est apud PLVT. *l. c. sanitas est concinna qualitatum temperies, certa sibi proportione respondentium.*

l) *ib.* STOB. *Serm. CXLII. p. 794.*

m) Enumerat eos FABRIC. *l. c.*

n) Ita ANT. CARISTIVS *Hist. mirab. c. 95.* qui Alcmæonem morbo pediculari obiisse tradit, quod ad poëtam referendum esse ex ARIST. *Hist. anim. l. V. c. 31.* patet, conf. MEVRS. *ad h. l.* Eandem confusionem admisit Carolus STEPHANVS, conf. LESCALOPIER. *ad Cic. de N. D. p. 41.* BAYLE *l. c. not. A.* causa erroris orta inde, quod nomen Alcmæo-

§. XIV. Inter physicos sectæ Italicæ nomen quoque sibi comparavit HIPPASVS, quem Crotoniatam alii faciunt, alii Metapontinum,[o] alii Sybaritam. Illum enim peculiarem scholam collegisse, haud obscure IAMBLICHVS[p] innuit, qui Hippasi auditores acusmaticos aliis ex Pythagoræ secta opponit, colligitque non inepte ex hac introductione Iamblichi SAM. TENNVLIVS,[q] plurimum scholam Hippasi valuisse in arithmeticæ philosophicæ rationibus, quia sæpissime in hoc opere allegatur: mutavisse etiam quædam in rationibus demonstrandi, ex eo liquet, quod THEON SMYRNAEVS[r] refert: invenisse eum cum Laso Hermionensi motus celeritate & tarditate consonantiarum rationes, cum alii ex hac secta magistrum secuti, eas in ponderibus & longitudinibus quæsiverint. Quod satis manifeste prodit, non in nudis propositionibus hæsisse Hippasi scholam, sed ad rationes quoque reddendas se applicuisse. Id quod confirmant ea, quæ de morte ejus IAMBLICHVS[s] refert, cum vulgasset, descripsissetque sphæram duodecies pentagonon, eum in mari, ut impium, periisse, sed inventionis nihilominus gloriam ipsi mansisse. Hæc enim non ad nudam figuram referenda esse, sed ad rationem proportionis, ex pœna patet, quam non dogmata sola, etiam exterioris admissionis discipulis exposita, sed ætiologias profanis pandentibus immitti a diis Pythagorei statuebant. Falsum itaque esse oportet, quod alio loco IDEM[t] tradit, Hippasi auditores ideo acusmaticos dictos esse, quod eorum philosophia circa auditionem, demonstratione aut ratione destitutam versaretur. Nam in eo nihil a reliquis τοῖς ἔξω discipulis Pythagoræ habuere diversum, aliterque docuisse Hippasum ex adductis constat. Nihil scripsisse ait Demetrius apud LAERTIVM,[u] qui tamen alio loco[x] *mysticum sermonem*[y] ab Hippaso conscriptum fuisse, refert, ut Pythagoram calumniaretur: ex quo loco quoque colligitur, male eum in Pythagoræ scholam fuisse affectum. De dogmatibus ejus pauca nobis innotuere, quæ his constant:

Hippasus.

I. Principium rerum omnium esse ignem, eumque esse Deum. Constanti traditione hoc dogma Hippaso veteres tribuunt,[z] monentque, ut infra demonstrabitur,[a] Heraclitum idem ab Hippaso accepisse. Nihil vero

Dogmata Hippasi.

Alcmæonis & Alcmanis unum sit, ut ex THEODORITO *serm. I.* patet.

o) Primum auctorem habet IAMBLICHVS, qui *vit. Pyth. c. XVIII. n. 81.* ait, quosdam Crotoniatam dicere, alios Metapontinum. Hoc LAERT. quoque tradit *l. VIII. §. 84.* Sybaritam dici tradit STANLEIVS *P. VIII. p. 824.* in quo testimonium veterum desiderat OLEARIVS ad *h. l.* respexit vero fine dubio eques Anglus ad IAMBLICHVM *de vit. Pyth. c. ult. n. 267.* qui Sybaritam Hippasum nominat. Et hunc Sybaritam quidem a Metapontino distinguit b. FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 492.* sed ex nostra conjectura perperam. Eundem enim intellexisse Iamblichum, quem *n. 81.* Metapontinum dixerat, ex eo constat, quod in illo Pythagoreorum catalogo non alium Hippasum, quam Sybaritam nominet, alias Metapontinum etiam adducturus, si alium intellexisset. Nec hæc ἀβλεψία in Iamblicho miranda est, sæpe etiam a loco commorationis patria Pythagoreorum definita est, quæ incerta in Hippaso fuit.

p) *Introd. in Nicomach. arithm. p. 11.*

q) *Ad h. l.*

r) *De music. c. 12.*

s) *De vit. Pyth. c. XVIII. n. 88.*

t) *ibid. n. 81.*

u) *Lib. VIII. §. 84.*

x) *§. 7.*

y) Forte ἱερὸν λόγον, conf. FABRIC. *l. c.*

z) LAERT. *§. 84.* CLEM. ALEX. *protrept.* EVSEB. *præp. l. XIV. c. 14.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. III. c. 4. §. 30. adv. Math. l. IX. §. 361.* STOB. *Eclog. phys. c. 13.* TERTVLL. *de anima c. 4.* ubi tamen Hippasus pro Hipparchus legendum.

a) CLEM. *l. c.*

vero novi in eo ſtatuit Hippaſus, ſed communem ſcholæ Pythagoricæ doctrinam ſecutus eſt, ut ex diſputatis hoc capite certiſſimum eſſe putamus. Videtur tamen Heraclitus, ut novi ſyſtematis rationem iniret, a præceptore Hippaſo abiiſſe, dum hic, more ſectæ ſuæ, igni divino materiam craſſiorem adjunxit, ille materiam in ignem illum quaſi reſolvit, ut poſtea dicemus. Stoici vero, cum eodem, quo Hippaſus modo docuerint, manifeſtum eſt, recte nos ſupra Pythagoream philoſophiam inter fontes Stoicæ doctrinæ retuliſſe.

II. Ex igne omnia orta eſſe, & in ignem omnia iri reſolutum. [b]

III. Ejus ignis natura conſtare etiam animam. [c]

IV. Ignis hujus extinctione gigni res omnes, ejusque partes craſſiores condenſatione in terram coaleſcere, quæ igni viciſſim ſolutæ, in aquam abeant, hanc exhalantem in aëra verti. [d] Patet ex hoc aſſerto, arctiſſime materiam craſſiorem Pythagoræ cum ſubtiliſſima, ſive igne divino Hippaſum conjunxiſſe, unde facile fuit Heraclito ex unius ignis illius modificatione & mutatione totam rerum naturalium ſcenam inſtruere.

V. Mundum & omnia corpora conflagratione ſolvenda eſſe. [e]

VI. Huic mutationi certum tempus, ſive periodos, definitum eſſe. [f] Nihil in his omnibus eſt, quod non ex ſyſtemate Pythagoreo & Stoico queat intelligi, unde lux decretis Hippaſi phyſicis acquiri poteſt.

VII. Vniverſum finitum eſſe, & ſemper in motu conſtitutum. [g] Etiam hoc Pythagoreum eſt: unde ſequitur, in mundo non dari vacuum, ſed extra mundum ſive univerſum, in quod mundus reſpiret, & moveatur. Hactenus Hippaſus, in eo ſolo a Pythagora diverſus, quod apertius de rerum natura philoſophatus eſt. Fuere & alii Hippaſi, [h] ſed minoris nominis atque famæ.

Philolaus. §. XV. Evulgatæ philoſophiæ Pythagoricæ auctor fuit PHILOLAUS Crotoniata, qui vero Heracleæ vixit, [i] Archytæ diſcipulus, qui Platonis tempore vixit. [k] Supra enim GELLII [l] aliorumque auctoritate probavimus, Platonem libros Pythagoricos vel ipſum emiſſe, vel a vidua & liberis Philolai Dioni venditos ab eo accepiſſe: quæ hic repetere otioſe ſuperſedemus. Patet vero ex IAMBLICHO, paupertatem adegiſſe vel ipſum Philolaum, quod is vult, [m] vel ejus viduam, quod TZETZES [n] contendit, ut contra jusjurandum quo obſtringebantur, ἀλλοφύλῳ libros Pythagoricos venderent: licet ex Iamblichi loco recte colligi queat, Dionem vel Platonem, eos libros ideo obtinuiſſe, quod & ipſe Plato ad familiam Pythagoreorum (ἀποσυγγενείας) pertineret. Diſputant etiam viri docti an ipſius Philolai, vel aliorum Pythagoreorum libri fuerint? Quod ſi verum eſt, Timæi librum inter eos fuiſſe, & ex illo ſuum Timæum Platonem conſarcinaſſe,

b) LAERT. *l. c.*
c) THEODOR. *l. V. Therap.* STOB. apud MENAG. *ad Laërt. l. c.*
d) PLUT. *plac. phil. l. I. c. 3.*
e) LAERT. *l. c.* f) *ibid.* g) *ibid.*
h) MENAG. & FABR. *ll. cc.*
i) IAMBLICH. *c. XXXVI. n. 266.*
k) CICERO *de oratore l. III.*
l) LAERT. *l. VIII. ſ. 15.* GELL. *l. III. c. 17.* & viri docti *ad h. l.*
m) *c. XXXI. n. 199.*
n) *Chil. X. Hiſt. CCCLV.*

nasse, posterius magis probabile est. Ex his vero constat, IAMBLICHVM [o] non audiendum esse, qui sui immemor Philolaum inter eos retulit, qui ipsum Pythagoram audiverunt. Eundem ad lapidem impingit PLVTARCHO [p] memorata traditio, postquam Pythagoreorum sodalitia per seditiones ex urbibus ejecta fuerint, superstitibus Metaponti in domo quadam considentibus Cylonios ignem supposuisse, ita ut omnes perirent, Philolao excepto & Lyside, qui juvenes robore & agilitate freti flammas evaserint, Philolaum quidem in Lucanos aufugisse, eoque incolumem delatum aliis sese amicis junxisse, qui jam rursus coiverint, Cyloniis superiores viribus. Supra enim sectione antecedente probavimus, id accidisse vivo adhuc Pythagora. Philolaus vero Platonis tempore vixit, & Archytæ discipulus fuit, adeoque nonus a Pythagora, ætate ei multo inferior. Aut itaque tota fabula respuenda, aut PORPHYRIVS [q] sequendus, qui pro Philolao Archippum, veteres secutus, ponit. Aliter quoque LAERTIVS, [r] qui Crotonæ in patria ob tyrannidis metum e vivis sublatum esse tradit: qua suspicione Pythagorei plerique, legislatoria auctoritate se rebus publicis immiscentes, gravati sectæ exitium attulerunt. Post mortem ex ejus canentis vocem ex sepulchro auditam esse, Diis concinentem nugatur IAMBLICHVS. [s]

Doctrina Philolai.

§. XVI. *Multis voluminibus de intelligendis rebus & quid quæque significet, obscure dissertasse Philolaum, & priusquam de substantia animæ decernat, de mensuris, ponderibus & numeris juxta geometricam, musicam atque arithmeticam mirifice disputare, per hæc omnia universum extitisse confirmantem*, scribit CLAVDIANVS MAMERTVS, [t] nihil vero ex his voluminibus, licet forte ex parte ad Platonem, Speusippumque pervenerint superest, [u] adeoque de ejus placitis philosophicis ex paucis fragmentis apud veteres passim occurrentibus judicandum est, quæ vestigia satis produnt, vera esse quæ Mamertus dixit, subtiliter quidem, sed obscure de rebus naturalibus secundum principia mathematica disseruisse. Ita enim docuisse dicitur:

I. Rationem quidem de rebus judicare posse, sed non communem, sed disciplinis mathematicis excultam, cum enim sit universalium naturæ contemplatrix, habere quandam cum ea cognationem, cum sit natura comparatum, ut simile comprehendatur simili. Dogma pure Pythagoricum, quod SEXTVS EMPIRICVS [x] Philolao tribuit, potissimum ad rationem

o) *c. XXIII. n. 104.* quem inconsultius sequitur TENNVLIVS *ad Introd. in arith. Nicomachi p. 83.*

p) *De genio Socratis T. III. p. m. 486.*

q) *vit. Pyth. n. 57.* r) *l. c.*

s) *n. 139. 148.* Qui Eurytum discipulum hæc ita fuisse interpretatum ait. Ejus Euryti, cum seniori Metapontino, Pythagoræ discipulo non confundendi discipuli, qui & ipsum Philolaum audiverunt, fuere teste LAERT. *l. VIII. f. 56.* Xenophilus Chalcidensis, Phanto Phliasius, Echecrates, Diocles, & Polymnestus Phliasii, Pythagoreorum postremi, quos vidit Aristoxenus. Ex quibus iterum constitui Philolai tempus potest. Illi enim Aristoteli fuere coævi, Philolaus itaque Platoni, qui & ipse Eurytum audivit. Conf. BENTLEY *de epist. Phalar. p. 87.*

t) *Lib. II. de statu animæ c. 2.*

u) Initia libri *de natura rerum* ex Demetrio *in homonymis* affert LAERT. *l. VIII. f. 85.*

x) *Adv. mathem. l. VII. f. 92.*

tionem animæ, quatenus ei ineſt numerus & harmonia univerſi reſpicit, unde &, pars quæ totius eſt, harmoniam ſive concentum univerſi, & imprimis univerſalium ſive intelligibilium percipit.

II. In mundo naturam apte coagmentatam eſſe ex infinitis & finitis, mundumque totum, & quæ ſunt in eo omnia. Ita librum *de natura rerum* exorſus eſt Philolaus, [y] qui reſpexiſſe videtur, ad materiæ partes infinitas, per formationis modificationem ad finitum quid determinatas, ut cognoſci queant. [z] Hinc ſequitur, quod porro IAMBLICHVS [a] ei tribuit:

III. Nihil, quod cognoſci debet, poſſe eſſe principium, quouſque indeterminata & infinita ſunt omnia. Cum vero neceſſe ſit, eſſe naturam ſcientiæ, ut contempletur entia, a divina providentia tanta accuratione conſtituta; ſeparare & determinare invicem ſcientias debere, quod ab ipſis comprehenditur, cum πόσον, quotum, tum πηλίκον ſive quantum, & illud quidem objectum eſſe arithmeticæ, hoc geometricæ, & in alias quoque ſpecies ſubdiſtingui, unde totus mathematicarum ſcientiarum circulus exoriatur. Prolixius hæc explicans Iamblichus ipſe videndus eſt: non tamen videtur in eo Philolaus a communi diſciplinæ Pythagoricæ τρόπῳ multum receſſiſſe.

IV. Numerum eſſe vinculum potentia ſua ſuſtinens æternam rerum mundanarum permanſionem, ſibique innatum. Ita TENNVLIVS obſcure ſatis vertit verba IAMBLICHI, [b] quæ Græca damus: Φιλόλαός φησι ἀριθμὸν εἶναι τῆς τῶν κοσμικῶν αἰωνίας διαμονῆς τὴν κρατιστεύουσαν καὶ αὐτογενῆ συνοχήν. Quæ definitio numeri ex intimis Pythagoreæ philoſophiæ viſceribus petita eleganter docet, numeros nihil aliud eſſe, quam æterna illa & immutabilia principia, quæ cum per ſe conſiſtant, ſintque αὐτὰ καὶ αὐτουσίᾳ prædita, a Iamblicho αὐτογενῆ vocantur. Illis vero æternis naturis connectitur, & in unum quaſi ſyſtema conjungitur rerum omnium natura, quæ cum ex parte materiæ fluxa ſit, ſemperque mutabilis διαμονὴν αἰώνιον accepit, id eſt, per illa ſpiritualia & intelligibilia principia æternum durat, cum ea immutabilia ſint & immortalia.

V. Vnitatem non eſſe (ſolitarium) rerum omnium principium, & ſimiliter altera parte longioribus ſe ipſam præbere, tanquam carcerem ad generationem, neque eſſe metam ſecundum reflexionem recurſus & reditus; ſed hoc loco unitatis facere binarium. Obſcuriſſima verba, [c] ut ſunt Pythagorea omnia, hæc volunt, unitatem non eſſe cauſam ſimul efficientem & materialem, ſive ſubjectum generationis, ut ex ſe exeant & ad ſe redeant in generatione omnia; ſed requiri ejus loco binarium; in quem unitas ſe convertat, quique habeat rationem materiæ. Clarius hoc explicat Iamblichus paulo infra hunc in modum: *Conſtat igitur, omnia, quæ ſunt*

y) LAERT. *l. VIII. ſ. 85.*

z) Ita & PLATO in *Philebo*, oſtendiſſe Deum τὸ ἄπειρον καὶ τὸ πέρας, de quo ſupra dictum. Habuiſſe hoc a Philolao allatum teſtimonium docet.

a) *Introd. in Nicom. arithm. p. 7.*

b) *l. c. p. 11.*

c) *ibid. p. 109.*

ſunt in mundo, eſſe ex forma & materia compoſita, & fieri, quemadmodum ex unitate & binario omnia numeri accidentia. Et paulo poſt: *Quoniam non erat ab initio, neque hodie erit principium, ſed inveniemus Deum rerum opificem etiam in principiis mundanis non habuiſſe vim generandi materiam, verum illam, cum æterna eſſet, aſſumſiſſe, & ex illa ſecundum formas & rationes numericas formaſſe & condidiſſe mundum,* &c. Ex his manifeſtum eſt, Philolaum Timæum, cujus librum *de mundo* habuerat, ſecutum pauliſper a Pythagoreo ſyſtemate receſſiſſe, & non ex monade dyadem, ſive ex uno toto, Deum & materiam more Stoico derivaviſſe, ſed duo independentia, & nullo modo connexa principia poſuiſſe, id quod Pythagoram non πρώτως ſed δευτέρως feciſſe ex ſupra dictis conſtat. Philolaum vero & Timæum cum auctores phyſiologiæ ſuæ Plato habuerit, ratio inde arceſſenda eſt, cur ſyſtema dualiſticum purum, ut ita dicam, ei placuerit. Quodſi itaque verum eſt, quod CLAVDIANVS MAMERTVS [d] Philolaum ſcripſiſſe ait: *Deum, qui ex nihilo fecit omnia, materiam incorporaſſe rebus omnibus,* per τὸ nihil, non ſenſu Chriſtiano, quod plane & privative nihil eſt, ſed ſenſu Platonico τὸ μὴ ὄν, nihilum Pythagoreorum & Platonicorum intelligendum eſt, ut docte obſervavit MOSHEMIVS. [e]

VI. Mundum unum eſſe, eum autem usque ad medium cœpiſſe exiſtere, & a medio ſurſum, quemadmodum deorſum quæque ſupra medium ſunt, infra medium ſitis eſſe oppoſita; nam inferiora eſſe infimis media ut ſuperiora ſupremis, ac reliqua ſimiliter; eodem ſe ad medium habere utraque. [f] Lucem obſcuræ theſi accendent ſequentia, de rerum ortu ex medio centro univerſi.

VII. Ignem in medio ad centrum eſſe, tanquam univerſi larem, Iovisque domicilium ac Deorum matrem, aramque & menſuram naturæ. Alium deinde ſupremum ignem eſſe; at natura primum eſſe medium, circa quod decem cœleſtia verſentur corpora, cœlum, planetæ, ſol & luna. Sub hac eſſe terram, ſub eaque antichthona, poſtque hæc omnia ignem Veſtæ rationem ad centrum habentem. Ac ſupremam quidem ambientis partem Olympum eſſe, ſub Olympo autem loca, quæ planetæ quinque cum ſole occupent, mundum: ſub his autem loca ſublunaria ac terrena, in quibus mutabilis rerum ortus regnet, cœlum. Poſtremo in ſtatis quidem cœleſtibus verſari ſapientiam; verum in ordine carentibus virtutem, ut illam perfectam, ita hanc imperfectam. Elegantem hanc non Philolai tantum, ſed totius ſcholæ Italicæ deſcriptionem ſyſtematis mundani ex mente Pythagoræ ſervavit nobis STOBAEVS, [g] quam prætermiſiſſe THOMAM BVRNETIVM, [h] cum de mente ſcholæ hujus circa rerum naturam ageret, merito miramur. Lucem vero accipit ex iis, quæ ſectione prima de hac re diſſeruimus.

 VIII.

d) *De ſtatu animæ l. II. c. 3. p. 106.*
e) Diſſ. *de creatione ex nihilo* §. *XIV.* In CVDWORTHI *Syſtem. int. p. 972.*
f) STOBAEVS *Eclog. phyſ. c. 18. p. 34.*
g) *l. c. c. 25. p. 51.*
h) *Archæol. phil. l. I. c. 11. p. 431.* qui ſolito brevior eſt in explicanda phyſiologia Pythagorea.

VIII. Omnia neceſſitate ac harmonia fieri. Philolao recte tribuit LAERTIVS,[i] fatum enim hoc Pythagoreum eſt, rationes mundi harmonicas interna neceſſitate conſtituens. Muſicas proportiones huic harmoniæ explicandæ adaptaſſe, more Pythagoræ Philolaum IAMBLICHVS[k] teſtatur.

IX. Duplicem eſſe interitum mundi, unum igne cœlitus defluente, alterum lunari aqua per revolutionem aëris effuſa, atque horum exhalationes eſſe alimentum mundi.[l] Hæc περιοδικῶς fieri [ll] non Philolao tantum, ſed & reliquis ex hac ſchola placebat, unde æternitati mundi non obſtant. Accepere & hoc ab iis Stoici.

X. Terram in orbem circumferri circum ignem, obliquo circulo in morem ſolis & lunæ.[m] Philolaum primum celeberrimi dogmatis auctorem alii faciunt, alii Hicetam Syracuſanum.[n] Ante utrumque vero in ſchola Pythagoræ obtinuit, forte ex Aegypto allatum; Philolaus primus ſine dubio vulgavit.[o]

XI. Solem diſcum vitreum eſſe, qui reverberantem ignis mundani omnis ſplendorem accipiat, lumenque ad nos, quaſi per infundibulum transmittat; ut ſol videatur ignis in cœlo, id vero, quod ab eo procedit, ſpeculi inſtar ſe habeat; tertio vero ſplendor exiſtat, qui a ſpeculo iſto quaſi reflexus nobis diſpergitur atque hoc eſſe, quod ſolem vocamus, quaſi id dicas imaginis imaginem. Affine Empedoclis de ſole opinioni dogma Philolao tribuit PLVTARCHVS:[p] quod tamen improbat IAC. THOMASIVS,[q] qui Philolaum, putat, ſolem cum aliis ſuæ ſectæ in centro mundi poſuiſſe, & non duos ſoles, ſed duas tantum terras ſtatuiſſe. De quo in tanta Pythagoricorum ſcriptorum jactura ſtatui certi quid non poteſt.

Eudoxus.

§. XVII. Tandem inter celebriores Pythagoreos EVDOXVS Cnidius quoque numerandus eſt, Aeſchinis filius, aſtronomus, geometra, medicus, legislator.[r] De eo librum ſcripſit Phanocritus,[s] qui vero intercidit. Is tanta in cognoſcendis rebus naturalibus & cœleſtibus ardore flagravit, ut optaret, Phaëtontis inſtar a ſole comburi, modo ejus naturam propius conſiderare ſibi daretur:[t] hinc & magna ejus in rerum cœleſtium ſcientiis peritia veteribus[u] valde laudatur, & inter præſtantiſſimos ſiderum ſcrutatores numeratur.[x] Geometriam ab Archyta didicit, artem ſalutarem a Philiſtione Locro.[y] Platonis quoque auditorem fuiſſe tradit Sotion, qui narrat:

i) *l. c.* k) *l. c. p. 146.*

l) PLVTARCH. *de plac. phil. l. II. c. 1.*

ll) Conf. SCALIGER. *de emend. temp. l. II. p. 109.*

m) PLVT. *l. c. l. III. c. 13.*

n) LAERT. *l. c.*

o) Conf. IAC. THOMAS. *Obſ. Hal. T. IV. obſ. 19. §. 18. ſeqq. p. 382. ſeqq.*

p) *l. c. l. II. c. 20.*

q) *Ibid. §. 23. p. 385. ſeqq.*

r) LAERT. *l. VIII. ſ. 86.* SVIDAS in *Eudoxus T. I. p. 886.* s) ATHENAEVS *l. VII. p. 276.*

t) PLVTARCH. *non ſuav. vivi poſſe ſec. Epicurum T. II. p. m. 95.* quod ideo dixiſſe Eudoxum, quod crederet, magnam divinitatis partem in ſole reſidere, eumque eſſe locum beatitatis non absque veriſimilitudine conjicit IAC. THOMAS. *Obſ. Hal. T. IV. obſ. 19. §. 27. p. 388.*

u) CIC. *de divin. l. II. c. 42.* GELLIVS *l. XVII. c. 21.*

x) Conf. viri docti ad LAERT. *l. c.*

y) *ibid.* ubi Siculus vocatur. Paſſim medicum hunc memorant veteres, laudati MENAGIO *ad h. l.* FABRICIO *Bibl. Gr. Vol. XIII. p. 366.* & hiſtoriæ medicæ ſcriptoribus CLERICO *Hiſt. med. P. I. l. III. c. 43. p. 253.* SCHVLZIO *Hiſt. med. P. I. S. III. c. 6. § 3. p. 310. ſeqq.* qui etiam de Eudoxi meritis in artem ſalutarem videndi ſunt. Notandum vero imprimis hoc eſt, ab Eudoxo ad Chryſippum, ab hoc ad Eraſiſtratum, & ab eo ad multos medicos Pythagoreas hypotheſes perveniſſe, quarum veſtigia paſſim apparent.

rat:[z] cum annum ætatis XXIII ageret, summoque inter paupertatis angustias discendi studio flagraret, Socraticorum gloria excitatum Athenas contendisse, cum Theomedonte medico, a quo & altus fuerit, cuique in deliciis fuisse, quibusdam dictum sit. In Piræeum autem delatum Athenas quoque ascendisse quotidie, ibique auditis sophistis ad portum esse regressum: duosque ibi menses moratum domum rediisse. Inde rursus amicorum liberalitate adjutum in Aegyptum cum Chrysippo medico esse profectum, commendatitias ab Agesilao literas ad Nectanebin regem ferentem, a quo & sacerdotibus sit commendatus. Ibi moratum annum unum & menses quatuor mento attonso atque supercilio, octo annorum cyclum[a] juxta quosdam descripsisse. Inde Cyzicum atque in Propontidem venisse, philosophiam professum: Mausolum item Cariæ regulum videre voluisse, indeque Athenas reversum habentem secum discipulos plurimos, Platoni, juxta nonnullos ægre ut faceret, qui eum admittere olim recusaverat. Hactenus Sotion, cujus tamen narrationi intercedit STRABO,[b] qui Eudoxum cum Platone in Aegypto venisse, seque museum utriusque ibi vidisse sibi ostensum ait. Cui velificatur EVSEBIVS,[c] Eudoxum Olymp. XCVII floruisse afferens. Prius & CICERO[d] asserit. Cujus tamen opinionis fundamentum ex eo recte refellitur, quod Eudoxus Platonem Athenas docentem audivit, id quod post iter Aegyptiacum evenisse, supra ex ipsa Platonis vitæ serie ostendimus, quod Olymp. XCVIII circiter contigit, annum ætatis agente Platone XL. Eudoxus autem Nectanebi II. ab Agesilao, qui fœdus cum eo inierat, commendatus est, qui ab Olymp. CIV. 2. ad Olymp. CVII. 2. regnavit. Quod si Nectanebin etiam I. ponas, id ante Olymp. CI. 2. quo is imperare cœpit,[e] fieri non potuit, quæ clare evincunt, Platonis in itinere socium non fuisse. Ad Dionysium quoque juniorem Syracusanorum tyrannum, si fides AELIANO,[f] divertit, cum is Platonem apud se haberet, id quod nonnisi post Olymp. CIII. 1. fieri potuit, quo Dionysius senior obiit. Ex quibus rationibus erudite demonstrat cel. IO. LAMIVS,[g] Strabonem in eo falsum fuisse, nec tempora inter se concordare. Patet vero ex dictis quoque non circa Ol. XCVII, sed CIII floruisse. Magno vero honore non in patria tantum exceptus est, sed in Græcia quoque, ubi civitatibus quibusdam,[h] more Pythagoreo leges condidit, easdem item, juxta Hermippum, in astrologia, geometria, aliisque præclarissimis scientiis instituit. Non minus vero Aristagora filio doctissimo inclaruit, qui a parente eruditionem astronomicam & geometricam hæreditate quasi accepit.

 Im-

z) LAERT. *l. c.*

a) Male in octo annorum historiam mutat STANLEIVS *P. VIII. p. 825.* Interpretem Laërtii secutus. Quod ex MENAGIO *ad h. l.* discere potuisset, qui Laërtii interpretes ideo notavit, quod opus mathematicum in historicum mutaverint. Mirum itaque, eruditissimum OLEARIVM in hæc non animadvertisse.

b) *l. XVII.*

c) In *chronicis*, qui bis de eo loquitur, priori loco *Ol. LXXXIX. 3.* posteriori *Ol. XCVII. 1.* ponit. Vtrumque perperam.

d) *De divinat.*

e) Rationibus hæc constant chronologicis ab VSSERIO firmatis. VOSSIVS *de scient. math. c. XXXIII. §. 13.* ad Ol. XCVIII. 2. refert.

f) *l. VII. c. 17.*

g) In erudito *de SS. Trinitatis doctrina* opere *l. II. c. 2. p. 82. seqq.*

h) Cnidiis LAERT. *l. c.* Milesiis THEODOR. *Therapeut. l. IX.*

Imprimis inter ſideralis ſcientiæ cultores emicuit emendatione octaëteridis Harpalicæ,[i] quam conferendo eclipſium intervalla, quæ ab Aegyptiis acceperat, in errore verſari obſervaverat; qua tamen non ita verum ſolis lunæque curſum conciliavit, ut non Metonis enneadecaëtris prævaleret, qua de re in hiſtoria artis chronologicæ pluribus dicendum eſt.[k] Narrat vero SIMPLICIVS[l] inventis hypotheſibus circulorum revolventium, Calippum Cyzicenum, & Polemarchum Eudoxi familiares Athenas eſſe profectos; cumque Ariſtotele contuliſſe ſuper Eudoxi invento, & alia quidem correxiſſe, alia vero ſuppleviſſe: ac Ariſtoteli quidem placuiſſe hypotheſes homocentrorum, quia doctrinæ ejus convenire omnia moveri circa medium univerſi, diſplicuiſſe autem hypotheſes eccentricorum. Multa ſcripſit ad ſcientias mathematicas pertinentia,[m] ſed difficilia intellectu, ut notat SEXTVS EMPIRICVS,[n] laudata vero veteribus ob ſummam in his ſcientiis eruditionem. Nihil tamen ad nos pervenit, ARATVS vero, qui phænomena ſcripſit verſibus, Eudoxum potiſſimum ſecutus eſt,[o] juſſus ab Antigono rege Ἐύδοξον ἐνδοξότερον[p] facere. Sed & hiſtoriam ſcripſiſſe ex ATHENAEO[q] colligitur, quam terræ deſcriptionem vocaviſſe, ex STRABONE[r] aliisque notum eſt. Voluptatem ſummum bonum dixiſſe ait Nicomachus apud LAERTIVM,[s] ille tamen addit,[t] tam incorruptis ſanctisque moribus vixiſſe Eudoxum, ut nemo doctrinam a Pythagoreorum ſeverioribus in ea re placitis recedentem in malam partem verterit. Obiit LAERTIO teſte ætatis anno LIII, ut ei prædictum fuiſſe fertur a ſacerdotibus Aegyptiorum. Audiendus itaque non eſt SCALIGER, qui nullo veterum teſte laudato CIII annos ei tribuit.[u]

* *

CAPVT VNDECIMVM.

DE SECTA ELEATICA.

§. I.

Origo ſectæ Eleaticæ.

Originem ſectæ Eleaticæ Italia quoque dedit, exorta enim Eleæ, ſive Veliæ, magnæ Græciæ urbe eſt; quam Phocæenſes Cyri temporibus condiderunt, cum iis ab Harpago obſeſſis, pars noctu aufugiſſet, quæ ad iſtas Italiæ oras delata urbem excitavit. Laudatque STRABO[a] Pytha-

i) De Harpali Octaëteride vid. SCALIGER. *de emend. temp. l. II. p. 66.* PETAV. *doctr. temp. l. II. c. 4.* DODWELL. *de cyclis diſſ. III. ſ. 30.*

k) Vid. ex vet. CENSORIN. *de die nat. c. XVIII.* ex recentioribus SCALIGER. *l. c. p. 67.* PETAV. *l. c. c. 6.* VOSSIVS *l. c.* SCAL. *ad Manil. l. I. v. 69.*

l) *Comm. in l. II. de cœlo.*

m) Vid. quæ ex veteribus notavit FABRICIVS *Bibl. Græc. Vol. II. p. 85. ſeq.*

n) *Adv. mathem. l. I. ſ. 301.*

o) Hæc inter ſe confundens SVIDAS male *l. c.* Eudoxum poëtam facit, ſcripſit enim proſa, ut ex iis videre eſt, quæ ex illo allegat Hipparchus.

p) Ἔνδοξον ob nominis claritatem vocatum tradit LAERTIVS *l. c.*

q) *l. VI. p. 288. 395.*

r) *l. II. p. 100.* patet ex his locis, fuiſſe opus geographico - hiſtoricum: conf. MEVRS. *ad Apoll. Dyſc. c. 24.* VOSSIVS *de hiſt. Græc. l. I. c. 6.*

s) *l. c.*

t) *Nicom. l. X. c. 2.*

u) Conf. VOSSIVS *l. c.*

a) *l. VI. p. 252.* conf. MENAG. ad LAERT. *l. IX. ſ. 28.*

thagoreorum, inter quos Parmenidem & Zenonem quoque numerat, diligentiam, quibus acceptum ex parte referendum sit, quod civitas illa bonis legibus effloruerit. Hac urbe, cum tres sectæ hujus, cujus historia enarranda est, doctores celeberrimi, Parmenides, Zeno & Leucippus orti essent, nomen inde ea Eleaticæ accepit, quanquam auctor ejus Xenophanes Colophonius fuit. Qui cum in Italia Telaugæ, Pythagoræ filio in docenda philosophia successisset, [b] inde Eleatica secta ex Pythagorica prognata veteribus dicta est, ejusque sectatores passim [c] Pythagorei dicti, quod tamen minus accurate fieri, ex eorum historia & doctrinæ, quod exhibebimus, compendio patescet. Sed & ipsa Eleatica secta inter se distinguenda est, inque duas classes separanda, quarum illa metaphysice magis, hæc physice de rerum natura disseruit, utraque sibi in multis e diametro adversa. [d] Priorem classem Xenophanes, Parmenides, Melissus & Zeno Eleates constituunt, posteriorem Leucippus, Democritus, Protagoras, Diagoras, Anaxarchus; de quibus singulis jam porro dicenda eorumque vitæ & doctrinæ historia enarranda est.

Xenophanes sectæ conditor.

§. II. Eleaticam sectam condidit XENOPHANES, [e] patria Colophonius, patre Dexio, quem Orthomenem alii vocant, prognatus. [f] Tempus nativitatis incertum est, variantibus de ætate Xenophanis veterum testimoniis, ut fuere tum temporis scriptores in designandis veris temporum rationibus valde incurii, quod occasionem postea dedit iis, qui illorum memoriis usi sunt, in diversas admodum abeundi partes. Cum etiam per integrum seculum vixerit Xenophanes, fieri eo magis potuit, ut ad diversos annos ille referretur. Hinc ad Olymp. XL eum refert Apollodorus apud CLEMENTEM ALEXANDRINUM, [g] EUSEBIUS [h] ad Olymp. LVI. LAERTIUS [i] Olymp. LX inclaruisse dicit. Etsi vero viginti Olympiadum inter extremos hos temporum limites differentia est, possunt tamen rationes Xenophaneæ ætatis chronologicæ pleræque in concordiam redigi, si ad vitæ diuturnæ moram & circumstantias ejus attendatur, & certa vel verisimilia ab incertis distinguantur. Inter prioris generis circumstantias primo omnium referri merentur versus Xenophanis ab ATHENAEO [k] servati, in quibus fugam Persarum in Græcia memorat. Licet vero incertum sit, an ii ad prælium apud Marathonam, vel apud Platæeam commissum referendi sint, in quo utroque Persæ a Græcis in fugam acti sunt, certum tamen est, nisi versus Xenophanis in suspicionem suppositionis temere adducantur, si non Olymp. LXXV, quo tempore apud Platæeam Persæ inferiores discesserunt, Olymp. LXXII tamen, qua pugna ad Marathonam commissa est, adhuc vixisse Xenophanem, & post illud tempus ejus, illum meminisse. Refert porro Timæus apud CLEMENTEM ALEXAN-

Aetas ejus.

DRI-

b) LAERT. *l. I. §. 16.* sed id non de scholae successione, sed de ordine in philosophando intelligendum est. c) STRABO *l. c.*

d) Conf. BUDDEUS *Anal. hist. phil. p. 321.*

e) CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 301.* LAERT. *l. I. §. 16.*

f) LAERT. *l. VIII. §. 18.*

g) *l. c.* conf. BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Xenophanes not. A. p. 515.* qui conferendus de hoc Clementis loco.

h) In *Chron.* conf. SCALIGER in *Animadv.* ad h. l.

i) *l. c. §. 20.* k) *l. I. p. 54.*

DRINVM [l] & PLVTARCHVS, [m] vixisse Xenophanem circa tempora Hieronis, Siculorum tyranni; LAERTIVS [n] vero, Empedocli, & Sotion, [o] Anaximandro fuisse coævum. Hiero vero tyrannidem suscepit Olymp. LXXVI, cujus anno 4. natus est Empedocles, Anaximander vero Olymp. LVIII floruit. Addendum his, quod PSEVDO-ORIGENES [p] habet, vixisse eum, usque ad tempora Cyri, & quod LAERTIVS [q] tradit, successisse in tradenda philosophia inter Græcos Italiam inhabitantes Telaugæ Pythagoræ filio. Etsi vero supra ostendimus, incertam esse mortis Pythagoræ epocham, certum tamen est, quamcunque etiam temporum ejus seriem sequamur, ante Olymp. LXVIII, quo obiisse Eusebius dicit, Telaugem parenti succedere non potuisse, & cum hunc demum secutus sit Xenophanes, eum serius adhuc vixisse. Quibus omnibus accurata supputatione consideratis deserenda omnino est Apollodori temporis Xenophanis designatio, si enim Ol. XL eum natum statuamus, ultra CXXX annos vixisse eum oportet, quod sine ullo teste dicitur. Quod si EVSEBIVM secuti Olymp. LVI Xenophanem in lucem editum admittamus, reliqua omnia inter se in concordiam possunt redigi. Hoc enim tempore natus, puer fere literarum elementa hausit, cum Anaximandri nomen inclaresceret: Anno ætatis vigesimo quinto, ut ipse tradit apud LAERTIVM, [r] id est Olymp. LXII in magna Græcia tunc temporis Pythagoræ disciplinæ se fere totum tradente innotescere cœpit, & per LXVII annos hanc nominis celebritatem tuitus est & auxit, quod tempus in Olymp. LXXVIII incidit, quo XCII annum agebat Xenophanes. Ex quibus simul patet, utramque, quam a Græcis passi erant Persæ cladem vivum eum attigisse, & versibus suis memorare potuisse; circa ea quoque tempora, nempe Ol. LXXVII, in Siciliam, Hierone regnante, pervenire potuit, ubi cum ad C. ætatis annum, id est, usque ad Olymp. LXXXI initia vixerit, teste CENSORINO, [s] omnino Empedocles quoque eum audire potuit. Ita verisimili serie rationes temporum vitæ Xenophanis ordinantur, uno Apollodoro deserto, [t] in cujus vetustis Codd. quibus Clemens & Sextus usi sunt, numerum corruptum fuisse, suspicio est. Ait enim, vixisse usque ad tempora Darii & Cyri. [u] Si enim primum etiam annum imperii Darii, qui Olymp. LXV. est, admittamus, & τὸ ἐγένετο, quo Apollodorus usus est, sensu contextui valde repugnante sumamus pro nativitate, vix tamen ætas Xenophanis hunc terminum attingit; unde neglecto vel in mendo cubare passo Apollodoro, reliqua satis recto stant talo.

§. III.

l) *l. c.* m) In *apophthegm. T. I. p. 327.*

n) *ſ. 19.* ex cujus tamen relatione conjici potest, Empedoclem adolescentem, de magistro sollicitum Xenophanem senem adiisse. o) *Ibid.*

p) *philosoph. c. XIV. p. 94.* & ipse Apollodorus apud CLEM. ALEX. *l. c.*

q) *l. I. ſ. 16.*

r) *l. IX. ſ. 19.* ubi hi versus ejus adducuntur:

Lustra decem atque tria hæc & binos desuper annos
Applausit dictis Græcia tota meis.
Natus eram tunc ipse annos quinque atque viginti
Si possim de istis prodere vera modo.

s) *De die natali c. 15.*

t) Quem tamen admitti posse putat FABRICIVS *ad SEXT. adv. math. l. I. ſ. 257.* si XL. Ol. nativitatem ponas. Verum ita Hieronis tempora non attigisset. Apud STANLEIVM *P. X. p. 872.* omissus est numerus XL.

u) Posterius Pseudo-Origenem quoque dicere jam notavimus.

§. III. Sunt, qui neminem audivisse dicant, & αὐτοδίδακτον faciant;[v] alii Botonem Athenienſem quendam ejus præceptorem faciunt, alii, teſte LAERTIO[w] Archelaum Ionicum eum erudiviſſe, tradunt, quos non audiendos eſſe, tempus Xenophanis, quod modo poſuimus, refragatur. Archelaus enim circa Olymp. XC demum docuit, & Socratem inſtituit, quod tempus vivendo non attigit Xenophanes.[x] Pulſum patria Zanclæ & Catanæ Siciliæ oppidis degiſſe, LAERTIUS auctor eſt, patetque ex loco Hieronis, pauperiem ejus, de qua conquerebatur, quod ne duos quidem alere ſervulos poſſet, ſugillanti, in aula Hieronis vitæ ſuſtentandæ remedium quæſiviſſe, & cantatis publice carminibus ſuis, ut mos erat illorum temporum philoſophum non indecens, de victu ſibi proſpexiſſe.[y] Ex quibus conjicimus, in perſecutionibus contra Pythagoreos in Italia excitatis, Xenophanem quoque, etſi illorum partibus non addictum, ſolum vertere, & relinquere facultates ſuas fuiſſe coactum. Certe paupertas tanta fuit, ut filios propriis manibus ſepelire cogeretur.[z] Homero & Heſiodo infenſum fuiſſe, Timonis ſillographi teſtimonio[a] patet, qui vocat

Educatio & vita.

> Ξεινόφανην ὑπάτυφον, Ὁμηροπάτην, ἐπικόπτην,
>
> *Xenophanem, non totum ſine typho, & fraudis riſorem Homeri.*

Rationem ejus verſus ſequentes addunt:

> - - *Numen ſimile undique atque haud homini, atque*
>
> *Conſtans usque ſibi docuit, totumque animum eſſe.*

Scilicet cum fabulæ Homeri & Heſiodi Deorum fraudes, bella & ſeditiones memorent, quæ notioni Xenophanis de Diis e diametro repugnabant, eas, ut & alii philoſophi fecerunt, improbavit, &, quod ait LAERTIUS, carmina contra eos ſcripſit, eaque, quæ de Diis tradidere, exagitavit. Sed & Pythagoræ & Thaletis dogmatibus ſe oppoſuiſſe, & contraria docuiſſe, Epimenidem quoque ſugillaſſe IDEM[b] narrat. Quod occaſionem videtur dediſſe Timoni, acerbiſſimo philoſophorum irriſori, in *ſillorum libro ſecundo & tertio* dialogi more inducendi Xenophanem, ipſi percontanti reſpondentem.[c] Eruditionem excoluit, ſui temporis moribus convenientem, & præter philoſophiam carminibus quoque inclaruit:[d] patriæ quoque hiſtoriam condidit.[e] Maxime vero doctrinam phyſicam novam prorſus & in magna Græcia inauditam libro *de natura*,[f] complexus eſt. Vixiſſe ſatis modeſte, ut decet philoſophum,[ff] videtur. Annis decrepitus, quos ad

v) Forte hæc ipſe Xenophanes jactavit, ad novum ſyſtema reſpiciens, ut alii quoque philoſophi fecere. Conf. quæ de ſimili cauſa dixit BAYLE *Dict. T. III.* art. *Leucippe not. C. p. 100.*

w) *l.c.* x) PLUT. *l.c.* y) LAERT. *l.c.*

z) Niſi generoſitatis philoſophicæ hoc argumentum fuerit, quod etiam feciſſe Pythagoram & Pythagoricos Parmeniſcum & Oreſtadem tradit LAERT. *l.c. ſ. 20.*

a) *ibid. ſ. 18.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33. ſ. 224.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.* & FABRIC. *ad l. c. Sexti.*

b) *loc. cit.*

c) Conf. FABRIC. *l. c.* & ex veteribus LAERT. *l. IX. ſ. 111.*

d) Erudite de carminibus & ſcriptis Xenophanis diſſeruit FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 557.*

e) De Colophonis ædificatione & de Italica in Eleam colonia LAERT. *ſ. 20.* conf. IONSIUS *de Script. hiſt. phil. l. I. c. 12. p. 67.*

f) FABRIC. *l. c.*

ff) Exemplum vide apud PLUT. *de vitioſo pud. T. II. p. 271.*

ad C. usque extendisse supra monuimus, tandem obiit. Sane LVCIANVS[g] audiendus non est, qui XCI annos ei tantum tribuit. Fuit & alius Xenophanes poëta Lesbius, a nostro distinguendus.[h]

Observationes generales de secta Eleatica philosophia.

§. IV. Philosophiam Eleaticæ sectæ expositturis ad generales prius observationes quasdam attendendum est, ut, qua ratione hac in via incedendum sit, quidque tribui recte his philosophis queat, quove certitudinis gradu adscribi debeat, accurate teneatur. Scilicet

I. Dolendum quam maxime scripta Eleaticorum dudum periisse, nec extare, nisi exigua fragmenta a veteribus passim, tanquam tabulas ex naufragio, servata, quæ collegit HENRICVS STEPHANVS.[i] Cum enim hæc paucissima sint, & laceræ tantum particulæ quædam, ex quibus de toto philosophiæ Eleaticæ habitu judicari non potest, cuncta ad aliorum fidem redeunt, nosque certo & indubitato cognoscendi Eleaticam philosophiam fonte vivimus privati.[k]

II. Nec eorum, qui Eleaticorum scripta legerunt, eorumque doctrinas explicarunt, tuta satis fides est. Aut enim in suas eos partes pertrahere conati sunt, quod non potuit non falsas ei subinde opiniones affingere; vel eos refutare sunt aggressi, huncque in finem mentem ejus, ut facilius refellerent, perverterunt. Prioris exemplum PLATO est, qui in *Parmenide* Eleaticam philosophiam exponere se mentitus, mentem Parmenidis, veteribus non negantibus,[l] adulteravit. Posterius ab ARISTOTELE factum esse, qui *de Xenophane, Zenone & Gorgia* peculiari tractatione egit, ex iis notum est, quæ de sublesta Stagiritæ in exponendis philosophorum ante se doctrinis fide adduximus. Ex quibus incertitudo hujus quoque historiæ veteris philosophiæ partis, cognoscitur, & necessitas apparet, caute versandi in tribuendis illis ejusmodi opinionibus, quæ non sine nominis invidia & famæ detrimento asseruntur.

III. Quod si eas, quas temporis nobis reliquit injuria, veterum de Eleaticorum philosophia & philosophandi ratione memorias intuemur, patet, duplicem illam methodum, qua istis, quibus hi philosophi vivebant, temporibus omnem fere philosophorum mundum usum fuisse, ex enarrata hactenus historia constat, quæque aliam in vulgus doctrinam exire passa est, aliam arcanæ disciplinæ alumnis tradidit, etiam Eleaticis placuisse; cujus imprimis de Parmenide mentionem facit LAERTIVS,[m] & de reliquis quoque ex modo docendi poëtico conjici potest. Non vero communem tum Ægypti & Italiæ philosophantis viam secuti sunt, sed & domesticam rationem habuerunt. Cum enim materiæ fluxæ, & semper in motu versanti sensuum fidem denegarent, adeoque rerum naturam non ex sensus & experientiæ testimonio excuterent, sed ex certo quodam systemate metaphysico explicarent,

g) In *macrob. T. II. p. 828.* h) LAERT. *l. c.*
i) In *poësi philosoph. p. 35. seqq.* Pluscula tamen apud veteres occurrunt.
k) Conf. BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Xenophanes not. B. p. 525.* REIMMANN. *hist. ath. c. XX. p. 204.* Causæ non fine verisimilitudine, in studium reliquarum sectarum hanc opprimendi, in adhibitam methodum poëticam & neglectum philosophandi genus Eleaticum referuntur.
l) LAERT. *l. III. f. 53.* m) *Lib. IX. f. 22.*

carent, fieri aliter non potuit, quin alia ratione secundum sensus & opinionem ad populum, aliter secundum rationem & intellectus judicium ad discipulos philosopharentur. Cumque ad ejusmodi potissimum principia metaphysica essent delapsi, quæ omnem rerum naturalium constitutionem everterent, [m] sequebatur inde, differre inter se maxime doctrinam Eleaticorum exotericam & esotericam, aliudque eos velle, cum ad populum loquuntur, aliud cum initiatis mysteria pandunt. Id quod non potest non magnam eorum philosophiæ obscuritatem conciliare, & magnis ejus historiam cumulare difficultatibus.

IV. Observandum & hoc est, quod de Xenophane supra LAERTII fide retulimus: opposuisse eum philosophiæ suæ systema Epimenidi, Pythagoræ & Thaleti; quod, sublatis auctorum nominibus, clarius diceretur, abiisse Xenophanem a systemate dualistico, id est duorum principiorum coævorum, quod multis veterum, imprimis ex theologis, placuit: a systemate monadistico, quatenus illud ex anima mundi & materia unum totum constituit; & a systemate Ionico veteri, quod neglecta causa efficiente & rationali ad solam materiam respiciebat. Difficultates insuperabiles horum systematum, solo illo principio: ex nihilo nihil fit, male intellecto, nixorum, & absurditates manifestas vidisse Xenophanem, hominem acuti ingenii, dubitari vix potest. Cum vero nec is a naturali isto axiomate recedere auderet, nec ad veram ejus significationem satis attenderet, ut superaret difficultates, quas reliquos philosophos non potuisse tollere, observabat, omnem proprie rerum generationem & mutationem, qua aliquid fit, tollebat, unumque totum, sine motu, mutatione, ortu & interitu asserebat, hoc Deum, mundum, omnia, esse censebat. Ita quidem objectionibus quibus dicta systemata premebantur, quæque absurditatem duorum principiorum independentium, animæ mundi informantis, motusque æterni sine motore patefaciebant, evitabat, omnes vero simul notiones naturales evertebat, totamque naturalem philosophiam pessundabat. Quod, ut non plane sine sale & philosophico acumine factum esse videri posset, materiæ fluxus & mutabilitas prætextum commodare coacta est, quæ certam rerum essentiam non admittens, ad sensuum tantum apparentias & incertam atque obscuram fidem cuncta revocaret. Vt vero a reliquis sectis non superarentur in rerum naturalium, cui philosophiam suam Eleatici addixerant, cognitione, secundum sensuum apparentiam de rebus physicis tractationem instituebant, satis habentes, si rationem aliquam non plane absurdam afferre possent, cur sensibus phænomena natura talia, qualia videntur, apparerent. [n] Quod ut una manu destruebat, quod altera excitabatur, ita Leucippo occasionem dedit Eleaticum systema in contrarias flectendi partes, ut postea dicemus.

m) Objecit hoc eis ARISTOT. *Phys. acroas. l. I. c. 2.* prolixiusque exponit BVRNET. *Archæol. phil. l. I. c. 12. p. 433.*

n) Conf. IO. GOTTFR. WALTHERI *sepulchra Eleatica reserata* vernaculo sermone edita *c. III. §. 5. p. 16.*

Xenophanis philosophia.

§. V. His præmissis ad Xenophanis placita physica progredientes, Aristotelem quidem ducem sequimur, ita tamen, ut non tantum ad aliorum quoque ex veteribus testimonia respiciamus, sed totam quoque systematis hujus connexionem intueamur, &, qua ratione propositiones naturali inter se ordine sequantur, attendamus, quæ una nobis ratio esse videtur, in tam incerta via, quam Eleaticæ philosophiæ historia nobis offert, verisimili quadam ratione veros ejus sensus investigandi: quam inierunt quoque ante nos viri doctissimi P. BAYLE,[o] GOTTFRIED OLEARIVS,[p] IO. GOTTFR. WALTHERVS.[q] Ita vero Xenophanes statuisse dicitur:

Metaphysica s. theologia.

I. Fieri non potest, quidpiam ut ex nihilo existat.

II. Æternum itaque est, & semper fuit, quicquid est, sive enim facta sint omnia, sive non omnia, hoc absurdum sequeretur, ex nihilo aliquid posse existere.

III. Quod æternum est, est infinitum, neque enim principium habet, unde extiterit, neque finem.

IV. Quod infinitum est, unum est; si enim plura essent, unum finiret alterum.

V. Quod unum est, omni ex parte sibi est simile, si enim dissimile aliqua parte esset, non unum foret, sed entia plura.

VI. Vnum quod infinitum est, & æternum, sibique simile, id immobile & immutabile quoque sit oportet, si locum enim mutare posset, non esset infinitum, sed aliud esset ultra illud. Si vero sine loci mutatione alteraretur, aliquid in eo existere inciperet, quod prius non extitit, & quod extitit, esse desineret; quod esset, ex nihilo fieri aliquid.

VII. Est itaque unum tantum, æternum, infinitum, immutabile, quo constant omnia.[r]

VIII. Deus est hoc unum, incorporeum, æternum, cujus substantia globosa est; nihil illud cum hominibus commune habet, totum cernit, totum audit, non tamen respirat. Simulque est omnia, mens, prudentia, æternitas.[s]

IX. Nec corpore nec animo hominibus Deus comparandus est, qui nec formam & faciem habet hominis, nec affectibus humanis obnoxius est.

X. Deus hic est omnia,[ſ] nam omnia in se comprehendit. Hactenus Xenophanes ex ARISTOTELIS, CLEMENTIS ALEXANDRINI,[ſſ] LAERTII testimoniis de universo. Ex quibus patet, obscuram & difficillimam esse Xenophaneæ metaphysicæ hanc partem. Cum enim omnia ad id redeant, quid per unum, ens, æternum, infinitum, Deum, mentem, intelligatur, ejus autem significatio varia esse queat, factum inde est, ut viri docti in diversas de hac Eleaticæ metaphysicæ parte sententias discederent. Et

o) *Dict. T. IV. art. Xenophanes not. B. p. 515.*
p) Ad STANLEI. *Hist. phil. P. X. p. 874.*
q) *l. c. c. III. §. 4. p. 15.*
r) Conferri cum ARISTOTELE *l. c.* debent CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 37.* ipse ARIST. *Metaph. l. I. c. 5.* PSEVDO-ORIG. *philosoph. c. XI. p. 95.*
s) LAERT. *l. IX. ſ. 19.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 33.* CICERO *in Lucullo,* EVSEB. *præp. l. I. c. 8. l. XIV. c. 14.*
ſ) CICERO. *Acad. Qq. l. IV. c. 37.*
ſſ) *Stromat. l. V. p. 601. l. VII. p. 716.*

Et P. BAYLE quidem, ut erat in veterum assertis, in systematis formam redigendis, supra modum acutus & ingeniosus, Xenophanis placita adductis veterum testimoniis suffultus, ita ordinavit & explicuit, ut Spinozæ impietati prælusisse videri posset, asserendam esse unicam substantiam totius universi, inque ea omnia tanquam modificationes contineri. Quam explicationem post eum secuti sunt magni in his literis viri, IO. FR. BVDDEVS,[t] GOTTFR. OLEARIVS,[u] IO. CHRIST. WOLFIVS,[v] V. E. LOESCHERVS,[w] IO. GOTTFR. WALTHERVS.[x] Quia vero unum sensu Pythagoreo dici potest universum, eo quod Deum & materiam non initio tantum chaos continuerit, sed & hanc ille necessario & formali atque essentiali vinculo, tanquam anima penetret & permeet, qua ratione & Stoici Deum, mundum, universum, unum dixere; hinc Xenophanes Spinozæ præceptis aliis viris eruditis non tam affinis videtur, quod non universi materiam unum esse diceret, sed universitatem quidem unam esse, Deum autem rebus inesse omnibus (συμφυῆ τοῖς πᾶσι ut habet SEXTVS EMPIRICVS[y]) assereret, quam ei mentem tribuit magnaque eruditione hanc Xenophaneæ metaphysicæ explicationem ornat cel. MOSHEMIVS.[z] Tandem & sensu Platonico unum sumi cum queat, quo unum dicuntur omnia, quatenus ab uno æterno & infinito principio promanant, & ex eo proficiscuntur, inque eo tanquam in radice fonteque suo extant, hoc sensu pie magis Xenophanes præcepisse dicitur SIMPLICIO,[a] qui, laudato Theophrasto auctore, ait Xenophanem hæc non ut physicum scripsisse, sed tantum ut metaphysicum & theologum, & de ordine causarum disseruisse. Quem ejus locum integrum adducit, ejusque partes sequitur RAD. CVDWORTHVS,[b] a cujus cogitatis non longe abit cl. REIMMANNVS[c] & IO. ALB. FABRICIVS.[d] Et sane difficile admodum ob dictas supra causas de vera Xenophanis mente statuere, cum non neutra tantum pars suis destituatur rationibus, sed & veterum testimonia inter se discrepare videantur, & Aristoteles depravatæ, quod imprimis ei objicit CVDWORTHVS, doctrinæ Xenophaneæ accusetur. Monet quoque apte cl. MOSHEMIVS[e] non magnopere de ejus scitis dimicandum esse; cum ipse nihil certi decreverit, sed cuncta opinione constare dixerit, quæ fallere possit, neque idcirco pro veris haberi voluerit, quæ disserebat. Ita enim, qui sentiant, opiniones mutare crebro, nullos dubitare, & nunc hoc, nunc aliud probare, ut vel animo affecti sint, vel sensuum commotionibus incitentur. Non expectanda itaque certa & definita Xenophaneæ theologiæ explicatio, sed relinquenda omnia, ipso Xenophane non invito, & ad hunc fontem nos ablegante, opinioni. Dicamus tamen eadem modestia, qua viros laudatissimos de hac re disseruisse videmus, quid nobis de ea videatur, & quid in his explicationibus, supposita testimonio-

 rum

t) *De Spinozismo ante Spinozam, Anal. Hist. philos. p.320.*
u) *l.c.*
v) *Ad l. c. philos. Orig.*
w) *Deism. fanat. §. 2.*
x) *l.c.* Addi his potest ALDOBRANDIN. *ad Laërt. l.c.* Auctores Britanni *histor. universa-lit. p. 25.*
y) *l.c.*
z) Ad CVDWORTH. *Syst. int. c. IV. §. 20. p. 456.*
a) In ARISTOT. *Physic. f. 5. 6.*
b) *loc. cit.*
c) *Hist. atheismi l. I. c. 30. §. 2. p. 103.*
d) *Ad l.c.* SEXTI *p. 59.*
e) *l.c.*

rum allatorum fide, probabiliter Xenophani tribuendum esse, sit verisimile. Et I. quidem Cudworthiana unius Xenophanei interpretatio omnium minime admittenda esse videtur: illi enim pleraque attributa uni a Xenophane tributa, & in his illud maxime, refragantur, quod Deum σφαιροειδῆ dixit: etsi enim Simplicio pollicem premit vir doctus, qui ideo sphæræ formam Deo tribui putat, ut ab omni eum parte similem & uniformem esse πανταχῆ ὅμοιον, declararet, aperte tamen hoc prodit syncretisticam Simplicii veteres interpretandi rationem, qua more scholæ eclecticæ veteres ita loqui coëgit, ut cum Platone consentirent. Apertum vero est, ideo Deo hanc formam tribuisse Xenophanem, quod is universo concludatur, id quod globi figuram habere cum multis veterum credidit. II. Altera unius Xenophanei explicatio, quæ secundum Pythagoreos & Stoicos sensus eam interpretatur, non sine verisimilitudine affertur, & ita unum hoc Xenophaneum illustrat, ut æternam rerum naturam ponat, adjuncta itidem mente æterna, at cum materia conjuncta, & per totam hanc molem fusa. Provocat ingeniosus ejus auctor ad SEXTUM EMPIRICUM,[f] qui tradit, unum esse omnia, καὶ τὸν Θεὸν συμφυῆ τοῖς πᾶσι, *Deum rebus inesse omnibus:* itemque ad CLEMENTEM ALEXANDRINUM,[ff] versus Xenophanis afferentem, quibus Deum nec corpore, nec animo hominibus similem esse asserit; ad Timonis etiam versus,[g] qui Xenophanem dixisse tradunt, Deum totum esse animum. Nec tamen desunt, quæ quis huic quoque explicationi objiciat. Nempe hanc hypothesin verum Pythagoreorum systema theologicum exhibere, supra invictis, nisi fallimur, argumentis demonstravimus; ast opposuit Xenophanes suum philosophiæ ædificium Pythagoreo non minus, quam Ionico Thaletis: utrumque vero cum animam divinam arctissime cum materia cohærentem statueret, aliter necessario Xenophanes statuisse, nec in eadem sententia fuisse, dicendus est. Neque, quæ afferuntur testimonia rem, si quid videmus, conficiunt. Sextus enim non Deum inesse materiæ, ut animam tradit, sed συμφυῆ εἶναι τοῖς πᾶσι, eadem natura sive substantia inesse universo, eique ita connatum, ut eandem naturam referat, quemadmodum varii habitus, qualitates, mores, affectiones, una cum anima nostra nascuntur, eique naturaliter concretæ inhærent: quæ non de divina aliqua substantia cum materia conjuncta, sed de affectione quadam intelligi possunt: id quod etiam Aristotelis locus postulat, qui diserte universo æternitatem, infinitatem, immobilitatem, rationem, aliaque attributa divina tribuit. Versus vero Xenophanis, qui advocantur, quique hoc volunt:

Maximus in genere est Divum atque hominum Deus unus
Qui nec corpore nec mente est mortalibus ullis
Assimilis,

hanc explicationem magis destruunt, quam astruunt. Si enim Deus hominis menti corpus inhabitanti & informanti, quod Pythagoreis & Stoicis placuit,

f) *l. c.* ff) *l. c.* g) Apud SEXTUM *l. c.*

placuit, non est similis, qui potuit asserere, Deum in materia tanquam mentem eam informantem habitare? Nec Timonis versus, quibus Deum νοερωτὸν καὶ νόημα esse dixit, aliter intelligi debere videntur, quam Deum solo intellectu concipiendum, nec materiæ extensionem in eo quærendam, id quod lubentes largimur, ipsam materiam universi Xenophani non visam Deum esse. Hinc III. nec in Bælii, Buddei, Wolfii aliorumque sententiam totam descendere nos posse, salvis veterum effatis, putamus, qui unam tantum substantiam, suis affectionibus Deum totam repræsentantem intellexisse eamque ipsam substantiam uniformem sibi Deum esse, dixisse & Xenophanem statuunt. Adducta enim testimonia cum his non concordant, nec Spinozistica substantia in Xenophaneam præter verba, quadrat. Ut itaque IV. nostram quoque modeste opinionem, ut decet, in schola Eleatica, exponamus, ex hac & priori interpretatione, quartam conflandam quasi esse putamus: qua Xenophanes 1. universum quidem natura & substantia prorsus unum statuit, id quod nemo temere negaverit, qui non manifestis veterum verbis vim inferre audeat. 2. Peculiariter tamen & materiam ex qua constant omnia consideravit, & vim in ea latentem divinam, quam non quidem substantiam esse putavit, sed affectionem, talis tamen naturæ, quæ necessario ad materiæ naturam accedere debeat, eique naturaliter coalescere, ut universum suis rationibus perfectum & absolutum existat. Separavit itaque præcisione mentis, si hæc admittas, divinam istam vim Xenophanes a materia, ast ei naturaliter, tanquam uni substantiæ, inesse dixit, sicque universum illud totum, æternum, infinitum, immutabile constituere asseruit. V. Hæc si admittantur, veterum de Xenophanis mente testimonia concordant omnia. Deus enim non solum universum est, cum vis illa non nisi in eo lateat, sed comprehenditur etiam in universo ita, ut ejus figura globosa circumscribatur, & is in omnibus ejus partibus sensibus percipiatur. Ita enim de Xenophane luculenter PSEVDO-ORIGENES: Φησὶ δὲ καὶ τὸν Θεὸν εἶναι ἀΐδιον, καὶ ἕνα καὶ ὅμοιον πάντῃ, καὶ πεπερασμένον, καὶ σφαιροειδῆ, καὶ πᾶσι τοῖς μορίοις αἰσθητικόν, *Deum esse æternum, & unum, & similem undique & finitum* (non potentia, sed extensione, fine & termino) *& rotundæ figuræ, & omnibus partibus sensui manifestum.* [b] Quæ satis clara sunt omnia, si adductam explicationem admittamus, contorta, si vel ad animam mundi informantem, vel ad emanationem entium ex Deo illa trahamus. Patet vero hac quoque ratione, cur Deus totus animus sit, quia vis illa divina latens sentiri quidem in partibus mundi, intelligi vero non nisi ratione & intellectu, potest, sicque Deus homini similis non est, in quo mens non vim aliquam rationalem, sed naturam sive substantiam constituit. Ita vero & physiologia Xenophanis cum ejus metaphysica cohæret, ex hac enim in materia habitante vi divina, innumerabiles mundi, & elementorum vicissitudines efficiuntur, & materia fluxa, & in momenta mutabilis innumeris mutationibus, formationi-

b) *loc. cit.*

tionibus & impressionibus se conspiciendam præbet, sicque totum hoc cernit, totum audit, ratio, consilium, prudentia toti inest, ut Xenophanem statuisse tradit LAERTIUS. [i] Cave enim hac ratione, consilio & prudentia, actionem aliquam liberam naturæ sive substantiæ ex rationibus prævisis fines & effectus constituentis intelligas. Nihil enim aliud est, quam vis divinæ illius motus sibi & universi dispositioni respondens, quo omnes res constituuntur. Et ita quidem subductis rationibus de metaphysica Xenophanis statuendum nobis, si verisimilitudinis leges sequamur, videtur, conjecturam tamen attulimus, cui clariorem & meliorem a doctioribus & in his tenebris acutius cernentibus lucem accendi, æquissime patimur.

Physica. §. VI. Metaphysicam hanc physiologiæ Xenophaneæ partem sequitur physica, quæ hæc continet dogmata:

XI. Mundi infiniti sunt, iique immutabiles. [k] Aliud tamen universum est, ex his mundis constans, aliud mundi illi, quæ inter se confundenda non sunt.

XII. Quia verus motus non datur, sequitur, nec dari veram generationem, nec interitum, vel alterationem veram & realem. [l] Immo nec initium nec finis ullus rerum datur. Non Xenophanis tantum hoc decretum est, sed successorum quoque in Eleatica schola, Parmenidis, Melissi, Zenonis, ut postea dicetur: quemadmodum etiam Diodorum Cronum contra veram motus existentiam armis dialecticis pugnasse, supra narravimus, & Pyrrhonis sequaces eandem viam ingressi sunt. Sed hi propter rerum omnium incertitudinem, Diodorus propter argumentorum vim in utramque partem ancipitem, Eleatici vero ab his diversi propter rationes metaphysicas in hanc absurdam sententiam descenderunt. Ex allatis enim hactenus liquet, eos idea infinitatis, universi specie, delusos, illi omnem mutationem denegasse: cumque motus necessario alterationem inferat & mutationem, illud universum quoque immobile dixisse. Inde vero sequitur porro, hanc immobilitatem, &, quæ inde deducitur, generationis & interitus sive resolutionis negationem pertinere ad universum, non vero ad partes ejus, & non physice, sed metaphysice considerandam esse. In universi enim partibus dari initia & fines rerum, modificationes & alterationes, adeo non negavit Xenophanes, ut non tantum res visibiles, e.g. solem fieri & ex igniculis coalescere, & iterum extingvi diceret, sed & teste, post LAERTIUM, [m] HESYCHIO ILLUSTRI, [n] assereret primus, ὅτι πᾶν τὸ γινόμενον φθαρτόν ἐστι, *quod quicquid ortum habet, etiam interitum admittat & corruptibile sit.* Sed hoc verum motum non constituere, sensu abstracto & metaphysico, visum fuisse Xenophani, merito credimus. Ex iis enim, quæ apud Aristotelem ex ejus mente contra motum disputantur, patet, eum motus notionem aliam, quam quæ in physicis obtinet,

i) *l.c.*

k) LAERT. *l.c.* immutabilitatem vero non ad materiam ex qua componuntur. sed ad substantiam, quam constituunt in universo referendam esse, ex thesi ultima constabit. conf. STOBAEUS *eclog. phys. p.* 15.

l) ARISTOT. *l. c.* ORIG. *philosophum. l. c.*

m) *l. c.*

n) *p.* 52.

tinet, ſibi concepiſſe, & ad verum motum progreſſum a nonente ad ens ejusque exiſtentiam requiſiviſſe. Quo ſenſu notionis hujus ſemel admiſſo, ſequebatur, cum illud impoſſibile ſit, ut ex nihilo fiat aliquid, univerſum eſſe immobile, adeoque & partes ejus non ita moveri, ut ex ſtatu nihili procederent ad ſtatum exiſtentiæ. Quibus admiſſis de rerum tamen mutationibus diſſerere poterat,[o] quas non alterationes, generationes & exſtinctiones rerum naturalium, ſed modificationes, eſſe putabat, hoc nomine indignas, eo quod rerum univerſi natura ſemper maneret immutabilis, ſoliusque materiæ æternum fluentis particulæ varie inter ſe modificarentur. Hac ratione ſi Eleaticos priores explicemus, de motu diſſerentes, rationem facile dabimus, qui de rebus phyſicis diſſerere, & phœnomena naturalia explicare, ſalva iſta hypotheſi potuerint,[p] quod tamen de iis negat ARISTOTELES,[q] conceptum motus metaphyſicum ad phyſicum transferens, ut, more ſuo, Eleatico ſyſtemate corrupto, eo vehementius illud premeret. Non negamus doctiſſimo BVRNETIO,[r] quacunque etiam ratione ſententia paradoxa explicetur, ἀσύςατον latere; & lubenter largimur, quod toties in theatro philoſophico fieri hiſtoria nos docet philoſophica, hypotheſin ſemel delectam & pro Iunone habitam ſeduxiſſe viros alias non ineptos ad has nugas abſurdas admittendas; certi tamen ex dictis ſumus, pleroſque, qui de Eleaticorum phyſica diſſeruerunt, eos non recte intellexiſſe, & aliam, quam illi, motus ſignificationem ſibi concepiſſe. Vidit hoc, quo animi eſt acumine cl. MOSHEMIVS,[s] qui eleganter monet: certum ſe eſſe ex aſſidua & attenta veterum lectione, pleraſque antiquorum de motu diſputationes & pugnas Andabatarum fuiſſe certamina, ex eo potiſſimum nata, quod non eandem omnes motus notionem & deſcriptionem in animo haberent. Qui motum enim ſuſtuliſſe Ariſtoteli, Sexto, Senecæ & aliis dicantur, talia tamen ſuis ſimul tradidiſſe præcepta, quæ nemo tradere poſſit, niſi homo, qui moveri multa fatetur. Ex quo conſtare arbitrandum, eos vocabulo motus ſingularem & ab uſu conſueto abeuntem poteſtatem ſubjeciſſe. Licet vero Eleaticam hac de re doctrinam inter ea referat vir præſtantiſſimus, quæ intelligi ſatis nequeunt, & incertiſſima ſunt, dicta tamen ſatis, niſi fallimur, evincunt, non ſine veriſimilitudine ea quæ explicuimus Eleaticis tribui. Nam quod de Xenophane hac in re dictum eſt, etiam ad reliquos ejus ſectatores trahendum eſt.

XIII. Hanc naturæ univerſi rationem & legem cum ſenſus non aſſequantur, ſed contrarium teſtari videantur, ſequitur, ſenſus eſſe fallaces, nec ſecundum eam rationem certe ac ſine offendiculo ratiocinari poſſe.

XIV. Nihil itaque certum ac indubitatum cognoſci poteſt, nec datur ejusmodi veritatis criterium, quo ſcientia conſtet, ſed cuncta reguntur opinione.

o) Hinc æterna mundorum exorientium & intereuntium viciſſitudo aſſerta, univerſo interim immobili & immutabili manente.

p) Id quod ad dubitationes Bælii & Wolfii VV. CC. notandum eſt.

q) *Phyſic. acroaſ. l. I. c. 2.*

r) *Archæol. philoſ. l. I. c. 12. p. 433.*

s) Ad CVDWORTH. *p. 471. n. 13.*

nione. Magnum, & si verum fatendum sit, unicum Eleatici systematis fundamentum & præsidium theses hæ continent, quas clare innuit Xenophanes versibus apud SEXTUM EMPIRICUM,[s] PLUTARCHUM,[ss] & PSEUDO-ORIGINEM[t] occurrentibus, in quibus diserte:

Ἐι γὰρ τὰ μάλιςα τύχοι τετελεσμένον εἰπὼν
Ἀυτὸς ὅμως ἐκ οἶδε, δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Licet maxime quid definitum dixerit aliquis,
Non tamen habet certam scientiam, sed in omnibus adest tantum opinio.

Apertum ex his est, Xenophanem inter Acatalepticos quidem referri non posse, qui negabant, comprehendi aliquid posse, scientificam tamen certamque homini denegasse scientiam, & imprimis sensuum testimonium ad opinionis tantum revocasse fidem, ut systemati metaphysico non tam aperte obstaret. Equidem Aristocles apud EUSEBIUM,[u] solos eum sensus accusasse ait, eumque inter eos numerandum putat, qui sensus, visaque omnia funditus repudianda, rationi uni fidem habendam opinantur. Verum hoc aut prorsus falsum, & a mente Xenophanis alienum est, aut ita tantum intelligendum, ut systematis Eleatici constitutio postulat; sensibus & rationis argumentis inter se dissidentibus, hisque illis contradicentibus, non ad sensuum testimonium, sed ad rationis illationem attendendum, & huic præ illis fidem habendam esse. Hoc enim systema Xenophanis postulabat, quod ex ratiociniis quibusdam totum ita exstructum est, ut sensuum fidem refelleret. Ex his judicanda sunt, quæ de hoc argumento differit P. BAYLE.[v] Et hinc sequitur, secundum opinionem & verisimilitudinem de rebus differendum esse naturalibus.

XV. Quatuor dantur elementa.[w]

XVI. Universarum rerum initia sunt ex terra; PSEUDO-ORIGENES[x] ita effert: *τὰ δὲ πάντα εἶναι ἐκ γῆς*, *omnia esse ex terra;* sed hoc ita intelligendum est, ut mediantibus elementis cuncta ex terra formata dicantur. Male vero atomos hic somniat DICKINSONUS,[y] cum systema Eleaticum vetus atomisticum vix admittat.

XVII. Stellæ ex nubibus incensis ortæ sunt, interdiu autem extinguuntur, noctuque velut ardentes carbones iterum accenduntur. Dioscuri autem nubeculæ sunt, ex motu quodam interfulgentes.[z]

XVIII. Sol ex igniculis consistit collectis ex humida exhalatione, sive nubes est ignita, eaque singulis creatur diebus. Ex his PLUTARCHI,[a] STOBAEI[b] & PSEUDO-ORIGENIS[c] testimonio assertis patet, Xenophanem solem non pro certa quadam ac cœlesti substantia sive natura, sed pro certo *μετεώρῳ* vel naturæ *φαινομένῳ* habuisse, quod singulis diebus ex humidorum vaporum ex terra, unde omnia originem trahunt, exhalatione col-

s) *Adv. mathem. l. VII. §. 49.*
ss) *De audiendis poët. T. II. p. m. 24.*
t) *l. c. p. 94.*
u) *Præp. l. I. c. 8. l. XIV. c. 17.*
v) *l. c. not. B. p. 516. not. L. p. 523.*
w) LAERT. *l. c.* x) *l. c.* EUSEB. *l. c.*
y) *Phys. vet. & ver. c. XVIII. p. 253.*
z) PLUTARCH. *de plac. phil. l. II. c. 20.*
a) *l. c.*
b) *Eclog. physic. l. I. p. 55.*
c) *l. c.*

collectum, & elevatione tandem subtilissimum redditum, originem trahit, & ita in ignis naturam, mutata elementorum in se invicem ratione, transit. Ex his sequitur, soluta ista igniculorum collectione, solem extingui, quod non tantum noctu fieri, sed & in solis defectione, Xenophanes apud PLUTARCHUM, [d] statuit, qui narrasse eum refert, ut fidem absurdæ doctrinæ faceret, fuisse aliquando, ut sol totum mensem deficeret. Ex his alia sequuntur, quæ Xenophani tribuuntur, quæque ita statuisse dicitur:

XIX. Cum sol nonnunquam in quandam terræ partem, nobis incognitam incidit, tum quasi laborans defectum patitur. [e]

XX. Sol recto quidem cursu in infinitum procedit, verum in orbem moveri videtur, ob intervalli magnitudinem.

XXI. Multi soles sunt, secundum terræ diversa climata, segmenta & zonas. Ex his assertionibus manifestum est, Xenophanem ex eo, quod semel de origine & natura solis dixerat; oriri solem ex terræ exhalationibus, putavisse, in quibuscunque terræ partibus proprios ita existere soles, vaporesque illos coacervatos, cuilibet regioni propria dare cœlestia lumina; licet unus ignis sit, ex omnibus illis regionum cunctarum exhalationibus per totum cœlum dispersus & diffusus, qui speciem solis cuilibet terræ conciliet, currentis per climatis tractum, licet videatur in circulum moveri. [f] Potuit tamen ex eo quoque multos soles asserere Xenophanes, quod multos dari mundos putaret, sed iis ratio a Plutarcho allata applicari nequit.

XXII. Luna nubes est constipata, [g] eamque ut auctor est CICERO, [h] Xenophanes dixit habitari, & esse terram multarum urbium & regionum. Posterius a Pythagoreis transsumsisse videtur Xenophanes, prius primis rerum naturalium generationibus, quales sibi concipiebat, convenienter dictum est. Ex terra enim cum nonsolum sol collectis exhalationibus exsistat, sed & nubes, eas compactiores in terræ formam coalescere, splendorem ex vaporibus tenuioribus oriri eamque circumdare, hincque lunam esse credidit. Quod si verum est, lunam habitari, diversam rationem necesse est, statuisse lunæ ac solis, quia illa ita quotidie extingui, ut sol, & singulis noctibus nova luna oriri nequiret, licet hoc de ejus splendore dici posset. Hinc, si admittendum est, quod PLUTARCHUS [i] ait, non soles tantum multos, sed & lunas pro climatum & regionum diversitate Xenophanem asseruisse, intelligendum est de vaporibus istam lunæ terram splendoris causa circumjacentibus, qui ex variis regionibus hausti, variam ei lucem conciliant. Ceterum ut absurda satis & ad populum tantum directa hæc de rebus naturalibus disserendi ratio est, ita impedita & intellectu difficilis sententia, cum ipsa Xenophanis eo de argumento carmina nobis desint.

XXIII. Nubes exsistunt, cum a sole vapores sursum feruntur, & in aërem coguntur. [k]

d) l. c. c. 24.
e) ib. STOBAEUS l. c. p. 56.
f) Conf. MOSHEM. l. c. p. 454.
g) PLUT. l. c. c. 25.
h) Acad. Qq. l. IV. c. 37.
i) l. c.
k) LAERT. l. IX. f. 19.

XXIV. Anima ſpiritus eſt; quid vero per ſpiritum intellexerit LAERTIVS,[l] qui hæc refert, non tradit. Videtur vero eodem vocem hanc intellexiſſe ſenſu, quo Deum ſive univerſum mentem dixit, & per ſpiritum rem ſive vim potius ſenſibus non ſubjectam indicaſſe.

XXV. Multa minora eſſe mente. Τὰ πολλὰ ἥττω νοῦ εἶναι, dixit LAERTIVS.[m] Obſcurum verborum ſenſum ea illuſtrant, quæ ſupra de ſimili Alcmæonis ſententia dicta ſunt, ubi demonſtravimus, multa res ſenſiles indicare: id enim Eleaticum ſyſtema poſtulat, quod τὸ ἕν, unum, quod univerſum eſt, immutabile, æternum, ſemper idem, animo quoque & ratione ſive vi divina præditum rebus multis, in ſenſus incurrentibus, ſemper variabilibus & mutabilibus opponit. Vniverſi itaque rationem reſpiciendam, ejusque vim rationalem & divinam ſequendam, rerum ſenſibilium fraudes & fallacias, quibus meris luſibus homini imponatur, & unde rerum omnium mala & incommoditates oriantur, deſerendas eſſe. Ita Xenophanis mentem explicari debere, ipſa unius & multi notio, quæ in Eleatica ſchola obtinuit, & vocis ἥττων ſignificatio poſtulat. Conferendus cum his eſt poſt MERICVM CASAVBONVM,[n] PETRVS BAYLE.[o]

XXVI. Licet Deus ſit, divinatio tamen nulla eſt. Recte hoc ſequitur ex notione de Deo Xenophanea; illa enim vis divina univerſo tantum ineſt, nec ad partes ejus referri poteſt. *Vnum* vero *ex philoſophis fuiſſe Xenophanem, qui Deos eſſe diceret, divinationem tamen funditus tolleret*, perperam ait CICERO,[p] Epicurum enim paria aſſeruiſſe, recte obſervat PLVTARCHVS.[q]

XXVII. Mare ideo ſalſum eſt, quod magna mixtorum in eo confluit copia.[r]

XXVIII. Terram tempore ab humido diſſolvi, probant conchæ in media terra repertæ, etiam in montibus, & Syracuſis in lapidicinis inventus piſcis & phocarum typus, in Paro autem in profunditate rupis forma apuæ, etiam cujuslibet marini generis cruſtæ in Melito. Quæ ab eo ſuperfuere tempore, quo omnia mari fuere obſeſſa; in limo enim exaruit typus.[s] Notabilis locus recentiorum induſtriæ, qui de ejusmodi diluvii ſpeciminibus egregia multa dixere, adjiciendus, ex eo enim nec veteribus[t] hæc ignorata eſſe liquet.

XXIX. Omnes tollentur homines, cum delata in mare terra convertitur in limum, poſtea renaſcentur in integrum, & hoc omnibus dat mundis fundamentum naſcendi.[u] Periodicus hic mundorum ortus & interitus valde probat explicationem motus & generationis a Xenophane negatæ ſupra datam. Non enim, nihil rerum ſenſibilium mutari dixit, cum ſemper fluxa ſit rerum materia, unde neceſſitas harum mundi periodorum ſequitur, ſed immutabile & immobile æternum illud, univerſum, ſive unicam ſubſtantiam eſſe. Ex quibus ſimul recte infertur, unicam ſubſtantiam Xenophanis a Spinoziſtica longe diſtare.

§. VII.

l) *Ibid.*
m) *ibid.*
n) *Ad l. c. Laërt.*
o) *l. c. not. D. p. 517.*
p) *De divin. l. I. c. 3.*
q) *l. c. l. V. c. 1.*
r) ORIG. *l. c.*
s) *Ibid.*
t) Conf. PLIN. *l. II. c. 103.* SENEC. *Qq. nat. l. III. c. 20.*
u) ORIGEN. *l. c.*

Parmenides.

§. VII. Xenophanis discipulus [x] eruditionis laude præceptore non inferior fuit PARMENIDES Eleates, Pyretis filius. Tempus ejus in Olymp. LXIX incidere, recte viri docti [y] ad LAERTII [z] locum, ex quo quidam Olymp. XXIX, alii Olymp. LXXIX exsculpsere, [a] annotaverunt. Qui enim vel hoc, vel illud admittunt, tempora Xenophanis, quem audivisse dicitur, non cogitant, quæ neutri notationi annorum conveniunt. Nec obstat, PLATONEM [b] inducere Parmenidem cum Socrate colloquentem, hoc enim invitis rationibus chronologicis fieri, supra jam ex ATHENAEO [c] annotavimus. Præter Xenophanem Anaximandrum quoque præceptorem habuisse tradidit Theophrastus, [d] quod si verum est, mature Parmenidem philosophiæ studio se tradidisse oportet, & ante Xenophanem Anaximandrum audivisse. Testis quoque est Sotion, [e] cum Ameinia & Diocheta Pythagoreis conversatum fuisse, paupere illo quidem, sed honesto viro ac bono, eum quoque imprimis secutum esse, & vita functo sacellum, tanquam heroi, dicavisse. Et hæc quoque causa est, cur inter Pythagoreos, vel Semi-Pythagoreos potius numeretur Parmenides, ut ex PORPHYRIO [f] & IAMBLICHO [g] disci potest. Cum opibus prius abundaret, vitamque ageret ex generis nobilitate splendidam, tantæque esset auctoritatis inter cives, ut legibus patriam juvaret, [h] quovis anno jurejurando firmandis, [i] ab Ameinia ex strepitu civili ad otium & silentium philosophicum traductus est, [k] ita ut philosophiæ totum se daret, in qua Zenonem, &, ut supra quoque innuimus, secundum quosdam Empedoclem discipulos habuit. Forte & Hermogenes, a quo Parmenideam philosophiam Plato didicit, [l] inter ejus discipulos referendus est. Sunt, qui amore eum minus casto illum prosecutum esse affirmant, [m] quod tamen rectius negant alii: [n] vitam enim Parmenideam pro optima & virtutis plena proverbii instar dixit CEBES. [o] Philosophatus est more seculi sui carmine, Xenophanem & Pythagoreos quosdam imitatus, quod ad arcanam referendum esse docendi methodum alibi diximus. Ex his versibus passim fragmenta occurrunt apud veteres, quæ ex parte collegit H. STEPHANVS, incertum tamen est, utrum omnia illa ad eum sint referenda. Parmenides orator, qui artem oratoriam scripsit, cum philosopho confundendus non est.

Philosophia Parmenidis.

§. VIII. De Parmenidis philosophia anceps & incerta disputatio est, ut sunt Eleatica fere omnia: nam nec ipsa Parmenidis carmina supersunt, & quæ

x) LAERT. *l. IX. §. 21.* SVIDAS in *Parmen. T. III. p. 53.*
y) Palmerius & Menagius.
z) *§. 23.*
a) Prius Stephanus habet, posterius Scaliger.
b) In *Parmenide.*
c) *l. XI. p. 505.*
d) LAERT. *l. c.* perversus est locus Laërtii apud STANLEIVM *P. X. p. 876.* qui Theophrastum in *epitome Anaximandri* citat. Hoc enim non vult Laërtius, sed testari in epitome Theophrastum, Parmenidem Anaximandri fuisse discipulum.
e) LAERT. *l. c.* Addi hæc possunt catalogo Pythagoreorum apud FABR. *Bibl. Gr. Vol. I. p. 481. 489.*
f) *De antro nymphar. p. m. 1123.* ed. Rom.
g) *Vit. Pythag. c. XXIX. n. 166.*
h) LAERT. *l. IX. §. 23.*
i) PLVTARCH. *adv. Colot. T. III. p. 434.*
k) Ita LAERT. *l. c.* qui hoc ab Ameinia non a Xenophane factum esse monet. Inde conjicimus, eum Pythagoreos audivisse ante Xenophanem.
l) LAERT. *l. III. §. 6.*
m) Vid. PLATO in *Parmenide.*
n) ATHENAEVS *l. XI. p. 505.*
o) In tabula.

quæ hodie ex iis leguntur fragmenta, passim obvia, exiguæ laciniæ sunt ex integro Parmenidei systematis habitu decerptæ, de quarum connexione & sensu ex tota orationis serie judicari non potest. [p] Platonem vero, qui Parmenideam philosophiam exposuisse videri voluit, suspectum esse, plus una vice monuimus. [q] Sed & reliquæ obscuritatis causæ, supra de Eleaticis observatæ ad Parmenidem pertinent, inter quas duplex philosophandi ratio, una ex veritate, altera ex opinione, Parmenidi quoque admissa, vehementer ejus sententiam obscuravit, Platonicorum vero consilium, Parmenidem in suas partes pertrahendi, ejus philosophiam misere corrupit. Rejecto itaque Platone, quem postea solum audiemus, de Parmenide differentem, nec admissis Platonicis recentioribus, insanis veteris philosophiæ corruptoribus, relationes scriptorum veterum inter se comparandæ, & qua ratione cogitata Parmenidis inter se cohærere potuerint, dispiciendum est, ut aliqua verisimilitudine de ejus placitis metaphysicis & physicis constet. Ea vero huc redeunt.

Philosophia duplex est, vel secundum opinionem & sensum, vel secundum veritatem. Illa propter materiæ fluxum incerta & propter sensuum imbecillitatem lubrica & fallax est, hæc propter rationem, certa & immoto fundamento constans. Distinctionem in Parmenidis schola celebrem, sed a veteribus, & ab ipso forte Xenophane, acceptam afferunt PLUTARCHUS, Aristocles apud EUSEBIUM & LAERTIUS. [r] Priorem philosophiæ Parmenideæ partem physicam recte appelles, posteriorem metaphysicam. In illa enim de rerum sub sensum cadentium origine, natura, alteratione, interitu & aliis ejusmodi phænomenis philosophabatur, & rerum sensibus subjectarum, quæve audiri, videri, tangique possunt, vicissitudines & mutationes exponebat. Hæc cum materiæ semper fluxæ & in momenta mutabilis modificationibus & mutationibus constare censeret, & ex schola Pythagoreorum teneret, ita ex fluxis & mutationibus obnoxiis scientiam certam non dari, opinionem huic philosophiæ parti tribuit, sensibus fallacibus hanc incertitudinem augentibus. Cum vero partim ex Pythagoreorum, quos adamabat, schola, partim, ex Xenophanis quoque doctrina admitteret, aliud esse debere ens certum, unum, immobile, quod vere substantiam efficiat, & sola ratione cognoscatur, quoque res omnes constent, metaphysicam quoque partem constituit, quæ pro objecto non ea, quæ sensibus exposita sunt, sed quæ ratione sola & abstractione mentali cognoscuntur, habet. [s] Qualis vero illa metaphysica fuerit, etsi, deficientibus monumentis Parmenideis vix dici certa ratione potest, non audiendi tamen sunt recentiores Platonici, & in his præcipue

SIM-

p) Satis etiam sua more veterum recondebat dictionis figuris, SIMPLIC. in *Phys. Arist.* apud LESCALOPIER. in CIC. *de N.D. p. 45.* Probat id exordium libri ejus *de natura* apud. SEXT, *l. citando.*

q) Multo magis id de Platonicis recentioribus tenendum.

r) LAERT. *l. IX. s. 22.* EUSEB. *præp. l. I. c. 8. p. 23.* PLUTARCH. *adv. Coloten T. III. p. m. 416.*

s) Non PLUTARCHUS tantum loco adducendo id testatur, sed ipsum PARMENIDIS libri *de natura* exordium satis amplum, quod servavit SEXTUS EMPIRICUS *adv. Mathem. l. VII. s. 111, seq.* dignum quod cum his dictis conferatur.

SIMPLICIUS,[t] quem studiose sequitur CUDWORTHUS,[u] qui per metaphysicam partem, secundum veritatem philosophantem, sensu Platonico rerum divinarum & supra naturam positarum, id est, ab omni rerum materialium natura abstractarum contemplationem intelligunt, per partem physicam secundum opinionem philosophantem, rerum corporearum considerationem innui putant. Patebit enim ex dicendis, in metaphysica parte Parmenidem non ad spirituales naturas, sed ad ipsam rerum omnium naturam in abstracto consideratam, sive ad universi constitutionem metaphysicam respexisse. Quod licet aliter videatur CUDWORTHO, qui ad ARISTOTELEM [x] provocat, Parmenidem physicis opponentem, nihil tamen Stagiritæ auctoritate infringitur, apud quem physici illi sunt, qui ad solas rerum mutationes sensibus subjectas attendebant, quibus opponebat eos, qui generalia rerum principia & abstractas notiones considerabant, quales erant Pythagorei; ipse quoque Aristoteles docendi modum ita instituit, & de rebus sensibus objectis earumque mutationibus in physicis, de principiis rerum generalioribus & mentis abstractione considerandis in metaphysicis egit. Id quod adductis ejus locis contra Cudworthum docte tuitus est eruditissimus interpres.[y] Quando vero physicæ parti ad sensuum apparentiam philosophanti opinionem tantum tribuit, veritatem vero denegat, non hoc sensu Sceptico, sed Eleatico vel Pythagorico etiam intelligendum est. Non enim tam stupidus & cum ratione insaniens Parmenides fuisse videtur, ut quæ physica sensibus fieri videmus, mera somnia & imposturas esse, nihilque prorsus habere ex vero contenderet, licet hanc ei dicam dudum scripserint veterum multi,[z] & ex recentioribus non sine ingenio & acumine PETRUS BAYLE;[a] ita enim homo physiologus totam rerum naturam sustulisset; ast de rebus ille naturalibus & in sensus cadentibus principia haud obscura exposuit, & de causis rerum naturalium secundum sensus disseruit. Sed referendum hoc more Pythagoreo, quem vehementer adamabat, ad materiæ conditionem, quæ cum fluxa, mutabilis & instabilis sit, certam & stabilem rem sola ratione comprehendi posse statuit. Dudum ita pro Parmenide verba fecit, contra Colotis calumnias disputans, PLUTARCHUS;[b] qui *postquam*, *multa*, ostendisset, *Parmenidem dicere de terra*, *cælo*, *luna*, *ac hominum procreatione*, addit:[c] *Quoniam autem omnibus aliis*, *ipso etiam Socrate prior (non tamen Pythagora) sensit naturam habere opinione aliquid*, *aliquid mente comprehendendum; opinabile autem istud est inconstans*, *& variis motionibus ac mutationibus obnoxium*, *& quod ob incrementa & decrementa alium ad alia respectum habens non semper eodem modo sensum afficiat: intelligibile vero alia species*, *quod est*, *ut ipse cecinit:*

Aeter-

t) *l. c. f. 7. 17. 31.*
u) *Syst. intellect. c. IV. §. 21. p. 466. seqq.*
x) *Phys. l. I. c. 2. T. I. p. 253.*
y) *Ad h. l. p. 461. not. 3.*
z) ARISTOTELES, SEXTUS, Colotes apud PLUTARCHUM *ll. cc.* Aristocles apud EUSEBIUM *præp. l. XIV. c. 17. p. 756.*
a) *Dict. v. Xenophanes T. IV. p. 515.* b) *l. c.*
c) Conferendum dictum libri ejus *de natura* exordium in *fine*.

Aeternum, integrum semper, semperque quiescens,

suique simile, & constanter suam naturam conservans; heic vocabulis calumniam struens Colotes, ac de rebus ad verba trahens disputationem, simpliciter ait Parmenidem, quia unum ens ponat, omnes res abolere. Reliqua, ne nimis prolixi simus, licet rem valde illustrent, omittimus; hæc enim, quo sensu physicam a metaphysica sua distinxerit, satis declarant.

Metaphysica Parmenidis.

§. IX. Metaphysicam philosophiæ partem eodem fere modo, quo Xenophanes, instituit Parmenides, quædam tamen ex Pythagoreorum accepta scholis sibi servavit soli. Ita vero ratiocinatus fuisse dicitur:

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Omne rerum principium unum, immobile, & immutabile est.

III. Vnum itaque universum est.

IV. Vnum illud æternum est, & originis expers, ac sphærica indutum forma.

V. Solum hoc unum ens vere est, reliqua omnia nonentia sunt, adeoque nihil.

VI. Nulla itaque res generatur, vel corrumpitur, sed species tantum ejus rei nobis imponit.

Ita Parmenideam metaphysicam nobis exhibent ARISTOTELES,[d] PSEVDO-ORIGENES,[e] PLVTARCHVS,[f] & Aristocles apud EVSEBIVM.[g] Quæ Xenophaneæ metaphysicæ valde affinia esse, & laudati auctores monuere, & ipsa docet inspectio. Valde tamen de sensu eorum in diversa abierunt non veteres tantum, sed etiam recentiores, præsertim illi, qui de Parmenidea theologia solliciti atheismi culpam ei vel imputarunt, vel ab ea illum liberarunt. Prius fecere triumviri in veterum dogmatibus judicandis acerrimi ingenii PETRVS BAYLE,[h] IOH. FRANC. BVDDEVS,[i] & NICOL. HIERONYMVS GVNDLINGIVS,[k] quibus accessit Ven. WOLFIVS.[l] Hi Spinozæ eum impietati præludisse putant, cum Xenophane una omnium rerum substantiam statuisse contendentes. Intercedit vero hic pro Parmenide altera pars, quæ rectius sensisse illum disputat, & Pythagorea secutum Parminidem monens, unum illud sensu metaphysico & theologico de uno rerum omnium fonte, causaque suprema, ex qua omnia essentiam ortumque acceperint, a qua dependeant, & per quam veram essentiam habeant, cum reliqua nonentia, id est, res semper mutabiles & alterationi atque mutationi in momenta subjectæ sint, intelligenda esse asserit, quam Parmenidei systematis explicationem primus PLATO in *Parmenide* dedit, secuti vero eum sunt magno consensu Platonici Alexandrini, & ex his PLOTINVS,[m] PROCLVS,[n] SIMPLICIVS,[o] recen-

d) *Physic. l. I. c. 2. 3. T. I. p. 253. seqq.*
e) *l. c. c. XI. p. 86.*
f) *De plac. philos. l. I. c. 24. & adv. Coloten. l. c.*
g) *l. c.* h) *l. c.*
i) *Anal. hist. phil. p. 323. thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 60.*
k) *Gundlingian. P. XV. diss. I. p. 372. seq.*
l) *Ad l. c. philosophum.*
m) *Enn. V. l. I. c. 8. p. 490.*
n) *Introd. in theol. Platon. l. I. c. 7. p. 25. seqq.*
o) *l. supra cit.* Addi potest SYRIANVS *Comm. in Phys. Arist. fol. 32.*

recentiori vero ætate post IVSTVM LIPSIVM,[p] & PETRVM GASSENDVM,[q] AVCTOR *artis cogitandi*,[r] IO. REN. VALLINVS,[s] MICH. MOVRGVES,[t] & imprimis, qui multus est eruditeque in Parmenide purgando versatur, RAD. CVDWORTHVS.[u] Non negamus, ancipitem esse controversiam, cum non utramque tantum explicationem metaphysica Parmenidis admittat, sed præceptores quoque, quos audivit, utramque svadeant, & Pythagorei posteriorem, Xenophanes priorem interpretationem exhibeant. Quæ ratio permovit doctissimum IAC. FRIDER. REIMMANNVM,[x] ut maluerit ἐπέχειν, quam vel pro excusando vel contra accusandum Parmenidem aliquid dicere. Eandem nos quoque olim viam cautius incessuri elegimus.[y] Eruditissimus vero MOSHEMIVS,[z] verisimili ratione de Parmenidis mente statui posse ratus, hanc ei sententiam tribuit, per unum illud intelligendum esse, totam rerum, quas videmus, molem seu universitatem rerum naturæve, sed a formis omnibus & qualitatibus ratione & cogitatione abstractam. Huic quæ adscribantur attributa a Parmenide, ea non omnia cadere in Deum, Deum enim, teste CICERONE,[a] vocare, *Stephanen, id est coronam, continentem ardore lucis orbem, qui cingit cœlum.* Hunc ignem esse, quem non rerum tantum esse principium, sed & demiurgum LAERTIVS[b] Parmenidi tribuit. Hæc cum de Deo in physica statuerit, in metaphysica hæc non potuisse ad universum transferre, cum Deus ejus in extremo mundi orbe sit, in quo ignis ille mundanus resideat, isque πεπερασμένος dici nequeat. Vnum igitur & omne Parmenidis totam rerum naturam esse, at in se, nec oculis, sed ratione ac ingenio spectatam. Mentem itaque philosophi hanc esse: Tametsi variæ contingerent rerum mutationes, conversiones, generationes & corruptiones, philosophi tamen esse, altius spectare, atque ipsam rerum naturam, a tot ejus formis modisque meditando secernere. Id si fiat, apertum fore, omnem universitatem esse unam, id est, continua serie inter se connexam & aptam, quamvis multæ res videantur separatim & per se consistere; eandem esse æternam nec a quoquam genitam: præterea immutabilem, id est, nullam ejus partem naturam suam amittere posse, licet omnes varie transferantur, & modo hanc, modo aliam ingrediantur naturam, denique immobilem, id est, omnes, qui contingant in rerum natura, motus haud impedire, quo minus ipsa tamen moles in universum considerata stabilis & inconcussa maneat. Non sine magna verisimilitudinis specie hæc dici, & propius reliquis Parmenidei unius & universi explicationibus ad scopum collineare, fatebitur quilibet, qui hypotheseos præ-

p) *Manud. ad philos. Stoic. l. II. diss. IV. p. 134.*
q) *Opp. T. I. p. 206.*
r) *P. III. c. 19. p. 246.*
s) Ad *Boëth. de consol. philos. p. 72.*
t) *Plan. theol du Pythagoreisme p. 16.*
u) *Syst. int. c. IV. §. 21. p. 462. seqq.*
x) *Hist. atheismi Sect. I. c. XXX. §. 3. p. 205. 206.*
y) Ita enim intelligenda sunt, quæ *pec. epistola de atheismo Parmenidis* disseruimus, inserta *Bibl. Germanique T. XXII. p 90. seq.* ubi non, absolvendum esse Parmenidem, sed retinendum assensum, cum & tolerabiliorem explicationem admittat, probare contendimus. Quod non satis expressit doctissimus Interpres Gallus, reliqua eleganter & perspicue enarrans.
z) *Ad l. c.* CVDWORTHI *p. 468.*
a) *De nat. Deor. l. I. c. 11.*
b) *Lib. IX. f. 22.*

præjudicio impeditus haud eſt. Pythagoreum enim & Platonicum ſenſum minori ei probabilitate tribui, vel inde conſtat, quod unum universum hoc non finitum tantum, ſed & σφαιροειδῆ dixit, quod, ita explicare, ut Deus dicatur πέρας καὶ μέτρον τῶν πάντων, quod vult CUDWORTHUS, quodque abſolutæ perfectionis ſit, frigidum prorſus eſſe & a Parmenidis mente alienum, recte monuit Ven. WOLFIUS.[c] Cumque Parmenides, ut ſupra obſervatum, prius Pythagoreos audiverit, & poſt eos demum Xenophanem, probabilius eſt, poſterioris mentem expreſſiſſe, vel cum illorum ſyſtemate copulaviſſe & in concordiam redegiſſe. Certe Platonem adulteraſſe Parmenidis doctrinam, veteres, uti ſupra dictum, dudum obſervarunt. In eo tamen, pace viri ſummi, ab hac ejus doctrinæ Parmenideæ explicatione recedendum eſſe putamus, quod Deum ab hac unius & univerſi notione removendum eſſe putat. Obſtare his videtur, non τοῦ παντὸς tantum notio, quæ Deum quoque complectitur, in univerſo comprehenſum, licet ille pars tantum ejus ſit: ſed & affectiones uni univerſo tributæ, quæ locum ſine Deo habere nequeunt. Nec obſtat, univerſum dixiſſe finitum, id enim ratione tantum termini, non vero virtutis intelligendum eſſe, ex conceptu Dei Parmenideo intelligitur, nec aliter Xenophanes quoque ſtatuit, quem tamen in univerſo Deum comprehendiſſe, ipſe vir doctiſſimus ſtatuit. Nobis itaque admiſſa egregia obſervatione, Parmenides metaphyſicam & abſtractam univerſi ideam ſibi finxiſſe, illique attributa iſta tribuiſſe; eodem fere modo, quo Xenophanis unum explicuimus, intelligendus eſſe videtur, hoc tamen diſcrimine, ut, cum Xenophanes unum univerſum vi tantum quadam divina animatum admiſerit, Parmenides Pythagoreis ſententiis innutritus Deum tanquam formam informantem, ignem nempe mundanum per univerſum diffuſum, aſt in extremo univerſi orbe ſpeciali ratione reſidentem, indeque per omnia permeantem ſtatuerit: qua ratione Deus quidem corona eſt, metaphorico dicendi genere, ut ſolent poëtæ, adumbratus, ardore lucis orbem continens, principium tamen univerſi demiurgicum conſtituit; abſtractione vero mentali conſiderato univerſo, unum idemque cum eo eſt, iisdemque attributis gaudet; quæ a Pythagoreo ſyſtemate non niſi in eo abludunt, quod hoc monadem tantum cauſaliter & efficienter, Parmenides vero ſubjective & inhæſive (liceat pauliſper perſpicuitatis cauſa βαρβαρίζειν) explicet.

Phyſica Parmenidis.

§. X. Hactenus metaphyſice & in rationis tantum præciſione univerſi naturam conſideraverat Parmenides, hæcque certiſſimis rationibus conſtare exiſtimabat: ut vero earum quoque, quæ ſenſibus exponuntur, rerum naturalium, earumque mutationum cauſam probabilem redderet, phyſicam quoque partem rationibus inſtruxit. Quam licet ob materiæ perpetuum, quem a veteribus aſſertum ipſe quoque admiſerat, fluxum & mutabilitatem eadem, qua metaphyſica, certitudine non niti crederet, principiis tamen partim Ionicis, partim Pythagoreis uſus, ita de rerum naturalium principiis, gene-

c) Ad l. c. ORIG.

generatione & alteratione disseruit, ut non ineptum nobis systema efformaret, quod recentiori ætate Bernardinum Telesium recoxisse, ad hæc tempora delati suo loco prolixius exponemus. Ita vero ratiocinatus est, si veteres audias, Parmenides:

VII. Elementa sive principia rerum calidum sunt & frigidum: & hæc ignis atque terra sunt, quorum ille causa efficiens est, hæc materialis. Ita docuisse Parmenidem, ut rerum sensibus patentium causas exponeret, LAERTIUS, [d] PSEUDO-ORIGENES, [e] PLUTARCHUS [f] aliique veterum testantur, idque qua ratione intelligendum sit, ex adductis in antecedentibus facile cognosci potest. Tantumque hæc elementa inesse omnibus dixit, ut in sole quoque calidum & frigidum reperiri assereret. [g] Hæc vero ad principia physica, non ad metaphysica referenda esse, ex supra dictis probe observandum est, videturque Parmenides Pythagoreos quidem esse secutus, posthabito tamen discrimine inter ignem naturæ & elementarem. Illum vero universi orbem cingere, ex adducto Ciceronis loco eum statuisse constat, id quod ab antiquissimis philosophis, ut alia quoque, accepit. Ceterum præter ignem & terram, quæ principiorum instar posuit Parmenides, amorem quoque & litem si non inter principia, inter affectiones tamen eorum retulisse, versus ejus ab ARISTOTELE, [h] SEXTO EMPIRICO [i] & STOBAEO [k] servatus innuit, quo in dogmate necessitatem, id est intrinsecam τȣ̃ χάȣς dispositionem præsupposuisse cum Hesiodo Parmenidem, PLATO [l] affirmat. Ex quibus constat, Parmenidem in explicanda rerum naturalium γενέσει theologorum Græcorum systema valde secutum fuisse, & in eo mixturam particularum ita posuisse, ut igne intus latente limum illum humidum, quem terram dixit, commovente, calidoque innato partes humidas fermento quasi inficiente, partes heterogeneæ separarentur, coirent homogeneæ, & istius necessitatis commotione & formatione elementa, exque horum inter se conjunctione & mixtura res omnes orirentur. Ex his vero sequitur, quod initio monuimus, universi constitutionem a materialium rerum conformatione esse distinguendam.

VIII. Luna ejusdem cum sole splendoris est, ab hoc tamen mutuam lucem accipit. [m]

IX. Terra rotunda est, & in medio posita. Primum hoc asseruisse Parmenidem, LAERTIUS [n] auctor est.

X. Terra undique æqualiter distat, æquilibrioque suspensa, ut causam non habeat, cur huc potius, quam illuc vergat: & licet concutiatur, loco tamen commoveri non potest. [o]

XI. Homines primi ex limo geniti sunt, mediante calido & frigido, quo

d) *Lib. IX. §. 22.*
e) *l. c.*
f) *l. c. adv. Colot.*
g) LAERTIUS *l. c.*
h) *Metaphys. l. I. c. 4.*
i) *Adv. mathemat. l. IX. §. 9.*
k) *Eclog. physic. c. 12.*
l) In *convivio.*
m) STOBAEUS *l. c. c. 24.*
n) LAERT. *l. IX. §. 23.*
o) PLUT. *de plac. phil. l. III. c. 15.* qui primum terræ loca habitata discrevisse duabus sub circulis solstitialibus jacentibus zonis ait.

quo constant, ut omnia. Apud LAERTIVM [p] est ἡλίᴕ ex sole, quod commodum sensum non patitur, nisi dicas, ignem illum solis causam fuisse & effectricem & materialem hominis anima præditi, cum sol quoque calido & frigido constet, quod tamen nostro judicio verbis Laërtii non facit satis. Recte itaque ALDOBRANDINVS & MENAGIVS præferunt lectionem Cod. Basileensis, qui ἐξ ἰλύος habet, quod etiam cum systemate Parmenidis physico concordat, quod ex chao, sive limo igne agitato omnia prodiisse statuit.

XII. Mundus olim interiturus est. Modum non addit, qui hæc refert PSEVDO-ORIGENES, [q] conjiciendum tamen, Parmenidem nec a Pythagoræ nec a Xenophanis systemate abiisse, & ignis conflagratione periodica innumeras mundorum vicissitudines asseruisse. Vniversum enim non corrumpi ex supra dictis notum est.

XIII. Pars animi principalis in pectore residet. [r]

Dialectica Parmenidis. Pauca hæc sunt, quæ ex physicis Parmenidis placitis nobis servavit antiquitas. Dialecticæ non ignarum fuisse ex eo probare contendit SEXTVS EMPIRICVS, [s] quod Aristoteles ejus discipulum Zenonem, ejus artis auctorem faciat, quod tamen misere concluditur. Nec ex Platonis Parmenide, quod vult FABRICIVS, [t] argumentum sumi potest, cum ille dialogismus nunquam inter Parmenidem & Socratem habitus, sed a Platone confictus sit. Quod vero SARISBERIENSIS [u] habet: *Parmenidem Ægyptium in rupe vitam egisse, ut rationes logicas inveniret*, sine teste fide digno dicitur. Probabilius diceretur, artis dialecticæ mysteria Parmenidi non ignota fuisse, si verum esset, quod Phavorinus ait apud LAERTIVM, [x] argumento eum usum, quod Achillem vocat, Zenoni ab aliis adscriptum: verum in hoc quoque certius argumentum desideramus, nec videtur Parmenides ultra naturales ratiocinandi regulas vel mathematicos canones de dialecticis fuisse curiosus.

Platonis doctrina Parmenidea. §. XI. Conscripsit, quod jam innuimus, PLATO dialogum metaphysicum, quem a collocutore præcipuo *Parmenidem* inscripsit: inque eo veram Parmenideæ hypotheseos de uno summo & unitatibus in eo sitis atque fundatis se explicuisse videri voluit. Nihil vero agit aliud, quam ut, eleganter summam complectente FICINO, [y] doceat, *quemadmodum ipsum unum rerum omnium principium sit, super omnia, omniaque ex illo, per illud, atque ad illud, quoque pacto id ipsum extra omnia sit, & in omnibus*. Ad cujus cognitionem metaphysicam ut gradatim ascendat, a sensibilibus ad intelligibilia, sive unitates & ab his ad summam monada, in qua, tanquam radice, reliquæ omnes hærent, ascendit. Prolixe itaque de ideis hic disputat, &, quæ a Pythagoreis de numeris acceperat, iis aptat. Ex quibus, si cum istis conferantur, quæ in antecedentibus diximus, patet, multum abesse hanc Platonis doctrinam a genuino systemate Pythagoreo. Cum itaque

p) *§. 221* q) *l. c.*
r) PLVT. *l. c. l. IV. c. 5.*
s) *Adv. mathem. l. VII. §. 6.*
t) *Ad l. c.* SEXTI.
u) *Metalog. l. II. c. 2.* x) *§. 23.*
y) In *argum. ad hunc dialogum p. m. 42.* summam quoque dedit STANLEIVS *P. X. p. 877.* quem perspicuitatis causa sequimur.

quæ supra de Platonis hac de re mente satis actum sit, aliud non afferimus, nisi quod spuriam hanc Parmenideam philosophiam paucis adumbramus, licet totus dialogus, anfractuosa disputatione obscurus, legendus ei sit, qui nugas Platonicas accurate intelligere cupit. Potiora hæc sunt.

I. Omnia unum sunt & multa; unum est idea originalis, multa vero singularia.

II. Dantur ideæ, hoc est certæ quædam communes naturæ, quæ includunt singularia, & eorum causæ sunt, a quibus naturam & nomen sortiuntur. Multa vero existentiam habent, prout ex uno participaverint in speciebus istis.

III. Singularia neque subsistere, neque intelligi possunt, nisi in ista specierum communitate. Vnum itaque species est, aliud individua in uno comprehensa.

IV. Ideæ istæ gemina ratione subsistunt in mente nostra ut notiones, & in rerum natura ut causæ.

V. In rerum natura ideæ existentes virtutem habent, tam existentiam, quam nomen largiendi.

VI. Omnia entia ad hanc ideæ unitatem reducuntur, suntque adeo res invisibiles.

VII. Idea duplex est, αὐτὸ τὸ καλὸν ὅ ἐστι καὶ τὸ ἀγαθὸν, pulchrum quod idem est ac bonum, & omnes res quas concipimus, tanquam ideas. Prius Deus est, alterum sunt species rerum in ordine naturæ.

VIII. In ideis illis secundis unum est aliquod, quod est fundamentum omnium singularium & individuorum.

IX. Vna eademque species in pluribus individuis divisim exsistentibus, penitus est, neque a se ipsa distincta, sed in se ipsa tota una.

X. Multa, id est singularia, ita ex ideis suis participant, ut indivisibiles maneant ideæ, & essentiam in se ipsis habeant, nec meræ relationes sint.

XI. Etsi notiones mentis nostræ ideas rerum referunt, & æternas naturæ formas exprimunt, non tamen sunt entia realia, sed tantum similitudines & imagines entium; communicatio tamen ab ideis cum notionibus mentis derivatur.

XII. Primariæ ideæ archetypæ proprietates sunt, ut non sit multiplex, neque partibus & figura vestita, sed infinita; ut motu destituatur omni; ut sit æterna; ut potentiam & facultatem exsistendi omnibus conferat, ipsa vero omnem excellat essentiam, ut per omnes res diffundatur, & multiplicitatem unitatis limitibus circumscribat.

XIII. Idearum secundariarum proprietates sunt, ut sint unum, sed finitum; ut in mente quidem divina existant, in singularibus tamen conspiciantur, e. g. humanitas in homine, ut sint eædem & diversæ, eædem in se ipsis, diversæ in singularibus, ideoque quiescant & moveantur; ut principiis contrariis agant, ita tamen ut contraria hæc uno similitudinis vinculo

 con-

conjungantur, unde tertium quoddam exsistat: ut in tempore agant, quicquid agant, semper tamen permaneant.

Ex quibus parca manu, ne tædium difficilibus nugis lectori creemus, datis patet, Platonem metaphysicam Parmenideam valde corrupisse, quæque is de una rerum omnium natura dixit, ad ideas suas formasque rerum, & causas retulisse, indeque seriem entium per se talium ex prima monade, Deo, derivasse. Disputatum est nostra ætate, cum monadum doctrina a magno LEIBNITIO revocaretur, num Parmenideam ea philosophiam exhibeat, quod GODOFR. WALTHERVS [z] erudito commentario demonstrare aggressus est. Etsi vero id non invito philosopho hoc summo fieri, ipsa ejus confessio [a] probat, rectius tamen ab ejusmodi comparationibus abstinendum esse putamus, quæ plerumque systemata magis adulterant, quam illustrant.

Melissus. §. XII. Parmenideam doctrinam secutus est MELISSVS Samius Ithaginis filius, [b] Parmenidis discipulus, qui vero, teste LAERTIO, [c] cum Heraclito quoque eo tempore versatus est, quo Ephesii de eo ab illo commendato nihil inaudiverant. Ex quibus circa Olymp. LXXXIV, ut habet Apollodorus quoque, floruisse colligitur. Fuit in republica quoque administranda magni nominis, tantæque inter cives auctoritatis, ut classi præficeretur, qua, referente PLVTARCHO, [d] Athenienses navali pugna vicit. Scripsisse librum *de ente & natura* auctor est Alexander Aphrodisiensis apud BESSARIONEM, [e] qui vero intercidit. Doctrinam prorsus secutus est Eleaticam, testibus enim veteribus statuit:

I. Principium rerum omnium unum esse, & immobile. [f]

II. Vnum hoc omnia esse.

III. Vnum hoc ens esse infinitum, factum enim non esse, adeoque principium & finem non habere, non dari vero infinita plura, quam unum. [g]

IV. Infinitum hoc ens universum esse, & immutabile, atque immobile, & unum, sibi ipsi simile & plenum. Vacuum enim non dari, adeoque neque motum in universo, sed tantum videri esse. [h]

V. Res non generari atque corrumpi, verum ita tantum nobis videri. [i]

VI.

z) In *sepulchris Eleaticis reseratis c. III. §. 6. p. 17. seqq.* qui ita Parmenideam doctrinam ordinat: I. Existentia differt ab essentia rerum. II. Essentia rerum existentium extra illas est. III. Sunt quædam res similes, quædam dissimiles. IV. Quæ similes sunt, eodem essentiæ conceptu comprehenduntur. V. Omnes res referuntur ad certas classes & ideas. VI. Omnes ideæ in uno existunt, in Deo, hinc omnia unum sunt. VII. Scientia non est notitia singularium sed specierum. VIII. Differt illa a rebus existentibus. IX. Cum hæ ideæ in Deo sint, ideo latent hominem. X. Hinc homini incomprehensibilia sunt omnia. XI. Notiones mentis idearum umbræ sunt & imagines. Valde tamen timemus, ut hæc omnia Platonis mentem exprimant, multo minus Parmenidis. Verum in tam obscuro argumento & tractatione facile licet diffidere.

a) Suas enim monadas esse τὰ ὄντως ὄντα, *substantias simplices. Deum, animas & mentes simulacra universitatis* ait in ep. ad HANSCHII tr. *de enthus. Platonico.*

b) LAERT. *l. IX. s. 24.* conf. MENAG. *ad h. l.*

c) *ibid.*

d) *Adversus Coloten T. III. p. 434.*

e) *Contra calumniat. Platon. l. II. c. 11.* conf. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 778.*

f) ARISTOT. *physic. l. I. c. 1.*

g) *ibid.* LAERT. *l. IX. s. 24.* & MENAG. *ad h. l.* qui plura veterum loca laudat.

h) ARISTOT. *physic. l. IV. c. 8.*

i) PLATO in *Theæt.* SEXT. EMPIR. *Pyrrhon. hyp.*

VI. De Diis nihil definiendum esse, neque enim illorum certam dari cognitionem. [k]

Nihil in his est, quod non Parmenideam metaphysicam sapiat, & ibi explicatum sit. Ex quo sequitur, hæc non ad physicam philosophiæ Eleaticæ partem referenda esse, in qua sine dubio Parmenidem quoque secutus est. Nec obstant, quæ Melisso tribuunt PALAEPHATVS [l] atque SVIDAS, [m] dixisse: ea, quæ nata non sunt, originem non habere: [n] Aperte enim hæc distinguunt inter universi rationem æternam, & ea quæ nascuntur atque intereunt, quorum illud ad metaphysicam, hoc ad physicam Eleaticam pertinet. Ex his vero de atheismo Melisso imputato judicandum est, qui cum Parmenide eadem causa statque caditque. Prius BVDDEVS, [o] posterius AVCTOR *artis cogitandi* [p] & REIMMANNVS [q] tuentur. Quæ enim de Diis dixit, esse incertum, an sint? id ad physicam partem pertinet, in qua cum omnia igne & terra constare dixerit, necessario Deos gentilium subvertit. Vniverso autem Deum formaliter inesse, metaphysica Eleatica asserebat: quod an atheismum involvat, nec ne, facile judicari potest. [r]

§. XIII. ZENO, a patria Eleates dictus, quo cognomine ab aliis Zenonibus, philosophiæ studio claris, de quibus hactenus dictum est, præcipue a Cittieo, Stoicæ familiæ parente, distinguitur, patrem naturalem habuit Teleutagoram, Parmenides vero, quem audivit, eum tantopere dilexit, ut filium adoptaret, [s] quo nomine tamen male apud quosdam audiit, quod incesto amore ab eo diligeretur. PLATO [t] proceræ staturæ fuisse, & elegantis ait. Non vero philosophia tantum, sed etiam republica gerenda valde inclaruit, scriptisque eruditissimis magnam sibi famam peperit. Nulla vero re magis nominis celebritatem sibi conciliavit, quam magno & imperterrito, quem inter supremos cruciatus, ostendit animo. Rem varie narrant veteres: VALERIVS MAXIMVS, [u] *patriam*, ait, *egressum, Agrigentum, miserabili servitute obrutum petiisse, tanta fiducia ingenii ac morum suorum fretum, ut speraverit, & tyranno & Phalaridi vesanæ mentis feritatem a se eripi posse. Postquam deinde apud illum plus consuetudinem dominationis, quam consilii salubritatem valere animadvertisset, nobilissimos ejus civitatis adolescentes inflammavisse cupiditate liberandæ patriæ. Cujus rei indicium cum ad tyrannum manasset, convocato in forum*

Zeno Eleates.

hyp. l. III. c. 7. §. 65. SIMPLIC. *ad* ARISTOT. *phys. l. I. c. 3.* LAERT. *l. c.* & MENAG. *ad h. l.* ARIST. *de cœlo l. III. c. 1.*

k) LAERT. *l. c.*

l) *De incredib. p. 8.* ed. GALEI.

m) In γενητικῇ *T. I. p. 473.*

n) Apud Palæphatum est: ἐν ἀρχῇ ἔστιν, ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔσται, quæ rectum sensum non fundere, vidit VOSSIVS *ad h. l.* sed perperam emendavit. Voculam enim, οὐκ ante ἐγένετο, deesse ex Suida patet, qui ita exprimit: τὸ μὴ γενόμενον οὐκ ἔχειν ἀρχήν. Ita enim cum Eleaticis Peripatetici quoque statuerunt, mundum nunquam natum, sed æternum fuisse, licet diverso sensu. Ex horum vero familia Palæphatum fuisse THEON & TZETZES asserunt.

o) *Thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 61.*

p) *P. III. c. 19. p. m. 362.*

q) *Histor. atheismi l. c. p. 207.*

r) Conf. MOSHEM. *ad* CVDWORTH. *p. 472.*

s) LAERT. *l. IX. §. 25.* SVID. *in Zeno T. II. p. 8.*

t) In *Parmenide*, Eleaticum Palamedem vocat.

u) *Lib. III. c. 3.*

forum populo, torquere eum vario cruciatus genere cœpisse, subinde quærentem, quosnam consilii participes haberet: at illum eorum neminem nominavisse, sed proximum quemque ac fidissimum tyranno indicavisse, & suspectum reddidisse, increpitantemque Agrigentinis ignaviam & timiditatem effecisse, ut subito mentis impulsu concitati Phalarim lapidibus prosternerent. Alii [x] aliter rem referunt, Satyrus enim contra Nearchum, vel ut alii volunt, Diomedontem tyrannum conspiravisse, tyrannique aurem mordicitus tenendo non dimisisse, cum ei quædam manifestare se velle simulasset, donec vulneribus confectus concideret, ait. Id quod de naso morsu ablato refert Demetrius; Antisthenes nominato tyranno, post omnes ejus amicos, civitatis peste, linguam morsu abscissam in os ejus exspuisse, sicque ad opprimendum lapidibus tyrannum cives excitavisse; Hermippus vero in mortario contusum fuisse tradit. Ex quibus liquet, valde incertas esse totius historiæ circumstantias, ut in ejusmodi narrationibus solet, valde variantes. Et Valerium quidem Maximum & TERTULLIANUM [y] audiendos non esse, quorum ille Phalarim, hic Dionysium tyrannum nominat, ætas utriusque evincit. Etsi enim incerta Phalaridis ætas est, certum tamen mortem ejus ante Olymp. LVII, ut vult BENTLEIUS, & post Olymp. LXIX. I. quod contendit DODWELLUS, non accidisse: Zeno autem teste LAERTIO [z] circa Olymp. LXXIX floruit. Dionysius vero neuter tam mature regnavit, cum utrumque vivum attigerit Plato. Hermippus vero & AMMIANUS MARCELLINUS [a] Zenonem Stoicum & Anaxarchum cum Eleate confundunt. Valerius sine ratione duos Zenones Eleates comminiscitur, quorum unus a Phalaride Agrigenti, alter Eleæ a Nearcho eqvuleo subjectus sit. De ipsa tamen rei veritate, cum consentiant veteres, dubitandum haud est, circumstantias conjecturis veras assequi impossibile. Generosum vero contemptum eorum fovit, qui opibus & dignitate eminerent, quæ causa fuit, cur parvam Eleam fastui & splendori Athenarum præferret, quas ut peteret, nunquam adduci potuit, sed plerumque in patria vixit. [b] Refert etiam LAERTIUS [c] conviciis impetitum vehementius excanduisse; cumque causam interrogaretur, respondisse: *Si maledicta æquo animo admittam, neque laudatus gaudio perfundar.* Ex scriptis, quæ adducit SUIDAS, [d] nihil ad nos pervenit: de Empedoclis vero dogmatibus & rebus, quod ille tradit, scripsisse, falsum esse ex temporum rationibus evincitur.

Philosophia Zenonis Eleatæ.

§. XIV. Philosophiam parte rationali, id est, dialectica auxisse Zenonem Eleatem, post ARISTOTELEM, [e] DIOGENES LAERTIUS, [f] SEXTUS EMPIRICUS [g] & SUIDAS [h] testantur, quos recentiores plerique [i] sequuntur. Obser-

x) LAERT. *l. IX. s. 26.* Alios nominant MENAG. *ad h. l.* & P. BAYLE *Dict. T. IV.* art. *Zeno T. IV. p. 536. not. C.*
y) *In apologet. circa fin.*
z) *l. c.*
a) *Lib. XIV. c. 9.*
b) LAERT. *l. IX. s. 28.*
c) *s. 29.*
d) *l. c.*
e) Apud LAERT. *l. IX. s. 27.*
f) *l. I. s. 18. l. VIII. s. 57.*
g) *Adv. math. l. VII. s. 7.*
h) *l. c.*
i) PETR. RAMUS *schol. dial. l. I. c. 3.* G. I. VOSSIUS *de nat. & const. log. c. VIII. §. 5.* P. GASSEND. *de orig. & var. logic. c. 1.* WALCHIUS *hist. log. l. I. c. 2. §. 4. p. 499. seqq.* reliquique fere historiæ logicæ auctores.

Obſervatque GASSENDVS,[k] tres partes logicæ Zenonianæ fuiſſe, conſequutionum, dialogorum, & contentionum, priorem recte ratiocinandi regulas, quas PROCLVS enumerat, exhibuiſſe, alteram colloquiorum apte inſtituendorum artem tradidiſſe, dialogos enim primum ſcripſiſſe Zenonem ex vulgi rumore refert LAERTIVS,[l] tertiam eriſticam fuiſſe, cujus tamen auctorem conſtituit LAERTIVS Protagoram. Duæ tamen hic occurrunt difficultates, removendæ. Vna circa vocem, dialectica & eriſtica verſatur, quæ eo, quo hic ſumitur, ſenſu de Euclide demum & Megaricis reliquis adhibita eſt, ut ſupra ex LAERTIO[ll] obſervatum: altera ea eſt, quod non tantum ex opinione diſputaſſe Parmenides, ſed inventor quoque argumenti Achillei fuiſſe dicatur, ut in antecedentibus monuimus. Tolli tamen utraque poteſt, ſi teneamus, vocem quidem dialectices juniorem fuiſſe Zenone, rem vero, eo vivente in lucem quaſi prodiiſſe. Euclidem enim Eleaticis ſcriptis inſudaſſe ſuo loco demonſtravimus.[m] Parmenidem vero de logica arte curioſum fuiſſe, veteres tacent, artis tamen ratiocinandi præcepta calluiſſe naturalia & mathematica in præcedentibus diximus. Imprimis vero Eleaticorum duplicem, quem aſſerebant judicandi modum ex ratione & opinione occaſionem dediſſe, veriſimile eſt ad contentioſam diſputandi rationem deſcendendi. Cum enim metaphyſica Eleatica ſenſibus tantopere adverſaretur, non potuit non ea magnis argumentorum phalangibus oppugnari, quæ ut eluderent, cum abſurdam hypotheſin veris non poſſent, falſis ratiociniis tuiti ſunt, unde oblata Zenoni anſa de regulis circa hanc rem cogitandi. Certe Eleaticas doctrinas hoc argumentorum genere eum defendiſſe veteres non negant.[n]

An auctor dialectica?

§. XV. Metaphyſica & phyſica dogmata, ſi principia ſpectes & fundamenta, eodem, quo anteceſſores in Eleatica ſchola, modo inſtruxit, in quibusdam, ut ſolet, mutavit. Doctrinam vero ejus metaphyſicam ita exponit ARISTOTELES:[o]

Metaphyſica Zenonis.

I. Impoſſibile eſt, ut, ſi aliquid ſit, id genitum ſit, vel fiat; cum enim, quicquid gignitur, vel ex ſimilibus, vel ex diſſimilibus gignatur, neutrum fieri poteſt; in illis enim, omnia eundem ad ſe invicem reſpectum habent; in his nihil ex non ente, vel minore vel deteriore, ens, majus vel melius oriri poteſt.

II. Ergo unum tantum ens eſt, & hoc Deus eſt.

III. Ens hoc excellentiſſimum eſt, adeoque æternum, & unum tantum.

IV. Vnus itaque Deus eſt, isque gubernat omnia, gubernari enim haut poteſt, quia eſſet alio inferior, nec poſſet facere, quæ vellet.

V. Cum unus ſit, omni quoque parte ſimilis ſibi eſt, videndo pariter & audiendo, & reliquorum ſenſuum quovis.

VI.

k) *l. c. c. 2.* l) *l. III. ſ. 47.* ll) *l. IX. ſ. 22.*

m) Vidit hoc CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 42.* Euclidem & Megaricos ex Eleaticis multum profeciſſe.

n) PLVTARCH. *in Pericle T. III. p. m. 278.* PLATO in *Phædro*, Timon apud LAERTIVM *l. IX. ſ. 25.* conf. BAYLE *l. c. not. A.* PARCKER *de Deo diſp. VI. ſect. 2. p. 492.* GASSENDVS *de Logica c. 2.*

o) *De Xenophane, Zenone, Gorgia, c. 3. T. I. p. 942.*

VI. Cum omni parte similis sit, rotundum esse oportet, neque enim parte una hanc, aliam parte altera figuram præ se ferre potest.

VII. Quia æternus est, & unus, & rotundus, neque finitus est, neque infinitus. Vnum enim neque enti, neque non-enti simile est.

VIII. Cum tale unum sit Deus, neque moveri potest, neque immobilis est, illud enim rebus multis convenit, hoc non-enti.

IX. Neque locus est, neque motus.[p]

Series hæc est ratiociniorum Zenonis, si Aristotelem, & vulgarem libri ejus inscriptionem[q] sequamur, cujus quoque fide, non satis hac in re firma standum est. Neque tamen ea quoque difficultate carent. Primum enim nodos hic nectit SENECA,[r] qui *Zenonem* ait, *nimia subtilitate omnia negotia de negotio dejicientem dicere, nihil esse. Huic igitur si credendum, ne unum quidem esse. Quid ergo,* ita infert, *nos sumus? quid ista, quæ nos circumstant, alunt, sustinent? tota rerum natura umbra est, aut inanis, aut fallax.* Summum hunc scepticismi gradum esse, nemo non videt, sed hæc uni quoque metaphysico, quod adstruxit Zeno, refragari, apertum est, unde Zenoni tribuere vix audent IVSTVS LIPSIVS[s] & P. BAYLE:[t] qui tamen adducto ARISTOTELIS loco a FONSECA luculenter explicato non sine verisimilitudine putat, Zenonem ista assertione tantum in disputationibus dialecticis usum fuisse, & ita, argumento ad hominem illato, ad absurdum eos deducere voluisse, qui cum Platone unitatem abstractam, vel punctum, ens esse dicerent. Alterum quod obscurissimam reddit Zenonis metaphysicam, est, quod incertum sit, quo sensu unum acceperit Zeno, utrum metaphysico, vel logico, vel physico? Bælius enim, quique ejus partes sequuntur,[u] unam substantiam Spinosisticam ab eo tradi, clarissimum esse pronuntiant, & in eodem cum Xenophane & Parmenide luto hæsisse putant. CVDWORTHVS[x] vero, unum Xenophanis, Parmenidis & Melissi, cum uno Zenonis convenire, mundumque non esse corporeum, sed divinum statuit, cujus partes sequitur cl. REIMMANNVS.[y] Et sane, si dicendum, quod res sit, impossibile fere de vera Zenonis mente statuere: qui Deum quidem asseruit, qualem vero ei vim vocabulo subjecerit, nusquam explicuit, adeoque, & Spinozistico & orthodoxo sensu explicari potest. Recte itaque non minus quam modeste fecisse nobis censetur ven. MOSHEMIVS,[z] qui de ejus disciplina pronuntiandum esse illud TERENTII monet:

Incerta

p) Conf. IDEM. *Phys. l. VI. c. 9.*

q) Dubiam eam fecit κριτικώτατος FABRICIVS *ad* SEXT. EMPIR. *Pyrrhon. hypotyp. l. I. s. 225. not. M.* usus tum auctoritate Codicis Lipsiensis, tum ratiociniis, ut evinceret c. 1. non de Xenophane, sed de Zenone *c. 3.* non de Zenone, sed de Xenophane agere. Nondum tamen deserenda nobis communis lectio videtur. Vni enim Codici Lipsiensi omnes alii recte opponuntur. Nec, quæ Sextus affert Xenophanis dogmata, tam affinia sunt iis, quæ *c. 3.* afferuntur, ut non potius iis quæ *c. 1.* differuntur conveniant. *c. 2.* etiam diserte Zeno Xenophani, de quo disputatur, opponitur. Nec Xenophanes dixit, Deum esse nec ens, nec non-ens, sed ens unum, quod *c. 1.* traditur. Alia mittimus.

r) *Epist. 58.*

s) *Manud. ad philos. Stoic. l. II. diss. 4. p. 136.*

t) *l. c. not. B.*

u) BVDDEVS *thes. de atheismo c. I. §. 19. p. 62.*

x) *Syst. intell. c. IV. §. 21. p. 473.*

y) *Hist. atheismi c. XXX. §. 5. p. 208.*

z) *Ad l. c.* CVDWORTH.

Incerta hæc, si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.

Ita enim recte rationes judicandi de systemate Zenoniano iniri, patet vel ex eo, quod a communibus reliquorum philosophorum notionibus discessit, nimiaque abstractionum metaphysicarum subtilitate, uni suo omnes entis & non-entis affectiones & prædicata denegavit, adeoque neque mobile, neque immobile, neque finitum, neque infinitum esse dixit, id est, ex entium vel non-entium classe non esse affirmavit, sed metaphysicum quid sibi concepit; cum nihil ens esse diceret, quod non aliquam haberet magnitudinem. Hunc metaphysicum conceptum cum non explicuerit, quis, quæso, has dispellet tenebras? Quia tamen operosis contra motum pugnavit argumentis, quæ copiose explicuit BAYLE,[a] suspicio non injusta est, a metaphysica Eleatica eum non recessisse, nugis tamen & tricis dialecticis rem in se obscuram magis obscurasse & reddidisse implicitam. Talia enim ratiocinia sunt, quibus motum impugnavit.[b]

X. Plures mundi sunt.[c] Eleaticum hoc est, ab antecessoribus relictum Zenoni.

XI. Vacuum datur nullum.[d] Necessario κύριον δόγμα physicorum ante Aristotelem, Zenoni quoque placuit, qui motum locumque negavit, & ad utramque extensionem requisivit. Hinc enim innumeras oriri difficultates ea satis probant, quæ nostra ætate inter Cartesianos & Gassendi sequaces, itemque inter illos & Neutoni atque hujus & Leibnizii asseclas de hac re disputata sunt.[e]

XII. Natura omnis consistit in calido & humido, ex frigido & arido, quæ inter se commutantur.

XIII. Homo ex terra factus est, animaque ejus ex quatuor istorum temperamento extitit, nullo eorum prædominante.[f]

Leucippus Eleaticam philosophiam immutat.

§. XVI. Hactenus metaphysica quadam ratione de universo disputavit Eleatica secta; physica secundum opinionem exposuit, & a sectis arbitrariis illustravit principiis. Aliter vero rem instituit LEVCIPPVS, quem Eleatem quidam faciunt, Abderitanum alii; sunt etiam qui Melium dicant.[g] Is vero, etsi Zenonis erat discipulus, & Melissi forte quoque,[h] eandem tamen, quam præceptor tenuit, de rebus naturalibus disserendi viam non tenuit, novumque in hac secta excogitavit systema physicum.[i] Scripsit *opus physicum*, hodie deperditum, unde, quæ de eo referunt, hausere scriptores veteres. Liber etiam *de mente* ei tribuitur & scripta alia,[k] quæ plerique discipulo ejus Democrito, qui Leucippeam physicam perfecit & absolvit, adscribunt.

a) *l. c. not. E.*
b) ARISTOT. *Phys. l. VI. c. 9.*
c) LAERT. *l. IX. f. 29.* d) *ibid.*
e) Inde enata occasio, quod Leibnizius nihil novi oriri, vel interire prorsus quicquam diceret, Leibniziana cum Eleaticis comparandi cl. DES MAIZEAUX. *Ep. ad Conteum T. II. recueil de prec. etr. p. 372.*
f) LAERT. *l. c.*
g) LAERT. *l. IX. f. 30.*
h) TZETZ. *Chil. v. 980.*
i) PSEVDO-ORIGENES *philosophum. c. XII. p. 88.*
k) Conf. FABRIC. *Bibl. Græc. V. I. p. 778.*

Rationes derelictæ metaphysicæ Eleaticæ.

§. XVII. Rationes vero cur, & quomodo Eleaticam metaphysicam dereliquerit Leucippus, novumque systema secutus sit, quod naturali magis modo, quique sensibus etiam satisfaceret, instrueretur, comparatis scholæ Eleaticæ circumstantiis facile detegi possunt. I. Scilicet ex antecedentibus repetendum est, metaphysicis argumentis atque abstractionibus maxime sensus offendisse Eleaticos priores, & de universo ita statuisse, ut non possent non sensuum labefactari testimonia, nutareque, quæ ad explicanda rerum sensibilium φαινόμενα afferebant, principia. Quibus medicina adhibita, quæ saluti esse debebat, fuit exitio. Sensuum enim cum fidem accusarent, & a veritatis certæ cognitione removerent, sola opinione illis relicta, actum erat, si verum fatendum, de tota physica, quæ nullius naturalis effectus causam & rationem afferre poterat, quæ non contraria ratione convelleretur, vel metaphysico etiam argumento aliquo everteretur. Id quod viris, serio & secundum naturam philosophari cupientibus necessario displicuit.

II. Fuisse inter hos Leucippum & Democritum, judicii, quo pollebant, acies facile suadet. Qui cum solida magis desiderarent, & objectionibus physicorum premi systema Eleaticum cernerent, frustra ad præceptorum industriam confugiebant. Nihil enim illi reponebant, nisi inanes strophas & subtilitates dialecticas, quibus irretitur quidem, non vero eruditur, animus: id quod imprimis Zenonem, Leucippi præceptorem fecisse, in antecedentibus probavimus. Eæ vero homines hos, naturæ arcanorum noscendorum avidissimos, non satiabant, unde ansa enata est de mutando agitandi systemate Eleatico, ut magis naturæ & sensibus responderet.

III. Neque tamen, cum Eleatica displicerent, ad alias sectas recurrere licebat, aliudque naturæ systema sequi. Ionici enim in illis terrarum partibus minus innotuerant, & ipsa quoque eorum physiologia nimis sapiebat metaphysicam, [l] Pythagorei vero, qui magna sui fiducia de rebus naturalibus differebant, eodem fere, quo Eleatici, hærebant luto, & mysteria naturæ non retegebant, sed novis abscondebant, &, quod recte in iis culpat non nemo, [m] ad rationes etiam abstractas & immutabiles, veluti numeros & proportiones confugiebant, quibus natura rerum non recluditur. Propius itaque ad veneranda naturæ limina accedere ausi, relictis numeris, proportionibus, harmoniis, ideis, qualitatibus & formis elementaribus, quæque alia fuere asyla ignorantiæ, ad quæ physici hactenus confugerant, ipsa adiere corpora, eorumque conditiones & naturam physicam & mechanicam examinantes, motum, figuram, partium situm, tenuitatem & similia: ex his cujusque virtutes æstimarunt, actiones definierunt, effecta explicarunt, sicque inter rationem & sensus, ejectam hactenus per Eleaticos, revocarunt concordiam.

IV. Huic, quem sibi fixerant, fini obtinendo nihil magis favere videbatur, quam philosophandi methodus per atomos, id est per particulas materiæ

l) Certe ita illud adplicuerat, qui Ionica didicerat, Parmenides.

m) BVRNET. *archæol. philos. l. I. c. XII. p. 433.*

teriæ minimas & indivisibiles. Quam a Phœnicibus eorumque philosopho Mocho, vel Moscho a Posidonio derivari falso & sine probabili ratione, contra CVDWORTHVM[n] *libro primo* demonstravimus. Notum tamen ex hactenus fuse allatis, fuisse ante Leucippum & Democritum philosophos complures, qui in particulas minimas materiam dividerent. Ea enim ratione non Anaxagoras tantum particulas similares introduxit, sed Empedocles quoque, Ecphantus, Hippo, Heraclitus, aliique minima tanquam πρώτως ὄντα in materia considerarunt. Nec a verisimilitudine abludit, Leucippum virum acrem occasionem inde arripuisse, de systemate atomistico cogitandi. Facile tamen, ut peracuto utebatur judicio, difficultates pervidebat, quibus premebantur, qui ejusmodi particulas minimas in materia ponebant, quas ex ARISTOTELE[o] passim discimus. Cum enim particulas istas qualitatibus induissent omnes, motum vero & conjunctionem a principio externo derivassent, sua istis affectionibus, quibus particulas vestiebant, vineta cædere, & systemata propria evertere videbantur, adeoque totam per particulas philosophandi methodum immutantes ἁπλῶς magis & naturæ convenienter de iis philosophari cœpere. Quæ si recte teneantur, facile dissensus veterum & recentiorum tolli poterit, utrum systema atomisticum Leucippi inventum fuerit, nec ne? Ante eum enim in particulas divisisse physicos materiam, negari nequit, systema vero atomisticum, quod particulas omnibus qualitatibus, præter figuram & motum, privat, frustra ante Leucippum quæras.[p]

V. Ea vero ipsa ratio, quæ ab Eleatico systemate Leucippum & Democritum alienabat, deserere quoque eos coëgit veteres, particularum qualitatibus instructarum architectos. Hæ enim formæ & qualitates non nisi mentis præcisione & abstractione cognosci poterant, & si hos audias, in solo etiam philosophorum ingenio extabant: ipsis vero constitutum erat, nihil admittere, quod non ipsam rerum naturam, sensusque testes haberet. Cum vero imprimis observassent, nugatos fuisse Eleaticos de causa motus universi differentes, alios vero philosophos Eleaticis non meliores, causam aliquam vel externam, vel internam metaphysicam motus auctorem posuisse, quam tamen nec sensibus assequi posse, nec ad naturam rerum explicandam necessario requiri existimabant, omne illud methaphysicorum principiorum genus rejecerunt, & secundum sensus & mechanicam corporum dispositiones ratiocinari instituentes, particulis indivisibilibus motus principium internum tribuerunt, cujus ope & particularum situ, figura & varia combinatione rerum omnium generationes demonstrarent. Ex quibus luculenter, nisi prorsus cœcutimus, constare putamus, cur Leucippus & Democritus, quique horum vestigiis institit Epicurus, in rerum naturalium pervestigatione Deum omiserint. Eos enim ideo potissimum & directo scopo id fecisse, ut Deum e rerum natura tollerent, aperti ejus hostes

n) *System. intell. c. I. §. 6. seq. p. 9. seqq.* ad quem vero doctissimi Interpretis animadversiones observandæ.

o) Vid. libri *physici & metaphysici de generatione etc.*

p) Conf. MOSHEM. *l. c. p. 23. not. 1.*

ſtes & mechaniſmi atheiſtici patroni, CVDWORTHO aſſerenti [q] vix fidem habeas. Veriſimilius eſt, habuiſſe eos Deum pro cauſa metaphyſica, quam in phyſicis conſiderandam non eſſe credebant, ſive, plane ens rationis Deum eſſe crediderint, ſive eum tantum ex phyſica in metaphyſicam quaſi relegaverint, de quo, cum ſcripta ipſorum non extent, fruſtra diſputari credimus, ideoque etiam de atheiſmo Leucippi & Democriti nihil certi & ſolidi dici poſſe exiſtimamus.

VI. Licet vero a Xenophanis, Parmenidis, Meliſſi & Zenonis ſyſtemate valde diſcedebant Leucippus & Democritus, callide tamen ita argumentorum ſuorum aciem inſtruebant, ut ab Eleatico ſyſtemate non nimis receſſiſſe viderentur. Vnum enim & ipſi ens ponebant, nempe atomos, vacuo, quod Eleatici priores abjecerant, inter non-entia numerato. Hos atomos figura, ſitu, ordine differre ſtatuebant, ſed eſſe tamen has ſolas modificationes materiæ aſſerebant. Cumque ex innumera figuræ, loci, ſitus, & conjunctionis variatione rerum omnium faciem derivarent, facile iis erat, Eleaticorum de ſenſuum opinione & incertitudine ſententiam novis roborare ratiociniis, id quod magna oſtentatione feciſſe Democritum, poſtea oſtendemus.

VII. Vt vero nihil ſemel incipitur & perficitur, ita atomiſticum quoque ſyſtema non ſimul & ſemel in juſtum habitum formamque effictum eſt, ſed Leucippus initia formavit, Democritus auxit: qui cum difficultates omnes non ſuſtuliſſet, immutavit id aliquantum Epicurus, & concinniorem naturæ diſpoſitionem juxta atomiſticam doctrinam excogitavit. Cavendum itaque eſt, quod multis accidit, ne Democriti & Epicuri philoſophiam naturalem inter ſe confundamus, ex hac illam illuſtrare agreſſi.

Diſcrimen inter ſyſtema atomiſticum Leucippi & Epicuri.

Differre enim inter ſe utramque, collatis φιλοσοφϑμένοις utriusque, luculenter diſpaleſcit. Leucippus enim & Democritus 1. ex atomorum inter ſe omnium concurſu omnia oriri poſſe credebant; Epicurus quasdam atomos ita ab aliis diverſas eſſe exiſtimabat, ut nunquam concurſu jungi poſſent. 2. Illi atomis motum directe tribuerunt deſcendentem, Epicurus leviter quoque declinantem. 3. Illi gravitatem inter ſe differentem atomis abjudicabant, hic tribuebat. Immo Leucippus quoque & Democritus vitam quandam ineſſe particulis individuis, ſi veteres quosdam audias, concedebant, quam præter innatum movendi conatum omnem iis denegabat Epicurus. [r] Quod diſcrimen ſine dubio cauſa fuit, cur non tantum Leucippi nunquam mentionem fecerit in ſcriptis ſuis Epicurus, [s] ſed cur etiam ſyſtema ſuum atomiſticum ipſum inveniſſe, videri voluerit, quia ſcilicet putabat, ſua a Democriteis valde differre.

VIII. Non omittendum vero & hoc eſt, in conſideratione hujus phyſiologiæ generali, incertitudinem per omnem veteris philoſophiæ hiſtoriam

q) *l. c.*

r) Conf. SCIPIO AQVILIAN. *de plac. phyſic. ante Ariſtot. c. XIV. p. 62.*

s) Ita intelligenda ſunt verba LAERTII *l. X. ſ. 13.* ὐδὲ Λεύκιππόν τινα γεγενῆσϑαι φιλόσοφον, non vero, quod GASSENDVS *vit. Epic. c. I. p. m. 131.* & BAYLE *Dict. T. III.* art. *Leucippe p. 99.* putant, negaſſe Epicurum, quod Leucippus philoſophus unquam extiterit. De præceptoribus enim Epicuri loquitur Laërtius. conſ. FABRIC. *l. c.*

ſtoriam late regnantem in hac quoque parte deprehendi. Dudum enim periere ſcripta non Leucippi tantum, ſed Democriti quoque, polygraphi, adeoque ex certis & indubitatis fontibus de eorum decretis naturalibus judicari non poteſt. Ex aliarum itaque ſectarum aſſeclis percipienda ſunt de eorum opinionibus teſtimonia. Verum & horum pars major intercidit, nec quæ Theophraſtus, Callimachus & Thraſyllus ſcripſere, ad horum virorum hiſtoriam pertinentia ſuperſunt: [t] quique ad nos pervenere, ſuſpecti ſunt, vel fidei malæ vel negligentiæ. Prius enim de Ariſtotele, Leucippi & Democriti placita paſſim enarrante, obſervandum eſſe, ſupra jam in ejus vita dictum eſt, poſterius Laërtio objicit BVRNETIVS, [u] qui ab *eo parum philoſopho quædam perturbate recenſeri, & ita enarrari* queritur, *ut neque conſiſtere, neque cohærere videantur, niſi laxe admodum ſingula exponamus.* Ex recentioribus, præter PETRVM BORELLVM, cujus libri, quantum ſcimus, *de vita & philoſophia Democriti* promiſſi, lucem non viderunt, IOH. CHRYSOSTOMVS MAGNENVS, in *Democrito reviviſcente*, ſive commentario *de vita & philoſophia Democriti*, [x] ejus principiis novum ſyſtema phyſicum inædificavit, multa vero ex ſuo, quædam etiam ex Peripatetica ſchola adjecit. Laudant etiam NICOLAI HILLII *philoſophiam Epicuri, cum Democritea & Theophraſtea collatam* MORHOFIVS [y] & FABRICIVS, [z] quam non vidimus. SCIPIO AQVILIANVS [a] quoque prolixe Leucippi & Democriti placita expoſuit, non vero obſcure tantum & ſatis confuſe, ut ſolet, ſed & ſolis Ariſtotelis teſtimoniis nixus: unde ſolus ſequendus non eſt. Nec Epicurea quoque phyſiologia, ejusque interpres egregius PETRVS GASSENDVS aliter, quam diligenter obſervato diſcrimine Leucippei & Epicurei ſyſtematis, in partes vocandus eſt.

Phyſica Leucippea.

§. XVIII. Phyſicam ſuam, quomodo ratiociniis inſtruxerit Leucippus, ex Democriti omnium optime philoſophia videri poteſt, qui eam illuſtravit & perfecit. Dabimus tamen doctrinæ ejus ſummam, qualem nobis exhibuit LAERTIVS, [b] ut incunabula philoſophiæ atomiſticæ pernoſcamus. Ita vero Leucippus tradidit:

I. Vniverſum eſſe infinitum. [c]

II. Hujus partem plenam eſſe, partem inanem.

III. Partem plenam eſſe infinitis corpuſculis ſive atomis, quæ infinita præſtent rerum principia & elementa in vacuo infinito.

IV. Ex his corpuſculis in hoc inane incidentibus & ſibi invicem implicatis naſci omnia.

V. Sic autem fieri mundos infinitos, [d] ex his elementis oriundos & in ea reſolvendos: ex infinito per abſciſſionem multa corpora, omnigenæ figuræ

t) Vid. IONSIVS *de Scr. Hiſt. phil. l. I. c. 14. p. 73.* u) *l. c. p. 434.*

x) *Hag. Comit. 1658. 12.*

y) *Polyhiſt. T. II. p. 183.* z) *l. c. p. 763.*

a) *l. c. c. VIII. ad XVII. p. 31. ſeqq.*

b) *l. IX. ſ. 30. ſeqq.* quem ſecutus eſt PSEVDO-ORIGENES *philoſophum. c. XII. p. 88. ſeqq.*

c) Exorſus eſt Leucippus phyſiologiam ſuam principio in Eleatica ſchola hactenus recepto, ſed diverſiſſimo ſenſu.

d) THEODORIT. *therapeut. Serm. IV.* MENAG. *ad* LAERT. *l. IX. ſ. 31.*

figuræ in magnum vacuum ferri, eaque in unum coacta, vorticem aliquem efficere.[e]

VI. Istis vertiginibus corpuscula hæc offendere se invicem, ac circumvolvi modis omnibus, atque ita discerni, ut seorsim similia, quæ sunt sui similia, petant.

VII. Cum vero pondere sint æqualia, neque ob multitudinem circulari motu ferri possint, exilia quidem ad exterius vacuum contendere, velut dissultantia, cetera consistere, & innexa atque in se implicata invicem concurrere, atque primam concretionem quandam efficere rotundam.[f]

IIX. Hanc autem velut membranam existere, continentem in se omnigena corpora, quæ dum secundum medii reluctationem circumvolvuntur, tenuem per gyrum membranulam fieri,[g] juxta vorticis tractum, contiguis corporibus semper confluentibus, atque ita fieri terram, dum juncta manent, quæ ad medium ferebantur.

IX. Ipsum rursus exteriorem ambitum membranæ instar augeri, juxta externorum influentiam corporum, &, cum vertigine fertur, quæcunque attigerit, ea retinere.

X. Ex his quædam complicata concretionem facere, primo quidem humidam & luteam, exsiccata vero motu suo, quo cum toto circumaguntur, deinde accensa & ignita, siderum efficere naturam.

XI. Esse solis circulum extimum, lunæ terræ proximum, ceteris in medio horum positis.

XII. Sidera omnia ob celeritatem motus ignescere, solem vero inflammari a sideribus, lunam paululum ex sole ignis sibi usurpare.

XIII. Solem & lunam deficere, quod terra ad meridiem vergat, quæ vero ad septentrionem sunt, nivibus conspergantur, pruinis algeant, in glaciemque concrescant.[h] Solem quidem raro deficere, lunam vero sæpe, quod sint impares eorum circuli.

XIV. Vt generationem, ita & incrementa mundi & diminutiones, & corruptiones ex quadam necessitate procedere. Qualis vero necessitas ea sit, Leucippus quidem non explicuit.[i] Ita pro uno metaphysico infinita elementa physica, sed qualitatibus nudata posuit, vacuumque hactenus in scholis physicorum a Thaletis ætate non admissum, ex exilio quasi revocavit. Qua in re utrum naturæ convenienter egerit, nec ne, neque veteres, neque recentiores inter se concordarunt. Inter illos enim plerique, etiam post Democritum vacuum, vel proscripserunt, vel extra mundum ablegarunt:[k] inter hos vero, reducto, quod extorre veluti delituerat, vacuo, a Galilæo, Toricellio, Gassendo, Newtono, magna ea de re Cartesii & Leibnizii

e) Prælusit itaque Leucippus Cartesio, ut recte notatum HVETIO *Cens. philos. Cartes. c. VIII.* & P. BAYLE *Dict. T. III.* art. *Leucippe p. 99.*

f) Lucem dat CICERO *de N. D. l. I.* qui alia levia, alia aspera, rotunda alia, partim angulata, curvata quædam & quasi adunca posuisse Leucippum ait.

g) PLVT. *de plac. philos. l. II. c. 7.*

h) *ibid. l. III. c. 12.*

i) LAERT. & PSEVDO-ORIGENES *ll. cc.*

k) Ita Pythagorei & Stoici, secundum quos mundus in vacuo infinito extramundano respirat. Vacuum vero ii admittere non potuerunt, qui animam mundi asseruerunt.

nizii sectatoribus mota illis est controversia, de qua ad nostra tempora delati pluribus disseremus.

§. XIX. Sequacem Leucippus habuit Democritum, inter maxima antiquitatis ingenia numerandum, de cujus vita & philosophia scriptores in præcedentibus nominavimus. [l] Patriam non habuit Miletum, ut quidam voluerunt, [ll] sed Abderam, Thraciæ oppidum, [m] non fama minus Democriti, quam simplicitate civium celebre, quæ in proverbium abiit. [n] Patrem alii Hegesistratum vocant, alii Athenocritum, quidam Damasippum, [o] trium filiorum parentem, inter quos Democritus natu fuit minimus. [p] Genus ei fuit nobilissimum, & illustribus majoribus satum. Tempus nativitatis varie definiunt scriptores veteres. Thrasyllus enim Olymp. LXXVII. 3. anno uno Socrate majorem natum esse dicit, [q] Apollodorus autem in chronicis Olymp. LXXX. 1. ponit, [r] quocum conveniunt, quæ ipse Democritus alicubi tradidit, XL annis Anaxagora se esse juniorem, si illum natum esse Olymp. LXX. 1. ponamus. AELIANVS [s] vero aperte fallit atque fallitur, qui Alexandri M. ætate vixisse, & conquestoris hujus de uno mundo subigendo inquietudinem risisse narrat, cum tamen infiniti mundi sint. Recte enim notatum GELLIO, [t] Socratem Democrito & Hippocrate natu posteriorem fuisse, sed temporibus quibusdam iisdem vixisse. Sic enim, si Alexandrum attigisset Democritus, post Socratem vixisset Olymp. XCVI. interemtum. Cumque per integrum fere seculum Democritus vitam duxerit, mirandum non est, ad varia eum tempora referri. [u] Hoc vero certum ex dictis est, vixisse eum cum Anaxagora & Archelao, & Socratem quoque vivendo attigisse: [x] quo tempore etiam Parmenides & Zeno atque Protagoras vixerunt. Belli enim Peloponnesiaci tempore maxime eum floruisse, CCC post urbem conditam annis, ait PLINIVS, [y] CCCXXIII, GELLIVS, [z] EVSEBIVS [a] Olymp. LXX. Divitiis censeri potuisse Democritum, VALERIVS MAXIMVS [b] testatur, quæ tantæ fuerint, ut pater ejus Xerxis exercitui epulum dare ex facili potuerit: quod referentis fidei relinquendum est. Nam Abderitas Xerxem in Asiam redeuntem convivio excepisse HERODOTVS [c] scribit, quæ forte occasionem dedere, incredibile illud, si numerum militum in Xerxis exercitu cogitamus, epulum comminiscendi, quod majori verisimilitudine fugiente, quam adventante, Xerxe institutum fuisse credi potest. [d] Reliquisse

Democritus.

l) Addi possunt PAGAN. GAVDENTIVS, qui librum suum *de doctrina Democriti* laudat *de philos. Rom. c.* 29. IO. BAPT. CAPPONI *paradoxon philos. Democriticæ*, ut peculiares quasdam dissertationes aliis narratas taceamus. Add. BAYLE *Dict. T. II. p.* 269. *seqq.*

ll) LAERT. *l. IX. s.* 34.

m) *ib.* POMP. MELA. *l. II. c.* 2. SOLIN. *c.* 10.

n) CICERO *ad Attic. l. IV. ep.* 16. IVVEN. *Sat. IX. v.* 49. MARTIAL. *l. IX. ep.* 25. Conf. BAYLE *Dict. T. I.* art. *Abdere, p.* 13. qui multa docte cumulat.

o) LAERT. *l. c.* SVIDAS in *Democr. T. I. p.* 542.

p) *ibid.* AELIAN. *l. IV. c.* 20.

q) LAERT. *l. c.* r) *ib. s.* 41.

s) *l. c.* t) *Lib. XVII. c.* 21.

u) Conf. BAYLE *l. c. not. D.*

x) LAERT. *l. c.* y) *Lib. XXX. c.* 1. z) *l. c.*

a) In *chronicis.* DIOD. SICVLVS Ol. XCIV. 1. ætatis anno XC. expirasse scribit *Bibl. l. XIV. c.* 11. quibus incidit annus nativitatis in Olymp. LXXI. 2.

b) *Lib. VIII. c.* 7. c) *Lib. VIII.*

d) Ideo hanc quoque fabulam rejicit BAYLE *l. c. not. A. p.* 269.

quisse vero Democriti parenti Xerxem apud eum hospitantem Magos quosdam & Chaldæos, gratitudinis studio, auctore Herodoto refert LAERTIVS,[e] qui addit, puerum adhuc astronomiæ & theologiæ mysteriis ab iis fuisse imbutum. Post parentis obitum, destinatum itineris ad barbaros consilium executurus, hereditatis portionem eam, quæ parata pecunia constaret, elegit, fundis villisque fratribus relictis. [f] Testaturque Demetrius centum talenta ipsius partem excessisse. Non audiendus itaque est VALERIVS MAXIMVS, [g] qui patrimonium, parva summa retenta, patriæ donasse scribit, nec HORATIVS [h] & CICERO [i] aliique [k] admittendi, qui patrimonium neglexisse, agrosque deseruisse incultos tradunt. Aliud enim diuturnum & longinquum iter, non sine magnis sumtibus suscipiendum, postulat, facileque evincitur, ex una Anaxagoræ historia, duas ejusdem commatis esse confictas. Isto itaque instructus argento, more seculi sui, quod sapientiam a barbaris petendam esse sibi persvaserat, & philosophorum sine dubio Persarum instigatione incitatus, ad barbaros iter instituit; & quod, Demetrio & Antisthene auctoribus laudatis, LAERTIVS [l] narrat, in Ægyptum ad sacerdotes profectus est, geometriæ discendæ causa. Ab his ad Æthiopum Gymnosophistas divertit, & ex Africa in Asiam solvens, in Persiam ad Magos abiit, suntque, qui in India quoque cum Gymnosophistis fuisse conversatum asserunt.[m] De quo itinere ita cum loquentem allegat CLEMENS ALEXANDRINVS:[n] *Inter omnes meæ ætatis homines plurimas peragravi terras, maximeque remota investigavi, plurimasque sive aëris, sive terræ observavi varietates, doctissimos vero homines audivi, neque in componendis ad demonstrandum lineis quisquam adhuc me superavit, ne inter ipsos quidem Ægyptios illi, qui Arpedonaptæ audiunt.* Adjicit his STANLEIVS:[o] cum Ægyptiis, ut ipse affirmat, annos vixisse LXXX, id quod omnem superat verisimilitudinem, etiamsi centenario majorem ponamus obiisse Democritum. Valde vero detorsit Stanlejus Clementis verba, quæ aliud non volunt, quam cum omnibus istis populis ad octogesimum usque annum peregrinando fuisse conversatum.[p] In Ægypto enim quinque tantum annos commoratum fuisse veterum alii tradunt.[q] Vehementer vero veremur, ne mendum apud Clementem, quem excerpsit EVSEBIVS,[r] in numero sit: cum enim post parentis demum obitum peregrinatus sit, ad vitæ usque finem in itineribus hæsisset, si iste numerus verus esset. Vnde suspicio nobis enata est, vel numerum corruptum, vel locum ex supposititio aliquo Democriti libro, quales multi circumferebantur, haustum esse. Leucippum illum hac temporis mora quoque audivisse, dubio

e) Lib. IX. s. 34.
f) ib. s. 35. 36.
g) l. c. AELIAN. l. c.
h) Ep. l. I. ep. 12. v. 12.
Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
Cultaque, dum peregre est, animus sine corpore velox.
i) De finib. l. V. c. 29.
k) PHILO de vita theor. p. 891. ORIG. contra Cels. l. II. p. m. 86.
l) l. c.
m) Citati. AELIAN. SVIDAS ll. cc.
n) Stromat. l. I. p. 304.
o) P. X. p. 887.
p) Σὺν τοῖς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἐπ' ἔτεα ὀγδώκοντα ἐπὶ ξείνης ἐγγενήθην.
q) LAERT. AELIAN. SVIDAS ll. cc. DIOD. l. I.
r) Præp. l. X. c. 2.

bio caret, addunt alii Anaxagoram, quos tamen errare, & Democritum infensum fuisse Anaxagorae, ait Phavorinus: alioque testatur loco LAERTIVS, [s] Anaxagoram quoque erga Democritum infesto fuisse animo, eo quod ad colloquium eum non admisisset. Eadem incertitudine laborat, num in Graeciam venerit, & Athenis, ignotus Socrati, eum noverit, necne, quod affirmant praeter VALERIVM MAXIMVM, [t] Thrasyllus apud LAERTIVM, [u] negat Demetrius Phalereus. [x] Certius est, Pythagoreorum aliquem eum audivisse. [y] Hos enim philosophos illum esse imitatum, Thrasyllus affirmat, & ipsius Pythagorae laudando meminisse ait; illud & Glaucus Rheginensis, istorum temporum scriptor asserit: quis vero ejus praeceptor inter Italicos fuerit, incertum est. Duris enim Arimnestum, Pythagorae filium eum audivisse dicit, [z] Apollodorus Philolao coaevum facit, quod posterius temporum rationibus aptius respondet. Arimnesti enim tempora in adolescentiam Democriti incidunt, qua nondum ad has terras appulisse videtur. Ita vero diuturnis & longinquis itineribus effectum est, ut ingenii thesauris onustus, pecunia vacuus domum rediret, postquam eo, quem supra tetigimus modo, omnia explorando, doctissimosque homines audiendo nulli nec labori, nec sumtibus pepercisset. Mirum itaque non est, reversum in patriam humili satis & abjecta ratione vitam egisse, cum facultates omnes peregrinando consumsisset. [a] Damasis [b] itaque frater necessariis laborantem humaniter suscepit atque aluit. Refert hac occasione LAERTIVS: [c] cum lex esset, ut sepultura in patria negaretur ei, qui sua omnia consumsisset, Democritum quidem, id intelligentem, ut ne invidorum quorundam & sycophantarum pateret calumniis, Antisthene teste, *diacosmum* suum *magnum* populo praelegisse, (quod scriptorum ejus erat optimum,) ea re quingentorum talentorum munus promeruisse, statuamque praeterea ex aere. Id difficulter credi potest, cum tanti aeris summa, istis potissimum temporibus, regios thesauros exhausisset, in exiguo oppido non quaerenda. Vnde vel tota narratio fabulis adnumeranda, [d] vel aliquod tantum munus innocentiae & diligentiae testimonium accepisse, statuendum est, quod & ATHENAEVS, [e] & vetus HORATII interpres [f] asserunt, nulla pecuniae summa indicata. Dubitatione tamen caret, eruditione sua, praecipue rerum naturalium cognitione, apud Abderitas, crasso licet sub aëre natos, magnam admirationem famamque fuisse consecutum. Factum id imprimis esse, ubi futura quaedam praedixerat, sequensque rerum eventus fidem fecerat, ait LAERTIVS. [g] Harum praedicationum duo exempla suppeditat PLINIVS. [h]

 Narrat

s) *Lib. II. §. 14. l. IX. §. 34.*
t) *Lib. VIII. c. 7.* u) *§. 36.*
x) *ib.* Hinc dijudicanda sunt, quae CHR. MAGNEN. in *Democrito reviv. p. 28.* hac de re habet.
y) LAERT. *l. IX. §. 38.*
z) PORPHYR. *vit. Pythag. n. 3.*
a) LAERT. *§. 39.*
b) Damasis LAERTIO *l. c.* dicitur, Damastes SVIDAE *l. c.* Damasus PLINIO *H. N. l. XVIII. c. 35.* primum recte legi putat MENAG. *ad l. c. Laërt.*
c) *§. 39.* qui tamen variare scriptores in hac narratione prodit.
d) Placet hoc cl. I. HENR. SCHVLZIO *histor. medic. Per. I. Sect. II. c. 7. §. 50. p. 179.*
e) *Lib. IV. p. 168.*
f) Apud MENAG. *ad l. c. Laërt.*
g) *l. c.* h) *Lib. XVIII. c. 28. 35.*

Narrat enim, *Democritum prævisa olei caritate ex futuro vergiliarum ortu, magna vilitate propter spem olivæ coëmisse in toto tractu omne oleum, mirantibus, qui paupertatem & quietem doctrinarum sciebant ei imprimis cordi esse. Atqui ut apparuerit causa & ingens divitiarum cursus, restituisse mercedem anxiæ & aviæ dominorum potentiæ, contentum ita probasse, opes sibi in facili, cum vellet, fore. Fratre quoque Damaso metente ardentissimo æstu, oravisse eum, ut reliquæ segeti parceret, raperetque de secta sub tectum, paucis post horis sævo imbre vaticinatione approbata.* Idem affirmat etiam CLEMENS ALEXANDRINVS.[i] Prior tamen historia de Thalete quoque narrata capite hujus libri primo a nobis excussa fidem non merere deprehensa est, sine dubio ad comparandam astrologiæ auctoritatem atque famam excogitata: posterior infra eruditionem tanti naturæ interpretis est, cum rusticolarum mediocri pateat experientiæ. Alias rerum naturalium prædictiones narrat SVIDAS,[k] qui videndus. Ita vero non pro divino tantum haberi dignus judicatus est, vocatusque ipsa sapientia, vel quod AELIANVS[l] habet, philosophia, sed & summa rerum apud Abderitas ei commissa est, in quo tamen munere, magnis in rempublicam meritis enituisse, quod jactat MAGNENVS,[m] apud veteres non legitur. Vitæ tamen solitariæ & theoreticæ, quam practicæ amantior, mature negotiis se subtraxit, & in solitudines secessit, sepulchris etiam se addidit, ibique, teste LVCIANO,[n] seclusus dies noctesque scriptioni vacavit: adolescentibus vero nonnullis ei illudentibus, &, ut illum terrerent, lemures simulantibus, nihil ea re motum, ne respexisse quidem, sed continuata scriptione, *desinite tandem ineptire*, dixisse: adeo illi persvasum fuisse, addit Lucianus, nihil animas esse, postquam ex istis corporibus discessissent. Adjiciunt his multi veterum,[o] Democritum, obscuritate locorum ad contemplationem naturæ necessaria delectatum, luminibus oculorum speculo encaustico sua sponte se privasse, ut animi cogitationes vegetiores & exactiores essent. Alii alias rationes, ut in ejusmodi historiis fieri solet, afferunt, ita vero rei incertitudinem cautis aperte satis produnt, qua moti multi viri docti inter fabulas Milesias hanc quoque narrationem retulerunt.[p] Nam qui rerum naturalium meditationi promovendæ hanc cæcitatem tribuunt, non cogitant, quod veteres unanimi ore Democrito adscribunt, cum plurimos scripsisse libros, tum in dissecandis animalium cadaveribus summam posuisse industriam, quorum utrumque sine oculorum acie fieri non potest. Qui vero cum TERTVLLIANO[q] hanc privati oculorum luminis causam allegant, quod mulieres sine concupiscentia adspicere non posset, non

i) *Stromat. l. VI. p. 631.*

k) *l. c. p. 542.* conf. *Act. philos. vol. II. p. 174.* BAYLE *l. c. not. K. p. 273.*

l) LAERT. AELIAN. CLEM. ALEXANDRINVS *ll. cc.*

m) *l. c. p. 5.* SVIDAS *l. c.*

n) *Philopseud. T. III. p. m. 595.* LAERT. *l. IX. s. 38.*

o) GELLIVS *l. X. c. 17.* CICERO *Tuscul. l. V. c. 39.* PLVT. *de polypragm.* TERTVLL. *apolog. c. 46.*

p) Ex veteribus id jam fecit PLVT. *l. c. T. II. p. m. 246.* ex recentioribus BAYLE *Dict. l. c. not. L. p. 273. nouv. de la rep. des lettres 1686. Ianv. p. 155.* STOLLIVS *Hist. philos. mor. gent. §. 101. p. 157.* HEVMANN. *act. philos. vol. I. p. 671.* GVNDLING. *Ot. P. III. c. 2. p. 51. seqq. Obs. Hal. T. II. obs. 15. p. 329.* NAVDE *apolog. c. 12. p. 192.*

q) *l. c.*

non recordantur solitariam ejus vitam, ob omni hominum consortio remotam. Quod vero Laberius ait: [r]

Ita radiis solis aciem effodit luminis
Malis bene esse ne videret civibus,

& frigidum est, & a tantæ virtutis philosopho non credendum; & non oculorum tantum, sed & aurium privationem, postulasset. Recte itaque dubitans alio loco [s] de hac re loquitur CICERO, videturque cl. HEVMANNO [t] fabula inde enata fuisse, quod grandævus Democritus cœcutierit. Nobis obscurorum locorum, quem is affectabat amor occasionem Græcis de Abderitis, in proverbium passim traductis, splendide mentiendi, hæcque excogitandi exhibuisse, verisimile est. Democriti enim historiam hancque ipsam cœcitatem in comœdia Laberium adulterasse innuit A. GELLIVS, [u] nec a vero abludit, illam locorum obscurissimorum affectationem comico cuidam ansam præbuisse istam cœcitatem fingendi, ut scenæ elegantius inserviret. Quæcunque autem fabulæ origo est, certe illa cum rerum naturalium, moralium, mathematicarum, anatomicarum studio, [x] in quod tanta diligentia incubuit Democritus, constare nequit. Nec melioris commatis est, quod a multis veterum de Democrito narratur, quacunque occasione in risum effusum fuisse, vel quod SENECA [y] tradit, nunquam sine risu in publico fuisse. Quam male enim hoc cum secessu, vitaque solitaria Democriti, itemque cum acerrima cui dies noctesque, solus fere, & ab hominum consortio separatus, inhæsit, rerum naturalium indagatione cohæreant, quilibet, antiquitatis præjudicio non impeditus intelligit. Facile tamen damus AELIANO [z] & LVCIANO [a] virum acutissimum, & inter stupidi & stolidi ingenii homines viventem eos insanire dixisse, & amarius forte ac ridendo illis illusisse, unde eum γελασῖνον, *irrisorem* cives dixisse ille notat. Inter fabulas porro de Democrito hoc quoque numerare non dubitamus, quod cum BORRICHIO [b] patroni artis chemicæ somniant, Democritum solitudinis otia ad metalla mutanda, & parandum lapidem philosophicum adhibuisse. Ficulnea enim sunt, quibus hoc probari intendunt, argumenta. Scripsisse *de lapide* librum, objicitur; sed is non de lapide philosophorum disseruit, sed *de lapidum virtute.* [c] PETRONIO enim monente: *omnium herbarum succos Democritus expressit, & ne lapidum virgultorumque vis lateret, ætatem inter experimenta consumsit.* Quæ vero de ejus liquore, auri potabilis architecto scripta quædam chemica tradunt, Democriti nomine superbientia, [d] ex libris magno viro ab audaci manu suppositis sunt,

 quæ

r) GELLIVS *l. c.*
s) *De finib. l. V. c. 29.*
t) *l. c.*
u) *l. c.*
x) LAERT. *l. IX. §. 37.* SENECA *ep. 90.*
y) *De ira l. II. c. 10. de tranquill. c. 15.*
z) *V. H. l. IV. c. 20.*
a) *Vit. auct. T. III. p. 112. seq.* qui festive hanc fabulam, more suo, exagitat. Eandem rejiciunt MAGNENVS *l. c. p. 11.* GVNDLING. *l. c.* STOLLIVS *l. c. p. 156. Act. phil. l. c.* NAVDEVS *apol. mag. acc. p. m. 188.*
b) *De arte Chem. p. 69.*
c) Conf. FABRIC. *Bibl. Græc. vol. I. p. 766.*
d) Edita sunt Latino sermone *Patav. 1572.* & supposititios esse fœtus recte judicavere CONRING. *de Hermet. medic. l. I. p. m. 29.* FABRICIVS *l. c. p. 769.* SCHVLZ. *Hist. medic. Per. I. sect. II. c. 7. §. 53. seq. p. 180. seqq.* NAVDE *apologie des grands hommes accuser de magie ch. XII. p. m. 190. seqq.*

quæ omnem fidem amittunt. Nulla vero applausum magis meruit fabula, quam quæ de Democriti cum Hippocrate conversatione ab epistolarum magnis his duumviris tributarum conditore excogitata recentiores plerosque decepit. Rem ita habe: Cum rerum omnium negligentissimus esset Democritus, & in sepulchris ac speluncis solitariam vitam duceret, perpetuoque risu solveretur, Abderitæ eum melancholico furore exagitari existimantes, ex principibus civitatis suæ Amelesagoram miserunt ad Hippocratem, medicorum ejus ætatis principem, apud Coos degentem, cui literas tradidere ejus argumenti: Democritum mente motum insanire, vigilantem noctu & interdiu omnia ridere, & vitam nihil esse putando, transigere: volucrum cantus explorare, de inferis & dæmonibus scribere, insanaque multa tradere: cum itaque non charissimi tantum & celeberrimi civis, sed in eo quoque salus publica periclitetur, rogare eos, ut ad ipsos veniat, malo medicinam allaturus. Ad has respondit Hippocrates ambitioso exordio usus & magnifico artis salutaris encomio præmisso, tandem venturum se promisit. Itineri itaque se parans ad amicum Dionysium scripsit, ut ei rei familiaris curam traderet; ad alium, ut navem & medicamenta compararet. Somnio quoque nocte ante profectionem veritatem sibi vidit ab Æsculapio oblatam, cujus erat pedissequa opinio, quam apud Abderitas sedem fixisse Deus monuerat, illamque non hanc sequendam Hippocrati suaserat. Insequenti die Abderæ appellens, omnes in portu congregatos invenit incolas tristes & desperantes; qui cum animos paulisper resumsissent, Hippocratem magnis acclamationibus per forum ad philosophi domum deduxerunt. Ibi in colle alto longis ac densis populis nigris umbroso sub ampla ac humillima platano sedentem invenit Democritum, in veste crassa, citra humeros desinente, solum, discalceatum, super lapidea sede, valde pallidum ac macilentum, promissa barba. Iuxta ipsum vero a dextra tenuis aqua decurrebat. Ipse cum multo ornatu super genibus librum habebat: sed & alii quidem ex utraque parte adjacebant, accumulata etiam erant animalia multa, per totum resecta. Et ipse aliquando concitate incumbens scribebat, aliquando quiescebat, secum meditans, deinde exsurgens deambulabat, & viscera animalium inspiciebat, moxque rursus desidebat. Hæc Hippocrati non sine planctu ostendentes Abderitæ, Democriti insaniam deplorabant; verum Democritus cum id audisset, magnis cachinnis ridebat & explodebat, caputque frequenter concutiebat. Accessit Hippocrates virum propius & salutavit, Democritus, audito Hippocratis nomine, eum assidere jussit, causamque adventus interrogavit, qua levius exposita in prolixum cum eo colloquium descendit, in quo de risus ejus ac studiorum ratione & causa philosophatus est, seque hominem ridere, dementia quidem plenum, rectis autem actionibus vacuum, in omnibus consiliis pueriliter ac stulte se gerentem, & nullius utilitatis gratia labores nunquam absolvendos tolerantem, dixit, idque prolixa oratione exemplis vitæ humanæ plurimis illustravit, objectiones Hippocratis repressit, seque recte insa-

insaniam hominum sanos se somniantium ridere probavit. Quæ ita mirifice ceperunt Hippocratem, ut non tantum sapientiorem se reddidisse Democritum fateretur, sed & Abderitis virum esse illum sapientissimum, qui solus potentissimus sit, homines prudentes facere, profiteretur, & insanos ac desipientes Abderitas esse judicaret: amicitiam quoque cum Democrito initam literarum continuaret commercio. Et ex hac conversatione factum esse, quidam volunt, ut Hippocrates inter Democriti discipulos referretur. Hæc summa & argumentum epistolarum illarum est, inter Hippocratis opera [e] extantium, quas non tantum repetunt THOM. STANLEIVS, [f] CHRISTIANVS THOMASIVS [g] & CHRYSOST. MAGNENVS, [h] sed & pro genuinis habent, totique narrationi fidem adjiciunt. Ad quam tamen evertendam non alio argumento opus est, quam ut cautus, & historiæ rhetorices veteris non ignarus lector ipsas epistolas attente legat, certi enim sumus, vix una perlecta manibus palpaturum, confictas eas esse a sophistis, eorumque artes ubique detegi. Quis enim ipsis Abderitis simplicior credat, tanta arte locorum descriptiones, circumstantiarum ad rem minime facientium enarrationes, affectatosque eloquentiæ flores adhibuisse Hippocratem, & oratoris hoc veteris opus esse, quæsita artis elegantia & imprimis acutorum dictorum & sententiarum philosophicarum cumulis lectoris aures demulcere, illique placere conantis, non luculentissime deprehendat? Illos enim ejusmodi fabulas ingenii artisque causa excogitasse, magnisque viris affinxisse, supra exemplis & QVINTILIANI auctoritate demonstravimus. Nec meliores sunt reliquæ fabulæ circumstantiæ. Nemo enim veterum, de tanto viro toties mentionem facientium, hoc Democriti cum Hippocrate narrat colloquium, quod minime factum esset, si vel umbram veritatis in his omnibus vidissent, vel eo, quo fingitur, tempore, epistolæ fuissent scriptæ. Adeo quoque male pleraque cohærent, fucoque etiam & specie veritatis immo verisimilitudinis quoque carent, ut manibus fabula palpari queat. Incautus quoque epistolarum architectus adeo personarum characterem, quem effingere voluit, oblitus est, ut eandem & rerum & verborum imaginem in Democriti & Hippocratis epistolis referat, eamque talem effingat, qualis Sec. II. vel III. post C. N. in rhetorum scholis solebat depingi. Tacemus Hippocratem eo tempore nondum ea fuisse celebritate, ut medicorum princeps haberetur. Quibus rationibus facile addi possent plures a magnis & exacti judicii viris SCALIGERO, [i] MENAGIO, [k] BAYLIO, [l] CLERICO, [m] HEVMANNO [n] allatæ, nisi hæ ad ejiciendam ex Democriti historia fabulam sufficerent. Neque tamen occasionem captasse epistolarum architectum ex Democriti historia negamus. Non enim caret similitudine veri, Democritum civium suorum stultitiam exagitantem, & vanitatem Græciæ delirantis ridentem, solitudinem

e) *T. II. p. 901. seq. ed. Lind.*
f) *P. X. p. 889. seqq.*
g) *Hist. sapient. & stult. T. II. p. 8. seqq.*
h) *l. c. p. 24.*
i) *Epist. CCCVI.*
k) *Ad l. c.* LAERT.
l) *l. c.*
m) *Hist. medic. P. I. l. III. c. 31. p. 458.*
n) *Act. erudit. 1713. p. 458. Act. philos. l. c.*

dinem etiam quærentem, & in iis artibus ac disciplinis senescentem, quæ non capiebant Abderitæ, crassis his ingeniis ex arte nimia insanire visum esse. Cumque Hippocrates Democritum conveniendi occasionem habuisse, ejusque de naturali scientia merita cognovisse, sicque Abderitarum de eo judicium improbavisse, ex LAERTII [o] atque AELIANI [p] testimoniis constet, probabile est, inde primum fabellam ad exagitandam Abderitarum simplicitatem excogitatam, sicque traditione auctam comtiusque ornatam tandem ab oratore aliquo hoc vestitu in scenam fuisse productam, rumusculo vetusto in artificiosam historiam commutato. Id enim in veterum philosophorum historia sæpius evenisse pluribus hactenus exemplis probavimus: & ipsa Democriti vita testis est, hujusmodi fabularum plena. Inter quas merito numeramus etiam magiæ, quod objectum ei est crimen, quod libros aliquos magicos, apud veteres ei suppositos [q] peperit, qui PLINIVM [r] seduxere, ut inter auctores magicos eum referret, graviter ideo reprehensum a GELLIO, [s] *quod multa vana atque intoleranda auribus quasi a Democrito scripta tradiderit.* Orta vero sine dubio criminis hujus suspicio partim ex Abderitarum simplicitate, rerum naturalium cognitionem pro magica eruditione habentium, partim ex disciplina, qua institutus est in juventute, Magorum. Quæ enim ex VITRVVIO [ſ] afferuntur, Democritum in commentario, quod inscribitur χειροκμήτων [ſſ] usum fuisse annulo signantem cera molli, quæ esset expertus, ad magiæ portenta pertinuisse PLINIO [t] nimis in his credulo assentiri poterit nemo, qui rem recte examinat, & physiologiam Democriti considerat, magiæ prorsus adversam. [u] Vnde merito miramur, acutissimo Bælio aquam in absolvendo a magiæ objectione Democrito hæsisse. Vnanimi vero ore veteres ingenii excelsi & ad magna quævis nati elegantiam, judicii vim acutissimam, eloquentiam acrem & vivam, scientiarum etiam haut vulgarium eruditionem vere summam, laudem etiam vitæ philosopho dignæ & a virtute non deviantis ei tribuunt, quorum testimonia collegit MAGNENVS. [v] Castitatis vero testimonium illud allegant, quod a feminarum consortio & connubio abstinuerit. Venerem enim damnasse, ut in qua homo alius exsiliret ex homine, PLINIVS [w] & TERTVLLIANVS [x] testantur: ex quibus recte colligitur, cœlibem eum vitam transegisse, quam itineribus potiorem partem traducendo, matrimonio impedire non potuit. Protagoram quidem a quibusdam ejus filium dici ait MAGNENVS, [y] verum hoc falsum esse, in sequentibus

o) *l. c. ſ. 42.*
p) *Lib. IV. c. 20.*
q) LAERT. *l. c.* GELLIVS *l. X. c. 12.*
r) *Lib. XXIV. c. 17. l. XXX. c. 1.*
s) *l. c.*
ſ) *Lib. IX. c. 3.*
ſſ) Incerta lectio vid. OLEAR. ad STANLEIVM *p. 901.* FABRIC. *l. c. p. 769.*
t) *l. XXIV. c. 17.* Recte opponitur Plinio SOLINVS *polyhist. c. 3.* qui de lapide catochite ita: *Accipimus Democritum Abderitem ostentatione scrupuli hujus frequenter usum ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminibus, quæ contra Magos habuit.* Ex quo loco constat, cum Magis eum certavisse, iisque non magica, quod vult Balius, sed physica opposuisse.
u) Plura dabit NAVDEVS *l. c. p. m. 199. seqq.*
v) *p. 24. seqq.*
w) *l. XXVIII. 6.*
x) *De anima c. 27.* CLEM. ALEX. *pædag. l. II. p. 193.* GALEN. in *VI. Epidem. comm. 3. p. 478.* quem adducit BAYLE *l. c. p. 271. not. H.*
y) *l. c.*

tibus dicemus. Non tacendum tamen est, narrare veteres quædam de Democrito, quæ vel superstitione corruptum, vel fraudis machiavellisticæ & ad decipiendum popellum excogitatæ reum produnt: quale est, quod tradit PLINIVS,[z] docuisse eum, si quis extrahat ranæ viventi linguam nulla alia parte corporis adhærente, ipsaque dimissa in aquam imponat supra cordis palpitationem mulieri dormienti, quæcunque interrogaverit, vera responsurum; qualia plura in libro περὶ ἀντιπαθῶν posuisse dicitur.[a] Adeo tamen hæc physiologiæ Democriteæ repugnant, ut non dubitemus in hac quoque parte Democritum absolvere,[b] opprobrium hoc ejusdem cum magiæ accusatione generis esse putantes. Scripsit Ionica dialecto[c] plurima, quæ in tetralogias divisit Thrasyllus,[d] perinde, ut Platonica, Callimachus autem vocum singularium explicatione illustravit.[e] Illa partim naturalem & moralem philosophiam tradidere, partim humanitatis disciplinas explicuere & historiam. Multa quoque ei supposita sunt. Quorum omnium indicem post LAERTIVM, MAGNENVM,[f] & STANLEIVM[ff] omnium diligentissime exhibuit FABRICIVS.[g] Inter ea sine dubio excelluit, magnum digestum de universo. Dolemus vero vehementer a tanto viro ne unum quidem librum superesse νοθείας non suspectum vel convictum. Ad extremam senectam pervenisse,[h] inter veteres constat, de annorum vero numero dissentiunt. Centum annos superasse dicit LAERTIVS,[i] quod & historia vitæ ejus verisimile facit, unde audiendus non est DIODORVS SICVLVS,[k] XC annos ei tribuens. CIV annum ei attigisse Phlegon dicit & LVCIANVS,[l] CENSORINVS,[ll] ad CVIII, Hipparchus[m] ad CIX pervenisse perhibent. De mortis vero genere non minor apud veteres discordia. Rem ita exponit Hermippus:[n] cum senio jam deficeret, & fini vitæ jam appropinquare videretur, sollicitam maxime id sororem ejus habuisse, ne Cerealia sacra mors ejus interpellaret, metuentem. At eam bono esse animo jussisse Democritum, panes modo calidos quotidie sibi afferret, præcipientem, hos vero naribus admovendo ita vitam prolongasse, donec festi dies tres præteriissent: quo facto sine dolore animam exhalavisse, publicis sumtibus elatum. Alii mellis odore vitam per Thesmophoriorum[o] festos dies sustentasse, tuncque voluntariam mortem in-

edia

z) *l. XXXII. c. 5.*

a) COLVMELLA *de re rust. l. XI. c. 3. p. m. 618.* ubi remedium ejus antipatheticum contra erucas enumeratur.

b) Verisimile tamen est, & istorum quo vivebat Democritus temporum genio conveniens, philosophum arcana naturæ multa, quæ detexit, non cuivis aperuisse, ut majorem homine eruditionem præ se ferret, ut Empedocles, Epimenides aliique ex veteribus fecere.

c) Præter rem tamen inde colligit CLERICVS *Hist. medic. P. II. l. 2. c. 6. p. 98.* Mileti fuisse oriundum.

d) LAERT. *l. IX. §. 38.*

e) SVIDAS *l. c.* IONSIVS *de Scr. histor. philos. l. II. c. 5. p. 141.*

f) *l. c. p. 13. seqq.*

ff) *l. c. p. 901. seq.*

g) *l. c. p. 763.* Platonem Democriti libros comburere voluisse, famæ invidia ductum, sed impeditum fuisse ab amicis refert LAERTIVS *l. IX. §. 40.* Idem exsecutum fuisse Aristotelem, MAGNENVS *l. c. p. 23.* ait, sed sine teste, recte ideo notatus BAYLIO *l. c. not. Q.*

h) CICERO *de senect. c. 7.*

i) *§. 39.*

k) *Biblioth. l. XIV.*

l) *De longæv. T. II. p. 839.*

ll) *De die nat.*

m) LAERT. *l. IX. §. 43.*

n) *ibid.* ATHENAEVS *l. II. p. 46.* SVIDAS *l. c.* BAYLE *l. c. not. E.*

o) De hoc festo vid. MEVRSIVS in *Græc. feriata.* POTTER. *Archæol. græc. l. II. c. 20. p. 378.*

edia acceleraſſe ſibi volunt. ANTONINUS [p] vero, qui pediculari morbo eum obiiſſe ait, Pherecydem cum Democrito confudiſſe videtur. Fuere Democriti inter veteres noti complures, [q] inter quos Abderita omnium celeberrimus eſt, a CELSO, [r] vir jure magni nominis, recte appellatus, qui veritatis & ſcientiæ rationem reliquis omnibus prætulit: vel eo nomine laudandus, quod ſcripta ſenex recognoſcere, & emendare, quam veritati obeſſe maluerit: ex quo liber ejus, κρατυντήρια dictus, enatus eſt. [s]

Logica Democriti.

§. XX. Philoſophiam maxime excoluit Democritus naturalem & moralem, rationalem ex inſtituto non attigit; quædam tamen docuit, quæ cum Pyrrhoniis valde grata fuerint, paucis enarranda ſunt. Ea nobis ſervavit SEXTUS EMPIRICUS, [ſſ] ſuntque ſequentia:

I. Nihil in iis, quæ ſunt, verum eſt, præter atomos & inane: quæ itaque eſſe exiſtimantur, & reputantur ſenſilia, nihil ſunt revera, ſed atomi ſoli & inane.

II. Nos autem, re ipſa quidem nihil veri intelligimus, ſed quod nobis ſe objicit, ex affectione corporis, & eorum, quæ ingrediuntur, & ex adverſo obſiſtunt.

III. Ex hac regula conſtat, hominem longe a vero abeſſe.

IV. Nihil quidem vere ſcimus, ſed eſt ſingulis opinio, prout res quemque affecerit.

V. Cognitionis duæ ſunt ſpecies, altera genuina, altera tenebricoſa: & tenebricoſæ quidem ſunt hæc omnia, viſus, auditus, olfactus, guſtus, tactus. Genuina autem, quæ eſt ſecreta.

VI. Quando tenebricoſa non poteſt amplius nec minimum videre, nec audire, nec odorari, nec guſtare, nec tactu ſentire, ad ſubtilius (nempe rationem) confugiendum eſt.

VII. Verum itaque quærendum eſt, in motu cogitationis.

VIII. Demonſtrationis tamen difficilis & obſcurus labor eſt.

Fundamentum Logicæ hujus Democriteæ ex ejus phyſiologia patebit, qua res omnes ex atomis conſtant, reliqua omnia, eorumque formæ ex eorum diſpoſitione, ordine, & conſtitutione particularum indiviſibilium oriuntur, quæ ſenſu quidem percipi, non vero rationibus ita, ut ſenſus cognoſcit, demonſtrari poſſunt, ſed meditatione elicienda ſunt. Perceptio enim iſta cum in ſolis ſenſibus ſit, adeoque in ipſo objecto non exiſtat, ratio de ea dari non poteſt, juxta Democritum alia, quam hypotheſi de atomis & inani, id quod in ſequentibus amplius explicabimus. Hinc ratio deducenda eſt, cur veritatem profundo demerſam puteo dixerit. Concluſiſſe vero has judicandi leges certis canonibus, (qua in re imitatus eum eſt Epicurus) conjici poteſt ex allegationibus veterum, qui paſſim canones Democriti logicos [t] laudant. Nec obſtat, quod objicit cel. FABRICIUS, [u] memorari

p) *De ſe ipſo l. III. §. 3.*
q) Vid. IONSIUS *de ſcript. hiſt. phil. l. I. p. 25.* MENAG. *ad* LAERT. *l. c.*
r) *l. II. c. 6.*
s) LAERT. *l. IX. ſ. 47.* SUIDAS *hac voce.* SEXT. EMPIR. *adv. mathem. l. VII. ſ. 136.*
ſſ) *Adv. Math. l. VII. ſ. 135. l. VIII. ſ. 139. 327.* LAERT. *l. IX. ſ. 44.*
t) SEXTUS *ll. cc.*
u) *Ad l. c. ſ. 138.*

rari inter titulos physici argumenti a LAERTIO [v] canones περὶ λογικῶν, nam ad physicam quoque eos partem retulisse Democritum, Epicuri exemplo disci potest, qui canonicam appendicem physicæ esse voluit.

Physiologia Democriti.

§. XXI. Physiologiam a Leucippo acceptam sic consummavit Democritus.

I. Nihil ex eo, quod non est, fit, neque in id, quod haudquaquam est, corrumpitur. [w]

II. Quicquid igitur est, ex principiis per se subsistentibus oriatur, necesse est.

III. Omnium itaque rerum principium sunt, atomi, & inane. [x] Corpora enim vel ex atomis consistere oportet, vel ex nihilo, quia ad nihilum dividi possent, id vero impossibile. [y]

IV. Neutrum horum principiorum ex altero fit, sed ipsum commune corpus est principium omnium, magnitudine solum partium differens, atque figura. [z]

V. Atomi plenum constituunt, quod solum ens est, & solidum, nonens inane & rarum. [a] Non enim ens magis est, quam non-ens, nec corpus magis quam non-corpus. Ita quidem Eleaticis antiquioribus se attemperasse posteriores hujus scholæ doctores, supra jam monuimus, etsi revera infinita rerum principia ponerent. Probe vero intelligendum est, quo sensu vacuum non-ens dixerit Democritus. Non enim non-ens æquipollet nihilo, hoc enim sensu non potuisset admittere vacuum, quod ex nihilo nihil fieri existimabat, illud vero revera existere asserebat, licet diversæ prorsus naturæ ab atomis. Nons-ens itaque corpori oppositum est, indivisibili, & vacuo locoque interno carenti: nec putabat aliter constare posse motum atomorum, nisi admitteretur vacuum, hactenus a physicis ex naturæ finibus exterminatum, de quibus vacui a Democrito reducti causis pluribus videndus est SCIPIO AQVILIANVS. [b] Neque vero principium proprie est vacuum, sed tantum ad principium, quod atomi constituunt, requiritur. Cave vero vacuum cum aër cum MAGNENO [c] confundas, & inter vacuum & inane ita distinguas, ut illud sit imaginarium spatium, hoc inane, sive aër, ubi tanquam in medio indifferenti omnes qualitates se manifestarent. Iuxta Democritum enim & Epicurum vacuum & inane idem sunt, & corporibus opponuntur, quæ in vacuo moventur, aër vero ex atomis, teste LAERTIO [d] gignitur, licet concretio sit, ex qua tanquam ma-

 teria,

v) *l. c. §. 46.*

w) LAERT. *§. 44.* ARISTOT. *physic. l. I. c. 4.* PLVTARCH. *adv. Coloten. T. III. p. m. 412.* conf. GASSENDVS *philosoph. Epicuri Sect. II. c. 5. p. m. 248.*

x) ARISTOT. *phys. l. I. c. 6.* CICERO *Acad. Qq. l. IV. c. 37.* veterumque plurimi, quos ex parte laudat CVDWORTHVS *Syst. int. c. I. §. 6. p. 9.* & MOSHEMIVS *ad h. l.* ORIG. *philos. c. XIII. p. 91.* & WOLFIVS *ad h. l.*

y) Prolixius id demonstrant MAGNENVS *l. c. p. 176.* & AQVILIANVS *c. X. p. 42.* sed scholastice & obscurius; eleganter & perspicue GASSENDVS *l. c. Sect. II. c. 5. p. 238. seqq.*

z) ARISTOT. *physic. l. III. c. 4.* ratio est natura oppositorum. Neque tamen ita principium aliquod compositum constituunt, quia vacuum nonens est, quod naturam principii ingredi nequit, licet ad constituendas atomos inter principia rerum necessario requiratur.

a) ARISTOT. *metaphys. l. I. c. 4.*

b) *l. c. c. VIII. p. 32. seq.*

c) *l. c. p. 37. 42.* & imprimis *disp. II. c. 6. pr. 2. p. 370.*

d) *l. IX. §. 44.*

teria, alia generentur. Loca vero a MAGNENO[e] adducta contrarium probare, quilibet videt, & recte notavit OLEARIVS.[f]

VI. Infinita vero sunt ambo, numero atomi, vacuum magnitudine. Ita Democritum statuisse, ARISTOTELES,[ff] LAERTIVS,[g] PSEVDO-ORIGENES[h] aliique ex veteribus testantur. Quæ licet satis clare innuant, ad solam causam materialem respexisse Democritum, causis efficiente & finali prætermissa,[i] non alienum tamen a mente Democriti visum fuit IO. FRANC. GRANDIS[k] per infinitum inane Deum intelligi, in quo omnia moveantur: id quod a constitutione physiologiæ Democriteæ tantopere abit, ut eam plane evertat. Nullo enim modo vacui infiniti notio Democritea Deo adplicari potest, nisi ipsa principii hujus subvertatur natura & ratio. Movet tamen hic quæstionem AQVILIANVS[l] satis spinosam & difficilem, utrum in via methodoque Democriti sit principium in genere causæ efficientis, & si est, quodnam sit? Quæ vero ex studiose collectis obscuris vagisque veterum narrationibus tandem elicit, huc redeunt, cœlestia casu, cætera vero natura evenire, naturam vero quam LAERTIVS[ll] vocavit, Democritum nominare necessitatem; casu autem evenire, adeoque carere efficienti causa atomorum concursum, nec esse principium tertium efficiens re distinctum a duobus illis materialibus, sed hæc ipsa materialia alia atque alia ratione sumta, & materiale esse & efficiens principium rerum; quam vero necessitatem dixerit, non explicuisse.[m] Recte hæc dici, non ipsa tantum systematis Democritei natura & constitutio probat, quæ animæ mundanæ Pythagoræ, Platonis, aliorumque vacuum infinitum inane opponebat, de alia causa non sollicita; sed & ARISTOTELES[n] diserte testatur, qui postquam indignum philosopho dixerat, nullam rationem causarum naturalium afferre, nisi hanc, hoc semper ita fuisse, & fieri, ad hoc, addit, principium Democritus refert naturæ causas, sic & antea factum esse: æternitatis autem non putat rationem habendam principii. Ex his enim sole meridiano clarius est, Democritum de causa efficiente, quæ atomos in infinito inani moveret, non fuisse sollicitum.[o]

VII. Atomorum proprietates duæ sunt, figura & magnitudo. Figuræ quidem infinitæ sunt, angulares, non angulares, rectæ, rotundæ; quædam læves sunt, asperæ aliæ, quædam hamulatæ, aliæ curvatæ & quasi aduncæ.[p] Quantum ad magnitudinem, adeo exiguæ sunt, ut oculis haut [illegible] liditas ea est, ut individua sint, neque pati aut alterari queant.[q] Et in hoc [illegible] quo [illegible]

e) ll. cc.
f) *Ad* STANLEIVM *p.* 904.
ff) *De gene. l. I. c. I. l. V. c. 8. Phys. l. I. c. 6. de cœlo l. III. c. 4.*
g) *l. IX. §. 44.*
h) *c. XIII. p. 91.*
i) Conf. GASSEND. *philos. Epic. Sect. II. c. 3. p. 187.*
k) *Dissert. phil. & crit. I.* conf. MORHOF. *Polyhist. T. II. l. II. P. I. c. 7. §. 8. p. 185.*
l) *l. c. c. IX. p. 35.*
ll) *De rer. nat. l. II.*
m) Conf. tamen *p.* 77. ubi ex LAERTIO *l. IX. §. 45.* notat, vertiginem atomorum esse istam necessitatem.
n) *Physic. l. VIII. c. 1.*
o) Intrinsecam rationem pete ex *thesi XV.*
p) CICERO *de nat. Deor. l. I. c. 24.* ARIST. *l. I. c. 6.* conf. AQVILIAN. *l. c. p. 44.* MAGNENVS *disp. II. c. 3. pr. 26. p. 215.* GASSENDVS *phil. Epic. Sect. II. c. 7. p. 257.*
q) CICERO *de fin. l. I. c. 6.* PLVTARCH. *de plac. phil. l. I. c. 16.* LAERT. *l. IX. §. 44.*

quoque Democriti mentem pervertit MAGNENVS,[r] qui atomos ejus cum elementis Empedoclis turpiter confundit, qui tamen particulas minimas ante elementa ponebat, differentes vero ab atomis Democriti, ut alibi dictum. Elementi itaque vox hic aliud nihil significare potest, quam primum, ex quo res fiunt, principium.

VIII. Atomus atomo gravior est, pro mole, qua se invicem superant.[s] Pondus quidem habere atomos, Epicurum demum, PLVTARCHVS[ſſ] ait, dixisse, sed Aristotelis contrarium asserentis testimonium deserendum non esse, natura systematis Democritei suadet.

IX. Omnibus vero aliis qualitatibus atomi destituuntur, neque albæ sunt, neque nigræ, neque calidæ, neque frigidæ, neque dulces, neque amaræ. Hac assertione systema Democriti & Epicuri atomisticum ab omnibus aliorum philosophorum ante eos systematibus, in quæ particulæ minimæ receptæ fuere, sed qualitatibus indutæ, distinguitur. Qualitates enim omnes ex diversa earum inter se conjunctione, ordine, situ & dispositione derivabat, ut postea dicemus. Aliter quidem AQVILIANVS,[t] qui locis quibusdam ARISTOTELIS[u] inductus, Democritum non omnibus qualitatibus atomos privasse contendit, sed id ab Epicuro demum factum esse, LVCRETIO[v] auctore statuit. Verum fallitur vir doctus, qui in explicandis veterum physicorum systematibus solum fere Aristotelem ducem elegit, neque ejus tamen semper recte assecutus est sententiam. Aristoteles enim istis locis more suo contra Democritum disputat, & ex concessis contraria ejus principiis sequi, adeoque ea constare non posse ostendere vult;[w] quæ ratio definiendi de mente philosophorum per consequentiam prorsus perversa & rejicienda est. Majori forte verisimilitudine dici posset, Democritum atomis vitam tribuisse, quam iis abstulit Epicurus, certe non incommode, ita Democritum præcepisse, videri putat P. BAYLE,[x] sic enim multis occurrisse difficultatibus, quibus systema premitur atomisticum. Quam sententiam præter AVGVSTINI[y] locum PLVTARCHVS[z] confirmare videtur, qui Democritum dixisse, refert, omnia quandam habere animam, etiam cadavera, quod hæc semper perspicue aliquid obtineant caloris & sensus majori parte exspirata. Propius vero systema Democriti intuentibus patescet, vim illam vitalem & spiritalem ab ipso atomorum rotundarum, subtilissimarum & minimarum motu, qui ignem constituit, reliquisque atomis movendi principium exsistit, non differre: nec aliud vult Plutarchi locus, quam istud caloris principium omnibus inesse, qua ratione & Hippocratem & Heraclitum quoque docuisse, suo loco audiemus.

 X.

r) *l. c. p. 43.*
s) ARISTOT. *de generat. l. I. c. 8.*
ſſ) *l. c.*
t) *l. c. p. 50.*
u) *De gener. & corrupt. l. I. c. 8. T. I. p. 396.*
v) *l. c.*
w) Scilicet disputat contra Democritum a calidarum particularum dispositione calorem derivantem, & inde concludit, alias quoque qualitates adesse atomis debere, more vero suo Democriti sententiam pervertit, qui non figuræ rotundæ, sed ejus motui calorem tribuit.
x) *Dict. T. III.* art. *Leucippe, not. E. p. 100.*
y) *Ep. 58. vel 118. c. 28.* ed. Bened. quod placuit quoque FABRICIO *ad* SEXT. *l. IX. ſ. 113. not. E.*
z) *De plac. philoſ. l. IV. c. 4.*

X. Atomi illæ, sive prima corpora assidue in infinito inani moventur, in quo nihil summum, nec infimum, nec medium, nec ultimum, nec extremum. [a]

XI. Motus ille initium non habet, sed ab omni fuit æternitate. Tacite hac thesi ab isto motu causam efficientem removisse Democritum supra ex Aristotele probavimus, & Epicuri systema confirmat. Cum enim in universo causæ rationem nihil habeat, præter atomos & inane, causa quoque efficiens nulla esse potest.

XII. Motus ille unius tantum est generis, nempe obliquus, [b] cum enim gravitatem atomis tribueret Democritus, naturalis illis motus, quo recta linea descendunt gravia, tribuendus erat. Vidit difficultatem hac in parte systematis atomistici latentem Epicurus, scilicet ita nunquam fore, ut atomi se attingerent, hinc duplicem excogitavit motum, directum, & declinationis, quo ita alliduntur invicem, ut sibi implicatæ tandem hæreant. Ad hæc vero non attendit Democritus, quæ causa videtur fuisse, cur Epicurus nugarum censorem Democritum appellaverit, cum tamen totum fere systema physicum ei acceptum referre debeat. [c] Cave tamen cum motu circulari motum atomorum directum confundas: ille enim tum demum oritur, ubi vortice suo agitatæ atomi a centro refugiunt.

XIII. Corpuscula in hac regione vel spatio agitata concrescunt, vel in se mutuo impingunt, vel resiliunt & separantur, quo genere collisionum & agitationum res omnes formantur: atque ita, quicquid aut est, aut fit, naturalibus fit aut factum est ponderibus & mensuris. [d]

XIV. Rapidissimo isto & naturali atomorum motu qui necessaria ratione illis inest, omnia creantur & fiunt. [e]

XV. Hæc necessitas fatum est, & justitia & providentia, quæ mundum condidit, quæ nihil aliud est, quam resistentia, latio & percussio materiæ. [f] Probe hæc assertionum dyas tenenda est, quibus tota fere in Democriti schola atomorum hypothesis inædificata est. Hoc enim rapidissimo motu omnium phænomenorum rationem pandebat. Necessitatem vero dum vocat, apertum est, intrinseca atomis eam natura & virtute inesse ab æterno, statuisse: id quod confirmat, quod paulo supra diximus, Democritum de causa efficienti motus non fuisse sollicitum. Cum enim atomos æternas statueret, iisque intrinseca naturæ necessitate motum inesse diceret, causa efficiens alia ad hanc hypothesin non requirebatur. Caute itaque audiendus est Democritus, de justitia, providentia, creatore mundi differens. Nihil enim horum ad Deum, sed ad materiæ tantum particulas motas referendum esse, ex dictis est manifestissimum. Motus vero ille, non directus tantum est, sed præcipue circularis, sive vertigo atomorum, a centro suo resilientium, sicque invicem hærentium, quam necessitatem vocasse, refert LAERTIUS. [ff]

XVI.

a) ARISTOT. *de cælo l. III. c. 4.* CIC. *de fin. l. I. c. 6.*

b) STOBAEUS *eclog. phys. l. I. c. 23. p. 40.*

c) Conf. BAYLE *l. c. not. O. p. 272.*

d) CICERO *Acad. Qu. l. IV. c. 38.* LAERT. *l. c.*

e) LAERT. *l. c.*

f) STOBAEUS *l. c. c. 8. p. 10.*

ff) *§. 44.* SEXT. EMPIR. *adv. mathem. l. IX. §. 113.*

XVI. Res itaque omnes ens unum sunt, solis enim atomorum differentiis inter se discernuntur.

XVII. Differentiæ hæ tres sunt: figura, ordo, situs atomorum, quibus res omnes constant.[g] Accommodasse se Democritum Eleaticæ philosophandi viæ, supra monuimus, cum vero innumera rerum visibilium esset varietas, cujus causa explicanda erat, ad variam corpusculorum individuorum dispositionem, qua inter se conjunguntur, confugit, & atomos tantum rerum substantiam exhibere, reliqua solo ordine, figura, & combinatione atomorum differre, adeoque realem essentiam non habere statuit. Quæ mens est decreti Democritei a LAERTIO[h] memorati, ποιητὰ νόμιμα εἶναι, φύσει δὲ ἄτομα καὶ κενόν: cujus sensum non vidit interpres, alio enim loco LAERTIUS,[i] clare indicat, quæ ista ποιητὰ sint, qualitates nempe rerum, quas inesse putabant particulis minimis physici ante Democritum, ille negabat rebus inesse, sed sola dispositione ac ordine atomorum dicebat oriri. Ita enim: Δημόκριτος τὰς ποιότητας ἐκβαλὼν ἵνα φησὶ νόμῳ ψυχρὸν, νόμῳ θερμὸν, αἰτίῃ δὲ ἄτομα καὶ κενόν. *Democritus qualitates ejecit, dicit enim: dispositione calidum & frigidum, vere & realiter vero atomi & vacuum*, ubi pro αἰτίῃ ἐτεῇ, id est realiter vereque, legendum esse, ex SEXTO EMPIRICO[k] patet, ubi ita Democriti decretum adducitur, νόμῳ, *opinione ex atomorum dispositione orta, dulce est, & amarum, opinione frigidum & calidum, opinione calor*, ἐτεῇ *vere autem atoma & inane. Quæ autem existimantur*, (νομίζεται) *& reputantur sensilia, ea non sunt revera* καθ' ἀλήθειαν,[l] *sola autem sunt atoma & inane.* Quæ ex iis, quæ de qualitatum origine mox dicentur, ampliorem lucem capient. Νόμον autem eleganter dixit, non tantum, quod reales esse qualitates plerique putent, & opinione sibi entia vera fingant, sed quod atomi quoque ita disponantur, (νέμεσθαι) ut inde ejusmodi opinio exsurgat. Ita vero Democritus antecessorum quidem adoptabat placita, qui opinione, sed mere imaginaria, res sensibiles constare docebant, sensuum fidem vehementer offendentes: quia vero sensibus perceptionem istius νόμε & dispositionis atomorum variæ concedebat, tam insulse, ac Xenophanes & Melissus, vel Zeno, philosophari non videbatur. Ex his vero judicari possunt, quæ de hoc asserto dixere MAGNENUS[ll] & GASSENDUS.[m]

XVIII. Generatio itaque oritur, si illæ congregantur atomi, quæ ad rem constituendam dispositionem habent debitam; quarum si situs & ortus variantur, fit alteratio, atomis vero separatis invicem & solutis fit corruptio

g) ARISTOT. *metaphys. l. I. c. 4.*

h) *l. IX. §. 45.* i) *§. 72.*

k) *Pyrrhon. hypotyp. l. I. c. 30. §. 214.* conf. FABRIC. *ad h. l.* & quos ex veteribus laudat, conf. *adv. logic. l. I. §. 135. 368. l. II. §. 6. 184. adv. Music. §. 53.*

l) Ita etiam HESYCHIUS, ἐτεοὶ ἀγαθὰ, ἀληθῆ.

ll) Peripatetica cum Democriteis confundit MAGNENUS, qui certæ naturæ leges & proportiones inter agens & patiens νόμῳ intelligi putat *l. c. disp. III. c. 3. p. 436.* Democritus enim agens & patiens idem esse statuebat.

m) *Animad. par. p. 251.* qui putat, per metaphoram a legibus humanis dici, legeque quasi censeri omnia. Simpliciter ad virtutem vocis, νέμειν, attendendum est, quod certa dispositione & ordini aliquid tribuere notat. Hinc νόμος postea recte opinio dicitur, quatenus ἐτεῇ opponitur, conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.* & STANLEIUS *p. 906.* quibus præivit GALENUS *elem. l. I. c. 2.*

ruptio. [n] Ex quibus sequitur: idem & simile esse, agens & patiens, [o] nempe atomos, in quo a reliquis philosophis dissentit Democritus.

XIX. Atomis pluribus rei uni accedentibus, fit augmentatio, decedentibus, fit diminutio. [p]

XX. Infinitæ sunt atomi, numero & figura, unde tot rerum naturalium ex iis compositarum infinitisque inter se modis junctarum oriuntur discrimina. [q]

XXI. Verum id omne est, quod sensibus apparet, res vero sensibus apparentes sibi adversæ invicem sunt, & numero infinitæ. [r] Ita objectiones, quibus Eleaticos premebant adversarii, eludebat Democritus, sensibus veritatem & fidem tribuendo. Dicis tamen gratia hoc asseruisse, ex iis, quæ §. antecedente de canonica ejus diximus, clarum est. Scilicet sensationes veras esse, non negabat Democritus, sed non habere objectum reale, sed in solo sensu animique opinione hærere putabat, sicque opiniones & asserta inter se diversissima conjungebat, sensibus veritatem tribuendo, licet assereret, veritatem in puteo demersam latere, ut ait CICERO. [s]

XXII. Cum præter atomos & inane nihil reale verumque sit, sed cuncta figura, situ, ordine & dispositione corpusculorum constent, & pro ejus variatione quoque varient, inde sequitur, qualitates non inesse atomis, sed in earum varia, quam patiuntur, dispositione. [ſ]

XXIII. Hinc ratio quoque petenda est, cur varie sensus afficiantur, ita ut dulce videatur, quod amarum est alii &c. sensationes enim istæ non rebus ipsis insunt, sed ex varia atomorum dispositione & ordinatione oriuntur, quæ aliter hos afficit, aliter illos. [t] Conferenda hæc sunt cum Cyrenaicis, similiter, sed alia hypothesi nixis, de sensationibus philosophantibus. Cartesium vero & sequaces hanc Democriti viam ingressos esse, nemo nescit, recteque notavit P. BAYLE. [u]

XXIV. Mundi in infinito dantur infiniti, secundum omnes circumstantias. [v] Notissimum in physicorum veterum, imprimis Ionicorum scholis dogma, quos veteribus illud suffuratos esse clamabat Democritus: [w] qui tamen ipse secundum hypothesin semel electam aliter statuere non poterat.

XXV. Horum mundorum nonnulli inter se non solum sunt similes, sed undique perfecti & pares, ut inter eos ne minimum quidem intersit. [x] Nonnulli vero inæquales sunt, sole lunaque destituti: in quibusdam utrumque lumen majus nostris & in aliis plura. Inæqualia inter se mundorum sunt intervalla, & plures alicubi, alibi pauciores.

XXVI.

n) ARISTOT. *de gener. & corrupt. l. I. c. 2.* conf. AQVIL. *l. c. p. 59. 77.*
o) ARIST. *l. c. c. 7.*
p) *l. c. c. 2. 3.*
q) *ib. c. 1. de cælo l. III. c. 4.*
r) *ibid.* PLVTARCH. *ad Col. T. II. p. m. 411.*
s) *Acad. Qq. l. I. c. 12. l. IV. c. 10.*
ſ) LAERT. *ſ. 72.* ARIST. *de gener. l. I. c. 8.*
t) PLVTARCH. *l. c. p. 412.*
u) *l. c. p. 274.*
v) LAERT. *l. IX. ſ. 44.* PLVTARCH. *de placit. phil. l. II. c. 1.* ORIGEN. *philoſ. c. XIII. p. 91. seqq.*
w) LAERT. *ſ. 34.*
x) CICERO Acad. *Qq. l. IV. c. 17.*

XXVI. Hi augescunt, illi in vigore sunt, vergunt quidam ad interitum, & hic quidem nascuntur, illic deficiunt. Interitus vero alteri ab altero affertur impingendo. Suntque inter ceteros, qui carent animantibus & plantis & omni humore. Ita theoriam mundi Democriteam enarrat PSEVDO-ORIGENES, [y] quæ etiam ex fortuito atomorum concursu necessario sequitur, ubi quot dantur particularum vertigines & complicatæ inde massæ, tot fiunt mundi, quos pro atomorum inter se complicitarum conditione, situ, figura, diversissimos nasci necesse est.

XXVII. Mundus animæ expers est, [z] sed rapidissimo atomorum motu per universum agitatorum, tanquam igne omnia penetrante moventur omnia. [a] Tribuit hanc assertionem Democrito PLVTARCHVS, [b] & quidem secundum systema atomisticum rectissime: cum enim nihil in universo sit, nisi atomi & inane, anima mundi locum habere non potest. Nec obstare his, quæ præter Augustinum Plutarchus alibi Democrito tribuit, omnia habere animam supra thesi IX demonstravimus, ostendendo vim illam animalem & spiritualem, quæ mundo inest, non esse aliam quam concitatissimam & rapidissimam atomorum subtilissimarum rotundarumque agitationem & commotionem, qua omnia vivificantur. Nodum tamen hic nectit CYRILLVS, [c] qui Democritum docuisse, ait, Deum in igne globoso mundi animam esse, quod PLVTARCHVS [d] quoque confirmat. Quem ne negando, & rejiciendo utriusque testimonium tanquam systemati Democriteo adversum, fecemus, ita solvimus, non esse hanc animam mundi diversæ naturæ ab anima hominis, sed hanc ex ea quasi decerptam esse. Hanc vero ex atomis subtilissimis rotundisque, adeoque ex igne constare, infra dicemus. Anima itaque mundi, id est, vis illa, qua tanquam numine omnia nascuntur, moventur, & vivificantur, eadem vis & commotio atomorum rapidissima & concitatissima est, inter quas cum rotundæ facillime omniumque vehementissime & celerrime moveantur, ignem illæ constituunt: qui ignis omnia movet, nutrit, agitat, adeoque naturæ quasi Deus est. Ex quibus patet, hanc mundi animam ab atomis ipsis natura sua non differre, nec confundendam cum anima mundi Pythagorica, Platonica & Stoica.

XXVIII. Ignis constat atomis rotundis, aër vero, aqua & reliqua sola magnitudine & parvitate distinguuntur. [e]

XXIX. Sol & luna ex lævibus componuntur corpusculis, vertigine circumactis. Ita LAERTIVS, [f] convenienter systemati Democritico, quod recepit quoque Cartesius, cujus vortices ex hac schola desumti sunt. Aliter quidem PLVTARCHVS, [ff] qui Democritum cum Anaxagora dixisse tradit, solem lapidem esse planum, igni candentem, quod, si modo recte Demo-

y) *Philosophum. l. c.*
z) PLVT. *de plac. phil. l. II. c. 3.*
a) LAERT. *l. c.* b) *l. c.*
c) *Contra Iulian. l. I.* conf. BAYLE *l. c. not. P.*
d) *l. c. l. IV. c. 4.*
e) ARIST. *de cælo l. III. c. 4.* MAGNEN. *l. c. disp. III. c. 4. prop. 24. p. 206.* qui vero aërem cum inani confundit, & tamen ex atomis constare dicit.
f) *Lib. IX. §. 44.*
ff) *l. c. l. II. c. 20.*

mocrito tribuitur, ita intelligendum eſt, corpuſcula lævia illa in gyrum rotata ita cohæſiſſe, ut inde maſſa dura & ignita enata fuerit.

XXX. Luna igneum eſt firmamentum, planities continens montesque & valles. [g] Sol magnus eſt. [h]

XXXI. Siderum ordo hic eſt, primo fixæ ſtellæ, tum planetæ, poſt ſol, lucifer deinde, & luna. [i]

XXXII. Omnes ſtellæ ab oriente verſus occidentem moventur, & quanto quæque magis ſunt terram ſidera propter, tanto minus poſſunt cum cœli turbine ferri. [k]

XXXIII. Cometæ plures planetæ ſunt, una apparentes, qui propius ad ſe accedentes, unum corpus conſtituere videntur. [l]

XXXIV. Cum in anguſto inani multa ſunt corpuſcula, ſequitur ventus, at contra quietus & placidus aëris ſtatus eſt, cum in multo inani pauca ſunt corpuſcula. Rationem a motu & colliſione particularum individuarum deſumtam prolixe explicat SENECA, [m] qui videndus.

XXXV. Terra quidem initio ſurſum deorſum ferebatur ob parvitatem & levitatem; ſucceſſu autem temporis denſata atque degravata ſubſedit. [n]

XXXVI. Firmitatis terræ cauſa eſt latitudo ipſius, diſci enim inſtar ſe habet, in media cava, neque dividit, ſed operit aërem infimum, qui infra ſubſidet, cum locum, quo cedat, non inveniat. [o]

XXXVII. Quoniam vero aër iſte verſus auſtrum eſt imbecillior, inde evenit, quod terra mole aucta eo declinet; partes enim ſeptentrionales minus temperatæ ſunt, auſtrales temperatæ magis. [p]

XXXVIII. Terra aqua plena eſt: quæ cum & pluvias aquas recipit, majori copia profuſas, cavernæque aquis affluentibus nimis premantur, motus inde terræ exiſtit. [q]

XXXIX. Mare decreſcit ſemper, tandemque deficiet. [r]

XL. Homines ex aqua & limo ſunt geniti. [s] Abſurdam ſententiam non excogitavit Democritus, ſed inter barbaros didicit, quibus traditionis forte vetuſtiſſimæ reliquiæ, de homine ex terra formato anſam dedere ita ſtatuendi. Nec aliter poſtulabat mundi ortus ſecundum ſyſtema atomiſticum delineatus, qualem PLVTARCHVS [t] exhibet: ex corpuſculis enim elementa, ex elementis reliqua corpora enata ſunt.

XLI. Infans in utero ore nutrimenta accipit, quæ cauſa eſt, quod ſtatim, ubi in lucem editus fuerit, mammam arripiat. PLVTARCHI [u] auctoritate hoc Democrito tribuitur, quod tamen vel falſum eſt, vel ſectionibus ſuis parum profecit in natura corporis humana cognoſcenda, ſi enim vel ſemel embryonem matre exſectum accurate conſideraſſet, aliud ſtatuiſſet.

XLII.

g) PLVT. *l. c. c. 25.*
h) CIC. *de finib. l. I. c. 6.* ubi Democritum hominem magnum & in geometria perfectum vocat.
i) PLVT. *l. c. l. II. c. 15.* PSEVDO-ORIG. *l. c. p. 92.*
k) PLVT. *l. c.*
l) ARIST. *de meteor. l. I. c. 6.*
m) *Qq. natur. l. V. c. 2.*
n) PLVT. *l. c. l. III. c. 13.*
o) ARISTOT. *de cœlo l. II. c. 13.*
p) PLVT. *l. III. c. 12.*
q) *ibid.*
r) ARISTOT. *meteor. l. II. c. 3.*
s) CENSORIN. *de die nat. c. 4.*
t) *Lib. I. c. 4.*
u) *Lib. V. c. 16.*

XLII. Homo eſt, quod omnes ſcimus. Definitionem hanc hominis, tanquam vagam & principium petentem exagitat SEXTUS EMPIRICUS,[x] ſed vel non intellexit, vel non intelligere voluit. Non enim hoc vult Democritus, id quod novimus, quodcunque demum id ſit, eſſe hominem; ſed, hoc hominem eſſe, de quo intima conſcientia convicti ſumus. Aliter enim collectionem atomorum eam, ex qua homo conſtat, deſignare non poterat, quippe quam ſenſibus magis percipiendam, quam definitione deſcribendam ſtatuebat. Male itaque hoc dogma Democriti ſugillat Sextus.

XLIII. Anima ignis quidam & calor eſt. [y] Cum enim infinitæ ſint atomorum figuræ, rotundæ ignem abſolvunt, atque animam. Ea enim figura ad permeandum univerſum & movenda alia maxime compoſita eſt.

XLIV. Ex hac animæ natura ſequitur, & vitam & motum ab ea dependere.

XLV. Mortalis vero eſt anima & cum corpore perit. [z] Ratio pſychologiæ hujus Democriteæ ex ſyſtemate atomiſtico naturali ordine ſequitur. Nihil enim eſt præter atomos, unde & animam ex iis componi neceſſe eſt, quod vero ex atomis componitur, poteſt reſolvi. Motum vero ab igne, ignem a rotundis & rapidiſſime concitatis corpuſculis oriri, ſupra oſtendimus.

XLVI. Duæ animæ partes ſunt, altera in pectore poſita, quæ rationalis eſt, altera per totum corpus diffuſa, quæ irrationalis eſt; [a] unum vero cum anima mens eſt, idemque. [b] Opponit hæc Democritus pleriſque ſui temporis philoſophis, diverſas in uno homine animas ſtatuentibus; cum enim ex atomorum rotundarum compage anima, ſive calor iſte internus conſtet, una neceſſaria anima eſt, ita tamen operatione inter ſe diverſa, ut quæ celerius & ſubtilius atomos movendi ſpatium locumque nacta ſit, ratione uti queat, qua privatur, quæ diffuſione per totum corpus in rapidiſſimo iſto motu ſufflaminatur.

XLVII. Corpora, quæ perierunt, reviviſcent. Exagitat hoc Democriti dogma PLINIUS: [c] *Puerilium*, inquit, *iſta delinimentorum, avidaque nunquam deſinere mortalitatis commenta ſunt. Similis & de aſſervandis corporibus hominum, ac reviviſcendis promiſſa a Democrito vanitas, qui non revixit ipſe.* Sed non cogitavit Plinius, nihil aliud dicere Democritum, quam eaſdem atomos, quibus anima conſtabat reſoluta, in inane infinitum delatas iterum cohæſuras, ſicque vitam priorem recuperaturum eſſe hominem; reliqua enim, quæ hominem ab aliis diſtingvunt, cum ſitum corpuſculorum tantum concernant, tanquam minime realia & vera non conſiderabat.

XLVIII. Plures ſunt ſenſus, brutorum animantium, deorum, hominum rationalium. [d]

x) *Pyrrhon. hypotyp. l. II. c. 5. ſ. 23. adv. mathemat. l. VII. ſ. 265.*
y) ARISTOT. *de anima l. I. c. 2.*
z) PLUT. *l. IV. c. 7.*
a) *ib. c. 4.*
b) LAERT. *l. IX. ſ. 44.*
c) *Hiſt. nat. l. VII. c. 55.*
d) PLUT. *l. I. c. 10.*

XLIX. Sensus & intellectus sunt ab imaginibus oblatis, quæ a solidis corporibus certisque figuris dimanant, qua ratione & in speculo imago formatur. [e] Vocabat has imagines εἴδωλα, [f] eaque in hominis incidere sensus dicebat. Accurate vero hic observandum est, duo esse idolorum in Democritea philosophia genera; primum imagines ex objectis sensuum effluentes animisque illabentes complectitur, mentisque notiones sive ideas constituit, quæ ex perpetuo atomorum motu, & supremarum ac in superficie hærentium decessu derivandæ sunt, ex quo scilicet Democrito ejusmodi εἴδωλα fluere videbantur, alterum imagines divinæ sunt in aëre existentes, humana forma majores, quas Deos vocavit, hominibusque apparere dixit, de quibus paulo post trademus. Valde inter se duo hæc idolorum Democriteorum genera confudere viri magni & eruditi inter veteres & recentiores, [g] quorum hac in re lapsus docte & luculenter demonstravit MOSHEMIVS, [h] qui impedito & obscuro dogmati multam lucem attulit.

L. Omnes sensus tangibiles sunt, omnisque sensatio contactu vel impulsu organi peragitur. [i]

LI. Ita albedo lævitas est, luce a superficie læviore versus oculum reflexa, albumque colorem exhibente. Nigredo asperitas est, eadem luce, a superficie aspera reflexa, nigredinem repræsentans. Sapor dulcis ab atomis rotundis minoris molis, acidus a majoribus, acerbus a multangulis, acris a conicis, acutis, incurvis, salsus ab angulosis, distortis, æquilateribus, amarus a rotundis, lævibus, distortis nec latis, pinguis a tenuibus, rotundis nec latis oritur. [k]

LII. Tempus imago est diei & noctis.

Theologia Democriti.

§. XXII. Hactenus de rebus naturalibus ingeniose satis, si istius, quo vivebat, temporis circumstantiæ considerentur, disseruit Democritus: restabat doctrina de Deo, divinisque naturis, de vaticinationibus, & apparitionibus Deorum. Etsi vero ex tota Democritei systematis constitutione clarissime patet, philosophum vel Deos plane negasse, vel in universo eis locum certum non dedisse, sed ex mundis relegasse, nec eorum rationem ullam in hac rerum omnium compage habuisse, ubi præter atomos, inane, & inhærentem iis necessitatem plane nihil, quod substantiam per se subsistentem innuebat, admisit; unde non dubitamus eorum accedere partibus, qui Democritum inter impietatis fautores referunt: [l] non tamen ad obliniendum os populo doctrina hæc ex physiologia prorsus omittenda erat, sed dicendum aliquid, quod speciem haberet. Scilicet evitanda erat invidia impietatis, & ratio eventuum danda, quos magna fide & applausu populus recipiebat, oracula confirmabant, exempla inter barbaros toties recitari, audita svadebant. Admisit itaque Democritus eam, quam a Magis didice-

e) *ibid. c. 8.*

f) LAERT. *l. IX. s. 44.* CICERO *ad Attic. l. II. ep. 4. familiar. l. XV. ep. 16.* Exuvias has corporum recepit etiam Epicurus, vid. LVCRETIVS *l. IV. v. 238. seqq.*

g) CICERO *de N. D. l. I. c. 12.* AVGVSTINVS *ep. 118. T. II. Opp. p. 257.* IRENAEVS *adv. hæres. l. II. c. 14.* ex recentioribus FABRIC. *ad* SEXT. *p. 553.* BAYLE *l. c. not. P.*

h) *Ad* CVDWORTH. *p. 849. seq.*

i) *De sens. & sensit. c. 4.*

k) THEOPHR. *de odoribus* apud STANLEI. *p. 909.*

l) Nominavit eos ven. REIMMANNVS *Hist. Ath. c. XXX. §. 7. p. 210. seqq.*

dicerat sententiam quam LAERTIUS [m] ita refert: *Divinationem & prædictionem exercere Magos, sibi Deos apparere dicentes: sed & plenum esse aërem simulacrorum, quæ cum e corporibus effluant, cum vaporum elevatione oculis acute cernentium inferantur.* Comtius aliquantum ornavit doctrinam hanc Democritus, licet CICERO [n] dicat, nutare eum in natura Deorum; patet enim ex SEXTO EMPIRICO, [o] Ciceronem Democriti mentem pervertisse, & quæ uni Deorum generi hic adscripsit, ex iis aliquot divinarum naturarum species excogitasse, vel errore inductum, vel studio fallentem, ut fortius eum refelleret. Luculentius magisque ex mente Democriti SEXTUS, [p] qui postquam monuerat, non alium præter idola, ei esse Deum, qui habeat naturam, in quam non cadat interitus, ita de Diis præcepisse statuit:

I. Esse naturas quasdam, ex tenuissimis subtilissimisque atomis conflatas, quæ certo tantum tempore hominibus, præcipue in tenebris, appareant.

II. Esse has naturas magnas, & humanam staturam multum superantes, simulacra nempe ingentia.

III. Difficulter quidem, & multo minus, quam corpora humana dissolvi, tamen interitui esse obnoxia.

IV. Eas certas voces ac sonos edere, qui ab hominibus intelligi queant.

V. Ratione hæc spectra & simulacra uti, & hominibus futura significare.

VI. Duplicis esse generis, alia enim prodesse, alia nocere.

VII. Versari ea in aëre, qui nos ambit. [q]

VIII. Esse ea humana forma prædita. His adjicit CICERO:

IX. Tanta quasdam magnitudine videri, ut universum mundum complectantur extrinsecus. [r]

Valde absona visa est hæc theologia Democriti CICERONI, [s] qui patria Democriti, quam Democrito digniorem recte censet, licet aliud videatur P. BAYLIO, [t] & ultima assertio vix tribui illi posse censendum sit: Ostendit tamen, quo est ingenio & in veterum doctrina perspicacia eruditissimus MOSHEMIUS, [u] non prorsus abhorrere hanc theologiam a physiologia Democritea. Ei enim exacte respondere, monet, dari concretiones atomorum longe subtiliores corporibus humanis; habereque eas posse linguæ & oris facultatem, cum homines ex atomis compositi & crassiores eam habeant: immo eadem ex causa rationem quoque multo magis iis tribui posse. Quæ si concedantur, sequi, cum subtilioris multo sint concretionis, rationis, & sensus, quam homines, qui ex atomis quoque constant, posse eas meatus corporis, sensuumque penetrare, atque interiores sanguinis ac spirituum animalium motus perspicere. Cum itaque cogitationes nostræ secundum Democritum nihil aliud sint, quam varii atomorum in nobis motus, mirum haud esse, has naturas prædicere posse, quæ ex ista atomorum sive cogitationum dispositione secutura atque eventura sint. Quo sub-

m) *Lib. I. §. 7.*
n) *De N. D. l. I. c. 43.*
o) *Lib. IX. adv. math. §. 42.*
p) *Lib. IX. §. 19.*
q) *ib. §. 42.* r) CICERO *l. c.* s) *ib.* t) *l. c.*
u) *Ad* CUDWORTHI *syst. int. p. 548. seqq.*

ſubtilioribus quoque conſtent atomis, eo firmius hærere, eo minus diſſolvi & interire. Bonas eſſe alias, alias malas ex eadem atomorum diſpoſitione derivandum eſſe, quæ homines beneficos facit & maleficos. Aërem ipſorum naturam ſedem poſtulare. Proceram vero ſtaturam eis ex accidenti evenire poſſe, licet ratio dari nequeat, cur non etiam exili forma quædam ſint? Quam ex eo deduci poſſe putamus, quod, quo ſubtiliores atomi ſunt, eo minus reſiliunt, ſed cohærent arctius, pluresque ſibi junguntur, quod magna & ingentia corpora gignere ex mente Democriti aptum eſt. Dici hæc omnia erudite & magno cum ingenio non negamus, vix tamen nobis perſuademus, Democritum adeo deſipuiſſe, ut miſerabilem hanc philoſophiam ſerio adoptaret: majori enim ingenio præditum fuiſſe, veteres unanimi ore teſtantur. Nec videmus, qua ratione futurorum eventus, qui non ab humanis cogitationibus & conſiliis, ſed a fortuito atomorum motu, caſuque & motione corpuſculorum in mundo, quæ neceſſitatis nomine apud Democritum veniunt, oriuntur, ab his idolis queant intelligi & prævideri atque prænuntiari. Etſi vero rectiſſime monet vir plane egregius, difficile eſſe de Democriti hac in re mente certi quid ſtatuere, cum ſcripta ejus nobis deſint, non is negat tamen, popularem ſententiam illum ſecutum fuiſſe, id quod ſatis manifeſtum eſſe putamus. Vnde veriſimillimum nobis videtur, Democritum negaſſe quidem omnia ejusmodi idola, Deos, formasque divinas, quas ſyſtema ejus non admittebat, ut tamen invidiæ cederet, & os oblineret incauto, ſed ad eum tamen attento, vatum gregi, ineptam Magorum hypotheſin dicis gratia adhibuiſſe. Fruſtraneum itaque eſt, de mente ejus de his ſpectris philoſophi diſpicere, & rationes ex ejus ſyſtemate petere, quem ſpectra riſiſſe, cum lemures petulantes juvenes ſimularent, ſupra edocti ſumus. [x]

Philoſophia moralis Democriti.

§. XXIII. Philoſophiam moralem diligenter quidem expoſuit Democritus, nihil tamen quod ejus doctrinam ſyſtematico ordine exhibeat, nobis ſervaverunt veteres, qui ſententias tantum morales annotaverunt, quas hic referre nec loci, nec inſtituti ratio patitur. Ea igitur paucis delibabimus, quæ ex ſyſtemate phyſiologico, & primis moralis doctrinæ Democriticæ principiis ſequuntur, reliqua alibi [y] quærenda ſunt. Sunt vero iſta:

I. Finem vel bonum ultimum eſſe εὐθυμίαν. Eſt vero εὐθυμία, non voluptas quædam & delectatio, quod nonnullis viſum, ſed ſecurus, tradente LAERTIO, [z] & quietus animi ſtatus, quo magna tranquillitate & conſtantia beatus eſt, nulloque metu, vel ſuperſtitione aut alio quocunque affectu perturbatur & diſtrahitur. Eadem fere tradidiſſe Epicurum, indolentiam, voluptatis ſpeciem, commendantem pro fine, infra dicemus. Singularibus libris hanc εὐθυμίαν ἐυεςὼ, quibus vocibus uſus eſt, explicuit. [a]

II.

x) Serio quidem talia putaſſe Democritum, nimis audax & temerarium cenſentem rejicere ea, quæ de ſpectris univerſalis conſenſio veteres tradidere, conjicit MOSHEMIVS. Valde tamen timemus, ne univerſalem iſtam traditionem tanquam univerſalem errorem damnaverit. Spectris enim illuſiſſe, notavimus.

y) Apud STOBAEVM paſſim, ex eo apud STOLLIVM *hiſt. phil. mor.* §. *CIII. p. 160. ſeqq.* STANLEIVM *l. c. p. 96.*

z) *Lib. IX. ſ. 45.*

a) IONSIVS *p. 141.* FABRICIVS *l. c. Bibl. Gr.*

II. Optimum itaque homini, vitam agere animo, ut plurimum læto, rarissime tristato, quod fieri poterit, si voluptates non in perituris rebus locentur. [b]

III. Esse vero homini conveniens, animæ, quam corporis potiorem rationem habere; animam enim, si sit perfectissima, corporis malignitatem emendare: corporis autem robur, absque rationis usu animam nihilo meliorem efficere. [c]

IV. Hominibus vero εὐθυμίαν oriri, ex mediocritate jucundi, & vitæ concinna circa actiones proportione. Quod enim vel defectu vel excessu peccat, magnas commotiones & perturbationes concitare in animo. Qui vero homines magnis quasi saltibus & intervallis in affectibus commoventur, eos ad statum animi tranquillum & beatum pervenire nequire. Ad possibilia itaque animum intendendum, & præsentibus contentum esse debere: cogitationibus vero & desideriis iis non inhærere, quorum felicitas admirationi aliis est, & invidiæ. Qui vero miseriores nobis sunt, eorum vitam contemplandam esse, ut quæ nobis præsentia sunt, magna & æmulatione digna videantur, neque animus excrutietur cupiditate majora & præstantiora habendi. Hanc sententiam complexum, vitam magna tranquillitate & animi lætitia transigi, & invidiam, æmulationem, odia, pestes & noxas vitæ propulsari posse. Græca STOBAEI [d] ipsa consulenda sunt, quæ non omnia recte videre interpretes; [e] ita vero explicata egregie eam moralis doctrinæ Democriteæ partem illustrant, qui de fine agit.

V. Sapientiam nihil admiratam, nihil non mereri, summa laude dignam. [f] Pertinet hoc ad fructum physiologiæ, superstitioni & admirationi oppositæ.

VI. Turpitudinem & honestatem actionum non iis inesse natura, sed lege & institutione. Necessario hoc ex principiis Democriti physicis sequitur, quibus ἐτεῇ præter atomos, & inane nihil esse, νόμῳ constare omnia reliqua dixit. Recte itaque iis, qui æternam honestatis notionem rejecere, Democritum accensuit CUDWORTHUS. [g]

VII. Bene composito & tranquillo esse animo, qui de rebus absentibus non contristetur, lætetur autem præsentibus. [h]

VIII. Si quis modum excesserit, ei jucunda maxime molesta evadere. [i]

IX. Plures exercitatione, quam natura, bonos evadere. [k]

X. Tranquillus qui esse cupiat, eum multa vel privatim vel publice agere non oportere, quæ vires superent: ita vero sui gerere curam, ut omnem, qui sese obtulerit, fortunæ excessum declinet, neque plura admittat, quam quibus ferendis par esse valeat. Præstare enim, ut nobis conveniant ea, quibus fruimur, quam abundantiam. [l]

XI.

b) *Serm. XXXVII. p. 113.*
c) *Serm. I. p. 4.* d) *ib.*
e) Vid. quæ monuimus *Miscell. Crit. ad Hist. linguæ German. pertin. T. V.*
f) *Serm. XXVIII. p. 79.*
g) *De æternis honesti notionibus, ad calc. syst. intellect. p. 2.*
h) *Serm. XXXIX. p. 137.*
i) *ib. p. 139.* k) *Serm. CXVII. p. 365.*
l) *Serm. CCXLIX. p. 822.*

XI. Iustitiæ laudem, & gloriam mentis fiduciam esse, & animi boni statum, injustitiæ autem fugam calamitatis esse terminum. [m]

XII. Quibus bene compositi sint mores, illis totam etiam vitam bene constitutam esse. [n]

XIII. Leges non prohibituras fuisse, quemlibet suo arbitrio vivere, nisi unus ad injuriam inferendum alteri esset proclivis. Prælusisse hoc axiomate Democritum Hobbesio, adeoque animum infestum belloque alteri inferendo aptum & proclivem, pro legis causa supposuisse, comparatio utriusque doctrinæ docet. [o]

XIV. Homines quosdam naturæ mortalis ignorantes dissolutionem, sibi vero vitæ infeliciter actæ conscios, omne quod vivunt tempus, misere turbari, & metuere, multa sibi falso post mortem eventura fingentes. [p] Egregium physiologiæ Democriteæ consectarium.

XV. Sanitatem penes hominem esse, eam vero libidine amitti.

XVI. Qui ventris voluptates sequantur, breve delectationis tempus habere, multas vero curas consequi, voluptate confestim transeunte. [q]

XVII. Actionis imaginem esse sermonem. [r]

Protagoras.

§. XXIV. Discipulos Democritus multos habuit, ante reliquos vero inclaruit PROTAGORAS Abderites, quem tamen Tejum fuisse Eupolis memoriæ prodidit. [s] Patrem Mæandrium habuit, vel, ut Apollodorus & Dinon ajunt, Artemonem, [t] Democriti enim filium qui dicit MAGNENVS, [u] ab AELIANI [x] interprete deceptus est. [y] Democritus enim cœlebs vixit, nec ejus filius, sed discipulus fuit. Eum bajulum fuisse aliquando, Epicurus tradidit, atque ea occasione Democriti favorem meruisse, quam ita narrat GELLIVS: [z] „Adolescens victus quærendi gratia in mercedem missus, vecturas onerum corpore suo factitavit. De proximo itaque rure in Abderam oppidum caudices ligni plurimos, funiculo brevi circumdatos portabat. Tum forte Democritus, civitatis ejusdem civis, homo ante alios virtutis & philosophiæ gratia venerandus, cum egrederetur extra urbem, videt illum cum eo genere oneris tam impedito, ac tam incohibili, facile atque expedite incedentem, & prope accedit, & vincturam, posituramque ligni scite preriteque factam, considerat, petitque, ut paulum acquiescat. „Quod ubi Protagoras, uti erat petitum, fecit, atque ibidem Democritus acervum illum, & quasi orbem caudicum, brevi vinculo comprehensum, „ratione quadam quasi geometrica librari continerique animadvertit, interrogavit, quis id lignum ita composuisset? & quum ille a se compositum dixis-

m) *Serm. XLVIII. p. 168.*
n) *Serm. CXXXVI. p. 398.*
o) *Serm. CXXXIX. p. 406.*
p) *Serm. CXLVII. p. 813.* PLVT. *de inst. lib. T. I. p. m. 12.*
q) *Serm. XLIV. p. 155.*
r) LAERT. *l. IX. §. 27.* PLVT. *l. c.*
s) CIC. *de N. D. l. I.* QVINTIL. *Inst. Orat. l. III. c. I.* GELLIVS *N. Att. l. V. c. 3.* LAERT. *l. IX. §. 50.* & quos *ad h. l.* adducit MENAG. SVIDAS *in Protag. T. III. p. 217.*
t) LAERT. SVIDAS *ll. cc.*
u) *In Democrit. p. 8.*
x) *Lib. I. c. 23.*
y) Ostendit id MENAG. *l. c.*
z) *l. c.* pueris post Democriti disciplinam instituendis, deinde eloquentiæ operam dedisse tradit ATHENAEVS *l. VIII. p. 354.*

dixisset, desideravit, uti solveret ac denuo in modum eum collocaret." Ac postquam ille solvit, ac similiter composuit: tum Democritus animi" aciem, solertiamque hominis non docti demiratus, mi adolescens, in" quit, cum ingenium bene faciendi habeas, sunt majora melioraque, quæ" mecum facere possis: abduxitque eum statim secumque habuit, & sumtum" ministravit, & philosophiam docuit, & esse eum fecit, quantus postea fuit." Ex quibus palam est, Protagoram non eloquentiæ tantum studio, quo inter veteres sophistas magnum sibi nomen peperit, [a] sed philosophiæ quoque peritia summam laudem fuisse consecutum. Illius testimonia eloquentissimi discipuli, & in his Prodicus Ceus sunt, [b] hujus, leges Thuriis ab eo latæ. [c] Tantaque ejus fuit existimatio, ut, cum primus inter Græcos mercede docendi auctor esset, centum minis, [d] vel quod QVINTILIANVS [e] habet, decem denariorum millibus lectiones ejus discipuli remunerarentur. Aitque PLATO, [f] hac ratione maximopere opibus fuisse auctum Protagoram. Prælegit etiam auditoribus eloquentiæ suæ opera satis caro pretio. Famam tamen nominis impietatis suspicione commaculavit. Cum enim librum *de Diis* ita exorsus esset: *De Diis quidem statuere nequeo, an sint, nec ne. Sunt enim plurima, quæ id scire prohibeant, summa rerum incertitudo, & vitæ humanæ brevitas.* Ob atheismi culpam, sive dicta, quod volunt quidam, causa condemnatus, sive causa, quod alii scribunt, non audita collatis sententiis exilio mulctatus totaque Attica ejectus est, librique illius in foro cremati sunt, sub voce præconis, a singulis, qui illos habebant, investigati. [g] Ortam fuisse hanc impietatis maculam ex disciplina

a) Hoc contendit, & philosophiæ famam Protagoræ denegat CVDWORTHVS *Syst. intell. c. I. §. 8. p. 13.* recte ideo notatus doctissimo interpreti *ad h. l.*

b) Vita celeberrimi sophistæ ad historiam rhetoricæ proprie pertinet. Fuisse tamen philosophum quoque & physicum SVIDAS *T. III. p. 178.* refert. Servaruntque pauca ejus placita philosophica veteres. In his est, quod docuerit, solem, & lunam, & fluvios, & fontes, & in summa quæcunque prosunt vitæ nostræ, antiquos Deos existimasse, propter utilitatem, quæ ex iis accipitur. CICERO *de N. D. l. I. c. 42.* MINVC. FELIX *in Octav. c. 21.* SEXT. EMPIR. *adv. math. l. IX. §. 18.* ex quibus falso infert EPIPHANIVS *T. I. Opp. p. 1088.* solem, lunam & elementa pro Diis habuisse. Si enim Sexto fides habenda, hoc argumento ita usus fuit Prodicus, ut anticipatam, quam philosophi urgebant, notionem Dei tolleret. Idem scilicet dixit, quod Evemerus, de quo supra, conf. SEXT. *l. c. §. 51. 52.* Vitam vero Prodici post PHILOSTRATVM *Vit. Sophist. l. I. p. 496.* enarravit P. BAYLE *Dict. T. III. p. 820.* qui videndus, de atheismo ejus autem consulendus REIMMANNVS *Hist. ath. c. XVII. §. 5. p. 132.* Discipulos habuit celeberrimi nominis, Socratem, Theramenem, Euripidem, Isocratem, Xenophontem, Gorgiam: inter quos ultimus eloquentiæ laude mire excelluit: hic tamen a nobis prætereundus haud est, quod librum scripsit, *de eo, quod non est*, sive *de natura*, ex quo ejus dogmata ARISTOTELES *in tr. de Zenonis, Xenophanis & Gorgiæ sententiis* excerpsit, conf. SEXT. EMPIR. *adv. math. l. VII. §. 65.* Negavit & ipse cum Protagora, esse aliquid, quod judicat, sed alia ratione. Tria enim in eo libro constituit capita: 1. nihil esse, 2. etsi sit, ab homine non posse comprehendi, 3. etsi possit comprehendi, enuntiari tamen & explicari non posse: quorum capitum rationes fuse enumerat SEXTVS, *§. 66-86.* videntur tamen & Protagoras & Gorgias disputandi magis causa, talia asseruisse, Zenoniana methodo inductos.

c) LAERT. *l. c.* Vocatum fuisse λόγον ex AELIANO *V. H. l. IV. c. 20.* vel λόγον ἔμμισθον, quod mercede eloquentiam traderet ex SVIDA *l. c.* discimus, unde apud LAERT. *§. 50.* glossema esse recte dicitur MENAGIO, quando refertur, vocatum fuisse σοφίαν, id enim ad Democritum pertinet.

d) LAERT. *§. 72.* SVIDAS *l. c.* GELLIVS *l. c.* conf. quos laudat MENAG. *ad h. l.* & OLEARIVS *ad l. c.* PHILOSTRATI.

e) *l. III. c. 1. insincerum* ideo *philosophum* vocat GELLIVS *l. c.*

f) In *Theæteto.* conf. EIVSD. *Protagoras.*

g) CICERO *de nat. Deor. l. I.* SEXTVS *l. c.* SVIDAS *l. c.* PHILOSTRAT. *l. c.* LACTANT. *l. X.* MINVCIVS FELIX. *Oct. c. 8.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.*

ſciplina Magorum putat PHILOSTRATUS,[h] a quibus in pueritia enutritus didicerit, doctrinam de Diis arcanam custodire: quæ cauſa fuit, cur ex atheorum albo eum deleri cupiant viri quidam docti, a cl. REIMMANNO nominati.[i] Verum ex ipſo Philoſtrati textu elarum eſt, eum non tantum non intellexiſſe veram Magorum opinionem & diſciplinam, ſed Democritum quoque cum Pythagora confudiſſe, quæque de illo narrantur, huic tribuiſſe.[k] Scripſit plurima a cel. FABRICIO [l] memorata, ad logicam, metaphyſicam, ethicam & politicam illuſtrandam, quæ tamen intercidere omnia. Aetas ejus ex Democriti ætate colligi poteſt.[m] Finem vitæ ita narrat PHILOSTRATUS:[n] *Ex Epiro in inſulas tranſmiſſurum, & Athenienſium triremes, toto mari diſperſas metuentem ſubmerſum eſſe parva navigantem cymba.* Ex multis hujus nominis[o] Abderita reliquos nominis vicit celebritate.

Placita Protagoræ.

§. XXV. Philoſophiæ Democriticæ decreta ad contentionis argumentum adhibuit Protagoras, ut ex paucis reliquiis placitorum ejus, quæ ſervavere nobis veteres, conſtat. Ita enim ſtatuit:

I. Duas eſſe omnium rerum rationes invicem contrarias. Ad diſputandi potiſſimum & diſſerendi inventionem dogma Pythagoreis, & imprimis Alcmæoni non ignotum retuliſſe, primumque ita in utramque partem diſſerere cœpiſſe monet LAERTIUS.[p]

II. Materiam ſemper in fluxu eſſe, ipſa autem aſſidue fluente, pro ablationibus adjunctiones fieri, & ſenſus tranſmutari ac variari, & pro ætatibus & pro aliis ſenſuum conſtitutionibus.

III. Rationes omnium ſenſibus apparentium ſubjectas eſſe in materia, adeo ut materia, quantum in ſe ipſa, omnia eſſe poſſit, quæ quibuscunque apparent.

IV. Homines autem alio tempore alia percipere, prout diverſe ſe habent, ſive ſecundum naturam ſe habeant, ſive contra naturam, ſicque etiam in ætatibus, in ſomno, in vigilia & quibuslibet habitibus.

V. Eſſe ergo hominem criterium rerum, quæ ſunt, omnia enim, quæ apparent hominibus, etiam eſſe, quæ autem nulli hominum apparent, ne eſſe quidem. Ita quidem Protagoream logicam exponit SEXTUS EMPIRICUS,[q] nixam phyſiologia Democritica, ut ex collatione facili negotio poteſt diſci. Cum enim vetus dogma in Eleatica imprimis ſchola receptum, omnia fluere, admiſiſſet Democritus, atomosque ſemper moveri diceret,

h) *l. c.* i) *Hiſt. atheiſmi l. I. c. XVII. §. 4. p. 131.*

k) Democritus enim, non vero Protagoras a Magis eruditus dicitur, a Xerxe relictis. Magi vero non tollebant doctrinam de Deo, ſed abſcondebant, difficile vero, amiſſo libro Protagoræ, de ejus atheiſmo ſtatuere, quem affirmant præter Bælium BUDDEUS *theſ. de atheiſmo c. I. p. 74.* & SAM. PARCKERUS *de Deo diſp. I. ſ. 11. p. 27.* Quanquam ſi ex diſcipulo præceptor judicandus eſt, parum de hoc dogmate aſſerendo curioſus fuiſſe videtur.

l) *Bibl. Græc. Vol. I. p. 780. ſeqq.*

m) Olymp. LXXXIV (non LXXVI, ut habet interpres) inclaruiſſe, & XL annos in philoſophia verſatum ait LAERT. *ſ. 56.*

n) *l. c.* Idem LAERTIUS *ſ. 55.* refert, narrans, voluiſſe navigare in Siciliam. Quidam tamen dixere, defeciſſe eum in via, cum XC annum ageret, ſive LXX, ut alii.

o) Nominat eos MENAG. *ad* LAERT. *l. IX. ſ. 56.* & FABRICIUS *Bibl. Græc. l. c.*

p) LAERT. *ſ. 51.* qui etiam de ejus contendendi ſtudio Timonis Sillographi verſus adducit.

q) *Pyrrhon. hypotyp. l. I. c. 32. ſ. 216.*

ceret, res omnes sensuum tantum perceptionibus constare, quatenus ex varia corpusculorum dispositione oriantur, tradidit. Ita vero Protagoras quoque, qui recepta atomorum dispositionis in momenta mutabilitate, cum auferri alias, alias succedere & addi semper, sicque rem mutari continuo videret, inde concludebat, in sola sensatione esse illud, quod videmus, audimus, tangimus, adeoque normam de quacunque re judicandi esse hominem ejusque in sensu perceptionem: cum vero sensationes hominis mire pro temporis, subjecti & circumstantiarum ratione differant, sequi inde, mox hoc, mox illud rem esse, cum varie homo afficiatur, adeoque in contrariam de rebus omnibus partem eodem veritatis fundamento posse disputari. Esse hanc mentem Protagoræ, præter Sexti locum admodum luculentum, PLATO,[r] ARISTOTELES,[s] CICERO,[t] Aristocles apud EUSEBIUM[u] & HERMIAS[x] testantur, apertumque faciunt, Democriticam physiologiam a Protagora adhibitam fuisse, ut fundamentum exhiberet logicæ eristicæ, cujus præcipuus stator fuit Protagoras. Sequebatur enim ex his, in omnibus rebus contrarias rationes inveniri, quia res ipsæ in sola relatione ad cognitionem vel sensationem potius hominis considerantur, quæ innumeris circa unum idemque subjectum variationibus modificantur. Et hic sensus est axiomatis Protagorei: Πάντων χρημάτων εἶναι μέτρον τὸν ἄνθρωπον, μέτρον enim criterium est, unde ejus sensum ita explicat Sextus: *Rerum omnium criterium, sive veri falsique regulam esse hominem, entium quidem, ut sunt, non-entium autem, ut non sunt. Ideoque ponit sola illa, quæ cujusque sensibus apparent, & ita inducit relationem ad aliquid.* Quod licet a CUDWORTHO[y] dubie Protagoræ tribui, nec id ex Platone evinci posse contendat præstantissimus interpres,[z] adducta tamen veterum testimonia luculenta, Cudworthum recte scripsisse, clare evincunt, quicquid sit de obscura Platonis disputatione.

VI. Animam ipsissimos sensus esse, omniaque esse vera.[a] Nititur hoc fundamentis, iis, quæ explicuimus. Cum enim nihil vere atque realiter sit, ob fluxum atomorum præter sensationes, omnes eas veras esse oportet, id est, tales, quales sensus percipiunt, cum anima a sensibus non differat. Ceterum Diogenem, vel ut LAERTIUS[b] vocat, Diomenem Smyrnæum, Nessi Chii discipulum, illius, qui Democritum audivit, eadem cum Protagora sensisse, EPIPHANIUS[c] tradit: quem tamen cum Diogene Apolloniate sine magna verisimilitudine eundem putant MEURSIUS[d] & MENAGIUS.

§. XXVI. Præter Nessum Chium[e] & Nausiphanem ex disciplina Democriti emersit DIAGORAS, ex Melo insula, Cycladum una oriundus, homo

Diagoras Melius.

Nnn nnn n 2

r) In Theæteto, conf. Cratylus.
s) Metaph. l. III. c. 5. l. X. c. 6.
t) Academ. Qq. l. IV. c. 42.
u) Præpar. l. XIV. c. 20.
x) Irris. gentil. §. 9.
y) System. intell. c. I. §. 7. p. 14.
z) Ad h. l.

a) LAERT. l. c. conf. CICERO l. c. ARISTOT. metaphys. l. III. c. 5.
b) §. 58. conf. FABRIC. l. c. p. 776.
c) T. I. Opp. p. 1088.
d) Ad Hesychium p. 146. MENAG. ad Laert. l. c.
e) Meminit ejus LAERT. l. IX. §. 58. EUSEBIUS in Chron. qui Nessam vocat.

homo impietatis macula inter veteres famosus. Sunt, qui Milesium putant, sed hi, recte judicante CLERICO,[f] Melium pro Milesio per literarum compendium dictum esse, frustra contendunt. Parentem habuit Telecli-dem.[g] Is in expugnatione insulæ captus, a Democrito vero, egregiam ingenii alacritatem & indolem, qua pollebat, perspicienti, decem drachmarum millibus redemtus & disciplina sua imbutus dicitur. Elegantioribus vero simul literis navavit operam, & in lyrica poesi non ultimum obtinuit nomen, quæ tum temporis in Pindaro, Bacchylide aliisque florebat. Cum enim Ol. LXXVIII vixerit,[h] Pindaro adhuc coævus fuit.[i] Fuisse vero dithyrambicum initio, & si quis alius, superstitiosum, SEXTVS EMPIRICVS[k] testatur, poesin etiam suam inchoasse hoc modo: *A dæmone & fortuna fiunt omnia;* injuria autem affectum ab aliquo, qui perjeraverat, & propterea nihil mali passus fuerat, eo deductum esse, ut negaret, esse Deum. Injuria vero qualis ea fuerit, HESYCHIVS & SVIDAS[l] ita narrant: quod pæanem quis ipsi surripuisset, juratusque negasset, se hoc fecisse, & tamen postea publice illum pro suo protulisset, Diagoram irarum plenum exspectavisse, ut perjurus iste statim manifesta pœna a Deo & gravissima afficeretur, quod cum non fieri, sed perjurum plagiarium laudibus etiam affici & præmiis videret, satis absurde hinc conclusisse, non esse Deum, impietatemque hanc scriptis etiam publicis fuisse professum, quibus TATIANVS[m] titulum ait impositum, τοὺς Φρύγιους λόγους, Hesychius & Suidas, τοὺς ἀποπυργίζοντας, id est, *destructores*, vel *de turri deturbantes & dejicientes.* Alii aliter referunt, in eo tamen veteres fere omnes, adducti diligenter a P. BAYLE[n] & I. F. REIMMANNO,[o] consentiunt, ista vindictæ divinæ mora inductum Diagoram, Deos negasse, & ob eam causam Atheniensium inter quos habitabat, divinum cultum sacraque traduxisse, mysteria quoque omnibus enuntiasse, eaque despexisse, illos etiam, qui sacris initiari volebant, dehortatum fuisse.[p] Tanta inde non ignominia tantum ei contracta est, ut atheus cognominaretur, & in proverbium hominis nequam & inter bipedes deterrimi abiret,[q] sed Athenienses quoque eo proscripto, cum Olymp. XCI, ad causam dicendam vocatus non comparuisset, non solum voce præconis pronuntiari, sed & æreæ columnæ inscribi juberent, eum, qui Diagoram occidisset, talentum, qui vero vivum adduxisset, duo talenta accepturum esse.[r] Etsi vero valde infamis apud veteres ejus memoria est, visum tamen fuit CLEMENTI ALEXANDRINO,[s] eum inter eos referre,

Ejus atheismus.

f) *Art. crit. P. III. c. 11. §. 5. p. 209.* BAYLE *Dict. T. I. art. Diagoras not. A. p. 282.*

g) SVIDAS in *Diagoras T. I. p. 551.*

h) SVIDAS *l. c.* KVSTER. *ad h. l.*

i) Pindarus enim teste SVIDA Olymp. LXV. natus ad Ol. LXXXVIII vixit. Inserendus vero est Diagoras lyricis veteribus apud FABRICIVM *Bibl. Græc. Vol. I. p. 554.* vid. IPSE ad SEXT. *l. citand.*

k) *Advers. mathemat. l. IX. §. 53.*

l) *ll. cc.*

m) *Contra Græc. p. m. 164.* ed. Paris.

n) *l. c. not. D. E. F.*

o) *Hist. ath. c. XXXI. §. 8. p. 212.* Ex his CICERO *de N. D. l. I. c. 1.* VALER. MAX. *l. I. c. 1.* SEXTVS *l. c.* præcipue notandi.

p) SVIDAS *l. c.* TATIANVS *l. c.* ATHENAG. *legat. pro Christianis p. m. 5.* ed. Paris.

q) Socratem ab Aristophane ideo Melium in nubibus dictum esse supra observatum. conf. ERASM. *Chil. p. m. 722.*

r) SVIDAS *l. c.* s) *Admonit. ad gentes p. 13.*

referre, qui, cum gentilem superstitionem contemserint, ejusque detexerint fraudes, athei habiti sint. Quam Clementis opinionem suam fecere viri quidam docti ex recentioribus, quos allegandi otium nobis fecit ven. REIMMANNUS,[t] qui eos quoque nominat, qui in hoc impietatis luto hæsisse Diagoram tuentur, quibus addi potest RAD. CUDWORTHUS.[u] Nemo tamen majori eruditione & ingenio causam Diagoræ egit cl. ZIMMERMANNO[x] nostro: qui rationes pro ejus atheismo adductas accurate examinavit. Cuncta, quæ prolixe affert, eo tendunt, accusationes adversariorum Diagoræ, scriptis ejus amplius non extantibus, esse suspectas nec validas satis ad inurendam ei atheismi maculam. Invidia enim derisorum gentilium sacrorum excitatos, inter apertos numinis hostes eum retulisse, cum tamen omnia, quibus ille premitur, vel ad exagitata Atheniensium sacra, vel ad negatam DEI providentiam specialem pertineant. Imprimis vero contra fortissimum FABRICII[y] argumentum, eam fuisse Diagoræ ratiocinationem, ut non in gentilium tantum Deos, sed & universe in Deum valeat, ita excipit, ut non tantum rejecta Suidæ & Hesychii tanquam testium nimis a Diagoræ temporibus remotorum fide, de ipsa narratione dubitet, sed ea quoque supposita, ostendere cupiat, posse hoc de diis quoque inferioribus dici, nec demonstrari posse, quod summum quoque numen negaverit, libris itaque ejus non extantibus saltem ad ἐποχήν confugiendum esse, nec rationes Bælii, Fabricii, Buddei clare atheismum ejus demonstrare. Nostrum vero nec institutum nec locus patitur, ea, quæ vir doctissimus attulit omnia, prolixe excutere, quæ scilicet ad specialem atheismi historiam pertinent. Monenda tamen pauca sunt, quæ rem in lucem protrahere apta putamus. Nempe I. non negamus, certissima ratione de atheismo Diagoræ non posse definiri quicquam, cum & libri ejus perierint, &, qui impietatem ejus describunt, testes sint, non omni exceptione majores, & ab ejus ætate nimis remoti:[z] exempla etiam complura extent, viros cordatos, superstitionis vulgaris contemtores negati Dei accusatos fuisse. Si itaque his standum est, facile, fatemur, negabitur Diagoræ atheismus, ita vero eodem labore, tota atheismi historia uno ictu absolvi & everti quoque potest, cum monumenta coæva & ipsa philosophorum scripta pleraque interciderint. 2. Quia vero hoc nimis laxum scepticismo historico campum aperit, contentos nos esse debere monemus istis veterum narrationibus, quæ nobis suppetunt, memores, eos vetustiora, nobisque non visa consuluisse, adeoque non eos quidem in totum rejiciendos esse, fidem vero non absolute, sed tantum probabili ratione dandam esse. His, ut debent, suppositis, 3. si veterum de Diagora effata aliquem locum habent, dubitari non posse putamus, Diagoram non tantum gentilium superstitiones, vel providentiam negasse, sed ipsum etiam quod mundum regit, numen sustulisse; id enim testimonia allata omnia clamant, licet, ut fieri in his solet, circumstantias varie

t) *l. c.* u) *Syst. intell. p. 9.*
x) Ep. *de atheismo Evemeri & Diagoræ*, quæ extat *Mus. Brem. Vol. I. P. IV. art. 3. p. 714. seqq.*
y) *Ad l. c. Sexti.*
z) Hoc nimirum historiæ philosophicæ fatum esse, toties exemplis evi.imus, & doluimus.

rie enarrent. Nec ſola Suidæ & Heſychii auctoritas in partes venit; ſed deſumſere illi ſua ex ARISTOPHANIS ſcholiaſte,[a] patetque ex Sexto etiam, ejus jam tempore pervulgatam fuiſſe famam, injuriæ non ultæ memoria & dolore, ad negandum Deum fuiſſe digreſſum Diagoram. Nec videmus, qui ratio a Fabricio allata queat everti, nullum fuiſſe arg[illegible] Diagoræ contra gentiles Deos, niſi in ipſum numen univerſe valens. 4. Imprimis vero Clementi opponimus ATHENAGORAM,[b] eo magis in partes advocandum, quo magis PP. gentilis ſuperſtitionis deriſoribus favere, eosque in ſuas partes trahere rectiſſime monuit B. BVDDEVS.[c] Is vero luculenter: *Diagoræ ſacrilegam impietatem jure damnabant Athenienſes, qui cum arcanos Orphei ſermones vulgo exponebat, tum Eleuſinia & Cabirorum ſacra publicabat, & Herculis ſtatuam ne ligna rapis coquendis deeſſent, diſſecabat*, ἄντικρυς δὲ ἀποφαινομένῳ μηδὲ ὅλως εἶναι Θεὸν; *denique palam & diſerte Deum eſſe negabat.* Clariſſime enim & diſtincte tribuitur Diagoræ, non tantum Athenienſium ſuperſtitionem riſiſſe, ſed & ipſum Deum negaſſe: quo nomine Chriſtianis, illud facientibus, hoc vero minime, Diagoram opponit Athenagoras. 5. Sed & ad di[illegible] ad quam nemo hactenus attendit, reſpiciendum eſſe, qua [illegible] educatus fuit in philoſophia, ipſa æquitas poſtulat. Fuiſſe vero Democriti diſcipulum, cui & libertatem & philoſophiam debebat, monet Suidas. A vero itaque alienum non eſſe videtur, Democriteis de Deo ſententiis imbutum fuiſſe Diagoram. Quod ſi ſupponimus, qui mirandum eſſe exiſtimabimus, Deum negaſſe hominem, qui in mundo præter atomos & inane nihil eſſe verum & reale a præceptore didicerat. Nec objici his poteſt illud Sexti, initio eum dæmonem & fortunam in omnibus rebus cunctis dixiſſe. Vt enim concedamus, vera referre Sextum, quod facile negari poſſet, dæmones tamen illi quales ſint in ſchola Democriti, ex εἰδώλοις ab eo aſſertis & ſupra expoſitis ſatis conſtat. Quos cum dicis tantum cauſa Democritum a Magis tranſſumſiſſe facile perſpiciatur, nullo negotio fieri potuit, ut theſin exotericam tanquam ridiculam, caſu iſto excitatus Diagoras exploſerit, ſicque tandem genuinam Democriti doctrinam profeſſus fuerit, non eſſe Deos. Quibus rationibus ſubductis & inter ſe comparatis majori veriſimilitudine Diagoram accuſari impietatis, quam abſolvi putamus. Sed ut ad hiſtoriam ejus, unde divertit oratio, revertamur, Diagoras Attica terra exul & profugus, navem, ſi fides CICERONI[d] habenda, conſcendit, cumque tempeſtate adverſa premerentur omnes, & vectores timidi & perterriti ei dicerent, non injuria ſibi ea accidere, qui illum in eandem navem recepiſſent, oſtendit eis in eodem curſu multas laborantes alias, quæſivitque, num etiam in iis navibus Diagoram vehi crederent. Cum vero Samothraciam veniſſet, atque ei quidam amicus, tu qui Deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex his tabellis

a) *Ad nubes p. 410.*

b) *l. c.*

c) *theſ. de atheiſmo c. I. p. 73.* quæ ſugillat REIMMANNVS *p. 215.* Exemplis hoc facile poſſet demonſtrari: in ratiociniis enim PP. non adeo accuratos fuiſſe ſatis notum eſt.

d) *De N. D. l. III. c. 37.*

bellis pictis quam multi votis vim tempestatis effugerint, in portumque salvi pervenerint? Ita fit, inquit, illi enim nusquam picti sunt, qui naufragium fecerunt, in marique perierunt. Suspicamur tamen Græca hæc fide niti, ideo excogitata, ut jucundius majorique acumine narraretur Diagoræ historia. Esse enim ex iis rumusculis, qui incerta fide aliis quoque tribuuntur, ex LAERTIO [e] liquet, Diogeni Cynico ea adscribente. Tandem Corinthum delatus, ibi, teste SVIDA [f] vitam finiit. Legibus Mantineam parario Nicodoro, ordinasse, narrat [g] AELIANVS.

Anaxarchus.

§. XXVII. Ex disciplina Democriti quoque exiit ANAXARCHVS Abderita, [h] Diomenis Smyrnæi auditor, [i] vel, ut alii perhibent, Metrodori Chii, qui ne hoc quidem se scire dixit, quod nihil sciat. [k] Metrodorus vero Nessum, vel quod aliis placet, ipsum Democritum audivit. Anaxarchus vero non tam doctrina, quam vita notabilis extitit. Vixit enim cum Alexandro M. unde Olymp. CX floruisse LAERTIVS [l] colligit, tantaque ejus usus est gratia, [m] ut regem eo quoque tempore, quo adulationibus totus corruptus Alexander, ægerrime amicorum monita audiebat, libere corripere auderet, [n] isque potissimum philosophiæ rationibus munitus regi, Babylona appropinquanti suaderet, contemneret Magorum prædictiones, fatale id ipsi fore asserentes tanquam falsas & incertas. Abusum tamen fuisse philosophia ad adulationem, ex solatio colligi potest, quod Alexandro ob Cliti cædem animo anxio exhibuit. [o] An ignoras, ajebat, jus & fas Iovi assidere, ut quicquid rex agat, id fas justumque putetur. Quam turpem adulationem in philosopho recte exagitarunt, & parasiti mores in Anaxarcho damnarunt veteres. [p] Qui ei frequenter etiam exprobrant, voluptatibus deditum non sine philosophiæ opprobrio vixisse, & mensæ regum servientem, vitæ commoditates quæsivisse, cujus notabile exemplum ATHENAEVS adduxit, & Timonis versus testes sunt, qui vitam voluptatibus deditam, & ad vitia regressam ei exprobrant. [q] Nec dubium est, hanc vitæ commoditatem & voluptatem ipsi cognomen εὐδαιμονικοῦ conciliasse, quod apud veteres ei plerumque tribuitur, quodque διὰ τὴν ἀπάθειαν καὶ εὐκολίαν τοῦ βίου gessisse LAERTIVS [r] ait, quibus, mores aulicæ se vitæ attemperantes & parasiticos notari, non vero, ut volunt interpretes, constantiam & tranquillitatem animi vita Anaxarchi luculenter loquitur. Recenset quidem LAERTIVS [s] philosophos, a philosophiæ fine, quem in feli-

e) LAERT. *l. VI. §. 59.*

f) *l. c.*

g) *l. II. c. 23.* Nodos in scirpo quærit hic BAYLE *l. c. not. H.* potuisse atheum tam egregias leges condere. Si enim supponamus, quod verisimillimum, atheum proscriptum non consultum fuisse, sed id ante ejus manifestatam impietatem esse factum, cuncta concidunt, quibus hypothesibus suis ille servit.

h) LAERT. *l. IX. §. 58.* PLVTARCH. *Symp. l. VII. c. 5.*

i) *ibid.* EVSEB. *præp. l. XIV. c. 17.*

k) SVID. in *Democrit. T. I. p. 542.*

l) *l. c.*

m) AELIAN. *l. IX. c. 30.* centum ei donasse talenta Alexandrum PLVT. in *Apophth. T. I. p. 332.* refert.

n) AELIAN. *l. IX. c. 3.* LAERT. *l. IX. §. 60.*

o) ARRIAN. *exp. Alex. l. IV. p. 84.* PLVT. *ad princ. indoct.* conf. MENAG. *ad l. c. Laërt.* STOLLIVS *hist. phil. moral. gentil. §. 106. p. 174.*

p) LVCIAN. *Parasit. T. III. p. 250.* ATHEN. *l. VI. p. 250.*

q) Apud PLVTARCH. *de virt. mor.*

r) LAERT. *l. c.* ATHENAEVS *l. c.* & *l. XII. p. 548.* & ex hoc EVSTATH. *ad Il. X. p. 1273.* AELIAN. *l. c.*

s) *l. I. §. 17.*

felicitate ponebant vitæ, eudæmonicos dictos; hosque Anaxarchum sectæ suæ conditorem habuisse, tradit *historiæ philosophicæ* GALENO tributæ auctor, [t] idque admittit FABRICIUS. [u] Obstant tamen huic asserto momenta duo. Nam non Anaxarchus tantum, de cujus placitis philosophicis altum apud veteres est silentium, sed & Cyrenaici, atque Epicurei, ad hanc mentis felicitatem doctrinam moralem retulerunt, non vero Eudæmonici sed Hedonici vocati sunt. Deinde, monente ipso FABRICIO, vix quisquam in veterum scriptis εὐδαιμονικῦ nomine laudatus occurrit, præter unum Anaxarchum; quæ satis verisimiliter persuadent nobis, felicitatis potius aulicæ, quam philosophicæ causa, hoc nomen, inter σκώμματα philosophorum referendum Anaxarchum accepisse. Talem vero vitam cum affectarit Anaxarchus, difficile credi potest, quod de eo, magno licet consensu, tradunt veteres, Nicocreontis, regis Cypri, hostis cum esset, ejus interitum apud Alexandrum M. quæsivisse. Rege vero mortuo, Nicocreontem, Anaxarchum, quem tempestas invitum in Cypri litora ejecerat, cepisse, & in mortarium conjectum, ferreis pistillis tundi curavisse: eo interea, dolore contempto, identidem celebre dictum illud ingeminante: tunde Anaxarchi culeum, nam Anaxarchum non tundis. Linguam igitur ejus præscindi jubente tyranno morsu eam ipsum præscidisse, & in ejus faciem conspuisse. Etsi enim facile largimur, Nicocreontem, par pari relaturum Anaxarcho interitum ejus crudeliter accelerasse, valde tamen de circumstantiarum veritate dubitamus, cum nec antiquior testis sit CICERONE, [x] & eadem res Zenoni Eleati quoque a veteribus tributa satis incertum vulgi rumorem prodat, neque verisimile sit, hominem, aulicæ felicitatis voluptatem affectantem, tantam constantiam in morte ostendisse. [y] Quam audax enim in ejusmodi fabellis pingendis & fingendis Græcia fuerit, notum est omnibus, qui vetera curiose sunt rimati.

* *

CAPUT DUODECIMUM.

DE SECTA HERACLITEA.

§. I.

Heracliti vita.

Sectam Heracliteam condidit HERACLITUS Ephesius, patre Blysone, quem Bausonem, Blosonem, vel Beutonem alii vocant, vel quod alii volunt, Heracione vel Horacino natus. [a] Qui licet obscuram instituerit sectam, tantum tamen nomen consecutus est, ut dignus visus sit, de quo singulari

t) c. 3.

u) Ad SEXT. EMP. *adv. mathem. l. VII. §. 48.* Eandem de rebus humanis scenæ instar se habentibus & decipientibus sententiam cum Monimo professum esse, IDEM ait §. 88.

x) *Tusc. Qq. l. II. c. 22. de nat. Deor. l. III. c. 33.* LAERT. *l. c.* OVIDIUS *in Ibin*, aliique laudati MENAGIO *ad l. c. Laërt.*

y) Addi his potest, mortis genus tale fingi quod ejusmodi sermones serere non permittit.

a) LAERT. *l. IX. §. 1.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 302.* SUID. in *Heraclit. T. II. p. 72.*

gularibus libris commentati fuerint, veteres,[b] quem vero pene totum neglexere recentiores.[c] In adolescentia jam egregia perspicacissimi ingenii virtute eminuisse, tradit Aristonymus,[d] cujus exemplum afferunt PLVTARCHVS[e] & LAERTIVS,[f] in id magno studio incubuisse, ut se ipsum examinaret atque excuteret, huncque habuisse laboris fructum, ut se nihil scire intelligeret. Vnde verba ejus apud LAERTIVM *αὐτὸν ἔφη διζήσασθαι, καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ*, quae ita interpres vertit, *se semet investigandæ veritati dedisse, omniaque ex semet ipso didicisse*, longe aliud velle, recte notavit ISAAC. CASAVBONVS,[g] idque indicare, *se ipsum explorando a se ipso discendi fecisse initium.* Nam habuisse præceptores, ipse refert Laërtius. Nec dubium est, hanc ignorantiæ suæ notitiam impulisse Heraclitum, ut ad philosophiam animum adjiceret. Xenophanem itaque audivit[h] & Hippasum,[i] Pythagoræ tum mysteria, clarius, quam isti viri solebant, explanantem; unde prima quoque istius philosophi principia in suum systema retulit, ut ex collatione patet. Ait quoque PROCLVS,[k] per plurimas terras inaccessas in montem Atlanticum iter eum suscepisse, cujus tamen itineris vetustiorem testem merito desideramus. Post reditum in patriam, regnum[l] ei, id est, summi magistratus auctoritas delata est, quam tamen repudiavit, fratrique concessit, quod pessima consvetudine civitas jam esset imbuta.[m] Quamobrem ad fanum Dianæ secedens, astragalis ibi lusit cum pueris, ad Ephesios, qui forte aderant, dicens; quid miramini o perditi cives? nonne istud facere præstat, quam vobiscum rempublicam administrare. Valde autem offenderant Heraclitum Ephesii, quod familiarem ejus Hermodorum, virum civilis philosophiæ legumque ferendarum peritissimum,[n] exilio multassent, nec ferre potuerint excellentia inter eos merita, quæ causa quoque fuit, cur acerbe in eos invectus sit. Ad philosophiæ itaque studia reversus, cum vitam amaret solitariam, quam melancholici quoque temperamenti inclinatio ei vehementer commen-

b) Aristonis Chii liber *de Heraclito* veteribus sæpe laudatur. Idem argumentum excusserunt Cleanthes & Sphærus. Stoici enim hanc philosophiam magni faciebant. Addi his potest Antisthenes, Heracliti sectator, Heraclides Ponticus, Pausanias, Heraclitistes vocatus, Diodotus Grammaticus, conf. LAERT. *l. c.* IONS. *de Script. Hist. phil. l. II. c. 3. p. 128.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. p. 760.*

c) Plerique historiæ philosophicæ scriptores ne STANLEIO quidem excepto, per transennam tantum hanc historiæ philosophicæ partem considerarunt. B. GOTTFR. OLEARII liber vero de *Heraclito* lucem non vidit, præter duas diss. *de principiis & γενέσει rerum ex mente Heracliti* STANL. *P. IX. p. 839. sqq. 855. sqq.* insertas conf. FABR. *l. c. p. 762.*

d) STOBAEVS *Serm. CII. p. 334.* SVIDAS *l. c.*

e) *Adv. Colot. T. III. p. m. 423.*

f) *l. c.*

g) *Ad h. l.*

h) LAERT. *l. c.*

i) SVIDAS *l. c.*

k) *Ad Timæum p. 56.*

l) LAERT. *l. IX. §. 6.* *βασιλεῖς* vero vel *βασιλίδες* vocabantur Ephesi, judices summam reipublicæ administrantes, quos Pausanias Ephesius sustulit, tyrannide introducta, vid. SVIDAS in *Pythag. Ephes. T. III.* HESYCHIVS in *βασιλεῖς*.

m) LAERT. *l. IX. §. 2.*

n) Pertinet Hermodorus inter ICtos veteres, legum enim duodecim tabularum si non primus auctor, quod vult Pomponius *l. 2. D. de Orig. Iur.* certe magna pars fuit, vid. STRABO *lib. XIII. p. 642.* CICERO *Tusc. Qq. l. V. c. 36.* hinc PLINIO *l. XXXIV. c. 5.* interpres legum, quas duumviri scribebant, audit, cui propterea statua in Comitio posita. Nondum tamen ex familiaritate Hermodorum inter & Heraclitum, illum hujus asseclam in philosophia fuisse concludi potest, licet id asserat PAGAN. GAVDENT. *de philos. Rom. c. IV. p. 105.* Distinguendus vero est ab Hermodoro Platonico, de quo supra in Platone.

mendabat, [o] conversationem hominum fugiebat, adeo ut Darii quoque, ad se ut veniret, invitantis, benevolentiam contemneret. [p] His accessit ingenium alta spirans aliosque magna invidia contemnens, cujus specimen allegant veteres, quod se omnia jam scire professus, reliquos omnes in ignorantia versari dixerit. [q] Ex urbe igitur tandem odio hominum si non omnium, certe civium suorum decessit, vitamque in montibus egit, olera ac herbas comedens. Ita enim perosus cives, ob eamque causam ab illis quoque contemtus & neglectus, privata vita nihil esse præstantius reputabat, ideoque etiam Athenienses, apud quos tamen magna fruebatur existimatione, aspernabatur. [r] Quod si epistolis, quæ sub ejus nomine feruntur, [s] fides esset, impietatis sacrilegæ accusatus Ephesum reliquisset; sed quo loco illæ habendæ sint, sæpissime inculcavimus, adeoque illas præterimus. Cum vero nullo alio cibo in montibus, nisi herbis & oleribus, uteretur, aquæ intercutis morbo laborare cœpit, quo ipso in urbem reverti coactus est. [t] Suntque inter epistolas philosophorum duæ [u] ad Amphidamantum, quibus prolixe de morbi sui natura & eventu philosophatur: illæ vero, ut reliquæ, adeo aperte sophistarum scholas redolent, ut ad eas provocare erubescamus. Vrbi itaque redditus obscurus philosophus, medicosque ita per ænigma sciscitatus, an possent ex imbre siccitatem facere? illis non intelligentibus, se ipsum boum stabulo includens, & fimo bubulo obruens, eo vapore credebat abundantem noxiumque humorem exhauriri posse; vel, quod Hermippus ait, boum fimo a servis oblitus solis radiis se objecit, nihilque ea re proficiens, sequenti die obiit ætatis LX anno, in foro sepultus: alii a canibus laceratum esse dixere: [x] Aristo autem & Hippobotus ab eo morbo liberatum, postea alio morbo interiisse, scriptum reliquerunt. [y] Celebris vero non philosophici tantum systematis fama, quod asseclas reperit, sed & perpetuis lacrymis fuit, quos assidue improbam hominum, præcipue civium, vitam deplorando, fudisse veteribus passim traditur. [z] Sed traditionem, licet satis veterem, ejusdem commatis esse, quo risus Democriti, facile intelligi potest, & conjici, temperamentum moresque hominis tristes & acerbos, & de civium ingrato in se & malo animo semper quiritantes occasionem oratoribus dedisse, perpetuas fingendi in Heraclito lachrymas. Inter Græcas itaque fabulas merito numeranda utraque narratio,

quod de sapientibus alter
Ridebat quoties a limine moverat unum

Pro-

o) LAERT. *l. IX. §. 6.* Hinc inter apathes & humani generis osores eum refert PLIN. *l. VII. c. 19.*

p) *ibid. §. 12. 13.* ubi utriusque affertur epistola: quæ tamen suspectæ sunt ex rationibus sæpius dictis. Rem ipsam tradit quoque CLEM. ALEX. *Strom. l. I.*

q) LAERT. CLEM. ALEX. *ll. cc.* LVCIAN. *vit. auct. T. III. p. 123.*

r) LAERT. *l. IX. §. 13. 15.* Fallitur sine dubio ATHENAGORAS, qui *leg. pro Christ. p. m. 35.* ait, Heraclitum & Democritum patria pulsum esse, illum Epheso, hunc Abdera: absurdius utriusque patriam confundit interpres C. GESNERVS.

s) *Epist. philos. p. 50. 57. 63.* ed. LVBINI.

t) LAERT. *l. c. §. 4.*

u) *l. c. p. 53. 55.*

x) LAERT. *l. c. §. 3. 4.*

y) *ibid. §. 5.*

z) AELIAN. *l. VIII. c. 13.* LVCIAN. *l. c.* SENECA *de tranquill. c. 4. de ira l. II. c. 10.* & post hos plures.

Protuleratque pedem: flebat contrarius alter,
Mirandum est, unde ille oculis suffecerit humor? [a]

Quod si LUCIANUM consulimus, facile ex ejus risu colligi potest, eum inter fabulas totam rem retulisse, qui causam ridendam & absurdam potius, quam deflendam allegat, proditque ad deridendos philosophos utramque excogitatam fuisse narratiunculam. Scripsit librum *de natura*, tribus partibus constantem, quarum prima *de universo*, altera *de republica*, tertia *de theologia* egit, [b] qui tamen temporis injuria, præter exigua fragmenta [c] quædam, periit. Adeo vero & temperamenti vitio & affectatæ scribendi rationis studio obscurus in eo factus est, ut σκοτεινȣ̃ nomen a veteribus unanimi ei consensu tribueretur. [d] Cujus obscuritatis causam subinnuit LAERTIUS, monens, eum, librum suum in templo Dianæ, more veteribus recepto, deposuisse, de industria obscurius scriptum, ut soli eruditi eum legerent, ne si a vulgo passim legeretur, contemtui esset. [e] Scilicet ad arcanam disciplinam Heraclitum respexisse, illius temporis mores dubitare non sinunt. Cum enim tales in physiologia sua rationes sequeretur, quæ communes populi de Diis notiones subverterent, consultum ei visum fuit, inter homines superstitioni avitæ ad insaniam deditos veros philosophiæ suæ sensus, partim novis vocabulis, partim figurata dictione & constructione impedita occultare & tegere. Communem enim civium superstitionem risisse, testis est CLEMENS ALEXANDRINUS. [f] Mirandum itaque non est, nec grammaticos nec philosophos obscuri hominis scripta satis intellexisse, [g] & latuisse ea in adytis templi, donec a Cratete quodam Græcis vulgarentur, [h] vel, ut tradit TATIANUS, [i] Euripides poëta tragicus, Dianæ templum frequentans, traditis obscuris Heracliti præceptis memoriæ, ea diligenter enarraret. Prosaico vero sermone scriptum fuisse ejus librum, fragmenta testantur, unde qui carmen eum vocant, [k] generaliori sensu vocem pro quavis scriptione accepisse censendi sunt. Tempus ejus ex præceptoribus & coævis colligi potest; Floruisse circa Olymp. LXIX. ait LAERTIUS. [l] Fuere & alii Heracliti, & inter hos Peripateticus philosophus, cum Ephesio non confundendi. [m]

Philosophia Heracliti.

§. II. Philosophiæ decreta qualia constituerit Heraclitus explicatu valde est difficile; cum enim affectatam obscuritatem ideo diligeret, ne intelligi ab omnibus posset, nodos inextricabiles, quibus placitorum suorum enarrationem irretivit, struxit, & constructionis ambiguæ, locutionum figuratarum, vocumque vel novarum, vel inusitata significatione adhibitarum laqueis ita impedivit, ut ex tenebris extrahi vix queant. [n] Mirum itaque

a) IUVENAL. *Sat. X. v. 34.*
b) LAERT. *l. IX. §. 5.* FABRIC. *l. c. p. 760. sq.*
c) Collegit ea HENR. STEPHANUS *Poëſ. phil. p. 129. seqq.*
d) Loca veterum collecta exhibet MENAG. ad LAERT. *l. IX. §. 6.*
e) *l. c.*
f) In *protreptico p. 33.*
g) Conf. ARISTOT. *Rhet. l. III. c. 5.*
h) LAERT. *l. c. §. 12.*
i) *Adv. Græc. p. m. 143.*
k) TATIANUS *l. c.* conf. FABRIC. *l. c. p. 2. 761.*
l) *l. c.*
m) Enarrant eos LAERT. *l. c. §. 17.* MENAG. *ad h. l.* FABRIC. *l. c.* Peripateticum cum nostro confundit Menagius.
n) Imitatus in his oracula, vid. IAMBLICH. *de myster. l. I. c. 15. p. 79.*

que non est, neque grammaticos veteres neque philosophos semper eum recte intellexisse: qui ob hanc causam non nisi summa cautione consuli possunt. Nec scripta Heracliti integra supersunt, ut ex tota doctrinarum συναφείᾳ de iis judicium queat institui. Cuncta itaque ad conjecturas redeunt, quas tamen consultis reliquiis Heracliteis ita eleganter docteque instruxit ὁ πάνυ GOTTFR. OLEARIUS, [o] ut verisimilitudine ejus explicatio se commendet, qui ideo cum iis, quæ stricte dicturi sumus, consulendus est. De rationali vero, naturali & morali philosophiæ parte Heraclitum fuisse sollicitum, veteres produnt, ea tamen, quæ nobis temporis reliquit injuria, pleraque ad physicam pertinent, de sententiis ejus moralibus pauca supersunt: rationalem philosophiam physicæ superstruxit, ex qua pauca nobis fragmenta servavit SEXTUS EMPIRICUS, [p] quæ hoc innuunt:

Logica Heracliti.

I. Sensum non esse fide dignum veritatis judicem, sed rationem.

II. Rationem vero intelligi non quamcunque, sed divinam & communem.

III. Id quod nos ambit, esse & rationis particeps, & prudentia præditum.

IV. Hanc divinam rationem cum attraxerimus per inspirationem, effici nos intelligentes: & in somnis quidem obliviosos, in vigilando autem rursus prudentia præditos. In somnis enim obstructos esse sensuum meatus, separarique mentem, quæ est in nobis, a conjunctione, quæ illi intercedit, cum eo quod ambit, sola servata, quæ adhærescit, respiratione, veluti quadam radice, & separatam amittere, quam prius habebat, vim recordandi. In vigilando vero rursus per sensuum meatus, cum eo, quod se ambit, conjungere, ac vim rationis induere.

V. Hanc autem communem rationem & divinam, & cujus participatione efficimur logicæ participes, esse criterium.

VI. Fieri inde, ut, quod omnibus placet, sit fide dignum, comprehendi enim communi & divina ratione, quod autem uni soli occurrit, minime fide dignum esse, propter causam contrariam.

Hæc Sextus, qui ipsa quoque Heracliti verba attulit, hæc asserta continentia. Cuncta vero nituntur descriptione animæ mundi, cujus anima humana pars est, Heraclitea, quam in sequentibus explicabimus: hic id modo monentes, cavendum esse, ne per hanc divinam rationem, quæ hominem subit extrinsecus illapsa, principium aliquod mere spirituale intelligamus; contrarium enim vel ex eo patet, quod per meatus sensuum hominem subeat; estque nihil aliud nisi calidum illud sive ignis, ætherve, τὸ λεπτότατον καὶ τάχιστον διὰ παντὸς διεξὸν, δι᾽ οὗ πάντα τὰ γινόμενα γίγνεται, de quo in sequentibus dicemus. Singulare vero hoc est, quod Heraclito, alta spiranti, plebemque superciliosa ambitione spernenti placuisse PROCLUS [q] ait:

o) *l. c.*

p) *Adv. mathemat. l. VII. §. 126.* quocum conferri possunt TERTULLIANUS *de anima c. 15.* PHILOSTRAT. *Opp. p. 391. Apoll. ep. 18.* CLEM. ALEX. *Strom. l. V. p. 602.*

q) *Comm. mst. in Alcibiadem Platonis* apud FABRICIUM *ad l. c. Sexti.* Mirum & contradictorium esse ex thesi VI. manifestum est.

ait: Vulgus esse sine mente & ratione; unde & ὀχλολοίδορον eum vocavit Timon. Cur enim vulgaria ingenia, quæ eundem ætherem hauriunt, non queant esse rationalia? Sed judicabat Heraclitus ab effectu, & odio civium suorum ductus, quos desipere ad unum omnes credebat.

Physica Heraclitea.

§. III. Physicorum dogmatum, ab Heraclito assertorum hæc summa est:

I. Ex nihilo nihil fit.

II. Id quod primum in rebus naturalibus est, a quo reliqua sunt omnia & fiunt, ignis est. Magno consensu primum hoc Heracliti principium veteres Heraclito tribuunt, ex quibus imprimis videndi ARISTOTELES, [r] CICERO, [s] PLUTARCHUS, [t] LAERTIUS, [u] & qui ipsa Heracliti verba affert, CLEMENS ALEXANDRINUS,[x] ut alios ex PP. prætereamus. Facit hujus principii auctorem primum Heraclitum LUCRETIUS: [y]

Quapropter, qui materiam rerum esse putarunt
Ignem, atque ex igni summam consistere, solo,
Magnopere a vero lapsi ratione videntur:
Heraclitus init quorum dux prælia primus.

Verum aut falli eum, aut primum ducem tantum pro primario dicere, ex iis, quæ *capite decimo* de mente sectæ Italicæ sive Pythagoreæ diximus, apertum est. Nec aliunde sua hausit Heraclitus, qui licet hujus se principii inventorem, ut erat maximus ostentator, jactaret, & αὐτοδίδακτον [z] venditaret, ab Hippaso tamen illud accepit, ut ex dictis loco citato, si cum Heracliteis conferantur, erit manifestum. Recte itaque Hippasum & Heraclitum jungunt PLUTARCHUS [a] & SEXTUS EMPIRICUS. [b]

III. Ignem vero hunc aërem quoque recte vocaveris, & exhalationem, sive ἀναθυμίασιν. Novatorem verborum fuisse Heraclitum, in antecedentibus observavimus; ut igitur, quæ ab alio accepit, tanquam nova, venderet, alienis vocabulis usus est. Esse vero aërem illum sive ἀναθυμίασιν nihil aliud, quam exhalationem ignis, sive ætherem igneum, celerrime motum, ex PLUTARCHO, [c] discimus, qui τὸ πῦρ ἀναθυμιώμενον ἀέρα γενέσθαι, ex Heracliti mente dixit. Idemque vult ARISTOTELES, [d] quando Heraclitum, scribit, dicere, τὴν ἀρχὴν εἶναι τὴν ψυχὴν εἴπερ τὴν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τἆλλα συνίστησι, καὶ γὰρ ἀσωματώτατον δὴ καὶ ῥέον ἀεί, *principium esse animam, sive aërem, ex quo reliqua omnia constant, esse enim maxime incorporeum & semper in fluxu.* Anima vero ejusdem ignis Heraclito particula est. Facile itaque in concordiam redigi possunt, qui apud SEXTUM [e] ignem Heracliti principium esse dicunt, quique aëra indicant; modo ignis illius rationem recte consideremus.

 IV.

r) *Metaph. l. I. c. 3.*
s) *Acad. Qq. l. IV. c. 37. de N. D. l. III. c. 14.*
t) *De plac. philos. l. I. c. 3.*
u) *Lib. IX. §. 7.* STOBAEUS *eclog. phys. l. I. p. 27.*
x) *Strom. l. V. p. 599.* ὁ κόσμος ἦν καὶ ἔσται πῦρ ἀείζωον ἁπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρῳ. Ita ipse Heraclitus.
y) *Lib. I. v. 636.*
z) LAERT. *l. IX. §. 5.* TATIAN. *p. 143.* OLYMPIOD. in *Phæd.* apud FABRIC. *Bibl. Gr. vol. I. pag. 760.*
a) *l. c.*
b) *Adv. Mathem. l. X. §. 313.*
c) *l. c.*
d) *De anima l. I. c. 2.*
e) *l. c. l. IX. §. 361.* FABRIC. *ad h. l.*

IV. Constat vero ignis ille, sive aër, ramentis minutissimis & indivisibilibus. Ψηγμάτια vocat PLVTARCHVS,[f] quam vocem de atomis, id est elementis indivisibilibus & minutissimis PHILO[g] adhibuit. Idem etiam STOBAEVS[h] Heraclito tribuit. Nec differre ignem illum, qui rerum omnium principium constituit, ab istis particulis & ramentis minimis, Plutarchi loca a nobis adducta, si conferantur inter se, evincunt. Quae quoque caussa fuit viris eruditissimis, & omnem veterum doctrinam animo complectentibus RAD. CVDWORTHO,[i] GOTTFRID. OLEARIO[k] & IO. ALB. FABRICIO,[l] ut Heraclitum inter systematis atomistici patronos numerarent: nec nobis aliter visum fuit.[m] Accurate tamen rem expendentibus, nihil hic definiendum videtur: etsi enim dubium vix esse queat, ejusmodi particulas minimas Heraclitum statuisse, nondum tamen id systematis atomistici patronum efficit, sed requitur, ut omnibus quoque qualitatibus praeter figuram & motum nudaverit; quod ex Heracliti systemate vix probari, sane nihil certi hic definiri potest.[n]

V. Sunt vero particulae sive ramenta illa minima non simplicia tantum & ex nullis aliis composita, sed & aeterna, & ignis ille aeternus & periodicus.[o]

VI. Otium vero & quies in universo non est, illa enim iis competunt, quorum nulla est vita, sed motus, & quidem aeternis aeternus, mortalibus vero finitus. Patet ex his PLVTARCHI[p] & STOBAEI[q] verbis, particulas illas, ignem aëremve constituentes motum in se habuisse aeternum. Idem ARISTOTELES[r] quoque asserit, qui de principio materiali Heracliti verba faciens, parum illud, ait, corporeae substantiae habere, id est, esse subtilissimi corporis, & in perpetuo motu versari. Vnde vero ille motus sit, originemque suam habeat, prolixe quaerendum non esse putamus, cum aeternitas motus istis particulis ignique tributa satis prodat, ab intrinseca earum natura eum proficisci. In alia quidem omnia abit praestantissimus OLEARIVS,[s] ut demonstret, motum hunc esse a Deo, quem λόγον καὶ εἱμαρμένην dixit Heraclitus: dabimus etiam, non inepte ista dici: hoc vero notandum esse, ex dicendis patebit, Deum hunc substantia & natura sua a particulis istis sive igne distinctum non esse, sed esse illam ipsam naturam, vimque necessariam, unde omnia, modificato ista necessitate & intrinseca ratione igne formantur. Ideo enim dicitur λόγος δημιουργὸς καὶ Θεὸς apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM.[t]

VII. Cum minimae sint istae ignis particulae, celerrimoque agitentur motu, sensibus expositae non sunt, nec videri, tangive possunt, adeoque incorporales dici possunt, ac ignis aërisve appellationem omnium optime tuentur.

VIII.

f) *Lib. I. c. 13. de plac. phil.*
g) *De opificio mundi p. 8.*
h) *Eclog. phys. c. XVII. p. 32.*
i) *System. intell. c. I. §. 16. p. 22.*
k) *l. c. p. 845. seqq.* qui multus est in hac ornanda opinione.
l) Ad SEXT. EMPIR. *p. 136.*
m) In Germanico *Hist. phil.* opere *T. II. p. 427.*
n) Ita etiam cl. MOSHEM. *ad l. c.* CVDWORTHI.
o) STOBAEVS *l. c.*
p) *l. c. l. I. c. 23.*
q) *l. c. c. XXII. p. 40.*
r) *De anima l. I. c. 2.*
s) *l. c.*
t) *Strom. l. V. p. 599.*

VIII. Particulis his coëuntibus ignis enascitur, sed elementaris. Ita, distinctione ex Stoica, quæ Heraclitum secuta est, schola adhibita conciliari possunt cum dictis illi, qui elementum ignis ab Heraclito pro rerum omnium principio admissum esse dicunt. [w] Alius enim ignis est artificialis & rerum omnium creator, alius elementaris ab eo productus.

IX. Omnia itaque ex igne nascuntur, & in ignem resolvuntur; ignisque principium est, ex quo existunt omnia, & finis, in quem post certas periodos omnia recident. [x]

X. Mundus vero duplex est: unus æternus, quem neque Deorum ullus fecit, nec hominum: sed fuit, semper est & erit ignis semper vivens, mensura accendens, & extinguens: alter vero, qui consistit per variam & multiplicem exornationem, qui & ortus & est, & in quem cadet interitus. Verba hæc ipsa sunt Heracliti servata a CLEMENTE ALEXANDRINO, [y] ex quibus apparet, ignem sive materiam, ex qua sunt omnia, illi fuisse æternam, nec unquam genitam, ex ea vero mundi hujus aspectabilis formam fuisse compositam. Multum hunc locum torquet CUDWORTHUS, [z] ut genitum a Deo esse mundum Heraclitus negasse non videatur: sed contra aperta philosophi verba, mundi sive materiæ æternam existentiam asserentia, ut recte observavit cel. Interpres. [a]

XI. Ignis hic Deus est. Ita recte CLEMENS ALEXANDRINUS, [b] ut ex sequentibus constabit.

XII. Est vero in æterno illo igne æternus ac necessarius motus, vi cujus agitatus ignis mundum produxit. [c]

XIII. Hic æternus & ex intrinseca particularum istarum natura exoriens motus fatum est, secundum quod omnia fiunt, conservantur, resolvuntur, & revolvuntur. Hocque fatum necessitas est, aliter enim se habere natura ignis non patitur. [d]

XIV. Est vero fatum, substantia, mente prædita, substantiam universi permeans, & de motibus contrariis rem efficiens. Ita PLUTARCHUS [e] & STOBAEUS, [f] qui ideo fatum, λόγον, vocant, certis enim ac rationalibus motus legibus agit, unde rationem ei Heraclitus tribuit.

XV. Est itaque ratio in fato, quæ cum totum mundum permeet, mundi anima est. [g]

Theologia Heracliti.

XVI. Mundi hæc anima, motu suo æterno & necessario, sive rationali opifex (δημιουργὸς) est rerum omnium. Fundamenta hæc sunt metaphysica totius physiologiæ Heracliteæ, ex quibus de theologia ejus judicandum est. Quam cum, quibus poterat, eruditionis elegantissimæ viribus purgare, & ab impietate procul esse demonstrare connisus sit OLEARIUS; [h] merito

w) PLUT. *l. c. l. I. c. 2.*
x) *ibid.* STOB. *eclog. phys. c. I. p. 2.*
y) *Stromat. l. V. p. 599.*
z) *l. c. p. 160.*
a) *Ad h. l. not. 5.*
b) *In protrept. p. 42.* TERTULL. *contra Marcion. l. I. c. 12.* STOB. *l. c.*
c) ARIST. *de anima l. I. c. 2.* PLUT. *l. c. c. 23.* STOBAEUS *l. c. c. 22.*
d) HERMIAS *irris. phil. gentil. p. 178.* LAERT. *l. IX. §. 7. 8.* PLUT. *l. c. l. I. c. 27.* THEODORIT. *Therapeut. l. VI.*
e) *ib. c. 28.*
f) *l. c.*
g) *ll. cc.*
h) *l. c.*

merito is paucis audiendus est. Putat vero Heraclitum, licet materiam, sive principia illa minutissima æterna faciat, iis tamen adjunxisse Deum, sive principium aliquod rationale, quod illis motum dederit, & fatum, necessitas, demiurgus, anima mundi, versatilis mundi harmonia &c. vocetur. Quod ut contra adducta hactenus, quæ contrarium svadere videntur, veterum testimonia evincat, observat, 1. Heraclitum quidem ignem, sive materiam dixisse Deum, sed ideo tantum, quod is principium sit, adeoque divinum aliquod, more apud veteres philosophos recepto, qui prima elementa, sive principia atque ὕλην, ex qua omnia fieri statuebant, θεὸς appellarunt. 2. Nec æternum obstare motum, quo minus ille particulis ab infinito rerum auctore ab æterno imprimi potuerit. 3. Maxime vero attendendum esse, ad fati descriptionem, quod Heraclitus non animam tantum dixerit mundi omnia pervadentem, agitantem & formantem, sed & substantiam ratione præditam, & λόγῳ mundum formantem & perficientem, eamque diserte Deum esse dixerit. Hæc prolixe & erudite discutit & contra objectiones quasdam tuetur vir veterum doctrinarum peritissimus. Etsi vero non adeo proficere hac in quæstione enodanda nos posse inde judicari potest, quod non tantum ineluctabili obscuritate laboret philosophus, sed & sibi contradicere interdum, jam olim observaverit PLATO,[i] si tamen ea, quæ supra, ipsis veterum verbis adduximus, consulamus, & accuratum systematis hujus nexum intueamur, fatendum nobis est, doctius, quam felicius, majorique eruditione quam veritate, Heracliti causam egisse virum longe præstantissimum, & post cineres quoque præmaturos venerandum. Nam I. id non apertum modo est ex tota assertionum supra adductarum connexione, sed ab ipso quoque doctissimo viro observatum, Heraclitum & Stoicos eadem fere dicere, cum hi illum præceptorem, vel ducem potius, habuerint. Quæ itaque ad illustrandum hoc argumentum de Stoicis *capite nono* dicta sunt, ea accurate illud noscere cupienti relegenda esse monemus, sperantes fore, ut desinat magnifice de Heracliti theologia sentire. II. Non hoc tantum disceptatur, utrum Heraclitus Deum admiserit, nec nec? utrum rebus omnibus inesse rationem, animamque omnia λόγῳ formantem & conservantem statuerit? sed id potissimum in censum venit, num hic Deus ab igne illo, ex quo omnia sunt, tanquam substantia aliqua natura & essentia tota diversa, differat, numque ita libero ad materiam rerum ornandam accesserit actu, ut nulla intrinseca necessitate sui vel materiæ cogente, rerum omnium factus sit opifex: vel an Deus ille & materia sive ignis, quoad substantiam unum tantum sint & constituant principium? III. His præmissis satis evidens esse putamus, si allata hactenus veterum testimonia consulimus, non prius, sed posterius placuisse Heraclito. Quod ne multis, quæ afferri possent, argumentis, conficiamus, impedit quidem scriptionis terminus, pauca tamen rem, quantum philosophia supra modum obscura patitur, in luce ponunt. Scilicet ARISTOTELIS[k] aucto-

i) *In convivio.*

k) *Lib. I. c. 3.*

auctoritate constat, Heraclitum inter eos philosophos fuisse, qui unum tantum principium constituere, nempe materiale, quocirca eum reprehendit, quod causam motus omiserit, id est causam efficientem. Num id eo tempore quo Heraclitei adhuc vivebant, scribere poterat Aristoteles, si duas causas ignem, & Deum illum moventem, asseruisset. Nec hic ad malam Aristotelis fidem provocari potest, cum, quæcunque ab aliis quoque veterum afferuntur, cum eo consentiant. Nec objici potest, Heraclitum de causis tantum naturalibus, non supernaturalibus loqui voluisse. Nam qui pro Heracliti orthodoxia pugnant, contendunt, inter causas naturales, ab eo allatas efficientem etiam, Deum, connumerari. IV. Apertum vero est, ex supra dictis, ignem illum a Deo peculiari ὐσίᾳ non discrepare, sed Deum esse vim illam, in igne latentem, sive intrinsecam ejus naturam occupantem, qua, ψήγματα illa vehementissime commota, & æternum agitata, tandem in ornatum mundi coaluerunt. Nihil enim, quicquid de Deo dixit, plus evincit, quam hoc solum, inesse igni illi istam rationalem & animalem vim, qua ex igne omnia moventur. V. Ex his vero prona consequentia fluit, Deum ab ipso igne illo non esse diversum, licet is materiæ crassiori, quæ ex illo enata est, opponatur. Cum enim igni huic vis ista divina & rationalis insit, alio auctore, motum producente opus non erat, stultumque esset, de externo motus principio, ut Democritus quoque sentiebat, quærere. VI. Satis vero ex his manifestum est, cur fatum sive necessitatem, & rationem ignem vocaverit? Cum enim intrinseca naturæ illius necessitate ignis moveatur, & agat, nec aliter etiam agere queat, quam vis illa postulat, necessaria æternarum consecutionum lege sequuntur & constant inter se omnia, nec aliud λόγος ille est (modo ita locutus sit Heraclitus,) quam æterna series causarum & eventuum apte inter se cohærens, ex natura ignis ejusque æterni motus orta.[l] Addimus his VII, adeo necessarium putavisse, fato, necessitati, igni, Deo, motum Heraclitum, ut nec animum humanum, qui tamen ex Deo discerptus ejusque pars ab eo avulsa & in eum reditura, est, nec quicquam aliud sine motu esse, sed omnia æternum moveri statuerit, quod unanimis veterum consensus ei tribuit.[m] Egregie vero inde argumentatus CICERO[n]: *Cumque idem omnino, quia nihil semper suo statu maneat, neget, esse quicquam sempiternum, nonne Deum ita tollit omnino, ut nullam omnino ejus opinionem reliquam faciat.* Nec juvat virum optimum quod affert,[o] hoc de materia tantum intelligendum esse, eam enim, πᾶν diei, Proclum asserere. Hos homines enim corrupisse veterum philosophiam, Platonicas ei significationes introducentes, multoties inculcavimus. Falliturque vir eruditissimus, qui thesin hanc ad mundum genitum pertinere putat. Contrarium enim Clementis locus ab ipso adductus

l) Ita etiam CICERO *Acad. Qq. l. I. c. 7.*

m) Hinc ἀΐδιον περιοδικὸν πῦρ STOBAEO *l. c.* & κίνησις ἀΐδιος τοῖς ἀϊδίοις PLVTARCHO *de plac. l. I. c. 23.* quæ etiam æternis motum inesse docent.

n) *De N. D. l. I.*

o) *l. c. p. 861.*

ductus quem supra citavimus, probat, ubi diserte de mundo æterno dicitur: esse πῦρ ἀείζωον ἁπτόμενον μέτρῳ καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρῳ, *esse ignem semper viventem, id est intrinseca natura sua se moventem, accendentem & extinguentem certa mensura*, nempe fati sive necessitatis ordine *mundum*, quod sine motu fieri nequit. Poteramus addere, quod PLATO [p] hanc thesin absolute acceperit, alias ideas sive res per se subsistentes & immateriales non addidisset; sed satis hac de re dictum est. Concedamus itaque Heraclitum verbotenus inter professores Dei esse referendum, reapse tamen eum ex mundo sustulisse, talem illum fingendo, qualis Deus nullus esse potest, ex dictis probabile esse putamus. Quod si tamen sanum magis sensum Heracliti dictis conciliari posse contendatur, id saltem largientur nobis æqui lectores, nihil in his definiendum esse, pro certo, [q] licet suspicione valde prematur Heraclitus. [r] Ex dictis vero intelligi quoque potest, cur Heraclitus dicatur PLUTARCHO [s] asseruisse fluere omnia, bellumque esse patrem ac dominum omnium. Cum enim æternus ille ignis motus, in παλιντρόπῳ ἁρμονίᾳ κόσμου, *in versatili harmonia mundi* versetur, ita ut aggregando & separando operetur, sicque omnia oriantur ex ista, quam ita describit, anima mundi; facile inde colligi potest, differentem illum particularum motum, & discordiam ab eo innui: unde perperam PLUTARCHUM intellexit CUDWORTHUS, [t] qui animam quandam malam ei tribui, putat, vel Deum malignum.

XVII. Cuncta itaque fluunt, & perpetuo in motu sunt, æterna in æterno, corruptibilia vero in perituris. [u] Vetustissimum hoc dogma fuisse, aliquoties ostendimus; nec aliter Heraclitus, hoc tamen discrimine a Pythagoreis diversus, quod nullas alias stabiles naturas sive οὐσίας statueret, sed animam ipsam κίνησιν esse, perpetuoque in fluxu versari diceret. [x] Ex his sequitur, quietem nullam esse in mundo, eam enim esse mortuorum aiebat.

XVIII. Duplex vero particularum minimarum, quæ ignem constituunt, motus est, ad efformandam rerum genitarum faciem; primus est τῆς ἐναντιοτροπῆς vel ἐναντιότητος, [y] quo τμήματα illa, particulæve minimæ inter se mutuo arietantes, adversisque motibus sese impellentes variis agitantur. Dubia & obscura vocum harum ab Heraclito adhibitarum interpretatio est, quam tamen hoc sensu si admittamus, recte systema Heracliti cohæret. [z]

XIX. Hinc sequitur, quod supra jam tactum, bellum, sive contrarietatem, rerum omnium parentem esse, ut ait PROCLUS, [a] vel, ut habet LAER-

p) In *Cratylo. T. I. p. 400.*

q) Huc inclinat BUDDEUS *thes. de atheismo c. I. §. 20.*

r) Idem monet Ven. MOSHEMIUS *ad* CUDWORTH. *p. 136. n. 5.*

s) *De ψυχογον. T. III.*

t) *l. c. c. IV. §. 13. p. 245.*

u) PLUT. *l. c. c. 23.* STOBAEUS *l. c. c. 23.* LAERT. *l. IX. §. 8.* PLATO passim, præsertim in *Cratylo T. I. p. 400.* conf. OLEAR. *p. 861. Historia de ideis l. c. p. 124. Amoenit. liter. T. VIII. p. 312.*

x) TATIAN. *l. c. p. 174.* ARIST. *de anima l. I. c. 2.*

y) LAERT. *l. IX. §. 7. 8.*

z) OLEAR. *l. c. p. 862.*

a) *Ad Timaeum Plat. l. I. p. 24.*

LAERTIUS,[b] rerum genesin, quod ex contrariis efficit, vocari bellum & litem, & quod ARISTOTELES[c] addit: ex iis optimam tandem harmoniam exsurgere, quæ adversis motibus agitantur.

XX. Dum isto motu agitata in se mutuo irruebant rerum principia, diversimode sibi non innecti non potuere, ut adeo in ingentem denique eamque crassam & confusam molem coaluerint.

XXI. Constipatus itaque in crassam molem est ignis ille naturalis, quæ cum iterum digereretur, rerum omnium generatio absoluta est. Prius *πύκνωσιν*, posterius *μάνωσιν* vel *ἀραίωσιν* vocabat.[d]

XXII. Ignis constipatus primus quasi liquescit, & consistens in aquam degenerat, aqua magis constipata in terram vertitur;[e] vel, ut alii[f] rem exprimunt, ignis extinctus gignit aërem, aër aquam, quo magis enim particulæ igneæ, mutuis concursibus inter se cohærentes concrescunt, eo magis constipantur, sicque rerum elementa inter se mutuo mutantur. Expressit hoc Heraclitus more suo allegorica significatione ita: *animabus*, id est, igneæ illi naturæ, quam ψυχὴν vocasse supra monuimus, & ARISTOTELES[g] quoque testatur, *mortem esse aquam, aquæ autem terram.* Quæ accepisse ab Orpheo, CLEMENS ALEXANDRINUS[h] tradit, addens hæc ipsius verba: *Animabus* (id est igni) *mors est, aquam fieri, aquæ autem mors est, fieri terram, ex terra autem fit aqua, ex aqua anima.*

XXIII. Procedentia itaque rerum principia antea sejuncta, hunc in modum in unam massam coaluerunt, & unum constituerunt. Hincque unum illud ortum est, ex quo omnia reliqua postea sunt genita; quo uno tamen priora esse secundum Heraclitum ψήγματα illa, diserte tradit STOBAEUS.[i]

XXIV. Hæc vero via infra ducens est, si Heracliti sermone utamur, ὁδὸς κάτω, qua deorsum subsidere particulæ, quam secuta est via sursum ducens ὁδὸς ἄνω, ubi ex hac indigesta mole elementa, resolutis & mutatis inter se particulis, orta sunt. Hinc intelligendum obscurum decretum Heracliti: τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω εἶναι, apud LAERTIUM.[k] Rerum enim mutatio sive generatio duplici ista via peragitur.

XXV. Massa illa indigesta & in unum coalita, terra est; ignis enim constipatus in aquam, aqua in terram abit. Non vero hæc quæ in via κάτω sunt, confundi debent, cum elementis aquæ, terræque, via ἄνω productis, sed generaliori tantum significatione accepta, ex tenuissimis particulis crassiores sensim massas exortas esse indicant.[l]

XXVI. Terra itaque hæc porro, ut rerum γένεσις exoriatur, funditur, (χεῖται)[m] quæ fusio altera motus species est, ad digerenda illa pertinens,

b) *l. c.*

c) *Ad Nicomach. l. VIII. c. 2.* Ita vero Pythagoreorum sequebatur placita.

d) LAERT. *l. c. §. 8. 9.* STOBAEUS *eclog. phys. l. I. p. 27.*

e) PLUTARCH. *de plac. l. I. c. 3.*

f) Conf. notata MOSHEMIO *ad* CUDWORTH. *p. 125. n. 2.*

g) *De anima l. I. c. 2.*

h) *Strom. l. VI. p. 624.*

i) *Eclog. phys. c. XVII. p. 33.*

k) LAERT. *l. c. §. 8.*

l) Vid. OLEAR. *l. c.*

m) LAERT. *l. IX. §. 9.*

nens, quæ particularum contraria agitatione confuse congesta fuere. PLUTARCHUS [n] paulo luculentius ἀναχαλᾶσθαι dixit, id est, solutis istius compagis vinculis diffluxisse, variaque ita mundi corpora exhibita fuisse.

XXVII. Chaos scilicet istud, & indigesta moles virtute ignis in ea prævalentis, atque agilitate sua reliquas etiam partes impellentis atque vinculis suis exsolventis, commotum & solutum est, sicque partis agentis locum in rerum generatione occupavit. [o]

XXVIII. Ab hoc igne aqua primo excoquitur, aqua vero in vapores resolvitur, & hinc deinde reliqua nascuntur. Variant quidem in eo veteres, num ex aqua terram, vel ex terra aquam oriri dixerit, sed dissensum in verbis esse generaliori sensu accipiendis rectissime monuit OLEARIUS. [p]

XXIX. Vaporum autem duæ species sunt, altera puriorum & lucidorum, altera crassiorum & tenebricosorum, quorum isti ex aqua, hi ex terra evehuntur: ab istis lucidorum ab his humidorum corporum origo est. [q]

XXX. Omnis igitur cœlestium corporum chorus cum Phœbo natales, saltem splendorem, maris, id est χάυς ἀνθυμιάσεων debet. [r]

XXXI. Mundi anima etiam ex humida evaporatione est, a qua cum arcte dependeant animalium animæ, eandem illæ sortiuntur originem humido interno ad idem cooperante, cum sit ejusdem generis. [s]

XXXII. Quin nec animorum humanorum alia ratio est, quæ ambiente hominem mundana ista anima per meatus sensuum in eum transit. Clarum hoc est ex loco SEXTI EMPIRICI §. antecedente adducto, unde merito miramur, τὸν πάνυ OLEARIUM [t] putasse, Heraclitum ista ad animum humanum non extendisse, eo quod ejus naturam sibi ignotam esse, non dissimulaverit.

XXXIII. Sunt in hoc mundo scaphæ, parte concava ad nos conversæ, in quibus congregatæ liquidæ evaporationes reddunt flammas, hæ sidera constituunt, quæ nutriuntur exhalationibus a terra submissis. [u]

XXXIV. Flamma solis lucidissima calidissimaque est, namque astra reliqua remotiora sunt a terra atque adeo minus lucent, minusque calefaciunt.

XXXV. Sol major non est, quam oculis apparet, [x] figura ejus scapham refert, cujus concava pars nobis obversa est. In aëre vero est puriore & intervallo a nobis distat decente proportione: eclipsin patitur ex eo, quod figura ejus scapham referat, cujus parte concava sursum versa, nobis vero obversa parte convexa. Lunæ similis ratio est. [y] Quæ vero istarum scapharum natura sit, veteres non describunt. [z] XXXVI.

n) *de plac. l. I. c. 3.*
o) PLUT. STOBAEUS *ll. cc.*
p) *l. c. p. 867. 868.*
q) LAERT. *l. c.*
r) PLUTARCH. *l. c. l. II. c. 22.* STOB. *p. 55. 60.* qui, Hecatæum idem dixisse, addit.
s) PLUTARCH. *l. c. l. IV. c. 3.*
t) *l. c. p. 868.*
u) LAERT. *l. IX. §. 9.* STOB. *l. c. p. 53.*
x) LAERT. *§. 10.* y) PLUT. *l. c. l. II. c. 25.*
z) IAC. THOMAS. in diss. *de loco animæ post mortem & scaphæ lunæ c. V. §. 10. T. I. Hist. sap. & stult. p. 73.* putat, allegorice hoc Heraclitum dixisse: quod tamen vix videtur verisimile.

XXXVI. Omnes stellæ ex terrena exhalatione nutrimentum capiunt.[a]

XXXVII. Dies & nox, mensesque & annus, annique stata tempora, pluviæ & venti, & his similia, pro exhalationum ratione fiunt.[b]

XXXVIII. De animæ natura certum quid definire impossibile.[c]

XXXIX. Ex ante dictis tamen necessarium est, esse eam, ut alia omnia, ex exhalatione, ex qua anima mundi constat, omnibus animabus ejusdem naturæ participantibus:[d] unde sequitur eam in perpetuo fluxu versari atque motu.[e]

XL. Animarum vero & dæmonum plena sunt omnia.[f] Necessarium hoc consectarium esse animæ mundanæ, aliquoties in aliis quoque philosophis observavimus.

XLI. Anima sicca est optima.[g]

XLII. Animarum intelligentium mors ex humidis iis obtingit.

XLIII. Animæ ex hac vita discedentes, in animam universi abeunt, quippe quæ cognata est iis, & ejusdem naturæ. Fluit hæc assertionum ternio, ex semel admissa natura & γενέσει universi, per ἀναθυμίασιν formati; cum enim anima mundi, istarum evaporationum plena sit, id est, particulis igneis minimam mutationem passis turgeat vel constet, animæ vero ex ea sint decerptæ, sequitur inde eas animas, quæ in crassiorem & magis humidam compagem coactæ non sunt, adeoque siccæ magis & igne plenæ sunt, optimas esse, actionibus nempe rationalibus maxime aptas. Vbi vero ignis ille calorve animæ humidis vaporibus constipatur magis, attenuantur etiam animæ, & in aqueam tandem massam transgressæ moriuntur. Accepisse ex Stoicis quosdam insulsam hanc psychologiam ab Heraclito, *capite* [illegible] monuimus.

XLIV. Temporis corporea est natura.[h] Sequitur id ex natura & origine siderum tempus dimetientium.

§. IV. Physicorum hæc dogmatum præcipuorum secundum Heraclitum, summa est, quædam enim minutiora brevitatis causa omisimus, alibi quærenda.[i] Restat philosophia moralis, quam an unquam ex instituto & systematica tractatione exposuerit, olim jam disputatum esse, SEXTUS EMPIRICUS[k] prodidit. Pauca quæ restant, hæc sunt, scopæ tantum dissolutæ:

Philosophia moralis Heracliti.

I. Finem hominis beneplacitum esse, & si illud obtinetur, inde esse summum bonum. Refert hoc THEODORITUS,[l] observans, reipsa cum Epicuro voluptatem pro summo bono habuisse, fatetur tamen, non explicasse, quid illud beneplacitum sit: quare & nos nihil definimus.

 II.

a) PLUT. *l. c. l. II. c. 17.*

b) LAERT. *l. IX. §. 11.*

c) *ib. §. 7.* verba Laërtii in mendo cubare videntur conf. MENAG. *h. l.* LIPS. *Phys. Stoic. l. III. diss. 9.*

d) PLUT. *l. c. l. IV. c. 3.*

e) Vid. allata *Amoen. lit. T. VIII. p. 312.*

f) LAERT. *§. 12.*

g) STOBAEUS *Serm. 17.* physice, non moraliter hoc intelligendum est.

h) SEXT. *adv. math. l. X. §. 216.* res nempe in tempore & tempus idem esse putabat.

i) Apud STANLEIUM *P. IX. p. 870.*

k) *Adv. math. l. VII. §. 7.* Scripsit tamen etiam *de republica*, ut supra dictum; immo librum *de natura*, potissimum moralem fuisse Diodotus ait apud LAERT. *§. 15.*

l) *Therapeut. l. XI. p. 752.*

II. Corpus contemnendum quidem & ſtercore vilius judicandum, facillima itaque ratione naturæ deſideriis fieri ſatis debere, quam diu Deus corpore, ut inſtrumento, uti jubet. [m]

III. Variam eruditionem mentem non inſtruere. Culpat hoc LAERTIUS, [n] tanquam ſpecimen animi alios contemnentis: aliter tamen & ſano ſenſu Heraclitum intellexiſſe, ex ſtudio ſe ipſum cognoſcendi indeque philoſophiam auſpicandi recte concluditur.

IV. Quorumvis hominum refert, noſſe ſe ipſos, & ſibi moderari prudenter. [o]

V. Vivere & mori perinde eſſe, vigilare item & dormire, juvenem eſſe & ſenem, horum enim quodvis per vices mutari in ſuum contrarium. Nititur hoc dogma, cui conſolationem ad Apollonium ſuperſtruxit PLUTARCHUS, [p] principiis iſtis phyſicis, quæ §. antecedente explicuimus, quibus contrariorum ratio, quæ initio obtinet, per totam rerum γένεσιν ita continuatur, ut ex uno alterum, contraria ex contrariis, amara ex dulcibus, calida ex frigidis &c. oriantur: ex quibus ſequitur, quod SEXTUS [q] Heraclito tribuit: contraria circa idem apparere.

VI. Et vitam & mortem eſſe, cum vivimus & morimur, nam cum vivimus, mortuas eſſe noſtras animas, & in nobis ſepultas, cum autem morimur, reviviſcere & vivere. Et hanc ſententiam Heraclito tribuit SEXTUS, [r] quæ ex phyſiologia ejus lucem capit. Anima enim corpus ſubiens dum arctatur & comprimitur, multum ex ignea natura ſua ob conſtipationem particularum amittit, id vero mori eſt: liberata vero corpore, & animæ mundi iterum juncta agilitatem, igneumque motum recipit & reviviſcit. Nec aliud vult obſcura ſententia Heracliti, HERACLITO [s] juniori memorata: Θεοὶ ἄνθρωποι ἀθάνατοι, ἄνθρωποι θεοὶ θνητοί· ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, θνήσκοντες τὴν ἐκείνων ζωήν. Dii enim in anima mundi comprehenſi dæmonesque, quorum mundus plenus eſt, in eo tantum ab hominis anima diſtant, quod hæc corpus ſubit, ſicque ignea & divina vi ſua quaſi privatur & moritur, atque ex Deo homo fit, ubi vero homo moritur, ad Deos iterum & divinam naturam redit.

VII. Manere homines mortuos ea, quæ neque ſperent, neque expectent. [t] Exiguam ſpem futuræ poſt mortem felicitatis reliquiſſe Heraclitum, & dogma hoc, & ratio phyſica modo data evincunt.

VIII. Morbum ſanitatem excipere, jucundam rem & bonam, famem ſatietatem, laborem quietem. [u]

IX. Oportere multarum rerum eſſe gnaros philoſophos. [x]

X. Maximam virtutem eſſe, ſibi ipſi temperare; maximam ſapientiam, veritatem & dictis & factis referre, ipſas rerum naturas aſſecutum. [y]

XI.

m) SUIDAS *in Heracl.* *T. II. p.* 72.
n) *l. IX. ſ.* 1. MENAG. *ad h. l.*
o) STOB. *ſerm. IV.*
p) *T. II. p. m.* 106.
q) *Pyrrh. hyp. l. I. c.* 30. *ſ.* 210. *l. II. c.* 6. *ſ.* 63.
r) *ib. l. III. c.* 24. *ſ.* 230.
s) In *Allegor. Homer. p.* 443. ed. Gal.
t) CLEM. ALEX. *Strom. l. IV. p.* 532.
u) STOBAEUS *Serm. XXVIII. p.* 89.
x) CLEM. ALEX. *l. c. l. V. p.* 615.
y) STOB. *l. c.*

XI. Ingenium homini dæmonem esse. [z] Receperunt hoc quoque ab Heraclito Stoici.

XII. Sapere ut possint, omnibus ad manum esse. [a]

XIII. Foveri omnes humanas leges ab una divina, quæ quidem tantum potest, quantum libet, & sufficit omnibus, atque etiam superat. [b] Lex divina qualis sit, ex physiologia Heraclitea disci debet, nempe necessitas, fatum, ratio, ordo, qui omnibus rebus inest, quo omnia, tanquam ab anima, diriguntur. Et hoc cum aliis Heracliteis dogmatibus Stoicos recepisse, ex eorum philosophia morali patet, nam naturam sequi, idem dicit. Hinc κατὰ φύσιν ποιεῖν, secundum naturam agere [c] Heraclitus commendabat.

Sectatores Heracliti.

§. V. Sectatores habuisse Heraclitum, licet philosophiam suam ipse condiderit, veteres diserte testantur. [d] Factum tamen id demum esse, ex quo ejus scripta in Dianæ adytis reposita inspexere Græci, ex supra adductis liquet. Didicitque ipse Plato valde juvenis Heracliteam philosophiam a Cratylo, [e] ut suo loco probavimus, [f] partemque eam, quæ de materiæ natura & motu agit, in systema suum recepit, & physiologiam Heracliteam ad Pythagoreæ formam vel emendavit, vel quod verius dicas, corrupit. Mature tamen hanc sectam intercidisse necesse est, cum ejus vestigia post Socratis obitum fere nulla deprehendantur, quod & obscuritati scriptorum Heracliteorum insuperabili, & Platonicæ potissimum sectæ, Heraclitea comtius ornanti adscribendum esse videtur. Magna tamen semper in existimatione fuisse inter Græcos etiam Athenis Heraclitum, ex Zenonis studio tot Heracliteæ philosophiæ capita in rem suam transferendi, suoque infarciendi systemati, recte colligitur. Ceterum inter Heracliti admiratores fuisse, qui non totum quidem ejus systema approbaverint, illud tamen fuerint imitati, Heraclitistarum nomen, apud veteres occurrens, [g] suadet. Talis forte fuit HIPPOCRATES, medicorum parens, quem Heracliteum principium admisisse, ex scriptis ejus interpretes colligunt. Etsi vero, qui vel semel Hippocratis scripta inspexit, facile concedet, quod GALENUS [h] tuetur, non infimum inter philosophos locum deberi Hippocrati, recte tamen ille ad medicorum historiam remittitur, in qua de vita & placitis ejus disserendi amplissimum campum habent, qui artis salutaris fata enarrant, [i] nondum ita emensum, ut non nova tractatione lux amplissima queat historiæ inde medicæ accendi.

Hippocrates.

Hoc

z) IDEM *Serm. CCL.*
a) IDEM. *l. c. p. 28.*
b) *ibid.*
c) *l. c.*
d) Plato apud EUSEB. *præp. ev. l. XV. c. 1.* ARISTOT. *Metaphys. l. XIII. c. 4.* LAERT. *l. IX. f. 6. 15.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 29.*
e) ARISTOT. *Metaphys. l. I. c. 6.* LAERT. *l. c.* conf. MENAG. *h. l.*
f) *Hist. de ideis sect. I. §. 2. p. 17.*
g) LAERT. *l. c.*
h) *De natur. facultat. l. I. II. de Decret. Hipp. & Plat. l. V.* Conf. LECLERC *Hist. de la medecine P. I. l. III. c. 2. p. 115.*
i) Vitam ejus, enarravit SORANUS Medicus Ephesius, illius operibus præmitti solitam, & denuo exhibitam a FABRICIO *Bibl. Græc. Vol. XII. p. 675.* qui & TZETZAE Carmen eadem comprehendens ibi recudi fecit. conf. SUIDAS *v. Hippocr. T. II. p. 144. seqq.* Ex recentioribus historiæ medicæ scriptores, imprimis CLERICUS *l. c. l. III. p. 112. seqq.* & SCHULZIUS *Hist. med. Per. I. sect. III. c. 1. p. 206. seqq.* Adiri quoque possunt, si tanti videbuntur, quæ in compendio de ejus vita scripsimus in Germanico *Hist. philos. Opere T. I. p. 439. seqq.*

Hoc vero, quia limites excedit instituti nostri, neque vitam neque doctrinam ejus, quam ipse, condita medicinæ rationalis sive dogmaticæ secta, a philosophiæ cancellis separavit, enarrabimus, sed pauca tantum, quæ ad illustrandam Heracliteæ philosophiæ historiam facere possunt, ejus philosophiam naturalem concernentia, quæ doctos viros in diversas abire sententias coëgerunt, adjiciemus.

Hippocratis physiologia incerta & obscura.

§. VI. Eadem vero, quæ in aliis philosophiæ veteris partibus versatur incertitudo, in hac quoque ejus parte deprehenditur. Nam non solum obscuris valde notionibus in principiis, quæ secutus est, usus est Hippocrates, sed scripta quoque, quæ supersunt, pleraque ejus opus non sunt, sed ex schedis ejus primisque tentaminibus a filiis & discipulis in formam hanc redacta & sub ejus nomine edita, multa quoque ei supposita sunt, quæ a genuinis discerni vix possunt, id quod jam SORANUS, [k] vitæ ejus enarrator, vidit monuitque. Recteque & opportune monet cl. CLERICUS, [l] ea inter Hippocratis scripta maxime suspecta esse, quæ philosophum magis ratiociniis & hypothesibus utentem, quam medicum experientiam sequentem produnt. Ipse enim licet rationem & experientiam accurate junxerit, sicque ab Empiricis se distinxerit, magis tamen ad humani corporis naturam experimentis comprobatam, quam ad systemata philosophorum respiciendum esse præcepit, adeoque medicinam a philosophis avocandam medicisque solam relinquendam esse tradidit, sicque, quod CELSUS [m] monet, *cum esset, ut quidam crediderunt, Democriti discipulus, primus ex omnibus memoria dignis ab studio sapientiæ disciplinam hanc separavit, vir & arte & facundia insignis.* Errant itaque injuriamque faciunt Coo seni, qui inter Græcanicæ philosophiæ sectatores eum numerant, vel Democritum vel Heraclitum secutum fuisse contendentes: nec audiendus GALENUS, [n] qui veteri traditione Platonem ex Hippocratis fonte arva sua in Timæo irrigasse seductus, contendit, Aristotelis philosophiam esse tantum interpretationem Hippocratis & Platonis, illumque qualitates primas, calidum, frigidum, siccum & humidum, ab iis accepisse. Huic enim refragatur ipse HIPPOCRATES, [o] qui notabili sententia: *qui de medicina dicere aut scribere conantur, & suæ quæstionis genus, calidum aut frigidum, aut humidum, aut siccum, aut aliud quidvis proposuerunt, ii, dum rem brevi contrahunt, & idem morborum & mortis in universum causæ principium unum vel duo constituunt, in multis quidem, quæ dicunt, errasse arguuntur.* Quibus verbis omnis philosophiæ hypotheticæ usus in medicina aperte rejicitur, & imprimis, illud quatuor primariarum qualitatum systema rationibus non contemnendis evertitur. Nec alia fuit philosophia Hippocratis naturalis, quam collectio observationum, experientia duce factarum, ex quibus ratione duce de caussis morborum, eorumque remediis judicabat medicus acutissimus. Licet enim

k) §. 4. *edit.* Fabric.

l) *l. c.*

m) *præfat.*

n) *l. c.* conf. CLERICUS *l. c. c.* 2. *p.* 115.

o) *De prisca medicina p.* 8. ed. Foësii, quam optimam ex reliquis esse judicat THOM. BARTHOLINUS *de libris legendis diss. IV. p.* 118.

enim eos rejiceret, qui sola experientia nixi, de nullis artis regulis essent solliciti, adeoque ipse certas rationes atque regulas medendi constitueret; illas tamen non ex philosophico aliquo systemate vel hypothesi desumsit, sed naturam potius corporis humani morborumque, experientia magistra, consuluit. [p] Perperam itaque agunt, qui ex Hippocrate ideo philosophum exsculpunt, quod princeps fuit medicorum rationalium. Neque tamen ideo negamus, philosophiæ sacris initiatum fuisse Hippocratem, quamvis incertissimum sit, utrum unquam Democriteæ vel Heracliteæ philosophiæ nomen dederit, vel, quod satis dubitantes referunt CELSUS & SORANUS, [q] illum vel Gorgiam audiverit. Sunt tamen, qui Heracliti principia adoptasse, ex libro *de principiis sive carnibus* demonstrare satagunt. Quibus hoc unum opponi sufficeret, esse hunc libellum ex iis, quos ab ipso Hippocrate non scriptos, sed a filiis & discipulis ex schedis ejus collectos & elaboratos esse MERCURIALIS [r] acute conjicit: nec sufficere, ut, unus alterque ex reliquis ejus scriptis locus, avulsus quasi propria sede & distortus, ad delineandum philosophiæ ejus systema adhibeatur. Ut vero, quæ in eo libro [s] dicuntur, cum Heracliteis conferri queant, paucas ejus assertiones, alibi quoque in ejus scriptis occurrentes adjicimus. Sunt vero istæ:

I. De cœlestibus rebus & in sublime positis, nihil attinet dicere, nisi quantum conferunt ad demonstrandum de homine & de reliquis animantibus quod ex his constant, & procreata sunt, quodque animo sunt prædita, & quod sanitas & morbus, quodque in homine inest boni vel mali & mors ipsa inde proficiscitur. [t]

II. Quod calidum vocamus, id immortale esse videtur, cunctaque intelligere, videre & audire, sentireque omnia tum præsentia, tum futura.

III. Hujus pars maxima, cum omnia perturbata essent, & commota in supremum ambitum secessit, quod veteres videntur æthera appellasse.

IV. Altera pars locum infimum sortita, terra quidem appellatur, frigida & sicca, multasque motiones habens, & in qua multum sane calidi inest.

V. Tertia vero pars medium aëris locum nacta est, calidum quid existens.

VI. Quanta pars terræ proximum locum obtinens humidissima & crassissima est.

VII. His igitur in orbem agitatis, cum commota & turbata essent, multum calidi in terra relictum est, alibi multum, alibi exiguum, sed in multas partes divisum. Et temporis successu a calido resiccata terra, ista in ea, tanquam in membranis contenta circa se putredines excitant.

Hactenus Hippocrates, vel quisquis ex ejus schedis ejus de rerum ortu sententiam explicuit, quam eo postea applicat, ut ossium, nervorum, car-

p) Conf. CLERICUS p. 114. & SCHULZ. p. 219. sqq. Recte inquedicas Hippocratem medicum philosophantem, vel melius, ratiocinantem, quam philosophum.

q) ll. cc.

r) HIER. MERCURIALIS cura post Galenum & Erotianum in eo fuit, ut genuinos ab adscititiis discerneret, in editione Opp. ejus *Ven. 1588. fol.* curata.

s) *T. I. Opp. Sect. III. tr. 4. p. 248. seqq.*

t) Probe ad hoc attendendum est, inde enim liquet, contra senis Coi mentem agere, qui ex ejus scriptis integrum physiologiæ Hippocrateæ systema erigere satagunt.

carnium reliquarumque humani corporis partium originem & structuram ostendat. His addenda, quæ alibi habet:

VIII. Lex omnia sibi subjicit inque iis dominatur. [w]

IX. Nihil omnino perit, neque oritur, quod prius non erat, verum invicem commixta & discreta alterantur. [x]

X. Non itaque animal interire potest, neque quod non est, generari, cum non sit, unde generetur.

XI. Verum augentur omnia, & imminuuntur, generari idem est ac commisceri, interire, imminui idem, quod discerni.

XII. Vnumquodque ad omnia, & omnia ad unumquodque idem sunt.

XIII. Lex enim naturæ in his adversatur, seorsim vero omnia, & divina & humana sursum & deorsum vicissim rependens. Interpres sensum dogmatis hujus non satis assecutus est, quod Græce ita sonat: *ὁ νόμος τῇ φύσει περὶ τούτων ἐναντίος, χωρὶς δὲ πάντα καὶ θεῖα καὶ ἀνθρώπινα ἄνω καὶ κάτω ἀμειβόμενος.* Vult scilicet Hippocrates ostendere, ex una massa fieri omnia, nec pati legem sive necessitatem, quæ universo sive naturæ inest, ut aliquid oriatur, quod nihil fuerit, vel intereat, quod exstiterit: cum divina, sive quæ in cœlis sunt, & humana, sive quæ in terris, tum in condensatione descensuque particularum ex quibus constant, tum in expansione ascensu & rarefactione, id est, ut Heracliteas voces cum Hippocrate admittamus, *ἄνω καὶ κάτω* mutuam hanc inter se relationem & mutationem habeant. Hinc ad principia duo, quæ rebus universis insunt, activum, ignem, & passivum, aquam hæc applicans, igni, ait, suus est impetus, & aquæ item suus; lux Iovi, id est cœlo, tenebræ orco, lux orco, tenebræ Iovi; commeant & transmoventur illa huc, & hæc illuc. Quæ satis luculenter mutationem elementorum ex una massa, eorumque resolutionem reciprocam explicant.

XIV. Hæc omnia vero fiunt divina necessitate, tum quæ volunt, tum quæ nolunt.

XV. Illis vero huc, his illuc commeantibus & invicem commixtis fatalem suam sortem quodque complet, interitus autem omnibus est mutuus.

XVI. Quin etiam majus a minore augetur, tum reliqua omnia, tum hominis animus, tum corpus, quod, velut animus quoque certo ordine describitur (*διακοσμέεται*). Irrepunt autem in hominem partes partium, tota totorum, habentque aquæ & ignis commixtionem.

XVII. Irrepit autem in hominem animus, ignis & aquæ temperationem sortitus, corporis humani portionem.

XVIII. Triplices in homine ignis circuitus facit, in se invicem intro ac foras tendentes, alios quidem ad humorum cavitates, lunæ facultate, alios vero ad exteriorem superficiem, ad ambientem consistentiam, siderum facultate; medios autem infra & foras tendentes validissimum & calidissimum ignem, continentes, qui cunctis dominatur, omniaque secundum naturam operatur, sine strepitu tum visu, tum tactu. In quo animus, mens,

w) *De genitura T. I. sect. III. p. 231.*

x) Hæc & quæ postea sequuntur, fuse enarrat in libro *de diæta T. I. Sect. III. p. 342. seqq.* quocum liber de principiis conferri potest.

mens, prudentia, incrementum, motus, imminutio, permutatio, ſomnus, vigilia. Hic omnia in totum gubernat, & hæc & illa, & nunquam quieſcit.

XIX. Naturam Dii omnem certo ordine conſtituerunt, & ſemper recte ſe habent.

Deſcribenda hæc ipſis Hippocratis verbis fuerunt, ut a mala iſta, virorum etiam ſæpe doctorum conſvetudine, veterum opiniones ex certa, quam ſibi prius formarunt, hypotheſi explicandi immunem lectorem ſiſtamus. Quæ ſi recte intueamur, attentis obſcurum eſſe nequit, I. Hippocratem in phyſiologia ſua eodem fere, quo Heraclitus more obſcuritatem affectaſſe, & principiis quibusdam ſine definitione poſitis, e. g. natura, lege divina, ordine &c. vehementer incertum reddidiſſe, qua ratione intelligendus ſit. Prout enim his vocibus ſubjiciuntur notiones, ita de toto quoque Hippocratis ſyſtemate judicari poteſt. Nec alia ratio eſt, cur viri doctiſſimi & in lectione ſcriptorum celeberrimi medici verſatiſſimi tantopere de mente ejus diſſentiant, ut, qui poſt IO. STEPHANVM, [y] Venetum medicum, B. IO. ANDR. SCHMIDIO, [z] RAD. CVDWORTHO, [a] IO. ALB. FABRICIO, [b] IO. FR. BVDDEO, [c] ANDR. OTTOM. GOELICKE[d] & potiſſimum literatiſſimo noſtræ ætatis medico DAN. WILH. TRILLERO [e] de Deo, & ejus in rerum γενέσει partibus, ſatis orthodoxus videtur, aliis & imprimis magno veterum doctrinarum judici NIC. HIERONYMO GVNDLINGIO [f] atheus videatur. Quare qui de mente & religione Hippocratis definiunt, illi nimis confidenter & præcipitanter judicant, laudandaque cautiſſima cel. MOSHEMII [g] modeſtia, qui, in neutram partem definire, optime & prudentiſſime agi putat. II. Quod ſi allata Hippocratis dogmata cum Heracliteis conferantur, & ſine præjudicio comparentur, ad oculum, niſi plane cœcutimus, patebit, multa inter ſe convenire aptiſſime. Vtrique enim ignis primum movens, aqua patiens, lex una, neceſſaria in mundo, omnia gubernans, intelligens, animus humanus, ejus particula, in hominis meatus irrepens, isque ignis etiam omnia movens, aſt qui alterari, id eſt extingui, poteſt. Via quoque in rerum γενέσει duplex κάτω καὶ ἄνω, & per eam ex omnibus omnia, etiam contraria. Quis non Heraclitea hic agnoſcet, libereque fatebitur? Quia vero alium quoque ſenſum hæc recipiunt, nec demonſtrari poteſt, Heraclito præceptore uſum eſſe Hippocratem, quædam etiam Democritum magis, quam Heraclitum ſapiunt, apertumque eſt, Hippocratem non integrum phyſiologiæ ſyſtema, ſed tantum anthropologiam quandam dare conſtituiſſe, ideo & hic malumus ἐπέχειν, quam incertas lectori conjecturas noſtras pro certis narrationibus obtrudere.

y) Dedit is: *Hippocratis Coi theologiam, in qua Platonis, Ariſtotelis & Galeni placita Chriſtianæ religioni conſentanea exponuntur. Ven. 1638. 4.* quam ſuis annotationibus auctam inſeruit *Bibl. Græc. vol. XIII. p. 192.* B. FABRICIVS.

z) Diſſ. *de theologia Hippocratis.*

a) *Syſt. intell. c. III. §. 8. p. 104.* cui calculum adjicit CLERIC. *Bibl. anc. & moderne T. XV. 428. ſeq.* hi vero eum Deum ſtatuiſſe corporeum putant.

b) *l. c.* c) *Theſ. de ath. c. I. §. 20. p. 83.*

d) *Pec. orat. Duisb. 1713.* edita, & *Hiſt. Med. P. V.*

e) *In Hippocr. falſo atheiſmi accuſato Rudolſt. 1719. 8.*

f) *Otior. P. II. c. 2. p. 73-140.* qui etiam cum dictis viris contentionis ſerram reciprocavit, & in *nova Bibl. P. XXIX. p. 802.* Gœlickio, *Gundlingianorum P. XXII. XXIII.* Trillero reſpondit, conf. CLERIC. *l. c.* & *Nova liter. Lipſ. 1721. p. 150.*

g) *Ad l. c.* CVDWORTHI.

CAPVT DECIMVM TERTIVM.

DE SECTA EPICVREA.

§. I.

Fontes historiæ sectæ Epicureæ.

Eleaticæ sectæ propago Epicurea fuit, variis in philosophiæ theatro satis cum prosperis, tum adversis nobilis, & optima pariter atque pessima fama, diversissimo effectu, gavisa. Cujus historia cum memorabilem Græcanicæ philosophiæ actorum partem contineat, diligenter nobis enarranda est, in qua inter veteres & recentiores doctos viros duces habemus eruditissimos. Inter illos nemo magis de Epicuri historia meruit, quam Apollodorus, in Epicuri horto doctor non incelebris, qui librum *de Epicuri vita* conscripsit, ad quem sæpius provocat DIOGENES LAERTIVS.[a] Neoclem quoque, Epicuri fratrem, librum *de secta sua* scripsisse, SVIDAS[b] auctor est: utriusque tamen labore magna historiæ philosophicæ jactura caremus. Ex iis, qui supersunt, nemo de Epicuri historia præclare magis meruit, quam, qui toties nobis dux fuit, LAERTIVS: qui cum bene esset erga magnum philosophum affectus, studiose, quæ in veterum memoriis repererat, collegit, *libroque decimo annalium philosophicorum*, exhibuit. Sunt & quædam apud SVIDAM[c] & PSEVDO-ORIGENEM[d] aliosque ex veteribus dispersa, quæ ex eorum monumentis colligenda sunt, sed accuratum & a partium studio alienum lectorem postulant, qui vera a falsis in tanto partium studio, quo Epicureæ philosophiæ historia jactata est, rite discernat. Præstantissimum Epicureæ philosophiæ monumentum, TITI LVCRETII CARI *carmen* est, quo placita Epicuri eleganti puraque & inaffectata scribendi ratione exposuit, nec forte plures memoria celebriores sunt inter veteres, qui bene de hac philosophiæ parte mereri concupivere: nam quæ CICERO, PLVTARCHVS hisque similes, & ex Patrum ecclesiæ quoque numero multi de Epicurea philosophia retulerunt, tam aperte partium produnt studium, ut parum eorum fide nitendum esse, cauto lectori prima mox fronte patescat. Videturque non sine verisimilitudine hæc memoriarum de hac secta, penuria ex odio, quo non Stoici tantum, sed & reliquæ fere sectæ, imprimis doctores ecclesiæ eam pressere, fuisse profecta: indignus enim habebatur, impudentissimus atheus & voluptatis patronus, totusque ejus grex, qui horum hominum occuparet industriam. Aliter tamen post restitutas literas evenisse, historiæ literariæ acta docent, quæ non exiguum scriptorum catalogum enumerant, qui de Epicuri philosophia egregie meriti sunt, quos tamen enarrandi otium nobis fecit cel.

CHR.

a) Non is confundendus est, cum Apollodoro, Atheniensi grammatico, qui librum *de sectis philosophorum* scripsit, vid. IONS. *de Script. hist. phil. l. II. c. 13. p. 183.*

b) In *Neocles T. II. p. 608.*

c) *T. I. v. Epicurus p. 812.* excerpta hæc sunt ex deperdito AELIAN. libro *de providentia.*

d) *Philosophum. c. XXII. p. 150. seqq.*

CHR. AVG. HEVMANNI [e] & GVILIELMI HENRICI BECKHERI [f] industria, qui indices scriptorum de Epicuro ejusque secta nobis exhibuerunt studiose confectos. Non tacendi tamen sunt ex Gallorum gente viri duo de Epicuri historia præter omnes insigniter meriti, & in hac philosophicæ historiæ parte omnino consulendi, PETRVS GASSENDVS, & IAC. RONDELLVS. Et prior quidem in egregiis *de vita, & moribus Epicuri libris octo*, aliquoties recusis, [g] ut erat lectionis copia & judicii acrimonia incomparabilis, & tam literariæ historiæ, quam philosophiæ præsidiis munitus, quicquid fere apud veteres de Epicuri vita dictum est, studiose collegit, digessit, & perspicuo ac elegantissimo sermone ita enarravit, ut ad id potissimum attenderet, ut tot veterum & recentiorum criminationes contra Epicurum everteret. Eandem Epicuri philosophiæ præstitit operam, tantoque eruditionis apparatu *ad librum decimum* LAERTII, quo Epicuri res recensentur, commentarium [h] edidit, ut eorum quoque, quibus malam defendisse & ornasse causam visus est, de eo non sine laude dicerent, *neminem aut acrius aut quidem felicius Epicuri apologiam confecisse, quam Petrum Gassendum, virum quidem magnum, omnique, si quem alium, doctrina eruditum, nec tamen eruditione, quam aut judicio aut candore nobiliorem: tantoque ingenii acumine, tantaque rationis verisimilitudine illius causam tueri visum esse, ut in Epicuri seriam defensionem, & non, ut præ se fert, exercitationis causa scripsisse quis sibi persvadeat*, qua ratione de eo pronuntiavit magnum olim Oxoniensis academiæ decus SAM. PARCKERVS, [i] quibus alios [k] addere facile esset, si id ageremus. Nec obstare his laudibus Merici Casauboni judicium, [l] Gassendum corruptorum in Epicuri gratiam veterum locorum accusantis, ex dicendis luculenter constabit. Recte itaque viam instituit THOMAS STANLEIVS, qui Gassendianis luminibus in enarranda Epicuri historia usus est. Alter post Gassendum, Epicuri enarrator IAC. RONDELLVS est, cui *vitam Epicuri* Gallica primum lingva editam, [m] postea vero Latino sermone expressam [n] debemus: qui cum in iis quoque partibus pro Epicuri parte & innocentia steterit, quibus eum recte meritoque deseruit Gassendus, multis vehementer displicuit, licet eleganti doctrina esset ornatus. Nos sine ullo partis studio vel affectu Epicuri vitæ & doctrinæ historiam quantum licet, nervosa brevique enarratione prosequemur, ubique ad eas regulas criticas attenti, quas nobis faces præfiximus in emetiendo historiæ philosophicæ campo.

 §. II.

e) *Act. philos. vol. II. p. 637. seqq.*

f) In sched. *de præjudiciis, quæ Epicurum fœdæ voluptatis reum incrustarunt.*

g) Prima editio splendido charactere prodiit *Lugd.* 1647. 4. quæ utimur, recusa *Hagæ Com.* 1656. 4. & *T. V. Opp.* Gassendi.

h) Ex eo *Syntagma Ejus philosophiæ Epicureæ* confectum.

i) *De Deo disp. I. s. XII. p.* 20.

k) Ex multis videri merentur P. BAYLE *Dict. T. II. art. Epicure, not. M. p.* 370. HEVMANN. *Act. philos. vol. II. p.* 325. MENAG. *ad* LAERT. *l. X. s.* 2.

l) Vid. ALMELOVEN. in *vita Casaub.*

m) *Paris.* 1679. 12. *Hagæ Com.* 1686. 12.

n) Auctius 1693. 12. *Amstelod.* Conf. BAYLE *l. c. not. L. p.* 369. *Act. erud.* 1694. *p.* 172.

Epicuri nativitas & educatio.

§. II. Epicurus patria Atheniensis fuit, in oppido, cui Gargetti nomen fuit, ex tribu Ægeide natus.[o] Qui vero Samium vel Lampsacenum dicunt,[p] locum educationis & moræ vitæ, cum patria confundunt.[q] Patre genitus est Neocle, matre Chærestrata, nobili quidem genere ortis,[r] qui tamen paupertate pressi ad vilem conditionem detrusi inter κληρέχυς ab Atheniensibus in Samum missi sunt.[s] Tantaque pater ejus fuit paupertate, ut cum agellus, quem forte acceperat, eum non satis aleret, ludi magistrum ageret,[t] mater vero ad conquirendos numulos cum filio domus obiret, lustrans eas & vel spectra abigens, vel affectus moderans, vel alia anilis superstitionis molimina suscipiens, quo in negotio subeundo Epicurum matri carmina lustralia prælegisse, acerbe illi, omnes ejusmodi superstitiones damnanti & ridenti Stoici, præter rem, objecerunt.[u] Natus autem est Epicurus Ol. CIX. 3. septima die Gamelionis,[x] nec quæ apud EVSEBIVM[y] dicuntur, floruisse Epicurum Olymp. CXII, his obstant. Licet enim tum vix pueritiam exegerit Epicurus, latius tamen locutus fuisse videtur Eusebius, idque tempus indicasse, quo sensim inter adolescentes studiis se mancipantes cœpit emergere. Fratres habuit tres Neoclem, Chæredemum & Aristobulum, quorum in Epicurum, hujus in illos pietatem, amorem, concordiam non sine admiratione narrat PLVTARCHVS.[z] Colonia ab Atheniensibus in Samum deducta Epicurus cum parentibus eo translatus,[a] &, quod STRABO[b] tradit, partim Sami, partim Tei educatus, & ad decimum octavum ætatis annum ibi commoratus est. Eo vero anno Athenas venit, literis, tamen a patre, pueris instituendis occupato, aliquantisper in-[illegible]

o) LAERT. *l. X. f. 1.* LVCRET. *l. VI. v. 1.* SVIDAS *l. c.* de Gargetto, vid. MEVRS. *de pagis Atheniens.* POTTERVS *Archæol. Græc. l. I. c. 9. p. 42.* BAYLE *l. c. not. A. p. 368.*

p) Apud LAERT. *l. c.*

q) Conf. GASSEND. *l. I. c. 1. p. 9.* Timon tamen apud LAERT. *l. X. f. 3.* dum ultimum dicit Physicorum, qui ex Samo prodierunt, non ad habitationem in Samo, sed ad successionem scholæ a Pythagora Samio respicere videtur.

r) Metrodorus apud LAERTIVM *l. c.* tradit, fuisse Epicurum ex genere Philaidarum: illud autem a Philæo secundo Ajacis filio originem accepit, conf. GASSEND. *l. c.* Pertinuisse tamen hoc magis ad patrem, quam matrem videtur, licet, matrem etiam non obscura familia natam Neoclem sibi conjugem elegisse, conjici possit; id quod tamen pro certo dici nequit, unde recte MORERIVM hoc nomine culpat BAYLE *l. c. not. C.*

s) STRABO *l. XIV. p. 589.*

t) Ita CICERO sugillando *de N. D. l. I. c. 26.*

u) *Lib. X. f. 4.* Opprobrium hoc Stoicorum fuisse, ad ridendum Epicurum illi objectum, non est, quod dubitemus, conf. GASSEND. *l. c. c. 5. p. 20.* quale & illud fuit, quod PLVTARCHVS habet, *quod non suav. liceat viv. sec. Epic.* dixisse eum, matrem suam, in se tot tantasque habuisse atomos, quarum congressu sapiens ederetur. Neque tamen prius omni caret verisimilitudine. Fuisse enim inter Græcos incantationum, lustrationum, & similium opera (καθαρμὸς) solennia, ex Epimenidis, Abaridis, & Pythagoreorum historia constat, & credibile omnino est, Chærestratam, ut panem corraderet, ejusmodi nugis simplex vulgus decepisse. Omni vero caret verisimillitudine, quod RONDELLVS *l. c. p. 3.* contendit, in laudem hoc Epicuri dictum esse, ut eum atheum & Deorum contemtorem non fuisse pateret; contumeliosum enim id habitum fuisse eo tempore, quo Epicurus vivebat, philosophiæ opera magis jam a superstitione purgato ex DEMOSTHENIS objectione simili Aeschini facta, *Orat. de coron.* eleganter probavit KVHNIVS *ad l. c.* LAERT. Objici tamen hoc Epicuro non potuit, qui vel matris jussibus, etsi superstitionem intelligebat, obedire debuit, vel a matre ita imbutus fuit, nugas istas vero tum demum abjecit, ubi meliora ex Democriteo systemate erat edoctus.

x) Apollodorus in chronicis apud LAERT. *l. X. f. 14.* quod tempus incidit ante C. N. CCCXLI. M. Febr. Fuit hic annus VII a morte Platonis, & XVI Alexandri Macedonis, conf. GASSEND. *l. c. c. 2. p. 12.*

y) *In chronic.* In SVIDAE editionibus KVSTERIANA prioribus mendum esse, ubi natus dicitur Epicurus Ol. LXXIX. vidit GASSENDVS, emendavit ex Cod. msc. Paris. KVSTERVS.

z) *De amore fraterno T. II. p. m. 894.*

a) LAERT. *l. X. f. 1.* MENAG. *ad h. l.*

b) *Lib. XIV. p. 638.*

nutritus,[c] publicumque bonarum artium emporium, in quo Xenocrates in Academia, Theophraſtus in Lyceo docebant, frequentavit, nec dubium eſt, egregiam hanc Muſis litandi occaſionem Epicurum juvenem non prætermiſiſſe.[d] Mortuo vero Alexandro M. Macedone & afflictis ſub Perdicca Athenienſium rebus, Colophonem ad patrem tranſiit, & aliquandiu ibi commoratus Mytilenem abiit, ibique anno exacto, Lampſacum profectus eſt, quatuorque ibi annos ad XXXVII ætatis commoratus eſt.[e] Non tamen otioſe conſumſiſſe tempus Epicurum, & ingenii excelſi & ad ſtudia nati indoles, & diligentia ejus tot probata ſpeciminibus, comprobat, ſuntque, qui duodecimo ætatis anno philoſophiæ primam cœpiſſe dare operam, tradant,[f] ipſemet Epicurus apud LAERTIVM[g] teſtis eſt, non attigiſſe ſe philoſophiam niſi anno XIV: jucundumque eſt, quod SEXTVS EMPIRICVS[h] narrat, quam occaſionem ad philoſophiam animum adjiciendi puer ſagaciſſimæ indolis habuerit. Quibus vero præceptoribus uſus fuerit, anceps diſceptatio eſt, quam varie dirimunt veteres. Apud LAERTIVM[i] enim tradunt quidam, Epicurum auditorem fuiſſe Pamphili Platonici, & ſi CICERONI[k] fides eſt, ipſe Epicurus retulit, illum a ſe Sami auditum, quamvis doctrinam ejus mirifice contemneret. Tradunt hi etiam, & CLEMENS ALEXANDRINVS,[l] audiviſſe Epicurum Nauſiphanem Pythagoreum & Pyrrhonis auditorem. Hinc cum Sami jam philoſophiæ præceptis imbui cœpiſſet, credi non poteſt, eum Athenas delatum, ubi in Academia & Lyceo Platonis & Ariſtotelis philoſophia perſonabat, nec Xenocratem nec Theophraſtum audiviſſe, monetque CICERO,[m] eſſe, qui putent, inter illius auditores fuiſſe, quod ab adoleſcente magno fervore philoſophiæ myſteria appetente & Platonicis doctrinis jam aliquantiſper imbuto omnino præſumendum eſt. Addunt alios alii,[n] qui tamen ex dogmatum magis convenientia, quam vivorum præceptorum diſciplina talia colligunt, adeoque audiendi non ſunt. His tamen obſtat, quod CICERO, PLVTARCHVS, SEXTVS[o] aliique veterum ſcribunt, ſolitum de ſe gloriari Epicurum, quod magiſtrum habuerit nullum, ſed αὐτοδίδακτος fuerit, ſuometque ingenio & induſtria philoſophus evaſerit: quam oſtentationem illi non ſine aculeo exprobrant laudati ſcriptores: unde multus in eo eſt eruditiſſimus GASSENDVS,[p] ut ab hac ingrati & oſtentantis animi macula Epicurum

c) Cum patre enim literas docuiſſe mercedis exiguæ ſtipe ei objecere Stoici apud LAERT. *l. X. ſ. 4.* id vero a parente prius literas doctum eſſe ſupponit, diceturque paulo poſt, Sami jam philoſophiæ operam poſuiſſe.

d) Probabitur hoc in ſequentibus.

e) SVIDAS *l. c.* LAERT. *l. X. ſ. 14.*

f) SVIDAS *l. c.* LAERT. *l. c.*

g) *l. c. ſ. 2.* conf. GASSEND. *l. c. c. 5. p. 19.*

h) *Adv. phyſ. l. II. ſ. 18. 19.* Rem quoque confirmat Apollodorus Epic. apud LAERTIVM: non potuiſſe grammaticos ipſi interpretari, quid ſit Chaos apud Heſiodum, ſed ad philoſophos rejeciſſe, ſicque illum philoſophos quæſiviſſe.

i) *Lib. X. ſ. 13.*

k) *De N. D. l. I. c. 26.*

l) *Stromat. l. I. p. 302.*

m) *l. c.*

n) Democratem quendam nominat PLVT. *non poſſe ſuav. vivi ſec. Ep.* ſed Democritum legendum eſſe acute GASSENDVS *l. c. p. 17.* conjicit. Hujus enim diſcipulum facit etiam LVCIANVS ut Ariſtippi quoque, hoc vero non de philoſophis his ipſis, ſed de eorum doctrina intelligendum eſſe, rationes temporum ſatis evincunt. Idem de Metrodoro Chio Democriti diſcipulo dicendum, quem Epicuri καθηγητὴν vocat STOBAEVS *ecl. phyſ. c. I.*

o) *ll. cc.*

p) Toto libro quinto *l. c.* qui eſt *de objecta Epicuri malignitate.*

rum liberet. Nos & veterum relationes, & Epicuri confeſſionem conſiſtere ſimul poſſe putamus, modo is recte intelligatur, & ad proprium, quod formavit ſibi, philoſophiæ ſyſtema reſpiciatur, de quo ſolo intelligendum eſſe, quando ſe ἀυτοδίδακτον dixit, nulli dubitamus, & veriſimile credimus, hæc κατά τι ab Epicuro dicta ἁπλῶς accepiſſe, & in probrum ei vertiſſe obtrectatores. Quod enim Cicero refert, Epicurum mirifice contemſiſſe Pamphilum Platonicum, mirum illi non videbitur, qui cogitaverit, hominem certis principiis, claris notionibus, natura hominis & experientia nixum, hisque fundamentis ſyſtema ſuum inædificantem, non potuiſſe non rationes philoſophandi Platonicas Epicureis e diametro obſtantes contemnere, & vaga illa & incerta principia, quales ideæ ſunt, ridere, hoc enim Ariſtotelem & Diogenem quoque feciſſe ſupra memoravimus. Et Nauſiphanem quoque contemſiſſe, mireque exagitaſſe ex Epicuri epiſtolis SEXTUS EMPIRICUS[q] atque LAERTIUS[r] notarunt, ſed id factum eſſe propter jactationem ſophiſticam, qua Scepticorum alumnus ſe efferebat, non vero, quod plane nihil ab eo didiciſſet, ex ejus verbis apertum eſt. Democriteum ſe diu faſſum eſſe Epicurum, PLUTARCHUS[s] teſtatur. Adverſariorum itaque confeſſione evincitur, non ita ſe ſui doctorem dixiſſe Epicurum, ac ſi nullos plane magiſtros habuerit. Opponitur itaque Epicurus ἀυτοδίδακτος philoſopho ſectario, idque voluit Gargettius philoſophus, nullæ ſectæ ſe philoſophiam ſuam debere, ſed ſuommet ingenio & meditatione collectas ingenii opes in proprium doctrinæ ſuæ ædificium contuliſſe. Nec alia quoque cauſa videtur fuiſſe, cur Nauſiphani, Democrateam philoſophiam Pyrrhonicis nugis corrumpenti adverſatus ſit, quam quod ille eam philoſophiam, quam Epicurus adamabat, alieno fuco adulteraverit, quo nomine nihil ab eo ſe profeciſſe Epicurus contendebat. Imprimis veriſimile eſt, totum opprobrium ad lites Epicuri cum Zenone & ejus ſchola pertinuiſſe. Cum enim Stoica philoſophia tanquam cento quidam ex diverſis ſyſtematibus eſſet conſuta, ut ſupra vidimus, Epicurus, ut ægre adverſariis faceret, ſe ſuamque philoſophiam ſuperciliosæ ſectæ oppoſuit, oſtenſurus, non alienis ſe pennis ſuperbire, & peregrinos theſauros corradere, nec habere in novo ſyſtemate, quod non meditatione & lectione propria eſſet aſſecutus. Eadem enim de cauſa Epicurei magiſtrum Chryſippo πολυγράφῳ oppoſuerunt, quod hic ex veteribus omnia exſcriberet, Epicurus ſua exponeret. Cumque negaret is, Democrito ſe ſua debere vel Metrodoro, de vivis præceptoribus locutus eſſe videtur, quod deinde univerſali ſignificatione acceptum Stoicis occaſionem dedit Epicurum traducendi.[t] Deſeruit itaque vivos præceptores Epicurus omnes, & ad mortuorum libros delatus, Ionicorum ſcrinia excuſſit, magnique fecit, teſte LAERTIO[u]

Anaxa-

q) *Adv. mathem. l. I. ſ. 2. 4.* conf. FABRIC. *ad h. l.* r) *l. c. ſ. 14.*

s) *Adv. Colot. T. III. p. m. 406.*

t) Negavit itaque Epicurus, ſe eorum, quos audiverat eſſe γνώριμον ἑταῖρον, ſectatorem, quod ei Stoici objiciebant; ſuo enim ingenio Democriteis meditationibus adjuto ſuam philoſophiam debebat. Eſt itaque ἀυτοδίδακτος h. l. conditor novi ſyſtematis.

u) LAERT. *l. IX. ſ. 12.*

Anaxagoram atque Archelaum, tum in Democriti potissimum & Metrodori Chii forte scripta, referente Hermippo [x] incidens, ad eorum potissimum philosophiam delatus est, quam innovando, augendo, mutandoque novam constituit, sicque Epicuream philosophiam condidit.

Schola ab Epicuro condita.

§. III. Ita novo doctrinæ ædificio constructo, non sibi soli sapere cupiebat Epicurus, sed & aliis illud quoque pandere satagebat. Commovisse Epicurum miserabilem philosophiæ inter Græcos personantis faciem, cum plus disputando, verbisque innovando, quam animum ad veram felicitatem adducendo insudarent Academici, Peripatetici, Stoici, Pyrrhonii, Cynici naturam hominis exuere juberent, ut alia & humano animo convenientiori ratione philosophari inciperet, postea pluribus monebimus. Scholam itaque instituit annos natus XXXII, ut LAERTIVS [z] memorat, idque Mitylenæ, ac deinde Lampsaci, qui & hoc addit: ex Colophone usque discipulos eum coëgisse. Loci tamen vel obscuritate, vel discipulorum inopia, vel majoris gloriæ aucupandæ studio XXXVI ætatis anno, (quidam XXXVII ponunt) Athenas reversus, primum quidem ad aliquod tempus, teste LAERTIO [a] in congressu cum cæteris philosophabatur, & Demoteum se primum professus est, ut habet PLVTARCHVS: [b] tandem occasionem captans novam scholam aperuit, sectamque propriam condidit. Quoniam vero, publica urbis loca, philosophorum dissertationibus patentia jam occupassent reliquæ sectæ, Platonici Academiam, Peripatetici Lycæum, Cynici Cynosargen, Stoici Porticum, coëmit ipse hortum peramœnum, LXXX minarum pretio, ibique cum suis discipulis non versatus tantum est, sed & vixit. [c] Aitque PLINIVS: [d] *Epicurum hoc primum instituisse Athenis, agrorum villarumque delicias, nomine hortorum in ipsa urbe possidere, cum usque ad eum mos non fuisset, in oppidis habitari rura.* Id quod tamen de locis tantum intra mœnia sitis capiendum est, in suburbiis enim villas domusque & hortos habuisse Græcos, & philosophos quoque, Platonis in Ceramico habitantis exemplum comprobat. Factumque ab hoc docendi loco, ut Epicuri sequaces ex horto philosophi postea dicerentur, [e] ubi etiam in horto amplius non habitarent. Præter hunc vero hortum fuit Epicuro domus, sita in Melite, Cecropiæ tribus oppido; in hanc Epicurus interdum cum familiaribus secessit, quam & postea testamento sectatoribus reliquit. [f] Nec ad alia loca unquam secessit, sed, licet difficillima tunc essent tempora, Athenas nunquam deseruit, solum bis aut ter in Ioniam ad invisendos amicos excurrit. Acciditque vivente Athenis Epicuro, circa ejus XLIV annum, ut Demetrio urbem obsidente, gravi fame civitas premeretur: quo tempore, ferunt, Epicurum familiares suos sustentasse, partitum cum ipsis ad numerum fabas. [g] His

x) *Ibid.* §. 2.
z) §. 15.
a) §. 2.
b) *Adv. Colot. l. c.*
c) LAERT. *l. X.* §. 10.
d) *l. XIX. c.* 4.
e) CICERO *ad Attic. l. II. ep.* 24. IVVEN. *Sat.* XIV. Conf. GASSENDVS *l. c. c.* 6. *p.* 22. cl. CROPHIVS *de gymnas. literar. Athen. p.* 55. *seqq.*
f) LAERT. §. 17. plura dabit GASS. *l. c. p.* 23.
g) PLVTARCH. *in Demetr. T. III. p. m.* 96. LAERT. *l. X.* §. 10.

His in locis ubi ſcholam Epicurus conſtituiſſet, magna diſcipulorum, teſte Apollodoro, copia non ex Græcia tantum, ſed undique ad illum confluebat, cum eo in horto philoſophiæ operam datura,[h] præſertim ex Aſia, ac nominatim Lampſaco, atque etiam ex Aegypto; invitata non ſolum fama eruditionis Epicuri, ſed & humanitate ejus, & benevolentia, qua eos ſtudioſe conquirebat. Narrat enim PLUTARCHUS,[i] *eum ad amicos in Aſia ſcripſiſſe, ex Aegypto hoſpitibus ſe præbuiſſe, ſtipatorem fuiſſe Lampſacenis ephebis, libroſque ad omnes utriusque ſexus homines dimiſiſſe, ſapientiam oſtentantem, ſicque neque ipſum latenter, quod tamen præcipiebat, vivere voluiſſe.* Ex quo facili conjectura aſſequimur, initio Epicurum laboraſſe inopia auditorum, cum cathedras & animos juvenum ante eum magni nominis philoſophi jam occupaſſent, ideoque captaſſe adoleſcentum peregrinorum amorem, & ex terris aliis ſibi auditores ſtudioſe conquiſiviſſe, poſtea vero cognita ejus philoſophandi ratione magnos diſcipulorum acervos ad illum decurriſſe. Ita vero conciliari poſſunt Cicero, Plutarchus, Laërtius, ad quos GASSENDUS[k] provocat, qui ingentem auditorum numerum Epicuro vindicant, cum SENECA,[l] qui tradit, ignotum ipſum Athenis fuiſſe, circa quas delituerat, provocatque ad Epicuri & Metrodori, familiaris epiſtolas, quibus innuunt, ipſis non nocuiſſe, quod eos illa nobilis Græcia non ignotos ſolum habuiſſet, ſed pæne inauditos: ipſoſque non ſatis emicuiſſe. Id enim non de tota Epicuri vita, ſed de initiis ſcholæ intelligendum eſſe, ejus hiſtoria evincit. Scilicet cum tanta eſſet Platonis, Ariſtotelis, Antiſthenis, quorum diſcipuli ſectas eo tempore propagabant, exiſtimatio, credi facile poteſt, Epicurum a pueritia ex patria abſentem adeoque ignotum, parum auditum fuiſſe, & contemtum: Vt itaque diſcipulos atque famam ſibi conciliaret, ita philoſophandi rationes iniit, ut ingenio & propenſioni Græciæ incolarum placeret. Cum enim voluptatibus tota fere tunc temporis immerſa eſſet Græcia, dictique, qui ex Socratis ſchola prodiere, philoſophi in eo quaſi conſpirarent, damnandam & ejiciendam eſſe voluptatem, Ariſtippus alieno loco doceret, & voluptatis male intellectæ commendatione infamaretur, imprimis vero & Cynici hominem exuere, & Zeno novæ tunc ſectæ conditor frigidam illis ſuffundere, & triſtem profiteri philoſophiam viderentur: aliter curſum inſtituens Epicurus, totam philoſophiam ad honeſtiorem voluptatis rationem ac animi potiſſimum tranquillitatem revocans, ſpecioſo nomine & titulo a ſeveris & rugoſis reliquorum philoſophorum frontibus ad hortos ſuos, voluptatem & jucunditatem ſpondentes adoleſcentes ad ſe provocavit, & talem philoſophiam promittens, quæ naturæ, inclinationique humanæ voluntatis eſſet conveniens, juvenum animos, triſtitiam reliquorum philoſophorum nauſeantes mire provocavit: humanitate vero, jucunditate & facillimis moribus ad ſe venientes excepit, ſicque dulci quaſi laqueo captos voluptatis titulo ad modeſtiam,

h) *Ibid. ſ. 9.*
i) *De occulte viv. T. II. p. m. 1129.*
k) *l. c. c. III. p. 25.*
l) *Epiſt. 79.*

ftam, moderationem, continentiam aliasque virtutes inopinantes adduxit. Qua de re infra adscribemus elegantem SENECAE [m] locum, qui honestam ita voluptatem Epicurum promisisse, & exhibuisse, evincit. Confluentes vero ad se discipulos non in disciplinam tantum, sed in convictum quoque Epicurus recepit, non tamen omnia in commune conferri bona voluit, quippe id esse diffidentium, atque idcirco non amicorum, sed ab unoquoque, si quid opus foret, hilariter suppeditari: [n] id quod facili obtinebat negotio, cum non frugalis tantum & vere philosophica vivendi ratio exiguos postularet sumtus, sed & tantum esset inter convictores ejus amicitiæ vinculum, ut hanc eorum amicitiam toti antiquitati opponat CICERO: [o] narraveritque VALERIVS MAXIMVS [p] memorabile amicitiæ ad cineres usque durantis specimen philosophorum ex hortis duorum Polycratis & Hippoclidis, æquali fortunæ pariter atque amicitiæ sorte a nativitatis die ad mortem inter se conjunctorum. Vixit etiam Epicurus cœlebs, unde de necessariis familiæ prospiciendi cura solutus philosophiæ totus invigilare potuit: quod & studio indolentiæ, quam summam voluptatem esse censebat, quamque mire in conjugio curis & tumultu turbari credebat, & temperamento Epicuri ab amore feminarum natura abhorrenti [q] adscribendum est. Id quod inter sententias horti postea receperunt discipuli, [r] qui magistro duce, philosophiæ operam daturo conjugium dissuadebant, nisi uxorem duceret, tantis prudentiæ & reliquis animi dotibus ornatam, iisque etiam fortunæ præsidiis instructam, ut impedimenta, otio philosophico ex matrimonio enascentia facili vincere labore posset. Id quod a Democrito accepisse Epicurum & sequaces veteris ecclesiæ doctores [s] suspicantur. Tanta vero industria & labore in philosophiam incubuit Epicurus, ut singularis diligentiæ exemplum merito constituatur. Non enim discipulos tantum docuit assidue, sed & plurima scripsit, sic ut post Chrysippum inter primos Græciæ πολυγράφους mereatur referri. [t] Immo Chrysippum ab Epicuro vinci, si quis vellet ostendere ea, quæ essent ab Epicuro proprio Marte scripta, neque aliunde apposita, & tollere ex Chrysippi libris, quæ aliena attexta sunt, ad Apollodorum provocans tuetur LAERTIVS. [u] Qui addit:

Scripta.

 ejus

m) *Epist. 21. Eo lubentius Epicuri egregia dicta commemoro, ut istis, qui ad illa confugient, spe mala inducti, qui velamentum se ipsos suorum vitiorum habituros existimant, probem, quocunque ierint, honeste esse vivendum. Cum adierunt hos hortulos & audierint inscriptum his hortulis: Hospes hic bene manebis, hic summum bonum voluptas est, paratus erit istius domicilii custos, hospitalis, humanus, & te polenta excipiet, & aquam quoque large administrabit, & dicet: ecquid bene exceptus es? non irritant inquam hi hortuli famem, sed extinguunt: nec majorem ipsis potionibus sitim faciunt, sed naturali & gratuito remedio sedant.* Hæc ex Stoica familia philosophus.

n) LAERT. *l. X. s. 11.*

o) *De fin. l. I. c. 20. Epicurus una in domo, & ea quidem angusta, quam magnos, quantaque amoris conspiratione consentientes tenuit amicorum greges? quod fit etiamnum ab Epicureis.*

p) *l. I. c. 8.* Modo satis firma sit fides Valerii, nullo alio teste suffulta, quam haut raro vacillare attenti facile deprehendent.

q) Chrysippus apud STOBAEVM *serm. CXVII. p. 684.* qui Epicurum ἀνάλγητον ideo vocat, nec ab eo exemplum capi vult, sapientem amorem mulierum non curare.

r) LAERT. *l. X. s. 119.* & CASAVB. *ad h. l.* Objicit hoc Epicuro Epictetus apud ARRIAN. *l. I. c. 23. l. III. c. 7.* sed inutili argumento, conf. STOLL. *Histor. phil. mor. gentil. §. CXI. p. 188.*

s) THEODORIT. *serm. XIV.* CLEM. ALEX. *Strom. l. II. apud* MENAG. *ad l. c. Laërt.*

t) LAERT. *l. I. s. 16.*

u) *l. VII. s. 182. l. X. s. 26.* dictum hac de re supra in Stoicorum historia.

ejus cylindros, id est, volumina, ad trecentos extitisse, in quibus nullum alienum testimonium exscriptum extet, sed ipsæmet voces Epicuri sint. Dolendum vero ex tot tanti viri scriptis omnia fere temporum injuria sic intercidisse, ut præter paucula compendia, quæ servata LAERTII [x] industriæ debemus, & fragmenta quædam apud veteres scriptores hic, illic dispersa, nihil ex ipsis superstes sit, quod hucusque etiam diligentissimis Epicureæ historiæ exploratoribus innotuerit, quin immo ne tituli quidem omnium apud auctores supersint. Non invidit tamen inter tabulas ex hoc scriptorum Epicuri naufragio, residuas nobis ætas ejus κυρίας δόξας, [y] sive, ut CICERONIS [z] voce utamur, *maxime ratas sententias*, nobile Epicureæ philosophiæ monumentum, quod magni fecere veteres, contemnit præter rem SVIDAS. [a] Reliqua, præter epistolas ex innumeris, quatuor, desiderantur, de quibus videndi GASSENDVS [b] & FABRICIVS. [c] In his epistolis pro χαίρειν, quod Cleon, tribunus Atheniensis introduxit, [d] salutatoriam interdum vocem, εὐπράττειν καὶ σπουδαίως ζῆν, adhibuisse LAERTIVS [e] tradit. In his scriptis eam quidem elegantiam scriptionis non adhibuit, neque istis luminibus orationem intertexuit, quibus eloquentiæ & eruditionis laudem tunc temporis supra modum affectabat Græcia, sed communi maximeque proprio dicendi & scribendi genere usus, quod λέξιν κυρίαν vocat LAERTIVS, [f] meruit a veteribus, præcipue Aristophane grammatico reprehendi, ὅτι ἰδιωτάτη ἐστὶν, quod *nativam dicendi imaginem*, vel quod malumus, *minus eruditum stili characterem* expresserit, mirandum tamen in Epicuro non est, qui istas eruditionis partes, quibus grammatica & rhetorica continetur, parum curavit, & perspicuitatis magis, quam elegantiæ rationem a philosopho habendam, maximeque proprio dicendi genere utendum esse, præcepit, ut ex ejus canonica patescet. Etsi vero moderate vivebat Epicurus, nimia tamen studiorum contentione effecit, ut esset constitutionis parum firmæ, id quod etiam titulus libri a Metrodoro scripti, [h] περὶ τῆς Ἐπικούρου ἀῤῥωστίας, *de infirmitate Epicuri* innuit. Additque SVIDAS, [i] licet invidiosa forte exaggeratione, quod neque injectionem vestium ferre, neque facile e lecto descendere, & neque solem neque ignem contueri potuerit, sanguinem minxerit &c. quod eo minus mirandum est, quo magis constat, affectu eum, eruditis familiari, calculi laborasse, qui cum ad extremum urinam cohibuisset, fata ejus maturavit doloresque concitavit maximos. [k] Vitæ itaque finem ex his facile colligens testamen-

Vita privata.

x) *l. X. s. 22. 84. 122. 139.* pleraque GIFANIVS Laërtio a se edito subjunxit.

y) Extant apud LAERT. *l. X. s. 139. seqq.*

z) *De finibus l. II. c. 7.*

a) *l. c. c. X. p. 35.*

b) *l. c.*

c) *Bibl. Græc. Vol. II p. 505.*

d) Vetustissimis temporibus Græci sine salutationis titulo scribebant, Cleon vero χαίρειν primus præmisit, cujus loco Plato εὐπράττειν, Pythagoras ὑγιαίνειν vel Pentalpha præmisit, Epicurus dictas voces interdum constituit. Conf. LVCIAN. *de lapsu inter salut. T. III. p. m. 195.* GASSENDVS *l. c.* MENAG. *ad* LAERT. *l. III. s. 61. l. X. s. 14.* quo loco pro σπουδαίως ζῆν ἄριστον, quod, quia commodum sensum non fundit, varie emendavit GASSENDVS, legendum esse conjicimus σπ. ζ. η. ἄριστα id est, scribere solitus fuisse, ἄριστα ζῆν, bene valere.

e) *l. c.*

f) *s. 13.*

g) Conf. GASSEND. *l. c. l. VIII. c. 9. p. 213.* ἰδιώτην autem erudito, & elegantioribus literis culto opponi, notum est.

h) LAERT. *l. X. s. 24.*

i) *l. c.*

k) *ibid.*

ſtamentum ſcripſit, & de hæredum inſtitutione, ſcholæ hortique pro ſectæ ſuæ alumnis conſervatione, pupillorum ab amicis relictorum providentia, celebritatum in ſui ſuorumque memoriam inſtitutione, ſervorum manumiſſione, & generali ſcholæ cura diſpoſuit, quod nobis ſervavit LAERTIUS,[l] quod cum Epicuri doctrina & ſcriptis non ſatis conſpirare, ſuſpicacius, quam par erat, contendit CICERO.[m] Tanti autem, ut ipſe ultimo die ad Hermachum ſcripſit,[n] per quatuordecim dies, aderant veſicæ & viſcerum morbi, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere. Addit tamen: *Compenſabatur cum his omnibus animi lætitia, quam capiebam memoria rationum inventorumque noſtrorum.* Quæ ANTONINUS[o] Imperator confirmat, innuens, *eum medicis ita ſe non præbuiſſe, ut efferrent ſeſe, quaſi aliquid magni agerent, ſed vitam egiſſe optimam, & de rebus naturæ, quæ prius meditatus fuerat, amicis diſſeruiſſe.* Tandem, teſte LAERTIO ex Hermippo, ſeſe in balineum, aqua calida plenum demiſit, cumque popoſciſſet merum, id hauſiſſe, & dum commendaret amicis, ut dogmatum ſuorum forent memores, hæc inter verba defeciſſe, poſtquam LXXI annos completos vixiſſet, LXXII iniiſſet, unde CICERONI[p] ſeptuaginta duos exegiſſe dicitur. Acciditque mors ejus Olymp. CXXVII. 2. archonte Pytharato, ut habet Apollodorus: unde mendum apud LAERTIUM[q] omiſſa voce εἰκοςῆς, acute emendavit CASAUBONUS, male vero ſecutus eſt VOSSIUS.[r] Tantum vero fuit poſt fata quoque ejus deſiderium, ut non tantum diſcipulis in maximo eſſet honore, ut poſtea dicemus, ſed & ſtatuis aliiſque honoris monumentis ejus coleretur memoria. Memorantur veteribus Epicuri ſex,[s] a quibus Gargettius nominis fama & celebritate facile poteſt diſtingui.

Mors

§. IV. Etſi vero non magna tantum de præceptore ſuo ſentiebant & jactabant Epicurei, ſed & viri ſummi philoſophum valde extollebant, quin inter eos quoque, qui philoſophiam ejus rejiciebant, erant, qui de eo tanquam viro bono pronuntiantes vitam ejus vehementer laudabant, negari tamen nequit, ab ipſis Epicuri temporibus ad reſtitutarum ſcientiarum ætatem, qua inceperunt viri quidam docti contra communem tot ſeculorum calumniam Epicurum defendere,[t] tantam fuiſſe philoſophi infamiam,

Objecta Epicuro vitia,

 ut

l) *ſ. 16. ſeqq.* GASSEND. *l. II. c. 1. p. 47.*

m) *De finib. l. II. c. 30.* male ex hoc loco conjecit IONSIUS *de Script. Hiſt. phil. l. I. c. 20. p. 107.* Ciceronem hoc teſtamentum νοθείας ſuſpectum habuiſſe.

n) CICERO *l. c.* LAERT. *l. c.*

o) *De ſe ipſo l. IX. §. 42.* conf. SENECA *ep. 92. 86.* quæ Stoicorum teſtimonia probe notanda ſunt, tanquam minime ſuſpecta.

p) *De fato c. 9.*

q) *l. X. ſ. 15.*

r) *De hiſt. Græc. l. I. c. 21. p. 137.* notatus BAYL. *l. c. not. B. p. 364.*

s) MENAGIUS *ad Laërt. ſ. 26.*

t) Mature poſt reſtitutum literis nitorem coepere viri docti communi de Epicuri impietate & mala vita ſeculi ſuffragio contradicere. Id quod imprimis a BAPTISTA GUARINO factum eſſe, eumque pro Epicuro in libro de ejus ſecta verba feciſſe ait GASSENDUS *l. c. l. VII. c. 7. p. 192.* qui tamen fatetur, nec ſe librum vidiſſe, nec Naudæum in Italia potuiſſe comparare, ſed ad TRITHEMIUM *de Script. Eccl.* provocat, qui tamen *c. DCCCVII. p. 188.* ed. Fabr. nihil de ejusmodi Guarini libro habet. Provocat etiam ad eum MORHOF. *Polyhiſt. T. II. l. II P. I c. 7. §. 5. p. 183.* ſed ſolius GADDII auctoritate, ſibi enim viſum non eſſe, fatetur. Ex quo vel plane non extare libellum, vel albis corvis rariorem eſſe concludimus. Poſt hunc M. ANTONIUS BONCIARIUS, Peruſinus (non vero Pariſienſis, ut habet GASSENDUS *l. c.*) in *dialogo de antiqua philoſophia*, ANDREAS item ARNALDUS aliique diligentiſſimo HEUMANNO *act. philoſ. Vol. II. p. 369. ſqq.* enu-

ut bipedum nequissimus, & scelerum tantum non omnium sentina merito dicendus sit, si vera sint, quæ ei objiciuntur. Quæ adeo fama percrebuit, ut apud homines illiteratos etiam, quique vix nomen Epicuri fando perceperunt, scelestissimus quisque & humani atque divini juris, omnisque honestatis & religionis contemtor atque atheus proverbiali locutione Epicureus audiat. Varia vero accusationum sunt capita, quæ in tanti viri historia prætermitti sine examine non possunt. Gravissimum vero quod Gargettio seni objicitur scelus, impietas est, idque vel propter doctrinam vel propter vitam. Quibusdam enim nullum plane numen credidisse visus est, precationes vero & adorationes, quod ei exprobrat PLVTARCHVS,[w] non ut quidpiam his indigens, sed præ multitudinis metu simulasse, vocesque contrarias iis, quas inter philosophandum ederet, pronuntiasse, cum revera præter atomos sive individua corpuscula nihil, quod revera existat, esse crederet. Alii Deos quidem serio statuisse concedunt, ob negatam tamen iis providentiam, & relegatos eos in extramundana spatia, sublatamque ita & spem & metum futuri vel præmii, vel pœnæ Deos ita infirmasse, & a mundi vel formandi vel regendi negotio ita removisse, conqueruntur, ut non queat non inter numinis hostes referri. Quod eleganter SENECA,[x] licet alibi fateatur, sancta eum præcipere & tristia, ei objecit: *Tu Epicure, Deum inermem facis, omnia illi tela, omnem detraxisti potentiam, & ne cuiquam timendus esset, projecisti illum extra metum: hunc igitur septum ingenti quodam & inexplicabili muro, disjunctumque a conspectu mortalium, non habes, quare verearis. Nulla illi nec tribuendi, nec nocendi materia est.* Alii doctrinam ejus moralem culpant, & ob voluptatis patrocinium inter atheismi practici patronos numerant, vitam doctrinæ conformem impie egisse clamitantes. Quorum ex veteribus loca adduxere GASSENDVS[y] & REIMMANNVS,[z] recentiorum vero nomina indicavit HEVMANNVS.[a] Additur his, tantam fuisse sectæ Epicureæ impudentiam, ut non erubuerit, magistrum ob conditum systema impium & sublatum omnem religionis metum & reverentiam Deum dicere,[b] & LVCRETIVS[c] ausus fuerit scribere:

> *Nam si, ut ipsa petit majestas cognita rerum*
> *Dicendum est, Deus ille fuit, Deus, inclute Memmi,*
> *Qui princeps vitæ rationem invenit eam, quæ*
> *Nunc appellatur sapientia, quique per artem*
> *In tam tranquillo, & tam clara luce locavit.*

Quinimmo, ipsius proprium fuerit, ut sese Deorum æqualem jactaret.[d] Impietati adjungunt Epicuri obtrectatores malignitatem, duobus potissimum

enumerati, Epicuri causam egerunt, quos tamen omnes superavit GASSENDVS, judice BAYLIO *l. c. not. M. p. 372.* qui alios quoque superioris seculi viros doctos laudat, qui pari labore apologiam Epicuri susceperunt, qui videndus.

w) *Adv. Coloten l. c.*

x) *De benefic. l. IV. c. 19.*

y) *l. IV. c. 1. p. 107. seqq.*

z) *Hist. ath. c. XXIX. p. 195.*

a) *Vol. II. Act. phil. p. 650.* Inter hos qui omnium vehementissime Epicurum premit, est SAM. PARCKERVS *de Deo Disp. I. sect. XII. seqq. p. 30. seqq.* conf. REIMM. *l. c.*

b) PLVTARCH. *l. c.*

c) *de rer. natura l. V. init.*

d) PLVTARCH. *l. c.*

mum capitibus comprehensam, ingratitudine erga præceptores, vana ingenii ostentatione & intolerabili animi superbia nixa, & maledicentia erga omnes philosophos; quibus omnibus se præferri, turpissima ambitione anhelaverit. De priori §. antecedenti dictis nihil adjicimus; Posterioris culpæ reum præter PLVTARCHVM eum agit CICERO, [e] quod adversus Pythagoram & Empedoclem dixerit, cum & contumeliosissime Aristotelem vexarit, Phædoni Socratico turpissime maledixerit, Metrodori sodalis sui fratrem Timocratem, quia nescio quid in philosophia dissentiret, totis voluminibus conciderit. Quibus detorta in contumeliam philosophorum nomina, & appellationes odiosæ adjiciuntur, & tamen eos nefando plagio expilasse insimulatur, malo, quod sequerentur sectatores & discipuli, exemplo, qualem Coloten fuisse PLVTARCHVS [f] operose demonstrat, CICERO [g] alios quoque eo nomine accusat. Imprimis autem turpissimæ voluptatis reus cum cohorte discipulorum a veteribus peragitur, quorum criminationes ATHENAEVS [h] & imprimis SVIDAS [i] diligenter collegerunt, quos secuti recentiores plerique vitam ei fœdissimam, Bacchanalia, Lupercaliaque viventem, & Heliogabali, Sardanapali, ac turpissimorum quorumcunque vita detestabiliorem exprobrant, & Epicuri hortum quasi lupanar infame fuisse crepitant, enumerantes, meretrices Epicureas Leontium, Themistam, Philænida, Nicedium, Erotium, Hediam, Marmarium, Bodium, Phædrium, philosophiæ prætextu tantam contubernio Epicureo infamiam conciliantes, ut hortus Epicuri similis diceretur Circes Augiæque stabulis, & communi proverbio Epicuri de grege porci nominentur. Cui opprobrio ut color inducatur, Leontium, ajunt, Epicurum ad extremam usque senectutem deperiisse, [k] & exhaustis infami voluptatis commercio viribus morbum acerbissimum sibi accelerasse, adeoque ex choro philosophorum ejiciendum esse. Quin & hoc nomine amare traducitur Epicurus, quod disciplinas universe oderit, & quod CICERO [l] ait, *propterea nihil oleret ex Academia, nihil ex Lyceo, nihil e puerilibus quidem disciplinis, alios quoque ab iis deterruerit, grammaticam, poëticam, rhetoricam, dialecticam, artesque mathematicas contemserit*, quod liberalium disciplinarum odium gravi oratione passim persequitur CICERO. [m] Et hæc quidem non vulgi tantum voces, sed virorum virtute & sapientia præstantissimorum, & maxima nominis celebritate inclytorum ἐγκλήματα sunt, hæc Zeno & sancta ejus secta, hæc Cicero, Plutarchus, Galenus, hæc ecclesiæ christianæ antistites pietate venerandi Lactantius, Clemens Alexandrinus, Ambrosius, [n] hæc octodecim uno quasi ore secula ad repurgatas usque literas clamant & objiciunt. Quæ si accusatorum numero defi-

e) *De N. D. l. I.* conf. GASSENDVS *l. V. c. 3. p. 135.* f) *l. c.*
g) *l. c.*
h) *l. III. p. 101. seqq. l. VII. p. 278. seq. l. X. p. 548.* conf. quos alios longo agmine adducit GASSENDVS *l. VI. c. 1. seqq. p. 148. seqq.* i) *l. c.*
k) LAERT. *l. X. §. 3. seqq.* GASSENDVS *l. VII. c. 1. 2. p. 167. seqq.* l) *l. c.*
m) *De N. D. l. I. de fin. l. I. II. Tusc. l. II. Ac. Qq. l. IV.*
n) Loca eorum affert GASSENDVS *l. III. c. 6. p. 96.* Clementis plura adduximus in Germanico *Hist. philos.* opere *P. IV. p. 1094.* dicemusque de hoc argumento *P. III.*

Examinantur.

definienda sunt, causa cadat Epicurus oportet. Nihil tamen hic auctoritatis præjudicio dandum est, sed examinanda accusatio, excutienda testium fides, audiendi, viri a partium studio alieni, inquirendum in causas invectivarum in Epicurum, & tum demum distincte de singulis objectorum criminum capitibus sententia dicenda est, qua via incedentes, honestiore fama dignum & meliori affectum animo Epicurum deprehendemus. Et quod primo quidem ad religionem Epicuri attinet, negari nequit, eum non solum publicum Atheniensium cultum animo contemnere debuisse secundum principia semel electa, sed Deum etiam a mundi hujus fabrica vel constituenda vel conservanda removisse, cunctaque atomorum motui permisisse: [o] qua ratione eum docuisse infra, ubi de theologia ejus differemus, luculenter probabimus. Nec negamus, graviter ita impegisse Epicurum in doctrinam de Deo, eumque falso beatitatis divinæ & motus mechanici conceptu deceptum reddidisse inermem & attributis primariis destitutum, nondum tamen inde sequi, quod adversarii ejus urgent, sustulisse eum numen ex rerum natura, quilibet videt, qui distincta atheismi notione utitur. De religione vero ejus & opinione de Diis judicaturum ejus de hoc argumento doctrinam nosse oportet: quam cum infra, de philosophia Epicurea dicturi explanaturi simus, hic quidem præterimus, pauca tamen monenda sunt, quæ rem luce perfundunt, & quid de religione Epicuri statuendum sit, clare, nisi fallimur, produnt. Scilicet ad inimicos Epicuri provocamus, testes exceptione omni majores. Inter hos CICERO [p] est, nullo, ubi potest loco Epicuro parcens, qui tamen refert, *scripsisse eum libros de sanctitate, itemque de pietate adversus Deos, ita editos, quasi sacerdos scripsisset.* Qui porro, dum absurditatis convincere Epicurum satagit, [q] quod *Deos ab hominibus colendos dicat cum Dii non modo homines non colant, sed omnino nihil curent*, hoc ipso inter DEI cultores Epicurum fuisse concedit, sed tales, qui, ut SENECA [r] eloquentem inducit, *Deum colunt nulla spe, nullo pretio inducti, sed propter majestatem eximiam, supremamque naturam.* Hoc in atheum cadere non posse, nemo non videt. Contemsisse vero Epicurum superstitiosos ritus, & tamen simulate egisse, ut eos admisisse videretur, venia dignum esse putamus. Vt enim ineptam Græciæ de Diis sententiam impossibile erat non rideri a philosopho, ad mechanicas universi leges solum attento, & animam mundi non cerebrinam tantum, sed & injuriam in Deum qua reliqui philosophi idololatriam cum suis systematibus conciliabant, rejicienti; ita tam irreconciliabile erat vatum in philosophos odium, tamque inexorabilis, quæ sacra publica tuebatur, lex, ut non nisi mortis periculo liceret publicam religionem contemnere. Idem itaque fecit, quod alii quoque inter Græ-

cos

o) Esse viros doctos, qui contrarium sentientes hac quoque in parte Epicuri apologiam suscepere infra dicemus, & argumenta eorum excutiemus, nos hæc concedimus, convicti, ita Epicurum statuisse. Non enim institutum nostrum poscit, philosophos purgare omnes, sed nudam veritatem historiæ abjecto omni partium studio exponere.

p) *De nat. Deor. l. I. c. 41.*

q) *ib. c. 8.*

r) *De benef. l. IV. c. 19.*

cos fecere philosophi, qui sacris quidem intererant civitatis, in auditoriis vero fraudes sacerdotum, & stultitiam religionis vulgi discipulis exponebant. Hoc & Epicurus fecit, metumque & superstitionem animis ejiciendo, potiore reverentia Deos colere discipulos docebat. Nec alia mens verborum LUCRETII: [s]

> *Quare relligio pedibus subjecta vicissim*
> *Obteritur, nos exaquat victoria cœlo.*

Loquitur enim de religione, quam scelerosa & impia facta sæpe peperisse, exemplis comprobat. Ita quidem Epicurus non religionem omnem extorrem esse jussit, sed eam admisit, quam ejus systema, Deos summa majestate sine cura, sine labore constituens, requirebat: quam ea pietatis parte, quæ ob pœnas tantum & præmia Deum colit, esse præstantiorem, tot amoris puri apologetæ, tuiti sunt. Cogitandum etiam Epicurum non cum Christiano doctore, sublimioribus luminibus instructo, sed cum reliquis philosophis comparandum esse, & meliorem fuisse hac in parte Aristotele, qui Deum suum primum motorem a mundi fabrica & providentia non minus removit, speique & metui divinorum nullum locum reliquit, nec ullam reverentiam vel pietatem ei debitam præscripsit, & tamen per tot secula sine invidia toleratus est. Multum vero pro Epicuri causa facit, quod a nemine ob doctrinarum impietatem usquam Athenis inter tot accusationes adversariorum, in judicium vocatus legatur, quod tamen Anaxagoræ, Socrati, Aristoteli, Theodoro, Diagoræ accidisse legimus. Nam quæcunque etiam inter systema ejus & religionis publicæ placita fuerit discordia, sequitur tamen inde, non docuisse tantum, sed vixisse quoque cum discipulis ita, ut impietatis suspicionem nemini excitarent: quod facile fieri potuit, si Deum propter majestatem & excellentiam coluerunt. Expendi vero & hoc volumus, Epicurum ita de Diis statuendo cum physiologiam suam Stoicæ opponeret, tolerabilius de Deo errasse, quam Stoicos, pantheismum plane impium introducentes, & tamen pro sancta secta habitos, licet fateamur, capitali errore utrumque peccasse, Zenonem & Epicurum. Neque nos valde movent, quæ PARCKERUS [t] invidiosa consequentia contra Epicurum urget, infra expendenda: valde enim, certi sumus, corrumpi historiam philosophicam, si ex conclusionibus per consequentias quasdam ex philosophorum decretis elicitis de eorum opinionibus judicamus. Quod vero Dei instar coluerint Epicurum asseclæ, ex adductis locis probari non potest, quæ aliud evincunt nihil, quam homines hos, de summa in perspicienda rerum natura sapientia magistri persvasos eum supra humani ingenii conditionem extulisse, & similitudinem divinitatis, sensu Epicureo, [u] in eo quæsivisse: certe, quicquid in eo peccatum est, non Epicuro, sed ipsis auctoribus tribuendum est. Quæ de ejus ambitione & contemtu ac ingratitudine erga philosophos, imprimis

s) *Lib. VI. v. 80. seqq.* t) *l. c. p. 30. seqq.*
u) Deos enim suo modo hominibus similes putabant, alia huc pertinentia affert GASSEND. *l. IV. c. 6. p. 121. seqq.*

primis præceptores, dicuntur, & maledicentiam arguunt, ea una voce, postquam ista retulerat LAERTIUS,[x] refutat: *μεμήνασι δὲ οὗτοι; insaniunt hi homines*, statimque ad humanitatem, pietatem, mansvetudinem viri optimi[y] provocat, ut demonstret, fuisse has calumnias Timocratis & Stoicorum. Quod vero systematis gloriam sibi vindicavit soli, in eo non magis peccavit quam Zeno, qui suffurando reliquis doctrinas miserumque centonem consuendo, alienis superbivit plumis, nec ingratus magis est quam Plato & Aristoteles, qui cum a præceptoribus multa accepissent, sibi systematis, adeoque totius ædificii rite exornati gloriam afferebant. Alia non urgemus copiose & erudite allata a GASSENDO,[z] hoc unum adjicientes, patere ex LUCRETIO,[a] Democriti, a quo multa accepit philosophia Epicurea, venerabilem inter eos fuisse memoriam, qui Epicurum sequebantur. Ex quibus patet, discipulos quoque non minus, quam magistrum, injuste criminatos fuisse obtrectatores. Nulla vero in re magis calumnia frontem prodidit impudentissimam, quam in objecta Epicuro gula & impura Venere. Aliud enim non Diocles tantum testatur, Epicuri epistolæ loquuntur, Athenæi epigramma innuit, quos testes producit vitæ maxima sobrietate & continentia actæ LAERTIUS,[b] sed & ipsæ obtrectatorum confessiones evincunt, quas apud CICERONEM,[c] PLUTARCHUM,[d] SENECAM[e] legent, qui uno Senecæ loco supra adducto contenti non sunt. Incontinentiæ vero & amoribus, quibus criminibus insimulatur Epicurus, ut taceamus corpus calculi doloribus impeditum, unum ex Stoicorum censu Chrysippum opponimus, testem inter acerrimos Epicuri hostes maximum, quem, Epicurum erga mulieres [illegible] supra ex Stobæo observavimus. Et quæ quæso potuit regnare luxuria, qui irritari Veneris cupiditas, ubi prandium ne asse quidem constat; quod de Epicuro testatur SENECA,[f] gloriante, *non toto asse se pasci, Metrodorum, qui nondum tantum profecerit, toto; & ubi summa voluptas est aqua & polenta aut frustum hordeacei panis?* Quibus & aliis de Epicuri frugalitate & sobrietate a se prolatis testimoniis opponit TH. GATAKERUS,[g] Timocharis, vel Timocratis potius, narrationem, minam integram in victum diurnum quotidie impendere solitum, idque, putat ipsum alibi de se esse professum, *certos vero*, quod SENECA[h] monet, *habuisse dies, quibus maligne famem extingueret, visurus an aliquid deesset, ex plena vel consummata voluptate, vel quantum deesset, & an dignum, quod quis magno labore pensaret.* Verum si non bonam fidem, certe attentionem desideramus in viro alias optimo & in veterum lectione exercitatissimo, qui vero nimio erga Stoicos affectu in transversum agi se passus est. Si enim totum, ad quem provocat, locum LAERTII[i] vel legisset, vel adduxisset

x) *Lib. X. s. 9.*
y) Confirmat hæc CICERO *de fin. l. II. c. 25. 31. Tusc. Qq. l. II. c. 19.*
z) *Lib. V. c. 6. 7. p. 141. seqq.*
a) *Lib. III. v. 372. l. V. v. 621.*
b) *ibid. s. 11.*
c) *Qq. Tusc. l. V.*
d) *Adv. Colot. l. c.*
e) *Ep. 21.* alia veterum loca collegit GASSENDUS *l. VI. c. 3. p. 153.*
f) *Epist. 18.*
g) In *præloq. ad* ANTONIN. *de se ipso p. m. 7.* ed. Lond.
h) *l. c.*
i) *Lib. X. s. 7.* ubi tamen Timocratis mentio non fit, res vero ipsa tangitur.

xiſſet etiam, patuiſſet ipſi & lectori, deſumta hæc eſſe ex epiſtolis Epicuri ad Leontium, a Stoicis mala fide illi ſuppoſitis, & palpaſſet contradictionem, additur enim corpore adeo miſerabiliter affectum fuiſſe, ut multis annis e ſella ſurgere non potuerit, & hic tamen ſtrenue Baccho Venerique litaſſe dicitur Stoicis, qui non recordabantur, cum hæc ei affingerent, mendaces oportere eſſe memores. Certe Timocrates transfuga ſuſpectæ fidei teſtis eſt, nec vero diſſimile, hominem apoſtatam a conviviis ſolennioribus, quæ more omnium fere philoſophorum inter Athenienſes Epicurus interdum inſtituit, & celebrari etiam poſt mortem juſſit, occaſionem calumniæ arripuiſſe. Nec a ſcortorum, quæ, hortos Epicuri frequentaſſe, negari non poteſt, converſatione Epicurus incontinentiæ accuſari poteſt; ut enim ſupra docuimus, & animi inclinatione abhorruiſſe illum ab iſto feminarum commercio, & corporis infirmitate fuiſſe inhabilem, ita recordari lectorem volumus, quod aliquoties monuimus, ſcorta Græciæ nobiliora elegantiorum literarum & philoſophiæ eruditionem admodum affectaſſe, & ideo celeberrimorum philoſophorum frequentaſſe ſcholas, [k] quorum tamen ideo caſtitas non niſi ab iniquiſſimis obtrectatoribus in ſuſpicionem adducta eſt, ut Socratis, Platoniſque, virorum morum ſanctitate venerabilium exemplo conſtat. Id cum Epicuro quoque factum ſit, non magis illum ſuſpectum reddit, quam ex philoſophorum choro quemvis alium. Nec infamiæ fidem facit Leontium, Metrodori concubina, hoc enim moribus Græciæ non erat contrarium vel inhoneſtum, [l] ſed ad contubernium Epicureum non pertinebat, in quo philoſophiam tantum eo ſucceſſu didicit, ut Theophraſto bellum indicere auderet, ut ſuo loco dictum. Nihil vero magis Epicuri in hac parte innocentiam probat, quam telum, quod in eum torſere adverſarii fortiſſimum, fœdiſſimæ illæ epiſtolæ, ex qua ſentina tota calumniarum in Epicurum profluxit. Obſervat enim LAERTIVS, [m] Diotimum, (Theotimum vocat ATHENAEVS,) Stoicum infeſto erga Epicurum animo quinquaginta laſcivas circumtuliſſe epiſtolas, veluti ab Epicuro ſcriptas, easque, quæ Chryſippi ferebantur, veluti ſub Epicuri nomine, in volumen congeſſiſſe: refertque ATHENAEVS, [n] ex Demetrio Magnete, Zenonem Sidonium detecta fraude, Theotimum in judicium vocaſſe, eumque calumniæ convictum capitis pœnas luiſſe. His itaque ex fontibus ſi accuſationes adverſarii Epicuri hauſerunt, quis vel mediocri attentione præditus fidem illis dabit? & annon innocentiæ & ſanctitatis teſtimonium eſt, obtrectatores ad iſtas fraudes confugiſſe, id non facturos, ſi vera ei objicienda inveniſſent. Rejeciſſe Epicurum non omnes diſciplinas, ſed inutiles ſui temporis nugas, in quibus Græcia ſeneſcebat, infra magis commode docebimus: hic unius CICERONIS [o] teſtimonio contenti erimus, quod rem

 pror-

k) Ad faciendam fidem legenda MENAGII *hiſtoria mulierum philoſophantium.* Nos plerasque hactenus ſuis locis inſeruimus.

l) Secundum Græciæ vero mores judicandum hic eſt, ad quod non attenderunt, qui cum Chriſtiano philoſopho Epicurum comparantes, ἀταξίαν in eo tantam deprehenderunt: ſecundum hanc enim regulam ne Socrates quidem vitio caret.

m) *Lib. X. ſ. 3.*

n) *Lib. XIII. p. 611.*

o) *De fin. l. I.*

prorsus conficit. Ita vero eloquentissimus Tullius, satis alias in Epicurum acerbus: *Quod Epicurus parum tibi videtur eruditus, ea causa est, quod nullam eruditionem esse duxit, nisi quæ beatæ vitæ disciplinam juvaret:* & paucis interpositis: *Non ergo Epicurus ineruditus, sed ii indocti, qui quæ pueros didicisse turpe est, ea putent ad senectutem esse discenda.* In quibus Socratis potius discipulum, quam bonarum artium osorem agnoscas.

Causæ odii & calumniarum in Epicurum.

§. V. Mirari posset quispiam, qui factum sit, ut vir innocentis vitæ scelerisque purus tantis criminationibus diffamatus sit, nisi temporis, quo vivebat, circumstantiæ causas nobis expromerent apertissimas.[p] Inter eas primo merito loco ponimus nascentis uno tempore sectæ Stoicæ & Epicureæ æmulationem. Vivebant enim caputque extollebant eodem tempore Zeno Stoicæ, & Epicurus, Epicureæ sectæ conditores, nempe circa Olymp. CXX, quamvis hic illo fuerit junior, ast qui ante eum tamen fato functus est. Zenonis vero animi character, ingenii & temperamenti natura & inclinatio moresque in Cynica schola formati, quales fuerint, supra, *capite nono*, copiose enarravimus, ostendimusque non natura tantum animo fuisse subtristi, melancholico & difficili, sed & Antisthenis educatione ad id philosophiæ genus adductum, quod naturam hominis non vincere tantum, sed excedere quoque, & rigidissima virtute humanitatem exuere tentabat. Quam disciplinam quamvis reliquisset, placebat ei tamen virtus Cynica, ad quam philosophiam, quam condebat, moralem viam quandam brevem esse cupiebat. Hinc considerata in abstracto virtus & sapientia, & nescio quæ consummata sapientis idea animo efficta, quam nec moralis hominis natura effingere, nec vero effectu tueri quisquam poterat. Cumque pleraque aliis philosophis suffurando subtraxisset, ut nova viderentur, terminos immutavit loquendi, aliasque vocum & locutionum significationes & definitiones induxit, quæ licet parum novi exhiberent, paradoxam tamen, & inusitatam pollicebantur sapientiam. Ita vero Zeno ambitioni natura sua litans, & nomen & famam atque opinionem viri sancti & sapientis obtinebat, summoque in loco erat apud Athenienses. Quos ut philosophiæ μετεωρίζοντι eo melius assvesceret, rigidam virtutis ideam vita quoque & vestitu effingebat, sermonemque, vestitum, conversationem, paræneses ita attemperabat scopo, quem sibi fixerat, suo, ut & ipse, & qui ejus exemplum sequebantur, Stoici inter sancta ingenia, quæ sola philosophorum nomine digna essent, connumerarentur. Quæ omnia cum supra luculentis veterum testimoniis probata dederimus, in præsentia pluribus non moramur. In omnia alia & contraria prorsus concedebat Epicurus. Is natura propius sanguineo accedens temperamento, cum educatione per varia hominum genera, quibuscum conversandum ei fuerat, esset jactatus, humanis erat & societati maxime convenientibus moribus, jucundus, facilis, & attrahendis animis valde idoneus.

p) Elegantissimam eruditionem in his fuse explicandis adhibuit GASSENDUS *l. III. c. 1. seqq.* *p. 79. seqq.* conf. BAYLE *Dict. l. c. not. N. p. 370. seqq.*

neus. [q] Non latebat hominem satis acute videntem meteorologia Stoica, quæ plus poscebat ab homine, quam vel natura promittebat, vel permittebant vires, & plus verbis jactabat, & simulatione effingebat, quam præstabat re ipsa, & virtus haud fictæ imagini respondebat. Nec fallebant hominem ad antagonistarum vitam moresque valde attentum Stoici, passim hypocrisi affectata vehementer famam prostituentes, atque existimationem. Ad quem lapidem ne & ipse impingeret, evitandum, quod in aliis carpebat, ratus, & non admirationem magis, quam imitationem philosophia sua efficere tentans, ad temporum suorum genium humanique animi, naturalem, quam ubique in votis habent mortales, inclinationem, respexit, & philosophiam suam ei attemperavit. Cumque voluptatibus totam veluti immersam videret Græciam, &, philosophorum inanibus, quibus otiosa ingenia detinebant, disputationibus eam emendari minime, observaret, naturalem voluptatis rationem, humanis quasi impressam desideriis finem totius, quam meditabatur, philosophiæ esse jussit, qua & anima & corpus eo statu viget, quo dolore, ægritudine, & mœrore vacuus homo, sibimet sufficiens contentus lætusque vivit, eamque vitæ beatitatem consequitur, qua tranquillo animi reliquarumque partium, quibus constat, statu fruitur: ad quam εὐθυμίαν voluptatemque animi stantem, ut dicere solebat, Democritum quoque hominis reduxisse felicitatem *capite undecimo* demonstravimus. Hunc Epicuri finem fuisse in sequentibus pluribus demonstrabimus, & ipse *epistola ad Menœceum* luculenter expressit. [r] Ita vero sperabat fore, ut cum fœdis corporis voluptatibus nihil ad beate vivendum se proficere, nec expleri desideria sua cernerent, [s] virtutem, qua ista εὐθυμία paratur, sublata illa horrida & squalente, qua eum deformaverant Stoici, facie, amplecterentur, eam ipsam, quam tam anxie quærit humanus animus, felicitatem, lætamque ac beatam in ea vitam invenientes. Huic philosophiæ nihil tricarum prodesse videbat Epicurus, quibus tanquam spinis pungebant, non satiabant Stoici, & ad hunc finem totam philosophiam revocabat, reducta, quæ in oblivionem venerat, magni Socratis regula, cuncta in disciplinis ad mentis emendationem & felicitatem esse revocanda. Vt vero, quam in his nugis ceperat Græcia, jucunditatem everteret, perspicuitatem verborum adhibuit, eaque fini certa descripsit axiomata, quibus & veritatem facile quis posset assequi, & contentiosas philosophorum strophas avertere. Magno hoc factum esse studii philosophici emolumento, cogitari facile potest. Nam ita inanes voces & sine mente soni, principia precario adsumta, vel vaga & incerta, & spinosa atque difficilis subtilitas, Academicorum, Dialecticorum, Stoicorum, quæ verum philosophiæ usum in vanam loquacitatem & disputationem altercationes sine fine reciprocatas mutaverat, sicque difficillimum fecerat philosophiæ laborem, ejiciebantur, & juvenes docebantur ipsa natura & experientia duce

 phi-

q) Τὴν φιλανθρωπίαν πρὸς πάντας in eo vehementer laudat LAERT. *l. X. f. 10.* Ciceronis testimonium supra adduximus.

r) LAERT. *l. X. f. 122. seqq.*

s) Ideo reprehendebat Cyrenaicos, ut ex *rata sententia decima* apud LAERT. *l. X. f. 142.* patet.

philoſophari, & fieri hoc quidem ſenſu, quo Heraclitus profeſſus eſt, *αὐτοδίδακτοι.* Cumque proprie non minus, quam perſpicue, omiſſa eloquentiæ turgidæ & alta petentis affectatione doceret, ſicque facile intelligeretur, non potuit non philoſophia ejus magno applauſu recipi, factumque inde eſt, ut ex aliis ſectis multi ad eum, miſſis prioribus magiſtris accederent, nemo, qui nomen ei dediſſet, præter unum Timocratem, fratris Metrodori reprehenſionibus exacerbatum, ab eo diſcederet unquam, id quod peſſime habuit reliquos philoſophos, amare ideo Epicurum ſugillantes.[t] Neque tamen his contentus Epicurus, cum acriter contra eum Stoici inſurgerent, magno animo illis reſtitit, inſultus repreſſit, hypocriſis larvam detraxit, inanem & magna promittentem, nihil eorum vero præſtantem philoſophiam denudavit. Quis non, ſine enarratore, ex his conjiciet, Stoicos, ſuperbum hominum genus, quod ſibi ſoli placebat, ſeque omnibus præferebat aliis, in furias actos & rabiem? quis miretur homines hos vindictæ ſtudio accenſos omnia auſos eſſe, quæcunque ad detrahendam hoſti tam formidabili famam & diminuendam fidem facere, dedecusque atque infamiam ei conciliare apta eſſent? Et hæc primaria cauſa eſt, quæ tot calumnias Epicuro peperit. Aliam obtulit ipſa Epicureæ philoſophiæ natura & conſtitutio. Voluptate tanquam fine ultimo condidiſſe quaſi acerbam ſapientiæ medicinam Epicurum, modo diximus. Hinc illæ lachrymæ, hinc illi clamores Stoicorum, quibus ad ravim usque Epicurum infamabant. Cum enim propudioſæ, quæ Græciam omnem, & præcipue Athenas, occupaverat, voluptati, Cynicis præceptis excitati & armati, bellum indixiſſent, ipſaque voluptatis doctrina Cyrenaicæ ſectæ dogmatibus & indigna philoſophorum multorum vita, vehementer jam eſſet ſuſpecta, exoptatiſſima hæc occaſio fuit, invidiam Epicuro conflandi, eumque pro illius voluptatis magiſtro publice declarandi, quam bonus quisque, paululum e cœno vulgi emergens, ſi non facto & vita, verbis tamen execrabatur & oderat. Quod ut eo facilius crederetur, nec mendaciis parcebant, nec ſuſpicionibus, & non vulgi tantum rumuſculos captabant, ſed & narratiunculas excogitabant, ut jucundas & curioſas Athenienſium aures demulcentes, ita Epicurum in fœdæ voluptatis ſuſpicionem quam maxime adducentes. Id quod eo minore labore potuit fieri, cum Epicurus & vitam ageret in hortis tranquillam & a turba remotam, hominibusque paucis innoteſceret, & voluptates corporis, quatenus ad mentis tranquillitatem pertinent, & virtute parantur, non rejiceret: certe tam veriſimile id fecere Stoici, ut apologiam pro ſe ſuaque philoſophia facere Epicurus aliquoties opus haberet. Cumque his omnibus accederet longe alius, quam publica civitatis religio poſcebat, de Diis conceptus, & doceret Epicurus vulgi de Deo opiniones eſſe falſas,[u] tolleretque is omnem numinis circa res hominum curam, quam ad alterum extremum decur-

t) Percunctanti ex Arceſilao, cur ex diſciplinis aliis plerique ad ſectam Epicuream tranſirent, ex Epicureis vero nullus ad aliam ſe ſectam conferret, reſpondit Arceſilaus: *quia ex viris quidem galli fiunt, ex gallis vero viri nunquam* LAERT. *l. IV. ſ. 43.* alludens ad Gallos ſacerdotes Cybeles exſectos & effeminatos.

u) IDEM *l. X. ſ. 123.*

decurrentes Stoici ad fatalem usque neceſſitatem extendebant, pietas ita quoque Epicuri a Stoicis culpata totam voluptatis doctrinam mirum in modum fecit ſuſpectam & exoſam. His artibus uſa ſuperſtitio & fraus, quem rationibus philoſophicis non poterat, calumniis aggrediebatur, & fictis etiam ac propudioſis audacium ingeniorum fabulis opprimere tentabat, qua ratione Diotimum epiſtolas ſpurciſſimas ſuppoſuiſſe Epicuro ſupra notavimus, & Cleanthem, Chryſippum, Timonem, hujusque generis alios feciſſe vetus tradit hiſtoria.[x] Negari tamen nequit, abuſum doctrinæ moralis Epicureæ, qua homines fœdæ voluptati litantes patrocinium licentiæ quæſivere, contuliſſe multum, ut infamia illa in ipſam devolveretur Epicuri philoſophiam, quales Alcæum & Philiſcum, Epicureos fuiſſe, a Romanis urbe ejectos, eo quod multarum flagitioſarumque libidinum auctores eſſent adoleſcentibus, AELIANVS[y] narrat. In his culpa quidem Epicurum non premebat, qui ſancta præcipiebat; hi enim, recte monente SENECA,[z] *non ab Epicuro impulſi luxuriabantur, ſed vitiis dediti luxuriam ſuam in philoſophiæ ſinu abſcondebant, & eo concurrebant, ubi audiebant, laudari voluptatem; nec æſtimabant illam voluptatem Epicuri, quæ ſobria & ſicca eſſet, ſed ad nomen ipſum advolabant, quærentes libidinibus ſuis patrocinium aliquod ac velamentum:* ſed hoc adverſarii, & vulgus rerum non ſatis intelligens ipſi poſtea Epicuri philoſophiæ, tanquam turpiſſimæ voluptatis magiſtræ adſcripſit. Hæc circa ipſam Epicuri ætatem enata, cum indies Stoicorum numerus & auctoritas apud plebem creſceret, non potuere non ſucceſſu temporis, fabulis & narratiunculis & vulgi & Stoicorum, ubique Epicureos vellicantium incrementa capere, & in publicam tandem degenerare traditionem: qua tanquam torrente abrepti viri quidam graves, ſed ab Epicurea philoſophia alieniores, Cicero, Plutarchus, Galenus,[a] & ex Patribus eccleſiæ haud pauci, male de Epicuro ſentire cœperunt, licet tanta fuerit apud eos interdum veritatis vis, ut contraria de eo teſtari non omitterent, & quæ contra eum dixere, ex communi magis hominum opinione & rumore vulgi, quam ex rei veritate dicta eſſe proderent, certe ſibi haud ſemel contradicerent, ſicque ſæpius fidem ſuam everterent. Addi hic merito debet poëtarum & comicorum licentia, quibus ſolenne fuit mordaci ſtilo philoſophorum famam confodere, quique ægre ferebant, artes ſuas tanquam inanes in Epicuri hortis traduci. Cum itaque impune in theatro mentiendi & calumniandi licentia gauderent, Epicurum, vulgi & Stoicorum

x) Cleanthem Epicuri voluptatem virtuti imperantem ita imagine depicta traduxiſſe refert CICERO *de fin. l. II.* Chryſippum ſimilia in Epicurum auſum Oenomaus tradit apud EVSEB. *præp. l. VI. c. 6.* Timonis Sillographi ſatyræ in Epicurum fragmentum exhibet ATHENAEVS *l. VII. p. 279.* Nec Epictetum ab hoc ſectæ ſuæ affectu liberum fuiſſe ex LAERTIO *l. X.* & ARRIANO *l. II. c. 20.* palam eſt. Ita Philænidi quoque feminæ Epicureæ caſte & ſancte viventi fœdum carmen ſuppoſuit Polycrates ſophiſta, eique adſcripſit Chryſippus, ut diffamaret diſciplinam Epicuream, vid. ATHEN. *l. VIII. p. 335.* ita etiam cum Archeſtrati gaſtronomia Epicureis tributa eveniſſe idem prodit *l. III. p. 101.* Perperam itaque negat PARCKERVS *de Deo Diſp. I. ſect. 14. p. 34.* eſſe aliud exemplum librorum Epicuro ſuppoſitorum, præter Diotimi epiſtolas.

y) *Lib. IX. c. 12.* conf. CICERO *orat. in Piſon.*

z) *De vita beata c. 12.*

a) Loca eorum habet apud GASSENDVM *c. VI. p. 96. ſeqq.* quibus ex dictis cauſis parum lucratur PARCKERVS *l. c. p. 36. ſeqq.*

rum dicteriis satis jam per Græcum & Romanum orbem diffamatum convitiis & dicteriis lacessere, & de eo tanquam nequissimo hominum turpia quævis comminisci non erubuerunt:[b] quibus sophistæ & rhetores, qui inimicum habebant Epicurum, inanem loquacitatem exsibilantem, auxilia ferebant, & eloquentiam in Epicuro traducendo exercebant. Mirum itaque videri debet nemini, Epicurum, quem dignam philosopho vitam duxisse supra evicimus, tantam per tot secula infamiam meruisse, & innocentiam calumniæ ad tempus succubuisse. Viderunt tamen hoc viri perspicaces & magni quoque, qui alia longe in Epicuri philosophia deprehendentes, dignitati, ingenio, & auctoritati suæ, quæ longe maxima fuit, non indecorum existimaverunt, ei nomen dare, dabimusque in sequenti hujus historiæ parte numerum virorum summorum apud Romanos, quibus Epicurea philosophia præ aliis sectis placuit, licet apud popellum infamis esset, & tanquam scelerum sentina traduceretur.

Amici & sectatores.

§. VI. Minime tamen impedivit tanta, qua Epicurum persequebatur secta Stoica, invidia, quo minus non amicis tantum gauderet plurimis, sed & discipulos & sectatores nancisceretur plures, quam odium Stoicorum ferre poterat. Philosophabantur autem cum eo tres fratres, Neocles, Chæredemus & Aristobulus,[c] otio philosophico in horto fratris toti dediti,[d] ejusque beneficentia sustentati.[e] Ex familiaribus imprimis Metrodorus Polyænus & Hermachus, Mus etiam, servus ejus, eminuerunt. Et METRODORUS quidem, si plerosque audias Lampsacenus,[f] secundum aliquos[g] Atheniensis fuit, qui sine dubio in ejus notitiam venit, cum Lampsaci moram Epicurus ageret. Leontium concubinam aluisse supra monuimus, certe liberos suscepit, quorum curam Idomeneo moribundus commendavit Epicurus, cum is ante hunc fatis concessisset, LIII annos natus.[h] Nunquam vero, ex quo in Epicuri venerat notitiam ab eo discessit, nisi sex menses, quibus cum domi abfuisset, ad Epicurum reversus est.[i] Tantaque felicitate Epicuri philosophiam assecutus est, ut non tantum alter pæne Epicurus Ciceroni audiat, sed LAERTIUS[k] quoque testetur, morum placidissimorum bonitate & intrepido contra molestias mortemque ipsam fuisse animo, qui libros quoque enumerat, quibus adversus sophistas, dialecticos, & Democritum etiam insurrexit.[l] Valde in eum linguæ calamique frena laxarunt, qui Epicuri scholam criminati sunt, ex quibus CICERO[m] hunc Epicuri collegam sapientiæ multa impudentiora recitasse, ait, accusare enim

Metrodorus.

fratrem

b) Exempla ejus sunt apud ATHENAEUM l. III. p. 103. l. VII. p. 173.

c) LAERT. l. X. §. 10.

d) Hinc illud Neoclis λάθε βιώσας teste SUIDA in *Neocle* T. II. p. 608. quod singulari dissertatione impugnavit PLUT.

e) LAERT. l. c.

f) STRABO l. XIII. Alius est ab illo Anaxagoræ familiari, cujus meminit LAERT. l. II. §. 11.

g) IONSIUS *Hist. phil.* l. I. c. 20. p. 109. qui Lampsacenum dici a mora putat. Res ad locum LAERTII l. X. §. 22. redit, ubi post Metrodorum, Stephani editio legit Ἀθηναῖον, Meibomiana τὸν Ἀθήναιον, quod peculiare Athenæi nomen notat, & alium a Metrodoro distinctum indicat, conf. MENAG. MEIBOM. ad h. l. GASSENDUS l. c.

h) LAERT. §. 19. 23. Idomeneus vero sororem Metrodori Batidem in conjugio habuerat.

i) *ibid.* §. 22.

k) §. 19.

l) Conf. GASSEND. l. c. IONS. l. c. FABRIC. *Bibl. Gr.* vol. II. p. 812.

m) *Tusc. Qq.* l. III.

fratrem ſuum Timocratem Metrodorum, quod dubitet omnia, quæ ad beatam vitam pertineant, ventre metiri; & PLVTARCHVS [n] objicit, ſcripſiſſe ad Timocratem: *nihil attinet, o Timocrates, Græcos ſervare, & ſapientiæ ergo coronas ab iis reportare, ſed comedere ac potare vinum, quantum & non noceat, & gratum ſit ventri.* Quæ tanta videntur Oxonienſi epiſcopo, [o] valde in Epicurum odio accenſo, ut qui talia ſcribere non erubeſcant, non opus habere dicat, ut iis commentis & fabulis infamia creetur, cum ad libros provocent Cicero & Plutarchus, probarique nequeat, ficta ea monumenta fuiſſe, quibus nituntur. Quæ etſi magno ardore proſequitur eloquentiſſimus præſul, facile tamen ex iis poſſunt retundi, quæ ſupra de ſimilibus, quæ in Epicurum dictæ ſunt, criminationibus monuimus. Vnum hoc totum argumentum vi ſua ſpoliat, cuncta redire ad Timocratem, Metrodori fratrem, offenſa ejus permotum, ut ſectam relinqueret, qui in libro *de lætitia* myſticam illam ſynagogam, ſive arcana conventicula nocturnasque illas philoſophandi conſuetudines perferre ſe non potuiſſe, taliaque potiſſimum de fratre & præceptore ſcripſerat. [p] Aſt quis apoſtatæ, quis inimici fide ſtabit? quis fratrem criminantem æquus audiet? quem innocentiſſima quæque in fratris odium vertiſſe facile probari poteſt. [q] Ceterum cum aliis Metrodoris, præſertim Stratonicenſi, qui ex Epicuri ſecta ad Carneadem, humanitate & benevolentia ejus invitatus defecit, confundendus non eſt, quem Epicuro feciſſe coævum, indeque Carneadem quoque Epicuri tempore viventem aſſeruiſſe FOVCHERIVM, fundamento & veritate deſtitutum, ſupra *capitis ſexti ſectione tertia* monuimus. [r] Alter Polyænus Athenodori filius, ipſe quoque Lampſacenus, a Philodemo apud LAERTIVM [s] laudatur tanquam modeſtus & amabilis, quibus potiſſimum moribus Epicurei ſe commendabant, magnum vero mathematicum fuiſſe, CICERO [t] teſtatur. Hermachus Agemarchi filius, Mytilenæus fuit, paupere patre natus, ſed quem ex rhetorum ſcholis abductum tanta felicitate præceptis philoſophiæ ſuæ imbuit Epicurus, ut ipſum moriens ſcholæ ſuæ præfecerit: [u] qui quam carum eum habuerit, in teſtamento prodidit. Scripſit is *adverſus Platonem*, itemque *adverſus Ariſtotelem*, & *epiſtolica XXII. de Empedocle*, [x] aitque LAERTIVS, [y] libros ejus fuiſſe pulcherrimos. Mus ſervus fuit Epicuri, teſtamento tamen ejus libertate dona-

Polyænus.

Hermachus.

Mus.

n) *Adv. Colot. l. c.*

o) *l. c. ſect. XIV. p. 37.*

p) LAERT. *ſ. 6.*

q) Criminatur Timocrates contubernium Epicureum, bis in die ibi nimiis delitiis ſolutos vomere ſolitos fuiſſe, apud LAERT. *l. c.* ſed maledicentiam hominis, anſam ex alia longe occaſione calumniæ quærentis prodit CELSVS *de re med. l. III. c. 21.* qui refert, Metrodorum, aquæ intercutis morbo tentatum, cum ſitim neceſſariam æquo animo non ferret, ubi diu abſtinuiſſet, bibere ſolitum, ac deinde evomere. Hac via aliæ quoque calumniæ contra Epicureos enatæ ſunt.

r) Locus LAERTII *l. X. ſ. 9.* ab interprete male intellectus, ſeduxit viros doctos, ut contra temporum rationes Metrodorum hunc Epicuro coævum facerent, nec ſatis his difficultatibus ſe expedivit GASSENDVS *l. IV. c. 8. p. 127.* MENAG. *ad l. c.* Laërt. IONS. *de Script. hiſt. phil. l. IV. p. 350.* Recte vero vidit P. BAYLE *Dict. l. c. not. D. p. 365.* verba Laërtii non ad Epicurum, ſed ad Carneadem referenda eſſe, quem humanitate omnibus præſtitiſſe *l. c.* docuimus.

s) LAERT. *ſ. 24.*

t) *Acad. Qq. l. 4. c. 33.*

u) LAERT. *ſ. 25.*

x) *ibid.* IONS. *l. II. c. 1. p. 109.*

y) *l. c.*

donatus, quem inter illos, qui cum Epicuro philosophati sunt, celeberrimum fuisse LAERTIUS [z] docet. Recte itaque inter servos refertur, qui philosophi evasere, a GELLIO [a] & MACROBIO. [b] Praeter hos magna familiaritate Epicuro juncti erant Leonteus Lampsacenus, quem unum ex summis Epicuri discipulis PLUTARCHUS [c] appellat; Colotes item PLUTARCHI potissimum libris impugnatus, qui tamen diversus videtur a Colote Lampsaceno, quem Menedemum Cynicum praeceptorem habuisse refert LAERTIUS: [d] tum Idomeneus, *a vita speciosa*, ut scribit SENECA, [e] *ab Epicuro ad fidelem stabilemque gloriam revocatus, rigidae tunc potentiae minister & magna tractans*; ad quem scriptas literas exhibet LAERTIUS. [f] Alios in testamento Epicuri nominatos silentio praeterimus.

Timocrates. Timocratem vero Metrodori fratrem scholam reliquisse & infamasse, jam diximus, tantaque fuit inter utrumque fratrem discordia, ut & scriptis inter se certasse veteres tradant. [g] Pollicem itaque premere non possumus, viris doctissimis & in historia veterum literaria exercitatissimis, IO. IONSIO [h] & IO. ALB. FABRICIO, [i] qui Timocratem, Demetrii filium, Potamonium, quem in testamento haeredem scripsit Epicurus, [k] eundem putant, cum Timocrate, Metrodori fratre. Ut enim LAERTII testimonio constat, vivo adhuc Epicuro a schola defecisse hunc Timocratem, [l] & adducti testes referant, ipsum fratrem contra eum scripsisse, quod etiam ex loco Ciceronis supra laudato manifestum est, recte inde infertur, alium esse Timocratem, quem praecipuum scholae conservatorem cum Hermacho & Amynomacho constituit Epicurus. Quae licet viderit Ionsius, omnia tamen subvertit, & contra diserta, quae ipse laudaverat, veterum testimonia, Timocratem non fuisse μεταθέμενον, contendit, ut evincere queat, Metrodorum fuisse Atheniensem, quia hic Timocrates Atheniensis fuit. Quod argumentum merito invertimus, indeque, quod diversi hi duo Timocrates fuerint, recte dici Metrodorum a Cicerone & Strabone Lampsacenum, concludimus. [m]

Feminae Epicureae. Ex feminis, quae more Graeciae hanc sectam secuti sunt, Leontium nobis enarranda est Metrodori concubina, [n] Themista item Leontei conjux & Philaenis mulier commendatissimorum morum.

Cultus Epicurus post mortem. Non vero vivus tantum discipulis carissimus Epicurus fuit, cujus convictu, contubernio, institutione, singularique cura, ita gavisi sunt, ut moriens quoque testamento caveret, ut quotquot secum in philosophiae studium incubuerint, atque res suas

z) *l.* 10. a) *l. c. c.* 12.
b) *Saturnal. l. I. c.* 11.
c) *l. c.* d) *Lib. VI. f.* 102.
e) *Epist.* 11. f) *Lib. X. f.* 22.
g) CICERO *l. I. de N. D.* LAERT. *l. X. f.* 25. PLUT. *quod non possit suav. vivi sec. Epic.* PROCLUS in *Hesiod.* conf. IONS. *de S. H. philos. l. I. c.* 20. *p.* 109.
h) *l. c.* i) *l. c.* k) LAERT. *f.* 16.
l) Cum enim Metrodorus contra fratrem scripserit, ille vero ante Epicurum fatis functus sit, oportet eum ab Epicuro adhuc vivo defecisse.
m) Distinguendus itaque Timocrates Lampsacenus a Timocrate Atheniensi, & patria & sectae constantia. Quod ni fiat, multa obscura erunt & turbata in Laërtii historia. Id quod praetermisisse Gassendum miramur.
n) Dabunt, quae ad hujus meretricis historiam pertinent BAYLE *Dict. T. III.* art. *Leontium p.* 93. MENAG. *Hist. mul. philos.* §. 70. & *ad* LAERT. *l. X. f.* 4. GASSEND. *l. c. l. VII. c.* 2. *p.* 169. *seqq. c.* 5. *p.* 178. *seq. c.* 6. *p.* 182. & *T. VI. Opp. p.* 128. FABRIC. *l. c. p.* 817. Habuit filiam Danaëm matris vestigia strenue prementem, de qua videndus ATHENAEUS *l. XIII. p.* 593. scripsisse contra Theophrastum, suo loco indicavimus.

suas in communem usum contulerint, omnemque alacritatem ostendentes secum in philosophiæ studiis consenuerint, nulla re, quæ ad vitam necessaria est, egeant: [o] sed & vivis erepti sanctissimam atque carissimam habuere memoriam. Quam ut decenti ratione colerent, statos dies ac ceremonias testamento ab ipso Epicuro cautas studiosissime observarunt, & quod PLINIUS [p] testatur, natali ejus vigesima luna sacrificarunt, feriasque omni mense custodierunt, quas Icadas vocarunt. Quas tanquam luxu celebratas & voluptatibus, criminatur, ut solet, ATHENAEUS, [q] non magis tamen fidem meritus, quam ubi Platonica convivia traducit. Inde apud Græcos nomen εἰκαδιστῶν Epicureis tributum, quod ἀπὸ τῆς εἰκάδος, sive imagine Epicuri conservata inter eos minus verisimiliter alii derivant. [r] Habuisse vero Epicuri imaginem in poculis & annulis, inque tabulis, & per cubicula gestasse, ac circumtulisse secum Epicureos, CICERO [s] atque PLINIUS [t] testes sunt. Adeo etiam magistri inhæsere auctoritati, ut, cum moriens, suos monuisset, essent placitorum suorum memores, CICERONE [u] auctore, omnes ad verbum ediscerent ratas sententias, essent etiam, [x] qui dogmata omnia memoria tenerent. Arbitrabantur enim, ut ait Torquatus, [y] *eum unum vidisse verum, maximisque erroribus hominum animos liberavisse, & omnia tradidisse, quæ pertinerent ad bene beateque vivendum*, quale de Epicuri meritis judicium passim magnificis verbis exprimit LUCRETIUS. [z] Admiratione quoque dignum est, successores & asseclas Epicuri tanta amoris & concordiæ conspiratione consensisse, ut nec ulla inter eos per multa, quibus schola duravit, secula dissensio observaretur, & monente SENECA, [a] *apud eos, quicquid diceret Hermachus, quicquid Metrodorus, ad unum referretur; omnia quæ quisquam in illo contubernio locutus esset, unius ductu & auspiciis dicta viderentur*, vel quod THEMISTIUS [b] testatur, ea, *quæ Epicuro placuerunt, ut quædam Solonis vel Lycurgi leges, ab omnibus Epicureis servarentur*. Proditque Numenius apud EUSEBIUM, [c] *adeo nulla in re, eos ab Epicuro dissensisse, quæ digna quidem sit memoratu, ut delictum potius apud eos fuerit, & impietas ac damnandum piaculum, si quippiam fuerit innovatum, sic ut Epicuri institutum reipublicæ cuipiam veræ germanæque similis sit, ubi seditione omni remota, una mens communis, una moderatur sententia*. Nec male in hanc doctrinæ morumque concordiam Numenius causam conjicit conservatæ ad sua usque tempora sectæ Epicureæ, quam ad illam usque durasse ætatem, qua gentilis philosophia, suppressa a Platonis & Aristotelis disciplina inter Christianos regnante, tota tandem sub Imperatoribus Christianis periit, [d] infra dicemus.

o) LAERT. *l. X. s. 21.*
p) *Lib. XXXV. c. 2.* q) *Lib. IV. p. 182.*
r) Apud STANLEIUM. *P. XII. p. 944.*
s) *De finib. l. V. c. 1.*
t) *l. c.* conf. *Otium Vindel. Mel. III. §. 8. p. 275. seqq.* u) *De finib. l. II. c. 7.*
x) *Qq. Acad. l. IV, c. 33.* Id imprimis Scyroni adscribitur, qui & Siron vocatur. vid. SERV. *ad Eclog. VI.* VIRGILII.
y) Apud CICER. *de fin. l. I. c. 8.*
z) *Initio libri III. & VI.*
a) *Epist. 33.* b) *Orat. IV.*
c) *Præp. ev. l. XIV. c. 5. p. 727.*
d) Dicetur hac de re infra.

Obſervationes generales de philoſophia Epicuri.

§. VII. Hactenus vitæ Epicuri condidimus hiſtoriam, ſequitur conſideratio philoſophiæ ejus, quam utinam totam ex Epicuri libris liceret addiſcere, quos deperditos eſſe fere omnes, ſupra doluimus. Gratias tamen debemus LAERTIO, qui tres nobis ejus epiſtolas, Epicureæ philoſophiæ ſummam comprehendentes ſervavit & ratas ejus adjecit ſententias; in quas, ſcriptorum Epicureorum reliquias nemo luculentius ſcripſit ex veteribus LVCRETIO, de quo tamen ad Romanorum philoſophiam delatis erit agendum. Ex recentioribus, quorum nobis catalogum dedit diligentiſſimus HEVMANNVS, [e] *omnes præſtrinxit ſtellas exortus uti æthereus ſol*, quod de Epicuro canit LVCRETIVS, doctiſſimus GASSENDVS, qui in *Commentario in librum decimum Laërtii*, & quod iis obſervationibus innititur, *ſyntagmate philoſophiæ Epicureæ*, [f] univerſam hanc philoſophandi rationem explicuit, illuſtravit, defendit, ſupplevit, & ubi opus erat, emendavit. Quem licet transverſo ob hoc oculo intueantur IAC. THOMASIVS, [g] HERMANNVS CONRINGIVS [h] & IO. IONSIVS, [i] manebit tamen incomparabilem virum gloria, quod omnium optime maximoque ingenio & eruditione in hac palæſtra verſatus ſit. Nos ejus veſtigiis, conſultis tamen, more hactenus obſervato, fontibus, qui haberi poſſunt, ipſis inſiſtemus, præmiſſis obſervationibus quibusdam generalibus, ut de indole, occaſione cauſisque philoſophiæ Epicureæ eo melius ac certius lector judicare queat. Et quidem

I. Recordandum, quod in antecedentibus jam monuimus, iis potiſſimum vixiſſe Epicurum temporibus, quibus circa elegantiores diſciplinas, imprimis grammaticam, poëticam, rhetoricam, maxime vero circa dialecticam inſano ſtudio occupata fuit Græcia, totumque in iis tempus ita conſumſit, ut parum vel nihil ad parandam & tuendam felicitatem eſſet reliquum. Quam in his elementis conſeneſcendi inſaniam caſtigare poſt præceptorem cœperat ſchola Socratica, ſed fruſtraneo conatu, relabentibus ad priſtinas nugas potioribus ejus diſcipulis. Plerique etiam, qui circa encyclicas verſabantur diſciplinas, ingenia iſtis non præparabant, ſed detinebant, &, quod eleganter SENECA [k] monet, iſta liberalium artium conſectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes faciebat, & ideo non diſcentes neceſſaria, quia ſupervacanea didicerant: quo non poterat non vera felicitas impediri & philoſophiæ ſtudium ſufflaminari, quo minus ad efficiendam veram mentis tranquillitatem eſſet idonea. Hos ſcopulos evitandos ſibi obſervabat Epicurus, adeoque non ad illas amandabat diſcipulos, ſed recta via ad philoſophiæ adyta ducebat, quod non exiguam ei peperit, uti dictum, calumniam. [l] Quoniam tamen probe noverat vim ſeculi ſui, torrentis inſtar juvenum animos abripientis, ne hi, qui encyclicis literis toti detinebantur,

e) *Act. philoſ. vol. II. p. 649.*
f) Vtimur nos editione *Amſtel. 1684. 4.*
g) *De exuſt. mundi Stoica §. 6. p. 6.*
h) *Conringiana p. 65.*
i) *De Script. hiſt. phil. l. IV. p. 319.* qui vero prodit, cur tantopere diſpliceat Gaſſendus, nempe ob graviter caſtigatum Ariſtotelem in *exercitationibus paradoxicis.*
k) *Epiſt. 88.*
l) Conſulendus pluribus de his GASSENDVS *de vit. Epic. L. VIII. toto.*

bantur, philoſophiæ præceptis carerent, ſcripſit epitomas in gratiam eorum, qui encyclicarum literarum ſtudiis profundius eſſent immerſi: ut ſcilicet aliqua tamen meliorum tingerentur notitia. [m]

II. Non obliviſcendum etiam, quod ex tota, quam hactenus explanavimus, Græcanicæ philoſophiæ hiſtoria ſatis notum eſſe putamus, vehementer inter ſe tum temporis digladiatas fuiſſe ſectas, eas imprimis, quæ ex Socratis ſchola progreſſæ maximam apud alios famam erant conſecutæ. Quæ cum hypotheſibus, plerumque precariis, & male conſarcinatis veterum doctrinis aſſumtis contra oppugnantium inſultus, Dialecticorum præcipue & Academicorum tueri ſe non poſſent, occaſionem quidem dedere Pyrrhoni, magnam illam nihil credendi ſtatuendique artem introducendi, Academicorum telis ſatis defenſam: quam vero viam quia ad reſtituendam animi tranquillitatem inutilem videbat Epicurus, aliam ingreſſus eſt, & naturam hominis atque principia ſenſibus & rationi magis patentia ſequendo, novum ſyſtema condidit.

III. Nulla vero hiſtoriæ Epicuri circumſtantia majorem in ejus ſyſtema influxum præſtitit, quam probata in antecedentibus æmulatio inter Epicurum & Zenonem, id quod utriusque philoſophi ſyſtema comparando fit manifeſtiſſimum. Stoici philoſophiæ ambitum valde extendebant, & quod ſuo loco vidimus, grammaticam & rhetoricam partem eſſe philoſophiæ jubebant, hisque tricis vitam conſumentes, graviora ſæpe negligebant: Epicurus e contrario nihil ex iſtis diſciplinis admittebat, niſi quod beatæ vitæ diſciplinam juvaret, reliquorum ſtudiorum nullum in bonis numerabat, quod ad æs exibat. [n] Stoici adeo dialecticis tricis detinebantur, ut cavillationes eorum in proverbium abirent: Epicurus iis canonicam ſuam oppoſuit, paucaque illa, quæ ad perſpicuitatem cum ſermonis, tum ratiocinationis requirebantur, ad breves regulas revocando, inani Stoicorum loquacitati efficax paravit antidotum. Stoici Deum admittebant, animam mundi, eum vero per univerſam naturam diffuſum diſcerpebant, & in partes ire cogebant: Epicurus in phyſiologia omiſſis principiis ſpiritualibus omnia ad atomos & inane revocabat. Illi neceſſarium inter cauſam agentem & patientem vinculum comminiſcebantur, quo aliud evenire non poterat; hic fortuito atomorum motui & concurſui omnia tribuebat. Cumque Stoici iſta neceſſitate phyſica & Deum & homines libertate privarent, & providentiam, quam crepabant, corrumperent miſere; Epicurus abſurdam doctrinam evitaturus, adeo neceſſitatem iſtam refugiebat, ut non tantum omnem e ſyſtemate ſuo providentiam ejiceret, ſed & neceſſariam iſtam atomorum commotionem, quam Democritus ſtatuerat, procul eſſe juberet. Stoici virtutis perfectionem in ſimilitudine animi cum univerſo, & ἀπαθείᾳ, motus omnes voluntatis ſupprimente, quærebant; Epicurus hæc inania & inſana

 eſſe

m) Ita ad Pythoclem apud LAERT. l. X. ſ. 85. ſcripſiſſe ſe eum tractatum emolumento futurum iis, τοῖς νεωστὶ φυσιολογίας γνησίου γευομένοις, καὶ τοῖς εἰς ἀσχολίας βαθυτέρας τῶν ἐγκυκλίων τινὸς ἐμπεπλεγμένοις.

n) SENECA ep. 21.

esse videns, primarium voluntatis motum ad tranquillitatem & lætitiam tendentem ad virtutem & beatam vitam maxime ducem eligebat. Alia brevitatis causa tacemus, cum hæc satis evidenter probent, in primariis philosophiæ capitibus oppositum inter se fuisse Epicureæ & Stoicæ sectæ systema: quorum hoc meteoris magnis & inanibus impossibilia promittebat, illud humanis votis viribusque non majora exhibebat, & felicitatem mentis præstabat magis, quam spondebat.

IV. Ex dictis quoque clarum est, Epicurum, voluptatem finem constituentem philosophiæ, dum se Græciæ tum viventis moribus attemperabat, inveterato malo medicinam quæsivisse, non amarore execrabilem, sed jucundam aspectu & auro quasi obductam, ut admissa semel præcepta sapientiæ, dum voluptates promittunt, spe mala inductis, qui velamentum se ipsos suorum vitiorum habituros existimabant, probarent, quocunque irent, honeste esse vivendum, quod SENECAM o) monuisse, in præcedentibus diximus. Intelligendus ita Epicurus aliter haud est, quam scopus ejus constitutusque philosophiæ finis poscit.

V. Porro & hoc observandum, abhorruisse Epicurum a principiis & dogmatibus vel precario assumtis, vel obscuris, incertis, vagisque, qualia pleræque tunc sectæ adhibebant; ducemque naturam & experientiam elegisse, sensuum judicio admisso.

VI. Sed & cautos nos esse debere in perquirenda Epicuri doctrina, fata & controversiæ, quibus pressa fuit schola Epicurea, scripta ei falso tributa, consequentiæ odii & invidiæ causa ex ejus decretis elicitæ, perversa ejus sententia a malis quibusdam discipulis, nos satis admonent: ad quæ si recte attendissent, qui toties in Epicurum declamaverunt, parcius tantas criminationes in eum conjecissent.

VII. Valde itaque prius examinandum est, quid Epicurus scripserit, unde desumta sint testimonia quibusve auctoribus edita, cogitandumque, multa amissis scriptis, fragmenta esse, Epicuri dogmata referentia, de quorum connexione veroque sensu, jam judicare non licet. Quæ cum plerumque adversarii Epicuri in scriptis suis attulerint, facile inde judicari potest, ex illis de Epicuri mente sententiam aliter ferri non posse, quam totius systematis postulat connexio & habitus. Quæ si recte observentur, multa tolerabiliori prodibunt in Epicuri philosophia habitu, quæ execrata est per multa secula tota philosophantium natio.

Epicuri doctrina de

§. VIII. His præmissis, jam, quid tam de philosophia in genere, quam de rationali, naturali & morali ejus parte visum sit Epicuro; dispiciendum est. Vbi vero duo præmonenda sunt, recte a GASSENDO p) jam monita; nempe, & seriem eam quidem exhibendam esse, quæ non aliena sit ab Epicuri methodo, neque tamen habeatur illi adeo scrupulose illigata, ut non, sicut ipse Epicurus ordinem eundem in eadem re pertractanda non tenuit, & Lucretius quoque non illum absque immutatione servavit, eadem libertate,

o) *loc. cit.*

p) *Præf. ad syntagma philos. Epic.*

tate, disponantur pleraque, ut magis videbitur esse commodum. Deinde, ipsi Epicuro attribuendum esse, si quid dictum a Metrodoro, Hermacho, Colote, aliove quopiam ex illius sectatoribus, cum supra observatum sit, omnia, quæ quisquam in illo contubernio locutus est, unius auspiciis dicta esse. Addimus his, nec Ciceronis, Plutarchi, Senecæ, Sexti Empirici aliorumque testimonia negligenda esse, uti cum systemate Epicuri concordant, & detorta non esse, apparet. Ita vero de philosophia in genere præcepit:

Philosophia in genere.

I. Philosophia, est rationis exercitatio (ἐνέργεια) quæ ratiocinando & disputando, vitam beatam parat, eaque fruitur. [q] Ex quibus sequitur, disciplinas illas relinquendas esse otiosis hominibus, quæ nihil ad beatam vitam vel parandam vel fruendam faciunt.

II. Facit autem philosophiæ certa & sine errore speculatio, ut noverimus, quid eligendum, quid fugiendum sit ad corporis sanitatem & animi tranquillitatem. Hujus enim gratia omnia agimus, ut neque doleamus, neque perturbemur, quod ubi consecuti sumus, solvitur omnis tempestas animi. [r]

III. Tanti vero cum hominis intersit philosophari, neque debet juvenis philosophandi trahere moram, neque senex philosophando defatigari. [s] Philosophia enim sola est, quæ & juvenes & senes vano timore facit liberos. [t]

IV. Triplicis vero notæ sunt, qui animum huc applicant; sunt enim quidam, qui ad veritatem sine ullius adjutorio exeunt; hi maxime laudandi, quibus ex se impetus fuit; qui se ipsos protulerunt. Sunt qui opera aliena indigeant, non ituri, si nemo præcesserit; egregium hoc quoque, sed secundæ sortis ingenium, multum enim est, velle servari. Præter hæc aliud invenitur genus hominum, ne ipsum quidem fastidiendum, eorum, qui cogi ad rectum, compellique possunt, quibus non duce tantum opus sit, sed adjutore, & ut ita dicam, coactore. Exemplum primæ sortis est ipse Epicurus, secundæ Metrodorus, tertiæ Hermachus, hujusque laudem dixisse, ait SENECA, [u] Epicurum, esse majorem, quia in difficiliori materia, dum quis malignitatem naturæ suæ vincit, & ad sapientiam se non perduxit, sed extraxit.

V. Cum nihil debeat esse philosopho ipsa veritate antiquius, ideo is ad ipsam recta via tendet, & nihil neque finget, neque ab aliis fictum admittet, quoniam nullum figmenti genus veri professoribus convenit, ac ne probanda quidem videtur Socratis ironia. [x] Valde ex hoc fundamento insurrexit Epicurus in poëtarum fabulas, [y] & oratorum technas, nec ex grammatica aliud, quam orationem congruam, ex rhetorica nihil aliud, quam perspicuam discendam esse præcepit, & in scribendo & docendo panegyricam orationem vitandam esse monuit. Hinc illud Epicuri apud LAERTIUM: [z] *solum sapientem de musica & poëtica recte verba facturum.*

VI.

q) SEXT. EMP. *adv. mathem. l. XI. §. 169.*
r) Epicurus *ad Menæc.* apud LAERT. *l. X. §. 128.*
s) *ib. §. 122.*
t) *ib.* SENECA *ep. 8.*
u) *Epist. 52.*
x) CICERO *in Bruto c. 85.*
y) PLUT. *de aud. poët. T. I. p. m. 20.* Alia veterum testimonia vid. apud GASSEND. *de vita Epic. l. VIII. c. 8. p. 218.*
z) *§. 121.*

VI. Sapiens, qui germane philoſophari inſtituit, ſic ſe habebit, ut non aſſerat quidem omnia, ſed quæpiam tamen placita rata, & de quibus non ſit hærendum, defendat.[a] Ita Epicurus rejectis Academicis & Pyrrhoniis ſe dogmaticis aggregabat. Reſpexit vero priori theſis membro ad problemata, poſteriori ad principia rataſque ſententias, & axiomata. [illegible]

VII. Duæ partes philoſophiæ ſunt, una phyſica, quæ in naturæ contemplatione ſita eſt, altera ethica, quæ in dirigendis animi ad beatam vitam moribus verſatur. Ex his ethica præſtantiſſima pars eſt, & univerſa velut philoſophia, phyſica vero in partes venit, verum quatenus ipſa quoque ad beatam vitam conducit.[b] Oppoſuit hoc Epicurus Pythagoreæ, Platonicæ & Peripateticæ ſcholæ, theoreticam felicitatem practicæ præponentibus.

VIII. Si nihil quidem nos turbarent, quæ ſuſpicamur, veremurque a rebus illis ſublimibus, ac etiam morte, quaſi aliquid pertineat ad nos, ſi item intelligeremus, qui ſint cupiditatum & dolorum fines, phyſiologia opus non eſſet: verum quia fieri non poteſt, ut tantum bonum, niſi perſpecta rerum natura aſſequamur, ſed ea timeamus, quæ fabuloſa & metuenda non ſunt, ideo phyſiologia opus eſt, ut has animi tenebras diſcutiat.[c] Ita ſcilicet viſum Epicuro, non poſſe vivere tranquillum & ſine mentis dolore hominem, niſi ejecto omni ſuperum metu, pœnarum vel præmiorum expectatione, quam ſyſtema ejus phyſicum rejiciebat, liber & ſine futuri anxietate, omni perturbatione evadat vacuus. Quæ quo tetenderit philoſophia Epicuri ſatis produnt.

IX. Quam vero reliqui philoſophi addunt tertiam partem, dialecticam, ea repudianda eſt,[d] eo quod ſpinas tantum vellat, inanis loquacitas ſit, & cavillorum officina:[e] ſufficit enim, phyſicos uti ſcire perſpicuis & conſvetis vocibus.[f] Hoc Stoicis & Academicis oppoſitum eſſe, ex ſupra dictis manifeſtum eſt.

X. Certa tamen collectione regularum quarundam paucarum ſive canonum opus eſt, tradentium, quid de vocabulis judicandique regula ſtatuendum ſit, quæ veluti quædam acceſſio eſt ad partem naturalem, ſed minus præcipua, ſive introductio haberi queat.[g] Simile quid jam Democrito in mentem veniſſe, *capite undecimo* monuimus.

Canonica Epicuri.

§. IX. Dialecticam itaque philoſophiæ partem, philoſophorum cavillationibus valde deturpatam ad veri notiones & regulas revocavit Epicurus, ſicque canonica ſua meliorem rationalis philoſophiæ partem expreſſit, nugas reſecuit.[h] Vt vero, quo fundamento nitatur canonica Epicurea, recte intelligatur, prænotandum, Epicurum veritatem duplici facie conſideraſſe, vel ut re ipſa eſt, vel ut notiones & cogitationes animi cum rerum natura

a) *ibid.*
b) SENECA *ep. 89.* LAERT. *l. X. ſ. 30.*
c) LVCRET. *l. I. v. 63. ſeqq.* LAERT. *l. X. ſ. 124. ſeqq.*
d) *ib. ſ. 31.* SEXT. EMP. *adv. math. l. VII. ſ. 14.*
e) Conf. quæ ex veteribus teſtimonia collegit GASSEND. *vit. Epic. l. VIII. c. 10. p. 231.*
f) LAERT. *l. c.*
g) *ibid. ſ. 30. 31.*
h) Explicuit hanc Epicureæ philoſophiæ partem poſt GASSENDVM *l. c.* & *ad* LAERT. *l. X. p. 121.* atque in *origin. logic. c. 7.* THOMASIVS *Introd. in philoſ. aulic. c. V. §. 18. ſeqq.* I. I. SYRBIVS *Hiſt. log. Inſtit. philoſ. rat. præmiſſa p. 17.*

natura conveniunt. Priorem veritatem exiſtentiæ, poſteriorem judicii recte dicas. Verſantur autem res omnes vel circa mores, vel circa naturam rerum, quo & ſuo modo pertinent voces. Quarum veritas ut rite dijudicari queat criterio, ſive judicandi inſtrumento opus eſt, quo expendi queat.[i] Deſumendum autem iſtud criterium ex percipiendi modo, quo animus circa eas verſans, utitur. In percipiendis rebus naturalibus, quæ extra hominem ſunt, duabus partibus opus eſt, ſenſu, qui rem ſive objectum animo offert, & ſenſione, quæ iſtud percipit, utrumque ſenſus nomine appellaſſe Epicurum PLVTARCHVS[k] auctor eſt. Præter hanc vero functionem mentis, quam habet, dum rem præſentem vel apparentem, ſenſus inſtar contuetur, unde & phantaſia appellatur, mentis quoque proprium eſt, ut de eo, quod percepit, ratiocinetur, & ad communem quandam exigat regulam, ideo anticipata requiritur notio,[l] quæ idea ſive notio quædam univerſalis eſt ejus rei, quam ſæpius vidimus, vel percepimus, & ad quam viſa & ſenſibus percepta examinamus. Ex parte vero affectus, qui circa mores verſatur, ſive appetitus, cujus proprium eſt proſequi aut refugere aliquid, aliud accipi, quam ipſa affectio, aut paſſio non poteſt, eaque aut alliciens, ut puta voluptas, aut avertens, ut moleſtia ſeu dolor. Ex quibus ſequitur, tria eſſe judicandi criteria, ſenſum, ſive ſenſionem, prænotionem, ſive anticipationem, (πρόληψιν) & affectionem ſeu paſſionem;[m] de ſingulis ſequentes præſcripſit canones, paucis de vocum recto uſu adjunctis.

I. Senſus nunquam fallitur, ac proinde eſt omnis ſenſio, omnisque phantaſiæ, ſeu apparentiæ perceptio vera. Rationes aſſerti complures afferunt LVCRETIVS[n] & SEXTVS EMPIRICVS,[o] & ex his GASSENDVS.[p] Potiſſima eo redit: ſenſus non judicare, vel inter ſe rerum ideas notionesve conferre, ſed ſolum id, quod præſens eſt, apprehendere, adeoque nec falſitatem nec veritatem in iis eſſe: nec poſſe ad aliud criterium, ſi hoc falſum ſit, provocari, ideo homini datum, ut vitam beate degere queat. Quam doctrinam recentiores quoque admiſere logici.[q]

II. Opinio ſive judicium (δόξα) conſequens ſenſum ſenſionique ſuperadjectum eſt, in quod cadit veritas vel falſitas. Animi enim eſt judicare, id eſt ideas inter ſe conferre, & ad certam examinare regulam; ubi itaque error eſt, ibi ad hanc animi opinionem judiciumque eſt referendus. Rem ex veteribus explicat EMPIRICVS,[r] ex recentioribus præter alios acutiſſimus CROVSAZIVS.[s]

III. Opinio illa vera eſt, cui vel ſuffragatur, vel non refragatur, ſenſus evidentia:[t] ea vero intelligitur ſenſionis vel phantaſiæ ſpecies, cui remotis omnibus ad judicandum obſtaculis, v. g. diſtantia, motu, medio affecto,

i) Conf. SEXT. EMPIR. *adv. math. l. VII. ſ. 203. ſeqq.* & GASSEND. *l. c.*

k) *De plac. philoſ. l. IV. c. 8.*

l) LAERT. *l. X. ſ. 33.*

m) LAERT. *l. X. ſ. 31.*

n) *Ibid. ſ. 32.*

o) *Adverſ. mathemat. l. VII. ſ. 203. ſeqq.*

p) Ad LAERT. *l. X. p. 126. Syntagm. p. 9.*

q) Conf. MALEBRANCHE *recherche de la verité P. I. l. I. c. 5. §. 2. p. m. 5.*

r) *l. c. ſ. 211.*

s) *Logique T. I P. I. ſect. I. c. 4. p. 57. ſeqq.*

t) *Citati.*

cto, dispositione organorum sensoriorum, contradici non potest. Hinc, teste LAERTIO[w] jubebat Epicurus προσμένειν, id est, expectare, in judicando, quousque omnibus ad veram sensationem judiciumque ex ea ferendum requisitis exploratis, circumstantiae omnes praestò sint.

IV. Opinio illa falsa est, cui vel refragatur, vel non suffragatur sensus evidentia. Prosequitur etiam hoc SEXTUS,[x] quod ex antedictis intelligi potest: alias duo contradictoria simul stare possent, ut latius ille demonstrat. Notandum hic est, conjunxisse Epicurum, teste SEXTO,[y] notiones atque sensiones animi cum vocibus, quibus illae exprimuntur: id quod Stoicis opposuit, qui objectum externum, vocem, quae profertur, & significationem vocis, quam recentiores logici ideam appellant, inter se distinguebant, remque & vocem corporea vocabant, τὸ λεκτὸν vero, incorporeum, ut supra *capite nono* diximus.

V. Omnis, quae in mente est, anticipatio, seu praenotio dependet a sensibus, idque vel incursione sui, vel proportione, vel similitudine, vel compositione.[z]

VI. Anticipatio est ipsa rei notio, & quasi definitio sine qua quidquam quaerere, dubitare, opinari, immo & nominare non licet. Diximus jam hac de re initio hujus §. & quid πρόληψις sit, explicuimus. Exemplis illustrant SEXTUS[a] & LAERTIUS,[b] qui καθολικὴν νόησιν ἐναποκειμένην, eleganter vocat. His praenotionibus universalibus ex rerum saepius visarum ideis collectis originem per sensus dicto modo dabat, in eo a Stoicis non longe diversus, longius a Platone, cui ideae innatae placebant.

VII. Est anticipatio in omni ratiocinatione principium, quasi nempe id, ad quod attendentes inferimus unum esse idem, aut diversum, conjunctum aut diversum ab alio.[c]

VIII. Quod inevidens est, ex rei evidentis anticipatione demonstrandum est. Principium hoc demonstrationis est, qua ex universali & evidenti principio obscurarum inter se idearum relatio ostenditur, quod miseris ratiunculis evertere conatur SEXTUS,[d] quas quomodo everterint Epicurei, ipse exponit.

IX. Ea voluptas, quae nullam habet annexam molestiam, amplectenda est.[e]

X. Ea molestia, quae nullam habet voluptatem annexam fugienda est.

XI. Ea voluptas, quae aut majorem voluptatem impedit, aut graviorem molestiam parit, est fugienda.

XII. Ea molestia, quae aut majorem avertit molestiam, aut uberiorem voluptatem creat, est amplectenda.[f] Accedet his canonibus lux ex ethica Epicuri. Hic id praenotandum, considerasse Epicurum voluptatem ipsam per se, quia voluptas est, non consideratis circumstantiis causarum & effectuum,

w) §. 34. conf. CROUSAZ *l. c. p. 69.* x) *l. c.* y) *Pyrrhon. hypotyp. l. II. c. 11. §. 107.* & FABRIC. *ad h. l.* z) LAERT. *l. X. §. 32.* a) *l. c.* b) §. 33. c) SEXT. EMPIR. *l. c. l. VIII. §. 316. seqq.* d) *l. c. §. 337. seqq.* e) LAERT. §. 118. f) *Ibid.* §. 129.

ctuum, & sic etiam de molestia sive dolore præcepisse, quem quia semper fugit voluntas, ut illam appetit, ideo in his criterium affectionum sive passionum constituit. Mentem itaque Epicuri pervertunt, qui voluptatem, in concreto, quod ajunt, hic intelligunt, cujus notionem abstractam respexit Epicurus. Circa voces pauca monuit, nempe:

XIII. Dum loqueris, delige voces communes, & perspicuas, ne vel ignoretur, quod velis, vel interpretando tempus frustra teras.[ff]

XIV. Dum audis, id enitere, ut vim subjectam vocibus teneas, ne te vel præ obscuritate lateant, vel præ ambiguitate deludant.[g] Rejecisse ideo rhetorum & poetarum studia Epicurum, in præcedentibus diximus: ipse adeo omnem scribendi rationem impropriam detestabatur, ut ejus stilus videretur ἰδιωτικώτερος, & a vulgari dicendi norma parum distans. Imprimis autem κενὰς φθόγγας raucosque sine mente sonos, & ut ipse connectebat, ideas nihili, vel vagas & nihil certi definientes rejecisse LAERTIVS[h] auctor est. Ita vero non tantum arma discipulis contra formidabiles philosophorum hostes, dialecticos, subministrabat, quia eversis vocibus nihili, evertebatur omnis illorum subtilitas; sed & Platonicorum, Peripateticorum & Stoicorum principia, ex ejusmodi vocibus constantia evertendi, utilissimum instrumentum exhibuit.

Physiologia in genere.

§. X. His veritatis inquirendæ regulis instructum ad naturæ arcana rimanda [i] dimittebat Epicurus discipulum, suisque eum ita præceptis instruebat, ut abjecto omni rerum cœlestium metu causas earum introspicere, sicque vitam, quod putabat, agere tranquillam posset. Ita vero auditorum animos præparabat, ut, quod eleganti dissertatione ad Herodotum a LAERTIO[k] nobis servata strictim exposuit, de recto scopo atque modo studii rerum naturalium eum edoceret. Nempe monebat: "physicam, „quam & physiologiam dicebat, de rerum natura esse sermonem, & in ea „contemplanda totam versari. Neque tamen hunc ejus solum finem esse, „sed & id constitutum habere, ut ex perspectis rerum naturis nihil in no„bis perturbationis seu a rebus sublimibus, seu a morte, seu ab ignoratis „cupiditatum finibus, seu undelibet suboriri possit. Esse etiam valde pro„ficuum, breve aliquod habere rerum naturalium compendium, ut vel aliis „impliciti studiis apparatum habeant ad rerum naturam cognoscendam, vel „provectiores etiam compendiosa quadam totius tractationis idea memo„riam tueantur. Hanc vero viam adhibendam esse in excolenda memo„ria, ut & ipsa ad res attentio constans, facilisque evadat, & ex rerum for-

„mis

ff) *Ibid.* §. 13.

g) *Ibid.* §. 37.

h) *l. c.* Quid vero voces inanes & nihili sint docebunt IOH. CLERICVS *Art. crit. P. II. sect. I. c. 9. p. 225.* MALEBRANCHE *recherche T. II. l. VI. c. 2. p. m. 170.* S. WERENFELS *de logomach. erud. c. 6. Opp. p. 518.*

i) Eos, qui placita Epicuri physica exposuerunt & illustrarunt, enumerant *Acta philos. Vol. II. p. 648.* inter quos chorum iterum ducit GASSENDVS, quique ejus vestigiis institit GVALTERVS CHARLETONVS, in *Physiologia Epicuro-Gassendo-Charletoniana, sive fabrica scientiæ naturalis, ex hypothesi atomorum, fundata per Epicurum, reparata per Gassendum aucta per G. Charl. Lond. 1654. f.* Eandem viam ingressus est GVIL. LAMY *libro tertio de principiis rerum Paris. 1680. 12,* quin & omnes Gassendi sectatores, & inter eos BERNIERIVS huc pertinent.

k) *l. X.* §. 35. 36.

„mis seu notionibus generaliter comprehensis animoque defixis ac alti[illegible] „juxta prima principia, vocesque, quibus explicantur expensis, si quid fuerit „specialiter inquirendum, inveniri possit &c.„

Physica in specie.

§. XI. Ecce vero ipsa de rebus naturalibus decreta Epicuri, qualia imprimis nobis LVCRETIVS pandit, quocum præter κυρίας δόξας & epistolas Epicuri veteres quoque Cicero, Plutarchus, Sextus Empiricus, adhibita, quam supra indicavimus, cautione conferendi sunt.

I. Ex nihilo nihil fit, nec in nihilum quicquam redigitur.[l] Canonem ab universo gentilium philosophorum sensu absoluto receptum eo magis admittere cogebatur Epicurus, quo magis non principia tantum activa a passivis diversa, more Democriteo, negabat omnia, nec alias substantias noverat, quam quæ essent corporeæ,[ll] sed ad causam etiam materialem omnia revocabat, ejecta doctrina de Deo, rerum conditore,[m] quod diserte testatur EVSEBIVS.[n] Verissimum vero axioma est, nulla praexistente causa efficiente infinita & æterna, id est sensu prorsus absoluto ex nihilo fieri nihil. Et hic sensus quoque rationis ab Epicuro additæ: si enim ex nihilo fieret aliquid, ex omnibus factum iri omnia, seminibus nihil indigentia. Non enim aliam agnoscebat causam, quam materialem.

II. Vniversum itaque hujusmodi semper fuit, quale nunc est, semperque tale erit, nihilque est, in quod mutari possit: nam præter ipsum universum nihil est, in quod ingredi & mutationem facere possit.[o]

III. Vniversum ex corpore & inani constat, neque enim tertia natura concipi mente præterea potest.[p]

IV. Intelligitur autem corpus ex congerie veluti quadam magnitudinis, sive molis, itemque figuræ, resistentiæ, seu soliditatis & impenetrabilitatis, & gravitatis, tale præterea, ut ipsum solum tangere possit tangique.[q]

V. Inane seu vacuum est, quod opponitur corpori, ac solum, seu proprie & per se incorporeum est, naturæ intactilis, expersque omnis soliditatis, quod nihil agere vel pati potest, sed motum duntaxat quam liberrimum transeuntibus per se corporibus præbere.[r]

VI. Hæc natura destituta corpore appellatur inane; occupata a corpore, locus, trajecta a corpore, regio, spectata, ut diffusa, spatium. Ita quidem Epicurus, teste PLVTARCHO,[s] nullibi tamen definitur, an substantia sit, vel accidens illud vacuum? GASSENDVS[ss] cum se premi hac quæstione videret, nec substantiam dicere vellet, nec affectionem solam corporis, spatium medium quid inter substantiam & accidens esse asseruit, quam ob rem gravem ei dicam scripsit CVDWORTHVS,[t] quod amicis suis, Democriti & Epicuri sectatoribus, præsidium aliquod comparare voluerit:

l) *Ep. ad. Herodot.* apud LAERT. *l. X. s. 38.*
ll) Vniversum enim corpus, *ibid.*
m) Deum enim incorporeum Platonem statuere absurdum esse putabat, teste CICERONE *de N. D. l. I. c. 12.*
n) *Præp. ev. l. I. c. 8. p. 24.*
o) LAERT. *l. c.*
p) *Ibid. s. 39. 40.* LVCRET. *l. I. v. 420.*
q) LVCRET. *l. c.* SEXT. EMP. *adv. math. l. IX. s. 333.*
r) LAERT. *l. X. s. 40.* LVCRET. *l. I. v. 335. 435. 455.*
s) *De placit. philos. l. I. c. 20.*
ss) *Phys. sect. II. l. II. c. 2. Opp. T. I. p. 182.*
t) *Syst. νοητοῦ universi c. V. s. 3. p. 1007.* qua tota sectione contra spatium incorporeum pugnat.

luerit: quod minus benigne dictum esse, recte monet cel. MOSHEMIVS.[u] Nos, quæ spatii vel vacui natura sit, hic disputare nec volumus, nec possumus, certique sumus, maxima nostræ ætatis ingenia controversiæ ita definiendæ, ut scrupulus supersit nullus, nondum suffecisse: frustra tamen hæc quæri, & Epicurum ad nostrorum temporum philosophiam, accuratius res determinantem exigi putamus. Is enim de hac quidem re non sollicitus fuit, sed cum Deum sive animam mundi esse spatium locumque rerum, quod plerique ante Democritum philosophi admiserant, ideo negaret, quod incorporales substantias contradictionem implicare crederet, Stoicæ animæ mundi, inane opposuit, quale extra mundum nec ipsi negabant Stoici, [v] & ut ejus naturam describeret, satis habuit, ut ex corporis negatione eam difiniret. Frustra itaque sunt, qui incorporei voce decepti substantiam aliquam spiritualem ab Epicuro statui somniant.

VII. Quod sint in universo corpora, attestatur sensus; quæ enim adspectamus, quæ tangimus, quæ versamus, quæ ipsi sumus, nihil aliud sunt, quam corpora. [w]

VIII. Esse vero etiam inane, ex eo manifestum fit, quod nisi illud esset rerum natura, non haberent corpora, neque ubi essent, neque qua motus suos obirent, cum moveri quidem ea res, evidens sit. [x] Prolixe circa hæc argutatur LVCRETIVS, [y] iisdem jam argumentis usus, quibus meliori ordine nostra ætate de hac re inter Cartesii, Gassendi, Leibnizii, Newtoni asseclas disputatum est, quorum summam more suo exponit P. BAYLE. [z]

IX. Cum vero inane corporeum sit, ita penetratur a corporibus sive inexistentibus, sive prætervadentibus, ut invariatum maneat, dimensionesque, quibus ipsis coæquetur, easdem tueatur. Ideo & soli inani competit ut locus sit, sive loci naturam habeat. [a]

X. Tertia præter hanc, natura concipi non potest, aut enim molem, soliditatemque habet, aut ea caret, illud corpus, hoc inane est. Id vero intelligendum, si ut res quædam per se subsistens intelligatur, non vero quasi quoddam ejus conjunctum, id est affectio seu accidens. Ita LVCRETIVS. [b] Epicurus utrum tertiam naturam admittere potuerit, nec ne? infra commodior dicendi locus erit.

XI. Vniversum ex inani & corpore constans infinitum est, non enim habet extremum. [c] Rationem afferti pluribus exponit post ipsum Epicurum LVCRETIVS. [d] Et hoc oppositum Stoicis, qui universum sive mundum ab infinito inani, quod extra eum est, finiri & determinari dixere.

u) *Ad h. l. not. 1.*

v) SEXT. EMPIR. *adv. mathem. l. IX. §. 2. 3.* qui discrimen inter vacuum Epicureum & Stoicum ostendit.

w) LAERT. *§. 39.* LVCRET. *l. 1. v. 423.*

x) *Ibid. §. 40.*

y) *l. I. v. 336. 427. seqq.*

z) *Dict. T. III.* art. *Leucippe not. G. p. 102.*

a) LVCRET. *l. I. v. 490. seq.*

b) *v. 431. seqq.*

c) LAERT. *l. X. §. 41.* SEXTVS *l. IX. §. 333.*

d) *l. I. v. 967. seqq.*

XII. Isthæc infinitudo universo competit, & multitudine corporum & magnitudine inanis, idque infinitatibus alternis & mutuis. Si enim inane quidem esset infinitum & corpora finita, tum corpora, quæ in perpetuo motu sunt, nusquam consisterent, nec possent repercussionibus sisti. Sin vero inane finitum, corpora infinita forent, tum non pateret locus, in quo corpora infinita existere possent. [e]

XIII. Non attribuendum itaque est universo infinitoque spatio supra aut infra, ut si quippiam esset supremum vel infimum. Latius id persequitur Epicurus ad Herodotum, [f] qui videndus.

XIV. Iure igitur habetur universum, ut immobile, prout extra illud nullus locus est, in quem emoveatur, sic & immutabile, quatenus neque decrementum, neque incrementum accipit, & ortu interituque caret, ac proinde æternum est. Contradicit his quoque Epicurus Stoicis, qui vacuum extramundanum admittebant, ut in illud respirare incendique flammis & restitui possit universum. Quanquam lis in verbis revera fuit. Stoici enim universum mundi circuitu definiebant; Epicurus præter innumerabiles mundos spatium extramundanum ad universum requirebat. Vtrique sectæ hoc sensu universum immutabile & æternum.

XV. Etsi vero universum est immobile, moventur tamen, mutanturque in eo multa, quæ tamen, si ad universi immensitatem referantur, nullius momenti sunt.

XVI. Quia sensu manifestum est, in rerum natura multa fieri, & multa quoque interire, ideo mente tenendum est, opus ad hoc esse materia, ex qua res gignantur, in quam resolvantur. [g]

XVII. Quia vero res compositæ partes habent, ex quibus coaluere, & in quas iterum resolvi possunt, quæque & priores proinde simplicioresque sunt, & si ipsæ adhuc compositæ fuerint, constare censentur, ex iis, quæ sunt demum primæ, simplicissimæque, hinc ea principia sunt, sive elementa, ex quibus fiunt concretiones. [h]

XVIII. Hujusmodi principia, seu omnium prima, simplicissima & incomposita corpuscula, esse debent & insectilia, nullave vi resolubilia: & hac ratione immutabilia, sive in se ipsis mutationis omnis expertia. In nihilum enim abire potest nihil. [i]

XIX. Principia itaque compositorum corporum, ut naturæ sunt plenæ, solidæ, immutabilis, ita omnino insectilis, unde & atomos dicere solemus.

XX. Atomos vero dari, primum, quod posuimus, evincit principium: ex nihilo nihil fieri, nec in nihil redigi: ita enim oportet quidpiam superesse in concretionum dissolutione, quod inexsolubile sit. [k]

XXI. Sed in corpore quoque finito non possunt partes infinitæ, neque magnitudinis, neque multitudinis accipi, indeque divisio in infinitum divisionis &

e) LAERT. §. 42.
f) Ibid. §. 60. GASSEND. ad LAERT. l. X. p. 212.
g) LAERT. l. X. §. 38.
h) Ibid. §. 40.
i) Ibid.
k) Ibid. §. 38.

& progreſſionis proportione ſemper ſervata concipi non poteſt.[l] Alias rationes quibus diviſionem in infinitum oppugnat, affert LVCRETIVS.[ll]

XXII. Omnes quidem atomi ob expoſitam ſoliditatem, uniusmodi naturæ ſunt; habent tamen quædam conjuncta ſive proprietates, & quaſi qualitates quasdam, quibus differe inter ſe poſſunt. Hujusmodi autem ſolummodo ſunt, magnitudo, figura & pondus, quæque cum figura cognationem habent neceſſariam, uti aſperitas & lævitas. Reliquæ enim qualitates, v. g. calor, frigus, & ſimiles, non æternis congeneæ ſunt, ſed concretorum propriæ, ortæque ex ipſis atomorum partibus conjunctis, partim eventis.[m] Accepit & hoc a Democrito Epicurus, ſicque atomiſticum ſyſtema, a reliquis philoſophorum decretis, quæ, qualitates ineſſe particulis, ſtatuebant, diſtinxit. Relinquenda tamen erant magnitudo, figura & pondus, ſine quibus rerum varietas deduci non poteſt: hæ vero proprietates qualitatum, a philoſophis ita dictarum,[n] naturam non ingrediuntur. Ad quod non attendunt, qui atomiſticum ſyſtema inter omnes fere phyſicos veteres inveniunt.

XXIII. Magnitudo quando atomis tribuitur, non intelligitur ea quælibet & quantalibet, neque enim atomus vel maxima tanta eſt, ut in viſum cadere queat;[o] ſed illa tantum magnitudo innuitur, quæ, licet ſit infra ſenſum, aliquantula tamen ſit & puncto major.

XXIV. Non tamen atomi omnes ejusdem ſunt magnitudinis, ſed alias majores, alias minores eſſe, rationi magis conſonum eſt, eoque admiſſo plurium, quæ contingunt circa paſſiones animi, circaque ipſos ſenſus, reddi cauſa poteſt.[p]

XXV. Figuram in atomis eſſe multiplicem neceſſe eſt, quia ea magnitudinis terminus eſt. Cum enim ex iis contexta ſint omnia, eaque diverſiſſime figurentur, ita nullum ſit, quod adeo ſit ſimile alii, ut non diſcrimina aliqua ſentiantur, diverſiſſimæ inde figuræ atomorum ſequuntur, ſine quibus iſtæ concretiones non differrent.[q]

XXVI. Cum ſint figurarum in atomis ſpecies numero incomprehenſibiles, rotundæ, ovatæ, lenticulares, planæ, gibbæ, oblongæ, turbinatæ, hamatæ, læves, aſperæ, hiſpidæ, multangulares, regulares & irregulares, absque ulla determinatione intellectus poſſibili, non ſunt tamen numero ſimpliciter infinitæ habendæ, quia hoc infinitam involveret atomorum magnitudinem. Sunt tamen in unaquaque figuratione figuræve ſpecie atomi numero infinitæ ſimpliciter.[r]

XXVII. Quanquam in atomo partes dicimus, non id tamen ita intelligendum eſt, quaſi illæ ſejunctæ aliquando fuerint, & in unionem coierint:

l) *Ibid. ſ. 56.*

ll) *l. I. v. 548. ſeqq.*

m) PLVTARCH. *de placit. phil. l. I. c. 4.* LAERT. *l. X. ſ. 44. 54.* LVCRET. *l. II. v. 729. ſeqq.* conf. præter GASSENDVM, SCIPIO AQVILIAN. *de plac. phil. ante Ariſt. c. XI. p. 52. ſeqq.*

n) E. g. dulcedo, amaror, calor, frigus, quæ certis particulis ineſſe phyſici putabant, ut ex hactenus narratis notum.

o) LVCRET. *l. I. v. 268. ſeqq.*

p) LAERT. *l. X. ſ. 55.*

q) LVCRET. *l. II. v. 333. ſeqq.*

r) LAERT. *l. X. ſ. 42.* LACTANT. *l. III. c. 17.* CICERO *de N. D. l. I. c. 24.*

rint: ſed declaratur ita tantummodo magnitudo vera, cum partes earum ſeparatione non queant diſtingui. Ex quibus patet, indiviſibilitatem atomorum non in eo ſecundum Epicurum verſari, quod partes concipi non poſſint; hoc enim ſi eſſet, non eſſent corpora. Sed quod in partes dividi, ſepararique nequeant ob ſoliditatem. Et hinc intelligenda, quæ ſcripſit in *epiſtola ad Herodotum* [s] de hoc argumento.

XXVIII. Si &, licet anguloſæ, hamatæque atomi ſint, non poſſunt tamen deteri vel frangi, propter ſoliditatem & neceſſitatem, qua tenentur. [ſſ]

XXIX. Denique & atomis gravitas tribuitur pondusque, quod, cum in motu conniſuque ad movendum perpetuo ſint, neceſſe ſit ipſas moveri interno illo impetu, qui gravitas pondusve dici mereatur. [t]

XXX. Motus vero in atomis duplex occurrit, unus ipſiusmet gravitatis, ſive ponderis, quo atomus nempe ſuopte nutu fertur, alius ex ictu ſeu reflexione, quo ſcilicet atomus una in aliam impacta repercutitur. Et prior quidem motus, qui gravitatis eſt, ad lineam vel perpendiculum fertur, quo moventur omnia gravia. Verum quia, ſi omnes atomi ad lineam, deorſumve ferrentur, fieret, ut nunquam altera alteram poſſet attingere, ea de cauſa neceſſe eſt declinare atomos per paulum & quo nihil poſſit fieri minus, ita enim effici potuere complexiones & cohæſiones atomorum, & ipſe mundus, quæque in eo ſunt. [u] Primarium hoc dogma eſt, quo Epicurus ſyſtema ſuum atomiſticum a Democritico ſeparavit. Is enim, uno admiſſo atomorum motu, qui perpendiculatim deſcendit, non habebat, [v] unde dicere poſſet, qua ratione atomorum una in aliam impacta hæreret, ſine quo tamen nihil poteſt ex atomis oriri: hinc ad neceſſitatem quandam internam confugiebat; quæ cum φθόγγος κενὸς eſſet, tantopere Epicuro inciſus, & quidem rectiſſime, & omnia quoque neceſſario copularet, quod toti Epicuri ſyſtemati erat adverſum: nollet is tamen principium aliquod externum & ſpirituale admittere, ex cujus impulſu & directione atomi jungerentur, quod præter corpus & inane nihil eſſe in rebus naturalibus putaret: hoc clinamen principiorum, qua voce LVCRETIVS exprimit, introduxit, quo fieret, ut tandem atomi ſibi invicem deſcendendo occurrentes impingerent, hærerentque vel reſilirent. Verum unde hæc atomis declinatio? Cauſam neque in iis, quæ habemus, Epicurus enarravit, neque etiam Gaſſendus. Recte vero & acute conjicit eruditiſſimus MOSHEMIVS, [w] a magnitudine atomorum ſive pondere diverſo eam derivaviſſe Epicurum. Cum enim præter figuram & pondus nihil habeant atomi, illarum vero non figuræ tantum, ſed ponderis vel magnitudinis quoque diverſa eſſet ratio, neceſſarium erat, ut cum omnis natura motus, qui gravidis ineſt, recta linea deſcenderet, leviores graviorum

ictu

s) LAERT. ſ. 58. 59.

ſſ) LVCRET. l. I. v. 486. ſeqq. PLVT. plac. phil. l. I. c. 3.

t) LVCRET. l. I. v. 82. ſeqq. CIC. de fato, c. 20.

u) CICERO de fato c. 10. de fin. l. I. c. 6. LVCRET. l. II. v. 217. ex recentioribus BAYLE l. c. not. V. p. 375. SCIPIO AQVILIANVS de plac. phil. ante Ariſt. c. XII. p. 54.

v) l. c. v. 291.

w) Ad CVDWORTH. p. 940. not. 1.

situ pressiore declinarent, unde nulla est CICERONIS [x] objectio contendentis: *Si omnes atomi declinaverint, nullas unquam cohæsuras, sive aliæ declinaverint, aliæ suo nutu recte fuerint latæ, ex atomorum turbulenta concursione hunc mundi ornatum tamen efficere non potuisse.* Posterius enim ad rationes Epicuri physiologicas non attendit, quibus causa semel data impulsus atomorum, causa quoque cohæsionis datur; prius menti ejus adversum est. Quin si omnes quoque atomos declinare largiamur, (nihil enim definiunt Epicurei) necessarium tamen est, graviores alia, quam leviores, linea obliqua ferri, hasque tardius quam illas, licet id neget Epicurus, ad has difficultates non attendens, ut dicetur th. XXXV. XXXVI, unde tamen aliquando sibi invicem occurrent & impingent. Etsi vero rationes Ciceronis infirmæ sunt, non negamus tamen, nuspiam Epicurum judicii defectum magis prodidisse, quam in hoc asserto, quod tamen totius quasi systematis vinculum est, adeo illud legibus motus mechanicis adversum est. Quin si rem recte æstimes, incidit in laqueos Epicurus, quos evitare conabatur. Cum enim a necessitate Democriti abhorreret, [y] fortuitam quidem istam declinationem asseruit, non vero cogitavit, intrinseca atomorum necessitate ponderisque lege fieri ita debere, ut declinent. Si enim necessario non declinent, fieri potuisset, ut in isto fortuito motu nunquam sibi invicem illiderentur, sicque nihil oriretur, sin declinent necessario, habet id, quod tantopere systemati suo esse adversum, recte sentiebat. Sed hæc ὡς ἐν παρόδῳ, non enim examen philosophiæ Epicureæ scribimus, sed historiam. Illud unum addimus, inter veteres jam fuisse, qui hunc nodum Epicuro solvendum objecere, ut ex PLUTARCHO [z] colligi potest. Similem declinationem in homine etiam statuit, ut libertatis rationem cum systemate atomistico stare posse doceret, de quo postea: quod vero luculenter adhuc magis hominis, systematis amore abrepti, insaniam prodit. [a]

XXXI. Alter motus ex reflexione fit, cum atomus vel magnis intervallis resultat, vel spatiis brevibus pulsa, repulsave quasi concutitur, palpitatve. Ex quo etiam fit, ut, dum contingit atomos incurrere in complexionem plurium sibi mutuo obstantium, seseque mutuo irretientium, tunc tamen adhuc sint irrequietæ, & quantum possunt, speciem agitationis vel palpitationis obtineant, deflexæ nimirum vel repressæ a ceteris, qua talem complexum constituunt. [b]

XXXII. Causa hujus & longioris resultantiæ, & pressioris agitationis vel palpitationis intestinæ, ex qua continua concretio oritur, est partim natura inanis, quod etiam intra corpora compactissima interceptum atomos vel ex toto, vel ex parte dirimere tentat, partim soliditas atomorum. [c]

XXXIII. Quia pondus seu gravitas atomis tanquam ἐνέργεια, internusque

x) *De finib. l. I. c. 6.* y) LAERT. *l. X. s. 134.*
z) *de procr. animæ sec. Tim. T. III. p. m. 79.* conf. *Hist. crit. de la philosophie T. II. c. 27. §. 7. p. 355. seq.* ubi tamen clinamen in universo & in homine inter se confunduntur.

a) Conf. MOSHEM *l. c.*
b) LAERT. *l. X. s. 43.* PLUT. *de facie in orbe lunæ.*
c) LAERT. *s. 44.*

nusque vigor inest, quo ad motum feruntur, ideo assumendum est, moveri atomos utroque & ponderis & reflexionis motu æternum ac continenter: principium enim, ex quo cœperint, nullum est. [d]

XXXIV. Sunt etiam istæ atomi tam celerrimi motus, si nihil occurrit, quod ipsum retundendo deflectat, ut quodlibet cogitabile spatium conficiant momento, retrusio vero frequens aliquam infert tarditatis speciem. [e]

XXXV. Assumendum postremo & hoc est, atomos esse æquiveloces, quamdiu per inane feruntur, neque quicquam est, quod eorum impetum retundat: quia nempe nihil illis, quod obstet, occurrat. [f]

XXXVI. Quin etiam, quod ad concretiones, compositave corpora spectat, cum sint atomi æquiveloces, non idcirco una dicetur velocior altera, sed agitantur, quomodocunque ferantur cum istis concretionibus modo sensibili, interim intestinis creberrimis, sive potius innumeris sensumque adeo fugientibus repercussionibus, donec ipsa motus corporis totius, in quo sunt, continuitas, successiove talis evadat, ut in sensum cadat. [ff]

XXXVII. Atomi sola & unica principia sunt, primave rerum materies, sive illud primum, simplicissimumque, ex quo contexuntur, quæ oriuntur omnia, illud ultimum ac simplicissimum, in quod, quæ intereunt, omnia resolvuntur. Sunt itaque priora vulgaribus quatuor elementis, quæ principia quidem sunt, non tamen prima. [g]

XXXVIII. Sunt vero eorum quæ fiunt, atomi non causa tantum, ex qua fiunt, sed etiam causa a qua fiunt, quatenus nempe eo præditæ sunt vigore, & ἐνέργεια, ob quam moventur, aut in connisu ad movendum continuo sunt. Materiam enim actuosam esse oportet, cum vim suam efficiendi aliunde, quam ex se habere non possit. [h] Primum hoc & palmarium principium est, quo non tantum nihil præter corpus sive rerum materiam & inane, quod solum incorporale est, esse statuit, sed & Deum ipsum ex mundi fabrica prorsus exclusit, ejusque assertam in mundo operationem inter fabulas retulit. Sed & πρῶτον ψεῦδος idem est, tanti philosophi acumine prorsus indignum, qui causam efficientem cum materiali confuderat, &, quod acute monet CUDWORTHUS, [i] dum gravitatem causam motus in infinito inani descendentis posuit, revera nullam causam motus indicavit, sed id tantum, si rem accuratius intuearis, docuit, corpuscula propterea descendere, quia descendunt. Qualitas enim gravitatis nihil est, quam nisus descendendi, unde autem aut quomodo hic nisus oriatur, nullius patet ingenio. Etsi itaque Democrito prudentior causas designare voluit, qui, ut suo loco monitum, de motus causa quæri non debere putavit, reipsa tamen ad eundem impegit lapidem. Quin si verum est, quod contra PLUTARCHUM, [k] P. BAYLE [l] disputat, Democritum animam tribuisse atomis, deterius Epicuri systema Democriteo

d) ib. LUCRET. l. II. v. 94.
e) ibid. s. 46.
f) LAERT. l. X. s. 43. 61.
ff) ib s. 62.
g) PLUT. plac. phil. l. I. c. 3.
h) CICERO de N. D. l. I. c. 20. LUCRET. l. I. v. 1020. seq.
i) Syst. intell. c. V. sect. I. §. 48. p. 808.
k) Adv. Colot.
l) Dict. T. III. art. Leucippe not. E. p. 180.

criteo est, sane, quæcunque fuerit fati hujus significatio, certum est, omne illud Epicurum fabularum instar rejecisse, & Deorum mythologias recipere maluisse, quam servire isti fato [ll] sive animæ interne latenti vimque suam in motu atomorum exserenti. Intercedit his quidem, celebris ex Cartesii schola philosophus IO. FRANC. GRANDIS, [m] qui, si non ipsum Epicurum, certe LVCRETIVM, physiologiæ ejus interpretem, præter atomos & inane non tertiam tantum quandam naturam, sed & quartam, nominis expertem concessisse contendit, a qua omnis motus causa derivanda sit. Ita vero poëta philosophus:

Quarta quoque his igitur quædam natura necesse est
Attribuatur, ea est omnino nominis expers,
Qua neque nobilius quicquam, nec tenuius extat.
Inde calor, motus, & venti cæca potestas
Accipit inde aër, inde omnia mobilitantur.

Hæc animam spiritualem, motus causam innuere putat, & Gassendum notat, qui hanc quartam Lucretii naturam omiserit. Verum nec Gassendum nec Lucretium recte inspexit celebris philosophus. Illi enim quarta hæc Lucretii natura indicta non mansit, [n] sed ejus necessitatem ex principiis Epicureis luculenter demonstravit: Lucretius vero non de principiis universi, sed de partibus ex quibus anima componitur, disserit, quas cum atomis constare igneis, aëreis, & flatuosis dixisset, addit, requiri quartam quoque naturam quandam, motuum sensiferorum auctorem, quæ nomen sortita non sit. Non est itaque quarta illa natura ab atomis diversa, sed ex iis, ut tota anima constat, verum corpusculis longe subtilioribus, mobilioribus & rotundioribus, quibus omne quod spirituale esse aliis dicitur, in Epicuri physiologia absolvitur, motus illos sensuum operatur. Aliter vir præstantissimus IO. CONR. SCHWARZIVS, [o] qui ut Epicurum ab atheismi macula liberaret, non sine eruditione paradoxum hoc defendit, atomos eam indicare naturam, quæ particulas materiæ coëgit & inter se copulavit, atque perpetuo continet; quæ cum attributum Dei innuat, ut infinitum Epicuri, putat, esse ipsam, in qua omnia sunt, divinam naturam, facile inde colligitur, a principio ejusmodi spirituali motus causam in corporibus derivandam esse. Verum, ut ipse doctissimus auctor fatetur, verbis Epicuri inusitatas & a recepta significatione prorsus abeuntes significationes subjiciendas esse, & esse hanc theologiam Epicuri prorsus reconditam; ita totam illam disputationem, quam alibi tetigimus, [p] prætermittimus, nec cum umbris & larvis, talibusque quæ nostro ingenio mutatis verbis & significationibus vocum videntur, pugnare contendimus, ex tota physiologia Epicuri & claris ejus verbis certissimi, non aliam agnovisse illum naturam in universo præter corpus & inane; &,

 ex

ll) LAERT. *l. X. s. 134.*

m) *Differt. crit. & philos. I.* quem sequitur MORHOF. *Polyhist. liter. T. II. l. II. P. I. c. 7. §. 9. 10. p. 186. sq.*

n) In *Syntagm. philos. Epic. P. II. sect. II. c. 9. p. m. 355.*

o) In diss. cui titulus: *judicium de recondita theologia Epicuri,* Coburgi edita.

p) In *supplementis ad Germanicum Hist. philos. opus p. 247. seqq.*

ex atomis corpora non tantum constare, sed & ipsa corpora tenuissima esse, asseruisse; si enim illam viam eligimus, qua ita clarissima veterum testimoniorum lumina exstingvuntur, periculum est fore, ut totam tandem amittamus historiam philosophicam. Sed hæc obiter. Eos vero, qui providentiam in motu atomorum proditam Epicuro vindicant, infra, ubi de theologia Epicuri dicendum erit, audiemus.

XXXIX. Etsi vero atomi omnes æque velociter moveantur, intra ipsas tamen concretiones, eæ quæ angulosiores hamatioresque sunt intricari ac præpediri, sicque veluti inertiores, segnioresque fieri possunt, quam lævigatiores atque rotundiores, unde ex his præcipua energia sive agendi vis in corporibus est. Ex his vero quia ignis, anima & generalius loquendo, spiritus constant, ideo ista in corporibus ἐνέργεια spiritibus adscribitur.[q]

XL. Vt primæ moleculæ ex atomis coalitæ vi ista intrinseca, sese movendi gaudent, quia ex singularum atomorum vigoribus constant, sed varie modificatis, prout atomorum sese irretientium aliæ huc, aliæ illuc feruntur; ita grandiores etiam moles contextæ ex minoribus habent aliquam eamque pro illarum varietate modificatam vim sese movendi, sicque porro omnia corpora naturalia suis molibus constantia. Actio enim a principio ascendit & progreditur ab atomis ad corpora.[r]

XLI. Causæ actio sive effectio & motus idem sunt, ea enim tantum additur connotatio, quod rem sive actam sive effectam terminetur.[s]

XLII. Est vero non aliud motus, quam migratio de loco in locum.

XLIII. Eundem vero in censum pertinet etiam mutatio vel alteratio, qua res aliqua immutata manens, secundum internam naturam mutari aut altera fieri creditur, ob alicujus qualitatis acquisitionem vel amissionem. Est enim ea motus species, qua mobilia intervallis feruntur, partim brevissimis, partim inconspicuis. Moleculæ enim, quæ corpus constituunt, transponuntur, & alium pro alio ordinem suscipiunt, sicque per transitum moventur.[ſ]

XLIV. Quodcunque igitur corpus concretum secundum qualitatem mutatur, omnino mutatur locali & transitivo motu atomorum; e.g. Si ex dulci fit amarum, ex molli durum, moleculas moveri situ & dispositione, locove necesse est.

XLV. Ipsum itaque fatum nihil aliud est, quam moventes & agitantes per se causæ, quatenus nexæ inter se sunt, & posteriores a prioribus pendent; quamquam hæc connexio atque dependentia necessitatis ejus haud est, quam physici quidam inducere solent, qualis in natura non est. Manifestum est, opponi hoc fato physicorum, etiam Democriteo, & imprimis Stoico, qui præter occasionem & ordinem causarum, latentem & separatam

q) Fuisse hanc quoque mentem Heracliti, igni ex subtilissimis particulis constanti omnia ista tribuentis, ex *capite antecedente* manifestum est. Mirandum itaque LVCRETIVM tantopere in eo perspiciendo cœcutiisse, ut *l. I. v. 635. seqq.* Heracliti hypothesin non sine contemtu refutaret, non cogitans, reapse sui ita magistri vineta cædi.

r) LVCRET. *l. I. v. 1020.* CICERO *de N. D. l. I. c. 20.*

s) SEXT. EMP. *adv. math. l. X. ſ. 42. 51.*

ſ) *ib.* GASSEND. *phil. Epic. c. XI. p. 265. seqq.*

tam quandam neceſſitatem internam fingebant. Fatum enim nihil aliud eſt Epicuro, quam motus particularum varie diſpoſitarum ex declinatione molecularum ortus. Iſte tamen motus cum ex materiæ natura oriatur, eique neceſſario inhæreat, palam eſt, Epicurum, qui dicis tantum cauſa fati nomen adhibebat, hac ratione neceſſitatem quandam materiæ ſtatuiſſe. Contingentia enim in iſto fortuito atomorum concurſu externa tantum eſt, & noſtri tantum reſpectu dicitur; atomi tamen interna naturæ ſuæ neceſſitate, pondere nempe vel gravitate non moventur tantum, ſed declinant quoque; hoc tantum diſcrimine, ut neceſſitas Stoica rationem, etſi inevitabilem ſupponat, Epicurea motum brutum. Acute id vidit IACOBVS THOMASIVS. [ſſ]

XLVI. Quin etiam finis dicitur cauſa, ſed videlicet, quia efficit quidpiam, & non efficit, niſi quia movet. Movet enim miſſa in animam ſpecie, quæ trahat alliciatque inviſibilibus quidem, ſed phyſicis tamen quibusdam quaſi hamulis & catenulis, quibus plerumque cum animo pellicitur & ipſum corpus. Fit itaque ejusmodi attractio, per quasdam reſilitiones implexionesque atomorum, hincque ratio patet ſympathiæ & antipathiæ. Hæc ad cauſas morales & finales dum applicat ex Epicuri mente LVCRETIVS, [t] nuſpiam infirmitatem magis prodit. Cuncta enim ad effluvia ſive corpuſcula iſta, quæ perpetuo propter motum atomorum ex corporibus progrediuntur, aliisque corporibus ſe inſinuant, redeunt, quibus vel jucunditatem vel dolorem, ſicque inclinationem vel averſionem moveri credebant homines ſatis pingui Minerva philoſophantes.

XLVII. Qualitates, quæ in concretis exiſtunt, ut non ſunt in atomis præter magnitudinem, figuram & pondus, quæ non magis, quam ipſa atomorum ſubſtantia poſſunt mutari: [u] ita creantur tum per factam tranſpoſitionem atomorum, nunc pauciorum, nunc plurium, quæ in uno ſitu unam, in alio aliam exhibeant, tum ob factam de novo aliquarum diſceſſionem, ex quo iterum qualitates varientur, ſeu aliæ, quam prius, appareant. [v] Rem exemplo literarum innumeras voces conſtituentium pro variatione ſitus veteres illuſtrant. [w] Imprimis ſubtilis hic eſt LVCRETIVS. [x]

XLVIII. Vbi atomi partesve, ex quibus res contextæ, ita a ſe invicem diſtrahuntur, ut in vaſtiorem locum diffuſæ, plura amplioraque in re iſta inania ſpatiola intercipiant, ex denſo tum fit rarum; & vice verſa, coarctatis atomis, & contractis ſpatiolis pauciora ut ſint, fit denſum. [y]

XLIX. Quanto res eſt rarior, tanto magis eſt, ceteris paribus conſpicua, tanto vero opacior, quanto denſior. Rem tamen, pro meatulorum conditione limitat LVCRETIVS. [z]

L. Ex eodem fonte oriuntur fluiditas liquiditasve & firmitas, ſi

Xxx xxx x 3 nempe

ſſ) *De exuſt. mundi Stoica diſſ. II. §. 26. ſeqq. p. 34. ſeqq.*

t) *Lib. IV. v. 714.* u) LAERT. *l. X. ſ. 54.*

v) SEXT. EMP. *adv. math. l. X. ſ. 75.* conf. FABRIC. *ad. h. l.*

w) ARIST. *Phyſ. l. I. c. 4.* LACTANT. *l. III. c. 17.* conf. GASSEND. *ad Laërt. p. 226.*

x) *Lib. II. v. 759.*

y) IDEM. *l. I. v. 575. l. II. v. 96.*

z) *Lib. IV. v. 605.*

nempe particulæ ex quibus conſtant, & ſpatiola intercepta habent, & diſſociatæ mutuo ſunt, ut ſint emobiles inter ſe, ob ſpatiolorum non reſiſtentiam, & vice verſa.[a] Humor etiam fluoris ſpecies eſt, ita ut partes adhæreſcere queant alteri corpori. Mollitiei & duritiei, cum raritate & denſitate par fere ratio eſt.[b]

LI. Magnitudo, augmentatio, imminutio, ex accedentium vel decedentium atomorum multitudine oritur: vel ab atomorum quoque diverſa magnitudine, unde hebetudo & ſubtilitas naſcuntur.[c]

LII. Figura corporis a figura atomorum pendet, & unumquodque corpus ideo figuratur, quia conſtat ex partibus figuratis determinatiſque.

LIII. Pondus ſeu motrix facultas, quæ unicuique rei ineſt, non poteſt aliunde oriri, quam a pondere ſeu mobilitate atomorum.[d]

LIV. Sequitur hinc corpus omne concretum eſſe grave, & deorſum tendere.

LV. Quæ itaque levia dicimus, & ſurſum contendunt, non id ſponte & ſua natura faciunt, & abſolute talia ſunt; ſed compelluntur tantum ab alio graviore, ut ſurſum emergant.[e]

LVI. Proprietatibus atomorum inter ſe conjunctis, & commiſtis ac variatis, oriuntur rerum facultates, quæ motivæ cum ſint, id a mobilitate atomorum habent, variam vero operationem & effectum, a ſpeciali atomorum magnitudine, figura, ordine & poſitu, laxitate, compreſſione, &c.[f]

LVII. Sunt in rerum ſuperficiebus diſpoſitiones extremarum particularum variæ, ob quas lux affuſa ita varie modificatur, ut cum hac reflexa modificatione in oculum, varios in illis colores exhibeat. Lux vero cum nihil aliud ſit, quam ſubſtantialis quædam effluxio a lucido corpore, viſibilis per ſe non eſt, ſed in ipſo ſolum colore, quatenus illius pars eſt.[ff]

LVIII. Sonus eſt effluxio tenuiſſimorum corpuſculorum, ab usque loquente reſonante vel ſtrepitum edente, emiſſa, ac idonea, quæ in aurem ſubiens auditum afficiat.[g] Par ratio quoque reliquorum eſt ſenſuum.

LIX. Caloris & frigoris ſenſus ad tactum pertinet, calor effluxio eſt corpuſculorum ſeu atomorum exilium, rotundarum, celerum, unde poros ſubire rapideque impingi, totumque penetrare, & ſi pergent aliis ſuccedentibus, urgere, corpora tandem ſecernere, ac diſſolvere poſſunt, ut patet ex effectu ignis. Frigus e contrario effluxione atomorum mole grandiorum, figura anguloſiorum, motu ſegniorum conſtat, & effectus calori contrarios habet, nempe caloris corpuſcula reprimendi, & angulis vellicandi, qua prætervadit.[h]

LX. Tempus a quo res omnes determinantur, & denominantur vel præſentes, vel præteritæ, vel futuræ, eſt eventum eventorum, ſive ac-

ci-

a) IDEM *l. IV. v. 444.* b) *ib. v. 266.*
c) IDEM *l. II. v. 381. ſeqq.*
d) *ibid. l. I. v. 360. ſeqq.*
e) *ibid. l. I. v. 187. ſeqq.*
f) Prolixe id proſequitur LVCRETIVS *l. II. toto.*
ff) PLVT. *adv. Colot. T. III. p. 411.* rem columbarum & pavonum colore vario illuſtrat LVCRET. *l. II. v. 800.*
g) PLVT. *de plac. l. IV. c. 19.* Et hoc a Democrito accepit Epicurus vid. LAERT. *l. X. ſ. 52.* LVCRET. *l. IV. v. 527. ſqq.*
h) IDEM *l. VI. v. 225. ſeqq.* LAERT. *l. X. ſ. 109.*

eidens accidentium: consequitur enim omnia eventa sive accidentia ipsisque mente interveniente supervenit, superacciditque. [i]

LXI. Pari ratione & voluptates & dolores nobis contingunt, adeoque non substantiæ quædam sunt, sed eorum, qui iis cum dolore vel delectatione afficiuntur accidentia. [k]

LXII. Sic & motus & quies accidentia sunt corporum, neque illa sine tempore, quo ea metimur.

LXIII. In generatione non nova producitur substantia, quæ in atomis antea jam extitit, sed fit ea tantum principiorum concretione & secretione, non vere transmutatione, quæ ob soliditatem atomorum impossibilis est. [l]

LXIV. Ita vero in inani infinito fit generatio, ut atomi a se invicem sejunctæ, & figura, magnitudine situque ac ordine inter se differentes, per inane ferantur, ac ubi concurrunt mutuo, comprehendantur, addensentur, & conditionem rei variam, juxta proportionem, magnitudinem, figuram, positionem, ordinem suscipiant. [ll]

LXV. Vbi vero generatio unius ex corruptione alterius fit, contingit id, vel sola atomorum transpositione, aut accedentium additione, aut abjectione præexistentium.

LXVI. Nihil vero, quod ortum est, æternum est, ob intestinam motionem indomitumque in omnibus corporibus atomorum connisum. [m] Idem hic tuetur & suo systemati applicat Epicurus, quod tot ante eum philosophi de fluxu materiæ perpetuo dixere.

LXVII. Quicquid igitur concretum est, nihil est aliud quam ipsamet principia, quatenus certa eorum dispositione coalita sunt, & certa hac forma exhibentur.

LXVIII. Denominatio vero ex qua res inter se discernuntur, tum locum demum habet, quando accidentia illa simul conjuncta sunt, quæ unum quid & tale corpus constituunt, quod in certo rerum genere habetur.

LXIX. Fieri potest, ut facta per mortem nostri resolutione, casu quodam ipso temporis progressu eadem omnia, ex quibus constamus principia, iterato ac eodem modo, quo jam sunt, coadunentur, sicque nos, iidem, qui nunc denominari possemus. Quod tamen nihil ad nos faceret, cum in exsolutione periisset omnis habitus & memoria eorum, qui fuissemus. [n] Ita resurrectionem quoque quandam admittit Epicurea philosophia, sed miseram, &, si dicendum quod res est, in tam fortuito atomorum concursu non plane quidem impossibilem, sed tamen non expectandam. Paralogismum Lucretii detexit hoc in argumento P. BAYLE. [o]

LXX.

i) LAERT. *l. c. §. 71. 72.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hyp. l. III. c. 17. §. 137. adv. math. l. X. §. 183. §. 227.* STOBAEVS *eclog. phys. p. 19.* Stoicis παρυφισταμένα dicitur, *vid.* LVCIAN. *vit. auctor. T. III. p. 119. 120.*

k) Conf. GASSEND. *Synt. phil. Epic. P. II. §. 1. c. 16. pag. 277.*

l) LAERT. *l. X. §. 54.* conf. GASSEND. *ad* LAERT. *l. X. p. 393.* qui veterum testimoniis hæc roborat.

ll) PLVT. *l. c.* LVCRET. *l. I. v. 1020.*

m) *ib. l. II. v. 638. seqq.*

n) LVCRET. *l. III. v. 860. seqq.*

o) *Dict. T. III. art. Lucrece not Q. p. 216.*

LXX. Mundus est universi, seu infinitatis rerum quaedam portio, sive complexio coeli, sidera terramque resque omnes conspicuas continens. [p]

LXXI. Mundus unus est, sed tantum propter combinationem partium earumque relationem inter se.

LXXII. Mundus interna sua forma constitutioneve animatus non est, ac multo minus Deus. Ita Vellejus apud CICERONEM, [q] qui Stoicos aliosque Deum mundi animam esse censentes, refutat. Ratio ex primis Epicuri principiis manifesta est.

LXXIII. Certum quidem est, esse quoddam mundi extremum, quoniam mundus est aliquod quasi resegmentum universi infiniti; at vero, quale illud sit, & quali forma, dicere nemo potest, nisi illinc advenerit. [r]

LXXIV. Non est æternus mundus, sed esse aliquando cœpit. Probat id LVCRETIVS, [s] ex partibus mundi, quæ cœpere, ex historiarum novitate, artibus adinventis; aliisque rationibus, quibus causam maxime Peripateticam vehementer premit.

LXXV. Ad exstruendum mundum opus non fuit intercedente numine. Neque enim esse potest a causa beata simul ac immortali, quæ ipsum fabricaverit. Rationem hanc affert Epicurus apud LAERTIVM, [ſ] a numinis beata vita petitam, quam tamen dicis tantum causa assumtam dicent, quibus Epicurus inter numinis hostes refertur. Illud certum est, longe aliam Epicuro fuisse asserti hujus causam, nempe quod atomis nihil putabat, tanquam causam efficientem, prius, adeoque prima omnium rerum principia atomos constituebat; quas cum motu & legibus mechanicis coire posse crederet, quid numinis alicujus concursu opus est? Alias rationes quibus Platonem maxime impugnavit Epicurus, affert CICERO, [ſſ] & post hunc LACTANTIVS, [t] quibus jungendus LVCRETIVS. [u] Pulchre in enarranda hujus dogmatis historia & asserenda contra Epicurum veritate versatus est GASSENDVS. [v]

LXXVI. Mundus itaque effectus magis est natura vel fortuna. Fortuna vero non consilium est aliquod, & causa per se, quæ atomos temperat, sed ipse fortuitus atomorum concursus.

LXXVII. Natura nempe atomorum in infinitate universi discurrentium intelligitur, qua magna sibi copia occurrentes, apprehendere se, irretireque & implectere mutuo, ac sese varie commiscentes chaos quoddam in vorticis modum glomerari, ac post multas convolutiones & evolutiones, & tentamina in eam mundi formam coire cœpere. [w]

LXXVIII. Ita scilicet mundi ortus concipiendus est: Cum atomi motu incon-

p) LAERT. l. X. ſ. 88.

q) De N. D. l. I. c. 8. l. II. c. 4. portenta & miracula non sane disserentium sed somniantium philosophorum Stoicum dogma vocatur l. I. c. 10.

r) LAERT. l. c.

s) Lib. V. v. 319. seqq.

ſ) Lib. X. ſ. 76.

ſſ) l. c. l. I. c. 9.

t) Lib. VII. c. 5.

u) Lib. V. v. 166. seqq.

v) Philoſ. Epic. P. II. sect. I. c. 2. p. 107. Conf. IO. BAPT. DV HAMEL conſenſ. vet. & novæ philoſ. c. IV. §. 6. seqq.

w) LVCRET. l. I. v. 1020. PLVT. de plac. phil. l. I. c. 4. acriter contra hunc mundi ortum pugnat BAYLE Dict. T. III. art. Ovide not. G. p. 556. ubi Lamio quoque respondet.

inconsulto ac fortuito essent, & continuo simul celerrimeque moverentur, ubi in hunc immensitatis locum, in quo jam est mundus, cœperunt occurrere, seseque apprehendere, coacervatæ simul in unam rudem indigestamque molem fuere, in qua magnæ parvis, rotundæ angulosis, aliis aliæ commistæ fuerunt. [x]

LXXIX. Deinde in confuso hoc cœtu, gravissimæ cœpere subsidere, & rotundæ, exiles, parvæ, lubricæ, earum concursu exprimi & in sublime ferri. [y]

LXXX. Postquam impellens elidensque vis, quæ sursum agebat, elanguit, ipsæ interim atomi elisæ regredi deorsum prohibitæ ab aliis sunt, tum ad oras usque extremas agiliores avolarunt, tum aliæ & ab ipsis reflexæ, & ab aliis pone instantibus repressæ sunt, facta est mutua quædam implexio, quæ cœlum generavit.

LXXXI. Quæ atomi autem & ejusdem naturæ fuerunt, & acervatim dum in sublime compellerentur, circumvolutæ, eæ perfecerunt, solis ac lunæ ac astrorum aliorum naturam. [z]

LXXXII. Quæ vero non tam alte emergere potuere, & ab ignificis relictæ sunt, illæ aëris naturam constituerunt.

LXXXIII. Tandem ex iis, quæ subsederunt, terra genita est, & cum multa adhuc esset in terra materiæ, eaque verberibus ventorum aurisque ex astris spirantibus condensaretur, humida inde natura genita est. Quæ cum esset fluida, in cava, & ad recipiendum idonea loca confluxit, vel excavavit. [a]

LXXXIV. Porro in ista commistione effecta sunt generabilium corruptibiliumque rerum varia semina, ex quibus res variæ & conformatæ tum fuerunt, & deinceps propagari potuerunt.

LXXXV. Quod ad ipsa animalia attinet, probabile est, ipsam terram novum genitale semen retinentem, quosdam ex se folliculos, in uterorum similitudinem protulisse, eosque, cum maturuissent, natura cogente ruptos animalia tenera profudisse, deinde terram ipsam humore quodam, qui esset lacti similis, exuberasse, eoque alimento animantia esse nutrita. [b]

LXXXVI. Idem de homine quoque intelligendum est; seminibus vero exhaustis terra parere destitit, sicque propagatione animalia tantum oriuntur. [c]

LXXXVII. Non fit motus mundi & conversio siderum, & quæ alia in eo accidunt, quasi sit præfectus aliquis, qui sic disponat, disposueritve ac simul beatitudinem immortalitatemque possideat. Non enim cum felicitate congruunt negotia, sollicitudines, iræ, gratiæ, sed hæc præ imbecillitate, metu, opisque externæ indigentia contingunt. Palmaria hæc ratio est, cur Epicurus, Stoicis se oppositurus, dum in contraria ruebat, omnem e mundo

x) PLVT. *l. c.* LVCRET. *l. IV. v. 420. seqq.*
y) *ib. v. 450.*
z) *ibid. v. 454.*
a) *ib. v. 474. seqq.*
b) *ibid. l. V. v. 799. seqq.*
c) *ibid. v. 304. seqq.*

mundo providentiam exulare jusserit, quod crassius eum quam tantum philosophum decebat, philosophatum fuisse evincit. Quibus tamen alia adjunxere Epicurei, certe parum firmiora, quæ præter LUCRETIUM, CICERO, LAERTIUS & LUCIANUS [d] memorant. Nec poterat aliter statuere Epicurus, qui totus materialibus principiis addictus, ea cum efficientibus turpiter confundebat. Iisdem argumentis specialem quoque circa homines Dei providentiam oppugnabat.

LXXXVIII. Quia vero Deus res mundi nec regit, nec curat, statuendum porro est, non esse administros, quos genios vel dæmonas appellant, qui si essent, res non contingerent, ac si nulli supponerentur, nec possent esse, quales finguntur, humana videlicet forma & voce, quæ ad nos pertingat. [e]

LXXXIX. Quia vero Dii vel dæmones illi rerum in mundo curam non agunt, sequitur etiam, non tantum mentiri vel fingere, qui genios sibi apparere dicunt, imaginationis vanitate deceptos; sed & ex somniis divinationem, & oracula atque vaticinia alia meras esse imposturas. [f] Multum in hoc argumento laudis quæsivit Epicurea secta, quæ tanta fiducia his magistri placitis adhæsit, ut non dubitarent profani homines Celsus [ff] atque LUCIANUS [g] Salvatoris miracula ad similes revocare imposturas. Censuram ideo Epicurus meritus est GASSENDI. [h]

XC. Mundum interiturum, finemque habiturum ex eo dependet, quod genitus sit ortumque habuerit. [i]

XCI. Argumentum ejus est, quod ex atomis constat, motu intestino indesinenter exsolutionem poscentibus; quod res omnes una via natas denasci posse compluribus experientia probat: tum vero, quod videmus mundi partes sensim deteri ac diminui. Nihil enim solidum est, & indissolubile, præter atomum. [k]

XCII. Verisimile quoque est, non posse tantum mundum omnimode exsolvi, sed fore quoque, ut puncto temporis nihil reliquiarum extet, præter atomos & spatium desertum. [l]

XCIII. Dantur mundi numero infiniti: atomi enim infinitæ per infinitatem spatiorum quæ feruntur, cum alibi aliæ procul a se invicem concurrant, coalescere in fabrefactionem mundorum infinitorum possunt.

XCIV. Nihil vero repugnat, mundos alios partim similes, partim dissimiles isti nostro esse: nam & possunt esse majores, & minores, & æquales, & easdem vel alio ordine sitas habere partes, aliave præditi esse figura. [m]

XCV.

d) CICERO *de N. D. l. I. c. 8.* LUCRET. *l. II. v. 1092.* LAERT. *l. X. s. 77.* LUCIAN. *Iove Tragœd. T. III. p. 411. sqq.* qui salse providentiam ridet.

e) PLUT. *in Bruto T. V. p. m. 711.*

f) CICERO *de divin. l. II. c. 63.* conf. GASSEND. *phil. Epic. P. II. s. II. c. 6. p. 260.*

ff) ORIG. *contra Cels. l. I. & IV.*

g) In *Alexandro*, alibique.

h) *l. c.*

i) CICERO *l. c. l. I. c. 8.*

k) PLUTARCH. *plac. phil. l. II. c. 4.* LUCRET. *l. II. v. 1104. seqq. l. V. v. 252. 381.*

l) IDEM *l. II. v. 1144. l. I. v. 1102.*

m) LAERT. *l. X. s. 45.* PLUT. *plac. phil. l. I. c. 5.* ubi Metrodori simile exponitur. conf. LUCRET. *l. II. v. 1031.* & qui historiam dogmatis erudite enarrat GASSENDUS. *philos. Epic. P. II. s. I. c. 2. p. 93. seqq.*

XCV. Videtur autem quilibet illorum mundorum, ut omnis concretio, quæ in inani immenso fit, per proprios quosdam atomorum vortices vel convolutiones seorsim procreari, atque id quidem sive in intermundio locove inter duos mundos non multum dissitos, sive in loco multivacuo, sive denique in magno immistoque & puro inani.

XCVI. Terra quidem, ut supra dictum, cum cœlum aliaque sublimia sursum veluti avolarent, subsidit in mundi medium, ac ibi ut in imo loco remansit. Verum non, quemadmodum ipsa media est mundi pars, in quam omnia pondera cadunt, ita datur in ipsa medium, seu centrum, versum quod omnia pondera dirigantur. Ea enim parallelis motibus cadunt, non vero in angulum connituntur. [n]

XCVII. Errant itaque, qui dari antipodas statuunt. [o]

XCVIII. Terra itaque in orbem quidem circulumque conformata est, sed tamen quasi discus aut tympanum non vero ut globus vel sphæra: non cadit vero, quia insidet aëri, tanquam ipsi congenea. [p]

XCIX. Neque terra animata est, ac multo minus Dea reputanda, sed animata ideo parturit, quod varias atomos continet, variave semina rerum, unde animata formentur. [q] Oppositum hoc quoque Stoicis esse, terram ab anima mundi ita animatam, ut Dea sit, asserentibus, facile ex dictis *capite nono* intelligitur.

C. Terræ motus variis ex causis possunt contingere: vel a ventis aquisque in speluncis, vel a partibus quibusdam subito percussis, vel a spiritu per cavernosas terræ cavitates disperso, vel in ignem verso, & fulminis instar acto, & sic porro. Et ab hoc postremo eructationes quoque ignium sunt. [r]

CI. Mare ex tot fluminum ingressu non augescit, quia ad tantam molem comparata vix guttæ instar sunt, & sol multum ex eo humoris detrahit; primaria vero causa est, quod cum ipsa terra sit raro permeabilique corpore, & mari undique alluatur, debeant aquæ ut in mare ex terra pervolvi, ita ex mari in terram subtermanare, ut iterum emergant, ac fluant. [s]

CII. Aqua ex mari terram pervadens sic percolatur, ut corpuscula salis exuat, illisque deinceps denudatis redeat, illa enim hamatiora sunt, hæc læviora, sicque ista facile possunt irretiri & relinqui. [t]

CIII. Inundationis Nili causæ sunt vel reflantes per id tempus etesiæ, quæ mare attollunt ad Nili ostia, & arenas quoque ad illa provolvunt, vel excitatæ ab aquilone nubes, contrusæ & pluviam exprimentes. [u] Patet ex allatis, varias phænomenorum naturalium causas Epicurum allegare solitum, plerasque exigua verisimilitudine, quod a viro, rerum naturalium contemplationi toto dedito, non expectandum esse videtur. Quod licet ma-

 gnope-

n) LVCRETIVS *l. I. v. 1051. seqq.* patet ex hac thesi Epicureos a vera mechanicarum legum notitia parum fuisse instructos, id quod totum etiam systema & primarium ejus vinculum probat.
o) *ib.* p) IDEM *l. V. v. 538. seqq.*
q) *ibid. l. II. v. 652. seqq.*
r) *ibid. l. VI. v. 535.* SENECA *Qq. nat. l. VI. c. 20.* LAERT. *l. X. §. 105.*
s) LVCRET. *l. VI. v. 613. seqq.*
t) *ib. v. 635.* u) *ib. v. 714.*

gnopere negandum non sit, facileque concedendum BURNETIO:[x] *philosophari eum laxe, & per rationes fluctuantes, quæ non constringant animum, neque ad assensum impellant, nisi sua sponte in partes indolemque Epicuri propendeat:* excusationem tamen meretur Epicurus ob scopum, quem is sibi proposuerat. Qui cum is solus esset, ut superstitionis terrore & formidine sublimium orta, cognitis rerum causis desinat tranquillitatem mentis turbare, & ab omni divinæ vis illapsu & directione eum præstare immunem, satis ei fuit, causam qualemcunque afferre, quæ licet verisimilitudine exigua gaudeat, sufficiat tamen, modo rationem adducat probabilem, & sensibus facientem satis.[y] Quam Epicuri hac in re mentem fuisse ipse in *epistola ad Pithoclem* prodit, ubi monet, *nihil impedire eorum, quæ in cœlestibus videntur, si quis multiplicis modi memoriam habeat, & consequentes inde hypotheses & causas simul intueatur, neque respiciat ad ea, quæ minus apte sequuntur, & aliter atque aliter ad eundem modum deflectunt.* Id quod semel de sequentibus quoque monuisse sufficiat.

CIV. Rupium saxorumque moles præcipua ab initio fuit conformata.[z]

CV. Plantæ hoc cum animalibus commune habent, quod nutriantur, accrescant, generentur; verum ista sponte naturæ, id est particularum interna translocatione, accretione & transpositione, non ductu animæ alicujus peragunt, ac proinde imitatione tantum quadam vivere & mori, ut animalia, dicuntur.[a]

CVI. Semel constituta ex atomorum congruarum conjunctione animalium natura, in ortu mundi, cum ex atomorum motione ac evolutione intestina aliquæ semper sedibus suis emotæ atque excurrentes in partes genitales undequaque confluerent, factaque sexuum distinctione post appetitionem mutuam, complexumque initum, in utero reciperentur: tum atomi aut ex ipsis moleculæ femineæ, quæ ex singulis defluxere partibus, motione perseverante, ad similes confluxere, v. g. quæ ex capite, ad caput, sicque animalculum tandem formatum illi simile, ex quo semina decidere.[b]

CVII. Ex hoc vero sequitur, ut partes animalium non fuerint ab usque initio eo, quo sunt modo, propter fines ususve illos conformatæ, quos habere deprehenduntur; verum quia contigit partes eo, quo sunt, modo, fieri, aut existere, ideo hosce usus potius, quam alios obtinuerunt, dederuntque illius notitiam.[c] Elegantissimum sapientiæ divinæ in mundi formatione demonstratæ argumentum ita subvertisse Epicurum, negari nequit; non vero id poterat aliter, ex quo insulsum ei dogma placuerat, nullam fuisse causam, quæ hæc prospiceret, quæque talia dirigeret. Quam hominis insaniam post GALENUM[d] merito castigavit, historiamque dogmatis docte enarravit GASSENDUS.[e]

CVIII.

x) *Archæolog. philos. l. I. c. 13. p. 443. seq.*
y) LAERT. *l. X. §. 95. 96.* z) LUCRET. *l. VI. v. 538.*
a) PLUT. *de plac. phil. l. V. c. 25.*
b) Conf. GASSEND. *ad* LAERT. *l. X. p. 679. Synt. phil. Epic. p. 350.*
c) LUCRET. *l. IV. v. 816.* LACTANT. *l. III. c. 17. de opific. c. 7.*
d) *De usu partium l. I. c. 21.*
e) *l. c. P. II. §. I. c. 3. p. 184. seqq.*

CVIII. Anima corporea eſt, tenuiſſimum nempe aliquod, ut puta, ex tenuiſſimis particulis contextum corpus. Qui enim incorpoream dicunt, ineptiunt; ſi enim hujusmodi foret, neque agere neque pati poſſet, ſed eſſet merum inane, quod motum tantum liberrimum corporibus tranſeuntibus permittere poſſet. [f]

CIX. Confundendum tamen hoc corpus tenuiſſimum cum corpore craſſo non eſt, cum quo anima conſenſione motionum conſpirat.

CX. Eſt vero contextum hoc corpus tenuiſſimum, ex ſubtiliſſimis corpuſculis, quæ aliunde ſunt, ut maximam partem lævigatiſſima, ita & rotundiſſima, quippe alia ratione permeare non poſſet cohærereque intus cum corpore toto ejusque partibus. Hinc nec ponderis aliquid corpori decedit, decedente anima ex corpore. [g]

CXI. Etſi vero anima texturæ eſt ſubtiliſſimæ, conſtat tamen ex quatuor quibusdam commiſta naturis. Nempe coaluit temperataque eſt ex quodam igneo, ex quodam aëreo, ex quodam flatuoſo, & ex quarto innominato, unde ſentiendi vis illi inſit. [h] Vim hanc ſenſiferam revera corpoream eſſe, licet reliquis naturis ſubtiliorem, ſupra, contra ea, quæ Grandis in contrarium adduxit, monuimus.

CXII. Quatuor illa, in quibus quartum innominatum ſeu ſentiendi vis principatum inter partes tenet, adeo perfecte temperantur, ut inde una quædam eaque tenuiſſima cohæreat ſubſtantia, quæ cum in corpore contineatur, cauſa eſt illi omnium facultatum, paſſionum ac motuum, & viciſſim illud continet atque regit, & ſalutis cauſa eſt: nec ſecerni a corpore ſine illius diſſolutione poteſt. [i]

CXIII. Senſum anima ita obtinet, ut tam ad habendum, quam ad utendum, corpore indigeat, quippe a quo interim contineatur, & quocum operari valeat. [k]

CXIV. Diſcedente itaque anima, corpus expers ſenſus manet, quem per ſe non habebat, ſed ab anima tantum accipiebat per cohæſionem mutuam atque conſenſionem. [l]

CXV. Hinc intelligitur, non animam ſolam, aut corpus ſolum per ſe ſentire, ſed utrumque potius conjunctim: quod vero res ſenſus capax ſit, quæ ex principiis tamen inſenſilibus genita eſt, oritur ex ſpeciali magnitudine, figura, ſitu, ordine principiorum, unde qualitas ſenſus originem capit. [m]

CXVI. Quia diverſa ſenſoria ſunt, quinque, quibus anima res ſibi objectas percipit ac ſentit, ideo quinque ſenſus ſunt, viſus, auditus, olfactus, guſtatus, & tactus. [n]

CXVII. Diverſitas ſenſuum ex eo oritur, quod partim colorum, viſibili-

f) LAERT. *l. X. ſ. 63.* LVCRET. *l. II. v. 129. 262. ſeqq.*

g) *Citati.*

h) LVCRET. *l. III. v. 233.* PLVT. *de plac. phil. l. IV. 3. & adv. Coloten.*

i) LVCRET. *l. III. v. 290. 324.*

k) LAERT. *l. X. ſ. 64.*

l) *ibid. ſ. 65.*

m) LVCRET. *l. II. v. 285. ſeq.*

n) *ibid. v. 972. ſeq.*

biliumque rerum species, itemque soni, odores, sapores & qualitates reliquæ texantur ex corpusculis, quæ magnitudine, situ, figura, ordine, motione differunt; partim ipsa sensoria visus & aliorum sensuum contexturæ sint intercipientes ea spatiola, seu eos porulos meatulosque, qui cum & ipsi varie differant, & variis corpusculorum qualitatibus commensurentur, diversitas illa inde oritur, nec potest videri, quod audiri potest, &c. [o]

CXVIII. Inde etiam fit, ut non animalia tantum, sed homines etiam non iisdem sensibilibus rebus afficiantur, quia diversæ in eis contexturæ sunt, quibus diversæ corpusculorum qualitatum impressiones respondent. [p]

CXIX. Visus ratio in eo sita est, quod aliquid extrinsecus ex objectis ad nos seu in oculum allabatur. Fiunt enim ex corporibus extimis effluxiones quædam avolantium continenter atomorum, in quibus idem ordo, qui in solidis, servatur, quæ imagines rerum superant tenuitate, quicquid est rerum conspicabilium. Hæc idola vel simulacra & effigies sunt, quas videmus, ac ex atomorum natura, subtilitate, celeritate intelligi facile possunt. Hæc simulacra nobis servata congrua magnitudine intercedente aëre imprimuntur. [q]

CXX. Par ratio auditus est, cujus organum auris est, in qua auditio peragitur affluxu translato ex eo usque quod loquitur, aut resonat, aut strepitum edit, aut quomodocunque ad sensum auditus excitandum est comparatum. Hic sensus appellatur sonus. Effluxus enim ille in frustula innumera similis figuræ imminuitur, guttularum instar, quæ mutua cohærentia servata cum auri illabuntur, talem sensionem edunt, qualis ab eo, qui sonum emisit, apparata est. [r]

CXXI. Pariter in odore, a re odora usque deferuntur moleculæ, seu corpuscula ea ratione commensurata ipsi olfactus sensorio, sive naribus, ut moveant & afficiant ipsum. [s]

CXXII. De gustatu idem dicendum; quo pro varia corpusculorum dispositione palati poros subeunte, seu plexa foramina linguæ penetrante varius sapor existit, dulcis ex leniter se accommodantibus & rotundis; acerbus ex magna figura; asper ex multangulis minimeque orbicularibus; amarus acutis, conicis, incurvis, & sic porro. Quia etiam internæ illæ texturæ in hominibus differunt, ideo quoque sapores hominibus sæpe diversi sunt. [t]

CXXIII. In tactu res sentitur, cum applicatur exterius seseque insinuat: vel cum res, quæ interius est, egeritur foras, ac fit interdum cum voluptate, interdum cum molestia: vel cum alio modo res intra ipsum corpus eos motus subit. [u] Non abire recentiores naturæ interpretes ab hac sensationum γενέσει quoad fundamenta rei, notum est, licet modum rectius

o) LVCRET. *l. II. v. 422. seqq.* PLVT. *adv. Colot. T. III. p. m. 410.*
p) PLVT. *l. c.* SEXT. EMP. *Pyrrh. hypotyp. l. I. c. 14. §. 94.*
q) LAERT. *l. X. §. 49.* LVCRET. *l. IV. v. 245.*
r) LAERT. *l. X. §. 52.* GASSEND. *ad h. l.* PLVT. *de plac. phil. l. IV. c. 19.*
s) IDEM *§. 53.* LVCRET. *l. IV. v. 677. seqq.*
t) IDEM *l. IV. v. 645.*
u) *ibid. l. II. v. 434.*

rectius & enucleatius tradant: [x] unde cum Epicuro & Laërtio merentur conferri.

CXXIV. Rationis ſive cogitationis proprium eſt, feriante etiam ſenſu cogitare, quidpiamve apprehendere, intelligere, verſare, meditari, diſcurrere, deliberare. [y]

CXXV. Conſtat vero ejus partis textura ex corpuſculis omnium ſubtiliſſimis, lævigatiſſimis, rotundiſſimisque, quibus nihil poteſt eſſe tenuius mobiliusque, unde momento quoque cogitationes perficit mens: quæ innominata pars eſt animæ. [z]

CXXVI. Diſtingui itaque poteſt inter animam & animum ſive mentem, ſubtiliſſimam ejus partem; ita tamen, in qua corporis parte hæret animus, cohæret animæ, ejusque portioni eadem in parte coëxiſtenti, ut conjunctus ei individue ſit, unamque naturam cum ea conficiat: ſuam tamen naturam ſemper tuetur ac retinet, ut ejus proprium ſit cogitare, animi vero affectus ſubire, utcunque propter cohæſionem anima cogitare, & affici animus videatur. Ita emendabat Epicurus, quæ poſt Pythagoram, Platonem, aliosque qui ex anima mundi mentem hominis decerptam putabant, Stoici de diſcrimine inter mentem & animam dixere. Deriſa enim & rejecta mundi anima, cum principium mere ſpirituale admitteret nullum, & tamen inter ſenſum & rationem eſſet diſcrimen, in particularum tenuitate & mobilitate totum illud, quod differrent, ponebat, id quod prolixe exſequitur LVCRETIVS. [a]

CXXVII. Animi rationalisve partis ſedes aſſignari alia non poteſt, quam media regio pectoris. Id enim produnt quos in pectore perſentiſcimus, metus lætitiæque affectus, & quoscunque alios pendere a cogitante animo experimur. [b]

CXXVIII. Animus non alia ratione cogitat, quam oculi vident, nempe per ſimulacra. Præter ea enim quæ incurrentia in oculum ipſum ad viſionem movent, vagari oportet per aërem innumera alia longe tenuiora, eaque ſeu derepta e corporibus, ſeu in ipſo aëre formata, quæ per ipſum corpus penetrantia, & accommodata animi texturæ, ubi ad illum pertigerint, ipſum ad cogitandum moveant. [c] Mirabilem hanc de natura idearum hypotheſin variis ſolutionibus problematum, quæ circa eam moveri poterant, ornat LVCRETIVS. [d] Eſſe vero eam a Democrito, ex ſupra dictis notum eſt.

CXXIX. Duo affectus præcipui ſunt, voluptas, familiaris & accommodata animo, & dolor ſive moleſtia, aliena hominis animo & incommoda; par eſt utrumque excitari non modo in ipſo pectore, ſed in partibus etiam

x) Conf. WILLISIVS *de anima brutorum*, in compendio, I. IAC. SCHEVCHZERVS *Phyſ. P. I. c. 11. p. 80. ſeqq.*

y) LVCRET. *l. III. v. 94. 104.*

z) *ibid. v. 180. 187.*

a) *Lib. III. v. 422. ſeqq.* b) *ib. v. 400.*

c) PLVT. *de placit. l IV. c. 8.* CICERO *de fin. l. I. c. 6.*

d) *Lib. IV. v. 728.* Democriteum hoc eſſe, ex ſupra dictis liquet.

etiam aliis, in quibus dum a ſtatu naturali dimoventur, excitatur dolor, cum in eundem ſtatum reſtituuntur, voluptas. [e]

CXXX. Si poſſent quidem partes omnes in naturali ſtatu manere, tunc aut nullus eſſet affectus, aut ſi eſſet aliquis, is dicendus eſſet voluptas, propter placidum & tranquillum ſtatum: at quia vel propter continuam principiorum motionem in animalis corpore, vel propter motionem, quæ eſt in rebus circumſtantibus, quædam admoventur, quæ immutent, ſubvertant, ſecernant, efficitur dolor, ac ſimul, quod alienus ſit, averſatio ſeu fuga, quæ mali nomine venit. Subinde autem inſequitur cupiditas exemtionis a dolore, atque adeo rei, a qua abigatur, quæque idcirco boni nomen obtineat, ac tum, cum dolor eximitur, & fit in naturalem ſtatum reductio, ipſa excitatur concomitaturque voluptas, quæ non eſſet futura, niſi ſpecies quædam doloris antecederet. [f]

CXXXI. Sunt ergo quatuor generales animi affectus, dolor & voluptas, ut extremi, fuga & cupiditas ut interjecti. Ceteri iſtorum ſunt ſpecies, ac opinione intercedente fiunt, [g] & poſſunt potiſſimum ad cupiditatem fugamque referri. Fundamenta hæc aſſertionum ternio offert totius philoſophiæ moralis Epicuri, ad hanc enim mentis voluptatem & indolentiam cuncta reduxit.

CXXXII. Quia voluptas in boni fruitione eſt, dolor in perpeſſione mali, ideo illa quidem cum quadam animi effuſione ac relaxatione fit, iſte non ſine contractione demiſſioneque illius, ideoque anima ſeſe dilatat, ut bonum admittat in ſe, comprimit, ne admittat malum. [h]

CXXXIII. Variant vero in animalibus, etiam in hominibus affectus, & ad eos proclivitas, prout vel ex igneo, vel ex flatuoſo vel ex aëreo principio participantiorem habent animam. [i]

CXXXIV. Facultas loco motiva exiſtit ex eo, quod ſimulacra animum percellunt & movent, animi imaginatio voluntatem excitat feritque ea parte, qua ipſi junctus eſt: iſta vero pars totam pulſat animam toto corpore diſſitam, ſicque tota hominis moles ſenſim protruditur ac movetur. [k]

CXXXV. Creatur ſomnus, cum animæ partes per totam corporis concretionem diffuſæ aut cohibentur, aut diſtrahuntur, aut nonnulla etiam corpora, ſive ab aëre, ſive a cibo in diſperſas incidunt, quæ partim ipſas a corpore abigunt, partim intro contrudunt; [l] quo corpus fulcro ſuo deſtitutum langueſcit, & non amplius eſt ſenſus, quia anima intus eſt oppreſſa, & quaſi ſepulta. [m]

CXXXVI. Inſomnia ideo contingunt, quia vagantur ubique continuo innumerabilium rerum ſimulacra, quæ in corpus penetrare, animumque ad cogitandum res, quorum ſunt ſimulacra, excitare queunt. Id vero cum

e) LAERT. *l. X. ſ. 34. 139.*

f) *ib.* GASSEND. *ad h. l. p. 138.* LUCRET. *l. IV. v. 856. ſeqq.*

g) Hinc affectus vel naturales vel opinione orti; illi neceſſarii, hi minime, LAERT. *l. X. ſ. 127.*

h) Conf. GASSEND. *l. c. p. 530.*

i) LUCRET. *l. III. v. 289. ſeqq.* pathologiam hanc Epicuream nervoſe repetiit CHRIST. THOMASIUS in *praxi ethices c. II. §. 21. p. 51. ſeq.* ed. Germ.

k) LUCRET. *l. IV. v. 879. ſeqq.*

l) *ibid. v. 914.* m) *ibid. v. 758. ſeqq. 959. ſeq.*

cum etiam per somnum fiat, inde dormiendo non minus, quam vigilando, videre ea putamus: & quia eorum, quæ interdiu cogitamus, ob factam recens impressionem in animo patentes viæ relictæ sunt, eaque ipsa simulacra in somno quoque animum subeunt, ideo somniamus maxime, quorum usu & studio interdiu maxime detinemur.[n]

CXXXVII. Mors nihil est aliud, quam privatio sensus propter excessum animæ.[n]

CXXXVIII. Corpore exsoluto anima ipsa dissipatur, neque habet amplius easdem facultates, neque movetur amplius, neque obtinet adeo sensum; quia iisdem motibus amplius non utitur, nec amplius eodem in composito inest. Fit vero ista dissipatio non in nihilum, sed in principia corpusculave, ex quibus ejus textura est.[o]

CXXXIX. Itaque sicut anima ante generationem non fuit, ita neque post mortem erit, nec mali quid vel ægri sentiet, cum non amplius erit sensus.[p]

CXL. Fit ex eo, ut reputare liceat, vanos esse inferorum metus, quæque de inferis traduntur fabulæ sunt, & si usquam sunt, in vita hac sunt propter hominum depravatos mores.[q]

CXLI. Sublimium res ideo cognoscendæ sunt, ut status mentis imperturbatus ac persvasio non vacillans servetur; adeoque cogitandum, pluribus modis id fieri, quod in rebus istis esse dicitur, nec uno modo se habere necessario.[r] Asylum hoc non ignorantiæ tantum, sed & impietatis esse, quod supra jam tetigimus, recte dixeris. Non enim veras tantum rerum causas inquirendi studio privat, sed & omnem numinis metum tollit.

CXLII. Sidera substantiæ videntur esse igneæ ac præ ceteris ipse sol, cujus calor sensu clare probatur. Rationes modosque explicandi varios adhibet, ut v. g. sint disci vitrei, qui lucida corpuscula reflectunt, vel ut sint nubes illustratæ, vel quædam scaphidia parte sui cava continentia ignem, lanternæ instar metallique igniti: vel ut candentes laminæ & quasi lapides.[s]

CXLIII. Fieri potest, ut sol nihil aliud sit, quam glebulentum quoddam spissamentum, quod pumicis spongiæque instar, creberrimis poris meatibusque pervium splendorem per ipsos, ex igne intus contento, ejaculetur.[t]

CXLIV. Sidera vero nec animata sunt nec Dii.[u] In Stoicos hoc dictum.

CXLV. Sidera vel inerrantia sunt, quæ & situm & viam eandem ab ortu in occasum tenent, vel errantia, unde planetæ dicuntur, quæ neque inter se neque cum aliis eundem situm servant, & suos circuitus nunc magis ad boream, nunc magis ad austrum perficiunt, id quod factum necessitate ab initio astra in orbem movente.[x]

CXLVI.

n) LAERT. l. X. §. 65.

o) ibid. ORIG. philosophum. c. XXII. p. 153. LVCRET. l. III. v. 507. Oppugnavit hoc dogma GASSEND. Phil. Epic. P. II. p. 29. conf. BVDDEVS thes. de atheismo p. 558. seqq.

p) LVCRET. l. III. v. 844.

q) ibid. v. 991. seq.

r) LAERT. l. X. §. 85.

s) PLVT. plac. phil. l. II. c. 13. 20. STOBAEVS eclog. phys. p. 53. 55.

t) PLVT. l. c. STOB. l. c. p. 56.

u) LVCRET. v. 146. PLVT. adv. Colot. CIC. de N. D. l. I. c. 10. l. II. c. 17.

x) LAERT. l. X. §. 113.

CXLVI. Magnitudo siderum considerari potest, vel secundum nos, vel secundum se. Et secundum nos (optice dicimus) ea tanta est, quanta apparet, sensus enim non fallitur; spectata vero secundum se (physice) potest ea esse aut paulo major, aut paulo minor, aut præcise quanta videtur.[y]

CXLVII. Figura siderum nobis quidem orbicularis apparet, potest tamen esse globosa, & laminæ instar plana, atque adeo sidera possunt esse vel disci, vel cylindri, vel quasi coni, vel turbines, vel quasi clavi quidam infixi: hæc enim omnia quandam habent cum rebus apparentibus consonantiam.[z]

CXLVIII. Siderum motus potest fieri, aut toto cœlo, cui vel unum, vel plura insint, circumducto, ut clavorum cœlo infixorum; aut cœlo tanquam vel fluido vel pervio meatibus stante, iis vero intra ipsum per se circumductis. Valde in rationibus hujus argumenti exponendis fluctuat Epicurus, & eo non multum certior LVCRETIVS,[a] satis prodentes ab experientia legumque naturalium notitia fuisse se imparatissimos. Fatentur enim,[b] pronuntiare velle simpliciter in his rebus aliquid, eos decere, qui magnificum & portentosum aliquid coram multitudine ostentare affectant.

CXLIX. Ortus & occasus solis, lunæ & reliquorum siderum contingere possunt, vel per apparitionem supra, & occultationem infra; aut per accensionem in regione orientis & extinctionem factam in regione occidentis; aut per renovatam quotidie productionem, certis ignibus confluentibus. Nihil enim est, ex rebus apparentibus, quod his repugnet.[c]

CL. Sol quasi fons est in quem confluunt undique semina caloris, ut subinde ex ipso, quasi ex uno capite & calor & lux quoquoversum redundet. Sed & aër a sole diffusa luce potest accendi, ut ex una scintilla segetis incendium.[d]

CLI. Ad cetera astra quod spectat, & lunam ipsam maxime, potest fieri, ut, quam præferunt lucem, a se ipsis habeant, fieri etiam potest, ut a sole mutuentur: nihil enim apparentium utrivis obstat opinioni.[e]

CLII. Siderum eclipses pluribus modis possunt contingere: Vel quod corpus aliquod opacum se illis objiciat, ac eorum lumine terram secludat; vel quod per loca igni infesta transeant, extinctionemque lucis patiantur, quousque, ubi illa præterierint, ipsam recreent, recuperentque.[f]

CLIII. Possunt quidem sidera tempestates præsignificare, sed non, tanquam causæ, eas efficere, ut hirundines ver non faciunt, sed indicant.[g]

CLIV. Cometæ gigni possunt, vel quod certis temporibus ignis in sublimibus locis succendatur, & ad tempus aliquod nutriatur, vel quod per varias vices cœlum motionem quandam propriam, qua parte nobis imminet, subeat, adeo ut astra hujusmodi manifestari compellantur.[h]

CLV.

y) *ib. §. 91.* GASSEND. *ad h. l. p. 736.*
z) PLVT. *l. c. l. II. c. 20.*
a) *Lib. V. v. 510. seqq.* b) LAERT. *l. X. §. 114.*
c) *ib. §. 92.* LVCRET. *l. V. v. 659.* seduxit ad inania hæc somnia Epicurum figura terræ, quam in disci formam planam putavit.
d) LVCRET. *l. V. v. 592. seqq.*
e) LAERT. *§. 94.*
f) *ib. §. 96.* LVCRET. *l. V. v. 750.*
g) LAERT. *§. 98.*
h) *ibid. §. 111.*

CLV. Nubes generari possunt quapiam quasi cumulatione aëris compellentibus ipsum ventis, adeo, ut nubes nihil sit, nisi aëris incrassamentum. Deinde atomorum invicem cohærentium implexione, quæ in parvas primum nubium moleculas, mox in majores & tum in maximas moles congregantur. Possunt tamen nubes etiam gigni collectione effluxionum, exhalationumve e terra & aqua eductarum sursumque evectarum: immo multis etiam aliis modis.[i]

CLVI. Ventus potest gigni dum vel atomi idoneis locis prosiliunt ac vehementiore effusione per aërem transvolant, vel aër aut halitus e terra, & aquis exspiratis aut sole superne incumbente impellitur & agitatur.[k]

CLVII. Fulmina videntur fieri ex multiplici flatuum, corpusculis igneis turgentium intra nubium moles conglomeratione, & evolutione accensioneque valida & effractione nubis ab igne in verticem acto & in loca inferiora valide exploso.[l]

CLVIII. Pluvia potest ex nubibus fieri, aut dum rariores existentes urgente seu vento seu incubitu proprio comprimuntur, & in guttas coalescunt, aut dum existentes densiores vi caloris aut venti rarescunt, ac liquefactæ decidunt stillatim: siquidem semina aquæ continentur in nubibus.[m]

CLIX. Grando generatur, aut cum validior est congelatio præ constitutione venti frigidi, quæ urgeat nubium stillicidia: aut cum gelata moles in partes dehiscit, & moderata liquefactione stillæ aquosæ rimis insinuatæ tum molis interruptionem, tum compressionem partium, & totius compaginis diffractionem ad hoc efficiunt, ut partes per se singulæ compactæ subsistant, fragminumque acervum constituant, rotunditatem vero ex rescissis undique angulis præ casus prolixitate nanciscantur.[n]

CLX. Creatur iris aut quod aër humescens adverso solis splendore refulgeat, aut quod ea sit specialis natura tum lucis, tum aëris, ut hujusmodi colorum species exprimat, sive omnes, sive unicam, a qua deinceps resplendescente partes confines aëris talem colorationem subeant.[o]

CLXI. Pestilentia tum præsertim creatur, cum terra intempestivis pluviis ardoribusque putrorem est nacta, isque halitus ex ea consurgit, qui inficit aërem & in homines & animalia grassatur.[p]

§. XII. Referebant eo, quo vivebat Epicurus tempore plerique philosophi ad physiologiam doctrinam de Deo, quem inter causas recte numerabant, & de eo, prout systemata sua patiebantur, magis vel minus recte disserebant. Aliter Epicurus, in hoc quoque palmario philosophiæ argumento a reliquis divortium facturus. Is cum semel constituisset, præter corpora & inane esse nihil,[q] de Deo aliam non sibi fingere notionem poterat,

Theologia Epicuri.

i) *ibid.* §. 99. LVCRET. *l. VI. v.* 450. *seqq.*
k) LAERT. *l. X.* §. 100. & hoc a Democrito acceptum Epicuro, vid. SENECA *Qq. nat. l. V. c.* 2.
l) LAERT. §. 100. LVCRET. *l. VI. v.* 218.
m) LAERT. §. 99. LVCRET. *l. c. v.* 498.
n) *ib.* §. 106. PLVT. *l. c. l. II. c.* 4.
o) *ibid.* §. 109.
p) LVCRET. *l. VI. v.* 1091.
q) Causam cur Deum, præter materiam, esse negaverit Epicurus, hariolari hanc licet: Rejiciebat is principia invisibilia, quorum nobis fidem sensus non faciunt, eaque pro nugis venditabat, ut ex episto-

rat, quam quæ corpoream quandam etsi ipsa quarta illa animæ natura longe superiorem & subtiliorem conditionem involveret. Quam naturam divinam etsi cogitare & velle posse asserendum erat, cum id faceret animus, non tamen id sine cura & labore fieri a natura corporea par erat. Ast conditionem eam demum vere beatam reputabat, quæ omni cura & labore vacua, in summa indolentia & tranquillitate viveret, hineque concludebat, duplici principio, physico nempe & morali, nixus, numen a rerum natura vel ordinanda & ornanda, vel conservanda gubernandaque prorsus eximendum esse. Ita vero & ab omni metu superorum, quo animi beatitatem & quietem turbari putabat, homines liberari posse credebat, id quod in antecedentibus jam tetigimus. Ejecta itaque theologia ex physiologiæ suæ systemate, causam materialem & efficientem una sede collocabat, nempe in atomis. Ne vero de Diis siluisse plane videretur, quod & anticipata, quam hominibus inesse negare nequibat, notio videbatur interdicere, & religionis ratio habenda poscebat, mentem suam de Diis ita explicuit, ut haud paucis dicis tantum gratia eam prodidisse, interque Numinis hostes numerandus videretur, [r] aliis mitius de eo sentientibus. [s] Nos ipsum de hoc argumento differentem audiemus:

I. Non videtur in controversiam vertendum, esse in universo naturam divinam, quod Deorum notionem in animis impresserit ipsa natura.

II. Quæ est enim omnino gens, aut quodnam genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem aliquam Deorum? Quamobrem cum non instituto aliquo, aut more, aut lege sit opinio constituta, maneatque ad unum omnium firma consensio, intelligi necesse est, esse Deos; quoniam insitas eorum, vel potius, innatas cognitiones habemus: de quo autem omnium natura consentit, id verum esse, necesse est. Esse itaque Deos confitendum est. Descripsimus palmarium Epicuri pro divinæ naturæ existentia argumentum luculentis CICERONIS [t] verbis, ut inde vis ejus intelligi queat. Nostris enim temporibus de ejus auctoritate valde disputatum est, magnis viris [u] illud duplici ex ratione rejicientibus, nempe quod nec

epistola ad Pythoclem & ratis sententiis patet, imprimis vero ita Stoicos confodiebat. Cum itaque sensus judices constituisset, cuncta ad naturas corporeas reduci necessarium erat. Huic quidem opponebat incorporeum, sed quod nihil substantiæ esset, sed inane. Ex quibus sequebatur, Deum inter causas rerum naturalium efficientes numerandum non esse: immo & inde diis natura corporea adscribenda, sed talis, quæ iis competeret, de qua in sequentibus.

r) Adeo pervulgatum hoc est, ut Epicureus & atheus eodem infamiæ sensu dicantur vid. LUCIAN. in *Pseudomant. T. I. p. m. 561. 569.* conf. CICERO *de N. D. l. I. c. 30.* aliique nominati a GASSENDO *de vita Epic. l. IV. c. 1. p. m. 107* Patres imprimis ecclesiæ vehementer eo nomine illum culparunt, quorum loca vid. apud BALTUM *jugement des SS. Peres sur la morale des payens c. 6.* *p. 38. seqq.* & REIMMANNUM *Hist. [illegible]* *c. XXIX. §. 2. p. 196.* Hos secuti recentiores plurimi, interque eos maxime SAMUEL PA[illegible] *de Deo disp. I. s. 16. p. 40. disp. III. s. 3. p. [illegible]* BUDDEUS *thes. de ath. c. I. §. 19. p. 66. Hist. Eccl. V. T. T. II. p. 1081.* CLERIC. *Hist. eccl. N. T. Prol. sect. II. c. 5.* MOSHEM. ad CUDWORTH. *Syst. int. c. II. §. 2. p. 71.* aliique nominati HEUMANNO *act. philos. vol. II. p. 656.* & REIMMANNO *l. c.*

s) Ita præcipue GASSENDUS *l. c. l. IV. c. 1. sqq.* IAC. RONDELLUS in *vita Epic.* cel. STOLLIUS diss. *an Epic. providentiam Dei negaverit.* IO. CONR. SCHWARZ. *judic. de recondita Epicuri theologia* conf. REIMMANN. *l. c.*

t) *De N. D. l. I. c. 17.*

u) LOCK. *de intellectu human. l. I. c. 3.* BAYLE *contin. des pensées sur les Com. c. 113. T. IV. Rep. c. 11. 12. Dict. T. III.* art. *Lery not. H. p. 94.*

nec sequi putant, omnes homines credunt DEVM, ergo Deus est; & certum esse contendunt, esse nationes plane atheas. Quam quidem controversiam a nostro scopo alienam hic non tangimus, monemus tamen, Epicurum utrique difficultati satis occurrisse; nam consensum hunc humani generis ex anticipata notione, id est, ea idea de Deo, quam omnes homines antecedenter ad institutum, mores, legem, religionisque præcepta habent, derivavit, cumque naturali inclinatione tot a se modis alias dissentientes homines in hac notione consentiant, inde conclusit, innatam cognitionem hanc esse, non quidem actu, naturali tamen propensione mentibus impressa, qua ratione argumentum satis firmum esse, nemo negaverit, præjudicio non imbutus. [w] Deinde recte ad experientiam provocat, testantem non esse gentem, quæ non habeat sine doctrina aliquam anticipationem de Deo. Hoc enim præcipue considerandum esse in hac controversia, non satis attenderunt viri doctissimi, qui totas gentes atheas dari, veterum & recentiorum etiam testimoniis evincere conati sunt. Vt enim de sublesta plerorumque, qui adducuntur, testium, qui vel non potuere, vel noluerunt veritatem dicere, & levi brachio in examinandis totarum gentium religionibus versati sunt, fide sileamus, hoc imprimis argumentum evertit, non esse quæstionem vel de vita ab omni cultu Deorum aliena, quo sensu plerique veterum, in testimonium adducti gentes etiam immeritas, atheas dixere, vel de doctrina & religione Dei cultum profitente, utrumque enim largiri hactenus possumus, sed, quod recte Cicero habet, de anticipata ante doctrinam omnem notione Dei, quæ mentibus impressa est, quam plane iis gentibus non inesse, nemo hactenus dedit probatum. [x]

III. Videri quidem possunt homines, cum cœli rationes & varia annorum tempora verti redireque certo ordine cernerent, neque id possent, quibus id causis efficeretur, cognoscere, id sibi perfugium habuisse, ut Diis omnia tribuerent, facerentque eorum nutu omnia flecti, ac simul in cœlo ipsos collocarent, quod revolvi in cœlo solem, lunam, ac stellas conspicerent: at quomodo ista Diis attribuissent, nisi prius, esse Deos, cognovissent. Ita anticipatam Dei notionem ex Epicuri mente demonstrat LVCRETIVS, [y] qui vero recte intelligendus est. Non enim ita concludit poëta: quia homines ex ordineque motuque cœli atque siderum concluserunt, esse Deos, ideo notio ejus vera est: hoc enim idem esset, ac dicere, esse præjudicium id hominum, quos hunc in modum falso de sublimibus rebus fortuito atomorum motu & natura ita congestis motisque credere, ipse statuebat. Sed supponit Lucretius verissimum Epicuri canonem, de nulla re cogitari, vel eam affirmari negarique posse, sine anticipata aliqua

 notio-

w) Videndi quos laudat FABRIC. *Syll. script. de V. R. C. c. VIII. p. 310. add.* BVDDEVS *theol. mor. P. I. c. 2. §. 5.* & celeberrimi FEVRLINI luculenta diss. *de modo probandi Deum ex consensu gentium.*

x) Conf. CICERO *Tusc. Qq. l. I. c. 13. de legib. l. I. c. 8.*

y) *Lib. V. v. 1182.* SEXT. EMPIR. *adv. mathem. l. IX. §. 26.*

notione. Cum vero homines motui siderum ordinato Deos præfecerint, necesse esse, ait, ut habuerint prius, quam ita rationes subducerent, talem de Diis anticipatam notionem, eaque idea ipsis fuerit connata. Idem de omni apud gentes omnes cultu divino valet, ad quem non fuissent delati, nisi prius naturali dispositione & inclinatione permoti credidissent, esse divinam in universo naturam. Quod an satis recte concludat, [z] alibi disceptandum est.

IV. Forsan habuere hanc homines notitiam ex somniorum visis. Potuere certe, magnis quibusdam & humana forma incurrentibus per somnium imaginibus, existimare, esse revera aliquos hujusmodi humana forma Deos; & cum vigilando meminissent, eas sibi apparuisse, cogitare, oportere extare alicubi ejusmodi naturas, quæ & sensus capaces essent, quod membra movere, vocesque emittere cernebant; & immortales essent, propter magnitudinem, & constantiam earum imaginum; & beatæ forent, quod neque mortem timerent, neque ullum ex iis, quæ efficerent, caperent laborem. Ita Epicuri de istius innatæ Deorum notitiæ origine mentem explicant LVCRETIVS [a] & SEXTVS EMPIRICVS, [b] satis miserabili ratiocinio utentis, sed ad quod philosophiæ ipsius principia eum deducebant. Cum enim non alium notionum in anima extantium modum agnosceret, quam qui fit imprimendo simulacra ex rebus effluentia, vel in aëre vagantia, necessario ad has ineptias ei deveniendum erat, quæ tam misere cohærent. Non enim cogitavit, effluere simulacra a Diis non posse, cum non sint ex atomis compositi, nec moleculis istis atomorum constent: nec recordatus est, quod alibi monuit, [c] vulgus decipi in opinione de Diis: ita enim & in insomniis homines decipi posse sequitur. Gravem hanc ob rem dicam Epicuro scripsit SAM. PARCKERVS. [d] Ceterum & hoc argumentum Epicuro CICERO [e] tribuit, potuisse homines ratiocinando illa ἰσονομίᾳ vel æquabili tributione uti, qua efficitur, si mortalium tanta multitudo sit, esse immortalium non minorem; & si quæ interimant, innumerabilia sint, etiam ea, quæ conservent, infinita esse debere.

V. Communem hanc notitiam consulentes intelligimus, esse Deos substantias æternas & beatas, nec sine immortalitate & beatitate Dii concipi possunt.

VI. Quod vero æternum beatumque est, id nec habet negotii quicquam, nec exhibet alteri. [f]

Providentia divina an Epicuro negata?

VII. Hoc admisso sequitur, nec mundi condendi nec regendi cura tangi Deos posse, nec esse ullum eorum laborem circa hunc mundum; hoc enim summæ qua fruuntur, beatitudini prorsus repugnat. Sequi hanc negatæ divinæ providentiæ assertionem, ex conceptu de Deo Epicureo, & tota ratione systematis physiologici Epicurei manifestum est: in eo enim

Deos

z) Conf. laudati FABRIC. *l. c. c. VII. p. 287. sqq.*

a) *ib. v. 1168. seqq.*

b) *l. c. §. 25.* conf. GASSENDVS *ad* LAERT. *l. X. p. 42.*

c) Apud LAERT. *l. X. §. 123.*

d) *l. c. p. 41.*

e) *l. c. c. 19.*

f) *ibid.*

Deos prorſus exulare, cunctaque ad atomorum motum & declinationem redire, manifeſtum ſupra fecimus. Vnde vehementer veteribus & recentioribus vapulat Epicurus, quod hoc hominibus eripuerit ſolatium, curare Deum res humanas. [g] Interceſſere tamen pro Epicuro viri duo doctiſſimi & veteris doctrinæ apprime gnari, IACOBVS RONDELLVS [h] & GOTTL. STOLLIVS, [i] quorum uterque, diverſis licet argumentis uſus contendit, non negatam fuiſſe ab Epicuro divinam providentiam omnem. Et eruditus quidem vitæ Epicuræ auctor, ita pro Epicuro dicit, ut contendat, removiſſe quidem Gargettium ſenem a mundi ornatu, motu ſiderum, tempeſtatum vicibus, reliquisque rebus ſublimibus concurſum divinæ providentiæ, cum tantas acceperint vires, ut conſtare ſua virtute queant: non vero ſuſtuliſſe divinæ pronœæ influxum in res hominum, LVCRETIO [k] enim teſte, ſtatuiſſe, vim quandam abditam naturæ, qua caſus etiam maximi regantur. Recte his opponitur, non certum tantum eſſe, in meteoris motum, & converſionem, & defectum, ortumque & occaſum, & his ſimilia nullo miniſterio fieri, neque ullius ordinatione, & imperio, qui omnem ſimul beatitudinem & immortalitatem habeat, Epicurum ſtatuiſſe, cujus hæc ipſius verba ſunt; [l] ſed & ex illo, quod mox addit: *beatitati non convenire negotia, & curas, & iras & gratias, ſed ob infirmitatem, ac timorem & indigentiam proximorum iſta fieri*, ſequi, repugnare divinæ naturæ, ut curam hominum ſuſpiciat, vel gratiæ pœnæve ullum reſpectum foveat, id quod omnem neceſſario providentiam tollit. Hoc nec ipſe negavit Epicurus, nec veteres unanimi aliter teſtantur ore, pulchreque vidit Epicuri patronus GASSENDVS, [m] qui impietatem hominis profligavit. Nec vis abdita Lucretii divina providentia eſt, ſed opinio vulgi ab eo exponitur, quod, cum illuſtres ruinas & mirabiles in mundo caſus & mutationes videt, nec in eorum cauſas penetrat, vim ejusmodi abditam arguit. Hanc vero vim abditam revera in ſchola Epicuri nihil aliud eſſe, quam perpetuum acceſſum, & deceſſum atomorum, mutationemque & alterationem molecularum ex iis compoſitarum, quibus res conſtant, alibi ſatis luculenter is prodidit, & ſupra quoque a nobis demonſtratum eſt. Aliter, & ſubtilius rationes inſtruit cl. STOLLIVS: Is non monet modo, quod de Ionicis Parckerus contendit, non negaſſe Epicurum cauſam efficientem, ſed ſuppoſuiſſe, & de cauſa tantum materiali, ut decet phyſicum, diſſeruiſſe, ſed ad STOBAEVM [n] quoque provocat, hanc Epicuro ſententiam tribuentem: *Gratias agere concedet naturæ beatæ, quod neceſſaria inventu facilia effecerit, inventu vero difficilia non neceſſaria.* Beatam vero naturam Epicuro Deum eſſe. Diſputare quoque Philumenarim, apud AMBROSIVM, [o] qui ex ſectatoribus ejus fuit, voluptatem in homine Deo auctore

g) Conf. FABRIC. *l. c. c. IV. p. 366.* BAYLE *l. c. not. G. p. 377.*
h) *loco ſupra laudato.*
i) *Diſſ. ſupra citata, & Hiſtor. phil. mor. gentil. §. III. p. 195.*
k) *Lib. V. v. 1232.*
l) Apud LAERT. *l. X. ſ. 76.*
m) *Syntagm. phil. Epic. p. 130. ſeqq.*
n) *Serm. XXXIX. p. 137.*
o) *Epiſt. 82. T. III. opp. p. 240.* edit. Froben.

auctore creatam esse; id vero sine consilio ordinato & statuto fieri non potuisse. Idem evincere contendit vir doctus, loco Epicuri apud LAERTIUM,[p] qui, (licet corruptus sit,[q]) innuit, pœnas malos sequi, præmia a Deo bonos: in eadem porro illum epistola Deum fortunæ opponere; Auctorem porro *historiæ philosophiæ* GALENO tributæ, asserere, convenire in eo Epicuro cum Stoicis, quod molestiam nullam nec sentiat divina natura nec creet, sed bona quælibet communicet. Putat itaque eruditus Epicuri hyperaspistes, concessisse philosophum providentiam generalem, eam tamen in producenda tantum anima bruta, mundi rectrice manifestatam ponendo, sic animæ mundi, quam Stoici asserebant rationali opposuisse, inde vero Stoicos occasionem sumsisse Epicurum negatæ omnis providentiæ divinæ accusandi. Nos hæc non sine eruditione & veritatis colore dicta esse concedimus, cum veritate vero concordare valde dubitamus. Nam Stobæi testimonium & incertum est, utrum Epicuro recte tribuatur nec ne, ipso viro docto dubitante:[r] & non liquet ex obscuro loco, quid in eo beata natura significet; & annon cœca illa & fortuita, quæ omnia finxit, dispositio atomorum intelligatur: certe an ab Epicuro dictum hoc sit, vel ab alio, nondum definitum est. Ionicorum vero exemplum ad Epicuri defensionem non quadrat; licet enim systemati Ionico, ut fecit, Anaxagoras, causam efficientem supremam præfigere, Epicureo non licet, in quo efficiens & materialis causa coincidunt,[s] quodque a naturæ beatæ conditione mundi productionem & conservationem removet, ut ex *prima ratarum* Epicuri *sententiarum* est manifestissimum. Patet etiam ex *epistola* ejus *ad Herodotum*, omnem omnino providentiam rerum in mundo gestarum, beatis Deorum naturis eum denegare, non vero tantum particularem. Philumenaris vero, qui Philomarus quoque in quibusdam codicibus dicitur, testimonium eo minus ponderis habet, quo magis nec ipsa ejus verba supersunt, nec satis constat, utrum vel Ambrosius recte ejus sententiam ceperit, vel Philumenaris magistri mentem assecutus fuerit, quam contrariam prorsus esse, vel ex eo constat, quod ipso Epicuro teste[t] *non fatum vel providentia domina est omnium, sed quædam nos a fortuna habemus, quædam a nobis, ea autem Dominatu carent.* Id quod etiam manifestum facit, ea, quæ de pœnis ac præmiis dicuntur apud Laërtium καθ' ἄνθρωπον & ex mente vulgi disputari, ostendique, tolerabiliores esse has fabulas, quæ speciem excusationis tamen obtendant in honorem Deorum, quam necessitatem physicorum. Nec ad testimonium auctoris *historiæ philosophicæ* magnopere attendendum est, quod contrarium esse systemati Epicureo quilibet videt. Suspicamurque, & Philuminarem illum, & auctorem *historiæ philosophicæ* ex eo genere fuisse, qui, ut omnes inter se sectas conciliarent, quadrata miscere rotundis non erubuerunt, & systema Epicuri fortuitum uno ire jugo cum Stoica mundi anima coëgerunt. Nec enim animam mundi,

nec

p) *Lib. X. §. 134.*

q) Vid. viri docti *ad h. l.*

r) *Hist. phil. mor. gent. §. III. p. 198.*

s) Et quidem necessario, quia atomis causa activa inest, eaque cum passiva una sede moratur, uti supra demonstratum.

t) LAERT. *l. X. §. 133.*

nec brutam aliquam quæ naturæ insit, animam Epicurus agnovit, sed atomis & inani, sive fortuito corpusculorum in infinito vacuo motu omnia comprehendit, quæ in mundo geruntur, quod satis prodit, istos Pseudo-Epicureos, modo genuina eorum est sententia, Epicuri doctrinam adulterasse, quæ ratio veterum systemata corripiendi eo tempore, quo ista historia philosophica scripta est, valde invaluit.

VIII. Quod si nulla rerum hujus mundi cura Dii tanguntur; intelligitur inde etiam, a beata immortalique natura & iram & gratiam segregari, quibus remotis nullus a superis impendit metus. [u]

IX. Sed & hoc inde sequitur, vaticinia & divinationes nullas esse, sed vel imaginationis fallacia vel hominum edi fraude. [x]

X. Etsi vero influxum in res naturales habere Deos credi non potest, & ita a superstitione homines liberandi sunt: præstans tamen Deorum natura pietate coli debet, cum & æterna sit, & beatissima. Habet enim venerationem justam quicquid excellit, licet metus omnis ab ira atque vi Deorum pulsus sit. [y]

XI. De forma Deorum partim natura nos admonet, partim ratio docet. Nam a natura habemus omnes omnium gentium speciem nullam aliam, nisi humanam Deorum; & hoc ipsa ratio confirmat & declarat. Nam cum præstantissimam naturam, vel quia beata est, vel quia sempiterna convenire videatur, eandem esse pulcherrimam; quæ compositio membrorum, quæ conformatio lineamentorum, quæ figura, quæ species humana potest esse pulchrior?

XII. Quod si omnium animantium formam vincit hominum figura, Deus autem animans est; ea figura profecto est, quæ pulcherrima sit omnium. Quoniamque Deos beatissimos esse constat, beatus autem esse sine virtute nemo potest, nec virtus sine ratione constare, nec ratio usquam inesse, nisi in hominis figura, hominis esse specie Deos confitendum est.

XIII. Cum vero Deos esse hominis animantisque specie dicimus, tale ipsis propterea, quale vulgo est hominum animantiumque, corpus non tribuitur. Non enim est quidem Deus res plane incorporea, careat enim sensu necesse est, careat prudentia, careat voluptate, quæ omnia una cum Deorum notione comprehendimus: at non ideo tamen crassum corpus est, immo neque etiam quam potest subtilissimum ex atomis coagmentari: sed omnino est corpus sui generis, quod sane non sensu, sed mente cernatur, nec soliditate quadam, nec ad numerum, sed imaginibus, similitudine & transitione perceptis quodque comparatum ad ea, quæ vulgo occurrunt, appellanturque corpora, dici possit, esse non corpus, sed quasi corpus, non sanguinem, sed quasi sanguinem habere.

XIV.

u) CICERO *l. c. c.* 17.
x) Dictum hac de re §. *præcedente.*
y) CICERO *l. c.* GASSEND. *vit. Epic. l. IV. c.* 3. *p.* 112. *seq. c.* 4. *p.* 120. BAYLE *l. c. not. G.*

XIV. Neque est hoc qualecunque corpus coagmentatum ex atomis, quoniam sempiternum alioquin non foret, & ex ipso ortu consequeretur interitus, ex concretione dissipatio, sicque non esset sempiternum. Adeoque peculiaris natura est, quæ & inconcreta est, & ob tenuitatem attingi plagamque accipere non potest. Describenda erat tota Epicureæ theologiæ summa, disertissimi TVLLII [z] verbis, ut de mente Epicuri accuratius constaret. Patet vero ex his, quibus Lucretii philosophia concinit, ad hominis quidem formam speciemque Deos revocasse Epicurum, sed longe præstantiore figura & natura. Scilicet occupabat philosophum, cuncta sensuum regula metientem, notio animalis rationalis, qualis homo est: putabatque non cogitare naturam aliquam posse, nisi homini similis sit. Cum vero videret, beatam & immortalem Deorum naturam homini & originem ortumque, & finem atque interitum habenti non convenire, id quod rationale in homine est, abstrahendo, & ad maximam subtilitatem tenuitatemve extendendo, Diis adscripsit, sicque perfectionem hominis figuramque rationi convenientem, sed Deorum immortali natura dignam commentus est. Quod annon contradictionem involvat latentem, hic non dispicimus; cum nobis sufficiat, Epicurum, semel occupatum præjudicio non dari res prorsus immateriales, ita rationes iniisse ut ostenderet, quo modo divina natura cum suo systemate constare posset. Cum itaque corpus esse Deos negaret, quale homines habent, & tamen præter corpus & inane nihil esse statueret, ad hanc notionem abstractam confugere habebat necesse, ut Deos sine compositione, sed solida natura cumque ratione & sensu atque voluptate vivere, & peculiarem quandam naturam corporis constituere assereret. Quod, ad absurdas voces & ideas nihili philosophum systematis ἀσυςάτε confusione admittendas fuisse coactum, satis evidenter evincit. Quia vero in universo omnia ex atomis & inani constare asseruit, merito hic quæritur, utrum Epicurus Deos ex atomis constare dixerit nec ne? Non audiendos quidem esse TERTVLLIANVM [a] & AVGVSTINVM, [b] Diis Epicuri ex ejus mente ortum ex fortuito atomorum concursu adscribentes, ex adductis veterum testimoniis & definitione Deorum Epicurea, quam attulimus, constat. Recte enim LACTANTIVS [c] urget, *sempiternam Deorum naturam non fore, si ex atomis composita esset, ex ipso enim ortu consecuturum fuisse interitum, ex concretione dissipationem.* Verum difficilius est statuere, utrum non speciem quandam atomorum, id est corpusculorum longe tenuissimorum, sensu & ratione præditorum, adeoque indissolubilium & hinc immortalitatis & beatitatis capacium eos esse putaverit? Licet enim ab omni veri specie aliena sit cl. IO. CONR. SCHWARZII [d] sententia, atomos omnes, ex quibus constant omnia, ad divinam naturam pertinere, quæ scilicet totum systema Epicuri physiologicum evertit: videri tamen is posset, inter peculiaria atomorum genera, quæ infinita esse

z) *l. c. c. 18.* conf. LACT. *de ira Dei c. 10.*
a) *Adv. gent. c. 47.*
b) *Epist. 56.*
c) *l. c.*
d) *Diss. supra laudata.*

esse dicebat, hanc quoque divinam naturam retulisse, eo quod præter atomos & inane nihil esse putaret. Obstat tamen his, non tantum, quod ista distinctio ad res tantum naturales, non divinas, pertineat, sed imprimis quod atomi omni rationis & sensus qualitate in se privatæ Epicuro dicantur; qua tamen Dii ejus gaudent; nec liberi ii essent, etsi in intermundiis constituti a convolutione & implicatione atomorum aliarum, qua ad constituendum mundum aliquem raperentur, si essent atomi. Accedit testimonium PLVTARCHI, [e] ex Epicuri mente referentis, *quatuor quædam habenda æterna, incorruptaque; nempe universum, cui nullus locus, in quem dilabi valeat, subsit; inane, quod nec tangi valeat, nec plagam ullam accipiat, materiem rerum* (sive atomos) *quæ nisi immutata subsisteret, ea, quæ dissolvuntur, in nihilum abirent; ac tandem naturam divinam, quæ & inconcreta sit, & ob tenuitatem attingi plagamque accipere non queat.* His enim verbis natura divina atomis diserte opponitur. Quod si vero instes, quærasque, quid tandem est divina natura ex mente Epicuri? Facile quidem respondebimus, esse quasi corpus, cum alias non esset sensus & voluptatis capax: si vero ultra quæras, quid istud quasi corpus sit, fatemur, non nobis tantum hærere aquam, sed credere quoque nos, ipsum Epicurum systematis absurditate & contradictoria ratione in angustias redactum, cum Deorum notionem plane evertere & negare vel non posset, vel non auderet, ad ejusmodi voces nihili tanquam ad ignorantiæ asylum confugisse. [f] Id quod maximis sæpe accidisse ingeniis tot exemplis docet historia philosophica.

XV. Designare quidem non licet, quibus in locis Dii degant, cum ne noster quidem hic mundus digna eorum sedes sit: sed dicere tamen universe licet, qualem poetæ Olympum describunt, tales esse, ubicunque sint, beatas Deorum sedes purissimas & tranquillissimas. [g] Scilicet in intermundiis Deos habitare necesse est, sive intervallis inter mundos. [h] Luculenta hoc imagine expressit IAC. THOMASIVS. [i]

XVI. Vita Deorum talis est, qua nihil beatius, nihil omnino bonis omnibus affluentius excogitari possit. Nihil enim agit Deus, nullis occupationibus est implicatus, nulla opera molitur, sua sapientia & virtute gaudet; habet exploratum, fore se semper cum in maximis tum in æternis voluptatibus. Hunc Deum rite beatum dixerimus, qui beatam vitam in animi securitate & in omni vacatione munerum ponimus. [k]

§. XIII. Brevis hic est theologiæ Epicureæ conspectus, quem ipsis vel Epicuri vel aliorum ex veteribus testimoniis verbisque delineavimus. Ex eo vero de atheismo Epicuri quæstio decidenda est, & dijudicanda tota ejus religio. De qua ut sepositis variis virorum, qui in hac arena desudarunt, eruditorum argumentis, de quibus in speciali atheismi historia dispiciendum

Atheismus Epicuri.

Aaa aaa aa 2 est,

e) *De placit. phil. l. I. c. 6.*
f) Eleganter hoc CICERO *l. c.* vocat *per dumeta correpere.*
g) CICERO *l. c.*
h) SENECA *de benefic. l. IV. c. 19.*
i) *De exust. mundi Stoica diss. II. §. 24. p. 54.*
k) CICERO *l. c. c. 19.*

est, mentem aperiamus nostram. I. Certum ex adductis est, Epicurum non tantum Deos statuisse, sed & argumenta adduxisse, quibus hanc veritatem evinceret, sicque ex numero apertorum Numinis hostium eximendum esse, cum Deos a mundo distinxerit, immortalem iis, beatamque & rationalem vitam tribuerit, & pietate ac veneratione eos colendos esse statuerit, quæ non possunt in apertum cadere atheum. Quod vero asseruit, [l] Deos non esse tales, cujusmodi eos vulgus arbitratur, eumque non esse impium putavit, qui multitudinis Dei tollit, sed qui Diis opiniones multitudinis applicat, id laudandum magis quam vituperandum est, certe cum præstantissimis philosophis, solis forte Stoicis, quos his verbis pungit, exceptis habet commune. His se quidem magnis nisibus opponit SAMVEL PARCKERVS, [m] quo nemo vel doctius vel eloquentius in Epicurum, impietatem ejus accusando insurrexit, & contrarium probare contendit tum ex rationibus quibus eorum existentiam probavit, tum ex descriptionibus quibus eorum naturam delineavit. Vrget enim, nihil magis habuisse cordi, quam ut solidiora quæque sapientum ratiocinia funditus everteret, nullaque argumenta nisi a populi præjudiciis desumta, quæ ipse cum primis contemsit, afferret. Verum parcius hæc Epicuro objicienda erant. Etsi enim negari nequit, male egisse philosophum, quod a mundi condendi fabrica, & gubernandi providentia plane removerit Deum, & tum caussis finibusque rerum, tum rebus ipsis mundanis Deum præesse negaverit, id quod nemo sanus probaverit, ipseque recte castigavit doctissimus GASSENDVS: [n] probe tamen considerandum est, non hoc ideo fecisse Epicurum, quod Deos negare vellet, sed quod eorum opera ad mundi systema vel efformandum vel conservandum opus se non habere crederet, sicque homines a metu & superstitione liberare se posse præsumeret. Id quod atheum directum nondum probat, licet virum graviter in Dei notionem veram impingentem prodat. Deinde & hoc expendendum, conceptum de divina natura, quem sibi formavit, Epicurum seduxisse, ut Deos rebus humanis vel mundo etiam huic operam interponere suam posse negaret; quod evincit quidem, errasse eum in natura divina describenda, non vero in existentia Dei determinanda. Nam non hoc quæritur, an theologia Epicuri periculosa sit, & ad impietatem portam aperiat, quod suo modo concedi omnino debet, sed an hæc asserta ideo professus fuerit, ut Deos tolleret? id quod probari nunquam potest. Nec argumentum ab anticipata Dei notione desumtum vulgi præjudicium esse, licet id ineptis hypothesibus physicis deformaverit Epicurus, ex iis, quæ in antecedente §. hac de re diximus, liquet; multo magis, suppositis semel principiis physicis Epicuri, satis roboris habet. Si enim semel Epicuro hostis numinis concesserit, corporeas res omnes ex tactu, impulsuque in mente cognosci, nosque de iis certos esse, concedat etiam Deos necesse est, quia certam & anticipatam ejus notionem habent homines, omni præjudicio priorem, quæ non aliam potest habere originem,

quam

l) LAERT. l. X. s. 124. m) l. c. sect. 16. p. 41. n) l. cit.

quam quod eorum impressio naturalis in hominis animo facta sit, quae eorum existentiam secundum physiologiam Epicuri supponit. Quam notionem etsi non accurate satis cum physiologia Epicuri cohaerere ultro doctissimo praesuli largimur, nec, eum hujus anticipationis originem recte descripsisse, asserimus, quaestio tamen non de modo demonstrandi Deum est, sed in eo versatur, an Dei existentiam Epicurus negaverit nec ne? id quod ex argumento non satis valido adhibito nondum concludi potest; quae concludendi ratio saepius occasionem dedit viros non malos sed non satis in hoc argumento acutos inter Numinis hostes praeter rem numerandi. Idem de altero eximii viri argumento, quod ab inepta divinae naturae descriptione desumit, & non sine verborum phaleris prosequitur, dicendum est. Non enim opus esse judicamus, ab absurditatibus, quas in ea invenit praestantissimus vir, liberare Epicurum, licet idem ei reponi queat, quod ejus cum ista scriberet, collegae, doctissimo CUDWORTHO, [o] eandem cantilenam repetenti regessit cel. MOSHEMIUS, [p] Epicurum non ita concludere, nihil est praeter corpus & inane, ergo non est Deus, sed hoc tantum praeceptum ad naturae rationes explicandas adhibuisse, & videri non sine ratione Epicurum Deos mediam inter corpus & spatium naturam constituisse. Concedamus potius, absurde & indigne philosopho de Diis sensisse & docuisse. Num vero inde sequitur, eum vel Deos negasse, vel cum mundo confudisse? vel cultum tam perfectae naturae debitum negavisse? quod suspicacius quam par erat, inde concludit Praesul eruditissimus? Qua ratione si atheismus evincendus sit, timendum est, ne viri etiam boni sed judicii interdum obtusioris causa cadant, & nefando stigmate notentur. Aliter incedunt cautiusque duumviri de orbe literato immortaliter meriti IO. FR. BUDDEUS & IO. LAUR. MOSHEMIUS, [q] qui totam hanc de Diis doctrinam dicis tantum gratia, & ut os incautis oblineret assumtam fuisse dicunt, & venerationem Deorum ab Epicuro assertam ob majestatem & perfectionem, cum Cicerone inter absurda connumerant, quae hypocrisin magis tegant, quam pietatem prodant; cum nihil sibi in hoc mundo negotii cum Diis esse Epicurus voluerit. [r] De qua suspicione, quid dicamus, non habemus, nisi, nec sufficere solam suspicionem ad atheismi maculam inurendam rationibus in contrarium praesentibus, nec videri laudatam Epicuri integritatem tam impudentem hypocrisin admittere, non tamen impossibilem eam esse, cum tota philosophia Epicuri Deum nullum requirat. Abstinemus itaque ab hoc argumento, & Epicuri theologiam tantum judicamus talem, qualem nobis eam exposuit, secundum quam non videmus; qua ratione inter atheos apertos & directos queat reponi. II. Non diffitemur tamen, tot erroribus de divina natura scatere systema Epicuri & theologicum & physiologicum, ut non tantum satis impium in Deum sit, sed & periculosissimam ad atheismum viam pandat. Nam ut multa brevitatis causa, paucis com-

 ple-

o) *Syst. intell. c. II. §. 7. p. 77.*
p) *Ad h. l. n. 5.*
q) *Locis supra cit.*
r) Conf. SENECA *Benef. l. IV. c. 19.*

plectamur, 1. non videtur de uno supremo numine cogitasse, sed innumeras divinas substantias simplicissimis & incompositis naturis corporeis constantes & in intermundiis tanquam culices ludentes asseruisse: quod licet ad populi tantum captum dictum esse putet cl. SCHWARZIUS [s] ipsa tamen Deorum & sedes & natura, multitudinem Deorum re ipsa Epicuro placuisse, evincit. Ita vero qui tot divinas naturas asserit, summam sane negat & evertit. 2. Attributis quoque fere omnibus privavit Deos Epicurus; etsi enim immortalitatem eis tribuebat, rationem & voluptatem, primum tamen attributum enervatur naturæ quasi corporeæ assertione, quæ, qualiscunque demum sit, certe omnem spiritualitatem rejicit; secundum nullum usum habet, cum nec agant quicquam Dii, nec ratione ad mundum vel fabricandum vel gubernandum uti queant, tertium inane otium est, & magnam involvit Deorum imperfectionem, quos labore curisque defatigari putabat, si mundi curam voluptati sive beatitati suæ jungerent. Tacemus alias notiones Deo prorsus indignas. 3. Ipsum vero physiologiæ Epicureæ systema ut absurdum satis est, sine supposita Dei moventis existentia, ita nihil magis impietati favet. Quis enim vel Deum curabit, a quo nec conditus est, nec gratiam ullam vel pœnam expectat? vel ejusmodi majestatem venerabitur, cujus nullibi in hoc universo vestigia deprehendit, & non magis omnem de Deo sensum tandem ejurabit? Alia ipsi Gassendo docte reprehensa, & imprimis negatos rerum fines tacemus. Plura non addimus, cum ipse Epicurus parce de Deo disseruerit, & pleraque inimicorum ejus testimoniis vel conjecturis eruditorum nitantur, quas incertas esse nemo non videt.

Philosophiæ moralis Epicuri scriptores.

§. XIV. Præstantissimam & nobilissimam philosophiæ partem constituit Epicurus moralem, quæ scilicet ad vitæ finem, proxime facit; unde & physicam ei ita subjecit, ut quam in illa constituit, hominis voluptatem & tranquillitatem promoveret, de quo digna sunt, quæ legantur, verba ejus in *epistola ad Menœceum.* [f] Dolemus vero præter epistolas Epicuri a LAERTIO servatas, & sententias ejus ratas, quæ partem philosophiæ moralis Epicureæ comprehendunt, reliqua, quæ huc faciunt scripta, intercidisse. Scripserat etiam ex veteribus Diogenes Tarsensis *epitomen dogmatum moralium*, ad quam provocat LAERTIUS [ff] verum hanc quoque nobis temporis invidit injuria. Quæ vero ex veterum supersunt memoriis, pauca sunt, & cauta attentione, nec sine examine legenda, cum pleraque ab inimicis Epicuri sint profecta, qui ut faciem philosophiæ moralis Epicureæ turpem exhiberent, invidioso consequentiarum argumento doctrinas ejus morales corruperunt. Id quod & in Cicerone & in Plutarcho, aliquot scriptis in ethicam Epicuri insurgente [t] potest deprehendi. [u] Mirandum itaque

s) *l. c.*

f) LAERT. *l. X. f. 132.* conf. GASSEND. *ad h. l. p. 1182. Synt. philos. Epic. P. III. p. 415. seqq.*

ff) *Lib. X. f. 118.* qui etiam *electas ejus scholas* aliquoties citat. conf. IONS. *de Script. hist. phil. l. IV. p. 333.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 820.*

t) Libris duobus *adversus Coloten Epicureum, quod non suaviter liceat vivere secundum Epicurum, &, contra illud Epicuri: latenter esse vivendum.*

u) Conf. GASSENDUS *vit. Epicuri l. III. c. 6. 7. p. 96. seqq.*

itaque non est, diversissima quoque esse recentiorum de Epicuri philosophia morali judicia. Quidam enim adversariorum Epicuri testimoniis fidem incautius tribuentes, de Epicuro tanquam fœdæ voluptatis magistro judicantes, ejus ethicam inter impietatis seminaria retulerunt; quo in stadio nemo magis impigre cucurrit, majorique vel ardore vel eloquentia moralem Epicuri philosophiam reprehendit, quam SAMVEL PARCKERVS, [x] quem in eo fuisse nimium candidus lector ex dicendis facili labore intelliget. Alii vero, cum innocentiora viderent Epicuri dogmata, eorum causam tueri non erubuerunt, quorum nomina post P. BAYLIVM [y] exhibet cel. HEVMANNVS. [z] Inter hos princeps iterum locus debetur PETRO GASSENDO, qui non veterum tantum loca fere omnia, quæ huc pertinent, diligenter congessit, sed & ordini systematico restituit, nativamque ethicæ Epicureæ faciem detexit. Hunc secutus est auctor *philosophiæ moralis Epicuri*, quam cum annexis animadversionibus suis iterata vice edidit IACOBVS RONDELLVS, quemque L. B. DES COVTVRES fuisse constat. [a] In hoc enim libro ea potissimum, quæ Diogenes Laërtius de hac philosophiæ Epicureæ parte nobis conservavit, commoda paraphrasi illustrantur, considerationes & exempla subjiciuntur, rationes sæpe meliores adjiciuntur. Nos cœptum decursuri stadium eodem, quo ingressi sumus, tramite pergemus, & Gassendum quidem optimum & accuratum sequemur ducem, sine partis tamen studio ad ipsa veterum testimonia & nexum systematis, quod Epicuro placuit, attendentes.

Placita Epicuri ethica.

§. XV. Summa vero præceptorum ad mores pertinentium in hortis Epicuri hæc est:

I. Finis vitæ, tacito omnium consensu felicitas est, aberrant vero plurimi, vel veram felicitatem sibi non præstituentes, vel mediis, quibus oportet, non usi.

II. Philosophandum vero est de felicitate quamprimum, neque in crastinum differendum, quoniam hodie quoque beate vivere interest, & hoc mali habet stultitia, quod semper vivere incipit, destinatve incipere, & nunquam tamen interim vivit. [b]

III. Felicitas finis hominis est, sive extremum, ac summum bonorum, quod ipsa felicitas tale bonum sit, ad quod referre omnia oporteat, ipsum autem nusquam. [c]

IV. Felicitas bifariam dividitur; Vna suprema est, quæ in Deo est, intensionis & remissionis incapax, altera subalterna & humana, in quam cadere adjectio & detractio voluptatum potest. [d]

V.

x) *l. c. p. 41. seqq.*

y) *l. c. not. M. p. 320.*

z) *Act. philos. vol. II. p. 645. seqq.*

a) *Morale d'Epicure avec des reflexions Paris 1685. la Haye 1686. 12.* conf. *Acta erud. 1686. p. 483. seq.*

b) LAERT. *l. X. s. 122.* STOB. *Serm. LXXVIII. p. 281.* qui PLVTARCHVM *quod non suav. viv. sec. Epic.* excerpsit. Similia monuere Stoici, quorum effata vide apud ANTONIN. *l. II. c. 3. 4.* SENEC. *ep. 19. 68. 76. de vita brev. c. 9.* EPICT. *enchir. c. 29.* Aliorum philosophorum loca affert GATAKERVS *ad l. c. Antonini.*

c) CICERO *de fin. l. I. c. 10.* ubi Epicuream doctrinam exponit, ad quem ob eam causam sæpius recurremus.

d) LAERT. *l. X. s. 121.*

V. Prior concipitur, quasi quidam status, quo nullus possit melior, suavior, desideratior excogitari, in quo nihil sit mali quod timeas, nihil boni quod non habeas; nihil, quod agere libeat, & non liceat, qui denique constantior sit, quam amitti unquam possit. Hunc statum solis Diis competere, indoles & natura eorum evincit. Opposuit hoc sine dubio Epicurus Stoicis, qui ejusmodi felicitatem sapienti suo perfecto tribuebant, licet non negarent, non posse hominem ad eam adspirare. Quam metereologiam relinquens Epicurus, Deo tribuit, quæ ei conveniunt, homini, quæ ab homine attingi possunt.

VI. Posterior felicitas est status ille, in quo, quantum licet, quam optime est, seu in quo bonorum necessariorum quamplurimum, malorum quam minimum adsit, atque adeo in quo traducere vitam suaviter, tranquille, permanenter detur.

VII. Potest itaque sapiens beatæ vitæ particeps esse, tametsi unius alteriusve boni usu sensuque e. g. oculorum, aurium &c. careat; [e] quoniam & adhuc perseverabit in quam multis, licebit, bonis, & iis malis privabitur, si non corporis, saltem animi, quibus alioquin posset privari. Ratio hæc est, cur Epicurus sapientem, tametsi dire torquebitur, tamen felicem esse posse dixerit, [f] id quod Stoici quoque asserebant, sed alio longe sensu & felicitatis notione. Hi enim eo indolentiæ sapientem pervenire debere contendebant, ut nec sentiat dolorem, nec in felicitate eum ponere desinat, quod quam absurdum sit, quilibet etiam non monitus intelligit. Aliter Epicurus, qui dolorem, qualis revera est, agnoscens, nec lachrymas nec questus sapientis dolentis improbavit, ad majorem tamen bonorum plurium & præstantiorum possessionem respiciens, tranquillitatem mentis ac indolentiam istis restitui & confirmari posse putavit. [g] Cavillatio itaque CICERONIS [h] est, sensum verborum Epicuri, ut solet pervertentis; *Phalaridis taurum & rosas pro eodem habere Epicurum, & sapientem proinde dum in illo tauro perureretur exclamaturum, quam suave est! quam hoc non curo! quam pro nihilo habeo.* Hæc enim Stoica sunt, SENECAE [i] quoque ideo usurpata non Epicurea.

VIII. Sine dolore vivere, cum suave seu volupe sit, & suave quoque seu volupe, bonis frui, ipsisque recreari, constat inde, felicitatem non posse sine utraque hac, aut altera saltem suavitate voluptateque intelligi. Probe hoc observandum est, ob magnum notionis voluptatis abusum, quem Cyrenaicorum doctrina & luxuria Græcorum invexerant; quo factum ut turpitudinis significationem vox innocentissima connotaret. Epicurus itaque ad nativum ejus sensum respiciens, id quod hominem revera felicem facit malisque carentem bonisque affluentem, ad hanc voluptatem requirebat.

IX. Voluptas ex natura sua quid bonum, uti dolor oppositus, quodpiam est natura sua malum.

X.

e) *ibid. s. 118. 119.* f) *ibid. s. 118.* STOLLE *Hist. phil. mor. gent, §. CXI. p. 187.*
g) Conf. DES COUTURES *l. c. p. 21. seqq.* h) *Tusc. Qq. l. II. c. 7.* i) *Ep. 66.*

X. Sane vero, cum illud ſit bonum, quod juvat, quod placet, quodque adeo amabile eſt, & appetitum allicit; malum illud quod nocet, quod eſt ingratum, quodque idcirco ſui odium & averſationem excitat; nihil eſt quod magis, quam dolor incommodet, diſpliceat, abhorreatur, refugiatur; ut contra nihil eſt, quod magis, quam voluptas demulceat, magis delectet, magis diligatur expectaturve magis. Adeo proinde, ut voluptas non modo eſſe videatur bonum, ſed ipſa quoque boni ratio, quatenus eſt id, cujus cauſa res aliqua bona eſt, ſeu expetitur; uti & dolor non modo malum, ſed ipſa etiam mali ratio, quatenus eſt id, cujus cauſa res aliqua eſt mala, ſeu refugitur. Ita formalem voluptatis rationem conſideraſſe Epicurum præter LAERTIUM [k] ipſe CICERO [l] teſtis eſt; nec in eo peccaſſe, intelliget, qui ad naturam hominis moralem attendit, quæ nihil diligit appetitve, quod non ſtatum animi quietum & tranquillum promovet, nihil averſatur & refugit, niſi quod tranquillitatem illam & voluptatem turbat, ex quo ſequitur, voluptatem & dolorem extremum eſſe, quod hominis voluntas reſpicit.

XI. Tametſi interdum voluptatem refugiamus, non ipſa tamen eſt voluptas quam refugimus, ſed quem forte habet adnexum dolorem: uti et, ſi dolorem aliquando proſequamur, non ipſe eſt dolor, quem proſequimur, ſed quam voluptatem forte habet adjunctam. Scilicet voluptatem interdum aſpernamur, quia conſequuntur magni dolores eos, qui ratione voluptate frui neſciunt. Fundamentum hæc aſſertio eſt criterii moralis ab Epicuro in canonica ſua, in ſenſu voluptatis & doloris poſiti. Multis hæc illuſtrat CICERO. [m]

XII. Tametſi vero, omnem voluptatem eſſe quid boni exiſtimandum eſt, & omnem dolorem quid malum; non aſſerendum tamen eſt, oportere nos ſemper aut proſequi illam, aut fugere hunc; ſed eſſe in illis, dicendum eſt, ſicut qualitatis, ita quantitatis habendam rationem. Nempe præſtare, ut dolores ſuſtineamus aliquos, quo voluptatibus potiamur uberioribus; ac expedire, ut abſtineamus ab aliquibus voluptatibus, ne ſubinde dolores difficiliores perferamus. [n]

XIII. Univerſe videtur voluptas eſſe, ut principium ita finis beatæ vitæ, quandoque eam eſſe bonum primum & noſtræ omnisque animalis naturæ congenitum deprehendimus, ipſaque eſt, a qua electionem fugamque omnem auſpicamur, in quam tandem deſinimus. [o]

XIV. Quod vero voluptas ſit primum congenitumque bonum, ex eo demonſtratur, quod omne animal ſimul ac natum ſit voluptatem appetat eaque gaudeat, ut ſummo bono, dolorem aſpernetur ut ſummum malum, eumque a ſe repellat. [p]

XV. Nulla itaque ratione opus eſt, vel diſputatione, quamobrem voluptas

k) l.c. ſ. 129. 130.
l) Tuſc. Qq. l. III. c. 17. l. V. c. 33.
m) De fin. l. I. c. 10.
n) ibid. LAERT. l. X. ſ. 137.
o) IDEM ſ. 128. 129.
p) ibid. ſ. 137. CIC. l. c. c. 9.

luptas expetenda, fugiendusve sit dolor, constat scilicet hoc sentiri. Voluptas enim sola expetendorum extremum, sive bonorum finis est, ad quam cetera sic expetimus, ut ipsa non ob aliud, sed suimet causa solum expetatur. Prolixe in hac Epicuri doctrina exponenda & roboranda versatur CICERO, *primo*, quem *de finibus bonorum & malorum* conscripsit *libro*, quibus utrum in sequentibus libris meliora vel valida satis ex Stoicorum & Scepticorum pharetris tela opposuerit, lectori attente Ciceronem expendenti judicandum relinquimus. Nos hic quidem loci, ubi ex instituto de hominis felicitate non philosophamur, quam conveniens sit Epicureum dogma naturæ humanæ, in bono acquisito & possesso tranquillitatem mentis atque voluptatem quærenti prolixe non differemus, adjiciendum tamen hoc est, plerosque philosophos in alia omnia de finibus bonorum & malorum abeuntes non tam re ipsa, quam verbis ab Epicuro dissensisse. Plerique enim philosophi, de summa hominis felicitate disputantes de causa tranquillitatis voluptatisve animi humani solliciti, quo potissimum objecto, quove pario illa queat acquiri, disseruerunt: Aliter Epicurus, qui cum felicitatem ipsam finem philosophiæ sibi constituisset, ad formalem rationem ejus, quatenus in animo hominis est, respexit, illis vero bonis, quæ alii commendabant, consequi illam felicitatem hominem posse minime negavit. E. g. cum Stoici dicerent, virtutem per se facere beatam vitam, adeo id non negabat Epicurus, ut potius sine virtute voluptatem acquiri non posse statueret: [q] sed ad rationem respiciebat, qua movetur animus, ut virtuti studeat, quam voluptatem sive tranquillitatem animi ex virtutis possessione ortam esse, recte & naturæ humanæ voluntatis convenienter dixit, exemploque medicinæ illustravit, quæ non alio fine appetitur, quam propter sanitatem. Id quod nec ipse PARCKERUS [r] tantopere non Epicuro tantum, sed ipsi quoque Gassendo indignatus, negare potuit, semper voluntatem hominis in appetendo bono quatenus ad se suamque utilitatem & voluptatem respicit, ita versari, omnesque philosophorum sectas in eo consentire; quibus frigide opponit Epicurum voluptatem in solo corpore quæsivisse, quod quam falsum sit, & a vera Epicuri doctrina alienum, infra patebit: ubi ad rationes Parckeri respondendi dabitur occasio. [s] Ex quibus merito concludimus, totam philosophorum Græcorum de finibus bonorum & malorum disputationem ad logomachiam esse referendam. Noster hic est acutissimus WERENFELSIUS. [t]

XVI. Duo quædam sunt voluptatum genera; nam alia spectari potest, tanquam in statu, seu quiete, adeo, ut nihil aliud sit, quam placabilitas, sedatio & vacuitas, immunitasve a perturbatione, ac dolore: alia vero tanquam in motu, adeo ut consistat in svavi motione, veluti lætitia, hilaritate, & quacunque sensus jucunde & quadam quasi cum dulcedine & titillatione movetur. [u]

XVII.

q) LAERT. *l. X. s. 132.* r) *l. c. sect. XXII. p. 57.* s) Conf. BAYLE *Dict. l. c. not. H. p. 368.* t) *De logomach. erud. c. 4. opp. p. 504.* u) LAERT. *l. X. s. 136.*

XVII. Voluptas igitur, in qua consistit felicitas, sive finis beatæ vitæ, est voluptas prior, hoc est stans, adeoque non alia, quam indolentia corporis & tranquillitas mentis. [x] Accurate ad hanc voluptatis distinctionem, τὴν κατὰ κίνησιν καὶ καταστηματικὴν attendendum est, sine qua nec mens Epicuri satis potest intelligi, nec distingui a secta Cyrenaicorum, quam & ipsam voluptatem finem constituisse supra ostendimus. Ast hi moventem intelligebant, Epicurus stantem, id est titillationem illi sensuum animique motum jucundum quærebant, hic indolentiam corporis & quietum animi statum præfigebat. Non rejecit quidem Epicurus voluptatem moventem, sed inter caussas efficientes stantis numeravit, nec aliter recepit, nisi quatenus & indolentiam corporis & mentis promoveret tranquillitatem: quod longe aliter recepere Cyrenaici. Potiorem etiam tranquillitatis animi, quam corporis indolentiæ rationem habendam esse Epicurus præcepit; contrarium asseruerunt Cyrenaici. [y] Ex quibus patet, magnam a veteribus & recentioribus passam esse Epicurum injuriam, cum Cyrenaica ei doctrina non sine contumelia affricaretur. [z]

XVIII. Quocirca & cum universe voluptas finis vitæ beatæ dicatur, non intelliguntur eæ voluptates, quæ sunt virorum luxu diffluentium, aut aliorum etiam, quatenus spectantur in ipsa motione, actioneque fruendi, qua nimirum sensus jucunde afficiuntur; sed illud duntaxat, non dolere corpore, & animo non perturbari. Magna hoc constantia de se prædicavit Epicurus, [a] indignatus iis, qui aut veram ipsius opinionem ignorantes, aut ab ipso dissentientes, aut alioquin adversum illum male affecti, aliter interpretabantur. Fuere vero horum plurimi, & inter veteres imprimis Cicero & Plutarchus, inter recentiores Gatakerus & Parckerus, [b] qui non sine magno fervore contendunt, corporis voluptatem afficientem & moventem, quidquid ipse in contrarium dicat, primario Epicurum respexisse. Audiendus vero est doctrina illustris Epicuri adversarius PARCKERVS, ut de ipsa Epicuri sententia eo securius statui queat. Tribus ille potissimum rationibus utitur speciosis quidem, ast parum firmis. Scilicet non aliam, quam corporis voluptatis rationem potuisse habere Epicurum, cum alia neque sit, neque esse possit, quippe nihil aliud, ex ejus mente, sit hominis natura, præterquam corpus. Quod argumentum, etsi merum paralogismum foveat, primo etiam intuitu ei tam perspicuum videtur, ut acerbe in Gassendum, pro ethica Epicuri dicentem, invehatur. Alterum ex ratis Epicuri sententiis desumtum est, cujus sententiæ sensum ita Latino ore expressit CICERO: [c] *Si ea, quæ sunt luxuriosis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis metu, docerentque qui essent fines cupiditatum, nihil haberem, quod reprehenderem, cum undique complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte aliquid aut dolens, aut ægrum, id est, aut*

 malum,

x) *ibid.*
y) Pluribus hoc docet LAERT. *l. c.*
z) Conf. GASSENDVS & MENAG. *ad l. c. Laërt.* PASCH. *introd. in rem liter. mor. veter. c. 7. p. 693.*
a) LAERT. *l. X. f. 131.*
b) Loca eorum supra indicavimus.
c) *l. c.*

malum. Tertium Torquati loco apud CICERONEM [d] nititur, fatentis: *quamquam & lætitiam nobis voluptas animi & molestiam dolor afferat, eorum tamen utrumque & ortum esse e corpore, & ad corpus referri.* Quæ ita quoque ad rejiciendam distinctionem inter voluptatem motus & stabilitatis adplicat, ut contendat, omnem illam felicitatem in corpus refundi. Quæ licet diserto scripserit calamo vir eruditissimus, nec sine specie veri, recte tamen considerata parum causæ Epicuri nocent, nec candorem Gassendi, quod ille cupit, suspectum faciunt. Scilicet vir acutus, sed justo iniquior in Epicurum, & præjudicio occupatus, non tam ipsum Epicuri systema, quam adversarios ejus, Ciceronem & Plutarchum consuluit, & ab iis, ut erant in torquenda Epicuri doctrina & opinione versipelles, falli se passus est. Quod ut luculenter demonstremus, observari I. velimus, abuti corporis notione Parckerum, ut evincat, corporeas voluptates sibi Epicurum præfixisse. Nam tametsi negari nequit, animam ratione substantiæ & texturæ Epicuro esse corpoream, tribuit tamen ei facultates, qualitatesque eas, quas spirituales alii philosophi vocant, easque actiones animæ vindicat, quas animæ tanquam spiritui reliqui asserunt. Id quod vero ad salvandam Epicuri causam sufficit: in hac enim controversia, utrum corporis an animi voluptates Epicurus respexerit, corporis vox non eo sensu sumitur, quo is animum resque omnes dixit corporeas, sed eo, quo crassiorem atomorum compagem, animo nostro junctam corpus vocamus, hæque voluptates corporis sunt, quæ sensibus percipiuntur. Nec hic de animæ natura in ethica disseruit Epicurus, sed psychologiæ suæ naturæ humanæ proprietates vindicando, ita de iis disputavit, ut inter tranquillitatem animi & indolentiam corporis maximum interesse discrimen appareat. Frustra itaque, quæ corpori crassiori adscribenda sunt, ad corpus istud animæ subtilissimum, quod amare, concupiscere, acquiescere, tranquillum esse potest, adplicantur, sicque turpi paralogismo subjectum quæstionis confunditur. II. Id quoque quam maxime notandum commendamus, habere Epicurum experientiam animique conscientiam testem, tantum nempe esse tamque arctum inter animam & corpus vinculum, ut sensus grati & ingrati in corpore, necessario quoque animam afficiat, ideamque grati vel ingrati adeoque vel tranquillitatem & jucunditatem vel dolorem & molestiam creet, id quod nostra ætate magnus seculi nostri philosophus IOANNES LOCKIVS [e] luculenter demonstravit. Hoc cum ita se habere nemo neget, quid quæso peccavit contra veritatem rei & naturam animi, quod voluptatem & dolorem sensumve grati & ingrati, ortum esse e corpore, & ad corpus tendere asseruerit? Necessarium enim hoc est, ad conservationem systematis, quo homo ex animo & corpore compositus constat: nec aliter potest agere anima, quam ut ea quoque in corpore sibi grata sint, quæ tranquillitatem suam ac internam, quam quærit, εὐθυμίαν promovent. Nihil in hoc peccat anima, nec quærit illa voluptatem corporis propter corpus, sed propter se suamque

d) Tusc. Qq. l. III.

e) De intell. hum. l. II. c. 7. p. m. 126.

que tranquillitatem. Quod ut exemplo illustremus, non errat anima, si ex eo, quod edendo, bibendo, dormiendo, naturalis famis, sitis, lassitudinis dolor pellitur, voluptatem capiat, & ex indolentia corporis tranquillitatem suscipiat, cum animæ propter arctissimum inter se & corpus vinculum, ratio postulet, ut corpus quoque in sua perfectione servetur, dolorque omnis absit. Vitium vero, quod tantopere abhorrent Epicuri obtrectatores hæret in ἀταξίᾳ neglectoque ordine; si nempe vel anima ad corporis moventem, non ad suam stabilem, voluptatem, tanquam ultimum finem, respiciat, vel eas corporis voluptates anhelet & desideret, quæ veram mentis tranquillitatem turbant. Hanc vero ἀταξίαν rejecisse Epicurum, ex eo manifestum est, quod voluptatem sine virtute & honestate acquiri non posse docuit, quo omnibus fœdis voluptatibus obviam ivit. His ex natura fœderis inter animum & corpus disputatis clarum est, qua ratione, quæ de corporis voluptatibus dixit Epicurus, criminatores, præeunte Timocrate apostata, everterint, & opinionem Epicuri adulteraverint. III. Verum quidem est, nullam voluptatem esse in animo, quæ non fuerit in corpore, cum juxta Epicurum motus omnis animæ a sensibus capiat originem: ita autem corpus non est subjectum proprium sensationum, sed tantum instrumentum, ipse vero grati ingrative, sive voluptatis & molestiæ sensus in animo est. Quare contra Parckerum invertendum pro Epicuro argumentum est, & concludendum, omnem proprie voluptatem, quæ sentitur, vel percipitur potius, ad animum proprie pertinere, non ad corpus. Ex quibus omnibus jam luce meridiana clarius patere existimamus, Epicurum belluinis voluptatibus frigidam non suffudisse. Nec his ex intimis ethicæ Epicureæ penetralibus disputatis obstare possunt loca Ciceronis vel Plutarchi, qui nec totam verborum, quæ truncata exhibent, seriem ostendunt, ut judicari queat, qua ratione voluptates ibi Epicurus consideraverit, nec ad ipsum Epicurum, nisi suspecta prorsus & fallaci ratione provocare audent. Ratam vero sententiam, subobscuram & intellectu difficilem se non satis intellexisse, ipse prodit Cicero, præfatus ad Torquatum: *animadverte igitur, rectene hanc sententiam interpreter.* Sinistre vero interpretatum fuisse, vel malo, ut Epicurum confoderet animo, vel non satis attentum Ciceronem, eleganter vidit & demonstravit MARCVS MEIBOMIVS, [f] qui rectissime observat, oppositam esse hanc sententiam Cyrenaicis, in voluptate corporis finem ponentibus summumque bonum, adeoque hypotheticam esse, & falsitatem hypotheseos Aristippi ostendere. Hic enim ejus sensus verus est: *si, quæ luxuriosis efficiunt voluptates, eorum animos liberarent metu ex cœlestibus, ex morte & dolore oriundo, tum quoque docerent cupiditatum terminos, nec reprehensionem nostram incurrerent: tantum abest, ut luxuriosorum vita reprehendi mereretur, ut quæ doceret, quomodo ad tranquillam vitam perveniendum sit, vacuam metu supremorum ac mortis ac dolorum, videlicet cupiditates suas cumulatissime explendo.* Ex his enim per-

f) Ad l. c. Laërt.

perspicuum est, Epicurum contrariam ejus, quam Cicero ei tribuit, opinionis sententiam defendere, & in Cyrenaicis hoc potissimum reprehendere, quod ad tranquillitatem mentis, verosque fines cupiditatum voluptatibus istis pervenire nequeant, cum illæ vel Deorum metu, vel mortis privatione, vel dolore illas cupiditates sequente misere turbentur; quæ tum demum possent admitti pro fine, si vel animi finem assequi, vel metu ex sublimibus, morte & dolore oriundo, turbari non possent. Hæc cum non sint, ideo voluptates corporis fœdas finem non esse posse, contra Cyrenaicam hypothesin recte evincebat, cum e contrario ei cupiditatibus naturalibus, v. g. fame, siti, & his similibus, ubi naturali modo explentur, animus tranquillus reddatur; ex quo necessario sequitur, temperantiam, sobrietatem, castitatem reliquasque virtutes, naturalibus corporis & honestis cupiditatibus convenientes esse sectandas. Quæ cum lucem apertissimam veræ Epicuri de voluptate corporis doctrinæ concilient, argumentum simul sunt, quam perversa ratione verbis philosophi vim intulerint Epicuri adversarii, & quam iniquum sit, in hac re ad Metrodori fragmenta, a fratre inimico edita provocare, quæ genuinam horti sententiam non explicant.

XIX. Vt noscatur vero quamobrem hæc voluptas sola sit finis, observari debet naturam ad voluptatem aliam primario, & tanquam ad finem non tendere, quam ad stabilem, quæ ex amotione doloris molestiæque oritur: nam mobilem quidem non habet ut finem, sed apparet solum tanquam medium ad stabilem.[ff]

XX. Præpostere itaque atque inconsiderate agunt homines intemperanter abrepti, qui voluptatem, quæ est in motu, tanquam finem sibi præstituunt.[g]

XXI. Sapientia vero voluptates in ordinem & concinnitatem redigit, docetque non aliam pro beatæ vitæ fine constituendam, quam quæ finis sit secundum naturam; duce enim natura, quicquid agimus eo spectat, ut neque corpore doleamus, neque animo perturbemur, ac ubi id semel assecuti sumus, omnis animi procella sedetur, ac nihil majus est, ad quod respectemus.

XXII. Magnitudinis itaque voluptatum terminus, seu voluptas summa, ipsa est doloris amotio, seu qui amotionem consequitur status. Nam ubicunque voluptas adest, quamdiu quidem adest, ibi nihil est dolens, aut ægrum aut utrumque simul.[h]

XXIII. Fit etiam proinde, ut privatione doloris terminata voluptas summa, variari quidem distinguique possit, augeri autem amplificarique non possit: natura enim quousque omnem prorsus dolorem exemerit, voluptatem auget, at sublato omni dolore non patitur ipsam secundum magnitudinem provehi, sed admittit solum varietates quasdam minime necessarias.[i]

XXIV. Non est itaque inter dolorem & voluptatem medium, doloris enim omnis privatio voluptas est.[k]

XXV.

ff) CICERO l. c. c. 9. LAERT. §. 137.
g) CICERO l. c. c. 11.
h) LAERT. l. c. §. 139.
i) ib.
k) CICERO l. c. c. 11. 17.

XXV. Constitutio vero hæc indolentiæ & tranquillitatis non est merus torpor, sed potius ejusmodi status, in quo omnes vitæ actiones placide simul atque jucunde peraguntur. Voluptas enim sapientis non iners est, sed ea, quam efficit ratio firmam sibi. Fecisse hanc Epicuro objectionem Cyrenaicos, LAERTIVS [l] & CLEMENS ALEXANDRINVS [ll] testantur, esse eam voluptatem statum dormientis, id quod minus recte Epicuro objectum est. Dormientis enim non est sensus & acquiescentia ex indolentia & tranquillitate, sed vigilantis.

XXVI. Quia vero hæc voluptas dolorisque amotio non corporis tantum sed & animi pax, & bonum est, in eo cura nostra versari debet, ut utraque pars, quo completa sit hominis felicitas ista indolentia & tranquillitate fruatur. Non secus itaque de felicitate, quam de sanitate philosophandum est, ut totius hominis sequatur felicitas: illud ethica præstat, hoc medica ars.

XXVII. Huic arti salutari corporis indolentia relinquenda est, monendum tamen, ad avertendos aut leviores efficiendos morbos, & plerumque curandos colendam esse temperantiam vitamque sobriam. [m]

XXIIX. Quod si eos patiendi incubuerit necessitas, fortitudo occurrat, tumque perferantur animo constanti, tum præ impatientia non exasperentur, ac vel illud solatio sit, quod futuri sint, aut magni breves, aut diuturni leves. [n]

XXIX. Adversus animi morbos medicinam parat philosophia. [o]

XXX. Media vero, quibus utitur philosophia, sunt virtutes, ex quibus prudentia antecellit, ex qua reliquæ omnes tamquam ex radice progerminant. [p] Oppositum hoc Stoicis est, qui virtutem per se appetendam esse, & felicitatem præstare asserebant. Hinc in hac parte eis *pugnam esse cum Epicureorum delicata & umbratica turba in convivio suo philosophantium*, ait SENECA, [q] *apud quos virtus voluptatum ministra est.* Quod si tamen rationes ejus examinentur, patebit, vel in meram verborum pugnam totam controversiam abire, vel non intellexisse Senecam Epicurum: non enim hic de voluptate virtutis contemtrice locutus est, quod vult Stoicus, sed de virtutis filia; & in tota ista quæstione, utrum virtus summi boni causa sit, an ipsa summum bonum, Epicurus formalem boni rationem, Seneca objectivam, & efficientem quoque intelligit, quod ille adeo non negavit, ut voluptatem sine virtute non esse contenderet.

XXXI. Intelligitur vero hoc loco prudentia non sensu stricto, quæ est vivendi ars provida, sed ratio ista, qua & prudenter, & juste, & honeste vivimus. [r] Prudentia itaque hic cum sapientia significatione & potestate coincidit.

XXXII.

l) *Lib. II. §. 89.* MENAG. *ad h. l.*
ll) *Strom. l. II.*
m) LAERT. *l. X. §. 132.* CICERO *l. c. c. 14.*
n) LAERT. *§. 140.* CIC. *l. c. c. 15.* Plures veterum qui hoc *κύριον δόγμα* Epicuri repetunt, nominat MENAG. *ad h. l.* GATAKER. *ad Antonin. l. XII. §. 33.* STOLLIVS *Hist. phil. mor. gent. §. CX. pag. 186.*
o) Eleganter hac de re differentem videsis CICERONEM *Tusc. Qq. l. III. c. 3.*
p) LAERT. *§. 132.*
q) *De benef. l. IV. c. 2.*
r) LAERT. *l. c.*

XXXII. Habet nempe homo facultatem ratiocinandi, seu judicandi, ac unam rem inferendi ex alia, speciatim autem eam, quæ in rebus agendis, seu in electionem fugamque cadentibus, judicat ac ratiocinatur; & præjudicia pellit, ostenditque, qua ratione honeste, ac juste ac jucunde vivatur.[s] Respicit vero hac thesi Epicurus potissimum ad philosophiam, qua metus omnis sublimium, & providentia superorum, fatumque, & quæ alia mentis tranquillitati obstare putabat, e mente, tanquam præjudicia, ejiciuntur.

XXXIII. Virtutes vero, quæ ratione duce coli debent, vel nos respiciunt vel alios.

XXXIV. Quæ nos respiciunt, duæ sunt temperantia & fortitudo.

XXXV. Virtus ad alios respiciens homines, est justitia.

XXXVI. Istis virtutibus quasi cardinalibus prudentia, temperantia, fortitudine & justitia homo vitam nanciscitur beatam & tranquillam.

XXXVII. Sequitur ex his, virtutes beatæ vitæ esse congenitas, ac fieri non posse, ut ab iis vita jucunda separetur.[t]

XXXIIX. Et cetera quidem omnia, ut caduca & mortalia sunt a germana constantique virtute separabilia, sola autem virtus, ut bonum perpetuum, atque immortale inseparabilis ab ea est.[u]

XXXIX. Simul ex his intelligitur, esse omnes virtutes inter se connexas, cum quia cum ipsa principe prudentia ceteræ conjunctæ sunt, tum quia omnes cum jucunda vita cohærent, nec hæc sine illis est, & vice versa.[x]

XL. Non itaque sermonem esse manifestum est de voluptate obscœna infamique, sed de ea, quam virtute obtinemus: quæ bonum est ipsa virtute superius, cum sit finis, cui obtinendo ipsa virtus inservit.[y]

XLI. Prudentia duplex est, universalis & privata.[z]

XLII. Prudentia universalis est, cujus munus est vitam regere, & quicquid in vita beata obtingere potest, sic prospicere, ut ad beatam vitam illud dirigat. Hæc non tantum præcavet, ne quid incidat, unde corpus doleat, sed potissimum etiam mœstitiam pellit ex animis, nec exhorrescere metu sinit, eaque rectrice in tranquillitate vivi potest, omnium cupiditatum ardore restincto. Revocare huc philosophiæ munus Epicurum ex *epistola ad Menœceum*[a] clarum est.

XLIII. Prudentia itaque & sapientia idem sunt, nam utraque cupiditates inanes rescindit, ad necessaria se contrahit, modumque finibus naturæ convenienter & beate vivendi præscribit.[b]

XLIV. Prudentiæ privatæ munus est, ut quisque genium suum norit, & nihil natura repugnante adorsus mature provideat de statu cui vitæ actiones omnes ita accommodet, ut quam fieri potest, indolentissime & tranquillissime vivat.

XLV. Genium vero suum quisque prius noscat, seseque consulat ipsum, necesse

s) *ibid. §. 130. 140.* Conf. GASSEND. *ad Laërt. l. c. p. 1593.* ubi etiam de libero arbitrio, ex mente Epicuri agit.

t) *Citati.*

u) *ib. §. 138.* CIC. *l. c. c. 15.*

x) *ib. §. 132.* GASSEND. *ad Laërt. p. 1433.*

y) *ib. §. 131.*

z) CIC. *de fin. l. I. c. 12. seqq.*

a) LAERT. *§. 133.*

b) CIC. *l. c.*

necesse est, ut sui destinationem ad certum vitæ genus, quatenus ad id se idoneum compererit, faciat, in quo, quantum licet, sine dolore & tranquille vivere liceat. Vt vero is status, qui deligitur, securior sit & tranquillior, eligendus mediocris est, qui neque valde emineat, neque valde abjectus sit. [c]

XLVI. Si ita quis se comparatum noverit, ut vivere cœlebs sine angore non queat, possitque non valde angi & turbari inter sollicitudines & molestias conjugii, eo casu ducere uxorem & suscipere liberos, quibus paterna consulatur prudentia, licet. At nisi talem quis se noverit, abstineat, necesse est a conjugio, quod tanto ipsi erit ad beatam vitam & tranquillitatem impedimento. [d]

XLVII. Quia vero hoc tantum præsumendum est, fore in matrimonio curas non magnas, ideo præceps est aleam ancipitem ultro subire, nisi necessitas & vitæ circumstantiæ aliud exigant: tum vero & uxor, & liberi ita curandi, ut partim natura præscribit, nostrorum amorem curamque instillans, partim ipsa sapientia monet, nempe ita instituendi, ut & ipsi sapientia felices, id est dolore vacui & tranquillo animo evadant. Eadem cura familiæ impendenda est. [e]

XLVIII. Si qui sint natura ambitiosi, appetentesque gloriæ, actuosi aliunde, & publicis rebus gerendis idonei, ac insuper ii, quibus aut nascendi conditio aut sors, aut occasio januam facilem ad publicæ rei administrationem aperiat, possunt ii non quietem sectari, sed publicæ rei gerendæ se accommodare, suæque naturæ obsequi: scilicet cum sint ita comparati, ut ex vita otiosa perturbationem & molestiam, dum, quod concupiscunt, non assequuntur, trahant.

XLIX. Qui vero natura otium amant, & ambitionem represserunt, aut, quid sit rei, experti ex procellis & tempestatibus emerserunt, aut aliorum exemplis cauti facti sunt; illi otium sibi reputabunt longe præstabilius, neque esse congruum, ut illud cum vita actuosa commutent: nisi quod forte interveniat ex parte reipublicæ, quod eorum industriam deposcat: unde concludendum est, sapientem non esse ad rempublicam, nisi quid intervenerit accessurum. Recte ita sensum verborum Epicuri apud LAERTIVM, [f] τὸν σοφὸν ὐδὲ πολιτεύεσθαι ὐδὲ τυραννεύσειν, GASSENDVM [g] descripsisse facile intelliget, qui vel scopum expendet Epicuri, cuncta ad tranquillam vitam referentis, vel naturam rerumpublicarum, præcipue Græcarum, considerabit, memor tamen plerosque viros summos, præcipue inter Romanos, qui rempublicam administrarunt, maximaque gloria effulserunt, sectæ fuisse addictos Epicureæ. Scilicet opponebat hoc, ut multa alia, Epicurus Stoicis, qui hunc viri sapientis animum, hoc officium esse contendebant, ut rempublicam capesseret, nisi quid intercesserit, ut SENECA [h] docet. Nempe illis

c) Conf. GASSEND. *ad* LAERT. *l. X. p. 1446.*
d) LAERT. *l. X. f. 119.* conf. STOLLIVS *Hist. philos. mor. gentil. §. III. p. 188.* & quos laudat.
e) *ib.*
f) *f. 119.*
g) *l. c. p. 1463.*
h) *De vit. beata c. 30.*

illis eum instructum mediis credebant, quibus solus rempublicam juvare aptus sit: hinc otium tum demum sapienti sectandum esse censebant, ubi frustra sapientiæ adhibentur auxilia, tantaque est reipublicæ corruptio, ut sapientiæ medicinam non admittat. Contrarium svadebat Epicurus, non tam ad publica emolumenta, quam propriam tranquillitatem, qua omnia metiebatur, intentus. Hic svadebat otium, ubi naturalis illa animi quies & securitas minus turbatur; eos vero qui naturali ambitionis impetu sine publicis muneribus quieti esse ac tranquilli non possunt, rempublicam capessere, vel si ita ejus sint circumstantiæ, ut tranquillitati publicæ intersit, patriæ adesse, illi subvenire jubebat, cum privata animi pax sine publica constare vix queat. In reliquis circumstantiis inculcabat illud λάθε βιώσας, quod frater ejus Neocles, cui hæc sententia tribuitur, ab Epicuro didicit. Strenue contra hoc axioma philosophiæ moralis Epicuri pugnat PLVTARCHVS, [i] philosophum proprio exemplo jugulaturus, qui tot artes tot labores impenderit, ne lateret, sed gloria inter reliquos philosophos emineret, iisque antecelleret. Quibus liceret quidem opponere SENECAM, [k] *Epicurum latenter vixisse* testantem, *nec gloriam appetiisse sed tamen sponte postea emicuisse* asserentem; sed concedamus tamen, quod præfracte negandum non esse putamus, non vacuum fuisse Epicurum ab inclarescendi desiderio, nihil tamen inde lucratur Plutarchus, more suo Epicuri verba invidiæ conflandæ causa torquens. Non enim hoc voluit Epicurus, ut otiosus & ignavus delitescat vir sapiens, sed τὸ τυραννεύειν, id est dominatus appetitionem rejecit, & vitatis titulis & honoribus intra literarii & philosophici otium tranquillitatem sectari, simul autem amicis se jucundum, utilemque præstare eum jubebat, [l] qua ratione doctrina & eruditione potuit excellere Epicurus, qui tamen in hortis delituit suis, nec procerum subsellia concupivit. Ex quibus patet, non absolute, sed ad certam sententiam restricto hæc dixisse sensu, otiumque imprimis commendasse philosophicum: in quo id paucis dixit, quod multis commendavit SENECA [m] Stoicus.

L. Temperantiæ munus est, animum cupientem reprimere, eumque ita regere, ut sequatur rationem in appetendis vel fugiendis rebus iis, quibus tranquillitas paratur & indolentia. [n]

LI. Temperantia itaque non expetitur ipsa propter se, sed quia voluptatem parit, hoc est, animis pacem afferit, & eos quasi concordia quadam placat & lenit. [o]

LII. Plerique autem, debilitate objecta voluptatis specie tradunt se libidinibus constringendos, nec quid proventurum sit provident, ob eamque causam propter voluptatem & parvam & non necessariam, & quæ vel aliter pararetur, & qua etiam carere possemus sine dolore, tum in morbos graves, tum

i) *Pec. differt. T. II. p. 115. seqq.*
k) *Epist. 79.*
l) LAERT. *f. 118.*
m) *De vita beata* passim. Hinc dijudicanda quæ habet cl. STOLLIVS *Hist. phil. mor. gent. §. CXI. pag. 190.*
n) CICERO *de fin. l. I. c. 19.*
o) *ib.*

tum in damna, tum in dedecus incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorumque pœnis obligantur.

LIII. Qui autem ita frui volunt voluptatibus, ut nulli propterea dolores conſequantur, & qui ſuum judicium retinent, ne voluptate victi faciant id, quod ſentiunt, non eſſe faciendum, hi voluptatem maximam adipiſcuntur prætermittenda voluptate. Iidem etiam dolorem ſæpe perpetiuntur; ne ſi id non faciant, incidant in majorem. [p]

LIV. Porro quia cupiditatum, circa quas verſatur temperantia, aliæ naturales, aliæ inanes ſunt, & ex naturalibus aliæ neceſſariæ, aliæ non neceſſariæ, ex his vero aliæ pertinent ad vitam ſimpliciter quale eſt cibi potusque, aliæ ad ipſam felicitatem, qualis indolentiæ, & tranquillitatis: ſequitur inde tria eſſe genera cupiditatum: alias nempe eſſe naturales & neceſſarias, alias naturales, ſed non neceſſarias, alias neque naturales neque neceſſarias, ſed inanes, & ex opinione varia prognatas: temperantiæ itaque munus eſt proſpicere, ne neceſſariæ ſint cum ſtudio vehementi, quod ex opinione eſt, adeoque fiant inanes, damnumque inferant, nec amplius eas admittere & explere, quam quousque, niſi expleantur, dolorem in corpore creant, noxamque deducunt, id quod paucis fieri poteſt. [q] Reſpiciunt hæc potiſſimum cupiditates naturales, e. g. famem, ſitimque, dolore, quem corpori creant, hominem impellentes, ut illis faciat ſatis. Has naturales quidem cupiditates explendas eſſe Epicurus præcepit, ſed eo usque tantum, quoad naturalis ille ſedatus dolor fuerit, hunc temperantiam terminum iis ponere. Reliqua quæ modum, & menſuram explendi cupiditates reſpiciunt, ex non neceſſariis eſſe cenſet, cum ad iſtam indolentiam non magis, quam illæ, conferant, e. g. fames non magis lautis cibis pellatur, quam duro pane: Quæ autem nec neceſſariæ ſint, nec naturales, eas eſſe ejiciendas, ſtatuit, quia iſtis naturalibus cupiditatibus ex rationis præſcripto ſatisfacere nequeant, ſed dolorem potius corporis animique turbas excitent, quales ſunt incontinentia, temulentia & his ſimilia. Temperantia itaque primum cupiditatum genus ex rationis præſcripto regit, alteri modum ponit, tertium evitat. Ita quidem ratæ ſententiæ Epicuri, quæ a CICERONE [r] aliis quoque exemplis illuſtrantur. His ſi metimur Epicurum, æquo inde judici manifeſtum eſt, falſas eſſe, quæ Epicuro, tanquam corporis voluptatum patrono, objiciuntur accuſationes.

LV. Temperantia, gulæ oppoſita, ſobrietas eſt, libidini continentia, iræ cupiditative vindictæ lenitas, ambitioni modeſtia, avaritiæ moderatio; ſed & ipſa mediocritas inter ſpem deſperationemque futuri huc pertinet.

LVI. Dici non poteſt, quantum bonum ſit ſobrietas, quæ nos ad victum tenuem & ſimplicem, parcumque reducit, docens nos, quam id ſit exiguum, quod natura deſiderat, quamque poſſit rebus parabilibus & tenuibus neceſſitas, qua illa laborat, ſanari. Non quod ſemper utendum ſit exiguis, verum, ut, cum multa non habemus, paucis utamur, credentes il-

 los

p) *ib.* q) CICERO *l. c. c. 13. Tuſc. Qq. l. V. c. 33.* LAERT. *ſ. 149.* r) *l. c.* conf. STOLL. *l. c. p. 182.*

los magnificentiſſime vivere atque dulciſſime, qui illis minime indigent; intelligentes, id quod naturale eſt, eſſe parabile, quod vero inane & opinione conſtat, id difficulter parari poſſe. [s] Ipſum in hortis ſuis ita vixiſſe, ut epula quidem modeſtiora non rejiceret, paucis tamen & parabilibus facile cibis frueretur & contentus viveret, ex vitæ ejus hiſtoria, & ipſis Ciceronis & Senecæ teſtimoniis ſupra adductis notum eſt.

LVII. Panis ergo cibarius & aqua ſummam voluptatem afferunt, cum egens quis illa in cibum ſumit. [t]

LVIII. Itaque ſimplicibus & non magnifice paratis cibis aſſveſcere, & ſalubritatem efficit, & hominem ad neceſſaria vitæ miniſteria impigrum reddit, & ſumtuoſas etiam ad epulas per intervalla accedentes meliores nos facit, atque adverſus fortunam parat interritos. [u] Cave tamen hæc ita intellexiſſe putes Epicurum, ut voluptatem a voluptate non differre crederet, quod Cyrenaicis quidem placuit, totum vero rejectum ab Epicuro, & de quantitate voluptate contrarium aſſertum eſt: id quod ex nona *ratarum ſententiarum*, quæ admodum obſcura eſt, erudite demonſtravit MARCVS MEIBOMIVS. [x]

LIX. Virtus deinde eximia eſt continentia, ſive abſtinentia a venereis, quippe quorum uſus nunquam proſit, & præclare agatur, niſi etiam noceat. Dictum hoc de argumento ſupra. [y]

LX. Sapiens itaque amaturus non eſt. [z] Quem vero amorem philoſophus intelligat, ex dictis intelligi poteſt.

LXI. Mulieri quoque non congreſſurus eſt ſapiens, quam leges attingere vetant. [a] Cum enim pœna legibus ſancita ſequatur minori iſta voluptate majus damnum dolorque arceſſitur, & tranquillitas animi ac indolentia corporis turbantur.

LXII. Aberit etiam a ſapiente, ut Cynicorum ritu vivat, eaque ſit inverecundia quam iſti in propatulo oſtentant: [b] vivit enim in ſocietate non in agris ferorum ritu, adeoque contemtum, convicia, famæque & exiſtimationis damna magna tranquillitatis jactura ſentiet. [c]

LXIII. Abſtinebit etiam ſapiens muſica & poëtica, quatenus incentiva ſunt libidinis. Parum duabus hiſce diſciplinis tribuiſſe Epicurum, ſupra jam in ejus vita docuimus, multisque demonſtravit GASSENDVS, [d] a quo adducta ſi reſpiciantur veterum ea de re teſtimonia, ad oculum patebit, hoc tantum ſenſu, non vero abſolute Epicurum eas rejeciſſe. Muſicam enim non ἁπλῶς improbaſſe, ex eo colligi poteſt, quia librum *de muſica* ſcripſit, ex quo tela ſua deſumſiſſe SEXTVM EMPIRICVM, [e] contra hanc artem ex Epicureorum mente diſputantem, probabile eſt: quæ ſatis evidenter produnt, de abuſu artis Epicurum diſſeruiſſe: recte enim his de ſcientiis ſolum ſapientem præcipere poſſe LAERTIVS [f] teſtatur, non vero, illum plane eas

s) LAERT. ſ. 130. 131. conf. SENECA *ep.* 4.
t) *ib.* u) *ibid.* x) Ad LAERT. *l. X. ſ.* 142.
y) *ibid. ſ.* 132. z) *ib. ſ.* 118.
a) *ib.* Oppoſitum hoc eſt Cynicis.
b) *ib. ſ.* 119. c) *ib. ſ.* 121.
d) *De vita Epic. l. VIII. c.* 2. *p.* 200.
e) *Adv. mathem. l. VI. ſ.* 19. conf. GASSENDVS *l. c. p.* 235.
f) *l. c.*

eas rejicere: id quod præter veritatem ei tribuunt veterum plurimi præter Gassendum MENAGIO laudati.

LXIV. Lenitas sive mansuetudo, clementiam quoque & misericordiam comprehendit.

LXV. Non irascitur sapiens; rationis enim præsidio fretus, acceptam injuriam habet in rebus fortuitis, matureque agnoscit, non esse in sua situm facultate, ut hominum ceteri sint justi & passionibus non abripiantur, ut non sunt in ejus facultate reliqua incommoda, & damna fortuita.

LXVI. In jus quoque vocatus apparebit, sed non irascetur judici, accusatori, testibus, sed bona fretus conscientia, nihil de sua tranquillitate remittet, & intrepide in judicio versabitur. [g]

LXVII. Etsi castigatio servorum immorigerorum necessaria est, debet tamen illa animadversio fieri sine ira, ut in civitate sine ira scelesti puniuntur. [h]

LXVIII. Modestiæ magnum præsidium est, occulte, id est, privatum vivere; bene enim qui latuit, bene vixit. [i]

LXIX. Non ambit itaque vir sapiens honores civiles, sed modeste se continet, nec palatiorum ambitiosam quærit superbiam, sed sibi vivens ruris amœnitates & simplicitatem amat, ut tranquillitati consulat suæ. [k]

LXX. Statuas tamen vel majorum, vel suis partas meritis non rejiciet, & in porticibus collocabit: minime tamen quæret ad ambiendam gloriam, vel eas ostentabit, sed tranquillum servabit animum, etiamsi non habuerit. [l]

LXXI. Sic vero nec de sepultura magnopere sollicitus futurus est sapiens, ratus, quod ad se corpusve mortuum attinet, interfore parum, quo se modo habeat. [m]

LXXII. Moderatio illa animi dispositio est, qua quis parvo contentus est, quaque nullum majus adesse homini bonum potest. [n]

LXXIII. Nititur ea divitiis naturæ, quæ nec nimis multæ sunt, nec difficulter parari possunt, & animum haud facile turbant, cum inanis & misera divitiarum cupiditas satiari, eaque mentis tranquillitas effici nequeat. [o]

LXXIV. Qui vitæ terminos novit, non ignorat, quam sit facile parabile id, quod indigentiæ dolorem tollat, omnemque vitam perfectam constituat. Itaque nihil negotiis opus est, quæ certamina habent.

LXXV. Subsistentem vero finem versare animo oportet, omnemque evidentiam, ad quam ea, quæ opinamur, referimus: alioquin omnia rationem judicii desiderabunt, tumultuque plena erunt. [p] Vtraque ex ratis sententiis Epicuri, quibus innuit, si tum ad ea respiciatur, quæ natura, tanquam fini præsenti necessaria constituit, tum ea quæ opinione tantum constant, e. g. in potu ciboque affluentia & deliciæ, evidentia recta cognoscantur,

g) *l. c.* Ita enim obscura Epicuri verba intelligenda esse ratio systematis ethici poscit.
h) *f. 113.* conf. SENECA *ep. 47.*
i) Vide dicta *n. XLIX.*
k) *l. c.*
l) *ib. f. 120. 121.*
m) *ib. f. 118.*
n) *f. 130.*
o) *f. 144.*
p) *ib. f. 146.* LVCRET. *l. V. v. 1428. seqq.*

tur, facile naturam parabilibus fore contentam; hoc si omittatur, falsoque decipiamur præjudicio, quæ nostra tantum opinione necessaria sunt, re ipsa talia esse, nunquam pacem & tranquillitatem fore in animo.

LXXVI. Quod futurum est, neque nostrum est, neque omnino non nostrum, id quod ideo tenendum memoria, ut ne tanquam certo futurum haud dubie speremus, neque item prorsus, tanquam minime eventurum desperemus: utrumque enim tranquillitate privat.[q]

LXXVII. Sapiens itaque, ne non vivat, metuit, nec enim illi vivendi potestas juncta est; neque opinatur, mali aliquid esse, non vivere: neque vitæ tempus cupit longissimum, sed svavissimum.[r]

LXXVIII. Consvescendum autem arbitrari nihil ad nos pertinere mortem;[s] ita enim ne tum quidem voluptate privamur, quippe prout optimæ vitæ perfectum adeoque delectabilem nanciscemur finem, discedentes tanquam convivæ vitæ pleni & debito perfuncti eo munere, quo perfuncturi accepimus vitam,[t] nec de futuro anxii, quod nihil ad nos, quia nulli amplius sumus.[u]

LXXIX. Fortitudo, adversus metum, & quicquid eum incutit, comparata est, & adversa non timet, dolorem patienter fert, laboremque & molestiam non expavescit, ut ad veram animi pacem perveniatur.

LXXX. Est vero & hæc virtus comparata ad voluptatem, quippe nec laborum perfunctio, nec patientia, nec assiduitas, nec vigiliæ, nec ea ipsa, quæ laudatur industria, ne fortitudo quidem per se ipsa allicit, sed ista sequimur, ut sine cura metuque vivamus, animumque & corpus, quantum efficere possumus, molestia liberemus.[x]

LXXXI. Quibus rebus intelligitur, nec timiditatem ignaviamque vituperari, nec fortitudinem patientiamque laudari suo nomine, sed illas rejici, quia dolorem pariant, has optari, quia voluptatem conciliant.[y] Oppositum hoc Stoicis est, in ipsa virtute sine respectu ad animum, felicitatem ponentibus.

LXXXII. Gravissimum vero & maximum metum incutere, & perturbationem hominum mentibus solet, quod existimantes esse quasdam beatas atque immortales naturas, censent tamen inesse iis contrarias hisce attributis voluntates, actiones, passiones, vid. sollicitudines negotia, iræ, gratiæ, ex quibus, & malis detrimenta maxima, & bonis præsidia ab ipsis Diis adveniant.[z]

LXXXIII. Nititur hic metus inani præjudicio, Deos humanis affectibus similes fovere perturbationes, unde miris modis se miserum reddit & infelix humanum genus, præsertim ubi iras Diis acerbas adjungit, pœnasque putat exigi.[a]

LXXXIV. Vano vero timore infelices se reddere homines, ratio docet,

q) *f. 127.* r) *f. 126.* s) *f. 125.*
t) CICERO *de fin. l. I. c. 21.*
u) LAERT. *l. c.* Epicurum vero tali animo mortem adiisse, supra diximus, licet de eo dubitet PLUT. *quod non liceat suav. vivi sec. Epic.* *T. II. p. 191.*
x) CICERO *l. c. c. 14. 20.*
y) *ibid.*
z) LAERT. *f. 81.* LUCRETIUS *l. I. v. 62.* quibus respondet PLUT. *l. c. p. 106.*
a) *ib.* LUCRET. *l. V. v. 1193.*

cet, qua discimus, Deos securum ævum agere, naturamque eorum esse a rebus nostris longius remotam sejunctamque, quam ut erga nos aut gratia aut ira tangantur. Cavendum itaque, ne Deum reputantes esse immortale beatumque animal, ut communis notio de Deo suggerit, quicquam ei tribuamus, quod aut ab immortalitate alienum sit, aut a beatitudine abhorrens.[b]

LXXXV. Errant itaque homines, qui cum Deos immortales ac beatos dicunt, non tales deinde tuentur, sed aliis adjunctis contradicentibus eosdem negant, ut dum illos dicunt negotium habere, ira vel gratia teneri, quæ præ imbecillitate, metu opisque externæ indigentia contingunt.[c]

LXXXVI. Neque vero ita erit, cur quis reputetur impius, quoniam impius revera est, non is, qui vulgares multitudinis Deos tollit, sed is, qui multitudinis opiniones Diis adhibet; non enim germanæ prænotiones sunt, sed falsa præjudicia.[d]

LXXXVII. Qua ratione quoque non is pius est, qui præ Deorum metu ad nullum non lapidem, nullam non aram vertitur, sed is qui pacata mente omnia contuens, de Diis vera sentit, ac illos animo, non spe quidem pretiove inductus, sed ob majestatem eximiam supremamque naturam colens, tuetur respectu eorum venerationem omnimodam, eoque orationis genere utitur, quo tales suggeruntur de iis cogitationes, quibus nullæ venerationi contrariæ opiniones nascuntur.[e]

LXXXVIII. Alterum, quod hominum mentes teterrimo metu percellit, mors est, contra quem fortitudo animi tranquillitatem tuetur.[f]

LXXXIX. Vt igitur hisce nos eximere possimus terroribus, reputandum est, nihil ad nos pertinere mortem. Quicquid enim est sive boni, sive mali, cum sensu est, dissolutio autem est mors, & sine sensu manet, dolor frustra minatur, ubi patiens est e medio sublatum.[g]

XC. Neque itaque terret sapientem potest privatio & cessatio eorum, quibus vivi fruimur, neque ea, quæ post mortem fiunt; illorum enim non est tum quidem desiderium, neque horum sensus vel dolor. Non deploranda itaque, quæ relinquimus, nec timenda, quæ metu vano futurorum nos terrent.[h]

XCI. Igitur, quæ omnium malorum maxime horrendum existimatur mors, nihil ad nos attinet, quia dum nos sumus, mors non adest, & dum mors adest, nos non sumus: ut adeo neque ad vivos neque ad mortuos pertineat.[i]

XCII. Æqvum igitur est, ut hac vita mortali fruamur, non quidpiam incerti temporis adjicientes, sed cupiditatem immortalitatis abjicientes; vitæque tempus non quod longissimum, sed quod jucundissimum fructuose captandum.[k]

XCIII.

b) LAERT. §. 123. c) §. 77. d) ib.

e) ib. LVCRET. l. V. v. 1197. sqq. Merito vero Epicuro, voluptatem finem statuenti objicitur, quæ voluptas, quæve pax animæ, ex ejusmodi veneratione sequatur, cum nihil inveniat animus in Diis, quod ad se referat, cui tranquillitatem ferat acceptam. Amor enim mysticorum purissimus commentum est in schola Epicuri. Ita scilicet prodit Epicurus, quam male systema suum hac in parte cohæreat. f) LAERT. §. 87.

g) ibid: §. 124. h) §. 125.

i) SEXT. EMP. Pyrrh. hyp. l. III. c. 4. §. 229.

k) LAERT. §. 126. SEXT. l. c. CIC. Tusc. Q. l. V. c. 30.

XCIII. Quod porro homini ægritudinem creare potest, est dolor corporis, animique cura, angorque.

XCIV. Cavendum est, ne sapiens quempiam dolorem in corpus accersat, nisi aut declinandi gravioris doloris, aut comparandæ uberioris voluptatis gratia id fiat. [l]

XCV. Porro autem, si necessitas quædam aut naturalis constitutionis aut factæ externæ violentiæ dolorem quispiam sentiat, tunc sapientis est, dolorem æquo ferre fortique animo, ac patienter aut solutionem aut relaxationem ejus expectare. Nam non moratur perpetuo in carne quod dolet; sed summus valdeque intensus dolor brevi desinit. Aut enim solvitur, succedentemque habet, nisi omnimodam indolentiam, saltem mitigationem magnam; aut solvit, sicque finitur morte, cum, quod ab eo doleat, nihil sit. Qui dolor vero moram trahit, diuque in corpore perdurat, is sane & remissior est, & non multum est tempus absque aliqua in corpore voluptate. [ll]

XCVI. Hinc intelligi potest, cur dictum sit, sapientem, tametsi torqueatur, posse nihilominus esse beatum: quoniam & quam necessitatem frangere non potest, patientia emollit, & quantum potest, animum suum a dolente corpore abducit cumque ipso amplius, quam cum fragili quendaque parte versatur, & præterita fortiter facta cogitat, recreatque se in bonis præteritis. [m]

XCVII. Ægritudo, quæ animo concipitur, oritur ob ea quæ reputantur mala externa, quibusque opposita bona maxime concupiscimus.

XCVIII. Ægritudo non est ex natura, sed opinione mali, quia credimus, nos esse in malis, sive illa provisa & expectata sint, sive intervenerint. [n]

XCIX. Exinde hoc constat, ista quæ nos angunt, non esse nobis re ipsa mala, quia extra nos sunt, neque per seipsa attingunt, sed opinione tantum nostra in nobis mala fiunt, nempe si animi ab iis patiamur tranquillitatem perturbari. [o]

C. Comparat igitur se sapiens adversus fortunam, sive externa, quæ opinamur, bona, quorum jactura animo ægritudinem parit, ista non magis sua, quam aliena habendo, & ita sibi providet, ut, si contingat, eorum jacturam facere, mœrore se non conficiat, sed æquo animo ferat, id a fortuna repeti quod erat commodatum. [p]

CI. Iustitia homini in societate degenti convenit, & communis, quo constat, societatis nexus est.

CII. Neque hæc vero virtus, ut reliquæ, a voluptate divelli potest, nam non modo nunquam nocet cuipiam, sed contra semper alit aliquid, tum vi sua atque natura, quod tranquillet animos, tum spe, nihil earum rerum defuturum, quas natura non depravata desideret, animus vero injustitia turbulentus non fiat. [q]

CIII.

l) LAERT. §. 129. ll) ib. §. 140. m) ib. §. 118.
n) CIC. Tusc. Qq. l. III. ubi prolixe de hac ægritudine animi disserit.
o) Malum enim nihil est in ethica Epicuri nisi quod tranquillitatem pacemque hominis turbat, bonum quod confert.
p) LAERT. §. 120.
q) CIC. de fin. l. I.

CIII. Et quia ex improbis factis ad minuendas vitæ molestias accessio fere nulla fieri potest, cum ingens fiat ad augendas ex conscientia factorum, tum pœna legum, odioque civium; itaque invitat ratio vera bene sanos ad justitiam, æquitatem, fidem, quibus animi promovetur tranquillitas.[r]

CIV. Ius, sive justum naturale nihil aliud est, quam tessera (σύμβολον) utilitatis, ut homines ad invicem, neque lædant, neque lædantur, atque adeo natura duce secure degant, quod natura appetit.[s]

CV. Vt vero justum quidpiam sit, seu jure servetur, duo exiguntur; unum, ut utile sit, seu ad communem utilitatem, hoc est, securitatem spectet, alterum, ut sit ex communis societatis consensu præscriptum. Neque enim quidquam justum per se esset, nisi societas communi consensu pactove inito, consvesceret servandum.[t]

CVI. Quæ animantes fœdere jungi non poterant, ut neque lædant invicem, neque lædantur, erga eas nec jus ullum, nec injuria est. Eadem est in gentibus ratio, quæ aut nequeunt, aut nolunt ita fœderari, ut neque lædant invicem, neque lædantur.[u]

CVII. Ad hanc ineundam consensionem atque fœdus mutuum compulit homines necessitas, & rixæ atque oppressiones imbecillium a potentioribus factæ, quibus homines edocti sunt, se non posse tuto commodeque degere, nisi pacta inirent, de non lædendo invicem.[x]

CVIII. Injuria per se malum non est, verum ob suspicionis metum, quod latere nequeat eos, qui hujusmodi sunt justitiæ constituti vindices, quam tranquillitate privat.[y]

CIX. Non credat is, qui clam aliquid facit, contra id, quod inter se constituerunt homines, ne lædant invicem, nec lædantur, latere posse, etsi millies præsenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen incertum est, an latere possit.[z]

CX. Communiter quidem omnibus jus unum est, (utilitatis enim quid confert in mutua societate) privatim tamen ob regionis genium, aliasque ob causas non omnibus idem consequitur jus esse.[a]

CXI. Quod testimonio firmatur, ut quod expediat in usibus mutuæ societatis, ex iis quæ justa existimata sunt, illud justi locum obtinet, sive idem fiat omnibus, sive non fiat.[b]

CXII. Si quid lege sanciatur, nec eveniat, ut mutuæ communioni utilitatem afferat, non amplius justi naturam illud habet.[c]

CXIII. Quod si aliter eveniat, quod e justo utilitatem promittebat, sed per aliquod tempus anticipatæ notioni responderat; nihilominus eo tempore, quando utilitatem ferebat, justum id erat.[d]

CXIV.

r) *ib.* s) LAERT. *f.* 150. t) *ibid.*
u) *ib.* x) LVCRET. *l. c.*
y) LAERT. *f.* 151.
z) *ib.* Quid si vero tanto somno oppressa sit conscientia, ut morsum non sentiat, metumque, iri injustitiam proditum? tum enim manet tranquillitas, cum providentia non detur. Ex quibus manifestum est, non cohærere ethicam Epicuri tanto fulcro privatam.
a) *ib.* b) *ib. f.* 152. c) *ib.* d) *ib.*

CXIV. Vbi nulla circumſtantiarum novitate incidente ea, quæ juſta putantur in ipſis operibus, non concordant cum anticipata notione, non ſunt juſta; ubi vero rerum novitate incidente non amplius ſunt utilia poſita jura, non erunt quoque amplius juſta. [e] Summa hæc eſt juris naturalis, qualem ipſe Epicurus in ratis delineavit ſententiis, quas ipſius verbis expoſuimus, paraphraſin elegantem & illuſtrationem quoque deſiderantem lectorem ad GASSENDVM [f] ablegantes. Ex ea vero manifeſtum eſt, jus omne Epicurum ex ſola hominum utilitate pacto firmata derivaſſe, id quod vera juris naturalis principia convellere, in confeſſo eſt. Nec pro excuſando Epicuro valent, quæ GASSENDVS [g] & poſt eum RAPPOLDVS [h] monent, utilitatem in natura eum fundaſſe; id enim contra principia Epicuri eſt, quæ omne neceſſarium, eſſentiamque omnem & phyſicam & moralem in naturæ neceſſitate ſitam, præter atomos rejiciebant, & fortuito atomorum concurſui omnia tribuendo, fines quoque in univerſo intentos reſpuebant. Ita vero nec hominum animi ad certos fines nati, nec eorum actionibus certæ leges normaque præſcripta eſt; ſed cum homines, non negante LVCRETIO [i] ferarum ritu vagarentur, viderentque commodis & ſecuritati ſuæ ſine legibus caveri non poſſe, in communem juris ſummam, ex publica utilitate dimetiendam conſenſere,

Atque ipſa utilitas juſti prope mater & æqui eſt, [k]

Recte itaque Epicurum inter moralitatis extrinſecæ patronos retulerunt & notarunt RAD. CVDWORTHVS [l] & IO. FR. BVDDEVS. [m]

CXV. Affines juſtitiæ ſunt virtutes, beneficentiæ, miſericordiæ, grati animi, pietatis & obſervantiæ.

CXVI. Quemadmodum qui opibus valent, tenentur alios adjutare, ut & ſibi inde voluptatem pariant, & comes, benigni, liberales, munifici audiant; quo utilitas promovetur, ita gratus animus neceſſarius eſt ad tranquillitatem, niſi velit quis odio probroque eſſe maximo. [n]

CXVII. Ex iis, quæ ad totius vitæ beatitudinem ſapientia comparat, longe maxima eſt amicitiæ poſſeſſio. [o]

CXVIII. Qui ex rebus, quæ extra ipſum ſunt, fiduciam ſibi parare atque conſtituere cupit, is quæ fieri poſſunt, amica ſibi efficit: quæ vero aliena & inimica ſunt, illis ſe non immiſcet, & exterminat omnia, quæ facere non conducit. [p]

CXIX. Novimus certe eveniſſe, ut quibuscunque plenam fiduciam ſecuritatemque parare fas fuit ex ſocietate hominum, pari ſententia affectuque viventium, ii ſvaviſſimo freti pignore, quam ſvaviſſime inter ſe vixerint, ac pleniſſima inter ſe neceſſitudine juncti præoptarint, ſine lamentis, pro illo, qui foret ad mortem deſtinatus, mortem ſubire. [q]

CXX.

e) *ib.* f) *Ad* LAERT. *l. X. p. 1519. ſeqq. Synt. phil. Epic. P. III. c. 24. p. 475. ſeqq.*
g) *l. c. p. 1526.*
h) *Ad* HORAT. *Serm. l. I. ſat. 3. v. 96.*
i) *Lib. V. v. 1135.* k) HORAT. *l. c.*
l) Diſſ. *de æternis juſti notion. ad calc. Syſt. int. p. 23.*
m) *De Scept. mor. §. 10. 11. Anal. hiſt. phil. p. 219. 242.*
n) Conf. GASSEND. *l. c. p. 1586.*
o) LAERT. *ſ. 148.* CIC. *de fin. l. I. c. 20.*
p) *ib. ſ. 154.*
q) *ib.* Ita ſenſum obſcuræ ſententiæ luculenter expreſſit GASSEND. *l. c.*

CXX. Comparantur itaque amicitiæ ob uſus, utilitatemque; ita tamen, ut progrediente ea, familiaritateque efflorescente, amor ſit etiam, etiamſi ex amicitia nulla ſit utilitas: tum enim ex ipſo amore capitur voluptas.[r] Oppugnaſſe hoc Stoicos, ex SENECA [s] notum, qui tamen cum Epicuro verbis magis quam re ipſa pugnabant, ut ſupra oſtenſum. Voluptatis enim ex fide & amore oriundæ rationem habebat Epicurus, Stoici fidei & amoris ipſius.

CXXI. Quærere vero amicitiam, ejusque initium facere ſapientem decet.[t]

CXXII. Sapiens etiam, ubi opus erit, mortem pro amico oppetet.

CXXIII. Non tamen comparaturus eſt ſapiens amicum, niſi cujus ad finem ſibi præſtitutum, tranquillitatem nempe & ſecuritatem conferre quid poſſe amicitiam noverit.[u]

Succeſſio ſcholæ Epicureæ.

§. XVI. Decedenti ex vivis Epicuro, quem veſicæ doloribus conſumtum CXXVII Olymp. annus ſecundus, Archonte Pytharato abſtulit, ſucceſſit Hermachus, in ultima voluntate hortis ab ipſo Epicuro doctor datus. Hermachus ſucceſſorem habuit Polyſtratum, de cujus mirabili cum Hippoclide amicitia ſatisque ex Valerio Maximo quædam ſupra diximus. Polyſtratum excepit [x] Dionyſius, is qui a ſectæ mutatione metathemenos dictus eſt, ut viri docti ſuſpicantur: [y] hunc excepit Baſilides quidam. [z] Fuiſſe vero ab Epicuro usque ad Auguſti tempora decem doctores horto Epicuri præfectos SVIDAS [a] tradit: qui vero reliqui ex his decem fuerint, definiri, ſilentibus veteribus, non poteſt. Quam enim ſcholæ Epicureæ ſucceſſionem enumerat IONSIVS, [b] quia Epicurus, Hermachus Polyſtratus, Dionyſius, Baſilides, Apollodorus, Zeno Sidonius, Phædrus, Patron ſe excepiſſe invicem dicuntur, ea veterum-teſtimoniis nondum ſatis evicta eſt, licet negandum non ſit, celeberrima hæc fuiſſe in hortis Epicuri nomina. Quod ſi conjecturis aliquid dandum eſt, veriſimile eſt, Baſilidi ſucceſſiſſe Protarchum Bargylaïten,[c] qui Demetrium Laconem, non ignobilis inter Epicureos famæ virum [d] diſcipulum habuit. Hunc excepiſſe ignoti nominis aliquos non eſt, quod dubitemus. Diogenes tamen Tarſenſis nominandus eſt, quem Demetrii diſcipulum fuiſſe GASSENDVS [e] conjicit, quemque *epitomen dogmatum moralium Epicuri* ſcripſiſſe, antecedente §. monuimus. Circa quæ tempora ſecta hæc valde floruit, integra-

Diogenes Tarſenſis.

r) *ibid.*

s) *Ep. 9.* LIPS. *ad h. l.* & *Manud. ad phil. Stoic. l. III. diſſ. 16.* STOLLIVS *l. c. p. 189.*

t) *ibid.*

u) LAERTII verba, vel Epicuri potius *l. X. ſ. 120.* obſcura ſunt, φίλον τε ὐδένα κτήσεσθαι σοφόν, nam contrarium de amicitia comparanda ſuaſiſſe Epicurum, ex dictis notum eſt. Excidiſſe vocem aliquam ſuſpicantur MENAGIVS & MEIBOMIVS, qui poſterior conjicit, malevoli fortaſſe librarii culpa, ut & bona hujus placita traduceret. Cur vero non & alibi id factum eſſet, & hoc tantum loco? Nos moleſtam & ſine delectu factam amici comparationem voce κτήσεσθαι indicari putamus, quæ tranquillitatem turbat, quo & Gaſſendi paraphraſis in textu allata collineat.

x) LAERT. *l. X. ſ. 25.*

y) IONSIVS *Hiſt. phil. l. I. c. 20. p. 112.* FABRIC. *ad Sext. Empir. p. 161.*

z) LAERT. *l. c.*

a) *T. I. v. Epicurus p. 814.* conf. GASSEND. *vit. Epicuri l. II. c. 6. p. 63.*

b) *l. c. p. 114.*

c) STRABO *l. XIV. p. 658.*

d) LAERT. *l. X. ſ. 26.* SEXT. EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. III. c. 17. ſ. 137. adv. math. l. VIII. ſ. 348. ſeqq. l. X. ſ. 219.* FABRICIVS *ad l. c.*

e) *l. c.*

que successione usque ad Cæsarum imperium usa per CCXXVII annos [f] magnos viros numeravit, præcipue, ubi Romanorum proceribus hæc philosophandi via placuit: de quo sequenti periodo plura suo loco dicemus. Fuere tamen circa hæc tempora inter Epicureos, qui famam præceptoris, ejus præceptis de voluptate abusi, contaminarunt: inter quos imprimis

Seleuciensis. Diogenes Seleucia oriundus referendus est, vir disertus & eruditus, sed maledicus, quique nemini bono parcebat, & ne principes quidem viros lacessere erubescebat. Is gratiosus cum esset apud Alexandrum Syriæ regem, Antiochi Epiphanis filium, a rege impetravit, narrante ATHENAEO, [g] ut liceret sibi gestare tunicam purpuream, coronamque auream virtutis effigie insignem. Quam vestem cum a rege dono accepisset, Lysiodo meretrici donavit, quam deperibat. Rege vero hac re offenso, ut turpiter se daret, ab eo ad convivium arcessitus est, ad quod rex philosophos complures invitaverat, ita tamen, ut in accepta veste appareret. Quod cum non faceret, rex mulierculam hisce insignibus exornatam apparere jussit, quæ cum accessisset, in celebri & frequenti convivio risus ingens fuit excitatus. Quod tamen Diogenem adeo non repressit, ut potius infamis scorti laudandi vix faceret finem.[h] Talia a Pseudo-Epicureis cum committerentur, mirum non est, veteres calumnias tantam invenisse fidem, ut Epicurei a Romanis publico senatus decreto expellerentur,[i] itemque a Messeniis ante solis occasum excedere urbe juberentur, quod adolescentum corruptores essent, ac propter mollitiem & impietatem commacularent philosophiam, urbs etiam lustraretur, ut refert AELIANVS,[k] prius tamen ad duos tantum Epicureos, Alcæum & Philiscum pertinuisse, ATHENAEVS [l] auctor est. Eandem fortunam Epicurei Lycti, quod Cretæ insulæ oppidum fuit, passi sunt.[m]

Apollodorus. §. XVII. Præter hos, quos memoravimus, alii quoque inter Epicureos fuere philosophiæ laude inclyti. Ex quibus imprimis Apollodorus notari meretur, vitæ Epicuri scriptor, cognomento κυποτύραννος, a principatu, quem eruditione & auctoritate in hortis Epicuri obtinuerat.[n] Refert enim LAERTIVS,[o] qui illustrem vocat, supra quadringentos scripsisse libros. Ætatem vero, quam incertam esse vidit GASSENDVS,[p] ex Zenonis Sidonii, discipuli ejus tempore omnium optime definiemus. Fuisse hunc sententia & elocutione clarum, LAERTIVS [q] testatur, qui multa quoque eum scripsisse monet.[r] Quod vero Zeno quoque Sidonius quidam Ciceronis & Attici tempore inter Epicureos inclaruerit, ipse TVLLIVS [s] testis est, qui scripsisse eum, ait, distincte, graviter & ornate, alioque eum loco Coryphæum & principem eruditorum vocat, sibi-

f) SVID. l. c. g) Lib. V. p. 211.

h) Oris maledicentia Demetrii iram, & mortem tandem sibi conciliavit.

i) Forte id factum, cum omnes philosophi C. Fannio Strabone M. Valerio Messala Coss. urbe ejicerentur, vid. GELLIVS l. XV. c. 11.

k) Lib. IX. c. 12.

l) Lib. XII. p. 547.

m) SVIDAS l. c. MEVRSIVS in descriptione Cretæ l. I. c. 12. p. 44. GASS. l. c. l. VII. c. 3. p. 172.

n) LAERT. l. X. §. 25. MENAG. ad h. l. ita Demosthenes in judiciis regnasse dictus est.

o) ibid. apud STANLEIVM p. 947. male dicitur trecentos libros exarasse.

p) l. c. q) Lib. VII. §. 35. 38.

r) Lib. X. §. 25.

s) De nat. Deor. l. I. c. 21. ad Attic. l. V. ep. 11. Tusc. Qq. l. III. & passim.

sibique non minus, quam Attico dilectum esse fatetur. Qui Zeno, si idem est cum Apollodori discipulo, facile inde ætas ejus definiri potest, quam quoque partem elegere IONSIVS [t] & MENAGIVS, [u] habetque ea multum inde verisimilitudinis, quod non nomen tantum, patria & secta, sed & eruditio talis sit, qualis a Laërtio describitur. Aliter tamen visum cel. FABRICIO, [x] qui duos Zenones Sidonios distinguit, eo quod Laërtius Apollodorum inter Epicuri discipulos refert: [y] quod tamen de sectatore quoque, sensu paulisper latiore, potest intelligi. [z] Præter hos memorantur etiam Alexandrini duo, Ptolomæorum nomine noti LAERTIO, [a] quorum unus Leucus alter Melas dictus est. Alios minoris famæ & existimationis ab aliis recensitos [b] brevitatis causa præterimus. [c] Imprimis autem sub Romanorum imperio magnopere efflorescere cœpit philosophia & secta Epicurea, Imperatorum quoque salariis nutrita, de quo cum ex instituto tomo hujus operis sequenti dicendum sit, nihil hic amplius historiæ sectæ Epicureæ adjicimus, ad ultimam sectam, Pyrrhoniam, properantes.

* *

CAPVT DECIMVM QVARTVM.

DE SECTA PYRRHONIA SIVE SCEPTICA.

§. I.

Secta Sceptica.

Enarravimus hactenus totius fere Græcanicæ philosophiæ, quatenus sectaria fuit, historiam, nec, si sensu stricto vox sumatur, secta alia superest. Quod si vero sensu paulisper laxiori tale intelligamus philosophorum genus, quod in nullius quidem verba juravit, nec aliquod dogmaticæ philosophiæ ædificium exstruxit, certæ tamen philosophandi & de veritate differendi viæ inhæsit, recte dicitur sectam adhuc inter Græcos superesse reliquis celebritate atque fama nihil concedentem, quæ omnibus se sectis, quæ dogmaticæ dici solent, certumque placitorum systema ponunt, opposuit, eisque veritatem denegare, & placita earum tanquam vel falsa, vel incerta & dubia convellere ausa fuit. Ad quam metam assequendam in hoc uno proram puppimque totius philosophiæ, quam sequebatur, suæ po-

 suit:

t) *l. c. l. II. c. 1. p. 117.*

u) *Ad* LAERT. *l. VII. §. 35.*

x) *Bibl. Gr. vol. II. p. 816.* GASSEND. *l. c. p. 65.* fluctuat.

y) Ita etiam VOSSIVS *de histor. Græc. l. IV. c. 10. p. 466. seqq.* notatus propterea IONSIO *l. c. l. II. c. 13. p. 188.*

z) Confundere Zenones Suidam supra *c. IX.* dictum est, addique potest VOSSIVS *l. c. l. I. c. 16. p. 104.* Apollodorum hunc servum Epicuri decem minis emisse ait *ὁ πάνυ* FABRICIVS *l. c. p. 808.* ad LAERTIVM *l. X. §. 10.* provocans, quod si recte se haberet, omnino fuisset ex Epicuri discipulis, qui ipsum audiverunt, hincque duo essent distinguendi Zenones Sidonii. Verum nihil tale habet LAERTIVS, sed id tantum teste Apollodoro advocato refert LXXX minis Epicurum hortum in quo docuit, comparavisse. Servos vero in testamento in libertatem asseruit.

a) *Lib. X. §. 25.*

b) Catalogum Epicureorum, quorum nomina apud veteres occurrunt, exhibent GASSEND. *l. c. l. I. c. 8. l. II. c. 6.* LEON. COZZANDVS *de magist. antiq. philos. l. VI. p. 401. seqq.* omnium vero diligentissime FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 808. seqq.*

c) Supra monuimus SVIDAM in *Anniceris T. I. p. 209.* Epicureum facere Annicerin Cyrenaicæ disciplinæ doctorem. Quod non ita intelligendum est, quod sectam mutaverit, sed quod in doctrina de voluptate magis ad Epicuri hypothesin accessit, quam ad Aristippi.

fuit: omnia ita æternis incertitudinis & ignorantiæ tenebris demersa jacere, totque falsis omnia jactari opinionibus, tot repleri contradictionibus, quæ a dogmaticis asseruntur, ut impossibile sit, ad quandam pervenire veri scientiam, & imbecillitas intellectus ubique manifeste se prodat. Necessarium itaque esse, nihil definire, de omnibus dubitare, assensum ubique retinere, in vita vero opinionem sequi. Quam philosophandi viam quia non ingressus quidem primus est Pyrrho, Anaxarchi Eleaticæ sectæ philosophi discipulus, primus tamen sectam ex ea formavit, Pyrrhonia inde, a philosophandi vero modo, Sceptica dicitur. Posterior tamen appellatio frequentior est, quæ a differendi modo & ratione desumta est, quam prior, quæ a sectæ conditore originem cepit. Id quod mirum videri queat, cum contrario prorsus modo sectarum nomina, quæ a philosophandi instituto acceperunt, e. g. Hedonicorum, Eristicorum, Elpisticorum, Evdæmonicorum, Philaletharum, Analogeticorum,[a] adeo interciderint, ut vix conjectura liceat assequi, quos indicent philosophos; quæ vero ab auctoribus locoque indita sunt, ætatem tulerint. Cujus causam verisimili ratione inde derivandam putamus, quod Sceptici sectæ nomen, sensu proprio sumtum declinaverint, ne ii voluerunt videri, qui ullius hominis starent placitis, id quod dudum LAERTIO[b] notatum fuit. Ipsam vero de omnibus dubitandi methodum fortissimam & nobilissimam, reputantes,[c] & arrogantiæ dogmaticorum tanquam sobriam magis & prudentiorem opponentes, dubitantium, sive Scepticorum nomen vehementer amplexi sunt, ut ex LAERTIO[d] & SEXTO EMPIRICO[e] discimus. Eodem sensu dicti quoque sunt Ephectici, a retinendo assensu, Zetetici, a perpetuis disputationibus, & quæstionibus, Aporetici a dubitatione ubique admissa.[f] Cumque Academici, quam Platonicæ scholæ propaginem fuisse suo loco docuimus, quique a conditoris nomine magnam gloriam consecuti erant & existimationem, parum ab ea philosophandi via, quam Pyrrho ingressus est, decederent, ut ex iis, quæ differemus, apparebit, collatis cum historia philosophiæ Academicæ supra enarrata, factum inde etiam est, ut sub isto nomine laterent, & quæ sub Pyrrhonis nomine brevi tempore, CICERONE[ff] teste abjiciebatur, sub Academicorum nomen multos sectatores inveniret ratio philosophandi sceptica, id quod recte CICERONI[g] fuit notatum. Cujus causas has doctissimus Scepticorum nostra ætate advocatus PETRVS DANIEL HVETIVS[h] putat, partim quod præter Pyrrhonem, vix ex ejus secta quisquam enituerit, qui famæ celebritatem consecutus est, cum contra Academici maximi nominis doctores habuerint plurimos, ex quorum fulgore lumen capiebant Sceptici: partim quia Pyrrhonii pro insanientibus & vitæ humanæ prorsus ineptis habiti sunt, quod opprobrium

Nomen.

a) LAERT. l. I. §. 17. MENAG. ad h. l.
b) ib. §. 20.
c) IDEM l. IX. §. 61.
d) ll. cc.
e) Pyrrhon. hypotyp. l. I. c. 3. p. 2.
f) LAERT. l. IX. §. 69. GELLIVS l. XI. c. 5. SVIDAS in Pyrrhonii T. III. p. 246. SEXT. l. c. l. I. c. 19.
ff) De finib. l. II.
g) Qq. Acad. passim.
h) De imbecillitate intellectus humani l. I. c. 1. §. 39. p. 150.

ut evitarent, qui hac ratione philoſophabantur, honeſtiſſimo Academicorum nomine, licet in quibusdam, ut poſtea dicemus, ab iis diſſentirent, latere maluerunt. Accuratiores tamen ex hoc hominum genere, qui hoc ſectæ nomen inſtituto non convenire videbant, maluerunt Pyrrhonis nomen, unde SEXTVS EMPIRICVS, nobilis inter eos ſcriptor, hypotypoſes non Academicas ſed Pyrrhonias ſcripſit.

Scriptores ad ejus hiſtoriam facientes.

§. II. Ex his vero colligi recte poteſt, hiſtoriam ſectæ Pyrrhoniæ ex Academicæ ſectæ fatis multam capere lucem poſſe: quam cum hoc capite jungendam, eosque conſulendos ſuademus, quos ibi laudavimus. Ad Scepticæ vero ſectæ hiſtoriam illuſtrandam ex veteribus pertinebant vitæ Pyrrhonis ſcriptores Antigonus Caryſtius, [i] ei fere coævus, & Diocles Magnes, ad quos plus ſemel provocat LAERTIVS. Philoſophiam vero ſcepticam ex ipſa ſecta non ignobilis ſcriptor, AENESIDEMVS octo libris *de Pyrrhoniis* [k] luce perfudit, quos tamen præter epitomen a PHOTIO [l] exhibitam non ſupereſſe merito dolemus: quemadmodum Theodoſii quoque *capitula Sceptica*, & Favorini *tropi Pyrrhonii* deſiderantur. [ll] Servavit tamen nobis fortuna incomparabiles SEXTI EMPIRICI hominis Sceptici, de quo in ſecundo hujus operis tomo diſſeremus, commentarios de hac philoſophia, magna eruditione & notitia omnis veteris philoſophiæ refertos: quibus jungenda, quæ LAERTIVS [m] more ſuo congeſſit, & pauca quæ corraſit SVIDAS. [n] Etſi vero omnem philoſophandi rationem hæc ſecta evertere merito viſa fuit, non defuere tamen, qui recentiori ætate pollicem ei premerent, quos tamen enarrabimus eo loco, ubi noſtri temporis philoſophiæ condemus hiſtoriam. Hic vero FOVCHERII [o] tantum & HVETII [p] labores nominamus, quibus hiſtoria Scepticiſmi veteris juvari valde poteſt. Sed & ii non negligendi ſunt, qui ſe Scepticiſmo oppoſuerunt, vel Academicos quoque refutandos ſibi ſumſerunt, quorum ſcripta paſſim lucem ſectæ hiſtoriæ & placitis fœnerantur. Fragmenta ejusmodi aliquot ſervavit EVSEBIVS, [q] quibus AVGVSTINI *Quæſtiones Academicæ*, & CLAVDII PTOLOMAEI liber *de judicandi facultate verique & falſi regulæ*, [r] GALENVS item *de optima diſciplina* [s] & SEXTI alterius *diſputationes anti-ſcepticæ* [ſ] aliique MORHOFIO [ſſ] & FABRICIO [t] memorati adjungi poſſunt; quemadmodum laudatiſſimus quoque FABRICIVS [u] Syllabum nobis eorum exhibuit, qui recentiori ætate venas inci-

i) Vid. Ariſtocles apud EVSEB. *de præp. ev. l. XIV. c. 18.* LAERT. *l. IX. ſ. 62.* conf. IONS. *de Script. hiſt. phil. l. II. c. 4. p. 131. ſq.* FABRIC. *Bibl. Græc. vol. II. p. 674.*

k) Vid. MENAG. *ad l. c. Laërt.* FABRIC. *l. c. pag. 818.*

l) *Cod. CCXII. p. 279. ſeqq.* ed. Hœſch.

ll) MENAG. & FABRIC. *ll. cc.*

m) *Lib. IX. ſ. 61. ſeqq.*

n) In *Pyrrhone, & οὐδὲν μᾶλλον.*

o) *Hiſtoire des Academiciens*, quæque pro defendenda ſceptica philoſophia ſcripſit ſupra enarrata.

p) *De la foibleſſe de l'eſprit humain.* ſed & BAYLE *art. Pyrrhon.* & diſſ. *ſur le Pyrrhoniſme* conſulendus & dijudicandus eſt.

q) *l. c.*

r) Editus ab ISM. BVLIALDO Gr. & Lat. *Paris 1663. 4.*

s) Adjectus etiam editioni SEXTI EMP. Genevenſi.

ſ) Edidit poſt STEPHANVM FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. XII. p. 617. ſeq. Græc. & Lat.*

ſſ) *Polyhiſt. T. II. l. I. c 6. p. 30.*

t) *Syllab. Script. de V. R. C. c. XXIII §. 4. p. 455.*

u) *l. c.*

incidere Scepticismo ejusque robur enervare satagerunt. Sunt & alia passim obvia, quæ historiam sectæ Scepticæ & Scepticismi illustrant, sed minoris momenti. [v] FABRICIVS autem, qui elegantissimam Sexti Empirici editionem annotationibus doctissimis auctam nobis dedit, cum in iis, tum in immortali *Bibliothecæ Græcæ* opere tantum ad historiam hujus sectæ & philosophiæ attulit, quantum ante eum pauci, diligenter cum ipso Sexti textu ab iis consulendus, qui accuratius de hoc philosophiæ genere erudiri cupiunt.

Conditor sectæ Pyrrho.

§. III. Pyrrhoni, sectæ Scepticorum parenti, Elea dedit originem, [w] Plistarcho parente nato, [x] obscuræ sortis homine, [y] qua parentis conditione ipse quoque Pyrrho initio Antigono teste, pressus fuit: soror etiam Philista obstetricem egit. Ipse adolescentiæ annos arti pictoriæ dicavit licet non optimum pictorem fuisse, Aristocles asserat. [z] Antigono tamen referente [a] in Eliensi gymnasio pictura ejus servos exhibens, lampadas tenentes, asservata fuit, non male ab eo elaborata. Artis itaque vel fastidio, vel ardore animi majora & meliora quærentis, a pictoria ad philosophiam, transfuga quasi, ut ridet LVCIANVS [b] factus, in Democriti primum scripta incidit. [c] Alii primum Pyrrhonis præceptorem Drysonem, vel Brysonem vocant, [d] Stilponis filium, Clinomachi discipulum, cujus supra mentio facta est. [e] Qui cum parentis arte excelleret, dubium non est, Pyrrhonem dialecticis armis instructum egregias illas pugnas, quibus omnes adoriebantur philosophos Eristici, & de omnibus in utramque partem disputabant, ab eo didicisse. Tum ad Anaxarchum, Metrodori Chii discipulum delatus est, cui quoque constanter adhæsit, & cum eo, Alexandrum M. sequente ad Indos profectus est, cum Brachmanibus & Gymnosophistis illius regionis congressus. [f] Hos vero præceptores ita audivit, ut ex illorum doctrina in sua arva derivaret, quæcunque animum ad incertitudinem valde inclinantem confirmare apta essent. Quod imprimis de Metrodoro tenendum est, quem ad Scepticismum fuisse pronissimum, [ff] negata omni scientia *capite undecimo* narravimus. His itaque præsidiis munitus, cum dogmaticorum

v) DAN. HARTNACCII *Historia breviuscula Scepticismi* addita SANCHEZII libro *de scientia, quod nihil scitur*: tractatio sine succo & nervo: IO. FRID. HEVNISCH. diss. *de philosophis Scepticis*; GABR. WEDDERKOP. diss. *de Scepticismo*; IAC. ARNHEM. diss. *de secta Pyrrhonia*.

w) LAERT. *l. IX. §. 61.* SVIDAS in *Pyrrhon. T. III. p. 245.* BAYLE *Dict. T. III.* art. *Pyrrhon. p. 731.* Nos quoque peculiari observatione *de Pyrrhonis vita* disseruimus *Miscell. Lips. Tom. V. Obs. CXI. p. 240. seq.*

x) *ib. §. 62.*

y) PAVSANIAE *Eliac. l. II.* Pistocrates audit.

z) Apud EVSEB. *præp. l. XIV. c. 18.*

a) LAERT. *l. c.*

b) *Bis accusat. T. II. p. 673. 688.*

c) Aristocles apud EVSEB. *l. c.*

d) Alex. apud LAERT. *l. c.*

e) *c. IV. hujus libri.*

f) LAERT. *l. c.* Apud SVIDAM *l. c.* dicitur Pyrrho post Brysonem audivisse Alexandrum, Metrodori Chii discipulum, cujus præceptor fuerit Metrodorus Abderita. Sed duplici errore peccavit festinans vel Suidæ vel exscriptorum ejus calamus. Nam nec Alexander ullus inter Eleaticos vel Democriticos comparet, qui Pyrrhonis præceptor fuit, sed Alexander, qui in *successionibus* Pyrrhonis præceptores narrat, cum Anaxarcho confusus, eum apud Suidam peperit: Deinde non fuere duo Metrodori Chius & Abderita inter Eleaticos, unde MENAGIVS *ad* LAERT. *l. IX. §. 58. 61.* & KVSTERVS *ad l. c.* SVIDAE corruptionem textus recte notarunt. Mirandum itaque, nec STANLEIVM *Hist. phil. P. XI. p. 919.* errorem vidisse, nec doctissimum Interpretem Latinum in eum animadvertisse.

ff) LAERT. *l. c. §. 58.*

ticorum ſubſellia ubique occupata vidiſſet, novam tum quidem temporis (Academia enim media nondum ea ætate florebat,) philoſophiam excogitavit, & nihil quicquam comprehendi poſſe dixit, neque omnino quicquam dogmaticorum decernendum eſſe ſtatuit. Traduntque, qui vitæ ejus & placitorum hiſtoriam ex veteribus expoſuerunt, nihil vel honeſtum eſſe dixiſſe, vel inhoneſtum, juſtum vel injuſtum, & ſic in reliquis: nempe nihil horum reapſe tale eſſe, legem vero & conſvetudinem ſequentes omnia iſta homines, facere, nec in quapiam re hoc magis eſſe, quam illud. [g] Id quo ſenſu & fundamento Pyrrho dixerit, in ſequentibus enucleatius trademus. Addunt vero: [h] conſentaneum illi opinioni vitæ genus duxiſſe, nihil declinaſſe, nihil devitaſſe, omnibus rebus recta occurriſſe, curribus, ſi oblati eſſent, præcipitiis, canibus & ſimilibus nunquam via decedentem, neque ſenſibus obſequentem, amicis interea, qui eum ſequebantur ſaluti ejus proſpicientibus. Quæ ſi doctrinæ in ſe paradoxæ, omnique non veritati tantum, ſed & honeſtati evertendæ aptæ jungantur, non ſine cauſa in eam ſuſpicionem adducunt Pyrrhonem, fuiſſe hominem mentis emotæ & nimia arte atque ſcientia inſanientis. Mitius tamen de eo ſentiemus, & ab ejusmodi inſania virum merito liberabimus, veteribus tantum non omnibus ob egregiam eruditionem, &, quod multis viſum fuit, nobiliſſimam philoſophiæ excolendæ viam initam, ut ſcribit LAERTIUS, [i] laudatum, palpabimusque manibus, dogmaticorum invidiæ & calumniis ejusmodi fabulis philoſophiæ genus ſibi infeſtum cachinnis idiotorum propinantium, has nugas deberi, [k] ſi vitæ ejus laudabiliter peractæ ſeriem & facta perpendimus. Teſtantur enim ſcriptores animum ejus a ſuperbia & faſtu prorſus alienum, ſororis Philiſtæ amiciſſimum, & nec vilia miniſteria repugnantem: [l] vitam porro egiſſe ſolitariam, qua rarius vel ipſis domeſticis videbatur: [ll] id quod ideo feciſſe, refert LAERTIUS, [m] quod Indum audiviſſet Anaxarcho exprobrantem, neminem, niſi ſe ipſum, bonum eſſe quod diceret, principum vero interea aulas frequentaret. [n] Idem porro narrat, itinera eum varia ſuſcepiſſe, nunquam, quo pergeret cuipiam indicantem, ſibique eos, cum quibus verſaretur, ipſum delegiſſe. Semper porro eodem vultu & habitu perſeveraviſſe, [o] etiam inter terrores & dolores: ulceri etiam cuidam ſuo medicamenta corrodentia, & ſectiones, & uſtiones adhibuiſſe, magnumque in his omnibus animi robur & conſtantiam exhibuiſſe: [p] in magna quoque tempeſtate cum naufragii periculum omnes in ſtuporem & pavorem conjeciſſet, ipſum porcellum in navi ſecure com-

g) *ib. ſ. 61.*

h) *ib. ſ. 62.* qui ad Antigonum Caryſtium, teſtem Pyrrhoni coævum, provocat.

i) *ſ. 61.*

k) Idem recte conjecit P. D. HUETIUS *de la foibleſſe de l'esprit humain l. c. p. 127.*

l) LAERT. *l. c. ſ. 66.* conf. Ariſtocles *l. c.* BAYLE *l. c. not. G. p. 735.*

ll) *ib. ſ. 65.*

m) *ibid.*

n) Addit, cum ſecum loqui, ut ſolent ſolitarie viventes & ambulantes, deprehenderetur, rogatum, quid ageret: meditari ſe reſpondiſſe, uti bonus (χρηστός) evaderet.

o) *ſ. 65.*

p) *ſ. 67.* ubi Laërtius ad Timonis teſtimonium provocat.

comedentem offendisse, eandem animi ἀταραξίαν commendantem.[q] Quin & ea, in quibus reprehensus dicitur, quod non semper vita doctrinæ consentanea esset, huc referri debent: nempe, indignatum amico qui res ad sacrificium necessarias se emturum promiserat, nec promissis steterat, & ideo reprehensum, quod animo commoveretur, neque id cum indolentia, quam profiteretur, conveniret, negavisse, ejus rei specimen adversus mulierem edendum esse: [r] a cane territus cum post arborem recessisset, a præsentibus derisum difficile, dixisse, hominem penitus exuere. Contendendum tamen esse, primum quidem agendo, quantum fieri potest, adversum res, postea ratiocinando.[s] Additur his, in quæstionibus a nemine fuisse contemtum, quod singulari perspicuitate in iis explicandis uteretur,[ſ] eaque re cepisse Nausiphanem juvenem. Quis hæc convenire credat viro omnem sensuum usum ad insaniam usque neganti? quis non mendacium palpet, tradens amicos comites eum omnia negligentem periculis eripuisse, cum solitariam valde vitam [ſſ] amaverit, & itinera quoque varia solus confecerit, in quibus nemo eum canibus, præcipitiis, curribus eripuit? cui non manifestum ex his est, Pyrrhonis animum ad indifferentiam τῶν παθῶν mentemque ex utraque parte immotam & imperterritam istis Scepticismi ratiociniis, ut postea dicemus, tendentem, occasionem cudendæ fabulæ dedisse? Addimus his alia, quæ tantis deliriis non agitatum fuisse Pyrrhonem evincunt. Inter quæ imprimis ad Epicurum respiciendum est, ab ista indifferentiæ intellectus & incertitudinis universalis rabie tantopere alienum, qui tamen, teste LAERTIO[t] vehementer Pyrrhonem admiratus est, nempe, quod ἀταραξίαν ista animi tranquillitatem fuisset consecutus, & egregie de ea re dissereret: quod Epicurus nunquam fecisset, si ad hanc insaniam fuisset dilapsus. Sed & tanta Pyrrhonis existimatio fuit in patria, ut pontifex crearetur, dareturque hoc ejus honori, ut decretum fieret, quo omnibus philosophis vacatio a muneribus publicis permitteretur.[u] Qualis quæso vero pontifex, qui ita insanit, ut quid faciat, delirans ignoret? Alias rationes, quibus ab hac labe purgari potest Pyrrho præterimus, hoc unum adjicientes, ipsam Scepticorum doctrinam, quæ in vita agenda sensuum usum non rejicit, satis evidenter refutare fabulam a viris doctis dudum rejectam, & inter veteres quoque jam Ænesidemo[v] improbatam. Scilicet ἀκαταληψία Pyrrhonis non externam sensuum apparentiam rejecit, quam vitæ regulam non improbabant Sceptici, sed dogmaticorum definitiones rerum, & scientiæ arrogantiam, cui evertendæ fundamenta rerum patere negabat; ex eo vero animum contra perturbationes imperterritum servare contendebat. Hunc scopum cum philosophiæ assigna-

q) *ib.*
r) Aristocles apud EVSEB. *l. c.* LAERT. *ſ. 66.*
s) IIDEM *ll. cc.*
ſ) *ſ. 64.*
ſſ) Hinc convivia quoque splendida vitabat, frugalia non recusabat, qua de re egregium exemplum ATHENAEVS affert *l. X. p. 419.* quod ejusmodi insanienti indifferentiæ prorsus repugnat.
t) *ſ. 64.*
u) *ib.* LE VAYER. *Op. T. V. p. 213.* MENAG. *ad Laërt. l. IX. ſ. 63.* HVET. *l. c. p. 127.* BAYLE *l. c. p. 734.* BIERLING. *de Pyrrhonismo hist. c. I. §. 3. p. 734.* FABRIC. *Bibl. Græc. vol. II. p. 818.* STOLLIVS *Hist. phil. mor. gentil. p. 198.* conf. *Misc. Lips. l. c. p. 241.*
v) Apud LAERT. *l. c. ſ. 62.*

ſignaret, & ad hanc unam metam impigre curreret, mirum non eſt, eum nec reliquis artibus & diſciplinis magnum ſtatuiſſe pretium, quæ Epicuro cauſa fuit, ut eum indoctum, & male eruditum vocaret, [w] nec ſcripſiſſe aliquid, [x] præter poëma aliquod, ad Alexandrum M. quod regia munificentia is remuneratus eſt. [y] Ex hac vero vitæ ejus circumſtantia confirmatur quoque quod ex LAERTIO [z] colligitur: floruiſſe eum circa Ol. CX. Vnde vel errat, vel de nativitatis anno intelligendus eſt SVIDAS, [a] qui ad Olymp. CI refert. Obiit fere nonagenarius, [b] quo tamen anno vita exceſſerit, veteres non definiunt. Quod ſi Olymp. CI. 1. natum dicamus, Olymp. CXXIII. 2.3. deceſſiſſe neceſſe eſt: quod ex eo quoque fit veriſimile, quod Ariſtocle teſte [c] Antigonus Caryſtius ei coævus fuit, quem circa ultimos Ptolomæi Philadelphi annos adhuc vixiſſe, recte IONSIVS [d] ſtatuit. Ptolomæus autem Olymp. CXXIV parenti, Ptolomæo Lagidi ſucceſſit. Poſt mortem ſtatuam ei poſuere Attici prope porticum; monumentum quoque in patria erectum eſt. [e] Pyrrhones duos alios veteres notat MENAGIVS, [f] cui addi poteſt tertius Metapontinus, ex diſcipulis Pythagoræ. [ff]

Origines Scepticiſmi Pyrrhonis.

§. IV. Ex hac vitæ Pyrrhonis hiſtoria ratio jam facili negotio dari poteſt, quo modo ad Scepticiſmum is dilapſus ſit. Nempe

I. Democriti admirationi & philoſophiæ ejus ſtudio, quo rudimenta quaſi poſuit Pyrrho, plurimum adſcribendum eſt. *Capite* enim *undecimo*, ubi prolixe Democriteam philoſophiam proſecuti ſumus, pluribus demonſtravimus, negaſſe Abderitam omnes, quæ rebus ipſis ineſſe dicuntur, qualitates reales, adeoque omnes etiam, quæ in rebus ipſis laterent, differentias, & ad modificationes & ſenſationes animæ ex objectis externis oriundas eas revocaſſe; inde vero hoc deduxiſſe axioma, nihil re vera eſſe, præter atomos, reliqua conſtare opinione, diſpoſitione, ordine, ſenſuumque perceptione. Hæc cum didiciſſet Pyrrho, tantaque Democriteam ſapientiam proſequeretur admiratione, ut ſemper ejus cum magna honoris præfatione meminiſſet, [g] mirum non eſt, fundamentum hoc elegiſſe, cui totam philoſophiam ſuam ſuperſtrueret. Hoc enim ſemel admiſſo, negari Pyrrhoni non poteſt, nihil eſſe re ipſa certi, nec hoc magis vel illud re ipſa eſſe, ſed opinione, præjudiciis, ſenſuumque fallacia turbari omnia, quibus armis Pyrrhoniſmus facilem reportat victoriam.

w) LAERT. *l. X. ſ. 8.* Cum vero ipſe Epicurus encyclicas Græcorum literas exagitaret, & parciſſimum earum uſum admitteret, conjectura inde enaſcitur, longius proceſſiſſe Pyrrhonem, & de iis plane non fuiſſe ſollicitum, conf. GASSENDVS *de vit. Epic. l. V. c. 3. p. 136.* HVET. *l. c. p. 28.* Grammaticam contemſiſſe SEXTVS. EMP. teſtatur, *adv. Gramm. l. I. c. 13. ſ. 232.* Homerum tamen, quem Pyrrhonis tempora pro fonte omnis ſapientiæ habebant, diligenter legit, & in partes ſuas vocavit, cujus rei exempla affert LAERT. *ſ. 67.* quod negat quidem SEXTVS, *l. c. ſ. 281.* ſed veritate & *αὐτοψίᾳ* reclamante.

x) LAERT. *ſ. 102.* & *l. I. ſ. 16.* EVSEB. *l. c.* FABRIC. *l. c. p. 818.*

y) Decies mille aureorum, accepiſſe ait SEXTVS *l. c.* id eſt 25000. Thaleros, vid. FABRIC. *ad l. c. Sexti.*

z) Is *l. IX. ſ. 58.* Olymp. CX. Anaxarchum apud Alex. M. floruiſſe ait: cum eo vero fuit Pyrrho.

a) *l. c.* b) LAERT. *ſ. 61.* c) EVSEB. *l. c.*

d) *de Script. hiſt. phil. l. II. c. 4. p. 130.*

e) PAVSAN. *l. c.* MENAG. *ad Laërt. l. IX. ſ. 61.*

f) *l. c. ſ. 107.*

ff) IAMBLICH. *de vit. Pyth. c. XXXVI. n. 272.*

g) LAERT. *ſ. 67.*

II. Non vero sola Democriti philosophia Pyrrhoni ad Scepticismum delabendi occasionem præbuisse videtur, sed totius Eleaticæ scholæ etiam antiquioris philosophandi ratio. Quæ cum sensibus fidem denegaret, & eousque procederet, ut hominum puerilem superbiam, scientiam sibi arrogantium exagitaret, veritatemque in profundo demersam latere censeret, inque eo veterum philosophorum ipsiusque Homeri exemplo uteretur, non potuit non Pyrrhonis animus in Eleaticorum schola educatus & formatus maximopere in fovenda incertitudine confirmari. Ejusmodi enim veterum dictis, quæ inania hominum studia & pueriles nugas exagitant, valde eum deperiisse Philo Atheniensis ejus necessarius testatur apud LAERTIUM.[h]

III. Accessit his disciplina dialecticorum, quam a Stilponis didicisse filio diximus. Cum enim in horum hominum schola, more illius vehementer sophismatibus & cavillationibus urgeretur, non melius ei opponere poterat φάρμακον, quam hanc rerum omnium incertitudinem & ἀδιαφορίαν, quibus omnes una strophas sophistarum & dialecticorum prosternebat, victoriasque reportabat facillimas. Impense ea de re Pyrrhoni gratulatus est Timon Sillographus his versibus.[i]

Miror, qui tandem potuisti evadere Pyrrho,
Turgentes frustra, stupidos vanosque sophistas,
Atque impostura fallacis solvere vincla.

IV. Maxime vero ad ea vitæ ab omni perturbatione vacuæ exempla attendendum est, quæ de Pyrrhone retulimus, quamque vitæ tranquillitatem & imperturbatum statum totius Scepticismi finem a Pyrrhoniis poni in sequentibus dicemus. Ex his enim speciminibus manifestum est, Pyrrhonem ad hanc mentis ἀταραξίαν & invictum robur, quam maxime respexisse, utque hanc obtineret animi constantiam, omnem de rebus ipsis, quatenus ad animum referuntur nostrum, opinionem ejiciendam esse, statuisse. Hoc cum nullius præstare observaret sectæ philosophiam, quæ asserendis dogmatibus mentem turbabant magis, quam immotam reddebant, non potuit non scepticismum pro nobiliori philosophiæ genere habere, eique totum se addicere.

V. Huic vero cum accederent infinitæ sectarum tum ex Socratis schola prodeuntium dissidia & controversiæ, quibus tanquam insulsum, falsumque & ineptum rejiciebat una, quod altera pro ipso sapientiæ fonte venditabat; cumque ita nuditatem suam mutuis inter se certaminibus detegerent philosophi dogmatici, non poterat non animus ejus tranquillitatis studiosus vehementer ab omni philosophia dogmatica abhorrere, & desperare de invenienda apud eam pace animi. Acciditque Pyrrhoni, quod omni fere tempore evenit, ut infinitæ de doctrinis vel incertis vel in dubium vocatis controversiæ tandem Scepticismum parturiant.

VI. Non errabimus etiam, si exempla magnorum virorum, toties imbecil-

h) ib. i) f. 65.

becillitatem humani intellectus, difficultates in inquirenda veritate occurrentes, latentes rerum essentias, & innumeram opinionum seriem fatentium & deplorantium, Pyrrhonem in electa semel dubitandi de omnibus arte confirmasse credamus. Vti enim exemplorum hujusmodi a magnis viris profectorum maxima vis est, ita facile fuit, hominem principiis quibusdam physicis ad incertitudinem manu ducentibus imbutum iis non corroborari tantum in adamata hypothesi, sed & eo perduci, ut limites a veteribus, quorum exempla intuebatur, sapienter positos migraret, & in extremum curreret. Alia non addimus, facile ex iis repetenda, quæ supra de causis enatæ philosophiæ Academicæ, quæ eodem fere in luto cum Pyrrhonia hæsit, disseruimus.

Sectatores Pyrrhonis.

§. V. Discipulos habuit Pyrrho nonnullos, quorum illustrissima fama fuit. Inter eos memorantur Eurylochus, de quo narrat LAERTIVS,[k] ita furore aliquando exarsisse, ut sumto veru cum carnibus, coquum in forum usque persequeretur, quod spectaculum homini sceptico, tantopere mentis imperturbatum statum & ἀδιαφορίαν quærenti, indignum dubium non est, dogmaticos acerbe risisse. A præceptore etiam hoc didicit, ut magnus sophistarum inimicus esset, quos debellandi arma ipsi scepticismus subministravit egregia. Tantopere tamen aliquando Elide eruditorum quæstionibus fatigatus est, ut abjecto pallio Alpheum fluvium tranando eorum persecutionibus se subduceret. Alius Pyrrhonis discipulus fuit Pyrrho Atheniensis,[l] homo præceptori in eo similis, quod meditando solitudinem quæreret, turbam & strepitum fugiens, nec multum vanis litibus & disputationibus tribueret. Vnde non probamus vel IONSII [ll] opinionem, qui Philonem Dialecticum, Diodori Croni discipulum innui putat, vel interpretis LAERTII versionem, qui, frequentiorem in disputationibus, eum fuisse, vertit verba Græca: τὰ πλεῖςα διελέγετο:[m] nam utrumque cum Timonis verbis non conspirat, qui eum vocat

Ὀυκ ἐμπαζόμενον δόξης ἐρίδων τε, Φίλωνα.

Nausiphanem etiam Tejum, supra memoravimus, Pyrrhonis in disserendo dexteritate & arte captum, in ejus disciplinam transiisse. Hunc Nausiphanem audivisse, secundum quosdam, Epicurum, ab eo vero tanquam plumbeum & indoctum, jactantiam sophisticam præ se ferentem, ut mancipiorum aliquod, traductum fuisse, capite quoque præcedente narravimus.[n] Sed & Hecatæus Abderita[o] & Numenius, cum Apameensi non confundendus,[p] huc pertinent.

Timon Phliasius.

§. VI. Celeberrimus vero inter Pyrrhonis discipulos fuit Timon Phliasius,[q] patre

k) *Lib. IX. §. 68.*

l) *ib. §. 67. 69.*

ll) *De Script. hist. phil. l. II. c. 1. p. 119.*

m) *Sæpe secum ipso colloquebatur*, vertit STANLEIVS *p. 921.* quod ad marginem ita emendat OLEARIVS: *multum disputabat.*

n) LAERT. *l. X. §. 7. 8.*

o) IDEM *l. IX. §. 68.*

p) *ib. §. 114.* conf. IONS. *l. c. l. III. c. 10. p. 265.*

q) Pleraque de Timone debemus LAERT. *l. IX. §. 109*: sua ex APOLLONIDIS NICAEI commentario in *Sillos Timonis* haurienti. conf. SVIDAS in *Timon. T. III. p. 476.* Ex recentioribus IS. FRID. LANGHEINRICH duas nobis dissertationes dedit *de Timonis vita, doctrina, scriptis*, conf. STOLL. *hist. liter. T. III. p. 763. seqq.*

patre Timarcho genitus. Iuvenis saltationi operam dedit; [r] postea vero animo mutatus Megaram se contulit, conveniendi Stilponis gratia, sine dubio ut dialecticam ab eo disceret, qua excellebat Stilpo, quæque quæstuosa tum inter Græcos disciplina extabat. Cum eo aliquandiu versatus in patriam rediit, uxoremque duxit. Post hæc Elidem profectus est, ut Pyrrhonem audiret, cumque uxorem haberet comitem, in illa apud Scepticum mora filios genuit: quorum majorem natu, Xanthum vocatum, in medicis, [s] ut erant Sceptici artis salutaris amantes, [ſ] instituit & instituti vitæve generis successorem reliquit, quod utrum ad scepticam philosophandi, vel medicam viam pertineat, vel bonorum etiam successorem indicet, ex incerta Apollonidis Nicæi apud LAERTIVM, [ſſ] quem sequimur, phrasi accurate definiri non potest. Licet vix credi possit, Timonem vel de discipulis vel de successore valde fuisse sollicitum, cum Hieronymus de eo scripserit: [t] *sicut apud Scythas, & qui fugiunt, & qui persequuntur, sagittas mittant, ita & apud philosophos, alios persequendo discipulos capere, alios fugiendo, ut Timonem.* Causa ejus rei in vitæ commoditatibus studiose a Timone quæsitis latere videtur. Nam non solum multum sibi vacationis a studiis philosophicis, teste Antigono Carystio, [u] permittebat, hortorum studiosus ac solitudinis, sed & compotationum erat amator, [x] tantæque in arte bibendi fortitudinis, ut celeberrimum potatorem Lacydem, Cyrenæum, cujus supra mentio facta est, potando vicerit. [y] Hoc vitæ genere facultatibus consumtis, cum necessariis destitueretur, Hellespontum petiit, & Propontidem, philosophiamque professus, non in magno tantum honore fuit, [z] sed & facultatibus auctus est. Inde Athenas se contulit, ibique ad obitum usque perseveravit, nisi quod exigui temporis iter Thebas aliquando susceperit. [a] Ceterum ut commode vixit, & neque prandii neque cœnæ tempus observavit, ita in ea animi corporisque εὐροίᾳ, [b] qua commoda utriusque dispositione utebatur, eam ἀδιαφορίαν consecutus est, quam Sceptica philosophandi ratio sibi præfigebat scopum. Iudicio usus est acri & in nexum veritatis adeo penetrante, ut, non imbecillitatem tantum & defectus ratiociniorum male concludentium perspiceret facillime, sed & quo loco systemata essent infirmissima, accurate pervideret; qua ingenii acerrimi perspicacia armatus omnes incessit philosophos multoque eos sale satyrico perfricuit, non judicando tantum, sed & deridendo aliis superior. Idque non ore tantum, sed & calamo perfecit, quem non atramento tantum tinxit, sed calumniis quoque in optimos quosque vete-

ris

r) *ibid.* Aristocles apud EVSEB. *præp. l. XIV. c. 18.* theatro itaque operam suam locavit.

s) FABRIC. *Bibl. Gr. vol. XIII. p. 438.*

ſ) Causas hujus rei exponit SEXTVS EMPIR. *Pyrrh. hyp. l. I. c. 34. p. 63.* conf. FABRIC. *ad h. l.*

ſſ) Conf. MENAG. *ad h. l.*

t) *ib. ſ. 112.* u) *ib. ſ. 110.* x) *ib.*

y) ATHENAEVS *l. X. p. 438.* Tetigimus rem supra in historia Cyrenaicorum.

z) *ib.* Innotuit etiam Antigono & Ptolomæo Philadelpho regibus.

a) *ibid.*

b) Vsos fuisse hac voce Stoicos hoc sensu supra *c. IX.* ostendimus, indeque conjicimus, sensum hunc esse obscuri & sine dubio corrupti loci LAERTII *ſ. 114.* *τοσοῦτον ἦν ἀδιάφορος, ἀλλὰ καὶ εὔρους, ὡς μηδὲ ἀριστᾶν συγχωρεῖν,* MER. CASAVBONI explicatio enim textui non quadrat.

ris philoſophiæ doctores effuſis. Inde *Sillorum* poëma, [c] veteribus toties citatum, ad quod nos quoque aliquoties provocavimus, ſive ſatyra mordaciſſima, multoque felle repleta, qua nemini bono pepercit, ut ex fragmentis patet, quæ paſſim reperiuntur apud veteres, & collecta ſunt ab HENRICO STEPHANO. [d] Scribendi vero fuit cupidiſſimus, in poëticis fabulis & dramatibus componendis exercitatiſſimus, [e] qua nempe occaſione juxta morem Græciæ, licebat viros optime meritos populi libidini deridendos propinare. Ex quibus omnibus, quo animi charactere & temperamenti diſpoſitione fuerit, judicari poteſt facillime, & intelligi, qua ratione moribus & animi inclinatione a Pyrrhone totus diverſus, [f] eandem tamen philoſophandi viam ſecutus ſit, ut ex iis videre eſt, quæ Ariſtocles [g] de eo retulit. Parum tamen, ut ἀδιαφορίαν ad negligentiam usque excolebat, ſcriptorum ſuorum curioſus erat cuſtos, ſic ut neglecta apud eum jacerent, & perturbata, nonnunquam etiam corroſa, ut opus haberet, ea quæ deerant, ſi recitarentur, ex memoria ſupplere. [h] Mortuus eſt, cum annos fere XC attigiſſet, [i] nomenque inter ſuos illuſtre, ut habet Sotion, [k] fuiſſet conſecutus. A Timone miſanthropo, cognomento eo facile diſtingvitur, adjecto interdum Sillographi nomine.

Duratio ſectæ exigua.

§. VII. Mature Pyrrhonia ſecta poſt Timonem deſiit, adeo ut ſuo tempore dudum jam extinctam vocet CICERO, [l] isque Academicis magis quam Scepticis armis dogmaticos diſputando aggrediatur. Cujus cauſa non alia eſſe videtur, quam odium, quod Pyrrhonia ſecta meruit. Cum enim ſectas dogmaticorum philoſophorum omnes aggrederetur, ne iis quidem exceptis, quæ celeberrimum ſibi nomen & applauſum pepererant, Timon etiam mordacitate & calumniis in omnes philoſophos graſſans magnam ſectæ invidiam conflaſſet, ipſe vero ſectæ conditor Pyrrho, tanquam amens, omnemque ſocietatis humanæ rationem perdens traduceretur, fieri aliter non potuit, quin ipſa ſceptica philoſophandi via, quæ totum ſcientiarum circulum evertere videbatur, tandem odio cunctis eſſet, & vehementer contemneretur. Etſi vero animis acutum cernentibus non poterat diſplicere ea philoſophiæ methodus, quæ dogmaticorum faſtum & inanem ſuperbiam evertebat, & quam parum ſolidi Græcanicæ philoſophiæ ſectariæ ineſſet, pulchre demonſtrabat: ſecurius tamen illi ſub Academicorum, ex Platonis fama auctoritatem conſecutorum, nomine latebant, & eadem contra dogmaticos tela ejaculabantur. Defecit itaque teſte Menodoto, [m] poſt Timonem ſectæ ſcepticæ ſucceſſio publica. Nec obſtat, quod Menodoti auctoritati opponit HVETIVS, [n] Hippoboti & Sotionis teſtimoniis

c) Diſpoſitionem famoſi operis exponit LAERTIVS *ſ. 111.* conf. EVSEB. *l. c.* FABRIC. *Bibl. Gr. vol. II. p. 820.*

d) In *poëſi philoſoph.* de Apollonidis Nicæi commentario vid. IONSIVS *de S. H. P. l. II. c. 3. p. 129.*

e) LAERT. *ſ. 113.*

f) Illum enim ſanguineo, hunc melancholico temperamento fuiſſe uſum utriusque vitæ hiſtoria loquitur.

g) Apud EVSEBIVM *l. c.*

h) LAERT. *ſ. 113.*

i) *ib. ſ. 112.*

k) *ib. ſ. 110.* Alios Timones nominat cl. STOLLIVS *Miſc. Lipſ. T. III. obſ. LVII. p. 70.*

l) *De finib. l. II.*

m) LAERT. *ſ. 115.*

n) *l. c. c. 14. §. 40. p. 151.*

niis apud LAERTIVM usus,[o] fuisse Timonis discipulos, Dioscoridem Cyprium, Nicolochum Rhodium, Euphranorem Seleucium, & Praylum Troadensem; Euphranoris Eubulum Alexandrinum, Eubuli Ptolomæum, sicque integram Scepticorum successionem, usque ad Sextum Empiricum & Saturninum posse dari. Non enim hoc contradicit Menodoti relationi, qui non de privatis scepticismi professoribus, sed de publica successione loquitur, testesque habet, non Ciceronem tantum, ad quem supra provocavimus, sua jam ætate extinctam dudum Pyrrhonis sectam profitentem, sed & Aristoclem,[p] qui, Timoni discipulos publicos & sectatores defuisse, innuit, donec paulo ante ejus ætatem Ænesidemus Alexandriæ eam sectam revocaverit in lucem. Certe SENECAE[q] ætate publice docentes defuisse sectæ huic ipse docet, nec negat HVETIVS.[r]

§. VIII. Actum itaque fuisset de secta Pyrrhonia, nisi Ptolomæus quidem Cyrenæus eam revocasset in lucem. Hunc Sarpedon & Heraclides audiverunt, Heraclidis discipulus Ænesidemus Gnossius ex Creta insula fuit:[s] quia vero, teste Aristocle,[t] Alexandriæ docuit, a quibusdam Alexandrinus dictus est. Vixit is eodem, quo Antiochus Academicus, tempore, Ciceroni coævus, librumque suum Lucio Tuberoni, quem alii Neronem vocant, ex proceribus Romanorum nobilissimo viro dicavit.[u] Is nova quadam luce scepticam philosophiam perfudit, cum Academica philosophandi ratio a genuina Arcesilai & Carneadis via ad Stoica placita, Antiocho auctore descisceret. Scripsit itaque ad conservandum nobilissimæ philosophiæ, quod putabat, generis honorem *libros Pyrrhonios* quorum summam nobis conservavit PHOTIVS,[x] passimque ad eos provocat SEXTVS EMPIRICVS. Quo labore scepticam illum philosophiam, tantum non oblivioni traditam resuscitasse, Aristocles[y] auctor est. Ceterum & hoc de eo notandum est, adamasse eum Heracliteam philosophiam, ad quam scepticam viam esse non inepte professus est.[z] Ænesidemum audivit Zeuxippus Polites, hunc Zeuxis, cognomine γωνιόπους, hunc Antiochus Laodicenus; illum Menodotus medicinæ empiricæ sectator, & Theodas Laodicenus. Menodoti discipulus Herodotus Tarsensis fuit, Ariei discipulus; eum Sextus Empiricus secutus est, Sextum Saturninus.[a] De quibus omnibus tamen, si Sextum Empiricum excipias, exigua & fama & notitia ad nos pervenit, quæque nota sunt, ad alteram historiæ philosophicæ periodum pertinent, ubi hanc scepticæ philosophiæ successionem pluribus illustrabimus.

§. IX.

o) *l. c. §. 116.*
p) *l. c.*
q) *Qq. nat. l. VII. c. 32.*
r) *l. c. p. 152.* Scepticos veteres & novos distinguit SEXTVS *Pyrrh. hyp. l. I. c. 13.* ad quem locum vid. FABRICIVS.
s) LAERT. *§. 116.*
t) EVSEB. *præp. ev. l. XIV. c. 7.*
u) PHOTIVS *Cod. CCXII. p. 280.*
x) *l. c.*
y) *l. c.*
z) SEXT. EMP. *Pyrrhon. hyp. l. I. c. 29. §. 349. adv. phys. l. I. §. 357. l. II. §. 216.* Conf. de eo FABRICIVS *Bibl. Gr. vol. II. p. 818. 819. vol. X. p. 449. & ad ll. cc.* SEXTI.
a) LAERT. *l. IX. §. 116.*

§. IX. Ordo jam poscit, ut systematis quoque sceptici lectori exhibeamus imaginem. Verum nec sectam proprie Scepticos habuisse, nec systema, ex iis sine labore colligi potest, quæ initio hujus capitis disseruimus. Tota enim eorum philosophia, cum Dogmaticis esset opposita, non potuit non universali bello omnia prorsus systemata aggredi. Notante enim LAERTIO [b] *sectarum omnium dogmata evertere contendebant Pyrrhonii, nihil ipsi dogmatis asserentes, atque ceterorum tantum enuntianda dogmata atque enarranda proponentes, nihil definiendo, neque hoc ipsum quidem, nihil definio. Ex eo vero: nihil definimus, animi affectio, indicabatur, quæ* ἀῤῥεψία, *dicitur, quod neutram in partem sententiam propensius inclinet. Idem volebant, dicentes: non hoc magis; quod non positive sed negative proferebant &c.* Ex his enim & similibus, fuse a LAERTIO definitis colligi facili negotio potest, in certum placitorum systema philosophiam scepticam coalescere non potuisse. Non enim definita rerum cognitione ad imperturbatum animi statum pervenire se posse sperabant, sed potius illa ἀδιαφορία ex rerum incertitudine oriunda; ad quam obtinendam systemate opus non erat, sed oppugnandæ tantum Dogmaticorum opiniones, & inter se conferendæ, objectiones formandæ, ostendenda incertitudo, ut inde colligi posset: non esse hoc magis vel illud. Hincque intelligitur definitio Scepticismi ab Ænesidemo data, [c] quod sit *memoria earum rerum, quæ videntur, sive quomodolibet intelliguntur, secundum quam omnia omnibus conferuntur, eaque comparata inutilissima & perturbationis plena esse cernuntur.* Ita vero non scientiam constitui, sed everti necesse est. Eleganter SENECA [d] de hoc hominum genere: *Illi* (Megarici) *mihi non profuturam scientiam tradunt, hi* (Sceptici) *spem omnis scientiæ eripiunt. Satius est supervacua scire, quam nihil: illi non præferunt lumen, per quod acies dirigatur ad verum, hi oculos mihi effodiunt. Non facile dixerim, utrum magis irascar illis, qui nos nihil scire voluerunt: an illis, qui ne hoc quidem nobis reliquerunt, nihil scire.* Non tamen hoc ita intelligendum est, ac si omnem prorsus humani intellectus usum evertere voluerint, quod a Dogmaticis ipsis objectum occasionem illis de perverse explicata opinione sua conquerendi dedit: sed supposito sensuum & affectionum animæ usu, Dogmaticorum explicationes & definitiones oppugnabant, nihil eorum, quæ illi asserebant sciri posse asserentes. Hinc apud LAERTIUM, [e] de affectionibus & passionibus animæ se decernere, ajunt, & scire se v. g. quod dies sit, quod vivant &c. Dogmaticis vero in iis non se consentire, quæ se scire profiteantur, sicque, se nescire, quo pacto videant, vivantque. Id quod vel ideo notandum est, ne omnes prorsus sensus & rationem eos ejurasse putemus. [f]

Scepticum systema an detur?

§. X.

b) *f. 74.* c) *l. c. f. 78.* d) *Ep. 88.* e) *f. 103.* f) Conf. SEXT. EMP. *Pyrrh. hypotyp. l. I. c. 10. f. 19. 21.* HUET. *l. c. p. 141.*

Cauſæ Scepticiſmi.

§. X. In cauſas enati Pyrrhoniſmi inquirentibus ſi ipſi Sceptici audiendi ſunt, tota fere antiquitas hac via inceſſit, exemploque eos excitavit ſuo. Ajunt enim apud LAERTIUM:[g] principem in ea calcanda fuiſſe Homerum, poſtea ſeptem quoque ſapientes in ea fuiſſe verſatos, Archilochum item & Euripidem id genus philoſophiæ exercuiſſe; Xenophanem etiam, & Zenonem Eleatem, ac Democritum Scepticos fuiſſe, itemque Platonem, & Empedoclem, Heraclitum itidem & Hippocratem. Eadem fere jactat SEXTUS EMPIRICUS, & prolixe proſequitur PETRUS DANIEL HUETIUS,[h] qui omnes fere veteris orbis viros magnos & philoſophos in partes vocat. Quod ſi Sceptico ſenſu intelligatur, plane falſum eſſe, ex hiſtoria, quam hactenus proſecuti fuimus, philoſophica eſt manifeſtiſſimum, certo vero & reſtricto ſenſu admitti poteſt, ſed Scepticos parum juvat. Cum ἐποχῇ enim locutos fuiſſe, non Socratem tantum, quique ex ejus ſchola ex parte prodierunt, ſed & quos inter dogmaticos retulimus ſuo jure, Pythagoram, Ariſtotelem, & hos multo vetuſtiores philoſophos multos barbaricos, negari nec poteſt, nec debet; verum præter modeſtiam magnorum virorum, non omnem ſibi ſapientiam vindicantium, ſed limites humani intellectus modeſte agnoſcentium, ad arcani potiſſimum diſciplinam pertinet, qua ſervata arcana ſibi & diſcipulis intimioribus doctrina, ad vulgus & exotericos vel probabiliter, vel dubie & obſcure locuti ſunt, fidem potius poſtulantes, quam rationis aſſenſum extorquentes. Negari tamen nec hoc poteſt, fuiſſe dogmata apud veteres philoſophos quædam, quæ Scepticiſmo portam aperuerunt patentiſſimam. Inter quæ famoſiſſimum dogma merito numerandum eſt, cuncta fluere, nec uno quidem momento idem eſſe, quod prius fuit. Ex hac enim doctrina incertitudinem humanæ cognitionis ſequi, ipſi Pyrrhonii viderunt, Scepticiſmum viam ad hanc Heracliti opinionem eſſe fatentes,[i] ipſique, qui inter dogmaticos eminuerunt, Pythagoras, Plato, Democritus & Epicurus intellexerunt, qui cum materiæ fluxum negare non auderent, illi ut ſcientiæ objectum ſtabile exhiberent, numeros & ideas, ſive intelligibilia commenti ſunt, hi atomos immutabiles introduxerunt, aſt dum hypotheſes magis, quam evidentes veritates ſupponebant, hoc ipſo Scepticorum opinionem magis firmarunt, quam deſtruxerunt, fluxa, inque momenta mutabilia eſſe omnia, nec ſufficere iſtas hypotheſes, ut certam nobis firment ſcientiam. Verum & abſurda Megaricorum, ſive Dialecticorum, circa Pyrrhonis ætatem caput extollentium ſecta, cui præluſere Eleatici, meris cavillationibus de rebus omnibus diſputans, & turgida ac ſuperba Sophiſtarum gens, in utramque de argumento quovis partem diſſerens, inter occaſiones naſcentis Pyrrhoniſmi merito referenda eſt.[k] Ea enim cum exemplum præivit, frivolis ratiunculis etiam certiſſimas rationes vocandi in dubium, tum miſeris cavillationibus Pyrrhonem & ſequaces induxit, ut omnem prorſus dogmaticorum philoſophiam eodem niti talo crederent.

g) *ſ. 71.*
h) *l. c. l. I. c. 4. p. 95.*
i) Vid. *not.* (z) Hinc inter fundamenta Pyrrhoniſmi hanc theſin refert PSEUDO-ORIG. *philoſophum. c. XXV. p. 155.* conf. SEXT. *l. c. l. I. c. 32. ſ. 56.*
k) Conf. HUET, *l. c. p. 107.*

derent. Qua in opinione non poterant non confirmari, cum sectarum conditores reliquorum philosophorum systemata tanquam falsa, inania, puerilia, & vero inimica traducerent, sicque se invicem everterent, cujus rei & Aristoteles, & Zeno, & Epicurus luculentum specimen sunt. Ita enim de omni philosophia dogmatica tanquam arenæ sine calce inædificata & cohærente dubitandi justissima ipsis data causa fuit. His cum accederet & intellectus & voluntatis prava, & a sua perfectione desciscens dispositio, quæ vera Scepticismi omnis origo est, mirum non est, Pyrrhonismum tandem ejusmodi universalem triumphasse. Etsi enim eruditione haud vulgari [l] ex Scepticorum secta eminuerunt viri quidam magnæ famæ, certum tamen est, judicii defectum haud exiguum eos prodidisse, qui Scepticismo nomen dedere. Eruditos enim SEXTI commentarios in quos congestum est, quasi in pharetram, quicquid telorum contra Dogmaticos torserunt Sceptici, considerantibus, tot inania se offerunt sophismata, tot pueriles nugæ, tot objectiones, nulla verisimilitudinis lege graduque expensæ, ut quam imbecille sit ratiocinandi apud Scepticos artificium, pueris quoque prima artis rationalis præcepta tenentibus fiat manifestissimum. Nec alius Scepticismi in se character est, quicquid contra disputet, magnus Scepticismi nostro tempore patronus P. BAYLE, [m] quam infirmitas quædam intellectus, in veros rerum nexus & fundamenta non satis penetrantis, & verum a falso, verisimile a minus verisimili discernere non satis apti. Huic tamen accessit magna vel ignavia, ut in Timone vidimus, vel superbia, quam ubique Sceptici produnt, alto supercilio contemnentes, quicquid alii proferunt, seque plus sapere, fortiusque pedibus præjudicia proculcare, quam alii somniantes, magnaque contradicendi audacia & libidine ducti, quæ totam denique sectam odio & invidia obruit. Alia supra, cum de philosophia Academica ageremus, ex parte jam tacta, hic non cumulamus, sed philosophis expendenda relinquimus.

Discrimen inter sectam Pyrrhoniam & Academicam.

§. XI. Fuisse magnam inter sectam Pyrrhoniam & Academiam mediam cognationem, & Sceptici non negant, & ex ejus historia a nobis descripta liquet. Disputarunt tamen jam veteres olim, an Pyrrhonii a Scepticis differant, [n] de quo argumento Plutarchus libellum conscripsit, quem hodie desideramus. Imprimis SEXTUS [o] in ostendendo inter Pyrrhonios & Academicos discrimine doctum & industrium se præbuit, cujus argumentum docte illustravit eruditissimus HUETIUS. [p] Rem paucis sic habe: I. Academici id, tanquam axioma, decernebant, statuendo: nihil posse certo comprehendi; Pyrrhonii ne hoc quidem relinquebant, nihil posse nos scire, sed & de eo dubie & cum incertitudine disputandum esse, contendebant. II. Admittebant quidem cum Academicis Sceptici: dari

 bonum

l) Imprimis notitia doctrinarum omnium sectarum & scientiarum requirebatur, ut possent oppugnari. Hinc tot egregiæ in Sexto Empirico de veteribus disciplinis & placitis memoriæ.

m) *Dict. T. III.* art. *Pyrrho not. C. p.* 732.

n) SUIDAS *l. c.* GELLIUS *l. XI. c. 5.*

o) *Pyrrh. hyp. l. I. c.* 33. Ænesidemus apud PHOT. *Cod. CCXIII.*

p) *p.* 139. conf. VOSSIUS *de sectis p.* 110. IONS. *de Scr. Hist. Phil. l. III. c. 6. p.* 235. *l. III. c. 15. p.* 289. PASCH. *Introd. in rem lit. mor. vet. p.* 717.

bonum & malum, illi vero dari in eo probabilitatis gradus, viderique aliquid magis minusve bonum vel malum censebant; hi ideo bonum aliquid dicebant, quia ita fert hominum opinio, unde ad rem ipsam examinandam non attendentes, judicium suspendebant. III. Academici, præsertim Carneadis sequaces aliquam verisimilitudinem inesse rebus non negabant, gradusque quosdam concedebant; Sceptici non item, sed omnes omnino res se perinde habere defendebant, judicium respuentes omne atque a sensibus pariter ac ratione veritatem non posse apprehendi, contendentes, ut fides proinde nunquam sit habenda, sed firmos atque immotos sine opinione persistere nos oporteat, de nulla re affirmantes, quod magis sit, quam quod non sit. IV. Sed & hoc Carneades concedebat, affici nos ab objectis trahique vel magis vel minus, ut propendeamus in hanc magis, quam illam, sententiam: Sceptici τὸ πάθος quidem, quo homines reguntur, non rejiciebant, propensionem tamen vel determinationem tollebant. V. Tandem in vitæ usu probabilitatem sequebantur Academici; legem, consvetudinem, motumque naturalem Sceptici. Alia minutiora & subtiliora prætermittimus apud Sextum & Huetium legenda. Etsi vero intercessisse aliquod inter Academiam præsertim novam & Pyrrhonis scholam discrimen facile concedi potest, id tamen exiguum admodum est, & verbis magis, quam re ipsa utraque secta dissonat; Academicis ad modestiæ speciem magis compositis, ne omnem sensum & rationem ejurasse viderentur, ut supra pluribus expositum est, & veteres [q] atque recentiores [r] agnoverunt.

Scepticæ philosophiæ compendium.

§. XII. Verum ut scepticam philosophandi viam recte cognoscamus, dabimus breve *hypotyposeων Pyrrhoniarum*, quas SEXTO EMPIRICO debemus, compendium, potiora incertitudinis & indifferentiæ philosophicæ placita enarraturi. Ea vero huc redeunt:

I. Sceptica est facultas, quæ sensibus apparentia & ea, quæ mente & intellectu percipiuntur, confert inter se atque opponit quolibet modo. [s] Probe in hac definitione attendendum est, ad distinctionem inter ea, quæ sensibus apparent, & ea, quæ mente & intellectu percipiuntur. Etsi enim φαινόμενα φαινομένοις quoque opponebant Sceptici, incertitudinem tamen, τῶν φαινομένων in eo potissimum quærebant, quod τὰ νοόμενα, sive ea, quæ mente percipiuntur, & ratiocinatione ex apparentibus concluduntur, illis contraria sint, adeoque sensuum imagines cum notionibus intellectus non conveniant, sed aliæ videantur. Quod in Eleaticorum schola jam obtinuisse, *capite hujus libri undecimo* enarravimus.

II. Possunt vero apparentia apparentibus, quæque mente concipiuntur, his similibus, vel hæc illis quolibet modo opponi. [t]

III. Finis Scepticæ est, imperturbatus mentis status (ἀταραξία) circa ea, quæ ad opinationem spectant, & in coactis, id est iis, quæ evitari nequeunt, adfectuum moderatio (μετριοπάθεια). [u] Expressisse vita hunc fluctuan-

q) ORIG. *philosophum. p. 4. 154.* ideo Pyrrhonem Academicis aggregat.
r) HUET, *l. c.* BAYLE *l. c. not. A.*
s) *Lib. I. c. 4. §. 8.*
t) *§. 9.*
u) *c. 5. §. 12. c. 12. §. 25. §. 202. 232. l. III. §. 235. adv. Eth. §. 111.*

ctuantis philosophiæ finem Pyrrhonem, supra diximus, & veteres apud LAERTIVM [x] testantur. Tanta vero fiducia hunc se finem consequi posse sperabant, ut non ἀφασίαν tantum, ἀταραξίαν atque ἡσυχίαν se obtinuisse jactarent, sed Ænesidemus quoque se ἡδονὴν plane percepisse, mentisque voluptatem maximam, teste ARISTOCLE [y] assereret. Id quod non alio sensu admitti potest, nisi quod sceptico fortius se, & majori acumine ratiocinari, quam alios homines, somnianti ex oppugnatis & eversis, quod credit, omnium hominum opinionibus & ratiociniis magnum oritur gaudium de tanta intellectus sui eminentia. Hæc vero voluptas ex Scepticorum mente illi tranquillitati & quieto animi statui opponenda non est, sed conjungenda; idem enim vult, quod alio loco SEXTVS dicit, vivere ἐῆσαι μεθ' ἡσυχίης, καὶ ἀφροντίστως καὶ ἀκινήτως, cui ἀνάγκην τῶν παθῶν, adjiciebant, quod ea se coactos pati dicerent. Vnde ἀπάθεια apud LAERTIVM, [z] a Scepticis quibusdam pro fine habita, sensu nimis presso & speciali sumenda non est, sed ex his explicanda. [a]

IV. Principium Scepticæ, quo nititur, est præcipue hoc: Omni rationi rationem æqualis ponderis & momenti opponi. [b] Protagoram primum fuisse, qui hoc dubitandi de omnibus principium in philosophiam introduxerit, supra multis enarravimus, [c] a quo ad Pyrrhonem delatum, vanissimæ arti fundamentum exhibuit miserrimum: quo ante Protagoram Zeno quoque Eleates, & post eum, qui magnis clamoribus Græciam repleverunt Sophistæ & Dialectici usi sunt.

V. Scepticus decreta nulla statuit, non, quod iis, quibus per phantasiam cogitur, non afficiatur, iisque assentiatur, sed quod assensum denegat iis, quæ dubia & incerta sunt earum rerum, de quibus in scientiis quæritur & ambigitur. [d]

VI. Propria ita significatione sectam Scepticus non habet, id est, inclinationem ad dogmata multa, quæ convenientiam inter se & cum iis, quæ sensibus apparent, habeant, & velit, dogma esse ad rem aliquam incertam assensum.

VII. Sin quis dicat sectam esse institutum, quod secundum, quod sensibus apparet, rationi alicui adhæreat, illa ratione monstrante, quomodo recte vivere videri possimus, & ad assensus retentionem tendente, tum sectam habere dici potest. [e] Ita quidem objectiones dogmaticorum, quibus insanire Scepticos dicebant, evitabant: qui, cum opponerent, ita eos nec videre, nec audire, nec sentire, hoc Sceptici quidem, a se asseri negabant, sed rationem ejus rei, quæ sensibus objicitur, quamque afferebant Dogmatici, contrariis rationibus evertebant, sibique eam non constare dicebant: qua de re videsis, quæ monet LAERTIVS. [f] Hinc porro sequitur:

VIII. Non evertit itaque Scepticus, quæ per phantasiam patientem invi-

x) *Lib. IX. §. 68.*
y) Apud EVSEB. *præp. l. XIV. c. 18.*
z) *Lib. IX. §. 108.*
a) Nempe cuncta absolvit ἡ πραότης.
b) *c. 6. §. 12.*
c) LAERT. *l. IX. §. 68.* MENAG. *ad h. l.*
d) *c. 7. §. 13.*
e) *c. 8. §. 16. 17.*
f) *Lib. IX. §. 105.*

invitos nos ad assensionem adducunt, nempe apparentia; sed id, quod dicitur de re apparente. [g]

IX. Criterium Scepticæ institutionis est id quod sensibus apparet, quatenus enim id in persuasione & haud voluntaria affectione positum est, ambigi de eo non potest. [h] Loquitur Sextus de criterio practico non de theoretico, quod negabant Sceptici.

X. Apparentibus igitur acquiescendo, ea quæ ad vitam communem pertinent, observantes vivimus. Quadruplex vero horum observatio est, partim enim in naturali instructione versatur: partim in impulsu & coactu passionum, partim in constitutione legum & consuetudinum, partim in traditione artium. [i]

XI. Qui opinatur, statuitque, aliquid natura bonum vel malum esse, turbatur semper; quamdiu enim non adsunt ea, quæ bona esse videntur, & ab iis quæ natura mala sunt, putat se torqueri, & persequitur bona, ut ea quidem judicat. Iam vero ubi ea acquisivit, in plures perturbationes incidit, tum quod præter rationem agit, & immodice se effert, & quoniam mutationem timet, totus in hoc est, ne amittat ea, quæ videntur ipsi bona. [k]

XII. Sperare itaque potest Scepticus, se imperturbatum mentis statum adepturum, disparitatem eorum, quæ sensu percipiuntur, & eorum, quæ intellectu, dijudicando, cumque id non efficere potest, assensum retinendo. Ad hanc vero retentionem pervenit per mutuam rerum inter se oppositionem. [l]

XIII. Sunt vero, juxta Scepticos modi numero decem, sive loci communes, quibus assensio retinenda colligi videtur. [m]

XIV. Primus modus est, secundum quem pro differentia animalium, non eædem ab iisdem objiciuntur imagines sive phantasiæ. Hoc autem colligitur, & ex diversis generationibus, & differentia, quæ est in corporum constitutionibus. [n]

XV. Secundus modus est, qui est ab hominum diversitate; qui & animo & corpore differunt, & corpore quidem forma & temperaturis propriis: animo variis opinionibus. [o]

XVI. Tertius modus est a sensuum diversitate: differre enim sensus manifestum est, svave v. g. naribus est balsamum, lingvæ grave. [p]

XVII. Quartus modus a circumstantiis ducitur, quo nomine intelliguntur habitus sive dispositiones ac conditiones diversæ: quæ animadvertuntur, prout secundum naturam quis aut præter naturam in vigilia aut somno, in ætate diversa constitutus &c. aliquid sentit, in motu aut quiete,

g) SEXT. l. c. §. 17. h) c. 11. §. 22.
i) §. 23. 24. k) c. 12. §. 26. 27.
l) c. 13. §. 31.
m) Doctrina de decem tropis locisque retinendi assensus, in Scepticorum libris utramque fere fecit paginam, unde Pyrrhonis tropos vocat PLUTARCHUS *peculiari libello*, apud LAMPRIAM. Eos habes etiam apud LAERT. *l. IX. §. 79. seqq.* quos præter Plutarchum Ænesidemus & Favorinus scriptis illustrarunt vid. LAERT. *l. IX. §. 106.* MENAG. *ad §. 79.* GELLIUS *L. XI. c. 5.* ex recentioribus illustrant LE VAYER & HUETIUS. *ll. cc.*
n) *ib. §. 40.* LAERT. *l. c. §. 79.* utitur hic imprimis exemplis generationis æquivocæ, quam tanquam certam supponit.
o) *ibid. §. 79.* p) *§. 92. seqq.*

quiete, in odio aut amore, in inedia aut saturitate, in eo si ebrii simus aut poti: item in prædispositionibus, in confidentia aut metu, in mœrore aut gaudio. [q]

XVIII. Quintus modus est, ex positionibus & intervallis & locis: nam ex unoquoque horum eædem res diversæ apparent. [r]

XIX. Sextus modus est ex admistionibus, ex quo inferimus, quum nullum subjectum sub sensus nostros ipsum per se cadat, sed cum aliquo; qualis quidem sit permistio & ex externo, & ex eo, quocum cernitur, posse nos fortasse dicere: quale autem sit externum subjectum pure & sincere, nequaquam dicere posse. [s]

XX. Septimus modus est ex quantitatibus & constitutionibus subjectorum, quo nomine omnes compositiones veniunt, quæ ita differunt & variantur, ut manifestum sit, cogi nos ad retinendum de natura rerum assensum. [t]

XXI. Octavus modus est, ex relatione ad aliquid, secundum quem colligimus, nos, cum omnia sint ad aliquid, de hoc, quænam sint per se & secundum naturam suam, retenturos assensum. [u]

XXII. Nonus modus est ex crebro aut raro contingentibus, dum ita res variare videntur, prout crebro aut raro videntur & observantur. [x]

XXIII. Decimus modus est moralium, oriturque ex institutis & consvetudinibus, ac legibus, fabulosisque persvasionibus & dogmaticis opinionibus, quæ omnia sibi invicem opponi indeque causæ assensus retinendi colligi possunt. [y]

XXIV. Modis his Sceptici ætate posteriores [z] addidere quinque alios assensionis retinendæ locos; 1. a diffidentia, qua comperimus de re proposita discrepantiam indijudicatam & in vita & apud philosophos fuisse. 2. Qui in infinitum delabitur, semper novam in infinitum rationis allatæ confirmationem postulans. 3. A relatione ad aliquid, ubi quoad ipsum quidem dijudicans, atque ad ea, quæ simul in contemplationem veniunt, tale aut tale apparet subjectum, quale autem sit natura, de eo assensum retinemus. 4. Ex suppositione aliqua, sive hypotheticum, quum dogmatici videntes se in infinitum rejici, principii loco ponunt aliquid, quod non adstruunt, sed nude & sine demonstratione, per concessionem sibi sumere volunt. 5. Dialelum, sive alternatorium modum, cum id, quo rem, de qua quæritur, confirmare debemus, ipsum ab ea, ut mutuo confirmetur, indiget; & tum quod neutrum ad alterum adstruendum possimus accipere, de utroque assensum retinemus.

XXV.

q) *f. 100. seqq.* r) *f. 118. seqq.*

s) *f. 124. seqq.* Exemplo esse possunt ictero laborantes.

t) *f. 129. seqq.* Medicaminum compositionibus hanc viam Sceptici illustrant.

u) *f. 135. seqq.* Solidiori tractatione quam Sextus habet, hanc rerum relationem & exorta inde animi judicia explicat LOCKIUS *de intell. hum. l. II. c. 25. §. 7. p. m. 387. seqq.*

x) *f. 141.* Exemplo esse potest cometa; terribilis, quia raro videtur.

y) *f. 145.*

z) Discipulos Ænesidemi intelligit, vid. *c. 15. f. 164. seqq.*

XXV. Dogmaticorum ætiologiæ octo refelli possunt modis:[a] 1. quando causæ assignatæ genus in rebus non evidentibus versatur, nec habet confessam ex evidentibus approbationem. 2. Quo sæpe fit, ut quum magna sit in varias partes inclinandi occasio, adeo ut multis modis possit ratio rei, de qua quæritur, afferri, uno tantum modo nonnulli rationem afferunt Dogmatici. 3. Quum eorum, quæ ordinate fiunt, rationes reddunt, quæ nullum ordinem ostendunt. 4. Quando accipiunt apparentia, ut fiunt, putantque, se etiam non apparentia, qua ratione fiant, comprehendisse: quum ea, quæ non apparent, eodem fortasse modo efficiantur, quo apparentia, fortasse vero non eodem, sed peculiari quodam modo. 5. Quatenus universi propemodum, prout ipsi elementa supponunt, non autem secundum communes & confessas rationes, causam reddunt. 6. Quatenus sæpenumero quæ suis suppositionibus expediri possunt, arripiunt, at quæ illis repugnant, quamvis æque sint probabilia, prætermittunt. 7. Quum sæpe reddunt rationes, quæ non modo rebus apparentibus, sed etiam propriis ipsorum suppositionibus repugnant. 8. Quando sæpe contingit, ut quum æque dubia sint, quæ apparere videntur, atque ea, de quibus quæstio est, sententiam suam de dubiis ex æque dubiis astruunt. Ita Ænesidemus, qui licet more Scepticorum in eo peccet, quod omnes omnium philosophorum rationes ad ejusmodi paralogismos revocari posse statuit, pulchre tamen, quam misera ars ratiocinandi inter Græcanicos philosophos fuerit, ostendit. Exemplis octo hos modos illustrat FABRICIVS.[b]

XXVI. Rationem afferre, quæ consentiat cum omnibus philosophiæ sectis & cum consideratione rei atque sensui apparentibus forte impossibile, nam & sensui apparentia & obscura omnia controversa.[c] Valde vel fallitur vel fallit Sextus hac assertione. Si enim Dogmaticos intelligit omnes, certum est, dari communia quædam axiomata ab omnibus, qui affirmant aliquid, philosophis admissa & in se clarissima, nec inter eos unquam controversa, e. g. Impossibile, esse aliquid simul & non esse; ex nihilo nihil fieri, hisque similia. Quod si Scepticos, uti videtur intelligit, communibus etiam notionibus bellum indicentes, a sua parte dum auctoritatem petit, vitiosum committit circulum. Qua tamen ratione Sceptici plerumque rationes solebant subducere.

XXVII. Sequitur ex his, non abstinere tantum Scepticum ab omni assensu definiendo, sed etiam a vocibus phrasibusque, quæ ejusmodi assensum, vel positivam quandam sententiam innuunt. Hinc voces ejus sunt: nihil definiendum; nihilo magis hoc vel illud, fortasse & non fortasse, licet & non licet, fieri potest &, non fieri potest, assensum cohibeo; omnia sunt incomprehensibilia, non concipio, non comprehendo, &c. Immo, esse, idem est, ac videri.[d]

XXVIII.

a) *c. 17. §. 180. seqq.* Sæpissime ita in ratiocinandi artem impegisse dogmaticos veteres, historia testatur.

b) *Ad h. l.*

c) *§. 185.*

d) *c. 19. 20. 21. 22.*

XXVIII. Ita vero Scepticus nihil definit, ut afferat, quæcunque examinaverit ex illis, quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur, talia sibi esse videri, ut nihil eorum magis aut minus fide dignum existimet, quam contrarium.[e]

XXIX. Eandem rationem sequitur, cum dicit, omnia esse incomprehensibilia; adeo ut hoc idem valeat, ac si ita loqueretur: omnia, quæcunque percurri ex iis incertis, quæ dogmaticorum quæstionibus agitantur, mihi videntur incomprehensibilia.[f] Ita a rebus ipsis ad ratiocinandi modum a Dogmaticis adhibitum Sceptici incertitudinem transferebant, invidiam dogmatis ab Arcesilao defensi, res omnes in se esse incomprehensibiles, declinantes, telumque evitantes, quod in Arcesilaum, teste CICERONE,[g] torquebant Dogmatici: A phantasia itaque res, quales illi offeruntur comprehendi non negabant, sed assentiri se iis non posse, quæ a comprehensiva phantasia offeruntur, contendebant.

XXX. Differt itaque Sceptica disciplina ab omnibus aliis, quæ cognationem cum ea habere videntur, e. g. ab Heracliti, Democriti, Cyrenaica, Protagoræ & Academica philosophia, itemque a secta medicorum Empirica. Prolixe & non sine multa veteris philosophiæ eruditione in hoc argumento demonstrando versatur SEXTUS,[h] dignus, qui ab historiæ philosophicæ accurate gnaro ipse legatur. Nam in his omnibus erat aliquid affine Scepticis, sed qui tamen ab illis varie dissidebant. Heraclitus enim, dum contraria circa idem esse pronuntiabat, frigidam suffundebat Scepticis, quos viam Heraclito parare, Ænesidemus dixit: in eo tamen ab illo diversi, quod ne hoc quidem dogmatice asserebant, sed videri sibi, forteque sic esse pronuntiabant. Democriti qualitates ex atomorum situ & modificatione non in objectis sed sensibus existentes huc quoque viam struere, ex supra dictis notum; ille tamen atomos & vacuum dogmatice ponebat. Cyrenaicos criterium in sensu & passione sola posuisse, cetera comprehendi non posse asseruisse, suo loco docuimus; sed hi quoque & modo & fine a Scepticis differebant. Nec certiora Protagoras dedit, cui omnium rerum mensura sive criterium homo est, ut capite undecimo dictum; dogmatico tamen principio nixus, omnia fluere, nec aliter existere, quam ut sunt entia hominis animum afficientia, quæ in momenta mutantur: quo ipse a Pyrrhonis discedit. Methodicam vero medicorum sectam propinquiorem Scepticæ esse Empirica, ipse, qui huic adhæsit SEXTUS demonstrat.

XXXI. Non datur criterium veri aut falsi theoreticum, licet Scepticus admittat practicum: alio enim iterum opus habet criterio, unde ejus veritas dijudicetur, & sic in infinitum, quod absurdum est, & vitiose concludit.[i]

XXXII.

e) *ib.* f) *c. 25.*
g) In *Lucullo c. 6. 18.* conferenda quæ *c. VI. Sect. II.* de Academicis diximus.
h) *c. 29. seqq.*
i) *Lib. II. c. 4. §. 18. seqq.*

XXXII. Non poteſt intelligi comprehendive criterium a quo, ſive homo, qui judicat. Rationem SEXTUS [k] affert, quod diſſentiant Dogmatici, quid homo ſit. Socrates enim apud PLATONEM [l] faſſus eſt, neſcire ſe, utrum ſit homo an aliud quidpiam? Democritus dixit, hominem eſſe, quod omnes ſcimus: Epicurus hominem eſſe aſſeruit tali forma præditum atque animatum, qualem videndo anticipatione novimus, ut habet LAERTIUS. [u] Stoici cum Peripateticis hominem dixere animal rationale. Plurima habet, quæ his definitionibus opponat Sextus, ſed more diſputandi ſophiſtico uſus; pervertit enim mentem philoſophorum, e. g. Democriti, qui non quamvis ideam rei alicujus hominem eſſe dixit, ſed hominis notionem ex intima conſcientia notam eſſe aſſeruit.

XXXIII. Nec intelligi poteſt, ſecundum cujus hominis ſententiam pronuntiandum ſit. Cum enim magna hominum ſit diverſitas, non poſſunt inter ſe conſentire Dogmatici, cujus hominis ſententia ſequenda ſit: e.g. Epicurei, an Cyrenaici, an Stoici? &c. [m]

XXXIV. Nec aliter circa criterium per quod videtur, ſive ſenſum & intellectum; homo vero nec per ſolum ſenſum judicare poteſt, nec per ſolum intellectum, nec per utrumque ſimul, ad quorum unum omnes Dogmaticorum opiniones de criterio per quod redeunt. [n]

XXXV. Par quoque ratio eſt criterii ſecundum quod, quod ſtricto ſenſu criterium dicitur; phantaſia enim intelligi non poteſt, quam quidem Stoici dicunt, eſſe impreſſionem in principatu mentis (ἡγεμονικῷ). Impreſſio vero ejusmodi in mente, ceu ſigilli fieri non poteſt, cum priores impreſſiones poſterioribus delerentur. Quin etiam ſi poſſet intelligi phantaſia, nihilominus incomprehenſibilis eſſet, cum ſit paſſio principatus mentis, quæ comprehendi non poteſt, uti nec ipſa mens. Nec per ſe ipſam applicat ſe ad externa, & imagines concipit, ut ajunt, ſed per ſenſus: at vero ſenſus externa quidem ſubjecta non comprehendunt, ſed ſolas forte paſſiones ſuas. [o]

XXXVI. Quod ſi etiam concedamus per ſuppoſitionem, aliquod eſſe veritatis criterium, inutile tamen & vanum comperitur eſſe, cum ex iis, quæ Dogmatici dicunt, doceri queat, non exiſtere veritatem, nec poſſe ſubſiſtere verum, quod a veritate ſubſtantia, conſtitutione, potentia differt. Verum enim incorporeum eſt, veritas corpus. [p] Pungi hoc argumento Stoicos, ex horum logica apertum eſt, quos verum ex vero per circulum probare Sceptici contendebant.

XXXVII. Non habet res obſcura ſignum, ex quo demonſtrari poteſt, rem obſcuram hoc magis eſſe quam illud. [q] Etiam hoc Stoicis oppoſitum eſt, qui ſignum in commonefactorium & indicatorium diſtinguebant. Com-

k) *c. V. ſ. 72.*
l) In *Theæt. T. II. p. 127.*
u) *Lib. X. ſ. 33.*
m) *ſ. 37.*
n) *c. 6. ſ. 48. ſeqq.*
o) *c. 7. ſ. 70. ſeqq.*
p) *c. 8. 9. ſ. 80. ſeqq.*
q) *c. 10. ſ. 97.*

Commonefactorium, quod & sensibile vocabant, ut habet LAERTIUS, [r] est, quod una cum re signata oblatum, evidenter observatumque, simul atque sub sensus nostros ceciderit, illa interim obscura existente, ducit nos ad recordationem ejus, quod una cum eo observatum fuit, & nunc evidenter sub sensus non cadit, ut videre est in fumo & igne. Indicatorium autem signum est, quod non observatum una cum signo evidenter, sed ex propria natura & constitutione significat id, cujus est signum, quemadmodum corporis motus sunt signa animæ. [s] Priori Pyrrhonii non contradicebant, sed posteriori, nempe demonstrativo, cum admonitorium ex eorum hypothesi fidem in vita communi obtineat: illud vero a dogmaticis confictum iis videatur.

XXXVIII. Sed nec connexi ratio atque veritas comprehendi potest, cum consequentia consequentis ad antecedens vitioso mutuo probandi unum per alterum modo nitatur. Nam ut dijudicatio connexi demonstretur, conclusio sumtiones demonstrationis sequitur; ut vicissim hoc credatur, oportet connexum & consequentiam demonstratam esse. [t] Vrget hoc Sextus adversus logicam Stoicorum hypotheticis potissimum ratiociniis utentium, & quidem iisdem prorsus armis, cum signum indicatorium, quod supra negaverat, forma ratiocinii hypothetici sit, unde in ipsam ratiocinationis formam insurgit, adeo ut & neget comprehendi posse, quid antecedens sit, quid consequens in enuntiatione.

XXXIX. Manifestum ex his est, ne demonstrationem quidem rem esse de qua constet. Nam nec partes ratiocinii simul coëxistunt, & ita nec ipsa demonstratio ex istis composita; nec argumentum colligendi vim habens, quale sit, comprehendi potest, cum consequentia connexi quid sit, controversum sit. Sed & argumentationes indemonstrabiles ad colligendum ineptæ sunt, inest enim iis superfluitas, cum in iis nimia sit & superflua propositionum una. [u] Etiam hoc Stoicorum dialecticæ oppositum est, qui plura argumentorum ἀναποδείκτων genera constituere, quæ ad quinque Chrysippus reduxit. Ea ἀσίνακτα esse, nec cogere ad colligendum Sextus operose contendit, objecto τῆς παρολκῆς vitio. [x]

XL. Eadem, ut ex allatis constat, syllogismorum simplicium ratio est, quia propositiones universales ex singularibus per inductionem confirmantur, particularium veritas ex universalibus vitioso probandi genere per circulum demonstratur. [y] Satis in his produnt Sceptici, nec sibi nec quos aggrediuntur, Stoicis veram ratiociniorum intellectus humani naturam fuisse notam, quam hæ objectiones non tangunt. Ipsa enim ratiocinationis forma non inductione, sive propositionis universalis veritate nititur, sed relatione idearum obscurarum in quæstione ratiocinio demonstranda occurrentium, ad ideam tertiam sive mediam, quæ inductione colligitur.

r) LAERT. l. IX. §. 91.

s) Plura de hac logicæ Stoicæ parte ipse SEXTUS c. 11. §. 104. seqq.

t) §. 113. seqq.

u) c. 12. §. 134. c. 13. §. 149. seqq.

x) Conf. FABRIC. ad h. l.

y) c. 14. §. 193.

ligitur. Verum hoc omnis dialecticæ Græcanicæ vitium fuit, ut ratiocinia ex sermonis magis, quo proferuntur ordine, quam intellectus ratiocinantis operatione dijudicarent, quod non potuit non tam insulsas parere objectiones.

XLI. Imo nec inductio possibilis est, quod ad eam requiritur, ut omnia singularia percurrantur, nullo prorsus prætermisso, id quod impossibile est, cum infinita sint singularia nullisque circumscripta terminis. [z] In plerisque hoc inductionibus accidere, ut ultra probabilitatem non valeant, recentiores logici non negant. [a] Sunt tamen singularia quædam numero pauca, quæ facile percurri possunt. Quin & inductio certa fit, quæ a priori ex natura rei ejus necessitatem demonstrat, licet a posteriori impossibile sit, omnia percurrere singularia. E. g. Homines ratione gaudere, ex eorum natura manifestum est, licet omnes omnino homines, sigillatim percurrere sit impossibile. Verum talia non curant Sceptici, contenti, attulisse se objectionem quandam, qua ostendi queat, etiam apertissimas veritates dubiis esse subjectas. Recte itaque Scepticam Græcorum rationis humanæ hostem dixeris.

XLII. Porro nec definitiones usum habent: qui enim definit, non comprehendit ex definitione, id quod definitur, sed rei jam comprehensæ apposuit definitionem; & si omnia definire velimus, omnino nihil definiemus, eo quod in infinitum prolabemur: sin dicamus, aliqua etiam sine definitione comprehendi posse, concedimus definitiones non esse necessarias. [b] Iucundo & ridiculo exemplo hoc illustrat SEXTVS, [c] quod ineptis etiam quibusdam recentiorum temporum hominibus debebat opponi.

XLIII. Immo hoc quoque nomine definitiones inutiles sunt, cum definitionum prius veritas probanda sit, quod infinitas gignit controversias. [d]

XLIV. Genus & species aut notionibus mentis accensentur, aut propriam subsistentiam habent. Si prius est, eadem incertitudine laborant, qua mens & phantasia; sin hoc, non possunt species generibus comprehendi, quia propriam ita subsistentiam non haberent; si vero non comprehenduntur, desunt esse genera & species. Prius Stoicis, posterius Platonicis oppositum est, quos fuse hoc loco SEXTVS [e] oppugnat, iisque ἀνεπικρίτους διαφωνίας, *controversias nunquam dijudicatas* objicit: quis enim huic Platonicæ Veneris pullo se non opposuit Græcus philosophus?

XLV. Quotquot quidem sophismata proprie a dialectica posse videntur refelli, horum solutio inutilis est; quorum autem solutio est utilis, hæc nequaquam dialecticus solvere potest, sed ii, qui in unaquaque arte rerum cognitionem, versando in iis, adepti sunt: multa quoque nugæ sunt, quibus alioquin satis sit, evidentiam rei opponere, non minorem, quam eorum demonstrationes, vim habentem. [f]

XLVI.

z) *c. 14. §. 204.*
a) CROVSAZ *Log. P. III. c. 9. §. 12. p. 1284.*
b) *c. 16 §. 205.*
c) *§. 211.*
d) *§. 212.*
e) *c. 20. §. 219. seqq.*
f) *c. 22. §. 236. seqq.* Exemplum Herophili Diodorum Cronum sophismate motum negantem vexantis hic affert Sextus.

XLVI. Par ratio est amphiboliarum; eas enim, quas distinguere operæ pretium est, distinguent, qui in unaquaque arte exercitati sunt; at Dialecticus minime, cujus distinctiones in vita inutiles sunt.[g]

XLVII. Cum in rationali philosophia nihil certi inveniat Scepticus, multo magis naturalis & moralis ei philosophiæ pars suspecta est.

XLVIII. Sceptici vitam communem sequentes dicunt; Deos esse, eosque colunt, & providentiam iis tribuunt; sed adversus Dogmaticorum temeritatem etiam hac in re disputant.[h]

XLIX. Quum ex Dogmaticis alii dicant Deum esse corpus, alii incorporeum; & alii quidem humana forma præditum, alii minime, & alii in loco esse, alii non esse, & illorum alii intra mundum alii extra mundum collocent, quomodo poterimus Deum intellectu percipere, si neque substantiam ejus habeamus, de qua constet, neque formam, neque locum in quo sit?[i] Prolixe hæc alibi quoque urget SEXTUS,[k] & ex dissidiis theologiæ Græcanicæ incertitudinem notitiæ Dei satis infelici colligit sophismate, quo a diversis de Dei natura opinionibus philosophorum ad incertitudinem existentiæ ejus misere, ut solent Sceptici, ratiocinationem transfert.

L. Nec probant recte Dogmatici Deum: aut enim hoc fit per manifestum, aut per obscurum; prius absurdum est, nam cum eo quod demonstrat, simul jam comprehenditur, nec demonstrari demum debet; posterius impossibile, quia in infinitum semper relabetur demonstratio obscuri.[l] Misere iterum sophismate inepto ludere Scepticos, ex eo manifestum est, quod non omnia, quæ virtualiter in propositione vera latent, demonstratione opus habeant, vel non demonstratione formali queant illustrari, quod fundamentum omnis notitiæ est, omnisque demonstrationis.

LI. Nec Deus ex providentia potest cognosci vel demonstrari, si enim omnibus provideret Deus, non esset vitiositas malumve ullum in mundo.[m] Prius (κακία) malum morale, posterius (κακὸν) malum physicum innuere videtur secundum Sextum. Utrumque providentiæ divinæ frustra objicitur, κακία enim a Deo non est, sed ab homine libertatis abusu contrahitur; κακὸν tale non est, sed in relatione ad universi harmoniam suum recte locum tuetur, & ad salutem & pulchritudinem facit universi. Sed hæc hujus loci non sunt, alibi prolixius quærenda.[n]

LII. Quod si nulli providet Deus, neque extat ullum ejus opus, neque ullus effectus, non potest quisquam dicere, unde comprehendat, Deum esse, quum nec ex se ipso appareat, nec per ullos effectus comprehendatur; & illi, qui eum providere omnibus dicunt, malorum Deum auctorem faciant, qui quibusdam tantum providere asserunt, vel invidum Deum statuunt, vel imbecilles ei vires esse dicunt.[o] Ex his thesibus quas fuse,

g) c. 23. §. 256. seqq.
h) Lib. III. c. 1. §. 2. seqq.
i) §. 3.
k) Adv. Phys. l. I.
l) Lib. III. c. 1. §. 7.
m) §. 9.
n) Conf. quos nominat FABRICIUS Syllab. Script. de V. R. C. c. XV. p. 378. seqq.
o) §. 11.

nec ſine magna veteris philoſophiæ peritia, exponit tueturque SEXTUS *adverſus phyſicos libro primo*, decidenda quæſtio, de atheiſmo Scepticis imputando. Diſſentire enim ſcriptores, & vel abſolvere hos homines vel accuſare deteſtandæ impietatis, ex eorum colligi poteſt catalogo, quos nominat doctiſſimus REIMMANNUS.[p] Qua de re, ut accurate Lector judicet, ſequentia potiſſimum probe tenenda & expendenda ſunt. Et I. quidem Scepticos in communi vita non Deos tantum fateri, ſed & colere & providentiam aſſerere, diſertis Sexti verbis docuimus. Qui alibi[q] tanta fiducia his innititur, ut contendat: ſtabiliorem ac conſtantiorem inveniri Scepticum, quam eos, qui aliter philoſophantur; ſiquidem profiteatur Deos congruenter patriis moribus & legibus, & faciat quicquid pertinet ad eos pie colendos; quod autem ad philoſophicam pertinet quæſtionem, nihil agat temere ac præcipitanter. II. Sed & hoc mordicitus tenent Sceptici, ſtulte objici, legislatores & duces communem de Diis notionem confinxiſſe, aſſeruntque pro indubitato, omnes homines communem & anticipatam de Deo notionem habere, ſecundum quam eſt quoddam beatum animal, & ab interitu alienum & in felicitate perfectum, & in quod nullum cadere poteſt malum, eſſeque a ratione alienum, omnes forte fortuna in eaſdem incidere Dei proprietates, non autem ad hoc moveri naturaliter &c. de quibus omnibus late & erudite quidem diſſerit SEXTUS,[r] dignus omnino, qui de graviſſimo argumento totus legatur. Sic & III. ex iis quæ porro Scepticus hic adjicit manifeſtiſſimum eſt, fortiſſime oppugnare Pyrrhonios argumenta, & eludere tela, quæ adverſus Numinis exiſtentiam hoſtes ejaculantur. Verum IV. & hoc ex diſſertationibus Sexti phyſicis clariſſimum eſt, referre Scepticos quæſtionem, an Deus ſit, & quid is ſit? inter eas, de quibus certi ſtatui queat nihil, poſſintque in contrarias partes argumenta proferri atque diſceptari. Quem in finem V. eadem induſtria rationes, quæ pro aſſerenda DEI exiſtentia afferri ſolent, convellere ſatagunt, & VI. a diſſenſu Dogmaticorum circa definitionem DEI ad ſuſpendendum circa ejus exiſtentiam aſſenſum more ſuo interdum non ſine ſale argumentantur, &, ut VII. ſuam, ſi modo ulla apud Pyrrhonios datur, ſententiam de Deo explicent, doctrinam de Deo inter ea referunt, quæ eſſe forte poſſunt, de quibus tamen non Dogmatici tantum nihil, quo niti animus queat, ſtatuunt, ſed & Scepticus non habet, quod pro parte affirmante ſtatuat, definiatve, ut ex iis luculenter pateſcit, quæ fuſe docteque de hoc argumento SEXTUS diſſerit. Quæ ſi juſto inter ſe comparentur calculo, eam tandem non ineptis rationibus roborant ſententiam, non eſſe quidem Scepticos atheos formaliter, quod ajunt, tales, qui nec hoc quidem definiunt: non eſſe Deos; nec eſſe eos atheos practicos, qui ex naturali inſtinctu & regionis religione Deos colunt: ſed nec valde pios eſſe Pyrrhonios, & admodum iniquos in divinum Numen, qui non tantum in-

eptis

p) *Hiſt. ath. c. XXXI. §. 1, 2, pag. 217. ſeqq.*

q) *Adv. phyſ. l. I. ſ. 49. Pyrrh. hyp. l. II. ſ. 13.*

r) *Adv. phyſ. l. c. ſ. 33.*

eptis maleque ponderatis ratiunculis dum se audaciæ & temeritati Dogmaticorum, insulse passim de Deo præcipientium opponunt, tantæ veritatis fundamenta labefactare audent, sed & frigidam atheis suffundunt, viamque sternunt ad atheismum, valde facilem & apertam. Nec pro Scepticismo in doctrina de Deo causam agit, quod nonnulli regerunt, tendere philosophicam dubitationem de Deo, ad certiorem quandam ejus cognitionem rejectis & exutis præjudiciis. Nam ut taceamus tantæ esse evidentiæ naturalis Dei existentiam, profundissime humano animo impressam, ut ægre evelli queat, & dubitationem admittat; [s] hancque, si qua commendanda sit, non ad ipsam DEI existentiam ejusque veritatem, sed ad argumenta, quibus ea contra hostes evincitur, pertinere, quorum nihil ad Scepticum referri potest: ipse dubitationis scopus, qui, si quis mediocriter sapit, ad confirmandum, non turbandum circa hanc eximiam veritatem, animum comparatus est, [t] a σκέψει totam eam luculentissime distinguit, quæ ideo dubitat, ut incerta hæreat, nihilque definiat, quod turpem satis impietatem prodit, ab atheismo non nimis remotam. Cumque frivolis argutiunculis Sceptici hac in causa utantur, roborat id quidem dogma nobilissimum, inque ruborem hostes ejus merito dat, quam misere desipiant, qui naturalia lumina extinguunt, luculenter prodens; simul autem, quam imbecilles in ratiocinandi arte Scepticismo vires sint, exponit, & quam ridiculum sit, ficulneas ratiunculas sine robore atque nervo ubique emendicatas eodem veritatis gradu & genere fortissimæ argumentorum aciei ab ipsis Pyrrhoniis instructæ opponere, cauto lectori manifestat, nobili exemplo, vel ignaviam, accurati examinis impatientem, vel stolidum contradicendi studium, vel rationis paupertatem & defectum Pyrrhonismum genuisse. [u] Alia huc pertinentia dabunt, qui causam DEI contra Scepticos perorarunt, ex parte laudati IO. ALB. FABRICIO. [x]

LIII. Verisimile est, esse causam; quomodo enim incrementum esset, & decrementum, generatio vel corruptio, & generaliter motus & effectus naturales, si non esset causa? &c. eadem tamen verisimilitudine, causam esse, negari potest: causa enim cognoscitur effectu, effectus autem comprehendi non potest, nisi ex causa, sicque mutuus dubitationis modus ostendit, ambo esse hujusmodi, quæ imaginari nullo modo possimus. [y]

LIV. Præterea, quoniam de existentia causæ quæstio agitatur, etiam causam illius causæ, quam attulerit ad probandum, causam esse, necesse habet proferre, & illius rursus aliam, & ita usque in infinitum. Atqui impossibile est infinitas causas ostendere. Male hoc ratiocinio concludit SEXTUS; [z] impossibile esse, asseveranter pronuntiare, aliquid esse alicujus rei causam: invertendum enim argumentum erat, & ex serie causarum contingentium tandem causæ alicujus primo-primæ & necessariæ veritas

s) Conf. REIMMANN. *l. c. p.* 217. MORHOF. *Polyhist. T. II. l. II. c.* 9. *p.* 207.

t) Conf. THOMAS. *prax. log. c. I. §.* 28. *seqq.*

u) Conf. BUDDEUS *de Scepticismo morali §.* 2. *Anal. hist. phil. p* 210.

x) *l. c. c. XXXIII. p.* 486. *seqq.*

y) *c.* 3. *§.* 17.

z) *§.* 24. *seqq.*

ritas colligenda, ſicque rationum ſufficientium, quæ cauſæ locum obtinent, fundamentum maxime certum verumque demonſtrandum: qua de re lectu digna ſunt, quæ magni noſtræ ætatis philoſophi [a] paſſim commentantur; prolixius hic, ubi alia agimus, non excutienda.

LV. Principia materialia pariter incomprehenſibilia eſſe, dicendum eſt. Quum enim de iis infinita ſit inter Dogmaticos controverſia, ſignumque non ſit, ex quo judicari queat, quænam reliquis præferenda ſit opinio, quum demonſtratio ſemper egeat criterio demonſtrato, criterium autem demonſtratione judicata; ſequitur inde, comprehendi ea non poſſe. Eleganti hic compendio SEXTUS [b] præcipuorum philoſophorum de principio rerum materiali ſententias enumerat, & qua ratione inter ſe diſſentiant, docte exponit, dignus propterea, qui ipſe inſpiciatur. Cave tamen putes, omnes has opiniones reapſe inter ſe fuiſſe diverſas, cum ex tota, quam hactenus enucleavimus Græcanicæ philoſophiæ hiſtoria notum ſit, multas inter ſe non diſſenſiſſe. E. g. Anaximandri infinitum & Anaximenis aërem, Pythagoræ, Empedoclis, Hippaſi, Heracliti particulas igneas eodem ex fonte manare, Democritum, & Epicurum idem ſyſtema atomiſticum fuiſſe amplexos, &c.

LVI. Corporis notio incomprehenſibilis eſt. Ejus enim partes, ex quibus conſtare dicitur, longitudo, latitudo, profunditas, & reſiſtendi vis inexiſtentia ſunt per ſe, nec ſine corpore poſſunt oſtendi; tota autem ſublatis omnibus ſuis partibus, tolluntur. [c]

LVII. Compoſita ex elementis primis per craſin, id eſt temperationem fieri non poſſunt, quia nec contactio exiſtit, nec temperatio & commiſtio ullo modo. De ea enim cum ſint immenſæ inter dogmaticos controverſiæ, quæ ſe invicem refellunt, indijudicabiles hæ lites evincunt quæſtionem incomprehenſibilem eſſe. Nec poteſt mixtio fieri ſubſtantiarum, aut qualitatum, aut utrarumque, cum nec ſubſtantiæ nec qualitates per ſenſum in mixtis percipiantur &c. [d]

LVIII. Qui dicunt, motum eſſe, evidentia nituntur, qui eum negant, rationibus, quales fuere Eleatici. Sceptici, quantum ad apparentia quidem, motum eſſe exiſtimant, ſed quatenus quis philoſophicam rationem ſequatur, non eſſe. Ideo nihil pronuntiant, ſed expenſis utriusque partis altercationibus ipſas diſcrepantiæ cauſas paris momenti utrinque eſſe comperientes non magis eſſe motum, quam non eſſe, dicere coguntur, quantum quidem attinet ad ea, quæ a Dogmaticis afferuntur. [e]

LIX. Motui hoc potiſſimum obſtat argumentum: Si quid movetur, aut ab ipſo movetur, aut ab alio; ſed ſi quidem ab alio, id quod dicitur ab altero moveri, aut per nullam cauſam movebitur, aut per aliquam. At ſine cauſa quidem nihil dicunt fieri: ſin igitur per aliquam cauſam movetur,

a) Omnium inſtar ſit magnus LEIBNIZIUS *princ. phil. §. 32. ſeqq.* conf. cl. HANSCHIUS *ad h. l. theor. XLVIII. p. 101.*

b) *c. 4. ſ. 30. ſeqq.*

c) *c. 5. ſ. 38 ſeqq.*

d) *c. 6. ſ. 56. ſeqq.*

e) *c. 8. ſ. 64. ſeqq.*

vetur, causa per quam movetur, motiva ejus erit: unde in infinitum delabitur quæstio, cum movens semper egeat movente alio, adeo ut principii expers reddatur motus, quod absurdum est. [f]

LX. Eadem prorsus ratio est augmenti, ablationis, diminutionis, translationisque, quæ iisdem dubiis premuntur. [g]

LXI. Sed nec totum comprehendi potest, quod ex additione partium fit. Nihil enim esse videtur totum aliud, quam ipsæ partes ejus, quibus sublatis totum non remanet, adeoque inanis tantum vox est & appellatio subsistentiam propriam non habens. [h]

LXII. Sed ne partes quidem quicquam erunt: si enim sunt partes, aut ipsæ sunt totius partes, aut aliæ aliarum partes, aut unaquæque sui ipsius pars. At neque totius, quia nihil est aliud præter partes, & alioqui partes hoc modo essent sui ipsarum partes, quoniam unaquæque pars completiva dicitur totius: nec aliæ aliarum; quia pars contineri videtur in illo cujus est pars, quod est absurdum. [i]

LXIII. Quod si nec totum datur nec partes, neque additio, neque ablatio, evertitur etiam simul generatio & corruptio, quæ sine ejusmodi naturali mutatione fieri non potest. [k]

LXIV. Quia secundum opinionem Dogmaticorum fluida semper est substantia, & semper ab ea exspiratur, aliaque vicissim additur, sequitur inde, nullum corpus quiescere, sive constanti statu manere. [l] Pungit hac objectione Sextus Heraclitum, Platonem, Stoicos, quibus materiam semper fluere & in mutatione versari dictum, ut suo loco monuimus. Adjecit tamen Plato ideas immutabiles, ut subjectum haberet certum, cui cetera inhærerent, quod reticuit Sextus.

LXV. Cum locum dicant esse intervallum, quod a corpore occupatur, necesse est, vel dimensionum una sit, vel omnes tres; si prius dicant, non æquatur locus illi, cui est locus; sin omnes tres esse dicantur, ipsum corpus erit sui ipsius locus, idemque quod continet & continetur, quod absurdum est, cujus cum evidentia contrarium svadeat, æquum est, ut assensum retineamus. [m]

LXVI. Nec dicere possunt Dogmatici, quid sit vacuum, locus, spatium; præsertim si locus & vacuum distinguantur. Quia enim dimensiones habeat spatium necesse est, sequeretur corpus esse sui ipsius spatium. Multa hic urget Sextus, ut Dogmaticos confundat, argumenti genere difficillimo usus, quod circa naturam loci, vacui, spatiique versatur, quod innumeris difficultatibus premi, omnis ætatis & generis philosophorum ea de re controversiæ testantur, notaque sunt, nec hic memoranda, quæ recentiori ætate magna subtilitate disputarunt Gassendi, Cartesii, Newtoni, Leibnizii assectæ, quæque ad Scepticismi fundamenta roboranda ex hac ipsa re

f) ibid. g) c. 9. 10. §. 82. seqq. h) c. 12. §. 98. seqq. i) ibid. k) c. 14. §. 109. l) c. 15. §. 115. seqq. m) c. 16. §. 125. seqq.

re copiose attulit P. BAYLE. [n] Id quod mirandum non est, cogitantibus angustiam humani intellectus in regionibus metaphysicis. Eleganter, & sobrie magis, quam Sextus, vel Baelius, circa hanc rem philosophatur IO. LOCKIVS. [o]

LXVII. Quantum ad ea, quae apparent, videtur aliquid esse tempus, quantum vero ad ea, quae de ipso dicuntur, subsistentiam habere non videtur, cum de eo Dogmatici discrepent, & tam incerti sint, ut opiniones suas mutuo evertant, nec comprehendi queat, quae sint opiniones verae, quae falsae. [p]

LXVIII. Quia non sine motu aut etiam quiete tempus subsistere dicitur, everso motu pariter ac quiete sublata tollitur & tempus. [q]

LXIX. Praeterea tempus non potest esse tripartitum, & aliud esse praeteritum, aliud praesens, aliud futurum. Praeteritum enim & futurum non sunt, immo ne praesens quidem, quoniam propter velocem fluxum eorum, quae sunt in mundo, praesens in praeteritum ita mutari dicitur, ut intellectu percipi non possit. [r]

LXX. Consvetudinem quidem sequentes Sceptici, & citra ullum dogma numerare se dicunt, & numerum aliquid esse, audiunt, sed quid numerus sit, se comprehendere negant, quod ipsi quoque Dogmatici ignorant. Pythagoreos hoc capite praecipue SEXTVS [s] petit, quos ex idea numeri abstracta & metaphysica absurdi convincere contendit, sophismate, more suo, usus. Illi enim numerum physicum intelligebant, & principia rerum immutabilia.

LXXI. Dogmaticorum de bono doctrina, ad moralem philosophiae partem transgressos docet, non quid bonum sit in se, sed, bonum statuendo, sive quod per se appetendum est, sive quod utilitatem praebet, sive quod felicitatem adjuvat, ea tantum enarrat, quae bono accidunt, quae si communia sunt, non accurate designant bonum, sin soli bono accidunt, non possumus ex his notionem boni assequi. Id quod ipsi Dogmatici produnt, qui felicitatis effectivum omnes quidem fortasse concedunt, de eo vero, cui haec accidunt, pertinaciter inter se digladiantur. [t]

LXXII. Nullum eorum, quae bona dicuntur, omnes movere eodem modo, vel ex ipsa Dogmaticorum doctrina manifestum est, qui varias bonorum classes recensent. [u] Quod vero non omnes pariter movet, tanquam bonum, illud vere bonum natura sua non est, quae est, movere ad appetendum, ut ignis natura est calefacere, nivis frigefacere, &c. [x]

LXXIII. Quia neque expetitio illius, quod bonum est, per se bona est, alioquin non studeremus assequi illud, quod appetimus; neque id quidem, quod expetitur, est ipsum bonum, ideo bonum prorsus non est. Nam aut extra

n) *Dict. T. IV. art. Zenon. not. I. p. 544. seqq.*
o) *De intell. hum. l. II. c. 13. p. m. 179. seqq. §. 17. p. 189.*
p) *c. 17. §. 136. seqq.*
q) *§. 140.*
r) *§. 144.*
s) *c. 18. §. 153. seqq.*
t) *c. 18. §. 153. seqq.*
u) *c. 21. §. 172.*
x) *c. 23. §. 179.*

extra nos eſt, aut in nobis; ſed ſi quidem extra nos, aut efficit in nobis jucundum quendam motum, & ἀγαστον πάθος aut nullo modo nos afficit. Quod ſi nobis non eſt delectabile, ne bonum quidem erit, quoniam nos non incitat ad appetendum. Quod ſi ingeneratur in nobis ab extraneo ſvavis conſtitutio, & paſſio quædam hujusmodi, quam libenter amplexemur, non propter ſe appetendum erit, quod extraneum eſt, ſed propter affectionem, quæ ob ipſum in nobis fit. Quod igitur expetendum eſt, non poteſt extraneum eſſe. Sed neque in nobis; aut enim in corpore ſolum, aut in animo ſolum, aut in utroque eſſe dicitur. Verum ſi quidem in corpore ſolum, ad cognitionem noſtram non perveniet, quæ animi eſt. Quod ſi etiam usque ad animum pertingere dicatur, animi perceptioni videbitur appetendum eſſe, quæ ipſa grata ſit. Supereſt ergo ut dicamus, bonum eſſe circa animum ſolum. Sed hoc quoque, ſecundum ea, quæ Dogmatici dicunt, impoſſibile eſt. Nam fortaſſe ne exiſtit quidem animus; quod ſi etiam exiſtit, quantum quidem ad ea, quæ dicunt, non comprehenditur, &, ſi hoc ſilentio prætereamus, ea, quæ de animo dicunt, non patiuntur ineſſe bonum. Nam qua ratione, ſi ex atomorum acervo conſiſtit animus, & voluptas, & aſſenſus aut vis judicandi hoc eſſe appetendum eſſe poſſit? [y] Epicurum his peti, ex objectione patet ultima, quam GALENVS [z] quoque Gargettio ſeni oppoſuit, quem tamen non omnia feriunt, quæ Sextus regerit, contentus aliquid qualecunque demum illud ſit, repoſuiſſe. Sequenti capite Stoicos urget, nec artem eſſe circa vitam, contra eos, bona animi eſſe artes quasdam, nempe virtutes ſtatuentes diſputat.

LXXIV. Iam vero ne indifferens quidem natura eſt quicquam, propter eam, quæ de differentibus eſt controverſiam, Stoicis & Epicureis invicem contrariis. [a]

LXXV. Sed nec bonum quicquam vel malum natura ſua eſſe poteſt, cum Dogmatici in contrariis prorſus, boni malique rationem quærant, & turpe malumque ſit his, quod illis pulchrum bonumque eſt. [b] Prolixe his inhæret Sextus, [c] inductione probaturus, turpiſſima quoque flagitia apud certas nationes non eſſe turpia.

LXXVI. Scepticus ergo cernens tantam rerum diſcrepantiam, de hoc quidem, quid natura bonum, quid malum, & quid faciendum, quid non, retinet aſſenſum, hac etiam parte a Dogmaticorum temeritate diſcedens; ſequitur vero citra ullum dog[illegible] obſervationem vitæ communis. [d]

LXXVII. Et propterea in iis quidem, quæ opinabilia ſunt, paſſionis expers manet; at in iis, quæ coacta ſunt, moderate paſſionibus utitur. Nam patitur quidem, quatenus eſt homo, ſentiendi facultate præditus, ſed non aſſumens illam præterea opinionem, nimirum id quod patitur, natura

 malum

y) *c. 23. ſ. 179. ſeqq.*
z) *De conſt. art. med. T. I. p. 37. de elem. l. I. p. 49.*
a) *c. 24. ſ. 191.*
b) *ſ. 195.*
c) *ſ. 206. ſeqq.*
d) *ſ. 235.* conf. LAERT. *l. IX. ſ. 61. 108.*

malum esse, moderationem in iis, quæ patitur, servat. Nam addere sibi talem aliquam opinionem, pejus est, quam ipsum pati. [e]

LXXVIII. Nam ille quidem certe, qui sibi aliquid natura bonum aut malum, vel prorsus faciendum aut non faciendum esse statuit, varie turbatur, quod evitat Scepticus. [f] Summa hæc est totius philosophiæ moralis Pyrrhoniæ, quatenus de bono malove ejusque affectione in animo disserit, quæ omnia ad ἀταραξίαν & ἀπάθειαν, & in iis, quæ pati cogimur, ad μετριοπάθειαν tandem relabuntur. Quæ an animi necessaria naturæ inclinatione circa bonum versantis constitutioni & felicitati acquirendæ conveniant, nec ne, alibi disputatur. [g]

LXXIX. Quod si natura bonum malumve est nihil, sequitur etiam non dari artem circa vitam moresque versantem. Id quod ipsis Stoicorum principiis efficitur, quibus virtutem solus habet sapiens, qualis inter homines non est. [h]

LXXX. Probatur id porro, quia ipse prudens animi habitus incomprehensibilis est, cum neque ex se ipso simpliciter & per se, neque ex suis operibus appareat. Nam hæc illi cum imperito vulgo sunt communia: quæ vero porro dicunt Dogmatici, præcipue Stoici, hominum sunt ultra humanam naturam loquentium, & potius optantium, quam vera loquentium. [i]

LXXXI. Sed nec natura hominibus ars, quæ est circa vitam, inditur, alias omnibus hominibus inesset prudentia & virtus. [k]

LXXXII. Iam vero ne doctrina quidem & disciplina percipitur. [l] Nam 1. nec res quæ docetur in confesso est, quippe falsum doceri non potest, verum autem non existere supra ostensum, ea quoque quæ evidentia sunt, doceri opus non habent, quæ obscura, ob indijudicabilem controversiam incomprehensibilia sunt. 2. Sed nec doctor esse potest, qui non fuerit discipulus, qui doctorem habuerit, necesse est, quod infinita serie ad absurdum ducit. 3. Nec discendi modus est, qui vel evidentia vel oratione fit, quod utrumque fieri non potest. Per evidentiam enim non fit doctrina, quia evidentia est eorum, quæ ostenduntur & manifesta sunt, adeoque omnibus comprehensibilia sunt, & in doctrinam non cadunt. Neque per orationem, quia ea, quæ impositione significant, necesse est intelligere illos, qui docentur, qui ideo doceri non possunt, cum jam intellexerint; qui vero discere ea necesse habent, quæ ignorant, nec ea norunt, quibus impositæ sunt appellationes, nihil percipient.

LXXXIII. Iam si ex abundanti quis concesserit, indi alicui eam artem, quæ circa vitam versatur, damnosa & perturbationis causa habentibus ipsam potius quam utilis esse comperietur. Nam semper bonum appetendum, malum fugiendum & aversandum offert, quod sine perturbatione

e) s. 236. f) ibid. g) Conf. BVDDEVS de Scept. mor. §. 23. Anal. hist. phil. p. 238.

h) c. 25. s. 239. i) s. 244. k) c. 26. s. 250. l) c. 28. 29. s. 259. 266.

ne fieri non potest, adeoque prudens hoc ipso fit infelicissimus. [m] Jugulaturus hic Sextus moralem philosophorum Dogmaticorum doctrinam, non cogitat, ne Scepticen quidem a perturbatione vacuam esse & μετϱοπαθεῖν, quod in antecedentibus ipse statuerat. Licet enim hoc a vita & natura sit, nihil tamen in hanc passionem potest Sceptica, sed ipsa quoque infelicem reddit animum. Similia fere in plerisque assertionibus oggeri Scepticis possent, si locus hic esset.

LXXXIV. Scepticus eo quod sit humanus, Dogmaticorum arrogantiam ratione sanare intendit, adeoque fortioribus argumentis erga temerariæ insolentiæ morbo laborantes, levioribus erga eos, qui in superficie ægrotant, utitur, modo finem consequatur. [n]

m) c. 31. f. 273. f. 277. *n) c. ult.*

* *

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

DE FATIS PHILOSOPHIAE GRAECAE EXTRA GRAECIAM.

§. I.

Philosophia Græca extra Græciam.

Absolvimus tandem aliquando, quam nobis descripsimus, periodum historiæ philosophicæ primam omnem, & non barbaricæ tantum philosophiæ, sed & Græcæ incunabula, adolescentiam & virilem quasi ætatem, ejusque fata ad nascentis usque Romanæ monarchiæ initia excussimus, ac systemata philosophorum descripsimus, quantum inevitabilis sæpe permisit obscuritas & incertitudo maxima. Claudere jam liceret rivos, primæque hujus tractationis parti finem imponere, nisi, quod promisimus, paucis adhuc appendicis loco enarranda fata essent, quibus Græcanica philosophia alibi locorum, extra Græciam, quo divertit & innotuit, gavisa est. Quod licet pro instituti ratione paucis licet attingere, fundamentum tamen ejus rei dicendum est, quæ in secunda parte operis ampliorem tractationem requiret.

Alexander M. cum armis victricibus philosophiam Græcam ad alias gentes transfert.

§. II. Arctis fatis initio Græciæ & adjacentium regionum limitibus philosophiam Græcam inclusam fuisse, nisi quod in Græcia magna Pythagorica schola ejus disciplinam excoluit, ex hactenus narratis manifestum est. Etsi enim in Ægypto peregrinabantur magni nominis philosophi, [a] ibique ingenii divitias data aliquando occasione exponebant, [b] vix tamen ea, quæ ibi acta sunt, hoc nomine digna sunt, & accepisse magis, quam traduxisse illuc hos thesauros, Ægyptii gloriabantur; Græci quoque cum

Hhh hhh hh 3 domi

a) Exemplum nobis hactenus dedere Pythagoras, Thales, Democritus, Plato, Eudoxus, alii.

b) Factum hoc e. g. a Thalete esse, c. I. hujus libri ostendimus.

domi haberent, quo melius animum pascerent, mature Ægyptum philosophiæ causa adire desivere. Postquam autem summa rerum per omnem fere Asiam & Ægyptum bellis ad Alexandrum M. rediit, isque expeditione in Persas & Indos, infiniti fere tractus homines Græco jugo subjecit, Græcanica quoque philosophia, ut solet, a victoribus ad victos transiit. Cum enim Alexander M. ipse diligenter philosophiæ studiis esset innutritus, & magno imprimis amore ab Aristotele accenso, quicquid erat philosophorum complecteretur, [c] non potuit non limitibus philosophiæ magna inde fieri accessio, præsertim cum non tantum rex eruditissimus ipse philosophiæ studium suo modo amplecteretur, [d] sed & philosophos secum haberet acutos, [e] quos magna familiaritate dignabatur: alios magnis vereque regiis augeret muneribus. [f] Horum consiliis fuisse usum historia ejus testatur, quæ hoc quoque narrat, misisse regem philosophos Græcos, ut cum Asiaticorum populorum sapientibus colloquerentur, iisque mediantibus, animos quoque victorum regi conciliarent; cujus memorabile exemplum de Brachmanibus in Indorum philosophia suo loco [g] attulimus. Etsi vero, ut erant Orientales philosophi traditionis patriæ tenacissimi, magnæque de ea opinionis præjudicio occupati, Græcanica eis philosophia valde sordescebat, ut vel ex iis patet, quæ cum Alexandri legatis Gymnosophistæ habuere colloquiis, fecit tamen victoris fortuna, ut, quod animo respuebant, externo tamen subinde habitu fingerent, & ad Græcos se attemperare mores inciperent. Cujus eo major illis impendebat necessitas, cum Asiæ philosophi, præsertim Magi, tanquam inanis artis jactatores in contemtum apud regem a Græcis philosophis, ipsisque qui his favebant, regis amicis adducerentur. [h] Idem accidisse, post fata regis, cum amici ejus regnum inter se divisissent, historia loquitur.

Influxus fortunæ Alex. M. in philosophiam apud Asiæ gentes.

§. III. Magnum hanc mutationem habuisse influxum in ipsam philosophiam, non est, quod dubitemus. Cum enim in eo potissimum curam suam Alexander poneret, ut Græco jugo voluntaria colla Persæ Indique subjicerent, quique in longissimis terrarum tractibus exercitibus contineri in officio vix poterant, obsequio lubenter præstito vincirentur, id potissimum elegit medium, ut victi populi fere omnes in unum corpus coirent. Hinc, eleganter observante PLVTARCHO, [i] *quos verbis non poterat, armis*

c) Multis in his Alexandri virtutibus laudandis est PLVTARCHVS *de fort. Alexandri T. II. p. m. 346. seqq.*

d) Vid. AMMONIVS in *vita Aristotelis Epistola Alexandri ad Arist.* quæque hac de re in vita hujus allata sunt. ad. PLVTARCH. in *Alex. T. V. p. m. 450.* qui luculenter de studiis Alexandri philosophicis agit.

e) Inter hos fuisse Callisthenem, Onesicritum & Anaxarchum supra memoravimus conf. CVRTIVS *l. VIII. c. 5.* PLVT. *l. c. p. 486.*

f) Ita Aristotelem non modo, sed & Xenocratem, itemque Theophrastum regia munificentia auxisse, in horum quoque philosophorum vita dictum est. conf. PLVTARCH. *l. c. p. 451.*

g) *Lib. I. c. III.* ubi etiam Calanum gymnosophistam Alexandri M. castra secutum fuisse notavimus. conf. PLVT. *l. c. p. 444. seqq.* In Ægypto vero Psammonem philosophum regem audivisse, & cum eo fuisse philosophatum refert PLVTARCH. *l. c. p. 467.*

h) Factum id imprimis esse, cum reverso Babylonem regi Magi suaderent, urbem ne intraret, vitæ ejus scriptores passim tradunt.

i) *De fort. Alex. Orat. I. T. II. p. m. 348.*

armis ad communitatem adigens, omnes undique gentes in unum corpus conduxit, tanquam in amicitiæ cratera commiſcens, vitas, mores, nuptias, victus rationes, mandavitque ut univerſi mundum pro patria agnoſcerent, caſtra pro arce & præſidio, bonos pro cognatis, malos pro peregrinis, inter Græcum & barbaricum non chlamyde, pelta, acinace, candya diſtinguerent, ſed Græcum virtute, barbaricum vitioſitate æſtimarent, communes autem ducerent veſtes, menſas, conjugia, victus rationes, cum hæc omnia ſangvine & prole invicem eſſent contemperata. Non veſtitu tantum, conjugio, & menſa Perſarum inter Græcos inductis ſed Græcorum quoque ſacris ad Perſarum ſuo modo accommodatis hoc regem inſtituiſſe, hiſtoriæ ejus ſcriptores prolixe referunt.[k] Secuta eſt philoſophia, quæ cum inter Græcos tum magni eſſet nominis, barbarica eruditione valde contemta, neceſſitas urſit Magos ceterosque orientis ſapientes ad voluntatem moresque Græci victoris ſe attemperare. Cumque Perſarum imprimis philoſophia Zoroaſtreo ſyſtemate comprehenderetur, dubium non eſt, theologiam Magorum externo tum Græcæ habitu fuiſſe veſtitam. Cumque illa in deſcribendis emanationibus ex ſummo Deo, Mithrave, per duos quaſi fontes, Oromazden & Arihmanium occuparetur, idque potiſſimum ageret, ut qua ratione malum ortum eſſet, detegeret, ut hæc omnia *libri primi capite tertio* fuſe enarravimus; occaſio inde enata eſt theologiam Perſarum reliquorumque, qui his adhærebant, Orientalium cum Græcis opinionibus comparandi. Inter quas cum potiſſimum theologia mythologica, quæque in ea continebantur, theogoniæ externo habitu Zoroaſtreis conſonarent, ortum inde philoſophiæ genus illud eſt, quod antiquum & Zoroaſtreum ſe nuncupabat, & in his divinarum emanationum genealogiis explanandis potiſſimam collocabat operam. Cujus rationes & placita cum ex veterum Sec. I. & II. hæreticorum ſomniis potiſſimum haurienda ſint, fundamentumque Alexandrinæ quoque Platonicorum recentiorum philoſophiæ poſuerint, commodius ea, quantum quidem ad noſtrum inſtitutum pertinet, ad philoſophiam ſub Imperatoribus Romanis inter gentiles & Chriſtianos effloreſcentem delati exponemus. Hoc tamen notaſſe e re noſtra eſt, genealogiæ hujus divinæ ſcriptores poſtea ſub Alexandri M. ſucceſſoribus laxius ſtatuendi campum nactos,[l] magis & liberius ſe Zoroaſtreis orientalis philoſophiæ placitis, quam Græcanicæ theologiæ accommodaſſe, ita tamen, ut veteris ſyncretiſmi veſtigia haud obſcura remanerent. Falli enim eos, qui plane nihil a Græ-

k) Videndus imprimis PLUTARCHUS *ll. cc.*

l) Factum hoc eſſe, cum bellis inter ſe vehementer digladiarent in Aſia Alexandri M. ſucceſſores, & regis rationibus non inſiſterent, dubium non eſt. Adeo vero extinxere hæc bella literas & philoſophiam in Aſia, ut paucæ ejus eſſent reliquiæ, donec Ptolemæi Phyſconis tyrannis, qua imprimis Alexandrinos miſere vexavit, Alexandriæ incolas in diverſa labi, patriamque metu mortis exules relinquere cogeret, vid. IUSTINUS *l XXXVIII. c. 9.* ATHENAEUS *l. IV. p. 184.* tum enim artium fere omnium, & imprimis philoſophiæ profeſſores & magiſtri in Aſiam minorem & vicinas inſulas diſpergebantur, qui humaniter excepti, cum exiguo ſtipendio docerent, brevi totam Aſiam Græca literatura repleverunt, ubique ſcholas erigentes & docentes, vid ATHEN. *loc. cit.*

Græcis habuisse, hanc orientalem philosophiam putant, licet Platonicam philosophiam contemserit,[m] ex comparatione utriusque suo loco danda luculentius patebit. Quas orientalis philosophiæ, Græcanicæ attemperatæ, origines annotasse multam tum Christianorum hæreticorum, tum Alexandrinorum philosophorum doctrinæ accendet lucem.

Fortuna philosophiæ Græcæ in Ægypto.

§. IV. Paria fere fata habuit philosophia Græca in Ægypto, sed augusta magis atque læta, ipsa philosophia Ægyptiaca favente. Quæ cum haud semel irruptionibus peregrinorum populorum mutationem esset passa, eamque facile quoque ob allegoriæ methodum admitteret, quo nempe artificio peregrina dogmata patriis immixta sunt, & hæc sæpius immutata, ut supra *libri primi capite sexto* demonstratum est, quaque ratione imprimis veterem Persarum religionem a Magis cultam per irruptionem Persarum in Ægyptum sub Cambyse huic regioni fuisse illatam dubium non est, nobisque supra jam observatum: sub Græcorum imperio tota ad victorum & imperantium rationes fuit composita, sacerdotibus id agentibus, ut patriam religionem & doctrinam Græcæ, quæ tantopere efferebatur, philosophiæ attemperarent. Qua de re, cum satis quantum est, supra diximus, lectorem ea ex isto quidem loco repetat, rogamus, nobis enim jam de Græcæ philosophiæ, non Ægyptiacæ, fatis in Ægypto sermo est. Fundamentum vero eximiorum quæ consecuta est, incrementorum, ipse quoque Alexander M. posuit. Is enim cum novam regni sedem Alexandriam, loci opportunitate illectus, condidisset, urbemque novam incolis replere studeret, colonias ex finitimis urbibus Alexandriam commigrare jussit, magnaque multitudine urbem implevit:[n] quos inter homines multos quoque Iudæos fuisse IOSEPHUS[o] testatur. His omnibus, ut in nova sede libenter habitarent, præter reliqua quibus augebantur privilegia permissum, ut suæ quisque religioni, suæque gentis placitis a nemine impeditus adhæreret, quo factum est, ut omnis generis religionibus & dogmatibus Ægyptus repleretur, Græcorumque theologiæ, quam illi Alexandriæ quoque fixerant, admisceretur. Id quod eo magis locum obtinuit, qua magis Ægyptii & in his Alexandrini non tantum sacris quibusque recipiendis fuere faventissimi, & hinc religionis cultu inclyti[p] sed & scientiis dediti, & Græcorum in iis laudibus æmuli.[q] Multum vero has circumstantias auxit Ptolomæorum familia, Ægypti imperium post Alexandri M. fata nacta. Ptolomæi enim Lagidis, qui Ægypti sceptrum sublato rege invasit, eo potissimum tetendere consilia, ut Græcorum maxime fidem sibi devinciret, quos regni quasi custodes esse probe videbat.[r] Hinc ut gentem literatissimam sibi conciliaret tota fere Græcia

m) PORPHYR. *vit. Plot. c. 16. p. 119.* ed. Fabr.

n) Vid. Alexandri M. historiæ scriptores PLUT. *l. c.* ARRIANUS *l. III.* CURTIUS *l. IV. c. 8.* aliique & Geographi veteres STRABO *l. XVII. p. 590.* Geographus vetus a IAC. GOTHOFREDO editus *p. 17.* AMMIAN. MARCELLIN. *l. XXII. c. 6.* alii.

o) *Contra Apion. l. II. de B. I. l. II. c. 36.*

p) Geographus GOTHOFREDI *l. c. p. 17.*

q) *ibid.*

r) DIOD. SIC. *l. XVIII.* PAUSAN. in *Attic.* ARRIANUS & ex eo PHOTIUS *Cod. XCII p. 126.* Vrgebant Ptolomæum infesta Perdiccæ consilia & arma,

cia in Ægyptum translata & Athenæ in Alexandriam quasi delatæ sunt. [s] Vt enim & judiciorum formam, & rei militaris nervum, & mercaturæ frequentiam Græcis artibus formatas & Alexandriæ stabilitas taceamus, [t] literarum honos, & inter eas ipsum quoque philosophiæ studium tantopere a rege evectum est, ut merito Græcia hanc Ægypto gloriam invideret. Nullis enim sumtibus parcens rex prudentissimus doctissimos inter Græcos viros Alexandriam vocavit, & domi invidia pressos non sine multis gratiæ testimoniis recepit, & ut Græcam eruditionem atque philosophiam in hac regni sui sede plantaret, bibliothecæ post ejus fata splendidissimæ fundamenta jecit, [u] philosophos immunitate donavit, regiaque munificentia Græcam literaturam adjuvit. Qua in re cum Demetrii Phalerei consiliis potissimum uteretur, [x] viri ut in omni eruditionis genere ita in philosophia præcipue excellentissimi, dici non potest, quantum philosophiæ Græcanicæ [y] incrementa sub hoc rege Alexandriæ aucta sint. Idem institutum non secutus tantum est, sed majori quoque studio & fervore persecutus est Ptolomæus Philadelphus rex literatissimus, cui Græcæ eruditionis, præcipue philosophicæ magna, quæ Alexandriæ habuit, incrementa; potissimum adscribenda sunt. Illius enim studio & immensis sumtibus bibliotheca Ptolomæi Lagidis cura cœpta, incredibili librorum multitudine aucta est, qua de re, ne justo prolixiores simus, lectorem ad eos remittimus, qui celebratissimæ bibliothecæ historiam condiderunt; [z] hoc unum adjicientes, non in eo tantum regis curam fuisse, ut grammaticos, poëtas, aliosque ad encyclicas Græcorum disciplinas pertinentes auctores magno ære redimeret, [a] sed ut philosophorum quoque Græcorum opera huic animarum ἰατρείῳ inferret. Aristotelis enim libros eum redemisse, suo jam loco ex ATHENAEO [b] notavimus. [c] Nec his contentus, ut patriam eruditionem Alexandriæ collocaret firmissimam, in ipsa regia Museum erexit, sive collegium doctorum virorum, quos publico sumtu aluit, ut literis vacarent. Celebrata passim hujus musei fama est, ad Cæsarum usque ætatem durantis, cujus historiam cum ex veterum narrationibus [d] diligenter collegerint recentiori ætate viri quidam eruditi, [e] lectorem ad eos

arma, cujus exercitum sibi istis artibus Ptolomæus magnopere conciliavit.

s) Vid. *cit. not. (n)* exque iis præcipue STRABO, Geographus vetus, AMMIANVS *ll. cc.*

t) Statum Ægypti hoc tempore plane immutatum esse, recte viris doctissimis SAM. BOCHARTO *Hierozoic. P. I. l. II. c. 9.* & CAMP. VITRINGAE *ad Isaiæ c. II. p. m. 212.* observatum.

u) Conf. I. LIPSIVS *de Biblioth. c. 2.* HERM. CONRING. *Antiqq. Acad. diss. I. p. 11.* & *Supplem. IX. p. 223. seqq.*

x) Dictum de eo in hujus philosophi vita.

y) AELIAN. *l. III. c. 17.* CLEM. ALEX. *Strom. l. I. p. 341.*

z) Citati ANT. VAN DALE diss. *super Aristea de LXX. interpret.* MONTFAVCON. *Palæogr. Græc. p. 16.* REIMMANN. *Idea antiq. lit. Ægypt. p. 280. seqq.*

a) GALEN. *Epidem. l. III.* conf. MELCHIOR GVILANDINVS *de papyro vet. p. 195.*

b) *Lib. I. p. 2.*

c) Bibliothecarios hujus bibliothecæ ex SVIDA maxime notat IONSIVS *de S. H. P. p. 101.* & I. F. GRONOVIVS diss. *de museo Alexandrino.*

d) Andronici, Callimachi & Alcidamantis de museo scripta periere. Ex hodie extantibus illud descripsit STRABO *libro ultimo.* PHILOSTR. *vit. Soph. lib. I. c. 22. p. 524.*

e) GRONOVII & LVD. NEOCORI dissertationes de eo extant *T. VIII. Antiq. Græc.* peculiares etiam

eos ablegamus. Mirum itaque videri debet nemini, Ægyptum quasi immutatam fuisse in Græciam, & Græcanica non tantum studia Alexandriæ invaluisse, sed præter grammatices, rhetorices & matheseos disciplinam philosophiam quoque Græcam ibi fuisse traditam, [f] cunctaque hac in re Athenis reddita fuisse quam simillima. [g] Et sub his regibus factum inde est, ut Græci philosophi cujuscunque sectæ Alexandriam trajicerent, regum Ptolomæorum benignitate & favore gavisuri, qua de re in Græcorum philosophorum, quam fuse hactenus enarravimus historia, complura exempla attulimus, & præter Demetrium Phalereum, Theophrastum atque Stratonem Peripateticos, Diodorum Cronum Megaricum, Diodorum item Aspendium Pythagoreum & Timonem Scepticum apud hos reges gratiosos fuisse notavimus. Addi his possent alii, & imprimis bibliothecæ regiæ præfecti, viri non in philologia tantum, sed etiam in philosophia celebres,[h] si Alexandrinæ eruditionis historiam scriberemus. Multa enim ex eo tempore Græcorum Alexandriæ degentium fama in literis fuit,[i] nec secta inter Græcos ulla fuit, quæ non magni nominis viros Alexandriæ aleret.[k] Tam securus quoque philosophis nidus Ægyptus visus est, ut Pythagorei ubique persecutione pressi, cum non haberent, quo tuto confugerent, huc convolarent, ubi ultimos ex hac secta, quam Ægypto primus notam fecit Eudoxus ab Agesilao Nectanebi commendatus, & prophetarum disciplinæ traditus, [l] vidisse Aristoxenum suo quoque loco [m] monuimus. Tanta vero Græcorum in artium & philosophiæ studiis industria enituit, ut coloniæ Græcæ longo doctrinæ intervallo, veræ originis Ægyptios superarent;[n] recteque fabulam esse, magnus CONRINGIUS[o] monet, quod AMMIANUS MARCELLINUS[p] Alexandrinæ philosophiæ, qualis extremis Ptolomæorum temporibus caput erigere cœpit, assecla tradit, *non præstantissimam tantum fuisse atque certissimam philosophiam Ægyptiacam, sed certasse quoque de præcedentia Ægyptios & Græcos philosophos illosque vicisse.* Recte enim observat vir eruditissimus nullibi legi, apud Ægypti reges philosophos Ægyptiacos in pretio fuisse, immo eos ita corruere passos fuisse hanc disciplinam, ut imperante Augusto tota fere desierint Heliopolitana musea & studia, id ex oculorum fide testante STRABONE.[q] E contrario vero sub Cæsaribus Alexandrinam eruditionem & philosophiam magnopere effloruisse, ipsis Imperatoribus salaria professoribus constituentibus, eamque hujus literarum æque ac mercaturæ emporii

quiam de eo dedere dissertationes b. AD. RECHENBERGIUS & TH. CRUGERUS. add. IONS. *l. c. p.* 218. TILLEMONT. *Hist. imp. T. II. p.* 431. CAVE *H. L. Scr. Eccl. P. II. p. m.* 20. ESCHENBACH. *diss. Acad. p.* 305. *seqq.*

f) Fuisse in museo philosophos quoque sustentatos ex Timonis satyra apud ATHENAEUM *l. I.* patet, qui philosophos tanquam in cavea ali dicebat.

g) CONRING. *l. c. p.* 11.

h) Vid. SUIDAS in *Zenodot. T. II. p.* 8. in *Apollon. T. I. p.* 283. in *Aristonym. T. I. p.* 329. in *Dionys. Alex. T. I. p.* 598.

i) AMMIANUS MARCELL. *l. c.* Geographus GOTHOFREDI *l. c.*

k) IDEM *p.* 19.

l) Vid. quæ dicta sunt in Eudoxo, *c. X. hujus libri.*

m) Conf. SCHEFFER. *de philos. Ital. c. XV. pag.* 172.

n) Conf. CONRING. *l. c. p.* 236.

o) *l. c.* *p*) *l. c.* *q*) *l. ult.*

celebritatem usque ad captam a Saracenis Alexandriam duravisse, indeque omnes sectas philosophorum per omnes provincias digressos fuisse,[r] in sequenti historiæ hujus periodo luculentis conficiemus testimoniis.[s] Certe tam domestica visa eruditio & philosophia Alexandriæ, ut Alexandrini dicerentur viri, alibi locorum nati, & in hac tantum musarum sede docentes.[t]

Syncretismus philosophiæ Græco-Ægyptiacæ.

§. V. Licet vero Græcam philosophiam Ægyptiacæ prævaluisse, & solam fere Ptolomæorum, & post hos, Imperatorum Romanorum ætate viguisse, ex dictis sit manifestissimum, non tamen credendum est, nihil illam ab hac mutationis fuisse passam, quemadmodum Ægyptiacam a Græca adulteratam fuisse, *libri primi capite sexto* docuimus. Aliud enim ratio philosophiæ Græcæ in Ægypto nobis svadet, cujus certum genus longe aliam a nativo colorem accepit faciem. Etsi enim nec Peripateticam, nec Stoicam philosophiam[u] multam mutationem initio passam esse legimus, immo Alexandriæ Sceptica philosophia ab Ænesidemo pristinum nitorem accepit,[x] aliter tamen accidit philosophiæ Pythagoricæ & Platonicæ, in cujus causas paulo curatius inquirere, remque ab ovo, quod ajunt ordiri, propter Alexandrinæ philosophiæ historiam, quam sequenti tomo condiemus, e re nostra est. Scilicet Pythagoricæ philosophiæ primam Ægyptiis notitiam ab Eudoxo factam capite decimo hujus libri probavimus, ex STRABONE[y] notantes, quam benevolo applausu Eudoxus atque Plato in Ægypto fuerint recepti. Cui favori cum accederet Ptolomæorum in philosophos, præsertim exules, gratia, sub Lagidis potissimum imperio in Ægyptum se recepere, teste LAERTIO[z] Xenophilus Chalcidensis ex Thracia, & Phanto Phliasius, & Echecrates & Diocles, & Polymnastus Phliasii & ipsi. Æqualis his fuit Diodorus Aspendius hoc tempore in Ægypto versatus.[a] Quorum philosophia cum moribus & inclinationi Ægyptiorum admodum conveniret, magno applausu excepta est. Erant enim Ægyptii temperamento melancholico, subtristi, & solitudinis ad studia colenda amanti;[b] præterea omnis fere terræ circa numinum cultum, testibus multis veterum,[c] religiosissimi, sacrificiisque maxime intenti, & de Diis valde solliciti. Arcanam vero & allegoricam docendi methodum studiose servasse supra luculenter evicimus. Quæ omnia cum in philosophia Pythagorica, quæ natales suos in Ægypto hausisse gloriabatur, Ægyptii philosophi invenirent, mirum non est, hoc sectæ genus Ægyptiis fuisse

 com-

r) Geographus vetus *p. 19.*

s) Conf. CONRING. *l. c.* & de *Hermet. Ægypt. med. c. IX. p. 83.*

t) Recte hoc observatum IONSIO *l. c. p. 15.* Ita Aristarchus Samothrax natione, & Dionysius Thrax Alexandrini dicti sunt, vid. SVID. in *Dion. T. I. p. 598.*

u) Conflata tamen utriusque sectæ philosophia in systema eclecticum, a Potamone & Ammonio Sec. II. exeunte conditum.

x) Dictum hac de re *c. XIV.*

y) *Lib. XVII.*

z) *Lib. VIII. c. 46.* Xenophilum hunc præceptorem habuit Aristoxenus, SVIDAS in *Arist.* GELLIVS *l. IV. c. 2.*

a) IAMBLICH *vit. Pythag. c. ult.*

b) *Geographi citati.*

c) AMMIANVS *l. c.* LVCIAN. *de Dea Syra* Geogr. GOTHOFREDI *p. 21.* conf. IO. BRAVN. *de Delta Ægypt. Sel. S. p. 726.*

commendatissimum. Nam & illi solitudinem amabant, & tam securitatis quam philosophiæ causa in rus & deserta loca recedebant, [d] tristemque & severam promittebant philosophiam, quæ circa Deorum notitiam cultumque & sacrificia omnium maxime versaretur, & accuratius sacram doctrinam enarraret. Arcanam quoque docendi methodum eandem, quam sectæ auctor in Ægypto acceperat servabant. Quæ similitudo effecit, ut qui ex Ægyptiis magis patrio mori congruenter philosophari cuperent, & tamen Græcæ philosophiæ se attemperare ex regionis more & imperantium voluntate [e] necesse haberent, Pythagoricam disciplinam sequerentur; cujus tantus inter Ægyptios incolas amor fuit, ut eos in deserta sequerentur, & philosophica ibi in morem Pythagoræ collegia instituerent, id quod imprimis a Iudæis in Ægypto commorantibus factum esse, Therapeutarum exemplo in sequenti hujus tractationis tomo luculenter roborabimus. Accessit postea Platonis philosophia cum Pythagorica, ut ipse instituerat copulata, quæ magis Græco more de Diis philosophari videbatur. Vt vero placita toto fere cœlo inter se distantia, & avita Ægyptiorum religio cum Græcanica theologia jungerentur, in subsidium vocatus syncretismus philosophicus, huic sectæ vehementer adamatus, [f] & allegoriarum subsidio mista quadrata rotundis & in unum fere systema fusum, quicquid religionum diversissimarum fuerat in Ægypto. Adeo, ut nec Iudæis media defuisse, quibus Pythagoram & Platonem cum Mose in concordiam redigerent, Philonis exemplum testetur luculentissime. Ita vero nec vetus Ægyptiaca theologia pura mansit, nec Pythagorica, nec Platonica, sed prout quis ingenio valuit, ita patria, quæ inter Ægypti incolas varia fuit, [g] religio, allegoriæ ope placitis Græcorum attemperata, hæcque illi accommodata fuit. His accessit etiam alia immutandæ philosophiæ Alexandrinæ Pythagorico-Platonicæ occasio. Cum enim Alexandriam totius fere orbis commerciis frequentissimam commearet omne hominum genus, & celebratissimæ eruditionis alendæ causa multi quoque docti homines convolarent, accidit circa posteriora Ptolomæorum tempora, ut istud philosophorum Orientalium genus, quod ex Zoroastriana & Græca theologia novum quoddam de Diis eorumque emanationibus classibus & operationibus systema comminiscebatur, quodque circa hæc tempora caput extulisse initio hujus capitis diximus, huc quoque commigraret. Quod cum avide ab Ægyptiis circa Deorum genealogias, ritus, sacrificia curiosissimis reciperetur, a philosophiæ Pythagorico-Platonicæ cultoribus, qui omnes omnino religiones & systemata

nefando

d) HIERONYM. *contra Iov. l. II.* IAMBLICH. *l. c.* conf. SCHEFFER. *l. c. p.* 178.

e) Quin etiam propter originem, quam habuere Græcam, Græcæque affinem. Omnis enim generis & loci homines iterum in Ægyptum Alexandriam invitaverat Ptolomæus Physcon, exhausta tyrannide civibus urbe.

f) Recepisse ex omnium regionum & nationum theologia Pythagoreos, quæcunque de Diis narrabantur, fatetur IAMBLICH. *vit. Pyth. n.* 138. A Diodori vero Aspendii circa extrema Ptolomæi Lagidis tempora viventis ætate mixtam aliquam inter Pythagoreos Ægypti incolas viguisse philosophiam recte observat SCHEFFER. *l. c. p.* 179. conf. ATHEN. *l. IV. c.* 17.

g) Conf. STRABO *l. c.*

nefando syncretismo confundere instituerant, etiam admissum, sicque ex Ægyptiaca veteri, Orientali, & Pythagorico-Platonica philosophia novum philosophiæ chaos conflatum est, non Zoroastri tantum sed etiam Hermeti,[h] immo sanctis quoque gentis Hebrææ patriarchis adscriptum, quod sub Ægyptiacæ veteris titulo prolixe nobis exposuit IAMBLICHVS.[i] Quæ Pseudo-philosophia tantas in Ægypto, maxime Alexandriæ radices egit, tantoque excepta applausu fuit, ut non tantum ab eo fere tempore, quo monarchia Ægyptiorum collabi cœpit, caput efferret,[k] tandemque post Servatoris nati tempora ad justum sectæ habitum conformata, & in plenum syncretismum religionum & sectarum degenerans unice imperium in scholis philosophorum Alexandrinorum obtineret, ut in sequenti hujus historiæ parte prolixe trademus, sed & ad Iudæos & Christianos transiret. Et inter Iudæos quidem spurium illud philosophiæ genus peperit, quod Cabbalam vocavere, traditionem patrum illud esse mentientes, cujus historiam sequenti tomo integram concinnabimus; inter Christianos autem primum ab hæreticis ex Ægypti scholis egressis, qualis Valentinus fuit, adoptata, hincque fidei Christianæ, sincera simplicitas temerata, mox infelici sidere a purioris ecclesiæ doctoribus adamata & cum sacris doctrinis nefando consilio conjuncta est. Qua de re, cum in sequentibus ex instituto disserendum nobis sit, originibus his Alexandrinæ philosophiæ paucis expositis nihil addimus[l] amplius, sed prolixæ primæ historiæ philosophicæ periodi tractationi imponimus

FINEM.

h) conf. PORPHYR. *vit. Plot. l. c.*

i) *De myster. Ægyptior.* præsertim *sect. VIII.*

k) Potamonis syncretismum philosophicum conditamque sectam eclecticam huc referunt qui Suidæ codicibus fidem habent, circa Augusti tempora eum vixisse. Nos, cur serius ejus tempora ponamus, ad historiam hujus sectæ digressi exponemus.

l) Quibus fatis apud Romanos usa sit philosophia Græca, sequenti tomo, ubi tota Romanorum philosophia exponenda, enarrabimus.

I. INDEX

* *

I. INDEX
PERSONARVM ET NOMINVM.

A.

Aſtera

Dio

Hermo-

Rondel-

* *

II. INDEX
RERVM ET MATERIARVM.

Atomi-

odium

E.

I.

Idola

N.

O.

P.

duo

V.

Verum,

W.

X.

Y.

Z.

Errores typorum paucos, quos, cum ipsi locorum intercapedine remoti præesse editioni nequiverimus, ignotæ manus ductus genuerunt, imprimis o pro a, i pro æ, æ pro o, u pro i &c. positum, itemque U loco V in Partis I. libro I. & II. adhibitum, Lector humanitatis memor, benevole ipse corriget. Emendabimus tamen eos, qui sensum remorantur, & supplementa nonnulla ad hunc tomum I. adjiciemus V. D. ad calcem tomi II.

Finis Tomi Primi.